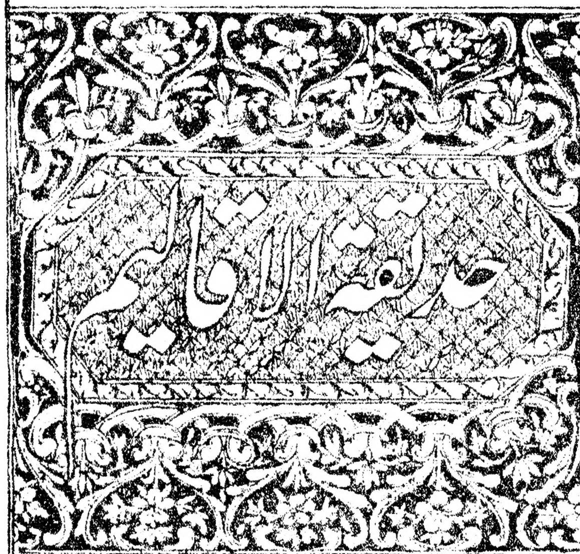
UNIVERSAL
LIBRARY

به توفیق خالق انس و جان و بفضل داراى کون و مکان

متضمن انواع حالات اقالیم سبعه ربع مسکون که بیان اخبار انبیا و سلاطین و امرا و حکما و عرفا و ...

تالیف لطیف مورخ بی‌همتا ماهر فن آگاه از حالات روزگار شیخ مرتضی حسین المخاطب الله یار عثمانی بلگرامی

در مطبع نامی منشی نول‌کشور به طبع بهار سبزهٔ تری یافت

اطلاع

اس مطبع مین ہر علم و فن کی کتب موجود ہین شائقین کو فہرست مطول سے جو علحدہ موجود ہے وہ درخواست کرنے سے مل سکتی ہے معلوم ہو سکتا ہے کہ قیمت اس سال مین نہایت ارزان مقرر ہوئی ہے ہم صرف کتب تاریخ بزبان فارسی و کتب تاریخ زبان اردو و مجموعات علم وغیرہ کتب نایاب زمانہ و مثنویات قصص نظم و نثر فارسی وغیرہ کی کچھ کتابین ذیل مین درج کرتے ہین —

کتب تاریخ بزبان فارسی

اکبر نامہ ہر سہ دفتر و مجلد ہر سہ جلد مصنف اسکے شیخ ابوالفضل ہین —

آئین اکبری — ہر سہ دفتر سہ جلد با تصویرات و نقشہجات سرخ و سبز و سیاہ بمقابلہ چند نسخون کے صحیح ہوکر طبع ہوئی

تاریخ فرشتہ دو جلد — مصنفہ ملا محمد قاسم ہندو شاہ استرآبادی حالات راجگان و سلاطین ہند تا عہد اکبر شاہ اسمین مذکور ہے —

طبقات اکبری — تصنیف خواجہ نظام الدین احمد ابن محمد مقیم ہروی یہ کتاب تاریخ شاہان ہند سے زمانہ سبکتگین سے عصر جلال الدین محمد اکبر شاہ تک نہایت مبسوط و مفصل ہے

عماد السعادت — تصنیف سید غلام علی خان نقوی بریلوی ہے اس کتاب مین خاندان شاہان اودھ کا بیان ہے

مفتاح التواریخ — تالیف تامس ولیم بیل صاحب بہادر مصنف صاحب کو نہایت لائق فارسی زبان کا ... کہنا چاہیے پس اس کتاب مین اول حالات ہر ایک سنہ کے سن ابتداے آنحضرت سے تا زمان فتح کتاب درج ہین اور ہر ایک شخص کے صحیح روایات کے ساتھ منظوم مادۂ تاریخ لکھے ہین خصوصا آگرہ و دہلی وغیرہ کی عمارات کے کتبہ اور مقابر کی تاریخین نہایت عمدہ و چیدہ کتب مولفان قدیم سے منتخب کی ہین یہ وہ کتاب ہے کہ آجتک مثل اسکی دیکھی نہین گئی

صحیفۂ والا تدری — خواجہ محمد بشیر صاحب ... کی تصنیف سے واقعات مفصل غدر شہر لکھنؤ کشف شرح کئے ہین —

عجائب القصص — قصص الانبیا مشہور فارسی ذکر انبیاے عظام علیہم الصلوۃ والسلام —

تاریخ شاہنامہ فردوسی طوسی مشہور کتاب ہے جسکی شان عظمت محتاج بیان نہین چند نسخون سے مطابق کرکے خوش خط با تصویرات کاغذ نفیس تقطیع کلان نہایت اہتمام سے طبع ہوئی —

شاہنامہ قاسم گنابادی مولف اسکا بہت کامل اہل زبان مشہور شخص ہے بتتبع شاہنامہ فردوسی نظم طبع دکھایا ہے حالات جنگ شاہان عہد سے لکھے ہین

وقائع نعمت خان عالی — حالات عالمگیر سوانح دکن —

جنگ نامہ — تصنیف نعمت خان عالی سے ہے مشتمل جنگ شہزادگان عالمگیر عبارت نہایت سلیس اور چونکہ مصنف میر منشی دربار سلطنت عالمگیر ہے اور معرکہ آرا دونون حقیقی بھائی تھے تو حفظ مراتب اور پاس جانب دارین بیان کے وقائع لکھا گیا اور مصنف اوس جنگ مین ہمرکاب شاہزادہ عظیم الشان تھا ... متصل ... وقائع لکھا اور اس خانہ جنگی مین سلطنت کے ... مستقل استعداد ... کہ بعد ازان تیموریہ سلطنت کے زوال کا زمانہ ہوا —

سیر المتاخرین — ہر سہ جلد حالات شاہان دہلی ابتداے سلطنت آباؤن سے انتہاے عہد شاہ عالم تک خوب شرح و بسط کے ساتھ عبارت سلیس لکھا ہے دو جلد —

اقبال نامہ جہانگیری — یہ تاریخ نہایت معتبر تالیف جناب آصف خان ... معتمد خان عہد شاہجہان مین تصنیف ہوئی ہے عبارت بمحاورہ اہل زبان ہے —

اول دفتر مین حالات اجداد محمد جہانگیر شاہ از امیر تیمور تا ہمایون شاہ —

دوسرے دفتر مین اکبرنامہ کا انتخاب بعبارت سلیس بمحاورہ زبان بلکہ ابوالفضل پر ایک طنز زبان خاص کا طعن بھی کیا ہے —

تیسرے دفتر مین حالات تاریخی حضرت جہانگیر بادشاہ کے درج ہین مع حالات ... جہانگیر چونکہ یہ کتاب نایاب ہے دو نسخے بڑی تلاش سے ہمکو پہنچے اون دو نسخے سے مقابلہ و صحت کرکے طبع ہوئی

جامع التواریخ — یہ عمدہ یادگار تاریخ زمانہ ابتداے عالم سے احوال پیدایش ارض و سما و عرش و کرسی و تخلیق جملہ کائنات و احوال انبیا علیہم السلام و خلفا و ائمہ و طبقات ملوک و خواتین مع ... سیر و بارہ بہت لطف کے ساتھ تالیف جناب عالم علام عزیزہ مولوی فقیر محمد رحمۃ اللہ تعالی والد ماجد جناب معلی خطاب جناب مولوی عبداللطیف خان بہادر ڈپٹی کلکٹر کلکتہ —

تاریخ خزانہ عامرہ — زبان فارسی کی تاریخ اور کچھ تذکرہ اور انتخاب اشعار متقدمین جنہون نے بتقبل سخن عطا حاصل کئے ہین —

تاریخ گلزار کشمیر — عمدہ تاریخ ملک کشمیر کی مولفہ دیوان کرپا رام ... وزیر سرکار مہاراجہ صاحب کشمیر کا منشفاف کنندہ —

رسالہ جواہر العجائب — ذکر عورات شاعرہ کا اسمین ہے مصنف اسکا فخری بن امیری الہروی مشہور استاد ہے عہد مین طہماسپ شاہ ایران کے تھا یہ رسالہ تصنیف فرما کر بمقام سندھ اکبر شاہ غازی بادشاہ ہندوستان مین بطور ارمغان نذر کیا —

خزینۃ الاصفیا دو مجلد مین مبسوط تصنیف مفتی غلام سرور صاحب لاہوری در حالات جملہ انبیا و اولیا و ابرار —

تاریخ طبری — یہ کتاب فن تاریخ مین مشاہیر کتب تواریخ سے ہے مصنف ابوجعفر بن جریر الطبری اور اوسکی چار جلدین ہین —

جلد اول مین احوال ابتداے آفرینش کل موجودات سے تا احوال غرق فرعون ہے —

جلد دوم مین احوال حضرت موسی تا حدیث حنان ربیع بادشاہ مصر ہے —

جلد سوم مین ذکر دو نفر اصحاب کہف سے تا ذکر بادشاہ کسری ہے —

جلد چہارم مین احوال حضرت خاتم النبیین سے

فهرست کتاب حدیقة الاقالیم بتصریح هر اقلیم از اقالیم سبعه مع فوائد متفرقه

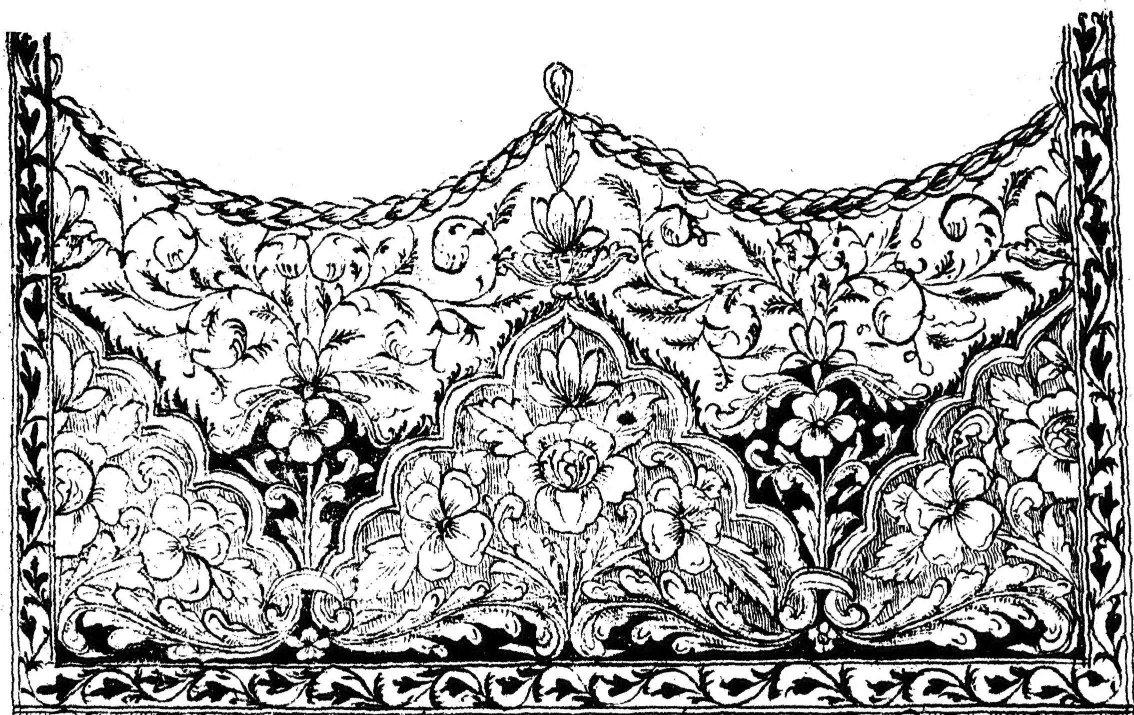
به توفیق خالق انس و جان و بفضل داور کون و مکان

خندان باغ بانواع حالات اقالیم سبعه ربع مسکون مکمل باخبار انبیا و سلاطین و مشاهیر حکما و عجایبات دهر بتعیین تاریخ صحیح مناسب هم

حدیقة الاقالیم

تالیف لطیف مورخ همه دان ماهر فن و واقف حالات روزگار کهن مرتضی حسین جناب المخاطب به الله یار عثمانی بلگرامی

در مطبع نامی منشی نولکشور بطبع بهارین سبزی تازه یافت

حمد بی حد مر خدای عز و جل را که لسان عالمیان در ادای شکرش شیرین بیانست و نعت وافر و درود متکاثر بر آن سرفتر انبیا یعنی محمد مصطفی
و بر آل و اصحاب او علیهم التحیة و الثنا باد اما بعد محرر این اوراق عاصی **مرتضی حسین** المخاطب به الله یار عثمانی بلگرامی بنظر اصحاب بصیرت
جلوه میدهد که از عمر ده سالگی مطابق یکهزار و یکصد و چهل و دو هجری نبوی صلی الله علیه و سلم تا سن پنجاه و پنج موافق یک هزار
و یکصد و هشتاد و هفت هجری از عهد وارث تاج و تخت صاحبقران امیر تیمور گورگان محمد شاه بادشاه صاحبقران ثانی
خدایگان مغفور تا وسط سلطنت ابد مدت عالی گهر بادشاه المخاطب بشاه عالم ثانی خلد الله ملکه در خدمت بسیاری از امرای
هند مثل امیر اعظم عظیم الشان مبارز الملک دلاور جنگ سید سربلند خان بهادر تونی مرحوم که بوسیله اش منصب نوکری بادشاهی
رسیده و دیگر امیر کبیر قاطع الکفره و المتمردین برهان الملک سید سعادت خان بهادر نیشاپوری و دامادش امیر با تدبیر صفدر روزگار وزیر الممالک
صفدر جنگ ابو المنصور خان بهادر و ولدش شجاع دوران وزیر الملک شجاع الدوله بهادر نور الله مضجعهم و نایب وزیر الممالک
با فرهنگ و رای مهاراجه نول رای ستر الله عیوبه و امیر عالی جاه میر محمد قاسم خان بهادر ناظم بنگاله و عظیم آباد عرف پتنه و امیر بی نظیر سخندان شیرین بیان
علی قلی خان بهادر والی عباسی شش انگشتی داغستانی و شیر بیشه هیجا امیر الامرا بخشی الممالک احمد خان بهادر ابن غضنفر جنگ محمد خان بنگش فرخ آبادی
نور الله مرقدهم وغیره بصیغهٔ نوکری و خدمات عمده حضوری بسر برده چند سال از نیرنگی زمانه خانه نشین گشته در سن پنجاه و هفت مطابق سنه
یک هزار و یکصد و نود هجری در آخر ماه جمادی الاول بتقریب دوستی بی ریو و رنگ رجب علی نامی ساکن باره در خدمت صاحبی
از صاحبان فرنگ مسمی بستوده الصفات مجمع حسنات کپتان جوناتهان سکات انگریز المخاطب بجلال الدوله مفاخر جنگ زاد الله بقاءه
که ترجمهٔ نام شریفش در انگریزی الله بخش است و سکات نام جد آن قبیله است آثار سخاوت و شجاعت از ناصیه اش پیدا و حلم و وفا از لهجه اش

هویدا و رسیلن مروت بجوگان فتوت گوی از معاصران ربوده مشرف شد و در زمرهٔ منشیان که انوقت در سرکار صاحبان انگریز امتیاز
مرحوم مجبا ازین بالا نشست چه بعد قدرشناسی و معرفت دانش اینشان را مصاحب و ندیم مجلس خویش می گردانند منسلک گردید و
صاحبان انگریز که از راه فطانت و دانائی طالب علم و هنر اند صاحب ما در ینباب فهمی ذکا و مذاقی رسا می دارد و در مطالعه کتب و زمره
عربی و فارسی و شنیدن حکایات عجیب و غریب و سخنان حکمت و احوال اسلاف دعوی تمام دارد بنا بر ضیافت طبع عالی در عهد وزارت
وزیر ابن الوزیر ابن الوزیر آصف جاه وزیر الممالک آصف الدوله یحیی خان بهادر ابن شجاع الدوله دام الله تعالی عمره و اقباله که ضیای
احسانش چون نیر اعظم محیط عالم و عالمیان گشته سطری چند از کتب معتبره که نامهای آن در ضمن کتاب اکثر جا مرقوم است مشتمل احوال
کرهٔ ارض و ربع مسکون و اقالیم سبعه و بندی از عجائب و غرائب هر دیار و شمه از اخبار انبیای کبار و سلاطین روزگار و برخی از احوال
حکما و مشاهیر امصار و اکثر حالات انگریز و دیگر فرنگیان انچه از کتب بدست آورده و از مستر جوناتهان اسکات
وغیره استماع نموده و همراهی آن جماعه بمشاهده در آمده بفهم ناقص اقتباس شایسته کرده مختصری در
سلک تحریر کشیده بحدیقة الاقالیم موسوم گردانید و اندرین کتاب اقتباس از هر کتابی که کرده مفهومی اکثر همان عبارت درین اوراق ثبت
نموده و در وقت عبارت و شدت اغلاق الفاظ خود را نه انداخته با پیشینیان اهل سخن بهتر و خوشتر از ان گفته اند که اکنون این کم مایه
تفوق یا برابری با ایشان جوید و دیگر میل خاطر بران داشت که از فارسی و روزمره متنوعه چه از قدیم و جدید خوانندگان را معرفتی دست دهد
و از تفاوت و تبدیل زبان در هر زبان واقف شوند و بدانند که در عالم کون و فسادِ هر چیز را انقلاب است از ینجاست کل من علیها فان
و یبقی وجه ربک ذو الجلال و الاکرام بالجمله این نسخه مخبر از عجائب و غرائب عالم و عالمیان می دهد حقا که در نظر طالبان
باغی است دلکشا که هر هفت اقلیم چون گلهای رنگا رنگ بطرزهای گوناگون در نظر مطالعه کنندگان جلوه پیراست اما مقبول انگاه شود
که قبول نظر عالیش گردد و اگر دانایان و سخن سنجان انگریز بدقت و محنت مؤلف در پیرانه سالی بچشم منش نظر فرمایند از سر انصاف در
هر زمانه و اوقات بحال مؤلف و اولاد و اتباعش با مداد مراعات از نفس خود و سرکار کمپنی سلطان الوقت تا ابد الآباد که دور
فلک بکام باد بپردازند عجب نبود فی افتقار بحضرت واهب العطایاست **فرد** گرچه تیر از کمان همی گذرد ✤ از کماندار بیند اهل خرد
و این اول تالیفیست بفن سیر که در هندوستان بزبان فرس بیرون از الفاظ اغلاق در بدو دولت انگریز مشتمل اکثر احوال آن کرده
پرشکوه انچه از کتب بدست آورده و هندی از مستر والاصفات کپتان جوناتهان اسکات اصغا نموده و همراهی این جماعه بمشاهده در آمده
درین نسخه مرقوم ساخته و بعضی رموز و اشاره که در عین بدو دولت کرده موصوف از عالم غیب بی قصد و خواهش در معاملات مشاهده رفته
اظهار و ترقیم آن طوالتی دارد و اصل و حصولش این فقره است مصعود من از همه انبیا بدرستی تفصیلش سربسته بمتبرع در پس پرده
گوشها باشد ✤ اکنون که عمرم در شصت آمده و می رود مراعات مستر والاصفات جوناتهان اسکات بحالم مبذولست و آن موجب
مزید شکر چند انکه بر شمارم حالت متمثل لو کان البحر مدادا لکلمات ربی الی آخره و فرصت بغلط نرفت هیچ نقش بندی درون و لها اوست ✤
الحاصل عنان قلم را بوادی مدعا معطوف ساختن اولی است پوشیده نماند که این کتاب هنوز مسوده نادرست بود که چند نقل از ان بجاها
رفتند از ان جمله پیش صاحب والا کپتان جوناتهان اسکات و کرنیل هو پکر بفرنگ رسیده و دیگر در جونپور نزد مولوی درویش علی بعد از ان تمام
کتاب را بنظر ثانی کم و کاست کرده بدستخط خویش مرقوم ساخت بالله التوفیق بدانکه حکمای دقیقه شناس خرد اقتباس اتفاق دارند

که کرهٔ ارض مرکز سماست و نسبت بکلانی سما چون خشخاش است بر روی دریا و نصفی از ان کره در بحر اعظم که بحر اوقیانوس و بحر محیط نیز خضر
گویند مستور است و نصف دیگر که در عالم نمایش ظهوری دارد بصورت بیضه که آنرا در آب افگنند و این نصف که مکشوف است نصفی از آن
که در جانب جنوب افتاده ویرانست و نهایت جانب شمال هم آب دارد پس از چهار بخش زمین یک بخش کمتر عمارت دارد و جمله کوهها
و بیابانها ازین جمله است اگر از روی حقیقت درنگرند آنگاه معمور نیست و طرفه آنکه بر روی زمین از جمله پیدایش خلقت باری تعالی
یکی انسانست **ابیات** زمین در زیر این نه چرخ مینا + چو خشخاشی بود بر روی دریا + ببین تا تو بر آن خشخاش چندی + سزد
گر بر بروت خویشتن خندی + بالجمله عادت چنین رفته که این قطع را ربع مسکون نامند و ربع مسکون در شمال خط استوا است و
خط استوا خطیست که حکما در فلک محاذی روی زمین از مشرق تا مغرب اعتبار کرده اند بخلاف خط معدل النهار که از جنوب بشمال
مقرر نموده چنانچه از خطین مرقومین تقاطع رویه هر دو ارض و سما برابر چهار بخش گردد و هر دو افق و تمامی خط معدل النهار قطبین که
عبارت از قطب شمالی و جنوبی است واقع اند و هر شهر و ناحیه که برین خط بود شب و روز در آنجا مساوی باشد و در سالی هشت
فصل در اندیار رو نماید دو بهار و دو تابستان و دو خریف و دو زمستان و اکثر اوقات در صحاری گل و ریحان باشد و در مجمع الانساب
گویند که مجمع ربع مسکون صد ساله راه است چنانچه کسی همه وقت در سفر باشد بقدر طاقت و آن قدر طعام و شراب که قاعده است
بکار برد و آسایش که ضروریست بجا آرد ازین جمله هشتاد ساله راه معمور و مورد سلطنت ملوک و آنها خراب باشد و آب گرفته بیست ساله
راه بماند پس چهارده ساله نیز ازان کم آید چه در طرف شمال هفت ساله راه بسبب سردی هوا و از طرف جنوب هفت ساله راه بسبب
گرمی هوا جانور نمی تواند رفت پس شش ساله راه مانده و این قدر زمین را هفت بخش کرده اند و هر بخشی را اقلیمی خوانده اند و مجموع را
اقالیم سبعه نامند و طول هر اقلیم از طرف مشرق است تا مغرب و هر اقلیمی که بخط استوا نزدیک تر است درازی و پهنائی آن زیاده است
از اقلیمی که بعید است از خط استوا و طرف جنوب هر اقلیم دراز است از طرف شمالی آن اما طرف شرقی و غربی برابر اند و از دریاهای
اعظم آنچه که حکما آنرا از حساب ربع مسکون گرفته اند پنج است و از بحور نیز پنج اگرچه دیگر بحار درین ربع است و در بحار و بحور این
جزائر بسیار بزرگ و کوچک بسیار است و ایضا پنج کوه رفیع و وسیع درین ربع واقعست و عدد مجموع جبال از دویست متجاوز است و
قریب بدویست و چهل انهار و جوی بزرگ دارد که عبور ازان بغیر کشتی میسر نشود و پوشیده نماند که آنچه حکمای سلف احوال کرهٔ زمین
و ربع مسکون و تقسیم هفت اقلیم نموده اند بیان کرده شد اکنون احوال هفت اقلیم بشرح و بسط بقلم می آرد و بعد ازان قول حکماء جدید
خصوص کوپرنیکس حکیم که دنیا را چهار بخش کرده و هر بخشی را نام نهاده شل یورپ که عبارت از فرنگ است و بخشهای دیگر که ایشیا و
افریقه که عبارت از هفت اقلیم مشهور است که حکمای سلف آنرا قرار داده اند و بخش چهارم امریکه که او را دنیای نو نیز گویند چه این امریکه
که عبارت از دنیای نو است اکنون اهل فرنگ آنرا بسعی موفور دریافته و بدانجا رسیده استقامت گزیده اند چنانچه تفصیل این معنی
بعد از بیان هفت اقلیم کهنه اندر فصلی که از کتاب جوناتهان اسکات است مرقوم قلم خواهد گشت بالله التوفیق و المستعان ه

بزحل منسوب است و عامه اهل این اقلیم اسود اللون باشند حد اول این اقلیم نزدیک بخط استوا است از جائیکه روز دوازده ساعت و نصفی باشد بفرسا و وسط این اقلیم آنجاست که روز دراز ترین سیزده ساعت است و حد دوم آنجاست که ارتفاع قطب شمالی نزده درجه و نصفی بفرسا باشند و ابتدای این اقلیم از جانب مشرق شمال جزیره یاقوت باشد بر جنوب بلاد چین و شمال سراندیپ و وسط دیار هند و سند کرده و بحر فارس را قطع کند پس در وسط بلاد حبشه گذرد و آنجا رود نیل مصر را قطع کند و بر بلاد نوبه و وسط جزائر یونان و جنوب بلاد بربطانیه گذشته به بحر اوقیانوس منتهی شود و ساحت سطح این اقلیم شش صد و شصت و دو هزار و چهل و چهار فرسخ و نصف فرسخ است و فرسخ بفارسی فرسنگ نامند در مؤید الفضلا تحقیق فرسنگ نموده چه یک فرسنگ سه میل بود و یک میل عبارت از ثلث فرسنگ یعنی حصه سوم فرسنگ است و آن یک کروه باشد پس یک فرسنگ سه کروه بود و یک کروه بقولی تا چهار هزار گز شرعی مقرر کرده اند شاعر گفته **بیت** ثلث فرسنگ هست چار هزار + از قدمهای اشتر رهوار + و درین اقلیم بیست کوه رفیع و سی نهر بزرگ و هزار و سه صد و چهل شهر است و از آن جمله شروع از ولایت یمن می نماید یمن ولایتیست نهایت نزهت و طراوت منسوبے به یمن بن قطیف بن عامر بن شالخ بن ارفخشد بن سام بن نوح علیه السلام منسوب گردانیده اند و برخی گویند که چون بر یمن مکه معظمه واقع شده هر آئینه به یمن اشتهار پذیرفته بهر تقدیر قطعه و طرفی مبارک است و اکثر ولایتش بخط استوا قریب واقع شده چون نوح عزم رحلت فرمود سام بن نوح آن ولایت را بطریق احتیاط در آورده جهت خود اختیار نمود بعد از سام اولادش عمرها در آن ولایت لوای اقامت بر افراختند راقم حروف اخبار سام و اولادش را بتقریبی در اقلیم سوم در ضمن احوال سام و بیت المقدس بقلم آرد بالجمله چون سلطنت یمن به قحطان بن هود که پدر سلاطین یمن است رسید او را حق سبحانه تعالی اولاد بسیار کرامت فرمود که یعرب و جرهم از آن جمله بودند **ذکر ملوک یمن قحطان** بن هود عرم از اعقاب سام اول ملوک یمن است و عامه قبائل یمن از اولاد قحطان اند و ایشان را اعراب قحطانی گویند و او را از آن قحطان گفتندی که در سالهای قحط سخا بسیاری کردی و او را پسری بود **یعرب** نام و او اول کسیست که بعربی سخن گفتی و اعراب یمن تمام از نسل قحطان اند چنانچه گذشت و کنیت یعرب ابو الیمن است و یعرب را انخست سه نامند و بروایت مولف

صبح صادق پسر یعرب است **یشخت** پسر یشخت است **سبا** که آل سبا باو منسوب اند و او بعبادت آفتاب قیام می‌نمود لهذا
او را عبد الشمس گفتندی و در تاریخ صبح صادق مسطور است که سبا بن یشخت عامر نام داشت و او را از بسیاری حسن و جمال عرب الشمس
خواندندی یعنی روشنی آفتاب و چون رسم سبا در عرب پدید آورد بان لقب ملقب شد و سبی بالفتح و سبا بالکسر در لغت اسیر
گرفتن باشد و گویند که سبا در لغت خمر خوردنست چون اول رسم شراب خوردن در ان دیار او پدید آورد ازین سبا گفتندی او را
بقولی بیست پسر داشت هر یک از ایشان جد قبیله اند و گفته اند که او را سه پسر بود کهلان و عمرو و حمیر و شهر سبا که آنرا مارب گویند او بنا
نهاده بقولی بند بر آب سبا از آثار اوست و گفته اند که آنرا بلقیس بسته و چهار صد و هشتاد سال بریاست قوم پرداخت و بعد ازو
پسر مهترش حمیر قائم مقام او شد و سه صد سال ملک راند و ملوک بنی لخم و غسانیان از اولاد اویند و احوال غسانیان در شام و بیت المقدس
و ذکر ملوک بنی لخم بعد ملوک ساسانیان گفته اند و بعد از فوت کهلان برادرش بن سبا که نسبت تمامی تبابعه یمن تا نزدیک زمان
اسلام که بر مسند حکومت متمکن بوده اند و با وی می‌پیوندد پانصد سال سلطنت کرد و بعد از وی پسرش **ابو مالک غالب** سه صد سال
و پس ازو **جبار** بن غالب بن زید بن کهلان یکصد و هشت سال حکومت کرد و بعد ازو مملکت یمن به تبابعه رسید اما بروایت
مولف هفت اقلیم چون حمیر فوت کرد اختلاف در میان قبیله پیدا شد و یکی از ایشان در مدینه سبا و دیگرے در حضرموت پادشاه
گردیدند ملک راندند و **اکثر تبابعه** اول کسی که او را تبع خواندند **تبع الاکبر** حارث رائیس بود جمیع اولاد حمیر بر سلطنتش اتفاق
کردند و نسب حارث بچهارده پشت بحمیر بن سبا میرسد چون بسلطنت نشست خود را تبع لقب نام نهاده و او را رائیس بدان جهت میگفتند
که غنائم بسیاری کرد و معاصر منوچهر بود و بعد فوت او ابرهه بن الحارث که به ذو المنار مشهور است پادشاه شد و لشکر به بلاد مغرب کشید
و در راه منارها ساخت تا هنگام مراجعت راه گم نکنند لاجرم ذو المنار ملقب شد و بعد ازو پسرش **افریقیس** بن ابرهه ملک راند
و شهر افریقیه در مغرب از بناهای اوست و بعد ازو برادرش **ذو الاذعار العبد** بن ابرهه بحکومت نشست و او را از ان
ذو الاذعار گویند که وقتی لشکر بولایت نسناس کشید و طائفه از ایشان را اسیر کرده به یمن آورد و اهالی یمن آن صورتهاے مهیب بدیدند
و بترسیدند و او را ذو الاذعار خواندند و غرور نخوت رئیس بود و بزعم فارسیان کیکاوس بن کیقباد بعهد او به یمن رفت و دختر
او سوداوه را بخواست و به بند افتاد و رستم بن زال به یمن رفت و او را نجات داد و ماوران در شاهنامه فردوسی طوسی عبارت
از ان دیار است و بعد ازو **هدهاد** بن سرحبیل بن حارث رائیس پادشاه شد و بعد ازو دخترش و بقولی خواهرش **بلقیس**
بنت هدهاد بسروری رسید و طائفه از بزرگان یمن خواستند که دیگرے را بسلطنت برگیرند بلقیس او را بنا که خویش نوید داد
بخانه اش رفت بلقیس او را شراب بسیار داد چون مست شد بکشت و بلقیس بی مزاحمت بر تخت نشست مادر بلقیس از جنیان بود
خویشانش بیامدند و تهنیت گفتند و بهر او تختی مرصع ساختند و بلقیس را سلیمان علیه السلام دعوت فرمود و به نکاح خویش آورد
نقلست که پیش از آمدن بلقیس بخدمت سلیمان آصف بن برخیا وزیر سلیمان بموجب فرمان آنجناب تخت بلقیس را در مجلس آنحضرت
بیک چشم زدن از راه بعید حاضر آورد و قصه اش در قرآن مجید است و بعد از بلقیس **ناشر النعم** برادرزاده شراحیل به دولت
رسید و تبع ثانی مخاطب گشت و از بسیاری انعام او را ناشر النعم گفتندے و بعد ازو **ابو کرب شمر** بن افریقیس پادشاه
شد و او معاصر گشتاسپ بود و او با جنود موفور روی بمشرق نهاد و از جیحون گذشته ماوراء النهر را مسخر ساخت و شهر سمرقند را بکند

وبسوخت و در برابر آن شهری ساخت پس آن شهر بسمرقند اشتهار یافت و سمرقند معروف است پوشیده نماند که بعضی مورخین رفتن او
بسمرقند در مصنفات خود ذکر کرده اند لیکن نگفته که دران وقت از ملوک فرس در ایران کرام پادشاه بود ولاجرم این روایت
ضعیف می نماید و در بعضی از روایات آمده که گشتاسپ او را بقتل رسانیده و در بعضی از کتب مسطور است چون مسلمانان سمرقند را
بگرفتند ستونی از آهن دیدند بغایت ضخیم طول آن دویست گز وصد و سی گز زیر زمین و هفتاد گز ظاهر بود چون بتان رسیدند سمرقندیان
گفتند چون تبع بیامد و این دیار بگرفت با ابنای فرس بسیار بود چون این شهر را بدیدند گفتند اینجا مقام کنیم و ازین شهر
بیرون نرویم و دیگر سلاح نخواهیم پس شمشیرهای خود را بگداختند و این منار ازان ساختند و باین دیار اقامت گزیدند بالجمله بعد ازو
پسرش **ابو مالک** پادشاه شد و لشکر ببلاد شمال کشید و تا ظلمات برفت و آنجا مریض شده درگذشت مدت مملکتش پنجاه
سال بود پس ازو پسرش **اقرن** درین جانشین گشت و گویند که تبع ثانی عبارت ازوست و او معاصر بهمن بود مدت
سلطنتش پنجاه و سه سال بود و بعد ازو پسرش **ذو قنان** اسعد بن مالک والی شد و او را تبع اوسط خوانند او مردی قهار
بود چون شصت و سه سال ملک راند میان پسرش حسان را حکومت برداشته اسعد را بکشتند **حسان** بحکومت نشست و قاتلان
پدر را بقتل رسانید و لشکر بیمامه کشید و بگرفت گویند که زنی ازرق چشم زرقا نام خواهر ملک یمامه بود و نور باصره اش چندان
بود که از سه روزه راه احساس می کرد و چون حسان به سه منزل یمامه رسید او را گفتند زرقا سپاه را خواهد دید برادر را ازعان
آگاهی خواهد داد تدبیر آنست که لشکریان را امر کنی تا شاخ بزرگ برگ درخت قطع کنند و همچنان بر پشت اسپ یا خود دارند چنان
بفرمود تا چنان کنند زرقا با برادران گفتگویی می کرد که سیاهی مانند درختان بجانب ما می آیند قوم باور نکردند بعد از سه روز حسان
در رسید و والی یمامه را با برادران بگرفت و بکشت و زرقا را بدست آورده پرسید که چه کرده تا قوت باصره تو باین مرتبه رسیده گفت
هرگز نمک نخورده ام تا سرمه در چشم نکرده نخفته ام حسان بفرمود تا چشمهاش بکاویدند و از حدقه بیرون آوردند درکهارا دیدند
که از سرمه سیاه شده بود بالجمله حسان بر دست عمر بن ابی کرب بقتل رسید و بعد ازو برادرش **عمرو** بن ابی کرب بسلطنت نشست
ماشصت سال پادشاهی نمود و بقولی در عهد او سیل عرم شهر سبا را خراب کرد و بندی که بلقیس بر آب بسته بود بشکست و گفته اند
که آن واقعه در عهد ذوالاذعار اتفاق افتاده و بقولی شایسته بود قصه سیل عرم در قرآن مجید است در خبر است که سیزده پیغمبر بران
قوم آمدند و آن محاذیل همه را تکذیب کردند و ایشان از کاهنان شنیده بودند که بند سبا را موش خراب کند لاجرم بر هر فرجه ازان
گربه بسته بودند چون زمان موعود در رسید ایزد تعالی موشهای دشتی زیر بند ایشان پدید آورد و گربه ها گوشته گریختند موشان بند را
سوراخ کردند نیم شب که مردم در خواب بودند بند بشکست و بسیاری ازان قوم هلاک شدند و خانهای ایشان پر آب شد ایزد تعالی
می فرماید پس فرستادیم بر ایشان سیل عرم یعنی سیل صعب و گفته اند که عرم نام شهر سبست و بقولی نام وادی که آب ازانجا
می آمده بالجمله ال سبا از دیار بیرون آمدند از ایشان قبیله غسان بشام و قضاعه بمکه حرارت متحرین و انمار بسیرت و خزم بهاء
وارد نعمان و لخم بعراق و اوس و خزرج بمدینه افتادند قال الله تعالی و مزقناهم کل ممزق یعنی پراگنده ساختیم همه ایشان را پراگنده
ساختنی بالجمله چون عمر ابی کرب درگذشت بن کلال حمیری رسید و او خفیه مذهب عیسی علیه السلام داشت و از بیم مخالفان
ظاهر نمی توانست کرد زمان پادشاهیش هفتاد و چهار سال بود و بعد ازو **تبع الاصغر** بن ابی کرب بن حسان بحکومت رسید و ا د

آخرین تبع است که او را تبع گفتند و اول کسی است که کعبه را جامه پوشانید و او معاصر بهرام گور بود و در زمان سلطنت خود لشکر به تسخیر ممالک
کشید و مدینه طیبه را محاصره کرد آخر شنید که آن شهر سرای هجرت پیغمبر آخر الزمان خواهد بود ترک محاصره کرد و عازم بجرب مکه شد و در
اثنای آن حال مریض گردید اطبا از معالجه عاجز آمدند یکی از بزرگان گفتش که آن غریب در گذر تا شفا یابی تبع توبه کرد و شفا یافت و بعد
جامه در کعبه پوشانید ملبس بلباس دین موسوی گردید بروایت مولف تاریخ صبح صادق از مکه بمدینه شتافت چهار هزار تن از
علما با او بودند شاموال یهودی که از اکابر علما بود گفت بما چنین رسید که این موضع دار هجرت پیغمبر آخر الزمان است همان بهتر که آنجا اقامت
نمائیم تا باشد که یکی از اولاد ما بشرف صحبت آن حضرت مشرف گردد پس با چهار صد تن از علما همانجا بماند تبع نیز خواست که اقامت
کند لشکریان موافقت نکردند ناچار از آن عزیمت در گذشت و نامه برسول صلی الله علیه وسلم بقلم آورد مشتمل بر شرح حال و اشتیاق تشرف
خدمت پس نامه را بشاموال سپرد و چون رفت و آن مکتوب از شاموال بفرزندانش رسید تا آنکه به ابوایوب انصاری رضی الله عنه
که بست و یکم فرزند شاموال است منتقل گشت ابوایوب آنرا برسول صلعم رسانید آن حضرت فرمود مرحبا بالاخ الصالح بالجمله چون تبع بیمن
بازگشت ملت موسوی آشکارا کرد اهالی یمن بت پرست بود مخالفت آغاز نهادند به تبع گفتند درین حدود غاری است هر که در آن
نهد آتشی ملتهب بیند اگر راست گوئی بود او را ضرری نرسد و کذاب بسوزد بیائید که آنجا رویم پس باهم بغار رفتند آتشی ظاهر شد و
بت پرستان را بسوخت تبع را ضرری نرسید و صد سال مملکت راند و بعد از و خواهرزاده اش بن حجبه و بروایت مولف هفت اقلیم
ربیعه بن نصیر اللخمی در یمن پادشاه شد و شبی خوابی دید که آن سبب هدایت گردیده به نبوت رسول صلعم و وقوع حشر و نشر ایمان
آورد و بروایت تاریخ صبح صادق خواب فرید بن کلال و مؤید چنانچه در احوالش بیاید سطیح کاهن و شق هر دو در عصر ربیعه بودند و باتفاق
مورخان در اعضای سطیح استخوان نبوده مگر کله و سر دست و اصابع و بقولی او را روی در سینه بود و هرگاه در غضب رفتی پر باد شده
نشستی و مطلق بر قیام قدرت نداشتی و او را مانند جامه پیچیده بجایش می بردند و سطیح شش صد سال بزیست و شق پسر خاله سطیح بوده
و با سطیح در یک روز متولد شده و او بصورت یک نصف آدمی بود و در کتابت نیز مهارت موفور داشت بالجمله بعد از عمر فرید بن کلال پادشاه
شد و در ایام حکومت شبی خوابی هائل دید فراموشش کرد چون بیدار شد حقیقت حال از کاهنان سوال کرد گفتند که خوابی که فراموش
گردد تعبیر نتوان گفت روزی چند گذشت بشکار رفت و از لشکر جدا ماند و بدامن کوهی رسید خانه دید که عجوزی از خانه بیرون آمد و او را
فرود آورد و مرید از رنج راه بیاسود و چون بیدار شد دختری خوب روی عفرا نام بر بالین خود نشسته دید دختر او را دلداری کرد و طعام حاضر
ساخت مرید در حسن و جمال دختر نگریست عاشق شده بدختر گفت ملک شما کیست گفت فرید بن کلال که کاهنان را جمع آورده تا خواب
فراموش شده تعبیر کنند نتوانست گفت مگر ترا در تعبیر خواب وقوفی هست گفت آری گفت از آن خواب یاری بگو گفت بخواب دیدی که گرد
بادها متعاقب یک دیگر پیدا شده به افق رسید و در میان آن اشتها ظاهر می گشت و دود بیرون می آید پس جوی آب ظاهر شد و یکی
مردم را به نوشانیدن آن دعوت می کرد فرید گفت خواب چنین بود تعبیر آن چیست گفت گرد بادها عبارت از ملوک است و دود تشان موافقت و
مخالفت ایشان و جوی آب شریعت غرا و منادی پیغمبر است که مبعوث شود و از اولاد نضر و هر که متابعتش کند از عقوبات آخرت
رهائی یابد پس گفت آن ملک می خواهی که مرا نکاح در آوری و این ممکن نیست چه اگر چنان کنی کسی که طاقت مقاومت با او نداشته
باشی بدشمنی تو برخیزد همانا که یکی از جنیان را با او محبت بود مرید بسر رسید و از آن عزیمت در گذشت و بعد از و پسرش ولیعهد پس

ذوجدن پس ابرهه بن صباح بسلطنت نشست و نسبت بربر بلقب بن صباح الاصغر الحمیری میرسد و بعد ازو ابرهه و پس ازو
حسان بن عمر حکومت کردند و بعد ازو ذوشبار روالی شد شبار جمع شبیره است و شبیره گوشواره در گوش داشت بآن ملقب شد
داد از ابنای ملوک نبود چون بست و هفت سال ملک راند خواست که با وسواس بامری فسیح قیام نماید و وسواس او را بزخم کارد هلاک
ساخت ذونواس یوسف نام و از آل حمیر و از اهل ملک بود و او را از آن ذونواس گفتندی که دو گیسو دراز داشت و آن پیوسته آویخته
بودی و نواس در لغت آویختن باشد و بعضی نام او را زرعه بن شراحیل گفته اند هر گونه او سر خیل اصحاب اخدود است
و اصحاب اخدود عبارت از تابعان اوست قال الله تعالی قتل اصحاب الاخدود النار و قصه آن در قران مجید مشروح است
مراد و سه دفتر اهل ظلم بوده و در کشتن و سوختن عیسویان نهایت حریص و جهد بلیغ می نمود و معاصر قباد پدر نوشیروان بوده قیصر روم
که متابعت ملت عیسوی می نمود به نجاشی پادشاه حبشه نوشت که ذونواس را استاصل سازد ذونواس بگریخت و در راه درگذشت
و بعد ازو ذوجدن نامی روزی چند بحکومت نشست و بعد ازو ارباط نامی از حبشیان نجاشی بحکومت نشست و ابرهه بن
صباح امیر الجیوش حبشه که او نیز از امرای نجاشی بوده برو خروج کرد و ارباط را بقتل رسانید ابرهه بن صباح بحکومت یمن نشست
و رغبت مردم بزیارت کعبه بسیار دیده در صنعا کنیسه بنا نهاد و آنرا قلیس نام کرد و خلق را بزیارت آن دعوت نمود و از زیارت کعبه مانع
آمده این خبر بمکه رسیده مردی نفیل نام از بنی کنانه در غضب شد و بصنعا رفت و محافظان کنیسه را گفت نذر کرده ام که شبی
تا روز آنجا عبادت کنم مجاوران او را نگذاشتند نفیل شب دیوار خانه را بنجاست بیالود و چون صبح در بگشادند بیرون آمد
و راه حجاز پیش گرفت ابرهه ازان آگاه شده در غضب رفت و سوگند یاد کرد که کعبه را خراب سازد و آنگاه بعزم تخریب خانه کعبه
با لشکر بسیار و فیلان کوه پیکر روی بحرم محترم نهاد و به بیت الحرام رسید و با جماعه خویش بزخم سنگ طیرا ابابیل هلاک گشت
بروایت مولف صبح صادق درین سال ولادت باسعادت رسول صلی الله علیه وسلم اتفاق افتاد و بعد ازو پسرش یکسوم
درین بر تخت نشست و یک سال ملک راند و مادر او زن ذی یزن بوده بعد ازو برادرش مسروق حکومت کرد و در دست
برادر مادری خود سیف بن ذی یزن کشته گشت و بعد ازو سیف بن ذی یزن بحکومت نشست او از دودمان ملوک حمیر است
پدر او ذی یزن از وارثان ملک یمن بوده یزن چراگاه را گویند او در بعضی بلاد یمن که در تصرف داشت امر کرده بود که مردم دواب
خود را در چراگاه نگذارند تا پیوسته سبز و خرم باشد لاجرم او را ذی یزن خواندندی گویند که چون ابرهه بر یمن مستولی شد زن ذی یزن
را که در حسن نظیر نداشت ازو بگرفت و بخواست پسرانش یکسوم و مسروق ازو بوجود آمدند ذی یزن تظلم بقیصر برد و ناامید شده بنوشیروان
پیوست و درگذشت پسرش سیف بعدی کرت معروف بسیف ذی یزن بخدمت نوشیروان رفته التماس اعانت نمود تا مملکت موروث
را از حبشیان انتزاع نماید نوشیروان امر فرمود که از سپاهش هر کسیکه در زندان باشد همراه سازند سیف با آن جماعه و گروهی
از بنی حمیر بحبشیان ظفر یافت و در بلاد یمن بحکومت نشست و بعد از هفت سال تنها در شکارگاه بردست جمعی از حبشیان بقتل رسید و دولت
آن حمیر سپری گشت و قتل شده در سال هفتم از عام الفیل اتفاق افتاد و بعد ازو عمال نوشیروان بحکومت بلاد یمن رسیدند از ان
جمله است باذان بن ساسان قمی که بفرمان خسرو پرویز بحکومت یمن رسید او به نبوت محمد صلی الله علیه وسلم ایمان آورد و بعد ازو
دادویه خواهرزاده مادر آن بحکومت نشست و در سنه دهم هجری درگذشت بعد ازو حکومت یمن بخلفا و راشدین و پس از ان

به بنی امیه و بعد از بنی امیه به آل عباس منتقل گشت و در عهد بنی عباس قرامطه خروج کرده بر بعضی از آن دیار استیلا یافتند و احوال
قرامطه در بلده هجر که نشستگاه قرامطه بود مرقوم گردد و بروایت مولف صبح صادق **امام هادی یحیی** که از احفاد ابراهیم طباطبا که نسبش
به امام حسن بن علی علیه السلام می پیوندد در سن دو صد و چهل و پنج هجری در مدینه متولد شد و در دو صد و هشتاد هجری در یمن ظهور کرده
با قرامطه محاربات نمود و ظفر یافت و مستقل گشت و اولادش بطناً بعد بطن در آنجا حکومت کردند و از آن طائفه است **امام منصور**
که سید قتاده شریف مکه در حجاز بنام او خطبه خواند ناصر عباسی خلیفه بغداد او بر جد برد و طوایف اعراب یمن را بفریفت تا او را بقتل رسانیدند
و بعد از آن طائفه از آل ایوب **شمس الدوله** توران شاه بن ایوب برادر صلاح الدین یوسف بن ایوب والی مصر عبد النبی المتغلب
بن مهدی را که از علمای زمان بود در یمن می نشست و خود را مهدی موعود می پنداشته خروج کرده بر بسیاری از بلاد یمن مستولی شده بود
در سن پانصد و شصت و نه هجری بقتل رسانید و آن بلاد بگشود و مستقل گشت و چند نفر از آن گروه بحکومت یمن قیام نمودند
تا ششصد و بیست و شش هجری حکومت کردند و بعد ایشان آل رسول که اول طائفه **ملک منصور** نور الدین ابو الفتح
است مستقل گشت و در ششصد و سی و پنج هجری حج کرده به یمن مراجعت نمود و آخر این طائفه **ملک موید حسین** طاهر است
که در عهد خویش از استیلای عامر بن طاهر بن معوصه قریشی عاجز آمد و بمکه رفت و در گذشت و بعد از آل معوصه **ملک ظافر**
بن عامر بن طاهر بن معوصه قریشی بلوازم سلطنت قیام نمود و در ششصد و هفتاد هجری در گذشت و آخرین آن طائفه **ملک ظافر**
صلاح الدین عامر بن ابو الوهاب است که با سلطان قانصوی غوری والی مصر مخالف گشت و در دست لشکران قانصوی
بقتل رسید و عمش **عامر** والی عدن آن شهر را مضبوط ساخت حسین بیگ و سلیمان بیگ امرای قانصوی آنچه از یمن گرفته بودند بر آن
قناعت کردند عامر بعدن والی بود تا آنکه در نهصد و چهل و پنج هجری بدست سلیمان پادشاه بفرمان سلطان سلیمان عثمانیه صاحب
روم که به تسخیر تهامه و یمن روی آورده بود بقتل رسید و دولت سلاطین یمن سپری گشت و مملکت یمن بتصرف آل عثمان از ملوک روم درآمد
و از مضافات یمن یکی است که سام بن نوح علیه السلام است بر آبادانی او گماشت و در آنجا خرما و انبه خوب می شود و دیگر **صحار**
است که در تمام یمن شهری بدان لطافت نیست و شیخ شاذلی که قهوه خوردن از اختراعات اوست در مخا واقع است و دیگر **تعز**
از ابنیه صنعت برخیا وزیر سلیمان است و در جبالش درختیست که آن را قات گویند و برگش از افیون کیفیت می دهد و میوه سردسیری در اینجا
نیک بعمل می آید و ایضاً صنعا است بحسب آب و هوا و لطافت کوه و صحرا مستثنی از جمیع شهرهاست چه قریب خط استوا واقع شده
و در سالی دو زمستان و دو تابستان و همچنین خریف و بهار حصول می پیوندد و درختها سالی دو بار میوه می دهد و قصر غمدان در صنعاست
و از بزرگان آن قصر را بسنگ ایوان ساخته اند که هر طرفی از آن برنگی ظاهر می گشت و در وسطش فرحخانه بوده که سقف آن را یک
سنگ رخام پوشیده بودند و بر هر کنجش صورت شیری ترتیب داده که چون باد در آنجا وزیدی از آن تمثالهای آواز شیر مسموع
شدی و در عجائب البلدان آمده که قصر غمدان چندان ارتفاع داشته که در وقت طلوع و غروب آفتاب سایه آن تا سه میل می رفت
و در چهار فرسنگی صنعا صفوان نام مردی باغی داشته قریب دوازده میل که حاصل آن را به راه خدا ایثار می نمود و بعد از چند گاه
او را پسری بهم رسید که پدر را از آن عطیه باز آورده هر آینه آتش غضب الهی بر آن قوم افتاد و شجر آن باغ را مقر گردانید و آن آتش در
عرض سه صد سال التهاب داشته چنانچه در اطراف آن طیور را مجال طیران و وحوش را قدرت جولان نبوده و دیگر مضافات یمن

سبا است که آن را مارب نیز نامند و از سبا تا صنعا سه روزه راه است و بانی الشهر سبا بن یشجب بن یعرب بن قحطان بوده اما
اکنون از ان آثار جز نامی باقی مانده و شهر سبا ساخت گاه بلقیس بود احوالش در ضمن ملوک یمن گذشت و بقولی سد بر آب سبا از
آثار بلقیس است و چون آل سبا درین ده ببلای سنگ سیل مبتلا شدند طایفها از آل سبا جابجا متفرق شدند چنانچه مرقوم گشت و
از آل از در شام افتادند و بر کنار آبی که آن را غسان گفتندی فرود آمدند و بغسانیان اشتهار یافتند و احوال ایشان در اقلیم سوم در ضمن
بلاد شام مرقوم است صاحب عجائب البلدان آورده که در سبا از غایت لطافت آب و هوا مگس و پشه و مار و عقرب و دیگر هوام
نباشد **حضرموت** شهریست با تره گویند در آنجا تبیست هر که از ان بیاشامد مخنث گردد **عدن** در ازمنه سابقه نهایت آبادی
داشته و امروز آبادانی آن به مخا منتقل شد و تا مخا سه روزه راه است و بحر عدن همان قلزم است که بحر احمرش نیز خوانند و از جمله خلیجات
سیده است که طولش چهار صد و شصت فرسخ است و عرضش دویست فرسخ و مرتبه مرتبه کمتر شود تا شصت فرسخ آید چون قلزم بر ساحل دریا
بطرف غربی واقع شده هر آئینه بدین اسم موسوم گردید و بعضی عمان را داخل یمن شمرده اند اگرچه گرمسیر است اما در بعض ولایاتش
سرما سخت شود و جابجا برف بارد و اصل معموره اش بر کنار دریای فارس که بحر عمان و بحر بصره و بحر هندش نیز خوانند واقع است
و مردم را درین دریا منافع بسیار باشد و سفائن ازین بحر بسلامت بر آید و اضطرابش از دیگر بحور کمتر بود اما گردابی دارد که چون
کشتی در ان موضع افتد دیگر خلاصی ممکن نباشد طول این دریا صد و شصت و عرضش را هشتاد فرسخ گرفته اند و در میان
دریای عمان و قلزم پانصد فرسخ زمین خشک افتاده آن را جزیرة العرب خوانند و اعراب بسیار آنجا ساکن اند **حجیمه**
بلده ایست از مضافات یمن میان عمان و عدن در ان ناحیه نسناس بسیار است و آن جانوریست مانند نصف بدن انسان در
طول یک دست و یک پای و یک چشم دارد و دست او بر سینه بود و بزبان تازی تکلم کند و او را صید کرده می خورند از شخصی نقل است که
گفت غلام من از صحرا یک نسناسی زنده بیاورد چون مرا نگریست گفت بخدا که مارا فریاد رس بغلام گفتم که او را بگذار غلام گفت
که بکلام او فریفته مشو قبول نکردم او را رها نمودم آن بیک پا از پیش من چون باد بیرون رفت **ذکر قراسطه** در بحرین و احسا ملک
داشتند و آن طائفه اند از اسمعیلیه و ایشان را عراقیان باطنیه و فروکنه و خراسانیان تعلیمیه و ملاحده نامند و ملاحده الموت دیگر کرده اند
که در قهستان احوال ایشان بیاید بعضی گفته اند که ملاحده الموت از ایشان بودند بالجمله قراسطه گویند قوله تعالی باب باطنه فیه الرحمة
و ظاهره من قبله العذاب و این آیه را دلیل خود سازند گویند که هر ظاهری را باطنی است و هر تنزیلی را تاویلی و قرآن بمقتضای
رای خویش تاویلات گفتند و کلام خود را بکلام فلاسفه مخلوط سازند و دیگر از منقولات آن کرده است که خدا نه جاهل است و نه عالم
و نه قادر است و نه عاجز و نه زنده است و نه مرده و همچنین جمیع صفات را سلب کنند و گویند عیسی پسر یوسف نجار بود و آنکه مرده را
زنده می کرد تعبیر باین معنی کنند که دلهای مردم را علمی آموخت و گویند نماز عبارتست از اطاعت مولی و امام و زکات آنکه آنچه
از احتیاج تو زیاده آید بفقرا رسانی و نیز عبارت از خمس است و از اشارت آنکه خلق را به اطاعت مقتدای خود خوانی و روزه آنکه خاموش
باشی و دیگر نگاهداشتن اسرار و روزه واجب نبود مگر یک روز نوروز دیگر روز مهرگان و حج عبارتست از قصد بسوی او و محرمات
جماعتی اند که ایشان را دشمن باید داشت و دیگر محرمات را حلال دانند مگر شراب حرام بود نماز آن قوم نه بر وجه نماز مسلمانان بود
و قبله نه بموجب قبله مسلمانان و دیگر ازین قبیل بود گویند هر کجا در قرآن فرعون و هامان است مراد از ابوبکر و عمر است و جبت و

طاغوت معاویه و عمرو عاص باشند در وجه تسمیه ایشان بقرامطه اقوال مختلف است اما اتم حروف بر یک روایت از تاریخ صبح صادق اتفاقا
می نماید محمد بن اسمعیل بن امام جعفر صادق علیه السلام را اطلاعی بود مبارک نام خط مقرمطی نیک نوشتی لاجرم او را قرمطیه گفتندی عبد الله نامی
یا مبارک دوست بود چون هارون رشید خلیفه عباسی اسمعیل را بگمان آنکه سر خروج دارد حبس نمود عبد الله مبارک گفت خواجه بود و دوست
من بود و اسرار خود را می گفت مبارک از آن سوال کرد عبد الله سخنی چند از زبان ائمه مخلوطه بکلام اهل طبایع و فلسفه با او گفت و بکوفه
شد و جمعی با وی پیوستند و ایشان را مبارکی و قرامطی خواندند و از آن طائفه است ابو القوالاس بن بهرام قرمطی که در سن دویست
و هفتاد و هشت هجری خروج کرد و بر بعضی از بحرین مستولی شد و در مملکت فساد می کرد و بعد از وی پسرش ابو سعید حسن جانشین شد
و لشکر معتضد عباسی را هزیمت داد و بدان اندک دیار بحرین قناعت کرد نقل است که چون ابو سعید حسن لشکر معتضد عباسی را اسیر
کرد و او را گفت بشرطی ترا نجات دهم که از طرف من خلیفه را بگوئی که مردمی ام در بیابان نشسته اگر همه سپاه خود را بر زم من فرستی
ظفر نیابی چه من شب و روز با لشکر خود بسر کرده ام و لشکر تو به آسایش الفت دارد و در باغ و بوستان گذرانند اگر لشکر اندک فرستی از دست من جان
نبرند اگر بسیار فرستی به بیابان ها آواره و هنگام فرصت شبخون آرم و عاجز گردانم عباس گوید چون این سخن بمعتضد گفتم بظاهر غضب
کرد پس از آن نام ابو سعید نبرد داعی آن زکرویه بن حمدویه قرمطی است از دعات قرامطه بود بحدود کوفه می نشست جمعی از بنی کلب را
که ما بین کوفه و دمشق اقامت داشتند بفریفت و پسر خود ابو القاسم یحیی را بر ایشان ریاست آن طایفه فرستاد و یحیی بر ریاست آن قوم رسید
و دعوی نبوت کرد و سنگ دیلمی غلام معتضد را هزیمت داد و بقتل رسانید قرامطه متوجه شام شدند و با سپاه طغج که از قبل احمد طولون
طولیه والی مصر ایالت دمشق داشت رزم کردند و غالب آمدند و دمشق را محاصره کرده سپاه مصر در رسید و رزمی صعب نمود و ابو القاسم
یحیی بقتل رسید قرامطه متوجه حمص شدند و حسین بن زکرویه المشهور بصاحب الشامه را بر ریاست بر داشتند و چون او خالی بزرگ بر رو داشت
او را از آن صاحب الشامه می گفتند بالجمله صاحب الشامه حمص را محاصره کرد و قهرا بگشود و خود را امیر المومنین خواند مکتفی عباسی
خلیفه بغداد علی بن عیسی را به دفع او فرستاد صاحب الشامه بدمشق رفت و از اهالی آنجا خراج گرفت و به حماه و بعلبک شتافت
و قتل عام کرد و به سلمیه شد و به امان بگرفت و ابتدای قتل از هاشمیان نمود و ساکنان آنجا را مع بهائم کشت و زنان را
بر اصحاب خود مباح ساخت بسیار بودی که پنجاه مرد با یک زن جمع آمدندی علی بن عیسی خود را امر و مید ان او ندید مکتفی ابو الاغر را
بمدد او فرستاد ابو الاغر بحدود حلب رسید مطوق بفرمان صاحب الشامه روی با و نهاد و رزمی صعب کرد و ظفر یافت ابو الاغر به
قلعه حلب پناه برد صاحب الشامه حلب را محاصره نمود سپاه از مصر در رسید و صاحب الشامه را بقتل رسانید برادر صاحب الشامه
در حدود فرات خروج کرد و داعی به یمن فرستاد تا بر بعضی مملکت یمن مستولی شد زکرویه کمین از آن خلیفه خود ابو غانم را بفریفت نهاد
و پیش بنی کلب فرستاد ایشان زکرویه را والی الله گفتندی و سجده کردندی ابو غانم متوجه دمشق شد و در شام فساد آغاز نهاد
و بر لشکر خلیفه مدد او تاخت قافله حاج را غارت کرد و با لآخر زکرویه بر دست سپاه مکتفی زخمی و اسیر شده بمرد ابو سعید حسین که باندک مملکت
بحرین بقناعت می گذرانید و ذکرش متقدم است در خلافت معتضد عباسی در خلافت خویش لشکر بحرین فرستاد ابو سعید بحرین بگذاشت و در اطراف ممالک به
فساد بپرداخت با لآخر با پانصد سوار روی به بغداد نهاد مقتدر ابن ابی الساج را با سی هزار بحرب او فرستاد و ابی الساج دشمن را خوار
داشت و پیش از رزم بمقتدر نوشت که ابو سعید را بنده کرده متعاقب بدرگاه می فرستم او باز نوشت که هر چند لشکر تو از سپاه او زیاده است

لاجرم از احتیاط غافل مباش ابن ابی الشاح التفاتی بآن نکرد و رسولی نزد ابوسعید فرستاد و به اطاعت خواند سعید گفت یا امیر با تو چند
نفر مرد هست گفت سی هزار گفت والله که سه مرد نیستند پس یکی از لشکریان خود را گفت سر خود را ببرید و دیگری را بفرمود خود را
در آب غرق کن و دیگری را گفت که خود را از بلندی بزیر افگن ایشان بفرموده عمل کردند ابوسعید گفت مرا که چنین لشکری بود از
بسیاری خصم نه اندیشید پس ابن ابی الشاح شبخون برد و ظفر یافت و او را بگرفت و با مکان در یک زنجیر کشید مقتدر آگاه شد و از
ترس او جسر از دجله برگرفت تا عبور نتواند کرد ابوسعید بحرین بشتافت در تمام هجر مستولی شد و در سه صد و یک هجری عزم مصر
کرد و به هجر بازگشت همدران سال از دست غلامی بقتل رسید پسرش **ابوطاهر سلیمان** بجای او نشست و آمد تا هجر
لشکر بر سپاه خلیفه عباسی ظفر یافت و در سه صد و یازده هجری در شب تار به بصره ریخت و مسجد جامع را بسوخت و جمع کثیر را بکشت
و در سه صد و هفده هجری در موسم حج بمکه رفت و هر کرا یافت کشت بکیان سلاح بر خود راست کردند ابوطاهر گفت ما بحج آمدیم جمعی
از اختلاف سپاه تیغ برکشیدند ابوطاهر گفت من ایشان را امانم اینها سلاح از خود دور کنید چنان کردند پس از هر دو جانب سوگند
یاد کردند و به اطراف پراکنده شدند ابوطاهر خود ناگاه در حرم افگند و به قتل عام فرمان داد و قرمطیان بسیاری از مجاوران و مسافران
را بکشتند و در خانه را بکندند و حجرالاسود را قلع کردند و چاه زمزم را از کشتگان انباشتند و گفتند خدای شما به آسمان شود و خانه بزمین
گذارد لاجار ما آن را غارت کنیم پس جامه را از خانه باز کردند پاره پاره لشکر بغارت بردند و بر سبیل استهزا گفتند دهن دخله گان
چون در خانه نهان شدند چرا از تیغهای ما امان نیافتند و انبیاء مرسل را ناسزا گفتند که سه کس مردم در دنیا مردم را تباه کردند شبانی
و طبیبی و شتربانی یعنی موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه وسلم پس ابوطاهر سیزده روز در مکه بماند بفرمود تا حجرالاسود را بر شتر بار
کردند و بالا به هجر آوردند و گرزی بر آن زدند تا پاره پاره از آن بشکست و حجر مدتی در میان قرامطه بماند و در سه صد و بیست و پنج هجری
ابوطاهر بر کوفه استیلا یافت و درین اوقات اکثر سپاه خلیفه را بشکست تا آنکه در سه صد و سی و دو هجری در آبله فوت کرد بعد از و
ابوالقاسم جنابی والی مصر را محاصره کرد چون معز اسمعیلی از افریقیه بمصر آمد حسن بشام بازگشت معز سپاه بدفع او فرستاد
و حسن ظفر یافت و بر بعضی از بلاد شام مستولی شد و در سه صد و شصت و شش هجری درگذشت و بعد از و از قرامطه پایداری بر نخاست
و در بعضی از تواریخ مسطور است که در چهار صد و سیزده هجری جمعی از قرامطه بمکه شدند یکی از آن مسجد الحرام رفت و حجرالاسود را سه گرز زد
و سواران دیگر بر در مسجد ایستاده محافظت بار خود می کردند پس بیرون آمدند و سوار شدند و باهم از آن رفت کس ندانست که ایشان
از کجا آمده بودند و کجا رفتند **ارم شداد** درین ما بین صنعا و حضرموت بوده آورده اند که شداد بن عاد برادر شدید بعد فوت
او و پدر بار شاهی سلطنت نشست و هود پیغمبر علیه السلام را که معاصر او بود گفت که اگر تو ایمان آرم جزای آن چه باشد هود فرمود بهشت
و اوصاف آن تقریر داد شداد گفت که من چنان بهشتی بهتر از بهشت وی بسازم آنگاه رسول نزد خواهرزاده خود ضحاک ماران با یران فرستاد
و بسایر پادشاهان جهان نامه نوشت و زر و سیم و جواهر طلب داشت و موضع شام اختیار کرد و باغی بنیاد نهاد و صد کس از
معتمدان خود جهت آن امر تعیین فرمود و هر یک را هزار کس تابع ساخت و ایشان را در اموال خود تصرف داد که زر و جواهر و عطر
آنچه سامان پذیرد بکار برند گویند ساحت آن قصر دوازده در دوازده فرسنگ بود و درون آن سی صد قصر ساخته بودند که خاک و سنگ
و زعفران بوده و در بیرون آن سر منظرها از سیم و طلا جهت لشکریان ساخته بودند ارتفاع دیوارش سیصد ذرع بود و بعد از پانصد سال

آن عمارت تمام کردند و در تواریخ مسطور است که شداد را تماشای آن نصیب نشد و از نتایج یمن یکی عقیق است و از روی اخبار
انگشتری عقیق جهت قضای حاجات امان از بلیات و یمن و میمنت بسیار نیکوست و عقیق سرخ افضل است **بلاد الزنج** ولایتی
وسیع زنگ و زنگبار است شرقش گویند شمالی آن انصار مملکت یمن و جنوبش بیابانها با سکون و شهر فنبش و لایت بونه و غربیش مملکت
حبشه است و مردم آن دیار هرگز غمگین نباشند چنانچه شیخ ابوسعید ابوالخیر می فرماید **بیت** بی غم دل کیست تا بر آن نالم دست +
بیغم دل زنگیان شوریده و مست + و حکما سبب تفریح آن جماعه را از طلوع کوکب سهیل یافته اند که آن هر شب بر ایشان طلوع کند
و تمامی زنگیان از زنج بن کوش بن کنعان بن حام بن نوح علیه السلام بوجود آمده اند آن جماعت را سباع الانس خوانند چه هرگاه بر دشمن
خود ظفر یابند گوشتش را بخورند همچنین اگر از بادشاه خود برنجند او را بکشند و بخورند چون طلا دران دیار بسیار است زیور و حلل خود را
زنان انجا از آهن سازند و گویند هرکه آهن با خود دارد شیطان بر وی دست نیابد و شجاعتش افزون شود و گاو آن دیار با اسپ
تازی در کارزار برابری کنند و غذای اهل زنگ بیشتر از گوشت فیل و زرافه باشد و گویند در آن ولایت درختیست که اوراق آنرا
هرگاه در آب اندازند و فیلان از ان آب بیاشامند چنان مست و بیهوش شوند که بسهولیت آنها را صید کنند و دیگر از احوال
زنگیان آنچه از کتاب شهر زنگیان در ضمن دنیای نو مرقوم است بعد از بیان هفت اقلیم رقم زده کلک بیان خواهد گشت **جزیرة الجوف**
از جزائر دریای زنگبار مردم کمتر بد انجا رسند و ساکنان این جزیره را هر سال از کوکبی آفتی عظیم رسد چه امتعه و اقمشه و بضاعات
ایشان از شدت حرارت آن کوکب می سوزد و آن جماعت مترقب آن می باشند که چون طلوع آن کوکب نزدیک رسد که ضرر بد از انجا
رحلت کنند چون کوکب از ان تجاوز کند بمواطن خود باز آیند **جزیره سکیبار** هم از جزائر زنگبار است و شهرتی تمام دارد هرکه
از روندگان بدین جزائر رسند خلاصی او ممکن نیست پوشیده نماند که جزائر جمع جزیره است آنرا گویند که اطراف او آب باشد و بدون
گذار بر آب رفتن بد انجا میسر نشود و بندر آنکه بر ساحل دریا آبادی داشته باشد **حبشه** مولف هفت اقلیم حبشه پیوسته راقم
حروف گوید که حبش نیز ملک کلان و وسیع می دارد و آن از کتب فرهنگ و بخش سوم افریقیه در ضمن دنیای نو مرقوم است بالجمله
ممالک حبش غربی بلاد زنج افتاده احوال ملوک حبشه را از تاریخ صبح صادق می نویسد چه لقب سلاطین حبش نجاشی است و ایشان را
قبل از ظهور اسلام استقلالی عظیم داشتند و برخی از امرای ایشان بر یمن استیلا یافتند چنانچه گذشت و از سلاطین حبش است نجاشی که معاصر
محمد صلی الله علیه وسلم بوده با نجناب ایمان آورده و از سخنان اوست که الملک یبقی علی الکفر و لا یبقی علی الظلم در زمان سلطنت او جمعی
از صحابه رسول صلعم بحبشه هجرت کرده بودند کافران مکه عمرو عاص را با هدایا بدرگاه او فرستادند تا اصحاب را بدیشان سپارد نجاشی گفت
که با خدا عهد کرده ام که رشوت نستانم هدایای رسای مکه باز گردانید و اصحاب محمد را خواند و وصف آنجناب را از ایشان شنید و
از دین عیسی علیه السلام بدین محمد صلعم میل نموده ایمان آورد **بلاد نوبه** بر کنار بحر نیل واقع است طولش را امتداد است شباروز قطع کنند
و شهر تقله دار الملک بلاد نوبه است و بر شرقی نیل واقع شد متوطنان آن شهر نصاری باشند و ایشان با حائض جماع نکنند بقول ایشان
هر کس که با زن حائض جماع کند بمرض حرقة البول و قرحه مثانه مبتلا شود بالجمله خورش ایشان اکثر جو بود و کعب شتر بسیار بکار برند و زرافه
دران ملک بسیار بود مملکت نوبه مشتمل است بر بلاد سودان که از انجا طلا از ریگ روید و هوایش در غایت گرمی باشد چنانچه اهالی
انجا در زیر زمین بسر برند چون شب شود بیرون آمده زرها بدست آورند متاع ایشان همان است و لباس ایشان پوست حیوانات

بود بحنت بسیار دران دیار رسند وبعد از رسیدن دران نواحی طبل زنند وامتعه خود را در موضعی جدا جدا نهند وباز گردند مردم آنجا به آواز
طبل بر آمدن تجار وقوف یافته شب بر سر آن متاع آیند ودر برابر هر متاعی در وجه قیمت آن طلا گذارند وصباح بازرگانان در آنجا رفته
اگر راضی شوند بضاعت را از طلا دور تر گذارند وباز گردند ودیگر شب باز آن مردم بیایند وپاره طلا بر آن بیفزایند تا وقتیکه تجار راضی
شوند ونوبه از جمله پسران حام بن نوح علیه السلام بوده این ولایت بنام او مشهور است وبقولی حام در سلک انبیا انتظام داشته الا از فرزندان
او هیچ کس بمرتبه نبوت رسیده وحام را نه پسر بودند وبرین موجب هند وسند زنج نوبه کنعان کوش قبط بربر حبش وهر یک بنام خویش شهری
بنا نهاد وچین مملکت مشتمل بر آبهای خوشگوار وانهار حلاوت آثار واز اقلیم اول تا سوم ولایت چنین است وبعضی باقلیم چهارم
نیز گفته اند واکثری از مورخین چین را از مضافات خطا می دانند وخطای در اقلیم ششم است وولایت چین از ابنیه چین بن یافث
بن نوح علیه السلام است واو بدقت طبع وحدت ذهن موصوف بود وصورتگری ونقاشی وبافتن جامه ملون وابریشم از کرم پیله بر آورد وگشت
مصنوعات که تا اکنون در میان مردم چین متعارف است او اختراع نمود وچین را فرزندی بود ماچین نام ماچین در زمان حیات
پدر شهری بنا نهاد وماچین نام گذاشت ورسم پر زدن بر کلاه ودستار از و مانده ومشک از نافه او پدید آورده چین را انکیانس
وماچین را انیرمی نامند وسکانش بعبادت اوثان اشتغال می دارند وتناسخ ومجوسی در ایشان بسیار بوده اند واکثر صنعتها را نیک
می شمارند خصوص تصویر را که در میان ایشان نوعی از عبادت است واهل چین مردم ربع مسکون را کور می دانند الا مردم روم را که
می گویند که یک چشم دارند ونیز مشهور است که وقتی گردونی از چوب ساخته بودند که بی حرکت محرک هر قدر که می خواستند حرکت می کرده و
در وقت ایستادن بی اشاره مانعی باز می ایستاده وپادشاه چین بقول صاحب هفت اقلیم از قوم ملوک مغل است راقم حروف
تحقیق این معنی در اقلیم ششم در ضمن احوال چین مرقوم ساخته وساکنان چین اگرچه بحسن صورت اتصاف دارند اما بیشتر کوتاه قامت
وبزرگ سر باشند ودار الملکش را بجر خوانند وبلده بجر که در میان عمان وعدن است آن دیگر است وگذشت کپتان جو باتهان حکایت
می فرمود که اکنون دار الملک چین پکی بکین نام دارد ورودی عظیم میان شهر جریان دارد ومیان آن دریا ریگی ظروف وارانی است
که ماده آن اینگست که در کوههای آن ملک بهم می رسد وآن سنگ را آس کرده در حوض آبی افگنند وبر هم زنند وبگذارند تا آنچه ثقل ودُرد
باشد در ته حوض نشیند وصاف آنرا گرفته در حوض دیگر بر هم زنند وهمچنین مکرر این عمل کنند تا به صاف تر یابند آنرا در سرکار پادشاه
ضبط کنند وظروف فغفوری وماهی بحصول پیوندد وباقی را بسایر مردمان گذارند ودر عجائب البلدان مسطور است که در یکی از قریه چین
غدیریست که در سالی یک مرتبه اهل آن قریه جمع شده اسپی دران غدیر اندازند ودر اطراف غدیر ایستاده اسپ را از بر آمدن مانع
آیند وبا دوم که اسپ در آب باشد باران آید چون بقدر کفاف باریده شود اسپ را بر آورده باشند وگوشتش را بر قله کوهی که نزدیک
غدیر است گذارند تا طعمه طیور ووحوش گردد ونیز در حدود چین چشمه ایست که چون مریض آب از ان بیاشامد اگر اجلش رسیده باشد
فی الحال بمیرد والا در فور نیک شود وهمچنین در یکی از مضافاتش آسیائیست که سنگ اسفل آن متحرکست وسنگ اعلای آن
ساکن واز بهر سنگ آردی بی سبوس وسبوس بی آرد بیرون آید وبحر چین را البحر الاخضر نیز گویند وطول آن پانصد فرسخ وعرضش دویست
وهفتاد وپنج فرسخ گرفته اند ودران بحر جزائر باشند ودر اکثر آن جزائر معادن زر ویاقوت ودیگر جواهر باشند وازان جمله جزیرة الرائج
است که طولش هزار فرسخ است پادشاه این جزیره مهراج نام دارد واز خراج آنجا هر سال شصت هزار من طلا حاصل می شود ودرین

جزیره فاره الملک و درخت کافور باشد و آن جزیره عمارات دارد **جزیرة الخزمانی** در خاتمهٔ روضة الصفا می نویسد که آن در اقصای چین است و دوران هزار فرسخ است و در روی کوههای رفیع با چشمهای آب روان ست و هوای خوش دارد و مردم در انجا ساکن باشند و سوداگران جهت تحصیل یاقوت سرخ و زرد و کبود بآن جزیره روند و بدست آرند **جزیرهٔ واق واق** متصل جزیره رانج است در انجا طلا بسیار حاصل شود چنانچه طوق و زنجیر سگ و بوزینه طلا سازند و بادشاه این جزیره زنی جمیله باشد و ملازمان وارکان دولتش جمع زنان باشند و با رجال اختلاط ندارند و درین جزیره آبنوس بسیار بود و بجای هیزم سوزند **جزیرهٔ نسناس** نیز متصل جزیره رانج است و ساکنان انجا بقامت یک گز و نصف بدن انسان در طول که یک چشم و یک دست و یک پای دارند صنفی از طیور هر سال درین جزیره آیند و از ساکنان انجا که نسناس اند بچنگال و منقار محاربه کنند و ایشان را ایذای شدید رسانند **جزیرهٔ قاهران** بروایت مؤلف روضة الصفا نیز در بحر چین باشد و در آن جزیره جانوری که آنرا کرگ خوانند بسیار باشند **جزیرهٔ مطامل** در بحر هندست و صندل و کافور و سنبل ازین جزیره آرند **جزیرة الاقصی** نیز در بحر هند بود در انجا قصر ست هر که در انجا رود مدهوش شود و ساکنان آن جزیره قومی باشند که ابدان ایشان مانند ابدان بنی آدم بود در وی ایشان مانند روی سگ باشد **جزیرة الاسقر** نیز در بحر هند ساکنان این جزیره را روی برسینه باشد و درین جزیره کوهیست رفیع که معدن گوگرد در انجا باشد و هنگام شب بران کوه آتشی عظیم از گوگرد مشتعل شود و نارجیل و عود و شکر درین جزیره باشد **جزیرهٔ سراندیب** جزیره ایست از بحر هند که دور آنرا هشتاد فرسنگ گرفته اند و در مؤید الفضلا از عجائب البلدان می نویسد که سراندیب شهریست بزرگ و هشتاد محله دارد و در هر محله فرسنگی و یک حد سراندیب دارد و بر لب آن آب قبر آدم علیه السلام است و حد دیگر با ظلمات دارد و حدی بسوی مشرق تا مطلع آفتاب و حدی تا سرهندوستان رقسم حروف می گوید شاید در زمان پیشین بدین حدود حکم انجا متصرف باشد اما اکنون از بعضی مردم شنیده می شود که راجه انجا چندان مملکتی ندارد و در سراندیب چند جا معدن زر و سیم و یاقوت و الماس دارد از محمد صلی الله علیه و سلم نقل است که فرمود بهترین بقاع مکه است و در سراندیب کوهی است موسوم به دهون و آن را کوتاه باسره گویند و نیز قدم آدم علیه السلام بران کوه ظاهر است و از کوه سراندیب بی ابر و باد و باران همیشه روشنی برق ظاهر می شود و شبها نماند که چون نزول آدم از بهشت بر کوه سراندیب واقع شده بنا بران سطری از اخبار انبیا آدم علیه السلام و اولادش در ضمن سراندیب مع بعضی انبیای مرسلین و سلاطین عصر که قبل از طوفان نوح علیه السلام بوجود آمده اند با حوال مخترع خود مرقوم سازد **اخبار انبیا** بدانکه نبی آدم است از آنکه وحی بواسطه جبرئیل علیه السلام نازل شود یا بمجرد الهام و پیام بدعوت قومی مامور گردد و ایشان بر قولی هشت هزار و بروایتی یک صد و بست و چهار هزار تن بودند و از ایشان سیصد و سیزده تن رسول اند و رسول آن بود که وحی الهی بتوسط جبرئیل بر او نازل شود بجای رسل بعد از محمد در سورهٔ انعام مذکور اند و ایشان هیژده تن اند ابراهیم و اسحق و اسمعیل و یعقوب و نوح و داود و سلیمان و یعقوب و یوسف و موسی و هارون و زکریا و یحیی و الیاس و عیسی و الیسع و یونس و لوط اولو العزم از رسول خاص است و انبیای اولی العزم بر قولی هفت تن آدم و ادریس و نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه و سلم گفته اند که اولی العزم واضعان شریعت اند و بدین تقدیر ایشان شش تن اند ادریس اولی العزم نباشد زیرا که او واضع شریعت نیست و مولوی جامی در شواهد النبوة گوید که نبی آنرا گویند که بر وی کتابی یا صحیفه فرود آمده باشد من عند الله بطریق وحی که متضمن باشد بر پرستش وی مر خدای را و چون مامور شود

که آن شریعت بدیگری رساند و پیامبر سوال گویند و اولی العزم آنان باشند که بعد از تبلیغ رسالت مامور اند بقتال و جهاد بر کافران بخلاف
نبی رسول که مر این شرط نیست و گفته اند که خاص شهید آدم بتعلیم اسما که نامهای همه چیز را در آموختند چنانچه در قرآن مجید هست و علم
آدم الاسماء کلها و مخصوص گشت نوح عم بمعنی آب و با و اختصاص یافت بجمیع هر دو ابراهیم عم و خاص شد موسی عم بتنزیل یعنی فرود
آوردن آن و عیسی عم بتاویل و محمد صلعم بجمع هر دو یعنی به تنزیل و تاویل و گفته اند که اولی العزم ناسخان شریعت ماقبل اند درین تقدیر
پنج تن اند نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلعم و بقولی آدم عم نیز اولی العزم باشد که شریعت اجنه را منسوخ کرده و صاحب کتاب
چهار اند موسی صاحب توریت که درو احکام شریعت باشد و داود صاحب زبور و در زبور احکام شریعت نباشد بجز حمد و ثنای
حق تعالی و افتقار باو سبحانه چیزی دیگر نباشد و عیسی صاحب انجیل که درو احکام شریعت هست و محمد صاحب قرآن مشتمل است بر
احکام شریعت و منسوخ کننده شرائع ماقبل است بر آدم و شیث و دیگر انبیا صحایف نازل شده اند نه کتاب و خاتم از اولی العزم
اخص شد و آن یکی از سنیت و آن محمد است و ذکر هریک انبیا بر سبیل اختصار بجایهای خویش بیاید **اخبار آدم**
علیه السلام کنیت آنجناب ابو البشر و ابو محمد و لقبش خلیفة الله است و او را آدم از آن گویند که از ادیم خاک مخلوق شده بود
آورده اند که چون حق تعالی آدم را بیافرید و بیاموخت او را نامهای مخلوقات همه از علویات و سفلیات را بعد از آن عرض کرده اشخاص
آن مسمیات را بر فرشتگان و گفت خبر دهید مرا بنامهای مسمیات اینها ملائکه عاجز گشتند و نتوانستند پس حق تعالی با آدم گفت خبر ده
ملائکه را بنامهای مسمیات آدم ملائکه را خبر داد ملائکه بفضل آدم اعتراف کردند و نیز حق تعالی ایشان را بسجود آدم امر فرمود پس ملائکه آدم را
سجده کردند مگر ابلیس که از تکبر سجده نکرد و به لعنت ابدی گرفتار گشت حق تعالی آدم را به بهشت جای داد و آن بقولی جنت الماوی
بود و بروایتی بوستانی بود بر کوه جزیره یاقوت ارتفاعش چندانکه صعود بر آن ممکن نیست بالجمله آدم در بهشت بعبادت مائل شد
حق تعالی خواب بر وی مسلط نمود و دران حالت از استخوان پهلوی چپ او حوا را بیافرید چنانچه از آن خبر داشت و او را از آن حوا
خوانند که از چیزی حی مخلوق شده بود چون آدم بیدار شد او را بدید و گفت تو کیستی گفت عضوی از اعضای توام آدم سجده کرد
و بامر الهی میان ایشان مناکحت منعقد شد در فصوص الحکم و شرح آن که از محب الله آله آبادی است بنظر رسیده که نکاح بمعنی
جماع است نیز در فص محمدی مرقوم است بالجمله حق تعالی خطبه ایشان خواند و آدم را از خوردن گندم نهی کرد و گفت ابلیس دشمن است مر ترا و جفت
ترا که حوا است پس باید فرمان مبر پس وسوسه کرد بسوی آدم شیطان و او را بخوردن گندم ترغیب نمود و حوا نیز باغوای شیطان
دران باب مبالغه نمود اول خود بخورد و آدم را نیز خورانید هرگاه بخوردند گندم را پس عاصی گشتند و بامر الهی از علو مرتبه بهشت
بمرتبه انها زمین هبوط کردند حوا بجده افتاد و آدم بر کوه سرندیپ که متصل جزیره یاقوت است نزول کرد در قسم حروف گوید آن وقت
هزار و نهصد و پنجاه و سه سال از دور دواپرجگ که هنودان دواپرجگ گویند باقی بود که آدم هبوط کرد در آن هنگام بقول هنود
بر روی زمین خصوص در ملک هند بنابر آشوب فساد حاکمی و بادشاهی نبود چه گویند که بعد راجه مان که دو هزار سال از عمر دواپرجگ
مانده بود نهزار سال کسی به بادشاهی ننشست و بعد از آن چتر برج بحکومت نشست پس برین تقدیر هبوط آدم عم در زاوانمل
سالهای آشوب بعد فوت راجه مان شده باشد و احوال هر چهار که اوداست جگ و ترتا و دواپر و کلجگ نامند در ابتدای
اقلیم سوم مع بندی از هبوط آدم و کیفیت آفرینش جان بن الجان و احوال ابلیس که مورخان اسلام نقل نموده اند دیگر از اقوال

هبوط و واقعات راجهان و آنانکه پیش از و ورود وا پر جاک سلطنت کرده اند در تخت شاه جهان آباد یعنی اندرپت و دهلی
مرقوم است بالجمله آدم عم بقولی اولی العزم اول است و صوفیه چون محی الدین العربی وغیره گویند که در زاو خسر هر دوره فلک انتو اثرات
دنیا خود آید و هزار سال عمر یابد القصه چون آدم بر روی زمین بتعلیم جبرئیل در عرب تعمیر خانه کعبه کرد و مناسک حج بجا آورد و بر کوه عرفات
در طلب حوا ساعی گشت و حوا نیز از جده بتلاش او آمده بود آنجا تلاقی اتفاق افتاد یک دیگر را شناختند او مراو را ردیف خویش
ساخت و بسیار اندیشه مرحمت نمود و سالها خبر آدم و حوا در جهان از ایشان نبود آدم تا سه صد سال بنا بر معصیتی که از و بوجود آمده بود بگریست
و حوا اول مرتبه بیک حمل یک پسر و یک دختر توام بزاد و نام آن قابیل نهاد و در حمل دوم به هابیل مع یک دختر بدستور تولد شد و دیگر فرزندان
همچنین نیز متولد شدند آدم بموجب شریعت خویش توام قابیل را به هابیل و توام هابیل را بقابیل نامزد فرمود چون قابیل بالغ شد
بر جفت و مناکحت خویش با پدر مخالفت کرد گفت توام من بمن رسد و هابیل را کشت و آن قصه در تفاسیر و تواریخ مبرهن است و با
توام خویش به یمن عدن رفت و اقامت گزید و احوال او و اولادش بعد وفات آدم گفته اند اهل تواریخ متفق اند که بعد فوت هابیل
پس از سه صد و پنج سال که از عمر آدم منقضی شد شیث علیه السلام تنها از حوا متولد شد نکته بخاطر راقم گذشته چه مورخان گفته اند که نور
محمد صلی الله علیه وسلم از اصلاب پدران پاک و ارحام امهات پاک انتقال کرده تا به صلب عبد الله و از و برحم آمنه رسید و موید این
قول تفاسیر بالا معین است که معارج النبوت نامند پس قابیل و دیگر فرزندان علیه السلام از ذکور و اناث مثل مادر غوج که دختر آدم بود
و بنیاد فسق و فجور و فحش اول در دنیا از و بظهور آمده در سه صد سال ایام معصیت متولد شدند و بعد از سه صد سال که توبه آدم بحضرت
کبریا قبول افتاد و او پاک از انجاس معصیت گردید و پنج سال دیگر بر آن بگذشت و بدل حال ابدان معاصیه آدم و حوا بکلی شده
شیث متولد شد و آدم ششصد و نود و پنج سال دیگر بزیست چنانچه هزار سال تمام عمر آدم باشد چه عمر طبعی مردم که در دور وا پر جاک
باید اشوند هزار سال گفته اند پس متحقق شد که آدم علیه السلام در آخر دوا پر جاک بر زمین آمد و بعد هزار سال زندگانی و چهل هزار نفر از اولاد و احفاد
خویش را دیده وفات کرد چنانچه ادریس علیه السلام در وقت وفات آدم صد ساله بود بالجمله فرزندان صلبی آدم هشت ذکور و نوزده اناث
و بقولی بیست و یک پسر و بیست دختر بودند حوا بعد از یک سال از آدم فوت کرد و از سخنان آدم است که بطریق وصیت و نصیحت با شیث
عم فرمود که بگفته زن کار مکنی و بی مشورت و اندیشه مباش هیچ کار نشنوی اگر من در اکل انجام گندم اندیشیدمی و با هنگام خوردن آن از ملائکه
بمصلحت رسیدمی به اخراج از بهشت مبتلا نگشتمی و دیگر در کاریکه نیت متردد باشد آن مکنی که در خوردن گندم دل من مضطرب بود ذکر قابیل
و اولادش قابیل پسر بزرگ آدم عم و اول مولود است از بنی آدم که بر روی زمین اند در تفاسیر بالا و دیگر مرقوم است که قابیل بعد از کشتن برادر
خود هابیل از بیم قصاص با جفت خویش از آدم بگریخت و بر زمین یمن رفت و مقیم گشت و برهنمونی ابلیس به آتش پرستی اشتغال نمود و
اولادش آنجا بسیار شدند و آتشکده بنا نهادند و توبال بن قابیل شراب از انگور و بتعلیم ابلیس بربط ساخت و آن بنیاد نهاد بالجمله
آدم عم بعد از شیث عم بدعوت اولاد قابیل مامور گشتند و معجزه ها نمودند قبول نداشتند و همچنان در کفر و ضلالت اصرار کردند و بعد
از آدم عم رسم نکاح از میان برداشتند و بفسق و فجور افتادند ادریس عم بدعوت ایشان مامور گشت و غزا کرد و اسیر برده گرفت و چون
ادریس عم عروج بآسمان کرد مدتی بر آن بگذشت و دین اسلام مندرس گشت و همه روی زمین از کفار پر گردید و در آن زمان اولاد
آدم دو بطن بودند یک بطن در عمارت و کاخهای رفیع استقامت می داشتند و تنها اولاد قابیل وغیره بودند و بطن دیگر در کوهها بسر

می بردند ایشان از اولاد شیث عم بودند چه آدم عم بشیث و فرزندان او وصیت کرده بود که با اولاد قابیل اختلاط و مناکحت و نیز دیگی
نکنند لهذا شیث عم مسکن خویش و اولاد خود را در کوهستان اختیار کرده بود و این رسم تا عهد ادریس عم بماند و بعد از و اختلال در آن راه
یافت تفصیلش آنکه مردمان اولاد شیث بنهایت صاحب جمال و زنان ایشان بدشکل و اولاد قابیل بر عکس آن خلق می شدند
و روزی ابلیس بر اولاد قابیل آمد و ساختن و نواختن بربط و بعضے مزامیر آموخت ایشان نشناختند و نواختند هجوم خلائق جهت استماع
آن آواز می شد آن جمله در سالی یک عید مقرر کردند و در آن عید مردم امصار از اولاد قابیل از اطراف و جوانب جمع می آمدند اتفاقاً در
یک عید همود مردی از ساکنان آن بود از اولاد شیث عم بدان مجلس رسید و زنان خوبصورت و نازنین بدید که در کوه خویش مثل
آن ندیده بود از انجا بکوه مراجعت نمود و خبر بقوم خویش بگفت و عید دیگر جماعه کثیر از اولاد شیث را رهنمونی کرده بدان مجمع آورد زنان
قابیل چون مردان صاحب جمال دیدند بصد دل و جان شیفته حسن آنها گشتند و کام دل از ایشان گرفتند و بسیاری را از رفتن مانع آمدند
چه ایشان را در دام خود و خود را در دام ایشان انداختند پس همچنین در عید هر سال بیروان اولاد شیث آنجا می رفتند و برنا و فحش قیام
می نمودند و بدام و دانه زلف و خال زنان آنجا گرفتار گشته همانجا اقامت کردند و خلقے کثیر از ایشان بوجود آمدند آتش پرستی بمرتبه اقصے
رسید تا آنکه نوح عم بدعوت مامور شد نه پذیرفتند آنهمه و آنانکه از اولاد قابیل و دیگر فرزندان آدم در آن وقت بودند مع گروه
جنیان و دیوان وغیره که بر روی زمین بودند بر طبق دعای نوح عم که بحضرت کبریا مستجاب گشته که قال رب لا تذر علی الارض
من الکافرین دیاراً در طوفان بآب اندر غرق شدند **اخبار شیث علیه السلام** ولی عهد آدم بود نهصد و دوازده سال
عمر داشته از جمله آن ششصد و نود و پنج سال با آدم عم بسر برده و بعد از فوت آدم عم دویست هفتده سال زندگانی کرد و اورا
زن اجنه و بقولی حوری بود معنے لفظ شیث بسریانی هبت الله است و حکماء او را در بار اول گویند و او بسریانی معلم باشد اول
کسیکه بدرس پرداخت او بود از آنش باین نام خوانند و گفته اند که اغاثاذیمون عبارت از وست و از سخنان اوست که بهترین توانگریها
تندرستی است و بزرگترین شادیها بلندهمتی است و دوست مخلص از برادریکه تمنا در میراث تو کند و فرمود که نسبت پادشاه با
رعیت چون نسبت نفس است با بدن چنانچه نفس یک دم از تعهد بدن غافل نیست همچنین پادشاه را باید که یک لحظه از احوال
رعایا غافل نباشد و گفت عمل کسی را دهند که بمکارم اخلاق موصوف بود و در انواع شده اند و من جمهور و بحسن تدبیر معمور باشد
اخبار ادریس علیه السلام بقولی اولی العزم دوم است چه مامور به قتال و جهاد بود و در وقت وفات آدم عم بقولی
صد سال عمر داشت و نام آن جناب غیر فصوح است اعراب خوانند از آنکه پیوسته درس گفتی و مثلث بالنعمه نیز گویند از آن که نبوت
و حکمت و حکومت جمعی داشته یونانیان او را اوریا و ثالث و هرمس الهرامسه خوانند و هرمس معرب ارمس است و ارمس یونانی عطارد
باشد ابو معشر گفته که هرامسه بسیار اند و فاضل ترین ایشان سه کس بودند اول کسی است که پیش از طوفان بود او را هرمس الهرامسه
خوانند و اعراب ادریس گویند و او اول کسی است که از عالم بالا سخن گفته و از حرکات کواکب خبر داده و قوم خود را از طوفان نوح آگاه ساخته
و اهرام بنیاد نهاد و قبله آتش رو بجنوب بر خط نصف النهار بود و او در بدایت حال نزد اوریا ثانی اعمار و نمودن مصری تلمذ
کردی به صعید مصر نشستی و هرمس دوم بابلی است و بعد از طوفان تعمیر بابل کرده و در طلب فلسفه و دانستن طبائع عدد ماهر بوده
هرمس سوم مصری است و اکثر بسیر بلاد گردانیدن و در کیمیا تصانیف کرده و اسقلیبوس اول که بعضے او را واضع علم طب دانند

از شاگردان اوست بالجمله قصهٔ عروج ادریس علیه السلام بر آسمان در قرآن مجید و تفاسیر مبرهن است و از کلمات نایاب ادریس علیه السلام
است که جوانمردی هنگام تهیدستی و عفو در وقت قدرت است و حلم هنگام غضب نیکو بود فرمود هر که تقصیری کند باز آمدن از ان
شفیع بس است فرمود کسیکه مسکن و وطن سازند جایی که در انجا سلطان صاحب شوکت و قاضی عادل و طبیب حاذق و بازار
معمور و آب روان نباشد بتحقیق که ضائع کرده است نفس خود را و اولاد خود و مال خود را و حصول فقر بتقوی بهتر از توانگری با
گناه فرمود مردمان دو صنف اند جوینده که نمی یابند و یابنده که اکتفا نمی کنند و گفت که تقصیر نگذشته کسیکه بدان سرزنش می کنند
آنجناب را پرسیدند که جود چیست گفت آنکه ببخشی انچه داری و نفس خود را از سوال باز داری و فرمود اگر کسی علو مرتبهٔ خویش خواهد
باید که تواضع بسیار نماید هر که خواهد که دولت جمع شود ایثار کند و گفت مروت نیست که بکثرت مال تعدی بمال خود راه ندهد و گفت
گستاخی با ملوک دست از جان شستن است و با دعیش برخود بستن و علما را خوار داشتن دین خود را بزبان آوردن و باد و ستان
استحقاق ورزیدن نهال مروت را از بیخ بر کندن است و گفت که عاقل نیست که اندوه عیش بر خوشحالی نیز مانع آید و همیشه
طالب حکمت باشد و در مصیبتی که عام است خرج نماید

اخبار نوح نبی الله علیه السلام

نوح بن ملک بن متوشلخ بن ادریس علیه السلام بقولی اولی العزم
اول و بقولی اولو العزم دوم است لقبش آدم ثانی و نجی الله و شیخ الانبیا نامش شکر و سال گذشت و سکیت و عبد الجبار نیز گفته
و الاول هو الاصح و قال بعض العلماء لما خرج نوح علیه السلام من السفینة اتاه الشیطان فقال یا نوح ان لک علی حق اریدان اقضه قال
و ما هو فقال انک دعوت علی قومک فهلکهم و ارسلهم دفعة الی النار لو کان هذا لکنت من المجاهدین المرتاضین و لا اجل ادا اربد
ان نصحتک شیئا نافعا فقال نصحتک لابی آدم قال لا فاوحی الله تعالی الی نوح ان اسمع نصیحته فقال الشیطان ایاک عن مثل
فانه اخرج اباک آدم من الجنة و ایاک من الکبر فانه جعلنی ملعونا و عبرة للعالمین و ایاک الحسد فانه جعل قابیل راس کل الاشقیاء و الخاسرین
و ایاک و العجلة فانک تعجلت بالدعوة علی قومک و لو صبرت لعل قومک ینجو من النار بدعوتک فناح نوح علیه السلام بکی کثیر فلذا سمی
نوحا و کان اسمه شکر و معنی این عربی چنین است و گفتند بعضی علما و قتیکه بر آمد نوح از کشتی آمد شیطان نزد او گفت شیطان ای نوح
بدرستیکه مر ترا است بر من حق اراده می دارم اینکه ردا یعنی ادا سازم او را گفت نوح چه چیز است آن پس گفت شیطان بدرستیکه
تو کردی دعا بر قوم خود هلاکی آنها و فرستادی آنها را یک دفعه بسوی دوزخ و اگر اینکه کردی یعنی اگر نمی کردی هر آئینه می شدی
تو از جملهٔ جهاد کنندگان در یاضت کنندگان و برای ادای حق نصیحت می کنم ترا چیزی را که نفع بخشد پس گفت نوح مثل نصیحت تو مر
پدرم را که آدم است گفت شیطان نیست پس وحی فرستاد الله تعالی بسوی نوح اینکه بشنو نصیحت او را پس گفت شیطان درگذر از خود را یعنی پرهیز
کن از حرص بدرستیکه حرص بیرون کرد آدم را از بهشت و پرهیز کن از بزرگ داشتن خود پس بدرستیکه تکبر مرا ملعون گردانید که عبرت شد
مر عالمیان را و پرهیز کن از حسد پس بدرستیکه حسد گردانید قابیل را سر جملهٔ بدبختان و زیانکاران و پرهیز کن از شتابی پس بدرستیکه تو شتابی کردی
بدعای بد کردن بر قوم خود و اگر صبر کردی شاید که قوم تو نجات می یافتند از دوزخ بسبب دعای تو پس بگریست نوح و گریه کرد بسیار
پس نام او نوح شد و بود پیش ازین نام او شکر آورده اند که بعد از رفع ادریس ایزد تعالی نوح را در چهار و هشتاد سالگی برادلا و
قابیل و فاسقان خفا و شیث و غیره مبعوث گردانید و در سیر الملامعین و روضه می نویسد که تولد نوح بعد از وفات آدم بصد و شصت

سال بوده این روایت مخالف قولی است که می آید بالجمله بروایتی سیر الامعین در صد و پنجاه سالگی مبعوث شد و نهصد و
پنجاه سال دعوت کرد و بعد از طوفان شش صد سال زیست چنانچه عمرش هزار و هفتصد سال بوده و هزار و پانصد نیز
گفته اند او اول پیغمبر است که امتش بدعای او هلاک شده گویند که نوح عم سالهای دراز قوم را دعوت کرد قلیلی از ایشان ایمان
آوردند و اکثر آن حضرت را زجر و جنون نسبت کردند همچنان در ضلالت کفر ماندند آخر الامر آنجناب بر ایشان دعای بد کرد چنانچه احوال
قابیل گذشت القصه چون نوح ع از ایمان قوم مایوس شد پس از مدتی بتعلیم جبرئیل کشتی ساخت و با هشتاد نفر از متابعان که سام و حام و یافث
هر سه پسر آنجناب با سه ازواج خویش و ازان جماعه محسوب بودند و دیگر ابلیس و تابوت آدم و اصناف جانوران از وحوش و طیور
جفت جفت و انواع حبوبات ماکوله و بعضی از درختان میوه دار مثل انگور که شاخ آنرا عرش کنند بستم ماه رجب از کوفه بکشتی نشست
و در خلال این احوال سبعه سیاره در حرکت منازعت کرده در یک درجه یک دقیقه برج سرطان که برج آبی است جمع آمدند پس اثر
هنود و هود طالع و اور فوران آمد نوح ع طبقه اول کشتی را جهت سکونت آدمیان و طبقه دوم آن را به طیور و سوم سباع و بهایم مقرر فرمود
منکوحه نوح و پسر بزرگش کنعان که او را نام ... کنند از دخول کشتی امتناع نمود و نوح ع باپسر گفت که ای پسر بیا در کشتی امروز روزی که کسی را
بر روی زمین از غرق نجات نیست کنعان با سایر کافران پناه بکوه برد و آب از سر کوه در گذشت کنعان در موج ... بادشاه کافران دقیانوس
نام آن بادشاه را درشش بوده با تمامی کافران غرق گشتند آورده اند که شبانروز آب ارغنون و انهار می جوشید و باران مانند
بزرگ قطره می بارید چنانچه همه روی زمین دریا شد و آب سربلندترین کوه تا چهل گز درگذشت با اینهمه از آبهای عوج در نگذشت و از گروه کافران
غیر از عوج کسی از غرق کشتی پناه نیافت این بنا بران بود که حق تعالی رنج کسی ضایع نکند چه عوج با وجود کفر در ساختن کشتی معاونت نوح ع
نموده بود لاجرم از طوفان نجات یافت گویند که عوج در حالت گرسنگی ماهی از دریا بگرفتی و بحرارت آفتاب بریان کردی و بخوردی
بالجمله کشتی از کوفه در حرکت آمد و بمکه که در آب غرق بود رسید هفت بار گرد حرم بگردید پس از آن باقطار آفاق شتافت نقلست که
اصحاب کشتی بنوح ع گفتند که چگونه مطمئن توان نشست که تیره راه است نوح دعا کرد تا ایزد تعالی تب بر وسلط کرد و بآن مشغول گشت
و آن اول تبی بود که نازل شد و ازان است که شیر همیشه محموم است و حکایت پیدا شدن گربه از شیر و خوک از فیل بدعاء نوح
و بوجود آمدن موش از خوک بتخییل ابلیس و دیگر حالات در تواریخ مبرهن است و بسیاری حکایات ازین نوع در نسخه معجزات الانبیا
که تالیف راقم است مرقوم است بالجمله کشتی در سیر بود تا آنکه دهم ماه محرم بر کوه قرار گرفت و باران تسکین یافت و زمین آبها را فرو
برون گرفت و نوح ع از کشتی بیرون آمد و در پناه به کوه جودی قریه بنا نهاد و چون همراهیانش هشتاد تن بودند آن بسوق الثمانین
اشتهار یافت و بعد از اندک زمانی باسیاری ایشان پدید آمد بجز نوح و فرزندانش سام و حام و یافث و ازواج این همه کس
بماند اسلامیان گویند که زمان اقامت نوح در کشتی شش ماه بود چنانچه گذشت و کپتان جوناتهان اسکات بار راقم گفت
که در توریت نوشته است که در طوفان نوح چهل شبانروز آب از آسمان می بارید و از زمین مثل فواره بجوشید و بعد از چهل روز
مطلع صاف شد اما سیلاب بر زمین تا صد و پنجاه و هفت روز بماند بالجمله نوح ع ربع مسکون را در میانه فرزندان خود قسمت
کرد حام بن نوح را دیار مغرب و ربع دیوه و هندوستان و سند و سودان می رسید منقول است که چون نوح بکشتی نشست فرمان
الهی در رسید که در ان کشتی با منکوحه خویش مباشرت نکند حام بر آن اقدام نمود دیگر روز رنگش متغیر و تیره گشت و پسره نیز هم سیاه فام

بوجود آمده اند در روایتی دیگر در آن باب نیز گفته اند بالجمله حام بفرمان پدر ببلاد مغرب که با دجواله بود رفت و اقامت گزید ایزد تعالی او را
نه پسر کرامت نمود هند و سند و زنج و نوبه و کنعان و کوش و قبط و بربر و حبش هر یکی شهری بنا نهاد و آن بنام او منسوب است و بهبیان
ایشان ثمره نعمت پدید آید و احوال هر یک بجای خویش خصوص در اقلیم دوم و سوم اندر مملکت رقم فرسای کلک بیان گردد سام
بن نوح بجاهای خویش خصوص در اقلیم سوم اندر بلاد شام ذکر یافت نوح در اقلیم ششم در ضمن مملکت کنعان مرقوم خواهد شد بحول الله الملک العلام و الله اعلم

ذکر در معرفت اسامی عمر آدم ع و اولادش تا سام بن نوح و تولد شدن پسران در عمر پدران و تتمه عمر آدم ع در تولد
شیث و دیگران و بعثت و ایام دعوت و نزول صحائف و مضمون آن شریعت و اختراع و مخترعات قوم
هر گ و مدفن ایشان راقم حروف گوید وقت رسیدن طوفان عمر سام بن نوح به نود و هشت سال رسیده بود و بعد از طوفان سه صد و
پنجاه سال دیگر زیست برین تقدیر عمر سام چهار صد و چهل و هشت سال بود و بقول مؤلف تاریخ صبح صادق شش صد سال شده
در گذشت و بقولی ادریس علیه السلام هنگام وفات آدم صد ساله بود گویند که بعثت ادریس بعد از دویست از فوت آدم بوده
و نوح پس از فوت آدم بعد از صد و هشت سال متولد شده و بدانکه در اکثر کتب تواریخ معتبره چنان مرقوم است که ادریس در وقت
وفات آدم دو صد و بیست ساله بود و نوح بعد از دو صد و بیست و شش سال از فوت آدم و پس از نه سال از فوت شیث متولد شده
و بقول بعض نوح ع صد سال عمر داشته که شیث ع فوت کرد و مجوس و اهل خطا قایل طوفان نیستند و راقم حروف گوید که هندوان
منکر طوفان اند و در کتب ایشان خبر طوفان نیست بعضی گویند که طوفان در زمین شام بود این روایت ضعیف است پوشیده نماند که راقم
حروف را در هنگام تالیف این نسخه کتابی باستان بدست آمد چون دو چهار ورق از اول آن رفته بود نام آن کتاب معلوم نشد آثار
روزمره اش فارسی قدیم و از شاهنامه بزرگ و سیر مقنع محمد ابن الجهم برادر وی شاه و از نامه بهرام گور و از نامه سلمانیان و موسی
و عیسی الهروی و هاشم و قاسم اصفهانی و پادشاهان فارس دار گرد آورده فرخان موبد موبدان و از دست بن ... التمان و غیره روایت
می کنند و اکثر از محمد بن جریر طبری نقل می کنند و بر و اعتراض بسیار راقم حروف حالی که از ان کتاب می نویسد به الفاظ آنکه در
تاریخی دیده مرقوم می سازد و راقم را از کتاب نصاری کپتان جوناتهان هکاک ترجمه کرده و دکه در سال دو هزار و سه صد و چهل و
هشت پیش از پیدایش عیسی طوفان نوح شد بالجمله در تاریخی دیده که جنیان و دیوان و پریان در زمان پیشین ظاهر و آشکارا
بودند و چون از توم بنی آدم ظهور کردند با ایشان اختلاط داشتند و جنگ و آشتی میان خود ها می کردند و نیز سوای آن کتاب در بعضی نسخها
دیده که بنی آدم جنیه را ازواج می گرفتند و توالد و تناسل می شد و قوی برین دلیل براین معنی است که مادر بلقیس جنیه بود
بالجمله آن اختلاط تا بوقت نوح ع پیش از طوفان بوده است و بعد از طوفان از نظر مردم غائب و پوشیده شدند و غلبه بنی آدم بر طائفه جنیان
ظاهر است چنانچه در ان تاریخ و دیگر کتب مسطور است که بر آدم یا ادریس ع صحائف منزله مشتمل بر تسخیر جن و غیره بوده چنانچه سابقا مذکور گشت
و متفق تر اند بر آنکه شیث بر طائفه جن و انس مسلط گشته و ایضاً کیومرث و غیره او هوشنگ بن سیامک و طهمورث و بو بندرین هوشنگ
و جمشید از سلاطین پیشداد و دیوان الهند خویش بقتل رسانیدند و با فسون و فسانه بند کردند و بکارهای شدید مانند سنگ تراشی
و تعمیر قلاع و عمارات و سفر کار و غیره می داشتند تا آنکه ستوده آمدند و بگریختند و یا آنکه همه در طوفان غرق شدند بالفرض اگر کسی
از ایشان مانده از دست برد واقع طوفان که از بنی آدم مشاهده نموده و رعبی عظیم در دل راه یافته در غار و کوه خزیده و پنهان شده

الغیب عند الله بنجا طر رستم رسیده چه کارهای جنیان بواسطه لطافت جسم ظاهر است و افعال بنی آدم که صاحب دل اند و بقوت هر دو
ظاهری و باطنی است از قوه بفعل می آید و دیگر آنکه گروه اولی کارها نسبت بخود کرده فخر و مباهات کنند و من اخباره ابیات
حق تعالی گفت با موسی براز * کا خر از ابلیس رمزی جوی باز * دید چون ابلیس را موسی براه * گشت از ابلیس موسی رمزخواه *
گفت از من یاد دار این یک سخن * من مگو تا تو نگردی همچو من * و اخرو بنی آدم از فرزندانی دهند و خود را در میان نه بینند
جنیان اگرچه عضو دل دارند اما صاحب دل نه اند و از احوال مطلق بیخبر اند نکته غریب چون کالبد خاکی آدم تسویه یافت روزی
شیطان با گروه خویشش بدیدنش آمد مار راه دهن بکالبد آدم درآمد و تمام جسم را سیر کرد و بیرون آمد و گفت این هیچ نیست و از سر تا پا همه
خوف است زود بلای شکم مبتلا شود اما بطرف سینه چپ آن چیزی آویخته و آن دری ندارد که اندران توان رفت هر چند سعی کردم رفتن دران
میسر نشد پس حقیقت آن معلوم نگشت بالجمله تا گشتن در دهن و سیر کردن و کارهای سخت و شدید فرمودن آن از بنی آدم بگروه جنیان
و دیوان جاری بود در میان مردم سبب می بردند و چون دست برد طوفان که بقرینه دانی از نوح علیه السلام وقوع یافته مشاهده گردید و علاوه
برین حاکم و سر حلقه خود را که ابلیس بود عاجز و متنفر که او را پناه از طوفان بجز در کشتی نوح نبوده هوس از سرها رفت از غایت وهن و
خوف نهان شدند و نقل است که ابلیس در آسمان و زمین پناهی از طوفان بجز کشتی نوح ندید پای خر بگرفت و خود را خویش در کشتی
گذاشته کوشش می کرد که بکشتی رود میسر نشد تا ناگاه نوح ع بخر خطاب و عتاب کرد که ای خر در پناه کشتی بیا اگر باشد همراه تو شیطان
ابلیس پای خر بگذاشت تا خر بکشتی درآمد و بگوشه نشسته نوح با ابلیس گفت که ای عدو الله از کجا آمدی ابلیس در جواب گفت که نه تو گفتی که
بیا اگر باشد همراه تو شیطان و دیگر سوال جواب با نوح ع در تواریخ مسطور است و این مختصر متحمل آن نباشد و آنکه گویند شیاطین از عروج
آسمان در عهد محمد صلی الله علیه وسلم منع شده اند پس سخن در اینست که وقت طوفان شیاطین از عروج و صعود بر آسمان نگردند که از غرق یا
نجات می یافتند شاید آن وقت حق تعالی قوت عروج و صعود از ایشان زائل کرده باشد چه مطلب غرق آنها بود و یا آنکه اکثر از شیاطین
غرق گشتند و ابرار و صلحا بدرت القوم عروج بر آسمان کرده از طوفان نجات یافته باشند سخن بر سخن می آید و آن به موافق فن سیر است
بالجمله وقتیکه ابلیس پناه در کشتی باشد دیگری از آن فرقه چگونه از طوفان جان بسلامت برده باقی مانده باشد مگر آنکه ابلیس را از نسل بنی آدم
بعد طوفان اولاد و احفاد پدید آمده باشند ایشان موجب وصیت و نصیحت پدر خویش از چشم بنی آدم نهان گشتند منقول است که چون
ابلیس مردود ملعون گشت بامر ایزد تعالی در ران راست او ذکر و در ران چپ او فرج پدید آمده او با خود مجامعت می کند و از ان شیاطین
بوجود می آیند و از نیز او بید کاهش دلبان صاحب طهارت و صلات آمد چه آنرا که بطهارت و صلوة میل کنند اغوا کنند و دیگر الثقاف
دار صاحب صحراست که مردم را در صحراها و بیابانها سرگردان ساخته راه بر ایشان غلط نماید و مره در سور ایشان صاحب آزار اند و نیز او
صائب مصاب است که مردم را گریبان دریدن لباس ماتم پوشاندن دلالت کند و بعض که کوشش انبیا و اولیاست باعور که
صاحب ریاست و دانیم که چون مرد بخانه در آید بر نام خدای تعالی برو باد و باشد و او را اغوا کند و مغلوشبس که دروغ پدید آورد
اند رسول صلعم مرویست جنیه هر چند نوع از صنفی در بن و لا برند و قسمی بصورت مار و عقرب باشند و برخی بصورت آدمیان در شبها برای
مرتکب معاصی بسیار این طائفه از ان قوم نزد آنجناب آمدند و ایمان آوردند و از ایشان بود هامه بن الهیم بن لاقیس بن ابلیس نزد رسول صلعم
آمد و گفت یا رسول الله در ان ایام که قابیل و هابیل را کشت من خورد سال بودم و هنگام نوح بر دست او مسلمان شدم و

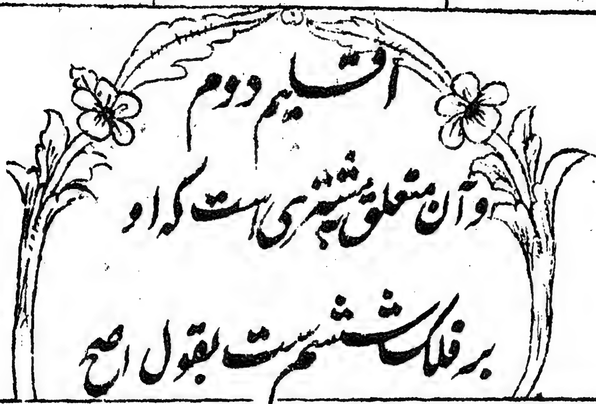
وصدق با او بسر بردم و هود ؏ را دیدم و با او ایمان آوردم و ابراهیم ؏ را دیدم چون برادر آتش انداختند با او بودم و پیش از و با آتش
رسیدم و با یوسف ؏ بودم چون بچاه افتاد پیش از و بقعر چاه رسیدم و موسی علیه السلام را و عیسی را ملازمت کردم مرا گفت محمد سلام
من بگوی رسالت تو رسانیدم و بتو ایمان آوردم رسول گفت علیه و علیک السلام چه حاجت داری گفت موسی و عیسی مرا توریت
و انجیل بیاموختند خواهم که مرا قرآن بیاموزی رسول صلعم او را قرآن بیاموخت صوفیه گویند که در نهاد انسان عنصر نار قوت شیطانست و
نفس اماره بشارت بید وست او تابع عقل نگردد و بالجمله اگر شخصی صاحب قدرت و عمل مانند سلیمان علیه السلام پیدا شود که گروه
جنیان و دیوان بفرمانش کمر بندند القصه آفرینش ملائکه و جنیان بن الجان و امثال آن در ابتدای اقلیم سوم مرقوم است فلیرجع الیه

ذکر ملوک پیشدادی و کیومرث که از آدم تا طوفان نوح ؏ بسلطنت قیام داشتند و آنانکه در طوفان غرق شدند وجه تسمیه پیشداد آنکه عدل
و داد در جهان ایشان پدید آوردند و اول آن طائفه **کیومرث** است و نزد جمهور مورخان او پسر سام بن نوح است که بعد از
طوفان بحکومت نشست و پیش از انکه بسلطنت رسید جور و ظلم در عالم شائع بود عقلای زمان گفته‌اند عالم صغیر بدن انسان است و صلاح
و فساد آن بر صحت و سقم مزاج میسر است انتظام عالم کبیر را که عبارت از دنیا است نیز باید که کسی بار نگذارند تا بحسن اهتمام او جهان باصلاح
آید و ظلوم و جور مسطورش گردد پس فرع اجبار بر کیومرث افتاد بعلت کیومرث شد در جهان کتخدای + نخستین بکوه اندرون داشت
جای + وور تاریخی گوید که در احوال او روایات بسیار است از قول مجوس گوید که کیومرث عبارت از آدم ؏ است و نیز در ان
تاریخ است که پس از آدم شیث بود خلیفه پدر پس انوش بن شیث پس قلسان بن انوس کیومرث نام قلیان بود و نخستین بادشاه
اندر جهان او بود و نیز از سر مقنع گوید که چون فلان یعنی کیومرث بپادشاهی نشست سپاه گرد بود و بحرب جنیان شد و مهلائیل بن قینان
نام سالک بود و هوشنگ پسر سیامک بوده و باز از تاریخ علمای اسلام می نویسد که کیومرث یکی بود از فرزندان آدم ؏ جام نام
او مردی نیکو روی و نیکو خوی بود کیومرث را کیومرث نیز خوانند و چون شیث بمرد او را با برادرزادگان ناسازگاری افتاد
با فرزندان خویش بکوه دماوند رفت و آنجا اولادش بسیار شدند و دیوان در ان حدود ما داشتند همه را از انجا بیرون کرد و
شهرها ساخت و سلاح او چون نی و فلاخن بوده و نام خدا ابران نوشته باز از قول دانایان عجم گوید که کیومرث از فرزندان مهلائیل
فلاتی بوده او را شاخ خواندندی و نشست او اندر کوه بود و بعض می گویند که در عهد قلبان که خلیفه انوس بن شیث بود کیومرث او را
گفت که تو خلیفه پدر هستی برین کرده خلیفه باش و مارا پادشاهی بشناس حاصل کلام آنکه از روی آن تاریخ معلوم می شود که کیومرث
پسر سام بن نوح ؏ نباشد و پیش طوفان نوح ؏ اول بادشاه بر روی زمین او بود و هفتصد سال زیست و سی سال سلطنت کرد
و موی کشیدن و پشم پوشیدن او پدید آورد و از او پس جامه دوختن آموخته و شهر بلخ از بنای او ست پوشیده نماند که طائفه از
مجوس که ایشان را کیومرثیه خوانند گویند آدم عبارت از کیومرثیه است و ایشان دو اصل ثابت می کنند نور و ظلمت و از ان یزدان و اهرمن
تعبیر نمایند و یزدان را قدیم و اهرمن را مخلوق شناسند و گویند که یزدان با خود گفت که اگر مرا منازعت بودی چگونه بودی
از ین فکر تاریکی خاست آنرا اهرمن خواندند آن بر نور یعنی یزدان خروج کرد و عاصی گشت فرشتگان در میان مصالحه قرار دادند که هفت
هزار سال عالم سفلی اهرمن را باشد اهرمن جماعه را که در عالم سفلی بود هلاک کرد و پس از ان کیومرث پدید آمد و لشکرهای اهرمن هلاک
کرد عالم سفلی نیز نور را شود و قیامت عبارت از انست و معنی کیومرث بسریانی زنده گویا باشد و بعد از کیومرث هوشنگ

بن سیامک بن کیومرث پادشاه شد **هوشنگ** در اصل هوش هنگ است یعنی صاحب هوش و دانائی و دا[د]
دهش داد گویند او بر دین ادریس بود و بسیار چیزها او پدید آورد و چون تخته از چوب بریدن و خانه را در دروازه کردن و زر و سیم از
کان بیرون آوردن و فرش گستردن و پوستین پوشیدن و بر اسب نشستن و زین بر نهادن و خر بر اسب افگندن تا استر آید و خط نوشتن
و یوز و غیره جانوران شکاری برگزیدن و تعلیم شکار آموختن و سگان را به محافظت رمه بازداشتن و بر تخت نشستن و خدم را
بقیام امر فرمودن او پدید آورد و کاریزها او راند و حفر و جله کرد و آبادی جهان کوشید و شهر سوس و جز آن بنا نهاد و دیوان یعنی ابلیسیان
را اغوا بنمود از خویش گردانید و ایشان را از آبادانی دور نمود و در بیابانها و کوهها فرستاد و آتش از سنگ او پدید آورد و آن را
از عنایت ایزدی دانست و قبله خویش ساخت و بانعمد سال نزیست و بقولی چهل سال پادشاهی کرد و مرد از سخنان اوست
که من همت خدایم بر نیکان و عذاب کننده ام بر بدان و گفت سستی بر پادشاه حرام است چه او نگاهبان ملک است و زشت
باشد نگاهبان را نگاهبانی باید و گفت توانگری در قناعت است و آزادی در ترک شهوت و دوستی در قطع طمع و گفت دشوار ترین
چیزها چهار چیز است بینوائی در پیری و بیماری در غربت و قرض در قلت و تنهائی در علت گفت پادشاه را باید که پیشه چنین
عادت کند درنگی در عقوبات و شتاب در خیرات و صبر در حادثات و بعد از او **طهمورث** بن هوشنگ پادشاه شد
ملقب او دیوبند است او اول کسیست که تاج ساخت و بقولی تخت نیز او ساخت و کرباس بافتن او پدید آورد و در کار دین متعرض
کسی نشدی در عهد او هر کسی هر دینی که خواستی داشتی و خود بر دین ادریس بوده او بسیاری از دیوان بگرفت و بشکست لاجرم بدیوبند
اشتهار یافت و اهل مرو دارین سبیه و بلخ شهرها آباد کرد و سی سال پادشاهی کرد نقل است که در عهد او قحط سالی افتاد و یکی از
صلحای زمانش تا بجان خود را اهل کرد که بقوت شام قناعت کنند و غذای چاشت به محتاجان دهند نام او در توریت مسطور است
چون طهمورث از ان آگاهی یافت جهانیان را به آن اشاره فرمود و سنت صوم پدید آورد **ابیات** مسلم کسی را بود روزه داشت
که درماندگان را دهد نان چاشت ٭ وگرنه چه حاجت که زحمت بری ٭ ز خود دم استانی و هم خود خوری ٭ از سخنان اوست قناعت
باندک چیزیکه نفع از ان باقی بهتر است و آن چیز بیشتر که ضرر رساند ترا و گفت پادشاه را باید که هنگام غضب آن کند که وقت رضا شاید ک[رد]
آن قیام توانند نمود بعد از و نبیره‌اش **جمشید** بقولی برادر یا داماد او بوده پادشاه شد او جم نام داشت و شید لقب او یعنی
شید آفتاب بود و از غایت حسن بان اشتهار یافت و بقولی اول کسی است که تاج بر سر نهاد و در اوایل حال بر دین ادریس بود
و سلاح از آهن مثل شمشیر و کارد او ساخت و گرمابه ساخت و بسی عطرهای دیرپای خوش چون عود و عنبر و غالیه و مشک او پدید
آورد و گرم و سرد ابریشم و علم طب و بقول اصح شراب از انگور نیز در روزگار او ظاهر شد او جهانیان را چهار گروه کرد اول دبیر و
دانایان دوم لشکریان سوم کشاورزان چهارم اهل حرفه و پیشه و در جهان آباد کرد و شهرها چون همدان و طوس بقولی او ساخت
و روز نوروز که عبارت از خشین است او پدید آورد و از سخنان اوست که نزول حوادث را سبب مانع سلاح چیکه پیش از
عرفان آید و قال الحکمة مفتاح المبادی و از ارهاست ادراک الالهیات پوشیده نماند که بروایت آن تاریخ سلاح چیکه پیش از
طوفان نوح بوده و آنچه که پدید آورده بودند آنهمه در طوفان غرق گشت و بعد از طوفان هر یک آن چیزها در عهدهای شاهان و سوای
آن که در جهان پدید آورده از تعلیم نوح و پسرانش علیهم السلام که قبل از طوفان دیده و شنیده بودند پدید آوردند یا تجدید داشت

طبع و الهام غیب و متانت عقل تتبع ایشان نکرده باشند بالجمله چون جمشید هفتصد سال پادشاهی کرد باغوای ابلیس دعوی
خدائی نمود و عاصی گشت ناگاه از کناره پادشاهی او را حادثه مردی برخاست نام او **بیوراسپ** بود بیور بزبان پهلوی
ده هزار بود چه در طویله او ده هزار اسپ جو خوردندی بالجمله بیوراسپ سپاه گرد کرده جمشید را از مملکت براند و بسلطنت نشست و بعد
از چند سال جمشید را از زابلستان و یا از جای دیگر بدست آورده به اره دو نیم کرد بیوراسپ از قوم نوح ع بوده که با وی نگرویده در طوفان
غرق گشت و بروایت مؤلف روضة الصفا پادشاهی که در عهد نوح ع بود سفردوس نام داشته که در طوفان غرق شد بالجمله بعد از
طوفان پس از هزار سال از نسل حام بن نوح ضحاک با آنان پادشاهی همه جهان بگرفت و او بر دست فریدون از احفاد سام بن
نوح ع بقتل رسید چنانچه در عراق عرب ذکر آن بیاید اما جمهور مورخان کیومرث را پسر سام بن نوح ع می نویسند و دیگر ضحاک را بیوراسپ
می دانند و در جهان تاریخ باین عبارت می نویسد که مغان گویند که ضحاک بیوراسپ بود و این سخن خلاف است چه بیوراسپ در عهد نوح ع
قبل از طوفان بوده و ضحاک پانصد سال بعد از طوفان پس از هزار سال پدید آمده **جابل** شهریست در نهایت مشرق ابن عباس گوید
که اهل جابل از اولاد ثمود اند و ساکنان جابلق از اولاد عاد اما یهودان برآنند که چون بنی اسرائیل از بخت نصر گریختند حق سبحانه تعالی
ایشان را بدان شهر انداخت و تا بقیامت آنجا اقامت کرده اند پوشیده نماند چون بنده از احوال امصار خجسته آثار اقلیم اول سمعی عجائب
و غرائب آن و برخی از اخبار انبیا و سلاطین هر دیار بقلم آورده اکنون بذکر بعضی از مردم و مشاهیر این اقلیم سمت پرداز **سهیل یمنی**
خواجه اویس قرنی آفتاب سپهر نهانی و نفس رحمان بوده و قرن قریه ایست از توابع یمن که وطن اویس بوده و پنهان از خلق خدا
عبادت می نمود عمر فاروق جبه رسول صلی الله علیه وسلم را بعد از رحلت بموجب وصیت آنجناب به اویس رسانید پس از آن
اویس در میان اهل قرن چیزی عظیم پدید آمد از ایشان بگریخت و مفقود شد و بسیاحت می گذرانید تا آنکه بخدمت علی
علیه السلام شتافت و برفاقتش در جنگ صفین با لشکر معاویه رزم کرد و شهادت یافت و از سخنان اوست در خوردی گناه
منگر و بنگر در بزرگی خداوندی که در وی عاصی نشوی و گفت هر که خدای را شناخت هیچ بر او پوشیده نماند **شیخ شادلی** بزرگی بر
چشمه بود و قهوه خوردن از اختراعات اوست قبرش در بندر کا واقع است **اشعث** بن قیس کندی در جاهلیت از روسای قوم
خود بود تا نزد رسول صلی الله علیه وسلم آمد و مسلمان شد و بعد از رحلت آنجناب به یمن باز گشت و مرتد شد و باز ایمان آورد و به مدینه نزد ابوبکر
آمد خواهر او را بزنی خواست و در آن عروسی غلامان خود را بفرمود تا شتران مردم را از شوارع مدینه یافتند ذبح کردند و طعام پختند مردم که آن
بدیدند و گفتند همانا که اشعث باز مرتد شده است گفت در بلاد شما که غربای شوم و گله و رمه من آنجا نیست تا درین طوی صرف کنیم شتران
شما را گرفتم تا همه مرا مکافات کنند پس مضاعف آنچه از ایشان گرفته بود از یمن طلب داشت و بصاحبانش رسانید **ابو الحسن علی**
از اهالی یمن و بزرگان [illegible] است از سخنان اوست که چون در کودک دو وصف باشد که آن حیا و خوف است امید بهبود او توان
داشت و گفت آن کس که مدح تو کند بچیزی که در تو نیست از وی ایمن مباش که ذم تو کند بچیزی که آن در تو نباشد وقتی با صوفی
هم صحبت شدم و از وی چند سوال کردم از جواب گفت گفتم از زمین فراخ تر چیست گفت حق گفتم از آسمان [illegible] گفت [illegible]
ابن عباس معروف به ابن رومی از شعرای عرب است شیخ ابو علی سینا بر اشعار او شرح نوشته همانا حال ادیب البرک [illegible]
ادیب البرک گفتندی قاسم بن عبید الله وزیر معتضد عباسی از وی توهم نمود که مبادا او را هجو گوید پس روزی در مجلس

آهن بخورد و نشش داد و این دوے بخورد و دریافت برخاست که بخانه رود وزیر گفت کجا می روی گفت آنجا که فرستادی گفت
سلام من به پدر من برسان گفت مراهم به دوزخ نخواهد افتاد

اقلیم دوم
و آن متعلق به مشتری است که او بر فلک ششم است بقول اصح

فصل اول ذکر قصه ثمود و صالح پیغامبر علیهما السلام ثمود هم از فرزندان سام بن نوح است و نسب او چنان بود که ثمود بن غاثر بن ارم بن سام بن نوح و آن گروه از فرزندان او بودند و ایشان بزمین حجر بودند و زمین حجر میان حجاز است و میان جد اول شام و حق تعالی فرموده و لقد کذب اصحاب الحجر المرسلین و زمین حجر امروز پیداست و پیغامبر صلعم چون بغزوه تبوک می شد از آنجا بگذشت و یاران را گفت که این جای ثمود است و ایشان بادیه بودند نزدیک کوههای شام و آن کوه بیشتر از سنگ بود و قوم ایشان مردمانی بودند برور و بقوت همچون قوم عاد و در آن کوه از سنگ خانه خانها کردند چنانکه خدای تعالی فرموده و تنحتون من الجبال بیوتا فارهین و ایشان را چشمه آبی بزرگ این همه گروه از آن چشمه آب خوردندی و همه را بس بودی و همه بت پرست بودند پس خدای عز و جل صالح را سوی ایشان فرستاد چنانکه فرموده و الی ثمود اخاهم صالحا و صالح بن عابید بن اسف بن نوح بود پس ایشان را گفتند یا قوم اعبدوا الله ما لکم من اله غیره هو انشاکم من الارض و استعمرکم فیها فاستغفروه ثم توبوا الیه ان ربی قریب مجیب ایشان گفتند یا صالح قد کنت فینا مرجوا قبل هذا اتنهانا ان نعبد ما یعبد آباونا و اننا لفی شک مما تدعونا الیه مریب فصل دوم در بیان بت پرستی نبودن صالح علیه السلام و نقل میکنند که صالح در میان ایشان بت پرستیدی ایشان گفتندی که چون بزرگ شود پرستد چون بزرگ شد ایشان را بخدای خواند ایشان گفتند که ما گفتیم که تو بزرگ شوی این بتان را پرستی اکنون ما را نیز از پرستش انچه پدران آنرا پرستیده اند باز مدار و با از این چه دعوے میکنی و میگوئی بر شکیم و صالح پیغامبر بسیار روزگار از میان ایشان بماند و کس بر و نگروید گفتند اے صالح ما را برهانی بنما تا بدانیم که تو پیغمبری صالح گفت چه خواهید گفتند خواهیم از این سنگ شترے بیرون آری با بچه سرخ موے که ما را شیر دهد تا بخوریم صالح گفت این بر خدای آسان است پس جبرئیل بسوی صالح آمد و گفت یا صالح خدای تعالی پیش از آنکه ترا بیافرید هزار سال تقدیر کرده است دعا کن که وقت اظهار قدرتست چنانچه او دعا کرد و از دعای او کوه نالیدن گرفت و بشکافت و از میان سنگ شترے بدان گونه که ایشان خواستند با بچه بقدرت حق تعالی بیرون آمد ایشان چون آن را بدیدند گفتند که جادوے کرد و گروهی ملحدان گویند نشاید بودن شتر از سنگ چگونه بیرون آید و ایشان این عادت نشناسند و خلاف عادت نبینند که معجزه های پیغامبران خلاف عادت باید تا معجزه بود و گرنه هیچ فایده نبود و نصیحت مذاهب بسیارست اگر شرح آن گوئیم آنقدر شنیده ایم کتاب از قانون بیرون شود و خدای تعالی جمیع مسلمانان را از انکار نگاه دارد و عدوے ایشان را برباد و هلاک دارد پس چون آن شتر از میان سنگ

بقدرت خدای تعالی بیرون آمد با بچه و در زمان بانگی بکرد و بعلف خوردن بایستاد و ایشان گفتند این جادوئیست پس شتر بچه بچشمهٔ آب آمد و تمام
آب ایشان همه بخورد و ایشان روز نه آب نیافتند بسوی صالح آمدند و گفتند که ما را آب می باید صالح گفت یکروز شما را و دیگر از اشتران را و آن همه
بهانهٔ عذاب و هلاک ایشان بود پس برین بایستادند چنانکه خدای تعالی فرماید قال هذه ناقة لها شرب ولکم شرب یوم معلوم صالح گفت ایشان را
که زنهار این شتر را میازارید و مکشید چون چیزی بود نیست بخواهد بود اول سخن در پیش آمد و مردم را حرص بر خلاف سخن بسیار شود چنانکه اول ابلیس را
گفت آدم را سجود کن مخالفت کرد و آدم را گفت مخالفت کرد که ازین گندم مخور مخالفت پیش آورد و قابیل را گفت که هابیل را میازار مخالفت
پیش آورد و هاروت و ماروت را گفت راستی کنید و معصیت مکنید مخالفت پیش گرفتند یوسف را گفت که از گرگش نگاه دارید خلاف
کردند گفتند که گرگش بخورد و پیغامبر ما علیه الصلوة والسلام گفت ابن آدم حریص علی ما منع پس چون ایشان را گفت که مکشید این شتر را ایشان
طمع کشتن کردند آن شتر سی سال درمیان ایشان بماند پس صالح ایشان را گفت شما این شتر را بخواهید کشتن و هنوز از مادر نزاده است
ایشان و وزیرا بر زنانیکه بار داشتند بگماشتند که هر که بدین نشانه پسری زاید ما را آگاه کنید تا بکشیم آن زنان نگاه همی داشتند چون بدان
نشان پسری دیدندی قوم را آگاه کردندی آن پسر را بکشتندی و هیچکس سخنی نیارستندی گفتن ولیکن بر صالح دشمن شدند و نیت
کردند که صالح را بکشند پس برین که پسران ایشان را کشته بودند و مادر و پدر ایشان با صالح در نهان دشمنی میکردند و میگفتند که ما او را بکشیم
اما ازین قوم هیچ نگفتندی که خدای عز و جل فرمود وکان فی المدینة تسعة رهط یفسدون فی الارض ولا یصلحون و فساد ایشان بزمین آن نیت بد بود
پس مردی از مهتران ایشان بدین صفت فرزندی خواستند که او را بکشند بعضی گفتند که سخن صالح را اصلی نیست او میخواهد که بدین بهانه همه
فرزندان ما کشته شوند و از و در بر ما فسوس میکند و کس آن شتر را نخواهد کشت پس دست از آن فرزند باز داشتند و او آن بود که صالح
گفته بود پس آن پسر بزرگ شد و آن شتر پی برداشت و قوم ثمود از آن جهت هلاک شدند و برزمین ثمود تر از وی فرزندی مادر نزاد و بر قوم خویش
تا امروز در عرب و عجم مثل زنند و گویند اشقی من عاقر الناقة و آن پسر را نام قدار بود و عرب مثل گویند اشأم من القدار و آن پسر بیست ساله شد
و بجای مردی رسید و آن نه کس که پسران ایشان کشته بودند هرگاه که در آن پسر نگریستندی با یکدیگر گفتندی که اگر صالح پسران ما را نکشتی بودی
امروز همچنین بودند پس آن نه کس جمع شدند و عهد بستند و سوگند خوردند از پنهان که تا صالح را بکشیم عوض فرزندان خود پس تدبیر کردند که ما
ببهانهٔ سفر بیرون می شویم و در پس کوهی بنشینیم چون شب درآید باز بشهر درآئیم و در روز استوار باشیم تا مردم پندارند که ما بسفریم پس شب
بیرون آئیم و صالح را بکشیم بعد از روزی چند ظاهر شویم و گوئیم که اکنون آمدیم تا کس ما را تهمت نکند چنانکه خدای تعالی و تبارک فرمود
قالوا تقاسموا بالله لنبیتنه واهله ثم لنقولن لولیه ما شهدنا مهلک اهله وانا لصادقون پس خدای عز و جل فرمود ومکروا مکرا ومکرنا مکرا وهم لا یشعرون
گفت ایشان مر صالح را مکر کردند و من پاداشن مکر ایشان بدادم پس آن تدبیر کردند و از شهر بیرون شدند و در زیر سنگی بزرگ پنهان شدند
بر آن اتفاق خدای تعالی آن سنگ را بر ایشان بگردانید و همه در زیر سنگ بمردند چنانکه خدای تعالی فرمود فانظر کیف کان عاقبة مکرهم انا
دمرناهم وقومهم اجمعین پس روزی چند بر آمد مردی از آن قوم بر آن راه بگذشت ایشان را همه در زیر آن سنگ مرده دید پس بیامد
و قوم را آگاه کرد بیرون آمدند و ایشان را بدیدند و بیرون آوردند و بشهر آمدند و صالح را گفتند پس نبود که ما را افسوس قرار کردی
تا فرزندان این مردم را بکشتیم اکنون پدران ایشان را تو بکشتی ما را این شتر بکار نیست تا او را بکشیم جمع آمدند و کسی را می جستند که آن
را بکشند پس هر که را گفتندی هیچکس اجابت نکرد آن غلام مهتر زاده اجابت کرد و برخاست آن را که بقریب آب شتر برآمد و بر شتر

بایستاد با یاران خود شمشیر برکشید و بر پای شتر زد و بیفگندش و آهنگ بچهٔ او کردند بچهٔ شتر بگریخت و بران کوه شهر که بالا در پس از آنجا بیرون آمده پس صالح را خبر گردند که شتر را کشتند صالح بیرون آمد و گفت ای قوم عذاب را بیارائید که عذاب آمد ایشان پشیمان شدند و از عذاب ترسیدند صالح را گفتند که ما نفرمودیم و نه پسندیدیم این غلام کشت اکنون چارهٔ چیست گفت بنگرید گر بچهٔ او را دریابید گاو در میان شما باشد عذاب نیاید پس بران کوه شدند که بچه را دریابند بچه چون صالح را دید با آن قوم بایستاد و روی سوی آسمان کرد و سه بانگ کرد و دران کوه که بیرون آمده بود برفت صالح گفت بدانید که این شتر بچه سه بانگ کرد شما را سه روز زیان ست اول روز رویهای شما زرد شود دوم روز سرخ سوم روز سیاه گردد و چهارم روز عذاب آید چنانکه خدا تعالی فرمود و تمتعوا فی دارکم ثلثة ایام پس هر سه روز همچنان شد که گفته دانستند که عذاب آید و ندانستند که از کدام سو آید پس بانگی از آسمان بیامد که از سهم آن همه را جان از تن جدا شد و اخذ الذین ظلموا الصیحة فاصبحوا فی دیارهم جاثمین و کس از ایشان زنده نماند مگر صالح و آنکس که با صالح ایمان آورده بودند چنانکه فرمود و لما جاء امرنا نجینا صالحا و الذین امنوا معه برحمة منا و از ایشان یک کس بمکه بود و کنیت ابو رغال چون آن خبر بشنید همانجا بمرد پس خدا تعالی فرمود و کان لم یغنوا فیها چنان شدند گویا که هرگز درین جهان نبودند الا ان ثمود کفروا ربهم الا بعدا لثمود و صالح با آن مومنان همی بودند تا بمردند و بعد از صالح تا وقت ابراهیم هیچ پیغمبری نبود و بدانکه — اقلیم دوم مبدأ آن موضع است که عرض آن بیست و یک درجه باشد و غایت درازی سیزده ساعت و ربع و طرف جنوبی او سه هزار و هشتصد و چهل و بیست فرسخ و سدس فرسخ ست و طرف شمال شمالی آن سه هزار و هشتصد و چهل و بیست فرسخ و سدس فرسخ ست و طرف شمالی آن سه هزار و پانصد و پانصد و چهل و هشت فرسخ و نصف عشر فرسخ است و از طرف شرقی و غربی او یکصد و پنجاه فرسخ است و مساحت سطح این اقلیم پانصد و هفتاد و دو هزار و شصت و شش فرسخ و سدس فرسخ نخست رویله از بلاد افریقه است و افریقه دو از وهم شهر عظیم دارد و اهل رویله دران قالب اند و اهل رویله در معرفت اقدام مهارت تمام دارند بمرتبهٔ که میان اثر قدم غریب متوطن و مرد و زن و دزد و بندهٔ گریخته فرق کنند و درین اقلیم شهرهاست سوم بماس و ماس شهر بزرگ ست در بلاد مغرب و حریم شهریست باین سودان چهارم ملس سیزده دروازه دارد و بر جانب غربی آن نهریست که بران شش هزار طاحونه است و در داخل شهر شش صد و شصت چشمه است و در هر شهری جوی آب است در شرق و غرب شمال آن شهریست جزیرهٔ معانه آن جزیره در بحر سند است مردم آنجا موی در سینه دارند نزدیک آن جزیره کوهی است که بشب آتش عظیم بماند در روز برود و بسیار چیزی بنظر نیاید و هیچ کس نزدیک نتواند شد جزیرهٔ سقوط آن جزیره در بحر مغرب ست صبر و دم الاخوین از آنجا آورند و جمعی از حکمای یونان دران جزیره ساکن اند و از نسل ایشان مردم آنند که با غیر خود مواصلت نکنند

اقلیم سوم

حد این اقلیم از جائی است که روز درازش سیزده ساعت و ربعی بود و وسط آنجا که روز درازش چهارده ساعت و انتهای این اقلیم
آنجاست که ارتفاع قطب [illegible] درجه و ثلثان درجه باشد و این اقلیم بمریخ تعلق می دارد ابتدای این اقلیم از حد شرق عین بلاد چین بود
و بر جنوبی بلاد یاجوج ماجوج و شمالی بلاد ترکستان و وسط بلاد هند و کابل گذرد پس با مصار قندهار و وسط بلاد کرمان است و سیستان
و بلاد فارس و عراق و جنوب دیار بکر و شمال بلاد مغرب و وسط ولایت شام گذرد پس بر بلاد مصر و اسکندریه و وسط فارسیه و وسط
بلاد فروان و بلاد طنجه گذشته ببحر اعظم منتهی شود مخفی نماند که چون خاتمهٔ اقلیم دوم بر شهرهای هند واقع شده لهذا در اقلیم سوم ابتدا از
احوال امصار هند و برخی از حکایات عجیبهٔ آن دیار و اخبار پیغمبران که پس از طوفان نوح ع بوده اند و قصه های غریبهٔ سلاطین نامدار تا
سلسلهٔ امصار هند که در اقلیم دوم گذشته منقطع نشود و بعد از آن احوال دیگر بلاد مخصوصه این اقلیم را توام خواهد آورد بدانکه هندوستان
ولایتیست وسیع مملو از معدنیات متنوعه و نباتات مفیده و حیوانات عجیبه الشکل و همه جا آباد از عمارات دلکشا و باغات فرح افزا و
مزروعات سرسبز و انهار خوشگوار و جویبار روان و گل و میوهٔ فراوان و حدودش برین گونه که جانب شرق بنگاله و سمت جنوب دکن
و طرف مغرب تهته و دیا دریای شور بسوی شمال کوهیست کلان که انتهایش پدید نیست و بزبان هند او را هیمالا کوه نامند چه سنگ آن کوه
همه سفید است راقم حروف وقتی از سنبا که متصل دامن کوه مذکوره است بیشتر رفته بود از آنجا کوه هیمالا که مشاهده کرده بود با آن عظمت
کلانی کوهی ندیده و از انجا چنان صاف بنظر می آید که کوهی مسافت پنج شش کروه داشته باشد اما مردم آن نواح روایات مختلفه
می گفتند که چهل کروه از اینجا مسافت می دارد و دیگری می گفت که چهل روزه راه است و زیاده تر آنکه بسیار دور است و کسی آنجا
نرفته و کوه قاف عبارت ازین باشد بالجمله در هند موسم برشگال که آغازش از تحویل آفتاب ببرج جوزا و انتهایش تا آخر تحویل آفتاب
ببرج سنبله باشد و این چهار ماه شود که بهندی اساره ساون بهادون کنوار نامند و در هندوستان اکثر مدار زراعت بر باران است
و از شهرهای هند در اقلیم اول جزیرهٔ سرندیپ است و در اقلیم دوم و سوم بیشتر از امصار هندوستان مشحون است چنانچه در اقلیم دوم
از شهرهای هند قنوج و گلکنده بیان گذشته و در اقلیم چهارم کابل و کشمیر از شهرهای هندوستان است و این بر آن است که از چندگاه
خصوص از عهد محمد بابر بادشاه و پسرش همایون بادشاه و محمد اکبر بن همایون بادشاه و غیره شهرهای مذکوره در ضبط تسخیر سلاطین
هند ماند بنابران در هندوستان می نویسد اما در حقیقت از شهرهای ترکستان است راقم حروف بعد گذارش شمه ای از عقائد و احوال
معاشش هندوان امصار هندوستان را آنچه در اقلیم سوم می شمارند بیان خواهد کرد باید دانست که هندوان بر قدیم عالم قائل اند

اعتقاد دارند که عالم قدیم است و همچنین بر تناسخ متفق اند صاحب مرآت الاسرار در طبقهٔ هفدهم در احوال شیخ سعد الدین حمویه از
کتاب هنود می نویسد که به اعتقاد حکمای هند پیش از خلقت افلاک و عناصر اول مخلوقی که بوجود آید برهماست و نیز راقم حروف
رسیده که محمد دارا شکوه برهمارا در رسالهٔ مجمع البحرین تعبیر بجبرئیل کرده بالجمله چون حق تعالی کرهٔ زمین را بر کرهٔ آب آشکارا گردانید زمین
میان آب شکل گل نیلوفر پدید آمد پس بفیض افلاک و عناصر وجود برهما از گل مذکور که زمین باشد پدید آمد و بحمد و ثنای قادر مطلق مشغول
شده و عمر طبیعی برهما صد سال آنجهانست و سبب ایجاد جمیع مخلوقات اوست دو عمر او چندین هزار هزار. بار زمین در آب غرق میشود
و عالم معدوم مے گردد و بفرمان الٰهی باز از سر نو پیدا می شود و جمیع حکمای هند متفق اند چنانچه که روز و هفته و ماه و سال دایر اند
پے یک دیگر می آیند و میروند همچنان هر چهار زمانه که عبارت از هر چهار جگ است مانند چرخ دایر اند و معطل هرگز نمی باشند و مدت هر چهار
جگ موافق سالهای آنجهان دوازده هزار سال است و موافق سالهای دنیا چهل و سه لکه و بست هزار سال میشود بحساب راقم
حروف یک روز و نیم گهری یا دو گهری و یازده پل آنجهان یک سال و ده روز و سه پاس و دو گهری و پاو گهری و نیم یا دو گهری و دو پل
این جهان می شود و شصت پل و بقول ضعیف شصت و چهار پل را ایک گهری نامند القصه چهل و سه لکه و بست هزار سال اینجهان
که عبارت از دنیاست از ان جمله زمانه اول که ست جگ است افتد آوان هفده لکه و بست و هشت هزار سال دنیاست و
درین دور جهانیان جمله راست گوئی و پرهیزگارے و دور از فسق و فجور باشند و انانکه درین دور باشند عمر طبیعی آنها یک لکه سال باشد
و زمانه و دور دوم که ترتیا جگ نامند مدت آن دوازده لکه و نود و شش هزار سال دنیاست و درین زمانه خیر بر سه زیاده باشد
و انانکه درین دور باشند عمر طبیعی آنها ده هزار سال باشد و زمانه سوم که دواپر جگ گویند استاد او آن هشت لکه و شصت و چهار هزار
سال دنیاست و درین دور خیر و شر برابر بود یعنی یکحصه خیر و یکحصه شر و عمر طبیعی مردم این جگ هزار سال باشد و دور چهارم
که آنرا کل جگ گویند مدت آن چهار لکه و سی و دو هزار سال دنیاست و درین زمانه کار جهانیان اکثر دروغ و بار استی باشد
و عمر طبیعی مردم این دور صد سال هست و این هر چهار جگ را ایک جوگری نامند و چهار زمانه و چهار دوره نیز گویند مدت یک روز
برهمارا هزار جوگری جگ مذکور است و همان قدر شب برهماست چون یک روز برهما که هزار جوگری جگ است بآخر میرسد تمام
میشود تمام زمین در آب غرق بود و آنرا پرلو می گویند برهما در عالم مثال رفته در خواب می رود پس آن قدر مدت در روز برهما بود همان قدر
مدت در شب خواب می کند و باز صباح می شود و آب خشک می گردد و برهما از خواب بیدار شده شروع در آفرینش مخلوقات
می کند همچنین سه صد و شصت شبانه روز که می گذرند یک سال از عمر برهما تمام می شود و این چنین صد سال عمر برهماست و چون
برهما صد ساله میشود می میرد آن زمان اثر از عالم و عالمیان نماند آنرا مها پرلو گویند و باز حق تعالی از کمال و قدرت و حکمت خویش
برهمای دیگر پیدا می کند جمیع مخلوقات بدستور سابق موجود می گردد و تا حال هزار برهما بیشتر گذشته اند و این برهما هزار و یکم است
که پنجاه سال و نیم روز از عمر او گذشته است درین مقدمه حکمای هند سخنهای بسیار گفته اند و کتبها نوشته اند لیکن انچه معتمد ایشان بود
تحریر یافت و بعضے حکمای بے تعصب آنقوم از بید یعنی کتاب آسمانی خود چنین روایت کرده اند که چون سه هزار سال از زمانه
دواپر باقی نماند قادر مطلق از کرهٔ خاک به ترکیب عنصر بفیض نور ماهتاب و سما نام یعنی آدم صفی الله را پیدا گردانید مردی جد آشنا سر
و جامع علوم و صاحب جمال و خوش قامت و عاقل و غیور باشد و زنش از ان چپ او برآید و از وی اولاد خوب و بی شمار پیدا شود

ورفته رفته در زمانهٔ کلجگ خلقت قدیم هر روز بیقدر و کم گردد و تمام ربع مسکون از انها پر شود و در هر وقت از اولاد آدم مقرب
آلهی ممتاز باشند و دیگران را هدایت نمایند و قوم جنیات را از قوت اسمای آلهی مطیع خود گردانند و بعضی بمرتبهٔ سلطنت و ریاست
رسند تا بهترین اولاد او و مهامت باشد یعنی محمد که در زمانهٔ کلجگ پیدا شود مقرب و محبوب خدا گردد و بمرتبهٔ کمال رسد و بتدریج تمام
خلایق متابعت او نمایند بحدیکه بعضی ملایک و اکثر قوم جن فرمانبرداری او کنند و در زمانهٔ کلجگ متابعان او چنان غالب شوند که
معبدها و تیرتهای اهل هند را منهدم و معدوم گردانند و آب دریای گنگ هم غایب شود بعد از ان از مشرق تا مغرب یک مذهب و
یک فرقه آید پس این دین بکمال رسد و بعد از ان بتدریج در آخر زمانهٔ کلجگ اعمال خیر مطلق نماند و مردم برنگ حیوانات زندگانی
نمایند آنزمان باران از آسمان نبارد و نباتات تمام خشک گردد و زمین سیاه مثل انگشت گردد و چشمه‌ها و جوهای آب نماند ناچار
جمیع جانداران هلاک شوند چند مدت عالم تاریک و بیرونق بماند تا آنکه دور کلجگ تمام شود و آن زمان ابری سیاه با مهابت ودثار
ظاهر شود و بر تمام ربع مسکون باران بصورت آب منی ببارد یکبار تمام عالم سرسبز و خورم گردد و جمیع جانداران گذشته با جسد و شباهت
آشکار شوند و قادر مطلق هر کدام موافق کردار آنها بعد از عتاب و خطاب بعضی را در بهشت و بعضی را در اعراف و بعضی را در دوزخ
جای در عالم مثال متعین گرداند بعد از ان دور زمانهٔ ست جگ در آمد و بر همان دستور سابق مانده حق تعالی باز بدستور شروع در پیدایش مخلوقات
نماید پس درین صورت پرلو که عبارت از قیامت است سه طریق باشد یکی پرلو کبیر است که برهما بمیرد دوم منبر است که یک روز برهما تمام
شود و سوم پرلو صغیر است که بعد از تمامی هر چهار جگ مذکور روی نماید چنانچه گذشت حکمای هند دران مقدمه سخن بسیار گفته اند و نوشته
اند که عقل از ادراک آن حیران است با آنکه از صفای ریاضت بفیض موهبت آلهی از نور معرفتش گذشته دیده و بصیرت عارفان از نور
معرفتش منور نگردد درین باب از موافق و مطابق واقع کشف نگردد شنیده کی بود مانند دیده بفهم رسید از کتاب اپنکهت
که در عقاید هنود است و محمد داراشکوه آنرا از زبان هندی بفارسی ترجمه نموده طریق آفرینش مخلوقات می نویسد برهما که پیدا کردن مخلوقات
از و متعلق است و زن او سرستی تمام دارد چون زن مذکور از شوهر خویش که برهماست حامله شد اول سولود شیطان بر آمد آن زمان
زن ... مباشرت خجل و از در شتی متألم شده از شوهر متنفر گشت و از و بگریخت و در لباس صورت اسپ زن در پنهان ...
یعنی بصورت اسپ گرفت شوهرش هنگام غلبهٔ شهوت او را تلاش کرد آخر بدن اسپ او را یافت برهما نیز بصورت اسپ شده با او مباشرت
نموده و از ان اسپ متولد شد و زنش نیز باز بصورت خر رفت شوهرش باز بدستور بهمان بدن ملبس شد و با او جماع کرد خر پیدا شد
همچنین هر بار زنش از خجالت و ترس در بدنی از آمدن حیوانی چه بری و چه بحری و چرنده و پرنده از خرد و بزرگ انچه در عالم مثال
بود ... و شوهرش بهمان بدن ملبس شده با او مباشرت کرد و یک متولدی پیدا می شد و جفت جفت با دنیا محمور و معمور گشته و دیگر در
کتاب مرآت الاسرار در احوال شیخ سعدی الدین حمویه مذکور می نویسد که در شرح دیوان امیر المومنین علی مرقوم است چون منطقة البروج
بر معدن النهار منطبق شود کرهٔ آب از احاطه کرهٔ زمین طغیانی کند یعنی زمین در آب فرو رود آن زمان مقتضی بر روی زمین نماند بعد از ان
خطاب حق تعالی یا ارض ابلعی ماءک و یا سماء اقلعی رسد یعنی زمین فرو بر آب را و ای آسمان باز گردان که فرو گذشته و منطقة البروج از
معدن النهار جدا شود و زمین منکشف گردد و حق سبحانه تعالی بسبب تاثیر اوضاع فلکی که بیشتر مقتضای خلق آدم و اولاد او می گردد
و بار دیگر انسان افراد انسان ذخیره کند و بقول حکمای یونان این مقدمه بعد از بست و چهار هزار سال روی مید هد اما شخص منطبق

نباید که مراد از سالهای مذکور سال الهی که عبارت از سالهای آنجهان است و یا سالهای زمانی که عبارت از سالهای دنیاست بهرکیف
درین صورت اگر روز بینات(؟) در ره حشر مکررات واقع شود بقدرت قادر مطلق دور نیست جامع فضایل مولانا احمد رحمة الله علیه در تاریخ حکما مینویسد
که جماعتی از حکما بلکه کل ایشان ابتدا و انتهای آفرینش منکر اند که عالم ذات واجب الوجود است هرگز نبود که نبوده و هرگز نباشد که نباشد
و بعضی اگرچه ذات واجب الوجود را وی ابتدا و انتهای گویند اما ابتدای عالم آفرینش را یقین نکرده و حکمای هند و چین و ختن و خطائیان
و فرنگیان ابتدای خلقت از هزاران هزار سال درگذرانیده اند و اعتقاد بالیشان اینست که چندین آدم بوده اند هر یک ببعضی موصوف
چنانچه آدم صفی الله مثل آن و چون نسل یکی منقطع می گردد دیگری بوجود می گیرد و مؤید این اعتقاد است آنچه شیخ
محی الدین عربی در باب سه صد و هشتاد و یکم در فتوحات مکی از رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم نقل می کند که آن سرور فرمودند ان الله
خلق مائة الف آدم یعنی بتحقیق خدا تعالی پیدا کرده است یکصد هزار آدم هم درین باب حکایت نقل می کند که آن
... که مراد ... بعضی مشاهدات عالم مثال که بعضی از اولیاء الله در طواف بیت الحرام
روی نمود چنین نمایند که جماعتی همراه من طواف می کردند و من ایشان را نمی شناختم در اثنای طواف با من گفتند که ما نیز قبل ازین چند سال
طواف خانه ... می کردیم چنانچه الآن شما می کنید شیخ گفت که من چون این کلمه شنیدم در خاطر من گذشت که ابدال عالم مثال اند و مقارن آن
شخصی یکی از ایشان جانب من نگاه کرد و گفت که من از جمله اجداد تو ام پرسیدم که چند سال است که او ... ارتحال کرده اند فرمود که از فوت من چهل هزار
سال گذشته من از روی تعجب گفتم که از ابتدای خلقت آدم تا این وقت هفت هزار سال بگذشته فرمود که از کدام آدم نگوئی اما این آدم
که در دوره اول این هفت هزار سال خلق گشته شیخ می فرماید که مرا این وقت این حدیث رسول که سابق قلمی شد مضمون آنکه حق سبحانه تعالی
هزار آدم مانند ابوالبشر خلق کرده بخاطر رسید بعد از آن شیخ می فرماید می تواند بود بنا بر علی هذا که بعد از انقضای هر دوره از دورهای سبعه
سیاره نسل یکی منقطع می شود و دیگری خلعت وجود می پوشد و ازو هم مانند اول نسل حاصل می آید فهذا منافات بحدوث عالم و
انتهای آن ... از جهة اراده فاعل مختار هرگاه که این وضع مسمی بعالم تعلق گیرد و فنای آن مانند ایجاد نسبت بذات او ممکن پس
تواند بود یا آخره همچنانکه انبیا و رسل خبر داده اند با این وضع سر بقیام قیامت منتهی می گردد و دران روز حق تعالی جمیع افراد مسمی تا
آدم و اولاد ایشان بر وجهی که تفصیل بر وجهی در کتب ملتی مسطور است یکبار خبر نماند و این نسبت بفاعل مختار هیچ اشکال ندارد و الله اعلم و
بعضی از محققین حکما در بیان طول اعمار مردم سابق و قصر اعمار مردم این زمان گفته اند این سخن نیست که چون حکیم علی الاطلاق که مبدا و
و موجد جمیع کائنات است اقتضای آن نمود که اجرام علوی مؤثر باشد در اجسام سفلی و از جمله اجرام علوی سبعه سیاره اند که تاثیر ایشان
در سفلیات متحقق است لهذا اجرام علوی را در اصطلاح حکما آبا و عناصر اربعه را امهات می گویند و آنچه از تاثیر علویات و سفلیات و امتزاج
سفلیات با یک دیگر حاصل شود آنرا موالید ثلاثه که عبارت از معدن و نبات و حیوان است می نامند و می گویند که مدت سلطنت و ظهور
آثار هر یک ازین سبعه سیاره هزار سال دنیاست و چون حضرت ابوالبشر در دوره زحل با آخر زمانه سوم که دوره او بر باشد خلعت وجود یافته
عمر او و فرزندان او که دران دوره متولد شدند بسیاری بود چنانچه عمر آدم هزار سال رسید و همچنان عمر فرزندان او دراز بود و چون زمان
ظهور دولت حضرت محمد خاتم الانبیا در دور قمر و زمانه چهارم یعنی بدور کلجگ بوده است اکثر لهذا اعمار ما بین هفتاد و شصت می باشد
و بعضی تا صد سال می رسند چنانچه آنحضرت فرمودند که اکثر اعمار امتی ما بین ستین و سبعین و لهذا محقق علما آنست که چون این زمان

هفتم با تمام رسید هفته از ایام آلهی که هر یک روز از ان عبارت از هزار سال است با تمام خواهد رسید پس باید دانست که ایام آلهی نزد ایشان بر دو قسمست صغار و کبار و صغار با یام زمانی یعنی دنیا تعبیر کنند و از کبار با مام آلهی و تکملهٔ این تعبیر در کتب مسطور است و یوم زمانی که عبارت از یوم صغیر است هزار سال است چنانچه در آیهٔ کریمه بیان بو اسطهٔ هر یک کالف سنة مما تعدون یعنی بتحقیق روزی به نزد پروردگار تو هزار سال است و یوم کثیر از جملهٔ ایام آلهیه عبارت از پنجاه هزار سال است تعرج الملائکة والروح الیه فی یوم کان مقداره خمسین الف سنة یعنی بالا روند فرشتگان و روح بسوی الله تعالی در روزی که مقدار آن پنجاه هزار سال باشد و انست بران بر تقدیر رفع بنا فی میان دولت که مقر مناظره است و در فتوحات مکی می نویسد که یوم آخرت پنجاه هزار سال است و یوم عالم میان هزار سال دنیاست و اکثر حکمای هند بر تناسخ اجماع دارند صاحب مرات الاسرار در احوال شیخ اوحد حامد الکرمانی حقیقت تناسخ روح می نویسد و آن این است که شیخ موصوف مردی بسیار بزرگ بوده است و بصحبت شیخ محی الدین ابن عربی رسیده و شیخ محی الدین در باب هشتم از فتوحات مکی از وی حکایت نقل کرده است که شیخ اوحد کرمانی گفت که در جوانی خدمت شیخ رکن الدین سجاسی مرشد خود می کردم در سفر بودم شیخ در عماری نشسته بود حرمت شکم داشت چون بجای رسید که آنجا بیمارستان بود درخواست کردم که اجازت دهد تا دارو بستانم که نافع باشد چون اضطراب من دید اجازت داد رفتم و دیدم که شخصی در خیمه نشسته و ملازمان وی بپا ایستاده و پیش روی وی شمع افروخته اند وی مرا می شناخت و من نیز او را نمی شناختم چون مرا دید برخاست و پیش من آمد و دست مرا گرفت و گفت حاجت تو چیست حال شیخ خود باز گفتم فی الحال دارو حاضر کرد و بمن داد و با من بیرون آمد و خادم وی همراه من شمع می آورد و برسیدیم شیخ آنرا ببیند سوگند بروی دادم که باز گردد و چون وی باز گشت من بخدمت شیخ آمدم و دارو گذرانیدم و آن اکرام وی را گفتم شیخ تبسم کرد و گفت چون اضطراب تو دیدم مرا بر تو شفقت آمد لاجرم ترا اجازت دادم و اینجا رسیدی و رسیدم که آن شخص امیر موضعیست تو التفات نماید و شرمنده شوی پس از هیکل خود مجرد شدم و بصورت وی بر آمدم و در موضع وی نشستم چون تو آمدی ترا گرامی داشتم و کردم آنچه دیدی مؤلف مرات الاسرار می نویسد که این قسم تصرفات از اولیای کمال عجب نیست حق سبحانه تعالی استعدادی خاص و تصرفاتی مخصوص به روحانیات این طائفه در اعیان نامه داده است پیش از وجود عنصری روحانیت ایشان بقوت ولایت معنوی تصرف می کنند چنانچه حکایت دشت ارزق معروف است که روحانیت علی دویست سال پیش از ولادت خود وجود مثالی گرفته سلمان فارسی را از شیر نجات بخشیدند و حالا هم روحانیت کاملان در هر امور بر اهل بصیرت اند ادراک واقع می شود بلکه روحانیات کمال گاهی بر ارباب ریاضت چنان تصرف فرمایند فاعل افعال او می گردد و این مرتبه را صوفیه بروز می گویند و در شرح دیوان علی و دیگر کتب صوفیه می نویسد که اکثر حکمای اشراق و هنود بر تناسخ قایل اند می گویند که نفوس ناقصهٔ انسانیه متردد اند از بدنی به بدنی منتقل می گردند تا کامل شوند در وقت کمال قطع تعلق از ابدان می کنند و مذهب قدما آن بود که هر نفس را در آخرت بدنی است مثالی مناسب اعمال و اخلاق او است بعضی بصورت انسان و بعضی بصورت حیوان در نشاهٔ ایشان پیدا شده اند که سخن در بدن عنصری است و آن غلط است و بعضی سخنان صوفیه هم بر یکست تناسخ دارد و انسان البعد طوایف اند و به بروز قایل حضرت شیخ نوربخش فرمایند که فرق بین التناسخ والبروز آن است که چون روح از بدن عنصری انتقال فرماید و زبدل حمل چهار ماهه داشته باشد در رحم او نزول نموده وجود جدید موافق معتاد اهل عالم گرفته ظاهر شود این را تناسخ گویند و بروز آنرا نامند که روحانیت کمالی در بدن کاملی تصرف نماید و فاعل افعال او شود چنانچه ذات الوهیت بصورت انس

بیان احوال شیخ اوحد الدین کرمانی

بیان قول شیخ اوحد در داستان مرات الاسرار

حکایت شیخ اوحد از مرات الاسرار

بیان قول شیخ در دیوان علی و دیگر کتب صوفیه

قول شیخ نوربخش

بیان فرق در تناسخ و بروز

بر شجره بر موسی تجلی کرد و به لسان حال فرمود انی انا ربک و نیز سید حسینی در شرح فصوص الحکم می نویسد که نزد محققان تحقیق است محمد بود که
بصورت آدم در رسید اظاهر شد و هم او باشد که در آخر بصورت خاتم بر آمد این را بروزات کمال گویند نه تناسخ و بعضی هم بر آنند که روح
عیسی در مهدی بروز کند که نزول عبارت ازین بروز است مطابق این حدیث صلعم لا مهدی الا عیسی بن مریم والله اعلم بعضی ارباب تحقیق
تحقیق می کنند که بقایای این عالم صوری تا مدت چهار دوره است چنانچه مفصل در احوال شیخ سعد الدین حمویه نوشته شده است
پس تا سه دوره ملایک ارضی و حیات درین عالم متصرف بودند و عمل تناسخ در ان قوم معمول بود و در دوره چهارم حق تعالی عمل تناسخ
مطلق منسوخ ساخته چون جمیع اولیا و انبیا در دوره چهارم وجود گرفته اند از ان جهت رد تناسخ نمودن بر ایشان واجب شد و
بروز در هر وقت بوده است و آن حال نیز پیش اهل بصیرت هویدا است و هم انجا می آرد که اعیان نامه مظهر اسمای آلهی که فیض اقدس
بسو اسطه بدو میرسد و فیض مقدس آنرا گویند که از اعیان نامه بر عوالم ناشی میشود و عالم مثال مظهر اعیان نامه است و این عالم مظهر عالم
مثال است پس همان یک حقیقت واحد است که بصفات متعلقه بصورت لطف که اعیان نامه ظهور نمود با کسوت لطیف در عالم مثال
بصورت جمیع اشیا هویدا گشت و باز بتدریج درین عالم شهود که حادث و دنیا نیز گویند بانواع صورت مختلف به کسوت کثیف ظاهر شده
است میشود یا آنکه این دوره چهارم تمام گردد و قیامت صغری بر جمیع موجودات ربع مسکون ظاهر شود و حقیقت عالم کبری در عالم خود است
آلهی مستور است و سیر بعضی سالک تا آنجا بود و بیشتر در بحر ماهویت مطلق او است و قال النبی صلعم اللهم بالخیر انتهی پوشیده نماند که
متوطنان هندوستان اکثر بت پرست اند و هر نوع هر کسی که خواهد بماند منعی و تکلفی نمی باشد از عبد الله بن سلام منقول است که شادی
را در جزو آفریده اند و یکجزو آنرا در هندوستان و یکجزو آنرا باقی جهان داده اند و مصداق این سخن آنکه ساکنان ممالک دور دست چون رومی
و فرنگی و زنگی و ایرانی و تورانی همه در هند می آیند رفته رفته هندوستانی میشوند و مفلسان و بینوایان بدولت می رسند شخصی
خوش گفته بیت غریب را برای راحت تن آفریده اند * در هند می توان دو سه روزی بنفس کشید * و خدا تعالی نیز در کلام مجید میفرماید و جعلنا
اللیل لباسا و از جلادت مردم هند عبارت از هند و ستایی است که چون بخواهند آن مغلوب مخالف و دشمن شوند عورات و اطفال را بکشند و کالای
خانه بسوزند و دست بشمشیر برند و جنگ کنند این امر را کشته شدن بر زبان ایشان جوهر گویند که کنند و این امر اکنون نیز نوعی
دیگر است چه در مغلوبیت زن و بچه باشند و بهیئت اجتماعی حمله بر مخالف آرند و دست بردی کرده جان بسلامت بیرون برند و از شنیع
در میان زمینداران دهیات شایع است و زنان هنود را با شوهر خویش محبت آن قدر باشد که اکثر زنی را شوهر بمیرد او خود را
بلباس و زیور شکل عروس آراسته شادی کنان در آتش بسوزانند این چنین سوختن را بزبان ایشان ستی می گویند و زنانی که در خود
جرات سوختن نیابند در لذات نفس خود چون باکل و شرب و آسایش و زیور هرگز تکلفی نکنند و به بدترین اوقات عمر خود را بسر برند
و شوهر دیگر کردن میان ایشان رسم نیست و در بند اسباب ایشان درست نباشد و هنود را مهر بعضی است از ان جمله انست که همه ذکور و
اناث هر روز که از خواب برخیزند اول غسل کنند بعد از ان بعضیان بپاره ستر عورت که آنرا اهل اسلام لنگی گویند و بزبان ایشان دهوتی نامند بسته نشینند
و بتان را در پیش نهند و پوجا و سمرن در میان پوجا و سمرن یعنی عبادت و نام خدا و بزرگان دین خود بر زبان آرند و کلام دیگر نکنند و دهیان
بر رخ راه نمایان دین خویش که مهادیو و پاربتی و رام و کیهمن و غیره باشند کنند راقم حروف از هنودان شنیده و فهمیده در باب
بت پرستی حکایتی پرسید گفتند که ما خدا را شریک نمی دانیم و نه بت پرستیم و این بت ها صورت راه نمایان دین ما ست

[ق — اقوال بعض اهل تحقیقین]

[ق — بیان قول شیخ سعد الدین حمویه]

[ق — قول عبد السلام]

وقت پرستش پیش خود داشته تصور هیکل ایشان کرده خدا را پرستش می‌نماییم چنانچه شما وقت عبادت برنج پیر و مرشد خود می‌کنید لیکن
مردم جهان ما را بت‌پرست می‌گویند بالجمله چون از پرستش پیش خود داشته بپردازند اکثر مفلس و بیچاره نمان و یا آنکه پخته دست
کسی نخورده همچنان برهنه شده طعام بپزند بدین طریق که اول قدری زمین اجار و ب کرده سرگین گاوی که در صحرا یا در چراگاه چیده
نخورده باشد بمالند بعقیدهٔ ایشان پوتر بفتح بای عجمی و واو مکسوره و تای فوقانی مفتوحه و رای متصله پاک و صاف باشد و آن
جای سرگین مالیده را چوکه بفتح جیم عجمی و واو مجهول و کاف تازی و های متصله گویند و اگر سرگین نباشد اندک آب بر آن بپاشند و چون
طعام پخته شود همانجا برهنه سر یا یک لنگی بسته بنشینند و طعام پیش رو گذاشته ادعیهٔ مقرره بر و خوانده تناول کنند و نیز از بانات
و شال لباس پوشیده و یا بر دوش افگنده خوردن جائز دانند دیگر آنکه اگر کسی اندرون چوکه با چیزی از بیرون چوکه اندازد آن
طعام چهوت بضم جیم عجمی متصله و واو و تای فوقانی متصلین یعنی نجس و ناپاک شود و آن را نخورند و بکار ایشان نیاید بالجمله چون از
خوردن فارغ شوند لباس پوشند و بکار حرفه و کسب های خویش پردازند و ایضاً از زن حایض پرهیز کنند و تا زمان حیض کار های
خانه از و نگیرند و ظروف و طعام وغیره آنرا جدا دارند تا که از حیض پاک شود و غسل کند همه کارها بار دهند و معروف است که پارسیان
شب و روز را بیست و چهار قسمت کرده اند و هر کدام را یک ساعت گویند و هر ساعت را شصت قسمت کرده اند هر کدام را یک دقیقه
اعتبار کرده اند که شب و روز یک هزار و یک صد و چهل دقیقه باشد و مقدار دقیقه آنست که کسی فاتحه بسم الله بخواند اهل هند
روز را چهار و شب را چهار قسمت کرده هر قسمت را پهر نامند که مجموع یک شبان روز هشت پهر باشد و هر شبان روز را شصت قسمت
کرده اند و هر کدام را ایک گهری نامند و هر گهری را شصت قسمت کرده اند هر یک را پل گویند و کل شبان روز سه هزار و شش صد
پل بوده باشد و مقدار پل ابرا چشم زدن و باز کردن گفته اند ایضاً اهل هند هشت برنج را یک رتی گویند و سه جو میانه نیز یک رتی باشد
و رتی عبارت از حبه سرخ است و آن را بهندی گهنگچی گویند و بست را یکماشه اعتبار کرده اند و چهار ماشه را یک تانک که سی و دو رتی و
دوازده ماشه را یک توله است که توبچه نیز گویند که نود و شش رتی باشد و پنجاه توله را یک آثار اعتبار کرده اند و از این آثار قدیم
است که از بیست و پنج تنگه خام در وزن و این آثار در شهرهای کهنه رایج است و چهل آثار را یک من و دوازده من را یکمانی و صد
مانی را منسه نامند پوشیده نماند که وزن آثار غله در هر اماکنه و امصار اختلاف بسیار می دارد چنانچه اکنون در دیار راقم حروف
یک آثار هشتاد و چهار توله باشد ایضاً صد هزار را یک لکهه خوانند و ده لکهه را آیوت و ده آیوت را که صد لکهه باشد یک کرور
نامند و صد کرور یک ارب و صد ارب را کهرب و ده کهرب را یک نیکهرب و ده نیکهرب را مهابرج و پدم نامند و صد پدم را
سنکهه خوانند و ده سنکهه را سمندر و کوره نیز نامند ایضاً در بید یعنی کتاب هنود بسیاری از علوم و فنون مندرج است و از همان
کتاب گویند اول در عالم غیر از آب چیزی نبود حق تعالی از آن آب گل نیلوفر پدید آورد و از میان آن گل برهما که ذریعهٔ آفرینش بر جسم
ایشان او است آن در صورت انسان ظاهر شد چنانچه او را چهار دهان بوده بالقاء از هر دهان او بید بر آمده و آن چهار بید باشد
ججر بید و سام بید و اتهربن بید و رگ بید نامند و هنود را بر چهار بید عمل است و گویند که در یکی بید از بید ها انحرف نیز فرو داده است و ایضاً
هنود از بید ها ی مذکور علوم و فنون بسیار بر آورده اند و آن بزعم ایشان وسیلهٔ هدایت خلایق است و بنا بر برهما از آن کتب بسیار
علوم استخراج کرده اند اول بیان توحید و احد مطلق و معرفت یگانه برحق نوشته‌اند و آن علمی است الهی که کتب شاستر یعنی

بیان پرستش

بیان خوردن طعام و جاهای نخوردن

بیان مقدار ساعت و وزن بطریق اهل هند

شش کتاب از آن برآورده اند

گروه اول گویند که در موجود شدن هر چیز شرط باید فعل و سبب فاعل چه فعلی و کاری را فاعل حقیقی بدون سبب نکنند اگرچه هرچه بخواهد بکند که فاعل معبود مطلق است اما ارادت الله چنین جاری شده و عبد را هیچ اختیاری نیست چون گل بدست کلال هرچنانکه خواهد از ظروف وغیره بسازد و گل بدست او مجبور و بے اختیار

دیگر فرقه گویند هرچه که بنظر مے آید فنا پذیر است و روح باقی است یعنی نفس ناطقه بسیط و مجرد است پس سعی کنند که روح از محسوسات مجرد شود

فرقه سوم گویند هرچه هست زمانه و وقت است چه همه بر وقت معهود می شود و اینها زمانه را مے پرستند + + + + + + + +

گروه چهارم گویند که حبس نفس یعنی دم عامل شوند چه آن نور باطن را مشاهده کنند چون حبس دم بمرتبه اقصا رسانیده بهوا پرند و بر دریا روند و بخطرات قلوب مردم آگاه شوند و از ماضی و مستقبل خبر دهند و عمر دراز یابند

پنجم جمعے گویند که عالم عین ذات است و این کثرت پیش از وهم اعتبار نیست هرچند عالم در لباس غیریت جلوه نموده و از دست لیکن همه اوست چون زیور از زر

گروه ششم گویند هرچه هست عمل است چه کشت و رزنار کارند درود و هرچه کار و همان درود یعنی این همه خیر و شر و نیک و بد و بهشت و دوزخ نتیجه اعمال است که درین جهان و بدان جهان بعامل میرسد و همچنین دیگر دهرم شاستر از بید برآورده اند و آن عبارت از تنوعه و چاره گری عصیان و اقسام نیکوکاری و مثل آنکه اسلامیان آنرا فقه گویند همچنین کرم شاستر و آن علمی است که از آن شناسند بیماری بدنی را که عارض بدان شود چون قایل تناسخ اند گویند این بیماری فلان عمل که در جنم پیشین یعنے ولادت سابق سرزده اکنون درین جنم یعنی پیدایش حال بمکافات آن مبتلا گشته و عجب تر آنکه چاره آن از خیرات و خواندن افسون ها کنند و از آن شفا روند و دیگر هیژده پران یعنی تواریخ که مشتمل است بر احوال قدسیه و عالم ملکوت و پیدایش جهان و جهانیان و احوال قیامت صغیر و کبیر و اخبار بادشاهان ماضی و مستقبل و حال وغیره و دیگر بیاکرن و آن علمے است از صرف و نحو در تحقیق الفاظ و اعراب وغیره و دیگر بیدک بدیا و آن طبابت که احوال صحت بدنی و مرض از آن دریافت میشود تا بعلاج پردازند و دیگر جوتک بدیا یعنے علوم نجوم و دیگر سامدرک یعنی علم قیافه از آن به احوال نیک و بد انسان از خطوط جبهه و دست و پا وغیره هیئت و صورت انسان دریافت نمایند و دیگر لیلاوتی و آن علم هندسه و حساب است و دیگر شگون بدیا و آن علم است که از آواز مردم و جانوران و طیور و دواب وغیره خبر گرفته از تواریخ حال و مال اطلاع دهند و دیگر سر بدیا از رفتن انفاس یعنی بحیب و راست احوال نیک و بد و سائل گذارش کنند و دیگر آگم بدیا آن علم است افسون و جادو و دوست کردن دشمن و دشمن گردانیدن دوست را و تسخیر ساختن جنه و علاج اقسام بیماری با فسون و دیگر اندرجال بدیا و آن علم نیرنجات است و طلسمات و تسخیر قلوب بزرق و مکر و تبدیل صورت یعنی سیمیای و دخل کردن روح خویش در جسم دیگران و امثال آن تعلق بدین علم دارد و دیگر رس بدیا یعنے کشتن سیماب و خاکستر ساختن زر و سیم و منطرفات و معدنیات و دیگر گارڑ بدیا و آن علمی است از افسون مار و کژدم و رهانیدن از گزند آنها و حاضر ساختن آنها با فسون و دیگر دهنک بدیا آن علم تیر اندازی است بهندی کمان را دهنک و تیر را بان

تیر نامند و دیگر رتن پریکها یعنی علم جواهرشناسی و دیگر سنگ بدیا یعنی علم تعمیر خانه و مکان و هرگونه خاصیت آن از نیک و بد دانستن و دیگر گشاستر یعنی دانستن عیوب و امراض فیل و علاج آن و دیگر ساوتر بدیا یعنی شناختن عیوب و بیماری اسپ و علاج آن و دیگر گاندهرب بدیا یعنی دانستن علم موسیقی و نغمه و سرود و معرفت و اصول و فروع آن و رقص که آنرا بزبان هندی سنگیت نامند و هم سنگیت نوعی از اقسام رقص است و دیگر نٹ بدیا یعنی بازیگری و رفتن بر رسن و بهروپ و امثال آن و دیگر رسک بدیا و آن علمی است که دانسته شود بدان احوال مردان و اقسام زنان که آنرا نایکابهید گویند ایضاً معرفت زنان از پدمنی و چترنی و هستنی و سنکهنی و هنگامه عشق و محبت میان زن و مرد و قصص و حکایات انگیختن و دیگر کام شاستر و آن علم کوک است که عبارت از انواع اشکال مجامعت و انگیختن شهوت زن بجال و گویند هشتاد و چهار گونه طریق جماع است و سوز و زیان طریق هریک و اشکال مغلوب ساختن زن در مباشرت با انزال و فرود آوردن منی زن و فریفته گردانیدن معشوقه را بر خود از جماع و همچنین دیگر علمها نیز بیان کرده اند از طبیعی و منطق و بحث و مناظره و ضرب و قسمت و اکثیر و تکثیر و امثال آن و این قدر از اسم حروف که مرقوم شد دانسته آید که همه علوم حکمای هند از کتب آسمانی خویش می دانند و دیگر در هنود چهار آشرم است یعنی یکی برهمچارج یعنی که هرگاه ادا شود تحصیل علوم صورت و معنی پردازد و دوم گرهست آشرم یعنی کدخدا شود و بکار متعلقه دنیا پردازد و سوم بان پرست یعنی در حالت کهولت چون پیر شود ترک دنیا کنند و با زوجه خویش بصحرا رفته بعبادت پردازند و بغیر از نباتات و میوه های دنیا نخورند و چهارم سنیاس که بالکلیه از دنیا دست کشیده بریاضت شاقه پردازد و دیگر در هنود چهار برن یعنی چهار فرقه است اول برهمن که خود را از اولاد برهما شمارند و طریق ایشان بید خواندن و علم حقیقی آموختن و دوم چهتری که بفرمانروائی و سپاهگری بسر برند سوم بیس که بتجارت پردازند چهارم شودر که اهل حرفه و مردم بازاری باشند و دیگر در هنود درویشان بسیار باشند چون سناسی و جوگی و بیراگی و نانک شاهی و امثال آن و اکنون که عبارت از وقت تسوید این اوراق است بموجب روایت مولف تاریخ صبح صادق سعادت که از کتب هنود می نویسد یک هزار و یکصد و نود و دو هجری است مطابق سنه یک هزار و هشتصد و سی و پنج سموت سالکه شالباهن و بکرماجیت موافق سنه یک هزار و هفتصد و هفتاد و هشت است که از تولد عیسیٰ گذشته از دور کلجگ چهار هزار و هشتصد و هشتاد و هشت سال و شانزده روز و چند گهری و پل گذشته و گویند که چون کلجگ تمام شود و دیگر بار ست جگ دور آید تا که قیامت شود آنرا مهاپرلو گویند همچنین تسلسل او دائم باشد و هیچ یک دور از وجود راجه ها و فرمانروایان و می واوتار یعنی پیغمبران خالی نباشد تا اکنون قصه مهابهارت را قریب پنج هزار سال گذشته و از دور کلجگ چهار هزار سال و هشتصد و هشتاد و هشت قریب سه سال گذشته پس از روی حساب یکصد و بیست و یک سال از دور دواپر باقی بود که مهابهارت شده و آخرش یک هزار و یکصد و نود و دو هجری هبوط آدم علیه السلام شش هزار و هشت صد و چهل و یک سال می شود موافق روایتی که در تاریخ صبح صادق از تاریخ یهود می نویسد و آن اینست که هبوط آدم تا وفات نوح دو هزار و چهارصد و بیست سال بود که از وفات نوح تا ابراهیم و موسیٰ پانصد سال و از موسیٰ تا سلیمان چهارصد سال و از سلیمان تا اسکندر پانصد و بیست و چهار سال و از اسکندر تا هجرت محمد نهصد و یازده سال بود پس از هبوط آدم تا هجرت شش هزار و شش صد و چهل و نه سال باشد تا اکنون که یک هزار و یکصد و نود هجری است از هبوط آدم عمر شش هزار و ...

ف: بیان علوم و فنون ... کام شاستر ... زبان ...

ف: بیان چهار آشرم

ف: بیان چهار برن

ف: بیان تعداد سنوات از تاریخ صبح صادق

هشت صد و چهل یک سال گذشته پس یک هزار و نهصد و پنجاه و سه سال از دواپر جگ و چهار هزار و هشت صد و هشتاد
و هشت سال صد و در کلجگ بدین روچون آن دو صد دواپر جگ یک هزار و نهصد و پنجاه و سه سال باقیمانده پس بعد از یک صد و
بیست سال از روی محاسبه که در اقلیم اول است بعد از دو صد و بیست و شش سال یعنی از روی محاسبه چون دو صد و
بیست شش سال از دواپر جگ بگذشت و هفتصد و بیست و هفت سال در دواپر جگ باقی مانده نوح متولد شد و
بقولی پس یک صد و پنجاه سال مبعوث شد یعنی چون یک صد و پنجاه سال از عمر نوح بگذشت آن زمان از دور
دواپر جگ پانصد و هفتاد و هفت سال باقی مانده بود که نوح ع بدعوت قوم مامور شده و نهصد و پنجاه سال قبل از
طوفان نوح بدعوت قوم پرداخت پس از عهد وفات آدم تا آخر ایام دعوت که قبل از طوفان نوح یکهزار و سه صد و هشت سال
باشد و از جمله آن نهصد و پنجاه سه سال در دورهٔ دواپر جگ بوده سی صد و پنجاه و سه سال از کلجگ گذشته بود که بدعای
نوح طوفان واقع شد و بروایت عبد الله ابن عباس از هبوط آدم تا هجرت محمد ص ششهزار و یازده سال باشد از اول هجرت تا بسن
یک هزار و یک صد و نود و دو هجری شش هزار و دو صد و سه سال میشود بالجمله از اقوال هنود و کتب ایشان چنان معلوم میشود
که در دو رست جگ رام و لچهمن و کوروان و پنڈو وغیره بروی زمین فرمان روا بودند و آدم در آخر دواپر جگ از بهشت هبوط کرد چنانچه در اقلیم
اول در ضمن احوال سراندیپ گذشت و در کتب بید هنود قصه های عجیب و غریب که بمطالعه و مسامع آمد بعلت عدم دانش آموزی این قوم
که ببرابر هوریا و مضامین مستوره اش که در هر نکته هزار عالم شاهد حقیقت روپوش است محروم و بی نصیب ماند و نزدیک جاهلان و بیماران
نادانی ازین مضحکه دست میدهد حقا اگر عمر وفا نمود و پیری بجوانی مبدل میشد و زمانه تحصیل این سعادت یعنی دریافتن حقیقت کتاب آسمانی
ایشان که سراپا برهان است و راه نمای عشرتکده وحدت و سبحان و دل میکو شد راقم حروف را آرزوی که درین شیخوخیت با وجود
نفس را غنیمت سال باقی مانده همین است چه خوش گفت **قطعه** مرد خردمند هنرپیشه را + عمر دو بایست درین روزگار +
تا بیکی تجربه آموختن + در دگری تجربه بردن بکار + بالفعل سطری چند از اقوال ایشان که در معنی حقیقت [illegible] است و
در صورت هوش ربا در ضمن احوال سلاطین دهلی در سلطنت گوروپنڈو مع حادثات زمانهٔ ایشان بقلم خواهد آورد و بالله التوفیق

شاه جهان آباد در زمان سابق به اندرپت و دهلی موسوم بوده مؤلف خلاصة التواریخ از کتب هنود مینویسد که
در زمان پیشین تختگاه سلاطین هندوستان شهر هستناپور بر دریای گنگ بوده و فسحت و وسعت و آبادی آن شهر را
بلانهایت میگویند و در ایام سلطنت کوروان پنڈوان که یکجا بودند چون میان فریقین مخالفت رو داد پنڈوان از هستناپور
بر آمده در شهر اندرپت که الحال بدهلی مشهور است دار السلطنت خود مقرر کردند و در سمت چهار صد و چهل راجه بکرماجیت
راجه دگپال تونور نزدیک اندرپت شهر دهلی آباد کرد و بقولی راجه دهلو آباد کرد و بعد از ان راجه پتهورا والی اجمیر که بر دهلی دست یافت
در سنه یکهزار و دو صد بکرماجیت قلعه شهر بتدریج بساخت سلطان قطب الدین ایبک و سلطان شمس الدین التمش در قلعهٔ رای پتهورا می بودند
سلطان غیاث الدین بلبن بعهد ایالت خویش که آنزمان بسلطنت رسیده در سن ششصد و شصت و سه هجری قلعه دیگر تعمیر کرده
آن را کوشک لعل نام نهاد و سلطان معز الدین کیقباد در سن ششصد و هشتاد و شش هجری بر ساحل دریای جمن شهری دیگر طرح انداخت
و نام ان کیلوگڈهی نهاد و سلطان جلال الدین خلجی در کیلوگڈهی مقیم گشت امرا درین نزدیکی عمارت ساختند شهری عظیم با رونق آباد

شده و بدهلی موسوم گشت و سلطان علاء الدین خلجی در عهد خویش شهر کوشک سیری عمارت نمود و تخت گاه ساخت و تغلق شاه در هفتصد
و هشت و سه هجری شهر تغلق آباد بنیاد نهاد و پسرش ملک فخر الدین جونا المخاطب بالغخان در سه روز حدود آن شهر ایوانی هزار ستون
تعمیر نمود و سلطان فیروز شاه کوشکی دیگر مسمی بفیروز آباد که عهد محمد شاه و پسرش احمد شاه از سلاطین گورکانیه بکوتله فیروز شاه مشهور
بوده عمارت نمود راقم حروف وقتی آنجا اقامت نمود چون در تمام شهر دهلی آب شور هست و اکثر آنجا منبع است که بطریق چاه تا سرگز
زمین حفر کردند تا آب بر آید و در آن بعضی میگذارند که از ان مهر آب شهر بدان چاه رود و باب چاه محفوظ گردد و آن را در ذائقه شیرین گردانند
و استعمال میکنند آب بغایت ثقیل و دیر هضم باشد و انواع انواع بیماری از آن تولد کند و دیگر آب نهر هست که جابجا جاریست و استعمال آن در اخراجات
دیگر هست و کسانیکه بر ساحل دریای جمن باشند آب جمن استعمال کنند و آن نیز بنا بر قاذورات و خس و خاشاک شهر بلطافت
خود است اما تاهم از آب منبع شهر بهتر هست در کوتله فیروز شاه چاهی بود که آب آن چاه شیرین و خوشگوار و بنهایت سبک بوده از چهار گهری شب
مانده تا وقت عشا تمام مردم شهر شاه جهان آباد از ان چاه آب کشیده میبردند برای بیماران و مریضان بغایت مفید بود و تندرستان را صحت و
اعتدال مزاج بحال میداشتند و از کثرت بر داشتن آب هر روز وقت عشا آب چاه کم میگشت و هر روز این قضایا وقوع یافتی بالجمله
سلطان مبارک شاه مبارک آباد بنیاد نهاد و همایون بادشاه گورکانی قلعه اندرپت را تعمیر کرد و مرمت فرموده دین پناه نام نهاد و تختگاه
خویش ساخت و شیر شاه افغان در عهد خویش قلعه علاء الدین خلجی را که بکوشک سیری مشهور بود و بران گرد شهری دیگر طرح انداخت
پسرش سلیم شاه قلعه بغایت متانت و حصانت تعمیر کرد و آنرا سلیم گده نام نهاد که تا حال در میان جمن محاذ قلعه مبارک آباد و شهر شاهجهان آباد قایم
است و در سنه یکهزار و چهل و هشت هجری مطابق سال دوازدهم از جلوس خویش شهاب الدین محمد شاه جهان از سلاطین گورکانیه نزدیک
دهلی شهری آباد کرد و بشاهجهان آباد موسوم گردانید اکنون شهرهای سلاطین سابق از نام افتادند و شهر شاهجهان آباد مشهور گردید
در شاهجهان نامه مینویسد شاهجهان بادشاه که در ظاهر دار الملک دهلی متصل نور گده مشرق بدریای جمن که قطع وسیع بدیع بود بنای
آبادی شهر و قلعه تجویز فرموده و شب جمعه بست و پنجم شهر ذی الحجه در سنه هزار و چهل و هشت هجری مطابق سال دوازدهم از جلوس بنای شهر نهاد
و نهریکه سلطان فیروز شاه در ایام سلطنت خویش از خضر آباد تا صف میدان شکارگاه او بوده آورده و آن پس از رحلت
او بمرور ایام از جریان آب باز مانده بود حسب الحکم از منبع آن نهر قدیم در آنجا نهری جدید حفر نموده بنا بر عمارات رسانیدند
و اساس عمارات قلعه شاه جهان آباد در مدت هشت سال بخرج مبلغ پنجاه لکه روپیه اتمام پذیرفت بالجمله آن شهر
از نزهت باغ و صحرا از جمیع شهرهای هند ممتاز است و هوایش بهتر از هوای اکبر آباد است مؤلف هفت اقلیم از
تواریخ هند مینویسد که شهر دهلی در عهدی و عصری نهایت آبادی داشته و بعد ازان نوعی خراب گشته که مسکن وحوش
و طیور شده راقم حروف در عهد سلطنت محمد شاه شهر شاهجهان آباد را در کمال آبادی و رونق مشاهده کرده که آن ترتیبش را نحو است
و چنان شد بیان کرده اند که بالجمله شهر پناه شاه جهان آباد را از سنگ خام در غایت استحکام آراسته شاهجهان بادشاه است که بصرف چهار
لکه روپیه صورت اتمام پذیرفت و گویند که علیمردان خان در آن شهر نهری از سد جمن از جای آب تراز و کرده بدید آورده و آن در کوچه و بازار
آن شهر جریان میدارد و آن غلط است و اصح آنست که گذرست و در وسط آن شهر مسجد جامع بادشاهی نیز از ابنیه شاهجهان بادشاه
مسمی بمسجد جهان نماست که از سنگ سرخ تعمیر یافته در سن هزار و پنجاه و شش هجری باهتمام سعد الله خان و فاضل خان بانجام رسیده

باهتمام آن هر روز پنجهزار نفر از بنا و سنگتراش و نجار و غیره جمع آمده کار میکردند با همه تاکید و اهتمام سعد الله خان در مدت شش سال بصرف ده لک روپیه
صورت اتمام پذیرفت و اندرون آن مسجد تخته‌های سنگ مرمر گسترده از آهک و گچ اتصال داده مجرهای از سنگ موسی که سیاه میشود تعبیه
کرده ارتفاعش چندانکه بانگ موذن بگوش افلاکیان رسد و وسعت آنقدر که عالمی در آن بگنجد و حوضی مقطع با فواره پر از آب صاف
در وسط آن مسجد ساخته‌اند و دیگر عمارات و باغات و مساجد و حمام و مدارس و خورنق و دکاکین آنشهر بیرون از حصر و در غایت خوبی و لطافت
و پاکیزگی بیرون از حد بیان ست و مقبرهٔ همایون شاه در کیلوگدهی کیقباد واقع ست و عمارتی بدان خوبی تا اکنون کسی نشان نداده
و مقابر علما و فضلا و سلاطین و امرا و وزرای دهلوی و حمید الدین ناگوری و امیر خسرو دهلوی و دیگران زیارتگاه خاص و عام ست راقم
حروف همراه مبارز الملک سربلند خان در عهد سلطنت محمد شاه در سن دوازده سالگی بشاهجهان آباد در رفت آنوقت شهر موصوف در کمال
رونق و آبادی بوده خوبی و لطافت عمارات آنشهر و کثرت ازدحام خلایق را چه بیان نماید که هنگام شام در چوک سعد الله خان و
چاندنی چوک از هجوم مردم گزارهٔ سوار هرگز نبوده مگر پیاده و آن بر مسافت ده بیست قدم را در آن جمع کشمکش میرفت و بر زنان و بازار همه
گلزار باغ و بهار بوده و از فرط اجناس و امتعهٔ متنوعهٔ هر امصار در آن دیار آن مقدار که اگر کسی خواهد آلات و ادوات جشن سلطانی
و اسباب امارت و وزارت از صامت و ناطق و امتعه و اقمشه و غیره اشیای مطلوبه در یکروز از صبح تا شام چندانکه خواهد خریدن باید
با جوره و کرایه دیگر میسر بوده این مبالغه نیست چه از جملهٔ معمولات آن شهر بوده و دیگر از اکل و شرب و هر اشیای که در هشت پاس یا
شبانروزی هر وقت که بخواهد بقیمت حاصل نماید و دیگر همه چیز را بایع و مشتری بوده مگر بول انسان و خیو که آب دهن باشد رایگان بزمین
می افگنند و دیگر از تجملات و شکوه و قوانین بادشاهی تا کجا نویسد از ان جمله آنست که روزی مبارز الملک سربلند خان دوازده نفر
عمده از رؤسای عساکر خویش جهت دهانیدن منصب و نوکر بادشاهی گردانیدن بدار السلطنه همراه برد راقم حروف نیز در
آن جماعه بود چنانچه بمنصب دوهزاری و پانصدی ذات و هزار سوار بمراتب و خطاب خانی و انعام خلعت پنج پارچه سرافراز گردیده
ضابطه و قوانین بادشاهی چنان دید که امیری از امراء هر کس را که از رفقای خویش این مرتبه عظما شناسد تجویز کرده همراه خود بقلعه
که دار السلطنه ست برد و اندرون در دیوان خاص خلعت از سرکار بادشاهی پوشانید و بنشانند چنانچه ما مردم خلعت پوشیده نشستیم
تا آنگاه که برآمد بادشاهی از باغ که سمت جنوبی بوده شد ما مردم نشستیم و اندرون دیوان خاص صحنی و دیدیم در غایت وسعت
و فسحت و صفا که آنجا اگر خسی برای خلال جویند نیابند و بطرف مشرق آن عمارت دیوانخاص غرب رویه در غایت زیب
و زینت بارتفاع دو قد آدم تا مکانهای متعلقه در کمال پاکیزگی با پرده‌های بانات زردوزی ثاث باقی که بر هر یک در بسته
برداشته چندانکه مقدار نیم در مکشوف گذاشته و درهای عمارت دیوانخاص یکی بطرف مغرب مقابل دروازهٔ باغ موصوف
بوده و پایین دروازهٔ باغ دیوانخاص و دیگری بر طرف مشرق مشرف بدریای جمن که آنرا جهروکه نامند و طرف جنوب دیوان خاص
دروازهٔ محل سرای محاذی دروازهٔ باغ موصوف بوده و پایین دروازهٔ باغ و محلسرای مسافت صحن دیوان خاص قریب یکصد چهل
صد قدم انسان بوده باشد و اندرون صحن جانوران طیور چون بط و فیل مرغ و تیتر و مرغ و مثل آن سیرکنان و هرسو چمان و دوان چندی و
کسان بر آن مقرر که بخیال طیور را انجا افتاده نماند بالجمله تا مردم دروازهٔ دیوان خاص را چند قدم پس گذاشته صفی زده رو بشرق
طرف دیوان خاص ایستادیم بعد نیم گهری برآمد بادشاهی از در باغ و بر تخت طلائی شده یعنی بی سایه سوار برآمده متوجه محلسرا

شد و درین اثنای شخصی یکی را از ما مردم نام برده آنکس از صف برآمده بمقابل سواری بادشاهی سلام کرده دست بسته ایستاد و شخصی نقاره کوچک
از نقره بر دوش وی نهاده و دیگری بر دو دست بر داشته پیش رو در سمت پشت با آواز بلند باسمان خوش گفت که فلانی بمنصب اینقدر و
خطاب خانی و عنایت مراتب نوبت سرافراز گشت و چوبی بر نقاره زد و آنکس تسلیمات نموده بصف آمده ایستاد و سوی آنجا همه
راقم بود که از صف برآمده پیش رفته و برو بروی تخت ایستاد و شخصی سراب توغ که عبارت از علم است بدستم داد و گفت که فلانی
بمنصب دو هزاره پانصدی ذات و هزار سوار و خطاب خانی و مراتب توغ سرافراز گشت آن گاه تسلیمات کرده بصف قرار گرفتم
و همچنان دیگران بمراتب رسیدند از در باغ تا در محلسرای مسافتی که بود آنچندان نبود اما بهیوتیان تخت که عبارت از کهاران
و حمالان تخت است بآن تمکین و آهستگی قطع مسافت کردند که ما همه مردم بمراتب و مناصب رسیدیم و هنوز تخت محاذی سر اول
صف رسیده بود و نگر جماعت پیش تخت اهتمام میکردند و بعضی ازان کوتک یعنی لوته نقره را بر سپر خود می زدند و دو بار آواز ملایم
در غایت فصاحت میگفتند که باادب و ملاحظه باشید و دیگر الفاظ نیز میگفتند و اعتماد الدوله قمرالدین خان وزیر ابن محمد امین خان
و صمصام الدوله خاندوران خان امیر الامرا بخشی الممالک و مبارز الملک سربلند خان و برهان الملک سعادت خان و روشن الدوله
طره باز خان و دیگر امرا از دست راست و چپ پیاده در جلو بودند همه را نظر بسوی بادشاه بود که کدام وقت چه فرمایند
گوئی که همچو تصویر چشم پا ربودند چون تا دروازه محلسرای سی و چهل قدم مسافت صحن باقیمانده همه امرا خدمتگاه شاهی سوای اعتماد پنج نفر
خواجه سرا ناظر مثل بهروز خان و خاوند خان وغیره که همراه تخت بودند مع ما مردم قریب دو صد کس یک صف رو بجنوب
طرف دروازه محلسرای عقب تخت بادشاه دست بدست بایستادیم چون تخت بادشاه بر در محلسرای رسید بادشاه
اندکی رو بقفا کرده بگوشه های چشم نگریست همه ها تسلیمات کردند و آن آداب رخصت بوده **خبر آمدن ایلچی شاه ایران**
و دیگر جریان باهم ایلچی بادشاه ایران رسیده بادشاه پس از مدتها دیوان عام کرده و اعیان مملکت ملازمت ایلچی بر سر دیوان عام مقرر
کردند و تیاری آن پیدا ساختند بادشاه بعد تیاری و آراستگی دیوان عام فرمودند آخر روز ایلچی با یکصد نفر معرفت سید سعادت خان ملازمت
نمود و همه اخراجات گرانمایه عطا شده آخر روز طرفه طمطراق و شکوه بادشاهی مشاهده رفته از آنجمله آنکه از لال کتهره دیوان عام تا دروازه
نوبت خانه که سمت مغرب مقابل دیوان عام است و دروازه عدالت که سمت جنوب دیوان عام است و دروازه بر دیوان خاص
که پهلوی دیوان عام طرف شرق است این همه عمارات دیوان عام و کوشکهای اطراف از هجوم منصبداران بادشاهی و نوکران امرا
مملو بود چنانچه گذاره ازان بدشواری بنظر می آمد و از صدای چوب چاوشان و اهتمام چوبداران گوشهای سامعان کر گشته و از طرفی
صدای نوبت خانه که بعیوق رسیده و آنهمه ایستاده می نواختند فیلان کوه پیکر را از رنگهای متنوعه پیشانی و خرطوم سرخ و زرد کرده
و جلهای بانات و مخمل و کارچوبی و زربفتی بر پشت افگنده و گردن از زنگ و زنگوله ها بسته و آراسته و بر سائبان از بانات
سرخ زردوزی با جهالرهای سنبل و کلابتون گذاشته و افراشته در پیش سلطان به توزک و مراتب خویش آمده از خرطوم
سلام کنان و از طرفی اسپان خوش منظر از عربی و عراقی و ترکی و نسلهای مختلف اللون برنگهای گوناگون از حنا و زنگار و شنگرف
منقوش مانند غنچه گل و سنبل گلکاری کرده با زین و ساز طلا و نقره و مرصع کاری بجواهر نفیسه تیاری کرده و لحافهای
زربفت بران افگنده و ایستاده و در کتهره نقره که از بیرون بعد از کتهره سرخ چوبی اطراف دیوان عام بوده در آنمیان

هریک از امرای عظام در عمارت و انعام بمرتبه و قرینه خویش جابجا مانند نقش دیوار دست بخدمت بسته ایستاده و دیگر درون لال کتهره
که از طرف انتهای عمارت دیوان عام بوده امیران و متصدیان بادشاهی قیام میداشتند و برون آن تا جالیکه عبارت از ریسمان
ابریشمی کنده و پرکار مقدار بازوی ایشان و کمتر از ان که آنرا باستونهای چوب بسته و مانند جال بننده بودند و سه در یکی راست چپ
و پیش روی آن گذاشته بودند و دیگران جا داشتند و از ان درها آمد و رفت میکردند مگر منصبداران از ده هشتی و پنجاهی و سه هشتی و دو
دو صدی و سه صدی و مثل آن و نوکران و امرا مخلوط بهمدیگر از بیرون جالی تا گلال باڑه که عبارت از بالنسهای که بطین سرخ
رنگین کرده یکی بر دیگری مخرف گذاشته میخهای آهنی نقره هر دو سو آنرا از ستونهای چوبین سوراخ کرده گذرانیده مثل ٹٹی و دیوار
مشبک ساخته در زمین ها فرو برده افراشته بودند و بدستور جالی سه در دران سر گذاشته بودند در انجا قیام میداشتند بر درها
چوبداران ایستاده بیرون و اندرون گلال باڑه نیز نوکران امرا خیابان گذشت جمع بودند و دیگران حشری آنبوه از خلائق همه
بیرون گلال باڑه بوده درانهمه از جالی تا گلال باڑه مسافت بست و سه قدم زیر سایبان های سرخ که اندرون و بیرون کهاره
بودند بغایت وسیع و رفیع بر افراشته بودند از گلال باڑه تا دروازه توپخانه که مسافتی بعید داشته محاذی
نشست گاه بادشاهی کرشه نشین نامند و آن مقامی رفیع و مختصر در جاق وسعت عمارت دیوان عام تلقین
بدیوار آن ساخته بودند تخت بادشاه آنجا گذاشته بر آن بادشاه نشسته یارچه سرخ پوشان که لباس ایشان
از بانات سرخ بود تفنگ و دیگر اسلحه گرفته دوش بدوش و قدم بقدم دو رویه که فاصله میان ایشان سه چهار
گزین ایستاده تا نظر بادشاه صاف و بی حجاب بسلامگاه رسد دران باره کسی را آمد و رفت نبوده هرگاه که بادشاه
کسی را از امرای عظام چیزی انعام میفرمود بسلامگاه تا بدر نوبت خانه میرفت و تسلیمات مینمود و باز می آمد و بجای خویش
می ایستاد و آنروز از قوانین بادشاهی بسیار دیده که شرح آن احوال نگنجد بالجمله بادشاه تا سه گهری نشست و برخاست
بدریچه که عقب شه نشین بود مراجعت فرمود آن مجلس تمام گشت کسانیکه زیر عمارت دیوان عام بودند برای تماشا
قصد رفتن بالا کردند و آنانکه بالای عمارت دیوان عام بودند عزم فرود آمدن کردند عجب هنگامی و کشمکش از
تردد مردم بر زینه ها رو داده راقم حروف دران اژدهام از مردم خویش جدا گشت متردد تلاشش افتاد و بعمارت
دیوان عام رسید و لال کتهره و کتهره جالی نقری را تماشا کرد و فرش آنجا همه قالین های گلگون کشمیری و کابلی در نهایت
صفا و پاکیزگی بوده سیرکنان بجائی رسید که اعتماد الدوله قمرالدین خان وزیر با گروه خویش آنجا نشسته بود از
بادکش ها بر آن باد میزدند و از گلاب تاشهای طلائی مرصع گلاب بپاشش میکردند بدستور طرفی امیرالامرا صمصام الدوله
خاندوران خان بهادر بخشی الملک با جماعه منصبداران عمله نشسته از انقدر محنت ایستادن می آسایید جای
روشن الدوله طره باز خان با گروه منصبداران فرو از رفقای خویش بیتاب نشسته خادمانش گلاب بر او می آوردند راقم حروف گوید
که با این نازک مزاجی و آسایش عاقبت شهر شاهجهان آباد ویران و سلطنة هندوستان خراب گشت بالجمله سیرکنان
بجای رسیدم که گروه ایلچیان حلقه زده نشسته بودند سر هر یکی خلاع فاخره و جیغه و سرپیچ مرصع از انعام بادشاهی بر سر آنکه رئیس بود
سوای خلعت جواهر و بالای مروارید که هر یک مقدار کنار خود صحرای باشد و بگردن آویزان داشت شوکت و حشمت بادشاهی را دیده با خود تبسم کنان

می گفتند که بادشاه هندوستان خدائی می کند از انجا که هر کاے راز والی مقرر است پس از چند سال بعد قتل عام
شاه جهان آباد که نادرشاه والی ایران کرده بود در عهد همایون محمد شاه پس بشصت سالگی آنشهر را دیدم در آبادی و رونق مانند
سابق نبوده و آن هنگام بادشاه را میل خاطر بتصرف اکثر ایشان بود و درویشان متصوفه را مجلس جمع می ساخته ضیافت ایشان
میکرد و در میان ایشان می نشست و مسایل تصوف می پرسید از انجمله است که وقتی سوال کرد مرغ از بیضا است یا
بیضه از مرغ پس درین هر دو تقدم و تاخر کیست است و بطور رساله فرسا دل و قرب فرایض اپرسید از ان سمع بی بصر دارا میت او میت
الی آخره جواب شنید دیگر روز سلطنت عزیز الدین محمد عالمگیر ثانی ابن معز الدین جهاندار شاه بن بهادر شاه پس از تاراج شهر
کهنه دهلی که جواهر سنگ جات هنگام بغی وزیر الممالک ابو المنصور خان در عهد احمد شاه ابن محمد شاه بار خراب کردن شهر
کهنه و نو احمد شاه ابدالی درانی کابل و قندهار در عصر عالمگیر ثانی بر هر دو شهر صدمه عظیم رسانیده چه بطمع دفینه عمارات
آن شهر را از بیخ کنده و مبالغ بیشمار گرفته مراجعت بدیار خویش نموده راقم حروف همراه علیقلیخان شش انگشتی انجا رفته بود
آن شهر را بغایت ویران یافته چنانچه شهر آب نداشته و خشک افتاده و بر در قلعه بادشاهی بجای گل و ریحان گلخن بوده و بجای
هجوم مردم چیزی چند از گاوان در نواح سبزه چرا میکردند و اندرون قلعه در عمارت دیوان عام نوکران نجیب خان روهیله
که منظور توجه عماد الدین خان وزیر عالمگیر ثانی نبیره نظام الملک آصف جاه نجیب الدوله شده بود اسپان بسته بودند و آخور
و سرگین جابجا توده گشته بود هرگاه راقم حروف و علیقلیخان بسواری میرفت در چوک سعد الله خان و چاندنی چوک بخدا که تنی چند
بنظر می آمدند قدری بازار خاتم و کهاری باولی آبادی و رونق باشد دیگر جابها آبادی متعدد و اندک بوده و اکثر جا تا تل
حور عام و کیل پوره مطلق ویران و خراب بوده که کسے نام آنجاها را بیاد نداشته از بسکه خرا میان تا مزار پر انوار قطب الدین
بختیار کاکی رفتن ممکن نبوده و دو لبست کس متفق شده بزیارت شیخ نظام الدین اولیا خوفناک میرفتند فاعتبروا یا اولی الابصار
آن وقت بادشاه عالمگیر ثانی در قدسیه باغ استقامت میداشت و بر در باغ دو خیمه بزرگ و وسیع و فرح بخش نشسته
بودند روزی راقم حروف با چوبداران شاهی در ساخت و نقدی با آنها داده اندرون خیمه رفت و مجلس جشن را تماشا
کرد که در کمال بی رونقی بود تمام خیمه فرش قالین مستعمل بوده و در وسط خیمه شاهمیانه مخمل سرخ کار چوبی هم مستعمل قرالیتا ذره مانے
نقره و با طناب ریشم افراشته بودند و زیر آن شاهمیانه تخت مربع از چوب بعرض و طول شش هفت گز نهاده و توشک قالین
گسترده و بران تخت بزرگ تختی از چوب رنگ آمیزی کارکشمیر شده و مختصر گذاشته و بادشاه محصب و مهذب بلباس سفید
و سیاه از دستار و جامه بر سر و در کرده بران تخت مختصر کشاده رو نشسته و بر تخت بزرگ که سه طرف از اطراف چهار جانب
تخت خورد مثل غلام گردش خالی بود طرف دست راست بادشاه سه نفر و طرف دست چپ نیز چهار نفر از شاهزادگان و
پسران و نبیرگان عالمگیر ثانی بادشاه مجموع هفت کس نشسته بودند و شاهزاده عالیگهر که اکنون بر تخت سلطنت نشسته
است منجمله آن هفت تن بود دست دیگر بر تخت اول پیش روی بادشاه مایل بطرف راست پسر خاندوران خان که بجای
پدر بخشی الملک بوده ایستاده و عماد الدین خان ابن غیاث الدین خان ابن آصف جاه جامه ململی که در وقت پیشین تا
عهد محمد شاه کسے با جامه ململی بدربار میرفت و صندلین رنگ در بر و دستار مثلث آن بر سر و بجای کمر بند دو دیگر بسته بودند

دیگر و ما از غنچه های گل بسته که سر بن آنها از کلابتون گرفته بودند گویی که از مروارید دست بگردن حمایل کرده دراز انقدر که از کمر گذشته تا تن
بزیر رسیده و عصای از سیب که صیف مانند در دست گرفته بر همان تخت بزرگ بطرف دست چپ محاذی پسرخان و زانجهان
پیش بادشاه ایستاده و هر چه بادشاه می پرسید تبسم کنان جواب آن بعرض میرسانید آن هنگام آداب محمد شاهی بیادم
آمد نویسد بادشاه عطر از عطرکش بدستش داد و بسلام گاه رفت و آداب تسلیمات بجا آورده و باز آمده بجای خویش بایستاد
و دیگر بار بنظر توجه بر پسر خانزمان خان انداخت و سرپیچ مرصع بر سرش از دست مبارک بست و طره زمرد بر گوشه دستار
آورد و آن نیز بدستور بسلام گاه رفت و آداب تسلیمات بجا آورده بجای خود قرار گرفت همگی چهل پنجاه کس امرایان مثل نجیب الدوله
و شاه سبحان و علیقلیخان شش انگشتی دور و پیش زیر تخت بزرگ ایستاده بودند مجموعه مردم مع خدمه صد و پنجاه کس شمار کردم
و شخصی سپر و شمشیر و غلاف با نات سرخ و حاشیه کارچوبی با غلاف کلابتون و دیگر چیز شاهی با جهالر مروارید بدست گرفته
مقابل بادشاه اندک مایل بسمت راست بادشاه پس پشت امرا آخر صف ایستاده بودند و دیگر طرف راست بادشاه
عقب شاهزاده های آسوده با عقال دهزال و بقیه مردم اهل طرب و بدستور جانب چپ پس پشت شاهزاده های
دیگر طرف طوایفان و لولیان عقرب صورت دیو سیرت بهیئت اجماعی در رقص و سرود بودند که غیر از اصوات ناملایم
بسمع نمیرسید هنگامه جشن را گرم میداشتند بیادم آمد که در عهد محمد شاه پیش از بادشاهی روزی روشن الدوله طره باز خان
امیر الامرا خانه دوران خان و مظفر خان و سید سعادت خان را بضیافت خواند از جشن طوایفان آن مجلس چه نویسد
گویی خیال پری بود و دیا حوران برای ربایندن هوش مردم از آسمان فرود آمده بودند خوبی نغمه و رقص بیرون از تحریر
بوده شاید ابنوقت کنیزکان ایشان جای ایشان گرفتند یا از زوال بایشان هم رسید بالجمله چون آفتاب باوج بوت
رسیده بادشاه هر یک امرا یک سرهبان انعام فرموده برخاست و بر تخت سواری که نهایت مختصر بوده نشست بهوبیان
آنرا بر داشته اندرون باغ بردند شاهزادگان و وزیر و بخشی و علیقلیخان و نجیب الدوله برکاب رفتند و از آنجا رخصت
شده برآمدند بالجمله جانب مشرق شاهجهان آباد صوبه اکبرآباد و جنوب صوبه لاهور و مغربش صوبه اجمیر و شمال کوه
کماون ست و طولش از تلول که جانب مغرب اکبرآباد ست تا لودهانه که بر ساحل دریای ستلج واقع ست یکصد و شصت
کروه و عرضش از سرکار ریواری تا کوه کماون یکصد و چهل کروه باشد از سرکارهای شاهجهان آباد سرهند و حصار فیروزه
و سهارنپور و سنبهل دگمان و بداون و ریواری و نارنول انجمله هفت سرکار مشتمل بر دو صد و بیست و نه پرگنه و چهار کرور
و شصت و سی لکه و سی و پنجهزار دام دخل انقدر ست و درین صوبه بر بهر کبر تن دو دریاست یکی جمن که چشمه
آن ظاهر ست اما بقول سیاحان صاحب خلاصة التواریخ مینویسد که بعد از برآمدن از چین قطع کهسار نموده در ولایت کشمیر
میرسد گویند از آنجا طلا بسیار میشود و ساکنان آن ولایت از سنگ ریزه های آنجا بجهد زر را حاصل میکنند در غازی پور با
راقم حروف شاه فدا نامی درویش سیاح که تازه از شمال آمده بود میگفت که از غازی پور سمت شمال مایل بمغرب
شهری کلان بقطع مسافت دو ماه در راه نهرهای عظیم و جاهای پیداوار برف باشد که مسافر اشد شان تر کنند و آن شهر
را الماسه نامند و بشمول ولاشر نیز گویند اکثر آنجا مردم چین و خطا آمده و رفت میدارند و بسیاری از مردم کشمیر در آن شهر آباد اند

و اشیای نفیسه از ظروف چینی و آبگینه و پارچه چینی و شالباف کشمیر و زعفران ارزان بود و بانگ و نماز بسبب مردم کشمیری که اکثر مسلمانان
اند بر آنجا سکونت دارند شود راجه آنجا که هندو است متعرض بانگ و نماز نمیشود و عسل و گوشت آنجا فراوان باشد و ساکنان آنجا همه متمول
و سافروست اند با امام علی برادرزاده راقم شخصی سپاهی پیشه که از لهاسه آمده بود تعریف ارزانی غله وغیره آنشهر میکرد و از گوندتا لهاسه منزل
بمنزل نویسانیده و از چون آن کاغذ بروقت تالیف این تاریخ حاضر نبود مفصل مرقوم منازل نگشت بالجمله دریای جمن از ان شهر گذشته در
ولایت سرمور رسید راجه آنجا انجوا قمین منه ازراه دریا کشتیهای برف پر بار کرده بطریق هدیه بفرستد عوام آن راجه را راجه برفی گویند و نزدیک
شهر سرمور دریای مذکور از کوه برآمده بر زمین مسطح و هموار جاری شده دران مکان شاهجهان پادشاه بر ساحل دریا عمارتی عالی تعمیر نموده وزرا
و امرا در انجا عمارت ساخته مخلص پور ثانی لفیض آباد مسمی گشته از همین جا شاه نهر که درحقیقت نصف دریای جمن است بریده بشاهجهان آباد
آورده اند بالجمله دریای مذکور بعد بر آمدن از سرمور بر اکثر محال گذشته تا بنان شاهجهان آباد میرسد از انجا بمسافت پانزده کروه تا بان شهر
متهرا و گوکل و بندرابن رسیده بعد ازان باکبرآباد و از انجا تا بان قلعه اٹاوه و شهر کالپی و از انجا بشهر اکبرپور پیراه بوده راجه سرکار اکبرشاهی می آمد
در اکبرپور بر ساحل آنجا عمارت راجه سر بریه واقع است و دریای چنبل نزدیک اکبرپور و دریای سے بوه و دیگر دریاها از جانب کوه نزدیک از تفاوت یکدیگر
در جمن مداخل میشوند از انجا بجل ملکوشه گذشته بسمت جنوب شهر الهآباد متصل قلعه آن شهر گذشته قرب دروازه ترتیبی که یکی از دربهای
قلعه مذکور است بایک اتصال جنباند و می دریای گنگ از سرچشمه آن سرکشی واقف نیست باعتقاد هنود از بهشت نازل شده بعد
از بهشت برکوه کیلاس از انجا بولایت چین رسد بر ولایت مولف خلاصة التواریخ که از شاهنامه فردوسی طوسی اعتقاد کرده می نویسد
که عمارت شاهزاده سیاوش بن کیکاوس بن کیقباد بن کیانی در چین بر ساحل گنگ بوده و این روایت ضعیف است بالجمله بعد برآمدن
از چین در کوهستان بدری ناته می آمده مکان همان حال یعنی محفوظ از برف درهمین کوه است و درین کوه سواحل دریا انقدر بلند است که آب
بدشواری در نظر می آید و عبور بر کشتی متعذر است مکرر اماکن معهود مقرره رسنهای سطبر و مستحکم بر اشجار طرفین ساحل استوار بسته نظر فرسره که
بزبان آنها بار جهیکا نامند بران دریا آمد و شد میکنند هنود بر یاتری بدری ناته میروند دریا از کوه بدری ناته تا بان شهر سری نگر میرسد و تا بان
رکیتی کیس مرور نموده در مکان هردوار از کوه بیرون می آمده در انجا چهره گاو از سنگ تراشیده اند که آب از دهن این جریان میدارد و آن
چهره را هنود گومکهه می نامند هردوار ار آبگینه متبرکه هنود است هر سال در روز تحویل آفتاب به برج حمل که آنرا هندیان ماه بیساکهه نامند
ازدحام مردم در انجا بسیار میشود خصوصا در سالی که مشتری به برج دلو رسد آن بعد دوازده سال باشد آن هنگام خلایق از جاهای دور و دراز
بر انجا میرسند و بسعت تغسل و موی سر و ریش تراشی و خیرات بر دارند و اندختن استخوان مردگان در میان گنگ خصوص انجا رستگاری مرده از
عذاب میدانند و آب انجا را بطریق تبرک و هدیه بجاهای دور برند اگر سالها در ظرف ماند تغییر نشود آب گنگ آبی است خوشگوار بجمیع
امزجه و طبایع سازگار با فواید بسیار و بیماران را موجب صحت و صحیح مزاجان را باعث تندرستی و مقوی شهوتین باشد مبارز الملک سربلند
خان آب گنگ استعمال مینمود در نظامت کابل و احمدآباد گجرات مبلغ خطیر در اجرت کهاران و شتران آب کش صرف میشد بالجمله این دریا
بعد از برآمدن هردوار از مقام باره سادات رسیده تا بان هسیاپور از انجا نزدیک گذه مکتیسر و انوپ شهر و سورون و بداون گذشته بطرف
شمال قنوج و جنوب بلگرام که وطن راقم حروف است بمسافت دو و نیم کروه گذشته بشمال کوره جهان آباد بتفاوت چند کروه بهمین شمال
متصل کانپور که اکنون کوتی و چهاونی انگریز در انجا است گذشته و شمال شیوراجپور و کهجوه و شمال کره و جنوب مانکپور و شمال شاهزادپور

و دیگر محالات گذشته بطرف شهر نواله آباد مرور کند و از طرف مشرق مایل گلی شده بسمت جنوب مابین جهونسی و شهر کهنه آله آباد روان گردد چنانچه
جهوسی از آله آباد بطرف شرق باشد پس تا بان قلعه آله آباد متصل بینی دروازه قلعه موصوف بدریای جمن با چندر وده های دیگر میریزد و بهر دو یک
دریا شده شمال قلعه چنار گذر متصل آن بر جنوب شهر بنارس گذرد تا رسیدن بشمال عظیم آباد و پتنه تا هفتاد و دو دریای خورد و بزرگ که از جانب کوه
جنوب و شمال می آیند بتفاوت یکدیگر اتصال میدارند بحری عظیم شود و آنهمه دریا ها به گنگ موسوم باشد و از انجا بدیهات و قریات مرور کرده شمال
مونگیر و اکبر پور که راج محال گویند و مرشدآباد گذشته تا بان شهر جهانگیر نگر و دهاکه میرسد بعد فرسنگ ها بروایت مؤلف خلاصة التواریخ دو شعبه شود
یکی بسوی مشرق رفته پدماوتی نام دارد و نزدیک خانکابو بدریای عمان ریزد و بخش دیگر رو بجنوب آورده سوی لخت شود و یکی سرستی و دومی جمنا و
سومی گنگا نام باشد و انیکه گنگا نام باید قریب تر از شعبه گشته بدریای عمان داخل شود و جمنا نیز آنجا اتصال یافته بعمان ریزد و سرستی بدستور
پوشیده نماند چون سطری چند از احوال شاهجهان آباد دهلی و کیفیت دیوان عام و جشن سلاطین و قوانین آن آنچه که دیده بقلم آمده اکنون
اخبار سلاطین آنجا از ابتدای آفرینش تا سلطان عهد خویش در سه فصل بیان نموده احوال سرکار های توابع شاهجهان آباد را مرقوم خواهد ساخت

فصل اول در بیان احوال سلاطین اندرپت

پوشیده نماند که در آخر دوا پر جگ راجه بهرت کنتری در هندوستان بادشاه بود و در هستناپور که اکنون هستناگانو مشهور است نشیمن داشت
و بعد از و هفت تن از اولادش حکومت کردند و پس از ان چیترابرج بسلطنت رسید او دو پسر داشت دهرراشت که نابینا بود و دیگر پند نام
داشت گوروان اولاد دهرراشت و پنڈوان اولاد پند اند چنانچه بیاید راقم حروف آنچه در کتب هنود دیده و از لقای جماعه هنود شنیده بقلم
می آرد چون از عمر دوا پر جگ هفت هزار باقی ماند آنوقت راجه شنکر بسلطنت رسید هزار سال بادشاهی کرد بعد ازو راجه دلیپ و بعد ازو شیواو
راجه بان یکی بعد دیگری یک یک هزار سال کم و بیش بادشاهی کردند بعد راجه بان هزار سال فتنه و آشوب ماند و حاکمی در میان نماند
راقم حروف از سیاق کلام گوید که در خلال این احوال هنگام نزول آدم علیه السلام از بهشت بسوی زمین است چنانچه که در اقلیم اول در
ضمن احوال سراندیپ گذشت بالجمله بعد از هزار سال آشوب راجه چیترابرج مذکور و راجه جگوتی و پس از و چیترابرج مذکور بقولی راجه جگوتی و پس
ازو راجه چیترابرج بپادشاهی نشست و لعمل پرداخت و در گذشت و او را پسری نبود که بجایش نشیند اعیان سلطنت رجوع به بیاس آوردند
بذریعه آن از ازواج راجه چیترابرج پسران بهم رسانیده مولف تاریخ هنود می نویسد که چون زن اولین راجه چیترابرج در خدمت بیاس عارف رفت با آن
مشاهده عارف بیاورده چشم خود را بسته همخوابه او شد بعد نه ماه پسری آورد نابینا و نام دهرراشت نهادند و آن دومی راجه مذکور از مشاهده طلعت
عارف ترسناک گشت چندانکه رویش زرد گردید ازو پسری اصفر اللون بوجود آمده و نامش پند نهادند و پند بزبان هندی زرد باشد چون پسر
کلان دهرراشت نابینا بود سلطنت به پند رسید او روزے بعزم شکار بصحرا رفت و آهوی را که با جفت خود فراهم آمده بود از تیر زد و آن
آهو عارف مرتاض بود که در پیکر آهو در آمده با زن خویش در لذت مباشرت و جماع محو بود در حالت نزع گفت چنانچه تو ما را در فصل
جانان هجران کردی تو نیز بوقت صحبت زن خویش هجران شوی پند از آن روز ترک مباشرت کرده با زن خویش بعبادت پرداخت
اما از بی اولادی ملول بودی روزے با زوجه کلان خویش که کنتی نام داشت گفت هر که اولاد ندارد در دوزخ جای اوست و در
دین ناجایز است هر که بنا بر مستی با زن خود نزدیکی نکند آن از جهت حصول اولاد اگر از برهمن نزدیکی کنند گناهی نباشد چنانچه

پیش این زن در زمان چترپیج کرد و زن گفت که با مرد بیگانه صحبت ندارم اگر ترا هوس فرزند است من از عابدی افسون خوانده ام
که بنا بر آن افسون از عالم ملکوت و آسمان هر کرا بخواهند طلبیده فرزند حاصل کنند راجه بنا بر پاس داری بزرگ خانه نشست و زن
عمل کرد و افسون خواند و حامله گشت و بعد از نه ماه پسری زائید نامش جدهشتر نهادند راقم حروف گوید این حکایت فی الجمله مشابهتی
دارد بقصه القوا که جهانیان نقول از اولاد و پیدا چنانچه در اقلیم ششم در ضمن ترکستان مرقوم است و همچنین مانده است بمریم که بعیسی علیه السلام
حامله شد بالجمله دیگر بار زن راجه بدستور پسری آورد نامش بهیم نهادند و مرتبه سوم همچنین اورا ارجن نام گذاشتند و از زن دوم راجه
بهمین نمط که گذشت دو پسر بیک شکم توامان بوجود آمدند و نام ایشان نوکل و سهدیو نهادند این پنج برادر را پنڈو و پنڈوان نامند چون
از راجه دهرتراشت نابینا کندهاری نام که دختر راجه قندهار بود حامله گشت بعد از دو سال مضغه گوشت صلب چون سنگ از شکم او بر آمده
باشاره بیاس عارف کامل آب براو پاشیدند و آن مضغه گوشت را صد پاره کردند هر یک پاره را جدا جدا در کوزه پاکرده در روغن زرد
بران پاشیدند و مهر کرده نگاه داشتند و بعد از دو سال سرهای کوزه بکشادند از هر یک کوزه پسری بر آمد و از همه آنها کلانتر جرجودهن بوده
که از کشادن کوزه اول بر آمده و یکی جتش نام که از زوجه دیگر متولد شده بود بالجمله صد و یک پسر دهرتراشت را کورو و کوروان خوانند چون
راجه پند بموجب دعای عابد آهو پیکر بسبب مباشرت با زن خویش که خود را از هیجان شهوت نگاهداشتن نتوانست وقت مباشرت
فی الفور در گذشت و زن کهتر او همراه نعش او ستی شد یعنی خود را بسوخت عابدان صحرا نشین پنج فرزندان پند را با مادر ایشان
کنتی نام و بهستنا پور آوردند جرجودهن و دیگر پسران دهرتراشت در نسبت ایشان طعن کرده اند آخر الامر در پاک طینتی ایشان از غیب
ندای بشنیدند و منفعل شدند بحکم عم پند به تربیت طفلان کوشید چون بسن تمیز رسیدند در قوت و شجاعت مانند خود نداشتند گویند که
ارجن در فن تیراندازی بی مثل بوده و او از تیرهای اختراعی خویش طوفان آتش و باد و آب رخانه بر روی کار آوردی و از یک یک
تیر جماعتی کثیر از دشمنان هلاک ساختی هزاران تیر مخالفان را در هوا بکشاد بیک تیر رفع کردی و بریده بر زمین افتادی این نوع تیر انداز
و اختراع تیرها از ملکوتیان عالم علوی تعلیم گرفته بود و جدهشتر که از همه برادران بزرگ بود در صفات حسنه و در عدل و بذل و راست
گوئی نظیر نداشت چون پنڈو در بزم و رزم در آمدند و بکار خویش گشتند عم ایشان دهرتراشت جدهشتر را ولیعهد گردانید جرجودهن پسر کلان
دهرتراشت بر جدهشتر حسد برده با پدر گفت که اطاعت جدهشتر نتوانم کرد دهرتراشت نصف ولایت را بجرجودهن و نصف دیگری را
بجدهشتر حواله کرد و امر فرمود که جدهشتر با مادر و برادران خود بمقام برناوه بر در آنجا بامور سلطنت قیام نماید پیش از انکه جدهشتر بدان
شهر رسد کسان جرجودهن باشاره او در برناوه رفتند و عمارتی از نی و چوب و پیزر و نفتی اندود ساختند و اراده داشتند که چون پنڈوان
آنجا فرود آیند هنگام شب در آن عمارت آتش زنند تا پنڈوان بسوزند جدهشتر از مکر جرجودهن آگاه شد و بشهر برناوه آمد و از اتفاقات
همان روز بهیل زنی با پنج پسر خود در آنجا منزل کرده و هنگام شب جدهشتر با مادر و برادران خویش از آن عمارت بر آمدی کسان
جرجودهن آتش در آن عمارت زدند مع بهیل زن و پنج پسر او که آنجا فرود آمده بودند بسوخت مردم جرجودهن سوختن پنڈوان دانسته
خبر بجرجودهن دادند و جدهشتر و غیره بلباس گدایان سیر صحرا ادا کنان هر جا که دیو و عقرب و شتر و گوزن بقید می کشتند ناگاه
بکیلاس رسیدند راجه دروپد حاکم آنجا دختری جمیله داشت جهت ازدواج با این خویش راجه های روی زمین را طلبیده آراسته مجلسی
عالی ترتیب داده بود تا به کسی را که دختر پسند کند بعقد او در آید و گویند راجه دروپد چوب دستی مرتفع و بلیدان وسیع برافراشت و بر سر آن

ماهی از طلا گذاشت و پای چوب دیگی پر از روغن بر دیگدان نهاد و صلای عام در داد که هر که این ماهی را از روی عکس در دست لقفا
چنان تیر زند که از تیر چوب جدا شده در دیگ افتد دختر او را رسد از عهدهٔ این شرط هیچکس بر آمدن نتوانست که در ان مجمع ارجن تیر
بره کمان نهاد و شست بگشاد و چنان بر ماهی زد که از سر چوب جدا شده در دیگ افتاد راجه درپد دختر خویش را که درپدی نام داشت بارجن
حواله کرد و چون هر پنج برادران در انجا یکجان بقالب متعلقه بودند باشارهٔ مادر خویش آن دختر با هر پنج برادر جمعیت خویش در آوردند و هر برادر را بر آن زن
هفتاد روز مقرر شد آنچنان که زن مذکور هفتاد روز واحد نیت یکی از برادران پیش می ماند چون نوبت آخر میشد آتشی عظیم بر می افروختند و درپدی
بالباس عروسانه دران آتش میگذشت و از طرف دیگر بر می آمد و نزد یکی از ان دیگر میرفت و بعد از انقضای نوبت بدستور باز راه میرفت
چون خبر بدهشتراشت رسید که پنڈوان بسلامتی در کنپلا میگذرانند ایشان را طلب داشته و نصفی ولایت عهد خویش با ایشان داد ایشان
در اندرپت آمده بسلطنت نشستند و حوصله جگ راجسو که باصطلاح هنود عبارت از عبادت عظیم است نمودند و آنچنانست که دران مجلس
راجهای جهان را دعوت میکنند و هر یک را شغلی از اشتغال جگ فرمایند تا هر کس از ثواب آن بهره رسد و آتشی عظیم بر افروزند و اقسام
اشیا دران ریزند و بسوزند و بطعام فقرا و ارباب احتیاج بپردازند و هر که از هر چیز سوال کند او را محروم نسازند بالجمله جدهشتر برادران را باطراف
جهان فرستاده و برنگار را جمع آورد و بعضی از راجها که با پنڈوان مخالف بودند گفتند همان بهتر که جرجودهن را بر خزانه جدهشتر گذاریم تا بی محابا داد
بانعام کشاید و زود خزانه تهی گردد و چون ایام جگ با تمام رسیده باشد و خزانه خالی گردد جدهشتر شرمنده شود تا جهانیان دانند که
او به آنست که جگ هنوز تواند کرد گویند که وهاب مطلق در دست جرجودهن اثری نهاده که تا در هر خزانه که تصرف کند و هر چند از ان بخشد خزانه تهی
نشود و او و سایر راجهها از شمعی بیخبر بودند جرجودهن بخزانه جدهشتر نشست و هر چند بیشتر می بخشید و خزانه کمتر تهی نمیشد تا آنکه جگ تمام شد
نام جدهشتر روشن گردید و حسد جرجودهن افزون برگشت جرجودهن جدهشتر و غیره پنڈوان را بطریق ضیافت از اندرپت بهستناپور آورد و
بکعبتین غلب قمار باخت و جدهشتر و برادران او هر چه داشتند در باختند و جرجودهن گفت که یکبار دیگر کعبتین را انداخته اگر شما ببرید آنچه برده ام باز پس
دهم و اگر ببرم شما را باید که او همه جهان بیرون روید و دوازده سال در بیابان بسر برید جدهشتر قبول کرد جرجودهن کعبتین را باز انداخت و برد جدهشتر
با برادران و درپدی به بیابان نهاد و یکایک تن رفت و دوازده سال بریاضت و مشقت [illegible] شتافت و یکسال بسبیل اختفا
بماند پس جدهشتر راجهای دکن را مطیع ساخت و کشن یعنی کنهیا بن باسدیو را برسالت پیش جرجودهن فرستاد و مملکت باز خواست
جرجودهن التفاتی نکرد و جدهشتر باتفاق راجهای دکن روی بدیار خویش آورد و جرجودهن لشکر با جمع آورد و در مساحت کورکهیت که
اکنون به تهانیسر شهرت دارد رزمی صعب کرد که آنرا هنودان مهابهارت یعنی جنگ بزرگ گویند هیجده روز با نیزه و جدال اشتغال
داشتند با آخر جرجودهن بضرب گرز بهیم بقتل رسید و جدهشتر ظفر یافت گویند بهیم در آن معرکه فیل را از زمین برگرفت و بفیل دیگر زدی
و بسا بودی که فیل را بر هوا انداختی چنانچه از نظر غائب شدی گویند که در آن معرکه هفت کهونی از طرف جدهشتر بود و یازده از طرف
جرجودهن بود و هیجده کهونی دل یعنی لشکر بود کهونی بحساب هندی عبارت از پنج لاکهه و چهل و هشت هزار و یکصد و بیست نفر با سواری
فیلان و اسپان و ارابه که آنرا رتهه نامند مع پیادگان باشد گویند که آن همه سپاه دران معرکه بودند بقتل رسیدند مگر یازده تن که
زنده ماندند پنج نفر از سپاه جرجودهن و شش نفر از لشکر جدهشتر و جدهشتر با هر چهار برادر و ششمی کشن که [illegible] بوده گویند که گندهاری
مادر جرجودهن مستجاب الدعوات بوده و چون او را بد گفت شوهرم دهشتراشت خبر رسید [illegible] که من فرزند را برهنه بینم پیش

ازان بے نصیب باشد پس دیده ها بربست و همچنان بود تا آنکه جرجودهن بعزم رزم پنڈوان متوجه کورکهیت گشت مادرش او را گفت
اکنون که بزم سپری باید که پیش من آئی تا ترا به بینم و به برکت دیدار من اسلحه بر تو کارگر نیفتد جرجودهن گفت بچه هیئت نزد تو آیم گفت پنڈوان
اگر دشمنان تواند آثار راست گوی اند و در مشورت خیانت نکنند که از ایشان بپرسی جرجودهن پیش پنڈو رفت و حال باز گفت گفتند
فرزند اول که بنظر مادر آید برهنه باشد و ترا که تا حال مادرت ندیده گوئی که امروز ترا چه پیش است پس عریان شوی و نزدیک او روی جرجودهن باز گشت
و خواست که چنان کند که در راه کشن را بدید کشن گفت چرا نزد دشمنان خود رفته بودی جرجودهن حال باز گفت کشن که با او دشمن بود گفت که
از خصم راستی جستی همانا که با تو استهزا کرده اند میخواهند که تا برهنه خود را بمادر نمائی تا نظر بر عورت افتد و ترا دعای بد کند اکنون چون مادرت
ترا فرموده که بقول ایشان عمل کنی پس باید که برهنه شوی و چند حمائل گل در گردن افگنی و آن هار را چندان دراز سازی که ستر عورت تو
پوشیده باشد بدان هیئت نزد مادر شوی جرجودهن چنان کرد چون مادرش او را بدید غصه کشید و گفت که ترا این تعلیم که کرده گفت
کشن گندهاری کشن را دعای بد کرد و آن از آن بود که او از شهر آواره گشته بدوارکا افتاد و آنجا بقتل رسید بالجمله گندهاری بجرجودهن گفت
که هر اعضای تو که بنظر من آمده بران هیچ حربه کارگر نیاید و اگر بعضوی که آنرا در حمائل پوشیده زخمی رسد ترا از پا در آرد پس جرجودهن را
بر عضوی که مادرش گفته بود طعن گرز بهیم رسید و از ان درگذشت

مهابهارت بالجمله بعد از واقعه مهابهارت جدهشتر سی و شش سال باستقلال سلطنت کرده بالاآخر تجرد گزیده با تفاق برادران
در سیاحت و عزلت بعبادت میگذرانیدند و در محوطه همانجا حال در گذشت و بعد از وسی تن از خاندان پنڈو که اول ایشان پریچهت نبیرهٔ ارجن
و آخر آن جماعه راجه کهیم بمدت یکهزار و هفت صد و هفتاد و دو سال و شش ماه سلطنت کردند چون راجه کهیم در امور ریاست وقوفی نداشت
وزیرش بسر او را بگرفت و بسلطنت نشست راجه اسپرده آخر اولاد خود مجموعه چهارده کس باشند یکی بعد دیگرے تا مدت پانصد سال
و شش ماه سلطنت کردند و آخرین انطایفه راجه مدهال که بغایت عیش دوست و نیک نوش بود راجه سیرشاه او را بکشت و بجایش نشست
و بعد از و چهارده تن از اولاد او چهارصد سال و دو ماه ریاست کردند و آخر ایشان راجه ادمت است که ونده وزیر او را بکشت و بحکومت
نشست و پس از و بیست تن از اولادش صد و چهل و یکسال و یکماه کم سلطنت کردند و آخرین آن گروه راجه راج پال است که اکثر از دیار
هندوستان به تسخیر آورده فریب و مکر بدستی پیش گرفت سکونت نامے از امراے او که بر کوه کماؤن متصرف بوده برو خروج کرد و او را
بقتل رسانیده در دهلی بحکومت نشست و بر خود مغرور شده و بر اعیان سلطنت بد سلوکی آغاز نهاد و بلیته کوکنار سهویل کردند راجه بکرماجیت
بن گندهرپ سین والی اوجین به تسخیر دهلی برخاست و او را در رزم بقتل رسانید مدت سلطنت حکومت چهار سال بوده راجه
بکرماجیت بن گندهرپ سین که سیاحت دوست بود در اندرپت دهلی نائب گذاشته باوجین مراجعت کرد در تواریخ هنود در تولد راجه
بکرماجیت حکایتے غریب که دور از عقل باشد بنظر رسید چه روزے اندر که رضوان باشد در بهشت رقص حوران دید یکی که بزبان هند
اپچهرا باشند میدید گندهرپ سین پسر اندر در ان مجلس بر حسن حوریکه منظور نظر پدرش بود مبتلا شد و نظرے عاشقانه بسوے او کرد
اندر دریافت و بر پسر دعای بد کرد و گفت بعالم سفلی شو و بروز بصورت خر و شب بصورت اصلی خویش شده صحبت کن تا آنگاه که شخصے
پوست خر را بسوزد آنزمان بعالم علوی بمقام خویش باز آئی گندهرپ سین فی الفور بر زمین افتاد و بصورت خر شده و در تالابے
که متصل دهار نگر نواح دکن که راجه دهار آنجا حاکم بود مقیم گشت برهمنی برای عبادت آنجا آمد گندهرپ سین از میان آب برهمن را

آواز داد که من پسر اندر رام بار اجه خود بگو که دختر خود را بمن در عقد دهد و هر مقصد که باشد من بگویید بانجام رسانم برهمن با راجه پیغام او گفت
راجه بر تالاب برآمد و همان جواب شنید گفت که در یکی شب قلعهٔ آهنی در حوالی این شهر بساز روز دیگر راجه آنرا ساخته یافت پس دختر خود را
بگندهرپ سین دادن قبول کرد گندهرپ سین از تالاب بصورت خر برآمد راجه حیران گشت و از شماتت اعدا بر اندیشید گندهرپ گفت غم مخور
که من در شب بصورت انسان میشوم بالجمله گندهرپ در روز در طویلهٔ راجه بسر می برد و شب بصورت انسان شده با دختر راجه بعیش می نشست
مدتی بران بگذشت شبی راجه فرصت یافت آن پوست خر را در آتش بسوخت گندهرپ سین همانوقت از محل سرا بیرون برآمد حکایت مدعای
پدر خویش با راجه بیان کرد و او را تسکین گفت که اکنون بوسیلهٔ تو بمقام اصلی خویش میروم اما پیش ازین پسر من بهرتهری نام بوجود آمده اکنون
دختر تو که از من حامله است پسری خواهد آورد نام او بکرماجیت کنی و او را زور هزار فیل خواهد بود این بگفت و بسوی آسمان رفت راجه در شگفت
ماند از این چنین پسر باندیشید و محافظان بدختر گماشت وقت تولد آن پسر را نزد من آرید تا بدفع آن کوشم دختر ازین حال آگاه شد
وقت زادن شکم خود را بدرید بچه بیرون افتاد و خود بمرد آن بچه نزد راجه آوردند از مرگ دختر آگهی دادند راجه را بر حال پسر شفقت آمد و او را
پرورش نمود نام او بکرماجیت نهاد چون بحد بلوغ رسید ولایت مالوه باو داد بکرماجیت گفت بنام بهرتهری برادر کلان من ریاست
مقرر نمایند و من وزیر او باشم راجه نپسندید و چنان کرد بهرتهری در شهر اوجین بمدار السلطنت کرد بکرماجیت وزیر او گشت و بسیاری از ممالک
دکن و دیار هند مسخر ساخت و حکایات بکرماجیت و بهرتهری در کتب هندوان بسیار است اندکی از آن بقلم می آرد راجه بهرتهری باز وجه
خویش نیکارانی [illegible] می پرداخت و کمتر بیرون آمد بکرماجیت بامور سلطنت قیام مینمود و اکثر با بهرتهری میگفت که با زنان صحبت بسیار
داشتن عجب [illegible] است رانی این سخن [illegible] با بکرماجیت ناخوش شنید [illegible] تا آنکه راجه بهرتهری را بر آن آورد که بکرماجیت را از مملکت
خویش بیرون کند بکرماجیت [illegible] مدتی برین بگذشت روزی زنار داری بقوت ریاضت ثمری بدست آورد
که هر که آنرا بخورد زندگانی ابدی یابد زنار دار از مصلحت [illegible] خویش آن ثمر را براجه بهرتهری گذرانید راجه از فرط محبت آنرا برانی اینک ستیا نام زوجه
دوم خویش داد رانی که فاجره بود در دام محبت میرآخور گرفتار بود آن ثمر را حوالهٔ او کرد میرآخور بزنی فاحشه گرفتار بود آنرا باو داد لولی باخود
اندیشید که از خوردن این ثمر مرا غیر از زیادتی فسق و فجور چه حاصل همان بهتر که این ثمر را راجه بخورد تا عالمیان تا مدتی ازو فایده یابند او
پیشکش راجه بهرتهری نموده راجه آن ثمر را بشناخت و تفحص کرد و از آن ماجرا واقف گشت رانی از نهایت خوف خود را از بام خانه بزیر انداخت
و هلاک شد راجه روزی بعزم شکار بصحرا رفت دید که زنی با پیکر شوهر خویش خود را بسوخت و ستی شد راجه این احوال را با پنگلا رانی
بگفت رانی گفت محبت زن با شوهر آنست که از استماع خبر فوت شوهر فی الفور قالب از جان خالی کند روزی راجه بشکار رفت
و از آنجا بدست معتمدی جامهٔ خود را بخون گوسپندی آلوده نزد رانی فرستاد و فاجعه آنرا برانی رسانید و گفت راجه را شیر در
شکارگاه بکشت رانی تحقیق ناکرده اضطراب نمود و نعره زد و جان بداد راجه از مردن رانی ترک سلطنت کرد و در صحرا بعبادت پرداخت
و در شهر اوجین آشوبی پدید آمد و بعد چند سال بیتال نامی عفریت خلقی را از سکنهٔ اوجین طعمهٔ خویش ساخت اعیان مملکت با
عفریت گفتند که یک کس بر دروازهٔ شهر برای غذای خود از ما بیان وظیفه گرفته باشد و دیگرانرا آزار ندهی گفت که هر روز
یکی از شهریان را بر تخت نشانید و او تمام روز بر تخت باحکام سلطنت پردازد و شب غذای من شود و مدتی برین گذشت
تجاران از جانب گجرات باوجین می آمدند بکرماجیت نوکر یکی از تجاران بوده نیز در آنجا آمد و دیگر روز بتماشای شهر میل کرد و

بر دکان کلالی رسید دید که تجمل شاهی برپا. آن کلال استاده و پسر کلان را لباس ملوکانه پوشانیده بر فیل سوار کرده و پدر و مادر گریه و
زاری میکنند بکرماجیت بسیار تعجب نمود و سبب گریه پرسید و از احوال دیو و طعمهٔ آن واقف شد و کلال را گفت که غم مخور من بجای پسر تو
میروم بکرماجیت همه لباس شاهی از پسر کلال گرفت و بخود پوشیده بر فیل نشست و بقلعه رفته بر تخت قیام نمود و فرمود که اقسام اغذیه
بر در شهر از ممر دیو نهند هنگام شب دیو آنجا آمد و غذاهای لذیذ بخورد و خورسند شد و اندرون قلعه درآمد بکرماجیت از تخت برخاست و کشتی کرد
بکشتی او را مغلوب ساخت و بر زمین زد و بر سینه اش نشست دیو عجز کرد و عهد بست که اکنون اندرین دیار و شهر در نیایم و در هر کار صعب
مددگار تو باشم بکرماجیت از دیو قول و قرار حاصل کرده دیو را [illegible] بکرماجیت را مردم بر تخت زنده دیدند و به تفحص افتادند بکرماجیت خود را اظهار
ساخت و چون ایام هولی بود و آن در هند جشنی است عظیم و مشهور بعضی گویند که بانی جشن هولی بکرماجیت است که بعد قضایای دیو
بکرماجیت جشنی عظیم نمود و خلقی عظیم را بجود و سخای خویش بی نیاز گردانید و بعد از آن در ممالک هند بسیاری از مملکت دکن و تلنگ و بهار
و گجرات و سومنات بکشود و سکونت نمود و راجه دهلی را بقتل رسانید تا آنکه کابل را انضباط کرد و پوشیده نماند که در ولایت بکرماجیت روایت مختلف نقل
میکنند و بدستور در مرزبان او نیز اقوال است و یکی از آن آنست که سالباهن زمیندار دکن بر بکرماجیت خروج کرد و بر ساحل نربده
محاربه عظیم نمود و بکرماجیت را بقتل رسانید و در هنود آن ساکه سالباهن مشهور است و سمت بکرماجیت عبارت از سال جلوس
بکرماجیت است چنانچه اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری است سمت بکرماجیت یکهزار و هشتصد و سی و هشت سال گذشته و تاریخ
جلوس بکرماجیت بعد انقضای ماه پهاگن که هولی تمام شود ماه اول چیت که تحویل آفتاب به برج حوت شود ابتدا میکنند و ساکه
سالباهن را که بکرماجیت در آن کشته شد که یکهزار و ششصد و نود و هشت سال معهود پس بکرماجیت یکصد و چهل سال سلطنت کرد از آن جمله
در دهلی گماشتگان او متصرف بودند مولف خلاصة التواریخ گوید که عمر بکرماجیت را هنودان یکهزار و یکصد سال گفته اند تا سلطنت همان
است که گذشت منقول است که بکرماجیت در آخر عهد سلطنت خویش از سمندرپال جوگی که انتقال روح از جسدی بجسدی تعلیم میگرفت
جوگی در جسد بکرماجیت روح خود را انداخت و بجای بکرماجیت بسلطنت نشست و این روایت ضعیف است و اکثر سمت راجه بکرماجیت
بر اجرای کارهای خلایق مصروف بوده و از بزرگترین رایان عصر خویش بوده و او را بزرگ رایان گویند یعنی ملک الملوک و هنودان را
با او اعتقادی تمام است گویند هرگاه خواستی باسمان رفتی و هر چه در شب بملکش گذشتی دیگر روز بمردم از آن آگاهی ساختی و با خلق
برادرانه سلوک کردی و در خانه جز کوزه و بوریا چیزی نگذاشتی منجمان هند مدار تقاویم هند بر جلوس او دانند دانایان هند را در فضایل او
تصانیف بسیار است و از قوم پنوار بوده در بدو شباب بسیاحت و صحبت بسیاری از فقرا رسید و در پنجاه سالگی بموجب الهام ربانی
طالب ملک شد و در اندک زمانه مالوه و شهر اول استیلا یافت و قلعه دهار و شهر اوجین و بتخانه مهاکال بنیاد نهاد و رای سهله دختری
داشت در کمال جمال روزی پیام برآمده درویشی او را بدید شیفته او شد و نزد رای سهله رفت و گفت دختر خود را مرا ده رای
برنجید و خواست که او را بقتل رساند وزیرش گفت بادشاهان دست بخون درویشان نمی آلایند او را بحیله ازین دعوی باز دارم
پس درویش را گفت عروسان را دو شرط است دختر را یک پیل و یک خزانه زر باید درویش در غم پیل و زر افتاد گفتند نزد بکر رایان
او درویش برفت و حال باز گفت رای رایان پیل و زر او را داد درویش او را نزد رای سهله آورد رای وزیر را گفت اکنون
چاره دیگر باید کرد وزیر گفت ای درویش دختر بادشاهان را بجانوری و مشتی زر بدست نتوان آورد سر رای رایان را باید تا تاج مصاهرت

برسرت سایه و بر تو بخشش باز نزد رای رایان رفت و حال باز گفت رای رایان گفت سالها است که این سر را میگردانم و گردنم زیر بار آن است
و کسی نگفت که مرا بکار آید مضایقه نیست لیکن مباد ا سر را بریده باشی [illegible] بهتر که رسن در گردن کرده
شده و رای بر سر وی گویی سر را که خواسته بودی اینک با این آورده ام و بر نیشش اورا رسن در گردن کرده با خود برده در رای سهاب قبول رای
رایان را بدید بپای او افتاد و گفت جوانمردی تراست پس دختر خود را بیاورد و بپای او انگند که این کنیزک قسمت تست بهر کس که خواهی
به بخش رای رایان امر کرد تا اسباب مصاهرت و خویشی مهیا سازند و نوشیش این بدید و گفت انتهم بر رای امتحان بوده و دختر حبیبا بچه و دختر
رای است و دختر من است پس از نظر غائب شد و کسی از و نشانی نیافت راقم حروف گوید ازین قبیل حکایات راجه بکرماجیت
در سنگهاسن بتیسی وغیره کتب هنود بسیار است بالجمله بروایت مؤلف خلاصة التواریخ بعد از راجه سمندرپال در دهلی راجه شد و آخرین
او راجه بکرم پال چهارده نفر از ان فرقه پانصد و هشتاد و یکسال سلطنت کردند و راجه بکرم پال از اکثر راجهای هند خراج بگرفت و لشکر
بر راجه تلوکچند راجه بهرایچ کشید و آنجا بقتل رسید و راجه تلوکچند در اندرپت دهلی بحکومت نشست و از وتا مهارت بهیم دیو می رانی ده
کس مدت یکصد و چهل سال و بعد رانی مذکور که از وجه راجه [illegible] چند که آخرین اولاد تلوکچند است از و عقب نماند رانی او را تخت
نشانیدند چون رانی بمرد اعیان سلطنت بمشورت یکدیگر درویشی را که بصلاح و تقوی آراسته بود بسلطنت نشانیدند و سیزده تن دیگر
از اولاد او مدت [illegible] سال و چند ماه حکومت کردند آخرین ایشان راجه مهاپرتم است که ظاهرش بدنیا و باطنش بعقبی آراسته بود با اکثر
درویشان مجلس داشتی راجه دهی سین بنگاله باستماع اینخبر که راجه اندرپت دهلی نشست و برخاست با درویشان دارد بر راجهای
دیگر که آرزوی تسخیر داشتند به همه پیشدستی کرده بدهلی شتافت بی منازعتی بر تخت نشست یازده نفر از اولادش یکصد و پنجاه سال و
پنجماه حکومت کردند آخرین ایشان دمو سین است که طریقه ظلم پیش گرفت و لغبر و رجوانی دونان و سفله را پرورش کرد در عهد او بعضی
مردم دهلی پیش راجه دیپ سنگه کوهی رفته ظلم او را گذارش کردند و ترغیب حکومت دهلی دادند و او بدهلی رسید و دمو سین را اسقید
ساخته بسلطنت نشست و شش نفر از اولادش یکصد و چهل و سه سال و هفت ماه حکومت کردند آخرین آن گروه راجه
جیون سنگه و او طرب دوست و شهوت پرست بوده راجه پتهورا والی اجمیر که با راجه جیون سنگه نیابتش داشت وقتیکه راجه جیون سنگه
تمام عساکر و اعیان مملکت را بنابر ضرورتی بکوهستان که مسکن اجداد او بود فرستاد و خود با خدمه و خواصی چند در دهلی بغفلت گذرانید
راجه پتهورا بلشکری آراسته قصد تسخیر دهلی کرده راجه جیون سنگه بی جنگ بکوهستان گریخت و همانجا درگذشت و پتهورا در اندرپت
دهلی مستقل گشت و چون یازده سال از حکومتش بگذشت شهاب الدین غوری مکرر با او محاربات کرد و بالآخر در موضع نراین پور نلاوری
او را بقتل رسانیدند قطب الدین ایبک را به نیابت در دهلی گذاشت و بغزنین باز گشت اما مؤلف خلاصة التاریخ روایت در احوال سلاطین
دهلی دفتر سوم اکبرنامه که در سمت چهارصد و بیست و نه بکرماجیت راجه انیک پال از قوم تونور رایت حکومت برافراشت قریب اندرپت
شهر دهلی طرح انداخت از اولادش هشت تن تا مدت چهارصد سال و یکماه و بیست و هفت روز کامرانی کردند آخرین این قوم راجه
پرتهی راج نام داشت او را با مالدیو چوهان قوم راجپوت محاربه دست داد و دران محاربه بقتل رسید در سمت هشتصد و چهل
بکرماجیت سلطنت از قوم تونور بر آمده بقوم چوهان قرار گرفت راجه مالدیو و اولادش هفت نفر مدت سه صد و هشتاد و پنج سال
و هشت ماه حکومت کردند چون نوبت ریاست بپتهورا رسید سلطان شهاب الدین غوری مکرر با او رزم کرد و منهزم گشت و بالآخر

اوره بگفته گویند راجه جی‌چند راتهور قوم راجپوت والی قنوج بر اکثر راجها غالب آمده مجلس جگ راجسو ترتیب داد و خواست که در آن
انجمن دختر خود را به بزرگترین راجه بزوجیت دهد بدین تقریب راجهای ممالک را طلبداشته چنانچه در مجلس راجه پتهورا نیز آمدندی گفت با وجود جگی راجه
پتهورا این جگ را از راجه جی‌چند زیبد بزوجیت میم آیین پتهورا غیرت ترک عزیمت کرد و راجه جی‌چند از راه آنشهر صورت راجه پتهورا را از طلا ساخته
بر طریق چوبدار بر در ایستاده کرد پتهورا ازین آگاهی یافت و در غضب رفت و با پانصد سوار گزیده ایلغار کرده پیکر خود را از در در ربوده
و درین فضا با بسیارے از سپاه راجه جی‌چند کشته و خسته شدند بالجمله راجه جی‌چند جگ راجسو تمام کرد و دخترش احدی را از آن انجمن
قبول نکرده و دلش بر جوانمردی پتهورا آشفته شد و پدرش باطلاع این معنی دختر را از مشکوی خویش بیرون کرده در منزلے علیحده نگاه داشت
پتهورا از این آگاهی مشتاق دختر شد و جابدا باد فروش را به نمایش و خواستگاری دختر نزد راجه جی‌چند فرستاد و بقید رسیدن
جابدا بقنوج با جمعے از سواران آراسته برسم اختفا بقنوج رسیده دختر را از آن منزل برگرفت و بدهلی مراجعت کرد جی‌چند بقصد پیکار
برخاست و رزمے صعب نمود چنانچه هفت هزار کس از طرفین بقتل رسیدند راجه پتهورا ظفر یافت و بآن صنم ماه پیکر شب و روز
بعیش پرداخت و یک سال بر آن بگذشت که سلطان شهاب الدین غوری ازین داستان خبر یافته بار راجه جی‌چند داد کرده و در
سمبت هزار و دوصد و سی و نه [۱۲۳۹] بکرماجیت مطابق پانصد و هشتاد و هشت [۵۸۸] هجری که چهل و نه [۴۹] سال از حکومت پتهورا گذشته بود با لشکر
بسیارے روی بهند آورد کسے رایارا عرض نمود که خبر سلطان بگوید اعیان سلطنت بوساطت جابدا و آن بوسیله دختر راجه جی‌چند
توجه سلطان را بالعرض پتهورا رسانیدند پتهورا بزعم آنکه بکرر سلطان را منهزم ساخته بود با عساکر قلیل آماده حرب گشت و جی‌چند که هربار
ممد پتهورا می‌پرداخت ایمرتبه بنابر مخالفت ملک سلطان برخاست سلطان ظفر یافت و پتهورا را اسیر کرده بغزنین برد و جابدا از راه
وفاداری بغزنین شتافت و تجربت سلطان نوازش یافت و از پتهورا ملاقات کرد و در زندان دمساز او گشت روزے بمشورت پتهورا
اوصاف تیراندازی او پیش سلطان نقل کرد سلطان میل تماشای او خواست کرد پتهورا تیر و کمان برگرفت و بکشید و بکشاد و تیر حواله
سینه سلطان کرد سلطان شهید گردید هواخواهان سلطان پتهورا و جابدا را بقتل رسانیدند مؤلف تاریخ صبح صادق می‌نویسد
که شهاب الدین غوری در پانصد و هشتاد [۵۸۰] هجری دهلی بکشود و در پانصد و نود [۵۹۰] هجری راجه پتهورا که بزرگترین راجهای هند بود باتفاق راجه
جی‌چند والی قنوج با یک لک سوار و پیاده و هفتصد فیل روی بسوی سلطان کرد و سوگند خورد که تا فارس هیچ جا نایستند سلطان
با وی رزم صعب کرد و ظفر یافت پتهورا را بقتل رسانید و صاحب هفت اقلیم و مؤلف تاریخ صبح صادق متفق اند بر آنکه شهادت سلطان
برین نوع بوده که کهوکهران در نواح لاهور عصیان ظاهر کردند بنابر تنبیه ایشان بهندوستان آمد و بعد از تنبیه ایشان معاودت کرده
در دمنک نام دهی از توابع غزنین بدست یکی از کهوکهران شهید شد تاریخ شهادتش شاعری گوید **ابیات تاریخ شهادت**
شهادت ملک بحر و بر شهاب الدین * کز ابتدای جهان مثل او نیامد کس * سوم ز غره شعبان و سال ششصد و دو [۶۰۲] * فتاد در ره غزنین بمنزل
دمیک پوشیده نماند که از عهد پتهورا سلاطین دهلی از هنود آن بوده اند که بقلم آمد لهذا مؤلف تاریخ صبح صادق پس از چند
سال از فوت بکرماجیت بسلطنت نشسته آنرا راجه دهلی نوشته بنابران است که او از جمله راجهای اوجین بوده و براندرپت دهلی تسلط نگشته

فصل دوم در احوال اولاد حام بن نوح که در مملکت هندوستان بسلطنت رسیدند

پوشیده نماند که مؤلف تاریخ صبح صادق می‌نویسد که بعد از مهابهارت جدشتر سی و شش سال سلطنت کرده بعد از آن مع برادران
به سیاحت و عبادت پرداخت چنانچه گذشت و از او و اولادش هیچ ننوشته مگر بعد از آن اولاد حام بن نوح را در مملکت هندوستان
راجه می‌نویسند ظاهرا اولاد حام سوای اندرپت در نواح هند چون مملکت دکن و بنگاله را حکومت کرده اند دار السلطنت ایشان
ممالک مذکور بوده باشد شاید که در ضعف سلطنت سلاطین هند که آن زمان اندرپت نام داشته گاه گاه بران استیلا داشته باشد
بالجمله در تاریخ صبح صادق می‌نویسد که هند بن حام بن نوح علیه السلام بزرگترین برادران بوده است و با برادرش سنده که ملک سنده بنام او
مشهور است افتاد و به تعمیر عمارت پرداخت بهیر و ملتان پسران سنده بودند و بنام خود شهرها ساختند چنانچه در ضمن ٹھٹھه و ملتان
گذشت و هند را چهار پسر بودند اول پورب او ولیعهد بود و احوال دیگران در ضمن دکن و بنگاله گذشت و پورب بن سنده را چهل و دو[42]
پسر بودند و در ملتان مقیم گشت چون در گذشت و اولادش بسیار شدند کشن را بسلطنت برداشتند و این نه آن کشن است که
هندوان آنرا پرستش می‌کنند بالجمله این کشن مردانه و عظیم الجثه بوده است طاقت سواری اسپ نداشت لاجرم بفرمود تا فیل را از
صحرا بگرفتند و او بران سوار شد و چارصد سال ملک راند و در گذشت شهر اوده از بناهای اوست و بعد از و پسرش مهاراج بادشاه
شد و بهار را بنیاد نهاد و امر کرد تا سر قوم را بنام بزرگ او خوانند چون راتهور و چوهان و تونور و غیره هم و باکچند سپهدار او بوده و مملکت
مالوه منسوب اوست و قلعه گوالیار و بیانه او ساخته مهاراج بعد عهد خویش با راجهای ملنگ محاربات کرده مظفر و منصور بازگشت
و در آخر دولتش سهو که از بزرگان امرا بود بغی کرد و مهاراج از ضحاک ملک فارس استمداد نمود ضحاک گرشسب بن اطریط را از راه دریا
بمدد او فرستاد گرشسب با و پیوست و بر سهو که ظفر یافت او در انگشت با سراندیپ برفت و مسخر ساخت مهاراج او را با تحف و هدایا
رخصت نمود و مهاراج هفت صد سال ملک راند و بعد از و پسرش کیشوراج بادشاه شد و با سنگلدیپ ضبط کرد بالآخر از رایان دکن انهزام
یافت و از منوچهر ملک فارس استمداد نمود سام بن نریمان بفرمان منوچهر باتفاق او مخالفانش را بقتل رسانید و بازگشت کیشوراج
تا پنجاب بمشایعت او کرد و آن مملکت با و مسلم داشت و بازگشت مدتها سلطنت کرد و در گذشت و بعد از و پسرش فیروز رای
جانشین شد و او به علم و دانش موسوم بوده و شهر بهرو به عهد او و سام بن نریمان در گذشت و نوذر بن منوچهر بدست افراسیاب
کشته گردید و فیروز رای لشکر به پنجاب کشید و ملکشو و جالندهر دار السلطنت ساخت و اطاعت افراسیاب کرد و رستم بن زال در عهد
کیقباد در وی با و نهاد فیروز رای بعد از جنگ بهزیمت رفت و بکوهستان ترهت گریخت و بجنگل جهارکند افتاد و همدران ایام در گذشت
مدت ملکش پانصد[5] سال بوده بعد از و دیوراج که از اولاد سنده بود بفرمان رستم بن زال بسلطنت رسید و در عهد او برهمنی که در علم
مهارت داشت ظهور کرد و او را بت پرستی خواند دیوراج با و بگروید چنانچه گذشت قنوج بنا نهاد و آنرا دار السلطنت ساخت و در گذشت
و او سی و پنج[35] پسر داشت بزرگترین او بهراج که بعد از پدر بادشاه شد و بهراچ بنا نهاد و شهر بنارس که پدرش بنا نهاده بود باتمام
رسانیده و برادران خود را راجپوت نام کرد یعنی پسر راجه و چون سی و شش سال از ملکش بگذشت کیدار نام برهمنی در
کوهستان سوالک خروج کرد و روی با و نهاد و بهراج بعد از رزم منهزم گشت کیدار بسلطنت رسید و کالنجر بنا نهاد و اطاعت
کیکاوس کرد و چون نوزده[19] سال ملک راند سنکل نامی که از شجاعان زمان بوده بولایت کوچ که آنرا کامروپ گویند خروج کرد و روی
بقنوج نهاد و بعد از محاربات بر کیدار غالب آمد و بر تخت نشست و صد هزار سوار بجری او فرستاد و سنکل از قنوج به بنگاله رفت

دار الملک

سران او را تعاقب کرد و تا گوره گهات با و رسید و رزمی صعب کرد و پنجاه هزار مرد از سپاه سنگل بکشت سنگل اطراف او را فرو گرفته
و او را تاختن گرفت ترکان از قلت راه عاجز آمدند پیران ناچار از مملکت بنگاله بازگشت و بکوهی از کوهستان متحصن شد سنگل
باتفاق راجهای هند بمحاربه پرداخت افراسیاب آگاه شده با صد هزار سوار روی بهند نهاد و سنگل بگریخت و به بنگاله رفت افراسیاب
او را تعاقب کرد سنگل با امان نزد او آمد افراسیاب او را به ترکستان برد تا پیران دلبسته بزرم ایرانیان بکوه هماون فرستاد و بر
دست رستم بقتل رسید و گویند از آن معرکه بگریخت و بهند آمد بعد از وی پسرش راجه رهت پادشاه شد و قلعه رهتاس
بنا نهاد و هشتاد و یک سال ملک راند و درگذشت و بعد از و مهاراج کچهواهه در ماروار خروج کرد و بر قنوج مستولی شد و
لشکر را به بهروالکه فرستاد و بگرفت و او معاصر گشتاسپ بود و بعد از و خواهرزاده اش کیدر راج جانشین شد و بعد از وفات
رستم بر پنجاب استیلا یافت و قلعه جمند بنا نهاد و چهل و [illegible] سال سلطنت کرده درگذشت و بعد از و سپه سالارش جیچند پادشاه شد
و بعیش و طرب پرداخت و از تدبیر ملک غافل ماند لاجرم خلل با انتظام و هند رو بحیرانی نهاد و او معاصر بهمن و دارا بوده و
شصت سال ملک راند و بعد از و پسرش بسلطنت نشست دهلو برادر جیچند برادرزاده را بکشت و به سلطنت نشست و شهر
دهلی بنا نهاد و در عهد او فور که از خویشان راجه کماؤن بود خروج کرد و کماؤن را بگرفت آنگاه رو بقنوج نهاد و راجه دهلو با و مصاف
کرد و اسیر شد فور او را برهتاس حبس کرد و عزم متقل گشت و پراگ که عبارت از اله آباد است دار الملک ساخت و بعد او
اسکندر رومی متوجه هند شد فور نیز در حدود سرهند با و مصاف داد و بقتل رسید راجه بندر صاحب دکن که شهر بندر از آبادانیه اوست
راجه بندر [illegible] از والد او بند به جود را نزد اسکندر فرستاد و اطاعت کرد بروایت مؤلف سکندر نامه کید هندی آن وقت
پادشاه دهلی بود اسکندر رومی را تحائف فرستاد و فور راجه قنوج بود بالجمله چون سکندر بازگشت سنار چند در قنوج
پادشاه شد و آن مملکت که خراب شده بود آباد ساخت و بهمت کرد و بهرسی که از ملوک طوائف بود تحف و هدایا فرستاد و در آخر
عهد او جونا خواهرزاده فور خروج کرد و او را بگرفت جونا بسلطنت نشست چون اردشیر بابک متوجه هند شد بخدمت پیوست
مال وافر پیشکش نمود تا بازگشت بعد از و پسرش کلیان چند والی گشت و او ظالم و سفاک بود و بسیاری از اعیان را بکشت
و هندوستان خراب کرد و بیگانگان از و متنفر شدند پس از آن راجه قنوج را حشمی نماند و بعد او راجه بکرماجیت بر مالوه و نهرواله دست
یافت چنانچه گذشت راجه بکرماجیت را رای رایان یعنی ملک الملوک گفتندی چون بکرماجیت را سالباهن بقتل رسانید
مالوه خراب گردید و پس از اندک زمانی راجه بهوج که او نیز راجپوت تور بوده در آن دیار بحکومت نشست و بعدل و داد پرداخت
و او رسانیده در جشن کردی تا سه پهر روز بعیش بسر بردی و شب با لباس درویشان گرد شهر بر آمدی و از حال فقرا و مساکین
خبر گرفتی و کهرگون [illegible] هند چیتا نگر آثار او است در آخر عمر کمال ظاهر و باطن دریافته بشگفتگی پیشانی از جهان فانی درگذشت بعد از و
باسدیو در قنوج پادشاه شد و بر بهار و بنگاله استیلا یافت و کالپی بنا نهاد و در عهد او بهرام گور برسم سیاحت بهند آمد
کارهای مردانه کرد و در جهان آن باسدیو دختر خود را با و منسوب کرد و بعد از باسدیو در میان برادران مخالفت خاست ده سال
با یکدیگر قتال کردند راجه اصدیو [illegible] سپه سالار باسدیو فرصت یافته ایشان را استیصال ساخت و بسلطنت نشست و لشکر
به مالوه [illegible] آن ملک را از قوم کچهواهه انتزاع نمود و قوم خود را در آن دیار آباد ساخت و بعد از فوت راجه بهوج که

ذکرش گذشت بر مالوه مستولی شد و بالجمله رام و بوار شیوراج راجه دکن باج گرفت و بقنوج بازگشت و لشکر بکوهستان سوالک کشید
و رایان آن دیار را مطیع خود ساخت و با راجه کماؤن رزم صعب کرد و ظفر یافت تا راجه کماؤن بهزیمت رفت بالآخر دختر خود را برامدیو داد و
رامدیو بازگشت بنگرکوت شتافت و در اثنای راه راجهٔ آنجا اطاعت نمود و دختر بدو داد و رامدیو بساحل دریای اتک رسیده بقنوج بازگشت
و بعدل پرداخت بعد از وی **پرتاب چند** که از امرای او بود دعوی سلطنت کرد چون فرزندان رامدیو که با یکدیگر خلاف داشتند
ایشان را براند اخت و بقنوج استیلا یافت خراجی که سلاطین هندوستان بایران میفرستادند بازگرفت نوشیروان عادل لشکر
بهند فرستاد پرتاب چند عاجز شد و از کرده استغفار خواست و دختر خود را با مالی وافر نزد نوشیروان فرستاد و بعد از و رایان
اطراف بسیاری از هندوستان را بتغلب فرو گرفتند و خبر آمد که از آن بعد فرزندان او نماندند و ایشان خود را ناخواندند چون پرتاب چند
دختر خود را بنوشیروان فرستاده بود اعتقادش خود را از خویشان نوشیروان بلکه از اولاد او شمارند و کوهستان کوملمیر و چیتور در تصرف ایشان
ماند بالجمله بعد پرتاب چند **انند دیو** بر مالوه خروج کرد و بر مالوه و نهرواله استیلا یافت و قلعه هند و بانها د و بعد از و **مالدیو** بحکومت
رسید و قصد دهلی کرد و هر مملکتی که گذشت در تصرف اولاد پرتاب چند بگذاشت آنگاه لشکر بقنوج کشید و بگرفت و لشکر و مملکت آباد
ساخت و در عهد او آبادی قنوج بجایی رسید که سی هزار دوکان نان فروش در آن جمع آمد و بعد او راجه پراگ در هند بسلطنت رسید
و ملوک الطوایف پدید آمدند چنانچه در عهد سلطان محمود غزنوی در قنوج کوره و در میرته هردت [illegible] علیحده و در لاهور جیپال بن
نیپال و در کالنجر بهند راجه بودند و هیچ یک اطاعت دیگری نمیکردند و همچنین در مالوه و گجرات و دکن وغیره رایان علیحده بودند پوشیده نماند
اول کسیکه از سلاطین بجانب هندوستان مبادرت نمود سبکتگین بود و ذکر او در ضمن غزنین مذکور میشود و بعد از سبکتگین امیر ناصر الدین
که درم خریده سبکتگین و پدر سلطان محمود غازی غزنوی بود با جیپال راجه لاهور رزمی صعب کرد و ظفر یافت و مهمان بگرفت و بعد او
سلطان محمود غزنوی دوازده و بقولی هفده کرت بهند آمد در مرتبه اول پنجاب و لاهور از جیپال والی آنجا انتزاع کرد گویند که
جیپال را بقتل رسانید و بازگشت و در چهار صد و نه هجری بعد محاربه قنوج بگرفت حیدر راقم حروف محمد یوسف نام را بعد یاست
سری نگر که بعد از آن بمعروف بلگرام شده فرستاد و در لاهور نائب فرستاد و بغزنین بازگشت و همچنین هر سال از راجهای هند
مثل راجه گوالیار و کالنجر و مهابن و متهرا و سومنات وغیره بجنگ و آشتی پیشکشها گرفته بازگشت بعد از و فرزندانش استیلا
یافتند و در لاهور تختگاه ساختند و اول کسیکه بقصد محاربه برخاست صاحب بود و از غزنین قصد هند کرد و راجه پتهورا که از بزرگترین راجهای هند بروایت
مولف هفت اقلیم والی اجمیر بود و در آخر عهد غزنویان بر بسیاری از بلاد هند که در تصرف ایشان بود انتزاع نموده روی بسلطان
شهاب الدین محمد سام غوری نهاد سلطان با او رزمی صعب کرد و ظفر یافت و بسی از هند بگشود و قطب الدین ایبک را
در دهلی گذاشت و بغزنین بازگشت در ضمن غور مرقوم است

آمدن سبکتگین

فصل سوم در احوال سلاطین اسلام

که در دهلی سلطنت کردند و ایشان بزرگترین پادشاهان هند اند و جمعی که در سایر ممالک هندوستان بدولت و حکومت رسیده اند
از امرای ایشان اند بالجمله اول آن طائفه **سلطان قطب الدین ایبک** است که بر تخت دهلی جلوس کرد

و او را ایبک از آن گفتندی که یک انگشت خنصر او شکسته بود و از ترکستان بود در طفلی باسیری افتاد و چند جا فروخته شد آخر سلطان شهاب الدین
او را بخرید و تربیت نموده حکومت دهلی باو داد و ایبک در بلاد هند غزوات بسیار کرد و استقلال یافت و محمد بختیار خلجی از گماشتگان
او بود که بهار و بنگاله مسخر ساخت و ایبک عادل و با فضل بوده او را لکبخش گفتندی چه بخشش او اکثر لک سکه بود یا لک روپیه بودی
که بکسی بخشیدی چون در ششصد و دو هجری ۶۰۲ سلطان شهاب الدین غوری در گذشت قطب الدین را لقب سلطان و چتر داد
و قطب الدین بسلطنت نشست و در ششصد و هفت هجری ۶۰۷ در میدان گوی بازی از اسپ افتاد و در گذشت ایالت و
سلطنت بیست سال بود و از آنجمله چهار سال بر تخت سلطنت قیام داشته بعد او پسرش آرام شاه بر تخت نشست و بعیش پرداخت
امرا و اعیان او شمس الدین التمش را که از قبل ایبک ایالت بداؤن میداشت بخواندند و بر تخت نشاندند سلطان شمس الدین التمش
بادشاه شد او را التمش از آن گفتندی که در شب خسوف متولد شده بود و با جمله التمش از بزرگان ترکستان بود باسیری بخارا افتاد
پس او را بغزنین بردند قطب الدین ایبک بهزار دینار بخرید و با خود بهند برد شمس الدین در خدمت او ترقی کرد ایبک او را پسر خوانده
امارت بداؤن داد چون شمس الدین در دهلی بادشاه شد ملتان از ناصر الدین قباچه بیرون آورد و تاج الدین یلدوز والی غزنین
را بکشت پسر خود ناصر الدین محمود را به تسخیر بنگاله و لکهنوتی فرستاد و او با حسام الدین عوض خلجی والی بنگاله رزم کرد و او را بکشت و در
بنگاله مستقل گشت و در ششصد و بیست و سه هجری بر جمهور هند استیلا یافت مستنصر عباسی بهر او خلعت فرستاد و لقب سلطانی
ارزانی داشت چون پسرش ناصر الدین در بنگاله در گذشت سلطان جزع و فزع بسیار کرد و بعد از چندی روز او را پسری آمد سلطان
او را ناصر الدین محمود نام نهاد و چون در بنگاله فساد خواسته بود سلطان به آنجانب شتافت و آن ملک را صافی ساخت و ملک
علاء الدین جانی را ایالت آنجا داد و بازگشت و در ششصد و بیست و نه هجری قلعه گوالیار بعد محاربه یکسال و در ششصد و سی و
یک هجری ۶۳۱ شهر اوجین بگرفت و بتخانه مهاکل و غیره را خراب ساخت و در ششصد و سی و سه هجری در گذشت بعد او پسرش
رکن الدین فیروز شاه پس از و رضیه دختر التمش بسلطنت رسید و لباس مردان پوشیده بر تخت نشست بروایت مؤلف صبح صادق
در عهد او حسام الدین البونیه حاکم سرهند بغی کرد رضیه را بگرفت و طوعا و کرها او را بخواست و متوجه دهلی شد امرای شهر معز الدین
بهرام شاه بن التمش را بحکومت نشاندند و ملک بلبن را که از غلامان التمش بود برزم البونیه فرستادند بلبن بر البونیه ظفر یافت البونیه و رضیه
بکر بخت هر دو بدست زمینداران اسیر شده بقتل رسیدند بهرام شاه مستقل شد در عهد او لشکر مغل بلاهور آمد قتل عام کرد بهرام شاه قطب الدین حسین
و نظام الملک را بدفع مغولان فرستاد مغولان بازگشته بودند نظام الملک بشاه بهرام نوشت که قطب الدین حسین را سر مخالفت است
بهرام شاه در جواب نوشت که او را بقتل رسان نظام الملک همان نوشته به قطب الدین حسین نمود و باتفاق او بغی آشکارا کرد و بدهلی
رسید بهرام شاه را که بدهلی متحصن شده بود قهرا بکشتند و او را بقتل رسانید علاء الدین مسعود شاه بن التمش را بخواندند
بحکومت نشاندند و علاء الدین بلبن را الغ خان نام نهاد و اعمام خود جلال الدین و ناصر الدین محمود را از حبس برآورد و بنواخت و
قنوج بجلال الدین و بهرایچ بناصر الدین داد و در عهد او لشکر مغول از راه کوهستان به بنگاله آمد و منهزم بازگشت و سلطان بطرب و نشاط
مشغول شد امرا به مخالفتش برخاستند و ناصر الدین محمود را از بهرایچ طلب داشتند و در ششصد و چهل و چهار هجری بدهلی آمد
علاء الدین مسعود شاه را حبس فرموده و خود را سلطان ناصر الدین بن التمش خواند و بر تخت نشست و بعدل و بذل کوشید

ف بیان وجه تسمیه التتمش

ف ناصر [illegible]

و قاضی منهاج طبقات ناصری بنام او نوشته گویند هر سال دو مصحف نوشتی و بفروختی و وجه آن را صرف قوت خویش کردی امر کرده بود
که زیاده از بهای متعارف بگیرند آتش بهر او طعام پختی روزی از سلطان درخواست کنیزک کرد سلطان گفت بیت المال حق بندگان
خدا است در آن تصرف نتوانم کرد ماجرای این در آخرت یابی بالجمله در عهد او رونقی عظیم پدید آمد ماردینگ به دوآبه شید و معافی
ساخت و بلبن را وزارت داد و در عهد او ایلچی هلاکوخان بهند آمد ناصرالدین پنجاه هزار سوار و دو لکه پیاده و دو هزار فیل و سه هزار آرابه
باستقبال فرستاد ایلچی متحیر ماند و بعد از ملازمت با تحف و هدایای هند بازگشت و سلطان در شش صد و شصت و چهار[۶۶۴] هجری درگذشت
از وی پسری ماند الف خان که بدارالملک بود بر تخت نشست و سلطان غیاث الدین بلبن مخاطب شد و او بزرگزادهٔ قراختیا بود و
در خوردی بر دست سپاه مغل اسیر شد تاجری او را بخرید و بدهلی برده بدست سلطان شمس الدین بفروخت بالجمله بلبن بادشاهی
بارای و دین دار بوده کافر از اهل بغی مودی و تا از صلاح و دیانت کسی آگاه نگشتی باو شغلی ندادی و در نگاهداشت مراسم سلطنت
کوشیدی و همیشه درگاهش بفیلان مست و جوانان با شمشیر برهنه کشیده آراسته بودی و به هیبتی عظیم بار دادی و در سفر چون بالی رسیدی
وقف کردی تا مریضان و پیران و اطفال و چارپایان لاغر بگذشتندی پس عود باشکر عبور کردی هرگز خنده و قهقهه نکردی و در
لوازم سیاست غلو نمودی و بگناه یکی لشکری بل کشوری برانداختی و در مدت سلطنت خویش هزال و مسخره را در مجلس خود بار ندادی و با وی
سخن نگفتی یکی از هنود مالی وافر به نذر رفت که یکبار سخن با او بگوید قبول نکرد و گفت که بهر اندک مال ناموس سلطنت را بر باد دهم شاهزاده های
ایران و توران از آسیب تیغ مغول باو پناه آوردند بلبن ایشان را اقطاع لایق هر یک داد [illegible] محله ساختند و آن بنام ایشان
مشهور است نامهای آنها این است عباسی و سنجری و خوارزم شاهی و دیلمی و ملوی و اتابکی و غوری و چنگیزی و رومی و قیصری و یمنی و
موصلی و سمرقندی و کاشغری و خطائی و او امر کرده بود که باشست گروه دهلی کسی شکار نکند و خود پیوسته در آن نواح بآن اشتغال نمودی و
باوجود آن در امور ملک غافل نگشتی هلاکوخان اینخدمت بشنید گفت بلبن ملکی با تدبیر است چه بسواری و سفر خو میکند تا وقت کار عاجز
نماند راقم حروف مطابق دید خود گوید که همچنین برهان الملک سید سعادتخان ناظم صوبه اوده بوده فوج خود را در شکار خوگر کرده وقتی
و کنیان در عهد محمد شاه خواستند که دهلی را آسیبی رسانند چه از سید سعادتخان منهزم شده [illegible] شتافتند سید موصوف یکصد و پنجاه گروه
ایلغار کرده بدهلی رسید و جماعه و کنیان را پراگنده ساخت بالجمله وقتی سلطان غیاث الدین بلبن حکم کرد که اسامی لشکریان که پیر و ضعیف باشند
از دفاتر محو کنند و هر یک را مدد معاش دهند پیران سپاه با میرالامرا ملک فخرالدین کوتوال حال باز گفتند و گریستند و مبلغی برسم رشوت پیش
او نهادند ملک فخرالدین متاثر شد و مبلغ رد کرد و گفت اگر رشوت گیرم سخن از جوش دل بخدمت سلطان نتوانم کرد پس برخاست و متفکرانه
بدرگاه رفت سلطان او را متغیر شناخت و پرسیدش او گفت دیوان عرض سلطان پیران را رد می کند ترسم که روز قیامت نیز چنین شود آنگاه
حال من چگونه باشد سلطان بسی بگریست و مرسوم آن طایفه بحال داشت ۵ قرب سلطان مبارک آنکس را است که کند کار مستمندان
راست بالجمله بلبن لشکر بهنو بست کشید و صد هزار کافر بکشت و چون والی ملتان درگذشت سلطان پسر بزرگ خود سلطان محمد را که
ولیعهد بود و قاآن ملک لقب داشت بحکومت فرستاد امیر خسرو دهلی از ندمای او بود و بعد چندی سلطان محمد بر دست اقوام مغل که
از طرف جیون خان والی توران ایالت کابل داشت در محاربه بقتل رسید مغلان در ملتان خرابی کرده بازگشتند امیر خسرو دهلوی
را باسیری بردند بلبن نبیرهٔ خود کیخسرو بن سلطان محمد را بملتان فرستاد و طغرل را ایالت بنگاله داد طغرل لکهنوتی رسید و استقلال یافت

۱۰ بیان اسامی [illegible]

و راجه جاجنگر را بشکست مال وافر یافت و بدهلی کرد و خطبه و سکه بنام خود زد سلطان امین خان والی اوده را بدفع او فرستاد و امین خان شکست خورده
بازگشت سلطان او را از حلق آویخت و ملک ترمتی ترک را بدانجانب فرستاد طغرل او را نیز بشکست سلطان در خشم شد بنفس خویش
در بنگاله شتافت و بلکهنوتی رسید طغرل بگریخت بالآخر گرفتار شده مع توابعان و اطفال و مال خویش و اقربا بقتل رسید نقل است که
قلندری را نزد سلطان بردند که مصاحب طغرل بود سلطان او را بکشت و امر کرد که هر کجا قلندر را بیابند بکشند و همچنان شد آنگاه پسر خود بغراخان
را حکومت لکهنوتی داده در بنگاله خطبه و سکه بنام او کرد و بعد سه سال بدهلی بازگشت و در خلال این احوال امیر خسرو از مغولان رهائی یافت
بدهلی آمد ترکیب بندی که در مرثیه سلطان محمد گفته بود در بارگاه سلطان بلبن بخواند سلطان زار زار بگریست مریض شد و در آخر سنه صد و هشتاد
و پنج هجری درگذشت و از سخنان اوست که هیبت و بادشاهی لازم و ملزوم یکدیگر اند اگر بادشاه صاحب هیبت نباشد میان او و سایر الناس
فرقی نبود و بعد از وی نبیره اش کیقباد بن ناصر الدین بغراخان بسلطان معز الدین کیقباد مخاطب گشته بسلطنت نشست بمقتضای جوانی چنانچه
و اوی بود بمباشرت و معاشرت کوشید امرا و سایر مردم بموجب الناس علی دین ملوکهم بعیش پرداختند پدرش ناصر الدین بغراخان از اطوار
پسر آگاهی یافت با لشکر انبوه از لکهنوتی بنگاله قصد دهلی کرد کیقباد از دهلی رو به پدر آورد در لب کنار سرو هر دو یکدیگر رسیدند و آب در میان
فاصله بود و بسیار پیغام درمیان رفت کیقباد خواست که بملاقات پدر رود امرا گفتند که بادشاه دهلی را نشاید که نزد والی بنگاله رود پس پدرش
ناصر الدین از آب گذشت چون به بارگاه پسر رسید تن بجای زمین بوس کرد و کیقباد از تخت فرود آمد بپای پدر او فتاد ناصر الدین دستش بگرفت
و بر تخت نشاند و خود بادب بایستاد بعد تخت نشست تمامی آنجا بسر برد و با بادشاه خویش آمد و چند روز آمد و رفت میکرد و پسر را وعظ و پند گفت و به
بنگاله مراجعت نمود امیر خسرو دهلوی قران السعدین را در این واقعه نظم در آورده ناصر الدین سالهای دراز در بنگاله سلطنت کرد و در عهد سلطنت
تغلق شاه درگذشت بالجمله کیقباد چند روز بموجب نصایح پدر خود عمل نمود بالآخر بشرب خمر و عیش پرداخت و بفالج و لقوه مبتلا شد امرای بزرگ
پسرش کیومرث بن کیقباد را که سه ساله بود بسلطنت برداشتند و خلجیان ملک جلال الدین را بمهتری قبول کردند میان فریقین حرب اتفاق
افتاد جلال الدین در آب خون انداخت ملک جلال الدین نام سلطنت را بر کیومرث پسر کیقباد نهاد و ملک علاء الدین برادرزاده سلطان
غیاث الدین بلبن را اقطاع کره داده بدانجانب فرستاد چون جلال الدین مستقل گشت کیومرث را از میان برداشت در اوایل ششصد و
هشتاد و هشت هجری بهفتاد سالگی بر تخت نشست در قصر کیلوکهری مقیم گشت امرا در نزدیکی آن عمارات ساختند شهری عظیم آباد شد و بدهلی نو موسوم
گشت سلطان جلال الدین خلجی بادشاهی حلیم بود و بقتل کسی فرمان ندادی هرگاه دزدی را پیش او آوردندی توبه دادی و رها کردی چون
این قبیل حکایات سلطان در هندوستان شهرت یافت مفسدان گفتند که جلال الدین را سیاست نیست لاجرم جمعی از ابطال جلال الدین
اتفاق کردند سلطان آگاه شد و ایشان را بخواند و تیغ کشیده پیش ایشان انداخت و گفت اکنون سلاح نزد من نیست برخیزید و با من
مقابله کنید همه تحمل کردند جلال الدین گفت شما را بقتل رسانم چنان بهتر که باقطاع خود بروید و چندی از من دور باشید آنان منفعل
شده و باقطاع خود شتافتند بالجمله جلال الدین بدهلی کهنه شتافت چون بدار الامارت رسید با آواز بلند گفت چگونه از عهده شکر
ایزدی بیرون آیم که بر تختی که پیش از این سالها سر بزمین نهاده بودم بر آمدم پس بکوشک لعل که نشیمن خاص سلطان غیاث الدین
بود رفت و بر قانون قدیم بر در بارگاه فرود آمد ملک احمد حبیب گفت که اکنون کوشک از سلطان است چرا بر در فرود باید آمد
گفت در هر حال رعایت حقوق و تعظیم لازم است ملک احمد گفت دار الامارت این قدر است خداوند را اینجا باید بود سلطان

گفت که این قصر بلبین همت مراوسیع ازانکه سلطنت رسید ساخته بود و برادران حقی نیست ملک فرزندان اوست ملک احمد گفت بنا بر سور
سلطنت رعایت شرع نباشد سلطان گفت بمصلحت خود را از قواعد اسلام تجاوز نکنم پس بکوشک لعل در آمد و از بهر رعایت ادب بجای
سلطان بلبین ننشست و در صفه که نشیمن امرا بود قرار گرفت پس برخاست و بدهلی نو رفت و همانجا اقامت گزید و جشن عالی کرد و دختران خود را
به برادرزاده های خویش که علاء الدین و برادرش الماس بیگ بود داد و امیر خسرو دهلوی را ندیم ساخت ملک چهجو با وی رزم کرد و بگریخت حاتم خان
حاکم اوده که با او متفق بوده با بسیاری از اعیان لشکر اسیر کردند از کلنیجان ایشان را دو شاخه برگردن نهاده بدربار فرستاد و سلطان آن طایفه را
دید و چشم پوشیده امر کرد تا ایشان را بحمام بردند و لباس فاخره پوشانیدند و حاضر آوردند با ایشان لطف کرد و گفت شما را گناهی نیست زیرا که
بندگان سلطان بوده و ملک بهر خویشان او میخواستند اگر باین مخالفت کنند کفران نعمت باشد و همان روز ملک علاء الدین چهجو نیز
اسیر گشته حاضر آمد سلطان او را با یارانش نواخت و بملتان فرستاد و بوالی آنجا نوشت که ابواب عیش بر ایشان کشاده مهیا دارد پس داماد
خود علاء الدین را که برادرزاده اش بود بحکومت کوره فرستاد و در ششصد و نود هجری سیدی موله را در زیر پای پیل هلاک کرد منقول است
که سیدی موله از خرجان بود و از درویشان نظر یافت و بهند آمد و بخدمت شیخ فرید شکر گنج شتافت و متوجه دهلی شد شیخ فرمود که بدهلی
نزد دیها بروی و با طعام فقرا و مساکین بپردازی باید که از صحبت امرا و مقربان سلطان دور باشی سیدی موله بدهلی رسید بلبین پادشاه
شده بود سیدی موله خانقاهی عظیم بنا نهاد و دست بندان کشاد و جمعی او را بکیمیای نسبت کردند دگر گروهی بولایتش اعتراف نمودند
چون بلبین درگذشت سیدی با ملوک و امرا اختلاط کرد و هر یک را بایی وغیره و گویند هزار من آرد و سنگ هند صرف مطبخ او شدی و
هر کرا مالی بخشیدی گفتی که فلان خاره و فلان خشت را برگیر زیر آن هر چه گفتی بنا بر گشتی چون سلطان خلجی پادشاه شد پسر مهترش
خانخانان سیدی موله را پدر خواند لاجرم رجوع خلایق بیش از پیش شد قاضی جلال الدین او را بخروج تحریض نمودی و سیدی
موله فریفته شد و عزم جزم کرد سلطان او را بخواند و آگاه گردید و خواست که بقتل رساند سیدی موله گفت مرا بکش که پشیمان شوی
ارکلیخان برغم برادرش خانخانان فیلبان را اشاره کرد تا فیل بر وراند سیدی موله زیر پای پیل هلاک شد صاحبی که در دهلی حاضر بود
گوید آن روز که آن کشته شد بادی سیاه برخاست و جهان تاریک شد و در آن سال در دهلی قحط افتاد و پسر بزرگ سلطان خانخانان
درگذشت و در ششصد و نود و یک هجری سپاه مغل رو بهند آورد و سلطان بر ایشان غالب آمد الغو مغل مهتر مغولان با چهار هزار
مغل بخدمت پیوست و مسلمان شد سلطان دختر خود را با او داد و مغلان در دهلی مغلپوره آباد کردند سلطان پسر خود ارکلیخان را
حکومت پنجاب و ملتان داد و در ششصد و نود و دو هجری لشکر بهند کشید و در حدود آن قلعه عمارت کرد و درین سال برادرزاده او
علاء الدین از کره لشکر به بهیلسه کشید و ظفر یافت و در ششصد و نود و چهار هجری از راه چهار کهنه متوجه دکن شد و بایلچپور برار رسید
و رامدیو صاحب دیوگده که اکنون دولت آباد نامدار ساخت و آوازه در انگند که از امرای سلطان جلال الدین ام و از بیم او
گریخته پناه بتو آورده ام رای بآن سخن مغرور شد علاء الدین ناگاه بدیوگده رسید و بر شهر استیلا یافت و دست بتاراج کشاد
برامدیو در قلعه متحصن شد علاء الدین بمحاصره پرداخت چون بیست و پنج روز بگذشت راجه در صلح بکشود و سیصد من طلا و هفت من
مروارید و دو من و هزار من نقره و سنگ دکن و چهار هزار جامه زربفت و دیگر تحایف بخدمت فرستاد تا بازگشت و در اوایل سال
ششصد و نود و پنج هجری سلطان جلال الدین متوجه گوالیار شد و به نشاط و شکار پرداخت و در آن حدود خبر رفتن علاء الدین

دیوگده یافت چون بحکم او رفته بود در کارش بتردد گشت ملک احمد حبیب که مردی مستقیم الرأی بود گفت علاء الدین سریغی دارد اگر سلطان
چند بزرگی گیرد و ناچار هنگام مراجعت بملازمت آید آنگاه که او در رکاب باشد سلطان در آنچه کند مختار است جلال الدین گفت علاء الدین
را در کنار خویش پرورده ام از من بغی نکند ملک احمد آه برکشید و این بیت برخواند و برخاست بیت چو تیره شود مرد را روزگار
همه آن کند کش نباید بکار پس سلطان بدهلی بازگشت و علاء الدین بکره مراجعت نمود و بسلطان نوشت که متعاقب مع غنیمت
دیوگده بخدمت میرسم و در تاریخ فرشته یاد می آید که علاء الدین محضری از غنایم دیوگده بخدمت سلطان جلال الدین فرستاد
و مخالفانش گفتند که علاء الدین آنچه غنیمت یافته عشر عشیر آن نفرستاد مزاج سلطان را از طرف او منحرف گردانیدند برادرش
الیاس بیگ بعرض رسانید که علاء الدین از ملکه جهان و امرا متوهم گردیده میگوید که اگر سلطان از من برنجد قلندر شوم سلطان گفت
معاذ الله او مرا فرزند است چگونه با وی بدی اندیشیم پس الیاس بیگ را امر کرد تا نزد او رود و او را ایمن راضی گرداند و خود را از پی او
متوجه کرده شد علاء الدین از آب گنگ بگذشت و بمانکپور قرار گرفت سلطان با هزار مرد از راه دریا بحدود کره رسید علاء الدین
الیاس را باستقبال فرستاد او بسلطان گفت که علاء الدین از خداوند هراسان است چون لشکر مسلح شد توهمش بیشتر میشود سلطان
امر کرد که کسی با او نیاید و با معدودی چند بر کشتی باردوی علاء الدین رسید و فرود آمد علاء الدین بخدمت پیوست و بپای او
افتاد و سلطان گفت که ترا تربیت کرده ام و بدولت رسانیده ام چه شد که بدگمان گشتی پس دست او بگرفت و خواست که بکشتی بر برد
جمعیکه علاء الدین در کمین نشانیده بود بیرون آمدند و قصد سلطان کردند جلال الدین بجانب کشتی بدوید و گفت کای علاء الدین
بدبخت با من چه کردی پس آن کافر نعمتان او را بکشتند و قولی آنست که جلال الدین در کشتی بود و علاء الدین از کشتی خویش با جماعتی
در کشتی جلال الدین رفت و قدمبوسی نمود و در اثنای سخن کسان علاء الدین جلال الدین را بقتل رسانیدند چنانچه سر او بدریا افتاد و تن او
بکشتی بماند و گفت شاه کرک مجذوب راست گشت و تتمه از آن در ضمن مانکپور مرقوم شد ملک احمد حبیب که از راه خشکی بکره می آمد بدهلی
بازگشت و رکن الدین سلطان بن جلال الدین خلیع را که قدر خان نام داشت در عنفوان شباب باتفاق ملکه جهان بر تخت دهلی نشانید
پس علاء الدین خود را پادشاه خواند و برادرش الیاس بیگ را الغخان خطاب داد و روی بدهلی نهاد و هر کجا منزل گزیدی بر در بارگاهش
منجنیق منصب کردی و هر روز پنج بدره زر سرخ و سفید در آن نهاده بر خلق پاشیدی چون علاء الدین به بداون رسید قدر خان
سپاهی عظیم بدفعه او فرستاد و بعضی از ایشان بعلاء الدین پیوستند و دیگران بگریختند ملکه جهان ارکلی خان بن جلال الدین را از ملتان
بخواند و ارکلی خان گفت که اکنون کار از دست رفت پس اگر بدهلی آیم فایده نیست پس ملتان را مربوط ساخت علاء الدین بدهلی
رسید و قدر خان بعد از رزم بگریخت و با ملک احمد و ملکه جهان و دیگران بملتان رفت سلطان علاء الدین در آخر سنه ششصد و نود و
پنج هجری در دهلی بر تخت نشست و الغخان و ظفر خان را با چهل هزار سوار بملتان فرستاد ایشان برفتند و ارکلی خان و قدر خان و الغو مغول
و ملک احمد حبیب را بدست آورده بازگشتند و در راه نصرت خان بفرمان سلطان علاء الدین در رسید و این چهار تن را از چشم میل
کشید و بقلعه هانسی حبس نمود سلطان علاء الدین استقلال یافت و قواعد سلطنت ممهد ساخت و بروایت مؤلف هفت اقلیم هر کس ده
دهی که بصیغه اقطاع و ادرار و وظیفه در تصرف مردم بود همه را بخالصه ضبط کرد و هر کسیکه زر داشت بهر حیله که دانست از وی گرفت و حکم کرد
که امرا باهم اختلاط نکنند و آمیزش ننمایند و بخانه یکدیگر نروند و از منع شراب فرمان باطراف ممالک فرستاد و نیز حکم کرد [illegible]

کشتن جلال الدین از ضرب علاء الدین

مساحت غله نصف محصول را از رعایا بگیرند و دیگر امر نمود که چودهری و مقدم وغیره را بار رعایا در گرفتن بالواجبی برابر اعتبار کنند تا تسلط
چودهری و مقدم بر رعیت زبردست نشود همچنین در قیمت غله ضابطه چند اختراع نمود که با وجود امساک باران تفاوتی در قیمت غله راه
نیابد و در ایام سلطنت او همیشه گندم یکمن بهفت جیتل می خریدند یک جیتل یک خرمهره است که هندی کوری گویند و چهار جیتل را انکه و تفصیل
جیتل وغیره در بنگاله گذشت بالجمله یکمن نخود به پنج جیتل و شالی و ماش و موته به سه جیتل و در قیمت پارچه سریصاف باریک به پنج تنگه پیش که
ده فلوس باشد و صلاحتی اعلا که گاڑه نامند به چهار تنگه و کرباس کنده چهل گز به یک تنگه در بازار خرید و فروخت می شد و ایضا در قیمت اسپ
وغیره دواب ضابطه وغیره مقرر کرده چنانچه اسپ جوان بی عیب و کلان القیمت بست روپیه بقول فرشته و سوزن و شانه و کاسه گلی وغیره
را نرخ نهاده بودند یکی بعرض رسانید که لولیان و ارباب طرب را نرخ مقرر نشده سلطان بخندید و آخر این نرخ هم جسته نهاد و امر فرمود
که هر روز نرخنامه از قاضی ملک بدهلی رسانند و جمعی کثیر را امر کرد که در ممالک منضبط نرخ پردازند و بروایت مولف خلاصة التواریخ رواج اسپ
و ڈاک چوکی در هندوستان و وقایع نگار او اختراع نموده و صاحب تاریخ صبح صادق گوید که علاء الدین اول کسیست که بر پشت پیل
عماری نهاد و او اکثر برای خود عمل کردی و بشریعت التفات کمتر نمودی علمای زمان از بیم جان بموجب فرمان او فتوی دادندی
وقتی قاضی مغیث الدین را که از زهاد عصر بوده بخواند و گفت که از تو مسئله می پرسم باید که جواب باصواب گویی قاضی گفت همانا مرگ من نزدیک
رسیده است که سلطان از من مسئله می پرسد گفت هر آنچه دانی بگو و از حق مگذر پس از و سخنان می پرسید و جواب می شنید تا آنکه گفت مرا
در بیت المال چه حق است قاضی گفت اگر موافق شریعت جواب گویم مرا بقتل رسانی و اگر مداهنه کنم مجرم و گنهگار شوم گفت باک ندار و
حق بگوی قاضی گفت حق سلطان در بیت المال چندان که حق سایر لشکریان سلطان در غضب شد و گفت اینهمه مال صرف حرم و حرم
والاهاست و بارگاه و ادوات میکنم و آنچه جهت مراعات مراسم سلطنت جمعی را بقتل میرسانم نامشروع است قاضی بترسید و برخاست
و قدری راه رفت و بازگشت و سر بر زمین نهاد و گفت همه مشروع است سلطان برخاست و رفت و قاضی را بخواند و صله چند پیل بخشید
بالجمله در ششصد و نود و شش هجری دواخان صاحب ماوراءالنهر سپاه بهندوستان فرستاد الغ خان و ظفر خان حاکم ملتان بر ایشان
ظفر یافتند و بعد از آن دیگر الغ خان و نصرت خان را به تسخیر گجرات فرستاد و رای کرن والی گجرات بعد از رزم منهزم پناه برامدیو والی دیوگده
فرستاد و در بگلانه مقیم گشت الغ خان در گجرات نایب گذاشت و بدهلی بازگشت و در اواخر این سال دواخان پسر خود قتلغ خان را
با دویست هزار سوار بهندوستان فرستاد و ایشان عبور سند کرده بدهلی رسیدند سلطان با ششصد هزار سوار و دو هزار فیل برزم
او پرداخت و ظفر یافت قتلغ خان بماوراءالنهر گریخت سلطان بدهلی مراجعت نمود و کبر و عجب شعار خود ساخت و خواست که دعوی نبوت
کند و خود را محمد رسول الله خواند علاء الملک کوتوال را که بمتانت رای مشهور بود بخواند و در این باب از او مشورت خواست علاء الملک
گفت که نبوت بی وحی میسر نیست و آن بر محمد ختم شد سلطان گفت پس به تسخیر هفت اقلیم پردازیم علاء الملک گفت که تسخیر هفت اقلیم
نیز متعذر است چه آنرا که در دهلی گذاری چون باز گردی بدستور او اطاعت تو نکند سلطان گفت از این عزیمت در نگذرم علاء الملک
گفت پس باید که در تختگاه توقف کنی تا سپاه مغل در هند در نیایند و سپاه ببلاد جنوبی هند فرستی تا هر آنگاه که دکن صافی گردد بعد
از آن مختاری سلطان این رای به پسندید و لشکر بر چتور کشید و یک سال بمحاصره آن پرداخت و در سال هفتصد و سه هجری بکشود
و بدهلی بازگشت و در این سال سپاه مغول در هند در آمدند و خرابی بسیار کردند و در هفتصد و چهار هجری علی بیگ مغل با چهار هزار

سوار از ماوراء النهر به پنجاب آمد سلطان غازی ملک را بحرب او فرستاد و رزمی صعب کرد و ظفر یافت در هفتصد و پنج هجری گنگ
سلطان از امرای دواخان بانتقام علی بیگ از حد ملتان بگذشت و قصد سوالک کرد غازی ملک بسر راه او شتافت شکست
لشکریانش از تعب راه بجان رسیدند پیاده به فرار رفتند غازی ملک تعاقب کرده گنگ را بفرمان سلطان زیر پای فیل هلاک ساخت
بار دیگر سپاه مغول از بیم سلطان بهند نتوانستند آمد و در اوایل هفت صد و شش هجری ملک کافور خواجه سرا را که معشوق او بود
با امرای نامدار بفتح ولایت دکن فرستاد و سراپرده سرخ که مخصوص شاهان بود باو داد و امر فرمود که خواجه حاجی نایب عرض ممالک
با صد هزار سوار و عین الملک والی مالوه و الپ خان حاکم گجرات باو بپیوندند و ملک نایب چون بدکن رسید رامدیو صاحب دیوگده
پسر خود بر کل دیو را در قلعه گذاشت و بخدمت او آمد ملک نایب او را با خود گرفت و بدهلی بازگشت سلطان چون ابتدای سلطنت خود
که از مال او نهب انداخت که در عهد جلال الدین خلجی از رامدیو گرفته بود و او را نواخت و رای رایان لقب نهاد و چتر سفید که خاصه سلاطین بود
بوی داد و یک لک تنگه طلا انعام فرمود و رامدیو بدیوگده بازگردانید در این سال قلعه جالور بسعی ملازمان سلطان مفتوح شد و در هفت
صد و نه هجری سلطان ملک نایب کافور و خواجه حاجی نایب عرض را بسمت ورنگل فرستاد و امر کرد در آن سفر هر جا که اسپی سقط
شود اسپی بهتر از آن باو دهند ملک باین روش بدکن نهاد و رامدیو از دیوگده باو پیوست لدر دیو صاحب ورنگل در قلعه متحصن شده و
عاجز گشته و شش صد فیل و هفت هزار اسپ و بسیاری از زر و جواهر داد و تاج و خراج پذیرفت نایب بازگشت در هفت صد و ده هجری
ملک نایب به سنجر و نیوسمن بمعبر شتافت و بسیاری از کرناتک گرفت و فتحهای بر این غنیمت یافت و در اقاصی کرناتک که هرگز صیت اسلام در آنجا
نرسیده بود مسجدی مقصر ساخت و بانگ محمدی گفت و خطبه بنام سلطان خواند آن مسجد اکنون در بیت بندر رامیشر موجود است ذکر آن
سابقاً در ضمن احوال بیجانگر گذشت بالجمله چون ملک نایب بعد از فتح کرناتک در هفتصد و پانزده هجری بدهلی آمد و شش صد و دوازده
فیل و هشت هزار اسپ و شش هزار من طلا بسنگ دکن و صندوقهای جواهر پیشکش سلطان کرد سلطان بسیاری از آن بامرای و
علما و مشایخ بخشید و دیگر طلاها را پیش خود بگداخت و سکه و خطبه بنام خود زد و علمای خواند پس از آن دولت سلطان روی براجع
نهاد و شیفته ملک نایب گشت و در هفت صد و دوازده سنگل دیو که بعد از فوت پدرش رامدیو والی دیوگده شده بود نافرمانی آغاز کرد
و ملک نایب بموجب امر سلطان بدکن شتافت و سنگل دیو را بگرفت و بکشت و آن ملک صافی ساخت و بازگشت و بخدمت سلطان
آمد و پیش از پیش در مزاجش تصرف کرد و بسلطان گفت که پسر تو خضر خان و شادی خان باتفاق مادر خود ملکه جهان و خال خود الپ خان
صاحب گجرات قصد قتل تو دارند سلطان باور کرد خضر خان و شادی خان را که ولیعهد بودند بقلعه گوالیار حبس نمود و ملکه جهان را بدهلی فرستاد
و ملک نایب را بقتل او فرمان داد و ملک نایب او را بدرگاه خواند و بکشت و کمال الدین را بفرستاد تا نظام الدین برادر الپ خان
را که والی جونپور بود بقتل رسانید لشکریان الپ خان که در گجرات بودند بغی آغاز کردند سلطان باشاره ملک نایب سید کمال الدین
را حکومت گجرات داد گجراتیان او را بگرفتند و بکشتند و همچنین والی چتور عصیان ورزید سلطان از استماع این اخبار بیمار شده و در ششم
شوال سنه ۱۶ هفت صد و شانزده هجری درگذشت گویند که ملک نایب او را مسموم ساخت و او ملکی ضابط و عابد و متقی بود و اول کسیست
که عماری بر پشت فیل نهاد امیر خسرو گوید بیت کسی در شاهی و در وانگه سواری جز او ننهاد بر فیلان عماری گویند هفتاد هزار
کس از ارباب خدمت داشت و از ایشان هفت هزار کس ارباب معمار و بیلدار بودند که در سفر ملازم سرکار بودند و از مشایخ کبار

در عهد او نظام الدین اولیا در دهلی و شیخ علاء الدین نبیرهٔ شیخ فرید شکر گنج در اجودهن و شیخ رکن الدین نبیرهٔ شیخ بهاء الدین ذکریا در
ملتان بر مسند ارشاد متمکن بودند و از شعرا امیر خسرو دهلوی و از اطبا بدر الدین دمشقی معاصر او بودند گویند بدر الدین دمشقی در طبابت
مهارتی تمام داشت که اگر بول چند جانور در شیشه کرده نزد او بردندی گفتی که بول فلان جانور است بالجمله چون علاء الدین خلجی در گذشت
ملک نایب کافور خواجه سرا که از الملک بوده باتفاق امرا و اعیان مملکت شهاب الدین عمر بن علاء الدین خلجی را که هفت ساله بود بر تخت
نشاندند و خضر خان و شادی خان را میل کشید و با وجود یگانگی با مادر شهاب الدین که زوجهٔ علاء الدین خلجی بود نیز خواست و جز نام سلطنت بر شهاب الدین
نگذاشت و مبارک خان بن علاء الدین را حبس کرد و بعد از سی و پنج روز از فوت سلطان علاء الدین خلجی باربکان که حرس است ملک را در حرم
سرای ملک نایب رسیده کشتند ملک نایب را بکشتند و مبارک خان را از حبس بر آورده بر تخت نشاندند سلطان مبارک شاه خلجی در محرم
سنهٔ هفتصد و هفده هجری بر تخت نشست و بر حسن نامی که پهلوان گجرات بود عاشق شد و اقبال ملک نایب باو بخشید و خسرو خان خطاب
داد و وزیر ساخت و در هفتصد و هفده هجری بر هالدیو داماد رامدیو والی دیوگده بغی کرد سلطان بدکن شتافت و او را بگرفت و پوست بکند
و آنجا مسجدی بنا نهاد و بدهلی بازگشت و بشرب خمر پرداخت و اعمال نکوهیده پیش گرفت و بموجب بعضی از امرا را بکشت و اکثر خود را
بلباس زنان آراستی و در مجمع حاضر آمدی و لولیان و مسخرگان را امر فرمودی که تا بر کوشک هزار ستون عریان شده بایستادندی و بر امرای
کبار بول کردندی بالجمله حسام الدین برادر خسرو خان را بحکومت گجرات فرستاد و او آنجا رفت و بغی کرد و امرای گجرات او را بگرفتند و بدرگاه
فرستادند سلطان گناهش ببخشید و ملک وحید الدین قریشی را بحکومت گجرات داد و ملک مالک لکنی حاکم دیوگده باشارهٔ خسرو خان که
بتسخیر رفته بود در دکن مخالفت آغاز نهاد سلطان لشکری عظیم بفرستاد و او را بدست آورده گوش و بینی او ببرید خسرو خان متوهم شده
بغی آشکارا کرد و او را هم بگرفت و بر پالکی نشانده بدرگاه حضور فرستادند و در هر منزل حمالان تازه پالکی او را سبک قیدند بر بین [illegible] و در هفت روز
از دکن بدهلی رسید و زار زار پیش سلطان بگریست و گفت که امرا بر من حسد بردند و مرا به بغی نسبت کردند سلطان باور کرد و اعتبارش
افزود و خسرو خان بیست هزار مردم از قوم خویش جمع آورده قصد قتل سلطان کرد و ضیاء الدین صدر جهان سلطان را آگاهی داد و سلطان
باور نکرد خسرو خان امر کرد با شبی طایفه از موافقان او بکوشک هزار ستون او در آمدند و ضیاء الدین را که کلید حرم با او بود بکشتند و روی
بسلطان نهادند سلطان خسرو خان را در بر داشت و خفته بود بیدار شد و گفت که اینچه غوغاست خسرو خان گفت که اسپان طویله
رها شده اند سلطان باور کرد و چون دید که قصد او دارند خواست که خود را بحرم سرا افگند خسرو خان از پی در رسید و موی سرش
بگرفت سلطان برسم عادت او را بزیر افگند خسرو خان موی او را در سر داشت تا آنکه مخالفان در رسیدند و سلطان را بکشتند و سرش
از بام هزار ستون بزیر افگندند و مردم آن حال بدیدند و بگریختند حسام الدین برادر خسرو خان بحرم سرای سلطان رفت پسران
علاء الدین خلجی که خورد سال بودند همه را بقتل رسانیدند و آنچه خواست با اهل حرم کرد و در ربیع الاول سنه هفتصد و بیست و یک سال
هجری روزگار خلجیان سپری گشت خسرو خان خود را ناصر الدین خسرو خان خواند و بر تخت نشست و حرم های سلطان را در میان
برادران خود قسمت کرد و زن مبارک شاه را بنکاح خود در آورد و چون اکثر برادران او هندو بودند رسم بت پرستی شیوع یافت و
امرای بزرگ سلطان علاء الدین را چون عین الملک والی دکن و ملک فخر الدین جونا ابن غازی ملک حاکم پنجاب
پیشین تخت خود بر پای داشت پس از چند روز ملک فخر الدین جونا بگریخت و نزد پدر خود غازی ملک بدیالپور رفت غازی ملک

لشکر جمع آورد و اکثر امرا که با خسرو شاه در باطن مخالفت داشتند با غازی ملک در ساختند غازی ملک آنکافر نعمت را مع برادر او
حسام الدین بعد از رزمهای صعب در سلخ رجب سنه هفت صد و بیست و یک هجری بقتل رسانید و دیگر روز غازی ملک بدهلی
رفت و چون بکوشک هزار ستون رسید بر زوال خاندان علاء الدین خلجی بگریست و گفت که من یکی از بندگان این درگاهم اگر کسی از
اولاد جلال الدین باشد بیارید تا بر تخت بنشانیم و اگر کسی از ایشان نمانده هر کرا خواهید بسلطنت برگزینید تا اطاعت او کنم امرا گفتند که
کسی از ایشان نمانده و سلطنت حق تو است و بزور غازی ملک بر تخت بنشست و خود را **غیاث الدین تغلق شاه** خواند و او از غلامان
سلطان غیاث الدین بلبن بود پدرش تغلق شاه نام داشت بالجمله تغلق شاه ملکی حلیم و کریم و عادل بود نماز پنجگانه بجماعت گذاردی
و از صبح تا شام بدیوان نشستی و به بنای عمارت سری عظیم داشتی تغلق آباد در نزدیکی دهلی آراسته او بود و امیر خسرو دهلوی تغلق نامه
بنام او نظم کرده و در بدو دولت پسر بزرگ خود ملک فخر الدین جونا را ولیعهد ساخت و الف خان لقب نهاد و در هفت صد و بیست و دو
هجری الف خان را با لشکری عظیم به تلنگ فرستاد لدر دیو صاحب ورنگل رزمی صعب کرده منهزم گشته بار ورنگل متحصن شد الف خان
بمحاصره پرداخت و از طول مدت محاصره در لشکر وبا افتاد و دیگر خواجه عبید که از اعیان بود بهتان رسیده آوازه در افگند که سلطان
تغلق شاه در گذشت از شنیدن این خبر الف خان سراسیمه گشته بدیوگده رفت و بدهلی شتافت تغلق شاه بفرمود تا خواجه عبید را بردار کردند
نقل است عبید بلطف طبع موصوف بوده وقتی که در دهلی بخانقاه شیخ نظام الدین اولیا رفت یکی از مریدان شیخ از مرض بواسیر
شکایت کرد شیخ مسواک میکرد همان مسواک را بوی داد و فرمود که از این مسواک کن که مرض زائل شود مرد رفت و خواست که بآن مسواک کند عبید گفت که
بواسیر را از مسواک کردن چه نفع شیخ مسواک را از ان تو داده است که بمحل مخصوص خود فرستی مرد باور کرد پس از چند روز مرض زائل شد
نزد شیخ رفت و حال بازگفت شیخ متغیر شد و فرمود اگر عبید مسواک در تو کرد من بر سلطان وزان کردم پس چنان شد که گفته بود بالجمله
سلطان دیگر بار الف خان را بتسخیر ورنگل فرستاد و او برفت و حصار بندر را که در تصرف لدر دیو والی ورنگل بود بگشود و به ورنگل فتح ساخت
و لدر دیو را با فرزندان اسیر ساخته در دهلی فرستاد و از همان راه بحاجی گذشته و از انجا والی بنکش گرفت بدهلی بازگشت و سلطان
تغلق شاه در هفت صد و بیست و چهار هجری متوجه بنگاله شد و الف خان را به نیابت در دهلی گذاشت ناصر الدین بقراخان ابن
سلطان غیاث الدین بلبن پدر سلطان معز الدین کیقباد که در عهد خلجیان اطاعت ایشان میکرد و بدستور حکومت لکهنوتی داشت
بخدمت آمد و سلطان او را چتر داد و لکهنوتی باو بازگذاشت چنانچه در ضمن بنگاله گذشت و قیصر خوانده خود تاتارخان را بحکومت
ستارگانون و تربهت با احمد خان داد و بایلغار متوجه دهلی شد الف خان حکم فرمود تا در سه روز نجد و شهر بسه کروهی تغلق آباد کوشکی
ساختند تغلق شاه در رسید و آنجا فرود آمد الف خان بخدمت پدر پیوست تغلق شاه طعام خواست چون سفره برداشتند الف خان دست
ناشسته از خانه بیرون آمد ناگاه سقف خانه بیفتاد و تغلق شاه در ربیع الاول سنه هفت صد و بیست و پنج هجری با پنج تن هلاک شد و گفته اند
که الف خان بقصد پدر آن کوشک از طلسم بنا نهاده بود چون خود بیرون آمد طلسم را بشکست و پدر را هلاک کرد اما آنچه بتحقیق پیوسته است
که چون سلطان از شیخ نظام الدین اولیا رنجیدگی داشت بعد نزول در ان منزل بشیخ پیغام داد که هرگاه من داخل دهلی شوم
شیخ از دهلی بیرون رود شیخ فرمود که هنوز دهلی دور است و این لفظ در میان اهل هند مشهور است بالجمله تغلق شاه در دهلی نرسیده
هلاک گشت و بعد از وی پسرش ملک فخر الدین جونا که الف خان خطاب داشت بر تخت نشست و خود را سلطان محمد شاه بن

تغلق شاه خوانده و در روز جلوس چندان زر و سیم بر اهالی شهر نثار کرد که فقرا و مساکین تا آخر عمر محتاج نگشتند و او بادشاهی عالی همت
بود و در تسخیر سلطنت هفت اقلیم فکر و سودا در سر داشت و اگر اسلام مورد ثابتی نبودی دعوی الوهیت کردی گویند در اخبار املا مهارت تمام داشت و
عالم متبحر و شاعر کامل بود هر چه یکبار شنیدی بیاد داشتی و هرگز نماز قضا نکردی و ضعیفان را وظائف مقرر کردی و با این همه در خونریزی مبالغه
کردی و از بریدن دست و پا و بینی و گوش و در زیر پای فیل انگندن و بردار کشیدن و پوست کندن و دو پاره کردن و بعضی اعضای انسان
را بمیخ کوب کوفتن و این همه به اندک جریمه از قوه بفعل می آورد و پدر حاجی از نادمان او بوده وقتی شاعری قصیده گفت و مطلع آنرا خواند
سلطان گفت بس کن که طاقت صلهٔ تمام ندارم پس بقدر سود تا چندان زر و سیم بر او افشاندند که زیر آن پنهان گشت و همچنین دیگری را هفتاد
لکه تنگه عنایت فرمود و در آنجا عرف از تنگه سکه نقره است که یک تنگه نیم روپیه باشد پس هشتاد لکه تنگه نقره چهل هزار روپیه بود بالجمله سلطان محمد شاه
چون بر تخت نشست همدران آوان ناصرالدین بغراخان صاحب لکهنوتی در گذشت سلطان به آن ملک حاکم فرستاد و ابن عم خود ملک
فیروز را رخصت را باربک ساخت و احمد ایاز را خواجه جهان لقب نهاد و بحکومت گجرات فرستاد و ملک مقبول را که عماد الملک خوانده وزیر ساخت
چون سلطان در علم تواریخ و حکمت و معقولات مهارت تمام داشت میخواست که ضوابط سلاطین سلف را یکسو نهاده در سیاست و
دیگر قواعد ضابطهٔ جدید اختراع گرداند و احکام مجدد احداث نماید و ضوابط سلاطین سابق را منسوخ گرداند چون احکام او خلاف قرارداد
سلاطین سلف بود موجب تنفر عام میشد و خللهای عظیم در ملک راه می یافت ایضاً خراج ولایت دوآبه را که یکی بده فرازداد از این امر
زراعت معطل ماند و خرابی رو داد بالجمله در هفتصد و بیست و هفت هجری ترمشیرین خان والی ماوراءالنهر از ملتان تا حدود دهلی غارت
کرد سلطان در شهر دهلی متحصن شد و بسیاری از جواهر و زر فرستاد او از دهلی خوشنود شده برخاست حدود دهلی را غارت کرده بملک خویش
بازگشت صنابر الی بمقتضای خواهش بزرگان زمان این حکایت را در تاریخ خود ذکر نکرده بالجمله سلطان محمد شاه بن تغلق شاه بعد مراجعت
ترمشیرین خان لشکرها بضبط ولایت دکن فرستاد و آن ملک را تا دریای عمان صافی ساخت امیر نوروز داماد ترمشیرین خان با بسیاری
از نوازش امرای خفیا با و پناه آورده سلطان مغرور شد و عزم تسخیر هفت اقلیم کرد و آنچه بخزانه داشت بسپاه داد و لشکری انبوه فراهم آورده
سه لکه و هفتاد هزار سوار را مرسوم داد و خواهرزادهٔ خود خسرو ملک را امر فرمود که از راه کوهستان هماچال که مابین هند و ریاست چین است
بتسخیر چین و ماچین و ختا جنبش باهتمام تمام و هوشیاری بلا کلام بردارند و خود متوجه نگرکوت شد و در سنه هفتصد و سی و هفت هجری قهراً قهراً انگشود و خسرو
ملک در کوهستان هماچال در آمد قهراً قهراً مسخر ساخت و بحدود چین رسید سلطان آنجا بر زم خسرو ملک پیش آمد خسرو ملک طاقت رزم نداشت
برگشت اهالی کوهستان راه بر و گرفتند خسرو ملک با بسیاری از سپاه از بی قوتی در آن ممالک در گذشت و اندکی گریخته بسلامت بدهلی
رسیدند سلطان در غضب شد و تمام ایشان را بقتل رسانید و دیگر از جمله کارهای او یکی آن بود که دیوگده را اوسط مملکت دانسته
دار الملک ساخت و دولت آباد نام نهاد و دهلی را خراب و ویران ساخت و متوطنان آنجا را امر فرمود که بدولت آباد روند و خرج
راه و بهای خانهٔ هر یک را از خزانه داد و دیگر اراده کرد که عراق و خراسان را تسخیر سازد و چون خزانه باین اراده وفا نمیکرد امر فرمود
تا مس را مانند زر و سیم و نقره سکه زده رواج دهند چون دید که حکم پیش نمیرود و پس فرمان داد که هر کسی که سکه مس داشته باشد بخزانه آورد
عوض آن سکه زر و نقره بستاند مردم اطراف عوض مس زر و نقره از خزانه بردند و خزانه خالی گشت امرا در هر گوشه باغی گشته فساد در
مملکت برخاست سلطان بملتان رفت و بدو آبه پنجاب نشتافت در آن ایام از رعایای دو آبه مال و جهات که شد طلب بکردند

رعایا آتش در خانه ها و زراعت زده و بگریختند سلطان برنجید و امر کرد که دران مملکت ده رهگذار ندهند چندین هزار کس از رعایا بکشت و بدهلی آمد
و هر که آنجا باقی مانده بود بدولت آباد فرستاد و بقنوج آمد و از رعایا عالم عالم را بقتل رسانید و بسرهنت شتافت و خلقی کثیر را بکشت در خلال
این احوال ملک فخر الدین سلاح دار در بنگاله قدرخان را بکشت و بران دیار استیلا یافت سلطان خواست که به بنگاله رود و سید حسین والی
معبر بغی آغاز نهاد و سلطان بدولت آباد شد و اعتماد الملک را به معبر فرستاد و بر سید حسین ظفر یافت و بازگشت و سلطان بقلع و قمع ساهوی
افغان که در حدود ملتان بغی می ورزید متوجه شد و درآن سال قحطی عظیم افتاد و ساهوی ملک بهزاد والی ملتان را بکشت و بافغانستان
بگریخت چون قحط بود مالی وافر از خزانه برباد داد و بزراعت امر فرمود و ایلچی بمصر فرستاد تا از خلیفه عباسی منشور سلطنت بیارد ایلچی بمصر رفت
و در هفت صد و چهل و چهار هجری ایلچی سلطان با ایلچیان مصر در آمد سلطان به استقبال شتافت و قدمی چند در رکاب ایلچی رفت و
منشور بگرفت و خلعت خلیفه بپوشید و عریضه بخلیفه نوشت و ایلچی مصر را با تحف و هدایا رخصت کرد و دران سال کیسا پسر لدرو که در حدود
درنگل سری برد باتفاق بلال دیو که اعظم رایان کرناتک بود مخالفت آغاز نهاد و عماد الملک حاکم کرناتک بگریخت و بدولت آباد
آمد و درآن زمان کرناتک و دهور سمند که در تصرف مسلمانان بود بگرفتند و در هفت صد و چهل و پنج هجری سلطان از ملتان بدولت آباد
آمد و بدهلی بازگشت و دران سال اهالی نواح دهلی از قحط بجان رسیدند و بسیاری از ایشان به بنگاله گریختند و در هفت صد و چهل و
شش هجری علیشاه خواهرزاده ظفرخان که از امرای سلطان علاء الدین بود از دولت آباد بتحصیل مال بگلبرگه رفت و آنجا را
خالی دیده باتفاق امرای صده چون حسن کانگویه و دیگران رایت بغی برافراشت قتلغ خان والی دولت آباد او را منهزم ساخت
و هم دران سال عین الملک حاکم اوده متوهم شده بغی کرد سلطان بقمع او جزم شد و عین الملک گرفتار گشت سلطان در بهرائچ رفت و
مزار سالار مسعود غازی را که در پانصد و پنجاه و هفت هجری در معرکه کفار شهادت یافته بود زیارت کرد و بدهلی بازگشت و قتلغ خان والی
دکن را که حوض قتلغ در دولت آباد از آثار اوست بدهلی خواند و برادرش نظام الملک عالم الدین را که حاکم بهرائچ بود بدولت آباد
فرستاد و عزیز خمار را که از اراذل بود بحکومت خواند و ایالت مالوه داد و همچنین بسیاری از دونان را بامارت رسانید آنها ظلم پیش
گرفتند ملک خراب شد و امرایان صده گجرات بغی آغاز نهادند سلطان متوجه گجرات شد قتلغ خان بسلطان پیغام داد که حرکت
سلطان به فتنه چنین مناسب نیست سلطان التفاتی نکرد و در هفت صد و چهل و هشت هجری متوجه گجرات گردید در راه شنید
عزیز خمار والی مالوه عزم رزم مخالفان کرد و بگجرات رفت و در معرکه بقتل رسید غضب بر سلطان مستولی گشت و در سرعت نمود
امیران صده با مقدمه سپاه سلطان رزم کرده بهزیمت رفتند سلطان به بهروچ آمد و هر کرا یافت که دران فتنه فی الجمله دخلی داشته بود
بقتل رسانید و قاعده کربال که بچوب گدره مشهور است بگرفت و به عالم الملک حاکم دولت آباد نوشت که امیران صده حضرت را بدکن
فرستد عالم الملک حسام الدین و اسماعیل و شیخ حسن کانگویه وغیره را که در گلبرگه و آنجا و در اقطاع داشتند با جمیع احمد لاچین که
از خویشان امیر خسرو دهلوی و امرای سلطان بود روانه گجرات ساخت و امرای صده بحدود گجرات رسیدند و از سلطان متوهم شده
باتفاق احمد لاچین را کشتند چنانچه سابقا در ضمن اخبار سلاطین دکن و امرای صده باغی گذشت ضیاء برنی گوید دران
او آن سلطان مرا گفت که مملکت را امراض متضاده پدید آمد اگر یکی را علاج کنم دیگری غالب آید چاره چیست گفتم سلطان چنین
را اگر چنین جای دست دادی پسر و یا برادر خود را که لایق سلطنت بودی بر تخت نشاندندی و یا افغانی که موجب نفرت خلق باشد

ترک کردندی سلطان گفت چنین است لیکن چنان فرزندی ندارم که جانشین تواند بود و ترک ریاست نمیتوانم کرد هرچه خواهد گو شود
پس متوجه گنج شد و از آنجا به سیوستان شتافت امیر فرغن والی ماوراء النهر که با سلطان دوستی داشت اکنون مغل را پانچهزار سوار مدد داد و فرستاد
وایشان در حدود سند بخدمت پیوستند سلطان بیمار شد و در بست و یکم محرم هفتصد و پنجاه و دو هجری درگذشت مدت ملکش بست و هفت
سال محمد بن صدر الدین نشاتین الابس را ایام او نوشته و بعد از و ابن عمش ملک فیروز مالک ابن سالار رجب که برادر تغلق شاه بود و بزهد و
ورع و انصاف داشت اهالی هند او را اولیا شمارند و در ماه رجب روزه گیرند و علم بندند بالجمله ملک فیروز بن رجب در بست و سوم محرم در
هفتصد و پنجاه و دو هجری در سند بر تخت نشست و بسلطان فیروز شاه مخاطب گشت و او ملکی عادل و باذل بوده و سلطان بشکار رغبتی
عظیم داشته دران بادیه رسید در دهلی محمد آباد الملقب بخواجه جهان که از خویشان سلطان محمد تغلق شاه نایب دهلی بود پسری
شش ساله را پسر سلطان محمد خوانده و غیاث الدین لقب نهاد و بسلطنت نشانید سلطان فیروز شاه بدهلی رسید و خواجه و تابعان
سرها برهنه کرده و دستارها در گردن افگندند و بخدمت فیروز شاه آمدند فیروز شاه ایشان را در قلعه هانسی بند کرد و در رجب آن سال در
دهلی بر تخت نشست در هفتصد و پنجاه و سه هجری بکوه سرمور رفت و زمینداران آنجا را مطیع ساخت و در هفتصد و پنجاه و چهار هجری
بقلع و قمع شمس الدین بهکره والی بنگاله که تا حدود بنارس ضبط کرده بود روی به بنگاله نهاد بهکره در اکداله متحصن شد و بعد از رزم منهزم
رفت سلطان بازگشت و در هفتصد و پنجاه و پنج هجری آنجا حصار فیروزی تعمیر نمود و دران سال ابو الحاکم بامر الله خلیفه مصر منشور سلطنت
و خلعت بهر او فرستاد و در نامه سفارش علاء الدین حسن کانگو یعنی صاحب دکن مندرج بود و درین سال شمس الدین بهکره درگذشت
و پسرش اسکندر جانشین شد سلطان به بنگاله شتافت و شیخ زاده نظامی از خلیفه مصر خلعت بسلطان رسانید و اعظم الملک لقب یافت
سلطان برشکال در ظفرآباد بسر برد و آنجا شهر جونپور بنا نهاد و آن سابقاً در ضمن احوال جونپور گذشت بالجمله سلطان به پنبوه رسید
سکندر در اکداله متحصن گردید و آخر الامر پیشکش داد سلطان بجاجنگر شتافت راجه آنجا به تلنگ گریخت سلطان در هفتصد و شصت و
دو هجری بدهلی مراجعت نهاد و سرهند که داخل سامانه بود جدا کرد و بنگرکوت شتافت راجه آنجا بعد از رزم اطاعت کرد سلطان نگرکوت
را محمد آباد نام نهاد و بتخانه های آنجا را خراب ساخت و مساجد و خوانق بنا نهاد و بسند شد والی آنجا جام بابی در قلعه متحصن گردید
سلطان بمحاصره مشغول گشت و چون برشکال در رسید بگجرات شتافت و ظفر خان را بعد از وی پسرش دریاخان را ایالت گجرات داد و
دیگر بار قصد سند کرد و جام امان خواست و سلطان او را بدهلی آورد و بدستور ایالت سند بداد و ملک نظام فرح را فرحت الملک
خطاب داد و بحکومت گجرات فرستاد و در هفتصد و هفتاد و نه هجری زمینداران اتاوه باغی شدند سلطان خویش متوجه ایشان شد
و بسیاری را بکشت و در هفتصد و هشتاد و یک بسامانه رفت و در هفتصد و هشتاد و دو بعزم گوشمالی قوم کتهر متوجه شد و بسی را بکشت
و ملک داود افغان را در سنبهل گذاشت و بدهلی بازگشت و تا هفتصد و هشتاد و هفت هجری هر سال بشکار سنبهل میرفت آخرین
نوبت در حدود بداون حصاری بنا نهاد و فیروز پور نام کرد و ظرفا آخرین پور گفتندی چه پس ازان سلطان توفیق بنای شهر
نیافت درین ضمن ضعف پیری برو غلبه کرد و از سواری باز ماند خان جهان وزیر بر دولتش مستولی شد چون سلطان را طاقت
سواری نماند فرمود عنکبوتان را گرفته در خریطه نگاه داشتند تا گرسنه شدندی آن مگسان را در خانه شکار کردی بالجمله سلطان
فیروز شاه در آخر وقت محمد خان را ناصر الدین محمد شاه لقب نهاد و بر تخت نشاند و عزلت گزید سلطان ناصر الدین بن فیروز شاه

در هفت صد و هشتاد و نه هجری بادشاه شد و امر کرد که بنام او و پدر خطبه خواندند و بسر پور رفت و آنجا بشنید که فرحت الملک باتفاق
امیران صده گجرات سکندر خان را که به تغیری او حاکم گجرات شده بود سیر رفت به قتل رسانید و محمد شاه بدهلی بازگشت و آنخبر ناشنیده انگاشت
و امرای خود را بدولت رسانید و آزامیران بدرحسابی نگرفت ملک بهاؤالدین وغیره امرای فیروزشاهی با غلامان فیروزشاهی
ساخته فساد و آغاز نهادند محمد شاه بر ایشان ظفر یافت مخالفان سلطان فیروز شاه را که از غایت ضعف طاقت نداشت بر پالکی کشانیده
بیرون آوردند لشکریان چون علم فیروزشاهی دیدند گمان بردند که باختیار آمده لاجرم از محمد شاه جدا گشته بخدمت آمدند محمد شاه بکر بخت
و بسر نمور پور رفت امرای عاصی **غیاث الدین تغلق شاه** بن فتحخان بن فیروز شاه را بر تخت نشاندند تغلق شاه دوستان
محمد شاه را بقتل رسانید و در سیزدهم رمضان سنه هفت صد و نود هجری سلطان فیروز شاه که عمرش از نود درهم متجاوز بود درگذشت وفات
فیروز تاریخ اوست و او بادشاهی فاضل و عادل بوده بنای عمارت سرای عظیم داشته در مدت ملک خویش که سی و هشت سال و چند
ماه بود پنجاه چهار وچهل مسجد و سی مدرسه و بست خانقاه و صد کوشک و دو صد رباط و سی شهر و سی قلعه و صد حوض و پنج دارالشفا و
یک شکارگاه و صد مقبره و ده حمام و ده منار و صد و پنجاه چاه که از انجمله یک منار از سنگ در غایت ارتفاع که مردم آنرا لاٹ فیروز شاه
گویند اکنون در شاهجهان آباد موجود است و همچنین یکپاره سنگ در کوٹله فیروز شاه تعمیر خضر نموده و صد پل و صد باغ احداث کرده صاحب
تاریخ فیروز شاهی بنام وی نوشته بالجمله بعد از وفات او غیاث الدین تغلق شاه استقلال یافت و بعد از و ابوبکر شاه بن ظفرخان بن فیروز شاه
بر تخت نشست امیران صده سامانه مخالفت آغاز نهادند و حاکم آنجا را بکشتند و سرش نزد محمد شاه بنگرکوٹ فرستادند محمد شاه بسامانه
آمد و بر تخت نشست و بکر لشکر بدهلی کشید و منهزم گشت و آخر غالب آمد و ابوبکر شاه را گرفت و بقتل رسانید و غلامان فیروزشاهی را
که سر لحظه فتنه می انگیختند همه را بکشت و اعظم همایون ظفرخان را بحکومت گجرات و دلاورخان را بمالوه و نصرالملک را امیرالامرای
خضرخان لقب نهاد و بملتان فرستاد و بعد از و پسرش همایون شاه المخاطب بسکندر شاه و بعد از و برادرش ناصرالدین محمود شاه بن
سلطان فیروز شاه بر تخت نشست و در بدو سلطنت او در هندوستان هرج و مرج اتفاق افتاد چه سعادت خان باربکی نصرتخان
بن فتحخان بن فیروز شاه را بسلطنت برداشت و ناصرالدین نصرت شاه خواند و در فیروزآباد بر تخت نشاند میان این هر دو بادشاه
سه سال مخالفت امتداد کشید تا آنکه در محرم سنه هشت صد و یک هجری امیر صاحب قران شاه تیمور گورکان روی بهند نهاد و
اقبالخان باتفاق محمود شاه در ظاهر دهلی رزمی صعب کرد و منهزم بیرون شتافت و محمود شاه بگجرات گریخت و دهلی خراب گشت چنانچه
ازین قضایا در ضمن احوال صاحبقران در اقلیم ششم بیاید بالجمله صاحب قران بازگشت و سخا کوکر را که از عهد تغلق شاه در لاهور
علم بغی افراخته بود بقتل رسانید حکومت لاهور و دیبالپور بخضرخان داد و نصرت خان که در میان دو آبه بسر می برد بفیروزآباد آمد
و بر دهلی که خراب شده بود استیلا یافت اقبال خان متوجه دهلی شد نصرت شاه بمیوات گریخت اقبال خان در دهلی مستقل گشت
و امرای کبار در هر گوشه لوای انا ولا غیری برداشتند اعظم همایون در گجرات و دلاورخان در مالوه ملک الشرق در جونپور و اوده و قنوج و کوره
خضرخان در لاهور و دیبالپور و غالب خان در سامانه و شمس خان در بیانه و محمد خان در کالپی و مهوبه بسلطنت رسیدند و میانه ایشان
مخالفت بوده و در هشت صد و چهار هجری ناصرالدین محمود شاه که بگجرات رفته بود و از والی آنجا رنجیده بمالوه شتافته بود بدهلی آمد اقبالخان
نام سلطنت بر او نهاد و بالآخر سلطان از او رنجیده پیش سلطان ابراهیم شرقی رفت و از و نیز رنجیده بقنوج آمد و گماشته ابراهیم شرقی را

از انجا برآمد و استیلا یافت و بران اکتفا کرد و در هشت صد و هفت هجری اقبالخان سامانه بگرفت و بهرام خان والی آنجا با آن نزد او آمد
و بقتل رسید اقبال خان قصد پنجاب کرد و خضر خان با او رزم نمود و ظفر یافت و اقبال خان بقتل رسید و دولتخان و اختیار خان از امرای
اقبال خان که در دهلی بودند محمود شاه را از قنوج طلبداشته بسلطنت برداشتند محمود شاه در هشت صد و یازده هجری لشکر بحصار فیروزه کشیده
از گماشته خضر خان پیشکش گرفته بازگشت خضر خان بانتقام متوجه دهلی شد و محمود شاه را در فیروز آباد محاصره کرد و بی نیل مقصود بازگشت و در
هشت صد و چهارده هجری دیگر بار متوجه دهلی شد اختیار خان و ادریس خان از امرای سلطان باو پیوستند محمود شاه بقلعه سیری متحصن شد
و دران دیار قحط افتاد و خضر خان بملتان بازگشت و محمود شاه در ذیقعده سنه هشت صد و یازده هجری درگذشت و دولت ترکان که
غلامان و غلامزادگان سلطان شهاب الدین محمد شام غوری بودند سپری گشت و بعد ازان امرای دهلی دولت خان لودی را
بران سلطنت برداشتند و سکه و خطبه بنام او کردند و ملک ادریس و مبارز خان از خضر خان جدا شده بدولت خان پیوستند خضر خان
در ذیحجه سنه هشت صد و شانزده هجری در حصار سیری دولتخان را محاصره کرد و در ربیع الاول سنه هشت صد و هفده هجری دولتخان
با آن نزد او آمده و در قلعه محبوس شد رایات عالی خضر خان بن ملک سلطان سلیمان بن ملک مردان دولت سلطنت دهلی رسید
و خطبه بنام شاهرخ میرزا ابن صاحبقران خواند و لفظ شاهی بر نام خود نیفزود و از خود رایات عالی تعبیر نمود و بعضی او را سید دانند ملک
مردان دولت از امرای سلطان فیروز شاه بود و امارت ملتان داشت چون درگذشت پسرش ملک شیخ و بعد از ملک سلیمان
که پسر خوانده پدرش بود بحکومت ملتان رسیدند و پسرش خضر خان بن ملک سلیمان که پسر خوانده پدرش بود چنانچه درین اوراق
گذارش یافت و بر دهلی مستولی شد و بگوالیار و بیانه رفت و از حکام آنجا باج گرفت و بدهلی بازگشت و در هشت صد و بیست و یک هجری
به کتهیر و بداون شتافت و قوام خان و اختیار خان از امرای محمود شاه قصد قتل او کردند او دریافت و بدهلی بازگشت و در هشت صد
و سه هجری ایشان را بکشت و بعد ازو و سال بمیوات شد و قلعه کوهره را خراب کرد و بگوالیار شد و مریض گردید و در جمادی الاول سنه
هشت صد و بیست و چهار هجری درگذشت و بعد ازو پسرش مبارک خان خود را سلطان ابوالفتح معز الدین مبارک شاه خواند و
بموجب وصیت بسلطنت نشست و در محرم سنه هشت صد و بیست و پنج هجری بلاهور رسید و آن شهر را که ویران شده بود آباد ساخت
و ملک حسن را ملک الشرق نام نهاد و حکومت آنجا داد و بدهلی بازگشت جسرت برادر سنگا کهوکهر لاهور را محاصره نمود کاری نساخت
و بکلانور رفت و بکوهستان گریخت و درین سال ملک الشرق از امارت لاهور معزول شده درگذشت و ملک سکندر تحفه که وزیر
بود حکومت لاهور یافت و سرور الملک بوزارت رسید و بملک الشرق مخاطب گشت و سلطان بمالوه رفت و جسرت کهوکهر بار دیگر
بهیم راجه جمو رزم کرد و او را بکشت و با ده هزار سوار کهوکهر نواح لاهور و دیپالپور را غارت کرد و ملک سکندر را از دفع او عاجز آمد و هم درین
سال سلطان هوشنگ والی مالوه گوالیار را محاصره کرد و سلطان مبارک شاه روی باو نهاد هوشنگ پیشکش فرستاد و بازگشت
سلطان بدهلی مراجعت فرمود ملک رجب را بحکومت ملتان فرستاد و بکرات لشکر بمیوات کشید و در محرم سنه هشت صد [illegible] مقبلخان
را حکومت سامانه داد و بگوالیار شتافت و از رای آنجا پیشکش گرفت و بازگشت و درین سال سلطان ابراهیم شرقی صاحب جونپور
لشکر بکالپی برد قادر شاه صاحب کالپی از مبارک شاه استمداد نمود و سلطان مبارک شاه بسلطان ابراهیم در حدود خهره از
تمام روز رزمی صعب کرد و شب هر دو پادشاه بممالک خود ها بازگشتند و در محرم سنه هشت صد و سی و دو هجری ملک رجب

حاکم ملتان درگذشت سلطان بجای او ملک محمود بن ملک حسن را عماد الملک لقب نهاد و بملتان فرستاد و در هشتصد و سی و سه هجری
امیر شیخ علی مغول والی کابل بفرمان میرزا شاهرخ بن امیر تیمور صاحب قران روی بهند نهاد و عماد الملک را در ملتان محاصره کرد سلطان
فتح خان بن سلطان بن سلیمان محمد شاه گجراتی و دیگران را با لشکری عظیم برزم او فرستاد و عماد الملک از قلعه بیرون آمد و قدری
صعب کرد و فتح خان بقتل رسید آنا بعد او عماد الملک ظفر یافت و شیخ علی با معدودی چند بکابل گریخت و در هشتصد و سی و پنج هجری
شیخ علی بانتقام از کابل بلاهور آمد و بگرفت و دو هزار سوار بمحافظت در آن شهر بگذاشت و بازگشت سلطان آن ناحیه را بشمس الملک
عرف ملک سکندر تحفه داد و شمس الملک بلاهور آمد مغولان با آن شهر سپردند و بکابل رفتند سلطان لاهور را بعماد الملک داد ملک اشرف
سرور الملک وزیر برنجید و باتفاق جمعی در رجب سنه هشتصد و سی و هفت هجری سلطان را بقتل رسانیدند و او ملکی عاقل و باذل بوده
و در مدت عمر خود کبیره از وی سر نزد و کسی را دشنام نداد و بعد از وی برادرزاده اش جونا محمد خان بن فرید خان بن رایات اعلی خضر خان که داماد
سلطان شرقی بود و بسعی ملک اشرف وزیر بر تخت نشست و بسلطان محمد شاه مخاطب گشت سلطان محمد جویا عبارت از وی است و در سنه هشتصد
چهل هجری سلطان رو بملتان آورد و بسیاری از مملکت جسرت کهوکهر خراب کرد و بدهلی مراجعت نمود و بعیش پرداخت لاجرم در مملکت
فساد برخاست و اهالی ملتان سر از اطاعت باز زدند ملک بهلول لودی که حاکم سرهند بود بلاهور و دیپالپور استیلا یافت و بغی ورزید
سلطان سپاه بدفع او فرستاد و ملک بهلول بکوهستان گریخت هنگام مراجعت سلطان دیگر بار بر آن مستولی شد سلطان شحنهٔ دهلی
حسام خان را بحرب او فرستاد و ملک بهلول رزم کرد و ظفر یافت حسام خان منهزم بدهلی گریخت بهلول بسلطان پیغام داد اگر حسام خان
را بقتل رسانی اطاعت کنم سلطان حسام خان را بکشت و حمید خان را وزارت داد ملوک اطراف طمع در دهلی کردند سلطان ابراهیم
شرقی والی جونپور بسیاری از مملکتش بگرفت سلطان محمود خلجی والی مالوه در هشتصد و چهل و چهار هجری بعزم تسخیر دهلی تا ده کروهی بر شهر
آمد سلطان محمد شاه ملک بهلول را ابد خویش خواند و او را بدفع محمود خلجی فرستاد و خود از دهلی بیرون آمد بهلول با سلطان محمود خلجی رزم
کرد و محمود خلجی عزم صلح نمود سلطان محمد شاه که از شجاعت بهره نداشت بصلح راضی شد محمود خلجی بمالوه بازگشت بهلول او را تعاقب نمود و مالی
وافر بدست آورد سلطان محمد شاه بهلول را فرزند خواند و خانخانان لقب نهاد و بدفع جسرت کهوکهر فرستاد بهلول را هوای سلطنت در سر
افتاد و با جسرت در ساخت و روی بدهلی نهاد و سلطان محمد شاه متحصن شد تا آنکه در هشتصد و چهل و نه هجری درگذشت و بعد از وی پسرش
سلطان علاء الدین محمد شاه جانشین شد و سایر امرای بجز ملک بهلول بخدمت آمدند و تهنیت گفتند سلطان در هشتصد و پنجاه
هجری متوجه بیانه شد و شنید که سلطان ابراهیم شرقی قصد دهلی کرده با آنکه ثبوت نرسید بدهلی بازگشت و از آن جهت سبکی و خفتی تمام
بحالش راه یافت و در هشتصد و پنجاه و یک هجری به بداؤن رفت و هوای آنجا به پسندید و بجز بداؤن و دهلی و چند پرگنهٔ دیگر در تصرفش
نماند بهلول لشکر بدهلی کشید و بازگشت سلطان باغوای مفسدان حمید خان را که وزیر بود حبس نمود در هشتصد و پنجاه و دو هجری
از دهلی به بداؤن رفت و خواست که حمید خان را بقتل رساند او در یافت و برادران و خویشان خود را آگاهی داد ایشان او را از حبس
بیرون آوردند و بدهلی رفتند و استیلا یافتند حمید خان ملازمان سلطان را از شهر براند ملک بهلول رو بدهلی نهاد حمید خان را بگرفت
و بسلطان نوشت که حمید خان را حبس کردند سلطان گفت پدر من ترا پسر خوانده و تو مرا برادری من به بداؤن قناعت کرده‌ام
این شهر بمن باز گذار و در دیگر امصار هر چه خواهی بکن بهلول شاد شد و نام او را از خطبه بیفکند و در هشتصد و پنجاه و پنج هجری

سکه و خطبه خود خواند و سلطان علاء الدین سالها در بداون بود تا آنکه در هشتصد و هشتاد و سه هجری در گذشت و بداون نیز در تصرف گماشتگان
بهلول آمد بالجمله بعد از قناعت کرسی سلطان علاء الدین بهلول لودی بر تخت نشست و خود را سلطان بهلول خواند آورده اند که جد
بهلول ملک بهرام لودی در خدمت ملک مردان دولت والی ملتان بسر بردی و بعد از و پسرش سلطان شه بن بهرام بملازمت خضرخان
حاکم ملتان گزید و در رزم اقبال خان را بدست خویش بکشت خضرخان او را بنواخت و اسلام خان لقب نهاد و حکومت سرهند داد و ملک کالا
برادر اسلام خان با او بسر میبرد وقتی خانه بر سر زن ملک کالا فرود آمد هلاک شد زن حامله بود شکمش چاک کردند و پسری زنده بیرون آوردند
و بلو نام نهادند بهلول عبارت از وست چون بسن تمیز رسید اسلام خان دختر خود را با و داد و ولیعهد ساخت وقتی بلو بسامانه رسید آنجا درویشی
بود که او را سیدا این گفتندی بخدمتش رفت سید این گفت کیست که ملک دهلی بدو هزار تنگه بخرد بهلول هزار و سه صد تنگه داشت پیش او
نهاد و گفت زیاده برین ندارم سید این قبول کرد و او را بشارت داد و بهلول در هشتصد و پنجاه با سپاه آراسته بدهلی آمد چون حمید خان آنجا
استقلال داشت ناچار شده از بیم او و ترس حمید خان را ضیافت کرد بهلول افغانان را گفت باید که در مجلس او حرکات ابلهانه
کنند ایشان بموجب فرموده عمل کردند بعضی کفش های خود را بر کمر بستند و برخی در طاقهای خانه نهادند حمید خان گفت اینچه عمل است
گفتند برای آنکه کفشهای مایان را دزد نبرد حمید خان بخندید پس چون گل و عطر مجلس آوردند افغانان آنرا بخوردند و پان را با چونه
فرو بردند چون دهان شان بسوخت اضطراب آغاز کردند حمید خان آن طایفه را احمق شمرده دلجمعی کرد و بعد چند روز ملک بهلول نزد
حمید خان شد افغانانی که بر در مانده بودند بهلول را دشنام دادن گرفتند و گفتند که اگر بهلول نوکر حمید خان است ما نیز نوکر حمید خان
هستیم چرا او بدرون رود و ما بیرون باشیم حمید خان آواز ایشان شنیده همه را اندرون خواند افغانان در آمدند و حمید خان را گرفتند
و بند بر پایش نهادند و گفتند نمک ترا خورده ایم لاجرم قصد جانت نمیکنیم بهلول بر دهلی استیلا یافت خطبه و سکه بنام سلطان علاء الدین
خواند و پسر خود بایزید را در دهلی گذاشت و به پنجاب بازگشت چون از سلطان اجازت سلطنت یافت در هشتصد و پنجاه و پنج سکه و خطبه بنام
خود خواند چنانکه گذشت امرای مخالف سلطان محمود شرقی والی جونپور را آوردند شرقی در هشتصد و پنجاه و شش هجری بمحاصره دهلی پرداخت
و بهلول از دیپالپور بدهلی آمد فتح خان امرای محمود شرقی را هزیمت داد و ظفر یافت محمود شرقی بجونپور مراجعت نمود و بهلول بدهلی مستقل گشت
و میان سلطان محمود شرقی و پسرش سلطان حسین شرقی و بهلول مکرر محاربه و مصالحه وقوع یافت اما در رزم هربار ظفر به بهلول بود آخر الامر
ضعف بر سلطنت سلطان حسین شرقی رو نمود و منهزم بجونپور رفت بهلول قصد جونپور کرد و سلطان حسین شرقی به قنوج شد و از آنجا نیز از
بهلول منهزم بجونپور مراجعت نمود و بهلول در قنوج و اتاوه و کالپی متصرف شده بدهلی بازگشت و با لشکری عظیم متوجه جونپور شد سلطان
حسین در هشتصد و نود و یک هجری بگریخت و به تکلیفها بوده اندک ولایتی که در حدود بنگاله داشت قناعت نمود بهلول پسر خود باربکشاه را
بر تخت سلاطین شرقیه نشاند چنانچه در تحت جونپور مرقوم گشت و نبیره خود اعظم همایون بن خواجه بایزید را حکومت کالپی و پسر خود مبارکخان
را کره و مانکپور و برادرزاده خود شیخ محمد فرملی معروف کالا پهار را بهرایچ و جهانخان را بداون تفویض نموده و دهلی و میانه دو آب و پنج آب
به پسر سوم خود نظام خان را داد و او را ولیعهد ساخت و در حدود بانه گشت به هشتصد و نود و چهار رفت از عالم تاریخ فوت او است
و او ملکی صالح و متقی بود و با صلحا و مشایخ صحبت داشتی و با روسای افاغنه برادرانه سلوک کردی و پیش ایشان بر تخت ننشستی و
هرگز طعام خانه نخوردی و بی سپاه خود سوار نشدی هر روز از بهر او طعام از خانه امیری آوردندی و بر اسب ایشان سوار شدی و گفتی

که مرا از سلطنت نامی کافی است و رعایت و حرمت شغل بسیار کردی و ایشان را بر افغانان ترجیح نهادی و جلوس بهلولی باو منسوب
است بعد از وی پسرش نظام خان بر تخت نشست و خود را اسکندر لودی خواند جمعی از امرا خواستند که اعظم همایون بن خواجه بایزید ابن سلطان بهلول
را بسلطنت برگزینند نتوانستند سکندر شاه عیسی خان را که مهتر ایشان بود بگرفت و حبس نمود و متوجه جونپور شد و در راه درویشی با او رسید دستش
بگرفت و گفت ظفر ترا است که سکندر دست از وی باز کشید و درویش گفت فال نیک شمردم بگروه سپاری سلطان سکندر گفت سزاوار آنست
که چون در میان من و مخالف بود ظفر هیچکدام نخواهند بلکه گو هر آنچه صلاح مسلمانان است پیش آید بالجمله چون سکندر شاه لودی بحدود جونپور
رسید برادرش باربکشاه باتفاق برادر دیگر مبارک صاحب کره کالاپهار حاکم سراج روی باو آورد کالاپهار که در شجاعت ثابت بود با فوجی
آراسته بر قلب سکندر شاه تاخت و در رزم صف کرد و اسیر شاه سکندر چون او را دید از اسپ فرود آمد و گفت از من سال بزرگتری خواهم
که مرا بفرزندی قبول کنی کالاپهار منفعل شد و گفت بمکافات این احسان بجز جان دادن نتوان کرد اکنون اسپی مرا ده تا آنچه گفتم از قوه بفعل آورم سلطان
سکندر اسپی باو داد کالاپهار بر نشست و بر فوج باربک شاه حمله برد و ظفر یافت باربک شاه بگریخت و مبارک خان گرفتار گشت باربکشاه
امان خواست و نزد سلطان آمد سلطان سکندر او را بنواخت و بدستور حکومت جونپور داد و بکالپی رفت و آندیار را از اعظم همایون بگرفت
و بمحمود خان لودی داد و مبارک خان را بدستور ایالت کره داد و بدهلی بازگشت و بآخر باربکشاه متوهم گشت و عزم مخالفت کرده
سلطان سکندر کالاپهار و دیگران را بجونپور فرستاد و او را محبوس بجونپور آوردند و در نه صد هجری بجونپور رفت و در آن سفر اسپان لشکریان
بسیار تلف شدند و سلطان حسین شرقی که در حدود بهار بسر می برد از پریشانی لشکرش آگاه شده روی باو نهاد و بعد از رزم منهزم به بهار رفت
و از آنجا بلکهنوتی شتافت سلطان سکندر بلکهنو رفت و اسپانرا یافت و محبت خان را آنجا گذاشت و بترهت رفت راجه ترهت بتجارت
پیوست سلطان سکندر به بنگاله شتافت سلطان علاء الدین حسین شاه والی بنگاله که قلعه گور از بناهای اوست پسر خود را بحرب فرستاد
و بآخر تحف و هدایای فرستاد و سلطان باگره شد و آن شهر تختگاه ساخت و آنجا عمارتی عالی بنا نهاد و در نهصد و یازده زلزله عظیم حادث شد
و بسیاری از عمارت آگره فرو ریخت سلطان سکندر بگوالیار رفت و بسیاری از مفسدان آنجا را بکشت و در نهصد و بیست و سه هجری در گذشت
و او ملکی نیکو کار بود و بجمال ظاهری و کمال معنوی اشتهار داشته هر روز بار عام دادی و داد ورزیدی و نماز پنجگانه در یک مجلس ادا کردی
و به هوای نفس نگرویدی و بصحبت فقرا و درویشان رغبتی تمام داشتی و ایشان را در هر زمستان جامه ها دادی و هر روز در چند موضع طعام
پختی و به بینوایان دادی و در تعصب اسلام مبالغه نمودی و امرا را بکسب فضایل تحریص دادی و از قلیل و کثیر خبر گرفتی و هر گاه لشکر
بجائی فرستادی هر روز دو فرمان بامیران لشکر نوشتی یکی صبح که کوچ کنند و دیگری شام که از حزم و احتیاط غافل نباشند و از اخبار او
آنست که وقتی دو برادر از اهالی گوالیار در سفر رفتند و دو لعل و قدری زر بقیمت غنیمت یافتند یکی خواست که باز گردد برادرش نصیب خود
باو داد که تا بزنش رساند او برفت و بزنش زر داد و از لعل نام نبرد و بعد از یکسال آن دیگر نیز بخانه آمد و از زن خود لعل خواست زن
گفت که کدام لعل آن مرد لعل را از او طلب نمود گفت بزن تو دادم مرد باور کرد و خواست که زن را در شکنجه کشد و زن بگریخت و نزد
حاکم شهر رفت و حال باز گفت حاکم هر دو برادر را بخواند و باز خواست کرد آنکه لعل از میان برده بود گفت که لعل را باین زن داده ام
و گواه دارم پس برفت و دو مرد را مالی داده بگواهی بیاورد بموجب خواهش او گواهی دادند حاکم حکم کرد که لعل پیش زن است زن خود را
بدرگاه سلطان سکندر افگند و آواز برکشید و داد خواست سکندر او را پیش خواند و برادران و گواهان را طلب داشت و هوم خواست

وایشان را از هم جدا ساخت و بهر یک قدری از آن موم داد که صورت لعل ها بسازید گواهان بموجب دانش خود صورتها ساختند و نزد
سلطان آوردند زن صورتی بساخت منقوش گواهان مختلف یافت زن را گفت تو چرا صورتی نساختی عرض نمود آنچه صورت ندیده
بودم چگونه توانم ساخت سلطان امر فرمود تا خاین و گواهان را اشکنجه کنند پس چنان کردند و لعل بدست آوردند و بخداوندش رسانیدند
بالجمله چون سکندر سلطان درگذشت و پسر مهترش سلطان ابراهیم لودی بر تخت نشست و برخلاف جد کبر و نخوت شعار ساخت افغانان
را گفت پدر و جد من با شما برادرانه سلوک میکرد و بادشاهان را خویش و قوم نباشد همه شرایط و بندگی بجا آرند امراء بزرگ بیشتر در مجلس نشستندی
و پیش مجلس بر پای ایستادند با او دل دگرگون کردند و خواستند که جلال خان بن سکندر خان حاکم کالپی در جونپور بر تخت نشیند پس جلال خان
بجونپور رفت خان جهان لودی که از اعاظم امرا بود گفت دو برادر را دشاه در یک ملک استقرار نمی یابند باید که جلال خان در خدمت
آید و اطاعت کند جلال خان توهم کرده بغی نمود سلطان ابراهیم بدریا خان لوهانی والی پتنه و بهار و نصرت خان حاکم غازی پور و شیخ محمد ولی
از اوده و لکهنو پیوست که بقلع و قمع او پردازند جلال خان طاقت اقامت در جونپور ندید و بکالپی شتافت و سکه و خطبه بنام خود کرد و اعظم همایون
سروانی که بمحاصره قلعه کالنجر مشغول بود با او ساخت سلطان ابراهیم روی بکالپی نهاد و اعظم همایون از جلال خان بگریخت و با او پیوست جلال خان
از راه دیگر باگره رفت ملک آدم که بفرمان ابراهیم حکومت آگره داشت بجلال خان پیام داد که اگر چتر وغیره علامات سلطنت نزد من فرستی از
سلطان کالپی را تو در خواهم جلال خان باو رضا داد سلطان ابراهیم که کالپی گرفته بود بدان راضی نشد جلال خان سراسیمه بگوالیار رفت
سلطان ابراهیم باگره رفت و امیر الامرا اعظم همایون سروانی را با سی هزار سوار و سه صد فیل بتسخیر قلعه گوالیار فرستاد جلال خان بمالوه
گریخت و از انجا نزد راجه گره کتن شتافت راجه او را گرفته نزد سلطان ابراهیم فرستاد سلطان او را بکشت و از امرای پدر متوهم شده
اعظم همایون سروانی و ولدش فتح خان را که بمحاصره گوالیار استقلال داشتند بخدمت خواند و حبس فرمود اسلام خان بن اعظم همایون
سروانی که از قبل پدر حکومت کره داشت بغی آغاز نهاد و اعظم همایون لودی و سعید خان که بعد از اعظم همایون سروانی بمحاصره گوالیار
مشغول بودند بلکهنو شتافتند و باتفاق اسلام خان مخالفت سلطان آشکارا کردند سلطان ابراهیم خان را بحرب ایشان فرستاد و در
حدود قنوج تلاقی فریقین دست داد اسلام خان بقتل رسید و سعید خان گرفتار گشت و آن فتنه فرو نشست سلطان با امرا دل دگرگون
کرد و میان بهوه و اعظم همایون سروانی را که محبوس بودند بقتل رسانید دیگران متوهم شدند و بغی آشکارا کردند دریا خان لوهانی در بهار
بغی کرد و درگذشت و پسرش بهار خان بن دریا خان جانشین شد و خود را سلطان محمد شاه خواند و سکه و خطبه بنام خود کرد و بسیاری
از امرای سلطان باو پیوستند سلطان محمد شاه صد هزار سوار جمع آورد و مکرر با لشکر سلطان ابراهیم لودی رزم کرد و ظفر یافت و در
خلال اینحال غازی خان بن دولت خان لودهی والی لاهور از سلطان متوهم شده بگریخت و نزد پدر بلاهور رفت و دولت خان
لودهی از سلطان ابراهیم متوهم شده ظهیر الدین محمد بابر شاه را بتسخیر هند تحریص نمود بابر شاه لشکر به هند کشید و در نهصد و سی و سه
هجری در پانی پت با سلطان ابراهیم لودی رزمی صعب کرد و ظفر یافت و سلطان ابراهیم بقتل رسید تفصیل اینحال در حالات
بابری بقلم آمد تا اینک چون اینجا شیر شاه و اسلام شاه از بقایای سلاطین افاغنه بودند و در عهد همایون بادشاه ابن بابر بادشاه
بر دهلی استیلا یافتند ذکر ایشان در اینجا مناسب نمود و بعد از ان دگر بار سلطنت دهلی و سایر بلاد هند بدودمان تیموریه گورکانیه
مستقل شد راقم حروف بعد از گذارش احوال شیر شاه وغیره حالات سلطنت بابر و اولادش را با شاه عالم ثانی عالی گهر

بادشاه که راقم در عهد زمان او حیات مستعار دارد مرقوم خواهد ساخت بالله التوفیق **ذکر شیر شاه** فرید الدین شیر شاه بن حسن بن
ابراهیم افغان سور جد او ابراهیم در خدمت سلطان بهلول لودی بسر برده و چون درگذشت پسرش حسن بن ابراهیم بعهد سکندر لودی با
خدمت جلال خان گزیده و سرانو و خاص پور را مانده جاگیر یافت و بدان جانب شتافت و پانصد سوار جمع آورد و هشت پسر داشت
فرید و نظام مادر ایشان افغان بود و شش پسر دیگر از کنیزکان بوجود آمده بودند حسن با فرید که شیر عبارت از وست لطفی نداشت
او از پدر گریخت و بجونپور رفت و گلستان و بوستان و سکندر نامه بخواند و در میان افغانان بفضیلت مشهور گشت بعد چندی حسن
بجونپور آمد خویشانش فرید را عفو تقصیرات کنانیدند حسن داروغگی جاگیر باو داد و فرید بجاگیر پدر رفت یکی از زمینداران آنجا با او
مخالفت کرد فرید لشکری نداشت از مقدم هر دهی اسپی طلب داشت و پیادگان را سوار ساخت و برو تاخت و بر و ظفر یافت حسن چون با
بجاگیر آمد ملک معمور دید فرید را بنواخت و در خلال آن حال کنیزکی که معشوق حسن بود گفت فرید بسیار داروغگی جاگیر کرد سلیمان و احمد
که از کنیزک بودند بدادو فرید برنجید و با برادر خویش نظام باگره رفت و بخدمت دولت خان لودی که از اکابر امرای سلطان ابراهیم لودی
بود پیوست و گفت پدرم پیر شده و مبتلای کبر سنی گشته و از مملکت خبری ندارد و اگر جاگیرش با دو برادر دهند یکی با پانصد سوار پیوسته در
خدمت سلطان باشد دولتخان این سخن بسلطان عرض نمود سلطان گفت بد مردیست که از پدر شکایت میکند فرید در آگره بود که پدرش
درگذشت سلطان بسعی دولت خان جاگیر او بفرید و نظام داد ایشان بسهسرام آمدند سلیمان و احمد نزد محمد خان سور حاکم چوند رفتند و در حمایت
یافتند پس چون ابراهیم لودی در معرکه بابر بادشاه بقتل رسید فرید از محمد خان سور توهم کرده نزد بهار خان بن دریا خان لوهانی صاحب
پتنه و بهار که خود را محمد شاه میخواند رفت و قربت یافت روزی محمد شاه بشکار شتافت فرید با او بود شیری از بیشه برون آمد فرید آنرا بکشت
و شیرخان خطاب یافت و بعد چندی رخصت شده بسهسرام رفت محمد خان در غیبت او در خدمت محمد شاه بعرض رسانید که شیرخان
همه جاگیر پدر را متصرف شده نصیبی از آن به برادرانش سلیمان و احمد نمیدهد محمد شاه گفت که جاگیر را میانه ایشان قسمت کن محمد خان جمعی
از سپاه پیش سلیمان فرستاد ایشان بخواص پور و بانده رسیدند سکه غلام شیرخان که پدر خواص خان آنجا بود با ایشان مصاف داد و بقتل
رسید شیرخان را طاقت مقاومت نماند و بکره رفت و بخدمت سلطان جنید برلاس که از قبل بادشاه بابر والی آنجا بود پیوست و مستظهر
شده بسهسرام آمد محمد خان سور چوند را گذاشت و برهتاس بگریخت شیرخان در سهسرام استقلال یافت لشکریان جنید را بازگردانید و
بمحمد خان سور نوشت که تو مرا بجای عم و پدری مرا بجاگیر تو احتیاجی نیست محمد خان [illegible] داشت بچوند مراجعت نمود شیرخان
برادر خود نظام خان را در سهسرام گذاشت و بکره نزد سلطان جنید متوجه آگره شده او را با خود برد شیر در سفر چندیری ملازم رکاب بابر بادشاه
بود روزی با یاران گفت که مغلان را از هندوستان آسان بیرون توان کرد چه ایشان معاملات با امرا باز میگذارند و امرا بمقتضای
رشوت کار میکنند اگر چه خواهد اتفاق از افاغنه بر دارم مغلان را بر انم روزی در مجلس بابر بادشاه کاسه ماهیچه پیش او نهادند شیرخان
از خوردن آن عاجز شد بالآخر آنرا بزبان ریخت و بکارد ریزه ریزه کرده در کاسه انداخت و بقاشق بخورد بابر بادشاه بندیمی را از
مقربان گفت که این افغان کاری عجیب و غریب کرده زود باشد که بدولتی عظیم رسد شیرخان این شنید و متوهم شد و همان شب
بجاگیر خود گریخت و بسلطان جنید برلاس نوشت که محمد شاه لوهانی قصد سهسرام دارد لاجرم بی رخصت بجاب شتافتم پس چون بسهسرام
رسید باطاعت محمد شاه بن دریا خان والی پتنه نمود و باو پیوست در همان ایام محمد شاه درگذشت پسرش جلال خان بن محمد شاه

جانشین شد و شیرخان به نیابت او کار میکرد سلطان محمود صاحب بنگاله در ولایت بهار طمع کرد و قطب خان حاکم مونگیر را بدفع مخدوم
عالم حاکم حاجی پور که از دوستان شیرخان بود فرستاد هرچند در صلح زد هیچ درنگرفت ناچار باتفاق مخدوم عالم باو رزمی صعب کرد
و ظفر یافت و قطب خان بقتل رسید و لوهانیان بر شیرخان حسد بردند جلال خان را برانگیختند تا قصد قتل او کرد شیرخان دریافت و در
محافظت خود کوشید ایشان از دفع شیرخان عاجز آمدند ناچار پتنه و بهار بگذاشتند با جلال خان به بنگاله رفتند سلطان محمود والی بنگاله
ابراهیم خان بن قطب خان حاکم مونگیر را با فیلان بسیار و لشکر بیشمار در خدمت جلال خان بدفع او فرستاد شیرخان رزمی صعب نمود ابراهیم خان
بقتل رسید جلال خان به بنگاله گریخت شیرخان فیلخانه و توپخانه بنگالیان و لوهانیان بدست آورد و مملکت بهار صافی ساخت و دران
اوان تاج خان صاحب قلعه چنار که از امرای سلطان ابراهیم لودی بود بردست پسر خود بقتل رسید شیرخان از ملکه تاج خان صاحب را
بزنی خواست و بران قلعه دست یافت سلطان محمود بن سکندر لودی که بجانب رانا در جونپور بسر میبرد و به پتنه آمد چون وارث ملک بوده
افغانان اطاعتش کردند شیرخان نیز لاچار بتابعت نمود سلطان محمود بن سکندر و امرای او مملکت بهار را میان یکدیگر قسمت
کردند و سوی جونپور شتافتند شیرخان از کبر و نخوت امرای عظام سلطان محمود برنجید و با میر هندو بیک سپه سالار همایون بادشاه
به عزم رزم سلطان محمود نامه نوشت که بزودی به پنجاب آئی که از ایشان جدا شوم و بتو پیوندم هندو بیک در سیر سرعت کرد و هنگام تلاقی
فریقین شیرخان بجنگ روی از معرکه برتافت سلطان محمود با فوج و حیی منهزم گشت و به پتنه رفت و بالآخر باودیسه افتاد و آنجا در نهصد و چهل و نه
هجری گذشت بالجمله چون امیر هندو بیک ظفر یافت همایون بادشاه نامه نوشت و قلعه چنار خواست شیرخان عذر آورد همایون بادشاه متوجه
چنار شد شیرخان پسر خود قطب خان را بخدمت فرستاد و اطاعت کرد همایون بادشاه شنید که سلطان بهادر گجراتی قصد آگره کرد لاجرم
بمصالح رضا داد و هم از راه مراجعت نمود قطب خان منزلی به آگره رفت و بالآخر بگریخت و به پدر پیوست همایون شاه بزرم سلطان بهادر و
فتح گجرات مشغول گشت شیرخان دران ایام لشکر به بنگاله کشید و با سلطان محمود والی بنگاله مصاف داد و ظفر یافت و گور بگرفت سلطان
محمود زخمی شد و نزد همایون بادشاه رفت بادشاه از گجرات بازگشته بود روبه بلاد شرق آورد و قلعه چنار را محاصره نمود قهراً بکشود و متوجه
بنگاله شد شیرخان گور بگذاشت از راه جهارکنده به بهار آمد و نامه براجه کرشن صاحب رهتاس نوشت و قلعه رهتاس بمکر و فریب ازو
بگرفت و آن حکایت در رهتاس مرقوم است زنان و فرزندان و خزاین خود را در قلعه رهتاس بگذاشت و بجمع سپاه پرداخت همایون بادشاه
مدتی در گور بسر میبرد و از وی خبری نداشت تا آنکه لشکر پادشاهی بجهت عفونت آب و هوای گور مریض شدند و اسپان سقط شدند همایون
بادشاه با لشکری پریشان متوجه پتنه شد و جهانگیر قلی را با پنج هزار سوار در بنگاله گذاشت شیرخان با لشکری آراسته در حدود جنوب راه برو
گرفت چنانچه در احوال همایون بادشاه رقمزدۀ کلک بیان خواهد گشت شیرخان ظفر یافت و اکثر لشکر همایون بادشاه در آب غرق شدند
شیرخان این بیت گفت بیت سپاه همایون همایی دهی ۞ فرید حسن را تو شاهی دهی ۞ و این واقعه در سنه نهصد و چهل و شش
هجری اتفاق افتاد پس شیرخان خطبه و سکه بنام خود کرد و خود را فریدالدین شیرشاه خواند و به بنگاله رفت و جهانگیر قلی بیگ را با
همراهیانش بکشت و سال دیگر با پنجاه هزار سوار روی باگره نهاد و در روز عاشوره نهصد و چهل و هفت هجری در حدود قنوج با همایون بادشاه
رزمی صعب کرد و ظفر یافت و کارش بزرگ شد و خود خواص خان را که حسن سعی او بفتوحات مخصوص شده بود امیرالامرا لقب
نهاد و عشر ممالک محروسه را باقطاع او داد و در نهصد و چهل و نه متوجه مالوه گشت و از ملو قادرشاه والی مالوه آن مملکت را انتزاع نمود

و دراین سال ملتان از فتح خان بلوچ بحسن سعی هیبت خان مفتوح شد و دراعظم همایون لقب نهاد و در نهصد و پنجاه هجری بسمع شیرشاه
رسید که پورنمل ولد سلهدی در رسبتن زنان مسلمانان را امر بگردد و در سلک زنان رقاصه انتظام داده لاجرم از غایت تعصب
که در اسلام داشت بآنجانب شتافت و بمحاصره پرداخت و کار بر پورنمل تنگ شد و با چهار هزار راجپوت با امان از قلعه بیرون آمد
و بفتوای علما باسایر راجپوتان بقتل رسید شیرشاه باگره مراجعت نمود و متوجه تسخیر مارواڑ گشت رای مالدیو صاحب ناگور و جوده پور
با پنجاه هزار سوار و پیاده و راجپوت روی باو آورد و یکماه هر دو لشکر در برابر یکدیگر نشستند شیرشاه نکوی اندیشید و نامه بامرای
مالدیو نوشت که نوشته های شما رسید باید که زودتر به لشکر ظفر اثر بپیوندید آن نوشته ها بدست مالدیو افتاد ترک امرا اعتمادش نماند و بکوهستان
جوده پور گریخت کونبها راجپوت با دوازده هزار مرد دست از جان شست و برزمگاه شتافت شیرشاه با هفتاد هزار سوار صف فیل بیار آراست
راجپوتان ریزه صعب کردند افواج شیرشاهی بهم برآمد و نزدیک شد که بهزیمت بروند جلال خان جلوانی با فوجی از بهادران حمله برد
و ظفر یافت راجپوتان بالتمام بقتل رسیدند شیرشاه بفیروزی مخصوص گشت و گفتی بمشتی جوار سلطنت هندوستان بباد رفته بود
چه در ملک مالدیو بجز جوار دیگر حبوب نمی شود بالجمله بعد ازین فتح شیرشاه بچتور رفت و پایان بگرفت و بر رنتهنبور شتافت پسرش عادلخان
که برنتهنبور باقطاع او مقرر بود همانجا بماند شیرشاه قصد تسخیر قلعه کالنجر کرد رای آنجا متحصن گشت شیرشاه بمحاصره پرداخت روزی در
موضعی که از انجا حقه بدرون قلعه می افگندند ایستاده بودند ناگاه آتش در حقه ها و کیسه های باروت که نزدیک او نهاده بود افتاد شیرشاه
بام سند خود و شیخ جلال و مولانا نظام دانشمند و دریاخان سروانی بسوخت و با آنحال خود را امور جال رسانید سپاه را بجنگ تحریص نمود و بی شعور
گشت و هرگاه بشعور آمدی ایشان را بحرب تحریص می نمودی تا آنکه قلعه مفتوح شد و در آخر همان روز شیرشاه درگذشت و این واقعه در ربیع الاول
نهصد و پنجاه و دو اتفاق افتاد (از آتش مرد) تاریخ است و او ملکی عادل بوده ضابط و قاهر بسیار بود و هر روز چهار هزار مرد بسفره اش طعام خوردندی
پنج سال باستقلال سلطنت کرده و پانزده سال بامارت گذرانیده و باندک زمانی از بنگاله تا آب سند ضبط کرد و در هر کروه سرا و مسجد
و چاه ساخت و در هر سرا امر کرد که مسافران را طعام دهند و اسپ مهیا دارند تا در هر روز اخبار ممالک باو رسانند گویند هرگاه در آئینه
ریش سفید بدیدی بگریستی و گفتی سلطنت بمن رسید لیک بوقت شام نزد باشم که در گذرم و آنچه در قوه است بفعل نه در آید قوم سور
از افاغنه او را گفتند باید که قوم خود را از دیگر افاغنه بیشتر رعایت کنی تا از سایر طایفه ممتاز باشند لمحه اندیشه کرد پس گفت اگر چنین کنم
مرا بادشاه قوم سور گویند و اگر این همه عافیت و عاطفت باهمه مبذول دارم بادشاه جمیع افاغنه باشم و بعهد او در هندوستان امنیت
و رفاهیت عظیم روی داد و او در میان افغانان بفضل و دانش امتیاز داشت و بپارسی شعر مضحک گفتی گویند سجع نگینش این بیت بود

بیت سه آئینه باقی ترا یا دایم * بهان شیرشه بن حسن سور قایم * بالجمله شیرشه درگذشت پسرش سلیم خان بر تخت نشست
و خود را اسلام شاه خواند اهالی او را سلیم شاه گویند چون بسلطنت رسید به برادرش عادل خان عریضه نوشت که خداوند حاضر نبود
بمحافظت اردو پرداختم هرگاه رایات عالیات متوجه اینجانب گردد تخت و تاج بخداوند سپارم پس باگره شتافت و عادل خان
نیامد و او فراغت دوست بوده لاجرم اسلام شاه بر تخت نشست و مبارک باد گفت و در مجلس اول رخصت شد و بیانه بجاگیرش
مقرر گشت و عیسی خان نیازی و خواص خان باو رفتند و بعد دو ماه اسلام شاه غازی نامی محلی با زنجیر طلا نزد عادل خان فرستاد
و عادل خان برنجید و نزد خواص خان بمیوات رفت خواص خان همان زنجیر بر کعب غازی محلی نهاد و با عادل خان روی

بجانب اگره نهاد آ قطب خان و عیسی خان تتاری بوساطت ایشان میان برادران مصالحه اتفاق افتاده بود از تغص عهد اسلام شاه متوهم
شدند تا عادل خان و خواص خان بسر حد اگره رسیدند عیسی خان حجاب بفرمان اسلام شاه روی برزم ایشان آورده مقابله عظیم کرد (مقابله)
وظفر یافت عادل شاه بهزیمت رفت و مآل کارش معلوم نشد خواص خان و عیسی خان تتاری بمیوات گریختند اسلام شاه قطب خان را
بتعاقب ایشان فرستاد خواص خان بکوه کماون پناه برد اسلام شاه به قلعه چنار رسید خزاین را از آنجا بقلعه گوالیار فرستاد و متوجه دهلی شد
و بعزم لاهور کرد خواص خان با اعظم همایون هیبت خان تتاری متوجه شد با لشکری عظیم روی باسلام شاه نهادند و در حدود انباله تلاقی
فریقین اتفاق افتاد خواص خان بجنگ گریخت و نیازیان بعد از رزم بهزیمت رفتند اسلام شاه تا قلعه رهتاس برآمد و خواجه اویس
سروانی را بتعاقب نیازیان فرستاد و بگوالیار بازگشت شجاع خان حاکم مالوه در سنه نهصد و پنجاه و چهار هجری بخدمت پیوست متوهم شده
بمالش دواره گریخت و اعظم همایون هیبت خان تتاری و نیازیان بکشمیر افتادند و کشمیریان قصد ایشان کردند و بعد از رزم ظفر یافتند سرهای
روسای آن طایفه را نزد اسلام شاه فرستادند اسلام شاه از امرا متوهم بود دائم در گوالیار بسر برد و در اواخر عمر بدهلی شتافت میرزا
کامران ابن بابر شاه از بیم همایون بادشاه باو پناه آورده بود و افغانان چون او را نزد سلیم شاه بردند گفتند مقدم زاده کابلست چون
میرزا ریش متبرکش درازست سلیم شاه خواست که با میرزا کامران مزاح کند گفت شما مردم لحیه تراشید تا زنان شما نیز چنین میکنند میرزا
کامران گفت که ایشان مانند شما میگذارند سلیم شاه برنجید میرزا توهم نمود و بگریخت اسلام شاه شنید که همایون یکبار نیلاب آمده و قصد
هند دارد فی الفور متوجه لاهور گردید و چون همایون بکابل مراجعت کرده او بدهلی بازگشت و در آخر سنه نهصد و پنجاه و نه هجری تاج خان و
خواص خان را که اهالی هند او را از اولیا می شمارند باشاره اسلام شاه بکشتند و قتلش بر اسلام شاه مبارک نماند و در اوایل نهصد و شصت و
یک هجری دنبیله بر مقعدش برآمد و بآن درگذشت و در این سال سلطان محمود گجراتی و نظام شاه بحری وفات یافتند **زوال خسروان**
تاریخست و او ملکی شجاع و مغرور بود و با رعایا سلوک نیکو کردی لیک سپاه را از راه درشتی داشتی گویند از غایت غرور روزی در مجمع [illegible] گفت
که ایزد تعالی را بر خود چنین غالب نمیدانستم نعوذ بالله من الخذلان و از قضایای زمان اسلام شاه واقعه شیخ علائی است که بگمان
خویش سید محمد جونپوری را مهدی موعود دانسته خلق را بآن مذهب دعوت کردن گرفت و بر طبق فتوای علمای زمان اسلام شاه
تازیانه زدن فرمود و در سوم تازیانه در سنه نهصد و پنجاه و پنج هجری ودیعت حیات سپرد بالجمله بعد از اسلام شاه پسرش فیروز شاه که دوازده
ساله بود بتخت نشست و چون سه روز بگذشت مبارز خان بن نظام خان برادر زن اسلام شاه خواهرزاده را بکشت و بسلطنت
نشست و خود را **سلطان محمد عادل** خواند عوام هند او را عدلی گویند و او هیمون بقال را که در عهد اسلام در امور دخل
بهم رسانیده بود بکرماجیت لقب نهاده کار مملکت باو گذاشت و بشرب مدام پرداخت و هیمون از غایت جرأت بکارهای بزرگ قیام
نموده و فیروز جنگ آمد و او سواری اسب ندانستی و پیوسته بر فیل سوار شدی بالجمله عدلی در خزاین بگشاد و اندوخته شیر شاه و سلیم شاه
در اندک زمانی تلف ساخت گویند او بکه های طلا ساخته بود و در سر خانه مردم افگندی هر که آن را برگرفتی بصد سکه یافتی و بکه باز دادی
افغانان او را اندهلی خوانند یعنی کور و در بدو دولتش احمد خان سور حاکم پنجاب که شوهر خواهرش بود مخالفت آغاز نهاده خود را اسکندر
شاه خواند خطبه و سکه بنام خود کرد و همچنین ابراهیم خان سور در بیانه و شجاع خان در مالوه و محمد خان سور در بنگاله دعوی سلطنت
کردند عدلی در گوالیار بود امر کرد که قنوج را از شاه محمد فرملی تغیر کنند و باقطاع سرمست خان سرهنی دهند سکندر پسر شاه فرملی گفت

کار بانجا رسیده که انقطاع بار بشیر بیان سنگ فروش پدید آمد تنه سرمست خان و شیر بیان با او بجنگ پیش آمدند کار بجنگ نیز رسید سکندر
و سرمست خان بقتل رسیدند و تاج کرانی توهم نموده راه پتنه و بهار پیش گرفت و بعد و چنار رفت و بر آن دیار استیلا یافت و عدلی
قصد تاج خان کرده و با تاج خان رزم کرده ظفر یافت و قلعه چنار نشیمن ساخت و عزم استقبال ابراهیم خان سور کرده و ابراهیم خان
نامه باو نوشت که اگر حسین خان و بهار خان سروانی بیایند با ایشان بخدمت آیم عدلی ایشان را بفرستاد ایشان به ابراهیم خان
یار شدند عدلی را طاقت رزم نماند و بچنار بازگشت و ابراهیم خان خود را سلطان ابراهیم خواند و در آگره بر تخت نشست سکندر سور
عرف احمد خان حاکم پنجاب باتفاق هیبت خان و تاتار خان و نصیب خان با ده هزار سوار و ابراهیم خان با هفتاد هزار و دویست
امیر که اکثر ایشان خیمه مخمل داشتند عزم رزم کرد سکندر از آمدن پشیمان شده التماس بکرد که پنجاب باو گذارند تا بازگردد و ابراهیم
از نهایت غرور رضا نداد و در روی باو آورده و در حمله اول سپاه پنجاب را شکست و لشکرش بتاراج مشغول شدند سکندر از کمین برون
آمده بر ایشان تاخت و ظفر یافت و ابراهیم بسنبهل گریخت سکندر مستقل شد و از آب سند تا اتک ضبط کرد و شنید که همایون بادشاه
متوجه هند است لاجرم به پنجاب مراجعت نمود ابراهیم از سنبهل بکالپی آمد عدلی هیمون را از چنار بدفع او فرستاد هیمون ظفر یافت ابراهیم
بگریخت و نزد پدر خود غازی خان به بیانه رفت هیمون بمحاصره اش پرداخت و چون سه ماه بگذشت شنید که محمد خان سور حاکم بنگاله خود
را جلال الدین محمد شاه خوانده بقصد چنار در آمد لاجرم بازگشت و ابراهیم او را تعاقب کرده بنزدیکی آگره رسید و هیمون بازگشت و رزم
کرده ظفر یافت ابراهیم منهزم و سرگردان بازگشت تا آنکه در نهصد و هفتاد و پنج هجری سلیمان کرانی بر اودیسه مستولی شد و او را العهد و
پیمان خوانده بقتل رسانید بالجمله هیمون در چنار بعدلی پیوست و با محمد شاه سور مصاف داده ظفر یافت محمد شاه بقتل رسید کار هیمون
بزرگ شد سکندر سور که بر پنجاب و آگره استیلا داشت جشنی عظیم کرده افغانان را جمع آورده گفت من یکی از شما ام بهلول لودی ما را
بلند آوازه کرد و اکنون همایون بادشاه قصد هند دارد اگر مرا قابل سلطنت دانید اطاعت کنید و نفاق از میان برگیرید و گر من شایسته
این کار نیستم یکی را بادشاه خوانید تا اطاعت کنم افغانان گفتند تو ابن عم شیرشاه و شاهزاده مائی پس مصحف در میان آوردند و سوگند
یاد کردند که مخالفت او نکنند و چون روزی چند بگذشت همان طایفه بجهت القاب و اقطاع نفاق آغاز نهادند همایون بادشاه
به پنجاب رسیده تا سرهند ضبط کرد سکندر تا آنکه نفاق امرا دیده است با هشتاد هزار سوار متوجه لاهور شد و در حدود سرهند با شاهزاده
محمد اکبر ابن همایون بادشاه و بیرام خان خانخانان مصاف داده و هزیمت رفت و بکوهستان سوالک گریخت شاهزاده بتعاقب پرداخت
سکندر گریزان به بنگاله افتاد و بعد از وفات بهادر شاه بن محمد شاه سور بر آن دیار استیلا یافت و بعد از اندک زمانی درگذشت و بعد
از وی تاج خان کرانی و برادرش سلیمان در پتنه و بنگاله بسلطنت رسیدند و ذکر ایشان در اخبار ملوک بنگاله مرقوم است بالجمله از انهزام
سکندر شاه همایون بادشاه بدهلی رسید و در همان ایام درگذشت عدلی در چنار این اخبار شنیده هیمون را با پنجاه هزار سوار
و پانصد فیل به تسخیر دهلی فرستاد هیمون بحدود دهلی رسید و با تردی بیگ خان که از اکابر امرای اکبر بادشاه بود رزم کرد و دستگیر شده بقتل
رسید و این واقعه روز جمعه دوم محرم سنه نهصد و شصت و چهار هجری اتفاق افتاد و بعد از هیمون کار عدلی ضعیف شد و خضر خان
بن محمد خان سور که بعد از پدر در بنگاله بسلطنت رسیده بود و خود را بهادر شاه میخواند بانتقام پدر روی بعدلی آورد و عدلی در اوایل
نهصد و شصت و چهار هجری با وی رزم کرده بقتل رسید و دولت آن طایفه سپری گشت و بعد از و بقایای افاغنه در پتنه و بنگاله

بدولت رسیدند و همه ایشان سارفته رفته اکبر بادشاه برانداخت **اخبار سلاطین گورکانیه** نخست کسیکه ازان سلسله بربلاد هند
استیلا یافت و در آنجا پایتختگاه ساخت فردوس مکانی محمد بابر بادشاه غازی بوده و او ابن عمر شیخ میرزا ابن سلطان ابوسعید میرزا ابن
سلطان محمد میرزا ابن میرزا امیران شاه ابن صاحبقران تیمور گورکان آن بادشاه شجاع و کریم و با مروت بوده و در فقه حنفی و موسیقی و شعر و
انشا مهارت تمام داشته و بپارسی و ترکی شعر میگفت در هنگام انتقام نمودی و چون برخصم ظفر یافتی بر و ببخشودی تا آنکه عمر بمحاربه و مقاتله گذرانیدی
عیش و عشرت از دست ندادی و در مرغزار کابل حوضی از سنگ تراشیده بود و در کنار آن این بیت نوشت **بیت** نوروز و نوبهار و
می و دلبری خوش است + بابر بعیش کوش که عالم دوباره نیست + و آنرا پر از شراب کردی و باندیمان بخوردی و در روزهای جمعه روزه
داشتی گویند با موزه پاشنه دار جسته جسته بر کنگره ها دویدی و گاه بودی که دو مرد در بر گرفتی و از کنگره بکنگره جستی طناب بپمایش هندوستان
او پدید آورد کروهی صد طناب و طناب چهل گز هر گزی نه انگشت مادر بابر شاه دختر یونس خان بادشاه مغولستان بود ولادت بابر در
سنه هشتصد و هشتاد و هشت هجری باندجان اتفاق افتاده شاعری گوید **بیت** اندر شش محرم زاد آن شه مکرم + تاریخ مولدش
هم آمد شش محرم + پدرش میرزا عمر شیخ صاحب فرغانه بود و در هشتصد و نود و نه هجری درگذشت میرزا بابر جای نشین پدر گشت
اگر مفصل احوالیکه در مملکت موروثی بر سر او گذشته بپردازم این مختصر متحمل آن نشود بنابران انچه در ممالک آثار سروار مخالفان رسیده
نبذی ازان بقلم آمده عنان شبدیز قلم را بصوب قضایا که در تسخیر هندوستان واقعشده معطوف میسازد پوشیده نماند که بابر بادشاه را
با عمش سلطان احمد صاحب سمرقند و خالش سلطان محمد بادشاه مغولستان و با میرزا بایسنغر نبیره میرزا ابوسعید و اندبرادر خود جهانگیر میرزا
و شیبک خان اوزبک از الوس جوجی خان بر سمرقند و فرغانه و اچی و اوش و دیگر امصار مکرر محاربه و مصالحه روی داده و گاهی هزیمت و
گاهی نصرت دست میداد و وقتی چنان شده که سپاه او متفرق شدند زیاده از دویست و چهل کس با او نماندند تا انجماعه قلیل متوجه
سمرقند شده و در انشهر افگندا اهالی سمرقند با او پیوستند و از اوزبکان هر کرا یافتند بکشتند جان وفا میرزا که از قبل شیبک خان در سمرقند بود
منهزم بگریخت و بشیبک خان پیوست و در نهصد و شش هجری مرتبه دوم شیبک خان از بخارا بسمرقند شتافت بابر بادشاه باتفاق سلطان محمود
خان والی مغولستان و میرزا جهانگیر صاحب اندجان که آنزمان مصالحه و اتحاد میداشتند و بمدد او آمده بودند رزمی صعب کرد و بشهر سمرقند
پناه برد شیبک خان بمحاصره پرداخت و چون چهار ماه بگذشت در شهر قحط افتاد و از سگ و گربه نشان نماند بابر بادشاه در اوایل سنه
نهصد و هفت هجری نیمشبی از شهر برآمد و بیاسکند رفت شیبک خان از سمرقند روی بتاشکند نهاد سلطان محمود خان باتفاق برادر خود سلطان
احمد خان و بابر بادشاه با او رزمی صعب کردند برادرش سلطان احمد خان گرفتار گشت شیبک خان بیاسکند بگرفت و احمد خان را رها کرد
و بابر بادشاه از معرکه بیرون آمد و پس ازان بمغولستان رفت و چندی با سلطان محمود بسر برد آنگاه بحصار شادمان و قندز شتافت امیر محمد
باقر والی آنجا بخدمت آمد بابر بادشاه عزیمت کابل کرد تا از شر دشمنان ایمن ماند پس در نهصد و ده هجری بحدود سمرقند در رسید
و والی آنجا خسروشاه با هشت هزار سوار بخدمت آمد بابر بادشاه لشکریان او را بفریفت و باخود یار ساخت خسروشاه آگاه شد و بگریخت
بابر متوجه کابل شد محمد مقیم ابن امیر ذوالنون بیگ ارغون که کابل را از میرزا عبدالرزاق بن میرزا الغ بیگ بن میرزا ابوسعید سلطان
انتزاع نموده بود و دختر میرزا الغ بیگ را خواسته در شهر متحصن گشت و بالآخر امان خواست و قلعه بسپرد و بابر بادشاه در کابل
بسلطنت نشست و برادر خود میرزا جهانگیر را غزنین داد و برادر دیگر میرزا ناصر را ببدخشان فرستاد و در نهصد و سیزده هجری

اوتش افغانان را غارت کرد و روی بقندهار نهاد و شاه بیگ و محمد مقیم پسران ذوالنون بیگ رزم کرده هزیمت رفتند شاه بیگ
بشهر شتافت و محمد مقیم بزمین داور شده نزد شیبکخان رفت و بابر قندهار گرفت و حکومت آنجا میرزا ناصر داد شیبکخان متوجه قندهار
شد و محاصره کرد و بازگشت و عبدالله سلطان را بمحاصره گذاشت عبدالله سلطان قندهار را بگرفت و بمحمد مقیم سپرد و بازگشت
و در شب سه شنبه چهارم ذیقعده سنه نهصد و سیزده هجری شاهزاده همایون بن بابر شاه متولد شد (شاه فیروز قدر) تاریخ یست و
در نهصد و هفده هجری بابر بادشاه چون از قتل شیبکخان بر دست شاه اسمعیل صفوی آگاهی یافت روی بحصار شادمان نهاد
خان میرزا نبیرهٔ سلطان ابوسعید میرزا باو پیوست بابر بادشاه بقندز و میرزا خان را بهرات نزد شاه اسمعیل فرستاد و مدد خواست
شاه اسمعیل فوجی شایسته بمدد او فرستاد و بابر بادشاه با اوزبکان رزم کرد و ظفر یافت و مستقل شد و عدد سپاهش بشصت هزار سوار
رسید پس قصد بخارا کرد و بگرفت و بسمرقند رفت و مستولی شد و ناصر میرزا را بکابل فرستاد و سپاه شاه اسمعیل را بخراسان بازگردانید
و هشت ماه در سمرقند بماند تیمور سلطان و عبدالله خان و جانی بیگ خان از ترکستان با سپاه اوزبک روی به بخارا نهادند بابر بادشاه
در سنه نهصد و هژده هجری بعد از رزم منهزم بحصار شادمان افتاد آنگاه امیر نجم ثانی امیر الامرای ایران بفرمان شاه اسمعیل روی بماوراءالنهر
آورد و به بابر بادشاه پیوست امیر نجم روی بسمرقند نهاد و بقتل رسید بابر بادشاه منهزم بکابل شد و میرزا ناصر را بغزنین فرستاد و در
نهصد و بست و چهار هجری لشکر بسواد بجور کشید و سه هزار افغان را بکشت و آن ولایت بخواجه کلان بیگ سپرد و در نهصد و بست و پنج
هجری عزم تسخیر هند کرد و تا بهره بگرفت و درین سال او را پسری آمد چون عزم تسخیر هند داشت او را هندال نام نهاد و آن بزبان
ترکی بمعنی بگیر باشد یعنی هند بگیر و بکابل بازگشت و در آخر این سال باز متوجه هند شد چون شنید که سلطان سعید خان والی کاشغر
عزم تسخیر بدخشان کرده لهذا بازگشت و میرزا محمد سلطان ابن میرزا سلطان اویس بن میرزا ابالنصر ابن میرزا عمر شیخ ابن امیر صاحب
قران تیمور گورکان را با چهار هزار سوار بجانب لاهور فرستاد و میرزا بلاهور رسیده بود که بابر خبر مراجعت سلطان سعید شنید
و در نهصد و بست و شش هجری نوبت سوم متوجه هندوستان شد و سیالکوت بگرفت و سی هزار اسیر بدست آورده بازگشت و در
نهصد و بست و هفت هجری بقندهار رسید و محاصره کرد و درین سال همایون میرزا را بحکومت بدخشان فرستاد و در نهصد و بست و هشت
هجری قلعه قندهار را قهراً بگرفت و بمیرزا کامران سپرد و امیر ذوالنون ارغون والی قندهار بسند بگریخت و بابر بکابل بازگشت و دولتخان
لودی والی لاهور از سلطان ابراهیم لودی صاحب دهلی توهم نموده او را بتسخیر هند تحریص کرد بابر بادشاه نوبت چهارم در نهصد و سی
هجری قصد کرد و بشش کروهی لاهور رسید بهادر خان و مبارک خان لودی و دیگر امرای سلطان ابراهیم لودی رزم کرده هزیمت
رفتند بابر بادشاه لاهور بگرفت و بدیبالپور رفت و قتل عام نمود و دولتخان لودی با پسران خود علیخان و غازیخان و دلاورخان
بخدمت پیوست و جالندهر وغیره پرگنات جاگیر یافت و از طلب بابر بادشاه پشیمان شده قصد غدر کرد پسرش دلاورخان بابر را ازان
اطلاع داد بابر بادشاه دولتخان و غازیخان را حبس نمود و دلاورخان را خانخانان لقب نهاد و اقطاع ایشان باو داد پس هر دو را
با کرده بکابل رفت و لاهور بمیر عبدالعزیز میر آخور و سیالکوت بخسرو کوکلتاش و دیبالپور بباباقشقه و سلطان علاء الدین عالم خان
بن سلطان بهلول لودی که برادرزادهٔ خود سلطان ابراهیم لودی گریخته بکابل رفته بود تفویض نمود دولتخان و غازیخان بحیلتی
دلاورخان را بگرفتند و حبس کردند و بدیبالپور شتافتند و باباقشقه و سلطان علاء الدین رزم کردند و ظفر یافتند علاء الدین بکابل و

بابا قشقه بلاهور رفت بابر علاوالدین را باز گردانید دولتخان و غازیخان بامرای لاهور نوشتند که علاوالدین شاهزاده بابست او را نزد
ما فرستید تا در دهلی بر تخت نشانیم باسرهند بشما مسلم داریم ایشان علاوالدین را الفرستادند علاوالدین باتفاق دولتخان با سلطان
ابراهیم لودی رزم کرد و ظفر یافت و منهزم بلاهور بازگشت و غازیخان بکلانور رفت و از دست محمد علی جنگ جنگ گماشته
بابر انتزاع نمود بابر ازین واقعات آگاهی یافته در غرهٔ صفر سنه نهصد و سی و دو هجری با نه هزار سوار روی بهندوستان نهاد و
در سیالکوت علاوالدین بخدمت رسید و دولتخان و غازیخان و علیخان که در کنار آب راوی اجماع داشتند متفرق شدند و غازیخان نزد
سلطان ابراهیم رفت و دولتخان بخدمت بابر آمد بادشاه او را رعایت فرمود و نزدیک خود نشاند دلاورخان خانخانان که در حبس
برادرش غازیخان بود بحیلتی بگریخت و بخدمت بابر آمد و نوازش یافت و در همان ایام دولتخان در گذشت سلطان ابراهیم با صد
هزار سوار و هزار فیل از دهلی روی به پنجاب نهاد و داؤد خان و حاتم خان را با سی و هفت هزار سوار در مقدمه روان کرد بابر بادشاه
حسین تیمور سلطان را و سلطان جنید برلاس و دیگران را بدفع ایشان فرستاد و بعد از مقابله حاتم خان بقتل رسید و دیگران بهزیمت
رفتند سلطان ابراهیم متوجه پانی پت شد بابر بادشاه با دوازده هزار سوار و سه هزار پیاده روی باو آورد و در روز جمعه هفتم رجب بپانی پت
بگذشت و صف قتال بیاراست و میمنه بشاهزاده همایون میرزا و خواجه کلان وغیره و میسره بمیرزا احمد سلطان و دیگران سپرد و خود
با کوکلتاش و محمد علی جنگ جنگ و امثال آن در مقدمه گماشت پس مقابلهٔ عظیم افتاد و میمنه و میسرهٔ بابر بادشاه از عقب مخالفان در آمدند
و ظفر یافتند سلطان ابراهیم با شش هزار افغان در یک صبح بقتل رسید تاریخ فتح آن واقعه این است **قطعه تاریخ** گشت در
پانی پت ابراهیم را + شاه بابر خسرو عالی نسب + خواستم تاریخ فتحش عقل گفت + صبح بود و جمعه و هفتم رجب + بالجمله بابر بادشاه
همایون را بآگره فرستاد و در دوازدهم رجب بدهلی رسید و خطبه و سکه بنام خود خواند و متوجه آگره شد داؤد خان کرانی و فیروز خان
با مادر ابراهیم در قلعهٔ آگره متحصن شدند و بعد از عجز و زاری امان خواستند و شهر بسپردند و در واقعات بابری مسطور است که سه تن از اسلام
بهندوستان در آمدند و استیلا یافتند اول محمود غزنوی دوم شهاب الدین غوری سوم من و کار مرا با ایشان مشابهتی نیست چه
محمود یادواز صد و بیست هزار سوار داشت و خوارزم و خراسان او را بود و در هند ملوک الطوایف بودند و سلطان شهاب الدین صاحب
غزنین و برادرش بادشاه خراسان بود و با صد هزار سوار بهند آمد و مسخر ساخت و من اول بار که بهند آمدم دو هزار سوار داشتم و نوبت آخر
دوازده هزار سوار و خبر کابل و بدخشان و قندهار نداشتم آن نسبت دشمنان مضبوط نمود و هندوستان از بهره تا بهار در تصرف ابراهیم
لودی بود با صد هزار سوار و هزار فیل برزم آمد و این فیروزی در سعی و همت من نیست بلکه از عنایت ایزدیست بالجمله چون بابر بادشاه
در آگره بخزاین افاغنه دست یافت یکخانه در بسته و سه لک و پنجاه هزار روپیه بهمایون میرزا داد و دو لک روپیه بمیرزا احمد سلطان بخشید
و امرا را علی الاختلاف مراتبهم انعام فرمود و بسمرقند و خراسان و کابل و کاشغر و کربلا و نجف اشرف و مشهد مقدس و دیگر اماکن
شریفه هندوستان و مستحقان بالمهاتی فراوان فرستاد و بهر یک از اهالی کابل را انگبیز شاهرخی که فی شاهرخی یک مثقال نقره باشد
ارسال داشت و آنچه بادشاهان هند در سالها اندوخته بودند بسیاری از آن در یک مجلس صرف کرد بالجمله بعد از آن افاغنه که در
هندوستان پریشان بودند مخالفت آغاز نهادند قاسم سنبهلی در سنبهل و علیخان فرملی در میوات و محمد زیتون [illegible] و تاتارخان
بن سارنگخان [illegible] در گوالیار و حسین لوهانی در ریبری و قطب خان در اتاوه و عالم خان معروف بسلطان عالم در کالپی و

ف تاریخ کشته شدن سلطان ابراهیم و تاریخ نشستن بابر بادشاه

نظام خان در بیانه و نصیر خان لوحانی معروف به قبربلی در قنوج دعوی استقلال کردند در هندوستان شورشی عظیم پدید آمد و در ایشان بسیاری
از سپاه بابری در آگره ودیعت حیات سپردند خواجه کلان بیگ باتفاق امرا گفت صلاح در مراجعت بکابل است بادشاه برنجید و فرمود
هر که خواهد برود و من نه باری هم سایر امرا ماندند مگر خواجه کلان بیگ که اکثر فتوح بسعی او شده بود بابر شاه کابل و غزنین باو داد خواجه کلان بیگ
رخصت شده بدهلی رسید و بر یکی از عمارات آن این بیت نوشت و بکابل رفت **بیت** اگر بخیر و سلامت گذر بسند کنم * سیاه روی
شوم گر هوای هند کنم * پس بادشاه باباقلی را برزم نظام خان والی بیانه فرستاد و نظام خان رزم کرده بهزیمت رفت و بالآخر استغفار
خواسته بخدمت آمد و بست لکهه تنگه را از حاصلات میان دوآبه باقطاع او مقرر گشت و همچنین بسیاری از افاغنه بخدمت آمدند و اطاعت
کردند و در سنه نهصد و سی و سه هجری نادر ابراهیم لودی سطبی بادشاه را بفریفت تا او را زهر دهد بادشاه دریافت سطبی را بکشت و نادر ابراهیم
را بکابل فرستاد و در این سال رانا سانکا باتفاق حسن خان میواتی و راولدیو راجه ماکدی و میدنی رای راجه چندیری و محمود خان بن
سلطان سکندر لودی با صد هزار سوار عزم رزم بابر بادشاه کرد بادشاه روی بایشان آورد و از حدود بیانه طایفهٔ از افاغنه که در خدمت
بودند بگریختند و با مخالفان پیوستند موافقان بابر اول از جای برفت بعضی گفتند که به پنجاب باید رفت و برخی گفتند که یکی از قلاع
متحصن باید شد بابر فرمود که دل بشهادت نهیم و بجان کوشش کنیم پس از شرب شراب و جمیع معاصی توبه کرد و در روز سه شنبه نهم جمادی الآخر آن
سال که نوروز بود با بست هزار سوار برزمگاه شتافت و با علاء الدین بن بهلول لودی در قلب بایستاد و میمنه و میسره بیاراست پس
قتالی فاحش اتفاق افتاد حسن خان میواتی که آبا عن جد او قریب به سیصد سال ایالت میوات داشتند و راولدیو و رای چندر بهان چوهان
و مانک چند چوهان و کرم سنگه بقتل رسیدند رانا سانکا بقبح وجهی بهزیمت رفت بابر بادشاه ظفر یافت و پس از آن او را فرامین غازی
نوشتند و فتح بادشاه اسلام تاریخ است و در نهصد و سی و چهار هجری بابر بادشاه بعزم استقبال هند لی رای متوجه چندیری شد میدنی رای
متحصن گردید و چون عاجز گشت شمشیر بدست یکی داد تا او را با سایر راجپوتان بقتل رساند و بالآخر قاتل خود را هلاک کرد و فتح دار الحرب
تاریخ است بابر بادشاه احمد شاه ابن ناصر الدین محمد شاه ابن ناصر الدین مالوی را حکومت چندیری داد و متوجه قنوج شد افغانان
که آن روی آب گنگ یعنی بطرف سری نگر بلگرام جمعیت کرده بودند بگریختند بادشاه باگره شتافت و از آنجا روی بگوالیار نهاد و در
نهصد و سی و پنج هجری بازگشت و در این سال نظام شاه بحری تحف و هدایا فرستاد و در آخر این سال شاهزاده همایون را از کابل بخواند
و میرزا هندال را بآنجا فرستاد و در نهصد و سی و شش هجری بادشاه مریض شد و شاهزاده همایون را به تسخیر قلعه کالنجر فرستاده بود
بازخواند و ولیعهد کرد و در پنجم جمادی الاول در نهصد و سی و هفت هجری در گذشت بهشت روزی باد تاریخ است نعش او را بموجب
وصیت بکابل بردند و دفن کردند عمرش پنجاه و یک سال بود بعد از آن جنت آشیانی نصیر الدین محمد همایون بادشاه غازی در آگره
بر تخت نشست خیر الملوک تاریخ جلوس او است و بادشاهی بلطف طبع موصوف و بنشاط و عیش مشغول بوده و بشجاعت و سخاوت و مروت
انصاف داشته پیوسته با فضلا و علما صحبت داشتی و اکثر با وضو بودی و بی وضو نام خدا نبردی بعضی او را به تشیع نسبت کرده اند لیک
اعتباری ندارد حنفی بوده لیکن برغم میرزا کامران که سنی متعصب بوده و از وی سخنان سر زده که دلالت بر تشیع میکرده چنانچه گویند
روزی باهم براهی میرفتند سگی دیدند که بر قبری بول میکرد و میرزا کامران گفت که همانا صاحب این قبر رافضی است همایون بادشاه
گفت که شاید این سگ سنی است بالجمله چون همایون بادشاه بسلطنت نشست پنجاب و نیشاپور و لمغان و کابل و بامیان و

حصار فیروزه به برادرش میرزا کامران که بفرمان پدر بایالت قندهار داشت بازگذاشت و برادر دیگرش میرزا هندال که از کابل بخدمت
آمده بود همایون بادشاه او را میوات و برادر دیگرش میرزا عسکری را سنبل تفویض نمود و جشنی عظیم کرد و بکشتی نزد بمیرزا جمشید کشتی از تاریخ
جلوس او مدت ده ماه در نهصد و سی و هشت هجری همایون بادشاه لشکر بکالنجر کشید و محاصره نمود و چون شنید که سلطان محمود ابن سلطان سکندر
لودی از بهار قصد جونپور کرده استیلا یافته از راجه کالنجر پیشکش گرفته بجونپور شتافت افغانان بهزیمت رفتند و بادشاه گره و جونپور بدستور
سابق بسلطان جنید برلاس مسلم داشت و بآگره بازگشت پس قصد چنار کرد و شیرشاه عرف شیرخان پسر خود قطب خان را بخدمت فرستاد و
بادشاه بازگشت قطبخان از راه بگریخت و به پدر خود شیرخان پیوست محمد زمان میرزا که از همایون بادشاه گریخته به بهادر شاه گجراتی
پناه آورده بود بدان سمت شتافت سلطان بهادر در نهصد و چهل و دو هجری روی بزرم همایون بادشاه نهاد و منهزم شده بگریخت از آن بهادر
تاریخست و شرح این قصه در ضمن سلاطین گجرات مرقوم است و همدرین اثنا برادرش میرزا عسکری از خطبه نام همایون بادشاه بیفگند و روی
بزرم نهاد و بجنگ بگریخت و متوجه آگره شد همایون بادشاه در مندو این خبر شنید آن مملکت رها کرده به آگره آمد میرزا عسکری استغفار کرده
بخدمت پیوست گجرات و مالوه که بدست آمده بود از تصرف بیرون رفت و در سال نهصد و چهل و سه هجری شاه طهماسب صفوی بر قندهار
متصرف شده باز از و میرزا کامران بگرفت و بخواجه کلان بیگ سپرد و خود بلاهور آمد و درین سال سلطان جنید برلاس فوت کرد و
شیرخان افغان در حدود رهتاس استقلال یافت و خبر یاغیگری شیرخان افغان و استقلال او در پتنه و بهار بسمع بادشاه رسید بادشاه بدفع او
در اوایل نهصد و چهل و چهار بچنار آمد و قلعه آنرا محاصره ساخت و بعد از شش ماه استیلا یافت و هندال میرزا بدفع فتنه سلطان محمد میرزا
وغیره که در حدود آگره آمیخته بودند فرستاد و خود در اوایل سنه نهصد و چهل و پنج هجری متوجه بنگاله شد جلال خان وغیره گریخته نزد شیرخان
رفتند شیرخان بجنگل جهارکهنه گریخت بادشاه بگور رفت و آنرا جنت آباد نام نهاد و بعیش پرداخته و شش ماه بازماند از ناسازگاری هوای
بنگاله اکثر اسپان سپاه تلف شدند و مهام ملک همه برآمد و اعظم خان بحکم شیرخان از رهتاس ایلغار کرده بمونگیر رسید و خانخانان لودی را که
بفرمان بادشاه آنجا بود اسیر کرده برهتاس بازگردید خانخانان بفرمان شیرخان بقتل رسید و در خلال این احوال هندال میرزا در آگره
شیخ بهلول را که مقتدای بادشاه بود بکشت و خطبه بنام خود خواند و قصد دهلی کرد همایون جهانگیر قلی بیگ را با پنجهزار سوار در بنگاله گذاشت
و متوجه آگره شد شیرخان در حدود جوسا سر راه بگرفت و شاه در برابر نشست شیرخان با همایون بادشاه سخن صلح در میان آورده و او را
غافل ساخت و ناگاه روی برزم نهاد بادشاه فرصت صف آرائی نیافت شیرخان غالب آمد و سپاه همایون بهزیمت رفتند و خود را
باب گنگ زدند بسیاری از ان غرق شدند بادشاه بدشواری از ان مهلکه نجات یافت و بکنار رسید و این واقعه در سنه نهصد و چهل و
شش هجری اتفاق افتاد پس بادشاه بآگره آمد میرزا کامران و میرزا هندال و میرزا محمد سلطان که باغی شده بودند بخدمت آمدند
بادشاه خواست که باتفاق ایشان شر شیرخان دفع کند میرزا کامران نفاق آغاز نهاد و عزم لاهور کرد بادشاه هر چند در توقف او
الحاح نمود هیچ در نگرفت شیرخان قصد آگره کرد یادگار میرزا و قاسم خان و حسین سلطان و سکندر سلطان اوزبک بفرمان بادشاه
بحرب او رفتند و رزم نمودند و ظفر یافتند پس قطبخان بن شیرخان بقتل رسید شیرخان با پنجاه هزار سوار متوجه قنوج شد بادشاه با لکهه
سوار بقنوج رفت از گهات نانامئو عبور گنگ نمود محمد سلطان میرزا از وجدا شد و بآن سبب بادشاه و سپاه شکسته شدند عجب قصه
برشگال در رسید و محال نزول لشکر بر آب گشت بادشاه در روز عاشورا سنه نهصد و چهل و هفت هجری کوچ کرده بجای دیگر

ف حلیمه ... تاریخ ... سنه ...

ف ... سلطان بهادر ... بهادر ...

فرود آمد شیرخان در رسید و رزمی صعب کرد و سپاه مغل با تیغ و جهی منهزم گشت و خود را در آب گنگ افگندند و بادشاه از اسپ جدا
شده در آب افتاد و بامداد شمس الدین اتکه المخاطب بخان اعظم از ان مهلکه نجات یافت و بآگره رسید و مجال توقف ندید و بلاهور
شتافت افغانان بادشاه را تعاقب نمودند بادشاه متوجه بهکر شد و درین اثنا برادرانش میرزا کامران و میرزا هندال و میرزا عسکری
و دیگر میرزایان در کابل و قندهار و بدخشان فساد انگیختند و متصرف شدند و همایون بسهوان رسید و میرزا شاه حسین حاکم سند کاه ها
سد و و ساخت سپاه بادشاه از قلت عاجز آمدند بادشاه ناچار بهکر رسید از آنجا قصد جیسلمیر کرد و از راجه آنجا مخالفت دید متوجه
ملک راجه مالدیو گشت راجه مالدیو خواست که او را بدست آرد و نزد شیرخان برد بادشاه دریافت و بسرعت تمام بامرکوت شتافت و
در آن راه اسپ خاصه سستی کرد بادشاه بر شتر سوار شد و در راه محنت بسیار کشید راجه امرکوت لوازم خدمتگاری بتقدیم رسانید و آنجا در روز
یکشنبه پنجم رجب سنه نهصد و چهل و نه هجری شاهزاده جلال الدین محمد اکبر متولد شد و بیرام خان که در گجرات بود بخدمت پیوست بادشاه
متوجه قندهار شد میرزا عسکری خواست که او را بدست آرد بادشاه دریافت و از دو بجای گذاشت و با بیست و دو سوار که بیرام خان
از ایشان بود متوجه خراسان شد میرزا عسکری اردو را غارت و شاهزاده اکبر را با خود بقندهار برد بادشاه چون بحدود سیستان رسید
احمد شاملو حاکم آنجا باستقبال شتافت و خدمتگاری کرد بادشاه متوجه هرات شد شاهزاده سلطان بن شاه طهماسپ صفوی با اتالیق
خود محمد خان شرف الدین اوغلی تکلو باستقبال آمد و در تعظیم و تکریم بادشاه کوشید با احتیاج سفر بوجهی ترتیب داد که تا زمان ملاقات شاه طهماسپ
بهیچ چیز حاجت نیفتاد و بادشاه متوجه عراق شد و در راه حکام و اهالی منازل لوازم ضیافت موجب فرمان بادشاه طهماسپ بتقدیم رسانیدند
چنانچه نقل فرمان در ضمن احوال شاه طهماسپ صفوی که بدستخط خاص در باب تعظیم و ضیافت همایون بادشاه بحکام خویش نوشته
بتوفیق الله مرقوم خواهد گشت بالجمله در جمادی الاول سنه نهصد و پنجاه و یک هجری قران السعدین اتفاق افتاد شاه طهماسپ گفت
سبب غلبه دشمن ضعیف چه بود بادشاه گفت نفاق برادران شاه طهماسپ گفت سلوک با برادران همچنان نباید کرد که شما کردید بالجمله
بعد چندی شاه طهماسپ پسر خود شاهزاده مراد را که ده ساله بود با بوداغخان قاچار و ده هزار سوار مدد او تعین کرد همایون بادشاه
با ایشان متوجه قندهار شد میرزا عسکری در قلعه متحصن گشت بادشاه در محرم سنه نهصد و پنجاه و دو هجری بمحاصره پرداخت و چون
شش ماه بگذشت محمد سلطان میرزا و الغ خان و دیگران از میرزا کامران جدا شده بخدمت پیوستند میرزا عسکری امان خواست
و قلعه بسپرد و چون مقرر شده بود که بعد از فتح قندهار را بشاهزاده مراد بازگذارند شاهزاده و بوداغخان بقلعه رفتند همایون بادشاه متوجه
کابل شد و در راه شنید که شاهزاده مراد درگذشت بادشاه بقندهار بازگشت ناگاه بقلعه درآمد و بوداغخان عذر خواست و بعراق
فرستاد و قندهار به بیرام خان بسپرد و متوجه کابل شد میرزا هندال و دیگران و بسیاری از امرای میرزا کامران بدرگاه آمدند میرزا کامران
بگریخت و به تهته رفت بادشاه بکابل رسید و شاهزاده اکبر را که چهار ساله بود بدید و در نهصد و پنجاه و سه متوجه بدخشان شد و یادگار
ناصر میرزا که پیوسته نفاق می ورزید بادشاه او را بکشت میرزا سلیمان حاکم بدخشان بعد از جنگ بگریخت بادشاه بطالقان رسید
کامران میرزا بکابل رسیده بگرفت و شاهزاده اکبر را بو کلان سپرد و بادشاه باز روی بکابل نهاد و شیرافگن بیگ بفرمان میرزا کامران
بزرم بادشاه رفت و بقتل رسید میرزا کامران و میرزا عسکری در قلعه کابل متحصن شدند و بالآخر میرزا کامران ببلخ گریخت و باعانت
پیر محمد خان والی بلخ بر غلان متصرف شد و به تسخیر دیگر بلاد بدخشان پرداخت قراچه خان از امرای همایون بگریخت و بمیرزا کامران

پیوست بادشاه متوجه بدخشان شد میرزا الطایفان متحصن گشت و بالآخر امان یافته رخصت مکه حاصل کرد و با میرزا عسکری متوجه حجاز شد و ده فرسخ رفته بخدمت بادشاه بازگشتند بادشاه ایشان را نبواخت و کولاب باقطاع میرزا کامران داد و بکابل بازگشت و در نهصد و پنجاه و شش بعزم رزم پیر محمد خان والی بلخ شتافت میرزا کامران و میرزا عسکری باز مخالفت کردند بادشاه از بلخ کار ناساخته بازگشت و نزدیک میرزا کامران آورد و قراجه سلطان وغیره که از کامران گریخته نزد همایون آمده بودند او را بخواندند میرزا کامران روی برزم بادشاه نهاد و چون صفها آراسته شد قراجه خان وغیره بگریختند و بمیرزا کامران پیوستند همایون دران معرکه زخمی شد و بیامیان رفت میرزا کامران دیگر بار بر کابل استیلا یافت میرزا هندال و میرزا سلیمان در بامیان بخدمت پیوستند بادشاه باتفاق ایشان متوجه کابل شد میرزا کامران با او رزمی صعب کرد و بهزیمت رفت و قراجه خان بقتل رسید میرزا عسکری اسیر شد و بشفاعت میرزا سلیمان رخصت مکه حاصل نمود و برفت و در نهصد و شصت و یک هجری میان شام و مدینه درگذشت این مصرع تاریخست (عسکری بادشه دریادل) بالجمله میرزا کامران چون از معرکه بگریخت سر و ریش چون قلندران تراشید و بمیان افغانان برفت بادشاه روی باو آورد و در نهصد و پنجاه و هشت هجری میرزا کامران باتفاق افغان بر لشکر همایون بادشاه شبخون آورد و کاری نساخته بازگشت و در آن معرکه میرزا هندال بقتل رسید (شبخون) تاریخست میرزا کامران گریزان بلاهور رفت و بسلیم خان بن شیر خان پناه آورد چنانچه در احوال سلیم خان گذارش یافته بالجمله سلیم خان بار خواب راحی از میرزا کامران برنجید و خواست که او را حبس کند شاه محمد قربلی از ندمای سلیم خان بود خواست که میرزا کامران را آگاهی دهد روزی شطرنج بباخت میرزا کامران در مهره های او در آمده بود و شاه محمد گشت متواتر میگفت نزدیک بود که او مات کند میرزا کامران گفت که حال شما در میان ما که تنها اید چنین است میرزا کامران آگاه شد و بگریخت و بولایت گکهر رفت سلطان آدم والی گکهر او را بگرفت و نزد همایون بادشاه فرستاد بادشاه او را میل کشید و بمکه روان کرد او حج کرد و در پانزدهم ذیحجه نهصد و شصت و چهار هجری بمکه درگذشت این مصرع تاریخست بادشاه کامران بکعبه بمرد بالجمله بعد از کامران کابل و بدخشان و قندهار همایون بادشاه را صافی شد و در نهصد و شصت و یک هجری میرزا محمد حکیم ابن همایون بادشاه متولد شد و در آن سال خبر وفات سلیم خان و نوشته های بعضی اهالی دهلی ببادشاه رسید بادشاه با پانزده هزار سوار روی بهند نهاد و میرزا حکیم و منعم خان را در کابل گذاشت و در نهصد و شصت و دو هجری به پشاور رسید و آنجا بیرام خان از قندهار بخدمت پیوست بادشاه از نیلاب بگذشت سپاه افاغنه بیجنگ در پنجاب بگریختند بیرام خان بطریق منقلا بسرهند رسید بادشاه شاه ابو المعالی سید بزرگی را که فرزند میخواند باتفاق علی قلیخان زمان بدفع افاغنه بدیپالپور فرستاد خان زمان بر مخالفان ظفر یافت تاتار خان و هیبت خان بفرمان سلطان سکندر سور با سی هزار سوار روی برزم بیرام خان آوردند بیرام خان مقابله عظیم کرد و منهزم بکوهستان سوالک گریخت (تاریخ شمشیر همایون طلبید) در لفظ شمشیر همایون تاریخ اینواقعه از نتایج طبع بیرام خان است پس بادشاه بدهلی آمد بعد از پانزده سال خطبه دران شهر بنام خود خواند و پیردی بیگ خان را حکومت دهلی و خان زمان را ایالت سنبهل و سکندر خان ازبک را امارت آگره داد و شاهزاده اکبر و بیرام خان را بدفع سکندر بکوهستان سوالک فرستاد و در هفتم ربیع الاول سنه نهصد و شصت و سه هجری از بام کتابخانه افتاد و بعد از سه روز بگذشت (همایون بادشاه از بام افتاد) تاریخ وفات اوست بلکه یک عدد عمرش پنجاه سال بود و بعد از و خلف ارشدش عرش آشیانی ابو المظفر جلال الدین محمد اکبر بادشاه غازی در کلانور باتفاق بیرام خان خانخانان سپاه سالار هندوستان در ربیع الثانی آن سال بر تخت نشست (نصرت اکبر) تاریخ است و او از سلاطین اساطین روزگار بود و بشجاعت و

شهامت و وفور عقل و تدبیر و قوت بازو اشتهار داشته و تعهد او سلطنت هند را رونقی عظیم بدید آمد و در بدو دولت اکبر پادشاه بیرام خان
مدار المهام گشت و با اکبر پادشاه بقلع و قمع سکندر سور متوجه دامن کوه سوالک شد سکندر بگریخت و دران آوان همیون وزیر عدلی با پنجاه
هزار سوار و پانصد فیل مست از چنار متوجه آگره شد سکندر اوزبک حاکم آگره بدهلی رفت و شادیخان افغان از امرای عدلی بکنار آب
رهبت رسید علیقلیخان زمان با او رزم کرد و منهزم گشت و همیون بر آگره استیلا یافت و راهی بدهلی نهاد و تردی بیگ خان حاکم دهلی
باتفاق دیگر امرا با او رزم کرد همیون ظفر یافت تردی بیگخان بسرهند گریخت پادشاه در حدود سوالک که ازین حالت خبر یافت امرا گفتند که
صلاح دولت دران است که بکابل بازگردیم بیرام خان خانخانان گفت صواب آنست که رزم کنیم پس خضر خواجه خان را که از شاهزادگان
مغول و داماد بابر پادشاه بود بحکومت لاهور و دفع سکندر سور که تا بحدود رفته بود فرستاد و با پادشاه متوجه سرهند شد و خانزمان و اسکندر خان
اوزبک و دیگر امرا را بسم منقلای او پیش روان کرد همیون باتفاق شادیخان در حدود پانی پت صبح روز جمعه دوم محرم سنه نهصد و شصت و
چهار هجری قتالی فاحش کرد و گرفتار شده بقتل رسید پادشاه بدهلی آمد و بتجدید بر تخت نشست خانزمان را بحکومت جونپور فرستاد و
افغانان آنجا را دفع ساخته آن مملکت مسخر ساخت و دران آوان سلطان حسین میرزا نبیرهٔ شاه اسمعیل صفوی بفرمان عمش شاه طهماسپ
بقندهار باز آمد و محاصره کرد و آنرا ایاتان از گماشته بیرام خان بگرفت و دران آوان خضر خواجه خان در حدود سوالک با سکندر رزم کرد و
منهزم بلاهور رفت پادشاه بقلع و قمع سکندر متوجه پنجاب شد سکندر بقلعه مانکوت متحصن گشت بعد از شش ماه بشفاعت خان اعظم
پسر خود شیخ عبد الرحمن را بدرگاه فرستاد و قلعه بگذاشت و به بنگاله رفت پادشاه در نهصد و شصت و پنج هجری بدهلی رسید و در محرم نهصد و
شصت هجری پادشاه به آگره و درین سال قلعه گوالیار که در تصرف سنبهل غلام سلیم خان بود مفتوح شده همدرین سال خان زمان
غازیپور و نواح آنرا که افغانان بگرفته بودند مسخر ساخت و درین سال بهادر خان برادر خانزمان به تسخیر مالوه شتافت و پادشاه در نهصد و
شصت و هفت هجری از تسلط بیرام خان به تنگ آمده به بهانه شکار از آگره بیرون رفت و باغوای ماهم انکه و ادهم خان از شکارگاه
بدهلی شتافت و طایفه از امرا که با بیرام خان در آگره بودند ازو جدا شده بخدمت پیوستند بیرام خان عزیمت حج کرد و باغوای مفسدان
عزیمت حجاز موقوف کرده هنگامه آرا گشت و دو مرتبه با فوج پادشاه هنگامهٔ مقابله عظیم کرد و هر بار بهزیمت رفت و در جنگ ثانی از لشکر پادشاه
سلطان حسین جلایر بقتل رسید بیرام خان چون سزاوار دید بگریست و گفت نشاید که بهر من چنین مردم هلاک شوند پس غلام خود جمال خان را
بدرگاه فرستاد و حقوق خدمات خود را شفیع ساخت پادشاه او را امان داد و در نهصد و شصت و هشت هجری بیرام خان متوجه درگاه شد
پادشاه او را بنواخت و بجائیکه پیشتر می‌نشست بنشاند و گفت اگر خواهی که کالپی و چندیری بجاگیر تو دهیم تا آنجا آسوده باشی بیرام خان گفت
در قواعد اخلاص فتور راه یافته همان بهتر که بمکه روم پادشاه پنجاه هزار روپیه او را داد و بجانب گجرات گسیل ساخت و خود عزم مالوه کرد باز
والی مالوه بعد از رزم منهزم گشت پادشاه بسارنگپور آمده ادهم خان غنایم مالوه بعرض رسانید پادشاه باگره بازگشت و در نهصد و شصت
و نه هجری پادشاه بزیارت خواجه معین الدین چشتی متوجه اجمیر شد و چون باجمیر رسید زمیندار آنجا راجه بهاره امل دختر خود را به پادشاه داد
و پسرش بهگوانداس نوکری اختیار کرد و میرزا شرف الدین حسین بن خواجه معین که از احفاد خواجه احرار بود در ایالت اجمیر داشت
تسخیر میرته ولایت راجه مالدیو به او فرستاد و باگره بازگشت میرزا شرف الدین بعد محاصره قلعه بامان بگرفت دیوداس و جمیل راجپوت که در قلعه
بودند بیرون آمدند و با پانصد راجپوت بزرگ گاه شتافتند و مقابله عظیم کردند و بقتل رسیدند و درین سال پیر محمد خان شروانی حاکم مالوه

بیجانگر بکشود و بتهانه دیس شتافت و برهانپور بگرفت و قتل عام کرد باز بهادر صاحب مالوه و میران مبارک شاه فاروقی و خاندیسی و تفالخان
والی برار باتفاق یکدیگر روی به پیر محمد خان آوردند پیر محمد خان بعد از رزم منهزم گشت تفالخان فاروقی او را تعاقب کرد پیر محمد خان
هنگام عبور نربده غرق شد باز بهادر باز بر مالوه مستولی شد بادشاه عبد الله خان اوزبک حاکم کالپی را برای او تعیین نمود باز بهادر بگریخت
عبد الله خان در مندو بحکومت نشست و درین سال ایلچی شاه طهماسپ بدرگاه آمد تعزیت همایون بادشاه و تهنیت جلوس رسانید و
در نهصد و هفتاد و یک هجری فتو غلام عدلی قلعه چنار پیشکش کرد پادشاه متوجه مالوه شد عبد الله خان اوزبک حاکم مالوه متوهم بگجرات
بگریخت بادشاه از مبارک شاه خاندیسی دختر گرفت و مالوه بقرا بهادر خان داد و باگره بازگشت در نهصد و هفتاد و دو هجری قلعه آگره بنا نهاد
و درین سال خانزمان و برادرش بهادر خان حکام جونپور و اسکندر خان و ابراهیم خان اوزبک والی لکهنوتی شده با فوج بادشاه رزم کردند
و در نهصد و هفتاد و سه هجری منعم خان خانخانان از پی مخالفان بقنوج لکهنو رسید سکندر خان اوزبک از لکهنو بگریخت و بجونپور نزد خانزمان
رفت خانزمان از آب گنگ بگذشت و بولایت بهار در آمد بادشاه بجونپور رسید و بدفع خانزمان خانخانان را فرستاد خان زمان
بهادر خان و اسکندر خان را باگره فرستاد تا آنجا فتنه انگیزند بادشاه بسیاری از امرا را بسر راه بهادر خان فرستاد پس در حدود لکهنو میان فریقین
رزمی صعب اتفاق افتاد بهادر خان ظفر یافت و در خلال این احوال خانزمان مادر خود را نزد بادشاه فرستاد و صلح خواست بادشاه
بشفاعت خانخانان از گناه خانزمان درگذشت و جونپور بدستور باو داد و متوجه قلعه چنار شد خان زمان بغازیپور آمد و بر مخالفت اصرار
نمود بادشاه خانخانان را معاتب ساخت و در روی بخانزمان آورد و اشرف خان میر منشی را بجونپور فرستاد تا مادر خانزمان را حبس کند
بهادر خان خبر یافت ناگاه شبی بجونپور آمد و نردبانها بر قلعه نهاد و در آمد و مادر خود را از قلعه بر آورد و اشرف خان را بگرفت و حبس نمود و
به بنارس در شد بادشاه بجونپور مراجعت نمود و خانزمان دیگر بار معذرت کرد پادشاه جونپور باو گذاشت و باگره مراجعت نمود درین سال
میرزا سلیمان حاکم بدخشان در کابل آمد و فساد انگیخت و خواست که لاهور بگیرد و در سنه نهصد و هفتاد و چهار هجری بادشاه بسرعت تمام متوجه
لاهور شد و بسرهند رسید و آن فتنه فرونشست و درین سال خانزمان و بهادر خان و سکندر خان اوزبک و دیگر امرا باغی شدند بادشاه
از لاهور باگره آمد و روی بجونپور نهاد خانزمان که میرزا یوسف خان بهادر در قلعه شیرگده قنوج محاصره داشت بجونپور بازگشت و برادرش بهادر خان
که مجنون خان قاقشال را در قلعه مانکپور محاصره کرده بود به برادر خود پیوست پادشاه متصل رای بریلی از آب گنگ بگذشت و ایلغار کرد و ناگاه بر عدو
خانزمان رسید و معرکه و بجهه اتصال رزمی صعب کرد بهادر خان مقابله عظیم نمود بادشاه که بر فیل بود فرود آمد و بر اسپ نشست بهادر خان
بجهد در اسپ بیساخت و مردمی انداخت تا آنکه اسپش از پای در آمد و پیاده ماند فیلان بادشاهی روی بخانزمان آوردند بهادر خان اسیر شده
بقتل رسید و خانزمان در پای پیل هلاک شد بادشاه بجونپور شتافت و خان قلی بیگ اوزبک و غیره روسای اوزبکان و تیرشاه بدخشی
و دیگران از اعیان سپاه خانزمان بودند زیر پای پیلان هلاک کردند و اسکندر خان اوزبک که در اوده بود بگورکهپور گریخت پادشاه حکومت
جونپور بمنعم خان خانخانان داد و در نهصد و هفتاد و پنج هجری باگره بازگشت و روی برانا اودی سنگه نهاد و چون بگاکرون رسید میرزا
ایان از احفاد میرزا عمر شیخ ابن صاحبقران تیمور گورکان در وقتیکه بادشاه بدفع خانزمان مشغول بود و بر سنبهل و ... استیلا داشتند مجال
اقامت در ان دیار ندیدند و بگجرات شتافتند و در آن مملکت به پنج برادران مشهور اند و در ضمن گجرات احوال ایشان مرقوم است بالجمله
بعد از هزیمت میرزایان حکومت مالوه بشهاب الدین محمد خان نیشاپوری تفویض نمود و روی بدیار رانا نهاد و قلعه چیتور را محاصره نمود

قهراً و قسراً بگرفت و جیمل که از ارکان دولت رانا بود عیال و اطفال خود را بکشت و اموال را بسوخت و با ده هزار مرد قتالی فاحش کرد
تا آنکه بقتل رسید بادشاه حکومت چتور باصف خان داد و بآگره بازگشت و میرزایان از گجرات آمده قلعهٔ اجین را محاصره کرده بودند کاری
نساخته بگجرات بازگشتند و در نهصد و هفتاد و شش هجری بادشاه متوجه قلعهٔ رنتهنبور شده محاصره کرد و جهار خان غلام سلیم شاه بن شیرشاه
متحصن شده بالآخر بامان بیرون آمد و قلعه تسلیم نمود و بادشاه بزیارت خواجه معین الدین چشتی باجمیر رفت و بآگره مراجعت نمود و بدیدن
شیخ سلیم بسیکری رفت و آنجا مسجدی عالی طرح انداخت و در هفدهم ربیع الاول سنه نهصد و هفتاد و هفت هجری در منزل شیخ سلیم شاهزاده سلیم
متولد شد بادشاه بسبب نذری که کرده بود پیاده بزیارت خواجه معین الدین چشتی باجمیر رفت و بدهلی شتافت و در آن آوان راجه
رام چند که بعد از فوت سلیم شاه بن شیرشاه بر قلعه کالنجر استیلا یافته بود آن قلعه را پیشکش نمود و در سوم محرم سنه نهصد و هشت هجری
در منزل شیخ سلیم شاهزاده دیگر موسوم بمحمد مراد عرف پهاری متولد شد و درین سال دیگر بار بادشاه باجمیر رفت رای کلیان مل راجه
بیکانیر بخدمت پیوست بادشاه دختر او را بخواست و پسرش رای سنگه را در ملازمت گذاشت پس باجودهن رفت و بلاهور رسید و در
صفر سنه نهصد و هفتاد و نه هجری باجمیر بازگشت و در آن سال بادشاه موضع سیکری را شهری عظیم ساخت و چون در آن آوان گجرات
مفتوح شده بود فتح پور نام کرد و در سنه نهصد و هشتاد هجری متوجه گجرات گشت و چون به پتن گجرات رسید شیرخان فولادی که اعتمادخان
گجراتی را در احمدآباد محاصره کرده بود گریخت بادشاه حکومت پتن را بسید احمد خان بارهه داد و چون بدو منزلی احمدآباد رسید سلطان مظفر
گجراتی و دیگر امرایان گجرات بخدمت پیوستند بادشاه بی جنگ بر گجرات دست یافت و چون میرزایان بر بهروچ و بروده و سورت استیلا
داشتند روی بایشان آورد و اختیار الملک امیر گجراتی از لشکر ظفر اثر بگریخت لاجرم بر دیگر امرای گجرات اعتبار نماند و محبوس گشتند
ابراهیم حسین میرزا خواست که از هشت کروهی اردوی بادشاه بگذرد و به پنجاب رود بادشاه بایلغار متوجه او شد ابراهیم حسین میرزا با هزار
سوار که ملازم بود مقابله عظیم کرده بهزیمت رفت بادشاه در تسخیر قلعه سورت در حرکت آمد گلرخ بیگم بنت میرزا کامران که در حباله ابراهیم حسین
میرزا بود قلعه را بمردم جنگی سپرده پسر خود مظفر حسین میرزا را بگرفت و متوجه دکن شد بادشاه بسورت رسیده محاصره کرد میرزایان با ابراهیم حسین میرزا
وغیره متوجه پنجاب شدند تا در آن دیار فتنه انگیزند و محمد حسین میرزا وغیره میرزایان باتفاق شیرخان فولادی روی به پتن آوردند سید احمد خان
بارهه را در قلعه آن محاصره کردند خان اعظم از احمدآباد متوجه ایشان شده در نیکروهی پتن رسید بحسب اتفاق افتاد میرزایان میمنه و میسرهٔ خان
اعظم را شکستند و بیراول را برداشته بغارت پرداختند خان اعظم و شاه بداغ خان که در قلب بودند فرصت یافته حمله بردند و ظفر یافتند محمد حسین میرزا
بدکن رفت خان اعظم مظفر و منصور بسورت باردوی بادشاه پیوست و قلعه سورت بامان مفتوح شد اشرف خان میرمنشی در تاریخ فتح
آن قلعه قطعه گفته اند از آنجمله است (تاریخ فتح شد که عجب قلعه گرفت) و در صفر سنه نهصد و هشتاد و دو هجری بادشاه بآگره آمد و ابراهیم
حسین میرزا که در سنبهل فتنه می انگیخت متوجه سند شد تا از آن راه بگجرات رود و به برادران پیوندد و خان جهان حاکم پنجاب باو رسید بعد
از رزم مسعود حسین میرزا اسیر شد و ابراهیم حسین میرزا منهزم بملتان رفت و بدست والی آنجا بقتل رسید سرش را بآگره آوردند و از در قلعه
آویختند و مسعود حسین میرزا بگوالیار محبوس بود تا درگذشت و درین سال بادشاه کنبهایت را براجه [illegible] طالب و آنجا درین سال محمد حسین میرزا
و اختیار الملک گجراتی در گجرات فساد کردند و خان اعظم را در احمدآباد محاصره کردند بادشاه در هنگام گرما از [illegible] بطرف ساقه با سه صد سوار
که اکثر امرا و اعیان بودند شتر سوار متوجه گجرات شد و چون نزدیک گجرات رسید عبدالرحیم میرزا خان بن بیرم خان [illegible]

کوکه را در قلب باز داشت و خود با صد سوار طرح شد و چون بظاهر احمد آباد رسید سید محمد خان بارهه را منقلای ساخت و خان کلان را بمیمنه
و وزیر خان را بمیسره گماشت و چون بکنار احمد آباد رسید محمد حسین میرزا بکنار آب آمده آواز برکشید که سالار این سپاه کیست سبحان قلی از ملازمان
پادشاهی گفت که پادشاه است گفت چهار روز پیش ازین کسان من پادشاه را در آگره دیده بودند و اگر پادشاه بودی البته فیلان همراه داشتی
سبحان قلی گفت پادشاه در نه روز بسواری شتران از آگره باینجا رسید فیلان اینهمه مسافت در نه روز چگونه قطع کنند محمد حسین میرزا تعجب کرد و اختیار الملک
را با پنجهزار سوار بمحافظت دروازهای احمد آباد باز داشت و خود با هفت هزار سوار عزم رزم پادشاه کرد و با هزار و پانصد سوار بر قلب حمله آورد و سبحان
کوکه را که بجای پادشاه در قلب ایستاده بود بکشت و بالاخره اقبال اکبری غالب آمد و محمد حسین میرزا زخمی شد و از اسپ بیفتاد و اسیر شد و بقتل رسید
اختیار الملک بزرم پیش آمد و هزیمت رفت خان اعظم از شهر برآمده بخدمت پیوست و دیگر بار حکومت گجرات باو مقرر شد قطب الدین خان
بموجب فرمان بدفع شاه میرزا که در بروچ بود رفت و پادشاه به آگره بازگشت و درین سال داود بن سلیمان کرانی صاحب بهار و بنگاله
مخالفت آغاز نهاد و بر حسب فرمان منعم خان خانخانان از جونپور قصد پتنه کرد و این قضایا در ضمن احوال بنگاله مرقوم است بالجمله پادشاه از
سید میرک اصفهانی که در علم جفر استاد بود پرسید که انجام کار داود چگونه خواهد بود و سید میرک در جفر ملاحظه نمود این بیت بیرون آورده بعرض رسانید

بیت برود سوی اکبر از تخت همایون + بر دو ملک از کف داود بیرون + نقل است که شیخ محمد تقی که از شجاعان زمان و ملازمان داود بود
بعد از رزم زخمی و گرفتار شد اکبر پادشاه چون از شجاعتش بسیار شنیده بود فرمود که اگر ملازمت با اختیار نمائی ترا جان بخشی کنم شیخ محمد گفت
زنی که شوهرش زنده باشد شوهر دیگر نتواند کرد پادشاه فرمود که او را بگذارند هر کجا که خواهد برود شیخ محمد به بنگاله رفت و باز بداود پیوست و انجام کار
داود در باب دلیه مرقوم گشت اکبر پادشاه در سنه نهصد و هشتاد و چهار هجری متوجه قلعه رهتاس شد شهباز خان کنبو قلعه رهتاس را محاصره کرد
و بامان بگرفت و مظفر خان بموجب فرمان بدفع بقایای افاغنه پرداخت و در سنه نهصد و هشتاد و هشت هجری پادشاه روز جمعه بمسجد فتح پور رفت
و برسم خلفا بر منبر برآمده خطبه خواند و این سه بیت بر زبان آورد **ابیات** خداوندی که ما را خسروی داد + دل دانا و بازوی قوی داد +
بعدل و داد ما را رهنمون کرد + بجز عدل از خیال ما برون کرد + بود وصفش ز حد فهم برتر + تعالی شانه الله اکبر + و درین باب علمای
زمان تذکره نوشتند که سلطان الاسلام کهف الانام امیر المومنین ابو الفتح جلال الدین محمد اکبر پادشاه غازی عالم و عادل است اگر
بجهت تسهیل معیشت بنی آدم حکمی برخلاف کند بر آن عمل باید کرد خلایق آنرا دعوی نبوت نام نهادند و طعن آغاز کردند سیدی لاهوری گوید

بیت شاه ما امسال دعوی نبوت میکند + سال دیگر گر خدا خواهد خدا خواهد شدن + و درین سال میرزا محمد حکیم بن همایون پادشاه از
کابل عازم تسخیر لاهور شد امیران لاهور در قلعه متحصن شدند پادشاه متوجه لاهور شد میرزا محمد حکیم بکابل بازگشت پادشاه شاه منصور
شیرازی را که وزیر بود بتهمت آنکه با میرزا محمد حکیم در ساخته بقتل رسانید و روی بکابل نهاد میرزا محمد حکیم با مقدمه پادشاه رزم کرد و
بهزیمت رفته ایلچیان فرستاده عذر خواست پادشاه کابل را باو گذاشت و بازگشت و در رمضان سنه نهصد و هشتاد و نه هجری
بلاهور رسیده بفتح پور مراجعت نمود و جهت دفع قاقشالان که در نواح بنگاله فساد انگیخته بودند بحکام جهوسی و پیاگ و جونپور و پتنه افواج
قاهره تعیین نمود و فوج شاهی مظفر و منصور گشت و در نهصد و نود و یک هجری پادشاه به پیاگ رفت و قلعه اله آباد بنا نهاد و در محرم سنه
نهصد و نود و دو هجری سید مرتضی شیرازی و خداوند خان حاکم برار از صلابت خان منهزم بدرگاه پناه آوردند پادشاه شاه فتح الله را
عضد الدوله نام نهاد. و امر کرد که خان اعظم و سید مرتضی و خداوند خان به تسخیر دکن پردازند خان اعظم متوجه مالوه شد حاکم مالوه با وی پیوست

ن پیشگوئی از علم جفر بنصرت پادشاه اکبر

خان اعظم از راه گنده وانه داخل برار شد و آن مملکت را غارت کرد و محمد تقی نظیری وغیره امرای دکن با راجه علیجان خاندیسی روی
با و آمدند خان اعظم از راهی که رفته بود مراجعت متعذر دید متوجه سلطان پور و ندربار گشت و در راه بسیاری از اردوش بغارت رفت
خان اعظم باحمدآباد نزد خانخانان شد و باز بدربار آمد و درین سال شاهرخ میرزا از غلبهٔ سپاه عبدالله خان ازبک بدخشان بگذاشت و
بدرگاه پناه آورد و هم درین سال میرزا محمد حکیم میرزا بکابل درگذشت راجه مان سنگه بایالت کابل رسید و پسر خود را آنجا گذاشت و فرزندان
محمد حکیم میرزا بلاهور آورد و پادشاه متوجه کابل شد و میرزا شاهرخ میرزا وغیره را به تسخیر کشمیر فرستاد و بالآخر در سنه نهصد و نود و پنج هجری بر دست
قاسم خان میر بحر کشمیر مفتوح شد و درین سال ایلچی عبدالله خان ازبک را که بلاهور آمده بود رخصت انصراف داد و حکیم همام و سید صدر جهان
ساکن پهانی را با و روان کرد و در نهصد و نود و هفت هجری بادشاه بسیر کشمیر رفت و یکهزار و یک هجری خان اعظم برکهار زمیندار که مظفر گجراتی
معروف بهنو باو پناه برده بود رفت و مظفر را بدست آورد و متوجه گجرات شد مظفر در راه خود را باستره بکشت و آئین قضایا در احمدآباد گجرات مرقوم است
و درین سال شاهزاده مراد را بگجرات فرستاد و حکومت آنجا داد و در هزار و دو هجری خانخانان به تسخیر دکن مامور شد و در هزار و سه شاهزاده
مراد و خانخانان از راه بکلانه بدکن در آمدند و احمدنگر را محاصره کردند میرزا شاهرخ حاکم مالوه و راجه علیجان حاکم خاندیس بایشان پیوستند
و در یک هزار و چهار هجری چاند بی بی بنت نظام شاه که در قلعهٔ احمدنگر بود برقعه بر روی افگند و اهالی قلعه را بر جنگ تحریص نمود و این واقعه در
احمدنگر مرقوم است بالجمله سهیل خان امیرالامرای عادلشاه با هفتاد هزار کس بآنجانب آورد و شاهزاده مراد و خانخانان به هزار شتافتند
شاهزاده آنجا شاه پور بنا نهاد و اقامت گزید و سهیل خان متوجه برار شد شاهزاده مراد باستصواب خانخانان در شاه پور بماند و خانخانان و
راجه علیجان با هشت هزار سوار متوجه سهیل شدند و آب گنگا گذشتند و در هزار و پنج هجری رزمی صعب کردند و فوج خانخانان هزیمت خورد
و خانخانان شب با سید قاسم بارهه و جمعی قلیل در آن معرکه بایستاد و تا صبح سه هزار سوار برو جمع شدند و روی بمخالفان نهاد و سهیل روی
بایشان آورد و مقابلهٔ عظیم نمود و سهیل چند زخم خورد و از اسپ در افتاد و یاران اش او را از معرکه بیرون بردند خانخانان مظفر و منصور بشاه پور
مراجعت نمود و در یک هزار و هفت هجری شاهزاده مراد با فراط شرب خمر در شاه پور درگذشت این مصرع تاریخ است از گلشن اقبال نهالی شده گم
او شاهزاده عالی همت بود و در تربیت ملازمان کوشیدی و هرگز سلاح نه بستی و گفتی سلاح من امرا و لشکریانند بالجمله شاهزاده مراد در دکن فساد
خواست پادشاه شاهزاده دانیال را که حکومت الله آباد داشت بخواند و دختر خانخانان را بنکاح او داد و مع خانخانان بدکن فرستاد و در هزار و
هشت هجری خود از پی متوجه شد و درین سال شاهزاده سلیم که بموجب فرمان بدفع رانا رفته بود بحکم بادشاه به الله آباد که جاگیرش بود
رفت و خود را بادشاه خواند و شاهزاده دانیال و خانخانان وغیره باحمدنگر رفتند و بمحاصره پرداختند بادشاه بخاندیس آمد و بمحاصرهٔ قلعه مشغول شد
و در یک هزار و نه هجری قلعهٔ احمدنگر بحسن اهتمام خواجه ابوالحسن و نوائب شاهزاده دانیال مفتوح گشت همین سال خضر خان المعروف به بهادر شاه
ابن راجه علیجان والی اسیر متحصن شد بادشاه بمحاصره مشغول گشت و بالآخر بهادر شاه امان خواست و قلعهٔ آسیر مسخر بادشاه شد و برهان پور
آمد شاهزاده دانیال و خانخانان بخدمت پیوستند و ابراهیم عادلشاه والی بیجاپور پذیرفت پس خاندیس و برار و دکن بشاهزاده دانیال
داد و خاندیس را داندیس نام نهاد و خانخانان را با او آنجا گذاشت و در هزار و ده هجری باگره رسید و درین سال عثمان افغان لشکری
فراهم آورد و قصد اودیسه کرد و راجه مان سنگه والی بنگاله بحضور بود گماشتگان چاره کردن نتوانستند راجه بفرمان بادشاه قصد عثمان افغان کرد و با او
مصاف داد و ظفر یافت عثمان باز با قاصی بنگاله افتاد و در یک هزار و یازده هجری شیخ ابوالفضل که از دکن بدرگاه میرفت و در حدود نرابر بتهاره

شاهزاده سلیم بدست راجپوتان بر سنگه و بوندیله بقتل رسید بادشاه از شاهزاده سلیم برنجید بعزم آله آباد کرد و خبر بیماری مادر خود مریم مکانی
شنیده مراجعت نمود و چون مریم مکانی درگذشت شاهزاده سلیم بتقریب تعزیت و ادای رسوم ماتم داری باگره آمد مقید گشت و بعد از دوازده روز اطلاق یافت و
در هزار و سیزده هجری شاهزاده دانیال به برهان پور درگذشت بادشاه از شنیدن خبر فوت شاهزاده دانیال رنجور گشت و در روز چهارشنبه
سیزدهم جمادی الثانی سنه یکهزار و چهارده هجری درگذشت بیت فوت اکبر شد از قضای آله * گشت تاریخ فوت اکبر شاه *
مدت ملکش پنجاه سال و چند ماه و عمرش شصت و چهار سال و چند ماه و بعد از و شاهزاده سلیم روز پنجشنبه سوم جمادی الثانی بر تخت نشست
بابو المظفر نور الدین جهانگیر بادشاه ملقب گشت این مصرع تاریخست (سر شاه سلیم بادشاه ملک ارزانی) و او بادشاهی کریم و شجاع بوده و در انعام و
احسان مبالغه میفرمود و بشکار شیری عظیم داشت و در ملوک گورکانیه چون خسرو پرویز است در اکاسره در نتیجه آن سال شاهزاده خسرو بن جهانگیر
که بعد از فوت اکبر بادشاه اراده سلطنت داشت متوهم شده از آگره بگریخت و متوجه لاهور شد اهالی شهر درها بستند شاهزاده آنجا مجال
اقامت نیافته متوجه کابل شد و بر کنار آب بدست محمد قاسم گرفتار گشت او را با همراهیان بدرگاه جهانگیر آوردند شاهزاده محبوس گردید
و همراهیانش بعقوبت تمام بقتل رسیدند از آنجمله حسن بیگ را در پوست گاو کشیدند تا هلاک شد و عبد الرحیم خر را در پوست خر گرفتند و بالاخر
نجات دادند و در هزار و پانزده هجری شاهزاده پرویز را بادشاه ولیعهد ساخت و راجه مان سنگه را از حکومت بنگاله عزل کرد و شاهزاده
جهاندار شاه را که یکساله بود با تالیقی قطب الدین خان به بنگاله فرستاد و متوجه کابل گشت و باز بهادر المخاطب بجهانگیر قلیخان را پتنه و بهار
داد و در هزار و شانزده هجری بکابل رفت و چندی آنجا بسر برده مراجعت فرمود و در هزار و هفده هجری زمانه بیگ المخاطب بمهابت خان
بدفع رانا مامور شد و در هزار و هیجده مهابتخان بدرگاه آمد و عبد الله خان بجای او تعین شد و شاهزاده پرویز با تالیقی آصفخان و راجه مان سنگه
به تسخیر دکن مامور شد و درین سال بادشاه صلابت خان را خانجهان لقب نهاد و فرزند خواند و بدکن فرستاد و درین سال بادشاه دختر
غیاث بیگ طهرانی را که سابق در نکاح شیر افگن خان بود و آنرا در بنگاله قطب الدین خان اتالیق شاهزاده جهاندار شاه بقتل رسانیده
بخواست و نور جهان بیگم لقب نهاد و غیاث بیگ طهرانی را وزیر ساخت و اعتماد الدوله خطاب کرد و درین سال چون خانجهان در دکن
کاری نساخت معزول شده بحضور آمد و خان اعظم بجای او نشست و منصوب گشت و در هزار و بست یادگار علی سلطان بفرمان شاه عباس
برسالت آمد و تهنیت سلطنت گفت و درین سال شاه قلی ایلچی دیگر از شاه عباس بیامد و التماس کرد که دکن را بدستور بحکام آن دیار بگذارند
بادشاه بفرمود که چون آن ملک مسخر سازیم بموجب التماس شاه باز بایشان دهیم و در هزار و بست و دو هجری شاهزاده خورم بمهم رانا تعین شد
رانا امر سنگه ابن رانا پرتاب سنگه ابن اودی سنگه ابن رانا سانگا سنگه بعد از محاربات عاجز شده بخدمت پیوست و اطاعت کرد و
درین سال اسلام خان والی بنگاله آن ملک را صافی ساخت و در هزار و بست و شش بادشاه بمندو رفت ملک عنبر و سایر بزرگان دکن
باج و خراج پذیرفت بادشاه باز گشت و در هزار و بست و نه ملک عنبر مخالفت آغاز نهاد شاهزاده خورم بفرمان پدر متوجه دکن شد سپاه
ملک عنبر از قدیم بجو بعد از رزم هزیمت رفت سپاه منصور بکهرکی رسید و آن شهر را ویران گذاشت ملک عنبر از کرده استغفار کرد و بسیاری
از ممالکت خویش بگماشتگان خورم باز گذاشت و درین سال بادشاه بسیر کشمیر رفت و هوای آنجا موافق طبع افتاد و مقرر نمود که هر سال
در فصل بهار بدان دیار شتابد و در هزار و سی و دو هجری شاهزاده خسرو که در حبس بود درگذشت و خورم از تسلط نور جهان بیگم که دختر خود بشهریار
بن جهانگیر داده بود بر ملک و مال استیلا داشت ملول شده با لشکری انبوه از دکن متوجه دهلی شد بادشاه با عسکر بیشمار روی

بظهر زنند نهاد و در حدود دهلی بکرماجیت سپهبد خورم با عساکر جهانگیری رزم کرد و بقتل رسید و خورم چون معلوم نمود که بادشاه بنفس خویش متوجه
است خود را از محاربه بپدر باز داشته متوجه مالوه گشت بادشاه با همین شتافت شاهزاده پرویز از پتنه باو پیوست و در هزار و سی و سه بموجب فرمان
بر اتالیقی مهابت خان بسوی مالوه نهاد و طایفه از امیران خورم به پرویز پیوستند خورم به برهانپور شتافت و متوجه دکن شد و از آن راه عزیمت
بنگاله نمود و پرویز بضبط دکن پرداخته روی به بنگاله نهاد خورم از دکن باوڑیسه رفت و بجهانگیرنگر که پیوسته بنگاله جهانی ساخت و در سه به پتنه
آورده گماشته پرویز پتنه بگذاشت و بجونپور شتافت و باله آباد رفت خورم از پتنه بجونپور رسید و عبد الله خان وغیره را به تسخیر اله آباد فرستاد
و حاکم اله آباد در قلعه متحصن شد بعد از چهار روز شاهزاده پرویز و مهابتخان در رسیدند عبد الله خان بجونپور بازگشت خورم به بنارس شتافت
و از آب گنگ بگذشت و بکنار آب یونس اقامت نمود و پرویز و مهابت خان بدمدمه رسیدند و آقا محمد زمان طهرانی را با طایفه آنجا گذاشته از آب گنگ
بگذشتند و خواستند که از آب یونس عبور نمایند بیرام بیگ المخاطب بخاندوران بفرمان خورم از آب گنگ روی به آقا محمد طهرانی آورده بمونسی رفت
خاندوران بمقابله او شتافت محمد زمان طهرانی رزمی صعب کرد خاندوران بقتل رسید محمد زمان سر او را بریده بدرگاه پرویز فرستاد و آنجا برنیزه
کردند رستم خان که سابقا در خدمت خورم میبود و گریخته به پرویز پیوسته بود گفت خوب شد که حرام خور بقتل رسید جهانگیر قلیخان بن خان اعظم میرزا
کوکلتاش خان حاضر بود گفت او را حرام خور نتوان گفت چه در راه صاحب خود جان داده و ازین زیاده چه باشد که اکنون سرش از همه سرها
بلندتر است بالجمله در محرم سنه هزار و سی و چهار هجری در حدود خیرآگده میان خورم و پرویز مقابله عظیم افتاد و از جهة بیم سر اول خورم بقتل رسید و
سپاه پراگنده گشت خورم بالتماس امرا از معرکه بیرون آمد بقلعه رهتاس شتافت و جمعی را بمحافظت آن دیار واگذاشت و به پتنه شد و به بنگاله رفت
و بدکن شتافت شاهزاده پرویز و مهابت خان مظفر و منصور به بنگاله شتافتند و مهابت خان خانخانان لقب یافت خورم از دکن قصد برهانپور
کرد راو رتن در شهر متحصن شد شاهزاده پرویز و مهابت خان از بنگاله بکنار آب نربده رسیدند خورم از تسخیر برهانپور درگذشت و بدکن بازگشت
و بنهاسک اقامت نمود و پرویز و مهابت خان به برهانپور رسیدند و در آن اوان نورجهان بیگم که با مهابت خان عداوت داشت مزاج جهانگیر
بادشاه را از وی متغیر ساخت و او را بدرگاه خواند مهابت خان بالشکری آراسته هنگامیکه بادشاه بعزم کابل بکنار چناب رسیده بود و سایر
سپاه عبور کرده بود بادشاه با جمعی قلیل در آن طرف آب مانده بود آمده ملازمت بادشاه نمود و امرای حضور که آن طرف آب بودند عزم رزم
او کردند مهابت خان بر ایشان ظفر یافت و بر امور ملک و مال ظفر یافت و مستولی گشت و تا افغان . . . نمود و در خدمت بادشاه بکابل
رفت و بازگشت و چون بهمان منزل که قضیه شده بود در رسید جمعی کثیر از لشکر نورجهان بیگم از لاهور در رسیدند ناگاه در شکارگاه بخدمت بادشاه
پیوستند مهابت خان متوهم شده بطرف ملک رانا شتافت و در بیست و ششم صفر سنه هزار و سی و شش شاهزاده پرویز در برهانپور درگذشت عمرش
سی و هفت سال بود او بحلم و علو همت و شجاعت و سلامت نفس اتصاف داشت او را یک پسر و یک دختر داشت که در حباله شاهزاده دارا شکوه
بن شاه جهان بادشاه بود و پسرش را احوال معلوم نیست و در همین سال مهابت خان خانخانان عرایض بخدمت شاهزاده خورم فرستاد
و اظهار اطاعت کرد و در بیست و هفتم سنه هزار و سی و هفت نور الدین محمد جهانگیر بادشاه هنگام مراجعت از کشمیر بمنزل جنگ هتی درگذشت لفظ غفر له
تاریخ وفات اوست و هنگام وفات جهانگیر پسرش شهریار که داماد نورجهان بیگم بود در لاهور اقامت داشت و خود را شاه شاهان خواند و
بر تخت نشست نظام الدین آصفخان بن اعتماد الدوله که مدار الملک جهانگیر بود و سلطنت را شایسته تر از شاهزاده خورم ندید انسب
و اورع در قلع شهریار چاره اندیشید و باتفاق امیران تا رسیدن شاهزاده خورم عرف شاهجهان از دکن نام سلطنت بداور بخش بن خسرو

بن جهانگیر بادشاه نهاد و روی بلاهور کرد و شهریار که از شجاعت بهره نداشت میرزا بایسنغر بن شاهزاده دانیال بن اکبر بادشاه را برزم او
فرستاد و بایسنغر بعد از رزم هزیمت رفت نظام الدین آصف خان ظفر یافت و متوجه لاهور گشت شهریار گرفتار شد و مکحول و محبوس گردید
و او بحسن منظر و لطف طبع موصوف بود و لیک از آنچه بادشاهان را می باید بهره نداشت و مغلوب زن خود که دختر نور جهان بیگم بود و بالجمله آصف خان
بادار بخش بلاهور رسید و نام سلطنت برو نهاد و خورم یعنی شاه جهان بادشاه ازین خبر متوجه گجرات شد و امرای آن دیار بخدمت پیوستند رایات
جهانبانی بصوب آگره در حرکت آمد قاسم خان صاحب آگره باستقبال شتافت و قلعه بسپرد و آصف خان چون از رسیدن شاهجهان تا گره آگاهی
یافت داور بخش را از تخت بزندان فرستاد و عنقریب او را با برادرش شهریار و طهمورث و هوشنگ پسران شاهزاده دانیال بوادی خاموشان
روان کرد ابو المظفر شهاب الدین محمد صاحب قران ثانی شاهجهان بادشاه غازی ولادت او در سنه هزار هجری در لاهور از بلقیس مکانی
دختر راجه اودی سنگه ابن راو مالدیو واقع شده از شرب خمر و جمیع مناهی توبه کرده در سنه یکهزار و سی و هشت هجری در آگره بر تخت هندوستان نشست
تاریخ جلوسش این مصرع است وارث ملک سلیمان آمده نظام الدین آصف خان و سایر امرای جهانگیری بدرگاهش پیوستند و نوازش
یافتند قریب دولت نذر محمد خان والی بلخ و بدخشان که بعد از وفات جهانگیر بادشاه کابل را محاصره کرده بود منهزم بدیار خویش بازگشت و
جوجهار سنگه بن برسنگه دیو بندیله که از عظمای راجپوتان بود بغی ورزید مهابتخان خانخانان از راه گوالیار و خانجهان لودی حاکم دکن از
جانب برهانپور و عبد الله خان فیروز جنگ از راه کالپی بروی تاختن نمودند جوجهار سنگه از کرده استغفار کرد و امیران بدرگاه پیوستند و چندی نگذشت
که خانجهان بغی ورزیده از آگره بجانب دکن گریخت خواجه ابو الحسن بموجب فرمان او را تعاقب کرد خانجهان منهزم بهالای گهات رایات بادشاه
روی بدکن آورد و به برهانپور رسیده افواج قاهره را بقلع و قمع او فرمان داد خانجهان بی طاقت شده در دکن نماند و از راه پیکلا به مالوه
شتافت عبد الله خان بهادر فیروز جنگ او را تعاقب کرد خانجهان بملک بوندیله رسید و با پسر جوجهار سنگه رزم کرد و منهزم بحدود کالنجر افتاد
فیروز جنگ باو رسید خانجهان با طایفه قلیل رزم صعب کرد و بقتل رسید بادشاه حکومت دکن بخانخانان مهابت خان داد خانخانان
روی بدکن آورد و در یکهزار و سی و نه هجری قلعه دولت آباد را محاصره نمود و قهراً و قسراً بگشود و نظام شاه فتح خان اهل ملک عنبر را بدست آورد و
بدرگاه فرستاد و به برهانپور رسیده درگذشت و بعد ازو پسرش خانزمان بن خانخانان بحکومت دکن رسید و نظام الدین آصف خان
خانخانان لقب نهاد و در سال هزار و چهل و یک هجری فرنگیان در هوگلی قلعه متین استوار کردند قاسم خان ناظم بنگاله آنرا محاصره کرده
نقبها زده به باروت انباشته یورش کرد و فتح نمود و چهار هزار و چهار تن از ذکور و اناث فرنگیان باسیری آمدند و قریب ده هزار تن از رعایای
بنگالات آن نواح که به بندر فرنگیان افتاده بودند نجات یافتند و از ابتدا تا آخر این قضایا هزار کس از لشکر اسلام کشته شدند و همدرین
سال محمد علی بیگ ایلچی از سلاطین صفوی والی ایران رخصت انصراف یافت و از روز ملازمت تا هنگام رخصت سوای خلعت خنجر مرصع و
فیل خاصه با ماده فیل با حوضه سیمین و دیگر اجناس چهار لکه و بیست هزار روپیه نقد انعام یافت و در سنه یکهزار و چهل و دو قلعه دولت آباد
بجنگ و صلح بر دست خانخانان سپه سالار مفتوح گشت و همدرین سال محبوسان هوگلی بندر بعضی دین اسلام قبول کردند و برخی
در حبس باد به پیمای عدم گشتند و در سنه یکهزار و چهل و سه هجری کهن ترود ظفر خان والی تبت اطاعت نمود و سکه و خطبه بنام بادشاه
مقرر کرد و همدرین سال بادشاه مع شاهزاده ها بزیارت شیخ میر لاهوری رفت و چون شیخ خبری نمیگرفت لهذا سبحه و دستاری منظم
الماس گذرانید و دو انبار جایلی نقد بجهت تقسیم فقرا کرد شیخ فرمود که فقیر مستحق نمیباشد چه هر که خدا دارد احتیاج باسوا ندارد و در سنه هزار و

تاریخ جلوس شاهجهان

چهل و چهار هجری بادشاه بروز نوروز که تحویل آفتاب به برج حمل است بر تخت مرصع که در هفت سال بصرف یک کرور روپیه از آنجمله هشتاد لکه
روپیه را جواهر و یکهزار تولہ طلا سوای اجوره تیار شده بود به نشست طول آن تخت سه ذرع و عرض آن دو نیم ذرع و ارتفاع از پایه با نشیمن گاه
یکذرع و از آنجا تا سقف پنجذرعه بود و آن تخت را در عهد محمد شاه نادرشاه والی ایران از شاهجهان آباد با ایران برد و همدرین سال جوجهار سنگه بندیله
ابن نرسنگه دیو بغی کرد و آزدست افواج بادشاهی بسرگروگی اورنگ زیب آواره دشت ادبار گردید و با لآخر بقتل رسید و قلعه دهامونی و اورچه وغیره
مسخر ساخت و آنجمله ضبطی اموال جوجهار سنگه یک کرور روپیه بر دو صد فیل بار شده با کبرآباد رسید و همدرین سال عادلخان والی بیجاپور از رقص
توبه کرد و عرایض بدرگاه بادشاه فرستاد و سکه و خطبه بنام بادشاه کرد و پوشیده نماند هنگامیکه شاهجهان در وقت شاهزادگی بخسرو راکشته بالشکر
عظیم از برهانپور عزیمت ملازمت پدر خود جهانگیر بادشاه نموده بود و آهل نفاق نوع دیگر خاطرنشان جهانگیر بادشاه کرده بودند شاه عباس
والی ایران که از مدت خواهان قندهار بود فرصت وقت یافت چه میان پدر و پسر مخالفت دریافته عزم تسخیر قندهار کرد عبدالعزیز خان که از
پیش جهانگیر بادشاه ایالت قندهار را داشت متحصن شد شاه عباس بمحاصرهٔ او پرداخت عبدالعزیز خان از قلت زاد و نومیدی کومک در هزار و
سی مطابق سنه هفده جلوس جهانگیر بادشاه از قلعه برآمده قلعه را تفویض شاه عباس نمود شاه او را رخصت هندوستان کرد و قندهار را بگنج علیخان
سپرده با ایران بازگشت و چون شاه جهان بادشاه بسلطنت نشست و از همه سو خاطرش جمع گشت در سنه هزار و چهل و هفت هجری بعزم قندهار
از اکبرآباد به پنجاب شتافت علیمردان خان بحراست قندهار قیام داشت از شاه عباس طلب اعانت نمود شاه عباس اینمعنی را حمل بر
دو کانداری او کرده سیاوشخان را که در مشهد بود نوشت که ببهانه کومک خود را بقندهار رسانیده علیمردان خان را بقتل رساند و خود از قلعه
قندهار خبردار باشد علیمردان خان بعد از اطلاع این اراده از شاهجهان بادشاه اظهار رسوخ و بندگی کرد و بسیاوشخان نوشت که تا جان
در بدنست گرد قلعه قندهار نتوانی گشت و در قندهار سکه و خطبه بنام شاه جهان بادشاه نمود شاه جهان بسعید خان صوبه دار کابل حکم فرمود که
با تمام لشکر کابل متوجه قندهار شود و هرگاه قلیچ خان ناظم ملتان از نبد و بست قلعه قندهار فراغت نماید علیمردان خان را با توابع روانه
حضور کند درینجا نسال سعید خان بقلعه قندهار رسید و میرزا شیخ پسر خود را در قلعه گذاشته با بست هزار سوار رو بمصاف سیاوش خان
نهاد و در یک کروهی از قندهار سیاوشخان زرمی صعب کرد و منهزم گشت سعید خان ظفر یافت هشتم ذیحجه سنه هزار و چهل و هفت علیمردان
خان از قندهار روانه شده بملازمت شاهجهان بادشاه اختصاص حاصل کرد و سعید خان قلاع اطراف قندهار را مسخر ساخت و مستقل
گشت مخفی نماند که [illegible] بطهور پیوست همگی لشکر بلوفه خوار ایران در آن وقت سی هزار سوار بوده و محصول ولایت
ایران دو کرور و بست و پنج لکه روپیه که نیم جمعه هندوستان است بوده بالجمله در سنه یکهزار و چهل و هشت شاهزاده محمد اورنگ زیب بجهت
تسخیر ولایت بگلانه تعیین شده بهرجی زمیندار آنجا بملازمت آمد و قلاع بگلانه بتسلیم نمود و بگلانه مشتمل بر قلاع نه گانه که سالیر و مولهیر وغیره قلاع
متین اند و سی و چهار پرگنه و محاصل چهار لکه و دو هزار و یکقریه طولش صد کروه و عرضش هفتاد کروه و اندیار که از یکهزار و چهار صد سال مرزبانی
آن در سلسله بهرجی زمیندار بود در تصرف بادشاهی درآمد بالجمله شاهجهان بادشاه بنابر تنبیه اهل دکن و دیار شرقی چهار سال در اکبرآباد
وغیره توقف نمود و شانزدهم ربیع الاول سنه یکهزار و چهل و هشت سیف خان را صوبه دار تهته و پهلدار خان را قلعه دار اکبرآباد ساخته سفر نموده
بلاهور شتافت و در لاهور علیمردان خان آمده ملازمت نمود و بخلعت چارقب و یراق مرصع و منصب شش هزاری ذات و دو اسپه
با [illegible] مرصع و چهار فیل و تحویلی اعتماد الدوله سرافراز گردید و بعد از آن بخلعت خاصه نادری و یراق مرصع و برخی از اقمشه

علیمردان خان

هندوستان و کشمیر و پنج لکهه روپیه نقد اختصاص بخشیده و صوبه داری کشمیر مقرر نموده شاهزاده اورنگ زیب را رخصت دولت آباد نمود
و در شوال آنسال شاهجهان بادشاه با پنجاه هزار سوار بجانب کابل شتافت و چون خبر آمدن شاه ایران بر قندهار شنیده بود شاهزاده
محمد دارا شکوه را با فوج و توپخانه رخصت آنطرف فرمود و در همین اثنا بادشاه آب اٹک عبور کرده بود شهره مقیم و مخیم سرادق گردانید و در ربیع الثانی
سنه یکهزار و چهل و نه هجری متوجه لاهور شد و سعید خان را بدستور بصوبه داری کابل گذاشت و در هشتم جمادی الثانی آن سال داخل لاهور شد
و علیمردان خان از کشمیر آمده بملازمت حاصل نمود و بادشاه حکومت پنجاب نیز باو تفویض فرمود و حسب التماس علیمردان خان برای آوردن آب نهر
از دریای راوی بشهر لاهور یک لکهه روپیه مرحمت شده معماران از موضع راجپور که تا شهر لاهور چهل و هشت و نیم کروه جریبی است شروع حفر نهر
نمودند بعد از انجام کار چنانچه باید آب نیامد صد هزار روپیه دیگر حواله فرمود و پنجاه هزار روپیه صرف شد کاری نتوانستند کرد آخر باشاره
ملا علاء الملک تونی از پنج کروه راه نهر آورد و نهر علیمردان خان را گذاشته شصت و دو کروه نو بریده آب وافر آورد و درین سال شاهزاده
اورنگ زیب از دولت آباد بحضور آمده بانعامات اختصاص یافت و بادشاه بمنزل او رفت شاهزاده باقسام جواهر و پنجاه فیل با یراق
نقره پیشکش نمود و در ششم شوال آن سال آتش باکبرنگر راج محل افتاد و در اندک فرصت بعمارت شاهزاده محمد شجاع رسیده همه جا منتشر گشت
و هفتاد و پنج کس از خوادم محل سوخته شد و آن جواهرخانه وغیره کارخانجات سوخته خاکستر گشت بادشاه فرمان مشتمل بر عواطف باد و لکهه روپیه نقد
و دو لکهه روپیه را جواهر و تمشه یک لکهه روپیه از یورا ارسال نمود و بیست و پنجم شوال آن سال بادشاه از لاهور براه پیر پنجال بکشمیر شتافت
و علیمردان خان را نظامت کابل داد و شاهزاده اورنگ زیب را بدولت آباد رخصت فرمود و سلطان مرادبخش را بکابل فرستاد و گفت
که در موضع بهیره توقف نماید و هرگاه فرمان رسد روانه کابل شود و نهم ذیحجه آن سال بادشاه بسواری کشتی داخل کشمیر گردید و نهم جمادی الثانی
سنه هزار و پنجاه هجری بادشاه از کشمیر بلاهور مراجعت نمود و درین سال شیخ سعد الله لاهوری بسفارش موسوی خان صدر کل نظر
گذشت و نجم طالع در چند سال او را بوزارت رسانید و بادشاه یکدو سال بعزل و نسق نواح لاهور وغیره پرداخته هیژدهم شعبان سنه
هزار و پنجاه و دو هجری از لاهور متوجه اکبرآباد شد و چهاردهم شوال آن سال از نواح پوربه بسواری کشتی قلعه و عمارت دهلی را که
بتمامیت رسیده بود تماشا نموده در یازده روز داخل قلعه اکبرآباد شد و علیمردان خان ناظم کابل از پیشاور بحضور آمد و بخطاب
امیرالامرا و انعام کرور درم و حویلی اعتقاد خان باو مرحمت شد و بادشاه بخانه او رفت علیمردان خان یک لکهه روپیه پیشکش نمود
بادشاه او را قبول کرد و او را بصوب کابل رخصت ساخت و در اکبرآباد عمارت و مقبره ممتاز محل که در ابتدای سال پنجم جلوس شروع
بر دریای جمن که شمالی آن آب میگذرد طرح افگنده بود و آن در غایت وسعت و زیبایش مع چهار مینار زینه دار که در هر چهار جانب آن
بر کرسی سنگ مرمر بارتفاع پنجاه و نه گز تعمیر یافته و غربی مقبره مذکور مسجد عالی که در هر چهار کنج چهار برج مثمن سه طبقه عمارت کرده
و درین سال باتمام رسیده و خرج عمارت مقبره که در دوازده سال باهتمام مکرمت خان و میر عبدالکریم باتمام رسید پنجاه لکهه روپیه
شده و سی موضع از اکبرآباد که جمع آن چهل لکهه دام و حاصلش یک لکهه روپیه تا دو لکهه روپیه محصول سراها و دکاکین وقف این روضه
بوده در سنه یکهزار و پنجاه و سه در سلخ جمادی الاول بعد از هفت ساعت و هفت دقیقه از شب گذشته شاهزاده دارا شکوه را
از صبیه سلطان پرویز ممتاز شکوه بوجود آمد و بادشاه برای جشن دو لکهه روپیه انعام فرمود و پوشیده نماند که اخترشناسان هند روز و شب
را شصت گهری قرار داده اند و یک نیم گهری پیش از طلوع آفتاب و یکگهری بعد از غروب از عدد گهریهای شب کم کرده بر روز

افزوده اند چنانچه روز بطول در اکبرآباد و در شاهجهان آباد سی و شش و نیم گهری و در لاهور سی و هفت گهری و کابل سی و هفت و نیم گهری
و در کشمیر سی و هشت گهری و در دولت آباد سی و پنج گهری باشد و همدرین سال در ماه شعبان بادشاه بزیارت خواجه معین الدین چشتی به اجمیر
شتافت و حکم فرمود که در دیگ کلان که اکبر بادشاه وقف آن مقبره کرده بود تا اکنون که یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری است موجود است
و یکصد و چهل من پخته بوزن شاه جهانی در آن طعام پخته میشود و از گوشت و برنج و مصالح و غیره طبخ نموده بفقرا تقسیم نمودند و پانزدهم رمضان آن سال
از اجمیر باکبرآباد شتافت و در اوایل سنه هزار و پنجاه و چهار هجری شاهزاده اورنگ زیب حسب الحکم به برهان پور و شاهزاده مراد بخش از ملتان
بحضور پیوستند و شاهزاده محمد اورنگ زیب ترک منصب و دولت زده عزلت اختیار نمود و صوبه داری دکن بخاندوران خان بهادر
مرحمت شد و شاهزاده مراد بخش را بملتان رخصت فرمود و در جمادی الثانی آن سال اسلام خان را صاحب صوبگی هر چهار صوبه دکن تفویض
نمود و در سنه هزار و پنجاه و پنج هجری راجه جگت سنگه با نذر الله از حدود توران رسیده بود و اوزبکان براه هجوم آوردند و قتالی فاحش کرده منهزم
بمساکن خود ها رفتند و بغره ربیع الاول آن سال بادشاه بکشمیر داخل شده بود چهارم شعبان بلاهور مراجعت نموده در اوایل ذی الحجه آن
سال شاهزاده مراد بخش را با پنجاه هزار سوار و یکهزار و هفتصد امرا و ده هزار تفنگچی به تسخیر بدخشان و المان از لاهور روانه نمود و [illegible] صفر
سنه هزار و پنجاه و شش هجری بادشاهزاده برای تسخیر بلخ و بدخشان از لاهور بکابل شتافت و [illegible] ماه جمادی الاول شاهزاده مراد بخش
بقندز رسید و [illegible] راجپوت را بقندز گذاشت بیست و یکم جمادی الاولی ببلخ شتافت بهرام شاه و سبحان قلی پسران نذر محمد خان والی بلخ باراده
استقبال بی اطلاع داخل لشکر شدند امیر الامرا علیمردان خان تا در دیوانخانه پیاده شده آمد شاهزاده اعزاز بسیار نمود و هر کدام را خلعت
خاص و خنجر مرصع و اسپ با زین طلا داده رخصت نمود و بیست و هشتم جمادی الاول آن سال شاهزاده با امیران لشکر داخل بلخ شده
بضبط مداخل و مخارج آنجا پرداخت و به نذر محمد خان پیغام فرستاد که خاطرم آرزومند ملاقات است نذر محمد خان متغیر و متوهم شده اشرفی
و غیره هر قدر که توانست همراه برداشت و با دو پسر سبحان قلی و قتلق محمد و جنید اوزبک و غلام با خود گرفته راه فرار پیش گرفت شاهزاده
فوجی بتعاقب او فرستاد و نذر محمد خان بعد از رزم منهزم بجانب [illegible] آمد خود شتافت و سبحان قلی با اوزبکان ببخارا رفت و بدست شاهزاده مراد بخش
و امیر الامرا علیمردان خان متعلقان و اموال نذر محمد خان که از نقد و جنس قریب هفتاد لکه روپیه بود افتاد و مخفی نماند که محصول تمام ولایت
ملک بلخ و بدخشان و [illegible] ما و را النهر که در تصرف نذر محمد خان و برادرش بود بهمه وجوه خصوص مال و وجوهات و نقدی و غله قریب یک کرور
و بیست لکه خانی که سی لکه روپیه هندوستان باشد بوده سعد الله خان در پانزده روز از کابل به بلخ رسید و اصالت خان و بهادر خان را
صوبه داری بلخ و قلیچ خان و نظر بهادر و نور الحسن را انتظامت بدخشان داد و همچنین دیگران را باطراف و نواحی بلخ و بدخشان تعینه و شرعان
رسوس آباد و باندان تعین نمود و همدرین اثنا شاهزاده مراد بخش از بیدانشی قدم در راه نافرمانی نهاد و بنابران بلخ و بدخشان نیک بضبط
نیامد و سعد الله خان از بلخ براه جنجان در چهارده روز بکابل رسیده ملازمت بادشاه نمود و بادشاه به بیستم شوال آن مقضی المرام از کابل داخل
لاهور شد و پانزدهم محرم سنه یکهزار و پنجاه و هفت شاهزاده محمد اورنگ زیب را رخصت بلخ فرمود و چون از عرایض بهادر خان و غیره دریافت
شد که عبد العزیز خان والی بخارا با اجتماع لشکر توران عزم بلخ دارد بادشاه دهم ربیع الاول آن سال داخل کابل گردید آلمانان باشاره
عبد العزیز خان با بهادر خان و اصالت خان رزمی صعب کردند بهادر خان و اصالت خان منهزم به بلخ رفتند اصالت خان آنجا درگذشت
نذر محمد خان پیش شاه عباس والی ایران رفت و طلب امداد نمود شاه او را دلداری کرد چون دادن امداد بطول کشید نذر محمد خان [illegible]

تا شاه عباس پیغام داد که من اینجا برای خوردن آتش وتماشای چراغان مانده بودم ورخصت خواست شاه او را بسیار ندارد اگرکه توقف
کند هیچ درنگرفت آخر الامر شاه ساروخان را با جمعی از سپاه همراه او نموده گفت که از هرات پیش تر روند نذر محمد خان از بسطام گذشته براه متعارف
بمشهد شتافت وساروخان را معاودت نموده رخصت ساخت وخود بطرف مرو روانه شد وآنجا بفوج باج آمد جمعی فراهم آورده قلعه میمنه را
محاصره نمود وساروخان متحصن شد ایام محاصره تا سه ماه کشید درخلال این احوال نذر محمد خان شنید که شاهزاده محمد اورنگ زیب با لشکری
آراسته درنواح بلخ رسیدند نذر محمد خان از پای قلعه میمنه وقتلق محمد پسرش که با چهار هزار سوار به تسخیر بلخ رفته بود بمشورت سعید قاماق روی توجه
عبد العزیز خان نهاد محمد اورنگ زیب از کابل متوجه بلخ شد وبموضع فراه رسیده شنید که اوزبک والمان با انبوه در تنگی دره کز نزدیک پیوسته
شاهزاده محمد اورنگ زیب تهیچاقچی خان وغیره را با فوجی شایسته بدره فرستاد وایشان از دره بگذشتند چون فوج اوزبکیه خبردار شدند ایشان را
احاطه کردند جنگی عظیم بمیان آمد اوزبکان غالب آمدند که ناگاه هراول شاهزاده نمودار شد اوزبکان متفرق شدند روز دیگر شاهزاده متوجه
پیش شد اوزبکان والمان فوج فوج از دره ها نمودار شده هنگامه رزم برپا کردند حسب الحکم شاهزاده امیر الامرا بر مخالفان تاخت آورده
وهزیمت داد وسلخ ربیع الثانی آن سال بهادر خان به فوج برکنار پل نذر محمد خان ملازمت نمود شاهزاده غره جمادی الاولی آن سال ظفر مقرون
از بلخ بلگروه گذشته منزل نمود وتا دو هور سنگه وشمشیر خان را با جمعی بمحافظت بلخ بگذاشت وبعد سه روز از آنجا کوچ نموده روز دیگر در موضع تیمور آباد
فرود آمد لشکر غنیم از هر طرف هجوم آوردند بهادر خان وامیر الامرا بر مخالفان حمله آوردند واوزبکان بندمی صعب کرده روی بگریز نهادند فوج
شاهزاده با لشکرگاه تعاقب نمودند خیمه ودواب قتلق محمد وغیره غارت نموده بازگشتند وسعید خان ظفر جنگ که محافظت جانب چپ بعهده او
بود واو بسبب بیماری صادق بیگ بخشی را تعیین نموده وگفته که ثبات ورزیده مقهوران را بگذارند که از آب بگذرند مرحوم صادق بیگ از
بی تدبیری تردد کنان پیشتر رفتند مخالفان از کمین برآمده همه را بقتل رسانیدند سعید خان خان زاد خان ولطف الله خان پسران خود را بکمک
صادق بیگ فرستاد واوزبکان قتالی فاحش کردند پسران سعید خان بقتل رسیدند وسعید خان نیز بقتل رسید شاهزاده باستماع این خبر جلوریز آنجا
رسید وبعد از ترددات بسیار اوزبکان را پراگنده وپریشان ساخت وعلیمردان خان نیز مساعی جمیله بجا آوردند آن روز از صبح تا شام رزم بود
شب همانجا مانده روز دیگر هنگامه رزم زیاده از آن برپا گشت آخر الامر اوزبکان روی بفرار نهادند روز دیگر خبر رسید که قتلق خان وسبحان قلی
عزم تاخت بلخ دارند شاهزاده متوجه بلخ شد از علی آباد بگذشت اوزبکان فوج فوج از باغات برآمده اطراف لشکر شاهزاده را فرو گرفتند
شاهزاده صلاح در تاختن ندید فیل سوار ثبات ورزید واز هر طرف که مخالفان هجوم می آوردند بهادران در دفع آنها میکوشیدند هنگام شام
هر دو لشکر بمقر خود ها بازگشتند ودران شب اوزبکان باشاره عبد العزیز خان ترکتازی کرده اطراف لشکر را احاطه داشتند شاهزاده با جمیع
لشکر تمام شب سوار در مدافعه کوشید روز دیگر فوجی از فتح آباد وآقچه بمدد شاهزاده رسیده ملازمت نمودند روز دیگر بوجه فیض آباد از آغاز
سواری تا انجام منزل اوزبکان چون مور وملخ پراگنده گشته واز هر طرف حمله آوردند وقابو یافتند چندی از اهل اردو را مقتول ساخته
چند قطار شتر بار بردند علیمردان خان جلوریز برآنها زده هرچه برده بودند بازگرفت ودرآن رزمی صعب کردن اتفاق افتاد بالآخر شاهزاده
ظفر یافت شانزدهم جمادی الاول شاهزاده کوچ نمود باز اوزبکان اطراف لشکر را فرو گرفتند وتیراندازی نمودند همچنین هفدهم ماه مذکور
شاهزاده در ظاهر بلخ نزول نمود والمان واوزبک گرداگرد وبرآمده دست اندازی نمودند درین اثنا خبر رسید که بیست ویکم ماه مذکور عبد العزیز خان
از دریای جیحون گذشته وبسیاری از لشکر باقیش غرق آب شده هر کدام بطرفی پراگنده شدند پوشیده نماند که چون شاهزاده اورنگ زیب

از شاهجهان بادشاه رخصت به تسخیر قلعه بلخ شد پنجاه هزار سوار که همراه شاهزاده مراد بخش تعیین شده بودند با ایشان مقرر شد و جمعیت اوزبکان
بر یک لکه سوار همراه عبدالعزیز خان و سبحان قلی بوده شاهزاده با این جمعیت قلیل با مخالفان محاربه نمود بالجمله غره جمادی الثانی بعرض رسید
که لشکر اوزبکیه اراده تاخت بدخشان دارند بادشاه شاهزاده مرادبخش را به حراست کشمیر تفویض نمود و چون نذر محمد خان بعد از شکست با ایران رسیده
از شاه عباس امداد چنانچه میخواست نیافت لاجرم به بلخ مراجعت نمود و هزیمت عبدالعزیز خان و تمامی لشکر ماوراءالنهر شنید از همه جانب نومید شده
مکتوبی مشتمل بر اظهار اطاعت بشاهزاده اورنگ زیب نوشته خواهش ملاقات نمود شاهزاده اورنگ زیب نامه نذر محمد خان را پیش بادشاه
فرستاد بادشاه گروه های اورا ناکرده انگاشته متوقعات اورا قبول نمود و بشاهزاده محمد اورنگ زیب نوشت که اگر نذر محمد خان شمار ایالت
کند بلخ و بدخشان اورا داده با لشکر بادشاهی عازم حضور شوند بادشاه بعد از این سلخ رجب از کابل بلاهور شتافت و پنجم شوال آن سال
داخل لاهور شد و باکبرآباد رفت نذر محمد خان بعارضه بیماری توقف در ملازمت شاهزاده نمود و نبیره خود قاسم سلطان را با کفش کاری
قلیچ خان پیش شاهزاده فرستاد شاهزاده اورنگ زیب او را اعزاز کرده و پیش خود نشاند و بعد از رخصت او امیرالامرا علیمردان خان
بطریق صلاح ظاهر کرد که با وجود گرانی غله و عدم کاه و هیمه و قرب زمستان توقف اینجا محالست و تا رسیدن جواب از بادشاه راه
از برف مسدود خواهد گشت لاجرم شاهزاده قلاع بلخ را تسلیم کفش قلیچ خان کرده چهارم رمضان آنسال بکابل مراجعت کرد و بصعوبت تمام
بیست و دوم شوال آنسال بکابل رسید مخفی نماند که از آغاز تسخیر مملکت بلخ وغیره تا تاریخ مراجعت شاهزاده اورنگ زیب دو کرور روپیه
در وجه مواجب و دو کرور روپیه در سر انجام ضروریات آن مهم صرف شد و در محرم سنه یکهزار و پنجاه و هشت هجری عنبر اشهب یا قطعه که بوزن
هفتصد توله بقیمت ده هزار روپیه در سرکار بود بحسب اتفاق فتیله قندیلی بشکل افتاد و آن را بطلای مشبک گرفته و مینا کاری بر آن کرده
و بجواهر مرصع نموده و الماس بوزن صد سرخ که قیمتش دو لکه و پنجاه هزار روپیه بود نصب نمود مجموع در تیاری آن سه لکه و پنجاه هزار روپیه صرف
شده و آن بگل محمدی موسوم شده آخر الطریق تحفه مصحوب حاجی محمد سعید با یک لکه و شصت هزار روپیه خیرات بمکه فرستاد و حاجی را
بمنصب پانصدی ذات و انعام دوازده هزار روپیه سرافراز ساخت و بادشاه دوازدهم ربیع الاول آنسال از اکبرآباد بشاهجهان آباد
مراجعت نمود و عمارت و مواحدات شاهجهان آباد را تماشا نمود و بیست و چهارم ربیع الاول آن سال که یکهزار و پنجاه و هشت مطابق بیست و یکم
جلوس بود داخل قلعه و عمارت شاهجهان آباد شد و تخت برسر بارگاه چهل ستون که در پیش آن اسپک و لباد دل بطول هفتاد و عرض
چهل و پنج ذرعه در مدت مدید بصرف یک لکه روپیه تیار شده بود و چهار ستون نقره بارتفاع بیست و دو گز بسعی سه هزار فراش ایستاده شده
بود نزول فرمود و خاص و عام را بمراد خاطر کامیاب گردانید تا نه روز جشن نموده و هم درین سال از عرضداشت امیرالامرا علیمردان خان
بعرض رسید که عبدالعزیز خان والی بخارا لشکری از ماوراءالنهریان بنابر تسخیر بلخ بر سر نذر محمد خان فرستاده بادشاه راجه بیتهلداس و نذر بهادر
را با فوجی شایسته روانه کابل نمود و هم درین سال از عرضداشت خواصخان قلعدار قندهار بعرض رسید که شاه عباس والی ایران بعزم تسخیر
قندهار از اصفهان بر آمده بمشهد رسیده بادشاه سوم ذیقعده آن سال را از شاهجهان آباد بلاهور شتافت و دوازدهم ذیحجه داخل لاهور شده
و در محرم سنه هزار و پنجاه و نه هجری از عرضداشت قلعدار قندهار بوضوح پیوست که دهم ذیحجه سال گذشته والی ایران قندهار را محاصره نموده
بادشاه سعدالله خان و بهادر خان و راجه جسونت سنگه وغیره را با پنجاه هزار سوار بانعام مساعده و تنخواه سه ماهه پیشگی سرافراز ساخته رخصت
بجانب قندهار نمود و حکم شد که شاهزاده اورنگ زیب از ملتان از راه بهیره بسیاست این فوج پرداخته بجانب قندهار برود و غره ربیع الاول

آن سال از لاهور بکابل شتافت و دوازدهم ماه مذکور از آب چناب عبور فرموده در وقت کوچ عرضی سعدالله خان بدین مضمون رسید که هشتم
صفر سنه هزار و پنجاه و نه هجری خواجه خان قلعه دار قندهار بوالی ایران بازگذاشت و سایر قلاع متعلقه آن ولایت بتصرف او در آمد بادشاه شاهزاده
اورنگ زیب و سعدالله خان را نوشت که اکنون که قزلباش بعد از تسخیر قلعه قندهار متوجه دیار خود گردید بسرعت تمام بقندهار رسیده در تسخیر
قلعه سعی نمایند شاهزاده و سعدالله خان از آب نیلاب گذشته منزل گزیدند بسبب کثرت برف از پشاور روانه شده بیست و یکم ربیع الثانی آنسال
داخل کابل گردیدند قحط غلا پدید آمد اما بنابر تاکیدات بادشاه بعد از پانزده روز روانه قندهار شدند و بغزنین رسیده عرض داشتند که از اینجا
روپیه او و آثار غله بگاه نایاب است و تسیر هیچ بهم نمیرسد حکم شد که این قسم امور منظور نداشته البته متوجه قندهار شوند و تا راهم رسیده و آمدند شاهزاده
و سعدالله خان روانه پیشتر شدند چهاردهم جمادی الاول آن سال شاهزاده با لشکر بفاصله یکگروه از قندهار فرود آمدند و در گرفتن قلعه قندهار
کوششهای مردانه کردند موسم زمستان نزدیک رسید صلاح در مراجعت دیدند در خلال این احوال بوضوح پیوست که از والی ایران سی هزار سوار عنقریب رسیده
بنابران دوازدهم شعبان شاهزاده رستم خان وغیره را بدفع قزلباشان رزمی صعب نموده منهزم گشتند فوج شاهزاده ظفر یافت شاهزاده آن
فتح را غنیمت دانسته تسخیر قندهار را بسال آینده قرار داده بجانب هندوستان شتافت و بادشاه از نیلاب عبور نموده در چهار روز به پشاور رسید
و درین اثنا نذر محمد خان بعد یافتن بلخ و بدخشان استدعای خلاصی متعلقان نموده بادشاه بر طبق آن متعلقان نذر محمد خان را بانعام سرافراز ساخته
رخصت بلخ فرمود خسرو خان سلطان و بهرام سلطان دو پسر کلان نذر محمد خان برفتن بلخ راضی نشدند و بمواجب عظمی سرافراز شده بهندوستان
ماندند بادشاه سلخ شعبان آن سال شاهزاده محمد داراشکوه را تا رسیدن شاهزاده اورنگ زیب وغیره لشکر از قندهار حکم استقامت در شهر کابل فرموده
متوجه هندوستان شد و سیزدهم شوال آن سال داخل لاهور گردید پانزدهم ذیحجه آن سال اورنگ زیب و سعدالله خان از ییلاق قندهار آمده
بخدمت پیوستند پیش ازین نظامت صوبه ملتان بشاهزاده اورنگ زیب بوده درین ولا صوبه تهته و بهکر و سوهان نیز مرحمت شده دوازدهم
ذیحجه آن سال بادشاه از لاهور کوچ فرموده یازدهم محرم سنه هزار و شصت هجری داخل عمارت شاهجهان آباد شد و شاهزاده مراد بخش را نظامت
کابل داد و شاهزاده محمد داراشکوه بیست و پنجم سنه مذکور از لاهور بخدمت پیوست چون سن بادشاه از شصت تجاوز نموده بود ارباب شرع
از روی کتب فقه فتوی دادند که اگر کار فرمائی زمانه بسبب ضعف بدن افطار نماید فدیه بدهد لاجرم حکم شد که در هر رمضان شصت هزار روپیه
بفقرا داده باشند و درین سال بعرض رسید که سلطان محمد خان والی روم سید محی الدین نامی را برسالت فرستاده و او داخل سورت گردیده
حکم شد از سورت تا اکبرآباد بهر شهر که برسد ده هزار روپیه جهت خرج باو بدهند نوزدهم محرم سنه یکهزار و شصت و یک هجری شاهزاده اورنگ زیب
از ملتان بخدمت پیوست غره ربیع الاولی بادشاه از شاهجهان آباد بسمت کشمیر روانه شده در اغرآباد منزل کرده و شاهزاده اورنگ زیب
ازین منزل رخصت ملتان گشت بادشاه بیست و سوم جمادی الثانی آن سال بکشمیر نزول کرد و بعرضی روخان بعرض رسید که میرزا جیبی که از
حضور فرار نموده بولایت تبت متصرف شده بود باقبال بادشاه میرزای مسطور فرار شده تبت را با توابع بتصرف بادشاهی آورده بادشاه روح خان
را باضافه منصب سرافراز ساخته ولایت تبت را که هشتاد لکه دام جمع دارد بجاگیر او و برادرانش بطریق وطن مرحمت فرموده غره رمضان آنسال
از کشمیر متوجه هندوستان شد و فرمود که این همه تصدیع کشیده بکشمیر آمدن محض فعل عبث است بعد ازین هرگز بدینطرف نخواهم آمد و در راه
شاهزاده داراشکوه مع پسران از لاهور آمده بخدمت پیوست و دهم ذیقعده آن سال بادشاه داخل شد و سید محی الدین ایلچی قیصر روم
بخدمت رسیده نامه قیصر با دو اسپ مع ساز مرصع و جهتای مروارید از جانب قیصر بنظر گذرانید و پانزده هزار روپیه انعام یافت و همدرین

سال بعرض رسید که نذر محمد خان والی بلخ که روانهٔ مکه معظمه شده بود در نزدیکی منان سلخ جمادی الثانی سنه هزار و شصت و یک ودیعت حیات
سپرد و بادشاه خسرو و بهرام پسران خان مرحوم را تعزیت کرده مهربانی نمود و غره رجب آن سال حاجی احمد سعید را برسالت پیش قیصر روم فرستاد و
دوازده هزار روپیه باو داد و شمشیر مرصع و جیغهٔ بقیمت یک لکه روپیه با نامه بقیصر ارسال داشت و متاع یک لکه روپیه بفقرای مکه معظمه و مدینه
منوره نیز ارسال داشت و سید محی الدین بانعام پانزده هزار روپیه سرافراز شده با حاجی احمد سعید رخصت یافت و هشتم ربیع الاول سنه هزار و
شصت و دو هجری بشاهزاده محمد اورنگ زیب فرمان صادر شد که شانزدهم ربیع الاول ساعت کوچ بجانب کابل مقرر شده آنشان همین ساعت
از ملتان روانه قندهار شوند و پنج لکه روپیه نقد و پنجاه هزار روپیه را جواهر وغیره بشاهزاده فرستاد و قوازش خان و قلیچ خان و راجه بهار سنگه
بوندیله وغیره بیست امرای نامدار با جمعیت بیست هزار سوار بخدمت شاهزاده تعیین نمود و شانزدهم ربیع الاول مذکور از لاهور بجانب کابل شتافت
و در همین ساعت سعد الله خان را با پنجاه هزار بسمت قندهار روان ساخت و چهارم ربیع الاول داخل کابل شد و پنجم ماه مذکور شاهزاده محمد شجاع
حسب الحکم از بنگاله بخدمت پیوست و در همین اثنا بعرض رسید که شاهزاده محمد اورنگ زیب و سعد الله خان سوم جمادی الثانی قلعه قندهار را
محاصره کرده اند و به پر کردن خندق و ساختن سابات کوچه و نقب و دمدمه و امثال آن مستعد شده قلعه دار قندهار در غایت استقامت بشجاعت
و مردی با ایشان رزم میکنند شاهزاده و سعد الله خان بنابر نفاق امیران کاری از پیش نتوانستند برد و فصل زمستان بسر رسیده بود مجال توقف
آنجا نمانده بود ناچار تسخیر قلعه را بسال دیگر داشته معاودت نمودند بادشاه تعین ناظم صوبه کابل بمحمد دارا شکوه نمود و ملتان بمحمد دارا شکوه و کابل
به پسرش سلطان سلیمان شکوه تفویض نمود و چهار صوبه دکن بشاهزاده محمد اورنگ زیب مقرر شد و شاهزاده محمد شجاع رخصت بنگاله یافت
شنبه غره رمضان آن سال که اورنگ زیب و سعد الله خان وغیره که دوازدهم شعبان از قندهار روانه شده بودند بخدمت پیوستند یازدهم رمضان
بادشاه از کابل بلاهور شتافت و شاهزاده محمد دارا شکوه با پسرش سلطان سلیمان دستوری کابل داد و امیر الامرا علیمردان خان و راجه
جیسنگه وغیره را با شاهزاده مرخص نمود و بیست و یکم رمضان شاهزاده اورنگ زیب بانعام ولایت بگلانه بجمع کرور دام سرافراز شده رخصت
دکن یافت و یازدهم محرم سنه هزار و شصت و سه هجری بادشاه بشاهجهان آباد رسید شاهزاده محمد دارا شکوه معروض داشت که سوم ربیع الاول
سنه هزار و شصت و سه هجری ساعت روانه شدن لشکر و هفتم جمادی الثانی سال بیست و هفتم جلوسی تاریخ محاصره قلعه قندهار مقرر شده امیدوار
رخصت است بادشاه بخط خاص نوشت که آن دو ساعت کامگار مبارک ساعتی جهت فتح قندهار اختیار نموده همراهی بدرقه تایید آلهی براه ملتان
متوجه مقصد شده و در تسخیر قلعه قندهار سعی موفور بکار برند و از حضور برای شاهزاده بدفعات از جواهر مرصع آلات و شمشیر اسب و فیل و یک
لکه اشرفی و یک لکه روپیه نقد مجموع بیست لکه روپیه ارسال داشت و دو توپ کلان ملک کشور کشا و دو توپ گنده پیچ که هرکدام یکمن گوله آهن
میدهند و هفت توپ هوائی و شتری توپ خورد و هزار گوله و پنجهزار من باروت و پانصد من سرب و چهار هزار بان و سه هزار شتر خزانه و توپخانه
و صد لکه روپیه نقد همرسول داشت و از امیران عظام هفتاد کس و پنجهزار منصب ار مجموع هفتاد هزار سوار قلمی و ده هزار تفنگچی و شش هزار
بیلدار و پانصد نقب کن و پانصد سقا و شصت فیل وغیره که تفصیلش طولی دارد همراه شاهزاده تعیین نمودند شاهزاده محمد دارا شکوه بقندهار
شتافت و فوج از پیش روانه قندهار نمود که بروز ساعت مسعود قلعه را محاصره کنند دوم جمادی الثانی رستم خان وغیره با دوازده هزار سوار
بقندهار رسیده و هفتم ماه مذکور محاصره نمودند و شاهزاده تاریخ پانزدهم درباغ میرزا کامران که بیکروهی از قلعه قندهار بر کنار کلانی واقع است
نزول نموده در تضییق حصار کوشید و نقب زدن و راست کردن کوچه سلامت بنیاد نهاد و متحصنان قلعه گوله چون ژاله بارش

داشته نقب و کوچه را خراب ساختند جعفر حسب الامر شاهزاده دمدمه بطول هفتاد و پنج عرض پنجاه و پنج و ارتفاع بیست و هفت ذرع بصرف یک
لکه روپیه در چهل روز برافراخته ده توپ بالای آن برآورده کار بر متحصنان تنگ ساخت و دیگر بعد از پنجاه و شش روز از هزار گز راه قلیچ خان و عبد الله
خان بکنار خندق رسیدند و مردم راجه راجروپ دیوار برج را کاواک نموده در آنجا گرفتند متحصنان آنقدر توپ و تفنگ و چادرهای توپ الوجه را
آتش زده انداختند که مردم راجروپ ثبات نورزیده بازگشتند و در خلال این احوال قلعه بدست رستم خان مفتوح گشت چون مدت محاصره
قلعه قندهار بچهار ماه کشید سپاهیان باتفاق یکدیگر زینه‌ها بر دوش گرفته بپای حصار برداشته یورش کردند و تردد نمایان بکار بردند و [illegible]
دست از جان شستند و بجان کوشیدند و بمدافعه مخالف الفاظ هم بجان کوشیدند الحاصل هزار کس در آن یورش زخمی و مقتول شدند و کاری پیش
نتوانستند برد و همچنین چند مرتبه یورش نمودند و انواع تدابیر در تسخیر قلعه انگیختند هیچ فایده مترتب نشد چون محاصره از پنجاه در گذشت زمستان
آغاز نمود و سرانجام گلوله و باروت بآخر رسید و در صحرا علف و آذوقه در لشکر نماند ناچار این مرتبه هم تسخیر آن بسال دیگر داشته پانزدهم ذیقعده شاهزاده مراجعت
نموده و بغره ذی حجه آن سال در منزل دوکی رسید و رستم خان را با لشکر تعاقب گذاشته خود بطریق ایلغار در نه روز و رستم خان در بیست و یکروز بجهانان
رسیده بعد از توقف یازده روز بتاریخ دهم محرم سنه هزار و شصت و چهار داخل لاهور شده و بادشاه شانزدهم محرم سنه هزار و شصت و چهار داخل
اکبرآباد شد و در مسجد جامع که درون قلعه سراپا از سنگ مرمر بصرف لکه روپیه در عرصه هفت سال با و آخر سنه هزار و شصت و سه هجری باتمام رسیده بود
دوگانه شکر بجا آورده دهم صفر داخل دار الخلافه شاهجهان آباد شده دوازدهم صفر شاهزاده محمد دارا شکوه با سلطان سلیمان شکوه از قندهار بکوچهای
متواتر بخدمت پیوست [illegible] بعرض رسید که سلطان محمد خان پادشاه روم ذو الفقار آقا برادر صالح پاشا وزیر اعظم سلطان
ابراهیم پدر خود را بطریق رسالت فرستاده بود به بندر سورت رسید حکم شد که از خزانه بندر سورت محمد طاهر ملازم شاهزاده اورنگ زیب و [illegible]
و [illegible] محمد بیگ دیوان شاهزاده محمد مراد بخش از جانب آن والاگهر و از خزانه اکبرآباد مجموعه پنجاه هزار روپیه بایلچی مذکور بعنوان ضیافت رسانیدند
در ربیع الثانی آن سال شاهزاده مراد بخش با پسر خود ایزد بخش ملازمت نمود و همان وقت بعنایت خلعت و صوبه احمدآباد گجرات بتغییر شایسته
خان و اضافه سه هزاری و سه هزار سوار بمنصب پانزده هزاری ده هزار سوار پنج هزار دو اسپه و یک کرور دام پنج لکه روپیه نقد بطریق
انعام سرافراز شد خسرو نامی [illegible] که از نوکران بادشاهی بود از بیرون محجر سیمین شمشیر آخته بجانب بادشاه دوید [illegible] زینه ایوان دیوان
عام رسیده بود که توپچیان کوتوال و خواجه رحمت الله میر ترک و ارادت خان بضرب چوب و شمشیر او را کشتند و هر سه کس باضافه سرافراز
گشتند و ذو الفقار آقا ایلچی روم که بنواح شاهجهان آباد رسیده بود لشکر خان بخشی و قباد خان و طاهر خان تا کنار شهر استقبال کرده بملازمت
رسانیدند ایلچی بعد از ادای تواضع نامه با کبری و خنجر مرصع و دو اسپ رومی نژاد با زین مرصع و عبابی مروارید دوز از طرف قیصر نظر گذرانید
بعطای خلعت و خنجر مرصع و سی هزار روپیه نقد سرافراز گشت و بغره جمادی الثانی آغاز سال بیست و هشتم جلوس ایلچی روم بانعام سی هزار
نقره و مهر صد صد تولگی و یکروپیه بموزن آن و اسپ با ساز طلا از سرکار خاصه و انعام جیغه مرصع و هشت هزار روپیه نقد و دو اسپ با زین
نقره از سرکار شاهزاده محمد دارا شکوه و پانزده هزار روپیه نقد از سرکار بیگم صاحبه و پنج هزار روپیه از سرکار سلیمان شکوه سرافراز شده و پانزده
هزار روپیه عمدة الملک سعد الله خان نیز بایلچی مذکور داد و قایم بیگ را که کوتوال اردو بود بعنایت جیغه مرصع و شمشیر و سپر و جمدهر
با ساز مینا کار و اضافه منصب و یک لکه روپیه عوض جاگیر مقرر ساخته با نامه یکقطعه خنجر مرصع و حقه بلور مملو از عطر و یکقطعه زمرد و [illegible]
پارچه بقیمت دو لکه و پنجاه هزار روپیه بطریق هدیه بصحبت [illegible] با ذو الفقار آقا روانه نمود و در [illegible] آن سال نیز بآن حضرت خواجه طفیل [illegible]

باجمیر شتافت و هنگام بازگشت بعرض رسید که در زمان جنت مکانی مرمت قلعهٔ چیتور منع بود اکنون رانا جگت سنگه بان مرتکب شد حسب الحکم
سعد الله خان با سی هزار سوار بدانجا شتافت تا قلعه را منهدم سازد و رانا عجز نمود و بشفاعت محمد دارا شکوه اظهار اطاعت معروض داشت
حکم شد که اگر پسر خود را بآئین پیشین بحضور فرستاده با هزار سوار در دکن حاضر دارد عفو تقصیرات او نموده آید رانا قبول کرد و بیست و چهارم ذی حجه
آن سال سعد الله خان بظاهر چیتور رسیده در عرصهٔ چهار گهری برج و باره آن را با خاک برابر ساخته متوجه حضور گشت حاجی احمد سعید که پیشتر بروم
رفته بود آمده ملازمت نمود و سلخ ذی حجه مذکور امیر الامرا علیمردان خان از کشمیر تا بایران رسیده بخدمت پیوست قیصر رانا که شش ساله عمر داشت
با هزار سوار به بیست و یکم محرم سنه هزار و شصت و پنج هجری بحضور رسید بادشاه او را با هشت کس از همراهیانش بانعام اسپ و خلعت سرافراز فرمود
بیست و ششم محرم مذکور بمرحمت فیل و اسپ رخصت وطن فرمود هفتم صفر آن سال بادشاه داخل اکبرآباد شد و شاهزاده سلطان محمد
خلف اورنگ زیب که از دکن براه کمانی جانده با شایسته خان همه پیشکش پدر خود بملازمت رسیده بود بعطای خلعت و اسپ و از اصل و
اضافه بده صد روپیه یومیه نقد سرافرازی یافته بود نوزدهم صفر آن سال بانعام مرسوم پنجاه هزار روپیه نقد سرافراز شده رخصت برهان پور
شد و لکه روپیه از خزانه برهانپور بشاهزاده اورنگ زیب مرحمت شد بادشاه در اکبرآباد بسواری کشتی داخل قلعهٔ شاهجهان آباد گردید و ششم
ربیع الثانی سال هزار و شصت و پنج هجری مطابق سنه بیست و نه جلوسی جشن نو آئین وزن میزان آغاز سال شصت و ششم قمری از
عمر بادشاه زیب و زینت یافته و رسم داد و دهش و آئین آرایش فرمود نخستین شاهزاده محمد دارا شکوه را بعنایت خلعت خاصه با نادری
زرنگار که برگلهای آن قطعهای مرصع الماس دوخته بودند و دو رشته بادرهای آبدار بیطرز بود و دو لکه و پنجاه هزار روپیه قیمت داشت و سرپیچ
بقیمت یک لکه و هفتاد هزار و سی لکه روپیه نقد مرحمت گردانیده بخطاب شاه بلند اقبال سرافراز ساخت و بر مسند طلا که متصل تخت گذاشته
بودند رخصت نشستن داد و پسرش شاهزاده سلیمان شکوه را باضافه دو هزاری سه هزار سوار بمنصب دوازده هزاری هفت هزار سوار و
شایسته خان بصوبه داری مالوه کامیاب گردیدند و امیر الامرا علیمردان خان رخصت کشمیر یافت و سعد الله خان وغیره پنجاه و نه امرای
عظام را از سرکار شاهزاده با چارقب و خلعتهای پنجی اقمشه و غیر خلعت نقد عنایت شد و شاهزاده محمد شجاع پنجاه و دو اسپ و سلطان محمد
پسر عالمگیر یک کرور دام از صوبهٔ بنگاله و اودیسه انعام شد و حکیم صالح تمام رجب مرحمت شد و رجب عبارت است از جوانچه که
مشتمل بر اکثر ضروریه اشیا چون تریاق و دوار المسک و نوشدارو و کمونی و زهر مهره و قند یمانی و جدوار خطائی و امثال آن و صد اشرفی و
صد روپیه نقد میباشد و همه جا در حضور میباشد و نور الدین قلی دستوری یافت که لوح طلا که حسب الالتماس عادل خان منشور نوازش
او بر آن مرتسم شده با برخی اقمشه و خنجر مرصع به بیجاپور رساند و دهم ذی حجه آن سال بادشاه بجهت دوگانهٔ عید الضحی بعیدگاه بیرون حصار
شهر شاهجهان آباد در عرض یک و نیم سال بصرف پنجاه هزار روپیه آخر ذی حجه آن سال باتمام رسیده بود رفت بعرض رسید که ذوالفقار آقا
ایلچی روم از سورت بر جهاز رضائی سوار شده و چون بجائی رسید که از آنجا بمکه معظمه دوازده منزل است اکثر اسباب خود را
در آن جهاز داشته بجده روانه گشت و سی هزار ابراهیمی و صندوقچه جواهر همراه گرفته با جمعی براه خشکی در شش روز داخل جده شد و چون
جهاز مذکور سه منزل جده رسید در آب غرق شد و ذوالفقار آقا که بیمار بود از شنیدن این خبر بحسرت ازین منزل ناکام رحلت نمود و در محرم
هزار و شصت و شش هجری از خزانهٔ دکن لکه روپیه بشاهزاده محمد اورنگ زیب مرحمت شد محمد سعید مخاطب بمیر جمله که مدار المهام
قطب الملک دکنی بود ولایتی از کرناتک بطول صد و پنجاه در عرض سی کروه مشتمل بر معادن الماس از کرناتکیان انتزاع نموده

و بعد از اخذ این ملک که چهل لکهه روپیه حاصل گذشت تتمه سعاندان خراج قطب الملک از وی منحرف ساختند آنچه یعنی او برهم شده
بشاهزاده محمد اورنگ زیب توسل جسته التماس طلب خود نمود شاهزاده فرمان مشتمل بر الطاف و منصب پنجهزاری ذات و دو نیم هزار سوار
پسرش محمد امین و دو هزاری و هزار سوار بمصحوب قاضی محمد عارف روانه نمود حاجی فولاد ایلچی عبد الله خان والی کاشغر هشت اسپ
بنظر گذرانید شش هزار روپیه انعام یافت سری پت زمیندار جوار که سمت شمال آن بسرحد بنگاله و جنوبی ولایت کوکن پیوسته و بندری وارد حیتول نام
سر بفساد برداشت اورنگ زیب زمینداری آنجا به راو کرن داد بیست و دوم جمادی الثانی آن سال سعد الله خان که از فنون علوم رسمی و
فصاحت زبان از سایر اهل روزگار رتبه عقل اول داشت بعارضه قولنج در گذشت بادشاه از این واقعه متالم گشت و نوکران او را عنایات گوناگون
فرمود و لطف الله خان پسر شانزده ساله او را بمنصب هفتصدی صد سوار و دیگر پسران و دختران و چهار زن آن مرحوم یومیه مناسب مقرر
گردانید و رای رگهناتهه دیوان تن را حکم فرمود که تا مقرر شدن دیوان اعلی بعرض رسانیده باشد بهادر چند مرزبان کماؤن بخدمت آمده ذیل بعضی
اشیای دیگر پیشکش گذرانید بادشاه او را اسپ کچهی و ترکی و جمدهر و شمشیر و سپر با یراق میناکار و سرپیچ مرصع و مالای مروارید و دست بند و غیره بخشید
دو پرگنه و غیره و دیگر مجموع دوازده لکهه دام عطا کرده رخصت وطن کرد و قطب الملک محمد امین پسر محمد سعید میر جمله را قید کرده اموال او را متصرف شد
اورنگ زیب حسب الحکم بادشاه بتلنگانه شتافت و پسر خود سلطان محمد را در مقدمه روانه و قطب الملک عذر تقصیرات نمود و محمد امین را
با والده اش روانه درگاه ساخت محمد امین در دوازده کروهی حیدر آباد بخدمت پیوست چون قطب الملک از نقد و جنس میر جمله هیچ وا پس نداده بود
بنابر آن سلطان محمد بحیدر آباد که از گلکنده سه کروه مسافت است نزول نمود قطب الملک همه نقد و جواهر از حیدر آباد گریخته بقلعه گلکنده در آمد
روز دیگر سلطان محمد بصر اقسر از نوکران قطب الملک حیدر آباد را بگرفت و از تاراج و غنیمت شهر را محافظت نمود شاهزاده اورنگ زیب بعد
شانزده روز بحیدر آباد رسید و عزیمت گلکنده نموده قلعه گلکنده را محاصره کرد و در تضییق حصار کوشید کار بر متحصنان قلعه تنگ شد قطب الملک
زینهار خواست و پیشکش مقرری سنوات و اسباب میر جمله و نسبت دختر خود بسلطان محمد قبول کرد شاهزاده اورنگ زیب عفو جرایم
قطب الملک کرده از گلکنده مراجعت نموده داخل اورنگ آباد شد محمود عادل شاه والی بیجاپور در گذشت نوکران که اکثر غلامانش بودند
علی نامی را که محمود عادل شاه بفرزندی گرفته بود بجایش نشانیدند شاهزاده اورنگ زیب فرمان رسید که با لشکر دکن بدان جانب شتابد و
بهترین شکار بادشاه مخلص پور که بر کنار دریای جمن متصل دامان کوه شمالی که بکوه سرنجال است و بمسافه چهل و هفت کروه از شاه جهان آباد
و در سال بیست و هشتم جلوس حکم احداث عمارت آنجا شده بود شتافت آب و هوای آن موافق طبع یافته بفیض آباد موسوم ساخت و نهم
جمادی الثانی آنسال سلطان بخدمت بخشی دوم و منصب دو هزاری و پانصد ذات و سه صد سوار و خواجه رحمت الله میر تزک که سابق سربلند خان
خطاب یافته بود و اکنون بخدمت آخته بیگی از تغیر اسد خان سرافراز شدند دوم رجب آن سال بادشاه از فیض آباد بسواری کشتی داخل قلعه
شاهجهان آباد شد در آن وقت بسمع بادشاه رسید که علیمردان خان فوت کرد پسرش ابراهیم خان و عبد الله بیگ باضافه منصب و دیگر نوکرانش
علی قدر مراتبهم سرافراز شدند و متروکه علیمردان خان که از نقد و جنس یک کرور روپیه بضبط بود سی لکهه روپیه به ابراهیم خان و بیست لکهه به سه
پسر و دو دختران مرحمت شد و پنجاه لکهه روپیه عوض مطالبه کشمیر در سرکار ضبط شد دوازدهم ربیع الاول آن سال شاهزاده اورنگ زیب
حسب الحکم بادشاه بر علی که بعد فوت محمود عادل بسلطنت بیجاپور رسیده بود لشکر کشید و قلعه بیدر را محاصره کرد سیدی مرجان قلعه دار که غلام
ابراهیم عادل شاه بود و از سی سال بحراست آن قلعه می پرداخت متحصن شد اورنگ زیب بیست و سوم جمادی الثانی آن سال بر قلعه بیدر تیر کرد

میرجان قلعه‌دار که با هشت پسر و تمام جمعیت نزدیک برج آمده ایستاده سرگرم مقابله و مدافعه بود درین اثنا شراره آتش از حقه بان در جائیکه باروت
و بان متصل میرجان جمع بود افتاد میرجان با دو پسر و چندکس دیگر بسوخت مجاهدان از اطراف و جوانب حمله آوردند قلعه‌دار که هنوز از جان رمقی داشت
امان طلبیده پسران خود را با کلید قلعه پیش شاهزاده همراه ملک حسین که پیشتر امان نامه برده بود فرستاد روز دیگر میرجان درگذشت شاهزاده جمعی را
بمحافظت قلعه و شهر بیدر برگماشت از نقد و جنس بیست لکه روپیه و دو صد و سی توپ بقبض ضبط آمد شاهزاده سلطان محمد معظم را در قلعه بیدر
گذاشته بیست و سوم رجب آن سال بتنبیه سنوا [illegible] شده و تسخیر قلعه کلیانی شتافت و بیست و نهم رجب مذکور قلعه کلیانی را محاصره نمود دلاور خان حبشی متحصن شد
شاهزاده در تضییق حصار کوشید غره ذیقعده آن سال که سنه یکهزار و شصت و هفت هجری بود دلاور خان با کلید قلعه بخدمت رسیده رخصت
بیجاپور گرفت قلعه مسطور بتصرف شاهزاده درآمد بادشاه ولایت بیدر و قلعه کلیانی با مضافات و قلعه رنکدیده با توابع که دو کرور دام باشد
بشاهزاده انعام کرد شاهزاده مظفر و منصور باورنگ آباد مراجعت نمود هفتم ذیحجه آن سال ناگاه بادشاه را حبس بول و طبع و ورم اسافل پیدا
و بعد هفته اندک فرصت از معالجه اطبا حاصل شد شاهزاده محمد دارا شکوه را باضافه ده هزاری و ده هزار سوار دو اسپه و بمنصب پنجاه هزاری
چهل هزار سوار سی هزار دو اسپه و انعام یک کرور دام که از سابق و الحال بیست کرور دام باشد سرافراز ساخت و هفت لکه و پنجاه هزار
روپیه زکات سایر شاهجهان آباد معاف فرمود و حکم نمود که هرجا که باشم زکات آنجا معاف باشد پنجم محرم سنه هزار و شصت و هشت هجری بجهت تخفیف الم
از شاهجهان آباد باکبرآباد شتافت و در راه از خوردن ماء اللحم فرصت قلیل حاصل شد و در ماه صفر آن سال داخل اکبرآباد گردید و چون درین کوفت
محمد دارا شکوه بخدمتگاری از حد گذرانیده نفسی دوری نمیگزید آنحضرت بادشاه بعد یافتن صحت در مقام تربیت و ادای حق خدمت شده
بانعام کرور روپیه نقد و سرپیچ و جیغه و کمر و خنجر مرصع و بازوبند و تسبیح مروارید خاصه که هشت لکه روپیه قیمت بود و دیگر مرصع آلات بقیمت چهارده
لکه روپیه سرافراز نموده ده هزاری ذات سوای بر اصل منصب که شصت هزاری و چهل هزار سوار دو اسپه باشد تنخواه نموده تمام طلب بانعام که
هشتاد و سه کرور دام و حاصل آن بقرار دوازده ماه دو کرور و هفت و نیم لکه روپیه میشود و با صوبه بهار و صد راس اسپ و ضمیمه [illegible]
و بپسرش سلطان سلیمان شکوه و سلطان سپهر شکوه را علی قدر مراتبهم انعام و اضافه منصب وغیره عطا فرمود و جعفر خان را بحکومت وزارت
[illegible] و سربلند خان را بداروغگی توپخانه سرافراز نمود یازدهم جمادی الاول آن سال مهابت خان بصوبه داری کابل رخصت شد بالجمله بادشاه
هر چهار پسر را ملکی وسیع ارزانی داشت محمد دارا شکوه را لاهور وغیره و مراد بخش را احمدآباد گجرات و اورنگ زیب را دکن و شجاع را
بنگاله تسلیم نمود و محمد دارا شکوه را که از همه بسال و مقدار کلانتر بود پیوسته جلیس محفل خویش میساخت تا آنکه عارضه بیماری بادشاه بطول کشید
و درین اثنا بتجویز دارا شکوه ابواب رسل و رسائل از دیگر شاهزاده‌ها مسدود گشت بادشاه دل از خلافت برداشته درین اثنا بعرض
رسید که شاهزاده مراد بخش میر علی نقی دیوان بادشاهی را بیگناه کشته و سکه و خطبه بنام خود کرد و همچنین شاهزاده محمد شجاع بغی نمود بادشاه
بنابر رعایت خاطر شاهزاده کلان لشکری بسرداری پسرش سلیمان شکوه و اتالیقی میرزا راجه جی‌سنگه وغیره مجموع بیست هزار سوار و دو هزار
پیاده و بندوقچی بمواجهه محمد شجاع تعیین نمود و در بنارس تلاقی فریقین دست داد و شاهزاده شجاع بیجنگ از راه دریا به پتنه شتافت و
عرضداشت متضمن بر عفو تقصیرات بحضور فرستاد بادشاه عفو جرایم او فرموده بمعاودت سلیمان شکوه با سایر لشکر فرمان داد و در خلال
این احوال بیماری بادشاه بالکل مرتفع شد و خواست که بشاهجهان آباد روانه شود شاهزاده محمد دارا شکوه امور سلطنت خود را در نظر داشته
عرضه نمود که مراد بخش از جاده اطاعت پا بیرون گذاشته صوبه گجرات را از و تغییر کرده بجاگیرداری برار مقرر فرمایند اگر متوجه آن سمت شود

فیما مر الاتفیه بعفو رایید طالب و اورنگ زیب را غیر تهی از راه و برده انداخت چنانچه با لشکر آراسته بحیله عیادت رو بجنبش نهاده بعد از آن باعث
آگره در باب طلب سایر قلعه‌جات دکن و خزانه آنجا فرمان صادر شود و من بعد به سیر آن کرده شود چنانچه خواه مخواه در طلب لشکر بیسا ول رعیت که تا نهید
نیا و الان و تفنگ که اورنگ زیب مشغول تنبیه اهل بیجاپور بود رسید اورنگ زیب با اهل بیجاپور صلح نموده باورنگ آباد آمده معظم خان
را بقلعه دولت آباد حبس کرد و شاه نواز خان را نظر بند نموده اموال او ضبط نمود با استماع این خبر بادشاه ملول شده فرمان بخط خاص بشاهزاده نوشت که
که آن فرزند و سعید بیگناه را بتحریک بعضی ساده مزاجان محبوس ساخته کسانیکه در اخلاص ثابت قدم باشند این معامله با آنها نباید سعادت بار آن است
که هنگام غلبه قوت غضبی عنان اختیار از دست نداده مالک نفس خود باشند اکنون هم اگر عفو آنها را از انتقام سبقت دهد موجب رضامندی اینجانب
است و فرمان دیگر بشاهزاده مراد بخش قلمی نموده چون آن فرزند مراسم ادب را بیاد نسیان داده انواع بدسلوکی که اصلا با آئین عقل نسبت ندارد
آغاز نهاده مصدر تقصیرات شده دیده و دانسته بمقام انتقام در نمی آییم سرشته‌های را عفو فرموده حکم میفرماییم که بمجرد رسیدن فرمان روانه برار
شود و تحریک شاهزاده‌ها در جواب فرامین عرایض معذرت آمیز ارسال داشته شاهزاده دارا شکوه به بیست و دوم ربیع الاول آن سال مهاراجه
جسونت سنگه راتهور را صوبه مالوه و قاسم خان را صوبه احمدآباد گجرات تفویض نموده حکم داد که هر دو در اوجین اقامت کنند اگر مراد بخش
احمدآباد را خالی نکند در استخلاص احمدآباد کوشند چون هر دو سردار با اوجین رسیدند مراد بخش با لشکر آراسته بداعیه مقابله روانه شد بعد از
وصول بمقام قریب تنها با لشکر بادشاهی رو برو شدن صلاح ندید فی الفور برگشته باورنگ زیب که بشهرت عیادت بادشاه با سایر کومکیان
دکن روی بدرگاه نهاده بود پیوست هر دو شاهزاده بنواح اوجین رسیدند مهاراجه جسونت سنگه وغیره آماده حرب گشتند شاهزادگان باتفاق
رزم صعب کردند و ظفر یافتند راجه جسونت سنگه و قاسم خان منهزم شدند شاهزادگان به اوجین رسیده بعد از یک مقام بطرف اکبرآباد
شتافتند بادشاه با استماع این خبر بشست و پنجم شعبان آن سال از اکبرآباد فوجی بمقدمه روان ساخت پس از آن دارا شکوه را با لشکر بیشمار
رخصت فرموده دارا شکوه بدهولپور رسید گذرهای دریای چنبل را مسدود ساخت اورنگ زیب بکره رهنمونی زمیندار آنجا دو روز
با سپاه خود عبور نموده بر لشکر دارا شکوه ریخت قتال فاحش روی داد و دارا شکوه منهزم قریب شام داخل اکبرآباد گردید و زیاده بر یکپاس
شب در آنجا توقف نموده بلاهور شتافت و اورنگ زیب ظفر یافت و بظاهر اکبرآباد لشکرگاه ساخت سایر اعیان دولت بادشاهی
بطمع مناصب و اضافه بخدمت اورنگ زیب شتافتند بادشاه از همین ملول شده بشاهزاده اورنگ زیب نوشت که زبان بحر تا آخر اینجا رسید در
اشتیاق دیدار دو بالا گشته آن قرة العین سخت حالی و سستی مهری یکسو نهاده بحضور بیایند و از همین تکرار یافت بجای نامه جواب داد که
خاطر از جانب بادشاه جمع ندارم و ظن غالب است که هنگام ملازمت قصد امر دیگر نمایند بادشاه از پیغام او رنجیده ابواب
قلعه اکبرآباد را مسدود ساخت اورنگ زیب بمحاصره پرداخت توپ و تفنگ بمیان آمد تا زمان بادشاه تاب محاصره که شب بنا ورود
بعضی بهانه آب خود را بیرون قلعه انگندند و جمعی بوسیله امان خواستند که بیرون آیند بادشاه ناچار بمصالحه کوشید و فاضل خان
را با مکتوب باز فرستاد که از توفیق الهی از کیفیت مطلع شده با عبرت کشید تم سر رشته نظام سلطنت بهر که خواهد باشد چه برین دو
که باقتضای بداندیشی های غرض پرستان بخیال محال خود را بدنام و بد اسباب میسازد و الدعا اورنگ زیب بردم در شاهی را
بالکل از آمد و رفت پیش بادشاه منع نمود و سایر کارخانجات را از پسر خود در آورد و بادشاه نظربند حوادث زمانه گشته تا زندگانی
بر بادشاه تلخ شد و سلیمان شکوه که حسب الحکم بادشاه از مونگیر دست از تعاقب شجاع باز داشته مراجعت بجانب اکبرآباد نموده

باکبرآباد رسیده بود لشکریان باستماع خبر شکست دارا شکوه چشم از حق پوشیده نقاره جنبش شاهزاده را اغارت کرده رو بگریز نهادند و تسلیم گاه کرده
تنها بعسرت تمام داخل سری نگر شده پناه بر زمیندار آنجا برد و آورنگ زیب از رفتن دارا شکوه بلاهور و فراهم کردن لشکر خبر یافت
متوجه جناب شد و متصل متهرا رسیده فکر مراد بخش پیش خاطر نهاد و بطلب او کس فرستاد آن ساده دل بحیلهٔ اورنگ زیب آمد و اورنگ زیب
او را بسخنان چاپلوسی خوشدل ساخت و بعد از تناول طعام که پهلو باستراحت نهاده بخواب رفت چند خواهان اورنگ زیب از جا
برجسته مراد بخش را بزنجیر بسته بنظر در آوردند آورنگ زیب او را مقید بشاهجهان آباد فرستاد و روز دیگر خود بشاهجهان آباد آمده بر تخت سلطنت
جلوس نمود و همگنان را باضافه و انعام متنوعه سرافراز ساخت و بعد از چند روز بلاهور شتافت و بر دریای ستلج بنابر ایام برسات عبور متعذر دید
براے پل کشتیها طلبید مقارن اینحال خبر رسید که دارا شکوه بجانب ٹهٹه رفت آورنگ زیب جریده بسوے ملتان شتافت و از انجا
شیخ میر و دلیر خان را بتعاقب دارا شکوه بجانب ٹهٹه رفتن رخصت کرده خود بنابر مقابله محمد شجاع که بعزم جنگ از لب گنگ گذشته از طرف
آله آبادی آمده بود مسارعت نمود در کهجوه تلاقی فریقین دست داد و هر دو شاهزاده صف قتال آراسته رزمی صعب کردند و شب را بروز آوردند
و در آخر همان شب راجه جسونت سنگه از لشکر اورنگ زیب برآمده و لشکریان را تاراج کرده راه وطن خود گرفت آورنگ زیب عدم وجود او را
مساوی شمرده هنگام صبح صف قتال بیاراست و از طرف دیگر محمد شجاع آمادهٔ حرب گشت قتال فاحش میان آمد و تزلزل در فوج اورنگ زیب افتاد
اورنگ زیب با سه هزار سوار ثبات ورزیده و ظریف وغیره را که از فوج شجاع دلیرانه میکوشیدند دستگیر کرد و در چنین وقت بعضی سرداران نامی
محمد شجاع بخدمت اورنگ زیب پیوستند اورنگ زیب قوی دل شده بر فوج محمد شجاع حمله آورد محمد شجاع مقدمه دگرگون دیده منهزم
بمشرق گریخت آورنگ زیب ظفر یافت و پسر خود سلطان محمد معظم خان را با سی هزار سوار بتعاقب محمد شجاع تعیین نمود و خود پس از فتح شدن
قلعه آله آباد و غرهٔ ربیع الاول سنه یکهزار و شصت و نه هجری مراجعت باکبرآباد نمود شاهزاده سلطان محمد معظم خان بتعاقب محمد شجاع
متصل راج محل رسیدند محمد شجاع سلطان محمد را بچاپلوسی و بسان ساخت سلطان محمد پیش محمد شجاع رفت و باتفاق یکدیگر با معظم خان
رزمهای مردانه کردند معظم خان نیز ثبات ورزیده پای پس نکرد و در شروع برسات محمد شجاع از مقابله سیر آمده در خلال احوال سلطان محمد از
محمد شجاع متوهم شده بلشکر معظم خان آمد محمد شجاع با بعضے از خوانین و پنجاه نفر کشتی سوار بجانب مکهٔ معظمه روانه شد مؤلف
شاهجهان نامه مینویسد که تا الیوم که سنه هزار و هفتاد و هشت هجری است هیچکس از حیات و ممات محمد شجاع نشان نمیدهد بالجمله سلطان محمد
را معظم خان بنظر بند بر پالکی کرده بشاهجهان آباد فرستاد آورنگ زیب او را در قلعهٔ نورگده محبوس ساخت و فوجی بنابر تنبیه راجه جسونت سنگه
که هنگام جنگ محمد شجاع حرکت ناشایسته کرده راه وطن گرفته بود باجمیر فرستاد و راجه جسونت سنگه از دارا شکوه طلب کومک نمود دارا شکوه
از ٹهٹه بسرعت تمام نزدیک ملک راجه جسونت رسید اورنگ زیب باستماع این خبر متوجه اجمیر شد و راجه را فرمان تهدید نوشت راجه بمجرد رسیدن
فرمان بسرعت تمام از دارا شکوه بریده بوطن خود رفت و بوسیله میرزا راجه جیسنگه که بهمراه جمعیت دارا شکوه بود اطاعت اورنگ زیب
نمود چون خبر این واقعه بدارا شکوه رسید با وجود هجوم لشکر اورنگ زیب تا سه روز جنگ توپ و تفنگ سرگرم داشت و هنگام شب
احمال و اسباب گذاشته با خدمهٔ محل از معرکه بیرون رفت آورنگ زیب مظفر داخل شاهجهان آباد شد و بیست و چهارم رمضان
آن سال خطبه و سکه بنام خود کرده جشن عظیم نمود در همین اثنا خبر گرفتاری دارا شکوه شنید چه دارا شکوه براه ولایت جام بجانب ٹهٹه اراده
رفتن کرد و بعد از آب بهکر و قندهار رسیده بوالی ایران پناه برد در این ضمن زوجه اش بیمار شده درگذشت دارا شکوه اندوه ناک گردیده

بقدر قوت قطع راه میکرد و فوج اورنگ زیب تعاقبش سرگرم سیر بود دارا شکوه خود را بسرحد دهادر رسانید و باعتماد جیون زمیندار
از انجا که ممنون احسانات دارا شکوه بود در انجا اقامت گزید و همراهان بیوفا از پیمان رفاقت جدائی ساختند جیون زمیندار چشم از
حقوق او پوشیده باتفاق جمعی او را دستگیر ساخت چون بهادرخان جنبه فرستاد و بهادرخان آنجا رفته دارا شکوه را با اهل و عیال دستگیر ساخته
و پیش اورنگ زیب فرستاد و ذیحجه آن سال بوکلان شد بید الله بردارا شکوه تعین نمود تا او را شهید ساختند و همان لباس در مقبره
همایون بادشاه دفن ساختند گویند که بعد قتل دارا شکوه اورنگ زیب سر بریده وی را که دارا شکوه با او اعتقادی تمام داشت طلبیده
گفت که تو دارا شکوه را بسلطنت امید داده بودی اکنون کذب تو ظاهر شد که او بقتل رسید فقیر گفت که من او را بسلطنت ابدی امید
داده بودم تو اینک سر بسر وی یعنی سلطنت ابدیست باری سلیمان شکوه پسر کلان دارا شکوه که در کوه سری نگر بحمایت زمیندار انجا بسر میبرد
بیزره راجه زمیندار سری نگر بر گرفتن شاهزاده ترغیب نمود و زمیندار مذکور شاهزاده را مقید ساخته بدرگاه اورنگ زیب بعد دو روز
او را با شاهزاده مراد بخش در قلعه گوالیار محبوس ساخت بعد چندی پسران علی نقی دیوان را که بدستش مراد بخش کشته بود بدعوی
قصاص تحریک داده بگوالیار فرستاد و امر کرد که از روی احکام شرعی مراد بخش را بقصاص رسانید بیست و یکم ربیع الثانی سنه یکهزار و
هفتاد و دو هجری سلیمان شکوه باجل طبیعی در گذشت و هر دو در قلعه گوالیار مدفون شدند راقم حروف قبر هر دو را در گوالیار زیارت
کرده چون در سنه یکهزار و یکصد و نود و چهار هجری انگریزان بران قلعه دست یافتند تعویذ هر دو قبر را که از سنگ بود بر کندند الحال
بگفته کسی جز بانشان استکشاف بجایش نماند الا تفاوت قدری تند او را استه که درست کرده بودند و شاه جهان بادشاه که سی و
دو سال سلطنت کرد چون نوبت باورنگ زیب رسید شاهجهان تا هفت سال در قلعه اکبرآباد عزلت گزین بود و چون سن او به هفتاد
و شش سال و چهار ماه قمری رسید بعارضه بیماری حبس بول وغیره در گذشت و در روضه ممتاز محل مدفون کردند اوقات شبانروزی
شاه جهان بادشاه که شاهزاده اورنگ زیب بدستخط خاص یکی از فرزندان خود بنا بر آگهی نوشته این است **اوقات**
شبانروزی شاه جهان بادشاه خود بدولت بنفس نفیس چهار گهری آخر شب از خوابگاه بر آمده باستسعاد توفیق وضو
کرده بوظایف می پرداختند و پیش از صبح صادق بعد بانگ صلوة با جماعه فضلا و علما نماز صبح ادا کرده بجهروکه تشریف می آوردند
و بعد بر آمدن چهار گهری روز بدیوان عام میفرمودند و دران مجلس جمیع منصبداران خبر و گل بار مجرا یافته و دیوان اعلی و میر بخشی تجویزهای
خدمات و حقایق حسن خدمت جانفشانی ناظمان و فوجداران و امینان و کروریان صوبجات بعرض رسانیده و امیدوار هر کدام
خاصه بانجاح مرام پرساخته دلداری دیگران مینمودند و بعد از ملاحظه معائنه فیلان و اسپان یکپاس و دو گهری روز بر آمده از دیوان عام
بدیوان خاص رونق می بخشیدند و در آن مقام بخشیان عظام احوال نو سرفرازان منصب معروض نموده حکم عرض مکرر و نظر ثانی حاصل
میکردند و انتخاب وقایع و سوانح هر صوبه عرض کرده فراخور هر مقدمه صادر احکام و فرامین را حکم ناطق میگرفتند تا قریب دو پهر این
معاملات در پیش بود و بعد رغبت طعام خاصه که تاکید از وجه حلال مرتب میشد متوجه شده برای تقویت تن و قوت عبادت و
داد گستری بقدر سد رمق نوشجان فرموده جهت اکل و شرب وظیفه خواران که اکثر از فضلا و علما و طلبه علم و مساکین و غربا و بیوگان
و بیماران بودند و بسیاری از بیمار اوردن نظر کیمیا اثر شتاب میداشتند استفسار نموده در خوابگاه تشریف فرموده ساعتی قیلوله کرده
بعد انقضای دو پاس و چهار گهری روز از خوابگاه بر آمده در تسبیح خانه آمده وضو کرده بتلاوت قرآن مجید مشغول میشدند و پس

اداء نماز ظهر آوراد بر لب و تسبیح در دست در اسد برج آمده می‌نشستند در دیوان اعلی و در آنجا حاضر شده بعرض مطالب ملکی و مالی
پرداخته اکثر کاغذها دستخط میفرمودند و چهار گهری روز باقی مانده باز در دیوان عام میفرمودند در آن وقت بخشی و دیوان نوسر افسران
منصب و طلبداران جاگیر را از نظر انور میگذرانیدند و آنحضرت بغور تمام تفتیش احوال حسب و نسب و جوهر ذاتی و کاردانی هر کدام نموده
برای تشخیص منصب و جاگیر و تنخواه آن حکم میفرمودند و قبل نماز شام از دیوان عام برخاسته و نماز مغرب خوانده در خلوت کده خاص تشریف
می‌بردند و نماز عشا خوانده بخلوتکده استراحت میفرمودند و آنجا مورخان شیرین زبان و قصه خوانان فصیح بیان و قوالان خوش الحان
و سیاحان عرصه جهان حاضر شده از احوال اسلامی بزرگان و بادشاهان و عجایب و غرایب دیار و امصار هر یک موافق طبع اعلی بعرض رسانیده
عرض جوهر خود میدادند تا نیم شب اوقات شبانروزی خود با تقسیم تقسیم داده بودند و داد زندگی و کامرانی می‌بخشیدند میفرمودند که بسیر و شکار کار
بیکاران است انسان اگر با مور عقبی نتواند پرداخت ساختگی کارهای دنیا چه بد است که الدنیا مزرعة الآخرة واقع است و از پاکی اعتقاد
و انکسار آن بادشاه مینویسد در عصر اعلی حضرت شخصی هنگام عبور سواری خاصه ببانگ بلند بر خواند که عصر همینست اثر جامع جمیع حسنات است خدیو
عادل وزیر اعظم خبرپرس و پیران متدین خلق الله مرفه الحال شکرانه این عطایای جناب ایزدی بر ذات مقدس از جمله مفروضات است
آنحضرت بعد استماع این حروف در سواری راندن اندکی مکث فرموده بنده های خاص را از دور طلبیده دست بفاتحه برداشتند و اورا
بعنایت خلعت بنواختند و بسیاری ازین قبیل آن خدا ترسی و اخلاق و تواضع و حسن تدبیر در ضمن احوال عالمگیر تقریباً بیان کرده اند بالتبع
الله فیلیو چند فقره از بیاض شاهجهان مرقوم میشود + چند چیز بهترین اعمال است + رو ندادن بمردم بد + نرنجیدن بعدم حصول مقصد
نرنجانیدن مردم خوب مزاج + نخواستن با وجود کمال احتیاج + صحبت داشتن با اهل معاد + صحبت و جوکرده بدست آوردن قابلان با استعداد +
باز ندادن پیش خود مردم جهال + دادن بارباب استحقاق بقدر توفیق پیش از سوال + مکرم داشتن اهل فضل + مصروف نمودن مزاج بعدل
تبیین نکردن باقوال غیر عقاید باخبر بودن از حال اهل مکاید + مغتنم دانستن وجود یگانگان که بیگانه از خلق باشند + پیش داشتن جمعی که
مصالح امور دنیا و عقبی شوند + عالمگیر این را بفرزند خود مرقوم نموده مینویسد که در عصر حال هم مردم خوب بسیار اند اما اول متفحص و توفیق پیش
آوردن آنها گو ظاهرا بعد ازین بدتر ازین خواهد شد شما که داعیه دارید بجوئید و بخواهید و بگیرید و نگاهدارید ایضاً دیگر می‌نویسد که روزی بهارمل
دیوان دارا شکوه فردی از نظر اعلیحضرت گذرانید که ده لکه روپیه تفاوت ایام مابین در سرکار والا طلب است به تنخواه فرمان رود
آنحضرت فرد حساب بسعد الله خان دادند که از روی دفتر دیوانی تحقیق نموده بعرض رساند خان مذکور فی الفور التماس نمود که چنین زرها
از خزانه تنخواه نمیشود و تا ثانی الحال در مطالبه و تصرفات نقدی محسوب خواهد شد دارا شکوه معه برخاست و در بار بادیوان اعلی کلمات تند
گفت چون از روی فرد مرسله شرف غسلخانه در مجلس اهل سامع علیا رسید بهان وقت شقه خاص به پسر کلان نوشتند بیت با صاف دل
مجادله با خویش دشمنی است + هر کس که شد به آئینه خنجر بخود کشد + دریافت صدق و باطل خاصه ابنا بر ملوک است بهار اهل کفایت شما و
سعد الله خان صیانت مال میخواهد هرگاه این فرد از دفتر شما درست شده بود تحقیق بایستی نمود که تنخواه از سعد الله خان قریب الامکان
است با نکول ساختن بنده‌های بادشاهی مثل سعد الله خان بد است و بدست آوردن دل ایشان خوب مصالح کاران متدین صاحب شعور
واسطه افزایش مال و خوشنامی و خوش نامی صاحب معامله اند آخر روز چند تهان محمودی یک رنگ بوته دار زر دوزی برای سعد الله خان
مرحمت نمود ابو المظفر محی الدین اورنگ زیب عالمگیر بادشاه غازی غره ذیقعده سنه هزار و شصت و

شصت و نه هجری بر تخت سلطنت هندوستان نشست سکه اش این بود ع سکه زد در جهان چو بدر منیر + شاه اورنگ زیب عالمگیر +
(آفتاب عالمتاب) تاریخ تولد آن پادشاه است و چون بتخت نشست تاریخ جلوس خود بزبان خویش فرمود (آفتاب عالمتابم) بالجمله
عالمگیر در عهد سلطنت شاهجهان بتصدی مهم قندهار و بلخ و اناجیتور بود و در هنگام صوبه داری دکن قلعه دولت آباد را بتصرف آورده شهر
اورنگ آباد بنا نمود و این همه قضایا که با برادرانش محمد دارا شکوه و محمد شجاع و مراد بخش ابنای شاهجهان گذشته در ضمن سلطنت شاهجهان پادشاه
مرقوم شده اگر اکنون تمام احوال زمان سلطنت عالمگیر بقلم آرد کتابی دیگر مرتب شود بنابران بندی از وقایعش مرقوم ساخته بار تمام کلمات
طیبه آن پادشاه اکتفا نموده و آنچه بعد از رحلت عالمگیر واقع شده بطریق اجمال رقمزده کلک بیان خواهد شد مخفی نماند که چون عالمگیر بعد از سلطنت
نمود در سنه بیست و پنج جلوس بدکن شتافت و بیجاپور و حیدرآباد را از سلاطین آنجا انتزاع نموده متصرف گشت و بیست و پنج سال در تسخیر
ولایت دکن صرف نمود و آن مملکت را تا سیت بندر اهیشر که در دریای شور از آئینه رام و لچهمن ست ضبط نمود و بتنخواه ملازمان و خالصه قسمت نموده
و در بدو سلطنت خویش اکثر رسوم نکوهیده خلاف شرع برانداخت و بجای آن آئین پسندیده نهاد و از آنجمله است که جشن نوروز را که در روز تحویل
آفتاب به برج حمل پیشینیان بآئین جمشید و کسری مقرر داشته از عیدهای بزرگ هند انگاشته رعایت رسم نشاط میکردند عالمگیر بجای جشن نوروز
هر سال در ماه رمضان جشنی پادشاهانه ترتیب داد و بخاص و عام از بذل و انعام بهره زیاده از اندازه عطا میفرمود و اندران سال که
جلوس بر تخت نموده در قلعه اکبرآباد حصار شیر حاجی که عبارت از قلعه نگرکوت باشد بنا فرمود و دهم ذیحجه آن سال دارا شکوه را که اسیر شده آمده
بود بقتل رسانید و در ضمن احوال شاهجهان پادشاه گذشت و همدرین سال محصول راهداری ممالک محروسه از رسد غلات و سایر اجناس
بر سبیل دوام معاف فرموده چنانچه از خالصه شریفه هر ساله مبلغ بیست و پنج لکه روپیه بخشیده میشد و آنچه از ممالک محروسه معاف می شد
از اندیشه ضبط بیرون بوده راجهای کوچ و آشام و کامروپ که در سال هزار و شصت و هفت هجری در عهد سلطنت شاهجهان خبر بیماری
شاهجهان شنیده شورش انگیخته بعضی از دیار پادشاهی سرحد ممالک خودها را متصرف شده بودند در سنه هزار و هفتاد و یک هجری مطابق
سال چهارم جلوس خویش خانخانان را بنا بر تنبیه مفسدان امر فرمود خانخانان بدانجانب شتافت و مفسدان را برانداخت و تفصیل
این قضایا در ضمن بنگاله در اقلیم دوم گذشت و ایضاً در سال پانزدهم جلوس عالمگیری مطابق سنه هزار و هشتاد و دو هجری سانحه عجب
خروج ستی نامیان که آنها را مونڈیه سر نامند روداد اگرچه طایفه باغیه زرگر و درودگر و کناس و صباغ و دباغ و دیگر ارازل محترفه بر زمین میوات ناگاه
چون مور و ملخ اتفاق نموده بجوش شدند و بعقیده خویش چنین پنداشتند که با زنده جاوید ایم و اگر یکی از میان ما کشته شود عوض آن هفتاد تن
دیگر بهم رسد القصه در نواح نارنول دست نهب و غارت بر پرگنات دراز کردند فوجدار نارنول تاب مقاومت در خود ندیده بحضور آمد
پادشاه به بیست و هشتم ذیقعده آن سال شاهزاده محمد اکبر را با رعد انداز خان و حامد خان وغیره امرا با فوج و توپخانه بسیار بقتل جماعه
اشقیا فرمان داد و چون افواج قاهره متصل انگروه رسید اشقیا بعدم مصالح کارزار رزمی صعب کردند چندانکه کشته شدن اقبال آن معرکه بظهور
رسید و اکثر امرا نامدار زخم خسته گشتند تا آخر باطل ستیزان منهزم شدند فوج پادشاهی بتعاقب آنها پرداخت و خلقی کثیر را از آن مقهوران بقتل
رسانید کم کسی از آن معرکه جان بدر برد و ایضاً عالمگیر در اواسط ایام سلطنت خویش اخذ جزیه موافق شریعت غرا اجرا نموده چنانچه
در قلمرو او بعمل آمد اخذ جزیه در هندوستان در هیچ از منه و در عهد سلطنت هیچ یک پادشاه بوقوع نیامده و دیگر بسیاری از بتخانه هاے
نامی خراب ساخته بجای آن مساجد تعمیر نموده تا در آخر سلطنتش فتنه و فساد اطراف و جوانب نمودار شد بالجمله آن پادشاه

در استحکام شریعت غرا بغایت میکوشید و اوقات شبانروزی خود را از صوم و صلوة و اوراد معمور میداشت و لباسهای که بر خلاف شرع باشد نمی پوشید
بنابر رعایت شرع سرود و نغمه نمی شنید و بظروف نقره و طلا استعمال اطعمه و اشربه نمی نمود و بکمال تقوی و پرهیزگاری اوقات می گذرانید
حافظ کلام الله بود و اکثر قرآن مجید را بکتابت میفرمود و بمدینه منوره تا آخر این جهت مستحقان و تحایف بر سبیل نذر ارسال میداشت و خط
نسخ و شکسته بغایت خوب مینوشت و در انشا پردازی دستی تمام داشت و چون پنجاه سال از سلطنتش بگذشت صبح روز جمعه بیست و هشتم
ذیقعده سنه پنجاه و یک جلوسی مطابق سنه هزار و یکصد و هفده هجری داعی حق را لبیک گفت از جمله رقایم عالمگیری که بشاهزادگان
و امیران وغیره مرقوم نموده آن کلمات طیبه معروفست مرقوم میشود بشاهزاده اعظم شاه در باب پسرش نوشته الحمد لله
فرزند را و خوب برآمده و لیاقتش روز بروز و صلاح از جبینش هویداست غافل نباید بود و تمرینه باید و در صورت اقبال مهم سپاهی و تنبیه جاهلان بنام فرزند بیدار و
سجال خواهد ماند فرزند تمام درست که از راجپوتان عمل راه نیست [illegible] همراه خود دارد و توپخانه وغیره اسباب حرب مسلوب از قلعه
اکبرآباد بگیرد و والد بزرگوار آن [illegible] است [illegible] بحرف بتیر ابر سد رقعه دیگر بشاهزاده سواری فیل جلد و تند
سیر و چنانچه ساسبان [illegible] ایشان از پا در افتاده و جان عزیز [illegible] و [illegible] بطریق سواری [illegible] و اندر حرا اتفاق در شد
سیر و بیت آهسته خرام بلکه مخرام [illegible] بخدمت [illegible] جان است رقعه دیگر بسه بیگ میران کار [illegible] بغایت فعل جهل
معزول شد سکنه آنجا [illegible] بنگ [illegible] مصرع اگر روی ندهی وار [illegible] است [illegible] محاسبان حقیقی ظالم عمال مالیات
او شما [illegible] احوال سکنه آنجا [illegible] جهانگیر تغیر خواهد شد و عوض آن خواهد یافت رقعه دیگر
معلوم میشود که مصطفی قلی دیوان صالحه آن فرزند کار باتجربه [illegible] سرانجام [illegible] غنیمت است اضافه منصب و خطاب خانی [illegible] نویسند
داده آید آدم خوب مثل طلای بی غش است مصرع آنچه بر جستیم و کم دیدیم و بسیار است و نیست [illegible] انسان در عالم که در کار است و نیست
روزی سعدالله خان مرحوم بعد فراغ اوراد با دست بدعا برداشته بودند بی گستاخ پرسید که کدام آرزو باقی است گفت آدم خوب
الحق حرف خوبی گفت هرچند جوهر دیانت و امانت در خلقت انسان جبلیست لیکن هر که حقتعالی کرامت کرده باشد اما همت و انصاف
آنکار است خیلی است که نوکر را امر خیر الحال و از وجود معاش فارغ البال دارد تا حضور یاتش خلل انداز نشود مصرع که مزدور خوشدل کند
کار بیش رقعه دیگر باظهار جاسوسان معلوم شد که شاهراه از لاهور تا خجسته بنیاد خالی از مخاطره نیست قطاع الطریقان مال بیوپاریان
و مسافران را بغارت می برند و متردد بین نمیتوانند با امنیت آمد و رفت کرد سرگاه در قرب لشکر باد شاه [illegible] باشد قراولی برحال
طرق دور دست معلوم میشود که منهیان اخبار معتبر آن فرزند میرسانند از آنجا که غفلت و بی پروائی خلاف طریق ریاست است و جهانبانی است
کاتبان شده و جدید تعین نمایند عمله و فعله بشین بآن رسانند و توجه مقرر مستعد سازند که استیصال مفسدان از بیخ و بن کرده شاهراه را
از جماعه حرامیان پاک سازند [illegible] عملی را تا کی گوارا خواهند نمود رقعه دیگر آنجوره سفید چاپلی خوش قماش که اکنون با وجود
تلاش بهم نمیرسد بطریق نیاز آورده بودند درین ضمن کمر کی کلکو نظر گذشت برای آن فرزند ولیعهد فرستادیم شکر هر دو عطیه بجا آرند و در
ارسال توالی ابنه تلافی مافات کوشند رقعه دیگر روزی بخدمت میان عبداللطیف قدس سره رفتم در اثنای کلام گفتم که اگر اجازت
باشد چند ده از مضافات کهرگون برای مصارف خانقاه مقرر کرده شود این بیت بر زبان صدق ترجمان خواندند بیت شاه
ما راده ده [illegible] رازق ما رزق بی منت دهد گفتم همچنین است اما تقدیم خدمت فقرا و اهل الله برای خیر و برکت دنیوی و عاقبت

خود فصول [illegible] نعمت و دولت نه برای نمود منت گفتند اگر فی الحقیقت تصمیم اراده باطن چنین است نصف غلات را از رعایا می بگیرند
بلکه بمطلبان [illegible] کشش پاتشان بگذارند و ادرار و وظیفه برای گوشه نشینان متوکل که زبان سوال بسته درزاویه ها و بیابانها مسکن دارند مقرر سازند
و ضبط و ربط مظلومان نوعی رسند که حق کسی تلف نشود و دست اقویا از ضعفا کوتاه باشد در آن وقت افزونی دولت مشاهده کنی تقریب نالش سکنه چکله
کوره این نقل بجا و آمده که بآن فرزند دلبند قلم بند گردید رقعه داروغه داروغه توپخانه و دیوان خانه را از وجه ار احمدآباد کرده اند تا در
تهانجات با قهر با خویشاوندان مردار خور سپرده مستغیثان بحمایت داروغه مذکور بعدالت آن فرزند نمی یابند و جمیع مال مردم خود و اوباش
رفیق [illegible] شده و خلق الله را ایذا می دهند حیرانم که در وقت جزای اعمال چه جواب خواهند داد حق تعالی عادل است اگر
ظالم را کار فرما کنم هر چند اینکه از ظالم مامور بار رود بها آید عدل است بآن سزاوار نیم که ظلم را امور داده و بداد دادخواه نرسیدن
در معنی خود مجوز بظلم بودن است فرد گندم از گندم بروید جو ز جو از مکافات عمل غافل مشو رقعه دیگر زاید بانو ضعیفه بیچاره طلبیده
بیحاصلست تباه و محروم [illegible] خواهد بود بر او شما حقی وارد و اسهالش آنچه گردد نتیجه آن دیده سلف حق بهیچ حال نباید بود با داشته باشند دیگر
فیل فتح جنگ خان بر آن فرزند حمله آورد و سیر بدر الدین کارستانه کرده فیل را از شوخی باز داشت و خلعت عنایت [illegible] گذشت حق خانه زادگی
بجا آورده ام [illegible] چرا بگیرم برای خدا و خاطر باکینه و دیرینه [illegible] آن ضعیفه را که غیر از شما دیگری ندارد مشمول عواطف سازند شعر
قدردانان خود را بیفزای قدر * که هرگز نیاید ز پرورده غدر رقعه روزی سعدالله خان مرحوم در حضور پدر بزرگوارم اعلی حضرت سبب پرسیدند
عرض نمود که فقره چند در بیاضی بنظر آمد نقل برمیداشتم بعرض رسانم قیام بنیان سلطنت از عدالت و افزایش ملک و مال از سخاوت و
شجاعت صحبت داشتن با علما و فضلا و محترز بودن از صحبت جهلا نشان عقل است عامل بودن بر عقاید و مستقل بودن در عین شداید
و مقصر بودن در امور دنیوی از تدبیر و راضی و شاکر ماندن بر تقدیر و محتاج نشدن خود از کام روائی محتاجان انصرام امور ملکی بصلاح
خواهد [illegible] ظفر و منصور بودن با استمداد همت فقرا و تندرست ماندن از نیت [illegible] و امید رحمت داشتن از جناب
حق بعفو جرایم مجرمان آنحضرت خیلی محظوظ شده توسیه پریشانی خان سرور داوند آخر روز چند تهان محمودی زر دوزی مرحمت فرمودند خوام
که ناتمام [illegible] باشیم بآن فرزند دلبند نوشتیم توفیق همگنان رفیق باد رقعه دیگر فرزند سعادت توام محمد اعظم حفظه الله سبحانه
و سلم ظاهرا بسر ناظر دیوانخانه آن فرزند عالیجاه و نقارخانه قمار میبازد حیف صد حیف با وجود دعوی جهانبانی اینهمه غفلت و بی پروائی
سرکارها را چه شد که [illegible] یار فروشی خواهد بود کاتبان جدید مقرر سازند و تهدید نمایند رقعه دیگر ظاهرا ایشان
یک [illegible] طرف [illegible] در صید کانک بسر برده اگر چه شکار شغلیست که هم تماشا و هم لذت [illegible] امید است در صورت فراغ از سر انجام امور
متعلقه که بمنزله فرایض توان گفت خوشنما و خوش آینده تر است خصوص ادای حقوق ریاست که شرعا و عرفا واجب آمده در
خبر باز پرس آن از احادیث معتبره و تواریخ مشتهره و غیره کتب سیر یافته میشود بر جمیع مقدم باید دانست شما را که نشست [illegible]
یک صوبه اگر اطمینانش کلی حاصل شده باشد و به تنظیم و تنسیق معاملات متعلقه خانجهان و عاقلخان و شجاعت خان [illegible]
و محمد بیگ [illegible] پروا ندارند و ذوق قلاع شکنی و شما را شوق صید افگنی و خروس بچگان را گرفتن مهمات معاش
[illegible] و هر یکی ناصح برای دیگران * ناصح خود یافتم کم در جهان * عمر بطالت می گذرد و کارها از دست بدر می آید
[illegible] جواب باید داد [illegible] بر حال ما رقعه آخر [illegible] اگر چه آن فرزند جوان مشتاق پدر پیر نیستند ما پدر

مشتاق پسر جوان است مصرع بیا و از دل ما کوهها غم بردار رقعه اخری نقطه دو صد از مضافات صوبه گجرات شنوده این عاصی پر معاصی
رعایت سکنه آنجا واجب دانند و بیوهنی که از مدت فوجدار آنجا است شال و سجاول از دو طرف مریضان غرض که الذین
فی قلوبهم مرض فزادهم الله مرضا در شان آنها است در حق او شنوند فرد عنایت بر ضعیفان گوشه چشمی وگر داد و … بهر جگ
خو و لطف دیگر نسبت شاهان را ابد رقعه اخری فعل و عمل عامل محال جاگیر آن عالیجاه از فرد مرسله سوانح بنگاله ظاهر میگردد
غفلت از روز جزا چرا مصرع داد و از دست غفلت داد و داد رقعه اخری یاد دارم هنگامیکه اعلی حضرت برادر مرادبخش را بصوبه گجرات
ولایت قدیم بجانب بلخ مرخص فرموده بودند و توران فوج مطلوب بود در حالت تجویز هشت کس از اهلکار دیکار رسیده بودند حالا یک کس
بهم نمیرسد و بیرانی آنگاه که بحلیه کاردانی و راستی آراسته باشد … که یافته نمیشود و از نایابی آدم کار آه آه رقعه اخری
روزی بحضور اعلی حضرت مذکور شد که رونق خانه و افزایش مال و آبادی محالات جاگیر سعدالله خان را عبدالغنی دیوان خان
موصوف کرده خوش بجان و دل مصروف در امور سرکار والا است دستخط کنایتاً بخان مذکور قلمی نمودند که ما شنیده ایم که سنگ پارس
وارید از نظر بگذرانید عرض نمود که فلانی را بصورت انسانی وصف زر افشانی دارم آنحضرت کلمه الحمد بر زبان آورده قلمی نمودند که باین
وصف ما شمار اهم موصوف میدانیم و از انشا ارزانی در تسلیم آدم هوشیار و بانت … رس آبادان کار کمیاب خان مذکور آداب
تفصیلی بجا آورده نوکر خوب را بنوازش امتیاز بخشیدن و بدرجه عمل رسانیدن عدل ست انتظار جواب داریم رقعه اخری
خالی از عالی در حق خود فاتحه خیر خواست جواب داد که درباره ستمگاران جز دعای مظلومان خیر اثری ندارد رقعه اخری … احمدآباد میر
عرب درویش را دیده البته باز برود و سلام این شرمنده عقبی و طالب دنیا را ابلاغ نمایند و خیر عواقب امور و سلامتی ایمان
اندول و جان مسئلت کند و بگویند … جلد و دوری از حسن عمل عمر … بحاصل گذشت قدری که مانده نیز لا یحصل سپرده قدم
حیات بیش نیز … و فکر نجات پس سر فرد آنچه با کردیم با خود هیچ نابینا نکرد + درمیان خانه گم کردیم صاحب خانه را رقعه اخری
اعلی حضرت از سعدالله خان مرحوم پرسیدند که اسباب خوشنودی خالق و خیریت عاقبت چیست عرض کرد عدالت و سخاوت که
حضرت آفریدگار در ذات اقدس آفریده رقعه اخری شخصی از راه کنایه بسعدالله خان مرحوم گفت که مردم متدین … در
روزگار کمتر اند شاید که بنظر شما در آمده باشند جواب داد که زمانه از آدم بر جوهر هیچگاه خالی نمی باشد صاحب جوهر باید که پیدا بدو با آنها
بپردازد و کار خود سازد و گوش بر اهل غرض در حق او نکند رقعه اخری اعلی حضرت می فرمودند که مردم متدین آبرو طلب
و متصدی خوب غنیمت اند هر گراه … تعالی بمرتبه اعلی فایز گرداند باید که تفحص آنها نماید و جوهر قابل را یگانه سازد و اگرچه بیگانه باشد
و از جاهل بی جوهر یگانه هر چند که او خود را یگانه داند در رقعه اخری ماجرای بی ادبی و ناهمواری … که از وقایع رکاب آن عالیجاه
مفصل بانکشاف گرائید بیت مولوی معنوی مصداق حال اوست بیت لطف حق با تو مواساها کند + چونکه از حد بگذرد رسوا کند +
معاتب ساختن و از نظر دور انداختن او همت وجوب داشت که بر حق نادر پیری نبود و قول سعدی نمیداند فرد منت منه که خدمت
سلطان همی کنم + منت شناس ازو که بخدمت بداشت ست + بهر تقدیر ملک منان ایشان را بجوهر قدر و خلعت خلق خلق کرده
اگر این جرم نگفته ببخشند خوب است مصرع که مستحق کرامت گناهکاران اند رقعه اخری روزی اعلی حضرت بخلوت
دارا شکوه ارشاد نمودند که در حق امیران پادشاهی که … دل بدگمان نباشند توجه را شمول عواطف و از … غرض …

سخن‌چینان و زرخریدان این جماعت نشنوند که این حرف وقتی بکار خواهد آمد از بسکه دل میسوزد حرف ناگفتنی میگوییم نفاق با مردم کار
ضایع بکار نیست رقعه اخری روزی اعلی حضرت جنت المنزلی تشریف آوردند و سعد الله خان و علیمردان خان موجب ملال خاطر اشرف
استفسار نمودند آنحضرت فرمودند که چند کس از ناظمان ملک و مال طعمه اجل شدند و مردم دیگر با فر و شکوه بالفعل بنظر نمی‌آیند که زود
متحمل چنان امر خطیر شوند باندیشه آنکه مبادا انتظام آن ملک ابتر شود خاطر متردد است قلیج خان عرض نمود که رونق مهمات خلافت از ل
بنیاد منحصر بهمت شخص اقدس علیست بالفعل بحکیلی از نوکران خانه غلام چنان تربیت شده اند که بمنصب والای بادشاهی و خدمات مهمات
سرافراز اند بمجرد استماع این حرف فرحت بمزاج اقدس پدید آمد و حکم شد که بملازمت بیارد تا سیر صورت و سیرت آنها کرده شود چه خوش
باشد اگر کارهای خاطرخواه متمشی گردد چنانچه بوقت حضور پرنور آمده بعد تحصیل دولت ملازمت عرض جوهر انسانی و کاردانی وادهر یک
بعنایات و قدردانی خدیو آفاق بمنصب لایق و عز اختصاص یافتند و آن حضرت خان مذکور را نیز مشمول عواطف خاص فرموده یک هزاری ذات
سوار اضافه داده فرمودند مصرع ای وقت تو خوش که وقت ما خوش کردی + خان موصوف در جنب شکرانه پذیری عرض نمود که تفضلات
خداوند نعمت بکبر اعمر با بی استحقاق بخش کرد رقعه اخری سعید خان بهادر ظفر جنگ شخصی را از نظر اعلی حضرت گذرانید که حسن توفیق کمال
در حق او نمود سعید خان از حق بغایت عرض کرد که خوشا حال سعید خان که چنین آدم پیشکش میکند و عرض خوش کرد ارشاد شد بزبان مبارک
اعلیحضرت رفت که نوکر کنانیدن کار شما و پیش آوردن نوکر خوب کار ما صاحبان رساله این سنت بر ما گذارند که هر خوش [illegible] و تحریر و تقریر
و جمال آباد او ان کار و سپاهی قبیله دار بسیار میخواهیم هر جا که باشد بهم رسانند و از نظر اشرف بگذرانند سعد الله خان عرض نمود که آدم مستحق
در عصر اقدس هر عمل که میکنند آخر کار منصب در خور و عطای خلعت فاخره میابد حکم شد که امتحان جوهر ادراک او خلعت لایق تجویز نمایند
سعید خان بهادر در کفایه [illegible] حسن توفیق خدیو آفاق ده هزار روپیه بفقرا و صلحا وغیره تقسیم نمود رقعه اخری روزی اعلی حضرت سعید خان
و علیمردان خان را در خلوت عز اختصاص بخشیده فرمودند که رتق و فتق ملک و مال منحصر بفهم و انصاف است نعوذ بالله اگر بادشاه هیچ مدبر
بمرتبه خلافت رسد امرای قوی زره بی حسن راهبری کار آمد و اختلال کلی در نظم و نسق بلاد و رعیت پدید آید و [illegible] ملک مویدا گرد و شما جسته جسته
نیز با فقرا و صلحا صحبت داشته بعد نماز پنجگانه برای ما دعا خواسته باشید که هیچکدام بدی بر زبان نیاید و رونق امور شاهی بکار و بعد گذشتن ما فرمان [illegible] شود
بتوفیقات خیر موفق شود و بعضی از اوقات اندیشه بخاطر راه میابد که بعد ما امور خلافت اگرچه اسباب شایان و شوکت و سامان کل همه دارد
لیکن عدد نیکوان دو دست بدان متعبد مصرعه با [illegible] ستند و شجاع عیاش بسیر [illegible] وصفی ندارد و مراد بخش مجهول الکیفیت با کل و
شرب ساخته و دایم الخمر است مگر فلانی یعنی این عاجز فانی ذی عزم و آل اندیش بنظر می آید اغلب که متحمل امر خطیر ریاست تواند شد
سعید خان این مصرع برخواند مصرع مرد آخربین مبارک بنده ایست + آن حضرت فرمود که مصرع تا دوست کرا خواهد و میلش
بکه باشد رقعه اخری گویند علیمردان خان و ابوسعید و میرزا قلیچ خان روز چوکی سپاهیان را اول تواضع قهوه میکردند و وقت
حاضری حاضری و هنگام طعام طعام و وقت رخصت خوشبو و پان میدادند و بمردم خانه آنجماعه اقسام طعام میفرستادند و
میگفتند که اهل و عیال اینها بتنها خوری این فرقه و کم همتی ما طعن نکنند و حسرت نخورند رقعه دیگر تقریر حدیثی نوشته
بودند که حضرت پیغامبر صلی الله علیه وسلم از حضرت جبرئیل علیه السلام پرسیدند که کدام عمل بهترین اعمال است گفت خدمت ما که
کم نفع و [illegible] با اهل حاجت رسانند میخواهیم که در خدمت باشیم و قضای حاجت مسلمانان میکرده باشیم فرمودیم که نقصان نیست

رقعهٔ دیگر موسوی خان را تجویز آنحضرت بخشی‌گری دل کردیم آدمی اگر بد هم که کلیه هم خوب برآید غنیمت است صورتش بد نیست و سیرتش
نمیدانم مصرع که خبث نفس نگردد بسالها معلوم کلیه این است که هر کرا اعتمادشی باید فرمود و مخفی متفحص احوالش باید بود که اینها در دنیا
در ابتدا بتقدیم حسن خدمت فریفته می‌نمایند و بآزار اغراض نفسانی را کار میفرمایند اغراض بدنی را اطبا علاج توانند نمود اما مریضان
اغراض را مقلب القلوب دوا کند رقعهٔ اخری آنچه وقایع نگار بتفصیل معروض بارگاه والا گردیده که امان الله بیگ داروغهٔ توپخانه
آنفرزند ارجمند بنشای شیطان مبنای شقی بیچاره شکست داده و چیره با قمخانه خود قافله را سلامت آورد فی الواقع تلاش و جان‌فشانی او
در قفایش سزاوار تحسین و آفرین است رعایتی که مناسب باشد نمایند و بحضور هم معروض دارند رقعهٔ اخری میر جلال الدین که از آن فرزند
جدا شده ظاهر همشیره‌زادهٔ همت خان مرحوم است که میر بخشی بود و سیدزادهٔ کریم النسب است و صحیح الحسب چرا بر آوردند پسران شمشیرخان
چرا جدا شدند استغنای نهایی سببی نخواهد بود قدیمیان را باندک حرف بر انداختن و از جدیدان توقع کار داشتن محض حیفی است تا آفتاب
لب بام و ایشان در چنین خیال بهر حال اگر بحضور اقدس بیایند و منصب بادشاهی اختیار نمایند مضایقه نداریم رقعهٔ اخری از
دریبار مسموع میشود که در محالات جاگیر شما ظلم صریح بعمل می‌آید بیچاره که بوالی نرسد و داد رفع ظلم از سران نکنند مظلومه و بدیوان قضا بهانه‌ای
می‌نویسند قهر و ترس از آه مظلومان که هنگام دعا کردن اجابت از در حق بهر استقبال می‌آید رقعهٔ دیگر روزی از خانسامانان از
خوش فطرتی و همه‌دانی حرف خوبی عرض نمود که سیدیانی مخصوص باخند خیست راستی را انحراف و خلاف را ابراست عمل نمودن هم همین
خیانت است خوش گفتیم و بجمیع مقربان و المخدمت خود قدغن فرمودیم که احوال هر کس را بی کم و کاست عرض کرده باشند و پاس قرابت
و خویشی و آشنایی و بیگانگی منظور ندارند رقعهٔ اخری ماجرای بی ادبی هدایت کیش بیحیا که بر مزار فایض الانوار شاه بنده نواز
گیسودراز خمر خورده رفته و بحوصلهٔ خود را عرض داد تفصیل از فرد سوانح نگار دریافت شد آن عالیجاه را بایستی که هرگاه آن نابکار با این حال
مست کرد در آن مقام رفته بود کسان خود تعین نموده میفرستادند که او را بسته بقتال که بیارند بحضور میفرستادند ظاهرا رعایت واقعه نگاری برین باوره
از آنجا گذرد و از تعین نمودیم که آن تعین احوال کرده بیارد تا کسان که بر روی کار آیند چنین نکنند ما را در چنین مقدمات رواداری هیچ یکی
از فرزندان نیست تا بعنایت الله خان چه رسد و او هم خود نخواسته مجوز و رواداری ارتکاب چنین امور بهست نیست نیست سلام الله
علیکم رقعهٔ اخری بپیری رسید و ضعف قوی شد قوت از اعضا رفت بیگانه آمدیم و بیگانه میرویم خبر از خود نداریم که چه کسیم و چه
کاره‌ایم نفسی که باقی است نیز سپرده و افسوس آن باقی هیچ ماند ملکداری و رعیت‌پروری از من نیامده عمر عزیز مفت رفت خداوند
در خانه داریم روشنایی آن از چشم تاریک نمی‌بینیم حیات پایدار نیست و از نفس رفته نشانی پدید نه و از استقبال توقع مقصود نه تب مفارقت کرد
و پوست تنها گذاشت فرزند کام‌بخش اگرچه بیجاپور رفت اما نزدیک است و آن عالیجاه از آن هم نزدیکتر عزیز القدر شاه عالم از همه
دورتر فرزندزاده محمد عظیم بحکم الله العظیم بهندوستان رسید لشکریان همه بیدست و پا و سراسیمه همچو من مضطرب که از خداوند خود جدایی
گزیده و در حالت اضطراب است و چون سیماب بقرار نمی‌مانند که صاحب نعمتی دارم هیچ با خود نیاورده‌ایم ثمرهٔ گناهان با خود میبریم
نمیدانم که در چه عقوبت گرفتار خواهم شد هرچند بر الطاف و رحمت امید قوی است اما بنظر بر افعال و اعمال خود تفکر نمیگذارد همه
پس از خود گذشتیم دیگری کجا ماند رقعهٔ اخری حرف چند روز است محمد اعظم شاه بعرض نموده که دشمن جانی بنده اند حمید الدین
خان و امیر خان و رستم خان گفتم امیر خان مرد نیک ذات است و احوال امیرخان بر این مظلوم و مجهول بر مجهول شاید خان بهادر

جمعیت هم بهم نباشد باری فکر سر روی که حقیقت خانه‌بخشی است خود کرده اند از احوال خود چرا غافل اند موت قریب است الموت اقرب من
شراک النعال فاقتربت الساعة قریب الله اقرب من حبل الورید فرو گیری از دست و گاهی از دل و گاهی زبانم * بسرعت میروی ای عمر بترسم که
دامانم * اگر مناسب دانند بعالیجاه بسپاریم و اگر کدورتی باشد صفا دهیم تا در امانت باقی فانی خیانت نکند هرچه بخاطر رسد بنگارند یا عرضداشت

رقعه دیگر مصیبتی که اجر دار مصیبت تواند گفت گمانم نشود و از جاده مستقیمه عبودیت پا بیرون نگذرد اگرچه اختیاری نیست الحمد لله
که در واقعه شاهزاده سلطان اتباعی سررشته مصابرت از دست نداده و شاکی از دست حق فراموش کننده نعمای ناسپاس نشده و انا لله و
انا الیه راجعون لا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم **رقعه دیگر** ابوالوفا دیروز حاضر بود که درویش ساده در آمد و چیزی برای عیال خود است
فقیر را چه کار فقیر دل بریده و گریبان دریده می باید مردم فقیر فقیر میگویند و نمیدانند که فقیر چیست و چه معنی دارد فرد جهان آئینه
و هم است و این طوطی پرستانش * نفس پرواز تقلید اند و میگویند الهی * اللهم نبهنا عن نومة الغافلین آمین آمین آمین **رقعه** همین پور خلافت
لعلی شاهزاده شاه عریضه کند که اعلی حضرت فردوس آشیانی را اگرچه ولایت بلخ و بدخشان و بخارا و خراسان و هرات ملک قدیم بود توجه بفرط بود
لشکر و افواج پادشاهی باتصوب فرستاده بودند چنانچه اکثر آن اولاد هم فتح شد لیکن بسبب کم حوصلگی مرادبخش که بطلب حضور رسیده آمد و باستمالت اکابر و اهالی آن دیار سپرد
بلکه قبضه و غنایم از دست رفت و محنت و زر ضایع گشت از آنجاست که گفته اند از پسر ناخلف دختر بهتر نظر بر همان داین فانی را هم این آرزو باقیست
مصرع اگر پدر نتواند پسر تمام کند * بعد بهر حال غیر از این همت که نبیره آنحضرت را با افواج شایسته و سامان بایسته باتصوب بفرستیم دیگر از ما چه آید
با وجود تاکید از حضور بی نور قندهار هم شما نگرفتید تا به این مهم چه رسد ظاهرا کار ما از شما نیست عارف بخود و پیر عارف است این نمود بی بود
خود آفتاب سر کوه است بهست آمد چه و بنیاد چه شما فکر خود بکنید که در اینجا هم در پشیمان چه خواهید نمود و در آنجا بحضرت اعلی و تقدس تعالی لا حول و لا قوة
الا بالله حسبی الله و کفی **رقعه دیگر** شاه عالم عریضه کند که از نوشته بیغرض مرض ظاهر شد که جشن نوروزی امسال بطور مردم ایرانی عمل بیا
آورده تکلیف کرده اند عقاید خود بفضل الهی درست دارند این بدعت تازگی از که آموخته اند ظاهرا آن عرب که خود را سید میگوید مصرع
بدنام کننده نکونامی چند * تعلیم کرده باشد بهر حال این از اعیاد مجوس است و نزد کفار هند روز جلوس بکرماجیت لعین و مبدا تاریخ هند
من بعد عمل باید داین گونه بدعت هرگز بفعل نیاید و بر ترتیب جهالت کرده نشود فرد گفته گفته من شدم بسیار گو * از شما یک تن نشد اسرارجو *
استغفر الله ربی من کل ذنب و اتوب الیه **رقعه اخری** بفقیر که امروز روح الله خان آورده بود دیدیم بطور اخلاف است بر طریقه اسلاف بر همین
حرف پندمیان عبداللطیف قدس سره الشریف بیاد آمد که روزی بانبساطی فرمودند شما فقرا ندیده باشید گفتم که ما دنیاداران غرق عصیان اگر
لحظه بدیدن فقرای صاحب کمال مشغول بحق شویم حالت ما بکجا رسد گفتند نهی از برای این است که درویشان حال بر روش بزرگان ماضی
نمانده اند چون ایشان را ببیند از آنها نیز بدظن شوند و این خوب نیست نعوذ بالله منه آن فدوی باعزیز بگوید که حکم شده است اعتقاد
لوجه الله العظیم و امتثالا للامر به الکریم هر جا که باشد اختیار دارد و بعد از این را خود را از ملاقات نیاز دارد و وظیفه آنچه مقرر شده خواهد رسید
و منه الامداد و التائید و السلام **رقعه** محمد معز الدین بهادر عریضه کند فرزند اینکه قاعده دان و مزاج شناس اند التماس اضافه برای
وقایع نگاران و محله داران میکنند آن فرزند زاده چرا التماس نمودند بجای اضافه دادیم لیکن من بعد برای یکی از این جماعت نخواهند نوشت
بل اگر منتقل شوند دیگری مقرر کنند که این وقایع نگار و وقایع نگار زمانه فرد چون غرض آمد هنر پوشیده شد * صد حجاب از دل بسوی
دیده شد * بفرزند زاده بهادر منولید که فتح ملک غازی و شکست او موجب مجرای شما است تحسین فرمودن با فوجداری

لکهی جنگل ... دو هزار سوار دو اسپه سه اسپه اضافه در جلدوی آن مرحمت گشته متعاقب فرمان مشتمل این مژده با خلعت و اسپ و فیل و
جواهر خواهد رسید باید که پیش از پیش بر ملک گیری و قلع و قمع مفسدان تاخته آن بیخ و بن کفر و سر انهامی ملوک ست توجه بگمارند و منتظر حکم و تنبیه
سرکشان و تسوق اضافه مثل نوکران نشوند که با خود آفتاب بر سر بام ایم مصرع مرد آخربین مبارک بنده ایست؛ و العاقبة للتقوی و الآخرة
خیر و ابقی والسلام علی من اتبع الهدی رقعه دیگر ماهی مراتب ششهزاری ضابطه نیست که عنایت شود لیکن چون تخلص بکرنگ ملک برای
نصرت خان عرض کرده و کار دست بسته از و بظهور آمده بود ایم از همان ماهی مراتب که از آنجا آورده بگیرد و شکرانه این عطیه عظمی که فوق الرتبه اوست
بصدق دل بجا آرد لئن شکرتم لازیدنکم رقعه دیگر نوشته معتمدخان وجهی نیست که خواه مخواه بر و عمل باید کرد بند و نسبت ازین چیزها سیر و دل گرفته است
خالی خود هم سیر و ... بهر حال چون او نیز از خود بیزار است مستعفی به دیوانی اکبرآباد و آماده خبردار باشد و دست ناظم از امور دیوانی که دلیهان را ساده و پرده
دراز نموده کوتاه کند و دیوانی لاهور به یکی تجویز نماید رقعه اخرسی عتیق الله خان که حسب الالتماس آن فدوی بحال شده در وی شرط
بسیار است اول آنکه جمع پرگنه زیاده از ده و دوم آنکه بر کسی ظلم نشود و ده ویران نگردد و سوم آنکه چند و فوجداری خود خان از قطاع الطریقان
خالی و از امن برکند که مسافرین و مترددین بلا وسواس آمد و رفت کنند باید که احیرا تب با او برنگارد و اگر تعجیل در عمل آوردنی باشد سند حواله
وکیل او کند و الا خلیفه ثانی امیرالمومنین عمر رضی الله عنه در خلافت خود هر کرا امیر ناحیه میکرد در عهدنامه چند چیز از و میگرفتند یکی آنکه برد صاحب
نگاه دارد و تا مردم بی تکلیف آماده مطالبات خود با او رفیق توانند کرد و دیگر آنکه اوقات خویش را مصروف کار خدا و خلق الله دارد سوم آنکه مرکوب اصیل
نگند چهارم آنکه برای خود و عیال خود چیزی از بیت المال نگیرد و کسب کند و از وجه حلال قوت نماید اگر کسی با معارضه نتواند مشورت مومنین نقد
یکی درم تا نقره درم بگیرد زیاده ازین جایز ندارد پنجم آنکه همت مصروف بر عدل دارد و در فیصل قضایا رعایت قیلوله [illegible] و آشنائی ننماید و دیگر هم
شروط بسیار در کتب معتبره سیر و تواریخ مسطور اند ما که پیرو ایشان سلم الله بقدر طاقت خود بکوشیم اللهم اهدنا الصراط المستقیم والسلام علی اهل التکریم رقعه
اخرسی منعم خان وکیل شاه عالم بهادر که دیوانی سرکار ایشان هم یافته امروز برادری رخصت بیارد تا از داعیه ناصواب اکبر آباد بگذرد بامداد
ایرانی غول بیابانی در هرات قریب قندهار مستقیم شده باشاره والی ایران طرفی بمیرد و انتظار [illegible] نامرضیه میکند فرموده آید ابیات
فرصت از دلم قبول آنکاسه کمر + که بگفت با کاسه پر خطر + ندانم که سنگ جفای سپهر + ترا بشکند یا مرا پیشتر + و تدبیرش غیر ازینک
پسر خود را گذاشتن با فوج بزرگ یعنی محمد معز الدین را به ملتان با سامان سترگ تا انفصال مقدمه یعنی بعد رفتن این فانی صلح نمودن و راضی بودن
به تقسیم ملک نیست بطریق قضا یا گفته شود که بابا نابا را از این صاحب داعیه با فرهختن سران اقبال و دولت بحسرت گذاشته زحمت تلخی داده اند یکی از اهل
دارا شکوه بوده اگر نصایح اعلی حضرت می شنید رو نمیداد و دیدی حق بطرف او بود حرص آدمی را نمیگذارد که دمی چند باسایش برآرد اللهم صل علی
است محمد و آلهم است محمد و فرح عاشق محمد صلی الله علیه و سلم و لله الحمد فی الاولی و الآخرة والسلام رقعه محمد امین خان را نوبت هم خواهد شد
از قبول نشدن معروض امروزه دل گران نشود و راضی رضای با باشد بهر پایه خوبیهای ملازم راضی بودن از صاحب است و در حال و
مال الحمد لله علی کل حال مصرع در خانه اگر کس است یک حرف بس است رقعه از نوشته عزیزی ظاهر شده که محمد عظیم کسان الطریق
واک چوکی در راه نشانده چه معنی دارد با آنکه افراد وقایع اکثر پیش از همه میرسد عجب که این مقدمه بعرض رسانیده شاید دماغ یاری نداده باشد
چه را در مقدمه بادشاهی که نمونه [illegible] درگاه آلهی است می آمد باو بنویسند که بدعت خانگی را که از راه چند برداشته والا برداشته خواهد شد
استغفر الله ربی من کل ذنب و اتوب الیه بیت بس کنم سخن زیرکان را این بس است + بانگ دو کردم اگر در ده کس است +

رقعه دیگر امیرخان امسال والی ایران بدیر فرستاد و اکثر چیزها ضایع برآمد تا خوبها یکدو دو ارسال داشته باشد اگرچه درکار نیست مصرع آنچه
ما درکار داریم اکثری درکار نیست رقعه دیگر امیرخان درگذشت اگرچه ناراحم باید گذشت مصرع تا نفس باقی است راه زنده گی هموارست
به پایان سلطنت لاهوکه پراو دست داده حوال آن مسرور رسید و کند تمام که نقیر و قطمیر و دامی و درمی فرو گذاشت نشود ضبط نماید و از خارج نیز
هرچه هست گرفته و از متبعه و محقه باهمه و بیم هم استقصا نموده هرجا هرچه باید در قید خود آرد که این حق عباد است چه شخصی را که خلیفه بصلاح وقت
یا فساد رای رعایای فزودن از حد شرع نماید حقوق مومنین پامال کرده است در ایام حیات او برای خاطرش این معصیت بر خود گرفته بودیم اکنون چرا
بار دیگر هم فرد گفتگو بسیار شد خامش شدیم + مسئله تسلیم کردیم دم نزدیم رقعه نجابت خان فیروز زنگ از من نویسند فرد هرچه دل را فکر آن میشد
همه بود + آخر از بیمهری گردون با آنهم ساختیم + بحمدالله قلب ناخست مصرع گردیدی چو با منی پیش ستمها از احوال شبانروزی خود
اکثر اطلاع میداده باشد نامه جهالت صوری نیز درست و مدخانزاد حیات الله را اندیدم جای شما خالیست مصرع شاخ گل هرجا که روید هم
گل است + فدوی زاده اخلاص پرور حسین قلیخان بهادر میگوید فان لم تغفر لنا وترحمنا لنکونن من الخاسرین رقعه اخر
ابومحمدخان را پانصدی اضافه مرحمت شد و بخشی الملک حکم رساند رقعه دیگر سرپیچ سپنی به پسر محمدخان داده بصاحب جمع جواهرخانه
ابلاغ حکم نماید که کم قیمت مناسب آخر روز بنظر گذراند اگرچه ضابطه نیست سرپیچ شخصیکه از چهار هزاری منصب کم داشته باشد عنایت شود اما
چون طفل است برای دلخوشی او چنین عطا مضایقه ندارد اعلیحضرت هم به پسر صادق خان بخشیده بودند وقتی که بسن تمیز رسید و بزرگ شد
از بستن آن نهی فرمودند رقعه دیگر حسن علی خان با فرزندزاده بی همرسگی نموده بی اجازت برخاسته آمد چنانچه شاهزاده گله او نوشته بهم می
باید کرد و جاگیر ضبط باید نمود تا دیگران را عبرت شود فرد کند تحمل بسیار مرور ابیقدر + کمان چو تن بکشیدن ز مد گباده شود + اعوذ بالله من
شرور انفسنا و من سیئات اعمالنا رقعه اخر معنی نشانیکه فرزند ارجمند با آن اخلاص پیوند نوشته بود بمطالعه درآمد برای تنخواه جاگیر تجسته اختر
او نوشت بسیار سیده ارزند نوشته اند محال تجویز نماید و جهت تسلی ایشان چیزی باید نوشت نه خانه خود ندارند بچه طور خبر پسر یافته اند مصرع عمرش دراز باد که اهم
غنیمت بست رقعه دیگر رخصت فتح الله خان بکابل شاید که خوب نباشد اول آنکه صاحب الدوس است دوم جاگیر سیر وار دستم مغلوب است
و زیاده گو روح الله خان همراه بود همچو سلوک میکرد گویا که او تعین است و با وجود آدمیت و مدارات او کم منصبی و تبعیت خود و تاکید حضور در باب
اطاعت خان مذکور چنان حرفهای تند و تلخ میگفت که او پیش مردم سبک میشد چنین عزیز سه هزاری شده و خطاب بهادری یافته جابجا
و در دست درود و تسل بهادر شاه با خبر و هوشیار سیر را باید دید که چه میکند اگر خاطر آنمخلص از این امور جمع باشد چه مضایقه و الا بودن او در رکاب
اولیست کلاه از احوال نوشته تا وقت رخصت خان مسطور رسید انستم که صحبت این فضول با شاهزاده بر او نخواهد آمد چنانکه ما را بطور با میگذارند و در روای
مطالب خود ابرام میکنند بارها پانصدی منصب فتح الله خان و سه صد تابینان کم باید کرد و سیاهی که بطرفی خطاب بهادری بدفتر بخشی دوم
رسانند و بآن زیاده گو حسب الحکم نوشت که نمک حلالی همین معنی دارد که مرشدزاده را انگیس از خود آزرده کند و بایقاع فتنه و خود
فروشی که وضع سفاهت و بیان نه رسم مردمان حال جان بناموس ره است معین نور خلافت و ولی نعمت را سرگران نماید بایستی باین وسیله
بزرگ بالتماس ایشان اضافه گرفت حالا اگر تلافی ما فات کند خوب است و اول این ارشاد در حق او بدید و جهاد شاهزاده عنه
عرضه داشته اند رقعه دیگر که بزبان او بیرون رفت با وجود سلامت نفس خان مذکور را چرا ناخوش کردند من در ایام شاهزاده گی با اکثر امرا چو سلوک
میکردیم که همه راضی بودند در حضور و غیبت بخوش دلی تعریف و توصیف میکردند جل بعضی با وصف اعتدا دارا شکوه ترک رفاقت

اوکه ده ملازمت ما اختیار کرده بودند جمعی باشارت برادر نامهربان حرکات ناملایم و حرفهای بی ادبانه نموده و گفته بتازیانه اغماض و تحمل
متنبه شده از سر انصاف اقرار بصاحب حوصلگی ما کردند تا نقش سرداری و بهادری ما بر لوح خاطر اشرف اعلی حضرت مرتسم گردیده بود و کاری
دست بسته بزور بازوی این نحیف و ضعیف صورت بسته شمائل فتح الله خان را رنجیده خاطر گردیده به سپاهی جگردار همه کاری را که بکار عمده تمامی آمد
و نیازمند دل شکسته کرده اگر در برابر گذشته دلجوئی کنند بهتر است و باصلاح کار مفیدتر بیت نصیحتی کنمت بشنو و بهانه مگیر هرچه ناصح
مشفق بگوید بپذیر ها پیشتر هرچه رضا والسلام علی من اتبع الهدی رقعهٔ اخرے عنایت الله خان زبانی محمد اخلاص عرض نمود که
معین پور خلافت مقروض اند و طلب سپاه بسیار گردیده جائیکه اینقدر مناصب و مواجب بملاحظه لیاقت مردم شود اینهمه انعامات و رعایات
بیجا بظهور آمد چرا نباشد حافظ قران اند و فاضل متبحر اند لاابتذیر ایا و نماز ند و تفسیر این بکر کاهی سهواً هم نخواهند فرمود چشم باز و گوش باز و این عمی
حیره ام در چشم بندی خدا رقعهٔ دیگر سید ابو الوفا عرض کرد که اسباب جانمازخانه مستعمل و فرسوده شد و دیگر کارخانجات تیار باشند
و همین کارخانه تیار و اشتنی مندرس شود از مسلمانی بعید است تنجان سامان زود حکم برساند که هرچه در کار باشد باظهار داروغه سرانجام
نماید مصرع حیف صد حیف که ما دیر خبردار شدیم رقعهٔ اخرے فقیر شبینه بهره از علم ندارد و زراه خشک معلوم میشود شاید آن هم
بریا باشد اکثر افعال و اقوال او که یکی از آنها رد فتوح است خلاف شرع اول اینکه خلیفه امین بیت المال است هرچه بکسی دهد برد
حلال است و اگر محصول چندی بیه که بفتوای علمای ملت و مشورت امرا و شریک ملک دولت برای خود اختیار نموده و آن را صرف خاصه
قرار داده مروت کنند نیز حلال خاصه بدرویش بی پر و بال چطور حرام توان گفت وجهش بپرسید اگر معقول گوید عرض نماید تا این مغلوب
نفس معقول کند و الا هیچو بدعتیان را که از خود چیزی تراشیده نسبت بشرع دهند متنبه باید کرد و سلطان محمود غزنوی گسست مذهبان را
و مبتدعان را در مجلس راه نمیداد بل در ولایت خود جا نمیداد تا دیگران آنها را بصورت فقیر دیده گمراه نشوند اللهم اهدنا الصراط
المستقیم رقعهٔ اخرے معین پور خلافت میل بودن دار السلطنت ظاهر مینماید و دلم رفتن ایشان بقندهار میخواهد باید دید ازین
بیان مصرع تا دوست کرا خواهد و میلش بکه باشد رقعهٔ دیگر از منعم خان انکار زود سرانجام نشد و چنانچه باید از عهده آتش
برنیاید ناکرده کار است و بیهوده گفتار تعلیم باید کرد و تکمیل مراتب متنبه نمود اگرچه من خود تربیت طلبم مصرع مبرم و سرگشته و گم کرده ام
رقعهٔ دیگر این عریضه بعرض رسید که معین پور خلافت با وجود بی زری مردم بیش علوفه نوکر میگیرند ظاهر اقصد قندهار روانشته باشند
خوب است خدا [illegible] بهتر ازین همت [illegible] و یک التماس آمدن دار السلطنت نموده چه چیز است پانصدی ناصر خان
کم باید کرد و این [illegible] ایشان را مضمون آیه کریمه مثل الذین اتخذوا من دون الله اولیاء کمثل العنکبوت چیزی
باید نوشت مصرع [illegible] رقعهٔ اخرے ابو نصر خان در لاهور هنگامه برپا کرده است و مردم آنشهر را بجان آورده
نگر سیر حافیت او عبرت [illegible] است یا [illegible] ملک و بده مراتب او را از بخشی نویسانیده و طلبیده و آخر روز یا فردا بعرض رساند تا کی
فریب خورده شود و تا بکی [illegible] هوش بیهوش کرده آید مصرع [illegible] دست + بیرون نهند چون قدم از حد و بی راه رقعهٔ دیگر
زبردست خان سپاهی است و در کار پادشاهی به از پدر در دار السلطنت خوب عمل کرده و اکثر مفسدان شهر و نواح را تنبیه کرده حسب الحکم
آفرین بخان مذکور بنگارد و خلعت مهربانی برای او [illegible] مصرع که فرود خوشدل کند کار بیش + از اول این ملک یعنی
دکن در قلمرو فرمان روایان دهلی بود و بهمنیان تغلب از دست آنها برآورده بودند ایشان را اهلاک و مستهلک لذات نفسانی متوجه و مستغرق

با موری ولی دیده فرصت از دست نداده تخت و چتر برای خود ساختند و هرچه کرده بودند مکافات آن از پیشگاه عدالت منتقم حقیقی یافته اند یعنی همان
بیوفائی و نمک حرامی و بی نعمتان نموده بودند از نوکران خود دیدند مصرع دریاب کنون که دولت هست بدست ❊ مقرب خان را که به تسخیر
برناله مامور شده و حسب الحکم در باب تسخیر کردن او باید نوشت و تاکید زود رفتن بجانب مذکور بسرش در چنان وقت که آن سرمست باده غرور
بنا بر نزاع بقوم ترکی جریده بکمند رفته زود ترمیم نمود غالب که بدست باید و آن بی راه رو مسلم آزار را پابند مکافات کنند استغفر الله
او چه میکند و بجز ای کردار سزا میرساند انهم یکیدون کیدا و اکید کیدا فمهل الکافرین امهلهم رویدا رقعه اخری بجانب محمد اعظم شاه کام بخش
معامله نافهم را باید برد و دست ... نموده باهم صفا داد مصرع دنیا متاعیست که ارزد بنزاعی ❊ مخلص خان بیمار است آن مخلص را
عیادت آن مخلص باید رفت و از بانیز احوال بپرسند آنهم در غنیمت است و سلیقه غرض که ابنا حضرت را بسیار خوش می آید جای آن است که
دیانت و فدویت چنانچه باید دارد خدا شفا دهاد و پرسش امروز نیامده کجاست در چه کار است اطوار او را نباید گذاشت و تربیت باید کرد چند
سیپاره هم حفظ نموده نشود که فراموش کند رقعه اخری الحمد لله چیچی نتجشد و رنای مردود گریخت گرفتن او در احیدان کار نبود اما از اغماض
کرنه عمالان از دست رفت و چندی دگان سرد شد فی شان کرم باندران الذین اتخذوا العجل سینالهم غضب من ربهم و ذلة فی الحیوة الدنیا و
کذلک نجزی المفترین دنیار انجوید پیش از آنکه شما را بخورد رقعه اخری اعلی حضرت را در طراوت باغ حیات بخش و دیگر اماکن و ترفیع و لنجاء
از آثار استگی اشجار و پرورش اثمار و صفائی آبگینه و حیاض و ترتیب نهالان و انهار توجه مفرط بود و تا ایام اقامت دارالخلافت این مسافر نیز
برانها نظر میبود و اکثر محمد یارخان همیشه خود رفته در تربیت و خرمی آن بوده است چه بهتر و الا حالا باید یکبار هر روز خود رفته کما ینبغی ترمیم و تصفیه باید
باشد و جمیع کیفیات کم و بیش معروض دارد و تفصیل باغات و عمارات قلعه مبارک صاحب آباد و عزآباد و نوباری و شهر نهاری که تعلق بهمشیره
عزیز القدر دارد و عبیره و نقیه انهار و اشجار از وقت بیرون آمدن این رفیق تا حال برنگار و بل نقشه بفرستد تا حقایق باحسن وجوه معلوم شود و زنها
در صورت شکست و ریخت آنها دارند آید افسوس تعمیر خانه دل نکردیم و چو اطفال لهو و لعب و خیال باختیم رباعی افسوس که عمر رفت و هشیار
نیست ❊ دردا که امید خویشتن داری نیست ❊ گفتم که چو بیدار شوم روز شود ❊ هیهات که روز رفت و بیداری نیست رقعه دیگر قید بدعی
خلاف شرع است آنها را از دست این بلای بدنفس رهائی داد و قاضی القضات رجوع کرد تا موافق شریعت غرا فیصل دهد و حیف به
کسی نرود الحمد لله که قاضی ما هم متدین است و صالح و متقی چشم بر این دارد و در انفصال حق و حساب منظور میدارد رفعوا حکم القضای الی القاضی
رقعه اخری شجاعت خان درگذشت انا لله و انا الیه راجعون آدم کاردان بود در گجرات عمل داشت صوبداری آن ملک تجویز باید کرد
و دو سه کس دیگر بجای خود مقرر کرده معروض باید نمود عالیجاه هم رغبت دارند اگر با شاهزادگی را کار نفرمایند به از دیگران سرانجام توانند نمود و بالله التوفیق
منه الوجود رقعه اخری در باب دنیاداری تحقیق و حق از الاور خان چه معنی دارد از آنجا است که گفته اند قاضی تحقیقات مدقق و
متعصب باید کرد تا بیک قرار و انکار مدعی تمام کند و در انفصال قضایا اصلا کوتاهی نرود اعتبار جنبه غالب منظور ندارد و از این قسم مردم
پیشتر کم بودند و در این وقت که ایمان ضعیف و شیطان قوی است خود کجا نقل غریبی که از زبان ایرانی است گوش شنیده بودم نوشته
می آید روزی در اصفهان یکی از باطل مذهبان بحضور سنی پاک اعتقاد در جناب حضرت خلفای راشدین حرفی نامناسب حال خود گفت
و نعوذ بالله حمیت اسلام بغضب آمده خنجری بحلقوم او زده و آن را به آب خنجر بیباک از نجاست پاک نمود و عزیزان حاضران به نجاست آخر او را گرفته
پیش شاه عباس آوردند شاه اول بقاضی و بعد از آن بصدر سپرد و در باب تعجیم بهالو بسیار نمود و چون قتل او ثابت شد استنابه طلب صاحب

بدله چیچی

رفت یکی از بزرگان حنفی سیرت شفیع شد و شفاعت قبول نیفتاد و آن یکه جوان بجنگ ایستاد بفضل الهی بر فوج باطل کوش غالب آمده و هنگام شب
از شهر بدر رفته بمحمد خان والی روم پیوست و در آنجا مکرم ترشد بر کسیکه حق میکنند از برای حق نمیکنند بلکه همه جا عزیز است و حق یاور او ست **فرد**
این سعادت بزور بازو نیست + تا نبخشد خدای بخشنده **رقعهٔ دیگر** برای دیوانی برهان پور شخصی با مانت مطلوب است الاهم فسلامتیم
رقعهٔ اخری مکرم خان در چه کار است با وجود اشتیاق زیارت حرمین شریفین توقف از چه راه اولی از این امر چیست **فرد** حج زیارت
کردن خانه بود + حج رب البیت مردانه بود + اللهم ارزقنا خیر آن **رقعهٔ اخری** عبدالرحیم خان رحلت کرد و دیندار و متقی بود و از جگر
هم بهره تمام داشت روزی در حضور ایستاده بود و خنجر ولایتی در کمر داشت خوشم آمد گفتم که این خوش طرح است در جواب عرض کرد که نام
این به از طرح است پرسیدم چیست گفت رافضی کش گفتم در سرکار والا هم دو سه همون طرح و نام تیار سازند از کمر برآورده نذر کرد و عرض
نمود تا که آنها تیار شود و این تیار محقر در سرکار اشرف باشد و رفته آداب بجا آورد احوال پسران او معروض دارد و عنایات خانه خانان
بگوید تا بقدر هر یک رعایت کرده شود **رقعهٔ دیگر** خانجهان در گذشت انا لله و انا الیه راجعون سبحانه آدمی چه قدر غافلست و نفس
تا کجا غالب در این ایام صوبداری دکن میخواست و بچه دل گرمی آرزوی آن میکرد آدمی کار نفس بدتر ازین است **ابیات** کشتن او
کار عقل و هوش نیست + شیر باطن سخرهٔ خرگوش نیست + عالمی را لقمه کرد و درکشید + معده اش نعره زنان هل من مزید + قوت از حق
خواهم و توفیق لاف + تا بسوزن برکنم این کوه قاف + او تعالی کراهت کند و ازین روزهای بخشد بحرمت محمد و آل محمد **رقعهٔ اخری**
از عریضه واضح شد که مهابت بسزا رسید الحمد لله علی ذلک هزاری ذات هزار سوار و تا بنیان اضافه باید داد و خلعت و شمشیر و اسب
و فیل ارسال باید کرد و برای همراهیان اضافه تجویز نمود و او را ازین مژده مسرور ساخت و وکیل را هم اگر رعایت ضرور باشد باید
کرد نعم المولی و نعم الوکیل **رقعهٔ دیگر** از عریضه فرزندزاده عظیم ظاهر شد که همین پور خلافت نسبی از آن نور چشم آزرده شده اند عجب که
از محبوب پسر رشید رنجیده خاطر شوند حسب الحکم در جناب ایشان باید نوشت و زیادهٔ عفو انام که فی الواقع نیت عرضداشت نمود العذر
عند الکریم مقبول **رقعهٔ اخری** فرزندزادهای سعادتمند از بار رخصت شده اند اگر سبحانه عالیجاه هم بروند و رخصت شوند بسبب همراه
فرد هموار می ادب کن خصم سرکش را که خاکستر + بنرمی زیر دست خویش گرداند آتش را + این هموار سر گاهکه از جناب اعلی حضرت شاه
همراه رخصت شده طرفی راهی میشد سبحانه برادر بزرگ میرفت و هر قدر که ایشان میگویند از بیجانب انکسار بظهور میرسید اگرچه در آن وقت
این وضع خوش نمی آمد اما الحال خوب فهمیده نوازش حق سبحانه تعالی بطفیل همون دید **رقعهٔ اخری** مرحمت خان امروز بسیار
لباس فاخره پوشیده بحضور آمده بود و دامن جامه آنقدر دراز میداشت که پا بنظر نمی آمد بمحرم خان فرمودیم که از دامن آن کوته عقل گره
دور کنند امروز الفت بالباس شاید که خوب بنا شد رنگ و بوی زیب زنان باشد زر و روئی هم بگوید که آنچه در حضور دستور دامن شده
همین قدر مقرر کنند و الا قدم در غسلخانه نگذارد و حرفهای دیگر نیز موافق مقام بطریق موعظه بگوش او بخواند **رقعهٔ اخری** ما که پان میخوریم این کارخانه
هم رنگ دیگر پیدا کرده آبدارخانه هم باب و تاب نیست هوشیاری و خبررسی داروغه مقتضی آن است که همه جا همه وقت کارخانجات
عمده خود بتوزک و آراسته دارد تا وقت کار مجرای او شود و قدر است مزاج مرا کنیز کی طبعش بر ما ظاهر گردد و هم مردم شناختش دیده
دولت خداداد معلوم نمایند هیهات هیهات دعوی فقر و انهمه مباهات حقا بحساب ما السراب و رب الارباب **رقعهٔ اخری**
سوانح او حین شب از نظر گذشت وزیر خان دیوان شما بعالم بالا رفت جوهر انسانی و کاردانی داشت حالا میرزا نیاهر آینه اتفاق

دیوانی دار دیار و باید و او را الا سیر عبد الوهاب بخشی است که بدست محمد علیخان خانسامان و دیوان بیجاپور بود جیری و صد عیب با
هر لفظ حسن دیانت و جوهر الشانیم ؛ **رقعهٔ اخری** ؛ آفندوی مدار المهام حسب الحکم قضا امضا الفرزند عالیجاه قلمی نماید که از نوشته
نیکنام خان بعرض رسید شاه بیگ سپهر دیوان قدیم خود را برآورده فهم و ذکای رسا دارد مختار باید حالا با فضایل خان و میرهادی فرزند نامه
عنایت الله خان را واسطة المطالب ایشان کرده بم بیاو داشته باشد که کوکلتاش در حین نظامت دکن و روح الله خان هنگام صوبه داری
حیدرآباد و عمده بعضی امورها نامناسب شده بودند مصلحة چندی معاتب داشتم آخر نظر بر قدم خدمت با نها ساختم از زبان اعلی حضرت شنیده ام
که عرش آشیانی اکبر بادشاه بغوری مفرمود که تودرمل برای تقیر قطمیر امور ملک و مال شعور تمام دارد اما غرورش خوشم نمی آید ابوالفضل با او بد بود
شکایت گو نعرض رسید جواب یافت که فرزند است ساختن نمیتوان انداخت لهذا با آدم کار چار ناچار باید ساخت **فرد** خدایی را است مسلم بزرگی و الطاف
که جرم بیند و نان برقرار میدارد * خان جهان چه ادا ها با ما نکرد اما نظر بر حقوق دیرینه او چشم می پوشیدم که گفته اند مناعت حق نباید بود قدیمی اگر
متدین و با اخلاص مثل طلای غیر است و اگر این هر دو صفت ندارد کار نباید داد و از نان و نفقه محروم نباید ساخت انیوقت هر چه بخاطر آید گفتم معذور دارید
رقعهٔ اخری ؛ هدایت الله خان زرین رقم بگوید که ابیات در بیاضی که شاهزاده کام بخش مرحمت می شود بخط خود نویسد **قطعه** کیش
بر و دست خویش و زهر من خویش * من خود زده ام چه نالم از دشمن خویش * کس دشمن من نیست منم دشمن خویش * ای وای من و دست من و دامن خویش
رقعهٔ اخری گرسنه خدمت دادن کشتن غربا است دیده و دانسته از عهده باز پرس آخرت برآمدن مشکل جاگیر نباید داد **مصرع** داد را داد از دست
غفلت داد و داد * سفارش کوتوال برای بحال داشتن او بمبالغه نوشته بود در شک افتادم مثل مشهور که چون سخن گفته آید قبول کردم چون مبالغه نمود
و قسم خورد بالیقین دانستم که دروغ است هر چه بظهور آید هزاران حکمت و مصلحت در آن ودیعت نهاده است قدرت اوست دیده باید که بیند از
دار العدالت دار و حقیقی هیچ دولت سرسری نشود و هیچکس از آسمان عزت بزمین ذلت نمی افتد یاد دارم که خوبی نیک گذاشته سالک راه انحراف
نگردد تا بیده است کسی خانه نه بینده تر از دنیا و طالب جو بینده تر از مرگ و غافل عجب تر از آدمی **بیت** پر تو عمر چراغی است که در بزم وجود *
به نسیم مژه بر هم زدن خاموش است * اگر چه دنیا امروز واقع است اما فردا حکایت خواهد شد عاقل آنست که راشده واند وشده را رفته انگار که
آینده را روی در رفتن است و شده را روی در رفتن **فرد** فرصت از کف رفت و کاری نکرد افسوس عمر بکار و آن بگذشت و من در خواب
ماندم و ای من * بهادر استکوه با سعد الله خان خوب نبود سبحان مذکور آنرا بسر ساند روزی گفت شکر نعمت بندگان اعلی حضرت بر شما بسیار است
از کجا بجا آرسانید خان مذکور حاضر جواب بود گفت الحق چنین است اما اول حسن مدعا علما ایشد الحال در دربار اعلی حضرت فرمودند فهم سخن
رقعهٔ اخری ؛ از عرایض منهیان بعرض رسید که در محاصره قلعه چنجی بهره ذوالفقار خان غنیم اللیم هجوم آورده و رسد نمیرسید اگر کومک برسد کارش
از شدت با سانی زبر مد بنام عمدة الملک فرمان دیگر بخط خاص زینت ترتیب یافت که ایشان خود را عاشق پسر میگویند حالا به عمر
شکست در زود رسیدن تراخی و تساهل چرا دارید **بیت** مالک الموت شاید مهتب ام * من یکی پیر زال محتب ام * مدعی شدن دو
دعوای صادق برآمدن دیگر چون بجای گفته بودند که جا کاری لیکن اگر با مه شهیم خواهند دید که ترکیب چه می باشد **مصرع** دیگر نخود مناز که
ترکی تمام شد ؛ **رقعهٔ دیگر** فرزند ارجمند فیروز مند قلعه برکنده و اول کنده از اشقیای ضلالت پیوند گرفت الحمد لله کارهای آن نور الابصار
سزاوار تحسین و آفرین بسیار است و شمشیر خان هم مدبر و دستی کار خوب از آدم کار آید برکندر ا شمشیر کنده موسوم کردیم یکی را گرفتن دیگر برا
دعوی کردن خاصه حریص بیت المال عالمگیر است **بیت** کاسه چشم حریصان پر نشد * تا صدف قانع نشد پر در نشد *

رقعه فرزند زاده سعید در عرضه داشت قلمی کرده که این قلعه باقبال لایزال ابد اتصال مفتوح شد بنویسند که در پیش جناب کبریائی
جهال این سریع الزوال راچه دخل و مجال انیمه از ماثر افضال آن مفضل بر کمال شده و میشود غم نواله **رقعه اخرے** بشاهزاده
محمد بیدار بخت قلمی نماید که دلداری خان عالم نمودن بالفاظ متین از بس مستحسن افتاد آفرین چنین مے باید کلام الملوک ملوک الکلام و فعل الملوک
ملوک الافعال عبارت ازین است و نوکران بزدل و بیکار جان سپه هند جانفشانی و تلاش خان زمان بدرس لایق فراوان تحسین و آفرین
است و پرسش هم بوقت کار باعث اعتماد خودی افزاید چون از خارج پریشانی او معروض کردند فروختن فیل مصداق این معنیست سی هزار روپیه
مساعده میدهیم و در عوض جاگیر کم حاصل مضایقه نمیکنیم اگر آن نور الابصار هم نظر برانیکه با ایشان بسیار دویده بقدر پانزده بیست هزار
روپیه نقد رعایت کنند حق پرورسیت و در جلدوی حسن تردد آن کامگار انچه مافی الضمیر است انشاء الله تعالی در اسرع الزمان بمعرض
ظهور انجام خواهد رسید خدا بر توفیقات شما بیفزاید **مصرع** کارها را کار فرما آب و تابی میدهد **رقعه اخرے** افتخار خان در ایام خدمت
خانسامانی از خوش نطقی و همه دانی روزے حرف خوب عرض کرد که هرگاه کسی بوسیله حسن و شعور منظور نظر بادشاهی میشود اهل حسد در انداختن
آن و بدنام ساختن او بقدر وسع میکوشند باخوشش باغراض از رتبه می افتد بهرو تقدیر ارباب کار والا اعتبار را هراسان و ترسان
والحفیظ گویان باید بود **رقعه دیگر** غلام محی الدین بد روشی متهم گردیده در لشکر عالیجاه دکانی برچیده برآوردنش ضرور است **فرد** این مرزا
وانیما صورت اند [illegible] زنان اند و مرده شهوت اند + جهان مستدل مزاج مختال اقوال معطل وارند **رقعه بمعین پور خلافت**
اجاره دادن جاگیر خود بنوکران بادشاهی مشیر منصب چه معنی دارد **مصرع** گفته گفته من شدم بسیار گو + جاهلان اگر عذر نامسموع حمل
کنند شاید اکرم الاکرمین کرم کنند آنا عالمیان راچه گذرسیت مکرر با واز بلند میگوییم که ما را در احقاق حق و رفع تعدی رو رید هیچکس
از فرزندان نیست سبحان الله [illegible] بنگارد که این سودای خام که عبارت از جنون محض است از که اخذ کرده اند نه جد شما دارد و نه پدر شما
شکر الهی بکنند که [illegible] بسر حاصل یافته اند که همه چیز ازان فراوان است **فرد** ماخود نخریم و سنے فروشیم + انکس که خرید بفروشند
رسم و آئین سلطنت نیست ظن غالب ایشان از کثرت و اهمال عبد الله خان تجاقب سگ بچه بے نام و نشان اطلاع یافته باشند
اگر از کمر کمرزه و تربیا ساخت خان زمان و شیخ نظام حیدر گرفتن سنبهاجی تلاش کرده بودند و این حق ناشناس و خدا ناترس چنین
عرض شجاعت دارد **فرد** بد با تو نکرد هر که بد کرد + آن بد تو بدان بجای خود کرد + خدا عادل است که در مکافات آن کفران نعمت
روز ندو روی غم خواهد بود **فرد** بپنداشت ستمگر که جفا بر ما کرد + بر گردن او بماند و بر ما بگذشت + **رقعه اخرے** آن فرزند
کامگار یقین که جاسوسان متواتر فرستاده باشد اخبار آن آوارهٔ کوی ادبار زود بطلبد و بنویسد که کجا رفته تا نظر بران تدبیرے
که توانیم بکنیم تیر از کمان جسته و وقت از دست رفته چه باید کرد تیه باغی که از ورود این مقدمه دل ما را گرفته نمی توانیم نگاشت **ابیات**
گفت عیسی را یکی هوشیار سر + چیست در هستی ز جمله صعب تر + گفت ای جان صعب تر خشم خدا + تا از و دوزخ همی لرزد چو ما + گفت
از خشم خدا چه بود امان + گفت ترک خشم خویش اندر جهان **رقعه اخرے** فرزند عالیجاه طلبی که در سرکار والا دارند التماس
پرگنه یا کوهی کرده اند همه طلب ایشان اگر خواهد ماند چه مضایقه در حساب مطالبه و نقدی قیمت جواهر و غیره محسوب خواهد شد سودائے
سود اگر اینست اعلے حضرت زیاده بچهارم حصه از جاگیر بادشاهزاده و امرا موقوف میداشتند و زیر صیغه همه ضابطه بضابطه شد
رقعه اخرے خان فیروز جنگ یکرنگ من بیخود شتم که برائے عیادت آیند و تنخواه بیابم ایا بچه رو و کدام نظر مشاهده نمایم لهذا

سیادت خان را نیابتاً فرستادیم تا چشم با بیند و اظهار ما فی الضمیر کند از میوه نورس که اینجا هم میرسد انگور است اما اطبای یونانی جهت آن
عمده مخلصان مزاجدان بعضی میگویند تاهم برخود ناگوار کردیم انشاء الله تعالی و تقدس بعد صحت کامل و شفای عاجل یکجا میخوریم فرد یارب این
آرزو وصے بمن چه خوش است ٭ تو بدین آرزو مرا برسان ٭ بالجمله چون عالمگیر بیمار شد شاهزاده محمد اعظم شاه بیستم ذیقعده بصوبه داری
مالوه دستوری یافته بود حالت بادشاه را از بیماری سقیم دیده نظر بر قفا داشته سیر فت بیست و هشتم ذیقعده بوقت صبح جمعه عالمگیر درگذشت اعظم شاه
هنگام شام آنروز هفت ده کروه ایلغار نموده باحمدنگر رسید و عالمگیر را تجهیز و تکفین نموده و محمد کام بخش خبر رحلت عالمگیر شنیده از پرینده که سرکن
ایلغار نموده به بیجاپور رسید چه عالمگیر قبل از رحلت چند ساعت وصیت کرده بود که بادشاهزادگان باین نوع عمل نمایند وصیت عالمگیر وقت وفات اگرچه
شاهزاده شاه عالم بهادر شاه از کابل تا نزدیکی اکبرآباد و شاهزاده محمد اعظم شاه از اکبرآباد تا دریای نربدا که در دکن مشهور است و شاهزاده
محمد کام بخش در بیجاپور کامرانی نمایند و فتنه و نزاع فیما بین نجویند بالجمله محمد اعظم شاه بعد تجهیز و تکفین علیین مکانی یعنی عالمگیر دهم ذیحجه عید الضحی
روز سه شنبه بر تخت سلطنت جلوس نمود و هر یک پسران و امیران خویش را باضافه منصب و خطاب سرافراز ساخت چون بدست چیزی
نداشت بشیرین زبانی و چاپلوسی اجرای کار میخواست و بر بالا زبان پادشاهی چندان اعتماد نداشت و کم کسی را از مساعده و انعام
بهره ور گردانید و برادران را بخفت و سبکی عقل یاد مینمود و در شجاعت و دلاوری هم ترازوی خویش نمیدید و بهای کلان و خورد برادر
احمدنگر گذاشت و با تمام بهیر و بنگاه روانه هندوستان گشت و میگفت که جنگ توپخانه بازی کودکان است سوای شمشیر بجربه دیگر
دست نباید برد و ترتیب باین چوبدستی سرکنجی بنگ شاهی مدار یانه الف آلهی که در دست دارم انکاره برداری یعنی بهادر شاه را میزنیم
امرای دکنی مثل سرافراز خان و رستم کانو وغیره از اعظم شاه جدا شده بکام بخش پیوستند و برخی مثل اندر سنگه راتهور وغیره راه
وطن خودها گرفتند و بعضی فرار شده دست بتاراج ملک دراز کردند بالجمله شاهزاده بیدار بخت ابن اعظم شاه از احمدآباد گجرات آمده بود
مقدمه فوج اعظم شاه شد و در مالوه تجه شش کروه از نرور رسید و شاهزاده عظیم الشان ابن بهادر شاه که حسب الحکم و طلب عالمگیر بادشاه
از بنگاله روانه حضور شده بود پسر خود فرخ سیر را در آنجا گذاشته در اثنای خبر رحلت عالمگیر شنیده افواج اکثر قریب هفتاد هزار سوار فراهم آورده
باکبرآباد رسید و مختار خان ناظم آنجا را که دخترش در حباله نکاح بیدار بخت بود با افتخار خان پسرش نظربند کرد و خانه اش را ضبط نمود
و قلعه اکبرآباد را محاصره نمود باقیخان قلعه دار متحصن شد و گفت که بهادر شاه از کابل و همین شب اعظم شاه از دکن می آید هر کس که بسلطنت
مستقل خواهد شد قلعه او را باشد فوج عظیم الشان دست از محاصره قلعه باز داشتند اعظم شاه ذوالفقار خان و خان زمان خان
عالم دکنی و راجه دلیپ راو سنگه بوندیله و راجه چتر سال وغیره پانزده ۱۵ امرا را با جمعیت هفت هزار سوار در مقدمه پیش بیدار بخت
فرستاد و راجه ساهو ابن سنبها ابن سیوا که در عهد عالمگیر نظربند بود باز حواله نصرت جنگ شده بود صریح رخصت دادن او را
صلاح ندیدند باشاره اعظم شاه از نزدیکی دوراهه با چندے محروم از رفقای خویش فرار نموده راه ملک دکن گرفته پیشه غارتگری
گرفت و جمعی فراوان بهم رسانیده بیرون شهر اورنگ آباد بر پوره جات دست تعدی دراز کرد و ذوالفقار خان به بیدار بخت
پیوست اعظم شاه بکوچهای متواتر بسیر رسید و گوپال قانونگوی آنجا را که غروری داشت بقتل رسانید و در لشکر بیدار بخت
که در بلاد بجه رسیده بود از حرارت هوا و تابستان و بی آبی یک پکمال ترکاو پر از آب مغشوش بگل و لای بمبلغ یازده ۱۱ روپیه بدشواری
بدست می آمد و گرانی غله علاوه بران عظیم الشان از اکبرآباد محتشم خان را جهت انسداد گذرهای چنبل تعیین نمود و او در دهولپور

رسیده گذر گداو گور که بند و ساخت بیدار بخت در گوالیار رسیده بهیر و بنگاه را در آنجا گذاشته بر سبیل ایلغار اندک زمانی از گذر انتی بجولان
دریای چنبل را پایاب عبور نمود و محتشم خان شباشب گریخته باکبرآباد پیش عظیم الشان رفت و بیدار بخت در دهولپور رسید و اعظم شاه
در خلال اینحوال بگوالیار رسیده بهیر و بنگاه را با بیگم صاحبه و محروم محال و امیر الامرا اسد خان را در آنجا گذاشته روانه پیشتر شد چنبل را عبور نمود
بیدار بخت و ذو الفقار خان بخدمت پیوستند هر گاه خبر رحلت عالمگیر در پشاور بیست و نهم ذیحجه بهادر شاه استماع یافت پنجم محرم با فوجیکه
در رکاب بود کوچ فرمود و نهم محرم بر دریای اتک رسید حکم پل بستن پیشتر شده بود فی الفور عبور اتک نمود و دریای جهلم و چناب را بر پل
کشتی عبور کرده در نواح لاهور رسید منعم خان نائب صوبه آنجا بخدمت پیوست و خزانه لاهور را پیشکش نمود و بهادر شاه دریای راوی را
پل بسته بگذشت و شاهزاده معز الدین با فوج شایسته از ملتان بخدمت پیوست بهادر شاه با شصت هزار سوار بیست و پنجم صفر بشاهجهان آباد
رسید عرایض شاهزاده عظیم الشان در سرعت سیر منظر گذشت بهادر شاه در رفتن شتاب کرده بمتهرا رسیده و به اعظم شاه نوشت که
بعنایت الهی از آبا و اجداد و اجداد مالکی وسیع که متضمن چندین سلطنت است رسیده مناسب آن است که باهم شمشیر از میان
برداریم و ملک را باهم قسمت نمائیم هر چند که من برادر بزرگ ام اما اختیار قسمت بشما واگذاشته ام آن مشهور معروف یعنی اعظم شاه در جواب
گفت که عنقریب جواب اینمقدمه خود آمده میرسم بهادر شاه ناچار منعم خان را نزد باقیخان قلعدار اکبرآباد فرستاد تا او را بشمول عنایات
ساخته بیارد و یازدهم ربیع الاول بهادر شاه بباغ دهره نزول فرموده شاهزاده محمد عظیم الشان بخدمت پیوست قریب یک لکه و پنجاه
هزار سوار جمع گردید و منعم خان مع باقیخان قلعدار بخدمت پیوست پانزدهم ربیع الاول بهادر شاه چاچو را دست چپ گذاشته هفتم
ماه مذکور افواج را آراسته روانه جنگ شد بعرض بهادر شاه رسید که محمد اعظم شاه عزیمت اکبرآباد میدارد بهادر شاه بتعجیل متوجه چاچو شد
در خلال اینحوال بعرض رسید که محمد اعظم شاه از چاچو بمفاصله دو کروه رسیده شاهزاده عظیم الشان بسرعت تمام صف آرا گشته بهادر شاه
شاهزادگان دیگر را بکمک عظیم الشان تعیین فرموده فوج اعظم شاه بر پیشخانه بهادر شاه که متصل چاچو ایستاده بود ریختند رستم دلخان که برای
حفاظت پیشخیمه تعیین بود کاری پیش نبرد فوج اعظم شاه بغارت و تاراج مشغول شدند درین اثنا فوج عظیم الشان نمودار گشت و ذو الفقار خان
بمقابله شتافت فوجیکه بتاراج مشغول بود همراه ذو الفقار خان نرفت سر رشته تدبیر از دست رفت سرداران متفق شده راو دلیپ بندیله و
رام سنگه هاره و خانعالم و منور خان که در مقدمه بیدار بخت و ذو الفقار خان بودند حسب تاکیدات اعظم شاه و اشاره نصرت جنگ ذو الفقار خان
انتظار فراهم آمدن جماعه متفرقه نکشیده بمقابله فوج عظیم الشان روانه شدند راو دلیپ بتعجیل فیل سواری خود را نزدیک فیل بازخان افغان
که هراول عظیم الشان بود رسانید و جنگی رستمانه کرد از شلک توپخانه گوله زنبورک بر زنخ راو دلیپ رسید و از عقب پشت بگذشت راو دلیپ
بقتل رسید و همچنین خانعالم و منور خان و کنی فیل خود را متصل شاهزاده عظیم الشان رسانیدند نیزه بر شاهزاده انداخت امیریکه
در خواصی عظیم الشان بود پای خود را سپر عظیم الشان نمود نیزه بر ران خواص رسید عظیم الشان از تیر کار خانعالم را اتمام کرد و دیگر
رام سنگه هاره وغیره مردانه بقتل رسیدند و همچنین دیگران داد مردانگی داده خسته و کشته شدند نصرت جنگ ذو الفقار خان دل از
دست داده از عرصه جنگ فیل را بتعجیل رانده عقب سواری اعظم شاه دورتر رفته ایستاده شد تزلزل عظیم در فوج اعظم شاه
رو داده و باد تند در لشکر اعظم شاه وزیدن گرفت از افراط گرد و غبار جهان در چشم عالمیان تیره و تار گشت و همدرین اثنا
هراول عظیم الشان بازخان نام زخمی شد و دیگر امیران هراولی پای ثبات مستحکم کرده و تیر زنان گرد و غبار راجه جیسنگه کچهواهه

نامه بهادر شاه باعظم شاه

ودر فوج بهادر شاه ملحق شد تا چندان اثر از نیافت بالجمله چون خبر قتل امرا و فرار ذوالفقارخان باعظم شاه رسید پای همت در عرصهٔ گاه
رزم افشرده هر قدم پیش میگذاشت عظیم الشان متواتر از بهادر شاه طلب کومک مینمود بهادر شاه هر دم سپاه تازه بکمک عظیم الشان
میفرستاد و هر ساعت سپاه اعظم شاه قلیل و اندک میشد بیدار بخت و والاجاه پسران اعظم شاه مردانه بکوشیدند و بقتل رسیدند محمد اعظم شاه
خبر قتل پسران شنیده بر سپاه دشمن زد و بقتل رسید و این واقعه در سنه یکهزار و یکصد و هژده هجری در ماه ربیع الاول اتفاق افتاد بالجمله
بهادر شاه ظفر یافت و ذوالفقارخان که عقب سواری اعظم شاه سراسیمه ایستاده بود بعد انفصال هنگامه رزم بگوالیار پیش پدر خود امیرالامرا
اسدخان رفت عالمی در آن رزم تلف شد اسپ و فیل بسیار در آن رزم بکار آمد زیاده از دو هزار سوار در آن معرکه بقتل رسیدند
و بهادر شاه بعد از دو روز باکبرآباد شتافت و قبر پدر که عالمگیر را خلد مکانی نوشته و در باغ دهرا افضل اکبرآباد بر تخت سلطنت نشست و
خود را بخطاب ابوالمظفر قطب الدین محمد معظم بهادر شاه عالم بادشاه غازی مخاطب ساخت مصرع جلوس جلوهٔ
ظل الٰهی به تاریخ جلوس اوست با فزونی یکعدد و بالجمله در سنه یکهزار و یکصد و هژده هجری بر تخت سلطنت نشست امیرالامرا اسدخان
با پسرش ذوالفقارخان از گوالیار بدرگاه آمد و بخطاب آصف الدوله و خدمت وکالت و ذوالفقارخان بخدمت امیرالامرائی و بخشی الممالک
افتخار یافتند و هر چهار شاهزادگان اول ایشان محمد معزالدین بخطاب جهاندار شاه بهادر و عظیم محمد عظیم الشان بهادر و رفیع القدر
رفیع الشان بهادر و خجسته اختر جهان شاه بهادر سرافراز گشتند و هر یکی از شاهزادگان از اصل و اضافه بمنصب سی هزاری و بیست هزار
سوار ممتاز شدند و منعم خان بخطاب خانخانان بهادر ظفر جنگ و منصب وزارت رسید و یک کرور روپیه انعام یافت و هر یک بدستور
بخدمات و انعامات سرافراز شدند حسن علیخان و حسین علیخان پسران سید عبدالله خان باربه اولین بمنصب چهار هزاری و دومی
بمنصب سه هزاری و جی سنگه برادر خورد راجه جی سنگه کچهواهه و راجه جی سنگه پسر راجه مان سنگه راتهور بمناصب سه هزاری سرافراز
شدند در خلال احوال اودی پوری مادر کام بخش محل عالمگیر از رحلت عالمگیر و جدائی پسر و کشته شدن اعظم شاه که بفرزندی خود
گرفته بود از غایت غم درگذشت اسدخان را با بیگم زوجه اعظم شاه بتقریب نظم و نسق شاهجهان آباد رخصت نمود و او را صوبه
لاهور داد و نیابت صوبه لاهور از طرف اسدخان منعم خان پسر امیرخان مقرر گشت و نیابت اسدخان به پسرش
ذوالفقارخان تفویض نمود و تیغ بهادر را از اخفا کرده گویند نانک در عهد سلطنت عالمگیر بادشاه اسیر شده بحضور آمد و بقتل رسید و
چون بهادر شاه بسلطنت نشست سجاده نشین کرده حسب الحکم بملازمت پیوست و دریافت شد که طریقه فقر و درویشی ندارد و در سپه گری
و سردار است و سهیدار خان از اله آباد بخدمت پیوست و بخطاب برتش خانجهان بهادر و اضافه منصب سرافراز گشت اودی سنگه زمیندار اورچه قلعدار
در آمدی مال جهاله قلعدار برناله و رام چند قلعدار ستاره و پدر سیپندری قلعدار ان دیگر قلاع را حواله نموده از دکن جاسته بعضی بحضور آمدند و برخی بوطن خود رفتند
بهادر شاه حکم کرد که تا مقرر شدن صوبه دار دکن رستم خان دکنی از آن دیار خبردار باشد و غازی الدین خان طلب حضور شد او قبول نکرد و در خواست
صوبه داری دکن نمود پذیرا نشد فرمان رفت که بصوبه داری احمدآباد گجرات برود غازی الدین خان بمهل میگذرانید پسرش
چین قلیچخان و محمد امین خان از دکن بخدمت بادشاه آمدند چین قلیچ خان بنظامت آوده و محمد امین خان بصوبه داری مرادآباد
سنبهل رسیدند در بارگاه بهادر شاه افواج بسیار فراهم آمد و خزانه عهد عالمگیر بتصرف در آمد بسیاری از امرا طلبدار جاگیر و تنخواه ماندند
منعم خان خانخانان تدبیری انگیخته عرض نمود که ملک وطن راجپوتان بتصرف والا آورده بامرا قسمت نموده متوجه دکن باید شد

بهادرشاه بدین عزیمت از اکبرآباد در سنه احد جلوسی باجمیر شتافت و زیارت حضرت خواجه معین الدین چشتی نمود و اسیر را
از راجه جی سنگه و برادرش بجی سنگه و بعد فوت جسونت سنگه راتهور جوده پور را انتزاع نموده بجاگیر امیران داد و بملک رانا شتافت
راجه ساهو که از نزد محمد اعظم شاه برخاسته بدکن رفته بود در ان ملک فساد انگیخت چه پورد جات اورنگ آباد را آتش داده بسوخت
و غارت کرد و بتحصیل ملک و مال پرداخت در خلال این حال عرض بادشاه رسید که کام بخش قلعه داکن را قهرا گشوده
گلبرگه را متصرف شد و بحیدرآباد رسیده قلعه گالکنده را محاصره نمود و نظام الدین خان که بگجرات نرفته بود با دیگر امرا با کام بخش
متفق است بهادرشاه مهم رانا بدور وقت دیگر موقوف داشته متوجه دکن شد و بمالوه رسید چون اشبر و جوده پور وطن جی سنگه
و جسونت سنگه متصرف راجپوتان نماند تا فوج بادشاهی نگاه داشته برکاب حاضر باشند برخاسته باوطان خویش رفتند بهادرشاه به اسد خان
نوشت که از شاهجهان آباد باکبرآباد آمده راجپوتان را استمالت سازد و خود بعبور دریای نربده نموده گرانی غله و کاه و بسیار واقع شد جماعه
کثیر از لشکر و بنگاه فراوان برخاسته راه شاهجهان آباد و اکبرآباد گرفتند درین اثنا بعرض رسید که راجه های کچهواهه و راتهور با رانا
متفق شده افواج بدیار خود جهت ناظمان بادشاهی فرستاده اند چنانچه که حسین خان فوجدار اشبر با مخالفان حرکت مذبوحی کرده و
محراب خان جوده پور جنگ جا با ره اگذاشته بدر رفتند راجپوتان مستقل گشتند و باغوای رانا اراده باطل دارند بهادرشاه مکرر به اسد خان
نوشت به تنبیه راجپوتان بپردازد و خود بدولت از برهان پور براه ملک برار متوجه حیدرآباد جهت تادیب کام بخش گردید جماعه که کام بخش
فراهم آورده بود از آمدآمد بهادرشاه از وجدا شدند کام بخش با سه چهار هزار سوار باستقلال میگذرانید تا آنکه بهادرشاه نزدیک رسید
و بکام بخش نوشت که والد بزرگ بشما ملک بیجاپور داده بود یا حیدرآباد نیز بشما تسلیم نمودیم باید که نزاع نکنید کام بخش نرفت و با جماعه
قلیل صف قتال بیاراست سپاه بهادرشاه او را زخمی بر فیل اسیر کرده نزد بهادرشاه آوردند بهادرشاه او را بدید و بگریست و جراحان
طلبید که زخمهایش ببندند کام بخش به بستن زخمها راضی نشد بهادرشاه از شفقت گفت که نمیخواستم که شما را اینچنین ببینم گفت عنایت
کرم می فرمایند لیکن اگر باین وضع نمی آمدم شما را چه روی مینمودم جهان شاه گفت صاحب چرا راضی بصلح نشدند گفت ما خطا کردیم شما نیز با
با برادران خود اینچنین نخواهند کرد بهمان حال ناشسته بر بستر افتاده ماند و نگذاشت که زخمها ببندند و آه و ناله اصلا نکرد و آخر شب درگذشت
بالجمله بهادرشاه بعد از اتمام هنگامه کام بخش از دکن بنابر تنبیه نانک گروه سرداران سکهان که از مور و ملخ زیاده فراهم آمده بودند متوجه
لاهور شد و فوجی بسرکردگی سلطان قلیخان بمقدمه روان ساخت سکهان بعد تاراج سرهند و استیصال مساجد و مقابر و تهانیسر رسیدند
و سجال سکه آنجا انبوهی متوجه رسانیدند سلطان قلیخان از پانی پت پیشتر رفت سکهان رزمی صعب کردند و بهزیمت رفتند سلطان
قلیخان ظفر یافت بهادرشاه بنواح شاهجهان آباد گذشته بسلطان قلیخان پیوست و در شاه دهوره نزول فرمود بارش کنده بهار شب
روید او چنانکه تا یکماه و چند روز آفتاب از نچاپت بر آمد گرانی غله بمرتبه اتم رسید آرد و گندم مطلق نایاب و برنج برنج بدست می آمد و در
تلاش نخود مردم از خود میرفتند نایافته بچه ببکیشتند اسپان طاق و مختصر شدند دیگر بارپایان از پی علفی الف دار خشک زلاغر گشتند و بصحرا
عدم شتافتند لشکریان و بیگاگی و لاغی از زندگی خود بیزار از روزیکه باران رحمت زحمت گشته داد و ساعتی متوقف شد لشکریان بالا توقف
مانند زندانیان از اردو بیشی بقابره کوچ بر آمدند و بفاصله چند گروه بر زمین مرتفع خیمه زدند نانک که با جمعیت سکهان فرصت یافته
در لوهه گده ماوا و منزل گزیده بود بساخت و تاراج پرداخت روزی بر فوج خانخانان که مقدمه سپاه بادشاه بود ریخت و رزمی صعب نمود

قریب بود که فوج خانخانان منهزم شود ناگاه رستم دل خان چون بلای ناگهانی خود را بر مخالفان زد و مقهوران را بقبیح ترین وجهی منهزم نموده گریز
پناه برده خانخانان بمحاصره آن پرداخت تا نانک مجال مقاومت آنجا ندیده بغاری در خزید مأیوس از همراهیانش بدست سپاه رستم خان افتاد
و غنیمت بسیار وقف لشکریان شد درین اثنا منعم خان خانخانان درگذشت و سراغی از مخالفان پیدا نشد و در آن وقت یورش سکهان
بر طرف شد تا در عهد سلطنت فرخ سیر باز سر بغضا و بر داشتند چنانچه در سلطنت محمد فرخ سیر شمه ازان مرقوم شد. بالجمله بهادر شاه بلاهور مراجعت
نمود و حکم فرمود که هنودان موی سر و ریش تراشند چه سکهان ریش دراز میدارند و از زنان دیگر هنودان خصوص در ضلع لاهور هم ریش میداشتند پس
تفرقه در هنود و مسلمان یک بیک معلوم نمی شد لهذا فرامین ریش تراشی هنودان در ممالک محروسه فرستاد و تیاری جشن جلوس نمود خیمه دل بادل
که در عهد شاهجهان بادشاه تیار شده بود حکم بنصب آن فرمود آن در عرصه چند ماه ایستاده شد و چشم نظارگیان در تماشایش خیره گشت بهادر شاه
در آن خیمه جشنی عظیم نمود و چهار شاهزاده معز الدین جهاندار شاه و محمد عظیم الشان و خجسته اختر جهان شاه و رفیع القدر رفیع الشان و پسران
ایشان و نوزده امرا از خورد و بزرگ بنوازش و عطایای بادشاهانه از نقد و جاگیر و خلاع فاخره و جواهر ثمینه سرافراز گشتند و هنگامه جشن تا
روز بر پا ماند بعد از انفراغ نشاط جشن در مزاج بادشاه اختلال راه یافت اول در باب کشتن سگان از شهر حکم فرمود هنگامه سگ کشی بلند
شد دیگر روز جمعه بنا بر نماز بجامع لاهور رفت و در آنجا وقت خواندن خطبه بر خطیبی دار و گیر در داشت ملایان پنجاب آن روز یورش سخت
در میان آورده سنگ و خشت از هر کنار ریختند بالآخر بعضی در قلعه گوالیار و اکثری در لاهور محبوس گشتند و گویند که بهادر شاه هیچواره همت
که مذهب تشیع را رواج دهد درین اثنا بیمار شد و در عرصه سه چهار روز درگذشت مدت سلطنتش پنجسال بود بعد از و چهار پسرانش یعنی
معز الدین جهاندار شاه محمد عظیم الشان خجسته اختر جهان شاه و رفیع القدر رفیع الشان بدعوی سلطنت برخاستند شیخ یار محمد ملازم نواب
امین الدوله مولف انشای قلندر که در آن واقعه حاضر بود منویسد که امین الدوله و دیگر مشیران شاهزاده عظیم الشان بعرض رسانیدند
که ذوالفقار خان سر مخالفت میدارد و از تجهیز و تکفین بادشاه فراغت کرده میخواهد که کلال بار بیرون زند اکنون که جریده است او را
دستگیر باید کرد عظیم الشان قبول نکرد و ذوالفقار خان بخیمه خود رفت و از انجا پیش شاهزاده معز الدین شتافت و با جهاندار شاه عهد و پیمان
در اتفاق موکد گردانید انگاه شاهزاده خجسته اختر و رفیع القدر را با معز الدین جهاندار شاه متفق ساخت هر سه برادران باتفاق یکدیگر با محمد عظیم الشان
صف قتال بیاراستند جنگ توپ و بان آغاز شد و آن تا هفت روز گشت امین الدوله و نعمت الله خان و عزیز خان و راجه دیا بهادر
و باز خان و عمر خان و غیره عرض نمودند که فرمان شود مخالفان را بیک حمله منهزم گردانیم شاهزاده عظیم الشان فرمود که اندک باشید
تامل عظیم الشان بنا بر آن بود که خزینه پیش ما بسیار است و چوامن جات و بنجاره تا قفل ارزانی غله شده اند و مخالفان مفلس اند عنقریب لشکر
آنها بعلت گرانی غله از گرسنگی هلاک خواهید شد پس توقف نیک میدانست و دیگر چشم بر آمدن میرزا محمد رفیع سربلند خان که در موضع تهی نواح
کوثر با لشکر آراسته استقامت داشت و بداود خان با سپاه پیلی در اساک می ورزید بالجمله ذوالفقار خان با فوج هر سه شاهزاده بمقابله
نزدیک توپهای کلان که از قلعه لاهور آورده بودند فراز بر او نصب کرده زیر ش گوله ها نمود بعضی ۳۴ سی و چهار آثار و کمتری کم که ازان تنگ کرد در
میان فوج عظیم الشان تزلزل شده راه لاهور که و ابود بطریق هزیمت عزیمت کردن میخواستند امیران بزرگ تنگدل شده باز عرض کردند که
اگر حکم شود بر مخالفان بزنیم عظیم الشان همان فرمود که اندک باشند با وجود آن دلیران لشکر بحکم شاهزاده خود را از چشم بر خصم زدند و اعدا را
شکستند همچنین شاهزاده و توپها بدست آوردند آنزمان هم شاهزاده بی نصیب را توفیق حرکت رفیق نشد و کسی را مدد و پشتیبان فرستاد

بلکه بعضی سرداران که قدم جرأت بکمک پیش نهیان گذاشتن میخواستند قراولان فرستاده آنها را از پیش قدمی منع فرموده چون ذوالفقار خان
دید که احدی بمدد این اجل گرفتگان نمی آید با فوج کثیر بر سر آنها ریخت و بسیاری را بقتل رسانید و بقیة السیف را بپای هزیمت گشتند
همراه عظیم الشان هفتاد و هشت هزار سوار بود آن زمان نجیره دوازده هزار سوار باقی بماند وقت شام عظیم الشان بخیمه داخل شد گوله های
توپ بدستور در بارش بود و از لشکر هر کسیکه بود در فکر رفتن سرگرم بود مگر چندی از روشناسان منتظر جان دادن بودند تمام شب بیداری
و بدعا و گریه و زاری گذشت و روز هفتم صبح عظیم الشان بر فیل سوار شد نعمت الله خان با ده هزار سوار تنها و راجه رام سنگه
بقریب هزار سوار و احقر یعنی امین الدوله مع شیخ یار محمد عمش عنایت علیخان و واسع علیخان و چندی دیگر بجمعیت دو هزار سوار
همراه رکاب عظیم الشان بودند که برزنگاه رسید آنروز باد تندی بروی عظیم الشان وزیدن گرفت و ریگ آب راوی در چشم مردم
خلیدن و غبار مانع چشم گشادن شد غیر از آواز توپ بگوش نمیرسید جماعه اوباش مغاییه از لشکر مخالف بعزم تاراج خزاین بمقابله آمده
تیر باران کردند از طرف هم سپاه شاهزاده چشم پوشیده تیری چند از شست کشادند جماعه افغان مانند باد تند از پیش نگریختند درین اثنا گوله رهکله
بر سیکه بر فیل سواری عظیم الشان رسید تکیه آتش گرفت شاهزاده آن بالش را بر زمین انداخت امین الدوله گوید که پرسیدم خیر است فرمود
که بخیر گذشت چون شاهزاده را باینحال دیدم گریه در گلو بی‌اختیار شدم شاهزاده فرمود که اینقدر بیصبری چرا عرض کردم که گشتن عاقبت مراد
من تباه شد اگر فرمان شاهم چه کنم هر چند در باب تجلد و تحمیل عرض کردم غیر از اندک باشد از زبان خبر آمد تقدیر همین بود که شد الحال صلاح
چنان است که خود بدولت بر اسپ سوار شوند و در ملک بنگاله شاهزاده یعنی محمد فرخ سیر و در دیار دکن داود خان پنی از فدویان
سرکار است هر جا که بخاطر بگذرد برسید و اسباب جنگ فراهم آورده متوجه تدارک شوند فرمود که دارا شکوه و محمد شجاع هزیمت چه کردند
اگر سلطنت مقدر است بمصداق آیت کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة فتح یافتن بعید نیست امین الدوله گوید بعد اندک فرصت مرتبه دوم
عرض کردم که حالا همین بیست و دو سوار همراه مانده اند دیگر همه باشند فرمود که ده سوار همراه ما کنند که بر معز الدین بتازیم و شما
با دوازده سوار بمقابله خجسته اختر روان شوند بدل گفتم زهی تدبیر ناگاه دوستی از آن میان گفت که اینک راه بنگاله میگیرم میآئید گفتم که
شاهزاده زنده است نتوانم گذاشت درین اثنا گلوله توپ بر خرطوم فیل سواری شاهزاده رسید روی از میدان برگردانیده
بقدم گریز بطرف آب راوی روان کرد فیلبان بر زمین افتاد جلال خان لودی که در خواصی بود ریسمان فیل گرفته بزیر آمد و پیاده شده رفت
فیل بسرعت میرفت که گردباد بگردش نمیتواند رسید اسپان سواری ما مردم هر چند پاشنه کوب میکردیم دورتر ماندند ناگاه فیل از ساحل
بلند خود را در آب راوی انداخت و یکبار در آب افتاد و فرو رفت و غرق شد چون در آنجا رسیدیم دیدیم که گل و لای ته نشین بالا می آمد
معلوم شد که فیل مع شاهزاده غرق گردید بالجمله چون کار شاهزاده عظیم الشان باتمام رسید خجسته اختر جهاندار شاه با برادرش معز الدین
جهاندار شاه پیغام داد که بتقسیم ملک موروثی و قسمت غنایم عظیم الشان پردازند معز الدین جواب نامناسب داد خجسته اختر بشنید و
برنجید و آماده پیکار گشت و شیخ یار محمد مولف انشاء قلندر مینویسد که چون خزاین عظیم الشان بدست خجسته اختر افتاد و ذوالفقار خان
داوری پیشکرد و پیغام تقسیم غنایم فرستاد همین بر خجسته اختر گران آمد بهر صورت ذوالفقار خان صف قتال بیاراست جنگ توپ و تفنگ
بمیان آمد ناگاه رستم جنگ و حالی خان وغیره امرای خجسته اختر بر سپاه معز الدین حمله آوردند و دست برد عظیم نمودند معز الدین
سراسیمه شده مضطرب بر حوضه فیل بغلطید لشکریانش پراگنده شدند معز الدین هم در پراگنده گی مبتلا را این شد و آن نشد رفت خجسته اختر

پاشنه کوب عقب سپاه خویش با مداد میمن آمد ناگاه از طرفی که او با غمی چند برای تاختن لغر این ایستاده بودند گلوله تفنگ متصل بجثه اختر
رسید و درگذشت سپاهش بهزیمت رفتند مردم فوج ذوالفقار خان دویده فیل جثه اختر را بالنعش گرفته آوردند ذوالفقار خان بسعی و تلاش
بسیار معزالدین را بدست آورده تهنیت فتح عرض نمود معزالدین و ذوالفقار خان در معرکه کارزار شب شب بسر بردند و رفیع القدر تا دیده کار
بلا حمله شب تار و بشورت نادرست شمشیر خان متوطن حصار قدرت شتافتن و تاختن در شب معزالدین نیافت و شتابی و تامل بالای
فیل بامید موهوم شب را بآخر رسانند چون سپیده صبح بدمید روز دوم ذوالفقار خان نصرت جنگ بتعجیل بر سر شاهزاده رفیع الشان شتافت
و اطراف او را فرو گرفت شاهزاده رفیع الشان از فیل بر جست و داد شجاعت داد و بتیغ شمشیر خان بقتل رسید معزالدین ظفر یافت
معزالدین جهاندار شاه ابن شاه عالم بهادر شاه هر سه برادران را کشته بر تخت سلطنت نشست و اسد خان را
وکیل مطلق و پسرش ذوالفقار خان را وزیر الممالک ساخت و کوکلتاش خان کوکه امیر الامرا بخشی الممالک گشت و باستصواب ذوالفقار خان
سلطان محمد کریم برادر فرخ سیر ابن عظیم الشان را و بسیاری از امرای عظیم الشان را مثل رستم دل خان و مخلص خان و بدستور از امرای
دیگر شاهزاده ها بقتل رسانید و کمتر جان بسلامت ماند و اکثری محبوس گشتند معزالدین خود را از امور ملکی و مالی معذور داشته ذوالفقار خان
را مدار المهام گردانید و خود بالعل کنور نیت خصوصیت خان از نبایر میان تانسین که محبوبه او بود بعیش پرداخت و سکه معزالدین این بود
بیت زد سکه در ملک چون مهر و ماه * شهنشاه غازی جهاندار شاه * القصه معزالدین باستصواب ذوالفقار خان بعبدالله خان
و حسین علی خان سادات بارهه از امرای معتبر عظیم الشان که حسین علیخان در عظیم آباد همراه شاهزاده فرخ سیر و برادر کلانش عبدالله
خان بنظامت اله آباد قیام میداشتند نوشت که سلطان محمد فرخ سیر را محبوس کرده بشاهجهان آباد بیایند و مورد تفضلات پادشاهی
شوند والا به ضلالت خواهند کشید محمد فرخ سیر از قتل پدرش عظیم الشان آگاه گشته با حسن علیخان و غازالدین خان عرف احمد بیگ
کوشته در سر منازعت نموده به بنارس و اله آباد رسید و عبدالله خان را با خود متفق ساخت و تمامی شیوخ و سادات و افاغنه و زمینداران
و راجپوت پتنه و اله آباد را ملازم گرفت با وجود بی زری دلهای مردم را بتواضع و خلق بدام تسخیر کشید راقم حروف از بزرگان خویش
شنیده که در موضع بهی از توابع کوڑه که جاگیر عظیم الشان بود و تیر زا احمد رفیع سربلند خان نوی دیوان عظیم الشان انجا قیام میداشت
بیست هزار سوار فراهم آورده قصد عزیمت پیش عظیم الشان میداشت در این اثنا خبر قتل عظیم الشان شنیده متوقف گشت و در
خلال این حال خبر جلوس معزالدین بگوشش رسید و بر مضمون آن بر طبق فرمان معزالدین و مکتوبات اسد خان و پسرش ذوالفقار خان
از صوابدید همچشمان و اقربای خویش بجانب معزالدین روان شد و در راه فرامین محمد فرخ سیر مشتمل بر متابعت خویش رسیدند
و والد راقم حروف هر چند که عرض نمود که از رشد را بر خود گسیختن و بدیگری پیوستن صلاح دولت نیست اقربا پاس نگذاشتند که
با فرخ سیر پیوندد و ملتجی لشکر معزالدین شتافت و بمعرفت اسد خان ملازمت معزالدین حاصل کرد و مورد الطاف گشت اسد خان
بعد چندی از راه دور اندیشی که سربلند خان رفیق عظیم الشان است بودن او در حضور معزالدین مصلحت ندید چه هنگام رزم مبادا
فساد کند و شورش انگیزد بنابران از راه دوستی با سربلند خان گفت که شما را در جنگ بمقابله محمد فرخ سیر شدن مناسب نمیدانم
لهذا بخاطرم میگذرد که از طرف من به نیابت احمد آباد گجرات بپردازید سربلند خان منت داشت اسد خان او را از پادشاه رخصت
گجرات وهانیده او بگجرات رفت القصه چون خبر رسیدن محمد فرخ سیر باله آباد بسمع معزالدین و ذوالفقار خان رسید سرگرم تدبیر

ص بیت سکه معزالدین

گرم بنا بر تو شاهزاده محمد اعز الدین ابن معز الدین با جهاندوران شوهر خواهر کوکلتاش خان و لطف الله خان صادق پانی پتی و دیگر
امرا با جمعیت کثیر باستیصال محمد فرخ سیر تعیین شدند و مقرر فرمود که تا اله آباد و پتنه بروند و بنا بر اینکه فتنه که هنوز مستحکم نشده است باندازند
و معز الدین با ذو الفقار خان و کوکلتاش خان و محمد امین خان و عبد الصمد خان وغیره سرداران مغلیه تورانی مشورت خواست
عبد الصمد خان گفت که فوج شرقی را زهره مصادفت با سپاه بادشاه نیست مگر سادات بارهه که پیاده‌اند هیچ نکنند یعنی پیاده شده جان
میدهند فکری بکار رود که اینها از رفاقت محمد فرخ سیر پهلوتهی کنند باید که بفرمان پیشین منصبی و امید انعامات و خدمات عمده بنام
آنها رود تا اطاعت ورزند و این بعمل آید لیک پیش نرفت بالجمله چون خبر رسیدن فرخ سیر در اله آباد و کمر بستن معز الدین و
ذو الفقار خان رسید و ذو الفقار خان معز الدین را از لاهور بشاهجهان آباد آورد و بفراهم آوردن سپاه و بدست آوردن قلوب
مردم سرگرم گردید و کف داد و دهش بگشود و نقود خزاین و اجناس همه در هوای اینکار خرج شد بالآخر نوبت بسقف دیوان خاص و
عام شاهجهان آباد که از نقره و طلا بود رسید و آنرا شکسته بخرج آوردند محمد اعز الدین ابن معز الدین با لشکری آراسته بکهوه رسید
و بمورچال پرداخت محمد فرخ سیر از اله آباد بدانجانب شتافت محمد اعز الدین بی جنگ هنگام شب از مورچال بگریخت و با کبر آباد رفت
محمد فرخ سیر ظفر یافت باستماع این خبر ذو الفقار خان معز الدین را از شاهجهان آباد برآورد و متصل اکبر آباد رسید و بر گهات سموگده
بر آب جمن بجمعیت یک لکه سوار خیمه و خرگاه زد و معابر جمن را از مردم سپاه و توپخانه فرو گرفت و گذاره مسدود ساخت جاسوسان
بمحمد فرخ سیر رسانیدند که بالای عبور سموگده بمسافت پنج شش کروه پایاب است محمد فرخ سیر بجناح استعجال بدانجا رفت و بی ممانعت
عبور جمن نمود معز الدین و ذو الفقار خان ازین ماجرا باخبر گشته بترتیب افواج پرداختند عبد الله خان و حسین علیخان و راجه
چهبیله رام همراه و زاده راجه و دیا بهادر را کر و غازی الدین خان کوسه وغیره از اطراف حمله آوردند و کوکلتاش خان را که مقدمه سپاه معز الدین
خان و پیش روی ذو الفقار خان چون کوه آهنین ثبات میداشت با او رزمی صعب کرده بقتل رسانیدند از ثقات شنیده که ذو الفقار خان
که از طرف کوکلتاش خان کدورتی در دل میداشت در مدد او اغماض نمود تماطله مغرور آنکه چون کار کوکلتاش خان تمام شود البته سپاه
محمد فرخ سیر سست مانده گردد و آنزمان بدفع ایشان باید پرداخت همین که کوکلتاش خان از دست برو سپاه محمد فرخ سیر بقتل رسید دندان
طمع ذو الفقار خان کند گردید نتوانست بران جماعه زدن توپ و بان بانشام سر دادن آغاز نهاد و پای ثبات در معرکه بیفشرد چون فوجی از
محمد فرخ سیر و بعضی گویند که عبد الله خان صبحی از لشکر فرخ سیر با چند هزار سوار برآمده و گشت زده قلیلی از روز مانده پس پشت معز الدین در آمد
انجا محمد امین خان و عبد الصمد خان وغیره مغول تورانی محافظت میداشتند چون خبر قتل کوکلتاش خان شنیدند و یورش افواج محمد فرخ سیر دیدند عنان
بدر رفتند گویند که تورانیان با عبد الله خان در خفیه ساختگی داشتند والله اعلم بالجمله چون معز الدین یورش افواج محمد فرخ سیر از پس پشت شنیده
مضطرب گشت و در ان معرکه لعل کنور معشوقه او بر روی بهزیمت نهاد و در راه بر دست محمد یار خان ناظم دهلی اسیر شد معز الدین سراسیمه
گردید از قلبگاه بدر رفت ذو الفقار خان چون خبر هزیمت معز الدین شنید دست تغابن بر سر زده منهزم گشت و محمد فرخ سیر ظفر یافت معز الدین بر
قلعه شاهجهان آباد رسید و خواست که اندرون رود مستحفظان مزاحم شدند معز الدین بخانه اسد خان رفت اسد خان او را محبوس کرد پس
از زبانی ذو الفقار خان پیش پدر رسید و گفت که معز الدین را همین دم نادر ملک دکن مفتخه جمعیت فراهم آورده بتدارک ما فات بپردازیم
اسد خان گفت ازین خیال فاسد باز آی محمد فرخ سیر هم وارث ملک است بر جای این تفقد بخواهد فرمود و ذو الفقار خان با لطایف الحیل نخواست

که از پیش پدر بدر رو در رفتن نیافت و بدستور معز الدین محبوس گشت اسد خان هر دو محبوسان را حواله محمد یار خان نمود و التماس بخشایش جرایم
با نوید دستگیر ساختن جهاندارشاه بدرگاه محمد فرخ سیر فرستاد محمد فرخ سیر بشاهجهان آباد شتافت و فرمان داد که سر جهاندارشاه بریده بدرگاه
آرید اسد خان و پسرش ذو الفقار خان بملازمت رسیدند اسد خان رخصت مراجعت یافت ذو الفقار خان بقصاص سلطان کریم ابن
عظیم الشان و مخلص خان همه بلاک گردیدند مدت سلطنت معز الدین جهاندارشاه یکسال و چند ماه بود و بعد از و محمد فرخ سیر ابن
عظیم الشان ابن شاه عالم بهادر شاه ابن عالمگیر در آخر محرم سنه یکهزار و یکصد و بیست و پنج هجری بسلطنت نشست و سکه اش این بود
سکه زد از فضل حق بر سیم و زر ٭ بادشاه بحر و بر فرخ سیر ٭ و مدار سلطنت او فقط افتاد و سید عبد الله خان را خطاب قطب الملک و وزارت
و برادرش سید حسین علیخان را امیر الامرا بخشی الممالک و محمد امین خان چین بهادر را خطاب اعتماد الدوله و بخشی دوم و خاندوران مسمی بخواجه
عاصم را داروغگی دیوان خاص و میر جمله را داروغگی خواصان و همچنین هر یک را بداروغگی و خدمات و رساله و مرتبه اش بلند ساخت و
محبوسان ذو الفقار خان را که اکثر در آنمیان امرا بودند حکم نجات داد و پس از آن بجشن جلوس اجلاس فرمود و تا هفته هنگامه جشن سرگرم
ماند و بعد از آن بامورات ملکی پرداخت و چون دخل بر خرج اکتفا نمود باستصواب اهلکاران در سال ششم بابه تنخواه و جاگیر با میران و
ملازمان داد و در خلال احوال جماعه سکهان در لاهور باز بمصدر شورش گشتند عبد الصمد خان ناظم لاهور آنجماعه را بحسن تدبیر مستاصل
ساخته و اکثر از انها را اکثیه کلاه کرده بر شتران سوار کرده بدهلی فرستاد و این قضایا در ضمن مپاله سمت تحریر خواهد یافت و در عهد سلطنت
محمد فرخ سیر سربلند خان بموجب طلب از احمد آباد گجرات بدرگاه آمد و بحسن سعی عبد الله خان و حسین علیخان عفو جرایم او شده
ملازمت حاصل کرد و بمورد تفضلات خسروانه گردیده نظامت اوده شتافت و بعد از آن نظامت اله آباد رسید و حسین علیخان
براجپوتانه رفت و موافق ضابطه قدیم دختری از اخفاد راجه جسونت سنگه راتهور بازدواج بادشاه در آورد و این حکایت امیر عبد الجلیل
بلگرامی واسطی بنظم آورده این بیت از انجمله است هنگامیکه محمد فرخ سیر با آنصنم خلوت کرده در ابیات گفته بیت باسلام آن صنم را
آشنا کرده ٭ گره از رشته زنار وا کرده ٭ و پس از ینکه سلطنت سست گشت راجپوتان رسم را از میان برداشتند بالجمله بادشاه
میر جمله را بنظامت عظیم آباد و مهم راجه دهیر سوج پوریه که سر حلقه متمردان بود تعیین فرمود و حسن علیخان را بنا بر نظم و نسق دکن و تادیب
داود خان افغان پنی فرستاد میر جمله ترخان معه بالیسی که عبارت از بیست و دو امرای نامدار با فوج کثیر است از شاهجهان آباد
بعظیم آباد شتافت و مهم دهیر از و سر انجام نیافت و بطلب بحضور رفت فرخ سیر سربلند خان را از اله آباد بنظامت عظیم آباد و مهم راجه دهیر
تعیین فرمود سربلند خان بعظیم آباد شتافت و راجه دهیر را بدست والد راقم و شیخ عبد الله غازی پوری بقتل رسانید و این قضایا
در ضمن عظیم آباد و احوال اقلیم دویم در سمت سرانو مرقوم گشت بعد از آن سربلند خان طلب حضور شد و بصرفت عبد الله خان نظامت کابل باو
تفویض شد و دو کرور روپیه انعام یافت و ملک پنجاب از توابع لاهور ضمیمه صوبه کابل و بجاگیرش مقرر گشت سربلند خان متوجه کابل
شد و ما بین شاهجهان آباد و سرهند بانتظار واقعه مقامات فرمود پیش از ین غمازان خانه برانداز مزاج بادشاه فرخ سیر را از طرف سادات بارهه
و طبع ایشان از جانب ولینعمت مکدر ساخته بودند و آن در خفیه رفته رفته در بالا شد بمکتوبات عبد الله خان متضمن بر طلب حسین علیخان و سوء مزاج بادشاه
با و سید حسین علیخان بر شفقت و محبوبی را شاهزاده قرار داده در عماری مغلظ بر فیل نشانیده و بالشکر آراسته و مرتبه ها از دکن متوجه شاهجهان آباد
شد محمد فرخ سیر از ین بیمناک گردید و میر جمله خان میر بخشی را بنا بر استمالت پیش حسین علیخان فرستاد و آن شورشیت انچه نبایست از جانب بادشاه

بحسین علیخان رسانید و در ظاهر استمالت داده او را بشاهجهان آباد آورد حسین علیخان بعبد الله خان پیوست دعصلاح یکدیگر بدرگاه بادشاه عرضداشت که رسوخ فدویت ما بنده ها از همه بندگان زیاده است اما حسودان در کمین اند امیدواریم که درگاه معلی از وجود ملازمان سرکار خالی شود و بندوبست غلام شود تا بملازمت برسیم بادشاه کلید ابواب پیش او فرستاد و عبد الله خان و حسین علیخان آمده ملازمت نمود و بادشاه را مع خدمه محل از صغیر و کبیر به قبیح ترین وجهی اسیر کردند و اینواقعه هشتم ربیع الاول سنه یکهزار و یکصد و سی و یک اتفاق افتاد و یکی را از شاهزاده های محبوس برآورده بر تخت نشانیدند بعد چند روز بمرگ طبعی درگذشت و همچنین دیگری و محمد فرخ سیر در آنحال رحلت نمود مدت سلطنت محمد فرخ سیر قریب هفت سال بود و بعد از و **محمد شاه خجسته اختر جهان شاه ابن بهادر شاه ابن عالمگیر** را از زندان برآورده در ذیقعده سنه یکهزار و یکصد و سی و یک هجری بر تخت سلطنت نشانیدند سربلندخان که به انتظار آشوب با همین سرهند و شاهجهان آباد میگذرانید بطمع وزارت عزیمت دهلی نمود عبد الله خان فرمان محمد شاه بنام سربلندخان فرستاد که بتعجیل سمت کابل روانه شود سربلندخان بکابل شتافت عبد الله خان و حسین علیخان بدستور پیش محمد شاه بوزارت و امیر الامرایی قیام نموده مدار المهام ملک گشتند در عهد سلطنت محمد شاه محمد امین خان تورانی بمکافات محمد فرخ سیر بعد از آنکه محمد شاه حسین علیخان را که با محمد شاه بادشاه بنا بر تادیب نظام الملک بدکن میرفت بقریب دغدر بگشت آن تورانی حسین علیخان از دربار بادشاهی رخصت شده بسواری پالکی بخیمه خود می آمد در راه دو کس از مغول منصب دار بادشاهی که یکی از آنها حیدر بیگ نام داشت فریاد برکشیدند و نالش محمد امین خان نمودند که زر تنخواه ما مردم نمیدهد یکی از آن بدست راست و دیگری بدست چپ متصل پالکی حسین علیخان آمدند و یکی عرضی بدست حسین علیخان داد او بخواندن مشغول شد شخصی دیگر از اینطرف پالکی پیش آمده قبض از کمر کشید و زیر پهلوی حسین علیخان زد همین که حسین علیخان باو نگریست و دیگری از طرف دیگر پیش آمده قبضی حواله او کرده کارش تمام ساخت و این واقعه در آخر سنه هزار و یکصد و سی و دو هجری اتفاق افتاد چنانچه شاعری در تاریخ اینواقعه گفته از آنجمله است مصرع قتل حسین کرد یزید لعین ۰ بنده یکی از آنها بقتل رسید و دیگری جان بسلامت برد شورشی عظیم در لشکر روی داد و هجاباش خیمه و بنگاه حسین علیخان بتاراج رفت به موجب حکم محمد شاه هریک از امرای در خیمه های متعلقان حسین علیخان تسلط شدند چنانچه سید سعادت خان برهان الملک بر خیمه و احمال و اثقال غیرت خان همشیره زاده حسین علیخان متصرف گشت و از آن روز اقبالش روی بتراجع نهاد بالجمله بعد از این قضایا محمد شاه و محمد امین خان بشاهجهان آباد مراجعت کردند عبد الله خان که در دهلی بود خبر قتل برادر شنیده شاهزاده را از حبس برآورده بر تخت نشاند و با فوج بیشمار و توپخانه بسیار قصد محمد شاه کرد در رزم شکست خورده اسیر گشت و در حبس بمرد محمد شاه مستقل و سی سال سلطنت نمود و در سال بیست و یکم جلوسی نادرشاه والی ایران به تسخیر هند متوجه شاهجهان آباد شد محمد شاه با عساکر و توپخانه وافر از دهلی برآمد در پانی پت کرنال با امیران محمد شاه چون صمصام الدوله خاندوران خان امیر الامرا و برهان الملک سید سعادت خان ناظم اوده و افواج نادرشاه محاربه دست داد خاندوران خان زخمی شده برگشت و همان شب درگذشت و سعادت خان را افواج نادرشاه مع فیل سواری او اسیر کرده پیش نادرشاه بردند و اینواقعه در سنه یکهزار و یکصد و پنجاه و یک هجری اتفاق افتاد بالجمله روز دیگر بموجب طلب نادرشاه نظام الملک آصف جاه و اعتماد الدوله قمر الدین خان نزد او بمجلسش رفتند روز دیگر بطلب ایشان محمد شاه بادشاه نیز پیش نادرشاه رفت نادرشاه همه را در لشکر خویش بتواضع نگاه داشت

ف: ... فرخ سیر

ف: جلوس محمد شاه بر تخت ...

ف: قتل ... حسین علیخان

ف: آمدن نادرشاه ... دهلی ...

پس افغان بعد از ملاقات نادرشاه با محمد شاه سوار شده داخل قلعه شاهجهان آباد شد هنگام شب مردم بازاری افواه کردند که نادرشاه
قصد محترم مرحوم محمد شاه نموده قلماقیان محل سرای بادشاهی او را در قلعه بکشتند شورشی عظیم برپا شد مردم شهر از سپاه نادرشاه هر کس را که یافتند
دران شب بقتل رسانیدند دران هنگامه قریب سه چهار هزار کس از سپاه نادرشاه کشته شده چون سپیده صبح بدمید نادرشاه از قلعه برآمد
در مسجد روشن الدوله که متصل چاندنی چوک است رفت و نشست امیران محمد شاه در رکاب او حاضر بودند حکم بقتل عام فرمود تا یکپاس
هنگامه قتل عام مانند قیامت گرم و دران یک پهر بقتل رسید و عمارات بعضی جاها را بسوختند و ناموس اکثری بر باد رفت پس از ان بشفاعت
امیران محمد شاه مثل نظام الملک و قمرالدین خان و مبارز الملک سربلند خان از قتل عام درگذشت و همین که از زبانش امان برآمد
فی الفور آن همه شورش و هنگامه برطرف شد یکماه و چند روز نادرشاه در دهلی بماند و از ابوالمنصور خان داماد سید سعادت خان که در لکهنوه
بنیابت صوبه داره قیام داشت و سعادت خان در همان ایام از بیماری سرطان که داشت در دهلی فوت شده بود دو کرور روپیه طلب
نمود چنانچه دو هزار کلاه پوش همراه نامحمد خان سپه جنگ برادر زاده سعادت خان بلکهنوه پیش ابوالمنصور خان فرستاد و مبارز الملک
سربلند خان را خدمت تحصیل زر از مردم شهر دهلی چه شریف و رذیل داد سربلند خان چار ناچار آن را قبول کرد و ابوالمنصور خان
دو کرور روپیه نقد بمردم نادرشاه تسلیم نمود و رخصت انصراف داد و نادرشاه علاوه این نقد و اجناس محمد شاه بادشاه که اندوخته اسلاف بود آنچه
که یافت بگرفت و همچنین از همه امیران عظام و سکنه بمصادره مالی وافر بدست آورد و آنها از قمرالدین خان و نظام الملک و دیگر توران ایمان
هیچ نگرفت و به سبب وزارت مبارز الملک سربلند خان که او هیچ نداشت و هنگام عزیمت ایران محمد شاه را بدستور سلطنت داده با ایران مراجعت
نمود و محمد شاه بادشاه سلطنت میراند پس از چند سال محمد شاه بصوبه داری ابوالمنصور خان که آن هنگام داروغه توپخانه بود بر علی محمد خان روهیله که برخود
می پیچید از اتفاقات نزاع سیطل مردم او و ابوالمنصور خان واقع شده بود لشکر کشید علی محمد خان روهیله در بنگده که از محدثات او بود متحصن
امراج بادشاهی بمحاصره بنگده پرداختند چند روز رزم توپخانه بمیان ماند و بالاخر بمعرفت قمرالدین خان وزیر علی محمد خان روهیله بدست بادشاه
آمد و راقم حروف در آن وقت ملازم ابوالمنصور خان و متعینه راجه نول رای در یورش حاضر بود این قضایا در ضمن آنوله از توابع شاهجهان آباد
مرقوم خواهد گشت بالجمله بعد ازین واقعه از چند سال احمد شاه ابدالی والی قندهار و کابل بعزم تسخیر دهلی بلاهور رسید محمد شاه
پسر خود احمد شاه را با قمرالدین خان وزیر و ابوالمنصور خان و راجه ایسری سنگه ابن جیسنگه سوائی کچهواهه راجه جی نگر وغیره راجهای
جاتان بمقابله ابدالی فرستاد و در ماچی واره مابین سرهند و لاهور تلاقی فریقین دست داد و رزمی صعب بمیان آمد و قمرالدین خان
وزیر از گوله توپ درجه شهادت یافت و راجه ایسری سنگه همان روز هراسان گشته بی جنگ از اردو بگریخت معین الملک عرف میر منو ابن
قمرالدین خان وزیر و ابوالمنصور خان قرار بر قرار اختیار کرده تا توانستند جانفشانی کردند روز دیگر احمد شاه ابدالی بهزیمت رفت
احمد شاه تهنیت فتح به پدرش محمد شاه بادشاه عرضداشت محمد شاه معین الملک را صوبه لاهور تفویض فرمود و در خلال
این احوال محمد شاه بمرگ طبعی درگذشت پسرش **احمد شاه ابن محمد شاه** در سنه یکهزار و یکصد و شصت هجری بسلطنت نشست
و ابوالمنصور خان را امیدوار وزارت نمود و بشاهجهان آباد آمد بعد ازین اثنا نظام الملک آصف جاه در دکن درگذشت ابوالمنصور خان
بوزارت رسید جاوید خان خواجه سرای بادشاه احمد شاه را مشغول العیش و عشرت گردانید و مقرب الحضرت گشت و تصرف در کار وزارت کردن گرفت
ابوالمنصور خان برنجید و قصد او نمود احمد شاه از ابوالمنصور خان متوهم شده سوء مزاج گردید ابوالمنصور خان خواست که او را اسیر کند میسر نشد

احمد شاه و انتظام الدوله ابن قمر الدین خان را منصب امیر الامرائی بخشی الممالک و غازی الدین خان ابن نظام الملک را وزارت داد
ابوالمنصور خان برنجید و سورج مل جاٹ را با خود متفق ساخته دهلی را محاصره نمود غازی الدین خان نجیب خان روهیله را که در آن وقت چندان
کر و فری نداشت و پیش دوندیخان و حافظ رحمت خان در سنبهل مراد آباد و غیره بسر میبرد بخواند و نجیب خان با جماعه کثیر از روهیله بدهلی
رفت و با ابوالمنصور خان نبردهای صعب کرد و آخر ابوالمنصور خان بلکهنوء مراجعت نمود و احمد شاه مستقل گشت و نجیب خان برفاقت غازی الدین خان
بمرتبه اعلی رسید و نجیب الدوله خطاب یافت و چهر گده اقطاع او مقرر شده و غازی الدین خان که در آن وقت نوزده یا بیست ساله بود
مقرب الحضرت و مدار المهام گشت و بالآخر از احمد شاه مخالف شد و احمد شاه با ابوالمنصور خان در ساخت احمد شاه از شاهجهان آباد
عزیمت لکهنوء کرد و بسکندره رسید و آنجا مقامات کرد غازی الدین خان مرهته را بر احمد شاه بادشاه تعین نمود تا غارت کنند مرهته ها را
در سکندره بلشکر احمد شاه رسیدند و بتاختند و تاراج بر انداختند احمد شاه منهزم بشاهجهان آباد در رفت و لشکر غارت گشت غازی الدین خان
او را بگرفت و میل کشید و مادرش اودهم بائی را نیز در چشمان میل کشید و بزندان فرستاد عزیز الدین محمد بن معز الدین بن بهادر شاه
را از حبس بر آورده در سنه یکهزار و یکصد و پنجاه و پنج هجری بسلطنت نشاند عزیز الدین محمد خود را بعالمگیر ثانی مخاطب گردانیده
بر تخت جلوس کرد و غازی الدین خان وزیر و مدار المهام ملک گشت در آن هنگام احمد شاه ابدالی والی قندهار بتسخیر هندوستان شتافت
غازی الدین خان نجیب الدوله را با عساکر بسیار بمقابله احمد شاه ابدالی فرستاد و خود با بادشاه میخواست که از دهلی بر آید
لیک بادشاه اجابت نمی کرد گویند که بادشاه احمد شاه ابدالی را خفیه جهت تادیب غازی الدین خان طلب کرده بود
بالجمله نجیب الدوله با احمد شاه ابدالی بساخت و بخدمت او برفت غازی الدین خان بجرأتی و شجاعتی که داشت بر اسپی
سوار شد و تنها بلشکر شاه ابدالی برفت احمد شاه ابدالی او را بنواخت و بخطاب فرزند خان او را بنواخت و مخاطب ساخت
و با او بدهلی آمد و با عالمگیر ثانی دوستی کرد و عمارات عالیه آنشهر را از اعلی و ادنی بکندند و مبالغ بسیار که نوبت از کرورها گذشته
بسنگهه رسید بدست آورد و دو صبیه از احفاد تیموریه که یکی از آن دختر محمد شاه بود و دیگری از عالمگیر ثانی یکی بنام خود
و دیگری بنام پسر خود خطبه کرد و عالمگیر ثانی را بدستور بر سلطنت هندوستان مقرر داشت و بولایت خویش بقندهار مراجعت
نمود شاهزاده عالی گهر ابن عالمگیر ثانی که در جهجر و نواح آن بود معزول شده بشاهجهان آباد رسید و در حویلی دارا شکوه منزل گزیده
سپاه غازی الدین خان او را محاصره کرد شاهزاده بتهوری که داشت از آنجا بر آمده براه سنبهل مراد آباد با نوله و بریلی با حافظ
رحمت خان و دوندیخان رؤسای روهیله ملاقات کرده بلکهنوء شتافت و بصوابدید شجاع الدوله باله آباد در رفت محمد قلی خان
معروف بمیرزا کوچک ناظم اله آباد ابن عم شجاع الدوله با شاهزاده متفق گشته متوجه تسخیر احمد آباد شد راجه رام نراین که از قبل
میر محمد جعفر خان ناظم بنگاله ایالت عظیم آباد داشت در قصبه پهلواری بخدمت شاهزاده آمد و هنگام شام بحیله آوردن کاغذ ملکی رخصت
شده بقلعه عظیم آباد داخل شده باستحکام برج و باره آن پرداخت شاهزاده عظیم آباد را محاصره کرد و رام نراین متحصن شد. در خلال این حال
شجاع الدوله باله آباد شتافت و بر قلعه و صوبه اله آباد مستولی شد و گماشتگان محمد قلیخان بر آمدند محمد قلیخان از استماع این خبر مضطر گشته از شاهزاده
جدا شد شاهزاده ناچار از محاصره عظیم آباد بر خاسته به بوندیلکهند رفت و محمد قلیخان نزد شجاع الدوله آمد محبوس گشته بقتل
رسید شجاع الدوله جماعه قزلباشان را که با محمد قلیخان مربوط بودند از اله آباد و وادده اخراج کرد شاهزاده دیگر بار افواج فراهم آورده

ف آمدن نجیب خان بجنگ ابوالمنصور خان

ف منهزم شدن احمد شاه و میل کشیدن او و مادرش

ف نشستن عزیز الدین بر تخت سلطنت

ف بگمان انعقاد نکاح احمد شاه ابدالی دو دختر از شاهزادگان تیموریه یکی را بجهت خود و دیگری را به پسر خود

روزی معظم آباد را محاصره کرده در خلال این احوال عماد الدین خان که با عالمگیر ثانی مخالفتی داشت روزی پیش بادشاه رفت و گفت
که چند نفر از درویشان مستجاب الدعوات از بلخ و بغداد وارد شاهجهان آباد شده‌اند غلام بزیارت ایشان رفته بود بسیار مستغنی یافته
بادشاه آرزوی ملاقات درویشان کرد و روزی سوار شده بمقام درویشان رفت و بحجرهٔ ایشان درآمد و بملاقات نمود و ساعتی نیاسوده
آن سفاکان درویش سیرت کارد از نیام برکشیدند آن بادشاه فرشته سیرت را بشهادت رسانیدند امور سلطنت بکلی برهم خورد درین اثنا
احمد شاه ابدالی باستصواب احمد خان بنگش فرخ آبادی و رؤسای روهیله دیگر بار بنا بر استیصال بسواس راو بهاؤ و دکنی از کابل بهند
آمد و شاهزادهٔ عالی گهر را که بمحاصرهٔ عظیم آباد مشغول بود طلب نمود تا بسلطنت نشاند شاهزاده رفتن شاهجهان آباد مناسب وقت ندید
ابدالی در دهلی و پانی پت با دکنیان رزمی صعب کرد و ظفر یافت چنانچه این قضایا در اقلیم دوم در تحت صوبهٔ خاندیس بعد از حالات
سلاطین انجام مرقوم است بالجمله ابدالی بعد از ظفر میرزا جوان بخت این عالی گهر ابن عالمگیر ثانی را به نیابت پدرش در شاهجهان آباد
بر تخت سلطنت نشانید و نجیب الدوله را مدار المهام ساخت و عماد الدین خان پیش سورجمل جات رفت و احمد شاه ابدالی بکابل مراجعت
نمود درین اثنا میر محمد قاسم خان باعانت انگریزان خسر خود میر محمد جعفر خان را از امارت بنگاله خلع کرده خود بجای او نشست و بعظیم آباد
آمد و رام نراین را بحیل محبوس ساخت آن هنگام انگریزان با شاهزاده عالی گهر مصاف دادند شاهزاده باستصواب انگریزان و میر محمد قاسم
خان در عظیم آباد در سنه یکهزار و یکصد و هفتاد و دو هجری بسلطنت نشست و خود را **بشاه عالم ثانی** مخاطب ساخت بعضی احوال
این بادشاه در ضمن بلنبیار و دیگر جاها مرقوم است بالجمله از عظیم آباد با رده و لکهنو رفت و با شجاع الدوله بسمت جهانسی و بر
سر آن چیر سال و نکهه شتافت درین اثنا میر محمد قاسم خان ناظم بنگاله و عظیم آباد از انگریزان منهزم با امید استعانت بشاه عالم
و شجاع الدوله پیوست شاه عالم و شجاع الدوله باعانت میر محمد قاسم خان بر سر انگریزان لشکر بعظیم آباد کشیدند و در آن سال
کاری نساخته و برگشته در بکسر چهاونی کردند انگریزان با میر محمد جعفر خان که او را پیش ازین از حبس برآورده ایالت بنگاله و پتنه داده بودند بکسر
شتافتند و با شاه عالم و شجاع الدوله رزم کردند و ظفر یافتند نواب شجاع الدوله را در صوبجات خویش اقامت مصلحت ندید پیش احمد خان بنگش
فرخ آبادی و رؤسای روهیله کالپی رفت و بادشاه با انگریزان پیوست انگریزان کوره واله آباد و بیست و شش لکهه روپیه سالیانه از محال
بنگاله جهت تصرف بادشاه مقرر کردند بادشاه قریب شش هفت سال در اله آباد استقامت نمود چون نجیب الدوله فوت کرد باتفاق دکنیان
بادشاه از اله آباد بشاهجهان آباد نهضت فرمود آنزمان کوره واله آباد از تصرف بادشاه بیرون رفت گماشتگان شجاع الدوله بران متصرف
شدند و مرسوم بنگاله که از انگریزان ببادشاه میرسید موقوف گشت و تا امروز که سلخ ذیحجه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری و بیست
سه سال از جلوس گذشته اورنگ سلطنت هندوستان را او شاهجهان آباد زینت بخش است و در عهد او سکهان از لاهور تا دریای اتک
و سمت مشرق تا حدود و نواح شاهجهان آباد متصرف اند و از سورت بندر تا کلکته تمام ساحل دریای عمان را و از کلکته و بنگاله و پتنه
و نا به تهیگده و متصل دهلی صاحبان انگریز کومپنی ساخته در لباس سوداگری بر حکام بنگاله و اوده واله آباد وغیره محیط و حکمران اند واله آباد
و اوده تا به تهرگده بامداد انگریزان آصف الدوله بهادر عرف میرزا امانی ابن شجاع الدوله و صوبهٔ اکبر آباد در تصرف ذو الفقار الدوله
نواب نجف خان بهادر است که تمام آندیار را از دست تصرف قوم جات بجوانمردی و یاوری طالع برآورده بحیطهٔ ضبط خویش
درآورده بجیری محقر بادشاه را خدمت میکند و اورنگ آباد و حیدر آباد و دیگر صوبجات ممالک دکن در ... نظام علیخان ابن

آصف جاه نظام الملک است و احمد آباد گجرات و مالوه و کلنک و اوریسه نامند و دیگر مصار دکن در تصرف دکنیان است در سنه یکهزار و یکصد و نود و چهار هجری احمد آباد گجرات را کلنال کاوز انگریز از گماشتگان رئیس پونا بقتال و جدال انتزاع کرده متصرف شده از هیچ جا دامی و درمی بپادشاه نمیرسید لیک تا هنوز خطبه و سکه در هندوستان بنام نامی اوست پانی پت از جاهای معروف است و توابع شاهجهان آباد است مزار شاه اشرف بوعلی قلندر در آنجا است و قلندرانش آنجا مشهور بود تهانیسر شهری مختصر است و در نزدیکی آن حوضیست که آنرا کرکهیت گویند و معبد هنودان است و در روز کسوف و خسوف مردم اطراف و جوانب در آنجا حاضر آیند و بغسل و خیرات بپردازند اکثر اماکن آنجا که دریای سرستی نزدیک آن شهر میگذرد و بوسعت چهل و هشت کروه است بنام عابدان هنود و متقدمین منسوب است و آنهمه سرزمین را افضال تر از دیگر سرزمین هند دانند اعتقاد دارند که هرکه در آنجا بمیرد از آمد و شد زمانه که تناسخ و بزبان هندی اواگون گویند باز ماند لهذا کوروان و پندوان در آنجا جنگ مهابهارت کرده‌اند و آن زمین چهل کروهی از شاهجهان آباد و سمت مغرب مایل بشمال است سرکار سنبهل از توابع شاهجهان آباد و شهری قدیم است و در آن شهر هر مندر مکانی است معبد هنودان و باعتقاد ایشان بعد از مرور دهور شخصی مظهر انوار الهی از آن مقام پدید آید که بزبان ایشان آنرا نهکلنکی اوتار نامند و عوام گویند که دجال از آنجا ظاهر گردد و بخلاف جمهور مسلمین که دجال از هند نخیزد و متصل سنبهل نانک متّه جائیست که معدن زر و نقره و مس و آهن و سرب و زرنیخ و تنکار در آنجا یافته‌اند و آهوی مشکین و گاو و اسپ کوهی و کرم پیله و باز و شاهین و عسل فراوان از آنجا آرند و زمینداران آنجا بنابر صعوبت راه مطیع حاکم نباشند و بمفاصلهٔ قریب سنبهل مراد آباد و نام آبادی است که رستم خان در عهد سلطنت خویش اقطاع بران افزوده آنرا صوبه قرار داده و در همه اکناف آنجا بنجها از شیوخ و سادات بکثرت قیام میداشتند در بدو سلطنت محمد شاه پادشاه کورکانی عظمت الله خان شیخ زاده لکهنوی بنظامت آنجا از طرف قمر الدین خان وزیر الممالک قیام میداشت و علی محمد خان روهیله در زمرهٔ ملازمان او بود احوال او و اولاد و اتباعش در ضمن آنوله مرقوم شود بالجمله اولاد و احفاد عظمت الله خان در آنجا کارهای بانام کرده‌اند و در آخر سلطنت محمد شاه شیخ مجاهد ساکن مئو قاضی طبیب عمله پرگنه سورام از توابع اله آباد که پیش از این ملازم قدیم مبارز الملک سربلند خان و آورده والد راقم بوده و عاقبت بداروغگی توپخانه رسیده چون در شاهجهان آباد و سربلند خان پا بدامن قناعت کشید شیخ مجاهد جدا شده چندی ملازمت خاندوران و بعد نادرشاهی ملازم قمر الدین خان گردید قمر الدین خان او را بنظامت مراد آباد فرستاد و بعد چندی همان جا درگذشت و بالاخره آن ملک تمام بقبضهٔ تصرف علی محمد خان روهیله درآمد امروهه آبادی برجسته است اکثر قوم سادات در آنجا سکونت میدارند ظروف گلی منقش برنگ های گوناگون مطلا گلکاریهای طلائی بغایت باریک و نازک و صاف و لطیف میسازند چنانچه یک حقه با خوانچه و چلم سرپوش وغیره اسباب گلی بقیمت یک اشرفی یا دو بدست می آید و آبخوره و کاسه همچنین آنوله شهریست نو احداث از ابنیهٔ علی محمد خان روهیله از عمارات عالیه و مساجد و خورنق بسیار و چند مساجد با گنبدهای غلاف مس بلمع کاری طلا بطور مساجد شاهجهان آباد که نظارگیان را از آن فرحت افزاید مبنی بوده آنشهر در یورش نواب شجاع الدوله و انگریزان که بر حافظ رحمت خان شده خراب گشته بالجمله در وقت آبادی خویش اشیای سر دیار در آنجا موجود بود راقم حروف در رفاقت میر محمد قاسم خان آنمکان را بسیار تماشا کرده شهری کلان و پر رونق بوده روهیله و افغانان بسیار در آنجا مسکن داشتند و رواج اسلام در آنشهر از بانگ صلوات و زکات بسیار بوده چون ستاره اقبال روهیله جودی به تنزل نهاد هر دو کار آنجا برملایت به

ف بیان [illegible]

ف حکایت عروج علی محمد خان

اعمال حسنه مبدل بسته گروهی که با امردان نوخیز خوش شکل سیل نکاح سیکروند و رسم است بوطه تازه شدز رونقره نقوش بضاعت کیمیای
دغل ساخته بکار می برند و دیگر از این قبیل بسیار بوده است چون طغیانی سیئات بدرجه اتم رسید حق تعالی شجاع الدوله ابن ابو المنصور
خان وزیر و انگریزیان را بر آن قوم و شهر تعیین نمود در اندک فرصت آن شهر با تمامی مسکن روهیله وغیره بتاخت و تاراج بغارت رفت
اکنون آن شهر آبادی بی رونق میدارد حکایت عروج علی محمد خان بدین منوال است که در عهد محمد فرخ سیر بادشاه تیمور گورکانی
شاه عالم خان و حسن خان دو برادر بودند از قوم تهریج از ولایت روه وارد مرادآباد و بداؤن و بریلی که آن ضلع بکتیهر مشهور و معروفست
گردیدند و بعلاقه نوکری حیات مستعار بسر می بردند حسن خان چند پسر داشت از آنجمله اول افغان داود خان است که پیش علی محمد خان
مقرب و منظم بوده و شاه عالم خان را دو فرزند بوده یکی داود خان و دیگر حافظ رحمت خان و حافظ رحمت در عهد ریاست علیمحمد خان
نیز بدستور داود خان رکن دولتش بوده و حافظ رحمت آن است که شجاع الدوله با اعانت انگریزیان او را در رزم بقتل رسانید
با لجمله داود خان بنوکری زمینداران در اضلاع ضلع کتهر میگذرانید بتقریب پیش راجه کماؤن بصیغه سپه سالاری مقرب و مصاحب گشت
و کارهای متکفرانه از و بظهور آمد بالآخر راجه از گفته غماران از و متوهم گشت و او را بسیاست بکشت و داود خان دو پسر داشت یکی
محمد خان و دوم علی محمد خان گویند که علی محمد خان از قوم راجپوت بوده که باسیری آمده داود خان او را بجای پسر پرورش و
تربیت نموده بعد کشته شدن پدر علی محمد خان پیش عظمت الله خان ولد عصمت الله خان معروف بقاضی زاده لکنوه که در آن هنگام
از حضور محمد شاه بادشاه بنظامت مرادآباد وغیره کیتهری میپرداخت بذریعه رساله داری نوکر گردید در اندک عرصه ستاره اقبالش روی ترقی نهاد
چهار پرگنات چند بجاگیر رساله و تنخواه بود سوای آن پرگنات دیگر باجاره گرفت و در قصبه بسولی استقامت ورزید و بتالیف قلوب اوشان قشون تا
پرداخت در خلال آنحوال عظمت الله خان معزول شده بشاهجهان آباد رفت علی محمد خان در کتهر متوقف شده تا که عامل از حضور بادشاه نیاید پا او
در ساخت و مبلغ اجاره تمام ادا نموده دیگر پرگنات اجاره گرفت و اسباب امارت و ایالت بقدری بهم رسانید و قوت گرفت و آنگاه عامل وقت
را دست بر داشته سیاه و نوهبدا بی استعداد را بالیت و نعل سیاه داشت و بارکین بادشاه نوشت و خواند پیش نمود و تحف و هدایا و تذورات
بدرگاه بادشاه و وزیر اعظم اعتماد الدوله قمر الدین خان ارسال کردن گرفت چنانکه خود را در زمره منصبداران بادشاهی منسلک ساخت در این
هنگام خواجه سرا از طرف عمدة الملک امیر خان بنابر انتظام منونه که بجاگیرش مقرر و باجاره علی محمد خان بود تعیین شد قلعه بسولی معموله آنوله منونه
از علی محمد خان باز خواست کرد علی محمد خان او را بقتل رسانید و توپخانه وغیره اسباب حشم و خدم خواجه سرا بدستش افتاد و در آنوله و منونه
مستقل گشت و از امیر خان بپرید و با قمر الدین خان وزیر پیوست در آن ایام سیف الدین علی خان وغیره سادات بارهه اقربای
عبد الله خان و حسین علیخان سر بشورش افراخته بودند قمر الدین خان که با سادات بارهه خصومت میداشت عظیم الله خان را از شاهجهان آباد
با فوج بیشمار و توپخانه بسیار بر سر سادات از پیشگاه خلافت تعیین نمود و به محمد معین الدین خان ابن عظمت الله خان و علی محمد خان حکم کرد که شریک عظیم الله خان باشند
در روز جنگ محمد معین الدین خان و علی محمد خان مردانگیها نمودند سیف الدین علیخان بقتل رسید عظیم الله خان ظفر یافت و در جلدوی این خدمت قمر الدین خان
وزیر الممالک علی محمد خان را بخطاب نوابی و عنایت علم و نوبت ماهی مراتب و منصب پنجهزاری ذات و پنجهزار سوار سرافراز ساخت بعد چندی علی محمد خان
سر از اطاعت وزیر باز زد و جمیع آن اطراف بالوجب باین اجاره نشاندن ورزید راجه هرنند از حضور قمر الدین خان عامل مرادآباد شده بکتهر رسید علی محمد خان
با الحاح کرد و صلح خواست هرنند ابا کرد و آخر کار رزم مهیا است علی محمد خان با او مصاف داد و هرنند و پسرش مع تمامی عبد النبی خان برادرش

دلیر خان ابن سنجر خان ساکن بلیج آباد بقتل رسیدند علی محمد خان ظفر یافت و غنایم بسیار از صامت و ناطق و توپخانه وافر و دیگر آلات حرب
بدست علی محمد خان افتاد قمر الدین خان ازین ماجرا در غضب رفته معین الملک عرف میر منو خلف خود را با لشکری آراسته بر علی محمد خان
تعیین نمود معین الملک با شولاپری مادر خود زوجه قمر الدین خان بر گهات دار انگر خیمه گاه ساخت علی محمد خان بعجز و لجاجت پیش آمده با پیشکش
بسیار تحف و هدایای بیشمار مزاج اعتماد الدوله و زوجه اش شولاپری و معین الملک را از یاده از سابق برخود ساخت و بر کشتی میان دریای
گنگ بخدمت معین الملک پیوست و صبیه خود را به برادرش میر صدر الدین ابن قمر الدین بنکاح داد معین الملک به دلی مراجعت نمود و
علی محمد بآنوله شتافت و مطمین بنشست و همواره باجتماع افواج سرگرم می بود برارادهٔ آنکه بدعوی خون پدرش هرل داود خان
با راجه کماؤن بیاویزد چون اسباب حرب بوفور فراهم آورد پاینده خان را هراول و دوندی خان را سپه سالار و ملا سردار را
بخشی و فتح خان را امیر سامان مقرر کرده با حشری انبوه از افغانان و روهیله عازم کماؤن گشت پاینده خان اقطاع ملک
کماؤن مثل صوبه کاشی پور و رودرپور وغیره را که در دامن کوه بود همه آن را تاخت و تاراج نمود و ننگ و ناموس عالمی را
برباد داد و سکنه آن نواح را قتل و اسیر کرد و چون علی محمد خان بمقدمه خویش ملحق گشت امر کرد که تمام فوج پیاده شده بکوه
برآیند و خود نیز با تمامی اراکین پیاده شده بر کوه کماؤن قدم همت نهاد و تا چنتادلی که تا حال احدی از پادشاهان هند
دست قدرت بران نرسیده متصرف گشت راجه کماؤن منهزم براجه سری نگر پناه برد علی محمد خان بشفاعت راجه سری نگر
مردم دانا از دعوی خون پدر درگذشت و پیشکش بسیار و اموال بیشمار بطریق خون بها از راجه کماؤن بگرفت و ملک بالای کوه
را که در تصرف آورده بود بعوض سه لکه روپیه براجه سری نگر اجاره داد و کاشی پور و رودرپور وغیره ملک دامن کوه در تصرف
خویش گرفت و بآنوله مراجعت نمود و چون چندی بر آن برآمد با روهیله ها و مردم داروغه میر عمارت صفدر جنگ ابو المنصور خان که آن وقت
بداروغگی توپخانه بادشاهی سرنگر با ریشو بنابر ارسال چوب که در دامن کوه بر اعوان درخت بریده بشاهجهان آباد می بردند
وحشت خاست نوبت به تیغ و خنجر رسید و مردم طرفین زخمی شدند داروغه عمارت بشاهجهان آباد گریخت ابو المنصور خان بغضب رفت
و قمر الدین خان وزیر را ازان ماجرا مطلع ساخت و اعانت خواست که بادشاه را متوجه استیصال روهیله ها سازند که صلاح دولت
است قمر الدین خان بظاهر متفق شد ابو المنصور خان عمدة الملک امیر خان و فیروز جنگ غازی الدین خان ابن نظام الملک و اسحق خان و
صمصام الدوله ابن صمصام الدوله خاندوران و دیگر رکن السلطنت را با خود یار ساخته رای محمد شاه به استیصال علی محمد خان آوردند و بنا بمصارف
بادشاهی یک لکه روپیه نقد و زر کوچ و پنجاه هزار روپیه مقام بر ذمه خود مقرر نمود محمد شاه با عساکر و توپخانه بسیار متوجه گشته بر گذر پای جمن و
گنگ پل کشتیها بسته عبور فرموده بر ساحل بان گنگا لشکرگاه ساخت و ابو المنصور خان راجه نولرای نایب خود را از صوبه اوده طلب فرمود و آگم جریده گرفته
ابو المنصور خان بصیغه یساولی همراه راجه نولرای در آن یورش حاضر بود و قایم جنگ ابن محمد خان بنگش حسب الحکم بادشاه از فرخ آباد داخل لشکر بادشاهی گشت
علی محمد خان دست از جان شسته در بنگده که ما بین آنوله و بداؤن از محدبات او بود متحصن گردید فوج هندوستانی تمام و اکثر روهیله ها که بهره از علم میداشتند بر طبق
فتوای علما که با بادشاه رزم کردن هیچ جبنگال عاقبت است از علی محمد خان جدا شدند و دیگر اوس افاغنه ولایت که از جهاد با بادشاه برگشتند و دوازده هزار کس
همراهش بوده باشند بالجمله افواج بادشاهی بمحاصره بنگده پرداخت یکطرف آن مورچال شد و دیگر اطراف باحاطه آمد القصه چند روز جنگ توپخانه میان ماند
بالآخر قمر الدین خان و قایم جنگ از محمد شاه بادشاه شفاعت خواستند بادشاه از تقصیرات او درگذشت علی محمد خان بخدمت بادشاه پیوست

بادشاه اور ابشاهجهان آباد آوردند هنگامیکه علی محمد خان از بنگده برای ملازمت بادشاه آمدن خواست راقم حروف با چند سواران نوخیز
بطریق سیر از لشکر بدروازه بنگده آمد و منتظر بایستاد که هنگام برآمد از خیمه علی محمد خان را تماشا کند و قیافه اش به بلند قدری سفید پوست راست
قد در فربهی و لاغری متوسط ریشش سه انگشت دراز و سیاه و بروت تا لب تراشیده سرمه در چشمان کشیده پوشاک سفید پوشیده در غایت وقار
و تمکین که گرد ملال و غبار اضطراب هرگز بر چهره اش ننشسته از خیمه که بر در گدهی بنگده زده بود برآمده بر فیل سوار شده بالستاد
تا خیمه اسپک و چوبک و سراپچه فرود آورده بر شتران بار کردند گفت که خیمه را مردم بادشاه زاده رسید بگیرند روان شد و بخدمت بادشاه
همراه برادر قایم جنگ شتافت و قمر الدین خان و محمد فرید الدین خان ابن عظمت الله خان را حکومت کتهر داد و علی محمد خان
را به سرهند فرستاد و علی محمد خان آنجا بود در زمانیکه احمد شاه ابدالی بعزم تسخیر هند بلاهور رسید و محمد شاه پسر خود احمد شاه را بمقابله
ابدالی فرستاد علی محمد خان فرصت یافته از سرهند بملک خویش شتافت و بر تمام کتهر از دارانگر و مرادآباد و سنبهل و امروهه و بریلی و
شاهجهانپور که جاگیرات اعتماد الدوله قمر الدین خان و ابو المنصور خان و خالصه شریفه بود متصرف گشت و با نوله مستقل
نشست و بعد چندی بمرض استسقا مبتلا شد و پسرانش عبد الله خان و فیض الله خان را احمد شاه ابدالی بعد از انهزام
از احمد شاه همراه خود بقندهار برده بود بالضرور پسر سومی خود سعد الله خان را به نیابت عبد الله خان و فیض الله خان بر مسند ریاست
نشانیده و حافظ رحمت را نایب مستقل سعد الله خان و دوندی خان را سپه سالار و ملا سردار را بخشی و فتح خان را خان سامان
بدستور سابق قرار داده سوم شوال سنه احد احمد شاه بن محمد شاه مطابق سنه یک هزار و یک صد و شصت و یک هجری در گذشت و
او شش پسر داشت سه از ان مرقوم شد و سه از ان دیگر محمد یار خان و الله یار خان و مرتضی خان بالجمله بعد از و پسرش سعد الله خان ابن علی محمد خان
بحکومت نشست قطب الدین پسر عظمت الله خان از طرف احمد شاه ابن محمد شاه بوساطت انتظام الدوله ابن قمر الدین خان بحکومت کتهر
مقرر شده با دو سه صد سوار بانضلع رسید و دوندیخان وغیره با جمعیت بیست هزار سوار و پیاده با قطب الدین خان مقابله و مقاتله نمود و
قطب الدین بعبور رجوای با آن سه صد کس رزم کرده بقتل رسید و دوندیخان ظفر یافت و در خلال این احوال و بر متصل آن قایم جنگ ابن
محمد خان بنگش بمخالفت سعد الله خان برخاست و با انبوه افاغنه بجمعیت موفور کمر باستیصال روهیله ها بست سعد الله خان و دیگر روسای
روهیله هر چند که عجز و زاری کردند و مصحف در بغل گرفته صلح و آشتی و پیشکش و پرگنات سواحل گنگ میدادند قایم جنگ بصوابدید محمود خان
بخشی که مدار المهام او بود قبول نکرد و روهیله ها دست از جان شسته از آنوله کوچ نمودند و قایم جنگ از انسمت در حرکت آمد و در ساخت
موضع دوری که از بدایون سمت شرق بمسافت چهار گروه است تلاقی فریقین افتاد و رزمی صعب میان آمد هزیمت بر فوج سعد الله خان
افتاد سعد الله خان با حافظ رحمت خان و دوندیخان و دیگر روسای با معدودی چند ثبات ورزیده و یک طرف ملا سردار بخشی
با جمعیت خویش ایستاده بود و قایم جنگ با سه صد فیل سوار بر سعد الله خان حمله آورد ملا سردار اسپان انگیخته بر پشت قایم جنگ فکندند
و شکستگی فاحش سر داوند فوج قایم جنگ منهزم و پراگنده شد از قضای الهی همه فیل سواران بزخم تفنگ کشته شدند و قایم جنگ را از
مرگ و حیات نشانی نیافتند سعد الله خان ظفر یافت و بحمایت ابو المنصور خان میگذرانیدند تا زمانیکه احمد خان ابن محمد خان بنگش بر
ابو المنصور خان را منهزم ساخت و ابو المنصور خان بابلمار راو دکنی بر احمد خان بتاخت سعد الله خان با احمد خان متفق شده
با ابو المنصور خان رزم کرد و منهزم بکوه کماون پناه برد و این قضایا در ضمن فرخ آباد مرقوم است بالجمله چون خبر فوت علی محمد خان با احمد شاه

ابدالی رسید تاسف خورد و عبد الله خان و فیض الله خان پسران علی محمد خان را اولدارتی کرد و بحسب استدعای ایشان از قندهار
رخصت هندوستان نموده همراه برادر بکتهر رسیدند بموجب وصیت پدر و فرمان احمد شاه ابدالی از سعد الله خان خواهان ریاست شدند
حافظ رحمت وغیره ارکین محمد علی خان ملک موروثی را سه حصه کردند و با ملک اورکلان یک برادر خورد را نیز بر ترتیب همراه دادند
چنانچه بر یک حصه عبد الله خان و مرتضی خان و بر حصه دوم فیض الله خان و محمد یار خان و بر حصه سوم سعد الله خان و الله یار خان قائم
شدند و حافظ رحمت و دوندیخان و فتح خان و ملا سردار بخشی مدار المهام اینها شده ملک را متصرف گشتند و حاصل هر حصه از ملک سبز و ملکه
بوده بالجمله عاقبت عبد الله خان بحرکات نفوجبان شیرین را اباد و فنا درداد چه اکثر اوقات یاران و گرزبان را در مجلس خود سر دادی و
بافسون آن را بدست گرفتی روزی او را باز گزید و رشته جانش ببرید و فیض الله خان در رام پور سکونت گزید و سعد الله خان بلهو و لعب
پرداخت حافظ رحمت و دوندیخان و ملا سردار بخشی و فتح خان سپرسالار بر تمام ملک کتهیر متصرف شدند و هشت لک روپیه سالیانه بنابر اخراجات
سعد الله خان و همچنین برای خرج دیگران مقرر کردند و مرتضی خان و الله یار خان ابنای علی محمد خان درگذشتند ریاست بر
سعد الله خان و فیض الله خان قرار گرفت تا آنکه سعد الله خان در پنجم شعبان سنه هزار و یکصد و هفتاد و پنج هجری درگذشت
و برادرش فیض الله خان ابن علی محمد خان در رام پور بر مسند امارت قیام داشت حافظ رحمت خان و دوندی خان و ملا سردار
بخشی و فتح خان سپرسالار بر ملک علی محمد خان مستقل گشتند و فیض الله خان را همچنین رئیس داشتند و در میان خودها باتفاق
میگذرانیدند چون دوندی خان و ملا سردار بخشی و فتح خان سپرسالار درگذشتند شجاع الدوله ابو المنصور خان طمع در ملک کتهیر
کرد و مبالغ که در باب صلح مرهته و حافظ رحمت و کمپنی بطبق تمسک حافظ رحمت داده بود از حافظ طلب نمود حافظ مبالغ و خزانه بداشت
خرج او بر دخل افزون بود مبالغ را از پسران دوندیخان وغیره طلب نمود ایشان در ادای آن موافقت نکردند و تغیر در جوانی هر یک
جوانی از شجاعت خویش نسبت چنین به شجاع الدوله کرده دادند و نیز گفتند که تمسک بنام شماست سرانجام کرده و بنده حافظ
گفت که ملک شما را از تاخت و تاراج کمپنیان حفاظت کرده ایم پس مبالغ بر ملک است رسیده اند که من زر ندارم جوانان
نشنیدند و فیض الله خان نیز بحافظ گفت که زر شجاع الدوله دادن و صلح نمودن اولیست چون حافظ رحمت شهید شهیدبود ابا نمود و آماده حرب گشت
شجاع الدوله باتفاق انگریزان با حافظ رزم کرد حافظ رحمت بقتل رسید لشکر افاغنه منهزم و پراگنده گشت و فیض الله خان در دامن
کوه کماون بلال دانگ پناه برد شجاع الدوله اولاد و اخفاد رؤسای روهیله را اسیر ساخته باله آباد و اوده فرستاد و خرابی بسیار
در آن دیار کرد و هر کسیکه فرصت یافت بلال دانگ شتافت و پیش فیض الله خان اجماع شده شجاع الدوله در حالت بیماری از سوی
بلال دانگ شتافت و راه رسد غله بر فیض الله خان مسدود ساخت و چند روز که مرضش زیاده شده بجز برگشتن چاره ندید و فیض الله خان
هم از شوخی طالع از تنگی غله تنگ آمد بمعرفت جنرل جانکین انگریز پیام صلح بشجاع الدوله داد شجاع الدوله صلح کرده رام پور و چند محالات
دیگر بفیض الله خان داد و به اوده مراجعت نمود و بعد چند روز درگذشت اکنون که سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری است فیض الله خان
در رام پور ریاست قیام میدارد و ملک کتهیر در تصرف آصف الدوله خلف شجاع الدوله است که باعانت انگریزان استقلال میدارد سرکار کماون
مملکتی علیحده و بیرون از تصرف ملوک هند بقول مؤلف آئین اکبری از توابع شاهجهان آباد است و آن شهری است بر کوه هماله که بسمت شمال [illegible]
مثل بنگاله و شاهجهان آباد میگذرد و گویند که کشمیر و دیگر امصار مابین غربی و شمالی درین کوه واقع است و بعضی گویند که مملکت چین و خطا نیز

درین کهلبست ونیپال که شهری است بونور آبادی و آنجا از خاک شوئی طلا حاصل مینمایند بهدرین کوه است شیخ یار محمد مصنف انشار تملند
بکماؤن رفته بود آنچه که در آنجا مشاهده کرده دران انشای مرقوم نموده سطری چند ازان بر سبیل اختصار تحریر می آرد در آخر سنه سوم از
از جلوس محمد شاه مطابق سنه یکهزار و یکصد و سی خط راجه دیبی چند باز بهادر ابن راجه جگت چند باز بهادر مالک کوهستان کماؤن مشتملبر واقعه
پدرش وشکوه عدم تبلیغ تعزیت نامه بحضرت محمد شاه بادشاه فرستاد بوسیله امین الدوله از درگاه محمد شاه بادشاه گورکانی خلعت وجواهر
و اسپ و یک زنجیر فیل و نامه مشتملبر تسلی حواله بنده یعنی یار محمد شد تا ایلچی شده برساند چنانچه بنده از شاه جهان آباد کوچیده عبور
جمن نموده بباربه آبادی سادات رسیده در بهلاده رسیدم و از انجا بقبضه اولان مملوکه شاه مرتضی رسیده شد و از انجا بعد شش
روز بکاشی پور که صوبه آنست از توابع کماؤن و از کاشی پور راه اسپ و فیل نیست در آن طرق در آمد چهیان و دانگی از سرکار
راجه رسیده بود من بسواری جهپان و رفقا بر دانگها سوار شده برهبری کسان راجه روانه شدیم اسپ و فیل را همراه
راجه از راهیکه هندوستانیان راهان راه واقف نمیکنند بردند از صعوبت و سختی راه و رنج صعود و نزول گهاتی و دشت جبال
و دامنگیر بهای خارستان بیابان و کوه دفتری باید که بر تابد در عرصه چهار روز کماؤن منزلگاه شد راجه در هوای
باغ که بتقلید باغ شالهمار دار الخلافت شاه جهان آباد از کماؤن بفاصله چند کروه ساخته و بنا گذاشته اسلافش است رفته بود
همانجه بالطلبید و علی الصباح در آنجا رفتن باشد مرقوم و در تیاری فروش و آرایش و تزئین و پیرایش باغ مذکور تگاپو میکردند همه
سکنه کماؤن و دهیات ان میر ویند قصر و ریات بجلدی هرچه تمامتر می آوردند وزیر و بخشی و میر سامان و مصاحبان و عمده ها
در رنگ بزازان و فروران و بیکاران و دهقانیان و روستایان کرم و دیدن و بار بر سر آوردن بودند تا شام تیاری آن باغ
با آئین تمام کردند آنگاه وزیر و بخشی و میر سامان و منشی و مصاحبان و جمعداران بلباس فاخره و فراشان متواتره رسیدند
نشستن و حرف زدن بمبالغه و مصافحه هیچ بظهور نیاوردند نارداری پیش آمده گفت که مهاراجه انهمه ارکان دولت را برای
استقبال شما فرستاده و خود براه شما می بیند بهمان زمان روانه شدم چون بدروازه باغ رسیدم هزاران روهیله شمشیر علم کرده رقص و
سرود میکردند و همه دیوار باغ بادله پیچیده و در پرده های و خورد همه از تاش و بادله و فرش از دروازه باغ تا دیوان خانه تمام
قالین های ولایتی تازه و نو و درختان بالکل از سر تا پا بنالیش و بادله گرفته و محاذی هنگامش یعنی نشستگاه بر دو گوشه حوض دو
درخت بقامت اینه نونهال که ثمر و هر یکی از طلا دوم از نقره و برگهایش مینا کاری سبز و بر هر شاخ بصورت طوطی و شارک و فاخته
و کبوتر و زاغ و زغن و بلبل و غیر ذالک جانوران از طلا و نقره نشسته و در منقار هر یک طیور فتیله های رنگارنگ افروخته بودند
و سرخ پوشان و زر دلباسان و پیاده های سپاه و بان داران و خاص برداران و دیگر همه تحمل و حشم بادشاهان بر جای
خود ایستاده و عقب سنگهاسن رام جنی ها و دیگر اهل طرب و نشاط در لباس و پوشاک هندوانه جلوه گر گوئی خیل پریان است
یا مجمع حوران باغ جنان متصدیان پیش پیش من سیر فتند و از سلام گاه مجرا کردند چوبدار نام هر یکی را گرفته مجرا کنانیدند من هم
به ادب تمام سلام کردم چوبدار همین قدر گفت که وکیل بادشاه هند مهاراج سلامت راجه دست بر سر گذاشت و اشارت
پیش آمدن کرد آداب بجا آورده پیشتر رفته برابر حوض ایستادم گفت ای شاهی یعنی صاحب پیشتر بیائید و بغل برای
معانقه راست کرد و بدستور و ضابطه دربار بادشاهی دویدم و دو دست بر قدمش بردم هر دو دست من گرفته هم آغوش شد

یک اشرفی پیش آوردم بگرفت بعد ازان نامهٔ بادشاه که در امیدم گرفته در رومال دوان گذاشت به تسلیمی و به تعظیمی بجا آورد
آنگاه برای نشستن بر سنگهاسن فرمود بعد آداب نشستم اول از خیر و عافیت من پرسید بعد ازان گفت که در راه تصدیع
یعنی تصدیع بسیار کشیدند گفتم چنین دولت بے محنت در کنار نمی آید باز از کوائف بادشاه محمد شاه پرسید و شکوه با نوشتن
خط ماتم پرسی سر کرد گفتم انجناب از شما شکایت دارند در برادری رسم خاص و عام جهان است که هرگاه بخانه کسی ماتم رو مے دهد در تمام
برادری خبر میکنند شما درین سعنی اهمال گردید گفت فی الواقعه تقشیر یعنی تقصیر شد بار گفتم خوش وقتی راج شما بجدی دست داد که غم برادر
فراموش شد بسیار خوشنود گردید و از و متصدیان کروه گفت که مردم هندوستان چنین قابل می باشند که تا این مدت از وکلای بادشاه
چنین کسی نیامده است همه اری و بلی تعریف کردند پس ازان فرمود که ضابطه خاندان ما این است که هر که بوکالت از هند می آید خلعت
ملازمت می یابد گستاخی یعنی بے ادبی میدانم لهذا وزفکرم اگر نام خلعت بر زبان می آرم مناسب نیست و اگر این نشود ضابطه قدیم بهم خورد
گفتم شما کم از بادشاه نیستید خلعت شما موجب فخر است میخواهم که ضابطه بزرگان شما بر هم نخورد زیاده تر مهربانی فرمود دیوان را گفت تو شخان
خاص برده خلعت خاصه پوشانیده بیارید بعد پوشیدن خلعت بحضور آمده آداب بجا آوردم جوبداران را منع کرده بود که بدستور دیگر ایان
نام ایشان بر زبان نیارند بدستور نخستین بجای خود نشستم و احوال بادشاه و راجه جیسنگه سوائی کچهواهه و اجیت سنگه راتهور پرسید بیان
کردم بعد ازان گفت که این راجه ها شان و شوکت بسیار داشته باشند گفتم هر چند جاه و حشم بسیار دارند لیکن شما میرسند آنها نوکر بادشاه اند
و شما همسر بسیار بسیار فرحناک گردید چون راجه بعمر چهارده سالگی و بحسن و جمال بے همتا بود چشم بر رویش باز داشته تماشا گر قدرت صانع
بے همال بودم در خلال این احوال گلبانگ مبارکباد تولد فرزند راجه از هر طرف بلند شد من یک اشرفی پیش بردم گفت این حالا
چرا گفتم نذر مبارکباد تولد کنور صاحب است گرفته بدیوان گفت که خلعت از سرکار کنور هم پوشانیده بیارید خلعت سابق در سنگینی کم
نبود باز این خلعت که پوشیدم در زیر بار این خلاع احوالم متغیر شد و نفس تنگی گرفت آداب بصد محنت بجا آورده شد باز بهمان دستور
نشستم راجه از من مشتاق شنیدن احوال هند بود و من لحظه بلحظه میدانستم که حالا طایر روح از قفس قالب پرواز مینماید تشنگی
غلبه کرد بدیوان اشاره کردم او در آبخورهٔ سیمین آب آورد خوردم آن آبخوره بخدمتگار من حواله شد و پاندان گذاشته پیش
من گذاشت دو بیره برداشتم و برخاستم آن پاندان نیز بدستور آبخوره بعمل آمد چون نزدیک آن اشجار شمع ایستادم راجه
خود دست بر سر گذاشت و برخاست و گفت فردا باز ملاقات خواهد شد چون اندرون رفت سر و خلعت از بر خود جدا کردم
و ازان سبکروش گردیدم هنوز بفرودگاه نرسیده بودم که مشعلها افروخته مردم بسیار می آمدند من قدمی چند پیش آنها از
پس چون بمکان من در رسیدند ظاهر کردند که مهاراج پرشاد یعنی تبرک فرستاده اند ظروف سابق که بمجرد رسیدن در آن
مکان پر از انواع شربتها و شیرینیهای خوشگوار آمده بود و آن ظروف که پوری و کچوری و دیگر اغذیه یکی از دیگرے شیرین تر و
لذیذ تر در آن آورده بودند بانتظار تاکید کردم که حواله آرنده ها نمایند آنها آن ظروف را چهارده خوان و چند کٹوره و تهالی
سیمین بود جدا کردند که از شما است و ظروف حال را گرفته بردند پانزده روپیه انعام دهانیدم نگرفتند گفتند که حکم
نیست اگر بگیریم کشته شویم و زن و بچه همه بغارت روند بعد رفتن اینها منشی دو صد روپیه نقد در وجه ضیافت
و پنجاه و یک روپیه یومیه بنام همراهیان آورد و همین قسم تا نوزده روز و چهار مرتبه هر روز پکوان خوب و شیرینی های

گوناگون و فواکه خشک و تر و نقد بقدر روز اول می آمد همراهان را کسے مقدور که همه نعمتها و انواع خوردنی فقیران و گدایان را طلبیدم
احدی نمی آمد و تنفسی از سکنهٔ آنجا را از ترس راجه مجال نبود که بیاید در پنجم روز که بودم هر گاه از چوبداران و خدمتگاران و دیگر
شاگرد پیشه طلبیدم یک کس هم نیامد برای حجام براجه گفته فرستادم آن زمان سوی آن اشغال میسر شد شبی چهل و پنج (۴۵) اسامی
رام جنی را راجه پروانگی داده که ایشان و دور قص اوقات مهمان را خوش سازند همه شب بکار خود ها عشرت افزائی کردند
علی الصباح مبلغها دادم انگشت بدندان گذاشتند و سر بر تافتند بالجمله از کثرت اغذیه حیران شدم که نعمتها را حکیم
ناچار در پردهٔ شب بجویبار آنجا انداختن ناگزیر افتاد تاجره و بهی و بنگلی باریک و ظروف نقره کاری خوب بیابان در پیش کردم فروشندگان
هجوم آوردند قیمت تعیین تمام میگفت سودا راست نمی آمد سوگند گنگا و مهادیو و رام لچهمن و اقسام غلاظه که هندوان بملاحظه
آن راستی می ورزند بآنها حواله میکردم لیکن ممکن نبود که راست بگویند و بقیمت مناسب فروشند هر ناقه دوازده (۱۲) روپیه و
بهری چهار و پنج روپیه و بنگلی سه روپیه و باز سه صد (۳۰۰) روپیه و بهیره بیست (۲۰) روپیه بعد انتهای سوگند در خواست نمودم همان حجام
که بموجب پروانگی راجه دو وقت هر روز آمد و شد داشت بگوش من گفت که ساکنان این دیار رام و لچهمن و مهادیو وغیره
را معبد اند و دهرم و ادهرم در حساب آنها و احد است یعنی برابر است تبرکی بر تمام نیست تصویر راجه را پرستش می نمایند آنانکه
صاحب استعداد اند از طلا و نقره و کسانیکه وسعت ندارند از مس و سرب و آهن تصویر تیار نموده می پرستند شما همین بگوئید
که قسم براجه شما است راست بگوئید روز دیگر همان مردم باز رسیدند و اشیای آن ملک آوردند گفتم بقسم راجه راست بگوئید
آن زمان قیمت ناقه دو روپیه و بهری دوازده (۱۲) روپیه و بنگلی چهار آنه و باز شصت (۶۰) روپیه و بهیره دو (۲) روپیه مشخص شد دست برهم
میسودند و میگفتند که کدام بدخواه ما امیختی بشما فاش کرده دیگر بنیم دیگر مسموع شده که هر که انجدست معاملے با مور میسازند جامه
کرباسی و دستار و فوطه از همین جنس و یک راس تانگهن باو میدهد یکی را بچشم خود دیدم جامه تا بند زانو در بر و دستار کنده بسر
و فوطه بشت بر کمر و لگام تانگهن بدست گرفته تنها پیاده سیر و همراهان گفتم که تحقیق نمایند که این کیست معلوم شد که صوبه دار کاشی پور
است هر گاه که منصوب بمکان متعلقه سیر و دمر ده کچهری آنجا تا یک دو ویک قتلنامه جعفرات با جماعه از سکنه آنجا پیشتر آنده
درون کچهری سیر دو تصویر راجه از سر اول گرفته پر منصوب میگذارند و در کچهری نشانده ماجرای کارها سر گرم میسازند و معزول را
قید کرده همراه یک پیاده جماعه خود بحضور میفرستند متصدیان راجه او را قید مینمایند و زن و دختر و خواهرش را در قحبه خانه می نشانند
تا مبلغی که بر طریق مصادره بر و مقرر نموده اند از زناشش روز مره بوصول رسد تعد یک سال یا دو سال یا زیاده برین بعد بیباقی
خلاص می شود و باز بر آن محال سیر و دو همین قسم بعد سه سال معزولی و منصوبی معمول آن ملک است طرفه اینکه هر گاه تقریب
کدخدائی پسر و کار دختر با همدیگر در میان می آید تحقیق می نمایند که زنانش چند بار در قحبه خانه نشسته اند اگر معلوم شود که چهار مرتبه
یا سه مرتبه نشسته معتبر و کلانتر اعتبار مینمایند و آنکه زیاده از یک دو مرتبه باین درجه رسیده اند و را کمترین مرتبه میشمارند و کسانیکه
یک مرتبه باین مراتب رسیده اند نسبت به آنها قبول نمیسازند و آنرا شایسته اعتبار نمیدانند و زنان آنها خوش نظر و رعنا اند لیکن زرد و
سست تنی و کمی شرم اند اشتیاق تماکو بمرتبه دارند که هر یک چلم تماکو هر کسے که خواهد بکند حاضر شوند حقیقت سیاه بد نیکو نه است که مردم
ملکه و شان هر وقت که با چند سوار و پیاده رسیدند تیمان هائی پای اسپان یعنی چهارپای هر قدر که میخ بسته واگذارند نقیب ... بسندد

و بیچاری شمرده میسپرند و مواجب آنها علی العموم مقرر می نمایند همان زمان عمالان و فوجداران در سر پال سپاهان در آمده حکم
ایلخانگی بهم رسانیده و زر یکه از سرکار تنخواه میشود بدست زنان مذکوره می افتد بقدر قوت لایموت دکاه و دانه خرج مینمایند و دیگر همه
پنهان پنهان کرده در حساب مصادره مقرره سرکار میرسانند بر آنهم اکتفا نکرده راجه ببهانه شکار کوچ بعد شش ماه
می کند مجال نیست که بقالی جنس خوردنی بلشکر برد مردم و سپاهیات را تاکید میرود که یک دانه بدست لشکریان نفروشند چون
خلق الله از گرسنگی قریب بهلاکت میشوند بحکم آنکه عبارت بقدر کم از یک آثار بیکه و پیه از سرکار میدهند و چند روز
مقامات مینمایند و طلب با بنها در یک کوچ فارغ میسازند اگر کسی خواهد که خرج بخانه بفرستد مهاجنان را منع است که
هندوی ننویسند نقد بردن مجال احدی نیست از زمانیکه مردم روهیله ها مسلط شده این رسم برطرف شده نزدیک
که روهیله ها آن ملک را بقبض و تصرف خود در آرند راقم حروف گوید که آنچه از دست علی محمد خان روهیله در آنوله گذشت
و دیگر رودباری است روان طلا از میان آن بر می آید روزی بتماشای آن آب رفته بودم دیدم هزاران مردم از هر طرف
آن مشغول بریگ بیزی اند جا بجا توده های ریگ بدستور خرمن جمع کرده از آب میشویند تاریک بلگی در آب میرود و قریب ریزه های
زر فرو می نشیند آنگاه سه حصه کرده یک حصه بسرکار و دو حصه آنها را میرسد طلای صاف بر نمی آید مگر بعد گداختن تاب و
سه بقدر نصف طلای خالص حاصل میشود چند تولچه از آنها خرید کرده شده بوقت فروخت دو آنه منافع سه روپیه
بدست آمد و دیگر غرایب یکی این بنظر آمد که خانه زنبورها قسمیکه بدیوار قلعها میسازند مشاهده افتاد بعد الاستفسار ظاهر گردید که
نشان شهد است زنبوران عسل در وقت گرفتن عسل حرکتی نمیکنند و کسی را نیش نمیزنند و هر قدر که حصه کسان در شهد از قدیم مقرر
است اگر کسی از آن طمع کند ناخوش شده راه صحرا میگیرند مالک خانه جمعی را همراه گرفته بدنبال آنها میدود و با فسون و سماجت
از حد افزون سوگند و قرار و عهود استوار باز میگردانند آنوقت باز میگردند و در روزنها جا میگیرند و در رسم مقرر است که در کار خیر
دختران مردم آنجا یک دنکاره یا دو یا زیاده جهیز میدهند و دنکاره بدال فارسی بزبان هندی کوهیان بکس سردار سرخیل را گویند
القصه بعد نوزده روز رخصت از خدمت راجه حاصل گردید و بدستور آمده راه مصحوب متصدیان و راهبران راجه بکاشی پور رسیده
و اسپان و مردم همراهی که در آنجا گذاشته رفته بودم همه را با خود گرفته بدو روز در مرادآباد پیش عظمت الله خان ناظم آنجا رسیده شد
و از آنجا بشاهجهان آباد مراجعت کردم سرهند که شهر معتبرش نامند سلطان فیروز در سنه هفتصد و هشت هجری آنرا آباد ساخته سرکار گردانید
و حصاری در آنجا بنا فرمود موسوم بفیروزآباد و ساکنان سرهند بجز خواندن و نوشتن شغلی دیگر ندارند و صنعت مصوری انیکو میدانند لاهور شهری است
در هندوستان بر ساحل دریای راوی مؤلف خلاصه تاریخ مینویسد که هنود آبادی آنرا بخلف رام چند که لهور نام داشت نسبت میدهند و لهاور و لاهاور
و لوهر و لهاور و لوهاور نیز نامند و چون بمرور ایام معموری آن روی بانحطاط نهاد دار الحکومت شهر سیالکوت مقرر گشت و چون سلطان محمود غزنوی فتح هند
نمود ملک ایاز بآبادی آن کوشیده و شهری تجدید و قلعه پخته تعمیر ساخت و چون خسروشاه از احفاد سلطان محمود غزنوی از سلطان علاء الدین غوری
جهانسوز منهزم شده در لاهور بسلطنت نشست و بعد از و پسرش خسرو ملک یکی بعد دیگری تا سی و هفت سال آنجا حکومت کردند چنانچه احوال ایشان بنظر ناظرین
مرقوم است بعد از آن از سلاطین هند در آن شهر جلوس بسیار نکرده بنا بر آن آبادی آنجا از رونق بافتاد و پس از مدت تاتار خان اسیر سلطان بهلول لودی
دار الحکومت ساخت و بعد از و میرزا کامران خلف بابر بادشاه در آن شهر اقامت گزید و پس از و محمد اکبر بادشاه بعهد خویش قلعه خشتی و شهر پناه و دولتخانه عالی

تعمیر نموده و بعد از ان جهانگیر بادشاه عمارت عالیه ساخت و شاهجهان بادشاه ابن جهانگیر بادشاه نهری عدرازی دو کروه جهت محافظت به بسبت و
حسب الالتماس علیمردان خان برای آوردن آب دریای راوی بشهر لاهور یک لکه روپیه مرحمت شده معماران از موضع راجپور که تا شهر چهل و شش و نیم
کروه جریبی مسافت میدارد شروع در حفر نمودند بعد از انجام چنانچه باید آب نیامد صد هزار روپیه دیگر حواله رفت چون پنجاه هزار روپیه ازان صرف
شد کاری پیش نرفت حسب الحکم بادشاهی لونی نهر علیمردان خان بالمفاصله پنج کروه گذاشته سی و دو کروه راه نو بریده آب وافر آوردند در
عجائب المخلوقات مینویسد که دو ته پارهٔ استخوان از زانوی آدمی در زمان سابق در لاهور افتاده بود متوطنان آنجا یکی را انبار غله و دیگری را
قطره آب ساختند بالجمله لاهور لهٔ نور آمده و زیادتی اشجار و کثرت مردم در تمام هند شهرت بدین عظمت نسبت مرو شهر دارد اکثر صناعات
مهارتی تمام دارند و بر کنار دریا محاذی عمارات جهانگیر بادشاه و عالمگیر بادشاه و مسجدی عالی از سنگ بنا نموده و مقبره جهانگیر بادشاه
آنروی دریای راوی نزدیک شاهدره واقع است و در حوالی آن باغهای دلکشا فراوان است و از میوه انگور و خربوزه و غیره خوب و بسیار
میشود و برف و یخ نیز بافراط بدست می آید و شهر لاهور ما بین شاهجهان آباد و پیشاور واقع است چه از شهر لاهور پانزده منزل سمت مشرق
شاهجهان آباد و پانزده منزل سمت مغرب پیشاور مسافت دارد بالجمله طول این صوبه از آب ستلج تا دریای سند صد و هشتاد کروه
و عرضش از شهر بهنبر کی کهدی هشتاد و هفت کروه شرقی آن سرهند و غربی آن ملتان و شمالی آن کشمیر و جنوبی آن و بیکانیر و مشتمل بر پنج
سرکار یعنی پنج دوآبه مشتمل بر سه صد و شانزده محال و هشتاد و پنج کرور و سی و سه لکه و هفتاد دام و دخل این صوبه است و احوال هر پنج دریا که عبارت
از پنجاب است و آن در حقیقت شش دریا اند که معروف به پنجاب گشته بعد از گذارش معمورهٔ متعلقه لاهور نمبرزده کلک بیان خواهد گردید
بالجمله دوآبه جالندهر بنام قصبه ایست قدیم در همین دوآبه بجواره نیز قصبه ایست باستانی پارچه سری بافی و اردسرسه و دریه
و چهتولیه و چیره سفید و کمر بند طلادار نیک میشود و دیگر دوآبه بست پورلتی پرگنه ایست که اسپ عراقی بقیمت ده پانزده هزار روپیه
آنجا پیدا میشود و چند کروهی پتیاله قصبه ایست دلکشا و خوش آب و هوا گویند نوبتی آنجا طوفان آب آمد که از دریای ستلج تا دریای
چناب تمام زمین با آب غرق شد و ساکنان آنجا هلاک گشتند بعد از رفع طوفان مدتی آن سرزمین ویران بود و اگر جایی قدری آباد
میشد از تر کتازی مغول و بلخ و کابل آبادی خوب نمیشد در عهد سلطان بهلول لودی برای راهداری ازتاتارخان ناظم لاهور تمام پنجاب
را اجاره گرفت و آبادی کشتکار ساخت و در هشتصد و هفتاد و هفت هجری باجازت تاتارخان ناظم لاهور قصبه پتیاله آباد کرد و آن
قصبه ایست معمور و وجه تسمیه آنکه هنگام طرح بنا شگون نیک نشد تعمیر از آنجا موقوف کرده در نزدیکی آنجا جای دیگر بسته بنای آبادی
گذاشتند چون بزبان پنجاب پتیاله مبادله را گویند لهذا آن شهر به پتیاله موسوم گشت و از عهد محمد اکبر بادشاه هر عاملیکه آنجا می آمد
بموافقت روسای آن شهر و متمولان هنود و مسلمان بزیادتی عمارت و رونق شهر میکوشید و دوازده کروه از پتیاله تا ساحل دریای
راوی مکان نانک گرو است که تا حال اعقاد او آنجا سکونت دارند جماعه سکهان از مریدان اویند و گویند که گرو مذکور در هشتصد و هشتاد
و سه هجری در عهد سلطان بهلول لودی در مکان تلوندی متولد شده و بسن تمیز رسیده شناخت کرد و خلقی کثیر معتقد وی گشتند در پتیاله آمد و بعد از انکه شد
و در دیهی از دیهات پتیاله بر لب دریای راوی چنانچه گذشت اقامت گزید خلایق از اطراف و جوانب آمده معتقد و مرید او گشتند و او را بابا نانک شاه
گرو گفتند و او مریدان خویش را سکهه نام گذاشت و نانک شاه مطربی داشت مردانه نام که ابیات هندی او را بنغمه و سرود سرایدی و دلها
سامعان را در دام عقیدتش کشیدی و پسر نانک گرو لکهمیداس چون از علم باطنی بهره نداشت بنابران نانک شاه او را بسر نام کمتر

بزمین بکرو مکانه مخاطب ساخته و لسعید نمود و در عهد سلیم شاه بن شیر شاه در گذشت و بعد از و گرو انگد سیزده سال سجاده نشین ماند پس
از و رام داس داماد گرو انگد هفت سال و بعد از و پسرش گرو ارجن بیست و پنج سال و بعد از و پسرش گرو هرگوبند سی و هشت سال
و پس از و پسرش گرو هرا رای هفده سال و بعد از و پسرش گرو کشن سه سال و بعد از و تیغ بهادر پسر گرو هرگوبند یازده سال سجاده نشین
ماند و بالاخره تا جماع سکهان سر بغاوت بر داشت و در هزار و هشتاد و پنج هجری مطابق سنه هفده جلوس عالمگیر بادشاه گورکانیه
گرفتار آمده در شاهجهان آباد بقتل رسید و بعد از و پسرش گرو گوبند رای بر سجاده نشست و کثرت سکهان در آن وقت بسیار
شد و در عهد بهادر شاه سجاده نشین نانک شاه گرو با جماع سکهان مصدر شورش گشت و بسیاری از آن جماعه قتیل و اسیر
گشتند چون محمد فرخ سیر بر سلطنت نشست شورش آن جماعه زیاده تر شد چندانکه سجاده نشین نانک شاه گرو سکه بنام خود کرد
و این بیت مسکوک نمود بیت سکه بر عظمت نانک گرو هم ظاهر و هم باطنست ٭ بادشاه دین و دنیا اوست سچا صاحب است ٭
گویند که شورش آن جماعه در آخر عهد بهادر شاه بمرتبه کمال رسید عبد الصمد خان ناظم لاهور متوجه استیصال او شد او بقلعه لوه گده
متحصن گردید عبد الصمد خان بمحاصره پرداخت و امر نمود که اطراف قلعه را بمفاصله گله توپ قلعه خام تعمیر کنند و این طرف دیوار
لشکریان باد و مخالفان باشند هرگاه سکهان از قلعه بر آیند به تیر و تفنگ بزنند چون ذخیره قلعه آخر شود ناچار شوند القصه چنین
گردید چون ذخیره نماند سکهان عاجز شده هر روز گروه گروه از قلعه بر آمده خود را بکشتن میدادند تا آنکه از بی توشگی بجان
رسیدند و بی سلاح از قلعه بر آمده و همه کشته شدند از ثقات شنیده که وقتیکه مبارز الملک سربلند خان بنظامت صوبه کابل میرفت و
آن سنه احد محمد شاه بود عبد الصمد خان با سربلند خان ملاقات نمود و باتفاق یکدیگر بر آن جماعه و قلعه تاختند و خلقی کثیر را قتیل
و اسیر ساخت بالجمله عبد الصمد خان بسیاری از آن جماعه را کلاه کاغذی کرده بر شتران سوار کرده به درگاه بادشاه فرستاد بعضی
گویند که این قضایا در وقت فرخ سیر بوده بهر حال بر آن جماعه اسلام پیش کردند هیچ یک ایجاب نکرده همه بقتل رسیدند اکنون که هزار
و یک صد و نود و پنج هجری است سکهان غلبه دارند و از دریای اتک با نواح دهلی متصرف اند و در همین دو آبه از مضافات
لاهور کوهستانی است موسوم به نگرکوت قلعه بغایت رفیع دارد و بر دامن این کوه پایان نگرکوت گنبدی ساخته اند و هنودان
آن را به بهوانی نسبت کنند و اندرون سنگ پاره ایست از تکلف ساده صخره اش بصورت افتاده و هنودان آن را به اعتقاد تمام
پرستش مینمایند و در سالی دو مرتبه خلقی کثیر از صغیر و کبیر و غنی و فقیر سر و پا برهنه بزیارتش آیند و حاجتمندان زبان خود را بدست
خود ببرند جمعی را در چند ساعت و بعضی را در چند روز بیامن اعتقاد مستقیم زبان تازه میروید و در ده کروهی نگرکوت جوالامکهی
نام جائیست که چند جا شعله آتش سر بر آرد و آن معبد هنودان است و مولف هفت اقلیم می نویسد که کوه نگرکوت بر شمال هند واقع است
و از نگرکوت تا کوچ که اقصی ولایت بنگاله است زمینداران اند که هر کدام زمین سه چهار روزه راه در تصرف دارند و جمله هنود باشند
تحقیق کرده اند که یک لکه و بیست و چهار هزار کوه متصل این کوه است از جهت اهل هند آنرا سوالک پربت میخوانند و همین کوه است که
تا نهایت ولایت خطا رسیده و همچنین از هند گذشته بکابل و بدخشان و خراسان شده از شمال هیتا ورگذشته و به ری و قزوین و طبرستان
رود و صاحب هفت اقلیم در تحت مکه معظمه اظهار می نماید که کوه مذکور مسمی بجبل نور است که در مکه معظمه گذشت و کشمیر و تبت
درین کوه است و آب بسیار ازین کوه بولایت هندوستان جریان میپذیرد مانند ستلج و بیاه و راوی و چناب و بهت و نیلاب

این انهار در نواحی ملتان با یکدیگر پیوسته در حوالی ٹهٹه بعمان میریزد و ایضاً آب گنگ و جمن در تبت و کوهی موازین کوهستان آمده جا بجا یکجا شده در ولایت بنگاله ملحق میشود سیالکوت دوآبه جناب که حبانرس گویند شهری قدیم است مؤلف خلاصه تاریخ مینویسد که آنرا سالکوت نیز گویند چه آبادی آنرا راجه سال طغای پانڈوان منسوب میکنند و بعضی انرا بنیه سالباهن زمیندار که راجه بکرماجیت را کشته میدانند قلعه کار از یادگار اوست و آن در زمان سابق دار السلطنت پنجاب بوده و دوسه گروهی آبادی داشت اکنون سیالکوت شهرت دارد و سلطان شهاب الدین غوری چون مرتبه پنجم در پانصد و هشتاد هجری لاهور را محاصره کرد و بر آن دست نیافت بسیالکوت آمد و قلعه کهنه آن را مرمت کرده جماعه کثیر از عساکر خویش آنجا گذاشت و بعد از امتداد ایام راجه مان سنگه اکبر شاهی فوجدار جمو و سیالکوت همت بر آبادی شهر و متانت قلعه گماشت و پس ازان صفدر خان جهانگیر شاهی فوجدار جمو قلعه از روی تعمیر ساخت بالجمله در سیالکوت کاغذ مان سنگی و حریری و جهانگیری نیکو میشود و کارچکن از ابریشم و کلابتون و از اسلحه خنجر هندوان که جمدهر و کتار گویند و برچهی بهتر میسازند در جمو کان قلعی است که سنگریزه از دریای توهی که پایان جمو میگذرد برآورده میگدازند و قلعی در غایت سفیدی و محکمی بر آید تودهره قصبه ایست معروف شش لکهه روپیه در عمارت باغ آنجا خرج شده و ایضاً درین دوآبه گجرات قصبه ایست و در عهد محمد اکبر بادشاه آباد شده چند دهیات از پرگنه سیالکوت جدا کرده پرگنه علیحده نمود و آن شهر مشهور بگجرات شاه دولا است چه مزار شاه دولا متصل آنشهر است و اسپ عراقی آنجا پیدا میشود که بعضی از انها قیمت تا بده هزار روپیه رسد و در دوآبه سنده کان نمک سنگ متصل شمس آباد از دامن کوه بر می آید نمک لطیف و شفاف که نمک لاهوری است تمام را و آنرا نمک سنده گویند در دوآبه مذکور تمام کوه از نمک واقع شده که طول آن زیاده از صد گروه نشان میدهند و چه جیکه نمک بر آرند اتمام را الاسه گویند و در دامن کوه نقبی زیاده از دوسه صد ذرع عمیق برکنده هر یکی سر و پا برهنه چراغی در دست و کلید بر کتف نهاده در نقب میروند و کلوخی مقدار سه من از نمک کنده بر پشت نهاده بیرون آرند و بسیاری از سنگتراشان آنجا از نمک ظروف طبق و پیاله و شمعدان میسازند و بالای آن کوه قلعه رهتاس و بنای مال ناتهه جوگیست که آنرا ابله بسر گویند و جهای گروه بالناتهی میدانند و در بر آمد زمستان شبی که هنود آنرا منسوب بمهادیو کنند و آن روز را شیورات خوانند خلقی کثیر و گروه جوگیان در آنجا جمع شوند و پرستش نمایند مؤلف خلاصه تاریخ که متوطن پٹیاله است شمه از احوال اماکن مشهوره پنج دوآبه و شش دریا که انصوبه که معروف به پنجاب اند مینویسد اول دریای ستلج از کوه بهوپت بر جوشد و از حدود ولایت دکلو[؟] عبور میکند و بعد ازان در کوه سر کنده جاری بود و کهلور رسیده آن ولایت را از سه طرف احاطه کند و دو شعبه شده از پایان ماکوداں مسکن گروه گوبند رای گذشته تا رسیدن قصبه روپر یکجا میشوند و از آنجا پایان قصبه ماچهی واره گذشته نزدیک لودهیانه میرسد و در میان شاهگذر و اقع است و از آنجا نزدیک ملول و بهارت گذشته متصل موضع لوه کده از اعمال پرگنه تبت نوری بدریای بیاه می پیوندد و میان این بحر و دریا دوآبه ایست جالندر که شهر اول نامند دوم دریای بیاه و آن نیز از کوهستان بهوپت از میان تالاب بر جوشد و از قصبه کلو گذشته در قصبه مندی میرسد و از حدود ولایت کیست و بحق و کهلور جاری شده پایان شهر هندوان که مکان پورن فوجدار کوهستان است میرسد پس از انحدود دهوال و سرو کو و کوالیار میگذرد و از آنجا از دهیات نور پور گذشته از کوه بر می آید و بر زمین مسطح رسیده از پایان کالواهی که شکارگاه

ف بیان سیالکوت و راجه سالباهن و شهاب الدین غوری آمده

ف بیان قصبه تودهره و گجرات

ف بیان پنج دوآبه و شش دریا معروف به پنجاب

ف بیان کان نمک و نقب کنان برآوردن نمک و قلعه رهتاس و بنای مال ناتهه جوگی

بادشاه است و قصبهٔ المیه گذشته نزدیک موضع لوه گڈه بدریاے ستلج اتصال مے یابد و یکی مے شود و از قصبه فیروزپور و محمدوٹ
مے گذرد و از آنجا در حدود محال سرکار دیپالپور رسیده در ایام برشکال پهن می شود و بعد گذشتن از دیپالپور دو شعبه
شده یکے بجانب جنوب رفته و دومی بطرف شمال برده میول و کیادی و بلندی انحراف ورزیده بیاه نام مے پذیرد و این
هر دو شعبه پس از چند فرسخ باز بهم پیوندند و از حدود بلوچان بدریاے سنده که راوی و چناب و بهت نیز درو داخل
است ملتقی مے شود و آنهمه دریاے سنده نام باشد سوم دریاے راوی است در میان بیاه و درین دریا دو آبه مانجهه
مشهور است و براوے از کوه منی مهس تابع ولایت چنبه که مکان منسوب بمهادیو است برجوشد و پایان شهر چنبه مے گذرد
و آن ولایت دارالحکومت مرزبان آنجا است و از بارش برف هواے کشمیر و کابل دارد و اکثر میوه لطیف و شیرین
پیدا میشود و راجه آنجا بوفور جمعیت فوج و حصانت دم استقلال میزند و این دریا سد راه لشکر بادشاه است
بعد برآمدن از چنبه بحدود ولایت بسوهلی گذشته پایان قصبه شاهپور تابع نورپور میرسد و شاه نهر در باغ
شاله مار واقع لاهور میرود و سه نهر دوم در پرگنه سهان و سوم به پرگنه پتیاله چهارم به پرگنه لهارے بهنی پور جدا
میرود و از نزدیک شاه پور از ان دریا نهرے برآورده اند و نهر زرد عمارت آب میدهند و این دریا از آنجا روان شده
از حدود سهان و کاهنوهه و کلانور و پتیاله و برسه و روامین آباد و دیگر محال گذاشته بلاهور رسد و پایان عمارت شاهی
رانگذارد واقع شود و از آنجا برآمده بحدود سند میان و شیدآباد و به یک دلمه گذشته قریب شهر سنده میان بشست
گرو پیش ملتان بدریاے چناب که بجا میرود و داخل میگردد و چناب نام مے یابد چهارم دریاے چناب میان دریاے
راوی و این دریا دو آبه چناب شهرت میدارد و چناب را در کتب هندی چندربهاگا نویسند و برآمدن این دریا از ولایت
چین نشان میدهند چون از حدود ولایت چین گذشته بکشتوار که زعفران آنجا مشهور است برسد و دریاے بهاگا
از جانب تبت آمده باو ملحق شود و چندربهاگا نام میگیرد و از آنجا بدسال بهونه گذر کرده پایان قصبه انبار بان
اکهنور و باز از کوه بدر مے آید از نزدیک کوه برت تابع جمو که مکان منسوب به بهوانی است و پس از گذشتن آنجا هزاره گفته
شده میرود و تا رسیدن پایان بهلول پور مسافت دوازده کروه بانکی میگیرد و از دیهات پرگنه سیالکوت و پایان
سوهدره گذشته بوزیرآباد میرسد چوب سال و غیره را سوداگران براه همین دریا از کوهستان جمنه و غیره بوزیرآباد مے آرند
و در مکان وزیرآباد شاهگذر واقع است پس از ان پایان جالکونا گذشته به لودهیانه و بهونه و هزاره میگذرد و از آنجا نزدیک
شهر چینوت از میان کوچه جاری شده متصل قصبه جهنگ سیالان مسکن هیر و رانجها که حکایت عاشقی و معشوقی ایشان مشهور است
بدریاے بهت راه اتصال یافته بنیز میرود پنجم دریاے بهت پایان چناب و درین دو دریا دو آبه چج بهت مشهور است و بدریاے بهت
از کوهستان بهت از چشمه برجوشد و در شهر کشمیر رسیده از میان بازار و کوچه ها میگذرد و جابجا در کشمیر برین دریا و دیگر دریاها
پل بسته اند و بعد برآمدن از کشمیر در حدود دهکی دریاے کشن گنگ درین رود داخل مے شود و از آنجا پایان قصبه رنگلی
سه گروه گکهران مے رسد پس از آنجا از میرپور و غیره حدود گکهران پایان قصبه جهلم که درین محال شاهگذار واقع
است دریاے جهلم نام یابد و از آنجا از گذر جهاک و هنده و شمس آباد و بهیره و خوشاب و خورد خانه گذشته او یک قصبه

ف دریای راوی و بیاه و چناب وغیره

ف نام چهار نهر شاه نهر شاله مار سوم پرگنه پتیاله چهارم پرگنه لهارے

ف بیان دریای بهت و جهلم دریا

جبنک سبالان تا آب جناب مے پیوندد و چناب نام مے یابد و ششم دریاے سنده مابین بہت و این دریا ولایت کوہر و لو کا ررد و آنرا
سند ساگر مشہور است و این رود در میان ہندوستان و کابل و زابل جائے است کہ چشمہ آن ظاہر نیست اما بقول سیاحان
از ولایت قلماق بر جوشد و از حدود کاشغر و کافرستان و حدود ولایت کشمیر و پکلی و دہنور گذشتہ باولکہ یوسف زئی میرسد
و پایان قلعہ اٹک دریاے نیلاب با چند رود دیگر از جانب کابل آمده اتصال مے یابد چون آنجا عرض کم دارد بنابران بسیار تند
میرود و درین محال شناگذر میسر نیست بسبب تندے آب کشتی بیک چشم زدن بآن ساحل میرسد و جانب مغرب برلب دریا
سنگ سیاہ است کہ جلالیہ نام دارد و بعضے اوقات کشتی بآن سنگ خورده می شکند و اہل کشتی غرق شوند عوام گویند کہ بر آن
سنگ قبر بزرگے بوده کہ جلال نام داشت و دیگر وجہ تسمیہ آن در تواریخ چنین دیده کہ در عہد محمد اکبر بادشاه جلالیہ نام افغان
مفسد و راہزن مشہور بوده نوبتے محمد اکبر بادشاه بعزم سیر کابل ازین دریا عبور مے کرد ناگاه کشتی جواہر خانہ بسنگ مذکور
رسید و بشکست بر زبان بادشاه گذشت کہ این سنگ ہم جلالیہ گردید از آن زمان جلالیہ نام یافت و نزدیک آن
عمارت راجہ ہودلیت کہ در ایام سابق حاکم ولایت بوده و بر ساحل مشرق قلعہ اٹک واقع است کہ وارد و صادر را بجز
اندرون آن قلعہ راہے دیگر نیست و این معمورہ معتدل الہوا و مابین ہندوستان و کابل چون برزخی است کہ این روے
طرز و زبان ہندوستان و این طرف آب مسکن افغانان و آئین زبان افغان است بالجملہ دریا از آن مکان برآمده از کوہستان
افغان و غیره گذشتہ بحدود افغانان بر زمین مسطح میرسد و از آنجا از حدود بلوچان و ملتان میگذرد و پنج دریاے پنجاب
کہ قبلہ ور آمده ہمہ از کوه شمال برآمده و آن طرف ملتان بتفاوت یکدیگر در حدود بلوچان باین دریاے مے پیوندد و ہمہ یکے
شده و دریاے سنده نام مے یابد و دریای عظیم گردد و از آنجا پایان قلعہ بہکر دو لخت شده قلعہ را در میان گیرد و از آنجا
براه سیوستان از اعمال ہندے درآید و سی گروہی بلده ٹھٹھہ کہ بہ بندر لاہور مشہور است بدریاے شور منتہی مے شود
بالجملہ صوبہ لاہور ہمہ آب و ہواے خوش دارد تابستان بسیار گرم و زمستان نسبت بہند سرد است و خربزه و انگور
بسان ایران و توران و انبہ مانند ہندوستان بہتر از آن و ترنج خوبتر از بنگالہ و نیشکر خوشتر از دکن پیدا شود و
درین صوبہ اکثر مدار زراعت بر آبشاری چاه است کہ دولابے از کوزه ہای چوبین ساختہ بزور نرگاوان آب از
چاه مے کشند و مزروعات مے دہند مدار فصل خریف و ارزانی غلات بر بارش است و بر دریاے
سیاه از ریگ شوئی طلا بر مے آرند و در کوه شمالی بعضے جا معدن نقره و مس و روئین و جست است
اوده شہریست بزرگ بر دریاے گہاگہره کہ سرجو نیز ش گویند و آن شہر را در کتب ہنودان اجودہیا
نامند و گویند کہ در ست جگ آن شہر تختگاه راجہ رام چند عرف رام بوده و پل بستن رام بر دریاے شور در رفتن بلنکا
در ضمن بیانگر مرقوم است و بعد از رام آن شہر را در دور کلجگ کشن بن پورب بن ہند بن حام بن نوح عمارت نمود و
در سواد شہر اوده در زمان پیشین مردم خاک بیزی مے کردند و طلاے ریزه ہمے گرفتند و در نزدیک شہر
بسمت مغرب بمفاصلہ یک گروه قبر حضرت شیث بن آدم و ایوب پیغمبر زیارتگاه خاص و عام است و قبور اینہا
درین مقام از تواریخ اصلی ندارد طول صوبہ اوده از سرکار گورکہپور تا قنوج یک صد و سی و دو گروه و عرض از شمال

ف [illegible]

ف [illegible]

ف [illegible]

ف [illegible]

ف [illegible]

کوه تا سد پور تابع آله آباد دو صد و پانزده گروه شرقی صوبهٔ بهار غربی قنوج شمالی کوهستان جنوبی نانک پور سرکارهای

انصوبه گورکهپور و بهرایچ و خیر آباد و لکهنوه ازین جمله مشتمل بر یکصد و نود و هفت محال و بیست و شش کرور دام دخل انصوبه

است و در عهد سلطنت محمد فرخ سیر سلاطین گورکانی نظامت صوبهٔ مذکور بمبارز الملک سربلند خان بوده آئمه داران و

وظیفه خواران آنجا از بلیهٔ رنج آمد و رفت کچهری موافق معمول حکم عام معافی داد و در عهد سلطنت محمد شاه نظامت صوبهٔ اوده

متغیری راجه دیا بهادر ناگر به برهان الملک سید سعادت خان شده او در دو سه گروه بطرف مغرب شهر اوده بر کنار دریای

گهاگهره شهری طرح انداخت اگرچه دریا بعد چندی ازان بتفاوت رفته انشهر را الفیض آباد موسوم گردانید و عمارات عالیه و

باغات متعلقه و دلکشا در آن احداث کرد و نظم و نسق آنصوبه از کوه شمال مفاسد آنجا کما ینبغی کرده وزیر الممالک ابو المنصور خان

صفدر جنگ داماد و همشیره زاده سید سعادت خان در ایام امارت خویش بر عمارات و آبادی آن شهر بیفزود و چون نژاد قوم

سید سعادت خان نیشاپور است بنابران در اقلیم چهارم در ضمن نیشاپور سطری چند از احوالش مرقوم است بالجمله

شجاع الدوله خلف وزیر در امارت خویش در آبادی فیض آباد سعی موفور نمود و عمارات مطبوع ساخت و بنا بجا استقامت گزید

و آن شهری گشت در کمال معموری و شجاع الدوله وزیر شاه عالم ثانی المعروف تعالی که بوده دفعه در جنگ با انگریزان

هزیمت یافت و باز بصلح بر صوبهٔ اوده و اله آباد استقلال یافت و حشمت و شوکته زیاده از سابق بهم رسانید و آئمه و وظیفه روزینه

خواران هر دو صوبه را که از عهد محمد اکبر بادشاه تا عالمگیر ثانی جاری بوده بیکقلم ضبط نمود و از انجا همت و سخاوت سلاطین تیموریه

را بجای مناسب قیاس باید کرد که در تمام ممالک هند چه قدر از خوان انعام آن عالی همتان بهره مند بودند سادات

و دیگر قوم از مسلمانان و هنود بهره میبردند بالجمله شجاع الدوله در آخر ایالت وزارت خویش باتفاق انگریز متوجه بریلی و آنوله

دیار روهیله ها شد حافظ رحمت با او محاربه کرد و شجاع الدوله در رزم او را بقتل رسانید آن مملکت را از تصرف اعیان

و پسران علی محمد خان روهیله انتزاع کرد و بعد از فتح پس از دو سه ماه در گذشت و خلفش آصف الدوله معروف بمیرزا امانی

بجایش نشست احوالش در ملفات بتقریبی در ضمن حکایت انگریزان گذشت سرکار گورکهپور شهری متوسط

است از اوده آن روی دریای گهاگهره سمت شمال بمسافت چهل گروه متصل کوه بداریه واقع است آب و هوایش

نیک و خوشتر است و نواح آن بغایت وسعت را دارد و برنج و روغن زرد و مرغ و چاج و امثال آن انجا ارزان باشد

و غلام و کنیزک بقیمت سهل و آسان بدست می آید و آنجا مردم را بنابر ارزانی غله و خورش و پوشش نوعی از آسایش

است که هرکه در آنجا در آید کمتر برآید وقتی علی قلی خان شش انگشتی داروغه خواص و میر توزک اول محمد شاه بادشاه بارقم

حروف فرمود که چون نادر شاه والی ایران مرتبه ثانی عزیمت هندوستان نمود محمد شاه بادشاه از امیران خویش مثل قمر الدین

خان وزیر و ابو المنصور خان که آن وقت میر آتش یعنی داروغهٔ توپخانه بود و دیگران مصلحت خواست که از دست نادر شاه چگونه

در امان باید ماند وزیر گفت که ساکنان شاهجهان آباد را بدیار دکن که ملکیست وسیع و قلاع متین دارد کوچانیده میبریم چون نادر شاه

عازم دکن شود بقلاع پناه گیریم و انبار غله و ذخیره را آنچه از ذخیرهٔ قلاع افزون شود آتش زنیم و گیاه و کاه را همچنین ظاهر است که نادر شاه

زیاده از یکماه برسات یعنی ذخیره در عساکر نمیدارد چون غله از بیرون لشکر نرسد از قلاع تا کجا سر زند ناچار برگردد و ابو المنصور خان

بیان صوبهٔ اوده

شجاع الدوله ... [illegible]

بیان ... [illegible]

گفت که درین تدبیر مبالغ گشته بخرج آید و ازین ملک یکقلم بیرون رفتیم و دکن بعید المسافت است فکر آسانتر آن است که
قلاع این ملک مثل لاهور و اکبرآباد را مستحکم باید کرد و مردم چند از سکنهٔ شاهجهان آباد باید گرفت و در علاوهٔ اوده آنروسے دریاے
گهاگهره در سرکار گورکهپور که شمال آن کوهست طویل و عریض و در دامن آن از شرق تا غرب جنگل و بیشه‌های هولناک و دره‌های
سهمناک است تا نادرشاه بنابر صعوبت راه و مخالفت آب و هواے آنجا نتواند رسید وزیر گفت که صوبه اوده خود چقدر است و اندران
گورکهپور که بیش از سرکاری نباشد ممکن نیست که شکوه شاهی را متحمل شود محمد شاه پادشاه فرمود که مصلحت آن میدانم که چون نادرشاه
درین شهر گذرد و جریده پیش او روم هر چه خواهد بدهم تا خلق را از قتل و غارت نیازارد چون جماعهٔ امرا بیرون آمدند من یعنی علی قلیخان
گستاخانه را به ابو المنصور خان گفتم که مثلی بیادم آمد شیری بر خری کمین کرد خری دید از هیبت شیر پایش از گریز شکست با
خود گفت که اکنون صلاح آن است که گوش و سر انداخته دم جنبان پیش شیر روم اغلب که بر بیکسی من رحم کند تدبیر آن است که
من گویم و بحضرت پادشاه رسانید گفتند آن چیست گفتم که فوج و پیشخیمه بیرون زنند و تا سرهند همه هیچ خانه است و بپادشاه بنویسند
که عزم ما بدولت بولایت ایران بود تا بتدارک و تلافی خرابی شاهجهان آباد بر داریم اگر از اراده بسمع ما رسید که قصد اینطرف ها
دارد از نتیجه بهتر باشد بدولت و اقبال از سرهند عنقریب بلاهور میرسیم اگر رنج کشیدنها و الا تلافی در کابل و قندهار خواهد شد
البته که ازین جرات پادشاه هراسی در دل نادرشاه خواهد آمد غالب که در عزیمت این سمت در تردد افتند و در گذر داتا بادشاه
تا حسن ابدال برود و چندی بانتظار آنجا بسر برد که پادشاهان چنین کرده اند مصرع زگرگان بگرگے توانیم رست ¤ همه با
تبسم کردند و آفرین گفتند ¤ بهرایچ ¤ شهریست قدیم بر ساحل دریاے سرو طرف شمال از ابنیه راجه بهرایچ و درین شهر از
کهستان که سمت شمال واقع است مردم کوهی از طلا و مس و شرب و عسل و موم و چوک که از آب لیمو و ترنج بدست سانیده
مے سازند و او بغایت ترش میباشد و دیگر زر نبات که گور نامند و زرد چوب و زنجبیل خشک و تر و انار دانه و انگور و کهربا
و مشک و دانه و فلفل دراز و نمک و شبینه و زیورشته و جانوران شکاری چون باز و جره و شاهین و امثال آن دیگر اشیا
بسیار می آرند و از ایران در آنجا می فروشند و مزار سپه سالار مسعود غازی که از خویشان سلطان مسعود ابن محمود غازی
غزنوی که بروایت مولف صبح صادق در پانصد و پنجاه و هفت هجری در معرکه کفار شهادت یافته در آن شهر است و صاحب مرات الاسرار
مے نویسد که سالار مسعود غازی ابن سپه سالار ساهو ابن عطاء الله علوی که سلسلهٔ نسبش بمحمد حنیف ابن علی مے پیوندد
و مادر سالار مسعود غازی ستر معلے نام داشته و او خواهر سلطان محمود غازی غزنوی بود و سالار ساهو او را در حباله نکاح داشت
و سالار مسعود در سنه چهارصد و پنج هجری بست و یکم شعبان روز یکشنبه وقت طلوع آفتاب در اجمیر از دنیا متولد شد و غزا
بسیار کرد و چهاردهم رجب در سنه چهارصد و بیست و چهار هجری بزخم تیر کفار در بهرایچ شهید شد چنانچه ازین بیت تولد و
وفات او مستفاد میشود بیت در چهارصد و پنج در آمد بوجود ¤ در چهارصد و بیست و چهار رحلت کرد مسعود ¤ در بهرایچ مدفون
گردید و در تحویل آفتاب ببرج ثور که هنود آن را بیساکه مے گویند خلقے کثیر از نزدیک و دور با علمهاے مختلف
اللون بزیارتش مے آیند و نذر میگذرانند و مراجعت مے کنند ¤ نیگهاره ¤ نیگهاره و سرک نیز گویند بر ساحل گومتی
قلعه نامور دارد و نزدیک آن حوضی است موسوم بسرجپا و آبش به چنان غلیان کند و بگردد که آدمی در آن فرو شدن نتواند

[illegible] بیرون افتند بقول هنودان وقتی از گردش روزگار و انقلاب ادوار کتبهای علوم هندی هنود [illegible]
[illegible] برهمنان اهل [illegible] بران حوض اجماع کرده بنشستند و علوم رفته را بحدت طبایع از سر نو بمنصه ظهور آوردند متصل آن
[illegible] برهای گومتی بپیوندد و یک گز عرض و چهار انگشت ژرف دارد و هرچه از برنج و مثل آن در روی اندازند
[illegible] و چون برهمنان بید خوان پرستش کنند ناگاه از ریگ پیکر مهادیو پدید آمد و مردم مشاهده آن کنند و زود ناپدید
[illegible] آتش آید [illegible] بخودی خود شعله آتش از آنجا بر می آید سرکار خیرآباد و بسهرت
[illegible] بالوان گوناگون معروف و پسندیده بود راقم حروف در خدمت عارف بالله حاجی
[illegible] آبادی [illegible] بود رسید از رود او ملا فانش هندی در نسخه لوح محفوظ که تالیف راقم حروف است
[illegible] گوپاموی [illegible] با نام متصل [illegible] آنجا الصفت تواضع و مهمانداری معروف اند نواب سید صدر جهان ساکن
پهانی در عهد سلطنت شاهجهان بادشاه [illegible] گذرانند و برسالت پیش بادشاه توران رفته وطن خود و نواح آن مثل
[illegible] قاضی گوپاموی [illegible] کمال داشت هرگاه سیرکنان متصل گوپاموی رسید بخانه قاضی
[illegible] آمد [illegible] ایشان را بطعام های متنوعه مهمانی میکرد چندانکه پسند بود سید صدر جهان بفکر دراز
[illegible] قاضی [illegible] با ایشان سیر هم گاهی نشده که مائده عام نکشیده باشد بنا بر امتحان روزی بعد
[illegible] طعام [illegible] قاضی گفت که خوان در ایوان کشیده اند چیزی تناول باید
[illegible] گوناگون از لطیف و کثیف مشاهده کرد چندانکه همراهیانش از درون و بیرون بهره یافتند
[illegible] قاضی [illegible] است ما امروز بنا بر امتحان بی وقت آمده بودیم قاضی گفت ما را ضابطه است
[illegible] مسافر و ابن السبیل که غربت آنجا داشته باشد بغریب خانه بیارند تا دو پاس روز
[illegible] طعام [illegible] هرگاه که شما متصل گوپاموی لشکرگاه میسازید جاسوسان تعیین کنم
[illegible] آنزمان چیزی نخوریم امروز وقت طعام گذشت و شما نخوردید بعد ساعتی
[illegible] ضیافت شما است امروز هم آسان گذشت و اینکه طعام متنوعه حتی که
[illegible] آن است که خانه من دریچه بعقب دارد که از آن راه بخانه یک برادر توان
رفت و همچنین خانه [illegible] دریچه دارد که از آن بخانه دیگر آن توان رفت و بدستور همه خانه های خویش و
[illegible] دریچه های دارند که مردان و زنان بهر خانه بی تکلف آمد و رفت میدارند و برادران ما را قاعده
است تا که من نخوریم هیچکس از زن و مرد سوای طفلان صغیر کسی دست بطعام نبرد پس هرگاه که شما مهربانی بغریب خانه
کنند طعامها از خانه برادران و متعلقان هرکس که درین شهر است گونه گونه هرچه ایشان را میسر آمده و پخته اند
بر دست کنیزکان و غلامان از دریچه ها بخانه من میرسانند و آن بنظر مبارک شما میدرآید و چون طعام فرستاده
شد دیگر بار بسرعت در پختن مشغول میشوند و گرم گرم میفرستند تا که پسند بود نواب گفت این عظمت و کلانی
از اتفاق برادریست که بوقوع می آید القصه ضیافت و مهمانی گوپاموی مشهور و معروف است که یک شاهزاده بیتانی [illegible]

حقیقت احوال گوپاموی [illegible]

بیان سرکار خیرآباد

حال گوپاموی و صدر جهان

حقیقت حال مهمانی [illegible] ضیافت طعام صدر جهان بخانه قاضی

مهمات محکمه کنند راقم را با شیوخ و قضات آنجا روابط و نسبت زیاده برین نوشتن نمایش خود و تطویل کلام است و اند در گوپامؤ دو قبیله
کلان از شیوخ اند یکی شیوخ قضات که بقضیاره معروف اند و دیگر شیوخ قنوجیه که از قنوج آمده مسکن گزیده اند و در میان این
هر دو قبیله خویشیت دارند و انوار الدین خان گوپاموی که شمه از احوالش در آثار کاتبه گذشت از قبیله شیوخ قنوج است
و او از منکوحه قبیله مغلانی چهار پسر داشت محمد محفوظ خان و بدر الاسلام خان ابنای نورالدین خان و بدر الاسلام خان
اکثر با نائب فوجداری فیروز آباد و شکوه آباد و اتاوه وغیره قیام داشته و پسر اوست صدر اسلام خان ابن بدر الاسلام خان
که مفلوج شده درگذشت و پسر اوست فخر الاسلام خان ابن صدر الاسلام که اکنون در قید حیات است و پسر دوم
محمد محفوظ خان در آرکات با محمد علی خان ابن انوار الدین خان بسر برده آخر از جدا شده بحیدر نایک والی میسور پیوست
و دیگر پسران انوار الدین خان از منکوحه مغلانی عبد الوهاب خان و محمد علی خان ابنای انوار الدین خان اند و محمد علی خان امیری
با مروت و قبیله پرور است براقم رسید که آرزوی آن داشت که کسی از ابنای شیخ اله یار و روح الدین خان بلگرامی اگر بحضور من رسد
چه خوش باشد حقیر را چند بار بخواهش خاطر بان کوشید اما آن شوق بانصرام نکشید بیت هر که نان از عمل خویش خورد منت حاتم طائی
نبرد الحمد لله علی کل حال بالجمله محمد علیخان بعد قتل پدرش بنظامت ارکات رسید و بالآخر از پسران آصف جاه انحراف
ورزید با انگریزان درساخت و تا اکنون بر مسند ایالت آرکات متمکن است و شمه از احوالش در اقلیم دوم در ضمن آرکات مرقوم است

لکهنؤ شهری است بر ساحل دریای گومتی و دریا بطرف شمال شهر گذرد و آب و هوایش دارد و قند و انوله شیرینی و کمان آنجا
معروف بوده اما اکنون کمان بان خوبی ساخته نشود در آخر سلطنت محمد اکبر بادشاه قاضی محمود از اسلاف راقم حروف دیوان
لکهنؤ بوده اکبری دروازه و سرای اکبری متصل نخاس بنام اکبر بادشاه و پل که اکنون قصابان بران می‌نشینند تعمیر کرده اوست
اما الحال دیگری تعمیر دروازه اکبری کرده و پل کهنه هنوز موجود است وزیر الممالک آصف الدوله میرزا امانی ابن شجاع الدوله در گرد
و نواح هیچ محله وغیره عمارات کهنه بر انداخته کاخهای وسیع و باغهای بدیع بغایت شگفت در کمال وسعت و زیبائی احداث
فرموده مشهور است که هر کس خانه در دنیای ساز و آن عالی حوصله و بنا در خانه ساخت بنای امام باره و مسجد بر ساحل
دریا متصل مسجد عالمگیر چنان نهاده که هیچ ملک را از املاک هفت اقلیم بانی آن در رفعت و متانت و وسعت
نسبت نیست راقم حروف در هنگام نوکری ابو المنصور خان همراه راجه نول رای نائب صوبه اوده در لکهنؤ
بسیار مانده و با بزرگان آن وقت مثل مولوی نظام الدین که در علم و فضل ثانی نداشت و شاه عبد الغنی
وغیره ملاقات داشته هفت گروه از لکهنؤ سمت مغرب راجه نول رای شهری مشتمل بر عمارات دلکشا و باغ فرح
افزا و حصار بند خشتی تعمیر نموده و چند جریب بیرون اطراف حصار گذاشته خندق بعرض چند ذرع حفر کرده و محاذی
هر چهار دروازه از چوب و گل پل بسته که معبر مردم وغیره بر آن باشد و آن شهر را نول گنج موسوم گردانیده و
هر دو طرف آن شهر در راه گذار تا یک گروه دو رویه درختان برنشانده و صراطی استوار از خشت و گچ و سنگ
بر نهر سئی زیر قصبه موهان که یک گروهی غربی نول گنج است بنا کرده و خواهست که نجبا و شرفا اطراف را
باحسانات و خلق راضی کرده در آنجا آباد سازد چنانچه بعضی نموده و راقم حروف حویلی از خشت و گچ در غایت

بیان شیوخ و قضات

بیان شهر لکهنؤ

بیان آصف الدوله ابن شجاع الدوله

بیان مولوی نظام الدین و عبد الغنی

بیان آبادی نول گنج و ابنیه

وسعت که خانه باغ و چاه پخته داشته اندرون شهرپناه پخته متصل دروازه جنوب از حویلی و گڈهی راجه بطرف
مشرق و کتهره خام بیرون حصار بر پشت حویلی معه چهاونی مردم برادری تعمیر ساخت و اندک عرصه آبادی از شهر پناه
پخته تجاوز کرده بطرف مغرب متصل سوهان و از سمت مشرق با قریب خوشحال گنج که دو کروه از نول گنج بنام پسر خود
خوشحال رای با عمارات پر زیب و باغهای دلفریب تعمیر کرده بود رسید بحکم آنکه آنچه زود برآید دیر نپاید چون راجه نولرای
در جنگ احمد خان بنگش فرخ آبادی کشته شد زمینداران آن نواح آن شهر را غارت کردند و بعد از آنکه قلیلی از اهل حرفه در آن
آباد شدند شجاع الدوله بنا بر عداوتی که با راجه نول رای داشت چه او غیر از ابو المنصور خان کسی را بخاطر نمی آورد
حصار بند نول گنج خراب ساخته مابین نول گنج و لکهنو آبادی بنا نهاده بوزیر گنج موسوم گردانید و ساکنان نول گنج را
آنجا آباد ساخت و مصالح حصار نول گنج را نقل کرده در تعمیر وزیر گنج صرف کرد و بعد فوت پدرش آصف الدوله میرزا امانی
نظر بر حقوق راجه کرده وزیر گنج را ویران ساخته نول گنج را عمارت نمود و بند خشتی باستواریکه بود بحوالی آن کشید و آن باهتمام
راجه جهاؤلعل بانصرام رسید اکنون آبادی آن از اهل حرفه بیوپاریان در ترقیست و از عمارات راقم غیر از چاه پخته
در آنجا هیچ باقی نیست **بلگرام** در زمان پیشین سری نگر نام داشته مولف خلاصة التاریخ و دیگران می نویسند که بلگرام
قصبه ایست خوش آب و هوا و در آنجا چاهیست هر که چهار روز آب آن بیاشامد حسن منظری و خوش المعانی افزاید طرفه
آنکه بخلاف آن در عوام مشهور است و آن چاهیست که مغلی در زمانه پیشین ندانم که کدام وقت در حکومت فوجداری خویش
آن چاه حفر کرد و آن چاه سهجن نام دارد و ظاهرا او علت ابنه داشت و یا مغلم بوده اکنون آینده و رونده بطریق مزاح
از آبکشان و غیره خصوصا از زنان می پرسند که چاه سهجن کجاست او پرسنده را دشنامهای بغلظه میدهد و سایل می خندد
بالجمله قصبه بلگرام از قنوج بسمت شمال مایل بمشرق بمفاصله پنج کروه واقع است و دریای گنگ بمسافت دو و نیم کروه و در
وسط آن هر دو شهر گذرد و آن وطن مالوفه راقم حروف است و تولد حقیر در ایام صوبه داری کابل که در عهد و سلطنت محمد شاه
بمبارز الملک سربلند خان تولی بوده در هشتم محرم سنه یکهزار و یکصد و سی و سه هجری در پیشاور روی داده غلام نبی تاریخ است
و نسب مادری حقیر بخواجه عبد الله احرار قدس سره می پیوندد و در بهره نجابت نشو و نما یافته چون جد جعفر در آن قصبه اقامت
گزیده بنابران سطری چند مشتمل بر احوال اجداد و اسلاف خویش و برخی اخبار از مردم مشاهیر آنجا که در زمانه راقم بوده اند
فیض ترتیب و حسن آداب از ایشان یافته بر صفحه روزگار بنا بر یادگار بترقیم می آرد پوشیده نماند که چون جد راقم عبد الرحمن
عثمانی از دار النبوت مدینه منوره در فارس آمد و بکازرون اقامت گزید و بعد از و پسرش خالد بن داؤد و بعد از و عاصم بن
خالد بجای او نشست هنگامیکه در سن چهار صد و نه هجری سلطان محمود غازی غزنوی عزیمت هندوستان نمود و تا قنوج
بلکهنو و قلاع آنجا مفتوح ساخت محمد یوسف بن عاصم بن خالد بن داؤد عثمانی جد راقم را که در خدمت سلطان بسر می برد
حکومت و ریاست قضای سری نگر که بعد از وی بگاه موسوم به بلگرام شده تفویض فرموده رخصت نمود محمد یوسف مستظهر بفوج سلطانی
گشته بسری نگر بلگرام آمده لوای اسلام و حکومت قضا و عقد احکام شریعت غرا برافراشت و بر سجلات و کواغذ طغرای خود الحکم قصبه
سری نگر می نوشت تا آنکه در گذشت راقم حروف در سنه یکهزار و دو صد هجری بر بیعنامه زمین که بخانه سید محب الله دهیه برآمده بر آن طغرا

ف بیان بربادی نول گنج و آبادی وزیر گنج

ف بیان قصبه بلگرام

ف بیان مولد و ولادت راقم و تاریخ و انام

بدستخط قاضی محمد یوسف چنان نوشته دهد کتبه محمد یوسف بن عاصم بن خالد بن داود حاکم سری نگر و تحریر بیعنامهٔ مذکور تاریخ چهارم
شهر جمادی الاول سنه چهار صد و بست یک هجری بوده و تاریخ صبح صادق سال وفات سلطان محمود غازی غزنوی شب پنجشنبه
بست و سیوم ربیع الآخر سنه چهار صد و بست بقول مؤلف مرات الاسرار چهار صد و بست و یک هجری مرقوم است پس تحریر بیعنامه
در همانسال وفات سلطان و مابعد یکسال از فوت سلطان محمود مرقوم شده باشد و میر غلام علی آزاد بن محمد نوح بهنه ساکن محله
میدان پوره بلگرام در مآثر الکرام و غیره تالیفات خویش مینویسد که مملکت هندوستان محمد قاسم ثقفی در خلافت ولید بن عبد الملک
مروانی از سند تا قنوج مفتوح ساخته و بروایت مولف صبح صادق فتح مملکت سند بر دست او شده چنانچه در سیوستان و ملتان
رقمزده کلک بیان گشت و همه مورخان تاریخ و روضة الصفا مسطور است که از سلاطین اسلام محمود غزنوی در سنه چهار صد و نه هجری
قنوج را کشود و معلوم نیست که میر غلام علی آزاد از کدام تاریخ فتح قنوج بر دست محمد قاسم ثقفی نوشته و ایضاً همدران کتاب می نویسد
که در سنه ششصد و چهارده هجری در عهد سلطنت شمس الدین التمش سید محمد صغرا که جد سادات واسطی ساکنان محله سید واره است
و سلسله نسب خود را باو رسانیده می فرماید که رواج اسلام در بلگرام او داده اگر مینوشت که در بلگرام اسلام که مندرس شده
بود او تازه گردانید پسندیده بود هر گونه به تحقیقات او محال تعجب است و دیگر مینویسد که حکومت قضا از قبیله شیوخ فرسوریان بعشیرهٔ
عثمانی رسیده درین سخن معذور است چه آن وقت اسناد و گواه نمیشین مردم شهر بلگرام که سجل و طغرا بدستخط قضات عثمانیه اند بنظرش
نرسیده بالجمله بعد فوت قاضی محمد یوسف اولادش بطناً بعد بطن بامور قضات بلگرام قیام نمودند چنانچه غلام حسن داماد قاضی محمد حسان
باز وقت قاضی محمد یوسف تا اکنون بقید اسامی از روی اسناد مرقوم بطغرای قضات احفاد قاضی محمد یوسف را بنام تعه بندی از احوال
آنها بدقت تمام تحقیق کرده رقم نموده از آن مبرهن است بالجمله با آنکه امر قضا از ابنای محمد یوسف بطناً بعد بطن به بندگی عبد الکریم رسید
و او سه پسر داشت قاضی کمال و عبد الحی دانشمند و محمد باز بدر بزودی و آن عبد الحی را خرقه خلافت داده بر مسند ارشاد نشاندند عبد الحی و
بعد از و اولادش چندی بر مسند ارشاد در پرداختند و لب تشنگان بادیهٔ شوق را سیراب میگردانیدند و پسر دوم محمد باز بدر الامر بدرس
علم ظاهری فرمود تا طالبان را از آن علوم بهره مند سازد و امر قضا بعد فوت قاضی عبد الکریم بموجب وصیت به پسرش قاضی
کمال رسید و بعد چندی الهداد صدیقی فرشوری از حضور محمد اکبر بادشاه بتغییری قاضی کمال بر مسند قضا نشست قاضی محمود ابن قاضی
کمال بحضور محمد اکبر بادشاه شتافت و بتقریبی روشناس گشت و بعد چند سال قاضی الهداد را تغییر کرده سند قضا از درگاه شاهی بنام قاضی کمال
حاصل کرده فرستاد و قاضی کمال باز بر مسند قضا نشست مدتی معروف قضا یا بوده تا آنکه در گذشت و قاضی کمال از دختر قاضی
معروف قدوائی از احفاد مخدوم ابی جمشید راجگیری سه پسر داشت قاضی بهکهاری و قاضی محمود و قاضی بده و احوال ایشان
مرقوم شود و قاضی موصوف بعد فوت منکوحه اول دختر بزرگ شیخ عبد الرحیم ابن مخدوم مصباح العاشقین صاحب ولایت قصبه بلانوه
را در نکاح آورده و ازو قاضی عبد الصمد و قاضی سعدن ابن قاضی کمال بوجود آمدند قاضی سعدن لاولد رفت قاضی رجبا
ابن قاضی عبد الصمد جد القبیله اهل الله و رحم الله و امیر الله ابنای محمد افضل و غلام علی و غلام احی و کرم الله و عظمت الله ابنای
غلام صفی برادر خرد محمد افضل است و قاضی سها ابن جد القبیله محمد حیات و دوست محمد ابنای عبد الواحد و نور الله ابن
علیم الله و محمد عارف و برادرش ولی الله است و قاضی حسین ابن قاضی عبد الصمد که در عالم سپاهگری طفلی در تاشته

بدست آورد و عبد الواحد نام گذاشت و به پسر خواندگی گرفت و عبد الواحد سه پسر داشت از دو پسر عقب باند سوم عبد المجید ابن عبد الواحد را دو پسر بودند یکی عبد الکریم محمد نواز دوم محمد سرفراز از ابنای عبد الکریم اندا محمد نواز عقب نماند محمد سرفراز ابن عبد الکریم را یک پسر و دو دختر بوجود آمدند دختر کلانش در نکاح حاجی رحم علی ابن صدر مینا و دختر دیگر در نکاح محمد علی برادر زاده حاجی مذکور است دوم عبد الرحیم ابن عبد الواحد را یک پسر از منکوحه ثانیش اسد الله عرف اسارو واز سوم خیر الله که لاولد رفت وضیا والله که بدکن رفت و کتخدا شد و بوطن گزید اما قاضی بهکهاری ابن قاضی کمال واو از همه در سن بزرگ بود جد القبیله قاضی محمد احسان و قاضی بهوری است دوسرای قاضی بهوری در بلگرام ساکن اولادش است دوم قاضی محمود سوم قاضی بذه و بعد فوت قاضی کمال پسر خوردش بذه بر مسند قضا متمکن گشت و پس از چندی باستصواب قاضی محمود قضا را حواله برادر کلان خود قاضی بهکهاری نمود و این روایت از کتاب غلام حسن است و اصح آنست که قاضی بذه ترک قضا نگفته تمام عمر بآن پرداخته و بعد فوت قاضی بذه پسرش قاضی محمد لبشرکت قاضی بهکهاری بامر قضا پرداخت و این سخن از روی کاغذی ست که محمد یوسف عرف بذه پسر کلان قاضی محمد احسان آن کاغذ را از خانه راقم وقت تسلط خویش برده و تفصیل این اجمال آنکه چون راقم حروف بمشرق زمین بوده والده راقم او را پسر خوانده کرده در حویلی جا داد و کارهای دیهات وغیره محمد یوسف عرف بذه متعلق گشت در آن هنگام آن کاغذ از اسناد برآورده گرفت بالجمله قاضی بهکهاری امور قضا را باستقلال و امانت تمام سرانجام میداد و بعد از و اولادش بر آن مستقل گشتند تا آنکه نوبت قضا بقاضی محمد احسان رسید او احکام قضا را بشوکت و شجاعت جاری فرمود و در زمان او چند کس آن اوراتغیر کرده اسناد حکام عصر حاصل کرده حوصله قضا نموده قاضی محمد احسان آماده جنگ شد و هیچکس را دخل نداد القصه قاضی مذکور براقم حروف شفقت تمام میداشته از انجمله است وقتیکه راقم بنوکری میگذرانید حسب طلب کار از ناظمان وقت بلشکر می آمد و بغیر بیجانه استقامت می فرمود اغره و برادران تکلیف استقامت دیره های خود می نمودند او جواب داده که این خانه رس شما با شمول خانه همه هاست هر چند که خطی خوش نداشت اما از غایت شوق صحیح بخاری را تمام کتابت کرده و آن بزرگ از مدتی خلف ارشد خود احمد الله عرف محمد عثمان را ولیعهد گردانیده ریاست قضا را بقبضه اقتدار او نهاده خانه نشین گشته سنش از هشتاد تجاوز کرده و حواس خمسه ظاهری و باطنی تا وقت رحلت صحیح و درست داده یکروز بعمارت ظاهری نقصان پدید آورده بود قاضی احمد الله عرف محمد عثمان ابن قاضی محمد احسان اکنون که تاریخ بست و ششم محرم سنه یکهزار و یکصد و نود و شش هجریست بمسند قضا متمکن است و او بحلیه علم آراسته است خصوص در فقه و مسایل شرعیه و حدیث در بلگرام دوم ندارد و مردی سلیم الطبع است قاضی محمد یوسف عرف بذه پسر بزرگ قاضی محمد احسان هم سن فقیر بی تکلف و سپاهی وضع است بالجمله مروت و همت بهم می دارد محمد صدیق ابن محمد احسان از علوم بهره میدارد و علم طب را نیک حاصل کرده بنابر حوایجات اتفاق عمل در حضور عامل بافتاده با وجود این عمل دستی رسا دارد و بغایت راست باز و راست گو بیطمع است بنظر عوام شوریده در دماغ میدارد و حافظ کلام الله است و بالحان خوش می خواند و در شعر سخنور تخلص میکند و بغایت شسته و برجسته و نیکو می گوید و صاحب دیوان است غلام حسن همشیره زاده و داماد قاضی محمد احسان از عشیره فرشوری ست تخلص بیرنگ حقیر است و همراهی حقیر در نوکری گذرانیده مردیست بزیور دانش و بینش آراسته و در شعر مبین تخلص میکند و او کتابی مشتمل بر احوال قاضی محمد یوسف جد القبیله شیوخ عثمانیه بلگرام و اسلاف و اعقاد او را از عهد عثمان ابن عفان رضی الله عنه تا زمان خویش بتحقیقات تمام معه

نقول فرامین سلاطین در تفویض سیاست قضا و طغرا و نقوش مهر هر یک از تفصات تالیف موده و احوال هر یک را از حسب و نسب دخل ناکرده درج نموده و متنقل دیگران طبع آزمائی و بلند حوصلگی نکرده و بر خود نخنبیده و از غایت حزم از بیان واقع کمتر نوشته غالم آسی از اخفاو قاضی بهکهاری در احمد آباد گجرات همراه والد راقم بلازمم مبارز الملک بوده آز آنجا بحجاز شتافت و مناسک حج بجا آورده و باز آمده در اله آباد همراه حقیر نوکر شاه نواز خان ابن مبارز الملک مانده مردے متقی و پرهیزگار بوده قاضی محمود پسر دوم قاضی کمال است و او بدرگاه محمد اکبر بادشاه رفت و سند قضا بغیری شیخ الله داد صدیقی قرشوری بنام پدر خویش فرستاد چنانچه گذشت و در آخر عهد سلطنت محمد اکبر بادشاه بخدمت کرور گری صوبه اوده بدیوانی سرکار لکهنو فوجداری پرگنه بلگرام رسید و در عهد سلطنت جهانگیر نهایت متغیر گشت و در آخر عهد او بدیوانی لاهور رسید و در عهد سلطنت شاهجهان بکو الیار در گذشت سرای اکبری در دروازه متصل نخاس بنام اکبر بادشاه و پل قصاب بر نالهٔ که در شهر لکهنو میرود از ابنیهٔ اوست آنا اکبری بدروازه و پل که بنا بر تنگی از هم ریخته و شکسته بود اکنون دیگرے تعمیر نموده و باغ و حویلی پخته بر زمین زرخرید در لاهور از تعمیرات او نیز هست علی اکبر نبیرهٔ پسرش وقتے همراه لشکر ابو المنصور خان هنگام منهزم شدن احمد شاه ابدالی بلاهور رفت و بر کسانیکه بر حویلی و باغ متصرف بوده دعوی کرد آنها کاغذ مهری قاضی محمود و بدستخط او که با تمنا ترکه در عمله بخشیده بود برآورده و بدستش داده علی اکبر بدید و بگریست و بوسید و بر سر و چشم نهاد و گفت که من از کاغذ مطلع بودم اما غرض من آن بود که ندانم آن کاغذ پیش شما هست یا نه و بدر خواست ایشان مهر و دستخط بر آن کرده داد و با تقرار این نقل مے فرمود بالجمله قلع و مسجد جامع خشتی بالاے حصار و عیدگاه بیرون شهر سمت شمال در بلگرام و با هتمام برادرش قاضی بده از بناهاے اوست قلعه مذکور بنا بر مرمت حاکمان فی الجمله تا هنوز حاکم نشین است و از جامع مسجد غیر از دیوار غربی آثار باقی نمانده و عیدگاه را در سنه هزار و یکصد و نود و یک هجری انگریزان از پا در آورده خشتهاے آن را در عمارت کنتو که مابین بلگرام و ملانوه طرح انداخته بوده صرف کردند و آن نیز بعد یک سال منهزم و منعدم گشت و اکنون از عیدگاه غیر از یک در و منبر باقی نمانده بالجمله قاضی محمود جد القبیله محمودیان گشت و از اولادش که بعرصه آمدند حقیر آنها را ندیده از آن گذشته و کسانیکه در وقت حقیر روزگار بسر گذرانیدند و فیض تربیت از ایشان یافته بقلم مے آرد علی اکبر نبیره احمد علی ابن قاضی محمود است حافظ کلام الله و قرات بنهایت درست باد اسے مخارج حروف مے خواند و خط ثلث نیک مے نوشت چنانچه مصحفے مذهب و مجلد ساخت و او فراخ حوصله و صاحب سلوک و صلح کل بوده در هنگام صوبه داری کابل که بمبارز الملک سربلند خان بوده نیابت روح الامین خان بحکومت مال پور و راهون وغیره محال پنجاب مے پرداخته آتمارام ساکن آنجا که بعد از آن بیاوری طالع بدیوانی برهان الملک سید سعادت خان ناظم صوبه اوده رسید و اولادش هرنراین و رام نراین و پرتاب نراین و دیگران در سرکار او چون اولاد کودرزکه در عهد کیخسرو و تحت سلطنتش بوده در وغا ترکشتند هرنراین در راهون با علی اکبر اتحادے داشت و بصیغهٔ مالگذاری سر انجام زر باقی بر ود شوار گردید روح الامین خان باو نوشت که هرنراین را معه متعلقان گرفته بحضور بفرستد علی اکبر از او پوشیده داشت و شب خفیه بدیه او تنها رفت و او را گریزانید روز دیگر سوار شده بدیه شتافت و دیه گریخته بود بخان عرضی کرد که او گریخته رفت از آنجا که دانایان گفته اند هر که در حالت توانائی نکوئی کند در وقت بینوائی زحمت نه بیند از اتفاقات علی اکبر از صدمه انقلاب نه مانند

ف: بیان نسب و عمر مؤلف نامه

نو روفت عمده گی سرِ نرائن بعد از ده پیش او رفت هر نرائن او را النیابت معزز داشت تا علی اکبر بحسن سعی خویش در یک سال تا آنکه
ابو المنصور خان مخالف روح الامین خان بوده پروانه سید سعادت خان در باب طلب روح الامین خان بمعرفت او و شیخ نماز پوری
حاصل کرد و خان موصوف بر طبق آن ملازم سعادت خان شد روزی به احقر نقل کرد که در محال متعلقه ما در فصل انبه ارباب
کچهری گفتند که ضابطه اینجا است که حاکم وقت انبه های باغات اهالی شهر را قرق میکند کسانیکه باغ داشتند طلب کردم و باغات
بایشان واگذاشتم و معاف کردم چون انبه ها برادر خویش پخته شد هر روز از خانه های هر یک انقدر می آمد که عمله کچهری را صرف آن
دشوار گشت گفتم انبه خوردن به بدنامی بهتر یا به نیکنامی دیگر گفت در ضلع پنجاب زمیندار نیز بود که من او را بسبب ما در می خواندم بعوض مبلغ
پانصد روپیه بابت باقی ذمه خود بنابر ناداری در قید بود با او گفتم که اقساط آخر شد و تمام بر گشته بیباق گردید مبلغ سرکار از تو نرسید
گفت که اکنون مارا بگذارید تا بتدبیر سر انجام دهم ضامن طلبیدم گفت ندارم مگر پسری جوان دارم عوض من در زندان باشد
قبول کردم و پسر او را بجایش در زندان داشتم چون ده روز بگذشت پیاده بنابر تقاضای مبلغ پیش او فرستادم زن پسرش
خفیه بمن پیغام داد که مارا پسر فلان کس در راه می شود که نکاح کرده و او در قید شماست و من بمفارقت او میگذرانم از شنیدن
این سخن دردی بدلم رسید روز دیگر زندانی را طلبیدم و زنجیر از پایش گرفتم و رها کردم عمله کچهری فریاد کردند که زر بدست نخواهد آمد گفتم
اندیشه نیست من از پیش خود در سرکار خواهم داد پسرک بخانه رفت پدرش پرسید که چگونه آمدی گفت ندانم اما حاکم زنجیر از پای من
برداشت و رها کرد و گفت که من زر از پدر تو خواهم گرفت همان وقت پدرش پیش من آمد و نشست و پای خود را پیش آورد و گفت
چون پسرم را رها کردید اکنون بند بر پای من نهید گفتم که من ترا نیز رها کردم برو و بخانه بیارام اگر بخاطر آید زر ما بده آن سر بسیار گفت
که بجای پسر باشد قبول نکردم روز سوم آن زن از خانه پدر خود پانصد روپیه نقد سر انجام کرده و چیزی شیرینی بطریق هدیه بدست
شوهر خویش پیش من فرستاد و عذر خواست وقتی راقم حروف او را در معامله دنیوی این و منفعت کرد و از طرفین محلکه گرفته حکم نمود
چون خسارت کلی حقیر کرده بود سر باز زدم و از راه جوانی حرفی چند بی ادبانه با او نوشتم جواب بر پشت خط این بیت نوشت فرد
تبر زانم که خواهی گفت آنی + که دانم عیب من چون من ندانی + بهوش آمدم و دانستم که بر مزاج مبارک گرد ملال نشسته روزی
بخانه او رفتم و گفتم هر چند نقصان مارا روا داشتند اما عفو تقصیر اینکه در خطر رفته التماس میدارم التفات نکرد و گفت که ریاست عبارت
از غمخواری و بردباری است و زیاده برین نیست که فیصله مارا قبول نکردید تامل کردم و دستار از سر خود گرفته بپایش افتادم
و گفتم اگر معاف نشود سر بر ندارم بگریست و سرم در کنار گرفت و عفو کرد و بوسه چند بر پیشانی داد هر چه او فیصله کرده بود
بپذیرفتم اکثر احوال آنجناب را اسعه فرزند انش غلام حسن در تالیف خود مرقوم ساخته و این مختصر متحمل آن نباشد او دو پسر
داشت هر دو حافظ کلام الله بوده همراه راجه نولرای کشته شدند مرتضی حسین المخاطب باله یار ابن الله یار نام راقم حروف است
چون در کمال پراگندگی خاطر همت بر تالیف این نسخه گماشته بمقتضای حال احوال خود را تقریباً در بعضی از بلدان و امصار
مرقوم ساخت و چون از ان کیفیتی حاصل نبود بتکرار نپرداخت التماس از صاحب طبعان آنکه بر بی ترتیبی این نسخه نظر نکنند
و ساتر عیوب باشند فرد در باغ عقل تخم بترتیب کاشتند + صحرای عشق بین که چه بستانه رسته است + محمد
سبحان پسر و یک دختر راقم حروف از دختر سید عظمت الله پیچ بهیه و آن دختر در نکاح بشارت الله فرنوری بود در گذشت

ف: رها کردن ذمه دار باقی سرکار را

ف: عذر آوردن [illegible]

ف: [illegible]

و دیگر محمد یحیی و لطفران که نامش از تاریخ تولد اوست و ایضاً غازی الدین محمد که ان نیز بحساب جمل خیر از تاریخ تولد او میدهد و لفظ کام بخش یعنی
غازی الدین محمد کام بخش ایراد کرده صاحب راقم حروف کپتان جوناتهان اسکات است که خطاب کام بخشی بخشیده یعنی غازی الدین محمد کام بخش
و دیگر موجب شاهده رو با شیخ جلال الدین علی جنونه اضافه یکعدد و شیخ جلال الدین جنونه بی کم و کاست تاریخ تولد جلال الدین است و ریاض
الدین محمد که اسمش سر تاریخ تولد اوست و مولوی محمد علیم اسم محمد اظهر تاریخ او یافته و در قطعه آورده **ابیات** الله تعالی چو شیخ آله یار +
فرمود عنایت پسر نیک اختر + این مژده شنید هاتف غیب و بگفت + نام وی و تاریخ محمد اظهر + این چهار پسر و یک دختر این هر دو
و دیگران از بطن منکوحه صبیه افغان لودی تا سن یک هزار و یک صد و نود و هشت هجری بوجود آمدند و دختر موصوف در حبالهٔ نکاح شیخ
رعایت الله ابن شیخ علیم الله قدوائی ساکن موضع امرا وست و نسبتش بقاضی معروف از احفاد و خواهرزاده مخدوم اخی جمشید راجگیری
میرسد و رضی الدین محمد ابن محمد سبحان نبیره راقم اسمش نیز تاریخ تولد اوست **اکبرآباد** در سابق ایام آگره
نام دیهی بوده از توابع پرگنه بیانه سکندر لودی همت بافزونی آبادی آن برگماشته تختگاه ساخت و آن بشهر
بادل گده مشهور گشت و شیرشاه و پسرش سلیم شاه افغان سور نیز در زمان سلطنت خویش بآبادی آن کوشیدند بعد از ان
محمد اکبر بادشاه در عهد سلطنت خویش از احاق وسط ممالک هندوستان تصور نموده تختگاه ساخت و آن را اکبرآباد نام
نهاد و در سنه نهصد و هفتاد و دو هجری قلعه سنگین تعمیر نمود و آن در عرصه چهار سال اتمام یافت هفت کرور تنگه که
که بحساب سی و پنج لکه روپیه باشد در تعمیر آن قلعه خرج شد از صفات اکبرآباد یکی آنست که دریای جمن با چهار کروه
از میانه شهر بگذرد و بهر دو طرف ساحل جمن عمارات و باغات بازیب و زینت تعمیر یافته اما اکنون بحد کمال ویرانی
دارد و کار زرچوب و دیگر پارچه ها آنجا نیک میسازند و کلابتون و کناری و گلاب و عطر آن شهر بغایت پسندیده بود
از میوه ها خربزه آن شهر مشهور بجای بسیار شیرین و برگ تنبول بهتر بهم میرسد و هوای آنجا بسیار دلکشا و روح افزا و
موافق ابدانست و مزار اکثر اولیا در آنجا واقع است و مقبره محمد اکبر بادشاه و نبیره اش شاه جهان بادشاه متصل آن شهر در موضع
سکندره واقع است و در آن مقبره بست لکه روپیه صرف شده و در بست سال عمارت شده راقم حروف همراه مبارز الملک
سربلند خان در عمر ده سالگی بعهد محمد شاه آن شهر را دیده فی الواقع آبادی داشته و اکنون که بس شصت سالگی در عهد شاه عالم
ثانی در سن یک هزار و یک صد و نود و دو هجری در وقت نظامت امیر الامرا میرزا نجف خان بعد استیصال جاتان بتقریبی
آنجا رفته تماشا کرده قلعه جا بجا ریخته و عمارات آن شهر اکثر شکسته یافته از دروازه قلعه تا پهول هتی و کنارهٔ بازار آبادی و رونق
نیکو میداشت و بعد از ان درجه بدرجه کمتر اطراف و جوانب آن شهر همه خراب افتاده و بالفعل امیر الامرا نجف خان بحکومت آنجا
قیام میدارد و آن صوبه را از تصرف جاتان بسالهای دراز بیرون آورده بالجمله شرقی صوبه اکبرآباد گهاتم پور تا پلول عمله صوبه شاهجهان آباد
یکصد و هفتاد کروه و عرضش از قنوج تا چندیری مضاف صوبه مالوه صد کروه سرکارش الور و تجاره و باری و ایرج و کالپی و سانوان
و قنوج و کول و سیدن پور و گوالیار وغیره چهارده سرکار مشتمل بر دو صد و شصت و بست محال و نود و هشت کرور و شش ده لکه و شصت و هزار
و هفتصد دام داخل این صوبه است که دو کرور و پنجاه لک روپیه کیفری کم باشد و اندرین صوبه دو دریای نامور اند یکی جمن و دوم چنبل و
سر چشمه چنبل از مقام حاصل پور تابع مالوه بر آمده در هشت کروهی از اکبرآباد از حد و دهد اور گذشته نزدیک اکبرپور تابع سرکار کالپی

بدریای چنبل میریزد **بیانه** در قدیم شهری بزرگ بوده و قلعه محکم داشته و اکنون جز نامی ندارد و حنا و نیل آنجا خوب میباشد و میوه انبه
قریب یک آثار پخته شهر میرسد **سیکری** از توابع بیانه بمسافت دوازده کروه از اکبرآباد بسمت جنوب واقع است آنجا اکبر بادشاه
باشاره زبدة الاولیا شیخ سلیم چشتی قلعه سنگین و عمارات دلنشین و مساجد و مدارس و خوانق تعمیر نموده و بفتحپور سیکری موسوم
گردانیده چه در اثنای تعمیر آن گجرات مفتوح شده بود آنرا فتحپور نام کرد و بوسط آن تالابیست بزرگ در عرض و طول دو کروه
وصفه والا و منار عالی و دایره گاه فیلان بادشاهی و عرصه چوگان بازی در غایت وسعت بر کنار آن تالاب واقع است و در نزدیکی
آن معدن سنگ سرخ است که بکار عمارات صرف می شود **چکله گوالیار** از توابع اکبرآباد است و چهار سرکار دارد و چون سرکار
نروار و کرولی و نرور وغیره اکنون را ناجیر سنگه لوک آندر بهادر راجه گوهد چند محال ازان سرکار در تصرف خود دارد و گوالیار شهری
مختصر است و شهرپناه سنگین میدارد و آنا الحال جابجا شکسته و از هم ریخته است و در گوالیار چند جا معدن آهن باشد و گل یاسمین آنجا در غایت
افزونی میباشد و تیل خوشبو ازان میسازند و بطریق تحایف بجاها میبرند و ساکنان آنجا در نغمه پردازی مشهور اند و قبر میان تانسین
که در زمان خود در نغمه پردازی و سرائیدگی معروف و معاصر محمد اکبر بادشاه بود قریب آن شهر متصل مقبره زبدة العارفین شیخ محمد غوث
گوالیاری است و عمارات مقبره شیخ دلکشا و بغایت مطبوع واقع است و اولاد شیخ اکنون در آنجا سجاده نشین اند و صاحب سجاده
آنجا شاه سلطان بخش نام دارد و بزیور حلم آراسته و پیراسته است راقم حروف را با او ملاقات است و قلعه گوالیار از ابنیه قدیمست
و آنرا راجه سورج پال باشاره گوپاچل درویش صاحب کمال تعمیر نموده چنانچه در گوالیارنامه مسطور است بر فراز کوهچه در غایت
متانت با عمارات رفیع و کاخهای منیع مثل بادل منڈل که از ابنیه راجه مان سنگه و گنوت محال و رنگ محل وغیره سردآبهای بدیع
واقع است و در آن قلعه افزونی آب از چاه و باولی و کولاب بسیار و برودت و رطوبت در آن قلعه بمرتبه ایست که ذخیره
حبوبات ماکوله زیاده از یکسال بحال نمی ماند و بیرون پیوست آن مکانیست معروف به اُوروائی و گویند که از ابنیه جهانگیر بادشاه
است و آنجا انست که بسمت مغرب قلعه اندک مائل بجنوب برروی زمین دیواری کشیده و طرفین آن از القلعه پیوسته و آن هیچ
دری ندارد و آمد و رفت از درون قلعه باشد و در گوالیارنامه مسطور است که سلطان شمس الدین التمش در ششصد و سی
هجری قلعه گوالیار قهراً قسراً گشود و چون آب در آن قلعه کمتر دید بفرمان سلطان مکان اوروائی تعمیر نمودند و بان قلعه ملحق ساختند
و در مکان مذکور سه چاه که آبش شیرین و خوشگوار واقع است و ایضاً بسمت شمال مایل بمشرق مکانی دیگر است معروف
بادل گڈه بر روی زمین که کوه و قلعه ملصق میشود و گویند که از محدثات محمد اورنگ زیب عالمگیر است و این القول ضعیف است
چه بادل گڈه از ابنیه قدیمست که دروازه ششم از طرف قلعه بر روی زمین باهتمام معتمد خان قلعه دار عالمگیری تعمیر یافت و ارتفاع
دیوارش کمتر از دیوار قلعه است و آب و هوای آن قلعه بنهایت سازگار ابدان است و آن قلعه در زمان پیشین تعمیر یافته
چه در گوالیارنامه می نویسد هنگامیکه سه صد و سی و دو سال از عهد سلطنت بکرماجیت گذشته بود راجه سورسین که از قبیله سورج پال
تعمیر کننده از قوم راجپوت کچهواهه در مدت سی و شش سال باشاره گوپا نام درویش جوگی با تمام رسانید و اولاد او تا عشر سالهای
دراز حکومت آن پرداختند تا آنکه در سنه ششصد و نه هجری شمس الدین التمش والی دهلی لشکر بگوالیار کشید و بعد از محاصره
یکسال مفتوح ساخت و تا مدت دراز بدست سلاطین اسلام ماند تا آنکه در عهد محمد شاه غازی از سلاطین تیموریه گورکانی از تصرف

بیرون رفت و تصرف دکهنیان آمد و آن تقریبی در ضمن احوال گوهد و اجداد راناجیر سنگه مرقوم گردد بالجمله چهل سال در تصرف
دکهنیان ماند در سنه یکهزار و یک صد و نود و چهار هجری انگریزان بر آن قلعه مستولی شدند راقم حروف در رفاقت صاحب
والا مناقب کپتان جوناتهان اسکات بود و مشاهده نمود چه هجر نائم رئیس لشکر انگریز که بامداد رانائے گوهد بنا بر تنبیه دکهنیان
باستدعاے رانا از حضور مستر هستنگس گورنر صاحب کلان کلکته تعین شده بود در زمان متواتر دکهنیان را از ملک رانا گوهد برانده
با انیهمه رانا از هجر نائم سوء مزاج شده سخن رخصت بمیان آورد و هجر باقی مبلغ معهوده طلبیده اشت و در خفیه کمر همت بر تسخیر گوالیار بست
و در تفحص افتاد که پیش ازین بعضی مواتیان ملازم رانا چند مرتبه از طرف اوروالی بحیله در شب تار برای دزدی بدرون قلعه میرفتند
و برانا این احوال منکشف بود اما هر چند که خواهش تسخیر قلعه بخاطر میداشت در پے این سخن کارے از خود پیش نبرد روزی رانا
هنگام موافقت حکایت دزدی را بهجر نائم بمیان آورد هجر مواتیان را طلبیده استفسار نمود و بانعام امیدوار ساخت و بنا بر راستی
اقوال و تحقیق راه صعود بر قلعه جاسوسان را همراه کرده فرستاد و در راستی آن مویدا شد چه طرف اوروالی جائے بود که دیوار انجا
چندان بلند نبود اگر بر کوهچه رفته کمند بر کنگره اندازند رفتن بالاے قلعه میسر آید هجر بایم پنهانی به تیاری اسباب قلعه گیری از کمند
نردبان وغیره کوشید و از همت گده کوچیده بموضع راے پور که رے پور نیز گویند و از گوالیار چهار نیم کروه سمت جنوب
مائل بشرق مسافت داشت لشکرگاه ساخت و چندی [illegible] بشب غره شعبان با چند انگریزان فیرنگیها با دو پلتن سپاهی که همراه
و ششصد تلنگه باشد جریده از لشکر بنا بر تسخیر قلعه گوالیار شتافت و چون شب تاریک بود کسی در راه ملاقی نشد مگر یک کس دهقانی که با گاوان برائے
قلبه رانی بمزرعه خویش میرفت دهقان بملاحظه هجوم مردم بگریخت و آواز برکشید و غوغا کرد چند کس از سپاهیان بدویدند و او را بگرفتند و دستها
از پارچه بربستند و همراه گرفتند و بپای قلعه رسیدند آنوقت هماطرف اندرون قلعه طلایه گردش کرده رسیده بود و چه شعاع روشنی مشعلها نظر می آمد
و صدائے نقاره و [illegible] ساعیان [illegible] آنجا توقف کردند چند [illegible] میرفت [illegible] بر نردبان صعود کنند بالای کوهچه رفت و
بپای دیوار رسید و کمندها را با کنگره استوار کرد و فرود آمد و گفت که کسی در قلعه انیطرف بیدار نیست [illegible] کپتان [illegible]
چوبی و رسنی بر کوهچه نهاد و سپاهیان که کفش ها از پنبه و پارچه در پا داشتند بر آن نردبان بر آمدند و فائده کفش پنبه آن بود که پای رونده گان
بر نردبان مستحکم نشیند و دیگر هنگام مشی آواز پا ظاهر نگردد بالجمله سپاهیان و صاحبان انگریز از نردبان گذشته بکمندها رسیدند و از ان
باندرون قلعه آتش وار در آمدند مجموعه نه دوازده نفر معه بروس صاحب داخل شدند و دیگران در پے ایشان سرگرم رفتن بالای قلعه بودند
دو سه کس از قلعه داران بخواب شیرین آنجا خوابیده بودند سه چهار کس از سپاهیان انگریز [illegible] خوابیده گان
سر داده و فتنه خوابیده را بیدار کردند چه از آواز بندوق ساکنان قلعه بیدار شدند و جوق جوق به سر سپاهیان انگریز رسیدند آنوقت سپاه انگریز
که بیرون قلعه مانده بود و کوشش در صعود میکردند چندانکه همه باندرون قلعه در آمدند سپاهیان انگریز رزم صعب کردند تا گاه [illegible] که رئیس قلعه
بود رسید دکهنیان او را گرفته کشان کشان روی بگریز نهادند بعضی بطرف رنگ محل و برخی بیرون رفتن از قلعه دویدند و چندی از نهایت اضطراب
خود را از دیوار فصیل قلعه [illegible] بر انداختند اعضایش از هم ریخته [illegible] کشمکش [illegible] عدم گشتند و زنش و آنچه در قلعه بود بدست انگریزان
آمد و اکثر قتیل و اکثر اسیر گشتند هجر بالکم محسن سعی کپتان جوناتهان اسکات اسیران را معه [illegible] و دیگر زنان دکهنیان سواری و زاد راه داده بطرف
مالوه رخصت انصراف داد و راقم حروف نیز در باب رهائی اسیران پیش صاحب خود ساعی کار بود بالجمله فتح چنان و تسخیر چنین از جمله

تائید غیبی است راقم حروف که هیچگاه میل بگفتن نظم و اشعار نداشت صاحب ما تکلیف تاریخ اینواقعه کردنا چار طبع را خود از
رطب و یابس تاریخ صوری سرانجام داد **ابیات** صبح جمعه دوم شعبان چهارم از اگست + میجر پاپم نموده فتح حصن گوالیار +
در رفاقت کمرن و بروس دیگر صاحبان + سعی و محنت و هر یکی کردند اندر کارزار + منبع جود و سخا اسکاٹ صاحب با حقیر +
گفت تاریخی بگو در فتح این سنگین حصار + حسب ارشادش پی تاریخ صوری فکر کرد + هاتف از غیبم بگفت ای بندهٔ الله یار +
در هزار و هفتصد و هشتاد سال عیسوی + شد چنین فتحی عظیم از دست آن عالی تبار + گر تو پرسی سال هجری راز من ای مهربان +
بود هزار و یک صد و تسعین و بالایش چهار + بالجمله اکنون که شهر صفر سنه هزار و یک صد و نود و پنج هجری است میجر پاپم در قلعه گوالیار بر یاست
آنجا قیام میدارد و صاحب ما همراهی کلیل گمگ از صاحب کلان کلکته مامور شد و کلیل گمگ نبر و ررسید و رام سنگه مهی پت جگ اندر
بهادر راجه نرور را با خود گرویده ساخت و سپاه انگریز بشیوپوری فرستاد بیک حمله که بعد از دو ماه یک بیک واقع شده قلعه شیوپوری
را از تانیا که از طرف و کهنیان لوای حکومت می افراشت انتزاع نمود شیوپوری را معه توابع از حسن سعی صاحب ما راجه رام سنگه بخشیده
و خود تا به بوده ها و دیگر و بهدرو اس رسیده بعازم مالوه شد و تفصیل رفتنش در ضمن صوبه مالوه بعد از احوال سلاطین سلف رقم زده کلک
بیان گشت **گوهد** پیش ازین دیهی بوده و اکنون شهری مختصر نواحداث است رانا چتر سنگه لوک اندر بهادر از قوم جاٹ ریاست
آنجا میدارد و با حشمت میگذراند راقم حروف وقتی همراه میر محمد قاسم خان ناظم معزول بنگاله آنشهر را تماشا کرده ظروف و دیگر آلات
سنگ آنجا بسیار بلسا زند و خیار دراز آنجا بسیار با فراط میشود و ظرفه اینکه تخمش آنچنان تلخ که نتوان خورد گوشت و پوست او مستعمل است
میر محمد امین نامی دستکار آنجا خوشباش که اصلش از روم است با راقم حروف بغایت دوستی میدارد وقتی فواره از برنج بساخت آنکه
از فواره میجوشید و در طشت می افتاد و باز همان آب در خزانه فواره میرفت و از فواره میجوشید همان یک آب عروج و نزول میکرد و ایضاً
تفنگی ساخت که باروت و گله بعد ای خفیف از آن بر می آمد چه بحکمت عملی در خزانه تفنگ هوا بند نموده بود و گله بر آن نهاده هر گاه حرکت
میداد از صدمه هوا سه چهار گله از تفنگ بر میجهید و بهر که میرسید کار میکرد و زخم می نمود و دیگر چیزها ازین قبیل بسیار ساخته بود که بمشاهده
رفته و در ریختن توپ و تفاره دستی عظیم میدارد بالجمله چون راقم حروف همراه انگریز در آنضلع بسیار سیر کرده بنا بر ان سطری چند
از ان دیار بر سبیل اختصار بقلم می آرد پوشیده نماند که گوهد سابق ازین دیهی بوده از پرگنه کهنولی از چکله گوالیار مضاف
صوبهٔ اکبرآباد و اکنون شهری آباد است بهیم سنگه جاٹ تمرولیا عموی رانا چتر سنگه زمیندار گوهد بود و آنکه ایشان را رانا مینامند
این خطاب از طرف بادشاه ست و رانا اودی پور که خود را از اولاد نوشیروان عادل میدانند تحقیق در هندوستان رانا ایشان را
میگویند و از تمام راجه های هند جلیل القدر راجداد رانا چتر سنگه را که رانا می نامند چنین میگویند که در اجداد رانا چتر سنگه شخصی بود که چشم او از
نور بصر بهره نداشت و آن بکانا مشهور بود روزی راجه آنوقت بشکار رفت و شیری قصد او کرد کانا بیدستی کرده شیر را بزخم شمشیر بکشت راجه
را دقتش خوش گشت گفت که این کانا نیست رانا است از آن روز او را رانا گفتند و آن خطاب تا اکنون در اولادش مستمر است و گویند که
اجداد رانا چتر سنگه بصیغه نوکری بادشاهی میگذرانیدند همراه راجه بیربر اکبرشاهی در جنگ افغانان کابل بقتل رسیدند و پس از آن بمرحمت
از ان زمینداری گوهد رسیدند و سر بفساد بر داشتند عمال آنضلع ایشانرا اخراج نموده تا آنکه رانا بهیم سنگه در وقت خویش به باجی راو دکهنی به
راجه ساهو پیوست و اعزاز یافت و باعانت او بزمینداری سوروٹی قیام نمود و مستقل گشت و در گوهد قلعه تعمیر نمود و اقبالش بمرتبه رسید

ف: تاریخ فتح قلعه گوالیار مؤلف تاریخ ابیات

ف: بیان گوهد و ریاست آن شهر

ف: خفیف حال راقم از ... کهنولی

که جز قلعه گوالیار متصرف گشت بر در قلعه گوالیار قلعه‌دار بادشاهی قیام داشته و دیهات اطراف بجاگیرش بوده در عهد سلطنت محمد شاه
بنابر ضعف سلطنت عمل قلعه‌دار سست شد راجهای اطراف و دکهنیان بر دیهات متصرف شدند قلعه‌دار بنابر اخراجات عاجز
گشت درخلال این احوال دکهنیان بقلعه‌دار پیغام کردند که اگر قلعه را بمن تسلیم کنند در عوض آن مبلغ کثیر بشما بدهیم قلعه‌دار قبول نکرد و همچنین
رانا بهیم سنگه جات زمیندار گوهد از قلعه‌دار گفت که اگر قلعه را باینجانب سازند خدمت و پشت بر پشت بآن اقدام نمایم قلعه‌دار پسندید
بنابر آنکه دکهنیان مخالف بادشاه اند قلعه را بایشان تسلیم نمودن مناسب نیست و رانا بهیم سنگه که زمیندار این نواح است قلعه را باو باید داد
چنانچه قلعه را تسلیم رانا بهیم سنگه نمود و بهیم سنگه با قلعه‌دار سلوک نمایان کرد چنانچه تا اکنون اتباع قلعه‌دار را چیزی محقر رانا چتر سنگه وظایف
مقرر داشته بالجمله چون رانا بهیم سنگه بر قلعه گوالیار متصرف شد دکهنیان با او نزاع کردند بهیم سنگه در یکی از محاربات امبهل را و غیره
دکهنیان بقتل رسید ملجو برادر رانا بهیم سنگه در قلعه گوالیار متحصن شد دکهنیان تسخیر قلعه متعذر دیدند و سرناتهه سنگه را که از طرف ملجو در قلعه
گوهد بود محاصره کردند مدت محاصره تا شش ماه کشید و از ملجو امداد بسرناتهه نشد و عاجز گشت دکهنیان پیغام دادند که اگر قلعه گوالیار بدهند دست از
محاصره گوهد باز داریم و صد روپیه آباد در عوض قلعه بدهیم ملجو قبول نمود و قلعه گوالیار را تسلیم امبهل را و کهنی کرد دکهنیان صد روپیه بملجو داده و از
محاصره گوهد دست کشیدند ملجو در گوهد مستقل گشت و او سه پسر داشت پسر کلانش پرتاپ سنگه را برانا مخاطب ساخته بر ریاست نشاند
رانا پرتاپ سنگه بعد از یک سال درگذشت ملجو پسر دیگر خود چتر سنگه لوک اندر بهادر دلیر جنگ از درگاه شاه عالم ثانی عالی گهر او را
خطاب ست اقبالش چندان یاوری نکرد که علو مرتبه اش از آبا و اجداد درگذشت گویند زنی جمیله از اقربای رانا
بهیم سنگه در قتل و غارت موضعی باسیری در دست سورج مل جات رئیس ڈیگ و کمنهیر افتاد و سورج مل شیفته
جمال او گردید و با زدواج کشید از آن هنگام مرتبه رانا چتر سنگه بنابر نظر رعایت سورج مل روی بعروج نهاد راقم حروف
این را تحقیق کرد اصلی نداشت و تحقیق آنست که راجه سورج مل را اگر مرگ امان میداد از رانا چتر سنگه نشان
نمی گذاشت مرگ سورج مل را از جمله اقبال رانا میگویند اکنون سنه یک هزار و یک صد و نود و پنج هجری ست رانا چتر سنگه
در ریاست استقلال میدارد و در آخر سن مذکور میجر پاپهم بحکم صاحب کلان کلکته قلعه گوالیار را برانا چتر سنگه تسلیم نمود
و باله آباد و بنارس شتافت کلیل کملک که بر مهم سندهیا وغیره دکهنیان والی مالوه باتفاق چتر سنگه تعین شده بود بجای
او کلیل میور مامور شد چون رانا از بیشتر حرکات مخالف عهدنامه میکرد تا آنکه قلعه گوالیار هم باو سپرده شد لیکن از انبار آمد
کلیل میور با سندهیا صلح کرد و نام رانا در صلح نامه داخل نکرد و از ضلع گوهد بزور مراجعت کرده عبور جمن نمود اکنون شنیده میشود
که سندهیا با رانا بر قلعه گوالیار نزاع میدارد و چنانچه هنگامه رزم در پیش است بجهور قصبه ایست و قلعه مختصر و سنگین بر فراز
کوهچه دارد و راجه آنجا هندوپت نامی از قوم جات است و با رانا چتر سنگه قرابتی دارد و مداخل ملکش یک لک روپیه
است کجروره پرگنه ایست از بجهور سمت مشرق مایل شمال واقعست و راجه آنجا از قوم جات بهارته سنگه نام از عم فرزندان
راناست و در آنجا قلعه ایست مستحکم بر فراز کوهچه و اطراف کجروره عمل راناست اما سی چهل موضع در دانک عمل بهارته سنگه
است و مداخلش قریب هفتاد هزار روپیه تخمیناً باشد و در آنجا مکانیست در دامن کوه از درختان سامحات
و عمارات مرتفعات و آب ریز و حاص پر از آب بسیار دلپذیر و سیرگاه نیکوست و برج کجروره مامام است بهتر و ادعیت

قلعه سنجیده دارد و حاصلش قریب سی چهل هزار روپیه باشد امپور آبادی میانه دارد و عمارتش اکثر خام است از
خانپور راوت یا پانج شش کروه سمت جنوب واقع است و قلعه سنگین بنیاد دارد و در آنجا کلیان سنگه نامی از قوم
راجپوت کچهواهه بود اکنون فوت شد و پسرش بجای او متمکن است و پرگنه کچهواکهاره و لهار در تعلق و تصرف او بوده دکهنیان
از و انتزاع کرده بوده میجر پایم باتفاق رانا گوهد در سنه یک هزار و یک صد و چهار هجری قلعه لهار را تا یک نیم ماه محاصره داشت و
با دکهنیان که از بیرون هنگامه آرای رزم بوده رزمهای مردانه کرد و بالاخر نقب زده برجی را از ان انداخت و یورش کرد
رزمی صعب میان آمد ساکنان قلعه رزمی سخت کرده و آخر اسیر و قتیل گشتند ملوهدراو پنڈت که رئیس آن قلعه بود باسیری
آمد راقم حروف در آن رزم حاضر بود کپتن سمی کپتان جوناتهان اسکات صاحب راقم حروف ملوهدراو و اسیران رهائی یافت و همه آنها
را زاد راه و لباس داده رخصت انصراف فرمود و بهداور راجهاسی آنجا از قوم راجپوت چوهان راجه موروثی و از
منصبداران بادشاهی بوده و آل ایشان را راجه بهدوریه نامند گویند که پیش ازین در ملک بهداور قطاع الطریقان
تاختن گرفت اتباعش یاوری کرد و چیزی از انجماعت بتاراج و غنیمت بدست آورد و بست پانزده اسپ بخرید و پیاده گان را
سوار ساخت و بر قطاع الطریقان میزد تا که قریب صد و صد سوار و پیاده فراهم آورد و ناگاه رئیس قطاع الطریقان را بدست
آورد و بکشت و آن دیار را از راهزنان صافی ساخت و مورد الطاف بادشاه عصر گشت و مستقل شد و اکنون اولادش در آن
ضلع راجه اند اما بنا بر انقلاب زمانه از چند مدت ضعف بحال ایشان راه یافته چه بسیاری از ملکش در تصرف راجهای اطراف
است بر ملک قلیل قناعت میدارند و سهر اسر نشیمن گاه ایشان است و بهندیه انیز در تصرف میدارد گویند که چون همت سنگه چوهان
راجه شد او را پسری نبود که بجالیش نشیند طفلی از هم قوم خویش بخت سنگه نامی را به پسری برگرفت و ولیعهد خویش گردانید اکنون
بخت سنگه بحکومت آنجا می پردازد و بالفعال از طرف دریای چنبل راج بهداور و آنروی چنبل طرف شمال عمل آصف الدوله
ابن وزیر الممالک نواب شجاع الدوله است و بطرف مغرب چنبل عمل میرزا انجهن خان است و حد بهداور بطرف جنوب
با سرحد راجه گوهد متصل همه کاوان که بخبکروه از گوهد است اتصال میدارد و اکنون آنچه از ملک بهداور در تصرف راجه
بهداور است قریب بست و نه لکه روپیه معیناً مداخل آن باشد اورچهه سابق آبادی کلان داشته عمارت
جهانگیر نگر و تالابی مشهور و مسمی بدیاره از آثینه نرسنگه دیو است و احوال نرسنگه دیو در ضمن دتیا تحریر یافته بیان شود
بندیل کهنڈ عبارت از اورچهه و دتیا وغیره است اکنون راجه اورچهه را راجه و راجه دتیا را راو می نامند و بالفعال راجه
اورچهه بکرماجیت بندیله نام دارد و بکرماجیت را دستر جیت بندیله حاکم دتیا بر قلیلی از ملکت اورچهه متصرف ست مداخلش سی چهل هزار
روپیه باشد و اکثر از ملک اورچهه در تصرف بکرماجیت است و اکنون این هر دو باج گذار دکهنیان اند دتیا شهری مختصر است و شهر
و قلعه از آثینه نرسنگه دیو است اما اصح آنست که راو دلیپ ابن سبهکرن ابن بهگوان ابن راجه نرسنگه دیو بندیله تعمیر کرده و حکایتی عجیب در
تعمیر آن بر السنه خاص و عام است چه وقتی راو دلیپ میل شکار نمود و بجنگل که اکنون بنیاد در آنجا آباد است رسید روباهی از سوراخی
بیرون رفت سگان شکاری قصد روباه کردند سگی متصل روباه رسید روباه بر سگ حمله کرد و سگ از ان بر سید روباه جان بسلامت برد راو
دلیپ آن موضع را به پسندید و جنگل را ابرید و طرح عمارت نمود و قلعه و حویلی و باغ احداث کرد و این راو دلیپ آنست که در جنگگاه محمد اعظم شاه

ابن عالمگیر معزز و مقرب بود و در محاربهٔ محمد معظم بهادر شاه و محمد اعظم شاه پسران عالمگیر همراه اعظم شاه زخمی صعب کرده بقتل رسید
بالجمله سرحد شمالی و پتنا مایل بمشرق دیهات کوهست و نهر سیهند در میان آن فاصله است و مداخلش قریب بیست و پنج لکهه روپیه
تخمیناً باشد و اکنون راو سرجیت آنجا برپاست قیام میدارد و احوال راجه نرسنگه دیو بدینمنوال است که کاشی راج نامی جد
کلان راجه نرسنگه دیو در سنه پانصد و پنجاه هجری از بنارس آمده در کهیراگده کنت در عمله سرکار اریل مضاف صوبه اله آباد استقامت گزید
در کنپ متصل میرزاپور بتخانه ایست مسمی به بندباسنی دیبی بپرستش آن قیام نمود و کهروار لقب یافت و از کاشی راج تا نرسنگه دیو بیست
کس میشوند و ایشان را بندیله نیز نامند وجه تسمیه آنکه از اعقاد کاشی راج سهردیو نامی که او را هردو ور و پرتاب رودر نیز پسرش گویند چون رشد
فوت کرد کنیزکی در خدمت خویش نگاه داشت از و دختری بوجود آمد بعد چندی سی با دختر و کنیزک از کهیراگده کنپ را و سفر بسته با
دیگر اتباع خویش در کده گزار که اکنون ویرانست از توابع اورچه رخت اقامت افگندند و او را از آن کنیزک آنجا پسری آمد و بده کرشاه
نام نهادند و آن به بندیله مشهور گشت یعنی زائیده باندی چه کنیزک را بزبان هند باندی گویند اما بندیله یا بنابر افتخار و عظمت خویش میگویند
که چون جد کلان با کهیراگده رسیده به پرستش بند باسنی دیبی قیام نموده بود بنابران ما را بندیله لقب افتاد لیکن این قول نزدیک
راجهای آن ضلع خصوص راجپوتیه بوار اعتبار ندارد بالجمله هردو ور ملازم راجه کده گزار که آنزمان از قوم کهنگار در آنجا راجه بود رسید و بعمرت گشت
بسمع راجه رسانیدند که هردو ور را پس پرده دختری در کمال حسن و زیبائی میباشد راجه او را خواستگاری نمود هردو ور تاباکرد و گفت که ما از
قوم راجپوت و شما از زمرهٔ کهنگار خویشی فیمابین صورت نه بندد راجه باو درشتی نمود هردو ور دید که ناموس بر باد میرود از راه فریب در آشتی
بکوفت و گفت چون پرورده نعمت این خاندان ام خدمت کنم و نسبت عروسی قبول کردم بشرطیکه در مجلس شراب و طعام همنواله و همپیاله
شوند راجه قبول نمود و هردو ور اسباب شادی مهیا ساخت و راجه در ساعت سعید با خویشان و اقربای خود در مجلس عروسی آمده طعام و
شراب خوردند در خلال این احوال باشارهٔ هردو ور مردمانش در شراب زهر آمیخته باتباع راجه کهنگار وغیره دادند و راجه کهنگار وغیره
اقربای او در عالم بدمستی از آن نوشیدند بعد از ساعتی زهر در ایشان اثر نموده هر یک را دماغ مختل و اعضا سست گشت و از
مدهوشی بیجان گشته افتادند هردو ور همه ایشان را طعمه تیغ بیدریغ ساخت و بر جناح استعجال آتش و از اندرون قلعه گزار در آمده هر کرا
آنجا یافت بقتل رسانید حتی که بر زنان و کودکان شیرخواره نبخشود و بر آن قلعه مستولی شده بریاست آن ضلع رسید بعد از
پسرش مدکرشاه بجای او مستقل گشت و چون او در گذشت پسرش نرسنگه دیو بجای پدر مستقل گشت و در ایام شاهزادگی
جهانگیر ابن محمد اکبر بادشاه نوکری شاهزاده جهانگیر اختیار نمود و حسب الامر شاهزاده ابوالفضل را که اکبر بادشاه از دکن طلبیده
بود در اثنای راه دیار خویش همراه سواری بکشت و اموال و امتعه کلی غارت کرد و از آن جمعیت تمام بهم رسانید و چون عهد سلطنت
جهانگیر بادشاه رسید نرسنگه دیو در جلدوی آن خدمت بمنصب پنجهزاری و خطاب راجگی امتیاز یافت و ملک بندیل کهند
از تغیر برادر کلانش رام سنگه بجاگیر او مقرر گشت و او در بندیل کهند از راجه کلان بوده و بر تعمیر عمارات و قلاع شهرهای عظیم داشته قلعه
جهانسی و قلعه دهامونی و کریره و سیهند و قلعه بهروی وغیره قریب پنجاه دو قلعه تعمیر نموده و نه مرتبه سلیمان شده برسم
هندوان خود را در میزان کشیده و هر مرتبه نه من طلا موزون شده را خیرات نموده و در ویاهیون مثل نماز بان شعار خود بجا
ساخته و بدنگه مشهور گشت و دنگه بزبان هندی راهزن را نامند و اکثر جاها از توابع اله آباد را بدنگهای متصرف گشته

از اورچهه بسمت شمال تا ساحل چنبل و بسمت شرق تا سرحد پیاگ آله آباد و طرف مغرب تا سرحد نرور و کرولی و جانب جنوب
اورچهه تا گده منڈله ضبط کرد و بر سرحد گده منڈله قلعه دهاموی بنا کرد و او را هشت پسر بوده مملکت خود را بر آنها
تقسیم نمود و درگذشت از انجمله یکی را قلعه دهاموی و دیگری را اسپهبده و دیگری را دتیا داد و بدستور ملک دنکهائی که عبارت
از ان ندی دهسان باتر مهوان که در سرکار اربل از توابع صوبه آله آباد است و آن ضلع را از تاخت بدست آورده بود به برادرزاده
خود جیت رای تفویض نمود جیت رای در دنکهائی مستقل گشت و پسر اوست چتر سال بن جیت رای که بعد او بجایش
نشست و احوال او و اخلافش در ضمن صوبه آله آباد مرقوم است سمتهر جائیست مختصر پیشتر از توابع دتیا بوده قلعه مستحکم از
سنگ بر روی زمین دارد و آن از ابنیه کشن سنگه گوجر بن بدن سنگه بن نولی شاه است و درون قلعه قریب دو کروه تخمیناً باشد
و دو کروه از اطراف آن از آب و اشجار نشانی پیدا نیست و قلعه بلندی که یک کروه از سمتهر طرف مغرب بر پشته رفیع واقع است و اطرافش
نخل و اشجار جنگلی بسیار دارد و زیر آن ناله ایست که آبش همیشه از ان جاری است و اکنون کشن سنگه مذکور که پدر و جدش از
رفقا و ملازم معتبر راجه دتیا بوده حکومت سمتهر میدارد و میان او و راجه دتیا سترجیت نام مخالفت است گویند که نولی شاه پیش راجه
دتیا رام چندر نام عظیم و معتبر بوده چون رام چندر فوت کرد نبیره اش اندرجیت بن رام سنگه بن رام چندر در سن چهار سالگی باعانت
نولی شاه و راجپوتان پنوار و دیگر کارپردازان بحکومت نشست و بالآخر کارپردازان مخالف نولی شاه شده نولی شاه را
بکشتند پسرش بدن سنگه ابن نولی شاه بسمتهر آمد و طوعاً و کرهاً با راجه اندرجیت بساخت و بعد چندی درگذشت پسرش کشن سنگه
بن نولی شاه در سمتهر بجای او نشست هنگامیکه شجاع الدوله با تاوه رسید کسی از راجهای عمده مثل راجه دتیا وغیره بملازمتش نرفتند
کشن سنگه بخدمت شتافت و اعزاز یافت از ان وقت مخالفت راجه دتیا که اکنون سترجیت بن اندرجیت است آغاز کرد و دکهنیان
باشاره راجه دتیا با او نزاع انگیختند بداخل راجه سمتهر قریب دو لکهه روپیه تخمیناً باشد و وقتیکه سیندهیه والی مالوه بالکلیه کمک مقابله سید داشت
کشن سنگه راجه سمتهر با سندهیه در ساخت و با او متفق گشت پرگنه ابرج و بهاندیر و کونچ و جالون و جهانسی انجمله بیشتر خالصه شریفه بوده
یعنی صرف خاص بادشاهی و در وسط سلطنت محمد شاه راجهای اطراف بنابر ضعف سلطنت بر آن پرگنات متصرف شدند و از ایشان
دکهنیان انتزاع کرده بر آنها مسلط گشتند و نصفی از هر یک مکانات و بعضی بالکل در قبضه خود داشتند و بر نصفی دیگر راجها متصرف اند
گویند که قلعه جهانسی از ابنیه راج اندرگر گسائین است و این سخن مردود است چه قلعه جهانسی از ابنیه راجه نرسنگه دیو است چنانچه گذشت
و قلعه موته که تعمیر راج اندرگر گسائین است مشهور است و موضع موته را دکهنیان بگسائین داده بوده بعد چندی او بغی کرد دکهنیان
بمحاصره آن پرداختند و آخر از و انتزاع کردند راج اندرگر گسائین باله آباد شتافت در آن هنگام احمد خان فرخ آبادی در قلعه اله آباد
رای پرتاب سنگه دیوان وزیر الممالک ابو المنصور خان و خان عالم بقاء الله خان و علی قلی خان المخاطب بحیدر قلی خان را
که از جانب وزیر نظامت صوبه اله آباد داشت دو ماه در محاصره داشت راقم حروف همراهی دیوان نیز در آن قلعه متحصن بود در آن وقت
راج اندرگر گسائین با رای پرتاب سنگه متفق شده رزمهای مردانه کرد و پیش رای موصوف معزز گشت و بالآخر پیش وزیر رفت
و کارهای بانام کرد و در یکی از معارک شاهجهان آباد که ابو المنصور خان وزیر با احمد شاه ابن محمد شاه بادشاه بغی نموده بود و عماد الملک
نبیره آصفجاه نظام الملک که بوزارت رسیده بود بقتل رسید چیله های راج اندرگر گسائین امراوگر و انوپ گر که همت بهادر خطاب دارد

بعد قتل گسائین پیش شجاع الدوله ابن ابوالمنصور خان وزیر بغایت معزز ممتاز و مقرب بوده واکنون پیش نجف خان باعتبار و شوکت
میگذرانید و قلعه مونه در تصرف میدارند مخفی نماند راقم حروف که کونچ و جالون و جهانسی را و جلیکا از جانب میر محمد قاسم خان برسالت
پیش رام چندر گنیش پیشوا و دیوانش ایشاجی پندت رفته بود در آن شهرها منازل کرده در جهانسی تالابی است مقطع و پخته از خشت و
گچ از ابنیه راج اندرگر گسائین که اطرافش عمارات میدارد و مسافران در انجا منزل و مقام میکنند پرگنه ایرچ و بهاندیر تعلق از جهانسی میدارد
واکنون رگهناتهه راو دکهنی حاکم آنجاست و پرگنه جالون مع کالپی را گنگادهر بالا پسر گوبند پندت که فوج احمد شاه ابدالی آنرا بقتل رسانیده
بود در تصرف میدارد سرکار کرولی شهریست در دامن کوه باندک فاصله و قلعه متین دارد وقتیکه راقم حروف در آن شهر شده شهری
دید در غایت آبادی از ذکور و اناث آنجا اکثر صاحب جمال و عشوه پرداز اند و نهرے بفاصله یک دو کروه از شهر مرور دارد گویند هر که از مردان
آن آب را بنوشد عادلی و عملی میشود و آنجا مانک پال راجه است و راجه آنجا را خطاب پال است چون مانک پال و فلان پال
و از قوم جادو است و در آن شهر اکثر جادوان مسکن دارند و نسب جادوان به بلبهدر برادر کرشن که کنهیا بن باسدیو است میرسد
بالجمله راجه مانکپال باجگذار امیر الامرا ذوالفقار الدوله نجف خان است و بعضی از ملکش را دکهنیان و همچنین راناچتر سنگ جاٹ در تصرف
خود ها میدارند و پرگنات نه ده لکهه روپیه تخمینا در تحصیل راجه مانکپال است سرکار نرور شهریست در دامن کوه و شهرپناه سنگین از ابنیه
راجه چتر سنگه کچهواهه و دیگر آبادی بر قلعه میدارد و قلعه متین بر سر کوه واقع است و از دو راه بر آن کوه و قلعه توان رسید
و طرفین آن راه را پائین کوه تا بسیخ آن متصل بقلعه دو رویه دیواری سنگین کشیده و تفنگ انداز و تیرکشها در آن گذاشته و درهای مستحکم
بر آن نصب کرده مابین آن هر دو دیوار راه آمد و شد مردم باشد و اگر در بند کنند راه مسدود گردد و طریق دیگر بدستور است در سر کوه
اندرون قلعه شهرے و دیگر آبادی است و نهر سند بتفاوت یک کروه از نرور سمت شمال و بدستور سه چهار کروه بطرف جنوب میگذرد
و سه طرف آن دریا صراطی از سنگ بر آن بسته اند و گویند محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه تعمیر نموده و اکنون آن هر دو صراط شکسته
شده آثار آمد و شد میدارد سیاحان گویند از سرونج سمت جنوب بفاصله پنج شش گروه موضعیست مسمی بکهرمیا در آن طرف
موضع تالابی است از آن تالاب نهر سنده میجوشد پوشیده نماند بزعم هندوان نسب راجه نرور به رام برادر لچهمن که در ست جگ
فرمانروای اوده بوده میپیوندد و راجه نرور و انبر دو برادر حقیقی اند در جگ ترتیا و اولاد رام از انقلاب زمانه از اوده برآمده در
بنارس رسیده بریاست آنجا قیام نموده و نرور و انبر و برهناس گده علم ریاست برافروختند و بعد از ان بگوالیار آمده بحکومت
برافراختند و قلعه گوالیار بروایتی تعمیر نمودند و از آنجا بتقریبی در انبر رسیده بریاست نشستند گویند که در اجداد ایشان دو برادر
حقیقی بوده برادر خورد کلان را ترغیب داد که پدر را بکشیم و بر مسند حکومت بنشینیم او ابا کرد و آخر باغوای برادر خورد پدر را بقتل
رسانید آنگاه برادر خورد کلان را گفت که از تو کار شنیع واقع شده باید که به پرستش معبدها و تیرتهها بروی تا از گناه پاک شوی
آنگاه بر مسند حکومت نشینی برادر کلان بران اقدام نموده سیر سفر اختیار کرد و برادر خورد بحکومت نشست برادر کلان چون
از پرستش و زیارت معبدها فراغت کرده بازگشت برادر خورد او را در ریاست دخل نداد و بنوعی بحکومت گوالیار رسید
و بر آن قناعت کرد بعد مرور دهور از اولادش همشیره زاده خود را در گوالیار بریاست نشانیده بتقریبی از انجا برآمده
به نرور رسید و بحکومت آن ضلع متمکن گشت اکنون که سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجریست راجه رام سنگه جیبت سنگه ...

راجه چتر سنگه کچهواهه بریاست نرور قیام میدارد و راجه چتر سنگه آنست که بحکم محمدشاه همراه مبارزالملک سربلندخان بگجرات احمدآباد
تعینات شده رفته بود با والد راقم حروف اتحادی میداشت و احفاد برادر خورد که در امبیر کوس ریاست می‌نوازند و آن در ضمن
جی‌نگر مرقوم شود القصه در بدو حکومت رام سنگه دکهنیان بر ملکش متصرف گشتند و به نیمه از آن صلح کردند از آن هنگام رام سنگه به نیمه ملک
بلکه کمتر از آن قانع گشته از قله کوه و قلعه فرود می‌آید راقم حروف در آخر سنه یکهزار و یکصد و نود و چهار هجری همراه کپتان
جونانهان اسکات انگریز از طرف کلیل کمک برسالت پیش راجه رفت و بمعرفت سابق او را مطمئن ساخت و بملاقات کلیل کمک
ترغیب نمود و بحسن سعی کپتان جونانهان اسکات فریقین را ملاقی دست داد چون کلیل کمک دکهنیان را از سیپری و کلارس و
سرونج بر انداز سیپری تا شاه‌آباد و پهوره تسلیم رام سنگه نمود اما بنابر یورش دکهنیان از تصرف او بیرون رفت سجی نگر
شهریست کلان متصل آنبیر در غایت خوبی بآراستگی تمام از آبادیهای جی سنگه سوائی بن جی سنگه از احفاد برادر خورد که احوالش در
ضمن نرور گذشت و او از قوم راجپوت کچهواهه است و سواد جی‌نگر اکثر سرسبز و جابجا آبشارها جاری و شهرپناه سنگین میدارد و در ضمن
دران شهر از ابنیه جی سنگه سوائی است اما باتمام نرسیده راقم حروف در آن شهر بتقریبی یک روز منزل کرد چه قافله در سر مسافت
کرد اتفاق دیدن آن شهر نیافت و راجه جی سنگه سوائی مردی با تدبیر و پرفکر در زمان ریاست خود جمله کوه‌های قلمرو خویش را از
برج و باره و قلعه متین محکم و استوار ساخت و ممر دکهنیان از امصار خود مسدود نمود تا که مانند دکهنیان بر آن ملک دست نیافتند
اکنون مشاهده رفته که بر آن کوه‌ها غیر از دیوارهای شکسته اثری باقی نمانده و دکهنیان بر آن ملک دست یافته بر نیمه
از آن صلح نموده بالجمله چون جی سنگه سوائی درگذشت پسر آن ایسری سنگه بریاست نشست و او آنست که در عهد سلطنت
محمدشاه حسب فرمایش همراه پسرش احمدشاه بن محمدشاه وزیرالممالک اعتمادالدوله قمرالدین خان و پسر آنش ابوالمنصورخان
بمقابله احمدشاه درانی والی قندهار و کابل عازم شده و در روزیکه قمرالدین خان وزیر بضرب گوله توپ احمدشاه درانی
ودیعت حیات سپرد در همان روز ایسری سنگه مضطرب شده از لشکر احمدشاه بن محمدشاه بملک خویش مراجعت نموده
بعد چندی درگذشت و بعد از و برادرش مادهو سنگه بن جی سنگه سوائی بر مسند حکومت نشست و پس از و پسرش پرتهی سنگه بن
مادهو سنگه چندی حکم راند و باند اکنون که سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجریست برادرش پرتاب سنگه بن مادهو سنگه بر مسند
ریاست در جی‌نگر قیام میدارد متهرا شهریست بر ساحل دریای جمن مشتمل بر بتخانه‌های عظیم و دریای جمن سمت شمال آن گذرد
و مولد کشن بن باسدیو که او را هنودان کنهیا گویند و او را محل حلول واجب تعالی میدانند که بزبان هند اوتار گویند آنجا بود و در آن شهر
مکانی معابد کیسورای مشهور بود محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه در عهد سلطنت خویش قدری از آن بشکست و باقی را همچنان گذاشت
مسجد مقرر فرمود و بر ساحل جمن عبدالنبی خان حاکم آنجا زینه مسقف تعمیر نموده در وسط شهر مسجدی عالی احداث کرد تاهنوز مسجد
عبدالنبی خان مشهور است راقم حروف وقتی آن شهر را دیده منار طرفین مسجد بآن مرتبه ارتفاع میدارد که کمتر کس را یارای صعود
بر آن باشد گویند عبدالنبی خان در شفقت و مرحمت سرآمد روزگار خویش بوده تسخیر دلهای هنودان شهر بمرتبه کرده بود که چون
درگذشت مردم هنود تاهنوز بسر ایشان هیچ بینی می‌تم بن متهرا سوئی + بالجمله آنجا اکثر هنودان مسکن میدارند و پیره متهرا که قسمی از شیرنی
است معروف در لطافت و لذت ما بیش مشهور است از متهرا سمت شمال اندک مائل بمغرب بمسافت سه کروه بر کنار جمن بندرابن

نام جائیست با عمارات آراسته و پیراسته و بازاری مختصر که بست و پانزده دکاکین بقال و پان و گلفروش و مثل آن دارد و اکثر
درویشان هنود اهل کمال در کنجهای بندرابن و قلیلی از فقرای اسلام در حجره با استقامت میدارند و مشهور است که آن مکان سیرگاه
کشن بوده ذکور و اناث آنجا همه در کمال خوبصورتی میباشند هرکسی که آنجا سیر و تماشا کند بی شبهه سورش عشق و شوق مجازی و حقیقی حسب
استعداد دوبالا گردد و راقم حروف در سن یازده سالگی مطابق سن یکهزار و یکصد و چهل و سه هجری موافق سال سیزدهم از جلوس
محمد شاه همراه شاه نواز خان ولد مبارز الملک سربلند خان که از دهلی ناظم صوبه اکبرآباد به نیابت پدرش شده میرفت وارد متهرا گردید
و با شاه نواز خان بسیر بندرابن رفت تماشای عجیب و غریب و حسن بدیع که بیرون از توصیف حیطهٔ تحریر است مشاهده کرده چه هر روز سه چهار
گهری روز مانده از مردان امرد و سبزه آغاز و زنان نوخیز نارپستان مابین سیزده و بست ساله در حسن و جمال چون حور و غلمان با زیب و
آراستگی تمام هوش ربای مردم در جای معهوده که عرصه گاه فراخ و دل کشاده است حاضر آیند و تا یک گهری شب بجا با لعب و دو نغمه
و خنده و بازی با یکدیگر بسر می برند بعد از ان مجلس تمام شد و زنان چراغهای چهار رویه و دو رویه خود را بدست گرفته بمقام خویش
مراجعت کنند و مردان نیز با مشعلها بخانهای خود روند و این مجمع را کنهیا گدری نامند و در تواریخ مسطور است که لشکریان سلطان محمود
غازی غزنوی شهر متهرا را غارت کرده بتخانها را آتش زدند و یک بت زرین که بفرموده سلطان شکسته وزن گردید نود و هشت
هزار روپیه و سه صد و چند مثقال زر بوده و یک پاره یاقوت یافتند که چهار صد و پنجاه مثقال وزن میداشت بالجمله در عهد سلطنت
محمد شاه جاتان در شهر متهرا و غیره بریاست مستقل بودند و ایشان از احفاد چورامن جات و بدن سنگه اند چنانچه سورجمل و پسرش
جواهر سنگه روزگار بحشمت و اقبال گذرانید سورجمل همراه ابو المنصور خان وزیر بجنگ احمد خان فرخ آبادی آمد
و با ابو المنصور خان منهزم گشت و چون ابو المنصور خان وزیر از احمد شاه بن محمد شاه بغی کرد سورجمل برفاقت ابو المنصور خان
پرداخت و تمام شهر کهنه شاهجهان آباد را غارت کرد و عمارات عالیه را بکند و آخر بر دست نجیب خان روهیله در رزم بقتل رسید
پسرش جواهر سنگه بجای او نشست و مرتبه اش در حشمت و شوکت از آبا و اجداد در گذشت و آخر بر دست درویشی کیمیاگر
حیله سازی تعلیم صنع کیمیا برهم کاروش کشته شد و بعد ازو برادرش نول سنگه بن سورجمل بریاست نشست و آن را امیر الامرا
ذو الفقار الدوله نجف خان بزور جنگهای سوای ازدیک و غیره قلاع معتبره جاتان دفع کرد چنانچه اکنون ملک متفرقه جات از
نواح اکبرآباد در قبضه تصرف نجف خان است **کالپی** شهریست بر ساحل دریای جمن و مصری و اوله کالپی که قسمی از شیرنی
است بانام بود اکنون آن ملک را گنگادهر بن گوبند پندت دکهنی متصرف است شاه سید محمد ولد ارشدش شاه
سید احمد کالپوی در زمان خویش با کمال ذوق و جذب آن حال با خرق عادات و کرامات کوس شهرت می نواختند
و اکنون اولاد و احفاد ایشان در مکانی از نواح کالپی این روی دریای جمن جانب شمال بر سجاده ارشاد متمکن اند
قنوج شهریست قدیم در زمان پیشین تختگاه رایان هند بوده و از آبادی راجه سورج است از احفاد هند بن حام بن نوح ع
چنانچه در ضمن دهلی اندرا احوال راجهای اولاد هند بن حام مرقوم است بالجمله شهر قنوج بروایت مولف خلاصة التاریخ
بر ساحل دریای گنگ واقع است و اکنون ازان دریای مذکور خصوص در تابستان یکدو کروه فاصله میدارد و
در موسم برشکال متصل آن شهر میرسد و در تاریخ روضة الصفا مسطور است که همه پنج محل بزرگ پنج قلعه داشته چنانچه اکنون

اثر از قلاع بجز تل باقی نمانده و آن هر پنج قلعه را سلطان محمود غازی غزنوی قهراً قسراً بگشود و در زمان سابق در قنوج راجه
فور خانم بود و بجنگاهش آله آباد بود معاصر اسکندر ذوالقرنین بوده و اسکندر با او رزم کرد و او را بقتل رسانید چنانچه
خواجه نظامی گنجوی بسکندر نامه بری بفرماید فرد چو فارغ شد از کینهٔ فوربان * کمر بست بر کین فغفوریان * و آن شهر هم در آله آباد
مرقوم است بالجمله قنوج بروایت مولف صبح صادق در عصری چنان آباد بوده که سی هزار دوکان پان فروش در آنجا بود و آن
شهر آب و هوای نیک میدارد اما اکنون چندان آبادی ندارد که تعریف توان نمود و بسیاری از سادات بخاری از ایام
قدیم آنجا مسکن دارند سید شرف الدین ساکن آنجا در سرکار مهابت جنگ علی وردیخان ناظم بنگاله رساله دار عمده و جلیل القدر بوده
و اکنون پسرش رحیم الدین علی عرف میر بنگالی بزیور حلم آراسته و بحلیهٔ ادب پیراسته است بوسیلهٔ صاحب ما در خدمت ممجد
پایهم صاحب در زمرهٔ منشیان منسلک و معزز بود پس استعفاء نوکری داده بوطن رفت گذا قنوج که قسمی از شیرینی است در طبقات چون
ملباش سیبج مشهور است مکن پور تابع پرگنه بلهور سرکار قنوج مزار پر انوار بدیع الدین شاه مدار آنجاست که هر سال در عشره
دوم جمادی الاول حلقهٔ کثیر از دکن و بنگاله و دیگر امصار هند با علمهای رنگارنگ آنجا جمع آیند و بعد از اختتام عرس باوطان
خویش روند و آن جماع را بندگان شاه مدار نامند فرخ آباد شهریست جدید از ابنیهٔ غضنفر جنگ محمد خان بنگش که در عهد
محمد فرخ سیر بنام بادشاه طرح انداخت و دریای گنگ از شمال بمشرق آن میرود و آن شهریست در غایت کشادگی و وسعت
بوفور آبادی تماشای هر کس در آنجا موجود امرود و کنار پیوندی در آنجا بغایت پسندیده بود محمد خان بنگش در ابتدای جمعداری
سوار و پیاده نوکری میکرد اینکه در هنگامیکه شاهزاده محمد فرخ سیر ابن عظیم الشان ابن بهادر شاه از عظیم آباد پتنه بر معز الدین
ابن بهادر شاه خروج کرد و متوجه سفر گردید محمد خان بنگش با چهل هزار سوار ملازمت محمد فرخ سیر نمود و بمنصب هفت هزاری
هفت هزار سوار و بخطاب غضنفر جنگ سرفراز گردید و در جنگ شاهزاده اعز الدین ابن معز الدین مساعی جمیله بظهور رسانید
و از حضور محمد فرخ سیر در جلدوی آنخدمت پرگنه شمس آباد و بهوج پور و مهر آباد وغیره جاگیر یافت و بفاصله دوازده کروه از قصبهٔ
شمس آباد که آبادی افاغنه است در حدود پرگنه بهوج پور بر لب دریای گنگ شهری عظیم بنا نهاد و بفرخ آباد موسوم ساخت
و دیگر آبادی قایم گنج بنام پسرش تعمیر نمود و بتدریج از سرحد کول باشاه پور اکبر پور که مسافت صد کروه تخمیناً باشد امصار متعدده
مثل محمد آباد و دریا گنج و خدا گنج و نبی گنج و علی گنج و یاقوت گنج و شمشیر گنج و کاسگنج وغیره آباد ساخت و بعد چندی اکثر ازین
آبادیها بدست ابوالمنصور خان و نایبش راجه نول رای خراب و ویران گردید و حقیر درین هنگامه با راجه نول رای
بوده القصه محمد خان بنگش بعد شهادت عبد الله خان و حسین علی خان سادات بارهه در عهد سلطنت محمد شاه بتغیری گردید بهادر
باکر نظامت اله آباد رسید و از خلافت بمناصب پسران و همراهیان سرافراز گردید و در السنه عوام به پنجاه و دو هزاری مشهور است
و پیش ازین راجه ستر سال دکهنه و بوندیله پسرش گوبند کالپی و مهوبه و موده و سنده وغیره محالات جاگیر او را در تصرف آورده بود
محمد خان بنگش با بست هزار سوار از اله آباد عبور جمن نموده متوجه چهتر سال گشت چهتر سال با جمعیت شصت هزار سوار و یک لک
پیاده و توپخانه بسیار برزم پیش آمد و نزدیک موضع اچهونی علاقهٔ پرگنه مهوبه قتالی فاحش نموده منهزم بکوهستان گریخت و
غضنفر جنگ ظفر یافت و آخر الامر چهتر سال از راه مکر و فریب اطاعت اختیار نمود محمد خان بنگش تا دو سال انواع حیثیت پور را

خیمه گاه ساخت و در خلال این احوال چتر سال باجی راو وغیره فوج دکنیان را طلب داشت و خود از آمدنش مطلع شده تعجیلا
سر انجام سفر که همراه محمد خان بنگش پیش بادشاه روانه نشود رخصت شده بمسکن خود رفت ناگاه باجی راو دکهنی با منصب هزار سوار
در رسید و بوندیله ها از سوار و پیاده هر قدر که توانستند باجی راو را امداد گردید شورش عظیم برپا شد محمد خان بنگش آماده جنگ گردید و
در اکثر زدوخورد ها بر فوج مخالف ظفر یافت باجی راو تاب صف جنگ نیاورده در انسداد راه و رسد غله کوشید مر و در ایام گرانی غله در
لشکر بنگش بهم رسید آنچنانکه نرخ حبوب ماکوله فی آثار بده روپیه کشید آخر الامر اکثر سرداران راه بیدلی سپرده متفرق شدند و قلیلی از با مروتان
ثبات ورزیدند محمد خان بنگش ناگزیر برگشته بقلعه جیت پور پناه برد مخالفان بمحاصره قلعه پرداختند محمد خان متحصن گشت مخالفان در تعقیق
حصار سعی بلیغ نموده غله حکم عنقا گرفت غیر از آب در آن قلعه چیزی نبود و آن بدل ما یتحلل ابدان حیوان نمی شد ابدان و عیان تحلیل یافتن
گرفت مردم بیرون قلعه شبها مخفی زیر دیوار قلعه آمده از حبوب ماکوله آرد مغشوش با استخوان بهایم فی آثار بقیمت صد روپیه
سودا میکردند و آنچنان بوده که مردم قلعه صد روپیه در فوطه بسته از دیوار قلعه زیر آویختند و تجاران صد روپیه میگرفتند و عوض
آن در همان فوطه یک آثار آرد می بستند تا مردم بالا میکشیدند و این گرمی بازار زیاده از سه چهار روز نماند مسلمانان گوشت
اسپ و شتر بروز کار میگذرانیدند تا آنکه موسم برسات بر سر رسید باجی راو بملک خود مراجعت نمود و بوندیله ها همچنان قلعه را
محاصره داشتند در خلال این حال قایم خان خلف ارشد محمد خان بنگش که قایم جنگ خطاب داشت با سی هزار سوار
یکبار در پای جیت پور بکمک محمد خان رسید بوندیله ها هراسان گشته در مصالحه زدند همگی چهار صد پانصد کس از قلعه بر آمدند شخصیکه
درین قضایا حاضر بوده براقم حروف این حکایت از کتابش مرقوم نموده بالجمله محمد خان بنگش بعد از ان بصوبه داری مالوه رسید و دو
سال آنجا بسر برد و بدهلی آمد و در خلال این احوال نادر شاه والی ایران اکثر ممالک ترکستان را بضبط در آورده بقندهار رسید و
در یکنیم سال آنرا از افاغنه بگرفت و متوجه هندوستان شد محمد خان بنگش در آن وقت حسب الحکم محمد شاه در دهلی بمحافظت
محلسرا قیام میداشت بعد از قتل عام دهلی و مراجعت نادر شاه از محمد شاه رخصت شده بفرخ آباد آمد راقم حروف از ان آوان
براه فرخ آباد بدهلی میرفت سعادت ملازمتش دریافته راهی شد و غضنفر جنگ محمد خان بعد چندی بمرگ طبعی در گذشت بعد
از و پسرش قایم خان که قایم جنگ خطاب داشت در فرخ آباد بجای او نشست او شکار دوست بود با سعد الله خان ابن
علی محمد خان روهیله مخالفت آغاز نهاد و سعد الله خان مصالحه خواست قایم خان از گفته محمود خان بخشی که مدار المهام او بود
نه پذیرفت سعد الله خان آماده حرب گشت قایم خان با او مصاف داد و بقتل رسید و این قضایا در ضمن آنوله در صوبه شاهجهان آباد
در احوال علی محمد خان روهیله مرقوم است بالجمله نعش قایم خان را نیافتند تا مدتی در از شهره زندگانی او در آفاق ماند و شخصی بهمان
هیت خود را بآن نام مشهور کرده چند سال گرمی بازار خود نمود راقم حروف اورا دیده بود بالجمله بعد قایم خان وزیر الممالک ابو المنصور خان
بفرمان احمد شاه بفرخ آباد آمد و خانه او را ضبط کرد گویند که از نقد و جنس شصت لکه روپیه سر انجام یافت و تمام اولاد و احفاد
و چیله های نامی محمد خان بنگش را اسیر کرده بقلعه اله آباد فرستاد و آنجا بقتل رسانید و بر مملکتش متصرف گشت و آنرا براجه نولرای
تفویض نمود و احمد خان بن محمد خان بنگش را که مجهول و مفلوج پنداشته و از ان جا بگرفته رها کرده بود او باغوای افاغنه
مئو شمس آباد که سرگروه آن رستم خان نام داشت خروج کرد و با راجه نول رای متصل سمدن رزمی صعب نموده او را

بقتل رسانید وزیر الممالک ابو المنصور خان با امیران شاهجهان آباد و جات بجمعیت یک لکهه و سی هزار سوار که از دهلی بنا بر اعانه و
راجه نول راے بر آمده تا بمرهره رسیده بود خبر قتل نول راے شنیده بر سر احمد خان رسید احمد خان با نه ده هزار سوار و پیاده
با وزیر برزم صعب نموده و رستم خان افغان که باعث این شورش و هنگامه بود از دست افواج جات و اسمعیل خان رساله دار وزیر منهزم
گشته گریخت جاتان و اسمعیل خان تا مئو او را تعاقب کرده بقتل رسانیدند در خلال این احوال احمد خان فرصت یافته فرار بر قرار اختیار نموده
مردانه بکوشید و بر وزیر حمله آورد و اسحاق خان که با جمعیت آراسته پیش روے وزیر ایستاده بوده او را بقتل رسانیده بر وزیر الممالک
ریخت چهار هزار مغلیه کلاه پوش که با تفنگ ها از اسپان پیاده شده اطراف فیل وزیر ایستاده بوده یک قلم رو بگریز نهادند احمد خان
بر فیل وزیر رسید وزیر بزخم تفنگ خورده در حوضه بغلطید افغانان بغنیمت افتادند فیلبان به یکبار فیل را از معرکه بر آورده روے بگریز
نهاد و وزیر بشاهجهان آباد آمد احمد خان با فتحے چنان مستظهر شده مستقل گشت و پسر خود محمود خان را با جماعه افغانان بلکهنو و اوده و
شادیخان نامی را باله آباد فرستاد تا بر ملک وزیر متصرف شوند راے پرتاب نراین و خانعالم بقاء الله خان که در لکهنو بسان
و همراهیان مے گذرانیدند از استماع خبر آمد آمد راجه نول راے بجمعیت هزار و پانصد سوار از لکهنو باله آباد مراجعت نموده و بجهوسی رسیدند
راقم حروف درین قضایا رفیق پرتاب نراین بوده علی قلیخان گرجی نائب صوبه اله آباد که خطاب حیدر قلیخان میداشت بملاقات
راے موصوف و خانعالم آمد چون شنید که شادیخان با جمعیت بست هزار سوار و پیاده حشری انبوه از فرخ آباد متوجه اله آباد است
بصوابدید راے مذکور با فوج خویش و قلیلی از سپاه راے موصوف بمقابله شادیخان شتافت متصل کوره جهان آباد تلاقی فریقین اتفاق
افتاد شادیخان بعد از رزم منهزم بفرخ آباد رفت و علی قلی خان مظفر و منصور باله آباد آمد و محمود خان ابن احمد خان که از جانب پدرش
بلکهنو رسیده بود بے منازعتی استقلال یافت احمد خان از هزیمت شادیخان بهم بر آمد و با عساکر بسیار از سوار و پیاده متوجه اله آباد
شد راے پرتاب نراین و خانعالم و علی قلی خان در قلعه اله آباد در آمدند و بر دریاے جمن متصل نبی دروازه قلعه پل کشتیها بستند
و لشکر آنروے جمن بجنوب قلعه قرار بر استقرار داده احمد خان باله آباد رسید و راجه پرتهی پت ابن چهتردهاری ابن بجے سنگه
سوم بنسی راجه پرتاب گڈه او را اطاعت کرده بخدمت پیوست و تسخیر قلعه اله آباد را بذمه خود گرفت راے پرتاب نراین در
قلعه متحصن شد احمد خان بمحاصره پرداخت و حسب الحکم راجه بلوند سنگه بنارسی از بنارس بجهوسی آمده استقامت کرد و پیشکش و تحائف
به احمد خان ارسال داشت و بخدمت آمد و بعد چند روز رخصت بالانصراف حاصل کرده به بنارس شتافت درین اثنا محمود خان ابن
احمد خان حسب الطلب پدرش از لکهنو بجهوسی آمد و خیمه زد راج اندر گر گسائین که در اله آباد براے غسل گنگ آمده بود رفیق راے نراین
شده در رزم مساعی جمیله بظهور رسانید در خلال این احوال وزیر الممالک ابو المنصور خان شکستگیهاے شکست را درست نموده
و ملهار راو و کهنی را بمبلغ کثیر قریب شصت لکهه روپیه داده بمدد خود خواند ملهار راو با شصت هزار سوار بخدمت وزیر پیوست وزیر از
شاهجهان آباد با لشکرے آراسته بفرخ آباد شتافت در خلال این احوال شیخ معز الدین خان با شیخزاده ها و ملک زاده هاے لکهنو و
کاکوری اتفاق کرده گماشتگان محمود خان از لکهنو بر آورد احمد خان از استماع مراجعت وزیر بعد از پنجاه و چهار روز از پاے قلعه اله آباد
برخاست و ایلغار کرده بفرخ آباد رسید و بر متصل آن وزیر الممالک هم بفرخ آباد آمد احمد خان توقف در فرخ آباد مصلحت ندیده در
کنار گنگ که بمسافه دو کروه از فرخ آباد است لشکرگاه ساخته آماده جنگ گشت وزیر متصل سنگین رام پور بر دریاے گنگ پل بسته

بسنت و ملهار راؤ وغیره وکمپنیان با فوج خود حکم عبور فرموده وخود با جماعه قلیل بر سر پل ایستاد وسعد الله خان ابن علی محمد خان که بظاهر
بی استصواب حافظ رحمت و دوندیخان وغیره رؤسا بکمک احمد خان آمده بود با کمپنیان زدوخورد صعب کرده منهزم گشت وهمان شب
احمد خان با جماعه خویش از دریا گذشته بسعد الله خان پیوست و باتفاق یکدیگر بکوه کماؤن پناه برده و حافظ رحمت خان بکرگ آشتی پیش وزیر
آمده و در لشکر بماند و وزیر بتعاقب افاغنه و روهیله شتافته بمحاصره آنها پرداخت و بالآخر بعد چند ماه فیمابین بمصالحه اتفاق افتاد و وزیر نصف
ملک احمد خان را بکمپنیان بخشید و دیگر ازان با احمد خان تفویض نمود و احمد خان بفرخ آباد مستقل گشت و به نیکنامی تمام امارت نمود و در عهد
سلطنت عالمگیر ثانی معرفت غازی الدین خان وزیر نبیره آصف جاه نظام الملک از پیشگاه خلافت امیر الامرا بخشی الممالک غالب جنگ
احمد خان بهادر خطاب یافت هنگامیکه در آخر عهد سلطنت عالمگیر ثانی احمد شاه ابدالی بتحریک حافظ رحمت خان وغیره رؤسای روهیله و
بخشی الملک احمد خان بنگش از قندهار و کابل بهند آمد و بهاؤ وکمپنی را بقتل رسانید و دیار مابین گنگ وجمن از کمپنیان انتزاع نموده از آنجمله
چکله کوره بشجاع الدوله و اتاوه بحافظ رحمت خان و ملک احمد خان که از وقت مصالحه وزیر الممالک ابو المنصور خان و بخشی الملک احمد خان
شده و وزیر موصوف نصف ملک احمد خان را بملهار راو وکمپنی داده بود آنرا با احمد خان تفویض نمود چنانچه بندرے ازان بتقریبی در اقلیم دوم
در ضمن آخر صوبه خاندیس در احوال بهاؤ وکمپنی مرقوم است بالجمله او امیرے عالی همت و قدردان نجبا و مردم خاندان بزرگ بود و در مروت و
شجاعت و سخاوت و پاک اعتقادی در عصر خویش ثانی نداشته در زمان امارت او اکثر امیران دهلی که از دست برد احمد شاه ابدالی که در
شاه جهان آباد واقع شده بود مثل غازی الدین خان ابن نظام الملک آصف جاه و امیرزادگان عظام و بسیارے از درویشان و فقیران
نامور و محتاجان و غریبان از شهر دور و نزدیک آوازه سخاوتش شنیده بفرخ آباد آمدند و مقیم گشتند و بهره و نصیبه باندازه خود ها از خوان نعمتش
می یافتند و بدستور خادمان هر درگاه تبرکات می آوردند و نذورات گرفته میرفتند و او را ضابطه ها بوده که هرچه از ملک تحصیل می آمد اندران یک
حصه بهر خانواده وسلسله مثل قادریه وسهروردیه وچشتیه وغیره در خریطه های علیحده نگاه میداشت و از هر جا که خادمی میرسید می پرسید
که خادم کدام درگاه و از کدام سلسله است و او را ازان خریطه بهره میداد و دیگر هر چیز از ماکول و مشروب و ملبوس و امثال آن بنظر او
می در آوردند اول ازان یک چیزے بنام الله بر آورده بفقیران میرسانید وقتی برائے خود لباس جامه بساخت و از اتفاقات حق نظر
فراموش کرد هنگام پوشیدن بیادش آمد که حق نظر ازان جامه نداده خیاط را بخواند تخته تخته ازان جدا کرده فرمود که این تخته ها را بهر یک
فقیران برسانید روزے راقم حروف در مجلس نشسته بود عرض شد که درویشی از جونپور آمده او را بخواند درویش بیامد و معانقه کرد و شیشه
روغن خوشبو پیشش نهاد و بسیار خوشوقت شد و کرم بر سید و بخدمه فرمود که پنبه ازان تر کرده در درجی نهاده بنام الله بدرویش رسانند
و بعد ازان خود بوئے کرد وقتی در شب برات آتش بازی بسیار پیش او آورده فرمود که ازان بنام خدا الفقرا بعد ازان تا طفلان درویشان
تماشا ببینند و اکثر بنا بر سیر و تماشائے شهر فرخ آباد سوار شدے و خیرات و نذور بدست چیله هاے عمده مثل فخر الدوله و مهربان خان و رحمت خان
وغیره میداد و میفرمود که تا بفلان محله و مقام میرویم و شما فلان فلان طرف بروید و بهر یک درویش و سائل این نذورات رسانید و دیگر
خاصه تفریح طبع او بوده که اقمشه زربفت و کمخواب در موسم سرما سالبسته و امثال آن از بهر سامان تخته ها و بسته ها می طلبید و آنرا بر فرش
پراگنده میکرد و ساعتی میدید و بر خاسته بطهارتخانه میرفت خدمتگاران و فراشان و چیله هاے عمده و دیگر اهل خدمت هر کسے که بهمت
ازان اقمشه میگرفت و پنهان مے نمود چون از طهارتخانه بیرون مے آمد حکم میفرمود که اقمشه را بدستور در بسته ها و تخته ها بگذاشته پیش

میر سامان هر چه و هیچ از کم و کیف آن چیزی نمی گفت و کاهی مبلغ بر فرش میریخت و باسیجا میرفت مردم دست یغما کشاده جیب و آستین
خود را پر میکردند و چون باز سر آمد چیزی بفقرا میرسانید و باقی را همچنان ناشمرده باندرون محل میفرستاد تا صرف کنند راقم حروف از زبان
میر محمد قاسم خان عالیجاه ناظم معزول صوبه بنگ از کوهر برخاسته با کمال بی سامانی بوطن نشست شنید و سلی استدعای راقم بروانه طلب
بدست میوره فرستاد راقم حروف با پنج کس یکی از سجان محمد پسر راقم و دیگری غلام محی الدین ابن غلام قطب الدین نبیره روح الامین خان
و امام علی ولد مصطفی حسین برادرزاده حقیر و حیدر بخش ابن سعد الله برادرزاده رضاعی راقم یحیی احمد الله از زمره برادران شیوخ و همه بی اسپ
در کمال شکستگی بر پالکی کهنه نشسته بخدمتش رفت و هنگام ملازمت بتقریب مبارکباد شادی کتخدائی پسرش مظفر جنگ که در همان ایام
شده بود پنج کله قند لکهنو مع پنج روپیه نذر گذرانیده همانشب سه پنج خوان طعام مرحمت فرمود مردم گفتند که پانصد روپیه جهت ماهواری
مقرر شد چه بر خوان اشارت پانصد روپیه است و همچنان شد که خریطه پانصد روپیه نقد بر دست چوبداری فرستاد حال آنکه شرح یک
سوار خویش اسپه در سرکارش بست و پنج روپیه بود و یکسال اتفاق اقامت آنجا افتاد چون شورش مرهته بصلح انجامید هر یک رفقا را دوشاله ها
انعام داده رخصت نمود راقم نیز رخصت شده بوطن آمد و او بعد از یکسال بسرای آخرت خرامید و بعد از و پسرش مظفر جنگ بهادر ابن امیر الامرا
بخشی الملک غالب جنگ احمد خان بهادر ابن غضنفر جنگ محمد خان بنگش در فرخ آباد بر مسند امارت نشست و از پیشگاه سلطنت شاهعالم
عالی گهر بادشاه بخطاب امیر الامرا بخشی الممالک فرزند خان مظفر جنگ بهادر سرفراز شد و دست جود و کرم بکشاد و در مراعات علما و فقیران عصر
از سالیانه و روزینه داد سخاوت بداد روزی در محفلش درویشی مجذوب آورده پانصد روپیه نقد و لباس فاخر از دوشاله و فرغل و امثال
آن نذرش کردند یکی عرض کرد که مجذوب است و خبر ندارد فرمود که میدانم اما مروت نمیخواهد که محروم رود هنگامیکه شاهعالم عالی گهر بادشاه
حسب عرض مهاجی سیندهیه بتبدیل وطنی از آله آباد بسمت دهلی براه فرخ آباد نهضت فرمود امیر الامرا بخشی الممالک فرزند خان مظفر جنگ بهادر
باستقبال شتافت و بملازمت رسید همان روز بخلعت فاخره ملبوس خاص و جیغه و سرپیچ مرصع و شمشیر و زنجیر فیل و اسپ اعزاز یافت و همچنین عمزاده اش
خردمند خان ابن خدابنده خان و بعضی از برادران بخلاع شاهی ممتاز شدند و بادشاه را بفرخ آباد آورد و گویند که چبوتره یک لک و بست و
پنجهزار روپیه که عبارت از چبوتره سوا لاک روپیه است بنسبت بادشاه بر آن جلوس فرمود و از فیلان کوه پیکر و اسپان تناور و جواهر آبدار و امتعه و
اسلحه و دیگر تحائف بسیار به نذر کشید و یکدو منزل همراه رکاب بادشاه رفت و رخصت انصراف حاصل کرده بفرخ آباد مراجعت نمود و اکنون خوان
احسان بر خاص و عوام گسترده بکامرانی بسر میبرد و انگریزان با او اختلاطی عظیم دارند خدابنده خان ابن غضنفر جنگ محمد خان بنگش با برادر خویش
امیر الامرا احمد خان بحشمت و شوکت تمام باتفاق بسر می برد و در جود و سخاوت و متانت رای معروف بوده و صبیه اش در حباله
نکاح بخشی الممالک فرزند خان مظفر جنگ ابن غالب جنگ احمد خان است چون برادرش امیر الامرا احمد خان در گذشت خدابنده خان
پس از یکدو سال بدهلی شتافت و از پیشگاه سلطنت شاهعالم ثانی عالی گهر بادشاه بخطاب و خلاع و فیل و اسپ و شمشیر و همچنین خلف
ارشدش خردمند خان اعزاز یافت و فرمان جاگیر از پرگنه سکندر آباد و پرگنه آبر دنی مجموع بست و دو محال بنام برادرزاده خویش
بخشی الممالک فرزند خان حاصل کرده بفرخ آباد مراجعت نمود و بعد از خلف ارشدش خردمند خان ابن خدابنده خان بهادر بهر جنگ
افتخار یافت و اکنون مدار المهام و مختار کار سرکار امیر الامرا فرزند خان مظفر جنگ بهادر است و در اخلاق حمیده و صفات پسندیده
گوی از اقران ربوده از جمله آن دستگیری ضعفا و قدردانی نجبا و آراستگی عساکر دستی قوی دارد و از راه حق پرستی و خدا ترسی بیان

بخدمت آزادہ گان بستہ و بر در دولتشستہ دارد و صادر از بحر احسانش بہرہ یاب و کامیاب اند اکنون کمیت قلم در مضمار اظہار احوال امالک
پیغمبران و سرگذشت ایشان سبکعنان ساز دپوشیدہ نماند **شام** ولایتیست وسیع حق سبحانہ تعالے آن را ارض مقدسہ خواندہ
و محمد صلعم فرمودہ کہ نیکوئی دہ قسمت و نہ قسم آن بشام است و یک قسم در تمام جہان و از خواص شام یکی آنست کہ ہرگز از ولی خالی نبودہ و ابدالان
کہ ہفتاد تن اند در شام میباشند و مولف عجائب المخلوقات مے آرد کہ یک ارش زمین در شام نباید کہ جبرئیل علیہ السلام بدآنجا نزول
نکردہ و یک صد و ہشت و چہار ہزار پیغامبران ازان دیار برخاستہ اند در کتاب مسالک ممالک آوردہ کہ غربی شام روم سیاحے برا قم
میگفت کہ از شام چہل منزل قسطنطنیہ کہ دار الملک روم است مسافت میدارد و اکثر منازل آب و آبادانی ندارد و شرقی آن بادیہ ابلہ است
تا فرات و جنوبیش سرحد مصر و تیہ بنی اسرائیل است **فرد** جسم است زمین ہفت اندام + نافش غرب است و پشت او شام +
و بہترین ولایات شام فلسطین است و ابتدای شام نیز از دست او در زمان سابق شد او بعد برادر خود شدید بسلطنت شام رسید
و ہود علیہ السلام ایمان نیاورد و او آنست کہ بہشت ساخت و حوالش در اقلیم اول گذشت و دار الملک شام بیت المقدس است
بیت المقدس مہبط وحی آلہی و محل توطن انبیاے بنی اسرائیل بودہ و گویند کہ از بیت المقدس تا شہر مصر ہفدہ روز مسافت است
و آب در آن منازل نیست مگر یک چاہ در منزل ہشتم و چاہ دوم نزدیک بیت المقدس کہ ازین چاہ بیت المقدس تنجکردہ مے ماند
بالجملہ آن شہر را العمری الملیا میخواندہ اند و در کتاب عجائب المخلوقات مینویسد کہ در آخر الزمان تمام عالم خراب گردد الا مکہ و مدینہ و
بیت المقدس و در قیامت حشر آدمیان در آن موضع کنند و نبی اسرائیل از والد خود کنعان ہجرت کردہ در بیت المقدس توطن
گزیدند داؤد علیہ السلام در وقت خویش باتفاق علماے بنی اسرائیل مسجد اقصے را بنا نہاد چون دیوار آن بقد آدمی رسید بر طبق وحی کہ اختتام
آن بر دست دیگرے حکم رفتہ دست از تعمیر باز داشت و چون سلیمان علیہ السلام بر مسند نبوت نشست در اتمام مسجد اقصے و تعمیر بلدہ بیت المقدس
اہتمام فرمودہ شہرے بساخت مشتمل بر دوازدہ سور و بناے آن شہر را از سنگ رخام نہاد و گویند کہ ہر روز صد ہزار سنگ
تراش در آن شہر کار میکردہ اند و سی ہزار کس از جبال سنگ را بریدہ اند و ہفتاد ہزار فیل و شتر سنگبار کردہ بشہر مے آوردند و بعد از
اتمام آن شہر دیوان بمعاون و بحور شتافتند جواہر موفور و دُرّ غیر محصور جہت زینت مسجد آوردہ و در آن قعبہ نمودند مسجد اقصے در شرقی
بیت المقدس واقع شدہ و طول آن مسجد ہفتصد و ہشتاد و چہار ذرع است و عرضش چہار صد و پنجاہ و پنج ذرع و شش صد و ہشتاد و چہار
استوانہ دارد و ہر شب چہار ہزار قندیل روشن میکردہ اند و ہزار گز حصیر ہر سال صرف فرش آن مے شد و ہفتصد فراش و خدمت
آن مسجد بودہ و پنجاہ خُم از جہت آب کردن در آنجا گذاشتہ بودہ و چہار صد منبر داشتہ و در صحن مسجد مصطبہ ایست کہ ارتفاع آن پنج ذرع است
در میان مصطبہ قبۂ عظیم است مثمن کہ آنرا قبۃ الصخرہ گویند و درون قبہ سنگیست کہ اثر قدم محمد صلعم بر یکطرف آن ظاہر است و آن حضرت اسرے
از آنجا بمعراج رفتہ و یکطرف آن سنگ بموافقت رسول صلعم قریب دہ ذرع از زمین برخاستہ بود کہ آنحضرت فرمود توقف ہمچنان بحال خود ماند
محراب مریم و زکریا کہ نماز آنجا میکردند و کرسی سلیمان علیہ السلام کہ در آنجا خدا را یاد میکرد و در بیت المقدس است القصہ مسجد اقصے اول
مسجدیست کہ در عالم ساختہ شدہ چنانچہ کعبہ اول خانہ ایست کہ بر روی زمین عمارت یافتہ و از ابن عباس مرویست کہ در تمام مسجد
اقصے بگذشت زمین نیابی کہ بران پیغمبرے نماز نگذاردہ باشد و یا آنکہ فرشتہ مقام نکردہ محراب داؤد علیہ در بیرون شہر است و مقام خلیل در
سفرہ میلی واقع است و گویند کہ در دو فرسنگ بیت المقدس دیہی است کہ آنرا ناصرہ میگویند و بیت اللحم کہ مولد عیسی علیہ السلام است

از بیت المقدس است متولد شده و هم از آنجا بآسمان رفته قبر ابراهیم و اسحق و یعقوب و یوسف و ساره آنجاست قبلهٔ اول در عهد
اسلام محراب مسجد اقصی بر سمت کعبه است ساخته و در چهارصد و هفتاد و نه هجری فرنگیان بر آن شهر مستولی شده محرابهای اهل اسلام
را خراب ساختند و نود و پنج سال در تصرف داشتند تا در پانصد و هشتاد و پنج سال هجری ایوب آنرا بجبر از اسلام در آورده و شعار مسلمانی
آشکارا کردند داؤد و سلیمان و یونس و شعیب و ارمیا و دانیال و عزیر و زکریا و یحیی و عیسی علیهم السلام و دیگران در بیت المقدس متولد شده بالجمله بعد
فوت سلیمان ع اولاد آنجناب در بلاد شام حکومت کردند و ایشان در میان بنی اسرائیل چون خلفای راشدین آمده در اسلام اول
آن طایفه رجعیم بن سلیمان نبی ع است و بعضی او را پیغمبر دانند و بعد از وی پسرش اقیا بحکومت نشست و بت پرستی گزید و بعد از و
پسرش آسا بخلافت رسید و بدین خدا باز گشت و گویند که پیغمبر بوده و خلق که در عهد پدر او بت پرست شده بودند بدین حق خواند
ایشان ملک هند را بخواند ملک هند از راه دریا به بیت المقدس رسید آسا بدرگاه شتافت هندوان هر تبرکه انداختند با ایشان
باز گشت همه بگریختند و بکشتیهای خود رفتند ایزد تعالی کشتیها را غرق کرد آن محادل همه بمردند آب آنها را با خواسته ایشان بیرون
افگند لشکر آسا مال را بدست آورده مظفر و منصور باز گشتند و بعد از وی پسرش و چند دیگر از احفاد وی یکی بعد دیگری بخلافت نشستند
تا آنکه احد یاهو بخلافت رسید از رجعیم تا احد یاهو شش صد و سی و چهار سال سلطنت کردند و بعد احد یاهو پسرش عثلیاهو بدولت
رسید و بر کنیزک ساحره عاشق شد کنیزک بر ملک او استیلا یافت و بسیاری از ذریهٔ سلیمان ع را بقتل رسانید عثلیاهو هفت سال
سلطنت کرد و در هفتصد و هفتاد و هشت از وفات موسی ع در گذشت و بعد از وی برادرش یواش چهل سال و بعد از وی پسرش اهصاهو
بیست و نه سال و بعد از وی پسرش عزریاهو پنجاه سال و بعد از وی پسرش یوتم شانزده سال خلافت کرده یونس ع در زمان او مبعوث
گشت و بعد از وی پسرش احد شانزده سال و بعد از وی پسرش حزقیا بحکومت نشست و شعیا ع و حی یونس در عهد او مبعوث گشت و
در سلطنت او سنحاریب ملک بابل لشکر به بیت المقدس کشید و با حزقیا رزم کرد حزقیا اسیر شد و نجات یافت مدت سلطنتش بیست و
نه سال و بعد از وی پسرش منوشا پنجاه و پنج سال و پس از وی پسرش امون شصت و یک سال و بعد از وی پسرش یوشیا سی و یک
سال پس از وی پسرش یهویاحین که او را فرعون نجم از مصر تاخته اسیر کرد و بعد از وی برادرش یهویاقیم در بیت المقدس بر تخت نشست
و یازده سال سلطنت کرد بخت نصر از بابل لشکر به بیت المقدس کشید او مطیع گشت و باز نافرمانی کرد بخت نصر او را اسیر کرده
به بابل فرستاد و بعد از وی عمش صدقیا بر تخت نشست و مطیع بخت نصر گشت و ارمیا در عهد او مبعوث بوده صدقیا بعد نه سال مخالفت
بخت نصر آشکار کرد بخت نصر با ششصد هزار به بیت المقدس آمد و قتل عام نمود و صدقیا را اسیر کرد و بیت المقدس را خراب ساخت
و دولت ملوک بنی سلیمان ع باسیری گشت و این واقعه در نهصد و نود و نه از وفات موسی ع اتفاق افتاد و بعد از بخت نصر و اولاد و دیگران
بحکومت شام رسیدند تا آنکه بنی غسان از آل سبا که چون بلاد یمن بباد سیل مبتلا شد هر طایفه از آن بشام افتادند و قوی شدند
و با بسطورس که بحکم قیصر روم والی شام بود مخالفت کردند و بر شام مستولی شدند و اول طایفه غسانیان ماء السماء عامر بن حارث
و آخر ایشان طایفه جبله بن الایهم که سی سوم ملوک از ماء السماء و سی جبله بعد از وی و چهار نفر بعهد عمر پیوستند و چون سه سال
از حکومتش بگذشت مسلمانان بر دیار شام استیلا یافتند و جبله از شام بمدینه نزد عمر فاروق شتافت و ایمان آورد و آخر بقسطنطنیه
نزد قیصر روم رفت و مرتد شد و از آن گروه است حسان بن منذر غسانی که ملک العرب و الشام بود ایمان آورد و در هشتاد هجری

بغزای روم درگذشت و بعد از وی دیار شام بتصرف مسلمانان درآمد و نسبے نگذشت که بنی امیه و بعد ایشان عباسیان برآمدند با استیلا یافتند
و امیرے از امرای ایشان بشام و مصر حکومت کردے چنانچه در عهد خلافت هارون رشید طولون بحکومت مصر رسید و در عصر بیامد
حکومت بعضے از شام باسلاجقه رسید و اول ایشان تاج الدین تتش است که در چهار صد و هفتاد هجری از فرمان برادرش ملکشاه
سلجوقی حکومت بعضے از بلاد شام یافت بالجمله چون مرز و بوم اکثر انبیا مملکت شام است بنابر آن اخبار انبیا علیهم السلام بسبیل اختصار در ولایت شام
بقلم مے آرد مخفی نماند که نوح علیه السلام از شوق التماس پسر خود شام علیه السلام که بعد او و از انبیاے مرسل بوده مملکت شام و جزیره و عراق و
فارس و خورستان که بهترین جهان است تفویض نمود و اولاد او بمتابعت او حکم کرد و دعا نمود و اکثر انبیا و اولیا از نسل او باشند و
او نه پسر داشت اول ابوالانبیا ارفخشد دوم ابوالملوک کیومرث که احوال او در ضمن اقلیم اول نوشته شده سیوم اسود که یمن و شام و
روم و اهواز و پهلو پسران اویند و فارس پسر پهلو است چهارم توج و بعضے براینند که توران او ساخته پنجم اولاد که فراعنه مصر از اولاد اویند
ششم غیلان که خراسان و منال پسران اویند و عراق پسر خراسان است و کرمان و مکران پسران منال اند هفتم خورشید و هشتم نور که
آذربایجان و اران و موغان پسران اویند نهم ارم و او اول کسیست که باغ ارم ساخت و باغ ارم باو منسوب است و آن بغوطه دمشق بوده
و شداد بن عاد که نسب عاد نیز بشام مے پیوندد و بعد از ان مقام بهشت بنا نهاد لاجرم از انجهت باغ ارم گفتندے و ارم بن شام را ارمن نیز گویند
و شهر ارمن نیز از بناے اوست و او یازده پسر داشت عملیق و ثمود از انجمله اند و شام ششصد ساله شده درگذشت و بعد از وی پسرش ارفخشد
بن شام بن نوح علیه السلام بپادشاهی قوم پرداخت و علوم افلاک که بعد از طوفان مطموس شده بود ظاهر ساخت و شهر حران بنا نهاد و چهار صد و شصت و
پنجسال عمر یافته درگذشت و بعد از وفات او فرزندانش صورت او را سجده کردندے و آن رفته رفته به بت پرستی کشید و بعد از وی شالح و
او را سرلح نیز گویند جانشین شد و چهار صد و سی سال عمر یافت و پسر اوست عابر و هود پیغمبر علیه السلام و او را عابر نام بوده و لغت عبری باو منسوبست
و پیش از ان بسریانی سخن گفتندے جمهور مورخان گویند بعد از نوح و شام پیش از ابراهیم خلیل هود و بعد او صالح پیغمبر مبعوث شده راقم حروف
گوید که صاحب تاریخ صحیح صادق ذوالقرنین اکبر را بعد صالح از انبیاے مرسل نوشته اند و گویند که از اولاد یافث بن نوح علیه السلام است نه از
اولاد شام بن نوح و آن در اولاد یافث مرقوم شود بالجمله هود علیه السلام بر قوم عاد و شداد ابن عاد که آن وقت پادشاه بود مبعوث گشت
و آن مخاذیل او را منکر شدند و بطوفان باد هلاک گردیدند مگر قلیلے که ایمان آورده نجات یافتند و شداد بن عاد آنست که بهشت
ساخته بود و احوالش در ضمن اقلیم اول در تحت ولایت یمن گذشت و هود در حضرموت اقامت فرمود و پنجاه سال دیگر بزیست عمرش
چهار صد و شصت و چهار سال بوده و گویند که بمکه درگذشت و به بیت المقدس مدفون گشت و آنجناب بزهد شهرت یافت گوشه‌گیرے
و تصدق بسیار فرمودے و بتجارت معاش کردے و آنحضرت دو پسر داشت قحطان که نور محمدی علیه السلام از وی با او انتقال کرد و دوم یقطان
که اعراب یمن که ایشان را قحطانے گویند از اولاد قحطان و قحطان پدر سلاطین یمن است و احوال ایشان در یمن
گذشت و اعراب حجاز که ایشان را عدنانی خوانند از اولاد فالغ اند فالغ در شام اقامت گزید و سه صد و چهل و سه سال
بزیست و بعد از و ارعو بن فالغ و بروایت سیر الاعین اشروع بن فالغ جانشین پدر گشت و نور محمدی با او انتقال کرد
و او سه صد و نه سال عمر یافت و بعد او نمرود پادشاه شد و بعد از و پسرش ساروغ بن ارعو و بعد از و تاخر پدر
پسر تاخر تارخ است و آذر عبارت از وست و او مقرب و ندیم نمرود بوده و آذر چون هفتاد ساله شد ابراهیم بوجود [illegible]

از وجود آمد و نور محمد عم از آذر با ابراهیم و از ابراهیم با اسمعیل عم انتقال کرد **ابراهیم خلیل الله** بن آذر بقولے اولوالعزم دوم و
بروایتے اولوالعزم سوم است و او اول کسیست که رسم ضیافت نهاد و سکه بر درهم و دینار زد و سراویل و نعلین پوشید و
قص شارب یعنے بریدن موے بروت و چنبیدن ناخن و کندن موے بغل و ستردن موے عانه و مسواک و مضمضه و استنجا
بآب و ختنه کردن از سنتهاے اوست و او اول کسیست که غنیمت را قسمت نمود و او اول کسیست که در راه خدا هجرت کرد و اول
کسیست از فرزندان آدم که موے او سفید شد و او معاصر نمرود بوده و بروے مبعوث گشته و قصه در آتش انداختن نمرود آنجناب را و
قربان کردن آنحضرت اسمعیل را و فدیه آمدن گوسفند از آسمان وغیره اخبار در کتب آسمانی و تواریخ منسب است راقم حروف اینچند
مواعظه از صحایف آسمانی که بر وے نازل شده تحریر میے آرد آے پسر آدم آفریده ام از براے چشمهاے تو پوششے که عبارت از پلکست
تا چون چیزے نادیدنی در پیش تو آید فی الحال چشم خود را بپوشی و همچنین از براے دهان تو طبقه ابانت ترتیب داده ام که از سخن ناگفتنی
لب به بندے آے پسر آدم چون در دل خود فسادے یابی یا در بدن خود بیماری دیا در مال خود نقصانے یا در روزی خود قصور فهم
شاید کنی بدانکه همه اینها از شامت سخن لا یعنی است که بآن تکلم کرده اے پسر آدم رزق مقسوم است و حریص محروم و بخیل
مذموم و الرزاق هو الحی القیوم و دینار و درهم شکلے نیست آے پسر آدم گرامی دار مهمان مرا آبراهیم گفت خداوند ایا مهمان تو کیست
وحی آمد که فقیر و حقیر که نزد تو آید آن کس مهمان منست دیگر اے پسر آدم چون غضب بر تو مستولے شود مرا یاد کن تا ترا یارے دهم
بر رحمت خود در وقتیکه غضب و قهر بر من ظهور کند اے پسر آدم مرا بعد نماز بامداد و عصر ساعتے یاد کن تا مابین این دو وقت را
از براے تو کفایت کنم آے پسر آدم به پیوند با کسیکه از تو ببرد و عطا کن با آنکه ترا محروم کند و سخن کن با کسیکه از تو سخن بگوید
و نصیحت کن کسے را که با تو خیانت کند و عفو کن از هر که در حق تو ظلم کند و نکوئی کن در حق کسے که با تو بدی کند تا از جمله
سابقان باشی در حبیب آبراهیم عم روزے گفت خداوندا چیست جزاے آنکه متکفل یتیمی و بیوه شود فرمود که او را بروز
قیامت زیر سایه عرش جائی دهم و آنجناب روزے میگفت یا کریم العفو جبرئیل عم گفت معنی آن دانے که چیست گفت
بگو گفت آنکه هر سیئه که محو کند حسنه بر جای او ثبت کند عمر آنجناب دو صد بیست سال است علے اختلاف الروایات و بروایت
مؤلف روضة الصفا و روضة الاحباب نفحات در گذشت و بقولے بیمار شده رحلت کرد و در کیمیاے سعادت می نویسد که
مرگ مفاجات راحت مومن است و حسرت فاجره و آیضاً گوید که در خبر است که مومن را درجات مانده بود که بدان بعمل خود
نرسیده بود جان کندن بر و دشوار کنند تا بدان درجات رسد و فاجر که نیکوئی کرده بعوض آن جان کندن بر و
آسان کرده جهت آنکه اجر نکوئی او همدرین دنیا دارد و در عقبی از بهشت و درجات او را نصیبه نداد و محروم ساخت
لوط برادر زاده ابراهیم بوده و بر اتباع موتفکات مبعوث گشت و بقولے موتفکات پنج شهر از دیار شام بوده و قوم او حرم بعمل لواطت
و اغلام برهنمونے ابلیس مے پرداختند و تا الآخر انهمه بشومی عمل قبیح هلاک گشتند بالجمله ابراهیم عم را از ساره اسحق و از هاجره
اسمعیل بوجود آمدند و لقب اسمعیل ذبیح الله است و او جد پیغمبر ما محمد است و اسمعیل و اسحق سبحانه تعالی لوفامی وغیره هستوده احوال
ایشان عه در اقلیم دوم در ضمن مکه معظمه مرقوم است و پسر دوم ابراهیم عم از ساره که اسحق است عیص و یعقوب پسران اسحق
توام بوجود آمدند در وقت ولادت دست یعقوب بر پاشنه عیص بوده بآن سبب در عربی عقب گویند لهذا نام او یعقوب گذاشتند

و وجه اسرائیل گفتن او را این است که چون اسحق ع درگذشت یعقوب ع بموجب وصیت او بهنگام شب از کنعان بیرون آمده به قدس
از دیار شام نزد یک خال خود به بستان رفت و چون از وطن هجرت گزید با اسرائیل موسوم گشت و آنجا دو دختر خال خود را که در
شرع ابراهیم جمع بین الاختین درست بوده بنکاح آورد و دو کنیزک که خال او داده بود بر آنها نیز متصرف شد و او را دوازده پسر که
چهار از منکوحه اول و دو از ثانی که یکی یوسف و دویمی ابن یامین نام داشتند و سه پسر از آن دو کنیزک بوجود آمدند اسباط در
قرآن مجید عبارت از این دوازده تن است و از اولاد عیص بن اسحق ایوب به پیغمبری رسید بعضی گویند که از اولاد عیص کسی به
پیغمبری نرسید و عیص پدر ملوک روم است و بعضی خضر ع را از اولاد هود ع او برخی از احفاد عیص بن اسحق دانند و دیگر شعیب ع
بقولی از اولاد مدین ابن ابراهیم ع است که ابراهیم بعد از وفات ساره زنی از کنعانیان بخواست و از و شش پسر بوجود آمدند
و از آن هیچکدام نبوت نیافتند و مدین جد شعیب از آنجمله بوده بالجمله همه پیمبران بنی اسرائیل از دوازده پسران و فرزندان یعقوب ع
بوجود آمدند و اولاد و احفاد یعقوب را بنی اسرائیل گویند و کثرت توالد در ایشان بسیار شده چه هنگام خروج موسی ع از مصر بطرف
رود نیل وقتیکه فرعون را غرق کرد عدد فرزندان یعقوب با فوق بیست ساله و مادون پنجاه ساله مالکمو که بارسیده بود چنانچه فرزندان
یوسف ع باعتقاد هزار و پانصد مرد بشمار آمده و از دیگر پسران یعقوب ع علیحده و مجموع قوم از نسوان و صبیان بنی اسرائیل زیاده
بر آن بوده و این جمله بر دین و شریعت ابراهیم بوده اند و دعوت میکرده اند تا آنکه بر موسی توریت نازل شد و او شریعت عیسی ع
موافق توریت پدید آورد موسی کلیم الله ابن عمران اولوالعزم سوم و بقولی چهارم است و در آن جناب و برادرش هارون
بن ولید بن مصعب والی مصر که فرعون چهارم است مبعوث گشت و کپتان جوناتهان اسکات از کتب خویش با سند فهم می گفت که از سال
یک هزار و چهار صد و نود و یک پیش از پیدایش عیسی ع موسی ع در مصر خروج کرد و در ترجمه انجیل می نویسد که از برآمدن موسی و بنی اسرائیل
از مصر و غرق شدن فرعون در رود نیل یک هزار و پانزده سال گذشته بود که عیسی ع متولد شد بالجمله بعد غرق شدن فرعون توریت
بر وی نازل شد و شریعت و احکام جدید که در توریت بود مردم را امر فرمود که بعد از وی چون یوشع و حزقیل والیاس و الیسع و ذوالکفل و ایوب
و داود صاحب کتاب زبور که در آن جمله تمجید و موعظه است و از احکام شریعت در آن هیچ نیست و سلیمان و یونس و شعیا و ارمیا و دانیال
و عزیر و ذکریا و یحیی وغیره همه بر شریعت موسی ع مبعوث بوده و بر آن عمال دعوت میکردند تا آنکه آخر بر شریعت عیسی ع دعوت
و عمل میکردند و قصص همه انبیا در قرآن و تواریخ مثبت است نقل است روزی موسی در مناجات گفت الهی آنچه در کلبه گدائی من موجود
است در خزانه پادشاهی تو نیست خطاب آمد که تو چه داری که ما نداریم گفت من همچو توئی دارم تو مانند خودی نداری راقم حروف
را رباعی حسب حال بیاد آمد مستزاد اول همه چیز را جدا کردم + دولت این است + آخر همه را ترک یکجا کردم + همت این است
او همچو خودی نکرد پیدا قایل + مقدور بدست + من خوب تری خویش پیدا کردم + قدرت این است + وقتیکه آنجناب گفت
یارب العزت کجا یابم ترا ندا آمد که هرگاه قصد کردی رسیدی کپتان جوناتهان اسکات با راقم میگفت که یهودان قایل تشبیه الله
اگر خواهند که شبیه خدا انگشت یک تصویر آدم سر ریش سفید بکشند و گویند تصویر خدا است و این خلاف توریت است و نیز میگویند
که موسی ع در کوه طور رفت و کلمات چند بر تخته نوشت و آن دو یا سه تخته بود و چون از آنجا نزد قوم آمد قوم را گوساله پرست دید در
غضب شد و آن الواح بینداخت و یکی یا دو از آن شکست و توریت بر آن تخته منقوش بود و آن زیاده از ده کلمه نبود و مفسران

آنرا طول گردیده از ان دفاتر پرداختند و آن کلمه‌ها این است اوّل آنکه من اله هستم و بجز من خدائی نیست و بت بسازید بشکل چیزیکه در آسمان
و زمین و دیا و بر زمین و یا در آب باشد آنرا تمثال نسازند و پرستش آب بکنند که من خدا هستم و گناه شمارا تا به پشت سوم ترا خواهم داد و
آنانکه مرا فرمان بردار مے شوند نعمتها خواهم داد هزاران سال تا دوم یوم شب که شنبه است آنرا عید بدانند که من در آن روز آرام گرفتم از
ساختن دنیا در شش روز مخلوقات را ساختم سوم پدر و مادر عزیز دارند تا عمر دراز یابند چهارم دزدی نکنند پنجم خونریزی نکنند ششم زنا نکنند
هفتم سوگند دروغ نخورند هشتم گواهی دروغ ندهند نهم مال و فرزند دیگران آرزو نکنند یعنی طمع در آن ندارند که مالک آن شوند و هم حد
حقد سیرند عیسی روح الله ابن مریم چون او متولد شد بتخانه بزرگ در رومیه کبرا ہی بافتاد و در ترجمه انجیل که در عهد عیسی جمع
شدند و چیز مخالف که خدا هست و آدمیت باشد و بر قولے او اولو العزم چهارم و بروایتی اولو العزم پنجم است و مسیح از آنش گفتندے
که شفای مجذوم و ابرص بمسح او مے شد و احیاء موتی از معجزات او بوده یحیی ابن زکریا در آخر عمر خویش بسر تعیش میل فرمود و عیسی ع
بنهایت فرحناک و خندان و شادمان بودے و یحیی بر خلاف آن روزی عیسی ع یحیی را گفت که ترا پیوسته گریان مے بینم مگر از
رحمت خدا ناامید هستی یحیی گفت ترا همیشه خندان مے بینم مگر از غضب خداوند آگاه نیستے درین اثنا وحی بر هر دو نازل شد که سخن
عیسی هست ان الله غفور الرحیم و دیگر واقع است ان رحمتی سبقت علی غضبی بالجمله یهودان که بر دین شریعت موسی اند آنجناب را
دشمن اند بروایت مؤلف صبح صادق مجبوراً یا که کافر بوده کسی دیگر بآنجناب در سابق نگرویده اند و ایشان از آنجناب معجزه خواستند
عیسی ع جامهاے ایشان در یک خم فرو برد و بیرون آورد و هر یک برنگی ایشان ایمان آورده حواریان بقولے ذو القرنین
بوده [illegible] از جمله حواریان و بعضی آنجناب و بعضی آنجناب و فیطورش خلیفه مسیح ع بوده و باب لقب داشته و پاپ لقب خلفای
مسیح است بالجمله عیسی [illegible] مبعوث شده و در ناصره از اعمال اردن انجیل مشتمل بر احکام شریعت جدید برو نازل شد از ان
تابعانش را نصارے نامند کپتان جونانهان اسکات بهار الحسم میگفت که صوم نصارا آنست روزیکه نیت صوم کنند آنروز
گوشت نخورند و دیگر هرچه خواهند بخورند روزه داشته باشند و اکثر مثاله حلال و حرام و امثال آن برخلاف احکام توریت
در آن مندرج است و آنجناب بقولے در عمر چهل و دو سالگی مرفوع گشت و نصارے گویند که عیسی باغواے مخالفان کشته
شد و بعد از ان بآسمان رفت بروئیے کپتان جونانهان اسکات کتابے بخط و زبان انگریزی میخواند و ترجمه آنرا بزبان فارسی
بیشتر راقم میفرمود که عیسی ع را یهودان بر دار کردند و نعش او را تابعانش دفن کردند عیسی از قبر برآمده بشهر گلیلی رفت
تابعانش شنیده آنجا رفتند و او را آنجا دیدند عیسی چهل روز در آن شهر ماند و بمریدان وعظ و نصایح گفت و احکام شریعت
بیان نمود و بروز چهل و یکم ناگاه ابرے از آسمان بیامد و عیسی را در خود پیچید و از جماعه مریدان بسوے آسمان برد و در بعضی
از اخبار گویند که یهودان عیسی را با چندے از مریدان او محبوس کرده و از غضب نموده شخصی از یهودان در زندان
رفت تا عیسی را گرفته بیاورد و بر دار کنند حق سبحانه تعالی عیسی را پیش از ان بآسمان برده بود آن یهود چون در
زندان رسید حق تعالی شبیه عیسی را بر او انداخت او عیسی را در زندان نیافت بیرون آمد و با یهودان گفتن گرفت
که عیسی را در محبوسان نیافتم یهودان گفتند که عیسی توئی باین حیله میخواهی که از دست ما رهائی یابی نگذاریم و او را بر دار
کردند بعد از ان که اسیران را بشمردند یاز خود را نیافتند حیران گشتند مفسران از اول تا آخر امعه و لاکن شبه لهم ا بقیه

همان یهودی را اگر وند چنانچه گذشت اما پیش راقم حروف جای نظر است بالجمله بعد از رفع عیسی پس از ششصد و سبت
سال ولادت محمد صلعم اتفاق افتاد مریم علیها بعد از شش سال از رفع عیسی درگذشت در ترجمه انجیل که در عهد سلطنت محمد اکبر بادشاه
زیر سایه تیموشوی پادری کرده می نویسد که مریم از احفاد داؤد علیه السلام بود با خدا عهد کرده که شوهر نکند زکریا و غیره بانجام کار او
متردد بوده که ناگاه بالهام الٰهی ملهم شدند که رضای خدا آنست که مریم را کتخدا کنند پس قرار بر آن افتاد که مردان اولاد داؤد
را جمع کنند و عصا بر دست هر کسیکه سرسبز شود و گل آورد مریم را با و عقد ببندند از احفاد داؤد یوسف نامی که درودگری میکرد
عصا در دست او سبز شد و گل آورد پس مریم را با یوسف عقد بستند و یوسف هم با خدا عهد کرده بود که زن نگیرد بنابران با مریم
مباشرت نکرد و با مریم معاش و خدمت برادرانه می نمود و حکمت الٰهی در کتخدائی مریم آن بود که اگر او را شوهر نبودی
بر نا بهتان کردندی چون عیسی پیدا خواهد شد در طفلی او را با مادرش بحجت هجرت از وطن خواهد افتاد و بیرون ناگزیر بصحبت
مرد احتیاج خواهد شد و همراهی زن با مرد بیگانه مردم را خوب نمی نماید بالجمله چون از عمر مریم سیزده سال و ششماه بگذشت جبرئیل علیه السلام
از پیش خدا بر مریم آمد چنانچه مفسران و مورخان میگویند همچنان در ترجمه انجیل است و نیز مسطور است که تا که عیسی علیه السلام سی ساله شد یحیی بن زکریا
با او ملاقات نکرد و عیسی علیه السلام خلق بدین خویش دعوت نکرد و وقتیکه یحیی زائیده شد از حمل مریم سه ماه گذشته بود و نیز اسلامیان گویند چون مهدی
ظهور کند دجال خروج نماید عیسی علیه السلام نزول کند و بمتابعت شریعت محمدی با اعدای دین محمدی محاربات کنند و چهل سال
زندگانی مانند و زن کنند و از و فرزندان آیند پس بمدینه رحلت فرماید و در قرب و جوار قبر محمد که جای یک قبر باقی است مدفون گردد
و بعضی گویند که روح عیسی در مهدی بروز کند و نزول عیسی علیه السلام عبارت ازان بروز است الغیب عند الله کپتن جوناتهان اسکات
میگفت که من در متن انجیل خوانده ام که عیسی نوشته است که بعد من بسیار دعوی پیغمبری خواهند کرد آنهمه دروغیان باشند
و خلایق را از دین متین برگردانند و هنگامیکه من باز خواهم آمد بار دیگر دین متین تازه خواهد شد نقل ست که عیسی علیه السلام فرمود
من از معالجه اکمه و ابرص عاجز نماندم و از معالجه احمق عاجز ماندم و اصحاب را گفتند که صعب ترین چیزها چیست فرمود خشم خدا
گفتند بچه چیز ازان ایمن توان شد گفت بفرو بردن خشم خود و اصحاب را گفتند که اشرف ناس کیست دو قبضه خاک برگرفت
و فرمود که ازین دو کدام اشرف است پس هر دو را جمع کرد و بینداخت اصحاب متحیر شدند شخصی گفت میخواهی که ترا چیزی
آموزم که در دنیا و آخرت نفع یابی گفت نخواهم عیسی فرمود که چرا گفت هیچ کلمه را بکار بسته ام فرمود که آن چیست گفت
تا راست باشد دروغ نگویم و تا حلال باشد حرام نخورم و تا حاجتم در خانه خدا باشد از دیگری نخواهم و تا خدا
را حاضر می بینم بعصیان او نمی پردازم و تا عیب خود را می بینم بعیب دیگری مشغول نمی شوم از سخنان عیسی علیه السلام است
که اگر کسی بر رخساره تو نا داده کرده طمانچه زند برخساره دیگر پیش او دعا کن که بران نیز بزند و در ترجمه انجیل می نویسد که وقتی
عیسی علیه السلام خود را بنیت روزه بصحرا کشید و چهل شبان روز در عبادت بسر برد و هیچ نخورد شیطان در لباس پیری پیش او
آمد گفت اگر تو پسر خدا هستی همه چیز در دست قدرت تست چرا خود را از گرسنگی هلاک میکنی عیسی علیه السلام گفت که آدمی همین بنان
سیر نمیشود که از دهان خدا بیرون می آید انسان را سبب زندگانی می شود پس شیطان عیسی را به بیت المقدس برد و بر کنار
برج هیکل که بغایت بلند بود ایستاده کرد و زیر او هجوم مردم بود و گفت که تیک عملی کن خود را از هجوم پوشیده سیداری اگر پسر

خدا هستی خود را بزیر انداز تا فرشتگان ترا بر دستهای خود گرفته بر روی زمین گذارند و ترا آسیبی نرسد عیسی گفت که نوشته اند که صاحب
خود را نه آزمائی شیطان شرمنده شده بهمان صحرا او را بر دو بالای کوه بر آورد و ملک دنیا بدو نمود و گفت این همه ملک از من هستند و
این جمله ترا میدهم اگر مرا سجده کنی و میدانی که من کیستم من ابو سقراطم یعنی آرنده نور تمام عالم عیسی گفت که بر وای ملعون چرا که نوشته است
که سجده و پرستش بجز خدای را لایق نیست و او را شریک بندگی باید کرد شیطان در حال غائب شد و عیسی عم در همان صحرا
بماند و در همان زمان فرشتگان خوردنی برای او از آسمان آورده باید دانست که عیسی در همه حال آنکه گذشت با مردم را نمود که اگر در حاجتمندی
خویش محتاج بیچاره شیطان نمی شوم خدا علاج ما میکند بالجمله چون روزه تمام گشت عیسی از صحرا با آبادی آمد و بجائیکه یحیی مردم را پند
میداد گذر کرد و سخنان بلند گفت یحیی بمردم گفت اینست آنکه شما را میگفتم که در میان شما میگردد و شما نمیدانستید و خدا را کس
ندیده و اما پسر یگانه او خبر میدهد و نیز در ترجمه مذکور مرقوم است که انجناب با یهودان گفت که راست با شما میگویم چرا که پدر من
یعنی خدا میکند همانست که پسر میکند همچنان که پدر مردگان را می انگیزد و زنده میکند پسر نیز همچنین زنده میسازد و پدر بر کسی حکم نمیکند
همه بدست پسر داده و مرقوم است که انجناب در ابتدا موافق دین توریت زندگانی میکرد یعنی دین خود را بطریق دین موسی که از توریت متعلق است
یهودان بدست آرد و نیز موافق رسمهای دیگر هم ظاهر میساخت کپتان جوناتهان اسکات میگفت که این سخن مردود است چه عیسی متابعت هیچ
دین نکرده و دین خود را ظاهر ساخت و مولف صبح صادق گوید که عیسی در ابتدا بر دین مجوس دعوی میکرد تا آنکه دین خود را ظاهر ساخت والله اعلم
گویند که ابو البشر خلیفه الله است و خلف معروف است و الولد سر لابیه مشهور فهم من فهم بالجمله بروایت مولف صبح صادق اصحاب و خلفای
عیسی عم حواریین را پاپ لقب میداشتند و اول حواری شمعون نام داشته و او وصی عیسی عم بوده چون عیسی عم عروج نمود یهودان ایذا رسانیدن
آغاز کردند آخر بحکم ملک روم شامیان اطاعت او کردند و بعد از مشاهده معجزات نبویه ملک انطاکیه با سعد و دیگر چند ایمان آورد و بعد از
شمعون فیطروس حواریان عیسی عم در انطاکیه پاپ بوده و برومیه شد مازدن اکبر قیصر روم او را به شکنجه هلاک کرد و بعد از او ولیموس
پاپ گشت و کرامتش را رومیان سحر گفتند و هلاکش کرده و بعد از او هر که جانشین گشتی پاپ لقب او بودی و از ایشان انکلیطوس
بعد بوقطاس قیصر پاپ شد و امر کرد تا قیاصره موی سر و ریش تراشند بالجمله هر گاه که قیاصره بملت مسیح در آمدند هر که بقیصری نشستی پاپ
تاج بر سرش نهادی و در تاریخ نگارستان مسطور است که در هفتصد و هفتاد هجری طلطلکوس پاپ بوده و خلیفه صد و دوم است و او معاصر طلقش
قیصر که صدم قیصر است از اغسطوس و پسرش ابرطوس بن الطلس بوده و طلقش معاصر غازان خان بوده اکنون خلفای مسیح را لقب پاپ است
بالجمله جمهور مورخان اسلام گویند که بعد هشتاد و یک سال از رفع عیسی عم باسمان تو بشن بگفتار یونس یهودی که خود را ابحر نصرانی کرده بود قائل تثلیث
تا ثلاثه گشتند و حکایت آن در تواریخ و مثنوی مولوی روم مشرح و مبسوط مبرهن است و این مختصر متحمل آن نباشد مگر بسبیل اختصار حکایت میکند یونس یهودی
سه اصحاب بوده یعقوب و ملکا و نسطور قوم نصاری بعد از یونس سه فرقه شدند یکی یعقوبیه و ایشان گویند که کلمه بگوشت و خون بدل شد یعنی خدا
عیسی عم ظاهر کرد دوم ملکائیه گویند که لاهوت و ناسوت عیسی عم الباس خود ساخته و بعضی از ایشان گویند که چیزی از لاهوت و ناسوت در
عیسی فرود آمده بطوریکه قالب را با شراق الهی در عیسی عم چون اشراق شمس در روزن و نقش در موم راقم حروف آنچه که بگوش شنیده است
که گویند عیسی عم را اگر خدا گوییم هم کفر است و در مثنوی مولوی روم است که نصاری بعد از فوت یونس دوازده فرقه شدند دمشق از بلاد شام است
نخست ارم بن سام بن نوح عم در آنجا دو باغی ساخت و آن باغ ارم موسوم گشت راقم حروف گوید که باغ ارم که اکنون در عوام اشتهار

و از درویشان و سیاحان صوبهٔ ارکات ضلع دکن بار اقسم نقل می کردند که دران نواح باغ ارم نام بیشه ایست در عرض و طول
فرسنگها که انتهای آنرا کسی نداند پر از اشجار میوه دار و غیره و آن در بعض جا کثرت درختان بمرتبه دارد که آفتاب مرئی
نمی شود فقیران و سیاحان دران بیشه روند زبانی ایشان است که بعد پانزده و شانزده روز از قطع مسافت فقیری منتهی
دران بیشه دوچار میشود و از رفتن بیشتر منع میکند و گویند که بیش ازین گذر و مسکن دیوان و پریانست و راهی پیدا نیست و میگفتند که غذای
آن درویش غیر از میوهٔ آن بیشه نیست و چشمه های آب شیرین بسیار دران موجود است العهدة علی الراوی بالجمله گروهی گفته اند که دمشق
بنت فال بن مالک بن ارفخشد بن سام بن نوح ع است که همت بر آبادی آن شهر گماشته و بقولی بیسا ابراهیم ع آباد نموده اما اسکندر رومی
در صدد آبادی آن کوشیده و نزد جمعی از محدثات ضحاک است بهر تقدیر شهریست بدان لطافت کس نشان نداده محمد حنیف کرت از
نزدیک دمشق گذشته و قدم دران شهر نگذاشته و فرموده که دمشق بهشت دنیاست قدم من آنرا نه سپرد القصه دمشق دار الملک
معاویه بن ابی سفیان بوده و در آن شهر بادشاهان بنی امیه عمارات رفیع و کاخهای بدیع بنا نهاده اند و دران شهر هیچ منزل
و برزن و رواق و اسواق بی آب روان نیست و عمارات و اسواق بی تکلف و حمامات نیکو بسیار میدارد و از جملهٔ عمارات مشهورهٔ
آنشهر یکی مسجد ولید بن عبد الملک است از خلفای بنی امیه که در هشتاد و هفت هجری آنرا بنا نهاده و بعد از مسجد اقصی بدان عظمت و لطافت
مسجدی ساخته نشده بعضی پنجاه ساله و برخی هفت ساله خراج شام را نوشته اند که صرف آن مسجد شده و آن مسجد دو طبقه است
و تمام فرش و ستونهای آن از سنگ رخام است و سقف و جداران را بلاجورد و طلا منقوش بنقوش غریبه و تصویرات عجیبه
گردانیده اند و حاصل اوقات آن هر روزه در انوقت هزار و دویست دینار زر سرخ بوده و دویست دینار هر شب صرف
روشنائی آن میشد و هوای دمشق بگرمی مایل باشد و اندک عفونتی دارد و آبش که از طرف بعلبک می آید اکثر در سایهٔ درختان
جریان میدارد و گوارا نبوده و در بهار جریان عریض شود که گذر از ان بدشواری میسر گردد و طول آن نهر هژده فرسخ باشد
و در ظاهر دمشق کوهی است مملو از مقابر انبیا و اولیا در آنجا مغاره ایست که آنرا مغارة الجوع خوانند و گویند که چهل پیغمبر
از گرسنگی در آنجا مرده اند و زعم بعضی بر انست که قابیل هابیل را در آنجا کشته و این روایت ضعیف است چه اصح آنست
که قتل هابیل در سراندیپ واقع شده و ایوب پیغمبر در یکی از مضافات دمشق متولد شده و آن موضع الحال بدار ایوب
شهرت دارد و چشمهٔ که از اثر قدمش پیدا شده امروز جاری است محمد بن جبیر طبری آورده که من در سال سه صد و سی
هجری بدان چشمه رسیدم و آن آب آشامیدم و هر بیمار که از ان آب بیاشامد صحت یابد و ارباب مسالک الممالک گفته اند
که از دمشق تا مصر صد و بیست و شش ۱۲۶ فرسنگ مسافت است پوشیده نماند که مملکت شام و دار الملک دمشق
در عهد خلافت عمر رضی الله عنه بدست ابو عبیده بن الجراح مفتوح گشته و چون او در گذشت معاذ بن جبل
بجای او نشست و عنقریب در گذشت پس بفرمان عمر رضی الله عنه یزید ابی سفیان بامارت شام
رسید و جزیره و رقه و حران و نصیبین و غیره مفتوح ساخت و گویند که بدست سعید بن وقاص
فتح شد گویند که یک سال بمحاصرهٔ نصیبین پرداخت و کاری نساخت بالآخر کوزه های پر از کژدم در منجنیق نهاده
بقهر الله انداخت کژدم ها در حصاریان آویختند ایشان لاچار شده شهر سپردند بالجمله بعد فوت یزید بن ابی سفیان والی شام شد و عکا

وعسقلان وطرابلس وغیره بکشود و پسر خود یزید را با لشکرے عظیم بروم فرستاد او بقسطنطنیه رسید و با غنائم بسیار بازگشت معاویه بن ابی سفیان اوّل کسی ست از بنی امیه بسلطنت رسید و مدت سلطنت بنی امیه بر سایر بلاد اسلام هزار ماه که هشتاد و سه سال و چهار ماه میشود نود و چهار کس از بنی امیه بخلافت رسیده اند و معاویه بن ابی سفیان صخر بن حرب بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف از مؤلفة القلوب ست و در روز فتح مکه مسلمان شد و خواهرش ام حبیبه زوجه محمد بوده و معاویه بربیت و بجبل شغفی عظیم داشته اوّل کسے ست که اسلام هزار درم بیک کس بخشید اول کسی ست که بوی خوش را غالیه خواند و اول کسے است در اسلام که بنام پسر خود یزید بیعت ستاند و اول کسی ست که در مساجد مقصوره ساخت و اول کسی ست که در اسلام خواجه سرایان را بخود مخصوص گردانید و اول کسے است که خاتم بدست چپ کرد نکے با معاویه گفت که خلافت حق تو بود یا علی گفت حق علی گفت پس چرا حرب کردی گفت الملک عقیم هر که پادشاه جوید بر اینها بنگرد شمه از ذکر طغیان او در احوال علیؑ و امام حسنؑ گذشت و گفته اند که معاویه بجود و حلم معروف بوده و در غدر و مکر نظیر نداشته روزی عمر عاص با معاویه گفت که در غدر و مکر چون من توانی بود معاویه گفت ظاهر کنم که من از تو ماهرم پس خلوت شد معاویه عمر عاص را پیش خواند تا در گوش او سخنی گوید عمر پیش آمد معاویه گفت اینک ترا فریفتم گفت چگونه گفت در خانه کسے نیست و میدانی که خلوت است و ندانستی که چون کسی نباشد سخن بگوش گفتن حاجت نباشد و از سخنان معاویه است که اگر میان من و اهل عالم یکتار موے ماند و ایشان خواهند که او را بگسلانند نتوانند زیرا که اگر بکشند فرو گذارم و اگر فرو گذارند بکشم و یکے از غدر او بیعت یزید گرفتن از امام حسینؑ ست و آن مرقوم شود و دیگر از غدر او آن ست که در خلافت علیؑ بنی کرد و گفت که عثمانؓ را باشاره علی کشتند و من که خویش عثمانم خون از و باز خواهم نقل است که مردان آوان دمشق و دمشقی بر کوفی دعوی شترے کرد و قصه بمعاویه رسید دمشقی پنجاه گواه از اهالی دمشق بیاورد تا گواهی دادند که این ناقه دمشقی ست معاویه حکم کرد تا شتر کوفی را بدمشقی دادند کوفی گفت اصلحک الله این جمل ست یا ناقه معاویه گفت هذا حکم قد قضی پس کوفی را در خلوت بخواند و گفت که بهای شترت چند ست او گفت صد دینار معاویه مضاعف آنرا با او داد و گفت برو بعلی بگوی که با صد هزار کس که ناقه از جمل نداننده نشناسند با تو جنگ خواهم کرد و فی الواقع اگر شامیان اینقدر دانش داشتندی با علیؑ رزم نکردندے با تمام معاویه در چهل و یک هجری امام حسنؑ را از خلافت خلع کرد و در چهل و دو راشدین عمر بفرمان معاویه ببلاد سند شد و بسیارے از کافران را بکشت و در چهل و چهار هجری زیاد را ایالت بصره داد و ضبط بحرین و عمان و خراسان و سجستان تا حد و سند باو مقرر نمود و در چهل و شش ربیع بن زیاد حارثی امارت سجستان یافت و با والی کابل رزم کرد و غالب آمد و در چهل و نه معاویه پسر خود یزید را با لشکرے عظیم بروم فرستاد و عبد الله بن عباس و ابو ایوب انصاری و عبد الله ابن زبیر در آن سپاه بوده ایشان بقسطنطنیه رسیدند و با غنائم موفور باز آمدند و در پنجاه و چهار ابن زیاد حکومت خراسان یافت و بماوراء النهر رفت و بسے بکشود و در این سال محمد بن مالک بغزوه روم رفت و جزیره [illegible] بگرفت و در پنجاه و شش هجری پسر خود یزید را ولیعهد ساخت مالی وافر بدیار اسلام فرستاد تا مردم حجاز خوشنود ساخته بیعت یزید ستانند [illegible] آن مال را بگرفتند و بیعت یزید نموده و اهل حجاز آن مال را رد کردند معاویه در ان باب با محمد بن عمر

که از بزرگان مدینه بود مشورت نمود محمد گفت یزید را در حسب ونسب نظیر نیست لیکن باندیش که برامت محمد ع گرا والی میکنی ومیم
گفت تو نیکخواه منی اما اکنون هرکه از اصحاب رسول ع ماند بنابر کبر سن سزاوار اینکار هست و اولاد صحابه شایسته این کار نیستند
اما من پسر خود را از پسران ایشان دوست تر میدارم و با هزار سوار روی بحجاز نهاد و چو بمدینه آمد امام حسین ع وعبد الله بن عمر فاروق رض
وعبد الرحمن رض بن ابی بکر رض وعبد الله بن زبیر نزد معاویه رفتند و بار نیافتند و رنجیده بمکه شتافتند دیگر روز معاویه بر منبر شد وگفت یزید را
ولیعهد کردم با او بیعت کنید و اگر حسین ع و فلان و فلان مخالفت کنند با ایشان آنچه باید بباید و ابن عباس را در خلوت بخواند و در تعظیم و تکریم
او کوشید و گفت ما و شما آل عبد مناف ایم پیش ازینکه خلافت در قبیلهٔ تیم یعنی ابوبکر رض و عدوی یعنی عمر رض بود راضی بوده
و چون عثمان رض را بکشتند از بنی امیه اعراض نمودند چون این کار بمارسیده شمارا ابطال بنواختیم و مخالفند ابن عباس
گفت چنین هست لیکن حسین ع را مرنجان که ترا ملامت کنند معاویه پذیرفت و بمکه شد و بهر کس صله فرستاد
امام حسین ع آنرا رد کرد معاویه آنحضرت را بخواند و گفت شایستهٔ خلافت جز یزید نیست امام فرمود که یزید فاجر خمار
بی اندیشی باشد معاویه گفت برخیز و بازگرد و از شامیان بر حذر باش پس عبد الرحمن رض بن ابوبکر را بخواند عبد الرحمن رض
پیشتر از آنکه معاویه سخن گوید گفت باغوای تو با یزید بیعت نکنم معاویه گفت من سفاهت ترا شنیده ام بر خود
ببخشای و از شامیان بترس پس عبد الله بن عمر رض را بخواند عبد الله رض گفت هیچ یک خلیفه با آنکه پسران لایق
داشتند ولیعهد خود با ولیعهد نکردند و من با وجود آن مخالفت مسلمانان نکنم معاویه او را تحذیر نمود و بازگردانید
پس عبد الله زبیر را بخواند چون او را از دور بدید گفت این روباه هست که هر راه که بر وی ببندند از راه دیگر برآید
پس گفت ای پسر زبیر بر جان خود ببخشای و مخالفت مکن عبد الله رض زبیر گفت اینک من مخالفت مسلمانان نکنم
لیکن ترا باید که فتنه بجوئی و این کار بشوری باندازی معاویه او را نیز بدستور بازگردانید و دست بانعام بگشاد
و مالی وافر بقریش داد روزی مکری و غدری اندیشید و بر منبر رفت و اهل قریش و امام حسین ع و عبد الله بن عمر رض و عبد الرحمن رض
بن ابوبکر و عبد الله بن زبیر رض را بخواند و در باب بیعت یزید سخنان گفت و ایشان را از شامیان تحذیر نمود و خطبه خواند و گفت دیروز
شنیدم که مردمی میگفتند حسین ع بن علی و عبد الله بن عمر رض و عبد الرحمن رض بن ابوبکر و عبد الله زبیر بخلافت یزید راضی نیستند این چهار را بخواندم
و از ان استفسار نمودم لطفها کردند و بیعت یزید بپذیرفتند و این سخن حضور ایشان از ان میگویم که کس را شکی نماند درین اثنا
شامیان تیغها بر کشیدند و گفتند این چهار را اگر بیعت با یزید آشکارا نکنند بقتل رسانیم که به بیعت خفیه راضی نیستیم معاویه گفت ساکن باشید و تیغها
نیام کشید امام حسین ع و عبد الرحمن رض بن ابوبکر و عبد الله بن عمر رض و عبد الله بن زبیر از مکر معاویه متعجب گردیدند و هیچ نگفتند دیگران گمان بردند که ایشان
به بیعت یزید رضا داده اند پس معاویه از منبر فرود آمد و بشام بازگشت و در شصت هجری بمرض لقوه گرفتار شد و یزید را وصیت
کرد که حسین ع و عبد الرحمن رض بن ابوبکر رض و عبد الله بن زبیر با تو بیعت نکرده اند و نخواهند کرد حسین ع را رعایت کن و اگر مخالفت کند
بتهدید کفایت کن و از عبد الله رض بن عمر رض دل جمع دار که او را بملک حاجت نیست و بعبادت مشغول هست و عبد الرحمن بن ابوبکر را با زنان
حرصی بمباشرت شرهی عظیم هست او را مالی وافر ده که از تو راضی گردد و از عبد الله بن زبیر غافل مباش که بر تو خروج کند و رعایت
شامیان کنی که دوستدار تو اند و ایشان را بهر کجا فرستی چون مطلب حاصل شود باز خوانی و اگر جا بی بباشند اخلاق متغیر گردد معاویه

بعد چندی درگذشت و بعد از و پسرش یزید بن معاویه بخلافت نشست و از طرف او عبید الله ابن زیاد امام حسین را بکربلا بشهادت رسانید و مسلم بن عقبه مزنی را جهت اخذ بیعت بمدینه فرستاد مدنیان با عبد الله بن حنظله بیعت کردند و گفتند که مروان بن حکم و سائر بنی امیه که در مدینه اند بقتل رسان عبد الله بن حنظله بپذیرفت اما از سائر بنی امیه قسم گرفت که با ما حرب نکنید و از مدینه بیرون کرد مروان با بنی امیه بشامیان پیوست مسلم با مروان در کار جنگ مشورت پرسید مروان گفت ما را سوگند داده اند که سخنی در این باب نگویم لیکن پسرش عبد الملک را سوگند نداده اند مسلم از عبد الملک پرسید او گفت باید که در فلان موضع فرود آیید و از نیجا جانب مشرق قتال کنند که آفتاب برروی مدنیان باشد مسلم بمدینه رسید و با عبد الله بن حنظله رزم کرد و سه روز محاربه صعب گردید و عبد الله بن حنظله با جمعی کثیر از مدنیان بشهادت رسید مسلم مدینه را تاراج کرد و مسجد شد و اهالی مدینه را جمع کرد تا بیعت یزید کنند عبد الله بن ربیعه نبیرهٔ ام المؤمنین شده نزد او آمد مسلم گفت با یزید بیعت کن گفت بمقتضای کتاب خدا و سنت رسول صلی الله علیه و سلم بیعت کنم مسلم گفت چنین بیعت کن که خلیفه تصرف که خواهد در اولاد و اموال شما نکند عبد الله بن ربیعه ابا کرد و شهادت یافت مسلم عمر بن عثمان رض بن عفان را بخواند و یک یک موی از محاسن او برکند و بشفاعت عبد الملک بن مروان از سر خونش درگذشت و مسلم امام زین العابدین را بگفتهٔ یزید اعزاز و احترام کرد چرا که مدنیان اول خواسته بودند که بیعت با امام زین العابدین کنند و آنحضرت قبول نفرمود و در اوائل سال شصت و چهار هجری مسلم متوجه مکه شد و در راه بمرد و حصین بن تمیم سکونی را امارت داد و وصیت کرد که حرمت حرم بدل نگیری و مجانیق نصب کنی و از ویرانی و خرابی کعبه باک نداری حصین بمکه رسید و عبد الله بن زبیر را که بمکه بود متحصن شد و در ربیع الآخر آنسال یزید بن معاویه در حالت مستی شراب رقص میکرد ناگاه بیفتاد و سرش بزمین آمد و بجهنم رفت دست از محاصره باز داشت و بشام شتافت و بعد از و پسرش معاویه بن یزید بخلافت نشست و بعد از چهل روز بزرگان شام را جمع آورد و بر منبر شد و گفت مردے عاجزم و پدر و جد من آنچه خواستند کردند اکنون خلافت حق زین العابدین است باید که او را اختیار کنید و گرنه هر که را دانید بحکومت برگیرید پس بخانه رفت و بیرون نیامد و درگذشت و بعد از و مروان بن حکم بحکومت نشست پدر او حکم بن ابو العاص بن امیه بن عبد الشمس بن عبد مناف بود نقلست که زفر بن حارث از دوستان ضحاک بن قیس بعد قتل ضحاک که مطیع ابن زبیر بوده از مروان بگریخت و بقرقیسا شد و بعیاص بن مسلم والی آن قلعه پیغام داد که مرا بقلعه راه ده او بپذیرفت زفر گفت مرا چندان رخصت ده که بقلعه در آیم و بحمام غسل کنم و برآیم عیاص او را سوگند داد و بقلعه خواند زفر آن روز آنجا بماند و گفت فردا بحمام روم و بیرون شوم پس اهالی قلعه را که خویشان او بودند بفریفت و دیگر روز گفت من سوگند خورده ام که بحمام روم و بیرون شوم و اکنون نه بحمام میروم و نه از قلعه بیرون میشوم و عیاص را از قلعه براند و استیلا یافت بالجمله مروان عبد الملک بن مروان بخلافت نشست و اول کسی است که از اسلام زر و نقره را مسکوک کرد و اول خلیفه ایست در اسلام که بخل ورزید و او را حجر عطای او را از شیخ الحجر خواندندی و دیگر خلق از تکلم پیش خلفا مانع اند پیشتر چنان بود که هر کس هر چه خواستی بگفتی و بدستور محاسبات دیوانی را از پارسی بعربی نقل کرد و او گفته که اگر مشورت کنم و خطا کنم دوست تر دارم که بر عقل خود کار کنم و گویند که چون عمر بن سعد اسدق که از بزرگان بنی امیه بود بدمشق خلیفه ساخت و خود قصد تسخیر عراق کرد عمر بغی نمود عبد الملک از

راه بازگشت و اولاد در دمشق محاصره کرد پس مصالحه اتفاق افتاد مقرر برآنکه خلافت درمیان ایشان مشترک باشد عمرو
شاد شده بیرون آمد و عبدالملک او را با خود بر تخت نشاند و پس از چند روز با او گفت من در ایام محاصره سوگند خورده بودم
که غل بر گردن تو نهم اکنون چه زیان دارد که سوگند من راست شود پس غلی بر گردن او نهاد و سوگند خورد که آنرا بر گیرد یحیی برادر
عمرو بن سعید با لشکریان در خانه وی آمد و آتش حرب گشت عبدالملک سر عمرو را ببرید و از بام درمیان ایشان انداخت و صد هزار
درهم فرمود قسمت کردند مردم درم برچیدند و سر خود برگرفتند نقل عبرت انگیز وقتیکه عبدالملک در قصر کوفه نزول کرد قاضی
عبدالملک لخمی در انجا حاضر بود سر مصعب را بیاوردند و پیش عبدالملک نهادند قاضی گفت با ابن زیاد درین قصر بودم سر
امام حسین شهید را پیش او دیدم و با مختار بودم و سر ابن زیاد را پیش او دیدم و با مصعب بودم و سر مختار پیش او در همین مکان
دیدم اکنون با تو ام و سر مصعب را پیش تو می بینم عبدالملک برخاست و امر کرد تا دار الامارت را خراب کردند و عاملان عبدالملک
پسرش عبدالله بمصر و حجاج بن یوسف ثقفی بعراقین و مهلب بخراسان و هشام بن اسمعیل مخزومی بمدینه و موسی ابن نصر لخمی با
افریقیه و محمد بن مروان بجزیره و پس از عبدالملک پسرش ولید بن عبدالملک بخلافت نشست و بزعم شامیان افضل
خلفای بنی امیه است مسجدها میساخت و مهر نابینایان را فایده می داد و مجذوبان را از خلق جدا ساخت و بهر ایشان وجه معاش
تعیین نمود و بیمارات شهری تمام داشت و در دمشق مسجدی عالی بنا نهاد چنانچه در ضمن احوال دمشق گذشت و در عهد
او شهر اندلس مفتوح شد و قتیبه بن مسلم باهلی والی خراسان لشکر بتوران کشید و بسیار بکشود و بعد از وی برادرش
سلیمان بن عبدالملک بر تخت نشست روزی عمر عبدالعزیز را گفت چگونه می بینی سلطنت گفت سرور است اگر غرور نباشد
نعیم است اگر عذاب از خدای تعالی نبودی بالجمله او را بخوردن طعام حرص عظیم بود هر روز صد رطل و شبها طعام
جلوا فتخوا البطاطین ... تا ... بالجمله سلیمان برادر خود مسلمة بن عبدالملک را
با صد هزار سوار بغزای روم تعیین کرد و از آذربایجان و آرمنیه که والی آنجا بوده اینجانب شتافت و الیون را که از
بزرگان روم بود با آذربایجان پیش بردیا او مروان کرد و ملک روم در آن اوان در گذشته بود مسلمه بقسطنطنیه رسیده محاصره
کرد و غله بسیار جمع آورد و امر کرد تا زراعت کنند و بهر خود منازل زید اهالی قسطنطنیه بجان آمدند و مصالحه خواستند مسلمه نپذیرفت
رومیان با الیون گفتند اگر مسلمه را بازگردانی ترا سلطنت روم دهیم الیون بمسلمه گفت رومیان بسبب آنکه غله جمع میکنی بر آن تضعیف
نسبت میکنند باید که در انبارها آتش زنی تا شوکت تو ایشان را معلوم شود مسلمه فریفته شد و آتش در انبارها زد و پس از آن شوکتش
نماند و مقارن آن خبر وفات سلیمان شنید و بشام بازگشت و بعد از سلیمان عمر بن عبدالعزیز بن مروان بخلافت نشست
و او از مروانیان دیندار بود ناسزا گفتن علی و اهلبیت طاهرین را او در خلافت خود مردم را منع کرد و آن بدعت شنیع را از میان
برداشت و او در خلافت خود عمر بن مسلم را بغزای هند فرستاد و او بعضی از آن دیار بگرفت و طایفهٔ از ملوک سند اسلام کردند و ایشان
در زمان مسلم بن عبدالملک مرتد شدند و بعد از وی یزید بن عبدالملک و پس از وی هشام بن عبدالملک بخلافت رسیده در عهد خلافت
او جراح بن عبدالله الحکمی و بعد از و سعید بن عمرو حرسی با ترکان محاربات اتفاق افتاد و در همه آن غلبه مسلمانان را بود و بعد از
هشام برادرزاده اش ولید بن یزید بن عبدالملک و پس از وی یزید بن ولید بن عبدالملک بحکومت نشست و غرور ایشان

لاانعم الله لقب نهادند و مذهب قدریه گزیده و او را یزید ناقص گفتندی زیرا که انچه ولید بخلق داده بود دست تعدی از ... و بعد از وی برادرش
ابراهیم بن ولید بخلافت رسید و بعد از وی مروان حمار بن محمد بن مروان بخلافت رسید و او را مروان حمار از ان گفتندی که عرب
هر صد سال را سنة الحمار خوانند بایمعنی که حمار عزیر صد سال مرده و پس از ان زنده شد و از ابتدای دولت بنی امیه تا حکومت او قریب
بصد سال بود و قران را مخلوق می گفت و از سخنان اوست اذا انتهی المدة لم ینفع العدة و در عهد خلافت او دولت
بنی امیه سپری گشت چه سفاح عباسی بسلطنت رسید و او را بکشت و بعد از وی طایفه از بقایای بنی امیه باندلس سلطنت نمودند
و از جمله وجوه بنی امیه خالد بن یزید بن معاویة بن ابو سفیان از علمای زمان بوده و در صناعت کیمیا و طب سخنان نیکو گفته
فرموده تا کتب یونانی بعربی نقل کردند اگرچه هارون و مامون عباسی درینباب اصلی عظیم بوده **فصل** نبذی از احوال بعضی از
امرای بنی امیه از انجمله زیاد بن امیه که پسر اوست عبد الله بن زیاد که بفرمان یزید بن معاویه امام حسین را در کربلا بشهادت
رسانید و دیگر ابو محمد حجاج بن یوسف ثقفی بزرگترین امرای عبد الملک مروان و پسرش ولید بن عبد الملک بوده او
در ظلم و جور اخبار یادگار گذاشته و او در سفک دماء و عقوبات اختراعات بوده از انجمله که زندانش سقف نداشت و او با آنکه
دشمن علی ع و اولاد امجادش بوده و چون درگذشت صد و پنجاه هزار کس در زندان او بودند و در مدت عمر خود سوای انچه در جنگها
بقتل رسانیده صد و بیست هزار کس را بکشت و من کلامه اکبر اللذات سفک الدماء و ارتکاب امور لا یقدر علیها غیری و قال جور
السلطان خیر من ضعفه و قال سلاطین الشیاطین خیر من شیاطین السلاطین حجاج روزی باندیمان گفت چه چیز ماندگی را
دفع می کند هر یکی سخنی گفتند حجاج گفت چیزی که مطلب آن مانده شده باشی چون بیابی ماندگی را دفع می کند و روزی
وکیل خود را گفت مال مرا بکسی ده که از و تواناتر باشد وکیل گفت آنکه باشد که تو مال از و توانی گرفت گفت آنکس که
مفلس بود از وی چه گیرم و او اول کسی است که سفاین را بقیر اندود و اول کسی است که مردان را با زنان همه یکجا بزنجیر
کشید و اول کسی است که محمل ساخت و اول کسی است که در جنگ بر شتر نشست و تنها بت ورزید و اول کسی است که هزار
مائده بیکبار در مجلس او می نهاد و بر سر مائده دو کس نشاندی و گفتی رسول من آفتاب است چون سر زند حاضر شوید و اول
کسی است که بر حروف نقط نهاد و گویند که چهل سال بعد از ان که عثمان بن عفان قرآن را جمع کرده قرآن بسیار شد
و در ان تصحیف پدید آمد حجاج نقاط پدید آورده تا حروف از یکدیگر متمیز شدند و شهر واسط از بناهای اوست و شاید که
زمرهٔ سادات بعد از مرگ حجاج در ان شهر سکونت گزیده باشند که اکنون واسطی مشهور اند ابو سعید مهلب ابن
ابی صفره از اکابر امرای بنی امیه بود و جز دروغ گوئی عیبی نداشته و در سخاوت و شجاعت نظیر وقت بوده و اول
کسی است که رکاب از آهن ساخت و پیش از ان از چوب ساختندی از سخنان مهلب است که الحیاة خیر
من الموت و ان الحسن خیر من الحیوة و گفت مرا از کسی عجب می آید که بندگان را بمال خود خرد و آزادگان را
بخلق خوش نمیخرد پسرش ابو خالد یزید بن مهلب در جود و سخاوت و شجاعت با او مثل زدند ابن خلکان گوید
مورخان متفق اند که در عهد بنی امیه اکرم از مهالبه و در عهد بنی عباس از برامکه کسی نبود از سخنان ابو خالد است که در دست
دشمنی که کاسهٔ خمر بهزار دینار بودی و زن جمیله در پیشانی شیر با خمر نخورده مگر شیخ و نکاح نکرده مگر شجاع او را گفتند

چه امیر خویش خانه نبازی گفت خانهٔ من آماده است گفتند کجاست گفت اگر منصوبم دار الامارة و اگر معزولم زندان و تمتق بحج رفتند و حجامی سرا و را تراشید یزید فرمود تا او را هزار درم بدهند حجام متحیر بماند و گفت این هزار درم را نزد مادر خود برم که اند و قیمت مرا و اده یزید فرمود تا هزار درم دیگر باو دادند حجام گفت کافر باشم اگر بعد ازین سر دیگری تراشم یزید او را هزار درم دیگر داد ایضاً عبد الملک بگفتهٔ حجاج یزید را از خراسان عزل کرد و حبس نمود حجاج او را معذب ساخت و گفت اگر روزی صد هزار درم دهد آن روز تعذیب نکنند دوستانش صد هزار درم جمع کردند و نزد او بردند تا عذاب یک روزهٔ خویش بخرد اخطل شاعر در آمد و قصیده در مدح یزید بخواند صد هزار درم باو بخشید حجاج بشنید او را بخواند و گفت در چنین حالت نیز چنین بخششها میکنی پس امر فرمود تا او را دیگر عذاب بکنند گویند که چون از حبس گریخت زنی پیر او را بخانه برد و گوسفندی جهت او بکشت یزید به امیر او گفت و جه خرج چه داری گفت صد دینار گفت بآن زن ده گفت این زن را اندک چیزی راضی توان کرد و نیز او نمی شناسد گفت اما من خود را می‌شناسم پسرش ابو خداش مخلد بن یزید بن مهلب در جود و کرم نظیر نداشت بسا بودی که صد هزار درم بیک کس بخشیدی یکی نزد او رفت و صله یافت و دیگر بار رفت و جائزه گرفت و چون سوم بار حاضر آمد مخلد گفت ترا دو نوبت جائزه دادم شاعر گفت آری و این بیت برخواند بیت فاعطی ثم اعطی ثم عدت فاعطانیه مخلد مضاعف آنچه بیشتر داده بود باز بخشید و بالآخر مخلد در عهد خلافت یزید بن عبد الملک خروج کرد و بر بصره استیلا یافت و در موضع عقر که از کربلا نزدیک است بر دست سپاه یزید بقتل رسید و گفته اند که بنی امیه بعد از کربلا دین برانداختند و روز عقر بنیاد کرم و سخا را منهدم ساختند و ایضاً آنکه در عهد خلافت بنی امیه خروج کردند بسیار ایذا رسانیدند و از انجمله یکی مختار بود و دیگری صاحب الدوله عبد الرحمن بن مسلم مروزی که دولت بنی امیه برانداخت و عباسیان را بسلطنت نشاند **بعلبک** در نزدیکی دمشق است و قلعه در غایت حصانت دارد و بعضی از مورخان گویند که آن شهر را بک نام بوده و در زمان الیاس پیغمبر پادشاه آن شهر را بتی بود از طلا موسوم به بعل پس از ان بعل را با بک ترکیب کردند و بعلبک خواندند **غزه** شهری است بلطافت آب و هوا و نضارت کوه و صحرا از اکثر بلاد شام رجحان دارد و در وصف آن شهر محمد صلی اللہ علیه وسلم فرمود که شما را بشارت دادم بدو عروس یکی غزه و دیگری عسقلان و امام شافعی از غزه است طلال عراقی گوید که خدای تعالی بچهار نفر منت نهاد یکی امام شافعی که فقه از حدیث محمد صلی اللہ علیه وسلم استخراج نمود دوم امام احمد حنبل که در خلق قرآن محنت بسیار کشیده سوم یحیی بن معین که کذب از احادیث محمد دور کرده چهارم ابو عبید بن قاسم طرسوسی که معنی احادیث را تفسیر کرده **حلب** از بلاد مشهور شام است و هوای تنگ دارد چون ابراهیم خلیل اللہ علیه السلام در روزهای جمعه گوسفندان خود را در ان موضع میدوشید و شیر آن را بفقرا قسمت میکرد هر آئینه بحلب موسوم گردیده و در لغت عرب حلب بمعنی دوشیدن باشد گویند که در نواحی آن شهر چاهی است که آب آن سگ گزیده اگر بیابد شفا یابد و در سال ششصد و بست و چهار هجری اقعه‌ای در حلب پیدا شد که دوازده فرسنگ از لفت و حرار

نمیرسید تا آنکه بقدرت خدا تعالی ابری پیدا شد اژدها را در هم پیچید و از نظر مردم غائب ساخت منبج میان
حلب و فرات واقع است نوشیروان آنرا آباد ساخت و هارون رشید نیز در آن کوشید عسقلان شهریست
بر ساحل بحر روم و گویند که مشهد سر امام حسین علیه السلام آنجاست و در آن مقام اکنون زیارتگاه خاص و عام است و محمد صلی الله علیه وسلم
فرموده که از عسقلان بنهزار دو بعد از شصت سال بمیرد در درجه شهدا یافته باشد طرسوس شهریست بر ساحل دریای شام
و در سال صد و شصت و هشت هجری مهدی عباسی آنرا بنا نهاده و از پنج نهر که در ربع مسکونست یکی بحر شام است که آنرا
بحر روم و بحر افریقیه و بحر الکبیر و بحر سبز گویند و طولش هزار و ششصد فرسنگ است و عرض بعضی جا عرض وی دو صد فرسنگ باشد و بعضی جا صد و
شاه رسید دویست و شش فرسنگ باشد و دیار اندلس بر شمال و بلاد مغرب بر جنوب آن دریاست و اکثر رودها که از روم آید
بدین بحر میپیوندد و دو شعبه ازین دریا بمیان این اقالیم درآمده یکی را خلیج اندلس و دیگر را خلیج یونان گویند و درین بحر دویست
و شصت و دو جزیره معمور است و مسافت این جزیره از دو فرسنگ تا پانزده فرسنگ است و دیگر از شهرهای شام اسکندریه است
و آن نیز بر کنار رود نیل واقع شده تمام عمارت آن شهر از رخام الوانست و حصارش چهار دروازه دارد که یکی را مدینه مسدود است
و دیگر را باب الرشید و سوم را باب البحر گویند از آنجهت که بجانب دریای روم باز میشود و در کنار آن دریا نیز حصاری
در کمال متانت ساخته اند که سفاین مغرب و روم و شام بدین بندر آید و شمه میدارند و از امتعه و اقمشه آنچه که خواهند
درین بندر یافته میشود این دریا قسطنطنیه که از خشکی سه ماهه راه است به پنج و شش روز بهوای موافق میرانند کم و بیش
میروند و دروازه چهارم را باب سدره گویند چه درخت سدره پیش آن دروازه واقع است و این درخت از زمان
اسکندر مانده بموافقت تاریخ صحیح صادق میگویند که ذو القرنین اکبر که ششصد سال سلطنت کرده و سد یاجوج و ماجوج انداخته
اوست و آن در اقلیم هفتم نوشته آید و ذو القرنین اکبر بعد اتمام سد متوجه شمال گشت و بهند شد و باز گشت و بارض اسکندریه
رسیده شهر یافت و بنا عمارت کرد و در صد و پنجاه سال آن شهر را باتمام رسانید و گرد آن شهر سوری از صاروج کشیده و آنچنان
شفاف و براق بوده که ساکنانش جهت محافظت چشم بدبی نقاب می بستند و آن شهر تا هزار و پانصد سال معمور بود
و هزار سال دیگر خراب ماند پس از آن سکندر رومی هم بهمان صفت که تاریخ اوایل معلوم کرده بود آنجا شهری بنا نهاد
و اسکندریه نام کرد و اکنون آثار از آن باقی است بلیناس حکیم بفرموده اسکندر رومی در یک گوشه شهر مناری بارتفاع
ششصد گز ساخته و بقدر هفت ذرع آئینه در آن نهاده و بقولی در آن منار سوراخها که بدان نگاه میکردند در آن طلسمها
نصب کرده که هرگاه لشکر عازم شهر میشدی اهالی آنجا بدیدندی و مطلع شدندی مؤلف هفت اقلیم مینویسد که هر کشتی که در قسطنطنیه
بر روی آب حرکت کردی در آئینه پدید آمدی اهالی آن مطلع شده آماده حرب گشتندی و از خواص آن شهر بوده که موذیات مثل مار
و کژدم در آنجا نباشد و هر صباح که اهل آن دیار بر منارها ستند منازل خود را اگر رفت و روب نداده ملاحظه می نمودند و دودی که بهوا متصاعد
کردی اثر آن مرئی نشدی در تواریخ منقولست که خبر داشتن آن شهر از فوج کشتی فرنگیان که از آن منار و آئینه معلوم میشد بر مردم فرنگ
دشوار می آمد که دست تصرف ایشان بر آن شهر نمیرسید آخر الامر اعیان فرنگ جمعی را باسکندریه فرستاد تا در لباس درویشی و تقوی خود را بخلق ظاهر نمود
و پیش ایشان را در خاطر با قبول پدید آمد آوازه دادند که اسکندر در زیر آئینه گنجی نهاده است عمرو عاص با این همه دانش بدان سخن فریفته شده فرموده تا

آئینه را ازان موضع بر کندند و چون بغیر از مکر و حیل چیزے نیافتند باز آئینه را بموضع اصلی نصب کردند اما انجلای صیقل ندیدند کپتان
جوناتهان اسکاٹ میگفت که منار مذکور از ابنیه بطلیموس سپه سالار روم است و بیان تاریخ استیلای خود در اسکندریه بر سنگے
منقوش ساخته است و آن منار تا اکنون موجود است و آنچه در تاریخ شما از آئینه وغیره مینویسید همه خلاف است مؤلف تاریخ فصیح در
مینویسد که چون عمرو عاص اسکندریه فتح نمود یحیی نحوی نزد او آمد و گفت که کتب خانهٔ ملوک آنجا مراد است تا مستفید شوم عمرو گفت بے اذن
خلیفه حضور نتوانم داد نامه بعمر ابن الخطاب نوشت عمر رض گفت اگر این کتاب ها موافق کتاب خدا است بآن حاجت نبود و اگر مخالف
باشد نباید عمرو عاص چندین هزار کتاب که از عهد اسکندر رومی دران شهر جمع بود گفت بنا بر حمامهای اسکندریه قسمت کردند مدت
شش ماه حمامهای آنجا بآن بر افروخته شد کپتان جوناتهان اسکاٹ از تاریخ فرنگ میفرمود که در سال ششصد و چهل عیسوی بفرمان
عمر فاروق رض خلیفه ثانی کتبخانه اسکندریه در آب غرق کردند و دیگر جزائر شام که در دریای شام اند بسیار اند از انجمله جزیره صقلیه
است دور آن نود فرسنگ باشد و ساکنان آنجا کریه الخلقت و ذمیمة الاوصاف جزیرة الطرلقه جزیره مبارک است
و در دریای شام و دور او سه صد فرسخ باشد و بخار دارد از آنجا مصر شهریست وسیع و از مدینه چهل روزه راه مسافت دارد و همه
بر آست مسافران آب و دانه همراه میدارند اما چاه ها در جائیکه مکان وقفه و منزلست واقع است و امتداد مسافت آن قدر
که یک پاس شب مانده روانه شوند و در دو پاس روز بر آمده بمنزل رسند و شهر مذکور بمصر بن اهم بن حام بن نوح منسوب
و از ... یکے رود نیل ست که از جنوب بشمال میرود بر خلاف دیگر آبها و ابتدای رود نیل از پس خط استوا است
من جبال القمر ببحر روم منتهی مے شود و مؤلف اسباب العجائب مے نویسد که سبب ارتفاع و هیجان آب نیل است
که بر وقت فصل هیجان کند و از موضع خود مرتفع گشته در پیش آب نیل چون سد مالبند و نگذارد که آب نیل فرودی ریزد
هر آئینه رجعت نماید و یوسف ع در انجا مقیاسی وضع فرموده که بآن مقادیر زیاده و نقصان آب را معلوم کنند و آن مقیاس
نیل موضوع است و بر انجا خطی چند است و چون آب بخط شانزدهم رسد خیر و منفعت بسیار در آن شهر حاصل آید تا
زیاده با هژده خط بود و هرگاه آب ازین بیشتر بود در مصر خرابی بسیار پدید آید و دیگر از عجائبات مصر اهرام است و آن عبارت
از سه گنبد است که حکماء سلف ساخته اند و گویند که عمر البویکلی آنرا بنا نهاده و در مدت هفتاد سال ساخته شده و هفتاد
هزار مزدور آنجا کار میکرد و بعضے گفته اند که ادریس ع را بوحی احوال طوفان نوح علیه السلام معلوم شده بود که همه عالم را فرو
گیرد قبر چند است از آبا و اجداد خود را با زر و جواهر بسیار دران مکان دفن نمود و بر زبر آن قبها ساخت
گویند هیچ وجه آلات آهن وغیره دران اثر نکند پادشاهے بطمع زر در انهدام آن سعی موفوره نمود و آخر
حسبے نیل مقصود باز ماند و باعتقاد بعضے آن بنا از طلسم است کپتان جوناتهان اسکاٹ یار قم مے فرمود
که بر اهرام سه قبه مثل قبهاے بتخانه ساخته اند و آن مانند که مدور مے شود نیست و اکنون عمارت
انهدام یافته و در ریگ فرو رفته در آثار البلاد گوید که شخصے را در مصر طلسم کشائی بدست افتاد در حوالی
قبه کلان زمین را حفر کرد چاهے ظاهر شد هرکه دران نظر کردی خنده اژدها بنظرش می آمدی او چیزے در انچاه انگند ناپدید شد
پس بلاکش بدرون چاه رفت چهار صفه بنظرش آمد و در هر صفه ده خم زرین نهاده بودند و بر سر خم شیرے از زر

نشسته هرکه دست پیش آن خم بردی شیر آنرا مجروح ساختی و همچنین بر هر صفه جواهر بسیار افتاده شخصی ازان گروه دانه
ازان برداشت فی الفور در نظر آن طائفه غائب شد پس از ساعتی دیوار خانه شگافی بهم رسانیده براثر آن سر سپیده
آخر ظاهر شد و آن جماعه چون طریق تصرف آن ندیدند محروم تمام برگشتند مؤلف تاریخ الفی گوید که در عهد ملک عادل
بسال پانصد و هشتاد و هفت هجری در مصر قحط افتاد که در عرصه یکماه دویست هزار کس از گرسنگی بمردند و ملک عادل
همه آنها را از مال خود کفن پوشانید آخر کار بجائی رسید که در مصر سگ و گربه نماند چه همه آنرا خورده و بعد ازان مردم فرزندان
خود را خورده بعد از آنکه فرزندان نماندند شروع در خوردن اطبا نموده چه به بهانه بیماری هر طبیبی را که آنجا می بردند آن را
میکشتند و گوشتش را میخوردند و در تمام مصر آب روان نیست مگر رود نیل و برف اصلا نباشد و باران نیز احیانا بارد
و هرگاه بسیار بارد علامت قحط باشد زیرا که هوا باست (؟) در زمین پوسیده شود و در مصر حوضی است و چشمه که آب آن چشمه بدان حوض
آید و هرگاه زن حائض و جنب دست بآن چشمه کند آب چشمه باز ایستد و آب حوض بد بو گیرد و تا آب حوض را بیرون نکنند
آب چشمه روان نشود و در یکی از ناحیه مصر فرهده (؟) که دو عدد آن را بر یک شتر بار کنند و سرے پیچیده دارد بهیئت مار
قریب به نیم گز و دنباله او برکشیده است چنانچه میان دنبال و شکم فرق بسیار است و بزمین مصر دریاچه ایست که آب
آن شور است هرگاه رود نیل غلبه کند آب آن دریاچه شیرین گردد چون رو بکمی نهد باز شور گردد و از حد این دریا تا ولایت
شام همه ریگ روان است و آن مابین را جفار (؟) ماران گزنده چندان بسیار اند که جمله محمل سوار را بگیرند و گزیدن آن ماران
مهلک باشد و جفار حدی بدریای روم و حدے به تیه بنی اسرائیل دارد و مسافت تیه بنی اسرائیل چهل فرسنگ است
و تیه مابین فلسطین و ایله و اردن و مصر واقع است و تیه آن مقام است که موسی ع بعد غرق کردن فرعون از مصر بقصد
تسخیر شام که آن هنگام عمالقه در تصرف داشتند بموجب فرمان الهی بدانجا رسید و بنا بر نافرمانی قوم تسخیر شام در تعویق
افتاد و آنجناب مع قوم همانجا بماند و من و سلوی در آنجا فرود آمد و بقولے موسیٰ ع و برادرش هارون در تیه گذشتند
و بروایت اصح یوشع بن نون خلیفه موسیٰ ع مملکت شام را مفتوح ساخت و عوج بن عوق که بدرازی قامت
مشهور بود در جماعت عمالقه بسر مے برد بقتل رسید القصه طول و عرض مصر تخمیناً بیست روزه راه است مخفی نماند که مملکت
مصر در زمان پیشین فراعنه در تصرف داشتند و فرعون لقب ملوک مصر است و ایشان از اولاد عملیق بن لاود بن
سام بن نوح ع اند و فرعونیان پنجکس بوده اند اول ایشان سنان بن علوان و او فرعون عهد ابراهیم
خلیل است چه وقتیکه ابراهیم ع از بابل بقولے بعد فوت نمرود هجرت کرده بمصر رسید آنوقت سنان پادشاه مصر
بود و شنید که مردی با زنی جمیله بشهر مصر آمده پس زن ابراهیم که ساره نام داشت آنرا بخواند و بقولے آنکه ابراهیم ع از بابل
بنواح شهر مصر رسیده بود ساره را جائی گذاشته برای هیزم رفت پادشاه مصر که از شکار مراجعت کرده بود بدانجا رسید ساره را بجبر
گرفت و بمصر برد و خواست که با ساره دست درازی کند دستش خشک گشت گفت ای زن سحر کردی ساره گفت این قصد بد است پس دعا
کرد تا دستش درست شد و سه نوبت این حال تکرار یافت بالاخر سنان توبه و عذر خواست کنیزکی باو بخشید و گفت ها اجرک اینست جزای تو لاجرم
کنیزک بهاجره موسوم گشت و او آنست که ساره آنرا به ابراهیم بخشید از ابراهیم از هاجره اسمعیل جد پیغمبر ما محمد صلی الله علیه وسلم

متوله شد بالجمله پادشاه ساره را نزد ابراهیم فرستاد و امر کرد تا از مملکتش بیرون رود بالجمله ساره خواست که حال باز گوید
ابراهیم ممانعت کرد و بگفت چه حق تعالی حجاب از پیش ابراهیم برداشته بود تا آنچه میان ساره و پادشاه گذشته بود مشاهده
نمود پس ابراهیم بفلسطین شد و در بیابانی مقیم گشت و بتدریج آنجا آبادانی روییده مردم آنجا آنحضرت را رنجانیدند آنجناب
از آنجا برخاسته میان رمله و ایلیا که بیت المقدس خوانند اقامت فرمود تا اکنون آبادی اول بموضع ابراهیم آباد و ثانی
بقدس خلیل موسوم و اشتهار دارد فرعون دوم **ابان** بن ولید که فرعون یوسف است و در عهد او یوسف را از کنعان بمصر
و عزیز که آن زمان لقب و خطاب وزیر مصر عزیز بود باشاره زلیخا یوسف را خریداری نمود و قصه یوسف در قرآن مجید و در تفاسیر
و تواریخ از دیدن خواب یوسف که آفتاب و ماه و یازده ستاره او را سجده می کنند و گذاردن تعبیر آن یعقوب و حسد بردن
برادران بر یوسف و بچاه افگندن برادران او را از چاه و فروختن آنجناب را بدست بازرگانان بپدر می چند معدوده
دراهم دادن بازرگانان یوسف را در مصر و خریدن عزیز مصر باستصواب زلیخا آنجناب را و بتهمت زلیخا افتادن در
زندان و خواب دیدن ملک ریان و تعبیر گفتن یوسف آنرا و بیرون آمدن از زندان و بوزارت رسیدن یوسف
و نجات دادن مملکت مصر را از حسن تدبیر خود از قحط هفت ساله و بازدواج کشیدن زلیخا را آنجناب و آمدن برادران
یوسف جهة خواستن و خریدن غله و مع غله باز رفتن و بار دیگر آمدن بمکه یوسف بن یامین برادر یوسف را در مصر پیش یوسف
گذاشتن و سراسیمه بکنعان پیش یعقوب رفتن و باز بموجب حکم یعقوب جهة مخلصی ابن یامین پیش یوسف آمدن و بموجب
امر یوسف باز بکنعان رفتن و یعقوب را مع متعلقان بمصر آوردن و رفتن ریان بن ولید پادشاه مصر یعقوب را استقبال نمودن
و دیگر واقعات همه بتفصیل و بسط مثبوت است بالجمله ابان بن ولید بیوسف ایمان آورد فرعون سوم **قابوس**
بن مصعب است که بعد از ابان بسلطنت رسید و کفر ورزید و بنی اسرائیل را اعمال شاقه فرمود فرعون چهارم برادر او
ولید بن مصعب که فرعون موسی بود دعوی خدائی کرد و موسی و برادرش هارون بر او مبعوث شدند و موسی معجزات
نمودند او ایمان نیاورد بالآخر او را موسی با توابعان دعا کرد در رود نیل غرق نمود و آن نیز در قرآن مجید مبرهن است
نقل است که هر روز راتبه خوان فرعون چهار هزار گوسفند و چهار صد گاو و دویست شتر بود و موسی در شتاب رفت
که زود هلاک شود مناجات کرد که الهی وعده هلاک فرعون دادی و سالها گذشت ندا رسید که هزار هزار از بنده من نعمت
میخورند و او را زود هلاک نکنم تا که او نان و نعمت بر خلق فراخ دارد هلاک نشود پس چندی بگذشت فرعون هامان وزیر
خود را گفت نمیدانم که کار من و موسی بکجا کشد اکنون از خزانه ناچار لیست هامان گفت نیمه اندابته کم کنیم و بر خزانه
افزائیم پس چنان کردند و هر ماه و هر روز چیزی از آن کمتر می کردند تا آنکه روزیکه
فرعون مغرق شد در مطبخ او بزی و بیضه کشته بود و بیش نماند جماعه فراعنه که گذشتند
همه بیک الملوک عجم و غیره را مطیع نبودند با استقلال سلطنت داشتند تا عهد کیخسرو
بن کیکاوس کیانی بالجمله فرعون پنجم و نقل است که تخت مصر که از طرف
[illegible] گشتاسپ بن لهراسپ ملک فرس ایالت شام داشته او را القبل میخوانند بخت نصر و اولادش

بطالیه در مصر بسلطنت رسیدند چه وقتی که سکندر رومی بر یونان دست یافت وغوس بن اغوس را در یونان خلیفه ساخت و بعد
سکندر غوس مستقل گشت و بر مصر مستولی شد و آنرا دار الملک ساخت و خود را بطلیموس خواند و بطلیموس یونانی پادشاه
بزرگ باشد و کتاب مجسطی در علم هندسه از تصانیف اوست و گفته که او نه پادشاه بود احوال بطلیموس حکیم در ضمن حکما
مرقوم است بالجمله بعد از بطلیموس پنج شش کس از پی یکدیگر بحکومت مصر رسیدند تا آنکه اغسطوس قیصر که اول قیاصره است
از روم لشکر بمصر و یونان کشید و بگرفت و دولت بطالسه سپری گشت و اغسطوس قیصر معاصر شاپور بن اشک اشکانی
پادشاه فرس بوده و احوال او در ضمن روم و قسطنطنیه و قضایای شاپور بیداد ایران و فارس مرقوم است و مصر در
خلافت عمر رضی الله عنه بر دست عمرو عاص مفتوح شد و در عهد هارون رشید عباسی طولون نامی از بندهای
عباسیان بموجب فرمان هارون رشید بحکومت مصر رسید و در دو صد و چهل هجری در گذشت و بعد از وی پسرش احمد بن
طولون بحکومت نشست و در سخاوت و تواضع کوشید و هر ماه هزار دینار تصدق کردی روزی وکیلش گفت که بسا
صدقه بود گفت زنی از من تصدق میخواهد و انگشتری طلا در دست دارد او را صدقه توان داد احمد گفت هر که دست
دراز کند او را صدقه توان داد ایضا هر روز خلعتی نو که قیمتش هزار دینار بودی پوشیدی و شام آنرا بخشیدی و وکلا
از راه کفایت همان خلعت را بقیمت کمتر از اول میخریدند و در خزانه میداشتند و بعد از چند روز دیگر می پوشیدند احمد
چون از آن کار آگاه شد هر جامه که پوشیدی انگشت سیاهی بر آستین آن کشیدی تا داند که آنرا پوشیده است
با احمد روزی طعام میخورد درویشی حاضر آمد غلام بموجب امر احمد درویش را طعام داد احمد در درویش نگریست و او را
پیش خواند و سخنان پرسید پس گفت راست گوی که جاسوس کیستی و نامه ها ظاهر کن درویش گفت انکار
چه میکنی احمد باز نامه و خطش خواست درویش اقرار نمود و نامه ها را داد گفتند از چه دانستی که او جاسوس است
گفت چنانچه شیوهٔ درویشان است در گرفتن طعام تعجیل نکرد راقم حروف گوید همچنین بابر پادشاه هنگام خوردن
طعام شیرشاه را بنابر حرکتی که از او صادر شد بنظر سنجیده بود و آن در ضمن احوال بابر پادشاه و شیرشاه افغان
مرقوم است بالجمله حکومت در دو صد و نود و دو هجری از تصرف طولونیه بدر رفت و بعد از اندک زمان ایالت مصر
بملوک اخشیدیه رسید و اول ایشان ابوبکر محمد است که خلیفه الراضی بالله عباسی در سه صد و بیست و سه هجری
امارت مصر و شام و جزیره و حرمین شریفین به محمد داد و اخشید لقب یافت معنی اخشید بلغت فرغانه ملک الملوک باشد و نسبت
او بملوک فرغانه می پیوندد و خلیفه ایشان در سه صد و پنجاه و هشت هجری سپری گشت و پس از آن خلفای اسمعیلیه
که عبیدیه نیز گویند و بقولی نسبش بامام جعفر صادق میرسد بحکومت مصر رسیدند و گروه اینجماعه مهدی است که بزعم اسمعیلیه
هرگاه که المعز لدین الله از اولاد مهدی چون در مهدیه بجای پدر نشست غلام خود ابوالحسن جوهر را بدان را بتسخیر مغرب
فرستاد او تا ساحل بحر اوقیانوس و جزائر خالدات برآمد و مصر بگشود و المعز در افریقیه نایب گذاشت و با مال و عیال
متوجه مصر گشت گویند در آن سفر پانزده هزار شتر و ده هزار استر را مسکوک او را می کشیدند نقل است که چند
صندوق پر زر هر روز در پیش بارگاه او نهاده می و اجازت داده بود که هر محتاجی چندانکه تواند کشیدن بگیرد

برگیر و بعد از و خلیفهٔ پنجم است از اولاد او المستنصر بالله ابو تمیم معد و از آنجه او را بسلطنت بملک و کثرت
اعوان و انصار میرسید هیچ کس از ایشان را نبوده و بعد او در سنهٔ چهارصد و شصت هجری در مصر زلزلهٔ عظیم افتاد چنانچه
ماهیان در قعر دریا مضطرب شدند و بعد از آن سال قحط روی نمود هفت سال کشید و قیمت یک رغیف یعنی گردهٔ
نان به پنجاه دینار رسید بالجمله مستنصر پسر بزرگ خود نزار را ولایت عهد داد و المصطفی لدین الله لقب نهاد و این نزار آنست که حسن صباح
نوشته اند مستنصر از نزار رنجید و پسر خود احمد را ولیعهد ساخت المستعلی بالله خواندند المعز الدین الله اسمعیل از ضبط زمین
مغرب فراغت حاصل کرده ابو الحسن جوهر بن عبدالله را با قصی بلاد مغرب فرستاد جوهر تا ساحل دریای اوقیانوس و جزائر خالدات
که انتهای معمورهٔ جهانست و ابتدای اقالیم را از آنجا گرفته اند بتصرف آورد و مصر را نیز متصرف شد و نام عباسیان از
خطبه افگند اسکندریه و دیار معبد و مناط و مکه و مدینه و فلسطین و دمشق را از تصرف عباسیان بیرون آورد و چهار
سال سلطنت راند و در سنه صد و شصت و یک هجری نزار پسر خود را ولیعهد ساخت و درگذشت العزیز بالله لقب یافت
مدت عمرش چهل و دو سال و ایام خلافتش بیست و یک سال و بعد از و پسرش الحاکم بالله جانشین گشت حاکمی عادل بود
و در امر معروف و نهی منکر مبالغه فرمودی و در حکومت او دروازه حصر و دکاکین بند بکردی و شبها و بازار روشنی
بغایت مستقل بود که گویا جشن کرده اند و شب پسر خواستی زمان حکومتش بیست و پنج سال و بعد از و پسرش الظاهر لدین الله
بادشاه شد در زمان او قیصر روم با ششصد هزار مرد متوجه شام شد در حدود عرب از حرارت هوا تشنگی بر آنجماعه غلبه آورد
حلبیان بر ایشان شبخون زده بسیاری را بقتل آورده رومیان بهزیمت رفتند زمان حکومتش شانزده سال بعد از و پسرش المستنصر بالله
در عمر هفت سالگی بر تخت نشست قریب یک سال در بغداد خطبه بنام خود خواند در عهد او بمصر ستاره ظاهر شد مقارن آنحال هر روز قریب
صد هزار کس از فقدان نان جان میدادند از زلزله بسیاری خرابی رو نمود ناصر خسرو و حسن صباح در خدمت حاضر بوده
در عهد خود پسر دوم المستعلی بالله احمد را جانشین ساخت و بعد از فوت او اسمعیلیه دو فرقه شدند المستعلی بالله
بر طبق وصیت جانشین گشت برادر خود نزار را بقتل رسانید بعد از هفت سال و دو ماه حکومت نمود در سنه اربعین
و اربعمائه بر دست هواداران نزار کشته شد الآمر باحکام الله بن مستعلی بالله در پنج سالگی بر تخت نشست
در زمان وی حسن صباح بمرتبهٔ اعلی رسید و در سنه خمس و عشر و خمسمائه فدائیان ملک افضل که لایق امور سلطنت
بود کشتند و احوال او را که بحساب بود متصرف گشتند بعد نه سال در سنه اربعه و عشر و خمسمائه فدائیان امر را
کشتند پس از و الحافظ لدین الله بن مستنصر بالله بر تخت نشست وزارت با احمد پسر ملک افضل داد و او نیز بدست
فدائیان کشته شد بعد از آن حافظ پسر خود حسن را وزارت داد و او را نیز کشتند حکومتش بیست سال
بوده در پانصد و چهل و چهار درگذشته پسرش الظاهر بالله بجای پدر نشست و با نصر وزیر میلی
بهم رسید وزیر او را در خانه طلبیده بجان کشت مدت خلافتش پنج سال و کسری بوده و بعد از و
پسرش الفائض بنصرة الله بعد قتل پدر بمسند نشین گشت در پانصد و پنجاه و پنج انتقال کرد و مدت سلطنتش شش سال
و چندماه بود العاضد لدین الله بن فائض بنصرة الله بر تخت نشست در ایام او افرنگ بتسخیر مصر آمدند عماد الدین زنگی که والی شام بود طلب

امداد نمود نور الدین اسد الدین سرکوه را با هشتاد هزار سوار بدانجانب فرستاد فرنگان این خبر شنیده معاودت نموده
سرکوه در پانصد و شصت و چهار سرانجام امور ملک عاصد را از پیش خود گرفت و در شصت و پنج وزیر دخیل شده بمرد پس
ازو صلاح الدین برادرزاده اش خلعت وزارت پوشید در خلال این احوال عاصد در پانصد و شصت و هفت فوت شد
صلاح الدین خطبه بنام المستضیء بالله عباسی کرد بعد ازان مملکت مصر گرفت پس ازو هفت نفر از اولاد سلطنت کردند مدت
دولت ایشان دویست و شصت و شش سال بود اول آن طائفه که بسلطنت رسیده ابوالقاسم محمد بن عبدالله که او مهدی
منسوب باسمعیل بن جعفر صادق ع می کردند زعم اسمعیلیه که نفر از زبان عبارت از محمد بن عبدالله مذکور است در سنه ست و عشر
و مائتین در ولایت افریقیه خروج کرد گماشتگان خلیفه را از ان ولایت خارج کرد مملکت اندلس و قیروان و طرابلس و دیار
مغرب مسخر ساخت در سیصد و بیست و دو در قلعه مهدیه درگذشت عمرش شصت و دو سال بود بعد ازو پسرش القائم بامر الله
احمد بن محمد بجای پدر نشست در ایام او ابویزید جمعی را انبوه متفق ساخته محاربه نمود قائم بقلعه مهدیه منهزم رفت اسمعیلیه را
عقیده است که دجال کنایه از ابویزید است و گویند که دجال بمهدی خروج کند اما پیش از انکه ابویزید مندفع شود قائم در سیصد و سی
و چهار درگذشت امرا فوتش را پنهان داشته با پسرش اسمعیل بیعت نمودند قائم دوازده سال بسلطنت نشست المنصور بقوت الله اسمعیل
بن قائم بجای پدر نشست تا از قلعه برآمده با ابویزید مصاف داد و او را بدست آورده بقتل رسانید بعده در سیصد و چهل و یک هجری
منصور درگذشت هفت سال بسلطنت نشست سی و نه سال عمرش بود بعد او پسرش المعز لدین الله بجای پدر نشست و بسیاری
از ولایات تسخیر نمود و در پانصد و شصت و نه درگذشت در حبیب السیر مذکور است که جد ملک صلاح الدین شادی نام داشته در زمان مسعود سلجوقی کوتوال
تکریت بوده پس از فوت شادی پسرش نجم الدین ایوب بجای وی نشست با اسد الدین برادر خود بموصل آمد نزد نور الدین پسر عماد الدین
هر دو را بمنصبی لایق سرفراز ساخت و بعد به سپه سالاری فرستاد در انجا وزیر عاصد گردید و بعد ازو برادرزاده اش صلاح الدین
بجای او قیام یافت از جمله مسموعات عاصد عصای زمرد و صد هزار کتاب بدست صلاح الدین افتاد در پانصد و شصت و نه
نور الدین درگذشت صلاح الدین بجای او استقلال یافت و بادشاهی عادل بوده و ممالک شام تصرف آورده بارها با فرنگیان
رزم ها کرده و امان داده در پانصد و هشتاد و نه فوت گشت پسرش را عثمان نام بود سه برادر داشت یکی ابی بکر دوم عمر سوم
علی بعد ازو ملک عزیز ابوالفتح عثمان روزی چند ملک راند و در پانصد و نود و پنج درگذشت پس ازو عمش ملک عادل ابی بکر
با سپاه بسیار بدمشق رفت و مستقل گشت ملک کامل پسر خود را در مصر گذاشت و دمشق را بملک معظم پسر دوم و جزیره را بملک اشرف
پسر سیوم داد و ممالک احد سجلا به پسر چهارم ملک اوحد که ایوب نام داشت سپرد و در پانصد و نود و هشت درگذشت ملک کامل
بن ملک عادل بادشاه شد با علما و فضلا گذرانیدی و دمشق را از ملک معظم ناصر الدین برآورده بملک اشرف داد
حلم و علم بسیار داشت و عادل بود در ششصد و پنج درگذشت و همدرین سال ملک اشرف نیز درگذشت ملک عادل
در مصر بسلطنت رسید بعد یکسال امرا مصر اطاعتش نکرده برادرش ملک صالح را که ایوب نام داشت بپادشاهی برداشتند
از مصر فارغ شده بدمشق شتافت عم خود اسمعیل را که بملک صالح مشهور بود محاربه کرد ملک صالح منهزم شده بجانب کرک رفت
صاحب کرک قید نمود ایوب در ششصد و چهل و هفت وفات یافت بعد ازو پسرش ملک معظم را

قائم مقام پدر ساختند در خلال این احوال غلامان صالح بر ولی نعمت زاده خروج نموده بقتل رسانیدند و عز الدین ترکمانی را مقدمهٔ سپاه ساخته و ملک ناصر حاکم کرک از قضیه واقف گشته لشکر بدان جانب کشید امرای مصر استقلال کردند بعد از جنگ هزیمت یافتند ملک ناصر بقاهره آمده خطبه بنام خود خواند غلامان با برادرش ملک صالح که حکومت دمشق میکردند در انوقت مستقل گشتند ناصر این خبر شنیده بجدود ولایت شام شتافت در سال ششصد و پنجاه و دو امراء عز الدین ترکمانی را که از مملوک ملک صالح ایوب بود بسلطنت برداشتند و از ان تاریخ بادشاهی تعلق بغلامان گرفت و غلامی چند که در مصر حکومت داشتند معاصر چنگیز بودند و با وشان محاربه ها کردند اول ایشان عز الدین ایبک بوده و ابتدای ملک ایشان ششصد و چهل و دو مدت ملک ایشان دویست و یک سال بوده و سیزده نفر حکومت کرده اند تا در نهصد و بیست سلطان سلیم بن سلطان بایزید در حوالی حلب با قانصو غوری که آخر سلاطین چراکسه است صف قتال آراسته قانصو با اکثری از امرا کشته مصر و شام بتصرف سلطان سلیم در آمد و از ان زمان تا حال در تصرف آل عثمان است از هفت اقلیم نوشته شد قسطاط در زمان سابق دار الملک مصر بوده بر شمال نیل واقع است و درین شهر کوچه های و محله های عالی است که مردم کثیر از هر قبایل در ان می باشند و عمارتش جمله سه مرتبه و چهار مرتبه است و مزار امام شافعی در قسطاط است صاحب مسالک و ممالک آورده که قسطاط منقسم بدو قسم است علمای آنرا صعید و سفلی را از نصف خوانند و در غرائب الاسرار آمده که صعید در جنوبی قسطاط واقع است و در صحرای آن بنا ها است که مردگان در آنجا افتاده اند و اموات را از کتاب های سطر کرده اند و ادویه ها در ان مالیده که پاره پاره و پوسیده نشوند گویند توبستی جامه را از ان مردگان باز کرده اند اصلا تغیری به بدنش راه نیافته بود اثر حنا در دست و پای آن میت باقی بوده و در عجائب البلدان آمده که مومیائی مصر از ان مردگان حاصل می شود گویند آن بهترین مومیائی ها است نزد راقم آنچنان نیست و اثر حنا در پای میت نیز از قبیل محالات است در نزدیکی قسطاط کوهی است که آنرا مقطم خوانند از انکوه زبرجد حاصل مے شود قاهره معروف به الحال دار الملک مصر است در حبیب السیر آمده که در زمان المعز الدین الله اسمٰعیل خادم که در سلک غلامانش انتظام داشت در سال سه صد و پنجاه و هفت هجری مصر را تصرف آورده میان قسطاط و عین الشمس شهری بنا نهاد و آنرا القاهرة المعزیه موسوم گردانید و در سن سه صد و شصت و یک هجری المعز الدین الله از افریقیه بقاهره آمد و آن بلده را دار الملک ساخت و چون نوبت بآل ایوب رسید در ان بلده بقاع خیر و عمارات عالی بسیار ساخته شد و قاهره بر کنار نیل واقع است و عماراتش چهار طبقه دارد و منقش و ملون مشتمل بر طاقهای بدیع و رواق های دلکش و رفیع و اقسام عمارات از رخام الوان است و دیگر از شهر های معروف مصر عین الشمس است و در جنوب قسطاط واقع شده و دار الملک فرعون و یوسف علیه السلام بوده و قصرے که زلیخا جهت یوسف ساخته بود درین شهر است و درخت بلسان در باغ فرعون درین شهر بوده و گویند که اکنون ناپید است عطاران اینوقت بجای حب بلسان و عود بلسان حب و چوب لبشام را که آن نیز درختی است استعمال میکنند و روغن بلسان نیز ناپید است و از ثقه مسموع شده که در سلطنت حات کانو مردم کوهی و چپلی و غیره ها آورده فروخت می آرند و گویند که روغن بلسان است پس شاید درخت

عدان نواح پیدا است میدارد بالجمله از عجائب آن شهر مناره ایست از یک پارچهٔ سنگ سرخ که نقطها دارد و طولش ... یا ده ذراع است و بر سر آن صورت انسانی است از مس و بر یمین و یسار دو صورت دیگر هست و پیوسته آب از آن تمثالها ترشح کند و هر جا که برد و سبزه از آنجا بدمد و گویند که دیوان در زمان سلیمان ساخته اند حمص دار الملک ابنای طولون که از طرف هارون رشید عباسی حکومت مصر داشته بود و خرمای آن شهر با نام ست و الیضاً **فراماس** شهر کیست کوچک اما نهایت خضرت و آبادانی دارد و از فراماس تا تلیس دو فرسنگ است تلیس بر زمین مرتفع واقع شده و بر یکطرف آن تلی هست بر کوه نام و باعث رفعت او آنست که بر بالای یکدیگر مردم را دفن کرده اند و این رسم گویا پیش از زمان موسی شایع بوده قیعه هم شهر یست در عربی نیل از نواح صعید و زمینش مسطح است افیون مصری در آنجا حاصل می شود و خشخاش آن سیاه هست و بد سور سور نجان مصری و شقاقل مصری و ثعلب مصری که خصیة الثعلب نامند از آن دیار با نام بوده و قند مصر نیز با نام بود اضمیم در بیابان واقع شده و اطراف او ریگ و نخلستان بسیار ست و ارتفاعاتش نیک بحصول می پیوندد و ذو النون مصری از آنجا ست **فصل** نبذی از احوال فرنگیان قلعهٔ انطاکیه را محاصره کردند بعد از یک سال قهراً قهر ابکشود و در سال چهار صد و نود و دو هجری بیت المقدس و در سال چهار صد و نود و سه هجری بر اکثر سواحل شام و در چهار صد و نود و چهار هجری بر قباریه استیلا یافتند ملک افضل ابو القاسم شاهنشاه پسر جمالی در سر مشغلی قصد فرنگیان کرد و از دفع ایشان عاجز آمد و بمصر مراجعت نمود و در عهد خلافت الآمر باحکام الله بن المستعلی شاهنشاه قصد فرنگیان کرد و شمس الخلافت نایبت عسقلان که از شاهنشاه توهم داشت با فرنگیان عسقلان در ساخت شهنشاه روی بعسقلان آورد و شمس الخلافه باتفاق فرنگیان با ورزم کرد و بقتل رسید شاهنشاه ظفر یافته بمصر باز گشت و کشته شد و در سال چهار صد و نود و هفت هجری فرنگیان عکا بگرفتند و در پانصد و دو هجری طرابلیس و در پانصد و بیست و دو هجری صور و در پانصد و بیست و سه هجری سروب را بگرفتند و در پانصد و بیست و چهار هجری سر و نیل فرنگی که امیر فرنگیان بود با لشکرے عظیم قصد مصر کرد و شهر فرمان بکشود و مساجد آنرا بسوخت و در راه مریض شده در گذشت قبر او در میان مصر و شام واقع است و چون از آل ایوب ملک ناصر صلاح الدین یوسف بن ایوب بسلطنت مصر رسید و فرنگیان از استقلال او خبر یافتند گفتند او البته قصد ما کند همان بهتر که پیش دستی کنیم آنگاه بسال پانصد و شصت و پنج هجری روی ببلاد اسلام نهادند و با لشکر بسیار بر در قلعه و میال نزول کردند صلاح الدین متوجه مناط شد و با فرنگیان رزمی صعب کرد و ظفر یافت و در پانصد و هشتاد و سه هجری روی بفرنگیان که بر سواحل شام استیلا داشتند نهاد و بحسب طریقه محاصره کرد و بکشود و فرنگیان جمع شده روی باو آورده صلاح الدین هم شایزوز با ایشان رزم کرد و ظفر یافت و اسیر بسیار بدست افتاد ملک فرنجی که پادشاه فرانسیس بود و برادر او برنس ارنت والی کراکه و اونک که مشهور بطرابلس هست و دو تن دیگر از امرای فرنگ گرفتار شدند و صاحب طرابلس که طرابلیس گویند از معرکه بگریخت و بشهر خود رسیده در گذشت و صلاح الدین صاحب کراکه را بخواند و اسلام بر وعرض داشت بنپذیرفت و کشته شد و کیتان جج تامهان اسکات از تاریخ فرنگ با راقم می گفت که برنس ارنت قافلهٔ حاج را اسیر کرد و بزندان داشت و صلاح الدین جهت خلاصی ایشان با و نوشت برنس ارنت بنپذیرفت صلاح الدین بر تجدید و سوگند خورد که اگر برارنت دست بیابم او را

بقتل رسانم چون برنس ارنٹ والی کراکہ و دیگران در رزم باسیری آمدند صلاح الدین برنس ارنٹ را بقتل
رسانید دیگران را اعزاز کرد و این واقعہ در قریہ اتفاق افتاد کہ حضرت شعیب ؑ در آنجا بود پس صلاح الدین بعکا شد و
بگرفت و طرابلس و قیصریہ و صفوریہ و ناصریہ و صیدون و بیروت و رملہ و عسقلان بگرفت و استیلا یافت و در رجب آن
سال بقدس رسید اہالی شہر حصار بستند و شہر بسپردند صلاح الدین در شب بست و ہفتم رجب کہ بر قولے معراج است بشہر
در آمد و بمسجد رفتہ خطبہ و سکۂ اسلام خواند و کے بدرس کہ شاید قرص باشد کہ فرنگیان آن را متصرف شدہ بودند باز و تصرف
مسلمانان در آمد و فرنگیان عوض ہر اسیر از مردے بست دینار و ہر زنے پنج دینار و ہر کودکے یک دینار فدا دادند و اسیران
نجات یافتند صلاح الدین بصور شد و محاصرہ کرد چون زمستان در رسید اطراف صور را سوختہ بعکا شتافت و در پانصد
و ہشتاد و چہار ہجری بقلعہ کراکہ شد و کارے بساخت و بدمشق شد و تجہیز لشکر کرد شنید کہ فرنگیان با جماعۂ عظیم روے
بدیار اسلام آوردہ صیتی تاکید نمود و روے بایشان نہاد و عماد الدین والی سنجار و مظفر الدین گوکبوری حاکم اربل باو پیوستند
و عز الدین مسعود فرمانروا ے موصل سپاہ بسیار بمدد او فرستاد صلاح الدین چند شہر بگرفت و انطاکیہ را محاصرہ کرد و
فرنگیان صلح کردند و اسیران مسلمانان را بگذاشتند صلاح الدین بحلب باز گشت پس بحماۃ شد برادر زادہ اش
تقی الدین تعمیر نیافت کرد صلاح الدین از انجا به بعلبک رفت و در رمضان بدمشق شتافت و بقصد صفد کہ از بلاد کفار
بود کرد و بامان بگرفت در آن سال قلعہ کراکہ بر دست امرا ے صلاح الدین مفتوح گشت صلاح الدین بقلعہ کرک
شد و بکشود و از آنجا بہ حصار رفت و بہاؤ الدین قراقوش را آنجا گذاشت و بدمشق آمد تا ربیع الاول سال پانصد و
ہشتاد و پنج ہجری آنجا بود فرنگیان جسرے انبوہ جمع آوردہ و عکا را محاصرہ کردند صلاح الدین بمحنت بسیار بعکا رسید
و فرنگیان در تضییق حصار کوشیدند و ایشان زیادہ از چہار صد ہزار مرد بودند و در عکا کار بر بہاؤ الدین قراقوش و سیف الدین علی
تنگ شد و صلاح الدین را از بیرون کارے پیش نرفت و برین قصہ دو سال بگذشت کپتان جوناتہان اسکاٹ از تواریخ
فرنگ با راقم حروف میگفت کہ چون فرنگیان دانستند کہ شورش مسلمانان بسیار است بہ اندیشیدند و تمام
بادشاہان فرنگ باتفاق یکدیگر بدفع فتنہ صلاح الدین و غیرہ مسلمانان کمر بستند و مملکت فرنگ را
از آسیب صلاح الدین و غیرہ نگاہداشتند و این قضایا تا دو سہ سال کشید بالجملہ در روز جمعہ ہفتدہم جمادی الاول
سال پانصد و ہشتاد و ہجری عامہ خلایق از عکا بیرون آمدند و خواستند کہ مصالح گشتند بر آن موجب کہ آلات
و ادوات حرب و شہر گذارند و دو صد و بیست ہزار دینار و پانصد نفر اسیر فرنگیان دہند صلاح الدین منکر مصالحہ گشت
و در تدبیر کار بود کہ ناگاہ فرنگیان بشہر در آمدند و بغارت پرداختند و قراقوش را اسیر ساختند و بسیار خرابی
در شہر کردند صلاح الدین شہر عکا در باخت و برملہ آمد فرنگیان قصد عسقلان کردہ صلاح الدین از ایشان
توہمے عظیم نمود و ببیت المقدس شد و از غایت ہراس امر فرمود کہ شور آن را خراب کنند و در خرابی
آن مبالغۂ تمام نمود و بہزار محنت یک شب انجا بسر برد راقم حروف گوید کہ این قضایا بعینہ قضایا محمد قاسم خان
و صاحبان انگریز بودہ و آن در ضمن بسیار گذشت بالجملہ ملک عادل برادر صلاح الدین کہ در برابر فرنگیان بود

بصلاح الدین نوشت که با الکلنار ملک الملوک فرنگ ملاقات کردم بصلح راضی است بشرطیکه بعضی بلاد از سواحل
شام بایشان گذارم صلاح الدین منت داشت و در شعبان سنه پانصد و هشتاد و هشت هجری مصالحه باتمام رسید
صلاح الدین به آبادی بیت المقدس پرداخت ملک عادل بکراکه و ملک ظاهر بحلب و ملک افضل بدمشق رفتند پس
صلاح الدین شنید که الکلنار قصد دیار او کرده لاجرم بدمشق شد و به بیت المقدس بازگشت و بمصر رفت و
قلاع و ولایات خویش محکم ساخت و بدمشق مراجعت کرد و در پانصد و هشتاد و نه هجری در گذشت و در ششصد و شانزده
هجری فرنگیان دمیاط محاصره کردند ملک کامل را که والی مصر بود کاری پیش نرفت فرنگیان در ششصد و هژده هجری
دمیاط بگرفتند و قتل عام کردند و قصد مصر نمودند ملک کامل با فرنگیان صلح کرد و در ششصد و بیست و شش هجری
بیت المقدس بایشان داد و در سال ششصد و چهل و هفت هجری در عهد ملک صالح ایوب بن ملک کامل والی دمشق
روی بدیار او نهادند و دمیاط را قهراً قسراً بگشودند و چون ملک اشرف صلاح الدین خلیل بن یوسف الدین قلاون
غلام زاده عماد الدین شامی بسلطنت رسید لشکر بطرابلس کشید قهراً قسراً بگشود و بسیاری از فرنگیان در آن رزم کشته شدند
پس بعکا شتافت محاصره کرد روزی فرنگیان یکی از مسلمانان را که در حبس بود در کفه منجنیق نهاده بر تاب کردند آخر آن
بیچاره در هوای پاره پاره شد ملک اشرف در غضب شد و در تضییق حصار کوشید و بگشود و شصت هزار فرنگی اسیر کرد
و این واقعه در سال ششصد و نود هجری اتفاق افتاد چون در سال ۹۱۰ نهصد و ده هجری ملک اشرف قانصو غوری غلام ملک
ظاهر چقمق که در مصر و شام پادشاه شد سامری والی ملیبار از توابع ممالکت دکن جهة دفع فرنگیان ازو استمداد خواست ملک
اشرف قانصو سیزده غراب بسواحل هند به امداد او فرستاد چنانچه در اقلیم دوم در ضمن احوال ملیبار گذشت ملک اشرف
قانصو غوری و سایر چراکسه را سلطان سلیم صاحب روم در نهصد و بیست و دو هجری بقتل رسانید و بلاد مصر و شام در تصرف
پادشاه روم رفت سوچنده از آثار ملک اشرف قانصو غوری است پوشیده نماند که چون برخی از احوال بلاد شام بقلم آمده
اکنون باحوال امصار عراق عرب که نیز در اقلیم سوم است می پردازد **عراق و عرب** ولایتی است در غایت وسعت
حدودش از کوهستان تا بادیه کوفه دیار بنی سلیمان تا بحر فارس و بصره و خیبر و قادسیه پیوسته است و حالقین نیز داخل
عراق است و در عهد خلیفه ثانی عراق را پیموده اند بغیر از بیابانها و زمین نامزروع سی و شش بار هزار هزار جریب بحیطه ضبط
آمد و مطموع شهرها از عراق یکی **بغداد** است گویند که در زمان پیشین باغی بود که نوشیروان آنجا بعدالت نشستی و
بباغ داد مشهور بوده چون منصور دوانقی در سنه یک صد و چهل و پنج هجری آنجا شهری بنا نهاد بکثرت استعمال الف از لفظ باغ
حذف شده به بغداد شهرت گرفت گویند که چون منصور دوانقی شهر بغداد را بنا نهاد خواست که عمارت مداین و طاق کسری
را بشکند و مصالح آن را به بغداد نقل کند وزیرش خالد برمکی گفت زشت باشد گویند که پادشاهی خواست که شهری
بنا نهد تا شهری خراب نگردد شهری نتوانست ساخت منصور نپذیرفت چون دید که آنچه از آن حاصل می آید بخرج
نقل تا به بغداد وفا نمیکند آن را ترک نمود خالد گفت چون در آن باب شروع کردی باید که باتمام رسانی
و گرنه گویند پادشاهی عمارتی ساخت و ملک دیگر آن خراب نتوانست کرد منصور بدان نیز عمل نکرد و در عجائب البلدان آورده

که چون منجّم در وقت تعمیر بغداد ملاحظه نمود آفتاب در برج قوس بود و این دلیل است بر آن که هیچ خلیفه در آن شهر
نمیرد و همچنان شد که او گفته بود چنانچه از جملهٔ سی و هفت تن از خلفای بنی عباس یک تن در آن خاک پهلو
بر بستر هلاک ننهاد و همچنین دیگر سلاطین که در بغداد بحکومت نشستند کسی آنجا نمرد مگر میرزا اسپند برادر جهان شاه
از احفاد قرا قوینلو که در هشت صد و پنجاه هجری در بغداد در گذشت در مجمع الحکایات آورده که در بغداد کمینه دختری را
بشوهر داده هنگام زفاف شوهر فوت کرد آلت مردان از میان فرج او ظاهر شد بعد از ان کتخدا شد فرزندان
از و بوجود آمدند همچنین محمد هادی همشیره‌زاده والد راقم حروف پدر نظام الدین احمد المتخلص به نصایح مطابق مشاهده
و دیدهٔ خویش با راقم میگفت که در عهد محمد فرخ سیر بادشاه گورکانیه در دهلی شخصی عمده را دیدم که آلت مردان و زنان
هر دو بکار داشت چه او شوهری داشت و از ان او را فرزندان بود و یکی را در حضور من از پستان خود شیر میداد
متعجب گشتم و سوال کردم گفت قدرت حق سبحانه تعالی است که با این ریش و بروت شوهر دارم و این پسر از
شکم من متولد شده و همچنین دو پسر از زنان میدارم که بسن تمیز رسیده اند و دو زن در نکاح خویش میدارم
رجعنا الی المطلب گویند که دور بغداد چهارده فرسنگ بوده و عرض اهل انش چهل گز تعیین نموده بودند و حمام و مساجد
بسیار در آن شهر بوده و عمارات که بخلفا و توابع ایشان تعلق داشته دو فرسنگ بوده اما الحال از ان بغداد اثری
نمانده چنانچه سباع و وحوش و طیور در آن بقاع آشیانه نهاده مؤلف لب التواریخ گوید که امیر شیخ حسن ایلکانی بر
آذربایجان استیلا یافت شیخ حسن چوبانی بروی خروج کرد و میان ایشان محاربات بسیار واقع شده آخر
امیر حسن ایلکانی بعراق عرب رفته بغداد نو را بنا نهاد و در اندک زمانی چنان معمور گشت که
بسبب آبادانی آن کوفه خراب گردید از ان زمان تا حال بهمان نسق آبادی دارد و اگرچه هوای
بغداد گرم است اما صحت تمام با او است و قحط و غلای از روی ندرت اتفاق افتد و مردم نیک از ان دیار
بسیار برخاسته اند گویند هر که در آنجا میرد عذاب قبر بر و نشود بالجمله آن شهر دار السلطنت خلفای عباس
بوده چه منصور دوانقی آن عمارت کرده تختگاه مقرر نموده بود شمه از احوال خلفای بنی عباس در تحت بغداد مرقوم قلم
میگردد اوّل آن طایفه ابو العباس عبد الله بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس عم محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم
است و او را سفاح گفتندی چرا که خون بسیاری از بنی امیه بریخت و سفح در لغت خون ریختن باشد و آخرین
خلفای بنی عباس مستعصم است و از سفاح تا مستعصم سی و هفت تن بوده که بخلافت رسیدند و سفاح اول کسی
است که در اسلام نام وزارت نهاد چه در عهد بنی امیه کس را وزیر نگفتندی بالجمله چون ابو العباس بخلافت نشست
بمسجد جامع رفت و بر منبر ایستاده خطبه خواند برخلاف خلفای بنی امیه که نشسته خطبه خواندندی القصه قبل ازین نیز
متفق امرای خراسان و دیگران در چهاردهم ربیع الآخر در سن یک صد و سی و دو هجری با سفاح بیعت کردند
سفاح عم خود عبدالدین علی را با لشکر آراسته برزم مروان حمار که آخرین خلفای بنی امیه و مروانیان بود ساخت و ان
او با مروان حمار رزم کرد و ظفر یافت و مروان را بالآخر در سن یک صد و سی و دو هجری در آخر ذی حجه بقتل رسانید

پس چون سفاح از قتل و غارت مروانیان فراغت یافت برادر ابوجعفر را در یک صد و سی و چهار ولیعهد ساخت
و بعد از سفاح برادرش ابو المنصور بالله ابوجعفر عبدالله بن محمد بن علی بن عبدالله بن عباس معروف
بمنصور دوانقی بخلافت رسید او را بظلم و بخل نسبت کردندی و از آن او را دوانقی گفتندی که از هر کس دو دانگی
بگرفت و در حفر خندق کوفه صرف کرد و دوانق سدس درهم است و قیراط نصف آن باشد و اسب چوکی به نوبت
بر در قصر مهیا داشتن او رسم نهاده چه وقتی جماعتی قصد قتل او کرده منصور پیاده از قصر بیرون آمد و چون اسب حاضر
نبود بر اشتری سوار شد و پس از آن اسب تیار بر در میداشتند و شهر بغداد از ابنیه اوست چنانچه گذشت منصور
در آخر عمر روزی بر بام قصر بود مراثی پیر را دید که حوالی و اطراف قصر را آب سبز داد او را بخواند و گفت چرا
سلاطین کوتاه عمر باشند و شما عمری دراز یابید گفت از آن که ایشان رزق خود را یکبار میخورند
و ما بتدریج بکار میبریم منصور بخندید و او را صد درم بخشید و بعد از هفته کودکی را دید که بآن کار اشتغال داشت
گفت تو کیستی گفت پسر آن پیرم و او درگذشت منصور گفت پدرت راست گفته بود و بسی نگذشت که منصور
در یک صد و پنجاه هجری در حدود کوفه درگذشت و او را سر برهنه و روی گشاده دفن کردند زیرا که احرام
حج بسته بود و بعد از و پسرش ابو المهدی بالله بخلافت نشست و زندانیان را نجات داد و او ملکی
کریم بود نقلست که مهدی در شکار از لشکر جدا ماند و شب بخانهٔ اعرابی رسید اعرابی ما حضری و کوزهٔ شرابی
حاضر آورد مهدی چون کاسه را بخورد گفت من یکی از خاصان خلیفه ام و چون کاسهٔ دوم در کشید گفت از امرای اویم
و چون کاسهٔ سوم بخورد گفت من خلیفه ام اعرابی کوزه را از پیش برداشت و گفت اگر کاسهٔ دیگر خوری دعوی نبوت
کنی دیگر روز لشکر برو جمع آمدند اعرابی از آن گستاخی بترسید و بگریخت مهدی او را بخواند اعرابی حاضر آمد او را
دید بر تخت نشسته بود و دیگران زیر او ایستاده گفت السلام علیک یا الله گفت من خدا نیستم گفت رسول الله گفت
من پیغمبر نیستم گفت خدا نیستی و پیغمبر نیستی چرا بر تخت نشسته فرود آی و در میان دیگران بنشین مهدی بخندید و او را
صله داد القصه مهدی بحج شتافت بزرگان گفتند هر که از خلفاء بنی امیه و بنی عباس بحج آمدی کعبه را جامه پوشیدی
اکنون از بسیاری اثواب دیوارها گران بار است مهدی بفرمود تا آن جامه ها را بفقرا و مساکین دادند
و دو بیست جامهٔ زربفت در خانه بپوشیدند و بمشک و عنبر و گلاب دیوارها ببستند پس حج بگذارد و بمدینه
رفت و سه صد هزار درم و دویست هزار دینار بخشید و به بغداد شتافت و در یک صد و شصت پنج هجری
مهدی دختر برادر خود زبیده خاتون بنت جعفر بن منصور دوانقی را بعقد پسر خود هارون رشید کشید و او را بغزای
روم فرستاد هارون بروم شتافت و اسیر بسیار گرفت تا باز گشت و در یک صد و شصت و هفت هجری
مهدی دیگر بار بحج رفت و زمین بسیار داخل مسجد حرام ساخت و بعد از و پسرش الهادی بالله موسی
بخلافت نشست و او بغاوت قلب و خشونت طبع و شرارت نفس و شجاعت و سخاوت اتصاف داشته
روزی در باغ بر خر سوار شده بود و سیر میکرد یکی از خوارج را حاضر ساختند خارجی چون برابر او رسید

شمشیری بگرفت و روی باو نهاد معدودی چند که با هادی بودند بگریختند هادی از مرکب فرود آمد چون خصم نزدیک رسید
آواز بر کشید که گردنش بزن خارجی بگمان آنکه از عقب کسی یا سپاه باز پس نگریست هادی خود را باو رسانید و شمشیر از دستش
بگرفت و او را بکشت و ازان پس بحمار سوار نشد و سلاح از خود دور نساخت هرثمة بن اعین میگوید روزی
هادی مرا نزدیک محل رای در خلوت بخواند و گفت می‌بینی که این سگ ملحد یعنی یحیی برمکی با من چه نوع
معاش میکند و میخواهد که هارون را بخلافت نشاند هم اکنون برو و سر رشید را نزد من آر پس بزندان شو و آل
ابی طالب را که آنجا اند بقتل رسان پس بکوفه رو و هر کس را از ایشان یابی با تابعان بکش و آتش در کوفه زن
گفتم یا امیر المؤمنین این کاری عظیم است گفت از آنچه گفتم چاره نیست اکنون درین مقام باش و فلان وقت
برو و خود بسرای عورات رفت و در همان شب بمرد و در همان شب هارون رشید بخلافت مقرر گشت و جعفر بن
هادی که پدرش او را ولی عهد ساخته بود مخلوع و مامون متولد شد و یکشب خلیفه بمرد و خلیفه جانشین گشت
و خلیفه مخلوع و خلیفه متولد شد بالجمله بعد از هادی برادرش الرشید ابو محمد هارون بن مهدی در عمر بیست و
دو سالگی در سنه یکصد و هفتاد هجری بخلافت نشست و وزارت به یحیی برمکی داد و او اول خلیفه ایست که در میدان
گوی بازی کرد و اول خلیفه ایست که شطرنج باخت و اول کسی است در اسلام که خر بر اسب انگند و او را بصحبت علما
و فضلا و شعرا شرهی تمام بود و بغایت متواضع بود یکی او را گفت با چنین تواضع مهابت خلافت نماند گفت منانی که تواضع اهل
شود مرا بپا بدر و زنی جوانی را که وی دزدی کرده بود و بفرمود تا دستش ببرند مادر جوان اضطراب کرد و گفت دستی را که خدای
بهاو داده قطع مکن گفت بفرمان خدا میکنم زن گفت توبت از صناعت دست او ست هارون گفت که اگر دست او را نه برم از
گناهکاران باشم پیرزن گفت ای خلیفه ترا گناه بسیار است این را نیز از آنها انگار و دست ازین بیچاره باز دار هارون بخندید
و پسر را باو بخشید بالجمله در سن یکصد و هفتاد هجری محمد امین بن هارون رشید از زبیده خاتون بعد از هفت ماه و بیست روز
از تولد مامون بوجود آمد و در یکصد و هفتاد و پنج هجری هارون محمد امین را ولیعهد ساخت و در یکصد و هشتاد و دو هجری مامون را
ولیعهد ساخت و امین را دران تقدیم نمود که مادرش زبیده بود و مادر مامون کنیزک بود و لیکن مامون بعلم و فضل انصاف
داشت و امین را ازان بهره نبود هارون امر کرد تا سجلی بنویسند و گواهی اکابر و علما و وجوه بنی هاشم و بنی عباس
و سائر امرا بر آن ثبت کردند که از شرقی حلوان که عبارت است از کرمان و نهاوند و قم و کاشان و ماوراء النهر و ترکستان و
ری و قومس و طبرستان و جرجان و خراسان و کابل و زابل مامون را باشد و بغداد و واسط و بصره و کوفه و شام و موصل
جزیره و حجاز و مصر و افریقیه تا اقصی مغرب امین را و امین به بغداد نشیند و مامون قزوین تختگاه سازد و اگر یکی پیش از دیگری
وفات یابد آن مملکت نیز دیگری را باشد و پسر سوم که قاسم نام داشت بعضی از ولایات جزیره که بروم متصل بود باو داد و او را
مؤتمن لقب نهاد و به حج شتافت و بمدینه رفت و سه مرتبه اهالی آن دیار را عطا داد اهالی مدینه آن سال را عام الاعطیة الثلثة
خوانند گویند که هارون رشید امین و مامون را در خانه کعبه سوگند داد که باهم مخالفت نکنند و یکی را امر کرد که تا آن سجل را که
نوشته بودند از خانه کعبه بیاویزند و در وقت آویختن آنکاغذ از دست وی افتاده بیفتاد و خلق آن را بفال بد گرفتند بالجمله

چون هارون در سنه یکصد و هشتاد و هفت هجری که از زیارت مکه و مدینه پرداخت نقفور نایب عطرز وجه قیصر را
که فرمانفرمای روم بود بگوشه نشاند و خود بسلطنت نشست و آنچه هر سال عطر بهارون میفرستاد باز گرفت هارون
بمدینه هرقل رسید و قتل و غارت کرد نقفور خراج به پذیرفت و عهد کرد که بغی نورزد و چون هارون برگشت باغی شد
و لشکر بدیار اسلام کشید و بسیاری از مسلمانان را اسیر کرد هارون در یکصد و هشتاد و نه هجری دیگر بار روی
بروم نهاد نقفور اسیران بگذاشت هارون بازگشت و در یکصد و نود هجری دیگر بار بآن دیار شتافت و با یکصد
و سی و هفت هزار سوار سوای آنانکه به رغبت و خواهش بغزا آمده بودند بمدینه هرقل رسید و قهراً آن شهر بگشود
و سپاه بقدس فرستاد تا شانزده هزار اسیر از آنجا بیاوردند و اسقف در میان ایشان بود نقفور مالی وافر باز جزیه
بخدمت فرستاد و عهد کرد که دیگر هرقل آباد نسازد و هر سال سه صد هزار دینار بخزانه رساند هارون قبول نمود
و بازگشت و دیگر بروم لشکر نکشید و در یکصد و نود و سه هجری بطوس در گذشت محمد امین بن هارون در بغداد
بحکومت نشست مامون بن هارون رشید در مرو بحکومت قرار گرفت گویند که محمد امین در ابتدا بغلامان عشقی
عظیم داشت مادرش زبیده لباس مردان در زنان پوشانید تا رفته رفته با ایشان مایل گشت القصه امین بروزی
چند با مامون بصلح گذرانید و بالاخر مخالفت گشت و بردست طاهر ذو الیمینین که امرای مامون بود در محرم سنه یکصد و
نود و هشت هجری بود بقتل رسید ابو العباس عبد الله المامون استقلال یافت و او ملکی عادل و عالم و بلند همت
بوده و قرآن حفظ داشته و گفته اند که پیش از و جز عثمان رض و علی رض کسی از خلفا حافظ قرآن نبوده گویند که یکی نزد مامون آمد
و گفت از عرب ام گفت عجب نباشد گفت خواهم که بحج روم گفت راه گشاده است گفت چیزی ندارم گفت حج از تو
ساقط شد اعرابی گفت من آمده ام که از تو چیزی بگیرم نه آنکه فتوی خواهم مامون بخندید و او را عطای جزیل داد گویند
مامون در خرد سالی پیش پدر شوخی کردی روزی هارون او را گفت یا ابن الزانیه مامون این آیه برخواند الزانی
لا ینکحها الا زان او مشرک یعنی زانی نکاح کرده نمی شود مگر بزانیه یا مشرکه روزی یکی را پیش هارون آوردند که دعوی
نبوت میکرد هارون بفرمود تا او را تازیانه زنند مدعی زاری آغاز کرد مامون آن آیه برخواند فاصبر کما صبر
اولو العزم من الرسل یعنی صبر کن چنانچه کردند اولو العزم از رسولان هارون از لطف طبع او تعجب نمود و گویند که در عهد
خلافت مامون یکی دعوی نبوت کرد او را حاضر آوردند مامون او را گفت تو کیستی گفت پیغمبرم و روح موسی در من
حلول کرده مامون گفت موسی عصای خود انداختی مار شدی تو نیز چنان کن گفت عصای موسی آنگاه مار
می شدی که فرعون انا ربکم الاعلی گفتی تو آن گوئی تا هر معجزه که خواهی بنمایم مامون گفت خواهم که همین لحظه خربزه
از زمین بیرون آری گفت سه روز تو مرا مهلت ده گفت هم اکنون خواهم گفت که ایزد تعالی با کمال قدرت
خود در سه ماه آنرا بیرون می آرد تو مرا مهلت سه روز نمیدهی مامون بخندید و او را توبه داد و از ندمای ساخت
بالجمله در عهد خلافت او در هر گوشه علویان خروج کردند و مملکت پر آشوب گشت فضل بن سهل وزیر او بمامون
گفت تدبیر آنست که یکی از جمله سادات را ولیعهد کنی مامون به پسندید و در سنه دو صد هجری امام علی موسی رضا را از مدینه

بخراسان طلب داشت پس صغیر و کبیر اولاد عباس را بمرو خواند ایشان سی و سه هزار کس جمع آمدند باتفاق امام رضا
ولیعهد کرد و امر فرمود که رایات و لباس سیاه که شعار عباسیان بود برایات و ثیاب سبز بدل کردند فتنه و فساد
برطرف شد و آخر آنجناب را در انگور زهر داد و مامون قول بخلق قرآن ظاهر کرد یعنی قرآن مخلوق است گویند
که مامون روزی نزد زبیده خاتون رفت و او را دل تنگ یافت گفت ای مادر مگر بهر فرزند عزیز خویش محمد امین دل تنگ
هستی که او را کشتند گفت نه ولیکن از کرده خود پشیمانم گفت چه کرده گفت اگر گویم دل تنگ شوی مامون گفت بگوی زبیده گفت
روزے با پدرت شطرنج می باختم پدرت ببردم گفت عریان شو و گرد قصر طواف کن و در ان باب الحاح نمود ناچار
چنان کردم پس دیگر بار با او شطرنج باختم و ببردم گفتم بمطبخ رو و با جاریه خرزاق نام که آنجا است جماع کن و خرزاق
کنیزکے قبیح منظر بود پدرت هر چند زاری کرد سود نداشت و چندان الحاح کردم که ناچار با او گرد آمد و تو بوجود آمدی
و رسید بمن و پسران من آنچه رسید مامون گفت لعنت بر الحاح که اگر الحاح نکردی این حدیث آگاه نگشتمی بالجمله زبیده در آخر
جمادی الثانی در سنه و صد و ده هجری درگذشت و او ملکه عادله و عاقله بود هارون را بخیرات دلالت کردی و در راه ها
و بادیه ها برکها ساخت و از بغداد تا مکه معظمه دیوارے کشید تا نابینایان دست بران نهاده بحج رفتندے و بر منبر جانشدے
بالجمله مامون متوجه بلاد روم گشت و چهارده قلعه از ان دیار بکشود و مراجعت نمود و در رقه درگذشت گویند وقتی مامون
بخواب دید که مردے سرخ روی با جامه زربفت بر کرسی نشسته بود پیش رفت و سلام کرد نامش پرسید گفت منم
ارسطاطالیس گفت رخصت دهی که از تو سوالے کنم گفت بپرس گفت خوب چیست گفت آنچه نزد عقل
خوب بود گفت دیگر چیست گفت آنچه نزد شرع خوب بود گفت دیگر چیست گفت آنچه در عرف خوب بود گفت
دیگر چیست گفت دیگر هیچ خوب نباشد مامون بیدار شد و معتقد او گشت و بعلم حکمت رغبت نمود و رسولی
نزد ملک روم فرستاد و کتب یونان بدست آورد و علما را فرمان داد تا آن را بعربی ترجمه کردند و آن علم را رواج
دادند و بعد از مامون برادرش المعتصم بالله محمد بن هارون بخلافت نشست و او عادل و شجاع و
بقوت بازو اشتهار داشته و امی بود و از ان هارون او را در شمار پسران نه آورده و عجب تر آنکه بخلافت رسید
و هشت اولاد او بماند گویند صد و سی هزار اسپ در طویله او جو خوردندے چون شهر سامره بنا نهاد امر کرد تا توبره های
اسپان را پر از خاک کرده در موضعے ریختند پلی بلند پدید آمد معتصم بر آن کوشکے ساخت روزی معتصم مجرمی را
در پیش خود گردن زدن فرمود مجرم گفت اے امیر بحق خدا و رسول مرا یک شربت آب ده معتصم فرمود
تا او را آب دادند مرد آب بخورد و گفت ای امیر المومنین باین شربت مهمان تو بودم اکنون اگر مهمان
کشتن واجب بود بفرما تا مرا بکشند معتصم گفت حق مهمان بزرگ بود و او را اطلاق فرمود و در
سال دو صد و بست و سه هجری قیصر روم ملطیه را غارت کرد و بسیارے از مسلمانان اسیر ساخت
معتصم با دویست هزار سوار که از ان جمله صد و سی هزار که همه اسپان ابلق داشتند متوجه روم شد
و با قیصر مصاف داد و ظفر یافت و عموریه را محاصره کرد و بگرفت و متوجه قسطنطنیه شد

قیصر هر که را از مسلمانان گرفته بود فدا داد و معتصم بدیار خویش باز گشت و در دو صد و بست و هفت هجری ابسامره
در گذشت واو را خلیفه مثمن خوانند زیرا که هشتم خلیفه است از بنی عباس و هشتم اولاد عباس است و هو معتصم بن رشید
بن مهدی بن منصور دوانقی بن محمد بن علی بن عبد الله بن عباس و در مدت سلطنت هشت شهر فتح کرد و هشت تن از ملوک
زادگان عجم در خدمت او بسر میبردند و هشت پسر و دختر داشت و هشت هزار غلام و هشت هزار کنیزک و هشت سهر و هشت قصر بنا نهاد و هشت سال خلافت
کرد و چهل و هشت سال عمر یافت و هشت هزار دینار و هشت هزار درم میراث ماند و این از عجایب اتفاقات است و بعد از و پسرش
الواثق بالله بخلافت نشست بجود و اخلاق ستوده موصوف بوده و با علما بسر بردی و در تعظیم علویان
کوشیدی وقتی زنی نزد او آمد و گفت من پیغمبرم واثق گفت رسول صلی الله علیه و سلم فرموده لا نبی بعدی گفت
آری لیکن نفرموده لا نبیة بعدی واثق بخندید و او را توبه داد و خورسند ساخت گویند واثق در قول بخلق قرآن
مبالغه نمودی بعضی او را شیعه و گروهی معتزلی گفتندی و در سنه دو صد و هشت هجری واثق خواست که بر حقیقت
سد یاجوج و ماجوج اطلاع یابد پس سلام ترجمان را با پنجاه نفر بمشرق فرستاد راقم حروف این واقعه را در ضمن اقلیم هفتم در احوال
سد یاجوج و ماجوج مرقوم ساخته گویند واثق بطعام خوردن شرهی عظیم داشته لاجرم در جوانی باستسقا مبتلا شده
طبیبی تنور گرم کرد و اخگر ها را بیرون آورده واثق را آنجا نشانید تا زحمت زایل شد چون دیگر بار آن مرض عارض شد
واثق بفرمود تا تنور را پیشتر تافتند پس بدستور در آن نشست و از غایت حرارت طاقت نیاورد و بیرون نه آمد
و در گذشت و در سنه دو صد و سی و سه هجری بعد از و برادرش **المتوکل علی الله** احمد بن معتصم بالله بخلافت نشست
و او زشت ترین خلفای بنی عباس بود و با اولاد علی ع عداوت ورزیدی و در سال اول از جلوس او در دمشق زلزله
افتاد و تا سه ساعت بماند خلق کثیر هلاک شدند و همچنین در خلافت او اکثر زلزله در شهر های وی واقع شدی و مردم بسیار
تلف شدندی و در دو صد و سی و نه هجری مسلمانان بحوالی قسطنطنیه رفتند و هزار هزار قریه از مضافات آن ولایت غارت
کردند و درین سال متوکل امر کرد که اهل جزیه بر خر و اشتر سوار نشوند و درین سال آب دجله زرد شد و بعد سه روز سرخ گشت پس بحالت
اصلی باز آمد متوکل پیوسته بهزل میگذرانیدی و بسیار بودی که با ندمای خویش ظرافت های کیک کرده و شیر بی قلاده بمجلس سر دادی
و گاه ماری در آستین یکی افگندی و چون او را بگزیدی به تریاق علاج کردی و موافق این قضایا آنچه راقم حروف
دیده آنست که عبد الله خان ابن علی محمد خان روهیله با بازی گران مار و کژدم میلی تمام داشت و از ایشان
افسون مار و کژدم آموخته و بسا بودی که در مجلس خویش ماران را سر دادی و بدست گرفتی
و بگردن آویختی و ندیمان او را از آن منع کردندی و او نشنیدی و ندیمی را که مار گزیدی او از افسون زهرش
را دفع کردی ناگاه روزی او را مار گزید و بمرد و هر چند بافسون و افسانه پرداختند هیچ حاصل نشد
بالجمله در شبی که متوکل را بکشتند و بعد از و پسرش **المستنصر بالله** بن متوکل بخلافت نشست و او صبور و عاقل و کثیر الخیر بود و دوستی
با اهل بیت رسول صلعم داشت و شش سال خلافت کرد و در گذشت و گویند که باشارهٔ اتراک او را بزهر هلاک کردند و بعد از و
المستعین بالله احمد بن معتصم باشارهٔ امرای ترک بخلافت نشست و او بعلم و فضل معروف بوده و در اخبار انساب مهارت

داشته خلافتش رونق نیافت ترکان المعتز بالله بن متوکل را که محبوس بود بخلافت نشاندند و او اول خلیفه است
که برزین مذهب سوار شد بالجمله ترکان از و مرسوم طلبیداشتند و شورشی عظیم نمودند و او را بگرفتند و در آفتاب گرم بر پا داشتند
تا خود را از خلافت خلع کرد و بعد از و المهتدی بن واثق بن معتصم خلافت یافت و زاهد و عابد بوده و او در بنی عباس
چون عمر عبدالعزیز در بنی امیه و او اوانی و ظروف زرین و سیمین را بگداخت و سکه زد و صورتها که بر بساط بود محو کرد و سباع را
که در زنجیر بوده بکشت و امر کرد که زیاده از صد درم خرج مطبخ نکنند و پیشتر ده هزار درم هر روزه در مطبخ خلیفه صرف شدی
و در دو صد و پنجاه و شش ترکان بگرفتند و بقتل رسانیدند گویند که در خوابگاه او صندوقی مقفل یافتند گمان برده که گنج است
چون بگشادند غلی با جامهٔ پشمین دیدند و از خادمش بپرسیدند او گفت او آخرهای شب بیدار شدی و این جامه پوشیدی و
غل بر گردن نهادی و تا صبح نماز گذاردی و بعد از و المعتمد بالله بن متوکل بخلافت نشست و بسامره بسر میبرد و بار باب
موسیقی مجالست میکرد و بعد او دولت عباسیان دیگر بار رونق گرفت و ترکان هرگاه خواستندی خلیفه را کشتندی و دیگری
بجای او نصب کردندی مغلوب شدند و در دو صد و شصت و یک هجری معتمد پسر خود جعفر را ولیعهد ساخت و افریقیه و مصر
و شام و جزیره و موصل و ارمنیه و آذربایجان و حلوان او را داد و برادر خود ابو احمد موفق را بولایت عهد مقرر نمود و بغداد و
کوفه و سواد و طرق مکه و مدینه و اهواز و فارس و عراق عجم و خراسان و جرجان و طبرستان و کرمان باو تفویض نمود و یعقوب
لیث که در عهد او بر بعضی دیار استیلا یافته بود و برادر معتمد موفق او را هزیمت داد و بعد از معتمد برادرزاده اش المعتضد بالله
بن موفق الملقب بسفاح ثانی بخلافت نشست او امیرے ضابطه و شجاع و سفاک و بخل مفرط داشت و بگناه یکے
خلقی را بکشتی و در بنیاد و عمارت حریص بوده علویان را محترم میداشت و سبب آن بود بیش از آنکه بخلافت رسد
بخواب دید که مردے بکنار دجله نشسته هرگاه دست دراز کردے آب تمام دجله بدستش آمدی و چون باز کردے
بجای خود رفتے معتضد را گفت مرا می‌شناسی گفت نه گفت منم علی بن ابی طالب چون خلافت بتو رسد باید که با
فرزندان من نکوئی کنی و بعد از و المکتفی بالله بن معتضد بخلافت نشست و بعد از و برادرش المقتدر بالله
بن معتضد در عمر چهارده سالگی بخلافت نشست و او بجود و کرم موصوف بوده و بعضے از مورخان حادثات
خلافت او را در هزار ورق نوشته اند و بعد از و برادرش القاهر بالله بخلافت نشست و در عهد او دو مرد و زنی
ظاهر شد زن گفت روح فاطمه زهرا ع در من حلول کرده و یکے از مردان خود را علی و دیگرے را جبرئیل میخواند
قاهر ایشان را بتازیانه بنواخت تا توبه کردند بالجمله ترکان مخالفت قاهر آغاز نهادند و او را بگرفتند و میل کشیدند
و او زندگانی دراز یافت و مانند سایر کوران جامع مسجد بغداد گدائی میکرد فاعتبروا یا اولی الابصار
و بعد از خلع او برادرزاده اش الراضی بالله و بعد از و برادرش المتقی بالله و پس از و ابن عمش
المستکفی بالله از پی یکدیگر بخلافت نشستند و در عهد مستکفی معزالدوله دیلمی از اضطراب و انقلاب مملکت
بغداد آگاه شد و روی بدانجانب نهاد و استیلا یافت مستکفی او را بنواخت و برادرانش را عمادالدوله و رکن الدوله و او را معزالدوله
لقب نهاد و بالآخر معزالدوله از و برنجید و او را بگرفت و در سنه سه صد و سی و پنج هجری او را میل کشید و بعد از و المطیع بالله

بفرمان معز الدوله بخلافت نشست معز الدوله خواست که ابو الحسن محمد علوی را بخلافت بنشاند چه خلافت حق علویاست وزیرش گفت
آن را که خلافت دهی اطاعتش کنی یا مخالفت گفت مطاوعت وزیر گفت اگر گوید دست از حکومت باز دار
چه کنی معز الدوله گفت اگر نفس با من مسامحت کند فرموده عمل کنم و اگر عصیان ورزم بدوزخ روم وزیر گفت
پس چرا نام خلافت بر شخصی باز بگذاری که باسمی قانع باشد معز الدوله بپذیرفت و از آن عزیمت درگذشت
القصه بعد از بیماری مطیع پسرش الطایع بالله بفرمان پدر بخلافت نشست و بعد دو ماه پدرش درگذشت
و در عهد او ترکان با عز الدوله دیلمی محاربات کردند و عضد الدوله به بغداد رفت و استیلا یافت و طایع
خلیفه بود تا آنکه بهاء الدوله بن عضد الدوله بسلطنت رسید و طایع را خلع کرد و آنچه داشت اندوخته بستد و در سنه سیصد
و هشتاد و یک هجری القادر بالله در زمن مقتدر بفرمان بهاء الدوله بخلافت نشست و بر طبق خوابیکه علی را دیده بود
در تعظیم علویان میکوشید و از محسن بود و از محاسنش یکی آن است که طایع مخلوع را انیس و جلیس خود ساخت و بعهد او
چندی در خراسان بدستور خطبه بنام او و طایع خواندندی چون سلطان محمود غزنوی در خراسان استیلا یافت خطبه
بنام قادر کرد و قادر هشتاد و شش سال عمر یافت و یکسال و چند ماه خلافت کرد و بعد از وی پسرش القایم بامر الله بخلافت
نشست و در عهد او دولت دیالمه منقرض گشت و بساسیری که مقدم اتراک بود خروج کرد و بر بغداد استیلا یافت
و خطبه بنام مستنصر بالله علوی عبیدی صاحب مصر خواند قایم به ابو الحارث پناه برد و نامه بطغرل بیگ سلجوقی
نوشت و او را بقلع و قمع بساسیری تحریص نمود طغرل بیگ بیامد و بساسیری را مستاصل ساخت و دیگر بار قایم را به بغداد
خواند و بخلافت نشاند و بعد از وی پسرش المقتدی بامر الله بخلافت نشست و او بزهد و ورع و انصاف داشت
بعهد خویش کبوترخانه منهدم ساخت و امر کرد که ملاحان زنان و مردان را در یک کشتی ننشانند و در چهار صد و هشتاد و
هجری مقتدی دختر سلطان ملک شاه سلجوقی بخواست و او را از دختر سلطان پسری بوجود آمد موسوم بابو الفضل جعفر
و در چهار صد و هشتاد و پنج هجری سلطان ملک شاه به بغداد آمد و بمقتدی پیغام داد که پسر خود مستظهر را که ولیعهد
کرده خلع کن و ولایت عهد به ابو الفضل جعفر ده و بغداد را باز گذار و به بصره رو و اقامت گزین مقتدی طوعاً
و کرهاً قبول کرد و ده روز را مهلت خواست سلطان اجازت داد و مقتدی در آن ایام روزه گرفتی و هنگام
افطار بر خاکستر نشستی و سلطان را دعای بد کردی و هنوز آن مدت بسر نه آمده بود که سلطان درگذشت
و مقتدی به بغداد ماند و بعد از وی پسرش المستظهر بالله بخلافت نشست و او باخلاق حمیده انصاف
داشت و خط خوب نوشتی و شعر نیک گفتی بعهد او ستارگان سوای زحل در برج حوت جمع آمدند ابن عیسی منجم
گفت اگر زحل با ایشان بودی طوفان چون طوفان نوح اتفاق افتادی اکنون باید که در قطری
از اقطار عالم سیلی عظیم آید پس چنان شد که گفته بود چه ده و بیست هزار کس از قافلهٔ حاج در ممر سیل فرود
آمده بودند و سیل بیامد و همه را ببرد و او در پانصد و دوازده درگذشت و بعد از وی پسرش المسترشد بالله
بخلافت نشست و از سلاجقه حسابی گرفت و در پانصد و بیست و نه هجری طایفه از سلطان مسعود سلجوقی

مسعود را و مسعود سلجوقی

با او مصاف داد و ظفر یافت لشکریان مسترشد گریختند مسترشد بجای خود ایستاده بود و در دستی مصحف و در دستی شمشیر داشت و جمعی از کتاب
با وزیرش علی بن طراد با او مانده بود مسعود از وقار او تعجب نمود و جمعی بهر مستاد تا او را گرفتند مسعود سلجوقی بهمدان رفت
و بروایتی در غیبت فدائیان ملاحده مسترشد را کشتند و بعد از و پسرش الراشد بالله در بغداد بخلافت نشست
و با لشکر سلطان مسعود سلجوقی رزم کرد و ظفر یافت داود بن محمد بن ملکشاه از آذربایجان و اتابک عماد الدین زنگی صاحب
موصل براشد پیوستند و راشد نام مسعود را از خطبه برافگند و نام داود را ردیف نام خویش ساخت مسعود به بغداد آمده بجنگ
پرداخت اتابک بموصل گریخت و داود و راشد بمراغه شتافتند سلجوقی بر بغداد مستولی شد و راشد باصفهان شتافت
و در آن دیار بر دست فدائی ملاحده بقتل رسید و کان ذلک فی پانصد و سی و یک هجری و بعد از و المقتفی لامر الله
بن مستظهر باشارهٔ مسعود سلجوقی بخلافت نشست مسعود با و پیغام داد که باحتیاج تو اتباع تو چند است که موازی آن معین کنم
گفت هر روز چهل استر آب کند بدار الخلافت می کشید دیگر چیزها برین قیاس باید کرد مسعود سلجوقی گفت مردی عظیم القدر را
بخلافت نشانیدم خدا شر او را دفع کند و گفته اند که از هنگام ظهور دیالمه تا آن زمان هیچ خلیفه باستقلال حکومت
نکرد تا مسعود سلجوقی زنده بود خلافتش رواج نیافت و بعد از و مستقل گشت و سلجوقیان را در بغداد راه نداد و بعد از و
پسرش المستنجد بالله بن مقتفی بخلافت نشست و بعد از و پسرش المستضی بنور الله و پس از و پسرش
الناصر لدین الله بخلافت نشست و در سنه ششصد و چهارده هجری سلطان محمد خوارزمشاه با سید
علاء الملک ترمذی بیعت کرد و لشکر به بغداد کشید ناصر شیخ شهاب الدین سهروردی را برسالت نزد خوارزمشاه
فرستاد تا باز گرداند شیخ در حدود همدان بسلطان رسید و بعد از محنت بسیار اجازت ملاقات یافت و چون سلام کرد
سلطان جواب نداد و بجلوس نیز اشاره نکرد شیخ خطبه برخواند و ناصر را بستود خوارزمشاه گفت ناصر چنان نیست
که تو گفتی چون ببغداد رسم آن را خلافت دهم که چنین باشد پس شیخ بازگشت و خوارزمشاه بقصبهٔ حلوان رسید برفی
سخت بارید و اکثر دواب سپاه سلطان تلف شد خوارزمشاه ناچار از عزیمت بغداد درگذشت و ناصر باشارهٔ نصیر الدین
طوسی جهت استیصال خوارزمشاه چنگیز خان را طلب داشت در ظاهر خوارزمشاه را و در معنی خاندان خود و تمامی مسلمان را
بباد نیستی و فنا در داد گویند که چون ناصر خلیفه خواست که نامه بمحمود یلواج وزیر چنگیز خان نویسد تا او را بر رزم خوارزمشاه
تحریص دهد گفتند فرستاده را باید که تا چهار ماه در ملک خوارزمشاه برود و اگر نامه بدست کسی از خوارزمشاهیان افتد چگونه
باشد پس از سر مردی موی تراشیدند و به استره آنچه خواستند بر آن نقش کردند و داروئی بر آن مالیدند و چون موی
بر آمد نزد چنگیز خان فرستادند و چون آنجا رسید سر او تراشیدند آن نقوش نمایان گشت تا مدعا دریافتند بالجمله ناصر در
ششصد و بیست و دو هجری درگذشت و بعد از و پسرش الظاهر بالله و پس از و پسرش المستنصر بالله بن ظاهر
بخلافت نشست و او بجود و انصاف داشت روزی با یکی از ندمای عرض خزانه می دید و بر سر حوضی رسید که پر از دنانیر بود
مستنصر گفت آیا چندان مهلت یابم که این را به بخشم ندیم بخندید مستنصر سبب آن باز پرسید گفت نوبتی با جد تو الناصر لدین الله
بر سر این حوض رسیدم مقداری تهی بود گفت آیا چندان زندگانی یابم که آنچه خالی مانده است پر کنم بالجمله بعهد مستنصر [illegible]

بفرمان اوکتای قاآن بن چنگیز خان قصد بغداد کرد و منهزم باز گشت و مستنصر در ششصد و چهل هجری در گذشت
و بعد از وی پسرش المستعصم بالله بخلافت نشست و او آخرین خلیفهٔ خلفای بنی عباس است و او به تجبر و تکبر
معروف بوده و از ملوک جهان کسی را در مجلس او بار نبودی بر آستان ایوان او سنگی چون حجر الاسود انداخته بودند
و یک اطلس سیاه بر هیئت آستین از هر جهه فرو گذاشته هر که بدرگاه آمدی آستین را زیارت کردی و بر سنگ بوسه زدی
و صد و بیست و چهار هزار سوار در دیوان او علوفه داشتندی و خدام امرا غیر ازین بوده و در سنه ششصد و پنجاه و شش هجری
هلاکو خان بن تولیخان بن چنگیز خان بفرمان برادرش منکو قاآن متوجه ایران شد و بسی نگذشت که لشکر به بغداد کشید
و بعد از رزم و محاصره بر بغداد استیلا یافت و معتصم را با پسران و چندین هزار کس بکشت و دولت بنی عباس از بغداد سپری
گشت و بعد از معتصم کسی از عباسیان در بغداد نام خلافت نبردند مگر چند نفر از ایشان در مصر نام خلافت یافتند و اول
ایشان مستنصر بالله بن ظاهر بالله مشهور به اسود الوجه بود و چون معتصم بر دست هلاکو خان بقتل رسید مستنصر بگریخت و بمصر رفت
و بندقدار صاحب مصر و شام در سنه ششصد و پنجاه و نه هجری نام خلافت برو گذاشت و مستنصر بالله که سلطان محمد
تغلق شاه پادشاه هندوستان در بلاد خویش بنام او خطبه خواند و همچنین دوازده تن دیگر از عباسیان یکی بعد دیگری
خلافت یافتند و آخرین آن گروه دوازدهم نفر متوکل علی الله است که در سنه نهصد و بیست و دو هجری به اتفاق سلطان
قانصوی غوری صاحب مصر و شام با سلطان سلیم خوندکار روم رزم کرد و اسیر گشت و نام خلافت از خاندان بنی عباس
برخاست بالجمله گویند که چون هلاکو خان در بغداد بقتل عام فرمان داد و مغولان هزار هزار و ششصد هزار مرد بقتل رسانیدند جمعی
باز مانده را پیش هلاکو خان بردند هلاکو خان گفت از اهل حرفه ناگزیر است و ایشان را نگذاشت و تجار را فرمود تا بهر و تجارت
کنند و یهود را گفت قومی مظلوم اند و بجزیه از ایشان قانع شد و قضات و مشایخ و صوفیان و حاجیان و واعظان و
معرفان و گدایان و قلندران و کشتی گیران و شاعران و قصه خوانان و بازی گران و مسخرگان و امثال ایشان را جدا کرده فرمود
که در آفرینش زیاده اند و نعمت خدای را بزیان می برند پس امر کرد تا همه را در شط غرق ساختند و بخلیفه گفت که مهمانیم میزبانی قیام نما
خلیفه مالی حاضر ساخت هلاکو خان گفت هر آنچه ظاهر است از ماست از مخفیات چیزی ده خلیفه بصحن دار الخلافة اشاره کرد
آنرا بکندند حوضی پر از طلا یافتند پس بامر هلاکو خان طعام از خلیفه باز گرفتند و چون بغایت گرسنه شد طبقی پر از زر و جواهر نزد
او بردند خلیفه گفت این را چگونه خورم گفت آنچه نتوان خورد چرا فدای جان خود و چندین هزار کس نباید کرد و ملک از بیگانگان
نگاه نباید داشت پس امر کرد تا او را بقتل رسانیدند و گفت نشاید که خون خلیفه بر زمین افتد آنگاه او را در نمد پیچیده چندان بمالیدند
که در گذشت پوشیده نماند که بعد خلفای راشدین بنی امیه خلافت یافته و از اولاد عباس عم رسول صلی الله علیه وسلم رسید چنانچه گذشت و در عهد عباسیان
اکثر طبقهٔ از سلاطین اهل اسلام چون طاهر ذوالیمینین و صفاریه چون یعقوب بن لیث و سامانیان بحکومت خراسان و غزنویه که سلطان محمود غازی
ازان گروه است و سلاجقه و خوارزم شاهیان و غوریان و دیلمیان و امثال ایشان بسیار و همچنین ملوک هند در متابعت و بعضی در مخالفت چون
حسن صباح و دیگران بسلطنت رسیده اند احوال هر یک بجاهای مناسب مرقوم است **فصل** بندی از احوال
وزرای و عظمای خلفای عباسیه موسی عباسی شیخ عباسیان بوده گویند کنیزی جمیله داشت روزی با او گفت اگر از

ماه نیکوتر نباشی طالقے زن در حجاب شد و موسی از گفته پشیمان گشت دیگر روز نزد منصور دوالفی رفت و حال باز گفت منصور
فقهارا جمع آورد و از ان سوال کرد همه گفتند آن مطلقه است مگر یکے از ایشان گفت نه چنین است زیرا که آدمی از ماه نیکوتر
است و قال الله تعالی و لقد خلقنا الانسان فی احسن تقویم موسی شاد شد مالی وافر بفقیه داد ابوالولید معن بن زائده
شیبانی از مشاهیر اجواد است در عهد بنی امیه حکومت آذربایجان داشت چون دولت بنی امیه بسر آمد بخدمت منصور
دوالفی رفت و اعزاز یافت صاحب ابن عباد گوید یکے معن را گفت مرا سوار کن و خلعتے در من بپوشان معن بفرمود تا اشترے
و اسپی و استرے و خترے و کنیزکے اورا دادند و آنگاه جامه و کرته و ردائے و کنبلے و موزه و چادرے و لنگیے باو عطا
فرمود و گفت بخدا سوگند اگر غیر این مرکب و لباس میدانستم آن نیز ترا می بخشیدم جعفر برمکی لقب جعفر است زیرا که از
اکابر وزرا و اسخیا بوده اند و اجداد او وزراے سلاطین عجم بوده اند و جعفر آنست که زر و نقره را صافی ساخت و زر جعفری
باو منسوب است و در باب لقب برمک وجوهات بسیار گفته اند از انجمله آنست که چون سلیمان نزد بگریست و از مجلس براند ندیمی
گفت که جعفر را باعزاز طلبید و از مجلس راندن سبب چه بود سلیمان گفت که او بد مردیست که با خود زهر میدارد ندیم گفت
که اگر فرمان بی تفحص کنم سلیمان رضا داد ندیم پیش جعفر رفت و استفسار نمود جعفر گفت راست است زیر نگین انگشتری من ست
بهر احتیاط داشته ام که اگر کسی به اهانت ما را تنگ کند آنرا بزهر مکم و از مذلت برهم ندیم حال با سلیمان گفت پس سلیمان جعفر را
بطلبید پس از ان او را برمک خواندند آنگاه سلیمان از حزم او تعجب نمود و را وزارت داد و وقت خلوت جعفر گفت که
خداوندا چگونه دانست که با من زهر است گفت دو مهره بر بازوی منست خاصیتش آنست که چون بوی زهر بدو رسد بحرکت آیند
پس چون تو پیش می آمدی مهره ها در حرکت آمدند از ان دانستم که زهر داری بالجمله بعد چندے سلیمان و پس از و جعفر درگذشت
پسرش خالد برمکی در ضمانت رای چون او در ان عصر نبوده و او آنست که هنگام خراب کردن قصر کسرے
بمتانت رای منصور دوالفی را از ان منع نمود و این حکایت در ضمن بغداد مرقوم است پسر او ابوعلی یحیے
بن خالد برمکی از مشاهیر اجواد است و او چهار پسر داشته که هر یک در کار خود نظیر نداشتند فضل در جود و سخا و جعفر در فصاحت
و بلاغت و کتابت و محمد در غنا و سرور دنیا و موسے در شجاعت و شهامت از سخنان یحیی است ثلثه یدل علی عقول
اربابها الهدیة والکتاب والرسول و قال اکتبوا احسن ما تسمعون واحفظوا احسن ما تکتبون وتحدثوا باحسن ما یحفظون و گفت
هر کسی که غبار موکب من بر و نشیند بر من واجب است که غبار احتیاج از و بردارم روزے خواست که با معاذ بن مسلم مصافحه
کند معاذ دست باز کشید یحیے گفت چه واقعه شده معاذ گفت هیچ واقعه نشده لیکن ترسم که کف من خوے
کف تو گیرد و انچه دارم از دستم برود اسحق ندیم گوید یکے از غلامان یحیے را در خدمت آواز دادم جواب نداد یحیی گفت
یدل علی حلم الصاحب سوء ادب غلمان منقول است که سعدے عباسی بعهد خویش یحیی را بنواخت و پسر خود
هارون رشید را که زن یحیے دایه او بود باو سپرد تا تربیت نماید یحیے هارون را تربیت کرد چون خلافت بهادی
رسید چندان سعی نمود که بعد از و هارون خلیفه شد و او را بنواخت و در یکصد و هفتاد هجری وزارت داد و یحیی
بر ملک و مال مستولی شد و او و پسرانش دست بجود و عطا برگشادند و رسوم حاتم طائی و معن بن زائده را احیا کردند

اسحق ندیم گوید مرا پسرے آمد عبد الله بن مالک خزاعی ده هزار درهم بهر من فرستاد و مرا بخواند نزد او رفتم شراب
میخورد و گفت ای اسحق سرودے بگوی چون هرگز با من گستاخی نکرده بود دانستم که از بهر آن هزار درم است
بتکلیف سرودے آغاز کردم با ندیمان گفت اسحق سرود نیک پیش برمکیان گوید و برمکیان هرچند که حالا
مسلمان اند اما از اولاد گبر اند گفتم چنین مگوے که آنچه در کرم و بخشش ایشان را بود دیگران را نبود و اکنون یک کرم
از ایشان باز گویم گفت بگوی گفتم مرا خانهٔ تنگ بود و خواستم که خانهٔ همسایه بخرم همسایه رضا نداد روزے صبح فرستادهٔ یحیی آمد و مرا بخواند
که میخواهم صبوحی بکنم خواستم که روانه شوم همسایه بیامد و گفت که کارے ضرور دارم اگر خواهی همین لحظه خانهٔ مرا بخر والا
بدیگرے فروشم یحیی باش بخریدن آن مشغول شدم پس بخدمت شدم گفت ازین بهتر رعایت صبوحی نتوانکرد حال باز
گفتم گفت ازین بخری ازحال تو شرمنده شدم پس صد هزار درم و اسپی گران بها بمن داد و یکی را گفت که بخانهٔ اسحق
برو و بربام شو و هر خانه که گرد اوست بخر و معماران را جمع آر تا خانهٔ عالی بنا نهند دیگر روز خواجه احمد وکیل یحیی بیامد
و سیزده خانهٔ دیگر را که اطراف خانهٔ من بود بخرید و بها مضاعف داد و در اندک زمانے خانهٔ عالی ساختند و
فرش ها ران افگندند و از اقمشه و خدام آنچه در سرای بزرگان باید آنجا فرستاد و صد هزار درم بهر خرج آنجا
نهاد و آنگاه مرا گفت ای اسحق وقت آن رسیده که مرا ضیافت کنی پس با پسران و ندیمان بخانه آمد و فضل و جعفر گفت
هدیهٔ اسحق چه ساخته آید هرکدام از ایشان هزار دینار داد و یحیی با ایشان تمام روز آنجا بود و چون برخاست که بخانه رود بیست هزار
دینار دیگر مرا داد اسحق گوید چون این سخن تمام کردم عبد الله بن مالک برپای خاست و انصاف داد که با برامکه همسری
نتوانکرد وقتے یحیی با هارون رشید سواره میرفت غلامے از غلامان هارون عرض کرد که اسپم سقط شد هارون
گفت که پانصد درم باو دهید تا بهر خود اسپی بخرد یحیی اشارتے کرد هارون دریافت پس خلوت شد و گفت آنچه اشارت بود
که کردی گفت تو خلیفهٔ زمانے نشاید که بر زبانت عددے کمتر از هزار رود هارون گفت چون خواهم که بهای
اسپے که پانصد درم است بغلام دهم چه باید گفت گفت باید گفت که بهر این غلام اسپے بخرند گویند چون یحیی
چندے وزارت هارون کرد از آن شغل استعفا خواست هارون گفت اگر خود آن کار نکنی پسران تو فضل و جعفر
هر دو شایسته اند هرکدام را خواهی وزارت ده یحیی فضل را اختیار نمود فضل بن یحیی برمکی رضیع هارون رشید
و اکرم برمکیان است و گفته اند که جود برمکیان از و شهرت یافته و او را حاتم اسلام خواندندے
با آنکه جود بغایت متکبر بود و گفتی البخل و الجهل مع التواضع ازین بالرجل من السخا و العلم مع الکبر لیست انه منقول
که گفت که من کبر و سخا از عماره بن حمزه آموخته ام گفتند چگونه گفت پدرم وقتے عامل سوا فارس بود
در مطالبه هرچه داشت بداد و شش صد هزار درم بر و باقی مانده و در ادای آن متحیر گشت و با من گفت با آنکه
درمیان من و عماره وحشت خاست لیکن جز او کسے مرا اعانت نخواهد کرد پس من بخانهٔ عماره رفتم
او در صدر دیوان بر مسند نشسته بود سلام کردم جواب نداد و قصه باز گفتم لحظه خاموش ماند پس گفت
درنگرم تا چه شود من ملول از پیش بیرون آمدم و از غایت اندوه در مسجدے بخفتم چون بیدار شدم

بخانه شتافتم استری چند پر زر دیدم که بر در خانه ایستاده بودند حال به پرسیدم گفتند زر است که
عمار بن یحیی برمکی فرستاده اند پدر را از آن آگاه کردم تعجب کرد و آن بدیوانیان داد و پس از اندک زمانی پدرم شغلی بزرگ
یافت و مالی وافر بدست آورد مرا گفت که آن وجه بعمار برسان نزد او رفتم و او را بر وجه اول نشسته دیدم سلام کردم
جواب نداد گفتم آن زر را آورده ام برنجید و گفت باز گرد و بپدرت بگوی که من صراف نیستم که هرگاه خواهی مال از من بستانی
و باز دهی پس گفت از پیش من دور شو ناچار با مال بازگشتم و از آنگاه مهر جود در طبیعت من جای گیر گشت یکی نزد فضل آمد فضل
گفت چه حاجت داری گفت در همسایگی تو می باشم و نام من و تو یکی است و ولادت من و تو در یکشب اتفاق افتاده
فضل گفت چه عمر داری گفت سی و پنج سال گفت راست گفتی پس او را ده هزار درم و اسپی بداد و مقرر نمود
که هر سال دو هزار درم باو رسانند وقتی پیش از آنکه وزیر شود با جمعی آرزو تا بشکار رفت و از صیدگاه مراجعت نموده بمنزل
می آمد اعرابی بر ناقه سوار پیش آمد و چون فضل را با سپاه بدید پیاده شد و گفت السلام علیک یا امیر المؤمنین فضل گفت من خلیفه نیستم گفت السلام
علیک یا ایها الوزیر گفت من وزیر نیستم گفت السلام علیک ایها الامیر گفت و علیک السلام و اعرابی را بنشاند و گفت از کجا می آئی گفت
از قبیله قضاعه گفت آن از اینجا چند فرسنگ است گفت هشتصد فرسنگ گفت اینهمه ره بهر چه آمدی گفت از آنکه بهمت برامکیم و از سخای ایشان بهره یابم فضل گفت برامکه بسیار اند
تو از ایشان کرا اختیار کردی گفت من بهر اطولهم باعا و اعمهم کفا و اشهدهم کرا گفت آن کیست گفت فضل برمکی گفت فضل
مردی بزرگ است چون بار دهد جز علما و فقها و شعرا به مجلس او راه نیابند اگر از ایشانی خوش آمدی والا خود را رنجه
داشتی اعرابی گفت من نزد او آمده ام و دو بیت در مدح او گفته ام فضل گفت برخوان اگر قابل آن باشد که در مجلس
فضل خوانده شود ترا نزد او برم والا از مال خود ترا چیزی دهم اعرابی این دو بیت برخواند رباعی الم تر ان الجود من ظهر
آدم ٭ تحدر حتی صار للملک الفضل ٭ فلو ام طفل مضا جوع طفلها ٭ و تدعو باسم الفضل لاستعصم الطفل ٭ فضل گفت
نیک گفتی لیکن اگر فضل گوید این دو بیت را شاعری دیگر در حق من گفته چگوئی گفت دو بیت دیگر از اشعار خود برخوانم
و برخواند فضل همان سخن گفت اعرابی برخواند و همچنین فضل میگفت و اعرابی شعر میخواند تا آنکه ملول شد فضل گفت اگر بعد از این
گوید که این را دیگری گفته چگوئی گفت چهار بیت دیگر گفته ام که هیچکس نگفته گفت برخوان اعرابی
گفت آن چهار بیت این است که چهار دست و پای ناقه خود را در فلان مادر فضل کنم و خایه خاسر
بقضاعه بازگردم فضل منفعل شد و سر بزیر افگند پس سر برآورد و گفت من فضلم بگوی که چه میخواهی
اعرابی گفت ده هزار درم فضل بفرمود تا او را بیست هزار درم دادند ندما بر اعرابی حسد بردند و گفتند
معلوم نیست که این اعرابی شعر تواند گفت و گمان آنست که آنچه خوانده شعر دیگران است فضل گمان
برگرفت و نیز در آن پیوست و گفت بیک بیت مناسب این را از خود دفع کن اعرابی بدیهه این بیت برخواند
بیت فقوسک قوس الجود والعدی و بذلها ٭ و سهمک سهم الیسر فازعم به عسری ٭
فضل بپسندید و بیست هزار درم دیگر باو بخشید و ازین قبیل حکایات جود او بسیار است بالجمله
چون فضل دو سال وزارت کرد هارون خواست که برادرش جعفر بن یحیی وزیر باشد پس نامه به یحیی

نوشت که انگشتری مرا از دست راست بدست چپ کن یحیی دریافت بفضل نوشت که قد امیر المومنین بتحویل
الخاتم من یمینک الی شمالک فضل آگاه شد وزارت به برادرش جعفر باز گذاشت و در یکصد و هفتاد و هشت هجری
بفرمان هارون به ایالت خراسان و طبرستان و جرجان رسید و برادرش موسی بن یحیی بامارت سند رسید و بالآخر
فضل از امارت خراسان معزول شد جعفر بن یحیی برمکی عالمی و فاضلی بوده و در فصاحت و بلاغت
نظیر نداشته و از ذکای او آنست که یهودی گفت که هارون درین سال بمیرد هارون بشنید و مغموم گشت و یهودی را
حاضر کرده و تفحص نمود یهودی گفت که درین شکی نیست آنچه از مرگ خلیفه گفته ام همچنان شود جعفر گفت سخن او را
معتبر نتوان داشت و هر چند ازین قبیل سخنان گفت هارون شادمان نشد جعفر گفت ای یهودی بگوئی که
از تو چند باقی مانده گفت چندین سال جعفر گفت یا امیر المومنین او را بقتل رسان و ظاهر شود که کذاب است
و ازین اندوه رهائی یابی هارون بخندید و یهودی را بقتل رسانید روزی جعفر با فضل بن ربیع در امور دنیوی
مناظره کرد و با او سخنان درشت گفت فضل بن ربیع برنجید و روی به هارون آورد و گفت یا امیر المومنین
گواه باش که جعفر با من چه میگوید جعفر گفت ای احمق فلیک هرگاه امیر المومنین میان من و تو شاهد باشد
حکم که خواهد بود هارون بخندید فضل بن ربیع را گفت چرا با کسی مناظره کنی که از جواب او عاجز باشی اسحق ندیم
گوید روزی جعفر در خانهٔ خود خلوت کرد و لباس حریر پوشید و حاجب را گفت کسی را بدرون مگذار
مگر عبد الملک را و این عبد الملک ندیم او بود و حاجب گمان برد که عبد الملک بن صالح هاشمی را میگوید
پس جعفر بشراب مشغول شد ناگاه عبد الملک بن صالح در آمد و او مردی باشرع بود و خلیفه مکرر او را تکلیف شراب
کرده و او از آن ابا نموده چون جعفر عبد الملک را بدید رنگش متغیر گردید عبد الملک دریافت طیلسان
بغلام داد و جعفر را گفت مرا در کار خود شریک گردان پس جامهٔ حریر در پوشید و شراب نوشید
جعفر از آن حیران بماند و گفت حاجت خود باز گوی که شرمسارم عبد الملک گفت خلیفه را با من سوء
مزاج است خواهم که آنرا دفع کنی جعفر گفت امیر المومنین از تو خوشنود گشت گفت چهار هزار درم وام
دارم جعفر گفت آن از جانب من حاضر است گفت لیکن از خزانهٔ خلیفه اولی باشد گفت پسرم ابراهیم
بصفات حمیده آراسته است خواهم که خلیفه دختر خود او را دهد جعفر گفت امیر المومنین دختر
خود عالیه را باو داد و امارت مصر باو تفویض فرمود اسحق گوید از آن سخنان تعجب نمودم و
بر مستی حمل کردم و شب بخانه شدم و صبح بدار الخلافه شتافتم قاضی ابو یوسف و محمد بن حسن شیبانی
را آنجا دیدم ناگاه ابراهیم بن عبد الملک بن صالح بیامد و بدرون رفت و با خلعت و لوا و منشور حکومت
مصر بیرون آمد و عالیه دختر خلیفه را باو عقد بستند و چهار هزار درم باو بخانه اش بردند تعجب کردم و بخانهٔ جعفر
رفتم چون از دار الخلافت باز آمد حال پرسیدم گفت صبح مرا خلیفه شدم و آنچه دوش گذشته بود بگفتم
و آنچه تعهد نموده بودم رضا داد و بالآخر با اینهمه اقتدار و اعتبار هارون جعفر را بکشت و موسی و محمد

و محمد برادران جعفر را بقتل رسانید و پدرش یحیی و فضل بن یحیی در حبس در گذشتند و سبب قتل ایشان در تواریخ مذکور
است و ایشان را بزندان انداخت چندانکه زمان بقوت شبینه عاجز شدند محمد بن عطیان گوید روز عید بخانه شدم
زنی در لباس سوگواران دیدم از نام و خود پرسیدم که این کیست گفت مادر جعفر برمکی ست از حالش پرسیدم گفت
در حیات پسر من گذشت که چهار صد مقنعه گران بها داشتم و درین عهد دو پوست گوسفند دارم یکی بستر و یکی لحاف
منت بر حال او رحم کردم و پانصد درم باو دادم گویند که چون یحیی و پسرش فضل بزندان افتادند یحیی قدرت آن نداشت
که بهر وضو آب گرم تواند کرد فضل ابریق پر آب بر اشکم خود نهادی تا بقدری گرم شدی و یحیی بآن وضو کردی بالجمله چون
هارون رشید برامکه را استیصال ساخت امر کرد که هیچکس نام برامکه نبرد جوانی بخانهای برامکه که خراب شده بود میرفت
و زاری میکرد هارون این را شنید و آن جوان را بدست آورد و گفت از من نترسیدی که خلاف امر من کردی گفت یا
امیر المؤمنین برامکه را بر ذمه من حقوق بسیار است اگر فرمائی یکی از آن عرض کنم گفت بگوی گفت من منذر بن مغیره دمشقی ام
از خاندان بزرگ مالی وافر داشتم از دستم برفت به آوازه برامکه قصد بغداد کردم و چون برسیدم زنان و فرزندان را در
مسجدی فرود آوردم و ایشان را گرسنه و تشنه بگذاشتم و بمسجدی دیگر رسیدم جمعی نشسته دیدم برخاستند و روان شدند
من از پی ایشان برفتم بدر سرائی رسیدند و درون رفتند من نیز برفتم یحیی بن خالد برمکی را دیدم بر تخت عاج نشسته من
با همراهان بنشستم خادمان ما را شمردند یکصد و یک تن بودیم یکصد و یک مجمر عود آوردند و ما را معطر ساختند پس جوانی خوبصورت
در گوشه بنشست یحیی قاضی را گفت دختر من عایشه را برین پسر که ابن عم اوست خطبه کن قاضی عقد بست نثارها
کردند پس صد و یک خادم بیامدند هر یک با طبقی از نقره و در یک هزار دینار پیش هر یک طبقی نهادند همراهان من یکان یکان برخواستند
و طبق مع زر گرفته بیرون میرفتند من تنها بماندم خادمی گفت طبق برگیر و بیرون رو چنان کردم
و هنگام رفتن هر لحظه باز پس می نگرستم که مبادا کسی از پی بیاید و آن زر از من بستاند یحیی مرا بآن حالت بدید او را
باز خواند پس گفت بنشین بنشستم گفت بیگانه و غریب می نمائی حال باز گفتم پس پسر خود موسی را بخواند
و گفت این مرد از دودمان بزرگ است بخانه ببر با و نکوئی کن موسی مرا بخانه خود برد و خلعتی فاخر
در من پوشید و آن شب و روز با او بعیش بسر بردم و دیگر روز برادرش محمد بدستور با من سلوک کرد
و همچنین هر روز یکی از برامکه ضیافت ما میکرد تا ده روز گذشت و دران ایام ندانستم که بر سر فرزندان
من چه آمد و هر چند میخواستم که بیرون روم رخصت نمی یافتم بعد از ده روز خادمی بیامد و گفت
برخیز و نزد عیال خویش برو با خود گفتم اگر فایده توقف ده روز همان طبق و زر بود و کاش
همان روز رفته بودمی پس برخاستم و روان شدم خادم پیش پیش میرفت تا بسرای خویش
رفتم به فرشها و پرده ها آراسته چون بدرون رفتم فرزندان خود را دیدم که جامهای
اطلس و دیبا پوشیده بودند و در صحن سرا متحیر ایستادند متحیر ماندم ناگاه صد هزار درم و چند تخته جیت
و قباله آن خانه نزد من آوردند و انچه آنجا بود نوشته تسلیم من کردند خدمت برامکه گزیدم و از عطاهای ایشان ضیاع

وعقار خریدیم چون ایشان درگذشتند عمر بن معده خراج گران بران نهاد لاجرم هرگاه دل تنگ می شوم باین
ویرانه می آیم وساعتی بگریه وزاری مشغول می شوم وروزگار را به بیوفائی نکوهش میکنم هارون چون این حکایت
بشنید رقت کرد وعمر بن معده را بخواند وگفت هر خراجی که دران مدت ازو گرفته بود باز دهد وخراج بدستور عهد برامکه
گرفته باشد جوان بهای های بگریست هارون گفت با تو احسان کردم موجب گریستن چیست جوان گفت هذا ایضاً
من برکات البرامکه چنین است که امیر المؤمنین میفرماید لیکن اگر من ایشان را یاد نکردمی مهربانی تو شامل حال من نشدی
هارون به پسندید واورا صله داد وگفت همبرین شیوه باش که وفا مبارک است وحسن العهد من الایمان —
ابوالعباس فضل بن سهل ذوالریاستین سرخسی از اکابر وزرای بنی عباس است اول دین گبرے داشت
وخدمت یحیی برمکی گزید وبردست او مسلمان شد واو اول کسی است که عنوان رسایل نوشت وپیش ازین چنین
نوشتندی که من فلان آبے فلان **کوفه** نیز از توابع بغداد است ع چون بگذرے از حدود بغداد بے کوفه
شهرے سعادت آباد بے در ازمنه سابق از بناهای هوشنگ پیشداده بود وبعد ازانکه شکرش بزهر وسم
مسموم مبدل گشت در سال هفدهم سعد وقاص بفرمان خلیفه ثانی عمر ابن الخطاب بنا نموده چون از تخت ازنی بوریا
منازل ترتیب نموده بودند بکوفه شهرت یافت چه عرب آن نوع جا را کوفه گویند امیر المؤمنین علی علیه السلام
بعد از فوت فاطمه زهرا در کوفه اقامت می نمود وخط کوفی اختراع آن حضرت است پیش ازان خط معقلی شایع بوده
وقبول اهل کوفه اعتنا وانتشار یافت چنانچه گفته اند الکوفی لا یوفی **نجف اشرف** در دو فرسنگی کوفه بطرف قبله
واقع شده ومزار علی علیه السلام آنجاست ودر سنه سه صد وشصت وشش هجری بر زیر قبر آنجناب عضد الدوله
دیلمی عمارتے عالی ساخت وپس ازو غازان خان عمارات بران افزود **سر من رای** مشهور بسامره از ابنیهٔ
معتصم عباسی است وسببش آنکه چون معتصم در تربیت غلامان ترک کوشیده از ایشان اهانت بسیار به اهل بغداد
رسید روزے جمعی سر راه بروی گرفتند وگفتند که از شهر ما بیرون رو والا با تو حرب کنیم معتصم پرسید که بکدام قوت
گفتند درون شب با چشمهای تر ودلهای ریش معتصم از شنیدن این سخن متاثر شده ودر موضع قاطول شهرے ساخت
وسر من رای نام نهاد یعنی هرکسیکه آنرا بیند مسرور گردد وتا بتدریج بسامره مشهور گشت ودر زمان معتصم هفت فرسنگ
طول ویک فرسنگ عرض آن شهر بوده ومسجد آن شهر در غایت وسعت ورفعت تعمیر یافته وحوضی از یک پارچه سنگ در میان
مسجد ترتیب داده بودند که قعرش بیست وسه گز وارتفاعش هفت گز وضخامتش نیم گز بود ودر جنب آن مسجد مناری
بطول صد وهشتاد گز برآورده ودران شهر اکثر خلفای عباسی مسکن میداشتند واکنون گویند که بقدر دهے مانده
وگویند که غیبت ایام مهدی آخر الزمان در سردابهٔ سر من رای شده **مداین** از شهرهای معروف عراق عرب است
اول طهمورث دیوبند پیشدادی آنرا بنا نهاده کردآباد خواندا اما جمشید بن طهمورث به اتمام رسانید وازانکه معظم ترین بلاد
سبعه بوده وشش دیگر قادسیه ورومیه وجره وبابل وحلوان ونهروان وهر هفت شهر امروز خراب است ومداین سالها
دار الملک اکاسره بوده عمارتیکه نوشیروان آنجا ساخته بود ومنصور دوانقی عباسی در عشر فرع ساختن بغداد خواست

که اثر اخراب کند و مصالح بغداد را بسازد و وزیرش سلیمان بن خالد بمشورت آن نداد و این حکایت در ضمن بغداد
در احوال خلفای عباس گذشت رومیه بقول مؤلف تاریخ صبح صادق در عراق شهری بود و از ابنیهٔ نوشیروان مانند
انطاکیه که شهریست در روم و احوال بنای رومیه در اقالیم ششم بعد قسطنطنیه بتقریبی مرقوم گردد و آن مبرهن خواهد شد
بابل از مداین سبعهٔ مذکوره است و در میان عراق واقع شده و همچنانکه عراق در میان جهان واقع شده و اول کیسان
نبیرهٔ شیث آن را آباد کرد و پس از آن طهمورث تجدید عمارت نمود و بعد از ضحاک دار الملک ساخت و قلعه در وی بنا نهاد و موسوم
بکنگ در که اکنون اثر آن باقی است و نمرود در آن شهر سالها بسر برد و ذکر هر دو بتقریبی مجملاً در عراق گذشت و پس از وی رفته رفته خراب
گشت و کثرت دیگر ذو القرنین اصغر که اسکندر رومی است آن را عمارت کرد و الحال باز خراب است و از توابع حله است و در حین معموری
دوازده فرسنگ عرض آبادانی آن شهر بوده و دوازده هزار قصر رفیع داشته و در اینجا چاهی است که بنام دانیال خوانند و بقولی
هاروت و ماروت دران چاه محبوس اند آورده اند که حجاج در زمان ایالت خود مجاهد نامی را فرستاد تا حقیقت آن معامله را معلوم گرداند
از مجاهد نوشت که با شخصیکه دلیل بود بدان چاه درآمدیم ایشان را دیدیم که هر یک بر مثال کوهی سرنگون آویخته و بندهای آهن برپای
ایشان نهاده گفتم الله اکبر چون این بشنیدند اضطرابی عظیم در ایشان پیدا شد چنانچه نزدیک بود که بندها را پاره پاره سازند و دیگر قصهٔ
ایشان در اخبار و تواریخ مبرهن است مؤلف تاریخ صبح صادق گوید که چون منوچهر نبیرهٔ ایرج بن فریدون بر سلم و تور بن فریدون ظفر یافت
و بایران بازگشت کلدانیان بر بلاد روم خروج کردند و اول از طایفه کوش بن ارم بن سام بن نوح است که جد و شلم بسر می برد
خروج کرد و در آن دیار استقلال یافت و بابل تختگاه کرد و بت پرست بود و بعد از وی پسرش کنعان بن کوش و پس از وی
پسرش نمرود بن کنعان پادشاه شد و بر بسیاری از ربع مسکون مستولی گشت و دعوی الوهیت کرد ایزد سبحانه ابراهیم ع را
باو فرستاد و نمرود ایمان نیاورد و زمخشری گوید که بعهد نمرود در بابل هفت طلسم ساخته بودند اول غدیری که صورت جمع بلاد قلمرو نمرود در کنار
آن نوشته بود و هرگاه اهالی شهری نافرمانی آغاز نهادندی جوی از آن غدیر بآنجانب برآمدی و دران سال باران و یا سیل آمدی مخالفان را
غرق ساختی دوم حوضی بود که هر سال نمرود بر کنار آن جشن کردی و اکابر و اصاغر شهر جمع آمدندی و هر کدام قدحی پر از گلاب و یا شراب و یا عسل
و یا سرکه و یا شیر و امثال آن در آن حوض ریختی ساقی جامی از آن حوض بهر کس دادی همان چیز آن بودی که دران ریخته بود سوم طبلی بود
که احوال غایب از آن معلوم می شدی چه دست بر آن زدی اگر آواز برآمدی غایب زنده بودی و گرنه وفاتش بوضوح انجامیدی چهارم
آئینه بود که از حال غایب خبر دادی چه دران نظر کردندی غایب بهر وجه که بودی در آن نمودی راقم حروف از عجایب هندوستان که مثل
است مینویسد چه بعضی از زنان قدری روغن تلخ و یا کنجد در تابهٔ آهنین بطرف اندرونی آن دیا بر چیزی دیگر که از آتش دود سیاه شده باشند
و منبسط میگردانند و در خانهٔ تاریک بجمعیت حواس تنها شده در آن یکدو ساعت در آن نظر میکنند صورت غایب را بطوریکه هست
نیک مشاهده میکنند و از آن پرسنده خبر میدهند اکثر آن در شب باشد و بعضی دیگر در ناخن انگشتان ابهام چراغ دست و سیاهی مخلوط کرده
میمالند و چراغی برافروزند و در خانهٔ تاریک نشسته سر انگشتان را در مقابل چراغ کرده و بر ناخن ها که بر رو متصل گذاشته اند می بینند و این را بزبان
ایشان [illegible] گویند مؤلف هفت اقلیم گوید که از طبل مذکور احوال بیمار معلوم میشد چه اگر آواز میداد بیمار صحت می یافت و الا فلا و از آئینه
احوال غایب چنانچه گذشت و پنجم بطی از مس ساخته بودند که هرگاه غریبی بدان شهر آمدی آواز دادی و بقول مؤلف هفت اقلیم هرگاه

جاسوسی بودی در ان شهر آمدی آواز آن بطور آمدی و آمدن غریب و مسافر هیچ نه ششم غدیری قاضی شهر برکنارش
نشستی و مدعی و مدعا علیه را گفتی که پای در آتش نهند هر که بر باطل بودی غوطه خوردی و هر که برحق بودی بآتش فرو نرفتی
هفتم درختی بود از مس که بر هزار کس سایه افگندی و اگر یک بر هزار زیاده بودی همه در آفتاب بودندی و استحکام سلطنت
نمرود به آنها بوده و چهار صد سال ملک راند و ابراهیم علیه السلام را مطیع نشد و آنجناب را در آتش افگند و او علیه السلام
سالم از ان آتش برآمد چنانچه در قرآن مبرهن است القصه بالآخر پشه بدماغ نمرود رفت و بعد از چهل روز و بقولی هفت
سال هلاکش کرد و بعد از و انوشش و پس از وسی و یک تن از پی یکدیگر سلطنت کردند و بعد از ایشان سنجاریه
پادشاه شد و لشکر به بیت المقدس کشید و بسیاری از بنی اسرائیل را کشت و بعد از و منوسیا والی شد آنگاه بخت نصر
به ایالت بابل رسید بخت نصر بقول مورخان عبارت از رهام بن گودرز بن کشواد بن کاوه آهنگر است و دیگر روایات
نیز میدارد و بالجمله کی لهراسپ و کی گشتاسپ در عهد سلطنت خویش او را سپه سالار ساخته ببابل فرستادند او
آن مملکت را بگرفت و بیت المقدس را بعد از محاربه بگشود و قتل عام کرد و خرابی بسیار در ان دیار کرد و زمرهٔ بر ان هستند که
بخت نصر از ملوک کلدانیه بوده و بعد از و پسرش فومودوج و نه تن دیگر از پی یکدیگر بحکومت رسیدند که آخرین ایشان
اقطعش است که بفرمان سکندر رومی چندان با ایران سلطنت کرد و در عهد او اسکانیان غالب آمدند و در ایران بسلطنت
رسیدند همانگاه قیاصره بران مملکت مستولی گشتند و ذکر قیاصره در تحت اقلیم ششم در قسطنطنیه میاید بصره شهری معمور است
در حبیب السیر منقولست که عمر فاروق عتبه را که یکی از اصحاب رسول صلی الله علیه و سلم بجانب ایله فرستاد تا در ان ناحیه بلده
بنا کند که میان پادشاه عجم و ملک هند طریق استمداد از یکدیگر مسدود گردد و عتبه در سال هفدهم هجری شهر بنا نهاد و موسوم ببصره
گردانید و گویند شط العرب برکنار بصره واقع شده و در شبانروزی دو مرتبه مد و جزر یافته اطراف و جوانب بصره را از باغ و بوستان
سقی کند از ان سبب اطرافش همیشه سرسبز باشد و صاحب تاریخ گزیده آورده که چون معاویه دمشق را دار الملک ساخت ملک بصره
به زیاد بن عبید داد و گفت که در آنجا شرایط سیاست بتقدیم رساند چه از سبب وفور مفسدان ناامن بود چون زیاد به بصره رسید
فرمود تا منادی کردند که هیچ کس در شب از خانه بیرون نیاید هر که را ببینید بکشید در شب اول یکهزار و هشتصد کس و در شب دوم
چهارصد کس و در شب سوم سی کس بقتل آوردند بعد از ان کس را زهره نبود که بشب پای از خانه بیرون نهد تا سی اعرابی را
گرفتند گفت من بی خبر بدین شهر آمده ام و منادی را نشنیده ام زیاد گفت که راست میگوید اما گذاشتن موجب خلل سیاست
است او را نیز بکشت بعد از ان فرمود که شب سرای و دکاکین نه بندند و هرچه برود من او را جواب گویم همچنان کردند و خوش گلاب
بشهر در آمده و در دوکانها خرابی میکردند فرمود که حق کشیدند از ان وقت رسم حق کشیدن پیدا شد ابله بالضم همزه و با موحده و لام مشدد
به های زده شهریست بر چهار فرسخ بصره و یکی از سلاطین عجم نهری از شط العرب جدا کرده که اطراف ابله بسبب آن آب تمام دارد و باغ و بوستان
و مزارع آن همیشه سرسبز و خرم میباشد مخفی نماند که از بغداد تا ابله عراق عرب بوده که مرقوم گشت اکنون از شهرهای عراق عجم تحریر میرود عراق عجم
پوشیده نماند که عراق عجم مشترک است میان اقلیم سوم و چهارم و اکثر بلادش متعلق به چهارم است و حدودش بولایت آذربایجان و کردستان و خوزستان و فارس و جبال
پیوسته است و طولش از سفیدرود تا زنجان و شصت فرسنگ و عرضش از جبلان تا خوزستان صد فرسنگ است

ایران مملکتی است در غایت وسعت و در زمین وسط اقلیم سبعه افتاده شرقیش ولایات سند و کابل و ماوراء النهر و خوارزم است تا حدود صقلین
و بلغار و غربیش ولایات روم و انکنوریه و ... شام و شمالیش ولایات روس و ... چرکس و دشت خزر که آنرا دشت قبچاق خوانند
و آلان که فرنگستان گویند و فاصل میان این ولایات و ایران بحر قلعه اسکندریه و بحر خزر است که بحر گیلان و مازندران نامند و جنوبیش بیابان تهامه است که راه مکه معظمه ...
بکیومرث منسوب داشته اند و گفته اند که او را ایران نام بوده و برخی هوشنگ بن سیامک بن کیومرث که او نیز ایران نام داشته نسبت
میدهند اما اصح آنست که ایرج بن فریدون منسوب است و مردم عراق ذهنهای صحیح و اعضای سلیم دارند و صاحب
عقول صحیح و رای صایب اند و در تحصیل اسباب حشمت و بزرگی جد و جهد تمام بکار می برند و بوفور فطنت و کیاست
از دیگران برتر اند مخفی نماند که چون ابتدای شهرهای ایران ازین اقلیم است بنابران احوال سلاطین عجم را در ضمن ایران
مرقوم میسازد پوشیده نماند که مؤلف صبح صادق و دیگر مورخان ملوک عجم را چهار طایفه مقرر کرده اند شدادیان و کیان
و اشکانیان و ساسانیان در طایفه شدادیان اول کیومرث است پس هوشنگ و طهمورث و جمشید و ضحاک تازی
سفاک نیز و ایشان داخل شدادیان است و راقم حروف از تاریخی احوال کیومرث تا جمشید و بیوراسپ که سوای ضحاک است
و پیش از طوفان نوح علیه السلام بوده اند تقریبی در اقلیم اول در ضمن احوال سراندیپ بیان کرده و احوال ضحاک تازی و فریدون وغیره
از گروه شدادیان و دیگر طایفه کیان و اشکانیان و ساسانیان را اینجا مرقوم میسازد بدانکه سلاطین عجم از عهد ضحاک
تازی و فریدون تا یزدجرد شهریار که آخرین ملوک عجم است در شهرهای عراق عرب و عراق عجم مانند اصفهان وغیره تختگاه
داشتند و در تاریخی دیده که بعد طوفان پس از گذشتن هزار سال ضحاک تازی بیوراسپ لقب اوست نه نام او
از نسل حام بن نوح علیه السلام بوده بسلطنت نشست و بر بسیاری ربع مسکون مستولی شد و هزار سال یکروز کم سلطنت نمود و مخالف
روایات در باب جمشید و بیوراسپ و ضحاک و قتل نمودن فریدون ضحاک را و احوال دیگر سلاطین در اقلیم اول مرقوم است بالجمله
چون ضحاک بسلطنت نشست پس از فوت حال خود شداد بن عاد بر مملکت شام و دیار عرب استیلا یافت و بابل تختگاه ساخت
و کرشسپ سپه سالار خود را که از اجداد رستم بن زال بود و مهاراج ملک هندوستان و آن در ضمن ملوک هندوستان گذشت
روزی ابلیس پیش ضحاک آمد و گفت بحسن سعی و تدبیر من بسلطنت رسیدی اکنون مرا بر خود متوکل ساز تا ترا طعامهای
لذیذ خورانم ضحاک پذیرفت ابلیس هر روز طعامهای جدید و تازه بهر او ساختی ترکیب اقسام اغذیه از ابلیس پدید آمد تا آنکه
روزی خاگینه و کوکو و شش رنگ بساخت ضحاک بخورد و شاد گشت و در صله آن ابلیس بجهت استدعای او بوسیدن
کتفهای خود را امر فرمود ابلیس کتفهای او را بوسید و ناپدید شد و دو مار سیاه از کتفهای ضحاک پدید آمدند که مغز سر
آن غذای ایشان گشت و خلقی کثیر بدان سبب در سلطنت او بادیه پیمای عدم گشتند و دیگر جور و ظلم ازین افزون ترجیح
باشد تازیانه زدن و بر دار کشیدن و مثله نمودن از اختراعات اوست و بقول مولف تاریخ روضة الصفا ابراهیم خلیل اسم
در زمان او مبعوث گشت و بعد ازان تاریخ است که نمرود بن کنعان بن کوش بن ارم بن سام بن نوح علیه السلام جباری بوده در بابل از
گماشتگان ضحاک پس اصح نزد راقم حروف آنست که چون ضحاک را فریدون بکشت نمرود در شام مستقل شده بابل را تختگاه
ساخته باشد و در عهد فریدون اطاعتش کرده باشد و بعد از کشته شدن ایرج بن فریدون که در مملکت ایران اتفاق افتاد نمرود

همزاینه از اطاعت پیچیده و در شام بغایت مستقل گشت تا آنکه دعوی الوهیت کرد و ابراهیم علیه السلام دران وقت
بوجود آمده بر و مبعوث گشت پس درینصورت میتواند شد که ولادت ابراهیم ع در عهد نمرود و هنگامیکه گماشتهٔ ضحاک بود
شده باشد و بعثت بعد از کشته شدن ضحاک و استقلال یافتن نمرود در بابل واقع شده باشد العلم عند الله اما
این بقیاس اقرب می نماید لیکن این سخن مخالف قول صاحب تاریخ صبح صادق و آن تاریخ است چه وقتی که منوچهر
نبیرهٔ ایرج تور و سلم را کشته با یران بازگشت کوس بن ارم بعد از و کنعان بسلطنت شام رسیدند و پس ازان نمرود بریاست
رسید و بابل تختگاه ساخت چنانچه در بابل گذشت و ابراهیم ع در عهد نمرود متولد شد و در تاریخی دیده که آنجناب بعد از
هزار و دویست سال پس از طوفان نوح متولد شد و آن عهد سلطنت ضحاک تازی بود العلم عند الله و تفصیل احوال
خروج کردن کاوه آهنگر بر ضحاک و چرم پاره که آهنگران جهت محافظت شرار آتش بر کمر بندند با چرم دم و حدادی را
بر طریق علم بر چوبی بستن و آن اول علم بوده که در جهان بسته شده و بدست آوردن کاوه آهنگر فریدون را که پسر آبتین بود
و بسلطنت برگرفتن او و را کشتن فریدون ضحاک را در تواریخ مبرهن است بالجمله بعد از قتل ضحاک فریدون
بسلطنت نشست و او اول کسی است که بر فیل سوار شد و فیل را حرب فرمود و اول ملوک است که بنجوم نگریست و طبیبان را
گرامی داشت و از کیفیت مزاج بحث کرد و او عادل و باذل بوده کاوه آهنگر عظیم معتبر ست و اطراف را فریدون بمعموره
رفت و مسخر ساخت و تا بحر اوقیانوس صافی کرد و عراق عجم که اصفهان و غیره است اقطاع یافت و گرشسپ بن
اثرط را که از اجداد رستم بود به تسخیر بلاد مشرق فرستاد و او مظفر شده سجد و کوچ که از ولایات بنگاله است
رسیده بر نهرے عظیم که آنجا بود پلے بست و آن بود تا در عهد محمد بختیار خلجی خراب گشت بالجمله گرشسپ از انجا مظفر
بسیستان بازگشت بالجمله فریدون آن علم چرم را برخود مبارک دانسته بزر و جواهر مرصع ساخت پس از و هر که
از ملوک عجم بحکومت نشستی چیزے از زر و جواهر بر آن افزودے و درفش کاویانی عبارت
از انست فردوسی طوسی در تعریف آن در شاهنامه گفته فرد هوا سرخ و زرد و کبود و بنفش ٭
ز تابیدن کاویانی درفش ٭ و آن درفش کاویانی در فتح قادسیه بدست مسلمانان افتاد عمر رضی الله عنه
خلیفهٔ ثانی زر و جواهر آن را کنده و شکسته بر مسلمانان قسمت نمود و آن چرم و چوب را بسوخت مشهور است
که در هر لشکری که آن درفش بودے ظفر شدی چه میگویند که بران چرم پاره از شرارهای آتش دود که بران نشسته بود
شکل صد در صد نقش بسته بود و چون سپاه عجم با آن درفش قصد رزم مسلمانان کردند علی ع نقش صد یک
در صد یک نوشته بخلیفهٔ ثانی داد تا نزد سعد بن ابی وقاص که سپهبد فوج اسلام بود فرستاد و آن را بر رایت
اسلام بستند و ظفر یافتند نقل است که فریدون وزیرے پسندیده داشت نذر بمعرض مرحوم دادے
دادواهی آن بر مرگ فریدون اقرار گرفتے فریدون بشنید و برنجید و عتاب فرمود وزیر گفت فرد
چو مرگت بود وعدهٔ سیم من ٭ بقا پیش خواهند از بیم من ٭ نخواهی که مردم بصدق و نیاز ٭ ز مرگت نبیند
خواهند عمرت دراز ٭ فریدون پسندید و قدرش بیفزود القصه فریدون را از دختر ضحاک پسر سلم و تور

وازین و بهشتن یک پسر ایرج نام بوجود آمده بودند چون بسن تمیز رسیدند فریدون ربع مسکون را بسه بخش کرده
و نواحی روم و دیار مغرب و مملکت فرنگ بسلم و بلاد چین و ماچین و دیار مشرق و تمام ترکستان بتور داد و بلاد ایران
که عبارت از کنار آب فرات و وسط معموره عالم و زمین عراق است تا شط جیحون و دجله و بصره و واسط و بغداد به ایرج
تاجزد فرمود و او را ولیعهد ساخت سلطنت فریدون پانصد سال بود و سلم و تور بدیارهای خویش رفتند و استقلال یافتند
تور با سپاه موفور از راه دشت قبچاق بروم رفت و بسلم پیوست هر دو برادران بر ایرج حسد بردند و بر تقسیم پدر
نارضامند شده نامه بفریدون نوشتند ایرج پیش برادران رفتن خواست فریدون منع کرد ایرج نشنید و بر ذلت
برادرانش سلم و تور او را بقتل رسانیدند و سرش را بریده پیش پدرش فریدون فرستادند فریدون ماتم داشت
و بتفحص حال شبستان ایرج کرد کنیزکی از ایرج باردار داشت فریدون او را محافظت نمود او دختری زائید
هنگام بلوغ او را به یکی از احفاد و بسلک ازدواج کشید و بقبولی فریدون با او گرد آمد که در شرع ایشان جائز بود
وازو پسری آمد و برخی گویند که همان کنیزک که از ایرج باردار داشت پسری زائید فریدون آنرا منوچهر
نام نهاد و به پرورد و چون بسن تمیز رسید بکین ایرج با سلم و تور محاربه کرده هر دو را بکشت و سرهای ایشان بریده
پیش فریدون فرستاد منوچهر بن پشنگ در ایران بسلطنت نشست و فردوسی گوید بیت ندا ای
برآمد ز هفت آسمان که منوچهر شاه است شاه جهان که فریدون بعبادت پرداخت و احوال سلم در روم و ذکر
تور در ترکستان رقمزده کلک بیان خواهد گشت بروایت مؤلف روضة الصفا شعیب و موسی ع در وسط سلطنت
منوچهر مبعوث گشتند و منوچهر را ملوک شام و یمن تا مغرب سوای سلاطین مصر که فراعنه بودند از عهد ابراهیم خلیل الله و
یوسف تا عهد موسی ع مطیع بودند و بدستور سلاطین مصر از عهد فریدون هیچ یک پادشاهان را فرمان نبردار نبوده تا
در وقت بعثت دعوت موسی ع منوچهر به محاربه افراسیاب نبیره تور تا سالهای دراز مشغول بودند و آخر الامر فیمابین
مصالح واقع شد بر آنکه این طرف رود جیحون منوچهر را و آن طرف جیحون که عبارت از ماوراء النهر است افراسیاب
بن پشنگ را باشد و جیحون در میان مملکت هر دو حدی فاصل باشد در آخر سلطنت منوچهر یوشع ع به پیغمبری رسید
گویند چون منوچهر از حرب افراسیاب عاجز شد بحصار طبرستان پناه برد افراسیاب تا ده سال بمحاصره
آن پرداخت همه چیز آنچه می بایست در شهر طبرستان تا ایام محاصره موجود بود که حاجت از بیرون آوردن نبود مگر
پلپل که از هندوستان می آوردند و بلمی نهاد و آن شهر مشرف بدریاست هوای رطب دارد و پلپل را در دیگها و
یخنی ها کردندی تا از رطوبت محفوظ ماندی منوچهر چاره آن از حکما پرسید گفتند که درین شهر تره ایست که آنرا
زنجبیل خوانند در تاثیر مانند پلپل منوچهر شاد گشت و باستعمال آن امر فرمود منوچهر اول کسی است که حفر خندق کرد و اول کسی
است که صبح و شام نقاره زدن فرموده راقم حروف گوید که نصاری بجای آن نقاره صبح و شام یکضرب توپ سر میدهند بالجمله
منوچهر صد و بست سال سلطنت کرد این چند کلمه از وصیت نامه و دستور العمل اوست که مشهور بخطبه منوچهر است نخستین
ابتدا بخطبه خدا جل سپاسداری کرد و بخلایق گفت که ای مردمان آگاه باشید که پادشاهان را به لشکریان و سپاه در حقیقت

حق بود و رعیت و سپاه را نیز بر پادشاه حق بود اما حق ملک بر سپاه آنست که جمله پادشاه را مطیع باشند و با دشمن
او جنگ کنند و بهر نوع که باشد دشمن و مخالف پادشاه را دفع کنند و پادشاهی بر وی نگاه دارند و حق سپاه و
رعیت بر ملک آنست که ایشان را هر چه در ماهه و وظیفه مقرر کند بر وقت معهود برساند بی تاخیر و رعیت غیر تابعین را
باید که ملک آبادان دارند و زراعت و عمارت کنند و درخت بنشانند و در خراج دادن و خزانهٔ سرکار پادشاهی سستی و
تاخیر نکنند و حق رعیت بر ملک آنست که بر ایشان داد و عدل کند و خراج واجبی از ایشان بستانند و زنهار در گرفتن خراج
سختی و درشتی نکنند و ستمگاران را بر رعیت نگمارد و اگر رعیت را بر کار آبادانی و زراعت حاجت آید پادشاه ایشان را
از خزانهٔ خویش مدد کند و اگر سالی از آسمان باران نیاید خراج نباید خواستن و بداند که ملک را ایدون باید که سه خصلت در وی بود
یکی راست گوی بود که دروغ آبروی ببرد و دیگر سخاوت و سوم خشم نگیرد زیرا که خلق زیر دست وی اند و دست وی
و هرچه سلطان بخواهد بر ایشان تواند کردن پس نباید که خشم او بخویشتن راه دهد چرا که هرچه خواهد بی خشم تواند کردن و باید که
هر چیز که ملک را بود از نعمت و خواسته و فراخی همه از برای رعیت دهد تا رعیت آبادان و آسوده باشند و آن چیز که ملک را باشد
و رعیت را بکار نیاید چون اسپان و آلات حرب و جواهر که جز ملوک را بکار نیاید و باید که عفو ملک بر عقوبت ملک زیاده بود
چرا که اگر جائی عقوبت باید کردن و بغلط عفو کند تواند که آن را باز عقوبت کند و اگر جائی عفو باید کردن و بغلط عقوبت
کند آن از دست رفت و تدارک آن نتواند کردن خصوص در قتل نفسی و اگر کسی از رعیت پیش ملک تظلم کند از کارداری
که بر وی ستم کرده باشد ملک را باید که آن ظالم و متظلم را حاضر آرد و اگر ظلم آن کاردار ثابت شود البته او را سزا دهد و اگر
چیزی بقهر ستده باشد بفرماید که باز دهد و آن کاردار را بدار آرد و پادشاه از خاصهٔ خود بدهد و بتدریج از عامل بستانند تا دیگر بار
چنان نکنند و هم او را باید بآنجا باز بفرستد تا هر تباهی که در آنجا کرده است او خود نیکو کند و اگر عامل نفسی را بقتل رسانیده
است ملک را باید که بفرمان او قصاص و مدهر گز دیت از وی نستانند مگر آنکه وارثان مقتول او را عفو کنند و راضی بدیت
شوند و بدابتدای خلق لند که پادشاهی و توانگری دیگر با عتقاد درست و فرمان برداری خدا و هرگاه پادشاه راه راست
و سپاه و رعیت او را فرمان بردار شوند و بی شک دشمنش شکسته گردد و گرنه ملک از دشمن نگاه داشته باشد و در میان
شما که کارداران و عاملان اند باید که بر رعایا داد کنند و ستم نکنند چرا که این رعیت سبب خورش طعام و شراب شماست
و شما هرگاه که داد کنید رعیت آبادان باشد و خراج من زودتر حاصل شود و روزیهای شما از سرکار بیشابیش برسد
و هرگاه که ستم کنید رعیت از آبادانی دست بدارد و ملک ویران شود و خراج من تاخیر شود و روزیهای شما نیز بتاخیر افتند
و شما مفلس گردید و دشمن بملک در آید و از بیدلی و ضعف شما دست بیابد پس ملک بر ملک نماند نتیجه ستم کردن
بر رعایا این ثمره و بد لازم است که رعیت را نیکو دارید این است راه و سیرت من که منوچهرم و بشما گفتم همه جواب
دادند که سمعنا و اطعنا پس منوچهر همه کسان را طعام و شراب داد و بعد از آن سپاه را بفرستاد تا پادشاه ترک را
هزیمت داد و من کلامه عقوبة الملک بقاء ملکه و بعد از و پسرش نوذر بن منوچهر بحکومت رسید و بر دست افراسیاب
پادشاه توران بقتل رسید افراسیاب دوازده سال در ایران بماند و خرابیها بسیار کرد و زاب بن طهماسب

از اخفاد فریدون باتفاق زال بن سام قصد افراسیاب که بتسخیر مازندران متوجه بود کرد و هفت ماه هر دو لشکر در برابر
یکدیگر بوده در لشکر افراسیاب قحط افتاد بناچار بمصالحه رضا داده بماوراء النهر بازگشت و زاب در ایران بحکومت
نشست و هفت سال خراج از رعایا برداشت تا آن ملک آباد شد و سی سال ملک راند و بعد از و برادرزاده اش
گرشاسپ که بروایتی مادر او دختر ابن یامین بن یعقوب بوده بحکومت نشست و درگذشت و او آخرین سلاطین
شدادیان بوده و چون او نماند افراسیاب لشکر بایران کشید پوشیده نماند که بعد از زاب که او را زو نیز گویند کیقباد
که از طبقهٔ دوم و از سلاطین کیان است و کے بلقب پهلوی جبار را گویند و اول ایشان کیقباد است که بکوه البرز
سکونت داشته کیقباد و نسب او بمنوچهر می پیوندد و رستم بن زال باشاره پدر او را از کوه آورده بسلطنت نشاند کیقباد
بزرم افراسیاب شتافت و رستم دران معرکه دست بردهای عظیم نمود و افراسیاب صلح خواست کیقباد تا آنکه رستم
وغیره راضی نبودند صلح کرده بفارس شتافت و مطمئن نشست فردوسی گوید قطعه ز آنجا سوی پارس لشکر کشید *
که در پارس بد گنجها را کلید * نشستن که آنگاه اصطخر بود * کیان را بدانجا یکی فخر بود * و کیقباد اول کسی است که تعین
فراسخ نمود و رستم را سپه سالاری داد و صد سال ملک راند و کیکاوس را ولیعهد ساخت و درگذشت و الیاس
والیسع و اشموئیل و خرنیل بقولی بعهد او مبعوث گشتند و ملت ایشان تغیر رفت و من کلامه العمارت کالحیوانات الحیة
کالممات و بعد از و پسرش **کیکاوس** برتخت نشست و او قوی هیکل و خوب روی و زشت خوی بوده و تلون
در طبیعت داشتی و محاربات او با افراسیاب و دیگر احوال در تواریخ مرقوم است و داود و سلیمان در عهد او
مبعوث گشتند و آن هنگام مملکت عجم کیکاوس را و ترکستان افراسیاب را و ناحیهٔ حجاز و سیستان و یمن تا حد مغرب
سلیمان علیه السلام را بوده و کیکاوس از سلیمان دیوان را طلب کرد تا شهر و قلاع سازند آنحضرت دیوان را باو فرستاد
و کیکاوس رستم بن زال را سلطنت زابل و کابل داد و جهان پهلوان و تهمتن او را ملقب ساخت و فرمود که چون
سلطان تاج بر سر نهد و بر تخت نشیند و کارهای شگرف رستم در جنگ و غیره از عهد کیقباد و کیخسرو تا سلطنت
گشتاسپ بن لهراسپ که اسفندیار بن گشتاسپ را کشته در شاهنامهٔ فردوسی طوسی مثبت است از سخنان
کیکاوس است که نیکوترین چیزها صحت است و ملیح ترین چیزها عاقبت و تمام ترین اشیا امن و لذیذترین چیزها غنا
و بزرگترین چیزها دین و ایمان و اصفاها عدل است و گفت نیکوئی دافع بلیات است و کارها مرهون است به اوقات
کیکاوس را پسرے بود سیاوش نام بمکر زن کیکاوس از پدر رنجیده نزد افراسیاب به ترکستان رفت
افراسیاب باستصواب پیران ویسه که وزیرش بود دختر خود فرنگیس را بازدواج او کشید بالآخر بغمازی گرسیوز
برادر خود سرش از تن جدا کرد و مشهور است که چون خون سیاوش بر زمین افتاد خون سیاوشان که
بعربی دم الاخوین نامند از زمین بروئید فرنگیس از سیاوش بار داشت پسرے آورد کیخسرو نام نهاد و افراسیاب
او را بدشت و صحرا باز داشت تا میان شبانان و مجهولان تربیت پذیرد و چون خبر قتل سیاوش به پدرش کیکاوس
رسید ماتم داشت و فتنهٔ خوابیده از سر نو بیدار شد گیو پسر گودرز از اولاد کاوه آهنگر تنها برسم اختفا بتوران زمین رفت

و بعد از شش سال با کیخسرو ملاقات کرد و او را با مادرش فرنگیس با یران آورد و گویند که گیو شش سال در تفحص کیخسرو
بتوران بسر برد بشهر و بیابان و بصحرا و بیشه بسر بردی چون لباسش کهنه و پوسیده شد کیمخت را به اختراع طبع ترتیب داد
و پوشید نام کیمخت گیو آموخت است که اکنون بکثرت استعمال کیمخت نامند و بهترین کیمخت از پوست خر باشد
بالجمله کیکاوس بعد از مناظره و رد و بدل کیخسرو را بسلطنت نشاند کیخسرو بکین پدرش سیاوش با افراسیاب
مکرر محاربات کرد چنانچه شاهنامهٔ فردوسی طوسی از آن مملوست و بعد از مدتها دراو برادرش کرشیوز و قاتلان سیاوش
را بدست آورده بقصاص خون سیاوش بقتل رسانید و جهن بن افراسیاب را بسلطنت ترکستان و لهراسپ را ولایت عهد
خویش داده خود ترک سلطنت نموده بغارے رفت و ناپدید گشت و بقولے چون سلیمان به قصد مملکت او کرد کیخسرو به بلخ
گریخت و آنجا هلاک شد جام جهان نما از اختراعات اوست و گویند که جام صافی و جام جهان نما بوده از سخنان کیخسرو است
که آبادی و زراعت چشمهٔ مالهاست و بند و بست ملک البته بمال است چه گردانیده است حق سبحانه تعالی مال را
اسباب اصلاح معاش و آبادی و گفت بزرگ ترین خطاها آنکه کار زار کسے با کسے که صلح خواهد و گفت سعادت در مساعدت
قضاست و این سخن بلند ست و بتوکل گراید پس از وے لهراسپ از احفاد کیقباد است بموجب وصیت کیخسرو
بسلطنت نشست و او اول کسے است که سراپرده وضع کرد و او اول کسے است که اصحاب دیوان چون مستوفی و عارض
و مشرف وغیره تعیین نمود و رهام بن گودرز که نسبتش بکاوهٔ آهنگری پیوند و سپه سالار ساخت و بقولے بخت نصر که بیت المقدس
خراب کرد و قتل عام نمود عبارت از رهام است و لهراسپ ورا به تسخیر بابل فرستاد چنانچه در ضمن بابل مرقوم است از سخنان
لهراسپ است نمیکشد غیبت انسان را مگر آنکه او خود معیوب است و گفت عمل مکن در پنهانے چیزے اگر آن آشکارا میکنی
از آن چیز در ظاهر و گفت که پادشاه در عذاب گنهگاران و مهربانی بر ایشان چون طبیب مشفق است که از بهر دفع مضرت
اعضا عضوی را بشکافد و باز بدوزد و بعد از لهراسپ پسرش گشتاسپ بسلطنت نشست و در عهد او زردشت
ظهور کرد و دعوے پیغمبری کرد و معجزه او و دین آتش پرستی و ملت مجوس را تازه ساخت و کتاب او است زند و شرح
آن پازند است گشتاسپ باو بگروید و پسر گشتاسپ است اسفندیار که از کتایون دختر ملک روم متولد شده بود
و او آنست که مانند رستم براه هفت خوان برسم تجارت بترکستان رفت و همشیره های خود را از بند ارجاسپ والی
ترکستان برهانید ارجاسپ را بقتل رسانید و مظفر و منصور بایران آمد و موجب عهد از پدر درخواست سلطنت کرد و بمکر
پدرش گشتاسپ بردست رستم بن زال بقتل رسید چه گشتاسپ با سفندیار گفت اکنون مثل تو پهلوان نیست
که خواهران خود را از حبس ارجاسپ بشاه نجات داده ای حالا یک مخالف که رستم است باقی است باید او را در زنجیر
کشیده بیاری آن زمان مطمئن به سلطنت نشستی اسفندیار نا آزموده کار بطمع ریاست به نیمروز پیش رستم آمد رستم او را اعزاز
کرد اسفندیار با رستم گفت که دست بسته همراه من بیا تا با یران بخدمت گشتاسپ ببرم و عفو تقصیرات نمایم
و بوزارت خویش برگزینم رستم باین اهانت دادن قبول نکرد و در این باب الحاح نمود و اسفندیار نشنید کار بمقابله انجامید
اسفندیار بزخم تیر گز که رستم بچشمانش زده خسته و کشته شد رستم پسر او بهمن را با ایوان خویش برده تربیت نمود

گشتاسب بهمن را از رستم طلب داشت رستم او را با خواسته بسیار پیش گشتاسب فرستاد و بهمن بخدمت پیوست و گشتاسب اول کسی است که شکل آتشکده بر یکطرف درهم و دنانیر و طرف دیگر صورت خود نقش نمود و از سخنان اوست هیچ کسی که دین ندارد و برابر است گفت مناسب نیست مر پادشاه را آنکه حسد کند بر پادشاهان مگر بنیکوئی خصلت و بعد از گشتاسب بهمن بن اسفندیار بن گشتاسب بسلطنت نشست و بهمن یعنی نیکو باشد رستم بن زال در عهد سلطنت بهمن بمکر برادر خود شغاد بن زال در کابل بچاهی افتاد و شغاد را در حالت نزع بیک چوبه تیر با درخت چنار که شغاد پناه بآن درخت برده بود بدوخت این مصرع از شاهنامه بیادم آمد مصرع شغاد و چنار و بهم بر بدوخت * الحاصل شغاد و رستم هر دو از جان قالب تهی کردند بهمن بقصاص خون پدرش اسفندیار لشکر به نیمروز کشید و فرامرز بن رستم را بقتل رسانید و آنجا خراب انداخت و زال را بعد از عقوبت نجات داد و بهمن اول کسی است که نام در اول مکتوب نوشت عنوان نامه اش چنین بوده که نامه اردشیر بهمن بنده خاص خداوند حاکم شما اول کسی است که بدرگاه خود بزبان دری سخن گفتن فرموده و پیش ازین به پهلوی سخن گفتندی و دختر خود همای را که از وحمل میداشت چه در دین زردشت و مجوس نکاح با دختر و خواهر درست بوده چنانچه اکنون نیز در مجوسیان شائع است ولیعهد ساخت و پسر خود ساسان را از سلطنت بی نصیب گردانید ساسان انقطاع گزید و بقراط و اقلیدس معاصر بهمن بوده و از سخنان بهمن است و گر نیکو ثمره عمر است گفت که انصاف نیکوترین اوصاف است و گفت تجربة المجرب تضییع العمر یعنی آزموده را باز آزمودن ضایع کردن عمر است گویند که بهمن هرگاه عاملی بجای فرستادی نوشتی برگماشتی منتهی اگر از عدل او بار رعایا بیان کردی عامل را پایه اش بلند ساختی و اگر نه جزایش دادی و در سال یکبار رعایا را بدرگاه خواندی و از تخت فرود آمدی و بر زمین نشستی و گفتی یکسال شد که میان شما حکومت میکنم اگر امری از من صادر شده باشد که بآن راضی نیستند اعلام کنند پس موبد موبدان یعنی قاضی القضاة برپا خاستی و گفتی خاص و عام از تو راضی اند پس سفرهٔ عام کشیدی تا بخوردندی و چون فارغ شدندی شخصی با آواز بلند ندا کردی که عمارت و زراعت کنند و از خدا بترسند و گرد خیانت نگردند و بعد از آن رخصت شدندی و گفته اند که از کیان هیچ پادشاهی بفضل و دانش او نبوده و بعد از بهمن همای بنت بهمن بسلطنت نشست و چون از پدرش بهمن حمل داشت پسری زائید و از مردم پنهان داشت و از حب سلطنت او را در صندوقی کرده در آب انداخت آن صندوق بدست گازری افتاد و چون بگشاد پسری نیکوروی دید او را به پرورد و داراب نام نهاد و چون بسن تمیز رسید سر بگازری فرو نه آورد و ملازم همای گشت و کارهای بزرگ کرد و بمرتبه عظیم رسید و بالآخر همای او را دانست که پسر اوست لاجرم ملک باو بازگذاشت و داراب بن بهمن بحکومت نشست و او را دارای اکبر گویند و او دختر فیلقوس را بخواست و آخر چندی پیش پدرش بروم فرستاد و فیلقوس باج گذار او بوده و هر سال هزار بیضهٔ طلا که وزن هر یک چهل مثقال بوده بخزانه میرسانید و بعد از داراب پسرش کی دارا که او را دارای اصغر گویند بادشاه شد و او آخر بن ملوک طبقه کیان است

طبعے ناخوش داشت و با سکندر رومی مصاف داد و بر دست ندیمان خویش بمحل سکندر بقتل رسید سکندر قاتلان او را بکشت و دولت طبقه کیان منقرض گشت سکندر و اسکندر رومی بن فیلقوس و کپتان چو تا تمان اسکات میگفت که فیلقوس نام داشت و معنی آن امیر لشکر باشد بالجمله اسکندر را ذو القرنین اصغر نامند بر تخت ایران نشست در تاریخ الحکما مسطور است که اسکندر را بزبان یونانی اخشید روشن گفتند و اسکات موصوف می فرمود که الک زندروس بفتح الف وکسر لام بکاف تازی زده وفتح را بنون زده وفتح دال وضم را به واو زده وفتح سین مهمله میگویند یعنی محب حکمت اسکندر و پدرش پادشاه روم بوده و اسکندر را ارسطو وزیر بوده و اسکات موصوف میگفت که در میان فرنگ وزیر بودن ارسطو اسکندر را قول مردود است چه زمانه ارسطو پیش از اسکندر بوده و آن گفته آید القصه اسکندر رومی بیونان آمد و ملوک آن ملک برانداخت و بمغرب رفت و بکشود و بمصر رفت و مسخر ساخت و لشام شتافت و بگرفت و اخبار یهود را گفت که تاریخ موسی ؑ را ترک کنند و از زمان ناگزیر قبول کردند و آن سال بست و هفتم بود از عمر اسکندر و اکنون که به تسوید این اوراق هزار و یکصد و نود و پنج هجری بیست و هزار و پنجاه سال از ان گذشته بالجمله اسکندر بهند آمد راجه فور سحد و دسر هند با او مصاف داد و بقتل رسید و گفته اند که فور اطاعت اسکندر کرد و حکیمی را که بدانش معروف بود با دختر و کاسه که هرگاه آن را بر زمین نهاد ندے پر آب شدے نزد سکندر فرستاد و اما قول اول اصح است چه مؤلف تاریخ روضة الصفا گوید که اسکندر فور را بقتل رسانید و کید هندی که ملکی دیگر بود و را قصبے بلاد هند و قریب ـــه سال عمر داشت سکندر او را باطاعت خواند کید هندی دختر خود را که در حسن و جمال شهرهٔ آفاق بود با فیلسوفے و کاسه نزد سکندر فرستاد و در اسکندرنامه مینویسد که فور در رزم کشته نشد زهر خورده مرد این مصرع شاهد این معنی **مصرع** ز مردانگی فور کافور خورد ٭ بالجمله چون اسکندر دانا می برهمنان هند شنیده بود به پیش ایشان رفت دید که در بیابانها نشسته اند و بکناره روزگار میگذرانید پس سوال کرد و جواب ها شنید و بتفصیل ایشان اعتراف نموده بازگشت و روے ببلاد چین نهاد چنانچه در سکندرنامه گوید **فرد** چو فارغ شد از کینهٔ فوریان ٭ کمر بسته بر کین فغفوریان ٭ ملک چین غلامے و کنیزے و یکدست پوشیدنی و طعام یک روزه و اسپی همراه فرستاد و سکندر حکما را ازین معنی سوال کرد گفتند اشارت است به آنکه اگر مالک همه جهان شوی هر آینه ترا کافی است جاریه بهر دفع فضله و غلامے که خدمت تو کند و جامه که بپوشی و طعامیکه بخوری و اسپی که بران سوار شوی پس چرا طلب زیادتی کنی و خود را و جهانیان را رنجه میداری اسکندر گفت مرا ایند داده و متعرض او نشد و گفت هیچ پادشاه برمن غالب نشد بگر خاقان چین و صاحب سکندرنامه گوید که آن کنیزک چینی در رزم روس جنگی عظیم نمود و بر دست دلو روسیان اسیر شده و اسکندر بر اسپے که خاقان چین داده بود سوار شد و برزم دلو شتافت و او را اسیر ساخت و بالآخر آن دیو کنیزک را بطریق هدیه پیش اسکندر آورد و اسکندر بر روسیان ظفر یافت بالجمله چون سکندر نوبت دوم بایران رسید فرمود که تا کتب فرس را بیونانی نقل کردند و شروع شتافت و بر سوے نزد زنے نوشابه نام که حاکم بردع بود رفت نوشابه او را بشناخت سکندر از ان

ابا نمود نوشابه سکندر را گفت مصرع به ابروی خود آسمان را بپوشش * و تصویر او را که کاغذی نقش کشیده
بودند بدستش داد سکندر حیران گشت نوشابه خدمت کرد و او را بشوهری قبول نمود و بعد ازان سکندر بطلب
آب حیوان شتافت و نیافت و گفته اند که آن ذوالقرنین اکبر بود که اخبار او در قرآن مجید مبرهن است و ذکر او بیاید
از عجایب المخلوقات نقلست مؤلف صبح صادق ازو نیز مینویسد که آدم آبی نزد اسکندر آورده بودند که دم داشت
و سخنش مفهوم نمیشد زنی را با او دادند و پسری متولد شد گفتند که پدر تو چه میگوید گفت میگوید که دم حیوان راست
و این مردم را چیست که دم بر روی میدارند و ایضاً اسکندر خواست که بر ساحل بحر محیط مطلع شود پس کشتی
بآنکنار فرستاد و یکسال رفته و هیچ ندیدند پس بجاه دیگر رفتند کشتی دیگر دیدند و دران مردم بسیار و زبان ایشان فهم نمیشد
زنی از ایشان بدست آوردند و پیش سکندر بردند و سکندر آن زن را بمردی داد و فرزندی ازو بوجود آمد که هم زبان مادر و هم زبان پدر
آموخت او را گفتند از مادرت بپرس که از کجا آمدی مادرش گفت ملک ما را فرستاده بود تا حال آنجانب دریا معلوم کنیم گفتند آنجا که
معموری هست گفت آری ملکیست ازین عظیم تر و خلقی ازین انبوه تر و شنیده شد که آنچه اخبار سکندر را از زبان کپتان جوناتهان انگلیس
شنیده در انجام مرقوم مینماید چه می گفت شخصی که همراه سکندر بسیر و سفر مانده بود و کتابی مشتمل بر احوال سکندر تالیف نموده و آن در میان ما
معروف و مشهور است چه سکندر مملکت ایران را از دارا انتزاع نموده و در هیچ بلاد از چین و روس و زنگ و غیره نرفت غیر از تسخیر ایران همه را
نادرست میگفت چه در کتب فرنگ مرقوم نیست و نیز تمام ملک یونان را تسخیر نکرد و دیگر بعضی از بلاد یونان را بکشود و آنکه در میان مردم مشهور است
که تمام دیار یونان در آب غرق شده این را نیز غلط میگفت منظور بود که بعضی از شهر یونان را آب برده و دیگر اکنون موجود است و بادشاه آنجا
است و آنکه سکندر کشتی برای تحقیقات ساحل بحر محیط فرستاده این را هم نمیگفت اما میگفت که قریب سه صد سال است که صاحبان فرنگ
مانند این دنیا جدید پیدا کرده اند چه آنجا رفتند بالآخر بادشاه آنجا را برانداختند و دران ملک حربه تیر و کمان و شمشیر و امثال آن بود و از توپ و هیکل
و تفنگ و دیگر آتش بازی هرگز واقف نبودند و اسپ نیز دران دیار نبود و فرنگیان با سوار و پیاده و توپ و تفنگ آنجا رفتند چون مردم
امرقه سواران را دیدند که گاهی ندیده بودند دانستند که مردم شکلی مهیب میدارند که بچهار پا میروند و اسپ و سوار را حیوان واحد دانستند
و گمان بردند که این بلائیست که از آسمان فرود آمده و یا از دریا برآمده هرگونه ترسیدند و دیگر فرنگیان با توپ و تفنگ آنجا رفتند و
دست بردی نمودند آن جماعه منهزم گشتند و فرنگیان ظفر یافتند و آن ملک را متصرف شدند و آن را دنیای نو نام گذاشتند و آن
از فرنگیان سه گروه اند که آن دنیای نو را در تصرف دارند یکی بادشاه اسپین و دیگری والی پرتکیز و سومی بادشاه انگریز و آن دنیای نو
در کلانی و طولانی زیاده از هفت اقلیم است و آن دیار را امرقه نامند و میگفت که امرقه جنوبی ای از خط استوا بطرف جنوب یعنی مابین مغرب
و جنوب در تصرف بادشاه اسپین است و همچنین دیگر از جاها در قبضه والی پرتکیز است و امرقه شمالی ای از خط استوا جانب شمال
مابین مغرب و شمال در قبضه تصرف بادشاه انگریز است و هرچه درین هفت اقلیم پیدا میشود زیاده بران دران دنیای نو پیدا میشود
و مردم آنجا اکثر اسود اللون باشند و روی پهن و بینی پست و دهان فربه و چشمان سیاه و کلان و موی سیاه دارند و زنان موی سر دراز
و سیاه و در حسن و جمال زنان از مردان آنجا برتبه افزون تر اند و تمام آن گروه بت پرست اند و از وزرا و امرا و عمده های آندیار و دیگر
هر کسی که نذر کند دختر دوشیزه و پسران نوخیز خود را جهت خدمت بتخانه نامزد میکنند

آن زنان بی شوهر و مردان بی زنان عمر را بسر میبرند و هرگاه از اتفاقات زنا عدد جماعه خدام بتخانه واقع شود مردم از آن
آگاه شوند زن را زنده در گور کنند و مرد را بسته در آتش اندازند و اکنون فرنگیان آنجا رسیده اند و اسپ ابرباده اسپ انداختند
اسپان خوب بسیار پیدا شدند بالجمله اکنون پاست بران گروه مر فرنگیان است و متعرض برسم و آئین جماعه نیستند و آن دنیای نو از ملک
انگریز و شهر لندن که تختگاه انگریز بشرط موافقت هوا از راه دریا سه ماه راه مسافت دارد راقم حروف کتابی پیش کپتان موصوف
دیده اندران نقشه و تصویر جمیع ملکها و شهرهای امرقه و نامهای امصار امرقه و آنچه در سر امصار آندیا از جنوب تا کوله و اجناس اطعمه
و اقمشه و نباتات و حیوانات و غیره پیدائی میدارد مرقوم است گفتم که نیشکر و انبه و دیگر میوه های هند و ولایت مثل انگور و سیب
و غیره آنجا پیدا میشود فرمود که همه بافراط و از آنجا چندان بفرنگ میرسد که همه فرنگ از رسیدن چیزهای آنجا از دیگر دیار مستغنی است
و ایضاً اندران کتاب دو دایره مقابل یکدیگر که هیچ یکی از ان کم و بیش نبود کشیده دیدم یکی را دایره دنیای کهنه که عبارت از هفت اقلیم
است نامهای امصار اقلیم و بعد و دوری آن از یکی بدیگری و بسیار چیزها مثل این بخط انگریزی مرقوم بود و در دایره دیگر که مملکت
امرقه است و آن را دنیای نو نامند دران بدستور نامهای شهرهای دنیای نو بخط و زبان انگریزی بطریق اجمال مرقوم است و
بعد از ان تفصیل هر یک امصار سبع با آنچه آنجا پیدائی دارد مرقوم است در خواستم که مجملی از احوال دنیای نو به فارسی ترجمه نمایند تا اطلاع
در عالم و عالمیان نماید قبول فرمود اما تا هنوز بنا بر عدم فرصت از قوه بفعل نیامده اگر حاصل میشود بعد از بیان هفت اقلیم کهنه این
خواهد نوشت و بالله التوفیق و دیگر سخنی غریب از همان کتاب پیش راقم بر خواند که در سال سه صد و سی و یک پیش از پیدایش عیسی
علیه السلام اسکندر دارا پادشاه ایران را بکشت و در سال نهصد و سی و دو پیش از پیدایش عیسی علیه السلام ارسطو مرد و نیز صورت
وزارت ارسطو مر سکندر را خوب نمیرسد شاید پیش ازین چندی بوده باشد بالجمله سکندر اول کسی است که سوبق ساخت وامق
و عذرا عاشق و معشوق بعهد او بودند گویند که سکندر در باب ملک زادگان ایران از ارسطو مشورت خواست و دران باب نامه
باو نوشت فرستاده بروم نزد ارسطو رفت ارسطو او را بباغی برد و درختی چند سال خورده برکند و بر جاهای آنها نهالی نشاند
فرستاده باز گشت و حال بسکندر باز گفت سکندر دریافت و طایفه از امرای دارا را بکشت و اقربای دارا را نیابت خود و
حکومت فارس داد و ایضاً وقتی نامه از دارا باسکندر رسید مضمونش آنکه ای عجیب نخوت را بخود راه مده و از بخل چیزی
و گنجها که بدست آورده بامردی جلد بر اسپ دونده نزد من فرست سکندر نامه بخواند و با حکما گفت چندین گنج و خواسته
بر اسپی چگونه توان فرستاد ایشان را سخنی نیامد سکندر گفت آنچه بدست آورده ام بر کاغذی نویسید و بمردی دهید تا به اسپی
جلد بر نشیند و باو رساند که مراد او همین است حکما بر دانش او آفرین کردند و وقتی سکندر ارسطو را پرسید که در باب فلان مجرم
چگوئی ارسطو گفت اگر گناه نبودی صفت عفو که بهترین فضائل است ظاهر نشدی سکندر مجرم را ببخشید و هم از ارسطو پرسید
که عفو در چه وقت نیکوست گفت در وقت قدرت سکندر را گفتند لذت سلطنت در چیست گفت در سه چیز مغلوب
ساختن دشمنان و تربیت دوستان و روا کردن حاجت محتاجان و بغیر این هرچه بود آن را اعتباری نباشد وقتی بکشتن
دزدی اشاره کرد و او گفت مرا بکش که درین کار گاه بودم گفت اکنون نیز در کشته شدن کاره باش شخصی با جامه های
کهنه با سکندر سخنان فصیح گفت سکندر او را گفت که لباس خود را چون سخن خود کن گفت مرا بر سخن قدرت است

وپادشاه را لباس سکندری بخشید و او را خلعتی ملوکانه داد و روزی از وی شاعری ده هزار دینار خواست سکندر گفت این
مال از قدرت تو بسیار کمتر است سکندر رشاد شد و مضاعف آن باو داد و سکندر را گفتند که چگونه است که تعظیم اوستاد پیش
از تعظیم پدر کنی گفت از آنکه پدر سبب حیات فانی است و اوستاد سبب حیات باقی پدر مرا از آسمان بر زمین آورد و اوستاد مرا
از زمین با آسمان برد و روزی در مجلس نشسته بود کسی از وی حاجتی بخواست گفت امروز از ایام سلطنت خویش نمی شمارم وقتی همه
با یکی گفت و در محافظت آن مبالغه نمود و آن راز فاش شد سکندر بطیناس حکیم را گفت سزای آنکه راز سلطان فاش کند چیست
عباس گفت از و مرنج که افشای سر خود را خود کرده بازه اسرار خویش خود نتوانی کشید اگر دیگری نتواند کشید عجب نبود یکی از اعدای او را
مفسد بدرگاه آوردند سکندر خواست که از و عفو کند یکی از امرا گفت اگر من بجای ملک بودمی او را بکشتمی سکندر گفت اکنون که
بجای من نیستی بشکرانه آن او را بخشیدم عالمی درست کردار نزد او در سخنان دلیری کرد گفت از من نمی ترسی گفت ترس بنده
از خیانت او باشد و یا از ظلم خداوند و تو و من از این دو عیب مبرائیم از سخنان سکندر رست که چه قبیح است گفتن
فنا کردن و چه جمیل است کردن پیش از گفتن و گفت احتیاج آدمی بعقل بیشتر است نه بمال گفت خدام سلاطین چهار گروه اند
چنانچه بقای بدن بی چهار عنصر راست نمی آید سلطنت بی ایشان تمشیت نپذیرد اول اهل شمشیر امرا و لشکریان
و ایشان بمثابه آتش اند دوم ارباب قلم چون وزرا و کتاب و ایشان بمنزله هوا اند سوم اهل معامله چون بازرگان
و اهل حرفه و ایشان بمثابه آب اند چهارم اهل زرعه و ایشان بمنزله خاک اند گفت صاحب کرم بکرم بود اگرچه درویش باشد
و بخیل خوار باشد اگرچه توانگر باشد چون سکندر بیمار شد و دانست که مرض موت است نامه بسوی مادر خویش روفنا نوشت
چون مادرش برخواند نوشته بود طعامی که ترتیب کنی زنان بزرگان را بخوان و با جمیع عزای من کن و از آن طعام
نصیب کسی داده که باو مصیبتی نرسیده باشد روفنا چنان کرد هیچکس دست بطعام نبرد همه گفتند از ما کسی نیست که بمصیبتی
گرفتار نشده باشد روفنا گفت که مرا وعظ کرد که در مصیبتش صبر کنم بالجمله سکندر بقول مورخان با هشتاد و دو طبقه که هر یک
را پادشاهی جداگانه بود غالب آمد و عدد سپاهش که همراه او بودند از شش صد و بیست هزار مرد زیاده بودند و شمار
آنانکه در اطراف ممالک بودند خدای بهتر میداند در تاریخ صبح صادق مینویسد که عسکر لشکر چنگیز خان هشتاد هزار
سوار بود و پس هشت صد هزار سوار که بزبان هندی هشت لکه باشد در رکاب چنگیز خان بودند که با او در تسخیر بلاد میگردیدند
با این کثرت عساکر و سفک دما تسخیر هفت اقلیم نتوانست کرد بیت از تواضع میتوان کردن مسخر عالمی
خاتم ملک سلیمانی همین پشت دست است بالجمله بعد از فوت سکندر رومیان خواستند که پسرش روس
بن سکندر را بسلطنت بنشانند نپذیرفت و انقطاع گزید مردی دعوس نام در روم پادشاه شد و بطلیموس
لقب یافت یعنی ملک بزرگ و او یونان و مصر و شام و مغرب تا کنار دجله ضبط کرد و مذهب یهود میداشت و بعد از و
دقیانوس پادشاه شد و او آنست که اصحابش از و گریختند و در کهف بیاسودند و قصه اصحاب کهف پیدا و نمود و برخی
دقیانوس بعد از اغسطوس بوده و ذکرش در روم بیاید مخفی نماند که بعد از طبقه سلاطین یونانیان اسکانیان که
طبقه سوم اند از ملوک عجم در ایران بسلطنت رسیدند اما چون اینجا احوال سکندر بقلم آمد و آن پادشاه جم جاه حکمت

دوست بود بنا بران مناسب نمود که سطرے چند در احوال حکما و برخے از مشاهیر هر دیار از ابتدای آفرینش
تا پیش از ظهور اسلام و بعد از اسلام که بوده اند در دو فصل مرقوم ساخته بعد ازان طبقهٔ سلاطین اسکاتیان
تحریر آرد و بالله التوفیق **فصل اول در ذکر حکما** و برخے از مشاهیر که پیش از ظهور اسلام بوده اند

آغاناذیمون مصری وا از قدمای حکماست و اورا اوریای ثانی خوانند و گویند از انبیای مرسل بوده
و بر اهل مصر مبعوث گشته و گفته اند که او شیث علیه السلام است و در تاریخ الحکما مسطور است که اوریای
اول شیث است که آغاناذیمونش نیز خوانند و او استاد هرمس الهرامسه است که عرب اورا ادریس گویند
و معنی آغاناذیمون نیکبخت باشد و اصح آنست که شاگرد شیث و استاد ادریس بوده و الله اعلم بالصواب

صاب پسر ادریس است و صابی باو منسوب اند از سخنان اوست گفت کسے که صاحب عقل نیست غضب را
مغلوب نمیتواند کرد و گفت که بادشاه عاقل برفق و مدارا میرسد بجائی که بجور و صولت نتوان رسید
خصوصاً با نیکان و برگزیدگان و گفت که طریق بادشاه صاحب رای اینست که اعتبار کند مردان را بکردار
ایشان نه بر جثت و بزرگی جسم ایشان و گفت با کسے که قدرت دفع آن نداری مخالفت ظاهر مکن —

اسقلینوس از اکابر متقدمین حکماست وطن و مسکن او شام بوده و شاگرد ادریس بوده و بقول
جالینوس او پیغمبر بوده و بروایتے واضع علم طب اوست و تعلیم آن بالمشافهه نکردی جز بفرزندان
خود و دیگران را نیاموختی تا آنکه در عهد بقراط بیگانگان را نیز آموختند و اکثر علما از اولاد اسقلینوس اند از
سخنان اوست که بسیار روزگار باشد که آن را مذمت کنند و چون روزگار دیگر پیش آید ستایش نمایند و گفت
فوت حاجت از آن بهتر است که منت نااهل کشند و گفته سزاوار احسان آنکس است که کافر نعمت نبود و گفت
عطا بر فاسق تقویت اوست بر فسق و گفت دشمنان شما ناصح شما نیستند و گفت عابد بے معرفت چون
گاو آسیا نیست که میگردد و بیرجای خود ایستاده درویشی گفته زاهد بے علم مسخرهٔ شیطان بود و گفت تعجب
دارم از آن که باحتمال ضرر از طعام مضر پرهیزد و بسبب بیم آخرت از گناه خود را پاک نمیدارد **لقمان حکیم**
بقولی پیغمبر بوده اکثر بر آنند که حکیم بوده پیغمبر نه در عهد داؤد بوده و او غلام اعرابی بود و گوسفند میچرانید اعرابی
اورا بدست اسرائیلے بفروخت اسرائیلے اورا هیزم کشی فرمود گویند که خداوندش اورا روزے گفت که گوسفند
بکش و بهترین اعضای او نزد من بیار لقمان برفت و دل گوسفند را بیاورد و خواجه گفت بدترین اعضایش را
بیار لقمان برفت و همانرا بیاورد خواجه تعجب نمود و از سبب آن سوال کرد لقمان گفت دل بهترین اعضاست اگر دران حکمت بود و بدترین
اعضاست اگر بر خلاف این باشد خواجه بر دانائی او متحیر بماند و آزادش کرد گویند روزی خواجه اورا گفت در فلان مزرعه کنجد بکار او جو کشت و
هنگام درو خواجه بسیر مزرعه رفت بجای کنجد جو دید گفت نه ترا گفتم که کنجد بکار گفت جو کاشتم بگمان آنکه کنجد بار آرد خواجه بخندید گفت چگونه کنجد آرد
لقمان گفت ترا می بینم که با اعمال نکوهیده بهشت میخواهی با خود گفتم اگر با این اعمال به بهشت رسی تواند نمود که کنجد بار آرد خواجه بر وی ثنا گفت و آزادش کرد
حکایات دیگر در باب آزادی لقمان نیز بنظر رسیده بالجمله چون لقمان آزاد شد خواجه اش اورا مایه داد و دران تجارتی عظیم پدید آمد لقمان مالدار شد

و بخدمت داؤد پیوست و در حکمت کامل گشت روزی لقمان نزد داؤد رفت دید که داؤد حلقهای آهن میساخت لیکن
نه پرسید لیکن تعجب نمود داؤد آنرا اتمام کرده برخاست و در بر کرد و گفت نیکو زرهی است لقمان بی سوال حال
بدانست و گفت الصمت خیر الحکمة او را گفتند ادب از که آموختی گفت از بی ادبان که هرچه از افعال ایشان در نظرم
ناپسند آمد احتراز کردم نقلست که لقمان صاحب مال بوده مردم قرض دادی و گفتی که بگیر این امانت خداست و یکسال
او اکنون و کبتان جوناتهان اسکات از کتب فرنگ بار آقم میگفت که لقمان هرگز مالدار نبوده و در غایت تنگدستی میگذرانید
و در حبیب السیر مینویسد وقتی رئیسی بوی وام داد و چون یکسال بگذشت بپسر خویش به الطلب آن وجه فرستاد و هنگام
وداع گفت در راه زیر فلان درخت چشمه ایست آنجا فرود نه آی و رئیس فلان موضع اگر ترا بدامادی قبول کند
قبول نکنی و چون رئیس بدیون برسی در قصری که بکنار دریا دارد شب نخسپی پس گفت اگر در راه پیری رفیق تو شود از فرموده
تخلف جایز نداری پسر برفت و در راه پیری همراه او شد چون بچشمه و درخت رسیدند گفت اینجا فرود آی گفت
پدرم مرا از آن منع کرده گفت این نیز گفته که سخن پیر بشنو گفت آری پس فرود آمد و بخفت پیر او را حراست میکرد ماری
از درخت قصد پسر کرد پیر او را بعصا بکشت و چون جوان بیدار شد پیر گفت دانستی که لقمان ترا از نزول اینجا چه منع
کرده بود پس سر مار را از تن جدا کرد و با خود گرفت و روان شد پس بموضعی رسیدند رئیس آنجا ایشان را بخانه
خود برد و خواست که دختر به پسر لقمان دهد او ابا نمود بالآخر باشاره پیر قبول کرد پیر آن سر مار را در شب زفاف به پسر داد
و گفت پیش از مباشرت این را بر آتش نه و زن را بگوی که تن خود را بران محیط کند و دود باسفل بدنش رسد پسر به فرموده
عمل کرد و دود بموضع مخصوص دختر رسید نعره بزد و بیهوش شد و کرمی مرده از فرجش برافتاد پیر گفت هرکه باین
دختر گرد آمدی کرم قضیب او را بگزیدی تا هلاک شدی لقمان از آن ترا منع کرده بود پس روزی چند در خانه رئیس
بماندند و بدیه رئیس بدیون شدند او پسر را احترام کرد و خواست که شب در قصر کنار دریا بسر برد پسر لقمان
بموجب وصیت پدر ابا نمود بدستور باشاره پیر قبول کرد شب چون همه بخواب رفتند پیر پسر لقمان را بیدار
ساخت و گفت عادت این رئیس آنست که چون قرض خواهش آید او را در کنار دریا بخوابانند و شب با معدودی
چند بیاید و آن بیچاره را با سریر که بران خفته است بردارد و در آب افگند اکنون برخیز پسر لقمان برخاست
پیر باتفاق او سریر برداشت و بموضعی برد که پسر رئیس در خواب بود و آنگاه سریر او را گرفت و آورده
بجای خود نهاد رئیس شب بدستور آنجا آمد که پسر لقمان را جای داده بود و سریر پسرش را بگمان پسر
لقمان برگرفت و در آب افگند چون روز شد از حال آگاه گشت و متحیر ماند و مال بداد و پسر لقمان را
مختصی المرام بازگردانید کبتان جوناتهان اسکات می فرمود که در توریت هرگز مرقوم نیست که لقمان شمول بوده
و شاگرد داؤد بوده او بعسرت و فقر روزگار گذرانیدی و بعد از داؤد و بچندین سال بوجود آمده و از
جمله نصایح لقمان است که به پسر خود اخلاق مردم بیحیا و بدبخت و اخلاق مردم سعادتمند نمود و گفت
ای پسر نفع که به از چیزیست که حق تعالی ترا دانانیده است بدرستیکه دانا جاهل نیست و گفت

ای پسر من بدبختیکه فحش گوینده بیحیا و بدبخت است اگر سخن گوید بان او را رسوا سازد و اگر سکوت ورزد
رسوا گردد و اگر عمل کند بد میکند و اگر فعلی کند ضایع میسازد و اگر استغنا ورزد تا بر میکند و اگر مفلس میشود مایوس
میگردد و اگر کسی برو قدرت می یابد خوار و حقیر میگردد و اگر خوشحال شود بافراط میشود و اگر حزین گردد اسیر میگردد و اگر
بر کسی قدرت یابد بی اندازه میکند و اگر سوال کند ابرام و مبالغه مینماید و اگر مسئول میشود بخل می ورزد و اگر خنده میکند
مثل آواز خر میکند و اگر مکافات کند جور را روا میدارد و اگر زجر میکند عنف و تعدی میکند و اگر کسی باو زجر میکند خشم
و غضب میکند و اگر عطا میکند منت می نهد و اگر کسی باو عطا میکند شکر نمیکند و اگر سری باو سپارند خیانت میکند
و اگر بکسی سری سپارد تهمت می نهد و اگر رتبه اش پائین تر است از تو ترا عیب میکند و اگر بالا تر است
غلبه میکند و اگر مصاحبت ترا کند رنجی می اندازد و اگر از و کناره کنی ترا نمیگذارد و از زجر ایشان استراحت نمی یابد
تعلیم او بآخر نمیرسد و اهل او از و خوشحال نمیشوید و از ایشان بدی را دور نمی سازند و اگر بزرگ از ایشان است
همه ایشان را در رنج میدارد و اگر خورد تر است بزرگ را در آزار میدارد و راه بندگی نمی یابد و اگر راه نماید اطاعت
نمی کند کسی که با او معاشرت کند خوبی نمی بیند و کسی از و گوشه گزیند سالم نمی ماند و اگر سخن گوید صواب نمی گوید
و اگر با او گویند نمی فهمد و میانه روی در فراخی نمی کند و در بلا و تنگدستی صبر نمی نماید و در مسئله تامل و توقف
نمی ورزد و انچه معروف و نیکو است بفعل نمی آرد و شکرگذاری خدا نمی کند و غمازی ترک نمی سازد
و قبول نصیحت نمی کند با حکما موافقت نمی نماید و علم او را در عجب میدارد و اگر موافق علما در رای نباشد چنین
میداند که نیکوکار است اگرچه بدکار باشد و حقیر خود را اشر می بیند و شر خود را خیر می پندارد و تقریظ خود را خرم
و جهل خود را علم می انگارد و هرچه نفس او را خوش کند فرا میگیرد و هرچه بخوشش نه آید ترک می کند و خود را نیز بدان
ستوده میگرداند و اگر مخالفت افتد حق را تکذیب میکند و اگر محتاج بحق شود باو میل نمی کند و اگر از حق سوال
کنید منع کند و اگر حاضر شود اهل حق را بار نمیدهد و اگر از ایشان غایب گردد در ابطال حق کوشد و اگر با علما
مجالست کند ادب و تعظیم ایشان نگاه دارد و اگر با زیردستان خود نشیند بر ایشان فخر میکند و سخن حق که
از ایشان سر زند خنده می زند و مخالف ایشان میگوید از لقمان پرسیدند که کیست از مردمان دانا تر گفت
انکه از علم مردمان بعلم خود می افزاید و گفته عجز در سخن چیرا ز عقل میدهد پس نظر کن آن چیزیرا که میگوید و گفت بمجلسی
که در آئی بالا تر از همه منشین و گفت حسن نیت از عبادت است و حسن استماع از حکمت و خوشخویی از کرم است
و حسن جواب از دانش است و گفت اگر کسی را بحاجتی فرستی حکیمی را فرست و اگر حکیم را نیابی خود برو و گفت
سنگها را از جای خود نقل کردن آسان تر است از آن که بکسی چیزی فهمانیدن و گفت دور شوید از مردمان بد
تا سالم ماند دلهای شما و راحت یابد بدنهای شما و نیکو شود نفسهای شما و گفت صبر دو قسم است یکی
صبر است بر آنکه مکروه داری آنرا مثل نقصان مال و ضیاع و عقار و فوت اطفال و امثال آن دوم صبر از آنکه
دوست داری آنرا و در تحصیل آن اضطراب میکنی و می باید که صابر باشی در تحصیل آن و گفت شکرگذاری کن

کسی را که بتو انعام دهد و انعام ده کسی را که شکر گذاری تو کند بدرستیکه بقای نیست در نعمتی که کفران کنی و زوال نیست
نعمتی را که شکر گوئی و گفت شریف بگاه که پرهیزگار گردد متواضع میشود و خسیس چون پرهیزگار شود متکبر میگردد
و گفت مراد کلید حاجت است و لجاجت کلید گناه است و گفت علم بهتر از گنج است گنج ترا نگاه باید داشت
و علم ترا نگاه میدارد و گفت در تضییع مال خود و اصلاح مال دیگران بکوش که مال توان بود که ذخیرهٔ آخرت سازی
و آنکه میراث بدیگران گذاری از آن دیگران بود و گفت احمق هرچند صاحب جمال بود با او صحبت نباید داشت که شمشیر
هرچند خوب رخسار است زشت کردار است و گفت سه کس را در سه حال توان شناخت حلیم را نزد غضب
و شجاع را نزد خوف و برادر را نزد حاجت و گفت چهار هزار کلمهٔ حکمت جمع کردم و چهار از آن برگزیدم دو را فراموش
باید کرد و دو را بیاد باید گرفت خدا را و مرگ را یاد باید داشت و نیکی را که با مردم کنی و بدی را که با تو کنند فراموش باید
کرد و گفت خوشخوئی یعنی خوی خوش و خوب خویش بیگانگان است و بدخوئی یعنی خوی بد بیگانهٔ خویشان سعدی گوید
فرد: بندهٔ حلقه بگوش ار بنوازی برود * لطف کن لطف که بیگانه شود حلقه بگوش * و گفت اصم عاقل به از
متکلم جاهل **اسانقلیس** و انبادقلیس نیزش نامند از اکابر حکماست حکمت از لقمان و سلیمان بشام
آموخت و بقولی از داؤد تعلیم یافت و او مجرد و متوکل بودی و هرچه از قوت یکروزه اش زیاده آمدی
تصدق کردی و ذخیره تنها دمی و او بیونان رفت و از کیفیت خلقت عالم سخنها گفت نه پسندیدند و او را
از شهر براندند و در تاریخ الحکما مسطور است که حکمت او حکمت پیغمبری بوده که ممزوج بفلسفه بود و او اول
کسی است که جمع بیان معنی و صفات الله تعالی کرد و همه را راجع بیک معنی ساخت و گفت که نیست حق تعالی
را معنی متعدد و متمیز از یکدیگر که هر یک از آنها مخصوص بنامی باشند بلکه او یکیست فی الحقیقت جمیع من الوجوه
بخلاف موجودات دیگر بدرستیکه مجردات عالیه را بکثرت و تعدد عارض می شود یا به اجزای ایشان و یا بمعانی
و نظایر و ذوات حضرت باریتعالی منزه و مقدس است از همه اینها و بسیاری از بزرگان حکما و بنیاب با او متفق اند و علی
علیه السلام حسن بصری و جماعهٔ معتزله همین مذهب دارند **فیثاغورس** حکیم اول کسی است که حکمت را فلسفه نام نهاد و علم شعر
پدید آورد و بعضی او را حکیم خواندند و گروهی بر آنند که فیثاغورس معاصر لهراسپ و وزیر او بوده حکمت از اصحاب سلیمان
آموخت و بیونان شد و علم هندسه و طبیعی ظاهر ساخت و موسیقی اختراع نمود و دویست و هشتاد کتاب تصنیف کرد
و به بقای نفس بعد از فنای بدن قایل گشت و اینکه بعد از آن که اگر از اهل ثواب است ثواب می یابد و اگر از اهل گناه است
عذاب یا و خواهد رسید برای حکمای الهی و او هر روز بهر خود غذائی ترتیب داده بود که هرگز بیمار نشدی و گاه فربه و گاه لاغر
نبودی و گاه شاد و گاه غمگین نگشتی و خنده و گریه نکردی و در تاریخ الحکما مینویسد که طعام صباح او شیر گاو و عسل بود و وقت
شام نان و آب و سبزی ها و طعام مطبوخ او قربانهای کاهنان بود که برای خدا قربان می نمودند و هرگاه که رئیس کاهنان شدی غذای
خود از چیزی ترتیب داده که کم گرسنه و تشنه شدی و او مطلوب دوستان را بر مقصود خود مقدم داشتی و گفتی که مال دوستان
مشترک است میان ایشان و او بشهر قروطونیا شتافت قلون از اهالی آنجا که بکثرت مال معروف بود نزد او آمد پس

خودستائی آغاز نهاد و فیثاغورس او را ملامت کرد افلون برنجید و قصد فیثاغورس نمود فیثاغورس باتفاق شاگردان
با امدرم کرد و ظفر یافت افلون با چهل تن تفتیش سید حکیم از اهالی آن شهر متوهم شدند فاراتونیا رفت و از آنجا بشهر قاربا
شتافت بزرگان آن دیار نزد او آمدند و گفتند آنکه قتل چهل تن را روا دارد حکیم نبود اکنون بشهر دریا بار کرد و فیثاغورس
بشهری دیگر رفت جمعی قصد او کردند فیثاغورس بجائی رفت آنرا هیکل گفتندی دشمنان او را محاصره نمودند
و آتش در هیکل زدند فیثاغورس با اصحاب بسوخت از سخنان اوست هر چیزی بعقل محتاج است الا دولت و گفت خنده
بوقت این غم گریه است او را گفتند تو حکیمی گفت فیلسوفم یعنی دوستدار حکمت راقم حروف از کتاب تهانوی
اصطلاحات تحقیق این لفظ فرموده که فیلسوف لفظ یونانی است مرکب از دو لفظ فیلا بمعنی محب و عاشق و سوف بمعنی علم
و بکثرت استعمال واو فیلو حذف شد فیلسوف ماند بالجمله او را گفتند شیرین چیزها چیست گفت آنچه کس را بآن میل باشد
گفتند فلان ترا بد گفته گفت از آنکه راه بخوبی نبرد و گفت شرم دوام به از چیز زائل و گفت خاموشی موجب سلامت است
از ندامت و گفت باید که شرم از خود بیشتر کنی که از دیگران یعنی در خلوت نیز با ادب باشی و گفت عتاب با خود بهتر از
عتاب دیگران و گفت جهد کن تا ناکردنی در دل نگذرانی و هم آن کنی که شاید نه آنچه خواهی و گفت مدح خود هجو خود است
و گفت سوگند بسیار خوردن نشان دروغگوئی است گفت اگر از کسی خطا سر زند چه نیکو بود اگر سر زند و بر آن مطلع
شود چه مفید باشد گفت بدترین مردم کسیست که مال بهر دیگری جمع کند و گفت نگاهداشت آنچه در دست است
بهتر است از طلب آنچه پیش تو نیست و گفت آنکه مداح خود را مال دهد مالش برد که او را بد گوید یکی را دید که لباس فاخره
پوشیده بود و سخنی ناصواب میگفت گفت یا سخن را چون لباس خود کن یا لباس را چون سخن و گفت سزاوارترین
کس بشناسی وقت آنکه سخن گفتن را در آن خوب است یا سکوت ورزیدن و گفت طبیب کسیست که بدن خود را از
بیماریها نگاهدارد و کسی که محتاج بمعالجه غیر شود طبیب نیست و می گفت بیشتر آفتها که بر حیوانات میرسد بنا بر بی زبانی
ست و اکثر کلفتهای انسان را که روی میدهد از باعث زبان است و گفت کسی که نفس خود را دور سازد از چهار چیز هرگز
مکروهی به او نرسد و آن اول عجلت است دوم لجاجت سوم عجب چهارم کاهلی چه ثمره تعجیل پشیمانی است و ثمره لجاجت
حیرت است و ثمره عجب منقصت و ثمره سستی ذلت و خواری و گفت حکیم محافظت نفس خود نخواهد چنانکه دیگران محافظت
بدن خود مینمایند و گفت نفس میان نیکان در لذت و نعمت است و میان بدان در کلفت و الم و گفت کسانیکه گرفتار
شهوت بدنی اند بندگانند حواس را و ارباب فضائل موافق اند عقل را و گفت حذر کنید در تعالم از کسیکه بی باکانه
عیوب خود را بشمرد و گفت فکر را پیش از عمل بعمل آرند و گفت با همه کس بگشاده روئی و تلطف به پیش آئی نه بگرفتگی
و کراهیت و گفت پیش حق تعالی فعلها و کردارها معتبر است نه قولها و گفتارها و گفت چه نافع است انسان را که
سخن گوید بچیزهای نفیس و اگر ممکن نباشد گوش کند از کسیکه آنرا بگوید و گفت پیش از آنکه کاری کند فکر کند در انکار زیرا که
کار بد را شفیعی و مددگاری نیست و گفت محافظت و صحت بدن خود به میانه روی از طعام و شراب کنید و نکاح
و ریاضت چندان مکنید بلکه طلب کنید صحت نفس را و گفت ملاحظه کنید از کاریکه در کردن آن نفس شما حدی کسب کند

وگفت طمع مدار یدا از مردم بد و شر بر نکوئی را و گفت زاد و توشهٔ خوب از برای زندگانی خوب اینست که بمصاحبان کلفت
و بدی برسانند و گفت که اعتقاد و کفی یکه مدح کردن و هجو نمودن و بخشیدن و بخل ورزیدن کسیکه معرفت ندارد و لایق خنده
مسخرگیست که شمار استایش جاهل ننگ و عار است و گفت چرکین آلوده میسازند زبان خود را بدشنام گوش خود را ضایع مکنید
بشنیدن آن و گفت شخصیکه بر خاکستر نشسته باشد و توکلش بر خدا باشد بهتر از انست که بر تختی از طلا متمکن باشد و توکل او
شک و سستی باشد و گفت نتیجهٔ ترس خدای تعالی رحمت است چه هرگاه که ترس غالب باشد خلاف رضای او سبحانه
نخواهد کرد و ازینجاست که مولوی روم گفته مصرع مرد ترسنده مبارک بنده ایست * و گفت آرام و امید و عادت بخشید
نفس را بقبول حالات تا از انچه باعث خوشحالیست و سبب کراهیت مسرور نشوید و رنج نکشید و گفت که واجب ست بر تو که
اجتناب نمائی و دور کنی خود را از آرایشهای دنیا که تیره و گمراه سازد فکر را و گفت چون شبانه بخواب در آئی پیش از آنکه
بخواب روی تامل گفتار و کردار آن روز بکن اگر باقی چیزی ناشایسته را که کردهٔ و لایق آن بود که آنرا نمیکردی پس باید که
نفس را ملامت کنی و اگر چیزی یافتی که سزاوار کردن بود و نکردی در فوت آن افسوس کن و پشیمان شو و اگر بدی بفعل آید و
عمل ستوده نیز فوت شده خوشحال باش و خدای را شکر گوئی بدرستیکه این طریق نزدیک میرساند برای بفیض رحمت الهی
وگفت هرگاه که ابتدای کاری کنی اولا بتضرع و افتادگی بمبدا عز رجوع کن تا ترا امداد کند و گفت بادشاه را باید که از
مملکت خود اهل فضل و دانش و ضعیفان عام را بهره مند و محفوظ دارد و حاجات ایشان را بحصول رساند تا حاجات او نیز
از درگاه عزت بحصول پیوندد و گفت شخصی را که بدوستی اختیار کردی بعد از ان او را اهل آن نیافتی با او نوعی
سلوک کن که دشمن تو نشود و گفت دورتر از خوبی و خیر آنکس است که قادر نباشد بر ضبط خود و گفت که بر اطوار
مردم نظر کرده بدوستی بگزین و نظر بر گفتار او کرده اختیار مکن چه بسیاری از مردمان با اخلاق مذموم و سیرت بد اند و در
سخن گفتن بی عیب و بی نقصان اند گفت کسیکه بایذا رسانیدن تو از روی حسد عادت کرده چون بر ان قدرت
یافتی بانتقام آن سرعت منمائی و گفت اگر خواهی که زندگانی تو خوش گذرد و مخلوط با الم نباشد باید که راضی شوی
از مردمان بانیکه ترا احمق گویند بجای آنکه ترا عاقل نامند و گفت هرگاه که نفس خود را ستوده ساختی بعد از مرگ سیرگاه تو عالم
ملکوت است و اگر رجوع نمیکنی باخلاق انسانی مرگ بر تو روا نیست یعنی باز می آئی ازین سخن بوی تناسخ
می آید و گفت ظاهر مکنید دزدی کسی را که از روی فقر مرتکب بآن شده زیرا که او در حقیقت نیست فقر او دزد است
ازو پرسیدند که چه چیز مضرت بسیار دارد گفت زیادتی مال و گفت چهار چیز از نیکوئیهاست پوشیده داشتن فاقه و افلاس
و مصیبت و اندوه و درد و صبر وقت قوت دوستان گفت طریق بادشاه آنکه حذر کند از صحبت تنها بودن در رای تدبیر
وقتیکه بسیار از لشکریان مخالف شوند رای او را و حذر کند از راهی که نداند آن راه و حذر کند از سواری در شب تاریک و هرگاه که
میان لشکر خود در آید باید که بر اسپ از روی تمکین خوب نشسته باشد با روی کشاده و نگاه خوش بمردمان کند و رد سلام ایشان
بزبان و دست نماید و دل همه ایشان را بچه نظر با لطف او ست از دشمن دوست داخل نشوند بر اهل حرم او زنان خدمتگاران مگر آنکه
مدت مدید مثل پنجاه سال و یا زیاده آزموده باشند و اگر محتاج شود در حرم بمردی که در خدمت ایشان می بوده باشد باید که مسن

ده پرسال دکریه منظور وین دار و امانت گذار باشد و چون پادشاه بخواب رود و پا مشغول بچیزی از لذت شود
باید که اعتماد کند بر دربانان و نگهبانان قصر خود و حذر کند از خوردن و آشامیدن از دست زنان که نزدیک او بند و همچنین
لباس از دست ایشان نپوشد و استشمام رایحه و بخورات آنها نه نماید مگر بنهایت اعتماد بر و داشته باشد و گفت بهتر آنست
اناث را نسوان و ذکور را مردان تعلیم کنند تالیس ملیطی از حکماء کبار پیشین بوده بمصر شد و علم آموخت و بملیطه بازگشت
و او اول کسی است که درین دیار فلسفه ظاهر ساخت و از سخنان اوست که مبداء اول آب است و هوا و خاک ازان
متکون شده و از صفوت آن آتش پدید آمده و از دود و بخار آن آسمانها ترتیب یافته و کواکب از شعله های کرهٔ اثیر ظاهر
گشته و این قول موافق توریت است و در قرآن شریف است قال الله تعالی و کان عرشه علی الماء وایضا ثم استوی
الی السماء وهی دخان از سخنان اوست عاقل کسی است که زبان خود را از مذمت نگاهدارد و گفت فاضل ترین برکها
ملاقات است بروجه نیکو گفت صورت روا ضمیر خبر میدهد و گفت بخاموشی عادت کردن صورت هستی است و
گفت لجاجت دور میکند رای و عقل را و ابواب سبکی میگشاید بسوی لجاجت کننده و گفت لایق نیست ترا کردن چیزی
که هرگاه ترا بآن سرزنش کنند در خشم شوی و گفت اگر خواهی که غنی شوی شهوت را مغلوب و مقهور ساز بدرستی که فقر کسی
است که زیر دست شهوت ست و گفت ایشان نیکوکار بهترین چیزها ست که بر روی زمین است از سایر حیوانات
و گفت که مردم سه طبقه اند یکی موسوم به نیکی و دیگری موسوم به بدی و سوم عاقل که نه خیر شناسد و نه شر گفت هنر پایی
بسیار باعث انکسار قدر است و گفت کیست که بداند که حیات موجب بندگیست و موت باعث آزادی و گفت اگر بر
حصول غرضها صبر کنی هر آئینه سعید شوی و گفت کسی که احسان کند بر کسی و او بذکر خیر تلافی نماید شکرگذاری آن نکرده است
و گفت کسی که متحمل مصیبت های سخت شود او مرد است و گفت بسیار ضررها که بمردم میرسد بجهت ترک مشورت است
و گفت ملامت مکنید احدی را که پیش ازان که تفحص از کار او کنید و گفت چیزهای ظاهر را ترک مکنید و طلب چیزیکه ظاهر
نباشد مکنید و گفت که ادب باعث انس همه چیزها ست و گفت بگریزید از مشورت مرد شریر و اگر بمشورت عمل کنید
و برسد و شما را مضرتی پس تحقیق شما سزاوار مضرت هستند و گفت از کلام مرد دانسته مشو و مذهب او و گفت
عاداول آن نیست که طلسم بکند بلکه عادل کسی است که اگر تقویت دهند و رهبری کنند او را لنظلم طلسم نکند و گفت آن کسی
که بیگریزد از جنگ پس باز میگردد و جنگ میکند او مرد ست و گفت دوستدار زنده مال را آزادی نیست و گفت شقی
زندگانی میکند باز و آرزو و گفت سخن خوب نگاهدارندهٔ غضب ست و گفت عمر آنست که به فرح میگذرد و آنچه برنج گذرد
زندگی زندان است و گفت جمیع مردمان می مانند و آنچه در اندیشهٔ ایشان است چنانچه حق تعالی جزا میدهد ایشان را
موافق عقیدهٔ ایشان و گفت عمر یکه بعمر غیر گذراند عمر او نیست اتم حروف راحسب حال بیادم آمد مصرع هر کس که بکام
دیگری زیست که او نیست و گفت بدرستیکه زن عمر مرد را کوتاه میسازد و اگر نباشد ترا زنی پس زندگانی کن به بهترین وجهی
و گفت زینت هر زن سکون و آرام اوست پس زن صالح سالم میدارد منزل را و گفت هرگاه منزل را تجویز کردی طلب
کن زنی را یاری دهد ترا در کارها و گفت عاقبت نکاح ندامت ست و گفت زن نیکوکار سهل و آسان بدست نه آید

وزن صالحه باعث سلامتی شوهر است و گفت زن اگر دفن کرده شود بهتر است از اینکه تزویج کرده شود و گفت زنان بطبع
میل دارند با فراط نفقه و گفت نکاح کنید زنان را نه چهار ایشان را بدرستیکه مردمان تزویج میکنند چهار را نه بزنان و گفت طبیعت اخلاق
بزرگی بر زنان نمیکنند و گفت هرگاه اراده تزویج کنی پس نظر کن بهمسایه مصاحبان زن که نمی پوشند چیزی را که در آن صلاحی باشد
و گفت زن قدرت میدارد و بر آنکه چیزی از تو فرا گیرد و گفت کسی که در یک چیز دو بار غلط کند حکیم نیست و گفت اگر بدیهی
صاحب دولت و کرم را چیزی اندک فراگیری از و بسیار و گفت ایشان غادرترین حیوانات است بر حیله و گفت از
دشمنان انتقام بید می کن تا ترا مضرت نرسانند و گفت آماده ساز آنچیز را که محتاجی با آن از برای ایام پیری و گفت
گرسنگی و مفلسی عشق را بر طرف میسازد و راقم حروف گوید شاید عشق مجازی را بر طرف سازد و نه حقیقی را و گفت مرد نیکوکار
در آرام و سکون است و گفت کمتر یافت می شود امانت در زنان و گفت بعضی از مردمان باشند که رایهای بد معتقد
و کردارهای شان خوب است و گفت اگر عمل بقول دشمنان کنی مضرت کشی و گفت کسی که صاحب سکوت شود بسبب
آن مهابت پیدا میکند و گفت بعضی از مردمان دشمن پیدا نمود کسی را که احسان کند بسوی ایشان و گفت صالح از مردمان
کسی است که نیکو باشد ظن او و راقم حروف گوید از آنجاست ظن المومنین خیرا و گفت خوبیها حاصل نمی شود و نمی توان کرد
مگر بمشقت و گفت نیکو میشود زندگانی تو اگر مغلوب سازی غضب را و گفت عاقل مرگ را بر زندگی ترجیح می نهد و
گفت بدترین سنی که از بد مهیا و آماده نمیکرد و برای فاسق و حریص و گفت بگریزید از خوی بد و از تزویج زن بد و اگر زن میکنید
پس نگاه دارد او را از اخلاق ردیه و گفت سکوت بهتر است از سخنانیکه سزاوار نیست و گفت پدر و مادر را قدر و منزلت
پیش عاقل است و حسد غالب است بر اکثر طبایع و گفت نیکوی کن بر کسیکه قدرت بر نفع تو نداشته باشد و
گفت یاری کردن بدان را بر بدی کفر است سبحانه تعالی **انکسامانس ملطی** از کبار حکمای ملیطه است صاحب
مذهب بوده و او گفته که اول مخلوقات هوا است و جز آن هر چه هست از آن متکون شده **انکساغورس ملیطی** از اکابر
حکما بوده اول کسی است که بکون و ظهور قایل گشته و ارسطو قول او را در کتب خویش آورده و آنچه موافق خود نیافته
رد کرده و مذهب او آنست که اصل اشیا جسمیت که همه اجسام و قوی از آن متکون شده و او پیوسته در تعب و مشقت
بودی و گفتی اگر نفس من زیر دست من باشد از آن بهتر که من زیر دست او باشم و هر که او را ستایش کردی الحاح نمودی
که آنرا نگوید شهر او انقلاب پدید آمد و خلق مضطرب شدند او بود چنانچه بود گفتند درین حالت چگونه آرامی گفت اگر
امثال این در خواب بیند اضطراب کنند یا نه گفتند نه گفت مرا همان خواست که کارهای جهان را خواب و خیالی میدانم
وقتی زنش با او سخنهای درشت گفت حکیم تحمل نمود زن از تحمل حکیم در غضب شد و در آنوقت رخت شست برخاست
و غساله بر سر حکیم ریخت آن وقت حکیم کتاب مطالعه میکرد و سر برداشت و گفت مرا مهمانی کردی و طعام خورانیدی
و باران بارانیدی و چیزی دیگر نگفت **زینون اکبر** از اکابر حکمای یونان است معاصر انکساغورس و دیمقراطیس
و استاد لاوقوس سوفسطائی بوده پادشاه او را گفت مرا وعظ بگو در کاسه آب بیاورد و گفت اگر تشنگی بر تو غالب آید
این را بچند میخری گفت بنصف مملکت خویش گفت که چیزی که شربت آبی برابری نکند فخر نتوان کرد و زنی

جواسے وید که یکبار بر دریا از غایت فقر محزون نشسته بود گفت چنان انگار که تاجرے صاحب مایه بودے و صد هزار
کشتی داشتی و بر این دریا سیر نمودے ناگاه بادے عظیم برخاست و تو بر آن راضی گشتی که کشتی ها غرق شوند خود بسلامت
مانی چنان شمار و دست از تنگی معاش بدار جوان شاد شد و خدمت گزید گویند که او را دوستان بسیار بودند او شاه همد
گمان برد که سر خروج دارد و پس بگرفتنش خواست که نام موافقان خود باز گوید ریتون بگفت او را شکنجه کردند ریتون
زبان بریده پیش انداخت و در شکنجه بگذشت از سخنان اوست که ترس از مردن بدن و ترس از مردن نفس و گفت
که اگر چیزے بدست شما افتد نگوئید که از ماست و اگر از شما برود نگوئید که ما را بود چه آن عاریت بوده که اگر ملک شما بودے
از شما بودی و از شما بدیگرے و از دیگرے بشما منتقل نشدی گفت مشکل ترین چیزها آنست که نفس خود را بشناسی
و سر خود را نهان داری و گفت زبان مرد فصیح از شمشیر بریده تر است و گفت حکیم شراب المقدار که مست سازد مخور و
او را پرسیدند که خواب چیست گفت راحت ست از مشقت و مناسب نکست برگ و گفت سزاوار نیست
مردان را که نکاح کنند زن صاحب جمال را چه بسیار سکینند مباشرت با او و آن باعث ضعف است و او تکبر می کند
بر مرد و گفت خواب مرگے ست کوتاه و مرگ خوابی ست دراز **ویثقراطیس** از اکابر مشاهیر حکماست معاصر بهمن
بن اسفندیار بوده و ارسطو سخن او را بر سخن استاد خود افلاطون ترجیح می نهاد و از سخنهاے اوست که تا شهوت را متعلق
خود نکنی خود را از افراد ایشان نشماری و گفت چنان شیرین مباش که ترا فرو برند و چندان تلخ مباش که از دهانت
بیرون افگنند نقاشی او را گفت که خانه خود را بگچ بندی تا آنرا مصور کنم گفت اول تصویر کن تا آنرا بگچ سپید انم او را
گفتند بگوی دست بر دهان نهاد گفتند مشنو دست بر گوش گرفت گفتند مبین چشم بپوشید گفتند بدان گفت برین
قادر نیستم **اومیرس شاعر** اقدم افاضل شعرای یونان بوده بعد از موسی پانصد و نود سال ظاهر شده
ارسطو دیوان شعر او را از خود جدا نکردی وقتی باسیرے اوفتاد دیگرے خواست که او را بخرد گفت از کجائی گفت از
مادر و پدر گفت ترا بخرم گفت نتوانی خرید زیرا که خریدار آن بود که آفریننده بود دیگری او را بخرید گفت بچه کار میآئی
گفت بکار آزادی پس چندی بنده بماند آنگاه آزاد گشت صد و هشتاد سال عمر یافت از سخنان اوست لا خیر فی
کثیر من الرؤساء و گفت خاموشی بسیار گمراهی آرد و بسیاری سخن قدر سخن زایل میکند گفت عاقل آن بود که بزبان
خویش قادر بود و آنچه بعنی نشاید نگوید و گفت حیات موجب بندگیست و ممات موجب آزادی **سقراط** از اکابر فلاسفه
است شاگرد فیثاغورس و استاد افلاطون بود نام سقراطیس است و سقراط مخفف آنست بعضی برانند که او وزیر
بهمن بوده دل از همه برداشت و تجرید گزید و در طریق عبادت مخالفت یونانیان نمود و لهذا از حکمت طبعی برگردانید
حکمت عملی را نیک سرانجام داد او را گفتند که چرا شوهر زنی را که بسفاهت میل بود خواست گفت این بهر آن
کردم که بصبر و تحمل عادت کنم کپتان جوناتهان اسکات با راقم میگفت که نام زن سقراط زان چینتی بود و در فرنگ
هر زن که زیاده گو باشد او را زان تیپی نامند روزے سقراط از زیاده گوئی آن علیحده شده اندر خانه خواست که بیرون رود
آن زن دیگی پر از بول از بام خانه بر سر او ریخت مردم بخندیدند و از حکیم پرسیدند که این چیست حکیم گفت که بعد از رعد

بالیدن می آید سخنها می یاوه آن دزن مانند رعد بود و بوالعجبها بدان است القصه سقراط حکمت را عزیز داشتی و در صحایف
ثبت نکردی و گفتی که حکمت پاک است و روانهای پاک باید نه پوست حیوانات و گفته اند که بهمین سبب هیچ کتاب تصنیف
نکرد و می گویند که در ابتدا انچه از استاد شنیدی می نوشتی استاد گفت که اگر یکی در راه بتو رسد و سخنی پرسد لاچار بخانه روی
و در کتاب نگری و جواب گوئی سقراط صحیفه نحد انچه نوشته بود بشست و پس از ان انچه آموختی بیاد گرفتی آورده اند که سلاطین
یونان هرگاه بحرب رفتندی حکمی را با خود بردی یکی از ایشان سقراط را با خود برد زمستان سخت بود و سقراط شب ها
از شدت سرما بخرابه پناه بردی و روز در آفتاب نشستی و گفته اند که در خم بسر بردی روزی پادشاه در آنحالت
اورا بدید گفت چرا نزد ما نه آئی گفت از آنکه مشغولی دارم گفت بچه مشغولی گفت بانچه مرا زندگی بخشد ملک گفت نزد
ما آئی که انچه خواهی هست گفت اگر چنین دانستمی در خدمت تو بسر بردمی ملک گفت حاجتی که داری بخواه گفت حاجت
انست که باز کردی که سپاهی شما مانع رسیدن پرتو آفتاب شده اند و سرما میخورم ملک خواست که او را
خلعت دهد سقراط گفت که وعده کردی که مرا چیزی دهی که زندگی را برپای دارد اکنون لعاب کرمان میدهی مرا
حاجت نیست آورده اند که سقراط همیشه از بت پرستی تبرا می نمود لاجرم یونانیان که بت پرست بودند بعداوتش
برخاستند و یازده تن از قضات ایشان بقتلش فرمان دادند ملک را مخالفت آنجماعه بسیار بود بقتلش فرمان داد
و او را گفتند چه مرگ اختیار میکنی سقراط گفت بزهر هلاک کنید ملک او را حبس نمود فریطون و شاگردانش نزد او آمدند
و گفتند اگر فرمائی ترا شب از حبس بیرون آریم و بروم یه رسانیم گفت این شهر وطن منست انچه بمن میرسد مستحقم لا از
بهر نصرت دین حق ست اگر بروم یه روم و نصرت دین حق کنم آنجا نیز همین واقعه پیش آید پس شاگردان را وصیت کرد و
کاسه زهر که بهر او فرستاده بودند بیخبر دو افریطون را پیش خواند و بروی او نهاد و گفت پس خود را بفالیمن نفوس حکما
سپردم و در گذشت گویند چون شاگردانش بمرگ او متیقن شدند گفتند ای استاد ترا کجا دفن کنم گفت اگر مرا یابید هر جا که
خواهید دفن کنید یعنی آن نه منم بل کالبد منست گویند او سخن مرگ بسیار گفتی و هرگاه از و سخنی پرسیدندی زمانی
سر بپیش افگندی آنگاه جواب گفتی او تنهائی دوست بود و کم خور و بسیار عبادت و کم سفر بود صاحب تواریخ الحکما گوید که
سقراط اکثر سخن برمز گفتی چنانچه گفت ظرفها پر سازند از بوییا می خورش یعنی پر سازند نفس خود از حکمت و باخلاق را که مزین
گردانید و گفت حوض مثلث از سرکه پر کن یعنی حوض مثلث که عبارت از ترکیب بدن انسانست چه ارکان او که مرکبست
از نفس نباتی و حیوانی و انسانی مملو باید که حوض مثلث قابلیت انسان را از مبادی عالیه که بمثابه خلل انداز سرکه ها
که عبارت از زواهر جواهر و لآلی آبدار حقایق است پر کن و گفت مخورید گرگ و شیر را یعنی حذر کنید از گناهان که گناه مثل
شیر و گرگ ست که می درند و گفت وقت مردن شوریده نباشید یعنی در وقت کشتن نفس التفات بر چیزهای خواهش نکنید و گفت بکارید
سیاه و بذر وید سفید را یعنی گریه را بکارید و خوشحالی و سرور را بذر وید و او را گفتند مثل دنیا چیست گفت دنیا از ان حقیر تر است
که بهر او مثلی زنند و گفت هیچ گنج بهتر از هنر نیست و هیچ عزی بهتر از دانش و هیچ پیرایه بهتر از شرم و هیچ دشمن بدتر از خوی بد نیست و گفت
با دشمن مشورت کن تا پایه دشمنی او را بدانی و گفت بهر پادشاهان مشورت کنند از رسوائی ایمن باشند و گفت سعی در کاری که نشاید سود ندید

از کاهلی بدتر است و گفت اگر خاموش شو و آنکه بداند اختلاف بر خیزد و گفت کسی که علم بداند چون جسمی ست که روح ندارد و گفت
حکمت آنگاه بکمال رسد که از ستایش خود خورم نشوی و از مذمت غمگین نگردی و گفت نیک و کس اندر عالم گویا بجز خاموش
شنوای حق رعونتی بر کشتی سوار بود و طوفانی عظیم برخاست ملاح را گفت از کنار آب تا کشتی چه مانده گفت مقدار دو انگشت
گفت کشتی بساحل آن که میان ما و مرگ دو انگشت مانده او را گفتند چرا ترک دنیا کردی گفت بیقین دانستم که مرا به اکراه از آن
بیرون برند خود برغبت ترک کرده ام تا حسرت در دل نماند یکی نزد او آمد و گفت جای سقراط کجاست جای خود با و نمود
مرد آنجا رفت و چون دانست که سقراط اوست و باز گشت و گفت چرا نام خود نگفتی گفت تو مرا از جای سقراط پرسیدی
نه از سقراط جواب مطابق سوال باید یکی او را گفت پدران تو از اراذل اند و اهل بیت ترا شرمی نیست گفت تو عار اهل بیت خودی و اهل بیت
من عار من اند و گفت حوادث دنیا هلاک طایفه ایست و عظت طایفه و گفت توانگری صحت تن است و علم صحت مزاج و گفت اگر کسی را همه کارها
بر مراد بود عقلش زایل گردد و گفت با بد رضا در چنان باش که پسر خود را چنان باخود خواهی او را گفتند دشوارتر از مرگ چیست گفت زندگانی
به بطالت گذرانیدن گفتند چرا پادشاه خود را استخفاف کنی گفت چگونه پادشاه من باشد که بنده بندهٔ من است چه شهوت و غضب
هر دو بندهٔ من اند و بندهٔ آنهاست و گفت طالب دنیا چون سوار کشتی است اگر غرق شود خطا کرده باشد و اگر نه مرتکب خطر باشد در هر دو
حال او را صاحب نتوان گفت و گفت نزدیکترین چیزها مرگ است و دورترین حصول آرزو و گفت مرگ نیکوکار آسودگی اوست و مرگ بدکار آسودگی
جهانیان گویند که سقراط در پیری علم موسیقی می آموخت گفتند شرم نداری که با این همه فضل و دانش شاگردی میکنی گفت از آن قبیح تر باشد که
در پیری جاهل باشم و گفت اگر خاموش نشود دیگری او را خاموش کند و گفت اگر ساکت شوی تا دیگران بسخنت آرند از آن بهتر است که سخن
گوئی و خاموشت کنند یکی از و مشورت خواست که کدخدا شود گفت حذر کن ماهی در دام است میل خروج دارد و آنکه بیرون است
هوس دخول گفت خواب چیست گفت مرگ کوتاه و مرگ خوابیست دراز و گفت بهترین گردابها قناعت است او را گفتند فلان دشمن تو بهر گفت
میخواستم که گویند که کدخدا شد وقتی با توانگری براهی میرفت از زنان در رسیدند توانگر فریاد برکشید و میگفت ای وای اگر مرا نشناسند
سقراط بخندید و میگفت ای وای اگر بشناسند و گفت آغاز دوستی نیک گفتن است و آغاز دشمنی بد گفتن او را گفتند آدمی
بی عیب باشد گفت آدمی اگر بی عیب بودی نمردی گفت اقرار و اعتراف یگانگی حق تعالی و آراستن خانهٔ دل به زیور
اخلاص او و پوشیدن بدن و اعضا بلباس طبیعت و اعمال شریعت خلاص است از جور و گمراهی را از سرگشتگی و بی راهی و گفت
در بهم از کسی که داند و شناسد فنا و زوال را و دنیا چگونه او را یاری میدهد و غافل میگردد و اندازه چیزیکه زوال و فنا را بدان راه نیست
نقل است که سقراط روزی پیش پادشاهی که او را گشت در آمد پادشاه گفت ای سقراط تو میگوئی که بت پرستی خوب نیست سقراط
گفت آری این سخن گفته ام و میگویم که بت پرستی خوب نیست کرا خوب است پادشاه پرسید که کرا خوب است سقراط
جواب داد که سقراط را خوب نیست و ملک را خوب است از برای آنکه کسی که شناخت الله تعالی را چنانچه حق شناختن است او
احتیاج نیست او را بچیزیکه از بدیها نگاه دارد و بترساند او را و این از لوازم و اجبات شناخت پروردگار
است که شناسندهٔ حق تعالی از بدیها و ترسها دور و محفوظ میماند و آنکس که خدای را
نه شناخت محتاج است بچیزیکه او را نگاه دارد و باز دارد از گناهان و کردارهای بلند ترس

تنها که می‌پرستندان را پس چون پرستندهٔ بت از ترس بت‌ها نگروارها می بدباز میمانند بنابران گفت پادشاه را بت پرستی
خوب نیست و هر کسی که اعتقاد بخدا آرد و آنکس را از تنها فایده نیست بجهت آنکه جسد های مرده اند و در تاریخ الحکما مسطور
است که سقراط را گفتند که ترا کتخدا باید شد گفت اگر لابد است پس زن بدروی و بدخلق از برای من بهم رسانند گفتند
فائدهٔ این چیست گفت بدروئی جهت آنکه مرا بنزدیکی او بسیار میل نشود و بدخلق بنا بر آنکه تا بمجالست او ملکهٔ تحمل
بهم رسانم گفتند چرا نزدیکی بر مباشرت مکروه میداری و حال آنکه در مباشرت لذتی است بی پایان گفت مباشرت را
از برای چهار وجه خوش نمی آید اول آنکه دانا و عاقل را باور داد از اینکه پیرهٔ خود را تنگنا فند یعنی عورت خویش را مکشوف
کند و ستر غیری مشاهده نماید دوم آنکه در آوردن و انداختن چیزی باشد در جای نجس یعنی آلت را بفرج فرو بردن باشد
سوم آنکه ضعف قوتست و عاقل محافظت قوت را ضروری داند چهارم آنکه هم سوگند و مصاحب شدنست تا دم
مرگ اگر آن زن می زید و زندگانی یابد این کس مرهون اوست و اگر می میرد این کس محزون میگردد و عاقل نفس
خود را مرهون چیزی نمیسازد و سقراط را گفتند که مال و منال مر عاقل را تعمیر میدهد گفت آنکس که چنین باشد عاقل
نخواهد بود و گفت شخصی که علم نداشته باشد صیدیست که روح نداشته باشد روزی پادشاه بر سر او ایستاده گفت
از من نمی ترسی گفت تو نیکی یا بد گفت نیکم گفت از نیکان چرا ترسم و گفت نفس جامیست همه چیز را یعنی همه اشیا
در نفس حاضر و جمعست کسی که شناخت نفس خود را می شناسد همه چیز را و گفت از سه طبقه اندوه و غم جدا نمیشود یکی حسود
که در فکر آنست که نعمت از ان شخص زایل شود و باو رسد و دیگر حقود که عناد کسی را در دل خود محکم ساخته همیشه در فکر
آنست که او را بکشد و سوم توانگری که از فکر و اندیشه فقر و پریشانی بترسد و خواهان رتبه باشد که او را قدرت آن مرتبه نباشد
و گفت بهتر از بهتر آنکسی ست که عمل کند به بهتر و تدبیر از تدبیر آنکسی ست که عمل کند بتدبیر و گفت عقول موهبتی است و علم
کسبی و گفت سعی را کار غیر موقع بدتر از کاهلی در کارهای کردنی و گفت کامل نشوی تا آنکه ایمن نشود از تو دشمن تو و چگونه
کامل تواند بود هرگاه که دوست از تو در امن نباشد و گفت هیچ خیر و خوبی در دنیا نیست الا دو کس را عالم گویا بحق خاموش و
شنونده بحق و گفت دنیا دوزخ است کسی را که پرهیز کند از ان و خبیث است کسی که دوست دارد آن را و گفت چه عاقل
است کسی که گویا شود برفتن و بازگشتن از دنیا و سعی و اهتمام راند در آبادانی دنیا و گفت کسی که ترک کرد دنیا را استراحت کرد از
مشقت‌ها و رنجهای او و دوست دارند او را اهل دنیا و ایمن شود از خوف عاقبت بعد از مفارقت دنیا و گفت که
واجب است تامل کند عاقل درین که بجد نباشد در عمارت چیزی که بگذارد او را از برای دیگر گفتند سقراط را
همگی بعزلت میگذرانی گفت اگر شما آشنا شوید نفع عزلت و بچشید آن لذت را هر آینه وحشت کنید
و بگریزید از خود و چه جای از دیگران پیش سقراط حکایت نبوت موسی علیه السلام مذکور می‌شد گفت
ما گروه یونانیم احتیاج نیست در تهذیب اخلاق ما را بغیر خود بنا بر آنکه ما اخلاق خود را پاکیزه
ساخته ایم و گفت سخن گفتن در باب چیزی که مدرک و مفهوم نباشد جهل و نادانی است و مباحثه
و مناظره در چیزی که بحقیقت او نتوان رسید خطاست و گفت دنیا همچو طلوت هاست در طومار پیچیده

هرگاه کشوده میشود بعضی پیچیده گردد و گفت در شکم زمین بیت است و مرده بر پشت زمین مقیم است و بیمار و گفت چه
خوب است شهوتهای مباح و چه قبیح است شهوتهای بد و گفت ملاحظه نمایید و بپرهیزید از سخن پیچی اگرچه راست باشد
از سقراط پرسیدند که چیزی دشوارتر از مرگ هست گفت زندگانی زیرا که در زیستن غم است و اندیشه بیماری و محنت سفر و رنج و در مرگ
آسایش و خلاصی است از همه آفتها و گفت عاقل سزاوار آنست که هرگاه سخن گوید جاهل نوعی سخن گوید که طبیب مشفق با بیمار
و گفت طلب دنیا خالی نیست از اندوه وقتیکه نیافته ست و او در طلب آن اندوه میکشد و هرگاه که یافت او را اندوه می برد و آنکه
چگونه نگاهدارم که فوت نگردد و اگر ایمن باشد از اینکه فوت نخواهد شد یقین میداند که از برای غیر خواهد گذاشت پس در غصه است
همه حال و گفت شاگرد خود را ای پسر من قناعت کن از دنیا بجز راک روز که بتو رسد و اکتفا کن از مشروبات بچیزیکه تشنگی را بنشاند
و راضی شو از پوشیدنیها بچیزیکه دفع سرما و گرما کند و قناعت نما از مسکنها بجائیکه در آن گنجی و خود خادم باش و مستغنی شو از و سلامت لغیر
و نعلین را مرکب ساز و زمین را خوابگاه و ماه و ستارها را چراغ و مشعل و علم و دانش را مطلوب و محل آداب و شعار آموختن
حکمت را شیوه و دثار که میشوی فاضل ترین اهل زمان خود و لاحق میگردی به نیکان که پیش از تو بوده اند و گفت طالب دنیا
همچو بیننده سراب است که تشنگی آن را در نظر او خوب و مستحسن مینماید پس خود را در جستجوی رسیدن بآن در تعب می اندازد و چون
رسید بآن زمین معلوم او شد که گمان او بخیانت کرده است و مقصود را فوت نموده و از آن تشنه ست و حسرت او زیاده شده
است و رنج او ضایع گشته و گفت دوستی دنیا موروث ریا کاریست و کاشتن تخم حسد و نگاهداشتن بدیها و بار آوردن از نیکیها
و گفت ایشان در دنیا بجمیع احوال در عذاب و ملالست آنچه باو میرسد از نعمتهای آن همگی در معرض تغیر و زوال و بهره و تمتع
از لذات آن کم و گفت دنیا فریب میدهد و رسوا می سازد طالب خود را چنانچه می بیند از تغیراتیکه بر اهل دنیا واقع میشود
از اینکه ساعتی لذت چشانند و در عقب آن لقمه تلخ در کام نهند و می گفت جماعه علما و اهل دانش همه مخدوم اند و
کسیکه غیر خود را خدمت کند او بنده ست نه آزاد و گفت مرگ حق است و مکروه نمی دارد آن را مگر آنکس
که بسیار شده باشد جور و ستم او و کم باشد عدالت او و گفت فضیلت مرگ همین بس است که باعث نقل است
از عالم خواری و ذلت بعالم عزت و از عالم فنا بعالم بقا و از عالم جهل بعالم عقل و دانائی و از عالم تعب بعالم
سرور و گفت کسی که خوب گذاشته است زندگانی او خوب است مرگ او و گفت در مهالست نیکوان
سعی کن و دور باش از صحبت بدان اگرچه تو نیک باشی و گفت مردمان را چرا دو گوش و یک زبان داده اند
از برای آنکه شنیدنهای او زیاده از گفتنهای او باشد و گفت نفس ترین چیزها که جوانان با و رغبت گیرند ادب است
چه کمترین نفع او این است که انسان را باز میدارد از چیزهای ردیه و گفت سلوک اسلم است از برای آنکه سخن بسیار
بی خطای بسیار نیست و گفت اکثر خطا کسی را در سخن عارض میگردد که نداند که چه میگوید و گفت اگر جاهل سخن اندک
گوید هرگز بخطا نبود و گفت نفع سکوت زیاده ست از نفع سخن گفتن و ضرر سخن گفتن از حد زیاده و از بسیت از ضرر سکوت
و گفت که عاقل دانسته میشود به بسیاری خاموشی و نادان و جاهل دانسته میشود به بسیار گفتن و گفت کسی که سکوت
می ورزد منسوب میگردد به عیبی و کاهلی اما سالم میماند و سخن منسوب می شود بفضول و گفت سکوت کننده را

همین بس است که او را مجادله و گفتگو نمیکشد و گفت حکمت طب نفوس است و حکیم معالج نفوس و گفت سخن مملوک و بنده است تا وقتی
که از دهن تو بیرون نیامده است و چون از دهن برآید از ملکیت برآید و گفت کلام کلید بدیهاست و سکوت قفل ست و گفت خاموشی
ستوده است در اکثر جاها و سخن نکوهیده است در بیشتر مواضع و گفت هرگاه سخن گوید دانسته می شود کمال و نقصان او و اگر سکوت
ورزد دانسته نمی شود حقیقت او و چه بکمالش حکم توان کرد و نه بنقصانش و گفت سخن را از نفس خود تا تأمل و اندیشه ادا کنند تا کلام غیر
شمارا باندیشه باندازد زنی که معروف و مشهور بود بمسخرگی سقراط را گفت ای شیخ چه قبیح است صورت تو سقراط گفت اگر
تو آئینه زنگ گرفته نمی بودی هر آئینه روشن میشد بر تو حسن و خوبی صورت من و گفت هستی بر طرف سازنده نفس عقل است
و نفس را چون هیولی است بی نفس و صورت سکر و اند یعنی نفس و عقل بی پوشش و بی زینت مینماید گفت اگر دوست داری
که دیگران سر ترا بپوشند سر دیگران را بپوش و گفت هرگاه ترا سینه تنگ آمد و حفظ اسرار خود نتوانی کرد سینه
دیگران زیاده تر تنگ خواهد بود پرسیدند که چرا عاقل در کار مشورت میکند گفت از برای آنکه رای خود را از هوا و هوس مجرد
ساخته است و مشورتش از جهت آنست که مبادا آلوده بهوا شده باشد گفت فرق میان بنده و آزاد آنست که
آزاد بالطبع محافظت و حراست حق میکند و بنده بجهت غرض های نگاهداشت حق مینماید و گفت کسی که زیاده بر احتیاج
خود طلب میکند غافل میشود از فائده و منفعت آن و گفت قناعت پیشوای کفایت است و گفت بدی و مکر زنان بسیار
است هرگز آن را کسی نتوانست شمرد و مرد شهوت پاک پشیمان ست در آخر کار و مذموم ست لحال و مخالف
شهوات در امن و سلامت ست از روی عاقبت ستوده است الحال و گفت کسی که از خواهش ها نفس خود را
بار میدارد ایمن میشود از بدی های روزگار پرسیدند که آب دریا چرا شور ست گفت شما ره بیان کنید که از ان بشما چه فائده
میرسد تا من بیان کنم که چرا شور ست و گفت آدمی از سه چیز عاجز آید اول بی پروا ماندن در تربیت مصالح و صلاحیت
نفس خود دوم مخالفت نکردن با شهوتها و میل ها که دارد سوم سخن زنان خود شنیدن در هرچه میدانند و نمیدانند سقراط
نظر کرد بر زنیکه بوی خوش و زینت بکار برده بود گفت آتشیست که هیزم بسیار بران ریزد تا تیز شود و شعله آن و چندان گردد
ضرر او گفتند که تو چه وقت متوجه کسب فضایل شدی گفت وقتیکه ابتدا بسرزنش نفس خود کردم و گفت هرگاه که
احساس کنید و دریابید از نفس خود که در تحصیل حکمت کراهیت از مذمت مردمان ندارد و تحقیق که حکیم می شود و گفت نفس
فاضل شریف در مرتبه اول آنست که طلب فضایل و کمالات بخواهش نفس و اراده خود کند و نفس فاضل در مرتبه دوم
آنست که چون از دیگران فضایل بشنود رغبت و میل کند بکسب و کسی که داخل هیچ یکی ازین دو قسم نباشد از درجه مردی
ساقط است چه خسیس است شخصی مر سقراط را گفت که چه قبیح است صورت تو گفت خلقت من بقدرت من نیست
پس ملامت را سزاوار نیم اما آنچه بمقدور من است آنرا بکمال رسانیده ام یعنی اخلاق تهذیب لیکن آنچه در ملک
تست بغایت خسیس و قبیح ساخته آنرا آن شخص گفت که چه چیز است آن گفت زینت های ظاهر بار شستی های شهوانی
باطنی که در تحت و تصرف تست و آنچه که من بهر زینت های ظاهری بران قادرم و از ان معموری و آبادی خاطر است
این ست که سکت مصفا و روشن ساختن عقل است با ادب و برکندن خار و بن غضبت از ریاض دل و تبدیل

حرص ست بقناعت وکشتن حسد است بپرهیزگاری و تحریک مزاجست بسلوک ساخته و ریاضت نفس ست تا آنکه
بسر حد اطمینان رسید و از زشتی ها که خود را از آن پاک ورزیده گردانیده ام معطل گردانیدن ذهن است سوای زیاده
گرفتن حکمت پوشیدن عقل تضائع گردانیدن ادب یعنی عقل را از ضائع گردانیدن ادب باز داشته ام چه عقل من
ادب را ضائع نمیسازد و قوت دادن غضب کشیدن انتقام یعنی غضب را قوت نداده ام و ذول نفس بارتکاب شهوتهای
حیوانی یعنی نفس خود را به این ذلت نیالوده ام و گفت صبر قلعهٔ انسانیست و عجلت و تندی مروت را فاسد و نابود میسازد
و بسر حد پشیمانی میرساند آشتی مرهم کرم ست و حرص نخ یا دنی بدترین شهوتهاست و گفت کسی که با همه کس در مقام صلح باشد
عزیز الوجود ست و خوبی زندگانی بفراخی خلق ست و گفت برای انتباه اهل بصیرت گردش روزگار کافی ست و گفت
شگفتگی و کشاده روئی میبخشد و میوه شاند لباس محبت صاحب خود را و بدخوئی و کریه روئی لباس قبول از صاحب خود
بر میکنند و گفت فائده مند کسی ست که بمحاسبهٔ نفس خود پروانه و زیان کار کسیکه خود را ازین غافل سازد و کسی که صبر کرد
غنیمت یافت و کسی که تحمل نکرد ندامت کشید و کسی که هوشیار شد فهمید و کسی که فهمید دانست و گفت قناعت باندک
مال عزت ست و حرص بسیار مال ذلت و گفت مصاحبت دروغ مردود ست و مصاحبت عاقل فائده مند ست
و مصاحبت نادان از اهل خسران و زیان ست و گفت عاقل کسی ست که داب و روش خود را پوشیده داده و
والتفات و توجه نکند بفریب نفس خود یعنی فریب نخورد و جاهل کسی ست که تقصیر خود نداند و اگر از آن آگاه کنی نفهمد و نصیحت
ناصحان نشنود و گفت سزاوار ازان که حق را قبول کنی از هر که باشد اگرچه نکوهیده صورتی باشد چرا که حق از نفس خود
عظیم المنزلتست یکی از شاگردانش پرسید که ما هرگز اثر حزن در تو نمی بینیم گفت از برای آنکه من مالک چیزی نیستم که اگر
فوت شود مرا درد الم تا ندازد و مردی را که از حرب میگریخت سقراط گفت که الحرب فضیحة لشخص گفت الموت شدید من الفضیحة
یعنی مرگ بدتر است از فضیحت سقراط گفت زندگی بهتر ست از مرگ اگر دران کسب فضائل و تهذیب نفس و دوری
از گناه میسر گردد و اگر زندگانی ناستوده باشد مرگ بهتر ست و گفت زن خود را وقتی از زندان برآوردند تا بکشند
که گریه میکرد گفت چرا گریه میکنی گفت چگونه گریه نکنم و حال آنکه ترا بناحق میکشند بخندید و گفت اگر بحق میکشتند آنوقت
جای گریه است نه این وقت و گفت جائیکه شراب و لهو باشد عفت و حکمت از آنجا گریزان ست بلکه شراب برطرف
سازندهٔ آنست و بعضی از سفیهان سقراط را دشنام داده برخی از اصحاب گفتند که ما را رخصت ده تا دفع کنیم گفت
حکیم نیست کسی که رخصت شر دهد بعضی از امرای پادشاه او را دیدند که گیاه صحرا میخورد گفتند اگر خدمت پادشاه
اختیار کنی مستغنی خواهی شدن از گیاه خوردن گفت اگر شما را قدرت بر گیاه خوردن می بود پرستش مثل خودی
هرگز نکردندی و گفت هرگاه اراده کنی که در باب نفس با کسی مشورت نمائی نظر کن که او چگونه است در کار نفس خود اگر نفس
خود را بصلاح نیاورده است و کسب خیر و خوبی نکرده بطریق اولی نفس ترا ازو خیر و خوبی نخواهد رسید و گفت کسی که
تجربه کرد علمش زیاده شد و کسی که نفسش زیاده شد زیاده میکند سعی و اجتهاد در او کسی را حرص و خواهش بر عمل باشد قوتش
زیاده میگردد و کسی که توکل میکند زیاده میشود خوبی های او و گفت همچنانکه جمیع احوال اعراض که بیرون از بدن تابع اند مر قوای

بدنی را و چیزها که بیرون از طبیعت اند مانند سخنان غضبناک و فعلهای دشوار که ظاهر میشوند از نفس تابع اند امراض نفسانی را
وگفت حذر کنید از حلم حاکم که بازی مخورید از همیشگی حلم او بدرستیکه درخت صندل تا آنکه طبیعت سرد است اما چون باد بران
می وزد و شاخها را بایکدیگر میساید و از ان آتش بر میخیزد و میسوزد آن درخت را شخصی پیش سقراط آمد و گفت فلان دشنام میدهد ترا
سقراط گفت اگر او گمان برده است که از دشنام من او را فائده خواهد رسید گو دشنام بدهد او در غیبت ما را دشنام داد و تو
اکنون بر روی من دشنام میدهی شخصی در مجلس بزرگی از بزرگان آنوقت بر سقراط رفعت گزید و بلند نشست سقراط
از ان در خشم نشد سبب پرسیدند گفت این دیوار که در برابر ماست بلندتر از همه مردم مجلس است که در آنجا جمع اند نمی بینم
کسی را از شجاعت که در خشم باشد و من از کسی وقتی در خشم شوم که همتش بلندتر از همت من باشد چون همت من بلندتر از همت
اوست در منفعتی من در مجلس از و بالاتر نشست و اسم راقم حروف را مطابق این حکایت نقلی بیاد آمد شخصی در مجلس حکیم
خاقانی بالاتر نشست خاقانی فی البدیهه گفت قطعه گر فروتر نشست خاقانی ٭ نه مرا عیب و نه ترا ادب ست ٭
قل هو الله که وصف خالق ماست ٭ زیر تبت یدا ابی لهب ست ٭ سقراط جامهٔ کهنه پوشیده بود که بعضی از اعضای
او برهنه بنظر می آمد شخصی بحقارت بطرف او گفت که این ست سقراط که شریعت و سنن وضع کرده است سقراط با او گفت
سبب و علت ناموس و شرایع حق جامه تو نیست سقراط در وقت مرگ خود چند وصیت بشاگردان خود نمود از ان جمله است
که گفت طبایع خود را عادات دهید بقناعت و بگوئید شکر را در وقت زیادتی نعمت تا خوش گذرد زندگانی شما دیگر کار خورد
و حقیر که شما را پیش آید آنرا خرد مدارید که قابل زیادتی ست تربیت دوستان و مخلصان خود بکنید بمحبت چنانچه تربیت
اطفال میکنید و اظهار محبت و دوستی بیکدفعه نکنید زیرا که هرگاه از شما تغیری مشاهده نماید بدشمنی خواهد برخاست و اجتناب
کنید از پستان ساده که ایشان خوار میکنند مروت را تازه می سازند بدبار ساو شرف فضیلت را ضایع میسازند و محبت را بعمل
می آرند با همه کس و از روی حق و حساب معاملات را بانجام رسانند تا نقوش شما سالم ماند از اشرار و نزدیک شوید بنیکان
و زجر و عتاب بکنید کسی را بفعلی که مانند آن از شما سر می زده باشد تا که اجتناب از ان فعل نکنید سرزنش با او لازم نیست
راقم حروف گوید مثل مشهور است خود فضیحت و دیگران را نصیحت و گفت از حکمت و دانائیست که هر کس بشناسد نفس خود را
که از او چه کار می آید و قابلیت چه چیز میدارد و تا بان کار او را بدارد و گویند که افلاطون بسقراط نوشت که سه چیز از تو می پرسم اگر جواب
گوئی بشاگردی نزدیک تو آیم سقراط نوشت سوال کن از هر چه خواهی که خدمت یاری و همدمت افلاطون نوشت که سزاوارتر ترحم
کیست و کار مردم کی ضائع شود و کس به چه چیز به نعمت رسد سقراط جواب نوشت که سزاوار ترحم سه کس اند نیکی که محکوم حکیم بدی شود و
که او همیشه با مجاورت او حزین و غمگین است از انچه می بیند و می شنود و عاقلی که بدبهر او جاهلی باشد که در هنگام روزگار بر وی بتعجب
میگذرد و کریمی که محتاج لئیمی شود که تمام ایام در خضوع و خواری ست و کار مردم سه وقت ضایع میشود وقتی که رای صواب با کسی گفت
و او نه پذیرفت و سلاح و آلات حرب همراه داشت کار نتوانست فرمود و مال پیش کسی بود که فائده از ان بمردم نرسد و رسیدن نعمت به
سه چیز بود بشکر و همیشه بطاعت و بندگی قیام نمودن و اجتناب کردن از گناه پیش افلاطون چون جواب شنید شاگردی سقراط گزید و مدتها با او
بسر برد پیش از انکه سقراط وفات یابد بشهری دیگر رفت و اقامت ورزید و در ان هنگام که سقراط در گذشت حاضر نبود دیوجانس کلبی

از قدریه فلاسفه است حکیمی فاضل و بانقطاع مائل بود ذخیره نه نهادی و بمنزل التفات نکردے و هر جا که شب شدی
همانجا بسر بردے و از پوشش بانچه ستر عورت کند کفایت کردے و چون گرسنه شدی هر جا که طعام
یافتی بخوردے روزے بدکان خبازی نانے بگرفت و بخورد و پس هرگاه گرسنه شدے آنجا برفتی و نان خوردے
روزی چند بگذشت خباز گفت چند روز شد که نان میخوری قیمتش نمیدهی گفت چه کنم هر روز من گرسنه میشوم
تو نان میپزی اورا گفتند چرا بهر خود خانه نسازی گفت اگر وسعت خانه مرا بدانید این سخن نگوئید اهالی یونان اورا برسالت نزد
ملکی فرستادند ملک چون اورا بدید گفت چه چیز یونانیان را از من خوشنود سازد گفت گمانم آنست که جز مرگ تو از تو خوشنود
نشوند شاعری درآمد مدح بادشاه خواندن گرفت و دیوجانس نان پاره از بغلش برآورد و خوردن گرفت و مقربان
گفتند نان میخوری و مدح بادشاه نمیشنوی گفت نان خوردن نافعتر است از شنیدن سخنان دروغ گفتند ترا چرا
کلبی گویند گفت از انکه با نیکان تملق میکنم و بر بدان بانگ میزنم گفتند طعام کے باید خورد گفت غنی را هرگاه گرسنه شود و
فقیر را هرگاه که بیابد گفتند چرا با جهانیان نیک نیستی گفت با نیکان از انکه بدان را وعظ نمیگویند و با بدان از انکه بدانند وقتی یکی را دید
که کدخدا میشد گفت راحت اندک است و تعب بسیار روزے مردے خوبصورت و بداصل دید گفت خانه خوبست
و صاحب خانه بدیکے اورا دشنام داد جواب نگفت گفتند چرا تحمل کردی گفت اورا همین بدی بس که دشنام میدهد کسی را
که اورا دشنام نمیدهد اورا گفتند دوستان کیانند گفت نفس اند در اجسام متعدده وقتی دو کس را دوست یکدیگر بودند یکی توانگر و دیگری درویش
بود گفت میان ایشان دوستی نباشد چه اگر دوست بودندے یکی توانگر و یکی درویش نبودی روز عید وقتی زن نیکوروی را دید
که بهر نظاره از شهر بیرون رفته بود و دیوجانس گفت این زن از خانه برآمده است برای نظاره کردن بلکه برآمده است برای
نمائیدن خود بمردمان اورا گفتند چرا علما بدر اغنیا میروند و اغنیا بخانه علما نمی آیند گفت علما منافع اغنیا را میدانند
و اغنیا از فواید علم آگاه نیستند از علما غافل اند او خمی مسکن داشت و پیوسته میگفت مرا خانه ایست متحرک در زمستان
آنرا رو بمشرق می نهم و در تابستان رو بمغرب و در جهان کس را چنین خانه نباشد گویند کاسه داشت که در آن آب میخورد روزی
پسرے را دید که بکف دست آب میخورد کاسه بر زمین زد و بشکست چون سکندر بشهر او مستولی شد نزد او رفت حکیم
خفته بود سکندر سر پای بر او زد و گفت چه خفته که شهر ترا بگرفتم گفت شهر گشودن کار بادشاهان و لگد زدن کار خران از سخنان
اوست که چون آتش خشم شعله کشید اول در خداوند خشم افتد و پس بدیگران ازان شرارے رسد گفت سگی از خداوند خود
ببرید و عقب تو گرفت اورا از خود دور کن که روزی ترا نیز بگذارد و وپے دیگری گیرد روزی اسکندر بر سر او رسید حکیم التفات
نکرد سکندر گفت ای دیوجانس ترک ما کردی و احتیاج بما نداری گفت مرا چه احتیاج است از بنده بندهٔ خود پس در جواب او
سکندر گفت چگونه من بنده بندهٔ تو هستم گفت بنا بر انکه من شهوت را مغلوب و بندهٔ خود ساختم چه خواهش او همگی بر رضای
من است و شهوت بر تو غالب است یعنی تو مطیع شهوت خود هستی پس تو بندهٔ بندهٔ من باشی سکندر گفت اگر با ما
صحبت داری ترا از اسباب دنیوی مستغنی سازم گفت چگونه مصاحبت کنم با تو که من
غنی تر از تو هستم سکندر گفت بچه چیز چنین شدی گفت بقناعت آنکه

گفت بجهت آنکه برانگیزی که دشمنم اعتماد بمن زیاده از اعتماد تو دارد بسیاری که داری از جمله آداب دیوانیست گفت مرد آنکس که خود را از شهر
نگاه دارد امانیک مرد کسی است که عمل نیکو کند ورا گفتند پادشاه ترا دوست نمیدارد گفت بزرگ ترین از خود را چگونه دوست دارد روزی
عسس را دید که دزد را چه میزند گفت بسیار عجیب است که دزد پنهانی دزد ظاهری را میزند روزی سکندر را گفت که ای ملک فخر مکن
بجمال خوبی و لباس خود و جهندگی و روندگی اسپ خود ولیکن باید که حریص باشی بر اینکه فخر کنی بظاهر گردانیدن آنچه که در
طبع تست از نیکی ها و بخشش با مردی از و خواست و سوال کرد که نفع از حکمت برساند حکیم گفت اگر میل تعلیم و درس گفتن بشنیدم
البته ترا فایده میرسانیدم گفتند او را ترا خانه هست که در آن استراحت کنی گفت بلی خانه بجهت استراحت است و هر جا که استراحت
میکنم خانه منست و گفت زیادتی در همه نیکوست و مگر زیادتی در سخن عیب است وقتی جوانی دید که روی خوب و خلق نیکو میداشت
گفت او را که جمع کردی فضایل نفس را با خوب روی روزی مردی بی ادب خوبصورت را که بر کرسی سنگی نشسته بود بدید گفت
سنگ بر سنگ است در زمان او مردی مصور ترک مصوری کرده طبیب گشته بود او را گفت خوب کردی چون دیدی که
خطا و عیب تصویر را چشم می بیند و خطای طبیب را خاک می پوشد ترک تصویر کرده طب اختیار کردی گفت من غنی ترم یا حضرت ترا از
پادشاه فرس گفتند چگونه گفت بجهت آنکه اندک مرا بسیار است و بسیاری او کافی نیست و من محتاج نیستم باحدی و او محتاج است بهمه عالم
ارفیدرش دیوجانس را دید بر کنار جوی آبی که تره می چید و می شست و میخورد او را گفت این است طعام تو گفت اگر ممکن می بود
ترا که طعام خود را از این می ساختی نمیرفتی بر در ملوک دیوجانس را پرسیدند که چرا انگشتری در دست راست کردی گفت تا انتقام
عضو راست از چپ وقتی بیمار شد دوستان بعیادت او آمدند و گفتند او را صبر کن و اضطراب مکن که امر خداست و از آن
چاره نیست گفت این سخن شما پیش من سخت تر از بیماریست پیری را دید که ریش خود را رنگ کرده بود گفت او را اگر سفیدی را
بسیاهی خضاب پوشیدی ضعف و ناتوانی را چگونه خواهی پوشید اسکندر بطلب او کس فرستاد و پیغام داد که آنچه مانع است
از آمدن تو پیش ما همان مانع است مرا از آمدن پیش تو شخصی او را گفت که ما را سخن نمیگوئی گفت نه از برای آنکه شما ظاهر میسازید
چیزهای پنهان مرا و من پنهان میسازم چیزهای ظاهر شما را گفتند او را که ملاحظه باش در آمدن شهر که مردمان جمع اند تا ترا
بزنند گفت از انجالت مقدار علم خود را معلوم خواهم کرد و نگاه کرده حبشی پسری که خود آراسته میساخت گفت اگر خود را
برای مردان می آرائی خطا کرده و اگر برای زنان میکنی پس خود را در هلاکت می اندازی وقتی زنی را دید که زینت خود میکرد
بجهت زنده ها مهیا می سازی پس تو دام فریب و دیگر می هستی زندگان بدام تو آیند و اگر آماده میشوی از برای مردگان
پس زود باش مسخره با او گفت طعام نمی خوری گفت آنچه از شما باقی ماند گفت چون گفتی این را گفت از برای آنکه
شما میخورید هر چه من می خواهم گفت پیش کسی سخن مگو تا بشنوی سخن او را و آنچه در دل اوست از علوم ما قیاس نکنی
با آنچه در نفس تست پس اگر یافتی او را زیاده از خویش ساکت باش و بشنو سخن او را و اگر از خود کمتر یابی او را نگاه زبان
بگشا بهر چه میخواهی او را گفتند چرا به نفس خود مباشر جنگ نمی شوی گفت بجهت آنکه مال من نفس من است هر گاه
آنرا ضایع کنم پس هر چه چیز باقی مانم از این سخن بوی خواهش نفس زندگانی این جهان معلوم می شود او را گفتند کیست
از مردمان مالک تر بر نفس خود گفت کسی که او را شهوتش دیوانه و مصروع نساخته باشد گفتند او را فلان طالب زیادتی

شان و بزرگی خود است گفت پس او همه اهل زبان را بر خویشتن دشمن می‌سازد و او را عتاب کردند بر ترک زبان گفت مرا
یافتم جهت های سختی شهوت را آسان تر ترک خود و از حیله کردن ها بجهت نفقه و تربیت عیال جماعه از اهل تنعم عیب میکردند
زندگانی دیو جانس را او گفت اگر اراده کنم که زندگانی خود را مثل زندگانی شما بگذرانم قدرت دارم و میتوانم و اگر شما اراده
کنید که مانند زندگانی من زندگانی کنید قدرت ندارید و گفت نادانی زیاده تر از عقل نیست و غضب سخت تر از جهل
نه و همنشینی بهتر از خلق خوب نیست و گفت هیچ پشت پناهی موافق و معتمدتر از مشورت نه و هیچ راهبری نیکوتر از
توفیق نیست و میراثی بهتر از ادب نیست و گفت بیماری زندان بدن است و غم زندان روح گفت احوال خط مرد در
گوشهای اوست و خط عمر او در زبان شنید که مردی او را به بدی یاد میکرد گفت احوال ما حق تعالی میداند زیاده
از آن است که آن مرد میگوید پرسید از مردی که به چه چیز دشمن خود را غمگین سازم گفت باینکه بوده باشی در نهایت
فضیلت و کمال و گفت هرگاه اراده کنی که در چشم مردمان عظیم الشان باشی پس خود را بر نفس خود معظم مدان گفت بسیاری
از مردمان را مراد از زیستن خوردن است و مراد من از خوردن زیستن یعنی آن قدر باید خورد که زندگانی بر پا میدارد
و مطلب حکیم از زندگانی عقل است پرسیدند او را که دوستان را که توان شناخت گفت شدت و سختی و شخصی او را
دشنام داد گفت اگر راست گفته چشم می تقریب است و اگر دروغ گفته بطریق اولی در خشم نباید شد دیو جانس
بر سر مفلسی گذشت گفت او را تو چیزی هست که توان خورد گفت آری پس فرود آورد کیسه خود را او کاوید
آنرا و نیافت چیزی را حکیم گفت کجا شد آنچه می‌گفتی آن مرد سینه خود را وا کرد و گفت اینجا نیست که من قدرت
بر آوردن آن ندارم دیو جانس دید زنی که بر میداشت آتش را پس گفت که بر دارنده آتش زیاده میدارد
از این آتش آتش شر و فساد کیمیان جونا نهان اسکات از کتب فرنگ نقل میفرمود که دیو جانس اکثر اوقات
قضیب خود را است و ایستاده کرده در بازارها می گشت و زلق میزد و منی از آن بر می آورد و میگفت که
این جهت آن میکنم که انسان چنانچه می باید پیدا نمی شود و اینکه پیدا اند انسان نیستند پس بهتر آنست که
پیدا ای انسان معدوم شود و دیگر اینکه گاه گاه مشعله ها افروخته در کوچه های شهر می گردید و مردم از آن حال
پرسیدندی و میگفت که من انسان را میجویم از این قبیل بد نظاهر حرکات ناپسندیده اکثر از او بوقوع می آمد
بهذا او را یونانیان تعظیم کمتر میکردند سوفون حکیم از کبار حکمای یونان است از کلیسای مصر علم آموخته و هشتاد
و هفت سال زندگانی کرده و او از جمله های هفت گانه است که در یک عهد بودند آن شش دیگر تالیس ملیطی و
بسطاقوس و با ماندروس و کیلون و قیانوس و ششمی سلن بعد ایشان جمعی بمردی رسیدند که ماهی
میگرفت درست چند او را دادند و گفتند هر چه این بار از بحر بر آید مال ما باشد صیاد در بحر گرفت و دام
انداخت و بر کشید زیوری از طلا بیرون آمد صیاد گفت من ماهی بشما فروخته ام نه زیور و آن مراست میانه
ایشان وحشت خاست نزد تالیس شدند و قضیه باز گفتند او ایشان را به حکیمی دیگر اشاره کرد که از من افضل است
ایشان نزد او رفتند و او هم چنین بدیگری حواله کردند تا باز تالیس رسید بفرمود تا آنرا در معبدی نهادند

از سخنان سولون است گفت دوست آن بود که در هوا و هوس مخالفت تو کند و در نیرو می عقل متابعت تو کند و نیز گفت جواد آن بود که نان خود بدهد و از نان دیگران نگاهدارد خود را یعنی از کسی چیزی نگیرد و گفت جاهل در خطای خود مذمت خویش کند و طالب ادب مذمت خویش و آنکه ادیب بود مذمت هیچ کس نکند و گفت دوستان آنند که چون حاضر شوند یکدیگر را گرامی دارند و چون غایب شوند بخوبی یاد آرند او را پسری درگذشت گریستن آغاز نهاد گفتند از آن فایده نبود گفت من نیز از آن می گریم و گفت که زن اصیل و آزاد را نکاح کنید تا اولاد خسیس و ارذل بهم نرسد و گفت اگر خواهی بشناسی نیکوکار را پس ببین که در چه چیز اطاعت تو می کنند و در چه چیز نافرمانی می نمایند اگر تابعت در کارهای خیر نیک ست والا فلا و گفت بزرگان خرد را تعظیم نمایند و ملاحظه کنند از کسانیکه شما بزرگ ایشانید تا تعظیم کنند شما را و گفت در وقت ضرورت دروغ را استعمال توان کرد چنانچه استعمال کنند دوا را در وقت احتیاج پرسیدند از و شخصی که نکاح کنم یا نه گفت اگر بکنی پشیمانی و اگر نکنی پشیمانی و گفت نسبت میان خالق و مخلوق فاصله حسب زبان بلکه جدائی و دوری ماهیت ست که یکی علت ست و دیگری معلول و علت مرگ عالمیان این ست که همه بقای وامی یابند راقم حروف گوید هنود و ان و کسانیکه قایل تناسخ اند گویند اگر روح ایشان در بدن انسانی بکمال حاصل کرد بقای وامی یافت و باز درین عالم در ابدان عنصری نیاید و اگر در بدن انسانی بکمال نرسد و انسان بمیرد روح آن در بدن حیوانات می افتد و میگردد تا وقتی شود که باز بدن انسانی بیاید و این مرتبه اگر حاصل کرد از آمد و رفت موقوف ماند و الا باز بدستور آمد و رفت میدارد با بدان این آن تا آنکه ببدن انسانی رسیده به کمال رسد و هرگاه همه عالمیان بکمال رسند و عالم تمام شود یعنی معنی این عالم و عالمیان بنهایت رسد این عالم فانی و عالم باقی مبدل شود و همچنین مجوسیان گویند که چون عالم سفلی نورزا شود قیامت عبارت از آن است نزد مجوسیان قیامت این باشد و در احوال کیومرث مرقوم ست هر علم که ایمن سازد ترا از ترس کروهی او گنجی ست از گنجها و گفت کسیکه کارهای نیک کند باید که اجتناب کنید از خلاف انکار تا او را شر بر و بدکار نگویند پرسیدند از و که طفل را حیا بهتر است یا ترس گفت حیا دلالت می کند بر عقل و ترس دلالت میکند بر زبونی نفس پرسیدند از و که دشوارترین چیزها بر ایشان چه چیز ست گفت اینکه نفس خود را بشناسد و اسرار خود را پوشیده دارد و در نسخهٔ دیگر ست که عیب نفس خود بشناسد و آنچه لایق گفتن نباشد نگوید و گفت کسیکه ضبط یک نفس نتواند نمود ضبط نفوس بسیار نتواند کرد و گفت از شاگردان خود را که مزاج ترک کنید که آثار کینه است پرسیدند از و که حکما چرا در آداب و سنن خود عقوبت کسیکه پدر را بکشد بیان نکرده گفت شنیده ام که این امر میشنوانده بوده و گفت کسیکه طلب چیزی کند که نهایت نداشته باشد جاهل ست و آنکه او را نهایت نیست آن لذت ست و گفت نفس فاضل بلندرتبه‌تر از آنست که بغموم و مسرور شود جهت آنکه خوش حالی وقتی عارض میگردد که نظر کند

در خوبیهای چیزی نه در بدیهای والم گاهی بهم میرسد که به بیند بدیهای چیزی را بغیر خوبیها و نفس فاضل قایل نمیاید
در کلیت چیزها که در عالم عقل موجود است فضایل نزوال آنها را که درین عالم محسوس موجود است شادی میداند
پس غالب نمیگردد و بران یکی ازین دو چیز سوای ذخیرهٔ قوت زیاده از یکروز را حلال نمیدانست گفتند او را که
بادشاه ترا دشمن میدارد گفت کدام بادشاه دوست میدارد بادشاهی را که غنی تر از وست افلاطون حکیم
الهی اشهر حکمای یونان و خاتم حکمای اشراق است او را افلاطون و فلاطن نیز گویند و معنی این لفظ بزبان
یونانی پر منفعت و بسیار علم باشد نسبت او به اسقلینوس اول می پیوندد و مادرش از نسل اسولون است که صاحب
شریعت بود گویند چون فلاطون متولد شد تا یکسال یکسان انگبین در دهانش می گردید در ابتدا تعلم لغت
و شعر اشتغال نمود آنگاه بخدمت سقراط پیوست و در انواع علوم ماهر گشت و بیست و یکسال با او بسر برد
آنگاه بمصر رفت و باز گشت وقتی در سفری جمعی از شاگردان را هنگام طی مسافت درس می گفت لاجرم آنها را
مشائین خوانند ارسطو و یاران او از ایشانند آورده اند که اسقلینوس اول در علم طب تجربه تنها عمل نمودی مینوس قیاس را
بران ضم کرد و برمانیدس بقیاس تنها عمل نمود چون نوبت با فلاطون رسید هر دو را باهم ضم ساخت و پنج نفر از شاگردان خود
را بهر تدبیر امور معالجه تعین نمود سقراطوس را بهر تدبیر ابدان و فوارس را بهر علاج نامردان و یکی را بر علاج خراجات و سمرجس را بنابر
علاج چشم و هفورس را بهر بستن استخوان شکسته و بعد از فلاطون اطبا بر سنت او رفتند تالیف و تصانیف فلاطون بسیارست از انجمله
است کتاب مادون النفس و غیره و آنچه که ارسطو تصنیف و تالیف نموده است از ادنی تا اعلی خلاصه و ثمره آنچیزیست که فلاطون
کاشته فلاطون خبر یافت که در مصر جماعه هستند از اصحاب فیثاغورس متوجه مصر شد تا از ایشان آنچه نمیداند فرا گیرد و پیش از آنکه
بخدمت سقراط رسد اعتقادش موافق رای ابرقلیطس بود و پسند کرد و چون بصحبت سقراط رسید برگشت از مذهب ابرقلیطس
اما تابع بود او را در چیزهای محسوس پس از فیثاغورس بود و در چیزهای معقول متابعت سقراط می نمود و در تدبیرات دنیوی عبدالرحمن
چشتی مولف مرآت الاسرار در رساله مرآت المخلوقات مینویسد که افلاطون قایل تناسخ بوده و شاگرد گوتم و جمن حکمای هندی
و جمن و گوتم موصوف در زمرهٔ هنود از حکمای هنود و قایل تناسخ اند بالجمله فلاطون سیرت خود را بغایت پسندیده گردانیده بود
و هر که بعد از افلاطون آمده از حکما و علما افلاطون به پیشوائی مسلم داشتند و اگر کسی خواهد که مشاهدهٔ کثرت علوم او کند بوسعت
علوم ارسطو که هم عصر اوست شیخ شهاب الدین مقتول در تلویحات ذکر کرده که ارسطو را بخواب دیدم که مدح فلاطون میگفت پرسیدم
که هیچ کس از فلاسفه اسلام بمرتبه او رسیدند گفت نه بس جمعی که میشناختم می شمردم او ملتفت نه شد چون ابویزید بسطامی و سهیل تستری
و امثال ایشان را نام بردم خورم شد و گفت ایشان فلاسفه و حکمای محقق اند و از علوم رسمی گذشته اند و بعلم حضوری و اتصال
شهودی رسیده اند و سخن ایشان از آنجاست که هم زباست گویند در عهد فلاطون در بنی اسرائیل وبائی پدید آمد و ایشانرا
مذبحی بود مکعب بشکل وحی به پیغمبر ایشان رسید که قربانگاه خود را دو چند سازند تا وبا رفع شود ایشان چنانچه دانستند زینه
بیفزودند هیچ اثری نکرد و وحی بآن نبی رسید که قربان گاه دو چند نشده ایشان نزد فلاطون شدند و حال
بازگفتند او بشکل هندسی زینه برابر قربان گاه بران بیفزود و وبا مرفوع گشت فلاطون گفت حکمت در آن بود که از بزرگی علم

شما را آگاهی کنند که حکمت را منزلتی عظیم است شما از آن تنفر آید بالجمله فلاطون وعظ بسیار گفتی از انجمله آنست که سعی نمودن در طلب
زیادتی خود را همیشه در تعب و رنج انداختن است پس باید که اکتفا نماید بدانچه خدای تعالی انعام کرده است شما را و خبر میدهم
بشما از روی راستی که من مییابم در خود سرور و خوشحالی در وقتیکه طلا و نقره ندارم آنچنان سروری که نمی یابم در وقت
زیادتی این طلا و نقره بلکه غمها زیاده می گردد از انقطاع و توجه باهتمام نگاهداشت آن و من میخواهم ازین خوشحالی حکمت و
رسیدن بآن تا آنکه ذهب و فضه را فضیلتی نیست اصلا بجهت آنکه من می بینم جماعتی را که زر و نقره را تبدیل می کنند باد تا آن که
مس و نقره باشند اگر زر و نقره را فضیلتی می بود بایستی که در هر جا یافته می شود مرغوب و مطلوب باشد چنانچه حکمت در اقطار عالم
پسندیده است و جهل و نادانی نکوهیده و گویند فلاطون تنهائی دوست داشتی و در صحراها بسر بردی آواز گریه اش بدو میل
رفتی و بآن او را راه بردندی که او هشتاد و یک سال عمر یافت ارسطو گوید روزی او را در کوهستان دیدم استخوانی چند بوسیده
در چپ و راست نهاده میخندید و گاه می گریست گفت خنده برای آن می کنم که بدنیا مغرور بودند و بازی خوردن اینها از دنیا
و گریه از آن می کنم که در ترک دنیا متفکر اند بعضی از علما برانند که فلاطون با سایر حکمای سلف در مسئلهٔ قدم عالم مخالفت
نموده و برآن رفته که عالم حادث است و این سخن را بسیاری معتبر داشته اند و در تاریخ الحکما مسطور است که فلاطون تصریح کرده
که عالم را ابتدائیست اما ابتدای زمانی نیست از سخنان فلاطون است که نام آنست که تو بر خویش نهی و انکه
پدر و مادر نهاده اند نشان است نه نام و گفت خصلت نکوهیده عمل را فاسد و ضایع میگرداند چنانچه صبر عسل را و گفت
پادشاه آنست که مالک آزادگان شود و مالک بندگان پادشاه نبود و گفت جاهلترین مردم آن بود که عیبش بیشتر بود و گفت عاقل
وقتی آزرده شود که با جاهل سخن گوید و گفت مردان از سه کس بهترست از مالداری که محتاج شود و از عزیزی که ذلیل
گردد و از حلیمی که جاهل برو مسلط شود و گفت هیچ دردی چون نادانی نیست و رنج ذل چون ذل سوال نیست و گفت بدترین
جراحت آنست که کریم از لئیم حاجت خواهد و نیابد و سخت ترین ذلت آن بود که بزرگی بر در سفله رود و باز نیابد و گفت
تحمل را عفو کردن گناه آسان تر است از مکافات نیکی که یاد کنند و گفت چون مصیبتی بشما رسد باید که مصیبتی صعب تر از آن در دل
گذرانید تا آن بر شما آسان گذرد و گفت بزرگترین فخرها آنست که فخر نکنی و گفت لازم است که دوست دوست را دوست داری
و لازم نیست که دشمن او را دشمن داری و گفت چون عقل تمام شود حرص و شهوت ناقص گردد و گفت جود پیش از خواهش احسان است
و بعد از خواستن مکافات خواستن است گفت هر که نیکی از تو نادیده شکرت گوید در نیکی کردن تعجیل کن تا به شکایت نرساند و گفت
هر نفس اظهار بدی دیگران و اخفای نیکی ایشان کند چنانکه مگس همیشه بر جای مجروح نشیند و بر درست نه و گفت نفس ترا بنده روزگار کند و
عقل روزگار را بنده تو کند و گفت آنکه فضیلت باسپ و جامه حاصل کند جاهل باشد چه فضیلت آنست و جامه را است راست بر
اسپان و جامهای دیگر نه او را بر مردم دیگر و گفت مردن مال بدشمنان گذاشتن بهتر از زیستن و بدوستان محتاج شدن و گفت ضعیف
ترین مردم کسی است که از پوشیدن سر خود عاجز آید و گفت کمال مردم بآن باید شناخت که اگر رای صواب از دو سر زند بآن افتخار نماید و
هنگام ندمت او را غیرت از جای نبرد و هنگام مدح نخوت باو راه نیابد و کار خیر به تکلیف نکند و گفت کسیکه تعلیم کند
مردمان را بخیر و خود نکند همسر آن شخص است که چراغ را در دست دارد بجهت روشنی دیگری و گفت غنی کسی ست که

و عقل صرف کند و نگاه دارد نه کسیکه جمع سازد و صرف نه نماید شخصی پرسید از فلاطون که بچه رسیدی و یافتی علم و حکمت
را گفت سوختن روغن چراغ را بیش از شراب آشامیدن تو شخصی او را دشنام داد فلاطون گفت چون کار تست شر
و بدی پس بگو و بکن آنچه میتوانی یکی او را گفت که فلاطون را دیدم که ترا ثنا میگفت فلاطون دل تنگ شد و
بگریست مرد گفت ترا ازین چه رنج رسید گفت ازین هول تر چه باشد که جاهلی مرا ستاید ندانم که کدام کار کرده ام
که به طبع او نزدیک است و او را خوش آمده که ستایش من بنا بران کرده مردی بعد از فوت پدر وارث ملک و مال
گردید و در اندک زمانه تلف کرد فلاطون گفت زمین مردان را فرو می برد و این جوان زمین را فرو می برد از فلاطون پرسیدند
که چه قسم مردم لایق و احمق اند بتدبیر شهر گفت کسیکه نفس خود طریق ستوده باشد فلاطون را پرسیدند کیست جاهل ترین
مردمان در کردار خود گفت آنکه همگی تابع تدبیر خود باشد و ترک مخالفت رای دیگران نماید و در تدبیر کارهاے خود بحسن
ظن خود مغرور باشد پرسیدند فلاطون را کیست که سالم باشد از سایر عیوب کردارهای ناستوده گفت آن کس که عقل
خود را امیر ساخته باشد و پرهیز و حذر را وزیر و موعظه را مهار و صبر را رهبر و ترس خدا را دوست خود و ذکر مرگ را
مصاحب خود کرده باشد پرسیدند کیست که ضایع ساخته باشد نفس خود را و خوار کرده باشد قدر و منزلت خود را گفت
کسیکه تواضع کند کسی را که آن کس اکرام او نکند و او را قبول بکند ستایش کسی که او را نشناسد فلاطون را گفتند آیا کسی هست
که ترا خدمت کند گفت آنهائیکه شما ایشان را خدمت و بندگی می کنید یعنی قوای سبعی و بهیمی و شهوی که شما را مغلوب خود
ساخته اند مامور و محکوم من هستند و گفت متلذذ و محفوظ نشوید از چیزهای عالم تا آنکه میان حس و عقل مصالحه کنید و باید که
موافق سازید یعنی اگر خواهید که از لذت حسی بهره گیرید باید که رجوع کنید بعقل اگر عقل تجویز کند و رخصت دهد بعمل آرید و الا
هر گاه که مصالحه گردید میان حس و عقل هر چیز را چنانکه هست در واقعه می بینید نیک را نیک و بد را بد و گفت هر چیز را بقدر
و اندازه آنچیز ستایش کنید زیرا که بعد از اندک زمانی حقیقت آن ور روشن خواهد گشت و نادانی تو هم آنوقت معلوم میگردد
که تو ستایش بکردی بلکه بیان مذمت خود نمودی پرسیدند که عاقل کی آزاده می شود گفت وقتیکه او را بهمزبانی نادان بدارند
و گفت هر جا که عقل بصورت کمال شود آنجا شهوت بیمار است و ضعیف و گفت هر گاه که حاکم و والی در عمل خود قوت پیدا میگرداند
آنچه که در تحت و تصرف اوست به طبع خود اگر خیر است خیر و اگر بد است بد و قبیح است قبیح و بجز راست گفتن و غیبت کسی حرفی نباید
گفت که راست نباشد و گفت ممنوع است نیک گرفتن معذور را در عذر بخیلی کردن بر کسی که عاجز است از سوال طلب و غلبه کردن بر
کسی که از شر او ایمن باشد و گفت سعادتمند ترین مردم آنست که خود را از تسلط عادت و رسوم بر آورده باشد و بر
زبان برداری غضب بخندد و مشغول نگردد اندر فکر عزیز را که در نکوهیدها او راست بر بدی و گلفتهای که بر و وارد شود و گفت
هر گاه نفس انسانی قوت پیدا کرد در رای کسی تابع نمیشود و اگر ضعیف باشد مایل مباحثه مے گردد و گفت حلم ثابت
نمے شود کسے را مگر وقتیکه قدرت دفع داشته باشد و همچنین زهد گاهی منسوب مے شود به کسیکه ترک کند آنچه
قدرت دارد و گفت یاری مجو از کسیکه مثل صحبت تو کند تا آنکه بدانی غرض وی را که بجهت محبت صفات ذاتی تست
بخانه او برو و اگر برای چیزهای عارضی است با او همنشینی مکن چه این دوستی تا آن غرض هست و هر گاه

غرض برطرف شود و دستی برطرف شود و گفت ندانستم و رین دنیا الا آنکه ندانستم و گفت سزاوار نیست که از طلب فایده علم حیا کنی زیرا که جهل قبیح‌تر از حیاست پرسیدند که نافع‌ترین مردم کیست از روی علم گفت آنکه رغبت کند به تحصیل آنچه تحصیل نکرده است و گفت هرگاه که اهل شود بر چنینه مجلس سخن را تا تربیت نماید حاصل آید و شگفت العالم کرة و الارض مرکز و الافلاک قسی و الحوادث سهام و الانسان هدف الرامی هو الله تعالی فان المفر و قال انظر الی وجهک فی المرآت لو کان حسنا فافعل ما یناسبه و لو کان قبیحا لم یجمع بین القبیحین یعنی ببین طرف وجود در آئینه اگر هست ترا صورت خوب پس کارهای مناسب صورت خویش اگر هست صورت بد پس جمع مکن صورت بد را با کارهای که جمع کردن است و بدی ناپسندیده یعنی اگر بد صورت هستی کارهای نیک کن تا کار نیک صورت زبون ترا نیکو شود و نهان انشا زد و گفت واجب است دو چیز را بسیار ذکر کردن یاد خدا و موت و دو چیز را فراموش کردن واجب اول احسانیکه در حق کسی کنی دوم بدی که در حق تو کند گفت اذا دخلتم علی الکریم فعلیکم بتخفیف الکلام و تقلیل الطعام و تعجیل القیام یعنی وقتیکه داخل شوید بر کریم پس بر شماست اندک گفتن و اندک خوردن و لشتاب برخاستن از پیش کریم تا بملامت نه انجامد و گفت حریص‌ترین همه مگس است و قانع‌ترین عنکبوت است پس قدرت خدای که مستولی کرد حق تعالی قانع را بر حریص چه مگس طعمهٔ عنکبوت است انچند کلمه از جمله آنست که افلاطون بجهت ارسطو املا نموده اعرف اللّه خدای را حق او را و همگی توجه خود را مصروف و التحصیل علم نافع بیش از آنکه مصروف میداری بغذای بدن خود را هر روز طلب مکن از خدای تعالی چیزیرا که نفعش دایمی نیست اگر از و می طلبی باید که نعمت دایمی به طلب که همیشه با تو باشد و بیدار باش همیشه که علل و اسباب بد بیا بسیار است مطلب آنکه چیزیرا که سزاوار کردن باشد بنا باید کرد و ایضا طلب زندگانی خوب بهترین بکنند دولت بنا باید کرد بلکه طلب کن مرگ خوب را و خواب مکن تا محاسبه نفس خود نکنی بر سه چیز اول آنکه برافروز خطای یا صوابی کرده است یا نه دوم آنکه سزاوار بود ترا که بکنی در آن روز و آن عمل را ونکردی آنرا سوم آنکه در نفس خود تامل و اندیشه نمائی که من چه چیزم و بکجا آمدم و بکجا می روم و شقی و بدبخت کسیست که هرگز عاقبت خود را یاد نیارد و ای بسر بگیر دو انسه چیز اول کاری مکن که بسبب آن گمراهی مردم شود دوم آن سیکه استحقاق کنند یا او کلمه حق نکوو دران بخیلی مکن سوم همیشه در ذکر موت مشغول باش بدانکه حکیم را خوشیهای این عالم بفرح نیاورد و مصایب آن او را غمگین نسازد و از بسیاری سخن و رچیزیکه ضرور نباشد و خبر دادن از چیزیکه از و نپرسند کم عقلی گوینده است بسیار اندیشه نمائی و بعد از آن بگوئی و زود خشمگین مشو که چون عادت شود خشم بر تو غالب گردد حاجت امروز مستحقان بفردا میفکن از چه دانی که فردا چه حادث شود بگذران تقصیر کسی را که ببلای مبتلا شده باشد اگرچه آن بلا از بدی کردار او باشد و دوست مدار کسیکه خوش آید خود را که ناچار و دشمن شوی و دوستی و نزدیک مشو بکی از بدیها را برابری کنیزک موصوف و تنها بر سخن حکیم مباش و ناظر بعمل حکیم شو چه حکمتی که با عمل باشد از دو در عالم باقی ترا فایده خواهد شد پیش حق تعالی سخنان حکمت نسنجد علمها نیکوئی میماند اگر در تحصیل نکوئی رنج بکشی عنقریب آن رنج برطرف می گردد و نکوئی میماند همچنین اگر از گناه لذتی یابی آن لذت زود تر برود گناه بماند و یاد آر روزی را که فریاد کنند شنوی زبانهای گویا در آن روز لال گردند و فکرها باطل و چشمها تاریک شوند و اعضا در خاک پوشیده و کنده کردند و آگاه باش که بمکانی باید رفت که آنجا دوست شناسی نه دشمن و برابر باشد آنجا صاحب و بنده و جمیع ارادت و ریاضت را که تو میدانی که چه وقت سفر خواهد کرد و بدانکه بازدار وجود را از شر تا همه وقت محفوظ باشی و بکار خود تعقل کن و تکیه مکن بر چیز از چیزهای عالم

و دور مشو از خیرات و نزدیک مشو بکسی از بدیهای اینجهان فانی و بجهت سر در زبان بی ثبات ترک شادمانی عالم بقائی
مکن و هیچ طرف مساز در هیچ وقت آداب نیکو فرمان بردار شو سلطان را و مکن چیزی را در غیر وقت خود و اگر در تفتیش کنی از روی
فهمیدگی بکن و تنها بسخن مگفت که دران نفعی نباشد و اگر سخن نافع خواهی که بگوئی فکر کرده بگو و لایق نیست که تکبر کنی در وقت عناد
آواز بلند مساز در مصیبتها و بچشم حقارت حقیران را مبین بلکه مددگاری کن بر چیزیکه عیب نباشد و دشمن مشو کسی را و سزاوار
است ترا که بکنی آنچه لایق است بی آنکه تحریک نمایند ترا بکردن آن و باز دار خود را از کردن کریهه ناکردنی است بی آنکه ترا باز دارند
و گفت سزاوار است عاقل را که نگهبان نفس خود باشد و خطای او را اگرچه خرد باشد بزرگ شمرد و صواب او را خرد داند
اگرچه بزرگ باشد و گفت نظر مکن بمردان بسبب موضعی و مکانی که در زمانی آنرا مرتب ساخته لیکن نظر بکن بارجمندی او در
حقیقت زیرا که نیست مکان طبعی او و گفت کسیکه بجانب ظلم گراید او ضعیف است بحسب هدایت و بحسب عقل و کسی که طلب ممتنع کند کودن
و ناقص فکر است و گفت غضب و شهوت و سایر اخلاق نفس مقدار و اندازه ایست که با آن اصلاح حال آن شخص که
اینها در و اند میکنند و اگر از ان مقدار زیاده شوند بیرون می آرند آن شخص را ببدی و بدذاتی زیرا که غضب شبیه است به نمک طعام
که می اندازند دران اگر باندازه است مصلح طعام است و الا فاسد میسازد طعام را و همچنین است سایر قوتها که در بدن است و
گفت ادیب و معلم را بر بسیاری علم و دانش وی باز نباید بلکه به بودن شر دبدبی در رو باید آزمود و گفت مباش از کسانیکه زود خشمگین
شوند که عادت سفیهان و بی عقلان بر تو مسلط خواهد گشت و گفت خوشحال مباش به بطالت و گفت کسیکه عار و خواری از کرده دارد
سزاوار نیست او را که در بلند ساختن نام کوشش نماید و گفت سزاوار نیست ادیب را که غیر ادیب را خطاب کند
بدرستی بلکه برفق و مدارا چنانکه اهل هوش مستان را بملایمت و نرمی خطاب کنند و گفت سعادتمندترین آزادان و سزاوار
ترین ایشان به تفصیل کسیست که خود را از تسلط عادات و رسوم برآورده باشد و دور ساخته باشد خود را از فرمان
برداری غضب و فکر خود را که در نکوئیها مصروف میدارد و آنرا مشغول نگرداند در آنچه که دارد شود او را از بدیها و کلفتها
و گفت هرگاه به بینند کسی ترا که کاری که او را نافع نباشد تو پیش خود میکند پس او را داخل ترسندهها از خدا بدانند و گفت
شگفتگی و بی کلفتی عورتیست از عورات تو او را تغیر نباید نمود و اظهار نباید کرد ارسطاطالیس شیخ حکمای مشائین است
و نسبتش به اسقلینوس اول می پیوندد و او را ارسطو و ارسطاطالیس نیز گویند و معنی آن بیونانی فاضل و کامل باشد و
پدرش نقوماخس نام داشت و در طب ماهر بود و معنی نقوماخس مجاهد قاهر باشد و او در خدمت جد اسکندر بسر بردی
و چون ارسطو هشت ساله شد او را بشهر حکما فرستاد و ارسطو نه سال آنجا ماند و در لغت شعر که یونانیان آنرا علم محیط
گویند ماهر شد پس بخدمت افلاطون پیوست و بیست سال او را بسر برد و بمشافهه علم آموخت گویند هرگاه از افلاطون سخن
خواستندی گفت صبر کنید تا عقل حاضر آید و گاه گفتی که صبر کنید که عقل حاضر نیست و چون ارسطو حاضر آمدی گفتی بپرسید که مردان حاضر شدند
و از این هر دو مراد حضوری ارسطو بود و همچنین روزی افلاطون گفت اگر سامع یا فهم سخن گفتنی گفتند هزار شاگرد در خدمت اند و گفت خواهم که جوهران
و یک بود مرادش ارسطو بود و ارسطو واضع منطق است و ارسطو را در صغرش روحانی گفتندی و او طریق نظر پیش گرفت و حکمت
را تدوین ساخت و او را معلم اولین گویند و افلاطون او را عقل خواندی خاتم عظمای حکمای یونان است و ایشان بر

ف ارسطاطالیس
ف اسقلینوس
ف نقوماخس

ف ابنای ثالس و فیثاغورس و سقراط و فلاطون و ارسطو

بر قول مشهور پنج تن اند ؛ ابنای ثالس و فیثاغورس و سقراط و فلاطون و ارسطو پس جز ایشان یونانیان کسی را حکیم
نخواندندی و دیگر آنرا بلقبی که در آن مهارت داشتند نسبت دادندی چنانچه بقراط را طبیب و میرس را شاعر و ارشمیدس
را مهندس ؛ و دیوجانس را کلبی ؛ و دیمقراطیس را طبعی چون جالینوس در حکمت تصانیف بسیار کرد خواست که او را
حکیم خوانند یونانیان زبان بتشنیع گشادند و گفتند کار تو ترتیب مرهمها و مسهلها و علاج آنهاست ترا وار نباشد که ترا حکیم خوانند گویند
که چون ارسطو تدوین حکمت کرد فلاطون او را ملامت نمود و گفت چرا حکمت ظاهر ساختی گفت آنانرا که خواهش حکمت است آنرا او ارزانیست
که از آن بی نصیب مانند و منکران را بآن که ظاهر ساخته ام از آن اصلا بهره نبود و ارسطو بسیار متواضع بود و بسیار بمرغزارها و استماع
نغمه میلی عظیم داشت و در رعایت جانب دوستان جهدی بلیغ میکرد و اکثر با اهل ریاضت بسر بردی و انصافش چندان بود
که در عین مناظره با خصم بخطا معترف میگشت و گفته اند که او پیغمبر بوده و بشهری رفت تا خلق را از بت پرستی باز دارد قوم بمخاصمتش
برخاستند بازگشت و بماقدونیه شد نقل است که عمرو عاص نزد رسول صلی الله علیه و سلم گفت وقتیکه باسکندریه رفتم جمعی را
دیدم که بر ارسطاطالیس لعنت میکردند آنحضرت بآزرد که بد میکردند چنین مگوی که ارسطو پیغمبر بوده قوم او را تکذیب کردند از ایشان
بگذر بالجمله ارسطو بعد از فلاطون بالا قدر و مرتبه شد و بتعلیم سکندریه پرداخت متابعان ارسطو را مشائین خوانند و قراطیس بزرگترین
تلامذه افلاطون بود و بعد از افلاطون بجای او نشست و بافاده علوم اشراقیان مشغول گشت و ارسطو قریب بصد کتاب در منطق و
حکمت الهی و طبعی و سیاست و اخلاق تصنیف نمود و هشتاد سال زیست از سخنان ارسطوست که رغبت بصحبت آنکه از تو اعراض
کند خواریست و اعراض از آنکه بصحبت تو رغبت کند کم همتی و گفت سلطان چون بزرگ است و ارکان دولت چون نهرها
کمتر از آن جدا شده هر رنگ و طعم که آب در رود را بود آب جوی را نیز چنان باشد پس پادشاه را باید که سیرت خود پسندیده کند
تا دیگران نیز نیکو شوند و گفت سعادت گوینده آنکه شنونده وی بفهم بود و گفت هر که از مردمان شرم دارد و از خود شرم نکند
نفس او را پیش او قدری نبود و گفت مزاح نباید کرد که اگر با بزرگ کنی کینه در دل گیرد و اگر با کوچک کنی دلیر گردد و گفت هر که
بچشم خرد عاقبت کار را تواند دید چون بآن رسد اندوهگین نگردد کی او را گفت شنیده ام که مرا غیبت میکنی گفت نزد من
چندان قدر نداری که دست از عمل صالح و فکر مسایل حکمت باز دارم و بتو پردازم او را گفتند مال جمع میکنی و این از حکما پسندیده
نباشد گفت حکما از آن مال جمع کنند که محتاج لئیمان نشوند و گفت هیچ فساد بدتر از حاکم ظالم نیست و گفت توانگری قناعت
است و آنرا که قناعت نباشد بمال سیر نشود هرچند که بسیار بود و گفت کسیکه حکیم نباشد همیشه سقیم بود و گفت طلب کنید توانگری را
که فانی نگردد و زندگی را که تغیر نیابد و ملکی را که زایل نشود و گفت آنکه بر مردم تکبر کند خواری خود را دوست دارد و گفت کسیکه
بطلب معیشت مشغول بود از حکمت فایده نیابد و گفت شگفت آید مرا از آنکه او را گویند نیکوست و نباشد و شاد شود
و از آنکه گویند نه نیکوست و بود بغضب رود و گفت جاهل چون غریقیست او را از دور نصیحت کن و نزدیک مرو که اگر هلاک
شود ترا با خود ببرد سکندر با ارسطو و دیگر حکمای زمان در کار ملک رای زد هر کسی سخنی گفت ارسطو تدبیر اسکندر
را پسندید گفت در رای او چه دیدی که برای چندین حکیم نگزیدی ارسطو گفت مآل کار معلوم نیست اگر تقدیر نه بر وفق
تدبیر بود باری بسبب موافقت او از عتاب ایمن باشیم و گفت کسیکه خنده زند ترا بحق بگریاند ترا بباطل بخنداند و کسی را که

بارئ تعالی بی فهم آفریده باشد موعظهٔ حکیم او را فهیم خواهد ساخت و گفت فرمانبرنده بجز سعادتمند ترا از فرمان پذیرنده نیست
و آموزاننده بهتر از آموزنده و نصیحت کننده ارجمندتر از نصیحت شنونده و گفت دور شو و گفت از حرص بپرهیز و زهد و
پرهیزگاری چه پرهیزگاری و زهد مصلح نفس و بدن ست بدانکه زهد و پرهیزگاری بیقین است و یقین بصبر است و صبر بتفکر
است و هر گاه تفکر کنی در مادهٔ دنیا لائق بخواهی یافت دنیا را آنکه بجهت خواری آخرت او را برخود لازم داری زیرا که دنیا خانهٔ بلا و قسمت
منزل بهم رسانیدن اسباب راه ست گفت باطل مگردانید مال خود را در کاریکه نفعی بران مترتب نباشد در غیر حق و صرف
مساز قوت خود را بغیر فائده و ضائع مکن رای خود را در چیزها تا که رشد و صلاح کار تو در ان نباشد پس بر تو باد حفظ آنچیزیکه ترا برای
آن آورده اند و علی الخصوص در حفظ عمر خود که در ان همه کمالات مکتسب حاصل میشود که عمر که هیچ نوع حاصل نمیشود اگر ناچار ترا مباشر لذتی باید شد باید که آن
در همزبانی علما و درس کتب حکمت باشد و گفت عدل ترازوی خداست بر زمین که بران ترازو ضعیفان از ظالمان حق خود
یابند و حق از باطل ممتاز میگردد و پس کسیکه باطل گرداند بران حق را آنکس بجهل بزرگ مرتکب می شود و گفت سه کس را سزد که
باید داشت تا خیره نشوند زن و فرزند و بنده گفت طلب علم بطمع رفعت و بزرگی رسیدن نکرده ام اما چون جهل مرا خوش نیامد بعد
به تحصیل علم کوشیدم و گفت خلو او از چیز نیست در وقت احتیاج بدیگر آنکه برساند خود را به استحقاق بقدر طاقت پس کسیکه تفاوت
و تجاوز کند ازین اندازه او مفرط است و از حد تجاوز بیرون میرود و اسکندر را پسری فوت شد ارسطو در آمد و گفت ترس از
چیزیکه روا نباشد صفت کسی ست که عقل ندارد و گفت کسیکه تکبر میکند بر مردمان دوست می دارد ذلت خود را و کسی افراط
کند در سرزنش و ملامت مردمان دوست می دارد مرگ او را گفت پادشاه که با اهل ملازم مناقشه و منازعه کند پرده خود را
بدرد و گفت کسیکه محبت دنیا را بافراط رساند فقیر و مفلس مرد و کسی که قناعت گزید غنی مرد و کسیکه اسراف کرد در آشامیدن تیر آن
پس از زبون ترین مردمان است از روی طبیعت ریختن آبروی پیش مردمان خرد و بزرگ و گفت کسی که قدرت بر کردن فضیلتی نداشته
باشد باید که همتش مصروف دارد بترک رذیلتی و گفت حکمت نیز همه علوم و اولست و یاور گرداننده تنهاست و بنا سبب
آرام سهل و آسان میشود مطالب و تفکر صحیح یافته می شود رای پوشیده و بزبان خوش و ملایم محبت می رسد و مودت صفت
دوام می پذیرد و بخلق وسیع پسندیده میشود و عیش و زندگانی به کمال مے رسد و خوب می گذرد و بحسن خموشی بزرگ مے شود
از روی هیبت و بحق و راستی بزرگ قدر میشود و ترقی می کند از روی شرافت و بانصاف می رسد به مهتری و بتواضع محبت بسیار
می گردد و بعفت و عصمت علمای پاکیزه وقت میگردند و بعدل غالب مے شود بر دشمن و بحلم زیاده می شوند یاران و مددکار و بمدارا
رفق طلب خدمت و لهامی توان نمود و بصنعت بدن و ایثار مستوجب نام جوادی گردد و راقم حروف در نسخهٔ نفائس الفنون دیده
که اگر کسی خواهد که دولت بهم رساند باید که ایثار کند و گفت سرعت نمودن در جواب مسودت لغزش ست و گفت ریاضت تعمیر میسازد
طبیعت را و گفت همنشینی احمق عذاب روح است و گفت اسکندر را که صورت خوب منظر است صاحب صورت را فائده مند است
بیننده را ارسطو دید شخصی ناقه را که از بیماری بر آمده بود و طعام بسیار میخورد و ارسطو گفت ای فلان زیادتی قوت
بخوردن بسیار نیست اما قوت بقدر یافتن بدن ست یعنی قوت آن زمان حاصل میشود که بدن غذا یابد راقم حروف
گوید که غرض حکیم آن ست که طعام آنقدر باید خورد که غذای بدن میشود نه آن قدر که هاضمه از ان عاجز آید و چون هاضمه

هضم نیک نکند غذای بدن نشو و پس قوت حاصل نگردد بنا بر آن است که گفته اند که اندک گرسنگی داشته دست از طعام باید کشید
و گفت سه چیز بخداوندش زیان رساند کار کردن باعتماد نیروی تن و بسیار خوردن باعتماد صحت و تکلیف کردن باعتماد قدرت
و گفت که دفع بدی به بدی جلادت است و دفع بدی به نیکی فضیلت است و گفت بپرهیز از شهوتها بدرستیکه برطرف کننده عقل
و ضایع سازنده رای و معیوب کننده مطلب و غرض است و مشغول میباش تا بازی و هرگاه بازی آمد کوشش برخاست و اگر ممانعت
نکند نفس تو را تو در شهوتها و خواهشها بتحقیق راغب میگرداند ترا به بدترین منازل و گفت سعادت سه گونه است سعادت در نفس و
آن معرفت و حکمت و شجاعت است و سعادت در بدن و آن صحت و قوت و جمال است و سعادت سومی خارج از نفس و بدن است
و آن مال و جاه و حسب است و گفت هر که بترسد از چیزی میگریزد از آن و هر که بترسد از خدا میگریزد بسوی او و گفت سخن عاقل قوت است و جواب
جاهل سکوت است و گفت عشق چیزی است که کور میکند حس را از دریافتن عیبهای معشوق و گفت حکمت برای ارواح مانند طب برای اجساد و گفت
نیکویی ادب میپوشد بدی و زبونی نفس را و گفت فضیلت بعلم و ادب است نه باصل و نسب و گفت شغل کردن و مشغول شدن بانچه که فوت شده
از تو ضایع کردن وقت است و قال المجرب احکم من الطبیب و قال حرکت الاقبال بطیئة و حرکت الادبار سریعة لان المقبل کالقاعد و المدبر کالمقذوف من علو الی
اسفل و قال اذا اعطاک الله ما تحبه من الظفر فافعل ما احب الله تعالی من العفو ثامسطیوس حکیم ملطیش نیز بنظر رسیده پسر خاله ارسطو و خلیفه
او بوده از سخنان اوست که حکمت غنی کننده بدن و غنی النفس ممدوده و غنی المال مجدوده سمیسن از اکابر مشائین و اصحاب
ارسطو بوده از سخنان اوست هر تیر که بسنگی رسد باز گردد همچنان اندرز بدچون بمردی نیک گویند در او کار نکند و نکوهیده باز
گردد و گفت اسرار با جاهل مگو که طاقت پوشیدن آن ندارد و قدرت کتمان بر حکیم راست از و پرسیدند که چه چیز محال است
گفت چیزی که صورتی از و در نفس نیست انبیخلوس و اشخاولیش نیز نام سه بزرگ ترین شاگردان ارسطو بود اسکندر او را
تعظیم کردی وقتی بحبس فرمان داد و بزندانش بردند زندانیان تفحص کردند که اگر با او زری باشد بستانند گفت نادان مشید
زینهار بهر تجارت نیامده ام که با من مالی باشد این حدیث باسکندر رسید بخندید و به اطلاقش فرمان داد او را گفتند که چرا زن نکنی گفت
باصلاح نفس خود درمانده ام باصلاح دیگری نتوانم پرداخت یکی او را گفت تو جاهلی گفت دروغ گفته جای خشم نیست زیرا که
سخنان است و اگر راست گفته از و نتوان رنجید بلیناس حکیم از اکابر حکمای زمان و تلامذه ارسطو بوده و اکثر با اسکندر
بسر برده بقول مورخان مناره اسکندریه از آثار اوست اسکندر افرودیسی که از اکابر حکمای یونان است و مفسر کتاب ارسطو
بوده از سخنان اوست اگر خواهی که بحقیقت دانش کسی اطلاع یابی در اثنای سخن گفتن محال بگو اگر انکار کند احمق باشد و گویند
او معاصر جالینوس بود فلوطرخس حکیم از عظمای پیشین بوده اول کسی است که بفلسفه مشهور گشته عمر بسختی مبتلا بفقر [illegible]
حکمت از و آموختند روزی اهالی شهر از شهر بتان خویش قربان میکردند فلوطرخس گاوی از گل ساخت و قربان کرد
مردم با او عتاب کردند گفت جان ندارد هر چیزیکه جان ندارد قربان نتوان کرد باسلیموس از اکابر حکمای یونان بوده
از سخنان اوست لباس پاکیزه و تن چرکین نزد عقلا قبیح بود پس نفس خود را باخلاق ذمیمه گذاشتن و تن را زینت کردن
نیکو نباشد شیخ سعدی گوید مصرع تو در بند آنی که خز پروری و گفت نفس در دنیا غریب است و غریب را گرامی باید داشت
اقلیدس صوری از اکابر حکما بوده و در هندسه نظیر نداشته اقلی بیونانی کلید را گویند و دس هندسه را خوانند

ف ذکر ثامسطیوس حکیم
ف بلیناس حکیم
ف اسکندر افرودیسی
ف فلوطرخس حکیم
ف باسلیموس
ف اقلیدس صوری

اول کسیست که هندسه را مدون ساخت و کتاب او مشهورست و نام او و من کلامه الخط هندسة روحانیة ظهرت بآلة جسمانیة
وقال بعض العلماء الخط لسان البدن و قال بعضهم الخط عند الفقیر مال و عند الغنی جمال و عند الاکابر کمال و از سخنان اقلیدس است
که بدترین مردم آنست که بنا بر سوء ظن بر کسی اعتماد نکند و کسی بنا بر سوء عمل بر وی اعتماد نکند و گفت میان دو دوست خصومت
میفگن که ایشان اگر با یکدیگر صلح کنند ترا ملامت حاصل آید و گفت هر آنچه از دست برود اگر بتحصیل آن قادر باشی تأسف
نباید خورد و اگر باشی آنرا فایده نبود یکی او را گفت جهد کنم تا ترا نیست کنم حکیم گفت جهد کنم تا غضب ترا نیست کنم ارشمیدس
مهندس از اکابر حکمای بوده از مخترعات او میزانیست مشهور بنام او که مال غش از صافی شناخته شدی و از حکمای اسلام
ابوحاتم حکیم بعهد سلاطین سنجر آنرا بساخت کپتان جونا تهان اسکاط از کتب فرنگ میفرمود که تولد ارشمیدس در شهر کوس که شهریست
در جزیره سسلی در دریای فرنگ بوده ارشمیدس حکیم میگفت کاگر جای مقرار ایستادن سوای اینجهان بیافتمی اینجهان را برهم زدمی یعنی واژگون
گردمی مهادرجیس از اکابر یونان بوده و گفته اند که در علم ریاضی بعد از بطلیموس چون او کسی برنخاسته از سخنان اوست که بیماری
زندان بدنست و غم زندان روح ربقراط طبیب از مشاهیر حکمای یونان و اطبای هفتگانه و بقول صحیح بعد از اسکندر بوده و نسبش
با سقلیوس اول می پیوندد و او مردی خداپرست و عابد بود و معالجه بهر رضای خدا کردی و از فقرا و اوساط الناس هیچ نگرفتی و
از اغنیا طوق و تاج و یا دست برنجن گرفتی آورده اند که چون اسقلیوس ثانی درگذشت بقراط بخانه او نشست نزدیک شد که علم
طب مندرس گردد چه اسقلیوس اول وصیت کرده بود که اینعلم بیگانه را نیاموزند تا شرف در خاندان او بماند فرزندان حسب الوصیت
وصیت عمل میکردند تا آنکه از ایشان کم ماندند و آنانکه بودند صلاحیت نداشتند بقراط مسائل طب را مدون ساخت و امر کرد
که هرکه خواهد این علم بیاموزد جمع کثیر بدان مشغول شدند و از بقراط پسرش تا تالیس آنرا در آفاق منتشر ساخت از
سخنان بقراطست که حاصل من از فضل علم آنست که بر جهل خود مطلع ام و گفت چهار چیز باصره را زیان دارد طعام شور خوردن
و آب گرم بسیار بر سر ریختن و در آفتاب نگریستن و ردی دشمن دیدن و گفت سه چیز لاغری آرد آب ناشتا آشامیدن و بر
زمین سخت خواب کردن و با آواز بلند سخن گفتن و گفت معالجه بدن کرده میشود به پنج قسم آنچه در سرست بغرغره و آنچه در معده
است بقی و آنچه در بدن است باسهال و آنچه در خلاست بعرق و آنچه بعمق و درون رگهاست به برآمدن خون و گفت تا تنها یابی
ناشد و از اخلاط ردیه هرچند غذا داده شود زیاده میشود در رواب دبدی او همچنین ست نفس بیمار قیاس بغذای او که حکمت است
و گفت چهار چیزست که بدن را خراب میسازد و بیمار اندرون درحمام و جماع با خلاء معده و خوردن گوشت قدید خشک شده و آشامیدن
آب ناشتا و گفت جمع میشود امراض شش چیز یعنی سبب پیدای بیماری شش چیزست کثرت غذا و کثرت جماع و اندک خوابیدن
در شب و زیادتی خواب در روز و زیاده خوردن آب و خوف نهار و بند داشتن بول و گفت که انسان آنست که تواضع کند در
دولت و عفو کند نزد یک قدرت و بخشش کند بغیر منت و گفت که محبت میان دو عاقل واقع میشود بجهت مناسبت و مشاکلت
هر دو در عقل و واقع نمیشود میان دو احمق ارباب مناسبت در حماقت بجهت آنکه عقل جاری در روانست در ترتیب و ضوابط
پس مناسب و عاقل خلاف مباین واقع نمیشود و حماقت را ترتیبی نیست که دران موافق افتند میان هر دو احمقان و گفت که قناعت کنید
بقوت که شما را گریز باو دارد و دور کنید از خود حاجت را تا باشد مر شما حق تعالی چه حق تعالی محتاج نیست بچیزی بس چند آنکه

مهادرجیس

بقراط

اسقلیوس

اصلاح شما زیاده است از حق دورتر آید و بگریزید از خوشحالی‌ها و گناهها بعد از آن طلب و امید از نیکیها و غایات آنها را و گفت بذل کم باید از به از بسیار نا باید او گفت لایق است که ایشان در دنیا همچو کسی باشد که او را بمهمانی طلبیده باشند اگر کاسه پیش او نهند بخورد و اگر از و بگذرانند توقع نداشته باشد و خواهش نکند و همچنین خود را نگاهدارد و از مال و اهل فرزند یعنی اگر یافت بهتر و اگر نه خیر او را پرسیدند از زبان سکوت ورزید گفتند چرا جواب نمی‌گفت جواب این خاموشی است و گفت کم خوردن از چیزهای مضر بهتر است از بسیار خوردن از چیزهای فایده‌مند گفت اگر مردمان مخلوق و آفریده میشدند از یک طبیعت هرگز بیمار نمیشدند بجهت عدم ضد و گفت مریض را که من و تو و مرض سه چیزایم اگر بسخن من عمل کنی هر آینه غالب می‌آیم بر مرض از برای آنکه دو بر یک غالب است و اگر یار شوی مرض را پس من مغلوب شوم زیرا که بدستور دو غالب است هر یک و قال الفنا مثل الحیوة و الصحة فوقه و الفقر مثل الموت و المرض فوقه و قال ثلثة ان لم اظلمهم ظلموک وارک و عبدک و زوجک جالینوس حکیم شیخ حکمای زمان و خاتم اطبای هشتگانه است و اسامی آن هشت دیگر این است اسقلینوس و اغورس و مینوس و برمانیدس و افلاطون و اسقلینوس ثانی و بقراط و جالینوس سیر و سفر بسیار کردی و در سماع و الحان شوقی عظیم داشتی روزی در صحرا یکی را دید که زبان در چشم کار کرده میلیسد و گفت چرا چنین کنی گفت هر ماه سفیدی در چشم این بد می‌آید و نشکبو میشود من آنرا میلیسم زایل شود جالینوس مرهمی چند او را داد و گفت ای مردم افاده در طب سایندی و بعضی گویند که او در خدمت عیسی رسیده بود جالینوس هشتاد و هفت سال عمر یافت و گویند او با سهال در گذشت هنگام مرض او را گفتند چگونه عاجز شدی از علاج خود با کمالیکه داری جالینوس طشتی پر از آب خواست و دارو در آن افکند آب منجمد گشت و هر چند از آن دارو بخورد هیچ فایده نداشت پس گفت علم و تجربه با قضای الهی سودی نکند روزی جوانی خوبرو را دید از و سخنی پرسید و جوانی درشت شنید گفت ظرفی از زر است و در آن سرکه است وقتی الهی را دید با دانشمندی در آویخته بود گفت اگر و انا بودی کارش تا بنادان تا باینجا نرسیدی و گفت که آنرا که عقل نباشد عمارش فایده ندهد و گفت مریض را که اشتها باشد او بصحت نزدیکتر است از تندرستیکه او را اشتها نباشد روزی مردی را دید که خلق او را تعظیم میکردند گفت چه کرده که او را تعظیم میکنند گفتند گاوی را از زمین برداشته گفت گاو نیز او را از زمین پرسیدند او را افضلیت گفت صاحب علم شو تا بمقام عالی برسی معجب مباش تا خوار نشوی گفت هم زوال است و غم بیماری دل راقم حروف گوید که فرق میان هم و غم آنست که صاحب هم در طلب چیزی باشد و آن او را نرسد و صاحب غم را چیزی از دست رفته و فوت شده باشد و گفت کسیکه از خوردن بمیانه روی و در تدبیر بدن عادت کند حرکات شهوات او همه بر نهج اعتدال خواهد بود و کسیکه عادت کند بمنع نکردن شهوات خود از سن صبی و منع نکند نفس خود را از بدی و شرارت آنکس سخت میشود و قوت میباید بعمل ناشایسته و فعلهای بد که او را عادت میشود و گفت بدترین صبیان بیحیاترین ایشان است پس سزاوار نیست که طمع اصلاح نداشته باشد البته که آنکه بدترین صبیان بیحیا است از اصلاح او نهایت مأیوس نمیباید بود و گفت حیا نرسیدن صاحب حیاست از تقصیر یکه واقع شود پیش کسیکه او را افضل اوست گفت انسان کسی است که قدرت بر جور و ستم داشته باشد و نکند و عاقل کسیست بشناسد هر چیز که در طبیعت انسان است از حقیقت آن قال الطبیعة کالمدعی و العلة کالخصم و الطبیب کالقاضی و سئل عن الاخلاط فقال الدم عبد مملوک و ربما قتل العبد مولاه و الصفرا کلب عقور فی حدیقة و البلغم الملک کلما اغلق علیه

با نان فتح باناء احرار انشود ان الارض اذا تحرک ما علیها قبل امن ستقی الانسان ان یموت یقال اذا اجل بالفرد فیما ینفع عمر نیقوروس دراهی
عالم و حکیمی متکلم بوده بعالم لاهوت بوده و پیش از ظهور اسلام باندک زمانی در گذشت از سخنان اوست مخالفت دوستان و
نیکان بهتر است از گرامی داشتن دشمنان و بدان و گفت اعتقاد مکن بچیز و انچه هستی بدرستیکه هلاک میگردی و گفت همه چیز
را تصور بعقل کن پس از آنها انچه سزاوار است بعمل آر و گفت هرگاه سیر و سفر گشتی ترا خوش آید ملاحظه غرق شدن
بکن و گفت نفس خود را محافظت بکن و خوشحالی تو بخوبی که داری و گفت آخر بخشایش ها و مواهب های این است که چه
بچیزی تبری و ذلت و خواری این است که حسود باشی و گفت هرگاه که قادر شدی بر انتقام کشیدن از دشنام بر بنده پس
بدقت تمام تامل نمائی در انچه که عمل مورث عجب است از دشنام و گفت نزدیکی زنان آتش شهوت را می افروزد چنانچه روغن
چراغ را و باستماع سخن زنان شهوت بزرگ میشود و سخن حکمت بحرکت می آرد علم را و علم جمع میگرداند کرامت و آداب فرو مینشاند
آتش حسد را صصه از حکمای هندی و واضع شطرنج است و آن را بهر شهرام ملک ملک هند وضع کرده در شاهنامه
فردوسی طوسی در قضایای کیو و طلحند بنا بر تفهیم معاملات رزم با این هر دو مبادر شش نقل نموده و آن لعب را از آن
شطرنج خوانند که چون نزد نوشیروان بردند شش رنگ خواند چه مهرهای آن بر شش گونه است و شاه فرزین و اسپ
و رخ و فیل و پیاده و این نام را بزرجمهر نهاده است و شطرنج معرب ششرنگ است اما در هند مشهور است که شطرنج را
مجلاج ساخته بهر تسکین از روی شاهنامه فردوسی طوسی در عهد کیو و طلحند ملوک هند ساخته شد و حکایت ایشان مرز شاهنامه
بعنوان عجیب و غریب است بالجمله چون شطرنج را صصه وضع کرد و نزد یک ملک برد از جای در آید و گفت چه حاجت داری
گفت خواهم که در خانه اول شطرنج یک حبه طلا نهی و در دوم دو و در سوم چهار و در چهارم هشت و همچنین مضاعف ساز تا آخر
پس انچه جمع شده باشد مرا دهی شهرام گفت انچه خواستی قدری ندارد چیزی دیگر خواه گفت حاجت مرا همین است پس شهرام
گفت تا چنان کنند ظاهر شد که اگر محصول جهان را جمع آرند از عهده آن بر آمدن نتوانند شهرام متحیر ماند و صصه را بخواند و گفت
حاجت خواستن تو از وضع شطرنج بهتر بود پس او را بنواخت و شطرنج با یران فرستاد از دانش حکمای دیار خویش خبر داد و نوشیروان
بفرمود تا بزرجمهر یعنی در برابر آن وضع کند بزرجمهر نرد پدید آورد و گفته اند که واضع نرد اردشیر بابکست و آن را نرد شیر گفتندی
برهام نیز از حکمای هند بوده و گفته اند که براهمه با و منسوب اند و در ملل و نحل مسطور است که براهمه را با براهیم علیه السلام نسبت
دهند و این صحیح نیست چه ایشان منکر نبوت اند و گویند آدمی پیغمبر نتواند بود و ایشان منسوب اند به برهام و او بهندوستان
بود و گفت که انچه نبی را بوحی معلوم شود اگر معقول بود عقل ادراک آن را کافی بود و این سخن مردود است چه مسلّم
نیست که عقل ادراک هر معقول را کافی باشد و شرح آن در کتب مبسوطه است راقم حروف گوید که بلفظ معقول خبر میدهد
از معنی که هر چه آن را عقل درک کند چه معقول بمعنی در آمدن بعقل باشد پس درینصورت هیچ معقول از ادراک عقل خالی نباشد
صوفیان گویند که کار انبیا نامعقول است و شاهد این معنی این است که در مثنوی مولوی رومست بیت کار نامعقول کار انبیا
کار معقول است کار اشقیا یعنی کار انبیا از عقل و فهم بیرون است و هر کار انبیا مبسوط است بحکم الهی که هر چه فرمان شود
بکنند نه بر عقل خویش و ند زردشت صاحب ملت مجوس است او را زرداشت و زردشت و زرا

نیز گویند و بعضی بر آنند که زردشت بسریانی نام ابراهیم علیه السلام ست و گفته اند که او را در زمین اما مان ملت ابراهیم اندو
گفته اند او اول کسیست که مذهب کسری نهاد و زند و پازند از مصنفات اوست و تابعانش را زندیق خوانند و نسبش بمنوچهر میپیوندد
و او شاگرد افلاطوس حکیم و او شاگرد فیثاغورس بوده و مجوس او را پیغمبر دانند و بدو آتش قایلند و نور و ظلمت یعنی خالق خیر و خالق
شر و از آن یزدان و اهرمن تعبیر کنند و در صبح صادق مرقوم ست که بعضی بر آنند که اوایل عیسی علیه السلام خلق را بدین
زردشت میخواند و راقم حروف بوی از ان در ترجمه انجیل نشنیده آورده اند که زردشت در آذربایجان بتبریز زمین خانه ساخت
و سالی یکساله خود پنهان در آنجا برد پس خود را بر بخوری انداخت و وصیت کرد چون وی گذرم مرا آنجا دفن کنند انگاه تن بمرگ نهاد و بس
دم نمود و همان سرداب تفتیش کردند و چون سال باخر رسید زردشت یا بلی که آنجا نهان کرده بود زمین را سوراخ کرده بیرون
آمد و کتابی با خود آورد و گفت من رسول خدایم و این کتاب اوست و از زردشت منقول است که مردی بودم از
آذربایجان و در نجران بحکیمی رسیدم و چندی با او بسر بردم و بفکر افتادم که اجسام فلکی اجسام مرکزی را چگونه تدبیر میکنند پس
به دور زحل رسیدم بوزهری بدلمن رسید و رسیدم با نچه رسیدم پس بآذربایجان باز گشتم اشرف من عهد بر دو جبر و ملوک را بر قتل دین
تحریف نمودند بکوهی تاریک رفتم و مدتی بعبادت مشغول بودم پس نزد رستم بن زال رفتم و دین خود را برو عرض کردم گفت برز
بادشاهان گشتاسپ است و در رای مخالط نکند نزد او و القصه زردشت بتبلیغ نزد گشتاسپ رفت و بار نیافت روزی گشتاسپ در
ایوان نشسته بود سقف ایوان شگافت و زردشت از انجا فرود آمد گشتاسپ گفت تو کیستی گفت منم زردشت رسول خدا علما و حکما
با او مناظره کردند زردشت بر همه غالب آمد علما گفتند مس گداخته بروریزند و آتشی بر زردشت نرسید گشتاسپ و علما باو
بگرویدند و آتشخانه ها ساختند گویند او داروی بر تن مالیده بود که از ضرر مس گداخته مصون ماند بالجمله زردشت در
عهد گشتاسپ معتقد فیه اکابر و اصاغر بود تا آنکه در گذشت و مجوس گویند بآسمان رفت جاماسپ حکیم مدبر امور گشتاسپ
بود گویند که جاماسپ علم از لقمان آموخته بود و در نجوم مهارتی داشت و از ظهور اسکندر و عیسی و محمد صلی الله علیه وسلم و اندراس
ملت مجوس خبر داده و از سخنان اوست که بدترین خصلت کریم ترک عمل اوست و بهترین خصلت لئیم ترک عمل و گفت عوام چون انعام
اند و توانگران چون کوران بطلیموس از مشاهیر حکمای یونانست و بعضی او را از ملوک بطالسه شمرده اند که از طرف اسکندر
بمصر و یونان سلطنت کرده اند و گذشت مولف تاریخ الحکما مینویسد که بطلیموس از ملوک بطالسه دیگر ست و حکیم بطلیموس دیگر
و حکیم بطلیموس در ریاضی نظیر نداشته و اکنون مجسطی کتاب او مشهور ست و از سخنان اوست که حکمت درختیست که در دل
بروید و از زبان بثمر رود و گفته آنکه بوقایع دیگر بواقعه او پند گیرد و گفت نیکبخت آنکه از حال دیگران پند
گیرد و بدبخت آنکه از حال او پند گیرند و نیکوترین مردمان کسیست که قول و فعل او موافق باشد و گفت نعمت نادان چون باغیست
در مزبله و گفت سزاوار آن است که جز حق تعالی اگر در ضمیر تو گذرد از پروردگار خود شرم کنی و گفت شادی کردن بنا کردن نا
صواب بهتر از شادی کردن و نگفتن صواب و گفت مردمان دو صنف اند یکی آنکه یافته و دیگر آنکه میخواهد و نمییابد و گفت حاسد زوال
نعمت دیگران نعمت خود میداند و گفت زوال ملک و بادشاهی از شش چیز بود بدبختی روزگار تنگی خزانه بانقطاع باران مداومت سلطان
بر لهو و لعب و گفت هرگاه که بخشم آیی مرسان خشم را بسر حد گناه و گفت عفو کن هرگاه که ترک انتقام از روی عجز

نباشد و گفت علما غریب‌اند در جماعه نادانان و گفت مباحثه مکن با منصفت و جواب مده کسی را که از تو راهنمونی نخواهد و زنان خود را
بکسی بسپار که حافظ آن باشد و گفت کیمیای قبول بخشش و عطا از تو کند بدرستیکه یاری داده است ترا بکرم و کار خیر چه از تو اگر
قبول کنند ترا بخشش نباشد عطا و بخشش ظاهر نگردد و گفت همچنان که بدن هرگاه که سقیم و بیمار شود شراب و طعام آن را نفع
نمیکند همچنین دل نیز هرگاه حب دنیا او را غافل سازد پند و مواعظ او را نفع ندهد و گفت رفیع و بزرگ‌ترین مردمان کسی است
که مغلوب دنیا و اهل دنیا نشود و گفت هیچ چیز بهتر ازین نیست پیش خدایتعالی از روی حرکات که بدکننده را مکافات کنی باحسان
با وجود دوام بدی او اسکندر ذوالقرنین بن فیلقوس اکثر احوالش در ضمن سلاطین ایران مرقوم است چون بر طریق
حکما صاحب حکمت بود اینجا نیز سطری چند از و بقلم می‌آرد سکندر را پرسیدند که چرا گنج جمع نمیسازی و همه باصحاب می‌بخشی گفت
تفویض گنج به بندگان که اصحاب باشند بهتر است از آنکه بمردگان سپارند چه خانه و زمین حکم میت و مرده میدارد که در آن
می‌نهند و دفینه کنند گویند چون سکندر وفات یافت در بازوی او صحیفه یافتند که در ان نوشته بود کمی دنیا باعث سلامتی است و تجربه
قضا و قدر سبب راحت است و حسن ظن موجب تعب اعتبار یعنی از ظن نیک غیر مخالف مطلع مشو و **مانی نقاش** از ائمه دین مجوس است
اتباع او را مانویه گویند و انسان و واصل قدیم ثابت میکنند زمانی را پیغمبر دانند در نقاشی ماهر بوده بانگشت دایره کشیدی
که نظر آن هیچ گز بودی و اصحاب وی این را معجزه انگاشتندی چون عیسی مرفوع گشت مانی شنید که او با اصحاب خویش گفته بعد زمین
فارقلیطا مبعوث شود مانی بر خود گمان برد پس دعوی پیغمبری کرد و پیرایه‌نی ساخت که هرگاه آنرا پوشیدی کسی او را
ندیدی و کتابی ترتیب داد و گفت که از آسمان فرود آمده و نزد شاپور بن اردشیر بابک رفت شاپور با و بنگر دید و پشیمان شد
و قصد قتل او کرد مانی بهندوستان گریخت و از آنجا بختا و ختن رفت و بغاری پنهان شد و بعد از یکسال با نوحی مرتب که ساخته بود و
آنرا انگلیون خواندی بیرون آمد خلایق متعجب شدند و آنرا معجزه او پنداشتند مانی از ختن بایران شد بهرام بن هرمز بن شاپور پادشاه بود او را بخواند و موبدان را بمناظره او
فرمان داد و مانی مغلوب شد و مع تابعانش بحکم بهرام شاه بقتل رسید **مزدک** نیز از ائمه دین مجوس است تابعان او را مزدکیه
گویند و ایشان دو اصل ثابت میکنند ظلمت و نور و هر دو را قایم دانند لیکن گویند افعال نور بقصد و اختیار است و افعال ظلمت
بخبط و اتفاق و گفته‌اند که اول کسی است که مذهب معطل پدید آورد و بنجوم نیک میدانست از آن دانست که مردی آمد
و دینی آرد که تا قیامت ماند با خود گفت که آن منم پس پنهان نقبی بکند چنانچه هر سوراخ با آتشکده رسید و دعوی نبوت
کرد و گفت خدا مرا فرستاد تا دین زردشت تازه کنم قباد و این فیروز پدر نوشیروان عادل پادشاه بود معجزه از او
طلبید گفت آتش را بسخن آرم که آن قبله شماست موبدان گفتند این از قدرت آدمی نیست پس روزی مزدک با موبدان
بآتشکده رفتند مزدک کسی را در آن سوراخ فرستاده بود چون بکنار آتش رسید مزدک آن را بخواند زردشت را ثنا گفت از میان
آتش آواز برآمد که سخن مزدک بشنوید قباد و موبدان با او بگرویدند مزدک گفت مال همه کس از خداست و همه بندگان خدااند
باید که مال خدا در میان همه بندگان خدا مشترک باشد تا یکی توانگر و یکی درویش نماند عوام بآن راضی شدند و مذهب او
گزیدند مزدک گفت زنان شما نیز چون مال شمااند زن هر کس را از خود شناسید تا از لذت بی‌نصیب نمانید ازو مردان رجوع
آوردند کار بجایی رسید که اگر مردی بیست مرد را بخانه خود مهمان بردی همه با زن او کردار ندی و عیب ندانستندی

وعادت چنان بود که هر که بخانه شدی تا با زنی زنا کند کلاه بر در نهادی تا هر که آنحال دیدی بازگشتی نوشیروان آن دیده و
منکر مزدک شد و موبدان را گفت چرا با او مناظره نمیکنید که مال و ناموس خلق از دست رفت موبدان نزد قباد شدند و با مزدک
مناظره خواستند مزدک گفت آنچه من میگویم در زند نیز راست است لیکن شما تفسیر آن نمیدانید و اگر باور ندارید از آتش بپرسید
پس ایشانرا با تشکده برد و چنانچه خواست جواب شنید مزدک قباد را گفت نوشیروان در مذهب من نیامده قباد و نوشیروان را تنگ
گرفت نوشیروان گفت کسی زند و اوستا را چنین تفسیر نکرده که مال و زنان یکدیگر مباح باشد و این طریقه بهایم است قباد
گفت سخن مزدک را اگر توانی باطل کن و الا ترا سیاست کنم نوشیروان چهل روز مهلت خواست و از فارس موبدی دانا
طلب داشت و حال باز نمود موبد گفت اکنون پیش از آنکه مزدک خبر یابد مرا پیش قباد ببر و نوشیروان موبد را نزد قباد برد
موبد قباد را ثنا گفت و گفت که ای ملک مزدک را در نجوم غلط افتاده و ندانسته که پیغمبری ظاهر شود و دینها را باطل کند او نیست چه او
عرب باشد و منکر زردشت بود و مزدک عجمی و معتقد زردشت است و میخواهد پادشاهی از خاندان بیرون برد قباد را سخنان
موبد پسند افتاد و دیگر روز مجلس بیاراست موبد مزدک را گفت تو سائل خواهی بود یا من مزدک گفت تو آمده که دین مرا باطل کنی سائل
سائل باید بود موبد گفت مرتبه سائل دون مرتبه مجیب است پس از کرسی زرین فرود آ تا من آنجا نشینم و تو بجای من نشین
مزدک خجل شد و گفت مرا اینجا ملک نشانیده است هرچه خواهی بپرس موبد گفت رباطها و پلها و آتشکده ها که میسازند بهر ثواب
آنجهان است تو مال مردم را مباح کرده هرگاه کسی را مال نباشد چگونه تعمیر کند و زنان مباح کرده چون بیست مرد با زنی گرد آیند
فرزندی که آید کرا باشد مزدک را سخن نماند موبد گفت حاشا که بموجب حکم تو با زن قباد که پادشاه است و سلطنت بارث دارد بیند مرد
مباشرت کنند و فرزندیکه آید آن از نسل که باشد ناچار نسل ملک بریده شود و پس تو میخواهی که خاندان ملک را براندازی قباد گفت ای مزدک
جواب آن بگو مزدک گفت جواب آنست که بقتلش فرمائی قباد گفت بی حجت کسی را نتوان کشت مزدک گفت از آتش بپرسیم که من جواب نتوانم گفت
پس بران مقرر شد که دیگر روز با تشکده روند مزدک بخانه رفت و دو تن از دوستان خود بخواند و گفت پنهان در هیمه گیرید و با تشکده روید
که یکسی بنشینید در آتشکده و نباید چون قباد [illegible] او را بقتل رسانید و دیگر روز قباد و نوشیروان متوجه آتشکده شدند موبد نوشیروان را گفت
دو مرد [illegible] باقی تا با شمشیر همراه او تو با تشکده درآیند اگر مزدک مکری سازد کارگر نیاید نوشیروان چنان کرد پس چون با تشکده شدند مزدک موبد
را گفت تو از آتش سخن بپرس موبد هرچند سخن گفت جوابی نیافت مزدک گفت ای آتش بزبان ما سخن کن آواز آمد که از سر [illegible]
مرا از دل و جگر قباد زور رسید تا سخن گویم و مزدک [illegible] شماست مزدک گفت آتش را زور رسید [illegible] آهنگ قباد کرد
نوشیروان [illegible] ایشانرا [illegible] پس قباد و موبد [illegible] گفت مزدک [illegible]
است تو نوشیروان [illegible] سخن گفتن آتش از مزدک بر تو ظاهر شود [illegible] نوشیروان را گفت [illegible]
مزدک را [illegible] و حال آتش را معلوم کنی [illegible] قباد را [illegible]
وقباد و موبد گفت اکنون تدبیر هلاک او چیست موبد گفت [illegible]
[illegible] آنگاه آنچه نوشیروان صواب بیند همان کند قباد دیگر روز بار داد و موبد با مزدک گفت [illegible]
از سخن گفتن آتش با مزدک گفت این را من نگفتم بلکه یزدان میکند موبد برخاست و گفت کسی که از آتش و یزدان سخن گوید جواب [illegible]

گفت پس برخاست و راه فارس گرفت قباد در کشتن مزدک با نوشیروان سخن گفت نوشیروان گفت کشتن مزدک آسان است
لیکن تابعان بسیار اند مبادا بعد کشتن او خروج کنند و در ملک خلل افتد آن باید کرد که همه یکبار کشته شوند قباد گفت که آن
چگونه شود گفت چون مزدک بیاید بگوی که نوشیروان میخواهد که تبع گردد قباد چنان کرد مزدک شاد شد بر نوشیروان مهربانی
کرد نوشیروان گفت که مذهب تو دوست لیکن من می ترسم که اگر آنرا قبول کنم مخالفان خروج کنند تبعانند پس اگر دانم که عدد اتباعی که
درین مذهب اند چند است ایشانرا سلاح دهم و دین را آشکار کنم پس جریده بکن مزدک بنوشت و دوازده هزار مرد بودند
مزدک از دور رفتر دیک همه را بخواند و جمع نمود نوشیروان سه صد بیلدار را امر کرد که چند هزار چاه امشب که عمق هر چاه یک گز
و دو گز باشد در صحن سرای بکنند و چهار صد مرد مسلح در صحن باز داشته و گفته که هر بیست مرد را یاران مزدک که از مجلس بر آیند
فرسیم آنها گرفته برهنه کرده سرنگون در چاه کنند تا ناف و پایهای ایشان در هوا بود و بالجمله چون مزدکیان فراهم شدند نوشیروان مهمانی مزدک
و مزدکیان کرد و قباد و نوشیروان و مزدک بر تخت کرسی قرار گرفتند چون از طعام فارغ شدند نوشیروان با مزدک گفت که اصحاب شما را خلعت میدهم و میخواهم
که در سرای تدریج رفته همه را خلعت پوشیده نشینند تا بادشاه و شما و با نظاره کنیم مزدک شادی نمود و قبول کرد و بیست بیست
کس بسرا میرفتند تا آنکه همه یاران سرا رفتند و بسزای اعمال خود رسیدند آنگاه نوشیروان پدر را گفت همه مردم را خلعت
پوشانیدم برخیزید و نظاره کنید قباد و مزدک در سرا شدند و سراسر صحن سرا را پایهای در هوا دیدند نوشیروان مزدک را
گفت لشکریانرا که پیش رو ایشان تو باشی خلعت ازین بهتر نتواند بود پس مزدک را بدستور در چاه سرنگون فرو بردند
آنگاه فرمود تا در سرا را بگشادند اهالی شهر از زن و مرد بیایند و نظاره کردند زن مزدک بگریخت و بروستای رفت
و خلایق را بمذهب شوهر خواند جمعی با او بگرویدند سنتباد مجوسی از احفاد ایشان بود که بعهد منصور دوانقی خروج کرد منصور
فوجی شایسته بدفع او فرستاد و سنتباد در حدود ساوه با او رزم کرد و هفتاد هزار کس از یاران او بقتل رسید سنتباد بگریخت
و بالاخر اسیر شده با اولاد و اقربا و اتباع بقتل رسید و اینواقعه در ابتدای سال یکصد و چهل هجری روی داد و دیگر
بابک خرم دین مردی بود از اهالی خرم فارس بحلال و حرام ایمان نیاورده و روزه را انکار کردی و به تناسخ ارواح
قایل بود و بعهد مامون عباسی خروج کرد و بر سپاه مامون ظفر یافت و بالاخر بدست عبدالله طاهر ذوالیمینین بعد رزم
بگریخت و دیگر باره قوت گرفت و در عهد معتصم عباسی از افشین سپهبد معتصم هزیمت خورد و بارمینیه افتاد سهیل بن سنباد بطارقه
روم والی آنجا بود او را ضیافت کرد و در خدمت بایستاد و هنگام طعام خوردن بابک بر مائده نشست بابک برنجید و
گفت بزرگی رسید که با من بر یک خوان طعام خوردی سهیل برخاست و عذر کرد پس چون بابک از خوردن فارغ گشت
سهیل آهنگر بیاورد و گفت پای مبارک دراز کن که عذر گناه خویش خواهم پس بند بر پای او نهاد و نزد افشین فرستاد افشین
او را ببغداد نزد معتصم فرستاد معتصم بفرمود تا دست و پای بابک ببریدند بابک در آنحال دست در خون زد و بر روی
خود مالید معتصم گفت چرا چنین کردی گفت چون خون از تن بسیار رود روی رنگ زرد شود از آن روی خود را سرخ
کردم که نگفتندی از بیم هلاک رویش زرد شد پس او را بردار کردند و کان ذلک فی رمضان سال دو صد و بیست و سه هجری گویند
بابک در ایام تسلط خویش هزار هزار مسلمان کشته بود و یکی از جلادانش اسیر شد بابک چند هزار کس کشته باشد گفت او را چند جلاد بود

یکی از آنها منم و سی هزار گشته ام بزرجمهر بن بختگان مروی از اکابر حکماست پانزده ساله بود وزارت یافت آورده اند که
نوشیروان شبی بخواب دید که پیش تختش درختی بزرگ رستی هرگاه جام بدست گرفتی خوکی پدید آمدی و آنرا در کشیدی چون
بیدار شد از معبران تعبیر خواست ایشان عجز نمودند نوشیروان جمعی را بطلب معبری باطراف فرستاد و آزادسرو نامی بمرو رسید
و نزد معلم رفت و گفت از علم تعبیر خبر داری گفت ندانم بزرجمهر کودک بود و پیش معلم میخواند از آزادسرو درا گفت خواب را بازگوی
استاد با یکی برو زرو آزادسرو ملتمع آمد و خواب نوشیروان بگفت بزرجمهر گفت نگویم من این نکته جز نزد شاه پس آنگه که
بنشاندم بنگاه پس آزادسرو او را با خود گرفت و پیش کسری آورد و نوشیروان از او تعبیر خواست بزرجمهر گفت خلوت کن چنان
که دگفت در شبستان خداوند غلامیست که با یکی از اهل حرم بفعل ناشایسته قیام مینماید نوشیروان بحرم رفت و امر فرمود تا همه
کنیزکان برهنه شوند پس چنان کردند مصرع غلامی پدید آمد اندر میان پس ظاهر شد که او را دختر حاج از خانه پدر همراه آورده بود
و در لباس کنیزکان میداشت نوشیروان غلام را با زن بکشت و بزرجمهر را تربیت کرد و چون پانزده ساله شد وزارت
داد و بزرجمهر سالها وزیر بود تا آخر دین کسری بگذاشت و ملت عیسی گزید و خلق را بدان دعوت کردن گرفت و از بعثت محمد صلی الله
علیه وسلم خبر داد و فرزندان و شاگردان را بقبول ملت اسلام وصیت کرد نوشیروان برنجید و حبس فرمود و در حبس نابینا
شد در آن آوان نامه از ملک روم رسید کسی خواندن آن نتوانست نوشیروان از بزرجمهر چاره خواست بزرجمهر که نور
باصره نداشت تدبیری کرد چه بگرمابه رفت و امر کرد تا طشتی پر از یخ بیاوردند و اشکال حروف نامه را بر یخ برپشت او نوشتند
او حروف را ضبط میکرد چون تمام شد ترجمه کرد نوشیروان متحیر ماند و او را اطلاق فرمود بزرجمهر بود تا آنکه بعهد خسرو پرویز درگذشت
و گویند که بعضی از بدسگالان تشنیع او بقتل رسید از سخنان بزرجمهرست که بزرگترین پادشاهان آنست که از و ایمن باشند و گناهگاران را
ترسان تعالی [illegible] لعبد ارفق [illegible] بعد انشدت و گفت اگر بالای حیات چیزی بودی صحت بودی و اگر مثل
حیات چیزی بودی توانگری بودی و اگر بالای مرگ چیزی بودی قرض بودی و اگر مثل خیر بودی درویشی بودی او را گفتند که در
عالم چه چیز یافته که از آن محروم شده گفت قوت و قدرت بر مکافات آنکه با من احسان کرده باشد و گفت پنج چیز بقضا و قدرست
وسعی [illegible] در آن مفید نیست زن موافق خواستن و فرزندان آوردن و مال یافتن و موت و حیات و پنج چیز بجد و جهد حاصل شود علم
و ادب و شجاعت یافتن بهشت و رستن از دوزخ و پنج چیز موروثی است روی خوب و خوی خوش و همت بلند و متکبری و سفلگی و پنج چیز
طبعی است وفا و مدارا و تواضع و سخاوت و راست گوئی و پنج چیز عادی است رفتن و خفتن و جماع و بول و غایط کردن و سفته
نوشیروان حکما و موبدان را جمع آورد و گفت بقدر دانش خویش کلمه چند در مصالح پادشاه بگوئید بزرجمهر گفت پادشاه را
دوازده چیز باید پرهیز از شهوت و صدق گفتار و مشورت با دانایان و اکرام با علما و تفحص زندانیان و تعهد بازاریان و تادیب
رعایا و جمع آلات حرب و اکرام اولاد و اقارب و ارسال جواسیس و تفقد وزرا و خیل و حشم نوشیروان از جای در آمد و گفت
این را بآب زر بنویسند که جامع سیاسات ملکیست نوشیروان او را گفت حلم چیست گفت نمک خوان اخلاق حلم را اگر نگردانند ملح
شود چنانکه هیچ طعام بی نمک مزه ندهد و هیچ خلق بی حلم نیک نماید نوشیروان گفت شجاعت چیست گفت قوت دل گفت چرا قوت
دست نگفتی گفت اگر دل قوی نبود در دست قوت نماند بزرجمهر گفته که از استاد پرسیدم که از خدا چه خواهم تا همه چیز خواسته باشم

گفت پس برخاست وراه فارس گرفت قباد در کشتن مزدک با نوشیروان سخن گفت نوشیروان گفت کشتن مزدک آسان است
لیکن تابعان بسیار اند مبادا بعد کشتن او خروج کنند و در ملک خلل افتد آن باید کرد که همه یکبار کشته شوند قباد گفت که آن
چگونه شود گفت چون مزدک بیاید بگوی که نوشیروان میخواهد که تبع گردد قباد چنان کرد مزدک شاد شد بر نوشیروان مهربانی
کرد نوشیروان گفت که مذهب تو خوبست لکن من می ترسم که اگر آنرا قبول کنم مخالفان خروج کنند لشکر بستانند پس اگر دانم که عدد اتباع که
درین مذهب اند چند است ایشان را سلاح دهم و دین را آشکار کنم پس جریده بکن مزدک بنوشت دوازده هزار مرد بودند
مزدک از دو روز دفتر دیگر همه را بخواند و جمع نمود نوشیروان سه صد بیلدار را امر کرد که چند هزار چاه کنند که عمق هر چاه یک گز
و دو گز باشد در صحن سرای بکنند و چهار صد مرد مسلح در صحن باز داشته و گفته که هر بیست مرد را از یاران مزدک که از مجلس بدر آید
فرستم آنها گرفته برهنه کرده سرنگون در چاه کنند تا ناف و پایهای ایشان در هوا بود و بالجمله چون مزدکیان فراهم شدند نوشیروان مهمانی مزدک
و مزدکیان کرد و قباد و نوشیروان و مزدک بر تخت و کرسی قرار گرفتند چون از طعام فارغ شدند نوشیروان با مزدک گفت که اصحاب شما را خلعت دهیم و میخواهم
که در سرای تبدیل رفته همه خلعت پوشیده بنشینند تا پادشاه و شما و بانظاره کنیم مزدک شادی نمود و قبول کرد و بیست بیست
کس بسرا میرفتند تا آنکه همه ایشان بسرا رفتند و بسزای اعمال خود رسیدند آنگاه نوشیروان پدر را گفت همه مردم را خلعت
پوشانیدم برخیزید و نظاره کنید قباد و مزدک در سرا شدند و سراسر صحن سرا را پایهای در هوا دیدند نوشیروان مزدک را
گفت لشکر بیا که پیش رو ایشان تو باشی خلعت ازین بهتر نتواند بود پس مزدک را بدستور در چاه سرنگون فرو بردند
آنگاه فرمود تا در سرا را بگشادند اهالی شهر از زن و مرد بیایند و نظاره کردند زن مزدک بگریخت و بروستای رفت
و خلایق را بمذهب شوهر خواند جمعی با او بگرویدند **سنباد مجوسی** از احفاد ایشان بود که بعهد منصور دوانقی خروج کرد منصور
فوجی شایسته بدفع او فرستاد و سنباد در حدود ساوه با او رزم کرد و هفتاد هزار کس از یاران او بقتل رسیدند سنباد بگریخت
و بالاخر اسیر شده با اولاد و اقربا و اتباع بقتل رسید و این واقعه در ابتدای سال یکصد و چهل هجری روی داده و دیگر
بابک خرم دین مردی بود از اهالی خرم فارس بحلال و حرام ایمان نیاورد و هر چه خدا ایرا انکار کردی و به تناسخ ارواح
قایل بود و بعهد مامون عباسی خروج کرد و بر سپاه مامون ظفر یافت و بالاخر بدست عبد الله طاهر ذو الیمینین بعد رزم
بگریخت و دیگر بار قوت گرفت و در عهد معتصم عباسی از افشین سپهبد معتصم هزیمت خورد و بارمینیه افتاد سهیل بن سنباد بطارقه
روم والی آنجا بود او را ضیافت کرد و در خدمت بایستاد هنگام طعام خوردن بابک بر مائده نشست بابک برنجید و
گفت بزرگی رسد که با من بر یک خوان طعام خوردی سهیل برخاست و عذر کرد پس چون بابک از خوردن فارغ گشت
سهیل آهنگر بیاورد و گفت پای مبارک دراز کن که عذر گناه خویش خواهم پس بند بر پای او نهاد و نزد افشین فرستاد افشین
او را ببغداد نزد معتصم فرستاد معتصم بفرمود تا دست و پای بابک ببریدند بابک در آن حال دست در خون زد و بر روی
خود مالید معتصم گفت چرا چنین کردی گفت چون خون از تن بسیار رود برود و رنگ زرد شود از آن روی خود را سرخ
کردم که نگفتندی از بیم هلاک رویش زرد شد پس او را بر دار کردند و کان ذلک فی رمضان سال دو صد و بیست و سه هجری گویند
بابک در ایام تسلط خویش هزار هزار مسلمان کشته بود و یکی از جلادان او اسیر شد بابک چند هزار کس کشته باشد گفت او را چند جلاد بود

یکی از آنهاست منم و سی هزار کشته ام بزرجمهر بن بختگان مروزی از اکابر حکماست پانزده ساله بود وزارت یافت آورده اند که
نوشیروان شبی بخواب دید که پیش تختش درختی بزرگ رستی هرگاه جام بدست گرفتی خوکی پدید آمدی و آنرا در کشیدی چون
بیدار شد از معبران تعبیر خواست ایشان عجز نمودند نوشیروان جمعی را بطلب معبری ماهر فرستاد و آزادسرو نامی بمرو رسید
و نزد معلم رفت و گفت از علم تعبیر خبر داری گفت ندانم بزرجمهر کودک بود و پیش معلم میخواند از آزادسرو در گفت خواب را باز گوی
استاد بانگ بر وزد و آزادسرو او را ملایم آمد و خواب نوشیروان بگفت بزرجمهر گفت ع نگویم من این نکته جز نزد شاه ÷ بدانگه که
نشاندم به پیشگاه ÷ آزادسرو او را با خود گرفته پیش کسری آورد نوشیروان از او تعبیر خواست بزرجمهر گفت خلوت کن چنان
کرد و گفت در شبستان خداوند غلامیست که با یکی از اهل حرم بعمل ناشایسته قیام مینماید نوشیروان بحرم رفت و امر فرمود تا همه
کنیزکان برهنه شوند پس چنان کردند مصرع غلامی پدید آمد اندر میان ÷ پس ظاهر شد که او را دختر حاج از خانه پدر همراه آورده بود
و در لباس کنیزکان میداشت نوشیروان غلام را با زن بکشت و بزرجمهر را تربیت کرد و چون پانزده ساله شد وزارت
داد و بزرجمهر سالها وزیر بود و با آخر دین کسری بگذاشت و ملت عیسی گزید و خلق را بدان دعوت کردن گرفت و از بعثت محمد صلی الله
علیه و سلم خبر داد و فرزندان و شاگردان را بقبول ملت اسلام وصیت کرد نوشیروان بر نجید و حبس فرمود و در حبس نابینا
شد در آن آوان نامه از ملک روم رسید کسی خواندن آن نتوانست نوشیروان از بزرجمهر چاره خواست بزرجمهر که نور
باصره نداشت تدبیری کرد چه بگرمابه رفت و امر کرد تا طشتی پر از یخ بیاورند و اشکال حروف نامه را بر یخ بر پشت او نوشتند
او حروف را ضبط میکرد و جواب تمام شد ترجمه کرد نوشیروان متحیر ماند و او را اطلاق فرمود و بزرجمهر بود تا آنکه بعهد خسرو پرویز در گذشت
و گویند که بفرمان نوشیروان به قتل رسید از سخنان بزرجمهر است که بزرگترین پادشاهان آنست که ازو ایمن باشند و گناهکاران را
ترسان قال شیئة بعد الرفق خیر الرفق بعد الشدت قول و گفت اگر بالای حیات چیزی بودی صحت بودی و اگر مثل
حیات چیزی بودی توانگری بودی و اگر بالای مرگ چیزی بودی قرض بودی و اگر مثل خیر بودی درویشی بودی او را گفتند که در
عالم چه چیز یافته که از آن خرم شده گفت قوت و قدرت بر مکافات آنکه با من احسان کرده باشد و گفت پنج چیز بقضا و قدرت است
و سعی بنده در آن مفید نیست زن موافق خواستن و فرزندان آوردن و مال یافتن و موت و حیات و پنج چیز بجد و جهد حاصل شود علم
و ادب و شجاعت و یافتن بهشت و رستن از دوزخ و پنج چیز موروثی است روی خوب و خوی خوش و همت بلند و متکبری و سفلگی و پنج چیز
طبعی است وفا و مدارا و تواضع و سخاوت و راست گویی و پنج چیز عادتی است رفتن و خفتن و جماع و بول و غایط کردن و شبی
نوشیروان حکما و موبدان را جمع آورد و گفت بقدر دانش خویش کلمه چند در مصالح پادشاه بگویید بزرجمهر گفت پادشاه را
دوازده چیز باید پرهیز از شهوت و صدق گفتار و مشورت با دانایان و اکرام با علما و تفحص زندانیان و تعهد بازاریان و تادیب
رعایا و جمع آلات حرب و اکرام اولاد و اقارب و ارسال جواسیس و تفقد وزرا و خیل و حشم نوشیروان از جای در آمد و گفت
این کلمات را بآب زر بنویسند که جامع سیاسات ملکیست نوشیروان او را گفت حلم چیست گفت ملح خوان اخلاق حلم را اگر بگردانند ملح
نشود چنانکه هیچ طعام بی ملح مزه ندهد هیچ خلق بی حلم نیک ننماید نوشیروان گفت شجاعت چیست گفت قوت دل گفت چرا قوت
دست نگفتی گفت اگر دل قوی نبود در دست قوت نماند بزرجمهر گفته که از استاد پرسیدم که از خدا چه خواهم تا همه چیز خواسته باشم

گفت سه چیز تندرستی و توانگری و ایمنی گفتم در جوانی و پیری چکار بهترست گفت در جوانی دانش آموختن و در پیری بکار بردن
گفتم از جوانان و پیران چه چیز بهترست گفت از جوانان شرم و دلیری از پیران دانش و آهستگی گفتم بهتر چه باشد گفت آنکه نیک از و
باند و کار بکار روان و بهتر گفتم سخی ترین مردم کیست گفت آنکه ببخشد و شاد شود گفتم نیکی کردن بهتر یا از بدی دور بودن گفت از بدی دور
بودن سر همه نیکوئیهاست گفتم از زندگانی کدام ساعت ضایع تر گفت آنزمانیکه بجای کسی نیکی تواند کرد و نکند گفتم کدام چیزست که آنرا
بجویند و کسی همگی نیابد گفت آن چهار چیزست تندرستی و راستی و شادی و دوست مخلص گفتم کدام راست است که نزدیک مردم نا خوب
نماید گفت عرض هنر خود گفتم از دوست ناشایسته چگونه باید برید گفت بسه چیز بدیدنش نرفتن و حالش نپرسیدن و از و آرزو نا خواستن
گفتم کارها بکوشش ست و یا بقضا گفت کوشش قضا را سبب است گفتم بهتر از زندگانی چیست گفت فراغت دامن گفتم بتر از مرگ
چیست گفت درویشی و بیم گفتم حکیم تا بطبیب حاجت نباشد گفت کم خور و کم گو و خواب باندازه کن و خود را بهر کس میالا گفتم از
مردم کدام عاقل ست گفت کم گوی و بسیار دان گفتم دل از چه خیزد گفت از نیاز گفتم نیاز از چه خیزد گفت از کاهلی گفتم کم رنج تر کیست
گفت آنکه تنها تر گفتم تنها تر کیست گفت آنکه پر عیال تر گفتم که چه چیزست که جمعیت را ببرد گفت طمع گفتم درین جهان چه بدتر
گفت تندی از بادشاهان و بخیلی از توانگران گفتم بادشاه را بیشتر بچه چیز حاجت افتد گفت بمردم دانا گفتم درین جهان که بیکارتر
گفت آنکه نادان تر گفتم عبادت چند بهره است گفت سه یکی بهره تن عمل کردن و بهره زبان ذکر کردن و بهره دل فکر کردن
گفتم نیکوئی با که باید کرد گفت با عاقل و خداوند حسب گفتم حکیم تا زندگانی بسلامت گذرد گفت پرهیز کن از استخفاف کردن
بر بادشاه وقت و علمای دین و دوست صادق گفتم نیکوئی با که نباید کرد گفت با ابله و بدگوی و بدفعل گفتم چه چیزست که زندگانی
بدان آسان توان کرد گفت پرهیزگاری و بردباری و بی طمعی گفتم چکنم تا مردم مرا دوست دارند گفت در معامله ستم مکن و دروغ مگوی
و بزبان کسی را مرنجان گفتم چه چیزست اگرچه نخورده اند تن را سود دارد گفت جامه نرم و دیدار نیکو و صحبت نیکان و نیکی دیدن از دوستان
و گرمابه معتدل و بوی خوش گفتم هیچ هست که وقتی عیب شود گفت سخاوت که با منت باشد گفتم در نهان چه تدبیر گفت حق خویشان
بگذاری و توشه آنجهان برداری برخ اسود مردی مستجاب الدعوات بود در عهد موسی علیه السلام وقتی قحط افتاد و موسی دعا استسقا کرد
باران نبارید ندا رسید که ای موسی نزد برخ رو موسی نزد او رفت مردی بخشینه دید گفت دعا کن تا باران بارد برخ اسود روی باسمان کرد
و گفت خدایا بهر چه باران نفرستی تا جهانیان از محنت نجات بیابند در حال باران باریدن و وحی بموسی رسید که [illegible]
عیب نیست که نسیم سحر را بسیار دوست میدارد و برصیصا عابد بعد از مسیح علیه السلام و پیش از محمد صلی الله علیه و سلم بود گویند هفتاد
سال عبادت کرد و در آخر ابلیس بمکر و حیله از راه ببرد و در کفر بمرد [illegible] حاتم طائی [illegible]
کریم تری دیدی گفت بلی روزی در خانه غلامی یتیم فرود آمدم او ده گوسفند داشت یکی را بکشت و پخت و نزد من
آورد دل او را بخوردم و گفتم والله که این بسیار خوب [illegible] غلام بیرون رفت و یک یک گوسفند را میکشت و دل او را می پخت و
بهر من می آورد و من ازان آگاه نبودم چون بیرون آمدم که سوار شوم بر در خانه اش خون بسیار دیدم [illegible] گفتم چیست گفتند
او همه گوسفندان خود را کشته او را ملامت کردم که چرا چنین کردی گفت سبحان الله [illegible]
باشم و دران بخیلی کنم پس حاتم را گفتند که تو دران معامله او را چه دادی گفت سه صد شتر و پانصد گوسفند گفتند پس تو کریم تر باشی

گفت پهلوانات او بهره داشت و داد و آنچه من داده‌ام از بسیار اندکی بوده و همه او را گفتند از خود بلندهمت‌تر دیده گفت آری روزی
چهل شتر قربان کرده بودم و امرای عرب را بضیافت خوانده و بگوشهٔ صحرا بیرون شدم خارکشی را دیدم پشتهٔ هیزم فراهم آورده گفتم
چرا بمهمانی حاتم نرفتی گفت بیت هر که نان از عمل خویش خورد منت حاتم طائی نبرد و والی شام او را خواست بیازماید
صد شتر سرخ موی سیاه چشم بلند کوهان از وی طلب نمود حاتم آنچنان شتران نبود از قبایل عرب قرض کرده و بهر او فرستاد ملک
شام گفت ما او را می آزمودیم و او بهر ما خود را زیر قرض افگند پس شتران را با امتعه و تحایف و بار شاهی باز کرده پیش حاتم فرستاد
حاتم بفرمود تا ندا در دادند که هر که شتری بمن داده بیاید و همان شتر را با باریکه بر آنست بستاند پس شتران را با بارها بمالکان باز داد
وقتیکه قومی از خلد میان بغارت قبیلهٔ طی رفتند حاتم بر اسپ نشست و نیزه بدست گرفت و باتفاق قوم مخالفان
حمله برد و ظفر یافت رئیس مخالفان در حالت هزیمت روی باز پس کرد و گفت یا حاتم هبت بی رمحک یعنی نیزه
بمن بخش نیزهٔ خود را حاتم نزد او انداخت او نیزه برگرفت قوم او گفتند ای حاتم تو در هلاک ما کوشیده بودی چه جز نیزه
سلاحی نداشتی و اگر او باز گشتی و بهمان نیزه ترا القتل رساندی همه را اسیر کردی حاتم گفت این را میدانستم لیکن جز آنکه
کرم چاره ندیدم چه اگر نیزه باو نبخشیدمی جواب سخن او چه گفتمی گویند که چون حاتم درگذشت او را بموضعی دفن کردند که ممر سیل
بود وقتی سیل بیامد و نزدیک بآن شد که قبرش را آب ببرد پسرش آنرا بکشود تا آنرا بجای دیگر برد همه اعضای حاتم ریخته بود
مگر دست راستش خلق از آن در تعجب ماندند یکی گفت عجب دارید که باین دست عطا کرده وقتی رسول علیه السلام
طایفهٔ اصحاب را بقبیلهٔ طی فرستاده ایشان جمعی کثیر را اسیر کردند و بخدمت آوردند رسول بقتل اسیران فرمان داد و زنی
از ایشان گفت من دختر حاتم ام رسول فرمود که او را رها کنید و دیگر آنرا بقتل رسانید دختر حاتم گفت مرا نیز با ایشان بکشید
که مروت نباشد که من به تنهائی رهائی یابم و دیگران بقتل رسند رسول فرمان داد تا همه قوم را نجات دادند که از فرزندان حاتم
عدی بن حاتم طائی که از اصحاب رسول علیه السلام و از دوستان علی علیه السلام بود **فصل دوم** در ذکر بعضی از حکما که بعد از ظهور
اسلام بودند حنین بن اسحق مترجم و او اول کسی است که لغت یونانیان در زمان خلافت مامون عباسی و معتصم عباسی بعربی
نقل کرد از سخنان اوست کسیکه از خواری و نداری و تنهائی و بیماری نترسد کسب سعادت آخرت نمیتواند کرد و گفت دروغ سر همه بدبختیهاست
و گفت تا ترک حرص و حسد البته میسر باسور علیه محمد بن ذکریای رازی در اوایل حال زرگر بوده بعد از آن بعلم اکسیر مشغول
شد تا آنکه چشمانش بجهت عقاقیر آشوبی پیدا کرد و نزد طبیب رفت تا معالجه کنند طبیب گفت تا پانصد دینار زر ندهی علاج
نکنم محمد ذکریا مبلغ باو داد و طبیب گفت کیمیا این است تا چند تو بآن مشغول شدی و بربد گرفتار گشتی پس عمل کیمیا ترک کرده
مشغول بطب گشت و در آن فن بجای رسید که تصانیف سلف را منسوخ ساخت از سخنان اوست که اگر توانی
بغذا معالجه کنی زینهار بدوا مکن و اگر بدارو معذور توانی بمرکبات تعلق مکن در هفت اقلیم منقول است که امیر منصور بن نوح
بن نصر سامانی را عارضه افتاد که مزمن گشت اطبا عاجز آمدند امیر کسی بری فرستاد و محمد ذکریا را بخواند حکیم چون بجیحون رسید
گفت من در کشتی ننشینم که از حکمت نباشد آنکه بطلب آب جو بغنامه بخارا نوشت و حال باز نمود امیر منصور بفرمود که اگر بمدارا نه آید
دست بسته بکشتی اندازند و بیارند فرستاده چنان کرد پس از آب بگذشت مردم پادشاه دست و پا بکشادند و عذر خواستند

حکیم چون بخارا رسید امیر منصور را معالجه آغاز نهاد و فائده از آن مترتب نشد روزی نزد پادشاه آمد و گفت علاجی دیگر میکنم اما باید
که فلان اسپ و فلان اشتر را بمن بخشی و آن دو مرکب معروف بودند که در روزی چهل فرسنگ راه رفتندی پادشاه قبول کرد محمد زکریا
روز دیگر او را بحمامی که در بیرون شهر بود برد و آن دو مرکب را بر در بداشت و امر کرد که هیچکس از خدام حاضر نباشد و شربتی که ساخته بود
بپادشاه داد و بعد از آنکه اخلاط را نضجی پدید آمد پس بیامد و ملک را سقط گفت که یا فلان تو فرمودی تا مرا بستید و در کشتی افگندند اگر مکافات آن
از تو نخواهم پسر زکریا نباشم پادشاه خشمگین شد حکیم دید که اثری پدید آمد و روشنائی افزود پادشاه از جا در آمد و برآنو نشست حکیم کارد بکشید
و تشدد و پیش کرد امیر از بیم جان و غایت خشم بر پای برخاست حکیم چون امیر را برپای دید باز گشت و از حمام بیرون آمد و با غلام
خویش سوار شد و راه جیحون گرفت و از آب بگذشت و تا مرو هیچ جا نایستاد و پادشاه چون برخاست غش کرد و چون بهوش آمد حکیم را
آواز داد که طبیب کجاست گفتند برفت پادشاه توانا از حمام بیرون آمد روز هفتم نامهٔ حکیم در رسید و اسپ و اشتر باز آورد و در
نامه مسطور بود که چون هنگام علاج بی ادبی کرده بود صواب ندید که دیگر در خدمت پادشاه باشد لاجرم خود را بمرو رسانید پادشاه بهر حکیم
تشریف فرستاد و چند موضع زرعی او را سیورغال داد ایضاً شخصی را منفذ مقعد بسته شده بود هرچه خوردی قی کردی اطبا از معالجه عاجز آمدند
محمد زکریا فرمود تا سه درم سیماب بخورد بعد هفته از مجرای طبعی او بیرون آمد و مرض زایل گشت **ابوعثمان دمشقی** از افاضل زمان بوده
کتب پیشینیان را خوب پیروی مینمود بعد از حنین و پسر او ثابت بن قره کسی در فن طب مثل او نبوده و بلغت عربی و یونانی فصیح النقل
بوده از سخنان اوست هر گاه چشم سر بشهوت بینا شود چشم دل از دیدن نیکی و نیکوان کور گشت و بسیکه بچشم آز و آرزو در رعونت نزدیک را دور
می بیند و بسیکه بچشم عقل در رعونت می بیند نزدیک میداند و گفت عقل سبب صفائی نفس است و جهل باعث کدورت **ابوالخیر بن خمار** در طب
بجائی رسیده بود که او را نجم الارض [?] میگفتند و از خصوصیات او آن بوده که هر گاه او را فقیری طلب میداشت پیاده میرفت
و میگفت که این رفتن را کفارت در رفتن ملوک میسازم و اگر سلطان طلب می نمود سواره با حشم و خدم میرفت گویند که پادشاه عصر
اسلام بر او عرض کرد و ابا نمود شبی محمد علیه السلام را در خواب دید که میگفت ای ابوالخیر مثل تو بکمال علم قبیح که منکر نبوت باشد
همان لحظه بر دست حضرت مسلمان شد چون از خواب بیدار شد اظهار اسلام نمود و فقه آموخت و قرآن حفظ کرد و اسلام
خود را نیکو گردانید **متی بن یونس** حکیم مترجم بقراطی بوده کتب ارسطو را شرح کرده و از سخنان اوست که سعادت سه قسم است
نفسانی و بدنی و خارجی نفسانی عبارت از اخلاق ستوده و فضایل پسندیده و سیرت حسنه و سعادت بدنی کمال اعضا است که
که آلت اند و خوبی تالیف و ترکیب ست و سعادت خارجی ای بیرونی عبارت از حسن اکتساب دنیا و تحصیل آن و صرف آن
و نفقه آن در موضعیکه عقل و شرع تجویز کند این سعادت باتمام در یک کس جمع نشود مگر بنادر **حکیم ابونصر فارابی**
از اکمل حکمای اسلام و باتفاق جمهور معلم اول ارسطو ثانی ابونصر فارابی است آورده اند که ابونصر بدمشق رفت و در مجلس
سیف الدوله بن حمدان ملک شام حاضر آمد و بایستاد سیف الدوله گفت بنشین گفت بکجا بنشینم گفت جائیکه سزاوار تو بود فارابی
پیش رفت و بر مسند سیف الدوله در پهلوی او بنشست سیف الدوله برنجید لیک از حلم سخنی نه گفت اما بزبان خاص با بندگان [?] گفت
گفت این مرد رعایت ادب نکرده چون برون رود سزا دهید فارابی گفت ای امیر تو خود مرا گفتی که جائیکه سزاوار تست بنشین
با پیچه کردم مرا گناهی نیست سیف الدوله گفت این زبان تو چه دانی گفت من هفتاد زبان میدانم پس با علما که حاضر بودند مناظره کرد

و غالب آمد انگاه مطربان ورا آمدند و ساز نواختن گرفتند فارابی بر هر یکی خطای گرفت سیف الدوله گفت تو این صنعت نیز دانی
گفت آری و از کیسه خود چند پاره چوب بیرون آورد و آنرا بر یکدیگر وصل کرد و سازی ساخت و بنواخت که اهل مجلس تمامی
بخندیدند پس اجزای او جدا کرد و ترکیبی دیگر ساخت و بنواخت که حاضران بگریستند پس دیگر باره جدا کرد و سازی دیگر ساخت و
بنواخت حاضران بخواب رفتند فارابی بر کاسه بربط نوشت که هذا عمل الفارابی فارابی برخاست و بیرون رفت و در راه بدست
قطاع الطریقان بزخم گروهه بقتل رسید و گویند که در دمشق در گذشت و از سخنان اوست که تمام سعادت بمکارم اخلاق است
چنانکه تمامی درختان بوجود میوه و گفت کسیکه علم و اخلاق او را مهذب و پاکیزه نسازد نفس او در آخرت سعادت نخواهد یافت و
گفت کسیکه نفس خود را فوق رتبه واند نفس او از رسیدن بکمال خود باز میماند یعقوب بن اسحق کندی مهندسی ماهر بوده و گویند که
او یهودی یا نصرانی بوده مسلمان گشت از سخنان اوست گفت کسیکه بهترین اعضای خود را فاسد سازد مذموم است و اشرف
اعضا دماغ است و از اوست حس و حرکت و سایر افعال ستوده پس کسیکه استعمال مسکرات کند داخل میگردد اند فساد او را در دماغ خود
و هرگاه مستی پی در پی روی نمود دماغش بیمار و ضعیف شد انگاه قوتیکه ممد افعال نفسانی است از و دور میشود و گفت کسیکه مالک
نفس خود شد بر مملکت عظمی وارث میگردد و از سوء ستنی میشود و گفت که نظر در کتب حکمت نزدیک نفس ناطقه است و گفت که
فلاطون شهوت را بخوک تشبیه داده است و قوت غضبی را بسگ نسبت نموده است و قوت عقلی را بملک منسوب ساخته پس کسیکه
شهوت بر و غالب است خوک است و کسیکه خشم بر وی غالب است سگ است و کسیکه قوت عقلی بر و غالب است فرشته است
و هرگاه که فرشته باشد از روی مناسبت نزدیکست بحق تعالی از برای انکه چیزهائیکه بحد النسبت میدهند و او سبحانه موصوف است
بآنها آن حکمت است و قدرت و عدل و خیر و کرم و احسان و فضل و انعام و بخشش و غیر نیکوئیها باشند و انسان آنوقت صاحب
فضیلت و شرف میگردد که باین صفات متصف شود و این صفات حاصل شود و بر و غالب گردد پس ازین مقدمات معلوم شد
که عاقبت و بازگشت مردمان در میان عالم کون و فساد صفات است یعنی صفات رذیله بصفات حسنه مبدل شود و
گفت ازینجهت است که بعضی از قایلین تناسخ نفوس گفته اند که نفوس بر دو قسم اند یکی ملکه یعنی ناجیه که موصوف شده اند بصفات
مذکوره که ایشان را دیگر رجوع به بدن نیست و از عذاب تعلق بدن نجات و رستگاری یافته اند و قسم دوم نفس هالکیه و آن
نفسی اند که صفات مذکوره را ملکه خود نساخته اند مادام که ناقص اند بتعلقات بدنی گرفتار اند تا بکمال بهم رسانیده و فلاطون
گفته است که هرگاه نفوس عقلیه را قدرت و تمکین و تجرد بهم رسد همچنانکه قدمای فلاسفه میگویند که افلاک را پس پشت نمود و گذاشته
بعالم ربوبیت که آنجا مقام قدس باریتعالی است عروج مینمائید و نیست اینچنین که هر نفسی که از بدن مفارقت کند همان ساعت بآن
محل میرود از برای آنکه در بعضی از نفوس بعد مفارقت از بدن چیزهای خسیس باقیست بعضی از ینها بر فلک عطارد صعود مینماید
و در انجا مدتی میباشند هرگاه که منقی و پاکیزه گردد بعالم عقل ترقی کند و در بزرگترین محل از آن قرار میابند و هیچ چیز از و پوشیده
نماند و واصل میگردد بنور الهی و تصور اشیا از قلیل و کثیر میکنند همچون علم انسان بانگشت خود و جمیع را اشیا مکشوف او میگردد
پس درین هنگام فایض میگردد بر و آنچه باقی چیزها از سیاست و تدبیر عقلی متلذذ میشود و بآنها بعقل و تدبیر آنها میکند
حکیم ابو الفرج بعد اوی بوده و میگفت که من استاد و اولاد قونوس پسر خواهر جالینوس ام همچون عیسی علیه السلام مبعوث شد

جالینوس پیر شده بود و کتابتی بدست قونوس پیش مسیح فرستاد که ای طبیب نفوس دینی خدا بسیار است که مریض بجهت عوارض بدنی عاجز میشود و از خدمت طبیب و با آن رسیدن نمیتواند فرستادم قونوس تربیکی خود را بخدمت رسول بانفس او را با آداب دنیوی معالجه کنی السلام قونوس چون بخدمت مسیح رسید رفیق رفته از حواریان گشت مسیح جالینوس نوشت کسیکه از علم صحیح بود و از روی انصاف بانفس خود معامله او احتیاج طبیب ندارد. و دیگر در حفظ صحت بدنی و بعد مسافت مانع قونوس ابو جابر بن اسحق اسطرلابی حکیم متقی و فیلسوف نمایان بود و از سخنان اوست که علم بحق تعالی باندک لفظی حاصل است و الفاظ بسیار دلیل است بر عدم علم و گفت مظلومیکه ظلم تجویز نکند مستجاب الدعوات است و گفت در خوشحالی و شگفتگی مبالغه و افراط ره اظهار ید بدرستیکه این شیوه سفیهان است همچنانکه نجم گوئی از نجم است ابو علی هاشمی بعلوم ریاضی و معقولات دانا بود از سخنان اوست که انسان محمول است بر اینکه دور شود از کسیکه نزدیکی او خواهد و نزدیک شود بکسیکه دوری جوید از او و گفت موعظت و نصیحت حکما اگرچه اندک باشد منفعت او بسیار است ابو علی مجوسی ملت بود از سخنان اوست که عقل انیس است در غربت و گفت لذات عقلی شفای است که در روی لاحق آن نمیگردد و صحتی است که بیماری لازم آن نیست و گفت کسیکه علوم عقلی را بیاموزد و متخلق باخلاق و آداب آن علوم نشود جاهل حقایق علوم و گفت هر حکمتی که زیاده بر حاجت خود طلبد او اعلم و حکمت حاصل نیست و ذوق آنرا نیافته است ابو المنصور الحسین بن طاهر عالم بود بریاضیات و در طبقات شفا اختصاری کرده و در صنعت موسیقی ماهر بوده و در سن بیست و دو سالگی درگذشت از سخنان اوست گفت که در آموز آینده مکر ممنوع و در گذشته لا ینفع و در حال که موجود است در آن چه فکر نیز حال را استقراری نیست پس حاصل معنی آنکه خود را از فکر امور آت دنیوی باز داشته بنحو سیاسی باید گذرانید حکیم ابو القاسم عبد الرحمان نیشاپوری بن ابو صادق در حکمت بمرتبه اعظم رسید خصوص در طب مهارتی کلی داشت و ملقب به بقراط ثانی است از سخنان اوست که طبیب حقیقی حکمت که معالجه نفس خود کند بفضایل و کمالات انسانی و به بلندمرتبت خود را در امور دنیاوی حسیه بعد از آن فرود آید معالجه اجسام پس کسیکه معالجه نفس نکرده بمعالجه بدن مشغول شود با سفل السافلین فرود آید وقتی او را ملک عهد بخدمت خواند نپذیرفت و گفت آنکه قناعت کند قابل خدمت ملوک نباشد و آنرا که باکراه بخدمت آرند از و نفعی نیابند ملک آن حدیث بشنید و از آن عزیمت در گذشت ابو الحیض بن ابو الحسن در هندسه دستگاهی عظیم داشت از سخنان اوست بهمت عالی و راست گوئی عمده مطلوب خود میرسید نکید و مدد شاگردان خود را میگفت اصحاب صنعتها باشد تا وجه معیشت از آن حاصل کنند و از سوال کنندگان نباشند که ایشان سیر نشوند هرگز قاضی زین الدین عمر بن سهلان ساوجی حکمت و شریعت باهم ترتیب داده و ترک قضای شهر نموده عزلت گزید از سخنان اوست کسیکه از خدا نترسد از همه کس میترسد و کسیکه از خدا نترسد از هیچ کس نمیترسد ابو القیس حکیم نوادر فلاسفه را از همه یاد میداشت او میگفت که بعضی از حکمای پیشین گفته اند مال بجهت بقای زندگانی محبوب است هرگاه قوت تمیز نفس سستی پیدا کرد توهم بقا در عالم فنا او را باعث طلب مال میشود و گفت تندرستی و تیزی قوت مطالب است و در علاج نقصان مراتب امور عجیب حیرت نماید و میگفت امید واریم که خدای تعالی ما را بخشد آن مقدار عقل که بشناسیم بآن نفس خود را و آن قدر ادب که مباینه کنیم با بنی نوع خود را و آن مشابه کفاف که غنی سازد ما را از اکرام مردم در ایام با و آنقدر شکر که مستحق شویم با وفر یده نعمت را از پروردگار خود و آنقدر صبر که بکشیم بآن تلخی روزگار را بهاء الدین محمد خرقی از حکمای وقت بود از

سخنان اوست کمال نفس ناطقه ادراک معقولات است وجمال او هیئت وصیقل آن موسیقی وهندسه است محمود حکیم از سخنان
اوست کسیکه متابعت وهم را در جمیع احوال خود خواهد همچو شنوائیست که از کر خبر پرسد یا همچو کوریست که گوش شنوا کند ابوریحان
محمد بن احمد بیرونی بیرون بلده ایست در سند از سخنان اوست تکرار اخلاق حکما و علما زنده میدارد و سنت راوی میراند
بدعتها را و سنتهای مصالحه و نیکو علامات خیر است و آنچه لایق امروز است در آن روز حاضر و آنچه برای فرداست بفردا آماده
ابوالحسن اوفی در تقسیم موجودات رساله لطیف میدارد و از سخنان اوست فضایل همه را چیز آفت و ترازوی بنای شرور
گفت خاموشی بهتر از آنست که سخن بد گوئی و از آن بدگردی و گفت اقدام بر عمل بعد از تانی و تامل بهتر است که بعد از اقدام
برای عمل خود را از آن باز داری و گفت بمشورت عقلها یک عقل میشوند ابوالحسن بن هارون الحرامی حکیمی فیلسوف
وطبیبی ماهر بود از سخنان اوست که گفت مشورت با دانا های غیر خود باید کرد و گفت عمر و ترسناک رای را ضعیف میکند و گفت
بخیل به نهایت مطلب نمیرسد و گفت حریص میخواهد که استکمال کارها بغیر استکمال آلات اسباب کند سید امام زین الدین
بن حسن جرفانی اخبار علم طب و سایر علوم نموده و در رساله ایست و از انجمله است که ای برادر من چه چیز است ترا و مرا که آرام
و سکون نموده و باین بناهای فانی نفس را مطیع ساختی بقوت غضبی و سبعی که یکی ترا همیشه بسبعیت و دیگری بسوی بهیمه و
و دشوار گردیده اجابت نمودن قوت عاقله را که میرساند ترا به بهشت و بدرجه عالی پس بازی نخوری از دنیا و مغرور نشوی
بمباشرت لذات آن که فی الحقیقت همه آلام اند و چه آلام آیا نمیدانی که همه لذات دنیا به که خوردن چیزهای خوب و
آشامیدن مرغوب و پوشیدن لباس بر زینت و سواری اسپان بیش قیمت و غالب شدن بر دشمنان و سعی خشم و
و نکاح زنان و امثال آن انجمله نیست مگر طالب لذت بدنی و این احتیاجات که گذشت بنفسه خوب و لذیذ نیست و در حقیقت
همه حاجات آلام اند پس لذات نیست که عالم جوع و تشنگی و تعب مسافت و رفتن راه بخشد و از گرما و سرما متاثر نشوند
و عیش و زندگانی را بتعب مفرط مکدر نسازند و تحقیق که من مصاحب شدم کسی را که چون گرسنه میشد صبر بسیار میفرمود
و چون طعام حاضر میساختند گریه میکرد و بعد از آن میخورد و میگفت که خداوندا تو مرا خلق کردی و تو مرا محتاج گردانیدی پس
بخش مرا آنچه وعده کرده ابوالحسن محمد بن یوسف عامری در خراسان حکمت آموخت و به بغداد رفت و کتاب ارسطو را شرح نمود
از سخنان ابوالحسن است عاقل زیرک کسی است که فارغ سازد ایام خود را از برای ادای آنچیزیکه از برای آن مخلوق
شده است و زیانکار کسیست که همت او مصروف باشد بچیزیکه مشغول دارد او را چیزی مطلق و جمعیت آنست که در خود
از شهرت لقبی بگذاری که کیسه لاف بسیار میزند و فاسد میگرداند خلق خود را و گفت در صفت باری تعالی ظهور او مانع از
ادراک اوست مانند آفتاب که مانع دیدن آفتاب سوای شدت شعاع کثرت نور آن نیست ابوالفتح بستی حکیمی شاعر بوده و
از عهد ملوک سامانیه تا روزگار سلطان محمد بن محمود غزنوی زندگانی کرد از سخنان اوست که گفت هر کار را وقتی است
مقدر را برای انکار که در غیر آن وقت صورت نمی بندد پس در طلب چیزیکه مطلوب است شتابی مکن که پخته شدن او
پیش از سیر آن ستوده نیست پس بشارت باد ترا که ریاض خاطر تو بفرات سرسبز و شاداب ابوعلی سینا صفتش
زیاده بر آفرین و ثنا است داد در تمام فنون ماهر و سرآمد روزگار خویش بود گویند که حکمای پیشین حرامی خوردی

ابو علی سینا ترک سنت ایشان کرد و شب و روز بمطالعه مشغول بودی و هرگاه خوابش غلبه میکرد و ضعف مزاج روی میداد
قدحی از شراب کشیدی و هرگاه در مسئله شبه روی نمودی وضو ساختی و دو رکعت نماز گذاردی و بخشوع و خضوع کشف آن از
درگاه ایزدی مسئلت نمودی منکشف گشتی و در شانزده سالگی بتدریس پرداخت و کتاب مابعد الطبیعت را چهل بار بخواند و نفهمید
و مایوس شد و مطالعه آنرا ترک کرد روزی در بازار صحافی گفت کتابی بمفروشیم ابو علی رغبت نکرد صحاف گفت کتاب بسه
درم می ارزد و قیمتش چندان نیست ابو علی بخرید و چون نیک نظر کرد کتابی دید از تصانیف فارابی در حل مشکلات مابعد الطبیعت
ابو علی عظیم شاد شد و در آن فن نیز بی نظیر گشت وقتی امیر نوح بن منصور سلیمانی مریض شد ابو علی ورا معالجه کرد و صله جزیل
یافت امیر امر کرد که ابواب کتبخانه را برو مفتوح دارند ابو علی بجد و جهد بمطالعه کتاب اشتغال نمود و فواید اندوخت پس از چندی آتش در کتبخانه افتاد
تا همه بسوخت آنچه دانست متفرد شد و او را متهم داشتند بانکه در کتبخانه آتش زد تا در علم حکمت او را نظیر نباشد بالجمله در هژده سالگی کامل گشت و بخدمت اکثر ملوک
رسید و وزیر او گشت و جا بجا بغمازی حاسدان محبوس گشت و رهائی هم یافت گویند ابو علی بجماع شرهی عظیم داشت بسبب آن مریض
شد و بقولنج مبتلا گشت و کار بجائی رسید که در یکروز هشت بار حقنه کرد تا آخر بهمان مرض در گذشت واقعه او در چهارصد
و بیست و هشت هجری روز جمعه غره رمضان روی داد و در ماه صفر سنه سه صد و هفتاد و سه هجری متولد شد و از بو علی سینا منقولست
که چون بزرگ شدم چنان دیدم که در ظلمتی رفتم پس بروشنائی باز آمدم از مادرش حال پرسیدن گفت چون ترا بزادم کسی نبود از
بیم گریه در زیر طشتی که پیش من نهاده بود ترا پنهان کردم پس بیرون آوردم از سخنان ابو علی است گفت دوستان زمانه
چون شمع یک شبه اند دیگروزه چون لاله و یکساعت چون خواب و گذرنده چون آب و برقند که بجهند بنمایند و رعد اند که بگریند
و بنالند از وی پرسیدند که فلان کس چگونه است گفت که یک عیب دارد و دیگر همه هنر گفتند آن کدامست گفت آنکه هیچ عیب
ندارد نقلست که ابو علی وقتی در سفری بموضعی فرود آمد و اسپ را بر درختی بست و گاه پیش او ریخت و سفره پیش خود نهاد
تا چیزی خورد روستائی خرسوار آنجا رسید از خر فرود آمد و خر را در پهلوی اسپ ابو علی بست تا در خوردن گاه شریک او
شود و خود رو بشیخ نهاد تا بر سفره نشیند شیخ گفت خر را پهلوی اسپ مبند که همی لگد زند و دستش بشکند روستائی آن سخن نشنیده
انگاشت و با شیخ بنان خوردن مشغول گشت ناگاه اسپ لگدی زد روستائی گفت اسپت خر مرا لنگ کرد شیخ دم در کشید
و خود را لال ظاهر نمود روستائی او را کشان کشان نزد قاضی برد قاضی از حال سوال کرد شیخ همچنان خاموش بود قاضی بروستائی
گفت این مرد لال است بر وی چه دعوی میکنی روستائی گفت این لال نیست بلکه خود را لال ظاهر ساخته تا تاوان خر مرا ندهد پیش
ازین بمن سخن گفته قاضی گفت با تو چه سخن گفت گفت خر را پهلوی اسپ من مبند که لگد زند و دستش بشکند قاضی بخندید و بر دانش
شیخ آفرین گفت مثل مشهورست که روستائی ابجد رو که بزبان خود اقرار کند گویند شیخ در مدت عمر از هیچکس چنان ملزم نشد که از
کناسی روزی در همدان با کوکبه وزارت میرفت کناسی را دید که بکار خود مشغول بود و میگفت قدر گرامی داشتم ای نفس از آنت
که آسان بگذرد بر دل جهانت + شیخ بخندید و گفت افتخار همین باشد که کناسی کنی کناس گفت منت شغل خسیس خوردن به که بار منت
رئیس بردن شیخ برو آفرین کرد و خاموش گشت وقتی در اصفهان فقها او را تکفیر کردند این رباعی بایشان نوشت رباعی کفر
چون منی گزاف و آسان نبود + محکم تر ز ایمان من ایمان نبود + در دهر چو من یکی و آن هم کافر + پس در همه دهر یک مسلمان نبود

و بعضی را گمان آنست که او بحشر و نشر اجساد قائل نبوده و این صحیح نیست چه در شفا و نجات بآن تصریح نموده و گفته یجب ان یعلم ان المعاد منه
ما هو مقبول من الشرع و لا سبیل الی اثباته الا من طریق الشریعة و تصدیق خبر النبوة و هو الذی للبدن عند البعث و
خیرات البدن و شروره معلوم لا یحتاج الی ان یعلم و قد بسطت الشریعة الحقة التی اتانا بها سیدنا و مولانا محمد صلی الله علیه و سلم حال السعادة
و الشقاوة و ان کان لا و هام منا تقصر عن التصور بها الآن یعنی کفایت میکند آنکه تو بدانی بدرستیکه معاد از آن چیزیست که
آنچه معقول است از شرع و نیست راه بسوی ثبات آن مگر از راه شریعت و تصدیق خبر نبوت و آنچه هست برای بدن نزدیک
برانگیزانیدن و خراب شدن بدن و سرور او معلوم محتاج نیست بآنکه بدانی بوده به تحقیق که گشاده کرده من شریعت حقه را که آورد
بما سید ما محمد علیه و السلام بحال سعادت و شقاوت و اگر چه هست اوهام ما که قصور میکنند از تصور آن هر دو حال
هر دو دیگران راقم را از شیخ رساله بنظر رسیده که عقاید شش و ایمان در یافت میشود و آن این است
بسم الله الرحمن الرحیم ‖ سپاس خداوند آسمان و زمین و ستایش دهنده جان و دین و درود بر پیغمبر گزین احمد مصطفی
صلی الله علیه و سلم اما بعد وصیت میکنم که اینچند کلمه در تحقیق شرع میرود و از اغیار نامحرم دریغ دارند که مدعا از ظهور این کلمات
بحکم خطر محترز بودم کلا امر ارمعوها عن الاغیار واجب بر حسب آنکه سخن آشنا با مرد بیگانه موضع از سر او نزدیک جاهل خطا بود
چنانچه رسول علیه السلام فرموده لا تطرح الدر فی اقدام الکلاب آتا منع معانی از غافل ناشنوده بود و همچنین خاتم الانبیا نبی
علیه السلام فرمود یا علی علیه السلام اذا اقرب الناس الی خالقهم بانواع البر تقرب الیه بانواع العقل تسبقهم و از برای این توانست
گفت علی بما لو کشف الغطاء لما ازددت یقینا بهشت آراسته بانواع النعیم و سلسبیل ادراک معقول است و دوزخ بعقاب و اغلال و
اشتغال جسمانی بود که در رهنهوا و حجاب خیال نماید و بند خیال و اشکال العلم زود تر برخیزد و اندیشه بعمل زیرا که عمل حرکت
بدن است و علم قوت روح چنانکه فرموده که قلیل العلم خیر من کثیر العمل و نیز فرموده که نیة المومن خیر من عمله بهره مند و برخوردار
مباد آنکس که این رساله را که بهر دو لی و حبسی ها بیوزد و یابد و هر که مخالفت بود سخن ما را خاین بود و از یهود قال من غششنا فلیس
منا و الله بیننا و بینه و بین القوم الظالمین رب اشرح لی صدری و یسر لی امری و احلل عقدة من لسانی یفقهوا قولی فصل در
پیدا کردن حال [illegible] هم در حقیقت کلام ربانی و معجزه و تشریح بدن بدانکه ایزد تعالی آدمی را از دو چیز مختلف بیافرید
یکی جسم و یکی روح اول جسم را از اجتماع اخلاط و ترکیب ارکان فراهم آورد یعنی آتش و باد و آب و خاک و قوت عقل
فعل بدو پیوند داد آنگاه جسم را بیاراست باعضا از دست و پا و سر و صورت و حواس و دیگر چیزها آنگاه سه عضو شریف را که
برگزیده و در هر یکی قوت روحی نهاد روح حیوانی را در دل و روح طبعی را در جگر و روح نفسانی را در دماغ و هر یکی را از آنها
بیاراست و بقوتهای روح حیوانی را بشهوت و غضب و روح نفسانی را بحس و خیال و روح طبعی را بقوت جاذبه و ماسکه و هاضمه
و دافعه بدانکه جاذبه قوتی بود که ماکول اکل را جذب کند و ماسکه طعام را نگاهدارد و هاضمه هضم کند و دافعه آنچه متسفل بود
باندازد و روح نفسانی را بقوت فکر و ذکر و حفظ نیز اما روح حیوانی و طبعی و نفسانی بر شرف زوال اند و فنا پذیر و روح
انسانی را زوال و فنا نه و باقی بود و همیشه بدانکه روح ناطقه و روح انسانی را جان بخوانند زیرا که جان جسمی لطیف است و بخار است
از لطافت آتش و باد اما روح انسانی قوت است الهی منبع علم و خیر و شر در آدمی نفس ناطقه بود و مرکب آلت جسمی است

لابد مرکب و آلت نگاه باید داشت و قوت باید داد و بقدر حاجت تا در ناپاکی و هلاک نیفتند و از کار نمانند پس حق تعالی
روح طبعی را در جگر نهاد و او را قوتها داد تا از غذا مدد خواهد و مرکب را تربیت کند و طبیعت آنها با اعتدال با اعضا فرستد و با شهوت قوت
روح حیوانی نیز داد تا بقوت غضبی هر چه ناموافق خاطر باشد دور کند و بقوت شهوانی هر چه آن موافق طبیعت است نزدیک
میدارد و قوتهای حواس ظاهر پنج است اول سمع دوم بصر سوم شم چهارم ذوق پنجم لمس و قوتهای حواس باطن هم پنج است
متفکره و حافظه و متخیله و وهم و حس مشترک و هر چه بحواس ظاهر پیدا شود بحس مشترک رساند که از ظاهر به باطن خبر کند و از باطن بظاهر
اثر کند و صورت پذیر همه چیزها اوست تا آنچه متخیله را باید بدو رساند و آنچه عقل را باید بدو بدهد تا او را مدد فکرت در خزانه حافظه
بدخبر گرداند تا بوقتیکه عقل را بکار آید قوت متفکره را از حافظه طلب کند و بذاکره رساند آنچه مطلوب و مقصود اوست پس معلوم
شد که در آدمی سه روح نهاده است و تفاوت آدمیان از غلبهٔ قوتهای این روح پدید آید آنرا که قوت روح طبعی غالب بود همه همه
بلقمه و حرص تعلق دارد و کار روی کند و هر کرا روح حیوانی غالب افتد بشهوت و غضب و حسد و حقد حریص بود و کار او کند و آنرا
که روح نفسانی غالب بود آنچه بتعلیم و خرد و تفکر و تمیز تعلق دارد از و ظاهر شود و بدانکه حواس ظاهر شاگردان حواس باطن اند و حواس
باطن شاگردان عقل اند و عقل مهتر ایشان است که مدرک همه چیز است و قابل همه صورتها و هر علمی که به نفس انسان رسید و هر سعادتیکه
در وی پدید آید تربیت عقل است و عقل همیشه روی به بالا دارد و از شرف تخصیص فیض و نور آنچه ابدا مدد وی داده است نفس را که
مصلحت عالم زیرین و احوال محسوسات را ترتیب کند و آنرا عقل مکتسب خوانند پس شرف آدمی بدو چیز بود یکی نفس ناطقه
دوم بعقل مکتسب و هر دو از عالم علوی اند متصرف بدن نه ساکن به بدن و در حقیقت هر دو یکی اند اما تمیز در الفاظ و ترتیب
ظاهر است شود چنانکه روح حیوانی در وست یکی حقیقت بیش نیست هر وقتیکه اثری از آن قوت بعضوی معین ظاهر شود اسمی
دیگر پذیرد و چون پذیرای صورت شود نور خوانند و چون شنوا شود سمع خوانند و چون بوییدن در محل بینی ظاهر شود شم
و چون پذیرای طعم شود ذوق خوانند و بتحقیقت در قوت تمیز ظاهر آید و همچنان قوت ناطقه نیز باعتبارات
مختلفه نامهای دیگر پذیرد و نفس ناطقه جوهریست قایم بذات خود و از لطافت جایی ندارد و موضع نمی پذیرد و
آنچه را دریابد بصیرت خوانند و چون در ادراک رود و نهایت ادراک طلب کند آنرا تفکر خوانند و چون بد را از
نیک جدا کند تمیز خوانند و چون آن جدا کردن را قبول کند آنرا حفظ خوانند و چون بظهور نزدیک رسد
آنرا ذکر خوانند و چون ارادت کشف مجرد شود آنرا عزم و نیت خوانند و چون بزبان پیوندد آنرا قول
گویند و چون در عبارت آید آنرا کلام گویند و بیشتر آنمقدمه را نطق گویند فصل عقل روی در عالم خود دارد
و ناظر مهتران خود است تا چه بدو رسانند که از آن واسطه مصلحت ظاهر و باطن پیدا شود و انتظار عقل را که بدو علم
حاصل شود آنرا شوق همت خوانند و ارادت گویند که بروی حیرت و اضطراب روا نیست قدر شناس علوم
است و دیده بصیرت و اگر دهست باختیار مداومت می طلبد و آن مداومت را شوق میخوانند و آنچه که بر بصیرت
او کشاده است و در حس بصر پوشیده آنرا غیب گویند و این عقل همیشه دیده علم از حدقه بصیرت کشاده است
و ترتیب مدد از مهتران خود میطلبد و همیشه از عقل فعال فایده میشناسد تا قوت او بعقل کل دهد و محسوس او متلاشی شود

وحرکت وسکون او از شرع پاک شود باختصاص بامور واجب الوجود گردد امر الاول روح ادراک خود مدد دهد آنرا القدس خوانند
کما قال تعالی وایدناه بروح القدس آنگاه خود را بدو نماید تا تمیز معلومات را دریابد زیرا که بر کل چون وقوف افتاد علوم اخر بتضمین حاصل آید
واین روزگار مهلت یابد کما قال النبی صلعم ادبنی ربی فاحسن تادیبی وایزد تعالی چنان یاد کرده که علمناه از ناعلیا و روح القدس
که برتر ارواح است جبرئیل امین است نظیر خود پیوگرداند بدانکس که نظر بدو رسد وحی است وحرکت وسکون او راهنگ بیست دهد چنانکه
حق سبحانه تعالی فرموده صبغة الله ومن احسن من الله صبغة وانچه از روح القدس بعقل پیوندد نبوت است وانچه از و بعقل ظاهر شود رسالت است
وانچه نبی گوید دعوت است وانچه از دعوت پیدا شود شریعت است وقانون وی ملت است وقبول انجمله ایمان و آمیزش دریافتن وحی بتوسل است
وروح القدس خود را بوی گشاده گرداند تا پاک وعالی و کم طمع و بعقیده و سجیده گردد و هرچه کند از قوت روح القدس کند چنانچه در خبر است
اسلک ایمانا دنیا سر قلبی پس با این دلایل واضح شد روح القدس شریفترین ارواح است و همه ارواح تبع تقلیبی روح القدس و واسطه اوست
میان واجب الوجود وعقل اول و ایمان قوت نبی است که کشیده فیض قدسی است چنانچه صاحب الشریعت خبر داده که الایمان یمان
والحکمة یمانیه ومدد القوت از روح القدس کشید چنانچه فرموده انی لاجد نفس الرحمن من قبل الیمن وروح القدس قوتیست الهی جوهر است
لیقرض امر لیست ایزدی الا له الخلق والامر وکسانیکه روا ندارند که روح را امر خوانند از برای آنکه از حقیقت بیخبر باشند دال اشرف
ازان بیشتر نیست که روح با امر ایزد تعالی مضاف است چنانکه گفت قل الروح من امر ربی پس امر مطلق جز این نیست که نبی حقایق را
در راه شرع آورد پس امر ایزدی ان قوتی است که عقلش نفس کل خوانند و عرش جبرئیل و او در شرف با جمله عقول و ارواح برابر است
وازراه مرتبه چنانکه حق سبحانه تعالی فرمود که یوم یقوم الروح والملائکة صفا و چون این مقدمات معلوم شد بباید دانست که نطق در یافتن
حقایق بود بوجود و نبوت و دعوت ما عقل انچه خواهد از معانی بحس رساند و حس آنرا بدست ذکر دهد تا آنرا بشکل و حروف آورد و بقول
پیوندد تا سمع دریابد همچنین ه ب ا ت نیز خواهد تا امر ایزد بخلق رساند قوت رسالت را اجازت دهد تا آن معانی را بخیال آورد
و مجسم کند پس زبان دعوت بامت رساند لاجرم دعوت چون قول نبوت چون نطق و رسالت چه نبوت شد و لکن رسالت بی نبوت
بود کما قال صلعم کنت نبیا و آدم بین الماء والطین و بدانکه روح قدسی چون نطق است و رسالت چون سطح و نبوت
چون خط و دعوت چون جوهر و ملت چون جسم پس همچنین ملت نبوت بود جسم عام و نقطه خاص و جسم محسوس و معنی نامحسوس
قال الله تعالی لا تدرکه الابصار پس ابتدای همه چیز با نقطه است وابتدای همه کار روح القدس سلطنت نقطه موجودات معلوم و سلطنت
نفس قدسی بر معقولات ظاهر چنانکه حقتعالی فرموده هو القاهر فوق عباده واین در وهم نمی آید زیرا که خیال در جهل و اشکال می افزاید
اما در عقل هر دیگر ازان است که اجمال یقین وضع باشد چنانکه فرمود نحن اقرب الیه من حبل الورید [illegible] گفت وهو معکم اینما کنتم
همه چیز با احتیاج فیض قدسی است و از همه فارغ نه با ارواح متعلق است و نه با اجسام مشغول چنانکه گفت [illegible] لی مع الله وقت لا یسعنی فیه
ملک مقرب ولا نبی المرسل و چون دانسته شد که قوت فیض قدسی است بباید دانست که [illegible] کلام [illegible] زیرا که قول بحرف
و صوت نتواند بود و آنرا آلت [illegible] دندان و شش و لب و مخارج حروف نباید [illegible] اسم بود [illegible] بار تعالی خطای عظیم بود
پس بباید دانست که اثبات قول ایزد تعالی از جانب کون محال بود پس کلام ایزدی [illegible] بود که روح القدس کند

بوسیلهٔ عقل بروح دستامی لیس انچه نطق مخبر است جملهٔ عین کلام ایزد است حکم خود باطل کرد نام قدس بروی و انچه
نامش قرآن بود و انچه گوید نیز حقیقت گوید بلکه باجازت امر گوید چنانکه فرموده است الرحمن علم القرآن و چون کشف نطق را
مستغرق خود گرداند حقایق معنی محمل نبی گیرد و لیکن هرکس را بران اطلاع نتواند بود که خواص بند ایشان باشند و از برای مصلحت خلق
نبی را اجازت آمد تا خیال و وهم را در کار آورد و انچه که ادراک وهم بود بوهم سپارد و فیض او در عمل آورد و قوت قدسی او در کار کشد تا قوت
متخیله را مجسم کند و آنرا بنماید تا معجزه باشد و انچه عقلی باشد بخیال سپارد تا ذکر در وی متصرف گردد و آنرا در قول آورد تا کتاب گردد
و آنرا مصاحف کنند که کتاب الله چنانکه یثبت الله و رفع الله لیس انچه در یابد از روح معقول محض بود و انچه می گویند محسوس باشد بترتیب خیال
در وهم آراسته چنانکه گوید نحن معاشر الانبیاء و کلم الناس علی قدر عقولهم پس شرط انبیا آن هست که معقولی را در محسوس تعبیه کنند
و در قول آرند تا امت آن محسوسات را متابعت کنند و در وعده امید ها بافزایند تا شرطها بکمال رسند تا قواعد و ناموس و شرع
و اساس عبودیت مختل نشود اما چون بعاقلی رسد و بعقل خویش ادراک کند داند که گفتهای نبی همه رموز هست اگنده معقول و آنرا
غذای روح الحمد لله بل اکثرهم لا یعقلون فصلی الله علی محمد خاتم النبیین و از اشعار ابو علی سیناست فرد جمیع الطلب فی البین روحی
وحسن القول فی قصر الکلام ؛ فقل ان اکلت وبعد اکل ؛ تجنب فاستقافی الانهضام ؛ ولیس علی النفوس اشد هامن ادخل
الطعام علی الطعام شیخ شهاب الدین مقتول سهروردی در حکمت مشائیان و اشراقیان یگانهٔ عصر و نتیجهٔ دهر بوده و از کتب او
مفهوم میشود که در اثنای سیر و سفر با جماعهٔ صوفیه نیز ملاقات کرده صحبت داشت و بعد از ان تفرد گزیده و بریاضت و خلوت بکار نفس خود
مشغول گشت تا آنکه رسید بجایی که رسید و اکثر عبادتش گرسنگی و بیداری و فکر و تامل در عوالم الهی بود و قلیل التفات کثیر السکوت و مشغول بخود
بود و لیتما را الغایت دوست میداشت و بعضی ویرا منسوب بسیمیا داشته اند مؤلف تاریخ الحکما منکر انمعنی است و صاحب هفت
اقلیم از مردم حکایت میکند که روزی شیخ با جماعتی از دمشق بیرون آمد و برمه گوسفند رسید آن جماعه گوسفندی گرفتند و ده درم
بترکمان که صاحب گوسفندان بود دادند اصحاب آنکو بی راضی نمیشد شیخ اصحاب را گفت شما بروید من او را خوشنود میسازم ایشان پیش رفتند
شیخ او را بسخن داشت چون اصحاب از نظر غایب شدند شیخ نیز خواست که برود ترکمان در دنبال رخیت و دست شیخ را گرفت و نمی گذاشت که
برود ناگاه ملاحظه کرد که دست شیخ از شانه جدا شده و بدست ترکمان بماند چون برفت ترکمان بترسید و دست ویرا بیند اخت دیگر بخت شیخ دست خود را
برداشت و بیاران پیوست و در دست او بجای دست شکسته جز تندیل چیزی نبود و در تاریخ امام یافعی مینویسد که ویرا بعضی فقهای عصر زندیق و ملحد گویند
و او شافعی مذهب بود و بعضی او را صاحب مقامات و کرامات شناسند اما علمای ظاهر بقتل وی فتوی دادند و او را کشتند قتل او در پانصد و هشتاد و هفت
هجری بر دست ملک ظاهر بن صلاح الدین بن یوسف بن ایوب واقع شده از سخنان اوست هرگاه نفس خود را از جانب امور ضروریه بدن
معطوف گردانیدی خود را بمرتبهٔ کمال علم رسانیدی و اکثر عنان توجه او را از اشتغال نانهرا با نگاه دارش بتحقیق به بسیاری از فضایل رسیدی
و گفت در کار آخرت بیشتر بدعا بخشوع و خضوع باید بود و بطلبید از خدا چیزیکه از شما جدا نشود و با شما باشد تا آنکه بمبدا خود واصل شوند
و گفت سخن مکن پیش از نکر یعنی هر چه که خواهی بگوئی اول تامل کنی بعد از ان بگوئی و گفت در شگفت مباش از حالات خود بدرستیکه حقتعالی
قوت متناهی هست در تو باد بقرائت قرآن چنانچه گویا نازل شده مگر در شان تو پس این خصلتها را در نفس خود جمع آر که از رستگاران گردی
و گفت حقیقت یک آفتاب هست که متعدد نمیشود و متعدد مظاهر از دریچها و روزنها و شگافها و گفت اول شروع حکمت برآمدن است

از دنیا و مافیها آن مشاهدهٔ انوار الهی است و آخرش سفر چنبر تناهی است و گفت صاحب مروت ننگ و ناموسی است اگر رساند سخن ورا
بکسی پس آن را بصورت صدق و راستی می آراید و اگر وعده کنی البته از محک میگرداند و بجای آرد و گفت ترا این علوم حکمت بیدار میسازد از خواب غفلت
و تو مخلوق نشدی از برای آنکه در مهلکه فرد روی اتف سوای مسکین بترک دشمنان خود و صعود کن السالطه و لیس امید است که نه بینی پروردگار خود را
براه راست و گفت باید که امروز تو بهتر از دیروز تو باشد و الا تو از زیان کارانی و خوشحال و فرحناک مسازرون خود را آنچه گران است بر تو مکافات او
و گفت صاحب عزم باش بدرستیکه عزم مردان محرک ایشان است و گفت نیکو رفیق از گرسنگی و بیداری که قوای شیطانی و حیوانی را ضعیف میسازند و گفت
فقیر تازیانهٔ خداست که بآن میراند صدیق را بدرجات فاضله و عالیه و گفت اگر عبادت کند حق را از روی محبت و دوستی بهتر
از آن است که بجا آورد از روی ترس و بیم بدرستیکه پرستش از روی ترس دین ایمان است و گفت از برای خود کار را تحقیق هر که محتاج شد بشفیق
بیشک خواهد گشت و گفت شگفته نشد پروردگار را بچیزی دیگر از صبر و راضی نساخت او را چیزی همچو رضا حکیم ناصر المشهور بشاه ناصر
بن خسرو سید حسنی است یگانهٔ دهر بود و حجت تخلص میکرد و بعضی او را موحد و عارف دانند و بعضی او را طبعی و دهری و قائل بتناسخ شناسند
و برخی گویند ادبد و الله قائل بود آورده اند که شیخ ابوالحسن خرقانی روزی اصحاب خود را گفت فردا مردی چنین و چنان بدر خانقاه آید او را
اکرام کنند و اگر از علم سخنی گوید جوابش ندهند و نزد منش آورید دیگر روز ناصر خسرو بدرگاه خانقاه شیخ رسید اصحاب بفرموده عمل کردند و او را نزد شیخ
آوردند شیخ او را اعزاز نمود و گفت خواهم که از قیل و قال درگذرم و با اهل حال بپایه برم شیخ گفت تو با من چگونه صحبت داری که سالها اسیر عقل
ناقص خود بوده ناصر خسرو گفت که اول ما خلق الله العقل و اقعست شیخ فرمود آن عقل انبیاست دلیری مکن که عقل ناقص تو
و بو رسیناست و دلیل بر آن قصیده ایست که دوش گفته و مطلع اینست بیت بالای هفت طاق مقرنس دو گوهر اند کز کائنات
هر چه در و هست بهتر اند ناصر خسرو از کرامات شیخ متحیر بماند و عظیم معتقد شد شیخ فرمود که سخنان تو بسیار بلند و قشنه و علمای ظاهر
خراسان قصد تو دارند باید که خود را بگوشه رسانی ناصر از خراسان ببلخ رفت و از آنجا بکوهستان بدخشان شتافت و منزوی گشت تا در گذشت
صاحب هفت اقلیم گوید که در وقت تحریر کتاب رساله از وی بنظر آمده که احوال خود را بالتمام در آن ذکر کرده که همیگوید ابوالمعین ناصر بن خسرو
بن حارث بن علی بن حسین بن علی بن محمد بن موسی بن جعفر بن محمد بن علی بن حسین بن علی بن ابیطالب که در اوان طفولیت و سن تمیز بتحصیل کمالات
مشغول بودیم تا در نه سالگی بحفظ قرآن مشرف شدم و بچهار سال دیگر لغت و صرف و نحو و عروض و قافیه و اشتقاق و مسائل حساب و دقایق بیاموختم
پس در نه سال در نجوم و هیئت و هندسه و رمل ماهر گشتم و تتبع طرق مختلفه در بصره و روم و هند و یونان و بابل کردم پس بفقه و حدیث
پرداختم و نه صد جلد در آن فن بدانستم و آنچه می بایست از توریت و انجیل و زبور بیاد گرفتم تا کارم بجای رسید که هیچ علمی نماند که ندانستم
و هیچ مشکلی نماند که نگشودم و بعد از چند وقت بوزارت مصر اتفاق افتاد با فقهای آنجا مباحثه کردم و از ایشان سبق بردم از راه حسد
مرا بکفر نسبت کردند و فتوی بقتلم دادند آگاه شدم تا برادرم سعید عمرم در میان نهادم و در شب تاریک متوجه بغداد شدم و التجا بملازمان
امیر المومنین القادر بالله آوردم و در خدمت او بوزارت رسیدم پس از مدتی حرامیان ملاحده فرستاد تا از ایشان بیعت او ستانم
حاکم ملاحده طالب من بود چون ملاقات دست داد گفت نام تو چیست گفتم ناصر گفت پسر خسرو علوی هستی گفتم او مردی حکیم است من از آن
نباشم گفت ترا از علما می یابم پس کتابی حاضر ساخت گفت این از تصانیف ناصر خسرو است و درین دریا کسی از علما نمی فهمد چون نیک نظر کردم
اکسیر عظیم بود و از مصنفات من در منطق درین اثنا شخصی از در در آمد و سلام کرد و نعره برد و مدهوش شد چون نیک دیدم تا طوس غریبی بود

در بابل مرا تلمیذی میکرد چون بهوش آمد حاکم گفت مگر این شخص را می شناسی گفت آری این ناصر خسرو است حاکم برخاست و دست مرا
بوسید و گفت الحمد لله که طالب بمطلوب رسید پس جواب نامهٔ القادر بالله و اجازت مراجعت خواستم ابا و امتناع نمود و نامهٔ قادر را پاره کرد
و تکلیف وزارت داد و مبالغه کرد ناچار مرتکب آن شدم و دائم الاوقات بران بودم که خود را یکبار کشتم تا آنکه گریختم بعد از چند روز
مرا یافته نزد او بردند گفت ای ناصر مرا تمنا بود که ترا در خواب ببینم اکنون که در بیداری یافتم ممکن نیست که چون گذشته از من خلاصی یابی
پس بند بر پای من نهاد حاکم را پسری بود که مدامت شادی میکرد وی گفت چاره نیست از تصنیف کتابی که موافق ملت پدرم باشد
که استخلاص تو از آن می بینم چون چاره نبود کتابی تصنیف کردم موافق رای ایشان حق علیم و علام است که مذهب و اعتقاد من نه چنان بود
آن خود سبب خلاص نشد و کتاب در آفاق منتشر گشت مرا بکفر و زندقه نسبت کردند حق گواه است که من بصحبت حاکم بلا حده راضی
نبودم برادرم سعید گفت چه سود که التجا بر روحانیان بری پس در فکر شدم و نزد حاکم رفتم و گفتم عمر من باخر رسیده و مرا ضعف پیری
دریافته اگر ... برادرم را بدکینی هنزاوار بود و اورا رحم آمد و بند از من برگرفت من به تسخیر روحانیات پرداختم و حاکم را مریض
گردانیدم مرا طلب نمود و از علاج پرسید گفتم در دمشق گیاهی است که دوای این مرض است من با برادر بروم و آنرا الشطر
اخذ کنم گفت نیکو باشد پس بچاره سوار بنگاه همبائی همراه من کردند چون سیزده فرسخ برفتم عملی از اعمال مریخ ظاهر ساختم که ایشان
باد و اسب بسوختند چون خاطرم جمع شد با برادرم سعید و یکی از شاگردان به نیشاپور آمدم و کفش خود را که پاره شده بود بگرفتم و بدوکان
کفش دوزی بردم برادرم و شاگرد از حال آگاه نبودند ناگاه شور و غوغا پدید آمد و برادرم تنها می آمد کفش دوز بتعجیل ببازار رفت
و باز آمد بر سر و ریشش پارهٔ گوشت داشت گفتم آنچه شنیدی و این کیفیت چیست گفت جوانی از شاگردان ناصر خسرو با فقیهی
بحث کرد سخن ناصر خسرو را حجت آورد فقها او را پاره کردند و از گوشتش تبرک بردند من نیز فضیله بدست آوردم تا ثواب یابم
گفتم ای برادر کفش مرا بده تا ... که در جایی که نام خسرو برند خیر نیست پس عزم بدخشان کردم و نزد حاکم آنجا دو سال وزیر بودم بدخشان را
جای مبارک یافتم همه مسلمانان ... اهل بیت بودند مگر جمعی از فقهای متعصب که دعوی ایمان میکردند و بهره از آن نداشتند
هر دم بهتان در حق من میکردند ... شده بقریه یمگان از توابع بدخشان آمدم اهل آنجا بگرویدند مگر اندکی اندیشه کردم که مبادا
از ایشان بمن آسیبی رسد و به ملاسماتی که واقع ملاقات ایشان باشد مشغول شدم و بیست سال درین بسر بردم و خدا را
عبادت کردم تا حالم بجائی رسید که بموئی از طعام قانع شدم و بیست و پنج و نیک نوبت طعام خوردم و الحال قریب بیکصد
و چهل سال از عمر من گذشته و عمرم بانجام رسیده که بموئی از طعام قانع شد و امل کوتاه شده عقل نقصان یافته و تقصیرات در عبادات
واقع شده ای برادر صبح روز جمعه دوازدهم ربیع الاول در رفتار روح از بدنم مفارقت میکند با ایمان درین زمان باید که هیچ کس را خبر نکنی
تا وقتیکه مرا غسل دهی چون بمن مشغول گردی دو فقیر از علمای حی باید اکنون آیند متعرض ایشان مشو که ترا یاری دهند پس تو امامت کن
و بر من نماز گذار آنگاه مرا دفن کن بعد ازین در رفتار مباحث و کتاب مرا که در علم یونانیان است با کتاب دیگر من که در سحر یابت ملحدیات نسبت
بسوز اگرچه مشهور شده اند و قانون اعظم را نزد پسر عم من منصور بده به فرست و کتاب مرا که زاد المسافرین نام است پیش سید الحکما علی
بن اسد علوی فرست و کتاب دیگر مرا که در سفر است و دستور اعظم نام دارد بفقیه نصیر بالله قاضی بدخشان بده و کتاب اشعار را بجهان
شاه بن گیسو مکانی ثانی موقوف برای تمام شد آنچه شاه ناصر خسرو هنگام وفات با برادرش گفته برادرش گوید دیگر روز

چون در گذشت آنچه فرموده بود بعمل آوردیم وآنکه در شیشه کرده بمن سپرده بود بر در غار بپاشیدم و برفتیم و بازگشتیم در غار بستگی
عظیم محکم شده بود گفتم ای ناصر توئی که در هر حسن حیله چاره پدید آوردی چه حاصل که مرگ را چاره نکردی واین واقعه در چهارصد وهشتاد
و یک هجری روی داد فرد خدا اشدند و بمیر شدند بوده و نبوده علاج مرگ نکردند احتیاج نبوده چون احوال بعضی از حکما و مشاهیر که پیش از
اسلام و بعد آن بودند بقلم آمده تا بقیه از آنجماعه در ضمن خاتمه هر اقلیم مرقوم است اکنون بذکر طبقه سلاطین اشکانیان می پردازد گویند
تماند که طبقه سوم ملوک عجم اشکانیان اند وایشان را ملوک طوایف نیز گویند اول الطایفه اشک بن کی دارا ابن کی داراب است
و او اشکان لقب داشت و اشکانیان باو منسوب اند چون اسکندر بر ایران دست یافت مملکت فارس را بر اولاد ملوک فرس
قسمت نمود ناحیه ازان باو رسید آسکان مستقل گشت و بعد از فوت اسکندر بطلخش رومی که از بزرگان دولت اسکندری بود بعراق
عرب و فارس استیلا داشت خروج کرد و آورا بگرفت و بکشت و بر تخت نشست و بهمین قدر از ملوک طوایف خوشنود گشت که نام او بر بالای نام
خود نویسند و والی روم از قتل بطلخش آگاه شد و روی بایران نهاد اشکان باتفاق بادشاه دست خورده دیگر ملوک طوایف با رومیان
رزم کرد و ظفر یافت و بعد از و پسرش اشک بن اشکان بن دارا و بعد از و پسرش شاپور که او را شاپور بزرگ خوانند از پی یکدیگر
بسلطنت رسیدند حصار آهن بر دجله از آثار شاپور بزرگ بوده و آن تا زمان نوشیروان بر دجله بود ویس و رامین عاشق و معشوق
در عهد او بودند و گویند که عیسی علیه السلام در عهد او مبعوث گشت بعد از و پسرش بهرام بن شاپور و پسرش بلاس بن بهرام بادشاه شدند و در عهد بلاس جمعی از
بنی اسرائیل بنابر معصیت بصورت بوزینه مسخ شدند و بعد از هفت روز هلاک شدند و پس از و پسرش هرمز بن بلاس بن بهرام بحکومت
نشست و بقولی یونس در عهد او مبعوث گشته گویند که هرمز در شکارگاه گنجی از لگاه داشت و بعد دولت یافت همه آن زر را بسپاه قسمت کرد
و خود هیچ نگرفت و بعد از و برادرش الوس بن بلاس و نزد جمعی بعد هرمز برادرش نرسی بن بلاس بادشاه شد
و اینهمه عادل و باذل بوده اند و بعد ازان فیروز بن هرمز بسلطنت نشست و ظلم کرد رعایا او را میل کشیدند و پسرش
بلاس را بر تخت نشاندند و بعد ازان خسرو بن بلاس بن نرسی بادشاه شد و او شهوت پرست بود چنانچه از مادر و خواهر
در نگذشته و پس از و بلاش بن بلاس بن فیروز بحکومت رسید و شمعون عابد بقولی صابر بوده و بعد از و اردوان
بن بلاس والی گشت و در زمان او اردوان بن اشع که هم از ملوک طوایف بود بر و خروج کرد و او را بکشت و بر مملکت استیلا
یافت و اردوان بن اشع و اولادش را اشغانیان خوانند و در شاهنامه داخل طبقه اشکانیان اند ذکر اشغانیان
و نسب اشغانیان بفریبرز بن کیکاوس بن کیقباد می پیوندد و اول ایشان اردوان بن اشع که هم از ملوک طوایف بود
که خروج کرد و اردوان بن بلاس را بکشت و بر مملکت استیلا یافت چنانچه گذشت و در تاریخ جعفری مسطور است که در زمان
وی تمامی ملوک طوایف بت پرست بودند حقتعالی جرجیس علیه السلام را برسالت ایشان فرستاد و بعد از و خسرو بن اشع و بلاس
بن اشع از پی یکدیگر بادشاه شدند و عیسی علیه السلام در عهد بلاش بن اشع متولد شد و اصح اقوال است و بعد از و گودرز بن بلاش
که او را گودرز بزرگ گفتندی بادشاه شد و کین یحیی از بنی اسرائیل او خواست و پس از وی نرسی بن گودرز و پسرش هرمز
بن نرسی و نرسی از پی یکدیگر یازده سال بادشاهی کردند و بعد ازان اردوان بن نرسی بر تخت نشست و او آخرین ملوک
طوایف است اردشیر بابکان برو خروج کرد و او را بقتل رسانید از سخنان اردوان است که من ولی النصیحة بالفضیحة بالجمله دولت

ملوک طوایف سپری گشت **ذکر ساسانیان** که طبقهٔ چهارم اند از ملوک عجم و ایشان را اکاسره خوانند و آن طایفه بساسان
بن بهمن بن اسفندیار منسوب اند و ساسان نامی دیگر داشت چون پدرش بهمن دختر خود همای را سلطنت داد ساسان برنجید و درویشی
گزید پس از آن هر که نامش پرسیدی و نام خود را ساسان گفتی چه ساسان بزبان دری گدا باشد اول ساسانیان **اردشیر بابکان**
است و او را ساسان الاصغر خوانند او بقولی بعد چهارصد سال و بروایتی پانصد سال و بقول مغان پس از دویست سال بعد از اسکندر
ظاهر شد و نخستین کس بعد از گشتاسپ که بشهنشاه مخاطب گشت پادشاه عادل و عالم با ضابطه بوده و کارنامه و آداب العیش از مصنفات اوست و بقولی
لغت نیز از مخترعات اوست و آنرا اردشیر گفتند می گفته اند که او اکثر ربع مسکون را بگرفت و عیسی در عهد او مبعوث گشت و رسولی نزد او
فرستاد اردشیر دین عیسی نپذیرفت و از سخنان اردشیر است هرگاه پادشاه رغبت کند بعدل خواهش کند رعیت باطاعت و گفته
ملک و پادشاه هیئت قائم نماند مگر باجماع مردم و کثرت اجتماع مردم موقوفست بر مال و گرد آمدن مال موقوف بر عمارت و آبادی
ملک موقوفست بر عدل راقم حروف گوید اجماع بتواضع فاسق نیز میسر شود چنانچه انبیا را حاصل بود و رسم اردشیر چنین بود که بروز
مهرگان و بروز نوروز بار عام دادی و پیش از آن چند روز منادی فرمودی که آن روز را آماده باشند هر کسیکه شغلی داشتی نساختی و بخت
خود بدست آوردی بروز موعود اردشیر قصد مردمان بگرفتی و یک یک بنگریستی و اگر آنجا کسی از اردشیر تظلم کرده بودی از تخت فرود آمدی
و به وزرا نشستی و موبد موبدان گفتی که اول داد این مرد بده پس تو بدو بنگریستی اگر حق بجانب دادخواه بودی داد او بدادی و دیگر
دعوی باطل کرده بودی او را عقوبتی بزرگ کردی پس چون از آن داوری بپرداختی باز بر تخت شدی و تاج بر سر نهادی و بزرگان را
گفتی که از خود ابتدا کردم تا شما را طمع بریده شود و بر کسی ظلم نکنند و این رسم از عهد او تا آخر زمان دولت ساسانیان مستمر بود و وقتی
پسر خود را دید که جامهٔ قیمتی پوشیده بود گفت ای پسر چنین جامه بسیار یافته می شود سلاطین را جامه باید که در هیچ خزانه نباشد پسر
گفت آن جامه چگونه است گفت تارش از نیکوکاریست و پودش از بردباری و بعد از و پسرش **شاپور بن اردشیر** پادشاه شد
و از سخنان اوست که لاعصمة الا بالتوفیق ولا الا بالنافذ ولا راحة الا بالموت مانی نقاش در عهد او ظهور کرد شاپور بخواست
که او را بقتل رساند مانی بهند بگریخت و بچین رفت و بعد از و پسرش **هرمز** پادشاه شد و از سخنان اوست که پادشاه را چهار خصلت باید
ذکا و سخاوت و شجاعت و صدق و گفت کسیکه مجالست کند با ملوک پس لازم است او را صمت و نگاه داشتن آواز یعنی سخن
باهستگی گوید و اسرار نگاه دارد و مستعمل وقار کند و گفت هر که در وی یک عیب باشد آن بعض مردمان باشد و او را هیچ عیب نبود و بعد از و
بهرام بن هرمز بریاست رسید و من کلام الا امر الا مع الامین ولا لذة الا مع العافیة و بعهد او مانی نقاش بایران آمد بهرام
او را بگرفت و بکشت و بعد از و پسرش **بهرام بن بهرام** که پدرش از غایت محبت او را بنام خود خواندی پادشاه شد و از سخنان اوست
الدنیا فانیة والمال عاریة و بعد از و پسرش **نرسی بن بهرام** بسلطنت نشست و از سخنان اوست الجود افضل الذخر والادب افضل الغنی
والمودة افضل القرابة و بعد نه سال از و گزید و پسر خود هرمز را بر تخت نشاند **هرمز بن نرسی** ملکی بلند همت و سخی بود و دختر پادشاه
کابل را بخواست و شبی خواست که خلوت کند دختر مانع آمد برنجید و کس نزد وزیر فرستاد و پیغام داد که سزای آنکه نافرمانی پادشاه کند چیست
وزیر در خانه نبود پسرش جواب داد که چنین کسی واجب القتل است هرمز از غایت خشم بقتل دختر فرمان داد و دیگر روز پشیمان شد
و همان مسئله از وزیر پرسید وزیر گفت آن شخص مستوجب قتل است مگر آنکه زنی باشد و کودک و یا مست ملک گفت سزای آنکه

خون بگناهی را معاف گرداند چیست وزیر گفت او را بباید کشت هرمز امر کرد که پسر وزیر را القصه بیاسانند پسر را بپای دار بردند وزیر آنجا رسید گفت
ای پسر نگفتم با کسی که در دنیا و آخرت طاقت مقاومت ندارم چه در دنیا بال هست و در آخرت حق بجانب اوست این حکایت بهرمز رسید
او را بخواند در منزلتش بیفزود و بعد از وی پسرش **شاپور ذو الاکتاف** پادشاه شد و او ملکی شجاع و قاهر و ضابط بود آورده اند که چون
پدرش هرمز را وفات رسید زنش حامله بود اعیان بموجب وصیتش تاج بر سرش آویختند و بعد زمانی اندک شاپور متولد شد بسلطنت
موسوم گردید بزرگان عرب بخصوص بنی عبدالقیس خبر یافتند که در ملک فارس کودکی بگهواره بسلطنت موسوم است لاجرم طمع در ایران
کردند و فساد آغاز نهادند شاپور چون بحد بلوغ رسید آثار رشد از و بظهور رسید از جمله آنکه وقتی از غوغای خلق بیدار شد و سبب پرسید گفتند
ازدحام آینده و رونده است بر جسر گفت جسری دیگر بنا نهند تا آیندگان بجسری باشند و روندگان بر جسری دیگر پس چون شانزده ساله شد
با چهار هزار سوار روی باعراب نهاد و جمعی از ایشان که بحدود فارس رسیده بودند شکست داد و همه را تعاقب کرد و بسیاری از اعراب بکشت
چون از کشتن ملول شد فرمود تا شانهای ایشان سوراخ کنند و ریسمان در گردن کتفهای افگنند لاجرم او را ذو الاکتاف خوانند
که چون شاپور در استیصال اعراب کوشید طایفه از بنی تمیم جلای وطن اختیار کردند و بگریختند عمرو بن تمیم که از اعیان ایشان بود سیصد
سال عمر داشت در قبیله بماند شاپور چون به نشیمن بنی تمیم رسید عمرو را کسی آورد از حال باز پرسید گفت بنفس خود آمده ام چرا از موافقت
اصحاب باز مانده ام اکنون اگر رضا دهی کلمه چند بعرض رسانم شاپور را اجازت داد عمرو گفت سبب این همه خونریزی از چیست گفت
ایشان در مملکت من فساد و خرابی بسیار کرده اند و مکافات بطبیعت لازم است عمرو گفت اکنون ایشان بسزای خود رسیدند
شاپور گفت از علما شنیده ام که روزی اعراب بر مملکت ما مستولی شوند از آن ایشان را بالقتل میرسانم عمرو گفت بمجرد گمان خلقی کثیر را
چگونه توان کشت شاپور گفت این گمان بلکه یقین است عمرو گفت بتقدیر صواب آنست که ایشان را مراعات کنی تا چون استیلا
یابند پاداش آن بعمل آرند شاپور بسبب این از تعرض اعراب درگذشت و بعد از وی **اردشیر بن هرمز** برادر شاپور ذو الاکتاف پادشاه شد
و پس از وی شاپور بن شاپور ذو الاکتاف بسلطنت نشست از سخنان اوست لیس شیء احسن من الجود والشکر و بعد از وی برادرش
بهرام بن شاپور ذو الاکتاف بریاست رسید و بعد از وی برادرزاده اش **یزدجرد** بن شاپور بسلطنت نشست و ظلم پیش گرفت
و گفت بلیة الزمان البحر والنار والسلطان و بعد از وی اعیان عجم کسری را که از احفاد اردشیر بود بسلطنت برداشتند لیکن بگذاشتند
که بهرام گور جانشین پدر شد منقول است که پدر او را هر فرزندی که تولد شدی بزودی درگذشتی چون بهرام آمد منجمان گفتند از
پادشاهی بزرگ شود لیکن باید که در غربت نشو و نما یابد لاجرم یزدجرد او را بنعمان بن امرء القیس ملک حیره سپرد و نعمان
او را بملک خود برد و معمار را که بهندسه مشهور بود از روم طلبید تا بهر او دو قصر ساخت یکی را خورنق و دیگری را سدیر نام نهاد خورنق
منسوب خورنق نگاه داشت و سدیر را از آن بایر نام خواندندی که مشتمل بر سه گنبد بود و آن عمارت صبح ازرق و هنگام استوا سفید و بعد از آن
زرد نمودی بالجمله بهرام گور در بلاد حیره بسن تمیز رسید و چون نعمان مملکت بگذاشت و درویشی گزید پسرش منذر بن نعمان
جانشین گشت و او بتربیت بهرام پرداخت و چون یزدجرد درگذشت عظمای فرس که از ستمش بجان رسیده بودند گفتند نشاید
که پسر او را سلطنت دهیم که او نیز چون پدر ظلم کند چون پس کسری را بسلطنت نشاندند بهرام عزم تسخیر مملکت و درستی کرد منذر
بن نعمان پسر خود نعمان را با او روان ساخت بهرام چون بکسری نزدیک شد میان او و کسری معارضات اتفاق افتاد

بالآخر برآن مقرر شد که تاج میان دو شیر گرسنه نهند تا هر آنکه برگیرد بادشاه باشد اسپهبد بسطام تاج را با شیران بمیدان آورد
بهرام بکسری گفت پیش رو و تاج برگیر کسری گفت من صاحب تاجم و تو طالب آنی ترا باید که نخست باینکار قیام نمائی بهرام
پیش رفت و هر دو شیر را بگرز بکشت و تاج را برگرفت و بر سر نهاد و اول کسیکه ببادشاهی او سلام کرد کسری بود بهرام گور بن یزدجرد
بسلطنت نشست و او از اکابر سلاطین روزگار بوده و بصید گور شوقی تمام داشته از آن بهرام گورش خوانند بشفاعت نعمان بن
منذر از گناه ایرانیان بگذشت و بعدل و داد پرداخت نقل است در آن آوان که ببلاد عرب بود روزی در شکار قصد آهو کرد آهو
بگریخت بهرام از پی براند و چون هوا گرم شد آهو را طاقت نماند بکنار قبیلهٔ طی رسید و بخیمهٔ قبیضهٔ اعرابی در آمد قبیضه او را بگرفت و بریسمان
ببست بهرام در رسید و تیر در کمان نهاد و گفت شکار من اینجا آمده نزد من ده قبیضه گفت از مردمی نباشد جانوری را که بمن پناه
آورده بدست تو بدهم تا بکشی بهرام درشتی آغاز نهاد قبیضه گفت تا باین تیر که در کمان داری مرا نکشی این آهو ترا نرسد و چون
مرا بکشی مردم این قبیله جمع آیند ترا بالقصاص بکشند بر جان خود رحم کن و از سر این در گذر و این اسپ تازی که بر در خیمهٔ من
بسته است در عوض آهو بگیر و بازگرد بهرام را این حمایت خوش آمد و بازگشت و چون بپادشاهی رسید قبیضه را بخواند و تربیت کرد
و او را در عرب فخر الغزلان خوانند یعنی زنهار دهندهٔ آهو و بهرام گور اول کسی است که شعر پارسی گفت و ندمای بهرام از غایت
جود او بتنگ آمدند و بعرض رسانیدند که قاعدهٔ دولت خزانه است چون از مال تهی گردد اساس ملک پایدار نماند بهرام گفت
اگر دلهای آزادگان را بجود صید نکنم چگونه صید توانم کرد و آنچه میگویند من نیز میدانم و اگر مال جمع کنم سپاه متفرق شوند و اگر
و اگر سپاه جمع کنم مال نماند اکنون چاره چیست ایشان گفتند مال جمع کن و اگر سپاه متفرق شوند و چون حاجت آید مال بر ایشان
عرض کنی شتابان حاضر آیند گفت بر این دعوی دلیلی هست گفتند آری درینخانه هیچ مگس نیست بفرما تا ظرفی پر عسل بیار آیند
بهرام بفرمود تا چنان کردند مگس بسیار جمع آمدند بهرام گفت راست گفتند شب نزد من آیند که درینکار اندیشه کنم ایشان
نزد او رفتند بهرام بفرمود تا ظرفی پر عسل بیاوردند هیچ مگس پیدا نشد بهرام گفت چون است که درینوقت کسی هم نیامد
و ازین ظاهر شود که بسا باشد که بسپاه حاجت افتد و هر چند مال با ایشان عرض کنم جمع نشوند وزرا منفعل شدند بهرام زیر درختی
خفته بود مرغی آواز برکشید بهرام او را به تیر بزد و گفت ما احسن حفظ اللسان بالطائر و الانسان اگر خاموشی گزیدی هلاک نگشتی
و درینمعنی در امثال آمده که ملک فارس و روم و چین و هند جمع آمدند و از حکمت سخن گفتند ملک فارس گفت هرگز بناگفتن چیزی
پشیمان نشده ام ملک روم گفت بر دعوی آنچه نگفتم قادر ترم از آنچه گفته ام ملک چین گفت هر سخنیکه نگفته ام مالک آنم چون من گفتم
او مالک من گشت ملک هند گفت عجب میدارم از کسیکه سخن بگوید که در گفتنش مضرت باشد و در ناگفتن منفعت گویند بهرام همیشه
بعیش و عشرت بسر بردی و چون آوازهٔ عیش او بملوک اطراف رسید قصد مملکتش کردند خاقان چین با دو صد و پنجاه هزار
بمرو آمد و بگرفت اعیان مملکت بهرام را بحرب تحریض دادند و در نگرفت پس با هفت هزار سوار از تختگاه بیرون رفت و برادر خود
نرسی اسپهبد را جانشین ساخت و بآذربایجان رفت نرسی اطاعت خاقان کرد خاقان بخاطر جمعی تمام بمرو رسید و بعیش
پرداخت بهرام از آذربایجان متوجه مرو شد و در شب تار چون بلای ناگهان بر خاقان زد خاقان که مست غرور بود
بهزیمت رفت و بالآخر گرفتار شده بقتل رسید بهرام مظفر و منصور بازگشت آورده اند که بهرام هوس سیر هند کرد تنها با آنجانب

شتافت و در دار الملک هند مقیم گشت پیوسته بسیر و شکار مے پرداخت هندوان از تیر اندازی چابک سواری او
تعجب نمودند و شمهٔ از ان بملک خود باز گفتند دران ایام پیلے راه مسافران میگرفت و هرچند سپاه بدفع او می رفت
منهزم باز می آمد بهرام این حدیث بشنید و بجنگ فیل رفت و او را بتیر بکشت و سر او را از شمشیر جدا کرده و از بیشه
بیرون آورد و ملک باحضار بهرام فرمان داد و حالش مے پرسید بهرام گفت از اعیان فرسم و از بیم
بهرام تو پناه آورده ام ملک او را ندیم خویش ساخت و درخلال این احوال دشمنی قصد ملک کرد و ملک
خواست که باج بپذیرد و بهرام مانع آمد و ملک را برزمگاه برد و مقابله عظیم کرد و ظفر یافت ملک دختر خود را
بهرام داد و خواست که ولیعهد کند بهرام گفت که مرا بملک تو حاجت نیست منم بهرام گور پس باج خراج ملک هند
با ایران باز گشت دختر بینی را که جانشین او بود بروم فرستاد تا قسطنطنیه بگرفت و خود بیمن رفت و استیلا یافت
مراجعت نمود و هفت منظر بنا نهاد و هر کدام از انها مخصوص بیکے از بنات ملوک بوده هفته یکشب بهر
منظر بسر بردے و عیش کردی تا آنکه روزی در شکار از پی گوری تاخت و در چاهی افتاده ناپدید شد مدتی آن چاه را
بجستند و از بهرام و از اسپش نشانے نیافتند **فرد** کمند صید بهرامی بیفکن جام جم بردار * که من پیمودم این صحرا
نه بهرام است و نی گورش * و بعد از و پسرش **یزدجرد بن بهرام** بسلطنت نشست و یزدجرد را دو پسر بود
فیروز و هرمز فیروز را بحکومت نیمروز فرستاد و هرمز را که کهتر بود ولیعهد ساخت و بعد از و پسرش **هرمز بن**
یزدجرد بادشاه شد چون برادرش فیروز از فوت پدر آگاه شد نزد خوشنواز صاحب بلاد هیاطله رفت
خوشنواز سی هزار سوار با و روان کرد فیروز بامداد او بهرمز غالب آمد و بسلطنت رسید **فیروز بن**
یزدجرد بادشاه شد و سپاه هیاطله را باز گردانید گویند برادرش هرمز لعهد خویش با یکی از امرا گفت روزی با تو
درمیان نهم باید که بکسے نگوئی گفت میخواهم که برادر خود فیروز را بقتل رسانم امیر آن حدیث بفیروز گفت
فیروز بگریخت نزد خوشنواز رفت پس چون بپادشاهی رسید بقتل آن امیر فرمان داد امیر گفت ای ملک
مرا بر تو حقی است عظیم چه اگر خبر نمیکردم بقتل میرسیدے فیروز گفت ترا بسبب همان بقتل میرسانم چه تو راز
برادرم که با تو احسان کرده بود فاش کردی هر آینه براز من نیز فاش کنی او را بقتل رسانیدند و
چون یک سال از سلطنت بگذشت قحط افتاد و هفت سال باران نبارید و در جیحون و دجله نم نماند
و هیچ گیاه نرست فیروز خراج برعایا بخشید و توانگران را برعایت درویشان امر نمود
و مقرر کرد که در هر شهری که درویشے از گرسنگی بمیرد در عوض او یکی از اعیان را بقتل رسانند
از حسن تدبیرش دران مدت جز یک کس در تمام مملکت او از گرسنگی بمرد و بعد از هفت سال باران بارید
فیروز قصد بلاد هیاطله و روم خوشنواز کرد و از کفران نعمت نیندیشید خوشنواز نامهها نوشت
و حقوق خدمت خود برشمرد و هیچ در نگرفت خوشنواز متحیر بماند یکے از سرهنگانش گفت
مرا دست و پاے ببر و در خلال موضعے که ممر سپاه فیروز است انداز تا کار او بسازم خوشنواز

چنان کرد فیروز چون بآن موضع رسید او را که پیشتر در خدمت خوشنوا ز دیده بود بشناخت و از احوالش
پرسید سرهنگ گفت اگر قصد استیصال خوشنوا داری باید که از راه بیابان که نزدیک است
بروی تا ختن بری و من دلیلم که از تظلم او بجان رسیده ام فیروز بگفتارا و فریفته شد و راه بیابان
پیش گرفت وزرا هر چند دران باب سخن گفتند در نگرفت و دران بیابان بی پایان آوارهٔ تشنگی و باد سموم
هلاک شدند فیروز با معدودی چند خلاصی یافت و از خوشنوا امان خواست خوشنوا را و را امان داد و بند
و مناره ای در میان مملکتین خود بنا نهاد و او را سوگند داد که از آن مناره در نگذارد حکایتی موافق اینواقعه
امیرخان تهونکیه امیر دکنیان با راقم حروف سر گذشت خویش همی گفت که جالوجی بهوسله
از ناگپور که نشیمن او بود بر سکر را و از احفاد باجی را که در پونا استقامت می داشت لشکر کشید
لشکر را و با او رزم کرد و ظفر یافت جالوجی بگریخت سنکر را و با سی هزار سوار بتعاقبش پرداخت جالوجی
منهزم خود را در بیشهٔ عظیم افگند سنکر را و از راه جوانب نیز در رسید و در بیشه شتافت اعیان
لشکر ممانعت کردند نه پذیرفت و پانزده روز براند جالوجی در سیر مسارعت کرد و چند کرده این سو
آن سو رفته برانیکه جاسوسان او میدانستند از بیشه بیرون رفت سنکر را و پنج روز دیگر در آن بیشه
بگمان آنکه بتعاقب جالوجی میرود براند با سنکر را و گفتم که کجا میروید گفت بتعاقب جالوجی میروم گفتم
که آثارش پدید نیست نشنید و سه روز دیگر رفت و بجای رسید که از کثرت درختان عظیم آفتاب بنظر نمی آمد
و خیمه هایی که دران بیشه بکثرتی بود آنجا کمتر یافتند رنج تشنگی بر گرسنگی غالب آمد آن زمان رئیس
فوج مضطرب گشت از رهیکه آمده بود عزیمت بازگشت نمود و در دو سه روز آن راه هم گم کرد و در آن
بیشه شش روز سرگردان گردید و آذوقه مطلق نماند و برگ درختان و گوشت اسپ و شتر غذا مقرر شده
و مرکوب از غایت ناتوانی فرو ماندند سواران پیاده شده قطع مسافت میکردند و نمیدانستند که کجا میروند
و بسیاری از لشکریانش تلف گشتند روسای لشکر از تدبیر آن عاجز شدند پنج روز دیگر از صبح تا شام
در آن بیشه پریشان حال براندند ناگاه بر ساحل دریایی که عبور از آن بجز کشتی میسر نبود رسیدند و هوش از
سر باختند که اکنون گذاره ازین دریا چگونه میسر شود مشورت نشستند و از ما گفتند که شما مردم کهن سال
و آزموده کار و همراه باجی را و دیگران بسیار واقعه دیده اید تدبیر چیست گفتم پیش ازین سخن ما نشنیدند گفتند که
اکنون ملامت سود ندارد بالفعل صلاح آن است که ساحل این دریا را نگذارند چه بالیقین این دریا پایین شهری
و یا موضعی آباد گذشته بود تا بتوسل ساحل بآبادی برسیم نه پسندیدند و نه روز تمام در کمال بی برگی و ناتوانی
قطع مسافت کردند و روز دهم بدیهی مختصر رسیدند همانا خود را در آن دیهه افگندند و غلهٔ انبار تقسیم و غنیمت دانستند
و یک روز آنجا بیاسودند و سپاه را بر شمردند ده هزار کس بشمار آمدند و آن موضع از توابع جالوجی بوده از مردم دیهه
تفحص احوال جالوجی کردند و گفتند که قریب یکماه میشود که جالوجی در فلان قلعه استقامت میدارد انتهی بالجمله فیروز

بپای الملک خود رسید دیگر بار کفران تعجب در زیاد و با لشکر انبوه قصد خوشنواز کرد و موبدان هر چند از نقض عهد منع کردند نشنید پس
بموضع منار رسید و امر کرد تا اسرب گداخته بران ریزند تا آن منار بکناره شده پس آنرا بکند و برارا بهاکرد پیش پیش لشکر
میرود و گفت سوگند خورده بودم که ازین منار در نگذرم خوشنواز از قصد او آگاه شد خندق عریض و عمیق عقب لشکر
خود بکند و آنرا بچوبهای ضعیف بپوشید و عهدنامه فیروز را بر نیزه کرد و روی برزمگاه نهاد و بجنگ روی از معرکه برتافت
و از راهی که میان خندق گذاشته بود بگذشت فیروز او را تعاقب نمود و با اعیان فرس در مغاک هلاک افتاد و خوشنواز
بالشکر غنیمت بسیار یافت و دختر فیروز را باسیری برد چون خبر هلاک فیروز بسوخر که از اولاد منوچهر بود و فیروز او را در
بلاش و قباد پسران خود در تختگاه خویش گذاشته بود رسید با خوشنواز صلح کرد و بلاش بن فیروز را بر تخت نشاند و قباد
بترکستان گریخت و بعد از و قباد بن فیروز بسلطنت نشست و چون دو سال از ملکش بگذشت مزدک ظهور کرده دعوی
نبوت کرد و قباد باو بگروید جهان برو بشورید اعیان ملک برادرش جاماسپ را جامه خواب پیچیده و قباد را حبس کرد
خواهرش بعلت مزدک از برادر کام حاصل کرده بود بهانه بزندان رفت و او را در جامه خواب پیچیده بیرون آورد
قباد بگریخت و بهیاطله رفت و از والی آنجا مدد یافته دیگر بار بسلطنت نشست و پس از چندی مزدک را باستصواب
پسر خود نوشیروان بقتل رسانید و بعد از قباد پسرش نوشیروان عادل بر تخت نشست و کسری لقب اوست و بعد
از و هر که از آن طایفه بسلطنت نشستی او را کسری خواندندی ولادت محمد در سال چهلم از سلطنت او اتفاق افتاد و آنحضرت او را
بعدل ستوده و آن مملکت را بچهار قسم منقسم ساخت و بر هر قسمی معتمدی منصف گماشت قسم اول خراسان سجستان و کرمان قسم
دوم عراق عجم و آذربایجان قسم سوم فارس و اهواز قسم چهارم عراق عرب تا سرحد روم و چون او پادشاه شد بلاد هیاطله بگشود
و ما وراء النهر ستد خاقان صلح کرد و نوشیروان بدشت قبچاق شتافت و حاکم آنجا را قهر کرد و روی ببلاد روم نهاد و با قیصر رزم
کرد و ظفر یافته بانطاکیه رفت و طرح آن شهر در نظرش خوش آمد و بصورت آن شهر در عراق شهری بنا نهاد و رومیه نام کرد
و ایلچی بهند فرستاد و ملک هند او را اطاعت نمود و در آخر عهد او سیف ذی الیزن از یمن بخدمتش آمد و بمدد او مستظهر گشته یمن
و آن مملکت از دست مخالفان مستخلص ساخت و نوشیروان بر ما وراء النهر و خراسان و طبرستان و جرجان و آذربایجان و
فارس و کرمان و بعضی از هند و جزیره موغان و عراقین و بحرین و تا سیه سرحد روم و شام استیلا داشت و بر روایت
روضة الصفا و تیکه نوشیروان مزدک را بکشت از وزرا او را نوشیروان خواندند و چون این لفظ جدید الملوک نوشته است
و در زمان دولت نوشیروان کتاب کلیله و دمنه و شطرنج از هندوستان بایران آوردند و دیگر خضاب آسود که معروف بود
بخضاب هندی در آن وقت از هند بعجم آوردند و آن خضابی بود که چون بموی سفید میمالیدند بیخ موی را چنان سیاه میکرد که سواد
از ان نمیرفت در آخر ایام سلطنت نوشیروان شغال که بهندی بنال گویند از بلاد ترکستان در بلاد عراق ظاهر شد مردم که آنرا ندیده بودند
در نهایت حال ترسان شدند نوشیروان متعجب شده از موبدان پرسید که سبب ظهور سباع درین سرزمین کدام چیز تواند بود
موبد گفت که از اخبار اولین بگوش من رسیده که چون در مملکتی ظلم بر عدل غالب آید سباع متوجه آن ممالک شوند نوشیروان متنبه شد
ظلم ظالمان امتناد و جماعه ظالمان را از ظلم و خویش دست آورده بلند رسانید و دانائی با آنکه میگفت که در عرب شغال نباشد و در عجم شغال باشد او در عراق عجم شغالان آمد

عراق عجم خوانند نقلاً آثار گویند پیش از آنکه نوشیروان بعدل مشهور گردد در لباس بازرگانان بخانه مردی که بکرم معروف بود رفت با از
حالش آگاه کرد میزبان او را نشناخت لیکن بر عادت خویش بخدمتش پرداخت وقت رخصت نوشیروان گفت که بگوی تا بهر تو
چه تحفه فرستم میزبان گفت قدری انگور گفت در باغ تو انگور بسیارست چرا از آن بخوری گفت پادشاه مردی غافل است انگور های
ما رسیده و او هنوز کسی تعیین نکرده که عشر ستاند و من تا حق سلطان نرسانم انگور نخوردم چه اگر چنان کنم بد دیانتی کرده باشم نوشیروان
بگریست و گفت آن پادشاه غافل منم و بسبب دیانت تو از خواب غفلت بیدار شدم و از جمله حکایات عدالت او یکی آنست که حاکم
آذربایجان از پیرزنی که پاره زمین داشت خواست که بقیمت بستاند و داخل سرای خویش نماید پیرزن نفروخت حاکم بظلم گرفت پیرزن چاره ندید
نیافت و دو سال برین بگذشت پیرزن رنج سفر کشیده بدارین آمد و چون بدرگاه نوشیروان رسید با خود گوی را در سرای حاکم
آذربایجان که چاکر نوشیروان ست نمیگذاشتند درین سرای چگونه گذارند پس روزی که بشکار رفته بود پیرزن راه نوشیروان گرفت و حال باز
گفت نوشیروان فراشی را گفت که پیرزن را بدیهه ببر و مهتر ده را بگوی که تیمارش نیکو دارد و چون بشهر روم او را بشهر آورد
و غلامی معتمد را گفت که بآذربایجان برو و بگوی که بطلب غلامی گریخته آمده ام و از هر کس بپرس که در فلان پیرزنی بوده چه شد و آن
پاره زمین که داشت چه کرد بالجمله غلام بآذربایجان رفت و حال معلوم کرده باز گشت و بعرض رسانید نوشیروان دیگر روز او را
بار داد و به بزرگان گفت سخنی از شما می‌پرسم باید که براستی جواب دهید گفتند فرمان برداریم گفت امیر آذربایجان چه دستگاه دارد
گفتند چندین چندین نوشیروان گفت کسیکه اینهمه نعمت داشته باشد و ستم روا دارد مستوجب چیست گفتند مستوجب عقوبت است
نوشیروان گفت هم اکنون خواهم که پوست او را برآورند و گوشتش را بسگان دهند هفت روز منادی کنند که هر که بعد از این ستم کند با او چنین
کنم پس فرمان او را چنین بفرمود تا پیرزن را حاضر ساخت و غلام را گفت باز گوی غلام حال باز گفت پس امیر آذربایجان را بدستور که
فرموده بود بقتل رسانید و این سیاستی که بود از وصادر گشت پس پیرزن را گفت آنرا که بر تو ستم کرده بود سزا دادم و سرای او
که بر زمین تو در آنجاست بتو بخشیدم آنگاه او را بنواخت و بآذربایجان فرستاد گفت که چرا باید که سرای بار ستمکاران گشاده بود
و بر مظلومان بسته رعایا دهنده اند و لشکریان ستاننده واجب چنان بود که سرای دهندگان گشاده تر بود از ستانندگان اگر پیرزن
اینجا راه یافتی او را بشکار رفتن حاجت نبودی پس بفرمود تا سلسله ساختند و جرسها در آویختند چنانچه دست هفت ساله بدان
برسد تا مظلومی که بدرگاه آید او را بحاجب حاجت نباشد سلسله بجنباند جرسها باواز در آیند و حال معلوم شود پس امر آنحال
پدید آمد و خصمان جمع در او خوشنود ساختند روزی نوشیروان در دیوان مظالم نشسته بود ماری پدید آمد خواستند که آنرا
بکشند مانع آمد و گفت گمان من آنست که این مظلوم است چه اگر مظلوم نبودی بمجمع حاضر نامدی پس امر کرد که تا همراه او روند مردم بیا گرفتند
مار بسر چاهی رسید و بایستاد نوشیروان را خبر کردند امر کرد تا یکی بدرون چاه رفت ماری مرده دید که عقربی بر سر آن نشسته عقرب را بکشت و بیرون آمد
دیگر روز نوشیروان در دیوان نشسته همان مار بنیامد و تخمی در دهان داشت در برابر نوشیروان بگذاشت و برفت نوشیروان گفت گمان من آنست
که چون دشمن او را بقتل رسانیدم بهر من تحفه آورده است پس آن تخم را بکاشتند ریحان بروید و پیش از آن کس ریحان ندیده بود و نوشیروان آنرا شاهسپرم
نام نهاد و چون گفت زکام و وجع دماغ داشت اشتغال بدو نمود شفا یافت گویند که چون نوشیروان ایوان مداین باتمام رسانید حکیمان را بخواند
و گفت که این عمارت هیچ عیبی ندارد و بعد از ملاحظه تمام گفتند هیچ عیبی ندارد مگر نزدیک ایوان خانه مختصرست که دود آن بسوی درجه آید و دیوار

قیصر چو میسازد نوشیروان گفت آنخانه از پیرزنی است او را گفتم بهر بهائیکه خواهی اینخانه را بفروش رضا نداد و گفت که من باینخانه انس
گرفته ام و من همه عالم ترا توانم دید و تو اینقدر خانهٔ مرا نتوانی دید متاثر شدم و هیچ نگفتم چون ایوان تمام شد باو پیغام دادم که این دود چیست
گفت چیزی میپزم شب خوان آراسته بهر او فرستادم و گفتم هر شب برای تو فرستم آتش در کلبه خود میفروز گفت کسب خویش میخورم و نان
منت نمیخورم و این کلبه مرا برابر است که زینت ایوان تست و سواد دود پیش ایوان ترا از عین الکمال نگاهدارد این سخن از وی شنیدم و بهمسایگیش رضا
دادم گویند آن پیرزن گاوی لاغر داشت هر روز بصحرا بردی و باز آوردی گاو از پیش ایوان آمد و رفت کردی همه زن را گفتند که چنین مکن که
که شکست ناموس سلطنت است گفت شکست ناموس سلطنت از ظلم است نه بعدل وقتی رسول قیصر نزد نوشیروان آمد چون طاق کسری را بدید بر تزئین
گفت آفرین کرد و چون چشمش بر اعوجاج میدان پیش ایوان افتاد سبب آن باز پرسید گفتند پیرزنی اینجا مقام دارد و حال باز گفتند رسول
گفت اعوجاج بعدل به از استقامت بظلم است بعهد نوشیروان مردی بویرانه در آمد یکی را دید که افتاده بود و سرش بریده و کاردی بر سینه اش
نهاده هیچ نماند همان زمان ملازمان شحنه در رسیدند و او را بگرفتند که کشنده تویی هر چند انکار نمود سود نداشت دیگر روز او را بپای دار بردند
تا بقتل رسانند جوانی از نظارگیان پیش آمد و گفت این شخص بیگناه است و آنرا که در ویرانه افتاده بود من کشته ام شحنه او را حبس نمود و حال
بنوشیروان باز گفت نوشیروان گفت اگر او یکی را کشته سبب حیات دیگری گشته باطلاقش فرمانداد گویند رسم ساسانیان آن بود هر گه شخصی با
ایشان سخن نیکو گفتی و با که ایشان التحسین کردی خزینه دار هزار درم بآنکس دادی روزی نوشیروان بشکار رفت و بر دهی گذر کرد پیری را که
بنود رسیده بود دید که درخت خرما میکاشت نوشیروان را عجب آمد از بهر آنکه دوازده سال می بایست که خرما بار آرد گفت ای پیر چندان خواهی
زیست که ثمر این بخوری پیر گفت کشته دیگران خوردیم کاریم خورند نوشیروان را خوش آمد گفت زه در دم خزینه دار هزار درم باو سپرد پیر گفت ای
خداوند هیچ کس زود تر از بنده از خرما بر نخورده گفت چگونه گفت اگر خرما نکشتمی خداوند با من سخن نگفتی و مرا صله ندادی نوشیروان را این عبارت خوش آمد گفت
زه خزینه دار دو هزار درم دیگر در دامن پیر ریخت مردی هر روز بعهد نوشیروان ببازار آمدی و گفتی سه سخن گویم اگر کسی هر سخنی را از آن
بهزار دینار بخرد این حدیث بنوشیروان رسید او را بخواند و از آن سوال کرد مرد گفت اول آنکه در مردمان خیر نیست دوم آنکه ناچار با ایشان
باید بود سوم آنکه هر گاه چنین باشد موافقت با ایشان باید کرد و بقدر حاجت نوشیروان بفرمود تا او را سه هزار درم دهند مرد نپذیرفت و
گفت غرض من این نبود بلکه میخواستم که بنگرم که کسی حکمت را بمال میخرد یا نه نقلست که حکیمی از نوشیروان پرسید که ترا العدل که رهنمونی کرده است گفت
بشکارگاهی پیاده را دیدم سنگی میانداخت و پای سگی بشکست و چون گامی چند برفت سواری رسید اسپش لگدی زد و پای پیاده بشکست چون قدری
راه رفت پای اسپش بسوراخی فرو شد و مکافات یافت لاجرم متاثر شدم و عدل گزیدم مردی کوتاه قد نزد او آمد و تظلم نمود نوشیروان گفت
دروغ میگوید که کوتاه قد بخیل و ستمگر باشد پس چون تحقیق کردند چنان بود که گفت دنی کوتاه قامتی دیگر پایه نوشیروان همان سخن بر زبان
آورد مرد گفت ای ملک آن کوتاه قامتی من نیست که آنکه بر من ظلم کرده است از من کوتاه قدتر است نوشیروان بخندید و زر داد قیصر باو
نوشت که بقای پادشاهی تو در چیست گفت من هرگز کار بیهوده نفرمایم و هر مهمی که بآن امر کنم با تمام رسانم یکی بنوشیروان نوشت که پادشاه را
گنج نیست و این ملوک را عاری عظیم بود نوشیروان در جواب نوشت که آنچه در خزانه است حق مستحقان است اگر با ایشان نرسانم عار بود گویند که
نوشیروان را گفتند چرا مردم بار گران را توانند برداشت و تحمل هم صحبتی گرانجانان نتوانند کرد گفت بهر آنکه بار گران بر اعضا است و گرانی
مصاحب بر جان است و روح او را گفتند خدا فلان دشمن ترا برداشت گفت هیچ نشنیدی که مرا خواهد گذاشت او را گفتند زشت باشد که

چیزی می آموز و گفت هر که داند که جهل و جاهلی زشت ترست و هر که عمر که باشد بیاموزد و از سخنان نوشیروان است که در ولایت متعلقه من اگر پلی
ویران شود و رمه گوسفندی بران بگذرد و پای گوسفندی بسوراخی فرو رود مرا در قیامت از عهده آن بیرون باید آمد حکایت موافق
آن سخن بیاد من آمد هنگام وفات عمر رضی الله عنه پسرش عبد الله بن عمر از عمر پرسید که ترا کی بینم گفت با نجهان گفت زود تر خواهم گفت
شب سوم مرا خواهی دید در خواب عبد الله بعد از دوازده سال عمر را بخواب دید گفت ای پدر گفته بودی که در شب سوم مرا خواهی دید لیکن تو
دوازده سال بگذشت گفت مشغول دل بودم که در سواد عراق بعهد من پلی ویران شده بود و گماشتگان چاره آن نکرده بودند
گوسفندی را بران دست در سوراخی فرو شده بود و تا حال جواب آن میدادم نوشیروان راست که گفت فاضل ترین پادشاهان از
وزیر و فاضل ترین زنان از شوهر و بهترین اسپان از تازیانه و نیکوترین شمشیرها از صیقل بی نیاز بوند و ایضاً گفت آنکه مال ندارد
آبرو ندارد و آنکه فرزند سعادتمند ندارد روشنائی چشم ندارد و آنکه برادر مطیع ندارد قوت بازو ندارد و آنکه زن فرمان بردار ندارد عیش و سرور
ندارد و آنکه این هر چهار ندارد هیچ غم ندارد و گفت روز باد بهر خوابست و روز ابر بهر شکار و روز باران بهر شراب خواران و روز
آفتاب بهر کار و گذاردن مهمات راقم حروف گوید روزیکه ابر و ترشح قطرات باران و هوا در غایت اعتدال بود و اورنگ زیب
عالمگیر پادشاه گورکانیه که بغایت متقی و پرهیزگار بود از راه سرور و تفریح خاطر بآن دولتخان که از ندیمان ظریف بود فرمود که امروز
هوای بهجهان ست یعنی میخواران را [illegible] دولتخان خدمت کرده خاموش ماند پر متصل این احوال روزی پادشاه بشکار سوار شده آفتاب گرم
گشت و هوا در غایت حرارت و زیدن گرفت مزاج همایون گشت آنگه دولتخان خدمت کرده عرض نموده که امروز هوای نیکبختان است حاکم
تبسم نمود القصه از سخنان نوشیروان است که گفت چرا مردم از کاری پشیمانی برند که دیگری پشیمانی برده باشد و گفت چگونه خسپد کسیکه با پادشاه
آشنا باشد و گفت چون تو زنده شمار خود را کسیکه زندگانی او بمراد نباشد و گفت پرهیز از کسی که خود را دانا داند و نادان باشد و گفت حق بگوی
اگرچه تلخ باشد و گفت اگر خواهی که کسی راز تو نداند بگوی و گفت مرگ بهتر که نیازمند بهمچو خودی باشی و گفت از گرسنگی مردن به که
بنان دونان سیر شدن و نیز گفته اند که در گرسنگی مرده به که حاجت پیش کسی بردن و گفت فریفته آن مباش که یافته شنا باخته دهرو
گفت اگر خواهی که مردم ترا نیک گویند نیکی ایشان گوی و گفت اگر خواهی که زیانت نباشد کوتاه دست باش گفت فاسق بجهان جوی
به از پارسای نیم جهان جوی ومن کلامه الملک بالجند والجند بالمال والمال بالخراج والخراج بالعمارة والعمارة بالعدل والعدل باصلاح الاعمال واصلاح الاعمال
باستقامة الوزراء ورأس الکل تفقد الملک حاله وقال صلاح الرعیة انفع من الجنود وقال ایام السرور کلمح البصر وایام الحزن بکاء
ویکون شهوراً وقال لا اساس مثل العقل ولا حارس مثل العدل وقال اربعة قبائح وهی فی اربعة البخل فی الملوک
والکذب فی القضاة والحسد فی العلماء والوقاحة فی النساء وقال الرجب یاقوت اصفر علی زمرد اخضر من لؤلؤ اخضر و از نصایح
نوشیروان است بجوانی غره مشوند و از دشمن اگرچه کینه میجویید و کار ناکرده کرده مشمارید و طاعت ناکرده کرده انگارید و کار امروز
بفردا میفگنید و بر بدی با در بخشید و زندگانی اگرچه دراز بود دیگر روز دانید و از مردم کینه ور بترسید و سست و دیوانه را پند مدهید و از مکر زنان ایمن
نباشید و بر مرگ دختران غم مخورید و نان خود را بر سفره دیگران تناول نکنید و میان تن خود و شوهر کینه منهید و از آموختن ننگ مدارید و ناخوانده
مهمان کس نشوید و آزموده را میازمائید و با خداوندان دولت کینه ندارید و از پادشاهان بر حذر باشید و بمرگ دشمن شاد نشوید و
تندرستی بهترین نعمتها دانید و رنجیده رو و غم زده و اندک خورید و کم گوئید گویند که چون نوشیروان درگذشت بموجب وصیت

تا پوتش در قلم داد بگردانیدند زنداد در داد ند که هر کرا بر ما حقی باشد یا جوری از من رسیده بود باید که حاضر شود و هیچ کس را نیافتند
که بر دعوی کنند یکی از علما گوید در مجلس مامون عباسی حدیثی روایت کردند که جسد ملک عادل در قبر متفرق نشود و مامون گفت
خواهم که نوشیروان را به بینم که بادشاه عادل بود و رسول او را بعدل ستوده پس بمداین رفت و خمه اش بگشاد و او را تازه دید
و دید خفته بر تخت و سه انگشتری در دست داشت و بر هر یکی پندی نوشته بودند اول آنکه با دوست و دشمن مدارا کن دوم آنکه
بمشورت در کاری شروع کن سوم آنکه رعایت رعیت را فرو مگذار نقل ست چون سیف ذی الیزن با جماعهٔ قلیل از
نوشیروان مدد مستظهر شد گفت که با این طایفهٔ اندک پنجاه هزار مرد را نتوان شکست نوشیروان گفت کثیر الحطب تکفیه
قلیل من النار یعنی هیزم بسیار را اندک آتش کفایت میکند وقتی نوشیروان در شکار از سپاه جدا ماند تشنگی برو غلبه کرد بدیهی
رسید و بدر خانه شد و آب خواست زنی جمیله با کوزهٔ آب بیرون آمد نوشیروان آب بخورد و در وی نگریسته مفتون شد زن فتنت دریافت
و بدرون خانه رفت و کاغذی بیاورد و بدست او داد نوشیروان برخواند کلمهٔ چند نوشته دید از زجر ارباب زنا و عذاب
ایشان نوشیروان منفعل شد و بازگشت شوهر زن بخانه آمد و از حال مطلع شد بترسید و از زن دوری گزید چه در ان
زمان رسم چنان بود زنی را که بادشاه خواهد دیگری ابرانرسد مدتی دبرین قصه بگذشت خویشان زن آگاه شدند
و آن مرد را بگرفتند و نزد نوشیروان بردند و گفتند ای بادشاه عادل این مرد زمینی از ما اجاره گرفته از بهر زراعت و مدتی آنرا
زراعت کرده اکنون معطل گذاشته است نه زراعت میکند و نه میگذارد که آنرا بدیگری دهیم تا زراعت کند نوشیروان شوهر
زن را گفت چرا زراعت نمیکنی گفت شنیده ام که شیری بآن سر زمین آمده و مرا با شیر طاقت مقاومت نیست لاجرم
زراعت از بیم آن شیر نمیتوانم کرد نوشیروان دریافت و گفت زمین تو قابل زراعت است آنرا زراعت کن که شیر آنجا نخواهد آمد
پس بفرمود تا ایشان را صله دادند و بازگردانیدند نوشیروان را گفتند درین شهر دو بازرگان اند و پیوسته بشرب خمر
اشتغال دارند نوشیروان گفت اگر کسی را از ایشان رنجی نباشد هر که خواهد مانند ایشان بسر برد نوشیروان را گفتند که با معدودی
بند آمد و شد میکنی مبادا از اعدا چشم زخمی رسد گفت نگاهبان بادشاهان عدل ست یکی بنوشیروان نوشت که فلان خازن سیصد
هزار درم از مال تو تصدق کرده در جواب نوشت که هرچه باهل استحقاق رسیده از ماست روزی در معرکه بدرختی رسید
پیری از لشکریان را دید که سلاح افگنده بدرخت بر آمده بود و از غایت بیم میلرزید گفت من جنگ میکنم و تو اینحال داری
لشکری گفت اگر چنین نمیترسیدم هرگز باین عمر نمیرسیدم نوشیروان بخندید و گناهش بخشید بعد از نوشیروان هرمز بادشاه شد
و مادر او دختر خاقان بوده و او در سیاست مبالغه بسیار کردی گویند در نه سال که بادشاه بود سیزده هزار کس از اکابر عجم
بکشت خلایق از و متفرق شدند و ملوک دیار قصد او میکردند قیصر با هشتاد هزار سوار از نصیبین و اهالی دشت خزر با آذربایجان و اعراب بکنار
فرات آمدند و خرابی بسیار کردند و شاه شاه بن خاقان که خال هرمز بود با سیصد هزار سوار از جیحون بگذشت و ببادغیس رسید هرمز
در باب دفع مخالفان با بقیه اکابر مشورت نمود گفتند قیصر روم ترسا و متدین است اگر آنچه نوشیروان از مملکت او گرفته باز گذارد
بازگردد و اهل خزر را کشور و مملکت مطلب نیست میخواهند که مالی چند از غنیمت اضافه مالهای خویش کنند اگر اهالی آذربایجان
بهیئت اجتماعی روی بدیشان نهند از بیم تلف مال که بدست آورده اند بدست بازگروند و اعراب اگر مال ایشان دهی مطیع تو باشند

پس دشمن ملک پسر خاقان است که بطمع تسخیر ولایت ایران متوجه بدین صوب است هرمز بران رای عمل نمود و دفع ساوه‌شاه پسر خاقان
تدبیر خواست یکی از امرا گفت پدر من تدبیر این نیکو میداند هرمز پدر او را بخواند پیری کهن سال بیامد و بنشست و گفت
نوشیروان بخواستگاری دختر خاقان که مادر خاقان است مرا بترکستان فرستاد خاقان از منجمان حال دختر باز پرسید گفتند
از پادشاه عجم او را پسری آید کوتاه قد فراخ چشم بزرگ سر و بعد از پدر پادشاه شود و ملک این دیار قصد تسخیر مملکت او کنند و مردی
بلند بالا بزرگ پیشانی جعد موی پرگوشت روی پیوسته ابرو گندم گون خشک اندام بدین شکل را بحرب او فرستند تا او را بکشد هرمز
در طلب مردی چنان ساعی شد و بالآخر بهرام چوبین را که از اولاد گرگین میلاد و ملک زادگان ری و مرد مبارز زنان عجم بود بدست
آورده او را بحرب ساوه شاه فرستاد بهرام چوبین با دوازده هزار سوار چیده و برگزیده از چهل ساله تا پنجاه ساله با ساوه شاه رزمی (مصاف)
کرده ظفر یافت ساوه شاه را بقتل رسانید و غنایم موفور بدست آورد و چند شتر بار از آن از نقود و ظروف بهرمز فرستاد وزیر
بهرمز عرض نمود که بهرام محقری از غنایم بدرگاه فرستاد هرمز را این سخن مؤثر آمد و غلی و مغزلی که چرخه نامند و دوکدانی که در آن
ریسمان تنیده و پنبه و تخته‌ای سهند جهت بهرام فرستاد بهرام غل در گردن کرده و چرخه و دوکدان پیش نهاده بآن هیئت سپاه را
بار داد و گفت خلعت ملک است دایر چو قیچی که کردم بمن فرستاد اعیان سپاه آنصوب را منکر شمردند و در مخالفت هرمز با بهرام اتفاق
کردند بهرام نام هرمز از خطبه برافگند و بنام پسرش خسرو پرویز سکه زد هرمز بر پسر بدگمان شد خسرو بترسید و بارمن بگریخت و دختر
ملک آنجا شیرین را بخواست و بآذربایجان رفت هرمز بندوبه و بسطام خالان خسرو را حبس فرمود ایشان باتفاق جمعی از زندان
بیرون آمدند و هرمز را گرفته میل کشیدند خسرو بعد این باز گشت و بر تخت نشست بهرام چوبین از خراسان روی بدین آورد و بدو
کنار شط نهروان با خسرو پرویز رزمی صعب کرد و ظفر یافت خسرو بعد این گریخت و از آنجا قصد روم کرد بهرام چوبین در مداین
بر تخت نشست و او را از آن چوبین گفتندی که بغایت خشک اندام بود گویند چون باستادی و سپهسالاری گذاشتی پنجهای او از نوشیش
گذشتی و از جمله سخنان بهرام است سردار سپاه را که به صفت از صفات حیوانات متصف باشد چون شیر قوی دل و چون پلنگ با
خصم متکبر و چون خروس شجاع که بجمیع جوارح خود حرب کنند و در حمله چون خوک که بازگشتن نداند و در غارت چون گرگ که
اگر از جایی نا امید شود بجانب دیگر شتابد و در برداشتن سلاح چون مور که اضعاف مضاعفه وزن خود بردارد و در وفا چون
سگ و در صبر چون خر و در نگاهبانی چون کلنگ بالجمله چون خسرو بروم رسید قیصر او را گرامی داشت و دختر خود مریم را باو داد و
بعد چندی خسرو پرویز بمدد قیصر مستظهر شده با بهرام چوبین رزم کرد و ظفر یافت بهرام چوبین گریخته نزد خاقان او را معزز داشت و او
کارهای شگرف آنجا کرد خاقان دختر خود را باو داد و با لشکری عظیم بتسخیر ایران فرستاد خسرو (تحفه) برزین نام را برسالت نزد خاقان
فرستاد و برزین بچین مردی قلون نامی را بقبول تربیت و نامه باو داد و گفت که نزد بهرام برو و بگوی که این را دختر خاقان فرستاده
و او را بقتل رسان قلون برفت و در حد خراسان نامه بدست بهرام داد و او را بکارد هلاک کرد و این مکر خسرو بوده که برزین
تعلیم نموده بالجمله چون بهرام منهزم بچین افتاد خسرو پرویز پادشاه شد لفظ پرویز مترادف مظفر است خسرو لشکر قیصر را تحف و هدایا
باز گردانید خسرو پرویز از سایر ملوک عجم بمعموری ملک و کثرت خزاین ممتاز بوده و او هشت گنج داشته از آنجمله گنج باد آورد است که قیصر
در کشتیها کرده بجزیره میفرستاد باد از ایمو منعی افگند که گماشتگان خسرو آنجا بودند خسرو آنرا گنج باد آورد نام نهاد فردوسی گوید

بیت

فرو دیگر گنج باد آورش خوانده‌اند و در مخزن خاص شه رانده‌اند و خسرو شش هزار زین مرصع داشت و پنجاه هزار اسپ
در طویلهٔ او جو خوردندی و دوازده هزار شتر بار خانهٔ خاص او کشیدندی و نهصد و شصت فیل داشت و در زمان او بار
فیل بچه آورد و چون خسرو سوار شدی تا دو فرسنگ کس با مجمرها دور حوالی او رفتندی تا بوی خوش باو رسیدی و هزار سقا بر اسپ
آب پاشیدندی و نعل اسپ خاص را از زر ساختی و میخ چوبین بران زدی تا زود بیفتادی و هر که یافتی برگرفتی و کاسه داشت که چون
او را پر آب کردندی هر چند انسان بخوردی تهی نشدی و دستی از عاج داشت با پنج انگشت که چون او را فرزندی خواست متولد شد
آنرا در آب نهادندی منجم و دانشمند بنگریستی و چون فرزند تولد شدی انگشتان بهم برآمدی و منجم طالع گرفتی و قدری طلای دست افشار
مانند موم داشت هر چه خواستی از آن بساختی و دو و از ده هزار کنیزک در شبستان داشت و زنی چون شیرین در حرم سرای او بود که در انعهد
بحسن و جمال او کس نبود روزی خسرو شیرین را گفت خوشتر چیست پادشاهی اگر همیشه بودی شیرین گفت اگر چنین بودی
ترا نرسیدی باربد که در موسیقی باو مثل زنند مطرب خسرو بود وقتی غلامی باو سپرد تا در مطربی ماهر شد خسرو را بغلام عنایتی عظیم پدید
آمد باربد از غایت حسد غلام را بکشت خسرو بشنید باربد را بخواند و بقتلش فرمان داد و گفت لذت من از نغمهٔ تو بود و نیمه از غلام تو
او را بکشتی و نیمی عیش مرا منغص ساختی باربد گفت تو نیمه آنرا منغص میسازی خسرو آن سخن بشنید و از خونش درگذشت مهدی
عباسی از معتمد بن مخلد بن انس بن مالک پرسید که ملوک فرس چگونه خوان کشیدندی گفت بزغاله بر سر خوان خسرو آوردندی که چهار
هزار درم خرج آن شدی گفت چگونه گفت بزغاله از رز تاک ازرق چشم به شیر میش پرورده بایستی و آنرا چند بار بگلاب شستندی و به معطر
کردندی و تنوری سیمین [illegible] تافتندی و مشک و زعفران بران مالیدندی و چون بریان شدی بکارد زرین آنرا پاره کردندی
و آنرا در طبق زرین کشیدندی و گوهر قیمتی سائیدندی و بران پاشیدندی پس آن کارد و طبق زرین و تنور سیمین بفقرا دادندی
دیگر روز از سر نو ساختندی گویند که خسرو مرض سل داشت و بزغاله چنان دوای او بود وقتی غلامی طبق آش بمجلس خسرو آورد و
دستش بلرزید و قدری در دامن خسرو ریخت خسرو برنجید و بقتلش فرمان داد و غلام بازگشت و تمام طبق در کنارش ریخت خسرو
در خشم عظیم شد غلام گفت که ای خداوند باینقدر که قطرهٔ دو سه اشکنه بتو رسیده مستحق قتل نبودم اگر مرا باین قدر
جرم میکشتندی ترا بظلم نسبت کردندی سودا داشتم که ولی نعمت من بظلم منسوب شود این بی ادبی از آن کردم که
تا گناه عظیم شود و ترا در قتل من ملامت نکنند خسرو گناهش بخشید و او را از مقربان گردانید وقتی بسمع او رسانیدند که فلان
سپه سالار امر فساد داشت خسرو گفت چاره چیست گفتند او را چه باید کرد خسرو بر امر ایشان آفرین کرد
روز دیگر سپه سالار را منزلت بیفزود و تا ملکه بحبس اشاره کرده بودند هنگام خلوت از آن سوال کرد گفت گفته بودید که
او را بند کنم خواستم که محکم ترین بندی بر و نهم هیچ بند محکمتر از قید احسان ندیدم گفتم هر بند بعضوی معین است خواستم که بر دلش
بند نهم که سلطان اعضا است پس سلطان را باید که مثل خود را بند کند وقتی یکی بتظلم نزد خسرو آمد که فلان عامل
قوت و ضیاع مرا غصب کرده خسرو گفت که چند سال است که دران تصرف میکنی گفت چهل سال گفت اگر یکسال عامل من تصرف
کرده چه شد گفت تو چرا ملک به بهرام چوبین نگذاشتی خسرو برنجید و امر فرمود تا او را سیلی چند بزدند مظلوم گفت بیک مظلمه بدرگاه
آمدم و اکنون بدو مظلمه باز میگردم خسرو بخندید و او را بنواخت و امر فرمود تا ضیاع وی را باز گذاشتند از سخنان خسرو پرویز است

که بزرگان را فرمان بر تا خوردان فرمان تو برند باالجمله چون چهار ده سال سلطنت خسرو بگذشت رومیان قیصر را با پسرش تیاطوس
بکشتند و هرقل را بر خود بادشاه ساختند پسر دیگر قیصر بخبر و پناه بر خسرو آورد او را با سپاه عظیم بروم فرستاد و سپاه عجم
تا قسطنطنیه بر آمدند و در روم خرابی بسیار کردند و هر چند خواستند که رومیان پسر قیصر را بالسلطنت بپذیرند قبول نکردند هرقل از جور
سپاه عجم تنگ آمد بخدای تعالی بنالید و سپاه پراگنده جمع آورد و با مخالفان برزم کرد ظفر یافت و اشاره باین صحبت
در قرآن مجید الم غلبت الروم فی ادنی الارض تا بضع سنین القصه چون سی و هفت سال از سلطنت خسرو بگذشت افعال
حسنه او باعمال سیئه مبدل گشت چه نامه رسول علیه السلام را که باو نوشته بود پاره ساخت چنانچه در اخبار محمد علیه السلام گذشت
ایزد تعالی پسرش شیرویه را برو گماشت تا بقتلش رسانیدند و در زن پدر خود که شیرین نام داشت طمع کرد
و در انیبات الحاج نمود شیرین بحیله خود را بدخمه خسرو رسانید و آنجا خود را بخنجر هلاک کرد باالجمله بعد از خسرو پسرش
شیرویه بن خسرو بسلطنت نشست مادرش دختر قیصر بود و بعد از و پسرش اردشیر بن شیرویه پس از و بعد از
یکسال و نیم شهریار حاکم سرحد روم او را بکشت و به بادشاهی نشست او هم چون از خاندان ملک نبود عظمای فرس از متابعتش
عار داشتند باتفاق یکدیگر او را بکشتند جوان شیر بن خسرو را که از کردیه خواهر بهرام چوبین متولد شده بود بسلطنت نشاندند
او یکسال ملک راند و نماند و بعد از و توران دخت بنت خسرو بسلطنت نشست و رسول علیه السلام فرمود فلاح نیابند
قومی که والی ایشان زنی باشد و او در عهد خویش پلها و رباطها عمارت کرد و در رسول در زمان او رحلت فرمود و او یکسال و چهار
ماه سلطنت کرد و درگذشت و بعد از و خواهرش آزرمی دخت بحکومت رسید و او زنی جمیله و عاقله بود پیوسته برای
خود عمل کردی بعهد او فرخ زاد که از زمان خسرو پرویز بر ولایت خراسان بود و پسر خود رستم را بحکومت آنجا گذاشته بمداین
آمد آزرمی دخت را بدید و عاشق شد و خواست که او را بخواهد آزرمی دخت گفت که بادشاهان را شوهر کردن عار
بود که فلان شب به قصر ای تا بکام رسی فرخ زاد شاد شد و در شب معهوده بپای قصر آمد آزرمی دخت پاسبانان را
بفرمود تا او را بقتل رسانیدند پس رستم بکین پدر لشکر بمداین کشید و آزرمی دخت را بقتل رسانید مدت ملکش
چهار ماه و بعد از و کسری را که از اعقاب اردشیر بابکان بود و بعد از و فرخ زاد بن خسرو و چند ماه
یکی بعد دیگری حکومت کردند و بعد از و یزدجرد شهریار بن خسرو پرویز که آخرین ملوک عجم است بسلطنت نشست
و تاریخ عجم را که از زمان جمشید بود بگذاشت و از عهد خود تاریخ جدید گرفت و آنرا اکنون که تقاویم مینویسند رستم
بن فرخ زاد که او را بر تخت نشانیده بود مدار المهام گشت و در عهد یزدجرد میان عرب و عجم محاربات اتفاق
افتاد و آن از زمان خلافت عمر فاروق تا خلافت عثمان بن عفان بوده باالجمله یزدجرد از دست سپاه اسلام بخراسان
گریخت و دختر انش شهربانو و گیهان بانو بغیره باسیری بردست اسلامیان افتادند شهربانو بنکاح امام حسین بن علی علیهما السلام و گیهان بانو
بنکاح محمد ابن ابی بکر در آمد و بالاخره یزدجرد در آخر سال سی و یکم هجری در عهد خلافت عثمان بر دست آسیابانان در مرو
کشته شد و روزگار ساسانیان سپری گشت و مملکت ایران متصرف اسلامیان در آمد ذکر ملوک بنی الحمم که از منسوبان ساسانیان
بودند و بجزیره موصل حکومت کردند چون از اتفاقات احوال موصل درین نسخه بقلم نیامده کرد بخت آن احوال ملوک

انجامی نوشت بنابران بعد طبقهٔ ساسانیان بطریق اجمال سطری چند مشتمل احوال ملوک آنجا مرقوم قلم می گردد پوشیده نماند
که ملوک بنی لخم را ملوک بنی نصر و ملوک حیره نیز خوانند و اول ایشان **مالک بن فهم** است از احفاد کهلان بن سبا آورده اند
که در آن آوان که اشکانیان بر ایران سلطنت داشتند ایزد تعالی آل سبا را بسیل عرم گرفتار کرد و چند قبیله متفرق شده بود
مالک بن فهم با جمعی از قبیلهٔ خود بگریخت و بحدود انبار رسید و بامداد قبیلهٔ ازد که در آن نزدیکی قیام داشتند بر آن ملک استیلا یافت
و بعد از و برادرش **عمرو بن فهم** و بعد از و **جذیمة بن مالک بن ابرص** یکی بعد دیگری بحکومت رسید و جذیمه مبروص بود از آنش
ابرص گفتندی و اند که زبان پیش از ظهور عیسی بوده و بحزم و تدبیر معروف بود و هرگز با کسی شراب نخوردی و گفتی ندیم من جز ستارگان
نشایند لاجرم او را ندیم الفرقدین خواندندی چون مستقل گشت آوازهٔ حسن عدی بن نصر بن ربیعه ازدی که از بزرگان بنی ازد بود
بشنید و او را طلب داشت نصر قبول نکرد و جذیمه بدیار او کشید نصر خواست که با او حرب کند مصلحان در میان آمدند و عدی را نزد جذیمه آوردند جذیمه
او را شراب داری فرمود و رقاش خواهر جذیمه او را بدید و عاشق شد و بکام رسیده از و حامله گشت این سخن بجذیمه رسید عدی
متوهم شد و بقبیلهٔ خود گریخت پدرش نصر درگذشته بود عدی ریاست یافت و دختری از ایشان بر او عاشق شد و شبی نزد او رفتن
آمد برادران زن آگاه شدند و عدی را در شکارگاه بکشتند از رقاش خواهر جذیمه پسری آورد که در حسن و جمال مانند پدر
بود و جذیمه او را عمرو نام نهاد و پسر خواند چون بسن تمیز رسید جذیمه او را ولیعهد ساخت عمرو بعد از جذیمه بحکومت رسید
و چون جد او نصر نام داشت او را و اولاد او را ملوک بنی نصر خوانند بالجمله **عمرو بن عدی بن نصر** ازدی
در انبار پادشاه شد و شهر حیره بنا نهاد و بزبا نام زنی که بر جزیره حکومت داشت لشکر کشید زبا از غیرت خود بزهر هلاک کرد
عمرو بر جزیره مستولی شد چه آن شهر بحسن تدبیر قصیر بن سعد لخمی که ابن عم جذیمه بود مسخر گشت و قصیر اول کسی ست که غراره ساخت
و عمرو بسیاری از توابع جزیره بگشود و حیره را تختگاه ساخت و در عهد او اردشیر بابکان خروج کرد و ملوک طوایف را بر انداخت
عمرو بن عدی ناچار متابعت اردشیر کرد و صد و بیست سال ملک راند و بعد از و پسرش **امرء القیس بن عمرو بن عدی**
پادشاه شد پس از و **عمرو ابن امرء القیس** و بعد از و **امرء القیس بن عمرو بن امرء القیس** پادشاه شده و بعد از و پسرش
نعمان اعور سلطنت یافت اعراب او را بمحرق خوانند یزدگرد پسر خود بهرام گور را با و سپرد و نعمان عمارت خورنق و سدیر بهر او ساخت
و آن گذشت نقل ست که چون سی سال از سلطنت نعمان اعور گذشت روزی با وزیر خود عدی که دین عیسی داشت در کوهستان حیره
طواف میکرد عدی گفت دانی که اعتبار قبور چه میگوید گفت گفته ما چون شما بودیم شما نیز بسی نکشد که چون ما شوید نعمان ملک بگذاشت و دین عیسی
گزید و صومعه بنا نهاد و معتکف گشت و گفته اند که نعمان روزی بر خورنق نشسته بود وزیر را گفت از این نیکوتر موضعی در جهان هست وزیر گفت نه ولیکن
عیبش نیست که باقی نخواهد بود گفت آنچه باقیست چیست گفت بهشت نعمان متاثر شد و پلاس سیاه بپوشید و پس از آن از و کسی
نشان نیافت بعد از انقطاع نعمان پسرش **منذر بن نعمان** بسلطنت نشست و او آنست که بهرام گور بامداد او بسلطنت رسید و بعد از و
اسود بن منذر و منذر بن منذر و نعمان بن اسود و ابو الیعفر بن علقمه از خویشان نعمان از پی یکدیگر حکومت کردند و بعد از ایشان
منذر بن امرء القیس مشهور بابن ماء السما حکومت یافت چه مادر او ماء السما لقب داشت از غایت حسن بآسمانش خواندندی
و چون که مزدک ظهور کرد و در مملکت منذر نیز فساد خاست و **حارث بن عمرو بن حجر کندی** بر و غالب آمد منذر بگریخت و در عهد نوشیروان بمعاونت او دیگر

با بسلطنت رسید و بعد از وی پسرش عمرو بن منذر و قابوس بن منذر و منذر بن منذر سلطنت کردند آنگاه نعمان بن منذر حکومت یافت و او
آخرین ملوک حیره است و شقایق نعمان باو منسوب است گویند وقتی بسیر رفت و بمنزلی خورم رسید شقایق بسیار دید امر کرد که هر کس شاخی از آن بچیند
مستوجب سیاست شود لاجرم آنرا شقایق النعمان خوانند و گفته اند که نعمان بمعنی خون است و شقایق النعمان که گویند آنرا در سرخی بخون نسبت داده اند بالجمله
نعمان با خسرو پرویز در مخالفت گشت خسرو سپاه بر او فرستاد تا او را بگرفتند خسرو در مداین او را بزیر پای پیل هلاک کرد و بعد از او ایاس بن
قبیصه طائی بفرمان خسرو پرویز بحکومت حیره رسید و بعد از او زادویه ماهسان همدانی از امرای عجم ایالت حیره یافت و بعد از وی بسی بگذشت
که مملکت حیره بدست سپاه اسلام کشاده گشت و پس از چندی منذر بن نعمان بن منذر که بغرور مشهور بود بفرمان یزدجرد شهریار بحیره
آمده استیلا یافت خالد بن ولید در بحراین با او مصاف داد منذر در سنه ۱۲ دوازده از هجری بقتل رسید و دولت بنی نصر سپری گشت یزد
شهریست از عراق عجم در غایت لطافت و در هفته سه روز کبوتران آنشهر بمسرت و سرور می پروازند و اناث آنشهر تمام ملیح و صبیح میباشند و باغات
دلفریب و عمارات پر زیب و رانحجله بسیار است خصوصا و نقب که از جاهای نیک بر داشت و بسیار و از مردم قابل گاذرگاه بهرت را با لقب سخیه انیز
و مقابل وابسته اند اما هر یک را اختصاصیست که دیگری را نیست و آن آنکه یکطرف گاذرگاه نزدیک شهر است و از سر پل آب چکان تا سر پل نعمت آباد که ابتدای خیابان گاذرگاه
است تمام باغیست و دیگر آنکه گاذرگاه کوهست و سه طرف دیگر گشاده است و ارتفاع آن کوه را تا شهر هزار گز پیموده اند و گفته اند بر خلاف تفت که از یزد تا آنجا هزار فرسنگ است در میان دو کوه
رفیع واقع شده اما بکثرت عمارت و دلنشین باغات بهشت آیین ترجیح بر گاذرگاه دارد و رودخانه در میان تفت واقع شده که اکثر وقت خشک است که اگر آنرا آب بودی
تفت را بر روی زمین شبیه نبودی و دو محله هر دو طرف آن رودخانه واقع است که یکی را گرمسیر و دیگری را سردسیر میگویند و تفاوت آب و هوا میان دو محله بمثابه
آبیست که مزروعات محله گرمسیر قریب بیست روز از محله سردسیر زودتر بحصول می پیوندد و دیگر از بدعت آن شهر انجیر اشربه است و ایضا از فواکه آنجا انار است
که دانه اش در غایت درشتی و مو است پوشیده نماند که در یزد اتابکان که اول آن قوم اتابک سام است که بنیابت دختران علاء الدوله
دیلمی والی شده و او حلم بسیار داشت و سیاست اندک بنابران حکومت ببرادر خود عزیز الدین لنکر باز گذاشت و عزیز الدین در پانصد و شصت
و چهار هجری وفات یافت و بعد از وی برادرش اتابک علاء الدوله بن سام بحکومت نشست و عمری دراز یافت و چون سلطان جلال الدین
ابن خوارزم شاه از هندوستان بازگشت باو پیوست سلطان او را پدر خواند و ایالت اصفهان داد و همچنین ایالت یزد در اولاد اتابکان ماند
تا آنکه در عهد اتابک یوسف شاه امرای مغول بحکومت یزد رسیدند و بسی نگذشت که امیر مظفر از طرف غازان خان بحکومت یزد رسید و فرزندانش
بپادشاهی رسیدند آل مظفر عبارت از ایشان است طبس کیلک چون داخل این اقلیم است در جوار یزد واقع شده لهذا اینجا ذکر کرده و طبس مسینی
داخل اقلیم چهارم است و در بحث قاین مرقوم شود و طبس کیلک شهریست کوچک قلعه اش در غایت استوار است ابرقوه سابق
داخل فارس بوده و اکنون تعلق بعراق دارد و در نزهة القلوب آمده که اول آن شهر را بر زیر کوهی ساخته لهذا ابرکوه می گفتند
چون خراب گشت پس از آن در زمین که الحال معمور است ساختند اسمش بسبب گفتگوی عوام ابرقوه قرار گرفت گویند کیکاوس
پسر خود سیاوش را در ابرقوه از آتش گذرانید و تل بزرگی که الحال آنجاست همان خاکستر است ولایت فارس ملکی است آبادان
و فارس بن اشور بن سام بن نوح علیه السلام آباد کرده مردم آنجا را از اصحاب عقول کامله دانند و صاحب ممالک
[illegible] شرقی فارس حدود کرمان است و غربی خوزستان و صفاهان و شمالش بیابان نهری از حدود کرمان و جنوبش دریای فارس است و در دریای فارس
جزایر بسیار بود و چند جزیره مشهور مرقوم گشته اند جزیره خارک در بحر فارس است و لولو در آنجا نیک می باشد جزیره وال

در بحر فارس بوده گاه گاه چون این دریا مد کند ماهی عظیم در خشکی بماند و دران سال مردم آن جزیره بعیش گذرانند چه آن ماهی را بگیرند
و بجوشانند و روغن آنرا اخذ کنند تمام سال مردم آنجا را کفایت کند اهل دول را جهت سوختن و محتاجان را جهت خوردن بکار آید و
این روغن را در ظرف چوبین کنند والا در هر جا که باشند ترشح کند و مجموع ضایع گردد جزیره هنوریا در بحر فارس است و ساکنان
آنجا قومی باشند بر ملت ابراهیم خلیل الله القصه فارس در زمان قدیم پنج کوره داشته که مشکف ترین آن اصطخر بوده و مضافات آنرا
از شصت فرسنگ گرفته اند و الحال نه ملوک است و معظم ترین ملوکات شبانکاره ایست و دار الملک ان خره است دار البحر و شهری است
در غایت نزهت و خضرت در تاریخ بناکتی مسطور است که دار البحر را بنا کرده جمشید او زیر داراب بن همای بن بهمن است و بعضی گویند
که بهمن بنا کرده است و یکی از جبال آن مومیائی بحصول می پیوندد که نهایت نفاست دارد و در سالی از بیست مثقال زیاده حاصل نشود
و این در عهد فریدون پیدا شده گویند که یکی از روستای فریدون کبش کوهی را به تیر زد چون شب بود کبش زخم گاه خود را بر سنگ ... متواری شد
اتفاقا ازان سنگ زنی متقاطر بود چون کبش ازان بخورد شکستگی او درست گردید صباح همان شخص آن کبش را صید کرده
نزد فریدون آورد و کیفیت را باز نمود فریدون مرغی شکسته بال را ازان آب خورانید مرغ نیک شد ازان هنگام در جبر عظام ارثه
و اطراف دار البحر دو فور اشجار سایه گستر و انهار روح پرور ترجیح بر بسیاری از شهر کشور دارد ... از شهرهای مختصر بحر
است و ساکنانش اکثر بصنعت کمانگری اشتغال می ورزند و از معاملاتش سوهمی است بدره نام که زراعتش تمام نقد و ملاله
اصطخر ... دار الملک عجم بوده و بر طبق آیه کریمه غدوها شهر و رواحها شهر سلیمان صباح در بعلبک و شام ... شهر
و آتشکده که فرو مردن آن از جمله علامات ولادت محمد بوده همدران بلده بوده و کیومرث که آن زمانه باد...
بر و است اول شهری که در جهان بنا نهاد اصطخر بوده و طول آن شهر باقی نمانده که رفتنش چون همت کریمان بلند تر در ...
نظر خورده بنیان مار بکتر آورده که جمشید دران شهر قصری منیع ساخت و بروز تحویل آفتاب ببرج حمل که روز نوروز
است بعیش و جشن برداخت والحال ازان آثار چهار ده ستون باقی است بیضا در ازمنه سابقه شهری معروف بوده
و بعضی از بناهای گشتاسب است و برخی گویند که جنیان بفرموده سلیمان بنا کرده اند و در حدود آن مرغزاری بوده ده فرسنگ در ده فرسنگ
در کمال خضرت و لطافت آب و هوا و میوه اش در کمال بالیدگی بحصول می پیوست چه دو سیب آن موضع وزن یک من بوده اما الحال آن مرغزار
بر طرف شده و عوض آن ده کده بعمل آمده و قاضی ناصر الدین صاحب تفسیر بیضاوی ازان شهر است گازرون بروایت
صحیح صادق از ابنیه قباد بن فیروز است که پدر نوشیروان بوده جائی با تره و طراوت است خصوص در فصل ربیع از کثرت گل و ریاحین نگارخانه چین
است هدر راقم حروف از مدینه منوره بگازرون آمد و مقیم شد شیراز بحسب لطافت آب و هوا از باغ ارم آیتی دارد و روضه رضوان
کنایتی است محمد قاسم ابن عقیل عم زاده حجاج آن شهر را در هفتاد و چهار هجری بنا کرد و چون در تصرف عمرو لیث در آمد مسجدی در آنجا بساخت
و موسوم بعتیق گردانید و در زمان عضد الدوله دیلمی معموری موفور بهم رسانید و او سور دباره بگرد شیراز بکشید و ملک اشرف تجدید
و ترمیم و باره آن سعی تقدیم رسانید و بهترین آبهای شیراز آب کاریز رکن الدوله بویه دیلمی است که آب رکناباد و کنی استهار پذیرفته
و نزه ترین جاهای شیراز مصلی زمین است که اکثر سیرگاه خاص و عام است و در ده فرسنگی شیراز چشمه ایست موسوم بآب چاه تست که در
فصل پائیز آب آن چشمه خاصیت جلاب می بخشد و دران ایام از خاص و عام چندین هزار آدمی بدان موضع رفته و سه روز صبح و شام ازان

آشامیده و دفع فضلات مینماید بشرطیکه در وقت خوردن باید که در دل بگذراند که از مقعد و یا از دهان یعنی از طرف اسفل یا اعلی دفع شود
و اگر هیچ در دل بگذراند نفخی در شکم پیدا شود که بهلاکت کشد و فضلات دفع نگردد و در فارس و شیراز امیر شیخ ابو اسحق انجو حکومت داشت
و امیر مبارز الدین محمد مظفر که بآل مظفر مشهور است آن دیار را از انجو انتزاع نمود و ذکر آل مظفر در خواف که وطن اجداد او است نوشته شود اما احوال
شیخ ابو اسحق انجو آنست که پدرش امیر محمود شاه انجو از اعیان اکابر فارس بوده نسبش بواسطه بخواجه عبد الله انصاری مے پیوندد
و شیخ در عهد احفاد هلاکو خان متصدی خالصات فارس شده و چون مغول خالصه را انجو گویند لهذا بآن اشتهار یافت و شیخ
ابو اسحق انجو امیری با سخاوت و عیاش و ظریف دوست بود هنگامیکه امیر مبارز الدین محمد مظفر ابو اسحق در شیراز بمحاصره سبیل خمر و صحبت
مطربان مشغول مے بود تا آنکه امیر محمد بشهر در آمد و در آنحالت شیخ ابو اسحق مست بود و گفت اینچه آشوب است گفتند صدای کوس
محمد مظفر است گفت هنوز این مردک گرانجان نرفته است لار از شهرهای قدیم است اما اینکه در چه عصر و زمان بنا شده و کدام یک از سلاطین
همت بر آبادانی آن گماشته بنظر نرسیده بود و در تاریخ صحیح صادق منسوب که آن دیار بعهد ملوک عجم باقطاع لارین گرگین میلاد بوده از جهت
در یافت میشود که از ابنیه لارین گرگین بن میلاد باشد با تجمله قلعه لار از بناهای او و بنام او مشهور است و بعد از او اولادش بجا
سلطنت میکردند تا آنکه جلال الدین ایرج از اولاد گرگین میلاد در عهد خلافت عمر عبد العزیز مروانی ایالت یافت و اسلام آورد
و بعد از او فرزندانش در آن دیار حکومت میداشتند تا آنکه ابراهیم شاه والی شد و در سنه یکهزار و ده هجری شاه عباس صفوی بر آن دیار استیلا یافت
و دولت اولاد گرگین سپری گشت خورستان ولایتی پر نعمت است اما هوایش فاسد و ناخوش میدارد حدودش تا ولایت عراق عرب و کردستان و کرستان
و فارس پیوسته صاحب طبقات محمود شاهی آورده که در سنه چهارصد و چهل و چهار هجری بخوزستان و توابع آن زلزله دست داده که خلق کثیر هلاک
شدند و کوهی منفرج گشته از میان آن نردبانی از آجر ظاهر شد که گویا در میان پنهان کرده بودند فتح آن ولایت را چنان نوشته اند که
ابو سبره بفرموده عمر فاروق لشکر بر سر هرمزان که حاکم آن اصقاع بود کشید و هرمزان با وی صلح کرده همراه او بمدینه آمد و مسلمان شد و
بروایتی تسخیر خورستان بسعی موسی اشعری شده و در ازمنه سابقه اهواز ولایت خورستان را گویند معتبر بوده و هوای آنجا در غایت
بدی و گرمی بوده آورده اند که هرکه سالی در آنجا مقیم شود در عقل خود نقصان بیند و باعث آبادی آن شهر اردشیر بابکان بوده شوش
از شهرهای معروف خوزستان بوده بروایت ابن مقفع اول سوری که بعد از طوفان نوح علیه السلام در جهان بنا شد سور شوش بوده و سام
بن نوح همت بر بنای آن گماشته و ابو موسی اشعری در عهد فاروق آنشهر را فتح کرده و سه صد زینه در آن یافت پس از آن خانه دید که
هرچه در آن آویخته بودند قصد اندرون کرده خازن گفت که در آنخانه مالی نیست مگر تابوت دانیال پیغمبر چون در آن بگشاد سریری
دید که شخصی بر آن خفته و اصلا خللی در جسم او راه نیافته موسی اشعری بفرموده عمر رضی الله عنه دانیال را در قعر آبی دفن کردند
عسکر مکرم شهری با نام بوده اول لشکر بن طهمورث دیو بند در آنجا شهری بزرگ ساخت و آنرا لشکر خواندی بعد چندی ویران گردید شاپور
ذو الاکتاف تجدید عمارت کرد و معرب شاپور خواند و بار دیگر ویران گشت مکرم وقتیکه بحکم حجاج بن یوسف ثقفی بخوزستان رفت و فرخ زاد
را بکشت آن شهر را آبادان ساخت و موسوم بعسکر مکرم گردانید و این سه شهر که مذکور شد الحال خراب است و از شهرهای سابق
خوزستان که حالا در قول ششتر و غیره است ذکر آنها می پردازد ششتر قول از ابنیه اردشیر بابکان است و در کتاب دور نزهت القلوب
گوید که شهری کوچک است اما مضافات بسیار دارد و در حوالی آن مرغزاری است نیم فرسنگ در نیم فرسنگ که نام نرگس زار خودرو است

و بهمین حدود درختان اند که آنرا زرین گویند و شگوفه آن زردوست و سپیده نما تا آخر شب پشت ستر نیز تعبیر کنند دار الملک
خوزستان ست بعضی گفته اند که بنا کرده شاپور بن شاپور ست و در نزهت القلوب گوید که تخت هوشنگ شاه او را تعمیر کرده و
اردشیر بابکان بتجدید آباد ساخت و بنای آنرا بصورت اسپ بنا نهاد و آن شهر بر کنار نهر الشرفان بر زمین مرتفع واقع شده و قلعه اش
در غایت محکمی ست کرمان ولایتی ست وسیع دلی پایان شرقی آن مکران و غربی آن فارس و شمالی آن خراسان ست و کرمان بن
فارس و بقولی کرمان بن نیبال آنرا آباد کرده و در تاریخ گزیده گوید که چون اردشیر بابکان بر ملوک الطوایف دست یافت متوجه کرمان
شد و در انجا مردی بود هفتواد نام و او کرمی داشت موسوم بتخت کرم که کسی را با او تاب مقاومت نبودی و غذای او شیر برنج بود و
اردشیر با وی جنگ کرد و مغلوب گشت و بالآخر بحیله یکی از پیشکاران آن کرم را بفریفت تا در کام آن کرم ارزیز گداخته بجای شیر برنج ریخت
و آن هلاک گردید این حکایت در شاهنامه فردوسی طوسی بشرح و بسط مرقوم نموده و گفته آن کرم از سیب متولد شده بود و کرمان با و
منسوب است القصه بعد کشته شدن تخت کرم اردشیر شهر کواشیر را التعمیر کرده و آن شهر سالها دار الملک کرمان بوده و اردشیر از کتاب
بغداد تا اردبیل چون مسخر ساخت حمد الله مستوفی در نزهت القلوب آورده که کرمان ده شهر دارد و اکثر شهرها را هوای معتدل است و
شهر کلان جیرفت و سیرجانست و در بعضی از کلیه کرمان خرما در اخیر سالی دو بار میدهد و در حوالی کوه تابان چشمه ایست که خاک آنرا مردم عوض
صابون بکار میبرند و در عجائب البلدان گوید که در جبال کرمان سنگهاست که چون آنرا بر هم سایند باران آید و ایضا شکیست
کرمانند هزرم میوه زد ابو علی محمد بن الیاس مشهور بآل الیاس از امرای امیر نصر بن احمد سامانی بود در سنه بیست و سیصد و هجری معز الدوله دیلمی
قصد کرمان کرد امیر علی متحصن شد روزها و بالمره رزم های صعب کردی و شب بهر ایشان میوه و طعام فرستادی معز الدوله گفت
اگر دوستی جنگ چیست و اگر دشمنی ضیافت چرا گفت بزور دشمن هستید با شما جنگ میکنم و چون اینملک است و شما غریب مناسب
بآنکه نباشد که مهمان را بنان تواضع نکنم معز الدوله خجل شد و دست از کرمان برداشت و دیگر از ملوک کرمان قراختائیان اند و اول ایشان
براق حاجب است که در عهد سلطان محمد خوارزم شاه مسلمان شد و سلطان بجهت تدبیر او بر کورخان غالب آمد و چون ایشان
در حادثه چنگیز خانی از گذشت متوجه کرمان شدند تا از راه هند رود و بسلطان جلال الدین منکبرنی بن سلطان محمد خوارزم شاه پیوند
ابوالقاسم زوزنی والی کرمان در زمان براق حاجب که بجوبر ولی مشهور بود طمع کرد و راه بر او گرفت براق چند نفر
سپاه خود زنان را لباس مردان پوشانیده و عقب خود نگاه داشت و با معدودی چند از مردان آنجا روی برزم آورد و ظفر
یافت و بکرمان شد و بگرفت و در هفتصد و نوزده هجری بسلطنت نشست و با وکتای قاآن ابن چنگیز خان متوسل گشت و
قتلغ خان خطاب یافت و چند کس از اولاد او حکومت کرمان کردند و آخر این طایفه شاه جهان ست که بحکم غازان خان والی کرمان
قتلغ بیگم که او را مخدومه شاه نیز گفتندی مادر شاه شجاع ابن مبارز الدین محمد بن مظفر دختر شاه جهان ست
از شهرهای مشخص کرمانست و آب و هوا ناخوش دارد و قلعه اش در نهایت محکمی ست سیستان ولایتی ست که حدودش از
خراسان است و مغازه کرمان و جانب غزنین و اطراف افغانستان هند و در ازمنه سابق نوعی آبادان بوده که
یک جریب زمین با وجود قلت آب بهزار دینار رکنی قیمت نموده و غور و اسفزار و در اول حال داخل سیستان بوده و آن ولایت
را سجستان نیز گویند چه سجستان بن فارس تعمیر کرده و برادر ابستان و نیمروز نیز شهرت دارد و اهل آن دیار را شکرستان

نیز خوانده اند و عرب معرب ساخته سجزی خوانند و بزرگترین نهر سجستان نهر هیرمند ست که اکثر وقت از ان بگذشتن عبور نمی توانند و فضلاتش
در بحر زره می ریزد و درزه دریاچه ایست سه فرسنگ و در میان آب جزیره ایست مزروع و مردم نشین و مولف مبارکشاهی
گوید که در همه سیستان یکی هیچ ست بر در شهر بام و باری که از بهشت بر آمده بر ان کوه افتاده و از عجایب آنجا یار ریگ روان
ست نزدیک اوق و قلعه گاه آن کوهیست که قریب ثلث فرسنگ بلندی دارد و یکروی او را ریگ گرفته و در آنجا چند مزار متبرک
است که مردم شبها آنجا بزیارت روند چون بسر کوه رسید خود را بروی ریگ تا کرده میل پایان میکنند و در آنوقت آواز نقاره و نفیر
بسیار و بغایت شدید و سخت در گوش آید و عجب آنکه چون بپای کوه میرسند بریگی که بپایان آمده باز میگردد و هرگز تخلف نکند سیستان
در عهد پیشدادیان و کیانیان تختگاه زال و رستم و اسلاف ایشان بود و ذکر رستم و اسلافش رستم بن زال بن سام
بن نریمان بن کورنگ بن اطرط بن شم بن طورگ بن شیداسپ بن جمشید چون جمشید از بیم ضحاک گریخت ضحاک صورتش
بر کاغذ پاره ها نقش کرده باطراف جهان فرستاد که تا او را بشناسند و بدست آرند یکی از آن صور بهاب سیستان رسید ملک
سیستان دختری داشت بحسن و جمال و بعقل و کیاست موصوف بوده و گفته اند که تیر و کمان از مخترعات آن دختر ست بتزویج
رغبت نکردی پدرش رضا داده بود که هر کرا خواهد شوهر کند دختر آن صورت بدید و عاشق شد جمشید بلباس درویشان بسیستان
رسید و در باغی که دختر ملک در آنجا بود سیر کنان رفت دختر جمشید را بدید و بشناخت و خلوت کرد و آن صورت پیش نهاد
اسعدی گوید شعر و بشد خانه آن نیلگون پرنیان بیاورد و بنهاد اندر میان جمشید بعد از انکار و سخنان بسیار با دختر اقرار
کرد که جمشید منم پس جمشید دختر را بخواست و دختر او را در قصر خویش پنهان کرد پدرش آگاه شد بنا بر عهدی که با دختر کرده بود
در محافظت جمشید کوشید جمشید چندی بسیستان بسر برد و او را پسری آمد شیداسپ موسوم گشت و چون حدیث جمشید فاش شد از سیستان
بگریخت بچین افتاد بقتل رسید ملک سیستان شیداسپ پسر خود میخواند چون او درگذشت شیداسپ بحکومت نشست و بعد
از وی پسرش طورگ بن شیداسپ والی شد و لشکر بکابل کشید و ضحاک او را بنواخت و سپه سالاری داد و بعد از و
پسرش شم بن طورگ و پس از وی پسرش اطرط بن شم بحکومت نشست اطرط را اول پسری آمد او را کورنگ نام کرد
و پسر دیگر اطرط بگرشاسب موسوم گشت و گرشاسب کارهای بزرگ نمود ضحاک او را بخواند و سپه سالاری داد و مهاراج ملک هند
که از امرای او بود که برو خروج کرده بودند تظلم نمود ضحاک گرشاسپ را با دوازده هزار سوار از راه دریا بهند فرستاد گرشاسب
گرد خصمان مهاراج را بکشت و تا سرندیب برفت و مظفر و منصور از راه لاهور بسیستان باز گشت و بفرمان ضحاک به زنگبار و بلاد مغرب
بکشود و مستولی گشت و مراجعت نمود و چون فریدون بر تخت نشست او را بدستور جهان پهلوانی داد و به تسخیر ولایت
مشرق فرستاد گرشاسب ملوک آن ممالک را بر انداخت و برادرزاده خود نریمان بن کورنگ بن اطرط را که بسر میخواند
بچین فرستاد تا فغفور را مستاصل ساخت پس باز گشت و بعد دو کوچ از بنگاله رسیده بر نهری عظیم که آنجا بود دیلی بست و
آن تا زمان محمد بختیار خلجی بود آنگاه بسیستان باز گشت و بعد از وی برادرزاده اش نریمان که او را سرم نیز خوانند بن
کورنگ بفرمان فریدون والی سیستان شد و جهان پهلوان گشت و در عهد منوچهر لشکر بکوه سفید کشید و آنجا بزخم سنگ
هلاک گردید و بعد از وی پسرش سام بن نریمان بفرمان منوچهر والی سیستان شد جهان پهلوان شد و سوار لقب یافت سام

وسپاه هند بر دو بسی کشود و بر حکام هند خراج نهاد و باز گشت و او را پسری آمد که موی او سفید بود و سام برنجید و از ننگ بصحرا انداخت
سیمرغ او بنام خویش برد و پرورد و گفته اند که سیمرغ نام زاهدی بود که سام فرزند را باو سپرد و سیمرغ او را زال نام نهاد و تربیت
نمود و چون زال بزرگ شد سام برفت و او را بیاورد و زال را او به دختر والی کابل را بازدواج کشید و سام در زندگی خویش حکومت
سیستان بزال داد و زال بن سام بحکومت نشست و او بعقل و دانش و تدبیر موصوف بوده و در کتاب ذخیره ذکر
کرده که زال بصحبت یکی از اصحاب سلیمان رسیده بود و زبان مرغان آموخته بود و در شجاعت بعد از پدر نظیر نداشته
زر و دستان لقب اوست و چون چندی از حکومت او بگذشت پسرش رستم از رودابه متولد شد و او نیز چون پدر
بعلم و فضل اتصاف داشت بعضی او را از حکما شمرده اند در قوت و شجاعت باو مثل زنند و در فرهنگ رشیدی
مینویسد که او در روز هفت صد فیل داشت و گویند که هر یک فیل زور صد کس میدارد و پس حق سبحانه تعالی رستم را
زور هفتاد هزار کس داده بود و چون رستم بسن تمیز رسید شبی فیل سفید سواری پدرش رها شده رستم برخاست و گرز جدش
برگرفت و فیل را بیک زخم گرز از پا در انداخت زال او را امر کرد که بکوه سفید رود که از ساکنان آنجا کین جدت نریمان
باز خواهد رستم گرز خود را در زنگ نمک پنهان کرده برسم بازرگان بکوه برفت و چون شب شد با همراهان بروی بکاخ
والی قلعه نهاد او را بکشت و بر قلعه مستولی شد در آن اثنا منوچهر درگذشت و پسرش نوذر بسلطنت رسید و در
اوایل دولت نوذر سام وفات یافت و زال بر تربت سام مقیم گشت و بتعمیر دخمه پرداخت افراسیاب و آن
توران سپاه بایران کشید ایرانیان بزال پناه بردند زال باتفاق ایشان زاب بن طهماسب را که از احفاد
فریدون بود بسلطنت برداشت و افراسیاب را از ایران براند و بعد از زاب گرشاسپ و پس از وی کیقباد را
بسلطنت برگرفت کیقباد پسر او بعهد خویش رستم دستان را جهان پهلوانی داد و رستم بعد از کیقباد بعهد پسرش کیقباد کیکاوس
کارها با نام کرده تهمتن لقب یافت و در شاهنامه فردوسی طوسی بسیاری از احوال او مرقوم است و او دو پسر داشت سهراب و فرامرز سهراب بدست پدر
خود رستم بقتل رسید و بعد از رستم تهمینه مادر سهراب از شهر سمنگان بخواند و از وی فرامرز بوجود آمده و فرامرز بکیاست و شجاعت موصوف
بوده و چون لهراسپ بعد از کیخسرو بسلطنت نشست رستم از اطاعت او عار داشت و با دامن کشید و بسیستان مقیم گشت و او را
برادری بود شغاد نام رستم خود دختر ملک کابل را بهر او بخواست شغاد بکابل رفت و باتفاق شاه کابل در دفع برادر
کوشید و در شکارگاه چاهی چند بکند و در آن شمشیرها و خنجرها تعبیه کرد و بظاهر از شاه کابل برنجید و بسیستان آمده از
رستم داد خواست رستم با برادر دیگر خود زواره بکابل شتافت ملک استقبال نمود و عذر گناه خواست و او را بشکارگاه
برد ناگاه رستم بچاهی و زواره بچاهی دیگر در افتاد شغاد بر سر چاه آمد و شماتت آغاز نهاد رستم مجروح شده بعد
باو گفت اکنون با من غدر کردی تیر و کمان مرا بده تا اگر جانوری قصد من کند تا زنده ام خود را دفع توانم کرد
شغاد تیر و کمان باو داد و رستم کمان برگرفت و خواست که شغاد را تیر زند شغاد پس درختی پنهان گشت چنانچه فردوسی
فرموده نظم درختی بد اندر بر او چنار * بر او بر گذشته بسی روزگار * میانش تهی بود و برگش بجای * نهان شد
پسش مرد ناپاک رای * چو رستم چنان دید بفراخت دست * چنان خسته از تیر بگشاد شست * درخت

و برادر هم برید رخت * بهنگام رفتن دلش بر فروخت * شغاد از پس زخم او آه کرد * تهمتن بر و دست کوتاه کرد * فرامرز بن
رستم چون از حال پدر آگاهی یافت با سپاه روی بکابل نهاد و نعش رستم و زواره بسیستان فرستاد و شغاد را با درخت بسوخت
و پادشاه کابل برزم کرده او را بکشت و بسیستان بازگشت بهمن بن اسفندیار بکین پدر لشکر بسیستان کشید فرامرز برزم او شتافت
و پنجاه سال حرب کردند عاقبت اسیر شد بهمن او را بر دار کشید و زال را اسیر کرده با خود برد و دولت آن دودمان سپری گشت
بهمن بعد چندی بشفاعت پشوتن که عمش بود زال را رها کرد و فردوسی گوید فرد بفرمود تا پای دستان ز بند * گشادند و دادند بسیار پند
زال و رودابه در غم فرامرز بسیستان میگریستند تا آنکه همای بنت بهمن بعد فوت بهمن بسلطنت رسید زال و رودابه را تعزیت کرد
و از کرده های بهمن عذر خواست فردوسی طوسی گوید نظم بزال و رودابه پیغام کرد * که بهمن بکار پسر خام کرد * بدان خانهٔ
پور سام سوار * نبایست کردن چنان کارزار * از تعزیت و عذر گی همای زال و رودابه را غم فرامرز تازه شد فردوسی گوید
نظم از آن پس همه رودکی بان شدند * چو بر آتش تیز بریان شدند * بزاری بگفتند با یکدگر * که دیدی که ما را چه آمد بسر * چه سود
اکنون بگفت همای * دل ما همی باز ناید بجای * همان چون فرامرز بر دار شد * همه خواسته پیش ما خوار شد * چو دو روز بگذشت بر
رنج زال * بنا کرد بگرید رویش زحال * بدادار دارنده گفت آن زمان * که ای برتر از جان کون و مکان * پشیمانم از هر چه کردم گناه *
بدین گفت مایم تو هستی گواه * بگفت این و جان را بیزدان سپرد * ز گیتی بجز نام نیکی نبرد * چو رودابه آن دید شد دردمند * غریوش
بر آمد بچرخ بلند * سرانجام مر خویشتن را بزهر * بکشت از غم شوی و تیمار دهر * بدخمه نهادند پس شوی و زن * بر ایشان کسی گو نه
گونه کفن * و از آن هنگام از آن دودمان مردی نامور برنخاست معتبری که همراه انگریزان بمبئی و مدراس را سیر و تماشا کرده بود با
راقم حروف میگفت که اکنون اولاد رستم بن زال در بمبئی و مدراس سکونت دارند و بر دین مجوس و طریق زردشت اند و
قشقه بر پیشانی میکشند و با من ملاقات میدهند و اکثر از ایشان تجارت میکنند العهدة علی الراوی و در عهد خلفای بنی عباس یعقوب
بن لیث صفار بحکومت سیستان رسید گویند یعقوب بن لیث صفار یعنی روی گر که پدرش در سیستان رویگری کردی یعقوب
سر بانکار فرو دنیاورد و باتفاق چندی براه زنی پرداخت و بالآخر بحکومت سیستان رسید منقول است که بعهد طاهر بن عبد الله از اولاد
ذو الیمینین والی خراسان درهم بن نصر سیستانی خروج کرد و طاهر با برابر اند و مستقل گشت یعقوب یک شبی خود را بخزانه درهم رسانید و درم
و دینار بسیار بدست آورد و دیگر نیز بنظر بر جواهر آبدار افتاد بگمان آنکه دری گران بهاست در دهان افگند آن نمک بود یعقوب
گفت نمک ایشان خورده ام رعایت آن ضرور افتاد پس اموال را بالتمام بگذاشت و برفت دیگر روز خازن از روی تعجب آن واقعه بدرهم
رسانید درهم امر کرد تا ندا در دادند که داوان را امان است باید که حاضر شوند یعقوب بیامد و حال بازگفت درهم را خوش آمد و او را
ملازم گردانید و حاجب ساخت و بالآخر سپه سالاری داد و یعقوب جز نام بر درهم نگذاشت امیر خراسان بحیله درهم را محبوس کرده
ببغداد فرستاد و یعقوب در دوصد و پنجاه و یک هجری جانشین درهم شد و در همان سال هرات و فوشنج بگرفت پس بکرمان
شتافت و استیلا یافت و والی فارس را بکشت و بلخ بگرفت و عظیم مستقل گشت گویند که چون یعقوب بدولت رسید مال یکی
از اغنیا بر طلب بستد پس از آن او را بدید گفت حالت چون است گفت چنانچه دیروز حال تو گفت دیروز حال من چگونه بود گفت
چنانچه امروز حال منست یعقوب متاثر شد و مالش بدو بازداد و در دوصد و پنجاه و سه هجری قصد خراسان کرد و محمد بن طاهر را

خراسان بگریخت و پناه بداعی کبیر برد و یعقوب بر خراسان استیلا یافت گویند رسم یعقوب لیث آن بود که هر که اول بخدمتش
آمدی یکساله باحتیاج او وا دادی و اگر بیش از انقضای آن مدت دیگر چیزی طلبیدی آنچه داده بودی از و باز گرفتی و او را
براندی و هر سه ماه سپاه را یکبار رسوم دادی و از لشکریانش کسی را مجال نبود که دست بتاراج بردی و دو هزار مرد گزیده بود
و بدست هر یک عصای دادی هزار زرین و هزار سیمین و در خیمهٔ او حصیر پلاسی که بر آن نشسته بود چیزی نبود ایلچی خلیفه او را گفت که عجب
پیشوای داری در چنین پلاسی نشینی و جز سلاحیکه پوشیده چیزی نداری گفت سردار را باید که چنان معاش کند که لشکریان نیز از آن
نهج زندگانی توانند کرد و بعد از وی برادرش عمرو بن لیث جانشین شد و او ملکی قهار بود و در دویست و هشتاد و هفت هجری خلیفه
بعد او منشور ایالت خراسان و فارس و کرمان و سیستان و ماوراءالنهر فرستاد عمرو بضبط ماوراءالنهر فرمان داد و امیر اسمعیل سامانی صاحب ماوراءالنهر با ده هزار سوار
از جیحون بگذشت و عمرو با هفتاد هزار سوار متوجه او شد چون صفها بیاراستند اسب عمرو لیث که بغایت سرکش بود در جولان آمد و
او را بصف اسمعیل سامانی برد بی آنکه کسی بقتل رسد امیر اسمعیل ظفر یافت و عمرو را در خیمهٔ قید حبس نمود عمرو یکی از فراشان گفت گرسنه ام فراش
قدری گوشت در شطل کرد و زیر او آتش افروخت و بکاری رفت سگی در آمد و سر در شطل کرد دهانش بسوخت و تعجیل سر بیرون
آورد و دسته شطل در گردنش سگ بید و بدو و شطل را ببرد عمرو از آن حالت بخندید یکی از نگاهبانانش گفت چه وقت خنده است گفت
امروز بامداد خوان سالار من شکایت میکرد که سیصد شتر آلات مطبخ را محنت می کشند اکنون میبینم که سگی آنرا بسهولت می برد پس
معتقد خلیفه او را ببغداد طلب داشت امیر اسمعیل بفرمود عمل نمود عمرو به بغداد رفت و محبوس گشت و در حبس خلیفه مریض شد و در
حبس بگرسنگی بمرد و از عجایب آنکه هیچکسی از سلاطین را سفره و شیلان مانند او ننموده و عاقبت از گرسنگی هلاک شد چه کسی از مردم
خلیفه عمرو از و نگریت از سخنان اوست که در از گوش با خود برید که اگر بار شما منبر و باری راه شما بباید جامع عتیق شیراز از
آثار اوست و بعد از و بقایای از صفاریه در سیستان حکومت کردند قراه ولایتی است مختصر و در یک فرسخی قراه کوهی است که آنرا
ماندکی گویند در ین کوه طاقی ست از سنگ که همیشه آب از آنجا میچکد و مردم از آنجا دست بر داشته بدعا طلب حاجت مینمایند اگر
چکیدن آب زیاده شود بر آمدن مطلوب امید میدارند و الا محروم باز میگردند قندهار شهر بندی دارد که در میان قلعه
چاهی ست عمیق از سنگ خارا کسانیکه در آن حوض رسیده اند آب آنرا جاری دیده اند و در وقتیکه از آنجا آب میکشند برگهای درخت
و شاخهای گیاه بر می آید و یکی از مضافات قندهار زمین داور ست که دارالملک سوری بوده که جد سلاطین غور ست و دیگر
بست که شهری بعظمت بوده و در آن ناحیه گنبدیست و در آنجا دو قبر است که ایشان را شهزاده های گنبد سرباز میگویند بگر سقف
آن گنبد پوشانیده اند و صباح آن شگافته یافته اند چنانچه از آن گل و خاک در درون گنبد بافتاده میمیق شهرچه ایست از
ضمایم قندهار نزدیک بقلات و آنرا مقر زیر گویند و دیگر میمنه است که الحال بقدر دهی مانده و در جنوب کوهستان تبل
که نزدیک زمین داور واقع ست مولف تاریخ صبح صادق گوید که امیر ذوالنون بیک ارغون از امرای سلاطین
گورکانیه بوده و بفرمان سلطان حسین مرزا گورکانیه در هشتصد و هشتاد و چهار هجری حکومت داور و غور یافت پس قندهار
و قراه بگرفت و زمین داور نشیمن ساخت و بعد از و پسرانش شجاع بیگ که بشاه بیگ مشهور ست و محمد مقیم در قندهار و گرمسیرات
بحکومت رسیدند شاه بیگ فاضلی شجاع و مشهور بوده و در تموز رزم پیش از همه لشکریان مباشر قتال شدی او را گفتند

سروار را چنین تهور سزاوار نباشد گفت اگر چنین نباشد پس آنگاه اعتبار من از دست میرود و گمان می برم که هیچ کس در پیش من نخواهد ایستاد
و او بعد از پدر بقندهار باستقلال یافت و لشکر بسند کشید و ٹھٹھه و آن ولایت از جام فیروز بگرفت چنانچه در اقلیم دوم در احوال سیوستان
مرقوم است و بعد از وی پسرش شاه حسین بن شاه بیگ ارغون بحکومت رسید و سند نیز در تصرف داشت و بعد چندی آن ملک بترخانیه رسید
و او از امرای شاه بیگ بود و اول ایشان میرزا عیسی ترخان است و از احفاد او میرزا غازی بفرمان محمد اکبر بادشاه ایالت سند
و در عهد جهانگیر بادشاه حکومت قندهار نیز یافت و بعد از وی کسی از ترخانیان بحکومت نرسید و در بدو سلطنت محمد شاه گورکانیه
افاغنه قندهار خروج کردند و از آن گروه بود سلطان محمود خان غلزه که بایران شتافت و استیلا یافت و بیخ و بن سلاطین
صفویه از آنجا بر کند و احوال او و دیگران در اقلیم چهارم در ضمن صفاهان مرقوم شود و دیگر **احمد شاه ابدالی** درانی در قندهار
بسلطنت نشست و او از پیش ملازم نادر شاه بوده و بعد او نجم طالعش ترقی کرد و در عهد سلطنت محمد شاه و عزیز الدین محمد عالمگیر
ثانی گورکانی مکرر لشکر به شاهجهان آباد کشید و کرد آنچه خواست بندی از قضایای او در ضمن شاهجهان آباد و دهلی بگذشت و
اکنون تیمور شاه بن احمد شاه درانی ابدالی بر قندهار استیلا میدارد و کابل تختگاه اوست و شمه از احوال او در ضمن کابل بیاید
غزنین مولف تاریخ مبارک شاهی گوید غزنین در عهد سلطان محمود غازی چنان آباد بوده که هر روز ده هزار خروار کنجشک
صیادان به شهر می آوردند و غزنین آب و هوای نیک میدارد و ادویه مفیده در جبالش بسیار یافته میشود و کژدم و
دیگر موذیات در آنجا کم می باشد و در واقعات بابری آمده که در زبان پیشتر غزنین و قندهار را زابلستان گفته اند
راقم حروف گوید که در آخر عهد محمد فرخ سیر و بدو سلطنت محمد شاه گورکانیه ایالت کابل بمبارز الملک سربلند خان بوده
همراه مبارز الملک الیه والد راقم بخدمت بخشی گری قیام میداشت مبارز الملک خلف بزرگ خود خانزاد خان را با فوج عمده
سوای والد راقم بکابل فرستاد خان موصوف بکابل رفت و از آنجا بغزنین شتافت کسانیکه همراهش بودند می
گفتند که الحال آبادی غزنین بیش از دهی نمانده و قبر سلطان محمود سبکتگین در آنجاست بر بالین قبرش مصحف
مجید و بپهلوی قبر گرز قیمتی و گران از هفت جوش نهاده و بالجمله غزنین نشیمن گاه البتگین و تختگاه سلطان محمود غازی
و پدرش سبکتگین و اولادش بوده و در تاریخ مرقوم است البتگین درم خریده امیر شهید احمد اسمعیل سامانی
بوده و در عهد عبد الملک بن نوح بن نصیر سامانی امارت خراسان یافت و آنجا کارهای بزرگ کرده و چون عبد الملک
درگذشت امرا از بخارا نامه باو نوشتند که سزاوار سلطنت عم عبد الملک است و یا برادر عبد الملک که منصور بن نوح است
البتگین در جواب نوشت که منصور نوجوان است و بعد از پنج شش روز شنید که منصور در بخارا بر تخت نشست البتگین
کسان بتعجیل فرستاد که قاصدان را باز گردانید ایشان از جیحون گذشته بودند چون نامه البتگین ببخارا رسید منصور که بادشاه
شده بود دل دگرگون کرد و بد انگاشت خواند تا بقتلش رسانند البتگین هر چند خواست بجای نرسیده امرای خراسان را
بخواند و گفت مرا خوانده اند که بقتل رسانند چاره چیست گفتند خوارزم و خراسان همه زیر امر است خود را سلطان خوان تا
اطاعت کنیم گفت نخواهم که در پیرانه سر کافر نعمت شوم شما چاکران او اید آنگاه آورده تا که من بهندوستان میروم
تا غزنه اکنم پس مرا او وداع کرده بلخ آمد روزی چند اقامت گزید منصور آگاه شده شاهزاده را با ده هزار سوار بدفع او فرستاد

و سپاه چون خبر رسید البتگین بخلم رفت و خلم دره تنگ است و از بلخ چهار فرسنگ مسافت دارد و آنرا محکم کرده سپاه
منصور نتوانستند گذشت و دو ماه همچنان نشستند البتگین سه هزار سیزده داشت از انجمله دو هزار و دویست غلامان او بودند روزی
البتگین در طلایه بود با سه صد غلام بر طلایه سپاه منصور آمد جمعی را بکشت و بازگشت البتگین گفت شتاب روی کردی
اکنون که شب شد تدبیر کار باید کرد پس مقرر نموده با نماز خفتن کوچ کردند و بنگاه از دره بیرون بردند البتگین طغان را با هزار
مرد و سبکتگین را با هزار مرد در راه پنهان کرد و خود با هزار تن عبور دریا کرده بمیدان ایستاد روز دیگر لشکر منصور پنداشتند
که او گریخته وقت تعجیل بر آمدند چون از دریا بگذشتند البتگین را در میان ایستاده دیدند البتگین روی بایشان
آورد و طغان و سبکتگین از دو جانب دریا بیرون تاختند و از اطراف تیغ در مخالفان نهادند امیر سپاه منصور
بقتل رسید البتگین ظفر یافت و ببامیان رفت امیر بامیان رزم کرده اسیر گشت و پس از این نوازشش یافت و
حکومت کابل بدستور جوانگاه او رفت و بغزنین رفت و محاصره کرد ابوعلی کوچک در غزنین بود البتگین فرمان داد که هیچ
کس از لشکریان چیزی از کسی بستم نستاند روزی غلامی را دید توبره کاه مرغی بفتراک کرده و بسته البتگین گفت که این
را که گرفته گفت خریده ام البتگین تحقیق کرده چون او را از روستائی بجور گرفته بود امر کرد تا غلام را بدو نیمش کردند و دو
سر را با توبره و مرغ بر آویختند و منادی کردند که این سزای آنکه مال کسی را بزور بستاند پس در سنه سه صد و پنجاه
و یک هجری شهر غزنین را قهرا بگشود و کسی را امن داد و هندوستان تاخت برد و غنیمت بسیار آورد و چون سپاهش بشش هزار
رسید در پشاور بگرفت ملک هند بر قصد البتگین کرد و رزم نمود تا ظفر البتگین را بود و در صد و پنجاه و دو در گذشت چون
سپاهش در ملک بیگانه بودند رئیس گذارده متفق رسیدند پس سبکتگین را امیر ساخته و بحسن تدبیر او سلامت بغزنین رسیدند
و با سحق بن البتگین که بغزنین بود پیوستند اسحق بن البتگین بحکومت نشست و اطاعت منصور بن سامانی کرد و بعد از اسحق
که او فرزندی نداشت اعیان بلکاتگین را که مقدم اعراب بود امیر خواندند و چون نماند پیری که از غلامان معتبر سبکتگین
بود با مارت غزنین رسیده و بدسلوکی آغاز نهاد و سپاه عزلش کردند و سبکتگین را امارت دادند امیر ناصر الدین
سبکتگین غلام البتگین بود و البتگین در زمره خریده امیر سعید ابونصر احمد بن اسمعیل سامانی بوده بعضی گویند که نسب
امیر ناصر الدین به یزدجرد شهریار پیوندد و بغلامی افتاد و بالجمله امیر ناصر الدین قبل از حکومت روزی بصحرا رفت و آهوی
با بچه بدید و اسپ را برانگیخت آهو بگریخت بچه گرفتار شد سبکتگین را مهر بچه گرفت آهو بمحبت بچه از پی میدوید و فریاد
میکرد سبکتگین را بر و رحم آمد بچه را بگذاشت مادرش را پیش گرفت و سر بآسمان کرده برفت سبکتگین همان شب
رسول الله را بخواب دید که فرمود بآن شفقتی که کردی ایزد تعالی ترا پادشاهی داد باید که با خلق خدا شفقت کند وقتی
البتگین دویست غلام را بهر تحصیل باج نزد خلجیان و ترکمانیان فرستاد سبکتگین از ایشان بود ترکمانان و را اداء مال اهتمام
کردند غلامان عزم رزم کردند سبکتگین گفت خداوند ما را بجنگ نفرستاده اگر جنگ کنیم مال بکشند حشمت خداوند را زیان آید و از آن بازگشتند
و مخالفت ترکمانان با البتگین گفتند چرا جنگ نکردید غلامان گفتند سبکتگین نگذاشت البتگین او را گفت چرا چنین کردی گفت خداوند
ما را بجنگ نفرموده بود اگر بی فرمان جنگ میکردیم هر یکی خداوندی مینمودیم نه بنده البتگین را خوش آمد و در نظرش عزیز و چون

البتگین در گذشت کار سبکتگین بزرگ شد و در شب پنجشنبه دهم محرم سنه سه صد و شصت و یک هجری بخواب دید که از میان آتشخانه
درختی بیرون آمد و بزرگ شد و مثمر گشت چون از خواب بیدار شد یکی از خادمان خبر تولد پسر باو رسانید سبکتگین او را محمود نام نهاد
وقتی پسرش محمود باغی ساخت و سبکتگین را آنجا ضیافت کرد سبکتگین از چاکران هر که خواهد باغی چنین تواند ساخت ملوک را باید که
چنین باغی سازند که دیگری نتواند ساخت محمود گفت آن چگونه گفت نهال احسان نشاند تا باد خزان را دوران تصرفی نباشد
سبکتگین در سنه سه صد و شصت و پنج هجری بر بست مستولی شد ابتدای سلطنت غزنویان ازین سال اعتبار کنند افسوس حاجب
گوید چون سبکتگین بست بگرفت روزی یکی از فیلبانان او فیل را بپای درخت خرما برده بود خرما چیده بگرفت مالک خرماستان
بدرگاه آمد و داد خواست سبکتگین تنها بود آواز بشنید و برخاست با من و یک غلام دیگر سوار شد و بآنجا رفت و فیل بسته بود فیلبان
را دید که بر درخت خرما بر آمده می چید مرا گفت که بر درخت خرما رو و بچله کمان فیلبان بحلق بیاویز برفتم و بفرموده عمل کردم پس از آن
کس را مجال ستم نماند بجمله در سنه سه صد و هفتاد و پنج هجری جیپال صاحب هند با لشکری عظیم بعزم غزنین از لمغان بگذشت سبکتگین
بکرّ با او رزم کرد و پسرش محمود با وجود صغر سن آثار جلادت بظهور رسانید گویند نزدیک لشکر جیپال چشمه بود که هرگاه نجاست در
افگندی رعد و برق و سرمای عظیم پدید آمدی و بادهای مخالف وزیدی سبکتگین امر کرد تا قاذورات در آن ریختند رعد و صاعقه
و سرمای عظیم پدید آمد هندوان عاجز شدند جیپال تضرع نمود سبکتگین بصلح راضی شد جیپال هزاران هزار درم و پنجاه فیل قدری
قبول کرد محمود مانع آمد جیپال گفته فرستاد که در هندوان رسم است که هرگاه عاجز آیند زن و فرزند را بکشند و اموال را در آتش
سوزند و جنگ کنند تا کشته شوند و حالا شدت سرما و باران و احوال باین مرتبه رسید اگر صلح نکنند بآن پردازیم سبکتگین با محمود گفت
که صلح اصلح است چه هندوان عاجز شده اند و دست از جان شسته محمود خاموش ماند سبکتگین رضا داد جیپال هزاران هزار درم و پنجاه
فیل قدری داد و مقرر کرد که چند قلعه باو تسلیم دهد و پس چندی از اعیان امرای خود پیش او فرستاد سبکتگین طایفه باو راون کرد تا آن
قلاع را متصرف شوند جیپال بهند بازگشت و فرستادگان سبکتگین را حبس فرمود و گفت تا او را که هوا پیش او بندبار بفرستند
شمار را نیابد سبکتگین آگاه شد و روی بهند نهاد و لمغان بگرفت و بازگشت جی پال بانتقام متوجه غزنین شد سبکتگین با او رزم کرد
و ظفر یافت جی پال تضرع نمود و محبوسان را رها کرد سبکتگین بغزنین مراجعت نمود پس باستدعای امیر نوح بن منصور سامانی
بماوراء النهر رفت لشکر بخراسان کشید و ابوعلی و فایق را منهزم ساخت امیر نوح امارت خراسان به پسرش محمود داد و او را سیف الدوله
لقب نهاد محمود به نیشابور مقیم گشت سبکتگین به بلخ شتافت و متوجه غزنین شد و در سنه سه صد و هشتاد و هفت هجری در راه درگذشت
بعد از و پسرش اسمعیل بن سبکتگین که از دختر البتگین متولد شده بود بموجب وصیت در بلخ بر تخت نشست و از ضبط ملک عاجز آمده برادر
محمود از نیشابور قصد او کرد اسمعیل بغزنین رفت محمود بهرات آمد عمش بغراجق و برادرش نصر بن سبکتگین باو پیوستند محمود بغزنین متوجه شد
و بعد از محاربه بر اسمعیل ظفر یافت و منصور گشت و باو گفت که اگر من بدست تو گرفتار میشدم چه میکردی گفت ترا بقلعه میفرستادم فالو
عیش بر تو منغص نمیداشتم تا بفراغت روزگار بگذرانیدی محمود امر کرد تا باو همان کردند و بعد از و سلطان ابوالقاسم محمود
غازی غزنوی در غزنین بر تخت نشست و در همان روز بجهت ضبط خراسان متوجه بلخ شد و از خلیفه قادر عباسی یمین الدوله
لقب یافت و اول کسیست از سلاطین اسلام که او را سلطان گفتند و بادشاهی شجاع و غازی مجاهد بود در حق او دانشمندی متعصب

تمام داشته گویند محمود کشیده روی و کوسه بود روزی در حجرهٔ خاص چون از نماز فارغ شد پای به بست و کلاه بر سر نهاد و در آینه نگریست
و تبسم کرد و گفت میترسم که خلق مرا دوست ندارند از آنکه روی نیکو ندارم وزیرش حسن میمندی حاضر بود گفت این را چاره هست
گفت چیست گفت زر زن دوست و دشمن وار تا ترا دوست دارند پس محمود چنان کرد و گویند انعامش تا دویست دینار بودی و بر طلا
مینخشیدی و مادرش دختر رئیس ابل بود از آن زابلی گفتندی و در اجرای امور شرع مبالغه بسیار کردی شبی با ندیمان شراب
خورده و بامداد صبوحی کرد و علی پوستکین از اکابر امرای در آن مجلس حاضر بود و او را در شجاعت برابر هزار مرد نهادندی و پنجهزار
مرد در خیل او بودند چون روز بچاشتگاه رسید خواست که بخانه رود سلطان گفت در حالت مستی بروز بخانه رفتن صلاح نیست
اگر محتسب ترا باین حال در بازار ببیند بلا آورد کند علی پوستکین نشنید و گفت البته بروم برخاست و بر اسپ برنشست و با فوجی
عظیم روی بخانه نهاد و در راه محتسب با صد سوار پیش آمد و او را مست دید بفرمود تا او را از اسپش در کشیدند پس بدست خود او را
چهل تازیانه زد و بخانه رفت و دیگر روز بخدمت سلطان شتافت سلطان گفت از دست محتسب چگونه خلاص یافتی علی پشت
برهنه کرد بار نمود و شاخ شاخ شده بود گفت این سزای آنکه فرمان سلطان نبرد محمود بخندید و گفت توبه کن که دیگر بار دستی از خانه
بیرون نبردی یکی نزد محمود تظلم کرد که دو هزار دینار در کیسه سر بسته بمهر بقاضی شهر بامانت داده بودم و بسفر رفتم اکنون که باز آمدم
آنچه سپرده بودم همچنان سر بمهر ستدم چون سر کیسه بگشودم در ستنهای مس یافتم نزد قاضی رفتم و حال باز گفتم گفت کیسه
سر بمهر بمن سپردی و همچنان گرفتی دیگر چه خواهی سلطان تعجب نمود و آن کیسه از و بستد و هر چند نگاه کرد اثر شکافتن نیافت
با خود گفت شاید که رفو کرده باشند پس نیمشب برخاست و چادر مذهب که بر نهالی افگنده بود بیکبار بشکافت بامدادان فراشش دید
بترسید و بگریه افتاد فراش دیگر او را با چند رفوگر نشان داد فراش رفت و دیناری بداد و رفوگران را چنانچه می بایست
رفو کرد و فراش آنرا بر نهالی افگند سلطان از شکار باز آمد چادر درست دید گفت این دریده بود فراش گفت ندریده بود
سلطان گفت مترس آنرا من دریده بودم فراش قصه باز گفت سلطان رفوگر را بخواند و گفت مترس حقی که بر سر سم
راست بگو درین سال هیچ کیسه سر بمهر رفو کرده گفت آری بخانهٔ قاضی گفت آن کیسه را شناسی گفت آری محمود کیسه آورد رفوگر گفت
همانست گفت بخانه رفو کرده رفوگر نمود سلطان تعجب نمود و قاضی را بخواند و گفت تا زر بصاحب کیسه رساند آنگاه امر کرد قاضی را
نگونسار بیاویختند قاضی پنجاه هزار دینار فدای داد و از قضا معزول شد و از جان امان یافت عامل نسا ضیاع مردی
را بگرفت مرد بغزنین شد و تظلم نمود سلطان بعامل نوشت که ضیاع بدهد عامل بفرموده عمل نکرد مظلوم دیگر بار بغزنین رفت
و تظلم کرد و سلطان در آن وقت تنگدل بود گفت بر من نامه داده است اگر فرمان نبرد چکنم مظلوم گفت من چکنم گفت برو و خاک
بر سر کن گفت ای پادشاه عامل تو بفرمان تو کار نکند مرا خاک بر سر باید کرد محمود گفت غلط گفتم مرا خاک بر سر باید کرد و در ساعت
امر کرد که عامل را از آن خواندند و آن نامه بگردنش آویخته گرد شهر بگردانیدند پس بقتلش رسانیدند بزرگی از سپاه همیشه
بخانهٔ درویشی رفت و او را بیرون راندی و در زنش تصرف کردی درویش نزد سلطان شد و حال باز نمود سلطان گفت اگر دیگر
بیاید مرا خبر کن بعد از سه شب بخانهٔ درویش آمد درویش محمود را آگاه کرد محمود با چندی بخانهٔ درویش رفت و او را
بفرمود تا چراغ خاموش کن پس بزرگ را بقتل رسانید آنگاه چراغ طلب نمود روی مقتول بدید و سجده شکر بجا آورد و درویش

را گفت خوردنی هرچه داری بیار درویش نان جو و سرکه پیش آورد سلطان بخورد چون خواست که باز گردد درویش گفت چرا
امر کردی که چراغ خاموش کردم گفت با خود گفتم که جز فرزندان من کس این جرأت نتواند کرد شاید در درویشی محبت پدری از
قبل او مرا مانع آید پس چون روی بدیدم دانستم که بیگانه است سجده شکر کردم و از آن روز که اینقصه را گفته بود هیچ نخورده بودم
و سوگند یاد کرده تا داد تو ندهم چیزی نخورم چون او را بکشتم عظیم گرسنه بودم لاجرم چیزی از تو خواستم روزی در بادیه بشکار
اشتغال داشت از سپاه جدا ماند و شب بخانه عجوزه‌ای رفت و دیگر روز خواست که بسپاه پیوندد عجوزه را گفت من سلطانم فردا پسر خود را
نزد من فرست تا او را خوشنود سازم دیگر روز عجوزه پسر را بدرگاه فرستاد چون بدرگاه آمد حاجبان را گفت مرا سلطان خوانده
گفتند لحظه‌ای صبر کن که سلطان بنماز مشغول است پس عجوزه با خود گفت سلطان نیز چون در تحصیل مرام خود محتاج بدیگری
است بهتر آنکه حاجت از کسی خواهم که بکس محتاج نبود پس او نزد مادر رشد و حال باز گفت و بدستور دیگر روز تیشه برگرفت
و هیزم شکستی بصحرا رفت تیشه‌اش بر سنگی آمد آن را برگرفت گنجی ظاهر شد نزد مادر رفت و حال باز گفت مادر گفت نزد محمود رو و
حال باز گوی پسر چنان کرد محمود تمام آن مال را بدو بخشید وقتی محمود بر قصر خود نشسته بود و هر طرف می‌نگریست بی سر و پایی
دید که جفتی مرغ در دست داشت و با او اشاره میکرد سلطان او را پیش خواند و حال باز پرسید گفت مردی مقامرم
امروز بشرکت سلطان نرد باختم و دو جفت مرغ بردم یک جفت خداوند سلطان است امر کرد تا مرغها از وی بستدند مقامر
دیگر روز بیامد و دو مرغ دیگر بیاورد روز سوم بدستور با گوسفندی بخدمت رسید چهارم روز تهیدست باز آمد سلطان او را طلبید
و حال باز پرسید گفت امروز بشرکت خداوند قمار باختم هزار دینار را از من ببردند سلطان بخشید پانصد درم باو داد و گفت
از این پس تا حاضر نباشم بشرکت من قمار مباز سلطان روزی بزرگان را گفت تا ابله‌ترین مردمان پیدا کنید بعد از تجسس بسیار
مردی را آوردند که بر شاخ درختی نشسته بود و آن را می‌برید سلطان گفت کسی از این ابله‌تر تواند بود گفتند گفت این
ابله‌تر پادشاهی ظالم است که جور روز و شب را روا دارد و سبب آن در کار خود درمانده چه این تنها در خون خود سعی میکند و آن
خون خود و چندین هزار کس دیگر نقل است که چون سنه چهارصد و بیست هجری بر ری استیلا یافت مجد الدوله بن فخر الدوله
دیلمی و اهالی ری را محبوس بغزنین فرستاد و همراه آن زنی را دزدان کوچ بلوچ در حد و دری غارت کردند زن تظلم
نزد محمود رفت محمود گفت مال را کجا بردند گفت برباط دیر گچین محمود نام آنجا نشنیده بود گفت آن کجاست زن گفت لا
چندان ملک بگیر که بدانی چه اگر داری بهیچ آن ترسی در قیامت از عهده جواب آن بنیایی گفت راست گفتی محمود کاروانی را
براهی که دزدان کوچ بلوچ آنجا راه میزنند فرستاد و امیری با صد و پنجاه سوار بدرقه داد و شیشه زهر قاتل باو سپرد و گفت
ده خروار سیب بجزو کاروان ببر چون نزدیک مکمن دزدان برسی در تمام آن زهر تعبیه کن و شتران را که سیب بار دارند
پراگنده ساز چون دزدان در کاروان افتند جنگ مکن و در عقب کاروان مرو که گمان آن است که پیش از رسیدن
تو بیشتر از زهر هلاک شده باشند امیر بفرموده عمل کرده و دزدان کوچ بلوچ از کاروانیان خبر یافتند و چهار هزار تن بر ایشان
تاختند کاروانیان بگریختند دزدان بارها بشکافتند چون سیب بدیدند خوردن بگرفتند پس یک یک می افتادند و میمردند
چون ساعتی بگذشت امیر بیامد و بسیار مرده دید و بقیه آن مخاذیل را اسیر کرد و کاروانیان بکشتند حادثات زمانه سلطان

بسیارست چون رزم با ایلک خان والی ماوراءالنهر وظفر یافتن بران و بر ملتان وتهتهه استیلا یافتن و بکرات لشکر بهند کشیدن چنانچه
در سنه سه صد و نود و یک هجری لاهور از جی پال بگرفت و در سنه سه صد و نود و نه هجری چند قلعه از هند گرفته بغزنین باز گشت و همچنین
در چهارصد و نه هجری بعد از محاربات قنوج بگرفت و پنج قلاع آنرا قهراً مفتوح ساخت و بدستور در چهارصد و شانزدهم
هجری روی بسومنات آورد و بکشو و حکایت و اشلیم والی سومنات که از عجائب روزگارست در اقلیم دوم در ضمن سومنات
مرقوم ست و در هفت اقلیم می نویسد که هفده کرت بر هند یورش نموده آورده اند که چون سلطان در سنه سه صد و نود و هفت
هجری ایلک خان بادشاه ماوراءالنهر را که از جیحون عبور کرده برزم پیش آمده بود هزیمت داد پس ازان سلطان محمود بقادر
عباسی خلیفه بغداد نوشت که ماوراءالنهر مراده تا آنجا روم و آن مملکت را بشمشیر بستانم خلیفه گفت در اسلام از اهالی ماوراءالنهر
کسی مطیع تر نیست اینکار نکنم اگر بیفرمان من قصد آن دیار کنی عالم را بر تو بشورانم محمود تیره شد و رسول را گفت خلیفه را بگوی که
من از ابومسلم کمترم اینک با هزار فیل می آیم و دارالخلافه را از پای ویران کنم و خاک آنجا را بر پشت بغزنین
آرم رسول برفت و بازآمد و باندازه یکدسته کاغذ پیچیده پیش سلطان نهاد سلطان نامه بگشاد و در اول نامه نوشته بود
بسم الله الرحمن الرحیم آنگاه سطور چنین مقطعات الم الم الم الم و سوای این چیزی دیگر نبود و در آخر نامه
اینکه الحمد لله رب العالمین والصلوٰة والسلام علی رسوله محمد و آله اجمعین سلطان حیران بماند و از کتاب معنی آن سوال
کرد و در هر سورة از قرآن که الم بود بخواندند و تفسیر کردند جواب نوشته سلطان نبود ابوبکر قهستانی که مرتبه ندیمی داشت و نوشت
دران مجلس بپای ایستاده بود گفت خداوند خلیفه را تهدید کرده بود که بر فیلان از دارالخلافه خاک بغزنین آرد خلیفه در جواب
آن سوره الم ترکیف نوشته ست سلطان بسی بگریست و از خلیفه عذر خواست و ابوبکر قهستانی را خلعت داد و ندیم ساخت و
امر کرد تا در ندیمان نشیند و چون در شب پنجشنبه بست و سوم ربیع الآخر سنه چهارصد و بست و یک هجری سلطان درگذشت
پسرش ابواحمد محمد بن محمود غزنوی در غزنین و پسر دیگرش مسعود بن محمود غزنوی در ری بسلطنت نشست
مسعود بخراسان آمد و برادر خود نوشت که غزنین و خراسان تو باز گذارم و بلاد عراق و جبال طبرستان قناعت کنم بشرط
آنکه در خطبه نام مرا بر نام خود مقدم داری محمد قبول نکرد و بالآخر امرایانش او را محبوس کرده بخدمت مسعود در هرات آوردند
مسعود برادر خود را میل کشید و کسانیکه او را محبوس کرده بودند اینها را بکشت مسعود ملکی سخی بوده و با علما و فضلا مجالست کردی
وقتی تب دق بهم رسید علاج هیچ یکی از اطبا مفید نه افتاد حکیم ابوبکر باقلانی نقعه حمزه را ترتیب داد تا آنرا پیش او خواندن
گرفتند آن علت زائل شد بنابر آنکه از شنیدن نقعه حرارت غریزی مسعود بجوش آمد و حرارت عارضی را مغلوب و فانی
ساخت و در مسعود سلاجقه غالب آمدند و بعد مسعود پسرش مودود بن مسعود بحکومت نشست و بر غزنین و بلخ و لاهور
و قندهار مستولی گشت و در چهارصد و سی و پنج هجری سپاه بدفع سلاجقه فرستاد و آن از الپ ارسلان بن جغربیک سلجوقی
منهزم گردید و لشکری دیگر تعین نمود که طائفه سلاجقه را از حدود قندهار براندند و همدرین سال رایان هندوستان باتفاق
یکدیگر لاهور را محاصره کردند مودود لشکری عظیم بدفع ایشان فرستاد هندوان منهزم باز گشتند و هر قلعه که گرفته بودند بمسلمانان
باز دادند و در سنه چهارصد و چهل هجری مودود بامداد ملوک اطراف بعزیمت آنکه خراسان را که سلاجقه متصرف شده بودند

اختراع نماید یک منزل از غزنین برآمد و بقولنج گرفتار گشت و بغزنین مراجعت نمود و در بستم رجب سنه چهار صد و چهل و یک
بغزنین در گذشت امرا پسرش مسعود بن مودود را که خرد سال بود بسلطنت نشاندند و بعد پنج روز خلع کردند علی بن مسعود
بن محمود را بحکومت برگرفتند و او بدون همتی پست رائی معروف بود و بسعی عبد الرزاق بن احمد بن حسن میمندی مجد الدوله
عبد الرشید بن مسعود که در یکی از قلاع حدود سیستان محبوس بود بسلطنت نشست و روی بغزنین نهاد و علی بگریخت عبد الرشید
استقلال یافت طغرل که از امرای مودود بود بفرمان عبد الرشید در حدود سیستان با امرای سلاجقه رزم کرد و ظفر یافت و در
سیستان مستقل گشت و بعبد الرشید نوشت که سپاه بفرست تا خراسان بگشایم عبد الرشید اکثر سپاه خود را نزد او فرستاد و
طغرل همه را با خود متفق ساخت و متوجه غزنین شد عبد الرشید متحصن گشت طغرل شهر بگرفت و مودود را با سایر محمودیان بقتل
رسانید و از ایشان جز سه تن که در قلعه محبوس بودند رهائی نیافتند پس طغرل کافر نعمت دختر مسعود بن محمود را بجبر بخواست و بر
تخت نشست و بخرجیر والی لاهور نامه نوشت و بمتابعت خویش خواند خرجیر او را تهدید کرد و بدختر مسعود و امرای غزنین نامها
نوشت که در افنای طغرل سعی نمایند چندی از لشکریان متفق گشته روزی که طغرل بار داده بود بر تخت نشست پیش رفتند
و تیغ در و نهادند و بعد از قتل طغرل خرجیر از لاهور بغزنین آمد و فرخ زاد بن مسعود را که در یکی از قلاع محبوس بود
بخواند و بر تخت نشاند جمال الدوله فرخ زاد بن مسعود بسلطنت رسید و دوستان طغرل را بکشت و بعد از نزاعها با سلاجقه
صلح کرد و ایاز که معشوق محمود غزنوی بود در عهد فرخ زاد در سنه چهار صد و چهل و نه هجری وفات یافت و فرخ زاد در
چهار صد و پنجاه و یک هجری در گذشت و بعد از او برادرش ظهیر الدوله ابراهیم بن مسعود بادشاه شد و او ملکی عادل
و قانع و زاهد و دولت یار بود و در سالی سه ماه رجب و شعبان و رمضان روزه داشتی و خط خوب نوشتی و هر سال
یک مصحف باتمام رسانیدی و با ملوک و اعوان بکه فرستادی سلاجقه او را تعظیم بسیار کردندی و بزرگ نوشتندی و در مدت
سلطنت خویش کوشکها و منزلها بساخت و قریب بچهار صد خانقاه و مساجد و رباطها بنیاد نهاد و در عهد دولت او سلطان
ملکشاه سلجوقی عزم غزنین کرد ابراهیم آگاه شد نامها بامرای او نوشت که شما ملکشاه را بدان داشته اید که متوجه اینجانب شوید
خدمت شما مستحسن افتاد باید که سعی نمائید که زودتر بدین ملک درآیید تا خاطر از و فارغ کرده ام و چنانچه عهد کرده ام در سوغات
شما را مضاعف کنم پس مکتوبات بیکی سپرد تا به لشکر ملکشاه رود و چنان کند که در شکارگاه گرفتار شود و ملکشاه
چون با سفرا رسید و عزم شکار کرد نامه‌بر خود را بشکارگاه رسانید و گرفتار گشت و او را نزد سلطان بردند سخنی چند
پریشان گفت سلطان امر کرد تا او را تازیانه نواختند قاصد مکتوبات اظهار کرد و ملکشاه برخواند و صلاح در عتاب
امرا ندیده از آن عزیمت در گذشت و بالاخر میان هر دو صلح اتفاق ملکشاه دختر خود را به پسر او مسعود بن ابراهیم داد
در چهار صد و نود و دو هجری در گذشت و بعد از او پسرش علاء الدوله مسعود بن ابراهیم بر تخت نشست و در پانصد و نه
هجری در گذشت و بعد از او پسرش ابو الملوک سلطان الدوله ارسلان شاه بن مسعود بن ابراهیم بادشاه شد
و برادران خود را حبس نمود و برادر دیگرش بهرام شاه بگریخت و نزد خال خود سنجر سلجوقی رفت سنجر روی بغزنین نهاد و
ارسلان شاه با او مصاف داد و منهزم بغزنین متحصن شد و مادر خود را که خواهر سنجر بود با دویست هزار دینار و تحف و هدایا

نزد او فرستاد و تا باز گرد و هیچ در نگرفت ارسلان شاه با او مصاف داد و منهزم بهند گریخت سلطان سنجر در پانصد و ده هجری
بغزنین رسید و چهل روز آنجا توقف کرد و خزاین غزنویان بدست آورد و آن مملکت به بهرام شاه داد و باز گشت و مقرر
نمود که هر روز هزار هزار دینار بخزانه رساند و بالآخر ارسلان شاه در پانصد و دوازده گرفتار شده بفرمان بهرام شاه
بقتل رسید و بعد از وی برادرش معز الدوله بهرام شاه بن مسعود بن ابراهیم استقلال یافت و او ملکی با شوکت
و حشمت بوده و علما و فضلا را بعطایا می نواخت یکی از دست عامل او تظلم کرد بهرام شاه نامه بعامل نوشت و مظلوم داد
مظلوم نزد عامل رفت عامل برنجید و امر کرد تا آن مکتوب را پاره پاره کنند و بعنف بیرون آن مظلوم داد و مظلوم دیگر بار نزد بهرام شاه باز آمد گریه
بعامل نامه نوشتن فایده نگرفت تا فرمان نویسد مظلوم گفت برای خدا فرمان را بر کاغذی بنویس که وقت خواندن کمتر تشویش یابم بهرام شاه بشنید و بخندید مظلوم گفت
اگر ترا عبرت بودی بر کار خود می گریستی که عامل تو فرمان نبرد و بهرام شاه متغیر شد و در دم برخاست و تیغ بر میان بست و بدان ناحیه برفت
و عامل را بکشت و او در عهد خویش مکرر لشکر بهند کشید و تا بنارس بگشود و در پانصد و چهل و هفت هجری در گذشت
بعد از وی پسرش خسرو شاه بن بهرام شاه غزنوی پادشاه شد و در بدو دولتش سلطان علاء الدین جهانسوز غوری قصد غزنین
کرد و خسرو شاه بهند گریخت و آن مملکت بتصرف علاء الدین غوری در آمد و خسرو شاه در لاهور بسلطنت نشست و در پانصد
و پنجاه هجری در گذشت و بعد از وی پسرش خسرو ملک بن خسرو شاه در لاهور پادشاه شد چنانچه در ضمن لاهور در گذشت و او
طرب دوست بود و بعیش می پرداخت و در پانصد و هشتاد و سه هجری سلطان غیاث الدین محمد بن سام غوری
آن مملکت از وی انتزاع نمود و خسرو ملک از لاهور با امان نزد او آمد غیاث الدین او را بغزنین فرستاد و چون تمام غزنویه
را بدست آورد و همه را بقتل رسانید ملک لانام نداد و لهذا ذکر بعضی از امرای و وزرای سلاطین غزنویه خواجه ابو العباس
در ابتدای عهد سلطنت محمود بوزارت رسید و آخر سلطان از و رنجیده احمد بن حسن میمندی را وزیر ساخت نقل است که
چون سلطان محمود از ابو العباس قرض خواست و گفت مرا از هیبت سلطان از و برنجید و گفت در مملکت انچه اقلیم خود
جمع بسته است و آن تمام حاصل نشده هر چه باقی مانده است آنرا جواب گوید کار بمطالبه کشید ابو العباس انچه داشت داد و
در رهائی نیافت سلطان گفت سوگند یاد کن که دیگر هیچ نداری ابو العباس بجان و سر پادشاه سوگند خورد که هر چه بود
نمانده سلطان او را یکی از قلاع حبس نمود و بعد چند روز علی خویشاوند که با ابو العباس دشمن بود با سلطان گفت
که او را مال بسیار است از جمله آنکه قبضه خنجر مرصع است پیاله یاقوت اگر فرمایید آن را بدست آریم سلطان بآن رضا داد
علی خویشاوند آن خنجر و آن پیاله را که از خزاین ملوک هند بدست آورده بود و از بیم سلطان ظاهر نمیکرد
باخود گرفت و بقلعه برد و با ابو العباس سخنان گفته باز آمد و بعرض رسانید که او را تهدید نمودم بی تشدد و تفحص این دو چیز را
داد سلطان آن هر دو را باو بخشید و امر کرد که ابو العباس را در شکنجه کنند و هر چه داد ابتیا نمود علی خویشاوند او را در شکنجه
هلاک ساخت احمد بن حسن میمندی بعد ابو العباس بوزارت محمود رسید مادر او سلطان را شیر داده بود و با همدیگر احمد و زیرکاری
بوده چون هژده سال از وزارت خواجه احمد بگذشت شاهزاده محمد بن محمود که ولی عهد بود خواجه احمد را دوست داشتی
میان التونتاش صاحب و علی خویشاوند و حاجب بگتگین و سایر امرای درگاه بران متفق شدند که مزاج سلطان را

از خواجه تغیر سازند لیک بحمایت حرم سلطان که دختر خان ترکستان بود و بخواجه احمد عنایت داشت کاری پیش نمی‌رفت
و دختر خان ترکستان را در غزنین مهد چگل گفتندی و جمیلهٔ قندهاری از خدمتگاران او در حمایت خواجه بغایت کوشیدی قضا
کاروانی بترکستان می‌رفت خواجه ظریف غزنین یکی از معتمدان را در با آن کاروان روان ساخت تا بترکستان برد بعوض
آن پوستین آرند جنک منکال اینجد میش بالتونتاش حاجب رسانید که بعرض سلطان رسانند که خواجه احمد حسن با خان ترکستان
متفق است و اینک بهر او تحف و هدایا فرستاده خواجه احمد از جنال ایشان آگاه شد و جمیلهٔ قندهاری را آگاهی داد و جمیله نزد مهد
چگل رفت و حال باز گفت مهد چگل باشارهٔ جمیله نامه بوالده و خواهران خود نوشت و آنچه خواجه فرستاده بود بطریق تحف و هدایا
ثبت کرد و چند چیز دیگر از ملبوسات زنان بران افزود و نزد خواجه فرستاد و التونتاش کسان بفرستاد تا از پی کاروان
برفتند و آن مرد را حاضر آوردند و بدرگاه سلطان رسانیدند فرستاده چون بدرگاه رسید موجب مواضعه فریاد برآورد
که فرستادهٔ مهد چگل ام و مکتوبات بمهر او باز نمود و مقنعه و حمایل و غیر آن برون آورد التونتاش منفعل شد مهد چگل با سلطان
عتاب آغاز نهاد و گفت اینهمه ملامت بفرستادهٔ من رسیده و مقنعه و حمایل بر سر دیوان نمودند سلطان بقتل ساعیان فرمان داد
مهد چگل شفاعت نمود تا نجات یافتند و بالآخر بعلتی دیگر سلطان محمود احمد بن حسن میمندی را بقلعه کالنجر از قلاع هندوستان
حبس نمود و جنک میکال را وزارت داد و چون سلطان مسعود بسلطنت رسید او را نجات داد و وزیر خویش ساخت ابو علی
حسن معروف بجنک منکال از آل میکال بود و سلطان از روی خواهش او را جنک خواند گویند سلطان محمود را بمشایخ
کرامیان عقیدتی عظیم بوده و جنک دران باب پیوسته با سلطان مناظره کردی وقتی محمود قصد رزم علی سیمجور کرد و بحدود
بام رسید و بزیارت زاهدی از کرامیان که معدود بود در رفت و گفت چیزی از من بخواه گفت مرا با آن حاجت نیست و دست
در هوا کرد و مشتی زر بگرفت و بدست سلطان داد و سلطان آنرا بجنک سپرد و جنک بنگریست نوشته دید که المؤید من الله
ابو علی سیمجور چون سلطان از پیش زاهد برخاست جنک را گفت این کرامت را چگونه منکر شوی جنک گفت منکر نیستم لیک
خداوند را بحرب کسی نباید رفت که مرا آسمان سکه بنام او زند سلطان بخندید و پس ازان منکر کرامیان شد راقم حروف
را در آگره آباد فقیری هندو دوچار شد و مجلس داشت روزی زنی با و بنجانی چند می‌برد او را طلبید و یک عدد بادنجان ورست
گرفت و گفت درین بادنجان چهل خرمهره است چون بشکافتیم همانقدر خرمهره که گفته بود ازان برآمد چون از و تفحص کردم
گفت که هرچه بطلبم ازان بکار خود صرف بکنم اگر چنین کنم عمل از دست برود و او بر طلبیدن تا یک فلوس قادر بوده و آن
نیز از بدراه آوردن جرم دم بود ☆ فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم سوم جنید بغدادی شیخ المشایخ عالم و امام ائمه بود
ابو جعفر حداد در حق او گفته که اگر عقل مردی بودی بصورت جنید آمدی یکی از وی پرسید که دل کدام وقت خوش بود گفت
آن وقت که دل بود شخصی پانصد دینار پیش جنید آورد گفت غیر ازین چیزی داری گفت دارم گفت دیگر می‌باید
گفت یکی برو که تو بدین اولی‌تری که من هیچ ندارم و مرا هیچ نباید از سخنان اوست ملامت چراغ عارفان است و بیدار کنندهٔ
مریدان و هلاک کنندهٔ عاقلان گفت که غایت صبر توکل است و صبر خوردن تلخیهای ناکامی و رضا آنست که بلا را نعمت شمری
و گفت که میان حق و بنده چهار دریاست تا از آنها نگذری بمقصود نرسی یکی دنیاست و کشتی آن زهد دیگر مخلوق و کشتی آن

غربت و دیگر ابلیس و کشتی عداوت با او و دیگر هوا و کشتی آن مخالفت با وی. شیخ ابو محمد بن احمد رویم بغدادی از بزرگان وقت بوده و مذهب ملامتیان در نیشاپور از و منتشر شد گفت توبه آنست که توبه کنی از توبه گفت رضا آن بود که اگر دوزخ بر دست راست او بنهند نگوید که از سوی چپ می باید و گفت اخلاص در عمل آن بود که بهر دو سرای عوض آن چشم ندارد. سمنون محب مقبول زمانه بود و محبت را مداومت همیشه این طایفه معرفت را بر محبت تقدیم داده‌اند و نزد راقم حروف همین پسندیده است که محبت مقدم است بر معرفت چه اگر محبت و ذوق معرفت و شناخت نباشد معرفت چگونه حاصل شود از سخنان سمنون است که تصوف آنست که هیچ چیز ملک تو نباشد و تو مالک هیچ چیز نباشی. ابو عبد الله قلانسی از اکرم قوم و بزرگان طایفه است وی گفته که در بعضی سیاحت خود در کشتی نشسته بودم بادی برخاست و طوفان عظیم شد اهل کشتی بدعا و زاری درآمدند و نذرها کردند مرا گفتند تو نیز نذرے بکن گفتم نذر کردم که اگر ازین تهلکه نجات یابم هرگز گوشت فیل نخورم گفتند این چه نذر است هرگز کسے گوشت فیل نخورده است گفتم اینچنین در خاطر من افتاده ناگاه کشتی بشکست و با جماعتی بکنار افتادیم چند روز گذشته بود که از خوردنی چیزی نیافتیم فیل بچه پیدا شد وی را بگرفتند و بکشتند و بپختند و گوشتش بخوردند و استخوانش بر انداختند و هر چند بر من عرض کردند گفتم من نذر کرده ام که گوشت فیل نخورم هر چند الحاح کردند نپذیرفتم چون هنگام شب در خواب شدند مادر فیل بچه بیامد و بوی کردن گرفت و استخوان بچه خود را بیافت پس از آن آمده ایشان را بوی کشید از هر کدام که آن بوی بیافت وی را در زیر دست و پای خود بمالید تا همه را بکشت و من ترسان و لرزان می دیدم پس بسوی من آمده و مرا تا دیری بوی کرده هوش از سرم رفته بود از من هیچ بوی نیافت پشت بجانب من کرد و پایها دراز نمود دانستم که اشارت بسوار شدن میکند شادان و توکل کنان برنشستم بشتاب تمام روان شد و مرا در شب بموضعی آبادان رسانید و بخرطوم اشارت کرد که فرود آی فرود آمدم و وی بازگشت چون بامداد شد با آبادانی رفتم زبان من کسے نمی فهمید و نه من زبان ایشان را ترجمان از احوال من باز پرسید قصه خود واگفتم گفت از آنجا که ترا آورده اند تا اینجا چند راه است گفتم که ندانم گفت هفت هشت روزه است اینحکایت را مولوی روم در مثنوی خویش نقل کرده است همین مصرعه بیادم آمد مصرع شکار فیل بچگان نگردیده از پیل و بچه اراده دیگر داشته. شیخ ابو بکر کتانی بی‌نظیر زمانه بوده از سخنان اوست که صوفی کسی است که طاعت او نزدیک او خیانت بود که از آن استغفارش باید کرد میگوید که شبی پنجاه و دو بار محمد علیه السلام را در خواب دیدم گفتم که چه دعا کنم تا خدای تعالی دل مرا بمیراند فرمود هر روز چهل بار بگوی یا حی یا قیوم یا لا اله الا انت یکی از وے درخواست وصیتی کرد چنانچه فردا خدای ترا خواهد بود امروز تو او را باش و گفت تصوف همه خلق است هر کرا خلق بیشتر تصوف بیشتر. ابو العباس ابن عطا معدن حکمت ربانی بوده از سخنان اوست که اگر کسی بیست سال در شیوه قدم زند و در خدمت یکقدم برای نفع برادری بردارد فاضل تر است از آنکه شصت سال عبادت کند با اخلاص و گفت همت آن بود که در دنیا نبود. عباس بن یوسف الشکلی از مشایخ قدیم بغداد بوده می گفته که هر که بحضرت خدای تعالی مشغول است از ایمان وی نباید پرسید. ابراهیم بن ثابت شخصی از وی وصیتی درخواست گفت کاری مکن که از آن پشیمان شوی. ابو العباس محمد بن یزید المبرد در نحو و لغت امام زمان بوده در یکی از تالیفات خود می آرد که منصور دوانقی یکی را مقرر داشته بود که هر جا بینایی زنی بیوه و عورتی بی شوهری باشد جمع ساخته از احوال ایشان باخبر باشد عرق طمع یکی از بغداد اوسے در حرکت آمده نزد و

آن شخص رفت و گفت مرا اجل آن عورت ساز و نفقه سفر گردان آن شخص گفت تو مردی چگونه ترا در عورت نویسیم گفت یاری در ضمن
نابینایان منسلک گردان آن شخص گفت قبول کردم چه اگر چشم ظاهر تو پوشیده نیست اما نابینائی دل میداری ابو الهاشم
الصوفی الکوفی اول کسیست که او را صوفی خواندند و اول کسی است که خانقاه جهت صوفیان ساخت ابو عمر شعبی کوفی جلیل القدر
و از العلم بوده آورده اند که عبد الملک بن مروان او را برسالت نزد والی روم فرستاد و صحبت شعبی ملک روم را خوش آمد تا
مدت نگاه داشت هنگام رخصت مکتوبی مهر کرده بدو سپرد که در وقت خاص بصاحب خود دهی شعبی وقت خلوت آن نامه گذرانید
خلیفه آنرا بخواند و بدست شعبی داد نوشته بود که عجب از حماقت قومی که در میان ایشان چنین مردی باشد و دیگری را بر خود
پادشاه سازد شعبی گفت بخدا که من بر مضمون این نامه اطلاع ندارم عبد الملک گفت خاطر مطمئن دار که والی روم بر تو
رشک برده و میخواهد که تو با من باشی و این را جهت آن نوشته که من ترا بقتل رسانم چون والی روم این ماجرا شنید و آنچه
خواسته بود بظهور نیامد بر حسن رای خلیفه آفرین گفت طفیل بن بلال آزاد کرده عثمان بن عفان بود بکوفه می نشسته
از سخنان اوست که میخواهم بکوفه کوهی باشد و من بالای آن نشسته باشم تا هر جماعتی بضیافت دوستی شوند آگاه گردم و آنجا روم
او را گفتند چرا رنگ تو زردست گفت از بیم آنکه مبادا طعام زود آخر شود و طفیلان باو منسوب اند و ایشان جماعتی اند که ناخوانده بر سر
خوانها روند و از ایشان ست بنیان طفیلی و او از ظرفای عصر بود او را گفتند از قرآن کدام آیت دوست‌تر داری
گفت کلوا واشربوا گفت کدام آیت دیگر گفت ربنا انزل علینا مائدة او را گفتند روزی چند بار طعام میخوری گفت
اگر داشته باشم یکبار و اگر نه چند بار گفتند چگونه است گفت از آنکه اگر چیزی نداشته باشم معلوم نیست که چند بار بدست آید و
اگر داشته باشم از صبح تا شام خواهم خورد پس بخاری باشد ابو بحر ضحاک معروف باحنف کوفی از کبار تابعین بوده یک چشم از نور
بهره نداشت و یک پایش کج بود از آنش احنف گفتندی گویند که چون ابن زیاد جانشین گشت احنف را و قومی بنهاد
ابن زیاد بشام نزد معاویه رفت و رؤسای عراق را با خود برد چون بدرگاه معاویه رسانید امر کرد که ایشان را حاضر سازند
احنف را بعد از همه بار دادند معاویه احترام او کرد و اهل عراق شکر ابن زیاد را گفتند احنف سخن نگفت معاویه گفت چرا سخن
نگوئی گفت اگر سخن گویم مخالفت ایشان کرده باشم معاویه گفت ابن زیاد را از امارت عراق عزل کردم پس وجوه و رؤسای
عراق آورد و گفت بروید و با هم مشورت کنید و امیری بهر خود اختیار نمائید و سه روز شما را مهلت است ایشان برفتند و چندی
در آن میان امارت عراق بهر خود میخواستند سخن بطول کشید معاویه باحنف گفت تو چه گوئی احنف گفت گر کسی را هم از اهل بیت
خود امارت خواهی داد ابن زیاد را که غالباً چون کسی ست از اهل بیت تو امیر کن اگر دیگری را امارت میدهی اختیار کسی داری
معاویه ابن زیاد را امارت عراق داد و در خلوت با ابن زیاد گفت قدر احنف را نشناسی باید که در تعظیم او کوشی ابن زیاد
بعراق باز گشت و احنف را محرم اسرار خود ساخت و معزز می بود تا آنکه در ایام حکومت مصعب بن امیر در سنه
شصت و هفت هجری در گذشت و او بغایت حلیم بود روزی برای سیر فتن مردی همراه او شد و او را دشنام میداد
احنف چون بقبیله خود نزدیک رسید گفت اگر چیزی باقی مانده است بگو که مبادا از قبیله نزدیک تر شوی و سفهای ایشان ترا
جواب گویند یکی را با احنف عداوتی بود مردی را هزار درهم داد تا نزد او رود و سفاهت کند سفیه چنان کرد احنف جوابی

نگفت سفیه را خشم زیاده گشت سه گفت تا آنکه وقت زوال رسید احنف گفت امروز زحمت بسیار کشیدی بیا که با هم طعام خوریم دانم که از غایت غضب تا حال هیچ نخورده باشی و از سخنان احنف است که زیادتی خنده هیبت را و افزونی مزاح می برد مروت را گفت عاقل آنست که پیوسته شمار گناهان خود کند و گفت شریفترین آدم خیانت نکند و عاقل دروغ نه گوید و مومن غیبت نکند ابو محمد سلمان کوفی بن مهران الغنی از دانشمندان بوده و همواره میان او و امام اعظم کوفی ابواب طیبت مفتوح بودی روزی امام بدیدن وی رفت و از روی طیبت پرسید که هر کرا حق تعالی بینائی از چشم باز میگیرد و در عوض چیزی بهتر از آن میدهد ترا چه چیز در عوض او داد گفت نادیدن گرانان و از الجمله خواجه حسن بصری از یگان زمان بوده از سخنان اوست که گوسفندی از مردم آگاه تر است از آنکه یک شبان چندی از ایشان را از چرا کردن باز آورد و مردم را چندین سخن خدا از هر او باز ندارد و گفت که سنگین فرزند آدم راضی شده که حلال آن حسابست و حرام آن عذاب روزی بجماعتی بگذشت دید که میخندند گفت عجب از کسانی میدارم که میخندند و حقیقت کار خود نمیدانند و گفت هر چه بنده بر مادر و پدر نفقه کند آن را حساب بود مگر طعام که پیش مهمان نهد رابعه بصریه زنی بوده که در محبت و معرفت حق تعالی گوی سبقت از مردان ربوده وقتی بمکه میرفت در میان راه کعبه را دید که باستقبالش آمد گویند که ابراهیم ادهم در عرصه چهارده سال بکعبه رسید و از آنکه در هر قدم دو رکعت نماز میگزارد چون متصل کعبه رسید کعبه را ندید گفت آه چه حادثه است مگر چشمم را خللی رسیده هاتفی آواز داد که چشم ترا خللی نرسیده است کعبه باستقبال ضعیفه رفته است چون ابراهیم ادهم از رابعه ملاقات کرد گفت اینچه شورست که در جهان افگنده گفت شور تو در جهان انداخته که در عرصه چهارده سال این راه را طی کرده فرقی که هست اینست که تو در نماز قطع کرده و من در نیاز رابعه را گفتند حضرت پروردگار را دوست میداری گفت دارم گفتند شیطان را دشمن داری گفت نه گفتند چرا گفت از محبت رحمان پروای عداوت شیطان ندارم از سخنان اوست اگر صبر مردی بودی کریم بودی وقتی چهار درم سیم بیکی داد که مرا گلیمی بخر که برهنه ام آن مرد رفت و باز آمد که چه رنگ بخرم گفت چون رنگ که در میان آمد بمن ده و آن سیم بستد و در دجله انداخت حارث بن اسد المحاسبی البصری عالم بعلوم ظاهر و باطن بوده از وست که خدا را باش و الا خود را مباش ابو بکر محمد بن سیرین امام معتبرین بوده و در باب تعبیر خواب حکایت غریبه از ان نقل کنند چنانچه مردی روزی آمد و گفت چهل خرما در خواب دیدم که یافتم گفت فردا ترا بجنایت چهل چوب بزنند و همچنان شد سال دیگر همان شخص آمد و گفت که امشب در واقعه دیدم که بر در سرای سلطان چهل خرما یافتم گفت چهل هزار درم یابی پارسال تعبیر این خواب بگونه دیگر بود جواب داد که پارسال خرما بر درخت نبود و ملول آن چوب بود و امسال خرما بر درخت تعبیر چنین شد دیگری از علما نزد وی آمد گفت در خواب دیدم که کبوتری سفید بر کنگره مسجد مدینه نشسته است ناگاه بازی پیدا شد و کبوتر را بر بود ابن سیرین گفت که حجاج دختر عبد الله بن جعفر طیار را ترویج کند گفت بچه دلیل این حکم میکنی گفت کبوتر در تعبیر زن است و سفیدی حسن اوست و کنگره بزرگی او امروز هیچ زنی خوبتر و بزرگتر در مدینه از دختر عبد الله نیافتم و در باز تامل کردم سلطانی ظالم یافتم و از سلاطین هیچکس ظالم تر از حجاج نیافتم ابو یحیی مالک دینار از اهالی بصره است و از اصحاب حسن بصری است گویند که چون الحمد میخواندی و بایاک نعبد و ایاک نستعین رسیدی زار زار بگریستی و گفتی اگر نه از کتاب خدا بودی نخواندمی چه میگویم ترا می پرستم و نفس خود را پرستش میکنم و از تو یاری میخواهم و بدر سلطان میروم او را گفتند چگونه

گفت نان خدا میخورم و فرمان سلطان میبرم وقتی مردی را دید که خانه میساخت و مزدوران را اجرت میداد مالک دینار دست پیش کرد
مرد درمی باو داد مالک آنرا در گل انداخت مرد گفت چرا درم در گل انداختی گفت چرا زر های خود را بگل می اندازی یعنی صرف
عمارت می کنی راقم حروف گوید وای بر آنکه متنبه نشود چه برای بود و باش طفلان از راه طول امل عمارت نمی ساختم اگرچه نیت داشتم
که نوعی فائده بمردم نرسد که این حکایت بنظر در آمد آیت کاوین من آیت فی السموات والارض یمرون علیها وهم عنها معرضون یعنی
بسا ظاهر میشوند از نشانها و دلایل در آسمان و زمین که میگذرند بران و ایشان از آن نشانها روگردانند یعنی تعقل نمیکنند
درست آمد چه بیچاره انسان چقدر در طول امل گرفتارست اللهم نبهنا عن نومة الغافلین مالک دینار روزی سگی همراه بود گفتند
با سگ صحبت میداری گفت این بهترست از همنشین بد ابو واثله ایاس بن معاویه بن قره بن ایاس بن هلال مزنی بصری
از بزرگان علما و فصحای عصر بوده و در ذکا و فراست باو مثل زدندی او را گفتند ترا با این همه دانش سه عیب است اول آنکه جواب
بی فکر گوئی و دوم آنکه با دونان می نشینی سوم آنکه جامه کم بهای پوشی گفت سه گفتند چهار گفت چرا در تعجیل گردید گفتند درین
جواب بفکر حاجت نیست گفت جوابهای که من میدهم نزد من همه از آن قبیل است و با دونان از آن نشینم که عزت من میدارند
و خدمت میکنند و در آسایشم و اگر با بزرگان نشینم مرا خدمت ایشان باید کرد و در زحمت باید بود و جامه کم بها زان می پوشم
که جامه باید که نگهبان من باشد نه من نگهبان او او را گفتند که براه رفتن تعجیل می کنی گفت به این طریق رفتن از تکبر دور است
و بقضای حاجت نزدیک شیخ سری سقطی مرید معروف کرخی و استاد جنید بغدادی و سایر بغدادیان است از سخنان اوست
هر معصیتی که بشهوت صادر شود امید عفو است و معصیتی که از تکبر متولد شود امید مغفرت ندارد که ذات آدم از شهوت بود و گناه ابلیس
از تکبر ابو وهب بهلول کوفی از اکابر علمای محدثین بوده گویند چون هارون رشید از علمای زمان فتوی خواست که امام
موسی کاظم را بشهادت رساند بهلول خود را دیوانه ظاهر کرد تا از و فتوای نخواهند روزی هارون رشید او را بدید که چون
کودکان بر اسب نی سوار بود و با ایشان می دوید هارون بر او سلام کرد دید خواست بهلول گفت بنده قصور هم دیده قبور هم
یعنی مشاهده قصور هم و قبور سلاطین را دیدی عظیمست هارون گفت حاجتی از من بخواه گفت که حاجتم این است که از من دور شوی
و ازین پس نه تو مرا بینی و نه من ترا پس با اسب نی در حرکت آمد و گفت دور شو که اسپ من لگد میزند سری سقطی گوید بهلول را در
گورستان دیدم بر قبری نشسته با خاک بازی میکرد گفتم چه میکنی در گورستان بسر می بری گفت آری با جمعی بسر می برم که مرا
ایذا نمیرسانند و چون از پیش ایشان میروم غیبت نمی کنند روزی هارون رشید او را گفت حاجتی از من بخواه گفت حاجت
من آنست که گناهان مرا ببخشی و مرا به بهشت رسانی گفت اینکار نتوانم کرد گفت هرگاه آنچه می خواهم نمی توانی کرد
از تو چیزی نخواهم وقتی جمعی را دید که بدعای باران میرفتند و اطفال با خود میداشتند گفت اینها را بکجا می برید گفت شاید
دعای ایشان مستجاب شود گفت اگر چنین بودی یک معلم زنده نماندی وقتی بمحله بمجلسی رسید که مذاکره حدیث میکردند
یکی از عائشه روایت کرده که گفت لو ادرکت لیلة القدر ما سالت ربی الا العفو والعافیة یعنی اگر میافتم من شب قدر را سوال
نمی کردم من از رب خود مگر عفو و عافیت را بهلول گفت نصفش را فراموش کرده اند گفتند آن چیست گفت
الظفر فی الجمل بهلول وقتی نزد هارون رفت هارون قصری ساخته بود گفت برین چیزی بنویس بهلول قلم برداشت و از آن بنوشت

رفعت الطین و وضعت الدین و رفعت الجص و وضعت النص ان کان من مالک فقد اسرفت والله لا یحب المسرفین و ان کان من مال
غیرک فقد ظلمت والله لا یحب الظالمین یعنی بلند کردی گل را و انداختی دین را و بلند کردی گچ را و انداختی نص را یعنی آیات
اگر هست از مال تو پس تحقیق اسراف کردی و خدا دوست نمیدارد مسرفان را و اگر هست از مال دیگری پس بدرستیکه ظلم
کردی و خدا دوست نمیدارد ظالمان را و او را گفتند دیوان را بشمار گفت از شمار بیرون اند اگر گویند عاقلان را
بشمارم که معدودی چند بیش نیستند محمد ادریس مشهور بشافعی از غزه ست نسبتش بهاشم بن عبد المطلب بن عبد المناف می پیوندد
او صاحب مذهب مستقل است و اول کسی است که در اصول فقه تصنیف کرده ولادت شافعی در روزیکه امام ابوحنیفه در گذشت
ببصره اتفاق افتاد در یکصد و پنجاه هجری. مذهب امام شافعی معروف و مشهورست و او از امام چهارگانه اهل سنت و سه دیگر ابو حنیفه
و مالک و احمد حنبل باشند از امام احمد حنبل که شاگرد شافعی بوده نقل است که عقل شافعی را اگر وزن کنند بعقل یک نیمه جهان
راجح آید وقتی مامون عباسی در دو صد و یک هجری شافعی را گفت که بخلق قرآن قایل شو شافعی بر منبر رفت و انگشتان
بشمرد و گفت صحف و توریت و زبور و انجیل و قرآن این هر پنج مخلوقند یعنی پنج انگشت پس باین حیله رهائی یافت و بمصر
رفت و توطن گزید و روز جمعه آخر رجب در دو صد و چهار هجری در گذشت و از سخنان اوست نه دوست بود آنکه ترا با
مدارا باید کرد و گفت هرگز فربه عاقل ندیدم و گفت که در توریت است اگر کوتاهی بینی که خبث نباشد بدانکه صورت او را مسخ
کرده اند و گفته اگر دراز عاقل بینی او را سجده کنم یعنی دراز عاقل نباشد ابو الهذیل البصری رئیس طایفه ایست از معتزله که
ایشان را هذیلیه خوانند و منقول است که وقتی بدیر هرقل رسیدم مردی آنجا بدیدم گفت تو معتزلی گفتم آری گفت پس
لابد که تو ابو هذیل باشی گفتم هانم گفت خواب را لذتی هست گفتم آری گفت آنرا کی توان یافت اگر گوئی در حالت
خواب این درست نبود چه از چیزیکه بیخبر باشی لذت نتوان یافت و اگر گوئی بعد از ان نیز راست نه آید چه در چیزیکه گذشته
لذت نبود من از جواب عاجز آمدم و گفتم تو بگو گفت بیکی انبیت و چون خواب آمد آن مقصود گردد و رفع الم لذت باشد
یعنی کسی که گریه میکند بر موئی و چون خواب آمد آن گریه و اندوه او موقوف شد پس رفع الم و اندوه لذت باشد هم گریه کننده را
ابو سعید معروف باصمعی شیخ بصری و صاحب اخبار و نوادر بوده او گوید اعرابی دیدم و صد و بیست سال عمر داشت گفتم
چه درازست عمر تو گفت حسد را ترک کردم لاجرم باقی ماندم و گفت از نشانهای احمق آن باشد که پیش از آن سخن بشنود بجواب
مشغول شود روزی زیر درخت جوز بول کرد بادی از وی صادر شد اطفال عرب بازی میکردند اصمعی خواست که با ایشان
مزاح کند گفت ثمره این درخت چیست یکی از اطفال گفت پارسال عربی بود و امسال عجمی شد چه جوز معرب گوز است
و اصمعی در عهد مامون خلیفه در گذشت ابو معن ثمامه بصری معتزلی فاضل فاسق بود و ندیم مامون خلیفه بوده مردی
ثمامه را گفت مرا با تو حاجت است خواهم که بر آری گفت مرا نیز بتو حاجتی ست نخست حاجت مرا بر آر تا حاجت ترا بر آرم
گفت بگوی که چیست گفت حاجت من آنست که از من حاجت نخواهی ابو عبد الله محمد بن کرام سیستانی فرقه کرامیان باو منسوب
اند همچنانکه متولد شد و علم آموخت و بوطن شتافت و مذهبی جدید پدید آورد گویند او از هر مذهبی چیزی اختیار کرده در کتاب
خویش نوشت و بعد از وی در عهد سلطان محمود غزنوی آن مذهب نصرت یافت و ایشان بسیار شدند و از مقولات

را اینست که هر چه در شش جهت نبود معدوم بود پس خدا را تشبیه دهند و گویند در جهت است و باین آیت متمسک شوند
الرحمن علی العرش استوی و اینما تولوا فثم وجه الله و ید الله فوق ایدیهم و گویند ایزد تعالی جوهرست لیکن واحد الذات
و احد الجوهر و بر عرش قرار دارد و انتقال و تحویل و نزول بر وجا یزست و اکثر سخنان ایشان بمذهب مشبهه و مجسمه راجع گردد
موسی بن شاکر از فضلای حکمای زمان بوده و وی سه پسر داشت و آن هر سه در علم قدیم هندسه و موسیقی و نجوم مهارت
تمام داشتند و به بنی موسی مشهور بودند برادر بزرگ را ابو عبدالله محمد گفتندی و دیگر را احمد و حسن نام بود و در زمان اسلام
عجایب حکمت از ایشان ظاهر شد چه علمای سلف و ارباب رصد که پیش از اسلام بوده اند یقین کرده که دوری
کره زمین بیست و چهار هزار میل ست و هر سه میل یک فرسخ است چون این حدیث بمامون خلیفه رسید خواست که آن او را
محقق شود از ایشان تدبیر خواست گفتند آن را ظاهر کنیم چنانچه شک نماند پس اراضی مساوی را تجسس کردند صحرای
سنجار و کوفه را در غایت استوا یافتند تا بنی موسی بصحرای سنجار شدند مامون جمعی همراه ایشان کرد ایشان در موضعی
از آن صحرا ارتفاع قطب شمال گرفتند و آنجا میخی در زمین فرو بردند و ریسمانی بآن بستند و روی بجانب شمال نهادند
و بسی برفتند پس ارتفاع گرفتند ارتفاع قطب یکدرجه از آن بیشتر شد که در موضع سابق گرفته بودند آنگاه ریسمان
را مساحت کردند شصت و شش میل و دو ثلث میل بود و از آن معلوم شد که مقابل هر درجه از آسمان شصت و شش
میل و دو ثلث ضرب کنند بیست و چهار هزار حاصل آید بنی موسی بموضعی گشتند که میخ در زمین فرو برده بودند آنگاه
رو بجنوب نهادند و شصت و شش میل و دو ثلث برفتند و ارتفاع گرفتند کمتر آمد از آنچه که پیش گرفته بودند بیک درجه
پس آنچه گذشت همراهیان را مستحق شد مامون بفرمود تا در صحرای کوفه نیز همان عمل کنند هم آنچنان ظاهر شد پس
ایشان را عطای جزیل داد ابو معشر جعفر بن محمد عمر بلخی از اعاظم علمای منجم ست از احکام او آنست که وقتی خزانه
نقره در خزانه ملک کم دیدند ابو معشر گفت نقره خود را گرفته است ملک تجسس فرمود ظاهر شد که آنرا کنیزکی فضه نام دزدیده
الغرض ملک میخواست که یکی از امرای خود را بقتل رساند امیر دریافت و پنهان شد و دانست که هر نوع که باشد ابو معشر او را
پیدا کند پس حیلتی اندیشید و طشتی پر خون کرد و هاونی از طلا در میان آن نهاد و هر روز ساعتی چند بران نشستی ملک او را
هر چند جست نیافت بالآخر ابو معشر را گفت بنگر که کجاست ابو معشر تامل کرده گفت کوهیست از طلا در دریای خون و بر آن مقیم ست و هر چند دران باب تامل
میکنم خلاف این چیزی نمی یابم ملک امر فرمود تا ندا در دادند که امیر حاضر آید که کس متعرض نخواهد شد امیر بیامد و حال عرض
نمود پادشاه شاد شد و او را و ابو معشر را نوازش نمود ابو القاسم سمنون بغدادی از سخنان اوست که گفته
صحبت اینده را صافی نشود تا از شی بر همه عالم ننهند و قال اول وصال العبد للحق هجرانه لنفسه و اول هجران العبد للحق مواصلته
لنفسه ابو سعید خراز بغدادی از اجله مشایخ صوفیه بود وقتی در عرفات بود خواست که دعا کند هاتفی آواز داد که پس از
وجود حق دعا کنی یعنی پس از یافت ما چیزی میجویی ابو الحسین احمد بن محمد بغدادی المعروف بابو الحسین نوری از
سادات مشایخ صوفیه ست و او را از آن نوری گفتندی که چون بشب تاریک سخن گفتی نور از دهان او تافتی چنانچه
خانه روشن شدی روزی بر کنار دجله سیر میرفت روزنی دید سی خم در و نهاده ملاح را گفت در آنها چیست گفت تو مردی درویشی

ترا با آنها چکار گفت باری بگو گفت شنیده‌ام که بهر معتضد خلیفه می بردند شیخ چوب بگرفت همه را بشکست او را بگرفتند و نزد خلیفه بردند
خلیفه بدید و بانگ برو زد و گفت چرا چنین گستاخی کردی گفت من محتسبم گفت ترا که محتسب کرده گفت آنکه ترا خلافت داده
معتضد نیز در پیش افگند پس گفت ترا چه برین داشت گفت شفقت بر تو و بر رعیت تو اگر شراب خوری ایشان دلیر شوند
و مرا درین حظی نبود جز خوشنودی خدا معتضد بگریست و گفت نیک کردی پس ازین چنین کن ابو عبدالله حمید
ساباطی البصری از بزرگان صوفیه بوده او را گفتند اولیا را بچه چیز توان شناخت گفت بلطافت زبان و حسن اخلاق
و سخاوت نفس و قلت اعتراض و پذیرفتن عذر ابو محمد سهیل بن عبدالله تستری و تستر را ششتر نیز گویند از اکابر مشایخ و
علمای صوفیه بوده ریاضت بسیار کشیده سالها در هر چهل روز یک مغز بادام خوردی سهیل بن عبدالله تاریخ وفات او ست
از سخنان اوست نشان بدبختی آنست که ترا علم دهند و توفیق عمل ندهند و اخلاص ندهند و گفت شیطان از گرسنه بگریزد حمید
بن ابو الورد از بزرگان مشایخ عراق بوده و گفته که چون حق تعالی در کسی سه چیز افزاید او نیز سه چیز بیفزاید باید که او در تواضع
و فروتنی بیفزاید و چون در مالش بیفزاید باید که در احسانها و عبادت بیفزاید مولانا جمال الدین محمد دوانی گازرونی
از اکابر علماست از سخنان اوست که یک معنیست که اگر در اجزای ممتزجه ظاهر شود اعتدال مزاج نامند و اگر در حرکات
بود غنج و دلال گویند و اگر در اعضا باشد حسن خوانند و اگر در کلام بود فصاحت نامند بقول شاعر که یکذات واحد است
برنگی جدا جدا و گفت از دلایل توحید آنست که در کلمهٔ لا اله الا الله چون ملاحظه کنی غیر از تکرار حروف الله هیچ بنظر در نیاید
شاه شجاع کرمانی از اکابر مشایخ صوفیه بوده گویند چهل سال نمک در چشم کرد و نخفت روزی بخواب رفت خدا را
بخواب دید گفت الهی ترا به بیداری میجستم یافتم ندا آمد که ما را در خواب از آن بیداریها یافتی روزی در مجلس نشسته بود
درویشی بیامد و دو من نان خواست کسی نداد شاه شجاع گفت کیست که پنجاه حج مرا بخرد و دو من نان او را بدهد فقیهی گفت
ایها الشیخ با شریعت استخفاف میکنی گفت هرگز خود را قیمتی ننهاده‌ام کردار خود را چه قیمت نهم سفیان بن علی
مصری از محدثان مشایخ مصر است یکی از مریدانش خواست که بتجرید بحج برود شیخ گفتا اول دل را از سهو و غفلت
و نفس را از هوا و زبان را از لغو مجرد کن تا تجرید حاصل آید آنگاه خواهی دنیا وا دار و خواهی بدار ابو سلیمان دارانی
دمشقی از بزرگان مشایخ صوفیه است از سخنان اوست که چون آدمی سیر شود همه اعضایش بشهوت گرسنه گردد و گفت هر که الآن
که در دنیا ذوق ندهد در آخرت ثمره نبخشد و گفت افضلترین اعمال مخالفت نفس است و گفت مفتاح الدنیا الشبع و مفتاح
الآخرة الجوع یعنی کلید دنیا سیریست و کلید آخرت گرسنگیست ابو جعفر معروف بابن کرسی از اجلهٔ مشایخ بغداد است گویند
هنگام وفات جنید بر سرش نشسته بود جنید سر بآسمان برداشت ابو جعفر گفت بعید است و دور است و گفته‌اند بعضی درین
معنی ان الحق اقرب الی العبد من الشراک النعل صحبت شیخ ابو محمد خفاف از بزرگان مشایخ شیراز است بیشتر کفش دوزی کردی
لاجرم او را خفاف گفتندی وقتی با مشایخ شیراز در مجلس نشسته بود در مشاهده سخن میرفت گفت حقیقت مشاهده آنست
که حجاب منکشف گردد وقتی در بادیهٔ تبوک بودیم ناگاه حجاب منکشف شد خدا را بر آسمان نشسته دیدم و سجده کردم
قوم خاموش ماندند مومل جصاص شیرازی گفت برخیز تا مشایخ شهر را زیارت کنیم پس او را بخانهٔ ابن سعد محدث برد

وگفت خواهم که حدیث ان الشیطان عرشاً الی آخره روایت کن ابن سعد آن گفت حدثنی فلان بن فلان ان النبی صلی الله علیه وسلم قال ان
الشیطان عرشاً بین السماء والارض اذا اراد بعبد فتنة کشف له عنه ابو محمد آن حدیث بشنید و بگریست و برخاست و بیرون رفت
و روزی چند کسی او را ندید پس ظاهر شد و گفت درین ایام نمازهای که در آن وقت گذارده بودم قضا میکردم زیرا که شیطان را
پرستنده بودم پس گفت چاره نیست آن را بجهان موضع که او را سجده کردم باز کردم و بر و لعنت کنم پس بیرون رفت کسی ازو
چیزی نیافت سعید بن هارون فارسی حکیمی شاعر و فاضل و فصیح بود و در خدمت مامون عباسی بسر برده در بخل با و مثل زنند
و عیال خزاعی گوید روزی نزد او شدم و نشستیم و از گرسنگی عاجز گشتم غلامش بیاید و کاسه بیاورد خروسی پخته در آن بود سعد و آن
نگریست سر خروس را ندید گفت سران کجاست غلام گفت آنرا بدور انداختم گفت من نمیخواهم که پای او را بدور افگند چه
جای سر که آن رئیس اعضاست و خروس بآن آواز میکند تا خلق بیدار شوند و نماز گذارند و تاج او نمودار پادشاهان است
و سر او دوای ورم دل و گرده ست و بچشم او شعرا مثال زنند و گویند راح کعین الدیک یعنی شراب مانند چشم خروس ای سرخ
چشم خروس و آن بهترین شراب است و هیچ استخوانی در زیر دندان از آن خوشتر نمی آید اگر تو میپنداشتی که من آنرا نخواهم خورد شاید
عیال و اطفال و همایان میخورند اکنون راست گوی که آنرا چه کردی غلام گفت والله که بدور انداختم سعد بر بخندید و گفت رب
فی بطنک فالملک الله یعنی می بینم در شکم تو قبل کند ترا خدا پس برخاست و بر غلام آویخت پای پیش بکاسه خورد شوربا بر سفره
ریخت و خروس بر زمین افتاد و گریه در کمین بود و آن را در ربود مناسب این مقام است پسر خواجه بخیلی دانگی بدرویش داد
پدر بشنید با پسر عتاب کرد پسر گفت من در فلان کتاب خوانده ام که هر که بزرگی خواهد باید که هر چه باشد ایثار کند از آن این کار کرده
خواجه گفت غلط کرده و تصحیف خوانده گفته اند هرچه یابی باید که انبار کنی نه ایثار گویند که در بصره بخیلی معروف بود و بخیلی از
کوفه بزیارتش رفت و چون او را بدید گفت بهر دیدن تو آمده ام گفت از راه دور آمده ناچار ترا ضیافت باید کرد بازی
چه خواهی گفت نیز بریان برخاست و بدوکان پنیر فروش رفت و پنیر تازه خواست پنیر فروش گفت ترا پنیری دهم چون
زبده بخیل گفت از پنیر زبده بهتر است همان بهتر که آن را بر مهمان برم انگاه بدوکان مسکه فروش رفت مسکه فروش گفت
ترا از بده صاف دهم چون روغن زیت بخیل گفت چون روغن از زبده بهتر است همان را بهر مهمان باید بر وانگاه بدوکان
روغن گر شتافت و روغن خواست روغن گر گفت ترا روغن صاف دهم چون آب زلال بخیل گفت پس آب به از روغن است
و آنرا در خانه دارم انگاه باز گشت و کاسه پر آب پیش مهمان نهاد و گفت تمام بازار بصره بگشتم هیچ چیز بهتر از آب نیافتم و قصه
باز نمود مهمان بخندید و او را برتری قبول کرد و بکوفه باز گشت خلیل بن احمد واضع عروض است شیخ ابو الحسن کرد دیه صاحب علم و
تقوی بود و از سخنان اوست که نه از انجا داشت که از بار خود فراموش کنی و از بار خود بپرسی که از کجا می آئی و کجا میروی و در چه کاری گفتند
تصوف چیست گفت وفا بعهد ابو بکر طمستانی صاحب کرامات بوده او گفته که وصل بفصل است و چون فصل آمد وصل نماند و گفت
که عاقل آنست که سخن بر قدر حاجت گوید و زیاده نگوید و گفت هر کرا خاموشی وطن هست او در فضولیست و گفت زندگانی در مرگ
است یعنی حیات را اول در مرگ نفسیت ابن مقله بغایت زیرک بوده قاهر خلیفه عباسی و دیگر خلفا را وزارت کرده و راضی خلیفه
حکم بقطع یدا و کرده پس از آن ابن مقله قلم را بر ساعد بسته کتابت میکرد و او گفته که جمیع کتابات امم ربع مسکون از شرق تا غرب

دوازده نوع است - عربی - حمیری - یونانی - فارسی - سریانی - عبرانی - رومی - قبطی - بربری - اندلسی - هندی -
چینی + راقم گوید خط الغوری را بکدام انها شامل داشته و اول کسی است که خط مثلث را از خط کوفی استنباط نمود قطب محیی
و سلاست نظم و نثر بعید لیست در مکتوبات خود می آرد که شور در جهان افتاده عالم پر غوغاست مردمان چه اسمی میشوند
بکر کر اند و با کری کور اند و با کری و کوری دنگ اند و با کری و کوری و دنگی دیوانه اند نه از خدا بیگانه اند و هم او گوید
سبحان الله زمین چنین ساکن و افلاک چنان در حرکت و آسمان چنان در کار و آدمی چنین بیکار شیخ نصیر الدین خلیفه
دوم شیخ نظام الدین است از سخنان اوست که نفس آدمی بمنزله درختیست که بدو جهاد رذات آنکس قرار میگیرد و محکم
می شود و اگر آدمی بزور عبادت هر روز انداخت را بجنباند بیخ او سست می شود و قابل قلع میگردد ذو النون مصری
از اکابر صلحا و اولیا و صاحب خوارق کرامات و عادات بوده اکثر اهل مصر او را زندیق میدانستند و بعضی در کار او متحیر
بودند تا وفات نکرد کس واقف حال او نشد از سخنان اوست دوستی با کسی کن که بتغیر تو متغیر نگردد او را پرسیدند توبه
چیست گفت توبه عوام از گناه است و توبه خواص از غفلت و عبودیت آنست که بنده او باشی بهمه حال چنانچه او خداوند
تست در همه حال شخص از وی وصیتی خواست گفت همت خود را پیش و پس مقصر ست گفتند این را شرح باید کرد گفت از
هرچه گذشته و از هرچه بیاید اندیشه مکن و نقد وقت را باش و نیز از و گفته که در بادیه ابلیس دیدم که چهل روز سر بسجود نهاده بود
که بر نداشت گفتم بعد از بیزاری و لعنت این همه عبادت چیست گفت ای ذو النون اگر من از بندگی معزول ام آواز خداوندی
معزول نیست از سخنان ذو النون ست توکل ترک تدبیر باشد از وی پرسیدند از همه کرا بیشتر گفت بدترین مردمان را
گفتند دنیا چیست گفت هرچه ترا از خدا غافل سازد و گفت در سفری زنی را دیدم غایت محبت چیست گفت آن را نهایت نبود
از آنکه جمال محبوب را غایت نبود ابو شعیب المقنعه هفتاد حج پیاده گزارده گویند در حج آخرین سگی را از تشنگی زبان از
دهان بیرون افتاده بود بدید فریاد بر آورد و گفت که کیست که هفتاد حج بیک شربت آب بخرد شخصی یک شربت آب بدو داد
داد آن را بآن سگ داد ابوبکر ولف شبلی مصری از اکابر مشایخ صوفیه است و در سنه سه صد و سی و چهار هجری درگذشته وقتی
بمسجدی رفت تا نماز گذارد کودکان و پسران آنجا بودند و نان میخوردند دو کودک نزدیک او نشسته بودند یکی توانگر زاده بود
و قدری حلوا در زنبیل داشت و دیگری درویش زاده و او جز نان خشک نداشت از توانگر زاده حلوا خواست توانگرزاده گفت
سگ من باش تا ترا حلوا دهم گفت من سگ توام گفت بانگ سگ کن بیچاره دو تا شد و بانگ کرد و حلوا یافت شبلی را ایشان
نظاره میکرد و میگریست گفتند ای شیخ ترا چه افتاد گفت در نگرید که طمع خلق را بچه میرساند اگر کودک درویش بنان خشک قناعت
کردی و در حلوا طمع نکردی او را سگی همچو خودی بنا بایستی شد او را گفتند فرق در اولیا و انبیا چیست گفت انبیا را بر احوال
مسلط کردند احوال را بر اولیا یعنی انبیا بر احوال غالب اند تا تبلیغ رسالت میکنند که بند و بست عالم بآن مربوط است و اولیا
مغلوب احوال خویش اند که ایشان را بجز حق پرستی کاری نیست از این کلام معلوم میشود که انبیا ابو الوقت و اولیا ابن الوقت
باشند لهذا گفته اند رباعی گویند نبی و جهتین از نیست با روی بخلق داره و روی بحقیست با روی که بخلق داشت آنست نبی
روی که بحق داشت همان روی علیست والنبی روی بخلق و الولی روی بحق از فتوحات یکی شخصی میگفت که محیی الدین محمد

گوید من وقتی بمقام خضر علیه السلام رسیدم مارا دران مقام دهشتی خواست چه دیدم که کارخانهٔ نبوت بسیار بزرگ است و نیز کلام بزرگست
که گفت چون عقل بکمال رسد ابتدای ولایت بود یعنی انتهای عقل ابتدای ولایت باشد و ابتدای ولایت انتهای نبوت است شبلی را پرسیدند
اکرم الاکرمین که بود گفت آن بود وقتی گناه کسی را آمرزیده باشد دیگری را بآن گناه عذاب نکند چه گوید که این آن گناه است که من فلان
بندهٔ خود را بخشیده ام و من کلامه من عبد الله خوفا من النار فانه عبد النار و من عبد الله شوقا الی الجنة فانه عبد الجنة لان من خاف شیئا
او رجاه فهو معبوده یعنی کسی که عبادت کرد حق تعالی او را بخوف آتش پس بتحقیق او پرستیده آتش را و کسی که پرستش کرد خدا را بجهت بهشت
پس بتحقیق او پرستیده بهشت است پس آن کس که پرستش چیزی کند با امید چیزی پرستش نمود پس همان پرستش و با امید معبود اوست که
حسب حال قول بزرگی بیادم آمد که گفته اگر مارا قدرت باشد دوزخ و بهشت یک لقمه کرده فرو بریم تا مردم خدا را بی غرض پرستش کنند
شبلی راست که عبارت زبان علم است و اشارت زبان معرفت و گفت علم الیقین آنست که بما رسید از زبان رسل و عین الیقین آنکه
خدای عزوجل بما رسانده از نور هدایت باسرار قلوب و حق الیقین آنست که بدان هیچکس را راه نیست از شبلی پرسیدند که انس چیست گفت
آنکه ترا از تو وحشت بود و شبلی هنوز زنده بود که مردم برای نماز جنازه او آمدند شبلی معلوم کرد گفت عجب کاری مردهان آمده اند تا بر زنده
نماز گذارند او را گفتند بگو لا اله الا الله گفت چون او غیر نیست نفی کرا کنم گویند شبی عزیزی شبلی را پس از مرگ بخواب دید پرسید که از آن
آخرت احوال چه دیدی گفت دل خسته و جگر سوخته را مرهمی نهند و هیچ چیز دیگر التفات نمیکنند مجوسی صد دینار صدقه کرد شبلی گفت ترا
ایمان نیست صدقه را سودی نبود مجوسی بگریست و بآسمان نگریست رقعه از آسمان افتاد و این دو بیت بر آن نوشته بود شعر
مکافات السماحة دار خلد ٭ یعنی عوض جوانمردی و بخشش بهشت است ٭ و امن من مخافت یوم بوس اینها هست آن بخشش از روی
سعتی ٭ و ما نار بمحرقة جوادا ٭ و نیست آتش آنکه بسوزاند سخی را ٭ و لکان الجواد من المجوس ٭ اگرچه باشد سخی از مجوس ٭ مجوسی آن
بداد و ایمان آورد شبلی را گفتند از دویست درم چند درم زکات باید داد گفت ترا از دویست درم پنج درم و مرا از دویست دویست پنج
گفتند این دویست دانستیم و آن پنج چیست گفت دویست بدهم و پنج دیگر وام کنم و بدهم از شبلی منقول است که گفت وقتی از بغداد با قافله
حاج روان شدم جوانی دیدم نعلین مرصع در پا و دستار شستری بر سر گلاب بر خود میپاشند و خوش خوش میخرامند گفتم ای برنا بحجاز روی
گفت بخانه گفتم کدام خانه گفت بخانه که بسیاری را آواره کرده میروم تا درنگرم که آنجا گرامی بیند گفتم کار باین تنعم میسر نشود و ندیم
خوانده اند خواستم که با او موافقت کنم گفت تو مرقع پوشی و من جبه نو بهر راهی راست نه آید او را بگذاشتم چون بمکه رسیدم روزی
او را زیر میزاب خفته دیدم ترا روی بسجود دامنم بگرفت و گفت مرا شناسی گفتم آری این حال چیست گفت بمعشوقی آرند و
عاشق کنند اول گفتند معشوقی و چون بیابان رسیدم عاشقم خواندند بعرفات ندا دادند که طفیلی چون بخانه رسیدم گفتند تا
محرمی حلقه بر در زند گفتم انما المطلب لقائنا ارجع یا محجوب از بن تفکر بیمار شدم دلم بزاری او بسوخت گفتم با من بیا گفت بگذار
که درین حسرت سری دارم از وی بگذشتم و شب در حوالی مسجد بعبادت گذرانیدم صبح دیدم که از کنار حطیم جوانی را مرده بر گرفتند
و بدفن بردند حال او را از محرمان راز سوال کردم و گفتند بیت عاشقان کشتگان معشوقند ٭ بر نیاید ز کشتگان آواز ٭
وقتی شبلی از میان مردم چند روز پنهان و غائب شد اصحابش بطلب او افتادند بالاخر در مخنث خانه یافتند این نه جای تست
و این طایفه لایق تو نیستند گفت جای من همین ست جهت آنکه نه مردانند و نه زنان من نیز در کار خود نه مردم نه زن لیس حقیقت

حال حسن الميست ابوبکر محمد بن داود دشقی رقی دینوری الاصل است از اکابر مشایخ صوفیه بوده در سیصد و پنجاه و نه درگذشت از سخنان
اوست معده محل طعام ست اگر حلال درو افگنی قوت طاعت یابی واگر شبهه بود راه حق را بپوشد واگر حرام باشد ازان معصیت آید
ابوالحسین محمد بن احمد بغدادی معروف به ابن سمعون در وعظ و حسن عبارت وحید عصر بوده روزی در مجلس وعظ بر زبان آورد
سبحان من انطق باللحم وابصر بالشحم واسمع بالعظم یعنی پاکست آنکه گویایی نهاده است در گوشت یعنی زبان و بینایی نهاده است در
پیه یعنی چشم چه گویند چشم از پیه است که طبقه شحمیه و غیره باشند و شنوایی نهاده است در استخوان چه سوراخ گوش در استخوان ست و این
از لطائف اشارت ست و از سخنان اوست که هر سخنی که از ذکر حق خالی ست لغو است و هر نظری که از غیرت خالی ست لهو و هر خاموشی که از
فکرت خالی ست سهو قاضی ابوبکر محمد بن عبدالرحمن بغدادی معروف بابن قریعه از افاضل زمان بوده بجودت فهم و سرعت بدیهه
مثل زدندی و وزیر ابن مهلبی او را احترام کردی و همگنان بر اشاره وزیر ازو مسائل مشکله سوال کردندی و قاضی بدیهه جواب آن
گفتی یکی او را گفت مردی گوسفندی بخرید گوسفند پشکی بینداخت بر چشم یکی آمد و کور شد دیت بر بایع شد یا بر مشتری قاضی گفت بر
بایع از آنکه هنگام فروختن گوسفند نگفت که در مقعدش منجنیق که مردم را کور سازد است بشر نام مردی از ظرفای کوفه بود روزی جلد ست
شد اعرابی را در بازار دید که شتری را فروخته بهای آن در دست داشت پیش رفت و گفت چه نام داری لواحه گفت نوزده
دینار نزد تو دارم وام مرا بده اعرابی گفت من ترا نمی شناسم بشر درو آویخت نزد قاضی ابن قریعه رفت دعوی کرد قاضی گواه
خواست بشر گفت گواه من ایزد تعالی ست الحلبتایه نواخته البر علیها اشتغر قاضی بخندید و نوزده دینار از زر خود به بشر داد
و در همان مجلس زنی جمیله نزد او آمد و از شوهر شکایت کرد که حق مرا ضایع میکند و بمن نمی پردازد شوهرش گفت هر آنچه من قدرت
دارم او را صبر نیست زن گفت کمتر از پنج نوبت راضی نشوم مرد گفت مرا قدرت زیاده از سه نوبت نیست قاضی بخندید و گفت عجب حکایتی
ست هیچ دعوی واقع نشود که مرا از خود چیزی نباید داد پس زن را گفت باز گرد که از بهر قطع خصومت شمایان دو نوبت دیگر را به
خود گرفتم ابوعمر عبدالرحیم اصطخری از کبار اولیا بوده صحبت او هم و سهیل بن عبدالله تستری و غیره از مشایخ رسیده گویند احوال خود پوشیده
داشتی و پنهان عبادت پرداختی پدرش مردی مالدار بود چون درگذشت بیست هزار درهم ازو بر ذمه مردم قرض ماند عبدالرحیم
ایشان را گفت ده هزار نقد بمن دهید و ده هزار دیگر بشما بحل کنم پس آن نقد بگرفت و بخانه برد و شب درد هوس افتاد و گاه گفتی آیا تجارت
کنم و گاه گفتی بر فقرا وقف نمایم پس بخاست و زیر بام بر دو همه را بهر جا انداخت چون صبح شد همسایگان گفتند که شب
درم باریده است عبدالرحیم کیسه بفشاند و نیم درم بفشاند و با اصحاب گفت بشارت باد که زنان و اطفال خورده مردم گفتند این دیوانه را
ببینید که ده هزار درم تلف کرده و به نیم درم شاد گشته ابوجعفر ابن بابویه از ملوک سیستان و حکمای زمان بوده سخنان از یونانیان
بسیار یاد داشته شبی گفتگو شد که سخن راست آن است که چون گفته شود و کس را عطسه آید حکما گفتند که عطسه از آثار طبیعت است و آن
تابع اخلاط بود و انواع چیزی را دخل در راستی و کذب نیست گفت نه چنین است چه نفس را بر سخن راست اطلاع ست چون گفته شود
طبیعت را بشارت داد خواهد که آن را ظاهر کند لاجرم عطسه آید شیخ ابواسحاق ابراهیم بن شهریار گازرونی شیخ عهد بوده در چهارصد
و بیست و هجری درگذشت و گفته که رسول را بخواب دیدم گفتم یا رسول الله تصوف چیست فرمود ترک الدعاوی و کتمان المعانی
گفتم توحید چیست فرمود ان تنزه عن الشک والشرک والتعطیل یعنی اینکه منزه شوی از شک و شرک و تعطیل گفتم عقل چیست فرمود

اونا، ترک الدنیا و اعلاه ترک التفکر فی ذات الله تعالی یعنی کمتر او نگذاشتن دنیا و بزرگ ترین او ترک کردن فکرست در ذات باری تعالی
یکی را با او عقیدتی عظیم بود خواست که چیزی از وی بپذیرد و قبول نکرد و بالاخره بشیخ نوشت که چون از من چیزی نپذیری وقتی صد
بنده آزاد کردم و ثواب آن ترا بخشیدم شیخ گفت نه سبب با آزاد کردن بندگان نیست بلکه بنده ساختن آزادان ست بر فوج احسان
روزی دانشمندی در خدمت ابو اسحق بود و بخاطرش گذشت که علم من از شیخ افزون ست چون است که اوقات من بحیرت میگذرد و اوقات
شیخ بفراغت این را سبب چه باشد در حال شیخ را نظر بر قندیل افتاد گفت آب و روغن بهم مناظره کردند آب گفت با روغن که
من از تو شریف و عزیزترم و حمایت همه چیز بمن ست چه کل شیء حی من الماء واقع ست چون تفوق تو بر من چه راست که پیوسته بر سر
من نشستی روغن گفت از برای آنکه من رنجها دیده ام و محنت ها کشیده ام در دزدیدن و کوفتن و از انجام انجور و رمی افگند و ابهمه گوشمالها
سیبایم و با این همه آتش در من میزنند و میسوزند و من همه را روشنائی میرسانم چون سخن آن دانشمند شنید در یافت که تنبیه بود
پس توبه کرد ابراهیم بن داود شامی بزرگ عهد بود از سخنان اوست که آنچه کفایت ست بتو میرسد و بیچ تو در زیاده طلبیدن
است و گفت راضی آن که سوال بکند شیخ ابو سعید ابو الخیر مهنی سلطان وقت بزرگ عهد خویش بوده وقتی با شیخ ابو سعید ابو الخیر را
با شیخ ابو علی سینا صحبت اتفاق افتاد چون جدا شدند از هر یک پایه دیگری پرسیدند ابو سعید گفت آنچه من می بینم او میداند ابو علی گفت آنچه
من میدانم او می بیند وفات شیخ در چهار صد و چهل هجری اتفاق افتاد عمرش هزار ماه بود و یکی در مجالس او گفت لا خیر فی الاشراف
شیخ فرمود الاشراف فی الخیر وقتی با اصحاب براه معرفت بجایی رسیده که چاه مزبله پاک میکردند ایشان گذشتند شیخ بایستاد و گفت میدانید
که این نجاست چه میگوید گفتند ندانیم گفت میگوید که دیروز در بازار بودم همه کیسه های خویش بر من می افشاندند تا مرا بدست آرند
یک شب با شما صحبت داشتم بدین صورت گشتم مرا از شما باید گریخت یا شما را از من او را گفتند ایزد تعالی خلایق را از بهر چه آفرید فرمود
که بهر شناختن قدرتش بسیار بود و گفتارکی میخواست و نعمتش بسیار بود خورنده میجست و رحمتش بسیار بود گنهکار میطلبید از سخنان شیخ ابو سعید
ابو الخیرست که الله بس و ماسواه هوس و انقطاع النفس و زی زیر و رختی برکش زر دوشده بود نشست و این بیت برخواند
فرد تو از مهر زرد و من از مهر زرد ÷ تو از مهر ماه و من از مهر ماه ÷ او گفت صوفی آنست که آنچه در سر دارد بنهد و آنچه در کف دارد
بدهد و از آنچه بر وی آید نجهد او را گفتند که فلان بر روی آب میرود گفت سهل ست بزغ و قاز بر روی آب رود گفتند که بر هوا میپرد گفت فلان
در لحظه از شهری بشهری رود گفت شیطان در یک نفس از مشرق بمغرب رود این ها را قیمتی نیست مردان بود که میان شهر نشیند
و داد و ستد با خلق کند و زن خواهد و با خلق در آمیزد و از خدای خود غافل نباشد آورده اند که وقتی در حوالی خانقاه شیخ جمعی خمر میخوردند
و بانگ سرود میکردند اصحاب شکایت بطریقیان بشیخ عرض کردند گفت ایشان بر باطل اند و چنان مستغرق مزاج خود اند که پروای شما
ندارند و شما که حق اید چنان مشغول حال و کار خود نمیباشند که پروای باطل ایشان نباشد ممشاد دینوری از بزرگان مشایخ عراق
و یگانه عصر بوده در علم ظاهری و باطنی و کرامات یگانه آفاق از کمک مریدان شیخ جنید بغدادی ست از سخنان اوست که
اجسام مختلف اند و از حد بیرون بعضی کسان را نفس انسان تب ست و بعضی را زن و بعضی را فرزند بعضی را کسب حرفه و بعضی را نماز و روزه
و همچنین بیان بسیار اند و هر کس بسته بت است راقم حروف گاه در ترجمه اسم دوده دیده که همه کس مودت حق دارند بعضی در دنیا واقف
شوند بر حقیقت حال بعضی بعد از موت دریابند که معروف و دوستی مال و زن و فرزند و غیره همه مودت حق تعالی بود اما اسم خلق

برآن حجاب بود و ندانستم آنرا در دار دنیا چنانچه بعد از موت بر من ظاهر شد که نه پرستیدم مگر حق تعالی را که مسمی بود بلات و عزی و منات
و غیره و این باشد معنی لا اله آخره فهم من فهم ازاینجاست که شیخ محب الله آله آبادی در تصنیفی میگوید که الحمد لمن جاء بالجمال ما وجد وسجد
بکل ما سجد یعنی بپای نشانی و محبت و اخلاص حیاتی و خدمت و طاعت ارکانی مروانی راست که موجود باشد بوجود بر موجود و لطیف کسیعی
جنید راست طلیته فی الصفاء وحده فی الکدرة بیت عرشش نحیمه در جهان نکته اشت لاجرم جمله عین آسیا شد و گفت طرق
حق بعید است و صبر برآن شدید روزبهان مصری معروف بروزبهان کبیر از اکابر علمای مشایخ زمان بوده از شیخ نجم الدین
کبری منقولست که گفت سمعت روزبهان بمصر یقول قیل لی مرارا اترک الصلوات فانک لا تحتاج علیها ففات یا ربانی لا اطیق
و لکن کلفنی شیئا آخر یعنی شنیدم من روزبهان را که میگفت گفته شد برای من مکرر که ترک کن نماز را پس بدرستیکه تو نیستی محتاج بسوی
نماز پس گفتم من ای خدای من بدرستیکه من نمی دارم طاقت این را که تکلیف دهی مرا بشی آخر ای بترک نماز یعنی من نمیخواهم
که بترک نماز مرا تکلیف دهی پس اگر بترک امر چیزی دیگر میکنی قبول دارم و نماز را ترک نمیکنم شیخ صدقه از اکابر مشایخ
زمان بوده وقتی بر باب شیخ عبدالقادر گیلانی شد شیخ بر منبر رفت و هنوز چیزی نگفته بود که مریدان او در وجد شدند صدقه گفت
این چه هیبت شیخ عبدالقادر رفع نمود که یکی از مریدان من از بیت المقدس بیک گام اینجا آمده و بر دست من توبه کرده مریدان در جهان
او بشیخ صدقه گفت اینکه بیک قدم از بیت المقدس اینجا آمده او را از چه چیز توبه باید کرد بخشش چه حاجت شیخ عبدالقادر گفت
او توبه میکند آنکه در هوا پرد و حاجت او بمن آنست که او را محبت حق رسانم شیخ سعدی شیرازی از بزرگان صوفیه و اکابر شعرای
عجم بود و معروف و مشهور و بیرون از توصیف است در کتاب گلستان و بوستان اکثر از احوال سیاحت خویش نوشته و از سخنان
اوست دو کس مردند و حسرت بردند یکی آنکه داشت و نخورد و دیگر آنکه آموخت و عمل نکرد و گفت سخنان در میان دو دشمن چنان
گوی اگر دوست گردند شرمسار نشوی و گفت هر چند زود برآید دیر نپاید و گفت هر که نصیحت نشنود ملامت شنود یکی از صلحا
با شیخ عداوتی داشت در نیم شبی بخواب دید که درهای آسمان گشاده و جمعی از روحانیان با طبقهای نورانی بر زمین می آیند گفت که این
چیست گفتند برای سعدی بیتی گفته و این جزای آنست عابد بیدار شد و روی بصومعه شیخ نهاد بر در صومعه شیخ رسید و از درون زمزمه شیخ
شنید که رخ از خون جگر میخراشد و با خود این بیت مکرر مینمود فرد برگ درختان سبز در نظر هوشیار هر ورقی دفتریست معرفت
کردگار زاهد بپای شیخ افتاد و معتقد گشت راقم حروف میگوید که حکایتی بیادم آمد فیضی برادر شیخ ابوالفضل در شعر گوئی مهارت
حوصله کردم من هم بیتی بهتر از بیت شیخ سعدی بگویم و از جناب کبریا امیدوار صلهام روزی بصحرا رفت و حالتی برخود پیدا
کرد و وجد نمود بیتی بگفت فرد هر گیاهی که از زمین روید وحده لا شریک له گوید بخشوع و خضوع ساعتی مراقبه نمود و سر بر
داشت و بامید صله روی بسوی آسمان کرد و هنوز بازگشت زغنی از بالا بچنال نمود و بدهن او افتاد فیضی گفت شعر فهمی عالم بالا معلوم
شد و این ضرب المثل است القصه کلام شیخ عذوبت بسیار دارد و گویند وقتی خضر علیه السلام در مجلس شیخ نظام الدین اولیا حاضر آمد
امیر خسرو دهلوی استدعا کرد که دعا فرماید تا کلام من موزون و شیرین شود خضر علیه السلام فرمود این سعادت نصیب سعدی شد
بدیگری ممکن نیست شیخ نظام الدین محمد المشهور بشیخ نظام الدین اولیا از اکابر اولیا و بزرگان مشایخ هند است صاحب حالات
و مقامات و خوارق عادات بوده و مرید شیخ فرید شکر گنج است و شیخ فرید مرید شیخ قطب الدین بختیار کاکیست و او مستفید

خواجه معین الدین چشتی ست و چشتی مرید خواجه عثمان هارونیست و شیخ نظام الدین را از آنچه از فتوح حاصل آمدی بر مریدان قسمت کردی
و هر روز چندین هزار کس بر خوان احسانش طعام خوردندی و گفته‌اند که هر روز هفتاد من نمک در مطبخ او صرف شدی امیر خسرو دهلوی
از مریدان او بود و سلطان علاء الدین خلجی با او عقیدتی تمام داشت لیکن هرگز بزیارتش نرفت و چون قطب الدین مبارک شاه
بسلطنت رسید با شیخ دشمنی پیش گرفت و منع کرد که هیچکس بدیدنش نرفت و در اواخر عمر گفت باید که ماهی یکبار شیخ بدرگاه ما بیاید
شیخ قبول فرمود مریدان بران انکار کردند گفت چون یک ماه بگذرد و او زنده باشد بدرگاهش روم پس چون روز معهود رسید شبی
سلطان بدست خسرو خان کشته شد و خسرو خان در دهلی دعوی سلطنت کرد و پنج لکهه تنگچه بشیخ و مالی وافر بهر دیگر مشایخ فرستاد و
دیگران آن وجه نگاه داشتند شیخ همه را صرف نمود و چون تغلق شاه پادشاه شد باز خواست آن مال کرد و از دیگران بستد و چون شیخ چیزی
نداشت از و برنجید ساعیان فرصت یافته عرض کردند که او مبتدع و کافرست و مرتکب سماع میشود و سماع در مذهب ابوحنیفه کوفی جایز
نیست سلطان شیخ را بتغلق آباد خواند و علما را بمناظره او امر فرمود ناگاه مولانا علم الدین از احفاد شیخ بهاء الدین ذکریای
ملتانی که سلطان معتقد او بود درآمد سلطان او را استقبال کرد و علم الدین آن حال بدید گفت قال رسول الله السماع لاهله
حلال تغلق شاه چاره ندانست و شیخ را بخانقاه بازگردانید پس چون بسفر بنگاله بازرفت و عزم مراجعت نمود گفت چون برسم شیخ
را اخراج کنم این سخن بشیخ رسید گفت هنوز دهلی دورست و هر کسی که آمد آمد سلطان میگفت همچنین میفرمود تا آنکه تواتر بشتاب
کرد و بدهلی رسید و هلاک شد این مثل مشهور گشت مولانا قطب الدین محمد علامه شیرازی از اکابر علمای جهان بوده
و علم از خواجه نصیر الدین طوسی آموخت و در فنون علم کامل گشت و در خدمت سلاطین عهد اعتبار یافت گویند مزاح بر وی غالب
بود و پیوسته با شیخ سعدی شیرازی مطایبه کردی روزی با هم بمسجد رفتند یکی از شاهزادگان که بحسن معروف بوده آن را
عمارت میکرد اندکی گل بر رخسار شاهزاده رسیده بود مولانا گفت یالیتنی کنت ترابا یعنی ای کاشکی من هم بودم خاک تا بر او
گفت چه گفتی گفت بقول الکافر یالیتنی کنت ترابا مولانا سعد الدین از تلامذه سیاه چهره بود شبی شیشه سیاهی بر جامه اش ریخت
سعد الدین دیگر بار با همان جامه بدرگاه رفت حاضران بخندیدند و گفتند اینچه رسوائی ست مولانا گفت رسوائی نیست عرق مولانا
ست وقتی بعیادت بزرگی رفت و گفت چه حال داری گفت تپ میکنیم و گردنم درد میکند لیکن امروز تپ شکست و درد گردن
باقیست مولانا گفت دل جمع دار که آن نیز بشکند روزی پیش یهودان رفت و گفت دانید که عالم مسلمانم اکنون ملول از مسلمانی
گردیده‌ام اگر چهل روز خدمت کنید که بدین شما درآیم ایشان شاد شدند و خدمت چهل روز قبول کردند مولانا دران ایام دوستان را
جمع آوردی یهودان الوان اطعمه و اشربه حاضر آوردندی و گمان بردندی که آن طایفه نیز بموافقت او یهودی خواهند شد چون
چهل روز بگذشت مولانا گفت فاتممنا بعشر یعنی تمام کنید ده روز دیگر ده روز بران بیفزودند پس علمای یهود جمع آمدند که
مولانا یهودی شو گفت شما زنده مردمانید پنجاه سالست که طعام و شراب مسلمانان میخورم هنوز مسلمان نشدم چگونه به پنجاه روز که طعام
شما خورده‌ام یهودی شوم وقتی پیش امیری نشسته بود امیر کعبتین در دست داشت لعب گفت براندازیم هر که شش کند دیوث باشد امیر
برانداخت شش نکرد مولانا بینداخت شش کرد امیر گفت تو دیوثی مولانا گفت آری من دیوثم با شش و تو دیوثی بی شش غازان خان بر
زانوی مولانا تکیه کرده بود با وی مزاح میکرد گفت تو دیوثان را چه باشی گفت متکا خواجه شمس الدین محمد حافظ شیرازی نادره زمان

منجم بجهان بوده و در قرائت نظیر نداشته چون امیر تیمور صاحب قران گورکان فارس بگرفت خواجه را بخواند وگفت ربع مسکون را
ویران کرده ام تا سمرقند و بخارا را آباد کنم و تو آن را بخالی سیه بخشی و میگوئی بیت اگر آن ترک شیرازی بدست آرد دل ما را +
بخال هندوش بخشم سمرقند و بخارا را + خواجه گفت که ازین بخشش گیهاست که باین روز افتاده ام صاحبقران بخندید و او را
بنواخت ایضاً چون شاه اسمعیل ماضی به شیراز رسید خواست که بدستور دیگر اکابر اهل سنت جماعت قبر او را نبش زند دیوانش بر آن
نهاده بود گفت آنرا بگشایند هر آنچه بر آید از آن بعقیده اش پی برم چون باز کرد قصیده بیرون آمد در رباعی جوزا سحر نهاد
حمایل برابرم + یعنی غلام شاهم و سوگند میخورم + نام محمد ست و علی حرز جان من + در این دو نام نیک بر اعدا مظفرم + شاه
او محب اهل بیت بوده پس حرز علی بر مزارش وقف کرد دیوان حافظ متداول است و اکثر مردم باو فال گیرند و بسیار درست افتد ابو منصور
شیخ جمال الدین حسن بن یوسف بن علی مطهر حلی از اکابر متعمدان شیعه است در علم و فضل سرآمد عصر بوده گویند چون الجایتو سلطان
مسلمان شد خواست که مذهبی اختیار کند علمای هر طائفه را بخواند تا با یکدیگر مناظرات کنند اهل شیعه شیخ جمال الدین حسن را اختیار کردند
و اهل سنت جماعت سید رکن الدین را که دافیه و شرح کافیه از مصنفات اوست و مولانا قطب الدین محمد شیرازی را حاکم ساختند شیخ
جمال الدین پیش سید رکن الدین غالب آمد چون امامت علی ابن ابی طالب را بثبوت رسانید بصلوات و سلام بر آن جناب مشغول شد
رکن الدین گفت مستحق صلوة جز نبی نتواند بود شیخ جمال الدین گفت خضر از کجا ثابت شده و این آیت بر خواند الذین اذا اصابتهم
مصیبة قالوا انا لله و انا الیه راجعون اولئک علیهم صلوات من ربهم سید رکن الدین گفت چه مصیبت بعلی رسیده بود تا اولاد او مستوجب
که بایشان صلوات فرستی شیخ جمال الدین گفت کدام مصیبت ازین زیاده بود که فرزندی چون تو ایشان را پدید آید حاضران
بخندیدند و رکن الدین منفعل شد الجایتو سلطان از مولانا قطب الدین که حاکم بود کیفیت بحث سوال نمود قطب الدین گفت
شیخ جمال الدین از سید رکن الدین میگوید که پدر تو علی از همه افضل ست و سید میگوید که همه از پدر من افضل هستند چون سلطان
از اهل بحث نبود و از علم بهره نداشت تشیع شد و مذهب امامیه را رواج داد شیخ شرف الدین ابو علی قلندر از اکابر مشایخ بوده است
پیوسته مستغرق بودی و سخن نگفتی و ازو منقول است که رسول علیه السلام سنت خود را مرا بخشید چهل سال فریضه بی سنت ادا کردم
پس فرمان رسید که حبیب من سنت خود را ترا بخشیده ما نیز فرض خود را بخشیدیم یعنی از خواجه سرایان سلطان علاء الدین خلجی
صاحب دهلی درویشی را برنجانیدند شیخ بشنید نامه بعلاء الدین نوشت برین موجب علاء الدین خلجی خوطه دهلی را اعلام آنکه خواجه سرای
پیش بریده و پس دریده فقیر خود را طپانچه زده که عرش از آن لرزیده اگر او را سزا دهد بهتر والا دهلی را خوطه دیگر خواسته شود
خوطه بزبان دهلی ریش ده باشد و هم از رقعات اوست که سلطان علاء الدین نوشته علاء الدین خلجی خوطه دهلی چند بال نعلان
رساند که روز قیامت زیر عرش مجرا خواهد یافت سلطان محمد تغلق شاه وقتی این رباعی بشیخ فرستاد رباعی گه راست کنی سوت
مردی و زنی + گه بشکنی این طلسم جانی و تنی + کس نیست که اوستاد قضا را پرسد + کز بهر چه سازی و چرا می شکنی + شیخ بر بدیهه این
در جواب گفت و نوشت رباعی شرط است که در امر قضا دم نزنی + زین گونه که گفتی تو هر دی نزنی + گل را به مجالست که پرسد
ز کلال + کز بهر چه سازی و چرا می شکنی + شیخ جمال الدین خطیب هانسوی شیخ عهد و خلیفه شیخ فرید گنج شکر بود هم شیخ نظام الدین اولیا
فرید که چون شیخ فرید بهر خلافت داد جمال الدین بهر من قیام نکرد و پیش از آن بر پای خاست گمان بردم که مگر خلافت من

موافق مزاج او نبود شیخ بکرامت دریافت گفت معنیش آنست که تو ونشسته چون صحبت در میان پدید آید زحم و ورمی برخاست وخود را تعظیم کرده تن روانباشد امیر ابوالمعالی صدرالدین محمد شیرازی از اکابر سادات فارس و از اعاظم فضلای جهان بوده وقتی بخدمت یعقوب بیگ آق قوینلو رفت او را تکلیف صدارت کرد ندا بانمود وگفت اگر صدارت بپذیرم دین از دستم برود وگفتند چگونه گفت اکنون مرا میر صدرالدین میخوانند آنگاه مرا میر صدر بیدین خوانند ولدارشد او امیر غیاث الدین منصور از اکابر افضل جهان بوده ودر سایر علوم دستگاه داشته او را عقل حاوی عشر گفتند گویند او علوم عربیه نیک دانستی ودر شیراز نزدیکی دینی داشت چون تقاضا کرد مدیون منکر شد میر گواه نداشت پس از چند روز مدیون را گفت باغی پر میوه دارم اگر خواهی تو بفروشم پس لی ورا از شهر بیرون کرد باغی خوش وید گفت قیمت آن چند ست میر همان مبلغ گفت که از وطلبید آنگاه زربستد وباغ او را داد دیگر روز مرد بموضع آمد از باغ اثری ندید چه آن ایسمیا ساخته بود مرد نزد او رفت وحال باز گفت میر گفت حق مرا من بمیداوی باین وجه از تو ستدم مردی معمائی نزد او رفت وسخن از معما گفت میر فرمود تو معمای قولی وانی یا فعلی گفت معمای فعلی کدام ست میر بر پای ایستاد ودر بکوع رفت ودسته نوبت دست بر ریش زد وگفت این معماییست باسم او ریس گفت آن را نمیدانم پس گفت ترا در معما نیز دستی نیست مراد از ایستادن الف است واز خم شدن دال ودسته نوبت در ریش دست بردن اشاره بدست یا آنکه نقطها نماند شاه عبدالجلیل لکهنوی درویشی صاحب حال وکمال بوده مزارش در لکهنو زیارتگاه خاص وعام ست جهیر جلیل شاه مداروار از سخنان او که معروف ست بر سوانح راقم حروف از آن سطری چند بر چیده مرقوم میسازد در رموز طریقت بمعنوی راه رفتن یعنی در خود رفتن آ ربانی نیز خدا در خود ست نه که در آسمان و زمین از اینجاست که گفته من عرف نفسه فقد عرف ربه یعنی هر که خود را شناخت خدا را شناخت خود بین تحقیق شناخت پروردگار گفت خاموشی آنست که دم بخاید و نزند یعنی هر چه گوید از او گوید گفت تقوی آنست که پرهیز کند از خوردن از طعام وشراب ایضا گفت در بیان معنی کریم یعنی کرم در همه حال بسیر طبایع کوشیدن وبرهنای ناتواجو شیدن یعنی در دانشمندان را بنیکی یادی وحاضران را بهر اراده ای فرو باخیر ان پند ومحتاجان سیم * با خردان بلطف وبا بزرگان خدمت * هر که باین کرم کریم باشد هو الرحمن الرحیم است بر آ گرد ونیز از آن بزرگ ست عمر دیگر مرتی در خود شناسی بود چون خود را شناخت هیچ نیافت وگفت طالبی سالها در طلب حق بود چون حق را بحسب نامش گرفتن غیرت آمد وگفت هر که جوید یابد وهر که گوید نداند وهر که بوید نرسد وگفت در راهی البساحی لا ایا کردم پرسیدم که از کجائی وتا کجا رسیده گفت که از ملک عدم بیرون آمدم وبولایت رسیدم هر چند که جستم باز نیافتم آنست معنی لا اله الا الله ایضا رموز در بیان قلب که در قالب است گاهی حاضر است وگاهی ناظر وگاهی عاجز ست وگاهی قادر وگاهی عاقل ست وگاهی ذاکر وگاهی خیر ست وگاهی شر وگاهی جاهل ست وگاهی عالم وگاهی با او وگاهی بیرون از هر دو از اینجاست که محمد صلعم گفته یا لیت رب محمد لم یخلق محمدا اهر که این گور دریافت که قلب بمعنی گردنده است یعنی بر یک حالت نماند وآن دل ست که بعربی قلب گویند رموز در بیان بهشت بهشت در یگانگیست یعنی یکی دیدن ویکی دانستن ویکی شنیدن ویکی گفتن ویکی شدن چنانچه جنید بغدادی گفته لیس فی جبتی سوی الله پیغمبر صلعم فرموده ان فی الجنة حورا ولا قصورا ولا لبنا ولا عسلا بل تجلی رب ضاحکا هر که درین مقام رسید او را همیشه لذت مشهود ست که عبارت از حور وقصور ست وگفت دوزخ عبارت از مهجوری وبیگانگیست چون سالک یگانگی را بهشت وبیگانگی را دوزخ کند ناقه ایا بدیکم الی التهلکه یعنی خود را بدست خود را در تهلکه مفهوم کند دیگر رموز در بیان عزلت یعنی عزلت از علم خلق نه که از خلق چه جمیع انبیا واولیا در خلق بودند یعنی در خلق بوده اند گفت تا که بینید اکنون نابینا بودم چون هیچ ندیدم بینا شدم وگفت بنده آنست که از بند خود بگسلد مولانا علی احمد مهر کن دهلوی از ارباب حال بوده او را قصیده ایست در مدح

اکبر بادشاه مطلعش اینست بیت صورت معنی بگردد جمع در هر بادشاه ٭ بادشاه صورت و معنی بهست اکبر بادشاه ٭ روزی در خدمت نورالدین
محمد جهانگیر بادشاه قوالان این بیت میخواندند بیت هر قوم راست راهی دینی و قبله گاهی ٭ من قبله راست کردم برطرف کج کلاهی
بعضی از حاضران گفتند جمعی از اهالی هند خود را صوفی خوانند و بزرق تلبیس وجد کنند مولانا علی احمد گفت نه چنین است بسا باشد که ایشان
را در وجد خالی دست دهد که در گذرند طاعیان انکار کردند مولانا را حالی دست داد بوجد در آمد و آهی برکشید و درگذشت و این واقعه
در هزار و بیست و شش هجری اتفاق افتاد ابو عبد الله سالمی از خلفای سهیل تستری بوده از وی پرسیدند که کسی بچه چیز اولیاء الله
بشناسد گفت بلطائف زبان و حسن اخلاق و تازه روی و قلت اعراض و پذیرفتن عذر ابو عبد الله نحوی بسیار دریده دهن و بدزبان
بوده که از وی تیر هجو و مزاح نخورده روزی پیش موسی بن عبد الرحمان هلالی رفت موسی چون از احوال او نیک واقف بود بغلامان
تقیید نمود در کمال حرمت و رعایت احوال او کوشید قضا را وقت آش کشیدن چند قطره شوربا بر دامن او ریخت موسی از آن بهم برآمد
از راه معذرت گفت خاطر جمع دارید که در عوض ده قبا خدمت کرده خواهد شد ابو عبیده گفت باکی نیست چه آش شما چندان چیزی
نداشت که از آن نقصانی بجامه اینجانب رسد حسین بن منصور حلاج کاری عجیب و غریب داشته و از شهر بیضا بوده و شاگرد عمر
بن عثمان مکی در تذکرة الاولیا آمده که وی نه حلاج بوده بلکه او را دوستی بود حلاج نام روزی منصور وی را بکاری فرستاد بخاطر
رسید که کار وی را خود بکند به انگشت اشاره بپنبه کرد دانه از پنبه یکسو شده از آنجه او را حلاج گفتند مشایخ در کار وی اختلاف کرده اند
بعضی چون ابن عطا و ابو عبد الله خفیف و شبلی و ابو القاسم بکشتن او رضا ندادند و فتوی ننوشتند و شیخ ابو سعید ابو الخیر و شیخ ابو القاسم گرگانی
و امام یوسف همدانی در کار او متوقف بوده اند و بعضی او را ساحر میدانند و برخی از اصحاب خلوتش میشمارند بالجمله او در مقام اظهار اسرار
شد لاجرم او را صلاح الاسرار گفتندی پس ببغداد شد روزی بسرای جنید رفت جنید گفت کیست گفت حق جنید گفت حق نی بحقی تو چه چیز یک نسبت تو دهند آنست که
گفت مرا سجده کنند که خدایم و سبب قتال او آن شد که سطری چند بخط او یافتند نوشته بود هر که آرزوی حج بوده در سرای
خود خانه مربع سازد و آن را پاک کند و چون ایام حج برسد طواف آن نماید و مناسک حج بجا آرد و سی یتیم را بخانه آورد و نیکوتر طعامی دهد
این بجای حج باشد حامد بن عباس وزیر مقتدر عباسی از علمای زمان فتوای قتل او حاصل کرد و بحکم خلیفه بقتل
رسانید ابو زکریا یحیی بن معاذ رازی واعظ از مردان دین بوده او را گفتند که قومی گویند که ما بجای رسیده ایم که ما را نماز
نباید کرد گفت رسیده اند اما بدوزخ شیخ ابو الحسن شیرازی صاحب علم و تقوی بود شصت سال در خانه
نشسته ماند و جز باداء نماز جمعه و عید بیرون نه آمده او را پرسیدند تصوف چیست گفت وفا
بعهد شیخ ابو سلیمان عبد الرحیم دمشقی از ائمه یگانه عصر خود بوده از سخنان اوست که چون
آدمی سیر شود همه اعضای او بشهوت گرسنه گردد گفت رضا آنست که از خدای
تعالی بهشت نخواهی و از دوزخ پناه نطلبی گفت هر طاعتی که در دنیا ذوق ندید ثمره
نه بخشد ابو عمر از اجله مشایخ شام بوده وی گفته چنانچه فرض است بر پیغمبران
اظهار آیات و معجزات همچنان فرض است بر اولیا پنهان
داشتن کرامات با خلق در فتنه نیفتند ٭ ٭ ٭ ٭

تعلق بآفتاب دارد و در وسط معموری عالم و مسکن اشرف اولاد بنی آدم است و حد اول این اقلیم از انجاست که روز چهارده ساعت و ربعی باشد و وسط آنجا که روز چهارده ساعت و نصف رسد و حد دوم آن آنجا که ارتفاع قطب سی و شش درجه و سه ربع بوده و ابتدای این اقلیم از مشرق و شمال بلاد چین بود و بر بلاد تبت و خزر و خطا و چین و کشمیر و بدخشان و جنوب بلاد یاجوج و ماجوج گذرد پس بر وسط بلاد ترک و شمال بلاد هند و وسط بلاد کرمان و فارس و بلاد خوزستان گذرد پس بوسط عراق و دیار بکر و ربیعه و شمال بلاد شام گذشته آنجا بحر روم را قطع کند و بر جزیره قبرس و سفله و شمال بلاد مصر و اسکندریه و بلاد فرنگ تا آنچه گذشته بساحل بحر اوقیانوس که بحر محیط گویند منتهی شود و درین اقلیم دویست و پانزده شهر عظیم و چهارصد شهر کوچک و بیست و پنج کوه و بیست و دو نهر بزرگ باشد و ساکنان این اقلیم اکثر بحسب صورت و سیرت و بوفور حسن خلق و لطیف طبع مظهر اصناف فضل و هنر اند و درین اقلیم اکثر شهرهای عراق عجم چون اصفهان و امثال آن و بسیاری از امصار خراسان و چند شهر از ماوراء النهر داخل این اقلیم اند و راقم حروف درین اقلیم ابتدا از شهر عراق عجم می نماید بنابر آنکه چون خاتمه اقلیم سوم بر امصار عراق عجم واقع شده تا سررشته بیان شهرهای عجم گسیخته نگردد و بعد از ان احوال امصار خراسان و ماوراء النهر بقلم خواهد آورد و بالله التوفیق

اصفهان از بلاد معظم ایران و در عراق عجم است و بعضی حکما آنرا بحسب طول و عرض از اقلیم سوم شمرده اند اما اصح آنست که داخل اقلیم چهارم و در ابنای اصفهان اختلاف بسیار است بعضی گویند که اصفهان بن [illegible] و نوح بن برسطی بن لومان بن یافث بن نوح علیه السلام بنا کرده و برخی از ابنیه اصفهان بن شام نوح علیه السلام می دانند و این در بده آورده که اصفهان لفظ مرکب است از صب که شهر است و هان بمعنی سواران یعنی شهر سواران و بعضی گفته اند که اصفهان نام تمام شهر است و مولف عجائب البلدان گوید که این شهر را در قدیم الایام دار الیهود خوانند باعث آنکه چون بنی اسرائیل از بخت نصر بگریختند پاره از خاک بیت المقدس را گرفته گرد عالم می گردیدند چون خاک اصفهان را موافق خاک بیت المقدس یافتند دران زمین شهری

بنا کرده موسوم بدار الیهود گردانیدند و صاحب آثار البلاد از ابنیهٔ اسکندر گفته و صاحب نزهت القلوب آورده که اصفهان که
ابتدا اسم چهار قریه بود گرآن و کوسک و جوباره و دردشت و چند مزارع نیز داشته که بعضی از آن را طهمورث دیوبند پیشدادی و چندی را جمشید
ساخته بود و چون کیقباد که اول کیانیان است او را دار الملک ساخت آن چهار ده در آبادی بهم پیوسته شهری بحصول انجامید
و اکنون بچهار ده شهر موسوم بکوچها گردیده و چون رکن الدوله حسن بن بویه دیلمی بر آن شهر استیلا یافت فرمود تا روزی که قمر در قوس
بود سور آن را برکشیدند و تا امروز آن بحال خود است و دور باروست و یک هزار گام است و در تمام مملکت ایران شهری به بزرگی و معموری
اصفهان نیست و اصفهان بکنار آب زنده رود که بعضی بر آینده رود گویند واقعست و از زنده رود دو هزار و یک نهر جدا شده و نسبت
ملوک را کفایت کنند و آب فاضلش بر زمین ریگی فرو رود و از کرمان که سی فرسنگ است بیرون می آید و بعضی از آن
ولایت را نیز منفعت رسانیده بدریای شور منتهی شود و در اصفهان بنا بر نفاست آب و هوا مار و کژدم کم باشد و در گرما گوشت
رود متعفن نشود و میوه اش از باد تر و تازه ماند و هر چه از قسم غله در آن خاک دفن کنند نیکو نگاه دارد و زلزله و صاعقه و باد و بیماریهای
مزمن کمتر رود و هر و عمارات و حمامات و باغات نیک در آن شهر بسیار باشد خصوص باغ نقش جهان که از باغات نیک ایران است
و مردم نیک از آن دیار بیرون از حد شمار برخاسته اند و اصفهان تختگاه ملک سلجوقی بود

فطیسر ولایتی با نزهت و با طراوت است مشتمل بر انهار روان و حیاض و اشجار فراوان و قریب سی و پانزده ده دارد و دروازه
سه پانزده هر دار در دروازه برادر رستم بن زال تعمیر نموده —

اردستان ولایتی است متضمن بر پنجاه و پاره ده چون زمین آن همه ریگ است از ارتفاع آتشش چوب بهم نمی شود اما فواکه
آتش بیک خصوص آثار که بهمه صفات موصوف است حمد الله مستوفی در نزهت القلوب آورده که بهمن بن اسفندیار در اینجا آتشخانه
ساخته بود که مردم از اطراف عالم آمده بعبادت آن قیام می نمودند

کاشان شهریست از آسده عمارات آن چون عارض حوران پر نور و اشواق آن چون دامن عروسان پر بحور و از ابنیهٔ زبیده خاتون
منکوحهٔ هارون رشید است که آنرا بطالع سنبله بنا نهاده متوطنان آنجا در هفته سه روز صرف سیر و صحبت نموده بساط نشاط بقدم
انبساط بقدم انبساط می شمرند و دیگر در سال دو روز مشخص دارند اول در فصل ربیع از سیر و بر نازنیلی و ادنی از شهر بر آمده قریب یکماه
بر کنار سبزه و صحرا خیمهٔ اقامت بر پا می کنند و صحبت می دارند و دیگر سیر گل رفتن است و در فتن چشمه ایست عظیم که از یک سنگ
بر می آید اکثر زراعات و باغات کاشان برین آب است و متوطنان آنجا اکثر بصفتی مشغول می دارند و از قسم میوه آنچه در
زمستان آن شهر میسر است هیچ شهری را نیست و خربزه را نوعی نگاه می دارند که بعد از نوروز اگر هزار من احتیاج افتد بهم رسانند و اما
نماید و از حرارت عقارب قتاله و غیره در آن شهر بسیار است اما طرفه آنکه بغریب و مسافر مضرت نمی رسانند ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢

جربادقان همای بنت بهمن بن اسفندیار است گویند که چون همای آن شهر را با تمام رسانید موسوم بسمره گردانید
چه نام همای سمره بود و گره بعد اخری که آبادان شد بکلیا و کان اشتهار یافت و عرب و معرب ساخته جربادقان خواندند هوایش
معتدل و در استفاعش نیک بحصول می آید

کمره جائی است معتبر و میوه اندک و انتفاعش نیک حاصل می شود ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢

خوانسار دهیست قریب چهار فرسنگ که تمام باغ و باغچه است و اکثر فواکه خوب می‌شود خصوص سیب که آنرا اخلاطی نامند
و دیگر شهد که دران کوهستان بسیار میشود

فراهان ولایتیست آبادان و در زمان سابق از مضافات قم بوده و بعد ازین جدا گشته و آب و زمینی نیک دارد و
اقسام غلات آنجا نیک بحصول می‌پیوندد

تفرش ولایتیست که اطراف آن کوهستان است و از هر طرف که بدینجا روند بکریوه باید رفت هوای آن معتدل است
و آب از چشمهاست و کاریزهاست همه وقت دران ولایت ارزانی بوده و از میوه و انگور و امرود و شفتالو خوب می‌شود و در یکی
از کوههای او مغاره‌ایست که کس بنهایت آن نرسیده و مردم آن شهر گویند که وقتی گاوی بدرون آن مغاره رفته و در فراهان
بیرون آمده بنابران آنرا مغاره گاوچال می‌گویند چه چال بزبان آن ولایت سوراخ را می‌گویند

قم از شهرهای معروف عراق عجم است اکنون چندان معموری ندارد مولف عجائب البلدان گوید که از ابنیهٔ حجاج است و هوای
قم معتدل و از قم میوه انار و خربزه و انجیر نیک می‌شود و گویند دران ولایت عود و تومند به قاق از ابنیهٔ طهمورث و بونیدان شهداد است
آبش از رودخانه مردفاق است و قنات نیز بسیار دارد و از میوه انگور و انجیر و انار و سیب و بهی نیک می‌شود اما خودگاه آنولایت
بسیار با یان سازگار نبود و گاه قم بهتر از خوشاوه گرفته اند راقم حروف گوید که همچنین گاه بلگرام که وطن مولف است هرگز به اسپاره
سازگار نیست هر چند که فربه آرند لاغر برند عجیب تر آنکه قصبهٔ ساندی که از بلگرام پنج کروه است بطرف شمال مائل بمغرب واقع است
اسپان را بسیار سازگار است در چهل روز اسپ لاغر فربه می‌شود بالجمله در سوابق ایام برکنار شهر رودی بوده که الحال علامت
آن ظاهر است گویند در شب ولادت پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم خشک شده و ایضا در یکی از مضافات ساوه کوهی است و دران
کوه غاری بر مثال ایوانی و در سقف آن ایوان چهار سنگ نشان پستان آدمی بیرون آمده که همیشه آب از آنها متقاطر
است مگر یکی که آنرا وقتی کافری بکنده و از آن زمان خشک شده

همدان شهریست قدیم در آثار البلاد آمده که آن شهر را همدان بن شام بن نوح علیه السلام بطالع نور بنا نهاد و بقولی
جمشید بطالع حمل تعمیر نموده هوای آن سرد است و آبش از کوه است و اطراف آن همیشه سبز و شاداب باشد گویند اگر
غمگینی دران شهر درآید شادمان شود و لهو و طرب بر مردم آن ولایت غالب باشد و کوه الوند بر یک فرسنگی همدان بجانب
غربی واقع شده و دور آنرا دوازده فرسنگ دیده اند و گویند که دوازده هزار چشمه روان از اطراف آن باشد هیچ وقت
برف از زبر آن کوه خالی نباشد

ری ولایتیست بانام در ممالک و مسالک آورده که از خراسان و عراق غیر از بغداد هیچ شهری بزرگتر و آبادانتر
از ری نبوده مگر نیشاپور که عریض تر واقع شده آورده که الری عروس الدنیا و در بنای شهر ری اختلاف بسیار کرده اند
بعضی برین اند که ری را رازی بن نفلان بن اصفهان بن فلوج بنا کرده و برخی گویند که رازی بن خراسان ساخته و جمعی
بهوشنگ منسوب می‌سازند اما حمدالله مستوفی آورده که شهر ری شهر شیث علیه السلام است و در زمان مهدی بالله عباسی
عمارت شهر ری بدین منوال بوده مدارس و خوانق ششصد هزار و چهار صد حمام هزار و صد و شصت مساجد چهل و شش هزار

هزار و چهار صد طاحونه نه هزار و دویست کاروان سرای و دوازده هزار و هفت مناره و پانزده هزار و سی و پنج یخچال چهار صد و پنجاه و عصارخانه هزار و هفت صد قنات جاریه سیزده هزار و نود و یک رودخانه نیز بسیار بوده و محلات نود و شش و در هر محله چهل و شش کوه و در هر کوه هزار مسجد و در هر مسجد هزار چراغ و آن از زر و سیم و غیرها بوده و هر شب روشن می کرده اند و مجموع خانها هشت بار هزار هزار و سه صد و نود و شش بوده و اصحاب تاریخ چنین نوشته اند که مکرات آن شهر بقتل عام و زلزله ویران شده و باز عمارات یافته تا آنکه در زمان خلافت جعفر و اسفی عمارت بر اصل یافت و باز در حادثه چنگیز خان دیگر بار بقتل عام خراب گردید شیخ نجم الدین داید در کتاب مرصاد العباد که از تالیفات اوست آورده که درین ایام از شهر ری که مولد و منشای این فقیر است هفت صد هزار مردم صاحب اعتبار بقتل رسیده اند و مولد هفت اقلیم که امین احمد رازی نام دارد از آن شهر بوده و اگر ضروریات قزوین که قریب چهل سال اقامت سلاطین صفویه بود از ری بحصول می پیوست و ایضاً غله و سامان علاوه مردم کاشان از ری سرانجام می شده و اهالی رسم داد و ساوه و قم را نیز از آن منفعت بوده و انواع میوه دران دیار خوب و فراوان است خربزه و انگور و انار اهلیتی که رنگ سرخی با اوست و انجیر در روابود و امرود و شفتالو در غایت شادابی بحصول می پیوندد اما ندست آن شهر نیز گفته اند چه در فصل خریف که ابتدای اختلاف آب و هوای ست مردم آنجا بنا بر رسوم و عادات بلا حظه نا هار میوه بسیار بکار برند و در تب و لرزه گرفتار می شوند و این تب و لرزه در شبانروزی از دو ساعت زیاده نیست بعد از آن برخاسته هرچه می خواهند می خورند و بکار خود می روند چه مشهور است که جمعی از دوستان با یک دیگر براهی می رفتند یکی را تب آمد بیاران گفت که شما ساعتی توقف نمائید تا من رفته بلرزم و بیایم القصه قضیه شهر ری که در حادثه چنگیز خان چنانچه گذشت نوعی خراب کردند که نقش آبادی بکلی از وی محو شد و بعد از آن دار الملک ری طهران مقرر شد طهران در زمان سلطنت شاه طهماسپ صفوی بسبب کثرت جداول انهار و اشجار سایه و از هزار اثمار ممتاز از امصار و دیار بوده و برشمال روی آن کوهستانی است موسوم بسمیران که قطعه ایست از قطعهای جنان و در زمان پیشین این کوهستان را شمع می گفته اند و در صفا فاش میوه با فراط بحصول می پیوندد و خصوصاً کیلاس چنین کوهستانی است دو فرسنگی مشهور بکند و سلفاس که آن نیز از بسیاری آب روان و کثرت درختان و میوه های الوان غیرت بوستان جنان تواند بود دماوند اول شهری است در عالم تعمیر شده دماوند بود و کیومرث در ایام حیات خود سه شهر بنا نهاد اول دماوند دوم اصطخر سوم بلخ و دماوند کوهستانی است هیچ منزلی بی آب روان و سرابستان نیست از فواکه سیب و امرود و نیک می شود و چهل دماوند کوهی است در غایت بلندی و رفعت که هرگز از سر آن خالی نمی شود و از صد فرسنگ پدیدار بود و بعضی گفته اند که سلیمان علیه السلام صخره جنی را در آنجا محبوس کرده برخی گویند که فریدون ضحاک را در اینجا مقید ساخته و نیز گفته اند که برین کوه معدن کبریت احمر است چنانچه در عجائب البلدان از محمد بن ابراهیم ضراب نقل می کنند که پدرم خواست که چیزی از آن کبریت احمر بردارد و صرفها ساخت که دنباله آن دراز بود و چون صرفه این نزدیک آن می رسند گداخته می شد و گفت شنیدم که مردی از خراسان بیامد با او صرفها بوده از وها اند و وقت از آن کبریت چند انکه خواست برگرفت محمد بن ابراهیم گوید در خدمت امیر موسی ابن حفص بودم قاصد ما موزن بجا سی رسید گفت حکم چنانست که بکوه دماوند شوی و احوال محبوس دماوند را معلوم نمائی امیر برخاست و بدان موضع

برفت و از احوال آن محبوس پرسید پیری بیامد که او بیش از نود سال بود گفت این محبوس را نتوان دید اما اگر خواهی در سنه
آن شمار ا معلوم کنم امیر پسندید آنگاه پیر بر کوه رفت و مردم از پس او تا بجای رسیدند که گفت این مکان را حفر کنند چون حفر
کردند خانه پیدا شد از سنگ کنده و در آنجا مثالی بر صورت عجیب دیدیم بر دست او مطرقه و در پیش او سندانی و پیر بعد ساعتی و قت
آن مطرقه را بر آن سندان میزد آنگاه فرمود تا آنرا بطریق اول مسدود ساختند و گفت این طلسم هست و بجهت همین ساخته اند
که تا دوام این طلسم باقی باشد مهر این محبوس مندفع شود و بعد از ان فرمود تا نردبانها بیاوردند و بر یک دیگر نشستند تا مقدار
صد گز شد آنگاه آنرا بر افراشتند و بران برفتند دری از آهن پدید آمد و بران نوشته یافتند و بر این قلعه کوه هفت در است
و بر دری چهار قفل و بر عضاده نوشته بود که درینجا حیوانی است که شرح آن انتهایی نیست باید که در را بکشایند و هرگاه این
در کشوده شود این اقلیم را آفتی رسد که دفع آن ممکن نیست امیر گفت همچنین بخلیفه باید نوشت مامون در جواب نوشت
که متعرض هیچ نشوند **سمنان** بکثرت اشجار سایه دار و انهار خوشگوار از فواکه چون انگور و انار بسیار است از شهرود یار
رجحان دارد **شهرآباد** تخت نزهت و طیب هوا و افزونی اشجار هیچ وقت از سبزه و هوا زمین آنجا از ترشح خالی
نیست و صحراش بیشتر گل و ریحان و لاله و ضیمران دارد و میوه گرمسیری و سردسیری در آنجا می شود و در ایام سابق تختگاه
خرجان بود و اکنون از ان شهر جز بلے باقی نیست **طبرستان** ولایتی است در غایت نزهت و طراوت و در نهایت صفا
هوا از خوابی خرجان و حدود دامغان تا کوهستان ری و طایفه آن همه طبرستان است و رستمدار و کور تعلق بطبرستان دارد
و بحر طبرستان را دریای گیلانی و بحر گرگان و دریای باب الابواب و بحر خزر نیز نامند و طول این دریا از مشرق تا مغرب
دویست و شش فرسنگ است و عرضش دویست فرسنگ و این دریا بطرف دیلم و نارستان و باب الابواب و شیروان
و دیار خزر بگیرد و بر زمین منتهی شود و درین دریا مد و جزر بوقوع نه آمد و این بحر هفت جزیره دارد که از ان جزائر نفط سیاه و
سپید حاصل می شود از ان جمله جزیرۀ **آبسکون** از جزیره دریای طبرستان است که تمام سنگ خارا است و مسافت و
ساحت آن جزیره چهار صد فرسنگ است و اکثر مرغزار بود و نفط سپید از آنجا خیزد و طبرستان اکثر بسیار موی و پیوسته ابرو
باستا و سخن بشتاب کنند و مرغ و ماهی در ان دیار بسیار بود و احوال ملک طبرستان صاحب هفت اقلیم می نویسد که
بعد فوت سکندر اعیان ممالک عجم را بر ملوک طوایف تقسیم نموده و حکومت طبرستان بیکی از اولاد ملوک فرس رسید و او و اولادش
کامران بودند تا آنکه اردشیر بابکان ملوک طوایف را بر انداخت جشنسف شاه نامی از اولاد همان شخص بحکومت رسید او و
احفادش دویست و شصت و پنج سال بریاست پرداختند چون قباد بن فیروز پادشاه عجم شد آن دیار به پسر خود کیومرث
تفویض نمود و او اولاد جشنسف شاه را استاصل ساخت و حکومت رسید میان کیوس و برادرش نوشیروان مخالفت
خاست کیوس بدست برادر اسیر شده بقتل رسید نوشیروان شاپور بن کیوس را حکومت طبرستان عنایت نمود و بعد
از و پورش **باو** ندبن شاپور بن کیوس بحکومت رسید و ایشان را بروایت مولف صبح صادق باوندیه خوانند و مازندران
نیز در تصرف داشتند و ملوک باوندیه سه فرقه اند در فرقه اولین کیوس اول شخص است چنانچه گذشت و آخرین فرقه اول
اسپهبد رستم بن شهریار است که در چهار صد و هشتاد و چهار بحبس علاء الدوله کاکویه در گذشت و فرقه دوم [illegible]

فرقهٔ سوم از ما وند بحکومت رسیدند اما اهل طبرستان در سال بیست و دوم هجری ایمان قبول کردند و بروایت هفت اقلیم نخستین
کسی که قدم جهاد در اراضی آن ملک نهاد امام حسن بن علی علیه السلام است و این واقعه در زمان خلیفهٔ ثانی روی نمود پس
از چندی وقت امام حسن از متوطنان آنجا صلح نموده مراجعت فرمود و در خلافت منصور دوانیقی عباسی ابو الخصیب بر سر جاب بن
مهران تاخت سرجاب خود را بزهر هلاک کرد ابو الخصیب استیلا یافت تا آنکه حکومت آنجا بحسن المشهور به **داعی**
کبیر بن زید بن محمد بن اسمعیل بن حسن بن زید بن امام حسن علیه السلام بن علی علیه السلام رسید چه بواسطه طاهریه
که در خراسان سلطنت داشتند در طبرستان حکومت کردندی و بر اهالی طبرستان ظلم نمودندی ایشان داعی کبیر را از ری
بخواندند و در بیست و پنجم رمضان دویست و پنجاه هجری با او بیعت کردند او زیدی بود و مذهب تشیع شائع ساخت بعد ازو برادرش محمد بن
زید بریاست رسید و او اول کسی که قبه بر مرقد علی علیه السلام ساخت و بعضی او را داعی صغیر گویند و از جمله فرمان روایان طبرستان
امیر شمس المعالی قابوس بن وشمگیر است که از احفاد آل ابازین و روان شاه جیلی که یکی از اعیان و اکابر باله
بود چون خبر رفتن که بیستون بن وشمگیر در سنه سه صد و شصت هجری در گذشت قابوس بسلطنت رسید گویند که قابوس با کمال فضل و دانش
وسیاست افراط نمودی اقربا او را محبوس کردند و در آن اثنا سراه که او را بقلعه می بردند یکی از امرای عاصیان که بزندان او را
می برده قابوس رسید که فتنه که انگیخت گفت که چون تو در قتل و سیاست افراط می کردی یکی من و پنج کس دیگر از امرای نو
قابوس گفت آنچه می رسید از افراط قتل بود چه اگر ترا و آن پنج کس را بکشتمی و هرگز باین بلا گرفتار نگشتمی پس چون بقلعه رسید
امرای عاصی تبعی را بقلعه فرستادند تا او را بکشتند **عنصر المعالی کیکاوس** بن اسکندر بن قابوس امیری عادل
عالم بود پیش از آنکه بسلطنت رسد در خدمت سلطان محمود غزنوی بسر بردی ازو منقول است که چون از حج باز گشتم عزم غزای روم
کردم و بگنجه رفتم امیر ابو الاسوار شاور بن فضل پادشاه گنجه مردی خردمند و عادل و شجاع بود و مرا گرامی داشت روزی از عجائب
جهان سخنی میرفت گفتم که در خرجان دیهی است و چشمهٔ آبی دارد و زنان آنجا بطلب آب روند و در آن زمین کرمی است تا اگر مایی
یکی در آن گرم رسد کرم بمیرد آن آب که در سبو است گنده شود و عجب بر آنکه سبوهای که از نی زنند نیز متغیر گردد امیر ابو الاسوار
روی ترش کرد پس از چندی روز با من نه بر حال سابق بود یکی مرا گفت امیر از تو رنجیده و می گفته که فلان چرا با من سخنی چنان گوید
که با کودکان گویند من درین باب محضری از رؤسای خرجان طلبیدم بعد از چهار ماه محضر من رسید بگواهی معارف آنجا بیاوردم
و عنصر المعالی را تصنیفی است در علم اخلاق مسمی و مشهور بقابوس نامه و آنرا در نصیحت فرزند خود گیلان شاه نوشته حکایات غریبه
و فقرهای مفید در آن مندرج است از انجمله حکایتی یکی از ملوک فارس بر وزیر خود خشم گرفت و او را عزل کرد و گفت بهر خود جایی
اختیار کن تا آنجا روی و قرار گیری گفت چند ده ویران مرا بخش تا آنرا چنانچه خواهم آباد کنم ملک گفت چند ده
ویران باو دهید پس در همه مملکت بجستند هیچ جا دهی ویران نیافتند ملک را خبر کردند وزیر معزول حاضر بود گفت ای ملک
می دانستم که چنین است اکنون ولایت چنین از من باز گرفته بدانکس ده که هرگاه از وی باز خواهی همچنان تو باز سپارد ملک ازو
عذر خواست و دیگر باره خلعت و وزارت داد و ایضاً از آن کتاب است که دو صوفی بر راهی میرفتند یکی مجرد بود و یکی با کیسه رفت و هر جا که
رسیدی بخفتی و آن کس نان خریدی و دیگری پنج دینار زر داشت باری موافقت کردی لیکن در هم بودی تا بقهستانی رسیدند

که در رنج بسیار بود مجرد گفت آن دیگر بپاس صحبت خضر علیه السلام نشسته بود تا چه کنم چه کسم می گفت مجرد بیدار شد گفت ترا چه رسیده گفت پنج دینار
دارم و از دزدان می ترسم گفت آن پنج دینار را بده تا تدبیر کنم صوفی پنج دینار را تسلیم او داد مجرد بستد و در چاه افگند و گفت اکنون از بیم
رستی این چنین و نحیب آنجا مردی صد ساله کوژ پشت بر عصا تکیه کرده می رفت جوانی باو رسید بر سبیل استهزا گفت که این کمان را
بچند خریده تا من بخرم گفت اگر عمر یابی رایگان بتو بخشند این چند فقره نیز از ان کتاب است زبان را بجواب گفتن آموخته کن و بر بلا اندر
نمای تا نخواهد کسی را نصیحت مکن و کسی که بکجی بر آمده باشد گر درست گردن او نگردد بغم مردم شادی مکن تا دیگران بغم تو شادی
نکنند خوب گوئی تا خوب شنوی نیکی سزاوار نیکی دریغ مدار بر شادی بازگشت و نیم است آزار شادی منشم رنج بیکس ضایع نگردان
و اگر از بیخردی و بی هنری نام و نان توان بدست آوردن بیخرد و بی هنر مباش دانش از نادان باید آموخت از انکه هر گاه
بچشم دل نادان نگری و فضائح عمل بد دیگاری آنچه از وی ناپسند آید آن نکنی از سکندر رومی آرد که من منفعت اندیه از دوستان
نه یافتم که از دشمنان نیز می یابم از انچه اگر در من فعلی زشت بود دوستان بموجب شفقت بپوشند تا من ندانم و دشمنان را
بنمایند تا من آن فعل را از خود دور کنم سرمایه نیکوئی در دانش و ادب نفس تواضع در راست گوئی و بی آزاری و شرمگینی است
و حیا باشد که شرم بر مردم وبال گردد باید چنان نکنی که از شرم کنی در مهمات خود تقصیر کنی و خلل در کار تو راه یابد که بسی جا
بیشرمی باید کرد که تا غرض حاصل شود و همچنان که شرم کنی نتیجه ایمان است بی نوری نتیجه شرمگینی است و چنان نرم مباش که از
نرمی بخورند و نیز آنچنان درشت مباش که از دست بیرون افگنند و هیچکس را ببدی میاموز که بد آموختن بجای بد کردن
است و کسی را میازار که اصل مردی کم آزاری است و خویشتن را نادان شمر که تو دانا آنگاه باشی که بر نادانی خود واقف شوی
و اگر خواهی که راز تو دشمن بداند با دوست مگو از گرسنگی مردن به که بنان فرومایگان سیر شدن مردم بی هنر به دوستی را
نشاید و دشمنی را از ان کسی نبود که کسی حلب جستی آورد او را رو افگند اگر خواهی که کم دوست نباشی کینه دار مباش که زندگانی
او بکام نباشد زنده اش مشمار اگر خواهی که بی اندوه باشی حسود مباش اگر خواهی که با آبرو باشی پیشه کن اگر خواهی که شرم زده
نگردی آنچه ننهاده بر مدار اگر خواهی که قدر بر جای باشد قدر دیگران بشناس اگر خواهی که برتر از دیگران باشی فراخ شده باش
اگر خواهی که آزاد باشی طمع را در دل جای مده **مازندران** ولایتی است ناهموار و دیار رودهای بسیار و در بعضی جزیرها مستانی
هندی دارد و مازندران راههای سخت و بیشه های پر درخت بسیار دارد و او را چند قلعه در غایت حصانت میوه گرم سیری
و سرد سیری اکثر در ان دیار رسیده است دارد اما آنچه قابل ایراد باشد تاریخ ولیموست و حاصلش بیشتر برنج و ابریشم است و ولایت
مازندران مشتمل بر چند شهر است و در زمان سلاطین مازندران ملوک ماوند بود چنانچه در طبرستان مرقوم گشت و از جمله مازندران
ساری شهریست در غایت خوبی و معموری و بر یک طرف شهر مرغزاریست قریب بدو میل و نهایت خضرت و خرمی را
دارد از زمان قدیم تا اکنون آباد است و بسیار دارد و ساری از انجه ساروبه ابوجه است و نسبت ساروبه بکاره و باره
می پیوند و وجه تسمیه کاوباره آنکه جلیل بن فیروز بن نرسی بن جاماسپ عم نوشیروان حکومت ری داشت قصد تسخیر طبرستان
کرد و بصورت مجهول کاوی چند را اطلاع ری باز کرد و بطبرستان شتافت و ملازم والی آنجا اورد لاش شد و بر
مداخل و مخارج ملک مطلع شد و مراجعت نمود و پس سپاه جمع آورده و روی بدان دیار نهاد و اورد لاش از نزد خود شهریار

که پادشاه عجم بوده وخواست او را وغرو گفت خلیل ابن عم من است باید که اطاعت کنی انوروان کس بخدمت پیوست و بعد از اندک زمان
درگذشت خلیل در طبرستان استقلال یافت در سال چهلم هجری درگذشت و او دو پسر داشت انوبه و بادوستان و اولاد او ملوک رستمدار
آمدو انوبه بعد از پدر در طبرستان و مازندران بحکومت رسید و نیز با دوست ساروبه بن فرخان بن انوبه که شهر ساروبه از ابنیه اوست
و دیگر پاره **فروس وچه** که شهری ناپیزده و باطراوت است و بنای آن درین نزدیکی شده **امل** از جمله بلاد قدیم است بعضے گویند
که جمشید بنا نموده و بقول برخی فریدون و در نزهت القلوب از ابنیه طهمورث دیوبند می نویسد و مؤلف کتاب مسالک ممالک گوید
که از روزگار فریدون تا عهد بهرام گور تختگاه سرزمین مسکون اهل بود و در اصل شهر گنبدی که اقسام اشجار بران روئیده گویند که فرایرج بن
فریدون دران گنبد است و قریب شهر رودی است که آنرا هراز می خوانند و مردم آن شهر نهرها ازان جدا ساخته بزراعات و عمارات
خود مے برند بنابران پنج منزل بے آب روان و سرابستان نیست **رستمدار** قریب صد پاره ده دارد و ولایت آن بمازندران
و گیلان و دریای خزر و کوهستان ری متصل است و حاصلش بیشتر برنج و آهن است و قلاع معتبر بسیار دارد و ساکنانش اگرچه
بکسب کمال کمتر متوجه می شوند اما بعضے که موافق مے کردند نهایت خوبی و دینداری را دارند و ملوک رستمدار از اولاد بادوستان
خلیل اند و ذکر بعضے از ایشان در ساری گذشت و ازان طایفه است فخر الدوله مامون بن شهر نکیم ملکے عادل و متشرع بوده و در مملکت
خویش ندا درداد که بمقتضای آیه کریمه یا ایها الذین آمنوا اذا نودی للصلوة من یوم الجمعة فاسعوا الی ذکر الله و ذروا البیع همه کس
در روز جمعه بکار دنیوی نه پردازد و همه بمسجد جمع آیند ضعفای محترفه بعرض رسانیدند که بجهت کثرت عیال ما را طاقت نیست اگر بآن
نپردازیم وجه معیشت آن روز بدست نه آید شاه امر کرد که بهر ایشان وظیفه مقرر کنند تا تلافی روز جمعه شود پس چنان کردند وقتی محتسب
یکے از ایشان را که بے وضو نماز کرده بود بگرفت و خواست که حد کنند گفت که مرا از خداوند بهر ادای نماز وظیفه مقرر است اگر خواهند
که وضو نیز کرده باشم بران باید افزود و این حدیث بملک رسید بوجود تا بهر وضو نیز وظیفه مقرر کنند و درین مقام صاحب صبح صادق
نقلے می نویسد که عبد الله خان اوزبک والی ماوراء النهر پیوسته نماز بجماعت گذاردے و سائر سپاه طوعاً و کرهاً بآن پرداختند
و بسا بودے که بی وضو نماز کردندے عبد الله خان آگاه شد خواست که معلوم کند که آنها کدام کس اند پس امام را گفت چون اذان
گوئی فریاد کن که هر کرا وضو نباشد باید که بجانب چپ آید امام چنان کرد جمعے آزادگان که بجانب راست استاده بودند بجانب چپ
میل کردند عبد الله خان بسے بخندید و ایشان را تنبیه کرد و توبه داد بعضے ثقات با راقم می گفتند که وقتے عالمگیر بادشاه مردم
بسیار از چپ هجوم آورده نشسته بودند کشمکش بمردم بادشاهی چندان شد که جای استادن نیافتند بادشاه بیدماغ شد
خانجهان بهادر بعرض رسانید که اگر فرمان شود بخورش طبعی ازدحام خلایق را که مقید به نماز نشسته اند و جای بر مردم تنگ کرده
دور سازیم بادشاه حکم داد خانجهان بهادر باواز بلند گفت که حکم بادشاه جهانپناه است که مردم بے وضو از دست راست بدست چپ
آیند خلقے کثیر از دست راست بدست چپ رفتند خانجهان بفرمود که ایشان را از اهتمام بچوب سلطان از اینجا بر آیند فراخی در مکان
پدید آمد بادشاه بخندید و فرمود که چه خوب سنجیده کردی و ایضاً راقم حروف از بزرگان خویش شنیده که سید مبارک محدث ساکن
بلگرام در بلگرام بمحله خویش مسجد و سرائے تعمیر نموده و در سرای قوم جولاهه و غیره مردم رعایا که اکثر مسلمانان بودند آباد ساخت و به
نماز هیچ وقت با ایشان تقید کرد ایشان گفتند اگر بنماز مقید شویم از کسب معاش باز مانیم و عیال از گرسنگی بمیرند امیر گفت

گفت که هر روز هر پنج وقت نماز را فی نفر یک فلوس از من بگیرید و در نماز حاضر شده باشند چون چندی بران برآمد بعضی بسمع میر سانیدند که جولاهگان
بی وضو نماز میگذارند مراد ایشان الطلبیه عشا بگر گفتند که میر چون بر یکفلوس دو کار یعنی نماز و وضو نمیشود میر نجیبد و سه فلوس بر آن مزید کرد تا آنکه میر
زنده بود رونق مسجد بحال بود و اکنون آن مسجد موجود ست اما کسی بغلط هم آنجا نمیرود کیلان ولایتی ست مشتمل بر جبال و در اندیار قریب باران
می بارد طول آن از سفیدرود تا موغان و عرض آن از دیلمان تا ولایت مازندران و عراق عجم و آذربائیجان و بحر خزر پیوسته و باصطلاح مردم
آندیار سپید رود آب را گویند چون سپید رود از میان ولایت کیلان جریان میدارد هر آینه یکطرف آب آن را بیشه پیش و طرف دیگر را پس گویند
و دار الملک بیشه پیش لاهیجان ست که شهری معمور و آبادان ست و از آن بیشه پس شهر رسیده ست که رشت نیز گویند و حاصل آن بیشتر ابریشم
و برنج بود و دختران آنجا در غایت طنازی خود را ببازار خود فروشی جلوه میدهند و بند تنبان در دست متاع خود بهم کتابت مشتری باین عرض
مینمایند تا که شخصی بنظر خواستگاری یکی از آنها را دید و دیگران دختر ببازار نمیرود چنانچه درینباب مولانا شناگی گیلانی گوید ه دخترانیکه
ساکن رشت اند * همچو طاوس مست در گرد اند * طلب مشتری بهر بازار * بند تنبان بدست میگیرند * پوشیده نماند که ملوک
گیلان را از روی تعظیم کار کیا گفتندی و اول آن طائفه علی کیا ابن کیا ست و نسبت آن با امام زین العابدین میرسد چون در احوال
ملوک گیلان نقلی غریب و عجیب بنظر نرسیده بنابران حادثات زمان ایشان را ننوشت دیلم و دیلمان نیز گویند مؤلف هفت اقلیم
آن را ننوشته راقم حروف از فرهنگ جهانگیری مینویسد که شهریست از شهرهای گیلان و موی مردم آنجا مجعد باشد
و اکثر حربهای ایشان روئین بود و سلاطین دیالمه که ایشان را آل بویه نیز گویند متوطن دیلم و از آنجا اند ملوک اسلام اند
که بشهرهای عراق عجم و عرب و غیرها حکومت کردند و از آن طائفه است عضد الدوله بن رکن الدوله دیلمی و او اجل
سلاطین دیالمه بود و او اول کسی ست که او را ملک الاسلام خواندند و اول کسی ست که او را در اسلام شهنشاه گفتند
و اول کسی ست که در بغداد بعد از خلفا نام او را بر منبر بردند در فارس استقلال یافت و او بفضل و علم موصوف بوده
بزرگی نیز د او رفت تا کار یکی بسازد عضد الدوله اغماض نمود آن بزرگ هرچند سخن گفت هیچ در نگرفت و بالآخر
عضد الدوله برنجید و گفت عجب مردی بودی این همه آمدن و گفتن کارت نساختم و باز می آئی و مرا و خود را رنجه میداری
گفت کار من رضای خدا بود و آن ساخته شد. اما کار تو ساخته نشد که در مهم مسلمانی اهتمام نکردی عضد الدوله
بگریست و کار او بساخت منهی باو نوشت که بیرون شهر جوانی زرد چهره دیدم گفتم چه ایستاده گفت همراه میجویم تا
بشهری روم که دران پادشاه عادل و قاضی منصف باشد گفتم پادشاه از عضد الدوله عادل تر و از قاضی یا منصف
تر کجاست گفت اگر پادشاه عادل بودی در کارها بیدار بودی گفتم از غفلت او چه دیدی گفت پدرم مالی
وافر داشت چه در گذشت بیمار شدم و نذر کردم اگر صحت یابم حج و غزوی کنم چون شفا یافتم پنجاه هزار دینار تصدق
و بیست هزار در دو آفتابه سیمین نهادم و نزد قاضی بردم و به امانت گذاشتم و سی هزار برگرفتم و زاد سفر کرده از عهده عهد برآمدم
و در غزوه اسیر رومیان شدم و چهار سال در بند ماندم قیصر مریض شد و اسیران را آزاد کرد و من نیز خلاصی یافتم اکنون باز گشتم
و تا امانت از قاضی بستانم نزد او رفتم جوابی نگفت مکرر سخن گفتم بجای نرسید اگر عضد الدوله بیدار بودی قاضی چنین
بیدادی نکردی عضد الدوله نامه برخواند بمنهی و جوان را بخواند و گفت و جوان را باصفهان فرستاد و گفت آنجا باش تا ترا

طلب نمائیم پس شبی قاضی را بخواند و گفت که از عاقبت می اندیشم که ملک را بقائی نیست ترسم که در گذرم و ملک دیگری رسد
و اطفال و عیال من بیچاره باشند از تو التماس همی کنم میخواهم که دو هزار دینار پیش تو بود و بعث نهم قاضی گفت فرمان بردارم و بدل
شاد شد عضد الدوله خادم را بفرمود تا صد و چهل انبانچهٔ زر و سه هزار پاره مروارید و امثال آن و بخانهٔ قاضی نهد قاضی را دل از شادی
در بر طپیدن گرفت که این همه بعد فوت عضد الدوله مارا باشد عضد الدوله جوان را از اصفهان بخواند و گفت نزد قاضی برو و بگوی که زر مرا
بده و گرنه بعضد الدوله تظلم برم جوان چنان کرد قاضی با خود گفت اگر او نزد عضد الدوله رود مقدمه دگرگون شود و بی اعتبار گردم بهانه جست
که مال جوان باز بدهم و آن همه مال بستانم پس هر دو آفتابه بجوان داد و جوان بعضد الدوله حال باز گفت عضد الدوله بخندید و گفت
تا قاضی را سر و پا برهنه و دستار در گردن افگنده حاضر ساختند پس آنچه داشت از و بستدند و بشفاعت جمعی از قتلش درگذشت و از
قضا معزولش کرد گویند عضد الدوله خواست که چنانچه بعهد ملوک عجم سلاطین روم بهر ایشان تحف و هدایا میفرستادند بهر او نیز
بفرستند پس تاجری معتمد را مالی وافر داده و گفت بروم رو چنان چنین کن تاجر بخدمت قیصر شتافت و مال وافر پیشکش کرد
و چنین نمود که نصرانی ست و هر بار که نزد قیصر رفتی تحف و هدایا گذرانیدی تا آنکه معتبر گشت و در موضعی که قریب بخانهٔ او بود صندوقچه
که عضد الدوله با وی داده بود دفن کرد چون مدتی بگذشت بقیصر گفت نزدیک خانهٔ من خرابه ایست خواهم که در آن موضع
کلیسای بسازم قیصر رضا داد و تاجر بعمارت آن مشغول شد تا اساس بنیاد نهد مزدوران هنگام کندن صندوقچهٔ مقفل یافتند از فولاد کهنه
بسته آمیز زنگار آلود مزدوران بازرگان بهیجان نزد قیصر بردند قیصر گمان برد که گنج نامه ایست سرش بگشاد و آنجا طوماری دید از کاغذ های
قدیم که بخط قدیم نوشته بودند یکی را بخواند نوشته بود که فلان تاریخ موافق سال جلوس عضد الدوله بشیراز پادشاهی
بر تخت نشیند که صفات او چنان و چنین ست و القاب او این و آن و چون سکندر جهان گیر شود قیصر توجه نمود تاجر را گفت
تو به فارس رفته گفت آری گفت صفات و القاب او شاهی باز بگوی تاجر بگفت و قیصر گفت با او آشنائی داری
گفت آری قیصر رسولی با تحف و هدایای بیشمار همراه او بفارس فرستاد و عضد الدوله خبر یافت برسم شکار از شهر بیرون رفت
و بر کنار رود خیمه زد هنگام شام رسول و تاجر بملازمتش رسیدند عضد الدوله با رسول در تکلم آمد و از آواز وزغ اظهار ملال
کرد یکی را بفرمود برو و با وزغان بگوی که حکم عضد الدوله است که خاموش باشند فرستاده رفت و بنا بر مواضع رود چند
از گوسپندان پر باد کرده در آب ریخت و وزغان آنرا باز تصور کرده خاموش گشتند رسول قیصر متعجب شد بر آنکه
حیوانات نیز در دریا از حکم این پادشاه تجاوز نمیکنند پس چون بروم باز گشت بعرض قیصر رسانید قیصر جزم کرد که
آنچه در طومار است موافق واقع ست پس در ازدیاد و داد کوشید نقلست که در بدو دولت عضد الدوله کنیزکی از کنیزکان
او را با لشکری سر و کار پدید آمد لشکری روزی بشکار رفت روباهی بسوراخی خزید لشکری فرود آمد و سوراخ را کافتن
گرفت به نردبانی رسید نردبان رفت خانهٔ یافت و در آنجا چند خشم پر از زر قدری از آن بر گرفت و علامتی بران
نصب کرد و بشهر باز گشت و در حالت مستی حال بمعشوقه باز گفت کنیزک نزد عضد الدوله رفت و گفت گناهی کرده ام
اگر امان بخشی بگنجی دلالت کنم عضد الدوله او را امان داد و کنیزک حال باز گفت عضد الدوله او را گفت که از لشکری در خواه گنج را بتو نماید
کنیزک چنان کرد مقرر نمود که شبی با هم بر سر گنج روند پادشاه مقدار کاغذپاره باو داد و تا هنگام رفتن بر راه بیفشاند کنیزک با لشکری بر سر گنج رفت و کاغذ

ودر راه بیفشاند عضدالدوله برابر ایشان بشتافت تا بسر گنج رسید لشکریان او را بدید عضدالدوله گفت مترس پس کنیزک با یک خم زر با و داد و باقی را بخزانه برد
و بدان بر تربت علی علیه السلام عمارتی عالی بنا نهاد و نقلست که چون در سنه سیصد و هفتاد و یک هجری بیمارستان عضدی در غربی بغداد باتمام رسانید
بتماشای آن رفت دیوانه را دید که بند بر پایش نهاده اند پرسید که چه کرده که زنجیر بر پایت کرده اند دیوانه گفت ای امیر عجب حالتی است که دیوانه توئی بند بر پایم
چرا است مال از عاملان گیری و حرف از دیوانگان بپرسی ترا با این چه کار شفا و راحت خدای راست و تو دار الشفا میسازی برتر ازین دیوانگی چه باشد
عضد گفت نه ای سرآمده … سخن بجا گفت از توبه … وفات عضدالدوله در سنه سیصد و هفتاد و دو هجری در بغداد اتفاق افتاد و دیگر
از سلاطین دیالمه **فخر الدوله** بن رکن الدوله است که ری و همدان باو تعلق بوده وزیر با تدبیر ابو القاسم اسمعیل المعروف بصاحب بن عباد که در فضائل
و مکارم از تعریف مستغنی بوده نقلست که چون زمان وفات صاحب رسید فخر الدوله بعیادت رفت صاحب گفت بعنایت خدا و خداوند
با خلق بنوعی بسر بردم که نام پادشاه من در جهان به نکوئی مثل ست اگر بعد از من همین شیوه مرعی باشد همه آن را از پادشاه دانند و اگر برخلاف
بود از من دانند و نام خداوند بیدی مشهور گردد و چون صاحب فوت کرد فخر الدوله بر وصیت صاحب عمل نموده و بکرم و بذل سلطنت
نموده و دیگر از ملوک دیالمه **مجد الدوله** بن فخر الدوله است که بنجر و سالی در ری بحکومت رسید و مادرش سیده که دختر مادر عم امیر
عنصر المعالی کیکاوس بن اسکندر بن قابوس بود بتدبیر ملک میپرداخت و او عورتی عاقله و عادله بود وقتی محمود غزنوی به او پیغام داد
که خطبه و سکه بنام من کن و گرنه جنگ را آماده باش سیده در جواب گفت تا شوهرم فخر الدوله زنده بود ازین اندیشه مند بودم
که اگر سلطان چنین گوید چه کنم اکنون ازین غم رسته ام چه سلطان عاقل است داند که چون او پادشاهی را بجنگ زنی نباید آمد که
شیر هم نر بود و هم ماده اکنون اگر آمد نخواهم گریخت و جنگ را ساخته ام حال از دو بیرون نیست ظفر و یا هزیمت اگر مرا ظفر باشد ظفر
نامه نویسم که محمود را شکستم و مرا فخر بود و نام تو بدی بر آید که زنی محمود را هزیمت داد اگر ظفر ترا بود جز این چه توانی نوشت که زنی را شکستم و این
هیچ فخری و نامی نباشد چون جواب بمحمود رسید از آن عزیمت در گذشت و تا سیده زنده بود قصد ری نکرد و چون سیده فوت کرد مجد الدوله از
تدبیر مملکت عاجز آمد و امرا نافرمانی آغاز نهادند سلطان محمود غازی آگاه شد و در شش صد و بیست هجری قصد ری کرد مجد الدوله از امیران خود
شکایت نوشت و استمداد نمود محمود غزنوی بری رسید مجد الدوله بخدمت او رفت سلطان گفت شاهنامه خوانده و شطرنج باخته گفت
بلی گفت هرگز دیده که دو پادشاه در یک مملکت حکومت کنند و دو پادشاه در بساط شطرنج در یک خانه باشند گفت نه گفت ترا چه برآن داشت
که مرا بملک خود خواندی و اختیار خود بکسی دادی که از تو قوی تر است آنگاه او را با پسرش بغزنین فرستاد و در آنجا هر دو در گذشتند
سلطان مملکت به پسر خود مسعود داد و باز گشت و آخرین ملوک دیالمه **ابو علی کیخسرو** بن عز الملک بالنجار است که بخدمت سلطان الپ ارسلان
رفت و اقطاع لائق یافت و در چهار صد و هفتاد و هفت هجری در گذشت و بعد از و از آل بویه خبر نامی دیگری نماند بندی از احوال
وزرا و امرای دیالمه **ابو الفضل** محمد بن ابی عبد الله حسین کاتب معروف بابن عمید در رکن الدوله دیلمی بود از غایت
دانش که داشت او را جاحظ ثانی گفتندی و سخن کم گفتی و هر گوی عیب کردی حافظه او چنان بود که یک بیت شنیده
یاد گرفتی و صاحب عباد در صحبت او بسر بردی **ابو القاسم اسمعیل** بن ابی الحسن عباد طالقانی قزوینی معروف
بصاحب ابن عباد در مکارم و فضائل نظیر نداشت و نادره عصر و اعجوبه دهر بود چهار صد شتر کتاب خانه او را
میکشیدند و بعد از ابو الفتح بن عمید وزارت مؤید الدوله یافت و بعد از وفات او برادرش فخر الدوله را

بسلطنت نشانید نقل است که قابوس وشمگیر و فایق وغیرهما بفرمان امیر نوح بن منصور سامانی روی بجرجان آوردند وعزم
رزم مؤید الدوله کردند صاحب عباد جاسوسی بسپاه دشمن فرستاد او برفت و بازگشت و گفت لشکر چندان است که توان شمرد
و چندین فیل در آن سپاه است گفت بگو چند پیر با ایشان است گفت آن ندانم صاحب گفت از پیران رای زن می ترسم نه از پیاپای صف شکن پس فایق را
بفریفت تا در جنگ بهزیمت رفت و همه سپاه بیکبار پریشان شد نوح بن منصور از فعل او آگاه شد و نامه باو نوشت که بدین جانب شتاب که وزارت را
صاحب در جواب نوشت که مرا چهار صد شتر بهر نقل کتابخانه باید و دیگر چیزها برین قیاس باید کرد و بخدمت رسیدن چگونه میسر گردد و گویند روزی تمارض کرد
و بدیوان ننشست فخر الدوله پیغام فرستاد که اگر کوفتی عارض شده بخدمت برای عیادت آیم گفت کوفتی نیست که خداوند را تصدیع باید کشید
و دیگر روز نیز فخر الدوله رفت فخر الدوله از حال سوال کرد صاحب گفت منهی من در کاشغر است نوشته بود که خاقان با فلان سپه سالار سخن گفت
ندانم که چه گفت ازین معنی آزرده شدم که چرا خاقان با ملا در کاشغر سخن گوید که من ندانم شب نوشته دیگر رسید که آن سخن فلان بود در لاحرم قبض و بسط
تبدیل یافت ربیع بن مطهر عضدی کاتبی ماهر بود و فاضلی برجسته لیکن خطش بسیار خوب نبوشتی صاحب آگاه شد و بسبب فضیلتی که داشت ملازمت بسیار می کرد
روزی رنجور شد ربیع بعیادت او آمد و نشست و گفت سبب ناتوانی چیست چه میخوری صاحب گفت از آنکه تو میسازی یعنی نثر و ربیع دانست
که او چه گفت گفت ای خداوند بجان و سر تو که دیگر نکنم گفت از آنچه کردی عفو کردم ربیع توبه نمود از آنچه میکرد در گذشت گویند همت صاحب آن بود
که هر روز قریب سه هزار کس بر مائده او طعام خوردندی روزی صاحب عباد با جمعی بر سفره نشسته بود مردی لقمه برگرفت موی در لقمه بود صاحب دید
و گفت موی از لقمه بیرون آر مرد لقمه از دست بیرون نهاد و برخاست و رفتن خواست صاحب گفت
چرا نیم خورده از خوان من برخاستی گفت مرا نان آنکس نباید خورد که موی در لقمه من به بیند صاحب خجل شد
و عذر خواست و گویند صاحب ابن عباد مخرج را ند است اورا گفتند بگوی امیر الامراء ابن یعفر سراج الطریق
یشرب منه الصادر والوارد و گفت خسکم حاکم الحکام ان یعمل قلیبا فی النیل لینفع من العادی و لنادی
فخر الملک ابو غالب محمد بن علی بن خلف واسطی گویند که بعد از ابن عمید و صاحب عباد بزرگترین وزرای دیالمه
است و او اول کسی است که در شب برات حلوا بر فقرا قسمت کرد و آن رسم اکنون نیز شایع است یکی
رقعه باو داد فخر الملک برخواند سعایت مردی دید بر ظهر آن نوشت السعایة قبیحة و ان کانت صحیحة گویند هر ماه هزار
درویش را جامه دوختی **قزوین** از شهرهای قدیم است مؤلف تذکره گوید که آن را شاپور بن اردشیر
بابکان ساخته و صاحب لب التواریخ گوید که چون شاپور ذو الاکتاف از زندان قیصر رهید و کنیزکی که بر وی دل
عاشق شده بود دیگر بخت و تا زمین قزوین هیچ جا نه ایستاد و در آن وقت غیر از باغی کوچک صومعه گبری آتش
پرست چیزی دیگر نبود چون در آن سرزمین لشکر بدو پیوست آن جا را مبارک دانسته شهری در آن سرزمین بنا داد
و حمزه اصفهانی را اعتقاد آنست که اول در زمان بهرام بنا شده بود و بعضی گفته اند که از ملوک اکاسره لشکری
بجنگ دیلمان فرستاده بود و در صحرای قزوین قتال واقع شده سپهدار اکاسره در لشکر خویش خللی
دیده یکی را گفت مصرعه که آن کس وین یعنی آن گنج لشکر است کن * چون از آن جانب فتح
شد و در آنجا آینه در آن موضع شهری بنا کرده موسوم بکشوین گردانید عرب آن را قزوین خواندند

و در زمان خلیفه سوم یعنی عثمان رضی الله عنه ولید بن عقبه که والی عراقین بود سعید بن عاص را فرستاد تا تعمیر آن شهر نمود و چون
هادی عباسی خلیفه شد شهری دیگر در جنب آن بساخت و مدینه موسی نام کرد و آن شهرستان داخل محله درج و جوسق گردند
و هارون رشید مسجدی دران شهر بساخت و تازه بنیاد نهاد و آن به اتمام نرسیده بود که هارون وفات کرد و وزیر سلطان سلان
سلجوقی صدر الدین محمد آنرا بآخر رسانید اما در فترت مغول اثری ازان نماند و بهترین قزوین حمام باسی و حمام باس نزاید سی
متوکل بود و در بالفعل هجری بنای این کار بر نهاده و شاه طهماسپ صفوی قریب سی سال دار الملک ساخته و شاه عباس
کاریزی بران افزوده و در قزوین مسجد هست که آنجا دعای مستجاب شود و از غرائب دنیا معامله باغات انگور آنجاست که در سال
یکمرتبه زیاده آب نمیخورند و از میوه هاے انگور و خربزه و پسته نیک تر میشود و مردمش در روشن و گرمی اختلاط بی انباز اند و
اکثر از علم موسیقی باخبر اند و بی ترج آهنگ و حسن صوت هستند چنانچه شاعر گفته ؎ شاه را باید که باشد چار صنف از چار شهر ✤ تا بود
ممتاز دائم بر سریر سروری ✤ از خراسان مطرب از قزوین انیس هم زبان از صفاهان عامل از تبریز مردی لشکری ✤ ابهر
شهریست قدیم از ابنیه کیخسرو بن سیاوش بن کیقباد و دارا بن داراب آنجا قلعه از گل بنا نهاده آنرا اسکندر رومی باتمام
رسانید و بقولی شاپور ذو الاکتاف بنا کرده هوای آن شهر سرد است و آبش از رودخانه است و غله و میوه دران نیک
بحصول می پیوندد و ولایتش بست و پنج پاره ده است ریحان شهری بانام از ابنیه اردشیر بابکان بود و چون در
فترت مغول خراب گردید و باز بحال اصلی باز نیامد الحال شهری کوچک و صد پاره ده دارد و هوای آن بسردی مائل است
حاصل ربیع آن از آب کاریز و خریف آن از آب رود بحصول می پیوندد و میوه اش خوب نمیشود و نقل کنند که شیخ فرخ
یکی از اکابر اولیا ساکن ریحان بود و دیرا گربه بود که هرگاه جمعی مهمانان بخانقاه شیخ آمدندی گربه بعدد هر یک از مهمانان
بانگی کردی خادم بهر بانگی از یک کاسه آب در دیگ ریختی روزی عدد مهمانان بر عدد بانگهای گربه زیاده آمد تعجب کردند
گربه در میان انجماعه در آمد یک یک را بوسه میکرد تا هر یکی از آنها بول کرد چون تفحص کردند از دین بیگانه بود دیگری وقتی
خادم مطبخ برای اصحاب در دیگ شیر برنج می پخت خادم برای کاری بر متصل رفت ناگاه ماری از راه دود گذار در دیگ
افتاد گربه آنرا بدید گرد دیگ میگشت و بانگ میکرد و اضطراب می نمود خادم چون از معنی اطلاع نداشت و براه زجر کرد و دور
می انداخت چون خادم هیچ چه تنبه نشد گربه خود را در دیگ انداخت چون شیر برنج را بر ریختند ماری سیاه ازان ظاهر شد شیخ
بفرمود که چون این گربه خود را فدای درویشان ساخت ویرا در قبر کنند و زیارتی سازند گویند که هنوز آن قبر ظاهر است
و مردم زیارت آن کنند راقم حروف گوید در خانقاه بر بانشین سنگی کوچک بود هرگاه موذن بانگ نماز میگفت آنسنگ
عقب موذن آمده نیز بانگ میکرد تا آنکه موذن اذان را تمام میکرد در هیچ وقت هیچگاه نشد که آنسنگ بموافقت موذن
نپرداخت هر جا که بعضی بودی که نشنیدی اذان دو بده عقب موذن حاضر شدی سجاوتش و سهرورد اول دو شهر بودند
در نهایت معموری و در فترت مغول خراب شده بود از هر یک بقدر دهی مانده و ولایتی سردسیر است و حاصل آن غله
و اندک میوه باشد و زیاده بر صد پاره ده توابع وارد و زنجیر و دار مضافات شهر در دست در جنوبی سلطانیه بیک
روزه راه افتاده مغول آنرا بمغوالیق نام کرده و کیخسرو لیاسی آنرا آباد کرده و دران موضع سرایی است بزرگ و در صحن سرا

چشمه‌ایست بقدر دریا هر چند هر چند سعی کرده اند بغورش نرسیده اند و دو جوی آب بزرگ که هر یک بمقدار آسیا گردانی
باشد از انجا بیرون می آید چون پیش آنرا می بندند آب حوض زیاده نمی شود و چون میگشایند بر قرار خود جاریست و در
هیچ موسم کم و بیش نمی باشد طارم محلی با نزهت و با طراوت است و بر جانب شمال سلطانیه یک روزه راه واقع شده و اکثر
فواکه آنجا خوب تر میشود و زیتون بحصول می پیوندد سلطانیه از ابنیهٔ الجایتو سلطان است آنرا مربع وضع کرده طول
هر دیوار کان آن پانصد گز قرار داده و دیوار قلعه را از سنگ تراشیده نوعی عریض ساخته که چهار سوار بفراغت بران راه روند
و مضجع آن پادشاه گنبدی بران صورت و قطرش صد گز و ارتفاعش صد و بیست گز و همچنین گنبد پر تکلف در عرصه چهل روز
به اتمام رسانیده گویند که چون آن عمارت به اتمام رسید سلطان باحضار جمله افاضل ممالک محروسه امر فرمود تا اکابر و افاضل
و سادات و شیوخ هر بلاد جمع آمده دران گنبد مجلس سازند تا برکت قدوم و نفس آنجماعه دران بقعه بحصول پیوندد و از جمله
حضراتیکه در آنحضرت حاضر بودند یکی شیخ صفی الدین اردبیلی و دیگری شیخ علاء الدوله سمنانی بوده که هر کدام در یکطرف بادشاه
مسکن نموده بودند چون سفرهٔ طعام گسترده شد شیخ علاء الدوله بطعام میل نموده شیخ صفی الدین میل ننمود بعد فراغ تمام سلطان گفت در بزرگی و شرافت
شما هر دو عزیزان شکی نیست اگر این طعام حلال بوده شیخ صفی الدین چرا میل نکرد و اگر حرام بود شیخ علاء الدوله چرا میل نمود شیخ صفی الدین گفت که حضرت ایشان
بحر اند بحر از ملاقات هر چیز ار تخریب نمی افتد شیخ علاء الدوله گفت که حضرت ایشان شاهباز اند و شاهباز بهر طعمه نمی نشیند بادشاه را بسیار خوش آمد که آن دو بزرگ
یکدیگر را ستایش کردند آذربایجان ولایتی است مشتمل بر بلاد و قصبات و از ابنیهٔ ملک آذر بن ایران بن اسود بن سام بن نوح علیه السلام
است صاحب تذکره گوید که بعهد شاپور ذو الاکتاف مردی آذرباد نام در آذربایجان دعوی پیغمبری کرد و بسیاری از اهل
آن دیار باو ایمان آوردند سابور او را بگرفت و بعضی از فلزات را بر سینهٔ او گداخته ضرر باو نرسید مردم شهر معتقد او شدند
و او مردم را بشباب تحریص نمود و اباحت میفرمود و بعضی آبادانی آذربایجان را بنام او میخوانند و نهر ارس در میان ولایت
آذربایجان جریان دارد گویند هر کسی که بناه بران بگذرد و دو پایچه بر شکم زن باردار نهد وضع حمل براو آسان شود و نهر کر
بر کنار آنولایت افتاده و فارق است میان گرجستان و شروان و آذربایجان و در مراغه چشمه ایست که چون آبش بر آمده اند
راهی جریان می یابد سنگ شفاف انعقاد می یابد که آنرا مرمر خوانند و اکثر هوای شهر آذربایجان بسردی مایل است
و حدودش بولایت عراق عجم و موغان و گرجستان و ارمن پیوسته طولش از باکویه تا شهر خلخال و عرضش از مروان تا کوه
سینا پنجاه و پنج فرسنگ است و دار الملک آذربایجان اول مراغه بود و باز تبریز گشت تبریز معظم ترین شهرهای آذربایجان
ملک ایران است زبیده خاتون زوجهٔ هارون رشید در سنه یکصد و نه هجری آنشهر را بناه کرده بروایت مؤلف صبح صادق از ابنیهٔ بلاس نبیرهٔ
فیروز اشکانی است شاید بنا بر اصل از زلزله خراب شده باشد و در عهد هارون زوجه اش بتعمیر آن پرداخت القصه تعمیر
زبیده خاتون بعد از چندی بسبب زلزله خراب شده بود و در زمان متوکل عباسی باز عمارت یافت و باز ویران
شد و همچنین چند مرتبه خراب و آبادان گشت تا در عهد واثق بالله عباسی حکم ما شاء الله مصری بطالع عقرب آنشهر بنا نهاد
گویند از ان زمان آنشهر از زلزله خراب نگشته و بعضی گفته اند که چون کاریز بسیار در اطراف شهر ساخته شده و منافذ زمین
کشاده گشته بهر انیه بخارات انقدر محتبس نمی گردد که زمین را در حرکت آورده شهر را خراب سازد و تبریز در عهد سلاطین چنگیز

دار الملک بوده بتدریج عمارات بسیار از مساجد و مدارس و اسواق و حمام و غیره ذلک ساخته شده و غازان خان عمارتی عظیم
جهت مضجع خود در آن شهر ساخته و خواجه رشید الدین بموضع لبنان کوه و پور او غیاث الدین محمد و دیگران ابنیهٔ رفیع و مساجد عالی
بنا نهادند و اکثر میوه هاے آنجا خوب تر پیدا میشود خصوص سیب و امرود و زرد آلو و کیلاس و انگور و آب نهر مهران رود که از کوه
سهند می آید بالصد و اند کاریز از آن اخراج نموده اند تمام در باغات و ارتفاعات تبریز صرف میشود و متوطنان آنجا سپید
چهره و خوبصورت و صاحب نخوت باشند و معاشران لطیف و صاحب جمال در آن شهر بسیار بوده اند شستر از مضافات تبریز است
اردوباد از شهرهاے معتبره آذربایجان است و بر کنار رود ارس واقع شده و هفتاد و چند چشمه از میان معمورهٔ آن جریان
می پذیرد و مردم آنجا در عبادت نهایت دقت را بکار مے برند چه مردم اردوباد را خانه پرست و اهل تبریز را زن پرست و ساکنان
نخجوان را زر پرست میخوانند و در اردوباد میوه سیب سلطانی و امرود نیکوتر مے شود مراغه بحسب وسعت و نفحت و لطافت
کوه و صحرا و کثرت میوه روح افزا بر بسیاری از بلاد ایران رجحان دارد و باد و باران در آن دیار بسیار اتفاق مے افتد و در تمام
ایران جهت بستن رصد بهتر از مراغه یافته نشده لهذا خواجه نصیر الدین طوسی بعد از تفحص بسیار در آنجا رصد بسته خلخال شهرے مختصر است
میوه در آنجا فراوان مے باشد و در یکی از دیهات آن چشمه ایست که آبش در تابستان یخ مے بندد و بر طرف مناره چشمه ایست
که در آبش بیضهٔ مرغ پخته میگردد و در یک فرسخے خلخال کوهے است همچون دیوار کم و بیش دویست گز ارتفاع دارد و بر فراز آن
بشکل مخرجه کوهے تخمیناً پانزده گز بیرون آمده همیشه از آن مخرجه قطرات فرو می ریزد که نزع آن بر این آب است اردبیل بکثرت
درختان و آب هاے روان از بسیاری امصار ایران ممتاز است و هوایش در غایت سردی است چنانچه در بعضے مکان غله که
بدر واند خورد نتوانند و از میوه هاے قلیل چون سیب و امرود چیزے دیگر حاصل نمیشود اما بنا بر قرب و جوار تبریز هر چند که
خواهند میسر است و جبل سبیلان که از اعظم جبال جهان است در چهار فرسنگ اردبیل واقع است و بر زبر کوه قلعه بوده موسوم
بدر بهمن که روئین دژ نیزش خوانند چون میان کیخسرو بن سیاوش و فرابرز بن کیکاوس کیانی جهت سلطنت مهم بنزاع
رسید سران سپاه قرار دادند که هر که فتح در بهمن نماید پادشاهے او را باشد نخست فرابرز با طوس که سپهبد بود در آنجا رفت و
کارها ساخته باز گشت چنانچه فردوسی در شاهنامه بیان آن نموده پس از فرابرز کیخسرو با گودرز و گیو و غیرهما فتح نمود کیکاوس
او را بپادشاهی نشاند و خود راه انزوا گزید و کیخسرو بفرمود تا اردبیل عمارت کردند و گویند چون ارمغان و قراباغ بیرون آیند
درمنه باشد و آن گیاهے است که ترکان آنرا بوستان گویند هر چهارپایی که آنرا بخورد البته بمیرد اما آنقدر زمین که از آنجا
کوه سبیلان را توان دید آن زمان کار نه نماید شیخ صفی الدین اردبیلی که نسبتش به امام موسی کاظم علیه السلام میرسد
از آن شهر است صاحب مقامات و کرامات بوده سلاطین صفویه که در ایران بسلطنت رسیدند از اولاد اویند و نبیره اش
خواجه علی که بدستور جد بزرگوار خویش بوده امیر تیمور صاحب قران چون از سفر روم باردبیل رسید خواجه علی را دید
و معتقد او شد و بحسب خواهش او اسیران روم را که در محبس داشت نجات داد ایشان مرید شیخ شده بدیار خویش بشتافتند
و چون سلطان جنید بن شیخ صدر الدین ابراهیم بن خواجه علی بر مسند ارشاد نشست و مرید بسیار جمع آورد مرزا جهان شاه
بن قرا یوسف والی ایران توهم نمود و پیغام داد که از مملکت من بیرون رو سلطان با جمعے کثیر از مریدان بجانب شتافت

اما بدیار بکر رفت امیر کبیر ابو النصیر حسن بیگ انسا قوینلو صاحب دیار بکر در اعزاز و اکرام او کوشید و خواهر خود خدیجه بیگم را با او
در سلک ازدواج کشید سلطان حیدر ازو متولد شد پس سلطان جنید با مریدان بغزای گرجستان شتافت و بسیاری از کفار را
بکشت و چون بحدود شروان رسید امیر خلیل شروان شاه قصد او کرد میان ایشان رزمی صعب اتفاق افتاد و سلطان جنید
شهادت یافت مریدان او معتقد پسران او سلطان حیدر شدند و با او پیوستند سلطان حیدر بجای پدر نشست و لشکر
بشروان کشید شروان شاه با او رزم کرد و سلطان حیدر کشته شد چنانچه در شروان مرقوم است بالجمله سلطان حیدر تاجی از سقرلاط
قرمزی مشتمل بر دوازده ترک برتارک نهادی و هر که مرید او گشتی تاجی چنان با و دادی و آن طایفه را قزلباش گفتندی
یعنی سرخ سر پس چون وقتی حسن بیگ اقا قویلو والی دیار بکر که خواهرش خدیجه بیگم مادر سلطان حیدر بود جهان شاه
والی ایران را بکشت و بر آذربایجان و عراق استیلا یافت و دختر خود علم شاه بیگم همشیره زاده خود سلطان حیدر را داد ازو سه پسر
متولد شدند سلطان علی و شاه اسمعیل و سید ابراهیم ولادت شاه اسمعیل در روز سه شنبه بیست و پنجم رجب سنه هشتصد و نود و دو
اتفاق افتاد و دولت قزلباش تاریخ است گویند که سلطان حیدر بر دست شروان شاه شهادت یافت یعقوب بیگ بن
حسن بیگ اق قوینلو فرزندان سلطان حیدر را در القلعهٔ اصطخر محبوس نمود چون رستم بیگ اق قوینلو بسلطنت رسید در هشتصد
و نود و هشت هجری ایشان را نجات داد و سلطان علی مرزا که از بزرگترین فرزندان سلطان حیدر بود نزد او رفت و در معرکه
رستم بیگ را با بایسنقر مرزا واقع شد مراسم شجاعت بظهور رسانید رستم بیگ ظفر یافت و ازو توهم نمود و غدر اندیشید سلطان علی
میرزا دریافت و به اردبیل رفت رستم بیگ فوجی بتعاقب ایشان فرستاد و در یک فرسخی اردبیل میان ایشان محاربه دست داد
سلطان علی میرزا شهادت یافت و شاه اسمعیل با برادرش سید ابراهیم بگیلان شتافت کارکیا مرزا علی صاحب گیلان
در اعزاز و اکرام او کوشید رستم بیگ هر چند نامه با و نوشت که شاه اسمعیل را بحضور بفرستد هیچ در نگرفت شاه اسمعیل در پانزدهم
محرم سنه نهصد و پنج هجری بسن سیزده سالگی بعزم جهانکشایی با چهار صد صوفی از کارکیا میرزا علی مرخص شد و در بهار [illegible]
بحدود اردبیل رسید در حدود آذربایجان و ارزنجان از طوایف استجلو و شاملو و روملو و ذو القدر و افشار و قاجار و غیرهم
قریب هفت هزار کس که مریدان سلسله عالیه بودند بر وی جمع آمدند در سنه نهصد و شش هجری او بشروان نهاد شروان شاه فرخ یسار
با بیست و شش هزار سوار قصد او کرد رزمی صعب اتفاق افتاد و شروان شاه بقتل رسید و پسرش شیخ شاه بکنار دریای خزر گریخت و از آنجا
بگیلان رفت ابو المظفر شاه اسمعیل صفوی بر شروان استیلا یافت و خطبه بنام خویش خواند قاتلان پدر را بکشت و کار را
بانام کرد و به بغداد رسیده بر تخت متمکن شد و مذهب امامیه را رواج داد مذهبنا الحق ۹۰۶ تاریخ یافتند و در نهصد و هشت هجری
متوجه عراق عجم شد و مفتوح ساخت و محمد خان سیستانی صاحب ما وراء النهر و ترکستان و طبرستان و خراسان بعزم
رزم شاه اسمعیل از هرات بمرو رفت شاه اسمعیل از مشهد مقدس متوجه او شد مقدمه سپاه سینک خان با مقدمه شاه اسمعیل
در نواحی قریهٔ طاهر آباد رزم کرد و منهزم بمرو رفت سینک خان در مرو متحصن شده شاه اسمعیل روزی چند بظاهر مرو توقف
کرده بر سبیل هزیمت کوچ نمود امیر خان موصلی را با سه صد سوار بر سر پل محمودی گذاشت و مقرر نمود که چون اوزبکان قصد
او کنند روی بهزیمت نهند سینک خان آنرا بر ضعف حمل کرد و با پانزده هزار اوزبک بیرون آمد عزم تعاقب کرد امیر خان او را

ذکر شروان

بهیدو بگریخت سینک خان از نهر محمودی بگذشت چون قدری مسافت طی کرد با لشکر شاه رسید که در صحرای وسیع مستعد قتال ایستاده
است بین رزمی صعب اتفاق افتاد سینک خان بهزیمت رفت و هنگام فرار از غایت اضطراب با پانصد کس بچهار دیواری در آمد
که راه بیرون شدن نداشت سپاه شاهی در رسید و آن محوطه را احاطه کردند و بسیاری از ازبکان را بکشت و سینک خان را
در میان کشتگان جستند و در زیر جیفه یافتند سرش را بریدند و نزد شاه بردند فتح شاه دین پناه تاریخ این واقعه است و در نهصد
و هفده هجری عزم تسخیر ماوراء النهر وغیره نمود و از خراسان وتجمع کرده باصفهان بازگشت و در نهصد و هشت هجری سلطان ابرهیم
صاحب روم بعزم رزم شاه روی بایران آورد و در موضع خالدران که هشت فرسخی از تبریز است تلاقی فریقین اتفاق
افتاد سلطان سلیم با دویست هزار سوار رومی به رزم آورد و دوازده هزار توپچی پیش خود یار داشت و پیش ایشان دیواری
از ارابه کشید و آنها را از زنجیر بیک دیگر بست محمد خان استاجلو والی دیاربکر بعرض شاه رسانید که صواب آنست که هنگام کوچ
با رومیان مصاف دهیم که در انوقت دیوار ارابه ترتیب نتوانند داد شاه بصلاح دورمش خان بآن رضا نداد و بالآخر مقابله
عظیم اتفاق افتاد و بسیاری از رؤسا سپاه شاه و امرای قزلباش بزخم توپ و تفنگ رومیان برخاک هلاک افتادند
شاه حال بدینمنوال دیده با شجاعان قزلباش فدائی و از پیر رومیان حمله آورده و با رابها رسانیده زنجیری که ارابها
بدان بسته بودند بضرب تیغ بریده بمیان مخالفان در آمد و دست بردی عظیم نمود چون اکثر سپاهش بقتل رسیده بودند
شاه برگشت و بدرگزین رفت و سلطان سلیم به تبریز آمد و بعد از هفته بردم مراجعت نموده شاه به تبریز آمد و در آخر
این سال حکومت خراسان به شاهزاده طهماسپ مقرر شد و شاه از کثرت شرب خمر مریض شد و در گذشت طاب مضجعه
تاریخ است و بعد از دلپورش ابو المظفر شاه طهماسپ بن شاه اسمعیل در سن یازده سالگی بسلطنت رسید لفظ ختال تاریخ
است و او بادشاهی دیندار پرهیزگار بود و اهالی ایران بعهد او آسودگی تمام داشتند در محرم سنه نهصد و سی و پنج هجری
عبید خان با سایر سلاطین اوزبکیه با شاه طهماسپ رزمی صعب کرد سپاه شاه بهزیمت رفت شاه بجمعی قلیل در میدان
بماند و در خواب بشارت فتح یافت صبح دیگر روز با جمعی قلیل بر اوزبکان که بغارت مشغول بودند حمله برد و ظفر یافت
عبید خان زخمی شد و بگریخت شاه طهماسپ به نیشاپور شد و خراسان مضبوط ساخت و بعراق بازگشت و به بغداد شتافت
و در نهصد و پنجاه هجری نصیر الدین همایون بادشاه فرمان روای هندوستان از شیر خان افغان منهزم بایران
آمد و از جمله تحایف که گذرانید قطعه الماس بود که چهار مثقال و چهار دانگ وزن داشت در کتابی دیده و گفته که
همایون بادشاه از قندهار عزیمت ایران نمود و این چند ابیات بدستخط خاص بشاه طهماسپ قلمی نموده فرستاد
بیت خسرو اعظم لیست ها عنقای عالی همتم * قاف کوه قناعت را نشیمن کرده است * طالعم شیر است عمری پشت
بر من کرده بود * این دم از کین و عداوت روی بر من کرده است * روزگاری سفله گندم نما و جو فروش * طوطی
طبع مرا قانع بارزن کرده است * التماس از شاه آن دارم که با من آن کند * آنچه با سلمان علی در دشت ارژن
کرده است * شاه طهماسپ شعری چند در جواب آن انشا نمود و فرمان بنام محمد خان حاکم هرات مشتمل بر مهمانداری
و تواضع همایون بادشاه قلمی فرمود رباعی امژده ای پیک صبا کز خبر مقدم دوست * خبرت راست بود در همه جا محرم دوست

باشد آن روز که در بزم وصالش یکدم * بنشینیم براد دل خود محرم دوست * اقدام آن بے ملال توجه آن بادشاه جم جاه
فرسته اهتمام غنیمت دانسته شکرانه بجا آورند و فرمان که بنام محمد خان بدستخط خاص نوشته این است ایالت پناه شوکت
دستگاه حشمت الا ایالت والا اقبال محمد خان شرف الدین اوغلی یکلواله و فرزند ارجمند ارشد و حاکم دار السلطنت هرات و
میر دیوان بانواع اعطاف والطاف بادشاه سرفراز گشته اندانچه درباب توجه رایات عالیات نواب کامیاب سپهر رکاب
خورشید قباب گوهر دریای سلطنت و کامگاری دوحه چمن آرای فرماندهی و جهانداری نور عالم افروز ایوان سلطنت
وجلال سرو سرافراز جویبار سعادت و اقبال. گلشن شوکت و عظمت ثمره شجره طیبه خلافت ونصفت بادشاه برین شهنشاه بحرین
نیر عالمتاب فلک کامرانی بدر بلند قدر اوج خلافت و جهانبانی قدوه و قبله سلاطین عدالت آئین مهتر و بهتر خواقین صاحب تمکین
شهریار عالی نسب تخت سروری خاقان معالی حسب ملک عدل گستری سلطان سکندر نشان جم جاه علی مکان سلیمان
قدر تخت نشین صاحب هدایت و یقین جهان بان وارث تخت و تاج صاحبقرانی مصباح مشکوة گورکانی نور حشم سلاطین
روزگار تاج فرق خواقین نامدار المؤید من عند الله نصیر الدین محمد همایون بادشاه غازی خلد الله تعالی عزه حسب الامال
الی یوم المآل متعلق نوشته بود چه گوید که چه قدر سرور حضور روی نمود مژده ای پیک صبا اقدام نداند که این خبر جبر اثر ولایت
سروار را از ابتدای عمل بوشقان ئیل به آن ایالت پناه مرحمت فرمودیم می باید که متصدیان خود آنجا فرستند که مال و جهات
و وجوهات دیوانی آنجا را از ابتدای سال حال تصرف نموده بمواجب لشکر ظفر اثر و ضروریات خود صرف خود نمایند به نحوی که
نشان مذکور شد فصل بفصل روز بروز عمل نموده از مضمون مطاع تخلف ننماید بالفعل کس از مردم عاقل روزگار
دیده که یک اسپ کتل و یک استر رکاب براق در خوران داشته باشد تعین نماید که باستقبال آن شاه صاحب اقبال
رفته با صدراس اسپ خوش تگ که از درگاه معلی معه زین طلا جهت آنحضرت فرستاده شد و آن ایالت پناه در
طوایل خود سی راس اسپ قوی جثه آسوده که لایق سواری آن شهسوار معرکه دولت و کامرانی بوده باشند انتخاب نموده
زین های لاجوردی منقش با عنانهای زربفت و زرد و زرکه لایق اسپان سواری آن بادشاه جم جاه باشد بالای
اسپان نهاده هر اسپ را بدو نفر از ملازمان خود داده روانه گرداند و کمر و خنجر خاصه شریفه نواب کامیاب مرحومی مغفوری
علیین آشیانی انار الله برهانه شاه بابام به نواب همایون ما رسیده بجواهر نفیسه مکلل است معه شمشیر طلا و کمر بند مرصع جهت
فتح و نصرت و شگون آن بادشاه سکندر آئین فرستاده شد و موازی چهار صد توپ و مخمل و اطلس فرنگی و مروی مرسل شد یکصد و پنجاه
جامه بجهت خاصه آنحضرت است همه ملازمان جهت کاب ظفر انتساب آن کامیاب و قالیچه مخمل دو خوابه طلا باف و نمد تکیه کرکی که با استر اطلس است
و سه روج قالین دوازده درعی کوسفالی خوش قماش دوازده چادر قرمز سبز سپید فرستاده شده بطریق احسن سازند روز بروز استره لذیذه
سرابراه نموده با نان های سپید که با روغن و شیر خمیر کرده باشند راز یانه خشخاش داشته باشند مکمل نموده جهت آنحضرت فرستاده باشند و جهت
مقربان مجلس حضرت عالی و دیگر ملازمان فردا فردا ارسال نموده باشند و آنچنان قرار دهند که فردا در منزل و مقامی که نزول فرمایند همان روز
چادرها بالصفا و لطیف و منقش و شامیانه های اطلس و مخمل زردوزی برپا کرده در کارخانه مطبخ و جمیع کارخانهای ایشان از مرتب ساخته نصب نمایند
که هر کارخانه ضروری آن مهیا باشد چون ایشان بدولت و اقبال نزول فرمایند شربت به آب لیمون و گلاب خوش طعم ساخته و با برف و یخ سرد کرده

بکشند بعد از شربت مرباهای سیب شکانی و مشهدی و هندوانه و انگور و غیره میوه های لطیف با نانهای سپید بدستوری که مقرر شده حاضر سازند
وسعی کنند که تمامی اشربه در نظر آن سلطنت پناه آید گلاب و عنبر و شهب و خل نمایند هر روز بالفعل طبق طعام الوان با اشربهای خوشگوار مقرر دارند که میکشیده
باشند و ایالت پناه بکلوبیگلر بیگی هرات و ایالت پناه جعفر سلطان فرزندان و قوم خود را با هزار کس که بعد از سه روز که آن
بالفعل کس رفته باشند باستقبال فرستد و در آن سه روز لشکریان و امیران مذکور رنگ برنگ در نظر آرند و اسپان
تونیجاق تازی مقرر دارند که بملازمان خود بدهند که هیچ فرزینت سپاهی به از اسپ خوب نیست سراپای آن هزار کس پاکیزه و رنگین
کرده باشند و چنین قرار دهد چون آن امرا بملازمت آنحضرت رسند زمین ادب بوقار و تمکین بوسیده یکایک خدمت نماید
احتیاط کنند در سر سواری و غیره میانه ملازمان امرا ملازمان آنحضرت گفتگو واقع نشود و هیچ وجه از وجوه آزردگی بملازمان
آن حضرت نرسد در وقت سواری و کوچ لشکر از امرا دور دور خدمت کنند نوبت کشیک هر یک از امرای مذکور که باشند
در محل و مکان آنحضرت کشیک داده باشند و بنوعیکه در خدمت بادشاه خود خدمت میکنند خدمت کنند و آنچه تمامی ملاحظه ادب باشد
منظور داشته بعمل آرند در هر ولایت که برسند همین فرمان بوالی آنجا روا نمایند مقرر دارند که آن امیر خدمت شایسته
نماید مهمانی بدین دستور بظهور آورد که مجموع طعام و حلاوه و اشربه کمتر از یکهزار و پانصد طبق نبوده باشد و خدمت
ملازمت آن سلطنت پناه تا بشهر معلی مرو که تعلق به ایالت پناه محمد خان بیگلربیگی دارد چون امرای مذکور بملازمت رسند
هر روز یکهزار و دویست طبق ایوان که لایق حال بادشاهان بوده باشد در مجالس آن بادشاه گرامی کشند هر یک از
امرای مذکور در روز مهمانی نه راس اسپ پیشکش نمایند که سه اسپ خاصگی باشد و یکی با امیر اعظم محمد بیرام خان بهادر
پنج اسپ دیگر با میران مخصوص بهر کس که لایق باشد بهر یک فراخور حال بدهند نه اسپ تمامی از نظر خجسته اثر گذرانند
اگر نماید که کدام اسپ از نواب کامیاب و هر یک که قبل گذشت قرار یافته باشد که از فلان امرا باشد بگویند و این حکایات
هر چند بدنماست لایق خواهد بود بد نخواهد بود بهر دستوری که مقدور باشد ملازمان رکاب ظفر انتساب را مسرور دارند
و آنچه نهایت یکجهتی و غمخواری باشد بظهور آورند و خاطر انجماعت را که از گردش روزگار غدار غباری دارد بدلداری و مهربانی
که درین نوع اوقات لایق است مسرور گردانند که خوشنماست بدین دستور همه وقت منظور باشد تا بحضور ما رسند و بعد از آن آنچه لایق
باشد از جانب ما معمول خواهد گشت بعد از طعام مفرحات و حلاوه و پالوده که از قند و نبات طبخ نموده باشند مرباهای مطبوخ در چینی
خطائی خاصه که بگلاب و عنبر و شهب و مشک معطر باشد بمجالس برند و حاکم بعد از مهمانی و خدمات مذکوره از ولایت آنجا خاطر جمع نموده
تا بدار السلطنت هرات همگی رفیق خدمت بوده دقیقه از دقایق خدمت نامرعی نگذارد و چون آنحضرت به دوازده فرسخی ولایت مذکور برسد آن
بکلربیگی یکی از اویماق کاروان خود را در خدمت فرزند ارجمند گذارد که از شهر و خدمت آن فرزند ارجمند خبردار باشد باقی لشکر ظفر قرین از
شهر و ولایت و سرحدها از هزاره و نکدری و غیره تا سی هزار کس بشمار صحیح رسد از ملازمان کمک آن ایالت پناه همراه برداشته استقبال نماید
و چادر و سایبان و اسباب ضروری از شتر و استر قطار همراه برد چنانچه اردوی آراسته بنظر آن بادشاه در آید
چون بملازمت آن بادشاه سرفراز گردد پیش از جمع حکایات دعای بسیار از جانب ما رساند و همان روز که بملازمت ممتاز
گردد بتوزک و قاعده لشکر نزول نماید ایالت پناه در خدمت ایستاده رخصت مهمانی سه روزه طلبیده سه روز در آن منزل مقام کنند

روز اول جمیع لشکریان پادشاهی را خلعت فاخره که از اطلس و کمخواب برهی و دارایهای جامی و مشهدی باشد مخلع سازد
و مجموعه را بالاپوش مخمل بدهند بهر نفر از لشکریان و ملازمان دو تومان تبریزی یوم الخرج بدهند و طعام های الوان
بدستوری که مقرر شد سربراه نموده مجالس ملوکانه بدارد که زبان ها به تحسین و آفرین گویا گردد و آوازه بگوش عالمیان
رسد تفصیل لشکریان را داده روانهٔ درگاه عالی گردانند و مبلغ دو هزار تومان تبریزی از تحویلات خالصهٔ شریفه که بدار السلطنت
مذکور میرسد بازیافت نمایند و صرف ضروریات خود کنند و آنچه نهایت بندگی و خدمتگاری بوده باشد بجان منت داشته
بظهور آورند از منزل مذکور تا شهر بچهار روز بیایند هر روز مهمانی طعام بدستور اول سیداده باشند باید که در روز مهمانی
اولاد آن عظام ایالت پناه مانند چاکران و خدمتگاران کمر خدمت بر میان بسته آداب خدمت بجا آورند لشکر آنکه این نوع پادشاه
که هدیه ایست از هدایای الهی مهمان باشد در ملازمت خدمت آنچه نهایت خدمت باشد بجا آرند و تقصیر ننمایند هر چند انواع
جان سپاری و خون گرمی نسبت بآنحضرت میسر باشد پسندیده تر خواهد بود و چون فردا الشهر خواهند رسید امر فرمایند درون باغ
عیدگاه سبز خیابان چادرها درون اطلس قرمزی به کرباس اصفهانی که درین ایام اتمام داده عرض کرده بودند ترتیب
دهند و ملاحظه نمایند که هر جا خاطر عاطر آن عظمت مسرور باشد در هر گل زمین که در آب و هوا نیز هست و لطافت امتیاز
داشته باشد رضاجوئی آنحضرت نمایند و در خدمت ملازم و از دست بر سینه نهاده پیش رود و عرض نماید که از دو
لشکر و اسباب تمام پیشکش نواب کامیاب است در راه کوچ دمبدم خاطر اشرف را بمهربانی که در کمال استحکام باشد
خوشوقت سازد و خود از منزلی که فردا الشهر خواهد آمد رخصت طلبیده روانهٔ خدمت فرزند ارجمند گردد و علی الصباح
آن فرزند را بعزیمت استقبال از منزل بیرون آورده سراپا که در نوروز یا رسال بدان ارسال داشته ایم بپوشاند
و یکی از رخش سیدان او یاق بکلوکه از معتمدان آن ایالت پناه بوده باشد در دار السلطنت مذکور گذاشته فرزند
ارجمند را سوار کند در وقتیکه بشهر برود ایالت پناه قراسلطان در خدمت نواب کامیاب باشد و چون فرزند از شهر
بیرون آید قدغن نمایند که جمیع لشکریان مقرر سوار شده متوجه استقبال شوند و چون نزدیک آن پادشاه عظمت دستگاه
رود چنانچه میدان میانهٔ ایشان و پادشاه یک تیر پرتاب باشد آن ایالت پناه پیش رفته التماس نماید که پادشاه
از اسب فرو ترنه آیند اگر آنحضرت قبول کنند در ساعت بازگردد و آن فرزند برخوردار را پیاده کرده به تعجیل تمام روانه
گشته زانو و رکاب آن پادشاه سلیمان بارگاه را بوسیده قواعد خدمت و عزت و حرمت آنچه مقدور باشد
بظهور آورده خدمت کند و باز اول آنحضرت را سوار کرده دست نواب کامیاب را بوسه داده فرزند ارجمند را متوجه سواری سازند
بدستور سوار گردانیده متوجه اردوی خود شوند و آن ایالت پناه خود نزدیک فرزند ارجمند باشد اگر پادشاه سخنی و حکایتی از برخوردار
نیکو خصال پرسد و آن فرزند بواسطهٔ حجاب جواب نتواند داد آن ایالت پناه جواب لایق عرض نماید و در منزل مذکور آن فرزند پادشاه
را مهمان نماید بدین دستور چون چاشتگاه رسد فی الحال سه صد طبق ما حضر مجلس بهشت آئین آورده بین الصلاتین عشا یکهزار و
دویست طبق الوان بر طبق های نقره و لنگر که مشهور است بنهار خانی و طبق های نقره و لنگرهای طلا و چینی فغفوری با سرپوش ها نصف طلا
و نصف نقره و نمکدان ها تمام مرصع کاری بر سر آن خوانها بمجلس آرند و سفره های قلمکاری و طبق کاشانی و بعد از آن بیات لذیذ آنچه موافق حال مجلس باشد

بعمل آرند هفت راس اسپ رعنا از طریق اول از طویلهٔ آن فرزند جدا سازد و جلهای مخمل پوشانیده و پتکهای قصب
و ابریشمی برین عمل پتک سپید بر جل مخمل سرخ پتک سیاه بر جل مخمل زرد باشد باید که حافظ صابر و حافظ دوست محمد و قاسم قانونی
و استاد شاه محمد سرنایی و استاد یوسف کمانچه و دیگر گوینده و سراینده و سازنده که در شهر مشهور اند همه وقت حاضر بوده باشند
که اوقات خجسته ساعات آن بادشاه بعشرت گذرانیده چه هر گاه نواب کامیاب خواهد بنغمه و ترنم آنحضرت را خوشوقت
سازند و کدورت از ایشان بردارند هر کس که قابل آن مجالس باشد از نزدیک و دور بوقت حاضر الوقت والخدمت
باشند و دیگر از شکاره باز و باشه و شاهین و چرغ و بحری در سرکار موجود باشد از نظر بگذرانند هر قدر خوش کند پیشکش نماید
ملازمان ایشان را تمام خلعت فاخره ابریشمی از هر جنس رنگ برنگ فراخور حال هر کس از الوان مخمل خارا و تکمهٔ کلابتون
دور و طلایات پوشانیده و چون بمنزل خود روند ایشان را یک یک از نظر خجسته اثر آن فرزند ارجمند در آرند و آن فرزند
از خلق کریمی که از آبا و اجداد بمیراث یافته با ایشان تلطف نماید و بهر یکی از ایشان جدا جدا فراخور حال اسپ را با جبه
والانعام زیاده از سه تومان تبریزی نبوده باشد دوازده توقوز پارچه ابریشمی از مخمل و اطلس و کمخابی فرنگی و مرودی
بافته شامی و غیره که بنفاست لطیف باشد پارچه نفیسی که در سرکار خرج میشود با سه صد نقد که هر سه کیسه پنجاه تومان باشد
برای خرج سرکار عالی بدهند هر روز تا سه روز در سیر خیابان و کازرگاه سر سیر نموده باشند و درین سه روز در باغ
چهار باغ که منزل بادشاهانه است سیر خیابان که در باغ عیدگاه است و اصناف چهار طاق و آئین بندی شیرین ببندند
و بهر صنعت گری یکی از امرای مذکور را شریک سازند تا به تعصب یکدیگر بهر صنعت شیرین کاری که دانسته باشند بعمل آرند چون
بادشاه آن مرز و بوم را بقدوم فرخنده لزوم مشرف سازد آن شهر از غبار سمند ان بادشاه آن مرز و بوم رشک فردوس گردد و از
مردم خوش طبع و لطیفه گو که در شهر هستند تمامی در نظر کیمیا اثر در آورند که باعث سرور باشد روز سوم که ازین چهار طاق
خیابان شهر و صفا دادن چهار باغ فراغ خاطر نموده باشد در شهر و محلات حدود و مواضع نزدیک شهر مقرر دارند که
چار نمایند که تمامی مرد و زن صبح روز چهارم در سیر باغ خیابان حاضر گردند در هر دکان بازارها آئین کرده بسته باشند
قالین و پلاس فرش انداخته عورات بپایه یکدیگر داد و ستد میکرده باشند چنانچه قاعدهٔ آن شهر است از هر کوچه و محله بتعمیر مرد و زن
بیرون می آمده باشند که مثل ایشان در بلاد عالم نبوده باشد تمامی آن مردم را به استقبال فرستند و بعد از آن بادشاه
را بعزت و ادب گویند که پای دولت بر رکاب نهاده سوار شوند فرزند ارجمند در پهلوی آنحضرت چنانکه سر و گردن
است بادشاه پیش ما باشد براه روند آن ایالت پناه خود از عقب ایشان نزدیک میرفته باشد که از عمارات و منازل
و بساتین هر چه پرسند جواب سنجیده عرض دارند چون بسعادت در شهر در آیند چار باغ را گشت فرمایند در باغچه که هنگام
آمدن مسکن نواب همایون ما بوده بجهت بودن و خواب کردن و خواندن و نوشتن تعمیر یافته و الحال بباغ شاهی مشهور است
نزول فرمایند و حمام چار باغ و حمامات دیگر را سپید و پاکیزه ساخته بمشک و گلاب و عنبر خوشبو سازند تا هر گاه که میل
فرمایند بران آسایش بوده باشد روز اول فرزند ارجمند بطعام وافر مهمانی نمایند خوان مسلمانی بکشند چون ایشان
بفر اقبال متوجه خواب شوند آن ایالت پناه خود بدستور تمهید مهمانی کند که مذکور خواهد شد چون ایشان بشهر در آیند بهار و

عرضداشت روانهٔ درگاه معلی نماینده قوام الدین حسین کلانتر در بلدهٔ فاخرهٔ دار السلطنت هرات مرد خوشنویس صاحب وقوف است تعیین کند که از روزیکه آن پانصد کس باتفاق ایالت پناه قرا سلطان مهماندار بشرف ملازمت مشرف گردیده تا روزیکه بشهر درآمده روزنامچه منقح درست کرده از روایات و حکایات و مطایبات از هر قسمی که در مجالس عالی از معتمدان و خوش طبعان ظاهر کردد و نوشته دران طومار کرده بدرگاه عرش اشتباه مصحوب فرستاده باشد که بر جمیع اوضاع نواب همایون ما را اطلاعی حاصل گردد و بدستور مهمانی آن ایالت پناه از اطعمه و حلاوه و میوه با سه هزار طبق طبیق کشیده شود تا بودن آن بادشاه در دار السلطنت عراق یراق ضروری بدین دستور سرانجام نماید اول پنجاه چادر دست سایبان و چادر بزرگ موافق خیمه ها که برای دولتخانه ما میسازند و شامیانه لاجوردی و فغفوری بیست گزی و پنجاه گزی یک چوبه خاصه برای ما ترتیب داده تا قالین های چهل گزی و بیست و دوازده گزی کرمانی با صد قطار اشتر دویست و پنجاه طبق فغفوری چینی بزرگ و کوچک و اطباق دیگهای ضروری با سرپوش با هرچه هست پیشکش نمایند امرای دیگر بدین تفصیل بعمل آرند از طعام و حلاوه و پالوده یکهزار و پانصد طبق و سه اسپ خاصه و یک قطار شتر و یک قطار اشتر که آن ایالت پناه اول آنرا دیده و پسندیده باشد پیشکش نمایند حاکم غوریان و قوشنج گویند در ولایت باخرز مهمانی نمایند و حاکم باخرز و جام و حاکم خاف در بر تنشیر دراوه و محولات در محال سرای فرها که پنج فرسنگ مشهد است ازین مقولات که بقلم درآمده درمیان تفاوت نماید بطریقی که ذکر کرده شد که باعث عتاب خواهد شد امرا و رؤسای هر محال همین فرمان دستور دانسته بعمل آورند بالجمله شاه طهماسپ در تعظیم و تکریم همایون بادشاه کوشید چنانچه گذشت و بعد چند سال شاهزادهٔ سلطان مراد میرزا با ده هزار سوار با او فرستاد تا برفت و مملکت موروثی بدست آورد شاه طهماسپ در نهصد و هشتاد و چهار هجری درگذشت پانزدهم شهر صفر تاریخ است بعد از و پسرش شاه اسمعیل ثانی بن شاه طهماسپ بر تخت نشست و از مذهب تشیع تبرا کرد و خود را از اهل سنت و جماعت ظاهر ساخت چون در تسنن تعصب داشت و برادران و خویشان خود را بقتل رسانیده بود اعیان ملک از و برنجیدند تا آنکه بقصد خواهر خود مسموم گشت شهنشاه روی زمین تاریخ جلوس وی است و شهنشاه زیر زمین تاریخ وفات اوست و بعد از و برادرش سلطان محمد بن شاه طهماسپ بادشاه شد و سلطنت رو باختلال کرد و بالآخر تاج از سر خود برگرفت و بر سر پسرش عباس نام نهاد شاه عباس صفوی بر تخت نشست و کارهای ناتمام کرد و مملکت ایران که بهم برآمده بود ضبط نمود و عراق عرب و حدود روم که رومیان گرفته بودند از ایشان انتزاع نمود و سالها باستقلال سلطنت کرد و در سنه یکهزار و سی هجری لشکر بقندهار کشید ملک را از عبد العزیز خان که بفرمان نور الدین جهانگیر بادشاه هندوستان حاکم قندهار بود انتزاع نمود و همدران سال امام قلیخان حاکم فارس را فرمان داد تا جزیره هرمز را باتفاق انگریزان بگرفت و جمعی کثیر را از انگریزان پرتکال بکشت چنانچه جزیره هرمز بگشت و عساکر روم را که بانتقام آن روی بدان دیار آورده بودند مکرر هزیمت داد و او را مکرر با سپاه روم محاربات اتفاق افتاد و غالب آمد و در هزار و سی و هشت هجری درگذشت و ازان دودمان است سام میرزا ابن صفی میرزا ابن شاه عباس المخاطب بشاه صفی صفوی بسلطنت رسید و بعد از و پسرش شاه سلطان حسین صفوی بسلطنت رسید

میر اویس خان غلزئی قندهاری شاه نواز خان حاکم قندهار را کشته بر قندهار متصرف شد و بعد از آن چون نوبت شاه سلیمان صفوی بسند حکومت رسید و ضعف سلاطین صفویه دیده دست تطاول بر معمورهای ایران دراز کرد و شاه سلطان حسین صفوی را در اصفهان محاصره نمود و چون ایام محاصره طول کشید و کار بر متحصنان تنگ گردید شاه سلطان حسین با نزدیکان و مقربان خویش پیش محمود خان رفت و پانزدهم محرم سنه یکهزار و یکصد و سی و پنج هجری محمود خان داخل اصفهان شد و بر عراق عجم مستولی شد شاه سلطان حسین را با نزدیکان و مقربان محبوس نمود و خود را محمود شاه ملقب ساخته بر تخت نشست در خلال این احوال ملک محمود سمنانی والی تیمور که بعد از محبس شاه سلطان حسین اکثر بلاد خراسان را از تصرف عمال محمود شاه بر آورده متصرف شده بود نادر قلی بیگ که بالآخر نادر شاه عبارت از اوست ملازم ملک سمنانی گشت و تا قبت الامر از و جدا شده او باشی چند فراهم آورده قطاع الطریقی پیشه گرفت ملک محمود سمنانی بستوه آمد و شاه طهماسپ بن شاه سلطان حسین بن شاه سلیمان صفوی که پیش از غلبهٔ محمود شاه غلزئی از اصفهان بطرف مازندران رفته اقامت میداشت حسب الطلب نادر قلی بیگ متوجه خراسان گشت و ملک محمود سمنانی را به اتفاق نادر قلی بیگ اسیر کرد و بر بلاد مقبوضهٔ او متصرف گشت و نادر قلی بیگ را بخطاب طهماسپ قلیخان و بخدمت قورچی باشی سرفراز فرمود محمود شاه این میر اویس خان غلزئی قندهاری سه سال بر تخت ایران سلطنت کرد و سکنهٔ آنجا را بانواع ایذا برنجانید و اولاد سلاطین صفویه را از صغیر و کبیر هفتاد تن سوای شاه سلطان حسین که او را امان داده بود بقتل رسانید و خود نیز پی ایشان درگذشت و بعد از و اشرف شاه غلزئی که ابن عم او بود بسلطنت ایران رسید و به اشرف شاه مخاطب شد در خلال این احوال افواج قیصر روم بر سر وقت او رسید تا شاه سلطان حسین را از زندان برآورده پیش والی روم برند اشرف شاه سلطان حسین را بقتل رسانید و با رومیان صلح کرد و با عساکر موفور از اصفهان متوجه خراسان شده شاه طهماسپ و طهماسپ قلیخان در شهر صفر سال یکهزار و یکصد و چهل و دو هجری بمقابلهٔ اشرف شاه شتافتند و قتالی فاحش نمودند اشرف شاه منهزم باصفهان رفت و آنچه از خزاین و اموال توانست برداشت بسمت فارس شتافت شاه طهماسپ بن شاه سلطان حسین بسلطنت رسید سلطنت ایران بعد از هفت سال باز بخاندان صفویه منتقل گشت نادر قلی بیگ المخاطب بطهماسپ قلیخان بتعاقب اشرف شاه شتافت و او را باز ساخت چه عبد الله بلوچ اشرف شاه را با معدودی چند اسیر کرده بدرگاه شاه طهماسپ فرستاد طهماسپ قلیخان بعد ازین قضایا متوجه همدان شد و پیروانی آنجا ظفر یافت و حدود عراق عجم از مخالفان صافی نمود شاه طهماسپ از استیلای طهماسپ قلیخان بخاطر اندیشه داشت بهر حال طهماسپ تبریز در تصرف اولیا مستخلص گردانید و الوس ترکمان و افاغنه را استاصل کرد و افاغنه ابدال را در هرات محاصره کرد و بعد از هشت ماه قلعهٔ هرات را مفتوح ساخت و بخدمت شاه طهماسپ آمده بنابر بعضی اطوار که لایق سلطنت نبود در خاطر عزل شاه طهماسپ را مقرر نمود و بالآخر او را بلطائف الحیل از سلطنت خلع کرد و باستصواب شاه طهماسپ پسر او را که کودک دو ماهه بود نام سلطنت بر او گذاشت و به شاه عباس موسوم ساخت و شاه معزول را بخراسان فرستاد و بر جمیع ممالک متصرف و مستقل گشت و لشکر به بغداد کشید احمد پاشا حاکم بغداد متحصن شد و طهماسپ قلی خان بمحاصره

پرداخت ایام محاصره قریب بیکسال رسید توپال پاشا از طرف ولی روم بمدد احمد پاشا رسید و طهماسپ قلی خان بعد
از رزم از بغداد بیابان دو توپال پاشا منهزم بهمدان شد و در عرض چهار روز لشکر پراگنده را جمع کرده بمقابله افواج روم که توپال پاشا
تیعاقبش فرستاده بود پرداخت و در یکهزار و یکصد و چهل و شش هجری بران ظفر یافت افواج روم منهزم بموضع کرکو
نزد توپال پاشا رفتند طهماسپ قلی خان تعاقب او نمود توپال پاشا از کرکوک بلشکری جرار بیرون آمد و صف قتال بیاراست
طهماسپ قلیخان قتالی فاحش کرد توپال پاشا بقتل رسید رومیان منهزم شدند غنیمت بیشمار بر دست سپاه ایران
افتاد طهماسپ قلیخان اندیشید که در حالت مالداری سپاهیان در خود داری و حفاظت مال خود ها خواهند بود و تن در
رزم نخواهند داد حکم فرمود که غنیمت را جمع آرند چون فراهم شد همه را آتش داد و بسوخت و دلهای سپاه کباب شد
و متوجه بغداد شده و آنرا باز محاصره کرد احمد پاشا متحصن گردید و در خلال این احوال خبر رسید که محمد خان بلوچ حاکم دیار فارس
بغی کرد طهماسپ قلیخان از احمد پاشا صلح کرده با محمد خان رزم نمود و غالب آمد او را اسیر گردانید و چشمان او را بکار رو از حدقه
بیرون آورد و خاطر از مخالفان پرداخت و شوکتی عظیم بهم رسانید و در سنه یکهزار و یکصد و هشت هجری بر تخت سلطنت
ایران نشست چنانچه الخیر فی ما وقع تاریخ جلوس اوست و خود را به نادر شاه مخاطب ساخت و او را پیش ازین نادر سلطان
نیز میگفتند و او از قوم افشار بود و پیش ازین نادر قلی بیگ افشار پسر امام قلی بیگ از سایر الناس عده ابیورد بوده باختلال
احوال و تنگی معیشت ایام بسر میبرد و بابا علی بیگ که رئیس جمعی از افشار ابیورد بود و بعد از فوت امام قلی بیگ زن دوم او را که
مادر نادر قلی بیگ باشد در عقد خود در آورد و نظر بر وفور شعور نادر قلی بیگ نموده دختر خود را که از زن اولین داشت با و منسوب
نمود بهمین سبب رفاه احوال نادر قلی بیگ گردید و شد شده رسید بجائیکه رسید یعنی نادر شاه شهنشاه گویند بالجمله بعد از
جلوس بر تخت ایران بسمت قندهار شتافت تا مدت [illegible] قندهار را محاصره کرد و در جنب آن شهری آباد کرد نبادر آباد
موسوم گردانید و بالآخر قلعهٔ قندهار را مفتوح کرد و اثری از آن نگذاشت و حسین خان برادر محمود شاه والی قندهار
را محبوس نمود و متوجه کابل شد ناصر خان که از طرف محمد شاه پادشاه هند نظامت کابل داشت بخدمت پیوست
نادر شاه کابل بگرفت و عزیمت هندوستان کرد و در سنه یکهزار و یکصد و پنجاه و یک هجری با افواج محمد شاه پادشاه هند که سر گروه
آن افواج برهان الملک سید سعادت خان بهادر و صمصام الدوله خاندوران خان امیر الامرا بودند در پانی پت رزم
کرد و غالب آمد و بعد ازین واقعه محمد شاه با نادر شاه صلح کرد و با نادر شاه بشاهجهان آباد آمد و بنا بر بدخوئی مردم شاهجهان آباد
آنشهر را قتل عام نمود با آخر امان داد و خزاین موفور را از انجا برگرفت و از امیران تورانی مثل آصف جاه نظام الملک
و اعتماد الدوله قمر الدین حسن خان بهادر و دیگر از مبارز الملک سربلند خان که او هیچ نداشت و از ملکهٔ زمانیه حرم محترم محمد شاه
بادشاه و غیره خدمهٔ محل هیچ نگرفت و بدستور محمد شاه را سلطنت هند داده بایران مراجعت نمود و بروم شتافته و اکثر از آن
دیار بگرفت و بتسخیر دیار توران و دیگر امصار پرداخت و متصرف گشت و در سنه یکهزار و یکصد و شصت هجری بدست امیران
خود بقتل رسید و پس از و چندین از اولاد او بسلطنت رسیدند تا آنکه کریم خان نامی والی ایران شد و خود را نائب
امام آخر الزمان خواند و اکنون شنیده میشود که او هم نماند و دیگری بجای او نشست هنگام تحریر این وقایع کتابی که مشتمل بر احوال

پادشاه

نادرشاه و احفاد وی و افاغنه قندهار و کریم خان وغیره باشد حاضر نبود بنابران بر یاد خویش و سماعت باختصار مرقوم نمود
ظاهرا هنگام سلطنت اولاد نادرشاه شاید در وقت شاهرخ میرزا ابن نادرشاه بعضی از دیار ایران از تصرف اولاد نادرشاه
بیرون رفت چنانچه در بعضی امصار احمدشاه ابدالی دراتی متصرف گشت و احوال احمدشاه ابدالی در کابل مرقوم شود کپتان
جوناتهان اسکات زبانی محمد قلیخان ایرانی بارا قم میگفت که چون نادرشاه بقتل رسید و بعد از و برادرزاده او عادل شاه
و پس از و برادر عادل شاه ابراهیم شاه نامی و بعد از و شاهرخ میرزا بن نادرشاه بسلطنت رسید بعد چندی امرا
او را محبوس و مکحول کردند و یکی از اولاد صفویان باسمی بشاه سلیمان صفوی را بر تخت نشانیدند و بعد از چندی روز او را
محبوس نمودند شاهرخ مکحول را بر تخت نشانیدند علی مردان خان و کریم خان که از امرای عمده بودند میانه خود رزم کردند علیمردان خان ظفر یافت و مرتبه ثانی
کریم خان بر علیمردان خان متصرف شد و مرتبه ثالث علیمردان خان بر کریم خان غالب آمد و کریم خان منهزم شش سال در کوهستان بسر برد و سپاه بسیار فراهم
آورده با علیمردان خان مقابله کرد و بر او ظفر یافت و بریاست رسید کریم خان والی ایران شد و خود را نایب امام مهدی صاحب آخر الزمان خواند و خطبه
و سکه بنام صاحب آخر الزمان نمود و تا اکنون که سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری ست کریم خان در اصفهان وغیره شاهرخ میرزا ابن نادرشاه در مشهد
مقدس و تیمورشاه ابن احمدشاه ابدالی در کابل و قندهار سلطنت میکنند پوشیده نماند که معامله عراق عجم بانجام رسید اکنون خراسان و شهرهای آنها
که تعلق از اقلیم چهارم میدارند بروایت مؤلف هفت اقلیم بقلم می آرد خراسان ولایتی است که در همه روی زمین
عرصه ازان وسیع تر و هیچ مملکت و ناحیت بطول و عرض خراسان نیست گویند در عهد مامون عباسی روم را پیموده ثلث
ثلث خراسان بر نیامده و مثل اشجار و اثمار و ریاحین و انهار خراسان در هیچ اقلیمی نشان نمیدهند مرو شاهجان از بلاد معظم خراسان
است بقولی از بناهای اسکندر رومی است برخی از ابنیه شاپور ذو الاکتاف میگویند اما اصح آنست که طهمورث دیو بند آباد
نموده در عهد سلطان محمود غازی غزنوی در چهارصد و یک هجری در خراسان قحط افتاد و از سگ و گربه نشان نماند
و مردم یکدیگر را خوردن گرفتند بالجمله خراسان سالها دار الملک سلطان سنجر سلجوقی بوده چون عراق بر سلطان مستولی
شد در سنه ... روز آن شهر را غارت کردند ازان جهت خرابی بسیار بمرو راه یافت و پس ازان بتدریج آبادان گشت تا در آن
زمان که چنگیز خان از قتل و غارت بلخ باز پرداخت پسر کهتر خود تولیخان را با هشتاد هزار سوار بطرف خراسان روان ساخت
تولیخان آن شهر را محاصره کرد مجیر الملک از امرای سلطان محمد خوارزمشاه حاکم مرو با پیش کشهای فراوان بخدمت
تولیخان شتافت بعد ازان لشکریان تولیخان آن شهر را محاصره کرده چهار روز متوطنان مرو را بصحرا رانده چهارصد نفر از
محترفه و پسران و دختران کوچک را بجان امان داده بقیه را بسیف القتل رسانیدند و تا مدت آن شهر همچنان خراب بود تا
در زمان میرزا شاهرخ ابن صاحب قران تیمور گورکان فی الجمله آبادان گردید و مرو در زمین هموار واقع شده و نواحی
بسیار دارد و آبش آرزو داشت که عبارت از مرغاب باشد و مرغاب در مرو منتهی میشود و از میوه هاے انگور و خرما نیک
و وافر میشود اما هوای بد دارد و بیماری بسیار در ان دیار بود سلطان سلجوقی را در عهد سلطنت خود در معموری آن شهر
سعی موفور بتقدیم رسانید و مدینه جدیدی بساخت و کهنه هم از ابنیه او بوده که در ان تصرف کرده و او دو مدینه دارد مخفی نماند
که سلاجقه بزرگترین ملوک اسلام اند سلجوق بن دقاق که آن طایفه باو منسوب اند از امرای بزرگ بود و نسب او بر چهار پشت

بلوغ اسباب می پیوندد و پسرش دقاق در خدمت بیغو ملک خزر منزلتی عظیم داشت و چون بمرد بیغو پسرش را که سلجوق بود تربیت
نمود بالآخر میان ایشان وحشت خاست سلجوق توهم نمود با یکصد سوار و هزار و پانصد شتر و پنجاه هزار گوسپند روی به ماوراء النهر نهاد
و در نواحی جند بالهام ربانی مسلمان شد قوم متابعت او کردند سلجوق در صحرا اقامت گزید و بسیاری از قبیله او که در دشت
خزر مانده بودند باو پیوستند و در آن اوان کفار جند هر ساله خراج گرفتندی با ایشان رزم کرد و غالب آمد سلجوق را پسران
بودند از آنجمله یکی میکائیل نام داشت و میکائیل را دو پسر بوده که طغرلبیک و جغربیک نام داشتند چون میکائیل در محاربت کفار کشته شد سلجوق پسرهای خود را
تربیت کرد و چون سلجوق بجند در گذشت طغرلبیک و جغربیک بریاست قوم رسیدند طغرلبیک اول سلاطین سلاجقه است که مملکت خراسان را از مسعود
بن سلطان محمود غزنوی انتزاع نموده و آن بار در چهار صد و سی و یک هجری سلاجقه را صافی شد و خوارزم نیز بگرفت و در کمتر از یکسال تمامی عراق عجم
مستولی گشت و در چهار صد و چهل و شش هجری آذربایجان بکشود و بغزای روم رفت و ظفر یافته باز آمد و در چهار صد و چهل و هفت هجری باستدعای خلیفه به بغداد
رفت و ملک رحیم دیلمی را محبوس کرد و در بصره و اکثر عراق عرب خطبه و سکه بنام طغرلبیک خواندند و در آن که برادرش طغرلبیک
صاحب خراسان در مرو در چهار صد و پنجاه و یک هجری فوت کرد پسر او الپ ارسلان بن جغربیک بجای پدر
نشست و از مرو بعراق آمد بعمش بطغرلبیک پیوست و چون طغرلبیک فوت کرد و از و عقب نماند الپ ارسلان در پادشاهی
مستقل گشت و او بسخاوت و شجاعت و حشمت و شوکت موصوف بوده و محاسن دراز داشته و طاقیه دراز بر سر
می نهاد از سر طاقیه تا نهایت لحیه او دو گز بنظر آمدی سلطان الپ ارسلان در بدو دولت خود عمید الملک کندری
وزیر طغرلبیک را بکشت و نظام الملک را وزارت داد و در ایام جهانداری خود از جیحون تا فرات مسخر ساخت و قصد
بلاد شام کرد و از فرات عبور کرده و اول کسی است از ملوک ترک که از آب فرات بگذشت و حلب را محاصره کرد والی
حلب اطاعت نمود آورده اند که در چهار صد و پنجاه و شش ارجالوس قیصر روم با سه صد هزار سوار فرنگ و روس
و ارمن وغیره بعزم تسخیر بلاد بغداد و عراق عرب کرد سلطان بزیارت خلیفه متوجه بغداد بود باستماع این خبر با ده هزار سوار که ملازم رکاب
او بودند متوجه قیصر شد و بنابر اعیان سپاه را بمضمون آیه کریمه کم من فئة قلیلة غلبت فئة کثیرة باذن الله مطمئن گردانید و فرمود که جنگ را در روز جمعه
که خطبای اسلام زبان بکلمه اللهم انصر من نصر دین محمد و اللهم انصر جیوش المسلمین گشاده باشند و خواص و عام و شب باین
برداشته آن وقت حمله باید کرد الغرض روز جمعه هر دو پادشاه صف برقتال تیار داشتند قیصر با سپاه خود که بهیئت مجموعی
برین فوج اندک حمله آوردند پس نبردی صعب اتفاق افتاد و از صبح تا نیمروز بازار قتل گرم بود سلطان با طایفه از خواص
در کمین استاده انتظار وقت معهود می کشیدند چون آفتاب بنصف النهار رسید بادی که از آتش دوزخ نشان میداد
بر روی مسلمانان وزیدن گرفت اسلامیان بیطاقت شدند سلطان در گریه آمد و سر برهنه بمناجات قیام نمود و بگریست
معارف لشکر بموافقت سلطان در گریه افتادند ناگاه آن باد متوجه مخالفان شد و سلطان بر اسپ نشست و خود را
بر مخالفان زد جنگی صعب نمود ظفر یافت و قیصر اسیر گشت و خواست که بقتل رساند قیصر گفت اگر مرا بقتل رسانی رومیان
دیگری را بسلطنت بر نشانند و اگر مرا بخشی خدمتگار باشم سلطان او را بخشید و دختر او را بهر پسر خورد ارسلان بخواست و
بعد از طوی قیصر را رخصت فرمود و وقوع این واقعه در چهار صد و شصت و سه هجری اتفاق افتاد و بالجمله سلطان بدیار خود

مراجعت نمود و بر اکثر معمورهٔ عالم فرمانروا گشت و پسر خود سلطان شاه سلجوقی را ولی‌عهد گردانید و بر فارس و عراق مستولی ساخت
و بدستور دیگر مملکت را بر پسران دیگر تقسیم کرد و بخراسان مراجعت نمود و به نیشاپور که دار الملک او بود رسید و در آخر عمر متوجه
رزم حاکم ماوراءالنهر شد و چون از جیحون بگذشت طایفهٔ از غلامان بقلعه که بکنار آب بود شبخون بردند کوتوال آنجا یوسف نامی
را اسیر ساخته بخدمت سلطان آوردند سلطان از و سخنان می پرسید او با ایشان گفتن آغاز نهاد سلطان در غضب شد و فرمود
که او را بیرون برند و بسیاست رسانند یوسف دست از جان بشست و کاردے از میان بیرون آورده قصد سلطان کرد
استادگان درگاه خواستند که او را بقتل رسانند سلطان مانع آمد خواست که او را بدست خود کشد چون تیرش هرگز خطا
نمی کرد پس تیرے بجانب او نهاده انداخت خطا کرد یوسف پیش تخت رفت و سلطان را بشهادت رسانید گویند سلطان را
رمقے باقی بود که مردم بر وجمع آمدند گفت من در عمر خود حزم و قید خود بین نبوده ام چه امروز صبح بر بستر برآمده ام و سواد لشکر
دیدم و با خود گفتم که بعد ازین کسے را با من طاقت مقابله نباشد بنابر غرور رسید آنچه بمن رسید و این واقعه در چهار صد و شصت
و پنج هجرے اتفاق افتاد بالجمله یوسف کوتوال قاتل سلطان را فراشے میخ کوب بر سرش زد و بکشت و بعد از سلطان
الپ ارسلان پسرش سلطان ملکشاه سلجوقی بر تخت نشست و از کاشغر تا بیت المقدس ضبط کرد و اصفهان
تختگاه کرد و در سایر بلاد اسلام بجز دیار مغرب و سقر خطبه و سکه بنام او خواندند و زاد بر بیر و صید رغبتے تمام داشت و هر شکاری
که بدست خود افگندے دیناری تصدق کردے عدد جانورانے که بدست خود افگنده بود از ده هزار زیاده بود و در عهد
خویش بگرد مملکت برآمده در راه ها منازل و رباطها بنا نهاد و در هر شهر حاکمی عادل فرستاد هر ساله املاک خاصهٔ او بیست
یکهزار لتومان از رسکنی بود و هر ساله بیست هزار دینار خرج داشت و چهل و هفت هزار سوار پیوسته ملازم رکاب او بودند
و علاوه بنابر سپاه راخدا وند روزے براهی میرفت شخصے را دید که گریه بسیار دار از سبب آن سوال کرد گفت خربزه کمیاب است
من خربزه بدرمے خریده بودم سه غلام ترک بیامدند و آن از من بستدند سلطان گفت صبر کن تا آن ترا رسانم پس بفراشے
گفت مرا بخربزه میل شده در لشکر بنگر اگر خربزه یابی بیاور فراش برفت و خربزه نزد غلامے دید صاحب غلام را که از امرا
بود نگفت سلطان را میل خربزه شده است او خربزه از غلام بگرفت و نزد سلطان برد گفت از کجا آوردی گفت غلامان
من آورده اند سلطان گفت ایشان را حاضر کن امیر غلامان گفت چنان کنم پس رفت و غلامان را پنهان کرد و باز آمد
و بعرض رسانید که ایشان گریخته اند سلطان بصاحب خربزه گفت این امیر غلام من است او را بعوض خربزه تو دادم
صاحب خربزه دست او بگرفت و بیرون آمد امیر خود را از و بسه صد دینار باز خرید صاحب خربزه بخدمت سلطان آمد و گفت
غلامی را که بمن بخشیدی بسه صد دینار بفروختم سلطان گفت اکنون راضی شدے گفت آری پس او را خلعت داد و رخصت فرمود
وقتی زنے مغنیه نزد او آوردند سلطان خواست که با او گرد آید او گفت ای سلطان مرا عار آید که بدین چنین را با خویش
در دوزخ برم میان حلال و حرام بجز کلمه تفاوت نیست پس سلطان او را خطبه کرد روزی بکنار زنده رود اصفهان شکار میکرد
زمانی بهر استراحت فرود آمد غلامے بدیهی فرو رفت و گاوے بکشت عجوزه که صاحب گاو بود بر سر پلے که در راه سلطان بود
بایستاد و چون سلطان از شکار باز گشت عنان مرکب او بگرفت و گفت اگر برین سر پل داد من ندهی فردا بر آن پل از تو

داد ستانم اندیشه کن و از این هر دو سر پل یکی اختیار نمای سلطان از مهابت این سخن از اسب فرود آمد و گفت ای مادر مرا طاقت
آن سر پل نیست عجوزه غلام بسلطان نمود سلطان غلام را سیاست نمود و هفتاد گاو در عوض آن بعجوزه داد و بعد از فوت آن
سلطان آن پیرزن شبی بر سر قبر سلطان رفت و گفت الهی آن بنده تو وقتی داد من داد و در ماندگی دست من بگرفت و اکنون
او در مانده است او را دستگیری کن یکی از اولیا سلطان را بخواب دید گفت خدای با توچه کرد گفت اگر دعای پیرزن نبودی
خلاصی دشوار بودی و در بعضی کتب این حکایت را بسلطان سنجر نسبت داده اند گویند قاورد سلجوقی صاحب کرمان عم
سلطان ملکشاه عزم رزم ملکشاه کرد ملکشاه بر وظفر یافت و او را اسیر کرد خریطه مراسلات امرای ملکشاه
بقاورد نوشته بودند در باب قاورد بدست آمده سلطان امرا را جمع آورد و خریطه بخواجه نظام الملک وزیر داد تا
بخواند خواجه آن خریطه را در مشعلی که پیش بود انداخت تا بسوخت سلطان در خلوت شب آن باز پرسید خواجه گفت
سائر امرا بقاورد نامها نوشته بودند اگر آنرا مطالعه میکردم از بیم مخالفت می ورزیدند لاجرم در حضور ایشان بسوختم تا
در مخالفت دلیر نشوند آورده اند که برادرش شمس ابن الپ ارسلان در نیشاپور خروج کرد سلطان روی باو آورد
و بطوس رفت بمشهد امام علی موسی رضا علیه السلام شتافت نظام الملک بزیارت اشتغال نمود سلطان بعد فراغ
خواجه را گفت از خدا چه خواستی آنکه برابر برادرت ظفر دهد سلطان گفت من آن خواستم که حق سبحانه تعالی از ما دو برادر
هر کدام که از و مسلمانان را نفع و صلاح باشد ظفر دهد پس بنیشاپور رسید بر شمس ظفر یافت گویند قیصر مخالفت ملکشاه
کرد و روی بدیار اسلام آورد و ملکشاه متوجه او شد و در آن اثنا با جمعی قلیل از غلام بشکار رفت و بر دست رومیان
گرفتار شد و با غلامان گفت مرا تواضع مکنید که اگر رومیان مطلع شوند مرا زنده نگذارند نظام الملک وزیر سلطان آنگاه شد
شب غلامی چند را بحشمت در منزل سلطان فرود آورد و آوازه در انداخت که پادشاه نزول فرمود و برسم رسل نزد قیصر رفت
قیصر طالب صلح شد نظام الملک بآن رضا داد قیصر گفت طایفه از لشکریان شما گرفتار شده اند نظام الملک گفت مهملی چند
خواهند بود و این خبر را روی ما نبود قیصر ایشان را باو سپرد نظام الملک سلطان و غلامان را بسخنان درشت گفت
و چون از اردوی قیصر بگذشتند از اسب فرود آمد و رکاب سلطان ببوسید و گفت اگر تندی نکردمی شاید در میان حل دیگر
میکردند سلطان به لشکر پیوست و دیگر روز با قیصر مصاف داد و ظفر یافت و قیصر را اسیر کردند و نزد سلطان آوردند
قیصر سلطان را بگرفت و شناخت و گفت اگر پادشاهی بخش و اگر بازرگانی بفروش و اگر قصابی بکش سلطان گفت پادشاهم
پس او را امان داد و گفت از آن با تو محاربت کردم تا قوت و عجز خود بدانی آنگاه او را بروم فرستاد و بسی بگذشت که
قیصر بگذشت سلطان حکومت روم بسلیمان بن قتلمش و حکومت شام به برادر خویش شمس داد وقتی که سلطان ملکشاه
خواجه نظام الملک را باصفهان فرستاد تا دویست هزار دینار فراهم آورد خواجه روی باصفهان آورد و شب بدهی فرود آمد
رئیس ده بخدمت آمد و از سبب سفر آگاهی یافت و گفت دویست هزار دینار فراهم آورده همین جا دهم بشرط آنکه اذن دهند
که پسر من علم سیاق آموزد چه سلطان ما را در اینکار منع کرده و از بیم او باوستاد نمیاریم خواجه همانجا بماند و نامه بسلطان نوشت
سلطان در غضب شد و باو نوشت ندانی که ما را بمال دهقان احتیاج نیست تا از وی مال او بستانم و بپسرش رخصت تعلیم دهم

واز و کارهاے ناپسندیده آید و مرانکوهش کنند و از جمله سلاطین سلاجقه سلطان سنجر بن ملک شاه است که بعد از قضایا و
وفوت برادر او برکیارق بن ملک شاه بر تخت متمکن شد اتابک ایار و صدقه بموجب وصیت برکیارق پسر او ملک شاه
بن برکیارق را در اصفهان بر تخت نشاندند سلطان غیاث الدین محمد روی بملک شاه آورد و در روز رزم بر سر ملک شاه
فوج ابرے بشکل اژدها پدید آمد و آتش از دهان باریدن گرفت لشکر ملک شاه از هول آن واقعه بهزیمت رفتند و ایار
و صدقه بقتل رسیدند سلطان غیاث الدین محمد بر ممالک برادر فرمان روا شد و در عهد او احمد بن عبد الملک عطاس
ارد عاب اسمعیلیه چارتان قلعه در کوه را بتعریف حارثان بحیتش رفتند سلطان ازان آگاه شد و در کوه را محاصره کرد
و ایام محاصره بطول کشید و ذخایر قلعه باتمام رسید احمد سعد الملک وزیر سلطان محمد که دوست او بود حال باز نمود
سعد الملک گفت هفته توقف کن که سلطان را بقتل رسانم گویند سلطان را حرارتے مفرط بود لاجرم در هر ماه یکبار فصد
کردے سعد الملک هزار دینار بقصاب داد سلطان را بنشتر زهر آلود فصد کند حاجت وزیر ازان حال آگاه شد و حال بازن
باز گفت زن را معشوقی بود با او تقریر نمود راز فاش شد و بسلطان رسید سلطان فصاد را بخواند تا فصد کند
فصاد خواست تا نیش زند سلطان بفرمود تا فصاد را بهمان نیش فصد کردند دران دم درگذشت سلطان سعد الملک
وزیر را با فرزندان بکشت و زن حاجب را معشوق او و او را هم دران هفته احمد قلعه بسپرد سلطان امر کرد تا او را بر شتر
نشاندند و باصفهان بردند و آن روز زیاده از هزار کس باستقبالش بتماشا آمده بودند و سرگین و خاکستر بر سرش
نثار میکردند یکی او گفت تو منجمے ماهرے در زائچه طالع خود اینحالت را دیده بودے گفت دیده بودم که درین سال با خلقے
عظیم باصفهان درآیم لیکن باین کیفیت ندیده بودم و ازین قبیل مشهور است که منجمان حکم کردند که طوفان باد شود پس
چنگیز خان ظهور کرد و ایضا حکم کردند که طوفان آتش بود پس تفنگ ظاهر شد بالجمله سلطان احمد بقبیح وجهے بکشت
و در نگارستان مرقوم است که سلطان احمد لشکرے بهند رفت و بتی بزرگ بدست آورد و هنود گفتند اگر باز دهی بعوض
آن مروارید بازده هم وزن آن بت ده هزار من شرعی بود سلطان گفت چنین نکنم که بعد از من گویند که آذر بت تراش
بود و محمد بت فروش پس آن بت را باصفهان برد و در آستانه مقبره پدرش انداخت بعد از و برادرش ابو القاسم سنجر
بن محمد بن ملک شاه سلجوقی از اساطین سلاطین اسلام است ملکی باداد و دین بوده و بکرم و زهد اشتهار داشته و
چندان مملکت داشته که بعد از وفات او تا یکسال در اقاصی ممالکش خطبه بنام او میخواندند چون مادرش درگذشت و
سادات علما بنماز جنازه اش حاضر آمدند سلطان گفت کسی از شما امامت کند که در تمام العمر عمداً نماز قضا نکرده باشد
هیچ کس متصدی امامت نشد پس سلطان پیشتر رفت و نماز گذارد و ازان ظاهر شد که هرگز نماز عمداً قضا نکرده بود و وقتے
بنجر وزه بخشش او احساب کردند هفت صد هزار دینار نقد بود و شمار اسپ و خلعت خدا داند گویند چندان شفقت داشت
که وقتے خیمه زده بود و گنجشکے بالای ستون خیمه آشیانه کرد سلطان هنگام کوچ واقف شد امر کرد تا خیمه را همانجا داشتند
چون بچهاے گنجشک پر بر آوردند پرواز کردند تا خیمه را بر کندند روزی سلطان برائے تفرج به پوشی بر سر راه ایستاده
بود سلام کرد سلطان چیزے میخواند مصروف بود جواب نداد درویش گفت سلام سنت است و جواب فرض من سنت را

بجا آوردم تو چرا ترک فرض کردی سلطان گفت بشکر مشغول بودم درویش گفت کدام شکر یکی گفت خدای را گفت چگونه
میگفتی گفت میگفتم الحمد لله رب العالمین درویش گفت شکر بقدر نعمای الهی باید هر چه که دارند شکری مناسب بجا آورند
سلطان گفت پس چگویم گفت شکر سلطنت بر عالمیان عدل است و شکر فراخی مملکت طمع ناکردن در املاک رعیت است
و شکر کثرت معموری خزانه صدقه دادن بمستحقان و شکر قوت و قدرت بر عاجزان بخشودن است و شکر کثرت معموری
خزانه و سپاه مساکین را از نزول حارم و حشم معاف داشتن سلطان را خوش آمد و خواست که از اسپ فرود آید چون
نیک درنگریست درویش را ندید وقتی بنهری رسید و بر آب برده بگذشت پس از مدتی باز بران نهر رسیده پیاده شده
از پل بگذشت گفت خداوندا وقتی بر آب ده سواره بود این بار چرا پیاده شده از پل بگذشت و گفت آن وقت جوان بودم
دولت محافظت ما میکرد و اکنون پیر شده ایم بار محافظت دولت باید کرد و واقعات ملک ستانی سلطان بسیار است
و اکثر او را فتح و نصرت قرین حال بود و چون تخم اقبالش بروی هبوط آورده در سنه پانصد و شش هجری از
کورخان پادشاه قراختای منهزم گشت گویند که مقابله عظیم روی داد و سی هزار کس از سپاه سلطان بشهادت رسیدند
تاج الدین ابو الفضل والی سیستان سلطان را گفت جهد کن تا از معرکه بیرون روی سلطان با سیصد سوار بر صفهای
کفار که درمیانش گرفته بودند رو نهاد با پانزده تن نجات یافت و در آن معرکه ده هزار کس از معارف اصحاب سلطان بقتل
رسیدند و ترکان خاتون حرم سلطان و تاج الدین ابو الفضل اسیر شدند گورخان بعد یک سال ایشان را باعزاز تمام
بخراسان فرستاد نقل است که ترکمانان ماغز قریب چهل هزار تن جاندار در حدود ختلان و بلخ اقامت داشتند و هر سال
بیست و چهار هزار گوسپند بمطبخ سلطان میرسانیدند وقتی پی ارمش خوانسالار میان ایشان رفت و جور آغاز نهاد و غزان
طاقت نیاوردند و او را بکشتند خوانسالار از بیم سلطان مدتی آن حال پنهان داشت و گوسپندان از خاصه خود سرانجام
مینمود و چون والی بلخ بمرو آمد خوانسالار با او بازگفت امیر قماج والی بلخ چون ببلخ بازگشت از غزان گوسپندان طلب داشت گفتند ما آخر سلطان کس را نشناسیم
والی بلخ برنجید و با غزان مصاف داد غزان او را بکشتند سلطان خبر یافت و از مرو بجنگ غزان رسوی فرستادیم
و عذر خواستند و صد هزار غلام و صد هزار دینار بقبل کردند سلطان قبول نکرد و روی بمنازل ایشان آورد غزان زنان
و فرزندان پیش راندند و زاری آغاز نهادند سلطان را رحم آمد و خواست که گناه ایشان بخشد امیر مؤید الدین ای ابه و
میر نفش سروری بسلطان گفتند اگر چنین کنی حمل بر ضعف سلطنت کنند سلطان ناچار در معرکه بماند غزان دست از جان شستند
و رزم کردند امیر مؤید و برنفش که با خود اتفاق داشتند در جنگ سستی کردند سپاه سلطان بهزیمت رفت و این واقعه
در پانصد و چهل و هشت هجری روی داد بالجمله غزان تعاقب سلطان پرداختند و سلطان را بدست آوردند و بر تخت
نشاندند هر صبح پیش زمین بوس کردند و در رکاب او برو شدند و استیلا یافتند و دست بتاراج برکشادند و به نیشابور شده
و آنجا دیار گذاشتند تمام خراسان از ظلم غزان خراب شده و سلطان چهار سال میان ایشان بماند روزها او را بر تخت
نشاندندی و شب در قفص آهنین کردندی کار سلطان دران اوان بجای رسید که هرگاه چیزی یافتی قدری خوردی
و قدری ذخیره نهادی چون حرمش ترکان خاتون با او بود خود را از ایشان خلاص کردن نتوانست و چون ترکان خاتون

درگذشت سلطان امیری را که بجا فطنتش مامور بود بفرزندیت تا او را بشکار برد سلطان شکار کنان ناگهان رسید امیر احمد
بن قماج که کشتی‌ها مرتب ساخته بود سلطان را در ربود و از آب بگذشت و در روبرو نهاد گویند سلطان را گفتند چرا سلطنت
تو مختل شد گفت از آنکه بزرگان را کارهای خرد و خردان را کارهای بزرگ فرمودم خوردان از عهدهٔ کار بزرگ
بیرون نیامدند و بزرگان را از کارهای خرد عار آمد و به آن التفات نکردند و هر دو تباه شدند و از سلطان ملکشاه
با سلطان سنجر در دفع حسن صباح کوششها کردند و استیصالش میسر نشد چنانچه شمهٔ از آن در ضمن قهستان در احوال حسن
صباح مرقوم گردد بالجمله بعد از سلطان سنجر محمود خان خواهرزاده اش در خراسان بر تخت نشست و در عهد او دولت
سلاجقه از خراسان سپری گشت و بخوارزمیان رسید و در خوارزم نوشته آمد و از جملهٔ سلاجقه که در عراق عجم بسلطنت رسیدند
یکی ابوالقاسم محمود بن محمد بن ملکشاه است و بشکار شرهٔ عظیم داشت چهارصد سگ تازی با قلاده‌های مرصع
و جلهای زربفت داشتی و اکثر اوقات بر زنان نشستی و بمعاشرت و مباشرت مشغول بودی و با وجود آن از حال
ملک و سپاه غافل نبودی روزی در شکار پیری ضعیف را دید که پشتارهٔ هیزم بر دوش میداشت بر او رحم آورد
و گفت اگر خواهی هزار دینارت دهم و یا دراز گوشی بار نهم گوسفندی یا باغی رحمت رسانی یا بپیر گفت ای سلطان
زر بده تا در میان بندم و بر دراز گوش سوار نشوم و گوسفندان پیش کنم و بباغ روم و ترا دعا گویم سلطان بخندید
و چنان کرد و بعد از چند نفر از سلاجقه بسلطنت رسیدند تا آنکه طغرل شاه بن ارسلان شاه بادشاه شد و در
پانصد و نود بجری در معرکهٔ یکس خان والی خوارزم بر دست قتلغ اینانج که اعظم امرای طغرل و موافق یکس بود کشته شد: دولت سلاجقه
از عراق عجم سپری گشت و خوارزمشاهیان بران متصرف شدند گویند که در عهد طغرل سبعه سیاره در اول درجهٔ میزان که برج هوائی ست در یک
دقیقه قران کردند منجمان حکم کردند که ازین واقعه بادی سخت که جبال از بیخ برکند و طوفانی عظیم از باد مثل طوفان نوح علیه السلام که از طغیانی آب بود روی
دهد و درین باب انوری گوید که ندیم سلطان بود مبالغه بسیار میکرد حسب اتفاق در وقت حکم منجمان چراغ بادی نجنبید شاخی و یا برگی از درختی نجنبید
کذب منجمان بر خلایق ظاهر شد شاعری گوید انوری را ― گفت انوری که از سبب بادهای سخت + ویران
شود عمارت کهسار بر سری + در روز حکم او نوزیدست هیچ باد + یا مرسل الریاح تو دانی و انوری +: اما باتفاق
اهل سیر در خلال این احوال چنگیز خان در ولایت ایران رسیده خلقی را قتل عام نموده خرمن زندگانی عالمیان را
بباد نیستی بر فنا در داد الغرض سلاجقه که بروم سلطنت میکردند اول ایشان سلیمان بن قتلمش بن اسرائیل بن
سلجوقی ابن عم سلطان طغرلبیک سلجوقی است که الپ ارسلان بن جغرابیک چون بادشاه شد بنا بر سرکشی قتلمش که در حیات
خود کرده بود خواست که اولادش را بقتل رساند خواجه نظام الملک شفاعت کرد گفت سزاوار آنست که نام شاهزادگی
از ایشان برگیرند و ایشان را بسپاه سالاری اطراف ممالک بفرستند سلطان رای خواجه را پسندیده طلب داشت
و سلیمان بن قتلمش را با لشکری بعض از شام فرستاد و او در چهارصد و هفتاد و هفت هجری انطاکیه را که پیش از آن فرنگیان
گرفته بودند بگشود آورده اند که شرف الدین علی که از قبل سلطان ملکشاه سلجوقی والی حلب بود فرنگیان باو
خراج میدادند از سلیمان طلب آن وجه نمود سلیمان گفت اکنون که ملک را مسلمانان میدارند خراج باید خواست و

آخرین ملوک از سلاجقه روم کیقباد بن غلامرست که بحکم غازانخان والی روم شد و بغی کرد و بر دست لشکر غازانخان در جنگ کشته شد و بعد از و امرای هلکو خان بحکومت روم رسیدند و بسی نگذشت که ملوک عثمانیه بران دیار استیلا یافتند و گروهی از سلاجقه بکرمان نیز حکومت کردند و اول آن طائفه عماد الدوله قاورد بن جغربیک است که در چهارصد و سی و سه هجری بفرمان پدرش جغربیک از خراسان متوجه کرمان شد و آن دیار را از بهرام که از قبل ابا کالیجار بن سلطان الدوله دیلمی آنجا بود انتزاع نمود و آخرین آن گروه محمد شاه بن بهرام شاه سلجوقی است که از مخالفت عراق بخدمت سلطان شهاب الدین غوری پیوست و بود تا آنکه در پانصد و هشتاد و سه هجری درگذشت و بعد از و کسی از سلاجقه بحکومت کرمان نرسید نقل است که در عهد طغرل شاه بن محمد شاه بن ارسلان شاه بن قاورد سلجوقی که یکی از ملوک کرمان است در سنه پانصد و پنجاه و هفت هجری در برج ثور آفتاب را کسوف واقع شد و چندانکه تمام آفتاب منکسف شد و جهان تیره و تاریک گردید طغرل شاه از هول آن واقعه مریض شده درگذشت راقم حروف گوید که در سنه هزار و یکصد و هفتاد و پنج هجری در برج جوزا سه چهار گهری روز مانده تمام آفتاب منکسف گشت و جرم ماه بر جرم آفتاب از هر سو منطبق شد اما از هر طرف جرم آفتاب برابر یک جو و طول بر دو مانده بود و عجب هیبتی از آن حالت نمایان گشته و از آن دریافت شد که جرم آفتاب از جرم ماه زیاده تر است القصه جهان تاریک شد نه مثل شام ملال که هنگامی که از مشاهده آن در دل خوف می آمد و آن حالت اندک بماند پس از آن جرم آفتاب از زیر جرم ماه برآمدن گرفت و آن بتدریج زائل شد بهره و هیر از توابع ولایتش گویند آن شهر و ولایت خراب بوده و طعام باوردی اختراع آن شهر است و آب و هوای آن شهر بسیار بد است لیکن بحسب آب و هوا جایی با تره و دلگشاست چه شهرت تمام دارد که در آن شهر و ولایت دوازده هزار چشمه و دوازده هزار چهار است و نیز مشهور است که دوازده هزار ولی الله از آن ولایت برخاسته اند و بدین سبب آنرا شام خرد خوانده اند سرخس ما بین مرو هرات واقع است و ارتفاعش نیک محصول می پیوندد و قلاعش از قلاع معتبر خراسان است و وقتی که محمد خان سیستانی فتح خراسان نمود صد و هفتاد هزار خانه در سرخس بشمار آمد و چون شاه اسمعیل ماضی بعزم مقابله او بجانب خراسان در حرکت آمد محمد خان مردم تنگسان آن ولایت را کوچانیده بماوراء النهر فرستاد بنابران سرخس روی بویرانی نهاد و بیست و پنج سال خراب ماند و در زمانی که شاه طهماسب والی ایران بر عبید الله خان والی توران چیره گردید در صدد معموری سرخس کوشید از انوقت تا حال آبادان است بلخ از ابنیه کیومرث است اما کیکاوس کیانی آب بلخ زده و در زمان اسلام بدست احنف بن قیس خراب گردید تا آنکه اسد بن سامان یکی از خلفای بنی امیه کرت دیگر آن شهر را آبادان کرد و چون قلعه آن شهر را غلامان نغیر تعمیر کردند هر آینه بقلعه هندوان موسوم گردید و از عمارات عالیه بلخ یکی نوبهار بوده گویند خلایق نام کعبه و عظمت آن شنیده بودند هر آنکه از رؤسای آن مملکت بود بتخانه مقابل آن بنا نمودند و بر زبر آن قبها بسته علمها برافراختند گویند ارتفاع آن خانه صد ارش بوده چون نوبت خلافت بعثمان رضی الله تعالی عنه رسید خالد که صاحب اهتمام آنخانه بود مسلمان گردید و خود را عبد الله نام نهاد و مردم را از عبادات مانع آمد لاجرم

ملک تخارستان بخشم آمده لشکر بروی کشید و او را با فرزندان بکشت بغیر یک پسرش که برمک نام داشت گریخته بکشمیر رفت بعد
چند وقت آمده بجای پدر بنشست چنانچه برمکیان منسوب باو اند و در حبیب السیر گوید که چون چنگیز خان به بلخ آمد آنوقت
بلخ در معموری بمثابهٔ بوده که در شهر و قریه هزار و دویست جا نماز جمعه میگذاردند و هزار و دویست حمام بانام داشت چنگیز خان
آن شهر را قتل عام نمود و باز بتدریج عمارت یافت و تا اکنون آبادان است و قلعه در غایت حصانت دارد و میوه نیکو
و خربزه خوب میشود و از آنجا نیک سعی شود چه مشهور است که چهار هندوانه آنجا بار یک شتر است و در سنهٔ هشتصد و هشتاد
و پنج هجری که میرزا بایقرا از جانب برادر خود سلطان حسین میرزا در بلخ اقامت داشت شخصی شمس الدین محمد نام
که نسب او به ابویزید بسطامی میرسد از کابل به بلخ شتافته تاریخی ظاهر کرد که آنرا در زمان سابق عهد سلطان سنجر
سلجوقی تصنیف نموده بودند و مذکور در آن کتاب مسطور بوده که مرقد شاه اولیا علی مرتضی علیه السلام در قریهٔ خواجه خیران
در فلان موضع است بنابر آن میرزا بایقرا بدانجا که از شهر سه فرسنگ است شتافت و در آن موضع چنانچه در کتاب
مرقوم بوده بعد کندن گنبدی و اندر آن قبری پدید آمد چون اندکی دیگر حفر کردند لوحی از سنگ سفید ظاهر
گشت که بر آن منقوش بود هذا قبر اسد الله اخ رسول الله علی ولی الله فی الفور السلطان حسین میرزا نوشت سلطان
از هرات بدانجانب شتافت و عمارتی در غایت وسعت طرح انداخت یکی از آنها که نهر شاهی منسوب است بر آن
مزار وقف کرده و بتدریج بجائی رسید که هر سال مردم قریب صد تومان کپکی از نقد و جنس نذر می آورند تا غایت
محتاجان زیارتگاه است و سلاطین سامانیه از بلخ اند سامان موضعی است از اعمال بلخ مردی از آبای سامانیه
آنجا نشستی و او را سامان خدای خواندندی و مولف صبح صادق گوید کسانی که از سامانیان بسلطنت رسیده
اند حکیم عنصری در ذکر اسامی ایشان گوید ؎ نه تن بودند ز آل سامان مشهور * هر یک بامارت خراسان مذکور
اسمعیلی و احمدی و نصری * دو نوح و دو عبدالملک و دو منصور * و نسب سامان به بهرام گور می پیوندد و سامانیان
بدو منسوب اند و در تاریخ روضة الصفا مرقوم است که به بهرام چوبین میرسد بالجمله بعد از سامان پسرش اسد بجای
پدر نشست و اسد چهار پسر داشت نوح و احمد و یحیی و الیاس ایشان وقتی که مامون عباسی بخراسان بود خدمات لایقه
کردند و بمرتبهٔ اعلی رسیدند امیر ابو المظفر اسمعیل محمد بن احمد سامانی که اول سلاطین سامانیه شمارند بر سایر ماوراء النهر
استیلا یافت و بخارا را تختگاه ساخت و در دو صد و هشتاد هجری لشکر ترکستان کشیده مظفر باز گشت و دیگر عمرو لیث
را بگرفت چنانچه در اقلیم سوم در ضمن سیستان بگذشت آورده اند که امیر اسمعیل بهرات رسید و از خزاین عمرو لیث
چیزی نیافت سپاهش بعسرت مبتلا شدند و اعیان دولت گفتند در هرات صد هزار کس باشند که هر یک دو دینار
توانند داد ایشان را زیاده زمانی نرسد امیر گفت چون مسلمانان را داده ام خلاف نکنم و بسرعت از هرات روان
شد بزرگان دولت باز همان گفتند امیر اسمعیل گفت خدای که اسپ عمرو لیث را بمن داد و این بر آن قادر است که بی آزار
جمعی مظلوم لشکریان ما را برگ دهد در آن حالت کنیزکی که از کنیزکان امیر اسمعیل حمائل مرصع بقطعهای لعل بر جامه نهاده
بوضو رفت غلیواژان را گوشت پنداشت و برگرفت نزدیکان آگاه شدند و سواره از پی آن شتافتند غلیواژ حمائل

از محلب بیفگنند در چاه افتاد و یکی را بجاه فرستادند تا حمائل بیرون آرد از ان جا که دیگر راه بود و در ان خزانه عمرو لیث
که سامان آنرا پنهان کرده بود پس امیر اسمعیل بسبب نیک نیتی و وجیهانرا انچه از مردم هرات طمع نداشتند بدست آورد
وقتی علمای پیش او رفت امیر اسمعیل در تعظیمش کوشید و هنگام وداع هفت قدم از پیش رفت او را رخصت کرد شب
رسول صلی الله علیه وسلم را بخواب دید که فرمود ای اسمعیل یکی از علمای امت مرا دوست داشتی و هفت قدم از پی
او رفتی تا بجه کردی هفت پشت از نسل تو پادشاهی کنند گویند که قبل از سلطنت بمواضع دوستان مبالغه کردی
و هنگام سلطنت همچنان کردی او را گفتند این نه لایق پادشاهان است گفت رعایت دوستان در دولت بهتر
است خدای درجه مرا بلندتر ساخت من نیز مرتبه ایشان بلند کنم تا شکر نعمت گذارده آمد و بعد از وفات او را
گفتند و بدستور پسرش امیر ابو نصر محمد بن اسمعیل سامانی را بعد از وفات امیر شهید میگفتند چه او را غلامان شهید کردند
پسرش امیر سعید ابو الحسن النصر بن احمد بسلطنت رسید و او امیر کریم و عادل و عاقل بوده در ابتدای جوانی
از عدم تجربه و غرور سلطنت زود در خشم شدی و به اندک گناهی عقوبت بسیار کردی روزی وزیر خود را گفت
در من چه عیبی بینی گفت خشم و ستمگاری که خاندان بزرگ از ان برباد رود گفت راست گفتی پس امیر فرمود هر گاه
بسیاست فرمایم سه روز موقوف دارند و سه بار عرض کنند و نیز جمعی را از گنهگاران که موجب عقوبت باشند شفاعت کنند
و دیگر از ان دودمان نوح بن منصور سامانیست که طایع عباسی خلیفه او را نواز او بسلطنت رسید و این نوح دوم است
چه نوح اولین را امیر حمید نوح نام نهاده بالجمله نوح بن منصور سامانی را ملک اسفنجاب ایبی بنده فرستاد که دو پسر دو
پا او و دو برداشت و آن طرازان میکرد و پدر سلطان محمود غزنوی که ناصر الدین سبکتگین نام داشت و درم خریده الپتگین
غلام امیر شهید احمد بن اسمعیل سامانی بوده بالجمله آخرین جماعه سامانیان ابراهیم بن نوح سامانی است و گفته
که عبد الملک بن نوح سامانی در ذیقعده سنه سه صد و هشتاد و نه هجری بر دست ایلک خان گرفتار شد ایلک خان
در بخارا مستقل گشت و عبد الملک با هر سامانیان محبوس با درکند فرستاد ابراهیم بن نوح سامانی که او را منتصر نیز گویند
کشش و کوششی بسیار کرد و بالآخر در سنه صد و نود و پنج هجری بقتل رسید و بعد از ابراهیم کسی از سامانیان به دولت نرسید
و شمه از احوال وزرای سامانیه ابو الفضل بلعمی وزیر امیر اسمعیل سامانی بود وقتی سهیل خجندی را دیوانی
سمرقند داد سهیل بوداع او رفت و خلوت خواست و گفت چون بسمرقند رسیم فرمانها برسد خداوند باید نشان نهد
که کدام فرمان درست باشد که پیش باید برد و کدام نباید برد ابو الفضل گفت نیک گفتی روزی چند توقف کن تا جواب
کنم سهیل بخانه رفت ابو الفضل سلیمان بن یحیی اصفهانی را دیوانی سمرقند داد و به آنجا فرستاد و سهیل امر کرد که یکسال
از خانه خود بیرون نیاید سهیل یکسال در خانه بزندان بود ابو الفضل پس از ان او را بخواند گفت ما را چه وقت دیده
بودی بد و حکم فرمان یکی راست و دیگری دروغ فرمان ما یکی باشد در ما چه احمقی دیده بودی که بجهت آن نافرمانی
آموزیم بفرمائیم انچه میخواهیم و نفرمائیم انچه نخواهیم که ما را از کس بیم نیست و عاجز نیستیم دیگر امیر ابو علی محمد بن الیاس است
که حکومت کرمان داشته و در کرمان مرقوم است و الپتگین و سبکتگین و پسرش سلطان محمود غازی است و ذکر ایشان

دوغ که ذکرش گذشت چگلنو ومیمنه دو ناحیه معمور است ومرغزارهاے باتره وطراوت وصحارے پرمنفعت بسیار دارد
ومتوطنان آن صاحب رمه وقبیله واکثر در صحرا بسر مے برند اندخود ولایتیست پرمنفعت است وهرات را ازان تمتع
بسیار است وبعضے میمنه را داخل اندخود دانند حصار کوهستان باعره است وانگور وانار انجا نیک می شود دار الملک
حصار شادمان است ونهر چغانیان از اعظم انهار آن دیار است بریکطرف آن شهر جریان دارد وقنطره مشتمل بر طاق بر آن
آب بسته ختلان بوفور فواکه مکان باثام است وانتقاع قش نیک مقبول مے آید واسپان ختلے بین الجمهور مشهور اند ومردم
آنشهر بهنر در شجاعت وپیکار ثالث رستم واسفندیار ودار الملک آن کولاب است که حصارش در غایت استواریست بدخشان
بکثرت مزارعه ووفور مراتع وزیادتے انهار وبسیاری اشجار وافزونی اثمار رشک افزاے کشمیر وغیرت بخش قندهار است
واهل آن دیار اکثر ملبوس واحشام اند وبنابر لطافت آب وهوا وکثرت سبزه همیشه در صحرا بسر مے برند واسپان قوے
قوایم فراخ کفل میان لاغر درمیان ایشان بسیار بهم میرسد ومعادن بسیار از بسیار دران دیار باشد اما لاجورد ولعل کانے انجا
باثام است در صور اقالیم آورده اند که شاه ناصر خسرو وقتے که در مکان از اعمال بدخشان بسر مے برد حمامی ساخت
از عجایب عالم چنانکه جامه کن آن جامه مربعے بوده که بیست وچهار حلقه داشته وهر حلقه را که بیاکشیدند دری باز شیده ونیم
پیدا مے آمد وبر مثال جامه خانه اول الا آنکه بر دیوار خانهاے این خانه هفت حلقه بوده وباز هر حلقه را که ازین هفت خانه
غیر حمامی دیگر بوده واگر غیر حمامی دیگران صعب حلقه را بیاکشید خود در جامه خانه اول میرسید عجب دیگر آنکه همه خانهاے این حمام
بیک جام روشن مینموده گویند هنوز آثار آن عمارت باقیست ودر هفت اقلیم مے نویسد که نسب سلطان سلاطین
بدخشان باسکندر فیلقوس میرسد وسالها حکومت دران سلسله بوده وهیچکس از سلاطین مزاحم احوال ایشان
نمیشده اند بلکه بانذک خراج وباج از ایشان قانع گشته آن ولایت را بایشان مسلم میداشته اند چون سلطان
ابوسعید گورکان بسلطنت رسید طمع در نزاهت وطراوت بدخشان کرده در صدد استیصال شاهان بدخشان
گردیده سلطان محمود را که آخرین سلاطین آن مملکت بود بدست آورده با اولاد واقربا بقتل رسانید و
درهمان نزدیکی بمکافات آن اوهم بقتل رسید ترمذ داخل ماوراء النهر است ودران طرف جیحون واقع است
چون از مضافات این اقلیم است وبدین سمت واقع شده مرقوم گشته ترمذ در زمان سابق شهرے بانام ونشان
بوده چون چنگیزخان بران استیلا یافت آن شهر نوعے خراب گردید که دیگر بار برونق نرسید الحال بقدر شهرچه آبادانی
دارد اما همواره مردم عالی همت وصاحب ثروت که از ترمذ برخاسته اند کابل از شهرهاے قدیم است مؤلف
خلاصة التواریخ مینویسد که کابل بنا کرده پشنگ بن تور بن فریدون است قلعه استوار دارد وکوهی که آنرا حصار عقابین
نامند مشرف القلعه است ودر دامن آن باغهاے مطبوع است از انجمله باغ جهان آرا که بشاه لالان مشهور است
وآنرا بابر بادشاه در نهصد وبیست وپنج هجری طرح انداخته ودیگر متصل آن باغ جهان آرا که جهانگیر بادشاه بن محمد اکبر بادشاه
در سال هزار وشانزده هجری احداث نموده وآن در گذرگاه بر لب جوی مقبره بابر بادشاه وبسر شش هندال میرزا محمد
حکیم پسر همایون بادشاه واقع است ودر حوالی آنشهر دو دریا اند یکی از کلندری آید وازمیان هر دو باغ مذکور وکوه چهلگنبد واز

جوی چغانسرای نامند و دیگری از جانب غزنین دلوه کرده آمده از تنگی دره بشدت گذشته از پیش دروازه لاهوری
میگذرد و آنرا جوی پل مستان می نامند آبش صاف و خوشگوار است و بوستان دامن کوه که آنرا بنجاب نامند بهاری دلکشا و خزانی
همتا دارند و بغاطر لمغانات و کاه دره و فرزه و ده سر منج و استالف که ذکر این هر دو بیاید اکثر سیرگاه سلاطین است و بجانب بلخ
تومان غوربند واقع است دیهای بسیار دارد و اقسام لاله آنجا میروید و قسمی از لاله بوی گل سرخ میدهد و کان نقره و
لاجورد نزدیک او است ابوالفضل گفته آمده و دیگر کوه ریگ روان نزدیک است و آنرا خواجه ریگ روان گویند و در تابستان
آواز نقاره و دهل ازین ریگ از راه مسموع آید و طبقی تومان برروی گذرد لشکر لقمان و حدود بلخ سدی محکم است و دیگر لقمان ضحاک
و بامیان است و دوازده هزار فرسخ دران تومان نشان میدهند که در میان کوه جابها کنده و پنج اندوزده اماکن ساخته در
موسم زمستان مال و اثقال دران نگاه میدارند و در موضع سنگ تجربیست گویند که در عهد چنگیز خان شهید شده تا حال اعضای او
در تابوت درست است این تومان برروی بدخشان بجانب استوار است و بجانب قندهار تومان غزنین آنرا زابل گویند
در زمان سابق تختگاه سلاطین خراسان بوده خصوص پایه تخت ناصر الدین سبکتگین و پسرش سلطان محمود غازی و
سلطان شهاب الدین غوری بوده و قبر حکیم سنائی در آنجاست برف و شدت سرما در آنجا بسیار مانند سمرقند میشود و
نزدیکی آن چشمه ایست اکثر قاذورات در وی افکند شورش ابر و برف و باران پدید آید و این تومان برروی قندهار است
و آنرا دوازده اتراز گویند و دیگر تومان کهوکر است افغان نشین است و نزدیک آن موضع ماده حباب سه چشمه ایست که
آنرا گنگا گویند و در کتب هنود آن آنرا رکل گویند و با و اعتقاد دارند و دیگر تومان زمین داور علی بیگ بردی کافرستان
بوده و آنرا تومان کافر گویند و دیگر تومان هزار جبه در کافرستان است و چلغوزه آنجا مشهور است و چراغ مردم آن
ملوک از روغن چلغوزه است که چون شمع روشنی میدهد و درین کوهستان روباهی است که میان هر دو دست
و هر دو ران وی پرده ایست به شبیه بال خفاش که از درختی بدرختی قریب یک گز اندازه میرسد و هم برو آنرا روباه پران گویند
و آنجا موش میشود از وی بوی مشک آید و دیگر تومان ننگنهار و در قدیم بر جوی شاهی مشهور بوده و بقول مؤلف هفت اقلیم
برنج گندم نارنج و کیله ولیمو و نیشکر در تومان خوب می شود و در عهد اکبر پادشاه بر کنار دریای نیلاب شهر جلال آباد آباد است
که نو ساخته دو کروهی آن باغ صفاست که بچهار باغ اشتهار دارد و دیگر باغ وفا از آثار بابر پادشاه است انار بیدانه آنجا
مشهور است و درین حدود برف بارد و سرما بسیار می شود کافرزه و کوه کافران از آنجا نزدیک است و دیگر تومان
بجور جانب کاشغر است هوای آن گرم است و سرد و همگی شدان نواح مسکن افغان است و در حواشی قلعه بجور مردم
مسکن دارند و آنها خود را از قوم عرب قرار دهند و گویند که در عهد سکندر رومی اسلاف با آنجا اقامت کرده اند و جماعه
بر تمامی افاغنه غالب آمدند و این تومان بست و پنج کروه طول و ده کروه عرض دارد و دیگر تومان سواد نیز بجانب کاشغر است
و از تومان کر بور تا حدود بجور و سواد رسم آنست که چون زنی بمیرد و او را بالای تخته انداخته از چهار طرف بر گیرند و اگر
آن زن عمل بد نکرده آن جماعه بی سعی و خواهش در حرکت آیند و اگر عمل بد کرده مردم حرکت نتوانند کرد مگر بدشواری
بالجمله کابل دره بسیار دارد و گل و سرما در آنجا اکثر واقع شود برف و باران بارد و زیاده از دو سه ماه روز نمانند و در کوهسار

تمام سال بماند زمستان وبهار وباران مانند هندوستان بود واکثر میوه وگیاه وبنفشه ونرگس خودرو بود وشفتالو وناشپاتی
نیک میشود باوجود گرمی نیز بهم رسد کان آهن آنجا باشد هیکل پور جائے است حاکم نشین واین تومان چهل کروه طول وهژده
کروه عرض دارد تمام یوسف زئے دراینجا سکونت دارند دیگر تومان بگرام مشهور است نیشاپور بر جانب هندوستان است
انگور وشفتالو وخربزه بسیار میشود وگرما وسرما وبارش مانند هند شود وبرنج سکهدرس که قسمے از برنج است بهتر از بنگاله
بود وغله افزون شود وتمام این تومان مسکن افغان مهمند وغیره است نیشاپور شهریست قدیم ودر کتب قدیم پشاور
را پرشاور وفرشاور نوشته اند تولد راقم حروف در عهد نظامت کابل که بمبارز الملک سربلند خان بوده در شهر پشاور شده
ویک ساله بود که سربلند خان از آن صوبه معزول شده بشاهجهان آباد رسید القصه متصل پشاور گورکهتری نام معبدگاه
جوگیان بود وآن در عهد شاهجهان بادشاه منهدم گشت اما هیچ جا هنود غسل میکنند وآنرا بزبان ایشان تیرتهه میگویند وجوگی و
سناسی وبیراگی وغیرهم درون تیرتهه ها در حوالی تالاب که چشمه سار است عمارات ساخته سکونت میدارند
دیگر تومان نیکستان بجانب ملتان واقع است افغانان بسیار در آنجا مقیم اند وزرع بسیار خصوص شالی دکان
آهن ونمک آنجا بود زمستان در این صوبه بشدت بود بدون پوشش نتوان بود وبرف بدستور توران بسیار بارد اما
نیک وپسندیده آب وهوای آنجا بن میوه فراوان وانگور اقسام باشد اما صاحبی وحسینی وقندهاری که اقسام انگور
اند بغایت پسندیده بود گندم وجو زیاده پیدا شود ورسم مالگذاری آنجا در عهد جهانگیر بادشاه وشاهجهان بادشاه
وعالمگیر بادشاه چنان بوده که از زرع جویبار سوم حصه واز نبات دهم حصه میداند واز میوه نقد داخل میکردند حاصل سر درختی معاف نموده واز
گل معصفر چیزی نمیداند مگر دانه معصفر را سوم حصه می دادند ودر نواح کابل مغول سکونت دارند وساکنان این صوبه یازده رئیس بشمار می آمدند ومغول
وافغانی وترکی والمعانی وعربی وغیرهم رعیت گستری میکنند وعورات این قوم بر مردان غالب اند ودر وقت عقد بستن کابین نوشتن امر محال می نویسند
بعضے زنان از شوهر طلاق گرفته شوهر دیگر میکنند مؤلف خلاصة التواریخ گوید که مشاهده رفته یک زن هجده تن تا سبت شوهر نموده ودر این صوبه قوم
بزرگ هزاره وافغان است هزاره خود را از نژاد چغتای خان بن چنگیز خان میگویند واز غزنین تا قندهار واز
تومان سیدان تا حدود بلخ در محال چهال مشکله سکونت دارند وافغانان خود را از اولاد بنی اسرائیل شمارند ومؤلف
خلاصه تاریخ فرشته گوید که ایشان از اولاد قبطی اند وهنگامیکه موسی علیه السلام فرعون را در رود نیل غرق کرد
بعضے از ایشان از مصر باین نواح افتادند وسکونت در کوه سلیمان گزیدند ورفته رفته گروهی عظیم شدند بالجمله
افغان نام بزرگ ایشان بوده ودر باب اسم افغان وجهی دیگر نیز بنظر رسیده الغرض افغان سه پسر داشت
یکی سربنی ودوم غرغشت وسوم سهی واز این هر سه پسران بوجود آمدند وهریکی از قبیله نام یکے از نیاکان خویش ورشناس
والوس جدا جدا گشت چون کانسی وجرلنکے ومهمند ویوسف زئی وآفریدی ولوهانی وغلزئی وخلیل مانند آن بسیار
اند اینهمه افغان از دریای سند تا کابل یکصد کروه واز حدود قندهار وملتان تا تومان سواد که بحدود
کافرستان وکاشغر مینمایند وزیاده از سه صد کروه مسافت دارد وبتقویت کهسار ودره های دشوار گذار با ناظم
صوبه مطیع نباشند وکما ینبغی مالگذاری نمیکنند چون شاه راه باختیار ایشان است مبلغ خطیر بطریق انعام از صوبه دار

بصیغهٔ راهداری از تجار میگیرند و بعضی اوقات بزور و تعدی دست تطاول بر مال کاروان و مسافران دراز میکنند در عهد
سلطنت محمد شاه بادشاه صوبهٔ کابل بمبارز الملک سربلند خان مفوض شد نواب به نیشاپور رفته استقامت گزید و پسر
بزرگ خود خانزاد خان را با فوجی سنگین سمت کابل فرستاد و افغانان گذر مبلغی که بطریق انعام از صوبه دار
میگرفتند طلب داشتند عقل خان که مدار المهام صاحب زاده بود بآن راضی نشد چون خانه زاد خان اکثر دریا
عبور کرده بود افغانان قابو یافتند خانزاد خان در کابل و غزنین رفت و تسخیر ساخت هنگام مراجعت افغانان راه دربار را بستند
و بجنگ در پیوستند و در دره کلدلک رزمی صعب اتفاق افتاد و فوج خانزاد خان بهزیمت رفته بنگاه گشت
و بنگاه را افغانان غارت کردند و صاحب زاده با پانصد کس از روسای لشکر اسیر افاغنه شد افغانان او را
بحراست و حرمت نگاه میداشتند چون این خبر به سربلند خان رسید آله یار والد راقم را بآن مهم تعین
نموده و والد راقم افغانان بهیبت مکررا مثل عبد الصمد خان با والد راقم دستار بدل بود ابو سعید خان
و بزرگ رستمی وغیره رؤسای افاغنه را با خود رفیق ساخته با ده پانزده هزار کس سوای فوج سربلند خان بدان
سمت شتافت و بعد از کوششهای بسیار و رزمهای متواتر تا بدرهٔ کلدلک رسید و آنجا رزمی صعب اتفاق
افتاد افغانان بعد از رزم منهزم رفتند و پیغام صلح دادند پنجهزار روپیه بطریق انعام با جماعه داده خانزاد خان را
مع اسیران بدست آورده به نیشاپور مراجعت نمود راقم گوید وقتیکه در عهد سلطنت عالمگیر ثانی احمد شاه ابدالی درانی
بشاه جهان آباد آمد و بی منازعتی تسخیر کرد عبد الصمد خان زاد در سرهند گذاشته متوجه قندهار و دیار خویش شد فقیر
خواست که پیش عبد الصمد خان برود در خلال اینحال سکهان و دکنیان وغیره مفسده لاهور عبد الصمد خان
را بقتل رسانیدند که عزیمت توقف افتاد و بعد از چند سال که دوباره شاه ابدالی بهندوستان آمد فیض طلب خان
پور عبد الصمد خان بعدگی تمام همراه او بود راقم رفتن آن طرف خواست کرد که درین اثنا شاه ابدالی از
عالمگیر ثانی هم بسمت برگشت و آن آرزو از قوه بفعل نیامد بالجمله از نیشاپور سر راه بکابل میرود یکی راه
کمیاب است مسافت بعید دارد و لشکر بسختی گذرد دوم راه کهره که جلال آباد بشاه راه راه می پیوندد و این
طریق نیز از تنگی درها و قلت آب و دست برد افاغنه صعوبتی دارد سوم راه درهٔ علی است و بهتر است و درین
راه اردک تا بجه قریب سی کروه کوه و کریوه اصلا نیست و از بجه تا کابل چهل کروه هر چند کتل دارد اما چندان
دشوار نیست و کابل از نیشاپور پانزده روزه راه دارد و کابل از هر چهار طرف کریوه بلند دارد که یک درآمد عساکر
مخالف دشوار است و صوبهٔ کابل چندان حاصل ندارد و آنرا دروازهٔ هند قرار داده اند لهذا والی هند
مبالغ بسیار بخرج سپاه آنجا میفرستاد تا حدود ایران و توران محافظت نمایند و از عهد نادر شاه آن صوبه
از تصرف سلاطین دهلی بیرون رفت اکنون دران دیار تیمور شاه ابن احمد شاه ابدالی درانی متصرف گشت و کابل تختگاه اوست و تا دریای
اتک در فرمان اوست از اتفاقات دهم صفر سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری مطابق پنجم ماه فروری انگریزی سنه یکهزار و هفت صد و هشتاد
و یک عیسوی مغولان تجار از کابل آمده بودند در موضع پیسری تعلقهٔ سرکار روزه مضاف صوبه اکبرآباد هنگام بودن

همراه کپتان جونا تهان اسکاٹ انگریز که برفاقت کاتل کلک متوجه مالوه بود بار اقسم اتفاق ملاقات افتاد از
یوسف بیگ نامے استفسار احوال آن دیار نمود گفت که حالا تیمور شاه ولے قندهار بر صوبهٔ کابل فرمان رواست
و خلایق بعدل و داد او بایمنی میگذرانند و سکه اش این بیت است فرد خرج مے آرد طلا و نقره از خورشید و ماه ✣ تا کند
بر چهره نقش سکهٔ تیمور شاه ✣ طرف دیگر جلوس میمنت مانوس طرب دار السلطنت سنه سه بالجمله طول صوبه کابل
از اٹک تا هند و کوه صد و پنجاه کروه و عرض از کره باغ باحسان سر اصد کروه شرقی کابل دریاے سند و غربی غور
و شمال اندراب و بدخشان و هندوکوه و جنوبے ومل و بر هر چهار طرف کوهستان اما همه جا مزروعات است
و هشت سرکار مشتمل بر سے و شش و پنجاه و چهار تومان و دوازده کرور و شصت و پنج لک و هشت و نه هزار دام دخل
آن صوبه است و صاحب هفت اقلیم گوید که شرقی کابل لمغانات و پشاور و بعضے ولایت هند است و غربے او
کوهستان است قوم و بکدر نیے و هزاره آنجا سکونت دارند و شمالے آن ولایت قندر و اندراب است و کوه
هندوکش فاصله واقع شده و جنوبیش فرمل و بفرد افغانستان ست ولایت کابل طولانی افتاده و اطراف
آن تمام کوه است و از کابل در یک روز بجای توان رسید که هرگز آنجا برف نبارد و از آنجا بدو ساعت بجای
میتوان رسید که هیچ وقت برف از آنجا خالی نباشد و کابل چهار ده تومان دارد و پنج تومان داخل لمغانات
است که سرفروبه کابل واقع شده سیزده فرسنگ و معظم ترین تومانات سکهار است برنج و گندم و نارنج و کیله و
لیمون و نیشکر در آنجا خوب میشود و گذشت استالف و استرغنج که در لطافت ثانی دوم ندارند
و میرزا الغ بیگ بن میرزا سلطان ابو سعید این دو موضع را سمرقند و خراسان میخواند و ازین دو موضع گذشته
قریب یکفرسنگ دره ایست موسوم بخواجه سه یاران که از خانه نیاب آنشهر است و محل خواجه سه یاران چشمه ایست که برابر
آن بسیار انهار آمده و بر یمین و یسار آن چشمه درختان بلوط است و در پیش چشمهٔ ارغوان زاریست زرد
و سرخ که در یک وقت شگفته میشود ابو حنیفه کوفی ازین شهر است کشمیر جنت نظیر از مشاهیر بلاد جهان است
از لاهور بود و هفت کروه سافت دارد در ظفرنامه گوید کشمیر ولایتی است قریب بحاق وسط اقلیم چهارم و حصار صنع
و انشا انهار دارد سے سواری از ما سیاست حیل پیرامون آن کشیده که اهالے آنجا نسبت آن از تعرض اعدا فراغت
دارند و تمام کشمیر حکم یک باغ دارد و بقول مؤلف هفت اقلیم آبادانی کشمیر منسوب بحضرت سلیمان علیه السلام
است و در همان کتاب است که برخی گویند که عابدے بود آکاش نام جهت عبادت کردن خود از خداے تعالی
خلوتے طلبیده بحکم او سبحانه فرشته زمین کشمیر را از زیر آب بر آورد و آن سنت نام عابد کاشمیر موسوم گشت
و آنکه تمام کشمیر حکم یک باغ دارد وجه در آن ولایت جمعی باشند که ایشان را لیشے گویند و کار آنجماعت است که با اهل و
عیال خود در محل ویرانے اقامت گیرند و اطراف خود را سبز میسازند و چون تو یاده آن را بکار سے برند کوس
رحلت کوفته بار اقامت بر زمین دیگرے کشایند بنا بران از بسیار سے ریاض و حیاض و انهار و از ها و اشجار
تمام کشمیر حکم یک باغ دارد و در اصل شهر دو هزار کارخانهٔ شالبافی است که نهایت مهارت درین شیوه بکار می برند

و اکثر مردم آنجا بنغمه و سرود مائل اند اما در خورش و پوشش نهایت بی تکلفی را بعمل آورند و اکثری از
ایشان در سالی بیک جامهٔ شال قناعت کنند تا آنکه کهنه و پاره شود نمی شویند و چون در آنجا همیشه تقاطر و پیوستگی
ترشح میباشد سکنهٔ آنجا ملبس بلباس شال اند و اکثر خوراک ایشان برنج خالص است و آن نیستها تا غیب ماند
نمیشوند و نمیخورند راقم حروف گوید که مردم کشمیر از زن و مرد سلیقهٔ چنین طعام نیک میدانند و بغایت لذیذ می پزند
هرچه که پزند و بروایت مؤلف خلاصة التواریخ مرد و زن آنجا همه خوبصورت و صبیح باشند غنی کشمیری درینباب
گوید بیت حسن سیاه آنجا گر هست خال خال است + کشمیر در صباحت روشنگر جمال ست + و هنرمندان
هر کسب و فضلا و علما در آنجا سکونت دارند و خانها و عمارات با همه از چوب و از هر چهار منزل افزون سازند
منزل پائین دواب و در منزل دوم اسباب و در سوم محل آسایش و در چهارم رخوت خانه میدارند و عجبتر
آنکه بر فراز سقف لاله و ریاحین کارند و مار و کژدم در آنشهر نباشند و کیک و پشه در آنشهر بسیار بود و مگس و پشه
همچنین و در زمان پیشین دار الملک کشمیر سری نگر بوده که چهار فرسنگ تا دیرباز آبادانی داشته دریای بهت و
بارونجر از میانهٔ آن درگذرد و دیگر نزدیک شهر کولابی است بدرازی چند فرسخ و آب شیرین دارد و یکطرف آن
پرگنه پهاک پیوسته مدار کاروبار مردم آنجا اکثر بر کشتی است و ساکنان آن دیار را زبانی خاص است و خط
بر برگ توز و برگ بید نویسند و کتابهای ایشان بزبان سنسکرت و ترجمهٔ تمام آن ولایت پرستشگاه است
القصه کشمیر ولایتی است دلگشا آب و هوا خوشتر دارد و گلهای روح افزا خاصه گل سرخ و بنفشه و نرگس خودرو
صحرا بصحرا و اکثر میوه ها فراوان دارد و بهار و خزان آنجا بسی شگرف باشد و اکثر زمین آنجا از گل و ریاحین سرسبز
بود محمد شهباز خان که از طرف اعظم خان به نیابت صوبهٔ کشمیر می پرداخت اکثر احوال کشمیر را با راقم نقل میفرمود
از انجمله است که مردم آنجا زمین باغ را بر روی آب تخته بندی کرده می افزایند عجبتر آنکه آن زمین را در میان
خود بدزدی می برند چه بشب از باغ آنکه بریده در باغ خود وصل می نمایند آن چنانکه کمتر کسی آنرا تفرقه کند
و درین قضیها داد رسی پیش حاکم برند میگفت روزی نبود که این قضیه بعدالت نمی آید و مردم کشمیر در قضایا و
مناظره بسیار درست می باشند و قضایای میانه ایشان تا ماهها و سالها فیصله نیاید بالجمله گندم آنجا ریزه و سیاه و
اندک حاصل می شود و مشک کمتر خورند و نخود و جو نباشد و گاو سیاه رنگ بسیار و شیر و روغن شایسته دارد و
اسپان زور آور کریوه گذار بسیار و فیل و شتر آنجا نباشد و بقولی خورش مردم آنجا برنج و ماهی است و آنجا موضع
ایست سندبرار نام که سندبراری نیز ش گویند و در آنموضع حوضی است از سنگ بسته شده که اصلا منفذی و رخنه
از آن معلوم نمیشود و چون آفتاب برج ثور آید هر روز پیش از طلوع صبح اثر ترشحی ظاهر میشود و بتدریج غلیان کرده
از زیر آن استیلا نماید و بعد از آن در پنج و شش ساعت در تخفیف کوشد تا وقتی که هیچ آب در آن حوض نماند بروایت
خلاصة التواریخ نزدیک سند چشمه ایست شیرین که شش ماه خشک باشد و در روز معهود کشاورزان گوسپند و
بز قربان کنند آب در حوض آید مزروعات پنج مواضع سیراب کند و چون طغیانی کند نیازمندیها نمایند آب کم شود

و در موضع مین پور دوازده بگهه زمین زعفران زار است آخر ماه فوردی که بهندی بیاکه نامند با تمام ماه اردی بهشت کلاوز و بزبان هندی جیته گویند قلبه رانده زمین نرم کنند و پیاز زعفران بخاک نشانند و در یک ماه سبز میشود و در آخر ماه الهی بکمال رسد و درختش تا یک وجب رفعت آن سپید و تا هفت گل آرد و شش ورق سوسنی داکثر میان گل شش تار سه زرد و سه سرخ باشد و زعفران از تار سرخ بود و چون گل سرخ آخر شود تنه سبز گردد و از کاشت یکبار شش سال گل زعفران دهد و در سال اول آن هشت گل و در سال دوم از ده تا سی گل بر آید و در سوم بکمال رسد و تا شش سال پیاز در زمین بجا کند و اکثر همان جایگاه دارند تا به رو بکمی آرد بنا بران آنرا بر آورده بجای دیگر بکارند گویند که هر سال چهار صد من بوزن هند زعفران حاصل میشود و در موضع دبون چشمهٔ ایست و حوضی آنرا هنود مے پرستند چه در آغاز کشتکار زعفران آنجا رفته پیمایش کنند و شیر دران ریزند و اگر شیر فرو نشیند فالی نیک دانند زعفران دلخواه شود و اگر شیر بر روی آب ماند فال بد دانند ایضاً و بوسر از محال معتبرهٔ آن کشور ست و آنجا چشمه ایست در غایت وسعت هر کرا مطلبی و مقصدی باشد پارهٔ برنج در ظرفی کرده و سر آنرا محکم بسته دران چشمه اندازد اگر مقصد حاصل است آن ظرف بعد از چند روز بر آید چنانچه قابل خوردن شود و اگر مقصد حاصل نیست برنج متعفن بیرون آمد کاه باشد که بجای برنج گل و لای ظاهر گردد و همچنین جائے است موسوم بتله موله و دران حوالے قطع زمین است که هر جاے آنرا حفر کنند و آب رسند و هر قدر که خواهند ماهی صید کنند کهراج یکطرف آن بکاشغر مے پیوندد و عرب روبه آن نگلی است آنجا رگهای آب پوست درخت بستند و اطراف آن پارهای سنگ گذارند تا آب را برد و بعد از دو سه روز برداشته در آفتاب گذارند چون پوست ها خشک شوند برافشانند طلای ریزه تا دو سه توله بر آید ایضاً و دیگر کلکب نام دارد و آن نیز بکاشغر پیوندد و در آنجا نخاک شومی اندید آزند الحاصل صوبهٔ کشمیر ازین قبیل خصوصیات بسیار دارد برین قدر اختصار رفت سرکار پکلی داخل این صوبه است سی و نه کروه عرض میدارد و مانند دیار توران در آنجا برف بارد و سرما بیشتر بود و برسات مثل هندوستان بارد و مردم آنجا از سه دریا فیض میگیرند کشن گنگ بهت و سوم سند و زرد آلو و شفتالو و چهار مغز کوچک و کشمش رسیده میشود و گاو گاومیش میانه و سرو و خروس بسیار شد است و در کشمیر از هندوستان در هشت و شش روز راه میروند لیکن راه پکلی خوش گذار است و گزیده که لشکر ازان گذرد و طول آن ولایت از ممر دریاے کشن گنگ صد و بیست کروه و عرض هشتاد کروه جنوب کشمیر لاهور و هندوستان واقع است و شرقیش از اقصے تبت است و شمالی آن بدخشان و جانب خراسان و غربے آن بجائے ست که محل اقامت افاغنه است و تمام کشمیر چهل و شش محال مشتمل بر دوازده کرور و دو لک و هشتاد و پنجهزار دام داخل این صوبه است و بقولے مؤلف هفت اقلیم سے و دو پرگنه دارد و مال واجبی سه کرور و تنگه است پوشیده نماند که سلطنت کشمیر در زمان سابق آفتاب پرستان بود که ایشانرا شماسین خوانندی بقول ایشان آنکه چون آفتاب ظاهر شود جز صلاح و نیکوئی نشاید کرد و شب که آفتاب غائب شود هر چه کند گناهے نبود و ازان گروه بود زینه سهم دیو در پانصد و سے و یک هجرے سلطنت آن مملکت داشت و گفته اند که او هندو بود و ابتداے اسلام در کشمیر در هفتصد و چهل و هفت هجری اتفاق افتاد و اول بادشاه اسلام در کشمیر شمس الدین شاه میر است که چون

او دن دیو والی کشمیر در هفتصد و چهل و دو هجری درگذشت و بعد چندی شهمیر والی ملک گردید و خطبه بنام خود خواند
و خود را سلطان شمس الدین خواند و مملکت که از امرای مغول خراب شده بود بسعی وی آبادی آن نمود گویند که
چون سلطان سکندر بت شکن از اولاد شهمیر الملقب بشمس الدین بسلطنت رسید در عهد او امیر تیمور گورکان روی
بهند نهاد و سکندر تحف و هدایا بصاحب قران امیر تیمور گورکان فرستاد و وقتی بتخانهٔ عظیم در کشمیر میکندند لوحی
از زیر آن ظاهر شد نوشته بود که بعد یکهزار و یکصد سال مردی سکندر نام پدید آید این را خراب کند معلوم نشد
که هزار و یکصد سال را ابتدایش از کدام عهد و شمار است گویند یکی از امرا در سلطان را که حبیب خان نام داشت
شبی بزهر هلاک کرد سلطان خواست که او را بقتل رساند گفت مرا بتبت فرست تا آن مملکت بهر تو مسخر کنم و یا بقتل رسم سلطان او را بتبت فرستاد
او برفت و تبت کوچک بگرفت و یاغی آشکاره کرد سلطان روی باو نهاد و ظفر یافت و او را اسیر ساخت و محبوس کرد و او خود را نیز بزهر هلاک کرد و در عهد سکندر
میر سید محمد پسر میر سید علی همدانی بکشمیر آمد سلطان معتقد او شد و سلطان سکندر در هشتصد و هفده هجری درگذشت و بعد از وی پسرش میرخان مخاطب
بعلی شاه بر تخت نشست و بعد چندی علی شاه برادر خود شاهی خان را سلطنت داد و عزیمت حج نمود و بجمو رسید و باغوای راجه جمو از آن عزیمت درگذ
و باتفاق او روی بکشمیر نهاد شاهی خان بگریخت علیشاه دیگر بار بسلطنت رسید شاهی خان بسیالکوت رفت و بجسرت برادر راجه کهکهر پناه برد علی شاه
قصد ایشان کرد و بعد از رزم بهزیمت رفت پس از آن کس ندانست که چه شد شاه جهان بکشمیر رفت و بحکومت رسید و خود را سلطان زین العابدین
خواند سپاه بمدد جسرت او فرستاد تا بمعاونت ایشان بر پنجاب استیلا یافت و لشکر بتبت کشید و بگشود و هدایا بمیرزا شاهرخ
ابن صاحب قران بخراسان فرستاد و چون میرزا ابوسعید گورکان در ماوراء النهر بسلطنت رسید با او دوستی
آغاز نهاد و سلطان را عادات عجیب بود از الجمله آنکه بصحبت علما و فضلا پرداختی و ایشان را تربیت کردی و
علمای هنود را نیز رعایت فرمودی و گاوکشی و جزیه از جهت رعایت خاطر ایشان منع کرد و فرمان داد تا بتخانه ها
که در عهد پدرش سلطان سکندر خراب کرده بودند بساختند و از ایشان عهد گرفت که بموجب دین خود عمل کنند
و خلاف آن جائز ندارند گفت کسی را با کسی کاری نیست هر مذهبی که خواهد اختیار کند برهمنان که بعهد پدرش مسلمان
شده بودند مریدش گشتند و او پادشاهی رحیم بود و هیچ جانور را نکشتی و گوشت کمتر تناول کردی و در ماه رمضان
اصلا از آن نخوردی و امر فرموده بود که هیچ کس را بهیچ گناه نکشند و اگر شخصی واجب القتل باشد و یا دزدی
کند بر زنجیرش کشند و بکار گل باز دارند و جانوری را که گوشت او نخورند نکشند و شکار نکنند و در زمان او پادشاه کاشغر
لشکر بتبت کشید سلطان با بیست هزار سوار و صد هزار پیاده با او رزم کرد و ظفر یافت و بازگشت و در هشتصد و چهل و هشت
هجری سلطان درگذشت و بعد از وی پسرش حاجی خان المخاطب بحیدر شاه و پس از وی پسرش حسن خان
المخاطب بسلطان حسن شاه و بعد از وی پسرش محمد شاه دخترزادهٔ سید ناصر الدین بیهقی در سنه هشتصد و نود
و سه هجری بحکومت رسید روزی که او را بر تخت می نشانیدند سلطنت پیشش نهادند بدیگر چیزها التفات نکرد و کمان
برگرفت گفتند از این ظاهر می شود که دولتش امتداد یابد و همچنان شد او را با خویشان و کشمیریان محاربات و قضایا بسیار واقع
شد و چند بار از سلطنت بیفتاد و باز بسلطنت رسیده چنانچه مرتبهٔ پنجمین در سنه نهصد و سی و پنج هجری بامداد بابر پادشاه

بسلطنت رسید و سپاه بابر حمی را نواخته بشهر باز گردانید و در نهصد و سی و هشت هجری میرزا کامران که از لاهور بکشمیر
عزیمت کرد محرم بیگ و شیخ علی بیگ را با ده هزار سوار مقدمه بطرف کشمیر روان کرد محمود شاه از کشمیر بکوه رفت میرزا کامران
محرم بیگ و شیخ علی بیگ را در کشمیر گذاشت و خود بلاهور مراجعت نمود کشمیریان بهیئت اجتماعی متوجه شهر شدند محرم بیگ
و شیخ را طاقت مقاومت نمانده شهر گذاشتند و بازگشتند محمود شاه ششم بار بسلطنت رسید و حکومت میکرد تا که سکندر خان بن سلطان سعید خان پادشاه
کاشغر بفرمان پدر لشکر بکشمیر کشید محمود شاه با او رزم کرد و هزیمت یافت و بالآخر دختر خود را به سکندر خان داد و صلح کرد و باز بسلطنت رسید و بعد از واقعه
کشمیریان که جماعه چکان و ماکریان و دیگران بودند با یکدیگر صلح کردند و در نهصد و چهل و چهار هجری محمود شاه در گذشت مدت ملکش با وجود اختلال
پنج و پنجاه و یکسال بود و بعد از محمود شاه پسرش شمس خان و همچنین از احفادش هشت تن یکی بعد دیگری بسلطنت قیام نمودند و بمحافظت و تقویت چکان
و ماکریان ملک میراندند تا آنکه یوسف شاه بحکومت رسید و حکیم علی گیلانی از فرمان اکبر پادشاه برسالت بکشمیر آمد یوسف شاه استقبال کرد و خلعت اکبر پادشاه
پوشید و در نهصد و نود و دو هجری پسر خود یعقوب شاه را بدرگاه فرستاد و اکبر پادشاه عزم تسخیر کشمیر کرد یعقوب شاه از اردو بگریخت بکشمیر رفت یوسف شاه خواست که بخدمت پادشاه
شتابد تا با جلیل و دیگر امیران او مانع آمدند پادشاه در نهصد و نود و پنج هجری میرزا شاهرخ و راجه بهگوانداس و چند دیگر بیات و شاه
قلیخان محرم را به تسخیر کشمیر فرستاد یوسف شاه بعهد و پیمان نزد راجه بهگوانداس آمد و هر ساله خراج پذیرفت راجه
صلح کرد و یوسف شاه را با خود گرفت و بازگشت پادشاه از آن صلح ابا نمود و قاسم خان میر بحر را بآن دیار فرستاد
یعقوب شاه که در کشمیر جانشین پدر بود عزم رزم او کرد بعضی از کشمیریان که مخالف او بودند بقاسم خان پیوستند
یعقوب شاه بکوهستان کشمیر گریخت قاسم خان بسرینگر که تختگاه کشمیر بود در رفت و استیلا یافت یعقوب شاه
متوجه سرینگر شد و با قاسم خان رزم کرد و هزیمت رفت و دیگر بار با لشکر انبوه روی باو آورد و قاسم خان
در شهر متحصن شد اکبر پادشاه میرزا یوسف خان را با لشکری عظیم به کمک فرستاد یعقوب شاه بکوهستان فرار
و بعد از دو سال به امان نزد یوسف خان آمد و بخدمت اکبر پادشاه شتافت و پدرش یوسف شاه در سلک امرای
اکبری انتظام یافتند و دولت ملوک کشمیر سپری شد و کشمیر در تصرف بندگان اکبری در آمد و آن تا عهد محمد شاه
و پسرش احمد شاه در تصرف سلاطین گورکانیه ماند و بعد از آن به تصرف احمد شاه ابدالی در آمد تبت ولایتی
متصل بکشمیر و بطرف شرقی کشمیر افتاده و آن معروف است به تبت کلان و تبت خرد و در تبت غاریست و در آن
از یخ پیکری است امرناته نام هنود آنرا معبد بزرگ دانند چون تحت الشعاع آخر ماه شود آن پیکر یخ درون
غار غایب گردد باز هر روز قدری افزاید تا پانزده روز مقدار دو گز آید برسد و چون ماه رو بکمی نهد آن پیکر نیز کاهد
تا آخر ماه اثری نماند و همچنین در هر ماه پنهان و ظاهر شود آنرا پیکر مهادیو دانند و دیگر شنکر نام چشمه ایست که
تمام سال خشک باشد و در ماهی که غره آن روز جمعه باشد بر جوشد و صبح تا شام روان بود و مردم بر آن هجوم
آرند دیگر بانهال بت خانه ایست منسوب به کالی هر کس که مردم آنجا رفته از حال خود و دشمن آگاهی طلبد و خوابها
باشند که برنج و دال آورند ترسا زندگی بنام خود و دیگری بنام مخالف و در آن بتخانه سر بمهر کرده بنهند و در بتخانه
بنهند و روز دیگر نیایش کنان در بگشایند آوندی که گل و زعفران بر شود در شایستگی کار و ظفر مرد شمن را باشد

واگر خس وخاشاک پر شود از دشمن رنج بیند واگر آونده دشمن بجل وزعفران پر شود و شایستگی کار وظفر مردشمن را باشد وعجب تر آنکه وخصوصی که حق از باطل شناخته نشود و مرغ باد و بر را چیزی از سمیات قتاله خورانیده بنام هر دو کس مقرر کرده دران تجانه بنفر میفتند و عنقریب هر کدام دست بر جانور خویش مالند جانور آنکس که حق با اوست اصلا ضرری بدو نرسد و از دیگری بیفتد و بمیرد و در تبت خورد گوا بیت بزرگ مولیسر نام دارد و بیست وهشت کروه دریای تبت بدو آمیزد و لختی ناپدید گردد و کپتان جو ناتهان اسکات سیفر بود که شهر لهاسه که شهر بزرگ گویند تختگاه تبت است و شهری بزرگ است و بوفور آبادانی معروف و اکثر اشیا در انجا یافت میشود و احوال آنشهر بتقریبی در اقلیم سوم در ضمن شاهجهان آباد در تذکره دریای جون مرقوم است بنابران اینجا بتکرار نپرداخت دیگر کپتان موصوف با راقم میگفت که اکثر پرستش ساکنان آنجا موافق هنود است وخطاب راجهای ولایت تبت لامه است و ساکنان آنجا را اعتقاد آن است که لامه نمی میرد وچه روح لامه در حد دیگر میسر و ولایت میشود در روزی که لامه یعنی راجه رانی میرد طفلان که آنروز بوجود می آیند اعیان ملک رفته هر یک طفل را می بینند وهر یکی از ان طفلان که بخجست طبع و علامت ها که مقرر است میدهند که روح لامه درین طفل آمده وحلول کرده او را در تختگی سلطنت برگیرند و پرستش او میکنند و به آن طفل که لامه شده است اعتقاد تمام میدارند حتی که براز آنرا در طفلی و جوانی جنگ کرده بطریق تبرک میخورند و دران نجات اخروی میدانند تا که لامه بسن تمیز رسد اعیان مملکت بکارها می پردازند و لامه حال از صاحب کلان کلکته مراسلات و رسم تحف و هدایا از جانبین جاری بوده و وقت مردن از اعیان خویش گفت که بهشتن صاحب خواهند نوشت که حالا عنقریب روح من در بدن دیگر میرود و امیدواریم که چنانچه درین بدن بر ما شفقت و مهربانی میفرمایند همچنان در بدن دیگر بار انیز مهربانی میفرموده باشند و ولایت تبت خند لامه یعنی چند راجه می وارد اما لامه تبت کلان از همه بزرگتر است غرجستان ولایتی مشهور است و کوه های محکم و حصول استوار و عقبات ناهموار بسیار دارد و سیب و انجیر و انار دران دیار نیک میشود مردم آنجا سخت جان و سخت گو و درشت خوی باشند غور در قدیم الایام معمور و آبادان بوده هرگز از انجا و اهل و آنددیار در خلافت علی علیه السلام بشرف اسلام مشرف شده اند و از عجایب غور چشمه ایست که آنرا چشمه بانک نماز گویند و آب او ایستاده است هرگاه که کسی بانگ نماز گوید آب ازان چشمه روان شود و نزدیک بتکبیر نیز میرود و چون بانگ نماز تمام میشود آب باز می ایستد و دیگر مسجد ارباح ست و عجایب آن آنکه از بیرون مسجد بر طرف دست مردم ببام میرسد و از درون پنج گز ارتفاع ظاهر میشود و حال آنکه مسجد با زمین بیرون مساوی است و ستون ها آنرا چند انکه میشمارند چهل عدد یکی کم و یا زیاده می آید و باعانت عدد آن مشخص نشده راقم گوید که شماران چندان کار نبود چه بر هر یک ستون نشانها پارچه می بستند و تا بپای ستون یک کس ایستاده می کردند و آنمردم را میشمردند عجب آید از دانای مردم آنجا فی الحال دریکی از مضافات غور چشمه ایست مردم در سالی یکبار در انجا میروند و در شب هر یک علامتی بر تیری بسته بجانب آن چشمه می اندازند و روز دیگر رفته تیر های خود می بینند اگر مقصود حاصل خواهد بود البته بر سر پیکان نیز مرغی و یا ماهی و یا حیوانی دیگر خسپیده است اگر مقصود حاصل نخواهد شد بر سر پیکان چسپیده نباشد و از ارتفاع منبع آندیار که بر جبال رفیع واقع است قلعه چنار

بوده و در تاریخ مبارک شاهی آمده که بجز حضرت سلیمان علیه السلام هیچ صاحب سریرے بفتح آن قلعه فایز نگشته
جهت آنکه راهے بغایت تنگ و تاریک دارد و غور ما بین غزنین و خراسان واقع شده و آب و هوائے نیک میدارد
واکثر فواکهش نیک میشود و ملوک غور از مشاهیر سلاطین اسلام اند و نسب ایشان به نسب غورے میرسد واو از احفاد
ضحاک بوده و در خلافت علی علیه السلام حکومت بلاد غور داشت بخدمت آنجناب پیوست و مسلمان شد آنجناب منشورے
بخط خود نوشت و حکومت غور باو داد آن منشور تا عهد بهرام غزنوے در دست فرزندان او بود و از آن طایفه فولادسے
در زمان ابو مسلم مروزی و یحیی که ششم است تا بعهد هارون رشید و سوری بن محمد بن یحیی بعهد یعقوب بن لیث و محمد بن سوری در عهد سلطان محمود غزنوی
حاکم مملکت بوده سلطان او را بدست آورد و بند فرمود و پسرش ابوعلی حسن به هند گریخت و او را پسرے بوده سام نام و پسر سام حسین نام داشت وقتے حسین
بر کشتی بوده کشتی غرق شد حسین بن سام دست بر تخته زد شیرے در کشتی بود با او رفیق شد حسین و همراهی چنان سه روز
بر روی آب ماند و چون بساحل رسید شیر راه صحرا پیش گرفت حسین بشهرے که در آن دیار بود در رفت و بدکانچه بخفت عسس
او را بگرفت و بزندان فرستاد هفت سال در زندان بماند بادشاه آن دیار رنجور شد و به اطلاق زندانیان فرمان
داد حسین رهائی یافت و عزم غزنین کرد و در نزدیکی غزنین بدست قطاع الطریقان افتاد ایشان اسپ و سلاح دادند
و با خود یار کردند همان شب فوجے از سلطان ابراهیم غزنوے بر دزدان ریختند و همه را گرفتند و
نزد سلطان بردند سلطان بقتل ایشان فرمان داد حسین روے بآسمان کرد و گفت الٰهی دانم که غلط بر تو روا نیست
اکنون بیگناه مرا مے کشند جلاد از حالش پرسید حسین قضیه باز گفت سلطان بشنید و او را بخواند و نوازش کرد حسین
خدمت او گزید و در عهد مملکت مسعود بن ابراهیم غزنوی بحکومت غور رسید و روایتے دیگر نیز گفته اند خوفاً لا طالباً
درگذشتم و از آن زمره است سلطان علاء الدین حسین بن اعزالدین حسین بن قطب الدین حسین المعروف
بجهانسوز که بحکومت غور رسید و بسبب عداوت و کین برادرش سیف الدین سورے که بر دست بهرام شاه والی غزنین
در سنه پانصد و چهل و چهار هجرے بقتل رسیده بود سپاه جمع آورد و قصد غزنین کرد و رباعی بگفت از آن است
بیت گر غزنین را ز بیخ و بن نکنم * پس من حسین بن حسین بن حسنم * بهرام شاه متوجه او شد علاء الدین قتال فاحش
کرد و ظفر یافت گویند در روز رزم علاء الدین قبائے اطلس سرخ بر جوشن پوشیده بود از سبب آن سوال
کردند گفت این از آن کردم که اگر زخمے بمن رسد و چون بر آید سپاه بر آن اطلاع نیابند تا دل شکسته نشوند بار دیگر
علاء الدین با بهرام شاه رزم کرد و ظفر یافت بهرام شاه به هند گریخت و در لاهور تمکین ساخت و بشرب خمر اشتغال
نمود علاء الدین غزنین را بسوخت و هفت روز شهر غزنین مے سوخت و هوا از دود چنان تیره بود که روز از شب
متمیز نمیشد و شب از شعله هاے آتش بروز مے مانست چون غزنین تمام بسوخت علاء الدین بفرمود تا قبور سلاطین
غزنویه بجز قبر سلطان محمود بکندند و هر استخوانے که یافتند بسوختند پس علاء الدین بجهانسوز اشتهار یافت و به انتقام
سید مجد الدین نائب سوری که بفرمان بهرام شاه بقتل رسیده بود امر کرد تا سادات غزنین را توبره هاے
خاک بگردن نهاده بفیروز کوه غور بردند و ایشان را گردن زده خاکها را بخون آنها گل کردند و در برجے از قلعه

آن بکار بردند و عاقبت الامر سلطان علاؤالدین باتفاق امیر علی چتری والی هرات با سنجر سلجوقی عصیان ورزید و
با او رزم کرد و اسیر گشت و پیغام داد که سلطان با من همان کند که من با او اندیشیده بودم سلطان گفت آن چه
بود گفت بندے از نقره ساخته بودم که اگر سلطان گرفتار شود بر پایش می نهادم سلطان بفرمود تا آنرا بدست آوردند
و بر پایش نهادند علاؤالدین محبوس بود تا آنکه یکی از مقربان سلطان او را بدید پوستینے کهنه در بر و کلاهی چرکین بر سر
حال بسلطان بازگفت او را بخواند و بآن حالت بدید گفت چرا غسم سر خود بخورے و کلاهے چنین بر ان نهی گفت آن روز
که سر من بود هزار کس غم او میخوردند اکنون سلطان راست چنانچه داند آن را بدارد سلطان را خوش آمد باطلاق
آن فرمان داد و ندیم محفل خود گردانید وقتے سلطان تکیه کرده بود و پا بر کنار علاؤالدین نهاده علاؤالدین خالی بر کف
پاے سلطان بدید بوسید و این رباعی بخواند رباعے ای خاک سم آبرشش تو افسر من + وی حلقه بندگیت
زیور من + تا پاے کف حال ترا بوسه زدم + اقبال همے بوسه زند بر سر من + سلطان او را دهبر گرفت و طبل
و علم داد و بحکومت غور فرستاد علاؤالدین دیگر بار بسلطنت غور رسید و در پانصد و پنجاه و شش هجری در گذشت
و بعد از و پسرش ملک سیف الدین محمد بن علاؤالدین جهانسوز و پس از و عم زاده اش غیاث الدین محمد
بن سام بسلطنت رسید و او را پیش از سلطنت معزالدین خواندند از بامیان با و پیوست غیاث الدین محمد بر
کرم میرزو یاد عیش و در پانصد و هفت هجرے لشکر بدر شاد باخ کشید و علی شاه بن تکش خان را محاصره کرد و
دران ایام روزے برابر برجے آمد و گفت ازین برج تا فلان برج بسنگ منجنیق رخنه توان کرد از اثر اقبال
آنقدر دیوار که گفته بود فی الحال بیفتاد و فرجه عظیم پدید آمد و شهر مسخر شد موجب فرمان لشکریان شهر را غارت
کردند تا نیمروز بآن اشتغال داشتند پس امر کرد که کس متعرض کس نشود گویند ضبط بر سپاه چندان بود که در آن وقت
هر کس هر چه در دست داشت بینداخت و سال دیگر برو نگرفت و بر تمام خراسان استیلا یافت و بعد از و برادرش
سلطان ابو المظفر شهاب الدین محمد بن سام بسلطنت رسید خراسان و بسیاری از هند رسید و معزالدین
لقب یافت او بعهد برادر حاکم غزنین بود و در پانصد و هفتاد و یک هجرے ملتان بگرفت و در پانصد و هفتاد
و چهار هجرے از راه ریگستان از ملتان بگجرات شتافت و از راجه آنجا منهزم بازگشت و بغزنین شد و پیشاور
بگرفت و در پانصد و هشتاد و سه هجرے بر لاهور استیلا یافت و بروایت صبح صادق در پانصد و هشتاد و نه هجرے
دهلی بگشود و در پانصد و نود هجرے با راجه پتهورا که بزرگترین راجه هاے هند بود باتفاق راجه جی چند والی قنوج
با هزار هزار مرد و هفتصد فیل روبرو آورد و سوگند باو گرد که تا فارس هیچ جانه ایستد سلطان با او رزمی صعب
کرد و ظفر یافت و سه صد و اند فیل غنیمت برد و غلام خود قطب الدین ایبک را در دهلی نائب گذاشت و بغزنین بازگشت
و بروایت مؤلف خلاصة التواریخ در پانصد و هشتاد و هشت هجرے پتهورا کشت و قلعه هانسی و اجمیر که دار الملک
پتهورا بود بتصرف سلطان درآمد و چندے دران سرزمین استقامت نمود پس در قصبهٔ کهرام هفتاد کروهے از
دهلی قطب الدین ایبک را نائب گذاشت و بعد یک سال ایبک دهلی را مسخر ساخت و شهاب الدین مرتبهٔ دوم در سنه

پانصد و نود و شش هجری از غزنین بهند آمده قنوج مفتوح ساخت و نه صد زنجیر فیل و غنایم بسیار گرفته بغزنین شتافت و نزد برادرش غیاث الدین محمد بخراسان رفت و در فتح مملکت مساعی جمیله نمود چون غیاث الدین درگذشت او میان سرخس و طوس بود بباد غیس رفت و ماتم داشت و تخت فیروز کوه بعم زاده اش ضیاء الدین که داماد غیاث الدین بود داد همچنین هر ملکی را باقربای خویش داد و بغزنین رفت و با سپاه انبوه قصد خوارزم کرد و منهزم بازگشت و عزم یورش ترکستان نمود و در ان اوان شنید که ساکنان کوه جود عصیان ورزید و بسیاری از ایشان را باشت و در راه بمنزل و مبک در ششصد و دو هجری بر دست فدائی بقتل رسید چنانچه تبقریبی شمه از احوالش در اقلیم سوم در ضمن شاهجهان آباد در فصل آخر اول سلاطان ها مرقوم است گویند سلطان شهاب الدین را پسری نبود و در جمع غلامان شهرهی عظیم داشت و دوازده هزار از ایشان فراهم آورده بود و میگفت که دیگر بادشاهان را فرزندان معدود اند مرا چندین هزار فرزند است که بعد از من هریک ضبط ملکی تواند کرد چنان شد که گفته بود چه از غلامان او تاج الدین یلدوز در غزنین و ناصر الدین قباچه در ملتان و بهاء الدین طغرل در بکر و قطب الدین ایبک در دهلی سلطنت سالها کردند و بعد از شهاب الدین برادرزاده اش سلطان غیاث الدین بن غیاث الدین محمد پس ازو پسرش بهاء الدین سام و بعد ازو البسر غوری بن علاء الدین جهانسوز بفرمان خوارزم شاه بحکومت غور رسید و ازان گروه است علاء الدین محمد ابن عم البسر بحکومت فیروزکوه رسید و بعد از چندی حکومت غوریه امرای خوارزم شاهیان رسید و از بقایای غوریان ملوک کرت اند که در بعضی از خراسان حکومت کردند و همچنین ملوک بامیان از بطانه سلاطین غور اند که چند نفر از ایشان سلطنت کردند باد غیس ولایتی است وسیع مشتمل بر آبهای فراوان و مزارع بی پایان از جمله بیشه ایست و در دار محتوی بر اقسام اشجار میوه دار و خصوص پسته که از انجا بجمیع ایران و توران و هند می برند و در زمان سلطان حسین مرزا بغایت معمور بوده و قلعه بر توبه نواحی آن ولایت بر قله کوهیست از سنگ خارا در غایت محکمی و زیاده از یک راه تاریک ندارد و دیگر بخت ملک است که از مراتع لطیف آن ناحیه است و همچنین ییلاق بزار نسی است که در فصل بهار آن لاله زاری میشود که گلشن گردون در مقابله آن تیره و دیده کواکب در نظاره آن خیره می ماند در چهار مقاله گوید که باد غیس قریب هزار دشت دارد و مملو از اشجار و انهار که هر دشتی لشکر را از همه و علف و محل گستر انیدن خیمه و خرگاه وفا کند صاحب ماه نخشب که ذکرش در السنه افواه مذکور است از موضعی است کاریزه نام از اعمال باد غیس و نامش حکیم بن هاشم بوده و چندگاه وزارت ابو مسلم مروزی داشته و در زمان مهتدی بالله در خراسان و ماوراء النهر خروج کرده خلق بسیار باو جمع آمدند و چند قلعه از کس و دیگر از نسف که نخشب نیزش خوانند بگرفت و در نخشب چاهی ساخت که هر شب تا ماه نوری ازان برآمده بر روی هوا ایستاده اما آنکه در نخشب هر شب ماه چیزی ساخت مؤلف صبح صادق نام او را عطا بن مقنع خراسانی نوشته ذکرش در اقلیم پنجم در تحت نسف مرقوم است گویند که او صورت کریهی داشت لهذا از طلا چهره ساخته بر روی خود میکشید اسفرار در زمان سابق قلعه در ان ناحیه بوده موسوم بحصار

نظفر کوه دیگرے آن قلعه سنگین است مدور که قلعه بالاے آنست و بالاے قلعه و میان آن و بیرون آن زمین
نرمی است که هر جاے آنرا یک گز حفر کنند آب میرسد و بدین سبب گفت و دوران قلعه ممتنع است صاحب تاریخ
مبارکشاهی آورده که امیر خواجگی که از اصیل زادگان آن ولایت است چند گاه در ویرانه هاے آنحصار ساکن گشته کلاغے را
تربیت بجاے رسانیده بود که کلنگ را شکار میکرده و گویند که آهو را نیز میگرفته در صبح صادق مے نویسد که در زمان
چنگیز خان شخصے زنبورے را آموخت که کلنگ را شکار میکرد چه آن زنبور پرواز میکرد و پیش خود در چشمان کلنگ
میزد کلنگ نابینا شده بزمین افتاد چنگیز خان او را طلبیده و امتحان نمود و آن چنان بود که گذشت بعد از
کور شدن و افتادن کلنگ بزمین زنبور میآمد و بر دست صیاد نشست حضار بر صیاد آفرین کردند چنگیز خان بفرمود
تا زنبور را کشتند و دست صیاد ببرند گفت جزاے خروسے که بر بزرگے مستولی شود و سزاے کسے که دست وے
قوی کند این است قوشنج از ابنیه پشنگ بن افراسیاب است و رباطے و مسجدے دران قصبه است که آنرا
ابنیه ابراهیم علیه السلام میدانند و هر سال مردم بسیار از هرات و مضافات بزیارت آن مسجد و رباطے میروند
و کوهے بر جوار رباط واقع است که دران کوه نشان قدم هاے آدم پیداست و سنگریزه هاے آن کوه اکثر بهیئت
طنبور است هرات در مفاخرت بلده و دیگر صفات ثانیے ندارد و مؤلف هفت اقلیم از تاریخ قدیم هرات
مینویسد که محمد صلی الله علیه وسلم فرموده که بهترین خراسان هرات است و بدترین سجستان در مبدا و بنیاد و اسم بانیے
آن بلده اختلاف بسیار است لهذا راقم حروف اکتفا باین رباعے مینماید رباعی هراسپ نهاد است هری را بنیاد
گشتاسپ و کروران بناے نهاد + بهمن پس ازان عمارتے عالی کرد + اسکندر رومیش همه داد بباد + شهر
بندش مشتمل است بر پنج دروازه و دو فصیل و فاصله میان هر دو ده گز است و صد و چهل و نه برج دارد و دورش را
پیموده اند هفت هزار و سه صد قدم آمده و خندق گرد شهر بند بیست گز عرض دارد و در درون شهر چهار بازار است
که از هر دروازه تا بچهار سو یک بازار است که بنام آن دروازه منسوب است الا دروازه قبچاق که تا بچهار سو بازار
ندارد و مسجد جامع در دروازه حفرش و قبچاق واقع شده و قطر شهر از درب ملک تا فیروزآباد و از درب جوش تا عراق
هزار و نهصد قدم است الحاصل که آن شهر را بوضع عجیب و طرح غریب ساخته اند و طرح قلعه اختیار الدین بجانب
شمال آن بلده است و از عمارات نفیسه آن شهر مدرسه و خانقاهے است که سلطان حسین میرزا آنرا عمارت
فرموده و دیگر خیابان گازرگاه است که مشهور جهانست صاحب تاریخ صبح صادق در احوال محمد خان المعروف
بشیبک خان نبیره ابو الخیر خان از احفاد جوجے خان بن چنگیز خان که بخوارزم سلطنت کردند مینویسد که در ششصد
و شانزده هجرے ضعیفه پسرے زاد که چهار چشم و دو بینی و دو دهان داشت و در دهان او دو دندان رسته و
بر پشتش گوشت زیادتی بود صاحب حبیب السیر گوید که در مجلس شیخ الاسلام سیف الدین تفتازانے یو ذم آن
بدو معتبر گشت و گفت این علامات انتقال ملک است بدیگرے و قضا با آن قتل عام هرات که از دست
چنگیز خان شده بود در اقلیم ششم در احوال چنگیز خان بیاید گویند که دران قتل عام شانزده نفر در آن شهر زنده مانده

بودند و بعد چندے بیست و چهار نفر از نواح هرات باایشان پیوستند و پانزده سال خراین جهل تن کسے در هرات
نبوده و چند گاه از کنار جیحون تا استرآباد اگر کسے زنده بود بگوشت فاق مرده معیشت میکرد بالجمله شهر هرات دارالملک سلطان حسین میرزا بوده با نزهت
توابع و مزارع خوش و دلکش و آب و هوای خوش میدارد و اقسام غلات و انواع میوه دران خطه بنابر محصول مے پیوندد. و از مضافات
آن یکی ماتیاد است که هر سال دو هزار من انگور دوشاب میشود دیگر کاریز است و جزیره اشس بانام است خواف همیشه منشار سلاطین با داد و دین
و فحول مشائخ و علماے با آفرین و وزراے کفایت آئین بوده و در تاریخ هرات می نویسد که شیخ ملاحده حسن صباح پیش از
ظهور عقیده که ناکوهیده برو زن که موضعیست از خواف رسید خواست که از فراست مردم آنجا چیزے معلوم کند چون
در روزن اشجار کم است از کنیزکے پرسید که این اشجار کم کنیزک در جواب گفت رجان اشجار با نوعے دیگر
رسید و از کودکی پرسید که چهار اقچه دارم میخواهم که چیزے بخرم که چاشت من حاصل شود و بقیه را بفروشم
و چهار اقچه خود حاصل کنم کودک گفت سکنه بجز دشتها را نخورد و باقے را بفروش حسن صباح بر دانش مردم
آن دیار استدلال کرد و از انجا برگشت بالجمله در خواف ده هاے معتبر است مانند برآباد و سنگان و
خرخره و در روزن مسجدے است و در پیش طاق آن سنگ کنده اند گویند وقتے هنگام ربیع بوقت کوفتن خرمن
صاعقه پیدا شده و برف باریدن آغاز نهاد و هفتاد جفت گاو که خرمن مے کوفتند از شدت سرما و برف مردند
و روز دیگر حرارت به مرتبه غلبه کرد که همه مردگان متعفن اند و دیگر بیجان است و افراد طوائف ساکنان آن سرزمین
در هر جا که افتاده اند بعلو همت و سمو مرحمت ممتاز بوده اند از انجمله سلاطین آل مظفر اند که در عراق عجم
سلطنت کردند جدش غیاث الدین حاجے از سجاوند خواف بوده وجد عظیم و قوئے صحیم داشت و شمشیر او
بوزن بزوسته و نیم من بود از آسیب سپاه تاتار وطن بگذاشت و با سه پسر خود ابوبکر و محمد و منصور برو شتافت
و پسرانش بملازم اتابک بن علاء الدین طغنشاه شدند و از دو پسر که ابوبکر و محمد بودند عقب نماند و منصور را سه پسر
بودند امیر محمد و امیر علی و امیر مظفر و امیر مظفر را چهار پسر بود شاه شرف الدین مظفر و جلال الدین شاه
شجاع و سلطان ابویزید و سلطان قطب الدین محمود شاه شرف الدین مظفر در عمر بیست و هشت سالگے
بسرای راحت و سرور شتافت و چهار پسر گذاشت و شاه نصیر الدین یحیے و شاه منصور شاه حسین و شاه علی
اما علی را فرزند نبود و محمد یک پسر داشت موسوم ببدر الدین ابوبکر و او پدر شاه سلیمان است و شاه سلیمان
مظفر بشجاعت مشهور بود و شبے در برد بخواب دید که آفتاب از جامه اتابک بیرون آمد و برفت معبرے تعبیر کرد که
دولت اتابکان بتو رسد و چنان شد چه مظفر باردوے ارغون خان شتافت و خدمت یساولے یافت و در
عهد غازان خان معتبر شد و در شش صد و نود و چهار هجرے بفرمان غازان خان امیر هزاره صاحب طبل و علم
گشت و بعهد الجایتو سلطان حکومت هند یافت و در هفتصد و نه هجرے با امارت یزد رسید و بتادیب حکام
شبانگاه مامور شد و بر ایشان ظفر یافت و همانجا مریض شده درگذشت و از و یک دختر و یک پسر ماند و دختر ناد
سلطان شاه است که در حباله برادرزاده اش بوده و بعد از وفات مظفر پسرش امیر مظفر مبارز الدین محمد

بن مظفر در سیزده سالگی باتفاق عمزادهٔ خود بدر الدین محمد ابو بکر بخدمت الجایتو سلطان رفت و حکومت میبد
یافت و در هفتصد و نوزده هجری بفرمان سلطان ابوسعید بهادر خان بحکومت یزد رسید و در هفتصد و سی
و سه هجری شاه شجاع از و متولد شده و مادر شاه شجاع مخدومه شاه بنت شاه جهان بن سیورغتمش بوده و در
هفتصد و سی و چهار امیر مبارز الدین به اردوی سلطان ابوسعید خان رفت و طبل و علم یافت و محسود از اکثر یکی بعرض
سلطان رسانید که او غراره هر گاه از نیزه بر میگیرد از پس سر می افکند سلطان امر کرد تا غراره پر کاه کردند حاسدان
در غراره سنگدانی نهادند امیر محمد به نیزه غراره در ربود لیکن نیزه اش بشکست پس پیاده شد و بعرض رسانید که درین
غراره بجز کاه چیزی دیگر است سلطان بفرمود تا از غراره کاه بیرون آوردند سنگدان ظاهر شد سلطان تعجب نمود و امر
فرمود که او را امیرزاده محمد گویند پس نزد خویش بار گردانید آورده اند که امیر از کرمان عزم تسخیر قلعه بم که آنرا هفتواد
گویند کرد کوتوال آنجا ادمی شجاع الدین بعد از مقابلهٔ عظیم پناه بقلعه برد و امیر شهر منار بگرفت کوتوال در قلعه
از قلت زاد بتنگ آمده پیغام داد که اگر دو منزل بازگردند قلعه تسلیم نمایم امیر بازپس نشست کوتوال از قلعه بیرون
آمد و آنچه حاجت داشت بدست آورد و باز بقلعه رفت امیر محمد بکرمان بازگشت و دیگر بار روی بدانجانب نهاد و در تضییق حصار کوشید کوتوال
با تیغ و کفن نزد او آمد امیر محمد قلعه بمعتمدان سپرده بکرمان بازگشت و اخی شجاع الدین را بکشت و بهاران آوان خبر یافت که ایزد تعالی پسری
شرف الدین مظفر را فرزندی کرامت کرده بهر نام او بقرآن تفاؤل کرد این آیه برآمد انا نبشرک بغلام اسمه یحیی پس او را نصرت الدین یحیی
خواندند امیر در تسخیر عراق عجم مساعی جمیله بظهور رسانید و از انجمله است که ابو اسحاق انجو را در شیراز محاصره کرده بگشود گویند که امیر در
اوایل دولت روزی بحفر خندق میبد مشغول بوده محمود حاجی شاه از صلحای روزگار بر امیر بگذشت و گفت
بجهت دفع دشمنان میبازی امیر محمد دست پسر خویش شاه شجاع که از مخدومه شاه بنت شاه جهان ترک حکام ایجای
که حکومت کرمان میکردند بگرفت و پیش کشید و گفت نمیدانی که چون او بار برسد این ترک بگیرد و چون شاه
شجاع بنیت ترک بود از آتش او را بنسبت بترک نمود پس چنان شد که گفته بود چه در سنه هفتصد و شصت هجری
شاه شجاع و برادر دیگر شاه محمود با هم در ساختند و پدر خود امیر محمد را در اصفهان بگرفتند و میل کشیدند خواجه حافظ
شیرازی در ان باب گوید نظم دل منه بر دنیی و اسباب او + زانکه از وی کس وفاداری ندید + هر که بر پای
چراغی بر فروخت + چون تمام افروخت بادش در دمید + شاه غازی خسرو گیتی ستان + آنکه از شمشیر آن
خون میچکید + عاقبت بر یزد و شیراز و عراق + چون مسخر کرد وقتش در رسید + آنکه روشن بجهان بینش بدو + میل در چشم جهان بینش کشید +
بالجمله امیر مبارز الدین محمد از ملاهی و مناهی محترز بوده و در تقویت دین و تعظیم سادات و علما میکوشید و در چستی و چالاکی نظیر نداشته وقتی
باشوکت از بازار شیراز میگذشت بجای تنگ رسید که چند پشتاره هیزم از سر راه افتاده بود جمعی که پیش پیش میرفتند بایستادند امیر محمد در غضب شد و از
اسب فرود آمده دامن بر کمر زد و پشتارهای هیزم از سر راه برگرفت و بر دکانها نهاد و بهمراهیان گفت باین مردی نان سپاهگری میخورند و او
باین صفات بقساوت قلب و شرارت نفس و خونریزی و بد زبانی اتصاف داشت بسا بودی که در وقت تلاوت
قرآن گناهکاری را که پیش او می آوردند او ترک تلاوت کرده برخاستی و داد او را دادی یعنی بکشتی و باز آمده بتلاوت

مشغول شدے بالجمله او در محبس پسرش شاه شجاع مریض شده در گذشت الحاصل بعد از محبس امیر مبارز پسرش
جلال الدین شاه شجاع بادشاه شد و او خلاصهٔ آل مظفر است بفضل و دانش اتصاف داشته و حافظه اش چندان
بود که قرآن در نه سالگی حفظ کرد و از محاسن او آن است که روزے پیرزنے باو رسید و گفت شوهرم مرد و دو دختر
ازو مانده شاه شجاع از اسپ فرود آمد و بیانشت و ملازمان را گفت هر که مرا دوست دارد باید که متاعی نیاورد در یک
لحظه صد هزار دینار حاصل شد شاه شجاع گفت کیست که آرزوی دامادے داشته باشد دو جوان پیش آمدند مرسوم
ایشان مضاعف ساخته و دختران را بجوانان و از مال خود بهر یک پنجاه هزار دینار داد و آن صد هزار دینار بهمه زنان
باز گذاشت و امر فرمود تا طوے عظیم کردند و خود دران طوے حاضر آمد و دختران را بجوانان داد روزے با شوکتے تمام
در شهر شیراز میرفت زنی را شنید که با دختر خود میگفت ای فاطمه خاتون اگر آرزوے دیدن بادشاه داری زود
بیام درآے شاه شجاع عنان باز کشید ندما از سبب آن سوال کردند گفت مروت نباشد که فاطمه خاتون میل دیدن
ما داشته باشد و زود و بگذریم نویسنده شاه یحیی برادر زاده اش شرف الدین مظفر که در یزد با او مخالفت مے ورزید
کس بشیراز فرستاد تا معلوم کنند که آن سال شاه شجاع لشکر بیزد خواهد کشید یا نه فرستاده بشیراز رسید و یکی را که بر داو
فرض داشت تقاضا نمود شیرازیے گفت تو بجاسوسے اینجا آمده رفتم که بادشاه را خبر کنم جاسوس سبقت کرده نزد شاه شجاع
رفت و گفت شاه یحیی مرا بجاسوسی فرستاده چون بر قول دیگران اعتماد نیست میخواهم که از لفظ بادشاه بشنوم که امسال
لشکر بیزد خواهد بود تا به شاه شجاع بخندید و گفت عزم آن داشتم لیکن بهر خاطر تو از ان در گذشتم جاسوس گفت
نزد فلان زرے دارم خواهم که مخلصے دهی تا زر بمن رساند شاه شجاع چنان کرد جاسوس قدمے چند برفت و باز گشت
و گفت مبادا که از قول خود برگردے و لشکر بیزد کشیدے و مرا شرمنده سازی شاه شجاع بخندید و او را خلعت داد
نقل است که کار یحیی بیشتر بمکر و فریب بود و او سرے نشست و دختر شجاع را در حبالهٔ نکاح داشت وقتی لشکریان شاه
شجاع بیزد رسیدند بمحاصره پرداختند شاه یحیی بایشان پیغام داد که کس را بشیراز فرستاده ام تا جواب باز آمد در جنگ
توقف کنند ایشان باور کردند و از حزم و احتیاط غافل کردند ناگاه شاه یحیی بیرون آمد و بعد از محاربت ظفر یافت و
شیرازیان منهزم باز گشتند بالجمله شاه شجاع در هفتصد و هشتاد و یک هجرے بدفع عادل آقا والی سلطانیه که از امرا
سلطان حسین ایلکانی بود و بسارق عادل در حدود سلطانیه با او زرے مصاف کرد و ظفر یافت و شیرازیان تصرف
گشتند شاه شجاع از اسپ در افتاد مخالفان قصد او کردند باز ملک مادر بجے است خود را باو داد باز ازان تهلکه بیرون آمد
و خواست که رو بفرار نهد ابجے کوچک که از شجاعان زمان بود دست در عنان او زد و گفت بگذارم که بیرون روے
ناگاه فوجے از لشکریان شاه حسین امیر الامرا بنظر آمدند که با توغ و نقاره هزیمت میرفتند ابجے کوچک ایشان را نزد
شاه شجاع آورد و امر کرد تا کوس بشارت زدند گریختگان آواز شنیده باز گشتند و بهیئت اجتماعی بر سپاه سارق عادل
که بغارت تاراج مشغول بودند حمله بردند و ظفر یافتند راقم گوید فائده این حکایت آنست کارے که از دست رود در آن
استقلال از دست ندهد شاید برادر رسد و قول دانایان است الشجاعت صبر ساعة و چون شاه شجاع بشرب مدام مریض شده

پسر خود زین العابدین را ولیعهد ساخت و سفارش او بیابرخویشان امیر صاحب قران تیمور گورکان نوشت و برادرش سلطان عماد الدین احمد را بکرمان فرستاد و در گذشت حیف از شاه شجاع تاریخ است و بعد از و شاه منصور در شوشتر سلطان عماد الدین احمد در کرمان بسلطنت رسیدند و اصفهانیان شاه یحیی را از یزد بخواندند و شهر باو سپردند سلطان زین العابدین بن شاه شجاع در شیراز بجای پدر نشست و در هفتصد و هشتاد و هشت هجری امیر صاحبقران تیمور گورکان بعراق عجم آمد آل مظفر بجز شاه منصور و زین العابدین همه بخدمت او رفتند صاحب قران عزیمت ماوراء النهر نمود و کرمان بسلطان احمد و شیراز را بشاه یحیی و ترخان را بابو الاسحاق بن قطب الدین اویس بن شاه شجاع داد و زین العابدین متوهم از صاحبقران بشوشتر رفت شاه منصور او را استقبال نمود و بالآخر بگرفت و محبوس کرد او از بند نجات داده معتمد سورش شد و باز اسیر گشته مکحول شد و شاه منصور روی بشیراز آورد و شاه یحیی که از فرمان صاحب قران بحکومت شیراز رسیده بجنگ نیز دگریخت شاه منصور بن شرف الدین محمود بن امیرزاده مبارز الدین امیر محمد مظفر بن منصور بن غیاث الدین حاجی سجاوندی الخواقی در شیراز بسلطنت رسید و با اقربای خویش پیغام داد که شما در دفع امیر تیمور کان مرا بمال و لشکر مدد کنند تا بکنار جیحون بردم و نگذارم که از آب عبور نماید کسی جوابی نگفت و بسی نگذشت که صاحبقران متوجه عراق شد سلطان عماد الدین احمد بخدمتش پیوست شاه منصور در شیراز بعیش و عشرت پرداخت و صاحب قران بقلعه سپید رفت و بکشود و نائب شاه منصور را با سائر اهالی قلعه بکشت و زین العابدین مکحول را دلجوئی نمود و روی بشیراز نهاد شاه منصور سپاه خود را الغایت کم دیده خواست که بفارس رود در راه زنی را شنید که میگفت آنانکه ترکش هفتده من و حماق دو من داشتند اکنون چرا میگریزند شاه منصور با سپاه خود از غایت جمعیت بشیراز بازگشت و با سه هزار سوار بنه فرسخ از شهر بیرون رفت و در برابر عساکر صاحب قران که زیاده از سی هزار بودند صفها بیاراست و هزار سوار بمیمنه و هزار سوار بمیسره فرستاد و با هزار سوار در قلب جای گرفت صاحب قران در جسارت او تعجب نمود و سپاه را بحرب اشارد فرمود میمنه و میسره شاه منصور بهزیمت رفتند شاه منصور با هزار سوار بر قلب تاخته قشون خاص را برهم زد و با تیغی کشیده نزدیک صاحب قران رسید و تیغ حوالت او کرد عادل احسان نیز سپر پیش روی امیر صاحب قران کشید شاه منصور گمان برد که صاحبقران در سو ان میرزا شاهرخ است پس روی بآنجانب آورد و جنگ میکرد تا آنکه تمامی همراهانش بقتل رسیدند و ابزری بر شانه و شمشیری بر رو خورده متوجه شهر شد جمعی از ملازمان شاهرخ باو رسیده بقتلش آوردند ملک هشت تاریخ قتل اوست بعد از ان تمام آل مظفر بار دو آمدند صاحبقران سائر آل مظفر را محبوس کرد و فارس با امیرزاده عمر شیخ و دیگر بلاد بملازمان خود تفویض نمود سلطان شبلی و سلطان زین العابدین پسران شاه شجاع را که مکحول بودند بسمرقند فرستاد و باصفهان شتافت و در موضع قمس سلطان عماد الدین احمد و شاه یحیی و صغیر و کبیر آل مظفر را در هفتم رجب سنه هفتصد و نود و پنج هجری بقتل رسانید جاجرم مقامی با نام است و خربزه‌های بسیار آنجا نوعی خوب می‌شود که هر قدر که صفت پیشتر کنند در یکی از کوههای او چشمه ایست که در تابستان یخ بندد و در زمستان آبش در غایت گرمی است تربت حصاری در غایت

جاجرم

حصانت ومحکمی دارد و مضافات آن در غایت نکوئی است مثل راده وچند که همواره مردم نیاب ازان دو مکان
برخاسته اند مشهد مقدس یکی از بزرگترین بقاع عالم وکعبهٔ حاجات بنی آدم است چه مزار با انوار امام علی موسی
رضا در انجاست وآن ولایت در زمان پیشین بطوس شهرت داشته باعث آبادانی آن طوس بن نوذر بوده
چنانچه در شاهنامه فردوسی طوسی منظوم است ودر احادیث آمده هرکسی که بزیارت آنجا از سر صدق رود
ثواب هفت حج یابد ودر جوار شهر مزار علی موسی است که هرکسی که دران مرقد سوگند بدروغ خورد البته هلاک گردد و مشهد مقدس منقسم بدوازده ملوک
است که یکی ازان ملوک جامع است واز عوان دره ایست که جائی بدان لطافت در خراسان نیست وچند طرق وچند گلستان هم ازجاهای معروف است
تون ولایتی است معمور از اقسام میوه مثل خربزه وانگور وانار وزردآلو وشفتالو وتوت در انجا نیک بعمل می آید ودر فصل بهاران هرروز
بالقصد بره کشته میشود ودر تون بره را در ترازو نهاده بوزن میفروشند واز استخوان خرما نوعی فربه میسازند که زیاده بران
تصور نباشد مبارز الملک دلاور جنگ سربلند خان بهادر باشندهٔ تون است راقم حروف که از طفلی پرورش
وتربیت یافتهٔ آنجناب است هرچند که ذکر جمیلش درین اوراق اکثر جا رقم زدهٔ کلک بیان کشیده اما چون
مولدش تون بوده آبا واجدادش وزارت تون داشتند بنابران سطری چند از احوالش در ضمن تون می نگارد
چه او میرزا محمد رفیع نام داشته سید السند است واسلاف او در عهد سلاطین صفویه وزارت تون میداشتند پدرش
سید محمد افضل بوده است پسرش مرزا محمد رفیع در عهد عالمگیر بادشاه بهند آمده ملازم بادشاه شد و بافضل خان مخاطب
گشت وبعد چندی درگذشت مرزا محمد رفیع این افضل خان رفیق ودیوان سلطان عظیم الشان بن بهادر شاه
بن عالمگیر بادشاه شد چون عالمگیر درگذشت وبهادرشاه با برادر خود اعظم شاه مصاف داد ودران معرکه
فیل سواری مرزا را از زخم گاله رهگذر رسید ووالد راقم که با ده کس ملازم مرزا بود دران معرکه زخمی گشت وچون
بهادرشاه بر اعظم شاه ظفر یافت میرزا به اضافهٔ منصب وخطاب سربلند خان سرفراز گشت ودر عهد محمد فرخ سیر
بادشاه ناظم صوبهٔ آله آباد گردید وبعد تغیری میر جمله ترخان بایالت عظیم آباد پتنه واستیصال راجه ودیر بهوجپوری
که سر حلقهٔ مفسدان بود مامور گشت چنانچه شمهٔ ازان در ضمن عظیم آباد پتنه مرقوم است ودر جلدوی استیصال
راجه ودیر بخطاب مبارز الملک دلاور جنگ ومنصب چهار هزاری سرافراز گشت وبعد ازان بایالت صوبهٔ اوده
رسید وهمچنین اقبال او روز بروز در ترقی بود تا آنکه در آخر سلطنت محمد فرخ سیر بادشاه هفت هزاری شد وناظم
صوبهٔ کابل گشت وپسرش خانزاد خان تا بحر بین رفت وآن قضایا در ضمن نیشاپور مرقوم است واو فیروز جنگ
بوده بالجمله بعد از عزل صوبهٔ کابل بشاهجهان آباد آمد ودر عهد سلطنت محمد شاه پس از چندی بایالت صوبهٔ احمد آباد
گجرات رسید ودر انجا کارهای بانام کرد وبالآخر بغی کرد ونامهای راجه ابهی سنگه عرف دهوکل سنگه برادر
راجه بخت سنگه راتهور اولاد احفاد راجه جسونت سنگه راتهور که از حضور محمد شاه ناظم گجرات شده بود رزم کرد
وظفر یافت واین حکایت در ضمن احمد آباد گجرات در اقلیم دوم مرقوم است القصه سربلند خان از گجرات
به اکبرآباد آمد وبعتاب بادشاهی چند ماه در انجا ماند وبالآخر ناظم صوبهٔ آله آباد گردید راقم حروف همراه بود

و یک دو سال آنجا بسر برد و حسب الحکم محمد شاه بادشاه بشاهجهان آباد شتافت و پسر خود شاه نواز خان را بنیابت خود
در آله آباد گذاشت و بعد چندے او را بشاهجهان آباد طلبید و محمد امین خان را هزاره نوکران عمده بود صوبهٔ اکبر آباد
تفویض نمود همین که محمد امین خان باله آباد رسید و هنوز نفس راست نکرده بود که معزول گشت شاه نواز خان بنظامت
صوبه اله آباد مقرر شد راقم حروف را با دیگر افواج از سائر توپخانه از شاهجهان آباد همراه شاه نواز خان رخصت فرمود
و چون نادر شاه والے ایران بشاهجهان آباد قتل عام نمود سربلند خان خانه نشین بوده او را محترم داشت
و بسبیل تحصیل زر مردم شهر که بطریق مصادره مقرر کرده بود با و حوالت رفت سربلند خان چار ناچار آن خدمت را
بسر گرفت و بعد نهضت نادر شاه مطلق منزوی شده در یکهزار و یکصد و پنجاه هجرے در گذشت و او بغایت سپاه
دوست و در بذل و خوش خلقی ضرب المثل بوده و باهم چشمان تکبر و غیوره برهان الملک سعادتخان و دیگران چندے ملازم
او شده بتقریبے ازو جدا گشته بخدمت محمد شاه رفته بمرتبهٔ امارت رسیدند هرگاه که خوش می نشست می فرمود
کیست که گنجفهٔ بالکی ما گرفته ندویده و قتیکه از صوبهٔ گجرات معزول شده بعتاب بادشاہے در اکبر آباد میگذرانید
امیر الامرا صمصام الدوله خاندوران خان چیزے باو نوشت سربلند خان بر ظهر آن رقعه جواب بدستخط خاص نوشت
آقاے درمیان هست شما مردم آنچه میخواهید میکنید ما خود خاک شدیم هرکس که خواهد بر روے خود بمالد وقتے
در آله آباد نشسته بود راقم حروف و دیگران در خدمت نشسته و ایستاده از میر رستم علی داروغه بخشے فرمود که
چیزے بگو رستم علی عرض نمود که شنیده می شد که در تیار رسے قلعه آله آباد محمد اکبر بادشاه دو کرور روپیه نقد صرف نموده بسارام
خزانچے سرکار میگوید که از دست من در سرکار عالی پنجاه و چهار کرور روپیه بمردم سپاه رسیده اگر خداوند وصابه تعمیر قلعه میکرد دبیست و شش قلعه مثل قلعه
اله آباد تعمیر میبافت بسارام خزانچے حسب الحکم حاضر آمده ازو فرمود که چه قدر روپیه از سرکار ما از دست تو بمردم سپاه
رسید عرض نمود که پنجاه و چهار کرور نقد بدست این ضعیف تقسیم یافته سربلند خان شکر آلهے گفت و او سه پسر داشت
و از نیا بیگم که با آخر نامش عائشه نام داشت در حبالهٔ نکاح عظیم الشان ابن بهادر شاه بود و او نیا بیگم را بفرزندی برگرفت
و تربیت نموده بعقد زوجیت سربلند خان داد با جمله پسر کلان سربلند خان خانزاد خان نام داشته و دیگرے را شاه نواز خان
نام بود و هنگام ایالت صوبهٔ کابل سربلند خان خانزاد خان را از پیشاور بکابل فرستاد و او تا غزنین رفت و مسخر ساخت و هنگام
مراجعت بر دست افاغنه دره اسیر گشت و اینحکایت در ضمن کابل مرقوم است و در نظامت گجرات احمد آباد نشست سوء مزاجی
سربلند خان بنابر تغافلی که در تعاقب دکنیان مثل جمناو کنهیا و بیلا بمشورت سیف الدین علیخان وغیره سادات بارهه واقع شده
بود بشاهجهان آباد شتافت بخشی الملک صمصام الدوله خاندوران مقدم او را گرامے داشته رفیقش ساخت و او هنر تیر اندازے
نیکو میدانست حسب الامر محمد شاه بادشاه در وقت تیر اندازے حاضر شده تیرے انداخت و گاه گاه بانعامات شاهی
سرفراز میشد و در وقت احمد شاه و عالمگیر ثانی بعسرت میگذرانید چه با بناے جنس سر فرو نمے آورد پسر دومے شاه
نواز خان ابن سربلند خان سالها بنیابت پدرش سربلند خان بنظامت صوبه اله آباد قیام میداشته چنانچه شمهٔ ازان در ضمن اله آباد گذشت
و پسر سومی میر حسن گجراتی ابن سربلند خان که در گجرات متولد شده بود و آخر باسم جد خویش افضل خان مخاطب شد و او را آغا محمد خان

شیرجنگ برادرزادهٔ برهان الملک بجاے فرزند تعین شود و دختر خود را باو منسوب کرد و بعد فوت شیرجنگ بحبالهٔ نکاح او درآمد فاکنون میرحسن موصوف در لکهنؤ اقامت میدارد و پسران شاه نوازخان چندان بعرصه نیامدند و یکے را سرفراز علی خان نام بوده و در غازیپور با راقم ملاقات شده بود و دیگر پسر خانزادخان که ناشی چند بخان است چندے بوساطت منیر الدوله داروغهٔ خواص عالے گهر بادشاه شد و ازان استعفا خواسته کجا کجا رفت و چها چها کشید و چشید و اکنون شنیده میشود که از بنارس بلکهنؤ شتافت نیشاپور از شهرهاے مشهور خراسان است و در تعمیر آن خلاف شده اند بعضے از ابنیهٔ طهمورث میدانند اما اصح آنست که نیشاپور بن اردشیر آبادان کرده بنام او بنیاد مردم آنرا نشاپور گفتندے تا بمرور ایام نیشاپور قرار گرفت و فی بزبان فرس شهر را گویند و در عجائب المخلوقات آمده که نیشاپور را ایران شهر هاگویند و صاحب عجائب البلدان گوید که در زمان سابق آنرا امهات بلاد گفتندے چه بحسب آب و هوا کیفیت کوه و صحرا در تمام خراسان جائے بدان نزهت نیست و این بلدهٔ فاخره اکثر بسبب زلزله خراب گردیده و باز معمورے رسیده در پانصد و پنج هجرے بواسطهٔ استیلای عران فتورے عظیم دران شهر راه یافته و در غلبهٔ جنود چنگیزیه خراب گشته که تا مدتے نسایم راحت و شمایم عافیت بمشام ساکنان آن مقام نرسیده گویند دوازده روز شمار مقتولان آن شهر کرده اند هزار هزار و هفتصد و چهل و هفت هزار کس بشمار آمدند و گویند بر آبے که از سر کوه بلند که بر دو فرسخ واقع است آسیای آب ساخته اند که بمقدار دو جوال گندم آرد میکردند و از نفایسش آن شهر یکے کان فیروزه است در نواح رهتاس که ریواس نیز ش گویند بدان لطافت و بزرگی در هیچ ولایت نشان نداده چنانچه معین استقرائے در تاریخ مبارکشاهی آورده که وقتی جهت خلفای بنی عباس ریواج برده بودند بوزن هفتده من بوده مخفے نماند اکثر جا درین اوراق به تقریبے گذارش احوال برهان الملک سید سعادتخان و ابو المنصور خان صفدر جنگ و اولادش مرقوم است اما چون مولد و منشاء ایشان از نیشاپور است بنا بران سطرے چند از احوال آن امیران عالے منش بقلم مے آرد برهان الملک سید سعادت خان و برادرش سعادت خان ساکن نیشاپور بودند بهند آمده ملازم مبارز الملک سید سربلند خان شدند روزے سربلند خان سعادتخان را گفت که خیمه و خرگاه بر سر کاریزے که متصل دہے در غایت طولانی و کلانے بوده و گل نیلوفر و نسرین دران بکثرت تمام شگفته تماشا گاہے خوب داشت برپا کنید سعادتخان آنجا رفته بر ساحل کاریز تجویز خیمه زدن کرد زمین دار ده باندیشه ایذاے شکنے ده بخدمتش آمد و مبلغے چند نذر کشید و ظاهر نمود که بر کنار کاریز مار و کژدم بسیار اند مبادا ایذا دمان سرکار ضررے از آنها رسد خبر کردم بنا برانکه مبادا در اخفاے آن معاتب شوم سعادت خان خیمه را از کنار کاریز بفاصلهٔ نیم کروه برپا کرد چون سربلند خان با خدمهٔ محل بسیر و تماشای آن مقام رسید خیمه را جائے که منظور بود دورتر یافت برنجید و سعادتخان را معاتب داشت سعادت خان اظهار زمیندار عرض داشت سربلند خان گفت بهمین عقل و دانش از ولایت بهند آمده میخواهے که بمرتبهٔ امارت رسی هندیان مردم ولایت را بر فرنگ و صداے انگشتان مے پرانند حیف که از علماے جنگلی فریب خوردی سعادتخان خدمتگار

و گفت اکنون که از زبان مبارک بر آمده ان شاء الله تعالی به امارت میرسیم و رخصت شد و به شاهجهان آباد آمد
و بوسیله امیر الامرا سید حسین علیخان سادات بارهه ملازم فرخ سیر بادشاه شد و بعد چندی بفوجداری هندون
بیانه رسید و در ابتدای سلطنت محمد شاه بادشاه برتبه اعلی رسید و در سنه ۱۱۳۱ ناظم اکبرآباد شد و برهان الملک خطاب
یافت و بتغیر راجه گردهر بهادر ناگر بنظامت صوبه اوده سرافراز گشت و مفسدان آن صوبه را استیصال نمود آن دیار را
نیک ضبط کرد و فوج خود را در دواد و کشش خوگر نمود و هیچ گاه از شکار رستی آسوده چنانچه چهل کروه در یک روز
رفتن باسیا پیش آسان بود وقتی در عهد محمد شاه بادشاه در سنه یکهزار و چهل و هشت هجری بیلاجی پیشوا
باجی راو که امرای راجه ساهو کلینه خواست که عبور گنگ کرده بر صوبه اوده که بنظامت برهان الملک سید
سعادت خان بهادر بود متصرف شود با هشتاد و نود هزار متصل مانکپور عبور دریای گنگ نموده ما بین گنگ و
جمن آماده رزم نشست بیلاجی پایاب جمن یافته بگذشت و متصل جاج مؤ تلاقی فریقین اتفاق افتاد و سه روز
تا یوم قتال مشتعل ماند روز چهارم بیلاجی از اطراف و جوانب لقولی چپ در آست جنگ سواران گرفت رزمی
صعب کرد سعادت خان هم تقابلی فاحش نمود و مردانه بکوشید بیلاجی تاب جنگ نیاورد و منهزم بسوی جمن
شتافت وقت فرار و در هنگام گیرودار از فوج پیش ده هزار سوار از ساحل پایاب بتفاوت سلی خود را بر آب جمن
زدند آب بسیار بود اکثر غرق گشتند بیلاجی عزیمت دهلی نمود و نواح دهلی را بتاخت امرا محمد شاه مثل وزیر الملک
قمر الدین خان و امیر الامرا صمصام الدوله خاندوران خان و دیگران که بغفلت و آسایش میگذرانیدند از دهلی بر آمدند و بر
درهای شهر پناه دهلی مورچال بستند دو سه روز در خود داری خویش بخرابی بسر بردند برهان الملک
صفدر جنگ ابوالمنصور خان بهادر را رخصت او فرمود و خود در شب و روز در تعاقب بیلاجی پاشنه کوب میرفت تا
متصل فیروزآباد رسید بیلاجی خبر آمد برهان الملک شنیده دست و پا گم کرده بدکن گریخت برهان الملک ظفر یافت و
سرافراز خلعت پادشاهی گردید و رخصت انصراف حاصل کرده باوده مراجعت فرمود در اوائل سنه یکهزار و یکصد و
پنجاه و یک هجری که هنگامه نادر شاه بادشاه روداد حسب الحکم محمد شاه بر جناح استعجال در پانی پت کرنال به لشکر
محمد شاه رسید و بخلاع ملبوس خاص سرفراز گشت و بمانعت از الحضور رسلی رخصت شده برزم نادر شاه شتافت
هنگام گیرودار رزم ناگاه فیل سواری برادر زاده اش نثار محمد خان شیر جنگ بر فیل سواری برهان الملک دویده حمله
آورد و شوری عظیم برپا شد شیرازه جمعیت فوج برهان الملک از هم گسیخت و سپاه نادر شاه باطراف فیل برهان الملک
در آمدند کلاه یوسفی از انجماعه بر فیل برهان الملک بر آمد او را با فیل پیش شاه ایران بردند نادر شاه در اعزازش کوشید
و مقدم او را مغتنم شمرده بنصرت خویش ساخت تا او بشاهجهان آباد آمد برهان الملک بعد از چند روز که از قدیم بیماری
سرطان داشت رحلت فرمود بالجمله برهان الملک سید سعادت خان سابق نزد الملک سربلند خان را بسیار ادب میکرد
چنانچه راقم حروف مشاهده نموده روزی هردو باتفاق از دربار محمد شاه بادشاه بر آمده شدند سعادت خان
تکلیف خانه خود کش کردو در پالکی خود بطرف بالا نشانید و خود پایین نشست سربلند خان از راه اخلاق امر فرموده

تا تکیه عقب پالکی را بردارند هرگاه که بخانهٔ خویش میبرد همین پاس ادب مرعی میداشت و اتفاقاً روزی هر دو باتفاق از دربار محمد شاه بادشاه برآمده شدند میر توزک سعادت خان سیف که بزبان هندی چوب نامند بدست او داد عصا بردار سربلندخان قدمی چند دور بود زود تر رسید سعادت خان از روی تواضع با ادب شده چوب را برهر دو دست گذاشته بطریق نذر گذرانید همینکه سربلندخان آنرا بگرفت سعادت خان قدمی چند پیشتر رفته بشکرانهٔ قبول نذر تسلیم خدمت نمود سربلندخان دست او بگرفت و گفت از برای خدا معاف دارند و دست بکیسه برد و اشرفی عوض چوب بدستش داد چه درین ولایت و نیز در ولایت رسم است که اگر دوستی دوستی را از شمشیر و خنجر و مانند آن تواضع کند در عوض آن اشرفی و یا روپیه میدهند بالجمله سعادت خان سپاه بسیار جمع میداشت و مواجب قلیل میکرد و شرح عام سی روپیه در ماهه بود و امّا مساعده بسیار بمردم سپاه میداد چنانچه وقتی که فوت شد دو کرور و چند لکه روپیه بر ذمهٔ سپاه مساعده مانده بود و آنرا یک قلم ابو المنصور خان بمردم سپاه معاف نمود و گفت آن دفترگاو خورد و او همشیره زاده و داماد سعادت خان بوده صفدر جنگ ابو المنصور خان خطاب میرزا مقیم نام داشت و چون سعادت خان پسری نه داشت او را تربیت کرده بالآخر اقبالش بجائی رسید که وزیر احمد شاه بن محمد شاه گشت و آخر الامر از و برنجید و غازی الدین خان نبیرهٔ نظام الملک و انتظام الدوله پسر قمر الدین خان و جماعه تورانیان و روهیله که سر گروه جماعهٔ روهیله نجیب خان بودند باهم اتفاق نموده رزمهای مردانه کردند ابو المنصور خان از شاهجهان آباد بصوبه اوده که نظامت آنجا داشت آمد و بعد چندی از بیماری سقاقلوس که ورم دموی و صنفی از قانغرنی است در اثنای اجل را لبیک گفت و او امیری با وقار و تمکین و مودب و مهذب با اخلاق ستوده بود از انجمله آداب او یکی نوشته میشود که سربلندخان از حضور محمد شاه بادشاه بایالت صوبه آگره آباد مامور شده در اکبرآباد متوجه آن صوب گشت راقم حروف در آن وقت بجای والد خود بخدمت میر بخشی که بخشی اول باشد و مقدمة الجیشی که عبارت از هراول است در سرکار سربلندخان سرفرازی داشت چون دائره دولت به کانکرآباد که از آله آباد چهار ده کروه واقع است رسید ابو المنصور خان بموجب حکم سعادت خان از اوده و لکهنو به مانکپور رسید و بر دریای گنگ از کشتی پلی بسته بخدمت شتافت چون خبر عبور گنگ به سربلندخان رسید راقم حروف را امر فرمود تا لقا نوتیاله حکم میکنم بران تجاوز نشود باید که با جماعهٔ برادران معتمد خویش باستقبال ابو المنصور خان بیشتر از خیمه نقارخانه رفته شنیدی چون ابو المنصور خان بمقابلهٔ یک تیر از خیمهٔ نقارخانه برسد آنجا صف زده سلام کن و او اکثر از فرط ادب آنجا از فیل فرود آید عرض باید کرد که خود بدولت با نقارخانه سوار بر فیل روند اگر قبول نکند بسیار مبالغه نباید کرد و چون بر پالکی سوار شود نذر باید گذرانید و او همچنان تا ڈیوڑهی اول بر پالکی بیاید و از آنجا بر اسپ نشسته صحن دو خیمه را بسواری اسپ طی مسافت نماید و صحن خیمهٔ سوم را پیاده قطع کند بر ڈیوڑهی چهارم خیمهٔ خاص که نشست ماست برسد شما همه با بران ڈیوڑهی بنشینید و او تنها اندرون آید این بفرمود و گفت اشرفی بنا بر نذر رش داری چون آن وقت اشرفی پیش راقم حروف نبود عرض کردم که میطلبم دست بکیسه برد و اشرفی جهت نذرش داده رخصت فرمود و راقم حروف حسب الامر دو سه جریب از نقارخانه بیشتر رفته نشستم ناگاه سواری ابو المنصور خان با تجمل و استعداد تمام رسید تا مردم صف بازده بسلام خدمت کردیم همانجا فیل را بنشاند عرض کردم که تا نقارخانه بر فیل تشریف فرما شوند بنا بر

پاس ادب قبول نکرده بر پالکی نشست در نیمه راه نذر گذرانیدم قبول فرموده اندک پرسان احوال می شد و متصل نقارخانه
رسیده از پالکی فرود آمده بر اسپ نشست دیگر بار عرض کردم که تا ڈیوڑھی خیمهٔ اول بر پالکی باید رفت فرمود که از ادب
بعید است حاصل که بر ڈیوڑھی خیمهٔ اول پیاده شد و صحن سه خیمه را که سراچها باطراف کشیده بودند مسافتی بعید بود نشست پیاده
طی کرده بر ڈیوڑھی خیمهٔ چارمین رسید و تنها با یک دو خواص باندرون رفت و از سلام گاه تا نشست سربلند خان دو صد قدم بوده باشد
سلام کرد چون قریب مسند رسید سربلند خان برخاست و بر مسند در کنارش گرفت بوسه بر پیشانیش داده بر پهلوی خویش
نشاند ابو المنصور خان با ادب تمام بر گوشهٔ مسند نشست تا دو پاس شب در حضور ماند هنگام رخصت خلعتی از دستار و گوشواره
و سرپیچ و جیغهٔ مرصع و جامه و حرکتی الخالق اسد و کمربند و بندی و دوازده کشتی پارچه و سه کشتی جواهر نفیسه و شمشیر و جمدهر با قبضهٔ مرصع
و سپر و دو اسپ عراقی با ساز طلائی یکی مینا کار و دیگری مرصع بجواهر آبدار که در تیاری آن سه لک و چهل هزار و چند
صد و اند روپیه صرف شده بود با دو زنجیر فیل بخشید و رخصت فرمود پسر اوست وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر ابن ابو المنصور خان
که بعد وفات پدرش قائم مقام کردند و در عهد شاه عالم ثانی بمرتبهٔ وزارت رسید اکنون که یکهزار و یکصد و نود و هشت هجری است
آصف الدوله بهادر بن شجاع الدوله بهادر بر مسند وزارت و نظامت صوبه اوده و آله آباد با شکوه تمام متمکن است
و انگریزان با آصف الدوله بهادر بغایت متوسط و مربوط اند و اکثر احوال او و اسلاف او از کارهای بانام و پرورش
نجبا و شرفا بر سکنهٔ صوبهٔ اوده و آله آباد که در عهد نظامت خود باو استیصال اکثرها مدیون بهگونت اٹراٹر و از دست
سعادت خان و استیصال و انهزام احمد شاه ابدالی در آخر عهد سلطنت محمد شاه بحسن تردد ابو المنصور خان و جماعهٔ روهیله
کتهر چون حافظ رحمت خان وغیره بر دست شجاع الدوله ابو المنصور خان بهادر از قوه بفعل آمد برخی از ان بجاهای
خویش مرقوم است راقم حروف از سعادت خان تا شجاع الدوله همه را دیده و خدمت نموده و آصف الدوله بهادر را
نیز دیده اما از ان اتفاق تمتع نیافته و همه ایشان بقدر دانی و بذل موصوف بوده اند و وزیر الممالک آصف الدوله بهادر
بشکار و تعمیر عمارات و باغات شوقی عظیم دارد سبزوار از افزونی عمارات و باغات و اسواق بهتر از دیگر
شهر و دیار است و مبدأ آن سبزوار از جاهای نیک آن شهر و مکان است چنانچه گفته اند که در بهشت در تحت
ما فوق آن نشست و بیکار رستم با پسرش سهراب در سبزوار بوده و الحال آن موضع در صحن میدان دلیر سپید اشتهار دارد و شب سبزوار
از روز وصال دلدار حکایت میکنند و در تاریخ مبارکشاهی مرقوم است که مردم آن دیار بمذهب شیعی اشتهار دارند و وقتی
سلطان ملک شاه سلجوقی و یا دیگری متوطنان آن مکان را در رفض معاتب ساخت و ایشان انکار کردند سلطان گفت
اگر راست میگوئید ابوبکر نامی از ولایت خود پیدا سازید ایشان بسیار تردد کردند کم یافتند و بالآخر ابوبکر نامی در غایت
ضعیفی و نحیفی یافتند و در زنبیل نهاده پیش سلطان بردند سلطان در خشم شد گفت این چه بسیت نه زنده و نه مرده گفتند ای
سلطان معذور دار که در ولایت ما ابوبکر بهتر ازین نمیشود مولوی روم این حکایت را بعنوان پسندیده بنظم آورده لطیفه
آورده اند که سبزواری جهت خریدن هیمه بر سر راه هیمه کشان رفت اول کسی که آنجا رسید از وی پرسید که چه نام داری
گفت ابوبکر برنجید و او را ایذا رسانید پس هیمه کش دیگر آمد از وی پرسید او گفت عمر او را نیز بآزار تمام روانکرد دیگری رسید

از وی پرسید گفت عثمان او را معذب ساخت و همچنین از چهارمین پرسید گفت علی سبزواری گفت ای پیشوای اهل اسلام در
هیزم کشی نیم‌پس مانده مرزا سیمین ترکمان بار اقسم نقل ظریفانه کرد چه سبزواری شنید که در فلان منار در فلان روز علی
علیه السلام تشریف می آرد و تا نماز خفتن آنجا ماند سبزواری آن روز وقت شام زیر منار رفت و آنجا نشست بعد نماز
عشا شخصی از منار فرود آمد سبزواری باشتیاق قدمبوسی برخاست و نامش پرسید گفت ابوبکر نام دارم سبزواری
گفت تو آن کسی که خلافت حق علی بود از و گرفتی ابوبکر نعلین چند بر سرش کوفت و برفت شخصی دیگر از منار فرود آمد
سبزواری پیش او دوید و نام پرسید گفت عمر سبزواری گفت بلی تو آن هستی که حق علی تلف کردی عمر سیلی بر قفایش
زده برفت شخصی سومین در آنجا رسید سبزواری نامش پرسید گفت عثمان سبزواری بدستور سخنان ناپسندیده گفت
عثمان او را جبر کرد و برفت شخصی چهارمین در آنجا رسید سبزواری باستقبال شتافت نام پرسید گفت علی سبزواری
بگریست و از اصحاب ثلاثه شکوه آغاز کرد و ناسزا گفت علی کاردی کشید و بینی او را برید و برفت سبزواری بینی از دست
داده بخانه باز آمد دوستان او آگاه شدند رسیدند و بپرسش آمدند سبزواری گفتن گرفت که از ابوبکر و عمر و عثمان
چنین بر سر من رسید یکی از دوستان او گفت مگر علی آنجا نبود سبزواری بینی خویش بدو نمود گفت اینخانه خرابی که کرده
یعنی علی کرد که بینی مرا برید انتهی کلامه ذکر ملوک سربدار که در سبزوار نیشاپور حکومت کردند خواجه عبدالرزاق ابن خواجه فضل الله
اول ملوک سربدار است بعهد سلطان ابوسعید بهادرخان به تبریز رشد و تربیت یافت و تحصیل اموال نمود کرمان باو
حوالت رفت عبدالرزاق بکرمان رفت تمام آن اموال را صرف شاهد و شراب کرد چون وقت آن رسید که مال بخزانه
رساند روی بوطن نهاد تا املاک موروثی بفروشد و ادای مال سلطان کند و در راه خبر وفات سلطان ابوسعید بهادرخان
شنید و چون بباستین رسید اقربای او گفتند خواهرزاده خواجه علاءالدین و توندی وزیر خراسان اینجا آمده
شراب و شاهد میخواهد عبدالرزاق گفت بادشاه نماند و دنیا بهم بر آمد چرا اطاعت روستائی کنم پس همان شب
با یاران بخانه او رفت و بقتلش رسانید و صبح در بیرون ده داری نصب کرد او و یاران او مندیل های
خود بران نصب کردند و گفتند ما سربداریم هر که اطاعت ما کند باید که به آن رضا دهد هفت صد مرد با و یار شدند و هر کدام
بهر خویش داری نصب کردند و خواجه علاءالدین وزیر خراسان آگاه شد و هزار سوار بدفع آنها فرستاد عبدالرزاق
با او رزم کرد و غالب آمد و روی بفرید نهاد و خواجه علاءالدین بگریخت و گویند که بقتل رسید فی الفور عبدالرزاق در سنه هفتصد و سی و هفت
هجری متوجه سبزوار شد و برگرفت و بر سفراین و جوین و خاجرم استیلا یافت خطبه و سکه بنام خود کرد او مردی فاسق و بدخوی بود خواست که دختر خواجه
علاءالدین را بخواهد او آگاه شد بگریخت عبدالرزاق برادر خود وجیه الدین را به تعاقب او فرستاد وجیه الدین در نیشاپور باو رسید خاتون گفت دانی که
برادرت فاسق و بی اعتدال است بران مباش که رسوا شویم وجیه الدین مردی باآزرم بود او را بگذاشت و بازگشت و نزد برادر آمد گفت او را نیافتم
عبدالرزاق زبان بدشنام گشاد وجیه الدین نیز همچنان جوابی داد و عبدالرزاق خواست که حربه بیاورد وجیه الدین تیغ برکشید
و برو دوید عبدالرزاق خود را از دریچه حصار بر انداخت و بخاک زیر آمده گردنش بشکست همدران سلطنت در سنه هفتصد
و سی و هشت هجری درگذشت و بعد از و برادرش وجیه الدین مسعود بسبزوار بسلطنت رسید و او صاحب قران

سربداران است مردی شجاع و ستوده اخلاق بوده بسیاری از خراسان بگرفت و دوازده هزار سوار و هفتصد
غلام جمع آورد و او در ابتدای دولت متوجه نیشاپور شد و با امیران ارغون شاه والی آنجا رزم کرد و ظفر یافت
ارغون شاه بطوس گریخت وجیه الدین به نیشاپور آمد و استقلال یافت امیر ارغون در دفع سربداران ساعی شد
و هفتاد هزار مرد جمع آورد امیر محمود اسفرائی را با بیست هزار مرد و امیر محمد توکل را با بیست و پنجهزار مرد از دو راه بجانب نیشاپور فرستاد و مقرر نمود که در
روز معین در آن حوالی جمع آیند تا او نیز با بیست و پنجهزار سوار با ایشان بپیوندد آنگاه برزم پردازند امیر وجیه الدین مسعود با هزار سوار و ده هزار پیاده
از شهر بیرون آمد چون ساعتی از روز بگذشت امیر محمود در رسید و بکثرت سپاه مغرور شد پیش از آنکه امیر محمد
توکل و ارغون شاه بدانجا رسند روی بسربداران آورد پیادگان سربداران خواستند که بهزیمت روند
امیر وجیه الدین گفت هرکدام سه تیر بیندازید اگر خصم هزیمت برود ایشان چنان وجیه الدین با سواران حمله
برد و ظفر یافت و غنیمت بسیار گرفت و همه را بر پیادگان بخشید و ایشان را بر اسپان غنیمت سوار ساخت
و چون چاشت شد امیر محمد توکل در رسید امیر وجیه الدین نیز او را بشکست و هنگام ظهر امیر ارغون شاه
نمایان گشت همراهیان او خبر هزیمت یاران شنیده هراسان شدند و روی بگریز نهادند امیر وجیه الدین
فتحی و غنیمتی چنان مخصوص گشت و در هفتصد و چهل و هفت هجری مازندران و رستمدار بکشود و هنگام مراجعت
مازندرانیان بر وی شبخون آوردند وجیه الدین با جمعی کثیر از سربداران بقتل رسید ملکش از جام تا دامغان
و از خبوشان تا ترشیز بوده و از آن گروه است خواجه شمس الدین که بعد از امیر وجیه الدین پس از سه کس بحکومت
رسید و او مردی دانا و مردانه و مدبر بود هرگز برات ننوشتی و در مجلس نقد شمردی و گناهکاران در میان
هزار تن بشناختی و شبها تنها گرد محلات گشتی و اخبار معلوم کردی و در امر معروف و نهی منکر مبالغه فرمودی
و چندان سیاست داشت که هر که را طلب کردی کفن ترتیب داده بخدمت وی رفتی بالعند فاحشه را زنده در چاه انداخت و رسوم فسق و فجور برافکند
سربداران از سیاست وی متنفر شدند تا حیدر قصاب را بر آن داشتند تا در شعبان سنه هفتصد و پنجاه و سه هجری بقتل رسانید و از آن زمره است خواجه
نجم الدین علی مؤید سربدار که بعد از شش تن بحکومت رسید و او از جوانمردان جهان بوده در مذهب تشیع غلو داشته هر روز بهر صاحب الزمان
اسپ کشیدی و از رعایا ده سه حصه گرفتی و دیگر بعرض نرسانیدی و جامهای بی تکلف پوشیدی و زیر قبا پیوسته جوشن داشتی
و همیشه سفره آش افکنده بودی و خاص و عوام از آن بهره یافتندی هر روز در محلات بیوه زنان را درم و طعام
دادی و هر سال خانهٔ خود را به یغما دادی و او از دامغان تا سرخس ضبط کرد و با امیر صاحب قران تیمور گورکان
اساس دوستی نهاد و بالآخر مملکت خویش را بالطوع و رغبت بصاحبقران باز گذاشت صاحبقران در رعایت خاطرش بسیار
کوشیدی و همیشه گفتی که چون خواجه علی مؤید مردی ندیدم پس خواست که ایالت خراسان او را دهد قبول نکرد ملازم
او بود تا آنکه در خرم آباد استان زخمی شده در هفتصد و هفتاد و هشت هجری در گذشت تاریخ بردال
محمد چو سه یک نقطه تاریخ وفات نجم الدین خواجه علیست + یعنی محمد هفتصد و هشتاد عدد دارد و بعد از
کی سربداران بدولت رسید سفراین ولایتی است در غایت وسعت و نزهت چه در تمام خراسان و [illegible] نگارش

یکی اسفراین و دیگرے فاین اما اسفراین بحسب آب وہوا و دیگر صفت ہا بر فاین رجحان دارد و فواکہ آن نیک میشود
خصوص امرود الطبریق ارمغان بدیگر مکان مے برند و در اصل شہر درختان چنار و ہر سال عجیب المثل ست
کہ از خاصیت گنگی بحرف وسیان تہی گردیدہ اما در سر سبز و خرم باشد گویند کہ در زمان نوشیروان آن درختان را
نشانیدہ اند جو بن در زمان سابق داخل بیہق بودہ واکنون لب حد خود ولایتے است بحسب اشجار واثمار و انہار
و باغات جنت آثار بر بسیارے از شہر و دیار رجحان دارد جوشان از جاہاے نیک خراسان است
ہلاکو خان بتجدید در صدد آبادانے آن کوشیدہ و نبیرہ اش ارغون شاہ نیز بران عمارت افزودہ و
در نزہتہ القلوب آوردہ کہ جوشان را در زمان سابق اسفہو مے خواندند آب وہوایش در غایت درستی
و سازگاریست حاصل آن از قسم غلہ وغیرہ نیک مے آید ترشیز بکثرت فواکہ و انواع محصولات آراستہ
است از بناۓ بہمن بن اسفندیار رسیدہ اند از مضافات آن یکے از قند است کہ انار و املے آن بانام
است و دیگر کشمیر است کہ در عہد پیشین سروے در انجا بود کہ بوقت طلوع و غروب آفتاب یک
فرسنگ سایہ آن میرفتہ و در نزہتہ القلوب آوردہ کہ آن سرو را گشتاسپ حکیم نشانیدہ بود و دیگر
در کشمیر ہرگز زلزلہ بوقوع نہ پیوستہ چنانچہ لعضے بجادو برخے بکوناباد اعتبار کردہ اند از ابنیۂ پسر زرد دشت
است و اقسام میوہ و غلہ در انجا خوب مے شود و یکی از مضافات آن کاریز است کہ از اول تا
آخر چہار فرسنگ است و چاہ نخستین آن نقصد در ع است قہستان ولایتے است وسیع طول
وعرض آن ولایت را چہار صد و چہار صد فرسنگ گرفتہ اند و مضافاتش بہ ملوکیست کہ یکے
از ان طبسش مناسب و دیگرے پرصید است و الغبا دشت بیاض و اصل شہر و سے شہر فاین است
و فالین آن شہر با نام است و اکثر سلطان آنجا صاحب فراست و نولیسندہ و حساب دان باشند
اگرچہ لعضے بالحاد مشہور اند اما مردم نیک آند یار بغایت نیکو خصال باشند و دریکے از مواضع فاین کوہے
است و غارے کہ ہیچ کس بغور آن نرسیدہ و در پیشگاہ غار صفہ ایست کہ در زمان گذشتہ چندی
از سادات را مقابلہ دست دادہ و در حین ہزیمت دران غار مخفی شدہ اند و از ان زمان تا حال
ہمان نوع ماندہ اند کہ اصلا اثر پوسیدگی در تنگلے از ایشان مفہوم نمے شود چنانچہ لعضے نشستہ و
لعضے خوابیدہ و یکی از ان زخمے بر سر دارد کہ ہرگاہ دستارچہ بران زخم کہ بستہ اند باز کشند چون
و رسیلان مے آید و الحال آن موضع بغار سادات مشہور است و جمعے از مجاوران در انجا سکونت میدارند
و در یک سال بکنار انہار الباس مے پوشانید و مردم قہستان کہ بلاحدہ منسوب اند سبب آن آنکہ چون
حسن صباح شیخ ملاحدہ قلعہ الموت را بدست آورد چنانچہ بیاید حسین قاسے را بقہستان فرستاد او
برفت و بسیارے از مردم انجا را بمذہب اسمعیلیہ در آورد ہر چند کہ حکایت حسن صباح طول وطویل
است اما مردم مکارہ وگریزر را در امورات دنیا دستور العمل است مخفی نماند حسن صباح اول طائفہ

ملاحده است و اسمعیلیه ورا سیدنا خوانند و بعضی نسب او بمحمد صباح حمیری میرسانند اما خواجه نظام در رد
قدح کرده شاید از روی تعصب باشد آورده اند که خواجه نظام الملک و حسن صباح و حکیم عمر خیام پیش امام
موفق نیشاپوری علم آموختندی روزی حسن صباح و عمر خیام با خواجه گفتند مشهور است که شاگردان امام موفق
بدولت رسند اکنون هرکه از ما بدولت رسد باید که عهد کنم علی السویه شریک باشیم پس برین عهد روزگاری بگذشت
و خواجه نظام الملک را وزارت سلطان الپ ارسلان نصیب شد حکیم خیام نزد خواجه آمد و ایفاء وعده از خواجه
خواست و گفت آن خواهم که در گوشه نشینم خواجه هر سال دویست مثقال طلا بر املاک نیشاپور نوشت حکیم عزلت
گزید و عمر بفراغت گذرانید و حسن صباح در زمان ملک شاه نزد خواجه آمد و خواجه را گفت دنیا متاع قلیل است
نباید که بهر آن نقض میثاق کنی خواجه گفت حاشا حسن گفت عهد کرده بودی که دولت مابسویه باشد اکنون
مرا تربیت کنی تا بدولت رسم خواجه او را نزد سلطان برد و چندان ستود که بدرجهٔ اعتماد رسید و در مزاج
سلطان تصرف کرد و هر سهوی و خطائی که در دیوان از خواجه واقع شدی بسلطان رسانیدی تا آنکه
سلطان را باغوای حسن از طرف نظام الملک غباری بر ضمیر نشست روزی سلطان با خواجه فرمود که چند گاه
دفتری مشتمل بر جمع و خرج ممالک تیار شود خواجه گفت در دو سال حسن گفت بچهل روز تمام کنم سلطان
نویسندگان را نزد او فرستاد و حسن بوعده وفا کرد خواجه بشنید و مضطرب گشت و ببارگاه سلطان رفت و
رکابدار حسن صباح را دید که دفتر نزد او بوده و آن رکابدار پیش ازین ملازم خواجه بود و خواجه آنرا تعینات
حسن صباح کرده بود و او در خدمت حسن صباح ماند گفت این اوراق بما بنما رکابدار حسن صباح دفتر بخواجه
داد و خواجه آنرا منتفح ساخت همه را بر زمین زد و پراگنده ساخت راقم حروف گوید که آن وقت ورق داغ
نبود و گویند که در هند ورق داغ راجه تودرمل اختراع کرده است بالجمله خواجه آنکاغذ را دیده گفت مجلی چند
نوشته آید رکابدار اوراق نامرتب جمع کرد و از بیم جان حال حسن نگفت حسن صباح هنگام عرض دفتر را ابتر یافت
سلطان از جمع و خرج سوال کردن گرفت حسن از جواب عاجز شد سلطان متغیر گشت خواجه گفت در اتمام
امری که دانایان دو سال مهلت خواهند و جاهلی در چهل روز خواهد که باتمام رساند جز هان و هون گردن
جواب نتواند داد و حسن شرمسار و آزرده خاطر بیرون آمد و بری رفت و باصفهان شتافت و بخانهٔ
رئیس ابوالفضل شد و چندی با او بسر برد روزی او را گفت اگر دو یار موافق میداشتم سلطنت این ترک
و وزارت این روستایی یعنی ملکشاه سلجوقی و خواجه نظام الملک برهم میزدم ابوالفضل دانست که این مرض مالیخولیا
عارض گشته لاجرم وقت طعام غذای مقوی دماغ حاضر کرد حسن بفراستی که داشت دریافت و از و جدا شد پس وقتی که بر الموت دست
یافت ابوالفضل نزد او رفت حسن گفت ای رئیس دماغ من مختل شده بود یا دماغ تو چون دو یار موافق داشتم دیدی که چگونه بقول وفا کردم
الغرض حسن صباح از رئیس ابوالفضل جدا شده بمصر رفت و بخدمت مستنصر بالله اسمعیلی پیوست و اعتباری عظیم یافت و خلق را بنابر اصل
مذهب خود که نص اول معتبر است به بیعت المصطفی بالله برادر مستنصر دعوت کردن گرفت امیر الجیوش که مردم به بیعت

مستعلی مستنصر بیرون از میان او و حسن وحشتی خاست امیر الجیوش خواست که او را بقلعه دمناط حبس کند مستنصر
رضا نداد امیر الجیوش حسن را بر کشتی نشانده بمغرب روان کرد کشتی از باد مخالف تباه شد بشهری از شهرهای
نصارا رسید حسن از انجا بشام و حلب شد و ببغداد و خوزستان و یزد و کرمان بشتافت و بدعوت پرداخت
و بدامغان رفت و سه سال انجا بماند جمعی کثیر از اهالی آن دیار با او گرویدند پس بجرجان رفت و داعیان
بالموت فرستاد انگاه بساری و دیلمان و دهاوند شتافت و بقصبهٔ قریب الموت صومعه ساخت و بزهد و عبادت
پرداخت ساکنان الموت که دعوتش پذیرفته بودند نزد او آمدند و شبی او را بقلعه بردند مهدی علوی را
که بحکم ملک شاه کوتوال الموت بود اختیاری نماند و چون کار حسن برزه و علی بود مهدی را گفت زمینی که
پوست گاوی بر و محیط شود ازین قلعه بسه هزار دینار بمن بفروش مهدی قبول کرد حسن نوشت
پوست گاو را مانند الفی راست کرد و بر گرد قلعه کشید و بهای آنرا بر رئیس مظفر حاکم گرد کوه که دعوتش را
پذیرفته بود تنخواه نمود و علوی را از قلعه اخراج کرد مهدی چون محتاج شد آن زر از رئیس مظفر بطبق رقعه
حسن بگرفت القصه حسن صباح در چهار صد و هشتاد و سه با شد پس آن تاریخ استیلای حسن است بر ان
قلعه بالجمله اهالی آن قلعه را امر فرمود که در بیرون قلعه زراعت نمایند هوای الموت که پیش ازین متعفن
بود خوش شد و موجب اعتقاد اهالی آنجا گشت حسن صباح حسین قاینی را بقهستان فرستاد و او مردم
آنجا را بمذهب اسمعیلیه در آورد الموتیان از هیبت سپاه سلطان ملک شاه خواستند که بجای دیگر روند
حسن گفت امام مستنصر مرا گفته بود که دران موضع اقبال بار دهد الموتیان همانجا بماندند و الموت
را بلدهٔ اقبال خواندند و فدائیان اسمعیلیه دست بقتل جمعی که موافق ایشان نبودند دراز کردند این حدیث
بسلطان ملک شاه رسید فرمانی بحسن نوشت بدین موجب بدانکه بسمع ما رسانیده اند که حسن صباحی دین و
ملت نو پیدا کرده و مردم را میفریبد و بعضی مردم جاهل کوهستان را جمع آورده سخنان ملایم طبع ایشان میگوئی و کار
با ایشان میدهی مردمیکه نه بطور و روش تو اند میکشید و نیز بر خلفای اسلام که قوام ملک و ملت اند طعن میکنی ما میل
که مسلمان شوی و از عقیدهٔ فاسد برگردی بر خود و تابعان خود رحم کنی و به استحکام قلعهٔ الموت مغرور نشوی
و یقین دانی که اگر آن قلعه برجی از بروج آسمانی باشد آنرا بخاک برابر کنم والله تعالی اعلم بالصواب حسن
جوابی طویل نوشت راقم حروف از ان سطری چند اقتباس کرده مینویسد زندگانی بندگان سلطان
جهانگیر در دادگستری و رعیت پروری دلیر باد نامه از درگاه سلطان بما رسانیدند مشتمل بر انکه بسمع همایون
ما رسیده که دین و ملت نو پیدا کرده مثال سلطان را بوسیدم و بر چشم نهادم اکنون شرحی از احوال خود بار نمایم
امید وارم که سلطان اصغا فرماید و با خصمان من خصوص نظام الملک مشورت بفرماید بعد ازان انچه رای
جهان آرای از سخنان من در دل فرا گیرد بران مزیدی و ازان گریزی نباشد من کی خشم چون از دین مسلمانی
برگشته باشم و در خدای و رسول او عاصی شده باشم بر مذهب شافعی بچهار سالگی رسیدم و تا چهارده سالگی

در علم تفسیر و حدیث و انواع علوم ماهر گشتم و در کتب شافعی در فضیلت فرزندان پیغمبر صلی الله علیه وسلم و امامت
ایشان بروایت بسیار یافتم خاطرم بآن طرف میل کرد اما در دنیا افتادم حق تعالی آن از من نپسندید
و خصمان چون نظام الملک وغیره بر من گماشت تا مرا باضطرار از آن کار بیرون آوردند من گریزان شهر
و بیابان ها میگشتم و مردانه بطلب دین برخاستم و به بغداد شدم مدتی باندم و تحقیق حال خلفای عباسی
را و پیشوایان دین مسلمانی کردم خلفای عباسی را از مروت و مسلمانی بیرون یافتم پوشیده نیست
که منصور دوانیقی بزرگی چون ابوحنیفه کوفی را که از بزرگان مسلمانان بودند بفرمود تا چند تازیانه زدند و مقتدر
عباسی ابن منصور حلاج مقتدای را بفرمود تا بر دار کشیدند از این قبیل بدتر از آن کردارهای ایشان
بسیار است اگر یاد کنیم دفترها شود بالجمله بمصر شدم خلیفه بحق امام مستنصر آنجا بود از خلافت و امامت
عباسیان او را بسیار بهتر و بحق یافتم بدو اقرار آوردم امام مرا منشوری داد که مسلمانان را از امامت من
خبر ده اگر سلطان را سعادت و اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم در طالع باشد از سخنان در نگذرد
و بدفع عباسیان برخیزد و نعوذ بالله من که حسنم امری صادر شود که خلاف رای سلطان باشد
اما دشمنان در رنج بنده میکوشند بحیلتی این گوشه بدست آورده ام و پناه خود ساخته بعد از آنکه
فراغت از کار خصمان حاصل آید بدرگاه سلطان آیم والسلام علی من اتبع الهدی چون نامه بسلطان رسید برخواند و در غضب
شد و در چهار صد و هشتاد و پنج هجری ارسلان باش را بدفع او فرستاد ارسلان باش الموت
را محاصره کرد حسن با هفتاد مرد جنگی نگاه داشت قلعه پرداخت و بدارا بوعلی که در نواحی قزوین مقام
داشت و با حسن موافق بود سه صد کس بمدد او فرستاد ایشان باتفاق جمعی از اهالی رودبار
بر ارسلان باش شبخون بردند او بهزیمت رفت سلطان قزل سارق را بدفع حسن قائنی که در قهستان بود
فرستاد قزل سارق بدفع اشتغال داشت که خبر فوت سلطان شنیده بازگشت و سلطان برکیارق
و سلطان محمد پسران ملک شاه سلجوقی در عهد سلطنت خود بدفع حسن صباح لشکرها تعیین کردند و باندک
عرصه درگذشتند حسن قوت گرفت و قلعه لامسه و چند قلاع دیگر مسخر ساخت و چون سلطان سنجر پادشاه
شد لشکرها بدفع اسمعیلیه قهستان فرستاد حسن صباح یکی از خدمه سلطان را بفریفت تا شبی که
سلطان در خواب بود کاردی بالای سر او در زمین فرو برد سلطان بیدار شد آنرا بدید و
اندیشناک گردید حسن بعد از چند روز سلطان را پیغام داد که اگر نسبت بسلطان چیزی بدی در خاطر
میداشتم آن کارد را که در زمین داشت نشانده بودند در سینه نرم سلطان می نشانیدند سلطان توهم نموده بمصالحت رضا
داد بشرط آنکه تجدید قلعه نسازند و آلات حرب نخرند و در آن ایام حسن قائنی بقتل رسید جمعی بتحقیق رسانیدند که او را پسر حسن
کشته حسن پسر خود را بقصاص او بکشت و پسر دیگر خود را نیز که شراب خورده بود بقتل رسانید و حسن بالموت والی
بود تا آنکه در ربیع الاول یا القعده وهشرده هجری مریض شد و پسر خود کیا بزرگ امید را که در قلعه لامسه بود بخواند و بجای خود نشاند

ووده دار ابوعلی را وزارت داد و درگذشت و او بترویج شریعت کوشیدی و پیوسته بر صفت پرداختی وقتی شنید که شخصی
در الموت نی نواخت او را از قلعه بیرون کرد و در عهد او پسرش کیا بزرگ امید و نبیرهٔ او محمد از اعیان عالم
چون خواجه نظام الملک وزیر مسترشد و راشد از خلفای بنی عباس وغیره که با اسمعیلیه عداوت داشتند زخم
کارد فدائیان اسمعیلی بقتل رسیدند بالجمله کیا بزرگ امید بن حسن جانشین شد و قلاع حصین ساخت و
در پانصد و بیست و سه هجری لشکر قزوین کشته و چهار صد مرد را بکشت و بازگشت در عهد او قاضی
ابوسعید هروی و سید دولت شاه رئیس اصفهان و سبهسالار اسمعیلی و سلطان محمود و سنقر صاحب مراغه
و مسترشد خلیفه عباسی و حسن بن قاسم مفتی قزوین و بسیاری از اعیان بزخم کارد فدائیان بقتل
رسیدند بعد از و پسرش محمد بن کیا بزرگ امید جانشین پدر در پانصد و سی و سه هجری گشت و در بدو دولت او راشد
عباسی خلیفه بغداد بر دست فدائیان بقتل رسید و از آن وقت خلفای عباسی بر سیدند و روی
از مردم نهان کردند و در عهد او فدائیان اسمعیلی که ایشان را رفیقی گفتند باطراف تاختن بردند و او
در اقامت رسوم اسلام مبالغه می نمود و بعد از و پسرش حسن بن محمد بن کیا بزرگ امید المشهور علی ذکره
السلام جانشین ملاحده او را خداوند گفتندی بکثرت استعمال خداوند بخوند مبدل گشت و از آن
ایشان را خوند یا ان خوانند و او بعلم موصوف بوده چون بسلطنت رسید بشرب خمر پرداخت
و در پانصد و پنجاه و نه هجری در هفتدهم رمضان در مصلی منبری روی بقبله نصب نمود و چهار
رایت سرخ و سفید و زرد و سبز بر چهار طرف آن بر پا کرد و بر منبر رفت و خطبه خواند و رسوم شرع برانداخت
و خلق را در ضلالت افگند و از منبر فرود آمد دو رکعت نماز بگذارد و مائده نهاد و گفت افطار کنید
و نمود که امروز قیامت است و رسول صلی الله علیه وسلم فرموده که بعد از قیامت بر مسلمانان تکلیفی
نیست و نباشد امروز قیامت است و بهشت همین باید که پس ازین هرچه خواهند بکنند و از آن است
که ملاحده هفتدهم رمضان را عید قیام خوانند الحاصل در عهد او رسوم آشکارا گشت و او
در پانصد و شصت و یک هجری بر دست برادر ان خود حسن ناموری که از بقایای آل بویه بود بقتل رسید
و بعد از و پسرش خوند محمد بن حسن علی ذکره السلام جانشین گشت و حسن ناموری را بانتقام بکشت و در
علوم معقول و منقول مهملات بسیار گفت و فدائی نزد امام فخر رازی فرستاد تا او را تنبیه نمود و آن در احوال
فخر رازی بیاید و او چهل سال حکومت کرد و در ششصد و هفت هجری درگذشت و بعد از و پور او خوند
جلال الدین محمد معروف بنو مسلمان بحکومت رسید و زبان بلعن و طعن آبا کشود و تصانیف حسن
صباح را بسوخت و مادر را بحج فرستاد و بعد از و پسرش خوند علاؤ الدین محمد بن جلال الدین
محمد نو مسلمان در نه سالگی بجای پدر نشست و رسم و آئین پدر بگذاشت و بدستور جد بالحاد فرستاد
و چون در رسم اسمعیلیه آن است که امام در کودکی و جوانی یکسان است هر حکمی که کند برحق است هر کس را

بر و انکار مجال نباشد در عهد او ملاحده بر سر کار خود رفتند و او با وجود الحاد معتقد شیخ جلال الدین بوده
و هر سال پانصد دینار رکنی بهر شیخ فرستادی و شیخ آنرا ماکول میشد و بر خود میکرد و میگفت خون و مال ایشان
نزد ایمهٔ دین حلال است و آنچه بارادهٔ خود دهند بطریق اولی حلال خواهد بود و علاء الدین بر
مردم قزوین منت می نهاد که اگر شیخ در میان شما نبودی خاک قزوین را در توبره ها کرده بالموت رومی
داد بظلم و ستم مشهور آفاق افتاده در ششصد و پنجاه و سه هجری بر دست حسن مازندرانی بقتل رسید
و بعد از وی پسر او خواند رکن الدین بن علاء الدین جانشین شد و حسن مازندرانی را با فرزندان و بقصاص پدر کشت
و اطاعت منکو قاآن نمود و برادر خود شاهنشاه را پیش هلاکو خان فرستاد هلاکو خان او را بدرگاه طلبید
خورشاه اول اهمال و حیله با برانگیخت و آخر برفت و در سنه ششصد و پنجاه و چهار هجری محبوس گشت
هلاکو خان در اندک زمان چهل و اند قلعه از ملاحده با خاک برابر ساخت و بجز الموت و لامسر در تصرف ملاحده
نماند و بالآخر آن نیز از دست رفت چه مغولان در الموت چند حوض سرکه و عسل یافتند که لشکریان
دران غوطه کردند و اکثر آن ذخایر از عهد حسن صباح بود و دران تغیری راه نیافته و ملاحده آنرا بر کرامات
حسن عمل کردند بالجمله خورشاه محبوس بفرمان منکو قاآن بقتل رسید پس حکم قاآن بهلاکو خان رسید که در
استیصال اسمعیلیه چنان سعی نماید که طفلان ایشان در گاهواره زنده نمانند هلاکو خان مجموعه خدم و حشم
خورشاه را بقتل رسانید پس لشکر بقهستان فرستاد تا دوازده هزار کس از اسمعیلیان آن دیار بقتل رسانید
و قلیلی که از ایشان نجات یافتند بگوشه ها خزیدند و دولت ملاحده در سنه ششصد و پنجاه و پنج هجری منقرض گشت
و در ششصد و هفتاد و چهار هجری بقایای ملاحده پسر خورشاه را که در گوشه پنهان بودند بدست آوردند و لوای دولت
نام نهادند و بر الموت مستولی شدند آقا خان لشکری فرستاد تا تمامی ایشان را بکشتند و الموت را خراب کردند بسطام
شهری کوچک است از خواص آن شهر یکی آنست که کسی در آنجا عاشق نشود و درد چشم نه بیند و دیگر دران ولایت
آب تلخ است که کندی ذهن را دفع کند و بواسیر میفگند و از عجایب آنشهر است که همیشه بوی خوش بمشام
رسد و چمن بسطام از جاهای بانام است و آن مرغزاری است در غایت لطافت و نزاهت و در یکی از سفحات
بسطام اثر تام جائی است که اگر نا پاکی در آنجا اندازند البته باد و طوفان آید تا که آنرا نبارند و دامغان
در جوار بسطام واقع است و در آنجا چشمه ایست باد خانی نام که هر گاه رکوی را با خون حیض آلوده ساخته
دران چشمه اندازند و هوا در حرکت آمد و هر که ازان آب بخورد شکم منتفخ گردد و بعضی گفته اند چاهی است که این خاصیت
ازان بعمل آید فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم چهارم عطا بن عبد الله خراسانی از علمای تابعین است از سخنان اوست
که میل معتکف در مسجد مثل کسی است که خود را در آستانهٔ پادشاه اندازد و گوید تا مقصود من حاصل نکنی بر نخیزم
امام ابو عبد الله احمد بن محمد بن حنبل شیبانی بروزی صاحب مذهب مستقل بوده و هزار هزار حدیث بیاد داشت
معتصم خلیفهٔ عباسی او را تکلیف کرد که قرآن انحلوق گوید نگفت خلیفه فرمود تا او را دستها برتخت ببستند

و تازیانه زدند ناگاه بند ازارش بگشاد و فی الفور دستهایش بگشاد تا ازار خویشش ببست و اصحاب او گویند دستی از غیب
پیدا شده و دست او بگشود و این واقعه در دو صد و هشت هجری اتفاق افتاد پس معتصم او را محبوس ساخت
و در روز خلافت متوکل رهائی یافت و در دو صد و چهل و یک هجری درگذشت و او را در قدم کلام ربانی
مبالغه تمام بود و بعضی از اصحاب او می گفتند که قرآن با جلد و کاغذ قدیمست **ابو الحسن** قوشجی
از اکابر صوفیه است از سخنان اوست مردم سه گروه اند اول اولیا که باطن ایشان بهتر از ظاهر
ایشان است دوم علما که ظاهر و باطن ایشان برابر است سوم جهلا که ظاهر ایشان از باطن بهتر است
ابو اسحاق ابراهیم ادهم از اکابر مشایخ صوفیه است و بقولی از ابنای ملوک بوده آورده
اند روزی در بلخ بار داده بود که ناگاه مردی درآمد و هیچ کس یارای آن نداشت که مانع او شود
تا آنکه نزدیک او رسید ابراهیم گفت تو کیستی و بچه کار آمدی گفت آمده ام که درین رباط فرود آیم
گفت این رباط نیست بلکه خانهٔ من است گفت پیش از تو کرا بود گفت پدر مرا گفت پیش از و کرا بود گفت
جد مرا گفت هرگاه یکی آید و دیگری رود خانه نبود رباط باشد ابراهیم گفت تو کیستی گفت منم خضر و
ناپدید گشت ابراهیم را درد زیاده شد وقتی بنده بخرید گفت ترا چه نام است گفت هر چه مراد
خداوند است گفت ترا چه جامه دهم گفت هر چه مراد خداوند است گفت ترا چه غذا دهم گفت
هر چه مراد خداوند است گفت ترا هیچ مراد نیست گفت بنده بودن و مراد داشتن راست نیاید
ابراهیم متاثر شد و ازین قبیل حکایت افسردگی دل او از محبت دنیا است و از انجمله است
که وقتی بشکار رفت و آوازی شنید که ترا باین کار نیافریده اند و را آگاهی پدید آمد و از انچه
دران بود بیرون آمد و سیاحت گزید و با بسیاری از مردان دین ملاقات کرد و خرقه از فضیل
عیاض پوشید و ملازمت امام محمد باقر دریافت و رسید بجائیکه رسید آورده اند که در چهار
سال بادیه قطع کرد چه در هر قدمی دو رکعت نماز میگزارد و چون بحرم نزدیک رسید بزرگان آنجا
باستقبال وی بیرون آمدند ابراهیم خود را پیش قافله افگند خادم حرم باو رسیدند و گفتند
ابراهیم ادهم را چنین میگوئی زندیق توئی گفت من نیز چنین میگویم و چون دانستند دیگر روز
بعذر خواستن آمدند ابراهیم گفت من هما نروز بخشیدم از سخنان ابراهیم است که کجبه جوانمردان آنست
که مستحق رنجانیدن را نرنجانند و آزاد آنکه از رنجانیدن کسی نرنجد ابراهیم ادهم وقتی شفیق بلخی را
گفت در معاش چه میکنی گفت اگر می یابم ایثار و اگر نمی یابم صبر کنم گفت نیکان خراسان نیز چنین
کنند شفیق گفت تو چه میکنی گفت اگر می یابم ایثار و اگر نمی یابم شکر میکنم و بعضی برعکس این گفته اند
یعنی شفیق بلخی از ابراهیم پرسید بالجمله از وی پرسیدند که شخصی که گرسنه بود و چیزی نداشته باشد
چه کند گفت صبر کند گفت تا کی گفت تا بمیرد گفتند دیت بر که بود گفت دیت بر کشنده بود و وقتی با ابراهیم

بسر دند روزی خداوند باغ از وی انار شیرین خواست ابراهیم انار بیاورد و آن ترش برآمد
خداوند گفت که انار شیرین بیار ابراهیم بیاورد آن نیز ترش برآمد صاحب باغ گفت مدتست
که در باغ میمانی و نمیدانی که انار شیرین کدام و انار ترش کدام است ابراهیم گفت تو مرا باغ فرمودی نگفتی که انار بخور
من چه دانم که شیرین و یا ترش کدام است صاحب باغ دریافت که این زهد نماکه ابراهیم ادهم است ابراهیم از آنجا برفت ابو علی فضیل عیاض
بن مسعود السمرقندی الکوفی از اکابر مشایخ صوفیه بود در اوائل حال راهزنی کردی و از غایت مروت و مردی کاروان که در آن
زمان بودندی بکشتی و مال کسی بالتمام بردی بهر او آیه بگذاشت حال نزدیک است و توبه کرد
و از مردان دین گشت از سخنان اوست که ابلیس لعین با باری تعالی و سبحانه گفت خلایق
ترا دوست دارند و فرمان ترا نمیبرند و مرا دشمن میدارند و فرمان برداری من هستند حق تعالی
فرمود آمرزیدم تا فرمانی ایشان را بدوستی ایشان با من و فرمان برداری ایشان بدشمنی با تو و
گفت مرد وقتی بکمال رسد که منع و عطا و ذم و ثنا به او یکسان باشد ابو علی شقیق بلخی از بزرگان
مشایخ صوفیه است از سخنان اوست که مرگ را ساخته بود که چون بیاید باز نگردد و گفت از گناه ناکرده
بیش از آن ترسم که از گناه کرده چه آنچه کرده ام میدانم و نمیدانم که چه خواهم کرد و گفت که هلاک مردم در سه چیز است گناه
میکنند بامید توبه و توبه نکنند بامید زندگانی و توبه نکرده بمانند بامید رحمت ابو یزید بسطامی از مشایخ صوفیه است
او را گفتند چه بهتر گفت دولت مادرزاد گفتند اگر آن نبود گفت چشم بینا گفتند اگر آن نبود گفت گوش
شنوا گفتند اگر آن نبود گفت مرگ مفاجات وقتی از پی مردی نماز گذارد چون فارغ شد امام
گفت روزی تو از کجاست گفت باش تا از اول نماز خود را قضا کنم آنگاه جواب ترا گویم چه
نماز در پی کسی گذارده ام که رزاق را نمیشناسد روزی در آئینه نظر کرد و گفت ظاهر شد پیری
و نرفت غیبت و نه در یافتم آنرا که در خانه است از سخنان اوست که شبی ایزد تعالی را بخواب
دیدم گفتم راه بتو چون است فرمود از خود گذشتی و بما رسیدی آورده اند که بایزید را پس
از مرگ بخواب دیدند پرسیدند حالت چون است گفت مرا گفتند ای پیر چه آوردی گفتم چون درویشی
بدرگاه ملک آید ویرا نگویند که چه آوردی بلکه بگویند چه خواهی نقلی موافق این حکایت زنی
ضعیفه بود که از خدا سوال کردی چون از دنیا رحلت کرد در خوابش دیدند که خوشحال بود گفتند با تو چه کردند
گفت مرا گفتند چه آوردی گفتم آه عمری مرا حوالت باین در میکردند که خدا بدهد اکنون که آمده ام
میگویند چه آوردی بزنی لبغاغی من رحم کردند و دست از من باز داشتند ابو ذکریا یحیی
رازی واعظ از مردان دین بوده است وقتی به بغداد رفت مشایخ صوفیه پیش او جمع آمدند و ایستادند
تا وعظ گوید چون در سخن شروع کرد جنید خواست که سخنی گوید یحیی گفت جائی که مردان سخن گویند
ترا نرسد که سخن گفت جنید عذر خواست از سخنان اوست که زهد سه حرف است ز ترک زینت

دنیا ترک هوا و زوال ترک دنیا او را گفتند قومی گویند که به آنجا رسیده ام که ما را نماز نباید کرد
گفت رسیده اند اما به دوزخ و وقتی با یکی بر دهی بگذشت رفیق او گفت خوشش دهی است یعنی
گفت خوشتر ازین ده دل کسی است که ازین ده فارغ است و گفت هر که از دوست غیر دوست بجوید
ندید و گفت زاهدان غربای دنیا اند و عارفان غربای آخرت یکی او را گفت با که صحبت دارم گفت
با آنکه چون بیمار شوی بعیادت آید چون از تو جرمی بیند او عذر خواهد او را گفتند مرد بتوکل کی رسد گفت
آنگاه که بوکیلی حق تعالی رضا دهد ابو نصر بشر حافی گویند مروزی الاصل بود از جمله زهاد
و صلحا بوده است و در بغداد می نشسته و او را از آن حافی میگفتندی که کفش در پا نکردی
از سخنان اوست بدترین گناه یاری دادن ظالمان است و برنده ترین شمشیر ناله مظلومان
گفت دلیل عقل کم گفتاری است و دلیل فضل بردباری فاطمه نیشاپوری از زنان
عابدان بوده و بایزید بسطامی او را ستوده و من کلامه من عمل الله علی المشاهدة فهو عارف یعنی
کسی که عمل کند خدای را بر رویت او پس آن شخص عارف است و من عمل علی مشاهدة الله
اياه یعنی کسی که عمل کند بر دیدن الله یعنی الله او را می بیند پس آنکس در عمل خود یگانه است
ابو اسحق ابراهیم بن احمد البلخی الاصل است از اقران جنید و نوری بود با خضر علیه السلام
را صحبت داشته وی گفته که وقتی در بادیه میرفتم کنیزکی را دیدم در غلیان شوق و وجد سر
برهنه گفتم ای کنیزک سر بپوش گفت ای ابراهیم چشم بپوش گفتم ای کنیزک من عاشقم
و عاشق چشم نپوشد گفت ای ابراهیم من مستم مستان سر نپوشند گفتم ای کنیزک
مصاحبت من خواهی گفت ای ابراهیم خام طمع مباش من در راه او میروم و مردی چو تو
را نتوان نیز از ابراهیم منقول است که گفت در بادیه با نصرانی اتفاق افتاد و هفت شبانروز
برفتم و هیچ جا نیافتم که بخورم راهب گفت حنفیه آنچه باشد بیار که جوع غالب شد
و من هیچ نداشتم بخدا بنالیدم که مرا پیش این نصرانی فضیحت مکن ناگاه طبقی دیدم که بر نان و گوشت
بریان و خرما و کوزه آب ظاهر شد هر دو سیر بخوردیم و هفت شبانروز دیگر برفتیم من با او گفتم
یا راهب النصرانیه تو نیز آنچه داری بیار که این بار نوبت تست او تکیه بر عصا کرد خود دعا کرد و دعا نمود
ناگاه دو طبق ظاهر شد چندانکه آن چیز که در طبق من بود در آن بود من بغایت مشوش شدم
و چیزی نخوردم او الحاح میکرد پس گفت که بخور که ترا دو بشارت دهم یکی اشهد ان لا اله الا الله
و اشهد ان محمد رسول الله و دیگر آنکه گفتم یا رب خدایا مرا در پیش آنکس شرمنده مگردان پس
بخوردم و بمکه شدم چون طواف کردم نصرانی در گذشت او را در بطحا دفن کردم ابو تراب عسکر
نخشبی از کبار مشایخ صوفیه و اکابر خراسان بوده از سخنان اوست که عارف آن بود که هیچ

چیز او را تیره نسازد و همه چیز بر او روشن شود و گفت هیچ چیز از عبادات نافع‌تر از اصلاح پنهانیست
ابو عبد الرحمان حاتم اصم از اکابر مشایخ صوفیه و اهالی بلخ است گویند او کر نبود
وقتی زنی نزد او آمد تا مسئله پرسد با وی بادی جدا شد حاتم بشنید و گفت سخن بلند کن
که نمی‌شنوم زن آواز بلند کرد حاتم همچنان میگفت تا زن را معلوم شد که او کر است و
از آن خجل باز آمد و تا سی سال دیگر زنده مانده بود و حاتم دران مدت خود را کر می‌نمود و
از سخنان اوست که زینت عبادت خوف است و گفت باید که از خانهٔ خود بیرون نیایی
اگر مصاحب خواهی خدا کافی است و اگر رفیق خواهی کراماً کاتبین و اگر انیس خواهی
قرآن و اگر وعظ خواهی ذکر موت بزرگی بهر او چیزی فرستاد حاتم او را قبول کرد گفتند چرا
گرفتی گفت در گرفتن آن عز او و ذل خود دیدم و در ناگرفتن عز خود و ذل او پس عز او بر عز خویش مقدم داشتم و ذل خود را بر ذل او
اختیار کردم و گفت اگر عمل کنی یاد دار که خدای تعالی جل شانه می‌نگرد و می‌شنود و چون خاموش باشی یاد دار که خدای تعالی میداند
که چگونه باشی یکی نزد او آمد و گفت دخل ندارم بچه روزگار میگذرانی گفت از
خزانهٔ خدا گفت آن از آسمان بهر تو می‌آید گفت اگر زمین او را نبودی از آسمان فرستادی
از او پرسیدند چه خواهی گفت آنکه یک روز بعافیت گذرد گفتند عافیت چه باشد گفت آنکه
روزی گذرد و دران عصیان بوجود نیاید وقتی بسفر میرفت زن را گفت تا چهار ماه نفقهٔ
تو چند گذارم گفت چندانکه زندگانی خواهی گذاشت گفت زندگانی بدست من نیست
گفت روزی هم بدست تو نیست با قاضی بلخ درگذشت حاتم بتعزیت رفت و گفت سی سال
است که حکم میکنی هیچ حکم تر از دیگر و تو نیز یک حکم را قبول کن ابو حفص حداد نیشاپوری
سالوری پادشاه مشایخ بوده از سخنان اوست خوف چراغ دل است خیر و شر بدان
چراغ توان دید و گفت دعوی فقر درست نیاید تا دادن دوست‌تر از گرفتن نداری
ابو عثمان حیری نیشاپوری از اکابر صوفیه بوده از سخنان اوست که مرد تمام نشود
تا در دل او چهار چیز برابر نگردد منع و عطا عز و ذل و گفت غافل آنست که از هر چه می‌ترسد
پیش از آنکه در آن افتد کار آن نسازد ابو علی دقاق نیشاپوری امام وقت خود بوده گویند که ابو علی
حاکم کرمان از وی پندی خواست گفت تو مال خود را دوست‌تر داری یا دشمن خود را گفت
مال را همه کس دوست میدارند شیخ گفت پس چرا مال خود را در دنیا گذاری و مظلمهٔ دشمن
با خود به آخرت می‌بری حمدون قصار او گفته که من نیکو خوی را ندانم الا در سخاوت
و بدخوئی را نشناسم الا در بخل ابو القاسم نیشاپوری نصرآبادی شیخ اهل حقایق
گویند که چهل حج برتوکل کرده بود در یک روز بمکه میرفت سگی را دید تشنه و گرسنه شیخ چیزی

نداشت که بوسه دهد گفت کیست که بخرد چهل حج پاک کرده بنانی کسی نیامد و یک گرده به آن بداد و
چهل حج بخرید و گواه بگرفت شیخ آن نان پیش سگ بینداخت صاحب واقعه برید از گوشه درآمد
و گفت ای احمق پنداشتی که کاری کردی گفت بیت پدرم روضهٔ رضوان بدو گندم بفروخت ✦
ناخلف باشم اگر من بجوی نفروشم ✦ گفت هر که شکر نعمت کند نعمت او زیاده کنند و هر که شکر منعم
کند محبت و معرفت آن افزون کنند ابو یعقوب یوسف بن حسین رازی از اکابر مشایخ
صوفیه است در تذکرة الاولیا می نویسد که تاجری در نیشابور کنیزکی بخرید و خواست که بسفر
رود و بر کسی اعتماد نداشت نزد ابو عثمان حیری بامانت بگذاشت و برفت ابو عثمان کنیزک را
بدید و عاشق شد و حال را با بوحفص حداد باز گفت ابو حفص گفت نزد یوسف بن حسین شو ابو عثمان
بری رفت و بدر خانهٔ یوسف رسید پیری دید با پسری صاحب جمال نشسته و صراحی و پیاله پیش
خود نهاده ابو عثمان درآمد و بنشست یوسف سخن بسیار گفت ابو عثمان حیران بماند و گفت ای
خواجه با این سخنان این چه حال است گفت این پسر فرزند من است قرآنش می آموزم
و این صراحی در گلخن افتاده بود چون کوزه نداشتم برگرفتم و بشستم و پر آب کردم و این از آن
کردم که خلق بر من اعتماد نکنند و کنیزک من بسپارند ابو عثمان بپای او افتاده به نیشابور بازگشت
گویند هنگام وفات میگفت الهی خلق را بجد و جهد بتو خواندم مرا یکی از ایشان بخش پس از مرگ
بخوابش دیدند گفتند حالت چیست گفت ایزد تعالی مرا گفت آن سخن بار دیگر بگو گفتم فرمود
ترا بتو بخشیدم شیخ ابو بکر وراق ترمذی بلخی شیخ صوفیه و بزرگ عهد بوده توریت و زبور و انجیل
نیکو دانستی لاجرم بوراق اشتهار داشت آورده اند که او همیشه آرزوی صحبت خضر کردی
و باین نیت هر روز بگورستان رفتی و در آمد و شد جزوی از قرآن بر خواندی روزی بر در خانه
پیری نورانی دید با او روان شد و در راه با یکدیگر سخنان گفتند تا بگورستان رسیدند و بازگشتند
شیخ چون بدر خانه رسید پیر گفت عمری در طلب من بودی منم خضر با تو صحبت داشتم فائده صحبت من
آن بود که از ثواب خواندن جزو قرآن محروم ماندی از سخنان اوست که مردمان سه گروه اند علما
و امرا و فقرا فساد علما بطمع و فساد امرا بظلم و فساد فقرا بریا بود و من کلامه من ارخی عنان الجوارح
فی الشهوات فقد غرس فی قلبه شجر الندامات کسی است سست کرد لجام اعضای خود در شهوات
پس به تحقیق کاشت در دل خود درخت شرمندگیها و گفت زهد سه حرف است زا ترک زینت ها ترک
هوا دال ترک دنیا شیخ ابو عبد الله محمد بن علی حکیم ترمذی بلخی از اکابر مشایخ صوفیه است
خضر علیه السلام او را درس گفته و علم آموخته و ابو بکر وراق از مریدان اوست و من کلامه الیقین استقرار
القلب علی الله و علی قوله و امره او را گفتند ایثار چیست گفت الایثار اختیار حظ غیرک علی حظ نفسک

وگفت تقوی آنست که هرکس دامن تو بگیرد و جوانمردی آنکه تو دامن کسی نگیری وگفت عزیز آنست که او را معصیت خوار نکرده باشد و آزاد آنکه او را طمع بنده نساخته وگفت فرخ آنکسی که سلطان را در دنیا بر و خراج نیست و سبحانه را در عقبی با او حساب نیست وگفت صاحب وقت آنست که تاسف نخورد بر ماضی امید ندارد بر مستقبل تا حال را ضایع نکند یکی از و دعا خواست گفت حق تعالی ترا از شر خود نگاهدارد ابو حمزه خراسانی از جوانمردان مشایخ صوفیه بوده روزی جنید ابلیس را دید که برگردن مردم میجست جنید گفت ای ملعون از مردم شرم نداری گفت مردم آنانند که در سونیزیه بخلوت نشسته اند و جگرم سوخته اند جنید بسونیزیه رفت ابو حمزه آواز برکشید وگفت کذب الملعون اولیا خدا تعالی ازان نزدیک ترانذ که ابلیس را از حال ایشان اطلاع باشد و از سخنان ابو حمزه است که توکل آنست که چون بامداد برخیزی از شب یاد نیاید و چون شب شود بامداد از یاد رفته باشد **عباس** مروزی واشاے تجرد و شاعری خوش تقریر بوده و گفته اند که اول کسی است که بعد از بهرام گور بفارسی شعر گفته چون مامون عباسی بمرو رفت در مدح او قصیده بگفت و بعرض رسانید ازان است مطلع قصیده ای رسانیده بدولت فرق خود تا فرقدین + گسترانیده بجود و فضل در عالم یدین + و این اول شعر فارسی بود که در زمان اسلام گفته شد مامون خلیفه پسندیده داشت و عباس بنواخت و صله جزیل داد و ندیم خویش گردانید **ابو علی حسن بن علی** جوزجانی از بزرگان مشایخ جهان است از سخنان اوست بدبخت آنکه حق تعالی گناه او را بپوشاند و آو اظهار کند و من کلامه الخلق کلهم فی میادی الغفلات یرکضون و علی الظنون یعتمدون و عندهم فی الحقیقة ینقال و عن المکاشفة ینطقون یعنی جمیع خلق در ابتدای غفلت پامیزنند و بر وهم اعتمادی میکنند و نزدیک آن خلق این است که در حقیقت نقل میکنند و از مکاشفه حق گوتاهی میکنند و حال آنکه این نیست **ابو محمد عبد الله بن مبارک** شاه نیشاپوری و من کلامه ترک الغضب راس حسن الخلق **امام اعظم ابو حنیفه نعمان بن ثابت** کابلی استر غنجی کوفی او صاحب مذهب مستقل است و مذهب امام ابو حنیفه در هند بسیار شایع است نوبتی در حمام مردی راے از دیده چشم برهم نهاد مرد گفت ای امام روشنائی از تو کجا باز گرفتند گفت آنگاه که ستر از تو بر داشتند **شیخ عبد الله محمد بن حسین طوسی** از مشایخ صوفیه است از سخنان اوست ترک الدنیا للدنیا من الدنیا **شیخ ابو علی احمد بن محمد رودباری** از اکابر اولیا صوفیه است از سخنان اوست اضیق السجون معاشرة الاضداد یعنی تنگ تر زندان نشستن با مخالفان است و قال علامة العرض الله تعالی عن العبد ان تشغله بما لا ینفعه یعنی علامت اعراض الله تعالی از بنده آنست که غافل کند بنده را بان چیزیکه نباشد دران نفع او **شیخ ابو عبد الله** سنجری خراسانی از اکابر مشایخ صوفیه است او را گفتند فتوت چیست گفت خلق را معذور داشتن و تقصیر خود دیدن و شفقت بر نیکوکاران و بدکاران کردن یکی گفت او را که دنیا رسی ترا دهم گفت اگر همی

ترا بهتر و اگر ندهی مرا بهتر. شیخ الاسلام ابو اسمعیل خواجه عبد الله انصاری در هرات بوده از سخنان اوست که
چون دوست خود را مصاحب دشمن بینی از و دلتنگ نشوی چه اگر محل اعتماد است بگذارد که از دشمن
مضرتی بتو رسد و اگر محل اعتماد نیست اینچنین دوست را گذاشتن اولی تر است گفت اگر بهوا پری
مگسی باشی و اگر بر آب روی خسی باشی دل بدست آر تا کسی باشی. شیخ ابو الحسن علی بن جعفر خرقانی خرقان از ضعیفات بسطام است شیخ
از اکابر اولیاست گویند چهل سال نماز فجر بوضوی خفتن گذارد و شبی نماز میکرد آوازی
شنید که هان ابو الحسن خواهی که آنچه از تو میدانم با خلق بگویم تا سنگسارت بکنند گفت الهی خواهی
که آنچه از رحمت تو میدانم با خلق بگویم و ظاهر کنم تا هیچ کست سجده نکنند آواز آمد که نه از تو و نه
از ما. شیخ ابو علی سینا به آوازه بخرقان شد و بخانه اش رسید شیخ بصحرا رفته بود گفت شیخ کجاست
زنش منکر او بود گفت آن زندیق کذاب را چه کنی ابو علی متحیر بماند و بصحرا شد شیخ را دید خروار
درمنه بر پشت شیری نهاده می آمد ابو علی گفت اینچه حالت است شیخ گفت تا بار چنان گرگی که
زن است نکشی شیری چنین بار تو نکشد پس با وی بوثاق رسید ابو علی بنشست و سخن آغاز نهاد
شیخ را دل بگرفت پس برخاست و گفت مرا معذور دار که دیوار خانهٔ خود را عمارت میکنم چون بر سر
دیوار رفت تیشه از دست وی بیفتاد ابو علی برخاست که آنرا بدست وی دهد تیشه برجست و
بدست شیخ باز شد ابو علی متحیر بماند و بر دست شیخ توبه کرد وقتی سلطان محمود غزنوی از غزنین
بزیارت شیخ بخرقان رسید و رسول فرستاد تا او را گوید که سلطان بهر تو از غزنین بخرقان
آمد تو هم از خانقاه بپارگاه بیا و گفت اگر شیخ نه پذیرد این آیت برخوان یعنی اطیعوا الله
واطیعوا الرسول واولی الامر منکم رسول برفت و پیغام بگذارد شیخ فرمود مرا معذور دارد بمحمود بگو که
در اطیعوا الله چنان مستغرق ام که از اطیعوا الرسول خجالت می برم با اولی الامر منکم کار ندارم
رسول بازگشت و حال بمحمود باز گفت محمود را رقت شد و گفت برخیزید که او نه آن مرد است که ما گمان
برده بودیم پس جامهٔ خود را با ایاز پوشیده و کنیزک را جامهای غلامانه در بر کرد و خود حاجب شد و امتحان
را روی بصومعه شیخ نهاد و بصومعه رسید و در آمد و سلام کرد شیخ جواب داد و لیکن برنخاست و در ایاز بنگریست و
روی بمحمود کرد محمود گفت بهر سلطان برنخاستی این هم دامی بود شیخ گفت دام است اما مرغش
آن نیست محمود گفت سخنی بگوی گفت نامحرمان را بیرون فرست کنیزکان بیرون شدند محمود گفت از بایزید
سخنی بگو گفت بایزید گفته هر که مرا دید از شقاوت ایمن شد محمود گفت ابو جهل و ابو لهب محمد را دیدند
و از شقاوت نرستند بایزید چه قدر داشت که بایزید از محمد زیاده باشد شیخ فرمود ای محمود ادب
نگاهدار و تصرف در ولایت خود مکن مصطفی را ندید مگر بعضی از اصحاب قال الله تعالی و تراهم
ینظرون الیک وهم لا یبصرون یعنی می بینی تو ای محمد ایشان را که بدیدهای ظاهر سوی تو نگرند

بسوی تو و حال آنکه ایشان سوی بیند ترا چه بصر حقیقت نابینا هستند محمود از شیخ پرسید که سر این سخن
چیست که بایزید فرموده که هرکه مرا دید آتش دوزخ بر و حرام شد و رسول صلی الله علیه وسلم این
سخن بگفت و او را کفار وغیره دیدند شیخ فرمود که این دیدن را حمل بر رویت ظاهر مکن معلوم است
که پیغمبر را چند کس دیده باشند و در وقت بایزید هرچند کس بحال او بینا شده باشند محمود وقت
رخصت بدره زر پیش شیخ نهاد شیخ نان جوین پیش سلطان از آن لقمه در دهان انداخت
و در گلوی او بگرفت شیخ گفت بدره تو همچنین در گلوی من بگیرد و این را بر دار که من دل از
محبت آن برگرفتم او را گفتند که صوفی کیست گفت صوفی بمرقع و سجاده صوفی نشود و صوفی برسوم
و عادات صوفی نبود صوفی آن بود که نبود آنرا گفتند که صدق چیست گفت صدق آنست که دل سخن
بگوید یعنی آن گوید که در دلش بود و گفت همه چیز را غایب دانستم الا سه چیز را اول درجات
محمد صلی الله علیه وسلم را دوم کید نفس را سوم غایت معرفت را شبلی گفت آن خواهم که
نخواهم شیخ گفت این هم خواست است از شیخ است رباعی با دل گفتم که ای دل بر جاش طلب
در صومعه بر سر مصلاش طلب + دل گفت که اول بخرابات بجوی + این جای اگر نیابی آنجاش
طلب + شیخ ابو زرعه عبد الوهاب از دهلی عالمی زاهد و عابد و عارف بوده و شیخ عبد الله حفیف
وقتی عزم سفر کرد و نزد او شد تا رخصت بگیرد ابو زرعه مقداری گوشت بوی کرده بیاورد و
شیخ عبد الله حفیف بآن رغبت نکرد و به سفر شتافت و در بیابان راه گم کرد و چند روز گرسنه ماند
ناگاه سگی پدید آمد آنرا بگرفتند و بکشتند و میان یکدیگر قسمت کردند سرش بشیخ رسید هر کس
نصیبه خود بخورد و شیخ سر را پیش خود نهاد و بتفکر فرو رفت چون صبح شد سر سگ بسخن در آمد و
گفت این سزای کسی است که گوشت بوی گرفته از سفره ابو زرعه نخورده شیخ برخاست
و اصحاب را بیدار کرد و گفت بیائید تا پیش ابو زرعه رویم از وی عذر خواستند حسن چه غلام
یکی از اهالی هرات بوده خواجه اتش همیشه در او آثار فلاح مشاهده کردی لاجرم آزادش
کرد خواجه عبد الله انصاری او را بسیار ستوده از وی حکایت نقل کرده گویند هرکه بیمار شدی
حرجه بر او الحمد خواندی و بر او بدمیدی او شفا یافتی دانشمندی بیمار شد نزد او رفت حرجه
بر او الحمد بر خواند و بر او بدمید او شفا یافت دانشمند دید که الحمد را درست نمیخواند گفت الحمد را درست
نمیدانی آنرا بر تو راست کنم حرجه گفت تو دل خود را راست کن از مناجات حرجه است که خدایا
هرکه سیم ماند سیم ده و هرکه زر خواهد زر ده هرکه هرچه خواهد او را همان ده حرجه را همین تو بس شیخ عبد الرحمان محمد
بن عبد الله بن حسین بن محمد از وی نیشاپوری از اکابر مشایخ صوفیه است و پدر او حسین بن محمد
از مشایخ بوده و او شبلی را دیده گویند چون پسرش عبد الله متولد شد هرچه داشت بفروخت

وتصدق کرد گفتند ترا بسرے آمد هیچ بهرا ونگذاشتے گفت اگر صالح بوده بو هوا نسے الصالحین سیلقی
دوست دارد صالحا نزاو اگر مفسد بود باری من استت فساد باو نداده باشم شیخ نعمان سرخسی از اکابر
جهان وعقلاے مجانین بوده وشیخ سعید ابو الخیر فرموده که او در امر وسهی آزاد کردهٔ خدا است وآزادی
او آن بوده که عقل ازو باز گرفتند شیخ ابو سعید ابو الخیر فرماید شبے با پیر ابو الفضل سرخسے نشسته بود سخنی میرفت مسئلهٔ مشکل شد
نعمان را دیدم که از بام خانقاه بزیر آمده پیش ما نشست وآنرا حل کرد وبا یزید فرار چنان راه که آمده بود برفت پیر ابو الفضل
گفت مرتبهٔ آن مے بینے گفتم آرے گفت اقتدار آن شاید از آن که علم ندارد پیر ابو الفضل محمد بن حسین سرخسے از
اکابر اولیاء خداے است مرید ابو نصر سراج وپیر ابو الخیر بوده ومن کلامه الماضی لایذکره بالمستقبل لاینظر وبا
الوقت تقریرًا هذا صفة العبودیه یعنے انچه گذشت ذکر نباید کرد وانچه آینده است دران نظر نباید کرد وانچه
درحال است بیان بآن باید کرد این است صفت بندگے قفال مروزی نامش ابوبکر عبد الله بن احمد گویند در صنعت
قفالے استاد بود روزے پیش امیرے مرقفلے برد در پاے استاد ناگاه مردے بیامد امیر برپاے خاست واورا
به پهلوے خویشتن جاے داد قفال گفت که این کیست گفتند مردے عالمست از آن گاه قفالے ترک کرده بجد وجهد
علم آموخت وافضل علماء جهان گشت ابن خلکان گوید وقتے سلطان محمود سبکتگین اختیار مذهبے خواست قفال
بمذهب شافعے با آب پاک وضو بترتیب نیت غسل نموده دو رکعت نماز در غایت خضوع وخشوع ورکوع و
سجود انچه بایست از فاتحه ودیگر سوره واطمینان وتشهد وسلام ادا نمود وبمذهب حنفے بجاے آب
با ندک نبیذ خرما وضو کرد وپوست سگے که مدبوغ بود ودفع آن نجاست آلوده مصلے گردانید وبے نیت
وترتیب وضو ساخت چنانچه اول پا شست وبعد از آن دست وروی وبجاے سورهٔ فاتحه خداے بزرگ ترست گفت وآیتے قعیر
مثل مدهامتان ترجمه گفت ودر رکوع وسجود اطمینان نکرده بے تشهد بادے رها کرد وبرخاست وگفت این مذهب حنفی
وآن مذهب شافعے هرکدام که خواهے اختیار کن پادشاه مذهب شافعے اختیار نکرد اما در صبح صادق سمے نویسد
که بعد وضوے منعکس روے بقبله آورد واحرام نماز بست وتکبیر بفارسے گفت وبعد از
فاتحه دو برگ سبز که ترجمهٔ مدهامتان است بزبان راند ورکوع آورد وسجده کرد وبزانو
برخاست وچون از نماز فارغ شد بادے رها کرد وسلام نداد وگفت اینست نماز ابو حنیفه و
اصحاب امام ابو حنیفه بر این معنے انکار کردند سلطان گفت اگر این نماز بر مذهب ابو حنیفه جائز
نباشد ترا بقتل رسانم قفال گفت تا کتب ایشان را حاضر سازند سلطان نصرانے را بفرمود
تا کتب هر دو مذهب را مطالعه نماید نصرانے بر صدق قول قفال گواهے داد سلطان
قفال را بنواخت ومذهب شافعے اختیار کرد وقفال در چهار صد وده هجرے درگذشت
ابو الحسن قوشجی از جوانمردان خراسان بوده کسے ازوے پرسید چگونه گفت ندانم فرسوده
شد از نعمتهاے خدا وندز بانم از کار شد چند انکه از حق تعالے شکایت کردم ازوی پرسیدند

که مروت چیست گفت دست باز داشتن از آنچه بر تو حرام است و گفت توبه آن بود که اگر ذکر گناه
کنی حلاوت نیابی گفتند توکل چیست گفت آنکه از پیش خود خوری و لقمه را نیک بخائی و ندانی که آنچه تراست
بیش از تو شود ابو عبد الله مختار هراتی از بزرگان زمان بوده او گفته که طعام خیان خور که تو خورده او را
باشی نه که او ترا چه اگر تو او را خوری همه نور شوی و اگر او ترا خورد همه دود گردد شیخ ابو نصر نساج
از اکابر مشایخ طوس و بزرگان صوفیه است شاگرد شیخ ابو القاسم گرگان و احمد غزالی
بوده است وقتی در میان مناجات گفت الٰهی الحکمة فی خلقی هاتفی جواب داد که الحکمة فی خلقک
رؤیتی فی مرآت روحک و محبتی فی قلبک یعنی ای خدا تعالی چیست حکمت در پیدا کردن من
جواب آمد که حکمت در پیدا کردنت دیدن من است در آئینهٔ روح تو و دوستی من در دل تو و
از سخنان اوست که توکل آنست که منع عطا بجز از خدا نه بینی حجت الاسلام امام محمد غزالی
طوسی یگانهٔ فقهای شافعیه و علمای روزگار بوده است و بعد از سیر و سفر بطوس رفت و خانقاهی
جهت صوفیان بساخت و در گوشهٔ آن توطن گزید و بتدریس و تصنیف پرداخت مؤید الملک
بن نظام الملک او را بهر تدریس مدرسهٔ نظامیهٔ بغداد بخواند امام محمد این رقعه در جواب بنوشت
الحمد لله رب العالمین والصلوٰة والسلام علی محمد و آله و اصحابه اجمعین اما بعد خواجه جهان و ملجأ جهانیان
متع الله المسلمین ببقائه این ضعیف را از حضیض بشری باوج مراتب ملکی دعوت نماید الیعوز
از طوس به بغداد راه بخدا نزدیک است و یکسان الا از روح انسانی تا حضیض حیوانی تفاوت
بسیار است و التماس حضور این فقیر کرده است لاشک این حقیر را وقت فراق است
نه وقت سفر عراق ای عزیز فرض کن که غزالی بعراق رسید و ستاقت فرمان در رسید
فکر مدرس دیگر باید کرد امروز را همان روز انگار و دست ازین بیچاره بردار والسلام و من
کلامه لو رای الغضبان فی الحال الغضب قبح صورته سکن غضبه حیاءً من قبحه و قبح باطنه اعظم من قبح
ظاهره لان الظاهر عنوان الباطن اگر بیند غضبناک در حال غضب کشادگی صورت خود را ساکن شود
غضب او کردن از کشادگی صورت خود کشادگی باطن اعظم است از کشادگی ظاهر
بدرستیکه ظاهر نشان باطن است و قال من جاوز الاربعین و من تغلب خیره علی شره فلیتجهز الی
النار یعنی گفت امام غزالی کسی که تجاوز کند چهل سال را و نه غالب شد نیکوئی او بر بدی
او پس بگو که سامان خود کند بسوی دوزخ و قال ان الحکماء حصروا افراد مصائب العالم
و محنتها فی خمس المرض فی الغربة والفقر فی الشیب والموت فی الشباب والعمی بعد البصرة
والنکرة بعد المعرفة یعنی گفت امام غزالی بدرستیکه حکما احاطه کرده اند و احصا از مصیبت عالم
و رنجهای او را در پنج اول بیماری در مسافرت دوم محتاج شدن در پیری سوم مردن

و رجو اسنی چهارم تا بنیاد شد بعد از بنیای پنجم غیر معین دانستن بعد معین یعنی چیزیکه معین و مقرر دانسته است
از ان انحراف کند و قال الشکل یعنی اذا فارقته عوض ولیس الله ان فارقت من عوض یعنی گفت
امام غزالی وقتیکه جدا شدی تو از ان چیز بدل هست و نیست خدا ترا عوض و بدل اگر تو از ان جدا
شدی و قال فوت الوقت عند ارباب الحقیقة اشد من فوت الروح لان فوت الروح انقطاع
عن الخلق و فوت الوقت انقطاع عن الحق یعنی گفت امام غزالی که فوت شدن وقت
نزدیک صاحبان حقیقت سخت تر است از فوت روح چه جدا شدن روح فوت از خلق است و فوت وقت
جدا شدن از خداست شیخ الاسلام ابو نصر زنده پیل احمد جام بن الحسن جامی بزرگ عهد بوده
خوارق عادات او بسیار واقع شده از سخنان اوست که مردم بد نفس چون خواهند که عیب
کسی بر شمارند اول بدیها که در ذات ایشان است بر زبان ایشان جاری گردد چه آن بفهم
ایشان نزدیکتر است عین القضات همدانی شاگرد حجة الاسلام بوده و خوارق عادات
ازو بسیار نقل کرده اند گویند او سخنان حکما را با سخنان صوفیه مختلط ساختی لاجرم فقهای عصر
و ارباب ظاهر بزندقه نسبت کردند و فتوی بقتلش دادند پس او را بکشتند و من کلامه لسان
الحال انطق من لسان المقال یعنی زبان حال گویاتر است از زبان گویا یعنی روشن و بین
و حالش میپرسی راقم حروف گوید وقتی پیش مغل بهادر خواجه سرای و داروغه دیوانخانه
صمصام الدوله خاندوران خان که در سرکار شجاع الدوله بعالم نوکری میگذرانید نشسته بودم
درویشی مفلس آمد و سوال کرد و بران برافروخت مغل بهادر برنجید گفت این فضولی چیست
احوال تو دلیل است بر افلاس تو و ماندار هم چیزیکه بتو دهیم از سخنان عین القضات
است که هر چه هوای تو خدای تو و گفت تا از خودپرستی فارغ نشوی خداپرست نتوانی
شد و تا بنده نشوی آزاد نیابی تا پشت بهر دو عالم نکنی به آدمیت نرسی تا همه برهم نزنی
همه نشوی و بهمه نرسی و تا فقیر نشوی غنی نباشی و تا فانی نشوی باقی نتوانی شد و لفک
ندیم سلطان محمود سلجوقی بوده و بعضی او را دلک و طلحک نویسند حکایات او مشهور است روزی سلطان
از ندمای خود پرسید گفت که آن چیست که پارسال نرسید و امسال نرسید و سال آینده نخواهد رسید
و لفک گفت که آن مرسوم سپاهست سلطان بخندید و او را صله داد وقتی سلطان برو لفک غضب شد و
غلامان را گفت چوب بیارند و او را سزا دهند غلامان پی چوب رفتند و لفک برو وزرا نشسته بود
و جمعی از عقب ایستاده گفت ای مردمان بیکار رها نشسته گردنی میزنید باشید تا چوب بیاورند
سلطان بخندید و گناهش بخشید غوث الثقلین شیخ محی الدین ابو محمد عبد القادر نسب آنجناب
با مام حسن بن علی علیه السلام میرسد لفظ عاشق تاریخ ولادت اوست او خرقه از دست

ابو سعید مبارک بن علی مخزومی پوشیده و سلسلهٔ او بشبلی میرسد گویند که نزد مادر آمد
و گفت مرا در کار خدای کن و اجازت ده که به بغداد روم مادر بگریست و بر خاست و چهل
دینار زیر بغل جامهٔ من بدوخت و از من عهد بصدق در جمیع احوال گرفت پس مرا وداع
کرد من با قافله متوجه بغداد شدم در حدود همدان شصت سوار از حرامیان قافله را بگرفتند
و مرا تعرضی نرسانیدند یکی بمن گذشت و گفت ای فقیر با خود چه داری گفتم چهل دینار گفت
کجاست گفت در جامهٔ من است گمان برد که استهزا میکنم برفت و دیگری بیامد و همان پرسید همان
شنید مهتر ایشان آگاه شد و نزد من آمد همان شنید جامهٔ مرا بشکافت و آنچه گفته بودم یافت
و گفت ترا چه بر این واداشت که اعتراف نمودی گفتم مادر مرا عهد داده که جز راست نگویم
مهتر دزدان بگریست و گفت چندین سال است که در عهد خداوند خیانت کرده ام پس بر دست
من با جماعهٔ خویش توبه کرد و آنچه از قافله برده بودند باز دادند و اول تائبان بر دست
من آنها بودند بالجمله عبدالقادر به بغداد رسید و در فنون علم کامل گشت و مجلس وعظ نهاد تاجری نزد
او آمد و گفت مرا مالی است که نذر کرده ام خواهم که بفقرا و مساکین رسانم لیکن مستحق از
غیر مستحق نشناسم گفت هر کرا خواهی از مستحق و غیر مستحق بده تا ترا خدای بدهد آنچه مستحق آن هستی
و نیستی وقتی عجوزه پیش او آمد و پسر خود را همراه آورد و باو سپرد و باز گشت شیخ او را
ریاضت فرمود مادر پس از چند روز پیش پسر آمد دید که نان جو میخورد و زرد و لاغر شده بود
نزد شیخ رفت دید که مرغ بریان خورده و استخوانها را پیش خود نهاده عجوزه گفت روا باشد
که تو گوشت مرغ خوری و پسر من نان جوین شیخ رض دست بر استخوانها نهاد و گفت قم باذن الله
مرغ زنده شد پس بعجوزه گفت وقتی که فرزند تو چنین شود هر چه خواهد بخورد یکی از مریدان شیخ گوید
شیخ را دیدم که از خانه بیرون آمد و روی بدر مدرسه نهاد و در گشاده شد شیخ بیرون
رفت من نیز از عقب روان شدم چون بدر بغداد رسید در گشاده شد و بیرون رفت و
در باز فراهم آمد شیخ میرفت تا آنکه بشهری رسیدیم ندانستم که کجاست برباطی در آمد آنجا شش
تن نشسته بودند برو سلام کردند من پس ستونی روان شدم و از جانب یک رباط آواز ناله می آمد
در اندک زمانی ساکن شد ناگاه مردی بیامد و جای که آواز ناله می آمد رفت و بیرون آمد شخصی
بر دوش گرفته و دیگری در آمد سر برهنه و پیش شیخ نشست شیخ او را تعلیم شهادتین
کرد و طاقیه در او پوشید و او را محمد نام نهاد و آن شش تن را گفت که مامور شدم که این را بدل آن
گردانیدم گفتند سمعاً و طاعتاً پس شیخ بیرون آمد و ایشانرا بگذاشت من عقب او آمدم تا بدر
بغداد رسیدیم بدستور اول در گشاده شد پس بدر مدرسه رسیدیم آن نیز گشاده گشت شیخ

بخانه آمد بامداد پیش او نشستم تا درس خوانم هیبت بر من مستولی شده بود نتوانستم خواند گفت
ای فرزند بجوان او را بخدا سوگند دادم که حال عجیب بیان فرماید گفت که آن شهر نهاوند بود
و آن شش تن ابدال بودند و آنکه بیرون آمد و شخصی بر دوش داشت خضر علیه السلام بود که
مرده را بیرون آورد تا کار وی بسازند و آن راهب شهادتین تعلیم کردم ترسای بود از
قسطنطنیه که مامور شده بودم که او را ابدال آن مرده گردانم او را بیاوردند تا بر دست من
مسلمان شد و اکنون یکی از ایشان است روزی شیخ سخن میگفت ناگاه چند گام بهوا رفت
و گفت ای اسرائیل بایست کلام محمدی بشنو و بجای خود باز آمد پرسیدند که چه بود
گفت خضر بود که بر مجلس ما بگذشت او را استقبال کردم کرامات و خوارق عادات او بسیار
است این مختصر متحمل آن نباشد و عمه آن **ام محمد** از نساء صالحات بوده نوبتی در
گیلان خشک سالی شد مردم بدعای استسقا رفتند باران نبارید همه بدر خانه ام محمد
آمدند و دعای باران خواستند ام محمد پیش خانه خود رفت و گفت خداوندا من جاروب
کرده ام تو آب بپاش بسی بر نیامد که باران بریخت **حمزهٔ اصفهانی** از فضلای مورخین
بوده از سخنان اوست که دنیا بسه چیز خوش گذرد ایمنی و توانگری و تندرستی و بسه چیز
ناخوش بالعکس این یعنی ترس و فقر و رنجوری **شیخ ابو علی جرجانی**
استرآبادی از بزرگان صوفیه بوده از سخنان اوست که بخل سه حرف ست با او بلا
خا او خسران و لام او لوم **شیخ فریدالدین عطار** بزرگ عهد بوده از بزرگی پرسیدند
که فرق میان عطار و مولوی معنوی چیست گفت مولوی روم شهبازیست که بیک طرفة العین
بقلهٔ قاف حقیقت رسیده و عطار چون موریست که به آهستگی آنرا قطع کند و به جزو جزو آن
اطلاع یافت مولوی روم در حق عطار گوید ~ هفت شهر عشق را عطار گشت + ما هنوز
اندر خم یک کوچه ایم + بالجمله پدر شیخ عطار ذی القدر بوده و چون در گذشت
شیخ فریدالدین محمد عطار روزی در دوکان نشسته بود درویشی بیامد
و تیز تر در و بنگریست شیخ گفت چه می نگری باید که در گذری درویش گفت ای خواجه
چون من سبکبارم و بجز خرقه هیچ ندارم زود می توانم گذشت و تو خود لیطهای
عقاقیر هنگام اجل چه تدبیر خواهی کرد عطار گفت چنانکه تو خواهی من نیز خواهم
مرد گفت چون من نتوانی مرد پس کاسه چوبین که داشت زیر سر گذاشته و الله گفت
و در گذشت حالتی بر عطار بگذشت که دوکان بر هم زد و بسلوک مشغول گشت و رسید بجائیکه
رسید منقول ست که چون چنگیزخان خراسان بگرفت یکی از مغول او را بگرفت و خواست که

بقتل رساندی گفت این را بکشش که چون بهای او هزار دینار بدهم شیخ گفت بفروشش که
زیاده ازین نمی ارزم دیگری بیامد و گفت که این پیر را بکشش که تو بزه کاری خونبهای او
میدهم شیخ گفت بفروشش که بیش ازین نمی ارزم نعل در خشم شد او را بقتل رسانید
شیخ شمس الدین محمد تبریزی مرید بابا کمال جندی بود در خدمت او ریاضت شگرف
کشید و بکمال رسید و بقریهٔ روم شتافت روزی مولانا جلال الدین رومی با جماعه
فضلا در راه دو چار گشت شمس پیش آمد عنان مرکب مولانا گرفت و گفت یا امام المسلمین
بایزید بسطامی بزرگتر یا محمد صلی الله علیه و سلم مولوی گفت محمد بزرگترین عالمیان است
چه جای بایزید شمس گفت پس چیست که محمد میفرماید ما عرفناک حق معرفتک یعنی نشناختیم حق
شناختن ترا و بایزید میگوید سبحانی ما اعظم شانی مولوی گفت تشنگی بایزید بیک جرعه ساکن
شد و دم از سیرابی داد و محمد را تشنگی زیاده بود استسقای عالی زیادتی تربیت کرد شمس نعره بزد
و بیهوش افتاد مولوی فرود آمد و او را بمدرسه برد و با او صحبت داشت و یافت آنچه که یافت
مولانا جلال الدین بلخی رومی صفتش از التعریف و توصیف بیرون است در طلب علم ریاضت
کشید و کامل گشت چون بهاء الدین ترمذی از مریدان پدرش مولوی را گفت بظاهر
کاملی و از باطن بهره نداری و آن از پدرت مرا رسیده اگر مرید شوی آنرا یابی مولوی برغبت
تمام مرید او شد و چون او در گذشت بصحبت شمس تبریز رسید چنانچه در احوال شمس
گذشت روزی شمس او را گفت غرض از علم چیست گفت آداب شریعت شمس گفت علم آنست
که بمعلوم رسی و این بیت برخواند ؎ علم کز تو ترا نبستاند ✢ جهل از آن علم به بود بسیار ✢ مولوی
از درس و بحث باز ماند و صحبت شمس گزید و بعد ازو مصاحب صلاح الدین زرکوب شد
و باشارهٔ حسام الدین چلپی که بزرگترین اصحاب پدرش بود مثنوی نظم آورد مولوی جامی
در توصیف مولوی روم گوید ؎ من چه گویم وصف آن عالی جناب ✢ نیست پیغمبر ولی دارد
کتاب ✢ از مولوی پرسیدند که درویش کی گناه کند گفت آنگاه که طعام بی اشتها خورد
چه طعام بی اشتها خوردن گناهی بزرگ است از سخنان مولوی است که چنانچه گدا طالب کرم کریم
است کرم کریم نیز طالب گدا است اگر گدا صبر کند کریم بطلب او رود و اگر کریم صبر کند گدا طالب او
شود لیکن صبر کریم نقص کریم است و صبر گدا کمال گدا و گفت مرغی که از زمین بالاتر پرد اگرچه بآسمان
نرسد اما از دام دور باشد و همچنین درویش اگر بکمال نرسد از زمرهٔ خلق ممتاز بود و گفت آزادمرد
آنست که از رنجانیدن کسی نرنجد و جوانمرد آنکه مستحق رنجانیدن را نرنجاند مولانا سراج الدین
قونوی صدر زمان بوده و با مولوی سوء مزاجی داشت شنید که مولوی فرموده که من با هفتاد و یک

ملتجی ام سراج الدین یکی را گفت نزد او برو و بگو که چنین گفته اگر اقرار کند و شناسدش بده
فرستاده رفت و سوال کرد مولوی فرموده با این سر که میگوئی من کی ام فرستاده منفعل
گشت و باز شد گویند مولوی همواره با خادم خود سوال کردی امروز در خانه ما چیزی هست
منفعل شدی و گفتی از این خانه بوی خانهٔ فرعون می آید یکی از ارباب دنیا نزد او رفت و عذر
خواست که از خدمت مقصرم فرمود که حاجت باعتذار نیست چنانکه دیگران از آمدن تو منت
دارند من از نیامدن تو منت دارم بغل یکی بخدمت درویشی رفت و گفت چرا تنها نشسته گفت اکنون
تنها شدم که تو آمدی و مرا از یاد حق مانع گشتی من النصایح او عیکم بتقوی الله فی السر والعلانیة
و بقلة الطعام والمنام والکلام وهجران المعاصی والاثام ومواظبة القیام ودوام الذکر وترک
الشهوات واحتمال الجفاء من جمیع الانام وترک مجالسة السفهاء والعوام ومصاحبة الصالحین ذالکرام
وخیر الناس من ینفع الناس وخیر الکلام ما قل ودل والحمد لله وحده یعنی وصیت میکنم بعبادت خدا
در ظاهر و باطن باندک طعام و خوابیدن و گفتن و دوری گزینید از گناه و همیشگی نماز و ذکر و ترک
کنید شهوت را و بر دارنده سختی باشید از جمیع مردم و نه نشینید با کمینگان و عوام الناس و مصاحبت
کنید با صالحین و بزرگان و بهترین مردمان آن کسی است که نفع رسد از او بمردم و بهترین
آنکه اندک باشد در گفتن و معنی بسیار داشته باشد و شکر است خدای را که یگانه است شیخ عالم
قزوینی عالم و عارف بوده از سخنان اوست چهار گروه بهترین مردم اند عالم کامل و حکیم گویا و
عابد مجرد و واعظ بی طمع امیر خسرو دهلوی از بلخ بوده و عمری دراز یافته و مرید شیخ
نظام الدین اولیا بوده و پنج نوبت رسول علیه السلام را بخواب دیده وقتی بخدمت شیخ نظام الدین
اولیا بصحبت خضر علیه السلام رسید والتماس کرد که آب دهان خود را در دهانش افگند خضر
فرمود این سعادت نصیب سعدی شد شیخ نظام الدین اولیا آب دهان خود او را داد و
برکت آن بود و نه کتاب تصنیف کرده و گفته که اشعار من زیاده از چهار صد هزار و کمتر از
پانصد هزار است و از سخنان اوست که انگشت هنر کلید روزی است و بی هنر طبق گدائی است
عبید زاکانی قزوینی از مشاهیر ظرفای شعرای عصر است بهزل و نوعی تمام داشته و
در فنون علم ماهر بوده نسخه در عشر بیت تصنیف کرده و بشیراز رسید و بدرگاه پادشاه شیخ
ابو اسحق انجو رفت تا بعرض رساند گفتند بار نیست پادشاه بمسخره مشغول است عبید گفت هرگاه
که صحبت ملوک بهزل میسر است چرا طلب علم کنند لاجرم بشاعری پرداخت و این قطعه انشا کرد قطعه
ای خواجه مکن تا بتوانی طلب علم + کاندر طلب راتب هر روز بمانی + رو مسخرگی پیشه کن و
مطربی آموز + تا داد خود از کهتر و مهتر بستانی + او را چند رساله است در هزل و این چند کلمات

ازان است الکریم آنکه در جاه مردم طمع نکند الدنی آنکه جای هیچ آفریده را در او جای
آسایش نباشد العاقل آنکه بدینی و اهل آن ملتفت نشود و غم و شادی سبب افعال او نگردد
الآدمی آنکه نیکخواه مردم باشد الفرد آنکه سخن بریا نگوید الدانشمند آنکه عقل معاش ندارد والجاهل
دولت یار العالم بی دولت الجواد درویش الخسیس مالدار کاسبت الاکبر شبه المشرف دزد المحتسب
دوزخی است العسس آنکه در شب راه زند و پیروز از بازار اجرت خواهد القاضی بیخ در گل نایب
قاضی ایمان ندارد الوکیل آنکه حق را باطل کند الشت انچه نبیند الحلال انچه بخورد حریص القاضی
طرفی که بهیچ چیز پر نشود الندیم خوش آمد گو الشاعر طامع خودپسند الصراف خورده دزد القلاب
زرگر و العطار همه کس را بیمار خواهد الطبیب جلاد الدلال خرابی بازار الشراب مایه آشوب الزاهد
خراب ناشتا الفارغ صب سوت الکاهل احتیاج المکر جماع حلال البکارت اسمی که مسمی ندارد
الفکر مردم را موجب بیمار دارد القایم اللیل مرد غریب الصایم الدهر فرج زن بی شوهر
المذلت حاصل کتخدائی الرشوت کارساز بیچارگان الواعظ آنکه نگوید و بکند الذات الخبیث
همسایه بد المشهور آنکه جماع بسیار دهد الصاحب خر آنکه با زن پیره جماع الریش در دست
آویز سفارتان و بد سگور از هزلیات ملا دو پیازه در اقلیم دوم مسطور است شیخ عمر داغستانی
از بزرگان مشایخ عهد بوده یکی او را گفت همت چیست گفت بر سفره نان نهادن و در معرکه
جان دادن او را پسری بود ظهور نام در نصیحت او فرموده سه لا مشو و شیخ مشو مسلمان مشو
مولانا مظفر هروی و گفته اند که از قریه واب سن اعمال هرات است ازان در بعضی بشیخ
او را مظفر والی نوشته اند شاعری ماهر و برجسته بود و گویند بغایت بی تکلف بود و همیشه
رخت کهنه و جامه کثیف پوشیدی و گفتی لباس شکرید یعنی بنگرید ملک معزالدین کرت روزی
بمدرسه او رفت و او را بر خاک نشسته دید گفت در صله قصیده که گفته هزار دینار ترا دادم چرا
گلیم نخری که بر خاک نشینی گفت این گلیم که گسترده ام بصد هزار دینار خریده ام پس بدست
خود خاک دور کرد و گلیم از زیر آن نمایان شد وقتی از غیاث الدین کرت برنجید و بشیراز
شد و بخدمت شاه شجاع رفت بر کنار مسند او نشست شاه شجاع برنجید و گفت میان
خراسانی و خر چه فرق است گفت مسند و پایکی شاه شجاع آنرا ناشنیده انگاشت پس چون
طعام آوردند ظروف زرین و سیمین بسیار بود شاه شجاع گفت ملوک خراسان را تکلفات
نیست گفت کاسه و طبق زرین است لیکن در کاسه های ایشان آتش بیشتر باشد شاه شجاع
بهر آنکه رعایت حقوق ملوک خراسان کرد سخنی ازو پسندید و صله جزیل داد شاه وجیه الدین خلیل
استرابادی جد جانی شیرازی از احفاد سید شریف جرجانی است بصفات حمیده موصوف و بجود و کرم

اشتهار داشته از وسخنان نقل میکنند که دلالت بر سادگی او کند از جمله آنکه شبی فریاد برآورد
که دزد دزد جماعتی نشسته بودند گفتند چگونه معلوم شد که دزد آمد گفت از پدر شنیدم که گفت
دزد چنان آمدید که او از پایش بر نیاید هرچند گوش داشتم آوازی نشنیدم دانستم که
دزد آمده است روزی اشترش سرکشی کرد برنجید و گفت او را جو بدهید روزی دو سه
بگذشت میر آخور گفت اشتر از گرسنگی خواهد مرد گفت او را جو بدهید و گوئید که شاه فرموده
روزی رنگریز را گفت که استر مرا رنگ کن گفت استر را در خم نتوانم کرد گفت هزار گز
پارچه در خم توانی کرد و استر را دو گز است رنگ نتوانی کرد قاضی نظام الدین هراتی
از افاضل زمان بوده روزی دو کس دستاری بمحکمهٔ او آوردند و هر کدام گفتند که از
من است قاضی بر یکی بدگمان شد و گفت برخیز و این دستار را به بند مرد برخاست و بربست چیزی از سر آن باقی ماند پس
دیگری را گفت به بند و او دستار ببست ولی زیاده و نقصان درست آمد قاضی بآن نکته حکم کرد که او راست که درست آمده
بعد از تحقیق همچنان ظاهر شد معین الدین علی بن نصیر تبریزی معروف بشاه قاسم
انوار او در بدایت حال ریاضت صعب و تنگی کشیدی و صاحب علوم ظاهری و باطنی
گردید چون بکمال رسید به تنعم پرداخت یکی او را گفت نشان عاشقی چیست گفت لاغری
جسم و زردی روی گفت شما را خلاف اینست گفت پیش ازین عاشق بودیم و اکنون
معشوقیم و این بیت برخواند س من گدای بودم اندر خانقاه ✣ شاه گشتم قصر باید
بهر شاه ✣ درویش دهلی فردی از شعرای زمان بوده وقتی بهرات رفت سلطان حسین میرزا
ماند تا بباغ بود درویش را آنجا راه ندادند از آب خود را بباغ افکند و همان استاد
میرزا گفت تو کیستی گفت آبم گفت آب متحرک باشد و تو ساکنی گفت شما را دیدم یخ بستم میرزا
گفت پارسی بگو که کیستی گفت پسر خدایم سلطان ندیمی تنگ چشم داشت گفت اگر تو پسر خدائی
چشم تنگ او را فراخ کن گفت پدر مرا بعالم سفلی فرستاده و مهام این عالم بمن سپرده و عالم
علوی را مخصوص بخود داشته از کمر بالا بر اوست و از سرین تا پا با ما اگر میخواهید هرچه
از وبمن تعلق دارد فراخ کنم میرزا بخندید و او را بپیش خود خواند و دریافت که درویش دهلی
است و در رعایت او کوشید مولانا حسن شاه هراتی از ظرفای شعرا بوده در نظم ید طولی داشته
و در خدمت سلطان محمد بن میرزا بایسنغر بسر می برده است روزی در مجلس او از معایب
ملوک سخن میرفت مولانا هر یکی از ایشان را بعیبی نسبت کرد میرزا گفت اکنون بگوی که من
از چه عیب دارم گفت خر کاملی در خداوند عیبی نیست گفت این را چه معلوم شود گفت از آنکه
می توانی گفت که مرا ده هزار دینار بدهند و نمی گوئی میرزا بخندید و امر کرد که او را ده هزار دینار بدهند

مولانا گفت این هنر کاهلی دیگر کرده که ده هزار نگفته میرم سباح هروی هروی شاعری ظریف
بوده بهزل نوعی تمام داشت وگفته اند که از واصلان حق بوده و بهر ستر خاک بگفتن اشعار
مبادرت میکرده و این چند بیت از هزلیات اوست سه گاه کون یابم وگاهی کس زشت
عیب رندان مکن ای زاهد پاکیزه سرشت + بکس انداخته بودم بغلط درکون رفت + همه جا خانه
عشق است چه مسجد چه کنشت + مولانا کمال الدین حسین واعظ سبزواری المتخلص بکاشفی از فضلای
آن دیار بوده تفسیر حسینی و روضة الشهدا و دیگر کتب از تصنیف اوست و در جواهر التفسیر در تفسیر کریمه
الذین یومنون بالغیب ویقیمون الصلوة ومما رزقناهم ینفقون ذکر کرده که اظهر آنست که مراد نفقه
زکات باشد و زکات هر چیزی از جنس اوست زکات مال مواسات بوده و با درویشان زکات عز وجاه
تواضع و احسان و زکات دولت نصرت ضعیفان و زکات فرزندان نواختن یتیمان و زکوت خانه
آوردن مهمان و زکوت اختیار دستگیری درماندگان و زکات علم تعلیم دیگران و زکوت
صحبت پرهیز کردن از گناهان و زکوت قوت جهاد کردن با کافران و زکوت آواز خوش
خواندن قرآن و زکوت گوش ناشنیدن عیب و بدگوئی و امثال آن و زکوت زبان ناگفتن غیبت و دروغ و بهتان و زکوت
دیده ننگریستن به بیگانگان و زکوت اسلام مخالفت شیطان علیه اللعن و زکوة زهد دور بودن از در سلطان و زکوة فقر استغنا از
غیر حضرت ستان و زکوة دل تعظیم اسلام و ایمان و زکوت سر موافقت امر پروردگار جهان و زکوت زندگانی فدا کردن جان در راه
رضای رحمن مولانا بدر الدین هلالی استرابادی از شعرا زمان بوده بهرات افتاد و بسلطان حسین میرزا پیوست روزی
در مجلس سلطان بر نرگسی شاعر تقدیم کرد نرگسی برنجید گفت ترا بر من تقدیم نرسد
گفت مرا بر تو بسه وجه تقدیم رسد اول آنکه نرگس از زمین میروید و هلال بر
آسمان است و دوم آنکه هلال نام غلام و نرگس نام کنیزک سوم آنکه نرگس مشابه چشم
است و هلال مشابه ابرو و ابرو از چشم بالاتر است و هلالی عمری دراز یافت و
عبید الله خان چون هرات بگشود هلالی بخدمت شتافت و معزز شد حاسدان
برفض او را بست کردند عبید الله خان بقتل وی فرمان داد گویند پس ازان
عبید الله خان پشیمان شد و دیوان تصنیف او را بگشود و این بیت برآمد سه ما را بجفا
کشته پشیمان شده باشی + خون دل ما ریخته حیران شده باشی + ثنائی هراتی از
شعرای زمان بوده امیر علی شیر با و مزاج کردی و ثنائی جوابهای درست دادی
روزی امیر علی شیر بحمام رفت و هنگام بیرون آمدن از حوض فوطه از میانش جدا شد
مضطرب آنرا بر خود پیچید و گفت ای ثنائی کون مرا دیدی گفت آری اما درست نه
و دیگر مزاحها در اثنای سوال امیر علی شیر نوشته شد سید قاضی محمد رضا بلطف طبع موصوف بوده بجد مبت

شاه طهماسپ پیوست و ندیم مجلس خاص او گشت شاه طهماسپ شبها بسیار نشستی و بیدار بودی که تا صبح بیدار بودی مجلسیان از ان در ستوده بودند و چاره نداشتند شبی بشب نشست و در اثنای راه سخن بگفت ایلچی که بروم رفته بود و برگرده که تا حال نیامده قاضی گفت نشسته ایم یا بیاید شاه بخندید و او را انعام جزیل داد **شیخ بهاء الدین محمد آملی** آملی از بزرگان مجتهدان امامیه است و در خدمت شاه عباس صفوی منزلتی عظیم داشته و علوم عربیه نیکو میدانسته و از مصنفات اوست کشکول و از ان کتاب است سئل رجل حکیما کیف حال اخیک و قال مات فقال ما سبب قال حیاته یعنی سوال کرد شخصی از حکیم چون است حال برادر تو گفت مرد او پس گفت سبب موت چه بود گفت حیات او یعنی حیات سبب موت بود **میر حیدر معمائی** از مشاهیر شعرای زمان بوده و در فن معما مهارتی تمام داشته و بعضی از الفاظ را که در عدد و حساب جمل موافقتی دارند جمع کرده از ان جمله است

عالم فانی خراب راحت کاشان عقرب ساوجی نیک محبوب

۱۴۱ ۱۴۱ ۶۰۹ ۶۰۹ ۳۶۲ ۳۶۲۰ ۸۰ ۸۰ ۵۹

تا ز شاه قهار طهماسپ جهان پناه شاه عباس شاه بخت مست شیر

۳۶۰ ۳۰۶ ۳۰۶ ۱۱۶ ۱۱۷ ۴۳۹ ۵۳۹ ۵۰۰ ۵۰۰

عاق عاصی سفری شیطان اصفهان قلم زن یزد زوجه کیلک کودن

۱۷۱ ۱۷۱ ۳۷۰ ۳۷۰ ۲۲۷ ۲۲۷ ۲۱ ۲۱ ۸۰ ۸۰

پوشیده نماند که همچنین میرزا اسمعیل شوشتری عرف محمد افضل چند الفاظ جمع کرده منظوم ساخته است از انجاست مصرعه

بی عقل دراز فتنه و کوته قد

۲۱۲ | ۲۱۲ ۵۳۵ | ۵۳۵

صاحب این اقلیم زهره است و حد اولش آنجا بود که درازترین روزش چهارده[۱۴] ساعت و نصفی و ربعی و وسط آنجا که درازترین
روزش تا پانزده[۱۵] ساعت رسد و حد دوم آنجا که ارتفاع قطب چهل[۴۱] و یک درجه و ربعی باشد و ساکنان این اقلیم اکثر سپید پوست
میباشند و این اقلیم از جانب مشرق امتداد یافته بر وسط بلاد ترکستان و ماوراء النهر گذرد و از آنجا جیحون را قطع کند و بر شمال
بلاد خراسان و سجستان و کرمان و فارس و وسط بلاد ری و شمال عراق عجم و جنوب آذربایجان و وسط بلاد ارمینه و بلاد روم
و جزایر یونان گذرد پس بر جنوب بلاد هیکل الزهره و میان بلاد اندلس گذشته بحر و قیانوس منتهی شود و در این اقلیم یکصد و[۱۶۰]
شصت شهر و بقولی دویست و پانزده[۲۱۵] شهر است و از آنجمله است **شروان** در زمان پیشین نام شهری بوده اکنون چند
شهر بدانجا ملحق گشته و نام ولایتیست از کنار آب کر تا دربند باب الابواب ولایت شروان است باب الابواب را نوشیروان
تعمیر نموده باعث آنکه مردم خزر همیشه تا نجد و موصل و همدان آمدندی و غارت کردندی چون نوشیروان پادشاه شد کس
بملک خزر فرستاده دختری بخواست و صلح بدان نسق اتفاق افتاد که یکدیگر را ببینند نوشیروان جماعتی از لشکر پنهان ساخت
تا مردم خزر را غارت کردند خاقان گله نموده پیغام فرستاد نوشیروان ابا ازین معنی نموده گفت مرا ازین قصه خبری نیست بلکه
مفسدان میخواهند تا بین الجانبین خصومت راست سازند هر آینه صواب چنان می نماید که دیواری و سدی در سر حد سازیم
تا مخالفان انچه اندیشیده اند بدان کامیاب نشوند پس خاقان رضا داد نوشیروان باب الابواب را از سنگ رخام اقامت
کرده در آهنین بران ترتیب داده محافظان بران گماشته و در بعضی نسخه اصل شهر شروان را که از ابنیه نوشیروان است و تقرب
باب الابواب واقع از اقلیم چهارم شمرده اند و باقی توابع را از اقلیم پنجم گرفته اند اکنون انچه ازان شهر شهرت دارد انچند شهر است
که باکو ارش و شماخی و غیره نامند و هر ابنیه شروان را از اقلیم پنجم می نویسد **باکو** از شهرهای شروان است بر کنار دریای خزر
واقع شده و از اطراف آن قریب ده فرسخ یک سفال خاک [illegible] گیاه و درخت در ان زمین نروید چون آن زمین را که
بر آن سنگ و گل است ده گز حفر کنندی تا بخاک رسد و در انجا خاصیتی است که سنگ آنرا بجای هیزم بکار برند و از مضافاتش
علیمیان که قریب پانصد چاه دارد که نفط سیاه و سپید بحاصل میشود و در همین موضع زمین است که هر جای آنرا بجهت طرح
حفر کنند و دیگ بران گذارند بلا هیزم و آتش بعد از ساعتی و کمتر ازان طعامی پخته بحصول می پیوندد **ارش** از ابنیه
نوشیروان است و هوای آن بغایت گرم بود و فاقه گلستان در غایت استحکام و ارتفاع بالا کلام از توابع آنجا است **شماخی**

شهری مختصر است اما در کمال معموری چنانکه بیست هزار خروار ابریشم هر سال در انجا بیع و شری میشود و از میوه ها سیب و
انار و هندوانه در نهایت خوبی بحصول می پیوندد **قبیله** از ابنیه قباد بن فیروز ساسانی است و آب و هوای نیک میدارد
و از مضافات آن دره ایست در کمال خضرت و سیرابی دارد در غایت حرارت که بخار آن مانند شعله آتش گدازنده و
سوزنده است چون قدمی چند بدریان پذیرد و در منافذ اشجار فرو رود و بمقدار یک تیر پرتاب پنهان گشته باز ظاهر میشود
و در نهایت خشکی و کوارندگی پوشیده نماند که پادشاه شروان را شروان شاه گویند و در نسب ایشان بعضی گویند که از نسل
بهرام چوبین اند و بقولی باردشیر بابکان میرسد و موافق تاریخ صبح صادق بجاماسپ عم نوشروان میرسانند آورده اند که جمله
ایالات اندیار را داشت بعد از و اولادش آنجا سلطنت کرده اند تا آنکه **ابو الهیجا منوچهر الملقب بخاقان** پادشاه
شد و خاقانی شاعر را تربیت کرد و در تخلص بخود منسوب ساخت و چون سلطنت شروان بعد **سلطان خلیل** به پسرش
شروان شاه المشهور بفرخ بسیار رسید و شروان شاه تاریخ جلوس اوست و در زمان او سلطان حیدر صفوی
پدر شاه اسمعیل صفوی لشکر بشروان کشید و کشته شد پس چون شاه اسمعیل خروج کرد در سنه نهصد و هفت هجری در حوالی
شماخی و باشروان شاه فرخ بسیار رزمی صعب کرده او را بقصاص خون پدر بقتل رسانید و بالآخر روزگار شروان شاهیان
در نهصد و چهل و پنج هجری سپری گشت و آن مملکت در تصرف سلاطین صفویه ایران درآمد **ایران** ولایتیست مختصر و در برابر
موغان افتاده و از کریوه سنگ به سنگ تا کنار ارس آب ولایت موسان است و هوای آن در ناحیه بگرمی مایل است صاحب
اقلیم گوید که در ان گیاهی است بشکل آدمی که گیسوها دارد و حکما آنرا از سمیات میدانند و حدودش تا ولایت ارمن و شروان
و آذربایجان و بحر خزر پیوسته و موافق مسالک سالک شروان آنجا را داخل ایران شمرده اند و در ان چند شهر است مثل تفلیس
و سلطان و ساسان و گنجه و شروع اما دار الملکش شروع بوده **وروع** از ابنیه اسکندر رومی است و قباد بن فیروز شاه
به تجدید آنرا تعمیر کرده **تفلیس** از شهرهای معروف ایران است و بانی آن نوشیروان بوده و در آن چشمهای آب گرم بسیار
است و یکی از چشمهای را خاصیت اگر ده بیضه در او گذارند نه بیضه پخته میشود یکی معدوم میشود **گنجه** شهری جان فزا و خطه
دلگشاست شاعری گوید **قطعه** چند شهر است اندر ایران مرتفع تر از همه بهتر و سازنده تر از خوبی آب و هوا گنجه بر گنجه در ایران
صفاهان در عراق به در خراسان مرو طوس و روم باشد جان فزا **بیلقان** آباد کرده قباد بن فیروز است و قلعه مستحکم دارد چون
هلاکو خان بران دست یافت ساکنان آنجا را هلاک ساخت و سالها آباد ان نگشت مؤلف هفت اقلیم از صور اقالیم نقل میکند
که لشکر ایلخان که هلاکو خان باشد مدتی بیلقان را محاصره نمود و صورت فتحی نشد چه سنگ جهت منجنیق یافته نمی شد هلاکو خان
از خواجه نصیر الدین طوسی که همواره در رکابش بود درسید خواجه فرمود تا درختانرا بصورت سنگ تراشیده و درون آنرا
کاویده از ارزیز و سرب پر ساخته بجای سنگ در منجنیق بنهند و بدرون افگنند چنان کردند قلعه مفتوح شد و در روضة الصفا
مسطور است که امیر تیمور گورکان بعد از مراجعت روم در صدد آبادی بیلقان گردیده برلاس را اخراج نمود و در غیبت الشهر
آمده که میرزا شاهرخ خواست که شهر را عمارت کند بعضی مانع آمده نگذاشتند و وجوهات گفتند هر ابنیه بجز جوی آب اشارت
فرمود که تا حال جاری است و آبادی بیلقان از ان بحصول پیوسته بهر تقدیر گویند که اکنون بقدر ده آبادی دارد

خوارزم اسم ولایتی است از آبادانی عظیم و اطراف آن بیابان است و باعث آبادانی آن چنین نوشته اند که یکی از ملوک باستانی را
بر جمعی غضب کرده فرمود که آن جماعت را بموضع بعید برند که از آبادانی دور باشند فرمان برد و ازان ایشان را بدین ولایت که
الحال خوارزم است و در آنوقت مانند قضیهٔ موسی علیه السلام از آبادانی دور بود آورده گذاشتند آن جماعت در آنجا روز و یوم نقد عافیت
را غنیمت شمرده دل را بر اقامت نهادند و غریبانه هر کس روی بکاری آوردند تا بعد از مدتی ملک از احوال ایشان پرسید **فرد**
معلوم باشد که سرانجام شان چه رفت * در تلخ و شور در قدح و جام شان چه شد * ملک را رحم آمد و کس به تفحص ایشان
فرستاد آن شخص آنجا رفته دید که جهة خود خانه ها از چوب و گاه ساخته اند و هیزم بسیار جمع آورده اوقات بگوشت ماهی میگذرانیدند از
چون بران آنجماعه خور نام گوشت و رزم هیمه باشد هر آئینه بخوارزم اشتهار یافت پس ازان که ملک به کیفیت ایشان مطلع
گشت فرمود تا چهار صد زن ترک برای ایشان فرستادند و آنجماعه چهار صد نفر بودند و بعد ازان از توالد و تناسل ایشان بسیار
شدند و از حیز شمار در گذشتند و اهل آنجا اکثر لشکری و شجاع اند وقتی سلطان محمد بن تکش شکست یافت بشهر در آمد صباح آن
سی هزار همراه وی شده و هوای خوارزم نوعی سرد است که اگر هنگام صبح از شهر بیرون روند بیم آن بود که دست و پا بیجی ضایع
گردد و چون موسم کاسین حریره شود هر کس پارچه زمین را که در سر خانه و دران باشد متصرف شود و به سر او نه سر خار را قلم کرده شبگاه
گذارند هر آئینه آن حریره در غایت شیرینی و تازگی حاصل میشود و این نوع حریره به آب احتیاج ندارد و از مضافات خوارزم یکی
اورگنج کبری است که دار الملک بود و الحال شهر خوارزم عبارت ازان است و دیگر **اورگنج صغری** که آنرا جرجانیه خوانند
و جرجانیه از امهات بلاد جیحون است و جیحون نهریست در خراسان مسعود از رسول صلی الله علیه و سلم نقل کند که فرمود رسول صلی الله علیه و سلم که شب معراج جبرئیل مرا گفت
هر کس که در کرد جیحون بر فراش بمیرد در روز قیامت شهید برخیزد و دیگر کات و زرعان و جنوق که مقام نجم الدین کبری بوده و هزار اسپ
ازان جمله است **هزار اسپ** شهریست در غایت محکمی و آب انواد را احاطه کرده و از یک راه بیش ندارد و خوارزمشاه
عمرها آن حصن حصین را مامن خود ساخته با سلطان سنجر مخالفت ورزیده آورده اند که وقتی سلطان سنجر قلعه هزار اسپ را محاصره
نموده انوری که ملازم سنجر بود این رباعی بر تیری بست و بدرون قلعه انداخت **رباعی** ای شاه همه ملک جهان حسب تراست
در دولت اقبال و جهان گشت تراست * امروز بیک حمله هزار اسپ بگیر * فردا خوارزم و هزار اسپ تراست * و رشید
وطواط که درون قلعه بود وی نیز این رباعی بگفت که بیت آخرش این است **بیت** گر خصم تو ای شاه بود رستم گرد * یک خر ز هزار
اسپ تو نتواند برد * و آن قلعه را لشکریان مغول نیز پنج ماه محاصره داشتند تا بران دست یافتند و در حبیب السیر گوید که لشکر مغول
زیاده بر بست هزار بودند و چون فتح نمودند هر نفر بر بست و چهار کس از مردم شهر حصه رسیده بود که بقتل رسانیدند
شیخ نجم الدین کبری در هنگام قتل خویش این رباعی گفته **قطعه** ای خالق مور و مار و زاغ و بلبل * ناید ز شمار بند دشمنانت
بالکل * مشتی سگ را بهانه ساخته * از تست تو میکنی چه تاتار و مغل * حکایت رحمت الله دختر ابراهیم هزار اسپی که از
غرایب روزگار است ابو العباس عیسی المروزی گوید که من قصهٔ او شنیده بخوارزم رفتم و از اهل آن شهر پرسیدم گفتند سی سال
است که رحمت مذکوره طعامی نخورده است هر آئینه بزیارت او رفتم زنی خوبروی مشاهده کردم بعد از ساعتی ازو استفسار حال
کردم گفت من زن بخاری بودم وقتی پادشاه ترک حصار هزار اسپ را محاصره کرد و اهل قلعه خواستند که بیرون روند و

مجاربه کنند والی شهر مانع شد و گفت چندی صبر کنید طاهر عبد الله که والی خراسان است بمدد ما بیاید جمعی جوانان از شهر بیرون آمده
بر ترکان حمله کردند کافران پشت دادند جوانان تعاقب نمودند چون ایشان را از دیوار پشت بصحرا کشیدند کافران برگشته چهار صد تن
از مسلمانان را شهید کردند در آن معرکه شوهر من نیز بشهادت رسید چون شوهر را کشته دیدم جزع و فزع بسیار کردم گفتم شهد قوت من
از کسب شوهر بوده اکنون باعث رزق من که خواهد شد درین اثنا بانگ نماز شنیدم نماز گذاردم و تضرع کنان سر بسجده نهادم خوابم
در ربود خود را در زمین درشتی دیدم که سنگ بسیار داشت من افتان و خیزان بتلاش شوهر طی آن وادی می نمایم و شوهر را بجویم
ناگاه منادی ندا کرد که ای زن چه می طلبی گویم شوهر خود را دست دراز کرد و گفت دست من بگیر مرا بزمینی پاکیزه رسانید که نهایت لطافت
و پاکیزگی داشت قصرها دیدم که هرگز ندیده بودم و نهرهای آب شیر بر زمین جریان بی آنکه کنده باشند و مردم حلقها دست بسته نشسته
بودند و جامهای سبز در بر پوشیده و صفرها در پیش افگنده و طعام می خوردند چون نیک نظر کردم شوهر خود را در آن جماعه دیدم و از آن
آوازی شنیدم که ای رحمت پس شوهرم روی بمجلس کرده گفت این عورت گرسنه است اگر رضا باشد قدری ازین طعام
بهم آن جماعه گفتند روا باشد مردی پارچه نان که در دست داشت بداد نانی دیدم در کمال سفیدی و نرمی آنرا بخوردم لطیف مثل
شیرین تر و بهتر از مسکه چرب تر شوهرم گفت برو تا در دنیا باشی نیازت بخوردن نباشد چون بیدار شدم خود را سیر یافتم
وازان روز تا حال بآب و نان حاجت نشده و از بوی طعام آزرده میشوم مخفی نماند که از سلاطین خوارزم یکی **بکس خان**
است که اجدادش پوشتگین غرچه غلام ملکانکین مملوک سلطان شاه سلجوقی بوده آخر الامر مرتبه اش بجای رسید که در پانصد و
هشتاد و نه هجری بمرو که بجنگگاه سلاجقه بود استیلا یافت و تمامی خراسان را ضبط نمود و در پانصد و نود طغرل سلجوقی را بکشت و
بر عراق مستولی شد و در ترجمه طغرل سلجوقی والی عراق و عجم گذشت بالجمله بعد از بکس خان **قطب الدین سلطان محمد**
خوارزم بن بکس خان از سه شیر بخوارزم آمده بر تخت نشست و تمام خراسان و عراق عجم را داخل بر غور و غزنین بگرفت او بادشاه
در غایت شکوه و حشمت بوده و پدر و جدش که تاج گذار گورخان قراختائی اول و ثانی بودند رسم خراج بر داشت و با سکوطرار سپهدار
گورخانی رزم کرد و ظفر یافت گویند دران آوان که میان خوارزم شاه و سلطان شهاب الدین غوری مصالحه اتفاق افتاده
شهاب الدین غوری برادر علیشاه بن بکس خان را که در حبس داشت بخوارزم فرستاد علیشاه با برادر بود یا آنکه متوهم شده بگریخت و
بسلطان محمود غوری پیوست محمود غوری او را بکمال اعزاز نمود پس از چند روز محمود را کشته یافتند چون از اولاد ملوک غور
کسی نمانده بود غوریان علیشاه را بسلطنت برداشتند چون خوارزم شاه بر هرات رسید منشور سلطنت غور با خلعت مصحوب
بسر و نامی نزد علیشاه فرستاده علیشاه را بخلعت پوشانیدن بخلوت برده بکشت غور و فیروزکوه خوارزم شاه را صافی شد و در
ششصد و پانصد هجری بعد از فوت تاج الدین یلدوز صاحب غزنین عزم آن دیار کرده بگرفت و در آن سفر بست و هفت
خروار طبل زرین ساخت و اول امر کرد که بست و هفت تن از شاهزادگان بجای نقاره چیان آنرا بنواختند و در آن وقت بست و
پنج تن از امرا در رکاب بودند و بعد از کوس نوبت سلطانی نیز در بارگاه ایشان کوس میزدند چون سلطان محمد خوارزم شاه
غزنین بگرفت و بر خزاین سلطان شهاب الدین غوری دست یافت مکاتیب دار الخلافه که ناصر عباسی از بغداد
بشهاب الدین غوری نوشته او را بر مخالفت خوارزم شاه تحریض نموده بودند بدست افتاد این معنی موجب ازدیاد وحشت

از خلیفه گشت و در استیصال ناصر عباسی ساعی شد و از علمای مملکت فتوی حاصل کرد که اولاد علی علیه السلام را خلافت باید داد
پس محضری مملو از مهرها نموده به بیعت خویش تحریص کرد و با سه صد هزار سوار رو به بغداد نهاد و بهمدان رسید ناصر عباسی خلیفه از فوج کشی
خوارزم شاه عظیم ترسید و شیخ شهاب الدین سهروردی را برسالت نزد خوارزم شاه فرستاد و آن در ضمن بغداد در احوال خلیفه
عباسی گذشت بالجمله چون سلطان از عزیمت بغداد ناچار شده بازگشت در شوکتش نقصان و بجانش وهمی تمام راه یافت
و پس از آن به اندک زمانی چنگیز خان روی بآندیار نهاد که کرد آنچه کرد و سبب توجه چنگیز خان بآندیار آن بود که احمد خان محمدی
که از اعیان ماراکان بود بعهد خوارزم شاه نزد چنگیز خان شد و خوشنود بازگشت چنگیز خان امر کرد که هریک شاهزادگان و
امرا دو کس از ملازمان خود را بمملکت خوارزم شاه فرستند و با قماش و امتعه آن دیار بیاورند چهار صد و پنجاه مرد مسلمان
جمع آمدند چنگیز خان بخوارزم شاه نوشت که چنانچه بازرگان آندیار را خوشنود ساختیم تو هم اینجماعه را خوشنود بازگردانی چون
آن طایفه با ترار رسیدند و از اینجانب حاکم آنجا امیر اینال الحق که غایر خان خطاب داشت رفتند یکی از اینجماعه که با میر سابقه معرفتی داشت
او را اینال الحق خطاب کرد غایر خان برنجید و همه را موقوف داشت و بسلطان خوارزم نوشت که فرستادگان چنگیز خان بلباس اهل
بر رسم جاسوسی آمده اند سلطان بقتل ایشان فرمان داد غایر خان همه را بکشت چنگیز خان بشنید و بخوارزم شاه نوشت
که غایر خان را بمن گذار تا از وی انتقام کشم خوارزم شاه ایلچی او را هم بکشت چنگیز خان با سپاه موفور که عشر لشکرش هشتاد هزار
سوار باشد و به ازین حساب هشت صد هزار سوار یعنی هشت لک سوار میشوند روی بدیار سلطان محمد خوارزم شاه نهاد
گویند که چون حادثه قتل جماعه بازرگانان واقع شد چنگیز خان در عزم مملکت خوارزم شاه متفکر و متردد بود که ناگاه فرستاده
ناصر علی عباسی خلیفه که از خوارزم شاه متوهم بود به طلبش رسید شادمان گشت و روانشد خوارزم شاه آنگاه در عراق بود
از آنجا به نیشاپور و ماوراءالنهر چند شتافت میرفت تا بجائی رسید که آنجا کشتگان بسیار بودند مردی زخمی یافت و از حال وی سوال
کرد او گفت که شاه چنگیز خان اینجا به اتفاق لقا شاه رزم کردند و غالب آمدند و سلطان سوی آن لشکر شتافت و دیگر روز به لشکر
رسید امیر لشکر جوجی خان بود بسلطان پیغام داد که پدرم چنگیز خان ما را با تو جنگ نفرمود سلطان سخن او را گوش نکرد و روی
برزم آورد جوجی خان مقابله عظیم کرد و قلب سلطان پراگنده ساخت جلال الدین منکبرنی پسر بزرگ که بر میمنه بود حمله آورد و
جمعی از مغولان را بکشت پس چون شب شد جوجی خان آتش بسیار در پیرامون برافروخت و پیش چنگیز خان رفت چنگیز خان به شفقت
و سلطان را توهمی عظیم از سپاه مغول بخاطر راه یافت و بسمرقند بازگشت و از چهار صد هزار سوار که با او بودند باطراف
ممالک جهت نگاهداشت فرستاد و پراگنده ساخت و خود را از محاربه معاف داشت و بخراسان آمد و مادر خود ترکان خاتون
و سایر حرم را از خوارزم بخواند چون به بلخ رسید پس پسرش جلال الدین منکبرنی گفت سپاه مرا ده تا کنار جیحون نگاهدارم
و دشمنان را از عبور مانع آیم نه پذیرفت و متوجه عراق عجم شد و در راه شنید که چنگیز خان بخارا را بگرفت و در صفر سنه ششصد
و هفده هجری سلطان به نیشاپور رسید و مجلس بزم آراست و هیچ وقت باصحاب حاجات نه پرداخت و بلهو و طرب
مشغول گشت درین اثنا جبه نویان سوبدای بهادر مقدمه سپاه چنگیز خان از جیحون عبور کردند سلطان ماوراءالنهر را بقارن دژ
فرستاد چون سلطان سرای چند از ری جبه نویان بر الشهر استیلا یافت سلطان بقارن دژ و از آنجا به استراباد

رفت و بجزیرهٔ اسکون پناه برد و سپاه مغول که جهت یمان تعاقب او فرستاده بود بجد و جزیرهٔ بسکون رسیدند
بازگشتند و قارن در را محاصره کردند اهالی قارن در که هرگز از تشنگی آب هیچگاه از راه مرغ نکشیده بودند در آن زمان به کماحقی گشت
بر کاخ خاتون و ناصر الدین وزیر سلطان ایاد نماند از حصار بیرون آمدند و بهمان ساعت باران عظیم بارید مغولان تمام اهالی
قلعه را بخدمت چنگیزخان فرستادند چنگیزخان همه مردان انجا را از تیغ گذرانید وقتی که این خبر در جزیرهٔ اسکون بسلطان
محمد خوارزم شاه رسید از غایت حزن رنجور گشت و درگذشت بهراه کفن نیافتند بجامه که در برداشت دفنش کردند این واقعه
در دهم سنه ششصد و هفده هجری اتفاق افتاد بعضی مهران طرف گویند که دران ایام که سلطان از سپاه مغول بگریخت
و پهلو تهی کرد پیش جلال الدین منکبرنی گفت هر که این مقدار هم نمی داند اگر و هیچ نگهداشتن سزاوار نباشد گفت ای
فرزند آنچه من شنوم تو نشنوی گفت آن چیست از زمین که با چنگیزخان که این اتفاق افتاده از دیوار شنوم آنها الکفرة
اقتلوا الفجرة یعنی ای کافران بکشید فاجران را پس حالا برهم مغولان کافر اند و مردم ما فاجر بعد از ین دیگر گشت و گفته اند
که خضر علیه السلام پیشه و سپاه چنگیزخان هرچه از مملکت خوارزم شاه بچنگ بکشود مردم آن شهر را قتل عام نمود و هر شهری
که بطلب و امان بگرفت بعضی از ایشان از قتل عام نجات داد گویند که خوارزم شاه در سنه ششصد و یازده هجری جاسوسان
بلشکر چنگیزخان فرستاده بیامدند و گفتند سپاهش از مور و ملخ زیاده است و لشکریانش اگر سالها با ما مشغول جنگ باشند
بنان محتاج نشوند که چیزی از ان بیرون آرند گوسپند و بز و اسپ و امثال آن با خود دارند و بشیر و دوغ قناعت کنند و
چارپایان بسم خویش زمین را بکنند و بیخ های گیاه بخورند و از علف و چوبهای گیاه توجه نکنند و مطلق نخورند و آن گروه حلال و حرام نشناسند
و گوشت سگ و خوک و سایر حیوانات بخورند و عقد نکاح ندانند و با زنان پدر فساد کنند و چون بر خصم ظفر یابند خرد و
بزرگ را بقتل رسانند و اگر باب بزرگ رسند کشتی نخواهند پوست جانوران را بیکدیگر بدوزند و آنچه که دارند در آن بنهند
و بدم اسپ بندند و سرش محکم سازند و از آب بگذارند خوارزم شاه عظیم متوهم شد بالجمله قتل و غارت چنگیزخان در ضمن
اقلیم ششم در تحت ترکستان مسطور است و بعد از سلطان خوارزم شاه پسرش **غیاث الدین شاه** بکرمان شد
و الی انجا راه نداد ناچار بفارس شتافت و اتابک سعدی زنگی را بکشت و به ری رفت و چندی بسر برده و مرتبهٔ دیگر براق
حاجت بعهد و پیمان او را نزد خود خواند غیاث الدین بکرمان رفت و براق حاجت استقبال نمود و بشهرش در آورد
و با او شریک مسند نشست و غیاث الدین را بفرزند خطاب کرد روزی غیاث الدین او را گفت اینهمه نخوت ترا که داد
گفت آنکه از سامانیان بغلامان ایشان غزنویان و از سلجوقیان و بندگان ایشان خوارزم شاهیان داد پس طوعاً و کرهاً
غیاث الدین را بخواست و بالآخر غیاث الدین را هلاک کرد و مادر وی نزاری آغاز نهاد و براق او را در ششصد و هفده
هجری از پی پسرش فرستاد و دیگر از پسران خوارزم شاه **جلال الدین منکبرنی** او را از ان منکبرنی گفتند که خالی
بر بینی داشت و او بعد از فوت پدر از جزیرهٔ اسکون برآمد و عزم خوارزم کرد و برادرانش آقا سلطان از براق تا امیرا
که آنجا بودند بخدمت آمدند جلال الدین امیرا را منافق یافت و بلطایفه اندک روی به نیشاپور نهاد و از ده هزار سپاه مغول
رسید و ... خوارزم کرد و شب بدر رفت و برادران وی از پی بدانجا رسیدند مغولان یکی را از ایشان زنده نگذاشتند

جلال الدین بغزنین که بعد پدر او حکومت آنجا داشت رفت سیف الدین عراق که امرا بدر رشش با چهل هزار مرد یمین الملک
والی هرات بخدمت وی آمدند جلال الدین در غزنین استیصال یافت و روی بلشکر مغول نهاد و هزار کس از ایشان را بکشت
فیقو ریوبان بحکم منکرخان با سی هزار سوار عزم رزم او کرد و جلال الدین بر سرگاه شتافت بادشاه بپیاده شده بفرمود تا جسکوی
اسپان بر میان بندند و از صبح تا شام رزمی صعب کردند دیگر روز فیقو ربفرمود تا هزار سواری از چوب و نمد مثال از عقب خویش
نصب کنند ایشان چنان کردند سپاه جلال الدین بگمان آنکه لشکری دیگر رسید بدد مغولان آمدند هزیمت خواسته رفتند جلال الدین
ایشانرا دل داد و روی برزم نهاد و جنگی صعب کرد و ظفر یافت در آن سال هفت بار با سپاه مغولان مصاف داد و مظفر گشت
و چنگیزخان از طالقان متوجه اندر آب شد و قلعهٔ آنرا بگرفت و قتل عام نمود و بامیان شد و بگشود و هر کرا یافت بکشت و در ششصد
و هیژده هجری قصد غزنین کرد چون جلال الدین آگاهی یافت مجال توقف ندید و عزم هندوستان کرد و چنگیزخان از پی برآمد و آب
سند که عبارت از آب اتک است با و رسید سلطان جلال الدین با سه هزار سوار برزم پیش آمد و سه صد سوار مقدمه ساخت
و هزار بر میمنه و هزار بر میسره گماشت و ششصد سوار در قلب بایستاد و سپاه چنگیزخان که زیاده از قطرات مطرات بودند بیکحمله
از مقدمه و میمنه و میسره اش اثری نگذاشتند سلطان با آنکه در قلب بودند بمیدان شتافت و رزمی صعب کرد و چنگیزخان
از غایت شجاعت او متعجب شده امر فرمود که زنده او را بدست آرند جلال الدین رزم میکرد تا آنکه زیاده کسی با او نمانده پس
بلشکر دشمن حمله برد ایشانرا دور کرد و جوشن بینداخت و چتر خویش برگرفت بار بار بر اسپ زد و خود را بدریا افگند آنانکه مانده بودند
با او موافقت کردند چنگیزخان بکنار دریا آمد و امر کرد که به تیر زنند آب سند بخون مبدل گشت و جلال الدین نجات یافته
بساحل رسید و خبر به تره کرد و در سایهٔ آن بنشست چنگیزخان نامد بفرزندان گفت پسر چنین باید آوازی شنید که
ای شاهزاده قدری عنا داری برخیز تا بنگرم جلال الدین برخاست چنگیزخان گفت بنشین که غرض من فرمان بردن تو بود
اکنون بسلامتی برو و پس امر کرد که اولاد ابناء او را آنچه در قید داشت در برابرش بکشتند تا جلال الدین هفتاد کس از
لشکریان از آب گذشته بودند جلال الدین هنگام شام روی برراه آورد و در ششصد و هفت هجری بطایفهٔ قاطعان طرق
رسید بهمراهیان که سلاح در آب انداخته بودند گفت ما از جنگل چوند شبها برید نمد و برایشان شبخون زدند و اسلحهٔ ایشان
قطاع الطریق بدست آوردند پس پانصد مرد براو گرد آمدند و جلال الدین رزم چهار هزار مرد از هنود که در رب حد اقامت
داشتند رفت و بسیارے را بکشت و قریب شش هزار کس بانتقام روی باو آوردند جلال الدین برایشان نیز ظفر یافت
و لشکریانش بسه هزار رسیدند جلال الدین بسوی دهلی شد و از شمس الدین ایلتمش که در آنهنگام سلطنت دهلی
داشت جاے خواست که چندی بسر برد شمس الدین از شجاعت وی بترسید و ایلچی ویرا نیز بهلاک کرد جلال الدین
از و نا امید شد و تاج الدین خلجی را بکوه جودی فرستاده مافسی خواسته آورد پس ده هزار مرد گرد کرد و چتر رای گهگهار سنگه
را بجنه است ناصرالدین قباجه والی ملتان بهشت هزار سوار عزم دیار رای کرد جلال الدین شصت هزار مرد بمدد رای
فرستاد ایشان برفتند و با قباجه رایشکستند سلطان عزم ملتان کرد و قباچه ظفر یافت و شهر اچه بسوخت و لشکر از راه
سند بگجرات فرستاد و در اثنا خبر رجعت چنگیزخان و استیلای خبر برادر خویش غیاث الدین بعراق شنیده از راه

گنجه دیگران به ایران شتافت براق صاحب قتلغ دو چتر بهراو فرستاد و باستقبال آمد و در آن شهر به دو روزی سلطان ابشکار رفت براق در قلعه ببست و پیغام داد که این عرصه خشم سلطان بر نیاید و این قلعه را ناچار کوتوالی باید و این خدمت را از من کسی مناسب تر نیست سلطان متوجه فارس شد اتابک سعد بن زنگی پسر خود سلغر شاه را باستقبال فرستاد و چند باستقبال نرسیدن خود کرد سلطان عذرش بپذیرفت و دخترش را بخواست و چندی در شیراز بماند و باصفهان شد اتابک علاء الدین و اتابک سام صاحب یزد بخدمت آمد سلطان بنا بر کبر سن او را پدر خواند و به پهلوی خود نشاند و اجازت اصفهان داد و به ری رفت و در خانه برادرش غیاث الدین که آنجا بود نزول نمود نور الدین منشی در مدح او قصیده بگفت که مطلع آن این است **فرد** بیا جانان که عالم شد دگر باره خوش و رنگین ٭ بعز خسرو عالم الغ سلطان جلال الدین ٭ پس سلطان متوجه ششتر شد و ناصر الدین عباسی و سمور را با هشت هزار سوار برزم او فرستاد و کشوتریا مانند ناریل روان کرد که مظفر الدین کوکپوری با ده هزار کس یاور شوند و قشمور با غرور موفور پیش از رسیدن مظفر الدین برزمگاه شتافت و بقتل رسید سلطان بنگر پت رفت و بر مظفر الدین کوکپوری ایلغار کرد و او را اسیر ساخت و بعهد و پیمان بگذاشت و نیز بر شتافت اتابک ازبک بقلعه سحق پناه برد و ملکه خاتون بنت سلطان طغرل سلجوقی سلطان را از باره بدید و عاشق شد و دعوی کرد که شوهرم مرا طلاق داده سلطان بوساطت عز الدین فروتنی او را بخواست و بر شهر استیلا یافت و عز الدین را قاضی ساخت اتابک ازین غصه نمود و آذربایجان سلطان را صاف شد پس اجرای غرجیان شتافت و در ششصد و هشت و دو هجری ظفر یافت دیگر بار در ششصد و هشت و پنج هجری اجرای غرجیان رفت بنفس خویش مباشر رزم گشت و مرد خواست و سه دلاور گرجیان را پی یکدیگر کشت و بهور خازنین برزم او آمده بود اسپ سلطان از کوفتگی سستی میکرد سلطان از اسپ جسته به نیزه کار او بساخت و بافوج خویش بسر تازیانه اشاره کرد تا سایر سپاه برزم پرداختند گرجیان بهزیمت رفتند و در ششصد و هشت هجری اخلاط را قهراً قهراً بکشود و بادشاهان روم و شام متفق شده متوجه اخلاط شدند سلطان با وجود مرض به استقبال شتافت رزمی صعب کرد و نزدیک بآن شد که سلطان ظفر یابد و در آنحالت در محفه عیش کرد و خواصان محفه را دو سه قدم باز پس بردند تا اندکی برآساید رایات خاصه از سر حرکت کرد سایر سپاه بگمان آنکه بهزیمت میرود بگریختند سلطان ناچار با خلاط بازگشت و چون شنید که فوج چنگیز خان بیامد براسی خبر جاسوسان را بفرستاد ایشان خبر آوردند که فوج مغول بازگشت سلطان شاد شد و بلهو و لعب پرداخت و بکناره از امور ملک غفلت ورزید و چون روزی چند بگذشت لشکر مغول در رسیدند اورجان که رکن سلطنت بود سلطان را بیدار کرد و آبی سرد بر سرش ریخت تا سکرش کمتر شد و روی راه نهاد اورجان ساعتی کوشش عاجزانه کرد و بهزیمت رفت و بعضی گویند که او طمع در اسپ و لباس وی کرده هلاک کردند و نیز گفته اند که لباس صوفیان پوشیده و سیاحت گیرند و از شیخ علاء الدین سمنانی منقولست که او یکی از مردان خدا شد

ذکر بعضی از وزرای خوارزمشاهیان نظام الملک ناصر الدین محمد بن صالح خوارزمی وزیر خوارزمشاه بود بالآخره از افراط طمع معزول گشت و بعد از عزل او سلطان منصب وزارت را بر پنج شخص مقرر نمود نجم الملک کافی الدین بینی و تاج الدین نیشاپوری و ضیاء الملک روزنی و نجم الدین کلاربادی و فرید الدین انشان با یکدیگر نفاق ورزیدند

رعایا مضطر شدند و شکایت نزد سلطان بردند همه را معزول فرمودند و بدرالدین عمید را وزارت دادند بدرالدین عمید از
بزرگان سلطان محمد خوارزم شاه بود و وزارت یافت و در آخر عهد او توهم نموده بگریخت و به چنگیز خان نوشت چنگیز خان باشارهٔ او
همان نامه جواب نوشت بدرالدین آنرا بقاصدی داد که بلشکر خوارزم شاه فرستاد و او را گفت چنان کن که بدست سلطان
گرفتار شوی قاصد بفرموده عمل کرد چون خوارزم شاه نامها بدید از امرا متوهم شد و ازان بود که بجنگ بگریخت ماوراءالنهر

ذکر ماوراءالنهر

ولایتی است در غایت معموری و آبادی شرقی آن فرغانه و غربی آن خوارزم و شمالش تاسگند و جنوبی آن بلخ بکثرت
وافر و فی نهایات و بسیاری میوه جات و وفور مراعی و مواشی ترجیح بر بسیارے ولایت دارد یکی از علامات معمورے آنجا
آنست که هرگز قحط نشود و اگر شود چندان نماند و مردمش از رعایا و غیره اصناف شجاع و سپاهی باشند و معدن بسیار
دارد و مابین نهر جیحون و سیحون واقعست منبع جیحون باعتقاد صاحب مسالک و ممالک کوهستان بدخشان است و بعقیدهٔ دیگران
جبال چیناتیان در میان مغرب و شمال واقع شده بعد از مسافت بسیار آب وخش برو ختم گشته بولایت قبادیان آمده در آنجا
پنج آب دیگر دران داخل شده جیحون بحصول پیوندد آن موضع را پنج آب نامند بعد ازان کناره بلخ گذشته به بحر خوارزم منتهی
میشود و در زمستان رود جیحون بمرتبه منجمد شود و یخ بندد که چند ماه الوس با احشام مع کلبه و قبیله بران نشینند که اصلا چیزی
نه بینند و در عجایب البلدان آمده که بدریای جیحون کوهی است و بران درختی است در مهرگان برگ آن فرو ریزد و روزے
چند بر زمین بود بعد آن مرغی شده پران نماید و سیحون به رودی عظیم است و منبع آب در ولایت ترکستان جائی است

ذکر سمرقند

که آنرا شیحون خوانند و آن آب بیش ازان که بسیاری از ولایت را قطع کند به بحر خوارزم ریزد و سیحون را بعضی صغان و
و برخی آب شهر چند خوانند مولف مسالک ممالک آنرا آب چاج خوانده چون دارالملک ماوراءالنهر سمرقند است ابتدا
ازان مینماید سمرقند از بلاد معظم توران است بر جنوب بغداد افتاده و در آثار البلاد گوید که اول الشهر را کیکاوس بن کیقباد
کیانی بنا نهاد پس ازان اسکندر ذوالقرنین عمارت نمود مولف هفت اقلیم از خاتمهٔ روضة الصفا میگوید که در زمان
سابق قلعه داشت که مسافت دورش پنجاه هزار گام بود و بمرور منهدم گشت و چون جهان پهلوان کرشاسپ که از اجداد رستم
بن زال در عهد ضحاک و فریدون بود بدان جا رسیده گنجی یافت و فرمود تا ازان گنج قلعه را ساختند پس ازان گشتاسپ بن
لهراسپ کیانی آن قلعه را آبادان ساخت و دیواری میان ولایت ماوراءالنهر و ترکستان کشید چون نوبت باسکندر ذوالقرنین
رسید در وسعت آن افزود و آن بود تا اینکه سمر نامی از سلاطین یمن ز احفاد تبع از کسران شهر را ویران کرد و ازان عمارت
اثری نگذاشت بنابران بسمرکند اشتهار یافت عرب آن را معرب ساخته سمرقند گفت نبذی ازین حکایت در ضمن یمن
آمده احوال سلاطین آنجا گذشت و برخی بدین وجه توجیه کرده اند که چون ابوکرب سمر بن افریقس بادشاه یمن بجانب مشرق
نهضت نمود و هجرت بلده صغد که در آن آوان آبادی تمام داشت امر فرمود و وزیر ایران شهری دیگر احداث نموده که
ترکان آن شهر را سمرقند گفتندی یعنی ده سمر چه کند بزبان ترک نام ده است بعد ازان بمرور ایام بسمرقند مشهور گشت و در
حبیب السیر آمده که در زمان ولید بن عبدالملک قتیبه بن مسلم الباهلی از جانب حجاج سمرقند را محاصره کرد و حاکم آنجا بعد از
پنج ماه طالب صلح شده خراج قبول نمود قتیبه بعد از صلح بسمرقند در آمد و مسجدی بساخت و هر بتی که یافت در آتش انداخت

و در واقعات بابری گوید که اهل سمرقند در عهد خلیفهٔ ثالث عثمان بن عفان مسلمان شده اند و از تابعین قثم بن عباس
بران ولایت دست یافته بعضی او را داخل صحابه شمرده اند و قبرش در سمرقند است مشهور بمزار شاه سمرقند در زمان فرمان
روائی صاحبقران تختگاهش بود و نوعی آبادی داشت که بر جمیع بلاد ایران و توران ترجیح داشته بعد ازان الغ بیگ گورکان
در آبادانی آن کوشیده و در وسط آن شهر مدرسهٔ رفیع و خانقاهی منیع بنا فرموده و در ظاهر بلده رصد بنا نهاد تا حال تقادیم
را ازان رصد اخراج نموده قبل ازین رصد ایلچانی که هلاکو خان بن تولی خان بن چنگیز خان بسته بشرح معمول باشد و ایضا
در واقعات بابری است که ابتدای رصد بستن از بطلیموس حکیم شده پس ازان در هندوستان راجه بکرماجیت در اوجین
و دهار انگری رصدی بسته که تا حال در معمول آن رصد است و در زمان اسلام اول رصدی که بسته شده است در عهد
مامون عباسی بوده آن رصد ماموی گفته اند بعد ازان تا زمان هلاکو خان دیگر رصدی بسته نشده بود راقم حروف گوید که
راجه جی سنگه سوای کچهواهه در سلطنت محمد شاه بادشاه گورکانی در شهر جینگر که از ابنیه و نشیمن او بوده است و در شاهجهان آباد
به تمام نماند و ارجی نگر بیز گویند که با تمام نرسید الحاصل در سمرقند جائی است که آنرا دشت جلوران گویند از حدیث رسول
صلی الله علیه وسلم آورده اند که در روز قیامت هفتاد هزار شهید از انجا برخیزد که هر شهیدی هفتاد هزار کس را شفاعت
کنند چون در آن عرصه آنمکان مسکن کفار بود حقیقت این حدیث بر ارباب کیاست پوشیده بود سلطان سنجر را با کفار
فراخیای محاربت دست داد خلقی کثیر از لشکر اسلام بدرجه شهادت رسیدند و در زمان مغول نیز بسیاری از مسلمانان در آن
مکان شهید شدند هر آینه معنی این حدیث بر همگنان روشن گشته و در اطراف سمرقند مزارهای نیک است که یکی ازان
کان گل نام دارد که بجانب شرقی سمرقند واقع شده دیگر سیاه آب که آب رحمت میگذرد و در اطراف آن تمام انگور است
که سیاه آب از وی گذشته بکان گل میگذرد و اطراف آنرا چنان احاطه نموده که بعد از دو سه موضع جای عبور نیست و دیگر
اولانگ غول و کول برس خوانند و آن صفائی است چه کوی یکطرف آن واقع شده اکثر میوه در سمرقند خصوص سیب و بهی
و امرود و انگور و انار و خربزه بس خوب پیدا میشود که هر کدام پسندیده باشد **کش** در جنوب سمرقند واقع شده سمرقند از انجا بست فرسنگ است
و بنابر آنکه اطراف آن در غایت خضرت و سرسبزی میباشد هر آینه قبة الخضرا و سرسبزش نامند و فواکه اش در غایت خوب
میشود از جمله مصاف آن یکی **لکاب برکاهی** است که مسقط الراس امیر تیمور گورکان است و امیر تیمور هر چند سعی کرده که
که آن شهر را دار الملک سازد بنابر قرب و جوار سمرقند آن مطلب بحصول نپیوست پوشیده نماند که راقم حروف میخواست
که بندی از احوال صاحبقران تیمور گورکان و اولاد و احفادش در تحت کش سمرقند که دار الملکش بود بقلم آرد بنابر آنکه مولد
آنجناب در یکی از مضافات کش است چنانچه گذشته و نیز مزار صاحبقران بسیاری از اولادش در شهر مذکور است چه مازمان
صاحبقران هر که آنجا می مرد نعشش او را بکشش آورده دفن می کردند اما چون سلطنت چنگیز خان پیش از سلطنت صاحبقران
بوده بی سر و سامانی کمال واقع می شد از آن عزیمت در گذشت و اقلیم ششم در ضمن ترکستان احوال بعد از چنگیز خان و صاحبقران
که یکی اند مع احوال چنگیز خان و اولادش نوشته و بعد ازان تذکرهٔ امیر تیمور گورکان و اولاد و احفادش بر سبیل اختصار به
بیان خواهد کرد بالله التوفیق **نسفی** **نسف** در زمان گذشته معموری موفور داشته و چندی ویران و باز آباد گشته تا اکنون

موجود است و را قرشی و بجهت نیز گویند و چون بزبان مغولی قرشی بمعنی گورخانه است و غالب که بعد از تسلط چنگیز خان باین
موسوم گردیده اگرچه کم آب است اما بقاعش نیک بحصول میشوند و در فصل بهار بغایت سرسبز میشود و در ماوراءالنهر طایری
است که ترکان آنرا ماغری فراگویند چون در قرشی آن مرغ بسیار میباشد هر آینه آنرا مرغک قرشی می نامند و قرشی بجنوب
سمرقند واقع شده سمرقند هژده فرسنگ است که عطای بن مقنع افراسیابی ساحری ماهر بود و بتناسخ قایل گشت و بماوراءالنهر
رفت و دعوی الوهیت کرد گفت حق تعالی در صورت آدم علیه السلام جلوه کرد لاجرم ملائکه را بسجده او امر کرد و همچنین در
صورت انبیا و اولیا و حکما حلول میکرد تا نوبت بابومسلم مروزی رسید و اکنون در من حلول کرد او را گفتند پیش از تو کسان
دعوی نبوت کرده اند و بقتل رسیده اند و تو دعوی الوهیت میکنی ناچار بقتل رسی گفت نیکو کردند که ایشان را
بکشتند چه من آنها را فرستاده بودم بالجمله عطا از عجایب و غرایب آنچه مینمود یکی آن بود که در نخشب چاهی ساخت و
از ان ماهی طلوع میکرد و چهار شهر از پرتو آن روشن میشد و آنرا ماه نخشب و ماه مقنع و ماه سیام نیز گویند عوام به پرستش
آن قیام مینمودند و مسلمانان قصد او کردند و ماه مقنع بقلعه متحصن شد و چون بر هلاک خود متیقن گشت قدم را گفت من بآسمان
خواهم رفت پس سرابی ساخت و خود را دران انداخت که همه اعضایش بگداخت و جز موی و سرش باقی نماند مسلمانان
بقلعه درآمدند و اتباع او را بقتل رسانیدند و از هر یکی پرسیدند که خدای شما چه شد گفت بآسمان رفت پس کنیزکی ایشان را
خبر داد که چون کار برو تنگ شد اقربای خود را بزهر هلاک کرد و خود را هلاک ساخت معاذ بن مسلم سر او را که از گداختن باقی مانده
بود در یکصد و شصت و نه هجری نزد مهدی عباسی ببغداد فرستاد و فتح قلعهٔ قرشی را امیر تیمور صاحبقران گورکان بکمال
پردلی بدست آورد چه وقتی که صاحبقران به سلطنت خود نرسیده بود میان او و امیر حسین که خواهرش در نکاح امیر تیمور
بود مخالفت روی داده در هفتصد و شصت هجری مصلحان مقرر بران نمودند که هر یک با سه صد سوار از سپاه خود
بیرون آیند و در فلان جا بایکدیگر ملاقات کنند صاحبقران با سه صد سوار متوجه اردوی امیر حسین شد گمان برد که او را
شبخون است سه هزار سوار برزم صاحب قران فرستاد ایشان در راه بصاحب قران رسیدند و بعد از رزم صعب ظفر
یافتند آنچه بقیه سپاه صاحبقران رسید سپاه متفرق گشت صاحبقران بقرشی شتافت و اهل و عیال و سپاه خود بگرفت
و از جیحون بگذشت و باخان رفت امیر حسین بقرشی آمد و امیر موسی را امیر و ایالت آنجا داد صاحبقران ایلچیان
نزد ملک حسین کرت والی هرات و محمد بیگخان قربانی حاکم طوس فرستاد تا متعلقان او را جای دهد و راه کاروانیان
بگرفت و ایشان را از زمین ماوراءالنهر مانع آمد تا آنکه جمعی کثیر از کاروانیان گرد آمدند پس آوازه در انداخت که بهرات میروم
و به آن جانب روان شد و کاروانیان را راه کرد و چون کاروانیان مبلغی راه رفتند و بازگشت در همان منزل افروده آمد
کاروانیان بماوراءالنهر رسیدند و گفتند که صاحبقران بهرات رفت و در آنوقت سه صد و چهل و سه سوار بود و مردم امیر حسین
هزار سوار در حوالی و نواح قرشی اقامت داشتند و صاحبقران از جیحون بگذشت و روی بقرشی نهاد و هنگام
...کت که موضع است قریب بقرشی رفت سپاه را همانجا گذاشت و با دو کس کنار خندق قرشی شتافت
...ب بحصار میرفت تا بزانو در آب درآمد و بخاک ریز رسید و راههای قلعه را بدید و از محافظان و بیخبری ایشان

آگاه شده و بازگشت و بسپاه پیوست و با ایشان به تعجیل براند و نزدیک بقلعه رسیده و چهل و سه نفر را پیش ایشان گذاشت
و صد نفر را از همان راه بقلعه درآورده و خود با دو صد نفر بر در بایستاد آنانکه بقلعه رفته بودند محافظان را که مست
خواب بودند بکشتند غلغله در حصار افتاد اهالی قلعه بیرون دویدند صاحبقران بر در ایستاده بود هر که آنجا میرسید
بقتل میرسانید چون در قلعه کسی نماند صاحبقران با همراهیان و زنان و فرزند امیر خونی را بدست آورد امیر موسی تلک
بهادر با دوازده هزار سوار که بآن حدود اقامت داشتند بمحاصرهٔ قلعه قرشی پرداختند صاحبقران دل بشخص نهاد
و روزی با سه نفر از قلعه بیرون آمده رزمی صعب کرد و شصت تن از مخالفان گرفته بقلعه درآمد و بعضی از مخالفان
جدا شده بقلعه آمدند و بصاحب قران پیوستند و بالآخر امیر موسی از فتح قلعهٔ قرشی مایوس شده برخاسته رفت صاحبقران
بر قلعه مستولی شد **بخارا** از شهرهای معتبر توران است در مغرب روی بسمرقند واقع است و از سمرقند بیست و پنج فرسخ
است و بکثرت خلایق بسیاری غله و خوبی میوه خصوص خربزه بر تمام ماوراء النهر رجحان دارد و از حذیفة بن الیمان
نقل است که رسول صلی الله علیه و سلم فرمود زود باشد که در ماوراء النهر شهری مفتوح شود که مردمش مستغرق رحمت الهی باشند
و بخارا را از آن فاخره گویند که روز قیامت بکثرت شهدا فخر بدیگر شهرها [illegible] و از آن شهرها چندان اولیا و غیره برخاسته
اند که به تحریر در نمی آید و در خاتمه روضة الصفا گوید که در ظاهر آن شهر باغ و بستان فراوانست و مردم آنجا عمارت
را در غایت استحکام میسازند و در زمان سابق سوری بگرد بخارا کشیده بودند که قطر آن دوازده فرسنگ بود و چند گاه
مردم محلات آنجا با یکدیگر بتموجی در مقام جنگ و معارضه می آیند و بسنگ و فلاخن سر و روی یکدیگر را خون آلوده
می سازند و آن حرکت را موجب افتخار و مباهات میدانند و آن شهر را چنگیز خان قتل عام نمود و بعد از آن مسعود
یلواج آنرا آباد آن ساخت آورده اند که در سنه ششصد و سی شش هجری در موضع تارات که سه فرسخ بخاراست
مردی محمود نام ظاهر شد گفت چنان مرد که [illegible] خبر میدهد و بسیاری با او بگرویدند شمس الدین محبوبی از
عمار بخارا با او پیوست پدر من در بعضی مصنفات ذکر کرده که عنقریب مردی ظاهر شود و بر همه جهان مستولی گردد
[illegible] است از این سخن سایر اهالی بخارا معتقد محمود شده باتفاق ایشان در بخارا بر تخت نشست و خطبه بنام [illegible] خواند
و داروغه بخارا از شهر بیرون رفت و با طائفهٔ مغول روی بشهر نهاد و محمود تارابی و شمس الدین محبوبی برزم پیش
آمدند مغولان شنیده بودند تیری که بلشکر محمود اندازند باز میگردد مغولان خواستند که بهزیمت روند دو تن از مغولان
جراب کرده دو تیر انداختند و از عجایب اتفاقات هر دو بمحمود تارابی و شمس الدین محبوبی رسیدند ناگاه غباری عظیم ساطع
شد مغولان که از قتل محمود تارابی اطلاع نداشتند آن را بکرامات او حمل نموده بهزیمت رفتند بخاریان تعاقب مغولان
نموده بسی را بکشتند و از محمود تارابی نشانی یافتند گفتند از غیب گردد و بازاندش برادرانش محمد علی را جانشین
ساختند او دست بغارت برداشتند قراخان نویان دو امیر را بفرستاد تا با ایشان مصاف دادند محمد علی را با بیست هزار
مرد بقتل رسانیدند **فرغانه** ولایتی است در کنارهٔ معمورهٔ عالم واقع شده شرقیش کاشغر و غربیش سمرقند جنوبش کوهستان
بدخشان و شمالش اگر چه پیش از این آبادانی داشته مثل المالیغ و المالون و بانگی که آنرا اطرار میگویند اما اکنون بجهة

معمور میشود از یک خراب است میرزا عمر بن سلطان ابوسعید باشد سلطان محمود بن محمد میرزا امیرانشاه بن امیر تیمور
صاحبقران گورکان حکومت فرغانه و اندجان وغیره داشته او را سه پسر بوده ازان جمله است میرزا بابر که بپادشاهی
هندوستان رسید و در واقعات بابری آمده که سروج الضم که آنرا مهرگیا خوانند در فرغانه میباشد اما دیده نشده
راقم حروف گوید که آن گیاه را در هندوی لکهنا کهنی گویند و بجای کاف جیم فارسی برآمده و آن در هندوستان
در نواح بنارس اکثر پیدا میشود و آن بیخ لفاح بریست بشکل دو انسان که روی برروی یکدیگر داشته باشد و او را
سنگ کهن نیز نامند چه آن را از سگ سگینانند بطریق که اطراف آنرا حفر میکنند تا بیخش از زمین یکشوف شود و دست
گردد و پس ریسمان در بیخ آن پیچند و طرف دیگر ریسمان بر گردن سگ بندند از دو سه قدم پارهٔ نان به سگ
بنمایند و میطلبند آن سگ در آمدن شتاب و قدری قوت کند بیخ آن گیاه از زمین کنده شود از زمین برآید این تدبیر
جهت آنست گویند که ایشان اگر آن را بکنند دستش خشک گردد و این اصلی ندارد و نزد راقم در ینباب اشتباهیست عجب
چه هر که گیاه انسانی را خراب و ضایع کند دستش خشک گردد پس آنکه انسانی اصلی را منهدم و خراب سازد و آنرا چه حال
واقع شود آب شبخون باب خجند اشتهار دارد و از طرف مشرق و شمال آمده در میان آن ولایت جریان می پذیرد و
از جانب شمال خجند و قباک که حالا بشهرچه مشهور است گذشته بجانب ترکستان میرود و در ریگ جوب میشود و در
فرغانه هفت شهر خرد و بزرگ است و ازانجمله پنج بجانب جنوب رود و دو طرف شمال دریا واقع شده و در شهرهای جنوب
یکی **اندجان** است که در وسط فرغانه واقع شده و حصارش در غایت حصانت محکم است و چند جوی آب همیشه درون
قلعه جاریست و مرغ دشتی که ترکان قرغاول و فارسیان تدرو گویند در اندجان بسیار باشد و در واقعات بابری
آمده که در آبدار اسکنه یکمرغ دشتی چنان میشود که قیمی که او را انشار کنند چهار کس از خوردن او سیر شوند و غله و میوه اش خوب میشود
اما آب و هوایش نیک نباشد و آشوب چشم درانملک بسیار باشد **اوس** مابین مشرق و جنوب اندجان واقعست با لطافت آب و
هوا اطرافش وقت بهار در غایت سبزیست **مرغینان** غربی اندجان واقع شده و از اندجان هفت فرسنگ است
و از فواکه آنجا زردآلو خوب میشود سفر بکوهستان است مابین مغرب و جنوب با فرغانه نه فرسنگ است و بوفور آبهای
روان و کثرت باغ و بوستان سرجهان به اکثر جاها میدارد و در کوهستانش بجانب جنوب پارچه سنگ است ده گز عرض
و ده گز طول که همه چیزها در و منعکس و منقش میگردد مانند آئینه بدین سبب آنرا سنگ آئینه میگویند **خجند** بجانب غربی
اندجان واقع شده و از اندجان پنج فرسخ است انار آنجا خوب میشود و قلعه اش بغایت مستحکم و بر شمال رویه اش
کوهیست موسوم بملوغل که فیروزه و دیگر چیزها درانکوه یافت میشود و سر کارگاه نیک میدارد و آشوب چشم درانجا بغایت
میشود حتی که گنجشکانرا دران ولایت آشوب چشم میباشد و درمیان خجند و کند بادام که هم از توابع خجند است دشتی است
که همیشه دران دشتها باد بشدت میوزد و گویند وقتی چند درویش بدان دشت رسیده اند و شدت باد بنوعی
بود که ایشانرا پراگنده ساخت و بعد ازان بطلب یکدیگر دران دشت های درویش گفته تمامی هلاک شده اند و
ازان زمان تا حال آن دشت را هاے درویش مینامند **خشکت** و **اخسیکث** نیز گویند و بشمال رویه شبخون واقع است

در تمام فرغانه بعد از اندجان از ان وسیع بر جائیست و تا اندجان نه فرسنگ است و قلعهٔ محکم دارد و در واقعات
بابری نام آنرا اسفیله نوشته و گفته که در اسفیله جزیره ایست موسوم میر تیموری که از بخارا خربزه بهتر آنجا میشود ساس
از شهرهای قدیم است و بناکسب نیز اشتهار داشته و اکنون بباسکند و باشکسب معروف است اگرچه در عمارات و
اشواق آن شهر چندان تکلیفی لکن از سبزه و اندام اما مضافاتش تخت گل و لاله و افزونی آب و جلکا نهایت نظارت و لطافت
را دارد خصوصاً لالهٔ هفت رنگ که خاصهٔ انوار این است چه لاله زار باسکند و گلرخ بخارا بین الجمهور معروف است
در آن ولایت چاهیست که بر کم آب آنرا بیاسایند هر خلطی که فاسد که در معده داشته شد دفع گردد و اکثر آن آب را بجای
دیگر برند چون گرد و اگر بمسافتی بعید برند حجر گردد و اگر کوار بجون حیض آلوده ساخته در آنچاه افگند صاعقه پدید آید
که دیوارها برافگند ناله بیرون بکنندش السوری صاعقه فرو نشود ایضاً چشمه ایست که همیشه مانند دیدهٔ ظالم بی آب
است و چون اندک سحابی بر روی هوا ظاهر شود بر فور از آن چشمه آب در سیلاب آید و در انتهای آن ولایت کوهیست
که آنرا عیال سقره گویند و در آنکوه چشمه ایست که آب آن نفت باشد و در آن کوه آهن و فیروزه حاصل میشود
قریب آن کوه کوهی دیگر هست که سنگش چون انگشت آتش در خود گرد و بسوزد و بخاکستر آن هرچه بشویند سفید گردد
و پاکیزه شود آورده اند که چون جهن بن افراسیاب فرزندی از مغارک بقتل رسید بعد از و احفاد افراسیاب در
ممالک توران متصرف شدند هر یک در گوشه بسلطنت رسیدند و از ایشان اندجان که سالها ماوراء النهر و ترکستان
حکومت کردند اول ایشان **بغراخان** شهاب الدوله هارون بن سلیمان است و از جانان ترکستان بوده
و بحدود کاشغر می نشسته چون دولت سامانیان ضعیف شد ابو علی سمجور و فایق از امرای سامانیان با خداوند
خویش مخالفت آغاز نهادند و بغراخان را به تسخیر ماوراء النهر تحریص نمودند او بر اندیار استیلا یافت و در سنه
هشتاد هجری درگذشت و بعد از و **ایلک خان** که بقولی از خویشان بغراخان بوده و علی تگین نام داشته بجلوس
نشست و بر بخارا استیلا یافت و باتفاق قدرخان صاحب با سلطان محمود غازی غزنوی در نزدیکی بلخ رزم
صعب کرد و بهزیمت رفت و در چهارصد و بست و سه هجری درگذشت و یکی از سلاطین ماوراء النهر **طمغاج خان**
بن محمد خان از احفاد بغراخانست چون سلطان سنجر سلجوقی از گورخان والی مرو خطای هزیمت یافت طمغاج
در بعضی از ماوراء النهر بسر برد چون گورخان بدیار خویش بازگشت طمغاج خان در سمرقند بحکومت نشست طمغاج
لقب ملوک سمرقند است طمغاج خان بن محمد خان ملکی عادل دیندار بود و بخط خود قرآن کتابت کردی و بفروختی
و از وجه آن قوت حاصل کردی گویند دهقانی از و داد خواست او رنجه بود و گفت که در رو نمانده دهقان گفت
دادی داد او را بداد و آخرین سلاطین آنطایفه **سلطان عثمان** است که در برابر بغراخان است او را گورخان
والی قراختای دختر خواست گورخان مضایقه نمود سلطان محمد خوارزمشاه برغم او دختر خود باو داد آخر الامر میان
دخت خواست سلطان عثمان بگورخان متصل شده خوارزمشاه لشکر بسمرقند کشیده و بگرفت و او را بدست آورده
ششصد و نه هجری بقتل رسانید و بعد از و کسی از خانان بسلطنت رسید و گماشتگان خوارزمشاه در ماوراء النهر حکو

کردند لبی بگذشت که فوج چنگیزخان براندیار دست یافت **فصل** در ذکر بعضی از مشاهیر اقلیم پنجم **سلطان الشعرا ابوالحسن جعفر** بن محمد الرودکی اصل وی از رودک من اعمال بخارا بوده استاد شعرای عجم است داول کسی است که دیوان شعر ترتیب داده گویند که سه شاعر در سه دولت آسایش کردند که دیگرانرا میسر نشود رودکی بعصر سامانیان و عنصری بدور غزنویان امیر معزی در زمان سلجوقیان رودکی راست **رباعی** اے ازگل مشک بوده تو رنگ از پے رخ ربوده تو از پے مو گل رنگ شود چو رخ بسوئے همه جو مشکین گردد چو موفشانی همه کو **خواجه عبد الخالق** عجدوانی سر دفتر خلیفه خواجگان چشت است آورده اند که چون خواجه یوسف همدانی ببخارا آمد با وی پیوست رفته رفته کارش بجائے رسید که در هر وقت برائے نماز بکعبه میرفت گویند در روز عاشوره جمعی در خدمت خواجه عبد الخالق نشسته بودند در معرفت سخن میرفت جوانے در صورت زاهدان درآمد و گفت رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که اتقوا فراسة المومنین فانه ینظر بنور الله تعالی براین خدمت هست یعنی بر سر مدار دانش مسلمانی بدرستی که آدمی بیند بنور خدای تعالے خواجه گفت که سر اینخدمت آنست که زنار ببری و ایمان آری جوان گفت نعوذ بالله که مرا زنار باشد خواجه بخادم اشاره کرد خادم خرقه از بر جوان بیرون کرد زنار پیدا شد جوان زنار ببرید و ایمان آورد خواجه گفت اے یاران بیائید تا ما هم بر موافقت این نو عهده زنار را قطع کنیم چنانچه او زنار ظاهر برید زنار باطن را که عجب است ببریم ما چنانچه او امر زنده باشد ما ترا مرزنده شوم تا یاران بپای خواجه افتادند و بر تجدید توبه نمودند از سخنان اوست که در دو وقت خود را نگاهدارند در وقت سخن گفتن و هنگام چیز خوردن و گفت مرشد چون سر شکار است می باید که حوصله خویش هر مرید را دانسته طعمه در خوان میداده باشد **شیخ نجم الدین کبری خوارزمی** از اکابر اولیا ست او را ولی تراش گفتندی چه در حالت وجد بهر که نظر افگندی ولے شدی روزی صعوه را بدید و بازی واپس او بوده صعوه بازگشت و باز را گرفت و پیش او فرود آورد و او در مدت عمر خود زیاده از دوازده مرید قبول نکرد همه ایشان از اکابر اولیا بودند چون مجد الدین بغدادی و سعد الدین حموی وغیره هما آورده اند که چون سپاه چنگیز خان متوجه خوارزم شد شیخ اصحاب خود رضی الدین او علی لالا و نجم الدین رابه و سعد الدین حمویه را گفت برخیزید و بگوشه روید که آتشی از مشرق افروخته تا مغرب خواهد سوخت و این فتنه ایست که در عین امتست دیگر چنین واقع نشود گفت چه شده که با ما نه آیے گفت ما را اذن نیست اصحاب تحت فرمان بخراسان شدند و چون لشکر مغول بخوارزم رسید کس نزد شیخ فرستادند که از میان اینجماعت بیرون شو شیخ گفت هفتاد سال در زمان خوشی مصاحب ایشان بودم اکنون تخلف مروت نباشد پس چون لشکر مغول بکنار شهر رسید شیخ خرقه در پوشید و میان به بست و لعل هزار سنگ کرد و نیزه بدست گرفت و بیرون آمد و سنگ بر ایشان انداخت مغولان تیرباران کردند شیخ دست بر پرچم کافری زد و آن را محکم بگرفت و نگذاشت تا که بشهادت رسید و بعد از شهادت هر چند که خواستند که پرچم را خلاص کنند نتوانستند ناچار پرچم را بریدند **شیخ سعد الدین حموی** از مشائخ صوفیه و اصحاب نجم الدین کبری است از علوم ظاهری و باطنی بهره عظیم داشته روزی بر دولابے رسید اسپ او از آب نمیگذشت گفت آب را تیره کنند و بگل آلوده سازند چنان کردند بگذشت شیخ فرمود

حلقه

تا خود را امید یا ازین وادی عبور نتوانستند کرد **شیخ مجد الدین مشرفی** بن موید بغدادکی خوارزمی از اکابر اولیاست
بعضی بر آنند که پدر او موید بن ابو الفتح از اطبا در بغداد بود خوارزم شاه از خلیفه طبیبی خواست خلیفه او را بخوارزم فرستاد
مجد الدین بعد از پدر بخدمت شیخ نجم الدین کبری میگذرانید شیخ او را خدمت متوضا فرمود مادرش شیخ پیغام داد که فرزند
من این کار نتواند فرمائی وی را تا غلام ترک این خدمت مامور کنم شیخ گفت از تو که در طب آگاهی این عجب بنود چه پسر ترا
غلبه صفراست این خدمت اگر بغلام ترک دهم او شفا نیابد و گفته اند که اصل شیخ مجد الدین از خوارزم است و بغدادک
قریه ایست در خوارزم در جمادی الآخر سنه پانصد و پنجاه و شش هجری همانجا متولد شد و نشو و نما یافت و بخدمت خوارزم شاه
پیوست و معتبر گشت و مالی وافر بدست آورد ناگاه محبت الهی در دل وی جا گرفت همه را بگذاشت و خدمت نجم الدین
کبری گزید و ریاضت های شگرف کشید و در پانزده سال شیخ الشیوخ خوارزم شد و پانصد هزار دینار بر صوفیه وقف
کرد گویند هر سالی اخراجات مایده خانقاه او دویست هزار دینار بود روزی گفت ما بیضهٔ بط بودیم بر کناره دریا شیخ
نجم الدین ما را تربیه کرد و بیرون آمدیم آنگاه در دریا رفتیم و شیخ بر کنار بماند شیخ نجم الدین این سخن بشنید برنجید فرمود
که مجد الدین در دریا بمیراد مجد الدین بشنید نزد سعد الدین حموی رفت و تضرع نمود گفت روزی که شیخ را وقت
خوش باشد مرا خبر ده با تحضرت آییم وقتی که شیخ در سماع حالی خوش داشت سعد الدین او را خبر کرد مجد الدین پای
برهنه طشتی پر آتش بر سر نهاده پیش شیخ آمد بجای کفش بایستاد شیخ فرمود چون بطریق درویشان عذر
بخواهی ایمان بسلامت بردی لیکن تو سر در دریا بمیری ما در سر تو شویم و سرهای سرداران و مادر ملک خوارزم شاه
بوعظ او رغبت داشت و گاه گاه بزیارت وی میرفت حاسدان بسمع سلطان رسانیدند که مادر تو بمذهب ابو حنیفه نکاح
شیخ در آمد و وعظ شنیدن را بهانه ساخته سلطان مست بود گفت مجد الدین را در جیحون اندازند پس چنان کردند
و این واقعه در پیش اوایل در سنه ششصد و شانزده و بقولی در ششصد و هفده هجری اتفاق افتاد شیخ نجم الدین
آگاه شد و سر بسجده نهاد و بعد از زمانی بر داشت و گفت از حضرت عزت در خواستم تا خون بهای فرزندم مجد الدین
ملک از سلطان بستاند محمد خوارزم شاه خبر یافت و پیاده بخدمت شیخ آمد و سر برهنه ساخت و طشتی پر از زر و شمشیر و کفن
بیاورد و گفت اگر قصاص خواهی اینک ازین شمشیر سر من جدا کن و اگر دیت و خونبهای اینک زر شیخ گفت قریب
او جمله ملک تست سر تو برود و سر با خلائق و ما نیز در سر تو شویم سلطان خائف و خاسر باز گشت و عنقریب چنگیز خان
خروج کرد و کرد آنچه کرد خوارزم شاه در ذی حجه سنه ششصد و هفده هجری از چنگیز خان گریزان در جزیره ابسکون شده
در گذشت **خواجه قطب الدین بختیار کاکی اوشی** از اکابر خلفای خواجه معین الدین چشتی است
او را سلطان العاشقین گفتندی و او را کاکی از آن گفتندی که زنش از همسایه گاه گاه وام گرفتی روزی همسایه
او را گفت اگر ما نباشیم کار شما بهلاکت رسد زن خواجه قطب الدین برنجید و سوگند یاد کرد که دیگر روز از وی خبر
نکرد خواجه بشنید گفت بعد ازین بسم الله بگوئی و دست بطاق خانه می بری چندانکه خواهی کرده های کاک بدست تو آید
پس چنان شد و بکاکی اشتهار یافت گویند او نیز از دویست و پنجاه رکعت نماز ادا کردی و هر شب هزار بار درود

بر رسول صلی الله علیه وسلم فرستادی چون کدخدا شد سه شب آنرا فراموش کرد یکی از مریدان وی رسول صلی الله علیه وسلم
را بخواب دید که فرمود قطب الدین را بگو که هر شب تحفه بر نامی فرستادی سه شب شد که نمیفرستی قطب الدین زن را
طلاق داد و به بغداد شد و بصحبت شیخ شهاب الدین سهروردی رسید پس عزم ملاقات پیر خود معین الدین چشتی کرد
او بهند رفته بود لاجرم روی بهند باز نهاد و بملتان رسید و با شیخ بهاء الدین ذکریای ملتانی صحبت داشت قلعه والی
ملتان مرید او شد پس خواجه قطب الدین بدهلی شتافت و در راه شیخ فرید شکر گنج با وی پیوست خواجه بدهلی رسید خواجه
قطب الدین گوید که با عزیزان مسافر بودیم تا بکنار دریا رسیدیم و گرسنگی در ما اثر کرد ناگاه گوسپندی دو نان خشک در
دهن گرفته پیدا شد و پیش ما نهاد و در رفت و هم براه آن گذری نزدیک رسیده خود را در آب انداخت و گذشت و با
یکدیگر گفتیم و چنین حکمتی خواهد بود بیایید ما نیز از دنبال رویم دست بدعا برداریم بفرمان آلهی دریا شق شد و زمین خشک
پیدا گشت پایان گذشتیم در زیر درختی مردی را خفته دیدیم در آمد تا او را هلاک کند این کژدم از جای برجست و آن مار را هلاک کرد
در راه شد با نزدیک شدیم تا آن مرد را دریابیم البته کسی بزرگ خواهد بود دیدیم مستی خراب بد بوی کرده و افتاده
شرمنده شدیم که این مرد شراب خواره را فرمان او را خدای تعالی چنین نگاه داشت هاتفی آواز داد که عزیزان اگر
همین مصلحان و پارسایان را نگاه داریم مفسدان و گناهگاران را که نگاه خواهد داشت و همدرین بودیم که آن
مرد بیدار شد کیفیت با او گفتیم یادم شد و از آن فعل باز آمد و از زمره واصلان حق گشت بالجمله خواجه قطب الدین بدهلی رسید
و حمید الدین ناگوری که پیش از این در بغداد او را دیده بود بملازمت وی آمد سلطان شمس الدین التمش صاحب
دهلی معتقد خواجه گشت خواجه معین الدین چشتی در اجمیر بود خبر قطب الدین شنیده آنجا آمد و هنگام مراجعت خواست
که او را به اجمیر ببرد اهالی دهلی چندان جزع کردند که او را همانجا گذاشت باجمیر شتافت در سیر الاولیا آورده که روز عید خواجه
قطب الدین از نماز باز گشت چون بدان مکان که الحال روضه ایست رسید و بایستاد و متامل شد و گفت من از این
مکان بوی دل میشنوم و در زمان صاحب زمین را طلبداشت و قیمت آن زمین باو داد و فرمود که این موضع مدفن من
خواهد بود [illegible] در میان حقیقتی اولیا شد پس بهمانگاه شیخ علی سگزی آمد و در آنجا مجلس سماع بود قوال این بیت
می خواند که امیر حسین دهلوی فرموده بیت کشتگان خنجر تسلیم را ✤ هر زمان از غیب جانی دیگر است ✤ خواجه را این مضمون
در گرفت و بخانه خود آمد بیهوش و متحیر شده و فرمود که همین بیت بگویید قوالان همین میگفتند و او را تحیر بود تا چهار شبانروز
بست پنجم [illegible] سنه ششصد هجری در گذشت و قبر ایشان در نواح دهلی کهنه از قلعه دهلی نو که شاهجهان آباد بود تمام
روز خلقی کثیر از شاهجهان آباد بزیارت مقدس میرفتند و پنجشنبی بود که از شاهجهان آباد تا مقبره منوره اش یکی
از امرا و اغنیا شهر تا مزار شریف او میگردد تمام شب مردم سوار و پیاده بزیارت وی میشتافتند چون در عهد عالمگیر ثانی
از شاهجهان آباد رفتم و از شهر تا مزارش خیابان راه میرفتند کسی را مقدور گذاره نبود که تا آنجا بهشت کس از دست
حرامیان بسلامت بروند چه جای آن تا مزار شیخ نظام الدین اولیا که در شهر بود ایران ده پانزده کس متفق شده میرفتند
خواجه جلال الدین حسین معروف بخواجه نقشبند از اکابر اولیای عصر بوده وجه تسمیه نقشبند در رساله بهاریه

که در مقامات حضرت خواجه است می نویسد که حضرت خواجه فرمودند من و پدر بصنعت کمخواب بافی ونقش بندی مشغول بودیم مردم از وطلب کرامات کردند گفت کدام کرامات زیاده برین است که باوجود چندین گناه بر روی زمین می توانم رفت

ف بیان سید جلال الدین حسین

سید جلال الدین حسین بن سید احمد بن سید جلال الدین بخاری معروف بمخدوم جهانیان از اکابر اولیای جهان است در هفتصد و هفت هجری متولد شده وچون شش هفت ساله شد گفت چون شش روز از ولادت من بگذشت عورتی مرا شست وشو کرده رخت در من پوشید آن حالت مرا بیاد است بالجمله مخدوم جهانیان در علم ظاهری و باطنی سرآمد عصر شده واز پدر خرقه یافت وبحجاز ومصر وروم وشام وعراق وخراسان ما ورا النهر رفت وبخدمت سید صدر الدین کماش از مشایخ رسید وچند حج بگذارد وآنگاه بمدینه شتافت وهنگام زیارت روضهٔ رسول صلی الله علیه وسلم گفت السلام علیک یا جدی از روضه آواز برآمد وعلیک السلام یا ولدی بهند آمد وشیخ نصیر الدین چراغ دهلوی را دریافت وبرادرش

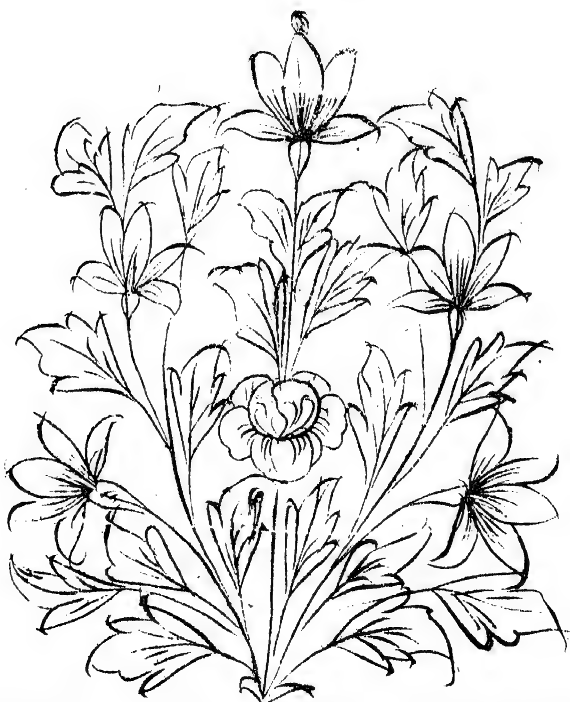
ف بیان صدر الدین راجو قتال

سید **صدر الدین راجو قتال** نیز از اکابر بزرگان بوده واز علوم بهرهٔ تمام داشته وصفت جلال براو غالب بود در هرکه بغضب نظر کردی او بمردی لاجرم او را قتال گفتندی واحوال نبیرهٔ مخدوم جهانیان ابو محمد برهان قطب الدین شاه عالم بن محمود بن مخدوم جهانیان در اقلیم دوم مرقوم شد

ف بیان خواجه شمس الدین

خواجه شمس الدین محمد بن محمود حافظی بخاری معروف بخواجه محمد پارسا از کبار اصحاب خواجه نقشبند است واز بزرگان اولیاء عهد بوده از کلام اوست که اللسان عن الفضول لکلام نطق مع الله سبحانه وقتی که ساکت شد زبان از زیاده گوئی پس سخن میگوید از الله تعالی واد نطق اللسان شکست یعنی وقتیکه بگویائی آمد زبان ساکت شد

ابو القاسم بن سماس از بزرگان وقت خود بوده یکی گفت از وی که ادب چیست گفت آنست که خود را بشناسی

تعلق از عطارد دارد و مردمش اکثر زرد رنگ میباشند و حد اول این اقلیم از انجا که روز دراز بیش پانزده ساعت و نصفی بود و حد دوم آنجاست که ارتفاع قطب چهل و پنج و ربعی باشد و مبدا آن در مشرق بوده و از شمال دیار یاجوج و ماجوج و بلاد خاقان و کیمال و استفجات گذر دپس بعضی از نواحی خوارزم و حوالی ختلان و بر جنوب بحر صقالیه و شمال مگال الزهره و اندلس گذشته به بحر اعظم منتهی شود و مساحت این اقلیم دو بیست و سی و پنجهزار فرسخ و ثلثان فرسخ است و در این اقلیم بقولی صد و چهارده و بقولی دویست و چهل شهر است و دو کوه و چند شهر عظیم دارد و پوشیده نماند که اکثر ترکستان درین اقلیم واقع شده **ترکستان** اسم جامعی است جمیع بلاد ترک را از اقلیم اول تا اقلیم هفتم و از اتراک اکثر ایشان صحرانشین اند و از قبایل دیگر به بسیاری عدد و زیادتی شجاعت و جلادت ممتاز اند و بر جلادت و شجاعت ایشان دلیل از این قوی تر نیست که قول رسول صلی الله علیه وسلم بن نوح در باب ایشان جاری شده که اترک الترک ما ترکوکم یعنی قصد ترک بکنید مادام که او قصد شما نکنند و بزرگان را از وی بینی پهن و چشمان کوچک و تنگ و ابرو و سینه فراخ میباشد مورخان گویند که چون کشتی نوح علیه السلام بر کوه جودی قرار گرفت و با تر مشرق و شمال به پسر خویش یافت علیه السلام داد و یافت از شوق ایما بین عازم آن سرزمین شد و از نوح علیه السلام التماس کرد که دعای آموزد که هرگاه خواند باران بیارد نوح علیه السلام او را اسم اعظم بیاموخت یافث آنرا بر سنگی نقش کرده بود و آنرا حجر المطر خواند و ترکان عده باس عجمیان سبک بده خوانند تا اکنون در میان ترکان و اوزبکان آن عمل متعارف است یافث بقولی از ابنای مرسل است کنیتش ابوالترک و ترکان از اولاد او بند بالجمله چون **یافث** بر زمین ترک رسید او را فرزندان پدید آمدند و آن زمین را آباد کردند او بقولی پانزده پسر داشت ترک و چین و سقلاب و منسیج و کماری و خلج و خزر و روس و خمیدر و سس و غز و مارج و سدسان و کماری را پسری بود کرد نام که در ان از اولاد او بیند و هر یکی بنام خویش شهری آباد کرده در آن سکونت کردند و گویند یاجوج و ماجوج از اولاد مسیج بن یافث اند و گفته اند که یافث هشت پسر داشت و از انجمله آنست یونان و اندلس و خراسان و افرنجه و غیره و هر کدام بانی شهریست که بنام او مشهور است و جمعی یاجوج بن یافث که یاجوج و ماجوج دو قبیله از نسل انسان اند و ذکر هر یک باختصار بجای خود بیاید اما ترک بن یافث بقول مولف صبح صادق معاصر کیومرث و وهی پدر بوده و این قول صحیح است اگر گویند که ترک بن یافث که در دیار مشرق چون کیومرث بوده و در دیار عجم مناسب است بالجمله ترکان او را یافث اغلان گویند و اغلان بترکی

پسر را گویند یعنی پسر یافث او بعد از پدر قواعد ملکداری ممهد ساخت و وسلیکا از ممالک مشرق طرح اقامت انداخت و از چوب
و گیاه خانه ساخت پس خرگاه اختراع کرد و از پوست حیوانات لباس ترتیب داد و حجر المطر را که بعد از یافث بدست عمر بن
یافث افتاده بود طلب نمود ع اجابت نکرد میان انسان محاربات اتفاق افتاد و بالآخر بقرعه مقرر گشت و قرعه بنام
ترک برآمد عرسنگی بهمان هیئت و رنگ پیدا کرد و نقشها که بر حجر المطر بود بران بکند و پیش ترک فرستاد ترک وقتی به باران محتاج
شد هر چند دعا کرد هیچ در بگرفت برحسد و پسر خود مغور الحرب برا فرستاد و مغور دست غبن کشاد و او لا ذر قتیل رسید و دشمنی میان
برادران و فرزندان ایشان بماند و ترک دو بست و چهل سال ملک رانده در گذشت و ترکان اصلی از ذات او ینیاد و ایران
بودند بوزک و جنگل و برسحار و املاق و بعد از وی پسرش **حودک** بحکومت رسید و به ایلجه خان مخاطب گشت ابقوے دران
لواح نمک در طعام او پدید آورد چه روزی در شکارگاه طعام میخورد و طعمه از دستش بیفتاد و زمین شور بود آنرا برگرفت بخورد
و خوش آمد حکم نمود تا آن خاک برداشتند و بکار بردند و بعد از وی پسرش **دیب باقوی خان** بن الیلجه خان پادشاه
شد لفظ دیب بترکی بخت و جاه یا قوی بزرگ را خوانند و بعد از وی پسرش **کیوک جان** آنگاه پسرش **علیجه خان** بسلطنت
نشست و در عهد او ترکان متمول و از دین خویش منحرف شدند و علیجه خان را دو پسر تنک شکم آمد یکے را تاتار اسپ و دیگری را
مغول اسپ نام نهاد چون بزرگ شدند علیجه خان مملکت خویش را قسمت نمود و در گذشت و دگر بیرون نباید پوشیده نماند
که چون ملوک توران دو فرقه اند که دهی از احصار بن لوح عرم و طایعه از اولاد یافث که ترکستان حکومت داشتند چنانچه
گذشت پس از مرور دهور اولاد شام مملکت ترکستان را از اولاد یافث انتزاع کردند **تفصیلش آنکه** چون فریدون که از اولاد
سام بن نوح عرم بود ضحاک باران را بقتل رسانید و بسلطنت رسید چنانچه در عراق عجم گذشت و فریدون سه
پسر داشت و مملکت را برهر سه پسران خویش قسمت کرد یکے **تور بن فریدون** که ثور آنرا بنام او خوانند و او را خ نیز گویند و از
کنار جیحون با اقصای مشرق باو داد که منحر سازد و تور بآن دیار شتافت و استقلال یافت و باتفاق سویج خان در گذشت
و تور بر مملکت او نیز استیلا یافت و قوم تاتار ببلاد چیا دافتادند و بسلطنت آنجا رسیدند و آن در ضمن چین گفته اند بالجمله
بعد از وی پسرش **رروسهم** و پس از وی پسرش **پشنگ** بن زادسهم و بعد از وی پسرش **افراسیاب** بن ببک بسلطنت
رسید محاربات او با سلاطین ایران که از احفاد ایرج بن فریدون اند از منوچهر تا کیخسرو در شاهنامه فردوسی طوسی مرقوم است
از سخنان افراسیاب که بزرگ حریص باشد با زندگانی دراز یابد و گفت شجاع را همه کس دوست دارند حتی که دشمن و بعد از وی
پسرش **جهن** بن افراسیاب بفرمان کیخسرو بسلطنت رسید و بعد از وی پسرش **ارجاوست** بن جهن پادشاه شد واو
آنست که دختران گشتاسپ که خواهران اسفندیار بودند باسیری برد و اسفندیار بلباس تجار بتوران رفت و محبوسان
از حبس نجات داد بالجمله از حالت درنگی از معارک بقتل رسید و بعد ازان احفاد افراسیاب در مملکت توران بهر
بگوشه بحکومت رسیدند و از ایشانند آل خاقان که سالها بماوراء النهر ترکستان ملک راندند و در ضمن ماوراء النهر برخی از
احوال ایشان نوشته اند بالجمله الیجه خان بن کنوک خان به پسران خویش تاتار و مغول تقسیم نمود و هر یک بر حصه خویش
بحکومت رسید قیام نمودند و پس از ایشان فرزندانش بدوستی و اتحاد میانه خود را امور ریاست را بجای ترین وجه

سر انجام میدادند تا آنکه **ماندو خان** هفتم پادشاه از ملوک تاتار به سلطنت خویش مغرور گشته بحدود الوس مغول لشکر کشید و مخالفت در بنی اعمام پدید آورد و از وی پسرش **سونج خان** بن ماندو خان که آخرین ملوک تاتار است و معاصر نور بن فریدون بوده نور باتفاق او با ایل خان بن منکر خان که از سلاطین مغول بود رزم کرده او را با سایر قوم مغول بکشت چنانچه گذشت **ذکر مغول ملوک** بن النجه خان که ششم نسب ترک بن یافث بن نوح علیه السلام می پیوندد و جد طایفهٔ مغول است او بفرمان پدر بعضی از دیار ترکستان والی بود او چهار پسر داشت و بعد از وی پسرش **قراخان** بن مغل ملوک جانشین شد و در حدود قراقرم نشیمن داشت و بعد او مغولان در ترک مبالغه کردند و کرخان را پسری متولد شد و سه روز شیر نخورد و هر شب مادرش بخواب ویدی گفتی ای مادر مسلمان شو تا شیر خورم مادرش در خفیه ایمان آورد و نام پسر اعو ز بوده چون بزرگ گشت پدرش از وی آگاه گشت روی بوی آورد اعوز خان در شکارگاه آگاه شد و با پدر رزم کرد او را بکشت و بر تخت نشست **اعوز خان** بن قراخان بن مغل خان او در ملوک ترک در حشمت و شوکت چون جمشید بوده و در ملوک عجم تمامی خیل و حشم را از ظلمت شرک بر آورد و بنور اسلام مشرف ساخت و ممالک چنین مقابله کرد و ظفر یافت و قصد ماوراء النهر کرد و مصافی ساخت و بازگشت و به اتراک لقب داد چون ما نقلی العود د قبچاق و قاریق و خلج و امثال آن و اعوز خان شش پسر داشت کون و ائی و بلدور و کوک و باق و منکر هر یک را چهار پسر بود که مجموع بست و چهار باشد و بعد اعوز خان پسر بزرگش **کون خان** پادشاه شد و یا شانه وزیر خود هر یک از فرزندان و برادرزادگان لقب داد و هر یک جای معین ساخت و ایشان را بست و چهار شعبه ساخت و میانهٔ ایشان اساس محبت مستحکم داشتند و بعد از وی برادرش **ای خان** و پس از وی **بلدور خان** و بعد از وی پسرش **منکلی خان** بن بلدور خان انگاه پسرش **منکر خان** و بعد از وی پسرش **ایل خان** بن منکر خان پادشاه شد و بعد از و نور بن فریدون بفرمان پدر بحکومت توران رسید و سونج خان که آخرین ملوک تاتار است و ذکرش گذشت بیور موست نور متوجه ایل خان شد ایل خان با سایر قوم خویش در محاربه بقتل رسید و از ایشان حرفیان پسر ایل خان و بعو و پسر حال او با زنان خود از معرکه بر نیامدند و این واقعه بعد از اعوز خان بهزار سال اتفاق افتاد و این چهار از بیم شاه نور و با ناگریزان شد صبح دیگر روز بجای رسیدند که کوه بسیار در اطراف آن بود و یک راه پیش بدو دست بزحمت هر چه بقلعه کوه رسیدند مرغزاری دیدند از غایت سرسبزی و شادابی آن را ارکنه قون گفتندی یعنی کمربند و آنچهار تن آنجا رخت اقامت افگندند و از بیم نور و تاتار نتوانستندی آمد و پس از مرور دهور از نسل ایشان جمعی کثیر پدید آمدند و چند شعبه شدند او لاد قیان و او لاد معودیه و ترکمن مشهور گشتند چون بسیار شدند ارکنه قون را تنگ یافتند و خواستند که بیرون آیند بر جر کوه معادن آهن بود خروج متعذر بود پس هیزم جمع کردند و آتش زدند و از حرم کوزن و مهات ساختند چندان بدمیدند که بعضی از ان بگداخت و راه پدید آمد و بدرهٔ ها به مغول که وطن اصلی ایشان بود شتافتند و با تاتار و دیگر قبایل که دران تورب بود جنگها کردند و ظفر یافتند و بسیاری از با آنکه در بیرون بودند خود را از قوم مغول شمرده با ایشان پیوستند و آن طایفه به مغول مشهور اند **ابیات** به پیش مغل باشد آن در حساب ✕ که دار د بایین هر دو قوم انتساب ✕ نه آنکس که از راه تدبیر و فن ✕ بایشان کند نسبت خویشتن ✕

بالجمله مغول بر دیار خود استیلا یافتند و یکی از قوم قبایل را بسلطنت برداشتند و بطناً بعد بطن سلطنت میکردند تا آنکه
یلدوز خان بن منگلی خواجه بن تیمور تاش بسلطنت رسید اهل الوس آباد ساخت و مقرر ساخت و در روزی که اولاد قیان و
دریکسن از برگنه قول بیرون آمدند تمام مغولان جمع آیند و دم آتش در پیش نهند و به عیش و طرب مشغول شوند و او بروقت
نزدیک بعهد محمد صلی الله علیه وسلم بوده و دختر پسر اوست **الان قوا** دختر مادر مغول از احفاد او بیند و الان قوا در عقد
ابن عم خود بود و از وی دو پسر داشت بلگدی و بگجدی چون شوهرش درگذشت الان قوا بحکومت اهل الوس رسید شبی
خفته بود دید که پرتوی بخانه آمد و بدهان او فرو رفت و از آن آبستن شد اکابر مغول زبان تشنیع گشادند الان قوا ایشان را
جمع آورده حال بازگفت و جاسوسان را بجوانب خرگاه بنشاند هنگام شب نوری که از روزن خرگاه بدرون میرفت بیرون
می آمد ایشان قول او را تصدیق کردند و لهذا از آن نور سه پسر آمد اول **بوقون** که قتقی و اروغ و متعین از اولاد
او بیند دوم **بوسقین** که سالجی و قبیله سالجوت از اولاد او بیند سوم **بوزنجر خان** که خان خانان مغول از اولاد اند
مغولان اولاد پسران الان قوا را که از شوهر پیشین بودند درلکین خوانند و اولاد بوزنجر خان و احفاد و برادران حقیقی
بوزنجر خان را نیرون گفتند بالجمله بعد از الان قوا پسرش **بوزنجر خان** ملقب بقاآن شده بادشاه شد و او معاصر
ابومسلم مروزی بوده آن هنگام که اتراک ملوک طوائف بودند همه ایشان را مطیع ساخت و بعد از وی پسرش **بوقا خان**
و پس از وی **دوتمین خان** بن بوقا خان سلطنت بدو کردند و دوتمین خان نه پسر داشت بعد از
دوتمین خان زن او **مونولون** بحکومت نشست بعد او طایفه از قوم جلایر از بیم سپاه ختای پناه باو آوردند
و آخر با و غدر کردند او را با هشت پسر بکشتند **قایدو خان** بن دوتمین خان که مرد عم خویش باختن بن بوقا خان
بدامادی رفته بود نجات یافت باختن قوم جلایر را باز خواست نمود و رسار ایشان هفتاد مرد را که در قتل مونولون
دخل داشتند بکشتند و اطاعت قایدو خان کردند و قایدو خان بسلطنت رسید و سه پسر داشت اول
بایسنغر خان و خانان ترک از اولاد او بیند دوم جرقه لیکوم و قبیله بابحوت فرزندان او بیند سوم سچار خان سجوب
از احفاد او بند سر و قد بزرگترین پسران جرقه لیکوم در صحرا با سپاه تاتار خان دوچار شده او را بگرفتند و نزد
الیاخان صاحب جاهی بردند الیا خان بفرمود تا میر جو نیش از میخ آهن بدوختند بعد از قایدو خان پسرش **بایسنغر
خان** پس از وی پسرش **تومنه خان** بن بایسنغر خان بسلطنت نشست او نه پسر داشت و دو از ایشان توام بودند
قتل خان که جد سوم چنگیز خان است و قاجولی بهادر که جد هشتم امیر تیمور صاحبقران گورکان است سی قاجولی
بهادر بخواب دید که از جیب قتل خان ستاره برآمد بعد از وی دیگری و همچنین با نوبت چهارم کوکبی بغایت نورانی
ظاهر شد و آفاق را روشن کرد قاجولی بهادر بیدار شد و باز بخواب رفت دید که از جیب او ستاره برآمد و فرو رفت
و همچنین تا آنکه هشتم ستاره در غایت روشنی و بزرگی طلوع نمود قاجولی بهادر دیگر روز احوال خواب با پدر گفت
تومنه خان با قتل خان که چهارم پسر بود و هشتم پسر قاجولی بهادر بدولت عظیم رسید و سالها ملک در فرزندان ایشان
بماند پس امر کرد تا برادران با یکدیگر عهد بستند که قتل خان پادشاه و قاجولی بهادر سپه سالار باشد و بطناً بعد بطن

وصیت کنند تا همین شیوه منظور دارند پس دران باب عهدنامه بخط الغوری نوشتند و برادران و اعیان نامهای خود برآن ثبت کردند و لومه خان آن تمغا بر آن نهاد آن کاغذ بود تا آنکه علی سلطان از احفاد اوکتای قاآن بن چنگیز خان آن را پاره کرد بالجمله بعد لومه خان پسرش **قتل خان** بن تومینه خان بادشاه شد و به داد و مهر صفت سر و سامان رعیت داده سردار قوم کنان ال خان والی فراخیل که دران آوان قتل خان و سایر ملوک ترک اطاعت او کردندی او را نزد خود خواند قتل خان بحامی شتافت و اجرار یافت روزی مست شراب بمجلس ایشان خان فرصت وریش او را که دراز بود بگرفت و دشنامش داد التاخان از حلم چیزی نگفت و خواص که قصد اذیت او داشتند مانع آمد و روز دیگر قتل خان عذر خواهی نمود التاخان او را همی نخواند و قتل خان متوهم گشت و انتقاضی نکرد التاخان در غضب شد و جمع را تبعاقب او فرستاد و قتلخان براستی نخواند بر نشست و خود را بیورت خویش رسانید سپاه التاخان از غضب وی در رسیدند قتل خان باتفاق فاخونی بهادر با ایشان رزم کرد و ظفر یافت و بعد از قتل خان **قوبله خان** بن قتل خان باتفاق فاخونی بهادر بعوابدید او بسلطنت نشست و بعد از وی پسرش **برتاخان** بهادر بن قتلخان بحکومت نشست و بقولی او پسر قوبله خان بود و چون در شجاعت اشتهار داشت لفظ خانی را بهادری تبدیل داد و بعد او فاخونی بهادر درگذشت برتاخان ایرومجی بن فاخونی بهادر را سپه سالاری داد و برلاس لقب نهاد و بعد از وی پسرش یسوکا بهادر بن برتان خان بهادر بسلطنت رسید و در عهد او ایرومجی برلاس درگذشت و از وی سه پسرش ماندند بزرگترین ایشان سوعوجیجن بود و معنی آن یگانه عاقل است و او سپه سالار گشت سوکا بهادر بقصد تاتار که ایلیاسی از قوم تاتار بگشت و تموچین و فرالوقار اکه از روسای آن طایفه بودند اسیر ساخت دران آوان او را البیسری آمد چون تموچین را اسیر کرده بود او را تموچین نام نهاد و چنگیز خان عبارت از ان پسر است سوکا بهادر بلک سیر انداد درگذشت پس از ان پسرش **تموچین** که چنگیز خان باشد بن سوکا بهادر بسلطنت نشست و او بزرگترین ملوک جهان بسفک و یاسکی عظیم داشته و بگناه یک تن خلقی را بکشتی و باندک جرمیه جز بقتل فرمان ندادی و متابعت هیچ دین و ملت نکردی و با شیاعی مقرر نموده از ان تجاوز نمی نمود و آن نوشته اند نام اصلی او تموچین است و در پانصد و چهل و نه هجری متولد شد و دران وقت قدری چوب بسیرده در دست داشت و انمعنی دال بوده بر شکل و بار و تموچین را برادری بود موسوم بجوجی او را از غایت دلاوری جوجی قسار گفتندی قسار معنی خفتن باشد و او چون پهلوی خفتی کمان باره از زیر پهلو بیرون رفتی که با او پیر شدی و در پانصد و شصت و دو هجری که پدر چنگیز خان درگذشت آن سوعوجین را سپه سالار بوده تیر وفات یافت در سنه پانصد و شصت و سه هجری تموچین باتفاق قوم جانشین پدر گشت و فراخار یوبان بن سوعوجین را سپه سالار کرد مخالفان بر تموچین هجوم آوردند و از دفع مخالفان عاجز اند و باونک خان که از خانان ترکستان بود پیوست قوم شالنوب تاتار و دیگر مخالفان باتفاق یکدیگر روی به تموچین آوردند و بعد از هزیمت رفتند باکاخر اونک خان گفته ساعیان و غمازان از به تموچین دل دگرگون کرد و تموچین دریافت و باتفاق سپه سالار خود فراخانونان بن سوعوجین رزم کنان منهزم با جماعه قلیل بگوشه رفت و ایشان را بمناصب عالیه امیدوار ساخت و دو کودک را که خبر قصد او بکسا باو رسانیده بودند ترخان لقب نهاد و لفظ ترخان

ازان وقت ظاهر شد بالجمله پس بسر جد خیای افتاد آنوقت همراهیانش چهار هزار و شش صد بودند و طایفهٔ از
قبیله قیقرات بر وجمع آمدند باز میان تموختن و اوزبک خان محاربه اتفاق افتاد اوزبک خان منهزم با جماعهٔ قلیل
بولایت مانانگ خان که والی بایان که از خانان ترکستان بود افتاد امرای مانانک خان او را بگرفتند و بکشتند نوشت
که مانانک خان سر اوزبک خان را در رزم گرفت روزی بر سبیل تمسخر بابر گفت چرا سخن
نگوئی آن بیز چند نوبت زبان از دهان برون آورد و آنرا حیران بدیدند و تیره وال و دولتش متیقن شد و در پانصد
و نود و نه هجری تموختن بر تخت اونک خان نشست و نانانک خان بد ... تموختن کوشید و مالالوس را سی
انگشت نوشت ؏ کنون گر الالوس بازی کند + تموختن کجا شهریاری کند + و الالوس او را جوابی نگفت و
به تموختن پیوست هر دو در روی با مانانک خان نهادند بادشاه مرد حاکم کرد بیت خاموقه در دیگر خانان ترکستان به مانانک خان پیوستند تموختن
برادر خود جوجی بسیار را در قلب جای داد و قوبلا نویان و جبه نویان را مقلای ساخت و از صبح تا شام رزمی
صعب کرد مانانک خان از جراحت شکست گشته بود بر جا ماند و با جمعی قلیل فدائی او را برگرفت تموختن حمله آوردند یدان
رزم کردند که بقتل رسیدند و مانانک خان زخمها خورده درگذشت پسرش کفش تملک بگریخت و برادرش لوبردق خان
رفت تموختن استقلال یافت و قبیلهٔ خاموقه را از وی تموختن آوردند تموختن گفت ایشان با خداوند خود وفا نکردند
با من نیز نکنند پس همه را بکشت خاموقه را بیدار بند جدا کرده در آن حالت او اضطراب نمیکرد و مفاصل خود با
ایشان مینمود و میگفت میخواستم که شما را پاره پاره کنم اکنون که بر من دست یافتند هر آنچه خواهند بکنند بالجمله تموختن
بعد از استقبال مانانک خان عزم رزم توقیا بیکی مهتر قوم تکریب کرد توقیا بیکی از مقابله بگریخت و نزد لوبردق خان
رفت تموختن به بیک که آنرا اغامین نیز گویند لشکر کشید و مسخر ساخت و بسیاری مخالفان را بکشت و در سنه ششصد
و دو هجری قوریلتای کرد و بر تخت نشست و ... از مغولان که او را بت تکری گفتندی و دعوی آن میکرد که خدای
با من سخنی میگوید و گاه گاه با آسمان میروم و او در زمستان برف میخ نشستی و برف از حرارتش بگداختی و مغولان
بر معجزه اش حمل کردندی نیز خود تموختن آمد گفت ؏ نهادیم نام تو چنگیز خان + در ان پس تو خود را تموختن
مخوان + معنی چنگیز خان خانخانان باشد گویند بت تنکری راهوس ملک افتاد روزی با جوجی قسار برادری
بحث میکرد و خوی فسا جلقش را چنان فسرد که بمرد پس از آن چنگیز خان قصد رزم توبروق خان که برادر مانانک خان
کرد او را در شکارگاه بقتل رسانید کوسلک خان از خان عم آگاه شد باز دلش رفت چنگیز خان قمراقر بکشود و
در روی بازدلش آورد و توقیا بیکی در رزم کشته شد و کوسلک خان منهزم بکورخان حاکم قراخطای پناه برد چنگیز خان
عزم خطای کرد و التان خان والی خطا را بمتابعت خواند التان خان بایار برنجید و عزم رزم کرد چنگیز خان ظفر یافت
التان خان بجال بالیغ رفت و دختر خود بچنگیز خان داد و خطاییان از التان خان برنجیدند و بچنگیز خان پیوستند چنگیز خان
فوجی آراسته بجال بالیغ فرستاد تا مسخر ساخت التان خان خبر یافت و زهر خورده خود را بکشت چنگیز خان متوجه
جنامی شده و در دو سال بسیاری از مملکت خطای مسخر ساخت بعد از التان خان آنکه معاصر چنگیز خان بوده بابردل

جو دران نام داشته در خطا بسلطنت نشست چنگیز خان در شش صد و سیزده هجری مغلی کو مانک نام را بضبط
خطای فرستاد وجود استقلال تمام یافت و رسم قاعده حد که آن را توره و یاسا گویند بر مقتضای رای خود وضع
کرد و امر فرمود با اقوام مغول که از خط نوشتن عاری بودند خط الغوری آموختند و آن قواعد نوشته در خزاین
مضبوط ساختند تا بهر وقت که حادثه روی دهد شاهزادگان جمعیت کنند و آن طومار حاضر سازند و بآن عمل
نمایند و اگر خلاف کنند پشیمان شوند و از یاسیات او آنست بهر شهری که بروز جنگ دست یابد اهالی آن را
قتلعام کنند و انواع خرابی بتقدیم رسانند نقل است که چون عار لغان و مشق بگرفت قتلغ لومان گفت بحکم یاسیا
عمل باید کرد یعنی قتلعام باید نمود عار اغان رضا نداد پس چون بازگشت اهالی انجا باغی شدند و عار اغان
آنچه کرده بود پشیمان گشت و از یاسای چنگیز خان است که درد و قطاع الطریق را هیچ جا زنده نگذارند و ایضاً
بهر که چیزی نویسند او را باطاعت خوانند چنین نویسد که مطیع شوند با بحال امان یابند و اگر خلاف کنند ما چه دانیم
خدا داند و این قول کلان است ایضاً از قواعد آنست که نامه بهر که نویسد که مطیع شوند فی الحال امان یابند و اگر
خلاف کنند ما چه دانیم در تعریف او مبالغه نکنند وقتی چنگیز خان بمنشی گفت که بدرالدین لولو والی موصل را نامه نویسم
او را بمتابعت خوان ناحیه لومان باتفاق او لشکر بشام کشد منشی را چنانچه رسم است نامه نوشت چنگیز خان از
مضمونش آگاه شد گفت القاب او را از ان نوشته که چون بخواند در باغی گری سعی کند همانا که با باغی اتفاق دارد
پس منشی بیچاره را بقتل رسانید و دیگر از یاسای او آنست که چون شاهزادگان مانع هیچ دین و ملت نباشند
شاید و باید که در تعظیم علما و زهاد و هر طایفه مبالغه نمایند و ازین قبیل از ابنای اولیا راست بالجمله چنگیز خان
بعد از مملکت خطای قصد استقبال کوسلک خان که در ختن و بلاساغون کاشغر استقلال داشت کوسلک منهزم
و گرفتار شده بقتل رسید و چنگیز خان ختن و کاشغر بالب ساک که عبارت از رود جیحون تسخیر ساخت پس از بیرخویش
محمود بلواج را برسالت نزد سلطان محمد خوارزم شاه فرستاد و او را بسر خواند سلطان با چنگیز خان عهد بست که
با دوست دوست و با دشمن دشمن پس بگذشت که میان ایشان بنا بر کشتن بازرگانان چنگیزی مخالف
دوست داد و آن بتقریبی در بغداد خوارزم در ضمن احوال خلفای بغداد و سلطان محمد خوارزم شاه گذشت بالجمله
چنگیز خان با هشت صد هزار سوار قصد عراق عجم کرد و بهر شهری که از مملکت خوارزم شاه او دسپاهش رسید آنرا
بجنگ بگشود و قتلعام نمود و خراب ساخت از ان جمله است قتلعام سمرقند و طوس و اسفراین و دامغان
و مازندران و آمل و ری و قم و قزوین و خوارزم و ند و بدخشان و بلخ و مرو و نشاپور و طالقان
و هرات و بامیان و ریحان و اردبیل و مراغه و همدان و امثال آن در هر شهری بزرگ بجز ده بست
کس با صد و دو صد کس بنجات یافتند و اهالی شهری که متابعت او کردند از خان امان یافتند اما مویا برباد
و اموال بتاراج رفت و اهالی اکثر از ان بلاد هم باندک جرمیه بقتل عام رسیدند چنانکه در محرم پیش شش صد
هفده هجری چنگیز خان بیجار استافت و اهالی شهر بخدمت آمدند و از قتل محفوظ ماندند چنگیز خان بشهر در آمد

بمسجد جامع رفت تا مقصورهٔ عیان باز نکشید و پرسید که سرای سلطان است گفتند نه خانهٔ یزدان است
چنگیز خان از اسپ پیاده شد به منبر رفت و گفت گاه در صحرا نیست علف اسپان سیر سازند مغولان در انبارها بگشادند
و صندوقهای مدارس از کتب پرداختند و آخور اسپان ساختند و اوراق مصاحف در میان قاذورات انداختند
و انبارها پایمال بدست علما دادند و بشراب خوردن مشغول شدند چنگیز خان سوار شده به عیدگاه رفت و زبان
بمعاتب مسلمانان گشود و گفت از شمایان گناه بزرگ صادر شده خدا مرا که خشم اویم بشما فرستاده آنچه دارید بدهید و
و گرنه از شما بستانیند هر کس هر چه داشت بداد چنگیز خان گفت باید که مردم خوارزمشاه را پنهان بکنند آنگاه ظاهر شد
که طایفه از ایشان در موضعی مخفی اند چنگیز خان در غضب شده امر فرمود که تا شهر را قتل عام کردند و بسوختند پس از آن
بخارا خراب شد تا آنکه مسعود یلواج آنرا آباد ساخت و همچنین دیگر شهرها قتل و غارت نمود گویند که مغولان بعد از
محاصرهٔ شش ماه بر هرات دست یافتند و قتل عام کردند بجز شاهزاده نفر در هرات زنده نماندند بعد از مراجعت مغولان
یکی از مردم هرات با یشان بیرون آمد هیچکس را ندید و بر دوکان به نشست و گفت الحمد لله لحظهٔ بفراغت برآوردم
پس بیست و چهار نفر از نواحی هرات با ایشان پیوستند و پانزده سال خزاین چهل کس کسی در هرات نبود مثل آن دیگر شهرها
قیاس باید کرد ایضاً چند گاه از کنار جیحون تا انزا یاد اگر کسی زنده بود بگوشت قاق بره معیشت میکرد بالجمله چنگیز خان
بدفع جلال الدین منکبرنی ابن خوارزم متوجه غزنین شد و آن در ضمن خوارزم مرقوم است و در ان دیار دوبار بگذشت
و سپاه چنگیز خان نموده تا ملتان تعاقب منکبرنی نمود ملتان را محاصره کرد چون هوای تابستان رسید بازگشت
قاضی غرجستان گوید روزی در ایام محاصرهٔ هرات پسر برجی بر آمدم و از آنجا هم بجایگیر افتادم مغولان تیری چند
بر من انداختند اما بمن نرسید مغولان مرا بگرفتند و نزد قول خان بردند گفت دیوی یا پری که ازین آفت سالم ماندی
گفتم چون منظور نظر پادشاه بودم نجات یافتم شاد شد و مرا تحسین کرد گفت قابل آنی که بملازمت چنگیز خان اشتغال
نمایی پس مرا نزد چنگیز خان فرستاد خان با من عاطفت و احسان کرد که مرا بمجلس خاص راه داد روزی گفت از فیلی
که در ولایت سلطان محمد اغری یعنی خوارزمشاه کردم عجب نهر من در میان مردم خواهد ماند روی بر خاک نهادم و
و گفتم اگر امان یابم سخنی بعرض رسانم گفت بگوی گفتم چون همه مردم را هلاک سازند نام در میان کدام مردم خواهد ماند
در غضب شد و گفت ترا از عقلا میدانستم لیکن آنکه ابله بود هیچ بر هر زمینی که سم اسپ سلطان محمد اغری رسیده قتل
و غارت میکنم و با دیگران کاری ندارم من ترسیدم و بگوشه گریختم بالجمله چنگیز خان در بلاد ایران که در تصرف
خوارزمشاه بود آبادی نگذاشت و خواست که بهندوستان آید و به بنگاله برود و از آن راه بدیار خویش بازگردد ولیکن تغافل
نمود و راه ینا قیش و ازان عزیمت در گذشت و بسمرقند رفت قاضی شرف الدین را با یکی از واعظان بخواند و
و عقیدهٔ شما چیست گفتند خدا را یگانه میدانیم چنگیز خان گفت چنین است گفتند و ایلچی بطرف بندگان فرستاده
بالفرموده عمل کنند چنگیز خان این سخن بپسندید و گفت من هم ایلچی او هستم هر روز ایلچیان میفرستم اگر دیگر فرستاده او تو
گفتند او پنج وقت نماز را فرموده گفت چنین باید من که بندهٔ او هم میخواهم که هر روز مردم بسلام می آیند اگر پنج وقت بسلام

خداوند زند لعید نبود ام کرده سالی یکماه روزه دارند گفت چنین است یازده ماه طعام میخورند یکماه هیچ نخورند گفتند که فرموده سالی یکبار زکوت مال بدرویشان دهند گفت نیک کرده چه بآن ضعیفان آسوده کردند گفتند که امر کرده که بندگان اگر استطاعت داشته باشند بخانه خدا روند چنگیز خان گفت این خوب نیست زیرا که همه عالم خانه خدا است از همه جا باو توان رسد پس هر دو را باز گردانید قاضی اورا مسلمان گفت داعطا جهته انکار حج بکفر فرمود راقم حروف گوید چنگیز خان را فهمید مطابق آیه فاینما تولوا فثم وجه الله بود پس چنگیز خان ایمه قصبات ماوراء النهر را یرلیغ داد که از تکالیف دیوانی معاف باشد گفت سلطان محمد خوارزم شاه از شما طلب آن میکرد گفتند بلی گفت دعا چگونه مستجاب شود که دعاگو بناز خواست گرفتار بآن پس چنگیز خان از سمرقند متوجه یورت اصلی شد چون یکبار شبخون رسد جماعی واکثا امضار را قتل وغارت کرده باو پیوستند وجوجی از دست محاق در رسید و از جمله پیش سکهای جوجی صد هزار اسپ که دویست راست اسپ ازان جنگ یکرنگ بوده چنگیز خان همانجا قربلنای نمود چندی از امرایان خود را بگشت جوجی خانرا بدست محاق بازگردانید و در ذی حجه ششصد و هشت و یک هجری بیورت اصلی رسید و بعد از هفت سال احفاد را بدید و در صفر ش سیصد و نوزده هجری که جهته بوبان وشو بدای بهادر بطرف مراغه وغیره رفته بودند بمراغه و همدان و امثال آن قتل عام نمودند و بر کبیر و صغیر اتفاق نفرمودند و بسماجی شدند و هر که را یافتند بکشتند و بفرمان چنگیز خان از راه دربند متوجه دربند یورت اصلی شدند از عهد اسکندر تا آن زمان هیچ لشکر ازان نگذشته بود پس بمملکت ازآن رسیدند و هر که را یافتند کشتند و بپارس شتافتند و قتلی بافراط کردند و مظفر و منصور بچنگیز خان که دران ایام بطرف رفته بود پیوستند و چون زمستان بگذشت سدر و خان صاحب جلیسوت که آن را فاسمن سنر گویند پانصد هزار مرد جمع آورد چنگیز خان متوجه او شد و در میانه ایشان قتالی فاحش اتفاق افتاد مغولان گویند صد هزار مرد کشته شدند لیلی الفرق سر انشد دران معرکه سه کس از مردان فیلان لشکر سدر قوله الیتادو بودند چون سه صد هزار کس از لشکر سدر قو بقتل رسید سدر قو بهزیمت رفت و در صلح کوشند و گفت اگر امان یابیم بخدمت آییم چنگیز خان امان داد و در خلال این احوال خوابی هولناک بدید و ازان رنجور شد و اولاد و احفاد را نخواند و تیری از ترکش برآورد و بشکست و یکیک می افزود و میشکست تا بجایی رسید که آتش آنرا نتوان شکست آنگاه گفت این مثال شماست اگر یکیک بدست دشمن افتند هلاک شوند و اگر متفق باشید کسی بر شما دست نیابد پس که بظاهر اسم سلطنت بر یکی باشد و در حقیقته همه دران شریک باشد و انگاه حکومت حدود یورت خود و حکومت خیالی به برادر خود جوجی قشار داد و اذکیای قارل را ولیعهد گردانید و قراچار لوبان را مدار المهام ساخت و گفت من قراچار لوبان بر عهد نامه قتلخان وقاجولی بهادر در عمل کردیم باید که شما چنین کنید چون جلال الدین منکبرنی که از هند آمده بود در ایران گردنفرازی میکرد نو هم واشت خود که قراچار لوبان باچغتای خان بماوراء النهر رود وانگاه عهد نامه مذکور بچغتای خان داد و گفت چون در گذرم مرگ مرا پنهان دارند با سدر قو انگاه اورا بقتل رسانید پس در سیصد و بست و چهار هجری درگذشت چنگیز خان چند ایث و چند کنیزک از خدمه مجلس بگسستند و بهر خدمت چنگیز خان دران عالم فرستادند

و دیگر از رسوم که در مغلان بود بجا آوردند او را دفن کردند چنگیز خان را از خاتون به جوجین چهار پسر بودند اول جوجی دوم
چغتای سوم بولی امیر صید شکار که نزد اتراک کاری بزرگ است بجوجی متعلق بود و او حکومت خوارزم شاه و دشت خزر
با قصای سقین و بلغار داشت و به عود لسان و سیاست بچغتای متعلق بود و از لغور با سمرقند و بخارا و کاشغر و بدخشان
و بلخ و غزنین در تصرف داشت و پیش از ین بحدود المالیغ می نشست و تدبیر امور و رای با وکیای مقرر بود و بعد از پدر
جانشین گشت برای پشت پناه و کمک سپاه و محافظت خزانه سپه سالاری تولیخان را بود و الغ بویان خطاب داشته بعد از ما
اوکیای قاآن بسر می برد و از دیگر خواتین پنج پسر داشته و اقطاع ایشان بحدود ختای بود و آنها در رتبه نه مانند چهار
بودند **اوکیای قاآن** پسر سوم چنگیز خان است و او ملکی عادل و جواد بود و دین و اسلام بر دیگران ترجیح داده
یکی از کافران او را گفت چنگیز خان را بخواب دیدم مرا گفت که قاآن را بگوی که مسلمانان را بقتل رساند قاآن تامل کرده
گفت تو را ان مغولی وا یا گفت میگفت چنگیز خان خوارزبان مغول نمیدانست و از ین کذب قوال تو معلوم میشود
پس بقتلش فرمان داد و در عهد دولت او بموجب یاساق چنگیز خان کسی ظاهر گوسفند را ذبح نمیکرد در وی مسلمانی
در خانه خود بنشسته و گوسفندی را پنهان ذبح نمود و ترک آن نموده که از بام خانه آن در آمد پس بقتل تحاشی
فرمان او یکی کیسه پر زر را از فراقوم گم کردند المود که هر که آن را نیافته شد باد دهد نصف آن با بد مسلمانی آنرا یافته
بود حاضر ساخت صاحب مال در تمام آن طمع کرده گفت درین کیسه زر از ین بیشتر بود آنچه گرفته ذکافی است میان ایشان
چیست جاسپ انچه بیش ایفا آن رسیده هر دو را بخواند تا بر طبق مدعای خود سوگند خوردند پس گفت هر دو راست میگفتند
که آن را که زر یافته بود فرمود که کیسه پر زر را بر یا صاحبش بهم رسد که این کیسه زر این مرد نیست خداوند کیسه هر چند اضطرار
کرد فایده نداشت و همچنین از سخاوتش بسیار حکایات است و از ان جمله است روزی بخرابه رفت بنشست هزار باش
آنجا دید گفت از محافظت آنها جز مشقت حاصلی نیست ندا کنند هر که باش خواهد بباید خلایق روی بخرابه نهادند
و همه را تمام وقتی هست بود یکی بهر طایفه آوردند بوجود با دو بیست بالش باد و هند دیوانیان آن را از شکر و ا نستند
دیگر در حال بعرض رسانیدند گفت سه صد بالش باد و هند ایشان موقوف داشتند و همچنین یا شش صد رسید
پس ایشان را جمع آورده گفت در دو نبا خبر کرده جمیل چیزی باقی نماند و شما میخواهید ایضاً بوسی درویشی را گفت صد
بالش دهند کتاب گفتند او بالش نمیداند که چند است آن وجه را بر و عرض باید کرد تا بداند پس بالشمار او را
راه بگسترانید قاآن دید و گفت چیست گفتند بالش است که بفلان درویش میدهند گفت بسیار کم است پس
آن را مضاعف ساخت یکی از شرار بقراقرم رسید گفت از فارس بآوازه تو آمده بودم و پانصد بالش قرض دارم
فرمود تا هزار بالش او را دادند دیوانیان عرض داشتند فرمود اگر بار و پانصد بالش میدادم آنچنان که مقروض
بازگشته باشد در روضة الصفا گوید که از هندوستان هر مردم آنجا رفته و از انعام او بهره مند شده بازگشتند
گویند در سیزده سال که مدت سلطنت قاآن بود صد و شصت هزار بالش زر بخلق بخشید و یک بالش بقولی
پانصد مثقال طلا و یا نقره است و از ین زیاده و کمتر نیز گفته اند گویند قاآن را با وجود این خود تمنای مال بود اغلب

که آن برای نهفتنش باشد قاآن در ایام سلطنت خویش دو کس را از بخشش محروم ساخت یکی گفتن گرفت که اجای گنج
دیده ام و بکسی نشان ندهم مگر القاآن ظاهر کنم قاآن پسندید و او در طلب شد و در جای گنج از او پرسید او گفت بنابر رسیدن خود
بخدمت آن حیله کرده بودم تا رسیده عرض مدعای خود کنم و گنج جای ندیده ام و ندانم قاآن برنجید و او را هیچ نداد اکنون شمه
از احوال سلطنت او بیان کنیم چه اوکتای قاآن بعد از آنکه اول چغتای را تکلیف نکرد این امر را قبول نمود و بزرگان برسم
مغول کلاهها از سر برداشتند و کمرها بر دوش افگندند پس چغتای خان دست راست او بگرفت و دست چپ قاآن گرفته
بر تختش نشانیدند و الغ نویان او را کاتبه داشت پس او را قاآن خواندند و شاهزادگان برسم خویش از در بیرون رفتند و
سه نوبت آفتاب را پرستیدند و باز گشتند و مجلس بزم بیاراستند اوکتای قاآن در خزائن بزر بگشاد و مجموع آنرا بجماعت
بخشید و چهل دختر با حلی و حلل بر اسپان سوار کرده نزد روح چنگیز خان فرستاد یعنی بقتل شان فرمان داد و چون بر تخت نشست
قاآن بعد از وفات چنگیز خان پس از دو سال باتفاق واقع گردید تا از زمان فوت چنگیز خان تا این وقت که ششصد و
هشت و شش هجری است از هر کس گناهی سر زده باشد عفو کنند پس جرماغون نویان را با سی هزار سوار بدفع جلال الدین
منکبرنی که بر آذربایجان و عراق مستولی شده بود فرستاد تا او را مستأصل ساخت و در ششصد و بیست و نه هجری باتفاق
چغتای خان و تولی خان لشکر بجانب ختای کشید و چند شهر بگشود و پسر خود کوک خان را با ده هزار سوار از پیش فرستاد ناگاه صد هزار
از ختاییان در رسیدند و تولی خان و چغتای خان حلقه زدند و خواستند که همچنانش بخدمت خان ختای رسانند
تولی خان بعمل امر فرمود لشکریانش بارانی بر سر گرفته سه روز بارانی عظیم بارید پس شروع در برف نمود ختاییان در تابستان
آن حال دیده متحیر بماندند و دست شان از کار رفت تولی خان حمله برد و ظفر یافت و بسیاری را اسیر کرد امر فرمود تا بآن
قوم عمل لفظا بجا آوردند خان ختای این خبر شنید و آتشی افروخت و خود را با زن و فرزند بسوخت و موجب بسلطنت
رسیده و در سال سلطنت کرد لشکر اوکتای قاآن بر باختن که آنرا ینگ بس نیز خوانند استیلا یافتند سوجو اطاعت کرده
بخدمت قاآن بسر برد تا درگذشت قاآن بر جبای نیز استیلا یافت و قاآن قصر قرقیشی در قراقرم و چهار دیوارے
آن دوازده روز راه بود که بچوب و گل بر آورده و دربانان نشانده چون سر کار خواستی کرد فرمان دادی تا از یکماهه شکار تا بجار
آمدندی و قاآن در آن شکار کردی راقم حروف گوید همچنین قایم خان بن محمد خان نیکش با شکار سری عظیم داشت و در
قصبه امیتهی فرخ آباد چهار دیواری شکارگاه چند فرسخ ساخته بود در آن تا تنها شکار میکرد بالجمله قاآن در ششصد و
سی و شش هجری اسیران بلده هرات را بوطن ایشان فرستاد تا آن شهر را آباد ساختند و در ششصد و سی و نه هجری
قریلتای عظیم کرد و در هشت سال پسرش کیوک خان و دیگر شاهزادگان که در ششصد و سی و سه هجری بتسخیر ولایت
ارس و چرکس و بلغار رفته بودند تسخیر ساخته باز آمده و درین سال قاآن درگذشته بود بعد از منکوحه اش **توراکینا**
خاتون بسلطنت نشست چه کیوک خان بنابر تسخیر ولایتی رفته بود بالجمله فاطمه خاتون نام عورتی از طوس که
باسیری افتاده بود بر دولت توراکینا خاتون مستولی شد و اکثر کارها در بخرابی نهاد بالآخر متهم بساحره گردید و کیوک خان
که به تسخیر بعضی ولایت بود در رسید و بر تخت نشست امرا که از فاطمه خاتون کینه در دل داشتند کیوک خان را برانگیختند

وعملیات علوی وسفلی را دوخته در آتش انداختند **کیوک خان** بن اوکتای قاآن چون بسلطنت نشست از اکابر مغول عهد و خط گرفت که بعد از و سلطنت به تختگاه چنگیز خان مع برادران و فرزندان باشد و بعد مرگش پسر نشد چه حکومت تختگاه چنگیز خان به منکو قاآن پسر تولیخان بن چنگیز خان نشست و در ترتیب مصار اگوشید ترسایان بزرگ شدند و حکمی از و حاصل کردند که مسلمانان را خصی کنند یکی از ایشان نشان بگرفت و از بارگاه بیرون آمد سگان شکاری بادشاه که باخود بیمجنگید ند زنجیر بگسلانیدند خود را افتادند و دو خصیین او را بر کندند مثل مشهور است چاه کنده را چاه در پیش است بالجمله ترسایان عزیمت در گذشتند بعد از کیوک خان حکومت تختگاه چنگیز خان بمنکو قاآن بن تولیخان بن چنگیز خان و برادران او رسید اکنون چندی از اولاد قاآن که در بعضی از جهان سلطنت یافتند باز گوییم از ایشان است **قیدو خان** بن کاسین بن اوکتای قاآن که بسلطنت نشست و در هفتصد و دو هجری در گذشت و او کوسه بود و بمکارم اخلاق اشتهار داشته و این رباعی از و است **رباعی** اندر ره حق شیخ و شاه یکیست ⁂ محجوب مقربان درگاه یکیست ⁂ بتخانه شدم و دوش تبی را دیدم انگشت برآورد که الله یکیست ⁂ و اباد او بیکی از بزرگان میل کرد و از این خبر یافته آگاه موی سر و بگرفت و تفاوت آغاز نهاد و هر و لکدی بر و تر د تا آنکه فرزند که در شکم داشت هلاک شد پدر و ما در پسر را دست در گردن بسته بدرگاه فرستادند فرزندان نشدند و در قتل او الحاح کردند و گفت از قتل او نفعی نیست پس امر فرمود تا او را صد چوب زنند و در خفیه اشاره کرد که ده چوب بر هم بندند و ده بار آهسته باو زنند پس پسر آنرا گفت شرم ندارید که بیگانه بر فراش خواهر تماس کند آنگاه دختر دیگر خود را باو داد و از احفاد اوکتای قاآن است **علی سلطان** که از نسل تیمور خان نبیره چغتای خان بغلبه بر الوس چغتای دست یافته و عهد نامه قتل خان و قاچونی بهادر که بتوقیع تولسه خان بود پاره کرد و امرای مخالف او کشتند او را کشتند و از ایشان است **دانشمندچه اغلان** بن صدو خان که باشاره امیر قزغن بحکومت الوس چغتای رسید و پس از و پسرش **سیور غتمش خان** در هفتصد و هفتاد و یک هجری بفرمان صاحب قران امیر تیمور گورکان بحکومت نشست و بعد از و پسرش **محمود** بفرمان صاحب قران جانشین پدر گشت و در هشتصد و پنج هجری در گذشت و بعد از و کسی از احفاد اوکتای تا آن بسلطنت نرسید **ذکر تولیخان** پسر چهارم چنگیز خان است در سخاوت و مروت و فتوت نظیر نداشته و فیروز جنگ با فرهنگ بوده بغایت دوستی تا اوکتای قاآن داشت وقتی قاآن بیمار شد ترکان برعادت خویش افسون خواندند و زنج قاآن را در کاسه چوبین و شیشه آن را بر آب کردند و گفتند هر که از خود بگذرد و این آب بنوشد این نمیرد و قاآن سنقا بیابد تولیخان از غایت محبت که با قاآن داشت او را بنوشید و قاآن در ساعت شفا یافت و تولی بعد از چند روز بمرد این واقعه بر قاآن بغایت صعب نمود فرمود که دیگر کسی لفظ تولی بر زبان نیارد چون آینه را بزبان مغول تولی گویند بفرمود تا پس از آن آینه را گورکه گویند و تولی چهار پسر داشت منکو قاآن و هلاکو خان و اریق بوقا هلاکو خان و فرزندانش بمملکت ایران سلطنت کردند و آن سه دیگر به تختگاه چنگیز خان بحکومت رسیدند اول ایشان منکو قاآن بن تولی خان باتفاق باتو خان بن جوجی خان صاحب دست قبچاق و اکثر بزرگان چنگیزی بادشاه شد قوبلا قاآن به تسخیر بعضی از ختای و برادر دیگر هلاکو خان را بالعراق تعیین فرمود و امر کرد که از هر ده نفر دو نفر با او رود هر صد و بیست هزار

هر دو بر هلاکو خان جمع آمده و ازین لشکر منکو قاآن قیاس باید کرد و خود در ششصد و پنجاه و سه هجری با شصت تومان لشکر که ششصد هزار سوار باشد به تسخیر
نیکساس که ماچین و بری که چین نامند در حرکت آمده به ماچین رسیده محاصرهٔ قلاع آنجا پرداخت و کاری نساخت و در لشکرش وبا افتاده هر چند گفتند باز گردد
نپذیرفت و در ششصد و پنجاه و پنج هجری همانجا درگذشت که او کیایی قاآن منکو قاآن را عظیم محترم داشتی یکی او را گفت چندین سابقه در تعظیم او
چیست گفت بایچو و آن زنده باشی ببینی که فرزندان مرا از وی چه رسد و آنچنان شد که منکو قاآن و فتح [illegible] چین و ماچین در حرکت آمد بایچو کاشرا
بطاوعت جوابی با صواب گفت قاآن روی باو نهاد چنانچه گذشت هر دو خان فراموزان رسیده بر اموال و لشکران کیوک خان را در آب غرق کرد
بالجمله در عهد او مسلمانی در آمد بار شیوع یافت چه در ایام سلطنت او ایدی قوت بت پرست داماد چنگیز خان در پیش تالیغ بام کشتان خود
در ساخت که در روز جمعه هنگام نماز مسجد بروند و مسلمانان را بکشند این حدیث بمنکو قاآن رسید ایدی قوت را بخواند و به پیش تالیغ باز گردانید
و امر کرد تا او را بالقتل رسانیدند و تا آن مسلمان نبود و الحاصل بعد از منکو قاآن برادر **قوبلا قاآن** بن تولیخان ابن چنگیز خان در قراقرم
خود را پادشاه خواند و میان او و برادرش اریق بوکا محاربات اتفاق افتاده بالآخر ناچار شده بخدمت قاآن شتافت قوبلا قاآن چار دیواری
از مغیلان ساخته و اریق بوکا را با خواص و خواتین آنجا فرستاد و در راه خروج و دخول مسدود ساخت اریق بوکا آنجا بود تا آنکه در سن
ششصد و [illegible] هجری او درگذشت پس قوبلا قاآن در تختگاه چنان العشرت و طرب پرداخت که از احاطهٔ تحریر بیرونست آورده اند که او را دو وزیر بود یکی حناهی و دیگر امیر احمد
نام داشت و برحناهی بخشید و ضد امیر احمد کرد و امیر احمد بپادشاه گفت قاآن او را طلبید و وزیر حناهی از ترس بقلعه از قلاع چین گریخت و حاکم
آنجا متوصل شد قاآن سپاه فرستاد تا آن قلعه را محاصره کردند وزیر حناهی از درون قلعه پیغام داد که اگر قاآن از گناه ما درگذرد چنان
کنم که قلعه مسخر شود قاآن بپذیرفت وزیر حناهی بحیلهٔ از امرای قاآن را بقلعه برد و آن قلعه بگرفت و قلعه بدست آمد گویند که در زمان او
یهودان ایران بعرض اباقاخان بن هلاکو خان رسانیدند که مسلمانان گویند که خدای فرموده اقتلوا المشرکین کافة میخواستند که بآن امر
مسلمانان را بکشند اباقاخان گفت قوبلا قاآن از من داناتر است پس حال باو عرضداشت قاآن مولانا بهاء الدین ماوراءالنهری را
بخواند و از آن سوال کرد مولانا معنی آن آیه بگفت قاآن گفت چرا مشرکان را نمیکشند گفت ما را قدرتی نیست اگر شما را نیست ما را هست پس
مولوی را بالقتل رسانید و خواست که با جمیع مسلمانان همان کند بدرالدین بیهقی از علما و حکما بود گفت مرا نزد قاآن بر تا جواب گویم پس نزد قاآن
رفت گفت قال الله تعالی اقتلوا المشرکین کافة خطاب برسول و اصحاب اوست که مشرکان را بالقتل رسانید چون چنگیز خان و اولاد او بر سر
مراسلها نام خدای مینویسند چگونه مشرک باشند قاآن از آن عزیمت درگذشت و او پیوسته با علما و فضلای هر طائفه صحبت داشتی بعد خویش
امر کرد تا قرآن مجید و توریت و انجیل و زبور و کتاب ساکمونی را به مغولی ترجمه کردند و بعد از وی نبیره اش **تیمور قاآن** بحکومت نشست
و در عهد او بسیاری از مغولان مسلمان بوده و بعد از وی دو نفر دیگر **آیندره** بن بیقلای بن قوبلا قاآن پادشاه شد و در عهد او مسلمانی
در آمد بار امتیاز یافت گفته اند که او مسلمان بوده و بعد از وی **قتلغی قاآن** بن برنه بن حکیم بن قوبلا قاآن پادشاه شد و او مذهب
انصاری داشت و بعد از وی سه تن دیگر از ایشان سلطنت کردند آنگاه **یادهی قاآن** پادشاه شد و آخر در تختگاه چنگیز خان که قراقرم
بود بسلطنت نشست و او آخرین قاآنیان است و بعد او بغور در حناهی خروج کرده و بران مملکت استیلا یافت یادهی قاآن بگریخت و
بخدمت امیر تیمور صاحبقران پیوست و مسلمان شد و صاحبقران خواست که او را بمملکت موروث برساند لاجرم با هشتصد هزار سوار
رومی بدانجانب آورده و در راه گذشت باز قاآن به قلاق رفت و بر قراقرم استیلا یافت و درگذشت پس از اندک زمانی امرای

قوبی ایلخان بوده شدند قپچاق را نیز از قاآنیان انتزاع نموده بمغوز خان هر که بر جای بر تخت نشستی او را دید سک خان گفتندی . دیگر هلاکو خان بن تولی خان
بن چنگیز خان است که اولادش در ایران سلطنت کردند چون برادرش منکو قاآن هلاکو خان را با صد و هشت سوار بضبط آنجا بفرستاد ملک شمس الدین
کرت والی هرات و دیگر والی خراسان در کس بپیوستند و چون بر جیحون پل بسته بگذشت سلطان رکن الدین سلجوقی والی روم و اتابک سعد حاکم
فارس بملازمت رسیدند هلاکو خان اول خاندان ملاحدهٔ الموت را برانداخت و از آن جماعت هر قدر که یافت بقتل رسانید چنانچه در میان کسی نگذاشت
و دوم چون از سر راه همدان مراجعت کرد ایلچی بر معتصم عباسی خلیفه بغداد فرستاد او پیغامهای درشت داد هلاکو خان برنجید و باستصواب خواجه
نصیر الدین طوسی روی ببغداد نهاده و خلیفه را بقتل رسانید و کرد آنچه خواست و رخصت بغداد گذشت هلاکو خان اکثر از بلاد شام نیز بگشود
و در ششصد و پنجاه و نه هجری میان هلاکو خان و برکه خان جوجی خان بن چنگیز خان پادشاه دشت قپچاق جنگ خاست و اکثر ظفر برکه خان
را بوده و هلاکو خان بر خویشتن چون ماری پیچیده اما فرصت نیافت که تلافی قیام نماید و او ملکی قاهر بوده و در تعمیر عمارت و تعلیم کیمیا اموال [illegible] صرف
کرده و زیج ایلخانی او بسته که بنامش مشهور گشته چه او را خطاب ایلخان بوده و در حیات خویش حکومت مازندران و خراسان تا کنار جیحون
به اباقا خان داده او را ولیعهد ساخت و به دیگران پسران و امیران مملکت ایران و غیره تقسیم نموده درگذشت تاریخ فوتش خواجه
نصیر الدین طوسی گوید **رباعی** چون هلاکو ز مراغه زمستان که شد * کرد تقدیر ازل نوبت عمرش آخر * سال بد ششصد و شصت و سه
تاریخ رسول * که شب نوزدهم بد ربیع آخر * و بعد هلاکو خان پسرش اباقا خان بن هلاکو خان بسلطنت نشسته داد ملکداری داد
بوده خواجه نصیر الدین طوسی روز جلوس کلمهٔ چند از روی نصیحت بعرض رسانید اباقا خان برادر خود یشموت را بدستور پدر بدربند فرستاد و برادر
دیگرش اغول را بحکومت مازندران و خراسان و ملکان و لونان و لومان نهاد و سونجاق لومان که بدا تیر خوبان است بروم و دیار یونان
را بدربار بکر و بارسو و سمراغون لونان را اگر چه حبشیان فرستاد و خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان را بدستور داماد و وزارت بغداد داد
و اعراق کرد و هرات و سیستان را بشمس الدین کرت و فارس با اتابک سامری و خواجه بهاء الدین بن شمس الدین صاحب دیوان را
باصفهان فرستاد و شیراز را دار الملک ساخت و ترکه خان صاحب دشت قپچاق با سه صد هزار سوار [illegible] اباقا خان متوهم از آب کر بگذشت
و چون قطع کرد ترکه خان عبور مشکل دید و خواست که تفلیس رود و از آنجا از آب بگذرد و در راه مریض شده درگذشت و سپاهش بدست اباقا شکستند
و او را پیش از سلطنت با براق خان والی ماوراء النهر رزمی صعب اتفاق افتاد و بالآخر ظفر اباقا خان را بود و اباقا خان در ششصد و
هشتاد از شکار ببغداد آمد و بهمدان شد و مریض شده درگذشت **قطعه** چو هشتاد نه بر آمد ز ماه ذیحجه بروز در بیع که بر کس نماند بقا
چهارشنبه هنگام صبح در همدان * بسال ششصد و هشتاد درگذشت اباقا * و بعد از وی برادرش **احمد خان** متبنی خواجه شمس الدین محمد صاحب
دیوان پادشاه شد و او را نکودار اغول نام داشت چون مسلمان شد بسلطان احمد خان ملقب شد و بتخانها خراب ساخت و مساجد بنا نهاد
و بعد از وی **ارغون خان** بن اباقا خان بن هلاکو خان و پس از وی برادرش **کیخاتو خان** بحکومت نشست و بروم شتافت و مظفر و منصور باز گشت
و در ششصد و نود و یک هجری تمامی زندانیان را رها کرد و بالآخر امرا باتفاق یکدیگر بقتل رسانیدند و بعد از وی **بایدو خان** بن طرغای
بن هلاکو خان چند ماه حکومت کرده بر دست غازان خان بقتل رسید **غازان خان** بن ارغون خان بن اباقا خان بن هلاکو خان بن تولی
بن چنگیز خان بسلطنت نشست و امر کرد هر که از مغول بود بالفور مسلمان شود و الا بقتل رسانیدند و بر سر مکتوبات بالله تعالی نوشتند و طائفه از
امرا که کیخاتو را بقتل رسانیده بودند بکشت گویند که تا زمان غازان خان وقایع مربوط بتاریخ هجری بود و طلب خراج با آن میکردید

و در همین سال بآن سبب که سلطان متوجه عراق میشد و در سنه ششصد و شصت و نه هجری خواجه رشید طبیب و سعد الدین ساوجی که بشرکت وزارت داشتند وفات را
بتاریخ شمشی مبدل ساختند با جمله عارا لنجان قصد دیار مصر کرده و بر پادشاه ظفر یافتند و بآن معرکه ده هزار مرد و بیست هزار اسپ بدست مصر
افتاد و فرقه مغولان لسیحی تمام از فرات بگذشتند عارا لنجان در حدود واد خان امرای منهزم را چوب با ساق زد و امیر خوبان را که گمان شجاعت
بظهور رسانیده بود خلعت داد و جهت موافقت بزرگان سه چوب زد متوجه قزوین شد و بجدود آن درگذشت و ابن یمین گوید **قطعه** بسال
هفتصد و سه ز هجری از شوال ٭ بروز پانزدهم وقت عصر یکشنبه ٭ شد از نواحی قزوین سه جهان عاران ٭ بسوی خلد که ماوا جهان از هشتن ٭
و بعد از وی برادرش **الجایتو سلطان** که والی خراسان و مازندران بود بسلطنت نشست و سلطان محمد خدابنده لقب یافت و امر کرد
تا سر دراهم و دنانیر علی ولی الله و نیز لا اله الا الله محمد رسول الله ساختند و اسامی ائمه معصومین ثبت کردند حکایت بنای سلطانیه و صفیات
کردن جمله افاضل و اکابر ممالک را ده سلطانیه گذشت و از عجائبات الجایتو سلطان آن بود که دختری با هنگام بلوغ در روزها گرفت و بعد از
چندروز آلت فحیلین از موضع مخصوصش پدید آمد تاریخ فوت الجایتو سلطان حمد الله مستوفی گوید **فرد** از هفتصد و شانزده چو ماه بگذشت
از کاه و کلاه سروری شاه گذشت ٭ بعد از وی پسرش **ابوسعید خان** بن الجایتو سلطان بعمر دوازده سالگی در هفتصد و هفده هجری بگذشت
سلطان را امیر خوبان و دشت دیگر را امیر سونج والی بغداد گرفته بر تخت نشاندند و دران اوان امرایان با رعایا ظلم میکردند و سلطان
ایشان را گفت اگر مصلحت دانید همه رعایا را غارت کنید بشرط آنکه مرسوم از بدان نخواهند گفتند مرسوم شاه نماید و چون از عمارت وزرا
است اگر رعایا را غارت کنیم عمارت زراعت نماند سلطان گفت هرگاه چنین است در رعایت رعیت سعی کنید و ممالکت معمور گردانید و در عهد
سلطنت ابوسعید بهادر خان تیمور تاش بن امیر خوبان که حاکم روم بود بغی کرد و سکه و خطبه بنام خود نمود که من مهدی آخر الزمان هستم
امیر خوبان با لشکر بسیار متوجه روم شد تیمور تاش لعهد پیمان نزد پدر آمد امیر خوبان او را حبس کرد و بخدمت سلطان پیوست بر رعایت
حرمت خوبان گناهش بخشید و باز پس ایالت روم داد و در هفتصد و بیست و پنج هجری سلطان ابوسعید بهادر خان بغداد خاتون بنت امیر خوبان
را که در حباله نکاح امیر شیخ حسن ایلکانی پسر عمه سلطان ابوسعید صاحب روم که بشیخ حسن بزرگ عبارتست از دست آمرا بدید و عاشق شد
و چون در دربار شاهی چنگیز خان مقرر بود که هر زنی را که پادشاه خواهد باید که شوهرش او را طلاق دهد امیر خوبان پدر بغداد خاتون را از خان
آگاهی دادند خوبان در غضب شد و جوابی درشت گفت و سلطان برنجید و بظاهر هیچ نتوانست گفت و آخر الامر خوبانیان را برانداخت
و در سال هفتصد و بیست و هشت هجری امیر شیخ حسن ایلکانی طوعا و کرها بغداد خاتون را طلاق داد و سلطان او را بخواست و از کمال اختیار
بغداد خاتون طائفه از خوبان که مانده بودند بدولت رسیدند و تاریخ فوت سلطان این ابیات است **قطعه** چون گذشت از سال هجری
هفتصد و یا سی و شش ٭ از ربیع آخرین هم سیزده بگذشته بود ٭ در قراباغ از سر سلطان اعظم بوسعید ٭ دست تقدیر الهی افسر شاهی ربود ٭
و بعد از وی **ارپا خان** که از اعقاد اریغ بوکا بن تولی خان بود بسلطنت نشست و معز الدین لقب یافت و در بدو دولت خود بغداد خاتون
را بتهمت آنکه تا ملک دست قبچاق را اعانت داده و سلطان ابوسعید را بزهر هلاک کرده بقتل رسانید و در عهد او دولت آن چنگیز خان ضعیف
شد و امیر علی پادشاه خال سلطان ابوسعید بهادر خان **موسی خان** بن علی خان بن بایدو خان بن طراغای بن هلاکو را بسلطنت برداشت
و از دیار بکر قصد تبریز کرده و ارپا خان روی بایشان آورده و در روز رزم از ارپا خان دو غول ترتیب داده و در یکی خود جای گرفت
و در دیگری خواجه غیاث الدین وزیر خویش را جای داده هر دو لشکر روی برزم آوردند امیر علی پادشاه لشکری انگیخت سواری همچ از ارپا خان

وسواری بقول غیاث الدین که هر کدام از نظر دور بود فرستاده با هر کدام او را بر کشیدند که آن فوج دیگر بهزیمت رفته سپاه ارپاخان آنرا باور کرده هر دو فوج
بهزیمت رفتند امیر علی پادشاه ظفر یافت و غیاث الدین وزیر را گرفت و بشهادت رسانید پس از آن ارپاخان بدست آورده بکشت و موسی خان بسلطنت
نشست و امیر علی پادشاه رنجیده مخالفت کرده بنزد شیخ حسن ایلکانی صاحب روم رفت امیر شیخ حسن محمد خان نبیره زاده هلاکو خان را بسلطنت برداشت
حاسد از سپارا به نیابت روم گذاشت و قصد تبریز کرده تلاقی فریقین دست داد امیر علی پادشاه خواست که حیله کند پس با میر شیخ حسن شیخ ایلکانی نوشت
که نزاع در میان دو پادشاه است همان بهتر که در گوشه قرار گیریم تا آن هر دو با هم رزم کنند هر کرا ظفر باشد بخدمت او شتابیم امیر شیخ حسن قبول کرده با
ده هزار سوار جدا شده بگوشه بایستاد امیر علی پادشاه بر با از فوجی بگوشه رفت و قرار گرفت فوج موسی خان بر لشکریان محمد خان حمله برده و غالب آمدند
علی شاه پادشاه تشنه شد و خواست که تجدید وضو کند از اسپ فرود آمده بگوشه رفت امیر شیخ حسن ایلکانی آن بدید و فرصت یافت بر فوج علی پادشاه حمله برد
وکار او و همراهیانش بساخت مظفر و منصور با محمد خان به تبریز رفت و دلشاد خاتون را که محبوبه سلطان ابو سعید بهادر خان بود بخواست و جبال
بغداد خاتون را با آن مبدل ساخت راقم گوید که کرد که نیافت و در سال هفتصد و سی و هشت هجری امیر شیخ حسن خوبانی المعروف بشیخ حسن بزرگ
منهزم به تبریز رفت و شیخ حسن کوچک ساتی بیگ بنت الجایتو سلطان را بسلطنت برداشت و عزم رزم شیخ حسن بزرگ کرده و آخر مصالحه
روی داده و در آن وقت در هر سو داعی پدید آمد امیر حاجی طغای در دیار بکر و امیرا... سان و در بعضی از بلاد روم و ملک اشرف بن تیمورتاش
بن امیر شیخ حسن خوبان در برجی دیگر از روم استقلال یافتند و پسران امیر اکرانج ... دسان و خوزستان و اولاد امیر شاه بر تنجو بر فارس مستولی
شدند و سید جلال الدین میران و عماد الدین سنائی در اصفهان و امیر مبارز الدین محمد مظفر که ذکرش در جواف گذشته در هرو و ملک قطب الدین
غوری در کرمان و ملک شجاع الدین در یمین و ملک معز الدین حسین کرت هرات قطعا تیمور خان در مازندران و بعضی از خراسان و امیر
ارغونشاه در نجوشش و سربداران در سبزوار و امیر عبد الله بن امیر ملای در قهستان فرمان روا گشتند و ایشان همه از امرایان اولاد
چنگیز خان بودند بالجمله امیر شیخ حسن کوچک را توفیق نداشت طغا تیمور خان از مازندران بخواند بسلطنت برکرد طغا تیمور خان با سپاه بسیار آمد
و امیر شیخ حسن بزرگ با وی پیوست امیر شیخ حسن کوچک بطغا تیمور نوشت که اگر با من اتفاق کنی ساتی بیگ را در حباله نکاح تو در آورم طغا تیمور خان
شاد شد و با و نوشت که من از تو ام باید که خوبانیان ایلکا سائر بقتل رسانید امیر شیخ حسن کوچک همان نامه را نزد شیخ حسن بزرگ فرستاده
پیغام داد که مراد شمن مے پنداری و آنرا که مازندران میخوانی نامه چنین می نویسد امیر شیخ حسن بزرگ حیران بماند و آن نامه را نزد طغا تیمور خان
فرستاد و طغا تیمور خان از غایت انفعال راه مازندران پیش گرفت لشکریان از یکدیگر جدا شدند که چه نویسم امیر شیخ حسن کوچک اتریم بر... امیر شیخ حسن بزرگ
جهان تیمور خان نبیره زاده اباقا خان بسلطنت برداشت و شمس الدین زکریا را باو زادا امیر شیخ حسن کوچک دید که از ساتی بیگ
سلطنت نمی آید سلیمان خان بن سکی سموت بن هلاکو خان را بر تخت نشاندند و ساتی بیگ را در سلک ازدواج او کشید پیش از این ساتی بیگ
را از ناخان در نکاح داشت بالجمله سلیمان خان بر اران و موغان دادجان و آذربایجان و گرجستان استیلا یافت امیر شیخ حسن بزرگ با سپاه
عراق عرب و دیار بکر و خوزستان با امیر شیخ حسن کوچک رزم کرده منهزم گشت امیر شیخ حسن کوچک ظفر یافت و در هفتصد و چهل و یک هجری با عجاز
به تبریز نزول کرد امیر سورغان ابن امیر شیخ حسن کوچک خوبانی بخدمت آمد و حکومت عراق و عجم یافت و از اولاد هلاکو خان آخرین ملوک
انوشیروان خان است که ملک اشرف و برادرش ملک قیصر او را بسلطنت نشاندند و گفتند که از اولاد هلاکو خان است و امر کردند
که او را انوشیروان عادل خوانند و خود ظلم و جور پیش گرفت سورغان خوبانی بدیار بکر رفت و از انجا بخدمت امیر ایلکان بن شیخ حسن

ایلکانی گشته شد و بعد از وی نوشیروان خان از احفاد هلاکو خان کسی بسلطنت نرسید **ذکر جوجی خان** احفاد جوجی خان بن چنگیز خان بزرگترین برادران
بوده الوس جوجی که اکنون بالوس ازبک مشهور است باو می پیوندند و آورده اند که قوم مکریت منزل چنگیز خان که هنوز بدولت رسیده بود غارت کردند
و خاتون پسری را که حامله بود [illegible] پادشاه بکریت اونگ خان نام آن زن را باحترام نزد چنگیز خان فرستاد و خاتون پسری آورد چنگیز خان
او را جوجی نام نهاد یعنی مهمان رسیده و برادران و لیست جوجی طعن کردندی با ایشان الفتی نداشت چون چنگیز خان دشت قپچاق مسخر
ساخت حکومت آنجا باو داد بعد از فتح خوارزم جوجی خان از برادران رنجیده بدشت قپچاق رفت چون چنگیز خان از مملکت ایشان
بازگشت [illegible] مراجعت کرد شش ماه پیش از پدر در ششصد و بیست و سه هجری درگذشت و بعد از وی
پسرش **باتو خان** بحکومت دشت قپچاق و بلغار و الان رسید و او جودی مسعود داشت [illegible] که بدرگاهش آوردندی پیش از آنکه بحاجتش
[illegible] هیچ دین و ملت نگرویدی و در [illegible] قاآن [illegible] شده بجز کس هفت و هشتاد
هزار کس [illegible] با چهارصد هزار قصد او کردند
باتو خان [illegible] ظفر یافت و بدشت قپچاق بازگشت و او آنست که منکو قاآن اولیجان را بعد فوت کیوک خان بن اوکتای
قاآن بر تخت چنگیز خان نشاند و [illegible] منکو قاآن درگذشت و او شهر سرای بنا نهاد و بعد از وی برادرش **برکه خان** پادشاه
شد او مسلمان [illegible] میان ایشان [illegible] چنانچه گذشت و بعد از وی پسرش **منکو تمور**
بحکومت رسید و بعد از وی [illegible] احفاد جوجی خان [illegible] و بالآخر ملک بفرزندان اورده بن جوجی خان رسید
و ایشان دو فرقه شدند اول سلاطین دست راست [illegible] در تصرف ایشان بوده و ایشان را کول آق اورده گویند و دوم
سلاطین دست چپ [illegible] و گروهی کول آق اورده اول پادشاه **توقتا خان**
بن [illegible] بن جوجی خان است [illegible] طلب داشت و در هفتصد و ده هجری درگذشت و بعد از وی پسرش
طغرل خان [illegible] پسرش **اوزبک خان** بن طغرل خان بر تخت نشست و سایر الوس جوجی خان را مطیع ساخت و پس از آن
الوس جوجی بنام او اشتهار یافت [illegible] اوزبک خوانند [illegible] اوزبک که مشهور اند ظاهرا عبارت از جوجی خان بن
چنگیز خان است القصه [illegible] اوزبک خان اسلام در آن دیار بغایت قوی شد و بعد از وی پسرش **جانی بیگ خان** بسلطنت
نشست [illegible] قاضی محیی الدین از ظلم ملک اشرف خوبان شکایت کرد جانی بیگ خان [illegible] از شهر سرای با صد هزار سوار
متوجه آذربایجان شد [illegible] سیاه [illegible] دولت [illegible] از آن شکست و آذربایجان
رسید و ملک اشرف را بکشت [illegible] بازگشت و بعد از وی پسرش **بردی بیگ خان** سه سال سلطنت کرد و در هفتصد و شصت و
هجری درگذشت و پس از وی کسی از [illegible] بسلطنت نرسید و دیگر [illegible] آق اورده اول **[illegible]** بن [illegible]
بن اورده بن جوجی است [illegible] **توقتمش خان** بن [illegible] صاحبقران امیر تیمور گورکان
حکومت دیار خویش یافت و آخر با صاحبقران مخالفت آغاز نهاد [illegible] مستاصل گشت تا آنکه در هشتصد و
هفت هجری [illegible] وفات یافت [illegible] در ترجمه صاحبقران امیر تیمور بیاید و بعد از وی توقتمش خان
با پانزده کس دیگر یکی بعد دیگری بحکومت رسیدند و از آن جماعه است **براق خان** بن قویرچی اغلان بن ارس خان

که بر محمد خان بن توقتمیش خان خروج کرده در هشتصد و بیست و دو هجری بماوراء النهر رفت و از میرزا الغ بیگ بن میرزا شاهرخ تربیت یافت بامداد او بدشت
قبچاق باز گشت و در هشتصد و بیست و هشت هجری با محمد خان مصاف داد و غالب آمد و بسلطنت نشست و کفران نعمت آشکارا کرده در وی
بماوراء النهر نهاده در احوال سغناق با میرزا الغ بیگ مصاف داده و ظفر یافت و ماوراء النهر تاراج کرد و آخرین آن گروه **حسن نظر خان**
بن قاسم خان بن سنگ خان ثانی بیگجان بن براق خان بسلطنت رسید و در زمان او احفاد شامی بن خوجی خان بخوارزم و ماوراء النهر
استیلا یافتند سلطنت کردند اول ایشان **ابو الخیر خان** است که بدوازده نسب بجوجی خان بن چنگیز خان میرسد بدشت
قبچاق نشیمن داشت در هشتصد و نود هجری از مسکن خود بخوارزم آمد و ابراهیم بن امیر شاه ملک را که بفرمان شاهرخ ابن تیمور صاحبقران
والی آنجا بود شکست داده ... یافت و سلطان ابو سعید گورکان را استمداد نمود و باز میرزا عبد الله والی سمرقند غالب آمده بر
ماوراء النهر مستولی گشت و ابو الخیر خان بخوارزم والی بوده تا در هشتصد و هفتاد و سه هجری در گذشت و بعد از و پسرش
شیخ حیدر خان بسلطنت رسید و پس از او برادرش **محمد خان** بن شاه بوداق سلطان بن ابو الخیر خان المعروف
به سنگ خان که بخوارزم بر تخت نشست و او اول کسی است که از سلاطین اوزبکیه بر ماوراء النهر مستولی شد و با سلطان
محمود خان بن یونس خان صاحب الوس جغتای دادا آغاز نهاد و بامداد او در نهصد و شش هجری بر سمرقند استیلا یافت و لکاے کل
رفت و در ... اوبا بابر پادشاه از اندجان در رسید و سمرقند بگرفت سنگ خان بسمرقند شد و باز بران استیلا یافت آورده اند
که سلطان محمود خان صاحب مغولستان و الوس جغتای را واقعه افتاد ملک بگذاشت و بحکم سابقه مودت بدو پناه آورد سنگ خان
در بنا بر نیکویی که با او کرده بود سلطان محمود خان را در کنار دریای خجند بقتل رسانید و خود در نهصد و شانزده هجری در
خوارزم از دست شاه اسمعیل صفوی بقتل رسید و خوارزم از تصرف اولادش بدر رفت و ماوراء النهر تصرف ماند و از ان گروه است
عبد الله خان دوم بن اسکندر خان که چون پدرش اسکندر خان بر بلخ مستولی شد و در نهصد و نود هجری در گذشت
عبد الله خان بجای پدر در ماوراء النهر بسلطنت نشست و او ملکی عادل و مدبر و اقبال مند بود و پیوسته با علما صحبت داشتی
و در رعایت احترام ایشان مبالغه کردی و بعهد خویش ماوراء النهر و ترکستان با ماسکند و بلخ و بدخشان و خوارزم صافی ساخت
و به فرد باغ لشکر کشیده مسخر ساخت و در نهصد و نود و پنج هجری لشکر بخراسان کشید و هرات را محاصره کرد و بعد یکسال تهراقرا
تلبشو دعلی قلیخان شاملو والی آنجا را با جمعی کثیر از قزلباش بقتل رسانید و دیگر سال پسرش عبد المومن خان لشکر بمشهد مقدس
کشید و بگرفت و حاکم آنجا امت خان استاجلو را بکشت و در آستانه رفته علویه تسلعام کرده بسیاری از سادات و اکابر را بقتل
رسانید و از تعصب و تجبر موصوف بوده وقتی در شکار قصد پدر کرد و نزد عبد الله خان پیش از معدودی چند پیوند دنا چار
روی گردان شد تشبهر فت و پسر را دعای بد کرد و گفت مدت العمر تشبث بدشمن نه نموده بودم امروز مشوم این پسر دران گرفتار
شده استحال خواهم که او از دولت سلطنت محروم ماند و بالآخر چنان شد که عبد المومن خان بعد از پدر زیاده از چهار ماه عمر نیافت
با ... انتقال بعد از فتح مشهد ... خراسان دست یافت بماوراء النهر باز گشت و لشکر به بدخشان که
از تصرف ... میرزا ... میرزا شاهرخ بن میرزا ابراهیم بن میرزا سلیمان که آنجا خروج کرده بود
شکست داده ... بماوراء النهر مراجعت کرده بود تا آنکه بسمرقند در گذشت در سن نهصد و شش هجری

قیامت قائم شد تاریخ ست و بعد از و پسرش **عبدالمومن خان** بجای پدر نشست و ظلم پیشه گرفت و بسیاری از امرای پدر را بقتل رسانید
و بالآخر بعد از چهار ماه دو تن از ایشان هلاک گردید و بعد از و پنج تن دیگر بعد دیگرے سلطنت کردند و ششمین آنجماعه و آخرین
ایشان **امام علیخان** ست که بادشاه شد بلخ و بدخشان برادر پدر محمد خان بود و امام علیخان بجود و سخا اشتهار تمام داشت و
هرچه بدستش می آمدی بخشید چنانچه گویند هرگز در طویله اش زیاده از دو اسپ نمی ماند و بعضے اوقات ابراهیم می بخشید و دیگر
از اولاد جوجی خان که ایشان نیز در خوارزم بحکومت رسیدند اول ایشان **ایلیارس خان** ست چه وقتی سک خان
بر دست شاه اسمعیل صفوی بقتل رسید شاه اسمعیل ایلیندی بیگ را ایالت خوارزم داد ایلیارسخان قبچاق لوزی داشت به
تعجیل خود را بخوارزم رسانید و استیلا یافت و بعد از و ده تن دیگر بطنًا بعد بطن ریاست کردندی یازدهمی آن گروه اسفندیار خان
بن عرب خان ست که بسلطنت خوارزم رسید اطاعت شاه طهماسپ صفوی کرد **ذکر چغتای خان و فرزندان او**
چغتای خان پسر دوم چنگیز خان و الوس چغتای باو منسوب ست در سن ششصد و نود و هجری وقتیکه
چنگیز خان از کنار آب سند بازگشت حکومت ماوراء النهر و خوارزم و بلاد الغور و کاشغر و بدخشان و بلخ و غزنین او را
داد امر توره و یاساق باو تفویض فرمود و چغتای خان تا آنکه برادر مهتر بود اما او کتای قاآن مرحمت بسیار میداشت
روزی هردو برادر شراب میخوردند و بسیر رفتند و بایکدیگر اسپ بگرو تاختند اسپ چغتای خان درگذشت پس هردو بخانه باز
دیگر روز چغتای پایجان انجالت بیاد آورد گفت چگونه بودیم با قاآن گفت یکروز یا دم اسپ من درگذرد و ذکر بعد ازین چنین
گستاخی کنم توره و یاساق نماید پس سوار شد و برخلاف معهود از پس بارگاه قاآن آمده بنشست قاآن کسان بفرستاد و از آمدنش
سوال کرد چغتای خان گفت من و سائر بزرگان مجلس کاداده ام تا بیاساق روم قاآن خجل شد گفت او آقای بزرگ منست
چنین محقرات را چرا بدل آورد چغتای خان آنرا نپذیرفت و به سبب لشکرانه پیشکش کرد با قاآن گناه او بخشید و نیکخبان گویند
که قاآن از نهایت چغتای درگذشت و نشست آن بزرگان مغول سر بر خط قاآن نهادند پس چغتای خان از برادر مرخص شد
و بدیار خود شتافت و بحکومت پرداخت قاآن که در معظمات امور ایلچیان فرستادی و با او مشورت کردی و گاه او را نزد خود
بفرمان خواندی و چغتای خان بحکم وصیت پدر را صواب دید فرا خار بومان تجاوز نمودی راقم حروف گوید که اکثر مردم هندوستان
صاحب قران امیر تیمور گورکان و اولادش را که تا اکنون بسلطنت هند قیام می دارند از عدم دریافت گویند که سلطنت
هندوستان در اولاد چغتای ست و بابر و امیر تیمور گورکان را از اولاد چغتای میدانند و حال آنکه در اجداد امیر تیمور
هیچکس نام چغتای نداشته و اصل این غلطی و اشتباه آنست که فرا خار بومان که جد امیر تیمور صاحب قران ست چنگیز خان
او را مدار المهام ساخته ردیف پسر خویش چغتای خان ساخت چنانچه در احوال چنگیز خان گذشت که جد صاحبقران
امیر تیمور گورکان و اولاد او در الوس چغتای بمدار المهامی بسر میبردند لهذا عام و خاص از راه عدم معرفت اولاد صاحبقران
را منسوب بآن میکنند و آن اصلے ندارد بالجمله چغتای خان پادشاهی با صاحب فراست بوده و شوکتے عظیم داشته و در امور
توره و یاساق مبالغه نمودی و بموجب آن فرمان داده بود که در روز در آب نباید و خلط منے در آب بیفگنند و گوسفند بکشند
بلکه اخراجه کنند مدتی در خراسان و ماوراء النهر بعلانیه کسی گوسفند نتوانست کشت و او ملک میراند تا آنکه در ششصد

و چهل هجری علی القولی درگذشت و بعد از و نبیره اش **قراهلاکو خان** بن ماتیکان بن چغتای خان بسعی قراخار یوبان پادشاه شد و در ششصد و چهل و شش
هجری کیوک خان بن اوکتای قاآن او را عزل کرد و گفت با وجود پسر ملک به نبیره نرسد پس مونکو بن **چغتای خان** را حکومت آن الوس
داد و در ششصد و چهل و نه هجری مونکو وفات یافت قراخار یوبان دیگر بار قراهلاکو خان را بسلطنت نشاند و او در ششصد و پنجاه و یک
هجری و قراخار یوبان در ششصد و پنجاه و دو هجری درگذشتند و بعد از و پسرش **مبارکشاه** بن قراهلاکو خان پادشاه شد و مسلمان گشت
و ملاقاآن براق خان نبیره زاده چغتای را که در خدمتش بسر می برد حکومت الوس چغتای داد و **براق خان** در ششصد و هفت و سه هجری
پادشاه الوس چغتای گشت و مبارکشاه را ملازم خود ساخت و لشکر بچین فرستاد و استیلا یافت و بتجربه و مکر و زید الحال یوبان بن قراخار یوبان
از و برنجید و به آذربایجان رفت و براق خان عزم تسخیر خراسان کرد و خواست که بهر احتیاج سپاه سمرقند و بخارا را غارت کند مسعود بن
یلواج گفت هر مملکتی که در تصرف است ملک خود را خراب نتوان کرد براق خان برنجید و امر کرد با مسعود را هفت چوب زنند لیکن از آن
عزیمت درگذشت و چون براق خان از اباقاآن منهزم به بخارا رسید مفلوج گشت و اسلام آورده درگذشت و از آن طائفه سمت
دوا اچین **خان** بن براق خان که بعد از و بفرمان قیدو خان پادشاه شد و اسکر یوبان بن انحل قراخار یوبان را مدار الملک و الوس
چغتای را آباد کرد و دیگر بار لشکر به هند فرستاد و در هفتصد و شش هجری درگذشت و بعد از و پسرش **کنجاک خان** پادشاه شد چون فرزندان
قیدو خان که نبیره اوکتای قاآن بودند مملکتی بجانب کنجاک خان مغولستان و سایر ولایت ایشان را گرفت و بعد از و **مالیقو خان** از
احفاد چغتای خان پادشاه شد و اسلام آورد و قصد اولاد دوا اچین خان کرد آتش لوفاین دوا اچین بهند بگریخت کنباک خان به
دوا اچین دریا ماوراءالنهر بماند و حیله که دانست مالیقو خان را در سن هفتصد و بیست هجری بقتل رسانید پس کنک خان برادر را از هند
بخواند النس **لوفا خان** بن دوا اچین خان از هند در رسید و بر تخت نشست و کنک خان را مدار الملک ساخت پس از چندی درگذشت
و بعد از و **کنک خان** بن دوا اچین خان پادشاه شد ... معمور ساخت و او پادشاهی عادل بود و
در هفتصد و بیست و یک هجری درگذشت گویند وقتی در صحرا استخوانی چند بدید تامل کرد و گفت این استخوان با من سخن می گوید
پس تحقیق حال نموده معلوم شد که جمع از قطاع الطریقان بآنجا کشته بودند پس آن طائفه را بدست آورد و بکشت و آنچه از اموال
مقتولان نزد ایشان بود بگرفت و به ترکستان پوریه که بقوم فرستاد و برادرزاده کنک خان سمت **ترمشیری خان** بن ایلچیکدای خان
که بعد از ایلچیکدای خان پادشاه شد و مسلمان و متدین بود و لشکر بهند کشید و دهلی را محاصره کرد و سلطان محمد تغلق بهزار تحف
و هدایا فرستاد تا از دهلی برخاست و متوجه گجرات شد ثانی و او فریب بدست آورده بما وراء النهر بازگشت برادرزاده اش داود
تیمور خان که حکومت خبه که شهر قبا گشت عبارت از وست میداشت و کافر بود در سن هفتصد و بیست و هشت هجری **ترمشیری** را
بقتل رسانید و بعد از و برادرش چنتای که پادشاه شد یکی در غیبه و مغولستان و دیگر در ماوراء النهر بسلطنت رسید اول انجامه
جنکلو تجان و بعد از و برادرش **لیسو تیمور خان** که دلوانه بود بحکومت نشست و بعد از و **فولاد خان** بسلطنت نشست و در عهد او
علی سلطان از احفاد اوکتای قاآن بیعت برالوس چغتای دست یافت و عهدنامه قتلغخان و قاجوی بهادر را پاره کرد امرا را
بکشتند چنانچه در احوال اوکتای قاآن درگذشت و بعد از و پسرش **محمد خان** بن فولاد خان و پس از و **قزاسلطان خان**
در هفتصد و سی و سه بر تخت نشست و او متکبر و ظالم و سفاک بود و اکثر پیش او دو نفر نشستی اکثر آن بودی که یکی را بکشتی و گاهی

هر دو را بقتل رسانیدی وقتی امیر قزغن که از اکابر امرای الوس چغتای بود بجوانداو لو توهم نمود باتفاق امرا و رسالی برای جمع آورد
دانشمندچه اعلان را که نسل اوگتای قاآن بوده بسلطنت برداشت و در هفتصد و چهل و شش میان قزاسلطان و دانشمندچه
رزمی صعب اتفاق افتاد و سری بر چشم امیر قزغن رسید و از نور عاطل ماند لاجرم بهزیمت رفت قزاسلطان بقریتی رفت و هم درین سال
تغلق تیمور خان بن ایسن بوقا خان بن دوا چیچون در جبه و مغولستان پادشاه شد و بعد از هشت سال مسلمان شد نوعیه شیخ جمال الدین
ترکستانی از اولیای زمان بود چون شهر کنک در ریگ پنهان شد و آن در شهر کنک مرقوم است شیخ جمال الدین پیشتر از آنجا متوجه فنیو شد
و آنجا مقیم گشت و دران وقت تغلق تیمور خان به اقیو اقامت داشت و بسلطنت نرسیده بود روزی در شکار شیخ را گذر افتاد
تغلق تیمور خان برنجید و اشاره بسگبانان که بان شکار میکرد نمود شیخ را گفت تو بهتری یا سگ شیخ گفت مرا اگر ایمان باشد من بهترم
و اگر نه سگ از من بهتر تغلق تیمور گفت ایمان چیست شیخ بیان نمود تغلق تیمور خان بگریست و گفت اگر خان یعنی پادشاه شوم نزد من
آی تا مسلمان شوم پس شیخ از وجدا شد چون زمان وفات شیخ نزدیک رسید بپسر خود مولانا ارشد الدین را وصیت کرد که چون
تغلق تیمور خان پادشاه شود نزد او رو که مسلمان شود چون او پادشاه شد مولانا بردو در رفت ملاقات متعذر دید سحر نزدیک آورد
و بانگ بماند گفت روزی خان بستند او را بخواند و باز خواست مولانا حال باز گفت تغلق تیمور خان گفت از آنگاه که پادشاه
شده ام هر روز آن وعده بخاطر میرسید پس مسلمان شد و یک یک امرا را در خفیه بخواند و گفت که اگر مسلمان نشوید بقتل رسانیدیم نخست
امیر تولک دوغلات را که امیر الامرا بود بخواند امیر تولک بگریست و گفت سه سال است که بر دست صلحی بر کاشغر شده ام و از
ترس ظاهر نمیتوانم کرد خان همه را مسلمان ساخت و در هفتصد و چهل و هفت هجری امیر قزغن از پریشانی قزاسلطان آگاه شده
روی باو نهاد و در حدود قرشی باو رزم کرد و او را بقتل رسانید و در هفتصد و چهل و هشت هجری دانشمندچه اعلان را بکشت
زیرا که امرا از [illegible] [illegible] و بعد ازین بیان قلیخان را بسلطنت برگرفت و ترکستان بعدل و داد
بیاراست قتلغ تیمور برادر زن امیر قزغن از دو بابت لورالدی خواست امیر قزغن نپذیرفت قتلغ تیمور آن کینه در دل داشت
و در شکارگاه در هفتصد و پنجاه و نه هجری امیر قزغن را بقتل رسانید پس ازو پسرش امیر عبدالله بن امیر قزغن بجای پدر نشست
و در زمان و سیستان بیان قلیخان طمع کرده بیچاره را بیگناه بکشت تیمور شاه اعلان را بجائی برداشت امیر بیان سلدوز
و امیر حاجی برلاس که از احفاد قراچار نویان بوده دیگر امرا بمخالفت برخاستند و در هفتصد و شصت هجری بعد از رزم
امیر بیان سلدوز بسعی و مکر امرای باغی تیمور شاه اعلان و سائر خویشان امیر قزغن را بکشت و بر ماوراء النهر استیلا یافت و سبب
مدام بپرداخت امرا سر از اطاعت امیر بیان سلدوز بر تافتند و هر یک گوشه دعوی ریاست کردند تا امیر حسین که خواهرش در حباله نکاح
امیر تیمور صاحب قران بوده بن قلاغی بن امیر قزغن در حدود سالی امیر حاجی برلاس از اولاد قراچار نویان در کش و همچنین در بلخ
و خجند و سرغاو اریاب و ختلان و بدخشان بحکومت نشستند و هیچکدام اطاعت دیگری نمیکردند و باخود نامی جنگیدند تغلق
تیمور خان از مغولستان متوجه ماوراء النهر شد و بگرفت آنگاه امیر حسین بن قلاغی امیر قزغن باتفاق امیر تیمور صاحب قران در
ماوراء النهر بحکومت رسیدند و در هفتصد و شصت و پنج هجری نبیرهٔ ایلچیکدای خان کامل خان نامی را بسلطنت برداشت
و بالآخر امیر حسین صاحب قران و حشمت خاست و آن در ضمن احوال امیر تیمور بیاید و از دهم رمضان سن هفتصد و هفتاد

و یک هجری کابل شاه در بلخ بقتل رسانید و کرچار و وهم از احفاد چغتای که در خطهٔ مغولستان کاشغر و افتتو سلطنت کردند باز گویم تغلق تیمور خان
موصوف تو مسلم چون از قتل تیمور شاه اعلان و اختلال ماوراء النهر خبر یافت در هفتصد و شصت و یک هجری متوجه آن دیار شد
امیر بایزید جلایر باو پیوست و امیر حاجی برلاس والی کش بخراسان گریخت امیر تیمور صاحبقران گورکان اما در کش بود نزد امرای خان
رفت و امارت کش یافت تغلق تیمور خان آن سال بهمین اکتفا نموده بجته باز گشت امیر حسین بن امیر قلای بن امیر قزغن که بکابل رفته بود
متوجه ماوراء النهر شد و عزم رزم سربایان سلدوز کرد امیر صاحب قران امیر خضر یسوری مدد یار شدند امیر بایان سلدوز بجته جتهان
گریخت امیر حسین بختلان رفت و امیر کیقباد برادر کیخسرو جیلانی را بکشت در هفتصد و شصت هجری تغلق تیمور خان دیگر بار بقصد ماوراء النهر
کرد رسید و امیر بایزید جلایر و امیر خان سلدوز بخدمت او رفتند امیر تیمور صاحب قران نیز بملازمتش پیوست بدستور امارت یافت
تغلق تیمور خان سپاه بدفع میر حسین فرستاد و کیخسرو جیلانی با تغلق تیمور باز شد امیر حسین بکابل گریخت سپاه تغلق تیمور خان تا عرصهٔ
هند و کس تعاقب نموده بازگشتند تغلق تیمور خان امیر بایان سلدوز را بجته باز گشت ایلچبنگ دست تظلم گشاد و امیر تیمور از و جدا شده
بطلب امیر حسین شتافت و در هفتصد و شصت و پنج هجری تغلق تیمور خان بمغولستان در گذشت پسرش **الیاس خواجه خان**
بن تغلق تیمور خان با امیر حسین و امیر تیمور رزم کرده گرفتار شد مغولان که با حفاد چنگیز خان عقیدتی عظیم داشتند او را شناختند
از لشکر بیرون کردند الیاس خواجه خان بمغولستان رفت و پادشاه شد و دیگر سال با امیر حسین و امیر تیمور در حوالی
تاشکند رزمی صعب کرده ایشان را بعجل بد منهزم ساخت تا سمرقند برآمد و محاصره کرده وبا در رستان افتاد ناچار بمغولستان
مراجعت نمود و بعد چندی در گذشت و بعد از و **قمر الدین** از اکابر امرا بود در خطه استقلال یافت و برادر امیر تولک و علا النسب
و بعد تیمور خان الوس بیگی بود چون تولک در گذشت و بعد از و برادرش امیر تولاجی بفرمان تغلق تیمور آن منصب یافت
و بعد از و پسرش امیر خداداد بن تولاجی که هفت ساله بود تغلق تیمور منصب پدرش حواله نمود قمر الدین برنجید و آن کینه در
دل گرفت و هنگام فرصت ایل و الوس را با خود متفق ساخت و مستقل گشت و هژده و شانزده را یکروز بکشت با امیر تیمور رزم
کرده بهزیمت رفت و بعد از و استقلال یافت قمر الدین **خضر خواجه خان** بن تغلق تیمور خان در خطهٔ مغولستان پادشاه شد آورده اند
که او خرد سال بود که پدرش در گذشت چون قمر الدین اسیر خداداد خضر خواجه مادرش را بکوهستان میان کاشغر و بدخشان
فرستاد قمر الدین آگاه شد قصد او کرد مادرش را بکوهستان چنین بر دلیس چون قمر الدین بماند امیر خداداد او را از چین بخواند
و بسلطنت نشاند و در آبادی ایل و الوس کوشید و بغزای ختا لشکر کشید و طرفان و قراخواجه بگرفت و اهالی آن مملکت را
مسلمان ساخت و سپاه امیر تیمور صاحب قران مکرر بمغولستان رفت و رزم نمود و بالآخر میانهٔ ایشان مصالحه افتاد مؤلف
تاریخ رشیدی گوید که چون امیر تیمور بقصد ختا کرد هشتصد هزار مرد را علوفه هفت ساله داد بخضر خواجه خان نوشت که آذوقه مهیا سازد
که مملکت تو بر سر راه ماست گویند این نامه خضر خواجه جهان را وقتی رسید که امیر خداداد او را کاسهٔ شراب داده بود خان کاسه گرفت
و بفکر فرو رفت خداداد باو گفت کاسه بنوش و بنگر تا چه را بدستی چون بهوا انداخته تا فرود آمد خداداد آنکه چه شود درین سخن بود که
از کنارهٔ اردوی مردی با جامه سفید و اسپ سیاه در رسید همچنان سواره پیش خان مرکب برآمد و آواز برکشید در ایراد گذشت
در برفت کس ندانست که او که بود و بعد از چهل و پنج روز خبر وفات امیر تیمور بتحقیق پیوست و نزد بعضی این سخن درست نیست چه خضر

خواجه در هشتصد و دو هجری فوت از آن طایفه است اویس خان پسر نبیرهٔ خضر خواجه خان که پس از چهار کس بسلطنت نشست چه قبل از
سلطنت ده نوبت با والی قلماق مصاف داده گرفتار شده نجات یافت بار سوم خواند خود را فدیه داده او را مسلمان کرده و بعد از عم‌زاده
اش شیر محمد اغلان بسلطنت رسیده در عهد او خداداد که نود سال امارت کرده بود تمام کاشغر و ختن و اقسو و غیره با میر خداداد تعلق
داشته ویس خان را بدست خود بر تخت خود نشانده بحج رفت و بغداد و چون منزل چند بازگشت گفت نشاید که زیارت مدینهٔ منوره نا کرده
روم پس جریده بمدینه شتافت بعد زیارت روضهٔ منوره تغیری در حال او پیدا شد همان شب درگذشت و بقیع مدفون گشت و همان
زنش در یورت خود وفات یافت بالجمله بعد اویس خان پسر کهترش ایسان بوقا خان بن اویس خان را بسر السلطنت نشانیدند و برادر
بزرگش یونس خان برنجیده بماوراء النهر نزد میرزا الغ بیگ رفت ایسان بوقا خان اقسو تختگاه ساخت و با جانی بیگ خان و
کورنجان اوزبک که از بیم ابوالخیر خان گریخته بمغولستان آمده بودند و بعضی آغاز نهاده و ایشان را اقطاع داده بعد وفات ابوالخیر خان
بسیاری از الوس اوزبک با ایشان پیوستند و لفظ اوزبک قزاق بر آن قوم اطلاق یافت و یونس خان بماوراء النهر بود تا آنکه سلطان
ابوسعید گورکان او را با لشکری عظیم بتسخیر مملکت موروثی فرستاد ایسان بوقا خان در کاشغر بود در کاشغر او را مصاف داد و ظفر یافت در
هفتصد و شصت و شش هجری درگذشت و بعد از او پسرش دوست محمد خان بن ایسان بوقا خان بسلطنت نشست آن زمان
عمرش هفده سال بود بر حرم پدر عاشق گشت و از علما فتوی خواست ندادند هفت تن از ایشان بکشت مولانا محمد عطا از بیم جان
فتوی داد دوست محمد خان حرم پدر را بخواست شب پدر را بخواب دید که گفت ای پسر بعد از سه سال از مسلمانی کافر شدی و روسیاه
ساختی دوست محمد خان از هول آن واقعه بیدار شد پشیمان گشت و غسل بر آورد و دیگر روز بیمار شد و درگذشت بعد از و عمش یونس خان
بن اویس خان بسلطنت نشست روح اغلان بن ابوالخیر خان که از احفاد جوجی خان بن چنگیز خان بود در حدود ترکستان یورت
داشت و با هشت هزار سوار ایلغار کرده بر سر اردوی یونس خان آمد او بشکار رفته بود طایفه از مغولان که در اردو بودند دم
درکشیده از خانها بیرون نیامدند روح اغلان بمنزل یونس در آمد و بر تخت نشست و ملازمانش هر کدام بخانهٔ مغولان فرود آمدند
یونس خان خبر یافت با یلغار با شش هزار سوار یکباره بشبخون رسید و نقیر نواخت زبان اردو آواز شنیدند و برادر یکی که در خانه بود
بگرفتند روح اغلان خواست که بر اسب نشیند و بدر رود کنیزکان یونس خان در او ریختند و نگذاشتند تا آنکه یونس خان در رسید او را بقتل رسانید و از آن
بیست هزار مرد جز معدودی نجات نیافتند یونس خان دختر خود قتلغ نگار خانم را در هشتصد و هشتاد هجری بمیرزا عمر شیخ بن سلطان ابوسعید گورکان
والی فرغانه داد و از او بابر پادشاه متولد شد بالجمله آخر میان میرزا عمر شیخ و یونس خان محاربه اتفاق داد و میرزا ظفر یافت و یونس خان
اسیر شد او را بنزد عمر شیخ بردند از جای برخاست و استقبال کرده و بوسیلهٔ خواجه نصیر الدین عبدالله خان آخر از میان ایشان
دوستی اتفاق افتاد و استحکام یافت و یونس خان بدیار خویش بود تا آنکه درگذشت و بعد از و پسرش سلطان محمود خان
بن یونس خان در هشتصد و نود و دو هجری پادشاه شده ده نوبت با اوزبک قزاق محاربه کرده و هر بار بهزیمت رفت و بعد از
وفات خسر خود سلطان احمد خان ابن سلطان ابوسعید در ماوراء النهر طمع کرده و با میرزا بایسنقر بن سلطان محمود میرزا بن سلطان
ابوسعید مصاف داده منهزم بمغولستان رفت و محمد خان شاهی المعروف بشیبک خان که ذکرش گذشت در آن هنگام
با سلطان محمود پسر خود را بسمرقند فرستاده سمرقند و ماوراء النهر بگرفت و استقلال یافت و قصد مغولستان کرد

سلطان محمود

سلطان محمود به اتفاق برادر خود سلطان احمد خان در اخسی مصاف داد پس هر دو گرفتار شدند سسک خان بنا بر حقوق سوابق ایشان را اعزاز کرده به مغولستان فرستاد محمود خان به مغولستان که تختگاه او بوده رسید اما او را چندان شوکتی نماند تا سکندا نه دستش بیرون رفت بامداد نزد سسک خان آمد سسک خان او را با سایر فرزندان بکنار آب خجند در نهصد و چهارده هجری بقتل رسانید و برادرش احمد خان بن یونس خان در عهد پدر خویش مکرر با قلماق رزم کرد و بسیاری از ایشان بکشت و به الاخی خان اشتهار یافت یعنی خان کشنده و در عهد برادرش سلطان محمود خان در سن نهصد و نود و دو هجری در گذشت و بعد از فوت سلطان احمد خان پسرش منصور خان بن سلطان احمد خان در طرفسو پادشاه شد و چهل و سه سال ملک راند و در نهصد و پنجاه و دو هجری در گذشت و بعد از و پسرش شاه خان چندی سلطنت کرد و پسر دیگر سلطان احمد خان سلطان سعید خان بن سلطان احمد خان در معرکه سسک خان با پدر خود زخمی شده بجا رفته و اسیر گشته رهائی یافته بالآخر عم زاده خود بابر پادشاه بکابل رفت و بعد از قتل سسک خان بامداد بابر پادشاه به اندجان آمده مستولی گشت میرزا ابابکر بنده امیر خداداد والی کاشغر که از امرای اعظم خضر خواجه خان بود با بیست هزار سوار روی باو آورد سلطان سعید خان با هزار و پانصد سوار با او رزم کرده ظفر یافت و در نهصد و بیست هجری کاشغر بگرفت و بار کند نیز مسخر ساخت و بعد از و پسرش عبد الرشید خان پادشاه شد او سیزده پسر داشت پس از و عبد الکریم خان بن عبد الرشید خان و بعد از و اولادش در کاشغر و چین و مغولستان سلطنت کردند ذکر در احوال بعضی از وزرا و امرای چنگیز خان و اولادش محمود بیگ تلواج خوارزمی وزیر چنگیز خان بوده در زمان اوکتای قاآن بحکومت حبار سید و هم انجا در گذشت و پسرش مسعود بیگ که در عهد کیوک خان و منکو قاآن عامل ماوراء النهر و ترکستان بوده چندان مال بجا داشت که در شعبان سن ششصد و پنجاه و سه هجری هلاکو خان را که با سی صد هزار سوار متوجه ایران بود در کل جهلو و زنگاه داشت و در ان ایام به سپاه او انزل داد الحاصل او چند کس را از اولاد چنگیز خان خدمت کرد و بمرتبه وزارت رسید از انجمله براق خان را وزیر بوده چون براق خان عزیمت خراسان کرد خواست که بهر فرسوبات سپاه سمرقند و بخارا را غارت کنند مسعود بیگ بخارا رسید و بخشش و سعی او سایر بلاد ماوراء النهر آباد گشت او در هفتصد و نود و یک هجری در گذشت نوروز بیگ بن امیر ارغون آقا العهد عارثان امیر الامرا بوده بیم و هراس او چندان بر خراسانیان مستولی بوده اگر اسپی آب نخوردی گفتندی مگر در آب عکس نوروز دیده خواجه شمس الدین محمد صاحب دیوان در ششصد و شصت یک هجری وزارت هلاکو خان یافت و در زمان اباقا خان عظیم معتبر گشت و برادرش عطا ملک حکومت بغداد و پسرش بهاء الدین محمد ایالت اصفهان داشت او بغایت متکبر و متهور بود در ضبط ملک و سیاست جد بلیغ داشت روزی در اصفهان با تجمل تمام براهی میرفت یکی بر عادت عوام در وی نگریست بغیر جرم تا چشمانش را برون آوردند و گویند که او بسعی بهاء الدین محمد امارت اصفهان یافت و بعهد او بازاریان اصفهان شبها دکان خود را با انواع امتعه و اقمشه بی محافظت بگذاشتندی و بخانه خود رفتندی و کس را مجال نبوده که در آن تصرف کند عیسی مقداری خوردنی از دکان بگرفت و بهای آنرا و چند آنجا گذاشت و یکروز صاحب دکان آگاه شد یارای نهان داشتن انحال نداشت بخدمت بهاء الدین شد و باز گفت خواجه بهاء الدین بفرمود تا عیسی را بجانق در آویختند چه سودای مالک چرا گذاشتی غلامی را فرستاد تا تفحص احوال عیسی نماید او برفت و باز آمد و گفت فلان

بیدار است و فلان در خواب و یکی را امر کرد تا ایشان را هفتاد چوب زدند شیخ الاسلام جمال الدین حاضر بود گفت آنکه بیدار بود چه گناه داشت گفت اگر بیدار بودی غلام که به تفحص احوال ایشان رفته بود بگرفتی بالجمله وقتی مجد الملک که از وزرازادگان اتابک یزد بود سعایت شمس الدین به اباقاخان نمود اباقاخان صاحب دیوان را معاتب ساخت آنچه که مجد الملک گفته بود از او بازخواست کرد صاحب دیوان گفت سر و مال و دین و جان فدای خداوند باد انعام پادشاه را پنهان نتوان داشت درین دولت من و برادران و فرزندان بنا دیم و داده و برداشتیم و نهادیم و صرف کردیم آنچه در تصرف منست تو الا از خداوندست هرگاه فرمان شود به بنده سپرده و تسلیم کرده آید اباقاخان شاد شد دیگر روز او را به وزارت رسانید گویند وزرا آن روز که مجد الملک بغایت او مشغول بود روزی صاحب دیوان در طوی سه نوبت پادشاه را کاسه داده و صاحب دیوان زمین بوسید و آن را بخورد اباقاخان جام از دست او بگرفت و گفت در دل داشتم که اگر از خوردن او ابا نماید قتلش فرمان دهم پس چون سعایت مجد الملک در حق صاحب دیوان کارگر نیامد بتنفر برادرش عطاملک پرداخت عطاملک بخواری افتاد تدبیر پایش نهاد و از بغداد او را بداوری آورده بهمدرین اثنا اباقاخان درگذشت و برادرش احمدخان بسعی صاحب دیوان پادشاه شد و عطاملک را از حبس نجات داد امر کرد آنچه از عطاملک در زمان اباقاخان گرفته اند باز دهند عطاملک آن وجه را هم در مجلس پادشاه کرده انبار کرد و پس مجد الملک بخواری افتاد خانه اش بغارت رفت در امتعه او مقداری از پوست شیر یافتند که بر زعفران و شنجرف سطری چند بر آن نوشته بودند ترکان چون از سحر بیم تمام دارند خائف شدند مقرر نمودند که از اسباب غشته بخوردن مجد الملک گمان بردند که آن نوشته را شیخ عبدالرحمان رافع که دوست صاحب دیوان است در امتاع او نهاده لاجرم از خوردن آن امتناع نمود احمدخان برنجید او را بعطاملک سپرد تا بقتل رسانند و هر عضوی از اعضایش را بملکی فرستادند و سرش را به بغداد و پایش را بفارس و دستش بعراق و عجم رسید عطاملک در قضیه او این رباعی گفت رباعی روزی دو سه دفتر بر و بر شدی + جوینده و مال و ملک تو فر شدی + انعام تو هر یکی گرفت اقلیمی + فی الجمله بیک هفته جهانگیر شدی + عطاملک دیگر بار بحکومت بغداد رسید و هم در آن سال در ششصد و هشتاد و یک هجری درگذشت او از علمای زمان و کرام جهان بوده بغداد که بعد از قتل معتصم عباسی خراب شده بود معمور کرده و حفر نهر نمود که آب فرات از آن بمشهد نجف آمد بالجمله خواجه شمس الدین صاحب دیوان در عهد احمدخان دیگر باره مستقل گشت چون احمدخان بقتل رسید خواجه در اصفهان بود خواست که بهند رود و گفت که فرزندان را در دست کافران نتوان گذاشت پس در سن ششصد و هشتاد و سه هجری باردوی ارغون خان رفت ارغون خان خواست که او را وزارت دهد بوقا که اعظم امرا بود از راه حسد بعرض رسانید که صاحب دیوان اباقاخان را بزهر هلاک کرد ارغون خان بازخواست نمود صاحب دیوان گفت آنچه از تصرف من در اموال سلطانی گفتند قبول است لیکن از تهمت قصد ولی نعمت بری ام ارغون بقتلش فرمان داد صاحب دیوان غسل کرد و دو رکعت نماز گذارد و مصحف خواست و فال بگشود این آیه بیرون آمد ان الذین قالوا ربنا الخ بالجنة التی کنتم توعدون پس کاغذ و قلم خواست این مکتوب بفرزندان نوشت جماعه اعزه و فرزندان حفظهم الله تعالی سلام و دعا بخوانند ایشان را بخدای عز و جل ودیعت سپرده شد و بموجب ان الله لا یضیع اجر المحسنین داعیه در خاطر چنین بود که تلافی ما فات شود و صیتی کرده آید چون روزی نبود تا بجهان افتاد باید که در مخالفت فرزندان تقصیر نمایید و ایشان را بوصل ترغیب کنند و الا بگذارند و مکر و عمل کم کنند و آنچه خدای عز و جل روزی کرده باشد بسازند اگر فرزند اتابک و والده اش

چو سکت خاتون خوانند و بولایت روند اجازت باشد تو روز و مسعود با والده اش ملازم باشند اگر از املاک چیزی مرحمت کنند بستانند و بآن قناعت
کنند حرم کجا تو اندر رفت و هم آنجا بسر برست دیگر مومنه خان تو هر کرا آسایشی نبود اگر خواهد شوهر کنند فرج الله و والده اش با اتابک بهم باشند
دیگر بار ما املاک پادشاهی بامیر نوقان داده ام او را باو نمایند دیگر املاک را عرضه دارند اگر چیزی رد کنند فبها و الا قناعت نمایند
بار تعالی بر ما رحمت و بر شما برکت کند درین زمان خاطرم با حضرت ایزدی بود و همین قدر بیش نتوانم نمود نقلست که گفت بندهٔ آزاد را نیکو دارند
و بر خانه نسبت عزیز ما را فراموش نکنند با نیچه دست دهد والسلام آنگاه در روز دوشنبه چهارم شعبان الیشان در رفرا باغ او را شهادت
رسانیدند و پسرانش فرج الله و یحیی و مسعود را از پی روان کردند و از مناقب او آنست که روزی خواست که سوار شود درویشی
نابینا باضطراب می آمد و میخواست که سخن بعرض رساند خواجه توقف کرد تا در رسید و نادانسته سر عصا و زبانش جا گرفت و بر زمین
رسید پس او برآورده و بخانه باز گشت و موزهٔ دیگر پوشید و سوار شد و دیگر روز صاحب فراموش شد روزی در حوز آب
نشسته بود مدنجاج رقعه باو داد و این رباعی در ان نوشته بود رباعی عالم چو محیط است و کف خواجه نقط * پیوسته نکرده
نقطه سکه دو خط * پرورده تو کهنه دو ن دو شرط * دولت ندهد خدای کس را الغلط * خواجه و بدیهه این رباعی بگفت و در ظهر آن
نوشت رباعی سه صد بهٔ سفید چون بیضهٔ بط * بر روی زیبایی نبود هیچ نقط * از کله خاص مانه ز جای غلط * چوپان بدهد بدست
دارندهٔ خط * بدیه برفت و بهانگیر فت وقتی خواجه دستاری با پانصد دینار مصحوب شمس الدین حسین بهر شیخ سعدی شیرازی
فرستاد و صد و پنجاه دینار از ان صرف کرد شمس الشیخ رسانید شیخ قطعه بخواجه نوشت که آنست قطعه ای که بسیر نعم فرستادی و
مال * مالت افزون باد و دشمن پایمال * هر دینارت سالت عمر باد * تا بمانی سه صد و پنجاه سال * صاحب دیوان از
شنید نابینی شمس الدین حسین آگاه شد لیکن بر روی او هیچ نگفت تا آنکه روزی صاحب دیوان را دعا کردند که پانصد سالت
عمر باد خواجه بخندید و گفت اگر شمس الدین حسین صد و پنجاه را از میان نبردی شمس الدین منفعل گشت و توبه کرد خواجه تاج الدین علیشاه
گیلانی ابتدا از جانبو سلطان الشرکت خواجه رشید الدین طبیب در وزیر بود و در عهد سلطان ابو سعید بهادر خان بعد از قتل
خواجه رشید الدین طبیب استقلال یافت و در گذشت از وزرای اولاد هلاکو خان غیر او کسی تا حال طبیعی در گذشته چه دیگران
همه بقتل رسیدند راقم حروف از ذوشته حال شعر تحیا وهم آمد شعر وهم پادشاهان امیدست وبیم * گهی با سموم و گهی با نسیم *
مبین نرمی پشت شمشیر تیز * کنارش نگر گاه خشم و ستیز * طایفه که در زمان سلطنت چنگیز خان با طاعت این دودمان السلطنت
رسیده اند در ضمن احوال سلاطین بعضی از ان باختصار رقم قوم گشته از انجمله اند لوک ایلکانیه الیشان باسر ایلکان
جلایر منسوب اند او از اعظم امرای هلاکو خان بوده و بعد از و پسرش امیر توقا امیر الامرای گیخاتون بوده و پس از و پسرش
امیر حسین داماد ارغون و حاکم خراسان بوده پسر او ست امیر شیخ حسن ایلکانی خواهرزاده الجایتو سلطان داماد امیر
خوبان که بعد او خاتون دختر امیر خوبان در حباله نکاح او بوده احوال کسی است که از ملوک ملکانه او را شیخ حسن بزرگ گویند شیخ حسن
کوچک عبارت است از شیخ خوبانی و ذکرش بیاید بالجمله شیخ حسن بزرگ در عهد سلطان ابو سعید بهادر خان حکومت روم یافته
و بعد از وفات او سلطان محمد خان را السلطنت برداشت و میر موسی خان و علی پادشاه ظفر یافت و بر آذربایجان و عراق عرب
و خوزستان مستولی شد و بغداد تخت گاه ساخت و دلشاد خاتون منکوحهٔ سلطان ابو سعید بهادر خان را بخواست چنانچه

گذشت و در عهد امیر شیخ حسن کوچک خروج کرده آذربایجان بگرفت و جزء عراق و عرب در تصرف امیر شیخ حسن بزرگ نماند و بعد از وی پسرش **سلطان اویس ایلکانی** در بغداد بر تخت نشست و او بلطف طبع موصوف بوده و بغایت ماهر بوده گویند بقلم واسطی صورتها کشیدی که مصوران آن زمان حیران شدندی و بعد از وی پسرش **سلطان حسین ایلکانی** بموجب وصیت بر تخت نشست او بکمال جمال موصوف بوده هرگاه مولد شدی خلائق تمام شهر بنظاره اش بسر راه رفتندی القصه بعد از سلطان حسین ایلکانی برادرش **سلطان احمد ایلکانی** در تبریز بر تخت نشست و بعد او در سنه هفتصد و هشتاد و هفت هجری توقمیش خان پادشاه دشت قبچاق بر تبریز لشکر کشید و خراب و غارت کرده باز گشت و پس از آن بسی دور گذشت که سپاه امیر تیمور صاحب قران بر بغداد استیلا یافتند گویند که سلطان احمد ایلکانی چون از سپاه صاحب قران منهزم بدمشق افتاده دیگر باره بحکومت بغداد و غیره رسید و دران ایام از امرای خود متوهم گشت و یکیک را میطلبید و میکشت تا آنکه در یکهفته قریب ده هزار کس بکشت روزی سلطان احمد مجرمان را بدست خویش گردن میزد و فراشی باو رسید سلطان گفت فلان فلان را کشتم فراش گفت نیکو کردی من و تو باید که زنده باشیم سلطان بخندید و شمشیر از دست بینداخت پس بسیاری از اهل حرم را در آب غرق کرده و بروم نزد قیصر رفت ایلدرم بایزید قیصر او را معزز داشت و قرا یوسف تبریز بروم رفت قیصر او را نیز محترم داشت راقم حروف مطابق این قضایا گوید وقتی ندیم امیری گشتم که قوت واهمه بر طبعش غالب بوده در امارت خویش بسیاری از ملازمان را بمخالف اندیشیده تهمتی بر گردنش نهاده بقتل رسانید چندانکه طبایع مردم از وی بر سر و متنفر گشتند چون از مرتبهٔ عالی افتاد و امارت از دستش رفت هنگام فرصت که از گذشته عرض می نمودم میگفت شما که از زمرهٔ ظن المؤمنین خیرا آید و خیل از آن شایع خود را بر می داشت و هر گاه که بما مسئله رسید غلامان و خواجه سرایان امثال ایشان را بخیال آنکه مبادا آثار ما بر مخالفان کنند و بعضی را بقتل و بعضی را اسیر ساخت و نبد فرموده روزی درویشی از همسالیش که بدانائی موصوف بوده بتقریب سخن گفت حشم و خدم [illegible] سابق [illegible] با اختلاط نهاده هواخواهان متفرق گشتند اکنون چندی که از گروه خدمه مانده اند برخی مقتول و جمعی محبوس [illegible] فکر گریز منتظر فرصت اند و ما شمارنده باشیم و دیگران در آفرینش زیاد اند روی در هم کشیدند بدستور باندیشه فسق و فجور اکثر شریکیان را بزهر و ما را از روزگار بر آورده و خود نیز نماند بالجمله سلطان احمد بعد از وفات صاحب قران باز بحکومت بغداد رسید بالآخر بدست قرا یوسف بقتل رسید و بعد از وی برادرش **سلطان محمد بن شاه ولد** بن شیخ اویس ایلکانی بحکومت نشست شاه محمد بن میرزا یوسف او را محاصره کرد سلطان محمد بشمشیر از گریخت پس از وی برادرزاده **سلطان اویس بن شاه ولد** بحکومت بغداد نشست و بعد از وی برادرش **سلطان محمود** و پس از وی **سلطان حسین** بحکومت رسید و در هشتصد و سی و شش میرزا اسفند بن قرا یوسف والی بغداد او را در حال محاصره کرده بگرفت و بکشت و دولت ایلکانیان سپری گشت و **ذکر ملوک خوبانیه** که در زمان سلاطین چنگیزی رسیده اند و ایشان با میر بن خوبان سلدوز منسوب اند او از اعظم امرای غازان خان بوده و بغداد خاتون دخترش بوده و در عهد الجایتو سلطان ابوسعید بهادر خان امیر الامرا گشت و او نه پسر داشت اول امیر حسن حاکم خراسان دوم تیمور تاش حاکم روم سوم دمشق خواجه خوبیکاه ابوسعید بهادر خان نایب بوده و دیگران هم بهمین سبیل مراتب عالی داشتند چون سلطان ابوسعید بهادر خان عظمای خوبانیان را برانداخت و بغداد خاتون بنت امیر خوبان را که در حباله نکاح شیخ امیر حسن ایلکانی بوده بخواست از غایت محبت که با وی داشت بقایای

خوباسان را بنواخت و باز بامارت رسانید و از ایشان بود امیر شیخ حسن چوپانی بن تیمورتاش بن امیر چوپان که شیخ حسن کوچک
مشهورست او در هفتصد و سی و نه هجری خروج کرد و او را با امیر شیخ حسن بزرگ گاهی موافقت و گاهی مخالفت دست میداد و
طغاتیمورخان را که امیر شیخ حسن بزرگ بمدد خویش طلبیده بود امیر شیخ حسن کوچک نیک فکران لشکر را کنده ساخت چنانچه گذشت
و آخرین طائفه چوبانیان ملک اشرف ست که از ظلم او اکابر آذربایجان جلای وطن اختیار کردند و شمه از احوالش در ضمن احوال
حالی بیگجان پادشاه دشت قبچاق مرقوم ست **ذکر ملوک طغاتیمور** طغاتیمورخان از احفاد جوجی پسر برادر چنگیزخان ست چون
سلطان ابوسعید بهادرخان درگذشت او بر جرجان مستولی شد و در هفتصد و چهار هجری خواجه یحیی سربدار او را بگرفت و
بکشت و بعد از و امیر ولی بن شیخ علی قوشچی که در خدمت طغاتیمورخان مرتبه عالی داشته با معدودی چند به نیشاپور رفت و در
هفتصد و شصت و یک هجری ماسراباد بحکومت نشست و عدل پیش گرفت و ملک معمور ساخت و لقمان پسر طغاتیمورخان که در گوشه بسر می برد
نخواند تا بر تخت نشاند چون لقمان بحدود استرآباد رسید امیر والی آن از کرده پشیمان گشت باو پیغام داد که بجای دیگر رو و پس گرا
از خویشان طغاتیمورخان را که والنست از ملک برانده و استقلال عظیم یافت و بسیاری از ملک مانند دامغان و نظام دشمنان
و فیروزکوه وغیره بگرفت و باری سمنجر ساخت چون امیر صاحب قران تیمور گورکان روی بآن دیار باز نهاد و مخالفت کرده بالاخر
از اسپ سپاه صاحب قران استرآباد بگذاشت و به تبریز شتافت بسلطان احمد ایلکانی در هفتصد و هشتاد و شش هجری پیوست
و امیر صاحب قران لقمان طغاتیمورخان را بنواخت و ایالت استرآباد داد امیر ولی با سلطان احمد ایلکانی بود تا بعد از هزیمت بخلخال افتاد
خواجه محمود کلان سر انجا او را بگرفت و بفرمان صاحب قران بقتل رسانید و پس از لقمان حاکم استراباد پسرش میرک پادشاه
بن لقمان بن طغاتیمورخان بحکم صاحب قران جانشین پدر گشت و در هشتصد و ده هجری با میرزا شاهرخ مخالفت آغاز نهاد و در معرکه
زخمی شده و در هشتصد و ده و از ده هجری درگذشت و بعد از و کسی از اولاد طغاتیمورخان بسلطنت نرسید و دیگر آل
مظفر که در زمان سلاطین چنگیزیه بحکومت عراق و عجم رسیده اند و آن در تحت اقلیم چهارم در ضمن خوان که مسقط الراس جد
اول مظفر ست مرقوم ست و ایضا **ملوک کرت** اند که در سلطنت اولاد چنگیزی بمتابعت ایشان بمرتبه امارت رسیدند و کرت از
فرزندان سنجر سلجوقی بوده و ملک شمس الدین کرت خواهرزاده رکن الدین مرغنی اول ملک کرت ست چون چنگیزخان خراسان
بگرفت رکن الدین اطاعت چنگیزخان کرد او را پسری نبود رکن الدین که در ششصد و چهل و شش هجری درگذشت ملک
شمس الدین محمد کرت جانشین شد منکوقاآن او را امارت هرات و غور و غرجستان و اسفزار و فراه و سیستان داده رخصت
کرد استقلال یافت و از انطائفه ست ملک معز الدین حسین کرت که بعد از پنج لنز بحکومت نشست و او ملکی عادل و قاهر بود
و در سن هفتصد و سی و شش هجری بعد فوت سلطان ابوسعید بهادرخان خطبه و سکه بنام خود کرد و داد آنست که سرداران را
بعد از رزم هزیمت داد و بعد از ین فتح ملک چین مقرر شده آمد خود سرخاران را غارت کرده و امرای از لات وغیره جمع آمدند
و در بادغیش باو مصاف دادند ملک ظفر یافت و بسیاری از ایشان بکشت باز ماندگان بما وراء النهر نزد امیر قزغن رفتند
و گفتند قطعه گر نسل چنگیزخان بر فتاد + که کس گوهر شاه نارد بیاد + چنان عزه شد غوری بدگهر + که جز خود نیارد کسی در نظر +
امیر قزغن در غضب شد باتفاق الجایتو سلطان متوجه هرات شد ملک حسین در ظاهر شهر باو مصاف داده منهزم و بشهر متحصن گشت

و چهل روز مقابله کرد و پس پیشکش بفرستاد و با امیر قزغن و سلطان بازگشتند و ملک حسین ملک میراند تا آنکه در هفتصد و هفتاد و یک هجری در گذشت بعد
از و پسر مهترش ملک غیاث الدین پیر علی در هرات سلطنت یافته بموجب فتوای علماء هرات عزم استیصال سربداران کرد بنابر آنکه
در مذهب تشیع غلو بسیار داشتند و حمی به نیشاپور آورده و محاصره کرده کاری نساخته بازگشت دیگر سال باز آمد و از باغات و عمارات اثر
نگذاشت و اطراف آنرا غارت کرده بهرات مراجعت نمود و بسال سوم باز به نیشاپور آمده در خرابی کوشید روزی یکی از نیشاپوریان
را بدید چون سید آنست که مذهب تشیع میدارند گفت بگوی که بنای مسلمان هر چند خواست نیشاپوری گفت در مذهب غیاث الدین
والی هرات بر سه چیز علامت مسلمانان را چرانیدن و کاریزها انباشتن و درخت بریدن ملک غیاث الدین منفعل شده بهرات بازگشت
و بالآخر در هفتصد و هفتاد و شش هجری باتفاق و اسکندر شیخی از بعد او بر نیشاپور استیلا یافت ملک غیاث الدین را اسکندر شیخی ایالت
نیشاپور داده بهرات مراجعت نمود و در هفتصد و هفتاد و بیست هجری امیر صاحب قران تیمور گورکان ایلچی را بهرات فرستاد مقرر نمود
که سلونج قتلغ آغا همشیره شیرین آغا را در سلک ازدواج ملک زاده پیر محمد بن غیاث الدین بر علی منکره و جهاز کرده عمایا از ظلمش بجان
آمدند و نزد شیخ رکن الدین ابو بکر بنالیدند شیخ هر چند او را نصیحت کرده درنگرفت مولانا بر نجید و فرمود که ملک از ملک ظالم
بگرفتم و بهتری را بخشیدم و بسی نگذشت که صاحب قران بر هرات مستولی شد ذکر امیر عوره صاحب قران گورکان پوشیده
نماند آنچه در اقلیم ششم نبذی از احوال چنگیز خان و احد و اولادش برخی از امرا و وزرای آن دودمان کسانیکه در زمان سلطنت
چنگیز خان بدولت و حکومت و سلطنت رسیدند بقلم آمد اکنون سطری چند از احوال صاحب قران امیر تیمور گورکان تحریر
می آرد امیر صاحب قران قطب الدین امیر تیمور گورکان ابن طراغای نویان بن اسکر نویان بن امیر ایچل نویان بن
امیر قراچار نویان بن سوغوچین بهادر بن ایزد فنجی برلاس بن قاچولی بهادر بن تومنه خان بن بایسنغر خان بن قیدو خان بن
دوتومنین خان بن بوقا خان بن بوذنجر خان بن آلان قوا صاحب قران و چنگیز خان در تومنه خان بهم پیوند و نسب همه ایشان به
یافث بن نوح علیه السلام میرسد و صاحب قران اعظم سلاطین جهانست در آن باب شاعری گفته قطعه سلطان تیمور آنکه مثل او
شاه نبود * در هفتصد و سی و شش بیامد بوجود * در هفتصد و هفتاد و یکی کرد جلوس * در هشتصد و هفت کرد عالم بدرود
و گورکان بترکی داماد را گویند چه او خواهر زاده امیر حسین بن امیر قلاغی بن امیر قزغن در حباله نکاح داشت و در آن وقت عرصه
امیر حسین از صاحب قران بزرگ و عالی بود و مخفی نماند که تومنه خان وصیت کرده بود که اعداد و نسب قبل خان که جد چنگیز خان
میشود پادشاه باشد و لیعز نگریش قاچولی بهادر که جد امیر تیمور است امیر الامرا باشد و درین باب عهدنامه بدین موجب از ایشان گرفته
که همین طریقه اولاد ایشان مستمر دارند و توقیع خود بران نهاده چنانچه در احوال تومنه خان گذشت بالجمله چنگیز خان بموجب آن
نوشته در عهد خویش قراچار نویان را سپه سالار ساخت و چون ترکستان و ماوراء النهر به پسر خود چغتای خان داد قراچار نویان
سپه سالار الوس چغتای بود تا آنکه اسکر نویان بن ایچل نویان در عهد سلطنت قزغن خان بن براق خان بن تو قراتیای
بن چغتای خان امیر الامرا و مدار المهام گشت و بعد از و فرزندانش بامارت کس قناعت کردند و آنجا اقامت نمودند و ولادت
صاحب قران در هفتصد و سی و شش هجری در کس اتفاق افتاده و درین سال سلطان ابو سعید بهادر خان که ذکرش گذشت
وفات یافت چون صاحب قران بیست و پنج ساله شد مطابق سن هفتصد و شصت و یکم هجری پدرش امیر طرغای نویان در گذشت

و هم درین سال صاحب قران خواهر امیر حسین را بخواست و اکثر میان صاحب قران و امیر حسین بموافقت و مخالفت میگذشت که تفصیلش از مدعا باز میدارد اما از جمله آن یکی انست که در گرفتن قلعهٔ قرشی در شهر نسف مرقوم است و پس ازان میانه هر دو مصالحه دست داد کارهای بزرگ امیر حسین بحسن سعی و رزمهای صعب از دست صاحب قران برآمد صاحب قران را تا رسیدن بعلو مرتبه سلطنت بسیار حادثات واقع شده و از انجمله ست وقتی الیاس خواجه خان پادشاه جیه و مغولستان از احفاد جغتای ابن چنگیز خان روی برزم صاحبقران و امیر حسین آورد از صبح تا شام رزمی صعب اتفاق افتاد و روز دیگر سپاه جیه مدد کردند باران عظیم بارید و امیر شمس الدین از امرای جیه دران روز رزمی صعب کرد و بر میسره امیر حسین ظفر یافت چون شب شد الیاس خواجه خان بگمر بخت صبح دیگر او از بوق امیر شمس الدین در معرکه پدید آمد امیر حسین و صاحب قران روی برزم او نهادند امیر شمس الدین مقابلهٔ عظیم کرد لشکریان امیر حسین و صاحب قران باز الود در گل فرو رفتند و ده هزار مرد از ایشان بقتل رسیدند امیر حسین و صاحب قران شکسته فاحش خوردند و دیگر در ره بدخشان ست چه امیر حسین پسر خود جهان ملک و امیر تیمور را از پیش فرستاد و جهان ملک بعد از فتح از اتفاق منهزم شد صاحبقران خبر یافت و بر کوه رفت با سیزده کس بر سر راهی تنگ که ممر مخالفان بود بایستاد و رزمی صعب کرد و ایشان ششصد و سی کس را از سپاه جهان ملک که بدخشان بنا گرفته بودند از صاحبقران منقول ست که مدت العمر جنگی بآن صعوبت ندیدم بالجمله وقتی امیر حسین با صاحب قران ارادهٔ غدر کرد و صاحب قران دریافت و مخالفت آشکارا کرد و روی به بلخ نهاد و اکثر از امرای امیر حسین به صاحب قران موافق گشتند چون بخود و پدر رسید هر که از عظمای سادات مکه بود جمله اوقاف حرمین نزد امیر حسین آمده التفاتی یافت نزد صاحب قران آمده طبل و علم پیشکش کرد و صاحبقران آنرا اقبال نیک بگرفت و تمامی اوقاف باو تفویض فرمود میان سید و صاحبقران الفتی پدید آمد چنانچه بعد از وفات در یک مقبره آسودند بالجمله مقدمهٔ صاحبقران بر مقدمهٔ امیر حسین بعد از رزم ظفر یافت صاحب قران سورغمش بن دانشمند چه اعلان بن نور خان بن ملک بن اوکتای قاآن را بجای بر گرفت و بسیاری از امرای امیر حسین نزد صاحب قران آمدند امیر حسین در بلخ القلعه بند و آن محصور شد صاحب قران عهد کرده بمحاصره پرداخت و بالاخر امیر حسین عاجز آمده امان خواست تا بکه رد صاحب قران عهد کرد که قصد او نکنند و کس را نیز نبود پس چون شب شد امیر حسین با دو نوکر از قلعه بیرون آمد و راه گم کرده بشهر کهنه افتاد نوکرانش ازو جدا شدند امیر حسین ترسان بر منارهٔ مسجد جامع رفت و از غرایب اتفاق آنکه یکی اسپی گم کرده بود بر مناره برآمد تا باطراف بنگرد مگر از اسپ نشان ماند امیر حسین را آنجا دید و بشناخت امیر حسین مشتی گوهر بدو داد تا آنکه سخن را پوشیده دارد مرد نزد صاحب قران رفت و حال باز گفت صاحب طائفه را بفرستاد امیر حسین ایشانرا بدید از مناره بزیر آمد و در سوراخ دیوار مسجد بگریخت مردم آنرا بدیدند و او را بگرفتند و نزد صاحبقران بردند صاحبقران گفت من با او بعضی بر ساختم پس از مجلس بیرون بردند امیر کیخسرو و ختلانی که پیش ازین از امرای حسین بود آخر ازو رنجیده رفیق صاحبقران شده بود گفت امیر حسین برادر من کیقباد را کشته ست او را بقتل رسانم دیگر امرا او را بگوشه چشم اشارت کردند که امیر کیخسرو از پی امیر حسین رفت و او را جانی بیگ بقتل رسانید صاحبقران قلعه بند و آن خراب ساخت و خزاین و خواتین امیر حسین بدست آورد و در هفتصد و هفتاد و یک هجری روز چهارشنبه دوازدهم رمضان صاحبقران باتفاق بوبیان سائر امرا و سید برکه بحکومت نشست

وبماوراء النهر شد و بکبس شتافت و سمرقند تختگاه ساخت باستمداد توقمیش خان خوجی برادر الوس خوجی لشکر کشید بالآخر او را بحکومت
الوس متمکن گردانید و صاحب قران در هفتصد و هفتاد هجری روی بجته و مغولستان نهاد و از شبخون در گذشت کبک تیمور بخدمت
او پیوست صاحبقران باز گشت کبک تیمور مخالفت آغاز نهاد و صاحبقران سپاه بدفع او فرستاد انساری کاری نساخته باز گشتند صاحبقران بنفس خویش
حرکت کرده باسکر لغاج برفت و باز گشت و در راه امیر موسی و ربد چشم و دیگران باتفاق یکدیگر غدر اندیشیدند صاحبقران دریافته زنده جسم را
بگرفت و بکشت و دیگر آنرا ببخشود و چون از ضبط ماوراء النهر و بلخ و الوس جغتای فراغت یافت علقه نواحی را نزد حسین صوفی والی خوارزم فرستاد
که کات و خیوق مال الوس جغتای متعلق است آنرا بجا گذار حسین صوفی حوالی بگفت صاحبقران در هفتصد و هفتاد و سه هجری روی بخوارزم نهاد
حسین صوفی بعد از رزم منهزم بشهر متحصن شد و بیمار گردیده در گذشت و برادرش یوسف صوفی بجای او نشست و اطاعت نمود و بعد چندی
مخالف گشت صاحبقران در هفتصد و هفتاد و چهار متوجه خوارزم شد یوسف معذرت نمود تا باز گشت و در شعبان سن هفتصد و هفتاد
و پنج نوبت سوم عزم مغولستان کرد و مقدمه صاحب قران با قمر الدین امرای جیته تمام روز رزم کرد شب قمر الدین خان بهزیمت رفت
سپاه صاحبقران الوس او را غارت کردند و خاتون امیر شمس الدین تومان و دخترش و لسان خاتون آغا را اسیر ساختند صاحبقران
و لسان خاتون را بخواست و باور کند رفت و بخجند شتافت و در هفتصد و هفت دیگر بار متوجه خوارزم شد بعضی از امرای صاحبقران را
مثل سار بوغا و غیره لبغی کردند صاحبقران از خوارزم باز گشت مخالفان بعد از رزم منهزم بگریختند و آخر بقمر الدین پیوستند
باتفاق ایشان به اندکان شتافت برادر فراق از میرزا عمر شیخ والی فرغانه بود جدا شده با و پیوستند و میرزا عمر شیخ بکوه
پناه برد صاحبقران آگاه شد و روی بآندیار نهاد قمر الدین باز گشت صاحبقران او را تعاقب کرده باز گشت و همچنین در
هفتصد و هشتاد و سبب سپاه صاحبقران روی بجته آوردند و با قمر الدین رزم کرده غالب آمدند و بسمرقند باز گشتند
و این پنجم بار بود که سپاه صاحبقران بجته رسید پس دیگر بار صاحبقران عزم مغولستان کردند و محمد بیگ و غیره را بمقدمه
روان کرد و قمر الدین باز با ایشان مصاف داد و بهزیمت رفت صاحبقران در هفتصد و هشتاد و بعزم تسخیر رزم و تنبیه یوسف
صوفی که هنگام اقامت او بجد و سفیاق بر ماوراء النهر آورده بود شتافت یوسف صوفی متحصن شده و در ایام محاصره در گذشت
خواجه لاق صوفی از مانیق صوفی مغلوب شده گریخته بصاحبقران پناه آورد و صاحبقران روی بقلعه آورده قهراً قهراً بگرفت و
سادات و نجبا و مشائخ و بازاریان خوارزم را کوچانیده بکبس فرستاد و داروغگی خوارزم بشیخ علی بهادر داد و بکبس باز گشت
و در هفتصد و هفتاد و یک هجری ملک غیاث الدین کرت صاحب هرات را بقر ملتماسی خواند او قبول نکرد و بالآخر اهمال نمود علی بیگ
پسر امیر ارغونشاه خالی فرمای بخدمت صاحبقران پیوست و ذره عهد کرت که در سفر هرات ملازم باشد پس اطوس باز گشت
صاحبقران در هفتصد و هشتاد و دو هجری روی بخراسان نهاد ملک محمد برادر ملک غیاث الدین کرت والی میرحسین بخدمت
پیوست و علی بیگ حوالی صاحبقران از وعده فراموش کرد صاحبقران بکهوبه رسید و بیابیاوند مولانا زین الدین ابوبکر
بانبادوی رفت و گفت ملک خود یعنی ملک غیاث الدین را چرا از شرب خمر منع نمی کنی گفت کردم و نشد ایزد تعالی ترا بر وی گماشت
اگر تو نیز نشنوی دیگری بر تو گمارد صاحب قران باز رفت تمام برخاست و متوجه هرات شد و در راه قلعه و سبع را قهراً قهراً
بگشود و بهرات ملک غیاث الدین بشهر متحصن شد و رزمهای صعب کرد بالآخر آمالی شهر در رزم سستی کردند اسکندر شیخی

که از مازندران گریخته باو پناه آورده بود ملک را گفت که ای ملک اهالی محالات بسخن تو کار میکنند یکی را بکش تا سخن بشنوند ملک گفت خون ناحق
نتوان کرد اسکندر گفت پس سپهر نگاه نتوان داشت بالآخر غیاث الدین مضطرب شده پسر خود میر محمد و اسکندر شیخی را بخدمت صاحبقران
فرستاد و خود نیز بخدمت پیوست و افسر دیگر یافت صاحب قران خزاین غوریان بدست آورده حصار قدیم و جدید هرات را با زمین برابر ساخت
و این واقعه در هفتصد و هشتاد و سه اتفاق افتاد پس فوجی به نیشاپور و سبزوار فرستاد و خود متوجه طوس و کلات شد علی بیگ جانی قربانی از
کرده استغفار کرده بخدمت آمد خواجه نجم الدین علی محرم پیوند سربدار صاحب سبزوار به نیشاپور بخدمت آمد صاحب قران گفت چه مذهب
داری گفت الناس علی دین ملوکهم خداوند را در تعظیم سادات مبالغه هست و مرا نیز با ایشان حسن اعتقاد هست پس صاحبقران به نیشاپور
و از انجا به استقراین شتافت و سرسواری قلعه مسخر ساخت و بسیاری از اهالی استقراین بکشت امیر ولی صاحب استقراین و استرآباد
اطاعت کرد صاحب قران میرزا میرانشاه را به سرخس گذاشت و حکام خراسان را بمساکن ایشان رخصت فرمود و بسمرقند بازگشت
و عنقریب نامه علی پیوند سربدار در رسید که علی بیگ جونی قربانی حاکم طوس و امیر ولی را استرآباد عزم سبزوار دارند صاحب قران
در زمستان آن سال از جیحون بگذشت و آوازه عزیمت مازندران افگنده ناگاه بکلات تاخت برده غنیمت بسیار گرفت آنجا
میرزا میرانشاه و ملک غیاث الدین از سرخس و هرات بخدمت پیوستند صاحبقران بمحاصره کلات پرداخت علی بیگ جونی قربانی
رزمهای صعب کرده بالآخر یک روز محمد شیخ جونی قربانی را با دختر خود که نامزد شاهزاده محمد سلطان بود بیرون فرستاد
و دیگر روز بخدمت آمد و راهی که بسبب آن اهالی قلعه مضطرب شده بودند برآورده بحصار رفت مخالفت از سر گذشت صاحبقران
از در کلات برخاست و خواهرزاده خود امیر علی بن امیر سوید از لاس را بمحاصره کلات باز داشت و تعمیر قلعه قهقهه که میان ابیورد
و کلات است فرمان داده و قلعه بر سر رفت ملک علی سدیدی که از قتل ملک غیاث الدین کرت کوتوال بر سر بود اطاعت نمود
و رزمی صعب نمود و بالاخر پایان بیرون آمد صاحب قران او را بنواخت و بماوراء النهر فرستاد تا قلاع سرحد ترکستان می
بماند پس سارق انکه را از قتل میرزا میرانشاه ایالت بر سر داشت و پس متوجه استرآباد شد امیر ولی ایلچیها فرستاده تا
سرحد ترکستان تا بار گشت امیر علی که به محاصره کلات مشغول بود شبی از بهر تحقیق عمرهای قلعه با چند کس نهفته بر سر کوه رفت اهالی
قلعه در رسیدند و او را بگرفتند نزد علی بیگ جونی قربانی بردند علی بیگ او را شفیع آورده تا صاحب قران از سر خویش در گذشت
امر کرد تا او را با سائر امرای جونی قربانی و ملک غیاث الدین کرت بسمرقند بردند پس حکومت هرات بملک غوری پسر ملک غیاث الدین
بکرت و بسمرقند باز گشت بالآخر ملک غوری را نیز حبس فرموده باندجان فرستاد و ملک محمد بن فخر الدین کرت را که بفلاکت
میگذرانید حکومت غور داد او مخالفت ورزید و در هفتصد و هشتاد و چهار باتفاق ابوسعید شهید غوری متوجه هرات شد
و بسیاری از اوباش باو پیوستند ملک محمد به هرات مستولی شد و از مغول هر کرا یافت بکشت میرزاده میرانشاه در کنار فرغات بود شیخ داود
امیر حاجی سیف الدین و میر اقتوقار را بهرات فرستاد مخالفان منهزم ساختند و میرزا میرانشاه ازلی بهرات رسید صاحبقران از آن واقعه خبر یافته
فرمانداد ملک غیاث الدین کرت و پسرانش پیر محمد غوری و علی بیگ جونی قربانی و سایر امرای خراسان را که در سمرقند محبوس بودند بقتل رسانیدند
صاحبقران در هفتصد و هشتاد و پنج هجری به مغولستان فرستاد و ایشان از قمر الدین منهزم بازگشتند صاحبقران فوجی دیگر باز یار فرستاد ایشان رفتند
و از قمر الدین اثری نیافتند باز گشتند و در آخر این سال صاحبقران نوبت سوم متوجه امیر جاکو برلاس حاکم کابل در کنار فرغات

بخدمت پیوست صاحبقران متوجه هرات شد و باسفزار شتافت قهراً قسراً قلعه بدر آباد را بگرفت و بسیاری از اهالی آنجا را بکشت
پس متوجه سیستان شد سیستانیان رزمی صعب کردند قطب الدین والی سیستان بعد از رزم عاجز شد و بخدمت پیوست سیستانیان
با وجود آنکه پادشاه ایشان در لشکر بود از شهر برآمده رزم کردند چنانکه زخمی بدست صاحبقران رسید و بالآخر منهزم بشهر رفتند
صاحبقران شهر بگرفت و قتل عام نمود و قطب الدین را مقید بسمرقند فرستاد و به بست شد و بگرفت و بقندهار شتافت و مسخر ساخت
و بعد از آن زابل را ضبط کرد و بسمرقند بازگشت و در سن هفتصد و هشتاد و شش عزم تسخیر مازندران کرد چون بجنگل مازندران
رسید هر روز نیم فرسنگ جنگل می برید و میرفت تا آنکه بمازندران رسید و مسخر ساخت و رمی بکشود و بماوراء النهر مراجعت نمود
تابستان در سمرقند و زمستان در زنجیرسرای بسر برد و در هفتصد و هشتاد و هفت هجری توقتمش خان والی دشت قبچاق دوازده
شاهزاده جوجی نژاد را با صد هزار سوار به تبریز فرستاد تا هر آنچه خود شنید نکردند و بازگشتند صاحبقران در هفتصد و هشتاد
هجری بعزم یورش سه ساله روی بایران نهاد و در آن یورش بسیار فتوحات ویرا دست داد با گرجیان رزمی صعب کرد
و ظفر یافت لقتلمش بگرفت و متوجه عراق عجم گشت و اهالی اصفهان از مفسدی خویش بقتل رسیدند صاحب قران متوجه شیراز شد
زین العابدین والی شیراز که از آل مظفر بود بشستر گریخته و سلطان عماد الدین والی کرمان و شاه یحیی صاحب یزد و والی سرجان
و حکام لار بخدمت پیوستند در خلال این احوال توقتمش خان والی دشت قبچاق باغوای قمر الدین با شاهزاده‌ها می جوجی نژاد
قمر الدین را با سپاهی گران بممالک صاحب قران فرستاد قمر الدین در آن دیار خرابی بسیار کرد و این خبر چند مفسده بود از شیراز
بشیراز رسید صاحبقران فوجی بسمرقند فرستاد و ولایت فارس و کرمان بر آل مظفر منقسم ساخت و بسمرقند شتافت و پیش از وصول
او مخالفان بازگشته بودند پس خبر رسید که طائفه از شاهزادگان جوجی نژاد هنوز در خوارزم اند صاحب قران در هفتصد و نود
متوجه خوارزم شد مخالفان بدشت گریختند صاحبقران خوارزم چنان ویران کرد که یک کس در آن نماند و آن مملکت سه سال
همچنان خراب بود انگاه آباد گشت و در آن آوان محمد میران پسر بهرام که دختر صاحبقران را در حباله نکاح داشت و والی
ختلان بود عصیان ورزید میرزا عمر شیخ ویرا آورد او را بگرفت و با برادرش ابو الفتح بقتل رسانید و درین سال سورغتمش خان
درگذشت صاحبقران پسرش سلطان محمود خان را بجای او بخانی گرفت و در اواخر این سال توقتمش خان با سپاه قبچاق و بلغار
و چرکس و سائر ممالک جوجی خان روی بماوراء النهر نهاد صاحب قران سوی او آورد و بر مقدمه او بعد از رزم ظفر یافت و روی
به توقتمش آورد توقتمش بی جنگ بدشت قبچاق گریخت و در آن ایام حاجی بیگ ابن عم علی بیگ جونی قربانی بن امیر ارغون شاه جوجی
قربانی والی طوس بگمان آنکه صاحب قران از توقتمش خان منهزم شده در طوس بنام توقتمش خان خطبه خواند و یوسف خواجه پسر
قمر الدین را که آنجا محبوس بود بیرون آورد و بامارت نشاند طائفه از سرداران با او پیوستند انیوطه و غیره امرای صاحبقران
که در هرات بودند طوس را محاصره کردند صاحبقران آگاه شد میرزا امیرانشاه را بخراسان بازگردانید میرزا به نیشاپور شد و
سرداران را هزیمت داد و متوجه طوس گشت انیوطه و غیره بخدمت پیوستند حاجی بیگ جونی قربانی از قلعه بگریخت و گرفتار شده
بقتلش رسیدند امیرزاده ده هزار کس از اهالی طوس بکشت و شهر را ویران کرد و در سن هفتصد و نود و دو هجری صاحب قران
بعزم رزم توقتمش خان سپاه کرد و بیست هزار سوار ریخته فرستاد ایشان از اکالیغ بگذشتند و شنیدند که قمر الدین گریخته

بموضعی رفته که از انجا سمور و قاقم می آرند امرا چندی را از آب بگذرانیدند تا ایشان داغ و تمغای بر درختان جنوب بر که و یا انتقام بودند
نهادند و بعد از شش ماه بسمرقند آمدند پس هم درین سال صاحبقران متوجه توقتمش خان شد و امر فرمود که هر کس یک کمان و سی تیر با ترکش همراه دارد
و فرمان نیز همراه کرد و هم این حکم نمود که میان دو کس یک اسپ کوتل باشد و هر کس یک گلند و یک داس و یک اره و یک تیشه بر و صد سوزن و یک درفش و
نیم من ریسمان و یک چرم درشت و یکیک برک با خود دارند پس بر آب خجند پل بست و بگذشت و زمستان در تاشکند سلاق در گرفت
و در صفر هفتصد و نود و سه هجری روی بدشت قبچاق آورده و در راه ایلچیان توقتمش خان رسیدند نه اسپ و یک ستار آوردند و از
جانب او معذرتها کردند هیچ در نگرفت صاحبقران بکچک طاق رسیدند و به الغ طاق رفت و آنجا مناره ساخت و سنگ اساس تاریخ
وصول او را بران کندند صاحبقران مترقب بآنکه چند ماه راه آبادی دور ماند و در لشکر قحط افتاد و بهای گوسفندی بصد دینار
رسید و یکمن غله بسنگ کلان که ده من شرعیست بصد دینار کپکی رسید لشکریان دران بیابان بشکار و علف روزگار میگذرانیدند
صاحبقران بفرمود تا شکار جمع آورند و مدتی بآن قناعت کردند گویند دران صحرا شبها موشان از سوراخ بیرون آمدندی و مانند
بلبل سرائیدندی پس صاحبقران از آب توبل بگذشت و دران بیابان هیچکس ندید شیخ داود ترکمان برحسب فرمان با جمعی بحرکی
رفت و چند جانوران در صحرا دیده آنها گرفته بخدمت رسانید صاحبقران از اخبار توقتمش خان بر رسید و میراند تا آنکه در بیست و چهارم
جمادی الثانی بیق رسید و بگذشت انجا خبر یافت که مخالفان نزدیک اند پس در غره رجب السال بکنار آب نیک رسید و آنجا شنید
که توقتمش خان در قرق قول نشسته است لشکر عظیم جمع آورده پس انکو تیمور برلاس را بخبر گیری فرستاد و او بسپاه توقتمش خان
دوچار شده ناچار رزم کرد تا بر تملک بن یادگار برلاس و رمضان خواجه از لات بقتل رسیدند و دیگر همراهیانش بگریختند و
صاحبقران را خبر کردند صاحبقران شش ماه بود که بجانب شمال میرفت لشکریان بموضعی رسیدند که قبل از غروب شفق اثر صبح
ظاهر میشد بالجمله در پانزدهم رجب السال صاحبقران در موضع قندرچه بترتیب سپاه پرداخت و هفت غول مرتب ساخت
و توقتمش خان با شاهزادگان جوجی نژاد چون باش تیمور اغلان سبک بارق و ایلتیفش اغلان و جبله اغلان و امرای الوس
چون سلیمان صوفی و نورور فیقرات و عیسی بیگ و نغوری روی برزمگاه نهاد پس محاربهٔ عظیم الاتفاق افتاد توقتمش روی
بمیرزا عمر شیخ آورده و حربی صعب کرده صاحبقران خود متوجه او شد توقتمش خان بگریخت و از شاهزادگان جوجی نژاد کونچه اغلان
و قتلغ تیمور اغلان که از بیم توقتمش خان در گوشه‌ای بسر میبردند بخدمت پیوستند صاحبقران سپاه بتعاقب مخالفان فرستاده
بیست و شش روز در تختگاه جوجی خان گذرانیده بازگشت و در ذیقعده السال به اترار رسید پس بسمرقند رفت و میرزا امیرانشاه را
و انجا بخراسان فرستاد و در هفتصد و نود و چهار هجری حکومت شمائل و غزنین تا حدود هند بمیرزا میر محمد جهانگیر تفویض نمود و در
رجب السال دیگر بار متوجه ایران شد مورخان ازان یورش بیورش پنجساله تعبیر میکنند بالجمله صاحبقران بمازندران رسید سید
کمال الدین والی مازندران متحصن شد صاحبقران بمحاصره پرداخت و بالآخر سید کمال الدین و سید رضی الدین امان
خواستند و بخدمت پیوستند چون هشت شیخ داشتند صاحب گشتند صاحبقران سید کمال الدین را بخوارزم فرستاد و بسیاری
از مازندرانیان بسبب بودن شیخ بقتل رسانیدند و در محرم هفتصد و نود و پنج هجری بسمانیان کوه بیستون و درقول ششتر رفت
و محمود سبزواری را حکومت ششتر داد و قلعه سفید بکشود و بشیراز رفت شاه منصور از اولاد مظفر والی شیراز بمقابله

پیش آمد و بقتل رسید صاحبقران تمامی آن مظفریه جمع آورده بکشت چنانچه در جواب گذشت پس صاحبقران باصفهان و همدان
شد و قرا محمد ترکمان را که در کوهستان نشسته و راهها بسته بود به تعجیل بر سر او رفت و همراهیانش بقتل رسانید و در رمضان
آن سال ایلچی سلطان محمد ایلکانی صاحب بغداد و شاه سلطان جسر بر دیله بگریخت صاحبقران کشتی بدست آورده و از آب بگذشت
سلطان احمد از راه کربلا بدمشق رفت حافظ نورالدین عبدالله المشهور بحافظ ابرو گوید صاحبقران روزی مرا گفت در آن روز
از من تقصیر رفت اگر چنانچه بر دجله رسیده بودم به آب زده میگذشتم سلطان احمد را دستگیر میکردم بالجمله صاحبقران چندی ببغداد
بسر برده در آخر آن سال قلعه تکریت را قهراً بگشود و در هفتصد و نود و هفت هجری دیگر بار عزم رزم توقتمش خان کرده روی
بدشت قبچاق نهاد و عرض سپاه دیدار ابتمور که در دامن کوه البرز است تا دریای قلزم که پنج فرسخ است سپاه بایستاده در
خلال این احوال سلطان احمد ایلکانی بر بغداد استیلا یافت بالجمله توقتمش خان لشکر گرد کرده در رزمی صعب نموده بهزیمت رفت صاحبقران
او را تعاقب نمود و لشکر صاحبقران با طاحات غارت کردند صاحبقران قومی خان اغلان را که همراهش بود از آب آتل بگذرانید
و حکومت دشت قبچاق داد میرزا پیر محمد بن میرزا عمر شیخ متوفی را بالشیر از بازگردانید و شمس الدین عباس و غیره را بسمرقند و سیاق
ایشان بشروان آمدند و خبر یافتند که قرا یوسف با بسیاری از سپاه اگند تا به طاق آمده میرزا پیر محمد بمقابله اش شتافت قرا یوسف
منهزم گشت میرزا پیر محمد بشیراز شتافت صاحبقران متوجه بروس گشت و همت بر ضبط دشت قبچاق بست و مسکو را که از اعظم بلاد روس
است رسیده تاراج کرده و بحصار ازنق شده بگرفت و متوجه کوه البرز شد و بسیاری از کافران آنجا را بکشت آنگاه بشهر سرای
رسیده و خراب کرده در دشت قبچاق فتوحات بسیار دست داد پس در بهار سن هفتصد و نود و هشت هجری براه دربند مراجعت نموده
با استحکام قلعه دربند که از آن راه بدشت قبچاق رفته بود فرمان داد و میرزا میرانشاه را تخت هلاکو خان داد و آن عبارتست از
دربند باکو تا بغداد و از حد همدان تا سر حد روم پس میرزا میرانشاه را رخصت کرده و بسیاری از امرای بقایای آل مظفر
و ارنز دو بکشت و بهمدان شد و نهاوند بگرفت و بسوخت و افواجش بشیراز شدند تا بلاد و سواحل و گرمرات بگشودند صاحبقران متوجه
ماوراء النهر شد و بسمرقند رسید و خراج سه ساله آن دیار بر رعایا ببخشید و در هفتصد و نود و نه در سمرقند باغ شمال طرح انداخت
و عمارات آنرا در چهل و پنج روز باتمام رسانید و حکومت خراسان و سیستان و مازندران تا حدود ری بمیرزا شاهرخ تفویض فرموده
و درین سال ایلچیان تغوخان از عده وحشای نیامدند در رخصت انطرف یافتند و درین سال پیر محمد جهانگیر محاصره کرده صاحبقران
خبر یافته و با لشکر بسیار روی بهند نهاده و به اندراب رسید از هژده هزار مرد برگزیده بکافران کبور و سیاه پوشان شتافت
و بموضع خاول رسید سواران پیاده شده بر کوه رفتند تا آنکه آفتاب در برج سرطان بود و برف بسیار یافتند و زر قلیل جبال
بطناب فرود آمدند و بهر صاحبقران چیزی از چوب ساختند و طنابها بران بستند صاحبقران تا چندی بران نشسته فرود آمد
و یک فرسخ پیاده رفت پس چند اسپ را طنابها برگردن و اعضا بسته از کوه بزیر آوردند و اسپ بسلامت برسید صاحبقران
سوار شده و دیگران پیاده روان شدند و بکوه مخالفان رفتند کفار کتور مقابلهٔ عظیم کردند بعد از سه روز امان خواستند
و بخدمت پیوستند و مسلمان شدند صاحبقران ایشان را خلعت داده باز گردانید مردم ایشان عهد شکستند صاحبقران دیگر روز
روی بایشان نهاده بکوه رفت و هر که را یافت بکشت و امر کرد تا کیفیت آن فتح را بر سنگ نقش کردند پس بکابل شد

ایلچیان حکام چین و مغولستان و اریکستان بخدمت رسیدند صاحب قران سلطان محمود خان و میرزا رستم را با سپاه بر ایلغار هندوستان روان
کرده با صد هزار سوار از پی متوجه شد و در هشتصد و یک هجری بر کنار آب سند بموضعی رسید که سلطان جلال الدین منکبرنی با چنگیز خان
انجا رزم کرده بی کشتی بر آب زده گذشته بود پس پل بست و بگذشت و به تلمبه شد و غارت کرد و پس بکنار آب سیاه رسید بعضی گهوگر
بعد از رزم منهزم گشت ایلچی سکندر شاه والی کشمیر بر کنار آب سند بخدمت رسیده بود و چندی در اردو بماند میرزا پیر محمد جهانگیر که ملتان
را محاصره کرده بود بعد از شش ماه بگشود و در کنار آب سیاه بخدمت پیوست صاحبقران چون اسپان لشکریان او تلف شده بودند
سی هزار اسپ در یک روز با ایشان بخشید پس به اجودهن رفت و قلعه را قهراً قسراً بگشود و با خاک برابر ساخت و ده هزار کس بکشت
پس سرسی و قلعه فتح آباد و اهروبی بگرفت و بکیتهل رسید و آنجا سلطان محمود خان که بیشتر بتاراج بعضی از آن دیار آمده بود بخدمت
پیوست صاحبقران ترتیب سپاه پرداخت و میمنه و میسره و قلبگاه و هراول چنداول بیاراست و رایکس سپاه ما سره دیگر شش فرسخ
و دو میل بود و از آب جمن گذشت و روی بدهلی نهاد سلطان محمود بن سلطان فیروز صاحب دهلی و ملو اقبال خان عزم رزم
کردند طائفه از اهالی هند که در لشکر صاحبقران محبوس بودند گفتند اینک پادشاه تا قصد پادشاه شما کرده‌اند باشد که خلاص
شویم صاحبقران از آنکه مبادا هنگام رزم دار و فساد کنند صد هزار کس از محبوسان بکشت روز دیگر سلطان محمود و ملو خان
با ده هزار سوار و چهل هزار پیاده و صد و بست فیل از دهلی برآمدند سپاه صاحبقرانی را از فیلان توهمی عظیم بود تا خندقی کندند
و در پیش آن گاومیشها پهلوی هم داشتند و پایهای ایشان را بچرم گاو استوار بستند و خارهای خشک در راه پیلان ریختند الغرض
مقابله عظیم اتفاق افتاده و بالآخر ملو اقبال خان با پیلان از قلبگاه حمله آورد سپاه صاحبقران برجم آمده فیلبانان را بر خاک انداختند
ملو اقبال را زخمی صعب کرده با سلطان محمود منهزم بشهر گریختند و همان شب سر خود گرفت روز دیگر صاحبقران بشهر رفت و شهر
دهلی باسم سلطان محمود و صاحبقران و ولیعهد میرزا محمد سلطان ترتیب یافت صاحبقران چند فیل بسمرقند و همچنین دیگر جاها بولایات
خویش فرستاد و از اهل صناعت و اهل حرفه هر کرا یافت از دهلی کوچانیده بسمرقند روان کرد و پانزده روز در دهلی بسر برد پس روی
بقلعه میرته نهاد قهراً قسراً بگشود و قتل عام نمود پس بکنار رود گنگ رفت و موضع فتوح شد و بگرفت و بکنار دریای گنگ از طرفی
که دریای مذکور جریان یافته بود سیر فرمود تا بجایی رسید که سنگی بشکل گاوی ساخته بودند راقم گوید هنود آن را گوتکه می نامند
که آب گنگ از آن بیرون می آید صاحبقران لشکرها بتاخت اطراف فرستاد پس ایشان را جمع آورده متوجه کوهستان سوالکه گشت رایان
آن دیار بخیال سانحه پناه بردند صاحب قران در مدت یکماه در کوهستان سوالکه شصت نوبت با کفار مقابله کرده غنایم موفور بدست
آورده و بسیاری را بکشت و متوجه جمون شد و در آن دیار رد یار بگذاشت و خضر خان را که از امرای هند بود و از سید سارنگ خان گریخته
بخدمت پیوسته ایالت ملتان داد پس روی بماوراءالنهر نهاده و در شعبان آن سال بسمرقند رسید و سارنگی آن اسیر شده بود
تا ده فیل نزد میرزا محمد سلطان که در حد مغولستان بود فرستاده در سمرقند بعمارت مسجد جامع فرمان داد و در هشتم محرم سنه هشتصد
و دو هجری دیگر بار متوجه ایران شد منو خان را از آن یورش و رسم هفت ساله تعبیر کنند و در ان ایام خضر خواجه خان پادشاه مغولستان
درگذشت و میرزا اسکندر تا آنکه پانزده ساله بود و باتفاق امرای صاحب قرانی روی بمغولستان آورده بحدود کاشغر رسید
و بیاره کندن را غارت کرده و با ختن شتافت و استقلال یافت بسیاری از مغولستان بگرفت و عزیمت چین کرد اهالی آنجا اطاعت

کردند شهر بسپردند میرزا اسکندر چین ضبط کرد و بکاشغر بازگشت و درین سال صاحبقران بگرجستان شتافت و در بسیاری ازان دیار بود بار
بگذاشت و دران ایام سلطان احمد ایلکانی که بار دیگر بر بغداد مستولی شده بود از امرای خویش متوهم گشته یکیک از ایشان را طلب
میکرد و میکشت و متنبه شدن او از سخن فراش ست از فیل باز داشتن و بسیاری از اهل حرم را در آب غرق کردن اینهمه در ضمن همین اقلیم
بعد از احوال چنگیزی و در ذکر ملوک ایلکانیه مرقوم ست بالجمله سلطان احمد از بغداد با شش سوار پیش قرا یوسف رفت و او را با تمرا کمه
بشهر در آورد و از بیم صاحبقران انچه توانست برگرفت و بروم شد و در راه میان او و قرا یوسف اندو تخلف کرد سلطان احمد ایلکانی
نزد قیصر روم ایلدرم تا نیز ندرفت و قیصر باستقبال او شتافت و از اسپ پیاده شد امیر طهرتن والی آذربایجان بخدمت پیوست
و کلاه و کمر مرصع و علم و طوق و نقاره یافت و باز گشت صاحبقران از تیرپلوغ بگرجستان رفت پانزده قلعه بگرفت ملک گرگین
حاکم گرجستان بگریخت آخر بامان بخدمت آمد و دران اثنا ایلدرم بایزید امیر طهرتن والی اذربایجان را بمتابعت خود خواند صاحبقران
نامه باو نوشت او را ازان منع کرد قیصر نشنید و در مخالفت صاحبقران بالشکر فراوان روی بسیواس نهاد و در راه امیر طهرتن
بخدمت پیوست صاحبقران در محرم سن هشتصد و سه هجری قهراً قسراً سیواس بگرفت و هزار مرد از رومیان زنده بگور کرد و آن
حصار با خاک برابر ساخت و ملطیه و البلستان بگرفت و روی بشام نهاد اهالی بهسنا قلعه بسپردند و امان خواستند صاحبقران در
نهم ربیع الاول بحدود حلب رسید سودون و تمورتاش با عساکر شام از شهر بیرون آمدند صاحبقران ترتیب سپاه کرده
و مقدمه را بفیلان کوه پیکر بیاراست و روی برزمگاه نهاد شامیان بعد از رزم بهزیمت رفتند صاحبقران شهر حلب بگرفت
سودون و تمورتاش بقلعه ال پناه بردند و بالآخر امان خواستند و قلعه سپردند صاحبقران ایشانرا حبس فرمود احمال و
اثقال را در قلعه حلب گذاشت و سید بدر الدین شاه شاهان سیستانی را بمحافظت آن تعیین نمود و بحما رفت و بگشود و پس حمص
و بعلبک شتافت و مسخر ساخت و متوجه دمشق شد ملک فرج والی مصر از مصر بدمشق آمد و دو فدائی را در صورت رسولان نزد
صاحبقران فرستاد تا فرصت یافته بنزدی نمایند صاحبقران را خواجه مسعود سمنانی ازان کید آگاه ساخت صاحبقران هر دو را بکشت
و بقتل سودون و تمورتاش بر سایر اسیران حلب فرمان داد و میرزا سلطان حسین دخترزاده صاحبقران باغوای مفسدان از اردو برانده
بدمشق رفت شامیان او را مقدم مظفر انگاشتند صاحبقران بحدود دمشق رسید و در غربی آن نزول کرد و ده روز بماند چون
دران حدود از علف اثر نماند کوچ فرمود بالغوطه دمشق رود شامیان آنرا بر ضعف حمل کردند و از شهر بیرون آمده تعاقب کردند
صاحبقران بازگشت و رزمی صعب کردند شامیان منهزم بشهر بازگشتند میرزا سلطان حسین که سردار میسره شامیان بود بر دست
سپاه شاهرخ گرفتار شد و بحکم صاحبقران محبوس گشت پس او را چوب یاساق زدند و بگذاشتند صاحبقران دیگر روز روی
بقلعه دمشق نهاد و هنگام شب ملک فرج صاحب مصر از دمشق بر آمده بمصر گریخت صاحبقران بر دمشق استیلا یافت و در روز جمعه
بر سر منبر جامع بنام او خطبه خواندند مولانای جلال الدین و مولانای سلمان طبیب را با جمیع پیشه وران آنجا کوچانیده بسمرقند فرستاد
و دو قبه از سنگ سپید بر سر قبر امیر المومنین ام سلمه و ام حبیبه بساخت صاحبقران در شعبان آن سال بتاخت دمشق امر فرمود
لشکریان هر چه یافتند بگرفتند و هر کرا دیدند اسیری بردند و در دمشق خرچک بگذاشتند پس آتش در شهر زدند و همچنین جاکیه
و دیگر شهرهای شام را و حلب را غارت کردند و از آب فرات بگذشت حکام الضلع اطاعت کردند صاحبقران بقلعه نصیبین شد

وسوار ا نیز اخراب ساخت و میرزا سلطان حسین و میرزا پیر محمد بن عمر شیخ و میرزا ابا بکر امیر شاه جهان را بتسخیر قلعه النجق فرستاد ایشان برفتند و قلعه
بگشودند و گرجستان شدند ملک گرگین اطاعت کرد تا بازگشتند صاحبقران بموصل شتافته روی ببغداد نهاد و عراق را با میرزا شاهرخ به تبریز
فرستاده و فرج که بعد از رفتن سلطان احمد بر بغداد مستولی شده بود متحصن گشت سپاه صاحبقران بمحاصره پرداختند فرج بر کشتی نشست و بگریخت
و در راه غرق گشت صاحبقران بغداد بگرفت و قتل عام نمود بر صغیر و کبیر و بر باو نیز ابقا نفرمود و غیر از مساجد جمیع عمارات را منهدم ساخت
و اوایل سنه ثمانمائه و چهار هجری متوجه آذربایجان شد گویند که دران ایام صاحبقران بشام بود ایلدرم بایزید باتقام قلعه سیواس
بآذربایجان آمد قهراً بگرفت و بشفاعت سلطان احمد ایلکانی امارت آنجا بدستور امیر طهرتن را داد و زن و فرزندان او را بروسه
فرستاده و خود عزم تسخیر آذربایجان کرده صاحبقران متوجه تبریز شد و از انجا ملحق شد و امیر طهرتن از انجا بخدمت پیوست صاحبقران
متوجه صحرای نیکور گشت ملک گرگین والی گرجستان برادر خود را با تحف و هدایا بدرگاه فرستاد و میرزا محمد سلطان بموجب فرمان که از سمرقند
متوجه اردو شده بود جمع آمدند میرزا ابابکر و امیر جهان شاه بموجب فرمان روی ببغداد نهادند ناگاه در رسیدند سلطان احمد
با پسرش سلطان طاهر بحله رفت و از انجا نیز بگریخت و در قراباغ ایلچیان قیصر روم در رسیدند و سخن از صلح گفتند صاحبقران گفت
قرا یوسف را از ملک برانند و یا نزد ما فرستند و یا بقتل رسانند و گرنه رزم را آماده باشند پس بجعفر برلاس فرمان داد و در سیزدهم
رجب السنه متوجه روم شد و بصحرای سکمن رسید و به الطاق شد لشکریان را از رومیان هراسی عظیم بود چه شنیده که ایلدرم
بایزید دوازده هزار سنگ بان دارد و دیگر چیزها را باین قیاس میکردند بالجمله صاحبقران از الطاق ایلچی نزد ایلدرم بایزید
فرستاد و قلعه کماخ طلبید شصت پیغام داد که چون قرا یوسف از روم گریخته بود فرزندان او را نزد من فرستد هنوز ایلچی برنگشته بود
که صاحبقران بآذربایجان رسید و میرزا محمد سلطان بقلعه کماخ که بهفت فرسنگ آنست فرستاد میرزا محمد سلطان قهراً قلعه مسخر
ساخت صاحبقران آن قلعه بامیر ظهیرالدین داد و بحدود سیواس شد ایلچیان از روم در رسیدند و مخالفت قیصر عرض داشتند
صاحبقران عرض سپاه دید و ایلچیان قیصر را باز گردانیدند و چون شنید که قیصر با لشکری عظیم به توقات آمده صاحبقران از راه
عدول نمود و از سیواس شش روزه بقیصریه و از انجا بچهار روزه بقرشهر و از انجا به سه روزه به انکوریه رفت و قلعه انکوریه را محاصره کرد
و هنوز مسخر نکرده بود که قیصر نزدیک رسید صاحبقران باز دو باز گشت و دیگر روز سوار شد و در قلب جای گرفت و میرزا شاهرخ
و خلیل سلطان و امیر سلطان و امیر یادگار اندخودی در دستهٔ طغای بوغا و سونجک بهادر و دیگر امرا المیسر فرستاد میرزا سلطان حسین
و علی سلطان تواجی بود و میمنه به میرزا میران شاه و امیر نورالدین و امیر سندق برلاس و علی قوچین امیر طهرتن و شیخ ابراهیم میرو ایا
سپرده قبل ایشان میرزا ابابکر و امیر جهان شاه و قراعثمان تا بند بودند و نزدیک قلب بدست راست ماسمور اعلان و شمس الدین
المالیغی و بر جانب چپ جلال اسلام و اسکندر هندی و شاه شاهان سیستانی جای گرفت و در پیش امیرزاده محمد سلطان و میرزا پیر محمد
عمر شیخ و برادرش میرزا اسکندر و امیر شمس الدین عباس و امیر شاه ملک بودند قیصر نیز صفها بیاراست و پسر خود سلیمان چلبی را بر
میمنه و پسر دیگر را بر میسره گماشت و پسر دیگر محمد چلبی را با عطای امرا چون مال فوج با سپاه علی پاشا تیمور باش و خواجه فیروز حسن
پاشا و عیسی بیگ و تلیل پاشا و مراد پاشا و مرزا پاشا و ایل بویان و جیگری منش و امیش شاه باز داشته بود و پسر لاس فرنجی
که برادر زنش بود با سی هزار سوار از مردم فرنجی پیش قول جای داد ایشان همه سپاه پوشیده بودند و بر عادت خود سر تا پا

در جلسهای این نهان بودند و جمیع عضوهای ایشان پیدا بود و بیدچلنا را بر پشت پاها هم بسته بودند تا اگر بند بگشودی آن جلسها از ایشان جدا
نشدی پس هر دو لشکر برزمگاه شتافتند و نخست میرزا سلطان حسین از قبل میمنه بحرکت آمد و بر سلیمان چلبی رزمی صعب کرد و همچنین امیرشاه جهانشاه
و امیر فراعان تا بندر رزان معرکه مقابله عظیم کردند و آن روز چند بار طرفین را غلبه دست داد و یکدیگر را برانداند و بالآخر صف پیادگان
قیصر بهم بر آمد و بسیاری از ایشان بقتل رسیدند امیرزاده محمد سلطان به گرفت و از پلیدی سپاه خود را احتیاط کرد میمنه و میسره شکسته
منهزم گشت صاحبقران روی باو آورده و از اطراف سپاه متوجه او شدند ایلدرم بایزید با شام رزم کرد و شب بگریخت سلطان محمود خان
بتعاقب او رفت و او را دستگیر ساخته بخدمت آورد و این واقعه در اوایل هشتصد و پنج هجری روی داد و قوله تعالی الم غلبت الروم
اسے آخره نکته ایست بر مونه که آن حادثه نشان میدهد چه ادنی الارض ضاد دست و ضاد ملفوظ هشتصد و پنج عدد بحساب جمل
میدارد بالجمله چون قیصر را دست بسته بر صاحبقران بردند با وسخنان درشت گفت و او را مطمئن ساخت و نزد خود نشاند و بشهرهای روم
افواج فرستاد قیصر گفت پسرانم موسی و مصطفی با من بودند ندانم که کجا شدند صاحبقران کسان بفرستاد تا بعد از چند روز موسی را بدست
آورده بخدمت آوردند پس فتحنامها نوشتند و بسمرقند نزد میرزا عمر و بکابل نزد میرزا امیر محمد جهانگیر و بشیراز نزد میرزا رستم و همچنین بجمیع
ممالک فرستادند و غنایم موفور بدست آوردند میرزا محمد سلطان سرسار شد و بدان مانعی استیلا یافت و دختر قیصر را اسیر کرد علما و اکابر
را که از شهر گریخته بودند رفته و غارت نموده با سپاه باطرافی فرستاده تا هر کرا یافتند بکشتند و باقی را به بستند صاحبقران دختر قیصر را
به امیرزاده ابابکر داد و امیر شیخ نور الدین دختر لاس فرنگی را که زن قیصر بود بدست آورده بدرگاه رسانید صاحبقران او را مسلمان
کرده نزد شوهرش ایلدرم بایزید فرستاد صاحبقران شنید که در آن حدود بر کنار دریا قلعه ایست که هر دو را ازمیر خوانند یکی
از مسلمانان و یکی از کافران و پیوسته میان ایشان مخالفت است و هیچ کس ازمیر کافران بگشود صاحبقران متوجه آنجانب شد و بعد از
محاصره بیست روز ازمیر کافران را قهراً بگرفت قیصر که از حصانت القلعه مطلع بود متحیر گشت پس صاحبقران مسلمانان ازمیر را خلعت
داد ملک فرج صاحب مصر و ماکوزه صاحب قسطنطنیه و چلبی پسر ایلدرم که از معرکه گریخته بود بکران حصار رفته بودند تفویض فرمود
چهاردهم شعبان ایلدرم بایزید که در آن شهر بود بضیق النفس درگذشت و همدرین سال قرا یوسف بر بغداد استیلا یافت و میرزا ابابکر
آنجا با والی بغداد در پرداخت صاحبقران متوجه گرجستان شد ملک گرگین با آنکه مطیع بود هر چند التماس نمود که از آن عزیمت گذرند زیرکه
و بسیار از بلاد گرجی تاراج رفت و در محرم سن هشتصد و شش هجری صاحبقران بقلعه گرگین رسید و آن قلعه محکم بود و بعد از محاصره
نه روز مسخر گشت پس از آن عازم آنجا که اقصای ممالک گرجستان است گشت و لشکریان جنگلها بریدند و میرفتند گرجیان بدرها
و غارها متحصن شدند صاحبقران بفرمود تا صندوقها بریسمانها و زنجیرها بستند و از بالای کوه آهسته آهسته بغارها و درها فرو گذاشتند
و سپاهیان در آن نشسته مخالفان را بقتل رسانیدند صاحبقران از آنجا بازگشت و به تعمیر بیلقان امر فرمود پس متوجه بسمرقند گشته
ما آذربایجان تا حد روم بمیرزا عمر داد و شاهزادگان عراقین و فارس را تابع او ساخت و میرکان بهر ملکی و شهری که در راه افتاد
گماشته و حکام تعیین فرموده و در سن هشتصد و هفت هجری صاحبقران بسمرقند رسید و از آنجا ایلچیان پادشاه دشت قبچاق و هند و
پادشاه فرنگ با تحف و هدایا بخدمت پیوستند صاحبقران عزم تسخیر ختای کرده قوریلتای فرمود و در غره ربیع الاول بکان گل رفت
و امیر فرمود ریاله و ندا از تخته نیمه بود ظاهرش از سقرلاط هفت رنگ و اندرون نقش محل فرنگ باطنها بهای ابریشمی و قصرهای

زرین که بسیاری از فراشان در یکهفته آنرا برپای کردند و درانچه پایه داشت و چندان وسیع بود که در سایه اش دوازده هزار کس توان
نشست پس وزراء ملوک آفاق جمع آمدند و دران اوان والی مصر تحف و هدایا بخدمت فرستاده پیغام داد که سلطان احمد و قرا یوسف آنجا اند
هرچه فرمان باشد با ایشان عمل کند صاحبقران ایلچیان سلاطین مصر و روم و شام و دشت قبچاق و هند را باز گردانیده میرزا پیر محمد بن [illegible]
و میرزا میرک احمد را بقندهار روان کرد و مکتوبی بعرض سه گز و طول هفتاد گز که آن را به آب زر نوشته بودند با مولانا عبدالله کسی بمصر
فرستاده و پیغام داد که سلطان احمد جلایر را بدرگاه فرستند و قرا یوسف را بند از بند جدا کنند آنگاه حکومت با سکندریه و [illegible] با حدود
ختا میرزا الغ بیگ و اندکان و کشکنت و طرز و کاشغر و نواحی چین بمیرزا ابراهیم سلطان تفویض فرموده ایشان را بآن دیار
فرستاده و فرمان داد که سپاه در کشکنت جمع آیند پس طایفه را که در یورش گذشته همراه بودند سه صد و هشتاد و دو هزار و ششصد و
دوازده جرار بودند و در تاریخ رشیدی مسطور است که صاحبقران قصد ختای کرده هشتصد هزار مرد را علوفه هفت ساله داد
وانچه بخضر خان نوشت در احوال خضر خواجه خان گذشت القصه سپاه شاهزادگان و نبیره نبیره زادگان صاحبقران زیاده بر [illegible]
خوارزان صاحبقران بوده اند بالجمله از خوارزمشاه را در سمرقند گذاشت و بامداد باندی قاآن پادشاه ختای که از [illegible] خان [illegible]
منهزم شده بخدمت صاحبقران آمده مسلمان گشته بود چنانچه در ضمن فرزندان تولیخان گذشت و در جمادی الاول عزم ختای نمود
و از سیحون که یخ بسته بود بگذشت و دوازدهم به اترار رسیده و در شعبان مریض شد و چون دانست که مرض موت است فرزندان
و امیران را وصیتها کرد و از مخالفت اولاد خود تحذیر نموده گفت آرزوی نماند مگر ملاقات فرزندم شاهرخ که در خراسان است
پس گفت ولیعهد میرزا پیر محمد بن جهانگیر است پس در هفدهم شعبان آنسال در گذشت و در سمرقند مدفون گشت و سی و شش
پسر و نبیره و نبیره زاده باز مانده و چهار پسر داشت اگر وقایع تمام اولاد و احفاد صاحبقران را بنویسد دفتری باید بنابران
از ان گذشته بذکر بعضی از ان باختصار می پردازد **ذکر میرزا جهانگیر** میرزا غیاث الدین جهانگیر بن امیر تمور گورکان ولیعهد
و بزرگترین برادران بوده بعهد پدر درگذشت و پسر بزرگ او محمد سلطان ولیعهد گشت او نیز وفات یافت صاحبقران بعد از
برادرش میرزا پیر محمد بن جهانگیر را ولیعهد ساخته درگذشت حکومت بلخ و قندهار و بغلان و کابل و حدود هند میداشت **ذکر
میرزا عمر شیخ** که پسر دوم صاحبقران است از فرمان پدر ایالت فارس داشته از اولاد میرزا عمر شیخ سلطان حسین بایقرا میرزا ابن میرزا
غیاث الدین بن میرزا بایقرا بن میرزا عمر شیخ از مشاهیر سلاطین روزگار است و بعد از و پسران او بدیع الزمان و میرزا مظفر حسین
میرزا بالشراکت پادشاه شدند و در یک سکه اسامی هر دو نقش کردند و ولایات بالمناصفه قسمت پذیرفت هرچند امیران گفتند که دو
پادشاه در یک مملکت صورت نبندد هیچ در نگرفت و مدتی سلطنت کردند و احفاد ایشان در آخر از آسیب سپاه قزلباش در عهد
همایون پادشاه به هند افتادند و بسر بردند و بسخاوت و شجاعت اشتهار یافتند **ذکر میرزا میرانشاه** پسر سوم صاحبقران است و تخت
هلاکو خان را که عبارت از عراقین و آذربایجان تا حدود روم و شام است در تصرف داشته و میرزا خلیل پسر میرزا میرانشاه است که بعد
در سمرقند بر تخت نشست و دست ببذل گشاده خزاین صاحبقران را در اندک زمان بخلایق بخشید چون میرزا شاهرخ بسمرقند مستولی
شد بعراق رفت و آنجا [illegible] یافت ناگاه سر عصای او بدرمی رسید آنرا بگرفت و در جیب افگند و گفت همین یک درم از گنج پدر یافتم و نبیره
میرانشاه سلطان ابوسعید میرزاست که از عمر شیخ میرزا از اساطین سلاطین روزگار است چون عبداللطیف میرزا ابن الغ بیگ

میرزا ابن شاهرخ ابن صاحبقران در خراسان پادشاه شد سلطان ابو سعید میرزا در آخر عهد عبد اللطیف میرزا از سمرقند بخارا رفت و داروغهٔ بخارا را
گرفت و حبس کرد چون عبد اللطیف میرزا بقتل رسید متوجه سمرقند گشت و با میرزا عبد الله بن میرزا ابراهیم سلطان بن میرزا شاهرخ صاحب
آنجا رزم کرده منهزم بترکستان افتاد و قلعه در حدود دیار ما وراء النهر بدست آورد و فوجی از سپاه میرزا عبد الله را که بحرکت او آمده بود
بحیلهٔ شکست میرزا عبد الله بنفس خویش قصد او کرد سلطان ابو سعید از ابو الخیر خان اوزبک استمداد نمود ابو الخیر خان باو پیوست
سلطان ابو سعید از یاشکیب و خجند لشکر جمع آورده با میرزا عبد الله رزمی صعب کرده ظفر یافت و او را گرفت و بکشت و در سمرقند
بر تخت نشست آورده اند که در عهد سلطان ابو سعید در خراسان خصوص هرات قحط افتاد و سلطان سپاه از قلت سپاه او
آگاه گشته باتفاق یکدیگر روی باو آوردند سلطان ابو سعید میان هر دو میر حسن باد مصاف داده میمنه و میسره سلطان ابو سعید در قلب
ایستاده بود چون مخالفان بتاراج مشغول شدند حمله آورده ظفر یافت و در هشتصد و هفتاد و یک هجری بدخشان را مسخر ساخت و شاه
سلطان محمود بدخشی را که از اولاد اسکندر رومی بود مع فرزندان بقتل رسانید و آن در سخن بدخشان گذشت بسببی بگذشت
که دولتش زایل شد چه در ماه شعبان سنه هشتصد و هفتاد و دو هجری هرگاه که ماه در عقرب بود متوجه عراق شد حسن بیگ آق قویونلو
والی آنجا اظهار اطاعت کرده قبول نیفتاد حسن بیگ عرضداشت که هنوز آفتاب از مغرب بر نیامده و در توبه باز است اگر گناهی
کرده ام ببخشند و چندان فرصت دهند که زمستان بگذرد و برفش کم گردد و در اتمام صاف شود تا نیز چه دیگرم سلطان قبول
نکرده در جواب گفت که رایات عالیات متوجه آنصوب است هرچه صلاح باشد خواهد شد راقم حروف گوید از سخنان کنجیست این
که بزرگترین خطاها آن است که کارزار کنی باکسی که صلح خواهد چنانچه شاه عالم ثانی پادشاه و شجاع الدوله وزیر با مداد میر محمد قاسم خان
متوجه عظیم آباد شدند و انگریزان هرچند صلح خواستند شجاع الدوله نپذیرفت بالآخر در رزم منهزم گشت بالجمله حسن بیگ نا امید شده
و تختی زرین نهاده میرزا یادگار محمد نبیرهٔ زادهٔ میرزا شاهرخ را بر تخت نشاند سلطان ابو سعید بحدود قراباغ رسید بسبب قلت
خوردنی متوجه محمود آباد شد و در راه بصحرائی رسید که علف آن زهر بود هر چهارپایی که بخورد بمرد سلطان ابو سعید برابر
محمود آباد رسید مقام حسن بیگ براه نزدیک بود راه را ضبط نموده طائفه را که از فارس و عراق باردوی سلطان میرفتند حسن بیگ
مانع آمده همچنین روزی از شروان هرچند کسی خوردنی باردو می بردند شروانشاه را تهدید نوشت شروانشاه مخالفت سلطان
آشکارا کرده او را بردن خوردنی باردوی سلطان ابو سعید مانع آمد و سپاه را از قلت زاد و طاقت نماند و متوجه اردبیل شد و در
راه حسن بیگ با سه هزار سوار در رسید و پانصد کس از امرای جغتائی را بکشت دیگران بهزیمت رفتند سلطان ابو سعید عاجز
آمده صلح خواست و حسن بیگ نیز از صلح باز آورده ایلچی را باز گردانیده از پی آن لشکر حسن بیگ در رسید سلطان بهزیمت رفت
خواست که از آن مهلکه بیرون رود در سپش پارچی نداد سلطان آنروز بر اسپی سوار بود که چهل فرسنگ در یک روز میرفت
و آن اسپ در زیر او سستی کرد یکی از الشش گفت این همان اسپ است که روزی چهل فرسنگ میرود پس اسپ خود را بسلطان داد
سلطان برنشست و خود بر اسپ سلطان سوار شد جان از آن مهلکه بیرون برد سلطان گرفتار گشت حسن بیگ اول شرائط
تعظیم سلطان بجا آورد پس شکایت آغاز نهاده او را باز گردانیده خواست که اسپی باو بسپارند امرا گفتند اگر او خلاصی یابد
و بخراسان رود از ما این نتوان بود پس او را بمیرزا یادگار محمد سپردند او بقصاص جد خویش آماده شد و بقتل رسانید

و او ده پسر داشت و از انجمله است میرزا عمر شیخ که بابر پادشاه پسر اوست و میرزا عمر شیخ ابن سلطان ابو سعید حکومت فرغانه و اندجان
داشت آن ولایت را بنوعی ضبط کرد که یونس خان صاحب مغولستان دندان طمع از ان بر کند و میرزا عمر شیخ سه پسر داشت میرزا بابر
و میرزا جهانگیر و میرزا ناصر میرزا بابر بسلطنت هند رسید و احوال نسل او اولاد احفاد در اقلیم سوم در ضمن شاهجهان آباد مرقوم ست

ذکر میرزا شاهرخ معین الدنیا والدین میرزا شاهرخ پسر چهارم صاحبقران ست و خورد ترین برادران و بزرگترین پادشاهان جهان
بوده و در سلطنت خویش کارهای بزرگ کرده و از حد روم تا ختای و از سند تا طبرستان بنام او خطبه خواندندی و رایات عالی خضر خان
والی دهلی خطبه بنام او خواندی و بعد پدر حکومت خراسان داشت و بعد از ان در هرات در سن هشتصد و هفت هجری بر تخت نشست و
ملک میراند تا درگذشت لفظ شمشیر تاریخ وفات اوست و بعد از و پسرش میرزا الغ بیگ بسلطنت نشست و رصد بست و آن بزیج
گورکان و الغ بیگی مشهور ست و بعضا آنرا از زیج ایلخانی ترجیح میدهند گویند که منجمان میرزا الغ بیگ گفته بودند که ترا از پسر عبد اللطیف
میرزا بد رسد و خضر خان صاحب ... از منجمان دریافته یاد نوشته بود بالآخر از دست عبد اللطیف میرزا الغ بیگ
بد بسیار رسید و انجام ماجرا آنکه او را بحج رخصت داد و در راه مردم فرستاده بقتل رسانیدند و روسیاه ابدی گشت راقم را با
میرزا اسد الله خان عم زاده میر محمد قاسم خان که در فن تاریخ مهارتی تمام داشت در باب استخراج شوره حکایتی بمیان رفت چه گفتم که
در کتب طب مینویسند که شوره را ساوس حکیم صیقلی جهت تحریک اشیاء ثقیله و تعمیر معادن استخراج کرده و هم شوره را باروت می نامند
شوره نام اصطلاحی اهل عراق است اسد الله خان گفت بالفعل باروت مرکبیست از شوره و گوگرد و زغال و بانی آن میرزا الغ بیگ
بن شاهرخ ست که آنرا ساخته و ضبط کرده و فرنگیان از ان مطلع شدند و آن مرکب را بنوعیکه توانستند بدست آوردند و بعد چندی
بفکر خود تفنگ و پس از ان توپ ساختند و عالمی را از ان حربه زیر و زبر نمودند کپتان جونا تهان اسکاٹ با راقم حروف میفرمود که
از هزار سال زیاده گذشته که چینیان آنرا اختراع کرده اند و اکنون قریب دو صد سال میشود که فرنگ بحر قطع آنرا اتحاد کرده و سبب
اتحاد آن در کتب فرنگ مع سال و ماه مرقوم ست یکی معروف و دیگر آنکه اگر توپ تفنگ انداخته سر دهند آواز نکنند و دیگری آتش مشتعل
شود و لقوع آخرین راقم حروف پیش محمد امین رومی دیده که او میساخت العهدة علی الراوی بالجمله میرزا الغ بیگ ملک میراند تا آنکه باشاره
پسرش میرزا عبد اللطیف روسیاه عباس نامی القصاص خون پدرخود در راه مکه بقتل رسانید **بیت** چو عباس کشتش به تیغ جفا
بود سال تاریخ عباس کشت * و او در فنون هندسه ماهر و یگانه عصر بوده گفته اند **فرد** جوان الغ بیگی بعلم هندسه * یافت بود
در هزاران مدرسه * و بعد از و پسرش میرزا عبد اللطیف و معافیت در ماوراء النهر بر تخت نشست و در هشتصد و شصت هجری بمشهد
رفت و دران ایام اکثر به سیر میرفت و در نهی درویشی ژنده پوشیده صورتی ظاهر شده مصرعی خواندن گرفت که بند آن این بود **بیت**
این همه طمطراق کن فیکون * ذره نیست بنزد اهل جنون * بعد از خواندن این بیت غائب شد و میرزا از کثرت شراب مرتعش شد
و در هشتصد و شصت و یک هجری در گذشت او بسخاوت و شجاعت موصوف بوده هر چه بدستش آمدی بخشیدی از نهایت جود او
قلندر گفتندی و آخرین پادشاه از احفاد میرزا شاهرخ **میرزا یادگار محمد** ست که در هرات بر تخت نشست و آلست کردن
امیر حسین اق توتیلو سلطان ابو سعید را بگرفت و او را بمیرزا یادگار محمد داد تا القصاص جد خویش بقتل رسانید چنانچه تحقیق پیوند
و بعد از و کسی از احفاد میرزا شاهرخ بسلطنت نرسید و کان ذلک فی خمس و سبعین و ثمانمائة **ذکر طائفه** وزرا و امرای

امیر تیمور صاحبقران و فرزندانش جلال اسلام وزیر صاحبقران بود وقتی معزول گشته بمصادره مبتلا گشت محصلان اشکنجه کشیده آنچه داشت
بگرفتند و باز شکنجه کردند او کاردی بگرفت و بر شکم خود زد و بیهوش افتاد بحکم صاحبقران جراحان بعلاج او را نیک کردند خواجه
عماد الدین مسعود سمنانی وزیر صاحبقران بوده وقتی ایلچی از مصر بیامد خواست که با صاحبقران مصافحه کند خواجه گفت که در مصر
ادای بسیار است و دستور نیست که پادشاهان با ایلچی مصافحه کنند پس احتیاط کردند خنجری از آستین آن بیرون آمد صاحبقران بقتل
ایلچی فرمان داد امیر علی کوکلتاش از امرای میرزا شاهرخ زر بقرض داده بود و مرگ میرزا شاهرخ میعاد کرده این حدیث بمیرزا رسید
او را عتاب کرد امیر گفت ایخداوند این از آن میگیرم که قرض داران دوام عمر تو از خدا خواهند میرزا منزلتش بیفزود راقم حروف گوید
امیر علی که در تواریخ این دانش را که از وزیر فریدون سرزده بود دیده بعمل آورده و همچنین مطالعه تواریخ فائده بسیار دارد امیر علی شیر
از مشاهیر زمان است برادر رضاعی سلطان حسین میرزا بوده و بالآخر امیر الامرا گشت از ظرایف و خوش طبع بود فضلا و علما و شعرا را دوست
میداشت و ایشانرا بی نیاز ساخت آنگروه تصنیف و تالیف بنام او نوشته اند و مساجد و معابد و خوانق و مدارس و رباطات بسیار بیادگار
گذاشت وقتی با ندیمان گفت سخنی گویند که مشتمل بر چهار معنی بود همه بالفکر رفتند ناگاه علی شیر مبارک نامی غلام را آواز داد ندیمی گفت
که سخنی بخاطر رسیده اگر امیر نرنجد بگویم گفت بگو ندیم گفت ریش مبارک شما در کون مبارک شما امیر بخندید و راصله جزیل بحساب داد
روزی در حمام فوطه او از عقب گشاده شد بزودی به بست و پس نگریست ندیمی بر در حمام ایستاده بود امیر گفت کونم دیده باشی
ندیم گفت درست امیر بخندید و راصله داد و از رسائل امیر علی شیر است از زنی آید گند مشک میدهند با آتش فرستادم نخود بر آمده برحبش
ندهند که جوجو حساب است فاراب اسم ولایتی است و مدینه آن کذر نام دارد صاحب مسالک ممالک آورده که طول و عرض ولایت
فاراب یکمنزل در یکمنزل است و بعضی گفته اند که فاراب شهریست بالای ساس نزدیک بلاد صاغون و مردمش شافعی مذهب باشند
حسبه الحال خراب است کاشغر ولایتیست در غایت نضارت و نزاهت حد شمالیش کوههای مغولستان است و از آن جبال رود
خانها بجانب جنوب روان است و حدی بساس دارد و حدی بطرفان گذشته بزمین قالماق ورسی آید و آن طرف را بغیر قالماق کس
ندیده و ارساس با طرفان مسافه راه است و حد غربیش هم کوهیست طولانی که کوههای مغولستان ازین کوه منبعث میشود و ازین کوه
نیز رودخانها از مشرق بمغرب روان است و در خاتمه روضة الصفا مینویسد که کاشغر از بلاد شرقست و ابن سعید گوید که کاشغر
قاعده بلاد ترکستان است و از سیاحان شنیده شد که کاشغر شهری مختصر است و تمامی ولایت کاشغر و چین در این کوه مذکور
افتاده و حد شرقی و جنوبیش صحرا است که تمام جنگل و بیابان و تپههای ریگ روان است و در زمان قدیم در آن بیابان شهرها بوده
که از آن جمله دو شهر را نام باقیست که یکی را توپ و دیگری را کنک گویند و باقی در زیر ریگ پنهان گشت آورده اند که شیخ
جمال الدین ترکستانی از اولیای زمان بوده و در شهر کنک اقامت داشته روز جمعه بعد نماز وعظ گفت که حق تعالی برین
شهر بلای نازل فرموده وصی الفرار مامور ام پس فرود آمد موذن که معتقد او بود نزد شیخ که از شهر بیرون رفته بود رفت
و بنا بر کاری بشهر بازگشت خواست که باز نزد شیخ رود بمسجد رفت وقت نماز خفتن شده بود با خود گفت ترسم فریاد بانگ نماز
کرده ام پس بمناره رفت و بانگ گفت دید که چیزی از آسمان می بارد خواست که بزیر آید در استوار شده بود باز بمناره رفت
و حال باز گفت و احتیاط کرد که ریگ می بارد و پس چون ساعتی بگذشت زمین را نزدیک دید خود را بزیر افگند و ترسان ترسان

نزد شیخ رفت و حال باز گفت از غضب الهی در همی شد لیس شیخ بافتو رفت و مقیم گشت و شهر لتاب خیر پذیر گشت تمانند القصه دار الملک کاشغر
بر دامن کوه غربی افتاده آن کوه بر آبی که فرود می آید تمام صرف زراعت و عمارت و ازان انهار یکی بمس نام دارد که در زمان سابق
در میان شهر کاشغر میگذشته و میرزا ابابکر که یکی از سلاطین آن ولایت بوده آن شهر را خراب ساخته بر یکجانب آن شهری بنا نهاده و ازان
وآن آب الحال از کنار شهر جریان می پذیرد و در شهر کاشغر قبری هست و سوراخی دران گذاشته که اهل آن دیار صاحب قبر را
ملاحظه میفرمایند در رجلد دوم آن احسن القصص همی راه نیافته میرزا حیدر در تاریخ خود آورده که علمای کاشغر را هرگاه مسئله
مشکل شود حقیقت را بر کاغذی نوشته دران سوراخ گذارند و روز دیگر کاغذ را بیرون آورند و جواب آن بر خاسته یا ضمن
آن نوشته بیابند و دیگری یارکند ست آن نیز در زمان قدیم شهری عظیم بوده و گنجها ازان شهر یافته شده اما بتدریج رو
بخرابی نهاده که وحوش دران مسکن و آشیانه داشتند میرزا ابابکر را آب و هوایش موافق طبع افتاده آنرا دار الملک ساخته و جویهای
آب جاری گردانیده چنین گویند که در زمان میرزا ابابکر در اصل شهر و مضافات آن دوازده هزار باغ احداث
شده ایضا حصاری دران شهر ساخته که ارتفاع دیوارش سی درعه ست و در تمام کاشغر بحسب انهار و اشجار و باغات بهتر
از یارکند جایی نیست و آبش بهتر از آبهای دریاست و از عجایب آن یکی آنست که اول بهار که وقت زیادتی دیگر آبهاست
قلت و کمی دارد و چون آفتاب بشدت می رسد غایب غلبکی را پیدا میکند و سنگ یشت درین آب بسیار یافته میشود و با وجود این
صفات همواره گذری و غباری بر هوای یارکند مستولیست و ممالک کاشغر آبهای نیک میدارد و بیماری دران دیار کم بحصول
می پیوندد و بسیار و سیرست اگرچه فواکه و میوه اش فراوان ست اما ارتفاعش در غایت مشقت و زحمت بحصول می پیوندد و مردمش منقسم
بچهار قسم اند اول ایماقان که مراد از رعایا باشد دوم قوچین که عبارت از سپاه باشد سوم الماق که بازرگانان و امثال آن باشد
چهارم منصب شرعیه و متصدیان القاع عسر از یارکند بالا ختن که ده منزل ست انهار و اشجار و بساتین ازان گذشته تا چین که دو روزه راه
ست بغیر از منازل معموره دیگر آبادی نیست پوشیده نماند که قبل ازین ملوک کاشغر از نسل افراسیاب نبیره تور بن فریدون بوده از انجمله
ساتوق بغراخان شهاب الدوله که در طفلی مسلمان شد چون بسلطنت رسید تمام ولایت کاشغر را مسلمان ساخت و چند نفر از اولاد او در
کاشغر و ماوراء النهر سلطنت کردند چنانچه ذکرش در خجند که از شهرهای ماوراء النهرست گذشت از اولاد قراخان گورخان قراختای مملکت
را بگرفت و پیش از استیلای چنگیزخان کوچلک پسر تاتانک خان از چنگیزخان گریخته با مملکت از اولاد گورخان قراختای انتزاع نموده و کوچلک
را چنگیزخان بکشت و آن ولایت را متصرف گشت و در تغلق تیمور و پسرش خضر خواجه خان اولادش که از احفاد جغتای خان بن چنگیزخان بوده
ایالت کاشغر و یارکند و اقصو و ختن و غیره بامر خداداد و پسرش امیر سید محمد نبیره نبیره زاده اش امیر سید علی و میرزا ابابکر و غیره بوده تا آنکه سعید خان
بن سلطان احمد خان جغتای میرزا ابابکر را بقتل رسانیده دران دیار متصرف گشت چنانچه شمه ازان در احوال اولاد جغتای خان
گذشت ختن از جمله بلاد مشهور بوده گویند که اکنون چندان آبادی ندارد و در ختن دو رودخانه ست یکی اتقراقاس و دیگری
نادرنگ باس موسوم ست سنگ یشب ازین دو رود بحصول می پیوندد و درمیان اهل ختن شهره و معامله بجنس و اکثر بکرباس و ابریشم
و گندم میشود هر متاعی را کم و زیاده این سه جنس برنجی نهاده و در روز جمعه قریب بیست هزار مردم از اطراف ختن جمع گشته
بدین نهج سودا می نمایند بقول مؤلف هفت اقلیم در ختن عطسه نمی باشد اگر احیانا شود بفال بد نسبت کنند و در زبان بالو از ختن

تا ختائی در عرض چهارده روز میرفتند و این مابین نوعی آباد بود که مردم را احتیاج بهمراهی قافله نبود الحال آن راه بواسطهٔ حسام قلماق
بسته شده در راهی که الحال متعارف است صد منزل است متاع آن ولایت یکی سنگ یشب است که بغیر از ختن و کاشغر جای دیگر پیدا نمیشود و راقم
حروف گوید شاید آن بجای دیگر هم پیدا باشد و ایضا سنگ فسان است از سپید و گلگون که بهدیه باطراف می برند و از غرایب آن دیار یکی شتر صحرائیست که آنرا
نوعی بقید آرند که آدمی باو نرسد بار بردار می شود و دیگر قوتاس است که در کوههای آن ولایت بسیار می باشند و ضرر او زیاده از حیوانات
خاره است چه شاخ زدن و لگد زدن و لیسیدن او تمام مهلک است میرزا حیدر در تاریخ رشیدی آورده که وقتی او بیست و سه چنان میرفتم
بیست و یک کس بودیم در راه قوتاسی را کشتیم که چهار کس بسعی بسیار امعاء شکنبهٔ آنرا بیرون آوردند و بعد از آن جماعت جهت خود
چند آنکه توانستند از گوشت آن برداشتند هنوز ثلث آن باقی مانده بود و مولانا قطب الدین در شرح کلیات قانون نقل میکند
که مولانای جلال الدین حفص را فرزندی بوجود آمد که سرش چون سر آدمی و بدنش چون مار بود ده دو ماه بزیست و در آن هنگام شیر مادر
خوردی بعد از سرگشتن خود را در عوض آسیبی که در آن خانه بود انداختی و چون ماهی شناوری کردی و هرگاه گرسنه شدی نزد مادر
آمدی و شیر خوردی و راقم حروف گوید که اکبر شیرخان افغان ساکن مرادآباد که شهر مذکور آراستهٔ اوست و از بلگرام وطن راقم هفت کروه
بسمت مشرق واقع است حیدر شیرخان و محبوب شیرخان از احفاد اکبر شیرخان که با راقم حروف ملاقات میداشتند و میگفتند
که در ولایت زده جدهٔ ما پسری آمد توام که یکی بشکل آدم و دیگری بر صورت مار بود مادرش آنرا میان مونا نام کرد و هر دو را
شیر میداد تا مار یکشماه بزرگ و قوی شده با برادر خویش بازی میکرد و لغایت انس داشت و هر جا که میخواست و بخانه و
بیرون خانه میرفت چون گرسنه میشد پیش مادر می آمد و شیر می نوشید تا آنکه ده ماهه شده آنگاه او را شیر گوسفند و بز میدادند روزی
هنگام شام پیش مادر نه آمد مادرش جستجو نمود و اضطراب کرد و شب خوابش نبرد روز دیگر بر سر عادت نمود کنیزکی خاکستر از تنور بر آورد دید
که میان مونا در آتش تنور سوخته مثل خلخال پیچ پیچ شده مانده و مانند ذهب خالص گشته چه علامت دهن و دم آنرا کنیزک مشاهده
کرد و بر داشته پیش خاتون آورد و گفت که میان مونا در تنور سوخته چون نیک نگریستند از سر تا دم همه طلای خالص دیدند
مادرش دید و بگریست و مردم را از آن عجب آمد که این مار از آن آتش اضطراب و حرکت نکرد و همچنان نشسته بسوخت و با آنکه بیشتر
از فروختن آتش باجل طبیعی مرده باشد و میگفتند که ما مردم از اولاد آن گشتیم که با مار متولد شده و ما مردم را مار نگزد اگر بگزد
هرگز اثر نه کند و آن طلا تا اکنون در میان ما موجود است اما منقوش بزیورها و مایان را رسم است که اگر زنی از قبائل غیر نکاح
آریم او را از آن حلقهٔ بینی از آن طلا بسازیم که از گزیدن مار محفوظ باشد اگر زنی از خویش القبیله بعروسی دهیم آنرا احتیاج
نباشد مخفی نماند که بیش از این سلطنت ختن در نسل افراسیاب نبیرهٔ تور بن فریدون بوده چون ارجان که لقب حکام ختائی است
و معنی آن بزرگترین خانان باشد اول کسی که از قوم ختائی بسلطنت نشست و بآن ملقب گشت و لقب طالیقو بود و او مذهب
مانی نقاش داشت ختائیان از اهالی ختائی بودند از وطن خویش بجد و جهد برافتادند و با صحرا نشینان آن دیار منازعت آغاز نهادند
و به ایمل در آمدند و شهری آباد کردند چهل هزار خانه دار از اتراک با ایشان پیوستند کورخان بریاست قوم رسید حاکم
بلاساغون که از احفاد و خویشان افراسیاب بود و زیاده شوکتی نداشت و قوم دشت قبچاق و قانقلی مملکت را غارت میکردند
ایلچی نزد گورخان فرستاده التماس قدوم او نمود کورخان در پانصد و بیست و دو هجری ببلاساغون رسید و نام حوالی از نبیرهٔ

افراسیاب برگرفت و ماوراء را ترکمان خوانند و آن بزرگ آن نواحی را مطیع ساخته روسای فرقرو بیش بالیغ اطاعت او کردند و آخر لشکر بکاشغر
کشید و بکشود و بر محمود خان والی ماوراء النهر ظفر یافت و در پانصد و سی و شش هجری در حدود سمرقند با سلطان سنجر سلجوقی رزم کرد و مظفر
گشت و ترکمان خاتون زوجه سلطان را اسیر ساخت و بعد یک سال با عزاز تمام نزد سلطان فرستاد و عزم خوارزم کرد و اتسز خوارزم شاه
سی هزار دینار خراج بپذیرفت چون کورخان بمرد زوجه اش کوناتک بجای وی نشست و سالها والی بود و بالآخر بزنا و فسق اقدام نمود امرا
او را بکشتند و کومان برادر کورخان را السلطنت برگرفتند و کورخان خواندند بعد از ثانی پادشاه شد قطب الدین سلطان محمد خوارزم
شاه که او و پدرش با کفار ارلو دستند خراج باز گرفت کورخان بانیکو ترار را بحرب او فرستاد خوارزم شاه ظفر یافت و در ششصد و ده هجری
کوسلک بن بایانک خان حاکم قوم نایمان از ترس چنگیز خان باو پناه آورد و کورخان او را دختر داد و کوسلک خان خواندند و بعد از
کورخان کوشلک خان بن بایانک بن اینانج خان در کاشغر و چین و بلاد ساغون استقلال یافت و والی را در شکارگاه بقتل رسانید
کوسلک خان بت پرست بود و زنش دین نصاری داشت هر دو خلق را بدین خود دعوت کردن گرفتند کوسلک خان بکاشغر شد
و مسلمانان را به بت پرستی امر کرد امام علاء الدین محمد ختنی در ترجیح دین محمدی دلائل راسخ بسیار گفت کوسلک در غضب شد و بنسبت رسول ادبا
سخنان بر زبان آورد امام گفت خاک در دهانت تو باد کوسلک او را حبس کرد خواست که بت پرست شود امام قبول نکرد و بشهادت
رسید و بعد از این از آن دیار رسم بانگ و نماز برخاست و بسی نگذشت که چنگیز خان بدانجانب شتافت و کوسلک را بکشت او و اولاد
بران دیار مسلط گردیدند آورده اند که چون جبه نویان شهید شد چنگیز خان کوسلک را بکشت و منادی کرد هر کس بهر دین که خواهد باشد
طراز در عهد سابق شهری با نام بود و آنرا امایکی نیز خوانند اکنون بنا بر خود او زمان خراب است چگل بکسر جیم و کاف فارسی مکانی از ابنیه چگل
بن ترک بن یافث بن نوح علیه السلام است و مسکن خوبرویان بوده و شکلش سهیل و جوزا و بنات النعش را معبود می پرستیده اند
و خواهر و دختر نزد ایشان حرام نبوده ختای ولایتی است وسیع که اکثر شهرها آبادان دارد و در شرقی این اقلیم واقع است و از شهرهای
ولایت ختا تنکو و قمچو و چندین مواضع است و همه آن بعمارات و باغات و کثرت خلائق و بتخانهای عظیم آراسته و بتان زرین و سیمین و روئین
در غایت بزرگی که پنجاه گز زیاده بران طول مناسب آن عرض میدارند به اشکال متنوعه در آنجا نهاده و در شهر چندین بتی است
برنجی در غایت عظمت و گویند صد هزار خروار برنج دران صرف شده و آنرا مطلا ساخته و آنرا ایستاده گذاشته اند جنگدو است
در غایت آراستگی و کلانی و پیش از این تختگاه سلاطین ختا بوده و نزدیک آن شهر قوبیلا قاآن شهر جدید که بخان بالیغ اشتهار دارد
او بنا نموده تختگاه خویش ساخت چنانچه در شاهنامه ترکان گویند بیت
بفرسی همی خواندند تختگاه ❊ درو شاه قوبیلا چو بر چرخ ماه ❊
القصه مسکن قوم تاتار است و تاتار در جلادت و خصومت و خونریزی در تمام عالم مشهور و معروف اند بحلال و حرام چندان مقید نیستند
و زبان مخالف ترک میدارند و آفتاب را بسجده ای می پرستیده اند و احوال تاتار خان و مغول ملوک پسران ایلنجه خان که نسبش به ترک بن
یافث بن نوح ع می پیوندد در ضمن ترکستان گذشت و آنجا نیز برخی از احوال اولاد تاتار مرقوم میشود لیکن پوشیده نماند که سونج خان
با تاتار آخرین ملوک تاتار است او باتفاق تور بن فریدون متحمل ملوک را با قوم او بقتل رسانیده مملکت او را ضبط کرد و بسی نگذشت
که سونج خان در گذشت تور بن فریدون بر مملکت او نیز استیلا یافت چنانچه در ترکستان مرقوم است پس از آن قوم تاتار در بلاد
ختای افتادند و آنجا بالسلطنت رسیدند و لقب پادشاهان ختای التان خان است و از ایشان آنکه معاصر چنگیز خان بود د

تا بیرون خود نام داشته و آخرین پادشاهان آن مملکت سونخواست و برغم ختائیان در مدت چهل و دو هزار و هشتصد و هفتاد و پنج سال و سی و شش
طبقه گذشته سه صد و پنجاه پادشاه در آن دیار سلطنت کردند بالجمله چون سونخو ده سال سلطنت کرد اشکار او گتای قاآن مرقوم ست پس از آن
اولاد تولیخان بر ختای مستولی شدند چنانچه قوبیلا قاآن ابن تولیخان بن چنگیزخان آنجا تختگاه ساخت و بعد از وی اولادش آنجا بطناً بعد بطن
سلطنت کردند تا آنکه در عهد باندی قاآن بمقور نامی در ختای خروج کرده و بر روی مملکت استیلا یافت و باندی قاآن منهزم بخدمت صاحبقران
امیر تیمور گورکان پیوست و مسلمان شد صاحبقران خواست که او را بمملکت موروث سازند لاجرم با هشت صد هزار سوار روی بدانجانب آوردند
و در راه گذشت چنانچه شمهٔ از احوال فرزندان تولیخان و صاحبقران مرقوم ست بالجمله بمقورخان در ختای مستقل گشت که بعد از وی هرکه
بر تخت نشستی و همه بیک خان لقب بودی آورده اند که بمقورخان خواست که مسلمانان ختای را بقتل رساند از اتفاقات صاعقهٔ بقصر ما
افتاد و بسوخت بمقورخان متنبه شد و از آن عزیمت در گذشت و آنست که میرزا شاهرخ ابن صاحبقران والی هرات و غیره ایلچی پیش او
فرستادند آن حکایت را مولف روضة الصفا از تالیف شادی خواجه خان نقاش ایلچی مذکور نوشته و ایلچی موصوف مقرر نموده بود که از آن زمان
که از هرات بیرون آید تا زمانیکه باز آید آنچه در اثنای راه و شهرها و در خدمت پادشاه ختای و مجالس او مشاهده رود آخر الطریق وقایع نویسد راقم
حروف از خاتمهٔ مذکور اقتباس کرده بقلم آورده شانزدهم ذیقعده سنه هشتصد و بست و دو هجری شادی مذکور از هرات عازم ختای شد
و در راه با ایلچیان دیگر سلاطین که از احفاد صاحبقران بودند بختای میرفتند متفق شده و قطع منازل از آبادی و ویرانی و
کوهها و بیابانها و صحرای سهمناک و پیچ آن و در بعضی منازل شدت بارش و کثرت برف و تماشای شهرهائی ولایت ختای مثل سکجو که نخستین
شهر از شهرهائی ختاست و دیگر قمچو و چیدر و از دره های عظیم برگذشتی و مکشته بمالهای دراز عجائب و غرائب بسیار دیده و در هر شهر
بضیافت و مهمانی حکام از طرف پادشاه ختای بهره مند گشته هشتم ذی الحجه سال دیگر هنگام صبح بر در دروازه خان مالیغ که دار الملک ختا
بوده رسیده و شهری دیدند بغایت عظمت که دیوار یکطرف شهر یک فرسخ طول داشت و همه اطراف دیوار شهر از برج و کنگره و بیرون
دروازه که هنوز در نگشوده بوده دو هزار مغنی و مطرب برپا ایستاده بزبان ختای دعای و ثنای پادشاه در سرود و ساز خوش
الحان میکردند و هزار مرد سپاهیان با جیح و یوبین و در باس و سرین و نیزه و شمشیر و گرز و بعضی بادبزن های ختای در دست گرفته
ایستاده بودند چون آفتاب طالع گشت آنانکه بر بالای کوشک بودند کورکه و دمامه و دهل و نی و ناقوس و نفیر نواختند و در بگشادند
خلائق ما بدرون شهر رفتند ایلچیان بشهر در آمدند از سوبزن و دکاکین و عمارات رفیع گذشته بر در پادشاه رفتند و فضای
اول را طی مسافت نموده بر در فضای دوم که از اول وسیع تر بود در رسیدند و عمارتی عظیم در غایت لطافت و پاکیزگی دیدند
و تختی مرصع و مرتفع که با طلس سبز زرافشانی ختای منقش بصورتهای سیمرغ و اژدرهای بزرگ گرفته بودند و بالای آن تخت کرسی مقطع
از زر نهاده و چپ و راست آن تخت امرایان ختای بمراتب خود ها ایستاده و در عقب ایشان ختائیان جیبه پوش افزون از تخمین سپرها بعضی
بعضی شمشیرهای برهنه در دست گرفته و صف زده و مجموع خان خاتوس که گویا نقش دیوار اند ایستاده بودند بعد از ساعتی پادشاه از حرم سرا
بر آمد و از نردبان نقره بالای تخت رفت و بر کرسی زرین نشست و چپ و راست ما بین تخت حوران ختائی ماه پیکر موهای خود را پس سر گره داده
چنانچه شاعری گوید فرد بیت موی الف دنیج و تاب گره داده دو شب + پس آفتاب همگردن و رخسار گشاده و مرواریدهای آبدار بزرگ مقدار
در گوش کرده ایستاده چون پادشاه بر کرسی نشست اول گنهگاران را پیش خواندند از راه عدالت بر آئین خویش بعضی ها را حبس و برخی را

بالقتل امر فرمود و بعد از آن ایلچیان را پانزده گز از دور ایستاده کردند مولانا حاجی یوسف قاضی که از امرای مقرب پادشاه ختای بود پیش ایلچیان آمد گفت
بحسب قاعده ختم کنید پس از آن سه بار سر بر زمین نهند ایلچیان دو تا گشته سر فرود آوردند و سجده نکردند و پیش رفته مکتوبات شاهرخ و دیگران که در پارچه
پیچیده بودند بدست خواجه سرا که بالای تخت ایستاده بود دادند او مکتوب را گشاده بدست پادشاه داد و مکتوبات را بآب زر نوشته بودند بدیدند
و بخواجه سرایان داد و بعد از آن سه هزار جامه و هزار قبا القر زندان و اقربایان خویش پیشکش یعنی بخشش کرده و هفت کس از ایلچیان پیش خواند اول از
ایلچی شاهرخ میرزا تندرستی میرزا پرسید و بعد از آن از نرخ غله و نعمت ممالک شاهرخ میرزا استفسار کرده شادی خواجه گفت غله و نعمت همه فراوان است
فرمود چون پادشاه عادل و دلش با خدای آسمان راست باشد نعمت بسیار باشد پس از آن از دیگر ایلچیان پرسید بعد از آن فرمود اکنون شما از راه
دور آمده اید برخاسته جبانیان ایلچیان را با جماعت ایشان که قریب دو هزار کس از خادم و مخدوم بودند در اقصای اول بردند و پیش هر یک
از مخدوم و ولیپه و پیش خادم لیره نهادند و لب بزبان ایشان خوان باشد که بران طعام گذارند بالجمله بعد از طعام خوردن بموجب فرمان بیام خانه
رفتند و آنجا کوشکهای متعدد در کمال آراستگی دیدند و در هر کوشک سریری با لتق و لحاف از پارچه نفیس و کفشی از مخمل زرکار و دیگر
اسباب ضروری مطلوب گسترده و نهاده آنجا هر یک بیاسودند و هر روز ده کس را از خداوند و خدمه گر این گوسفند و یک غاز و دو مرغ و دو من
آرد بوزن شرع و یک کاسه بزرگ از برنج و دو طرف یکی پر از حلوای معطر مشبک ختای و دیگری از عسل مصفا و ایضا سیر و پیاز و بقول متنوعه معروف
و نمک و یک کوزه شراب و سرکه و یک طبق نقل مقرر شد و روز دیگر نهم ذی الحجه بدستور هر روز حشمت و شوکت پادشاه زیاده بران مشاهده رفته چه
قریب سه صد هزار کس از سپاه با آراستگی تمام صف بصف ایستاده و پادشاه با شکوه بر تخت نشسته و نخل بندی از کاغذ ختایی و اوراق زر و سیم
و مجمرها و عود میسوزانند تمامی آن فضا رونق بهشت می نمود و مغنیان و مطربان خوش الحان و پسران صاحب جمال از چپ و راست تخت پادشاه
در رقص و سرود و در سه قاصی از بازیهای شگرف که عقل در ان خیره بماند مشاهده میرفت شش ماه در انجا بسر بردند و همه اسباب طوی و حشمت
با هر روزه زیاده ترتیب و انواع غیر مقرری می دیدند و هر چه در روز اول از طعام و شراب و لباس و غیره وظیفه بایشان داده بودند بدستور دیگر
بی نقصان می رسید روز عید الضحی ایلچیان با جماعه مسلمانان در مسجدی که پیش ازین بموجب حکم پادشاه باهتمام قاضی موصوف تمام
عمارت یافته بود رفتند و نماز گذاردند بعد از ان روزی پادشاه بطریق سیر سوار شد و جهت شکار چند روزه از شهر بیرون آمد و داخل
اردو شد در روزی بر اسپی که میرزا شاهرخ هدیه فرستاده بود سوار شد اسپ تیزی کرده پادشاه بیفتاد و بر دستش ضرب سهل رسید و
پادشاه غضبناک گشت و امر فرمود که ایلچیان را بقتل رسانند بالآخر بگفته مولانا حاجی یوسف قاضی از آن عزیمت درگذشت و در جمادی الاولی
سال دیگر محبوبه از خواتین پادشاه بمرد و روز دیگر دفن کردند و از اتفاقات قریب الصاعقه از آسمان در قصر پادشاه که نو احداث کرده
طول و عرض وسیع و با زینت تمام بود و هر ستون آن در آغوش سه مرد نگنجیدی افتاد و تمام بسوخت و آتش تا نماز دیگر هر چند که مردم
التجا کوشش کردند آتش فرو نشست و خدمه پادشاه ملتفت بآن نشدند چه آن روز در مذهب ایشان بهیچ کاری مشغول بودن
منع بود پادشاه در بتخانه رفت و بتضرع پرداخت و گفت خدای آسمان برمن غضب کرد و تختگاه مرا بسوخت تا آنکه من کار بد کرده ام
و نه پدر و مادر را بیازرده ام الحاصل بدین هیچ موجب معلوم نشد که خاتون متوفی را چگونه دفن کردند اما ختائیان میگفتند که در ختا کوهی
معین است چون یکی از ایشان بمرد او را بدان کوه برند و خیمه لیستر اسپان خاصه اش را در آن کوه رها کنند تا بسر خود بچرند و کسی تعرض ایشان
نشود و دیگر اطراف آن جهت عمارت سازند و اندران بسیاری از دختران و خواجه سرایان را نگهدارند وظیفه پنج سال زیاده بران داده

ساکن گردانیده و کسی از انجا با آبادانی بیاید چون اذوقه تمام شود از گرسنگی همانجا بمیرد القصه در نصف جمادی الاول بادشاه ایلچیان را
برای آزمایش فرستاده و قبایهای اطلس زربفت امثال آن انعام وافر داد و به یکی از سلاطین تحفه بچهای وانه شاخ و سیفار جانوریست پرنده و شکار کننده
که کلنگ را صید میکند و آن از هدایای عظیم الولایت است داده رخصت انصراف داد و ایلچیان با بدرقه از خان بالیغ که بالیق نیز گویند بیرون آمدند و
قطع مسافت از آبادی و صحرا و بیابانهای هولناک نموده نهم شعبان بقراموس رسیدند و از انجا بشهر قمجو و پس از ان بشهر سکچو و بعد از ان بشهر
قراول و از انجا بمشقت تمام شروع بربیع الاول سال دیگر بشهر ختن رسیدند و از انجا بکاشغر و از کاشغر بیست و یکم ماه رجب از عقبه اندکان
گذشته جمعی براه سمرقند و زمره خراسان بغره رمضان در بلخ رسیدند و در اواخر ماه رمضان در سن هشتصد و بیست و پنج هجری داخل
هرات شدند چنانچه سه سال در آمد و رفت مع مقامات راه و استقامت در شهر ختای گذشته استبحات و اسفحات برین خواندند و از شهرهای
مشرق از بلغور ترکستان است و در ان شهر طایفه از خداوندان عقل و دانش میباشند و آن سرزمین مشتمل است بر آبهای روان و بساتین فراوان
خزر شهریست از ابنیه خزر بن یافث بن نوح علیه السلام و او حلیم و کم آزار و کم گفتار بود گویند که در مملکت مشرق بسر کنان با اهل رسید
و آنموضع پسند افتاد و شهر خزر بنا نهاد و بجسیم کار رش زراعت کرده و دشت خزر باو منسوب است در تاریخ صبح صادق گوید که چون خزر را
پسری بمرد متحیر گشت که باو چه کند چون دیده بود که پدرش یافث در دریا غرق شد آتش که ضد آنست برافروخت و جسد پسر را بسوخت و این
رسم در بلاد خزر در غایت حسن و جمال می باشد چون پادشاه ایشان از چهل سال از عمر بگذرد او را عزل کنند و یا بکشند و اعتقاد این
قوم آنست که روز و شب باران و زمین و آسمان هر یک را معبودی علاحده است اما معبودی آسمان از همه معبودان بزرگ است مخفی
نماند که بهر اهل معروف است بحر خزر اندر دریای طبرستان و گیلان و بحر گرگان نیز گویند و طول و عرضش در طبرستان مرقوم شد و دریای
مذکور جزیرها دارد از انجمله جزیره قبرس است و بجانب قربی مشهور است که از انجا باطراف برند و کشتی از مرحله شام دو روز بقبرس میرسد
و از قبرس بسه روز بروم رسد کتان معروف آن جزیره بود و دیگر جزیره ختن است که از جمله جزائر دریای خزر است و درین جزیره اصوات
میاستماع میکنند و قامت بے پیدا نیست و هیچکس نے بیند لهذا آن جزیره را منسوب بجن میدارند و گویند سلیمان علیه السلام بعضی از دیو و شیاطین
را حبس کرده بود روس گروهی عظیم اند از اولاد روس بن یافث علیهم اند و روس مردی بے آزرم و اولادش سرختایی بودند چون یافث
بمرد روس بمملکت خزر شد و یورت یعنی جای استقامت خواست خزر بعضی از نواحی ملک خویش او را داد و روس آنجا مقیم گشت و آنموضع
بنام او مشهور است و لشکرکشیدن اسکندر رومی و رزم کردن با آن طایفه در سکندرنامه و دیگر تواریخ معتبر است اما در کتب فرنگیان
هیچ ازین قضایا مرقوم نیست باجمله اولاد روس جمله سرخ روی و بلند بالا و سپید اندام باشند و زبان آنها یار بقدر حالت مقدار
خویش عقها از طلا و نقره و چوب سازند و از طفلی بر پیشانی مانند تا بحال خود بمانند و کلان نشوند و دیگر رسم آن بلاد است هر که هزار
دینار دارد یک رسن طوقی از طلا در گردن خود می افگند و دیگر بجای زر پوست سمور رایج است که بدان سودا میکنند و ایضا میران
و دیار خرید و فروخت خوک می نمایند و گوشت خوک خورند و بغایت عزیز میدارند و جمعی از ایشان که میرین بلباس اسلام متبع
آنها کرده بگوشت خوک رغبت می نمایند و پادشاه ایشان همیشه در قصری که بغایت رفیع و بلند است بسر می برد و چهار صد مرد لشکری
پیوسته در ملازمت او می باشند و شبها در پایان شهر او میخوابند و با هر یک ازین چهار صد مرد کنیزکی می باشند که هر گاه میل
جماع شود در حضور پادشاه کنیزک را خدمت کنند و پادشاه نیز چهار صد خازنه الیست که از اهل فراش او بیند و تختی کلان بشکل بجواهر

فیمتی ساخته که بران بانه چهار صد محبوبه می نشیند و در حضور اصحاب بالیشان مجامعت میکنند و این امر را قبیح نمیدانند و پادشاه ایشان هرگز از تخت
بپایان نمی آید هرگاه اراده سواری مینماید اسپ را پیش تخت کشند او از بالای تخت بر اسپ سوار شود و در وقت فرود آمدن بدستور بالای تخت
فرود آید و خود بغیر از صحبت داشتن و شراب خوردن و نشاط کردن کاری دیگر ندارد و مردم نیک ایشان بصنعت باعث اشتغال مینمایند و از جنس
را اکروه نمی شمارند و کتان آنجا بسیار با نام باشند خصوصا کتان دار الملک روس و در هفت اقلیم مینویسد که دار الملک آن کتان نام دارد و اکنون
شنیده میشود که مسکو دار الملک روس است معلوم نیست مسکو و کتان یک شهر است یا علاحده و دیگر از شهرهای روس که بسیار مشهور است خرسک
و دیگری حرفه است مؤلف هفت اقلیم می نویسد که روسیان بیمار شونده را از آبادانی بیرون می برند و قدری آب و نان پیش او میگذارند
اگر صحت یافت بخانه باز می آرند و اگر فوت شد سباع و وحوش او را بخورند و اگر شخصی عمده خویش و اقربا بسیار داشته باشد بدستور بندیان
بر او هر چند روز مردم از دختر میگیرند و چون بمرد او را میسوزند بدین نوع که اول او را ده روز در قبه میگذارند و مال او را سه قسم منقسم
میسازند یک قسم از آن برای دختران و زنان و یک قسم برای جامه ها که جهت پوشش میت بکار می برند و یک قسم برای شراب که در این
ده روز شراب میخورند و صحبت میدارند و کنیزکی که خود را خواهد سوخت در این ده روز شراب میخورد و عیش میکند و باز در روز دهم او را
می آرایند و با زینت تمام بر مردم جلوه میدهند و در شهم کشتی آورده در کنار دریا نگاه میدارند و در میان آن کشتی گنبدی از چوب
راست میسازند و آن قبه را بانواع اقمشه میپوشند و روز دهم آن مرده را از قبر بیرون آورده در میان آن قبه میگذارند و اقسام گل
و ریاحین در پیش او می برند و خلائق بسیار از مرد و زن جمع میشوند و سازها نوازند و هر یک از خویشان مرده در اطراف قبه و ...
قبهارا میکنند و کنیزکی که خود را آراسته ساخته است اول بقبه های خویشان مرده میرود و صاحب هر قبه یکمرتبه بدان کنیزک صحبت میدارند
و بعد از مباشرت باواز بلند میگوید که بصاحب خود خواهی گفت که من حق یاری و دوستی بجا آوردم و همچنین صاحب تمام قبه ها بعد
از فراغ جماع باواز بلند میگویند پس از آن سگی را دو نصف کرده در میان کشتی و خروسی را دو پاره کرده یمین و یسار کشتی می اندازند و بعد از آن جمعی
که با کنیزک صحبت داشته اند دستهای خود را فرش کنیزک میسازند و کنیزک پای خود را بر کف دست آنها نهاده بالای کشتی میرود و بعد از آن
ماکیانی بدست آن زن میدهند تا سر او را کنده در کشتی می افگند و قدحی شراب خورده سخنان میگوید و سه مرتبه بپایان می آید و همچنان پای بر دست
آن جماعت نهاده بر کشتی میرود و چیزی چند میخوانند و در آن قبه که شوهرش را گذاشته اند میرود و شش کس از خویشان متوفی نزدیک شوهرش
بدرون قبه رفته یکی بعد دیگری در حضور مرده با آن زن مجامعت میکنند و بعد از آن هر زنی که باعتقاد آن جماعه ملک الموت است رفته
زن را پهلوی شوهرش میخوابانند و از آن شش نفر دو کس هر دو پای آن کنیزک را میگیرند و دو کس هر دو دست او و آن پیر زال چادر را
تاب داده در گردن او می افگند و بدست دو نفر دیگر میدهند و ایشان از تاب میدهند که جان آن کنیزک از بدنش بیرون میرود و بعد
کشتن کنیزک دو کس آتش در کشتی میدهند و کشتی همه سوخته و خاکستر گردد و اگر در آن وقت بادی پیدا شود که آتش را تیز کرده خاکستر را
پریشان سازد آن مرده بهشتی است و الا درگاه الهی او را مقبول نمیدانند و از جمله اشقیا میشمارند و دیگر رسم در آن جماعت است که هرگاه
میان دو کس خصومت و نزاع قائم شود و پادشاه ایشان از اصلاح عاجز آمد حکم میفرماید که بشمشیر با یکدیگر جنگ کنند هر که غالب آید حق بجانب
او بود کپتان جوناتهان اسکاط بارا قم حروف میفرمود که این رسم و عادات هر قوم هیچگاه در روس نبود نمیدانم که مورخان
شما از کجا این را نوشته اند که اکنون که سن یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری است در بلاد روس زنی پادشاه است که بسیاری مملکت

روم را از تصرف سلطان سلیم عثمانیه که حالا پادشاه روم است غلبه کرده بحیطهٔ ضبط خویش در آورده خلیج اندک جماعتی است خواهر را زن میکنند اما زن
زیاده از یک شوهر نمیکنند و مهر زن جمیع مملوکات شوهر بود و پادشاه ایشانرا زن نبود اگر زن میکرد ده برقو. آقبل هیر سید تفراج قومی
بزرگ اند و اصل ایشان نیز ترک است و اهل آن دیار را زیس و سلبشیت میباشند و بلاد ایشان یکماهه راه است و آن کردی را وقتی ملکی
بوده او لاد یحیی بن زید که تا حال او را پادشاه نامند و نهایت اعتقاد بدان سلسله دارند و علی علیه السلام را بخدائی می پرستند و علامت
پادشاه ایشان آنست که زنش دراز و بینی کشیده و چشمهای کلان داشته باشد و از رعایا هر چه باشد خراج ده یک میگیرند و در آن ولایت برف و گاو
نمیباشد کماک و کماری و کماس و کمال نیز ش گویند قومی اند از ترک چه کماری بسر یافث عم است و او عیاش و شکاره و ستاره ده
وسعت ولایت ایشان از یکماهه راه زیاده است و او ده ماه و شمور شیا ت بدست آورده و از ان ملبوسات ساخت و بجاره و بلغار صقیم
گشت و آن دیار را آباد کرده و مرطاس و بلغار را از فرزندان او نید هر یک شهری بنا نهاده اند و بنام او مشهور گشت و لباس فرزندان
کماری از پوست است و علم بدن را خوب میدانند و طلا در آن دیار بسیار است و الماس نیز در رودخانهای آن ولایت بهم رسد و ایشانرا
امیدی نیست و پادشاهی در میان ایشان نمیباشد هر کس که از هشتاد سال در گذشت او را پیر و مرشد خود میدانند و دائمی پرستند
و ان بزرگ آنجا گوشت حیوان ماده نخورند و در ولایت ایشان صنفی از انگور است که نصف آن سیاه و نصف سپید میباشد و نیز سنگی است
که چون در آب اندازند البته باران آید و یکی از آبزن آنجا حفره است در مقدار یک وجب است میدارد و اگر لشکری از ان حفره آب برند
هیچ کم نشود قسطنطنیه دار الملک روم است و آن شهریست معروف بعظمت و تسکر فی آن شهر شهری در تمام روی زمین نیست در
اسپیون شهری وارده و آن شهر را از دست فرنگیان سلطان محمد از سلاطین عثمانیه بگرفت و مؤلف صبح صادق قسطنطین رومی آنرا بنا
نهاده و دار الملک ساخت و الحال دار الملک سلاطین عثمانیه است و بروایت صاحب هفت اقلیم از ابنیهٔ شام بن نوح است و آن شهر مدور
بنا نهاده اند و حصاری در غایت استواری و محکمی سیدارد چه پاره چدروی بکدیگر کشیده اند و مابین آنرا از خاک انباشته که هیچ وجه
ثوب کشتر مست و ارتفاع باره اش نیست و یکدرعه است و عمارت از قیاس و حساب بیرون در آن شهر ساخته اند و نزدیک دار الامارة
مسجدیست در غایت خوبی و بزرگی بنای آنرا از حضرت سلیمان علیه السلام میدانند و در اطراف آن مسجد نیز عمارت ساخته اند
که الحال موسوم به بابا صوفیه گردیده و ایضاً مولف هفت اقلیم راست که عزیزی در ان ایام بشهر و مقام آمده بود نقل میکرد که
در استنبول چهار مسجد است که در روزهای جمعه نماز بجماعت میگذارند و دیگر نصف حمام راحت آنجا دارد و همچنین در دار الاماره
ما نیتهای شهر بازار و دکاکین است که از انجمله هفت هزار دکان قهوه فروشی است که در هر دکان جوانان گل اندام شیرین کلام
مقناطیس وار جذب دلها میکنند ایضاً هفتصد میخانه است که هر میخانه مشتمل بر چندین خم و پیمانه است و اهل شهر سی و شش محله است که یکی را
غلاط خوانند و در و شصت هزار خانه است و شهر مذکور بر کنار بحر اطلس واقع شده و این بحر را بحر طرابزون و بحر الروس نیز خوانند و
آن دریای بزرگ است و بزمین روس سقلاب ممتد شود و طول این دریا چهار صد و سی و نه فرسنگ است و درین بحر جزائر بسیار است
و در ان حیوانات غریب الاشکال میباشند و از جزائر آن بحر تجار بمنافع میرسند و درین بحر دو شعبه خزر است که یکی از ان نزدیک جزیره شود
و آن رود و از ان صد جوی بزرگ بحصول می پیوندد و شعبه دوم را خلیج فرنگ گویند و بیلاد سقلاب و کجال ممتد شود و اراضی بلغار
از جمله سواحل این دریاست و در حدود قسطنطنیه قریه ایست که در ان قریه خانه از سنگ ساخته اند که در تمثال رجال و نسوان

افتاده ترکش را عضوی بدرد آید بران نماند درآید به عضو و صورت بر صورتیکه مشابه او باشد بالله عزّ بفور رحمت یابد پوشیده نماند که مملکت
روم در سوابق ایام ملوک عجم را بوده چه وقتی که فریدون بسلطنت رسید ایالت آن دیار را بپسر خود سلم ارزانی داشت چون او را منوچهر بکشت
گلداتیان خروج کردند و بران مملکت استیلا یافتند و نمرود از گروه گلداتیان بوده و ذکر گلداتیان و تخت و بصره وغیره در بابل قریوم گذشته
و پس از گلداتیان اولاد عیص بن اسحق بن ابراهیم علیه السلام در روم بسلطنت رسیدند و بروایتی پدر اسکندر از احفاد عیص علیه السلام ست و بعد
از ایشان رومانیان بحکومت آن دیار رسیدند و بروایتی از ایشان بوده فیلقوس رومی پدر اسکندر رومی و بعد از فیلقوس پسرش اسکندر
پادشاه شد و ذکرش در ایران گذشت و بعد از وی طائفه از امرای اسکندر در آن دیار بسلطنت رسیدند و آنگاه قیاصره بران
مملکت مستولی شدند و اول از ملوک قیاصره اغسطوس ست و او اول کسی ست که بقیصر مخاطب گشت گویند که مادرش در حین
گذشت شکمش را شگافته باشند او معاصر شاپور بن اشک اشکانی بوده و عیسی علیه السلام در سال چهل و سوم از سلطنت او متولد شده
تاریخ اغسطوس از زمان سلطنت او گرفته اند تا هجرت رسول صلی الله علیه وسلم ششصد و سی سال ست گویند که اغسطوس
بت پرست بوده لشکر بمصر و شام کشید و ایطالیه را نیز انداخت و قیصریه از آثار او ست و بعد از وی طیبارلوس قیصر پادشاه شد و در عهد او
عیسی علیه السلام خروج کرد و پس از وی نقادوس از امرای آن دیار بسلطنت نشست او در فسق افراط کرده با دختر خواهر مباشرت
مینمود لطارقه هجوم آورده او را بکشتند و پانزده سال کسی را بپادشاهی بر نداشتند پس فیلودلوس بقیصری رسید و بعد از
اسپانوس بقیصری رسید فیلوس باب البشکیه هلاک کرده عاقبت دیوانه گشت طیطوس امیر و بسلطنت نشست و پسرش
طیطوس شصت هزار کس از نصاری بکشت چون پدرش مرد طیطوس بن سفیانس پادشاه شد و بعد از وی برادر دیگرش دسطار
قیصر شد یوحنا را که حواریان عیسی علیه السلام جماعتی کثیر از علمای نصاری اخراج کرده و بعد از وی یاردن والی سرکسالی را که از علمای
نصاری و وسطاس اخراج کرده بودند باز آوردند و پس از نقلیوس قیصر شد او معاصر سالورس از سردیک بوده و او اول
قیصری ست که دین عیسی علیه السلام قبول کرده و بعد هفت سال رومیان که نه دین بودند بروی هجوم آوردند و او را بکشتند و بعد از چند
کس بقیصری رسیدند آنگاه دقیانوس پادشاه شد و ملک اصحاب کهف ست و قصه اصحاب کهف چنان بوده که دقیانوس
بشهر افسوس که آنوقت دارالملک روم بودمی نشست و او را شش تن از اشراف اولاد آن دیار خدمت میکردند مخصوص و مقرب حضرت
گشتند و دقیانوس دعوی الوهیت کرد و ایشانرا تکلیف پرستش خویش نمود و ایشان باور نکردند و از وی بگریختند و در بیابان بشبانی
رسیدند شبان از احوال ایشان آگاه شد و ایمان بخدا آورده با ایشان روان گشت و سگ شبان نیز همراه شد و بر موافقی شبان
بر در غاری آمدند و در آن خزیدند و بخواب رفتند پس از آن که دقیانوس بر در غار رسید و کس درون غار فرستاده و ایشانرا دید
و باز گشت و در خواب گران آمد گوئی مرده اند دقیانوس امر فرمود که در آن غار بسنگ و گچ محکم بستند چون بیدار شوند از غار
بیرون نتوانند آمد ظهور دقیانوس بعد از رفع عیسی بسالهای دراز شده و اصحاب الکهف والرقیم که در قرآن مجید واقع ست
رقیم نام قریه اصحاب کهف بوده یا نام آن غار ست و اصح آنست که رقیم انجماعه بوده اند که چون بفرمان دقیانوس در غار مسدود
گردید اسامی و القاب و تاریخ از ایشان از وقت دقیانوس بر سنگی نقش کرده بر در غار نصب کردند القصه بعد از دقیانوس دو تن
دیگر پادشاه شدند آنگاه قسطنطین رومی قیصر شد قسطنطنیه بنا نهاد و آنرا دارالملک ساخت و مبروص گشت اشفعیاب او را

گفت بدین عیسی عم در آمدی تا آن مرض زایل شود و قسطنطین بدین عیسی عم قبول کرد و صحت یافت و بعد از و چند کسان دیگر بسلطنت رسیدند آنگاه
بوسطاس پادشاه شد و در سال دوم از جلوس او میلاد با سعادت رسول صلی الله علیه وسلم اتفاق افتاده و آنسال آتشی مشتعل در حوالی
قطب شمال ظاهر شد تا آخر آنسال بماند و عاقبت خالد عمران بمعجزه بعصای خویش فرو نشاند و این حکایت در ضمن شام و بیت المقدس گذشت
و این قضایا پیش حکما از جمله کائنات بوده و در عهد بوسطاس نوشیروان سپاه بروم فرستاد و انطاکیه بگرفتند و چون موزلفی
قیصر شد خسرو پرویز از بهرام چوبین منهزم باو پناه آورده و چون موزلفی کشته شد پسرش بخسرو پرویز که از امداد موزلفی بهرام چوبین را منهزم
ساخته بسلطنت متمکن شده بود پناه آورد و بعد موزلفی فوقاس قیصر شد و بعد بیست سال امرا برو خروج کردند و مقرر کردند هر که او را
بقتل رساند پادشاه شود هرقل که از روستای روم بود باو رسید و او را بکشت و پادشاه شد خسرو پرویز پسر موزلفی را با سپاه گران
بر سر هرقل فرستاد پسر موزلفی ظفر یافت از رومیان که از هرقل راضی بودند بپادشاهی پسر موزلفی تن ندادند و هرقل سپاه پراگنده
جمع کرده و نذر نمود که اگر بر سپاه عجم و پسر موزلفی ظفر یابد پیاده به بیت المقدس رود و در راه بساط انداختی تا پای بران
نهادی او بروی رسول صلی الله علیه وسلم دحیه کلبی را برسالت نزد او فرستاد و هرقل خواست که مسلمان شود رومیان گفتند
که اگر چنین کنی ترا بقتل رسانیم هرقل از آن عزیمت درگذشت آورده اند که هشام بن عاص را ابوبکر رضی الله عنه برسالت پیش
هرقل فرستاد هشام گوید که روزی هرقل مرا بخواند و امر کرد تا صندوقی مذهب آوردند و در آن خانها بود کوچک و در یکی را بگشاد
حریره پارهٔ سیاه بیرون آورد و بر آن صورت مردی سرخ و سفید بلند گردن و محاسن کنده بود و گیسو تافته داشت گفت این صورت
آدم علیه السلام است پس دیگری آورد و گفت صورت نوح عم است پس حریر پارهٔ سفید برآورد و بر آن صورت پیغمبر ما بود چون بدیدم
بشناختم و بگریه افتاده و گفتم این صورت محمد است صلی الله علیه وسلم هرقل گفت بخدا که این صورت اوست و این صندوق
بمغرب در خزینهٔ آدم بود که ایزد تعالی باو فرستاده چون ذو القرنین بانجا رسید بدست آورد و بعد از و بدست ایشان افتاد
و امیر عرب برسید پس بخزانه سلاطین منتقل گشت و بما رسید بالجمله بعد از هرقل پسرش قسطنطین پادشاه شد و در سی و پنج
سال هجری با هزار کشتی قصد مسلمانان کرده و در راه طوفان شد و بسیاری از سفاین غرق گشت و بجزیرهٔ صقلیه افتاد رومیان
گفتند او شوم است بکشتند قسطنطنیه از آثار اوست و هرقل بن هرقل را بقیصری نشاندند و بد بود و لشکر مسلمانان اسکندریه
گرفتند رومیان گفتند که او نیز شوم است پس بحلقش آویختند و بعد از و ششم تن لقطیابوس قیصر شد فرنگیان سه نوبت
او را زهر دادند و کارگر نیامد و چهارم بار شبی او را زهر دادند و نگرو زر را نه داشت لاجرم زهر کار کرد و بمرد پس لاون
بادون و بعد از و طبالوس و بعد از و چهار کس دیگر آنگاه قسطنطین بن لاون پادشاه شد با لشکری عظیم روی ببلاد
اسلام نهاد و ملطیه بگرفت و ویران کرد صالح بن علی عباسی عم منصور دوانیقی که امارت بعضی از شام داشت با او رزم
کرد و ظفر یافت قسطنطین بروم باز گشت من بعد پسرش لاون بعد از و زن وجه اش اعطر پادشاه شد و مهدی عباسی
پسر خود هارون رشید را بحرب او فرستاد اعطر صلح کرد و خراج پذیرفت و چون نقفور بقیصری رسید مخالفت هارون رشید
آشکارا کرد و خراج باز گرفت و هارون رشید رزم کرد و منهزم گشت و بعد از و سه تن دیگر قیصر شدند و چون توفل
پادشاه شد معتصم عباسی لشکر بروم کشید و عموریه بگرفت و بعد از و زلش ملدوره و همچنین هیچکس دیگر یکی بعد دیگری

بسلطنت رسیدند تا آنکه روما لس بسلطنت رسید و در سنه سه صد و پنجاه هجری در گذشت یعفور نصرانی که از اکابر روم
بود و بیشتر ملت اسلام داشت به نیابت پسرانش بسیل بن روما لس و قسطنطین بن روما لس که یکی هفت ساله و یکی پنج ساله
بود بحکومت نشست و مستقل گشت و مادر ایشان را طوعاً و کرهاً بخواست و قصد بلاد اسلام کرده صد و هشت هزار سوار بعین زربه
رسید و آن شهر را بسوخت و بسیاری از مسلمانان در آن هنگامه از تشنگی هلاک شدند پس قریب پنجاه قلعه بگرفت و حلب بگشود و طعام
نمود و جمعی قلیل در قلعه حلب متحصن شدند یعفور بروم بازگشت و خواست که پسران روما لس را خفه کند و مادر ایشان باتفاق
ابن اسمعیل که از اکابر روم بود او را بقتل رسانید و بعد از و ابن اسمعیل به نیابت پسران روما لس بحکومت رسید و در سنه صد و شصت و
هجری رو ببلاد اسلام نهاد و بعلبک گرفت و بعد از و بسیل بن روما لس باستقلال یافت و ولایت روس بگشود و پس از وی برادرش
قسطنطین و بعد از وی داماد او ارمانوس به نیابت زن حکومت یافت و زنش بر پسر صرافی میخائیل نام عاشق شد و شوهر را بکشت
و بعقد میخائیل در آمد میخائیل به نیابت زن قیصر شد و بعد از و خواهرزاده اش که او نیز میخائیل نام داشت پادشاه شد و بعد از و
دامادش که از احفاد قیاصره بود قیصر شد و بعد از و ارمانوس قیصر شد و رومی ببلاد اسلام آورد سلطان الپ ارسلان سلجوقی
با او مصاف داده ظفر یافت قیصر اسیر شد و خراج پذیرفت و دیگر بار بسلطنت روم رسید و در چهار صد و شصت و چهار هجری
در گذشت و بعد از و میخائیل قیصر شد و بعد از او دولت قیاصره ضعیف شد و سلاجقه بر بسیاری از روم استیلا یافتند و بعد
از و کر الکسی مر بعضی آن دیار بحکومت رسیده در پانصد و پانزده هجری در گذشت پس پسرش لوجیا جانشین شد و بعد
از و سلاجقه بر سائر بلاد روم مستولی شدند و بعد از آن طائفه از قیاصره در فرنگ بسلطنت رسیدند و از ایشان بود
فریدون کوس و او در قسطنطنیه بسلطنت نشست و او را سلطوس گفتندی یا ب تاج بر سر نهادی و بعد از و لمس قیصر پادشاه شد
و او اسیر میولندیه بود و بر سائر بلاد فرنگ دست یافت و در عهد او لشکر مغول از راه دشت قبچاق در بعضی از فرنگ در آمدند و
خلق عظیم بکشتند و بعد از و رولفس قیصر شد و در عهد او سپاه اسلام عسکار [illegible] و اکثر بلاد ساحل شام بگرفتند و بسیاری
از نصارا را بکشتند و بعد از و اطلعس قیصر شد که صد و قیصر است اعطوس و [illegible] شد و بیست هزار مسلمانان را بانتقام بکشت
و او معاصر غازان خان بود و بعد از و برطوس قیصر پادشاه شد و او معاصر سطلنطنکوس پاپ بود که در صد و دوم خلیفه است
از خلفای عیسی عم سلاجقه که بروم سلطنت کردند جد ایشان شهاب الدوله قتلمش ابن اسرائیل بن سلجوق ابن سلطان
طغرلبیک سلجوقی است چون یلنگ عراق عجم استیلا یافت قلعه گردکوه به قتلمش تفویض نمود الپ ارسلان چون پادشاه شد
خواست که اولاد قتلمش را بقتل رساند خواجه نظام الملک وزیر شفاعت کرد و گفت سزاوار آنست که نام شاهزادگی
از ایشان برگیرند و بسپه سالاری اطراف ولایت فرستند و سلطان رای خواجه را پسندید و سلیمان بن قتلمش را
بتسخیر بعضی از بلاد شام فرستاد و او در چهار صد و هفتاد و هفت هجری آن طائفه را پیش از این فرنگیان انطاکیه گرفته بودند
بگرفت شرف الدین علی که از قبل سلطان ملک شاه والی حلب بود فرنگیان انطاکیه هر ساله باو خراج میدادند از سلیمان
طلب آن وجه نمود سلیمان گفت اکنون که مملکت را مسلمانان دارند خراج نباید خواست و بعد از و پسرش داود بحکم
سلطان ملک شاه بحکومت نشست و با قیصر روم که قصد [illegible] باقی داشتند [illegible] کرده ظفر یافت اقاصیه از بلاد

روم بگرفت و آنجا بر تخت نشست و بعد از و برادرش قولیچ خان جانشین شد و چهار صد و نود هجری که فرنگیان انطاکیه داشتند ظفر
یافت و حران و سروج بگرفت و از الطائفه سلطان علاء الدین کیقباد خلاصهٔ سلاطین آن بلده بوده و اوست آن
که با سلطان جلال الدین منکبرنی رزم کرد و ظفر یافت چنانچه در ضمن خوارزم گذشت و پس از آن علاء الدین اطاعت اوگتای قاآن
نمود آخرین الطائفه کیقباد بن فرامرز است که بحکم غازان خان والی روم شد و لیکن غازان خان او را بگرفت و در ششصد و
نود و نه هجری بکشت و دولت سلاجقه از روم سپری گشت و بعد از و امرای احفاد هلاکو خان بحکومت روم رسید و پس بگذشت
که از ملوک عثمانیه بر آن دیار استیلا یافتند ذکر سلاطین عثمانیه ایشان را از روی تعظیم خواندکار خوانند اول الطائفه سلطان
عثمان بن امیر طغرل است که او را عثمان حق گویند جدا و سلیمان شاه از احفاد اغوز خان بوده در قرب مغول از وطن بروم
رفت مدتی با کفاران دیار بجار به قیام نمود و در فرات غرق گشت پسران و برادران او عزم وطن کردند و امیر طغرل ابن سلیمان
از برادران و اعمام جدا شده بروم بازگشت طائفه از قوم با او مراجعت کردند سلطان علاء الدین کیقباد سلجوقی و حصار
و طوما لاغ به ایشان سلاع و فلان و داد امیر طغرل آنجا اقامت کردند تا بعد پس بسیار شدند و در تاریخ جهان آرا مسطور است
که او شبی در موضع نزول کرد تخت بنشست صاحب خانه بیامد و گفت قرآن پس تست آمد طغرل برخاست و بدو زانو بنشست
و تمام شب بعبادت گذرانید و در میان خواب و بیداری آوازی شنید که چون این ادب بجا آوردی سلطنت با ولاد تو ارزانی
داشتیم داد با تو عمر یافت و در ششصد و هشتاد و هفت هجری در گذشت پسرش عثمان بن امیر طغرل بعد از پدر لطلب ملک
بر خواست و فر اعصار استیلا یافت بدو عثمانیه تاریخ است و پس از آن بر صابر مستولی شد خطبه بنام خود خواند و بسیاری از
روم ضبط کرد و رسوم و قوانین نهاد و بر فرزندان وصیت کرد گویند تا اکنون سلاطین روم بر قوانین او عمل کنند و
بعد از آن پسرش اورخان سلطان عثمانیه پادشاه شد و بسیاری از روم بگشود و پس از و پسرش سلطان مراد غازی
پادشاه شد و غلامان را ینکچری نام کرد و کلاه زرد و زری بر سر ایشان نهاد این رسم تا اکنون در آن دیار شایع است و
و حکایتی از اقبال او آنست که قلعه لوییت را که به بنکری با قلعه مشهور است محاصره کرد چون کاری از پیش برفت بازگشت
و در زیر درختی متفکر وار نشسته بود که خبر رسید که یکجانب حصار یکبار فرود آمد سلطان آل شاهین را الفرستاد تا آن حصار
را مسخر کرد تا آنکه در هفتصد و نود و یک هجری بجرب لاد فرنگ رفت و غالب آمد و بر پشته ایستاده نظاره میکرد یکی از
مجروحان فرنگ افتان و خیزان آنجا رسید خواص پادشاه خواستند که او را دور کنند سلطان گفت بگذارید که شاید
خبری داشته باشد پس او را پیش خواند فرنگی آن پادشاه را بیک ضرب بشهادت رسانید و بعد از و پسرش سلطان بایزید
بن سلطان مراد معروف به ایلدرم بایزید پادشاه شد و برادر خود یعقوب چلبی را بکشت و دفتر و محاسبه که تا آن غایت
در میان ایشان معمول بود با شاره و اخلیل و فرا رسم وضع کرد و او پادشاهی غیور و قهار بود تا عهد او اهل عثمان از ملاحظه
علما بظاهر شراب نخوردند و بعلانیه مجلس بزم آراست و در زمان او ارباب دولت پسران امرد علانیه همراه داشتندی
و پس از آن رفته رفته این رسم در آن دیار شایع گشت بالجمله سلطان بایزید یلدرم بدرجهٔ بلاد فرنگ گشت فرنگیان روی باو
آوردند سلطان ایلغار کرده با ده هزار سوار تا معسکر ایشان رسید پسرش ارطغرل با بیست هزار سوار باو پیوست فرنگیان

زیاده از چهار صد هزار بودند سلطان بایزید پسر را برابر ایشان بداشت و خود در کمینگاه قرار گرفت فرنگیان حمله آوردند و امیر طغرل را
از جای برداشتند سلطان بایزید از کمین گاه بیرون آمد و مانند برق و باد خود را بر ایشان زد و ظفر یافت پس ازان او را ایلدرم بایزید
بگفت و ایلدرم بترکی برق تند را گویند او در ایام دولت خویش بسیاری از بلاد بکشود چون دولتش بکمال رسید معزول گشت و در هشتصد و
پنج هجری با امیر تیمور گورکان مصاف داده گرفتار شد چنانچه در احوال امیر تیمور صاحبقران گذشت فوت ایلدرم بایزید تاریخ وفات اوست
و بعد از وی چهار تن از پسران او و احفاد او بسلطنت رسیدند آنگاه سلطان محمد بن سلطان مراد بن سلطان محمد بن ایلدرم بایزید
پادشاه شد و در جمادی الاولی سنه هشتصد و پنجاه و هفت هجری قسطنطنیه را که استنبول مشهور است بتدبیرات غریبه از فرنگیان گرفت و
دار الملک ساخت و کپتان جوناتهان اسکاٹ میفرمود که در سال هزار و چهار صد و پنجاه و سه عیسوی مسلمانان قسطنطنیه را
از فرنگیان انتزاع کردند و آن زمان از طبقه سلطنت فرنگیان دران شهر یکهزار و یکصد و بیست و سه سال گذشته بود و بعد از و پسرش
سلطان بایزید پادشاه شد و برادرش سلطان [illegible] از خشم از فرمان روی باز آورده و منهزم بمصر گریخت و ازانجا بفرنگ افتاد و
سلطان بایزید حجامی را بفریب آنجا فرستاد تا به استره زهرآلوده سرش تراشید سلطان جم در گذشت و پس ازان قانون شد
هر که پادشاه شود برادران را بقتل رساند القصه سلطان بایزید بسیاری از ممالک فرنگ گرفت و بعد از و پسرش سلطان سلیم
در چهل سالگی پادشاه شد و سائر برادران و برادرزادگان را بکشت و بعهد خویش بسیاری از جهان بکشود و بر اکابر
سلاطین عصر غالب آمد پادشاهی مدبر عاقل و شجاع و کریم بود و در عهد خویش لشکر بایران کشید و در موضع خالدران
با پادشاه اسمعیل صورت رزمی کرده و ظفر یافت باسر باز آمد و بازگشت و در نهصد و بیست و دو هجری بر شام استیلا یافت
و متوجه مصر شد و آن دیار را از تصرف چراکسه بیرون آورد و خلفای مصر را که نام خلافت داشتند برانداخت و در حرمین شریفین
بنام او خطبه خواندند و بعد از وی پسرش سلطان سلیمان پادشاه شد خلد الله ملکه سلیمان تاریخ جلوس اوست بعهد خویش بسیاری
از ممالک بکشود و از بلاد انگروس فتح کرد و در نهصد و چهل هجری شهر بکیه احداث نمود و بعد ازو سه تن دیگر پادشاه شدند و
هر سه را با سلاطین صفویه مصالحه بوده و بعد از و سلطان احمد نبیره زاده سلطان سلیمان در سنه هزار و چهل هجری پادشاه
روم شده بود و بعد از و معلوم راقم حروف نیست که کدام کس آنجا پادشاه شد تا در سنه هزار و یکصد و نود و چهار هجری
مستر والا صفات جوناتهان اسکاٹ انگریز در تقریبی با راقم میفرمود که اکنون در بلاد روم سلطان سلیم نامی از آل
عثمان پادشاه است و در دیار روس که ترقی بامور سلطنت می پردازند و بسیاری از مملکت روم را در تصرف خود آورده
جزیره قورانیه جزائر دریای روم است و دران صد شهر است ساکنان آنجا در علوم غریبه مثل طلسمات مهارتی عظیم
دارند جزیرة الطیور از جمله جزائر روم است و در آنجا طیور ساکن اند موی لغایت پاره و برم دارند و اصناف
طیور در آنجا قریب صد و سی صنف باشد جزیرة فالطیه نیز در بحر روم است و دران جزیره غیر از گوسفند چیزی دیگر
نباشد و آن گوسفندان بغایت بزرگ اند و تجار را چون کشتی در آنجا رسد و گوسفندان بسیار بی مانع بگیرند جزیرهٔ
ابیض نیز از جزائر بحر روم است و در وی معادن نقره باشد لهذا آنرا به بیاض نسبت کرده اند و منافع بسیار دران
حاصل میشود انطاکیه شهریست از بلاد روم در غایت بزرگی و شگرفی و شش هزار کاروانسرا و بازار مرصع فروشی

را یک فرسخ نوشته اند و اطرافش بقولی چهل فرسنگ و در روایتی سیزده فرسخ و عرض باره اش هژده ذرع و ارتفاعش شصت
ذرع نهاده اند و دو دروازه که یکی را باب الذهب و دیگری را باب الملک گویند و ما بین این دو در بازاری ست که ستون های
آن همه از مس ست و سقفش را از مس ساخته اند و بربالای آن بازاری ست که در کارکنیش نهایت تکلف بکار رفته و از انجمله عمارتی ست که هزار و
دویست ستون از مس دارد که طول هر ستون پنجاه ذرع ست و هزار و دویست در از مس که اکثر آنرا به سکۀ طلا و نقره گرفته اند
و الواب عاج و آبنوس و صندل و غیره بسیار ست و صد و سی زنجیر ست از زر و نقره که قنادیل طلائی بر آن محکم گردانیده و طول
و عرض آن عمارت یک فرسخ ست از ولید بن مسلم منقول ست که در شهر انطاکیه بیازار بیطاران رسیدیم نزد باقی ظاهر شد ببالا بردیم
بازاری دیدیم عظیم طویل که صرافان نشسته بودند چون باره از آن سیزده شد بازرینه پدید آمد فرود آمدیم فضای دیدیم فریب
بشش میل که مردم در وی به تیغ و تبری مشغولی داشته لکن در میان آن فضا ساخته بود که دری بسوی مشرق و دری بطرف
مغرب داشت و درین ربا بنا های هفت رنگ ست و زلفتهای مصر و فرنگ آویخته بودند و مؤلف صبح صادق میفرماید چون انوشیروان
بر بوسطاس پادشاه روم ظفر یافت و به انطاکیه رفت و طرح آن شهر منظر خویش در آمد و فرمود تا بصورت آن شهر در عراق شهری
بنا نهادند و رومیه نام کردند و انطاکیه را کوچانیده در آنجا آوردند نیز گویند که خانه های رومیه را چنان مشابه خانه های انطاکیه
ساخته بودند که از اهالی انطاکیه هر که برومیه بخانۀ خود در رفت هیچ تفاوت نیافته کم کاری که در آن انطاکیه بود خانه در
در رشت و در رومیه نبود شاید در انطاکیه همان یک درخت بود بسیار درختان بوده باشد یکی را سهو کرد و شلوی شهری
بزرگ ست بعضی سلوقی و برخی سلیوقی نیز خوانده و برکنار محیط واقع ست و مردم آنجا نسب نصاری دارند و در آنجا لوسخی
سرمه سازند که چون در چشم کشند سیاهی آن زائل نشود و بمذهب ایشان اختیار طلاق در دست زن باشد فرشیه از بلاد
فرنگ ست و بعضی گرسیه گویند و در آنجا صنفی از مردم که نصف روی ایشان در غایت سفیدی و نصف دیگر در نهایت سیاهی
ست و دره سران و سره سران ولایتی ست در طرف باب الابواب که اهل آن دیار قامتهای طویل و دهنهای پهن و
چشمهای کبود دارند بغیر از زره ساختن صنعت دیگر نمیدانند و بغایت غریب دوست می باشند چنانچه شخصی بخانه شخصی مهمان شده
باشد پس از ده سال بدان ولایت وارد شده باشد و خواهد که جای دیگر منزل گزیده و میان مهرتابان بر سر مهمان جدال و قتال
می انجامد و پیش از این ایشانرا مذهبی و ملتی نبوده که سر و گوشت او را طعمۀ کلاغان ساخته استخوانش در سردابه میگذاشتند
اما الحال بشرف اسلام مشرف گشته مذهب شافعی میدارند

این اقلیم بقمر منسوب است و لون عامهٔ ساکنانش میان صفرت و بیاض باشد و حد اول این اقلیم از انجاست که درازترین روز پانزده ساعت و ربعی باشد و وسط آنجا که طول روز شانزده ساعت تمام باشد و حد دوم آنجا که ارتفاع قطب چهل و هشت درجه و ثلثی رسد و بقولی آخرین این اقلیم آنجا که طول روز شانزده ساعت و ربعی باشد و ارتفاع قطب پنجاه درجه و ثلثی برسد و ابتدای این اقلیم هم از مشرق است و بر بلاد یاجوج ماجوج گذشته بر بلاد کیمال و و الآن و شمالی بلاد خلیج گذرد و بر جنوب بلاد ترخان که عبارت از دریای خزر است رود و طول این اقلیم صد هشتاد و هفت هزار و بست و یک فرسنگ و ثلثان فرسخی است و در این اقلیم عمارت کمتر است و در تمام این اقلیم بست و شش شهر و ده کوه و چهل نهر رود باشد و بقولی پنجاه شهر بزرگ و هزار شهر کوچک و دو کوه عظیم باشد باطق بلده ایست از بلاد روم مردم آنجا بیکدیگر مشفق و مهربان باشند و چون کسی بدزدی و یا اسیری دیگر متهم شود قدری آهن گرم کنند و چیزی از انجیل بخوانند و متهم آن آهن را بر دارد و قدمی چند رود و ببندند و روز دیگر اگر دستش آبله کرده گنهگار است والا بیگناه باطق الروم موضع ایست که جمعی از اهل نصاری آنجا متوطن باشند و با یکدیگر دوستی دارند و از ایشان هر که بگناهی متهم شود دست و پای او را بسته در آب اندازند و اگر به آب فرو نرود گناه ندارد و اگر فرو رود گنهگار است او را بسزا رسانند و از شهرهای مسلمانان این اقلیم یکی بلغار است متصل و لم و شهر مذکور از امنیه بلغار پس کیمال جن یافت است در اقلیم ششم اشارتی بآن رفته و از غایت برودت در آن موضع اشجار نروید و شهر بلغار باعتقاد بعضی در نهایت شمال واقع شده و باعتقاد مؤلف مجمع الانساب بلکه مغرب و شمال است نزدیک بقطب شمالی و در اوایل فصل

تا بستان شفق در انجا غایب نمیشود و کوتاهی شب بچهار ساعت میرسد و روز به بست ساعت باشد و بالعکس میگردد یعنی روز بچهار ساعت و شب به بست ساعت رسد و در آن ناحیه بلغار رسم غلیست که نصف مثقال را غلای او شماه بجانب یمین مایل ست و شماه بجانب یسار مثل لام الف و وقت اکل بهم شامل میگردد و گوشت او اکثر امراض را نافع ست خصوصا سنگ گرده و مثانه را و اگر بقیه او بر برف گذارند گداخته شود از ابوحامد اندلسی مرویست که در بلاد بلغار شخصی دیدم از نسل عادیان که بغایت طویل القامت بود و در خدمت بادشاه بلغار تقرب تمام داشت و در هر لشکری که او بودی فتح میسر شدی و اهل بلغار جمله مسلمانان اند و مذهب حنفی دارند و باعث اینچنین گفته اند که وقتی یکی از صلحا که در طبابت ید طولی داشت بدان دیار وارد گشت قضارا بادشاه آن ناحیه را عارضه بیماری بوده و اطبای آن دیار از معالجه آن عاجز معترف بوده اند آن مرد صالح گفت که اگر سلطان عهد نماید که بعد از صحت مسلمان شود من معالجه کنم بادشاه قبول کرد و بمداوای آن شفا یافت و مسلمان شد و بتدریج مردمش نیز مسلمان گشتند سقلاب غربی اقلیم ششم را نیز دارد و سقلاب از ابنیه سقلاب بن یافث بوده چنانچه بعضی منسوب باو کرده اند اما نبیره سقلاب که نامش نیز سقلاب بود آن شهر را ساخته و تفصیل این اجمال از تاریخ صحیح صادق آنکه چون سقلاب بن یافث را فرزندان بسیار شدند بعذاب کثرت اولاد و احفاد گرفتار شد یکی از پسران که مادرش در طفلی فوت کرده بود او را بشیر سگ پرورید و او میان مردم سبعیت و او را پسری آمد سقلاب نام و آن پسر بعد از فوت پدر بریاست قوم رسید پس سقلابیان که بسیار اتفاقا بسیار شده بودند بقصد دیار روس که در جوار خزر بود کردند و یورت یعنی موضعی جهت سکونت خود ها خواستند روسیان گفتند جای ما تنگ است و شما جمعی کثیر چگونه جاے اقامت بشما دهیم ایشان از کمال حرص یورت خواستند و همان جواب شنیدند آنگاه مردم بمش آمدند و منهزم بجائی افتادند که آنجا برودت هوا در غایت شدت بود و در زیر زمین خانها ساخته اقامت کردند و آن ملک بسقلاب موسوم گشت و بعضی از ایشان در آن طرف اقلیم هفتم یعنی بیرون از حدود اقالیم توطن گزیده اند و سقلابیان چند قوم اند از غایت صولت و تهور هر قوم را بادشاه علیحده است و همواره میانه خود با قتال و جدال ست اگر اختلاف درمیان ایشان نبودی هیچکس طاقت مقاومت ایشان نداشتی و از شجاعت بعضی مذهب نصاری دارند و بعضی آفتاب را بخدائی می پرستند و پسران ایشان چون بحد بلوغ رسند تیر و کمان گرفته از پدر و خویشان رخصت خواهند تا بهر خویش معیشت بهم سانند و دختران ایشان سر و پا برهنه بیرون می آیند و در کوچه و بازار سیر میکنند هر کرا از مردان میلی بهم رسد معجری آورده بر سر دختر اندازد و نام زنی بر و گذارد از آن روز آن دختر از منزل خویش بیرون نه آید و در مذهب ایشان تا بست و پنج زن جایزست و در نزدیکی ایشان موضعیست که قوم آن موضع از صنف یاجوج ماجوج اند چنانچه یک گوش را بجای فرش بزیر خود دارند و بگوش دیگر خود را بپوشند و قد ایشان یکشبر و نیم ست و مانند سباع چنگالها دارند و چون سگ گزند مخفی نماند که یاجوج ماجوج باعتقاد بسیاری از اهل شهر از اولاد منسخ بن یافث بن نوح علیه السلام اند و بعضی گویند که از اولاد جوهر و باعوج بن یافث بن نوح علیه السلام اند چنانچه در ضمن ترکستان شمه از ان گذشت و در عجایب المعالی گوید که آدم علیه السلام محتلم شد منی او بخاک آلوده گشت حق تعالی از ان یاجوج و ماجوج را بیافرماید این روایت نزد راقم چندان اعتبار ندارد بالجمله هر یکی از نسل یافث قطری از اقطار زمین رفته و سکونت نمودند و آغاز زراعت کردند یاجوج و ماجوج باقصای اراضی شرق بجای که ذوالقرنین اکبر سد تعمیر نمود مقیم گشتند و از نسل ایشان خلقی کثیر بوجود آمدند چنانچه عبدالله بن عمر گوید که بنی آدم ده جزو اند از انجمله نه جزو یاجوج و ماجوج و یک جزو سایر اهل عالم باشند و بقول بعضی یاجوج و ماجوج دو طایفه اند و هر طایفه بچهار صد قسم منقسم اند و یک نفر از ایشان نمیرد تا هزار کس از نسل خود نه بیند و تمام طبقات یاجوج و ماجوج بحسب هیئات منحصر در سه صنف اند اول

جماعتی اند که طول وقامت ایشان صد و بست گز بود و عرض بدن به آن مشابه نباشد وصنف دوم را طول قامت وعرض بدن صد و
بست گز بوده باشد وصنف سوم را طول وقصر قامت از یک شبر تا چهل گز باشد و این صنف را حکیم کوس گویند وفیل وکرگدن
تا بطایفه مقاومت نتوانند کرد و از اجناس وحوش وسباع وغیره هرچه بدیشان باز خورد و نجات نیابد همه را طعمه خویش سازند
وهرکس که از ایشان بمیرد گوشتش را بخورند و دیگر طعام ایشان دانه خرنوب است که در آن سرزمین بسیار پیدائی دارد راقم حروف
در کتاب عجائب المخلوقات دیده که تنین جانوریست که در خشکی پیدا شود و بزرگ گردد و حیوانات خشکی را خوردن گیرد و بغایت
عظیم الجثه شود چندانکه اگر در دریا بغلطد آب دریا فرسنگها بشورد و زیر و بالا شود وحیوانات آبی در دفع آن بحضرت عز اسمه
تضرع نمایند رزاق مطلق آنرا به جزیره بر ساحل آن بلاد یاجوج ماجوج واقع است براند و بیفکنند و آن طایفه آن را شکار کنند و بخورند
وهر روز در آنجا هزار بار برسند و طعمه یاجوج ماجوج شوند کپتان جونا تهان اسکات می نوشت که در بعضی شهرهای فرنگ که بر ساحل
دریای شور اند انجا تنین را فرنگیان شکار کنند و فی الواقع بغایت عظیم الجثه باشند و آن از جمله سمک است و گوشت آن بکار
نبرند مگر روغن از آن بگیرند که بسیار بکار آید بالجمله یاجوج و ماجوج را نه بهیمی و ملکی توان شمرد و مانند دیگر حیوانات معاش کنند و در تفسیر
حسینی این چند ابیات در صفت ایشان می نویسد شاید که از شاهنامه فردوسی باشد **ابیات** همه تا بتا چشم سگ چهره هاشان بسی
بگوش و دراز از خران بر ده گوی ها ز هنگام فرصت بجنبند بیر ها یکی گوش بالا و دیگر بزیر ها تنی کن بر ایشان بگسترد مین برشنا
کشان ریش تا زیر زانوی شان ها برون آمده از دهن شان چون گراز ز هر سکم سین وبا خرد وگردن و راز نا چو یوزپستان
آمده در وجود ها همه زرد و رخ سرخ وچشمان کبود ها ندارند و جز خواب خور هیچ کار ز هر یکی تا نزاید هزار **احوال ذو القرنین
و سلاطین او** وجمهور مورخان بر آنند که سد یاجوج و ماجوج را ذو القرنین اکبر بسته و برخی گویند که ذو القرنین اصغر که عبارت از اسکندر
رومی است و از احفاد عیص بن اسحق بن ابراهیم علیه السلام والاول هو الصحیح و او معاصر دارا بن دارا و آن ملک العجم و زمانه او
بعید تر از طوفان نوح علیه السلام بوده وذو القرنین اکبر از اولاد یافث بن نوح علیه السلام است و زمانه اش قریب به بعد از طوفان
نوح بوده پس از هود وصالح علیه السلام ظاهر گشت وآنجناب از انبیای مرسل است و از جمله معجزاتش یکی آن بود که بزبان هر قوم عارف
بود وقصه آن جناب در قرآن مجید در آخر سوره کهف واقع است و راقم حروف بالهام ومشاهده از آن آیات شریفه نسخه جامع تفسیر
تاویل معه اجزا و اوزان بر آورده و در صحایف ولطایف که لوح محفوظ نیز نامند و آن مشتمل بر فواید کثیره است تالیف کرده مشروحا بیان
نموده اما از اتفاقات وبدست نا آمدن بعض نسخه مذکور بعمل نه آمد بالجمله چون ذو القرنین از مشرق بمغرب شتافت وتا غایت بلاد ترک سید بجای
بر آمدن آفتاب که طلوع می نمود بر سر گروهی که ایشان که هیچ پوششی ولباسی نداشتند وایشان از اولاد سقلاب بودند که در آنجا اقامت
داشتند و زمین ایشان از غایت سستی ترمی بنا نگاه نمیداشت و شدت برودت هوا بمرتبه بود که ایشان در سردابه ها بسر بردندی
ذو القرنین در امضای ایشان شده نزدیک مساکن یاجوج ماجوج بشهری رسید که دار الملک سقلابیان بوده بادشاه آنجا بخدمت آمده ذو القرنین
شریعت بر او عرض کرد رئیس سقلاب بپذیرفت و گفت که چون ما یان از دست برد یاجوج وماجوج در معرض تلف ایم اگر میان ما و به آن گروه
سدی بندی که مانع خروج و دخول آنجماعه شود باعث مزید استحکام اطاعت باشد ذو القرنین قبول کرد وطلب یاری از ایشان ما مع
نمود پس از آن بفرمود تا در میان دو کوه که ممر یاجوج و ماجوج بود حفر کردند چندانکه به آب رسیدند پس سنگهای

عظیم بنا نهادند و با زمین برابر ساختند و خشتهای آهن برابر یکدیگر چیدند و مرتفع ساختند گویند میان آن دو کوه فاصلهٔ چهار هزار قدم بوده که شد کشیدند و عرض شد شصت و پنج گز و بقولی پنج میل و طولش صد و پنجاه فرسنخ و ارتفاعش دو هزار و شش صد ارش و زیاده بران آنقدر که برابر فاصلهٔ هر دو کوه گشته و از خشتهای آهن که برابر یکدیگر چیدند یکی بر دیگری نهاده مرتفع ساختند تا چون مساوی شد میان هر دو کوه پس بفرموده ذو القرنین کوره ها در میان آن نهادند مردم در دمیدند چون آن خشتهای آهن بهمچو آتش سرخ گردید بالای آن قطر الیعنی سفر ای روی گداخته ریختند تا سوراخ ها که مانده بود استحکام یافت و بهر روی فرشی که انگیختند ها بر روی حلکرده میریختند ها و بقول مؤلف هفت اقلیم وادی دران سد ساخته اند و تخت دارد و عرض هر تختی شصت گز و ارتفاع هفت گز و ضخامت هر دو پنج گز که از روی ریخته اند و قفلی بران در زده که طول آن هفت گز است و کلید نیز بقدر هفت گز با آن آویخته و بست و چهار دندانه دارد و هر دندانه یک گز در خور دسته تا دن و بادشاه آن حوالی هر روز جمعه قرار داده است که جمعی کثیر از مردم بر آن در حاضر آیند و یکبار گرز ها بران در زنند تا دلالت بران کنند که این در پاسبانی دارد پس نتوانند یاجوج ماجوج که بالا روند بر آن سد و یا آنرا سوراخ کنند پیش کتیان جو ناتهان اسکاٹ این سخن ظطلان است بعد از ساختن آن سد سجدهٔ شکر کرد و گفت این شکبخششی است از پروردگار من پس چون بیاید وعدهٔ آفریدگار من کند این سد را با زمین هموار و هست وعدهٔ خدا درست و راست چنانچه در قرآن مجید ازان خبر داده اند گویند که آن نزدیک قیامت خواهد شد که یاجوج و ماجوج سد را بشگافند و بیرون آیند و عالم و عالمیان را خراب و ویران کنند و از کتاب مسالک و ممالک نقل است که واثق خلیفه عباسی خواب دید که سد یاجوج و ماجوج گشاده گشت و بقول آنکه بخواب بدید خواست که بر احوال سد مطلع شود بنابران سلام ترجمان را با پنجاه کس فرستاد تا تحقیق سد نماید سلام از سامرین ارمنه و از اینجا ببلاد ازان و ازان موضع بباب الابواب و از اینجا بولایت خزر رفت و بادشاه خزر که ترخان نام داشت کسان همراه سلام گردانید سلام و غیره از ولایت در آمد و بست و هشت روزه راه رفتند تا بزمینی رسیدند که بوی ناخوش همیشه بمشام ایشان میرسید و ده روز دیگر قطع مسافت کردند تا بجائی رسیدند که کوهی بنظر در آمد و جماعت حصی در و بودند آما آبادی نبود و سلام ازان منزل نیز در گذشت و هفت منزل دیگر رفت تا ببعضی ازان حصون رسید که نزدیک آن کوه سد یاجوج و ماجوج در شعب آن بوده اگرچه طاووش اندک بوده آما همه صحرا و اماکن سهمناک داشت و دران سر زمین حصنی بود بغایت مستحکم که محافظان سد آنجا ساکن بودند و دین اسلام داشتند و زبان عربی و فارسی میدانستند اما از وجود خلفای بنی عباس بیخبر بودند بهر تقدیر سلام را روز دیگر تا یک سد بردند سلام کوهی دید در و وسی بزرگ که عرضش دو صد و پنجاه گز تخمیناً باشد آب نداشته و بران کوه هیچ رستنی از گیاه و هیچ ذی حیات نبوده و باره بنظرش در آمد که از خشت پخته دران ره آورده که زیاده بران گنجایش نداشت بعد ازان سلام از انجا مراجعت کرد مدت رفتن و آمدنش از رساله که سلام از رور ره و انگی از بغداد تا باز آمدن نزد خلیفه منزل بمنزل مع عجایب و غرایب راه که مشاهده کرده بتفصیل مرقوم نموده دو سال و چهار ماه بود و بالجمله ذو القرنین بعد از طواف جهان و بستن سد به اراضی اسکندریه رسید و شهر ما فقد و بنا عمارت کرد و در دو صد و پنجاه سال عمارت آن شهر

با تمام رسید ذو القرنین فرمان داد که گرد آن شهر سوری از صاروج کشیدند و آنرا چنان شفاف و مبیض ساختند که
که ساکنانش جهت محافظت چشم مدتی نقاب می بستند و در یک گوشه شهر مناری بود ششصد گز و در آن سوراخ ها
گذاشته و آبگینه ها در آن نصب کرده که از آن بر دریا نگاه میکردند هرگاه لشکری عازم آن شهر شدی اهالی آنجا مطلع شده
سامان جنگ کردندی آن شهر هزار و پانصد سال معمور بود و بعد از آن هر سال دیگر خراب ماند پس از آن سکندر که
عبارت از ذو القرنین اصغر است هم بران صفت که از تواریخ پیشین معلوم کرده بود آنجا شهری بنا نهاده و اسکندریه نام
کرد چنانچه در اسکندریه گذشت بالجمله ذو القرنین بعد از فراغ این و آن سکونت اختیار نمود و سپاه را اجازت
انصراف بمساکن ایشان داد و بدومه الجندل بعبادت پرداخت تا آنکه رحلت نمود و مدفنش بقولی جبال تهامه مدت
ملکش بقولی چهل سال و روایت اصح ششصد سال و او زنبیل بافتی و قوت خود از آن حاصل کردی و آنچه زیاده ماندی
تصدق کردی قسرمز شهریست و قلعه متین بر قرار کوهی دارد و وسعت آنکوه بمرتبه ایست که گنجایش تمام اهالی
آن نواح دارد و مردم در آن نواح بسیار اند و نزدیک آن قلعه کوهی دیگر است که سر در هوا کشیده و صعود بر قله آنکوه
بعسرت دست دهد و لباس قرمزی از ملبوسات معروف آن دیار است سواهی مدینه عظیمست و جانب شمال
تاتار واقع شده و بحر خزر که رود اتل نیز گویند در جانب شرق و جنوب این شهر جریان میدارد و دیگر سرای ترسا بر ساحل
رود اتل از جانب شمال است و آن شهریست که تجار از طرف دریا تار و بلاد تاتار آنجا بسیار میروند صواوق بضم صاد مهمله
شهریست که در دامن کوه واقع است و زمین آن شهر سنگستان است و بر ساحل بحر قلزم آبادی دارد و مردم آنجا مسلمان اند و تجار و مسافران
بدان سرزمین آیند و اکثر سکان آن شهر نصاری اند شقتاقو مدینه ایست جلیله و میان آن شهر و بحر محیط یکروزه راه باشد
و دیگر از شهرهای این اقلیم بلاد اندلس و مدمیر و افریقیه و طرطبه و حرمیه و غیره از بلاد مغرب اند آورده اند که چون سلاطین فارس
بر بلاد یونان دست یافتند اهالی آن دیار به اندلس که اعظم بلاد مغرب است رفته اقامت گزیدند و در آن قوم حکما بسیار
بودند حکمت در آن مملکت شیوع یافت و آن بلاد آباد است و در هر گوشه یکی دعوی سلطنت کرد از ایشان پادشاهی بود
که دختری جمیله داشت ملوک اطراف بخواستگاری او برخاستند پدر دختر گفت اما دختر جز ملکی حکیم نشاید دو تن از آن جمله گفتند که ما حکیم ایم
ملک گفت هر یک از شما را بکاری امر کنم هر که اول از عهده بر آمد بمصاهرت مقرر گردد پس یکی را بفرمود تا آب از کوه
بر آورد و آن آسیا بگرداند و دیگری گفت بر زبان ها بدسگالان و دشمن اند بر کنار بحر طلسمی بساز تا چون قصد آن دیار کنند مغلوب شوند پس
هر دو بکار خود مشغول شدند آن یک آب بیرون آورد و آسیا بساخت و دختر را بخواست و آنکه طلسم می ساخت آگاه شد و خود را
هلاک ساخت آنکه بکام رسیده بود بعد از پدر زن بسلطنت نشست و طلیطله دار الملک ساخت و آنجا خانه بنا نهاد و بیت الحکمت
نام کرد و حکما را جمع آورد تا در آن طلسم ها ساختند و در خانه را به بستند و قفلی بران زدند و بعد از و هر که از اولاد
بتخت نشستی قفلی بران افزودی تا آنکه بیست و شش قفل بران بر زدند لذریق پادشاه بیست و هفتم بود چون بر تخت نشست گفت این خانه
را بگشایم و بنگرم که در آن چیست بزرگان عهد گفتند این موجب خرابی ملک و پادشاهی است لذریق التفاتی نکرد و قفلها
بگشود و آنجا خوانی مرصع بجواهر دید که بران نوشته بود هذا مائدة سلیمان بن داود تا بوقتی از زحام یافت که

نشست واو چهار صد مدخوله داشت و در یک روز از ایشان هفت ده فرزند بوجود آمده و از الطائفه ست تمیم بن معز
نبیره ابو الفتح که بحکومت نشست واو یک صد پسر و شصت دختر بیادگار گذاشت و بعد از وی یحیی بن تمیم در افریقیه و مهدیه بسلطنت
کرد و در عهد او سه کس عمره بمهدیه آمدند و گفتند ما کیمیا میدانیم یحیی ایشان را بخواند و خلوت کرد و تیر واهر شریف و قاید کسی
نماند آن سه تن کاردها برکشیدند و یحیی را زخم زدند و شریف را بکشتند و قاید تنها با هر سه تن جنگ آغاز نهاد و آواز
بلند کرد جمعیکه بر در بودند در آمدند هر سه را بکشتند چون ایشان بزی اهل اندلس بودند یحیی بفرمود که هر کرا در ان
شهر بلبس بزبان ایشان یافتند بقتل رسانیدند در ان واقعه بسیاری از بیگناهان کشته شدند و یحیی نیز عنقریب
بشومی قتل بیگناهان بجهان دیگر گذشت و در عهد نبیره یحیی آل رجار فرنگی از اکابر ملوک فرنگ بود بجزیره سقلیه
نشست بر طرابلس غرب و مهدیه استیلا یافت و مستقل گشت و طرابلس را در پانصد و چهل و یک هجری قتل عام کرد
و باز آباد ساخت و بعد از وی پسر تمیم بحکومت نشست و در رعایت مسلمانان کوشید پس از وی یکی بعد دیگری
از اناث و ذکور و سوم از نوش فرنگی بسلطنت رسید ذکر ملوک بنی عجم اول ایشان المؤید بالله ظافر
که نسبش بنعمان بن منذر آخرین ملوک حیره می پیوندد و آبا و اجدادش بجد و در مصر و شام مقیم بودند با آخر باندلس شده و باشبیلیه
توطن گزیدند ظافر به اتفاق رؤسای شهر بر شبخون بزد و او را بکشتند و مردی را ظاهر کرد که این هشام بن حکم اموی
صاحب اندلس است پس او را بسلطنت برداشت و بکار ملک پرداخت و چون هشام جعلی در گذشت استقلال تمام یافت و خود را المؤید
بالله ظافر لقب نهاد و نبیره ظافر است المعتمد علی الله که در اشبیلیه بر تخت نشست و بعد از چند سال از نوش فرنگی ملک
فرنگیان اندلس و صاحب متغلبه قوی شد و در چهار صد و هفتاد و هشت هجری قهراً طلیطله
را بگرفت و رسولی نزد معتمد فرستاد و بعضی از بلاد اسلام طلب نمود و معتمد رسول را بکشت از نوش سپاه
جمع آورد و روی بدیار اسلام نهاد معتمد از سایر ملوک آن دیار مدد خواست صاحب هریه و سخامه و منادحیه
و بلنسیه باو پیوستند معتمد علی الله از یوسف بن یوسفین ملک ملثمین صاحب مراکش مدد خواست یوسف بمدد معتمد
رسید و هر دو لشکر در بطلیوس بهم رسیدند و در چهار صد و هفتاد و نه هجری رزمی صعب کردند مسلمانان
ظفر یافتند از نوش بگریخت سال دیگر معتمد به اتفاق یوسف روی بدیار فرنگ نهاد و چهار شهر بکشود
و باز گشت یوسف از آنکه مراکش از بلاد بربر بود و هوای ناخوش داشت و اشبیلیه از بلدان اندلس
بعذوبت آب و لطافت هوا مشهور بود در ان مملکت طمع نمود و چون بمراکش باز گشت سپاه باشبیلیه فرستاد
و بکشود و معتمد را حبس کرد و او در حبس بمرد گویند که معتمد از هشت صد مدخوله یک صد و هفتاد و سه فرزند داشت
و بعد از معتمد علی الله ملوک ملثمین بپادشاهی آن دیار رسیدند ذکر ملوک ملثمین اول ایشان امیر المسلمین ملک الملثمین
ابو یعقوب یوسف بن تاشفین بود و او اول کسی است که به امیر المسلمین مخاطب گشت قبیله او را ملثمین خواندندی چه لثام
و برقع نقاب باشد ایشان با موسی بن نصیر بمغرب رفتند و بحدود آن توطن گزیدند و هر گاه مردان ان قوم بکاری
از قبیله بیرون رفتندی طایفه از زنان بمعرض تاخت آوردندی و زنان ایشان را به اسیری بردندی ایشان چاره اندیشیدند و مانند زنان نقاب برخ

انداختند و در خانها نشستند و او را ازها افگندند که بفلان شهر میروم مغربیان بخاطر جمع روی بشهر گاه ایشان آورده و لقاب زنان
تیغها آختند و خاطر از دشمنان بپرداختند و لقاب را بر خود مبارک دانستند و آنرا التزام نمودند باتمین اشتهار یافتند یوسف بن تاشفین
مردی شجاع و مدبر بود و بزبان مغرب سخن گفتی و جز آن هیچ زبان نفهمیدی و در عهد و زمانه شهر مراکش را بنا نهاد و در زمان
که اینجا بسیار بودند بقتل رسانید و بسیاری از بلاد مغرب بگشود و خطبه بنام عباسیان خواند و در چهارصد و هشتاد و چهار هجری
بر اشبیلیه و قرطبه و مرسیه و ضاویه و سخاره و معظم بلاد اندلس و غیره استیلا یافت و مستقل گشت و در محرم پانصد هجری درگذشت
و از محاسن او نقل میکنند که روزی سه تن در شهر مراکش با یکدیگر نشسته بودند یکی آرزو کرد که هزار دینار بیابد و دیگری
شغلی آرزو نمودی سیومی گفت که زن امیر یوسف اجمل زنان عصر است و آرزوی من او ست این حدیث بیوسف رسید
هر سه را بخواند و آنرا که مال و شغل خواسته بودند بکام رسانید و آنرا که طمع در زنش کرده بود نزد زن فرستاد و گفت آنچه
مناسب و اولی بحال آن زن یوسف بفرمود تا او را حبس کردند سه روز او را یکنوع طعام داد و تدبیس او را بخواند و گفت که درین ایام چه خوردی گفت آنچه
تو دادی گفت هر یک را مزه خاص بعویانه گفت همه یک مزه داشت گفت زنان عالم نیز همه یکنوع اند مرا نیز چون زنان دیگر بدان داشت از آن دوری خود
برآورد پس هزار دینار او را داد و اطلاقش فرمود و بعد از یوسف پسرش ابو الحسن علی بحکومت نشست و در پانصد و پنج هجری فرنگیان که قصد او داشتند زخمی
صعب کرد و ظفر یافت و در عهد او عبد المومن خروج کرد و بعد از ابو الحسن برادرش اسحق بحکومت نشست و از دست عبد المومن بقتل رسید ذکر حکام موحدین
عبد المومن و اولادش ایشانرا احکام موحدین گویند بنا بر آنکه در زندقه و در مبالغه مینمودند و عادت ایشان این بود که بر سر که در جنگ ظفر یافتندی تمام
سپاه مخالف را بقتل رسانندی مولف تاریخ صبح صادق گوید که پدر عبد المومن عبد المومن را بسیار دوست داشتی روزی دید که انبوهی
قصد خانه اش کرد و عبد المومن را که در گهواره خفته بود فرو گرفت و بعد از لحظه ناپدید گشت پدر بر سلامتی پسر شکر گفت
و دانست که کودک بدولتی عظیم رسد پس چون عبد المومن بسن تمیز رسید محمد تومری پیدا شد و او با خود بمراکش و از آنجا به تلمسان
همراه برد و بسلطنت بنشاند ابو عبد الله محمد بن عبد الله تومری بر عقیده خویش صاحب دعوی عبد المومن است و اول او را مهدی
گفتندی محمد تومری با قصای مغرب متولد شد و همانجا نشو و نما یافت و بطلب علم بمشرق رفت و بصحبت امام محمد غزالی رسید
و حج گذارد و در سایر علوم خصوص در جفر ماهر گشت و از اسباب دنیا جز کوزه و بوریا و عصایی نداشتی از مکه بمصر
و اسکندریه شتافت و قصد بلاد خویش کرد و در کشتی نشست اهل کشتی را بامر معروف و نهی منکر اشارت نمود در پانصد
و پنج هجری بمهدیه رسید و در مسجد نزول کرد و هر روز در شارع منهی و آلات مناهی که دیدی شکستی و خلق را بعبادت تحریص
نمودی این خبر با اهل مهدیه یحیی بن تمیم صنهاجی رسید او را بخواند احترام کرد محمد تومری چندی آنجا بوده سفر گزید تا به
رسید آنجا عبد المومن را دید با خود گرفت و در طلب ملک ساعی گشت گویند که او را از جفر معلوم شده بود که در اقصای
مغرب از اولاد محمد صلی الله علیه و آله و سلم مردی ظاهر شود که حروف نامش این بود م ح م د ت و م ر ت و او بدولت
رسد اما استقامت امرش موقوف بمردی باشد که متصف بصفات معهوده باشد و حروف نامش این بود ع ب د ا ل
م و م ن و اینحالت بعد از مائه خامسه اتفاق افتد و محمد تومری دانسته بود که مرد اول او ست لاجرم در طلب عبد المومن
می بود چون او را بدید علامات معهوده در او مشاهده کرد او را با خود گرفت و رفیق خود ساخت چنانچه گذشت و از اصحاب

عبدالمومن مردی بود فصیح و بلیغ او را عبد الله نشران گفتندی محمد تومرے او را از ارادهٔ خود مطلع ساخت و گفت خود را
بخلق گنگ ظاهر کن و سخن مگوے تا آنگاه که حاجت افتد نشران لب از سخن به بست و محمد تومرے با همراهان بمراکس رسید
و بمهدیه نزول کرد و بر عادت خویش زبان بطعن ملوک کشود که در رعایت حدود شرع مشاهده میکنند این حدیث به ابو الحسن
علی بن یوسف بن سفیان صاحب مراکس رسید او را بخواند و از گفته باز خواست کرد قاضی مریه محمد تومری گفت که سخنان
ناحق در باب ملوک بے سبب چرا میگوئی محمد تومرے گفت که افترا نکنم آنچه راست است میگویم ملک را چگونه عادل و عالم توان
گفت که در شهر او خمر در بازارها میفروشند و خنازیر در وسط مسلمانان میگیرند و ازین نوع بسیار برشمرد ابو الحسن علی از غایت
حیا سر بزیر انداخت شخصی اندلسی که مردے عالم و دانا بود و در خدمت ابو الحسن اعتباری تمام داشت گفت ایملک
اگر سخن من بشنوی پشیمان نشوی و آن اینست که این مرد را وظیفه مقرر کن تا در شهر تو باشد و بگوشه نشیند و اگر چنان
شود که خزینه هاے تو در پس کار او صرف شود ابو الحسن خواست چنان کند وزیرش گفت زشت باشد که گویند ملک از
درویش بترسید سزاوار آنست که او را اخراج از ملک خویش نمائے ابو الحسن چنان کرد محمد تومری باغمات رفت و آنجا
دوستی داشت با وے در کار خویش مشورت کرد او گفت که به تلین تل باید رفت که اهالے آنجا رو بتوبه کردند محمد تومری
بد آنجا بشتافت اهالے جبال تلین تل او را در لباس علما دیدند معزز داشتند مدتے آنجا بماند روزے ایشان را گفت
ازرق نیستید فرزندان شما چرا ازرق چشم هستند ما رعایاے ابو الحسن علی بن یوسف بن سفیان ایم هر سال غلامان او
بهر خواستن خراج می آیند و در خانه هاے ما نزول مے کنند و با زنان ما آنچه خواهند بکنند ما را طاقت دفع ایشان نیست محمد
تومری گفت ازین زندگانی که شما راست مرگ بهتر بود اگر ازین بلیه شما را نجات دهم مرا چه دهید گفتند مال و جان خود
نثار کنیم محمد گفت سلاح جمع آرید و چون غلامان بیایند ما را مطلع کنید بعد چندے غلامان بیامدند و هر کدام بخانه یکے رفتند و
شراب خوردند و با زنان ایشان بفراغبال بخفتند محمد تومرے با ایشان گفت که چون ساعتی از شب باقی ماند
بر ایشان تاختن برید و همه را بقتل رسانید ایشان چنان کردند غلامان که از خود خبر نداشتند اکثری براه عدم رفتند و معدودے چند
از غلامان بمراکس گریختند و ابو الحسن که از آن حال اعلام دادند او سپاه بدفع القوم فرستاد محمد تومری گفت تنگی های کوه
را محکم کنید و دل قوی دارید پس لشکر مراکس بکوه رسید کوهیان بمقابله پیش رفتند و رزمی صعب کردند سپاه مراکس از
تنگی راه کاری نکرده منهزم گشتند و آنچه با ایشان بود بدست یاران محمد تومری افتاد ایشان بآن معزز شدند محمد تومرے
گفت که غنیمت جمع آرید کوهیان چنان کردند محمد بفرمود تا غنایم را بسوختند پس عبد الله نسرینی را که گنگ جعلی بود اشاره
کرد که بسخن آید عبد الله نسرینی چون دیگر روز از خواب بیدار شد گفت بخواب دیدم که دو فرشته از آسمان بیامدند و دل
مرا برگرفتند و پر از علم کردند اهالے جبل که او را گنگ میدانستند این را حمل بر معجزه کردند محمد تومری گفت اکنون ما را از کار
ما آگاه کن نسرینی گفت تو مهدی هستی و قایم بامر خدا هر که بیعت تو کند نیک بخت است و هر که مخالف تست بهلاکت
قریب است پس گفت اصحاب خود را بر من عرض کن تا مطلع سازم که کدام بهشتی و کدام دوزخیست محمد تومری اهالی کوه
را جمع آورد نسرینی هر کرا با و مخالفت داشت گفت از اهل نار است و بقتلش فرمان داد دیگران بفرمودهٔ او عمل کردند

وایشان را بکشتند محمد را او رلیین بل مخالفی نماند و عرض یاران نمودند ده هزار مرد بشمار آمدند پس خود آنجا بماند و عبدالمومن و عبدالله
نسرینی را با سپاه جرار بمراکش فرستاد و در محاصرهٔ مراکش عبدالله نسرینی بقتل رسید و عبدالمومن بهزیمت رفت محمد تومرت
در نماز بود چون ازین حالت خبر یافت گفت چون عبدالمومن بیاید با او بگویید که عافیت ظفر تر است در طلب ملک سعی کن پس
در رمضان دو سه روز که سی و سه سال از عمر محمد تومری گذشته بود در پانصد و بست و چهار هجری وفات یافت و او مردی
متقی بود بمال دنیا رغبت نکردی در لیسمان با فیدی و لقبر دستی و اندک الوان بکار بردی و باقی را تصدق کردی
بعد از وفات محمد تومری عبدالمومن به تین بل رسید و بموجب وصیت محمد تومری اهل تین بل با او بیعت کردند عبدالمومن با سپاه
متوجه وهران شد و بگرفت و بر تلمسان و فاس استیلا یافت و بمراکش رفت و بعد از یازده ماه قهراً قهراً شهر مراکش را
از آل یوسف بن تاشفین بگرفت و مستقل گشت بر افریقه و اندلس و با قصای مغرب فرمان روا شد و در پانصد و چهل و دو هجری
با امیر المومنین مخاطب گشت و بعد از و پسرش ابو یعقوب یوسف بسلطنت نشست و دنانیر یوسفیه با و منسوب است در پانصد و
بست و شش هجری با صد هزار سوار باشبیلیه رفت و والی آنجا اطاعت کرد امیر یوسف قصد طلیطله کرد ارقوس فرنگی والی
آنجا متحصن شد امیر یوسف را کاری پیش نرفت باشبیلیه بازگشت و مادر سردلیس والی مرسیه و اشبیلیه و اندلس با یکی از شکرکان
سر و کار داشت از پسر توهم نمود و او را بزهر هلاک کرد بعد ازین واقعه امیر یوسف بر مرسیه وغیره استیلا یافت و
برادران مردلیس را بنواخت و خواهر ایشان را بخواست و بسی نگذشت که دولت آل مردلیس سپری گشت و بعد از
امیر یوسف پسرش ابو یوسف یعقوب بن یوسف بسلطنت نشست و دنانیر یعقوبیه با و منسوب گشت و در عهد او علی بن
اسحق از بقایای ملثمین قوی شد و بجایه بگرفت یعقوب بیست هزار سوار بزرم او فرستاد و در پانصد و هشتاد و سه هجری
خود نیز روان شد و در پانصد و هشتاد و شش هجری بمراکش مراجعت نمود ارقولش قصد دیار اسلام کرد و شهر شلب
بگرفت یعقوب آن شهر از فرنگیان بگرفت و چهار شهر دیگر که پیش ازین بچهل سال فرنگیان از مسلمانان گرفته بودند قهراً قهراً
بکشود ارقولش پنج ساله صلح کرد و چون مدت منقضی شد طایفهٔ از فرنگیان رو بدیار اسلام آوردند یعقوب قصد رزم ایشان
کرد و در راه مریض شده بازگشت و در پانصد و نود و سه هجری دیگر بار رو بفرنگیان آورد ایشان صلح کردند یعقوب بعد از وفات
علی بن اسحق ملثمین با فریقیه شد و آنجا شهری بنا نهاد و رباط الفتح نام گذاشت و بمراکش رسید و در گذشت و او پادشاهی
زاهد و عابد بود و در عهد خود به ترک فروع فقه امر کرد و فرمود که فقها تابع هیچ مذهبی نباشند و جز بکتاب مجید و سنت عمل
ننمایند لاجرم از ان دیار جمعی برخاستند که تابع هیچ امامی نبودند چون ابو الخطاب ابن دحیه کلبی و برادرش عمرو شیخ محی الدین
عربی وغیرهم پس از و عمر بن ابراهیم بن یوسف بحکومت نشست و ابو العلا ادریس بن عبدالله بن یوسف بن عبدالمومن
او را هزیمت داده بر تخت نشست و در ششصد و هشت هجری مرین بر او خروج کرد ابو العلا در ظاهر مراکش با او مصاف
داده بقتل رسید و دولت آل عبدالمومن سپری گشت و در بنی مرین اول کسی که بسلطنت رسید سلطان یعقوب بن
عبدالحق مرینی بود او در عهد ابو العلا ادریس بر و خروج کرد و ابو العلا را بقتل رسانید چنانچه گذشت و بر بلاد مغرب استیلا یافت
و هفده سال ملک راند و در ششصد و هفتاد و پنج هجری نماند و هفتده هم گسست از احفاد بنی مرین عثمان بن محمد

که آخرین حاکم مغرب گشت و هشتاد و سال بزیست و در هشتصد و نود و سه هجری درگذشت کپتان جوناتهان اسکات از نامیان
فرنگ براقم میگفت که در سال هفتصد و سیزده از تولد عیسی علیه السلام مطابق نود و یک هجری که زمان خلافت عبد الملک مروانی
بود مسلمانان بر ملک استنبول که اسپین سرس گویند از دیار مغرب و از ملکهای فرنگ مستولی شدند و در سال یک هزار
و چارصد و نود و عیسوی علیه السلام مطابق سن هشتصد و شصت و هشت هجری محمدی صلی الله علیه و آله وسلم در آخر زمان احفاد ملوک
بنی مرین فرنگیان اسپین متفق شده مسلمانان را از دیار اسپین براندند مسلمانان از انجا برخاسته بدیار افریقیه سکونت گزیدند و
آنجا حاکم شدند اکنون که سن یکهزار و هفتصد و هشتاد و عیسوی مطابق یکهزار و یکصد و نود و شش هجری است مردم اسپین بدیار
خویش باستقلال میگذرانند جابلقا شهریست در نهایت مغرب و اهل آنشهر از اولاد عاد اند که بمرور دهور از حجاز و شام رفته
بدانجا مقیم شدند یهودان اعتقاد دارند که چون اولاد موسی علیه السلام از بیت المقدس هنگام بخت نصر بگریختند حق تعالی ایشان را
بجانب جابلقا انداخت ایشان در انجا سکونت گزیدند جزیرة النار در اقلیم هفتمست و در انجا مناره ایست از حجر خالص و ارتفاعش
صد گز صعود بران میسر نشود و بر بالای آن صورت شخصی بطلسم ساخته اند که دست خود بجانب بحر مغرب دراز کرده گوئی به عجز
اشارت میکند و الیفنگوران جزیره گنبدیست از سنگ تراشیده و مسجدی مقابل آن ساخته از دعای در آنجا اکثر مستجاب
میشود و بر سر قبه اکثر صورت طلسم ساخته اند هر کسیکه بدانجا رسد آنصورت آواز دهد که مهمانی آمده است پس در انجا گنبد
گشاده شود و طعامیکه محتاج او باشد از انجا بیرون آید و باز در بسته شود و هر چند که مسافران در انجا رسندسنی بفرنگ
او از آنصورت آواز رسید هند و بهانقدر طعام از گنبد بیرون می آید پیوسته حال برین منوال باشد و کس سر آن ندانند
و بعضی از عقلا در همچنین سخنان تامل دارند و ازین نوع عجایب و غرایب المخلوقات وغیره تواریخ خصوص در کتب هندیان و
اسلامیان و دیگران بسیار است مثل هفت طلسم در شهر بابل در عهد نمرود و آسیا در دیار چین که سنگ اعلی ساکن و سنگ
اسفل متحرک که هیچ عاقل آنرا نه پسندد و خدا داند که مولفان تحقیق بلیغ کرده نوشته اند و یا بر گفته سیاحان تالیفات را العهدة
علی الراوی داشته تحریر کرده اند راقم حروف بطبیع اسلاف متقدمین سطری چند از کتب نقل نموده تا داند که اسلاف همچنین حکایات
در کتب خویش مرقوم ساخته اما نزد عارف و محقق نظر به قدرت قادر مختار هیچ عجب و محال نیست چه هر چه خواهد کند که حکم
او رواست + گویند که حق تعالی بر محال قادر نیست بدانکه ازین قبیل بتجلی اسم بدیع و ظاهر بعرصه ظهور آوردن نزد او تعالی
شانه غیر ممکن و محال نیست ما محال آنست که ثانی و مثل خود پیدا کردن نمیتواند بزرگی گوید ه اول همه چیز را مهیا کردم + دولت این است
آخر همه را بر یک یکجا کردم + همت این است او هیچ خودی نکرد پیدا قابل + مقدور نداشت + من چو سری ز خویش
پیدا کردم + قدرت اینست جزیره برتانیه نیز در اقصای مغرب است و عمارات غربی بران جزیره منتهی میشود و آنرا
برتانیه نیز گویند و بطاره حمله نیز دیده شد کپتان جوناتهان اسکات براقم فرمود که جزیره برتانیه مسکن فرنگیان انگریز است و ذکر آن
در ضمن احوال دنیای نو گفته آید —

فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم هفتم

شیخ علی بن محمد معروف بابو الحسین شیروانی از کبرا بزرگان معروف و مشایخ زمان بوده و بد مناظره نشسته داد سالها

بکه معظمه مجاورت نموده از منحنان اوست التصوف مع الواردات وقال من ترک تدبیرے معاشا طیبا و قال تافت الناس الا الایس
یعنے صوفی باوارد است نه باوراد یعنے انچه که بالهام دریافت نماید بران عمل میکند نه بوظایف وقال من ترک الی آخره و گفت کسی که
ترک میکند تدبیر کارهاے خود را زندگانی میکند پاک و پاکیزه و گفت نیست آفت مردم مگر بمردم شیخ ابومدین سعید بن حسن
مغربی انا کابر مشایخ صوفیه است و شیخ مغرب بوده شیخ عبدالقادر جیلانی شیخ متفق بوده شیخ محی الدین عربی مرید
ابومدین بوده در فتوحات یکے نقل کرده چه خلق بجهت تیمن و تبرک دست و پاے او می بوسیدند او را گفتند در نفس خود
ازان اثرے می یابے گفت انبیا و اولیا حجر الاسود را می بوسند آن حجر هیچ اثرے یابد مرا نیز همان حکم است یکے از
اولیا ابلیس را گفت با ابومدین در چه کارے گفت چون چیزے بخاطر ادمے باید مثال آن کسم که در دریاے
محیط بول کند و گوید ازان نگردم تا ناپاک گردد روزے بکنار دریا رسید فرنگیان او را اسیر کردند و بکشتی بردند جمعی از
مسلمانان نیز اسیر بودند فرنگیان بادبان کشیدند تا روانه شوند کشتی از جاے نجنبید باهم گفتند شاید این از شهر مسلمانی است
که الحال در کشتی در آورده ایم پس او را گفتند بسلامت از کشتی بیرون رو گفت بیرون نروم تا همه از مسلمانان برا بگذارند
پرتگالیان چاره نداشتند همه را نجات دادند انگاه کشتی روان شد باب ابومدین باز بجسب و من کلامه اذا اظهر الحق
لم یبق معه غیره یعنے وقتیکه ظاهر شد حق باقی نمیماند با او غیر او وقال القلب سوائے وجهة واحدة فاسے وجه وجهته
حجته من غیره یعنے گفت نیست مر دل را سواے وجه واحد یعنی بگرو شدن پس اگر بیکطرف متوجه شد محجوب شد از
طرف دیگر شیخ ابوبکر محی الدین عربی حاتمی طائی اندلسی شیخ موحدان و بزرگ زمان بوده و در مذهب متابعت کسی
نکرده نسبت خرقه او در تصوف بیک واسطه بخضر علیه السلام و نسبت دیگر بدو واسطه بخضر علیه السلام میرسد بسیاری
از علما بکمال او قایل بوده اند اکثرے از علما او را تکفیر کرده اند او را گفتند فی الصبر عذاب یعنے آیا در صبر عذاب ست
گفت الصبر کل عذاب یعنے صبر تمام عذاب است هم در کتاب خود فتوحات مکی مینویسد که یکے از برادران من یحیی بن لقمان
بادشاه تلمسین بود و عهدے شخصے بود از خلق منقطع او را ابو عبدالله تونسی گفتندے روزے تلمسین میرفت یحیی بن لقمان
با خیل و حشم در راه باو رسیده جامهاے فاخر در بر داشت بر وے سلام کرد و گفت ایها الشیخ باین جامها که پوشیده ام
نماز جایز است شیخ بخندید و گفت از نادانی حال تو بحال سگی ماند که در مرداری افتاده باشد و سرتا پای او بخون
و نجاست آلوده باشد و چون بول خواهد کند پای بردارد تا قطرهٔ بول باو نرسد شکم تو از حرام پر شده و مظالم
بندگان خدا بر گردن تو جمع آمده و می پرسی که نماز باین جامها رو است یحیی بگریست و از اسپ فرود آمده سلطنت
بگذاشت و ملازم شیخ گشت شیخ او را بخانه برد و چون سه روز بگذشت ریسمانے آورد و باو داد و گفت ایام مهمانی
بسر آمده اکنون برخیز هیزم بکش و بفروش یحیی هیزم فروشی پیش گرفت هیزم بر سر گرفتے و ببازار شهر که سلطنت
دران کرده بود میبرد و بفروختے و از وجه آن اندکے قوت ساختے و باقی را تصدق کردی و هرگاه کسے از شیخ التماس
دعا کردی گفتے از یحیی خواهید که او سلطنت گذاشته بزهد آمده شاید اگر من مبتلا بودمے بزهد نیامدمی دیگر در نفحات
مذکور است که شیخ محی الدین عربی را یکی از مشایخ گفت که دختر فلان بادشاه که اعتقاد بشما دارد بیمار است آنجا قدم

شوهرش بر بالش او بود و در حالت نزع بود چشم بگشاد و بشیخ سلام کرد و گفت شیخ ترا هیچ باک نیست لیکن اینجا یک دقیقه ایست آنکه ملک الموت که نازل میشود خالی باز نمیگردد و چاره نیست از همون تا ترا از وے خلاص باشد گرچه انهم این زمان حق خود از ما میطلبد و باز نخواهد گشت مگر آنکه جانے قبض کند و در زندگانی تو مر خلق را فایده است و مراد خضر است که دوستترین دختران منست آنرا فدائے تو میکنم پس ازان روی بملک الموت کرد و گفت تا آنکه جانے نیری نزدیک پروردگار خود نمیروی پس جان دختر مرا بگیر بدل وے که وی را از حق تعالے باز خریدیم بعد ازان شیخ نزد دختر خود رفت دید او گفت الی فرزند روح خود را بمن بخش زیرا که تو قایم مقام دختر پادشاه هستی و نفع بخلق رسانیدن گفت ای پدر جان من حکم تست پس ملک الموت را گفت جان این دختر که صحیح البدنست بگیر در حال دختر شیخ بیفتاد و بمرد پس شیخ میگوید که نزدیک ما اینست از آنکه چیزے بدهند و جان مریض را باز خرند چاره نیست و لازم اینست که در عوض جان جان دیگری بدهند زیرا که با خود این مشاهده کرده ایم که جان کسے را که باز خریده ایم در هیچ جان در عوض نداده ایم راقم گوید شیخ جاے دیگر چیزے داده جان مریض را خریده باشد اما درین حکایت عوض جان دختر پادشاه جان دختر خود داده جان او را خریده چنانچه گذشت و کلام شیخ که چیزے بدهند و جان مریض باز خرند موافق حدیث شریف ست چه آنجناب علیه السلام فرموده بیماران خود را دوا کنید به صدقه پوشیده نیست که از شیخ محی الدین عربے سخنهاے بلند واقعست که بفهم علما در نیاید چه جاے دیگران بنابران ازان ننوشت مگر بضیافت طبع دانایان یک دو کلمه ایراد مینماید چه شیخ محی الدین عربے قدس سره حق تعالے را وجود مطلق گفته علما ازان مشهور را بخطیه گرفتند و تکفیر نمودند و بعضے گفته اند که تخطیه و تکفیر راجع بدان معنی ست و شیخ علاء الدوله از کلام شیخ فهم کرده و بآن معنی که مراد سخت و همچنین بسیاری از علما ترا تکفیر نموده اند و بعضے مصلحتا بظاهر مثل شیخ عبد السلام دمشقی رحمة الله علیه او را زندیق گفتے روزی یارانش گفتندے خواهم که قطب را به بنیم عبد السلام اشاره بشیخ ابن عربے کرد گفتندے که تو او را زندیق میخوانے گفت بهر نگاهداشت ظاهر شرع است و شیخ در فصوص الحکم در فصوص هودے گفته ان العالم صورت الحق و هو روح العالم المدبر له فهو الانسان الکبیر یعنے عالم صورت حق تعالے است روح عالم است و حق تعالے مدبر عالم مدبر صورت خود است پس حق تعالے مدبر صورت خود باشد که عالم است پس حق تعالے انسان کبیر است که شامل است و محیط مر عالم صغیر و کبیر را مانند دریا احاطه سیاقطرات را بکوزه آب و انسان کبیر اسم کل موجودا تست و انسان عالم صغیر بظاهر و در معنے کبیر است و مراد ازان انسان کاملست و نیز او قدس سره گفته مات فرعون طاهرا و مطهرا طهارة دایمان فرعون را از انیکه متکلمان کفر فرعون ثابت نمیکنند باین آیته نیست فلم یک ینفعهم ایمانهم لما رأوا بأسنا یعنے نبا شد انیکه سوکنند ایشان را ایمان و گردیدن ایشان بهنگام که دیدند عذاب ما را و هاس معنی عذاب است شیخ میگوید که ایمان هنگام عذابست نفع نکند آنکس را معنی چنین است یعنی ازان شخص در دنیا این عذاب را بر نمیدارد و دور نمیکند تا آنکه در آخرت فایده ندهد چه میفرماید که ایمان مثل چراغیست و کار چراغ آنست که هر گاه در خانه تاریک گذارند آنخانه را روشن میکند پس همچنان کار ایمان مظهر گردانیدن کافر نست از انجاست کفر هر گاه که بر زبان رانند و بر داشتن عذاب در دنیا شرط

نیست چنانچه گذشت راقم گوید که در عهد پیغمبر ما صلی الله علیه وسلم بسیار کسان از ترس جان وجلای اوطان واکثرے بطمع اخذ غنایم ایمان آورده‌اند و از ایشان مؤلفة القلوب گویانید ودر دنیا وعقبی ناجی گشتند هرچند که ایمان بطمع وخوف شمشیر بود اما نتیجه نجات داد وبعضے گویند که ایمان منافی بر نیست نیست این را از حکایت عبدالله بن ابی مبلول منافق که در ضمن اقلیم دوم در وقایع سال نهم از هجرت شفقتهاے بحضرت صلی الله علیه وسلم درباره او مبذول است فهم کند ودیگر موافق کلام شیخ ابن عربی اکثر احادیث دقیقست واز انجمله قیست من قال لا اله الا الله محمد رسول الله فدخل الجنة بلا حسنات یعنی هر کسیکه گفت لا اله الا الله محمد رسول الله پس داخل بهشت است بے محاسبه وحساب وایضاً در مشکوة از عثمان رضی الله عنه بن عفان مسلم روایت میکند قال رسول الله صلی الله علیه وسلم من مات وهو یعلم انه لا اله الا الله دخل الجنة یعنی از عثمان روایت میکند که فرمود رسول صلی الله علیه وآله وسلم کسیکه مرد حال آنکه او میداند بتحقیق آنکه نیست سزاوار بندگی مگر خدا تعالی داخل میشود آنکس در بهشت نظر کند در معنی آیه شریفه که در حق پیغمبر ما صلی الله علیه وآله وسلم وارد است وما ارسلناک الا رحمة للعالمین الحمد لله والمنة که بمساعدت توفیق ازلی ومعاونت سعادت لم یزلی احوال هفت اقلیم مشتمل بر تقسیم قدیم در کتاب حدیقة الاقالیم بر سبیل اختصار در سلک تحریر کشیده آمد والحال صحایف اوراق را باحوال تقسیم جدید هفت اقلیم معه امرقه که دانایان فرنگ چهار قسمت مقرر کرده‌اند مے آرایه ولسان خامه را به بندے از احوال امرقه که عبارت از دنیاے نو است وفرنگیان حال آنرا ظاهر وپیدا ساخته‌اند ودر حیطهٔ تصرف مے دارند میکشاید بالله التوفیق بر ضمایر ارباب بصایر مخفی نماند که چون کتاب حدیقة الاقالیم پیرایهٔ اختتام پوشید بنظر کیمیا اثر کپتان جونا تهان اسکاٹ که در فتوت ومردت ودانش وبینش بر اکثر مردم عصر رجحان مے دارد ودر فن سیر وتواریخ فارسی سرآمد روزگار است گذشت بعد از تحسین بلیغ فرموده هرچند این نسخه از عجایب وغرایب امصار وحکایت سلاطین روزگار ومشاهیر هر دیار مشحون ومملوست اما از احوال دنیاے نو عاری وعاطل است گفتم که در تاریخ اسلامیان احوال دنیاے نو بر سبیل اجمال چنانچه فرستادن کشتی جهت دریافت عمارات ماسواے معروفه در اخبار اسکندر رومی بغیر از شهرهاے بزرگ وکوچک در اقالیم سبعه اشارتے رفته ومورخان کمتر از آن بیان کرده‌اند واکثر را فروگذاشته اما شرح وبسط این خصوص احوال دنیاے نو در کتب فرنگ سیر است اگر بترجمهٔ این پردازند مناسب این کتاب یادگار آنجناب بماند پس برحسب آن آرزوے راقم از کتاب ضخیم که بزبان ایشان بود اقتباس شایسته بطریق اجمال بزبان فارسی ترجمه نمود چنانچه فصلے که می آید بنام نامی اوست بدانکه اکنون دانایان فرنگ بر طبق تفهیم خود تقسیم اقالیم سبعه بر چهار بخش نموده‌اند واین پس از بیان سبعهٔ سیاره نموده‌اند نوشته مے شود اما فهرست هر چهار بخش وامصار این است **بخش اول** یورپ نام دارد امصار یورپ ملک الیمان ملک اسپین ملک فرانس وملک پرتگال ملک برک که عوام دنیا مار گویند وباردی ملک اسویدن ملک روس ملک پولاند ملک نپلس ملکه خلیفه ما باکه ایطلے عبارت از دست ملک وانیز ملک سولا لاند ملک قطیعه ملک انکری جزیرهٔ انگلند جزیرهٔ ایرلند دیپ منار جزیرهٔ کارسیکه جزیرهٔ سار دنیا جزیرهٔ سیسلے **بخش دوم** ایشیا وآن عبارت از ایران وتوران وهندوستان بلکه اکثر از امصار هفت اقلیم کهنه است چون احوال امصار هفت اقلیم قدیم در حدیقة الاقالیم نوشته شده

بنابران ازان درگذشته بخش سوم افریقه امصار افریقیه ملک مرافه ملک الخیر ملک توس ملک نری لوبے ملک بارکه
ملک بلاد الجرید ملک نزاره ملک منبکره ولید ملک کنتی ملک لوانگو ملک زنگبار ملک مولو موتابه ملک سفله ملک موسے موسلے
ملک ترادونات ملک کفاریه جزیرهٔ باب المندل جزیرهٔ زنگیبره حاردین جزیرهٔ مدسکر جزیرهٔ بوربن جزیرهٔ سنبهلیه جزیرهٔ کنسرسے
جزیرهٔ مدیری که شراب آنجا را مدیره نامند بخش چهارم امصار بخش چهارم امرقه جنوبی ملک کسکو ملک بره فره ملک پیرو
ملک خیبر ملک لیلانه جزیرهٔ اسپاهوله جزیرهٔ پوتوریکو جزیرهٔ مارکارینا جزیرهٔ حوان فرمادیر ملک برازل امرقه شمالی ملک کشاده
ملک اسکاتلاند ملک نوانگلاند ملک نوبارک نیلونیا فری لاند لعینا کارولینا قوریدا جزیرهٔ حمیکه جزیرهٔ برباد در اوصاف
وحدود امرقه ملک انگلاند که جزیرهٔ ایست و مسکن اصلی انگریزان و شهر لندن پای تخت بادشاه انگریز است اما ان
بزمین عمارات و آبادی آن شهر و ضوابط بادشاه انگریز و احوال سلاطین انگریز و شاهان ایشان تا سن یکهزار
و هفتده عیسوی مطابق سن یکهزار و یکصد و نود و شش هجری احوال کمپنی اکاف تاری برانکه کپتان چوناتهان اسکات
میگوید که بقول بطلیموس حکیم بیان میکنم احوال این دنیا را که عبارت از هفت اقلیم کهنه است چه حکیم موصوف این دنیا
را هفت بخش نهاده و هر بخش را موسوم باقلیمے ساخته چنانچه درمیان مردم بهفت اقلیم مشهور است و احوال هر
هفت اقلیم بطریق دانایان سلف یار وفادار شیخ اله یار بلگرامی در هر صفحه بیان نگاشته اما دنیاے نو ملکیست
وسیع و آبادی بسیار و زراعت بیشمار دارد چنانچه در اکثر چیز نسبت از ملکهاے هفت اقلیم قدیم ترجیح دارد و این ملک
یعنے دنیاے نو بیرون از هفت اقلیم کهنهٔ معروفه است و اصلا مردم پیشین بآن سرزمین نرسیده اند ملک او زان خبر نداشتند
چه اطلاع بران و رسیدن بآن دیار و تسخیر نمودن این از فرنگیان شده چنانچه بیان کرده خواهد شد باید دانست که
دانایان حال از فرنگ و یونان بعد از فکر بسیار چنین نوشته اند که این دنیا یعنے مسکن ایشان وغیره را که کره ارض یافتند
یکے از سیاره هاے سیاره ایست و مثل سیاره هاے سیاره بر دایرهٔ خود میگردد از انجا که این قول خلاف حکماے
سلف و اسلامیان است لهذا این خاکسار سراپا انکسار بندهٔ خدا جوناتهان اسکات فرنگی از قوم انگریز چند سخن از کتب
فرنگی در باب حرکات آسمانی و ترکیبات آن و تقسیم کرهٔ ارض براے تفریح خاطر عاطر دوست یکرنگ و رفیق بی بدل
شیخ اله یار بلگرامی مینویسد امید که از دوستان قبول فرمایند تا مقصود دوستدار حاصل شود چه نشان دوستی مسلمان
و فرنگی قایم ماند معلوم باد اول کسیکه کتب در باب ادوار آسمانی و ترکیبات این دنیا نوشت حکیم تالیوس و پاتالیس
یونانے بود و او اول کسیست که حقیقت و سبب کسوف و خسوف دریافت کرده بود و بعد از و لیس از پنجاه سال
حکیم فیثاغورس پیدا شد و او از همه اسلاف در قول خود تفرقه میدارد و فیثاغورس اول کسی است که قایل گردش
کرهٔ ارض و ثابت شدن آفتاب گشت لیکن کتب فیثاغورس شایع نشدند لهذا قول او درینباب درمیان حکماء
جهان چندان رواج نیافت و بعد از فیثاغورس یکصد و سی سال قبل از تولد عیسے علیه السلام در شهر اسکندریه
حکیم بطلیموس که تیولیموس نیزش گویند احوال دنیا و ادوار آسمانے بطوریکه تا حال در کتب و اقوال دانایان
فرنگ وغیره نوشته میشود شایع آنست و در سال یکهزار و یکصد و سی از تولد عیسی علیه السلام حکیم کوپرنیکوس فرنگی

در ملک پولاند کتابے در باب مذکورات نوشت و اقوال و سخنان فیثاغورس لبسیار موافق اند و چون اقوال کوپرنکوس
شایع گردید حکماء فرنگ اقوال مذکور را اقوال کوپرنکوس نامیدند معلوم باد که بقول کوپرنکوس آفتاب در وسط ہمہ سیارات
بر مرکز خود نشانیده شد و ہمہ سیارات گرد او میگردند حالا بموجب قول حکیم مذکور اوصاف و حرکات ہر یک سیارات و
گردش آنہا گرد آفتاب بیان کرده میشود تا اہل دانش تفرقہ از قول بطلیموس و کوپرنکوس معلوم شود اگر حالا فہم خواہند گان
باید وقتے یاد خواہد کرد و این خاکسار قولہاے نویسد اما دلیل درستی آن آوردن درا اراده نبود که طویل بود و اینقدر برای
تصریح دوست یکرنگ مرقوم گشته تا دانسته شود که حکماء یونان و فرنگ و ہند در اقوال خود ہا چنین و چنان تفرقہ میدارند و
اقوال راست و دروغ ہر کس بر وجہ او و بدلیل رسانیدن آنہا بر عہدهٔ کوشش کنندگان بخومیان و اہل علم زیج و رصد وغیره
میگذارد و باید دانست بقول کوپرنکوس کرهٔ آفتاب روشنی بخشنده و تابش دہندهٔ ہمہ سیاره ہاست لہذا در وسط آنہا نصب کرده شد
و آن ہمہ گرد آفتاب میگردند و آفتاب از کرهٔ ارض در طول و عرض در یره ده کرور و دو لکھہ درجہ کلان تر است و یک حرکت
بر مرکز خود از مشرق تا مغرب سے دارد و آنچه حکماء سلف گفته اند که آفتاب در فلان و فلان برج میرود محض خیال است
چه این کرهٔ ارض از برج تا برج گردیده وقتیکہ برابر یک برج میرود بنظر آنکه میان برج و آفتاب ایم چنان مے نماید که آفتاب
در میان آن برج میگردد چنانکه اگر کسی بر کشتی نشسته در وقت جلد روی نظر بر ساحل و زمین بندد چنان بنماید که کناره
زمین ارومی دود و این سخن نزد دانایان دلیل قویست که آفتاب ثابت است و کرهٔ ارض و دیگر سیارات گرد آفتاب
مے گردند واللہ اعلم کسے بر آسمان نرفته که سگ انسان راحل کردن تواند کرهٔ زہره بقول کوپرنکوس از ہمہ سیارات
با آفتاب نزدیک تر است و بعد از ان عطارد و این کره ارض و ماه و مریخ و مشتری و زحل درجہ بدرجہ دور تر از یکدیگر گرد
آفتاب میگردند چنانچه زحل از بالا و ماه از پائین بسبب دیگر سیارات از آفتاب دور تر اند و کرهٔ زہره از کرهٔ ارض
ہفت درجہ خرد تر است و یکبار در ہشتاد و ہفت روز و بست و سه ساعت و شانزده دقیقه نجومی گرد آفتاب میگردند و
کرهٔ عطارد در دو صد و بست چہار روز و ہفده ساعت نجومی گرد آفتاب میگردد و دوری آو از آفتاب سی و چہار ده
لکھن کروه ہندی خواہد بود و کرهٔ زہره از کرهٔ دنیا قدرے خرد تر خواہد بود و کرهٔ ارض یعنی این دنیا در طول و عرض از
آفتاب خرد تر خواہد بود چنانچه گذشت و دوری آن از آفتاب نود و سه ده لکھن یعنی نہصد و سه لکھہ ای ہفتصد لکھہ
کم ہزار لکھہ و ہفتصد و بیست و شش ہزار و نہصد میل و یک میل نیمگروه ہندی نزد اہل فرنگ باشد و میل نزد اسلامیان
یک گروه مقرر است که دو میل اہل فرنگ باشد و کرهٔ ارض در سه صد و شصت و پنج روز و پنج ساعت و پنجاه و پنج پل
نجومی گرد آفتاب یکبار میگردد و در بست و چہار ساعت یکبار در مرکز خود میگردد و پس از گردش کرهٔ ارض گرد آفتاب
سال و فصل و از گردش بر مرکز خود تفاوت روز و شب حاصل میشود و کرهٔ ماه از کرهٔ ارض یعنی دنیا بسیار خرد تر است و
دوری ماه از دنیا شش صد و بست ہزار کروه خواہد بود و کره ماه سه حرکت دارد یکے بر مرکز خود و دیگر گرد این دنیا که کره
ارض نامند و دیگر گرد آفتاب یعنی ہمراه دنیا گرد آفتاب میگردد و کرهٔ مریخ ہشت آثار خرد تر از کرهٔ ارض بوده باشد و از
آفتاب یکصد و چہل و سه ده لکھن و شش صد و ہیژده ہزار میل دور خواہد بود و در سه صد و بست و یک روز و چند ساعت

گرد آفتاب میگردد دیگر مشتری از کرهٔ دنیا دوازده صد درجه کلان تر خواهد بود و یکبار در دوازده سال گرد آفتاب میگردد
و دوری او از آفتاب چهار صد و چهل و هفت لک و چهار صد و هفتاد و دو هزار میل خواهد بود و مشتری چهار ستاره گرد
خود میدارد که نجومیان آنرا قندیل مے خوانند و ستاره هاے مذکور همراه او گرد آفتاب میگردند دیگر زحل از همه سیارات
دیگر کلان تر است و یکبار در سی سال گرد آفتاب میگردد و قندیل او از پنج ستاره است که همراه گرد آفتاب میگردند
معلوم باد که سواے این سیارات مذکوره سیاره هاے گردنده دیگر هستند که گاه ها در نظر ما مردم تا دم آلستن مینمانند و سیاره ها
مذکوره همین گردش اند اما سیر ایشان گرد آفتاب مقرر است و نجومیان و دانشمندان جهان مے نویسند مگر اکثر از اتفاقات
گرده ستاره دم دار بکرهٔ ارض یعنی دنیا یا گرد دیگر ستاره در گردش برسد و بحسب پرسش بسیار است که گوه آخرین
از گوه اولین سوخته شود چرا که کرهٔ ستارهٔ دم دار که بسیار نزدیک با فتاب میگردد خصلت آتش بر میگیرد پس
هر چند تا آن چند سوخته خواهد شد اما حافظ حقیقی ما لطو همیه گردها را در حدود خود نگاهداشته است که مرضی خود آفرینش خود
را نگاه خواهد داشت دیگر معلوم باد که ستاره هاے ثوابت بیشمار اند اگر چه نجومیان سلف براے حساب خود چندے
را نام و نشان میدهند اما از روزیکه دوربین هاے فلک سیر در فرنگ اختراع شده اند شبے گذشته است که دقیقه بنیان
از دوربین مذکور ستاره هاے نو پیدا نشده اند و بعضے یا بند ستاره هاے ثوابت از ما چنان دور اند که دوری این در حساب
نمے آید دیگر معلوم باد کرد چنانچه انسان بر زمین و مرغ در هوا و ماهی در آب زندگانی میدارند یک چیزے است باسم
طبیعت که از قوت و زور این آفتاب و ماهتاب و آب و زمین و سیارات و ثوابت و ستاره هاے دم دار و تمام آفرینش
بجاهاے خود بے امداد و بے قصور مے مانند و علما درین باب جلد ها نوشته اند اما هر قدر غور در دریافت این بکار برده اند
زیاده ازین گفتن نتوانستند که فلان چیز فلان طبیعت میدارد چنانچه سنگ بر زمین قایم ماندن و جریان آب از فراز بسوی
نشیب نمودن اند گویند که در بدن ما طبیعت میدارد پس تمام آفرینش همین طور کار خود را مے کند و طبیعت براے هر کار میدارد
والله اعلم بالصواب باید دانست که کرهٔ ارض بصورت گوے مدور است اما بطرف هر دو قطب اندک سطح و پهن است
و مدور شدن گوه دنیا ثبت بسبب مقرر شده چه در سال یک هزار و پانصد و نوزده عیسوی یعنی از تولد عیسی علیه السلام
جهازے از بندر فرنگ بطرف مشرق روانه شد و مایل بطرف شمال و هیچ طرف نشد همین کنار زمین گرفته میرفت
در یکهزار و یکصد و بست چهار روز بعد از سه تمام دنیا باز بهمان بندر رسید پیش دانایان این دلیل قویست که دنیا
مدور باشد دلیل دیگر آنکه دنیا یعنی کرهٔ ارض پابند سیارات گرد آفتاب میگردد و پوشیده نماند که چون قدرے از
اقوال حکماے فرنگ در باب کل آفرینش بیان کردم اکنون تفصیل ارض را بطوریکه ایشان دنیا را تقسیم کرده اند
مینویسم تا معلوم کنند که این کرهٔ ارض یعنی مسکن ایشان و مخلوقات که هست یکے از سیارات که مقرر کرده بودم حالا
تفصیل اجزاے دنیا را بیان میکنم باید دانست که حکماے فرنگ اول تمام دنیا را دو بخش کرده اند یکے از آن آب و دیگر
زمین و هر بخش را در بخش هاے دیگر تقسیم میکنند چنانچه هر یک را بیان کرده خواهد شد اما اول در تفصیل بخش هاے آب
مے پردازم آب که تمام دنیا را فرو گرفته او را اوقیانوس مے نامند و شاخی از آن که یک ملک از ملک دیگر جدا کنند آن را

بحر نامیده اند و شاخی ازان که اندرون ایک ملک میریزد آنرا دریا مے نامند و چند شاخهاء خرد خرد مانند ناله که اینجا و آنجا می شوند
نامهاے جدا جدا بموجب جا و مکان بودن انهار میدارند اما بنا کردن آن ضرور ندارد چه نام هر یکے در ملکها متفرقه میخواهد آمد
اما اجزاے زمین عبارت از کوهیست بکاف فارسی بواو زده و فتح نون بنون زده و فتح با نیز منقوط باشد و جزایر او
شمس و کوه هاے باشد اما اول باید دانست که کونتینت عبارت از حصۂ زمین که دران ملکهاے کلان کلان و بادشاهیهاے
جدا جدا مے باشد و پاره کلان از بحر اوقیانوس یعنے بحر محیط درمیان انهار ریزد و براے رفتن از ملکے بملکے دیگر راه خشکی
هم باشد و سفر بحر ضرور نبود جزیره عبارت است از زمین که هر چهار طرف آن آب باشد و آنرا دیپ گویند و بے کشتی در آنجا
نتوان رسید و نتوان بر آید و استمس عبارت است از قدرے زمین که درمیان دو کونتینت میباشد و یکے را با دیگری
پیوست میکند بدین مانند ۵ معلوم باید که برین کرۂ ارض دو کونتینت هستند و در یک کونتینت سه بخش کرۂ ارض واقع
شد که آنرا حکماء سلف هفت اقلیم مے نامند و در دیگر کونتینت یک بخش از کرۂ زمین و قسمت و آن عبارت از
ملک امرقه است که امریقه نیز ش گویند و آن عبارت از دنیاء نو است که بمردم سلف معلوم نبود و این هر دو کونتینت را
شرقیه و غربیه نیز نامند و حکماء حال این هر دو کونتینت را چهار بخش مقرر کرده اند نام بخش اول یوروپ دوم ایشیا
سیوم افریقه چهارم امریقه و امریقه را دنیاء نو نیز ش خواهند چه حالا آنرا دریافته آنجا رسیده اند و اکنون هر یک
ازین بخشهاے چهارگانه بیان مے نمایم اول بخش یوروپ و آن عبارت از تمام فرنگ و بعضے از توابع روم است
اول تفصیل ملک فرنگ مرقوم میشود ملک المان طولش سه صد کروه و عرضش دو صد گروه و دار الخلافتش شهر [illegible]
و آن شهریست در غایت خوبی و آبادی موفور و همه چیز در آنجا موجود است و سواے این شهرها کلان کلان بسیار اند و
بادشاه المان را دیگر بادشاهان فرنگ در مرتبه از خود بزرگ میشمارند و او را جانشین بادشاه روم قدیم میدانند که پیش
ازین همه فرنگ و اکثر از ملک افریقه و ایشیا در تصرف او بوده اما حالا بر ملک موروثی قایم است و عظمت او همین است
که اگر چند بادشاه از مملکت فرنگ در مجلسی جمع آیند او از همه بادشاهان بالا و بلندتر بنشیند و مردم المان اکثر عالم
و فاضل و بفراغبالی می باشند و بادشاهان المان صد هزار سوار و پیاده میدارند که در هر وقت موجود و حاضر می باشند
و هنگام رزم زیاده از دو صد هزار سوار و پیاده فراهم کردن میتوانند ملک سپین طولش سه صد گز و پنجاه کروه و عرضش
دو صد و پنجاه کروه و دار الخلافتش شهر مارد اشت فرمان روا اسپین هم از بادشاهان کلان است و در هر وقت هفتاد
هزار سوار و پیاده موجود میدارد و در هنگام رزم یک لکه و ده هزار سوار و پیاده جمع کردن میتوانند و سواے این جهازات
جنگی بسیار دارد و بسیارے از ملک دنیاے نو که امرقه نامند و ذکرش خواهد آمد در تصرف بادشاه اسپین است ملک فرانسیس
در طول سه صد کروه و در عرضش دو صد و پنجاه کروه و دار السلطنتش شهر پارس است و آن شهریست در غایت لطافت
و نزاهت و در نهایت آبادانی و فراوانی اشیا و اجناس ممتاز از اکثر امصار است شراب انگوری آنجا فراوان پیدا
میشود و سپاهش در همه وقت دو لکه سوار و پیاده حاضر الخدمت باشند و در بعضے اوقات چهار صد هزار سوار و پیاده
در میدان رزم فراهم آورده و سواے آن جهاز جنگی بسیار میدارد ملک پرتگال ساکنان آنجا را پرتگیس مے نامند طولش

یکصد و پنجاه کروه و عرضش پنجاه کروه و دار الخلافتش لشبن بن بگیرام نام دارد و همیشه بیست و هشت هزار سوار و پیاده مدام
ملازم او هستند و چند جهاز جنگی نیز مے دارد و در ارقه ملک بسیار رنیدارد و اول فرنگیان که بر جزایر مملکت هندوستان دست
یافته پرتگالیان بودند ملک سویدن طولش چهار صد کروه و عرضش دو صد و پنجاه کروه و دار الخلافتش استکلمست و آن شهریست
در غایت آبادانی و کلانی با رونق تمام و بادشاه آنجا پنجاه هزار سوار و پیاده مدام و چهل جهاز جنگی میدارد و دیگر ایام
جنگ سپاه فراهم کردن میتواند ملک دیمرک و ناروی طولش شش صد و بیست کروه و عرضش دو صد و چهل کروه و آن
دو ملک اند که بادشاه آن یکے باشد و دار الخلافتش آن کوبن همکن نام دارد و آن شهریست بسیار خوب و آبادان و بعضی
ازان ملک بسیار سرد و سبز است اما آبادی بسیار میدارد و بادشاه آنجا همیشه سی هزار سوار و پیاده سواے جهازات
ملازم میدارد و ملک روس در هفت اقلیم کهنه مرقوم است طولش هفتصد و پنجاه کروه و عرضش پانصد و پنجاه کروه و دار الخلافت
آن الکنون پلیتبرزک نام دارد بجاے فارسی مکسو شهرے بسیار آباد است و بادشاه آنجا بسیار از ملک توران و دیگر از
توابع ایشیا نیز در تصرف میدارد و الکنون بادشاه روس ازان است و مذهب نصاری میدارد اما در دلاوری از مردان
فوقیت دارد و از بادشاه قسطنطنیه آل عثمان سالها رزم نمود و بسیاری از مملکت از توابع روم متصرف خود آورده چنانچه
مولف حدیقة الاقالیم در بیان روس در ضمن اقلیم ششم مرقوم نموده و الکنون از بادشاه روم صلح است و آنچه از دیار روم گرفته بود
هیچ ازان به بادشاه روم باز پس نداد بلکه در رزم از و خرج شده بود همه از بادشاه روم بگرفت گوی صلح برین
قرارداد واقع شده و سپاه مدامی بادشاه روس دو صد هزار سوار و پیاده است و در هنگام رزم آنقدر مردم از توران
و تاتار و ایمق و قلماق و کردولزکے و قزاق وغیره که در توابع اوست جمع میکند که در حساب نه آید ملک پولاند که پولیند نیزش
گویند طولش سه صد و پنجاه کروه و عرضش سه صد و چهل کروه و دار الخلافت آن وارسا نام دارد و آن شهریست که تمامے
هر کس در آنجا موجود است و بادشاه هست آنجا در خاندان یک کس نیست و نمی ماند چه وقتیکه بادشاه آنجا مے میرد
بادشاه فرنگ سواے پسر کلان خود یکے را آنجا به دیگ و دول سفیر لیند امرای آن ملک جمع شده یکے را ازان شاهزادگان
فرنگ تجویز کرده بر تخت مے نشانند و او آنجا سلطنت میکند و دیگران مراجعت با وطان و دیار خویش میکنند و هرگاه
که آن بادشاه مے میرد باز بدستور سابق شاهزادگان فرنگ میروند و ارکان سلطنت آنجا یکے را ازان میان
بپادشاهت مے نشانند و ورثای بادشاه متوفی معه اجمال و اثقال خویش کوچیده بوطن خود میرود الحاصل گوئی
آنجا امرا حاکم اند و هر کس را از امرای آنجا یا رمثال راجه هاے هندوستان ملک را در تصرف خود ها میدارند و سپاه این
ملک یک لکه و هفتاد هزار سوار و پیاده است بآید دانست که تمام سپاه سلاطین فرنگ از الیمان تا پولاند هفت لکه و چهل
و هشت هزار سوار و پیاده حاضر الوقت و ملازم اند و کسانیکه بر جهازات مامور اند خارج از حساب اند و نیز سپاه بعضے از بادشاهان
داخل حساب نیست چنانکه بادشاه ولندیز که سپاه خشکی کمتر و جهاز جنگی بسیار میدارد و جمله سلاطین فرنگ در وقت جنگ ده پانزده
لکه سوار و پیاده بلکه زیاده بران فراهم کردن مے توانند ملک سلیس طولش یکصد و چهل کروه و عرضش صد کروه و بادشاه آنجا
پسر دوم بادشاه اسپین مے باشد گوئی ملک مذکور مطیع بادشاه اسپین است ملک خلافت پاپا طولش یکصد و بیست کروه و عرضش

یکصد کرده و پایۀ تخت آن شهر روم قدیم است که سابق در ایام سلطنت دار الخلافت سلاطین روم بوده و پیش ازین پاپا چنانچه
خلفای بغداد همه پادشاهان اسلام را منصور و سند خلافت سلطنت میداد همچنان پاپا که خلیفۀ عیسی علیه السلام است همه
پادشاهان زنگ را که عیسوی اند سند پادشاهی میداد و باج و خراج بابت قیام دین عیسوی از پادشاهان فرنگ میگرفت
دوران زمان هرگاه که یکی از پادشاهان فرنگ قریب بمردن میرسید پاپا را بامید نجات اخروی و آنکه از دعای او به بهشت
خواهم رفت یکدو صوبه از ملک خود بطریق نیازیه پاپا میداد ازین جهت بسیار ملک و صوبجات در تصرف پاپا بوده و پادریان
که عبارت از مردم فقها و شرعان دین عیسوی که دایر و سایر در همه پادشاهیست فرنگ اند تابیان پاپا اند و ایشان
نیز گروه نصاری را ظاهر کرده بودند که پاپا نایب خداست پس هر کرا که گناه میکرد در عاقبت معذب خواهد شد و هر کس را
که معاف کند به بهشت خواهد رفت پس تمام مردم اکبر پادشاه خود را در هر عملی که خلاف مرضی پاپاست شریک شوند
از دعای بد او بدوزخ خواهند رفت پس مردم هر پادشاهی را اینچنین نرسانند و قتیکه یکی از پادشاهان حکم پاپا قبول
نمیکرد یک لعنت غلیظ و سخت و انیکه این پادشاه دوزخیست معرفت پادریان در مملکت او و دیگر آن شهرت میداد
این پادشاه چار و ناچار از خوف عاقبت و رسوای در خلق نرسید بمتابعت پاپا می پرداخت اگر برین هم نافرمانی پاپا
میکرد مردم ملک او از وی برمیدند و فرمان پادشاه نمی بردند پس همین آئین رفته رفته حکم پاپا در تمام فرنگ نافذ بود
اما همه سلاطین فرنگ در باطن از دست پاپا برنج اندر بودند و ایضا پاپا حکم داده بود که کسی کتاب حکمت و تواریخ مطالعه
نکند و غیر از فقه و مسایل دین عیسوی و معجزات و نانند آن چیزی نخوانند و اگر چنین نکنند در عذاب ابدی گرفتار خواهند
شد و در دنیا آنکس را در آتش می انداختند الحاصل مردم فرنگ مثل شتران مهار پاپا در بینی انداخته شتر قطار
کورانه را میرفتند تا آنکه در سن یکهزار و پانصد و بست و هفت عیسوی پادشاه انگریز در متانت رای ممتاز عصر خویش بود
امرا و دانایان مملکت خود را گفت که پاپا در لباس شرع غیر از حکم رانی خویش نمیخواهد اگر شما با ما اتفاق کنید دنیا و بالها که
آبا و اجداد شما سپرد پادریان کرده اند من از ایشان ستم و ساختند شما ها میدهم و ظاهر است که پاپا بر نوشته آنجناب
خویش سی رود و اما اختلاف بسیار در دین پیدا کرده است مردم بطمع استرداد زمین و مال با پادشاه متفق گشتند و عهد
بستند پادشاه پیک ناکام نام خلیفه یعنی پاپا از خطبه بیفگند و خود را رئیس دین عیسوی در گروه انگریز مقرر کرد و حکم نمود
که در تمام قلمرو انگریز در یکروز و یک وقت همه مردم امصار بر پادریان تاختن کنند پس بموجب حکم مال و اسباب ایشان
ضبط گردید و در گرجا ها که عبارت از پرستش خانۀ نصاری است و دران تصاویر عیسی علیه السلام و مریم و دیگر بزرگان
دین عیسوی که پادریان بخلاف شرع آنرا بجواهر در لباس نفیسه آراسته در محراب نصب کرده بودند و کسان را
به پرستش تصاویر که نوعی از بت پرستی است امر فرموده بودند همه آنرا برانداختند و زر و جواهر آنرا کنده بدرگاه پادشاه
رسانیدند و اکثر پادریان که متابعت حکم نکردند در دادن اموال وغیره توقف نمودند کسان پادشاه خانهای ایشان را
ضبط کرده مفلس وار بر جهاز نشانیده نزد پاپا فرستادند پس ازان پادشاه موجب قرارداد خود زمین و اسباب ضبطی پادریان
را سه حصه کرد یکی جهت خود و دیگر با امیران و سپاهیان خویش و سوم به پادریان و اهل دین عیسوی داد و از مردم

شروع سوگند گرفت که نام پاپا و خطبهٔ نگیرند و تصویرات که در معنی بصورت تبان باشند در گرجه ننهند و دیگر حکم فرمود انجیل که اصلش بزبان یونانی و توریت که بزبان عبرنیست در انگریزی ترجمه کنند تا همه مردم از دین و آئین عیسوی باخبر شده چندان محتاج پاپا و پادریان نشوند و از رسم هاے پونس و ازلام نو احداث که پاپا یان نهاده بودند دست ازان باز دارند از حسن تدبیر آن بادشاه انکار ساخته آمد و رونق سلطنت انگریز روز افزون گشت وقتیکه پاپا این قضایا بشنید برنجید و بدست معتمدے از پادریان مکتوبے مشتمل بر لعنت و نصیحت پیش بادشاه انگریز فرستاد بادشاه آنخط را زیر پاے خود بمالید و معتمد را ذلیل کرده پیش پاپا فرستاد و پاپا ازینمعنے چون مار بر خود پیچید و بدیگر بادشاهان فرنگ نامه نوشت که بادشاه انگریز کافر شده و از دین برگشته شما همراه من شده با او غزا کنند و الا از شومهٔ افعال بادشاه انگریز آتش از آسمان خواهد بارید بعضی بادشاهان مثل بادشاه اسپین و پرمنے و دیگران با پاپا رفیق شدند و اکثر در دریا جهاز فرستادند و جنگ کردند و کار از پیش نبردند و حریف مرد میدان نشدند چه مقدور نداشتند و دیگر بادشاهان فرنگ مثل دیمرک و روس وغیره ترقی سلطنت انگریز دیده و اینکه بموجب گفتهٔ پاپا نه از آسمان آتش بارید نه عذاب الیم رسید سر از اطاعت پاپا باز زدند و پادریان را از ملک هاے خویش بدستور انگریز بیچ و مفلس کرده بر آمدند و بر آئین انگریز آبادی ملک و متانت دین عیسوی کوشیدند و شریک انگریز شدند و ملوک که رفیق پاپا شده یا بادشاه انگریز رزم کرده بودند بتدریج ملکها که پاپا آن از آبا و اجداد ایشان یافته بود ندور تصرف خودها آوردند یک چیزے وظیفهٔ مقرره به پاپا و پادریان مقرر کرده دادند چنانچه اکنون کار پاپا غیر از تعویذ و نقوش نویسی و دعا از دیاد عمر و جاه و در طلب فرزندان و مانندان هرکسیکه از وی دعا کند چیزے دیگر نیست چه بدستور سابق دخل در مملکت فرنگ نمی کنند اما در ملک اصلی خود که عبارت از شهر روم قدیم و توابع آنست ریاست و سلطنت میکنند و آنجا خطبهٔ پاپا خوانده میشود و رسم و آئین لعن و دشنام اینهمه موقوف کردید مگر بر السنهٔ بعضے جهان که مفتون عجایب و غرایب بیرون از قیاس و عقل اند هست اما اینقدر آئین تا هنوز در میان پاپا هست که در سالے یکروز معهود به پرستش خانه میرود و تمام مردم از خرد و بزرگ آنجا جمع آیند و بر آئین عیسیٰ علیه السلام نماز و پرستش میکنند پاپا دست بدعا برداشته میگوید که لعنت باد بر آنها که در دین عیسیٰ و روش او بآئین او نیستند از یهودان و مسلمانان و بت پرستان وغیره و بعد ازان فی الفور که لعنت بر زبان رانده است بدعا میگوید که معاف کرده شد و حالا خدا این کردهاے مختلف را بر راه راست بیارد و اما روش ریاست پاپا و بخلافت نشستن او چنان است که هفتاد و دو امیر کلان هستند که ایشانرا بزبان فرنگ کارده نال بکاف تازی مے نامند و ایشان برگزیدهٔ گروه متفرقهٔ پادریان هستند و هرگاه یکے از ایشان بمیرد پاپا یک کس دیگر را بجاے موتا مقرر میکند پس در هر وقت و هر زمان هفتاد و دو امیر قایم و برقرار میمانند وقتیکه پاپا میرد این هفتاد و دو کارده نال بعد از تجهیز و تکفین پاپا در یک عمارت بزرگ که هفتاد و دو کوٹهری میدارد در آنجا رفته جدا جدا در هر یک کوٹهری مے نشینند و تا که کسے پاپا مقرر شود حکومت آن شهر باختیار چهار امیر که ازین هفتاد و دو کس نباشند مقرر میباشد و این چهار امیر کلید هاے کوٹهری نزد خود میدارند و پاسبانان از طرف خود بر در یک کوٹهری مے نشانند و همه پاسبانان طعام و شراب آن هفتاد و دو کس را از راه دریچه و سوراخے در شبانروزے یکمرتبه میرسانند و شرط است که هیچکس سخنے با ساکنان کوٹهری از پاسبانان نگوید و اگر بگوید مجرم باشند پس

بعد از چند روز بمان جهاز امیر مرده بهر کو تنها رفته از هر یک کس از آن هفتاد و دو تن یک یک کاغذ که بر آن نام آنکس از گروه خود نوشته اند
که آنکس پاپا باشد می ستانند و نادیده در یک صندوق می اندازند پس وقتیکه کاغذ از همه گرفتند آن جهاز امیر می نشینند و آن صندوق را
را میکشایند و آنشخص را که نام او زیاده برین کاغذ از دیگران نوشته شده او را خلیفه و پاپا قرار میدهند و تعیین مدت نشستن
کارده نالان در کوتهریها مقرر است وقتی تا ده ماه و هفتاد روز و گاهی کمتر از دو ماه میباشد چه ایشان میگویند وقتیکه ما ملهم
میشویم که نام فلان در کاغذ بنویسیم آنزمان مینویسیم تا ملهم شدن همه یکسان هر وقت که حاصل شود در کوتهری نشسته می مانند
پس آن جهاز امیر بر کوتهری آنکس که پاپا اقرار یافته میروند و دروازه را می شکنند و سجدهٔ تهنیت میکنند و میگویند که عمر خلیفه
دراز باد و بعد از آن دیگر کارده نالان را از کوتهری ها می برآرند و همه ایشان خلیفهٔ نو را سجدهٔ تهنیت کرده او را بر تخت نشانیده
برده و شهاء خود گرفته بدار الخلافت میرسانند و بر تخت خلافت می نشانند و مردم از اطراف و جوانب بزیارت خلیفهٔ نو می آیند
و نذورات میگذرانند و پاپا را احتیاج فوج نیست چرا که کسی بر و فوج کشی نمیکند اما سه چهار هزار کس جهت تحمل نگاه میدارد
و اگر مال خود را در زینت و آرایش شهر روم قدیم که تخت گاه اوست و دیگر در آراستگی گرجا ها خرچ میکند و پادریان مذهب
پاپای خلافت رسم پادریان انگریز و غیره زن نمیگیرند و اگر زن کنند و ظاهر شود همان وقت در آتش انداخته میشوند و بالا مرقوم
شده که پاپا و هفتاد و دو کارده نال موصوف از گروه متفرقهٔ پادریان برگزیده هستند اگر شاهزادگان فرنگ سوای پسر کلان
که بولیعهدی مقرر است و دیگر پسران امیران همچنین از اراذل و اهل حرفه هر کس که خواهد خود را از دنیا کشیده بطمع آن خدمت
و مرتبه یعنی کارده نال و پاپا شدن در سلک پادریان کشیده اوقات میگذرانند پس گاه باشد که یکی از شاهزادگان پاپا
میشود و گاه یکی از مردم کمتر که بدانائی خود را بمرتبه کارده نال رسانیده رفته رفته آنکس پاپا میشود چنانچه دو سال است که بعد
از فوت پاپا پسر ماهیگیر بدرجهٔ پاپای رسیده و در متانت رای و تقوی و علم مثل آن کسی نبوده و او را تمام فرنگ دوست
میداشتند حتی که انگریزان هم بر خوبی و دانائی او تحسین میکردند بعد فوت او دیگری پاپا شد و اکنون همانکس بر جادهٔ خلافت
عیسوی قیام میدارد و نام و نسب او معلوم نیست شهر ولندیز و حکومت ده طولش هفتاد و پنج و عرضش پنجاه کروه دار الملکش امیردام
نام دارد و آن شهر بغایت آبادان و در تمام شهر نهرهای آب جاریست و نهرها بدان القدر عمیق ساخته اند که جهاز در آن نهر شده
بر در دروازه های سوداگران آنشهر میرسد و هر گاه که اسباب از جهاز ها بر میگیرند آنزمان جهاز ها را بجائیکه برای ایستادن مقرر است
میرسانند و بر اطراف انهار درختان کلان میوه دار سایه در نشو و نما دارند و دیگر عمارات عالیه بسیار دارد و همه ساکنان آن دیار
و شهر تجارت میکنند حتی که امیر انجا علانیه تجارت قیام مینمایند و فخر خود میدانند ملک ایشان در طول و عرض از دیگر مملکت
فرنگ کمتر است اما بنابر تجارت در آبادی و دولت ترجیح بر بسیاری از ملکهای فرنگ میدارد و طریق ریاست و حکومت
ایشان چنین است که بادشاه نمیدارند و ملک ایشان هفت حصه است و در هر حصه مردم مملکت یک امیر معتبر و دانشمند
هر سال برای ریاست خود مقرر میکنند و این هفت کس جمع شده در شهر دار الحکومت که شهر امیردام است می نشینند و مشورت
باهم دیگر لکار و بار ملکی می پردازند و تا که همه ایشان بر یک حکم متفق نمیشوند آن حکم جاری نمیگردد و سوای این هفت کس یک امیر
دیگر است از همه بزرگتر که در مجلس با آن هفت کس امیر می نشیند اما دخل در کار نمیکند و بزرگی آن از جهت آنست که در زمان گذشته

اجداد او کارها بانام کرده چه وقتی این مملکت را از تصرف بادشاه اسپین برآورده لهذا تا اکنون مردم آنجا اولاد و
احفاد او را در مرتبهٔ بزرگی میدارند و وظیفه مقرر داشته اند تا بفراغبال و عمدگی مانند سلاطین اما در مرتبه اندک کمتر از بادشاهت
میگذرانند و آن هر هفت امرا را در آخر سال مردم مملکت معزول میکنند و دیگران را بجای ایشان می نشانند اما آن یک
امیر عظیم الشان که مذکور شد بحال و برقرار میماند و ملک ولندیز بسیار بر زمین پست است چنانچه دریای سمندر در اول و دوم
و سوم هر ماه بعد ازان بتاریخ سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم هر ماه طغیانی میکند و قبل ازین اکثر پرگنات که بر سواحل دریا بودند
در آب غرق می شدند و آبادی خراب میشد و سکنهٔ آنجا میگریختند بالآخر برای دفع طغیانی آب یک بند در عرض
قریب نیم کروه و در طول آنقدر که آن آب پرگنات و آبادی ساحل سمندر را محافظ باشد بر بستند چه آنزمین را صد گز حفر
کردند و آنرا از آهن و سنگ و گچ و چوب و غیره انباشتند و بنای مستحکم بارتفاع صد گز تخمیناً بنیاد نهادند و برین بند اکثر عمارات
معماران و مزدوران هزاران هزار تعمیر یافته اند مردم در حال و هر وقت و محافظت آن بند مینمایند و هیچگاه ازان کار
غافل نمیشوند تا آن بند استوار بماند و ملک را از آب سمندر و طغیانی آن آسیبی نرسد ولندیز را سپاه جنگی کمتر و جهاز جنگی بسیار است
کلنل بکریل سکن کلنل سولبر است ولفظ کلنل بکریل معروفست و او اکنون در لکنو پا بدامن قناعت کشیده بخوبی میگذراند
و آنملک در طول یکصد و سی و در عرض پنجاه کروه است و دار الحکومت آن برن نام دارد و بغایت آباد است و همگی چهارده
پرگنه دارد و مردم آنجا رئیس مانند ولندیزے دارند سببش آنکه در زمان سابق ملک سولبر لاند در تصرف بادشاه الیمان
بود و سکنهٔ آنجا فرمان بردار او بودند بعد مرور دهور در ملک الیمان شخصی از خاندان او سریه که یکی از امرای خرد آنملک بود
اما اجدادش از قدیم امارت آنجا رسید شتند اقبالش روی به تراجع نهاد چندانکه بمرتبهٔ سلطنت رسید و بتمام الیمان
متصرف گشت و بالآخر دست تعدی بر رعایای آنمرزبوم دراز کرد ساکنان ملک سولبر لاند از جورش بجان آمدند و در خلع
آن ساعی شدند و راه میبردند در خلال این احوال حاکم شهر آلطرف بفتح لام زده طاء مهمله برای مهمله زده و ضم فا مردی
سفاک و بیباک بود روزی در فضای وسیع بر چوبی دراز کلاه خود را بعینه نمود و امر کرد هر کسیکه باین چوب بگذرد آداب
باین کلاه بجا آورد روزی ولیم تل نامی که در شجاعت و تیر اندازی سر آمد زمانه بود بران کلاه و چوب یکدست و آداب
بجا آورد مردم بسمع حاکم رسانیدند حاکم برنجید و ولیم تل را زنجیر نمود و گفت این را زیر تسمه کشند حاضران گفتند که او مردی
تیر انداز و صاحب هنر است اینچنین کس را رایگان نباید کشت حاکم گفت اگر اینچنین است پس بر سر پسر او ترنجی نهند و او
آنرا به تیر زند ولیم تل قبول نکرد حاکم در خشم شد گفت که پدر و پسر هر دو را بکشند مردم به ولیم تل فهمانیدند که آخر کشته میشوی پس
آنچه حاکم می گوید باید کرد و اگر تیر بر هدف مرادش نرسد شاید خشنود شده از سر خون شما درگذرد ولیم تل تیر در کمان کرد
و بکشید و ترنج را از سر پسر به تیر زد نظارگیان حیران ماندند آفرین خواندند ولیم تل سوای آن تیر تیری دیگر در دست داشت
حاکم ازو پرسید تو حکم اندازی چرا تیر دیگر میداری ولیم تل گفت باندیشه اگر بر من از ترنج خطا کند و به پسر من رسد و او
کشته شود آنزمان تیر را بر سینهٔ پر کینهٔ تو بزنم و قصاص خون پسر خود بستانم حاکم ازین سخن در غضب شد و بهم برآمد و امر
بزندان ولیم تل قرار داد و جای محکم برای حبس او مقرر نمود چه یک قلعچه در میان جهیل که هشت کروه تخمیناً طول و دو کروه

عرض میداشت برای حبس او مقرر نمود و از راه حزم و بدگمانی که کسی او را در راه بندرها کند با او و رکسی نیست و بسوی قلعه روان
شد چون مبلغی راه قطع کرد ناگاه باد تند و طوفان عظیم از برق و صاعقه برخاست و بارش بزرگ قطره باریدن گرفت و قریب
بود که کشتی غرق شود و مردم کشتی با حاکم گفتند که ویلیم تل مردی قوی هیکل و زور آور است اگر او را از بندرها کنی شاید چیزی نجرد
نمایان گردد که باعث نجات حیات ما مردم ازین طوفان شود حاکم که دست از جان شسته بود دست و پای ویلیم تل بگشاد
و رها کرد و ویلیم تل بشجاعت و پردلی که داشت از کشتی خود را در آب انداخت و تمام کشتی را گرفت و تکیه بر خدا کرد و آنرا کشان کشان
بکنار ساحل رسانید و خود از آنجا بگریخت و سعی آن شد که حاکم ظالم را از میان بردارد چون مردم از ظلم حاکم بجان آمده بودند گروهی
با ویلیم تل بگرویدند ویلیم تل با حاکم رزم کرد ظفر یافت و او را هزیمت داد و همچنین رفته رفته اجتماع خلایق بر ویلیم تل شد چون شور شر
ویلیم تل بسمع بادشاه الیمان رسید سپاه بسیار بدفع او فرستاد و ویلیم تل با فوج شاهی رزمی صعب کرد و ظفر یافت سپاه
بادشاه الیمان بافتضاح وجهی منهزم گشت بادشاه الیمان مکرر بر مردم سولیسرلاند افواج بیشمار فرستاد و مردم سولیسرلاند مردانه
بکوشیدند و رزمهای صعب و قتالهای فاحش کردند هر بار سپاه الیمان را هزیمت دادند و این قضایا بطول انجامید تا چهل و
پنجاه سال کشید چه هر بادشاه که بر تخت الیمان می نشست فوج کشی بر ملک سولیسرلاند میکرد و مردم سولیسرلاند مردانه میکوشیدند
و رزمهای رستمانه مینمودند تا آنکه تمام دیار سولیسرلاند از تصرف بادشاه الیمان برآوردند و مطمئن نشستند چنانچه از آنزمان حاکم
و رئیس و ملک سولیسرلاند مقرر نیست و کثرت سپاه آنجا بیشتر است تا آنکه ایشانرا از کسی جنگ نیست و بر ملک دیگری
بعزم ملک ستانی نمیروند و هر رعیت آنملک در حقیقت بکار سپاهیست که در حفاظت ملک خویش میکوشند و براندک مملکت
قناعت نموده اوقات بمیانه روی میگذرانند و نزد بادشاهان هر یک میطلبند سپاه خود را بکرایه میفرستند و بعد از دو سه
سال طلب میدارند و عوض آن فوجی دیگر تعیین میکنند تا سپاه اولین بملک خود بیاساید و بیشتر ایشان را ضابطه است
جائیکه بکرایه میروند تنخواه خود بموجب قرارداد میگیرند و اگر اندک خلاف قرار و تغافل بمیان آید همانوقت از وجدا میشوند و
هرگز نمی باشند و در وفاداری و دلاوری چنان ثابت قدم اند که اگر هر دو طرف مردم سولیسرلاند باشند هنگام رزم مخالفانه
رزم میکنند و مردانه میکوشند و دیگر خطهای بعضی بزرگ که از انجمله نیمان و مسرت و میل و موتوینه و مسوه و دلیس و جنوه و
نشکل این همه از خطههای کلان اند و دیگر کوچک و خرد و این جمله را ولیه یورپ الفاظیکه ترجمه آن بزبان فارسی باغ فرنگستان
می نامند همه آن آبادی و شهرهای بسیار خوب و آراسته میدارند و سا آنجا خود را بادشاه نمیگویانند و به تبعیت
کسی بادشاه نمیکنند اما سکه بنام خود میزنند و بطور بادشاهان میگذرانند دیگر در یورپ ملک بکری است تو این و کافه بومان
که همه در تصرف عثمانیه بود و اکنون بسیاری از آن در تصرف او هست و بعضی از آن را بادشاه روس متصرف شده
جا این ملک ها بسیار آباد اند و در همه این ملک مسلمانان و یهودان و نصاری سکن دارند اما از آنجا که بادشاه این دیار
مسلمان است بسیار سکونت میدارند دیگر ملک اکری است طولش یکصد و پنجاه کروه و عرضش صد کروه و پایه تخت
او بموده نام دارد و این ملک در تصرف بادشاه الیمان است پس همه مملکت فرنگ را تفصیل بیان کردم اکنون طول عرض
و حدود آنرا باجمال میگویم بدانکه طول مملکت فرنگ دو هزار و پانصد کروه است و عرضش یکهزار و دو صد و پنجاه کروه و سرحد

این سمندر بسته است و سرحد شرقی آن بخش ایشیا است و سرحد جنوبی آن سمندر مختصر است که آن سمندر بخش افریقیه را از یورپ
یعنی فرنگ جدا میکنند و بطرف مغرب دریاے سمندر کلان است که آن سمندر موصوف مابین فرنگ و امریقه که دنیاے نو عبارت
از وست حدی فاصل است پوشیده نماند که در یورپ جزائر بسیار هستند از انجمله جزایر انگلند بکاف فارسی و آنرا بریتان
و برطانیهٔ کلان نیز نامند و جزیرهٔ مذکور در طول سه صد و سی کروه و در عرض دو صد و پنجاه کروه و پایه تخت این جزیره
شهر لندن است و بادشاهت آن جزیره انگلستان یعنی انگریزان میدارند و مرقوم خواهد شد و دیگر جزیره ایرلند است
که طولش یکصد و چهل و دو نیم کروه و عرضش یکصد کروه است و پایه تخت این جزیره شهر دبلین است و در آنجا نایب
بادشاه انگریز میباشد و دیگر در دریاے شمالی فرنگ بعضے جزایر هستند که در تصرف بادشاه دیمرک اند و دیگر مابین مشرق و شمال
ملک یورپ جزیره هاے ویلند و دیگر جزیره هاے در تصرف بادشاه دیمرک است و متصل این جزیره ایلند و الند در وحی و همه
دیگر جزایر در حکومت بادشاه سویدن اند و در میان سمندر بطرف جنوب که ملک فرنگ را از بخش افریقیه جدا کنند جزیرهٔ امرکیه
و محارکه بکاف های فارسی و این در تصرف بادشاه اسپین اند و دیگر دیت لیارد در تصرف انگریز است جزیرهٔ کارسیکر در حکومت
فرانسیس است جزیره ساردینیا آنجا بادشاه علاحده است و آن را بادشاه ساردینیا نامند جزیره سسلی تکرسین اول در تصرف
بادشاه نیلس است جزیره بوسینه و کرفو و سفالونیا و زیت و لوکادیه بکاف تازی مجموع پنج جزیره در تصرف مردم ونس است
و دیگر جزیره کندیه بکاف تازی و رودس و کمنس و تندس و میلن و سیودت و ساماس و پمیس و پارس و سرکودسی برس که اینجا
درخت سرو بسیار پیدا میشود و شیرین وغیره که همه آنرا ملک لوبان میگویند از انجمله در تصرف سلاطین عثمانیه اند مردم این جزایر که
لوبانی اند همه مذهب نصاری دارند و جزیه بسلاطین عثمانیه میدهند امصار جزایر فرنگ که یورپ است تمام بخش دوم ایشیا است
که عبارت از ایران و توران و دیار هندوستان و ملک کرجهان دارمنی و بعضے ملک روس ملک تمام هفت اقلیم کهنه است چون
اکثر امصار هفت اقلیم کهنه را یار وفادار مولف حدیقة الاقالیم از کتب متعدده مثل کتاب هفت اقلیم وغیره نوشته بنابران از ان
درگذشته بخش سومی مے پردازد بخش سوم افریقیه که مشتمل است بر ملکهای بزرگ و اکنون آنرا بتفصیل بیان میکنیم ملک مرافه که مراکو
نیز مش گویند طولش دو صد و پنجاه کروه و عرضش دو صد و چهل کروه و دار الریاست این شهر فص و بادشاه اینجا مسلمان است از مجا
خلفای مصر و دیگر الجزیر که طولش دو صد و چهل کروه و عرضش پنجاه کروه و دار الخلافت این ملک هم الجزیر نام دارد و حاکم اینجا همیشه
از طرف سلاطین عثمانیه بود و اکنون بر آمده است اما حصه بنام عثمانیه میخوانند و باج و خراج هیچ نمی دهد و ساکنان اینجا مسلمان اند ملک
یونس طولش یکصد و دو کروه و عرضش هشتاد و پنج کروه و دار الریاست نیز یونس نام دارد و پیشتر از این اینجا از طرف عثمانیه حاکم می گشت و
اکنون بسیر خود است ملک ترپولی سه صد و پنجاه و عرضش یکصد و بیست کروه و دار الخلافتش نیز ترپولی نام دارد و حاکم اینجا فقط خطبه بنام
سلاطین عثمانیه میخوانند ملک بارکه طولش دو صد کروه و عرضش دو صد و پنج کروه و دار الخلافتش تولی نام می دارد و آن شهر بسیت بزرگ رئیس
اینجا بظاهر خطبه و سکه سلاطین عثمانیه میدارد این هر پنج ملک از مرافه تا بارکه از ملک بربر میخوانند و دیگر در بخش افریقیه ملک مصر است و طولش
این سه صد و عرضش یکصد و بیست و پنج کروه و دار الخلافتش را قاهره می نامند و این شهر بر ساحل دریاے نیل واقع است و احوال مصر مولف
حدیقة الاقالیم در ضمن اقلیم سوم نوشته است و اکنون دران دیار از طرف سلاطین عثمانیه والی روم آسانی نشیند بالفعل عمل سلاطین

عثمانیه

عثمانیه آنجا ضعیف است و بست چهار کس از اولاد غلامان خلفای علوی که در مصر خلیفه بودند از چند سال آنملک را بهشت و چهار حصه کرده
میان خود ها تقسیم نموده متصرف اند و گاهے سلاطین عثمانیه روم را خراج با تحایف میدهند و گاهے نمیدهند و اگر از بادشاه ناخوش
مے شوند از شهر آنرا امیر انند و بباد شاه روم مینویسند که بادشاه دیگر بفرستید پس بادشاه بموجب التماس شان بادشاهے دیگر
میفرستد ملک بلاد الجزیره طولش یکهزار و دو صد و پنجاه و عرضش یکصد و بست و پنج کروه و پای تختش شهر وار است و بادشاه و مردم آن ملک همه بت پرست اند
ملک دراره طولش یکهزار و دو صد و عرضش سه صد و سی کروه و پای تختش شهر تکسے بفتح تای فوقانی و فتح کاف فارسی و سین مهمله مشدده بیار زده است و
بادشاه و مردم آنجا همه بت پرست اند ملک بنکرولند بکسر نون بیای تحتانی زده و فتح کاف فارسی و بضم رای مهمله و واو زده است طولش یکهزار و یکصد کروه و
عرضش چهار صد و بست کروه و پای تخت این شهر مرکیه بکاف فارسی و بادشاه و ساکنان آنجا همه بت پرست اند گنیه بالکسر و بنجاه فارسی طولش نهصد و عرضش یکصد
سی کروه و پای تختان بنینه بکسر بای تحتانی و نون و بیای تحتانی زده و فتح نون آخر بد ستور شاه و مردم آنجا همه بت پرست اند و دیگر سه شهر کلان که نام ان
لونیه و الی سینه و ابرکه له این هر سه را مصدره آبش نامند طول هر سه ملک یکهزار و دو صد و بست و دو و نیم کروه و عرض ان هفتصد
و چهل و پنج کروه و پای تخت ان گوندار است بکاف فارسی و بادشاه آنجا یار دین عیسوی میدارد و ساکنان آنجا بت
پرستان و مسلمانان و عیسویان هستند و دیگر وسط افریقیه را حبش و نیزی نامند اما احوال ان هیچ معلوم نیست گنگبهر بکاف فارسی
گلماس بکاف اول تازی و دوم فارسی طول الجمله دو هزار و هفتصد و عرضش یکهزار و یکصد و پنجاه کروه و پای تختش لونکو است
و بادشاه آنجا عیسوی و ساکنانش عیسویان و مسلمانان و یهودان هستند و این امصار را گیی ریزی بکاف فارسی مے نامند
و اکثر از کنار دریاے آن در تصرف مردم پرتکیه است معاهطولش هفتصد و عرضش یکصد و هفتاد و دو کروه است و پاے تخت
ان سیکنده و موزم بیک است و بادشاه آنجا بت پرست است و بعضے بندرهاے این ملک در تصرف فرنگیان پرتکیه
است و رسم آنجا یار چنانست که مردم آنجا طفلان و خویشان خود را می فروشند حتے که بادشاه آنجا نیز و اکثر فرنگیان و اطفال
ایشان را خریده بملک امرقه مے برند و آنجا کشتکارے کنانند گشیلا بکاف فارسی طولش چهار صد و پنجاه و عرضش سه صد
و سی کروه و پاے تخت آنملک حنبکوه است و بادشاه و ساکنان آنجا بت پرست اند سفله طولش دو صد و چهل و عرضش
یک صد و پنجاه کروه است و پاے تخت ان ملک نیز سفله نام دارد و بادشاه و مردم آنملک بت پرست اند ماکوه طولش
سه صد و عرضش یکصد و هفتاد کروه است اکثر جا ریگستان و کمتر شهر آبادان میدارد و رئیس و مردم آنجا همه
بت پرست اند حلیان طول آن سه صد و نود و عرضش سه صد و سی کروه است آنجا ملوک الطوایف اند و همه ایشان بتان را
پرستش میکنند و اکثر جاے آنملک در تصرف فرنگیان ولندیز است و اکثر امصار دیار مذکور در آبادی و زراعت
و لطافت هوا بر تمام ملک افریقیه ترجیح میدارد و میوه هر جنس که در دنیا پیدا است در آنملک پیدا مے شود و سر
شمالی افریقیه یورپ یعنے فرنگ و سر حد شرقی آن ایشیا که عبارت از هفت اقلیم کهنه است و حد غربے آن سمندر
کلان مغربے که فاصله است میان افریقیه و امرقه و حد جنوبے ان سمندر کلان جنوبے تا آنجا که خط استوا در عین وسط
ملک افریقیه مے گذرد و مملکت افریقیه از دیگر ملک ها دنیا بسیار گرم است و اکثر جاها ملک مذکور ریگ روان و
سراپا ویران است اما زمین کنارهاے دریا هاے بزرگ چون رود نیل وغیره تر و تازه و بسیار آبادان و همه چیز آنجا

پیدا می شود پس چنانچه جزایر یورپ ذکر کرده شد اکنون جزایر افریقه بیان کرده میشود شمالی متصل بحر احمر است و آن در تصرف
گروه هاے متفرقه است و ساکنان آنجا دین و ملت بطریق متنوعه میدارند پایه تخت آن کلتره بادشاه آنجا مسلمانست
این جاردیپ آنرا کمره هم می نامند و پای تخت آن شهر حوبه است و بادشاه و ساکنان آنجا مسلمان این جاردیب از دیگر جزایر آباد است
بسیار میدارد و جهازها که از فرنگ هندوستان مے آیند چندے آنجا بنابر ضروریات مثل آب تازه و اشیاء خوردنی
مقام میکنند و آنجا ذخیره میگیرند گمبر بکاف اول فارسی پایه تخت آن شهر اسپین نام دارد و بادشاه آنجا مسلمانست اوپن
پایتخت آن نیز یورپن نام دارد و آن در تصرف فرنگیان فرانسیس است لیکن پایه تخت آن ولی بتصرف فرنگیان انگریز است
یلمه و پایه تخت آن ملمه و بتصرف فرنگیان اسپین است شراون و پای تخت آن نیچال است و در تصرف فرنگیان پرتگیز است و
شراب مدیره در آنجا پیدا میشود که باقطار عالم مے برند و دیگر چند جزیره ها که آنرا درسے مے نامند و پای تخت انگره بکاف
فارسیست و آن در تصرف فرنگیان پرتگیز است اکثر بلکه همه این جزیره ها آبادی تمام و هوای خورم میدارد و مملکت امرقه
که آنرا افریقه نیز نامند بر عاقلان پوشیده نیست که حکما و دانایان سلف در کتب خویش نوشته اند که احتمال داشته چنانچه
بطرف مشرق و شمال زمین است همچنین بطرف مغرب و جنوب بر زمین وسیع و کلان خواهد بود بعضے دانایان در نیاب
خیالهاے دور و دراز بسته اند اما از گفته و نوشته ایشان حل این مشکل نشد پس از مرور و دهور اهل فرنگ خراب کرده و توکل
بر حافظ حقیقی نموده آن زمین را که پیش ازین مردم هند و روم و شام بلکه تمام هفت اقلیم ازان واقف نبودند پیدا کردند و گوی
معرفت و تحقیق بچوگان جرأت از عالمیان ربودند چنانچه بتفصیل مرقوم قلم میگردد چه پیش ازین قریب به سه صد سال فرنگیان
آمد و شد هندوستان از راه دریاے عمان که اکنون مسلوک است واقف نبودند اما فرنگیان سوداگر از راه خشکی ما بین
اسکندریه و مصر تا بسویز که بر ساحل دریاے احمر است رسیده و زر و تحایف فرنگ همراه آورده تجاران عرب که در انوقت
سوداگری هندوستان بدست ایشان بود خرید و فروخت می نمودند چنانچه در هر یک سال بماه معهوده اجتماع سوداگران
فرنگ با تجاران عرب بنابر آوردن اشیا که طرفین را مطلوب مے بود فیما بین خود قول و قرار مے نمودند و از طرف
فرنگیان ساکنان دو شهر یکی ونیس و دیگر جنوه که ذکر آن در یورپ گذشت همه کار تجارت را در دست خود داشتند
و دیگر گروه فرنگیان را دخل در امر تجارت خصوص در هندوستان نمیدادند چه اشیاء هند به قیمت مناسب از هندیان
میگرفتند و بهر قیمت که میخواستند میفروختند منفعت ازسه چندان و زیاده بران میگرفتند چنانچه در انوقت یک آثار
ابریشم خام هم وزن زر میفروختند و سالها دراز بهمین منوال بگذشت ازین جهت ایشان بسیار متمول و مالدار شدند
و فرنگیان دیگر بر ترفع و ترقی احوال ایشان حسد مے بردند و حسرت مے خوردند تا وقتیکه در سن یکهزار و چهار صد و
هشتاد و سه عیسوے کلمبس نامی بکاف تازی و کلمنش بمیم هم مینویسند ساکنان جنوه که عالم و فاضل بود از علم نجوم
و هیأت و هندسه و احوال دنیای نو ساکن و قوفے تمام داشت و گویند که اول کسیست که بر احوال سنگ مقناطیس در
زهره نصارے واقف شد و قطب نما بساخت و در دریا جهات چهارگانه را در روز و شب و ابر و تاریکی شناساگشت
و راه رفتن جهات مذکوره مے توانست و این اسرار چندے پوشیده داشت و قوی دل شده قیاس کرد که البته راهی

بوده باشد تا از طرف مغرب بسنواری جهاز بجنوب شده بهندوستان میتوان رفت و قول اصح آنست که قطب نما اختراع شخصے دیگر است و آنکه آنرا ساخته زمانه او و کلنس ازان کار گرفت چه کلنس منصوبات خود را با دلایل قوی بر اثبات دعوے خویش بر کاغذی نوشت و بنظر سرداران جیوه گذرانید و درخواست چند جهاز و مدد خرج برای رفتن خود بهندوستان نمود سرداران موصوف نافهمیده ازانچه گاہے نشنیده بودند متنفر شدند و آنرا خیال باطل و دیوانگے اندیشیده بچشم حقارت و تسخیر بر کلنس نگریستند و لیکن بدین وجه درخواست او را رد کردند کلنس بر نادانے قوم خود نگریست و گفت که شما دولتے عظیم از دست دادید و من اینک از شما جدا میشوم تا پادشاہے زیرک بدست آرم و این دولت نصیب او گردد پس او پیش بادشاه فراسیس رفت و مافی الضمیر عرضداشت و روی نیافت ازانجا نزد بادشاه انگریز رفت او بخیل بود بنابران التماس او را قبول نکرد بعد ازان پیش والیے پرتگال رفت و بے نیل مقصود بازگشت کلنس انچه که داشت در خراج آمد و رفت و نذر سلاطین صرف کرد عاقبت کارش بعسرت کشید و بالآخر نزد بادشاه زنے عاقله بود احوال او بشنید و او را پیش خود طلبید و همه منصوبات و دلایل او بشنید و به پسندید و از شوهر خویش اجازت گرفته قلیلے از جواهر خود فروخته سه جهاز مع اسباب و مردم کار آمدنی به کلنس بخشید و رخصت فرمود و کلنس در سال یکهزار و چهارصد نود و دو عیسوی بر جهاز سوار شد و در پے مقصود براند در چند روز مردم همراهی او که گاہے کنارهٔ زمین را از نظر نگذاشته بودند و جهاز را از کنارهٔ دریا دورتر بردن نمیتوانستند چه تا آنوقت سیر و سفر دریا همین طور بوده چون یکبار خود ها را در میان سمندر که زیرش آب و بالا آسمان باشد بدیدند و ساحل و زمین از نظر ایشان ناپدید گشت چون از جهات خبر نداشتند که درین بحر بے پایان کجا و کدام سمت میروند و دیگر بادهاے تند و تلاطم امواج که هویدا میشد بیدل و هراسان گشته دست از جان بشستند و از کلنس بے ادبانه گفتند که ما مردم را باز بملک ما برسانید و الا شما را بدریا خواهیم انداخت کلنس با ایشان گفت از مرگ نمیترسم اگر چنین کنید کیست که شما را بوطن رساند باید که روزے چند صبر کنید پس اگر بساحل نرسید هرچه خواهید بکنید مردم با خود ها گفتند که اگر این را هلاک میکنیم گوئی در هلاک خود کوشیدیم پس طوعاً و کرهاً روانه بکشتی شدند بعد از سی و سه روز زمین بنظر ایشان در آمد و آن یکے از جزیره هاے ماهانه بود کلنس از کشتی فرود آمد و تماشا را بشهر نمود و حیران شده با خود گفت که این آن هندوستان نیست که در پے تجسس آن این همه محنت ها کشیدم و ساکنان آن جزیره همه سیاه رنگ و عریان بودند از اکل و شرب هرچه داشتند بتواضع پیش آمدند کلنس مختصرے از تحایف فرنگ بایشان داد و چندے در انجا استقامت گزید باز بار سفر بر جهاز کشید و از مغرب باره راه بطرف جنوب رفت و بجزیره کلان رسید و همه اسباب ضروری از ماکول و مشروب و ملبوس ترتیب داد ساکنان آن جزیره بسیار خوشخوے و خلیق و نرم گوی بودند بما حضر متواضع شدند و تحایف آنجا چون مروارید و ریزه های یاقوت سرخ گذرانیدند و کلنس بسیار راضی و خوشنود گشت و دانست که عنقریب سررشتهٔ مقصود یعنی سیر و تماشاے هندوستان میسر خواهد آمد چند کسان خود را دران جزیره گذاشت و بملک اسپین عزیمت خواست کرد و دو سه کس از ساکنان آنجا را همراه گرفت و از زنده مروارید و اسلحه آمده باز دیگر کارخانجات و زیور آلات و میوه جات و انچه دران جزیره پیدا میشد اندک اندک همه ازان با خود گرفته و با اسپین آمد

وبخدمت بادشاه پیوست وانچه آورده بود بنظر بادشاه درآورد واحترام یافت وبعد از ده ماه هفتده چهار ویک هزار پانصد مردکه
درانمیان بعضے از صاحبان عالیمرتبه ومتمول بودند از بادشاه رخصت شده برجهاز نشست وبجزیره اسپانبوله رسید
وسه صد کس آنجا گذاشت وآن ملک را بی جنگ متصرف بادشاه اسپین درآورد وچند قلعه براے استقامت ومحافظت
مردم عمارت فرمود پس ازان بطرف جنوب شده بجزیرهٔ کلاف الکاف تازی رسید وآن جزیره را بسیار آبادان یافت و
معدن زر در آنجا بسیار بود فورید سکنهٔ آنجا بے جنگ محکوم ومطیع او شدند وآن جزیره را باسم از بله بیگم یعنی باغ بیگم
موسوم ساخت وچند کسان خود را در آنجا گذاشته باز باسپانبوله شتافت درخلال این احوال بعضے از دشمنان که
از اقبالش حیرت میخوردند در حضرت او را بخود راے وخیال ریاست متوهم ساختند بادشاه جاسوسان پیش او
فرستاد کلنبش از بعضے خبر یافت ومزاج بادشاه را از خود مطمئن ساخت وبدستور مقرب آنحضرت گشت وحسب الحکم
بادشاه باسپانبوله شتافت ودر سال دیگر در جهازها سوار شده وهفتده شبانروز راست سمت مغرب رفت
بساحل رسید آن از جزیره ها مرقه جنوبیست قدرے دیگر بطرف مغرب رفته دو جزیره دیگر یافت وباز بسمت
مغرب روان شده وبالاخر بکنار ملک امرقه رسید واز جهاز فرود آمد آن جزیره بسیار آبادان یافت ومردم سفید
پوست مایل بسرخی خوبصورت بودند وکلاه ها از پرهاے رنگین برسر داشتند ولباس مکلف ساخته دربرکشیده ستر
عورت کرده بودند وحلقه زر با مروارید وهر دو گوش میداشتند وزنان آنجا حلقه زر با مروارید در هر دو گوش وبینی کشیده بودند
باادب وتواضع تمام با زر ومروارید پیش کلنبس آمدند کلنبس نیز بیشتر تحایف فرنگ بایشان تواضع نمود وفیما بین رابطه دوستی
استحکام یافت کلنبس بعد چندے باسپانبوله مراجعت نمود درین اثنا دیگر بادشاهان فرنگ احوال کلنبس شنیده سرداران
خود را معه جهازها بتلاش زمین نو فرستادند مردم پرتگال مملکت که یکی از ملکهاے امرقه است دریافتند وانگریزان پیدا کردند
وامریکس نام شخصے سوداگر شهر فلارس دیگر دیار بسیار ملک پیدا کرد وآن مملکت بنام امریکس بامریکه موسوم گشت واز عجایب
روزگار آنکه کلنبس در تلاش ملکهاے تواریخ ولعنت کشید وهیچ یک از ملکها بنام او مشهور نشد نتیجهٔ آن همه محن وخرابی وبدحالے
نصیب او گردید چه مخالفان از باز بحضرت بادشاه او را بهوس ریاست وشل ان متهم ساختند ودران باب غلو کردند بادشاه
او را طلبیده بزندان فرستاد کلنبش در سن یکهزار وپانصد وشش عیسوی در حبس بمرد واو به تدبیر صایب وخوش خلقی وشیرین
زبانی این همه ملکها را بے جنگ در تصرف بادشاه اسپین درآورده بود بعد از او ناظمان وحاکمان دست تعدی وتظلم بطمع
زر وجاه بر سکنهٔ اسپانبوله دراز کردند ودر ابتداے سال قریب شش لکه کس را کشتند ومردم آنجا را از سگان درنده شکار کنانیدند
تا آنکه از ساکنان اسپانبوله کسے در آنجا نماند ونیک پرداخته شد بعد ازین قضایا پس از یکصد سال از طرف بادشاه اسپین حاکمی
مسمے بفرماند وکارتر باششصد پیاده وهیژده سوار وچند ضرب توپ خرد بدان سمت نامزد شد وبا این فوج قلیل عزیمت تسخیر ملکو
هر دو کاف تازی که بادشاهیست بسیار کلان وآبادان مملکت امرقه که انرا امریکه بشتیرش خواهند نمود وپاے تخت ملکو شهرے
بود بغایت وسیع وبزرگ در وسط کولابی عظیم وراه آمد وشد دران شهر بران کولاب که هر چهار طرف ان کولاب مراطهاے
سنگین درغایت متانت ساخته بودند وعمارات الشهر همه سنگین ورفیع ودکاکین آراسته وچهار سوی بازار ترتیب داده آنگی

تمام تعمیر یافته و تمام شهر معمور از زر و نقره و جواهر و لآلی آبدار بیشمار و تمناهی هر کس در آن شهر در هر وقت باندک تردد موجود و ساکنان
آنجا بکثرت و ازدحام تمام در غایت جمعیت و فراغبالی بی زحمت در عیش و کامرانی شب و روز میگذرانیدند و بهشت آنجا
که آن دوی بنا شده کسی را بکسی کاری نباشد و در حاق وسط شهر عمارت بادشاه در غایت متانت و آراستگی تعمیر یافته
چه ستونهای آن همه از سنگ بسیم گوناگون بپرداخته و گنبدها و منارهای با کارهای طلا و نقشهای رنگارنگ
و تصاویر غریب و عجیب زینت یافته و بادشاه آنملک که نامش موتی زومه بود بادشاهی بود بحشمت و شوکت بغایت
که صد هزار پیاده هر وقت به پاسداری و حراست او قیام داشتند و هنگام سواری بر تخت مرصع کاری سوار شده و امیران
عالیقدر آنرا دوش بدوش خودها میکشیدند و فخر خود میدانستند و او بعلو همت و سخاوت و عدالت و انصاف درست و در سخاوت
و شجاعت گوی از بادشاهان عصر خویش ربوده و اکثر ملکهای اطراف را از دور و نزدیک تسخیر کرده خلایق در ظل عاطفت
آن بادشاه بآسودگی و رفاه میگذرانیدند و اسلحه سپاه آنملک تیر و کمان که پیکان تیر از سنگ چقماق و یا استخوان و خار ماهی
که در تیر تعبیه میکردند و دیگر نیزه خرد که برچه باشد از نی و چوب که سر آنرا بر سنگ باریک میکردند و هنگام رزم آنرا بر مخالف
می انداختند و از آهن چون شمشیر و دیگر اسلحه ساختن نمیدانستند و از بارود و گوله و توپ و تفنگ مطلق خبر نداشتند و اسپ
در آن دیار هرگز نبود و گاهی بنظر آن گروه نه در آمده و ندیده القصه فرماید و کارنیر با فوج قلیل که بسبب حربه توپ و تفنگ
با وجود کثرت یک یک کس فرنگی صد چندان بودند در توابع ملکو رسید اول چند کس از باشندگان آنجا بتواضع و خلق پیش
آمدند و اسباب ضروریات از ماکول و مشروب و ملبوس وغیره حاضر آوردند رئیس فرنگی نیز با آنها تواضع و مدارا کرد و چندی
آنجا سکونت ورزیده با آن جماعه اختلاط پیدا نمود چندانکه فی الجمله بزبان ایشان آشنا گشت و احوال ملک ملک پرسید
کسان آنجا کیفیت ملک ملکو و شهر آنرا از آبادی و وسعت و لطافت و نزهت و وفور زر و اسباب بیان کردند باستماع
آن فرماید و کارنیر را خواهش سیر و تسخیر آن در دل از یکی صد شد و کسان آنجا از آمدن مردم نو سفید پوست بکتر پوش که در
دل خود یک جانور مهیب الشکل قیاس میکردند به بادشاه ملکو خبر دادند بزار الطاف و اخلاق فرنگیان که درباره خود
مشاهده میکردند به بادشاه گفته فرستادند و آنکه در کتب ما و سینه بسینه مایان از سلف بخلف شنیده ایم که این مملکت
بر دست کسانیکه پسران آفتاب خواهند بود مسخر خواهد شد همانا که این مردم پسران آفتاب اند که باین شکل و صورت و
اخلاق پسندیده متصف اند و چون مردم آنملک گاهی جهاز و صورت این مردم ندیده بودند بقیاس خویش میگفتند که جهاز جانور است
زنده بر روی آب روان و انبکر ده یعنی مردم از شکم این جانور بانصورت مهیب بر آمده اند و وقت سر دادن توپ که هنگام
صبح و شام موافق ضابطه بر جهاز سر میدادند بزعم خویش میگفتند که این جانور یعنی جهاز جانوری عجیب است که در هر چهار پاس
آتش و شعله از شکم خود بیرون میدهد و دیگر چون اسپ ندیده بودند هرگاه سوار اسپ دیدندی گفتندی که این عجب آدمی است
که شکل دیو چهار پا و دیگر اعضا میدارد چه آنجماعه اسپ و سوار را یکی میدانستند و همچنین از دیگر حرکات فرنگیان متعجب میشدند
و همه کیفیت به بادشاه خویش میرسانیدند فرنانده گاربر چندی در توابع ملکو مانده پیش بادشاه آنجا که موتی زومه نام داشت
شتافت و با او ملاقات کرده و برده دستی در باخت و بالاخر هوس تسخیر مملکت در دماغش جای گرفت بادشاه را بدغا قید کرد

ساکنان ملک از دغا را و وحبس بادشاه خویش خبر یافته بجنگ پیش آمدند و برای خلاصی بادشاه سعی بسیار کردند اما بدست
آن مطلوبان جزیه سر دستگ بنو و پس جنگ کردن و جان دادن و از گلهٔ توپ صدها پریدن و از تفنگ و سنگین هزارها کشته
وخسته شدن همان بود و درین گیر و دار بادشاه آلقوم که بر بام زر آن خانه مقام میداشت و صحن بام استاده تماشای رزم میکرد
ناگاه سنگی بر سر او رسید و از ان کشته شد و بسیاری از ان قوم بقتل رسیدند و بقیة السیف منهزم گشتند و ما به و کا وظفر یافت
و خویشان و فرزندان موله رونیه را از سلطنت بی دخل کرد تمام ملکسکو تصرف خود در آورد و باندیشه آنکه ساکنان آنملک
سرکشی نکنند همه از مرد و زن و بچه که بدست آمدند بظلم تمام بکشت کسانیکه خبر دار شدند گریخته بجاهای دور و دراز و جنگلها
و بیشهها و کوهها پناه جستند چنانچه بعضی تا حال از اولاد ایشان در کوهها و جنگلهای باشند و چون و باندو کارنز و دیگر سرداران
اسپین مملکت را از ساکنان اصلی خالی کردند زنان و بچگان و مردان کشاورز و رعایا را اهل حرفه از اسپین طلبیده
شهرها و آبادیها بطور خود ساخته آنجا مقیم گشتند و بمرور ایام در همه ملک ملکسکو آباد شدند و ملک دیگر که نام آن بیرده است
نیز گرفتند و اکنون اسپانیان بر تمام امریقه جنوبی مستولی اند و امریقه جنوبی که عبارت است از ملک وسیع و زرخیز و امصار
آن ملکسکو و بیر دوتره فرما و چلی ولیلا به و جزایر آن ملک کوبا و استابنوله ولولورکو و یرینیدار و مارکارنیا و جوان فرماندیز
وغیره اند پوشیده نماند که ملکسکو در طول یک هزار کروه و عرضش سه صد کروه و ملکی است خوش آب و هوا لایق زراعت
که تخمهای فرنگ و هند در آنجا بخوبی میکارند و انار و انناس و ترنج و لیمو و سنگتره و خوبانی و سیب و نارجیل خوب میشود و نیشکر
آنجا بسیار کلان و رس دار و بغایت نرم و شیرین می باشد و معدنهای زر و نقره در آنجا بسیار چنانچه هر سال زر و نقره
بیشمار از آنجا ببادشاه اسپین میرسد و در آندیار ادویات نباتی و حیوانی و معدنی چون برگ و گل و ثمر و حب و صمغ و مانند
آن و از عنبر و مشک و لادن و دیگر زمرد و یاقوت و لؤلؤ و زهرمهره پیدا میشود که تمام فرنگ از ان مستغنیاست القصه ملک
ملکسکو در بعضی فواید از دیگر ملکها ر دنیا برتری میدارد و ساکنان آنجا که اکنون عبارت از مردم اسپین است همیشه در
کمال عیش و عشرت میگذرانند ملک تره و ما در طول هفتصد و در عرض سه صد و پنجاه کروه بغایت خوش آب و هوا و مزروع
ملک پیرو طولش نهصد و عرضش دو صد و پنجاه کروه و درینملک معدن نقره بسیار و کشتکار از هر جنس بخوبی تمام میشود و درینملک
امصار بزینت و آراستگی تمام و آبادیها لاکلام اند ملک چیلی در طول شش صد و در عرض دو صد و پنجاه کروه و آب و هوایش
بملک پیرو مشابهت تمام دارد ملک لیلانه در طول هفتصد و پنجاه و در عرض پانصد کروه باید دانست که قدر مرقومه در طول
و عرض عبارت از آبادیست و در باقی جاها مردم اسپین نرفته اند و حد آنملک تا حال نمیدانند که تا بکجاست و هنقدر که آباد کرده اند
سکونت میدارند آب و هوای نیک میدارد لایق زراعت و تماکو خوب در آنجا میشود چنانچه هر سال بسیار بسیار از آنجا
بفرنگ جهة فروخت میفرستند اما جزایر آنملک یکی وکوبه پیرس گویند طولش سه صد و پنجاه و عرضش سی و پنج کروه و بوفور
آبادانی معروفست فلفل گرد و مرچ دراز و نیشکر و تنباکو آنجا بسیار خوب و فراوان میشود و دیگر هرچه لایق عیش و
زندگانی انسانست دران جزیره حاصلست اسپانبوله بازمی آن دو صد و بست و پنج کروه و پهنای آن هفتاد و پنج
کروه و دران جزیره شهرها بغایت آباد و با رونق تمام اند و آب و هوای آنجا بغایت سازگار ابدان انسانست نیشکر

و وسمه که نیل نامند و تنباکو و اقسام خورش از نباتات ابقول حبوب در آنجا بخوبی پیدا میشود بو توریکو طولش پنجاه و عرضش بست کروه است هرچند که خرد است اما همه آباد است و بر دیگر جزائر آبادی رجحان دارد ترنداد در طول چهل و پنج و در عرض سی کروه در آبادی از دیگر جزایر کم نیست مادکارینا طولش بست و عرضش یازده کروه اگرچه خرد است لیکن همه آباد و ساکنان آنجا از دریا دشور صدف مروارید می یابند و میفروشند جو آن فراوان نیز بسیار کلان و لایق تر زراعت است اما مردم اسپین آنرا یاد نکرده اند لیکن هر سال کاوان جنگلی هزاران هزار از آنجا گرفته می آرند و سوای جزایر مرقومه دیگر جزایر بسیار اند و مردم بسیار اسپین بدان رسیده و دیده اند اما تا حال دران آباد نشده اند لیکن آن همه وجوه قابل کشتکار و آبادی را هستند معلوم باد که چون دیگر فرنگیان دریافت کردند که مردم اسپین ملکهای وسیع در امرقه پیدا کردند و حاکم بران گشتند و زر و نقره و جواهر از معدنیات آنجا بدست آوردند و دیگر فواید بسیار از ان ملک و دیار باجماعه رسیده هوا و سر امرقه در سر هر قوم فرنگ جای گرفت فرنگیان پرتگیز و انگریز و فراسیس و ملاندیز که ولندیز گویند فوجها و جهازها بر تلاش ملک و جزایر امرقه فرستادند فرنگیان پرتگیز بر ازل پیدا کردند و متصرف گشتند و ملک مذکور بسیار آباد است پر تکینه طولش یکهزار و دو صد پنجاه و عرضش سه صد پنجاه کروه میگویند و سرحد او طرف شمال و مشرق سمندر و سمت مغرب ملک لیمانه و جانب جنوب دریای امازن جریان میدارد و اهل پرتگیز با ساکنان اصلی آنجا موافقت کلی کرده اوقات بخوبی میگذرانند چه با یکدیگر نسبت دختری و پسری نموده نکاح و شادی میکنند اما ریاست و سلطنت آنجا بدست پرتگیز است و بادشاه پرتگیز را که پرتگال نیز گویند هر سال از انجا بسیار فایده جزیل میرسد و کان الماس آنجا هست اهل پرتگیز در سن یکهزار و پانصد و چهل و نه از تولد عیسی علیه السلام از فرنگ دران ملک رسیده اند و با بادشاه آنجا رزمها کردند آخر و سایر برازل باج و خراج به بادشاه پرتگال پذیرفتند پرتگیزیان با ایشان صلح کردند از ان تا اکنون که قریب دو صد و چند سال میشود فیما بین بنا بر مصالح قایمست و هر دو فرقه دران ملک وسیع با عیش و عشرت میگذرانند انگریزان در سن یکهزار و پانصد و هفتاد و سه عیسوی با فوجی شایسته و چند جهاز آراسته بسمت امرقه روان شدند و بملکی رسیدند که از مکسکو و غیره بسیار مایل بشمال و اقصی ست [illegible] دانا مند و امرقه شمالی با امرقه جنوبی پیوستگی دارد بتوسل یک اسمش یعنی پاره زمین که در طول زیاده و در عرض اندک مانند پل در میان هر دو امرقه که شمالی و جنوبی باشد واسطه و برزخ است که از امرقه شمالی با امرقه جنوبی براه خشکی میتوان راه یافت و استمش مذکور را اسمش داربین می نامند بالجمله انگریزان بصلح و جنگ اکثر اندیار و امصار امرقه شمالی را بتصرف خود آوردند و شهرها و آبادیها بر طریق خویش ساختند و مسکن گزیدند و اکنون انگریزان امرقه شمالی دم همسری با انگریزان فرنگ میزنند و از بادشاه باغی شده آتش پیکار با انگریزان فرنگ مشتعل میدارند و ملکهای امرقه شمالی یکی کشاد است طولش چهار صد و عرضش صد کروه و هوایش بسیار خوش و دلکش و اقسام فواکه در ملک گرم سیر و سرد سیر حاصل میشود و در آنجا پیدا میدارد و حبوب و غله از هر جنس در انجا کشتکار میکنند و امصار بسیار آباد دران ملکست و هرچه برای عیش و آرام انسان ضرور است در انملک موجود است و پیش ازین کناداد ر تصرف فراسیسان بود و انگریز

از فرانسیسان بجنگ بگرفتند ملک نوا اسکاتت لاند طولش یکصد و هفتاد و پنج و عرضش یکصد و بست و پنج کروه است و هوای
آن در خوبی از هوای کنادا کمتر است و نیز چندان آبادان نیست و آنجا یک نبات در کلانی مثل درخت پنبه
می باشد که از آن پارچه بسیار خوب و باریک می بافند و تجارت مردم آنملک از این پارچه است ملک نو در طول
دو صد و هفتاد و پنج و در عرض یکصد کروه هوایش بغایت خوب و آبادی بسیار دارد و اسباب خورش و پوشش
در آنجا بخوبی و ارزانی بدست می آید ملک قدیم طولش یکصد و پنجاه و عرضش هفتاد و پنج کروه و هوای خوش و شهرها آباد
دارد و حبوب ماکوله و بقول و درختان و نباتات مفیده و کارآمدنی در آن دیار فراوان می باشد مقاره در طول یکصد و
پنجاه و عرضش یکصد و بست کروه است و آن از دیگر ملکها بسیار بسیار آباد است و اسباب طرب و نشاط در آنجا
نیک بحصول می پیوندد هیر لاند طولش یکصد و بست عرضش یکصد و پانزده کروه است هوایش خوش و آبادی بسیار میدارد
مقدشومر طولش سه صد و پنج و در عرض یکصد و بست کروه به ستور بهری لاند هوای نیک و آبادی بسیار میدارد نکردر در طول سه صد
پنجاه و در عرض یکصد و چهل کروه آب و هوای سازگار و آبادی بسیار میدارد جزیرهٔ لانساصد و هشتاد و صد و بست کروه است
آنملک قابل زراعت است اما چندان آباد نشده است باید دانست که سوای آنملک ها جزایر بسیار متصل امرقه در تصرف
انگریزان است از آنجمله جزیرهٔ سلحاشه طول آن هفتاد و عرضش شصت کروه است نیشکر آنجا بوفور پیدا می شود و ساکنان آنجا از خریدن
شکر بمردم انگریز و فرنگ بسیار متمول می باشند سقالیه در طول بست و یک و در عرض چهارده کروه است آنجا نیشکر و نیل و نخیل
و پنبه بسیار می شود و مردم آن جزیره با آن چیزها تجارت بسیار میکنند و سوای آن جزایر بسیار از جمله تصرفات انگریز سیزده
جزیره مثل برباد و و ربیا را آباد اند و باقی چندان آبادی ندارند و باید دانست که سیر فرانسیسان و بلادیران ازین ملکها و جزیره
بر امرقه تصرف میداشتند اما چند سال است که اکثر تصرفات ایشان بدست انگریزان ماند و اکنون چند جزیره خرد تصرف
ایشان هستند پوشیده نماند که ملکهای امرقه و جزایر آن در کل به تفصیل مرقوم شده اکنون بطریق اجمال بعضی اوصاف
امرقه و حدود این اقلیم می آرد و مخفی نماند که ابتداء امرقه بطرف شمال نهر اتل است و شهر مذکور دیار امرقه را از مملکت فرنگ و
افریقیه جدا می کنند و ابتدای امرقه طرف مغرب آب ماسفکه است یعنی دیار امرقه بر ساحل غربی یعنی آنطرف دریای ماسفکه
واقع است و اینطرف دریای مذکور مملکت اسپاسپ کوئی دریای ماسفکه میان امرقه و آسیا حدی فاصل است و بطرف
جنوبی امرقه دریای جنوبی است و ابتدای امرقه که بر ساحل شمالی نهر اتل است انتهاء آن بسمت شمال تا حال معلوم
نیست که تا کجاست اهل فرنگ هرقدر که بطرف شمال رفته اند سرحد آن نیافته اند اما تا هنوز دست از تلاش بر نداشته اند
و قیاس آنست که امرقه بطرف شمال از ملک روس و ماچین اتصال دارد و هر سال جهازها بنابر دریافت این امر روانه می شوند
لیکن تاب و توان شدت سرما که بطرف شمال می شود ندارند بنابران مراجعت می نمایند جهاز در یخ بسته شود و همانطور بماند
و نیز مترددین براه خشکی روانه می شوند اما اوشان هم وقتیکه طرف شمال می روند از شدت سرما و بیشه و دشت سهناک
بی نیل مقصود بازمیگردند اما امید میدارند که راه یافته شود بر آنکه مملکت امرقه بسیار دراز و کلان است هر جا که دو روز دیده
[illegible] اروارقع شده است درازی روز و شب و فصول و پیدایش نباتات و حیوانات تفرقه میدارد و گرم [illegible]

و اعتدال همه وران می شود و امرقه در کثرت و کلانی نهرهاے شیرین و خوشگوار و درختان کارآمدنی برای ساخت عمارات و شجرهاے دو بخش و نباتات خوش مزه و گلهای رنگین و خوش منظر و خوشبو و معدنیات از جواهر و نقره و زر مملو و دیگر متصرفات مثل سیماب و کبریت و زرنیخ و غیره بر ملکهاے دنیاے کهنه که هفت اقلیم پیشینیان هست امتیاز و برتری میدارد اکنون بعضیا فت طبع سامعان و خوانندگان بندی از احوال ساکنان اصلی امرقه مے نویسد چه وقتیکه مردم اسپین اول بامرقه رسیدند در ملک مکسکو و پیرو آبادی بسیار دیدند و در هر دو ملک بادشاه علیحده باشوکت و حشمت تمام بوده و همه ایشان آفتاب پرست بودند و بعضے از مردم دشتے و شهری بتان بشکل های عجیب و غریب ساخته نیز می پرستیدند و در میان ایشان کتب و کتابت نبود اما کتب بتعاویم بسیار رسید انستند و هر چه میخواستند در تصویر تحریر میکردند چه اگر میخواستند که چیزے بنویسند پس تصویر و نقشه همه احوال بر تخته میکشیدند و بجاے رنگ پرهاے رنگارنگ رزد کرده از گوند بر تخته می چسپاندند و لون اکثر مردم ملک مکسکو و پیرو گندم گون مایل بسبرخی بود و در اخلاق بغایت متواضع و لباس ایشان از پارچه پنبه و غیره و چرمهای نفیسه و پرهای خوش رنگ که با زر و جواهر بپارچه مثل کارچوب و زردوزی میچسپانیدند و غذای ایشان از گوشت جانوران هر جنس و حبوب ماکوله بود و از خواندن و نوشتن عاری بودند اما بطور خود بخوبی تمام میگذرانیدند فرنگیان آنچه کثرت و ازدهام مردم در شهر مکسکو و پیرو دیدند در دیگر ممالک امرقه مشاهده نکردند و بیافتند و ساکنان اکثر جاهای آن ملک مثل مردم دشت غرب و تاتار و ریگیا قایم نمانده گاه در اینجا در دست و صحرا سیرکنان خانه بدوش بسر می بردند رنگ ایشان از مردم شهر مکسکو بسیار تیره و سیاه و علم در میان ایشان مطلق نه و بت پرست بوده و بت ها بشکل قبیح ساخته اکنرا با لک شرقی نامیدند می پرستیدند و میگفتند که حق تعالے مالک نیکی است و پرستش نمیخواهد چه از پرستش مستغنے است اما از مالک شرقی ترسیم و او را از چاپلوسی و پرستش میکنیم تا او را از ضرر رسانیدن باز دارم و لباس این مردم صحراے و دشتے از پوست جانوران شکاری که گوشت انرا میخورند و پوست انرا لباس میکردند و شراب ایشان آب شیرین و کشتکار گندم میکردند و خانهای ایشان از چوب و نی بوده و مردم صحراے و دشتی چنانچه بودند حالا نیز هستند چون تواریخ در میان ایشان نبود هیچ احوال مردم امرقه از اصل و نسل معلوم نیست اما هنیقدر معلوم نیست که مردم مکسکو و پیرو و از دیگر ملک امرقه بلندتر بودند در اخلاق و اطوار و میگفتند که اجداد ما از مشرق زمین آمده بودند دانایان قیاس میکنند که این زمین فراخ و مملکت وسیع که اکنون پیدا شده است و این در فهم و قیاس حکمای سلف و دانایان پیشین نبوده احتمال میدارد که بطرف جنوب کره ارض زمین بسیار خواهد بود که ما حالا از ان خبر نداریم اما هر کسیکه بر کوه و شکل کوه ارضی نظر خواهد کرد خواهد دید و از ان ببرهن است و دیگر دلیل بر بودن زمین دیگر بطرف جنوب آنست که هر سال جزایر نو در بحر جنوب یافته میشود و در ان جزایر مردم آباد اند و ایشان میگویند که اجداد ما از جنوب و مغرب آمده اند و صورت شکل این مردم از دیگر مردم تفرقه میدارد چه بغایت سیاه فام و کره منظر اند و اطوار ایشان که از اطوار ایشان از اطوار و رسوم دیگر مردم جدا گردید اخلاق و خورش ایشان بخوبی میباشد و عاقلان با نظر اخلاق است نه بر منظر و رسوم چه هر رسم خطست از قلم تقدیر بالجمله پنج سال مے شود که فرنگیان جزیرهٔ دیگر بطرف جنوب پیدا کرده اند و ساکنان انجا از زن و مرد و طفلی روی خود و پلک تمام چشم را از کارد و سوزن ریش کرده رنگ سرخ و نیلگون و مانند این در ان تعبیه می کنند و بعلاج بسیار نمی چنانچه در هند هم زنان از ازل در رو و دست دیا از سوزن ریش کرده و سمه در ان تعبیه میکنند و چون به میشود آن داغها مینمایند و آنرا موجب زینت میدانند و در هند آنرا گودنه بگفای دادمی نامند و در ان جزیره همه را این آرایش باشد و احوال این جزیره حالی درین کتاب که بفارسی ترجمه کرده

نموده چه این نسخه مشتمل بر پیدا کردن جزایر پیشین است که کلنبس فراند و کاتر و دیگران پیدا کرده اند اما اکنون که کتاب مرتب خواهند نمود دران هر
جزیره و هر چه که دیگر خواهند یافت خواهند نوشت مخفی نماند که بعد تحریر حقیقت چهار بخش دنیا بخاطر این احقر العباد گذشت که بندی از احوال
ملک انگریز نوشتن خالی از فائده نخواهد بود و بیش دوست یکرنگ یعنی مؤلف حدیقة الاقالیم دیگر اهل هند پذیرا و پسند خواهد افتاد چرا که
اکنون در هندوستان فرنگیان انگریز بر بعضے صوبجات متصرف شده در معنی حکمرانی می کنند البته در دل دانشمندان هند احوال انگریزان
دریافتن خواهش بود بنابران بضیافت طبع طالبان سخنهای راست ساده از الفاظ اغلاق می نویسد چه این کم پایه شکسته قلم و گسسته رقم بعبارت
رنگین و الفاظ دقیق مشقت اندر که شیوه نویسندگان شیرین بیان هند و ایران است سخنان خود را بپیرایهٔ الفاظ دقیق و لباس رنگین
نمیتواند پوشانید اما وعده میکند که سخن خالی از راستی و وقوع نخواهد نوشت و اغلب که نزد دانشمندان مدعا فهم سخن راست و صاف از زینت
جهانی بهتر خواهد بود که رکن کاریگر از گفتار باید دانست که ملک انگلاند یعنی مسکن انگریز جزیره ایست از جزایر فرنگ و آن را برطانیه و برتانه
کلان نیز نامند چنانچه جزیره برتانیه مؤلف حدیقة الاقالیم در ضمن آخر اقلیم هفتم مرقوم نموده است چه جزیره مذکور مسکن اصلی انگریزان است
و آن در طول یکصد و هشتاد کروه و در عرض یکصد و پنجاه کروه است و اطراف این سمندر است لهذا جزیره نامیده شد چه بے سواری جهاز
از انجا به آمدن و یا بدانجا رسیدن میسر نیست و این جزیره تا اکنون از حوادث و انقلاب زمانه محفوظ مانده است و در دولت و جمعیت
بر اکثر ملکهای جهان بمرتبه افزون تر است و جزیره مذکور از فرنگ نیست اما چون متصل ملکهای فرنگ واقع است لهذا آنرا از اضلاع
فرنگ میشمارند و درازترین روز در جزیرهٔ انگلاند هفده ساعت و سی دقیقه بخوبی میشود و هوای این جزیره گاهے سرد گاهے گرم اما
سرد و به نسبت دیگر ملکهاے شمالی مایل باعتدال است و فصل بهار اینجا از داخل شدن آفتاب در برج حوت تا آخر جوزا و تابستان از
تحویل آفتاب به برج سرطان تا آخر سنبله و فصل خزان از داخل شدن آفتاب در برج میزان تا آخر عقرب و فصل زمستان از وقت
رسیدن آفتاب به برج قوس تا آخر دلو میباشد و در هر چهار فصل باران میشود چه اکثر بعد سه چهار روز دو سه گهری می بارد ازین سبب
همین زمین سرسبز و هوا خورم می ماند و در زمستان برف می بارد و یخ بسته مے شود و سردی بسیار می شود و در تابستان اگرچه گرمے
می شود اما احتیاج دور کردن لباس و بادکش نیست تابستان اینجا مثل آخر زمستان و اول بهار هندوستان میباشد و در انگلاند
و اضلاع آن چند نهر آب شیرین بر روی زمین روانند و آن باعث وفور زراعت و آبادانی آن ملک است و دیگر نهرهای خرده بسیار اند
که صرف زراعت و شرب حیوان مے شوند و اکثر کشتکاری اینجا گندم و جو میباشد و فواکه هر قسم چون شفتالو و زردالو و سیب
و ناسپاتی بکثرت و بهتر میشود و سوای این میوه جات گوناگون و نباتات مفیده چند در چند که نام و نشان آن در هند ندیده و ندانم که در
هندوستان انهارا چه می نامند تفصیل و تشریح این از مقدور این عاجز باصلاح و زبان هند بیرون است و دیگر از اختراع صاحبان
انگلاند یک این جهت پیدا کردن میوه های گرم سیرے در انملک آنست که در باغات سردابها میسازند و اندران آتش مے افروزند و میگزارند
و بر سقف سردابه فواکه و نباتات گرم سیرے میکارند و باغبانان آن گرمی گرم و زیاده موجب طبیعت این کاشت می دهند تا آن نیک بالیده
و نیک پخته می شود و همین طور میوه تابستان در زمستان بحصول می پیوندد و در انگلاند هر چه از نباتات و حیوان و گل دریاجی که سبب
پرورش و تفریح انسان و ران است بخوبے و کثرت پیدائی میدارد و اشیاء متنوعه هند و افریقه و روم و شام و چین و ایران و دیگر
ملکهای جهان که تجاران هر دیار و هر قوم بر جهازها بار کرده بسیار می آرند همین بارزانی و آسانی بدست می آید و مردم انگلاند از کثرت

تجارت و بیع و شری اشیاء ملک خود با امصار دیگر اکثر متمول و صاحب دولت می باشند و اکثر چیزهای ملک انگلاند یافت خصوص بانات از
هر رنگ و اقمشهٔ ریشمی و ساده و زرد و توپ و تفنگ و شمشیر و امثال این آبگینه های کلان و تصاویر از قلم سیاه و رنگ آمیزی گوناگون و ظروفهای
شیشه های و بلور و دوربین خورد و بزرگ و ساعت فرنگی که عوام گهری نامند همه بخوبتر بن وجه میسازند و در تمام ممالک میفروشند و زر و
اشیای مطلوبه هر ملک عوض آن می ستانند و در ملک انگلاند اسپ و گاو خوب میشود و بز و میش و آهو و دیگر جانوران چرند و پرند بسیار است
با وجود پیدایش گاو قلبه رانی و کشتکار از اسپان میکنند و در انجا از حیوان ضاره از جنس سباع و درندگان هرگز نیست گویند در زمان
گذشته گرگان بسیار بوده آن همه را بشکار بکشتند و از حشرات ارض اینجا هیچ نیست و از هوام مگس هم آنجا کم است و ملک انگلاند بطوری
آبادی است که اگر بتفصیل پردازد دفاتر مرتب شود می ترسد که مردم هند وغیره اعتبار نکنند بنابران از تفصیل احوال ملک انگلاند درگذشته
عنان خامه در بیان احوال بلاد و شهر کلان معطوف میسازد بعد از ان ابتدای احوال انگریزان و سلطنت ایشان خواهد نوشت
بلده دار الخلافت و مستقر السلطنت انگریز است و این شهر بیست بر ساحل نهر تمیز و که در عرض برابر گنگ که در بنگال متصل چهپاره می شود
و آبادی این شهر بر دو ساحل نهر است و برای آمدن متردین سه صراط از سنگ سفید ساخته اند که صنعت عمارت این فرحت بخشی
بینندگان است و طول این آبادی از هر دو طرف دریا زیاده از چهار کروه و دور یعنی گرد آن قریب ده کروه و درین شهر سه صد و پنجاه و
دو گرجا یعنی عبادت خانه از سنگهای سرخ و سفید که با سنگ مرمر و یشم و عقیق وغیر آن آراسته اند و مدرسه و شفاخانه بسیار بیشمار و دیگر عمارات
بادشاه و ارکان دولت با رونق و آراستگی تمام است و همه عمارات این شهر از خورد و بزرگ از خشت است و فرش راه این شهر
در هر کوچه و بازار از سنگ سفید است و هر دو طرف راه برای پیادگان جدا مقرر است و گاڑی و بهل و اسپ بمابین می دوند تا ایذا
و آفتی بپیادگان نرسد راه سواران از راه پیادگان جدا باشد و نهر آب دران شهر همین جاری است و حکم است هر کس که قاذورات
و نجاسات و گل و خاک و خس پیش دروازه خود ها میدارند آنرا در نهر با فگنند تا بدریا انداخته شود و آب نهر محض برای صاف داشتن شهر ساخته اند
و نهر دیگر جهت آبنوس وغیره اختراع است چنانچه در هندوستان آب از خزانه برای فواره بحوض میرسانند همچنین از دریا پوشیده
شاخهای سرب که زیر زمین تا نهر یک خانه شهر می رود و آن آب از دریا بخانه های هر یک ساکنان شهر میرسد و در حیاض میرود این
آب که در غلافهای شاخ سرب میرود از نجاسات صاف می ماند و آب اندرین شاخها همین جاریست و برای ساخت و مرمت این
بلچیره ساکنان شهر موافق قدر و طاقت هر سال بدار وغگان نهر نقد میرسانند و برای صاف داشتن راه های شهر در وقت شب سوز جاروب کشان مقرر اند که سر دران شهر
صبح هر نجاست که در راه افتاده باشد آنرا بر گاڑی بار کرده بیرون شهر می برند و دیگر برای روشن داشتن راهها شهر در وقت شب فانوسهای آبگینه بر ستونها مرتفع قریب
یکدیگر نصب کرده اند و در هر فانوس دو چراغدان کلان نهاده اند و هر شب از شام تا صبح چراغها افروخته میباشد و جهت صاف کردن فانوس و چراغها هزاران مشعلچیان مقرر اند
و شیخ ایشان مثل شحنه شهر از مردمان شهر مقرر است و برای کار نیز داروغه مقرر است که مشعلچیان تابع حکم او باشند و بلا شک اگر کسی بیگانه که ازین راه و رسم
واقف نیست وارد آنشهر شود از دیدن رونق چراغ افروختن قیاس کند که سبب این غیر از جشن نخواهد بود و این
روشنی هر شب که میباشد کسی را مشعلچی همراه سواری بردن احتیاج نباشد و کسی نمی برد و سواری دران شهر بر گاڑی و بهل و پالکی
که بوچه می نامند می شود و بعضی کسان آنرا از خود میدارند و کسانیکه ندارند بکرایه با سانی بدست می آرند و در ملک انگلاند پنجاه و دو پرگنه
که آنرا کونتی نامند و در هر یک زمین کونتی شهرهای کلان و شهرهای خورد و قصبات و دیهات بسیار و همه آن با زینت تمام آباد اند و تحصیل انگلاند سال

بسال هنگام صبح هفت کرور و هفتاد و پنج لک روپیهٔ هند میباشد ازانجمله یک کرور و بست لک روپیه صرف خاص بادشاه مقرر است و دیگر خرچ برای حفاظت ملک و راجزاے کار قواعد سلطنت مقرر است و بادشاه بے مشورت مشیران سلطنت زیاده از صرف خاص خرچ کردن نمیتواند و دیگر در وقت کار هر قدر زیاده از تحصیلات مقرری برای خرچ سپاه و جهازهای جنگی درکار می شود تحصیل میکنند اما بطوریکه هیچ ایذا بر ملک نرسد چنانچه درین سال که یکهزار و هفتصد و هشتاد و دو عیسوی علیه السلام مطابق یکهزار و یکصد و نود و شش هجریست برای خرچ جنگ که اکنون انگریزان با فرانسیسان محاربه دارند سی کرور روپیه تحصیل شده است و تحصیل باین نوع مقرر است در سال آینده که جنگ واقع خواهد شد خرچ آنرا در آمدنی آخر سال حال تشخص و تجویز کرده تحصیل میکنند بنابرانکه بسبب زیادتی تحصیل بر رعایا تصدیع نشود و بادشاه و مشیران ملک مبلغ و مشخص شده را در شروع سال از مهاجنان بطریق قرض میگیرند و چون قواعد سلطنت بغایت درست است مهاجنان بخوشی خویش زر بقرض می دهند و نفع مهاجنان ازانچه که داده اند صد پنج روپیه در ماه مقرر است زر با هستگی آسانی از رعایا تحصیل کرده میشود و دیگر در سال جنگ و یا سواری این اگر بادشاه خرچ زیاده از صرف خاص خود میکند بمشیران ملک حساب میدهد اگر چیزی خرچ غیر موقع باشند که پسند مشیران نباشد در سال آینده تحصیل صرف خاص کم میدهد برای دریافتن ضوابط سلطنت انگریز از بسیار اندک که خلاف سلطنت هند است بلکه اکثر ملک جها تست نوشته اند دیگر باید دانست که پسران کلان بادشاه ولیعهد میشود و هرگاه که بادشاه فوت گردد او بسلطنت می نشیند و اگر از اتفاقات پسر کلان در زندگانی پدر بمیرد و او را پسران بوند پسر کلان او یعنی نبیرهٔ کلان بادشاه بعد از مردن بادشاه فرمان روا میشود و این برای درستی نسل و نسب و رفع خونریزی مقرر کرده اند چنانچه یکی از پسران خورد بادشاه متوفی دعوی سلطنت کند یک کس از سپاه و رعایا موافق او نخواهد شد پس مملکت از فتنه و فساد شاهزادگان محفوظ میماند و برای خرچ شاهزادگان وظیفه فراخور حال ایشان مقرر است بخوبی میگذارند و آن از تحصیل ملک بادشاه بایشان میرسد بانکه مردم شاهزادگان بمواضع رفته تحصیل کنند شاهزاده های خورد را هرگز با حکومت سلطنت کار نیست و اگر خواهد صدمتے عمده در فوج بادشاه بگیرد و الا در خانهٔ خود بعمدگی نشسته وجه مقرری بگذرانند و اگر بادشاه را پسر نباشد دختر کلان بادشاه بعد از فوت پدر جانشین میشود و اگر آن دختر با کسے بادشاهزاده نکاح کند شوهر او را در سلطنت هیچ تصرف نیست و بسلطنت ملک انگلاند رسیدن نمیتواند اما پسر کلان او که از شکم آن دختر پیدا شده است بعد از فوت او بادشاهت میرسد و بادشاه انگریز زیاده از یک زن که بادشاهزادی باشد نکاح کردن نمیتواند و اگر از سریه اولاد باشد او را اعتبار نیست و این قاعده برای آن مقرر شده است که نسل و نسب سلطان خراب نشود و در صورت نبودن پسر و یا دختر از زن منکوحه بادشاه متوفی برادر دوم بادشاه متوفی اگر در حیات باشد بادشاه میشود و بعد از و پسر کلان او و اگر برادر بادشاه که بادشاه شده است و او را فرزند نباشد برادر سوم بادشاه بعد فوت او بادشاه میشود و بدستور پسران او شان بموجب ضابطهٔ مرقومه بسلطنت میرسند و باید دانست که سلطنت انگریز عبارت از سه حاکم است یکے بادشاه دوم مجلس امیران معظم و سوم مجلس مردم رعایا و عمده که عمدة الرعایا نامند پس بادشاه انگریز بے مشورت امیران و عمدة الرعایا حاکم خود جاری کردن نمیتواند لهذا ملک و آبادی آن در امن میماند و اگر یک کس ازین هر سه که بادشاه مجلس امیران و عمدة الرعایا باشند خواهند که زیادتی و ظلم بر زیردستان کنند نمیتوانند کرد و اگر اجیانا کنند پیش

نمیرود واگر از اتفاقات بادشاه ظالم باشد از سبب این دو مجلس کاریکه خلاف ضابطهٔ ملک و موجب سبکی باشد کردن نمیتواند
و اگر بادشاه خواهد که مبلغ زیاده از وجه مقرری از ملک تحصیل کند و در ان باب استرضای هر دو مجلس بطلبند و آن هر دو
بحکم بادشاه راضی نشوند حکم بادشاه جاری نشود و ضابطهٔ مجلس امیران چنان باشد وقتیکه کار عمده در پیش آید همه
امیران در دربار خود جمع آیند و در باب نیکی و بدی کار مذکور با یکدیگر مباحثه کنند و هرچه در دل آید میگویند و یک امیر برای
اینکار مقرر است که با هر یک امیرے باشد که تو ازین کار راضی هستی یا نه اگر راضی است میگوید که راضی هستم و اگر
راضی نیست گوید راضی نیستم و امیر پرسنده نام هر یک امیر جدا جدا در کتابے مع جواب مینویسد و چون از پرسیدن و
نوشتن فارغ میشود آن کتاب را می بیند اگر نامهای امیران راضی شده زیاده از نامها امیران ناراضی شده در کتاب می آید
انکار در انجلس در تحت جاری شدن باشد پس چند امیر معظم برای اینکار مقرر اند که بحضور بادشاه رفته عرض دارند که
برای اجرای فلان کار مجلس امیران راضی شده اند و دیگر باید دانست چنانچه مرضی بادشاه و امیران برای
اجرای کار ضرور است همچنین مجلس عمدة الرعایا نیز ضرور است چه بے مرضی ایشان جاری نمیشود و مجلس عمدة الرعایا
عبارتست از پانصد و پنجاه و هشت صاحبان بحسب لاجدا مالک المال که رعایای هر پرگنه و هر شهر و هر قصبه یکبار در هر هفت
سال از طرف خود برای نشستن در مجلس و نگاهداشتن آبروی سلطنت تجویز میکنند و طریق تجویز کردن ایشان
چنین است که رعایا و ساکنان شهر و پرگنه در یک مجلس جمع آیند و صاحبان که داعیهٔ این خدمت دارند حاضر مے آیند
بعد از ان یک کس که برای اینکار حاضر و مقرر است از رعیت میگوید که فلان و فلان صاحب میخواهد که وکالت شما
در مجلس عمدة الرعایا بگیرد پس تو از وکالت کدام صاحب راضی هستی آنکس جواب میدهد که برای وکیل بودن فلان
صاحب راضی هستم پس نام آنکس زیر نام آنصاحب که قبول کرده است مینویسند و وقتیکه نام همه رعایا نوشته شود
پس آنصاحب در وکالت او مقرر میشود و تا هفت سال آنصاحب در وکالت او مقرر میشود و تا هفت سال آنصاحب
وکالت او مینماید و این صاحب را عمدة الرعایا نامند و اگر کسے از عمدة الرعایا پیش از تمام شدن هفت سال بمیرد رعایا
جهته تجویز کردن دیگر عمدة الرعایا برای هر قدر روز و ماه که در هفت سال باقی مانده است جمع میشوند و بطریق مرقومه یکی را وکیل
میکنند باید دانست که طریق مباحثه کردن و صلاح کردن و رضا طلبیدن در مجلس عمدة الرعایا همان نهج است که در مجلس امیران
مذکور شد و دیگر باید دانست که سه ماه در سال این مجلسها هر روز برای اجرا دادن کار سلطنت و در دربارهای خود در شهر لندن
جمع میشوند و هر یک ازین دربار در عمارت عالی که متصل دربار بادشاه است آنجا جمع آیند و گاه باشد که تمام سال می نشینند
تا حکم برجسته در باب اجرا دادن کار سلطنت مقرر کنند پس وقتیکه بادشاه خواهد که حکم تو جاری کند یکی از امیران خانگی و نزدیکی را
پیش مجلس عمدة الرعایا برای اجرای حکم بادشاه راضی اند چند صاحبان را از مجلس خود بمجلس امیران میفرستند و ایشان از امیران
میگویند که بادشاه از ما مردم در فلان کار رضا میخواهد و ما برای جاری شدن آن راضی ایم پس مجلس امیران چنانچه مذکور
شده مشورت میکنند و رضای یکدیگر می جویند اگر مجلس امیران هم راضی شدند بادشاه میگویند که مبارکست پس بادشاه آن
کار جاری مینماید و الا فلا باید دانست که از بودن اختیار در دست هر سه فایده ظاهر است چه اگر هر سه متفق نشوند کار جاری نمیشود

و در وقت مشورت هر سه بنابر پاس مرتبهٔ خود در باب حق از باطل جدا کردن بحلم و دوراندیشی سخن میگویند باندیشهٔ یکدیگر مبادا که از سخن نالایق از مرتبهٔ خویشتن بچشم مردم بچشمان حقیر نشوم و دیگر باید دانست که خلاف شرع عیسوی و قواعد سلطنت نمیتوانند کرد چه شرع و قواعد سلطنت در قیاس مردم و ملک از حکم بادشاه هر دو مجلس بزرگتر است بنابران کار لاابالی از خیال خود نمیتوانند کرد و بادشاه امیر و فقیر همه در قید قواعد سلطنت و شرع می مانند و بیرون نمیتوانند رفت و دیگر باید دانست که سوای بادشاه کسی از شاهزادگان و وزیر و بخشی و امیران بزرگ و خورد و مرد سپاهی و سلاحدار نوکر داشتن نمیتوانند مگر معدودی چند برای خدمت نگاه میدارند لهذا از وزیر و امیر و همه کسان در قید حکم بادشاه میمانند و قواعد ملک بحال و برقرار می مانند دیگر همه سپاه در حکم بادشاه اند اگر بادشاه سپاهی کار خلاف شرع و قواعد سلطنت فرماید کسی قبول نمیکند ازین سبب آئین ملک و دین درست می ماند چنانچه در ملک انگلاند کسی زیردست را چه مقدور دارد که یک پرکاه از زیردست بگیرد و القصه ملک انگلاند در غایت رونق و کمال آبادیست چه هیچکس از خورد و بزرگ پای از حد خود بیرون نمی نهند اکثر انگریزان بسیار خداترس و رحم دل اند و کمتر نتیجهٔ خداپرستی آنست که اکثر ایشان بملکهای دوردست مظفر و منصور میشوند و معروفست که مردم انگلاند دین نصاری میدارند و شرع ایشان از کتاب توریت و انجیل ست و اگر در بعضی چیزها از مسلمانان خلاف اند اما در جزا و سزا دادن بهند و بست دنیا مشابهت میدارند چنانچه برای هر بدی بدی جد است و برای قتل قصاص مقرر است و برای اکثر کار طریق و بند و بست چنانچه اسلامیان دارند آنجا هم نمایانست و تفصیل مسایل وغیره از کتب فقه عیسوی فرصت نبود حالا بموجب وعده در بیان ابتدای آبادی جزیرهٔ انگلاند و بادشاهان آنجا که در زمرهٔ انگریز است سطری چند تحریر می آرد بدانکه در باب ابتدای آبادی جزیرهٔ انگلاند اقوال مختلف اند و در هر یک قول فقرات غریب و عجیب منقول اند که از بیان کردن آن از مطلب باز میماند اکنون سلاطین آنجا را مع مبدی احوال ایشان مینویسد که بر تواریخ اعتبار توان شد باید دانست که پنجاه و دو سال پیش از تولد عیسی علیه السلام جولیس قیصر بادشاه روم قدیم که درانوقت همه فرنگ و روم و شام و اکثر ممالک افریقه در تصرف او بوده چند جهاز با فوج جنگی بنابر تسخیر انگلاند تعین کرد و مردم انگلاند درانوقت بت پرست بودند و رئیس بادشاه درمیان خود نمیداشتند اما از علم و رسمیات دنیوی چندان واقف نبودند و اکثر شغل و کار ایشان شکار بوده و مثل صحرائیان عرب تجارت و دیگر معاملات نمی پرداختند لباس ایشان پوست جانوران و خانهای ایشان از سنگ بی کج و اوضاع و اطوار بی پرواے و عدم تربیت اخلاق بود وقتیکه سپاه قیصر روم در ملک انگلاند رسید اگرچه بر انگریزان ظفر یافتند اما ماندن ایشان دران ملک مقدور و یارا نبود بعد از چندی از بادشاه انگریز صلح کرده بروم مراجعت کردند از وقت رفتن آن فوج تا سال پنجاهم پس از تولد عیسی علیه السلام کسی از بادشاهان روم بر ملک انگلاند لشکر نفرستاد و در سال پنجاه و یک عیسوی کلادیوس قیصر یکی از سپهبدان کلان را با فوج بسیار جهت تسخیر انگلاند تعین کرد آن سپهبد اکثر از اضلاع و نواح مملکت انگلاند بدست آورد و رومیان در انجا قلاع و امصار تعمیر کردند و استقامت گزیدند پس ازانوقت تا سال چهارصد و چهل و هفت عیسوی ملک انگلاند در تصرف قیاصرهٔ روم ماند و در عرصه ملک بنهایت آباد شد و انگریزان و رومیان با یکدیگر آمیخته شدند پس ازان بادشاهت روم قدیم از انقلاب زمانه خراب شد و در تمام فرنگ ملوک طوایف گردیدند و همچنین

در انگلاند هفت پادشاه شدند و سالها همین طور بماند تا آنکه در سال هفتصد و هشتاد و هفت عیسوی یکی از پادشاهان
هفتگانهٔ انگلاند در هفتصد و هشتاد و هفت عیسوی مطابق یکصد و شصت و پنج هجری پانزده سال از خلافت مهدی عباسی
باشد منصور دوانقی عباسی گذشته بود هر شش سلاطین انگلاند را برانداخت و بر تمام مملکت انگلاند متصرف گشت و خود را
پادشاه انگلاند خواند و با شکوه و رونق تمام تا سی سال راند و در سن هشتصد و بست و سه عیسوی درگذشت و بعد از و پسر
کلانش بن اکبرت پادشاه شد و نوزده سال سلطنت کرد بعد فوت او پسر کلانش بن ایلولف بسلطنت رسید و پنج
سال ملک راند و بماند و او را هم پسر نبود برادر دیگرش جانشین شد و در هشتصد و چهل و هفت عیسوی درگذشت و بعد
از و پسر کلانش بن آلرو پنجاه و یک سال با رونق تمام سلطنت نمود و اکثر قواعد ملک که تا اکنون جاریست اختراع
کردهٔ اوست و بعد از و پسر کلانش در هشتصد و نود و هشت عیسوی پادشاه شد و بست چهار سال ملک راند و نماند
و بعد از و بر تخت نشست و پس از وی یکی بعد دیگری سلطنت کردند و درگذشتند و پس از قلمز بر تخت نشست و بعد از و کنوت
پادشاه شد و مرک بر و لشکر کشید و او را از ملک براند و خود بر تخت انگلاند نشست و پادشاه گشت او با اولاد و قبایل خویش
بر جهاز سوار شده بملک دانش پناه گرفت و همانجا درگذشت و ملک انگلاند از سن یکهزار و هفت عیسوی در تصرف کنوت
و اولادش ماند تا آنکه در سن یکهزار و چهل عیسوی ۱۰۴۱ و درین باومید مملکت انگلاند را از پادشاه و تمرک باز گرفت و پادشاه
شد و بعد از و پسر کلانش و پس از و پسرش هالد که آخرین ملوک این طبقه است پادشاه شد و در عهد او در سن یکهزار
و شصت و شش عیسوی شخصی ریڈن و حاکم نارمندی بر و خروج کرد و بر هالد ظفر یافت و باستقلال بست و یک سال ملک
راند و بمرد و بعد از و پسر کلانش که نام داشت بحکومت نشست و سیزده سال سلطنت کرد و در شکار بزخم تیر یکی از امرای
خویش که برآهو انداخته بود خطا کرده بر چشم او رسید و از آن زخم بعد از یک دو ساعت درگذشت و او اولاد نداشت برادر
خوردش بسلطنت نشست و سی و شش سال ملک راند و او نیز اولاد نداشت بعد از و همشیره زاده اش نوزده سال
سلطنت کرد پس از و دوم از خویشان او بسلطنت نشست و سی و پنج سال ملک راند و نماند و برادر دیگری بر تخت نشست و
او خیرات سخاوت هم داشت و فوجی برای دفع مسلمانان به بیت المقدس و نواح شام برد با صلاح الدین رزمهای صعب
کرده و جاهای بسیار از و بگرفت و آخر صلاح الدین از و صلح نمود و در سن یکهزار و یکصد و نود و دو عیسوی از دیار شام بملک
خود مراجعت نمود و پنج سال دیگر با رونق تمام سلطنت کرد و درگذشت ذکر شهرت و فتوت او در بعضی تاریخ عربی در
ضمن احوال صلاح الدین دیده ام و بعد از فوت او برادر خوردش بسلطنت رسید و او بغایت زاهد خشک بود چه خود را غلام
پاپا میخواند و جاگیرات سیر حاصل بسیار بنایبان پاپا داد بنابران امرا از و رنجیده سرکش شدند و پادشاه ترسیده پاپیان
پاپا را از ملک خویش بیرون کرد و آنچه امیران خواستند قبول نمود و هیژده سال ملک راند و درگذشت و بعد از و پسرش
سوم بسلطنت نشست و او اخلاق حمیده داشت و با رونق تمام پنجاه سال ملک راند و نماند و بعد از و پسرش بر تخت
نشست و سی و پنج سال سلطنت کرد و درگذشت و او مردانه و عالم و فاضل بود و در عهد او رعایا بآرام تمام زندگانی
کردند و پس از و نبیره اش ثانی بسلطنت نشست و بعد از چندی طبعش از راستی و انصاف برگشت امرا و رعایا او را

از سلطنت خلع کردند پسرش را طفل بود بجاے پدرش نشانیدند واو پنجاه و یک سال پادشاهت
کرد وملک بسیار از فراسیسیان بگرفت ودر تمام بادشاهان فرنگ مشهور ونام او رابود و بعد از و
نبیره اش صاحب تخت گردید اما مثل پدر وجد خویش نبود یکے از خویشان او برو خروج کرد وظفر یافت واو را اسیر کرد
وهفت سال سلطنت کرده درگذشت وبعد از و پسرش ده سال سلطنت نمود وکارهاے بانام کرد که دیگران
بسالهاے دراز نتوانستند کرد چه دمار فراسیس تمام در تصرف خود آورد وبعد از و پسرش که طفل شیرخواره
بود ودر عمر نه ماه بگهوارهٔ سلطنت آرام گرفت وانچه گفته اند که افسوس بران ملک که طفل باشد بظهور آمد چه خویشان
بادشاه براى نیابت سلطنت درمیان خود فساد انگیختند وبایکدیگر رزم نمودند وبادشاه گاه در دست هم وگاه در
دست عم افتاد درین قضایا ملک فراسیسیان از دست رفت ودر ملک انگلاند فساد عظیم پدید آمد اما با اینهمه شورش
هنری سی وهفت سال سلطنت کرده در خلال این حال یکے از خویشان ادورد نام برو خروج کرد واو را اسیر
ساخت وبر تخت نشست وخود را هنری چهارم لقب نهاد وبست سال بادشاهی کرده بمرد وپس از و پسر کلانش که طفل
هفت ساله بود بر تخت نشست وبعد از چند ماه از مخالفت عم خویش بقتل رسید وعم او بسلطنت نشست امیران ملک
از و رنجیده بیش هنری که با دختر بادشاه ادورد مرحوم منسوب بود پناه جستند واو با آن قابل جنگ کرد واو را بکشت وبجای
او بپادشاهی نشست وخود را هنری هفتم خواند بست وچهار سال ملک راند ودر سن یکهزار وپانصد ونه عیسوی
درگذشت وبعد از و پسرش بادشاه شد وخود را هنری هشتم خواند واو آنست که خود را از مکر وفریب پاپا و پادریان رهانید
وسر از اطاعت ایشان باززد وریاست پاپا برانداخت وتفصیل این قضایا در بیان احوال پاپا در ضمن روم کهنه گذشت
وهنری هشتم سی وشش سال باروق وعدالت حکومت کرده درگذشت وبعد از و پسرش به سلطنت نشست
وهفده سال ملک راند ونماند واو فرزندے نداشت خواهرش مری نام بر تخت نشست وشش سال بریاست پرداخت
وبسوی عدم شتافت وچون مری را پسر و دختر نبود خواهرش بسلطنت نشست وچهل وهفت سال باداد ودهش
ورعیت پروری سلطنت کرد ودر عهد او انگریزان اول براے تجارت به هند آمدند ودر بندر سورت مسکن گرفتند
واو زنے عاقله وفاضله بود وچند کتب مشتمل بر قواعد سلطنت وجهانداری تصنیف نموده واو را هرچند که امیران ملک
بنابر حصول فرزند جهت زوج گرفتن عرض کردند تا با یکی از بادشاهان فرنگ مناکحت کند قبول نکرد وگفت که ملک من شوهر
منست پس چگونه شوهر کنم ودیگر آنکه اگر شادی کنم فرصت براے انتظام امور سلطنت کجا خواهد بود ایلزا در عمر هفتاد
سال که از انجمله چهل وهفت سال سلطنت کرده درگذشت وبعد از و جامس که دختر زاده هنری هفتم بود بر تخت نشست
واو نه نیک بود نه بد تمام بست وسال بادشاهت کرد وایلچی پیش جهانگیر بادشاه هند با تحف و هدایا فرستاد
ودر خطوط درخواست مکان براے عمارت کوٹهی تجاران انگریز نمود جهانگیر التماس او را قبول کرد وجاے در شهر
سورت براے سکونت انگریزان بداد چنانچه ذکر آن در تاریخ محمد قاسم فرشته در ضمن بیجاپور مسطور است وبعد از فوت
جامس پسرش جانشین پدر گشت وبست وچار سال بادشاهت کرد در سال آخر از جلوس او اکثر امراء نمک حرام درمیان

خود خیال نابایسته میگفتند که امر و نهی در فرمان یک کس بودن خلاف حق است پس خروج کردند و بادشاه را گرفته بکشتند و
اطفال و عیال آن شهید را از ملک بیرون کردند و خود مستولی شدند و اطفال شاه مظلوم در ملک فرانسیس پناه
گرفتند تا بعد از ده سال مردم ملک از ظلم امرای نمکحرام رنجیده بر وخروج کردند و اطفال بادشاه مقتول را طلبیده
و پسر کلانش را بر تخت نشانیدند و امرای نمکحرام بعضے کشته شدند و برخے بملک دیگر گریختند و او بادشاه نیک
نهاد و عیاش و طرب دوست بود سی و پنج سال سلطنت کرد و درگذشت و پسران بسیار از و باقی ماندند
اما هیچ یکے از بطن بادشاه بیگم نبود لهذا بموجب ضابطه سلطنت انگریز برادر خوردش بسلطنت نشست و
او خوب سیرت بود اما عیبی درشت که از ارتکاب آن سلطنت از دست داد چه پیش ازین مرقوم شده
که پاپاے روم سلف در اکثر ملک فرنگ بنا بر آنکه مردم او را پیشرو دین عیسے علیه السلام شمرند حتے که او را از کسی بادشاه
ناخوش میشد رعایاے ملک جهت پاس خاطر پاپا آن بادشاه بد و شاکے میگردیدند چون هنری هشتم بادشاه
انگریز همت بر رفع استیلا و ظلم نابایسته بود و پادریان پاپا را از ملک انگلاند بیرون کرده خود را خلیفۂ دین عیسوے
در قلمرو خود مقرر نموده بود و این قضایا بگذشت چون تمام سلطنت هنری هشتم در جنگ و جدل پاپا و بادشاهان
که رفیق پاپا بودند گذشت و بدستور ایام سلطنت هر دو دختر او در دفع سر پاپا صرف شد چه در هر جنگ رفقاے
پاپا خراب و پامال گردیدند و آخر از شرارت خود باز آمده در ایام سلطنت جامس اول و چارلیس اول و چارلیس
دوم مقید و رنبود که سر لفسا د بردارند اما وقتیکه جامس ثانی که ذکر او حالا بیان کرده میشود بر تخت برادر مرحوم
جلوس کرد امیدهاے پاپا و رفیقان او باز از سر نو سر سبز شد چه جامس ثانی در ایام شاهزادگے خود از پادریان
فریب خورده در مذهب پاپا گردید ازین سبب امرا و ملک با خود مصلحت کرده پیش برادر او چارلیس بادشاه فریاد
بردند که جامس حالا مذهب پاپا گزیده و فکر اجراے آن در تمام ملک میدارد و چون حضرت بادشاه پسر شرعے
ندارند که بعد از حضرت بر تخت نشیند پس جامس وارث ملکست خدا داند که سلطنت او چه فساد خواهد خاست و مردم
پاپا از روز بادشاه هم دین خود و مذهب پاپا جاری کرده سر غرور خواهند برداشت اگر بادشاه او شانرا حمایت کند همه
قواعد سلطنت ابتر گردد و مملکت بظلم پاپا باز گرفتار شود لهذا فکرے فرماید چارلیس بادشاه بر احوال برادر
خورد نگریست و گفت هرچه شما گفتید پسندیده است اما جامس برادر منست و بعد از من بجز او و اولادش کسے دیگر
وارث تخت و تاج نباشد و دل نمیخواهد که بنا بر متابعت پاپا او را از ملک بیرون کنم اما تدبیرے اندیشم که او هم بادشاه
شود و قواعد سلطنت نیز از سر پاپا محفوظ ماند چه اولاد جامس را تربیت خود بگیرم تا که دین پدر خراب نشود و دیگر از
جامس سوگند بگیرم که اگر بعد از من بادشاه شود متعرض دین کسے نگردد و خدمات عمده بکسے که دین پاپا دارند ندهد چون
جامس این را قبول کند و خود تنها بر مذهب پاپا ماند از دین یک کس قواعد سلطنت ابتر نمیشود و بعد او که اولادش
بسلطنت خواهند رسید بطریق ما خواهند بود امرا تدبیر چارلیس را پسندیدند و اولاد جامس را بطور دین مملکت
تربیت داد و نیز جامس سوگند خورد که من تنها بر دین پاپا پرستش کنم و در باب دین و آئین کسے متعرض نشوم چون

چارلیض درگذشت جامض برتخت نشست و دو سال برقرار خود قایم ماند و کسی را درباب تبدیل دین و آئین متعرض نشد و در سال سوم از جلوس خود بگفتهٔ پاپا و پادریان فریب خورده و مزاجش بنوعی دیگر متغیر گشت و در خلال این احوال از بطن بادشاه بیگم پسری متولد شد و سوای این طفل او را پسر دیگر در حیات نماند مگر دو دختر بودند که بموجب قرار برخلاف دین پدر تربیت یافته بودند و هرگاه که شاهزاده پیدا شد امرا از جامض گفتند که شاهزاده را برطریق و آئین ملک تربیت کنیم بما تسلیم فرمایند جامض برنجید و قبول نکرد و خدمات عمده مثل وزارت وغیره از اوشان انتزاع نمود و به ندیمان و هم مذهبان خویش تفویض نمود و فرمود که حالا بجز همدین ما کسی دیگر در خدمت ما نباید و نیز در مقصلات غیر از همدین خود دیگر نخواهم فرستاد امرا چون این سخن بشنیدند متفکر گشتند و دل بر هلاک نهادند و برای دفع شر بادشاه باتفاق یکدیگر کمر بستند چه خواستند که ولیام داماد بادشاه جامض را بر تخت نشانید و شاهزاده نو پیدا را بدست آیند و بمردم متدین ملک بسپارند تا تربیت کنند و هرگاه شاهزاده بسن تمیز رسید او را بادشاه کنند و لیام شوهر دختر کلان جامض باشارهٔ امرا بر جامض خروج کرد و از آن هنگام جامض خواست که با امرا باغی در سازد و التماس آنها قبول کند امیران قبول نکردند جامض ناچار شده پسر خود را همراه گرفته بی جنگ بر جهاز سوار شده بملک فراسیسیان گریخت و امادش ولیام بجای تخت نشست جامض مکرر جهازهای بی شمار با سپاه بسیار از بادشاه فراسیس گرفته بجنگ داماد خویش آمد و منهزم باز گشت و بالآخر لباس زهد پوشید و در ملک فراسیس گوشهٔ عزلت گزید و یازده سال بسر برد و درگذشت القصه بعد از جامض دامادش ولیام بنیابت زوجهٔ خویش که دختر جامض بود بسلطنت نشست و او بادشاه با همت و شوکت و در قواعد ملک داری و پرورش رعایا سرآمد روزگار بود و برونق تمام سیزده سال سلطنت کرد و او را اکثر فتوحات بر فراسیسیان دست داد و در سال یکهزار و هفتصد و یک عیسوی درگذشت و چون او را پسری نبود و زوجه اش پیش از او فوت شده بود خواهر او که دختر خورد جامض بود بر تخت نشست و او زنی عاقله و نیک خصلت بود در عهد او ملک را رونق بسیار شد و عالمان و فاضلان را بسیار پرورش میکرد و سیزده سال سلطنت نمود و در سنه هزار و هفتصد و چهارده عیسوی درگذشت بعد از و جارج که دخترزادهٔ جامض اولین بر تخت نشست و در ابتدای سلطنت پسر جامض افواجی که بلپدرش همراه خود بملک فراسیس رده بود و بر دین و آئین پاپا تربیت کرده بود خروج کرد و بی نیل مقصود ماند و جامض در سلطنت مستقل گشت و در سن یکهزار و هفتصد و هشت و شش عیسوی که دوازده سال از سلطنتش گذشته بود در گذشت بعد از و پسر کلانش جارج ثانی سی و چهار سال باستقلال سلطنت کرد و در سال یکهزار و هفتصد و شصت عیسوی درگذشت و بعد از و نبیره اش که نبیره کلان بود و پدرش مرده بود بر تخت جد خویش نشست و ملقب بجارج ثالث گردید و او بادشاه صاحب عدل و داد و رعیت پرور بوده و اکنون که یکهزار و هفتصد و هشتاد و دو عیسوی مطابق سن یکهزار و یکصد و نود و شش هجری باشد بست و دو سال از جلوس جارج ثالث گذشته و در تصرف این بادشاه سوای جزیره انگلاند که ملک اصلی و مسکن انگریزان است ملکهای وسیع و بسیار آباد در هر بخش زمین هست چنانچه

ذکر امصاری که در امریقه هستند بیان کرده شد و آنچه در هندوستان است بیان آن نیز بجاهای خویش گذشت امید از جناب
خدای عز و جل آن دارد که پادشاه عادل باقبال دوست نواز دشمن گداز را بارونق و شوکت تمام تا سالهای دراز در حفظ
امان خویش نگاهدارد و پوشیده نماند که دوست یکرنگ شیخ آله یار بلگرامی از من پرسید که کنپنی چه معنی دارد و بنابر ضیافت
طبعش سطری چند دران باب مینویسد که لفظ کنپنی بزبان انگریز عبارت از جماعهٔ مردم است و آن خواه دو نفر باشند و یا
صد کس از تجار باشند و کنپنی انگریز که اکثر بلاد هند حکومت میدارند عبارت از گروه تجاران ست و اصل کنپنی همین ست
که گذشت پس چند سوداگران کلان اموال و خزاین خود را بدست چند کس گزیده از زمرهٔ خویش که از بیع و شری هندوستان
واقف اند سپردند و از پادشاه انگریز فرمان گرفتند و بجز ایشان کسی دیگر انگریز بطرف هندوستان برای تجارت نرود
وجهة حصول فرمان چند لکه روپیه سالیانه بپادشاه انگریز میرسانند و نیز رخصت یافته اند که در هند هرجا که خواهند قلاع سازند
و سپاه برای حفاظت آن نگاهدارند و هر قدر ملک از هند که تصرف خود دارند مبلغ معهوده بخزانهٔ پادشاه انگریز رسانند
چنانچه کنپنی انگریز یعنی سوداگران انگریز اکنون که سن یکهزار و یکصد و نود و شش هجریست از نبئی و مندراج و ارکاٹه
و بنگاله و بهار و پتنه وغیره دیار هند را از پادشاه انگریز بعوض مبلغ سی و شش لکه روپیه سالیانه اجاره گرفته و زر معهوده
بخزانه پادشاه انگریز میرسانند و دیگر از مال تجارت هند از هر جنس فی صد چهار روپیه بطریق محصول بپادشاه میدهند
بالجمله کنپنی تجاران فرنگ گماشته های خود را جهازات مع مال فرنگ و زر نقد برای خرید و فروخت بهندوستان فرستادند و کنپنی انگریز
در وقت سلطنت نور الدین محمد جهانگیر پادشاه در هندوستان مقرر شده و از ان پادشاه چند عمارات برای
سکونت گماشتگان خود در بندر سورت یافتند و بعد چندی بفرمان جهانگیر پادشاه چند مکان از فرنگیان پرتگیز
گرفتند و رفته رفته در نبئی و مندراج و دیگر بنادر هند کوٹهی ها ساختند و در عهد سلطنت اورنگ زیب عالمگیر پادشاه
رخصت تعمیر کوٹهی در بنگاله یافتند چنانچه کلکته بنا نهادند تا که ناظمان هند با ایشان متعرض نشدند گماشتهای
کنپنی مثل دیگر سوداگران مبلغ محصولات بخزانهٔ پادشاه هند میرسانیدند هنگامیکه صاحب ناظم ارکاٹه و سراج الدوله
نبیرهٔ مهابت جنگ آله وردی خان ناظم بنگاله بر ایشان ظلم کردند تجاران استغاثه بپادشاه انگریز بردند و بامداد
فوج شاهی مستظهر شده بر ارکاٹه و کلکته متصرف شدند و رفته رفته بر بنگاله و بهار نیز استیلا یافته قدم جرأت پیشتر نهادند

فصل در دوستی و دشمنی که از برای خدای بود هر که مطیعان را دوست دارد برای خدای تعالی جل شانه بضرورت کفار
و فساق و ظلمه را دشمن دارد و از برای خدای تعالی که هر که کسی را دوست دارد دوست وی را نیز دوست دارد
و دشمن وی را دشمن دارد و اگر مسلمان باشد برای مسلمانی وی را دوست دارد و اگر فاسق است برای فسق وی را
دشمن دارد و میان دوستی و دشمنی جمع نا مقدار معصیت مخالفت و دشمنی نماید و بمقدار طاعت دوست دارد
چنانکه کسی که سه فرزندان دارد یکی زیرک و فرمان بردار و دوسے ابله و نافرمان بردار یکے ابله و نافرمان بردار
اول را دوست دارد دوم را دشمن و سوم را از وجهی دوست دارد و از وجهی دشمن و آثار این در مقابله پیدا شود
با یکی اکرام کند و دیگر را اهانت کند و اعراض و در حق ظالم متابعت پیش کند مگر کسی

که ظلم خاص بر حق تو کنند از عفو و احتمال نیکوتر بود و سیرت سلف مختلف بوده است گروهی متابعت کرده‌اند
در درشتی برای صلابت دین و سیاست شرع و گروهی وی را بچشم رحمت دیده‌اند و نظر ایشان از توحید
بود و همه را در قبضهٔ ربوبیت مضطر بینند بضرورت همه را بچشم رحمت نگرند و نشان توحید آن بود
که بر تن و مال بردن و اهانت کردن خشم نگیرد و هم بچشم شفقت نگرد و چنانکه رسول علیه السلام را دندان
مبارک بشکستند و خون بروی فرو میدوید و می فرمود اللهم اهد قومی فانهم لا یعلمون **نقلست** که
درویشی را ظالمی منت زد درویش گفت ترا کلفت رسیده باشد معذور داری گفت من ترا
منت زدم و تو اعتذار میکنی گفت از حاکم رسیده که ظلم و غلط را بآنجناب راه نیست و تو در میان از
فرمان برداری بیش نیستی و چون در حق خود متغیر گردد و در حق خدای تعالی خاموش بود این نفاق
و حماقت بود و لیاقت توحید ندارد و هر که فسق فاسق را دشمن نگیرد دلیل ضعف و سستی ایمان وی بود
چنانکه اگر کسی دوست ترا بد گوید و تو خشم نگیری دلیل آن بود که دوستی اصل ندارد و بدانکه درجهٔ مخالفان
حق تعالی متفاوت است خشم و تشدید با ایشان باید که همچنان متفاوت بود درجهٔ اول کفار اند اگر از اهل حرب
باشند دشمنی با ایشان فریضه است و معامله با ایشان کشتن و بند گرفتن است درجهٔ دوم اهل ذمه اند
دشمنی با ایشان نیز فریضه است و معامله با ایشان آنست که ایشان را حقیر دارند و اکرام نکنند و راه
بر ایشان تنگ دارند در رفتن و دوستی با ایشان بغایت مکروه است که رسول صلی الله علیه و سلم فرموده
است هر که بخدای تعالی و بروز قیامت ایمان دارد و با دشمنان خدای تعالی دشمن باشد اما ایشان را
عمل فرمودن و بر ایشان اعتماد کردن و بر مسلمانان مسلط کردن استخفاف مسلمانی بود و این جمله کبایر است
درجهٔ سوم اهل بدعت است که خلق را ببدعت دعوت کنند دشمنی وی نیز مهم باشد تا خلق را
از وی نفرت افتد و اولی تر آن بود که وی را سلام نگویند و سلام وی را جواب ندهند درجهٔ چهارم
معصیتی بود که در آن رنج خلق باشد چون ظلم و گواهی بدروغ و هجا کردن در شعر و غیبت کردن ازین قوم
و اعراض کردن و با ایشان درشتی نمودن سخت نیکو بود و دوستی با ایشان مکروه است لیکن بدرجهٔ
حرام نرسد در ظاهر فتوی درجهٔ پنجم آنکه کسی بود که خمر خورد و فسق کند و کسی را از وی رنجی نباشد
کار وی سهل تر باشد و با وی تلطف و نصیحت اولیتر اگر امید قبول بود و گرنه اعراض باید کرد
اما جواب سلام باز باید داد و لعنت نشاید کرد **فصل** در آنکه دوستی را شاید آنگاه برای دین گفته اند
با کسی چون دوستی خواهی کرد او را بخشم آور آنگاه کسی را پنهان بوی بفرست تا حدیث تو کند
اگر هیچ سر تو آشکارا کرد وی دوستی را نشاید و گفته اند صحبت با کسی کن که هر چه حق سبحانه تعالی
از تو بیند او نیز داند و چنانکه خدای تعالی بر تو پوشانیده است سرت بپوشاند بر تو **عباس**
به پسر خویش عبدالله رضی الله عنهما گفت که عمر خطاب ترا بخواند بخود نزدیک میدارد

و بر پیران تقدیم میکند زنهار تا هیچ نگاه داری هیچ سر وی آشکار نکنی و دوم در پیش وی کسی را غیبت نکنی و باوی هیچ
نگوئی و هرچه فرماید خلاف نکنی و باید که هرگز از تو خیانت نه بیند و بزرگان گفته اند که چون برادر خویش را گوئی برخیز گوید
تا کجا وی صحبت را نشاید بلکه باید که برخیزد و نپرسد آنکس قوام صحبت موافقت است و در هرچه موافقت توان کرد
صحبت با آن کسی باید داشت که وی را از تو فائده دین بود یا ترا از وی و هر کس صحبت و دوستی را نشاید بلکه
صحبت با کسی باید کرد که در وی سه خصلت بود اول عقل که صحبت احمق فائده ندهد و آخر بوحشت کشد که احمق
وقتی خواهد که با تو نیکی کند باشد که کاری کند بحماقت که زیان تو در آن باشد و او خود نداند سفیان
ثوری رحمة الله علیه گفته که در روی احمق نگریستن خطیئه است و شیخ حسن بصری رحمة الله علیه فرمود که بریدن
از احمق پیوستن بحق است و احمق آن بود که حقیقت کارها نداند و چون با وی گوئید فهم نکند خصلت دوم
خلق نیک که از بدخوئی سلامتی نبود و چون خوی بد بروی بجنبد حق تو فرو نهد و باک ندارد خصلت سوم آنکه
بصلاح باشد هر که بر معصیت مقر باشد از خدای تعالی نترسد هر که از وی نترسد اعتماد را نشاید چنانچه قوله تعالی
ولا تطع من اغفلنا قلبه عن ذکرنا واتبع هواه یعنی اطاعت مدار کسی را که از ذکر خود ویرا غافل کرده ام و در پی هوای
خویش است از مبتدع دور باید بود که بدعت وی سرایت کند و چون صاحب شرع مومن را با اهانت مبتدع
فرموده است چگونه صحبت را شاید و هیچ بدعت ازین عظیم تر نیست که اکنون پیدا شده است که گروهی میگویند
که با خلق خدای داوری نباید کرد و مجلس را از فسق و معصیت باز نباید داشت که ما را بخلق خصومت نیست
و در ایشان تصرف نیست و این سخن تخم اباحت است البته با این قوم مخالطت نباید کرد امام جعفر صادق رضی الله
عنه فرمود که با پنج کس صحبت ندارید اول با دروغ گوی که دروغ گو چون سرابست که چیزی بنماید و ترا
بدان سفر باید و در حقیقت هیچ نیست دوم با احمق که از وی ضرر است سوم بخیل که اگر سالها باید و پیوندی در حال
احتیاج روی از تو بگرداند چهارم بزدل که در حال حادثه جهت خلاص خود ترا بدشمن سپارد پنجم فاسق
طامع که ترا بلقمه فروشد و نزد اهل تحقیق محبت حقیقی آنست که مقرون بنصیحت و تقوی بود و هر محبت که بتقوی
مقرون نباشد آخر سر بعداوت کشد که الاخلاء یومئذ بعضهم لبعض عدو الا المتقین و حاصل مصاحبت اشرار و مجانست
فجار در موقف فزع اکبر بجز یا لیت بینی و بینک بعد المشرقین نخواهد بود و در محشر قیامت حسرت و ندامت
یا لیتنی لم اتخذ فلانا خلیلا فائده ندهد و گفته اند که خلق سه جنس اند بعضی چون غذا اند که از صحبت ایشان چاره نیست
و آن ارباب قلوب اند که وجود شرایف ایشان مجموعه علم و تقوی است و دل غافلان که مرده است بصحبت
ایشان زنده شود و بعضی چون دارو اند که در بعضی حال با ایشان حاجت افتد و بعضی چون علت اند که هیچ وقت
با ایشان حاجت نیست و نبود و چون صحبت اشرار و اگر با ایشان مبتلا شوی تحمل و مدارا کند یا بر بد و بشناسد
دوستی نکند که ابن عباس رضی الله عنهما میگوید در معنی این آیت ویدرءون بالحسنة السیئة که فحش را
بمدارا و سلام مقابله کنند و عائشه رضی الله عنها میگوید که مردی دستوری خواست تا نزدیک رسول

علیه الصلوة والسلام آید فرمود دستوری دهید که او بدمرد است در قوم خویش چون درآمد چندان مراعات و
مردمی کرد که پنداشتم که وی را نزدیک منزلتی ست چون بیرون شد گفتم فرمودی که بدمرد ست و مراعات کردی
فرمود یا عایشه بدترین مردمان نزد حق تعالی در قیامت کسی ست که بیم شر وی مراعات کنند و در خبرست
که هرچه بدان عرض خویش از زبان بدگویان نگه داری آن صدقه نباشد عایشه رضی الله عنها می فرماید بسیار
کسے اند که مادر روی می خندیم و دل بر وی لعنت میکند و فرمود عقد اخوت و دوستی را حقوق است
که معرفت آن شیوه به اهل وفا و قیام باداء آن نتیجهٔ اهل صفاست درین بعضے فصول ذکر کرده آید
در تقدیم حاجت دوستان و بذل مال بر ایشان بدانکه درجهٔ بزرگترین آنست که حق دوست را تقدیم کند
و مهم او را بر مهم خویش مقدم دارد قال الله تعالی ویؤثرون علی انفسهم ولو کان بهم خصاصة حق ثنا
میگوید بر آن کسان که با وجود احتیاج انچه دارند ایثار میکنند بر برادران دینی قال رسول علیه السلام مثل
دو برادر مسلمان مثل دو دست که یکدیگر را میشویند و اگر حق وی را تقدیم نکند باید که وی را همچو خویشتن
دارد و مال میان خود و میان وی مشترک شمارد و درجهٔ بازپسین آنکه وی را چون غلام و خادم خود
اند و در انجام حاجت وی سعی بلیغ کند پیش آنکه وی را باید خواست و چون بخواست گفتار حاجت
وی کند این از درجهٔ دوستی بیرون باشد که اندیشه و بیزاری از دلش برخاست این صحبت عادتے
این قدر نباشد عتبه رضی الله عنه را دوستی بود گفت مرا پنجاه هزار درم از تو حاجت ست گفت بیا
دو هزار درم بستان از وی اعراض کرد و گفت شرم نداری که دعوی میکنی و در مال خست می ورزی
و فتح موصلی در خانه دوستی شد وی حاضر نبود کنیزک را گفت تا صره بروی آورد و هرچه خواست برگرفت
چون باز آمد و بشنست شاد شد و از شادی کنیزک را آزاد کرد ابن عمر رضی الله عنهما گوید یکی از
صحابه را سرے بریان فرستادند گفت فلان برادر من بدان اولی ترست و بوی فرستاد آنکس نیز به برادر
دیگر فرستاد همچنین بگشت بعاقبت باز اول رسید و امیرالمومنین عمر رضی الله عنه میگوید که سی صد درم
بدرویشان دهم و بیست درم در حق برادری صرف کنم این بیست درم دوست تر دارم از ان سیصد درم
و میان مشروق و خثیمه دوستی بود و هر یکے وام گران داشتند این وام او ادا کرد چنانکه او نداشت و یکی
نزدیک ابو هریره رضی الله عنه آمد و گفت میخواهم که با تو عقد برادری کنم گفت دانی که حق برادری چیست
گفت نه گفت آنکه بر زر و سیم خود را از من اولی تر نشناسی گفت بدین درجه نرسیده ام گفت پس برو که
این کار تو نیست و رسول صلی الله علیه وسلم در بیشه شد و دو مسواک راست کرد یکی راست و یکی کج
و یکی از صحابه رضی الله عنهم که با وی بود آن راست بوی داد کج خود گرفت گفت یا رسول الله این نیکوتر
است و تو بدین اولی تری فرمود نه که هیچکس یکساعت با دیگری صحبت نکند که نه وی را سؤال کنند از حق
صحبت که نگاهداشتن ست یا ضایع کرده است و این اشارتے است بران که حق صحبت ایثار است

و در مثل گفته اند مقادیر النفقة موازین المحبة یعنی بذل کردن مال خود را در رضاء محبوب میزان محبت اوست زیرا که حق تعالی مال را محبوب خلق گردانیده است و آدمی با این علاقه فدایی دعوی محبت حق میکند پس نشان صدق محبت آنست که محبوبات فانی را فدای محبوب باقی گرداند نقل است که سفیان بن عتبه رحمت الله علیه را از پدر خود پنجاه هزار دینار میراث رسید همه را بدوستان و برادران دینی نفقه کرد گفتند چرا جهت عیال چیزی از آن ذخیره نکردی گفت من از حق جل و علا از برادران بهشت میخواستم محقر دنیا را چگونه از ایشان دریغ دارم این نشانی صدق محبت ست و باید که قیام نماید بمهمات دوست بدل خوش و پیشانی گشاده و سلف چنین بوده اند که بر در سرای دوست هر روز میشدند و از احوال اهل خانه می پرسیدند و از هیزم و نان و نمک و روغن و آنچه درکار باشد خبر دار میبودند و کار ایشان از کار خود مهم میداشتند و چون بدان قیام میکردند منت میداشتند حسن بصری رحمت الله علیه میگفت برادران بر ما عزیز تر اند از اهل و فرزند که ایشان دین بیاد ما میدهند و زن و فرزند دنیا بیاد میدهند و بعضی از علمای سلف بعد از وفات برادر دین چهل سال بر در خانه برادر دین تردد کردندی و تعهد اهل و اولاد بر خود واجب دانستندی نگاهداشت حق صحبت را و باید که مقصود تو از صحبت آن باشد تا خلق خود را مهذب کنی باحتمال کردن از برادران دینی نه آنکه نیکویی از ایشان چشم داری ابو علی رباطی گفت با عبد الله رازی انباز شدم در بادیه گفت امیر من باشم یا تو درین راه گفتم تو باشی گفت باید که هر چه من گویم آنرا رد نکنی و اطاعت من داری گفت سمعا و طاعتا پس زاد و راحله و جامه هر چه داشتیم بر گرفت سمعا و بر پشت آویخت و می برد هر چند گفتم مرا ده که مانده شدی گفت نگفتی که امیر تویی تو فرمان بردار باش و دیگر شب باران آمد تا روز بر پای ایستاد و گلیمی بر سر من میداشت تا باران بر من نبارد و چون حدیث کردمی گفتی امیر منم تو طاعت دار تا با خویشتن گفتم کاشکی ویرا امیر نکردمی و تعلیم و ارشاد برادر دینی و دینی بر خود لازم داند که وی را از آتش نگاهداشتن اولی ترست از انکه از برای وی رنج دنیا کشیدن پس در تعلیم علم دین سعی بیشتر نماید اگر بیاموخت و بدان کار نکرد باید که نصیحت کند و پند دهد و او را از خدای عز و جل بترساند و لیکن باید که این نصیحت در خلوت کند تا از شفقت بود که نصیحت در ملا فضیحت بود و آنچه گوید بلطف گوید نه بعنف فصل در ستر عیوب برادران دینی و اجتناب از غیبت ایشان بدانکه بی عیب خداست و در سرشت آدمی عیبهاست اگر دوستی طلب کند که در وی هیچ تقصیری نبود هرگز نیابد و از صحبت خلق بیفتد و نوع انسان را در اکتساب مطالب و اجتلاب مآرب و استیفاء لذات و استنفاء خیرات از مصاحبت چاره نیست و در خبر است که مومن همه عذر جوید و منافق همه عیب باید که بیک نکویی ده تقصیر بپوشد رسول علیه السلام و الصلوة فرمود بخدا پناه میدار از یار بد که شری بیند آشکارا کند و چون خیری بیند بپوشد پس باید که راز دوستان افشا نکند و عیوب ایشان پوشیده دارد و در خبر است که هر که

در نهان ستر کند بر مسلمانان حق تعالی در قیامت گناهان او را ستر کند و اگر خواهید که خدای تعالی گناهان شما پوشیده دارد
شما نیز گناهان مردمان بپوشید مصرع پردهٔ کس را مدری تا کس ندرد پردهٔ تو * چون پیش سلطان برسد چاره نباشد
از اقامت حد و رسول علیه الصلوة والسلام فرمود هر که گوش دارد تا سخن مردمان که پی وی میگویند بشنود پس
در قیامت سرب گداخته در گوش وی ریزند و اگر کسی دوست را مدح کند بوی نگوید که او رنج وی را رسانیده
بود و چون نیکوی کند از وی پنهان ندارد که آن از حسد بود و اگر در حق وی تقصیر کند گله نکند و معذورش دارد که تقصیر خود
باز اندیشد که در اطاعت حق تعالی میکند و بر تقصیری را که عذر توان نهاد عذر نهد و بر وجه نیکو حمل کند
و گمان بد نکند که رسول علیه الصلوة والسلام فرمود که حق تعالی از مومن چهار چیز حرام کرده است مال
و خون و غیر حق و آنکه بروی گمان بد نکنند که چون اطلاع دادن دوستان را بر عیوب و در معنی ستر عیوبست
باید که دوستان را از عیوب نفسانی آگاه گرداند و از قول سیئه و افعال قبیحه باز دارد و از اکتساب مخالفات
و از نکبات شهوات مهلکات منع کند در حالت نصیحت و ارشاد وظیفه اسرار و تلطف را رعایت کند
امیر المومنین عمر رضی الله عنه گفتی رحمت خدای بران باد که عیب من در پیش من آرد و چون
سلیمان در پیش وی آمد گفت یا سلیمان راست گوی تا چه دیدی و چه شنیدی و از احوال من آن را
آگاهی ده گفت شنیدم که بر خوان تو دو نان خورش بود یکبار و دو پیراهن داری یکی شب را و دوم روز را
گفت این نیز هر دو نباشد هیچ دیگر شنیدی گفت نه و اینچنین دوستان و برادران دینی که عیب این کس را
بی شایبه غرض و حسد کما هو حقه ادراک کند کم یافت و نادر ست و باید که نقائص دین خود را از زبان
اعدای باز یابد که نظر دوست عیب پوش شد و دیده دشمن در عیب کوشد و امروز نوبت با مثال ما هوا
پرستان تیره روزگار رسیده است که دشمن ترین نزد ما آنست که ما را به عیوب ما بینا گرداند و خواهد که
ما را از گرفتاری ابدی باز رهاند و چون برادر بشفقت عیب تو در خلوت با تو گفت باید که منت داری و
خشم نگیری که همچنین بود که کسی ترا خبر دهد اندرون جامه تو ماری یا کژدمی است از این خشم نگیری و منت
داری همچنین عیوب در آدمی مار و کژدم است ولیکن زخم آن در گور پدید آید و بر روح بود و آن صعب
تر از مار و کژدم این جهانست که زخم وی بر تن بود و هر مومنی که از برادر عیبی بیند که آن عیب بدین تعلق دارد
و او را از آن آگاه نکند در دین خود او خیانت کرده باشد و هر که ناصح را دوست ندارد رعونت و کبر بر دین و عقل او
غلبه دارد و اگر عیب پاک بود که در حق تو تقصیر کرده باشد اولی تر پوشیدن بود و نادانسته انگاشتن
بشرط آنکه دل متغیر نشود در دوستی و اگر شود عتاب کردن در سر اولی تر است تا صفای خاطر شود
و هیچ چیز دوستی را تباه نکند مگر مناظره و خلاف کردن در هر حدیث و معنی رد کردن سخن بر دوست
خویش آن بود که وی را احمق و جاهل گفته باشی و خود عاقل و فاضل و بروی تکبر کرده باشی و
بچشم حقارت در وی دیده باشی و این بدشمنی نزدیک است که اگر کسی غیبت دوست کند جواب ندهد چنان انگارد

که وی در پس دیوار میشنود در غیبت و حضور یکسان باشد و خلل و خطا که در سخن برادر واقع شود عبارات و مجادله
پیش نماید و علامت صحت محبت دینی و مودت حقیقی آنست که مومن لایزال مراقب و مراعی حبیب برادر
دینی باشد چون جمعی قصد غیبت او کنند بدانچه ممکن بود از تعریض و تصریح و تغلیظ منع کنند و در مخالفت رو
تقصیر نکند و سکوت و تحمل روا ندارد و قتاده رضی الله عنه گوید عذاب قبر سه قسم است یکی از غیبت و دیگر از سخن
چینی و دیگر سیم از بول نگاه نا داشتن و در خبر است که عیسی صلوات الله علی نبینا علیه فرمود
چون برادر شما خفته باشد و ببینید که باد جامهٔ او را میکشد و عورت او را میگشاید چکنید گفتند بپوشیم
و لکن سبی نکند عورت وی را کشف کنید گفتند یا روح الله این چگونه بود گفت چون از شما عیبی
از برادر می بیند یا بشنود و آن را آشکارا کنید این زشت است و مثال کسی که غیبت برادر دینی میشنود
و دیگر خاموشی می باشد همچنانست که یکی برادر دینی را می بیند که در میان سگان آدمی خوار افتاده
است و سگان او را میخایند و پوست و گوشت او را می درید و او را آدمی بیند و هیچ شفقت برادری
باعث او نمی شود که آن مضرت از آن برادر دفع کند و شک نیست که تمزیق عرض و آبروی بر نفس
دشوار تر است از تمزیق گوشت و پوست و از اینجاست که حق جل و علا غیبت را باکل میت تشبیه کرده
آنست که فرموده ایحب احدکم ان یاکل لحم اخیه میتاً و در خبر است که غیبت از زنا سخت تر است
و این بچند وجه است اول آنکه زنا گناه پنهان است و غیبت آشکارا دوم آنکه زنا قلیل الوقوع
است بسیار کس از وی سالم باشند و غیبت کثیر الوقوع است کم باشد که از وی کسی سالم ماند
سیوم آنکه زنا بداعیهٔ شهوت بر آدمی غالب آید و غیبت بیداعیهٔ شهوت واقع می شود چهارم
آنکه آلت زنا بر زنی میسر بود و زنی بر زنی واقع نشود و آلت غیبت بغیبت فتور نپذیرد و
غیبت بر غیبت واقع شود پنجم آنکه ساعت زنا در دل مومن و کافر و صالح و فاسق متمکن است
و از استحلال و استحقاق بعید است بخلاف غیبت که بر وجه حکایت در مجلس واقع شود و بعضی
مردم او را تشنیع نه انکارند معاذ الله در معرض استحقاق افتد و استحقاق معصیت کفر است و رسول
علیه الصلوة والسلام فرموده هرچه گوئی کسی را اگر آن بشنود کراهتش آید غیبت است اگرچه راست
بود و اگر دروغ گوئی بهتان باشد و هرچه دلالت نقصان کسی کند غیبت است اگرچه در نسبت و جامه
و تن و سیرت و فعل بود و در نسبت چنانکه گوئی هندو بچه است یا حجام است و مانند آن و در جامه چون
دراز آستین و دراز دامن و در تن چون دراز پا و یا گربه چشم یا احول و سیرت چون متکبر و بدخو و زبان
دراز و عزدل و فعل چون دزد و بی نماز و جامه پلید و حرام خوار بسیار خوار و سجود تمام نمیکنند و قرآن
بخطا میخوانند و غیبت همه بزبان بود بلکه بدست و بچشم و باشارت همه حرام بود و عائشه رضی الله
عنها گوید که بدست اشارت کردم که زنا کوتاه است رسول علیه السلام و الصلوة فرمود

غیبت کرده وگر نام نبرد غیبت نبود مگر آنکه حاضران دانند که کرا میگوید و اگر بدل کاره بود و بزبان گوید خاموش هم نفاقست وهم غیبت زیرا که سامع شریک ست و بداند که بهر غیبت حسنات وی بدیوان او نقل کنند تا او مفلس ماند **فصل** در اظهار محبت بدوستان و عفو از تقصیر و زلت ایشان بدانکه شفقت و دوستی اظهار کند رسول علیه الصلوة والسلام فرمود اذا احب احدکم فلیخبره چون دوست دارد یکی از شما کسی را وی را خبر دهید و برای آن فرمود تا دوستی در دل وی نیز پدید آید و مودت مضاعف شود پس باید از همه احوال بزبان بپرسد و اندوه و شادی بوی نماید که با وی شریک است و اندوه و شادی وی چون اندوه و شادی خود داند و چون وی را آواز دهد بنام نیکو خواند و عمر بن خطاب رضی الله عنه گفت دوستی برادر سه چیز صافی شود آنکه وی را بنام نیکو خواند و سلام ابتدا کند و در نشست وی را تقدیم کند و از جمله آن بود که در غیبت بر وی ثنا گوید و بر جایی که وی دوست دارد و نه شنید همچنین بر اهل و فرزند و اخوان وی و هر چه تعلق بوی دارد ثنا گوید که این در دوستی اثر عظیم دارد و در غیبت وی را نصرت کند و سخن متعنت بر وی رد کند و جفا عظیم باشد که در پیش کسی که سخن وی گذشتی گویند آنکس خاموش بود که زخم سخن عظیم تر است **بیت** انچه زخم زبان کند با مرد ٭ زخم شمشیر جان ستان نکند ٭ و یکی میگوید هرگز از دوست سخن نگفتم که نه تقدیر کردم که وی حاضر ست وی بشنود یا آن گفتم که خواستم اگر وی بشنود و گر در برادر زلت و تقصیر و معصیت از وی پدید آید وی را بلطف و نصیحت کند تا دست از وی بدارد و اگر باز نایستد نادیده انکار و اکراه و مداومت نماید صحابه را درین مسئله خلاف ست که چه باید کرد و مذهب بوذر رضی الله عنه آنست که از وی باید برید و بگوید که برای خدای تعالی وی را دشمن دارم و امیر المومنین عمر رضی الله و علی رضی الله عنه و ابوالدرداء و جماعتی از صحابه رضوان الله علیهم اجمعین برانند که قطیعت نباید کرد که امید آن باشد که ازان بگردد اما در ابتدا چنین عقد اخوت نباید بست و چون بسته شد قطع نباید کرد که برادری ناکردن خیانت نیست اما قطع محبت خیانت ست و ابراهیم نخعی میگوید رحمة الله بگناهی که برادرت بکند وی را مهجور مکن که امروز کند و فردا توبه کند و دست از و بدارد و در خبر ست که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود که حذر کنید از زلت عالم و از وی مبرید و چشم میدارید که زود ازان باز گردد **حکایت** دو برادر بودند در دین از بزرگان یکی بر هوا و عل بر مخلوقی مبتلا شد و آن دیگر برادر را گفت که دل من بیمار شد اگر خواهی که عقد برادری قطع کن گفت معاذ الله بیک گناه از تو منقطع کنم با خویش عهد کرده ام که هیچ طعام و شراب نخورم تا آنکه حق تعالی وی را ازان عافیت دهد تا چهل روز هیچ نخورد و پس پرسید که حال تو چیست گفت همچنان آن برادر بران صبر کرد و گرسنگی میکشید و میگداخت تا آنگاه که بعد ازین گفت خدای تعالی کفایت کرد و دل من ازان عشق سیر گردید پس وی طعام بخورد و **ابو الدرداء** را گفتند برادری که معصیت کرد چرا وی را دشمن نداری گفت معصیت وی را دشمن دارم اما وی برادر منست و یکی را گفتند که برادر تو از راه دین برگشته است و در معصیتی افتاده دست از وی بدار گفت وقت از وی چون بدارم که دست گیرم تا وی را

بتلطف از دوزخ برهانم پس طریقت بوذر بسلامت نزدیک ترست اما این طریقت لطیف ترست چرا که
بسبب استمالت بشفقت و رفق و لصحبت برادری غالبا او را انجالت و حیا و توبه آرد و تقاطعت او بسبب
احراز او گروه و به هلاک انجامد اما دقیقه آنست که عقد اخوت قرابت معنوی است و نشاید قطع رحم کردن بسبب
معصیت و برای این فرمود حق سبحانه تعالی فان عصوک فقل انی بری مما تعملون اگر عشیرت و خویشان
تو عاجز شوند در تو گو بیزارم از عمل شما نگفت بیزارم از شما و باید تقصیرے که در حق تو کند عفو کنی و چون عذر
کند اگر چه داند که دروغ میگوید باید پذیرفت رسول علیه السلام فرمود هر که برادر وی عذر خواهد وے
بنپذیرد بزه وے همچو باشد که کسی که در راه از مسلمانان باج ستاند در خبرست هر که برادری را
عفو کند جز عزیزے و بزرگے وی را نیفزاید رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که مومن زود بخشم گردد و
زود خوشنود شود ابو سلیمان دارانی بمرید خویش گفت چون از دوست جفا بینی عتاب بکن که در دنیا
سخنے شنوی که از جفا عظیم تر بود گفت چون بیازمودم همچنین دیدم **فصل در حقوق مسلمانان** بدانکه
حق هر کسی بر قدر نزدیکی وی بود و نزدیکی را درجات است و رابطه قوی تر برادری خدای ست یعنی برای دین و
حقوق آن مذکور شد و با کسی که دوستی نبود و لیکن قرابت اسلام باشد این نیز حقوق ست حق اول آنکه هر چه
بر خویشتن نه پسندد هیچ مسلمان نه پسندد که رسول علیه السلام فرموده اند مثل مومن جمله چون یکی تن ست که
اگر عضوی را رنجی رسد عضوهای دیگر آگاهی یابند و همه رسول شوند رسول صلی الله علیه و سلم فرمود هر که خواهد از
دوزخ خلاص یابد باید که چون مرگ وی را دریابد بر کلمه شهادت دریابد و هر چه نه پسندد که با وی کنند وی نیز هیچ مسلمانی
نکند و موسی صلوات الله علی نبینا و علیه گفت یا رب از بندگان تو که عادل تر فرمود آنکه انصاف خویشتن بدهد
حق دوم آنکه هیچ مسلمان از دست و زبان وی نرنجد که رسول صلی الله علیه و سلم فرمود مسلمان است که از دست
و زبان وی سلامت و ایمن باشند و مهاجر آنست که از کار بد بریده باشد و رسول صلی الله تعالی علیه و آله و سلم
فرمود حلال نیست کسی را که بیک نظرت اشارت کند که مسلمانی برنجد و حلال که چیزے کند که مسلمانی بهراسد
و مجاهد رحمة الله میگوید که خدای تعالے خارش و گر بر اهل دوزخ مسلط کند تا خویشتن را همی خارند چنانکه
استخوان ایشان پدید آید و منادی ندا کند این رنج چگونه ست گویند عظیم صعب ست گویند این بدانست که در
دنیا مسلمانان را میرنجانیدند حق سوم آنکه بر هیچ کس تکبر نکند که متکبر را دشمن دارد و رسول صلی الله علیه
و سلم فرمود که وحی آمد بمن که تواضع کنید و هیچکس بر هیچکس فخر نکند و از ین بود که رسول صلی الله علیه و سلم با بیوه
بیوه و مسکین میرفتی تا آنکه حاجت ایشان روا کردی و نباید که در هیچکس بچشم حقارت نگرد باشد که آنکس ولی خدای تعالی
باشد و وی نداند که خدای تعالے اولیاء خود را پنهان کرده است تا کسی راه بایشان نبرد حق چهارم آنکه سخن نمام
بر هیچ مسلمانے نشنود که سخن از عدل باید شنید و نمام فاسق ست و در خبر است که هیچ نمام در بهشت
نشود و باید دانست هر کس را که پیش تو بد گوید همچنین بدی ترا بپیش دیگران گوید از وی نفور باید بود و ورا

دروغ گو باید دانست حق پنجم آنکه هیچ مسلمان را وعده خلاف نکند **بیت** دست وفا در کمر عهد کن ۞ تا نشوی عهد
شکن عهد کن ۞ در خبر است از رسول صلی الله علیه وسلم که سه چیز در هر کس که بود منافق است اگرچه نماز گزارد
و روزه دارد اول در سخن دروغ گوید دوم وعده خلاف کند سوم امانت را خیانت کند حق ششم آنکه حرمت هر کس
بدرجه وی دارد هر که عزیزتر بود میان مردمان ویرا حرمت پیشتر دارد **نقل است** که عائشه رضی الله عنها در سفر بود و
سفره نهاد درویشی گذشت گفت قرصی بوی بدهید و سواری گذشت گفت ویرا بخوانید گفتند تو درویش را
بقرصی گذاشتی و توانگری را خواندی گفت حق عز وجل هر یکی را درجه داده است و ما را نیز از حق آن درجه نگاه باید
داشت درویش بقرصی شاد شود و زشت بود که با توانگری چنان کنند بلکه آن باید کرد که وی نیز شاد شود **در خبر است**
که چون عزیز قومی نزدیک شما آید ایشان را عزیز دارید و ویرا حرمت نهید و بر کودکان رحمت کنید **و رسول**
صلی الله علیه وسلم فرمود موی سفید اجلال خدای تعالی است عز وجل **و فرمود** صلی الله علیه وسلم هیچ
جوان پیری را حرمت نداشت الا بحق سبحانه تعالی جوانی را بنیکی زد در وقت پیری تا ویرا حرمت دارد
و این بشارت بعمر دراز که هر که توفیق توقیر مشایخ یابد آن بود که به پیری خواهد رسید تا مکافات این بیند **حق هفتم**
آنکه چون میان مسلمانان وحشت باشد جهد کند تا میان ایشان صلح دهد **رسول** صلی الله علیه وسلم فرمود بگویم شما را
که چیست که از نماز و روزه و صدقه و حج و زکوة فاضلتر است نزد خدا و رسول او و آن صلح افگندن میان مسلمانانست و
انس گوید رضی الله عنه که رسول صلی الله علیه وسلم روزی نشسته بود و بخندید عمر رضی الله عنه گفت
پدر و مادرم فدای تو باد از چه بخندیدی فرمود دو مرد از امت من بزانو پیش رب العزت درافتند یکی گفت
بار خدایا بر من ظلم کرده است انصاف من از وی بستان خدای تعالی فرماید که حق وی بده گوید بار خدایا حسنات
من همه خصمان ببردند مرا هیچ چیز نماند پس خدای تعالی متظلم را فرماید که چکند که هیچ چیز از حسنه نمانده است گوید بار خدایا
معصیتهای من بر وی حوالت فرمای پس معصیت وی همه بر وی نهند هنوز مظلمتی بماند آنگاه حق جل و علا متظلم را
فرماید در نگر تا چه بینی گوید بار خدایا شهرها بینم از زر مرصع بجواهر و مروارید آیا این کدام پیغامبر راست یا کدام صدیق
راست یا کدام شهید را حق سبحانه تعالی فرماید این کسی راست که بخرد و بها دهد گوید بهای این که تواند داد فرماید
که تو گوید بار خدایا بچه فرماید با آنکه از برادر خشنود شوی و عفو کنی گوید بار خدایا عفو کردم فرماید که برخیز و دست وی گیر
هر دو در بهشت شوند حق هشتم آنکه از راه تهمت دور باشد تا دل مسلمانان از گمان بد و زبان ایشان از غیبت
صیانت کرده باشد هر که سبب معصیت دیگری باشد در آن معصیت شریک بود که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود باید
چگونه باشد کسی که مادر و پدر خویش را دشنام دهد گفتند این که کند یا رسول الله فرمود کسی مادر و پدر دیگری را دشنام
دهد گو که با وی داده باشد فرمود صلی الله علیه وسلم در آخر ماه رمضان با صفیه سخن میگفت در مسجد و دو مرد بروی
بگذشتند و هر یک از ایشان میگفتی که این زن منست صفیه گفت یا رسول الله اگر بکسی گمان بد برند تو نبرند فرمود شیطان در تن آدمی
روانست چون خون در وی عمر رضی الله عنه مردی را دید که با زنی در راه سخن میگفت ویرا بدره زد و گفت این زن

هفتم گفت چرا سخن جائی نگوئی که کسے نه بیند حق نهم آنکه اگر ویرا جاهی باشد شفاعت دریغ ندارد و در حق
هیچکس که رسول صلی الله علیه وسلم صحابه را میفرمود که از من حاجت خواهید که در دل دارم که بدهم و تاخیر
میکنم تا کسے شفاعت کند از شما وی را مزد بود شفاعت کنید تا ثواب یابید پیغمبر صلی الله علیه وسلم
هیچ صدقه فاضلتر از صدقه زبان نیست گفتند چگونه یا رسول الله فرمود سخن کنی منفعت بکسے رسد یا رنج از وی
دفع گردد و حق دهم آنکه چون بشنود که کسے در مسلمانی زبان دراز میکند یا بمال وی قصد میکند وی غایت جهد
نائب آن غائب باشد و در جواب و رفع ظلم از وی که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود هیچ مسلمانی نیست که
نصرت کند مسلمانے را جائیکه سخن بزشتی گویند و حرمت وے فرو نهند که نه حق تعالے ویرا نصرت کند آنجاکه
حاجت مند تو بود و حق یازدهم آنکه جهد کند تا شادی بدل مسلمانی رسد و حاجت وی قضا کند که رسول صلی الله
علیه وسلم فرمود هرکه حاجت مسلمانی روا کند همچنان باشد که همه عمر حق تعالے را خدمت کرده باشد فرمود
صلی الله علیه وسلم هرگز در حاجت مسلمانے یک شب نگذراند از روز ازماست حاجت وی برآید یا نه وی را
بهتر از آن باشد که در مسجد دو ماه معتکف نشیند و فرمود صلی الله علیه وسلم که برادر خویش را نصرت کنید اگر ظالم بود
یا مظلوم گفتند یا رسول الله اگر ظالم بود چگونه کنیم فرمود که باز داشتن از ظلم نصرت وی باشد فرمود صلی الله
علیه وسلم که دو خصلت است که هیچ شر از وی نیست یکے شرک آوردن بخدای تعالے دوم خلق را رنجانیدن
و دو خصلت ست که هیچ عبادت ورای آن نیست یکی ایمان آوردن بخدای تعالی دوم راحت رسانیدن
بخلق الله تعالے فرمود صلی الله علیه وسلم هرکه اندوه بر مسلمانان نبست از ایشان نیست حق دوازدهم
آنست هرکه رسد سلام ابتدا کند پیش از سخن وی نزد رسول صلی الله علیه وسلم شخصے آمد و سلام نکرد فرمود که بیرون شو
و باز درآے و سلام کن انس میگوید رضی الله عنه که رسول صلی الله علیه وسلم فرمود یا انس طهارت تمام کن
تا عمرت دراز شود و هرکه رسی سلام کن تا خیر در خانه تو بسیار شود و مبتدی سلام را ثواب بیشتر است حق
سیزدهم آنست نشست و خاست با درویشان دارد و از مجالست توانگران حذر کن که رسول صلی الله علیه وسلم
فرمود که با مردگان منشینید گفتند آن کیانند یا رسول الله فرمود توانگران و سلیمان صلواة الله علی نبینا و علیه
در مملکت هرجا که مسکینے را دیدی با وے بنشستی و فرمودی مسکینے با مسکینی نشستے و عیسی صلواة الله علی نبینا و علیه
هیچ دوست تر از آن نداشتی که گفتندے یا مسکین و رسول صلی الله علیه وسلم گفتی یا رب خدایا تا زنده داری مرا مسکین دار
و چون بمیرانی مسکین بمیرانے و چون حشر کنی با مسکینان کنی و موسی صلواة الله علی نبینا و علیه گفت یا رب خدایا ترا
کجا طلب کنم فرمود نزدیک شکسته دلان حق چهاردهم آنست اگر کسے را عطسه آید الحمد لله رب العالمین گوید
و ابن مسعود رضی الله عنه گوید که فرمود صلی الله علیه وسلم ما را بیاموخت که کسے را که عطسه آید باید که بگوید الحمد لله
رب العالمین و شنونده گوید یرحمک الله چون بگفت وی گوید یغفر الله لے و لکم و اگر نشنوے نگوید مستحق
یرحمک الله نباشد فرمود صلی الله علیه وسلم را چون عطسه آمدی آواز فرو داشتی و دست بر روی نهادی

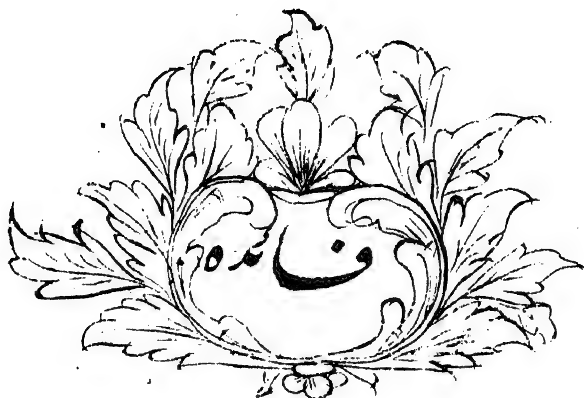
واگر کسے را در میان قضا حاجت عطسه آید بدل گوید الحمد لله و ابراهیم نخعی رحمه الله علیه گفت بزبان نیز گوید تا کسی
نباشد حق پانزدهم آنست که عیادت بیمار آشنا کند اگرچه دوست نباشد و ادب عیادت آنست که بسیار ننشیند
و بسیار نپرسد و دعا بعافیت کند و چشم از خانها و در ها که در سرای باشد نگهدارد و چون بدر سرای رسد دستوری
خواهد حق شانزدهم آنکه کس جنازه رود و بعبرت مشغول باشد و خاموش بود و نخندد و از مرگ خود اندیشه کند
و اعمش رضی الله عنه گوید که پس جنازه رفتمی و در راه نشستمی که کرا تعزیت کنم که همه از یکدیگر اندوهگین تر بودند حق
هفتدهم آنست که بزیارت گورها شود و دعا گوید و بدان عبرت گیرد و بداند که ایشان از پیش رفتند و وی نیز برود وی
برود و جای وی سے همچون جاے ایشان باشد و سفیان ثوری رحمة الله علیه گوید هر که از گور بسیار یاد کند گور خود را
روضهٔ خود یابد از روضهاے بهشت و هر که گور را فراموش کند غار یابد از غارهای دوزخ و عمر خطاب
رضی الله عنه گوید که رسول صلی الله علیه و آله و سلم بگورستان شد و بر سر گور بنشست و بسیار بگریست گفتم
یا رسول الله چرا گریستی فرمود این گور مادر منست از حق تعالی دستوری طلبیدم تا زیارت کنم و ویرا آمرزش خواهم
در زیارت دستوری فرمود و در دعا نفرمود و ازین سبب شفقت فرزندی در دل من جنبید و بگریستم **فصل**
در حقوق استادان و مرشدان بدانکه حصول معلم و انتفاع باو تعظیم او استاد و توقیر اوست و گفته اند
هر که رسید آنکه رسید براه حرمت رسید و هر که افتاد به ترک حرمت افتاد و حرمت به از طاعت ست چه که ایشان بسبب
معصیت کافر نگردد و بترک حرمت کافر گردد و رسول صلی الله علیه و سلم فرمود هر که تعلیم کند یکے را آیتی از کتاب
خدای وی مولای اوست و امیر المومنین علی رضی الله عنه گفت من بنده کسے ام که یک حرف مرا تعلیم کرد شعر
لقد احق ان یهدی الیکم کرامة ✽ لتعلیم حرف واحد الف درهم ✽ و هر که حرفے تعلیم کند از یک کلمه
که محتاج الیهاست در دین او پدر اوست که رسول صلی الله علیه و سلم فرمود سه پدر است یکے آنکه او زاده است
ترا دوم آنکه دختر داده است ترا سوم آنکه تعلیم کرده است ترا و بهترین پدران آن معلم است چه که پدر از آفات دنیا نگاه میدارد
و استاد از آفات اخرت و از توقیر معلم آنست که به پیش او نرود و بجای او ننشیند و ابتداء بکلام نکند مگر باذن او و
نزد او سخن بسیار نکند و سخن او بر او رد نکند و وقت سبق قریب او ننشیند و مقدار قوس فاصله دارد که این بتعظیم اقرب
است و وقت ملالت چیزے نپرسد و در او را نگوید بلکه صبر کند تا بیرون آید و اصل آنست که طلب رضای او کند
و از سخط او مجتنب باشند و امتثال امر او کند در غیر معصیت و تعظیم اولاد او و تابعان او تعظیم اوست و یکی از کبار
ائمهٔ بخارا درس میگفت و در اثناء درس احیانا می ایستاد و گفتی پسر استاد من با کودکان بازی میکند و
احیانا بدر مسجد میرسد چون او را من می بینم برای تعظیم او می ایستم و کسے که استاد را ایذا کند از برکت علم محروم ماند
و منتفع بدو نشود مگر قلیل نقلست که هارون رشید پسر خود را پیش اصمعی فرستاد تا تعلیم ادب کند روزی
اصمعی را دید که وضو میکند و پای می شوید و پسر او آب میریزد با اصمعی عتاب کرد که پسر را پیش تو فرستادم تا ادب
آموزد و باید که یک دست آب ریزد و بدست دیگر پای می شوید باید که علم و حکمت بحرمت نشنود و بفکر و رای خود

شروع در عملی نکند و تفویض این امر باستاد کند که وی دانا ست بطبع او و طالب علم باز اخلاق ذمیمه اجتناب کند که اخلاق ذمیمه کلاب معنویه اند و فرشتهٔ رحمت سبحانه که کلاب است نزول نفرماید و تعلیم ایشان نباشد فرشته است و هر که خواهد که پسر او عالم گردد باید که رعایت فقرا در طعام و لباس کند اگر پسر او عالم نگردد حافد او گردد و حق عالم بر جاهل همچنانست که حق استاد بر شاگرد و تقدیم بر کبیر در مشی مورث فقر است و تملق پسندیده نیست مگر برای معلم و مؤید در علم وی را معلم پنهان و آشکارا دعا کند و خادم و ناصر او باشد و شعبه رضی الله عنه گفت کسی که من چار حدیث از وی نویسم بندهٔ اویم تا بمیرم و مشائخ گفته اند که توبه عقوق والدین را محو کند و عقوق استاد دین را بتوبه محو نشود یعنی استاد شریعت و استاد طریقت بدانکه فرمان شرع امت عوام را فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون و چون کار بفرمان عالمان شریعت و سالکان کنند هر چند خطا بود ماجور و مثاب باشند و اگر بفرمان خویش کنند هر چند صورت بود آثم و معاتب گردند و هر چه کند بفرمان پیر کند که در شرع وقتی بود که واجب حرام گردد و وقتی بود که حرام واجب گردد یعنی که مردار حرام است وقتی بود که خوردن وی واجب گردد و روزهٔ ماه رمضان فرض است و وقتی بود که داشتن وی حرام گردد و اگر بغالب گمان داند که بروزه داشتن هلاک شود و هر چه از اصحاب قلوب حرکات و سکنات مختلف بینی باید که ترا در آن هیچ انکار نبود و بدانی که همه راست است و همه صواب و اگر نفس به پیش آید و شیطان وسوسه کند قصهٔ موسی و خضر صلواة الله علی نبینا و علیهما یاد کنی عجب یکی سیر خورد و خوش بخسپد و یکی روزه دارد و شب نخسپد یکی با همه درآویزد و یکی از همه بگریزد و یکی حال بپوشد و یکی آشکارا کند و یکی از خلق چیزی خواهد و یکی چیزی نخواهد همچنین همه افعال از صاحب دلان همه صوابست و اگر کسی بخود کند همه خطا و معصیت است از نیجا معلوم شود که پیر شرط راه است و اگر پیر چیزی فرماید که خلاف دین نماید نگوید که این خلاف دین است چون کنم و اعتقاد او در آن چنان باید که وحی منزل داند و گرنه مرید مراد خود بود نه مرید پیر مریض را کسی رسد که که طبیب را گوید که این دوا خورم و آن نخورم زیرا که مهلک است بسا علت بود که طبیب زهر در کار بندد و علتی که بدارو های حلال صحت نه پذیرد معالجه کردن آن بدارو های حرام بضرورت مباح ست طبیب دارو در خور بیمار کند بعضی را تلخ و بعضی را شیرین و مثال اولیاء مثال طبیبان ست و مثال خلق مثال بیمار آنست و مریدان بود که خود را در پیر بازد و دیگر برابر و اختیار نکند و ترک اعتراض کند و اقوال و افعال او را بوجه نیکو حمل کند و ارادت او ترک ارادت مرید باشد مرید پیر پرست باید تا خدا پرست تواند بود و من یطع الرسول فقد اطاع الله اشارت برین است مرید صادق و مخلص باید صدق آنست که مستقیم باشد بخدای تعالی ظاهر و باطن و پنهان و آشکارا بود به تن و نفس و دل طالب حق باشد و اخلاص آنست که بجمیع حرکات و سکنات و قیام و قعود و افعال و اقوال وی از برای خدا بود و رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که خدای تعالی میفرماید من طلبنی وجدنی و من طلب غیری لم یجدنی و طالبان را درین حدیث بشارت عظیم ست بدانکه خرقهٔ مشائخ از لوازم طریق نیست بلکه

از استحسانست و اعتبار صحبت و اقتباس علوم ست و از جناب عالی عالم شریعت مسالک طریقت مرشد حقیقت
شیخ ابو اسحاق ادام الله ظلاله علینا و علی روس الطالبین روزی پرسیدم که نسبت خرقه مشایخ چه صورت دارد
فرمود از لوازم طریقت نیست معرفت ظرف سلوک و اقتباس علوم از صحبت مشائخ اعتبار تمام دارد و شیخ مذکور
کرامات ظاهره و احوال فاخره و کمال تصرف دارد و در بیان فضایل و مناقب او مقتدر است و برای افادهٔ طلبه بتقید با عطای
خرقه نیست بلکه طلبه از صحبت آنحضرت مستفید میگردند **فصل** در حقوق همسایگان قال رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که همسایه
هست که وی را یک حق ست و آن همسایه کافر ست و همسایه است که او را دو حق است و آن
مسلمان ست و همسایه ست که وی را سه حق ست و آن مسلمان خویشاوند است و رسول صلی الله علیه
و سلم فرمود که جبرئیل همیشه مرا در حق همسایه وصیت میکرد تا پنداشتم که وی را میراث خواهد رسید و گفت هر که بخدای
و قیامت ایمان آرد گو همسایه خود را گرامی دارد و فرمود صلی الله علیه و سلم مومن نبود کسی که همسایهٔ وی از
رنج ایمن نبود و رسول صلی الله علیه و سلم فرمود که فلان کس بروز روزه دارد و شب نماز گذارد و لیکن
همسایه را برنجاند فرمود جای وی در دوزخ است و هر که سنگ در سنگ همسایه انداخت وی را برنجانید و
چهل خانه نزدیک بهمسایه باشند و زهرا رضی الله عنها گفت که چهل از راست و چهل از چپ و چهل از پیش و
چهل از پس و بدانکه حق همسایه نه آن بود که وی را برنجانی و بس بلکه با وی نیکوئی کنی که در خبر است در قیامت
همسایه درویش در همسایه توانگر آویزد و گوید بار خدایا ازین بپرس که چرا با من نکوئی نکرد و در سرای بر من ببست یکی
از بزرگان از موش در رنج بود گفتند چرا گربه نداری گفت ترسم که موش آواز گربه بشنود و بخانهٔ همسایه من رود
آنگه چیزی بر خود نه پسندم وی را پسندیده باشم و رسول صلی الله علیه و سلم فرمود حق همسایه آنست اگر از تو یاری
خواهد یاری دهی و اگر وام خواهد وام دهی و اگر درویش باشد مدد کنی و اگر بیمار باشد عیادت کنی و اگر اندوهی
رسد تعزیت کنی و اگر بمیرد بجنازه روی و اگر شادی بود تهنیت کنی و دیوار خانهٔ خویش را بلند برنداری تا راه
باد از وی بسته گردد و چون میوه خوری وی را فرستی و اگر نتوانی فرستاد نهان خوری و نه پسندی که فرزند تو
دست گرفته بیرون رود تا فرزند وی ببیند و بد و چشم دوزد و بدان خدای که جان محمد بید قدرت اوست
که بحق همسایه نرسد الا کسی که حق تعالی بروی رحمت کرده باشد و از جملهٔ حقوق وی آنست که از بام خانهٔ
خود بخانهٔ وی ننگری و اگر چوب بر دیوار تو نهد منع نکنی و راه ناودان وی نه بندی و اگر خاک پیش در سرای
تو افگند جنگ نکنی و هر چه از عیبهای خبر یابی پوشیده داری و چشم از حرم او نگهداری بو ذر رضی الله
عنه میگوید که دوست من رسول صلی الله علیه و سلم مرا وصیت کرده است که چون طبخی کنی آب بسیار در او
کنی و همسایه را از آن بفرست و یکی از عبدالله بن المبارک پرسید که همسایهٔ من از غلام من شکایت کند
و اگر وی را بی جنحی بزنم بزه کار شوم و اگر نزنم در حق همسایه چه کنم گفت وقتی که غلامت
بجنحه وی کند که مستوجب ادب باشد آن ادب را تاخیر کن تا همسایه گله کند پس آنگاه

وسے را ادب کن تا حق هر دو نگاه داشته باشی حق اهل قرابت آنست که خدای تعالی میفرماید هر که خویشی پیوسته دارد
بوی پیوندم و هر که بریده دارد از وسے ببرم و رسول صلی الله علیه وسلم فرمود هر که خواهد که عمر وی دراز شود و روزی وسے
فراخ گردد گو که با خویشاوندان نیک باشد و باشد که اهل بیت به فسق و فجور مشهور بود چون صلهٔ رحم کنند مال و فرزندان
ایشان از برکت آن افزاید و رسول صلی الله علیه وسلم فرمود هیچ فاضل تر از آن نبود که بخویشاوندی دهی که با تو
بخصومت باشند و پیوستن رحم آن باشد که چون ایشان قطع کنند تو به پیوندی و در خبر است که حق برادر کلان بحق
پدر نزدیکست **فصل در حقوق والدین و اولاد** بدانکه حقوق مادر و پدر عظیم است که حق تعالی آنرا بعبادت خود برابر
فرموده است و قضی ربک الا تعبدوا الا ایاه و بالوالدین احسانا حضرت جل جلاله میفرماید که خداوند پروردگار
شما ایم حکم کردم که بندگانید که بغیر جناب کبریائی ما بندگی نکنید و در حق مادر و پدر نیکوئی کنید و بعد از شکر نعمت آنحضرت
شکر ایشانرا بر فرزندان واجب گردانید که اشکرلی و لوالدیک فرمود ابوالدرداء رضی الله عنه گفت از رسول صلی الله
علیه وسلم شنیدم که میگفت ای فلان پدر بزرگ ترین درهای بهشت است میخواهی که بدین در محافظت نمائی و رسول
صلی الله علیه وسلم فرمود که دعای مادر زودتر مستجاب میگردد از پدر گفتند چرا گفت زیرا که مادر مهربان تر است و دعای مهربان
رد نمیشود و یکے نزدیک رسول صلی الله علیه وسلم آمد و گفت یا رسول الله هیچ حق مادر و پدر بر من مانده است بعد از آنکه
وفات یافته اند فرمود رسول علیه السلام بلی دعای خیر برایشان و آمرزش خواستن ایشانرا و وصیت ایشان بجا آوردن و
و دوستان ایشانرا گرامی داشتن **نقلست** که در ایام ماضیه در مصر عادت بود که هر پادشاهی که بجهت احترام کسے برخاستی
گفتندی که او از سر ملک برخاست و او را از سلطنت عزل کردندی چون یعقوب صلوات الله علی نبینا و علیه بدیدن
یوسف علیه السلام آمد یوسف خواست که برخیزد نگذاشتند و گفتند درین برخاستن خطر ملک است یوسف علیه السلام
برخاست حق تعالی جل جلاله بیوسف وحی فرستاد که ای یوسف بجهت مصلحت ملک فانی حرمت پدر فروگذاشتی
بعزت و جلال ما که بعد ازین از پشت تو هیچ پیغامبری بیرون نیاریم رسول فرمود صلی الله علیه وسلم که بوے
بهشت از پانصد سال راه آید و عاق و قاطع رحم نشنوند یعنی عاق مادر و پدر چنان از رحمت حق دور باشد در قیامت
که از پانصد سال راه به پیرامن بهشت راه نیابد و بیشتر علما برانند که طعامی که از شبهه باشد و محض حرام نباشد اگر مادر
و پدر بخوردن آن فرمایند اطاعت باید داشت و باید خورد که خشنودی ایشان مهم تر است از شبهه حذر کردن و سفر
بیدستوری ایشان نشاید مگر آنکه فرض عینی بود چون علم نماز و روزه چون آنجا کسی نباشد و حج نباید شد بی دستوری ایشان
که تاخیر آن مباح است اگرچه اصل فریضه است و حق تعالی وحی فرستاد بموسی علیه السلام هر که فرمان مادر و پدر برد و فرمان من نبرد
ویرا فرمان بر نویسیم و هر که حقوق بزرگی من بجا آرد و در حقوق مادر و پدر تقصیر کند او را از بدکاران نویسیم و گر از فرزندی فعلے
صادر شود که سبب ایذای ایشان گردد چنانکه عود و رباب و آلات مناهی بشکنند و یا خم ایشان بریزد و یا جامهٔ حرام از ایشان
کشند و بخداوندش دهد یا مال غصب از خانهٔ ایشان بیرون آرد و بمستحق رساند اگرچه ایشان بدین افعال خشمگین شوند صحیح آنست
که فرزند بدین افعال عاق نشود و خشم ایشانرا اعتبار نماند زیرا که او از حقوق فرمان حضرت جل و علا بر حقوق ایشان مقدمست

و از اینجاست که در قرآن مجید حضرت حق جل و علا میفرماید یا ایها الذین آمنوا لا تتخذوا آباءکم و اخوانکم اولیاء ان استحبوا
الکفر علی الایمان یعنی ای آنکسانیکه ایمان آورده اید بدوستی نگیرید مادران و پدران خود را چون باطل را بر حق
اختیار کنند و از فرمان حق گردن پیچند ابن خرام رضی الله عنه گفت که از رسول الله صلی الله علیه و سلم پرسیدم که با که نیکی کنم
گفت با مادر گفتم پس از آن با که گفت با مادر گفتم پس از آن گفت با مادر گفتم پس از آن گفت با پدر چون با وجود ضعف و عجز والده
و مشقت حمل و رضاعت و تربیت و شفقت و محبت از جهت او بیشترست هرآئینه حقوق او بر حقوق والد متضاعف بود
و حق فرزندان بر پدران نیز هست که یکی از رسول صلی الله علیه و سلم پرسید که نیکوئی با که کنم فرمود با مادر و پدر گفت ایشان
مرده اند فرمود با فرزندان که همچنان که حق پدر راست مر فرزند را نیز حق است و رسول صلی الله علیه و سلم فرمود رحمت کناد
بر پدری که پسر خویش را بنافرمانی نیارد و میان فرزندان در عطا و شفقت و در همه نیکوئی برابر دارد و کودک خود را نواختن
و بوسه دادن سنت است و رسول صلی الله علیه و سلم حسین رضی الله عنه را بوسه دادی و اقرع بن حابس رضی الله عنه
گفت یا رسول الله مرا ده فرزند است کسی را بوسه نداده ام فرمود هر که رحمت نکند بروی رحمت نکنند و یکبار رسول صلی الله
علیه و سلم نماز میگذاردند چون بسجود شدند حسین رضی الله عنه پای بگردن مبارک درآورد و رسول صلی الله علیه و سلم
چندان توقف فرمود که اصحاب پنداشتند که مگر وحی آمده است که سجود دراز کرد و چون سلام داد پرسیدند که وحی آمده است در سجود فرمود
نه لیکن حسین مرا شتر خود ساخته بود و نخواستم که بروی بریده کنم انس بن مالک رضی الله عنه روایت کرد که رسول صلی الله علیه و سلم فرمود فرزند را
روز هفتم عقیقه کنید و موی او را پاک کنید و چون شش سالگی رسد او را ادب کنید و چون هفت ساله شود جای خواب او جدا کنید و چون سیزده
ساله شود برای او زن خواهید پس پدر دست او بگیرد و بگوید ترا ادب کردم و تعلیم کردم و تزویج کردم پناه میگیرم بخدای عز و جل از فتنه تو در دنیا
و از عذاب تو در آخرت **فصل** در حقوق زوجه بر زوج و حقوق زوج بر زوجه بدانکه نکاح از محاسن امور دین و مصاف جند شیاطین و سبب
ابقاء وجود انام است و بر جمیع مسلمانان معرفت شرائط و حقوق آن واجب است رسول صلی الله علیه و سلم فرمود کسی که بر دین و امانت
وی مر شما را اعتماد بود و از شما طلب نکاح کند قبول کنید یعنی اگر چنین کس درویش بود و از درویشی ننگ مدارید و تقوی و دیانت او را
غنیمت شمارید و آنچه طالب حق را در رعایت حقوق نکاح از دانستن و عمل کردن بدان چاره نیست هفت شرطست که شرط اول
معاشرت است قال الله تعالی و عاشروهن بالمعروف یعنی با زنان زندگانی کنید به نیکی و خلق خوش و آخرین وصیتی که
رسول صلی الله علیه و سلم فرمود در حالت وفات این بود که بر شما باد که نماز بر پای دارید و بر بندگان شفقت کنید و از خدای تعالی
بترسید و حقوق زنان رعایت کنید که ایشان اسیر اندر دست شما و از حقوق معاشرت اهل بر مرد آنست که اهل خود را [illegible]
قول و فعل ایذا نرساند بلکه بدخوئی و سبکی و از افعال ناقصه ایشان از [illegible] حلم و صبر و تحمل کند و درشتی وی ننماید و در روایت است که رسول صلی الله
علیه و سلم عائشه را گفت ای عائشه من خشنودی ترا از غضب میدانم عائشه گفت از کجا میدانید رسول فرمود صلی الله علیه و سلم هرگاه که از من بخشم میباشی
میگوئی بخدای ابراهیم عائشه بخندید و گفت راست گفتی و در خبر است که عائشه رضی الله عنها یکبار در خشم شد دست بر سینه مبارک
رسول صلی الله علیه و سلم زد و گفت تو آنی که دعوی میکنی که من پیغامبر خدایم رسول صلی الله علیه و سلم تبسم کرد و از غایت کرم و رحمت آنرا تحمل کرد
پس مومن را باید که در معاشرت و مؤانست با اهل اقتدا بدان حضرت کند و بملاعبه و مزاح خاطر ایشان را خوشدل گرداند

پوشیده نماند که چون کتاب حدیقة الاقالیم از تحریر و تقریر راقم حروف و صاحب والا مناقب کپتان خوتهال از اسکاط بانجام رسید خواست که همه ممالک و جزایر که اکنون اهل فرنگ یافته اند و آنرا دنیای نو قرار داده اند در کتب پیشینیان باید جست پس در تشخیص خیست پس از هفتاد سالگی مطابق سن یک هزار و دو صد و دو هجری محمدی در ماه ربیع الاول البسیر کتب پردا ختم مافی الضمیر جلوه نمود چه در ربع مسکون از ان آثارے بیافت خواست که از اندوخته اقتباسی که عرض از ان بحر از تذکره عجائب و غرائب قدرت قادر مختار نیست در حدیقة الاقالیم در ضمن هر اقلیم تحریر آرد چون کتاب حدیقة الاقالیم متعدد مجلد شده اکثر جا رسیده بود نتوانست ردیف هر اقلیم ساخت بنابران در آخر حدیقة الاقالیم پس از تقریر و گفتهای صاحب موصوف که مناسب آنجا نمود مرقوم ساخت بالله التوفیق

بدانکه حکمای دقیقه شناس خط استوا را در ملک مجاری روی زمین از شرق تا غرب فرض کرده اند و ابتدای آن از شرقی جزیره یاقوت و جنوبی ارضی است پس بر جنوب بلاد چین و جزیره سراندیپ و شمال جزیره سنگلدیپ و جزیره سیریه و جبال القمر گذرد و بر جنوب بلاد مغرب گذشته بحر اوقیانوس منتهی شود و دیگر خط معدل النهار اعتبار کرده اند و آن از جانب شمال مرور کرده در خاق وسط خط استوا گذشته بجانب جنوب می رود و بر هر دو کناره خط معدل النهار قطبین که از قطب شمالی و قطب جنوبی است واقع اند و باتفاق حکما کره ارض همه است پس از قطبین مذکورین تقاطع روسے سے دهد ارض و سما برابر چهار بخش از فوق تا تحت الثری شود اما نصفی از ان کره در بحر اوقیانوس مستور است و نصف دیگر در عالم نمائش منظر بصورت بیضه که در آب افگند پس نصف کره ارض مستور تحتانی و شمالی و جنوبی ان

مشرق تا مغرب مقاطر نصف کره ارض مکشوف فوقانی شمالی و جنوبی از مغرب تا مشرق باشد و این نصف کرهٔ ارض
فوقانی که مکشوف است نصفی از ان در جانب جنوب خط استوا افتاده و بیرون است اما بقول بطلیموس در ربع غربی آن
اندک عمارت است چه در جغرافیا می گوید که در پس خط استوا در اطراف زنج و حبشه تا مسافت شانزده درجه و بست دقیقه
عمارت یافتم و در ربع شرقی پس خط استوا جزیرهٔ یاقوت است پس نصف کرهٔ ارض که جانب شمال خط استوا افتاده است
آن معمور است و در ان کوه ها و بیابانها و دریا ها و نهر ها هم بسیار است و نهایت بجانب شمال آن تیراب دارد و آنجا
برودت هوا بمرتبه ایست که حیوان در و زندگانی نتواند کرد و نباتات نروید و عادت چنان رفته است که این قطعهٔ ربعی نصفی که
جانب شمال خط استوا است آنرا ربع مسکون می گویند و ابتدای ربع مسکون از جانب شمال خط استوا است و انتهای آن
در نهایت طرف شمال بجائیکه قطب شمالی آنجا بر سمت الرأس بود و در ان موضع شش ماه آفتاب بر روی زمین و شش ماه
در زیر زمین باشد یعنی تمام سال آنجا یک روز و یک شب باشد اما نهایت عمارت موضعیست که عرض شمالی آن شصت و شش
درجه و نیم باشد و روز در آنجا بست و چهار ساعت بود و در ان موضع شش موضع که از اول حمل تا آخر سنبله است یک بار
طلوع کند و شش بروج دیگر که از اول میزان تا آخر حوت است بطریق باقی معموره معهوده طلوع و غروب کند و تا این نهایت
عمارت تا نهایت ربع مسکون بروج هر چهار قسم شود یا سه قسم ابدی بطور که همیشه ظاهر شوند و قسم دیگر ابدی الخفا که
هرگز ظاهر نشوند و آنجا گردش فلک رحوی باشد یعنی آنجا آسمان مانند آسیا بگردد و قسم سوم بطریق معهوده طلوع کند و
قسم چهارم معکوس طلوع کند مثلا آخر حمل اول طلوع کند و اینجا است تا آنجا باشد که قطب شمالی بر سمت الرأس بود و
آنجا یک شبانروز یک سال تمام باشد چنانچه گذشت و جائی که قطب شمالی بر سمت الرأس بود درجه از کرهٔ ارض فوقانی
بطرف خط استوا که عبارت از ربع مسکونست منتهی شود و دیگر نود درجه کره ارض فوقانی جانب راست جنوب خط استوا
است و انتهای آن موضعیست که قطب جنوبی آنجا سمت الرأس باشد این جمله یکصد و هشتاد درجه کرهٔ ارض مکشوف که فوقانی
نیز نامند نصفیست و همچنین نود درجه کرهٔ ارض بجانب شمال خط استوا است و نود درجه کره ارض بجانب جنوب خط استوا است که جمله
یکصد و هشتاد درجه باشد این نصف کره ارض در آب مستور است که آنرا ارض مقاطر نامند تحتانی نیز شش گویند پس مجموع کرهٔ
ارض از مکشوف که فوقانیست و مستور که تحتانی است سه صد و شصت درجه باشد اگر کسی مثلا بر زمین مقاطر بایستد و یا بر زمین
مکشوف نسیم ما بین قدم [illegible] قدم آن کس زمین برزخ و حایل باشد و نیز آنکس و سر ما بسوی آسمان بود و وقتی که آفتاب از
ما مردم که خود را بر زمین مکشوفه فوقانی شماریم پنهان شود یعنی زیر زمین رود ما را شب بود و آنجا یعنی بر زمین مقاطر که تحتانی
نامند روز شود پس همچنین نسبت ما آنها بر ارض تحتانی اند و ما بر ارض فوقانی ایم و همچنان نسبت اوشاقی ما بر ارض تحتانی ایم و اوشان
بر ارض فوقانی اند و نزد بطلیموس یکدرجه بست و دو فرسخ و دو تسع فرسخ مقرر است و بقولی یکدرجه نوزده فرسخ است
و طول معمورهٔ عالم از مشرق تا مغرب تا جزایر خالدات یکصد و هشتاد درجه فوق الارض است و همین قدر تحت الارض
قیاس باید کرد و جزایر خالدات بر سمت ارضی حبشه است و آن پیش ازین معمور بوده و اکنون در آب غرق است و عرض معموره
عبارت است از بعد دوری هر بقاع که از ابتدای خط استوا بجانب شمال باشد و عرض معموره بقولی شصت و شش و نیم درجه ا

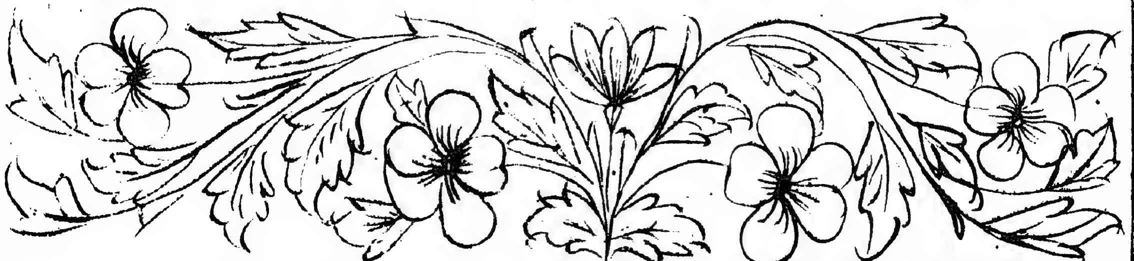
ومتفق اند بر آنکه هر شهر و ناحیه که بر خط استوا و قریب تر بآن بود آنجا شب و روز مساوی باشد اما در اقتصاص آورده است که عرض
عمارت نزدیک من هشتاد درجه و بست و پنج دقیقه است بدین نوع که تا عرض چهل و هفت درجه بقولی با عرض پنجاه درجه
و کسرے عمارت هفت اقلیم میشمارند و بعد از ان عمارتی که هست آنرا ماسوی الاقالیم و الدنیا گویند و از بلاد مشهوره
ماسوای الاقالیم یکے شهر استو است اهل بلغار و بخار انجا روند و دیگر بوره است که ساکنان آنجا بنی آدم اند اما وحشی
صفت باشند و با مردم الفت نگیرند چون تجار با تجار و بیع و شرا سے لنا بر طریق بلاد یونه می شود و آن حدیقة الاقالیم در اقلیم
اول در ضمن بلاد پونه گذشت و کلاس شهر استوا و بوره سیمات و سمور بود و این جمله در عرض پنجاه و چهار درجه باشد و بروایتے
با شصت و یک درجه بود و روز دران درجه موضع به هژده و نوزده ساعت رسد و دیگر در عرض شصت و سه درجه
عمارت بزرگست از تواریخ بلغار لیکن خارج از اقلیم هفتم و داخل عمارات ماسوای الدنیا شمرند آنرا اما ورای بلغار نامند
و سه ماه مسافت از بلغار دارد و آنجا هم تجار میروند و بیع و شرای پوستور شهر بوره کنند و ساکنان آنجا از شدت سرما
شش ماه در حمام ها بسر برند و روز در ایشان به بست ساعت رسد و در عرض شصت و چهار قومی باشند که هیچ چیز نداند
کسی را نشناسند و از جمله صقالبه باشند و روز دراز ایشان بست و یک ساعت بود و در عرض شصت و پنج و کسرے
عمارتے عظیم باشد و اهل آن موضع را قامت پنج شبر و روی ایشان سیاه باشند و دران نقطه هاے زرد و سیاه بود
و جمعے دیگر از ایشان جناح دارند که بدان طیران کنند اما از مقام خود بیرون نتوانند آمد اگر بیرون آیند فی الحال میرند
و روز دران موضع بست و دو ساعت باشد و در عرض شصت و شش درجه و کسرے نیز قومی باشند که در طبیعت مانند
وحوش اند و هرگز تمیزے درمیان ایشان نباشد چه خورد و زیدن شکل حیوانات باشد و مانند حیوان معاش کنند و روز
دراز آنجا را بست و سه ساعت رسد مخفی نماند که نزد مولف بدیع الآثار ابتدای عمارت از طرف شمال خط استوا تا انتهای
ما ورا الاقالیم شصت و شش درجه و نیم تمام است و در خاتمه وفتح الصفا می نویسد که در عرض شصت و هفت درجه و ربعے
یک روز برابر یک ماه باشد و همچنین رفته رفته در عرض هفتاد و هشت و نصف درجه یک روز برابر چهار ماه باشد
و یا بعرض هشتاد و نیم درجه بزعم مولف اقتصاص جانب شمال خط استوا عمارتی عظیم و غیر عظیم است و بعد ازان عمارت
نیست و چون عرض ربع مسکون هشتاد و پنج درجه رسد یک روز آنجا برابر پنج ماه باشد و در عرض نود درجه یک روز و
شش ماه بود و یک شب شش ماه باشد یعنی شبانروزی آنجا یک سال تمام باشد و قطب شمالے آنجا بسمت الراس
نود و نود درجه کره ارض فوقانی جانب شمال خط استوا تا تمام رسد و بقول بطلیموس از کتاب جغرافیا عمارتے که جانب
جنوب خط استوا است و آنرا اهل هیئت خط استوا گویند و آن در ربع غربی فوقانی جنوبی خط استوا قریب شانزده درجه
و کسرے عمارت هست و از شهرهاے معروفه این بدیع سیره است که معدن کافور آنجا بوفور است و دیگر کوکرد و مقلا به
و سوق الاکتم و غیره جزیره لیک پالوس که اهل جزیره مردم خوار اند و تجار خود را صلح کرده نزدیک آن جزیره روند
و این بد ایشان فروشند خریداری کنند و دیگر جزیره سنگلدیپ که پدماوت دختر راجه آنجا بود و راجه رتن سین والی
چتور از نواح اجمیر معاصر سلطان علاء الدین خلجی والی دهلی در او را بطریق جهاد گرفته است و بمغرب مائل بجنوب شتافت

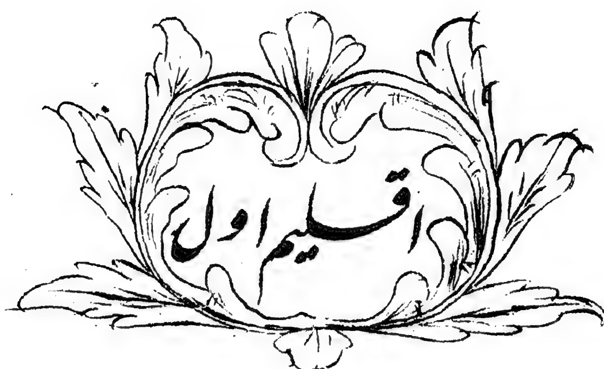
وبراه دریا بمبن تمام سنگلدیپ رفت و پدماوت را بخواست و لشکر باید بسیار بچتور آمد این حکایت را ملک محمد جالبی بزبان
هندی بعنوان شایسته نظم درآورده و دیگر بر جبال القمر که قماری در آنجا بسیار است و آنجنان منبع رود نیلست از جبال القمر
برآید و از جنوب بجانب شمال گذرد و نهری بزرگ از رود نیل نهری دیگر در معمورهٔ عالم نیست اول به بیابانهای مغرب مرور
کند و تا صدود زنگبار رسد و از آنجا به بیابانها و صحاری پونه ممتد شود و از آنجا بدیار مصر رسد تا آنکه بدریای روم بریزد
و ایضاً جزیره تمر است و در آنجا جماعتی باشند که آدمی را صید کنند و معاش ایشان بدان گذرد و دیگر ناحیه ایست که اهل ناحیه
مسخر نوریگان اند و خراج به نوریکان گذارند چه هر روز مبلغی معین خرج طعام ها کنند و مهیا دارند تا ایشان بیایند و بخورند
و اگر در راتبه نوریکان یک روز تاخیر شود مضرت رسانند در قصبهٔ گوپاموّ از توابع اوده سر روضهٔ لعل پیر که متصل شهر است
دو سه گهری روز مانده هر روز نوریکان جمع آیند حاکم آنجا چند من نخود به نوریکان دهد و اگر در آن قصور شود نوریکان از بام
خانه مردم شهر پارچه آنچه بیابند ضایع کنند و بطفلان آزار دهند اما اکنون شنیده می شود که از چند سال حاکم آنجا نوریکان را
چند روز متواتر به تیر و تفنگ برد تا بگریختند و دیگر شهر حافظ و سیلاب و خرابه خون و رعایا و برعایا وغیره ذکر هر یک از این
بلاد و خرابه مرقومه مشتمل است بر قصبات و دیهات، و این امصار از شهرهای بزرگ ربع غربی جنوبی خط استوا است پس دو
ربع کرهٔ ارض فوقانی جانب شمال خط استوا است از مشرق تا مغرب و یک ربع فوقانی غربی جانب جنوب خط استوا عمارت
می دارد و ربع چارمی فوقانی جنوبی خط استوا که طرف مشرق است مشتمل است بر جزیره یاقوت و آن بر جنوب خط استوا واقعست
و جزیرهٔ سراندیپ بطرف شمال خط مذکور افتاده پس خط استوا ما بین این هر دو جزیره می گذرد و جزیره یاقوت و آن بر جنوب
و اکثر از آن در میان بحر معلم افتاده و در وی انواع یاقوت زرد و سرخ توان یافت و درین جزیره نوعی از جواهر است
که آنرا در بلاد مشرق از یاقوت بهتر می دانند و گران بها باشد مورخین گویند وقتی که حق سبحانه تعالی آدم را بیافرید و ملائکه
را بسجدهٔ او امر فرمود ابلیس از تکبر سجده نکرد و بلعنت ابدی گرفتار گشت حق تعالی آدم را به بهشت جا داد و آن بقولی
جنت المأوا و بروایتی بوستانی بوده بر کوه جزیرهٔ یاقوت و از ارتفاعش چندانکه صعود بر آن ممکن نیست آدم آنجا سکونت گزید
و با کل شجر منهیه عاصی گشت و از آنجا بکوه سراندیپ که جانب شمال خط استوا و متصل جزیرهٔ یاقوت است نزول نمود
پس درین صورت در هر دو بخش فوقانی کرهٔ ارض جنوبی خط استوا است مسکن ایشان شده است و اهل فرنگ که اکنون
امصار و خرابه یافته اند و آنرا دنیای نو نامیده اند و امرقه پیرش گویند و امصار امرقه شمالی را انگریزان یافتند و امرقه
جنوبی را مردم اسپین بدست آوردند و همچنین دیگران گویند که آن ارض وسیع و پر آبادی دنیای کهنه است که ما بدانجا رسیده ایم
چنانچه گذشت تلخیصی که در فن هیئت مهارتی داشت گفت که شاید فرنگیان در نصف کرهٔ ارض تحتانی که مقاطر فوقانی
است یافته باشند اگر گویند که در ربع جنوبی خط استوا جانب غربی امصار و خرابه یافتند می توانند شد اما امرقه شمالی در ارض
فوقانی یافته می شود چه احوال کرهٔ ارض فوقانی جانب شمال و جنوبی خط استوا از ابتدا تا انتها از روی کتب اسلاف مرقوم شد
الحمد لله که احوال کرهٔ ارض فوقانی و تحتانی که مکشوف و مستور عبارت از وست مع بعضی امصار و خرابه مادهٔ الاقالیم که
جانب نهایت اقلیم هفتم آید و بدستور بعضی امصار و خرابه جنوبی خط استوا که آخر آبادی خط استوا نامند مرقوم نمود و

اکنون بعضے از مواضع که مابین خط استوا است و اقلیم اول آمده و اعصار وجزایر که در اقلیم هفتگانه واقع اند وپیش ازین
درین کتاب بنا بر عدم التزام مرقوم نگشته اینجا اندک از بسیار بقلم مے آرد بدانکه از خط استوا تا انتهای یازده درجه که بعد ازان
مبدا اقالیم اولست آن قطعه را مابین خط استوا و اقلیم اول مے نامند ودر ان قطعه حدت وحرارت آفتاب بمرتبه ایست که در روز
آنجا در سه گروه نهیای لب مے برند لهذا آن قطعه آبادی کمتر دارد و از ابتدای درجه دوازدهم مبدا اقلیم اول می شمارند و اقالیم
مساوی هستند چه هر اقلیم که بخط استوا قریب است طول او زیاده از اقلیم البعد است وطرف جنوبے هر اقلیم دراز است از طرف
شمالی او لیکن طرف شرقی غربی هر اقلیم برابر است وطول هر اقلیم از مشرق تا مغرب است وعرض هر اقلیم نیز عبارت آن مقدار از
مبدء جنوبی هر اقلیم تا نهایت شمالی او هم ساعت در درازی روزگار تفاوت کند وچون کواکب سیاره هفت اند اقالیم
نیز هفت قرار داده شوند زیرا که بر هر اقلیم اختیار یکی از سبعه ستاره از اخلاق مردم والوان وغیره یافته اند چنانچه درین کتاب
در ضمن هر اقلیم بقلم آورده وعمارت مابین خط استوا را مانع اقلیم دوم ومعموره شمالی خط استوا سوای هفت اقلیم که ماسوای اینها
نامند آنرا تابع اقلیم هفتم شمرده اند ومعلوم راقم نشد که عمارت پس خط که آنرا ماورای خط استوا نامند بکدام کوکب مقرر داشته اند
شاید آنرا نیز بخط استوا بجهت اتصال ضمیمه اقلیم اول شمرده باشند والله اعلم بالصواب

معرفت مابین خط استوا و اقلیم اول

بدانکه جانب جنوب این قطعه خط استوا است چه جنوبی این قطعه ملصق است بخط استوا وآن از مشرق تا مغرب چهار هزار فرسخ طول
مے دارد وجانب شمال خط مذکور پیوسته است بمبدا اقلیم اول وآن سه هزار ونهصد وسه فرسخ وسه ربع فرسخست وهر یک
ازطرف شرقی وغربی آن دوصد وهشتاد ویک ونیم فرسخست ومساحت سطح این قطعه بسیار است ودر خط استوا همیشه شب و روز
برابر باشد چون اکثر اعصار قطعه مذکوره در حدیقة الاقالیم درضمن اقلیم اول مرقوم شده مانند ارم شداد وبلاد بلاد زنج وجزیره سقوطره
وجیمه ئیه سراندیپ وبعضے از بلاد یمن چون صنعا بنا بران اینجا تکرار آنها نپرداخت وانچه از شهرهای این قطعه بالا مرقوم
نشده بعضے ازان اینجا ادمی نماید شهر ایات شهریست وآن میان حضرموت وبلده عمان واقعست لوبان که نوعے از
کندر است ازانجا به بلاد میبرند وغیرت در مردم آن شهر نباشد چه هر شب زنان ایشان در بیرون شهر با مرد بیگانه بسر برند و
ازواج ایشان با وجود مشاهده آنحال مانع نمے شوند وبا زنان بمبنی صحبت مے دارند ودر قطعه مذکوره بعضے از بلاد یمن
که خارج از اقلیم اول ودر خل این قطعه اند آنجا در سالے دو ربیع ودو تابستان ودو خریف ودو زمستان واقع شود
مقدشو شهرے بزرگ است مابین زنج وحبشه وآنجا سهیل نیک مرتفع مے شود وقطب جنوبی ظاهر شود۔

مبدا آن موضعیست از مشرق تا شمال جزیرهٔ یاقوت و عرض دوازده درجه و چهل دقیقه باشد یعنی بعد و دوری مبدا از اقلیم اول از طرف شمال خط استوا دوازده درجه و چهل دقیقه است و درازی روز در مبدا اقلیم اول دوازده ساعت و چهل و پنج دقیقه است و جای جنوبی اقلیم اول یعنی طولش از مشرق تا مغرب سه هزار و نهصد و سه فرسخ و سه ربع فرسخ و جانب شمال از سه هزار و نهصد و چهل و هشت و سدس فرسخ و هر یک از طرف شرقی و غربی دوصد و هشتاد و سه فرسخ و ساحت سطح این اقلیم شش صد و شصت و دو هزار و چهل و چهار فرسخ و نصف فرسخ —

بکیل شهریست از نواح یمن و آنجا درختیست که انسان زهر قاتل سے گیرند و ضبط می نمایند و در هیچ موضع آن درخت نیست چنانچه درخت تاسان در دیار مصر —

مقاره شهریست نزدیک بحر محیط سوار آن شهر و دیوار خانهای ساکنان آنجا همه از نمکست و درهای ایشان نیز از قطعه های بزرگ نمکست و اراضی آن همه شوره زار است و باغ و زراعت آنجا نباشد و عجب آنکه آب چاه های آنجا همه شیرین است و نمک از آنجا بشهر سودان برند و بقیمت تمام فروشند —

تکرور شهریست بزرگ از بلاد سودان و مردم آن شهر بعضی کافرند و اندکی مسلمان و کفار آنجا همه از مرد و زن برهنه باشند و مسلمانان آنجا جامهای دراز پوشند بر وجهی که خادمان دامنهای ایشان گرفته همراه روند و آنجا حیوانیست که از پوست او سپر سازند خاصیتش اینست که آهن بر آن گذار نکند راقم حروف این چنین سپر در سلاح خانه عمدة الملک امیرخان دیده —

جزیرة النسا در بحر چین است آنجا همه زنان باشند و مرد نباشد و گویند که زنان آنجا از باد آبستن شوند و بقولے

آنجا درختی است که چون از میوه آن بخورند بدختر آبستن شوند و بروایتی آنجا چشمه ایست که چون زن از طهر در آن غسل کند اکثر آبستن بذکر شوند

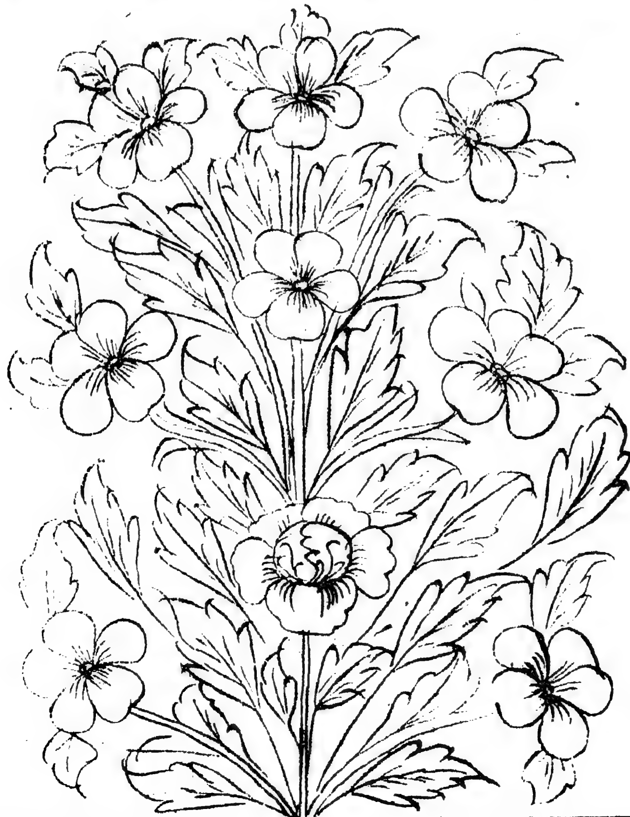
سلجماسه شهریست بزرگ در جنوب مغرب نزدیک بلاد سودان و نهری عظیم دارد و بر کنار آن نهر بساتین و نخل بسیار است و اراضی که در آن زراعت می شود از هر جانبی دوازده فرسخ است و در هر سال خمسی از آن زراعت شود و اگر زیاده از خمس زراعت کنند محصولات آن را کسی نمی خورد و اکثر مردم آنجا متمول باشند ـــ

سقالیه شهریست در نهایت بلاد ربع و آن غیر سقلاب است مردم آنجا نگس نخوانند و گویند که [illegible]

سندریل از بلاد چین است مستقر مال و آنجا است قطر آن مسافت یک روزه راه است و ارتفاع سور آن نود و نه ذراع است و عجب آنکه بر سر سور نهری عظیم است و آن شصت بخش می شود هر بخشی از آن از بالای یک دروازه سیر برد و نصفی از آن آب در خارج شهر صرف زراعت و باغات می شود و نصف دیگر در شوارع شهر در می آید و هیچ بنا نیست که در آن آب روان نیست و آنجا فواکه و انواع طیب و جواهر بسیار می باشد و استانه خانه های آنجا همه از چوب آبنوس است و اکثر ساکنان آنجا کافرند و گویند که غلامان خرند و بر لفظیان وقف کنند و آزاد از اهل سخاوت دانند

شمسیح قریه ایست بزمین یمن از عجائب آنجا شقی است تا قدر هر کس که ولد الزنا باشد نتواند که از آن شق بگذرد

شیلا از بلاد چین است آب و هوای نیک دارد و مرض کم باشد و اگر بیمار در آنجا آید صحت یابد چون آب بر زمین آنجا ریزند بوی عنبر آید مردم خوبصورت در آنجا است و نگس و زنبور و سایر هوام آنجا کمتر باشند

جدول اختراع راقم حروف در معرفت اسامی و عمر آدم علیه السلام و اولادش تا شام بن نوح و تولد شدن پسران در عمر پدران و همه عمر آدم علیه السلام در تولد شیث و دیگران و بعثت و ایام دعوت و نزول صحایف و مضمون آن و شریعت و اختراع و معجزات و قوم و نسب و مدفن هر یک

جدول اقلیم اول

اسامی	آدم علیه السلام	شیث	انوش	قنان	مهلائیل	برد	ادریس	متوشلخ	لمک	نوح	شام و سام و یافث
ابن	خاک	آدم علیه السلام	شیث	انوش	قنان	مهلائیل	برد	ادریس	متوشلخ	لمک	نوح
سنون عمر	هزار سال	نهصد و دوازده سال	نهصد و دوازده سال	هشتصد دوازده سال	نهصد و بیست [illegible] سال	نهصد و شصت و دو سال	چهار صد پنج سال	نهصد و شصت و نه سال	هفت صد و هشتاد [illegible] سال	یک هزار و چهار صد پنجاه سال	عمر شام پانصد سال
تولد پسران در عمر پدران			بعد یکصد و پنج سال	بعد نود سال	بعد شصت و پنج سال	بعد شصت و پنج سال	بعد یکصد و شصت و دو سال	بعد شصت و پنج سال	بعد یکصد و هشتاد و [illegible] سال	بعد [illegible] از عمر لمک گذشته [illegible]	
همه عمر آدم در تولد شیث و دیگران			پانصد و نود سال	پانصد سال	چهار صد و سی و پنج سال	سه صد و هفتاد سال	دو صد و هشت سال	یکصد و چهل و سه سال در عمر آدم باقی بود که متوشلخ متولد شد	چهل و چهار سال بعد فوت آدم لمک متولد شد	[illegible]	
بعثت	در عمر پانصد سالگی	بعد فوت آدم	بعد فوت او				بعد از گذشت سه صد سال از عمر			ذکر عمر یکصد و پنجاه سالگی	
ایام دعوت	پانصد سال						یکصد و پنج سال بعد آن عروج بآسمان			نهصد و پنجاه سال قبل از طوفان	
مضمون صحائف	[illegible]	[illegible]					مشتمل بر سی صحیفه [illegible]			ناسخ شریعت اول و واضع شریعت جدید	
شریعت	[illegible]	آدم علیه السلام					آدم				
اختراع	[illegible]	[illegible]					علم نجوم [illegible]			سفینه	
معجزات	گواهی دادن [illegible] بر نبوت و آمدن در [illegible]	بحکم او								طوفان و در یک بیابان گندم بریان شده	
قوم	قابیل و اولاد او	جن و انس					اولاد قابیل			مجموعه اولاد آدم و اولاد قابیل	یمن
نشست	سرانديب	مکه و شام					صعید مصر			[illegible]	یمن
مدفن	در یک کوه سرانديب و بقولی کوه [illegible]	در بیت المقدس									

اقلیم دوم

بمشتری منسوب ست وحد اولش از انجا است که درازترین روز سیزده ساعت ونصفی رسد وحد دوم انجاکه ارتفاع قطب بیست وچهار درجه ونصف وسدس بود تقریبا وابتدای این اقلیم از مشرق بود پس بروسط بلاد چین وشمال سراندیب وبلاد هند وقندهار ووسط بلاد کابل و جنوب بلاد کرمان گذرد وبعد ازان بحر فارس راقطع کند وبروسط بلاد رفته وافریقه وشمال بربر وجنوب قروان ووسط بلاد برتانیه گذشته به بحر اوقیانوس منتهی شود ومسافت سطح این اقلیم پانصد وهفتاد ودو هزار وشصت وشش فرسخ است وهفتاد وهفت شهر + وبقولی سه صد شهر دارد وازان جمله بچند شهر که داخل دیار عرب وهند است اکتفا کرده میشود ودیار عرب مکه ومدینه ویمامه وبادیهٔ شام وسعر است وازمکهٔ معظمه تا نجف اشرف که دویست وسی فرسنگ گرفته اند جزیره عرب است والیضاً مابین بحر فارس وبحر حبشه ودجله وفرات نیز داخل جزیرهٔ عرب است واین مسافت نیمی تعلق باقلیم دوم ونیمی باقلیم سوم میدارد وچون کرسے حجاز مکه است وخانهٔ خدا درست هر اینه شروع ازان شهر مینماید مکه معظمه مکه تمیم عبارت ازان بلده است وآن شهر مسقط الراس محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم وابوبکر وعثمان وعمر وعلی واکثر صحابهٔ کرام رضی الله عنهم است واخبار جناب وخلفای راشدین ودوازده امام در مدینهٔ منوره مرقوم قلم گردد ومکه بنای موحده موضع خانهٔ کعبه راگویند واطراف مکه تمام کوه است مثل اخشبان واخشب ولعلع وابوقبیس از عبد الله بن عباس مرویست که اول کوهی که برروی زمین مخلوق گشته ابوقبیس است وقبر آدم صفی علیه السلام بقولی دران کوه است وشق قمر نیز درانکوه واقع شده بود گویند هرکه دو کلهٔ گوسفند برسر ابوقبیس خورد مادام الحیات از درد سر ایمن باشد وعقب ابوقبیس جبل خندمه است که درانجا قبر هفتاد نبی است والیضاً صفا ومروه است آورده اند که صفا ومروه دو زن اند که درخانهٔ کعبه به امر زنا مبادرت نموده بودند حق تعالی ایشان را سنگ گردانید مردم جهت عبرت هریکی بر کوهی نهاده بودند وآن دو کوه بنام ایشان موصوف گردید وصورت ایشان تازمان محمد صلی الله علیه وسلم بوده دروقتی که بشکستن بتان مامور گشته وآنها را سر شکسته ودیگر کوه حرا است که محمد صلعم پیشتر از وحی درانجا بخلوت می نشست وجبرئیل علیه السلام درانجا وارد میشد ودیگر جبل ثور است که محمد صلعم باز غاران کوه بمدینهٔ طیبه هجرت نموده وبدایت جبل ثور از میان مکه ومدینه معظمه است وتا شام ممتد شود وبحدود حمص رسد وازانجا به انطاکیه کشیده بردیای طبرستان گذرد وبر نواحی دیار دیالمه وگیلان وقزوین وری وجرجان ودامغان وطوس ونیشاپور عبور کرده تا حدود غور وغرجستان وبلخ گذرد وازانجا بجزیرهٔ سراندیب رفته به بحر محیط منتهی شود

وبعضی را اعتقاد آنست که کوه قاف عبارت ازین کوه است وخانهٔ کعبه ده نوبت بنا شده اول ملائکهٔ زمین بفرمودهٔ حضرت رب العالمین در محاذی
بیت المعمور خانه ساختند که هرگاه ملایک آسمان بیت المعمور را طواف کنند ملایک زمین در بیت الحرام رسم طواف بجای آورند ومدت بناے
بیت الحرام بعد از بنای بیت المعمور چهل سال بوده وبنای دوم بنای آدم علیه السلام است که بتعلیم جبرئیل آدم وحوا زمین را سیر کرده درانجا
از گل خانه ساختند وفاصله میان این عمارت تا زمان بناے ملایک دوازده هزار سال بوده سوم بنای اولاد آدم که در زمان شیث
علیه السلام خانه از گل وسنگ ساختند که تا طوفان نوح علیه السلام باقی بوده چهارم بنای حضرت ابراهیم علیه السلام پنجم وششم بنای جرهم
وعمالقه است هفتم بنای قصی وکلاب است هشتم بنای قریش است وقریش ارتفاع خانه را نه گز از بنای ابراهیم بلند گردانیده بیست وهشت درعه
ساخته بودند ودرانوقت محمد صلعم بیست وپنج وبقولے سی وپنج سال عمر داشت نهم بنای عبد الله زبیر است که چون هنگام محاصره نمودن حصین بن
نمیر سکونی در عهد یزید بن معاویه بواسطهٔ سنگ منجنیق خللی به ارکان خانه راه یافته بود هرآئینه عبد الله زبیر بعد از فوت یزید خانه را ویران ساخته
برطریق بنای حضرت ابراهیم بنا نهاد دهم بنای حجاج است آورده اند حجاج ابن زبیر را بقتل رسانید وبعبد الملک مروان نوشت که ابن زبیر
چیزی در بنای کعبه افزوده که در زمان رسول صلی الله علیه وآله وسلم نبوده عبد الملک در جواب نوشت هر نوع که در وقت جاهلیت بوده آن
چنان بساز حجاج در سنه هفتاد وچهار هجری انچه ابن زبیر داخل کرده بود بیرون نموده باقی را چنانچه بود بگذاشت وخانهٔ کعبه مربعة الشکل واقع
شده وطولش هشت وچهار ویا هفت گز ودوازده رسن وشبری است وعرضش بیست وسه درعه وشبری وارتفاع بیست وهفت درعه بوده
ودوازده رسن جانب مشرق است وحجر الاسود که استیلام آن از جملهٔ مناسک حج است بر رکن شرقی است بر درخانه موضوع ودر عجائب البلدان
از عبد الله عباس منقولست که هیچ چیز از بهشت بزمین نیست مگر حجر الاسود ومقام ابراهیم سنگیست که ابراهیم علیه السلام در وقتی که مردمان
را بحج میخوانده بران می ایستاده واثر عمق قدم آن جناب دران سنگ هشت اصبع است ودیگر چاه زمزم است که از برکت قدم اسمعیل علیه السلام
ابن ابراهیم علیه السلام پیدا شده وانچاه هم محاذی درخانهٔ کعبه است وآب آن تشنه را سیراب سازد وگرسنه را از جوع اطمینان دهد وهر قدر
که بردارند کم نشود وخوردن وغسل کردن آن فائده دهد وایضاً مسجد الحرام است که طولش را بعضے سه صد وبرخی سه صد وهفتاد درعه
گفته اند وعرضش را سه صد وپنجاه درعه وچهار صد وسی وچهار ستون دارد وخانهٔ کعبه در وسط مسجد واقع است از عبد الله عباس منقول است
که ندانسته ام که شهری را که یک نیکی را در روی صد حساب کنند مگر مکه وگفته اند که داخل حرم جهت ادای حج وعمره امین است که از عقوبات حرامے
که قبل از حج کرده باشند وبقول اصح مغفور است واولیا هر شب در حوالی آن خانه حاضر شوند وجنیان نیز رسم طواف بجا آرند وهیچ پرنده
بر بام خانه کعبه ننشیند وبر بالای خانه طیران نکنند وآن همه کبوتر که در حرم باشند هرگز پیخال درانخانه نیندازند وسلطان سلطان ابن
سلطان سلیم والی روم در نهصد وچهل هجری نهرے بمکه احداث نموده این مصرعه تاریخ است ع گفتم سوی مکه آمد آب عرفات +
واخراجات مکه معظمه از بادشاه روم تعلق میدارد ودر تاریخ ثبت است که اسمعیل ذبیح الله ابن ابراهیم خلیل الله جد پیغمبر محمد صلی الله علیه
وسلم بعد ودر شام متولد شد ودر طفلی ببلای هجرت مبتلا گشت چه ابراهیم علیه السلام اورا با مادرش هاجره بنا بر رشک بردن ساره زوجه
خویش باشارهٔ او در بیابانی بی آب بر زمینے خراب که پیش از طوفان نوح در ان موضع خانهٔ کعبه بود بگذاشت وبرفت ودر انجا از زمین قدم اسمعیل
علیه السلام چشمهٔ آبے که زمزم نامند پیدا شد وطائفه از قبیلهٔ جرهم وقبیلهٔ قطور ساکنان یمن انجا به اجازت هاجره مقیم گشتند وآن موضع روے
به آبادانی نهاد واسمعیل در قبیلهٔ جرهم نشو ونما یافت ولغت عربی بیاموخت ودر سالی یکبار ابراهیم علیه السلام بدیدنش آمدی وپنهان

سواره ساعتی توقف نموده بازگشتی چه از طرف ساره مامور فرود آمدن نبود و اسمعیل بعد فوت مادر دختری از قبیلهٔ جرهمیان نکاح است و آخر او را
بو غلط ابراهیم طلاق داد و زنی دیگر از آن قبیله بنکاح آورد و بخانهٔ خویش جا داد و ابراهیم علیه السلام بامر رب المنان خانهٔ کعبه بنا نهاد و مناسک
حج از پدر ربها آموخت و ابراهیم علیه السلام تولیت آنخانه باسمعیل داد و اسمعیل علیه السلام بریاست که رسید و ابراهیم علیه السلام بشام
بازگشت و بعد چندی در گذشت، اسمعیل بزیارت مرقد پدر بشام رفت و بعد از آن بدعوت عمالقه مبعوث گشت و صنعت وی سر تراشیدن
بوده و شکار شبها تمام داشته و او را دوازده پسر بوده بعد از فوت او پسرانش قیدار و ثابت بحرم اقامت کردند و دیگران در دیگر بلاد
عرب توطن گزیدند قیدار بعد از اسمعیل در مکه بریاست قوم رسید و نور محمد صلی الله علیه وسلم از اسمعیل به قیدار انتقال کرد و بعد از قیدار
پسرش حمل بجای او نشست و همچنین ریاست از سلف بخلف میرسید تا آنکه عدنان رئیس شد و اولاد قیدار تا به بسیار شدند و مکه
را گنجایش نماند لاجرم طائفهٔ از حرم بیرون آمدند و هر که از ایشان سفر گزیدی سنگی از سنگهای حرم با خود بردی و بزیارتش پرداختی تا آنکه باغوای
شیطان رفته رفته آن کار به بت پرستی کشید و ایشان با وجود آن در تعظیم حرم و مناسک حج دقیقهٔ مهمل نگذاشتندی بالجمله عدنان از اجداد
محمد صلی الله علیه وسلم است و آن جناب چون نسبت خود را بعدنان رسانیدی فرمودی که کذب النسابون من فوق عدنان و نسبت عدنان
به تارخ پسر بزرگ هود علیه السلام می پیوندد و بعد عدنان پسرش معد بن عدنان بریاست قوم رسید و همچنین از سلف تا بخلف همی
ریاست رسیده تا آنکه نضر بن کنعان از اولاد معد جانشین گشت لقب او قریش است و قریش دابه ایست بحری که مستولی است تردد
بحر چون او بر سایر عرب استیلا داشت لهذا او را قریش گفتندی و بعد از وی پسرش مالک بن النضر و پس از وی پسرش فهر بن مالک بریاست
رسیدند تا آنکه عبد مناف بن قصی بن کلاب رئیس قوم شد و نور محمد صلعم به عبد مناف انتقال کرد و عبد مناف را دو پسر توام آمدند هاشم
و عبد الشمس که پیشانی ایشان بهم چسپیده بود آن را بشمشیر جدا کردند حاضران گفتند این علامت آنست که اولاد ایشان با یکدیگر عداوت ورزند
و میان ایشان خونهای ناحق ریخته شود بالآخر چنان شد و عبد مناف را دو پسر دیگر بودند مطلب و نوفل و بعد از عبد مناف پسرش هاشم
بن عبد مناف بریاست قوم قریش رسید و هاشم عمر نام داشت و هاشم لقب اوست وقتی در سال قحط از مکه بشام رفت و از آنجا مال بسیار
بمکه آورد و نان خشک می شکست و عرب را به ثرید ضیافت میکرد از آن بهاشم اشتهار یافت و هاشم در لغت شکستن نان باشد و اول کسی
که نان در اسکنه شکست و بنو هاشم باو منسوب اند و برادرش عبد الشمس که توام بوده جد ابی سفیان و معاویه است بالجمله هاشم وقتی جوانی ده
و سلمی را که از اشرف مدینه بود بنکاح در آورد و به سلمی عهد کرد که هرگاه او حامله شود بمدینه اش فرستد تا فرزند آنجا متولد شود و نشو و نما یابد
پس چون سلمی حامله شد بمدینه رفت عبد المطلب آنجا متولد گشت و هاشم در آخر عمر بشام افتاد و در گذشت و وصیت کرد که کمان و علم اسمعیل علیه السلام
که از آبا و اجداد او بمیراث رسیده برادرش مطلب نگاه دارد و چون پسرش از سلمی متولد شود آنرا باو رساند و هاشم شش پسر داشت و از ایشان
است اسید پدر و مادر علی علیه السلام بالجمله بعد از هاشم برادرش مطلب بن عبد مناف بریاست قریش رسید و پسر هاشم که از سلمی بوجود
آمد بابو الحارث عبد المطلب بن هاشم موسوم گشت و او بمدینه نشو و نما یافت و می بود تا آنکه یکی از قریش بمدینه رفت و او را که خرد بود دید که تیر
می انداخت و میگفت که انا ابن هاشم آن مرد بمکه بازگشت و بمطلب گفت که برادرزادهٔ ترا به مدینه دیدم پریشان حال بود مطلب از مکه
سوار شد و بمدینه رفت و بی وقوف مادر و خویشان او ابو الحارث عبد المطلب را ردیف خویش ساخت و روی بمکه نهاد چون ابو الحارث
جامه های نامناسب داشت هر که از مطلب میپرسیدی گفت که این غلام من است لاجرم بعبد المطلب اشتهار یافت و بعد از عم ابو الحارث

عبد المطلب بن هاشم بریاست قوم رسید طائفه از علمای او را بت پرست شمارند و امامیه گویند آبای انبیا کافر نباشند و دلایل دخل
مسطور است که او بمعاد قایل بوده و از آثار او ست حفر چاه زمزم چه در وقت لغه بن کنعان و یا مالک بن نضر رئیس قبیله جرهمیان از راه
حسد چاه زمزم را انباشتند و با زمین هموار ساختند و آن ناپدید بود و عبد المطلب بر طبق رویا آن را حفر کرد تا آنچاه پدید آمد منقول است که چون
ابرهه والی یمن بعزم هدم خانه کعبه با فیلان کوه پیکر بدان حدود رسید عبد المطلب نزد او رفت ابرهه او را اعزاز کرد و به پهلوی خویش جا داد
عبد المطلب گفت شتران مرا لشکریان تو گرفته اند بفرمای که باز دهند ابرهه برنجید و گفت تو سید قریشی و شرف ایشان بکعبه است و من برای
کعبه آمده ام از این سخن نگفتی و شتری چند که قیمتش معلوم است درخواستی آنخانه را پروردگاریست دانا و توانا که محافظت آن نماید من خداوند
شتران خودم مرا از این سخن باید گفت ابرهه بفرمود تا شتران او را باز دادند عبد المطلب بازگشت ابرهه و لشکریانش بزخم سنگ طیر ابابیل هلاک
شدند و عبد المطلب در سال هشتم از ولادت رسول صلعم وفات یافت و او بقولی ده پسر داشته و یکی از ایشان عبد الله پدر محمد رسول الله
صلی الله علیه و سلم است و او قبل از تولد محمد صلعم درگذشت و دیگران پیش از بعثت رسول صلعم درگذشتند مگر چهار کس که زنده ماندند ابوطالب
که پدر علی علیه السلام است و ابولهب و حمزه و عباس و از این چهار کس دو کس حمزه و عباس و بقول امامیه ابوطالب ایمان آوردند و ابولهب در
ضلالت کفر بمرد و دیگر عبد المطلب را چهار دختر بوده و از آن جمله است صفیه گویند که صفیه روزی نزد رسول صلعم رفت و بگفت که دعا کن تا به بهشت
بروم رسول فرمود که زنان پیر به بهشت نروند صفیه بگریست رسول فرمود غمگین مباش که زنان پیر اول جوان شوند آنگاه به بهشت روند قال الله
تعالی انا انشأناهن انشاء فجعلناهن ابکارا خالد بن سنان العبسی بروایت مؤلف صبح صادق از اولاد اسمعیل و از انبیا مرسل است دختر او محمد صلی الله علیه و سلم را دیده و از اولاد
اسمعیل کسی پیغمبری برنخاسته او در زمان فترت که عبارت از عیسی علیه السلام تا محمد صلعم است مبعوث گشته و معاصر نوشیروان بوده آتشی عظیم که از چند ماه در دیار عرب مشتعل بوده
بعد از رفع و بست تا سه روزه راه در روشنائی آن مردم شتران را می چرانیدند و بر روز سوای دود چیزی از آن نمودی بالتماس قوم آنجناب آنجا
برفت و آن آتش را بعصای خویش زد و آن خاموش شد پس گفت اجل من نزدیک رسیده بعد از مرگ من پس از سه شب گورخری بر قبر من آمده و آن
بانگ کند باید که آن را بکشند و شکمش شگافته بر قبر من زنند تا از خاک برآیم و شما را از حال دنیا و آخرت خبر دهم و این حکایت را شیخ محب الله
الله آبادی در شرح نصوص الحکم شیخ محی الدین عربی در فص خالدی به عنوان خوب شرح کرده بالجمله بموجب گفته او گورخر آمد و بانگ کرد خویشان
خالد مانع قوم شدند بنا بر آن که اگر از قبر بیرون بیاید این ما را ننگ و عار باشد و گویند دختر خالد علیه السلام در کبر سن نزد محمد صلعم آمد آنجناب ردای
مبارک خود بگسترد و او را بر آب نشانید او گفت مرحبا و سورۂ اخلاص از محمد صلعم شنید گفت پدر من این را بسیار قرأت میکرد مدینه منوره
در ازمنه سابق یثرب نام داشته چه یثرب بن قاهر آن را بنا نهاده و رسول صلعم آن را مدینه خوانده هر آئینه بمدینه اشتهار یافت گلستانی اندان
دارد و هوایش بسیار گرم است و آب روان در آن شهر توان یافت آورده اند که در میان مرقد و منبر محمد صلعم قطعه ایست از قطعه های جنت
و بر شمال مدینه کوه احد است و بر جنوب آن جبل عیره و بیر بضاعه که در باب آن احادیث وارد گردیده در اصل بلده واقع است و هر مریض
و علیل که از آن آب بخورد و غسل کند البته شفا یابد و دیگر بیر المسک چاهیست که محمد صلعم آب دهان خود را در آن چاه افگنده و بیماران آن شهر را تا
اکنون از استعمال آن آب شفای کلی حاصل است و ایضاً مسجد رسول صلعم هم آنجاست و قتیکه آنجناب از مکه هجرت فرموده بمدینه طیبه رفت و موضع
که اکنون مسجد است زمینی ساده بود رسول آنمکان را بخرید و مسجد و خانه ساخت از چوب خرما و خشت خام بعد از آن عثمان بن عفان بر آن چیزی
بیفزوده و دیوارش از سقف برآورد و سقف را از چوب شاخ ساخت و ولید بن عبد الملک مروان در عهد خلافت خویش عمارتی دیگر مستحکم کرد

ومهدی خلیفهٔ عباسی آن را وسیع گردانید و مامون عباسی در عهد خویش متصدی احیای آن بقعه گشت و امیر چوپان در عهد خویش کسان بمدینه فرستاد تا در جنب مسجد و مدرسه و حمام ساختند و پیش ازان دران بلده حمام نبود بالجمله در فضیلت مسجد رسول صلی الله علیه وآله وسلم احادیث بسیار واقع است وگورستان بقیع در شرقی شهر واقع است و ابراهیم ولد آنحضرت و بنات آنحضرت و عباس و ابن عبد الملک و امام حسن و امام زین العابدین و امام محمد باقر و امام جعفر صادق و بسیاری از صحابه رضی الله عنهم اجمعین دران مقام مدفون اند و از جملهٔ خواص مدینه آنست که هر که آنجا رسد بوی خوش شنود و عطر در آن شهر بیشتر از موضع دیگر بوی دهد و هرگز در آنجا طاعون نباشد و دیگر از ائمه معصومین بغیر از امام موسی کاظم که در منزل ابواء که میان مکه و مدینه واقع شده و امام محمد مهدی که در سامره متولد گردیده جمله دران بلده بوجود آمده اند از ابو شیبه روایتیست که در مدینهٔ طیبه در سنه ششصد و چهل و نه هجری آوازی عظیم بر مثال رعد که از دور آید ظاهر شد و آن گاهی کم وگاهی زیاده می شد و دو روز بدین طریق گذشت و از عقب آن زلزلهٔ عظیم آمد و آن شب زلزله مکرر شد و سه شبانروز برین منوال ماند و بعد ازان هنگام چاشت از ذخیره آتشی ظاهر شد که از ارتفاعش سه مناره و طولش مقدار چهل فرسنگ و عرضش یک فرسنگ و ازان دودی سفید برخاست و بر مثال ابر سفید بر آسمان تخته بست وکوه کوه زبانه میزد و اشتعال آن بمرتبه بود گویا درخانه از بیوت مدینه مشعلی افروخته اند چند روز برین منوال ماند بعد ازان چون سیل روان شد و بهر سنگی که می رسید آن سنگ چون سرب میگداخت و با وام که گرم بود سرخ می نمود و چون سرد می شد مانند فحم سیاه بود و ام النار که این اشتها ازان منبعث می شد در فریقه بود و او سرچون ره دران روان شد خلایق را گمان آنکه مقدمهٔ عذاب مردان و زنان و صبیان غسل کردند و استغفار خواندند و بخیرات مبادرت جستند آنست بدینگونه گذشت و چون سیل آتش روان شد زلزله باستاد بر رای مطالعه کننده گان پوشیده نماند که چون پارهٔ از احوال آن شهر نوشته آمد الحال از اخبار محمد صلی الله علیه وآله وسلم که دران شهر استقامت داشتند هما نجا رحلت فرمودند نوشته می شود اخبار سرور انبیا محمد صلی الله علیه وسلم در ولادت آنحضرت اقوال بسیار است راقم حروف ازان بیک روایت اکتفا میکند که آن جناب بعد از گذشتن چهل سال از سلطنت نوشیروان عادل در مکهٔ معظمه متولد شد و از زمان بعثت عیسی علیه السلام تا زمان ولادت آنحضرت بروایت ابن عباس از سیر العیون ششصد سال گذشته در سال عام الفیل که عبارت از سالیست که ابرهه والی یمن بتخریب خانهٔ کعبه آمده بود بروایت ابو المعین بروز دوشنبه دوازدهم ماه ربیع الاول مطابق بستم ماه نیسان اتفاق افتاد و وقتیکه محمد صلعم بزاد چهارده کنگره از سر قاب ایوان نوشیروان بافتاد و آتشکده فارس سرد شد و رود ساوه خشک گردید

و آنجناب ختنه کرده و ناف بریده بوجود آمد جدش عبد المطلب او را محمد نام کرد و مصطفی لقب اوست و بقولی محمد
نام پیش از آنحضرت زیاده بر شش تن نبوده بالجمله آن حضرت خاتم انبیا است و خاتم از اولی العزم احسن باشد القصه
آنجناب را اول مادرش آمنه شیر داد و چند روز ثویبه کنیزک ابی لهب و بعد از و حلیمه تا مدت رضاع شیر داد و در
سال ششم از ولادت آنحضرت آمنه مادر آن جناب وفات یافت و در سال هشتم از ولادت آنحضرت عبد المطلب و
نوشیروان عادل و حاتم طائی که در سخاوت بوی مثل زنند بمردند و در سال سیزدهم از ولادت آنحضرت ابو طالب
عزم تجارت شام کرد و آن جناب را بسبب اشتد عالش بشام برد و در سال هفدهم از ولادت آنحضرت زبیر بن عبد المطلب
همراه خود بیمن برد و در راه خوارق عادات از آن جناب بسیار مشاهده کرد و در سال بستم از ولادت ملائکه بر آنحضرت
ظاهر شدند و در سال بیست و پنجم آن حضرت از طرف خدیجه بتجارت شام رفت و باز آمد و هم در آن سال خدیجه را که
چهل ساله عمر داشت بخواست و آن جناب اول با ورسید و ابو طالب بیست سه مائة و لقولی پانصد درم و بروایتی
چهار صد مثقال طلا مهر او کرد و در سال سی و پنجم از ولادت آنحضرت جناب روسای مکه خانه کعبه را از نو بنیاد
نهادند و هم درین سال بروایتی فاطمه زهرا از خدیجه متولد شد و در سال سی و هشتم از ولادت آنحضرت از غیب آوازها
می شنید و روشنائی می دید و در اوایل سال چهل و یکم از ولادت مطابق سال بیستم و یا نوزدهم از سلطنت
خسرو پرویز نزول وحی اتفاق افتاد از آن جمله شش ماه وحی بخواب می آمد بعضی از محققان در تاویل رؤیای
صالحه جزو من السته و اربعین جزو من النبوة گفته اند چه مدت وحی بیست و سه سال بود چنانچه گذشت پس خواب صالحه
برین حساب یک جزو باشد از چهل و شش جزو نبوت چرا که بیست و سه سال چهل و شش حصه باشد بهر حصه شش ماه
است و بعد از آن بوسیله جبرئیل علیه السلام نزول وحی در بیداری میشد و اول روزیکه وحی در بیداری
فرود آمد روز دوشنبه ماه رمضان بود که بر سر کوه حرا جبرئیل علیه السلام آمد و بآن جناب گفت اقرا آنحضرت
فرمود که من امی ام جبرئیل آنجناب را بفشرد و گفت اقرا باسم ربک الذی تا ما لم یعلم پس جبرئیل پاشنه بر زمین
زد چشمه آبی ظاهر شد خود وضو کرد و محمد صلی الله علیه و سلم را تعلیم نمود و پیش رفت و آن جناب باو اقتدا کرد
و دو رکعت نماز گذارد و پس تا آنکه نماز پنجگانه فرض شد گاه گاه دو رکعت نماز گذاردی بالجمله آنجناب بنبوت و
آنحضرت مبعوث گشت و از بعثت تا سه سال خلق را خفیه دعوت میکرد پس باظهار آن مامور گشت و اول کسیکه
برسول ایمان آورد خدیجه کبری بود و بعد از و علی و زید بن حارث و بعد از و ابوبکر تصدیق کرد و ایمان
آورد و گفته اند که در ایمان آوردن خدیجه اول زنان و علی اول صبیان و زید بن حارث اول موالی و ابوبکر اول
رجال احرار اند و بعد از ایشان عثمان بن عفان و زبیر بن العوام پسر صفیه بنت عبد المطلب که ذکرش گذشت
و عبد الرحمن بن عوف و سعد بن ابی وقاص و طلحه بن عبد الله که از جمله عشره مبشره اند و دیگران بعد ایشان
ایمان آوردند و هم درین ایام اجنه و شیاطین از صعود آسمان ممنوع شدند و در سال پنجم از بعثت
یازده مرد و چهار زن از مسلمانان مکه بنا بر شدائد اضرار کفار به حبشه هجرت کردند و عثمان بن عفان با زوجه

خود رفته بنت رسول صلعم از انجمله بوده و در سال ششم از بعثت حمزه بن عبد المطلب و عمر فاروق بن الخطاب ایمان آوردند و در اوائل سال دهم از بعثت ابو طالب عم رسول صلعم درگذشت امامیه گویند که او به ایمان مرد و بعضی علما گویند که کفر بر چهار نوع است اول کفر انکار که حق تعالی و محمد صلعم را نشناسد نه بدل و نه بزبان و دوم کفر جحود که حق تعالی و محمد صلعم را بدل نشناسد اما بزبان اقرار نکند چنانچه کافران یهود به محمد صلعم سوم کفر نفاق آنکه بزبان اقرار کند اما بدل اعتقاد نکند چهارم کفر عناد که بدل خدا و رسول صلعم را بشناسد و بزبان اقرار کند اما متقاد نشود مانند ابی طالب و مقرر است هر که متصف به یکی ازین انواع اربع باشد از مغفرت الهی خارج است بالجمله بقولی بعد از سی و پنج روز از فوت ابی طالب خدیجه کبری درگذشت او افضل امهات مومنین بوده است تا او زنده بود محمد صلعم زنی نخواست بعد فوت او همدرین سال عائشه بنت ابوبکر و سوده را بخواست و عائشه درانوقت شش ساله عمر داشت و زفاف او بعد از سه سال اتفاق افتاد و در سال یازدهم از بعثت برقول مولف سیر معارج النبوت معراج روی نمود و در رویت حق تعالی که بمحمد صلی الله علیه و آله وسلم شده اختلاف که بچشم سر دید و یا به چشم دل دید از امام حسن و مالک و عکرمه روایت است که به چشم سر دید و شیخ سعید گوید که محمد صلعم را با روح و جسد در بیداری به آسمان بردند و حق تعالی را به چشم سر دید و امام ابو مالک در تاج المذکرین گوید که حق تعالی جمیع احساسات از محمد صلعم مسلوب ساخت و از چشم مبارکش نور کیفیت را بر داشت و بعد ازان در کسوت نور بر دل آنحضرت ظهور فرمود تا از نور دل آن نور مطلق را مشاهده کرد و سرمد درویش از گروه صوفیان گوید ؎ هر کس که سر حقیقتش باور شد + خود پهن تر از سپهر پهناور شد + ملا گوید که بر فلک شد احمد + سرمد گوید فلک باحمد در شد + بالجمله در معراج به اشاره موسی علیه السلام پنجاه وقت به پنج وقت نماز رسید که فجر و ظهر و عصر و مغرب و عشا باشد همدرین سال فارسیان بروایتی در سال دهم بر روم غالب شدند اندرین باب کفار بر مسلمانان طعن کردند و بگفتند بر رومیان که صاحب کتاب انجیل اند فارسیان که صاحب کتاب نیستند غالب آمدند ما نیز کتاب داریم بر شما که صاحب کتاب یعنی قرآن هستید غالب آییم درین باب نزول سوره الم غلبت الروم و گرو بستن ابوبکر با کفار هر آنکه در سال بضع سنین که عبارت از سه یا نه سال باشد رومیان که صاحب کتاب انجیل اند بر فارسیان غالب آیند و دیگر ایمان آوردن جنیان در تواریخ به شرح و بسط ثبت است همدرین سال بقول ملا معین که مولف معارج النبوة است در سال دوازدهم از بعثت شش نفر از اهل مدینه که از قبیله خزرج بودند بموضع عقبه بخدمت رسول صلی الله علیه وسلم آمدند و ایمان آوردند و بروایتی مولف تاریخ صبح صادق در سال دوازدهم از بعثت دوازده کس از مدینه بطواف کعبه آمدند و ایمان آوردند و همدرین سال بقولی در آخر سال سیزدهم از بعثت مسلمانان بنا بر شدت ایذای کفار بموجب امر آنحضرت از مکه متعاقب یکدیگر بمدینه هجرت کردند تا آنکه با محمد صلی الله علیه و آله وسلم جز ابوبکر و

علی عرم در مکه کسے از اصحاب نماند و بروایت مؤلف صبح صادق در بست و ششم صفر سال چهاردهم از بعثت محمد صلعم با ابی بکر از مکه بمدینه هجرت کردند و در ماه ربیع الاول بمدینه رسیدند پس از سه روز علی علیه السلام که بموجب امر آن جناب صلعم بنا بر مصلحتے نفس خود را فدای محمد صلی الله علیه وسلم نموده بعد ه از مکه بمدینه هجرت کرد بخدمت آن جناب پیوست و کپتان جوناتهان اسکاٹ از کتب فرنگ باین راقم میگفت که در سال ششصد و بست و دو که از تولد عیسے علیه السلام گذشته بود محمد صلعم از مکه بمدینه هجرت فرمود **وقایع هاے سنون هجرت رسول صلے الله علیه وسلم و قایع سال اول** در سال اول از هجرت آن حضرت علیه السلام در محله قبا مسجد قبا بنا نهاد و درین سال نماز ظهر و عصر و عشا که دو رکعت بود بچهار رکعت مقرر شد و اذان تعین فرمود بلال بنوذنے مامور گشت و او قدرے گرفتگی زبان هم داشت درین سال فاطمه زهرا و ام کلثوم و ام المومنین سوده را از مکه بمدینه طلب نمود پس ازان عبد الله بن ابی بکر رفت و عایشه و اتباع پدر را بمدینه آورد و هم درین سال آنحضرت میان مهاجر که عبارت از کسانیست که از مکه بمدینه هجرت کردند و انصار که عبارت از مومنان ساکنان مدینه است عقد مواخات نمود که یکدیگر را معاونت کنند و میراث برند و این مستمر بوده تا آنکه در غزوه بدر بموجب آیت منسوخ کردند و درین سال سلمان فارسے بخدمت آمده مسلمان شد **وقایع سال دوم** درین سال تحویل قبله از بیت المقدس بطرف کعبه و فرض شدن روزهٔ ماه رمضان و تغیر دادن مسجد قبا بطرف کعبه و عقد فاطمه زهرا با علی علیه السلام بر صداق چهار صد مثقال بغزوه و آمره بجهاد و قتال با کفار شد و آن جناب اول تیره به هشتاد کس بر ابو سفیان که با دویست کس که از مکه بیرون آمده بود با علم سفید فرستاد و سریه آنست که اصحاب بموجب حکم متوجه قومے شوند و غزوه آنکه محمد صلعم بنفس خویش در سپاه بود با لجمله ابو عبید الدین عبد المطلب رئیس سریه با فوج خود بکفار رسید و یک کس را بقتل رسانید ابو سفیان بمکه گریخت درین سال غزوه بدر کبرے اتفاق افتاد و اندران غزوه سه صد و سیزده مرد با محمد صلعم بودند و هشتاد شتر و دو اسپ و سه سپر و هشت شمشیر و شش زره دران لشکر بوده و بقولے کم و بیش دران نیز واقع است و در لشکر کفار از نهصد زیاده و از هزار کم مرد جنگے و هفت صد سپر و صد اسپ و سواران همه زره پوش بودند دران رزم بے چهل یا هفتاد کس از کفار بقتل رسید و محمد صلے الله علیه وسلم ظفر یافت و عباس عم رسول صلعم و عقیل ابن ابی طالب در جماعهٔ اسیران به دست مسلمانان افتادند و دو کس از اسیران بموجب حکم محمد صلعم بقتل رسیدند عباس مسلمان شد از دیگران فدیه گرفته نجات داد و از مسلمانان شش نفر از مهاجرین و هشت نفر از انصار دران معرکه شهید شدند محمد صلعم از غنایم غزوهٔ بدر خمس را برگرفت و بر شتر سوارے ابو جهل و شمشیر منبه ابن الحجاج که آن را ذو الفقار نامند رقم اختصاص کشند و آن شمشیر را در غزوهٔ احد و قتے که شمشیر

علی ورم شکست و باز در غزوه خندق به علی عرم داد و ان پیش علی و اولادش بود و بروایت مؤلف صبح صادق رفته رفته آن ذو الفقار
به هادی و هارون رشید خلفای عباسی رسیده هارون یزید بن سربرسنبانی بخشید بعد از ان معلوم نشد که بدست کدام افتاد
بالجمله باقی غنایم را بر اصحاب قسمت نمود و گویند که ورثهٔ شهدا و بدر را نیز از ان غنایم نصیبه داد و آنانکه بنا بر عارضه در مدینه
مانده بودند از ان جمله عثمان بن عفان بود که بعارضهٔ بیماری زوجهٔ خود رقیه بنت محمد در مدینه رفته در چند روز از ان مرض درگذشت
القصه آنهمه را از ان غنایم قسمت و بهره داد و همدرین سال در غزوه بنی قینقاع پانزده شعبان روز حصار های یهودان را محاصره
کرد و یهودان اموال و اسلحه در قلاع گذاشته سحر و در شام رفتند و محمد صلعم از ان غنایم دو کمان و سه نیزه و دو زره برچید و
خمس جدا کرد و باقی را بر اصحاب قسمت ساخت و در غزوه سویق ابی سفیان بی جنگ گریخت و محمد صلعم او را تعاقب
نمود ابو سفیان جهت سهولت رفتار انبان های سویق را که با خود داشت بیفگند و مسلمانان آنرا بر داشتند و آن غزوه را
غزوه سویق خواندند

وقایع سال سوم از هجرت

درین سال غزوه قرقرة الکدر و غزوه انمار اتفاق افتاد و ایضاً کشته شدن کعب یهودی بر دست قبیله اوس
و ابو رافع یهودی بر دست خزرجیان که چندکس برسم فدائی در حصار آنها رفته به قتل رسانیدند و همدرین سال محمد صلعم
ام کلثوم دختر دیگر خود را که پیشتر در زوجیت عتیبه بن ابولهب بود و او را طلاق داده بود بعد فوت رقیه بنکاح عثمان بن
عفان داد و ازانرو عثمان رضی الله عنه بذی النورین ملقب گشت و همدرین سال سریه قرقره بوده که صد هزار درم از کفار بدست آید بن
حارثه رئیس جماعه سریه که صد نفر بودند افتاد محمد صلعم بیست هزار درم در وجه خمس از ان جدا کرد و باقی را بر ایشان صد نفر
قسمت کرد و همدرین سال زینب بنت خدیجه و حفصه بنت عمر فاروق را بخواست و همدرین سال در نصف رمضان امام حسن
کرم الله از فاطمه زهرا در مدینه متولد گشت و همدرین سال غزوه احد اتفاق افتاد چه ابو سفیان با سه هزار مرد و هفتصد کس از ان
زره پوش بودند و سه هزار شتر و دویست اسپ از مکه بر آمد و قصد مدینه کرد و انایان محمد صلعم گفتند که در مدینه جنگ کنیم محمد بنیه
جوانان بغزو رجوع ابی عرض کردند که کفار حمل بر ضعف ما خواهند کرد محمد صلعم بکراهت سلاح بر تن راست کرد و بیرون آمد جوانان
از ان منفعل گشتند محمد صلعم فرمود که آن وقت شما را گفتیم از مدینه بیرون رفتن صلاح نیست قبول نکردید اکنون سزاوار نیست که چون
پیغمبر سلاح پوشد و باز بیرون آید پس بیک فرسخی از مدینه فرود آمد و در لشکر هزار مرد که چندان زره پوش بودند و دو
اسپ بوده بنا بر عرصه رزمگاه بیاراست مسلمانان با کفار مکه ابو سفیان پدر معاویه رئیس القوم بوده بحرب برخاستند و آنها را
بشکستند و دست بتاراج دراز کردند مقدمه بعکس گردید و نزد محمد جز علی و ابو دجانه انصاری و سهیل بن حنیف و طلحه بن عبد الله
هیچکس از اصحاب نماند گویند که علی و ابو بکر و عبد الرحمن بن عوف بن سعد بن ابی وقاص و ابو عبیده و زبیر بن العوام و طلحه بن عبید الله
بن الجراح این هفت نفر از مهاجرین و حباب بن المنذر و ابو دجانه انصاری و سهیل بن حنیف و اسید بن حضیر و سعد بن معاذ
و سعد بن عباده و حارث بن صمه از انصار این جمله چهارده اصحاب با محمد صلی الله علیه وسلم در ان معرکه ثابت قدم

ماندند و شصت کس از انصار و چهار از مهاجر که حمزه بن عبد المطلب عم محمد صلعم از این جمله بوده این هفتاد تن از اصحاب محمد بشهادت رسیدند و دران معرکه دندان مبارک بزخم سنگ کفار بشکست و قریب سی کس از کفار بقتل رسیدند محمد بمدینه بازگشت و ابوسفیان با گروه کفار بمکه شتافت کافران از مراجعت خویش پشیمان شدند و گفتند کار محمد را اتمام ناختیم همان بهتر که بازگردیم و خاطر ازو فارغ کنیم صفوان بن امیه گفت که اصحاب محمد بجمعیت اند و کسانی که درین جنگ بمدینه مانده اند متفق شوند سپاه مقدمه دیگرگون گردد این اخبار بمدینه رسید محمد صلعم با صحابی که در جنگ رفته بودند بعجالیه از مدینه برآمد و کافران را با حمراء الاسد تعاقب نمود ابوسفیان این خبر شنیده بتعجیل بمکه رفت

وقایع سال چهارم از هجرت

درین سال سریهٔ صد و پنجاه کس با ابوعبیده بن الجراح و سعد بن ابی وقاص بسر ابوسلمه ابن عبد الله مخزومی فرستاد ایشان سالم و غانم بمدینه باز آمدند و ذکر واقع رجیع اتفاق افتاد اندران واقعه عاصم بن ثابت انصاری با صحابه از قریب سفیان بن خالد بن هذیل بشهادت رسیدند و آخر خالد هم بر دست عبد الله بن انیس که محمد صلعم برو تعین نموده بود بقتل رسیدند و دیگر واقعه بئر معونه بوده که بر دست قبیله نجد جماعتی از درویشان صحابه بشهادت رسیدند ایضاً غزوه بنی نضیر یهودی بوده که با محمد صلعم اراده غدر کردند و آنجناب دریافت و ایشان را ازان دیار بدر بر ضیاع و عقار ایشان را اخود اختصاص فرمود و هم درین سال غزوه بدر اتفاق افتاد چه در غزوه احد ابوسفیان با آنحضرت آمد صلعم بمدینه مراجعت نمود و درین سال آیه تحریم خمر نازل شد و هم درین سال محمد صلعم ام سلمه را که پیش ازین در حباله نکاح ابوسلمه عبد الله برادر رضاعی محمد صلعم بوده چون ابوسلمه درگذشت محمد صلعم او را بخواست و هم درین سال امام حسین ع م از فاطمه زهرا متولد شد ٭ ٭ ٭

وقایع سال پنجم از هجرت

درین سال غزوهٔ ذات الرقاع اتفاق افتاد چه بسمع محمد صلعم رسید که بنی انمار و بنی ثعلب قصد تاراج مدینه دارند محمد صلعم با چهار صد مرد متوجه ایشان شد و آنجا غیر زنان کسی را ندیدند چه مردمان بکوه رفته بودند اصحاب توهم کمین آنها کرده چیزی غنیمت نگرفتند و محمد صلعم دران موضع نماز خوف بگذارد و این اول نماز خوف بود که گذارده شده و درین سال حج فرض شد و آیه حجاب نازل گشت یعنی زنان از مردان بیگانه پرده کنند و دیگر غزوه دومة الجندل واقع شده و آن موضعیست ده منزل از کوفه و والی آن قلعه اکیدر بن عبد الملک نصرانی از تابعان قیصر روم بوده بسمع محمد رسید که بقصد تاخت مدینه سپاه فراهم میکند محمد با هزار سوار بیک فرسخی آنجا رسید و مواشی آنجا را غارت کرد و رعایا بحصن پناه بردند محمد چند روز آنجا ماند و سرایا باطراف فرستاد سالم و غانم بمدینه آمد و هم درین سال امام حلیمه بنت مطلقه زید بن حارثه را بخواست و دیگر درین سال غزوه بنی مصطلق بوده که آنرا غزوه مریسیع خوانند و مریسیع جائیست که بنی مصطلق بن سعد بن عمرو بن ربیعه بن حارثه و بنی خزاعه در آنجا اقامت داشتند حارث بن ضرار رئیس آن گروه بوده و درین سفر اصحاب بجائی رسیدند که آب آنجا نبود و آیه تیمم نازل گشت کفار رزمی صعب

کرده بهزیمت رفتند و بسیاری اسیر گشتند جویریه بنت حارث در سهم ثابت بن قیس انصاری افتاد ثابت او را به محمد داد محمد صلعم
او را بخواست اصحاب گفتند که شاید اقربای حرم محمد اسیر باشند پس همه را رها کردند و هم درین سال گم شدن گردن بند عائشه رضی الله عنها
بود که بجهت آن منافقان بر و بهتان بسته سخنان زشت گفتند و آخر در پاکی و عصمت عائشه آیتها نازل شد خاطر محمد از آن مطهر
گشت و منافقان که چهار تن بودند یکی از انها عبدالله بن ابی سلول منافق بوده محمد هر یک را هشتاد تازیانه حد قذف زد و درین
سال غزوهٔ خندق اتفاق افتاد چه ابوسفیان با چهار هزار مرد و هزار و پانصد شتر و سیصد اسپ از مکه روی بمدینه نهاد و یهود
قریظه که با محمد عهد داشتند عهدنامه پاره کرده با ابوسفیان متفق شدند محمد با سه هزار مرد از مدینه بیرون آمد و در دامن کوه لشکرگاه
ساخت و بصلاح سلمان فارسی بحفر خندق امر فرمود ابوسفیان و لشکریان او آنجا رسیدند و خندق را دیدند و تعجب کردند
و در محاصرهٔ آن پرداختند و کار بر مسلمانان تنگ شد روزی عمرو بن عبدود که او را در قبائل عرب در شجاعت و قوت برابر هزار
مرد شمردند از خندق بگذشت و مبارز خواست و ابوسفیان و دیگران بکنار خندق آمده ایستادند محمد چون دید که کسی برزم او نمیرود
فرمود که آیا کسی هست که شر این را اکفایت کند علی کرم اجازت خواست و بعد سه مرتبه حکم یافت و نزد او رفت و بگفت که مسلمان شو او
ابا کرد دوم بار فرمود که دست از محاربه مسلمانان باز دار قبول نکرد دیگر گفت که پیاده شو تا با تو جنگ کنم بخندید و گفت که بهادران عرب
کسی را ندیده ام که چنین التماس کنند باز گرد که خود بهالی دوست همیشه ام که بدست من کشته شوی علی گفت من دوست می دارم که بدست
من بقتل رسی عمرو بر آشفت و از اسپ فرود آمد و اسپ را پی کرد و تیغی بر فرق علی زد و سپرش شق شده و سر علی مجروح گشت آنگاه
علی بیک ضرب ذوالفقار او را بجهنم فرستاد و روز دیگر کفار باتفاق یهودان بنی قریظه روی برزم مسلمانان آوردند و تا شام
جنگ کردند و حسین مقابله نعیم بن مسعود بن عامر غطفانی نزد محمد صلعم آمده ایمان آورد و گفت اگر فرمائی بنابر تفرقه کفار هر چه خواهم
با ایشان بگویم محمد صلعم رضا داد و فرمود الحرب خدعة نعیم بتقریب دیگر سنگ تفرقه در میان بنی قریظه و ابوسفیان انداخت کفار
بمسکن های خود رفتند و محمد صلعم بعد از انهزام کفار بمدینه آمده نماز ظهر خواندند و هم در آن ساعت بموجب وحی بقلاع بنی قریظه رفت
و نماز عصر آنجا بخواند و بمحاصرهٔ حصار پرداخت یهودان گفتند که ما نیز چون بنی نضیر جلای وطن اختیار کنیم محمد صلعم بهیچ وجه ایشان را
امان نداد چون در قلعه عاجز آمدند بفرمان محمد صلعم از قلعه بدست شتافتند و آن هفت صد کس بودند محمد بفرمود تا دست های
همه را بستند و نسوان و صبیان و اموال ایشان گرده بمدینه بردند و آن هفت صد کس را بقتل رسانیدند و در ذیحجه این سال محمد صلعم
ابوعبیده بن جراح را با طائفه بجانب سیف البحر فرستاد و در آن سفر زاد اصحاب خرما بود و کار ایشان در آن سفر بجائی رسید
که هر کدام روزی نیم خرمای خوردند ایزد تعالی ماهی از دریا بساحل انداخت تا سه صد نفر یکماه گوشت آن خوردند

وقایع سال ششم از هجرت

درین سال محمد صلعم سریه بحرب بنی کلاب و طائفه سعد فرستاد و ایشان مظفر و منصور با غنائم بمدینه آمدند و درین سال غزوه
بنی لحیان واقع و بنی لحیان بگریختند محمد صلعم بمدینه مراجعت فرمودند و هم درین سال غزوه ذی قرد اتفاق افتاد و هم درین سال
بمدینه قحط افتاد محمد علیه السلام با جامه های کهنه بصحرا رفت و بی اذان و اقامت دو رکعت نماز گذارد و در دعاء باران برخواند

در ساعت ابری برخاست و باران باریدن گرفت و در همان آیه و اتموا الحج و العمرة لله نازل گشت و محمد صلعم بنیت عمره
گذاردن متوجه مکه شد و قرمود که بجنس سلاح با خود نگیرد قاروق گفت لدا ابوسفیان امین نیستم سلاح باید گرفت آنجناب فرمود
لست احب ان احمل السلاح معتمر السیف در روی بمکه نهاد و نزدیک خدمه رسید و آنجا فرود آمد و عثمان بن عفان را بمکه فرستاد
تا از ابوسفیان رخصت دخول مکه حاصل کند میسر نشد و عثمان در مکه موقوف داشتند و در عسکر شهرت یافت که عثمان را شهید
کردند محمد صلعم زیر درختی نشسته بود پشت بآن داده اصحاب را به بیعت دعوت فرمود ایشان بفرموده عمل کردند و این بیعت را
بیعت الرضوان نامند و اصحاب آن بقول اصح هزار و پانصد تن بودند پس جندی از قریش بحد و دشکر محمد صلعم آمدند تا مگر کسی
از اصحاب بدست آرند محمد بن سلیمه طلایه بود ایشان را بگرفت و نزد محمد صلعم آورد و بقرباشیس محبوس گشتند سهل بن عمرو از نزد قریش
برسالت آمد و آن جماعه را رخلاص کرد و عثمان را که با ده تن در مکه محبوس بودند فرستادند و بالآخر میان محمد صلعم و قریش مصالحه
اتفاق افتاد و مقرر گشت که آن سال رسول بازگردد و تا ده سال نزاع در میان نباشد و پس از صلح که بسال دیگر مسلمانان
بمکه آیند کسی مزاحم ایشان نشود و زیاده از سه روز در مکه نمانند با جمله صلحنامه بعهد و شرائطی چند که در کتب تواریخ مرقوم است نوشته
شد محمد صلعم در همان موضع شتران را قربان کرد و در آن موضع سوره را انا فتحنا لک فتحا مبینا نازل گشت و رسول صلعم
بمدینه مراجعت نمود

وقایع سال هفتم از هجرت

درین سال محمد صلعم بملوک عصر نامها نوشت و باسلام دعوت فرمود اصحاب گفتند که ملوک نامه بی مهر را اعتبار
نکنند پس انگشتری را از نقره ساختند و بران محمد رسول الله نقش کردند و بر نامها مهر کردند و آن انگشتری با خلفا و صحابه
بود تا آنکه در عهد عثمان بن عفان از دستش بچاه افتاد و هر چند که جستند کمتر یافتند با جمله آن هفت نامه بودند یکی بخسرو پرویز
پادشاه ایران دوم به نجاشی والی حبش سوم به هرقل ملک روم چهارم بالمقوقس سلطان اسکندریه پنجم به حارث
صاحب شام ششم به جوده حاکم انامیه هفتم به منذر فرمانروای بحرین و پرویز در نامه نام محمد صلعم را بالای نام
خود دید برآشفت و نامه را پاره کرد و جواب ننوشت محمد صلعم فرمود که مکه مزقه کتابی مزق الله تعالی ملکه و پرویز اخسر و
به یاران والی یمن نوشت که محمد بمدینه فرست تا آنرا که دعوی نبوت می کند بسته نزد من آرند یاران دو کس را بمدینه فرستاد
ایشان به محمد صلعم گفتند که خسرو ترا خوانده محمد صلعم گفت که فردا آنچه که مصلحت است گفته و گروه آیند دیگر روز آنجناب با ایشان فرمود
که خدای من خسرو پرویز را بدست پسرش شیرویه داد به قتل رسانید بروید و به یاران بگوئید و کمری از زر و سیم با ایشان بخشید ایشان
پیش یاران آمدند باران گفت آنچه او گفته راست است در خلال این حال نامه شیرویه به یاران رسید که محمد را معرض نرسانید یاران
ایمان آورد و ابنای فرس و اهالی یمن ایمان آوردند و نجاشی با مردمان حبش نیز ایمان آوردند و هرقل ملک روم در جواب
گفت که اگر بیم زوال مملکت نبودی ایمان آوردمی و چه ابای وجدم نمیوزند و قصد قتل من کنند و مقوقس حاکم اسکندریه جواب
مکتوب با مین نگاه نوشت و چهار کنیز و هزار مثقال طلا و انگشتری که از ادل ل خواند هدی و دیگر اجناس دیگر فواکه مرائی

و در انگوشش که آوازه معفور گفتندی برسم هدیه ارسال داشت و صد مثقال طلا و پنج جامه به حاطب که نامه رسول برده بود داد و از آن
چهار کنیزک یکی ماریه قبطیه مادر ابراهیم ابن محمد مصطفی صلعم و حارث و ابی هاشم امادهٔ حرب رسول شد و هرقل پادشاه روم او را
مانع آمد حارث صد مثقال طلا بشجاع که نامه رسول آورده بود داد و هوده والی الیمامه در جواب نوشت که زمام حل و عقد بعضی از
دیار خود بمن گذار تا اطاعت کنم محمد فرمود که یک غورهٔ خرما که بر زمین افتاده باشد و از در خواهد او را ندهم و منذر والی بحران ایمان
آورد و درین سال فتح خیبر که یهودان آنجا ده هزار مرد مقابل جمع آمده بودند اتفاق افتاد و در دیوان علی کرم الله وجهه مینویسند که خیبر موضعی است
بحجاز که میان او و مدینه از طرف شام هشت برید مسافت دارد و هر برید چهار فرسخ است پس مجموعه سی و دو فرسخ که نود و شش میل
تعیین کرده باشد و خیبر هفت قلعه است آورده اند که محمد با هزار و چهار صد مرد از مدینه بخیبر توجه نمود روطاب و سق از قلعه به خیبر
مفتوح ساخت و قلعه قموس که محکم ترین قلاع خیبر بود بر دست علی مفتوح گشت گویند که علی را نزدیک حصار قموص بر یهودان
از قلعه بر آمدند و چندی از مسلمانان را شهید ساختند و قصد علی کردند و علی با ایشان رزم کرد و هزیمت داد و ایشان متوجه قلعه شدند
علی متعاقب ایشان پرداخت یکی از یهودان بازگشت و ضربتی بر دست علی زد که سپر از دستش بیفتاد یهودی سپر بگرفت و
بگریخت علی خشمناک خود را بدر حصار رسانید و در این حصار قموص را که بقولی سه هزار تن بود بر کند و سپر خویش ساخت از علی علیه السلام
مرویست که فرمود آنرا بقوت روحانی کندم نه بقوت جسمانی بعد از ان که برزم فراغت کرد آن در از پس پشت خود بمقدار هشتاد
دست دور افگند و بعد از فتح قموص اهالی دیگر قلاع خیبر امان خواستند محمد با این شرط امان داد که یک آثار طعام هر مردی از آن
دیار بر داشته بیرون روند و غیر آن هر چه باشد بازگذارند علی پس با لشکر بازگشت محمد او را استقبال نمود و در کنار گرفت و صفیه
زوجه کنانه یهودی والی آنجا را رسول بخواست بموجب وحی زمین فدک را به فاطمه داد و دیگر فتوح و غنیمت بسیار از آن دیار بدست
آمد همدرین سال عمرة القضا اتفاق افتاد آورده اند که چون محمد بمدینه آمد بموجب امر اصحاب بیعت الرضوان و شش صد تن دیگر که
مجموعه دو هزار و یک صد کس باشند روایتست که صد اسپ جنیب بمحمد بن مسلمه و اسلحه به بشر ابن سعد داده با طائفه از پیش روان
ساخت اصحاب گفتند که یا رسول الله از شروط صلح این بوده که با سلاح بمکه نیائی مگر شمشیر در غلاف فرموده آنها را
بحرم نمی برم و بنا بر احتیاط است که اگر مخالفان عهد شکنند اسلحه با ما باشد پس بمکه آمد و بر ناقه قصوی سوار شده بمسجد الحرام در آمد
و سوار شده طواف بجا آورد و آنوقت مشرکان بر قلل جبال رفته بودند و مکه را خالی گذاشتند بلال بر حسب فرمان بر بام کعبه شده اذان
بانگ نماز گفت و محمد بعد سه روز بموجب عهدی که در صلحنامه مدینه کرده بود متوجه مدینه شد و نذر در داد که هیچکس از اصحاب
در مکه نماند همدرین سال آنجناب نامه بجبلة بن ایهم غسانی حاکم شام نوشت و او مسلمان شد و همدرین سال عروة بن عمرو که از
طرف هرقل والی بلقا بود مسلمان شد و هر دو هدایا بمدینه فرستاد

وقایع سال هشتم از هجرت

در اوائل این سال خالد بن ولید و عمرو عاص با جماعهٔ مسلمانان سالم و غانم از انجا بمدینه آمد نقل است که بمحمد رسانیدند
که در ان سفر عمرو عاص روزی نماز بناده او به خیانت گذارد محمد از و بازخواست کرد او گفت که آنروز سرما بسیار بود از هلاک خود

رسیدم و غسل نکردم قال الله تعالی لا تلقوا بایدیکم الی التهلکة یعنی گفته است خدای تعالی که میفگنید از دستهای خود را
در تهلکه محمد تبسم نمود و فرمود در گذرید که هر خود مخلص پیدا کرده و هم درین سال غزوهٔ موته اتفاق افتاد و آن قریه ایست از بلقا از حدود
شام که از انجا بیت المقدس دو مرحله است گویند که سرخیل والی انجا نامه بر آنجناب را بگرفت و بکشت و گفته اند که از رسل
انبیا جز او کسی کشته نشد محمد باستماع این خبر سه هزار مرد بدانصوب تعیین فرمود و زید بن حارث را امیر ساخت و گفت که اگر او کشته شود
جعفر بن ابی طالب و اگر او کشته شود عبد الله بن رواحه امیر باشد و اگر او کشته شود مسلمانان هر کرا خواهند امیر گردانند یهودی
دران مجلس حاضر بود گفت ای محمد اگر در دعوی نبوت صادقی هر کرا نام بردی کشته شوند زیرا که انبیای بنی اسرائیل اگر
صد کس را نام بردندی آنها بقتل رسیدندی بالجمله رسول بوداع اصحاب رفت و زید سپاه براند و بحدود موته رسید سرخیل
با لشکر عظیم با مسلمانان رزم غلبت کرد و برادرش بقتل رسید و او در قلعه متحصن شد و بسیاری از مشرکان عرب بمدد او
رسیدند سرخیل با لشکر عظیم از قلعه بیرون آمد و رزمی صعب کرد و آن هر سه اصحاب یکی بعد دیگری علم گرفته شهید شدند
بعد از ان خالد ولید را مسلمانان امیر ساختند اما بهزیمت رفتند خالد ایشان را بجنگ خواند فایده نکرد کافران تعاقب
کرده بسیاری را کشتند یکی از مومنان گفت در معرکه کشته شدن بهتر است که در گریز مسلمانان بازگشتند تا شب جنگ میکردند
دیگر روز خالد اوضاع سپاه را تغیر داده به استاد مخالفان گمان بردند که لشکر بمد ایشان رسیده تیر رسیدند و بگریختند خالد
بسیاری را بکشت و ظفر یافت مورخان این را غزوه نوشته اند با آنکه محمد دران جنگ حاضر نبود اما از غزوه برای آن
نوشته اند که چون مومنان با مخالفان در معرکه موته برزم پرداختند ایزد تعالی حجاب برگرفت و آنچه دران رزم می گذشت
رسول آنرا میدید و یاران را مفصل از ان حال در مدینه آگاهی می داد پس گویا که بنفس خویش آنجا حاضر بود و هم درین سال فتح
مکه اتفاق شد آورده اند که در صلحنامه حدیبیه یک شرط آن بود که بنو خزاعه که در امان محمد اند و بنو بکر که در پناه قبائل قریش اند
اگر با خود ها بجنگند کسی از دوستان ایشان مدد ایشان نکند روزی در مکه یکی از بنو بکر زبان بهجو رسول برکشاد خزاعی سر وی او
بشکست و دیگر بانتقام او برخاستند و از قریش استمداد خواستند عکرمه بن ابی جهل و دیگر قریش پیمان شکستند و نقابها بر رو گرفته
بمدد بکریان پرداختند و بسیاری از بنو خزاعه را بقتل رسانیدند ابو سفیان از حال آگاه شد و به عکرمه و دیگران ملامت کرد
و بعد آن چند روز روی بمدینه نهاد و در مدت صلح بیفزاید اما پیش از ابو سفیان چند کس از بنو خزاعه بمدینه رفته صورت حال را
بعرض آنحضرت رسانیده بودند سخن ابو سفیان را آنحضرت و کسی از اصحاب جواب ندادند و او را توقیری نکردند ابو سفیان رنجیده
بمکه آمد محمد صلعم چند روز تغافل نموده محافظت طرق مکه که خبر توجه بکفار مکه نرسد امر فرمود و با هفت صد مرد از مهاجر که در میان ایشان
سه صد اسپ بودند و از انصار چهار هزار مرد که با پانصد اسپ داشتند و همچنین از هر قبائل فوجی آراسته از مدینه برآمد و تا رسیدن
در ظهران وه دوازده هزار مرد و اسپان بسیار و اسلحه بیشمار در عسکر بودند آنجا نزول فرموده و حکم فرمود که کسی که آتشی افروزند قریش
که از آنجناب خبر نداشتند بدیدند و عظیم بترسیدند ابو سفیان از مکه بخبرگیری برآمد و عباس از لشکر بیرون برآمده بود ابو سفیان را
دیده بر شتر خویش سوار کرده نزد محمد صلعم آورد محمد گفت که ایمان از او امتناع نمود عباس گفت اگر ایمان بیاری خلاص ورنه قتل رسانم
ابو سفیان بترسید و ایمان آورد و محمد او را انفرمود قریش را بایمان خواند عباس گفت که او بمکه رود و مرتد گردد و اول افواج

مسلمان

مسلمانان بر وی عرض کن تا از هم مرید نشود پس عباس او را بموضعی که ممر فوج بود باز داشت چندانکه طبقات حشم از پیش او گذشتند
ابوسفیان متحیر بماند و بمکه آمد اهالی مکه از وی پرسیدند که از پی تو این غبار چیست گفت وای بر شما محمد است قریش چون از رسیدن محمد
آگاه گشتند عکرمه بن ابوجهل و دیگران روی برزم نهادند خالد ولید مقدمه اسلام بود با ایشان مصاف داد و رزم کنان بدر مسجد الحرام
رسید مخالفان به قلل جبال گریختند خالد هفتاد تن از گریختگان بکشت گفته اند که خالد را آنجناب از قتل منع کرده فرستاد و پیام
ما بر وی رسانید که محمد صلعم می فرماید که کافران را به قتل رسان خالد هفتاد تن بکشت چنانچه گذشت پس نزد رسول آمد آنجناب
از خالد پرسید که چرا بفرموده عمل نکردی گفت که فرستاده تو چنین گفت آنجناب از دیار رخصت کرد گفت که یا رسول الله
خواستم که بفرموده عمل کنم شخصی را دیدم که سرش بآسمان و پایش بر زمین بود حربه بر سینه من نهاد و گفت که خالد را به قتل امر کرده
و الامن ترا به قتل رسانم آنجناب امر داد از اعدای را حست(?) کرد پس بمسجد الحرام در آمد و علی را بفرمود تا بتان را بشکست و بتان
که بر بلندی بودند و دست با نهانی(?) رسید علی وم(?) را بفرمود تا پای بر کتف آن جناب نهاده بتان را بر زمین زد و کلید خانه کعبه
بطلبید و در بگشود و اندرون رفت و دو رکعت نماز گذارد و پس اهالی مکه طوعاً و کرهاً ایمان آوردند و محمد صلعم بفرمود که پانزده
مرد و شش زن هر کجا که بیابند به قتل رسانید و از ان جمله سه کس به قتل رسیدند و هشت نفر بشفاعت اصحاب امان یافتند و
ایمان آوردند و از ان جمله بود عکرمه بن ابوجهل که بخدمت آمد و ایمان آورد و دیگر وحشی غلام قاتل حمزه بن عبد المطلب که بگریخت
و آخر ایمان آورد و او آنست که در عهد خلافت ابوبکر کاری بزرگ کرد چه مسیلمه کذاب که دعوی نبوت کرده بود در رزم به قتل رسانید
و از ان شش زن یکی هنده زوجه ابوسفیان بود و یکی دیگر که ایمان آورد و دو دیگر چهار که به قتل رسیدند و هم درین سال غزوه
حنین اتفاق افتاد آورده اند که بعد فتح مکه معظمه اشراف هوازن و ثقیف گفتند که اکنون محمد بما آید همان بهتر که پیش دستی
کنیم پس مالک بن عوف رئیس هوازن و کنانه بن عبد و غیره امرای ثقیف باشی بالاخره و بجنگ حنین نهادند محمد صلعم با
پانزده مرد متوجه حنین گشت ابوبکر انبوه لشکر اسلام دیده گفت باین کثرت سپاه مغلوب نشویم محمد آنرا بشنید و مکروه داشت
بران سبب حق تعالی بسبب اسلامیان را منهزم ساخت و بالآخر مظفر داد شش هزار اسیر و بیست چهار هزار شتر و
چهل هزار اوقیه نقره و چهل هزار گوسفند دران معرکه غنیمت بدست آمد مالک بن عوف بقلعه طائف پناه برد رسول غنائم
را در موضع جعران نگاه داشته بطائف شتافت و قلعه را محاصره کرد در رزمهای صعب اتفاق افتاد و بقولی بعد از هیژده روز
بفتح قلعه مقید نشده کوچ نمود و بموضع جعران رسید و دست عطا بر گشاد و طائفه از مسلمانان که مولفة القلوب مشهور اند عطای
وافر بایشان فرستاد چنانچه چهل اوقیه نقره و صد شتر بابوسفیان داد ابوسفیان گفت پسر من یزید را چیزی بده آنجناب
همان قدر او را بداد و باز گفت که پسر دیگر معاویه را بی نصیب مگردان رسول همچندان او را داد ابوسفیان گفت سجده هو گند(?)
که کریمی هم در جنگ و هم در صلح و بهمین سبیل دیگران را عطا فرمود نقل است که از روز عباس بن مرداس را چهار شتر داد و
عباس محروم شد و تنی چند از روی غضب بگفت محمد گفت بر خیز و زبان او را قطع کن علی دست او را بگرفت و بجای شتران آورد
و گفت از اینها شتر بگیر که رسول بقطع زبان تو بدین وجه حکم فرمود عباس گفت پدر و مادرم فدای شما باد چه کریم و حلیم آمد
علی گفت که رسول ترا چهار شتر داد که مهاجرین و انصار انگاشت اگر خواهی از مولفة القلوب تا صد شتر بگیر عباس

رسیدم و غسل نکردم قال الله تعالی لا تلقوا بایدیکم الی التهلکة یعنی گفته است خدا تعالی که میفکنید از دستهای خود را
در تهلکه محمد تبسم نمود و فرمود در گذرید که بهر خود مخلص پیدا کرده و هم درین سال غزوهٔ موته اتفاق افتاد و آن قریه از بلقاء است بحدود
شام که از انجا بیت المقدس دو مرحله است گویند که سرخیل والی انجا نامه بر آنجناب را بگرفت و بکشت و گفته اند که از رسل
انبیا جز او کسی کشته نه محمد باستماع این خبر سه هزار مرد بدان صوب تعیین فرمود و زید بن حارثه را امیر ساخت و گفت که اگر او کشته شود
جعفر بن ابی طالب و اگر او کشته شود عبد الله بن رواحه امیر باشد و اگر او کشته شود مسلمانان هر کرا خواهند امیر گردانند یهودی
دران مجلس حاضر بود گفت ای محمد اگر در دعوی نبوت صادقی هر کرا نام بردی کشته شوند زیرا که انبیای بنی اسرائیل اگر
صد کس را نام بردندی آنها بقتل رسیدندی بالجمله رسول بوداع اصحاب رفت و زید سپاه براند و بحدود موته رسید سرخیل
با لشکر عظیم با مسلمانان رزمی غلبت کرد و برادرش بقتل رسید و او در قلعه متحصن شد و بسیاری از مشرکان عرب بمدد او
رسیدند سرخیل با لشکر عظیم از قلعه بیرون آمد و رزمی صعب کرد و آن هر سه اصحاب یکی بعد دیگری علم گرفته شهید شدند
بعد از ان خالد ولید را مسلمانان امیر ساختند اما بهزیمت رفتند خالد ایشان را بجنگ خواند فائده نکرد کافران تعاقب
کرده بسیاری را کشتند یکی از مومنان گفت در معرکه کشته شدن بهتر است که در گریز مسلمانان بازگشتند تا شب جنگ میکردند
دیگر روز خالد اوضاع سپاه را تغییر داده به ایستاد مخالفان گمان بردند که لشکر بمدد ایشان رسیده تیر رسیدند و بگریختند خالد
بسیاری را بکشت و ظفر یافت مورخان این را غزوه نوشته اند با آنکه محمد دران جنگ حاضر نبود اما از غزوه برای آن
نوشته اند که چون مومنان با مخالفان در معرکه موته برزم پرداختند ایزد تعالی حجاب برگرفت و انچه دران رزم میگذشت
رسول آنرا میدید و یاران را مفصل از انحال در مدینه آگاهی میداد پس گویا که بنفس خویش آنجا حاضر بود و هم درین سال فتح
مکه اتفاق شد آورده اند که در صلحنامه حدیبیه یک شرط آن بود که بنو خزاعت که در امان محمد اند و بنو بکر که در پناه قبائل قریش اند
اگر با خودها جنگ کنند کسی از دوستان ایشان مدد ایشان نکند روزی در مکه یکی از بنو بکر زبان بهجو رسول برگشاد جوانی سر و روی او
بشکست و دیگر بانتقام او برخاستند و از قریش استمداد خواستند عکرمة بن ابی جهل و دیگر قریش پیمان شکستند و نقابها بر رو گرفته
بمدد بکریان پرداختند و بسیاری از بنو خزاعه را بقتل رسانیدند ابوسفیان از حال آگاه شد و به عکرمه و دیگران ملامت کرد
و بعد آن چند روز روی بمدینه نهاد و در مدت صلح بیفزاید اما پیش از ابوسفیان چند کس از بنو خزاعه بمدینه رفته صورت حال را
بعرض آنحضرت رسانیده بودند سخن ابوسفیان را آنحضرت و کسی از اصحاب جواب و نعم ندادند و او را توقیری نکردند ابوسفیان به مکه
آمد محمد صلعم چند روز تغافل نموده محافظت طرق مکه که خبر توجه بکفار مکه نرسد امر فرمود و با هفت صد مرد از مهاجر که در میان ایشان
سه صد اسپ بودند و از انصار چهار هزار مرد که با پانصد اسپ داشتند و همچنین از هر قبائل فوجی آراسته از مدینه بر آمد و تا رسیدن
در مر الظهران ده دوازده هزار مرد و اسپان بسیار و اسلحه بیشمار در عسکر بودند آنجا نزول فرموده و حکم فرمود که کسی که آتشی افروزند تا لشکر
که از آنجناب خبر نداشتند ببینند و تعظیم ببرند ابوسفیان از مکه بخبرگیری بر آمد و عباس از لشکر بیرون بر آمده بود ابوسفیان بسیار
دید و بر اشتر خویش سوار کرده نزد محمد صلعم آورد و محمد گفت که ایمان آر او امتناع نمود عباس گفت اگر ایمان نیاری خلاص از قتل نیابی
ابوسفیان بترسید و ایمان آورد و محمد او را امر فرمود و قریش را بایمان خواند عباس گفت که او بمکه رود مرتد گردد او را فرو آج

مسلمانان بر وی عرض کن تا از هم متفرق نشوند پس عباس او را بموضعی که ممر فوج بود باز داشت چندانکه طبقات حشم از پیش او گذشتند
ابوسفیان متحیر بماند و بمکه آمد اهالی مکه از وی پرسیدند که از پی تو این غبار چیست گفت وای بر شما محمد است قریش چون از رسیدن محمد
آگاه گشتند عکرمه بن ابوجهل و دیگران روی برزم نهادند خالد ولید مقدمه اسلام بود با ایشان مصاف داد و رزم کنان بدر مسجد الحرام
رسید مخالفان به قلل جبال گریختند خالد هفتاد تن از گریختگان بکشت گفته اند که خالد را آنجناب از قتل نهی کرده فرستاد پیام
ما برو رسانید که محمد صلعم میفرماید که کافران را به قتل رسان خالد هفتاد تن بکشت چنانچه گذشت پس نزد رسول آمد آنجناب
از خالد پرسید که چرا بفرموده عمل نکردی گفت که فرستاده تو چنین گفت آنجناب از دیار خواست کرد گفت که یا رسول الله
خواستم که بفرموده عمل کنم شخصی را دیدم که سرش بآسمان و پایش بر زمین بود حربه بر سینه من نهاد و گفت که خالد را به قتل امر کرد
و الا من ترا به قتل رسانم آنجناب امر و از اخذ ای رأت کرد پس بمسجد الحرام در آمد و علی را بفرمود تا بتان را بشکست و بتان
که بر بلندی بودند و دست تا بآنها نمی رسید علی ع را بفرمود تا پای بر کتف آن جناب نهاده بتان را بر زمین زد و کلید خانه کعبه
بطلبید و بگشود و اندرون رفت دو رکعت نماز گذارد پس اهالی مکه طوعاً و کرهاً ایمان آوردند و محمد صلعم بفرمود که پانزده
مرد و شش زن هر کجا که بیابند به قتل رسانید و از آن جمله سه کس به قتل رسیدند و هشت نفر بشفاعت اصحاب امان یافتند و
ایمان آوردند و از آن جمله بود عکرمه بن ابوجهل که بخدمت آمد و ایمان آورد و دیگر وحشی غلام قاتل حمزه بن عبد المطلب که گریخت
و آخر ایمان آورد و او تنست که در عهد خلافت ابوبکر کاری بزرگ کرد چه مسیلمه کذاب که دعوی نبوت کرده بود در رزم بقتل رسانید
و از آن شش زن یکی هنده زوجه ابوسفیان بود و یکی دیگر که ایمان آورد و دیگر چهار که بقتل رسیدند و هم درین سال غزوه
حنین اتفاق افتاد آورده اند که بعد فتح مکه معظمه اشراف هوازن و ثقیف گفتند که اکنون محمد بما آورد همان بهتر که پیش دستی
کنیم پس مالک بن عوف رئیس هوازن و کنانه بن عبد وغیره امرای ثقیف باشی بالاخره بجنگ حنین نهادند محمد صلعم با
پانزده هزار متوجه حنین گشت ابوبکر انبوه لشکر اسلام دیده گفت با این کثرت سپاه مغلوب نشویم محمد آنرا شنید و مکروه داشت
بران سبب حق تعالی بحسب اسلامیان را منهزم ساخت و بالآخر مظفر داد شش هزار اسیر و بیست و چهار هزار شتر و
چهل هزار اوقیه نقره و چهل هزار گوسفند دران معرکه غنیمت بدست آمد مالک بن عوف بقلعه طائف پناه برد رسول غنائم
را در موضع جعرانه نگاه داشته بطائف شتافت و قلعه را محاصره کرد رزمهای صعب اتفاق افتاد و بقولی بعد از هیژده روز
بفتح قلعه مقید نشده کوچ نمود و بموضع جعرانه رسید و دست عطا برگشاد و طائفهٔ از مسلمانان که بمؤلفة القلوب مشهورند عطای
وافر بایشان فرستاد چنانچه چهل اوقیه نقره و صد شتر بابوسفیان داد ابوسفیان گفت پسر من یزید را چیزی بده آنجناب
همان قدر او را بداد و باز گفت که پسر دیگر معاویه را بی نصیب مگردان رسول همچندان او را داد ابوسفیان گفت سجده گویند
که کریمی هم در جنگ و هم در صلح و بهمین سبیل دیگران را عطا فرمود نقل است که از روز عباس بن مرداس را چهار شتر داد
عباس محروم شد و تنی چند از روی غضب بگفت محمد گفت برخیز و زبان او را قطع کن علی دست او را بگرفت و بجای شتران آورد
و گفت از اینها شتر بگیر که رسول بقطع زبان تو بدین وجه حکم فرمود عباس گفت پدر و مادرم فدای شما باد چه کریم و حلیم اید
علی گفت که رسول ترا چهار شتر داد که مهاجرین و انصار انگاشت اگر خواهی از مؤلفة القلوب تا صد شتر بگیر عباس

همان چهار شتر بگرفت آورده اند که آن روز از انصار گفتند چون محمد بقوم خویش رسید ما را فراموش کرد و خبر ایشان بدا
نخواهد و مال خبر با ایشان ندهد محمد شنید و انصار را جمع آورد و گفت که کدام یک میخواهید از مؤلفة القلوب باشید و با مال و شتر
بخانه روید و یا با رسول خدا مراجعت نمائید انصار بگریستند و عذر خواستند و دران منزل جمعی از قبیلهٔ هوازن بخدمت آمدند
و ایمان آوردند و اطلاق اسیران خود خواستند رسول پناه آزاد کرد و مالک بن عوف آگهی یافت و از طائف بخدمت
پیوست و ایمان آورد آنجناب اموال و عیال او را بازداد و صد شتر دیگر او را عطا فرمود و در دوازدهم ذی قعده از جعرانه
احرام عمره بست بمکه شد و عتاب بن اسید را امارت مکه داد و ابوسفیان بن حرب را بر نجران از بلاد یمن والی ساخت
و بجعرانه مراجعت نمود و بقیه غنائم را قسمت فرمود و در آخر ذی قعده بمدینه رسید و درین سال ابراهیم ابن رسول
از ماریه قبطیه متولد شد

وقایع سال نهم از هجرت

درین سال بعضی را ابتدا برای اخذ زکات بقبائل عرب فرستاد و علی را بقبیلهٔ طی فرستاد و علی بتخانهای آنجا را
خراب ساخت و دختر حاتم طائی را باسیری گرفته بمدینه آورد رسول او را نجات داد و عدی بن حاتم طائی که از شام گریخته
بمدینه آمد و مسلمان شد و درین سال نیز سلیقه عامه که ده گروه بود نمود و هم درین سال غزوه تبوک افتاد و تبوک موضعی و قلعه و چشمه
ایست بشام بسمع محمد رسید که ملک شام قصد مدینه دارد و مقدمه لشکر او به بلقا رسیده و دران سال هر یک از مهاجر و
انصار زنهای خود را براه خدا حسب الامر رسول در ساختگی مهمات آن غزوه صرف کردند چنانچه ابوبکر تمام مال خود را پیش محمد آورده
فرمود که برای اطفال چه داشتی گفت خدا و رسول او و آن حضرت علی را در مدینه خلیفه ساخت و با سی هزار مرد و [illegible]
هزار مرد که از آن جمله ده هزار سوار و دوازده هزار شتر سوار بودند به تبوک رسید و دو ماه آنجا بماند و ازین غزوه مسلمانان را از
حرف زاد و توشه و شدت گرمی هوا و بی آبی حرج بسیار رسید که گویند آب بمرتبه کمیاب بود که مردم شتران را می کشتند و از
رطوبت امعا و احشای آن دهن های خود را تری ساختند چون از مخالفان درین مدت اثری نیافتند آنجناب بمدینه مراجعت
نمود و هم درین سال در ماه ذی قعده آنجناب قصد حج کرد و چون شنید که مشرکان برسم جاهلیت عریان و برهنه طواف خانه کعبه
مینمایند از کراهت اختلاط با ایشان موقوف فرمود و اول ابوبکر را و بعد از آن علی را بمکه فرستاد که بقوم رساند
هر که ایمان آرد بیشک و شبهه در بهشت درآید و دیگر برهنه طواف نکنند و ایضاً بعد ازین سال هیچکس از کافران و مشرکان
حج بگذارد و دیگر آنکه بعد ازین کافر که مسلمان نشود خون خویش هدر باشد ابوبکر و علی بمکه آمدند ابوبکر مناسک حج بمردم آموخت
و علی تیغ از نیام برکشید و تبلیغ رسالت مهیده تمام بجا آورد و پس هر دو بمدینه بازگشتند و هم درین سال عبدالله بن ابی سلول
منافق بیمار شد محمد بعیادت او رفت و حسب التماس او پیراهن خود را که ملصق بدن شریف بود جهت کفن او را داد و گفت
که بعد مرگ بر من نماز گذارد و دعای استغفار بهر او خواند آنجناب قبول فرمود و در روضة الاحباب بنظر راقم رسیده که بعد از
دفن او را از گور بیرون آورد و سرش در کنار نهاد و آب دهان مبارک از انگشت خود در دهان او کرد و منافقان دیگر عجز و نیاز مینمودند

عبد الله منافق که در حالت نزع بار رسول دیده بودند و شفقت های آنحضرت درباره او پس از مرگ مشاهده کردند همه منافقان بصدق دل و خلوص نیت ایمان آوردند و هم درین سال قبائل عرب گروه گروه بمدینه آمدند و ایمان آوردند -

وقائع سال دهم از هجرت

درین سال گروه تا محمد ... بمدینه آمدند و ایمان آوردند و هم درین سال رسول علیه السلام نامه به ترسایان نجران نوشت و ایشان را باسلام دعوت فرمود چهارده کس از رؤسای ترسایان بمدینه آمدند و گفتند که در شان عیسی علیه السلام چه گوئی محمد گفت که بنده خدا و پیغمبر او بود گفتند که پدر او که بود فرمود که او را پدر نبود گفتند پس چگونه بنده و مخلوق باشد رسول گفت که جواب این فردا بگویم پس دیگر روز این آیت نازل شد ان مثل عیسی عند الله کمثل آدم خلقه من تراب ثم قال له کن فیکون رسول این آیت برایشان برخواند ایشان بپذیرفتند و سخنان گفتند رسول گفت بیائید تا مباهله کنیم یعنی با یک دیگر سوگند کنیم و گوئیم که لعنت خدا بر اهل کذب ترسایان از سوگند اندیشه کردند و ترسیدند رسول ایشان را باز دعوت کرد اباء نمودند فرمود که محاربه را آماده باشید گفتند صلح کنیم و هر سال دو هزار حله که هر یک بقیمت چهل درم باشد بدهیم رسول قبول کرد و ابا سقف که از جمله رؤسای ترسایان بود فرمود گوئی که می بینم پالان شتر واژگون نهاده ابو سقف روز کوچ از روی غفلت پالان شتر واژگون نهاده چون آگاه شد بخدمت رسول آمد و ایمان آورد و در آخر این سال رسول صلعم حج گذاردن کرد خلایق ... بمدینه نهادند آنحضرت در مدینه غسل کرد و فاطمه زهرا و امهات مومنان را در هودج ها نشانیده همراه گرفت و با یک لک و هشتاد هزار مرد از مدینه بیرون آمد و بمکه رسید و مناسک حج بجا آورد و رسول صلعم شصت و سه شتر بعدد سالهای عمر خود قربان فرمود و بعد از حج عزیمت مدینه نمود و بغدیر خم رسید و بفرمان آنجناب از پالانهای شتران منبر ساختند رسول بر آن شد و فرمود که گویا مرا بعالم قدس میخوانند و زود باشد که از میان شما بیرون روم و دو چیز در میان می گذارم و آن قرآن و اهل بیت من است باید که با هر دو تا بکنار حوض کوثر با من ملاقات کنند پس دست علی بگرفت و او را بر دوش همت چنانچه قدم او بر سر زانوی آنحضرت رسید و گفت من کنت مولاه فعلی مولاه تا آخر حدیث پس فرود آمد و اصحاب را بتهنیت علی امر فرمود پس بمدینه رسید و ابراهیم بن رسول که از ماریه قبطیه متولد شده بود چند ماهه شده درگذشت -

وقائع سال یازدهم از هجرت

ودر اوایل آن سال محمد صلعم مریض شد و صحت یافت و بروز چهارشنبه بیست و هشتم صفر باز بیمار شد و هر روز مرض در تزاید بود وقتی در شدت مرض با اصحاب فرمود که دوات و کاغذ و قلم بیارید تا وصیتی بنویسم کتابت عبد الرحمن مگر او نشوید فاروق گفت رسول را غلبه مرض فراهمت دارد قرآن در میان ما بسنده است بعضی گفتند که قلم و دوات و کاغذ باید داد و درین گفتگو آوازها بلند شد رسول چون بهوش آمد گفت نشاید که پیش پیغمبر نزاع کنند از نزد ما برخیزید این اول اختلاف است که در اسلام پدید آمد بروایتی سه یا ملا معین بعد از آن آنحضرت را اندکی تخفیف شد و مکرر مهاجرین و انصار را در موافقت

یک دیگر و فاطمه و علی عم را وصیتها نمود و باز مرض اشتداد یافت عباس با علی گفت بیا تا پیش محمد رویم و در امر خلافت استفسار کنیم اگر
از ما باشد فبها و الا التماس کنیم تا ما را با وسفارش کند علی قبول نکرد عباس گفت اگر حالا درین محل مدخل نکنیم دیگر هرگز خلافت بما نرسد
علی گفت که من هرگز از ان حضرت سوال نکنم و دو نیا نطلبم بالجمله شدت مرض بانحضرت بسیار شد و آخرین سخن این بود
الصلوات الصلوات و حال بران حضرت متغیر گشت و رحلت فرمود علی و عباس و قثم و فضل و اسامه بن زید و
صالح مولای انحضرت آنجناب را غسل دادند و تکفین کرده بر سریر نهاده بیرون آمدند اول ملایکه بر انحضرت نماز گذاردند
و بعد از ان مردان صحابه بے امامت و پس از ان زنان بدستور نماز گذاردند و همانجا که قبض روح پر فتوح شده بود یعنی
در حجرهٔ عایشه دفن کردند رحلت محمد بر قول اکثر دوازدهم ربیع الاول آن سال بود و سن شریف شصت و سه سال الجمله
چون چهل سال شد به نبوت و دعوت مبعوث گشت و سیزده سال در مکه بماند پس بمدینه هجرت فرمود و ده سال در مدینه بسر برد
و در ان ده سال که در مدینه بود پنجاه و شش سپه بر سر دشمن فرستاد و بست و هفت بار با مخالفان دین غزا کرد و در نه
غزوه بنفس نفیس خویش مقابله فرمود و معجزات از انحضرت بسیار است از انجمله یکی شق القمر است و اقوال از ان جناب نیز بسیار
است و آثار احادیث نامند از انجمله است من لم یقدر علی کتب الفضائل فلا یمکن قصده ترک الرذائل و قال ملاک امتی فی شیئین ترک العلم
و جمع المال و بر قولی پسران رسول چهار تن بودند قاسم و ابراهیم و طیب و طاهر ایشان از خدیجه بودند و پیش از بلوغ بجوار رحمت گذشتند و ابراهیم
از ماریه قبطیه بود و بمدینه در خوردی فوت کرده و بروایتی دو پسر بودند که طیب و طاهر کنیت ایشانست و چهار دختر بودند هر چهار از خدیجه متولد شده بودند
زینب و رقیه و فاطمه و ام کلثوم زینب در حبالهٔ ابوالعاص ابن ربیع بود و از و پسری و دختری آمد پسر فوت کرد و دخترش را علی عم بعد فوت
فاطمه بموجب وصیت او بخواست و ام کلثوم در نکاح عتبه بن ابی لهب بود عتبه ورا باغوای کافران طلاق داد و رقیه را رسول صلعم
بعثمان بن عفان داده بود و او درگذشت رسول عم ام کلثوم را بعثمان بن عفان داد و از ان هنگام عثمان بذی النورین ملقب گشته
و عثمان را از رقیه پسری بوجود آمده بود عبدالله نام چون دو ساله شد درگذشت و بعد از رقیه را دیگر فرزند نشد و از ام کلثوم نیز فرزندی
بوجود نیامد و امامیه گویند که رقیه و ام کلثوم دختران رسول نبودند بلکه دختران شوهر پیشین خدیجه بودند و صاحب روضة الاحباب گوید که از
هر دو از صلب محمد صلعم بوجود آمدند و دختر چارمی فاطمه در حبالهٔ نکاح علی علیه السلام بود و فاطمه را سه پسر داشت و سه دختر پسرانش
حسن و حسین و محسن و محسن در خوردی فوت کرد دختران رقیه و زینب و ام کلثوم رقیه بطفولیت درگذشت و زینب در حبالهٔ نکاح عبدالله
آمد و ام کلثوم را عمر فاروق بخواست و بعد او عون بن محمد بن جعفر طیار او را خطبه کرد و در ازواج رسول روایات مختلف رفته است
که چند نکاح کرده و بعضی را طلاق داده آنچه که بودند ایشانند اول خدیجه کبری دوم زینب بنت خزیمه این هر دو در زمان رسول فوت کردند و هنگام رحلت
محمد نه زن و دو سراری که از ان بقولی چهار اند در حیات بودند و اسامی ایشان اینست عایشه بنت ابی بکر که باکره و دوشیزه بودند و دیگر همه ثیبه چون
سوده و حفصه بنت عمر فاروق و ام حبیبه بنت ابوسفیان خواهر معاویه و ام سلمه و ام حلیمه و جویریه و صفیه و وجه ابی خیبر و میمونه از سخنان عایشه
است او را گفتند که کسی نیکو باشد گفت آنگاه که پندارد بدکار است گفتند که کی بدکار باشد گفت آنگاه که پندارد که نیکوکار است بالجمله بعد از
رسول علیه السلام ابی بکر بن ابی قحافه التیمی القرشی بجای او نشست لقب او صدیق است و نسب او با محمد در مره بن کعب
بهم پیوندد و ابوبکر اول کسی است از رجال احرار که ایمان آورده و اول کسی است که او را خلیفه خواندند و اول کسی است در

اسلام کرا و را صدیق خواندند و او در خلافت خود یازده امیر سپه سالار بجانب فرستاد تا مرتدان را مقهور کردند و از ایشان یکی
خالد ولید بود در خلافت او مسیلمه کذاب که در یمامه دعوی نبوت میکرد و خلقی کثیر باو بگرویدند بعد از رزم صعب بدست وحشی غلام
بقتل رسید و خالد ظفر یافت و بسیاری از لشکر مخالفان عراق و عجم و شام بخلافت ابوبکر منهزم و شکسته شدند و او مریض شده درگذشت
وگویند که او را زهر دادند و از پسران او یکی محمد بن ابی بکر و عبد الرحمن و از سخنان اوست که سه چیز یافته نشود در سه چیز دولت به آرزو و
جوانی بخضاب و صحت بادویه و گویند که علی علیه السلام بعد از چهل روز و بقولی پس از شش ماه بعد از فوت فاطمه با ابوبکر بیعت
کرد و امامیه گویند او بیعت نکرد و بعد از وی عمر رضی الله عنه ابن الخطاب عدوی القرشی بخلافت نشست و لقب او فاروق است
نسبش بمحمد و کعب بن لوی بهم می پیوندد و بعد ایمان او عدد مسلمانان بچهل رسید و او اول کسی است که او را امیر المؤمنین خواندند
و اول کسی است که تبانه اشکست و اول کسی است که باشارهٔ علی تاریخ هجری وضع کرد و او را مفتاح الامصار گفتندی چه در خلافت او
شهرهای بسیار مفتوح شد و از آن جمله است اکثر بلاد شام چون دمشق و طبریه و فلسطین و عسقلان و بعلبک و حمص و حلب و قیصریه و
قنسرین و انطاکیه و بیت المقدس این جمله بدست ابی عبیده بن الجراح و سائر عراق عرب بدست سعد بن ابی وقاص و اهواز
بدست موسی اشعری و اسکندریه و مصر و طرابلس عرب بدست عمرو عاص و تستر و اصفهان و دینور و طبرستان و کرمان و اعمال
دیگران بدست دیگران و گویند که در عهد خلافت فاروق هزار و سی و شش شهر با توابع مفتوح شد و چهار هزار مسجد ساخته آمد و او را ابولولو غلام
مغیرة ابن شعبه بقتل رسانید و او بعدالت موصوف بوده وقتی پسرش عبد الرحمن خمر خورده عمر حد زدن فرمود هنوز حد تمام نشده بود
که عبد الرحمن بمرد و عمر بقبر میرفت تا بر پشتش زدند چندانکه حد تمام شد و عمر را شش پسر بود و از آن عبد الله بن عمر و عاصم بن عمر در قید حیات
ماندند و از سخنان عمر است که ندامت چهار نوع است اول ندامت روزه و آن چنانست که کسی ناهار و ناخورده از خانه بیرون
می آید و ندامت سال آنکه ترک زراعت کند در وقت آن و ندامت عمر آنکه زوجش غیر موافق باشد و ندامت ابد آنکه ترک کند حق تعالی را یعنی
فراموش کند پروردگار را و گویند که علی علیه السلام با او بیعت کرد و بعد از وی عثمان بن عفان بن ابی العاص بن امیه بن عبد شمس بن عبد مناف
القرشی در اول محرم سال بیست و چهارم هجری بخلافت نشست و او بعلم و حیا معروف بوده و جامع آیات قرآن شریف بوده و ذی النورین
لقب اوست چه دو دختر محمد یکی بعد فوت دیگری بعقد نکاح درآورد و معاویه بن ابوسفیان را که در خلافت عمر بدمشق عامل بوده مستقل او را
بر ملک شام بحال داشت و اکثر از عمال عمر را عزل کرده دیگران را منصب نموده در عهد خلافت عثمان گنجه و برده و خراسان و بلقان و شهرزان و
طوس و هرات و سجستان و نیشابور و سرخس و طالقان و فاریاب و طبس مفتوح گشت و یزدجرد شهریار عجم از سپاه او بخراسان گریخت و بمرو افتاد و نگاه
درگذشت و قسطنطنین بن هرقل والی روم از لشکر اسلام منهزم بجزیره قبا افتاد و آنجا بدست سپاه خود بقتل رسید و بسیاری از ملوک اطراف که بعضی
از آن ایمان آوردند و برخی جزیه قبول کردند و در زمان او فتوحات بسیار روی داد و مال بسیار رسید و او در خلافت صحابه بعوض
برون رفت تا خلق را از دخول بیجا با مانع آمدند و انگشتری رسول که بر نام مبارک و سناشیر شیخین که عبارت از ابی بکر و عمر است مهر می نهادند
بچاه افتاد و هر چند که از آن جستند کمتر یافتند و در آخر خلافت او میان او و اصحاب رسول مخالفت افتاد و خلقی کثیر بقتل او فراهم آمدند
و خانه او را محاصره کردند در حین محاصره علی چند مشک پر آب پیش بسیار بخانه او فرستاد و بالآخر مخالفان بخانه او درآمدند و
آن روز جمعه دوازدهم ذیحجه سال سی و پنجم هجری که بود او را شهید کردند و او آن وقت تلاوت قرآن شریف میکرد و خونش بر این آیت

افتاد فسیکفیکهم الله وهو السمیع العلیم و رابعه ان بودند غیر از بنات رسول چون خالد بن عثمان جد راقم حروف است و عبد الرحمن عثمانی
از اولاد اوست و ذکرش در اقلیم سوم در ضمن بلگرام مرقوم است و بعد از عثمان علی علیه السلام بن ابی طالب بن عبد المطلب بن هاشم
الهاشمی القرشی بن عبد مناف بخلافت نشست و لقبش اسد الله و مرتضی علی است از مناقبش کتابها مملو است و علی کرم الله را
در خلافت خود با سه طائفه اتفاق محاربه افتاد اول با اصحاب جمال که ام المؤمنین عائشه سرگروه آن جماعت بود و جهتش آنکه چون
محمد بن ابی بکر و دیگر رفیقان علی کرم الله در قتل عثمان شریک بودند و عائشه بنابر سوء مزاجی با علی از عهد رسول صلعم هم داشت و دیگر از گفته
علی و زبیر و غیره مخالفان علی دعوی خون عثمان از علی کرد و بهم محاربه انجامید و عائشه بر شتر سوار شده با علی رزم کرد و آخر
بتهدید علی به مدینه نشست و دران حرب سیزده هزار کس از سپاه عائشه و پنجصد کس از لشکر علی کشته شدند و دوم محاربه با معاویه
بن ابی سفیان بوده که علی خواست که معاویه را از حکومت عزل کند عباس گفت اگر چنین کنی او ترا به قتل عثمان متهم سازد و علی نشنید
و معاویه را بیعت خواند و همان پیش آمد که عباس گفته بود معاویه برزم پیش آمد یازده ماه میان فریقین هنگامه رزم بوده و در عرفهای
حرام که ذی قعده و ذی حجه و محرم و رجب اند مقابله کردند و بجنگ سلطانی بنابر خوف استیصال رضا نمیدادند لیکن لیا
بودی که هر دو جانب جمعی به میدان تماشا شدی و چندان رزم کردندی که یک کس از ایشان باز نگشتندی و گفته اند که دران
معرکه شصت هزار و بقولی هشتاد هزار کس به قتل رسیدند و هفتاد تن از اصحاب بدریان که در فوج علی بودند به قتل رسیدند
بالآخر علی بر طبق استصواب معاویه و دیگران به اکراه راضی بصلح شد و مهم مصالحه را بر حکم ایشان رضا داد و هنگام صلح
مردی از بنی امیه [illegible] تمام بر لشکر معاویه حمله کرد و چندین کس را کشت و باز گشت و چندی از اصحاب علی
را به قتل رسانید و گفت که من از [illegible] معاویه بیزارم که بحکم رضا دادند پس آخر در ایشان [illegible] اول خارجی بود که به قتل رسید
و خوارج عبارت از ان جماعت آمد که از هر دو بیزار اند و آن گروه بسیار شدند و ذکر ایشان بیاید بالجمله بعد از تحریر صلحنامه علی
علیه السلام بکوفه و معاویه بشام مراجعت نمودند و مصلحیان بدومة الجندل [illegible] شدند تا آنجا حکم کنند بالجمله عمر عاص که از طرف معاویه
امین بود و موسی اشعری که از جانب علی حکم بود [illegible] چه موسی اشعری گفت که مصلحت نیست ما یان بخلع هر دو اتفاق نمائیم
و امر خلافت را بالشوری اندازیم و بعد ازان روز دیگر به صلاح یک دیگر یکی را شایسته خلافت دانیم حکم کنیم موسی پسندید
عمر عاص او را اول به منبر فرستاد تا حکم کند موسی اشعری بر منبر رفت و از مکر عمر عاص علی را از خلافت خلع کرد و فرود آمد
پس عمر عاص بر منبر رفت و گفت که موسی اشعری امین علی صاحب خود را از خلافت خلع کرد و ما که از طرف معاویه
امین و حکم ایم معاویه را بخلافت مقرر داشتیم ازان امر شوری عظیم در خلایق پدید آمد جمعی از حاضران گفتند لا حکم الا الله و
منکر اقوال ایشان شدند عمر عاص پس ازان بدمشق رفت و بخلافت معاویه سلام کرد اهالی عراق زبان طعن و لعن بر معاویه
و عمر عاص و تابعان او بکشادند معاویه بشنید و امر کرد که علی و حسنین و ابن عباس و دیگر شیعیان علی را بر منابر ناسزا گویند
و ابتدای سب گفتن از سال سی و هفتم هجری پدید آمد علی کرم الله بعزم شام بجمع لشکر فرمان داد و در خلال این احوال مهم خوارج
پیش آمد و بان پرداخت گروه خوارج چهار هزار و بقولی هشت هزار مرد بودند و همه به قتل رسیدند مگر
نه کس ازان به قتل نرسیدند و بیرون رفتند یکی ازان بجزیره و دو تن بسیستان و دو کس بعمان و چهار کس بجاهای دیگر افتادند

خوارج ممالکات بایشان منسوب اند خارجیان این قوم باشند و همچنین رفضیان آنند که وقتی تابعان زید شهید بن امام زین العابدین بن امام حسین بن علی عم در عین رزم او را گفتند که از ابوبکر و عمر تبرا کن و الا از تو جدا شویم زید شهید ابا کرد پس از وجدا شوند زید گفت رفضونی پس آن قوم را رافضی خوانند و این واقعه در یک صد و دوازده هجری که زید شهید بر هشام بن عبدالملک مروان خروج کرده بود اتفاق افتاد بالجمله چون آن جماعه از زید جدا شدند زید جنگ میکرد تا آنکه با شصت و هشت نفر بشهادت رسید القصه علی بعد از قتل خوارج خواست که لشکر بشام کشد دران دوسه روز عبدالرحمن بن ملجم در شب نوزدهم رمضان سال چهلم هجری تیغی بر فرق علی زد و بست و یکم رمضان همانسال ازان زخم رحلت نمود از سخنان علی است که عاجزترین خلایق کسی ست که دوستی بدست آرد و از و عاجزتر این که چون بدست آرد او را باندک ملالتی بگذارد نقل ست که اعرابی روزی بمسجد رسول آمد و به تعجیل تمام نماز گذارد و رعایت ارکان نماز بجا نه آورد و چون خواست که بیرون رود علی عم بانگ بر آورد و نعلین برداشت که براو زند و گفت آن نماز محسوب نیست اعرابی نماز از سر گرفت و بخشوع و خضوع تمام بگذارد علی فرمود که اکنون بگوی که آن نماز بهتر بود یا این اعرابی گفت زیرا که آن از ترس خدای تعالی کرده بودم و این را از بیم نعلین علی علی بخندید و او را نوازش فرمود فرزندان علی علیه السلام هفت و شصت تن بودند پانزده از اناث و دوازده از ذکور و از جمله ذکور حسن و حسین از فاطمه زهرا و محمد که حنفیه مادر او بود و او محمد بن حنیفه معروف و مشهور بوده و او بقوت بازو و بعلم و ورع معروف بوده نقل ست که وقتی ملک روم دو تن نزد معاویه فرستاد و نوشت که مانند آن بهمرسان یکی بغایت بلند بالا و دیگری در قوت بازو نظیر نداشت معاویه محمد حنیفه را بخواند او بیامد گفت رومی اگر بخواهد بنشیند من او را دست گرفته برخیزانم و یا من بنشینم و او مرا برخیزاند رومی جلوس اختیار کرد محمد دست او را گرفته برخیزانید و دیگر قیس که بغایت بلند بود حاضر آمد و با معاویه گفت که مرا بایستادن برابر رومی خوب نیکی می آید ازار خود با و دهم تا بپوشد ازار تا بسینه وی رسیده بود از سخنان محمد حنیفه است هر که عزت نفس خواهد دنیا در نظرش خوار گردد و دیگر از فرزندان علی عم عمر است که با مختار بن عبیدة الثقفی خروج کرد و بر دست سپاه عبدالملک مروان شهید شد و ایضاً از فرزندان علی عم عباس است که در کربلا همراه امام حسین شهید شد و دیگر عثمان و جعفر وغیره و هر کرا از سیادت نسب باین کسان میرسد آنرا سید علوی گویند و هر کرا نسب به امام حسین و امام حسن میرسد ایشان را مطلق سید می نامند حسینی باشند و یا حسنی بالجمله بعد از علی علیه السلام **امام حسن** بن علی عم بخلافت نشست و اول کسی ست که باین نام موسوم گشت زکی لقب اوست او شبیه ترین خلایق به رسول بود و بعد علی عم شش ماه بخلافت نشست و اثر کراهیت حرب در یاران خود مشاهده کرد و اصح آنکه رسول صلعم فرموده بود که بعد من سی سال خلافت بر خلفا عادل خواهد ماند و پس ازان ظالمان و ستمگاران خلیفه خواهند شد چون ایام معهود آخر شد امام حسن بعبدالله عامر امیر معاویه پیغام داد که خلافت بمعاویه باز سپارم بشرط آنکه اهالی عراق و شیعه علی از و در امان باشند و ترک سب علی کنند و بی مشورت من ولی عهد نکنند و بنی هاشم را بر خود ترجیح نهند و هر ساله دو صد هزار درم نقد و مال دار ابجرد اهواز بمن و رسند معاویه همه قبول کرد مگر ترک سب علی نکرد ولیکن گفت که علی را در حضور امام حسن ناسزا نگویند رسم مروف گویند ناسزا و سب گفتن ازان هنگام تا سال نود و نهم هجری در میان خلفای بنی امیه شایع بوده چون عمر عبدالعزیز بن مروان بن حکم بخلافت نشست آن رسم نکوهیده را

بر انداخته و امر فرمود که هیچ کس بر اهل بیت طاهرین زبان بدشنام ناسزا نکشاید و از آن وقت بالکل موقوف شد اینست مذهب
اهل سنت و جماعت که کسی را ناسزا نگویند و علی علیه السلام و اهل بیت رسول صلعم و اصحاب او را حرمت کنند و امام پیشوای خود دانند
اما روافض و گروه شیعه که تا اکنون زبان بدشنام اصحاب ثلاثه و تابعان ایشان و ام المومنین عائشه رضی می کشایند و درمیان ایشان
حاکمی صاحب ضبط برنخواست و یا آنکه روا نداشت که این رسم نکوهیده برطرف شود از آن است که تا حال جاری است خصوص در
زمره شیعیان اوباش و ممالک ایران و اکثر از بلاد هندوستان که از غره محرم تا عشره اول آن هر سال دران غلو زیاده از حد
بکنند و نزد ایشان اصحاب وغیره را ناسزا گفتن از جمله عبادات حسنه و رکنی از ارکان مذهب ایشان است بالجمله از امام حسن علیه السلام
معاویه بمکر و فریب بیعت گرفت و آن امام باکراه بیعتش پذیرفت چنانچه در تواریخ مرقوم است بعد از آن معاویه با امام حسن گفت
که حسین نیز با من بیعت بکند امام حسن گفت که او را تکلیف مکن او بیعت نخواهد کرد معاویه از آن درگذشت و از آن است که چون
یزید بن معاویه بخلافت نشست از امام مظلوم بیعت خواست و او ابا کرد سپاه یزید که رئیس الجماعه عبید الله بن زیاد بود امام حسین
را در کربلا با خویش و اقربا و رفقا شهید ساخت و باز از اهل بیت طاهر اکثر شنید گویند که چون معاویه خواست که پسر خود
یزید را ولی عهد کند با خود گفت تا حسن زنده است این امر صورت نه بندد چه با وی عهد بسته بودم که بی مشورت امام حسن
ولی عهد نکنم پس امام حسن را بفریب مسموم ساخت و فرزندان امام حسن علیه السلام از ذکور نه تن بودند و از ایشان
اند زید بن حسن و حسن مثنی و دیگر امام زاده قاسم و [illegible] که در کربلا به رکاب عم خود امام مظلوم حسین علیه السلام شهادت
یافتند و دیگران در کربلا نبودند بعد از امام حسن علیه السلام امر خلافت بر معاویه ابن ابی سفیان و احفادش بالاستقلال
مستقر گشت احوالش بر سبیل اختصار در ضمن دمشق که تخت گاه سلاطین بنی امیه است نوشته آمد اما اینجا شمه از فضل و
علو مراتب و رحلت دوازده امام علیه السلام و نبذی از احوال اولاد و احفاد ایشان بقلم می آرد از تاریخ صحیح صادق
روایت است که علی علیه السلام بر قلب عیسی علیه السلام بوده و عبد الرحمن بن ملجم او را بشهادت رسانید چنانچه گذشت امام حسن
علیه السلام بر قلب رسول صلعم بود معاویه بن ابی سفیان او را بکید مسموم ساخت **امام حسین** علیه السلام بن علی
علیه السلام زمان حملش شش ماه بود و حضرت یحیی بن زکریا علیه السلام هیچ فرزندی شش ماهه بزمین نیامده و او اول کسی است
که باسم حسین موسوم گشت و پیش از این آدم تا این وقت کسی را این اسم نبوده و او بر قلب اسمعیل علیه السلام بود و
ایزد تعالی عوض اسمعیل علیه السلام او را بقربانی بپذیرفت و فدیناه بذبح عظیم مراد اوست نه گوسفند و او را ابن زیاد بفرمان
یزید بن معاویه در کربلا بشهادت رسانید

جدول کنیت و نام و اشکال و نقش نگین انگشتری و مدت خلافت و ایام عمر از محمد صلعم تا امام حسن علیهم السلام

کنیت	نام	اشکال	نقش نگین انگشتری	الوزیر	مدت خلافت	مدت عمر
ابوالقاسم	محمد	سفید رنگ گندم گون ابرو کشاده پیشانی باریک وچشمان سیاه بلند بینی گرد ریش کشاده دندان هردو دست دراز باریک انگشتان راست قد وریدن او موی نبود مگر خطی از مو از سینه تا ناف	محمد رسول الله	ابوبکر و عمر [illegible]	[illegible]	شصت و سه سال
ابوبکر	[illegible]	سفید نیکو روی	نعم القادر الله	عثمان بن عفان	دو سال وسه ماه وهفت روز	شصت وسه
ابوحفص	عمر	سرخ و سفید	کفی بالموت واعظا یا عمر	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ابوعمرو	عثمان	میانه قد یعنی نه کوتاه ونه دراز	بالله امت	مروان حکم	یازده سال وپانزده ماه وبیست روز	هشتاد ودو سال
ابوالحسن	علی	چشم فراخ گندم گون	الملک لله	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ابومحمد	حسن	گندم گون	اسد رسول الله	عبد الله بن رافع	شش ماه وپنج روز	چهل وشش سال

امام زین العابدین علیه السلام بن امام حسین عم بر قلب ... عم بود و بمرگ طبیعی درگذشت –
امام محمد باقر علیه السلام بن امام زین العابدین عم بر قلب شیث پیغمبر عم بود و او را بقولی ابراهیم بن ولید بن عبد الملک مروان بفرمان پدر زهر داد –
امام محمد جعفر صادق ابن امام محمد باقر بر قلب نوح عم بود و بمرگ طبیعی درگذشت –
امام موسی کاظم ابن امام محمد جعفر صادق بر قلب موسی عم بود و هارون رشید خلیفهٔ عباسی آنجناب را مسموم ساخت
حضرت امام ضامن ثامن علی رضا بن امام موسی کاظم بر قلب یوسف عم بود و مامون ابن هارون رشید آنحضرت را در انگور زهر داد **امام علی نقی** ابن امام موسی رضا بر قلب صالح پیغمبر بود و باجل طبیعی درگذشت پسرش امام علی نقی بر قلب ادریس بود و بمرگ طبیعی درگذشت و آن حضرت می فرمود که اسم اعظم هفتاد و سه حرفست و یکی ازان نزد آصف بن برخیا وزیر سلیمان عم بود و هفتاد و یک حرف ازان نزد من است و یکی ازان خداوند تعالی نداند راقم حروف گوید که حروف تهجی بست و هشت حروف باشند شاید همه هفتاد و سه حروف زبانهای دیگر را شامل باشند **امام حسن عسکری** ابن امام علی نقی عم بر قلب ابراهیم عم بود و در سال دو صد و هشت هجری بمرگ طبیعی بر در سامره درگذشت و از وی جز امام مهدی علیه السلام صاحب الزمان فرزندی نماند **امام محمد مهدی** ابن امام حسن عسکری بر قلب شیث و بقولی بر قلب محمد بوده پوشیده نماند که مراد ازین که فلان بر قلب و یا بر قدم فلان است آنست که فیض حق تعالی بر هر دو از یک جنس است و امام مهدی امام دوازدهم است ولادت آنحضرت در سال دو صد و پنجاه و پنج هجری از نصف شعبان در آخر خلافت معز بالله محمد بن متوکل عباسی اتفاق افتاد و به قول امامیه در سرداب سامره در سال دو صد و شصت و پنج هجری در خلافت معتمد علی الله احمد بن متوکل عباسی غائب شد و گویند که آنحضرت دو غیبت داشت صغری و کبری در غیبت صغری سفیران بودند که حاجات و سوالات شیعه را باوی می بردند و آن سفارت بر علی ابن محمد ختم شد و وفات علی ابن محمد در سال سه صد و بست و شش هجری اتفاق افتاد و اخبار آنجناب منقطع شد و شیخ علاء الدوله سمنانی گفته که امام محمد مهدی بن عسکری عم در وقت اختفا از ابدالان بوده چون قطب آنزمان درگذشت قطب شد و نوزده سال قطب بود و بمدینه وفات یافت و اهل سنت و جماعت گویند مهدی که رسول صلعم باو بشارت و بشارت داده هنوز نزاده و چون قیامت نزدیک آید مهدی پیدا شود و عیسی عم از آسمان فرود آید و دجال و دیگر اعدای دین محمدی را هر دو باتفاق بکشند چنانچه شمهٔ ازان در اخبار عیسی در اقلیم سوم در ضمن شام مرقوم است و کسانیکه به امامت محمد حنیف قایل اند گویند که مهدی موعود اوست و او زنده است و بکوه رضوی مقیم است و در آخر زمان ظهور کند و همچنین کسیکه به اولاد علی اعتقادی دارند از احفاد دوازده امام و دیگر پسران علی عم را مهدی موعود می دانند و هر یک ازان گروه بنام آن امام منسوب است و ازان جمله است زید بن امام زین العابدین که زیدیه باو منسوب اند او روزی نزد هشام بن عبد الملک رفت و سلام گفت السلام علیک زید گفت اتق الله هشام گفت تو مرا امر می کنی زید گفت کسیکه بتقوی امر می کند از و بزرگتری نباشد هشام گفت که گمان برم که خیال خلافت داری و مادر تو کنیزک و آنرا که مادر درم خریده باشد شایستهٔ خلافت نبود زید گفت آن عیبی نیست مادر اسمعیل عم نیز کنیزک بود هشام برنجید و او را از مجلس بیرون گردانید زید بکوفه شتافت و در سال یک صد و دوازده هجری خروج کرد یوسف بن عمر ثقفی امیر عراقین نائب

هشام روحی روی با و نهاد کوفیان زید را گفتند که از ابوبکر و عمر تبرا کن زید ابا کرد و گفت رفضو لی کوفیان از و جدا شدند زید
با جمعی قلیل با یوسف رزم کرد و شهید شد چنانچه شمه از ان تقریب در ضمن احوال علی علیه السلام گفته شد و پسرش یحیی بن زید
بعد پدر در ابتدای حکومت ولید خروج کرد و شهادت یافت زیدیه که فرقه شیعه اند به امامت امام زید قایل اند و اتوی گویند
از امام حسین فرزندی نماند و از فرقه شیعه مگر از پسرش امام حسین زین العابدین دا و فرزندی نداشت مگر از دختر عم خود ام حسن
عم که نامش امام محمد باقر بود بالجمله همچنین نزد بعضی مهدی موعود اسمعیل بن امام جعفر است و آن گروه را اسمعیلیه گویند د و از اولاد او
سلطنت مصر رسیدند اول تنها عبد الله مهدیست در ضمن سلاطین مصر مرقوم است و همچنین بسیاری از اولاد علی عم از پسران
حسین عم سوای نه تن از دوازده امام از امام زین العابدین تا امام محمد مهدی پیشوای امام چهارگانه عنصر چون امام مالک
و امام اعظم حنفی کوفی در زمان خلفای بنی امیه و بنی عباس خروج کردند و باتفاق دیگر اهل خروج مثل مختار عبید ثقفی که از دعات
امام محمد حنیف بود و او پنجاه هزار کس بقولی هشتاد هزار نفر از بنی امیه در ابتدای خلافت عبد الملک بن مروان با آن کسانیکه
در کربلا امام حسین عم را شهید کرده بودند بقتل رسانید و همچنین دیگر از احفاد علی عم بعضی بتفریق و اتفاق اعانت و دیگر ان
خروج کردند و بشهادت رسیدند از ان جماعه واقع فتح است و آنچنان بوده که حسن بن علی بن امام حسن بن علی عم المعروف
بشهید فتح شیخ بنی هاشم بوده و در عهد هادی عباسی خروج کرد و والی مدینه را بکشت و بمکه شتافت هادی محمد بن سلیمان عباسی را
با لشکر عظیم بدفع او فرستاد حسن بموضع فتح از مضافات مکه با و رزم کرد تا بسیاری از علویه بشهادت رسیدند سر او را نزد هادی
فرستادند و بقولی شهادت او بعهد مهدی بن هادی اتفاق افتاد و از امام محمد تقی مرویست که بعد از واقعه کربلا هیچ واقعه بر
اهل بیت سخت تر از واقعه فتح نگذشته بالجمله همچنین از اولاد و احفاد علی عم در هر عهدی که خروج کردند بی نیل مقصود بشهادت
و بسیاری در حبس خلفای بنی امیه و بنی عباس گرفتار ماندند و کسی ازان نجات یافتند و اکثر در حبس بمردند و گروهی با [illegible]
پراگنده شدند و برخی از انها بحکومت بعضی دیار مثل مصر و غیره رسیدند چون احوال فرزندان حضرت عباس عم بسیار است
و این اوراق متحمل تفصیل ان نمی شود بنابران در غایت اختصار سطری چند بقلم آمد

یمامیه ولایتی است منسوب به یمامه بنت مره و آن حدی به بحرین و حدی به عمان و حدی به حجر دارد و سکانش در
غایت حسن و ملاحت می باشند و خدمتگاران و آن دیار بصد هزار دینار بیع و شری می شوند و دیگر کند صیت حماسه
که آنرا بعضا الماسیه خوانند و از غایت شنگرفی او را بعود می فروشند و خرمای انقام نیز بانام است و از مردم یمامیه یکی

مسیلمه کذاب است و در سال دوم از هجرت بخدمت محمد صلعم آمد و ایمان آورده و چون بازگشت دعوی نبوت کرد و او
در شعبده و نیرنجات ماهر بود از ان جمله است که تخم مرغ را در خل خمیر کهنه نهادی تا نرم شدی و آنرا چون ریسمان کشیدی و در شیشه
افگندی و گفتی معجزه من است و دیگر در برابر آیات بینات و مزخرفات ترتیب می داد از ان جمله است که در برابر سوره فیل گفته الفیل
ما الفیل له ذنب وبیل و خرطوم طویل و ان در انک من ربنا لعلیل بالجمله بعد از رحلت محمد صلعم کارش بزرگ شد و قریب
صد هزار کس اعرابی با و پیوستند و دران آوان سجاح بنت عارج نصر الله دعوی نبوت کرد و
جمع کثیر با و بگرویدند حبیب بن الربیع موذن او در بانگ نماز می گفت شهید ان سجاح جای الله شجاع بعزم رزم مسیلمه متوجه

نهایت شد و چون بآن حدود رسید میان ایشان مصاحبه اتفاق افتاد و بالآخر بعقد مسیلمه درآمد مردم گفتند مهر توچه مقرر کرده سجاح گفت
هیچ گفتند هیچ نشاید باشد که زن بی مهر شود کنیز سجاح بمسیلمه حال باز گفت امر کرد تا ندا در دادند که مسیلمه رسول نماز عشا و فجر را مهر سجاح
از تو هم برداشت و موجب این بدعت در لشکرگاه سجاح بر همان نماز در داد یاران سجاح ازان منکر گشتند سجاح توبه نمود و بموجب
وقت و گویند که مسلمان شد و کار مسیلمه بعد از مراجعت سجاح بزرگ شد خالد بن ولید بفرمان ابوبکر روی باو نهاد و مسیلمه از قصر
بیرون آمد و صفهای قتال بیاراست خالد با وی رزم سخت کرد و شب نیز در معرکه گذشت و یک روز خالد مسلمانان را تحریص داده
حمله آورد و ظفر یافت مسیلمه گریخت و در حدیقه قاتل حمزه وحشی رضی الله عنه باو رسید و او را بقتل رسانید بحرین از اعمال شعبه ایست
که فارس است و ازین جهت [illegible] بسواحل دریا شهری ساخت و به بحرین موسوم گردانید چون از مرزبانان [illegible] ازان خطه
[illegible] ملک قطب الدین نامی که حاکم آنجا بود و بندر هرمز که احوال هرمز عبارت از وست رفته متوطن گردید
و در [illegible] می نویسد که ایاز نام ترکی از غلامان امیر محمود قلهاتی بندر هرمز را دارالملک ساخت و چون سلطان
شهاب الدین بمسند حکومت نشست و ظلم آغاز نهاد درویشی نور الدین نام بکرر ویرا نصیحت کرد موثر نیفتاد لاجرم نور الدین جمعی
را نزد فرنگیان کوه فرستاد و ایشان را در گرفتن بندر هرمز اغوا نمود و فرنگیان این معنی را غنیمت دانسته با وجود [illegible] بر کناره
دریای هرمز آمده در یک روز قلعه بنا نهادند [illegible] هر چند کثرت تنگها کردند کاری از پیش نتوانستند برد لاجرم قطع تعلق
کرده [illegible] فرنگیان [illegible] هرمز [illegible] بنا بر مصالحه وقت پادشاه هرمز طالب [illegible] حاصل آنجا
سه حصه فرنگیان و یک حصه [illegible] پادشاه [illegible] تا بعد ازان هرمز بیان سلطان
محمد بن سلطان سیف الدین بن سلطان نوراشاه [illegible] که دران زمان بسلطنت بر داشته بودند در هرمز سکونت
نموده اند ازان زمان فرنگیان مستولی شدند و ملوک آن دیار را اختیار [illegible] نماند مولف صبح صادق گوید که در
موافق ایام جزیره هرمز حکام [illegible] بود و چون [illegible] سلجوقشاه [illegible] صاحب فارس در گذشت

سلجوقشاه که اول ملوک هرمز [illegible] اعتبار [illegible] سنه [illegible] و یک هجری
محمود قلهاتی که قبل از سلجوقشاه [illegible] هرمز [illegible] سلجوقشاه را بگرفت و استیلا یافت و بعد از وی برادرش
[illegible] شاه [illegible] رکن الدین مسعود نصیر شاه را بقتل رسانید و بحکومت نشست شهاب الدین
[illegible] سلجوقشاه بن مسعود خروج نموده [illegible] تمام جزیره هرمز را از تکلفان بنی قیس که والی آنجا بودند [illegible]
و [illegible] در [illegible] هجری در گذشت و بعد از و گردانشاه که [illegible] از جزیره [illegible]
و بعد از و پسرش قطب الدین تهمتن بسلطنت رسید و بعد از و پسرش نور الدین شاه جانشین شد و برسم ملوک تاج بر سر
نهاد [illegible] گرفت و با شاه شجاع والی فارس که [illegible] بود دوستی گردانید و بعد از و برادرش محمدشاه والی
گشت و اطاعت امیر تیمور گورکان نمود پس از وی پسرش فیروزشاه و سیف الدین ابن فیروزشاه و برادرش توران شاه
و شهاب الدین بن تورانشاه و سلجوقشاه بن شهاب الدین و توران بن سلجوقشاه فرنگیان در نهصد و سیزده هجری بر هرمز
استیلا یافته و بعد از سلجوقشاه پسرش توران شاه حاکم شد و در زمان او فرنگیان مستقل شدند و جز نام سلطنت باو

نگذاشتند و بعد از و فرنگیان محمد شاه را که از آن دودمان بود حاکم کردند و بعد از و پسرش فرخ شاه نام حکومت یافت و در هزار و
ده هجری درگذشت و بعد از و فرنگیان نام سلطنت بر دیگری نهادند و آن جزیره در تصرف فرنگیان بود تا آنکه شاه عباس صفوی
در هزار و سی هجری آن جزیره را بگرفت و بادشاه آنجا را اسیر ساخت و آن دیار تصرف کاسه ای صوبه درآمد کپتان جونز نام انگلیس از
کتب فرنگ باین راقم حروف گفت که شاه عباس بمدد انگریزان آن جزیره از فرنگیان پرتگال گرفت و محصول آنجا را با انگریزان داده
و حاصل گشته کار بجز اینجا شاه عباس نرسید دکن مملکتی است که در حیطه و لا اقلیم زمرد است و بنادر بسیار است و در دکن سیصد و شصت قلعه رفیع
است و هر کدام سر باوج فلک کشیده اند و مملکت دکن عبارت است از صوبجات هندوستان که سمت جنوب دریای نربده واقع است
و برهانپور حاصل است باین صوبجات از صوبجات شمال هندوستان چه مالوه و احمدآباد گجرات که بطرف نربده
سمت شمال واقع است خارج از دیار دکن است بمقتضای ضابطه مالوه و احمدآباد گجرات را از اعصار دکن شمرده اند و نه چنان است
چراکه گجرات هم این طرف نربده است و دکن شش صوبه دارد صوبه دولت آباد که متصل شهر اورنگ آباد از ابنیه عالمگیر بادشاه
است دوم صوبه گلکنده که در حوالی آن شهر حیدرآباد عرف بهاگ نگر تعمیر یافته سوم صوبه کرناتک که اسفار کانه حاکم نشین
آن صوبه است چهارم صوبه برار دیگر محمدآباد بیدر و ششم خاندیس و برهانپور و این صوبه شهر تو ... است مخفی نماند که
ملک هندوستان مشترک است باقلیم اول و دوم و سوم و چهارم و در اقلیم اول از جزیره سراندیپ است و ذکر آن درگذشت
و چون دکن و گجرات و دیگر ولایات داخل اقلیم دوم است و چند از دکن کرده شد باقی امصار هندوستان را در تحت هر اقلیمی
که تعلق بران اقلیم دارند مذکور خواهد ساخت مولف صبح صادق می نویسد که تمامی ساکنان مملکت دکن از اولاد هند بن حام بن
نوح علیه السلام اند چه هند بن حام چهار پسر داشت اول را نام پورب داد و ولی عهد پدر بوده و دوم بنگ که مملکت بنگ بنام او بوده سوم دکن
و چهارم نهروال و اکنون این شهرها بنام ایشان منسوب اند احوال بنگ در این اقلیم در مملکت بنگاله در احوال پورب در اقلیم
سوم اندر دهلی گفته آید پس سوم دکن بن هند را سه پسر بوده مرهت و تلنگ و کرناتک اهالی دکن از اولاد ایشان اند و نهروال
بن هند نیز سه پسر داشت نهروح و کنبایت و مالراج هریک بنام خویش شهری به نهرواله ساختند و در آنجا استقامت گزیدند و اول
کسیکه از سلاطین دهلی بر ولایت دکن دست یافت سلطان علاء الدین خلجی بود اول بر دیوگیر که عبارت از دولت آباد است
تاخت برد و در آخر عهد سلطان محمد شاه بن تغلق شاه بر ممالک دکن که متصرف شد حسن کانگو است که از جمله ملازمان سلطان
محمد شاه در زمره امرای عمده بوده باتفاق امرای چند در دکن خروج کرد و بران استیلا یافت و ایشان را سلاطین گلبرگه و بیدر
نیز گویند و او خود را از اولاد بهمن بن اسفندیار بن گشتاسپ شمردی لهذا ایشان را بهمنی گفتندی و گفته اند بهمن برهمن است
که تحریف یافته و حسن کانگو به بهمنی معهد تغلق شاه صاحب دهلی کانگوی برهمن منجم سلطان محمد شاه بن تغلق شاه
بسر بردی روزی نزد کانگوی رفت و از قلب حال شکایت کرد کانگوی مزرعه خفت کاری باو داد حسن آنجا قلبه براند
روزی قلبه بر زمین مستحکم شد حسن زمین بکند و ظرفی پر از زر بیافت و مشتی از آن نزد کانگوی برد و حال بازگفت کانگوی
برهمن بر دیانت او آفرین کرد و آن سخن به سلطان محمد رسانید و او به پدر بازگفت بادشاه او را بنواخت و امیر چند ساخت
روزی کانگوی او را گفت که از نجوم معلوم میشود که عنقریب به سلطنت رسی با من عهد کنی که وزارت بهمن و اولاد بهمن در

و دفاتر بخویشان من باز گذاری و نام من و نام خود کنی حسن با وی عهد کرد و پیمان روز خود را حسن کانگوی بهمنی خواند
پس روزی سلطان المشایخ نظام الدین اولیا رفت نظام الدین اولیا رفت همان لحظه سلطان محمد شاه بن تغلق شاه از
خدمت بیرون آمد شیخ گفت سلطانی رفت و سلطانی می دید پس بانیکه بهر افطار خویش نهاده بودند انگشت نهاده
بحسن داد و بآن بصورت چتر نمود شیخ فرمود که این چتریست که ترا بدکن رسد حسن دل بر سلطنت نهاد بعد فوت تغلق شاه پسرش
محمد شاه پیوست و سلطان محمد شاه چون بدکن رسید قتلغ خان از حکومت دولت اباد داد و حسن را با دیگر امرای چند با وی
بگذاشت و دران ایام که سلطان محمد شاه امیران چند گجراتی را به قتل رسانید و امرای چند دکن را با لشکر خواند حسن
کانگوی و دیگر امرای چند از بیم جان جملا چین را که بفرمان سلطان ایشان را بگجرات می برد در هم راه بکشتند و بدولت آباد
بازگشتند بسیاری از اهالی دکن از بیم سیاست سلطان بحسن پیوستند عماد الملک سر تیز ترکمان که داماد سلطان
بود و حاکم برار و خاندیس قصد ایشان کرد و سپاهش که از سلطان در هراس بودند با امرای چند دیار شدند عماد الملک
بسلطان پور باز رفت لشکریان عماد الملک سلطان پور را غارت کردند و بحسن پیوستند عالم الملک حاکم دولت آباد
در قلعه متحصن شد امرای قلعه عالم الملک را بگرفتند و بیرون آمدند و با امیران چند اتفاق کردند پس اسمعیل شیخ افغان را که در
امرای چند بود و برادرش ملک بل که بفرمان سلطان ایالت مالوه داشت بسلطنت برگرفتند و مملکت را میان یک دیگر
قسمت کردند حسن کانگو به گلبرگه اقطاع یافت سلطان محمد شاه از گجرات قصد ایشان کرد ملک بل افغان والی مالوه و عماد الملک
سر تیز خدمت پیوستند امرای چند با سلطان رزم کرده هزیمت یافته پیوستند حسن کانگو به گلبرگه و اسمعیل شیخ بدولت آباد گریختند سلطان دولت
آباد را محاصره کرد و عماد الملک را بگلبرگه فرستاد و با آخر فوجی را بمحاصرهٔ قلعه دولت گذاشته بگجرات مراجعت نمود عماد الملک
بگلبرگه رسید حسن کانگوی از راجه تلنگ مدد خواست راجه با هفده هزار سوار کو پاس نزد او فرستاد حسن با عماد الملک
رزم کرد و ظفر یافت و او را بکشت و ملک سیف الدین غوری را بمحاصرهٔ قلعهٔ بندر و قندهار که بتصرف کاسته های سلطان محمد
شاه بود باز داشت و بدولت آباد فرستاد امرای سلطان که دولت آباد را محاصره کرده بودند نزد سلطان بگجرات رفتند اسمعیل
شیخ که سلطان ناصر الدین شده بود حسن را استقبال کرد و امرا جمع آورد و گفت که شایسته سلطنت حسن است ایشان نیز بآن رضا دادند و در هفتصد و
چهل و هشت هجری تاج بر سر نهاد و چتر سیاه برسم بنی عباس برافراخت و خطبه و سکه و طغرای خویش را بر آن موجب نوشت کمترین بنده
حضرت سبحانی علاء الدین کانگوی بهمنی و گلبرگه رسید و آنرا تختگاه ساخت و حسن آباد نام کرد وزارت و دفاتر به کانگوی برهمن و خویشان
او حواله کرد از ان هنگام تا اکنون دفاتر دکن برخلاف دیگر پادشاهان هند بر برهمه تعلق دارد و اسمعیل افغان را بسبب
غدری که ملک سیف الدین غوری خسر سلطان محمد شاه بن حسن کانگوی اندیشیده بود بکشت و پسرش بهادر خان را بجای
او نصب کرد و مبارک خان لودی را که زبانک فرستاد و زر بیشمار علاوه از دویست هزار توله طلا و دویست فیل و هزار کنیزک
رقاص گرفته بازگشت و در هفتصد و پنجاه و بست هجری از گلبرگه که دولت آباد شد و با پنجاه هزار سوار عزم گجرات کرد و از راه
بازگشت و از مناهی توبه کرد و حسن آباد گلبرگه را بملک سیف الدین غوری و دولت آباد را ببرادر خود جاه محمد بن علی شاه
و بندر و قندهار و کولاس با عظم همایون بن سیف الملک شاه لاهور انگر و بصفدر خان سیستانی سپرد و شاهزاده محمد شاه را

ولی عهد کرد و در غره ربیع الاول هفت صد و پنجاه و نه هجری در گذشت و بعد از وی پسرش سلطان محمد شاه بهمنی بر تخت نشست و او
عادل و شجاع و جواد بود و در زمان خویش قواعد و آیین نهاد و ملازمان را بخطاب ها و نام ها مخصوص ساخت و چون باردار
و سلاحداران و خاصه فیل و امثال آن و حاکم دولت آباد را مسند عالی و والی برار را مجلس عالی و امیر الملک و صفدر را اعظم
همایون و نایب گلبرگه و بیجاپور را ملک نایب خطاب داد و امر کرد که پنج نوبت زنند و چون در آن ملک صرافان زر را سکه
کفار رواج میدادند و بسیاری از ایشان را بکشت و آن رسم برانداخت و پس از آن مدتها در دکن از اسلامیان رواج
بود تا آنکه در عهد محمود بهمنی دیگر باره هون تغلقی رواج داد که مسکوک بنام رایان بیجانگر است رواج یافت بالجمله چون محمد شاه بهمنی
بادشاه شد امر کرد که هر چه در خزانه هست بکمتر بهر ترویج زر مدرسه ها مستحقان دهند پس چهار صد من طلا و هفت صد من
نقره بوزن در آمد امرا گفتند خزانه شاهی بنا باید کرد سلطان درین باب از ملک سیف الدین که خسرش بود مشورت خواست ملک
سیف الدین گفت که خزانه شاهی بنا باید کرد اما مالیکه از خزانه بنیت مستحقان بر آمده باز نباید گردانید سلطان گفت راست گفتی
پس آن مال با مادر خویش ملکه جهان بمکه فرستاد و بمکه برفت و بازگشت در خلال این احوال رایان تلنگ و بیجاپور باغوای امرای
سلطان برخی از مملکت او را خواستند سلطان مدتی رسولان را از انجمن باز داشت و در آن ایام امرای منافق را بکشت و
موافقان را بنواخت پس رسولان رایان گفت خدایم حواله کرده ام باید که پیشکش ها لایق بفرستند رای تلنگ پسر خود
ناگد کوند و بکیل به تسخیر کولاس فرستاد و رای بیجانگر بیست هزار سوار بمدد او روان کرد سلطان محمد شاه امیر الامرا بهادر خان
بن اسمعیل شیخ افغان و اعظم همایون بن سیف الدین غوری و مجلس عالی صفدر خان سیستانی را برزم ایشان فرستاد بهادر خان
با ناگد اندر مقابله کرد و ظفر یافت و تا ورنگل بر آمد و یک لک هون و بیست و پنج فیل پیشکش گرفت و بازگشت گویند که
جمعی از تجار بخدمت آمده عرض کردند که اول مال ما را ناگد بود در دیلم پتن از ما گرفت سلطان همان روز سراپرده بیرون
فرستاد و روی به دیلم پتن نهاد روزی بر فیل سوار می رفت یکی از ندیمان گفت بعد از چند روز به دیلم پتن رسیم ندیم گفت اگر
چنین رویم سال دیگر آنجا باشیم سلطان از فیل فرود آمده بر اسپ نشست و با سه هزار سوار ایلغار کرد و با هزار سوار به دیلم پتن
رسید خود در انشهر افگند و ناگد پسر را بگرفت و آتش عظیم بر افروخت و او را در منجنیق نهاده در آتش افگند و دیلم را بسوخت و بازگشت
رایان تلنگ راه بر وی گرفتند سلطان جنگ کنان متوجه تخت گاه شد و در جنگی بر دست مبارک زخمی گشت و مظفر و منصور به
گلبرگه رسید رای تلنگ بکین پسر سلطان فیروز والی دهلی را به تسخیر دکن تحریض کرد سلطان محمد شاه آگاه گشت و روی
به تلنگ آورد و اعظم همایون را به گلکنده و صفدر خان سیستانی را به ورنگل فرستاد رای تلنگ سی و سه لک هون و سیصد
فیل و دویست اسپ پیشکش نمود و شهر گلکنده در الکای سلطان سپرده و تخت مرصع که برای سلطان دهلی ساخته بود
هدیه داد سلطان بازگشت و آن تخت را تخت فیروزه نام نهاد و در هفت صد و شصت و هفت رای بیجانگر قصد دیار
اسلامیان کرد قلعه مدکل بکشود و هشت صد تن از مسلمانان بکشت سلطان شنید و روی برزم رای نهاد و از [illegible]
بگذشت و ناگاه باردوی رای رسید رای گریخت و نود هزار کس از همراهیانش به قتل رسیدند
سلطان دو هزار فیل و سه صد عراده توپ [illegible] یافت و برسات در مدکل گذرانیده روی به بیجاپور

نهاد پس رای ورانی بیجانگر هوج مل رای با چهل هزار سوار و پنج لک پیاده برزم سلطان فرستاد و مقدمهٔ سلطان با او رزم صعب
کرد سلطان از عقب بمدد رسید هوج مل رای زخمی شده بگریخت پس رای به بیجانگر پناه برد سلطان بمحاصره پرداخت چون
فتح دشوار بود خدعه کرده از پای قلعه برخاست رای او را تعاقب کرد سلطان بازگشت و بعد از رزم ظفر یافت کشن رای
بگریخت و عاجز آمد تاج و خراج پذیرفت سلطان به گلبرگه مراجعت نمود درین اثنا بهرام خان مازندرانی پسر خواندهٔ سلطان
علاء الدین حسن کانگوی قلعهٔ دولت آباد بنا کرد سلطان متوجه دولت آباد شد مقدمهٔ سلطان در حدود پیتن با بهرام
رزم کرده ظفر یافت بهرام خان بدولت آباد گریخت و از شیخ زین الدین دولت آبادی مشورت خواست شیخ گفت با عیال
و اطفال ازین شهر بیرون رو بهرام خان چنین کرد سلطان بدولت آباد رسید و این حدیث شنید رنجید و باو پیغام داد شنیده ام
که مرا به شرب خمر نسبت میکنی اکنون باید که بمجلس من حاضر شوی و با من بیعت کنی که مشایخ دکن با من بیعت کرده اند شیخ فرمود
که سیدی و عالمی و محتشمی بر دست کافران اسیر شدند کافران هر سه را به بتخانه بردند گفتند بت را سجده کنید و گرنه شما را به قتل
رسانیم عالم گفت قال الله تعالی لا تلقوا بایدیکم الی التهلکة پس بت را سجده کرد سید متابعت او نمود محتسب گفت
نه علم دارم و نه سیادت تا در پناه آن گریزم و بت را سجده نکرد و به شهادت رسید اکنون مثل من مثل همان محتسب است بمجلس
تو حاضر نشوم و با تو بیعت نکنم سلطان گفت که از شهر من بیرون رو شیخ بر تربت برهان الدین غریب دهلوی رفت و نشست
و گفت اکنون مرد باید که مرا ازینجا برخیزاند سلطان پشیمان شد و این مصرعه به شیخ نوشت ع من زان توام تو زان من باشی
شیخ فرمود که اگر محمد شاه غازی در حفاظت شرع کوشد او را از من دوستی تری نباشد و این رباعی در جواب نوشت رباعی
تا من نبرم بجز نکوئی نکنم * جز نیک ولی و نیک جوئی نکنم * تنها که بجای من بدی ها کردند * گر دست رسد بجز نکوئی نکنم
سلطان شاد شد و لفظ غازی که بر زبان شیخ رفته بود بر القاب خویش بیفزود و در هفت صد و هفتاد و هفت هجری در گذشت
و او بزرگترین سلاطین بهمنیه بود بعد از و پسرش مجاهد شاه بهمنی در نوزده سالگی بادشاه شد و از گلبرگه روی به بیجانگر نهاد
و کشن رای را طاقت رزم او نماند و به بیجانگر پناه برد سلطان به رامیسر رسید و مسجدی را که سلطان علاء الدین خلجی صاحب
دهلی آنجا ساخته بود تعمیر کرد و به بیجانگر شد و بمحاصره پرداخت رای از شهر بیرون آمد و رزمی صعب کرد و منهزم به قلعه بازگشت
رای سیلان و رای ملیبار که اطاعت رای بیجانگر می کردند به مدد او سپاه فرستادند سلطان فتح قلعه متعذر دیده از
از آنجا بشهر کوچ کرد و هفتاد هزار کس از کافران اسیر گشت و چون بمدگل رسید داود خان که عم سلطان بود و دیگر
امرا بشکار رفت داود خان بسبب آنکه روزی او را سلطان دشنام داده بود شبی بخرگاه شاه درآمد و سلطان را بکشت صفدر خان
سیستانی و اعظم همایون بدولت آباد و برار که اقطاع ایشان بود رفتند و چون مجاهد شاه را فرزندی نبود دیگر امرا بخدمت
داود خان پیوسته او را در هفت صد و هشتاد هجری بادشاه خواندند و بعد از و در اول محرم سنه هفت صد و هشتاد
هجری سلطان محمود شاه بن سلطان علاء الدین حسن کانگوی بهمنی بر سلطنت نشاندند و بسلامت نفس و خلق و لطف طبع
موصوف بوده از هیچ واقعه غمگین نگشتی و خط نیکو نوشتی و قرآن را خوش خواندی و تازی و عربی فصیح گفتی و به عیش و
طرب پرداختی و هیچ جانب لشکر نکشیدی پس فضلا او را به ارسطو تعبیر کردندی و او پیش از سلطنت در لباس تکلف کردی

و در ایام سلطنت چتر اباسه سفید چون شهیدی گشتی پادشاه دهین خزانه الهی است زیاده تر احتیاجات خود صرف نموده کرد و در عهد
او میر فضل الله انجو تلامذه مولانا سعد الدین تفتازانی خواجه حافظ شیراز را بدکن خواند خواجه بکشتی نشست و در راه
باد مخالف وزید خواجه هراسان گشت و بشیراز بازگشت و غزلی بمیر فضل الله فرستاد از انجمله است ع بس آسان می نمود
اول غم دریا ببوی در غلط کردم که موجش یک بیک بر سر تن رسید آرزو میر فضل الله خان بسلطان عرض داشت سلطان گفت
کز شاید کنید بی نصیب بماند پس هزار تولچه طلا بخواجه فرستاد باجمله محمود شاه و قاتلان محمد شاه برگشت و در ایام بیجانگر اطاعت
او کرد سلطان بر بنای مسجد و مدارس و خوانق و معموری ملک پرداخت بعد از و **غیاث الدین** و پس از و **شمس الدین**
و بعد از و ابو المظفر فیروزشاه روز افزون پیشه سلطان داود شاه بن حسن کانگوی بهمنی بسلطنت نشست و او کامل ترین
آن دودمان است و از رای بیجانگر دختر گرفت و تاجی مرصع بصورت دستار ساخته بر سر نهاد و در هفته روز شنبه و دوشنبه
و چهارشنبه شرح مقاصد و اقلیدس و دیگر کتب را درس کردی و از منهیات بجز شرب خمر و استماع الحان اجتناب نمودی
و گفتی که نغمه مرا بذکر خوش مشغول می سازد و شراب و نفس من فتنه نمی انگیزد و از تجمع زنان شرعی عظیم داشت روزی گفت
که در شرع زیاده از چهار زن جایز نیست اگر بیش ازین خواهم چاره چیست میر فضل الله انجو که استاد و وکیل او بود ملک نایب
خطاب داشت گفت متعه در مذهب امامیه حلال است و آن در عهد پیغمبر صلعم رواج بود سلطان در یک روز سیصد زن را متعه کرد
و شهر فیروزآباد را بنا نهاد و کوشکهای عالی ساخت و هر کوشک را مخصوص بیکی از ازواج گردانید و امر فرمود که هر کدام
بزبان خویش سخن گویند و خود بزبان عربی و فارسی و ترکی و دکنی و برهمنی و فرنگی و ختائی و افغانی و بنگالی و
گجراتی و تلنگی و کشمیری و مرهتی نیک دانستی و با هر کدام زن بزبان او سخن گفتی و در هشتصد و یک هجری دیورای والی
بیجانگر با سی هزار سوار و نه لک پیاده عزم تسخیر مدکل کرد و نرسنگه رای والی قلعه کهرله باغوای حکام خاندیس و مالوه
تا [illegible] و ناهور تاخت آورد سلطان اکثر سپاه بضبط آن دیار فرستاد و خود با دو هزار سوار متوجه دیورای شد و یک بار
آب [illegible] چون دیورای آن طرف بود عبور متعذر بنمود قاضی سراج که از امرای او بود گفت که اگر مرا اجازت دهید از آب
بگذرم و دست بردی کنم سلطان اجازت داد و او قاضی با هفت کس در لباس فقرا از آب گذشته و بلشکر دیورای رسید
و با مطربه اظهار عاشقی کرد [illegible] خواست که نزد پسر دیورای که ولیعهد او بود [illegible] قاضی گفت مرا نیز همراه خود گفت تو آنجا
رفتن [illegible] آگاه ام و شغل خوب [illegible] مطربه او را با خود برد و قاضی سراج در مجلس رای سرود گفت
[illegible] زیاده [illegible] بیرون آمد و جمعی که بیرون بودند چند کس را بکشتند و
[illegible] که سلطان از آب گذشته و شبخون آورده سلطان فرصت یافته
[illegible] دیورای را مجال اقامت نماند منهزم گشت سلطان تا [illegible]
بیجانگر تعاقب نمود و پانزده لک هون پیشکش گرفت و بگلبرگه بازگشت و بعزم گوشمال نرسنگه رای والی کهرله و چهار هزار
سوار نرسنگه رای با لشکر کند و اراده [illegible] سلطان غالب آمد میر فضل الله بعد از هزیمت پیشتر [illegible] آمد [illegible] که
سلطان در رسید برهمنان باتفاق حمله نمودند نرسنگه رای منهزم رفت و در قلعه کهرله متحصن شد و ده هزار مرد از لشکر یافتند

کشته شدند و پسرش اسیر گشت میر فضل الله بمحاصرهٔ قلعهٔ کهرله پرداخت نرسنگه رای معسکر سلطان که در ایلچ پور بود رفت و استعفا
کرد و دختر باو داد و چهل فیل و پنج من طلا و پنجاه من نقره پیشکش نمود سلطان او را نواخت و بدار الملک بازگشت در هشت
صد و چهار هجری میر نقی الله شد انجو داماد میر فضل الله از راه دریا بنجف و هدایا نزد امیر تیمور صاحبقران فرستاد صاحبقران
او را فرزند خوانده و در جواب نوشت که سلطنت دکن و گجرات و مالوه بتو ارزانی داشتم و کمر و شمشیر مرصع و چهار اسپ سیاه بهزاد
فرستاد سلاطین گجرات و غیره از حال آگاه شدند و متوهم شدند و دیورای والی بیجانگر را انگیختند تا بادی مخالفت آغاز
نهاد و در ان اوان مجهولی از اهالی مدکل دختری داشت پرتهان نام که در حسن نظیر نداشت پدر هر چند خواست که او را بشوهر ده
دختر قبول نکرد و این حدیث به دیورای رسید برهمنی با مالی وافر فرستاد تا او را بدست آرد دختر هیچ وجه راضی نشد برهمن بی مقصود
بازگشت دیورای با سپاه روی بمدکل نهاد و پنج هزار سوار از پیش فرستاد تا او را بدست آرد پیش از رسیدن ایشان پدر
پرتهان او را برگرفت و دیگر نحیت لشکریان حسن [illegible] در مملکت سلطانی را تاخته بازگشتند سلطان آگاه شد و روی به بیجانگر
نهاد درای بقلعه پناه برد و بالآخره بشفاعت میر فضل علی ده لکهه هون و پنج من مروارید و پنجاه فیل و دو هزار کنیزک مغنیه پیشکش
کرد و دختر به سلطان داد سلطان چهل روز به بیجانگر بشور پرداخت و متوجه تختگاه شد و پرتهان را بدست آورد و در حسن او
حیران بماند و گفت من پیرم او جوان پس به شاهزاده حسن خان داد و در هشتصد و یازده لشکر بکندوار کشید و سه صد قتل
غنیمت گرفت و در هشتصد و یازده هجری سلطان فیروز شاه شاهزاده حسن خان را که مردی عیاش صاحب عقل بود
ولایتعهد داد و عزم تسخیر بالکل که تلنگانه مشهور است کرد و چون بمقصد رسید در لشکرش وبا افتاده دیورای فرصت یافت
با فوجی انبوه روی باو آورد میر فضل الله سلطان را بمراجعت اشاره کرد سلطان نپذیرفت و رزمی صعب کرد میر فضل الله
شهادت یافت سلطان منهزم بازگشت دیورای بسیاری از مملکتش را بگرفت سلطان به بندر رسید و رنجور شد غلامان
خود ختیار عین الملک و پیر نظام الملک را مدار المهام ساخت و وصیت نمود که بعد از وی حسن خان را بسلطنت نشانند نهیال
گفتند تا که احمد خان باشد اینکار پیش نرود سلطان خواست که احمد خان را میل کشند او دریافت و با پسر خود علاء الدین نزد
سید محمد گیسو دراز رفت و حال بازگفت سید محمد دستار خود را دو پاره کرد و بر سر ایشان بست و هر دو را نوید سلطنت داد
احمد خان همان شب با چهار صد مرد بروی نوادی فرار نهاد خلف حسن بصری تاجر او را در راه دید و همراهی او گزید و دیگر روز
فرار او فیروز شاه از کار برادر آگاه شد عین الملک و نظام الملک را با چهار هزار سوار بتعاقب او فرستاد احمد خان در راه بقافله
رسید که سه صد اسپ و دوازده هزار گاو و غله و اسپند باشارهٔ خلف حسن تاجر ایشان را بگرفت و پیادگان را سوار ساخت
و بر هر گاوی علمی نصب کرد و روی برزم عین الملک و نظام الملک نهاد و در سایهٔ درختی بخواب رفت درویشی را
دید که تاج سبز دوازده برگ در دست داشت احمد خان او را استقبال کرد درویش تاج بر سرش نهاد و گفت که تاج سلطنت
است بتو فرستاده اند احمد خان بیدار گشت و شاد شد و برزمگاه شتافت جمعی از لشکریانش بموجب مواضعه با گاوان
از گوشه پدید آمدند و آوازه در انداختند که فلان فلان که با ما اتفاق داشتند رسیدند و عین الملک و نظام الملک عملها
بدیدند و هزیمت رفتند احمد خان ظفر یافت و سجده و بندر رفت فیروز شاه که مریض بود بر پالکی سوار شد و بیرون آمد ناگاه

خبر فوتش شهرت یافت اکثر امرا با احمد خان پیوستند و طائفهٔ دیگر فیروزشاه را که از هوشش رفته بود به قلعه بردند احمد خان بر غایت او به
تعاقب نمود فیروزشاه متحصن شد و حسن خان را بخواند و گفت که سلطنت باتفاق سپاه توان کرد و ایشان بزعم تو متفق اند بهان
بهتر که ملک باو گذاری آنگاه بفرمود که دروازهٔ قلعه باز کردند و احمد خان را بخواندند احمد خان بپای بوس پدر آمد و بگریست فیروزشاه
گفت شکر خداوند که در زندگی ترا پادشاه دیدم نسبت پدری باعث آن بود که فرزند را ولیعهد کنم اکنون ترا خداوند فرزند
حسن خان را بتو سپردم سلطان شهاب الدین احمدشاه بهمنی در هشتصد و بیست و پنج هجری بسلطنت نشست و بعد از پانزده
روز فیروزشاه درگذشت احمدشاه را اعتقاد بسید محمد گیسو دراز گوشه نشین بود و در تعظیم سادات و علما مبالغه کرد و خلف حسن الملک التجار
لقب نهاد و هوشیار عین الملک را امیرالامرا ساخت و نظام الملک را حکومت دولت آباد داد و برادر خود حسن خان
را فیروزآباد افضلی داده مقرر نمود که تا چهار گروهی آنجا بکار بر آید حسن خان آنجا رفت و بعیش مشغول شد احمدشاه متوجه
بیجانگر شد و راجه درنکل به یواری نبوشت سلطان التماس کرد و ناگاه پاشیان سید رای درنکل بگریخت دیورای
نزدیک لشکر از خفته بود سپاه سلطانی لشکر را غارت کردند و او را بدست آوردند و گمان لشکریان آن بود که مزارع
است پس پشتارهٔ نیشکر بر سرش نهادند و پیش خود بدوانیدند دیورای ایشان را غافل کرده بگریخت و بسپاه خویش پیوست و
به بیجانگر رفت سلطان بملک او درآمد و سپاه بغارت و تاراج باطراف فرستاد و بقتل عام فرمان داد هرگاه عدد کشتگان
به بیست هزار رسیدی در منزلی که رسیده بودی سه روز توقف کردی و نقارهٔ بشاشت نواختی اهالی بیجانگر بجان
رسیدند و پنج هزار کس بایکدیگر بمرگ عهد بستند و قصد سلطان کردند و او را با طائفهٔ قلیل در شکارگاه یافتند سلطان
به محوطه پناه برد و ایشان بمحاصره پرداختند و نزدیک آن شد که آن را بگشایند و در آن در آمدند ناگاه عبدالقادر پسر عماد الملک
سرتبر که از امرای سلطان بود با سه هزار مرد در رسید و بر آن جماعه حمله آورد و ظفر یافت سلطان همان روز عبدالقادر را
برادر جان بخش و یار حق گذار و خانجهان خطاب داد و حکومت برار تفویض فرمود و برادرش عبداللطیف خان را اعظم همایون
لقب خواند و امارت تلنگ داد خان جهان عمری دراز یافته چهل سال در برار حکومت کرد عماد شاه صاحب برار از
غلام زادگان اوست بالجمله سلطان از آن مهلکه نجات یافت و شهر بیجانگر را محاصره کرد دیورای صلح خواست سلطان گفت
خراج چندین ساله زر بر فیلان بار کن و با نقاره و قرنای و نفیر پسر خود را تا بدرگاه آورد دیورای چنان کرد سلطان پسر او را
در بر گرفت و خلعت و کمر و خنجر مرصع داد و به تختگاه بازگشت و در آن سال قحط عظیم پدید آمد و باران نبارید مشایخ بدعای
استسقا رفتند و نومید بازگشتند و خلق سلطان را شوم خواندند سلطان بشنید و تنها بصحرا رفت و روی بر خاک نهاد و تضرع
کرد تا آنکه ابری پدید آمد و بسی بارید سلطان گفت از دست الهی نگریزم و همچنان ایستاده تر شد خلایق فریاد برآوردند
که ای احمدشاه آبی ولایت تو بار اعلوم شد اکنون بازگرد سلطان بازگشت و پس از آن وزیر با احمد ولی اشتهار یافت و
در هشتصد و بیست و هشت هجری رای درنکل را در رزم هفت هزار مرد بقتل رسانید و بدرنکل آمد و خزائن رایان آنجا بدست
آورده مراجعت نمود و سال دیگر بماهور و کلم شد و کان الماس را که در تصرف والی گنده واره بود بدست آورده و خواست
که مالوه و گجرات بگشاید سلطان هوشنگ والی مالوه آگاه شد و دو ... لشکر به برار فرستاد ... هر دو مرتبه منهزم باز

گشتند و هوشنگ در هشتصد و سی و دو هجری قصد کهرله کرد و نرسنگه صاحب کهرله از سلطان مدد خواست سلطان با فوج
آمد و بهوشنگ نوشت که ما و تو هر دو مسلمانیم و نرسنگه مطیع است بهر دو میان ما و تو محاربه سزاوار نیست بدیار خویش بازگرد
که ما بازگشتیم پس از ان بایلچپور متوجه گلبرگه شد هوشنگ جواب ننوشت و سلطان را تعاقب نمود سلطان باز
گشت و رزمی صعب نمود و ظفر یافت و هوشنگ بمالوه گریخت و زنش گرفتار گشت سلطان با عزازش فرستاد مؤلف
هفت اقلیم می نویسد که نرسنگ مطیع هوشنگ بود و سلطان بر و لشکر کشید نرسنگه راجه کهرله هوشنگ را مدد خواست طلبید لشکر بکمک
هر بر فرستاد لک تنگه جهت خرج او بدهد سلطان بالجمله بکهرله رفت نرسنگه یک من جواهر نذر کرد و سلطان بدار الملک مراجعت
نمود آورده اند که روزی سلطان بشکار رفت در صحرا روباهی پدید آمد سگان روی با و نهادند روباه بازگشت و بر سگان حمله
آورد سلطان متحیر ماند و گفت این تاثیر این زمین است آنجا شهری سازم و دار الملک کنم پس نزدیک بموضعی که در هنود
ایام قلعه بدر آنجا بود شهری طرح انداخت و احمدآباد بدر نام نهاد و در موضعی که حصار بود بدر دار الایالت ساختند و در کتب
هنود مشهور است که بدر تختگاه ملک دکن بود راجه نل در پی مالوه بر دختر راجه آنجا بهم شد که دمن نام داشت عاشق شد
و او را بخواست و قصهٔ ایشان شیخ فیضی بنظم آورده و آن در احوال راجه نل در ضمن مالوه مرقوم است و آبخوره و
کتوره و دیگر ظروف بدری منسوب بآن شهر اند و بغایت پسندیده بودند و در دیگر شهرها نیز تتبع کرده اند اما بخوبی ساخت
بدر نمی رسند بالجمله احمدشاه بهمنی پسر خویش علاء الدین را ولیعهد ساخت و دار الحکومت ماهور به پسر دیگر محمود خان و ملک به پسر
دیگر داود خان و ملک التجار ملک نائب را ایالت دولت آباد داد و باکوکن و سواحل عمان بکشاد و جزیره مهایم از گجراتیان
بگرفت ظفرخان پسر احمدشاه گجراتی ملک التجار را انهزمیت داد و جزیره بگرفت احمدشاه بهمنی بانتقام بر و لشکر کشید احمدشاه
گجراتی با و رزمی صعب کرد و احمدشاه بهمنی منهزم بازگشت و در سی صد و سی و هشت هجری درگذشت و بعد از وی پسرش سلطان
علاء الدین بن احمدشاه بهمنی بادشاه شد و لشکر بهیجانگر فرستاد ایشان هشت لک هن و بیست فیل بهدیت آوردند و
بازگشتند و در هشتصد و چهل هجری دلاور خان را بکوکن فرستاد او بر راجهای آنجا مظفر بازگشت و در هشتصد و چهل و [illegible]
هجری نصیر خان والی خاندیس لشکر به برار کشید خانجهان حاکم برار در قلعه برناله بر و نیز گویند متحصن شده سلطان ملک التجار
والی دولت آباد را برزم او فرستاد ملک التجار گفت من بعهد سلطان احمدشاه در مهایم از نفاق دکنیان و حبشیان شکست
یافتم اکنون امرای مغول همراه کنید سلطان قاسم بیگ صف شکن و مردمان او و [illegible]
و دیگران را با و فرستاد ملک التجار با نصیر خان رزم کرد و ظفر یافت و بازگشت سلطان مغلان را [illegible]
میمنه و میسره مغلان را بخشید و میسره دکنیان را و حبشیان ایشان حسد بردند و کینه مغلان در دل گرفتند [illegible]
عداوت یافت و در عهد علاء الدین دیو رای راجه بیجانگر مستقل عظیم گشت و مسلمانان را که در حدود مملکت او [illegible]
داشتند بخواند و بر نواخت و قرآن را بر کرسی نهاد و خود به پهلوی کرسی بر زمین نشست و گفت محمد دم شما قرآن است [illegible] گاه
پیش من بیاید قرآن را سلام و تعظیم کنید بسیاری از مسلمانان بر وی گرد آمدند و تیراندازی [illegible] بدیار اسلام نهاد و در هشتصد و
چهل و هفت هجری قلعه مدکل بکشود و سپاهش تا شاهرغ بیجاپور بتاخت و بر و آمدند سلطان با او رزم کرد و ظفر یافت

ولیکن چون پورای ... حاکم بیجانگر بقتل رسید و پورای چهل فیل و مال وافر بخدمت فرستاد و سلطان بازگشت
و در هشتصد و پنجاه هجری ملک التجار را بدولت اباد بموجب فرمان روی باستقبال رایان کوکن نهاد یکی از ایشان نزد او
آمد و مسلمان شد ملک التجار او را دلیل ساخت و پی رفت تا بعد از سه روز بجنگل هولناک رسید و رهنما گریخت و رای سنگلور
خبر کرده او با سپاه بسیار رسید و ملک التجار را با پانصد تن از سادات و بسیاری از مسلمانان بکشتند و کمتر از سپاه دکنیان جان
یافتند امرای دکنی که با ملک التجار بجنگل در نیامده بودند بسلطان نوشتند که ملک التجار باتفاق مغلان سر خلافت داشت
لاجرم از وجد شهید و بما رسید آنچه رسید اکنون جمعیکه از آن مهلکه نجات یافتند سر فتنه دارند سلطان شیر الملک دکنی
و نظام الملک غوری را بدفع ایشان فرستاد مغلان ناچار در قلعه چاکنه متحصن شدند شیر الملک و نظام الملک دو ماه
محاصره پیش بردند پس نامه نوشتند که شما را امان است هر جا که خواهید بروید ایشان از قلعه برآمدند شیر الملک و نظام الملک ایشان
را ضیافت خواندند سایر آن قوم که اکثر از آن جماعت سادات بودند بجز قاسم بیگ و صف شکن خان و قران خان کرد احمد بیگ
... و دکنیان رفتند دکنیان همه را کشتند قاسم بیگ وغیره را احمد آباد و نذر یافتند مخالفان تعاقب قاسم بیگ وغیره جنگ
کنان پیش رفتند تا به بدر رسیدند و بخدمت سلطان دریافتند و حال بازگفتند سلطان گفت تا حال چرا عرض نکردند گفتند
مکرر نوشته بودیم بزرگان درگاه که دکنی اند نرسانیدند سلطان متعلقان دکنی را که عرایض ایشان ظاهر نکرده بودند بکشت و قاسم
را ملک التجار نام نهاده به ایالت دولت آباد فرستاد و اکثر از وزرای دکنی را که باعث این فتنه بودند بکشت و خانه شیر الملک
و نظام الملک را غارت کرد و عنقریب ایشان مبروص شده در گذشتند و اولاد ایشان بجای شاهدان در بازار گشتند گویند
که سلطان روز جمعه بمسجد شدی بمنبر رفتی و خطبه خواندی و خود را باین القاب ستایش کردی السلطان العادل الکریم الحلیم الرؤف علی العباد
الغنی ابن اعظم السلاطین شهاب الدین احمد شاه ولی الله بهمنی روزی اعرابی که اسپی چند با فروخته بود و بها نیافته در مسجد حاضر آمد چون
سلطان القاب خود را اتمام کرد اعرابی برخاست و گفت لا والله لست بعادل ولا حلیم ولا کریم ایها الظالم و الکذاب تقتل الذریة
الطاهرة و تتکلم بهذه الکلمات علی منابر المسلمین سلطان متاثر شد و زار زار بگریست و قیمت اسپان او را داد و گفت نجات نیابد
از غضب الهی اما که چون نزد مرا بد نام کرد پس بخانه رفت و بیرون نیامد تا آنکه جنازه اش را در هشتصد و شصت و دو هجری
بیرون آوردند و بعد از وی پسرش همایون پادشاه ظالم بن سلطان علاء الدین بن احمد شاه ولی الله بهمنی پادشاه شد و او
مرد ... و فرزانه و مدبر بود لیکن بظلم و کینه جویی و ارتکاب معاصی کوشیدی و این عیوب هنرهای او پوشیدی لاجرم از نهان گفتند
و ظالمش نام نهادند و از گناه گاران بانواع عقوبت هلاک کردی و بسیاری از اکابران را بکشت و هر که را وارث ملک
یافت به قتل رسانید و دست تعدی بر عیال و اطفال مردم دراز کرد و بفرموده او عروس را از میان راه گرفته بحرم سرا
آوردندی و از ابکارش کرده بخانه شوهرش فرستادی و اهل حرم بی موجب بکشتی و بقولی اهل حرمش از بیم جان با یکدیگر
اتفاق کرده در وقتیکه بسبب جهت مستی خوابیده بود کنیزکان حبشی او را به قتل رسانیدند و بعد از وی پسرش نظام شاه در عمر هشت
سالگی بر مادرش مخدومه جهان که عورتی عاقله بود بدار الملک گشت و در بدو دولتش اوریسه باتفاق رایان تلنگ لشکر
بدکهن کشید و بهزیمت رفت و بار سوم محمود شاه خلجی مالوی روی بملک او آورده نظام شاه بعد از رزم منهزم بفیروزآباد رفت

سلطان محمود خلجی بیدر را محاصره کرد و بسیاری از دکهن بگرفت بزرگان دکهن از سلطان محمود شاه گجراتی مدد خواستند سلطان
محمود شاه گجراتی بمدد خواستند سلطان محمود شاه با هشتاد هزار سوار روی بدکهن نهاد و سلطان محمود خلجی بمالوه بازگشت و در هشتصد
و شصت و هفت هجری سلطان محمود خلجی دیگر بار با نود هزار روی بدکهن نهاد سلطان محمود گجراتی بمدد دکهنیان برخاست و او بسوی
مالوه بازگشت و در ذی قعده آن سال نظام شاه در هشت ده سالگی درگذشت بعد از و برادرش محمد شاه لشکری بن همایون شاه
بهمنی در نه سالگی بادشاه شد مادرش مخدومه جهان از خواجه جهان ترک متوهم گشت و او را بکشت و بعد از و ملک التجار خواجه محمود
گاوان خواجه جهان لقب یافت در آن وقت خواجه جهان وزیر را لقب نهادند گفت این خطاب درین دودمان یمن ندارد اول کسی
که خواجه جهان شد مظفر حسین علی استرآبادی بود و بعد از و خواجه جهان ترک آن هر دو به قتل رسیدند اکنون من شدم بدانم
که بر سر من چه آید و بالآخر چنان شد که اندیشیده و گفته بود بالجمله محمد شاه لشکری نظام الملک ترک را حکومت برار داد و او تسخیر
قلعه کهرله از گماشتگان محمود خلجی مالوی که متصرف شده بودند نمود ساکنان قلعه را که مالویان بودند بیرون کرد و بخلاف دکهنیان
به آن قوم سخنان نامناسب گفتند و دو حبشی از ایشان هم بر آمدند و بنظام الملک گفتند که مثل تو بهادری ندیده ام اجازت ده
تا پای ترا ببوسیم و از قلعه بیرون روم نظام الملک با ایشان سلاح ندید هر دو را پیش خواند یکی خنجر که نهفته از کمر بر آورد و در شکم نظام الملک
نهاد و او را بکشت و حاضران هر دو را به قتل رسانیدند و خواجه جهان محمود گاوان در هشتصد و هفتاد و سوم هجری بموجب فرمان
محمد شاه لشکری سواحل دریای عمان و جزیره گوه را مسخر ساخت و بعد از سه سال باحمدآباد بیدر بازگشت و مخدومه جهان او را
برادر خواند و سلطان یک هفته بخانه او بماند گویند چون سلطان از خانه او بیرون آمد خواجه جهان خلعتهای سلطان را بخشید و
جامه سفید پوشید و فضلا را بخواند و آنچه در ایام تجارت و امارت اندوخته بود بجز کتاب و اسپ و فیل بر مستحقان قسمت کرد و گفت
منت خدای را که از تسلط نفس اماره رستم آن گاهی که مخدومه جهان مرا برادر خود خواند و سلطان بخانه من آمد عجب دگرگونی
روی بمن نهاد و اسباب تجمل را که موجب آن بود از خود دور کردیم و کتاب وقف علماست و اسپ و فیل بادشاه راست
امرای بکسی نتوانم داد پس از آن شبهای جمعه صره های زر گرفتی و گرد شهر گشتی و همچنان جان دادی سلطان باستصواب خواجه
جهان محمود گاوان راجه اوریسه را که قوت کرده بود و پسر خوانده راجه متوفی منگلراج نام را جانشین شده نظام الملک بحری را
بمدد عزاده او فرستاد تا منگلراج را بر آورد نظام الملک بحری راجمندری و کندپلی مسخر ساخت و بخدمت آمد و حکومت
تلنگ یافت و دیگر سلطان یوسف عادل خان را که جد عادل شاهیان است امارت دولت آباد داد و دو قلعه که در تصرف مرهته
بود بکشود و بخدمت آمد و همدرین سنا کیب رای راجه قلعه بلکوان بفرمان جهت رای راجه بیجانگر عزم تسخیر جزیره گوه کرد سلطان
به بلکوان آمد و بحسن سعی خواجه جهان حصار بیرون بکشود و برکنت رای بخدمت آمد و نوازش یافت و از امرای کبار گشت
و روی بلکوان باقطاع خواجه جهان داد سلطان محمد شاه اعظم خان بن سکندر خان بن جلال خان نبیره زاده احمد شاه بهمنی را
در تلنگ گماشت نظام الملک را از شرکت اعظم خان برنجید و پسر خود ملک احمد را از راجمندری گذاشته بدرگاه آمد و سلطان
بنا بر تسخیر ولایت نرسنگه که ما بین تلنگ و کرناتک تا مچهلی پتن در تصرف او بود شتافت خواجه جهان در آن سفر ساخته خزانه نمود
سلطان در باره او بسی عواطف فرمود و جامه خود را در پوشید و جامه او را در بر خود افگند و چون بکنده پور رسید شاهزاده محمود خان

وخواجه جهان را آنجا گذاشت و بولایت نرسنگه آمد و غرایب بسیار کرد و در سنه هشتصد و هشتاد و پنج هجری مراجعت نمود و در پنجم صفر
در سنه هشتصد و هشتاد و شش هجری خواجه جهان را به قتل رسانید تفصیلش آنکه خواجه جهان محمود گاوان بعهد امارت خویش در
قوانین حسن کانگویه بهمنی تصرفات کرده بود از آن جمله آنکه حسن کانگویه چهار صوبه لشکر داشت والی دولت آباد و مرهت و حاکم برار و تاب
گلبرگه و بیجاپور بود والی تلنگ و خواجه جهان مملکت را هشت قسم کرد از برار تا کاوپل بفتح الله عماد الملک و ماهور را بخداوند خان
حبشی سپرد و مرهت دولت آباد را به یوسف عادل خان و جنیر و ملکوان را بفخر الملک که از خویشان خواجه جهان ترک بود
داد و از گلبرگه و بیجاپور بار ابجور و مدکل به گماشتگان خویش حواله نمود و گلبرگه و ساغر و سولاپور بدستور بنیادر خواجه سرای حبشی
داد و از تلنگ تا راجمندری و گلکنده بنظام الملک بحری و ورنکل به اعظم خان سپرد و دیگر آنکه بیشتر قلاع در تصرف سرلشکران
بود خواجه جهان امر کرد که غیر یک قلعه باشان نگذارند و حکام دیگر قلاع از درگاه روند نظام الملک بحری چون با اعظم خان
پدر و پلنگ سرلنگ امر شده بود کمر عداوت خواجه جهان بر میان بست و بمفتاح حبشی و ظریف الملک یار شدند و با غلام
حبشی که مهردار خواجه بود در ساختند و در مجلس شراب او را فریفتند با مهر خواجه بر کاغذ سفید نهاد و ظریف الملک و مفتاح حبشی
آمده نزد نظام الملک بحری بردند نظام الملک از زبان خواجه جهان بر آن کاغذ نامه براجه اوریسه نوشت که روی براج مندری
آر که بتو پیوندم و سلطان را به قتل رسانم و مملکت میانه خود قسمت کنیم پس در وقتیکه سلطان مست بود ظریف الملک و مفتاح
حبشی آن نامه باو دادند نظام الملک ببعضی نشانه سخنان گفت تا سلطان خواجه جهان را طلب خواند فرستاده نزد خواجه آمد و حال باز گفت
دوستان خواجه گفتند که سلطان مست است درین وقت نباید رفت خواجه گفت از تهمت نمی ترسم پس نزد سلطان شد سلطان گفت
زیرا که قصد ولی نعمت کند چه باید کرد گفت به قتلش باید رسانید سلطان نامه باو نمود گفت این مهر من است لیکن خط من نیست سلطان
گفت که اکنون انکار سود ندارد پس بحرم سرای رفت و جوهر حبشی را به قتل او اشاره کرد حبشیان او را با اسد خان گیلانی که از
خویشان او بود بکشتند سلطان روز دیگر نظام الدین حسن گیلانی را که خازن و محرم اسرار خواجه جهان بود بخواند و مال او خواست
نظام الدین حسن گفت خداوند دو خزانه است یکی خزانه سلطان گفتند و دیگری را خزانه درویشان تا مندی خرج سپاه و فیل و
اسپ و مطبخ و مایحتاج از خزانه سلطان شدی و در آن سه هزار لاری و سه هزار هن است و خزانه درویشان خاصه ایشان
بوده و در آن سه صد لاری و هزار و بیست هن ضبط اموال خواجه جهان گردید غیر آن وجه ده هزار کتاب و اندکی فراشخانه و
آلات مطبخ چیزی نیافتند نظام الدین آه برکشید و گفت ای سلطان حیوان خواجه جهان گاوان فدای تو باد اکنون [illegible] ا
عفو [illegible] بحال نوشته [illegible] آنکه [illegible] بر دیگر [illegible] تا گو [illegible] و بار کفران نعمت او خلق را
معلوم شود و نزد [illegible] سلطان از کشتن خواجه پشیمان شد و از مجلس برخاست و [illegible] نامه ارسا عان در خواست و
[illegible] روز سوم شاهزاده محمود خان را بزیارت مرقد خواجه جهان فرستاد و بعد از و سلطنت سلطان
[illegible] سلطان بعد از سه ماه از غایت غم مریض گشت
[illegible] خواجه جهان نجم الدین محمود گاوان گیلانی [illegible] از قریه گاوان گیلان است از آن جنس خواجه گاوان
[illegible] سلطان علاء الدین بهمنی بتجارت

دکن آمد وجای بماند ودر عهد همایون شاه امارت ملیک وخطاب ملک التجار یافت ودر عهد محمد شاه لشکری بخواجه جهان مخاطب
گشت وبالآخر بموجب حکم محمد شاه لشکری به قتل رسید چنانچه گذشت مصرعه بگینه محمود گاوان شد شهید. این مصرعه تاریخ
قتل اوست بالجمله بعد از محمد شاه لشکری پسرش محمود شاه بهمنی پادشاه شد وباوجود تزلزل سی وهفت سال سلطنت کرد چه
در هشتصد ونود وپنج هجری یوسف عادل خان وفتح الله عماد الملک وملک احمد بن نظام الملک بحری باتفاق یکدیگر نام سلطان از
در خطبه بیفگندند ودر ممالک خویش بنا بر خویش را عادل شاه وعماد الملک ونظام شاه خواندند ودر نهصد وهیژده هجری
قطب الملک والی بلیلک نام سلطان را از خطبه بیفگند وخود را قطب شاه خواند وملک قاسم بریدبر سلطنت محمود شاه بهمنی متصرف
شد وسلطان محمود شاه شراب خوردی وبه سلطنت باقی خوشنود بودی ودر نهصد وبست وچهار هجری درگذشت ملک قاسم
بریدبعد فوت او برسم ملوک باطراف تمام سلطنت بر خود نتوانست نهاد سلطان احمد شاه بن محمود شاه بهمنی را بر تخت نشاندند ودر قصر
سلطنت موقوف داشت واسباب عیش او را زیاد کرد وجمیع را بر ابواب گذاشت تا مردم را از رفتن آنجا مانع آمید وبعد از دو سه سال
نیز سلطان علاء الدین بهمنی وبعد از او سلطان ولی الله بن احمد شاه بهمنی نام سلطنت نهاد وپس از آن سلطان کلیم الله را از
سلطنت برداشت او بنان وپاره قناعت کرد ودر نهصد وسی ودو هجری که بابر پادشاه بر هندوستان استیلا یافت اسمعیل
عادل شاه وبرهان نظام شاه وسلطان قطب شاه به بابر پادشاه نوشتند سلطان کلیم الله نیز نامه نوشت ملک قاسم برید
آگاه شد وبر کلیم الله تنگ گرفت ودر نهصد وسی وچهار هجری به بیجاپور پیش عادل شاه که خال او بود رفت عادل شاه قصد گرفتن
کرد وکلیم الله بگریخت ونزد برهان شاه رفت وعنقریب باحمد نگر درگذشت وبعد از و کسی از بهمنیه سلطنت نیافت ودر دکن پنج
کس به فرمانروایی رسیدند عادل شاه در بیجاپور ونظام شاه در دولت آباد وقطب شاه در بلیلک وعماد شاه در برار وبرید
شاه در بیدر وشرح احوال هر یک به بیاید

ذکر ملوک عادل شاهیه

که در بیجاپور سلطنت کردند اول ایشان یوسف عادل شاه در اوغلام سلطان محمد شاه لشکری
بهمنی بوده بعون عنایت خواجه گاوان بمراتب دولت رسید وعادل خان خطاب یافت وبعد از قتل خواجه گاوان بحکومت بیجاپور
رسید ودر هشتصد ونود وپنج هجری خطبه وسکه بنام خود کرد وخویشتن را عادل شاه سوائی خواند وسوائی بهندی سبب را گویند
که بر عددی بیفزایند چون مملکت او از ملک نظام شاه وعماد شاه آن قدر زیاده بود بآن مشهور شد واو در بیجاپور وگلبرگه ومرج و
کلیان وگلبرگه ودیگر محال در تصرف داشت واو در ذی الحجه نهصد وهشت هجری در مملکت خویش خطبه بنام ائمه اثنا عشری خواند و
در نهصد وپانزده هجری بر بندر گوه فرنگیان استیلا یافتند عادل شاه متوجه ایشان شد وبسیاری را بکشت به بیجاپور بازگشت و
بعد از و پسرش اسمعیل بن عادل شاه در عمر دوازده سالگی در نهصد وشانزده هجری پادشاه شد وکمال مدار الملک با
فرنگیان گوه صلح کرد ودر نهصد وبست وپنج هجری شاه اسمعیل صفوی ایلچی با شمشیر مرصع وفرمان همراه فرستاد اسمعیل عادل شاه
شاد شد وامر کرد که سایر لشکریان بدستور قزلباش کلاه بر سر نهند وهر که ابا نماید او را از مملکت دیار بیرون کنم وامر فرمود که
بر منابر بنام شاه اسمعیل صفوی خطبه خواندند واین حکم تا عهد علی عادل شاه روان بود واو پادشاهی حلیم وکریم بود ودر نهصد و
چهل ویک هجری درگذشت بعد از و پسرش ملو عادل شاه پادشاه شد وبشرب مدام پرداخت وکار رحمت تقطیه پیش گرفت

برادرش ابراهیم عادل شاه او را بگرفت و میل کشید ابراهیم عادل شاه بن اسمعیل عادل شاه بادشاه شد و اول کسی است از این
دودمان که قوانین پدر و جد معدول نمود و نام ائمه اثنا عشر از خطبه بیفگند و مذهب امام ابوحنیفه را رواج داد و دفترهای فارسی بسوخت
و برهمنان را تربیت کرد و امر فرمود تا بدستور عهد سلاطین بهمنیه دفتر هندی ترتیب دهند. و شجاعت خان و چهار صد
تن دیگر نگاه داشت و همه مغلان را اخراج نمود و حبشیان و دکنیان را نواخت رام راج صاحب بیجانگر مغلان را بخواند و مصحفی
نزدیک خود بر کرسی نهاد و گفت چون مسلمان هستند شایسته است پیش من فرود آرند [illegible] پیش قدم ایشان نهادیم که ادب
در برابر آن بجا آرند مغلان شاد شدند و باو پیوستند ابراهیم عادل شاه از آنها متوهم شده با پانصد و دو کس از مسلمانان
و برهمنان معتبر بگشت دیگران متوهم شده خواستند که برادرش عبد الله را بسلطنت برگزینند ابراهیم عادل شاه آگاه شد و
بسیاری را بکشت عبد الله بکوه گریخت و بفرنگیان پناه برد و ابراهیم عادل شاه از اسد خان متوهم گشت و او را از بلکوان بخواند
هنوز اسد خان به بیجاپور نرسیده بود که عبد الله از نظام شاه و قطب شاه و سلاطین دولت آباد و بلیناک استمداد نمود ایشان از
دو جانب روی به بیجاپور نهادند و فرنگیان چتر بر سر عبد الله بر افراشتند و در حرکت آمدند و نظام شاه گمان داشت که اسد خان
با وی خواهد پیوست از آن ناامید گشت و مراجعت نمود قطب شاه و فرنگیان نیز بازگشتند و در نهصد و پنجاه و شش هجری سلطان
درگذشت امیری کاردان و ضابطه و بلند همت بود اول کسی است که زین بر پشت فیل نهاد و [illegible] تیر یک انگشت با
او را مطیع ساخت رایان بیجانگر و سلاطین دکن با او ملایمت کردندی هر روز صد من برنج و پنجاه گوسفند و پانصد مرغ در
مطبخ او صرف شدی و حادثات زمان او غیر از محاربات میان او و نظام شاه و قطب شاه و دیگران نیست و در همه هزیمت
او را بود [illegible] که برهان نظام شاه با رام راج عزم تسخیر گلبرگه کرد ابراهیم عادل شاه با وی مصاف داد و ظفر یافت و
بعد از وی پسرش علی عادل شاه بن ابراهیم عادل شاه در نهصد و شصت و پنج هجری بادشاه شد از مذهب پدر تبرا نمود و دین
جد گزید و مذهب شیعه سائر ساخت و خطبه بنام اثنا عشر خواند و امر فرمود که در بازارها تبرا کنند و در اندک زمان خزانه پدر را
بمردم بخشید علما و فضلا و سادات را وظایف مقرر نمود و رانچو و مدکل و کلیان و شولاپور که از تصرف پدرش بیرون رفته بود
از والی بیجانگر و دیگران بدست آورد و دیگر از مملکت بیجانگر بیجاپور و ادونی و چندر کونی و دروار مسخر ساخت و نظام شاه
و قطب شاه مقرر نمود که باتفاق یکدیگر بدفع رام راج بپردازند پس حسین نظام شاه دختر خود چاند بیبی را بعلی عادل شاه
داد و خواهر علی عادل شاه را به پسر خود مرتضی نظام داد در نهصد و هفتاد و دو هجری علی عادل شاه و حسین نظام شاه و ابراهیم
قطب شاه و برید شاه والی بندر در حوالی بیجاپور جمع آمدند و روی به بیجانگر نهادند رام راج والی بیجانگر ایشان را با هفتاد
هزار سوار و ده لک پیاده استقبال کرد نظام شاه در قلب جای گرفت و علی عادل شاه را بمیمنه فرستاد
و قطب شاه و برید شاه را بمیسره فرستاد و رام راج بر سنگهاسن متوجه میدان شد او را گفتند روز جنگ بر اسپ باید نشست از
غایت غرور نشنید پس مقابله عظیم اتفاق افتاد میمنه و میسره سپاه اسلام هزیمت رفتند نظام شاه همچنان در قلب ایستاده بود
تا توپها که میدان برابر فیل سپاه [illegible] فلوس‌های مس و ریزهای آهن پر کرده سر دادند زلزله عظیم [illegible] افتاد [illegible]
رام راج در آن معرکه از سنگهاسن فرود آمد و بر کرسی مرصع نشسته شاهانه حمل زر و زری که اطراف آن [illegible] زرین [illegible]

داشت و سلسلهٔ نامی آن از مروارید بود به بازی کرده چون توپ ملک میدان را سپرد از دندان امراج برخاست و بر سنگهاسن نشست
حسین نظام شاه بر او حمله برد و حمالان سنگهاسن انگنده اشتند بتیغ تند رام راج اسیر گشت و بقتل رسید و در تواریخ آن واقعه
گفته اند سبب نهایت خوب واقع گشت قتل رام راج چه نهایت نقطه قتل رام راج میم است اگر حذف کنند مطلب بحصول پیوندد
و بالجمله سلاطین اسلام تا بجد و بیجانگر رانده برادر رام راج اطاعت کرد و پس از آن به بیجانگر هرج مرج پدید آمد در امان بخود در ماندند
و دیگر سر ایشان بر بلاد اسلام نرسید سلاطین اسلام با غنایم بسیار به بلاد خود باز گشتند و هندی بیاسودند و در نهصد و هفتاد
و چهار هجری علی عادل شاه باتفاق مرتضی نظام شاه لشکر به برار کشید و خرابی بسیار کرد و باز گشت و بر دور شهر بیجاپور حصاری
بنا نهادند و در نهصد و هشتاد و هفت هجری کشورخان بدست مرتضی نظام شاه بقتل رسید و نظام شاه بر دهارور استیلا یافت
و بالآخر میان هر دو پادشاه صلح شد و در نهصد و هشتاد و یک هجری عادل شاه روی بیجانگر نهاد و قلعه تورکل را پنجاه محاصره
کرده فتح کشود و قلعه دهار در و بنکاپور و قهرا قهرا بکشود و مسخر ساخت و بسال دیگر مصطفی خان را بحیدر کولی گذاشت و به بیجانگر باز
گشت مصطفی خان هفت و پنج [illegible] ارتن از تابع بیجانگر پیشکش مقرر نمود و هر سال سه لک و پنجاه هزار آهن بخزانه
رسانید علی عادل شاه دیگر بار متوجه بیجانگر شد ایان آنجا بخدمت آمدند چند کس از حکام آن دیار سامان بودند علی عادل شاه
امر فرمود که همه خلعت پوشند امر خواستند که لباس زنان پوشند ایشان گفتند که ملک بشمشیر گرفته ایم شاید که خلعت زنانه نا
علی عادل شاه بر ایشان آفرین کرد و بخلعت شمشیر همه را بنواخت گویند اکنون سرداران دیار زنان واله اند و شوهر ایشان چون
سایر امرا خدمت بکنند بالجمله چون علی شاه را فرزندی نبود برادرزاده خود ابراهیم طهماسپ ولیعهد ساخت و درگذشت و بقولی از خواجه
سرایان بانفرت کرد و کاردی با خود داشت بر علی عادل شاه زد و در نهصد و هشتاد و هشت هجری درگذشت و او پادشاهی خلیق و نیکو
طبع موصوف بوده و خط ثلث و نسخ و رقاع خوب نوشتی و در روی مقطعات نام خود را بنحو حبیب نوشته که علی صوفی قلندر در عهد
علی عادل شاه در نوبت ایلچیان محمد اکبر پادشاه به بیجانگر آمدند بعد از وی برادرزاده اش ابراهیم عادل شاه در نه سالگی بتخت نشست
و کامل خان بر امور ملک مستولی گشت [illegible] چاندبی بی زوجه عادل شاه باز گذاشت و ابراهیم عادل شاه نیست که بر
خلاف عم و پدر از تشیع تبرا نمود و [illegible] شاهزاده دانیال پادشاهزاده محمد مراد بن محمد اکبر پادشاه نمود و در عهد سلطنت شاهجهان
پادشاه عرایض بخدمت [illegible] نوشته پیشکشهای لایق فرستاد و در سنه هزار و سی و [illegible] هجری درگذشت [illegible] سلطان محمود
عادل شاه بحکومت نشست [illegible] شاهجهان پادشاه نمود و آخرین پادشاه از عادل شاهیان سکندر [illegible]
که از سپاه اورنگ زیب عالمگیر قلعه بیجاپور را محاصره کرده بالآخر در یک هزار و نود و هفت هجری [illegible]
پادشاه آمد و مورد مراحم پادشاهی گردید و بخطاب سکندر خان [illegible] گشت [illegible]
و در آمد مخفی نماند که [illegible]
که سیور در کرناتک [illegible]
بنا و گلکنده که در حوالی [illegible]
آنجا پنجاه لک روپیه [illegible] ماند و [illegible]

الحال همراه در سنه اکثر روسای دکن هوای سلطنت چیده بهادرین اثنا ملک مشهور متصرف حیدر علی المشهور بحیدر نایک در آمد و چندی از
احوال حیدر نایک اینست که پدرش فتح نایک سهنگی کم پایه از دهاقین بیجاپور بود و نایک در اصطلاح آن دیار قومیست از ارذل ترین
مسلمانان اهل جاهل باشند و بزرگترین انجا به بر درگاه پیادگی اعتبار دارند با جمله فتح نایک مدتی ملازم سعادت الله خان ناظم
ارکات بود بعد انقضای دولتش در کوئله بودن گزیده بتلاش روزگار با دو پسر خود شهباز و حیدر علی بر آمده در سرداران
ملازم راجه مندراج زمیندار میسور شد و بعد چندی جمعدار صد پیاده گشت و پس از چند سال درگذشت پسر کلانش شهباز بجای
پدر نشست حیدر نایک صد پیاده از برادر جدا شده ملازم مرتضی خان جاگیردار کولر شد چون شهباز خان نایک درگذشت حیدر
نایک بطمع ریاست موروثی بشریک پتن آمد براجه آنجا بر حقوق پدر و برادرش کرده از معتمدان خویش گردید هنگامی که در سنه
هزار و یکصد و شصت و شش دیوان کلاجورین به نیابت راجه میسور در جنگ تلچنابلی بکومک محمد علی خان ابن نور الدین علی خان
گوپاموی آمده بود حیدر نایک همراه دیوان بود چون دیوان موصوف از ترچنابلی مراجعت بشریک پتن نمود مردم سپاه بنابر تنخواه
شور و شر کردند حیدر نایک که آنوقت سردار هزار پیاده بود تنخواه سپاه را بر نصف تنخواه انفصال داد از ان روز اعتبارش افزون
گشت حیدر نایک مردم سپاه را با خود متفق ساخته وقت فرصت دیوان کلاجورین را گرفت و حبس کرد و راجه را بمعطلی نظربند
بر مسند ریاست گذاشت و در اندک فرصتی بر تمامی دفائن و خزائن راجه متصرف شد و بتالیف قلوب سپاه و رعایا پرداخت و در
اندک ایام در قسمت و جوانمردی شهره آفاق گشت اما صفاتش کسانیکه همراه بودند می گویند

حیدر نایک مردیست امی پرشور و سبزه خوش شکل و جوان ن بظاهر مسلمان و بباطن شیطان میل بنماز و روزه ندارد
جنوب شهر پتن بلکیست وسیع بغایت آبادانی انجا زیست بلقب بنلتی رانی و در ان ملک بتخانه ایست کلان و افضل ترین
نذر آن بت بینی مردانست که بد انجا نیاز کنند چنانچه جبلاوران از طرف رانی هنوز بلکار اند تا از وارد و صادر و باشنده انجا
بینی را بیقدر معین بدغا و زیب حاصل کرده و به حیل تسکار میکنند و در عوض آن انعام وافر از رانی می گیرند حیدر نایک با رانی
آنجا اتحادی بهم رسانید و مشارکت و مساودت آورده این شرط معهوده سبب بهبود خود دانسته عالمی را مقطوع الانف
ساخت چه کفاره بر گناه بینی بریدن قرار داده بود تسکرها از تکلیف مالا یطاق بتنگ آمده راه فرار گرفتند و گرفتار
شده تجدید منشن آمد بینی های ایشان را کسیر بریدن فرمود و رساله بینی بریدگان علیحده قائم نمود و شهرت بنوشتی بغایت رواج
داد و محض ناله از جمله سته ضروریه انگاشت و رسم نکاح درمیان برداشت و از ارذل را بظلم گرفته ازاله
بکارت میکرد اعتدال مزاجش آنجا که سنین عمرش از شصت درگذشته در قوی فتوری نرفته بود و از جمله اختیار اوست ستردن
موی تمامی بدن چشم و ابرو و مژه هر روز مقرر داشته و دیگر استران که در رزم بدست می آمدند مردان جوان متعینه بازیگران
اصطبل و زنان پاکیزه تا ازاله بکارت داخل محل و صبیان حوالهٔ اتالیق در زمره چیله ها و از جمله خصیتان رد کرده او کسانی را
که فرقه سپاه برگزینند در قیمت ایشان چیزی مقرر در تنخواه ها کسی وضع می کرد و آنچه از اسیران کسی نمی گرفت موافق دلالان
فروخته داخل خزانه نمود و انکار را بعد ازاله کبر با چیله های هم سن قطع نظر از کفو و نسب و لمشرعه جفت می کرده و مکالمه
کلب مخلوق اند برای مصاحبت و خبر ری فراج آن قدر که تا ب و بیمان کهنه از اسطبل وغیره را بخشیده زین و پالان بکار

می برد و زر با دست کاغذ بان می فروخت و ملازمان خود را رخصت نمی داد و همراه اوشان در کناری می نهاد و می گفت که اهل حساب نه
بطلبند و همین جا کشته شوند و غلط فرستادن با قطان و خرج این همه مقصود بوده ازین قبیل بسیار است اما در جوانمردی و شجاعت
و لشکرکشی و قواعد رزم جوئی و ملک داری و رعیت پروری و عدالت سرآمد روزگار بوده بر سپاه و رعایا حکم نافذ می داشت
بالجمله چون از نظم و نسق منشور و غیره مطمئن شد ملک بدنور که ملکیت وسیع و زرخیز با علاقه حدود بسیور که ریاست آنجا نیز نسبت
مشترک مسلم بود حیدر نایک الملک را به تدبیر صائب از و انتزاع نمود و از غنایم آنجا مرفه و معمور گشت در خلال این احوال
محمد محفوظ خان برادر کلان محمد علی خان گوپاموی خفیه با حیدر نایک دوستی بهم رسانید و بعلت عزیمت طواف بیت الله از
محمد علی خان رخصت گرفته براه خشکی روانه گردید و بنواح سرنگپتن رسید حیدر نایک باستقبال اشتافت و ضیافت نمود و در
رواج فرنگیان انگریز که از کرناتک با محمد علی خان متفق بودند مشورت خواست محمد محفوظ خان که اول نظام الدوله بن نظام الملک
را بمهم کرناتک تحریص داده باتفاق یکدیگر لشکرکشی نموده اید حیدر نایک محمد محفوظ خان را جاگیر یک لک روپیه داد و از طرف
خود با تحف و هدایا پیش نظام الدوله فرستاد محمد محفوظ خان در حیدرآباد پیش نظام الدوله رسیده در خلوت عرض نمود
چه انگریزان که در ملک کرناتک محمد علی خان را باغ سیر نموده زرکشی می نماید صلاح دولت آنست که باتفاق دولتخواهان مثل
حیدر نایک و مرهته ملک کرناتک را متصرف باید بود نظام الدوله فی الفور خیمه بیرون کرده و مرهته را طلب نمود محمد محفوظ خان را
به خلعت ماهی و مراتب و خطاب فتح جنگ برای حیدر نایک رخصت آن طرف داده و در سن یک هزار و یک صد و هشتاد هجری
نظام الدوله باتفاق مرهته و حیدر نایک متوجه ارکات گردید محمد علی خان باتفاق انگریزان در میدان ترنامل رزمی صعب نمود
نظام الدوله ثبات ورزید حیدر نایک سپاه را شکسته دید نظام الدوله را از رزمگاه برآورد و خود به حفاظت
بهیرتیان پرداخت محمد علی خان ظفر یافت نظام الدوله بحیدرآباد رسید بعد چندی محمد علی خان و انگریزان بر سرنگپتن عزیمت
کردند و اکثر قلاع مثل کشن گده و بریل و غیره متصرف در آوردند درین اثنا محمد علی خان بیمار شد و بخانه مراجعت نمود حیدر نایک
سی و پنج لک روپیه نذرانه قبول نموده با انگریزان صلح کرد انگریزان قلاع او را باو دادند و داخل سیلاپور شدند حیدر نایک تعاقب
انگریزان به ارکات شتافت و در راه بازیسنداران و قلاع هیچکس متعرض نشده راه راست بتعجیل در میدان فرنگی گده در خورد و
بنابر مهیبت وحشت بغارت اطراف دراز کرد و بملک خویش مراجعت نمود محمد علی خان بفراغ خاطر در سیلاپور گذرانید و تمام فوج
خود را برطرف نمود این همه پیش حیدر نایک رفتند و نوکر شدند و در خلال این احوال در سال دوم از صلحنامه در حدود سرنگپتن
مرهته تاخت آورد حیدر نایک بر طبق صلحنامه استدعای کمک از انگریزان نمود ایشان انتظار کومک نمود حیدر نایک ناچار با مرهته
صلح مستمره کرد و در سنه یک هزار و یک صد و نود و یک هجری فرانسیسیان از دست انگریزان و محمد علی خان پناه به پهلوے بندر
که قلعه استوار دارد بردند و از رزمها فرانسیسیان بامان برآمدند و قلعه و شهر را انگریزان خراب کردند بعد خرابی پهلوے موسی لالی
فرانسیس رفاقت صلابت جنگ بن نظام الملک آصف جاه اختیار کرد و بعد چندی بحیدر نایک پیوست حیدر نایک ابواب
رسل و رسائل با بادشاه فرانسیس معرفت او مفتوح ساخت و فوجی از بادشاه فرانسیس بامداد حیدر نایک تعین شد حیدر نایک
با انگریز مستمره ارسس که گورنر خطاب داشت پیغام جنگ فرستاد گورنر وکیل خود را نقل صلحنامه به سرنگپتن فرستاد حیدر نایک

حکم نمود که وکیل با جماعهٔ خود بیرون شهر خیمه زنند و مردم این جانب با احتیاج آنرا قیمت رسانیده باشند در ملاقات وکیل مذکور مکتوب
گورنر بحیدر نایک رسانید مشتمل بر آنکه از اتباع سابقست جنگ و شکست پیمان دست از حیدر او مست حیدر نایک در جواب گفت که پیشتر گمان
من آن بود که راستی و وفای عهد بر انگریزان ختم است اکنون بر خلاف آن مشاهده رفت چه در هنگام مرهته که طلب کمک نمود بنیت محل
کمک نرسانیدند تا آنکه ناچار شده از مرهته صلح کردم و ما را از مصالحهٔ شما چه حاصل چرا که کار هرگاه کمک خواهیم بغیر از فتوی و حکم کونسل
قدمی پیش نمی‌نهند و بر تقدیر حکم کونسل بتقاعد خبر از محمد علی خان میشود و او تحلیل پرداخته آخر بعد هزار ولی بسیار اجناس و جواهر خود را
بخسارت تمام فروخته بشما میدهد از آن تیاری اسباب روزها صرف نموده خیمه بیرون زنند و آهسته آهسته یک کوچ دو مقام
تا صد و دوبین جانب رسید این دار و گیر را مدتی طویل می‌باید و ما که فوج سواره داریم که تا ده فرسنگ تاختن و باز آمدن میعاد
دارند و خزانه و سامان بسیار داریم که مهمات سالها کفایت کند پس موافقت شما این نمی‌تواند شد این بگفت و جواب مکتوب
ننوشت و وکیل را رخصت نمود و در سنه هزار و یکصد و نود و چهار هجری حیدر نایک با صد هزار سوار و چهل هزار پیاده متوجه
کرناتک شد در هم جیب سنه مذکور بالای گهات عبور کرده اکثر قلاع توابع ارکات را متصرف شد و نصیر الدوله برادر محمد علی خان
متحصن قلعهٔ جنور بود با عیال و اطفال گرفتار آمده محبوس گشت گورنر مدراس این خبر شنیده کلنل سیکی را روانه آن سمت نمود و کلنل
بیلی را روانه آن سمت نمود کلنل در میدان بلول خیمه زد حیدر نایک با تمام سپاه خویش و فرانسیس با او رزمی صعب کرد تا گاه
از بان حیدر نایک آتش بر باروت خانهٔ انگریز افتاد و شیرازهٔ جمعیت ایشان از هم گسیخت سواران حیدر نایک از اطراف و جوانب
حمله آوردند و بسیاری از سپاه انگریز بسته کلنل بیلی اسیر گشت حیدر نایک ظفر یافت و روز سوم متوجه ارکات شد و شهر
پناه ارکات را محاصره کرد راجه سر سیر بریا محمد علی خان در ارکات متحصن شد و کمک از محمد علی خان نرسیده راجه مسطور بعد دو ماه
با حیدر نایک صلح کرد حیدر نایک بقلعه در آمد و هر چه یافت ضبط کرد و ناموس سکنه آنجا را تلف نمود و لاله چیلی رام را پیاده
هزار سوار بتاخت اطراف فرستاد او در آن دیار دیار نگذاشت و عمارت را بسوخت قول حیدر نایک راست گشت که میگفت
من قهر خدا ایم که بتعذیب مردم کرناتک نازل شده ام بعد ازین قضا را محمد علی خان مع اجمال و اثقال و متعلقان خویش بمدراس
آمده اقامت گزید و چون طریق آمد و شد در خشکی از تاخت فوج سواره حیدر نایک منقطع شد و در تری از مخالفت هوا که
آن وقت بجهاز موافق نبود ممنوع گشت رؤسای کونسل حبوب غله را از فروختن فرق و منع نمودند و متوسلان کمپنی از ذخیره
سرکار برنج راتب فی نفر یک آثار مجرا و فی روپیه دوازده آثار مقرر نمودند در آن قحط عالمی هلاک شد بعد چند ماه
غله بسیار بر جهازات شرقی از بنگاله متواتر رسید و در آخر شوال سنه یکهزار و یکصد و نود و چهار هجری جنرل برایر کوت
که پیش ازین در کرناتک کارهای با نام کرده بود بحکم هیستن گورنر صاحب کلان کلکته براه دریا بدانجا رسید و قریب چهار هزار
تلنگه بحفاظت شهر پناه مدراس گذاشته با دوازده هزار تلنگه و چهار هزار ترک سوار در آخر محرم سنه هزار و یکصد و نود و پنج
هجری که از فرنگی گده کوچ نموده متوجه شد سپاه چندر نایک که قلعه دیواسی را محاصره داشت بجنگ برخاسته رفت جنرل کوت
با انتظار فوج بنگاله و جهازات ولایت در جنگ متوقف بود و باستحکام فلاح دنیا در مقبوضهٔ خویش می‌گذرانید روزی
از محمود بندر کوچ نموده متوجه سلیم گده رید حیدر نایک با تمام فوج خویش تعجیل مقابل جنرل شد و بارش گوله و بان چون

تنگ نموده سپاه جنرل مردانه کوشیدند قتالی فاحش نمود حیدر نایک منهزم با لشکر خود آمد جنرل کوٹ ظفر یافت و داخل سلیم شد و در آخر سال مذکور قریب شش هزار پیاده سپه گردگی کلنل ناکس درین برس از بنگاله براه خشکی روانه شده دریا د چلکا عبور کرده و مردم تهانجات نشل گنجام مچهلی بندر و غیره براه گرفته یازدهم شعبان سنه مذکور با جنرل کوٹ ملاقات کرد و بعد از یک دیگر در عرصه فرنگی کوٹ لشکرگاه ساخت آن وقت هشت هزار تلنگه همراه جنرل کوٹ کلنل ناکس بود جنرل متوجه قلعه پرتانور شد و آنرا قهراً قسراً بکشود و بیست دوم شعبان سنه مذکور سپاه کو پتا بیشتر تیپو سلطان خلف حیدر نایک با هزار سوار بطریق قراولی بمقابله ایستاده کرده پیش فوج حیدر نایک رفت تا انگریز بمیدان گول که پیش ازین جنگ آنجا شده بود رسید حیدر نایک آنرا مبارک دانسته صف قتال بیاراست انگریزان رزمے صعب کردند موسی لالی فرانسیس هزیمت رفت و حیدر نایک عقب او بگرفت انگریزان ظفر یافتند و دیگر روز رسد بدراس رسانیدند و همچنین در اوایل شوال سنه مذکور سپاه حیدر نایک هزیمت داده رسد را در قلعه ویلور رسانیدند بعد از آن باز آمدند و همچنین دو هزار جمعدار از ولایت انگریزیه بندر بمبئی گرسنه با سرداران خسرو پور حیدر نایک که از مدت قلعه تلیچری را که از مدت محصور ساخته بود محاصره داشت رزم کرده بقتل رسانیدند سپاهش منهزم رفت و قریب هزار اسپ بدست تلنگه هاے انگریز افتاد۔

ذکر برید شاهیه که به بیدر حکومت کردند اول ایشان قاسم برید است و او از غلامان سلطان بهمنیه است و در عهد محمد شاه لشکری به انجانب کشید و بر کفار مرهته ظفر یافت و در عهد سلطان محمود بهمنی بر امور سلطنت مستولی گشت و قبر نامی بر محمود تنگ انداخته بالاخر در قلعه اوسه و قندهار به تجویز عادل شاه و نظام شاه بنام خود خطبه خواند و بعد از وی پسرش امیر برید بن محمد قاسم جانشین شد گویند که او شبی در زمستان شراب مے خورد آواز شغال شنید گفت که شبها چرا شغالان فریاد مے آرند گفتند از سرما با سلطان تظلم مے نمایند امیر برید حکم کرد تا سه هزار غلاف پر از پنبه در صحراها و باغها بر افگنند تا شغالان زیر آن روند و از سرما امین باشند و بعد ازین دیگر آواز شنید گفت که حالا چرا آواز مے کنند گفتند که شکر نعمت می کنند امیر بخندید بعد از وی پسرش علی برید شاه بحکومت نشست اول کسی است که خود را برید شاه خواند نظام شاه در عهد او قلعه کلیان و اوسه و قندهار را از و بگرفت و بجز بندر و نواحے آن که حاصلش زیاده از چهار لک هون نبود باو گذاشت برید شاه را خوشوقتی نماند و در سن هزار هجری درگذشت آخرین آن طائفه امیر برید شاه در هزار و هیزده هجرے والی شد و بسیار نگذشت که بندر بتصرف عادل شاهیان در آمد ❊

احمد نگر از ابنیه احمد نظام شاه بحری است که در حدود دیا باغ نظام شهرے بنا نهاد و تخت آن شهر بلطافت آب و هوا وکوه و صحرا و بسیاری اشجار از جمیع شهرهاے دکن بهترین است و در ظاهر شهر صدقات جاریه پیوسته جریان دارد و از باغات آنجا یکے باغ دلکشا فرح بخش است و در وسط باغ حوضے ساخته اند در کمال وسعت و در درون آن ترکه عمارتے رفیع بنا نهاده اند و بر یک موضع شهر قلعه در غایت حصانت است و بروایت مؤلف صبح صادق ملوک نظام شاهیه در احمد نگر و مرہٹ و دولت آباد حکومت کرده اند و اول آن گروه نظام الملک حسن بحری است بهرو نام داشت چه از اعیان بیجانگر بود چون احمد شاه بهمنی لشکر بیجاپور کشید او را اسیر ساخت و حسن نام نهاد و بحسن شهرت یافت بحرے بهرو است که تحریف یافته و گویند که

که محمود شاه لشکری بهمنی بحری خاص خود با او سپرده بود ازان او را بحری گفتندی و محمود شاه بسیاری در عهد خویش او را اشرف الملک
همایون نظام الملک بحری لقب نهاده و بایالت تلنگ فرستاد نظام الملک بعد از قتل خواجه گاوان اعتباری عظیم یافته بالک
نائب مناصب گشت و هشت صد و نود و یک هجری در عهد سلطان محمود بهمنی بدست سپند خان بقتل رسید و بعد از و پسرش ملک
احمد نظام شاه خود را نظام الملک خواند و دعوی استقلال کرد و چتر برگرفت و نام سلطان بهمنی از خطبه بفگند و نام خود خواند و خواجه
جهان دکهنی و دیگر امرا نپسندند نظام الملک نام خود را از خطبه بفگند و بدستور چتر برگرفت و گفت این علامات سلطنت است
نالک بهر دفع حرارت آفتاب است امرا گفتند که اگر چنین است هر که خواهد چتر برگیرد نظام الملک بآن رضا داد پس هر که خواست
بهر خویش چتری بخواست و در تمام دکهن آن شایع شد راقم حروف گوید اکنون روسای دکهنی که جمعدار سی و پنجاه کس هستند
از روی [illegible] و تفدان چتر برهم [illegible] و آن مشهور به آفتابی است باالآخر باستصواب خطبه بنام خود خواند و خود را نظام شاه
بحری لقب نهاد و دختر خود بملک وجیه داروی قلعه دولت آباد داد و او را پسری آمد ملک اشرف برادر وجیه از راه حسد آن
زن را با پسرش و برادر خود بکشت و بر دولت آباد و اهل استیلا یافت و اطاعت محمود شاه گجراتی نمود نظام شاه در هشت صد و
نود و [illegible] دولت آباد را محاصره کرد چون فتح متعذر دید بازگشت و در حدود باغ نظام شهری بنا نهاد تا آنجا سکونت کند
و متوجه بر دولت آباد تاخت برد پس آن شهر را احمد نگر نام نهاد و از مدت استقلال یافت ملک اشرف سلطان محمود شاه
گجراتی را بتسخیر دکهن تحریص نمود والی گجرات قصد دیار نظام شاه کرد باتفاق عماد الملک عماد شاه عادل شاه خاندیسی عزم
رزم [illegible] والی گجرات را اجمال بغرنقیت ناشبی فیل را که نزدیک سراپرده شایسته بود رها کردند شورشی عظیم در لشکر
گجرات افتاد و گمان بردند که نظام شاه شبخون آورده سلطان محمود گجراتی از اردو بیرون رفت چون لشکر متفرق شده بود با
مخالفان صلح نمود و بگجرات بازگشت [illegible] نگذشت که ملک اشرف درگذشت نظام شاه بر دولت آباد و اهل استیلا یافت و
در نهصد و چهارده درگذشت او بصفات حمیده موصوف بود هرگاه که سواره شدی سر نیزه انداخته رفتی [illegible] چون [illegible]
شنوند عوام الله [illegible] نسبت کنند [illegible] که اگر نظر بر همین و [illegible] افتد و این نکوهیده بود و با وجود این صفات [illegible]
و درست [illegible] چون در شمشیر بازی ماهر بود خلق را بانکار [illegible] تا آنکه بسبب آن میان جوانان نزاع پدید آمد و ایشان
هرگاه بیک دیگر برتری [illegible] تا میان ایشان حکم کند او در حضور خویش هر دو را به شمشیر بازی فرمودی و هیچ
[illegible] نبودی که در بارگاه شخص چند کس به قتل رسیدی و از قبایل هیچ کس باز خواست نکردی و رفته رفته انکار جهان شایع
گشت که در کوچه و بازار هر که خواستی بآن استیصال نمودی هیچ کس مانع نیامدی و اکنون گویند که آن عمل نزدیک دکهنیان
ببعضی جا شایع است و آخر ایک رنگ گویند و بعد از و پسرش برهان نظام شاه در هفت سالگی جانشین گشت فیض جاوید
تاریخ جلوس اوست [illegible] دولتش مکمل خان بر امور ملک و مال مستولی گشت و در نهصد و چهار هجری برهان نظام شاه
بر بانوی [illegible] عاشق شد مکمل خان مهر وکالت پیش پادشاه نهاد و گفت تا خداوند خورد سال بود [illegible] اکنون [illegible]
شد بکار ملک تواند پرداخت برهان نظام شاه هر چند گفت قبول نکرد شیخ جعفر دکهنی بوکالت رسید و در نهصد و [illegible] هجری
شاه طاهر باحمد نگر آمد و اعزاز یافت چون برهان نظام شاه از سلطان بهادر گجراتی منهزم گشت در نهصد و [illegible] خطبه

بنام سلطان بهادر گجراتی خواندند تا او بگجرات بازگشت دیگر سال برهان نظام شاه شاه طاهر را با تحف و هدایا بگجرات فرستاد و سلطان
بهادر از فصاحت آن آگاه شد و بر جمیع امرا او را تقدیم داد و شاه طاهر با علمای گجرات مناظره کرد و غالب آمد و رخصت آن طرف
یافت و چون در نهصد و سی و هفت که سلطان بهادر بر مالوه استیلا یافت برهان نظام شاه دیگر بار شاه طاهر را برسالت
فرستاد و بوساطت او محمد شاه خاندیسی بران مستقر گشت و برهان نظام شاه به برهان پور آمد و سلطان بهادر را ملامت کرد
پس برهان نظام شاه به برهان پور شد محمد شاه به استقبال او شتافت برهان نظام شاه و شاه طاهر را گفت چون بخدمت
سلطان بهادر رسم ناچار بپای باید ایستاد و زیاده از آن تعظیم من نکند چه چاره باید کرد شاه طاهر گفت حیلتی اندیشیده ام که چون
ترا بینند ناچار از تخت برخیزد و فرود آید پس مصحفی که بخط علی علیه السلام بود بر سر نهاد و به بارگاه سلطان بهادر آمد
سلطان از خداوندخان گجراتی پرسید که این چیست که شاه طاهر بر سر گرفته گفت مصحف بخط علی کرم سلطان از تخت فرود
آمد و استقبال کرد و مصحف بوسید و بر سر نهاد و برهان نظام شاه شمه از آداب سلطان بجا آورد و سلطان بر تخت نشست و مشیت
برهان نظام شاه و محمد شاه و شاه طاهر ایستاده بودند سلطان شاه طاهر را امر بجلوس فرمود او معذرت نمود و سلطان
دیگر بار او را بجلوس اشاره کرد طاهر گفت شرط ادب نباشد که خداوند من بر پای بود و من بنشینم سلطان فرمود
که او نیز بنشیند پس برهان نظام شاه و محمد شاه و شاه طاهر نشستند سلطان به شاه طاهر گفت بعد ازین ترا با برهان
نباید آمد تا عظمت قوت نشود آنگاه شمشیر کمر خود را به کمر برهان نظام شاه بست و او را که با برهان بخواندند نظام شاه
خطاب کرد و سراپرده سرخ تفویض فرمود و چتر سفید که از سلطان مالوه گرفته بود بفرمود تا بر سرش افراختند و دیگر اسپ
و فیل و خلعت خاص داده رخصت فرمود برهان نظام شاه باحمدنگر رسید و در نهصد و چهل و چهار برهان نظام شاه باحمدنگر
رسید و در نهصد و چهل و چهار برهان نظام شاه برهنمونی شاه طاهر نام اصحاب کرام از خطبه بیفگند و بنام اثنی عشر خطبه خواند
دختر خود را که سفید بود سنبر ساخت و امر کرد تا در مساجد رقص کنند و بالاخره مذهب امامیه پیش نهاد ساخت سلطان محمود
گجراتی بعد از سلطان بهادر گجراتی بادشاه شده بود و ابراهیم عادل شاه والی بیجاپور و مبارک شاه خاندیسی و عماد شاه
والی برار ازین معنی برنجیدند و خواستند که او را استیصال سازند برهان نظام شاه به تحف و هدایا محمود و مبارک شاه را راضی
ساخت و لشکر بر عادل شاه والی بیجاپور کشید و بصلح بازگشت و بعد از چهل سال شاه طهماسپ صفوی از ایران جهت
برهان نظام شاه کشید و تحف و هدایا فرستاد و از آن جمله غلامی بود شاه قلی نام که در آن دولت صلابت خان خطاب یافت
و برهان نظام شاه در نهصد و شصت و یک درگذشت و همدر آن سال اسلام شاه والی دهلی و سلطان محمود گجراتی
برادرزاده سلطان بهادر گجراتی درگذشتند غلام علی هندو شاه گوید سه خسرو را زوال آمد بیک سال که هند از عدل شان
دارالامان بود یکی محمود شاهنشاه گجرات که همچون دولت خود نوجوان بود دوم اسلام شه سلطان دهلی که در هندوستان
صاحب قران بود سوم آمد نظام الملک بحری که در ملک دکن سلطان نشان بود و من تاریخ فوت این سه خسرو چه پرسی
زوال خسروان بود بعد از وی پسر بزرگش حسین نظام شاه بادشاه شد و در عهد او سیف عین الملک گجراتی که از امرای
سلطان بهادر گجراتی بود و بعد فوت او بدکن دیده در خدمت حسین نظام شاه بسر می برد توهم نموده به برار رفت و فوج

افزود با و پیوست سیف الملک حسین نظام شاه در آمد حسین نظام شاه قاسم بیگ حکیم را نزد او فرستاد و او را بخواند سیف
عین الملک گفت که بسه شرط بخدمت آیم اول آنکه حسین نظام شاه مرا استقبال کند دوم آنکه وقت ملاقات از اسپ فرود نیایم
و سوم آنکه با من باز گردم تو در اردوی من باشی تا اگر حسین نظام شاه غدر اندیشد یاران من ترا هلاک کنند قاسم بیگ بپذیرفت و
نزد حسین نظام شاه رفت و بیلاور بر خود مالید تا سر و رویش آماس کرد و بهانه بگفت عین الملک او را بخواند تا در اردوی
خود بماند و پیش نظام شاه برد و فرستاده او را بدان حالت بدید و حال بعین الملک باز گفت عین الملک را اجل فرا
رسیده بود آن شرط بگذاشت و روی بقلعهٔ احمدنگر نهاد حسین نظام شاه باستقبال شتافت عین الملک دستگیر شد و با
خواهرزاده اش صلابت خان بقتل رسید حسین نظام شاه در نهصد و هفتاد و دو هجری باتفاق سلاطین دکن متوجه بیجانگر
شده و رام راج والی بیجانگر را کشت چنانچه در ضمن احوال عادل شاهیان گذشت و در بیجانگر نیز بیاید بالجمله بعد از ظفر
بر رام راج حسین نظام شاه باحمدنگر رسیده در همان سال بگذشت آفتاب دکن شد تاریخ است و او دو پسر داشته مرتضی
و برهان بعد از وی پسر کلانش مرتضی نظام شاه بادشاه شد و در عهد او فرنگیان رگزیده مسلمانان ایذا رسانیدند قصد ایشان
کرد و محاصره نمود و اخلاص و فرهاد خان حبشی از فرنگیان رشوتها گرفتند و آنچه خواستند بقلعه فرستادند ناگاه کشتی مسلمانان بدریا
رسید فرنگیان آنرا بگرفتند و دو جوان غریب در کشتی بودند رستم خان و شمشیر خان نام فرنگیان آثار شجاعت در ایشان دیده
بقلعه بردند و بزم سپاه مرتضی نظام شاه امر کردند ایشان دریافتند که حبشیان و سایر امرا با فرنگیان متفق اند پس نوشتند و
بر سر تیری بستند و بعسکر مرتضی نظام انداختند و مرقوم نمودند که از سپاه اسلام برگ و ترک جهد تمام چرکسی کند پس هنگام شب
رستم خان گریخته نزد مرتضی نظام شاه ماندند و مرتضی نظام شاه در باز و اخلاص جان را حبس نمود و برگ و ترک را چنگیز خان
خطاب داد و پیشوا ساخت و باحمدنگر بازگشت و در نهصد و هشتاد و دو مرتضی نظام شاه بر برهان عماد و عادلخان والی
عماد را با پسرش شمشیر الملک کشت و بر پسری صاحب خان نامی عاشق شد و صاحب خان با چنگیز خان عداوت گرفت
و بمرتضی نظام شاه گفت که او در سر سلطنت است و دران ایام چنگیز خان بیمار شد مرتضی نظام شاه شربت مسموم با حکیم محمد
مصری پیش او فرستاد چنگیز او را بخورد و از حال آگاه شد و در حالت نزع این عریضه نوشته بنظام شاه فرستاد و در گذشت
مخلص دولتخواه سپهر گشته ببرگ شد که آفتاب عمرش شصت در جبطی کرده معروض میدارد شنیدنی که آب حیات سرشته
بود در شهد و چشم از مشاهده اعتبار بپوشید چندانکه مرا فنا گشت شاه را بقا باد و التماس آنکه مراحبا و مهیا از دو تنخواهان
شمرده استخوانهای مار اکبر بلای علی نقی سید و سید مرتضی سبزواری و شاه قلی صلابت خان غلام مرسله شاه طهماسب
صفوی و مرزا تقی نظری و امین الملک نیشاپوری و قاضی بیگ طهرانی را از نوکران کارآمدنی شمرده تربیت خاطر بکوشند
و آن قدر مغل که در سرکار من اند میان صلاح و از آن جمع نمایند مرتضی نظام شاه رقعه بر خواند و از کرده پشیمان شد و بر مجلس
خویش نفرین کرد و سید مرتضی را حکومت برار داد و حکیم محمد مصری را که پیشوا ساخته بود عزل کرد و قاضی بیگ را پیشوا
ساخت و گفت که فرزند رسول خدا است و او را وکیل خویش ساختم اگر در قیامت از من پرسند که چرا در ملک تو کسی بر
کسی ظلم کرد گویم از قاضی بیگ باید پرسید پس از آن عزلت گزید و در قلعهٔ احمدنگر منزوی گشت و پاسبانی خود شاه قلی صلابتخان

سپرده حکم کرد که خبر صاحب خان معشوق کسی پیش او بیاید و تا نزده سال منزوی بماند خلق او را دیوانه گفتندی
و [illegible] خبر یافت و [illegible] کسی پیش او نرفته بزرگان دولت را [illegible] بزرگ پیش آمدی عریضه نوشته ندی و نتیجه
[illegible] نوشتی بدان عمل کردندی محمد اکبر بادشاه از حال او آگاه شد [illegible] و بمالوه آمد [illegible] بیگ رقعه نوشت مرتضی
نظام شاه در ساعت پالکی خواست سوار شد و امر کرد تا [illegible] بنا نهاد و اکبر بادشاه
به آگره باز گشت [illegible] بود مرتضی نظام شاه به دولت آباد رفت و [illegible] درویشانه پوشیده [illegible]
بیرون رفته [illegible] صاحب خان نیز اطلاع یافت اعیان دولت آگاه شدند [illegible] شتافتند و او را بدست آورند
و بمبالغه تمام باز گردانیدند مرتضی نظام شاه باحمدنگر شد و در باغ [illegible] منزوی گشت صاحب خان بسیاری
از خویشان خود را به امارت رسانید و همه روز با [illegible] و بسیار [illegible] هزار مردم [illegible] در کوچه و بازار میگشت و زنان و [illegible]
مردم را [illegible] امرا از این حالت به تنگ آمدند صاحب خان [illegible] حسین خان [illegible] که [illegible] برابر بود پیغام
فرستاد که [illegible] تغیر [illegible] حسین خان بآن رضا نداد و صاحب خان با یاران [illegible] باز گشت [illegible] مرتضی
نظام شاه بیرون آمد و گفت فرمان بادشاه است که مغلان را بقتل رسانید دکنیان و حبشیان خواستند که بفرموده عمل نمایند
امرای معقول جمع شدند و عزم رزم کردند صاحب خان مرتضی نظام شاه گفت مغلان می‌خواهند که ترا بقتل رسانند مرتضی
نظام شاه پیاده از باغ بیرون آمد و چون مغلان را [illegible] دید بر فیل سوار [illegible] دکنیان و حبشیان بمقابله امر فرمود سید مرتضی سبزواری
و [illegible] بیگ [illegible] با امرای معقول پیغام دادند که با خداوند خود حرب نتوان کرد [illegible] حسین خان
[illegible] از اسپ فرود آمدند و [illegible] پیش بادشاه [illegible] لشکریان راه ممالک
عادل شاه و قطب شاه پیش گرفتند صاحب خان با یاران [illegible] قاضی بیگ رقعه
به بادشاه نوشت و صلابت خان حال عرضداشت بادشاه گفت [illegible] صاحب خان را باز گردان صلابت خان [illegible]
[illegible] باز گردانید [illegible] قصد صلابت کرد صلابت خان [illegible] مرتضی نظام شاه خبر یافت [illegible]
[illegible] قاضی بیگ بجنایت منسوب شد [illegible] از بادشاه اجازت خواستند که [illegible] بادشاه
و [illegible] گفت و نوشت که هرگاه سید محمد چیزی از خزانه [illegible] نباشد [illegible] اعیان [illegible]
[illegible] رسانید و [illegible] صاحب خان از مرتضی نظام شاه جهت آنکه صلابت خان [illegible]
[illegible] شتافت [illegible] چند ضرب توپ رها کردند و چندی [illegible] بادشاه در پالکی سوار شده
[illegible] صاحب خان روان شد چون [illegible] رسید [illegible] صاحب خان گفت صلابت خان را از پیش خود بران
[illegible] با قطاع [illegible] تا نزد تو آیم بادشاه صلابت خان را [illegible] اقطاع او بود [illegible]
شنیده [illegible] در قلعه [illegible] خروج کرده متوجه احمدنگر است بادشاه باحمدنگر شد و صلابت خان [illegible] صاحب خان
دیگر بار [illegible] بادشاه توجهی نکرده باحمدآباد شتافت و در بازار [illegible] دکان عطاری رسید و گفت [illegible] داری که دیوانه را
سود دهد گفت اجزای جلاب موجود است بادشاه گفت ندانم که من دیوانه ام که تا مراد از سلطنت می‌خواهم [illegible]

کہ بے موجب لشکر می کشد عمار گفت او دیوانه است که قدر خون تو برادر نمی داند بادشاه بخندید او را بر او رهون باد بخشید و
اسد خان را برزم برهان فرستاد برهان منهزم گشت و برسم باشتافت یکراب افتاد و بخدمت اکبر بادشاه شتافت
مرتضی نظام شاه سید مرتضی والی برار را امر فرمود که صاحب خان را بدست آرد و بخدمت فرستد و اگر ما از ان ابا نماید به قتل
رساند سید مرتضی بفرمان او صاحب خان را کشت و صلابت خان در امور ملک استقلال یافته مملکت را ضبط کرد و اکبر بادشاه
مشهر و خان را برسالت نزد مرتضی نظام شاه فرستاد مرتضی نظام شاه بار داد و او را نزد خود خواند مشهر و خان گفت که مرا
بادشاه از ان فرستاده که سبب آبروی شما معلوم کنم مرتضی نظام شاه گفت سپاه بر من بسیار جمع شده و قبایل و لایت
بخروج ایشان وفا نکند لاجرم از شرم کمتر بیرون می آیم و در نهصد و نود و دو هجری از پیش اکبر بادشاه خان اعظم را باتفاق
برهان برادر مرتضی شاه قصد دکهن کرد صلابت خان و میرزا محمد نظری قصد او کردند خان اعظم منهزم بگجرات افتاد و میرزا محمد تقی
نظری باحمدنگر شتافت و دران فتح شاه لولی که بجای صلابت خان خدمت مرتضی نظام شاه می کرد مرتضی نظام شاه شیفته
او بود بعرض رسانید که امرا از آبروی تو بیجان رسیده اند می خواهند که پسرت حسن را بسلطنت برگزینند مرتضی نظام شاه بر قتل پسر
ساعی شد و دران ایام سپاه عادل شاه بحدود مملکت او رسید مرتضی نظام شاه آخر الامر تحریک صلابت خان دانست پس
او را بخواند و گفت می خواهم که ترا حبس کنم بر انقدر ندارم صلابت خان گفت قلعه را تعیین ما باید نمود با آنجا روم مرتضی نظام
شاه گفت قلعه [illegible] یوری صلابت خان بخانه رفت در بجز نبات خود نهاد بر پالکی نشست و راه قلعه مذکور پیش گرفت
هواخواهان هرچند مانع آمدند هیچ در نگرفت گفت آنچه بکردم بهر غدر او ندیدم بود اکنون که نخواهد مرا با فضولی چه کار مرتضی نظام شاه
قاسم بیگ را پیشوا ساخت و میرزا محمد تقی نظری را وزارت داد و با عادل شاه صلح کرد و دیگر بار قصد قتل پسر نمود و او را
بخواند و نزد خود در حجره جای داد شبی او را در نهالی پیچیده دران زد شاهزاده حسین برخاست و بگریخت مرتضی نظام شاه
دیگر روز بحجره رفت و او را نیافت فتح شاه لولی را گفت حسین چه شد گفت بمرد گفت استخوانهای چه شد گفت خاک شد گفت
باندک آتش چگونه استخوانهای آدمی خاک شود فتح شاه را تهدید کرد فتح شاه گفت که او بگریخت و اکنون نزد قاسم بیگ و حکیم
و میرزا محمد تقی نظری است مرتضی نظام شاه او را از ایشان درخواست هر دو انکار کردند و محبوس گشتند و امور ملک بمیرزا صادق
و بهزاد الملک تفویض شد ایشان نیز چون در باب قتل شاهزاده اطاعت نکردند محبوس شدند و بعد از ایشان سلطان حسین
بن سلطان حسن سبزواری که در دکهن متولد شده بود میرزا خان خطاب یافت و پیشوا شد و دلاور خان عادل شاهی
لشکر بمملکت مرتضی نظام شاه کشید میرزا خان به تنهائی دفع او از شهر بیرون آمد و بدولت آباد شد و خواست که شاهزاده
حسین را که آنجا محبوس بود بدست آرد و به سلطنت نشاند مرتضی نظام شاه آگاه شد صلابت خان و قاسم بیگ و حکیم
و میرزا محمد تقی و حکیم محمد مصری را از حبس نجات داد و بدرگاه خواند میرزا خان بتعجیل تمام شاهزاده حسین را برگرفت و متوجه
احمدنگر شد و مرتضی نظام شاه را در حمامی گرم باز داشت و در گلخن چندان آتش افروخت که از حرارت آن در هیژدهم رجب
سنه شش صد و نود و شش هجری درگذشت مدت ملکش بیست و چهار سال و دران جمله قریب شانزده سال منزوی بود
و او بادشاهی باشجاعت بوده و او در نهصد و هفتاد و هفت هجری بزم کشور خان عادل شاهی کرد کشور خان در قلعه دهارور

متحصن شد مرتضی نظام شاه سوگند یاد کرد که از اسپ فرود نیاید تا قلعه نگشاید پس با سپاه یورش کرد جمعی از لشکریانش به
تیر و تفنگ و توپ هلاک شدند و چند تفنگ بجوشن بادشاه رسید و کور خان بزخم تیر در پا در آمد مرتضی نظام شاه قلعه بگرفت باگلبـ
معهاند و پسرش حسین نظام شاه بن مرتضی نظام شاه بادشاه شد و جمعی از سفلگان را امارت داد و رسوم نکوهیده پیش گرفت
شبها در کوچها بگشتی و هر که را یافتی بکشتی میرزا خان او را بگرفت و ابراهیم و اسمعیل پسران برهان بن حسین نظام بن برهان نظام شاه
را بجزاند و اسمعیل را که کهتر بود بسلطنت برداشت جمال خان و جمعی کثیر از دکنیان و حبشیان برین سخن انکار کردند و بدر قلعه احمدنگر
شدند و گفتند حسین نظام شاه کجاست میرزا خان گفت او قابل سلطنت نیست و بادشاه اسمعیل است جمال خان گفت شاه باد
مرا بگذار میرزا خان حسین نظام شاه را بکشت و سرش بر نیزه کرد و بر برجی داشت و گفت که اگر جنگ بهر اوست اینک به قتل
رسید جمال خان وغیره چون این حال بدیدند بیش از پیش در کشودن قلعه کوشیدند و هنگام شام قهرا قهرا را بکشودند و حمید خان
و صلابت خان و امین الملک را بکشتند و بقتل مغلان فرمان دادند میرزا خان بگریخت و میرزا محمد تقی نظیری و میرزا صادق
و دیگران گرفتار شده بقتل رسیدند و دیگر روز جمال خان اسمعیل نظام شاه را بر تخت نشاندند و میرزا خان بعد از چهار روز
گرفتار شده بقتل رسید و جمال خان بر دولت اسمعیل نظام شاه مستولی شد و او مهدوی بوده و اسمعیل نظام شاه را
مهدوی ساخت و در نهصد و نود و هشت صلابت خان که بفرمان میرزا خان در کهرله محبوس بود خروج کرد و روی باحمدنگر
نهاد و عادل شاه نیز از بیجاپور قصد آن ملک کرد جمال خان با صلابت خان رزم کرد و ظفر یافت و صلابت خان از و امان
خواست و همان سال درگذشت و جمال خان با عادل شاه صلح کرد و برهان که در خدمت اکبر شاه بود عرض کرد که در کهن بادشاهی
صاحب جود است اگر تجدید و شوم شاید بدولت رسم اکبر بادشاه او را اجازت داد برهان به برهانپور شد و باتفاق
راجه علی خان والی خاندیس روی باحمدنگر نهاد و بسیاری از امرای برار با وی پیوستند جمال خان در نهصد و نود و نه هجری
با برهان و راجه علی خان رزم کرد و با خداوند خان مهدوی بقتل رسید اسمعیل نظام شاه اسیر شد و او را نزد پدرش آوردند
و برهان پسر را بنواخت راجه علی خان را با تحایف بخاندیس باز گردانید و برهان نظام شاه بعد از پسر خود اسمعیل شاه
بادشاه شد و هر کجا مهدوی یافت بکشت و خطبه بنام ائمه اثنی عشر خواند و در هزار و یک لشکر بر نگدیه فرستاد و بسیاری
از فرنگیان بکشت و دیگر سال فرنگیان غالب آمدند و بسیاری را از مسلمانان بکشتند و بعد از و پسرش ابراهیم نظام شاه
چند ماه حکومت کرد و بعد از و احمد نظام شاه بحری نسبی میان منجهو بادشاه شد و در عهد او سپاه نظام شاهیان چهار گروه
شدند و هیچ اطاعت نمی کردند اول میان منجهو و او باحمد نظام شاه در قلعه او خطبه بنام او می خواندند دوم چاند بیبی
و شمشیر خان در قلعه احمدنگر بنام بهادر خطبه می خواندند سوم اخلاص خان در حدود دولت آباد موتی نام طفلی را نظام شاه می خواندند
چهارم آهنگ خان حبشی و او در حدود جنیر بود شاه علی بن برهان نظام شاه بحری را که قریب هفتاد سال عمر داشت و از
بیجاپور خوانده بود و خطبه بنام او می خواندند و در این آوان سلطان مراد ابن اکبر بادشاه و خان خانان عبدالرحیم خان سپهسالار
احمدنگر را محاصره کردند و چند جا نقب کردند هر چه نیرنگ بدید آوردند چاند بیبی برقعه بر سر افگنده و سلاح در دست گرفته بر سر
رخنه آمد احمد نظام شاه هشت ماه بود و بعد از و بهادر نظام شاه نسبی چاند بیبی در احمدنگر بادشاه شد و در هزار و

ششم هجری اکبر بادشاه شاهزاده دانیال را بجای شاهزاده مراد که فوت شده بود با خان خانان عبدالرحیم به تسخیر دکن فرستاد و
آهنگ خان حبشی که قلعه احمدنگر را محاصره داشت پیشتر رفت و شاهزاده دانیال بمحاصره احمدنگر پرداخت چاند سلطان چیته خان خواجه سرا
که از امرای او بود گفت قلعه را باشیان باید داد و به دولت آباد رفت با امر گفت که چاند سلطان با مخالفان متفق شده و قصد قتل
شما دارد پس باتفاق یک دیگر در غره محرم یک هزار و نه هجری آن شیر زن را کشتند بعد از چند روز شاهزاده دانیال قلعه را قهراً
بگرفت و حبیب خان وغیره را به قتل رسانید و بهادر نظام شاه را بخدمت اکبر بادشاه فرستاد و بهادر محبوس گشت و بعد از
فتح احمدنگر امرای نظام شاهی مرتضی نظام شاه بن شاه علی را در دولت آباد بادشاه خواندند و ملک عنبر حبشی غلام میرک دبیر
المخاطب بچنگیز خان عظیم مستقل گشت و ممالک نظام شاهی از سرکشان صافی ساخت و شهر کهرکی در شش کروهی دولت آباد
بنا نهاد و بعد از نظام پسرش برهان نظام شاه را به سلطنت نشاندند و در هزار و بیست و نه هجری امرای اکبرشاهی را از بالاگهات
بر آمد نور الدین محمد چنانکه بادشاه شاهزاده جهان شاه را بقلع و قمع او فرمان داد و لشکر به بالاگهات فرستاد و ملک عنبر هزیمت
رفت و خراج بپذیرفت و چون عنبر درگذشت پسرش فتح خان بن ملک عنبر را برهان نظام شاه خواست که در امور ملک دخل
بدهد فتح خان برنجید و در هزار و سی و نه هجری برهان نظام شاه را به قتل رسانید و پسرش که خورد سال بود نظام شاه خواند
خانجهان و مهابت خان در هزار و چهل و سه از برهانپور روی به دولت آباد نهاد فتح خان در قلعه متحصن شد مهابت خان بر شهر
دولت آباد استیلا یافت و در تضییق حصار کوشید یاقوت خان حبشی با لشکر انبوه قصد مهابت خان کرد و مهابت خان
طائفه را بضبط دولت آباد بازگذاشت و از شهر بیرون آمد و با یاقوت خان مصاف نمود و ظفر یافت یاقوت خان
به قتل رسید مهابت خان بدولت آباد بازگشت و قهراً قلعه را کشود و فتح خان و نظام شاه و تمامی اولاد نظام شاهیان
را بدست آورده و مظفر و منصور به برهانپور بازگشت و فتح خان و نظام شاه را بدرگاه والا فرستاد و نظام شاه وغیره
محبوس گشته صوبه دولت آباد که مرهٹ عبارت از وست و مرهٹه کنان آنجا باشند در زمان سابق به دیوگر شهرت داشتند
و پیش از ظهور اسلام همیشه دارالملک بوده و مردمش نساج اند و این فن را نیک ورزیده اند و کاغذ آن مقام با نام است
چه بعد از روم و ختا بدان لطافت و صفا تتبع آن بیهوده و قلعه اش از امهات جهان است و چند طبقه دارد و مولف خلاصه
تاریخ گوید که در زمان شهر مذکور به تارا نگری موسوم بوده و بعد از ان به دیوگر معروف شد چون سلطان فخر الدین جونا المخاطب
سلطان محمد شاه بن تغلق شاه والی دهلی تمام مملکت را ضبط نمود قلعه دیوگیر را دولت آباد نام نهاد و دارالسلطنت ساخت
و بعد او آن ولایت بالکل از تصرف حاکمان دهلی بدر رفت و بعد از سه صد سال در عهد شاه جهان بادشاه بسعی
مهابت خان خانخانان سپه سالار قلعه مذکور به تسخیر در آمد و چون اورنگ زیب عالمگیر در ایام شاهزادگی بصوب مملکت دکن
تعین گردید در پیشگی قلعه مذبور جای که قصبه کهرکی بود شهر خجسته بنیاد اورنگ آباد طرح انداخت آن نشیمن گاه حکام گردید
پیش از ین در ملک نظام الملک والی دکن کهرکی نام داشت و پیش از موضع ویرانه بوده عنبر حبشی صاحب مدار دولتش بنا بر
او جای بنا نهاد و بسبب قلت آب نهر از رود خانه پرسول در حویلی خود آورده با و تالاب عالی متصل شهر یافت و اکنون
اورنگ آباد شهر است وسیع و هوایش معتدل و هفت منزل از اینجا شهر برهانپور است و در ان شهر بدستور دیگر شهرهای هند

چهار ماه بارش می‌شود و اقسام میوه در کمال خوبی پیدائی می‌دارد از خطوط میر غلام علی آزاد بلگرامی که آنجا اقامت دارد معلوم
شده که درخت انبه دو فصل بار می‌دهد و غله همیشه ارزان و انواع اقمشه و جواهر نفیسه و زیبا از آن شهر فراوان
می‌آید ساکنانش حسین و خوش شکل و نیکو معاش می‌باشند طول آن صوبه یکصد و پنجاه کروه و عرضش صد کروه است و هشت سرکار
مشتمل بر هشتاد و محال و محال بعضی پرگنه باشد تابع این صوبه است و بموجب جمع‌بندی راجه تودرمل رقم جمع و تحصیل تمام صوبه‌های مملکت هند اشینه
و نوشته پنجاه و یک کرور و شصت و دو لک و هشتاد هزار دام مدخل این صوبه است و چهل دام را یک روپیه رایج الوقت مقرر است
پس یک کرور و شصت و نه لک و هفت هزار روپیه می‌شود بالجمله اورنگ آباد در عهد سلطنت محمد شاه بادشاه هنگام نظامت
نظام الملک آصف جاه و پسرش ناصر جنگ کمال رونق داشته و اکنون که سنه یک هزار و یکصد و نود و پنج هجری است نظام الدوله
ابن نظام الملک آصف جاه بر مسند امارت انتظام قیام می‌دارد و بر اکثر ممالک دکن متصرف است اما نشیمن گاهش حیدرآباد شنیده
می‌شود چو پیر شهری است مشتمل بر آبهای خوشگوار و اثمار حلاوت آثار و قلعه بغایت متین دارد و میوال بر ساحل دریای عمان که سمندر
و دریای عمان نامند واقع است و از بناهای مشهوره دکن است و قلعه رنگ دیده در هند و آن از ابنیه فرنگیان تیر کلی است و تلنگانه نیز نامند
و وجه تلنگانه به تلنگ بن دکن بن هند بن حام بن نوح علیه السلام منسوب است و آن ولایتی است مشتمل بر مضافات بسیار و بغایت
آبادان و در زمان سلف همیشه یکی از راجایان معتبر هندوستان بر آن مملکت فرمان‌روا بوده اند و هزار و یک بحیره دار الملکش گلکنده
بوده که بسبب افزونی باغات و عمارت و پاکیزگی سرزمین مستثنی از دیگر ولایات هند است و ساکنانش همه ملیح و نمکین باشند
کپتان جوناتهان اسکاٹ بارقم حروف می‌گفت که در صوبه گلکنده کان الماس است که در آب و تاب و سلح بر همه کانهای الماس
می‌دارد مؤلف صبح صادق گوید اول از ملوک گلکنده سلطان قطب شاه است و او بخدمت محمد شاه لشکری بهمنی نوکری و خاصخیلی
لقب یافت و به تلنگ شد و بسیاری از اهالی آن دیار را کشت و در عهد سلطان محمود بهمنی قطب الملک خطاب یافت و به امارت
تلنگ رسید و در نهصد و هیژده هجری نام سلطان محمود بهمنی از خطبه بیفگند و بنام اثنی عشر خطبه خواند اما حقوق سلطان محمود منظور داشته
پیوسته تهنیت و تحایف می‌فرستاد پس چون شنید که شاه اسمعیل صفوی در ایران استقلال یافت خطبه بنام او خواند و بعد از و فرزندانش
بر سنت او عمل می‌کردند بعد از آن پسرش جمشید قطب شاه او پس از و برادرش قطب که دختر نظام شاه در نکاح او بوده بر حکومت
نشست و باتفاق نظام و عادل شاه و برید شاه رامراج والی بیجانگر را در رزم بکشت چنانچه گذشت و بعد از و پسرش محمد علی
قطب شاه بادشاه شد گویند روزی بر فیل سوار براهی می‌رفت درویشی با او رسید و گفت ترا بائمه اثنی عشر سوگند است که این فیل
مرا دهی قطب شاه فرود آمد و آن فیل را با یک زنجیر طلا و پرچه بر و بود بدرویش داد و بهاگ نگر که بحیدرآباد مشهور است از ابنیه
اوست گویند در عهد دولت سلطنت خویش بر سولی بهاگ متی نام عاشق شد بنام او آن شهر در حوالی گلکنده بنا نهاد و بعد از و
برادرش محمد امین قطب شاه به سلطنت نشست و در عهد او شاهجهان بادشاه از دکن متوجه بنگاله شد و از میان مملکت او گذشت*
قطب شاه خدمات پسندیده بجا آورد و آخرین بادشاه از قطب شاهیان ابوالحسن است که بتاناشاه مشهور بوده است و از اولاد
اجداد قطب الملک بوده در سن یک هزار و نود و هشت هجری مطابق سال سی و یکم جلوس عالمگیری قلعه حیدرآباد که در حوالی
گلکنده است بدست سپاه اورنگ زیب عالمگیر بادشاه مفتوح شد و این مصرعه تاریخ است فتح ملتانی زباد شاهی کردی*

و آن مملکت بخوصه تسخیر عالمگیر در آمد و ابوالحسن بدرگاه آمد و در حبس بعیش گذرانید تا آنکه درگذشت ملیبار و ملیوار و ملپار نیز نامند و
آن ولایتیست معمور و ساکنانش همه خوش رسم و خوشخوی اند اما در بعضی امکنه چندان حجاب ندارند کپتان جوناتهان اسکاٹ
با راقم حروف می فرمود که در ملیوار اکثر جاها زنان برهنه که هیچ لباس ندارند مطلق برهنه می گردند و هر قدر که خواهند مردم را شوهری گیرند
و رسم آنجا است که اگر یکی بخانه برهنه خواهد رفته با زنی مباشرت کند و کفش خود را بیرون گذارد و اگر مردی دیگر آید و کفش بر در بیند
باز گردد و اگر نه بیند بخانه در آید و تمتع کند بروایت مولف صبح صادق حکام ملیوار در ایام سابق رایان بیجانگر را اطاعت کردندی
و از چندگاه حاکم علیحده دارد و بر بسیاری از بنادر آن فرنگیان مستولی اند و ظهور اسلام در آن دیار در سنه دو صد هجری اتفاق
افتاده و در تاریخ مذکوری گوید وقتی طائفه از مسلمانان به سراندیب می رفتند کشتی ایشان بلد کلکوکه قاعده ملیبار است افتاد و آنجا
مردی دانا بود و سامری نام داشت ایشان را بخواند و از دین سوال کرد گفتند دین محمد صلعم گفت او را معجزها بود گفتند آری
و چندی از آن شمردند چون بمعجزه شق القمر رسید سامری گفت این معجزه قوی است اگر صحیح باشد شاید اهالی ربع مسکون آنحالت را
مشاهده کرده باشند پس گفت رسم ما چنین است که هر گاه واقعه غریب اتفاق افتد آنرا در دفاتر ثبت کنند اگر این واقعه صحیح است در
دفتر ثبت باشد پس دفاتر آبا و اجداد را تفحص کرد تا در موضعی نوشته دید که در فلان سال ماه دو پاره گشت و باز یک دیگر پیوست
و آن ایشان از زمان دولت او بد و بیست سال نوشته بودند سامری گفت از عهد پیغمبر شما چند سال گذشته گفتند دو بیست سال سامری
تصدیق کرده ایمان آورد کپتان جوناتهان اسکاٹ قایل این امر نیست بالجمله چون خواست که بحج رود از اعیان مملکت که بت پرست
بودند [illegible] وگفت که اگر و اگر نیم و بعد از من تمام را بخواهید دید پس عهد نامه نوشت و از همه پیمان گرفت که از
مضمون آن عدول نکنند آنگاه مملکت را بر امرا قسمت کرد و گفت که بر ولایت یک دیگر تصرف نکنند اگر احیاناً در میان مخاصمه افتد
بجز این مملکت یکدیگر قانع شوند بالجمله چون سامری از قسمت مملکت باز پرداخت یکی از امرا که حاضر نبود بیامد سامری را چیزی نمانده بود
شمشیر خود با وی بخشید و گفت باین هر قدر که توانی از مملکت بگیر پس او را سامری لقب نهاد و گفت باید که بعد از تو هر که از اولاد
تو بسلطنت رسد همین نام بر خود نهد آنگاه بگوشه رفت و آنجا بعبادت مشغول شد و گفت باید که کسی نزد من نیاید سامری خود را
با کشتی مسلمانان بحج رسانید و با ایشان متوجه حجاز شد و چون هفته بگذشت اطلاع یافتند و رفتند و از وی نشانی نیافتند گفتند او بآسمان
رفته و زود باشد که باز آید سامری به بندر ظفار رسید و مریض شد و از مسلمانان طلب کرد گفت خواهم که پیوسته بملیبار روید تا
پیش شما کافران آنجا مسلمان شوند پس نامه به ملیباریان نوشت که با هر که از شما عهد شده ایم باید که از عهد نامه و پیمان من تجاوز
نکنید در ممالک بت پرست فلان فلان چون آنجا آیند رعایت کنند و بگذارند هر چه که خواهند بسر برند و بسی نگذشت که سامری
در گذشت و به بندر شهر مدفون گشت و هر گاه که مالک بن حبیب بملیبار رفتند و نامه سامری به ملیباریان و سلبه کدکلو رسانید ملیباریان
مالک و رفقای او را اکرام کردند و مالک در کدکلو مسجدی بنا نهاد و جمعی کثیر از اهالی آن دیار مسلمان شدند و مذهب شافعی
گزیدند امرای سامری بطناً بعد بطن حکومت می کردند تا آنکه فرنگیان پرتگال استیلا یافتند چه در نهصد و چهار هجری که سلاطین بهمنیه
رو بضعف شدند فرنگیان دانستند که از ایشان بملیباریان مددی نخواهد رسید جزم عزم تسخیر آن مملکت کردند پس در نهصد و پنج هجری کشتی فرنگ
به بندر کالیکوت رسید و به مسلمانان ستم آغاز نهادند سامری صاحب ملیبار فوج به دفع ایشان فرستاد و فرنگیان منهزم بیکی از

هنگام خواجی کرد با سامری مخالفت و نشست متوصل شدند و او ایشان را بکوچی متوطن ساخت آن طایفه آنجا قلعه و کلیسا ساختند
و این اول قلعه بود که فرنگیان بدیار هند تعمیر کردند پس صاحب پرتگال کشتی بسیار بکومک فرستاد تا آن حصار را محکم بنا ساختند بکوچی گشتند و
سمرتی ابلوک احمد و در که دست فرنگیان بود نداشتند و بمحاصره کوچی پرداخت و کاری نساخت و بازگشت و بلوک اتفاق نامه نوشت
که فرنگیان در بندر دیار با شده و هم مسلمانان مشغول اند مرا مدد نمائید پس چون نامه سامری بقانصوی والی مصر رسید سیزده غراب به ساحل دریای
هند فرستاد و سلطان محمود بیگره والی گجرات و سلطان محمود بهمنی والی دکن از تبادر ممالک خود غرابی چند نمود و امدا فرستادند فرنگیان بحدود
سواحل جمع شده بودند افواج سامری در آنجا رسید و با فرنگیان رزمی صعب کردند فرنگیان ظفر یافتند و مصریان به بندر دیو شتافتند
و چون ملک بهشت نشین قانصوی را کشته کرد و شهر مصر را سلطان سلیم صاحب روم بر مصر استیلا یافتند فرنگیان بر ساحل دریای هند مستقل گشتند
و در بعضی از بنادر قلعه یا ساختند و بنگاله کشتند و مساجد جامع بسوختند و بسیار ان روی با ایشان نهادند و پا نصد کس را کشتند فرنگیان به بندر
گوکم که قلعه در آنجا ساختند و در این سال بر کوه استیلا یافتند سامری از غایت اندوه بیمار گشت و نهصد و بست و یک
در گذشت و پسر او بجایش نشست و با فرنگیان صلح کرد با آخر میان ایشان نشست خاست و مکرر محاربات اتفاق افتاد و نهصد و
شصت و هشت هجری قلعه چالیات را در دو فرسخی کالیکوت ساختند و قلعه رکنذر را در حد و دحاوال بنا نهادند و نهصد و چهل و یک
... سلطان بهادر والی گجرات احمد آباد و دیب از بهادر گجرات بگرفتند و در کد قلعه
تا دیب افتند و آن قلعه را تعمیر کردند سلطان سلیم بن سلطان سلیم صاحب روم در نهصد و چهل و چهار هجری سلیمان پاشا را نامزد
تسخیر قلعه دیب و اخراج ایشان فرستاد و قلعه دیب را محاصره کرده کاری نساخته بازگشت و در نهصد و شصت و شش فرنگیان بر بندر دمن استیلا
یافتند چنانچه در اقلیم اول در ضمن احوال هند سمت گذشت و در همان سال بر بندر سلت که مسقط است یافتند و سعلد و سیلان و دیگر بنادر
بنگاله و سیلان را استیلا یافتند با صد و ... قلعه ها ساختند و بنگاله را شتافتند و طایفه از ایشان هند و ... متوطن شدند سلطان
... اسپه قلعه را قهرا از دست فرنگیان بگرفت و سامری و الی ملیبار عادل شاه و نظام شاه بتقلع و قمع ایشان بمرد
و در نهصد و نود و ... هجری ... قلعه را محاصره کرد و بگرفت و عادل شاه متوجه گوه گشت و نظام شاه روی بر ... نهاد هر دو کار
نساخته بازگشتند فرنگیان در ابتدای حال تا ان کوشیدند و کشتی چند از بهادر احمد آباد و گجرات بحایه رفت غارت کردند و مسلمانان را
اهانت ... و ... گشتند و هزار و بست هجری جهانگیر بادشاه ابن محمد اکبر پادشاه کوه را
... طایفه انگریز را که دشمن فرنگیان پرتکال اند آنجا جا داد و در هزار و سی و نه هجری شاه
عباس صفوی امام قلی خان بن اله وردی خان را فرمان داد تا سپاه بهرقرار فرستاد و آن بندر را از فرنگیان پرتکال انتزاع نمود
و هزار و ... و چهل شاه جهان بادشاه ابن جهانگیر بادشاه قاسم خان صاحب بنگاله قصد تسخیر بنگاله کرد فرنگیان پرتکال را که آنجا
... کردند از آنجا بر انداختند ... را از فرنگیان پرتکال بگرفت و کمر بنادر که گذارش رفته در تصرف فرنگیان پرتکال بماند راقم حروف
بنابر دریافت احوال فرنگیان پرتکال در حین تحریر این اوراق تفرد بود چه بالفعل که هزار و یکصد و نود و دو هجری است پرتکالیان
هر کدام نهاد و بمصار استیلا دارند و در خلال این احوال مستر جوناتهان اسکات از خالکالون بکینو کانیه پور رسید راقم حروف نزد او شتافت
رفت روزی استفسار احوال فرنگیان پرتکال کرد فرمود اکنون که هزار و یکصد و نود و سه هجری است زیاده از دو سه بندر تصرف

فرنگیان پرتگال است و انگریزان به اعانت اخراج پرتگالیان از ان بنادر محاربه در میان است و فراسیس غیر از خشگاه خویش هیچ بندر
ندارند اکنون تمام بنادر ... در قبضهٔ تصرف انگریزان است راقم حروف گوید درین وقت انگریزان بر اکثر شهرهای هند رسیده
اند و در لباس ریاست ... و رفته رفته از ... و قوی ایشان اعراض و اغماض بکنند پوشیده نماند که درین ولا از بنگاله
و پتنه و اوده ... تا نجیب گده که از نجیب خان المخاطب به نجیب الدوله و از دهلی متصل در معنی بر همه
آن دیار متصرف ... و تفصیل این اجمال ناقل احوال آنکه **احوال مهابت جنگ
و سراج الدوله** ... مهابت جنگ علی وردیخان ناظم بنگاله فوت کردند سراج الدوله پسر دختر او که ولیعهد شده
بود در سنه یک ... پر کلکته که مسکن ... انگریزان بود لشکر کشید و انگریزان را از انجا برانده متصرف
گشت سال دیگر انگریزان ... کلکته آوردند و ... اخشگان او را منتزع نمودند و آمادهٔ حرب سراج الدوله شدند سراج الدوله
با فوج ... انگریزان با میر محمد جعفرخان که از اعظم روسای سراج الدوله بود در ساختند
سراج الدوله ... با آخر ... بر دست میر محمد جعفرخان گرفتار شده بحکم پسرش صادق خان عرف میرن
به قتل رسید ... و ایالت مقصود آباد و بنگاله نشاندند چون دو سه سال بر آن بگذشت میر
محمد قاسم خان ... ریاست بنگاله با صاحبان انگریز رسم اتحاد پیش نهاد و باعانت ایشان باد ای مبلغ
بریاست بنگاله ... خان همراه انگریزان به کلکته شتافت میر محمد قاسم خان اطاعت شاهزاده عالی گهر
... سال به تسخیر عظیم آباد می کوشند منود و او را در عظیم آباد بر تخت نشاندند چنانچه در ضمن شاهجهان
آباد ... سال میان میر محمد قاسم خان و صاحبان انگریز مخالفت رو داد آخر کار بجدال و
قتال ... میر قاسم خان مستقل گشت بنا بر حرکتی از انگریزان اندیشه ناک گردید و بنگر استقامت گزید از
... معافی محصول بال یک کوتهی که نه لایق دوستی بود میان آمد چه انگریزان معافی آن خواستند
میر محمد قاسم خان ... و انگریزان ... نداشتند و لهاء طرفین بکدر گشت انگریزان میر محمد قاسم خان را تکلیف رفتن
بنگاله کردند ... در خلال این احوال تحریر میرود راجه نیپال بر راجهای دامن کوه که با راجه موصوف مخالفت داشت
لشکر کشید و گرگین خان ... مقدمه لشکرش قلعهٔ مکوانی که بر فراز کوه بود محاصره کرده کاری نساخته از پای قلعه برخاست
میر محمد قاسم خان ... و گهاتی ... دشوار گذار در انجا بنگر مراجعت کرد و از دل انگریزان صولتش برفت
میرزا احمدی که از جانب میر محمد قاسم خان ایالت پتنه داشت و صاحبان انگریز در کوتهی باقی پور که دو کروه از پتنه بود اقامت
داشتند ... از طرفین ... ایستادند و هنگام شب ... خود با مردم رفتند شبی انگریزان برای
شهر شبخون آوردند چه ... دیوار شهر پناه بیاید ... چند کس ... دیوار شهر پناه متصل دروازهٔ شهر فرستادند ایشان از دیوار
فرود آمده بر در شهر پناه آمدند و ... که ... بغفلت خفته بودند بکشتند و در را باز کردند انگریزان با جمعیت
خویش و ضرب توپ بشهر پناه در آمدند و دست به قتل و غارت دراز کردند میرزا احمدی بی جنگ بهزیمت رفت ... بدست
گرفت و در راه ... که ... و دیگر حاکم نشین بود با یک هزار ... با جماعه خویش بمخالفت آن کوشید و به زخم های ثبات ورزیدند

انگریزان بآن ملتفت نشده دست تاراج بسکنه دراز کردند و متفرق گشتند نیز از مهدی دو سه کرده از پتنه رفته بود آنجا با ماکار
و شمرو و ذوالنون نصاری که میر محمد قاسم خان عساکر بسیار بامداد او فرستاده بود ملاقی شد و باتفاق یکدیگر متوجه پتنه شدند و
آن طرف دریچه شهر پناه که مشرف بدریا بود درآمدند هزاری ایشان را باندرون گرفت مرزا با فوج پاره از قلعه بیرون آمد و با
انگریزان مصاف داد و ظفر یافت و بسیاری از ایشان را بکشت و بسیاری را اسیر ساخت و منکوبه پیش محمد قاسم خان
فرستاد او همه را به قتل رسانید و آن باعث ازدیاد خصومت گشت انگریزان در ابتدای موسم برشگال میر محمد جعفر خان را با امارت
برداشته از کلکته برآمدند و میر محمد تقی خان حاکم بیربهوم را در رزم بکشتند میر محمد قاسم خان از منگیر مرزا اسد الله خان را که
راقم حروف بخشی و داروغه داغ بمعلاوبود برفاقت ذوالنون و شمرو و ماکار نصاری با فوجی آراسته بر انگریزان تعیین فرمود تلاقی
فریقین بر رود ستونی دست داد و رزمی صعب اتفاق افتاد انگریزان ظفر یافتند اسد الله خان وغیره منهزم بر ناله اودهو که متصل
راج محل است آمدند و پناه دیواری که از ساحل گنگ تا دامن کوه از شمال تا جنوب کشیده بودند چنانچه نیز بیاری در میان آن
واقع شده بود قیام نمودند میر محمد جعفر خان و انگریزان آنجا رسیدند و مورچال سلامت کوچه پیش بردند [illegible] توپخانه درمیان
ماندند شبی انگریزان بر فوج میرزا شبخون زدند و بسیاری از لشکریان میرزا قتل کردند و هنگام عبور ناله و کاریزها غریق گشتند و میرزا
و دیگر روسای لشکر منهزم متصل منگیر پیش محمد قاسم خان که معهولانه از منگیر آمده بود آمدند میر محمد قاسم خان بمنگیر مراجعت نمود
و بعد از چند روز از صلابت و ناطق در تصرف خود می داشت با جبری انبوه از منگیر برآمد راقم حروف درین قضایا حاضر بود بالجمله
میر قاسم خان بتوقع امداد پیش شاه عالم ثانی عالی گهر بادشاه و وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر ناظم اوده و اله آباد شتافت
شاه و وزیر بامداد او برخاستند و بعد از رزمهای متواتر که در عظیم آباد کردند منهزم و بکسر بر ساحل دریای گنگ چهاونی نمودند شجاع الدوله
از میر محمد قاسم خان سو مزاج گشته او را حبس کرد و آنچه ثروت از او گرفتند و بعد چندی نجات داد و میر محمد قاسم خان بعد ازین قضایا
روزی با راقم در راه تحصیل کمند بریلی و آنوله می گفت که منجمله اسباب غارتی که شجاع الدوله از ما گرفت سی و شش زنار راج الوقت
جواهر نفیسه بود بالجمله انگریزان در آخر برشگال آن سال که هزار و یک صد و هفتاد و هشت هجری بود در بکسر آمده رزمی صعب
کردند وزیر الممالک منهزم به لکهنو آمد انگریزان تا اله آباد آمدند و قلعه اله آباد را قهراً قهر اکشودند چنانچه در ضمن اله آباد مرقوم است
در صوبه اوده بی منازعتی متصرف گشتند و شجاع الدوله از آن دیار او برآمدند و از سکنه آن ممالک قتل و غارت احدی از [illegible] ننمود
و بلکه ابته داران و وظیفه خواران هر دو صوبه را متعرض نشدند وزیر الممالک پیش احمد خان بن محمد بنگش حاکم فرخ آباد و حافظ
رحمت خان و دوندیخان روسای روهیله به بریلی و آنوله رفت و کسی باو نپرداخت و بکالپی رفت انگریزان او را آنجا نیز مجال
اقامت ندادند و همدرین اثنای بادشاه بانگریزان پیوست انگریزان اله آباد را بجهت استقامت بادشاه مع محال آن و
جهان آباد دادند و از محال بنگاله وغیره بست و پنج لک روپیه پیشکش هر ساله نمودند و تا زمانیکه بادشاه در اله آباد بود [illegible]
می رسانیدند و چون بادشاه بدهلی نهضت فرمود آن رسوم موقوف کردند بالجمله شجاع الدوله صلح کرده بصوبه های خود آمد و از
انگریزان بشرط موافقت و دوستی استقلال یافت و شوکتی عظیم بهم رسانید چنانکه بعد از چند سال که احمد خان بنگش و [illegible]
و دیگر روسای روهیله باجل طبیعی درگذشتند وغیره از حافظ رحمت به قتل رسید و شجاع الدوله ظفر یافت و در ممالک ایشان تصرف

نصاری کردند شجاع الدوله بر ملک رهیله مستولی شد و خرابی بسیار در ان دیار نمود پس از ان مریض شد و باستصواب صاحبان
انگریز با فیض الله خان ابن علی محمد خان رهیله صلح کرد و مسکن او را که رامپور بود بنام او بحال داشت و همان حالت بیماری
از لال دانگ کوچ کرده باوده رسید و درگذشت پسرش مرزا امانی المخاطب باصف الدوله وزیر الممالک بحکومت نشست و
بامر سلطنت پرداخت. اکنون که یک هزار و یک صد و نود و چهار هجری است صاحبان انگریز از کلکته بلکه از سورت تا بنگاله تا بجنیت گرده
که متصل شاهجهان اباد است کوتهی ها ساخته محیط و دایر اند و کلنل کاور که بالفظ که بزبان انگریز عبارت است از لشکر در یکهزار
و یک صد و نود و دو هجری بعد فوت کلنل بیلی رئیس لکهنو شده از راه برنا و چترگده و مملکت بیره ان چند سالی رکمنه متوجه مندراج
بمبئی که کوتهی انگریزان است گردید و تا ملهاتی کول گنج سنده پیش از ین برگهناتهه راو ابن باجی راو دکهنی رئیس پونا که مسکن
اعتقاد باجی راو است نراین راو که اولاد ناتها ابن باجی راو بوده بفریب و مدد بکشت رؤسای دکهنیان با او مخالف شده
رزم کردند رگهناتهه راو منهزم پیش انگریزان سورت رفت و بعو ابدید ایشان به بمبئی شتافت انگریزان از بمبئی که چهل کروه از پونا
مسافت دارد با جمعیت بست پلتن و پنجاه ضرب توپ بامداد رگهناتهه راو متوجه پونا شدند و در آخر ذی قعده سن هزار و
یک صد و نود و دو هجری در کوئل که ما بین بمبئی و پونا واقع است انجار از جنگ بریده حصاری چوبین بستند سیکارام باپو رکن دولت
دکهنیان و بابا پهرنوس که نیز بزبان انسان دیوان را گویند و سید احمد عرب و مهاجی سیندهیه و تکوجی هولکر و دیگر روساے
مرهتّه با پنجاه هزار سوار از پونا بر امده با انگریزان هنگامه رام ترپا کردند از بست توپخانه انگریز نزدیک حصار چوبین رفتن نتوانستند
انگریزان دو پلتن که عبارت از دو هزار تلنگسے تفنگچی تخمیناً باشد در حصار گذاشته یک گروه از حصار بر امدند و تا موضع برگاو رسیدند
دکهنیان بهیئت اجتماعی حمله آوردند و رزمے صعب کردند و اکثر از آلات حرب غنیمت بدست دکهنیان افتاد انگریزان دیگر روز
صلح کردند و قلاع ساسی وغیره را که بالفعل از دکهنیان گرفته بودند باز دادند و بست نهم ذی حجه ایشان به بمبئی باز گشتند و اکنون
شنیده می شد که کلنل کاور به بمبئی رسید و در یک هزار و یک صد و نود و سه هجری کنیپ دیگر که رئیس انجا مه کپتان مالیم و مصاحب
مستر جوناتهان سکاٹ صاحب راقم حروف و کامران دره است قصد آن طرف سے دارد چنانچه در شروع گوالیار و گوهد برفتند و
کلاک بیان گرد و اکنون یک هزار و یک صد و نود و پنج هجری است جنرل هستن المعروف به بیٹن صاحب کلان کلکته از مشرق
به بنارس آمده بگفته او شان سمو و دیگران که مخالف راجه چیت سنگه ابن راجه بلوند سنگه راجه بنارس بودند پهره لینے چوکے
و سراول فرستاد و طلب مبالغ و بیحی گرده کرد سپاهیان بر دستخے می کردند مردمان راجه مردم پهره را ابجان کشتند و راجه را بر گشته
نشانیده به رام نگر بردند و بست هشتم شعبان انسال بعد از سه چهار روز این واقعه صاحب کلان یک پلتن به رام نگر فرستاد
ایشان در شهر داخل شدند مردم راجه از اطراف و جوانب بالا می نام و برزن بر آمده سپاهیان پلتن را بزور تیر و تفنگ گرفته
بسیاری را کشتند و بقیه السیف برگشته به چنار آمدند راقم حروف درین وقت به چنار با حجال و اقبال صاحب خویش بر در مقبره
شاه قاسم سلیمانی استقامت می داشت باقی احوال در ضمن بنارس مرقوم خواهد شد چون برخی از احوال و وقوع انگریزان
مرقوم قلم شد اکنون سطرے چند مشتمل بر حکایتی که بر سبیل حکایات راقم از مستر جوناتهان سکاٹ بمیان آمده بقلم مے آرد چه روزی
پیش از ین مستر جوناتهان سکاٹ از راقم پرسید که ذکر کدام شهر آباد داشتم گفتم که بالفعل اوده و لکهنو کمال آبادی دارد گفت

ویران معلق اند گفتم که احمد آباد و گجرات بسیار آباد است زیرا که مردم آنجا در غایت افزونی مال و منال زندگانی کنند گفت این هر دو
ویران اما مردم آن شهر را آباد گویم که آوازه گدا و فقیر بطریق سوال بسمع نرسد و امصار و دیار ما که شهر لندن تخت گاه انگریز است
و دیگر توابع همچنین باشند گفتم هیچ سبب فقرا و گدا در آنجا نباشند فرمود که دانایان پیشین ما رسم و آئین نهاده اند که بر اهل
حرفه و سپاهی هر چه در روز پیدا کنند از آن حصه تعیین که مردم بادشاهی دران باشند ببرند و بادشاه و امرا نیز هر چه در ملک
حاصل کنند حصه معهوده آنجا نفرستند همچنین هرگاه که تجاران از راه دور رود در آن بیایند از مال خود آنچه که مقرر داشته اند ادای مرسوم
نمایند و چون سال آخر شود فقرا و گدا را بمنادی جمع آمده ملاحظه کنیم شخصی که چون تندرست و قوی الحال باشد او را از ان جماعه بر امر و
بر کسب و مزدوری اشاره کنیم و آنکه از مرد و زن پیر و ضعیف و کور و شل و لنگ و گنگ که قابل محنت نباشد او را بر این رسم که چند کس ضعفا
در خانه داری قوت هر روزه ایشان را احباب یک سال هر چه شود از آن مال که جمع کرده ایم تسلیم او کنیم تا کس یک سال بعلاقه
سوال از خانه بیرون نیاید و در شهر و قصبه همین زمین مقرر باشد و رسم دروغ گوئی در شهر ما نیست که کسی بدروغ گوئی حصه زیاده ببرد
و اگر چنین کند بعد اظهار عقوبت سخت نبرد کنیم که دیگران عبرت برند گفتم که اندرین باب پیغمبر ما محمد صلعم فرموده که هر کس معبد فراغ از دیرن
مدیون در چهل روپیه یک روپیه زکات برآرد و بآن دستگیری محتاجان نماید اما اکنون در میان ما و صاحبان فرق است چه خلیفه
و بادشاه صاحب ضبط نداریم که مردم را از جادهٔ شریعت بیرون شدن ندهند و تفتیش خوش گشت روزی گفت ایشان را
هر چه هست دل است که محل اندیشه و خیالهای متنوعه است پس هر چه در دل گذارد بی محابا پدید گردد و مانع دل خود باید ماند از اتفاقات
در بیان تنزدیکی افغانی عم خود در ابلع مال گشته بر مالش متصرف گشته بود و ضد منگار منوفی پیش کلکل است که رئیس لکهنو ما بین بلگرام
و ملانوه بود باجرای کشته شدن ضد او نه خویش بر دست برادر زاده بگفت مردم کلکل برفتند و قاتل را از سرای ملانوه مع اموال مقتول
حاضر آوردند کلکل قاتل را حبس کرد و مال را امانت نگاه داشت و بمرتضی خان رساله دار ملازم آصف الدوله که قاتل و مقتول در رساله او
نوکر بودند بلکهنو خبر فرستاد و بطلبیش قاتل را با مال مقتول پیش او فرستاد در قسم این روئداد و قومی را تقریر کردم و گفتم که افغان
موصوف را آنچه در دل گذشت طمع و مانع آن شدم عم خویش را بقتل رسانید پس همچنین هر کس که طالب لذت جماع باشد تا
و دختر هر کس را که از مغلوبان کس بخواهد و با غالب را بکر و حیله بکاشتن و دفع نموده و یا نزدی بر مال کسی متصرف شود چرا که متابعت
دل خویش کرده این افعال بعمل آورده طرفه فتوری در عالم روی دهد باید دانست که چون دل ایشان جای ظهور نیکی و بدی و دروغ
و راستی است لهذا حق تعالی پیغمبران و حکیمان و دانایان و بادشاه و خلیفه و قاضی تعیین فرموده که ایشان مردم را از آنچه که منجر
بفساد باشد بازدارند که در حقیقت ضرر این کس دران متصور است و منه آنرا آموزند و بعدل و داد بپردازند و معاش بآئین پسندیده
کنند تا از فتنه و بلا محفوظ باشند و در عالم و عالمیان رونق پدید آید به یک چند روزی گفتم که انجیل مسطور است کتابی مختصر برسم برآورد
و برسم داد و فرمود که این انجیل است گفتم که معنی این را صاحب فهمند فرمود که این همه ترجمهٔ انجیل است گفتم که یا متن است گفت
که متن انجیل در میان نیست چه دانایان فقط معنی آن از زبان انگریزی نوشته اند پرسیدم که ترجمه چه بیان است گفت که تعریف گاد بزبان
ایشان را خدا را نامند و احوال عیسی هم گفتم که نسق و شرایع از کجا بعمل می آرند فرمود که هیچ دانایان سلف گفته اند بران می روم
کرناتک ولایتی است وسیع لیکن معلوم نشد که در کدام اقلیم است چون مملکت دکن پیوسته است و اکثر سلاطین دکن

بران دیار غزا کرده اند بنابران در روایت دکن نوشته می آید ولایت کرناتک به کرناتک بن دکن بن هند بن حام بن نوح علیه السلام منسوب است مسٹر جوناتهان اسکاٹ بارقم حروف می فرمود که کرناتک دو اند یکی در بالاگهات که بیجاپور و میسور در کرناتک بالاگهات است و در ضمن سلاطین بیجاپور که عادل شاهیه اند مرقوم شده و کرناتک دیگر در مابین گهاٹ که بیجانگر و ارکاٹ در مابین کرناتک و گهات است و آن مرقوم شود و گویند که پیش ازین بیجانگر دار الملک کرناتک بوده اما ارکاٹ نشیمن گاه آن ولایت است —

بیجانگر هوای معتدل دارد و گل میوه فراوان بود و بادشاه آنجا راو رای گویند و او بوفور خزاین معروف است میر محمد خان تهور جنگ دکنی وقتی بارقم می گفت که راجه آنجا را رسم است که هر روز صبح و شام دو بدره از زر داخل خزانه می کند و نام آن خزانه جوره او بهورا باشد و این رسم از عهد بکرماجیت شیوع یافته بالجمله در خاتمه روضة الصفا می نویسد که قسمت ولایت کرناتک از سرحد سراندیپ تا ولایت گلبرگه و از ناحیه ملیبار تا حدود بنگاله زیاده از هزار فرسنگ باشد و اکثر آبادانی سه فرسخ تخمیناً دارد و وضع عمارت آن شهر چنان است که هفت شهر بند حصار بند و بر بالای کوه از سنگ و هر یک پیرامون یک دیگر کشیده اند میان حصار اول و دوم با سوم بساتین مزارعه و باغات و کمتر عمارت است و در حصار چهارم تا ششم وفور عمارت مردم اهل حرفه و دکاکین برابر یکدیگر در غایت عرض و طول واقع شده و قصر رای در حصار هفتم است با کمال رفعت و زینت وزیر و دیوان آن ملک را خطاب نایک باشد که مهمات تمامی ملک سرپرداز و در سالی رای آن دیار و اهالی آن سکنه یکنوبت عید کنند و بزم خسروانه در غایت خوشی ترتیب دهند و اعیان تمامی قلمرو دران جشن با فیلان آراسته و تجمل شایسته از جاهای دور رو در بارگاه رای حاضر آیند و تا سه روز هنگامه جشن برپا دارند بعد ازان با نعامات رای سرفراز گذشته باطراف ممالک خویش روند و دیگر در شهر بیجانگر خرابات خانه ایست وسیع در غایت آراستگی بکوشکها و کاخها متعلقه و آنجا بعد نماز صبح محاسبان خود را بلباسهای رنگارنگ و زیورهای متنوعه و گلهای خوشبو آراسته بر درهای کرسی اندرخته می نشینند هر که طالب ایشان باشد آنجا رود و هر که را خوش کند اجرت مقرری آنرا بدهد دست یا او سپرد و صبح بکار خویش رود و راقم حروف گوید کسانی که با حمد آباد گجرات رفته بودند می گفتند که دران شهر نیز چنین رسم است و آن جای و مقام را بهوارہ گویند و اکنون در لکهنؤ لشکر انگریز جائیکه لولیان مسکن و مقام دارند آنرا چکله نامند بالجمله پل که آنرا هنود سیت بند رامیسر نامند و آنرا راجه رام چند المشهور به رام والی اوده که برادرش لچهمن است و در تریتا جگ بوده بر دریای عمان بسته دران گذشته ملیکار رفته زوجه خود سیتا را از دست راون مرزبان لنکا خلاص کرده آورد و هنگام مراجعت چند طاق از آن پل بگوشه کمان رسید و آنرا شکست در کتب هند به تفصیل مرقوم است و پل مذکور در اقاصی کرناتک است و بروایت لوث صبح صادق و تاریخ محمد قاسم فرشته در اقصای کرناتک که آنجا تا آن زمان صیت اسلام نرسیده بود سلطان علاء الدین خلجی در هفتصد و ده هجری مسجد مختصر تعمیر نمود و بانگ محمدی آنجا بگفت و خطبه بنام خویش خواند و آن مسجد را تا هنوز کفار آن دیار بنابر سبب بیم جان مسلم گذاشته اند چه وقتی که در عمارت مسجد شکستی روی داد و هم دران ایام در آن دیار وبای بد دل خلقی کثیر هلاک گشتند اهالی شهر از افسون و افسانه در دفع وبا حیله ها کردند هیچ در نگرفت لاجرم مضطرب گشته دانای به تعمیر شکستگی ها

مسجد پرداختند فی الفور وبا بر طرف شد از آن زمان هرگاه در مسجد شکستی روی میدهد ساکنان آنجا آنرا عمارت می کنند
و چون در هفت صد و هفتاد هجری مجاهد شاه بهمنی در ایام سلطنت خویش از گلبرگه بر کشن رای والی بیجانگر لشکر کشید و به بتکده
رسید آن مسجد را مرمت کرد و از آنجا متوجه بیجانگر شد و بمحاصره آن پرداخت چنانچه گذشت بالجمله در بیجانگر رایان برفع حکومت
می داشتند اول آن جماعه راجه بیجی چند است که شهر بیجانگر از آثار اوست و بعد از و اولادش بطنا بعد بطن در آن دیار حکومت
میکردند تا نوبت بشیورای رسید و او معاصر سلاطین بهمنی دکن بوده بعد از وی دو پسر او ارسی یکدیگر بریاست پرداختند و
پس از ایشان بنرنج امیر الامرا گشت و برای مرسے که از آن خودیان بود نام سلطنت نهاد و بالآخر او را بکشت و خود را
راجه خواند و بر سایر ممالک بیجانگر استیلا یافت و از هشت صد و نود و شش هجری تا نهصد سی و پنج باقتدار گذرانید
و بعد از وی پسرش رامراج والی شد و در زمان او سلاطین دکن اتفاق یکدیگر متوجه بیجانگر شدند رامراج با هفتاد هزار
سوار و نه لک پیاده با ایشان مصاف داد و در نهصد و هفتاد و دو با صد هزار کس بقتل رسید چنانچه در ضمن اخبار عادل شاه
والی بیجاپور و نظام شاه صاحب احمدنگر مرقوم است —

صوبه ارکاٹه در دیار بیجانگر اکنون نشیمن گاه حکام آن ولایت است پوشیده نماند که چون نادر شاه والی ایران
در عهد محمد شاه حاضر باند و چون نادر شاه شاهجهان اباد قتل عام نموده و خزائن بسیار از آنجا گرفته و محمد شاه را بدستور به سلطنت
نشانده با ایران مراجعت نمود نظام الملک در سنه یک هزار و یک صد و پنجاه و سه از محمد شاه رخصت دکن شده و به برهانپور
رسید پسرش ناصر جنگ باغوای مغویان باراده تا صوبه در عین برسات با هفت هزار سوار به اورنگ آباد آمد آصف جاه
بدفع او قیام نمود بستم جمادی الاول سنه یک هزار و یک صد و پنجاه و چهار جنگ قایم شد بالآخر ناصر جنگ با معدودی چند فیل
خود را تاخته قریب فیل نظام الملک رسید و زخمی شده گرفتار گشت نظام الملک عزم تسخیر کرناٹک پائین گهاٹ نموده اول
قلعه ترچناپلی را محاصره کرده از دست مرهٹه مفتوح ساخت و بعد از آن ملک ارکاٹه را از قوم نوایت که در تصرف داشتند انتزاع
نموده حکومت آنجا به انورالدین خان شهامت جنگ گوپاموی داده به اورنگ آباد مراجعت نمود و در سن یک هزار و یک صد و
شصت و یک هجری آمد آمد احمد شاه ابدالی از جانب کابل بشاه جهان آباد گرم شد نظام الملک از اورنگ اباد به برهانپور
نهضت نمود خبر رسید که احمد شاه ابدالی از احمد شاه بن محمد شاه منهزم بکابل رفت همدرین اثنا نظام الملک بیمار شد و عزیمت
اورنگ اباد نمود چهارم جمادی الآخر سنه هزار و یک صد و شصت و یک در گذشت غلام از راه بلگرامی رحلتش را متوجه بهشت
یافته بعد از و پسرش نظام الدوله ناصر جنگ رسید بجای پدر بر مسند ایالت دکن نشست او امیری دیندار و صاحب عزم
بود وقتی بگفته مغویان از پدر مخالف گشته آخر کارش بر دست پدر اسیر گشت چنانچه گذشت و در هزار و یک صد و پنجاه و پنج
آصف جاه او را از عتاب بر آورده در سنه هزار و یک صد و پنجاه و هشت در حیدرآباد نوازش فرمود و نظامت اورنگ آباد
با و داده رخصت آن بلاد نمود و در سن هزار و یک صد و پنجاه و نه آصف جاه از حیدرآباد به بدار رو در رسید ناصر جنگ حسب الطلب
پدرش بخدمت پیوست و نظام الملک او را از دکن بطرف میسور فرستاد و خود باورنگ آباد شتافت ناصر جنگ بیسرے
رنگ پٹن که محال اقامت راجه میسور است رسیده اند راجه آنجا پیشکش گرفته باورنگ آباد رسید و عنقریب آن نظام الملک

آصف جاه درگذشت پسرش ناصر جنگ بر مسند امارت و ایالت دکن نشست هم درین اثنا احمد شاه بادشاه ابن محمد شاه
او را بخواند ناصر جنگ با وصف موانع مفاسد خصوص سید هدایت محی الدین خان دختر زاده نظام الملک که در عهد نظام الملک
بحکومت رانجور داود دلی می پرداخت بموجب حکم عازم هندوستان شد و تا دریای نربده خود را رسانید درین هنگام رقعه احمد شاه
مشتمل بر منع آمدن ورود نمود ناصر جنگ مراجعت باورنگ آباد نمود و برسات آنجا گذرانید درین صورت حسین دوست خان عرف
چندا از نوایب ارکاٹ به هدایت محی الدین خان پیوسته او را بگرفتن ارکاٹ تحریص نمود و بوساطت چندا فوجی از فرنگیان فرانس
ساکن پهلوی بندر رفیق هدایت محی الدین خان شدند هدایت محی الدین خان با انور الدین خان گوپاموی که از دولت نظام الملک
در ارکاٹ لوای ریاست می افراخت شانزدهم شعبان سنه هزار و یکصد و شصت و دو رزم صعب کرده او را شهید ساخت
ناصر جنگ باستماع این سانحه با هفتاد هزار سوار و توپخانه بسیار و یک لک پیاده تا پهلوچری بندر که پانصد گروه جریبی از
اورنگ آباد است شتافت دهم ربیع الآخر سنه هزار و یکصد و شصت و سه هجری سه پاس کامل آتشخانه فرنگ گرم بود
بالآخر فرنگیان فرانسیس بهزیمت رفتند و هدایت محی الدین خان کبیر آمد و محبوس شد ناصر جنگ متوجه ارکاٹ گردید فوجی
بدفع فرانسیس منهزم تعیین نمود از اتفاقات بر فوج گرپور چشم زخم از دست فرانسیسیان رسید و قلعه نصرت گڈه چنجی که پای
تخت کرناٹک است بتصرف فرانسیسیان درآمد ناصر جنگ یازدهم شوال سنه هزار و شصت و سه ارکاٹ کوچ نموده سرداران
افاغنه کرناٹک مثل همت خان پنی وغیره که همراه بودند باطناً با فرانسیسیان در ساختند و جواسیس خود فرستاده فرانسیسیان را
که در زیر قلعه چنجی اجتماع داشتند بقصد شبخون طلبیده در هفدهم محرم سنه هزار و یکصد و شصت و چهار هجری آخر شب رسیده
یکایک جنگ انداختند ناصر جنگ در عین گیرودار فیل سواری خود را جانب افاغنه براند تا باتفاق اینها فرنگیان را
بشکنند همین که فیل سواری ناصر جنگ قریب فیل همت خان رسید همت خان بکلام تفنگی بر وی سر وارد و آن بسینه ناصر جنگ رسید
و او از آن درگذشت بعد شهادت او افاغنه و نصارای هدایت محی الدین خان را بر ریاست برداشتند هدایت محی الدین با فرانسیسیان
عزیمت آباد و برسر ارکاٹ عبور نمود و در ملک افاغنه در آمد تا خوشه هدایت محی الدین و افاغنه که از چندگاه مضمر بود علانیه شد
طرفین قتالی فاحش نمودند همت خان و دیگر روسای افاغنه به قتل رسیدند و هدایت محی الدین خان نیز به قتل رسید و این واقعه
در هفدهم ربیع الاول سنه هزار و یکصد و شصت و چهار هجری واقع شده و بعد از آن سرداران لشکر صلابت جنگ ابن نظام الملک را
بریاست رسانیدند و آخر کار چندا نیز بدستور دیگر قاتلان ناصر جنگ به قتل رسید چه محمد علی خان ابن انور الدین خان
گوپاموی بعد شهادت پدرش انور الدین خان قلعه ترچناپلی را که نشیمن گاه او بود قائم کرد و چون ناصر جنگ بارکاٹ آمده بود
محمد علی خان بخدمت پیوست و اعزاز یافت و بعد شهادت ناصر جنگ بقلعه ترچناپلی پناه کرد درین وقت ریاست ارکاٹ
بچندا که به پهلوی بندر نشسته بود عاید گشت و با جماعه فرانسیس به ترچناپلی رفت و محاصره کرد و محمد علی خان متحصن شده و بکرر
طلب مدد از صلابت جنگ نمود میسر نشد محمد علی خان ناچار از فرنگیان انگریز ساکن چینیاپٹن در ساخت و با ایشان بمقابله
چندا برآمد و رزمی صعب نمود چندا دستگیر شده بغره شعبان سنه هزار و یکصد و شصت هجری مذبوح شد و قریب
یک هزار و پانصد فرانسیس کاردی نزد محمد علی خان اسیر آمدند محمد علی خان ارکاٹ مستقل گشت آنزمان ایالت

دکهن نظام الدوله بن آصف جاه رسیده بود و در سنه هزار و یک صد و هشتاد هجری نظام الدوله با مرهته و حیدر نایک که ذکرش در
میسور گذشت در ضمن احوال بیجاپور بعد احوال سکندر شاه گذشت بر سر ارکاته لشکر کشید محمد علی خان باتفاق انگریزان با او
رزم کرده نظام الدوله و حیدر نایک و مرهته منهزم گشتند محمد علی خان ظفر یافت و عزم مستقل گشت دیگر بار حیدر نایک با سی
هزار سوار و چهار هزار پیاده آمد و در سنه هزار و یک صد و نود و چهار هجری شهر پناه ارکاته محاصره کرد راجه بیربر نائب محمد علی خان
دو ماه متحصن شده جنگ نمود و کمک از محمد علی خان نرسید ناچار صلح کرد و حیدر نایک قلعه و شهر بگرفت و هرچه یافت ضبط نمود
نواح ارکاته بی چراغ نمود ناموس عالمی بباد رفت و عنقریب آن در سال مذکور جنرل کوت و صاحب کلان کلکته بدانجا رسید
و با حیدر نایک رزمی صعب نمود حیدر نایک منهزم گشت چنانچه در میسور نوشته شده مولف هفت اقلیم بذکر آن نپرداخته ظاهر
بر دکهن که نام مجموعه ولایتی است اکتفا کرده در آئین اکبری و خلاصه تاریخ می نویسد برار صوبه وسیع است میان دو کوه جنوبی
آب و هوا نیکی دارد و در صحرای آن فیلان بسیاری باشند و درین صوبه شمار گده قلعه سنگین بر پشته رفیع واقع است و
سه طرف آن را دو رود گرفته و ایضاً حصار برناله که برله نیز گویند حصاریست سنگین بر روی زمین مسطح و در میان کوهچه که بدو هندوان
پرستش کنند و در چهار کروهی آن چاه است به استخوان که درو افتد سنگ گردد و به دستور چشمه ایست که هرچه درو افتد سنگ
می شود و دران صوبه معدن الماس است و اهل حرفه آنجا پارچه نیک بافند و در آمد و بریل کان فولاد است و آوند سنگین بر آنجا
نیک می تراشند و خروس آنجا را گوشت و استخوان سیاه باشد و دران حوالی کیها نام جایی است معبد گاه هندوان و آن
چشمه ایست عمیق و بدرازی پهنای یک کروه و اطرافش بلند چون کوه و آبش شوری دارد و مایه آبگینه و صابون و شوره از آنجا پدید
می آید و دران نواح میمون و بوزنه بسیار می باشد و درین صوبه نهرها و رودها بسیار از آنجا گنگ گوتمی که بنام گوتم عابد
مشهور است و آن را گوداوری گویند و از کوه ها نزدیک ترمی جوشد و از ولایت احمدنگر گذشته بصوبه برار تلنگانه رود و برود نه
طرف بدریای عمان فرو ریزد و طول آن صوبه از بیانه تا بیرگده دو صد کروه و عرضش از بدر تا هندیه صد و هشتاد کروه شرقی
بیرگده و شمالی بدر و غربی بیانه و جنوبی بلکانه و ده سرکار مشتمل دو صد پرگنه تابع این صوبه است و مداخلش صد کرور و هفتاد
و دو لک و هفتاد و دو هزار است و سلاطین برار را ملوک عادلشاهیه نامند و اول ایشان فتح الله عماد است و او از اهالی بیجانگر
بود بغلامی افتاد و در سلک غلامان خانجهان که قبل از سلطان بهمنیه حکومت برار داشت منخرط گشت و بعد فوت خان جهان
در خدمت سلاطین بهمنیه مقرر معتبر گشت و در عهد محمد شاه لشکری بعون عنایت خواجه جهان گاوان حکومت برار و خطاب
عماد الملک یافت و هشت صد و نود و پنج هجری خطبه و سکه بنام خود کرده و خود را عماد شاه خواند و پس از و پسرش دریا بن علاء الدین
عماد شاه و بعد از و تفال خان دکهنی که از غلامانش بود برهان عماد شاه بن دریا عماد شاه را در طفلی بر تخت نشاند و بالاخر با
ابراهیم قطب شاه والی خاندیس اتفاق کرده نام برهان عماد شاه را از خطبه بیفگند و بنام خود خطبه خواند و در نهصد و هشتاد
و هشت هجری تفال خان و پسرش شمشیر خان و برهان عماد شاه بدست نظام شاه بحری والی احمدنگر و دولت آباد و مرهته به قتل
رسیدند و دولت عماد شاهیان سپری گشت

صوبه خاندیس صوبه مختصر است و برهان پور دران شهر نوآباد است و ملک نصیر خان ابن ملک راجا آن را تعمیر نموده

از اورنگ آباد هفت منزل مسافت دارد و از اکبرآباد تا برهانپور دو صد و بیست و هفت کروه جریبی به پیمایش آمده در خلاصة
التواریخ می نویسد که شهر مذکور بر ساحل دریای تپتی واقع است و مردم اهل هنر در آن شهر آباد اند و در حوالی آن شهر باغات فراوان است
و در بستان های صندل و عود بی شمار باشند و کسبه کار آنجا اکثر جولاه در بافتن جامه های نیک و تمول بسیار باشند و پارچه های صاف و
ساده و بانگری و سالو برهانپوری بهتر می شود و شهر های آن شهر بر رباط و بوریا و کوچه و بیرون و طول این صوبه از پال که
به مالوه پیوسته است تا لالنگ که متصل ولایت احمدنگر گجرات است هفتاد و پنج کروه و عرضش از جامود که با بار
سمال دارد پنجاه کروه و در شرقی آن برار و شمالی آن مالوه و جنوبی خاندیس و پنج سرکار مشتمل بر دوازده محال تابع
آن صوبه است و مداخلش چهل و چهار کرور و شصت لک نوزده هزار دام است و بروایت مولف
صبح صادق ملوک خاندیس فاروقی اند و اول آن طائفه ملک راجا است و نسبتش بقولی
به برهان العارفین ابراهیم ادهم و بقولی پیوسته بفاروق عمر ابن الخطاب می رسد بالجمله
ملک راجا ابن خان جهان که پدرش از امرای سلاطین دهلی بود بعد پدر به مذلت
افتاد و با آخر در لشکریان فیروز شاه دهلوی منخرط شد و او بشکار میل تمام داشت و هر روز سگی با خود گرفته به شکار
رفتی روزی فیروز شاه در شکارگاه از سپاه دور افتاد و گرسنه گشت ملک راجا از دور دید که شکاری کرده پیش او رفت
و گفت گرسنه ام ملک راجا آنچه داشت پیش آورد سلطان در معاشش پرسید ملک راجا حال باز گفت سلطان فرمود که
بدار الامارت پیش من آئی دیگر روز ملک راجا بدرگاه او آمد سلطان بلده تهانیسر از بلاد خاندیس باقطاع او داد و ملک راجا
در هفتصد و هفتاد و هفت هجری به تهانیسر رسید و راجه تلنگانه و راجه بگلانه را مطیع ساخت و بر گوندواره تاخت برد
تا کره کتکه پیش اند و پیشکش گرفت و تحف و هدایا به سلطان فرستاد سلطان او را اقطاع غیر و عادل خان لقب نهاد و ملک راجا
دختر خود را به پسر هوشنگ والی مالوه و دختر او را بهر خویش ملک نصیر خواست و او را ولی عهد ساخت بعد از ملک راجا پسرش
ملک نصیر خان فاروقی جانشین گشت و خطبه بنام خود کرد و از سلطان احمد گجراتی نصیر خان خطاب یافت و چتر برگرفت و سراپرده
سرخ کرد و شهر برهانپور بنا نهاد و قلعه اسیر مفتوح کرد و در زمان او آن ولایت بخاندیس معروف شد یعنی ولایت خان گویند قلعه
اسیر در تصرف آسا اهیر از زمینداران دیار بوده و آن قلعه بنام او مشهور است اجداد او انحصار برای محافظت گله و رمه ساخته
بود و چون آسا جانشین پدر شد آنرا از گچ و سنگ ساخت و پنج هزار گاو و چهار هزار گاومیش و هشت هزار گوسفند جمع آورد و بکثرت
مال از سایر زمینداران آن ممالک ممتاز گشت نصیر خان خواست که آن قلعه را بدست آرد پیغام نوشت که راجه بگلانه و غیره
عزم رزم دارند و قلعه تهانیسر در تصرف برآورم ملک افتخار است و قلعه النگ بدشمنان متصل است خواهم که اطفال مرا در قلعه
جا دهی آسا پیام رضا داد نصیر خان دو صد محفه ترتیب داد و دویست مرد در آن نشاند و به قلعه فرستاد و پیغام داد که مادر نصیر خان
آمده لاجرم باستقبال شتافت مردان محفه بیرون آمدند و او را بکشتند و بر قلعه استیلا یافتند نصیر خان و بعد از و فرزندانش
در احوال یعنی آسا تصرف بکردند و آن احوال بود تا آنکه اکبر بادشاه قلعه اسیر مفتوح کرد بالجمله بعد از نصیر خان پسرش میران
عادل شاه در قلعه الیک بجای پدر نشست و بعد از و پسرش میران مبارک شاه و بعد از و میران عیسا بن مبارک بحکومت

نشست و خود را عادل شاه خواند و رایان گوندوانه را مطیع ساخت و لشکر بیجاپور که مدد کشید و مظفر باز گشت و از گجراتیان مخالفت آغاز
نهاد و خراج باج گرفت و باز از کرده استغفار کرد و پیشکش چند ساله در نهصد و چهار به سلطان محمود بنگره گجراتی که متوجه خاندیس بود فرستاد
و بعد از و میران داود شاه برادر میران علیسا بن مبارک شاه به حکومت نشست و چون درگذشت پسرش غزنین خان و عالم خان
و دختر زادگان نظام شاه که از احفاد نصیر خان بودند چند روز با دیگر به حکومت نشستند و درین اثنا عادل خان بن نصیر خان که دختر زاده
سلطان محمود بنگره گجراتی بود از سلطان سلطنت خاندیس خواست سلطان محمود بنگره به خاندیس آمده استیلا یافت امرای
خاندیس بخدمت پیوستند سلطان محمود بنگره دختر پسر خود سلطان مظفر را بعادل خان داد و او را اعظم همایون لقب نهاد و سلطنت
خاندیس بارن ارزانی داشت عادل خان اعظم همایون قصد قلعه کالیه کرد و از راجه آنجا پیشکش گرفت و از و پسر دختر زاده
سلطان محمود گجراتی محمد شاه بادشاه شد و چون همایون بادشاه گورکانیه بر سلطان بهادر گجراتی ظفر یافت بعد از فتح عزم تسخیر
خاندیس کرد نظام شاه و عادل شاه و عماد شاه و قطب شاه خواستند که بمدد محمد شاه برهانپور آیند همایون بادشاه از آن عزیمت
درگذشت و بقلع و قمع شیر شاه افغان روی به بنگاله آورد محمد شاه باتفاق قادر شاه مالوی مالوه را از تصرف سپاهیان
همایون برون آورد و بعد از و برادرش مبارک شاه و پس از و پسرش میران محمد شاه و پس از پسرش حسن خان که خورد سال
بود بحکومت نشست راجه علی خان بن مبارک شاه که بدرگاه اکبر بادشاه در عهد برادر رفته بود بخاندیس آمد و بسلطنت نشست
و او عاقل و شجاع و عالم بود و هدایا بدرگاه اکبر شاه می فرستاد و بعد از و پسرش خضر خان بن راجه علی خان در برهانپور
بسلطنت رسید و خود را بهادر شاه خواند و بعیش پرداخت و چون شاهزاده دانیال بن اکبر بادشاه بدکن آمد مخالفت ورزید
اکبر بادشاه متوجه خاندیس گشت بهادر شاه با شیر خان متحصن گشت و بالآخر قلعه سپرد و بخدمت اکبر بادشاه شتافت و در هزار و
بیست هجری دولت فاروقیه بسر آمد و بهادر شاه در حبس بمرد۔

سرگذشت دکهنیان

پوشیده نماند که در باب حسب و نسب فرمانروایان ممالک دکهن از تواریخ پیشین روایات بسیار است و نبذی از آن
درین اوراق مرقوم شده اکنون کسانی که درین زمان در ممالک دکن متصرف اند برخی از آنها بقلم می آرد که بعضی از ممالکت دکن
در عهد محمد اکبر بادشاه و پسرش نور الدین محمد جهانگیر بادشاه و خلف ارشدش شهاب الدین بادشاه سلاطین گورکانیه بتصرف
در آمده باقی آن محمد اورنگ زیب عالمگیر بادشاه بن شاهجهان در عهد خویش در مدت بیست و دو سال بحیطه ضبط آورد و آن
سرزمین را از خاشاک مفاسید و مقاهیر مثل سیوا و پسرش سنبها و غیره صافی گشت و چون عالمگیر درگذشت راجه
ساهو ابن سنبها که در عهد عالمگیر اسیر شده بود و بالآخر حواله نصرت جنگ ذو الفقار خان شده علانیه خلاصی او را اصلاح
ندیده باشاره شاهزاده محمد اعظم شاه ابن عالمگیر گریزانیدند راجه ساهو راه دکن پیش گرفت راقم حروف نبذی از احوال
راجه ساهو و امرای او بقلم می آرد راجه ساهو قومش راجپوت است و رانا اودی پور هم قوم اوست چون راجه
ساهو از قید گریخته بدکن آمد جمعیت کثیر بهم رسانید و غارت گری پیش گرفت و بالآخر ستاره گده بحکومت نشست و سنبهاجی

برادرزاده راجه ساهو فرمانروای مملکت برناله که آبروی دریای گشتاسپ بوده و بالاجی پندت یکی از نوکران عمده راجه ساهو از
جمله دست بردهان بوده دست برداشت بردهان ایشان نیست و بردهان امرای عمده را گویند چون راجه ساهو درگذشت و او
پسر نداشت که ولیعهد شود امرای عظام مملکت را میانه خود قسمت کرده گرفتند زوجه راجه ساهو شخصی رام راجا نام را از اقربای
خویش و بقولی مجهولی را ابلاش [illegible] آورده از اقربای مادری خود قرار داده بجای راجه ساهو نشانیده و امر استابتش کردند
او مجهولانه در ستاره گده عیش می پرداخت بالاجی پندت که ذکرش گذشت دو پسر داشت پسر بزرگش باجی راو و دیگر چماجی
اپا نام چون بالاجی درگذشت پسرش باجی راو بن بالاجی بجای او نشست و پونا نشیمن گاه ساخت و در عهد محمد شاه بفرمان
راجه ساهو که آن وقت در قید حیات بود لشکر بهندوستان کشید و تاخت و غارت پرداخت و از اکثر ناظمان صوبجات چوتهه
بطریق نعلبندی گرفت و بر بعضی صوبه مثل مالوه بالتمام متصرف شد و او دو پسر داشت یکی رگهناته راو تا اکنون که سنه هزار
و یک صد و نود و پنج هجری است بقید است و با قلیل گاه متفق شده با برادرزادهای خود متفق گشته باعانت انگریزی جنگ دو
دیگر را نام بالاجی بنام نهاد مشهور بوده و بر ریاست پونا قیام داشته و هنگام امارت و حکومت بر سر هفت امرای عظام غالب
اند و بر مملکت های ایشان مستولی شد و قلیلی با ایشان گذاشت و رام راجا که بجای راجه ساهو در ستاره گده بر مسند ریاست
قیام داشت بطریق نظربند باختیار خود داشت چنانچه تا اکنون جانشینش راجه رام سپاه او را دو بالاجی در خدمت می نامند بالجمله نانا
رتن باجی راو سه پسر داشت یکی رگهوبا پسر او نام بوده و او داشت که بمالوی جمعیت کثیر او را برنشانیدن برتخت دهلی از
دکهن آورده بود تا آنکه احمد شاه ابدالی در [illegible] نهاد این چماجی اپا در آخر عهد سلطنت عالمگیر ثانی باتفاق احمد خان بنگش
فرخ آبادی و دوندیخان و حافظ رحمت روسای روهیله و شجاع الدوله ابن وزیر الممالک ابو المنصور خان بهادر و غیره امرای
هند رزمی صعب کرده به قتل رسانید تفصیلش آنکه بسواس راو [illegible] از دکن آمده بودند از انجا موضع مالی پت شتافت بنا او
لصو ابدیه بعضی دانایان از هیبت احمد شاه ابدالی که لشکر عیاریست از حصار چوبین پست نشست و با سپاه در آن استقامت
گزید احمد شاه ده ده کروه اطراف حصار را گذشته تاختن گرفت و رسد غله بند نمود و گوبند پندت حاکم کوه جهان آباد بار شد موفور
از غله و غیره بجمعیت دوازده هزار سوار عزیمت لشکر بهاو نمود احمد شاه از جاسوسان این خبر شنیده و نگذاشته فوج خود که قریب
پنج شش هزار سوار باشند بر گوبند پندت تعین نمود ایشان بر جناح استعجال شبگیر زده هفتاد و هشتاد کروه قطع مسافت کرده قدری
روز بر آمده بر گوبند پندت چون بلای ناگهانی رسیدند پندت که از این دست برد غافل بود مضطرب گشته روی بهزیمت نهاد و ابدالیان
فرسنگها تعاقب کرده همه را طعمه تیغ بیدریغ ساختند و سر گوبند پندت را بریده مظفر و منصور داخل لشکر احمد شاه شدند سر او را
با مرای هند نمود ایشان تحقیق کرده عرض نمودند که سر گوبند پندت است بالجمله چون رسد از بیرون بلشکر رسیدن متعذر شد اسپان
و غیره دو آب لاغر و ناتوان و مردم از نبود قوت ضعف و ناتوانی گشتند اما با سطار رسد گوبند پندت بگوشت اسپ و شتر اوقات
بسر می بردند چون خبر کشته شدن پندت و تاراج رفتن جمیع دکهنیان بلشکر رسید تا یکسر مضطرب الحال شدند بلما راو با شما حاضر
شده گفت مصلحت نیست که از حصار چوبین برآییم و از رزم گریزان مرگ شتابیم بهاو پسندیده گفت که بسواس راو و سایر [illegible]
نشاندن بر تخت دهلی آورده ام حالا بثبات قدمی رزم باید کرد دیگر اسپان و سپاهیان مرا طاقت گریز و جنگ گریز نیست

پس ابراهیم خان گاردی را با توپخانهٔ سنگین در حصار گذاشته خود با فوج برآمد و صف قتال بیاراست احمدشاه ابدالی امرای هند را
مقدمه ساخت افغانان و روهیله با شتر اثر رزمی صعب کردند و دکهنیان بخروش آمده قتالی فاحش نموده چندگام ایشان را پس
بردند افاغنه و روهیله بحمیت و غضب ریشهای خود را بدندان گرفته شمشیرها کشیده حملهٔ سخت آوردند دکهنیان ثبات ورزیده رزمی
صعب نمودند قریب بود که در فوج هندوستان تزلزل افتد و هزیمت در رو دهد احمدشاه ابدالی با فوج خود ایستاده تماشا میکرد
میمنه و میسرهٔ خویش را باشاره حکم قتل فرمود و از قلب گاه نفس خویش هشتاد هزار سوار جرار در حرکت آمده تقویت دهندیان
گردید و از هجوم و یورش لشکر خونخوار دران رزمگیر و دار شکستگی فاحش بر دکهنیان افتاد و بیک چشم زدن از کشته ها پشته ها
گردید بسواس راو به قتل رسید و بهاو معلوم نشد که چه شد و تمام روسای لشکر بقتل رسیدند احمدشاه ابدالی ظفر یافت و این
واقعه در هزار و یکصد و هفتاد و دو هجری اتفاق افتاد در خلایق مشهور است و معروف که بهاو دران معرکه زخمی شده خود را
در زیر مردها پنهان کرد و هنگام فرصت راه دکن پیش گرفت و بقدر طاقت قطع مسافت کرده در مدت بعید بدکن رسید و به پونا
رفت کسی او را نشناخت خصوصاً برادرش او را دخل ندادند و او هرگونه علامات و نشانها داد فائده نکرد ملک بجس افتاد
و نجات یافت و کجا کجا که نرفت تا آنکه در بنارس آمد و از روی اسناد قبیله مبالغ از مهاجنان بنارس بگرفت و در هزار و یکصد
و نود و چهار سپاه فراهم کردن گرفت چیت سنگه راجه بنارس او را بگرفت و بانگریزان سپرد انگریزان او را در قلعهٔ چنار
حبس کردند اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری است بهاو در قلعهٔ چنار محبوس است و مردم دیده می آیند پیش ازین
وقتی از امیرخان میوکهه که از امرای متقدمین باجی راو بود از مرگ و حیات بهاو پرسیدم او گفت بعینه چون او بدهلی مانده بود
و در رزم بهاو حاضر بود و زبانی ملهار راو که دران معرکه حاضر بوده و جان سلامت برده بار راقم حروف بیان کرده که بهاو
بقتل رسید و می گفت که دران لشکر سوار بوده و اهل حرفه و خدمه بیرون از شمار بودند افواج ابدالی تا متهرا تعاقب ایشان نمودند
و درین اثنا هر کرا یافتند بقتل رسانیدند از ان لشکر قریب سه چهار هزار کس از عرصه گاه که نمونهٔ محشر بود بیرون بردند در دکن با
سالهای دراز انبوه لشکر و سپاهی نبوده اکنون که دوازده سال ازان گذشته این قدر سپاه که حالا می بیند فراهم آمده که
والی پونا از طرف خود رام چند گنیش پیشوا نموده با اشیاجی پنڈت دیوان و تکوجی هلکر و سیندهیه پٹیل و دیگر روسای
هندوستان فرستاده در همان ایام راقم حروف آن لشکر را دیده بود قریب پنجاه هزار سوار بجهت پنڈاریها بوده باشد
و قریب شش صد ضرب توپ از خرد و بزرگ دار و بازارش بکثرت موفور بدستور اردوی بادشاه و شاهزادگان اندرون
اردو جولانگاه که پارچه می یافتند و کلال که ظروف گلی میساختند و روغن فروش که تیلی باشد اینها همه اسباب و آلات
حرفهٔ خود را همراه داشتند دوکان بقول فروشان بکثرت بوده و هزاران سفال گلی از گل انباشته کشنیز دران زمان
عرض کرده بودند و آن سرسبز شده شاخ و برگ بر آورده هنگام کوچ مزدوران بر سر گرفته همراه می بردند دکهنیان را مصالح
پختنی است که برای نان خورش بکار می برند و دیگر از ازدحام و کثرت صرافه و بزازه و عطاران و بقالان و غیره اهل حرفه
بگویم هر کس هر چیزی را که تمنا کند دران اردو موجود بود بالجمله پسر دوم نانا راو مادهو راو و دوم نارائن راو نام داشتند چون بانها
خبر قتل بهاو و غارت شدن لشکر رسید از غم مریض شد و در گذشت پسرش مادهو راو این نانا راو بجایش به مسند حکومت نشست و

بعد نه سال درگذشت و بعد از و نراین راو ابن نانها بحکومت نشست و یکسال حکومت کرد رگهناته راو ابن باجی راو
و برادرزاده خود نراین راو را بجهل و تزویر بکشت و اعیان ملک ازو متنفر شدند و بریاستش راضی نگشتند درخلال این احوال
زوجهٔ نراین راو پسری زائید و مادهوراو نام نهاد اعیان ملک مادهوراو ابن نراین راو ابن نانها ابن باجی راو را بریاست نشاندند
اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجریست عمرش به نه ده سال رسیده بریاست پونا قیام می دارد و رگهناته راو بطمع ریاست
بانگریزان درساخته صدر شورش است چنانچه رزمهاے بسیار میان رگهناته راو و افواج مادهوراو واقع شده و می شود
چنانچه در هزار و یکصد و نود و چهار رگهناته راو باتفاق خیل گادر که اکنون بخطاب جنرل مخاطب گشته احمدآباد گجرات از دست
مهاجی سیندهیه و بکوجی هلکر و غیره روساے عمده که مادهوراو اند برزمهاے متواتر انتزاع نموده بنا بر تسخیر دیگر جاها میان رگهناته راو
و لشکریان مادهوراو مانند حرب و قتال اشتعال میدارد و رگهناته راو را یک پسر نبلے بوده است که باجی راو
نام دارد و دیگر نطفه که لیپه خوانده گویند و آنرا امرت راو نام داشت و جمنباجی را برادر باجی راو کلان را یک پسر بوده که بهادر
نام داشته و او نشست که در رزم ابدالی مع بسواس راو بقتل رسید چنانچه گذشت مخفی نماند احفاد باجی راو در پونا نشیمن
میدارند و در اکثر ممالک دکن متصرف اند و بسیارے از مملکت هندوستان بنا بر ضعف سلطنت در عهد محمدشاه مستولی شده بودند
چنانچه تا جنوبی کنار گنگ فتح و لهتور و کوره و اتاوه و بطرف مشرق صوبه اوریسه را که کتک نامند و آنرا مهابت جنگ علی وردی خان
ناظم بنگاله برگهوجی بهوسله و کنی را که از برادران و همقدم راجه ساهو بود در عوض چوتهه بنگاله بعد از رزمهاے بسیار داده
بودند و بطرف مغرب و جنوب شاهجهان آباد و اکبرآباد بر تمام راجپوتانه مثل راتهور و کچهواهه و راناے اودے پور مسلط بودند
و ممالک ایشان را تاخت و تخریب کرده یکی از ان به راجپوتان داده بودند و در بخش دیگر خود متصرف شده بودند احمدشاه ابدالی ایشان را
برانداخته ملک مابین گنگ و جمن از ان هنگام بیرون رفت از ان جمله کوره بوزیر الممالک شجاع الدوله بهادر و اتاوه بحافظ
رحمت خان روهیله و دیگر به نجیب الممالک احمدخان بنگش که پیشتر در تصرف ایشان بود تفویض نمود اکنون از ساحل جنوبی
جمن که قلعه گوالیار است و بزور انگریزان ایشان را برآوردند اما در نواح نرور با سپاه انگریزان که رئیس آنجماعه کلنل گادر نام
دارد هنگامهٔ رزم برپا می دارند راقم عروف نیز در ان قضایا حاضر بوده چنانچه این قضایا در ضمن اوجین و سرونج مرقوم
است و اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجریست از مملکت هندوستان صوبه اوجین در تصرف مهاجی سیندهیه است
و گویند که مهاجی سیندهیه غلام و غلامزادهٔ احفاد باجی راو است و بکوجی هولکر را گویند که برادرزادهٔ ملهار هلکر است گویند
اند که اکنون در دکن هندیان برهمن که از گروه باجی راو اند و دیگر خویشان راجه ساهو که بهوسله اند اکثر جاها ریاست میدارند
مثل مودهاجی ابن خانوجی ابن رگهوجی بهوسله که در ناگپور علم ریاست می افرازد و اوریسه نیز در تصرف اوست به مالوه
اوجین نامند بر اصل هندوستان است از دیار دکن تعلق میدارد چه این طرف نربده واقع است بدستور احمدآباد گجرات
دریای نربده حدی فاصل است در میان هندوستان و دکن و ساحل جنوبی آنرا در دکن می شمارند بالجمله اجین بزعم
مولف خلاصة التاریخ شهریست قدیم که در زمان سابق تخت گاه راجه بکرماجیت است برادرش راجه بهرتهری و نیز راجه نل
آنجا حکومت کرده و راجه نل آنست که بر دمن دختر بهیم سین والی بدر عاشق شده و او را بخواست و قصهٔ ایشان را

شیخ فیضی فیاضی نظم آورده هنود ان گویند که تخت گاه راجه کرن مزور بوده راقم حروف احوال قلعه مزور را درضمن اکبرآباد
نوشته است ومؤلف صبح صادق گوید که اجین از ابنیه بکرماجیت است وقصه تولد او چون عجیب است درضمن دهلی مرقوم نموده
وبکرماجیت در اوجین رصدی بسته که معمول هندیان بر ان تاریخ است وحالا اساس بر زیج جیسنگه سوای است که در جی نگر تعمیر یافته
بوده باشد اما چون راقم حروف بعد نشو بد این اوراق تحقیق نمود معلوم شد که زیج جیسنگه سوائی ناتمام ماند چه اورا دست
اجیل فرصت نداد که بانجام رساند مؤلف خلاصة التاریخ گوید رودی شور بانان اجین گذرد وشگفت آنکه گاه گاه
بر رود هور موره چه سبز شیرین ازان رود بر آید ومردم ازان سبز مرفها برسازند وبکار برند —

سرکار چندیری

شهریست قدیم وقلعه سنگین دارد وزمان پیشین سه صد وهشتاد چهار بازار درو بوده اکنون چندان آبادی ندارد وپارچه سفید
محمودی ومسال آنجا بانام است بوچین قصبه ایست وبتخانه در انجاست که اگر نقاره درو نوازند از بیرون بیجلس آواز
آن نشنود ومؤلف تاریخ صبح صادق گوید که بدان نانه راجها کال نام بوده واز ابنیه بکرماجیت است مندسور شهریست
بزرگ ودوازده کروه دور آن قلعه بود در ایام سابق راجه های آندیار را در ان ملک بوده واکثر مزار سلاطین خلج
آنجاست که سلطنت آنجا کرده اند در انجا وقوع است وهارکه پیر پیران مشهور است شهریست مختصر ودر تاریخ صبح صادق
می نویسد که از ابنیه بکرماجیت است وآن تخت گاه راجه بهوج وغیره نود سرونج پرگنه ایست وشهر سرونج عمارات
ودکاکین سنگین وآبادی نیک دارد ودر زمان پیشین شهرپناه جام بید است واکنون اثری ازو پیدا نیست اکثر آفاقینه
در انجا سکونت می دارند وجبت خاص ودستار باندهنون بانام است راقم حروف بهمه امینی انگریزان آن شهر را تماشا
کرده وتفصیل این ملک را بعد از سلاطین سلف نوشته بود باجمله آب وهوای صوبه اجین معتدلست بارش آنجا چهار
ماه باشد وزمین این صوبه به نسبت مزروعات دیگر جا کشت زار فصلین نیک می شود وخشخاش وگندم وشکر وانبه
وخربزه وانگور بهتر می شود وسالی دو فصل وتنبول بنهایت پاکیزه وخوشبو وبامزه بحصول می پیوندد ودر اکثر این صوبه فیل
بسیار اند ومردم آنجا بیشتر کشاورز وبقال واهل حرفه باشند واز جمله دریاهای این صوبه نربده مشهور است وطول این صوبه
از پایان گده تا پایان بانسواره دویست وچهل کروه وعرضش از چندیری تا نربدا دو صد سی کروه وشرقی آن
باندهو وغربی آن احمدآباد گجرات واجمیر وشمالی آن نرور وجنوبی آن بگلانه از ناسک ونرنگ پیوسته است واز
شهر هانگ یوناسب درمیان راه است باجمله سرکار این صوبه در اجین وچندیری وسارنگپور وکوتهی ماربه وغیره
دوازده سرکار مشتمل سه صد ونه محال وجمع خالصش سیصد وشش کرور ونود لک وهشتاد هزار دام است ودر تاریخ صبح صادق
گوید اول کسیکه از سلاطین اسلام بر مملکت مالوه واجین دست یافت شمس الدین التمش راسی دهلی بود وآن مملکت
بکشود وبه یکی از امرا سپرد وبدهلی بازگشت وبعد ازان دیگر بار هنودان بگرفتند سلطان ناصر الدین محمود بن التمش دیگر بار
آن دیار را مسخر ساخت وسلطان علاء الدین خلجی آنرا ضمیمه ساخت پس ازان از قبل سلاطین امیر دهلی حکومت

آن دیار پرداختی چون سلطان محمد شاه بن فیروز شاه در دهلی بر تخت نشست حسین غوری را که از احفاد سلاطین غور بود و به نکبت
با او بسر برده بود نواخت و دلاور خان لقب نهاد و بحکومت مالوه فرستاد دلاور خان غوری بمالوه رسید و در دیار توطن گزید و مستقل گشت
در هشتصد و یک هجری سلطان محمود دهلی که از دست سپاه صاحبقران امیر تیمور گورکان بادشاه آواره بود دلاور خان باحترامش
کوشید و سلطان چندی در آنجا بماند و بدهلی بازگشت و در گذشت پسرش به سلطان هوشنگ مخاطب شده بادشاه شد و او را اکثر با
سلطان مظفر گجراتی و پسرش رزم و صلح روی داد و در هشتصد و سی و دو هجری احمد شاه بهمنی والی دکن روی بکهرله آورد و هوشنگ
با او رزم کرده منهزم بازگشت و از پس آن اسیر گشت سلطان باعزاز تمام بمندو فرستاد و هوشنگ در آخر عمر لشکر بکوه جاینر کشیده و
دیار انزان بر آورد و هوشنگ آباد که از ابنیهٔ او بود اقامت گزید و در گذشت قبرش در مندو است و همیشه آب از آن می چکد
و ساکنان آنجا از کرامات او می دانند و بعد از و پسرش محمود شاه غوری پس از و محمود خلجی بن ملک مغیث از اولاد دلاور خان
غوری پادشاه شد و مدارس و خوانق بنا نهاد و متوجه چیتور شد و قلعه کونبلمیر کشود و بیانه مسخر ساخت و با صد هزار سوار عزم
تسخیر گجرات کرد و در راه خبر فوت سلطان محمد شاه گجراتی شنید با وجود عداوت تعزیت داشت و رسولی به پرسش نزد سلطان
قطب الدین گجراتی فرستاد با وجود آن بروده را غارت ساخت و روی برام آورد و میان هر دو بادشاه مقابلهٔ عظیم اتفاق
افتاد مالویان بهزیمت رفتند و زیاده از دو صد سوار با سلطان محمد خلجی نماندند او از معرکه برون آمد و خود را بلشکرگاه سلطان
قطب الدین گجراتی رساند و سراپردهٔ خاص درون رفت و تاج و کمر مرصع سلطان قطب الدین برگرفت و به اردوی
خود بازگشت و آوازه انداخت که در گجراتیان شبخون می برم سپاه گجرات در توهم تعاقب او نکردند سلطان محمود همان شب راه
مندو پیش گرفت و مبارک خان فاروقی والی خاندیس را شکست و بر رانا لشکر کشید رانا پیشکش داد سلطان در آن زمان
اصلا التفات ننمود او برنجید و پیشکش باز گردانید و در حرکت آمد رانا عجز نمود مالی وافر همراه او فرستاد تا بازگشت و بامیر
شد و الی آنجا گمها و هیرا را در رزم شکست و اجمیر را به سیف خان داد و بار دیگر عزم مملکت رانا کرد و ماندل را قهراً بگرفت و
بیانه خراب ساخت و عزم تسخیر دکن کرد نظام شاه بهمنی با وی رزم صعب کرد مالویان بهزیمت رفتند دکنیان بغارت مشغول
شدند سلطان محمود خلجی که ثبات ورزیده بود بر قلب نظام شاه حمله برد و ظفر یافت دکنیان به بیدر رفتند سلطان بیدر را
محاصره کرد چون شنید که سلطان محمود بیگره گجراتی بامداد دکنیان متوجه است از راه کوهستان گوندواره بمالوه مراجعت نمود
و بمندو رسید و متوجه کهیواره شد و در آن دیار قلعه جلال پور بنا نهاد و بمندو بازگشت و در هشتصد و هفتاد و سه هجری در گذشت
و او همیشه بشنیدن اخبار سلاطین سلف اشتغال نمودی و از آثار ایشان قواعد جهانداری و رزم می آموختی و هر گاه مال تلف شدی
از خزانهٔ خویش دادی و آن وجه را از نگاهبانان طرق باز یافت کردی روزی شنید که شیری کسی را کشت امر کرد که هر کجا در ملک من سبعی
به بیند حاکم آن موضع را بقتل رسانند حکام ممالک او بشکار سباع قیام نمودند و از آنها اثر نگذاشتند چنانچه بعد از فوت او سالها
در مالوه کسی شیر و گرگ ندید و بعد از و پسرش غیاث الدین خلجی بادشاه شد او کریم و عیاش بود با امرا گفت که در عهد پدر
بسیار لشکرکشی کردم الحال ترک آن کنم و بیاسایم پس آنچه در تصرف داشت بآن قناعت کرد و مندو را شادی آباد نام نهاد
و پانزده هزار زن در شبستان جمع آورد و میان ایشان امیر و وزیر و عارض و دبیر و صدر و مدرس و حکیم و ندیم و قاضی و محتسب

و موذن و حافظ و امثال آن تعیین نمود و پانصد کنیزک را تیراندازی و نیزه بازی آموخت و بر همین جامه داد و پانصد کنیزک را
شمشیربازی تعلیم کرد و بر هیچ گماشت و در حرم بازار ساخت و علوفه سایر کنیزکان دو تنکه نقره که هر تنکه هشت آنه باشد و دو تنکه
یک روپیه می‌شود و دو من یعنی دو آثار برنج مقرر نمود هر جانوری که در حرم او باشد چندین علوفه روزمره یابد چنانچه طوطی و شارک
در ایشان آنرا همان علوفه باشد روزی موشی در خانه دید مقرر نمود دو من غله و دو تنکه نقره نزد یک سوراخ او نهاده باشند و امر
کرد هرگاه خدای را شکر گویم پنجاه تنکه مستحقان رسانند و با هر که سخن گویم هزار تنکه باو بدهند و او بغایت صالح و پرهیزگار بود در
مدت آن عمر نماز تهجد او فوت نشد و مسکرات نخورد یکی سم خری پیش او برد و گفت که خر عیسی است سلطان پنجاه هزار تنکه باو داد
پس سه تن دیگر برنگ آن سمی بیاوردند و گفتند سم خر عیسی است سلطان هر سه را بی‌نیاز کرد و بعد چندی دیگری بیاید و سمی بیاورد
که سم خر عیسی است سلطان گفت او را پنجاه هزار تنکه نقره بدهند تا گفتند مگر خر عیسی را پنج سم بود گفت که خداوند تعالی هر یکی را
ازان پنج تن که سم آورده چندین نان داده سلطان بخندید گفت تواند بود که یکی ازان پیشتر آورده دروغ گفته باشد
پادشاه شانزده سال از سلطنتش بگذشت و حرکتی نکرد سلطان بهلول لودی والی دهلی طمع در مالوه کرد و در هشتصد و هشتاد
و نه هجری بچندیری رسید سلطان شیرخان حاکم چندیری را بدفع او تعیین نمود بهلول لودی بازگشت سلطان غیاث الدین
در نهصد و شش هجری درگذشت بعد ازو پسرش ناصرالدین بلقب شهاب الدین پادشاه شد و خونریزی و شرب
خمر پیش گرفت و بلچهواره شتافت و خرابی بسیار کرد و لشکر بچتور کشید و زنی را از خویشان رانا بخواست و ممنوع بازگشت
و آخر از ملاهی و مناهی توبه کرد و در نهصد و شانزده هجری درگذشت بعد ازو پسرش سلطان محمود پادشاه شد و در اثنای
همه خویش از تغلب میدنی رای که از بزرگزادگان او بود عاجز آمد چندانکه بجز دویست کس از مسلمانان در خدمت سلطان
نماندند و بسیاری از حرم او را راجپوتان متصرف شدند و خواستند که میدنی رای را سلطنت برگیرند سلطان آگاه شد و
بهانه شکار بگریخت و بگجرات رفت سلطان مظفر گجراتی او را اعزاز کرد و با خود بر تخت نشاند و به امداد او بکمک بمالوه رسید
و نوزده هزار راجپوت بکشت میدنی رای باتفاق رانا سانکا با سلطان رزم کرد و اکثر امرای سلطان بقتل رسیدند سلطان بنفس نفیس
آماده قتال شد قریب صد زخم باو رسید راجپوتان از شجاعت سلطان متحیر ماندند و بفرمان رانا زنده بخرگاهش آوردند رانا
او را چون بدید دست‌بسته پیش ایستاد و به معالجه جراحت او پرداخت و چون نیک شد با هزار سوار رسید سنی فرستاد و سلطان
دیگر بار بسلطنت رسید لیکن کارش رونق نماند چه سکندرخان در رهنیه و میدنی رای در چندیری و سلهدی از خویشان میدنی رای
در سارنگپور استقلال داشتند سلطان با سلهدی رزم کرد و ظفر یافت و صد پیل بدست آورد و سلهدی اطاعت کرد و در نهصد
سی و دو چاندخان برادر سلطان بهادر والی گجرات باو پناه برد و بهادر او را طلب نمود سلطان جوابی نگفت که چون رانا سانکا
درگذشت در عهد پسرش بتی لرزه خان بفرمان سلطان تا حدود چتور غارت کرد و بهوپت ولد سلهدی وغیره از سلطان متوهم بگجرات
نزد سلطان بهادر رفتند سلطان در کار خویش حیران گشت و نامه بسلطان بهادر نوشت که [illegible] خان و انم خواهم
که بخدمت آیم و بهمراه رسم سلطان بهادر [illegible] سلطان محمود خلجی توهم نمود و دران عزیمت درگذشت سلطان بهادر
بر بجیه و لشکر بمندو کشید محمود شاه متحصن شد و در قلعه بعیش پرداخت امرا گفتند که هنگام عیش نیست سلطان گفت دانم که دولت

بسر آمده بنابران زندگی چند در ملتبادی گذرانم پس در نهصد و سی و هفت سلطان بهادر بر قلعه استیلا یافت جاند خان برادر
سلطان بهادر بدکن گریخت و سلطان محمود خلجی تاجدار نزد بهادر شد بهادر او را تکریم کرد پس چون و سخن درشتی کرد
محبوس و مقتول گشت مملکت مالوه بسلطان بهادر گجراتی رسید سلطان سلهدی را اجین و سارنگ پور اقطاع داد
و بگجرات بازگشت و دیگر بار بمالوه آمد و او را با قوم و اتباعش بکشت و اجین بدریا خان مالوی و مندو باختیار خان
داد و این بسلطان عالم حاکم کالپی داد و بگجرات بازگشت روز نهصد و چهل و دو هجری ملو خان بن ملو خان که از غلام
زادگان سلاطین مالوه بود و بفرمان سلطان بهادر گجراتی حکومت سارنگ پور داشت چون همایون شاه
به بنگاله شتافت از سپاه گورکانیه آن ملک را بگرفت و خود را ملو قادر خان خواند و خطبه بنام خود کرد چون شیر شاه
آن ملک را بگرفت شجاع خان که از امرای بزرگ شیر شاه بود و بسخاوت خان اشتهار داشت شیر شاه حکومت اجین
باو داد و چون سلطان محمد عدلی به سلطنت رسید شجاع خان بر مالوه مستقل گشت و خواست که خطبه و سکه بنام خود کند
اما اجلش امان نداد قصبه سجادل از آثار اوست و بعد از وی پسرش میان بایزید بن شجاع خان معروف بسخاوت خان
بجای پدر نشست و از هندیه که نشیمنش بود بسارنگ پور رسید و برادر خود دولت خان را که بفرمان پدر حاکم اجین
بود به قتل رسانید و بملک مالوه استیلا یافت در نهصد و شصت و سه هجری خطبه و سکه بنام خود کرد و خود را باز بهادر شاه
خواند و متوجه ملک الین و بیلسه شد و برادر دیگر خود مصطفی خان والی آنجا را هزیمت داد و استیلا یافت و با دوام عیش و
شرب مدام پرداخت و او در موسیقی مهارت تمام داشته و براتیه روپ متی که در حسن نظیر نداشته عاشق شد و شب و روز
باو بعیش و طرب بسر بردی و بکار دیگر نه پرداختی و در نهصد و هشت ادهم خان و پیر محمد خان شروانی بفرمان محمد اکبر بادشاه
به تسخیر مالوه شتافتند و بجد و و سارنگ پور رسیدند باز بهادر از مجلس بزم برخاست و بمیدان رزم شتافت و منهزم
بخاندیس گریخت ادهم خان بر سارنگ پور استیلا یافت و روپ متی را بدست آورد و خواست که با او مباشرت کند روپ متی زهر خورد
و بمرد و گویند که باز بهادر در مقام فرار امر کرد تا او را بکشند و بآخر که باز بهادر بامان نزد اکبر بادشاه آمد و در سلک امرای دو هزاری
منسلک گشت و بود تا آنکه در گذشت و دولت و مملکت مالوه بگماشتگان سلاطین گورکانیه رسید در عهد محمد شاه گورکانیه راجه گردهر بهادر
ناگر بصوبه داری مالوه قیام داشت و کهنیان غالب آمده در رزم او را بکشتند و بر مالوه متصرف گشتند اکنون اهیا جی سیندهیه مل
غلام زاده احفاد باجی راو دکنی بصوبه داری مالوه قیام میدارد پوشیده نماند که در شهر صفر سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری کلنل
کمک که بندی از احوال او در گوالیار مرقوم است بحکم هستن گورنر صاحب کلان کلکته بعزم تسخیر صوبه مالوه به نزد در رسیدند و کپتان
جوناتهان اسکات صاحب راقم حروف که در همان ایام از حضور صاحب کلان بخطاب کپتان سرفراز شده بود از گوالیار بهمراهیش
تعیین گردید کامرن گدهه کپتان و چند صاحب دیگر مقدمة فوج انگریز بشیوپوری از توابع نرور که در تصرف کهنیان بود رسیده طرفی
از خمپاره انداز الضرب توپ مسمار ساختند قهراً قلعه را بگرفتند کلنل از نرور بشیوپوری آمده قدم جرات به تسخیر اوجین پیش نهاد و تا به بود
و دیگر جا رسید صاحب مشورت راقم از کلنل ظاهر ساخت که دیهات تمامی اطراف این ضلع را که در تصرف کهنیان است انتزاع نمودن
صلاح است قبول نه افتاد در سر مساعت کرده از پنداریهای کهنیان جنگ کنان بشهر سرونج رسید و بست و سه روز آنجا بیفائده

رخصت اقامت افگند و پیش ازین که امام علی ولد مصطفی حسین پسرخوانده والد راقم که در نیپال نوکر فیض الدوله حیات محمد خان والی
نیپال بود و راقم حروف بتدبیری از کوهها در ارقایم نوشته از حسن مروت و اخلاق ستوده صاحب خویش و دیگر انگریزان مطلع
ساخت چند انگه بسمع محمد حیات خان رسانید و علاوه برین پیش ازین همراه کرنل کاو رکپتان بایم که حالا میجر شده است بنیپال رفته
بود و یکنوع شناسای با حیات محمد خان میداشت اکنون ابواب مراسل فیمابین حیات محمد خان و میجر بایم و کپتان جوناتهان
اسکاٹ مفتوح گشت چون میجر بایم در قلعه گوالیار مقیم شد و کرنل کمک تسخیر اوجین مامور گردید حیات محمد خان بدستور سلسله خطوط
متضمن بر طلب فوج انگریز بحسن سعی صاحب ما با کرنل کمک مربوط داشته وکیل خود را با تحایف در مقامات نرور پیش از تسخیر اوجین
در خدمت فرستاد و مکرر در طلب کرنل قایم نوشت چون کرنل بسرونج رسید هرچند صاحب راقم حروف و وکیل حیات محمد خان
بنابر پیش رفتن عجلت سعی و مشوره نمودند مقبول نه افتاد و به صلاح مردم گندم نمای جو فروش مایل گردیده نشست لشکر داده زنگا
در سرونج مقرر نمود و مردم شهر از تاخت دکهنیان ترسیده هیچ یک از بازاریان درین نسبت ۲۳ روز در بازار رو دکاکین نه بستند
کار بر لشکریان از طرف غله دشوار شده چه بنابر تاخت و تاراج دکهنیان آمد و شد از بیرون دشوار شد ناچار از سکنه شهر جبراً و قهراً هرچه
یافتند غذای خویش میساختند و در خلال این احوال و پیش ازین در هر منزل و مقام مکرر خطوط والی نیپال بکرنل کمک متضمن بر
عزیمت نیپال میرسید و هرچند بکرنل کمک عرض نموده شد که در تسخیر مساعت فرمایند و استقامت سرونج موجب خللهاست و
وکیل جانسین صاحب که در نیپال بود او نیز درین باب جبرس جنبالی کرد و مکرر نوشت که در رسیدن نیپال والی امکان ما اتفاق
حاضر است و مخالف را دل سست می شود آخر کرنل با کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب در جواب همه آن گفت که ما را از نظر
والی نیپال اطمینان کلی نیست و میدانم که مخالف ماست هرچند که باستمالت گفته شد گوش شنوا نگردید و کوشش بجای نرسید
در خلال این احوال سیندهیه پٹیل والی مالوه از اوجین با فوج و توپخانه بسیار ایلغار کرده با سپاه خود که پیش ازین در سرونج
بمقابله انگریز و تاخت اطراف بود ملحق گردید هر روز جنگ توپخانه درمیان بود کار بر لشکر انگریز از طرف غذا تنگ گردید بر حصول غله
بر سکنه شهر ظلمها رفت چند انگه لشکریان نان گربه را بتفنگ می زدند و لقمه از دهان مردم شهری می ربودند غربا و فقرا را جان از قالب
برآمد چون غله شهر آخر شد رای برخاستن بر نشستن غالب نشست کرنل از غایت بزدلی دو پایکوبه شدید از شهر سرونج طبل بازگشتی
کوفت و از نواح شهر و نمشت کوچ کرد دکهنیان همانوقت اطراف و جوانب لشکر انگریز را چون اهاله هاله البدر درمیان گرفتند و
از وقت کوچ تا رسیدن منزلگاه هر روز بازار کارزار گرم بود و شورش عظیم برپا بود و هر روز بنگاه انگریز بدست مخالفان غنیمت
میرفت و اکثر از سپاهیان لشکر طرفین زخمی و کشته میشدند فیل سواری راقم حروف که از سرکار کپتان جوناتهان اسکاٹ بود داد
تا تدبیرات جنگ با طایفه انگریزان پیاده تردد میکرد و راقم بران سوار میشد بضرب بان مجروح گشت اثار زخمی سهل برداشت
بالجمله امیران بشجاعت تمام رزم میکردند بعد سه روز بموضع مهیب پور رسیدند روزی در شهرپناه مهیب پور بنگاه را گذاشته
جر ... ه رزم دکهنیان کردند و بر سر انها رسیدند مخالفان دو گروه شدند پنداریها با فوجی از دکهنیان قریب پنجهزار سوار شهرپناه
مهیب پور محاصره کردند و متواتر بان ها سر دادند و انطرف توپ و جزایر سر میدادند بسیار قتیل و زخمی گشتند و کاری پیش
نبردند جماعتی دیگر یعنی مهاجی سیندهیه که با فوجی کثیر قریب هشت هزار سوار بمقابله انگریزان پای ثبات ورزیدند و هنگامه

رزم چندان با آنها سر دادند که گویی بارش باران ست انگریزان مخالفان را منهزم ساخته متصل لشکرگاه آنها که بنگاه را گریزانیده بودند
زه ته ساعتی بالیستادند و چون برگشتند مخالفان بدستور اطراف و جوانب را از دور گرفته می آمدند چندانکه انگریزان داخل خیمه شدند مخالفان
همچنان محاصره داشتند بدین نوع بست و سوم ربیع الاول هزار و یکصد و نود و پنج هجری بکلارس که شش کروه از سیری و سیزده کروه
مز در طرف جنوب واقع است رسیده از قحط غله بنا بر عدم رسد همچنان تاخت مخالفان بدستور که اگر کسی بنا بر کهی و یا کاری از لشکر
بیرون رود بر دست آنها گرفتار شده هر چه در کمر و در بر داشته باشد از دست دهد روز سے انگریزان از محاصره دکهنیان ملول
گشته در آخر ماه ربیع الاول هنگام نماز مغرب بنگاه در قلعه کلارس گذاشته جریده بر فوج و بنگاه مهاجی سیندهیه که از طرف نوه دیا
و بکمره مابین بهدر داس و دوسه جا افتاده بودند تاختند سندهیه پیش از رسیدن ایشان منهزم رفته بود انگریزان بتعاقب
پرداختند و شبگیر زده در نوه دیا و بهدر داس رسیدند و یک ضرب و قلیلی از پس مانده های بنگاه دکهنیان بدست آمد کرنل
کک از غایت حزم بران اکتفا کرده بیشتر رفتن را مانع نمود اما اکثر صاحبان مثل صاحب راقم و بروس و کامرن همتے کرده
قدم جرأت پیشتر نهادند هنگام طلوع آفتاب بر نهر سندهیه رسیدند چون آتش تا بزانو بود دکهنیان معه سندهیه از ان عبور
کرده بودند اندک از احمال و اثقال آنها چنانچه ده ضرب توپ و دو زنجیر فیل با یک نشان و پنجاه شتر با یک نقاره شتری
و دیگر اشیای متفرقه از ظروف مس و برنج و قلیلی از نقره آلات و بندوقهای چقماقی و پارچه های ملبوسات و مثل آن بدست
انگریزان بیده شبهای آن لشکر باز حوصله تعاقب هزیمتیان نمودند و خواستند که تا به سرای نوبرند کرنل بگذاشت که کسی پیشتر
رود آنروز را به کنار دریا بسر بردند هنگام شب کوچیده مابین بهدر داس و نوه دیا و بکمره استقامت نمودند و شب دوم با تمام غنایم
موفوره در سیر مسارعت کرده یکپاس روز برآمده بکلارس رسیدند سندهیه قلیلی بنگاه خود را بشاه و هوراد به و پنج و سلو
و لشکر منهزم را جمع ساخته بدستور اطراف لشکر انگریز را دور دور فرو گرفت در خلال این حال از طرف صاحب کلان کلکته
کرنل منور به تسخیر صوبه اجین مامور شد و کرنل کک معزول شده بفرخ آباد رفت چنانچه کرنل منور نیز ورود کرده
رسیده با دکهنیان مقابله نمود و بالآخر بعد چندی بصلح انجامید و پیش از این از انجا کپتان جوناتهان اسکاٹ بگوالیار
نزد مهیجی پایم آمد و بجانب شتافت و حالا آشوب آنجا گرفتاریم و آن قضایا در ضمن احوال بنارس مرقوم ست اجمیر شهری
قدیم ست و بروایت مولف هفت اقلیم راجه بیهور آنجا والی بوده که برادر رای دهلی متصرف گشته احوالش در ضمن دهلی
مرقوم ست و متصل اجمیر قلعه بیلی از ابنیه راجه رانا ساکا است و مزار سراپا انوار خواجه معین الدین چشتی در شهر اجمیر
بر تالاب جهالره زیارتگاه خاص و عام ست و چون اکبر پادشاه را بان جناب عقیدتی تمام بود و چون شاهزاده سلیم نور الدین
محمد جهانگیر متولد شد اکبر بادشاه از اکبرآباد بسبب نذری که کرده بود پیاده بزیارت مرقد انحضرت باجمیر شتافت گویند منارها
در راه از اکبرآباد تا اجمیر تعمیر یافته از آثار محمد اکبر ست در صوبه اجمیر قوم مینا بسیار اند و آن در دزدی معروف اند و دیگر قوم جینیه
که زنان ایشان را چینی نامند و آن در شکل و شمایل بی نظیر اند و در صوبه اجمیر اکثر ریگستان ست و آب چاه دورتر برآید مزروعات
آنجا تا مدار بر باران ست جوار و باجره و موٹهه آنجا فراوان میشود و هفتم و هشتم حصه غله آنجا سرکار در محصول سلطانی میدهند نقد کم
رواج میدارد فصل ربیع کمتر میشود زمستان با اعتدال و تابستان بسیار گرم بود و اکثر جاها سمت جنوب آن کوه های دشوار گذار

واقع است و راٹهور و دیگر راجپوتان درین صوبه بسکن میسازند و نسبت قلت آب عساکر بادشاهی دارالملک نتوانند رسید طول
اینصوبه از ابتدای سالکانیر تا بلکه یکصد و شصت و هشت کروه و عرضش از اجمیر تا بانسواره یکصد و پنجاه کروه شرقی این صوبه اکبرآباد
و غربی دیبال پور از توابع ملتان و شمالی پرگنات شاهجهان آباد و جنوبی احمدآباد گجرات سرکارش رنتهور و چیتور و جودهپور
و سروهی و سالکانیر و ناگور مشتمل بر یکصد و بست محال است محصلش نیجاه و پنجکرور و سه لک و شصت هزار دام است سانبهر
از توابع اجمیر جای خوبست و نمک سانبهر آنجا پیدا می شود ناگور شهری مختصر و معروف است سکانش سفرلات تبیغ نمود
از دیگر شهرهای هند نیک میسازند و شاه اهل تصوف شیخ حمید الدین ناگوری ازان شهرست و دیگر از توابع اجمیر قلعهٔ چیتور
است که در حصانت و متانت نظیر ندارد و کان جست در کوگڈه و معدن الماس در حسین پور عمله ماندن واقع است و راجهای آنجا
خود را از اولاد نوشیروان عادل و بقولی از برادرش میشمارند و خود را رانا لقب می نهند حکایت رتن سین راجه چیتور روزی جهه
پدماوت که او را از سنکلدیپ که جزیره ایست جانب جنوب خط استوا بجهن بسیار آورده داد که در حسن و نازکی نظیر نداشت
و شکرکشی سلطان علاءالدین خلجی والی دهلی از طول زمان محاصرهٔ قلعهٔ چیتور بتنگ آمد و راجه نیز عاجز گشت طرفین بمصالحه
راضی شدند بشرط آنکه بایکدیگر ملاقات کنند و مهمان یکدیگر شوند اول سلطان بقلعه رفت و رتن سین در خدمتش بمهانداری کوشید
روز دیگر راجه بمهمانی سلطان بلشکر شتافت سلطان او را اسیر کرده و بدهلی مراجعت کرد و مخلصی او را بآمدن پدماوت
موقوف داشت پدماوت بشنید و در باب مخلصی شوهر فکری اندیشید آنکه سلطان را فریفته وصال خود داد و هزار محافه زنانه
ترتیب نموده و در هر محافه مبارز مسلح نشاندند و دو نفر را بطریق خدمتگار و دو هزار سوار شجاعت شعار همراه محافه‌ها کرده گوره
بادل از سپهداران خویش را بر آنجماعه امیر ساخت و یک محافه را بغایت تکلف که سواری پدماوت دران تصور توانند نمود
و در میان محافه‌ها کرده روانه دهلی ساخت و آوازه افگند که پدماوت پیش سلطان می آید سلطان بانتظار پدماوت میگذارید چون
انجماعه بنواح دهلی رسیدند و نزول کردند امیر لشکر بموجب تعلیم پدماوت بسلطان پیغام کرد که چون این ضعیفه از بسیار در عقد رتن
سین است الحال سلطان خواستگاری این کمینه مینماید بی اجازت شوهر بموجب حکم شرع بر سلطان حلال نمی شوم اگر رتن سین را
اینجا بفرستید تا اجازت از و گرفته بسرای بادشاه بیایم سلطان از غایت اشتیاق پدماوت بلا توقف رتن سین را با کسان
خویش اینجا فرستاد چون رتن سین در گروه خویش رسید کسانیکه در محفه‌ها همراه او بودند کسان سلطان را براندند و رتن
سین را گرفته متوجه چیتور شدند سلطان بتعاقبش فوجی سنگین تعین نمود چون لشکریان سلطان نزدیک رسیدند یکی از ان
سپهداران بمقابله و مقاتله سپاه سلطان پرداخت و رزمی صعب کرده به قتل رسید و دیگری با رتن سین بایلغار متوجه چیتور شد
و راجه بسلامت داخل چیتور شد و چندی زندگانی کرده با آخر در جنگ اعدای خویش به قتل رسید و پدماوت ستی شده
یعنی خود را بسوخت سلطان خلجی دیگر بار روی بدانجانب نهاد و در محرم سنه هفتصد و سه هجری قهرا قلعهٔ چیتور را بگشود
و به پسر خود خضرخان داد و آنرا خضرآباد نام نهاد و باز دیگر ران و باراجه‌ها مستولی شدند و سالها حکومت کردند و اکثر سلاطین
مالوه احمدآباد گجرات را با ایشان محاربات واقع شده چنانچه در ضمن احوال مالوه و سلاطین گجرات مرقوم است و در نهصد
و هفتاد و دو محمد اکبر بادشاه روی برانا آورد و رانا در قلعهٔ چیتور متحصن شد محمد اکبر بادشاه بمحاصره پرداخت و قهرا

و ادای [illegible] پدماوت [illegible] از اصل [illegible] در زبان هندی [illegible] سلطان علاءالدین خلجی [illegible]

قهراً بگرفت و از راجه های راتهور دختر بگرفت و هم نسبت گردید و این رسم تا محمد فرخ سیر بادشاه ابن عظیم الشان ابن بهادر شاه
ابن عالمگیر مستمر ماند بعد از آن بنا بر ضعف سلطنت از عهد محمد شاه نبیرهٔ بهادر شاه موقوف گشت و نشیمن راجهای راتهور
در جودهپور رسیده از توابع اجمیر است پوشیده نماند که راجه اودیپور را که از قوم سسودهیه است رانا گویند و راجه جودهپور را
که از قوم راتهور است آنرا مهاراجه و راجه امیر را که از قوم کچهواهه است آنرا میرزا راجه نامند و در هندوستان این سه گروه راجه
عظیم الشان و جلیل القدر اند در بزرگی کلدانی مانند ایشان در هندوستان راجه نیست و مهاراجه ابهی سنگه عرف دیوکل سنگه و
نیز برادرش بخت سنگه راتهور والی جودهپور را نانند که در گجرات با مبارز الملک سربلندخان رزمی صعب کرده او منهزم گشتند چنانچه
این حکایت در ضمن احمدآباد گجرات مرقوم است احمد گجرات بقول مؤلف هفت اقلیم بحسب لطافت آب و هوا و کیفیت
آبادانی بر تمام شهرهای هند رجحان دارد و بازارش برخلاف دیگر شهرهای هند بنهایت وسعت و پاکیزگی دارد دکاکینش
دو منزله و سه منزله در کمال تکلف و زینت ساخته شده و سکانش از ذکور و اناث همه نازنین باشند و احمدآباد از شهرهای
جدید است و سلطان احمد شاه بن سلطان محمد بن مظفر شاه همت بر آبادانی آن گماشت گویند که چون سلطان احمد آب
و هوای قصبهٔ اساول را موافق مزاج خود یافت باستصواب حقایق پناه شیخ احمد کهتوی که از کبار مشایخ آن روزگار بود در دهم
ذیقعده سنه هشتصد و سیزده هجری بر ساحل آب سابرمتی خشت تعمیر شهر احمدآباد را بر زمین نهاد و قلعه و مسجد و بازارها طرح
انداخت و بیرون شهر سیصد و شصت پوره مشتمل بازارها و مسجد و دیوار بنا آباد ان ساخت چون نوبت به سلطان محمود
ثانی رسید در دوازده کروهی احمدآباد شهری بنا نهاد و محمودآباد نام نهاد از احمدآباد تا اینجا بازاری دورویه ساخت و مردم
را فرمودند تا با اطراف آن عمارت ساختند که در حقیقت آن هر دو یک شهر شده بود و تاریخ بنای شهر احمدآباد را در لفظ باخیر یافته اند
در خلاصة التاریخ از تاریخ گجرات مینویسد که در زمان سابق تختگاه این ولایت شهر پتن و چندی جانانیر بوده چون سلطان
احمد در هشتصد و دوازده هجری به سلطنت رسید شهر احمدآباد طرح انداخت و آنرا تختگاه ساخت و چون سی و ده سال
از سلطنت او بگذشت مشتمل سه صد پوره شهری عظیم گشت و ساکنان آنجا اکثر زیر خانه راه پنهان گذارند که در ضرورت از آن
راه بدر روند و بعضی از ارباب تمول در حویلی سردابه از گچ و صاروج ساخته اطراف سردابه را بعمارات مطبوع مزین نموده و عمارات و صحن
خانه و جدار و سقف آنرا از گچ مصفا کرده اند تا آب باران از سقف و جدار و صحن خانه پاک و صاف در صحن سردابه که مانند حوض
از خشت و گچ ساخته اند جمع شود و آن آب تا یک سال ذخیره باشد و ایشان خرج کنند و آن سردابه را برهان الملک
ناکه نامند و اهل حرفهٔ آنجا قلمدان و صندوقچه و پارچهٔ زرتار و کمربند و کمخاب و زربفت و مشرو و تافته و مخمل بغایت
نیک بافند و میسازند و شمشیر و جمدهر تیر کمان آنشهر بانام بوده راقم حروف این همه را بچشم دیده فی الواقع هر جنس بی
نظیر بود و رودهای گجرات سابرمتی و نربده و مهندری و بران و هندوی است طول این صوبه از برهانپور تا دوارکا سه صد کروه
و عرضش از جالور تا بندر دمن دو صد و شصت کروه شرقی خاندیس و غربی دوارکا بر ساحل دریای عمان است و شمالی جالور
و جنوبی بندر دمن دکن است و سرکارهای آن پتن و نادوت و چانپانیر و گودهره و سورته و بروچ و غیره نه سرکار مشتمل یک
صد و هشتاد و هشت محال و سیزده بندر و مداخلش پنجاه و هشت کرور دهی و هفت لک نود هزار دام است پوشیده نماند

که در سوابق ایام رایان گجرات از بسیاری خزانه وسپاه وعلوفه روجاه از اکثر رایان هند ممتاز بودند واز ایشان بود
بهیم دیو که در پانصد وهفتاد وچهار با سلطان شهاب الدین غوری والی غزنین رزم کرد وظفر یافت وبعد از بهیم دیو
فرزندانش بطنا بعد بطن حکومت میکردند تا نوبت برای کرن رسید ودر عهد سلطان علاء الدین خلجی صاحب دهلی الغ خان
ونصرت خان را به تسخیر گجرات فرستاد رای کرن در هفتصد ونود وهفت هجری در حدود پتن با ایشان مصاف داد ومنهزم
بدکن گریخت پس از ان امرای علاء الدین وپسرش مبارک شاه ودیگر سلاطین دهلی دران دیار حکومت میکردند تا در
عهد سلطان فیروز شاه فرحت الملک راستی خان بایالت گجرات رسید وظلم آغاز نهاد وسلطان محمد شاه بن فیروز شاه در
عهد خویش بر طبق تظلم گجراتیان ایالت گجرات باعظم همایون ظفر خان تفویض فرمود وچتر سفید وبارگاه سرخ که خاصه
سلاطین بود او را داد ویک منزل بمشایعتش از دهلی بیرون آمد در منشور حکومت گجرات القاب او بخط خاص بدین موجب
نوشت برادرم مجلس اعلی خان معظم عادل باذل مجاهد عضد السلطنت یمین الملک سعد الملت والدین ظهیر الاسلام والمسلمین
قامع الکفره والمشرکین قالع الفجره والمتمردین قطب سماء المعالی نجم فلک المعالی صفدر روز وغا تهمتن قلعه کشا کشورگیر
آصف تدبیر ضابطه امور ناظم مصالح جمهور ذی الیمن والسعادت صاحب الرای والکفایة ناشر العدل والاحسان
دستور صاحبقران الغ قتلغ اعظم همایون ظفر خان بالجمله ظفر خان متوجه گجرات شد در حدود پتن در هفتصد ونود و
چهار راستی خان با او رزم کرد ومنهزم شد وبقتل رسید ظفر خان به پتن شتافت وعدل داد وآغاز نهاد وبه کنبایت رفت و
بازگشت واز راجه اندر باج گرفت وعزم ملک راجا عادل خان فاروقی والی خاندیس که بسلطان پور ندربار مراجعت رسانید
بود نمود ملک راجا در قلعه تهانیسر متحصن شد وعلما وفضلا وحکما را شفیع آورد وهدایا بخدمت فرستاد ظفر خان بازگشت
وبسومنات شتافت وبسیاری از کافران آنجا را بکشت وقلع وقمع راجپوتان مندل گده رفت رای دوار کا امان خواست
ظفر خان بر وی ببخشود وبزیارت خواجه معین الدین چشتی باجمیر شتافت واز راه جلواره وملواره متوجه تخت گاه شد وبسیاری
از کافران آنجمع را بکشت ودر هشتصد هجری پسرش تاتار خان که در دهلی بسر میبرد از ملو اقبال خان منهزم بگجرات آمد و
پدر را به تسخیر دهلی تحریص نمود وهم دران زمان امیر تیمور صاحبقران گورکان روی بان جانب نهاد لاجرم از ان عزیمت درگذشت
وقریب آن سلطان محمود صاحب دهلی باو پناه آورد ودر رعایت نیافت وبرنجیده بمالوه پیش دلاور خان غوری رفت مظفر خان
در هشتصد وسه هجری قلعه اندر بگرفت راجه رنل والی اندر بگریخت در هشتصد وچهار هجری متوجه سومنات شد وبا کفار آنجا
که دران ایام بر سپاه اسلام ظفر یافته بودند رزمی صعب کرد وراجه ایشانرا با اعیان آنقوم بدست آورد وهمه را بپای
فیل هلاک کرد وبعد از ان در هشتصد وشش هجری پسر خود تاتار خان را غیاث الدین لقب نهاد وخواست که قصد دهلی
کند وانجا بر تخت نشاند هم دران ایام تاتار خان درگذشت وگفته اند که تاتار خان پدر را بگرفت وحبس کرد وعم خود شمس خان
را نصرت خان لقب نهاد ووکالت داد ظفر خان معتمدی را نزد برادر فرستاد تا تاتار خان را مستور بزهر هلاک کرد ظفر خان از حبس بیرون
آمد وبجای پسر بر تخت نشست وخود را مظفر شاه خواند وبروایتی در سالی که باجمیر رفت خود را سلطان خواند بالجمله لشکر بمالوه
کشید ومالوه از هوشنگ بگرفت وبه برادر خود نصرت خان سپرد وبگجرات بازگشت مالویان بغی کردند نصرت خان با جمال

اقامت نماند مظفرشاه مالوه را بدستور بهوشنگ داد و بازگشت و در هشتصد و چهارده درگذشت و او را بعد از وفات خدایگان
کبیر نوشتند و بعد از او نبیره اش ابوالفتح ناصرالدین سلطان احمد شاه بن محمد شاه بن مظفر شاه بر تخت نشست و او عادل
و با دل و با مروت بود گجراتیان در عهد او بآسایش گذرانیدندی سلطان در هشتصد و پانزده هجری باستصواب شیخ احمد
کنبو بر کنار نهر سابرمتی شهر احمدآباد بنا نهاد و دیگر تال که حالا بجونگر معروف است شتافت راجه آنجا برای رزم مهاباج فرستاد و
و در هشتصد و نوزده هجری عزم دهلی کرد و بناگور رسید رایات اعلی خضر خان صاحب دهلی روی باو آورد سلطان بازگشت و متوجه
خاندیس شد ملک نصیر بر گریخت سلطان هوشنگ مالوی باغوای راجه اندر و راجه جاجنیر و راجه مندل گده و راجه نادون عزم
تسخیر گجرات کرد سلطان بایلغار در یک هفته از بدر بار بمهراسه رسید هوشنگ بی جنگ بازگشت سلطان در هشتصد و بیست
و دو هجری عزم تسخیر مالوه کرد سلطان هوشنگ والی مالوه روی برزم نهاد سپاه گجرات بهم برآمدند و نزدیک بود که بهزیمت
روند عماد الملک از میسره سلطان احمد شاه دهلی هوشنگ درآمد و ظفر یافت احمد شاه در هشتصد و بیست و سه بجاجنیر شتافت
راجه آنجا بر ساله خراج پذیرفت سلطان احمد شاه در سارنگپور هوشنگ مالوی را محاصره کرد شبی هوشنگ بلشکر سلطان احمد شاه
شبخون برد و بسیاری از لشکریانش را بکشت احمد شاه از معرکه بیرون رفت و در صحرا بایستاد جمعی بر دگرد آمدند و چون
صبح طلوع کرد خبر یافت که سپاه مالوه بغارت مشغول اند و هوشنگ بمعدودی چند در میان ایستاده پس با هزار سوار روی بهوشنگ
نهاد مقابله عظیم اتفاق افتاد و هر دو بادشاه زخمی شدند در اثنای رزم فیلی از گجراتیان که بدست مالویان اسیر شده فیلبان
فیل را جانب هوشنگ راند و بهزیمت رفت و بقلعه سارنگپور متحصن شد سلطان بمحاصره پرداخت و کاری نساخت و متوجه
گجرات شد هوشنگ تعاقب نمود سلطان بازگشت و دیگر با مصاف داده ظفر یافت و پنج هزار مرد از مالویان بکشت هوشنگ
بقلعه پناه برد سلطان بگجرات شتافت و سه سال حرکت نکرد تا سپاهش بیاسودند و در هشتصد و بیست و نه هجری باندرسنات
و در اسخد و قصبه احمدنگر بنا نهاد و مراجعت کرد دیگر سال باز روی بدانجانب نهاد راجه اندر بگریخت و از اسپ در افتاد و هلاک
شد پسرش بر ساله سه لک تنکه خراج پذیرفت سلطان صفدر جنگ را در احمدنگر گذاشت و بایدر شد و بسی قلاع بگشود و بتخانها
بکند و مساجد بنا نهاد و در سال هشتصد و سی و سه هجری جزیره مهایم که بتصرف ملک التجار امیر سلاطین دکن رفته بود بگرفت و
چون او درگذشت او را خدایگان مغفور نوشتند و بعد از و پسرش سلطان محمد شاه پادشاه شد و لشکر بایدر کشید و راجه آنجا
دختر باو داد و در هشتصد و پنجاه و چهار متوجه جانپانیر شد راجه آنجا از سلطان محمود خلجی والی مالوه مدد خواست و مقرر نمود که هر منزل
را یک لک تنکه بجز انکه او رساند سلطان محمود روی بگجرات نهاد هراسی عظیم بر محمد شاه مستولی شد احمال و اثقال بسوخت
و تا احمدآباد شتافت و از بقالی که در خدمتش تقرب داشت مشورت خواست بقال گفت بسورت باید گریخت امرا هر چند
خواستند که سلطان عزم رزم کند هیچ در نگرفت ناچار زهر در شربتش ساختند و او را بزهر هلاک کردند و بقال را معاتب داشتند
گفت مرا گناهی نیست اگر سلطان را عزم رزم بودی از شما مشورت خواستی چون از من رای جست دانستم که او را سر گریز
است امرا بخندیدند و او را بگذاشتند از اینجاست که دانایان گفته اند هر کاری و هر مردی بالجمله بعد فوت او خدایگان کریم
نوشتند مطابق این واقعه اینچه راقم حروف مشاهده کرده است که چون راجه نول رای نائب صوبه اوده از طرف خداوند خویش

وزیر الممالک ابو المنصور خان بر مملکت احمد خان بنکش فرخ آبادی متصرف گشته بقنوج اقامت گزید احمد خان باتفاق رستم خان
افغان ساکن مؤ متوجه او شد و راجه که در موسم برسات از قنوج بر آمد و بر نهر کالپی نی از کشتیها پل بسته عبور نمود دو کروه پیشتر
رفته لشکرگاه ساخت دران هنگام بالعل جی نامی پیشکار دیوان که کلید عقلش بود مشورت کرد او گفت که سپاه بیدل و ناخوش نود
است و اکثر سادات و شیوخ انداز سوء مزاجی و بیدلی تن بمحاصره نخواهند داد پس صلاح آنست که گرد لشکر خندق کشید و لشکریان بر سر
خندق خیمه زده محافظ باشند و امر شود که کسی زین بر اسپ نه نهد و اگر نافرمانی کند بسزا رسد و هنگام رزم پل را بشکند مشهور است که
بجای هندوستان طاقت رفتن پیاده پای چنان ندارند و دیگر وقت هزیمت اندیشه افتادن در خندق و علاوه بران شکست
پل که راه گریز هم نخواهد ماند چار ناچار خواهند جنگید راقم گوید که چون آن ناکرده کار شنیده بود که سپاه هند خصوص سجفا هر گاهیکه
در رزم پیاده شوند خوب می جنگند باین تدبیر جنگیدن با راجه گفت و ندانست که پیاده شدن بجماعه هندوستان و البته بخوشنودی و رضا
و موقوف بر تعظیم و اعزاز ایشان است نه بجبر و فریب آنجا بیحرمتی بنجا و نشست و برخاست وغیره تمام بوده بالجمله راجه نول رای
بمشورت او کار کرد سپاهش از سوار و پیاده حوالی خندق کفایت نکرد و کمتر آمد و صد دو صد سوار متصدیان مثل لال جی وغیره از همه
دفتر که سلاحش غیر از کارد و خنجر هندوان با خود نداشتند همراه فیل راجه اطراف خندق را طواف میکردند روزی احمد خان بر طبق خبر
جاسوسان از عقب لشکر که آن طرف خندق کمتر بود و عمیق نبود بر لشکر حمله آورد راجه با جماعه اهل قلمان سوار شده بر پشت جماعتی
که بمقابله احمد خان بر سر خندق بودند بایستاد و سجاولان و نقیبان حکم فرمود که در لشکر ندا کنند که بر اسپ کسی زین نه بندد و از
جای خود حرکت ننماید احمد خان بر سر خندق رسید و رزم کرد و جماعه مقابل را هزیمت داد و بر سر راجه رسید بادنک زد و خورد ظفر یافت
راجه با اکثر متصدیان بقتل رسید سپاهش پیاده از حوالی خندق برخاستند و اکثری اسپان را فقط بلجام بر سر کشیده بقبیح ترین وجهی منهزم
گردیدند و بسیاری در نهر کالپی که بنابر موسم برسات آب بسیار داشت غریق بحر فنا گشتند راقم نیز دران بلیه گرفتار بود بالجمله
بعد سلطان محمد شاه پسرش سلطان قطب الدین بن محمد شاه بن احمد شاه گجراتی در بست سالگی پادشاه شد و روی بسلطان
محمود خلجی که قلعه سلطانپور را بدربار از گجراتیان بامان گرفته بود آورد و هر دو پادشاه برزمگاه شتافتند سلطان محمود
بنفس خویش مباشر حرب گشت و چندان تیر که در ترکش بود بینداخت بالآخر لشکرش هزیمت رفت و سلطان قطب الدین
ظفر یافت محمود با سیزده مرد از معرکه بیرون آمد و بار دوی گجراتیان شده بسراپرده سلطانی رفت و تاج مرصع را از تخت برگرفت
و بمالوه شتافت سلطان قطب الدین هشتاد و یک فیل غنیمت یافت و بازگشت و آخر درمیان آن هر دو پادشاه بمصالحه اتفاق
افتاد گویند که در هشتصد و شصت هجری فیروز خان بن شمس خان درگذشت و ندانی یالت ناگور و اشت برادرش مجاهد خان بجای او
نشست شمس خان بن فیروز خان از عم بگریخت و نزد رانا کومبها والی چیتور رفت رانا کوهن گفت این حصار را بشما دهیم و ترا سپارم
بشرط آنکه سه کنگره از آن ویران سازی شمس خان بپذیرفت و با او متوجه ناگور شد مجاهد خان بگریخت شمس خان بر قلعه ناگور دست یافت
وخواست که وعده وفا کند یکی از اهالی اینجا گفت کاشکی فیروز خان را بجای این دختر بودی تا ناموس پدر بر باد ندادی
شمس خان را حمیت از ان مانع آمد و قلعه را محکم کرد و برانا پیغام داد که در ناموس من نگنجد که کنگرهای قلعه را منهدم سازم رانا
در غضب شد و بازگشت و با سپاه موفور روی بناگور بانتقام نهاد و شمس خان قلعه معتبران سپرد و بگجرات شد سلطان

قطب الدین او را نواخت و دخترش را بخواست و لشکر بناگور فرستاد و رانا با آن سپاه رزم کرد و ظفر یافت سلطان بر آشفت
و با سپاه انبوه روی به رانا نهاد و عماد الملک منهزم بازگشت غضب سلطان زیاده گشت و کمبرودهی رسید و با خویشان رانا
رزم کرد و بسیاری از ایشان را بکشت و روی بکوسلمیر نهاد رانا دران حدود با او مصاف داد و بهزیمت رفت و پیشکش فرستاد
و سلطان بازگشت و دران ایام تاج خان وزیر سلطان محمود خلجی بفرمان مخدوم خود از مالوه بیامد و مقرر نمود که باتفاق
یکدیگر از دو جانب بملک رانا در آیند و آنرا مستاصل سازند و در هشتصد و شصت یک دیگر بار رو نهادند رانا با سلطان قطب الدین رزم
کرد و بهزیمت رفت و دیگر بار بمقابله پیش آمد و گریخت و چهار من طلا بخدمت فرستاد و سلطان بازگشت و دیگر سال رانا با پنجهزار
سوار متوجه ناگور شد سلطان بسرعت هرچه تمامتر شتافت و خرابی بسیار کرد و بازگشت و در هشتصد و شصت و سه درگذشت و او
پادشاهی قهار بوده و پیوسته شراب خوردی و بقتل بیگناهان فرمان دادی بعد از وفات او او را خدایگان غازی نوشتند
و بعد از و عمش سلطان داؤد بر تخت نشست و فراشی را که همسایه اش بود وزیر کرد امرا برنجیدند و بعد از هفت روز عزلش کردند
و محمود خان را که چهارده ساله بود بر تخت نشاندند سلطان محمود شاه بن محمد شاه بن احمد شاه مشهور بسلطان بیگره پادشاهی
سخی و مهربان و راست گو و سخی و بردبار بود و از غایت حیا در خلوت سر و پای خویش از نامحرمان پوشیدی و هرگز کسی را دشنام
ندادی و او را از آن بیگره گفتندی که بیگره بهندی گاو را گویند که شاخهای پیچیده داشته بود و سبلت او با آن مشابهت داشت و گفته اند که بی
بگجراتی دو و گڈه قلعه را گویند و او دو قلعه بود چون قلعه جوناگڈه و چانپانیر از بیشتر از سلاطین اسلام هیچکس بر ان دست
نیافته بود بگشود و بآن اشتهار یافت و در هشتصد و شصت و نه بنادر و بندر رون که میان گجرات و کوکن است شتافت و ظفر یافت
و در هشتصد و هفتاد با حمدنگر رفت بهاء الملک بن الغ خان که از اکابر امرا بود دیکی را بی موجب بکشت و از بیم قصاص با پدر
گریخت سلطان ملک محمد حاجی عماد الملک و ملک کالو عضد الملک را بتعاقب او فرستاد و ایشان او را بگرفتند و بنا بر دوستی
که با و داشتند دو تن از نوکران خویش را بفریفتند تا نزد سلطان اقرار کردند که مقتول را ما کشته ایم سلطان بموجب فتوای علما هر دو
بیگناه را بکشت و چون از حال آگاه شد در غضب رفت و عماد الملک و عضد الملک را بقتل رسانید و در هشتصد و هفتاد دو
در خواب دید که رسول صلعم طبق میوه باو داد و آنرا بفال مبارک دانست و در همان اثنا قصد قلعه کرنال که بجوناگڈه مشهور است
کرد و بسیاری از کافران بکشت و شنید که راجه مندلیک صاحب کرنال جواهر قیمتی دارد و بر دست و گردن می بندد و بآن آئین
بار میدهد سلطان از و بخواست رای که بتوه آمده بود آنرا فرستاد و سلطان همه را دران مجلس بمطربان بخشید و با حمدآباد
بازگشت و در هشتصد و هشتاد و چهار دیگر بار متوجه کرنال شد و محاصره کرد و بسال دیگر قهراً قلعه را بگشود و رای مندلیک صاحب
کرنال بخدمت پیوست و ایمان آورد و خانجهان خطاب یافت و از کنار امرا گشت و سلطان در حدود کرنال شهر مصطفی آباد
بنا نهاد و توطن گزید و بر قوم بلوچ که در حدود سند اقامت داشتند و از آنجا به بندر جگت معبد براهمه است لشکر کشید و مظفر
با حمدآباد بازگشت قصد تسخیر قلعه چانپانیر کرد و بعد از محاصره بگشود و بسیاری از راجپوتان را بکشت و آن قلعه را محمدآباد نام نهاد
و در هشتصد و شانزده هجری سلطان سکندر لودی صاحب دهلی برادر تحفه فرستاد و پیش از آن هیچ یک از سلاطین دهلی به شاه
گجرات تحفه نفرستاده بود و هم دران ایام شنید که بلوکار قزلباش بفرمان شاه اسمعیل صفوی برسالت می آید گفت که خدایا

روی منکباشان شمع نمای که سب صحابه میکنند پس چنان شد که گفته بود چه پیش از رسیدن ایشان در گذشت بعد از وفات او اورا خدایگان حلیم نوشتند
پس از سلطان مظفر شاه بن محمود شاه در محمد آباد چانیر بر تخت پدر نشست و او پادشاهی محدث و زاهد و خوش نویس بود پیوسته قرآن کتابت
کردی و چون تمام شدی با مالی وافر بحرمین شریفین فرستادی و در عهد او بسیاری از علما و فضلا و هنرمندان از ایران بگجرات آمدند و
مظفر شاه در نهصد و هیژده بامداد عین الملک والی پٹن که از راجه اندر منهزم گشته بود لشکر کشید راجه بست الملک پیشکش فرستاد سلطان
مراجعت نمود و عزم تسخیر مالوه کرد و دهار بگرفت و بازگشت و در نهصد و بیست و یک راجه اندر در گذشت و رای مل از خویشان یاو باشارت
رانا سانگا بحکومت اندر نشست سلطان باندر شتافت و او را برابر بهار ابل پسر راجه اندر را بجای پدرش نشاندند و نظام الملک را حکومت
احمد نگر داد و به احمد آباد شد و جشنی عظیم کرد و شاهزادگان سکندر خان و بهادر خان و لطیف خان را کتخدا ساخت و نصرت الملک را بحکومت
احمد نگر فرستاد و نظام الملک حاکم سابق احمد نگر و ظهیر الملک را با صد سوار آنجا گذاشت و متوجه درگاه شد رای مل بر ظهیر الملک تاخت
و او را با بیست و هفت تن بقتل رسانید و در این اثنا سلطان محمود مالوی از تسلط میدنی رای مهتر راجپوتان پوربیه بسلطان پناه آورد
سلطان او را استقبال نمود و متوجه مالوه شد میدنی رای رای رایتهور را در قلعه مندو بگذاشت و با ده هزار سوار بدهار شتافت و با سلطان
مصاف داد و منهزم و در رانا سانگا رفت سلطان قلعه مندو را محاصره کرد رانا سانگا با سپاهی انبوه بمدد میدنی رای بحدود اجین
رسید سلطان مظفر شاه عادل خان خاندیسی را که خواهرزاده و داماد سلطان بود با قوام الملک سلطانی بحرب رانا فرستاد و خود در تضییق حصار
کوشید در چهاردهم صفر سنه نهصد و بیست و چهار قهراً قلعه را بگشود و بقتل عام فرمان داد راجپوتان رزمی صعب کردند نوزده هزار تن بقتل رسیدند
محمود مالوی بخدمت آمد و گفت خدا و ندا بنده را چه فرماید سلطان گفت آن میفرمایم که بر تخت مالوه نشینی پس قلعه مندو او را داد و باردوی
خود رفت عزم رزم رانا کرد یکی از راجپوتان که در ملازمتش تاخیر بود بگریخت و نزد رانا رفت و حال باز گفت و در همان مجلس از غایت هراس
که بر وی مستولی شده بود بمرد رانا بی جنگ بچتور گریخت عادل خان او را تعاقب کرد و بسیاری از لشکر یانش بکشت و بازگشت و سلطان
مهمان سلطان مالوی شده بگجرات بازگشت و باندر رفت و نصرت الملک را عزل نمود و مبارز الملک را حکومت اندر داد و مراجعت نمود
مبارز الملک در اندر روزی بار داده بود باو فروشی بنابر و سمه از شجاعت رانا گفت مبارز الملک برنجید و سگی را رانا نام نهاد و بر در قلعه بست
باد فروش نزد رانا شد و حال باز گفت رانا در غضب رفت و تا حدود سروهی غارت کرد و روی باندر نهاد مبارز الملک بسلطان
عرضداشت چون وزرا را با او مخالفت بود جوابی نیافت رانا بحدود اندر رسید مبارز الملک خواست که از قلعه بیرون آید و در میدان با رانا
رزم کند همراهیان گفتند سپاه ما عشر عشیر سپاه او نیست بهتر که بقلعه احمد نگر برویم پس او را بشاوران باحمد نگر بردند رانا باندر رسید و
و مبارز الملک را ندید چونکه از شجاعت مبارز الملک آگاه بود ندگفتند او آن نیست که بگریزد همانا که باحمد نگر رفته باشد رانا متوجه احمد نگر
شد همان باد فروش باشاره رانا نزد مبارز الملک آمد و گفت اگر با رانا در میدان رزم کنی ناچار بقتل رسی همان بهتر که در قلعه متحصن
شوی تا رانا بیاید و اسپ خود را در جوئیکه نزدیک قلعه است آب دهد و بهمین اکتفا نماید و باز گردد مبارز الملک گفت نگذارم که بکنار جوی
آید پس بر اسپ بر نشست و باتفاق اسد خان و صفدر خان و سپاهی اندک از قلعه بیرون آمد در صف رانا حمله برد و مقابله عظیم کرد
و اسد خان و بسیاری از همراهیان مبارز الملک بقتل رسیدند و مبارز الملک و صفدر خان را زیاده از صد زخم رسید بقیه مردم سپاه آن هردو
را که از جراحت بی شعور شده بودند بگرفتند و به احمد آباد گریختند رانا بر احمد نگر مستولی شد و بازگشت سلطان آگاهی یافت مبارز الملک قیصر خان

باسپاهی انبوه بدفع او فرستاد و خود نیز متوجه شد در محرم سنه نهصد و بست و هفت هجری باحمدنگر رسید و ملک ایاز خاص سلطان را با
چند هزار سوار و چند فیل از پی او و قوام الملک با هشت هزار سوار بملک رانا فرستاد ایشان دران دیار خرابی بسیار کردند و رانا را در مندسور محاصره
کردند چون فتح قلعه نزدیک رسید امرای گجرات با یکدیگر مخالفت و نفاق آغاز نهادند ملک ایاز برنجید و با رانا صلح کرد و بازگشت سلطان
او را معاتب داشت و باحمدآباد مراجعت نمود و دیگر بار روی به رانا نهاد و رانا تحف و هدایا فرستاد و سلطان بازگشت و در نهصد و سی عالم خان
بن سکندر خان لودی صاحب دهلی که باو پناه آورده بود بمدد ستظهر ساخت و بعزم برادرش ابراهیم خان لودی بدهلی فرستاد بسال دیگر
بهادر خان از پدر برنجید و نزد رانا رفت رانا او را استقبال کرد و پیشکشها گذرانید بهادر خان هیچ نگرفت و به اجمیر رفت و از انجا به میوات
و از انجا بدهلی شتافت سلطان ابراهیم لودی او را اعزاز کرد امرای ابراهیم که ازو متنفر بودند خواستند که بهادر خان را به سلطنت برگیرند
ابراهیم دریافت قصد قتلش کرد بهادر خان آگاه شد و بگریخت و بجونپور رفت سلطان مظفر در نهصد و سی و یک درگذشت بعد ازو پسرش
سکندر شاه در محمدآباد چانپانیر بر تخت نشست و نوکران خود را ترتیب کرد و از امرای پدر حسابی برنگرفت امرای پدر عماد الملک را بقتل رسانیدند
و نصیر خان بن مظفر شاه را سلطان محمود لقب نهاده بر تخت نشاندند بهادر خان بن مظفر شاه خبر فوت پدر شنیده از جونپور به گجرات
رسیده در دار السلطنت احمدآباد بر تخت نشست بسلطان شاه بهادر مخاطب گشت قاتلان سکندر شاه را بقتل رسانید و به محمدآباد
گجرات چانپانیر که دران آوان دار الملک گجرات بود دیگر بار بر تخت نشست و کارهای بانام کرد و در نهصد و سی و پنج با صد و بیست هزار
سوار قصد تسخیر دکن نمود عماد شاه در برار بنام او خطبه خواند و برهان شاه والی احمدنگر در نهصد و سی و شش نیز خطبه و سکه بنام او کرد
سلطان بازگشت و در نهصد و سی و هشت متوجه دهار شد و سلهدی پوربیه را از مرا که زنان مسلمانان و سلاطین مالوه را در حرم خود
جای داده مرید کرده بود حبس کرد عماد الملک را به رزم پسر او بهوپت که در چندیری بود فرستاد و خود باجین شد و دریا خان مالوی را
حکومت آن دیار داد و به بهلسه رفت هیژده سال بود که راجپوتان پوربیه بر آن دیار استیلا داشتند و شعار اسلام برانداخته بودند پسر سلهدی به چیتور
رفت تا رانا را بمدد آرد و لکهمن برادر سلهدی در قلعه رایسین متحصن شد سلطان برایسین شتافت راجپوتان از شهر برآمده رزمی صعب
کردند و منهزم به قلعه پناه بردند سلهدی دران ایام امان آورد و سلطان او را اطلاق نمود و به قلعه فرستاد تا برادران را با امان بیارد و او برفت
و بازآمد و بدفع الوقتی مشغول گشت و منتظر رانا می بود پس روزی بفرمان سلطان نزدیک قلعه رفت و در پای برجی شکسته ایستاد
با برادران نصیحت آغاز نهاد و گفت قلعه را بسپارند و اگرنه سلطان بهمین راه به قلعه درآید و به قتل رساند و غرضش آن بود که رخنه را
سد و کنند سلطان از خدع سلهدی آگاه شد و حبس فرمود و سپاه بفرستاد تا پسرش را که برای آوردن رانا متوجه چیتور بود
به قتل رسانیدند گویند که دران زمان سلطان را لشکری زیاده نبود رانا و بهوپت پسر سلهدی با هجوم موفور و سوی به سلطان آوردند
سلطان محمد شاه خاندیسی عماد الملک را بدفع ایشان فرستاد پورنمل ولد سلهدی با دو هزار سوار از قلعه بیرون آمده برانا پیوست
رانا رسولان بفرستاد و از گناهان استغفار کرد غرضش آن بود که از عدد سپاه سلطان آگاه شود سلطان دریافت و گفت اکنون
سپاه را روش ان از سپاه ماست و این خیال او را در غرور افگند بعد از جنگ اگر استغفار کند گناهش به بخشم رسول رانا بازگشت هنوز
رزم اتفاق نه افتاده بود که خبر رسید که تاتار خان با سی هزار سوار و فیلخانه و توپخانه گجرات در رسید رانا و بهوپت بی جنگ بگریختند سلطان
هفتاد کروه ایشان را تعاقب کرد و بازگشت و در تضییق رایسین کوشید لکهمن برادر سلهدی عاجز آمد و التماس کرد که سلهدی بهمرستند

تا بجد رست آیم سلطان سلهدی را به قلعه فرستاد رانی درگاوتی بنت راناسانگا که زن سلهدی بود او را گفت که عمرهاست که در دین اسلام سلطنت
کرده ایم اکنون ذلت نتوان کشید شجاعت و مردی آن بود که جوهر کنند یعنی اشیا بسوزند و عیال و اطفال را بقتل رسانند و چندان
جنگ بکنند که کشته شوند ملک علی شیراز امرای سلطان با سلهدی که در قلعه رفته بود گفت کای سلهدی این زن دیوانه شده است
و تو مسلمان شده آنچه گوید مپسند سلهدی گفت او راست میگوید چه هر روز یک کروبان را که پنجاه هزار دهولی باشد و هر دهولی دو صد پان
می شود و چندین روغن و کافور و عطریات در خانه من صرف میشد و هر روز سه صد جامه نو می پوشیدند زن دیگر میسر نخواهد آمد تا چنان باید بود
یا نباید بود پس آتشی عظیم برافروختند نخست رانی درگاوتی طفل شیرخواره خود را در بر گرفته خود را با آتش انداخت و باهفتصد زن بسوخت
سلهدی با لکهمن و برادران و فرزندان و یاران و خویشان آن سلاح بر داشتند و بمیدان شتافتند و چندان رزم کردند که به قتل رسیدند
و این واقعه در نهصد و سی و نه روی داد و درین سال سلطان عالم والی کالپی از آسیب سپاه همایون بادشاه به سلطان بهادر پناه آورد
در اسین و چندیری اقطاع یافت سلطان روی به قلعه کاگرون نهاد و بگرفت و بر قلعه رنتهور که در تصرف رانا بود استیلا یافت و بگجرات
بازگشت و در نهصد و چهل متوجه چتور شد محمد زمان میرزا که از حبس همایون بادشاه گریخته بود و پناه آورد همایون شاه به سلطان بهادر نوشت
که او را از مملکت بیرون کن بهادر نشنید و میرفت و تا بچتور رسید رانا در قلعه متحصن شد و پیشکش هر ساله بپذیرفت سلطان بازگشت پس
سلطان علاء الدین بن سلطان بهلول لودی را که از همایون بادشاه گریخته باو پناه آورده بود به سلطنت دهلی پسرش تاتارخان را که
بشجاعت معروف بود و سجدو ممالک همایون بادشاه فرستاد و محمد زمان میرزا را به پنجاب روان کرد تا در آنجا یار رفته فتنه برانگیزد تاتارخان به بیانه
رسید و قهراً آنرا بگرفت و تا حدود آگره تاخت نمود همایون بادشاه میرزا هندال را بحرب او فرستاد تاتارخان زخمی صعب خورد و به قتل رسید
سلطان بهادر دیگر بار متوجه چتور شد و محاصره نمود همایون بادشاه با سپاهی عظیم قصد او کرد سلطان بهادر شاه از امرا مشورت خواست
صدرخان که بزرگترین امرا بود گفت که کافران را محاصره کرده ایم بادشاه مسلمان اگر بحرب ما آید همین بدنامی او را بسند بود صورت آنست
که در فتح قلعه سعی کنیم سلطان نپسندید و در تفتیش حصار کوشید تا چتور مسخر ساخت و همایون بادشاه رسید او همانجا توقف کرد سلطان بهادر
قلعه چتور را که از قلاع محکم هندوستان است قهراً قهراً بکشود و بسیاری از راجپوتان بکشت پس روی برزم همایون بادشاه کرد و در نواح
مندسور رسید علیخان خراسانی خان که بر مقدمه بودند به قلب پیوستند سلطان در جنگ زدن خواست صدرخان گفت فردا جنگ باید کرد رومیخان
داروغه توپخانه که ضمنا با همایون بادشاه اتفاق داشت گفت که توپ و تفنگ بسیار است صواب آنست که بر دور سپاه خندق کنیم و ایشان برزم
آیند هدف توپ و تفنگ شوند دولت سلطان بهادر که بکمال رسیده بود میل زوال داشت این رای را بپسندید و چنان کرد آن دو لشکر
دو ماه برابر یکدیگر نشستند و سپاه همایون اطراف اردوی ما فتن گرفتند گجراتیان از فقدان قوت بجان رسیدند سلطان توقف را موجب
گرفتاری دانست شبی با پنج تن که محمد شاه خاندیسی و سلطان عالم والی کالپی و صدرخان و ملوخان بن بلوخان از ایشان بودند از عقب سراپرده
بیرون گریخت و بمندو رفت و از آنجا بگجرات شتافت و خزانه از چانپانیر به بندر دیو فرستاد و بکنبایت رفت صدرخان و سلطان عالم والی
کالپی بر دست سپاه همایون بادشاه اسیر شدند همایون بادشاه به احمدآباد شتافت آن شهر به میرزا عسکری و پتن بیادگار ناصر میرزا و بهرجای
با میری سپرده بسر برهانپور رفت و از آنجا به مندو رسید غضنفرخان از امرای عسکری میرزا به احمدآباد گریخت و به سلطان بهادر پیوست سلطان متوجه
احمدآباد شد میرزا عسکری و ناصر میرزا از گجرات بگذشتند و بگریختند سلطان دیگر باره بسلطنت گجرات رسید و چون پیش از آن از فرنگیان کوه در یکدیده

وصول مدد خواسته بود و توهم نمود که اگر ایشان بیایند بر بنا در گجرات دست نیابند لاجرم به دیپ رفت شش هزار فرنگی آنجا آمدند و خواستند
که بحیلتی دیپ را بدست آرند معتبر فرنگیان تعارض کرده سلطان را گفت تو توهم نموده نزد ما نیامدی سلطان برخواست و با معدودی چند بکشتی
او رفت و آثار غدر مشاهده نموده خواست بکشتی خود رود فرنگیان کشتی خود را از کشتی او جدا کردند سلطان در آب افتاد و فرنگیان نیز هابر و زدند
تا غریق بحر فنا گشت و این واقعه در نهصد و چهل و سه اتفاق افتاد بعد از قتل او گجراتیان قلعه دیپ را گذاشتند و بگریختند فرنگیان بران
مستولی شدند چنانچه در همین اقلیم در بحث ملیبار گذشت مخدومه جهان مادر سلطان متوجه احمد آباد شد و در راه شنید که محمد زمان مرزا که
بفرمان سلطان جهاد به پنجاب رفته بود و با سپاه خود در مصیبت سلطان لباس سیاه پوشیده بود به تعزیت می آمد مخدومه جهان امرا را
باستقبال فرستاد و او را ضیافت کرد و لباس او را که سیاه بود او را تغیر داد دیگر روز هنگام کوچ محمد زمان مرزا بر خزانه رفت و هفت صد صندوق
گرفت و برفت و امرای گجرات محمد شاه فاروقی خاندیسی را که ولیعهد و خواهر زاده سلطان بود در احمد آباد بر تخت نشاندند و عنقریب آن برادر زاده
سلطان بهادر محمود خان بن لطیف خان بن مظفر خان در ذی حجه سنه نهصد و چهل و چهار هجری بر تخت نشست و به سلطان محمود شاه
مخاطب گشت و امیران مخالف را براندند پس شل دریا خان و عالم خان گریخته نزد شیر شاه رفتند سلطان محمود شاه استقلال یافت و ملکت
گجرات را که خراب شده بود بحالت اصلی آورد و محمود آباد بر دوازده گروهی بنا نهاد و چون فرنگیان مسلمانان مزاحمت میرسانیدند آقا حداوند خان
بفرمود تا قلعه سورت بنا نهاد پس از آن بعیش و طرب کوشید و زنان صاحب جمال جمع آورده آهو خانه که دور آن هفت کروه بود بساخت
و در انجا چند جا عمارت عالی بساخت و پیوسته با زنان آنجا بسر بردی و با ایشان شکار کردی و بر اعتماد خان اعتماد عظیم داشت و او را بر اهل
حرم گماشته بود و امر کرده هر زنی که حامله شود حمل او اسقاط کند و اعتماد خان رجولیت خود را ساقط کرده بود لاجرم از سلطان فرزندی نماند
گویند که سلطان محمود شاه بیشتر بصحبت علما و فضلا گذرانیدی و در ماهی چند بار فقرا را سفره نهادی و خود طعام پیش ایشان گذاشتی
و سفره پارچه بوده که چون طعام برچیدی آنرا بشستندی و سلطان لباس خاص از آن ترتیب دادی او بگجرات پادشاه بود تا آنکه در نهصد
و شصت و یک هجری برهان که از مقربان او بود با جمعی در ساخت و شبی آن پادشاه را هلاک کرد و هم درین سال اسلام شاه بن شیر شاه صاحب
دهلی و نظام شاه بحری والی دکن درگذشتند سه پیر پسر زوال خسروان بود تاریخ ست چنانچه در احوال ملوک دکن مرقوم است بالجمله
برهان نیز بدست اعتماد خان و امرای سلطان به قتل رسید اعتماد خان طفلی را ظاهر کرد که از اولاد محمود شاه است و او را بر تخت نشانده
احمد شاه خواند بجز نام سلطنت باو بگذاشت و بالاخر بر دست اعتماد خان به قتل رسید پس اعتماد خان طفلی نهو نام را آورد و در مجالس امرا سوگند
یاد کرد که مادر این از سلطان محمود حامله بود و او را در امین سپرد تا حمل او ساقط کنم چون پنجماه شده بود به آن راضی نشدم و چون تولد شد به پرورش
پرداختم پس او را بر تخت نشاندند و سلطان مظفر شاه خواندند به دستور وکیل گشت امرای مملکت گجرات را در میان یکدیگر قسمت کردند کری
و پتن به موسی خان و برادرش شیر خان فولادی در اذهن دنور و آن نواحی به فتح بلوچ و سورت و بادوت و جبانیر به چنگیز خان عماد الملک
ترک و بروچ به رستم خان خواهر زاده چنگیز خان و دولقه و دندوقه به سید میران مبارک بخاری و جونگده و سورت به امین خان غوری رسید
در میان اعتماد خان و فولاد خان وغیره محاربه و مصالحه واقع شده و در نهصد و هفتاد و چهار هجری محمد حسین مرزا و مسعود حسین مرزا و ابراهیم حسین مرزا
و عاقل حسین مرزا از الغ میرزا و اولاد سلطان محمد مرزا از احفاد عمر شیخ میرزا ابن امیر صاحبقران تیمور گورکان که ایشان را میرزایان گویند
و بگجراتیان میچ برادر خوانند از بیم محمد اکبر پادشاه بچنگیز خان پناه آوردند بالاخر گرده مخالف بمالوه شتافتند و بر قلعه مندو استیلا یافتند

واز آسیب سپاه اکبری قلعه سند ورا بگذاشتند وجنانیر و سورت و بروج نگرفتند این مصرعه از جمله تاریخ فتح بروج است تاریخ شد آنکه فتح بروج
کردند و درین اثنا سلطان مظفر شاه از استیلاء اعتماد خان عاجز شده شبی بگریخت و به شیرخان فولادی پیوست شیرخان اعتماد خان را
در احمد آباد محاصره کرد اعتماد خان بستوه آمده بجلال الدین محمد اکبر بادشاه عرایض نوشت و او را به تسخیر گجرات تحریص نمود اکبر بادشاه در نهصد
و هشتاد هجری به ناگور و از انجا به پتن رسید شیرخان از دور احمد آباد برخاست و بگوشه گریخت و اعتماد خان و دیگر امرای گجرات بخدمت
اکبر بادشاه شتافتند سلطان مظفر شاه بیشتر از شیرخان جدا شده بخدمت اکبر بادشاه آمد مملکت گجرات به گماشتگان اکبر بادشاه تعلق شد
و مظفر شاه را منعم خان خانخانان سپرده به بنگاله فرستاد پس باز خواند و بعد چندی به حبس فرمان داد مظفر بگریخت و بگجرات رسید
جمعی کثیر با او پیوستند مظفر بروج محاصره کرد و بگرفت و بر احمد آباد استیلا یافت و خطبه بنام خود خواند بادشاه میرزا خان خانخانان را
برزم او فرستاد خانخانان بظاهر احمد آباد با او رزم کرد و ظفر یافت مظفر بجونگده گریخت و در هزار و یک هجری بر دست خان اعظم گرفتار شد و در
راه خود را باستره هلاک گشت و دولت سلاطین گجرات بسر آمد پس از ان امرای سلاطین غوریه دران مملکت بایالت حکومت کردند تا آنکه در عهد
محمد شاه بادشاه نبیره بهادر شاه ابن اورنگ زیب عالمگیر جعفری حامد خان عم وزیر الممالک نظام الدوله آصف جاه بمبارز الملک دلاور جنگ
سربلند خان ایالت آنجا تفویض شد و والد راقم حروف بعلاقه نوکری و منصب قورچی باشی که بزبان هند بخشی گویند همراهش بود سربلند خان
او را از مقام جالور که ده منزل از گجرات است با هشت هزار سوار معه روسای دیگر مثل خواجه امان تورانی و راجه بهرکرن و میرزا غلام علی بیگ
داروغه توپخانه و همت دل خان وغیره در مقدمه روان ساخت والد راقم آکدیار نام ده روزه راه در دو سه روز شبگیر زده ایلغار کرده
پنج چهار کروهی متصل گجرات رسید آنجا عرایض صلابت خان مالوی و اسد خان غورانی و روسای شهر که با سربلند خان اتفاق داشتند
رسید اکنون رسیدن فوج و فرستادن آن فائده ندارد چرا که حامد خان با شصت هزار سوار و دکنیان باستماع فوج مقدمه جهت محافظت
شهر از سورت امروز یک پاس روز برآمده براه گذر دهلی پشت بقلعه شهر واده لشکرگاه ساخت و فردا ساعت داخله او بشهر اندر است
والد راقم بر مضمون خط آگاه شد و سه گهری روز که باقی بود توقف نموده هنگام شب بر اسپ استعجال برنشست و با هفتصد و یا هزار سوار
که مرگ را برقرار قرار داده بودند ایلغار کرده و براهبری هرکاره های پاسبانی لشکر حامد خان را دست راست گذاشته سنگ زده از طرف
دروازه پشت شهر داخل شهر گردید و با روسای شهر بر دروازه گذر دهلی آمده ایستاد و دیگر درها را محکم بست و بمحافظت شهر پناه کوشید
روز دیگر حامد خان قصد شهر کرد و احوال دگرگون یافت در غضب رفت و بر جماعه عقب مانده بریخت خواجه امان و راجه بهرکرن زخمی
صعب کرده به قتل رسیدند حامد خان پیش نظام الملک بدکن شتافت و دکهنیان را بتاخت مملکت گجرات تعین نمود و والد راقم
حسب الحکم مبارز الملک چند سال بمقابله و مقاتله دکنیان پرداخت و ایشان را تا نربده براند و آنروی آب کرد چون محمد شاه هفتاد و دو لک
روپیه بنا بر اخراجات سپاه هر سال بمبارز الملک بطریق انعام و امداد قرار کرده بود یک سال تا آن وفا کرد و بعد از ان موقوف نمود
مبارز الملک از عهده ادای تنخواه سپاه عاجز آمد چون ملک گجرات از تاخت دکنیان خراب شده و زر محصول بمعرض وصول نمی آمد مبارز الملک
ناچار شده بر دادن چوتهه صوبه گجرات از دکنیان صلح کرد و دو سال عساکر بنواح گجرات کشید و بحسن سعی والد راقم قلاع بل بندر و راناپا
و جهستیان بندر و امثال آن مفتوح گشت پس از ان بگنج پانچ شتافت و آنرا محاصره کرد پیش ازین مبارز الملک بزعم آنکه کسی ایالت
این صوبه را قبول نخواهد کرد مکرر استعفای صوبه بدرگاه بادشاه فرستاده بود بالآخر بمعرفت صمصام الدوله خاندوران خان صوبه گجرات

از درگاه محمد شاه بنام راجه ابهی سنگه عرف دهونکل سنگه راتهور تفویض شد ابهی سنگه با فوج راجپوتیه قریب سی هزار سوار و پیاده بی شمار
که مردم صوبه گجرات و رؤسای شهر با او متفق بودند متصل گجرات رسید مبارز الملک نیز که والد راقم را جهت محافظت خدمه محل نزد پسر خود
شاهنواز خان عرف میر محمود گذاشت و از شهر برون آمده و پشت بشهر و دریای سابرمتی داده صف قتال بیاراست و رزمی صعب کرد میمنه
و میسره بمبارز الملک هم آمد و از هر دو جانب بقلبگاه پیوست سپاه هراول متزلزل گشت سربلند خان پیش قدمی کرده با ایشان پیوست
و با سه چهار صد سوار در میدان پای ثبات افشرده مخالفان از سه طرف محاصره کردند رزمی عظیم در میان بود و در شهر خبر قتل مبارز الملک
شایع گشت والد راقم با جماعه خویش و آقا محمد امین بیگخان از شهر برآمده پیش مبارز الملک رفت والد راقم بر بخت سنگه برادر خورد راجه
دهونکل سنگه که با ده هزار سوار از دست چپ مبارز الملک فوج میسره را تباه ساخته دو نیروی عظیم داشت خود را زد و قتالی فاحش کرد و او را بر او
بخت سنگه هزیمت خورد با فوجیکه از هراول مبارز الملک معامله و مقابله میداشت به پیوست غازیان بران حمله آوردند مبارز الملک از قلبگاه
نیز حرکت کرد راجپوتان رزمی عظیم نمودند و در همان گیر و دار و اشتغال نایره قتال والد راقم بضرب کاله تفنگ که یکی بر سینه و دوم بر ... رسیده بود شهید
شد و در گجرات برابر قبر رستم علیخان با دیگر شهدا از اقربای خویش مدفون گردید و از عجایب الاتفاقات آنکه اینطرف والد راقم حروف بر هودج
فیل بی جان شده غلطید و آنطرف سپاه مخالف عنان بهزیمت پیچید و گویند که راجه و برادرش از فیلان فرود آمده بر ساندنی که عبارت
از ناقه تیز رفتار است سوار شده از میدان رزم بدر رفتند مبارز الملک ظفر یافت و تا سه کروه جریده سپاه مخالف را تعاقب نموده بهمت بخشی گری
والد راقم را بود زبانی اهل کاران است که میگفتند که آنوقت هشت هزار سوار و پانزده هزار پیاده یکسر به ملازمی مبارز الملک بود و از انجمله دو هزار سوار
دو اسپه بودند بالجمله روز دیگر مهاراجه صلح کرد و زر اد راه و باربردار پیشکش کرد مبارز الملک متوجه اکبرآباد شد و یک سال آنجا در اعتراضی
محمد شاه بسر برد راقم حروف را که نه ده ساله بود از بلگرام طلب نموده بخطاب و خدمات پدر سرافراز گردانیده تربیت فرمود از انچه که از صباحت
و ناطق پدرم بود عطا نمود بالجمله صوبه گجرات را مهاراجه ابهی سنگه در تصرف داشت اما بندوبست نتوانست کرد و رفته رفته از وقت او لعد از و
دکنیان بران متصرف شدند و ناظم مجهول از طرف محمد شاه می ماند برای نام و آخر الامر دکنیان مستقل گشتند و کامرانی کردند اکنون که هزار
و یکصد و نود و چهار هجری است احمد آباد گجرات را جنرل گادر فرنگی باتفاق رگهناتهه راو ابن باجی راو دکنی از گماشتگان والی پونا نسل نهاجی
سیندهیه و تکوجی هولکر و غیره رزم های صعب کرده آنها را منهزم ساخته متصرف شده است چاپانیر بروایت مؤلف خلاصة التواریخ شهریست
پسندیده بر کوهچه که ارتفاع نیم کروه دارد واقع است و آن شهر چندگاه دار الملک گجرات بوده پتن شهریست قدیم در سابق ایام تختگاه سلاطین
گجرات بوده و دو قلعه استوار دارد یکی سنگین و دیگری خشتی گاو آنجا بغایت بهتر بود مؤلف هفت اقلیم پتن را در تحت احمد نگر نوشته شاید آن
دیگر باشد بهروچ در خلاصة التواریخ مینویسد که قلعه متین دارد و دریای نربده پایان آن در گذشته بدریای شور ریزد و آن شهر نیز چندگاه
دار الملک حکام بوده و چند بنادر از بهروچ تعلق میدارد و پارچه ایکه آنجا مشهور است راقم حروف پارچه سفید از قسم تافته که بافته بهروچ
مشهور است بسیار در لباس استعمال کرده در صافی و لطافت بی نظیر بود و از ان انچه در سرکار مبارز الملک خرج میشد قیمت یک تهان مانند
و صد و صد روپیه زیاده بران بوده اکنون ندانم که چگونه باشد سرکار سورتهه ملکی است وسیع هوایش سازگار مردم و جمله حیوانات است
و گل سرخ و میوه آنجا از قسم انگور و خربزه بسیار بهتر می شود و طول اینملک از بندر راو امیر یکصد و بیست و پنج کروه و عرضش از سرحد دیار تا
بندر دیولی هفتاد و دو کروه گویند که مرزبان آنجا یک لک پیاده و پنجاه هزار سوار ملازم داشت و با حاکم گجرات مطیع نبود عبد الرحیم خان

خانخانان اکبرشاهی آن ملک را بکشود جوناگڈه قلعه سنگین دارد سلطان محمود بیگره گجراتی بمحاربه آنرا گرفت و نزدیک آن دیگر قلعه
نیانه سار دوارکا در خلاصة تاریخ مینویسد معبد هندوان است که از قدیم چون کشن از متهرا برآمد آنجا توطن گزید و نزدیک آن قصبه کاشی است
مسکن قوم اهیران و ایشان از گمنیش هنود خارج اند چه بخته همه کس بخورند و حسن فراوان دارند و مشهور است که کنهیا یعنی کشن به قصد کوپی یعنی زن
داشت و کوپی بکاف عجمی مضموم بلفظ هند نیست و آنجا رسم است که چون حاکم نو آنجا رسد اهیران از وی پیمان بگیرند که از پارسائی زنان مواخذه
نکنند و اگر چنان کنند ترک وطن کنیم بنابران آنجا زنان ایشان بفسق و زنا گذرانند و بعشق و عاشقی و معشوقی بسر برند و متصل دوارکا
زمینی است به طول زیاده از صد کروه پیش از موسم برسات دریای عمان بجوش شده آن زمین را فرو گیرد و آنرا بزبان هندی رن می گویند
و چون باران شروع شود آن زمین خشک گردد و نمک فراوان ازان حاصل آید کچهه بروایت خلاصة تاریخ ولایتی علحده است طول
و عرض او دو صد و پنجاه کروه غربی آن سند و در اکثر جا ریگستان است و شتر در آنجا بسیار بود و اسپ تازی آن ولایت را کچهی نامند در چلدی و چالاکی
بی نظیر بود در وقت نظامت مبارز الملک بسیار کسان راهمان آسمان بوده اکثر در اکبرآباد به قیمت دو هزار تا سه هزار و سه و نیم هزار روپیه یک راس اسپ
فروخته شده کمتر ازان بهزار روپیه و یک اسپ کچهی باکره نام در خانه راقم حروف از جمله اسپان طویله به قیمت چهار هزار و دو صد و یک روپیه
بنجره فروخته شده و آنرا راجه بمدد به خریداری نمود بالجمله هوای دیار کچهه قریب باعتدال است اکثر کشتکار آنجا جوار و باجرا است ربیع کمتر
شود گندم و دیگر غلات از اجمیر و مالوه و برنج از دکن انجا می آید و در خشان انبه افزون تر از دیگر اشجار است چندانکه از چین تا به دو دو
و دو صد گروه درخت انبه زار است و مزدگاو آن دیار درین دیار تا یکصد روپیه قیمت میدارد مبارز الملک بعد صلح از دکنیان به تسخیر آن ولایت شتافت
و به قتل و غارت دیهات راه پرداخت و به کچهه رسید راجه آنجا متحصن شد مبارز الملک بمحاصره پرداخت لشکریان چند روز معامله بازار
لشکر گذرانیدند و بیش ازان بحسب رسد برآمدند و دیهات قریب را چند روز کهیتی کرده خوردند چون دیهات قریب خراب شدند رعایا کشت
جمو بات را سوخته گریختند لشکریان از قلت زاد اندک عاجز آمدند و مردم لشکر را با فوج جهت آوردن رسد بدیهات بعید مسافت شب
در میان شتافتند سپاه بروز دوم بدیهات رسیده غله وافر بدست آوردند و بار کرده روان شدند در اثنای راه افواج راجه کچهه سد راه شدند
و رزم کردند و تمام کهیتی را غارت نمودند شتران و گاوان را کشتند و مجروح ساختند فوج خالی دست بروز پنجم در لشکر رسید زبانی مردم آنوقت
است که آثار گندم یک آثار به قیمت پانزده روپیه و همچنین نرخ هر چیز بگرانی تمام بر زبانها بوده و جو نیده را بیدانه و دیگر سگ گفتند که بچشم دیدم که گاوی
دم گاوی از گرسنگی بخورد مبارز الملک از پای قلعه برخاست آخر همان سال معزول شد چنانچه در ضمن احمدآباد گذشت و به صعوبت و سختی تمام
به گجرات رسید کهنبایت و بندر سورت بروایت مؤلف هفت اقلیم از مضافات این اقلیم است در خوبی و معموری مانند ندارد و بندر سورت
قلعه بغایت متین دارد و در خلاصة تاریخ مینویسد که چند بندر دیگر تابع اوست و دریای تپتی نزدیک او گذرد و هفت کروه جاری شده
بدریای شور ریزد و از میوه های آنجا انناس فراوان باشد گویند صفر آغا نامی غلام سلطان محمود گجراتی که خداوندخان خطاب داشت
در سال نهصد و چهل و هفت سورت را ساحل دریای عمان جهت ممانعت یورش فرنگیان پرتگال ساخته و پیش ازانکه قلعه تعمیر یابد
فرنگیان انواع ایذا بسکنهٔ آنجا رسانیدند و دران ایام که خداوندخان بعمارت آن پرداخت فرنگیان چند نوبت کشتیهای جنگ سامان
نموده بقصد ممانعت آمده پیش رفت نشد و چون باتمام رسید تعمیر چوکهنڈی بر در قلعه خواستند فرنگیان گفتند که مبلغهای کلی از من بگیرند
و چوکهنڈی بسازند صورت نیافت و چوکهنڈی ساخته شد عرض آن پانزده درعه و ارتفاعش بیست درعه است و در شهر سورت

فارسیان آتش پرست که دین مجوسی دارند سکن میداشتند و جهانگیر بادشاه ابن محمد اکبر بادشاه فرنگیان پرتگال را ازانجا اخراج کرده طایفه انگریز را مقام داده و اکنون انگریزان بران بلاد متصرف اند مولف تاریخ صبح صادق گوید که محمد اکبر بادشاه قلعه سورت را با امان بگرفت اشرف خان منشی در تاریخ فتح القلعه گفته ازان جمله است ع تاریخ فتح شد که عجب قلعه گرفت + درینولا از افراد وقائع دریافت شد که در اخر جمادی الاول سنه یکهزار و نود و شش هجری طوفانی عظیم از باد مواج سورت و بمبی و دیگر جاها رو داد و در دریای شور بسیاری از جهازات تباه و شکسته گردیده در آب غرق گشتند و در شهر سورت زلزله و باد سخت واقع شد و دران حادثه بسیاری از عمارات شهر و طرفی از قلعه سورت از پا افتاد و بعضی ازان بزمین فرو رفت و قریب پنجاه هزار خانه از آتش زدگی بسوخت و مردم بسیار دران حادثه هلاک شدند و آب دریای سمندر بسیار طغیانی کرده اکثر جزائر مع عمارات و خلائق کثیر در آب فرو رفتند که نشانی ازان پیدا نشد بگلانه در میان سورت و بندر ما کوهستان است آباد که آنرا بگلانه نامند بگلانه ولایتی است معمور و خوش آب و هوا و سفتالو و سیب و انار و انگور و برنج و انبه آنجا خوب می شود و هفت قلعه نامور میدارد ازانجمله سالیهر و مولیهر مشهور است و زمیدار آنجا از قوم راتهور است و از هزار و چهار صد سال راتهوران بریاست آنجا قیام میداشتند و طول ولایت بگلانه صد و شش هفتاد کروه شتابی و چهار پرگنه و هزار و یک قریه و محاصل چهار لاک روپیه دارد صاحب تاریخ صبح صادق گوید وقتی که محمد اکبر بادشاه قلعه سورت را گرفت در جهان پایم اشرف خان منشی بادشاه میرزا شرف الدین حسین را بدست آورده محبوس بدرگاه فرستاد و در عهد سلطنت شاهجهان در سنه هزار و چهل و هشت هجری شاهزاده اورنگزیب به تسخیر آنولایت شتافت هرجی زمیدار آنجا بملازمت آمد و قلعه بگلانه تفویض شاهزاده نمود سومنات بروایت مولف هفت اقلیم شهریست بر ساحل دریای عمان و در بتخانهای آن شهر بتهای زرین بسیار بود و بت بزرگ را منات گفته اند و در زمان پیغمبر علیه السلام آن بت را از خانه کعبه برآورده بدست اهل هند برابر جواهر در هندوستان بدست راجهای آن دیار فروختند و ایشان بتخانه جهت او ساخته سومنات نام کردند و باعتقاد بعضی آن بت از دریا برآمده و برخی گویند که از آسمان فرود آمده فرخی گوید ع منات و لات و عزی در مکه سه بت بودند + ز دست بت زیت آرای آن زمان آزر + دو زان پیمبر شکست و سوم را امروز + فگنده اند بتان پیش کعبه پی سر و بر + منات را ز میان کافران بدزدیدند + بکشور دگر اندر فگندند زان کشور + خبر فگند براندر جهان که از دریا + بتی برآمده زینگونه و برین پیکر + مدبر همه خلق است و کردگار جهان + بنیاد هندو شمس است و نور بخش قمر + گروه دیگر گفتندی که این بت را + بر آسمان برین بود جایگاه آور + کسی نیاورد او ادین مقام که این + از آسمان بجلالت خود آمده است ایدر + بدین بگوید روز و بدین بگوید شب + بدین بگوید بحر و بدین بگوید بر + و از کتب هنود معلوم می شود که این بت از زمان کشن که چهار هزار سال می شود معبود هنود است و بقول ایشان کشن آنجا غیبت کرده و در تاریخ حبیب السیر بنظر آمده که سومنات باتفاق ارباب بینش بتیست که هنود آنرا اعظم اصنام دانند و ساکنان سومنات و دیگر هنود جمع مردم هندوستان حجاب دلوب این بسته اند و هر شب آن بت را آب تازه گنگ غسل میدادند و از سومنات تا گنگ زیاده از دویست کروه و درین مابین مردم نشسته می بودند هر روز آب تازه می آوردند و هزار قریه معموره وقف آن بتخانه در بجواء طلا بوزن دویست من هند در آنجا آویخته بودند و دران زنجیر زنگولها تعبیه کرده بودند و هر وقت که آن زنجیر بحرکت می آورده بودند براهمه بر آواز آن شروع در عبادت میکردند و سه صد کس بواسطه سر تراشی مقرر بوده و سه صد سازنده و پانصد کنیزک رقاص داشته و اکثر راجایان دختران خود را نذر آن بتخانه میکردند و در خلاصه تاریخ از تاریخهای

هنود و مینولسد که سومنات پرستش گاه هنود از قدیم است و از انجا سه کروه دریای عمان است و پنج بندر از سومنات تعلق دارد و چشمهٔ سرستی
از نزدیک سومنات برآمده و مشهور است که پیش ازین قریب پنج هزار سال میگذرد که پنجاه و شش کرور آدم میان دو دریا که سرستی و برن آ
افتاده غرق گشتند اما سبب آنرا نه نوشتند و در نیم کروهی سومنات بهالکا حکایت است که کشن را از دست صیاد ماهی گیر تیری بر پاشنه رسید و
برکنار دریای سرستی زیر درخت پیپل ازان جسم درگذشت و آن درخت را پیپل سبز نامند و بنواح سومنات مولسر نام قصبه ایست
و آنجا معبدیست مشهور بدیوهر مهادیو هر سال پیش از برسات جانوری که او را مردم آنجا سنگه گویند و در انجا پدید آید خردتر از کبوتر در نگش
سفید و سیاه و بوی آن گنده بر فراز سقف معبدی نشیند و تفرج کند و بال و پر بیفشاند مردم آنجا خوشبویها بسوزند و از مقدار سیاهی
و سفیدی رنگ او اندازهٔ کمی و بیشی باران میگیرند از سیاهی بازندگی و از سفیدی خشکسالی تعبیر کنند پوشیده نماند که سلطان محمود غازی
غزنوی در سنه چهار صد شانزده هجری بعزم انهدام بتخانهٔ سومنات از غزنین در حرکت آمد و در وقت محاصره بین الجانبین رزمی صعب
اتفاق افتاد بالآخر قهراً قهراً پنجاه هزار کس از براهمه بقتل رسیدند و سلطان بعد از فتح بدرون بتخانه درآمد منزلی دید بغایت
طویل و رفیع و عریض مشتمل بر پنجاه و شش ستون که هریک ازان ستونها بانواع جواهر نفیسه ترصیع یافته بود و سومنات صنمی بود از سنگ بمقدار
پنج گز از آن در زمین فرو برده بودند سلطان بگرزی که در دست داشت او را درهم شکست و قطعهٔ ازان سنگ بغزنین برده در آستانه جامع مسجد
غزنین فرش کرد و آن تا حال موجود است گویند که سلطان خواست که آن بت را بشکند براهمه با حسن میمندی در ساختند که لک
روپیه نقد میدهیم اگر بت نشکند حسن بسلطان گفت که مبالغ باید گرفت و بت را نباید شکست سلطان گفت مضایقه ندارد اما بکره
میدارم آنکه روز محشر مرا محمود بت فروش خوانند و اگر امروز بت بشکنم فردا محمود بت شکن ندا کرده شوم بالآخر سلطان آن بت
را بشکست و قریب سه کرور روپیه را جواهر نفیسه از شکم آن بت برآمد سلطان شاد شد و بعد از فتح سومنات خواست که کسی را
بضبط آنملک گذارد گفتند از سلاطین این دیار دابشلیمان از سائر ملوک اطراف ممتاز اند و یکی ازیشان مدتیست بلی صاحب
میگذراند سلطان او را نخواند و سلطنت داد دابشلیم مرتاض گفت از خویشان ما دابشلیم هست که با من مخالف است اگر سر او را از تن
رفع کند برابر خراسان مال بغزنین فرستم سلطان دابشلیم را بدست آورده بدابشلیم مرتاض سپرد دابشلیم مرتاض گفت کشتن ملوک نزد
ما عیبی است بزرگ و آنرا که این کار کنند لشکریان اطاعت او نکنند و مقرر است که چون دشمن بدست آید بادشاه زیر تخت خود خانه سازد
و در آنرا مسدود کنند و جز سوراخی دران نگذارد که آب و نان بدان راه فرستند تا باشد چنان باشد اکنون مرا قوت آن نیست که او را
چنین محبوس دارم پس سلطان را باید که او را بغزنین همراه برد و چون ملک را ضبط کنم نزد من فرستد سلطان چنان کرد و دابشلیم
مرتاض استقلال یافت و مالی وافر بغزنین فرستاد و او را طلب داشت چون حقوق خدمت و دانش و رسوخ عقیدت این دابشلیم
در دل سلطان متمکن شده بود نخواست که او را رخصت انصراف دهد اما بنا بر عهد و پیمان نتوانست نگاه داشتن طوعاً و کرهاً آن را
بسومنات فرستاد و در حق او دعا کرد دابشلیم مرتاض بدستور رسم خود باستقبال شتافت چه رسم آن بود که چون دشمن را به جنگ
آرند ملک سوار شده او را استقبال کند و چون باو رسد او را در پایه طشت و ابریق بر سر خصم نهد و پیاده پیش مرکب خود بدواند چون
بتخانه آید او را بدستور یکه مقرر است حبس نماید پس چون از شهر بیرون رفت لشکار برداخت و چون هوا گرم شد هر کس بگوشه فرود آمد
دابشلیم مرتاض نیز زیر درختی بخفت و رومال سرخ بر رو افگند غلیواژی بگمان گوشت از هوا درآمد و چنگ بران زده منقار فرو برد

آزان آسیب یک چشم و تسلیم مرتاض کور گشت و در نخالت و تسلیم مسافر حاضر آمد اعیان ملک و تسلیم مرتاض را کور دیده بمقتضای قانون خود
که معیوب را هرگز شاهی نه دهند او را خلع کردند و بر دل تسلیم که جنس او مقرر بود آن را به سلطنت برگرفتند و چندی را که مخالفت نمودند به کشتند و همان
طشت و ابریق را بر سر تسلیم مرتاض نهادند و تا بارگاه بدوانیدند و بزدند اینکه بهر خصم ساخته بود فرستادند و این از عجائب اتفاقی است
صوبه ٹھٹھه شهریست قدیم از ابنیه بن سند بن حام بن نوح ع م مؤلف هفت اقلیم ٹھٹھه را در هیچ اقلیم ننوشته همچنین تبیان را و
راقم حروف خواست که در اقلیم چهارم بعد از کابل و کشمیر بنابر قربت مرقوم سازد تتوری گفت که هر دو شهر در اقلیم دویم باشند لهذا موافق
غایة التاریخ بعد از ولایت احمد آباد گجرات مرقوم ساخت پوشیده نماند که ٹھٹھه را سند نامند و در زمان قدیم برهمن آباد نام شهرے بزرگ تختگاه
حکام آن دیار بوده و قلعه آن هزار و چهار صد برج داشته هر یک بمفاصله یک طناب و پس ازان اروڑ تختگاه و بعد ازان دیبل و ٹھٹھه
و دیبل دار الحکومت است و آن جامع جمیع اشیا خاصه مروارید که از دریا در آرند و درین ایام حصه ارکساد میگیرند و کان نمک و لبن بسیار
محصول و به دو شش کروه آن کان سنگ زرد است و بکار عمارت برند و اکثر مدار بر کشتی است که آمد رفت بران کنند و شکار گور خر و خرگوش
و خوک آنجا بسیار است و خورش ساکنان آنجا برنج جغرات و ماهی است و ماهی را خشک ساخته بر کشتی ها بار کرده به بنادر می برند و مزه دوغ آنجا
تا چهار ماه بر نگردد و از میوه ها انبه خوب می شود و زنان افسون گر آنجا طفلان را بدیدن جگر می ربایند و هفتاد کروه از ٹھٹھه هنگلاج
مکانیست منسوب به درگا مهادیو شمال و غرب آن دریای شور است از بی آبی و بسیاری پایان راه دشوار است فقرایان بسختی روند
سرکار سیوستان تابع این صوبه است و بر کنار دریای سند واقع شده و درین حدود کولاب بزرگ است دو روزه راه و آنرا
سیجور نامند و بر کشتی ها ماهی گیران بر فراز آب زمین سطح ساخته سکونت میدارند چنانچه در کشمیر نیز بر روی آب زمین میسازند و در صوبه
ازحدود ملتان از اچ تا کچ دیگران بطرف شمال کوههای خارا بلند سر کشیده و در انجا قوم افغان و بلوچ سکونت دارند جانب جنوب
از اچ تا گجرات کوههای ریگ ساکن قوم بھٹی که سابق ایام رئیس آنها بلمیر بوده و دیگر قوم راجپوت نیز ساکن دارند و از بھکر تا
نصیرپور و امرکوٹ مردم سومره و دیگران مقیم اند و بزرگترین دریاے اینولایت دریای شور است و تجاران ملتان بھکیر و ایوال
را بر کشتیها نهاده در ٹھٹھه می آرند بلکه مسافران و قطاع الطریق بر کشتی تردد می کنند کمتر وقتے باشد که براه خشکی لشکر رود و طول اینصوبه
از بھکیر تا کچ دیگران دو صد پنجاه کروه و عرضش از قصبه مدین تا بندر لاهری صد کروه شرقی آن گجرات و غربی آن کچ دیگران و شمالی
بھکیر و جنوبی دریاے شور و سرکارش ٹھٹھه و سیوستان و نصیرپور گجرات و امرکوٹ اینچهار سرکار مشتمل بر پنجاه و هفت محال و پنج بندر
است و چهل و نه لک و هفتاد هزار دام داخل اینصوبه است از عجائب الاتفاقات در عهد محمد فرخ سیر بادشاه دران دیار در مقدار نهصد
تا هزار جریب ریزهای قند و نبات از آسمان بارید میر سید عبد الجلیل بلگرامی وقائع نگار آنجا اندر باز داشت این رباعی در وقائع نگاشت

سنه وجه سیر آن شهنشه با برکات فرخ از ادب او شده شیرین حرکات در سال هزار و یکصد و بست و چهار باران بارید ریزهٔ قند و نبات

چون وقائع بنظر بادشاه گذشت بر او اعتراض فرمود و معزولش کرد میر سید عبد الجلیل محضرے در باب باریدن ریزهاے قند و نبات
بمهر و دستخط خدا یار خان لتی ناظم صوبه آنجا و دیگر رؤسای معتبر و قاضی وغیره ارباب شرع آن شهر درست کرده و بمقدار یک شتر بار ریزهای
قند و نبات آسمانی ازانجا بار نموده بشاهجهان آباد آمد و بمعرفت حسین علیخان سادات بارهه بخدمت بادشاه رفت و چند خریطه از دانهای
پر از ریزه های قند و نبات به نذر پادشاه گذرانید بادشاه او را بوقائع نگاری آنجا بحال فرستاد ریزه های قند و نبات بسیار در یکدام آمده بود

وتا سالها ماند و در رنگ و صافی و براقی چون ژاله و نمک سنگ و خواصش آنچنان سخت بود که در هاون دستهٔ آهنی بسختی شکسته می شد دخواهشش آن بود هر کسے که چندروز در چشم کشیدی ناخنه و جاله و ماندهٔ و گل چشم و امثال آن که مانع ابصار میشد بر طرف میگردید و صحیح چشمان را روشنائی چشم مے افزود و داشتن او در چشم باشتغال و نفع مینمود در تاریخ صبح صادق مے نویسد اول کسی که بر مملکت سند در مسلمانان دست یافت عماد الدین محمد قاسم بن عقیل داماد حجاج بن یوسف ثقفی بود و بعهد خلافت ولید بن عبد الملک با ششش هزار مرد بسند آمد و در سنه نود و سه هجری شهر دیبل بکشود و بلدهٔ ترون به امان بگرفت و ... ستان رفت رای داهیر صاحب سند با پنجاه هزار سوار مصاف داده بقتل رسید محمد قاسم بملتان رفت و بکشود و دختران رای داهیر را نزد حجاج فرستاد چون فوت کرده بود نزد ولید بن عبد الملک بردند او بر یکی عاشق شد و بشبستان خویش خواند دختر گفت من خلیفه را نشایم چه عماد الدین محمد قاسم در من تصرف کرده ولید برنجید و به محمد قاسم نوشت که خود را در پوست گاو کرده بدار الخلافت شتاب او چنان کرد و در راه هلاک شد ولید بدختر گفت بدیدی که محمد قاسم را با چه کرده بود بجهه عقوبت هلاک کردم دختر گفت او را بے گناه کشتی و از عقل بهره نداری و بقوت طالع ملک میراثی من نگهم پدر او را متهم ساختم تا به قتل رسید و ولید از مکر او تعجب کرد و منفعل گشت بالجمله بعد از محمد قاسم چندی از احفاد و بعد انصار دران دیار حکومت کردند پس ازان رسیداران آنجا که ایشان راسومره گفتندی متصرف شدند و در عهد ایشان سلطان شهاب الدین غوری متصرف شد و بسی گذشت که شمس الدین التمش صاحب دهلی بران مملکت استیلا یافت و پس از چندے سومران دیگر بار بگرفتند و سالها حکومت کردند و در عهد سومران طائفهٔ از اهالی سند که ایشان سمه گفتندی و خود را از اولاد جمشید شاد شمردندے خروج کردند و مملکت بگرفتند و خود را جام لقب نهادند اول ایشان جام آنرا بود و آخر آن طائفه جام فیروز است و در نهصد و بست و هفت شاه بیگ بن امیر ذوالنون بیگ ارغون حاکم قندهار که ذکرش معه ترخانیه که از امرای او بود در قندهار بیاید تهتهه را از جام فیروز بگرفت و استقلال یافت خرابی سند از بجهت بعد ازان جام فیروز چند سال سرگردان ماند تا آنکه در نهصد و چهل و دو بر دست سپاه همایون بادشاه بقتل رسید و در خلاصه تاریخ مے نویسد که جام فیروز ملازم بهادر شاه ابن مظفر شاه گجراتی و دختر خود را بنکاح بهادر شاه داد و همانجا درگذشت و در عهد اکبر شاه بادشاه آن ولایت بر دست او مفتوح شد و آن دیار تا عهد محمد شاه در تصرف سلاطین امیر تیمور گورکانی ماند و هم در عهد او وقتیکه نادر شاه از هندوستان مراجعت کرد خدایار خان لتی حاکم سند بخدمت شتافت و مطمئن بازگشت ازان زمان آن ملک از تصرف سلاطین غوریه بدر رفت و اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری است دران دیار دمنان تیمور شاه ابن احمد شاه ابدالی بادشاه کابل و قندهار متصرف است صوبهٔ **ملتان** شهرے قدیم است و از ابنیهٔ ملتان بن سند بن حام بن نوح عم است زمستان آنجا باعتدال و تابستان با فراط و باران کمتر بود و چست و شطرنجے انجا نیکو یافته نیکو مبازند و مزار اکبر اولیا درانجا است چنانچه قبر شیخ بهاؤالدین ذکریا اندرون قلعه واقع است و آن طرف دریای سند قبر سلطان سرور است و در قصبهٔ اچ قبر شیخ جلال نبیرهٔ بخارے مشهور بمخدوم جهانیان است سرکار دیبالپور اکثر ایران پائین نیسنر ما سند و طرف شرقی ملتان است و مزار شیخ فرید گنج شکر که از نژاد فرخ شاه کابلیست درانجا است و درین سرکار گور خر و دگر دیو سکونت دارند و هر سال در برسات از دریای ستلج و بیاه درین سرکار طوفان آب می شود و در خریف غله خوار و در ربیع گندم پیدا می شود و چهل کروه سمت غربی ملتان در دامن کوه بلوچان مقیم اند و سمت جنوب ملتان بهکر قلعه ایست متین و دریای سند با پنج رود پنجاب یکی شده بحوالی آن قلعه میرسد و دو شعبه شده یک شعبه بجنوب و دیگر سال بقلعهٔ مذکور میگذرد و دران دیار تابستان بسیار و بارش کمتر بود و میوه نیشکر خوب

می شود و بهکر دستی فراخ است و در تابستان آنجا باد سموم وزد و چون دریای سند از جنوب به شمال میل کند آبادی دیهات را خراب
سازد لهذا اکثر عمارت آنجا از کاه و چوب سازند طول این صوبه از فیروزپور تا سیوستان چهار صد کروه و عرضش از چیلمیر یکصد و بست و پنج
کروه شرقی پیوسته بسرکار سرهند غربی کیچ و مکران و شمالی سورکوت و جنوبی صوبهٔ اجمیر و سه سرکار ملتان و دیبالپور و بهکر این سه سرکار
مشتمل بر نود و شش محال است و مداخلش بست و چهار کرور و چهل و شش لک و پنجاه هزار دام است و ظهور اسلام از ملتان بسعی
عماد الدین محمد قاسم داماد حجاج بن یوسف ثقفی چنانچه در ۸۷ هجری گذشت و گویند که بعد از محمد قاسم ملاحده بران دیار دست یافتند
و سلطان محمود غزنوی ایشان را دفع کرد و آنجا نایب گذاشت و چندکس از فرزندان سلطان دران دیار حکومت کردند پس دیگر بار
ملاحده مستولی شدند و سلطان شهاب الدین غوری آن دیار بگرفت و ناصر الدین قباچه که از اکابران امرای غلامان سلطان بود
بسپرد و شمس الدین التمش در عهد خویش قصد ملتان کرد چنانچه طاقت رزم نداشت و به قلعه بهکر رفت نظام الملک وزیر التمش اوچ
بگرفت و او به بهکر آورد چنانچه بر کشتی نشست و خود در پیاهی برساند ناگاه بادی سخت وزید و کشتی غرق شد و این واقعه در شش صد
و بست و چهار اتفاق افتاد و التمش در ملتان نایب گذاشت و همچنین امیری از امرای ملوک دهلی حکومت ملتان میکردند تا آنکه سلطان
محمد شاه نبیرهٔ رایات عالی مرزا خان بحکومت آن دیار رسید و چون کار پادشاهی ضعیف گشت و حکمی در ملتان از آسیب سپاه
شاهرخی بجان آمدند بمقتضای عقیدتیکه با شیخ بهاء الدین زکریای ملتانی داشتند شیخ یوسف را که تولیت روضهٔ شیخ داشت بسلطنت نشاندند
رای سهره که امیر شبگاه بود بخدمت نوشت شیخ یوسف برسم ملوک دختر وی را بخواست و او را بعد و دی چند بشهر راه داد و رای سهره
خود را بیمار انداخت و کاسهٔ پر خون بخورد و قی کرد و خود را مردنی افگند و گفت قوم مرا که بیرون شهر اند بخوانند تا وصیت کنم جمعی کثیر
از ایشان به شهر درآمدند رای سهره برخاست و شیخ یوسف را بگرفت و حبس کرد بالآخر نزد سلطان بهلول لودی والی دهلی فرستاد
سلطان شیخ را اعزاز کرد و دختر خود را به پسر او داد بالجمله رای سهره خود را به قطب الدین لنگاه ملقب ساخت و در هشت صد و چهل و نه
هجری خطبه بنام خود خواند بعد از و پسرش سلطان حسین لنگاه بحکومت نشست درین اثنا سلطان بهلول لودی پسر خود باربک شاه
با تاتارخان بتسخیر ملتان فرستاد و هردو بمحاصره ملتان پرداختند سلطان حسین لنگاه برادر خود شهاب الدین را که یاغی کرده بود گرفته
حبس کرده بملتان شتافت و خود را بشهر افگند روز دیگر با او ده هزار مردم بزرمگاه شتافت و امر کرد تا تمامی سپاه پیاده شدند
و هرکدام سه تیر افگندند باربک شاه و تاتارخان بهزیمت رفتند سلطان حسین ظفر یافت گویند وقتی یکی را برسالت نزد سلطان مظفر
گجراتی فرستاد و گفت که طرح قصر گجراتیان را بر کاغذ نقش کرده بیاری تا آنچنان بسازم رسول برفت و بازگشت سلطان از قصر
گجراتیان پرسید رسول گفت ای سلطان اگر حاصل همه مملکت خویش صرف کنی یک قصر آنچنان ساختن نتوانی سلطان غمگین گشت
عماد الملک وزیر گفت سبب غم چیست گفت من بادشاه ام در قیامت حشر من با پادشاهان خواهد بود از سلطنت بی نصیب ام چه
قدرت ساختن قصری ندارم وزیر گفت ازین رنجیده مباش مملکتی را از چیزی شرفی است شرف گجرات همان است و شرف ملتان بعلم
اینجا علما اند بسیار که یکی مثل ایشان در گجرات هست یکی از ایشان شیخ یوسف بوده بدهلی رفت و سلطان بهلول لودی دختر پسر او را
داد و سلطان شاد شد و وزیر را بنواخت بالجمله آخرین آن طائفه سلطان حسین لنگاه این سلطان محمود لنگاه است که در عهد مرزا شاه
ارغون والی قندهار و سند که ذکرش در قندهار مرقوم است شهر قندهار را قهراً بگرفت و لشکر بالش برکرا فتنه با سیری گرفتند و با ملتانیان بجنگ

خواستند کرد پس شاه حسین ارغون لشکرخان و شمس الدین را بملتان گذاشته بسند باز گشت لشکرخان باتفاق ملتانیان شمس الدین را
براند و مستقل گشت و در عهد همایون بادشاه ملتان را بمرزا کامران سپرد و چون شیرشاه دهلی بگرفت آن ولایت را نیز متصرف گشت
و در عهد محمد اکبر بادشاه تودرمل آن ولایت را بر ملوخان مسلم داشت و در میان هند و خراسان ترک مقرر داشت و در حدود هر دو کشور شهری استوار
بنا نهاد و اکنون که یک هزار و یکصد و نود و پنج هجری است تیمور شاه بن احمد شاه ابدالی والی قندهار بران دیار استیلا دارد و اوریسه
که کتک نیز نامند و آن مملکت سمت شرق و بنگاله مائل بجنوب است سی و چهار لک روپیه جمعدار را و صوبهٔ اوڑیسه مشتمل بر دو پنج
سرکار است و در خلاصة تاریخ می نویسد که هر ده سرکار دارد و اهل آن دیار را کاغذ از برگ تار و قلم آهنین سر تیز بود که ازان بر برگ
تار نویسند و هیچ وقت آن زائل نشود و در اوڑیسه رائج بجی نیز نامند و در موضع پرسوتم پور از اعمال کچ هتی بتخانهٔ ایست عظیم که جگنناته نام پیکری
مسمی بلبهدر و جواهر از صندل ساخته تفصیل این اجمال آنکه بنوبی بدارامی پنجاه و دو انگشت ببعض یکم دست از عجائبات قدرت
در نظر آورده آنکه که اندر و من تمام داشت و سابق ازین آنرا ظهور همین اشارت شده که بساحل دریا در آمد راجه آنرا از دریا
بر آورده در جوف قالب بلبهدر نهاده بجگنناته موسوم ساخت کالاپهار نوکر سلیمان کرانی چون برین دیار چیره دستی یافت آن چوب را
در آتش انداخت بسوخت پس در دریا شور افگند باز مردمان آنرا برآورده بدستور در جوف قالب نهادند نمایش گاه هر کعبه بود نهانی
سنگرف برگذ ازند طول آن صوبه بست یک کروه و عرضش صد کروه و سرکار آن میدنی پور جلیسر و بیدرک و کتک و کلنگ و راجمندری
وغیره سیزده سرکار مشتمل بر دو صد و شش و دو محال از کرور روپیه ایزاد باشد و مداخلش چهل و چهار کروه و یک لک و پنج هزار دام است
مؤلف هفت اقلیم می نویسد که در زمان سابق قبل از استیلای سلمانان راجه اوڑیسه بوده مکند دیو نام و او را چهار صد زن بوده و
جهت هر یک خانه علحده ساخته و یک دست رخت پوشیدنی در هر منزل ترتیب داده و حجامی و ظیفه خوار تعین ساخته که اگر غریبی وارد
شود آن حجام آنرا غسل دهد و رخت پوشاند و بران منزل برد و آن شخص با زن آنمنزل شرط خلوت بجا آرد و روز دوم خرج راه یافته
رخصت شود و این را از جملهٔ خیرات اخروی می دانست و شوکت آن راجه بمرتبه بود که در حین سواری او چهار هزار کس با تخته ها و سینهای
پر از گل و ریاحین بر سر و دوش گرفته برهمن دیسار آو بر فتند و چون بمنزل میرسید در فور بیلداران باغچه در کمال لطافت ترتیب میدادند
و گویند در سابق ایام گاه گاه از رایان بنگاله چون لکهمن وغیره بران دیار متصرف بودند هرگاه داؤد خان کرانی از امرای شیرشاه افغان
بر بنگاله استیلا یافت و بسلطنت نشست بفرمان محمد اکبر بادشاه منعم خان خانخانان بجنگ و صلح او را مطیع ساخت و بنگاله ازو گرفت
و اوڑیسه را باو باز گذاشت و بعد ازو قتلو خان افغان بر اوڑیسه استیلا یافت و پس ازان اکبر بادشاه منهزم به سلمت رفت و استیلا یافت
و راجه چهپیار را که قصد سلطنت داشت بشکست و چهار صد فیل بدست آورد و باز مفیدان بنگاله محاربات کرد و چون اسلام خان جبشی بفرمان
جهانگیر بادشاه والی بنگاله شد شجاعت خان وغیره امرا را برزم او فرستاد و عثمان خان سپاهش بسیار اندک بود رزمی صعب کرد و ظفر
یافت و بسیاری از امرای جهانگیر بقتل رسید مگر شجاعت خان حیران با معدودی چند در میدان ایستاده بود ناگاه تفنگی به عثمان خان رسید
و درگذشت افغانان که ظفر یافته بودند در هزار و بست و یک بهزیمت رفتند و بعد ازو روزگار افاغنه ازان دیار سپری شد و از عهد
جهانگیر بادشاه تا زمان محمد شاه نبیرهٔ بهادر شاه بن اورنگ زیب بادشاه عالمگیر از طرف ناظم بنگاله بران مملکت نائب می نشست تا آنکه
در عهد محمد شاه مهابت جنگ علی وردی خان ناظم بنگاله بعد از محاربات بسیار از دکنیان عاجز گشته آن دیار را در وبست سوای سرکار میدنی پور

در جوہتہ مملکت بنگالہ بر رگھوجی بہوسلہ دکھنی کہ از نزدیکان راجہ ساہو بود داد و بعد از و پسرش جانوجی بن رگھوجی بہوسلہ کہ ناگ پور نیز در
تصرف داشت مستولی شد و بعد از و اکنون دو ہزار و یک صد و نود و پنج ہجری است پسرش سودھاجی بن جانوجی بن رگھوجی بہوسلہ دکھنی
مرہٹہ بران دیار متصرف است درینولا شنیدہ می شود کہ جنابا پسر سودھاجی با سپاہ بسیار بعزم کلکتہ و بنگالہ از ناگ پور تا بہ تالیسر بندر رسید
جنرل بیٹن گورنر صاحب کلان کلکتہ کہ روی عافیت اندیش است قریب چہل لک روپیہ او را تواضع کرد تا راضی گشت و کلاے
سودھاجی از راقم حروف در چہار بیٹن صاحب کلان جاہ دیدہ و صاحب کلان ایشان را بسیار خاطر میکردند عزمار راج بہ نزدیک
اوڑیسہ ملکے ست کہ زنان آنجا ریاست کنند و مردان آندیار مانند زنان زیور بر خود بندند و زنان جز ستر عورت بنوشند و اکثر پوشش
از برگ درختان بود و زنان چون مردان کار کنند و شل کشت کار و حرب وغیرہ و مردان کار منزل و سرائے و خانہ بکنند و ہنگام مجامعت
زنان بر مردان شوند و مردان را بزیر افگنند بنگ و بنگالہ مؤلف تاریخ صبح صادق گوید کہ بنگ بن ہند بن حام بن نوح را فرزندان بسیار
شدند و بنگالہ آباد کردند و بقول مؤلف ہفت اقلیم بنگالہ ملکے ست در غایت وسعت و ہوائے آنجا نہایت اعتدال دارد و بہ قولی
قریب بہ اعتدال و زمستان میانہ و حاصلش برنج و نوفل و فلفل دراز و آبریشم است و آنجا ضبط علہ بخشی نیست رعایا بوجہ
نقد بموجب اقساط ماہواری داخل خزانہ بادشاہی میکنند و از میوہ ہا انبہ و انناس و کیلہ و کٹھل بسیار بود و دیگر در حدود بنگالہ درخت
کہ انبہ و انگور بار می آورد اما اکنون کسے از ان نشان ندادہ و ایضا لکن میوہ ایست برابر کدان وار و طعم آنا مفہوم می شود و سکان
قسا ہی را نیک جمع کردہ اند و از چہ خاصہ و ململ و دیگر اقسام پارچہ آنملک با نام بودہ چنانچہ در ضمن ہر شہر مرقوم شود گویند کہ تاج خان کرانی
برادر سلیمان خان افغان حاکم بنگالہ از امراے شیر شاہ جیب مولانا غزالی مندلی فرستادہ بود کہ بست و ہفت درعہ طول و یکنیم
درعہ عرض داشت و ہر گاہ در مشت گرفتندے ہمہ پنہان شدی و طول مملکت بنگالہ بروایت مؤلف ہفت اقلیم سہ صد کروہ و عرضش دو صد
و ہفتاد کروہ و ہر کروہ یک میل است شرقیش متصل آب شور و غربیش پرگنہ سورج گڈہ و شمالش بولایت کوچ منتہی شود و جنوبش
پرگنہ جسوہ است کہ ما بین اوڑیسہ و بنگالہ واقع شدہ و از متعلقات بنگالہ است و مجموع ولایت بنگالہ منقسم بہ بست و دو تومان از انجملہ
است اودسر و سالکا یوکہ جالکا لونا مند و مالدہ و سمرہی و کوچ و بروایت مؤلف خلاصۃ التواریخ طول ان صوبہ از بندر چالکا تو مالیا گڑہی
چہار صد کروہ و عرضش از شمال تا سرکار مدارن دو صد کروہ شرق رویہ دریای شور است و غرب صوبہ بہار و سرکارہای این صوبہ
بکلانہ و سلیم آباد و تاج پور و پنجرہ و بازنگ آباد و بار وہہ و سلہٹ و فتح آباد و ٹانڈہ و حبیب آباد و ستار گانون و چاٹ گانون و
شریف آباد و مدارن و کنوارہ و گھاٹ وغیرہ بست و ہفت سرکار مشتمل بر یکہزار و یکصد و نود محال و محاصلش صد کرور و بست و
نہ لک دام و چہار ہزار و دو صد توپ و چہار ہزار و چہار صد کشتی است وجہ تسمیہ بنگالہ بزعم مردم آندیار آنکہ در موسم برشگال
تا شش ماہ آنجا باران می بارد و فرمانروایان سابق آندیار را بنا بر کثرت طغیانی آب در سائر الکا خیابانہا بعرض انبست گز
و زیادہ بدان بارتفاع دہ گز بستہ اند و آنرا بزبان آندیار آلہ گویند لفظ آلہ در آخر لفظ بنگ در آوردہ بنگالہ نامند بالجملہ
در برسات زمین زیر آب فرو شود و آن بستہ و خیابانہا بیرون باشد و اماسے آندیار را مدار اکثر مدار بر کشتی باشد و غذاسے
مردم آنجا شیر برنج و ماہی است و برنج را پختہ در آب سرد نگاہ دارند و روز دوم غذا کنند و بقول شرینی بخشیر خورند مخفی نماند
وقتیکہ صوبہ بنگالہ در عہد شاہ عالم بہادر شاہ ابن اورنگ زیب عالمگیر بجاگیر شاہزادہ عظیم الشان خلف

بهادر شاه مقرر بود از طرف شاهزاده مبارز الملک سربلند خان آنجا حاکم بود کسانیکه همراه والد راقم حروف ملازم سربلند خان بودند
می گفتند که سربلند خان جاییکه اکنون مهاجن تولی قسمت عمارت عالی جهت استقامت خویش و اطراف آن چهاونی لشکر باتمام
مبتنی مقصود دنبات نامی طرح انداخت و آن به مقصود آباد معروف گردید و بعد سربلند خان رفته رفته شهر عظیم گشت چون مرشد قلیخان
ناظم آن دیار شد سعی موفور در آبادی آن نمود و مرشد آباد نام نهاد و حالا موسوم بجهانگیر نگر شهر نسبت در نهایت خوبی عمارات
و بانات که ثانی آن ندارد گویند که نان و پنیر و حاضری آنجا با نام است و ظروف مس آنجا خوب می سازند در زمان سابق دار السلطنت
مملکت بنگاله بوده و جهانگیر بادشاه آنرا موسوم بجهانگیر نگر گردانید چاٹ گانون که سالکانو فیز نامند از بنادر مشهور است و در انجا
ناصه والچه و صحن و دیگر اقمشه نیک و فیل بسیار پیدائی دارد و فیل سفید نیز بدست می آید اما کمتر و اسپ و شتر و خر گران و بز و گاو و گاومیش
اندک باشد و در هزار و یکصد و نوزده هجری چهاونی کمپنی انگریز متصل ملگرام بود مردم چاٹ گانون می گفتند که گاو و گاومیش آنجا بسیار
می شود و شاید که در وقت مولف خلاصة تاریخ گاو و گاومیش آنجا پیدائی نداشته باشد لیکن گاومیش از نه صحرائی آنجا باشد
واز گاومیش خانگی عظیم الجثه بود و با شیر و فیل مقاومت کند و اکثر مردم آنجا یار سیاه فام و کوسه باشند و در دینداری
و مسلمانی بغایت مستعد باشند و حصر انجا که ستیل پائی نامند پسندیده بود و از جمله عجائبات چاٹ گانون یکی آنست که دوستی
راقم حروف خطی مشتمل بر عجائب و غرائب چند از هر دیار بخدمت کپتان جونا تهان اسکاٹ نوشته بچاٹ گانون فرستاد صاحب
در جواب آن بر قلم نوشت که چون آنمهربان برای تفرج خاطر اینجانب سعی در تردد کردند دوستدار نیز برای مطالعه آنمهربان
یکی از غرائب چاٹ گانون می نویسد که میان دو کوه رفیع چاه ایست و در ان شعله آتش در کمال جوشش غلغله بر می آید اما آب
آن چاه چندان گرم نیست جماعه هنود آنجا که نادان اند آنرا معجزه پنداشته بر اطراف آن چاه عبادت خانه ها از خشت و گچ
ساخته اند مهربان من سبب آتش ظاهر است که خاک چاٹ گانون اکثر جا از نقب و گوگرد است بهم آمیخته و هوای گرم
مغشوش اند آن هر دو که در زمین بجنبش آید با آن آب میرسد و ازین سبب با آمیزش آن آتش افروخته می شود و گاه باشد
که ازین سبب زلزله نیز حادث شود و گویند که اگر کشتی در دریای عمان تباه شود در بندر چاٹ گانون بر آید وقتی شیخ محمد فاخر مشایخ
ساکن آباد که راقم نیز با او ملاقات داشت بعزم حج در هگلی بندر بکشتی نشست و نوزده روز برفت باد مخالف کشتی را برد
و تباه گردانید کشتی به چاٹ گانون رسید محمد فاخر از راه خشکی تا اله آباد آمد و چندی بماند و باز به حج شتافت و دریای چاٹ گانون
یکی گنگ است و دوم برمه پر که از خشکی بکوه می آید و کارنده ها سراب سازد و بشوره دریا در شود مولف خلاصة تاریخ گوید که
بسرحد چاٹ گانون ملکیست که آنرا ارخنگ و برخنگ نامند و معدن الماس و یاقوت و زر و نقره و مس و نفت و کبریت
در انجا بود و ساکنان دیار مکهه را با مردم برخنگ مخاصمت باشد و زبانی ساکنان مکهه دریافت شد که ارخنگ و مکهه نام یک ملک
واحد است نه آنکه ارخنگ ولایتی جدا است و مکهه ملکی دیگر است بالجمله مکهه که ارخنگ گویند از چاٹ گانون راست بطرف مشرق
افتاده دستر جونا تهان اسکاٹ که در چاٹ گانون بود بسیار مردم مکهه در چاٹ گانون آمد و رفت میداشت زبانی ایشان باراقم
می فرمود که چون شاهزاده محمد شجاع ابن شاهجهان بادشاه از برادر خود محمد اورنگ زیب عالمگیر منهزم بمکهه رفت راجه
آنجا مقدم او را مغتنم داشت محمد شجاع آنجا بیاسود و بعد چندی راجه آنجا بشنید که در شبستان شاهزاده دختری ماه روی است

هنوز هلس آن کرد و اندیشید که تا محمد شجاع زنده است تو اصلت دست ندهد پس با عیان مملکت خویش گفت که محمد شجاع را خیال
ریاست این دیار در سر پیدا شده صلاح چنین افتاده که شجاع را از میان بردارید راجه فوجی بر سر خانهٔ شجاع فرستاد شاهزاده
با سپاه راجه رزم کرد و چندکس از رفیقان شاهزاده کشته شدند شاهزاده بر کشتی نشست ملاحان کشتی که از آن راجه بودند کشتی را
سوراخ کردند آب در کشتی آمد کشتی غرق شد محمد شجاع شناوری بلد نیست شناوری کردن گرفت چون نزدیک کنار رود رسید
مردم راجه که بر ساحل استاده بودند به تیر و سنگ و نیزه زدن گرفتند تا محمد شجاع مجروح و ناتوان شده غرق گشت و هلاک گردید
راجه کمه بر در آن دختر را برسم هنود بعقد خویش در آورد و هنگام زفاف آن دختر خود را دیوانه کرد و پارچه خویش و راجه بدندان گرفت
و پاره کرد و دیگر حرکات دیوانگان و مالیخولیان ظاهر نمود و تن بمباشرت نداد راجه برنجید و او را در یک خانه حبس کرد و هیچ چیز از اسلحه
و آهن و سنگ و چوب پیش او نگذاشت و دختر چون دید که مردم مارا تنها درین خانه گذاشته بیرون رفتند و در را به بستند بعد ساعتی
برخاست و سر خود را چند نوبت بدیوار زده جان داد دیگر روز که خبر از و گرفتند او را مرده یافتند بسیار تاسف کردند چون خبر تهمت بستن راجه به
محمد شجاع و کشتن او و جهت گرفتن دختر اش و جان دادن دختر این همه با عیان ممالک و شهر شایع شد مردم مملکت بر راجه
بشوریدند و او را از مسند ریاست خلع نمودند و دیگر برادر بر مسند راجه نشانیدند و کفش های محمد شجاع را بر مسند آویختند چنانچه وقتیکه بر مسند
بنشینند آن کفش و نعلین مثل چتر بر سر او باشد و رفته رفته آن نعلین را شکل درفش کاویانی بجواهر نفیسه ترتیب کردند و تا اکنون
آن نعلین موجود است و هر کسیکه بر مسند راجه نشیند آن نعلین بر سرش بجای چتر باشد واره جنگ مملکتی وسیع است مولف صبح صادق
گوید که فقیر خان از امرا باربک بادشاه از خلیفه آباد که بسمتش بود روی به اره جنگ آورد و استیلا یافت و در آن دیار نائب گذاشته
و باز گشت چنانچه در احوال ملوک بنگاله بنا بر لکهنوتی بروایت مولف خلاصة التاریخ شهریست قدیم و در زمان سابق دار الملک بنگاله
بود همایون بادشاه هوای آنجا خوش یافته به جنت آباد موسوم گردانید و صاحب تاریخ صبح صادق گوید که گور را جنت آباد نام نهاد
بالجمله لکهنوتی قلعه استوار دارد و در شرقی آن کولاتی است اگر در بند آن شکستی رود شهر در آب غرق شود و مولف هفت اقلیم گوید
که آن کولاتی بسر خود است و جتار سوتی که قسمی از پارچه است درین تومان نیک می شود سلهت که آنرا جلال آباد نیز گویند سرکار سلهت در
کهسار است و سپاه انجا مشهور است و میوه سنگتره که نارنگی خام و از آن بزرگتر است آنجا بسیار شیرین پیدا می شود و چوب چینی و درخت
عود افزون تر می باشد و در یکی از مضافات او محمود آباد نام فلفل دراز بسیار میکارند و اگر بدست کارند درشت و ضخیم شود و فیل در آنجا
بسیار می شود بالواجب ان پنج لک و نود و هفت هزار و پانصد و هفتاد روپیه است و در بعضی پرگنات آن تومان ابریشم
حاصل می شود شریف آباد در بعضی مواضع آن عورات برابر ذکر آدمی چیزی از گل و سفال ساخته بعد از فراغت استنجا سفال
بدبر فیل اشتغال کرده رفع آلودگی نمایند هر چند حکام سعی کردند که این شیوه را برطرف سازند صورت نیافت مداران دربلی
از مضافات سرپور نام کان الماس می باشد و در بعضی مضافات آن بومان نیک را و کاه آنرا که شور و سبزی دارد می سوزانند
و خاکستر آنرا در دیگ چندان می جوشانند که نمک حاصل می شود سنار گانون سه لک و سه هزار روپیه حاصل پیدا رود بخرج
چیزی حاصل می شود و از اقسام پارچه خاصه و ململ و زمین سکهه و کفاچل آنمقام بانام است سیری ساکنان آنجا اکثر اولاد خود را
خواجه سرا می سازند و در دیگر بوبان بنگاله نیز خواجه سرا می کنند و آن سه قسم می باشد اول صندلی که آلت و خصیتین را در خرد سالی

از چسع بیرند و اطلسی نیز گویند و دوم بادامی که قدری آلت بغلی داشته باشد سوم کافوری که خفتین را در خورد سالی نمایش نمایود
کرده باشند مالده پارچه الدی آنجا باتمام است گور در زمان سابق دار الملک بنگاله بود و همایون بادشاه آن را جنت آباد موسوم ساخته
و قلعه گور را بنیه علاء الدین حسین شاه شریف در ۹۲۲ سابق از قلعه معتبر هندوستان بوده غربی آن قلعه آب گنگ است و سه طرف
دیگر آن هفت خندق داشته و فاصله ما بین دو خندق تخمیناً سه طبقات بوده و عمقش آن قدر دارد که فیل از عبور آن عاجز آید و اکنون
آن قلعه خراب است و بسیاری از سنگهای آنجا انگریزان بر کشتی گذاشته بکلکته بردند راج محل ما بین شهر عظیم آباد و شهر مرشد آباد واقع
است شهری مطبوع بر ساحل دریای گنگ که دریا از طرف شمال آن گذرد واقع ست سه کروهی آن بر طرف مشرق شهر نالهٔ رود
هوا از کنار گنگ تا کوه سمت جنوب بمسافت نیم کروه تخمیناً از سنگ بسیار می بوده باشد دیوار گلی ساخته و دروازه در آن نصب کرده اند
افواج میر محمد قاسم خان از مقام سوتی منهزم از انگریزان شده در آنجا مقیم بماه با میر محمد جعفر خان و انگریزان بجنگ توپ و تفنگ
پرداخته بالآخر انگریزان بر ایشان شبخون زده شکستی فاحش دادند راقم حروف در فوج میر محمد قاسم خان حاضر بوده هر چند بعضی
تدبیرات جنگ را با میر اسد الله خان و دیگران گفت نشنیدند و بر ذر بدگرفتار شدند راقم حروف از اتفاقات پایندگی عمر از شاید بوده
تفصیلش در نسخه لوح محفوظ رقم نموده چه دو روز پیش از شبخون دیده بود تدبیری اندیشید و آن مطابق تقدیر آمد و از آن حادثه مع
اموال و اقبال خویش نجات یافت بارنگ آباد از ابنیه بارنگ شاه بن ناصر شاه است نیشکر و فلفل گرد و فلفل دراز پارچه خاصه و دهوتی
وغیره آنجا نیک میشود و خاصه استیار پوری بهترین خاصه آن لوتان است سرکار بکلانه این بکلانه دیگر است بروایت خلاصه تاریخ
بر دریای شور واقع است و در حوالی قلعه آن درخت زار بیست و در آغاز بر ماه الهی دریا تموج خیز بر آید و امواج بسان کوه بر خیزد
و از یازدهم تا آخر ماه مرتبه مرتبه بکاهد چنانچه نو ماه کمتر شود و آن نیز کم شود و این را مد و جزر دریا گویند و نزدیک آن دریا کامروت است که
آنرا کاورو گویند حسن ظاهری آنجا و جادوگری و طلسم سازی بسیار بود هر کرا خواهند تسخیر قلوب کرده مطیع سازند و دیگر با فسون گری
و سحر از گردش فلکی و حادثات آینده و گرانی و ارزانی غلات و درازی و کوتاهی عمر خبر دهند و زن آبستنی را بعد گذشتن ایام معهود
شکم دریده بچه بیرون آرند و معالجه شکم زن کرده درست سازند و مؤلف تاریخ صبح صادق گوید مملکت کامروت بعد از عبور شهر سیت
که گرشنت از اجداد رستم بن زال در عهد ضحاک باری بران پل بسته سرکار کوره گهاٹ پارچه ابریشمی و بانات هند و اسپ کوٹ انجا
می شود و میوه هندی بسیار بود و خواجه سرای آنجا افزون شود و بقیمت سهل و اندک بدست آید کوچ ما بین شرقی و شمالی بنگاله
واقع شده و یک حد او بولایت خطا منتهی شود و حد دیگرش کوره گهاٹ است و از سرحد خطا که آن موضع اسام خوانند تا ولایت کوچ
بست روزه راه است پس ما بین کوچ و ولایت خطا ملک اسام واقع است بایین نوع که سرحد کوچ پیوسته است بملک اسام و سرحد
اسام پیوسته است بسرحد خطا و همیشه مردم خطا در ملک اسام شده بکوچ آمد و رفت می دارند و بروایت مؤلف خلاصه تاریخ اسام
ولایت وسیع است فرمان روای انجا چون روزگار بسر برد شد اعیان ملک همه مال او مدفون کنند و حاصل کوچ ابریشم و فلفل و
اسپ تانگن است مؤلف هفت اقلیم گوید که در ولایت کوچ غاریست که بعقیده اهالی آن ولایت المنزل دیو است و نام آن ای ای
است و مردم آن دیار را با اینی اعتقاد تمام است و در سالی یکروز عید کنند و در ان روز هر قسم جانور در ولایت ایشان می باشند می کشند
و ثواب ان سبب آید میسازند و هم چنین در ان دیار بهوگیان جماعتی اند که خسان خود را فدای راه آن سبب سر کنند و می گویند

که ما را اینی طلب کرده است و دران روز که ایشان بهوگی می شوند هرچه میخواهند میکنند و با زن و دختر هر که خواهند صحبت می دارند و بعد از یکسال
دران روز عید کشته می شوند و در مآثر عالمگیری نویسند که در سال هزار و شصت و هفت در عهد سلطنت شاهجهان بادشاه پیم نراین راجهٔ کوچ
خبر بیماری شاه جهان شنیده بعضی از ممالک بادشاهی هم دیار خود را متصرف گشته و همدرین ایام راجه اشام جی سنگه نام لشکری عظیم از راه خشکی
جهت تسخیر ولایت کامروپ تعین نموده چون اورنگ زیب عالمگیر ابن شاه جهان بسلطنت هند رسید نوزدهم ربیع الاول سال چهارم
جلوس عالمگیری مطابق سنه هزار و هفتاد و یک هجری خانخانان حسب الحکم عالمگیر از خضرپور روانهٔ آنسمت گردید و شهر کوچ را فتح کرده
بعالمگیر نگر موسوم ساخت و فی الفور از راه کوره گهاٹ بجانب ولایت اشام شتافت و خطهٔ گرگانو که دار الملک اشام است در مدت
پنج ماه ششم آن سال مفتوح ساخت و غنائم موفور بدست آورد و چون ایام برسات رسید خانخانان در متهراپور استقامت گزید و تمام
روی زمین را آب گرفت آشامیان شورش انگیخته از گرگانو و دیگر مواضع کسان خانخانان را براندند و متصرف شدند و همچنین پیم نراین
کوچ را از مردم خانخانان انتزاع نمود چون برسات آخر شد و آب روی بکمی آورد و زمین نمودار شد افواج خانخانان از هر سو تاخت و
تاراج پرداختند و خلقی کثیر بقتل رسیدند راجه بکوهستان گریخت و التماس مصالحه نمود خانخانان قبول نکرد و در خلال این احوال
خانخانان بمرض شدید گرفتار شد لشکریان از خوف لبرآمدن حیات او در چنان مکان متزلزل شده جدائی از و خواستند خانخانان
از وقوف آن یعنی چهارم جمادی الآخر سنه هفتاد و هزار و دو مطابق جلوس عالمگیری یک منزل بیشتر رفته و بنابر ضرورت راضی صلح شد راجه
بتوسل دلیرخان بیست هزار توله طلا و یک لک و هشت هزار توله نقره و چهل زنجیر فیل پیشکش داد خانخانان از دیهه کوهستان کامروپ
کوچ کرده عزیمت بنگاله نمود و بکجلی رسید و از آنجا بموضع باندو که مقابل گواهتی آنروی آب واقع است نزول نمود و رشیدخان را
بفوجداری کامروپ فرستاد و عسکرخان را به تسخیر کوچ که پیم نراین باز بران مستولی شده بود تعین نمود و خود بجانب خضرپور روانه شد
و دهم رمضان ششم سال جلوس مطابق سنه هزار و هفتاد و سه هجری در دو کروهی خضرپور درگذشت و در تاریخ صبح صادق ست که
در سنه پانصد هجری در دیار بنگاله راجه بود که او را لکهمن گفتندی و هندو شستی رایان ممالک نیک اطاعتش کردندی در سنه پانصد و دوازده
هجری فوت کرد زنش را که حامله بود بر تخت نشاندند و چون آن ایام وضع حمل نزدیک رسید منجمان گفتند که اگر بعد ازین بدو ساعت مولود
متولد شود هشتاد سال بادشاهی بعدل کند زن فرمود تا پای های او را بسته نگونسار آویختند و چون ساعت موعود رسید فرود گرفتند
پسری زائید مادرش از شدت الم درگذشت و پسرش را رای لکهمنیه خواندند چون بسن تمیز رسید بعدل و داد سلطنت کرد و کسی را از لک
روپیه کم نه بخشید و چون عمرش بهشتاد سال رسید منجمان گفتند نزدیک رسیده این مملکت بتصرف مسلمانان درآید و آنکه برین دیار مستولی
بشود مردی بود که چون بر پای ایستد و دست ها فرو گذارد از زانوی او بگذرد در آن کسان به بهار روانه کرد و فرستادگان تفحص کردند
و این علامات در محمد بختیار خلجی یافتند و دیگر سال محمد بختیار بران دیار استیلا یافت آورده اند که محمد بختیار خلجی مردی جلد و فرزانه بود و در غزنین
بدرگاه سلطان شهاب الدین غوری پیوست و خواست که چاکر شود عارض سپاه بسبب کوتاهی قد و قامت و ضعف تن قبول نکرد او
بهند افتاد عمش محمد بن محمود در خدمت علی ناگوری بسر بردی علی ناگوری از امرای قطب الدین ایبک بود و فتوح اقطاع داشت کسمندی را
بجاگیر محمد بن محمود داد محمد بختیار بعم پیوست و با او بود تا که محمد بن محمود در معرکهٔ کفار بشهادت رسید محمد بختیار جانشین عم گشت و با کافران
آن حدود نبردها کرد و بر اوده استیلا یافت و به بهار تاخت برد و غنیمت بسیار آورد و ذکر شجاعت او منتشر گشت و به قطب الدین ایبک رسید

این چنین سخن از زبان منجمان [illegible]
[illegible] و دو هشت و [illegible]
[illegible]

قطب الدین بهمراه او خلعت فرستاد محمد بختیار مستظهر شد و لشکر به بهار کشید و بگرفت و بازگشت و نزد قطب الدین ایبک به دهلی رفت و اعزاز یافت
بزرگان درگاه بر او حسد بردند و به قطب الدین گفتند او را عزم جنگ فیل است قطب الدین او را از آن سوال کرد محمد بختیار بران بانه نمود و روی
برزم فیل آورد و بیک گرز که بخرطوم فیل زد فیل به هزیمت رفت و قطب الدین او را خلعت خاص داد و امر کرد که امرای خود او را علی قدر مراتبهم
صله دهند مالی وافر باو رسید تمامی آنرا هم در مجلس ایثار کرد و با تشریف سلطانی بازگشت و به بهار شد و رعب او در دل کافران بنگاله
جا گرفت محمد بختیار در اثنی و تسعین و خمس مائة بایلغار قصد سندیه کرد و با یازده هزار سوار ناگاه در رسید و بحرم سرای رای لکهمن رفت
رای از پس سرای بگریخت سپاه محمد بختیار از پی در رسیدند راجه بجگناتهه گریخت و در همان سال در گذشت محمد بختیار سندیه خراب کرد
و لکهنوتی آباد ساخت و چتر برگرفت و خطبه و سکه قایم کرد و مال بسیار در خدمت قطب الدین ایبک فرستاد و در پانصد و نود و هفت هجری
سایر بنگاله ضبط کرد و خواست که ترکستان و تبت را بگیرد لاجرم با ده هزار سوار از راه کوچ متوجه آن دیار شد یکی از روسای کوهستان
که میان کوچ و تبت است بخدمت آمده مسلمان شد او را علی مشیخ گفتندی وکیل محمد بختیار گشت محمد بختیار بشهری رسید که آنرا مردمان بردهن کوت
گفتندی و پیش از آن آبی بود و عرضش سه برابر گنگ و بالای آن آب پلی بسته بودند بیست و اند طاق که در عهد ضحاک یا فریدون
چون گرشسب از اجداد رستم بن زال از چین بازگشت و بانجا رسید آن شهر و آن پل بنا نهاد و از همان راه بسیستان آمد بالجمله محمد بختیار
از آب بگذشت راجه کامروپ باو گفته فرستاد که امسال بازگردی دیگر سال بیشتر و باشم محمد بختیار نشنید و شانزده روز در جبال رفته
و بقلعه رسید و محاصره کرد جمعی کثیر از طرفین به قتل رسیدند و چندی از اهالی آن دیار اسیر گشتند گفتند در پنج فرسخی از اینجا شهری ست
که آنرا کرم پتن خوانند پنجاه هزار سوار آنجا موجود اند هر روز در بازار آن شهر هزار و پانصد اسپ فروخته می شود محمد بختیار از آنجا بازگشت و
در اثنای راه آذوقه نایاب بود لشکریانش اسپ میکشتند و میخوردند چون به پل رسیدند دو طاق از آن ویران دیدند محمد بختیار هنگام
رفتن آنجا دو امیر گذاشته بود ایشان با یکدیگر مخالفت کرده ترک محافظت نموده بودند اهالی کامروپ آمده آنرا خراب ساختند چون
عبور از آب متعذر نمود محمد بختیار به بتخانه که در آن نزدیکی بود پناه برد راجه کامروپ در ضعف سپاه او آگاه شد و با لشکری عظیم گرد بتخانه فرو
گرفت محمد بختیار یکبار حمله آورد و ایشان را بکشت و بکنار آب آمد سواری یک تیر پرتاب در آب رفت دیگران در آب رفتند دانستند
که پایاب است یکبار در آمدند و چون بیشتر رفتند آب بیشتر بود اکثر غرق گشتند و محمد بختیار با معدودی چند نجات یافت و بدیوکوت آمد
و از غایت اندوه مریض شد علی مردان خلجی از امرای او بخدمت محمد بختیار رفت و چادر از رویش برگرفت و بزخم کارد او را در سنه ستمائة
و دو هجری هلاک ساخت و بعد از و عز الدین محمد شیران خلجی از اقربای محمد بختیار که در لکهنوتی نیابت داشت به سلطنت رسید و علی مردان
را حبس نمود علی مردان از حبس بگریخت و بدهلی نزد قطب الدین ایبک رفت و بمدد او مستظهر گشته به بنگاله آمد و عز الدین محمد را بکشت و علی مردان
بجای او نشست و خطبه بنام قطب الدین ایبک خواند و بعد از وی پسرش علاؤ الدین خلجی بحکومت نشست و بعد از فوت ایبک خطبه بخود
خواند و او مردی شجاع و جلد بود اما از عقل بهره نداشت نقل است که تاجری را در بنگاله بعهد او مال تلف شد علاء الدین بشنید و گفت
او از کدام شهر است گفتند از اصفهان گفت منشور حکومت اصفهان بنام او نویسند کسی را قدرت نبود که سخن گوید ندیمی گفت والی اصفهان
را مالی باید که بخرج سپاه کند و آنجا رود امر کرد تا مال وافر بتاجر دهند و او بهمین موجب بسیاری از امرای خلج را بکشت باز ماندگان به قتلش رسانیدند
و بعد از و حسام الدین خلجی باتفاق امرا بسلطنت نشست او مردی تاجر بود از غور که مسکن خلجیان است بترکستان افتاد آنجا دو خرقه پوش بود

حسام الدین درین چند با ایشان داد ایشان آن اطعامی بخشید نیز برغبت تمام بخوردند و گفتند ترا بهند باید رفت که سلطنت ملکی ازان تو شد
حسام الدین به هند شد و به بنگاله افتاد و در خدمت محمد بختیار اختیار یافته بود تا آنکه به سلطنت رسید و خود را سلطان شمس الدین و یا غیاث الدین
خواند و دست بجیرات برگشاد و با سپاه شمس الدین التمش صلح نمود و پیشکش بدهلی فرستاد چون در سنه ششصد و بیست و چهار هجری بنیاد
صلح منهدم شد التمش پسر بزرگ خود ناصر الدین محمود را به رزم او فرستاد حسام الدین با او رزم کرد و به قتل رسید پس ازان امیری از امرای
سلطانان دهلی بحکومت بنگاله قیام نمودی و چون غیاث الدین بلبن پادشاه شد طغرل را حکومت بنگاله داد طغرل در ششصد و هشتاد و هشت
هجری لشکر بجاجنگر کشید و رای آنجا را منهزم ساخت و غنیمت بسیار بدست آورد و بغی ورزید بلبن به بنگاله آمد و او را گرفت و بکشت و پسر
ناصر الدین بغراخان را حکومت لکهنوتی داد و او آنست که امیر خسرو دهلوی قران السعدین در ذکر ملاقات او و پسرش معز الدین کیقباد صاحب
دهلی بنظم آورده بالجمله ناصر الدین بغراخان سالهای دراز در بنگاله سلطنت کرد و در هفتصد و بیست و چهار هجری که سلطان تغلق شاه
دهلوی متوجه بنگاله شد بخدمت پیوست تغلق شاه او را اعزاز داد و بلکهنوتی بازگردانید و چون ناصر الدین درگذشت دیگر بار بنگاله بتصرف
سلاطین دهلی آمد و از قبل ایشان امیرے آنجا حکومت کردی و در آخر عهد سلطان محمد تغلق شاه قدرخان خلجی بایالت بنگاله رسید فخر الدین
سلاحدار که از مقربانش بود او را بغدر بکشت و بعد ازو ملک فخر الدین به سلطنت نشست و خطبه و سکه بنام خود کرد ملک علی عارض قدرخان
در هفتصد و چهل و یک هجری لشکر بلکهنوتی کشید و ملک فخر الدین را بگرفت و بکشت و خود را سلطان علاء الدین خواند و ملک حاجی الیاس
را در لکهنوتی نایب گذاشت بستارگانو رفت ملک الیاس لشکریان لکهنوتی را با خود یار ساخت و بغی کرد علاء الدین را در رزم بکشت و خود را در
هفتصد و پنجاه و سه هجری سلطان شمس الدین بنگره خواند و به سلطنت نشست و بجاجنگر شتافت و مظفر بازگشت و فیل بسیار بدست آورد
و با سلطان فیروز شاه والی دهلی در ظاهر لکهنوتی رزم کرد و منهزم به قلعه اکدله متحصن شد چون برشکال در رسید فیروز شاه بدهلی رفت سال دیگر
شمس الدین تحف و هدایا بخدمت او فرستاد و هم دران اثنا درگذشت مسجد جامع پنڈوه از آثار اوست و بعد ازو پسرش سکندر شاه
و پس ازو پسرش سلطان شمس الدین بن سلطان السلاطین بحکومت نشست و به لهو و لعب پرداخت و در هفتصد و هفتاد و هشت
هجری درگذشت بعد ازو راجه کانس که از سرداران بنگاله بود بلکهنوتی استیلا یافت و در ترویج رسوم کفر کوشید مسلمانان خواستند
که خروج کنند ایزد تعالی در سنه هفتصد و نود و پنج هجری شر او را کفایت کرد و بعد ازو پسرش جانشین شد و خود را سلطان جلال الدین
خواند و عدل کرد و آنچه پدرش رواج داده بود برانداخت و هفده سال ملک راند و بعد ازو پسرش سلطان احمد والی شد و در هشتصد و
سی و وفات یافت و ازو عقب نماند غلامش ناصر خود را سلطان ناصر الدین خواند امرا بعد هفت روزش بقتل رسانیدند و یکی از احفاد
سلطان شمس الدین بنگره را بدست آوردند و به سلطنت نشاندند و ناصر شاه خواندند و او در هشتصد و شصت و دو هجری درگذشت بعد ازو
پسرش باربک شاه بجای پدر نشست و باربک آباد بنا نهاد و خلایق در عهد او رفاهیتی عظیم داشتند در عهد او قیصر خان که از اکابر امرای او بود
خانجهان لقب یافت و از خلیفه اباد که نشیمنش بود دو بار جنگ شتافت و استیلا یافت و آنجا نایب گذاشته بازگشت و درگذشت چنانچه
در چاٹگانو مرقوم است و او را اهالی بنگاله از اولیا شمارند و پسر خانجهان را گویند که هشتاد هزار بیلدار داشت و بهر منزلی که فرود آمدے
مسجدی بنا نهادی آثار او در چاٹگانو بسیار است راقم حروف گوید که تا عصر شاه جهان بادشاه آثارش اکثر بحال بوده که مولف صبح صادق
بیان نموده اما اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجری ست از مردم تحقیق کردم گفتند که هیچ آثارے ازان باقی نمانده که دیده شود

مدفن پسر خانجهان خلیفه آباد بود در آنوقت آن شهرے عظیم بوده چنانچه هزار مسجد داشت و باربک شاه در هشتصد و هفتاد و نه
درگذشت و بعد ازو پسرش یوسف شاه و پس ازو سکندر شاه و بعد ازو فتح شاه یکی بعد دیگرے بحکومت رسیدند و فتح شاه
را خواجه سرای او بقتل رسانید و خود را باربک شاه خواند و بر تخت نشست و گفته اند که سلطان شاهزاده مخاطب گشت و ملک
اندیل حبشی را که از امراے کبار بود بخواند و بقرآن کریم سوگند داد که قصد او نکند ملک اندیل سوگند یاد کرد و گفت تا بر تخت باشی
از من بتو ضررے نرسد پس بخانه بازگشت و با ویلان بساخت و شبے آنکافر نعمت شراب خورده بر تخت خفته بود خود را باو رسانید
و از سوگند یاد کرد ناگاه آن مخذول بغلطید و از تخت بزیر افتاد ملک اندیل او را بکشت و بادشاه شد و خود را سلطان فیروز شاه خواند
و در هشتصد و نود و نه هجری درگذشت بعد ازو پسرش سلطان محمود بحکومت رسید و بر دست سدی بدر دیوانه بقتل رسید سیدی
بدر خود را سلطان مظفر شاه حبشی خواند و بسیاری از امرا و صلحا را بکشت دیگران ازو متنفر شدند شریف حسین ملکی که از بزرگترین امرا
بود در نهصد و سی هجری خروج کرد مظفر شاه در گور متحصن شد چون کار برا و تنگ شد از قلعه بمیدان شتافت و رزمی صعب نمود و بقتل
رسید و بعد ازو سلطان علاء الدین حسین شاه شریف مکی بحکومت بنگاله رسید و بایکان را از حراست منع کرد و حبشیان را اخراج
نمود و بعدل پرداخت و قلعه گور بنا نهاد و در عهد او بنگاله چنان آباد شد که یکدست زمین نامزروعه نماند و او بست و هفت سال
ملک راند و در نهصد و بست و نه هجری درگذشت بعد ازو پسرش سلطان نصیب شاه بادشاه شد و خود را النصرت شاه خواند و برادران
خود را که هفده تن بودند اقطاع لایق داد و هیچ یک را ایذا نرسانید و چون بابر بادشاه دهلی بگشود بسیاری از افاغنه باو پناه آوردند ایشانرا
اقطاع داد و در نهصد و سی و هفت هدیه بدرگاه بابر بادشاه فرستاد و همچنین نفایس بنگاله جهت سلطان بهادر گجراتی بمندو ارسال
داشت و در آخر عمر بظلم و جور رغبت کرد و در نهصد و چهل و سه هجری درگذشت بعد ازو پسرش سلطان محمود بقولی از امراے
نصیب شاه بود بحکومت رسید و چون دو سال حکومت کرد شیر شاه افغنه و بهار روی باو نهاد سلطان محمود با او مصاف داد و
زخمی شده بگریخت و بهمایون بادشاه در نهصد و چهل و پنج هجری پناه برد و در ان سال همایون بادشاه به بنگاله شتافت و استیلا
یافت و گور را جنت آباد نام نهاد و چندے آنجا بسر برد و چون خواست که بازگردد جهانگیر قلی بیگ را در ان دیار گذاشت شیر شاه
در حدود چوسا بر همایون بادشاه ظفر یافت و به بنگاله شتافت و جهانگیر قلی بیگ را بعد از رزم به قتل رسانید و بر بنگاله متصرف گشت
و پس ازان امراے شیر شاه و پسرش اسلام شاه دران دیار حکومت کردند و چون اسلام شاه فوت کرد محمد خان سور حاکم بنگاله خطبه
و سکه بنام خود کرد و به جلال محمد شاه مخاطب گشت و لشکر به هند کشید و با سلطان محمد عدلی رزم کرد و به قتل رسید بعد ازو پسرش بهادر شاه
سور در بنگاله بحکومت نشست و بانتقام پدر لشکر بسیار کشید و سلطان محمد عدلی را در رزم کشت و بهادر شاه سور بر دست برادر خود جلال الدین
به قتل رسید و بعد ازو سکندر شاه سور از آسیب سپاه محمد اکبر بادشاه به بنگاله افتاد و مستولی شد و عنقریب درگذشت و بعد ازو تاجخان کرانی
که از اکابر امراے شیر شاه و اسلام شاه بود در حدود بهار بسر می برد بر بهار و بنگاله مستولی شد بعد ازو برادرش سلیمان جانشین شد
و خود را حضرت اعلی خواند لیکن سکه و خطبه بنام خود نکرد و لفظ شاهی بر اسم خود تقرر مود او را گفتند چرا خطبه و سکه بنام خود نکنی گفت بادشاهی
حضرات جلال الدین محمد اکبر بادشاه در اگره است مرا نرسد که خطبه بنام خود خوانم لاجرم بفراغ بالی سلطنت کرد بعد ازو پسرش بازید کرانی
بحکومت نشست و او ولع مفرط داشت که بچوگان بازی هر دو جانب بمیدان خوانهای حلوا و سبوسه نهادندی و او در اثنای بازی ازان

بخوردی وبعد سیزده روز به قتل رسید بعد از و برادرش داؤد شاه کرانی بن سلیمان کرانی که در بنگاله بود خطبه و سکه بنام خود کرد و خود را
داؤد شاه خواند و با اکبر بادشاه مخالف گشت لودی خان که در پتنه و بهار بود از و توهم نمود و بخانخانان منعم خان که در جونپور بود صلح کرد داؤد شاه
باغوای قتلو خان متوجه پتنه شد تا لودیان را به قتل رساند لودی منعم خان را از جونپور بخواند منعم خان متوجه آن جانب شد لودی از کرده
خود پشیمان گشت درین اثنا داؤد به پتنه رسید لودی باستقبال او رفت داؤد امر کرد که او را حبس کنند قتلو خان خواست مر او را بگیرد یکی از
نوکران لودی تیغی بگردن قتلو خان زد و کارگر نیامد پس از آن نوکران لودی را کشتند و لودی را حبس کردند لودی گفت قتلو ازین زخم جان
به سلامت نخواهد برد گفته آنکار گر نباید گفت زود باشد که به سلطنت رسد و همچنان شد که گفته بود بالجمله چون لودی محبوس گشت
و منعم خان بجد و جهد به پتنه رسید داؤد شاه لودی را بخواند و مشورت خواست لودی گفت من از قوم افغان ام هرگز نخواهم که ملک از افغان
بدیگری رسد لاجرم از طلب منعم خان پشیمان شده بخدمت تو آمدم سزاوار نبود که مرا حبس کنی اکنون که کردی سزاوار آنست که مرا
به قتل رسانی و در میدان با منعم خان خانخانان رزم کنی و باید که بعهد و قول مغولان مغرور نشوی که ایشان فرصت را از دست ندهند
داؤد او را بکشت و همان صلح که لودی با خانخانان کرده بود اعتماد نمود منعم خان در رسید داؤد به پتنه متحصن شد و عنقریب اکبر بادشاه
به پتنه رسید داؤد بر کشتی نشست و راه بنگاله پیش گرفت اکبر بادشاه منعم خان را به بنگاله فرستاد داؤد با او محاربات کرد منعم خان زخمی گشت
داؤد خان منهزم به اوڑیسه گریخت و همدران سال بمصالحه اتفاق افتاد داؤد بعد صلح پیش منعم خان آمد و شمشیر را از کمر واکرده پیش او
نهاد و گفت شمشیر که بدان خون عزیزان را زخم برسد نباید بست منعم خان شگون دانست و شمشیر او را گرفت و هنگام وداع شمشیر
مرصع بر میان او بست و گفت اکنون که مطیع بادشاه شدی شمشیر بر میان بند پس منعم خان ملک اوڑیسه با و باز گذاشت و چون خانخانان
منعم خان فوت کرد داؤد بغی کرد و باز بر بنگاله مستولی شد خانجهان بفرمان اکبر بادشاه ایالت بنگاله یافت و داؤد را در نهصد و هشتاد
و سه میان گرهی و مانده در رزم به قتل رسانید و دولت افاغنه از بنگاله سپری گشت و پس از چندی قتلو خان که ذکرش گذشت
بر اوڑیسه استیلا یافت و احوالش در اوڑیسه مرقوم است بالجمله بنگاله بتصرف سلاطین تیموریه گورکانیه درآمد و امیری از قبل ایشان
بایالت بنگاله می پرداخت چنانچه در عهد جهانگیر بادشاه تا عهد محمد شاه نبیره بهادر شاه اسلام خان حبشی که ذکرش در ضمن اوڑیسه گذشت
و اسلام خان حبشی و دیگر آن و سیف خان برادر عمدة الملک امیر خان و غیره مبارز الملک سربلند خان که از قبل شاهزاده عظیم الشان
ابن بهادر شاه که بنگاله بجاگیرش بود و جعفر خان المخاطب بمرشد قلیخان که شمه از ذکر هر دو در ضمن بنگاله مرقوم گشت ایالت آنجا میداشتند
و بعد از مرشد قلیخان دامادش شجاعت خان و بعد از و سرفراز خان از پی یکدیگر بایالت بنگاله و علی وردی خان و برادرش
حاجی احمد که هر دو اعظم شاهی بودند بنا بر نوکری پیش مرشد قلیخان آمدند مرشد قلیخان چون ایشان را بدید گفت مظنه خاطر آنست که خاندان ما از ایشان
گزندی رسد و آخر چنان شد بالجمله چون مرشد قلیخان ایشان را نوکر داشت ایشان برفاقت شجاعتخان داماد مرشد قلیخان قیام
نمودند و چون شجاعتخان بریاست بنگاله رسید علی وردی خان را بعد چندی نظامت پتنه داد علی وردیخان به پتنه شتافت و استقلال
یافت برادرش حاجی احمد در بنگاله پیش شجاعتخان ماند و مقرب آنحضرت گردید و اعتباری بهم رسانید و چون شجاعت خان درگذشت
و پسرش سرفراز خان بجای او نشست حاجی احمد بغایت متغیر شد علی وردی خان خیال یعنی بخاطر آورد و برادر خود حاجی احمد را از
مکنون خاطر خویش آگاه ساخت گویند که حاجی احمد سرفراز خان را عیاش شهوت پرست دانسته به برادر خود علی وردی خان نوشت

تا او هوس ریاست بنگاله بخاطر آورد و متوجه بنگاله شد حاجی محمد رسوخ و فدویت علی وردی خان عرض میداشت و گفت که علی وردی خان میخواهد که سعادت قدمبوس حاصل نماید و بسیاری ازین نوع سخنان رسوخ آمیز بزبان میراند و هر روز از طرف علی وردی خان تحف و هدایا بنظر میگذرانید و او را بمکر و فریب غافل ساخت علی وردی خان از شکریکلی عبور نمود حاجی احمد سرفراز خان را از مرشدآباد برآورد و برسوتی لشکرگاه ساخت علی وردی خان نیز در انجا رسید دیگر روز با سپاه خویش سوار شد و عسکر رزم کرد سرفراز خان چار و ناچار سوار شد اکثر سپاهش را که حاجی احمد با خود متفق ساخته بود در جنگ حرکت مذبوحی کرده پراگنده شدند سرفراز خان بقتل رسید سید دلیر علی از رؤسای بلگرام که دلیر گنج در مرشدآباد از ابنیهٔ اوست و دیگر محمد غوث که ایشان هر دو جمعداران عمده ملازم پدرش شجاعت خان بودند آماده رزم گشتند علی وردی خان که سرفراز خان کشته شد گفت که اکنون جنگ برای چیست و من در برابر خود شمایان را در حشمت و شوکت خواهم داشت گفتند که خداوند کشته شد زندگانی به بدنامی نخواهیم و حمله آوردند سید دلیر علی با هیچهل کس شهید شد مهابت جنگ علی وردی خان در هزار و یکصد و پنجاه و دو بر بنگاله استیلا یافت میر محمد باقر خان که نسبش از طرف مادر به سلاطین صفویه می پیوندد وقتیکه در ایران سلطان محمد افغان غازی قندهاری استیلا یافت اولاد سلاطین صفویه را بدست آورد و بکشت میر محمد باقر خان از راه دریا به بنگاله آمد شجاعت خان او را مقرر داشت و دختر خود را العقد پسرش داد و ایالت اوڑیسه باو تفویض نمود چون سرافراز خان کشته شد میر محمد باقر خان موصوف و میر حبیب که از اکابر رفقای شجاعت خان و پسرش سرافراز خان بودند باتفاق دکنیان مکرر با علی وردی خان محاربات کردند و منهزم بازگشتند آخر الامر میر محمد باقر خان از حبیب جدا شد و کجا گجرات رفت وقتیکه شاهزاده عالی گهر عظیم آباد را محاصره داشت میر محمد باقر خان بغازیپور آمد در ان هنگام راقم حروف در غازیپور بوده او تکلیف رفاقت کرد بعذر موقوف ماندم و او پیش عالی گهر آمد و بخشی سوم شد و چون شاهزاده در پتنه جلوس نمود و تخت نشست همراهش باله آباد آمد و بیمار شد و درگذشت و چون میر حبیب فوت کرد رگهوجی بهوسله بفرمان راجه ساهو والی ستاره گڈه بر بنگاله تاختن گرفت علی وردی خان باو مکرر مصاف داد و ظفر یافت و نوبتی اکثر رؤسای دکنیان را بنابر مصالحه در لشکر طلبید و بقتل رسانید و سپاه منهزم بازگشت سال دیگر دکنیان باز یورش آوردند و همچنین هر سال میساختند تا آنکه علی وردی خان از دست دکنیان عاجز آمد و با رگهوجی صلح کرد و اوڑیسه و چوتهه بنگاله باو داد و چندی مطمئن نشست و درگذشت و بعد ازو سراج الدوله ابن زین الدین احمد ابن حاجی احمد که از بطن آمنه بیگم بنت علی وردی خان متولد شده بود و علی وردی خان پسر نداشت و او را بفرزندی خویش گردانیده بود بجای او نشست گویند که علی وردی خان هنگام رحلت سراج الدوله را وصیت کرد که زنهار با انگریزان مخالفت نکنی و ایشان را بحال ایشان گذاری و دیگر آنکه مخالف نگذاشتم میر محمد جعفر خان شوهر همشیرهٔ من هر چند گفتگو اکنون بخلاف نمی بینم اما ازو هوشیار باشی بالجمله سراج الدوله در ایالت خویش لشکر به کلکته کشید و انگریزان را از انجا براند و در ان شهر گماشتهٔ خویش بگذاشت و بمرشدآباد مراجعت نمود سال دیگر انگریزان کشتی های خود را به کلکته آوردند و گماشته های سراج الدوله را از کلکته براندند سراج الدوله متوجه کلکته شد انگریزان آماده حرب گشتند و با میر جعفر خان در ساختند سراج الدوله رزم کرد و منهزم بازگشت و مجال اقامت در مرشدآباد ندید و آواره گشت بالآخر بر دست میر محمد جعفر خان گرفتار شده به قتل رسید انگریزان میر محمد جعفر خان را بحکومت بنگاله و عظیم آباد نشانیدند میر محمد جعفر خان بریاست رسید و هم درین اثنا شاهزادهٔ عالی گهر که رام نراین ناظم پتنه را از مرتبه دوم در پتنه محاصره داشت میر محمد جعفر خان پسر خورد

صادق خان

صادق علیخان عرف میرن را با فوج کثیر و جماعهٔ انگریزان بعظیم آباد فرستاد میرن با عالی گهر رزم کرد و ظفر یافت شاهزاده بمشورت کامران خان
راجهٔ پٹن از راه چهارکهنڈه به بنگاله شتافت تا میر محمد جعفر خان را که در بنگاله باندک سپاه استقامت میدارد بدست آرد میرن به تعاقب
شاهزاده پرداخت چنانچه یک منزل پیشتر نمیرفت میر محمد جعفر خان باستماع توجه شاهزاده از مرشد آباد برآمده بمنکل کوٹ رفت عالی گهر
به بردوان شتافت میرن بمیر محمد جعفر خان پیوست شاهزادهٔ عالی گهر باز از راه چهارکهنڈه مراجعت به پٹنه کرد درخلال این احوال
خادم حسین خان که از قبل میر محمد جعفر خان در پورنیه بحکومت می پرداخت بغی کرد میران عبور گنگ نمود و خادم حسین را از پورنیه
براند و بتعاقبش پرداخت و میخواست که خادم حسین خان را اسیر کرده بجانب پٹنه شتابد و قریب رسیده بود که او را اسیر کند درین اثنا بر میرن صاعقه
افتاد و بلاکش کرد سپاه میرن از تعاقب خادم حسین خان برگشت درهمین شمس الدوله انگریز صاحب کلان کلکته که با میر محمد قاسم خان داماد میر محمد جعفر خان
دوستی میداشت بصوابدید او میر محمد جعفر خان را از حکومت بنگاله عزل کرد و میر محمد قاسم خان را بحکومت آنجا نشاندند احوال میر محمد قاسم خان در ضمن ملیبار
گذشت و چون میر محمد قاسم خان از ریاست بنگاله برخاست انگریزان دیگر بار میر محمد جعفر خان را بریاست بنگاله نشانیدند و بعد از و نام ریاست بر پسرش
نجم الدوله گذاشتند و همچنین بعد از و بر برادرش سیف الدوله ابن میر محمد جعفر خان نام ریاست نهادند و او دو سال حکومت کرد و بمرض چیچک درگذشت و اکنون که
هزار و یکصد و نود و پنج هجریست مبارک الدوله ابن میر محمد جعفر خان بریاست بنگاله متمکن است و صاحبان انگریز شانزده لک روپیه سالیانه بنابر اخراجش میدهند
و منصب دیوانی بنگاله از طرف عالی گهر بنام کمپنی است کلکته بندر شهریست بسمت مشرق بنگاله مائل بجنوب و از مرشد آباد هشت و نه منزل میانه مسافت دارد
و اکنون آن شهریست در غایت وسعت و آبادی و عمارت عالیه و قلعهٔ استوار میدارد و همه اشیای جهان در انجا موجود بالفعل
در بمبئی تختگاه هندوستان و مسکن انگریزان است و صاحب کلان کلکته بر تمامی صاحبان انگریز تا بنگاله و ماترگڈه و نجیب گڈه
که متصل شاه جهان آباد است فرمان رواست و پیش ازین کلکته آبادی مختصر داشته سراج الدوله نبیرهٔ علی وردی خان در عهد نظامت
خویش انگریزان را از انجا راند و باز انگریزان بران مستولی شدند چنانچه در ضمن ملیبار و بنگاله گذشت از ان زمان آبادی و رونق انجا
روی بترافع دارد و پٹنه که عظیم آباد نامند چون بعهد شاه عالم بهادر شاه ابن عالمگیر صوبهٔ مذکور بجاگیر و اقطاع شاهزاده عظیم الشان بوده بعظیم آباد
مسمی گردانید اکنون دار الحکومت است که در زمان پیشین بهار دار الحکومت بود چنانچه در دفاتر پٹنه را صوبه بهار می نویسند بالجمله
پٹنه شهریست بزرگ که بر شمال آن دریای گنگ بر متصل بگذرد راقم حروف از بهار مراجعت بوطن کرد و به پٹنه رسید و با شاه منعم
درویشی که دران عصر مانند نداشت ملاقات کرد و مسئله چند از تصوف و طریق برزخ پرسید شیخ فرمود که چگونه برزخ میکنند گفتم به شغل
صورت مرشد را گاه گاه بر دست راست خیال میکنم فرمود که خود را بهفته بر صورت مرشد اندیشه باید کرد و خود باقی بماند انیست فنا فی الشیخ
والرسول و فنا فی الله الحق که راست فرمود شاعر گوید ع گر در دل تو گل گذرد گل باشی * ور بلبل بیقرار بلبل باشی * تو جزوی
وحق کل است اگر روزی چند * اندیشه کل پیشه کنی کل باشی * و سی کروه از پٹنه جانب جنوب در دامن کوه گیا نام جائیست
که معبد هنود است آبادی مختصر دارد و حسن اناث در انجا زیاده از ذکور است و در عظیم آباد تابستان بسیار گرم و زمستان قریب باعتدال
باشد و کساری نام غله تیز انجا بسیار بود و این بلاد اکثر از کثرت دریاها سبز و شاداب باشد و باد تند کمتر وزد و غله شالی خوب پیدا
میشود و آچاری و نیشکر و برگ تنبول خصوصاً مگهی و میوه کٹهل بغایت بزرگ که کس آنرا بردارد آنجا فراوان پیدا می شود و دریای
این بلاد گنگ بود و سون از جانب آمده و جابه و نربده از یک بوته نزدیک گڈه خوشس میرزد نربده بجانب دکن میرود و سون دجابه

جانب شمال آمده بگنگ داخل شود و سرجوار کوهسار آماره نزدیک شهر گنگ می پیوندد گندک نیز از کوه شمال می آید و متصل حاجی پور
داخل گنگ می شود و گویند که تا چهل کروه گندک سنگ سالک رام برمی آید که هنود را با آن سنگ اعتقادی تمام است و نزد
راقم حروف سالک رام سنگ موسی است و یا سنگ محک که هردو سیاه میباشند و گویند که چون سالک رام را بشکنند مقدار طلا
ازان برمی آید و آن سنگ اکثر شکسته بدست می آید چه طلا ازان گرفته باشند و سنگ سالک رام مختلف الشکل و متنوع الاوضاع
بسیار ازان پیدا می شوند و در بعضی سوراخهای و در اندرونی خانهای ستون دار و در اکثری دائرهٔ تو بر تو که آنرا دهندی چگر نامند و کاه
ازان طلا برآید باعتقاد هنود انرا نرمان لچهمی نراین خوانند لیکن ازین قسم کمتر بدست آید و دیگران باسامی های مشهوره اعتقاد
به هنود بسیار پیدا می دارند و دیگر کرم ناسا از کوه جنوب آمده و در گذر چوسا بگنگ ملحق شود و پن پن نیز از جنوبی کولا آمده در پٹنه
بگنگ داخل شود حاصل آنکه هفتاد و دو دریای خورد و بزرگ از جنوب و شمال بگنگ اتصال یافته دریای کلان می شود و دیگر رود های
خورد و بزرگ را شماری نیست طول این صوبه از گڈهی تا رتهاس یکصد و بیست کروه و عرضش ترتیب تا کهسار جنوبی دو صد کروه شرقی آن بنگاله و
غربی ان آله آباد و واز و شمال و جنوب آن کوه بزرگ سرکارش بهار و حاجی پور و مونگیر و چمپارن و سارن و ترهت و رهتاس و غیره
مشتمل بر صد و چهل محال سی و هشت کروڑ و هفت لک و سی هزار دام بود مونگیر شهر مختصر است در عهد محمد اکبر بادشاه راجه توڈرمل آنجا
قلعهٔ گلی ساخته بود شاهزادهٔ محمد شجاع ابن شاه جهان بادشاه بر دریای گنگ سمت جنوب قلعهٔ سنگین با کاخهای کهن عمارت ممّو
در لطافت میر محمد قاسم خان شهر مذکور کمال آبادی سیده است و بطرف مشرق آن شهر بفاصلهٔ قلیل از دریای گنگ تا کوه سمت جنوب
دیواری کشیده اند و دری دران نهاده و آنرا تیلیا گڈهی نامند و سرحد بنگاله می شمارند و درون قلعه چاه است که در قلعه در یک سال یک تغیر
بوقت تا لتعین از ته آب آواز ساز و سرود بگوش ساکنان میرسد هر چند انگریزان و دیگر دانایان در حل این معما تردد نمایند حاصلی نمی
نمی شود و باعتقاد آن شهر آسایش گاه فهد است و بحوالی چاه مسطور مقابر بسیار است النقیب عبد الصمد از سرکار مذکور در دامن کوه چهار کنند
مقامی است منسوب بمهادیو و مشهور به بجناتهه زیارتگاه هنود ان در هر سال روزی معین برهمنان و دیگر اقوام مختلفهٔ هنود از هر دوار
آب گنگ می آرند و ازان آب او را غسل میدهند و مجاوران انجا برای گرم بازاری از خود خطی نوشته و آنرا امالی بجناتهه نامیده بر هر یکی
از هنود ان معتمدان مالی یعنی دستک برند آن بیچاره بهر طوری که باشد آن مبلغ را ادا نماید سرکار ترهت از دربار دار العلم کتب هندی
بوده آب و هوانیک می دارد و طرف شمال عظیم آباد واقع است و حیوانات آنجا لیک از هزه و واقعه نامند و رسم است که آنجا آب را در شیر
بیاندازند و اگر چنین کنند ضرر تی عظیم بدیشان رسد و گاومیش آنجا قوی الحال بود که شیر آنرا شکار نتواند کرد و هنگام برشگال آهو و گوزن و نخجیر
به سبب کثرت بارش از جنگل در دشت آبادی در آیند و مردم آنرا شکار کنند چمپارن و سارن دو سرکار اند بطرف شمال دریای گنگ
در چمپارن تخم ماش را در زمین قلبه نا رانده بریزند و بی زحمت کشتکار برآید و در جنگل آن فلفل دراز بسیار بود و سرکار سارن قصبه ایست
سیوان نام و بر اتصال آن آبادی گنج علی گنج از ابنیهٔ راجه علی بخش فاروقی است که دران مجمع فضلا و علمای عصر ذی تمیز بوده و اقمشه باوا طعمه
دامنه دیار شرقی و شمالی خصوص اجساد و متطرقات مانند مس که از نیپال آرند و دیگر رصاص و آهن و غیره متطرقات چون زرنیخ
اصفر و احمر و کبریت و غیره بغایت پسندیده و از انجا بیاشند و شتر از انجا هفت منزل سی کوبند و اکثر مردم آن نواح بدانجا آمده شد میدارند
راقم حروف یکدو سال پیش راجه علی بخش بسر برده اوقات شبانروزی او بکر و فکر و اشتغال بدرس مثنوی مولوی روم و تبلاد

قرآن مجید و صوم و صلواة معمور بوده واز فقر و تصوف حالتی داشت واز شجاعت و همت دران شاعه نظیر او نبوده و اگر به تفصیل آن پردازد
از مطلب باز می ماند بر یک احوال اکتفا رفت چه در موسم برسات از یک تا صد و از صد تا هزار سوار و پیاده بی روزگار در انجا می آمدند و می گفتند
خواهیم که برسات اینجا بسر بریم قبول می داشت و کاه و بانس وغیره اسباب چهاونی بانها می بخشید و وظیفه هر روزه سه سوار چهار آنه فی
پیاده یک آنه از بقال جنس مقرر کرده میداد تا آخر برسات آن جاری بود و طرفه آن که ده دوازده هزار سالتمام او را محاصل بود خراج
بغایت مختصر داشت و همیشه مقروض می ماند از آنجاست که گفته اند همت بدل است نه بمال رهتاس قلعه ایست بر فراز کوه رفیع دارد که گذاره
بران دشوار بود در کمال وسعت و استحکام که در هند مثل آن نباشد و آن از بنیه راجه رهت بن سنکل است و سنکل معاصر کیکاوس
کیانی بوده و احوال سنکل در شاهنامه فردوسی طوسی مرقوم است و افراسیاب والی توران او را مطیع ساخته بجنگ کوه هماون فرستاد
و بروایتی بر دست رستم بن زال در معرکه به قتل رسید بالجمله هرجا که دران قلعه حفر سه چهار درعه کنند آب خوش طعم ازان برآید انگریزان
که در قلعه کشائی سرآمد روزگار اند چون آن قلعه رهتاس را دیدند گفتند که این قلعه از جنگ بدست نیاید مگر بفریب و صلح و در تاریخ صحیح صفحا
گوید که همایون بادشاه جهت استقبال شیرشاه افغان که بر بنگاله و عظیم آباد مستولی شده بود عازم بنگاله شد شیرشاه شهر گور بگذاشت
و از راه جهارکهنده به بهار آمد و نامه براجه رگمیس صاحب رهتاس نوشت که خزاین و عورات ما را در قلعه جا دهد تا بخاطر جمع بدفع مغولان
پردازم راجه در خزاین او طمع کرده بان رضا داد شیرشاه هزار محفه ترتیب داده در هر یک مردی با سلاح نشاندند و در محافه چند که پیش می بردند
زنی چند را جا داد و با کهفه مرد را بدره های زر بر سر نهاد و هر یک را چوبی بجای عصا بدست داد و بقلعه فرستاد مردمان راجه چند محفه را
که پیشتر پیش می بردند تفحص کردند زنان دیدند کسان شیرشاه با کسان راجه گفتند که لایق نباشد که بیگانگان زنان خداوندان ما را ببینند
راجه ملازمان خود را از تفحص مانع آمد محفه های مرد و زن چون به قلعه درآمدند مردان از محفه با شمشیرهای کشیده برآمدند و مزدوران با چوب دستیها
با ایشان یار شدند و روی بسرای راجه نهادند راجه بگریخت و از قلعه بیرون رفت و قلعه بدست کسان شیرشاه آمد کپتان جوناتهان
اسکات احوال تسخیر قلعه از شیرشاه نامه که در عهد محمد اکبر بادشاه عباس بن شیر علی شروانی تالیف کرده با راقم می فرمود که شیرشاه قلعه
رهتاس را بوسیله برهمنی که پیش راجه رهتاس معتبر بود مبلغ داده بگرفت بشرط آنکه چند کسان راجه هم در قلعه باشند عیال و اموال
شیرشاه بخوشی راجه داخل رهتاس شدند مردم راجه چندی موالفت گذرانیدند و بالاخر قضیه شد مردم شیرشاه کسان راجه را از قلعه برآوردند
و در تسخیر قلعه روایت اول از محفه وغیره فرستادن مرقوم است غلط است و رهتاس دیگر در صوبه لاهور است سرکار بهار شهریست بغایت
خوش آب و هوا و سه منزل از عظیم آباد بسمت جنوب واقع است و میوه چرونجی و نارجیل دران ضلع ازان باشد و دو منزل بهار بسمت جنوب
کوه برجولست و دران کوه معدن طلق سفید هست که از انجا می آرند و ازان فروشند و راجه آنجا کامگارخان نهنگ نهایت سپاه دوست بود
و در مسوده و نواده می نشسته و او دانست که بخدمت شاهزاده عالی گوهر هنگام شاهزادگی اعتباری عظیم داشت و در محاربات عظیم آباد و غیره
کوششهای بلیغ نموده میر محمد قاسم خان در نظامت خویش او را اخراج کرده و آن ضلع را بعم زاده خویش ابو علیخان داد بعد از
یک سال او را عزل کرده بعم زاده دیگر مرزا اسد الله خان ابن محمد حسین خان تفویض نمود و او را با ده هزار سوار بدانجا فرستاد و راقم حروف
را بخشی او ساخت راجه کامگار خان بسمت جنوب برامگده و از انجا بناگپور رفت مرزا اسد الله خان در نواده و مسوده مستقل
گشت و بتعاقب او شتافت و بعد از یک ماه بقطع مسافت کوه ها و بیشه های سهمناک متصل کذرنخیت رسیده برامگده بازگشت

وچون بدانجا رسید شهری مختصر دید که اطراف آن کوهستان و مابین آن قطع زمین وسیع و منقطع دران آبادی رام گده بوفور باغات از انبه
و نارنج و مانند آن و قلعه از سنگ و گچ بغایت استوار برافراشته و دری از هفت جوشش با آستانه روئین در آنجا گذاشته و بالای آن چوکهندی
مختصر ساخته و آن قلعه چهار برج داشته مرزا اسد الله خان بمحاصرهٔ آن پرداخت ساکنان قلعه توهمی بدل خود راه داده روز دیگر هنگام
شب بگریختند مرا درانجا محافظان گذاشت و تا یکماه به تاخت و تاراج و سیاست آن نواح پرداخت و در خلال این احوال بر چهار برج و دروازه
قلعه مجموع پنج جا نقب زده و باروت دران انباشته آتش داد و همه را برانداخت و آن مثل تلی خراب شده بود و چون غله رو بکمی
نهاد از انجا مراجعت کرد و از راه گهاتی اندریه حربه و گزاره در شش روز نبواده آمد و ازینطرف گهاتی اندره صربه پرگنه آنجاک را از راجه رام گده
انتزاع نموده متصرف گشت و درانجا قلعهٔ خام بغایت استحکام احداث کرد و نام آنرا الش بانگر بگذاشت و تا پایان اقبال بدگر فتند خیفر
آن میر محمد قاسم خان از انگریزان منهزم شده و اش بانگر که نام گرگسان و زراعان نموده و بعد از هزیمت میر محمد قاسم خان راجه کامگار خان
از ناگهور برآمده بر ملک خود استقلال یافت میر محمد قاسم خان موقع کمک پیش وزیر الممالک نواب شجاع الدوله شتافت و راقم حروف
بعارضهٔ بیماری در بهار ماند بعد از اعتدال مزاج بر طبق معرفت سابق و سلوکی که والد راقم با نامدار خان برادر کامگار خان بعهد فرخ سیر
بادشاه در وقت نظامت پتنه که بمبارز الملک سربلند خان کرده بود با راجه کامگار خان ملازمت کرد و عنقریب بمرض اسهال درگذشت
راجه وارث علی خان ابن نامدار خان برادر کامگار خان بجایش نشست او سلوکی شایسته با راقم الحروف نمود یکنیم سال آنجا اتفاق اقامت
افتاد و وارث علیخان را کار از کشاکش انگریزان رونق نگرفت مسودهٔ اوراق بعزیمت بلگرام و عظیم آباد رسید نور الحسن خان ابن روشن خان بلگرامی جماعت
که برفاقت راجه شتاب رای آنجا اقامت کنم بتدبیر رفتیم از پتنه سطی مسافت کرده بر دولی دریا آباد عملهٔ صوبه اوده آمدیم با صاحب یکرنگ مرزا نوربیگ
صاحب برادر حیدر بیگ خان که از جانب وزیر الممالک شجاع الدوله بهادر از باره بنکی تا اکبرپور سرهرپور عامل بود ملاقات نمودم مرزای موصوف
سلوکی مناسب نمود اسپان را درانجا گذاشته به آنوله و اثر جهدی نزد محمد قاسم خان رسیدم و زیاده از سابق معزز و مکرم گشتم بالجمله
برسم اهره در ملک بهار بغایت پسندیده مشاهده و ملاحظه رفته و آنچنان است که زمین را مثل تالاب فرسنگها حفر کنند و بارتفاع یک قد آدم
و زیاده بران بعرض پنج شش گز که راه گذار بران باشد پشته و مانده می بندند هنگام برشگال آب از کوهسار در صحاری آنجا جمع شود
و آن آب در فصل ربیع و یا در سالیکه بارش کمتر بود صرف زراعت کنند سهسرام از شهرسیت مختصر و مقبرهٔ شیرشاه افغان که ملکت هندوستان از همایون شاه
انتزاع نموده بود آنجا واقع است در میان تالابی فراخ که آبش بغایت عمیق است و جهت آمد و شد سر اطی بران بسته بودند وقت نظامت میر محمد قاسم خان
بسکنهٔ شهر بدعتی رفته ایشان نقود خود را در مقبره گذاشتند و دو طاق از ان پل شکستند و اکنون مردم آنجا بکشتی نشسته می روند راقم حروف آن شهر را
بسیار تماشا کرده و همدران اثنا دختری از قوم افغان لودی ساکن سهسرام بنکاح درآورده و در بلگرام از دلبرهٔ شوال پیش از طلوع آفتاب در هزار
و یکصد و نود هجری پسری متولد شد و بر طبق مشاهده رویا فبشره بغلام اسمه یحیی باش محمد یحیی ذیلقرن تاریخ تولدش یافته هرچند این حکایات از سیاق
تاریخ بیرونست اما اکثر از واقعات حالی مرقومست از ان قبیل است القصه در سهسرام از قدیم قوم بهوج پوریه مفسد ند چنانچه در عهد فرخ سیر بادشاه نظامت
عظیم آباد بتغیری سیر جمله ترخان بشرط استیصال راجه دهیر بهوج پوریه که سر حلقهٔ متمردان بکثرت خزاین و عساکر معروف و مغرور بوده بمبارز الملک سربلند خان مقرر شد
سربلند خان که نظامت الهآباد داشت از انجا معزول شده بدان جانب شتافت و برشگال در پتنه گذرانید و بعد انقضای برسات با ده هزار سوار الهٔ با
والد راقم تحریر شیخ عبد الله غازی پوری در مقدمه دران ساخت ایشان که باتفاق یکدیگر دو سه منزل پیش پیش میرفتند با راجه

دهیر محاربات کردند و او را هزیمت دادند و آخرین هزیمت او در جنگل بدرونه واقع شده چه از بیسر وغیره جا بجا و قلعجات هزیمت خورده با جمعیت سی هزار سوار و پیاده در جنگل بدرونه اقامت کردند مقدمه سربلند خان چون اینجا رسید راجه تاب جدال و قتال برافروخت چون یکپاس روز باقی مانده بود سپاه راجه تفنگ ها بدست گرفته صف بصف از جنگل برآمده بر والد راقم و شیخ عبد الله که در میان ایشان یک تیر پرتاب مفاصله بود حمله آوردند سپاه سرداران از گله های تفنگ بسیار خسته و شکسته شدند تاب یورش گنواران نیاورده هزیمت خوردند سرداران با معدودی چند ثبات ورزیدند یک ضرب توپ در غول والد راقم و ضربی دیگر در غول شیخ عبد الله پر از فلوس مس و ریزه های آهنین تیار همینکه آتش دادن باقی بود گوله اندازان آنرا در میان گذاشته گریخته بودند یک دو کس از سواران تفنگ انداز قوی دل بران تعین شده انتظار وقت می نمودند تا گنواران با راجه دهیر شادان و فرحان نیز رسیده بودند آنگاه سپاهیان آن هر دو توپ را سر دادند میدان رزم از سپاه راجه از کشته ها پشته ها گشت و بقیة السیف بجنگل خزیدند از اتفاقات یک فلوس بر سینه راجه دهیر رسید رؤسای مقدمة الجیوش فتح را مغتنم انگاشته بتعاقبش نپرداختند و شب را آنجا بترس و خوف بسر بردند چه مردم آن وقت نقل میکردند که هنگام شب از جنگل کرم شب تاب که می درخشید مردم را گمان بود که جا بجا فتیلهٔ تفنگ است که می درخشید و اینک بر سر شبخون می آیند چون دم صبح شد شیخ عبد الله و شیخ آله یار بجنگل درآمدند مردم و اسپان بسیار زخمی افتاده دیدند از ایشان تفحص احوال راجه دهیر نقل کردند یکی گفت که او بر سینه زخم کاری از گولی میدارد و یک ماه در تعاقبش پرداختند و او را به قتل رسانیدند و غنایم موفور را صامت و ناطق بدست آوردند و اکنون در وقت انگریزان سید نور الحسن خان بلگرامی پرگنه سهسانون را ناچار گرفت و تمام بعوض پوریه را استمالت ساخت آله آباد و کتب هنود ان پیاک و پریاک نامند و راجه فوراً از خویشان راجه کمایون که بر قنوج استیلا داشت پیاک دار الملک او بوده در عهد او سکندر رومی متوجه هند شد او در حدود سرهند با او مصاف داد و اسیر شد سکندر ظفر یافت و پس ازان سکندر از راه بنگاله بچین شتافت چنانچه در سکندر نامه گوید ؎ چو فارغ شد از کینه فوریان ✤ کمر بست بر کین فغفوریان ✤ بالجمله تمام صوبهٔ آله آباد آب و هوای خوشی وارد و گل و میوه فراوان می شود و زراعت نیک و نرخ غله و دیگر اجناس ارزان باشد و پارچه جهونه آنجا با نام اسنند طول الصوبه از جهونسی تا کوچر یک صد و شصت کروه و عرضش از گذر دریای جوسا که گنگ است تا گهاٹم پور یکصد و بست کروه شرقی الصوبه بهار و غربی ان اکبر آباد و شمالی اوده و جنوبی باندو گدّه و سرکارش غازی پور و رانیه و چناره و بنارس و جونپور و کالنجر و اریل و کنوار و مانک پور و شاهزاد پور وغیره شانزده سرکار مشتمل بر صد و چهل و هفت محال و مداخلش سی و هفت کرور و هفت هزار دام است و قلعه آله آباد از قلاع صغیر هند است از ابنیهٔ محمد اکبر بادشاه که در میان گنگ و جمن قلعه سنگین مثلث الشکل با کاخهای رفیع بساخت و مراط مام که بزبان هندی باندره گویند بر ساحل گنگ به بست تا آب طغیانی کرده شهر را مضرت نرساند و بر باندهٔ مذکور شهری طرح انداخت و بآله اباس موسوم ساخت و شاهجهان بادشاه نبیرهٔ محمد اکبر بادشاه در عهد سلطنت خویش آن شهر را بآله آباد موسوم نمود و وقتیکه پیش راجه نول راے نائب صوبهٔ اوده و آله آباد کاغذ نقشه قلعهٔ آله آباد معه عمارات وغیره از آنچه دران قلعه تعمیر رفته در عهد محمد اکبر بادشاه کشیده بودند آوردند راقم حروف دران مجلس حاضر بود دران نوشته بودند که مبلغ دو کرور و چند لک و هزار و صد روپیه که تعداد هر یک اکنون بنا بر مرور دهور از یاد راقم رفته و عدد دو کرور و سه آنه بیاد مانده در تعمیر آن خرج شده و نیز مرقوم بود که دران وقت فی روپیه پنجاه و دو تنگه خام ازمس رائج بوده بالجمله دریای جمن از جنوب قلعه متصل بدیوار او میگذرد

ودریای گنگ از جنوب موضع پهاپهامئو وشمال قلعه بمسافت دو کروه میماند و میل کلی بطرف جنوب کرده است بمسافت نیم کروه تخمیناً
از دیوار شرقی قلعه واقع است و در موسم برشگال آب گنگ طغیانی کند و بپای قلعه رسانده می‌آید چنانچه اثر دیدن آب جانب شرقی آبادی
جنوبی درگاه شاه تقی پهلوان است و از طرف مغرب شهر کهنه اله آباد واقع است و دریای گنگ متصل دروازه ترپینی که یکی از دروازهای
جنوبی قلعه است بدریای جمن میریزد و گویند که از قلعه چشمه برآمده درمیان هر دو دریا میگذرد و آنرا سرستی می‌نامند و ترپینی تیرتھ گویند
۱۱ در کتب هنود آن برآمدن سرستی از انجا مذکور نیست مگر در زبان عوام و دیگر در قلعه سردابه است که پتال پوری می‌نامند شخصیکه برای تماشا
انجا میرود زن برهمنی چراغ بدست گرفته او را در ان سردابه می‌برد هر دو طرف آن عمارت سنگین میدارد و تا جاییکه می‌برد که انجا یک
درخت برگد خشک است بی شاخ و بی برگ و بر متصل آن دریچه ایست که آدمی بدشواری در ان تواند رفت زن برهمن او را تا انجا برده
سخنان چند پریشان گفته برمیگرداند چه گویند پیش ازین درویشی جوگی با مشعل و روغن بسیار در ان دریچه رفته بود بازنگردید راقم حروف
شهر اله آباد را مکرر دیده اول در سن پانزده سالگی همراه مبارز الملک سربلند خان که در ان هنگام صوبه‌داری سربلند خان در باغ سیدار خان
و به سال دیگر در باغ سلطان خسرو بوده بعد از ان در نظامت پسرش شاه نواز خان که از طرف پدر نایب اله آباد بود هفت هشت سال
انجا بسر برده و بعد از ان همراه راجه نول رای و دیگر بعد از کشته شدن راجه نول رای و دیگر انجا بود وقتیکه احمد خان بنگش فرخ آبادی
وزیر الممالک صفدر جنگ نواب منصور خان را بعد قتل راجه نول رای هزیمت داد و تا اله آباد آمد بقاء الله خان و راجه پرتاب سنگه
وزیر علی قلی خان المخاطب بحیدر قلی خان در ان قلعه متحصن شدند احمد خان بمحاصره قلعه پرداخت و برتهی سنگه راجه پرتاب گده با احمد خان
متفق گشت و احمد خان چون شنید که وزیر الممالک با ملهار راو دکنی با هشتاد هزار سوار متوجه فرخ آباد گشته و عنقریب رسیده بعد پنجاه
و چهار روز از پای قلعه کارنا کرده بفرخ آباد شتافت راقم حروف برفاقت بقاء الله خان و دیوان موصوف در قلعه متحصن بوده آنوقت
قلعه را بسیار سیر کرده قلعه مذکور را از اطراف چهار طبقه دارد و عمارت سه طبقه از ان از منازل و سقوف پیدا و عمارت طبقه چهارمی ناپیدا است
بسبب آنکه از مدت ها برور بارهاے آن عمارت گل و خاک چندان افتاده که از هر سو پوشیده و نهان گشته و مانند زمین گشته و گیاه بران
رسته روزی از یکی ساکنان منازل دوم که بر سقف عمارت دوم بود یعنی در انجامی مانند طعام پخت و خاکستر با انگر آغشته و سوراخی که زیر آن
عمارت بود برپخت وید انست خود آنرا دو تا بدان بروتی طرف دریای جمن انداخت روز دوم هنگام شب آن آتش قوی گشت چه
انجا ذخیره هیزم بود و آن بسوخت و زبانه شعله زدن گرفت و از روزن ها و زیر کشتیهای قلعه سمت دیوار جنوبیکه بر ساحل آن بود
شعله ها مانند مشعل برآمدن گرفت و دو سه شبانروز همچنان بماند که بشب چراغان عجیب بنظر می‌نمود و بر دز غیر از دود چیزی مرئی نمی‌بود
بعد از انکه نیک سرد شد زمین انجا را حفر کردند درها با آستان سنگین برآمد که زیر خاک پنهان گشته بود مردم اندرون رفته منازل
با سقف های سنگین دیدند و دریافتند که اطراف قلعه همچنین عمارات دارد چند جا پهلوی آن حفر کردند هر جا دری برآمد و اندرون غیر
از ذخیره هیزم نبود لغایت پوسیده و کرم خورده بعد پنج شش کوشک و ایوان و دیوارها دیدند و آن طرف دیوار هم بر ستون ایوان دیگر بود
بنابران هیزم یک ایوان که در طول مقدار چهل یا پنجاه ذرعه بود سوخت و باقی ایوان طرفین بسبب انسداد دیوار از سوختن محفوظ ماندند
روزی دیگر جا حفر کردند و در ان ایوان دو ضرب توپ میانه وسی جزایر انگریزی و یک جزی شل توپ از ... خام گلاویش و باعث تا کرده
توپ بر تو استوار نشانده در طول هفت ذرعه برآمد و آن در صحن دروازه ترپینی افتاده ماند کسی ندانست که آن چیست و برای چه کار ساخته اند

اما وقتیکه راقم حروف در خدمت کپتان جوناتهان اسکاٹ رسید روزی از توپ پوست حمام نقل کردم فرمود که اختراع توپ اول از
هندوستان است که هنود در زمان پیشین از پوست حیوانات میساختند و آنرا از سه چهار مرتبه سر میدادند بعد از آن از کار میرفت و از ثقه مسموع
شده که از چوب درخت املی توپ ساخته اند و آنرا زیاده از دو مرتبه سر نتوان داد چه سوخته و شکسته می شود بالجمله بدستور از جاهی بارود
بجدار بر آمد مانند خاک و آنرا باز مصالحه داده بکار برند الحاصل قلعه عجیب و لغایت متین است اما اعتبار حصانت و استواری آنرا
انگریزان بر آب زدند چه وقتیکه شجاع الدوله را انگریزان از بکسر هزیمت دادند باله آباد رسیده قلعه را محاصره کردند و در چند روز
از ضرب گوله توپها در عرض و طول پانزده درعه دیوار قلعه را از پا در افگندند حاکم قلعه با انگریزان تسلیم نمود و بیرون رفت چنانچه در ضمن ملید
تبقریب شمه از آن گذشت و نیز در یکی از حمام های قلعه درختی برگد بوده از قدیم که سقف حمام را شگافته سر بالا زده و آنرا هندوان اکهی بر نامند یعنی
پایدار و در کتب هنود آن را درخت دایمی پیش از ظهور آدمیش می نویسند جهانگیر بادشاه آن درخت را از بیخ بکند و تابه آهن گرم کرده
بر جای بیخ آن گذاشت و بران حمام بساخت بعد چندی آن درخت تابه شگافته سر بر آورد و بزرگ شد و سقف حمام شگافته سر بالا
کشید و شاخ و برگ بر آورد وقتی راقم آنرا در سنه هزار و یکصد و شصت و سه هجری مشاهده کرده بود اما وقتیکه در سنه هزار و یکصد و نود و شش
هجری همراه کپتان جوناتهان اسکاٹ بتماشای قلعه رفتم آن حمام را از سابق ویران و خراب دیدم و آن درخت را ندیدم القصه
در زمان پیشین بعضی هنود بقصد رستگاری آخرت یا به نیت راج و بادشاهی و امثال آن در جنم دیگر که عبارت از تناسخ است هر چه
در دل از راج و پادشاهی اراده داشته باشند خود را بساحل گنگ جائی که اتصال جمن است آن اره به نیم می زدند شاهجهان بادشاه
در عهد خویش آن اره و غیره آلات و نیم زدن را دور کرده و اکثر کسان دور کردن آنرا نسبت باکبر بادشاه کنند هندوی ثقه کهن
سال که بالجمله در تواریخ هندی مهارتی رسیده داشت براقم نقل میکرد که اکبر بادشاه در زمان سابق درویشی بهند و بوده مکند نام
داشته و در برابر جهوسی آن روی جمن سه نشسته و سه چیله معتبر داشته بآرزوی سلطنت در جنم دیگر خود را هوم کرد یعنی اعضای
خود را بریده در آتش انداخت و خود را بسوخت هر سه چیله او زندگانی نخواستند به پای اره آمدند و به نیت آنکه در جنم دیگر همراه گرو کند باشیم
خود را پاره و دو نیم زدند و بمرور ایام مکند در خانه همایون بادشاه جنم گرفت یعنی پیدا شد و محمد اکبر موسوم گردید و بسلطنت رسید و رفته رفته
از هر سه چیله آنش که بیربر و ٹوڈرمل و تان سین و بقولی خانخانان بودند بخدمت اکبر بادشاه آمدند روزی محمد اکبر با این هر سه چوسر میباخت
فرمود که هر یکی از شما یک مصرعه هندی بگوئیم تا چهار مصرعه شده یک کبت شود و خود بنیاد انداخت و مصرعه بگفت تا آنکه مصرعه چهارم
بیربر انشا کرد راقم حروف آن مصرعه از یاد رفته است و مصرعها این است مصرع سکل ورت بار برجاری مکند هه بالجمله محمد اکبر دانست که ایشان از خفایای ماضی
با خبر اند محمد اکبر از ایشان سوال نمود از ان میان بیربر حقیقت هوم و دفن صفحه مس بر زمین که آتش هوم بدان افروخته است وقتی که گذشت
همه بیان نمود محمد اکبر صفحه مس مدفون را از انجا طلب داشت و آن اره و آلات و دخیره را که در تربینی یعنی جائیکه اتصال گنگ و جمن است
بود بشکست جهت آنکه بلا شک هر کس که خواهد تمنای چیزی کرده خود را بکشتن دهد و در جنم دیگر بر تمنای خویش ظهور کند پس بنا بران
آنرا دفع کرد گویند که آن اره نمود چیزی از آهن میخی مثل داس لغایت آبدار و تیز بوده که آنرا بالفارسی کرکاف تازی میگفتند و
طرفین آن حلقه داشته در میانی دو رنگه داشته بر چوبی استوار بسته بودند هر کسیکه میخواست گردن خود را بران می نهاد و باهم یک
حرکت سر او بریده می شد پوشیده نماند که راقم حروف را تلاش آن سه مصرعه هندی بود از اتفاقات از زبانی یعنی علمای هنود استفسار این حکایت کرد ایشان هم مشتمل یعنی تا تاریخ

آوردند وازان طول وطویل بخواندند وبیان کردند از گفتگوی ایشان اقتباس کرده سطری چند مرقوم ساخت راست وکذب بگردن آوی
چه محمد اکبر بادشاه در زمان سابق درویشی ستشنے بوده مکنده نام ویک چیله یعنی مرید برجسته داشت که بیرن نام داشت بیرن را بالآخر در جسم یعنی بیدایش
دیگر که تناسخ نامند بیربر نام شد بالجمله مکنده بر صفحۀ مس اشلوک به کبت مشتمل بر وقت و روز و تاریخ و ماه و سال ونیت وخواهش آن چیز که خود را برای آن
هوم کرد یعنی بسوخت منقوش کرد وآنرا در مکان خود دفن کرد وبران آتش افروخت وهوم کرد چنانچه گذشت بعد ازان بیرن مرید او نیز خود را بجسم دوم
بکشت چه نفس دوم را چندان ضبط کرده بند نمود که نفس زور کرده قحف دماغ را شکسته بیرون رفت وبیرن بهر دیس مکنده بخانۀ همایون بادشاه جسم
گرفت ومحمد اکبر موسوم گشت وهمچنین بیرن در خانۀ برهمن متولد شد ونامش بیربر گذاشتند محمد اکبر چون به سن تمیز رسید مصرعۀ چارمین اشلوک اکثر بر زبانش
میرفت روزی بیربر حاضر بود بادشاه این مصرع برخواند سکل درت هاری برهمچاری مکنده بیربر سه مصرعۀ اول را مع مصرعۀ چارمین فی الفور برخواند
وآن این است اشلوک سن نده بان چندر تیرتهه راجیه پریاگی + مگر پهل لچهی واودشی پورب جامی + کهه سکهه تن هومی سرب همیا ردیتی + سکل درت
هاری برهمچاری مکنده + بادشاه دانست که بیربر از احوال ماضیه خبر دارد واین همان بیرن مرید من است پس او را الله آباد فرستاد واو بالله آباد آمد وازان
مکان آن صفحۀ مس منقوشه که هنگام هوم اشلوک مذکور بران منقوش بود برآورده بخدمت محمد اکبر پیوست و اشلوک وترجمه اش این است (سن)
یعنی هشت است وازان مراد هشت عدد است (نند) یعنی نه وازان مراد نود است (بان) یعنی پنج وازان مراد پانصد است (چندر) یعنی
یک وازان مراد یک هزار است (تیرتهه) دریا که هنود آنرا پرستش کنند مثل گنگ وجمن وغیره (راجیه) یعنی راجه (پریاگی) جای پرستش یعنی در الله آباد
حاصل معنی مصرعۀ اول آنکه در سنه یکهزار و پانصد و نود وهشت سمت یعنی سنه بکرماجیت در الله آباد که راجه وبادشاه یعنی افضل وبزرگ تر از همه
پرستش گاه هنود است مصرعۀ دوم (مگر) یعنی ماه ماگهه (پهل) یعنی روزهای افزونی نور ماه (لچهی) یعنی پاگهه باید دانست که در هر یک ماه بحساب هنود
دو پاگهه می شود یعنی یک ماه را دو بخش میکنند پاگهه اول یعنی بخش اول از روزی که ماه از برج آفتاب وقران آن برآید وجدا شود ازان
روزی که بدر میشود یعنی نور ماه تمام شود آن یک پاگهه باشد وپاگهه دوم از روزی که نور ماه نقصان پذیرد تا آنکه تحت الشعاع گردد (دوادشی) تاریخ
دوازدهم هنود ودهم مسلمانان باشد چرا که هنود آن روزی که ماه از آفتاب جدا میشود آن روز را تاریخ اول گویند وتاریخ مسلمانان وقتیکه هلال ماه
را ببینند صبح آن غره وتاریخ اول حساب کنند پس باین حساب غرۀ مسلمانان تاریخ سوم هنود باشد (پورب) یعنی اول (جامی) یعنی یک پاس حاصل معنی مصرعۀ دوم
آنکه در ماه ماگهه یعنی وقت تحویل آفتاب به برج جدی که هندی مکر گویند بتاریخ دوازدهم آن ماه اول یک پاس روز مصرعۀ سوم (کهه) یعنی ناخن (سکهه) یعنی سر (تن) یعنی جسم
ای همه بدن (هومی) یعنی بند بند جدا کرده در آتش سوختن (سرب) یعنی تمام و (همیا) سرب یعنی نوشتن می آید اما هنود در خواندن سرب را سه می خوانند وسه یعنی یکبار
سمیا ندم (ردیتی) یعنی زمین تیتی یعنی راجه وبادشاه حاصل معنی مصرعۀ سوم چنین باشد از ناخن پا تا موی سر یعنی تمام بدن را بند بند جدا کرده در آتش بسوخت تمنا آنکه جسم دیگر
کنند زمین یعنی پایتخت زمین که عبارت از هندوستان است راجه وبادشاه شوم مصرعۀ چهارم (سکل) یعنی همه (درت) هاری گذاشتن اجناس حبوب بالکلیه سوای میوه جات (برهمچاری) یعنی
دیدوس وبرهمچاری گروهیست از درویشان هنود چون براگی وسنیاسی مانند آن وعقاید برهمچاری است که همواره است داد یعنی قایل حاجت وجود با شدالغرض تمام درویش حاصل
مصرعۀ چهارم چنین شد یعنی طعام را گذاشته فقط بر میوه میگذرانید برهمچاری مکنده یعنی درویش مکندی که حالت گرسنگی انداکی از میوه جات وثمر درختان خورد پس حاصل معنی اشلوک آنست که در سمت
یکهزار و پانصد و نود وهشت راجه بکرماجیت در الله آباد تاریخ دوازدهم روزهای شب مهتاب اول یک پاس روز مطابق سنه نهصد وپنجاه وپنج هجری قمری بخواهش راج هندوستان برهمچاری
مکنده از سر تا پا تمام بدن خود را بریده در آتش بسوخت وتولد اکبر بادشاه روز یکشنبه پنجم رجب در سنه نهصد وچهل ونه هجری مورخان می نویسند پس وقتیکه برهمچاری مکنده خود را
هوم کرد ودر اندک عرصه در خانۀ همایون بادشاه جسم گرفت یعنی آنجا مکنده بسوخت وانجا در خانۀ همایون بادشاه حامل شد وهم یعنی از تطابق سمت شمسی بکرماجیت بسنه هجری قمری واضح میشود

بنفادت انداک بایکه سنه هجری قمری بحساب سنه های شمسی کنند بغیب عندالله نیست مذهب اهالی تنجیان و نزد اسلامیان مردود هست بالجمله اله آباد را هنود معبد قدیم دبادشاه جمیع معبدها دانند و وقتیکه آفتاب به برج جدی رسد و آن ابتدای ماه ماگه باشد که ابتدای فصل زمستان است خلقی کثیر از هند اوان دور و دراز از مرد و زن در آنجا جمع آیند و تا یک ماه بغسل گنگ و جمن و خیرات و موی سر و ریش تراشی پردازند و مبلغ کثیر از ان هجوم بصیغه محصول در سرکار ناظم صوبه اله آباد می آید و شهر نو اله آباد در آخر عهد محمد اکبر بادشاه و جهانگیر بادشاه تعمیر یافته اما معلوم نشد که از انبیه چکیست گویند وقتیکه آب گنگ طغیانی کرد و بانده از ین طرف بشکست و اکثر عمارات شهر خراب گردید اهالی شهر متفرق شده بمسافت دو کروه از ان سمت مغرب سکونت اختیار کردند و آن بمرور دهور شهرے کلان شد و بشهر نو اشتهار یافت و شهر قدیم بشهر کهنه موسوم گردید و عمارات شهر کهنه را انگریزان در وقت خویش برانداختند تا پیش قلعه میدان باشد نقل کنند که وقتی محمد اکبر بادشاه با بیربر فرمود که احمق بیار تا دانم که احمق چگونه باشد بیربر گفت که یک کس چه اگر حکم شود یک شهر احمق بیارم اکبر گفت چگونه دیگا بیربر عرض کرد که جمله ساکنان شهر کهنه اله آباد احمق اند بادشاه پرسید که چگونه گفت که هر سال در موسم برسات از طغیانی آب دریا ایشان را الم و بیش اذیت و رنج برسد در آن وقت گویند که اگر برسات بگذرد جائی دیگر مسکن گیریم و چون برشگال بگذرد از ان یاد نه آرند و شکست در تحیت انجار ابا زنند و هر سال همچنین گذرانند اکبر بخندید و گفت فی الواقع این علامات احمق است در ابتدای سلطنت محمد شاه نظامت اله آباد بغضنفر جنگ محمد خان بنگش فرخ آبادی بوده و او بر چهتر سال دکهنه مهم نمود و او را عاجز ... بالآخر چهتر سال بامداد باجی دکهنی بر محمد خان بنگش ظفر یافت چنانچه در ضمن فرخ آباد مرقوم است و چون او معزول شد سربلند خان بایالت انجا رسید و بسیر شش شاه نوازخان بنیابت پرداخت آن وقت شهر بویرانی داشت اما در وقت نظامت امیرخان و راجه نول راے و محمد قلیخان میرزا کوچک آبادیش روی به ترقی آورد و بعد از انکه شاه عالم عالی گهر بادشاه چند سال در انجا قیام نمود آبادی شهر اله آباد در کمال افزونی و رونق بود و چون بادشاه بشاه جهان آباد شتافت و در اله آباد آن آبادی و رونق نماند و اکنون آبادیش روی بتنزل میدارد راقم حروف آن شهر را اکثر اوقات تماشا کرده سرکار اریل سمت جنوب شهر اله آباد و بر ساحل جنوبی جمن واقع است و شهر اریل آبادی مختصر دارد و در عهد نظامت و نیابت شاهنوازخان ابن سربلند خان سید محمد خان که برادرش ابوالفتح خان داماد سربلند خان بود حکومت آنجا داشت و در ان هنگام آبادی اریل رونقی تمام داشت چه اکثر ایران صاحب منش عمده روزگار عمارات عالیه در انجا تعمیر نموده زینت بخش آن مکان شده بودند و در ان سرکار اکثر راجها از راه سرکشی مصدر فساد و شورش اند محمد شجاع جد راقم حروف و عمزاده اش محمد اسحاق در وقت ایالت سپهدار خان ابن خان جهان بهادر کوکه عالمگیر بادشاه حاکم اریل بودند و در رزم راجه ابناگڈه که در ان هنگام سر حلقه مفسدان آن ضلع بود شهید شدند علم و نقاره و شمشیر بغارت رفت نعش ها را در اله آباد آوردند و بریل لابهی سمت شمال همه را دفن کردند روح الامین خان داماد محمد شجاع خان در تاریخ شهادت قطعه گفته این مصرعه از انست مصرع از هجرت هزار یکصد و هفت دان ✤ و چون در عهد محمد فرخ سیر بادشاه سربلند خان بایالت اله آباد رسید والد راقم حروف حکومت اریل تمنا کرد و سربلند با و تفویض نمود او فوجے فراهم آورده به اریل شتافت و ابناگڈه را محاصره نمود و در پانزده روز برجے از بروج قلعه را نقب زده از باروت انباشته برانداخت و یورش کرد مخالفان بران رخنه جمع شدند تا شام رزمی صعب کردند آلآخر بقلعه گریختند لشکریان بتعاقب شتافتند و قتل عام نمودند و قلعه فتح شد و روز دیگر بتاخت دیهات اونز پرداخت و چند روز برین منوال بگذشت راجه ابناگڈه

که بیرون قلعه بود عاجز شده بخدمت آمد و پیشکش گذرانید و الدر راقم اسباب غارتی پدر خویش طلب داشت راجه بهان عنبر نقاره و علم تسلیم
نمود و دستار بدل شد و آن نقارهٔ فیلی بوده بغایت بلند آواز راقم آنرا بنظر راجه نول راے داد و چون در عهد محمد شاه دیگر بار نظامت
اله آباد بمعزولی محمد خان بنگش فرخ آبادی بپسر بلند خان رسید پسران راجه انباگذه بر راقم تواضع آوردند و اتحاد سابق را تازه کردند
دیگی از سرکشی راجه اریل اینکه شاه نواز خان که از طرف پدرش سربلند خان حکومت اله آباد داشت از درگاه محمد شاه ایالت اله آباد بنام
محمد خان بنگش فرخ آباد مقرر گشت سربلند خان از شاهجهان آباد به پسر خود شاهنواز خان نوشت که دخل نمده جسونت سنگه راجه سرمالن
ضلع بهندوی که پیش ازین هنگام نظامت محمد خان بنگش دختر خود را العقد محمد خان بنگش داده بود داماد محمد خان بنگش مے شد
باشارهٔ محمد خان از بهندوی بنواح اریل رفت و دو هزار سوار و بست هزار پیاده و تفنگچی فراهم آورد و لعل بکرماجیت ابن جوگراج کهلوار راجه
سنحی پور و کنت وغیره از سرکار اریل با او متفق شده با سید محمد خان حاکم اریل آمادهٔ رزم شدند شاه نواز خان آگاه شد و از گدهی
لال حالوه برگشته سی کرو ربا هزار سوار ایلغار کرد محمد خالق داد خان ابن زتیجان افغان ترین را با شش صد سوار در لشکر گذاشت و راقم
حروف را مقدمهٔ لشکر نموده دستگیر زده از گهات کسونتن عبور گنگ نمود جسونت سنگه بیش دستی کرده با سید محمد خان مصاف داد
فوج خان موصوف به هزیمت رفت و خود با جماعهٔ قلیل از غرابه اندازان ثبات ورزید که ناگاه راقم حروف بر سر مخالفان رسید و بلا توقف
با ایشان رزمے صعب کرد و شاهنواز خان از دست چپ بر مخالفان حمله آورد و راجه وبابوان که قبل ازین پیاده شده تماشاے
هزیمتیان سید محمد خان میکردند و اسپان که بدست سائیسان عقب غول بودند از آمد آمد شاه نواز خان سائیسان معه اسپان گریختند
راجه وبابوان قتالے فاحش کردند و آخر بهزیمت رفتند شاه نواز خان ظفر یافت روز دیگر هزار و هفت صد و بست کس از مخالفان
مقتول به شمار آمدند و از لشکریان شاه نواز خان هشتاد و سه کس زخمی و هفت کس گمنام کشته شدند مرزاپور که در کنپ است و از بند
باشی قریب تر است آبادی مختصر دارد و اکثر آنجا تجاران و بیوپاریان مال و اجناس خود را از شهرهاے دور و دراز خصوص مثل
کشمیر و نینی تال و کمایون و لهاسه و مشرق مے آرند و می فروشند و از انجا بجاے دیگر می برند اکثر چیزها آنجا حسب تمنا ارزان بدست
می آید خصوص امتشهٔ ریشمی و پارچه سفید پوربی بارزانی که خواهند خرید کنند و همچنین اشیاء ماکول مثل کیله وغیره مرزاپور از جمله اریک است و اریک
آنرا گویند که جمله اشیا آنجا خرید و فروخت میشود و شمال مرزاپور بتخانه ایست مسمی به بند باشنی دیبی و از عجایب آن بتخانه که هندوان
دران مکان رفته زبان خود را از کارد بریده نذر آن بت می کنند بعضے را فی الفور بعضے را بعد سه چهار روز زبان بدستور رست می شود
راقم این را از معتبران شنیده اما صحیح شنیده کی بود مانند دیده بالجمله در وقت نظامت مبارز الملک سربلند خان جوگراج و پسرش لعل
بکرماجیت کهلوار که ذکرش گذشت راجهٔ آنجا دیجی پور وغیره بود از چندگاه گوبند جیت بن بکرماجیت اخراج شده تباهی میگذرانید
و بلوند سنگه راجهٔ بنارس آن مکانات را بتصرف خود میداشت و مالگذار شجاع الدوله بود آصف الدوله بنارس وغیره با انگریزان
تواضع نمود و سالی دو بران برآمد و در سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری بیجا پالم و خوانچهان اسکاٹ صاحب راقم حروف حسب الحکم
صاحب کلان کلکته از قلعهٔ گوالیار بمرزاپور رسیده چهاونی نمودند و خود به بنارس و چنار شتافتند درین اثنا با صاحب کلان کلکته
و راجه جیت سنگه بکمال رنجیدگی بمیان آمد و آن در ضمن بنارس مرقوم است کالنجر قلعه بغایت متین و استوار بر کوه رفیع اندیشه راجه کیدار
است و او اطاعت کیکاؤس کیانی ابن کیقباد بادشاه ایران مے کرد و دران قلعه معبد کال بهیرون مشهور است و آن قلعه را

رام چند بعد از فوت سلیم شاه بن شیر شاه گرفته بود و در نهصد و هفتاد و هفت هجری بتسلیم محمد اکبر بادشاه نمود و بتصرف سلاطین تیموریه
گورکانیه ماند تا آنکه در عهد سلطنت محمد شاه بنابر ضعف سلطنت اولاد چهتر سال ڈنکهه از قلعه داره کالنجر که میر مونگا و میر موتی نام داشتند ایشان از
برادرزادگان عمدة الملک امیر خان بودند بتواضع و سلوک بگرفت میر مونگا و میر موتی از انجا برخاسته در آله آباد آمدند بالجمله اکنون
راجه هندوپت وکهه و پسرش در تصرف دارد و در جنگل آن آبنوس و درختان میوه خودرو بسیار است و فیل صحرائی از آن جنگل
آرند و نزدیک آن کان آهن و از بعضی جا الماس ریزه بدست می آید پرنا شهریست متوسط از ابنیه چهتر سال که حیت سال نیزش نامند
و اکنون نشیمن راجه هندوپت از احفاد چهتر سال ولکهه است راقم حروف را میر محمد قاسم خان از اتر چهندی و آنوله انجا فرستاده بود
بکوره جهان آباد شده سرگروه سمت جنوب قطع مسافت نموده عبور جمن کرده منزل بدبنا منزل نمود و از انجا براه جاری جوریهی در
چهار پنج روز بموضع سنگ گڈه که زیر گهاتی پرنا واقع است رسید متصل آن در کوهی کان آهن است آهنگران از انجا سنگها مخلوط از آهن
آورده در سنگ گڈه می گدازانند تا بظروفها سازند و آن باطراف و اکناف می برند و قلعه سنگین بر فراز کوه رفیع در غایت استواری
مانند قلعه کالنجر موصوف بموضع سنگ گڈه که اجے گڈه نامند روز دیگر راقم حروف از سنگ گڈه بر گهاٹی رفت سه چهار کروه بر ارتفاع
کوه مسافت بصعوبت میدارد و در حاق وسط مسافت گهاٹی عمارتے مختصر و حوضی میانه از سنگ بغایت مقطع ساخته اند و اشجار متنوعه
در انجا نشو و نما دارند و صادر و وارد در انجا ساعتے می آساید بالجمله از گهاتی گذشته بمعدن الماس رسیدم مردم بسیار جابجا بحفر
و کندن سنگها و بر آوردن الماس مشغول بودند از انجا بشهر پرنا رسید شهرے دید مختصر که اکثر عمارت از سنگ میداشت
و اناث و ذکور آنجا اکثر در حسن و ملاحت بی نظیر و مشهور است چهتر بی که از جمله چهار اقسام اناث است و آن از پدمنی فروتر و از سنکهنی
و هستنی در حسن و سیرت افزون تر باشند آنجا پیدا می شود و در پرنا جائیست با تکلف و آراستگی تمام با عمارات مطبوع
و صحن مقطع و در وسط آن عمارتے بر هیئت گورستهے که آنرا چهپر کهٹ نامند مذهب و مرصع بجواهر ساخته اند و فرش زرتار بر آن
گسترده و آنرا نشست گاه پران ناتهه درویش میگویند و یک طرف آن بر کرسی قرآن شریف نهاده و بطرف دیگر بر کرسی پران
که کتاب هنود است مانند قران مجید و بسمت قرآن علما و فضلای دین محمدی و بسوی پران هندو آن بید خوان نشسته باخود ها مباحثه علمی میدارند
و هر کس انجا رود و از دین و آئین سخنے پرسد جواب آن بصواب دهند و اکثر سخنهای ایشان مشتمل بر توحید بود و احوال پران ناتهه چنین گویند درویشے
از مسلمانان در لباس هنود با فقیری سند و محقق و عارف که در وقت راجه چهتر سال ولکهه در انجا وارد شده چهتر سال را معتقد خویش گردانید و معدن الماس
در کوه پرنا بتصرف خویش نشان داد و آن بنا بر ازدیاد اعتقاد چهتر سال گشت چهتر سال شهر پرنا بنام آن درویش طرح انداخت و پران ناتهه طبع چهتر سال را بطرف
دین محمدی مائل ساخت و میخواست که جمله سلکنه آن دیار را از ضلالت کفر و کافری بر آورده بر جاده اسلام آرد اما از دست برد اجل فرصت نیافت که
مافی الضمیر را بالکل از قوة بفعل آرد چهتر سال اکثر تعریف رسول ص بزبان هندی کبت بسیار گفته از انجمله است کبت چهتر سال لولاک لما کلی بان جو جوت
نور نبی کو ستو جبلم + رن جار اجاکی لوال تهی بهیر اجهی بهین بهین کهیدیچه کی بلم + ملجائی جنهاتهه صورت کی سیس لوک کنو لاک بلم + محبوب نبی رب الله کی صلی الله
علیه و سلم بالجمله چون در مجلس راجه هندوپت رسیدم دیدم که مردم مسلمان از اعیان راجه اکثر در حکایت ساعت بساعت می گفتند یا محمد ای رسول الله و گاه اوقات
راجه بموافقت آنها نیز می گفت راقم حروف از راه استعجاب تفحص نمیفی نمود مردم احوال پران ناتهه و چهتر سال بیان کردند که اکنون یاد آنحضرت ص
بر زبان این راجه کمتر است چه هندوان مزاج راجه را منحرف کرده اند اما چیزے بظاهر نمی توانند گفت پوشیده نماند که ملک

ڈنکهائی بالکل در صوبه الٰه آباد است راجه نرسنگه که احوالش در روتیبا از توابع اکبرآباد مرقوم است آن ملک را بتاخت و تاراج بدست آورد
بنا بران آن ملک بڈنکهائی معروف گشت و برادرزاده خود چیت رای تفویض نمود چیت رای و ڈنکهائی مستقل گشت حدود ملک
ڈنکهائی بدینگونه است سمت شرق تا موضع برگد یه که از الٰه آباد بیست کروه است و الٰه آباد از آن موضع مائل بشمال افتاده و بطرف
مغرب تا پرگنه کناره به سرحد نرور و کروله و عمل راجه هرشن سنگه گوجر که در سیبنر نشیمن وارد پیوسته است جانب
شمال ڈنکهائی دریای جمن است که ساحل جنوبی جمن و ملک ڈنکهائی و ساحل شمالی در چکله کوره جهان آباد میدانند
و سرحد جنوبی ڈنکهائی دریای نربده است که آنرا دریای ربوانیز نامند و دریای مذکور از مشرق تا مغرب بخلاف آبهای
دیگر جریان میدارد اما دریای مشهوره ڈنکهائی یکی کین است که مابین شهر برنا و راج گڈه بمفاصلهٔ یک و نیم کروه از راج گڈه
و متصل از برنا مسافت چهار کروه میگذرد دوم دریای دهسان است که از مابین مغرب و جنوب می آید و بمفاصلهٔ یک و نیم کروه
از کوٹله مساوات گذشته مابین موضع کمتا و کهنا در نهر بیت دهیتی میریزد و از انجا تا نش بیت دهیتی باشد و نهر و مهاند سمت مغرب
ڈنکهائی سرحد ملک ڈنکهائی است و آن روی شهر مذکور ملک اورچه است سوم نهر بیت دهیتی است و آن نیز بجمن میریزد
و در تابستان کشتی مطلوب نیست و از جمله شهرهای مشهورهٔ ڈنکهائی یکی برنا ست از ابنیهٔ چتر سال ابن چیت رای و آن گذشت
و از چیت رای که احوالش در ضلع اکبرآباد مرقوم است پسرش چتر سال بحکومت در ڈنکهائی قیام نمود و او در ابتدا چندان حشمت
نداشت هرگاه که پران ناتهه درویش با او ملاقات نمود و معدن الماس در کوه برنا نشان داد ستارهٔ اقبالش روی بعروج نهاد
و او چند پسر داشت اما نامور از آنها هردی شاه و جگت راج بودند در عهد سلطنت محمد شاه بعد شهادت سید حسین علی خان و
عبد الله خان سادات بارهه غضنفر جنگ محمد خان بنگش فرخ آبادی که بنظامت صوبهٔ الٰه آباد رسیده بود با فوجی از افاغنه
با راجه چتر سال ڈنکهه رزمهای صعب کرد و او را مغلوب ساخت چتر سال بظاهر تمهید صلح و آشتی آورده و در خفیه باجی رای دکهنی
را بمدد خویش طلبید باجی راو با عساکر موفور از دکن باعانت چتر سال رسید محمد خان بنگش با او رزمهای صعب کرد و بالآخر بقلعه
چیت پور پناه برد و متحصن گشت باجی راو بمحاصره پرداخت و به انسداد رسد غله کار ساکنان قلعه تنگ نمود مرتبه که ۵ سیر آرد بدو زمان
بود هوسش قرص خور بر آسمان دیدی و بس در خلال این احوال پسرش قائم خان بنگش که قائم جنگ خطاب داشت
با الوس افاغنه بمدد محمد خان بنگش رسید و پیش از ین محمد خان پیغام صلح داده بود و چون موسم برسات عنقریب رسیده بود
دکنیان بصلح رضا دادند و بدکن شتافتند محمد خان بنگش از قلعه برآمد و در الٰه آباد محمد اکبر خان را نائب گذاشته بفرخ آباد شتافت
و چتر سال در سوائی مستقل گشت و بعد از چتر سال پسرانش ملک ڈنکهائی دو حصه به کم و بیش اندک کردند پسر کلانش هردی شاه
ابن چتر سال بر حصه سوائی متصرف گشت و پسر دیگرش جگت راج بر حصهٔ دوم مستقل گشت و چون هردی شاه درگذشت پسرش
سبها سنگه بجای او نشست و گڈه کالنجر از دست میر مونگا و میر موتی قلعه دار بادشاهی بصلح در غایت موفوره بگرفت و بعد از و
پسرش مان سنگه ابن سبها سنگه بر مسند ریاست نشست او جود بسیار داشت برادرش هندوپت با او رزم کرد و ظفر یافت
و او را بقتل رسانید و بحکومت مستقل گردید در قسم حروف هندوپت را دیده بود و آن در برنا بگذشت مردی سبک رنگ خوش شکل
با مروت و خوش خلق بود او سه پسر داشت سرنیت سنگه و انرت سنگه و دهوکل سنگه بعد فوت هندوپت میان سرنیت سنگه

وارنت سنگه محاربات بسیار واقع شده آخر بحسن سعی بختے حضوری ریاست بر امرت سنگه قرار گرفت چنانچه اکنون که سنه هزار و یکصد و نود و پنج هجری ست امرت سنگه در پنا بحکومت قیام میدارد و جگت راج پسر دوم چترسال که بر حصهٔ دوم ریاست میکرد دو پسر میداشت گمان سنگه و کهمان سنگه بعد فوت جگت راج پسر انش مملکت مقبوضهٔ او را دو بخش کردند هر دو برادر تا اکنون متصرف اند چون هردی شاه بگذشت و باجی راو و ملهار راو دکنی با لشکر موفور رو بمملکت ڈنکهها سے آوردند مجموعه اولاد چترسال باتفاق یکدیگر تا سه سال با دکنیان محاربات کردند بنا بر ضعف سلطنت کسی به آنها نه پرداخت بالآخر میان فریقین بمصالحه اتفاق افتاد هنگام ملاقات باجی راو با جگت راج گفت وقتیکه راجه چترسال ما را طلبیده محمد خان بنگش را در قلعه جیت پور محاصره نمود گفت که شما مارا مثل هردی شاه و جگت راج پسران پسر سوم چترسال و برادر شما من باشم و حصه خود را از شما نخواهم آنزمان جگت راج یک حصه از ملک خود و بدستور از مملکت هردی شاه متوفی جدا کرد یعنی ملک ڈنکهائی را سه حصه نموده و بخش سومی به باجی راو داد چنانچه تا اکنون که هزار و یکصد و نود و پنج هجریست دکنیان و احفاد چترسال بران حصه ها مستقل اند و معدن الماس نیز بدستور میان هر سه مشترک است اما هیچ یک از قلاع نامی ڈنکهائی مثل لبجے گڈه و جیت پور و کالنجر وغیره به باجی راو نه داده اند شورام و سکرور و ساکت رره هر سه محال از توابع آله آباد آن روی آب گنگ سمت شمال واقع اند و در سکندره مقبره شاه معصوم سرکاسے شایسته است و شورام از آله آباد پنج کروه سمت شمال مسافت میدارد در اتم حروف در عهد ایالت سربلند خان و پسرش شاه نواز خان هر سه محال در تنخواه خویش و اشتی شیخ مجاهد جمعدار عمده ملازم سربلند خان آورده والد راقم حروف بوده و در موضع قاضی طلیپ از توابع شورام توطن داشته بندی از احوالش در ضمن سنبل مراد آباد بیاید پیش از نظامت سربلند خان این هر سه محال را راجه جی سنگه سوم تنی بصیغه اجاره در تصرف خود میداشت سربلند خان از و انتزاع نموده در تنخواه ر سم داد حکایتی عبرت انگیز راقم حروف در دست فوجداری خود بسن دوازده سالگی قلعه موضع مرون عمله پرگنهٔ شورام را محاصره نمود چون تسخیرش در توقف دید یک ضرب توپ از شاه نواز خان استدعا نمود توپ از آله آباد بمرون رسید دو گهڑی روز مانده به نزدیک قلعه گذاشتند زمینداران قلعه از اندرون پیغام داد که قلعه بگیرند و ما را از جان امان دهند کاربرداران قبول نکردند و کمر بر قتل شان بستند و آن توپ را سر دادند آواز غور دتر از رهکله شد بر کله انداز غضب کردند کله انداز باروت زیاده داده و کله گذاشته آتش داد و آوازے سخت تر آنچنانکه زمین در لرزه آمد و گوش سامعان ساختے کر گشت و آن توپ بشکست و پارها بسیار باطراف آن پریده جا بجا افتاد و کله انداز و سه چهار کس دیگر عقب توپ ایستاده بودند زخم کاری برداشته جان دادند برادرم ایزد بخش مردی ظریف بود چون توپ بشکست و پارهای آن بعقب و زیر رفت و کسان را زخمے ساخت بشنید و بخندید و گفت که اگر با میدانستم که توپ خواهد شکست و از عقب کار خواهد کرد پشت توپ را بطرف قلعه میکردیم تا همه اندرون قلعه میرسیدند و مخالفان را ضایع میکرد بالجمله راقم حروف را بعد چهل و چند سال از این واقعه همراه کرن انگریز بآله آباد رفتن شد چون کشتی کرن صاحب بگهاٹ بهابهامؤ متصل دیهی بود ند راقم حروف برکنار آن جزو زیر درخت املے فرود آمد و از کسے پرسید که این دیهه چه نام دارد گفت مرون حکایت محاصرهٔ آن بیاد آمد برای سیر دیهه و قلعه رفتم دیهه پارهٔ آبادی مید اشت و قلعه ویران مطلق بود اما آثار آن از برج و خندق باقی بود مورچال جاے ایستادن خود هم مشاهده نمودم و بر انقلاب زمانه حیران شدم ساعتی انجا ایستاده بخاطرم گذشت که سبحان الله که وقتی در همین مکان این کس با سواری فیل و کثرت سپاه حاکم آن ضلع شده این قلعه را محاصره داشت و اکنون بعکس همان و از ان هیچ و بجای آن

همه با یک اسپ و یک نفر غریب زیر درختی بخاک می غلطم خنده بی اختیار بر بی ثباتی کارهای روزگار دست داده شکر گویان بمکان نشسته آمدم و گفتم مصرع که مبادا ازین بدتر گردد٭ و خواستم که سال خورده از دهیه طلبداشته احوال گذشته را ازو پرسم برهمنی جوان که خانه‌اش قریب بود از در برون آمد پرسیدم که این دهیه چه نام دارد گفت مرون و گفتم چرا ویران است گفت این دهیه چهار ترس داشته و اکنون سه ازان ویران اند و یکی آباد است گفتم که قلعه چرا خراب است و از کدام وقت چنان شده گفت بیادم نیست مگر از پدر خود شنیده ام که میگفت حاکمی این را محاصره کرده بود و اینجا توپ شکسته شده پس ازین قلعه فتح شد و ویران و خراب گشت ازان زمان ویران است گفتم درانوقت چند کس در قلعه بودند که جنگ میکردند گفت که بست و چهار نفر و پنجمی پدر من و ششمی زمیندار رئیس که فلان نام داشت این مجموعه بست و شش کس بودند پرتاب گڈه از عمائر شورام جائی خوش و دلپذیر بود شهر پناهش از گل خام که از بیرون بر چهار طرف دو سه کروه جنگل مغیلان خصوص سه طرف آن بمرتبه بود که سواران را مجال رفتن اندرون نبوده و یکطرف اندک و کمتر بود و بعد ازان حصار دوم مستحکم از گل خام کشیده و دران حصار معتبران و متصدیان راجه استقامت میداشتند بعد ازان حصار سوم در غایت متانت تعمیر نموده و اندران عمارات پخته از خشت و گچ برای اقربا و اولاد و احفاد و محل سرای راجه و دیوان خانه‌های متعدد در غایت وسعت و آبادی و تعمیرش دو منزله و سه منزله کرسی آن بلندی کشیده مسکن و نشیمن گاه راجه بوده و اکنون در کمال خرابی و ویرانی است راجه پرتاب سنگه سوم تنی در حکومت خویش بنام خود آنرا بنا کرده پرتاب گڈه نام گذاشت و چون او در گذشت پسرانش با خودها درباب ریاست مناقشه و جدال داشتند در خلال این احوال روح الامین خان عم راقم حروف که از قبل سپهدار خان ناظم اله آباد بحکومت اله آباد و سنگرور و سکندره می پرداخت جی سنگه ابن راجه پرتاب سنگه بخدمتش آمد و مخالفت برادران ظاهر ساخت روح الامین خان باتفاق او با برادرانش رزم کرد و ظفر یافت و جی سنگه را بر ریاست نشانید جی سنگه بجد قلاع اندرونی پرتاب گڈه عمارات رفیع تعمیر نمود و چون در عهد محمد شاه نظامت اله آباد بسربلند خان تفویض شد جی سنگه بمعرفت راقم حروف بخدمت سربلند خان آمد و پیشکش بست و پنج زنجیر فیل بنظر گذرانید و رخصت آنطرف نیافت و یک سال در گذشت و او در حیات علی علیه السلام اعتقادی تمام داشت و بر دستار سفید قطعه از پارچه سبز می بست و در محرم هر سال چهار پنج مهدی ساخته و بروز عشره خود عقب مهدها میرفت و تعزیه میکرد و خیرات بسیاری نمود بالجمله بعد ازو پسرش چترد هاری بخطاب راجه چتر سنگه سرفراز شد اکثر بخدمت شاه نواز خان پسر سربلند خان که نائب صوبه اله آباد بودی ماند و چترد هاری را دو پسر بودند از زنی اولین میدنی سنگه و بوده سنگه و میدنی سنگه از پدر یکه راج گرفته بود و بعد از چندی راجه چتر سنگه رانی دیگر مسمی بسبحان کنور که بغایت حسن و جمال داشت در عقد ازدواج کشیده و ازو دو پسر بوجود آمدند کلانش پرتهی پت و دیگر پرامند و پت نام بوده راجه شیفته سبحان کنور بود و تمامی اختیار ملکی باو داده چشم ریاست بر پسر خود پرتهی پت نهاد میدنی سنگه از استیلای سبحان کنور رنجیده از پرتاب گڈه برآمده فساد انگیزی شعار خود ساخت راجه چتر سنگه اکثر درباب تنبیه او فوج از شاه نواز خان می طلبید و راقم حروف با آن امور معین شد چنانچه با میدنی سنگه اکثر رزمها اتفاق افتاد و در همه آن جنگها ظفر رفیق راقم را بوده وقتیکه میدنی سنگه با صد سوار و قریب هشتاد پیاده فراهم آورد سنگڈه را که آنوقت از قلاع معتبره آنضلع بوده متصرف گشت و فساد انگیخت شاه نواز خان بر طبق عرض راجه چتر سنگه راقم حروف را با دو هزار سوار از مردم برادری آورده با آن مهم رخصت نمود و درستی سنگه پسر راجه چتر سنگه که از خواص بود

با سه هزار پیاده با راقم ملحق شده با سیدنی سنگه هنگامه آرای رزم شد سیدنی سنگه زخمی صعب کرد و بالآخر منهزم بقلعهٔ شنگده پناه برد قسم حروف
و رتن سنگه بتعاقبش پرداخت سیدنی سنگه مجال توقف در قلعه ندیده کسان در قلعه گذاشته روی بهزیمت نهاد و بوقت شام قلعه را مفتوح
ساخت شیخ قرین حال گردید سجان کنور تکلیف ضیافت راقم باسپاه کرده که در قلعهٔ پرتاب گده آمده ضیافت خورند دو سه گهری روز مانده سوار شده هنگام
شام با شهر پیاده از لین پرتاب گده در آمدیم و در عرصهٔ چهار گهری شب گذشته بر در قلعه سومی رسیدیم و بر دیوار دروازه قلعه بمسافت
دو سه جریب بتفاوت یکقدم گز مشعلها بران نصب کرده و آن روشنی تا بر آمدن همچنان مشتعل بود بالجمله حصار سومی را طی کرده بر در عمارت
رسیدیم و پیاده شده اندرون رفتیم صحنی وسیع دیدیم و سه طرف آن ایوان و کوشک های آن همه دو منزل بوده و سایه دیوار بالاخانه همه
سنگین و مشبک بوده و آن صحن و کوشکها همه فرش سفید و چاندنی داشته و بر بام خانه ها رانی ها در آنجا نشسته شمع و چراغ افروخته از سنگه های دیوار
تماشای ما مردم میکردند و اطراف صحن را با درختان و ساخته آهنی با چهل دسته شاخه روشن کرده بودند و بر فرش پیاندنی
شمعدان دو رویه افروخته چون بر سر فرش رسیدیم و بتسنر رسیده بر مسند نشستیم با بعض کس از برادران و همراهیان همراه بودند همه
صف راه نشستند رتن سنگه و اهلکاران و دیگر رفقاء معتبره راجه نمود و مسلمان آمده در خدمت حاضر شدند دستارخوان کشیدند
و چهار چلمچی و آفتابه که یکی از نقره بود فراشان برای شستن دست آوردند و بعد از آن در صحنک های سینی قلعی دار و چندی از آن
نقره همه مملو از طعام های متنوعه از قلیه و دو پیازه و پلاو و کباب و شیرین و نقول های گوناگون و نان های شیرمال و باقرخانی
و اغذیهٔ هندی چون پوری و کچوری که هر یک پوری مقدار سپر کلانی بوده و دو سه تهه و اقسام شیرینی رنگ برنگ و اچار با درع و نعناع
و سرکه پیش نهادند برادران را قسم از گوشت پرند و چرند پرسیدند که چگونه است مردم راجه گفتند که مهاراجه بهار مطبخ و باورچی مسلمانان
میدارد و قطع نظر از بن جلسه حاجیون نذر بوم بر دین مسلمان مشتغل است حاصل که از آن طعام تناول کرده شد چون فراغت نموده شد تکلیف
برخاستن از اینجا نموده بصحن سرای دیگر که از آن بزرگتر و صاف تر بوده آورده نشاندند بر همان دستارخوان الخدمه را بر طعام نشاندند
و کسانیکه در لشکر مانده بودند در نجس اینها دیگهای طعام بر بهنگی و سیانه ها بار کرده با لشکر فرستادند که در مکان دیگر چون نشستن اتفاق فتاد
پان و تماکو در صحنهای کوچک بافوفل یعنی سپاری و الایچی و لونگ سمه بدر بوده و بادام پیش آوردند چون اهل حضور فراغت از طعام کرده حاضر
شدند رای برخاستن بر نشستن غالب آمد و دیگر بار یک پاندان نقره پر از پان سول همراه با نوافل و عطر آوردند و آن چلمچی و آفتابه
نقره و ظروف نقره بابت اغذیه که پیش گذاشته بودند مع پاندان خالی و هزار روپیه نقد و یک صد و یک اشرفی در کیسه دارای سرخ
دو دو راس اسپ یکی از آن ترکی برنگ ابلق صندلی و دومی تازی سمند سبز که هر یک تخمینا بقیمت پانصد و ششصد روپیه باشند
به نذر کشیدند و گفتند که شطرنجی و چاندنی با معه مسند و لوازمه آن که بر آن نشسته طعام خورده اند همه از فراشان صاحب بر داشته
بسرکار برید آن زمان راجه چتر سنگه پیش شاه نواز خان بود و قت سجان کنور از تقدیم منزول راقم که از لشکر تا به قلعه آمده بود نمود
یکنیم پاس شب مانده بلشکر خود رسیدیم بالجمله راجه چتر سنگه در آخر عمر مفلوج گشت و سه سال در آن حالت زندگانی کرد سیدنی سنگه
را باغوای سجان کنور از ریاست راج بی نصیب گردانید و پسر خود پرتهی پت را که از سجان کنور متولد شده بود ولیعهد خویش گردانید
پرتهی پت این راجه چتر سنگه هم سن راقم بوده بریاست پرتاب گده نشست چندان جمال زیبا داشت که از تعریف و توصیف بیرون
بوده استادان هر فن نوکر داشته در فنون کامل شده و بزبان ترکی و عربی و فارسی و افغانی و دیگر هنرها مثل تیراندازی و نیزه بازی

و اسپ تاختن و چوگان باختن وغیره هنر سپاهگری و علم مجالس یگانهٔ عصر شده و در علم تواریخ مهارتی کلی حاصل کرده
و روزمره فارسی آنچنان درست داشت که اگر پس پرده سخن میگفت کسی در سخن گوئی از لهجه مغول ولایت را فرق نمیکرد و بصفات
اخلاق پسندیده از حلم و تواضع و سخاوت و شجاعت موصوف بوده و بطریق اسلامیان موصوف بوده و معاش نیز بطور ایشان بود
و بند جامه بدست راست چنانچه مسلمانان دارند میداشت و مجالس بطریق امیران نامدار میداشت و از سلطان وزیر الممالک
ابو المنصور خان بود هنگامیکه ابو المنصور خان از احمد خان بنگش فرخ آبادی هزیمت خورد و احمد خان تا الهآباد رسید راجه پرتاب سنگه
دیوان ابو المنصور خان و علی قلیخان ناظم الهآباد که حیدر قلیخان خطاب یافته بود و خان عالم بقاء الله خان این هرسه قلعه
الهآباد متحصن شدند احمد خان بمحاصرهٔ قلعه پرداخت پرتهی پت با احمد خان موافق گردید و بمحاصرهٔ قلعه کوشید چون ابو المنصور خان
بامداد ملهار راو و گهنی احمد خان و سعد الله خان روهیله را بعد از رزم منهزم ساخته بکوه کماون در لال ڈانک محاصره کرد و بالآخر صلح
نمود و بصوبه خود الهآباد داده مراجعت نمود پرتهی پت حسب الفرمان بخدمت شتافت و ابو المنصور خان او را بمکر و فریب بر دست
علی بیگخان خارجی به قتل رسانید و خان مذکور را مخاطب بشتاب جنگ ساخت و بعد از و پورش دیانت در دوازده سالگی بحکومت
پرتاب گڈه نشست و او در حسن و جمال افزون تر از پدر خود بوده و بعد از چندی او نیز بر دست شجاع الدوله ابن ابو المنصور خان
آواره شده به قتل رسید و ضلع پرتاب گڈه را چندین عمالان شجاع الدوله متصرف شدند و پس از ان هندوپت برادر پرتهی پت ابن چتر سنگه از پیش
شجاع الدوله بحکومت پرتاب گڈه رسید و چون از عهدهٔ مالگذاری بر نیامد باز گماشتگان شجاع الدوله متصرف شدند هندوپت بخدمت شجاع الدوله از
طمع ریاست آبائی مسلمان شد و در زمرهٔ چیلهای شجاع الدوله منسلک گشت و بحکومت پرتاب گڈه رسید چون شجاع الدوله درگذشت خلف الرشیدش
آصف الدوله میرزا امانی بر ضلع پرتاب گڈه هست گماشتگان خویش گماشت و اکنون شنیده میشود که اکنون هندوپت توسل از طرف آصف الدوله برسید فی گنج
که متصل پرتاب گڈه هست و آبادی مختصر دارد قیام میدارد چنار شهرے است مختصر و قلعه سنگین بر قرار کوه بجهه مشرق بدریای گنگ بسمت
شمال القلعه بر متصل سے گذرد و آن قلعه را در نه صد و هفتاد و یک هجری فتو نام غلام عدلی پیشکش محمد اکبر بادشاه نمود و آن جایگاه
از دست سلاطین تیموریه بیرون نرفت و اکنون انگریزان آن قلعه را از مردم شجاع الدوله برزم بگرفتند و بران متصرف اند و مابین
قلعه مقبره شاه قاسم سلیمانی و پسرش شاه وصل نام جای وسیع و سیرگاه پسندیده است و قلعه مذکور در متانت نظیر ندارد و مقبره
پسر دوم بالا پیر نام در قنوج مکانے با نام است و فقیران مقبره شاه قاسم گویند که ایشان در عهد محمد اکبر بادشاه بوده و در عهد
جهانگیر بادشاه فوت کرد و او از افغانان سنی رائے خود را سید میگویند و این حکایت دراز است بنارس سے و چهل کروه از الهآباد
بسمت شرقی شهریست از عمارات سنگین با زیب و آئین شایسته آراسته و هندوان آنرا از ابنیهٔ مهادیو میدانند و باعتقاد ایشان پرستشگاه
قدیم است گویند هر که در انجا بمیرد از آمد رفت یعنی تناسخ از ماند و برین اعتقاد اکبر هنود از دور و دراز در انجا رخت اقامت می اندازند
و معاش میکنند تا آنکه بمیرند و آن شهر معدن حسن و دلفریب است بعضی مردم در انجا مدام در دانه زلف و خال محبوبان و لب و
رخسار معشوقان گرفتار شده ترک خانمان کرده بمرض عشق مبتلا گشته می گذرانند و بنارس را کاشی نامند و عالمگیر نام آنرا محمد آباد
گذاشته و چنانچه بر سکه محمد آباد بنارس منقوش است و شهر مذکور بر ساحل گنگ سمت شمال واقع است و دریا بطرف جنوب متصل آن
میگذرد و متمولان آنجا در اکثر حویلی خود ها تا دریا نردبان هاے سنگین ساخته اند و در وقت خویش راجه بمونت سنگه بطرف جنوب بر ساحل گنگ

عمارت عالی ساخته و آن نیز شهری سیانه شده برام نگر موسوم گشته بنارس و رام نگر هر دو شهر بر ساحل جنوب و شمال دریای گنگ
واقع شده اند دریا از مابین اینها میگذرد و بنارس معدن فضیلت و مدرسه علم اهل هند است و صاحب تاریخ صبح صادق گوید راجه سورج
که از بزرگان هند بفرمان رستم بن زال بسلطنت هند رسید و قنوج آباد کرد و دار السلطنت ساخت و آبادی بنارس را نا تمام گذاشته بمرد
پسرش بهرایچ که شهر بهرایچ از ابنیه اوست آبادی بنارس را باتمام رسانید و از راجهای بنارس آنچه که راقم دیده اول منسارام برهمن زمیندار چند موضع بود رستم علیخان
که از طرف ابو المنصور خان ریاست بنارس داشت او را بمرتبه اعلی رسانید و بخطاب راجگی موسوم گردانید و چون رستم علیخان از رفاقت ابو المنصور خان گذشته نزد
عمدة الملک امیر خان نایب صوبه اکبرآباد گشت محمد علیخان رساله دار ابو المنصور خان بطریق سزاول بنابر تحصیل زر منسارام تعین شد منسارام دختر خود را بعقد
محمد علیخان داده معتبر گشت چندانکه بی سزاول زر معهوده سرکار را قسط بقسط ماه بماه میفرستاد و بعد از و پسرش بلوند سنگه در بنارس بحکومت نشست و در راستی و
درستی معاملات و زر رسانی سرکار ثانی نداشت و او را ابو المنصور خان و پسرش شجاع الدوله خواستند که بخدمت آید و در خلال این احوال ابو المنصور خان برتهی پت راجه
پرتاب گڈه را بفریب قتیل رسانیده بلوند سنگه از وقوع این قضیه ترسید و بخدمت نیامد و با خود عهد کرد که بخدمت هیچکس از امرا نیاید ابو المنصور خان و شجاع الدوله
بسیار خواستند صورت نبست و بلوند سنگه چند مرتبه بنابر همین اخراج شد و بکری کهوه گریخت و میگفت که جناب خداوند نعمتان خداست و کسی که
پیش خدا میرود باز نمی آید منکه بخدمت ایشان بیایم که باز نخواهم آمد و مبالغ معهوده مع اصل و سود و اضافه هر سال میرسانم و دیگر از آمدن من
خداوند چه میخواهد شهر رام نگر از ابنیه اوست و او در حکومت خویش بیجے گڈه که محکم‌ترین قلعه بر فراز کوهی رفیع واقع است و
صعوبت راه چندانکه پیاده بعسرت تمام بران قلعه رفتن تواند بوا ساخت آن قلعه مبالغ خطیر داده آنرا بتصرف خود در آورد و خزاین خود را
در آنجا گذاشت و در رام نگر مطمئن نشست اما آب و هوای آن قلعه بغایت بد است و سازگار ابدان انسان نیست بعد شش ماه
مردم اولین آنجا بیایند و دیگران بجای ایشان روند و بعد از و پسرش چیت سنگه پسر بلوند سنگه بر مسند حکومت نشست آصف الدوله میرزا
امانی خواست که او را از بنارس طلبداشته اخراج کند جنرل هستنگ صاحب کلان کلکته او را در ظل حمایت خویش گرفت آصف الدوله
از آن عزیمت در گذشت و ملک بنارس را بصاحب کلان در جلدوی خدمت تواضع نمود راجه چیت سنگه در بنارس مستقل شده مبالغ ذمه خود بصاحب
کلان میرسانید لیکن آخر الامر کفران نعمت کرد و احسانهای صاحب کلان را فراموش کرد و در باطن با صاحبان کونسل ساخت
و بعضی حرکات خلاف مزاج صاحب کلان از و در خفیه بوقوع آمد صاحب کلان آنرا بتغافل میگذرانید و سالی چند برین آمد که آخر
شعبان سنه هزار و یکصد و نود و نه هجری عزیمت لکهنو کرده متصل بنارس رسید راجه چیت سنگه در ظاهر باستقبال تا بکسر رفت
صاحب کلان خواست که او در مجلس راه ندهد اما بمقتضای مروت صورت نسبت راجه با صاحب کلان در بنارس آمده صاحب کلان
بعلاج بعضی بنابر سرانجام زر باقیات و دیگر معاملات سزاول و پهره بر راجه فرستاد سزاولان او را تنگ گرفتند و خواستند که پیش صاحب
کلان ببرند مردم راجه دست بشمشیر بردند و دو سه صاحبان را که بسزاولی آمده بودند با چند کس از سپاهیان بکشتند و راجه از کشتی گذشته برام نگر
بردند راجه از انجا هراسان نموده با متعلقان خود بلطیف گڈه رفت و رام نگر خالی گذاشت انگریزان متحیر در بنارس نشستند چون راجه
دید که کسی به رام نگر نمی آید بعد سه چهار روز سجان سنگه برادر راجه برام نگر آمد و آنرا محکم ساخت و بنای فتنه از سر عمارت کرد و
در موضع سهسرام چیادن با فوجی از سوار و پیاده قریب شش و هفت هزار کس گذاشت بعد سه چهار روز ساقر صاحب با چند
ضرب توپ و تفنگچی ها برام نگر رفت و کله باندو و اندرون قلعه و شهر در آمد چون سپاه انگریزان داخل شهر شدند تفنگ اندازان

راجه از بام حویلیهاے اطراف وجوانب که بکمین نشسته بودند بسیاری را کشتند سیاه فرصاحب و رئیس فرانسیسیان تا پنجاه شصت
فرانسیس و بسیاری از تلنگهای جوان کشته شدند سپاه انگریز منهزم گشتند اختلال در کار انگریزان راه یافت بعد دو سه روز صاحب کلان با جماعه
انگریز که همراهش بودند اقامت خود در بنارس مصلحت ندیده بنگاه خود را از باغ مادهو داس که فرود آمده بودند گذاشته بهنگام شب
در کمال ... به انجاے که اکثرے ازان سواری نداشتند و از انجا برآمدند و برآب گنگ رسیده بچنهٔ دریا کرده داخل چنار شدند صاحب
راقم که دران محن گرفتار بود راستم که پیش ازین در چنار رسیده بود بخدمت رفت و قریب هزار روپیه از سرکارش همراه داشت
ازان خبر داد صاحب موصوف آنرا باکثر صاحبان که ازان حادثه تهی دست شده بودند داد و بعد چندی روز صاحب کلان میجر پاپم را جهت استیصال
راجه چیت سنگه تعین نموده فرمود که ساخته و پرداخته شما همه وجوه پذیرا است و انچه بعد فتح قلعه بجے گڈه از نقد و جنس بدست آید
کسانیکه در جنگ قلعه باشند بنصیبه آنها است وابسته خاص و عام بکمان سبقی ایالت بنارس بمیجر پاپم شهرت یافت و بعد از فتح از قوت
بفعل خواهد آمد و کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب راقم را به خدمت ترجمه نویسی و مصاحبت میجر موصوف مقرر کرد میجر پاپم با دو پلٹن خیمه از چنار
بیرون آورده بر ساحل رود جرکو علم اقامت برافراشت شبی دو سه صاحب را با پنج شش کپنی که قریب چهار صد و پانصد کس سپاهی تلنگه
باشند با سه ضرب توپ بر سر فوج راجه چیت سنگه که قریب پنج شش هزار سوار و پیاده متصل سهیهه همراه رام جیاون بوده و دو
کروه از لشکر انگریز مسافت داشت تاختن فرمود فوج انگریزان نیز قتالی نمایان کردند سپاه راجه منهزم بجنگل لطیف پناه برد انگریزان
ظفر یافتند و دو سه ضرب توپ غنیمت آوردند ازان روز سپاه انگریز قوی دل شده بعد ازین قضایای آصف الدوله میرزا امانی
با سالار جنگ و حیدر بیگ خان و الماس علیخان خواجه سرا از لکهنو رسیدند صاحب کلان از ایشان یارے بخواست سپاه انگریز
جوق جوق از کانپور و آله آباد و دیگر جاها از شرق و مغرب در چنار پیش صاحب کلان فراهم شده در خلال این احوال میجر پاپم به لطیف گڈه شتافت
رام جیاون در قلعه لطیف متحصن شد میجر محاصره آن پرداخت رام جیاون رزم کرد و بعد سه روز بهزیمت رفت و قلعه لطیف روز عید الفطر
انتال مسخر گشت سبحان سنگه برادر راجه چیت سنگه دو سه روز پیش ازین با همان روز دوازده نفر فرانسیس که اسیر شده محبوس بودند
به قتل رسانید و در معنی قتل میر محمد قاسم خان بناے دولت خود را برکند و راجه چیت سنگه در لطیف گڈه استقامت داشته و پیش ازین فوجی
بر سر او از انگریز عقب لطیف گڈه که راه برآمد چیت سنگه بود رسید چیت سنگه فوجے بمقابله ایشان تعین نمود ایشان در موضع نهر رسیده
با سپاه انگریز رزم کرده منهزم رفتند و چیت سنگه پس از فرستادن فوج روزیکه رام جیاون از لطیف برآمده بود از لطیف گڈه به بجے گڈه
شتافت و چند روز انجا بماند و مادر خود را سنے ماتا را با زوجه خویش و تمامی عیال و اطفال را معه خزاین و دفاین که در بجے گڈه بود بمعتمدان
و سپاهیان خود سپرد و قلیل از زر و جواهر گرفته بموضع رکوری رفت عوام میگویند که اشرفی یک کروڑ روپیه بر فیلان و شتران بار کرده
همراه خود برد و در رکوری نیز بخوف تعاقب انگریز مجال اقامت نیافت و بنواح بلدهٔ شتافت و از انجا نیز آواره دشت ادبار گردید
بالاخر بنواح دتیا و گوالیار پیش مهاجی سیندهیه که بر سر قلعه گوالیار با راجه رانا چتر سنگه راجه گوهد پرخاش داشت رفت صاحب کلان
ریاست بنارس و راج آنجا به مهیپ نراین داد و او را اعزاز و احترام کرد و اوسان سنگه کی از عمده هاے بلونت سنگه را که در
آخر مخالف چیت سنگه شده بود و بالطاف صاحب کلان مے گذرانید مدار المهام رئیس کار او ساخت اگرچه بعد از چندی نیز
او کناره گرفت و در پسید پهری که مسکن داشت رفته به نشست مهیپ نراین بخلاع اسپ و شمشیر سرفراز گردیدند کمان میجر پاپم که در

خاص و عام بود بظهور رسید و مارکم صاحب از کار مامور گشت بالجمله میجر بایم از چنهته به لطیف گڈه و ازانجا به بجے گڈه رسید رانی ثانی و دهوند ابل و یوان راجه چیت سنگه در قلعه بجے گڈه متحصن شد میجر بایم بروز یکشنبه پانزدهم شوال سنه یکهزار و یکصد و نود و پنج هجری محاصره بجے گڈه پرداخت کپتان جوناتهان اسکاٹ صاحب راقم فرمود که نوشته باید نوشت تا جان و آبروی متحصنان قلعه برباد نرود و این قلعه مسخر شود راقم بوسیلۀ معرفت سابق که هنگام نظامت اله آباد بسر بلند خان با راجه منسارام و پسرش بلوندسنگه میداشت و ازان و نیز همین کار راجه چیت سنگه در درستی کار سعی موفور کرده در مناسب پیش ازین با راجه چیت سنگه مراسلات میداشت اما راجه موصوف از غرور تکبر فتح قتل رام نگر که بر سپاه انگریز یافته بود و دیگر بد مدعیان ناآزموده کاران نصیحت راقم نشنید و از لطیف گڈه به بجی گڈه رسیده آواره گشت چنانچه گذشت و خطوط راجه که قبل ازین بار راقم آمده بودند در قلعه بجے گڈه پیش مادرش رانی ماتا فرستاد و دستی و ارتباط قدیم خود را نشان داد رانی معتمدان خود را پیش راقم فرستاد و راقم با کپتان موصوف ایشان را پیش میجر بایم برد قرار بر همین استحکام یافت که رانی ماتا هرگاه از قلعه برآید تلاشی نخواهم گرفت و آنچه از نقد و جنس از قلعه بدست ما آید فی صد پانزده روپیه برانی داده شود و برای استقامت او مصرف او مرزاپور گشت که دو لک روپیه حال محاصل میدارد بدهم و هرگاه رانی موصوف اراده رفتن پیش پسر خود چیت سنگه نماید کسان کپتان جوناتهان اسکاٹ تا لب حد خود که کنارۀ آب جون است عبور کنانیده دهد چون این همه درست شده و دستخط میجر بایم باقی ماند که تا استحکام پذیرد همین را میجر بایم بصاحب کلان نوشت صاحب کلان قبول نکرد و در جواب نوشت که رانی باستقلال جنگ میکرده باشد اگر عاجز شده بر آستانه ما افتد اگر بخاطر ما خواهد آمد چیزی خواهیم داد یا نخواهیم داد ساخته و پرداخته میجر بایم برباد رفت و باز جنگ از سر شروع شد بعد چند روز اقرار بر آنکه اگر صاحب کلان چیزی وظایف دهد بهتر و الا کپتان جوناتهان اسکاٹ مارا نزد چیت سنگه رسانیده دهد بست دوم ذیقعده سنه هزار و یکصد و نود و پنج هجری رانی از قلعه برآمد و قلعه مفتوح شد و غنیمت قلعه بصاحبان و سپاه که قلعه را محاصره داشتند علی قدر مراتبهم رسید و منجمله آن میجر بایم فی صد پنج روپیه بقولی پانزده روپیه برانی ماتا داد و کپتان موصوف او را معه اسباب تا به بنارس رسانید و صاحب کلان رانی را ازانجا که نداده به کلکته شتافت رانی دل تنگ شده به کپتان پیغام داد که مارا نزد چیت سنگه رسانید کپتان بکلکته در خدمت صاحب کلان نوشت و درخواست رانی نمود صاحب کلان بمارکم حکم داد که از بنارس چند تلنگه همراه رانی تعین نمود و باله آباد رسانید و رانی از اله آباد نزد چیت سنگه که همراه مهاجی سیندهیه بود در تعلقه گوالیار رفت سرکار جونپور بر ساحل نهر گومتی شهریست از ابنیه فیروزشاه شکاری والی دهلی گویند که چون فیروزشاه شهر جونپور بنا نهاد خواست که فیروزآباد نام نهد شبی عم خود سلطان یوسف شاه را که جونا نام داشت بخواب دید که گفت که این شهر بنام من کن سلطان آنرا جونپور نام کرد منعم خان که بعهد همایون بادشاه در نهصد و شصت و یک هجری ایالت کابل داشت و بعهد محمد اکبر بادشاه خانخانان خطاب داشت و بعد از قتل خانزمان بایالت جونپور رسید و لشکر به پٹنه و بنگاله کشید و آنجا را صافی ساخت و همانجا در نهصد و هشتاد و سه هجری درگذشت پل جونپور و عیدگاه آنشهر از آثار اوست تاریخ تعمیل بر طاق شرقی و جنوبی بود بلفظ صراط المستقیم بر سنگی منقوش است راقم حروف مکرر آنشهر را تماشا کرده پل مذکور از سنگ سرخ است و عرض بوسعت دارد چندانکه باطرافش دکاکین تعمیر یافته مردم اندران نشسته بیع و شری میکنند و روغن خوشبوی چنبیله آنشهر و دیگر روغن سوگندی که ادویه معطر و ماشه بآن میسایند از تحائف روزگار است و دو لون آن بنهایت معطر و مقوی ابدان است و آنشهر قدیم

معدن علما و فضلاست و مردم نامی از آن مرز و بوم بسیار برخاسته اند بجهت خطهٔ استقامت مزاجی و سلیم طبعی مشهور اند مولوی روشن علی ساکن آنجا
مردی با مروت و فقیر دوست و آشنا پرور است و برادرش مولوی شیخ علی جوانی شایسته بزیور علم و ادب آراسته و پیراسته است و مولوی علی اعلی مردی
حلیم و متواضع از زمرهٔ اهل دانش است و دیگر مولوی باسط علی و رمضان علی در حسن اخلاق و تواضع از ابنای روزگار رجحان دارند و در زمرهٔ سپاهیان
فیض زمان خان ملازم سربلند خان بود و هفتصد ششتر نال آهنی همراه او میرفت و دیگر در زمان سابق مردم معروف از آن دیار بسیار برخاسته اند و هیچ گاه
آن شهر از وجود مردم مشهور خالی نبوده شخصی در معنی گفته است سواد جونپور با سواد دیده تشبیه است که از وی بر نمیخیزد غیر از مردم بینا مخفی نماند که بلدهٔ
جونپور را سلاطین شرقی گویند و ایشان بملک الشرق ملک سرور منسوب اند و او از خواجه سرایان فیروزشاه شکاری صاحب دهلی بوده چون سلطان محمد بن فیروزشاه
شکاری در عهد خویش او را وزارت داد و خواجه جهان لقب نهاد و در هفتصد و نود و شش هجری ملک الشرق خطاب داد و بحکومت قنوج و جونپور و بهار فرستاد
ملک الشرق در ضبط ملک و آبادی ید بیضا نمود و از حکام بنگاله باج گرفت و از کهلکانون باریری ضبط کرد و چون سلاطین دهلی را شوکتی نماند خود را سلطان الشرق
خواند بعده پسر خوانده اش ملک مبارک قرنفل جانشین شد و خود را مبارکشاه شرقی خواند و چتر بر گرفت و سکه و خطبه بنام خود کرد و بعد از وی برادرش سلطان
ابراهیم شرقی بادشاه شد و او عالم و فاضل بوده علما و فضلا را محترم داشتی و از حال فقرا و مساکین خبر گرفتی قاضی شهاب الدین ملک العلما جونپوری تفسیر بحر
المواج و فتاوای ابراهیم شاهی و دیگر کتب بنام او نوشته گویند وقتی سلطان ابراهیم قصری ساخت چون باتمام رسید شنید که یکی میگفت قصر سلطان
تمام شد مزدور و محتاجی نماند معاشش از کجا بدست خواهم آورد دیگر روز سلطان امر کرد تا آن قصر را خراب کردند و دیگر بار بنا نهادند بعد از وی پسرش سلطان محمود
شرقی بحکومت رسید و بعد از او کوشید و لشکر به اودیسه کشید و بسیاری از کفرهٔ آن دیار بکشت و مظفر باز گشت و بهلول لودی که بادشاه دهلی بود با او بسیار وقایع داشت
و آن در ضمن سلاطین دهلی در احوال بهلول لودی بیاید و بعد از وی پسرش بهیکن خان را امرای سلطنت برداشتند و محمد شاه شرقی نام نهادند و او ظالم و ستمگار بوده
از بزرگان برنجیدند و باتفاق مادرش بی بی راجی برادرش سلطان حسین را در جونپور بر تخت نشاندند سلطان حسین شرقی مستقل گشت و با سلطان بهلول لودی
چهار ساله صلح کرد و در آبادی ملک کوشید و سه لک سوار و هزار و چهارصد فیل جمع آورد و لشکر به اودیسه کشید و از راجای آنجا سه صد اسپ و سی فیل پیشکش گرفت و مظفر
باز گشت و بگوالیار شتافت و از راجه آنجا باج گرفت و در هشتصد و هفتاد و یک هجری بخواهش زوجهٔ خود ملکه جهان بنت علاء الدین که از اولاد رایات عالی خضر خان بود
و خود را از عهد صاحبقران تیمور گورکان وارث ملک دهلی میدانست تا صد و چهل هزار سوار رو بدهلی آورد و بسیاری از سلطنت سلطان بهلول لودی بگرفت
بهلول از بسیاری لشکر توهم نمود و ایلچی فرستاده عرض نمود که سلطان اگر دهلی بگیرد ناچار بامیری سپارد که از چاکران باشد مرا نیز همان انگارد و پانزده کروهی
مسلم دارد سلطان حسین قبول آن ننمود بهلول ناچار با پانزده هزار سوار عزم رزم کرد سپاه سلطان حسین از عبور جمن مانع آمدند و منتظر فرصت بودند تا یک
معظم شاه سلطان تا جخت رفته بودند ناگاه از آب گذشت و ظفر یافت و سلطان حسین هزیمت یافت و ملکه جهان که مایهٔ فساد بود گرفتار گشت بهلول او را باعزاز تمام بجونپور پیش
سلطان فرستاد سلطان حسین بار دیگر با انبوهی از لشکر بدهلی کشید بهلول بعد از عجز و زاری به رزم شتافت و ظفر یافت و همچنین دیگر بار بهلول مصاف داد و منهزم گشت
و بالآخر بهلول بر جونپور و اکثر بلاد او مستولی گشت سلطان حسین در هشتصد و نود و یک هجری بگریخت و با قطعات ملک کهور رفت و بکهلگانون اندک و لاحق که در تصرف
او در حدود بنگاله بود قناعت کرده بهلول پسر خود باربکشاه را حکومت آن دیار داد و روزگار سلاطین شرقیه سپری گشت غازی پور شهریست قدیم بر ساحل شمالی دریای
گنگ و بر ساحل جنوبی گنگ آبادی زمانیه واقعست در غازی پور گل سرخ پیدائی بسیار و گلاب و عطر آن شهر بغایت خوب شیخ عبد الله ساکن عظیم آباد مشهور بغازی پوری
حاکم غازی پور خواست که عطر گره از گلاب بگیرد میسر شد و آن غیر از کابل و کشمیر نباشد و الدراقم حروف از کابل عطر گره آورده بود و آن خوشبوئی بیرون
از حد توصیف بوده عطاران شاهجهان آباد یک توله را قیمت هشتاد روپیه می گفتند و الدراقم نخندید و گفت که این برای استعمال است بجهت فروختن و عجب آنکه خون

سلاطین

بغول تجار از کابل آمدند وعطر وشتند راقم یک توله القیمت بست روپیه گرفت و امتحان کرد بیاده بود نه کره اما مراتب از عطر مندوستان پسندیده بود
به غازی پور در حویلی شیخ عبد الله غازی پوری عمارت چهل ستون که زیاده از هشتاد ستون میدارد از ابنیه اولغایت پسندیده است و مراتب انه
چهل ستون که زیاده از هشتاد ستون میدارد از ابنیه ولغایت پسندیده است و مراتب از چهل ستون قلعه اله آباد بهتر است و از عجایب عمارت آنجا
فواره بالای سقف چهل ستون برده اند و نهرها در اطراف ستون جاری کرده راقم حروف در حکومت پسرش فضل علیخان ابن شیخ عبد الله
بعلاقه نوکری پسر خود غلام رسول چند سال در غازی پور بسر برده وقتی آنجا حسن سعی برادرش شیخ حمید الدین در قلمشی بسن نوزده یا بست
ساله دو چار گشت وپرده از روی کار برداشت وعلی از کیمیا بر دست راقم کنانید که دران شایبه از فریب نبود و آن اتفاق نشست چنانچه اندراج آلهما
در از آیات قرآن مجید بتاویل تطبیق داد و آن در کتاب نوح محفوظ که تالیف راقم است مرقوم گشته وابتدای آن بسبجه از آیت لسلکه من فی السموات
والارض از سورهٔ رحمن نموده و آن عمل دیهی است وطرفه آنکه باوجود مشاهده وعمل که از دست خود کرده بار بار دست بعمل برد ونیافت لنصب لنصیب
حسرت آنکه در حضور عامل بکر رنکرد مانک پور شهریست بر ساحل دریای گنگ سمت شمال واقع است و آنطرف دریا شهر کره بسمت جنوب دریا
از مانک پور مایل بطرف مغرب آبادی دارد ودر مانک پور سادات کرد بری بسیار سکونت دارند ومقبرهٔ حضرت پیر نصیر الدین
که بروح بزرگ بنا بر برآمدن حاجات بر سر خر مهره ویاسه فلوس سس یاسه روبیه یا اشرفی فاتحه کنند در مانک پور است ازان
دریافت می شود که آن بزرگ صاحب مقام تثلیث بوده راقم حروف تحقیق اینمعنی کرده که نصیر الدین چراغ دهلی دیگر است که مزارش
در دهلی است ودر کره مزار بالوار شاه کرک مجذوب است از کراماتش نقلهای عجیب مشهور است واز انجمله وقتیکه علاء الدین خلجی
حاکم کره جهت ملاقات خسر خویش سلطان جلال الدین خلجی اراده غدر شد متوجه آنصوب گردید واز شاه کرک التماس اعانت
بر زبانش گذشت نموده سه هر که بیاید با تو بجنگ + تن در کشتی سر در گنگ + وهمچنان شد وتفصیل اینواقعه در ضمن دهلی و در فصل
احوال سلاطین اسلام در اخبار علاؤ الدین خلجی مرقوم شود پنج کروه تخمیناً از مانک پور سمت جنوب بر ساحل جنوبی شهر گنگ شاه زاد پور
است چیت وگزی آنجا پسندیده بود ودر زمان سابق تیاری خیمه های سلاطین وامراے دران شهر میشد از شاه زاد پور پانزده
شانزده کروه تخمیناً شهر آله آباد سمت مشرق واقع است کوڑه جهان آباد دو شهر است چه جهان آباد شهرے دیگر متصل
کوڑه است وکوڑه را از چکله نامند وحاکم علیحده در انجا می نشست واز آله آباد واکبر آباد علاقه نداشته بست وپنج لک یا سی لک
روپیه در وقت نظامت برهان الملک سید سعادت خان شیخ عبد الله غازی پوری تحصیل کرده و نهریکه متصل کوره میگذرد
ومهاجن فتح چند نام بران صراطے از خشت وگچ بسته وقتیکه مبارز الملک سربلند خان از اکبر آباد ناظم صوبه آله آباد شده ازراه
کوره وا ناوه بدانصوب می آید راقم حروف بسن یازده سالگی همراه رکاب بود درانوقت آن صراط نو احداث بوده باجمله
مهاجنان هندی دال انجا استقامت میدارند وعمارت عالیه دد کاکین وباغات مطبوع وبازار فراخ وکشاده دارد وسمت
جنوب کوره مسافت سه چهار کروه دریاے جمن است وآن طرف زمیندار چتر سال دنکهه است ونه کروه سمت شمال کوره دریای
گنگ می گذرد وبر ساحل جنوبی گنگ کانپور نام جائیست که اکنون چهاؤنی انگریزان متصل آنجاست وکوره از آله آباد سمت
مغرب شش منزل میانه مسافت میدارد شهر اناوه جانب مغرب کوره است وقتیکه مبارز الملک در اکبر آباد ناظم صوبه آله آباد
شده بانجا رسید میان نثار خان برادر زن قمر الدین خان وزیر که ایالت کوڑه داشت جهت ملاقات مبارز الملک سربلند خان

باشکوه خویش که پانزده زنجیر فیل ماهی و مراتب و علم داشته شتافت و از ان تمرد بهگونت ابن اڑاڑو زمیندار کوره شکایت کرد و اعانت خواست مبارز الملک چیزی از و بنا بر خرچ طلبداشت جان نثار خان سرانجام نداد و مبارز الملک به هشت گانون رسید بهگونت زمیندار بمعرفت راقم حروف و دیگر رؤسای لشکر بخدمت مبارز الملک آمد و سه لک روپیه پیشکش نمود و رخصت انصراف یافت مبارز الملک به اله آباد رسید دیگر سال بهگونت در بیخبری ناگاه خود را باشکر جان نثار خان زد و او را به قتل رسانید و لشکرش تاراج نمود و غنیمت بسیار بدست آورد یکی از محفل نشینان سرایش با پسری بردوان پرده نشین عصمت و عفت بالقلایح خود را همخوابه پسرش روپ سنگه بن بهگونت گشت قمر الدین خان وزیر از قتل جان نثار خان آگاه شد بعساکر بادشاهی که عبارت از پانصد سوار است از شاهجهان آباد متوجه او شد بهگونت در قلعه غازی پور عملۀ کوره متحصن شد و وزیر بمحاصره پرداخت در خلال این حال امیر الدوله صمصام الملک خان دوران خان متوهم شد و باندیشید آنکه قمر الدین خان وزیر که در نواح چکله کوره است و مبارز الملک ناظم اله آباد و سید سعادت خان حاکم اوده که هر یک متصل اند با یکدیگر متفق شده با وزیر در سازند و بر باشورند کار بطول رسد از راه دور اندیشی مبارز الملک را امیدوار منصب وزارت ساخته در طلبش شقه بدستخط خاص محمد شاه حاصل کرده فرستاد و مبارز الملک از اله آباد در موسم برسات بر جناح استعجال بدهلی شتافت قمر الدین خان وزیر بدر یافت این خبر محمد خان بنگش را بمحاصره قلعه غازی پور باز داشته خود متوجه شاهجهان آباد شد محمد خان بنگش با بهگونت دارومدار کرده بفرخ آباد مراجعت نمود بهگونت بر چکله کوره مسلط گشت بعد از چند سال محمد شاه ایالت کوره به برهان الملک سید سعادت خان تفویض نمود برهان الملک بنواح کوره رسید بهگونت از راه تهور و مردانگی با سه هزار سوار از قلعه غازی پور هنگام فرود آمدن لشکر ناگاه بر سر برهان الملک که قریب سی هزار سوار و توپخانه بسیار داشت بر نخیث و رزمی صعب کرد بسیاری از سپاه بهگونت بضرب گلۀ توپ به قتل رسیدند بهگونت از توپخانه گذشته صفوف مقدمه را که سالارش ابو تراب خان بود برهم زد و ابو تراب خان را بقتل رسانید و متوجه برهان الملک شد میر خدا یار خان با شش هزار سوار شتر بچه ها و بایکی تفنگ انداز که پیش روی برهان الملک استاده بود برزم پیش آمد بهگونت دستبردی عظیم کرد و او را هزیمت داد و متوجه غول برهان الملک شد شیخ روح الامین خان عم راقم و شیخ عبد الله غازی پوری و درجن سنگه چودهری کوره از میمنه و دلاور خان و عظمة الله خان افغان توپچی بهیه از میسره برهان الملک حمله آوردند بهگونت متوجه ایشان شد و تقالی قاحش کرد و بر دست کسان درجن سنگه چودهری به قتل رسید و برهان الملک ظفر یافته سرش بریده بدهلی فرستاد و ایالت چکله کوره از طرف خویش بشیخ عبد الله غازی پوری تفویض فرموده خود بلکهنو مراجعت نمود فصل در ذکر برخی از مشاهیر اقلیم دوم پوشیده نماند که اصحاب رسول عم عبارت است از آنانکه با یمان مشرف شده شرف مجلس رسول عم دریافته اند و تابعین آن کسانیکه بمجلس اصحاب رسیده اند و تبع تابعین آنکه در مجلس تابعین مستفیض شده باشند حمزه بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف عم رسول و برادر رضاعی آن جناب بود در سال ششم از بعثت رسول ایمان آورد و بعد از هجرت بمدینه رفت و به رسول پیوست و در غزوه بدر او حاضر آمد و در غزوۀ احد بر دست وحشی غلام جبیر بن مطعم شهادت یافت و چون حمزه از زخم وحشی کشته شد وحشی شکمش بشگافت و جگرش بیرون آورد و نزد هنده زوجۀ ابوسفیان که مادر معاویه بود و دران رزم حاضر بود نزد هنده از غایت بغض و غصه آنرا بخاید لاجرم بجگر خوار اشتهار یافت عباس بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف عم رسول عم است آنجناب او را بمنزله پدر دانستی گویند بغایت جسیم الخلقت عظیم الصوت بود روزی از خواب برخاست و صیحه زد اکثر زنان حامله که آن آواز

شنیده نشکم منیر اختلند بعضی بر آنند که عباس قبل از غزوهٔ بدر ایمان آورده بود و گفته اند که چون عباس در بدر گرفتار شد ایمان
آورد و رسول عم چون بمکه رسید و بکشود سقایت زمزم او را داد و او را ده پسر بود خلفاے عباسی که در بغداد بجاه و دست رسیدند از اولاد
عباس اند عبد الله ابن عباس از اشراف صحابه ملازم رکاب علی عم بوده و بفرمان علی عم چندے امارت یمن و
چندے امارت حج داشت و در جود و سخاوت با و مثل زنند هر روز جمعی کثیر از خوان احسانش بهره می اندوختی طایفهٔ خواستند که با او ظرافت کنند
و او را خجل سازند پس کسان بخانهاے اعیان فرستادند و از جانب او پیغام دادند که فردا بر مایده حاضر شوند دیگر روز عبد الله
نشسته بود قوم در آمدند و نشستند عبد الله از کار آگاه شد مطبخی و غلامان را به ترتیب طعام فرمان داد ایشان در اندک زمانی چندان
طعام حاضر آوردند که پسند بود آنگاه امر کرد که هر روز چندان طعام بسازند و هر روز چندان کس بر مایده اش حاضر آیند عبد الله
صفوان امیه روزے با ابن زبیر امیر مکه گفت که دعوی خلافت میکنی و پسران عباس در توضیح تفضیلے نگاه داشتند ابن زبیر بعبد الله
گفته فرستاد که ازین شهر بیرون رو عبد الله ابن عباس گفت آنچه تو گفته اند امر است بجز دو سه کس که از من فقه می آموزند و چندے در این
که در خانه برادرم می باشند کسی از ما بهره نمی یابد و او بعد از علی عم بخدمت امام حسن عم بسر بردی چون معاویه بن ابوسفیان قصد
عراق کرد امام او را در مقدمه روان ساخت معاویه عبد الله را بفریفت و هزار درم بهر او فرستاد عبد الله شب بلشکر معاویه رفت ابو جعفر
عبد الله بن جعفر طیار به جود و سخا ممتاز بود وقتیکه او را به بسیاری عطا عتاب کردند گفت جمعی بانعام من خو کرده اند می ترسم که اگر انعام
خود را از ایشان قطع کنم حق تعالے عطای خود از من قطع کند ابوذر جندب غفاری از بزرگان صحابه و تابعین اولین است
محمد عم در باب او فرموده که ابوذر در امت من در رتبه شبیه است بعیسے عم وقتے غلام را گفت چرا گوسفند را رها کردے که علف اسپ
بخورد گفت میخواستم که ترا بغضب آرم گفت من بغضب تو و بزعم شیطان که تو بغضب برد م و کنون بدین راسے ترا آزاد کردم قربت اسے الله
ابو یحیے صهیب بن سنان رومی از بزرگان صحابه بوده محمد عم با او مزاح کردی و او نیز سخنها گفتے روزے پیش رسول عم شد
و یک چشمش رمد داشت نزد رسول عم خرما نهاده بود صهیب پرهیز نمیکرد رسول عم فرمود که خرماے خوری و چشم تو درد میکند
گفت از جانبی میخورم که درد نمیکند رسول بخندید و او را نوازش فرمود گویند صهیب از موصل بود و بدست رومیان اسیر شد خداوندش
بمکه آورد و به عبد الله بن جدعان بفروخت بنابران در اقلیم دوم مرقوم شد ابو عبد الله خواط بن جبیر انصارے
از بزرگان صحابه بود و بشجاعت اشتهار داشته از و منقولست که با رسول الله در منزل مر الظهران نزدیک مکه فرود آمده بودم از خیمه
بیرون شدم زنی چند صاحب جمال دیدم پیش ایشان بنشستم رسول عم از خیمه بیرون آمد و فرمود یا ابا عبد الله چرا نزد ایشان نشسته
خجل شدم و گفتم یا رسول الله شترے نفور جسته دارم میخواهم که این زمان بهر او رسنی بتابند پس از آن رسول عم هر گاه که من رسیدی
فرمودی السلام علیکم یا ابا عبد الله شتر نفور توجه شد و من خجل میشدم تا آنکه ترک صحبت آن کردم و نزد او کمتر میرفتم روزی در
مسجد در آمدم خلوت بود بنماز در ایستادم رسول عم از حجره بیرون آمد و دو رکعت نماز بگذارد و بنشست من نماز دراز کردم بخیال
آنکه آنجناب ملول شود و برخیزد فرمود هر چند که نماز دراز کنی ملول نشوم پس چون سلام دادم گفت السلام علیک یا ابا عبد الله
شتر نفور توجه شد گفتم یا رسول الله بآنخدا که ترا براستی فرستاده آن شتر از آنگاه که ایمان آورده بودم نفور نشد و مطیع است فرمود که
یرحمک الله پس دیگر بار از آن سخن نگفت ابو ظرف عدی بن حاتم طائے از اکابر صحابه است و او را جواد بن جواد طائی گفتندی

در سال هفتم از هجرت بخدمت رسول عم پیوست و ایمان آورد و آنحضرت ردای مبارک خود بگسترد تا بران نشست و در عهد خلافت
عم بخدمت علی بسر بردی و در واقعه جمل یک چشمش از نور عاطل ماند بعد از علی عم روزی بمجلس معاویه رفت عبدالله بن زبیر آنجا
بود خواست که با او مزاح کند گفت کدام روز چشم ترا آفت رسیده گفت آن روز که پدرت از معرکه گریخت و به قتل رسید معاویه گفت پسران تو
طراف وظریف وظرفه چه شدند گفت در راه علی شهادت یافتند معاویه گفت علی با تو انصاف نورزید که پسران خود را سلامت داشت
و پسران ترا بکشتن داد جواب داد که من با او انصاف نورزیدم که او شهادت یافت نعمان بن عمر الانصاری از اصحاب بدر بوده
زمخشری گفته که مزاح برو غالب بود نزد پیغمبر آمدی و با صحابه مزاح کردی و آنجناب او را فرموده که نعمان به بهشت رود و همچنین
چندان نوبتی اعرابی نزد رسول عم آمد و ناقه خود را نزدیک مسجد خوابانید و درون رفت نعمان باتفاق جمعی ناقه را بکشت
فضله ازان بیرون آمد اعرابی بیرون آمد ناقه را کشته دید فریاد برکشید رسول بشنید نعمان از بیم بجائی که در زیر علف پنهان شد رسول
بدانجا رسید و او را از زیر علف بیرون آورد و فرمود آنچه کار است گفت یا رسول الله والله آنکه ترا باین دلالت کرده مرا این
فعل فرموده رسول تبسم نمود و بهای ناقه اعرابی را داد و گفت در سخن نعمان نکته بدیع است مخرمة بن نوفل زهری پیری بود از
مهاجرین صد و پانزده سال از عمرش بگذشته نابینا شده روزی بتقاضا از مسجد برخاست نعمان او را دست گرفته هر طرف بگردانید
و بالاخر نزدیک مردم مسجد بنشاند بتقاضای حاجت مشغول شد مردم زبان بملامتش کشادند گفت والله آنکه دست مرا گرفته اینجا نشاند
و گفت این موضع خالی است همانا که با او ظرافت کرده اگر او را بیابم این عصا بر سرش بشکنم گفتند آن نعمان بود پس روزی چند بگذشت عثمان
که خلیفه بود در پیش محراب به نماز ایستاد نعمان نزد مخرمه آمد و آواز خود تغییر داد و گفت اینک نعمان نماز میگذارد گفت ای فرزند مرا
باو رسان نعمان دست او بگرفت و نزدیک بمحراب برد و بگریخت مخرمه عصا برکشید و بر عثمان زد مردمان بدیدند و متحیر ماندند و گفتند
ای مخرمه چه کردی گفت نعمان را زدم گفتند این خلیفه بود خویشان مخرمه بمعذرت نزد عثمان رفتند و گفتند اگر فرمائی نعمان را زجر کنیم
عثمان گفت او را بگذارید که از بدریانست و رسول عم براو عنایتی خاص داشت ابو یزید ربیع بن خثیم ثوری از اکابر تابعین
بوده او را گفتند هرگز کسی را عیب نمیکنی گفت اگر از عیب خود رهائی یابم بعیب دیگر پردازم ابو عبدالله و قیل ابو محمد سعید بن جبیر
از اکابر تابعین بوده در تاریخ ابن خلکان مسطور است که او شطرنج غائبانه میباخت و ازین ظاهر میشود که شطرنج باختن حلال است
و او را حجاج بن یوسف ثقفی در شعبان سنه نود و پنج هجری بشهادت رسانید سوال و جواب او در وقت کشتن با حجاج بسیار است
از انجمله که بعد از سوال و جواب حجاج گفت که او را پیش من بکشند چون جلاد بیامد سعید گفت کل نفس ذائقة الموت یعنی هر ذی
جان را مرگ است پس روی بقبله آورد و گفت وجهی الذی فطر السموات والارض حنیفا و ما انا من المشرکین حجاج بفرمود تا
روی او را از قبله بگردانند سعید گفت اینما تولوا فثم وجه الله هر طرف که روی آرند همان طرف روی خداست حجاج گفت او را ذبح کنند
سعید گفت اشهد ان لا اله الا الله وحده لا شریک له و اشهد ان محمدا عبده و رسوله پس سر او را از تن جدا کردند عمران بن حطان
سدوسی خارجی مذهب از خارجیان زاهد و شاعر ایشان بود گویند بکراهیت منظر معروف بود و زنی جمیله داشته روزی زنش گفت هیچ شک
نیست که من و تو هر دو در بهشت خواهیم بود گفت چگونه گفت هر روز تو مرا می بینی و شکر میکنی که زن جمیله دارم و من بدست تو مفلس
گرفتارم و صبر میکنم ایزد تعالی فرموده که شاکران و صابران از اهل جنت اند ابو حازم یکی از بزرگان تابعین است و نعمان

اورا کلید مشکلها گفتندی سخنان اوست که اندکی از دنیا ترا مشغول دارد از بسیار چیز آخرت **عمر بن عثمان الصوفی** استاد
منصور حلاج بود از سخنان اوست که صبر ایستادن باشد با خدا و گرفتن بلا بخوشی و آسانی **محمد بن اسحاق** اول کسی که متصدی
تالیف سیر گشته مسیلمه کذاب در یمامه گذشت **فرزدق** شاعر شیرین کلام است در مدح امام زین العابدین علیه السلام قصیده در زبان
عربی گفته مرجمه مطلع اش اینست ع سوره باغ احمد مختار + لاله باغ حیدر کرار + گویند که فرزدق روزی پر شکنج میشست وقتی مخنثی
از روی هزل او را گفت که شکنج های روی تو مانند فرجهای عورات مینماید گفت فرج مادرت را ملاحظه نما که کدام است **ابو دلامه زید**
و ابو دلامه جبرشش گویند از شعرای عرب و صاحب نوادر اخبار بوده روزی ابو دلامه قصیده در مدح خلیفه مهدی عباسی گفته بود برخواند
مهدی شاد شد و گفت چه میخواهی گفت سگی شکاری مهدی در غضب رفت و گفت تو مرا به بخل نسبت میکنی که از من چیزی محقر
میطلبی گفت حاجت مراست نه ترا آنچه میخواهم مراد و مهدی سگی شکاری باو داد ابو دلامه گفت سگ پیاده بشکار نتوان برد مهدی
اسپی او را داد ابو دلامه گفت سگ چون شکار کند ناچار من از اسپ فرود آیم تا آنرا ذبح کنم اسپ که نگاه دارد مهدی غلامی باو داد
ابو دلامه گفت چون با غلام و اسپ و شکار از صیدگاه باز آیم گوشت صید را که پزد مهدی کنیزکی او را بخشید ابو دلامه گفت تنها بودم
اکنون صاحب غلام و اسپ و کنیزک شدم خانه باید که با ایشان دران بگنجم مهدی خانه باو داد ابو دلامه گفت قوت ایشان از کجا
خواهد بود مهدی گفت هزار جریب عامر و هزار جریب غیر عامر ترا دادم ابو دلامه گفت عامر را دانم که مزروع و معمور بود و غیر عامر
چیست گفت غیر عامر زمین خراب بود که دران هیچ نباشد گفت زمین خراب بخشیدن فضلی نبود من صد هزار جریب در بیابان
امیر المؤمنین را بخشیدم مهدی گفت دو هزار جریب عامر باو دهند ابو دلامه گفت این دو هزار زمین عامر را بیکجریب عامر مصالح
و عوض کنم مهدی گفت آن جریب عامر کدام است ابو دلامه گفت بیت المال مهدی گفت خزانه را از انجا بجای دیگر نقل کنید
و یک جریب از ان باو دهید ابو دلامه گفت هرگاه خزانه را از ان نقل کنند غیر عامر باشد نه عامر مهدی بخندید و او را صله جزیل
داد وقتی روح بن مهلب والی بصره بقلع و قمع طائفه از خراسانیان که عصیان ورزیده بودند روی بایشان آورد یکی از خراسانیان
بمیدان آمد و تنی چند از سپاه روح را بکشت و دیگر باره مبارز خواست روح ابو دلامه را بقتل او فرمان داد ابو دلامه هر چند عذر
خواست هیچ در نگرفت چاره ندید گفت ایها الامیر امروز اول آخرت است این توشه میباید روح گفت آنچه خواهد باو دهند
ابو دلامه نان و کباب و صراحی شراب با خود برد و تیغ برکشید و بر خراسانی حمله آورد و چون خراسانی قصد او کرد ابو دلامه تیغ در
نیام نمود و گفت شتاب مکن و سخنی چند از من بشنو خراسانی گفت بگو گفت من ابو دلامه ام مرا شناختی گفت نام ترا شنیده ام و دیدن
که چندین از یاران ترا کشتم تو چرا بحرب من آمدی گفت بهر جنگ نیامده ام شجاعت ترا خواستم که با تو یاری کنم و سخنی چند ترا بگویم که از جنگ
بهتر است خراسانی گفت بگو گفت دیدم که محنت بسیار کشیدی میدانستم که گرسنه باشی نان و کباب بهر تو آورده ام بیا تا بگوشه رویم
و با تو خود بخوریم پس از جنگگاه بیرون آمدند و بگوشه رفتند خراسانی چون مست شد ابو دلامه گفت روح از بزرگ زادگان است و به سخاوت
شهرت دارد بهر تو اسپی تازی با زین زرین و کنیزکی جمیله تیار ساخته بیا تا نزد او رویم خراسانی گفت اهل و عیال را چکنم گفت هرجا که باشی
اهل و عیال بهم رسد پس باتفاق بلشکر روح آمدند ابو دلامه نزد روح رفت و گفت خراسانی ممکن نبود از قتل تو چنان چنین گفتم
و او را بخدمت آوردم روح بخندید و خراسانی را بخواند ابو دلامه آنچه پذیرفته بود باو بخشید **ابو العلای اشعث بن حمیر طاع** از شعرای

جهان است پدر او مولی مصعب بن زبیر بوده و اشعث بزهد و علم و فضل اشتهار داشته و از غایت ظرافت خود را لطماع شهرت
میداده و او را گفتند از صحابه کرا دوست میداری گفت علی را از آنکه اول آن عین است و آن زر باشد و بعد ازان یا یعنی مراست
از سخنان اوست که هرگز دو دهی ندیدم که از خانه برآید و گمان ببرم که اهل آنجا نه بهر من طعام میفرستند او را دیدند که دامن بدست
گرد و بمجرا امید دوید حال پرسیدند گفت دو مرغابی دیدم که باهم جفت شده می پریدند و رشانه مرغابی باده میروم که اگر بیضه از و جدا شود
در دامنم افتد او را گفتند از خود طماع تر کسی را دیدهٔ گفت آری زن من از من طماع تر است روزی قوس قزح را دید گمان برد که طناب
زنگین است که از آسمان فروهشته اند قصد گرفتن او کرد چشم و دیده بدان بدوخت ناگاه از بام بافتاد و گردنش بشکست ابو الغیث
جحی از بنی فزاره است اعراب در حمق باو مثل زنند و او مردی ظریف بوده و گفته اند که از غایت لطف طبع سخنان بر خود می بست
تا او را احمق خوانند موسی بن عیسی هاشمی روزی بر وی بگذشت دید که در صحرا زمینی حفر میکند گفت چه میکنی گفت درین صحرا درمی چند
دفن کرده آنرا می جویم و نمی یابم گفت بایستی علامتی بران می نهادی گفت نهاده بودم گفت آنچه بود گفت ابری سیاه
بر سرش سایه افگنده بود اکنون اثری ازان نمی بینم او را گفتند خواهی که پدرت بمیرد گفت لا والله خواهم که او را بکشند تا
میراث و دیت هر دو بستانم در خانهٔ او را بدزدیدند برفت و در مسجد بکند گفتند چرا چنین کردی گفت در خانه مرا دزدیده اند و خدا
دزد را میداند او را آهن نماید و در خانهٔ خود بستاند او در کودکی شاگردی خیاط کرد روزی خیاط قدری عسل بخانهٔ خود می برد
و خواست که بکاری رود گفت ای پسر این زهر است زنهار که نخوری پس برفت جحی وصلهٔ جامه بر دجباری هر دو آن
بگرفت و با عسل تمام بخورد و خیاط باز آمد وصلهٔ جامه بخواست و با او عتاب نمود گفت مرا از زن و سخن راست از من بشنو گفت
بگو گفت غافل شدم یکی وصلهٔ جامه را دزد ربود و ترسیدم و با خود گفتم که در کاسه زهر است بخورم تا تو نیایی مرده باشم همه را بخوردم و
نمردم خیاط بخندید و او را برانداخت خالد یزید بن هارون بن راوان واسطی از علمای اصحاب حدیث بوده از و منقولست که در بغداد یکی
از تابعین را دیدم گفتم مرا حدیثی بیاموز آن گفت حدثنی انس بن مالک عن رسول صلی الله علیه وسلم ابتلاء الله ببلائی فلیصبر
الصبر یعنی گفت آن تابعین که گفت از من انس بن مالک از رسول آنکه اگر مبتلا کرد الله تعالی ببلای پس صبر کن بران پس
باز گشتم و بواسط رفتم و هنگام شب بدر خانه رسیدم کراهت داشتم در خانه کوفتن بنوعیکه توانستم در خانه باز شودم و بخانه در شدم
زن من بر بام خانه بود من نیز بر بام شدم او را با جوانی در خفته یافتم غیرت در من آویخت سنگی گران برداشتم خواستم
که بر سر جوان بکوبم آن حدیث بیادم آمد و نزدم دوم بار نیز قصد کردم و همان حدیث مرا مانع آمد پس زن خود را بیدار کردم
زن مرا بدید و خورم شد و جوان را گفت برخیز و پدر خود را ببین و حال آن بود که من زن خود را حامله گذاشته بودم و بسفر رفته
و بعد از بیست سال باز آمدم سجدهٔ شکر کردم که متابعت نفس نمودم و این از برکت آن حدیث بود امام مالک بن انس
مدنی از اعلام مجتهدین و صاحب مذهب مستقل است و امام شافعی شاگرد او بوده و مالک با شکوه عظیم بوده و در حدیث دستگاهی
عظیم داشته و با این همه تراشیدن شارب نکرده و ریشش سفید و دراز داشته که بناف میرسیده و بقولی گویند بوده
واقدی گوید بمساجد آمدی و بر جنازه حاضر شدی که بعیادت مریضان رفتی و در اواخر عمر همه ترک کرد و به نماز جمعه و عیدین هم نرفتی
و از سخنان اوست هر کرا شصت هزار دینار نباشد او را توانگر نتوان گفت ابو عبد الله محمد معروف بابو الغنیا از مشاهیر ظرفای

جهان بوده صالش از ثمانین است ماهوار متولد شد مولف هفت اقلیم در اقلیم سوم در بصره نوشته که آنجا نشو و نما یافته او در جوانی
نابینا گشته نوادر اشعار او بسیار است از انجمله آنکه وقتی متوکل عباسی عمارتی عالی ساخت ابوالعینا نزد او رفت متوکل گفت خانه ما را
در باب آن سخنی بگو گفت جهانیان خانه در جهان سازند و تو جهان در خانه ساخته متوکل را خوش آمد و او را تکلیف ملازمت
نمود گفت هر که در مجلس تو آید باید که خدمت تو کند و من ضریرم و دیگر ترا باید تا خدمت من کنند خدمت تو چگونه توانم نمود روزی
در سرمای سخت بدیدن عبدالرحمان خاقان رفت عبدالرحمان گفت با سرما چگونه گفت کثرت ضعف تو نمیگذارد که اثر سرما بسرما
رسد روزی بعیادت وزیر رفت و از غلام او پرسید که وزیر چگونه است غلام گفت چنانکه تو میخواهی پس گفت چرا آواز گریه نمی آید
روزی دیرتر نزد وزیر عصر رفت گفت چرا دیر آمدی از آنکه مرکب مرا دزد برده گفت چگونه برد گفت با او همراه نبودم تا دانم که
چگونه برد روزی با یکی سرگوشی میکرد وزیر گفت با یکدیگر چه دروغ میسازند گفت مدح شما میگوییم وقتی بر لب میر رفت مردی
ایستاده بود گفت تو کیستی گفت مردی ام از بنی آدم گفت خدای ترا دیر دارد که گمان من آن بود که نسل آدم منقطع شده
الحمد لله که چیزی باقیست روزی یکی را گفت که زنی بر خود آرم گفت مشتاق مرگ او باشی گفت لا والله نخواهم که بمیرد گفت چرا
گفت ترسم از بسیاری شادی بمیرم وقتی نزد عبدالله بن سلیمان بن وهب رفت و از قلت حال شکایت کرد گفت من
بهر تو بفلان نوشته بودم گفت آری لیکن بحال من نه پرداخت گفت تو او را اختیار کرده بودی گفت چنین است اما بر من
ملامت نیست چه موسی علیه السلام هفتاد تن از قوم خود اختیار کرد و در آن میان یکی رشید نبود و رسول عم عبدالله بن سعد بن ابی سرح را
بکتابت وحی اختیار کرد او مرتد شد و میان کافران رفت و علی عم ابوموسی اشعری را حکم ساخت و او بعزل آنجناب فتوی
داد عبدالله بن سلیمان بخندید و او را صله جزیل بخشید و از و منقولست که از هیچ کس چنان منفعل نشدم که از کودک خوردسال
چه او را گفتم که مثل تو پسرک میخواهم اما پدر تو ترا نفروشد گفت اگر چون من پسری میخواهی پدر مرا پیش زن خود بفرست تا چون من
پسری ترا حاصل آید و هم از و منقول است که زنی بود در اظلمه نواره گفتندی در طفلی که بکتب رفتی قلم و دوات طفلان دزدیدی
و چون بالغ شد بزنا مشغول گشت و چون بکهولت رسید قواده میکرد و چون پیر شد و از رفتار باز ماند قوچی بخرید و بکرایه
میداد تا بر گوسفندان میکشیدند و هم از و منقول است که روزی بنخاس رفتم کنیزکی دیدم که سوگند میخورد که دیگر بخانه این سید نروم
گفتم چرا چنین مبالغه میکنی گفت سید من طریقه عجیب دارد و من طاقت تحمل آن ندارم گفتم آن چیست گفت جماع ایستاده میکند
و نماز نشسته میگذارد و دشنام بهجی هر لفظ میگوید و قرآن بلحن میخواند و دوشنبه و پنجشنبه روزه میدارد و در رمضان افطار میکند و نماز
صبح نمیگذارد و تا چاشت گاه خفته میماند و چون برخاست نماز چاشت میگذارد ابو یعقوب اسحق بن محمد نهرجوری از علماء
صوفیه بوده و با جنید و عمرو بن عثمان مکی صحبت داشته و سالها بمکه مجاورت کرده و من کلامه الدنیا بحر و الآخرة ساحلها و المرکب
النفوس و الناس علی سفر یعنی دنیا بحریست و آخرت کناره آن و مرکب نفوس مردمان و سفر اندو قال عرف الناس بالله اشدهم تحیرا فیه یعنی
هر کسیکه شناخت حق تعالی را زیاده شد او را حیرت در آن شیخ بهاء الدین ذکریا ملتانی از اکابر اولیا و علمای عصر بوده او مرید
شیخ شهاب الدین سهروردیست و من کلامه سلامتی بدن در اندک خوردن و سلامتی روح در ترک خوردن و سلامتی دین از
فرستادن صلوة بر رسول صلی الله علیه وسلم است خواجه معین الدین چشتی سجزی سیستانی مرید خواجه عثمان هارونی است در علوم ظاهری

وباطنی یگانهٔ زمان بوده از سیستان بهند آمد و در اجمیر مقیم گشت واکنون مزارش در اجمیر زیارت گاه خاص و عام است گویند که
چون او فوت نمود بر پیشانیش نوشته یافتند که مات حبیب الله فی حب الله سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری سوالی
از اکابر مشایخ هند است و مرید خواجه معین الدین چشتی بود و از سخنان اوست که نام معشوق نتوان گرفت چه اگر عاشق او را حاضر
داند در حضور نام بردن بی ادبی است واگر غایب شمارد عاشق نباشد شیخ حسن افغان از مشایخ هندوستان مرید بهاء الدین
ذکریای ملتانی است شیخ در باب او گفته اگر در قیامت مرا پرسند که چه آوردی گویم حسن افغان را گویند او امی بود لیکن
هرگاه سطری از قرآن مجید یا حدیث یا قول مشایخ نوشته باو دادند گفتی که این کلام خداست و آن حدیث رسول علیه و القول مشایخ
روزی برای سیر رفت بمسجدی رسید جمعی نماز میگذاردند یکی امام بود شیخ حسن با او اقتدا کرد و چون از نماز فارغ شد شیخ با امام گفت
به بنگاله رفتی و برده خریدی و بملتان بردی پس بغزنین شتافتی و من بی تو حیران و سرگردان شدم امام بپای او افتاد و مرید شد
شیخ اوحد الدین عبد الله ملتانی شیخ عهد بود یکی از یاران او در غاری منزوی بود ماری دید دست بر آن دراز کرد مارش
بگزید نزد شیخ آوردند شیخ گفت چرا دست بآن دراز کردی که ترا زخم زد گفت نه تو گفتی که جز خدا نبود من آنرا جز خدا ندیدم گفت
چون خدا را در لباس قهر بینی از وی بگریز پس دعا بر خواند و بر دمید تا شفا یافت از سخنان اوست که خدای را باشی اگر خدا را
نباشی خود را مباش و چون خود را نباشی خدای را باشی گفت درویشی آن بود که از کس نرنجی و چون اینجا حاصل کنی واصل
گردی شیخ شرف الدین یحیی منیری از اکابر عرفای هند بود و اول کسی است از مشایخ که بر زبان اهل توحید سخن گفته
در ریاضت شاقه کشیده از سخنان اوست چون مطلوب را نهایت نیست طالب هرچه یافته است نیافته است و گفت خلاص نیست
که خلق را از میان برگیری و صدق آنکه خود را از میان برداری گفت عارف هرچه که بیند نظر بر حقیقت او اندازد لاجرم معدوم را
لهذا دل بر آن نبندد شیخ احمد معشوق از اکابر اولیای هند بوده نقل است که روزی به نهر غسل به آبی در آمد و گفت الهی
بادشاهی و از اطاعت بندگان بی نیازی تا مرتبهٔ خود در خدمت تو ندانم از آب بیرون نه آیم ندا رسید که بسیار ی از اطاعت
تو از آتش دوزخ نجات دهم گفت الهی رحمت و نعمت ترا نهایت نیست باین اکتفا بکنم ندا رسید که من ترا معشوق خود میدانم
تو طالبان را عاشق کن شیخ از آب بیرون آمد و روی بخانه نهاد و در راه از درو دیوار می شنید که شیخ احمد معشوق می آید در آخر
حال او را جذبه رسید که از نماز باز ماند علمای ظاهر تکلیف به نمازش کردند گفت نماز کنم لیکن فاتحه نمیتوانم خواند گفتند نماز
بی فاتحه درست نه بود گفت فاتحه بخوانم لیک ایاک نعبد و ایاک نستعین نگویم گفتند فاتحه بی آن درست نه بود پس تکلیف ایشان
بنماز بایستاد چون بایاک نعبد و ایاک نستعین رسید از هر بن مویش قطرهٔ خون چکید و خرقه خونین شد نماز قطع کرد و گفت ای
بزرگان من زن حایضم امام نماز درست نباشد ملا دوپیازه از ظرفای زمانه بود قبرش در هندیه از توابع مالوه است گویند وقتی
بموضع هندیه رسید پرسید که نام این شهر چیست گفتند هندیه گفت اکنون دوپیازه از هانڈی بکجا رود و از جمله هزلیات اوست ✤
الرسول خیر خواه خلایق ✤ الفیل اول معشوق خدا ✤ الفرشته جنگل مخفی ✤ البادشاه و شاه کاهل بان ✤ الوکیل محل دروغ ✤ السردار
ریسمان جاروب ✤ الکوتوال نمونهٔ ملک الموت الڈولی باون شهوت ✤ الرفه دلیر شهوت ✤ الکوکه گوساله غیرتیست که بر و هیچ نمی جنبید
السپاهی همیشه سرگردان ✤ الخواجه سرای واه بی کس ✤ الکرناکور حکومت ✤ الکروری آنکه خر گوش در زبر ✤ الجوتش آمد کوتازه روزگار ✤

المستوفی مرده شود دروغ گو + القانونگو جنگل مورسے + البها در واقع طلب + المدرسه محله ملقبان + الزیارت گاه تهمت دار فسق + المسجد خوابگاه بیتمان + المفلس کان تصوف + الثایب از لذت جهان محروم + التواضع ریا د علامت تجمل الجلال پاسبان کس + المجر د اسید وارکون + البیوقوف کروری دیانت دار + القدیے یا بوی کهنه پیس طویله + المحسب آلت قاضی + الهادم اللذات یوم ماه رمضان + الخانه بیخ رشیں + الخالقاه گوزگاه مسافران + القاضی بیخ درگل + المتفکر قحبه تنها + العاشق پاک انکه گاید ونگوید + الداماد بول مادرزن + الخانه خراب زن خوش طبع درخانه + الدیوان نشانه براه بیکاران + المخنثی ناهمه کس در تلخی + الکرباخایه از رشیں درازتر + السرما ہے از مقعد غایط + البر شکال سامل بوال خدا وہمچنین سطرے چند در هزلیات از کلام عبید زاکانی در ضمن اقلیم چهارم مرقوم است ابو محمد برهان الدین قطب عالم بن شاه محمود بن مخدوم جهانیان از بزرگان زمان بوده بگجرات درگذشت و ولد ارشد او شاه عالم نیز از اولیا بود بگجرات می گشت واکنون اولاد ایشان دران دیار بر مسند ارشاد متمکن اند + +

وبدانکه آن اقلیم دوم مبدا آن موضعیست که عرض آن بیست ونیم درجه باشد و غایت درازی روز سیزده ساعت و ربع و طرف جنوبی او سه هزار و هشت صد و چهل و هشت فرسخ و سدس فرسخ ست و طرف شمالی آن سه هزار هشت صد و چهل و هشت فرسخ و سدس فرسخ و طرف شمالے آن سه هزار و پانصد و چهل و هشت فرسخ و نصف عشر فرسخ ست و از طرف شرقی و غربے او یکصد و پنجاه فرسخ ست و ساحت سطح این اقلیم پانصد و هفتاد و دو هزار و ششش صد و شصت فرسخ و سدس فرسخ ست زویله از بلاد افریقه است و افریقه دوازده شهر عظیم دارد و اهل رویله در معرفت اقدام مهارت تمام ست بمرتبه که میان اثر قدم غریب و متوطن و مرد و زن و زرد و بنده گریخته فرق کنند مماس شهرے بزرگست در بلاد بربر و بلاد بربر سه شهر است مابین سودان و حبشه و شهر مجاس سیزده دروازه دارد و بر جانب غربی آن نهریست که بران سه هزار طاحونه است و در داخل شهر ششش صد و شصت چشمه است و در هر نهرے جوی آب بستانیست در شرق و غرب شمال آن شهر نیست جزیره معاینه در بحر هند است مردم آنجا روی برسینه دارند نزدیک آن جزیره کوه است که از شقیب آتش عظیم نماید و در روز بخر دود بسیار چیزے بنظر نه آید و هیچکس نزدیک نتواند شد جزیره سقوطره در بحر مغرب ست صبر دوم الاخوین از انجا آورند جمعے از حکماے یونان درآن جزیره ساکن اند و از نسل ایشان آنجا مردم اند که با غیر خود مواصلت نکنند +

سیداء آنچه موضعیست که عرض آن بیست و هفت و نیم درجه باشد و غایت درازی روز سیزده ساعت و سه ربع ساعت طرف جنوبی آن سه هزار
و پانصد و چهل و هشت فرسنگ و نصف عشر فرسنگ است طرف شمالی آنشهر سه صد و شش و دو فرسنگ و سدس فرسنگ است و هر یک از طرف
شرقی و غربی تا نصد و سی و شش فرسنگ و عشر فرسنگ است و مساحت سطح این اقلیم چهار صد و شصت و هشت هزار و چهار صد و نود
و یک فرسنگ و دو خمس فرسنگ است ایضاً شهریست قدیم از دیار مصر بر شرقی رود نیل و بلاد مصر بیست و هفت شهر است و بسبب
اعمال بد حق سبحانه تعالی همه ساکنان آنشهر را سنگ ساخته و حالا مشاهده کنند صورت زن که با زوج خفته و قصاب که گوشت
پاره مے کند و طفل در گهواره و زنان در تنور و مانند آن همه سنگ شده اند راقم حروف بزبان سیاحان شنیده که در وک جاییست
الکورد نام آنجا تمام سکنهٔ شهر در زمان سابق سنگ شده اند بلهرم شهریست در مغرب قبر ارسطو حکیم از آنجاست و نصاری آنرا زیارت
کنند بیت اللحم قریه ایست بر دو فرسنگ از بیت المقدس تولد عیسی علیه السلام آنجا بوده است و آب معموریه که نصاری بآن آب فرزندان
خود را غسل میدهند و اعتقاد دارند که تا بآن نشویند نصرانی نشود در آنجاست جیفص از بلاد کرمانست اندرون آن شهر باران
نبارد و بیرون آن بارد وسندان از بلاد کرمان است در کوه آن غاریست که از درون آن آواز آب بر مے آید و بخار مثل دود
از آنجا بر مے آید و با حوالی در غار منکشف شود و چون بسیار شود مردم آنرا جمع کنند و آن نوشادر خالص است سنون
از دهات کرمانست و در وسط آن حصاریست که در آن موش نباشد اگر موشی را بدانجا برند چون بزمین او رسد بمیرد صعید
ناحیه ایست در ولایت مصر و در کوه آن غاریست که در آن موتی انداز آدمی و مرغ و سگ و گربه و مثل آن همه مکفن بکفن کتان
و همه بر حال خود و هیچ تغیر در آن ظاهر نیست و آنجا سنگهای خورد است بر شکل درم و دینار گویند که دراهم و دنانیر قوم فرعون
که بدعای موسی همه مسخ شده جیزه از دیار مصر است مدینه پادشاه ریان بوده و در حایط آنشهر غرفه ایست مشرف و نیل بر دیوار شرف

رود نیل و بر دیوار آن غرفه مکتوبست که سخن یوسف عم صقلیه از جزائر مغرب ست در مقابل افریقه در بلاد و دیهات آن جزیره معدن احجار سبعه متطرفه چون زر و غیر متطرفه چون شب و زاج و نشادر و سیماب است و در صحرای آن زعفران بسیار است و آنجا کوهیست که آنرا جبل النار گویند هنگام شب در آن کوه آتش بسیار مشتعل شود و بروز دود سیاه نماید و عجب تر آنکه قلعه آن کوه هیچ گاه از برف خالی نباشد طبریه شهریست نزدیک دمشق و در انجا نهریست عظیم که آب آن نصف گرم و نصف سرد است و بیکدیگر آمیخته شود و قبر لقمان حکیم در طبریه است و آنجا هفت چشمه اند که در هفت سال ازان آب بسیار برآید و هفت سال دیگر خشک گردد و ال ولاییست در جبال افریقه آنجا یکمن گندم که زراعت کنند یا نصد من حاصل آید کواره قلعه ایست بطبرستان بعضی اهل تواریخ گفته اند که بلندی آن بمرتبه ایست که مرغ ازان بلندتر پرد وابر در کمر قلعه باشد چه گاهی بر قلعه باران نبارید و این از غرائب است چه ارتفاع ابر تا هفتده فرسخ میرسد چنانچه در کتب هیئت مرقوم است و ارتفاع دیوار هفتده فرسخ بیرون از قیاس است موفه در حدود شام است زمین آن یهود را قبول نکند اگر یهودی را دران موضع در قبر کنند از قبر بیرون افتد و از عجائب آنجا آنست که زنان از ابتدا تزائیدن بکارت عود کنند ناصره قریه ایست بقرب طبریه و اشتقاق نصاری ازانست و اهل آن قریه مریم را تهمت کرده بودند بشومی آن دختری که آنجا متولد شود بکر نباشد ٭

مبدا آن موضعیست که عرض آن سی و سه درجه و ثلثان درجه باشد و غایت درازی روز چهارده ساعت و ربعی باشد و طرف جنوبی آن سه هزار و سه صد و سی و دو و سدس فرسخ ست و طرف شمالی سه هزار و یک صد و چهارده فرسخ و هر یک از طرف شرقی و غربی آن یک صد و هفتده فرسخ و خمس فرسخ است و مساحت سطح این اقلیم سه صد و هفتاد و هشت هزار و سه صد و هشت فرسخ و ربع فرسخ ست یاکتر ناحیه ایست میان شام و عمان و مدن و قریه بسیار دارد و از عجائب آن چشمه ایست و آنرا بسنگ و ارزیز محکم کرده اند و یک ثقبه دران گذاشته اند و ازان آب بسیار بیرون می آید و اگر آن ثقبه کشاده تر شود آنشهر از آب خراب گردد شهرزور موضعیست نزدیک همدان اهل آن اکثر اکراد و قطاع الطریق اند و طالوت ملک بنی اسرائیل ازانجا بوده و حب الزلم که ازادویه باهیه است بجز آن موضع جاے دیگر نباشد شبین در ولایت آذربایجان است و از عجائب انجا آنکه هر سنگ رعد که بجانب آنشهر اندازند در آنشهر نه افتد هر چند که نزدیک بسور ن باشد و زردشت آتش پرست ازانشهر بوده و آنجا آتشکده ایست که دایم آتش دران میکنند اصلا خاکستر جمع نشود طمغاج شهری بزرگ ست از بلاد ترک و دیهات بسیار دارد و زنان و مردان آنجا موے بریدن ندارند و از غرائب آنست که زنان آنجا را العیاذ از مباشرت هر چند بکارت عود نماید قرمسین میان همدان و حلوان است مؤرخان گویند که قباد بن فیروز آنجا تختے از سنگ ساخته صد دراع در صد دراع و ارتفاع ان بیست دراع و سنگها را بمسامیر آهنے نوعی فصل کرده اند که مفاصل آن مرئی نمیشود و در زمان کسرے و خسرو ملوک روی زمین بجهت ملازمت او جمع آمدندے و بران تخت نشستندی مثل فغفور پادشاه چین و خاقان ملک ترکستان و داهیر فرمانروائے هندوستان و قیصر سلطان روم و گفته اند که از مطبخ کسرے تا این موضع چهار فرسنج بوده است غلامان او از مطبخ تا انموضع صف کشیده طبق هاے طعام بدست یکدیگر تا آنموضع میرسانیدند

گزران شهرے است مین ترک از ناحیهٔ تبت و دران چشمه ایست که هر اجساد متطرقه چون دران اندازند بگدازد ماذشهان
موضعی است نزدیک ن و آنجا ایوان عظیم ست و در پیش آن ایوان اثر باغ عظیم است گویند که آن باغ بهرام گور بوده و
از عجائب آن ایوان آنکه نصف که بجانب کوه دارد و بران برف می افتد و بر نصف دیگری نمی افتد نهاوند شهریست
بهمدان از ابنیهٔ نوح انجا چشمه ایست در شعب کوهی چون کسے محتاج آب باشد در شعب آن کوه در آید و باواز بلند
گوید که محتاج آب ام بعد ازان بجانب زراعت خود روان شود آب از عقب او جاری شده گشت آرزویش را
سیراب سازد چون تا آنجا رسد آب گرد یعنی زراعت او بقدر خواهش سیراب شود بار دیگر نزدیک آن شعب ورد
ویزوربا سے برزند ده بدستور بگوید که آب کفایت است فی الفور آب منقطع گردد نینوی شهریست بر شرقی دجله
نزدیک موصل یونس انجا مے بوده و آنجا تلے است که دعاے قوم یونس بران تل مستجاب شده و آنرا تل توبه گویند
و هر شب جمعه مردم زیارت ان تل روند صاحب تحفة الغرائب گوید که آنجا طاحونه ایست که همه آلات آن از سنگ است
و چون آسیابان خواهد که ساکن شود گوید اسکن بحق یونس پیغمبر سنگ آسیا ساکن شود و چون فارغ شود گوید از خود فارغ
شدم سنگ در حرکت آید واسط شهریست میان کوفه و بصره در سنه هشتاد و چهار هجرے حجاج بن یوسف ثقفی آنجا
تعمیر ساخته و نهاده و آن زندان مظلم بوده و بعد از مرگ او در آن شهر جمعی کثیر از ارباب علم و فضل پیدا شدند +

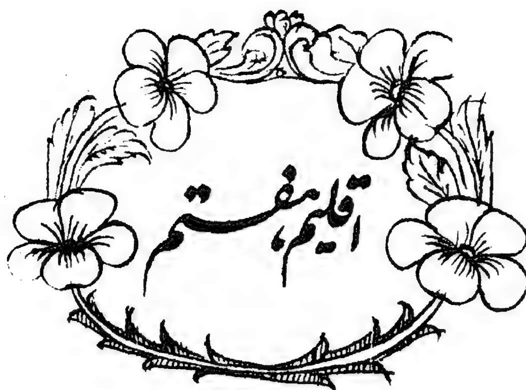
ابتدای آن موضعیست که عرض آن سی و نه درجه باشد و غایت درازی روز چهارده ساعت و ربع ساعتے و طرف جنوبی آن سه هزار و یکصد و چهارده فرسخست و طرف شمالی آن دو هزار و نهصد و بست و هشت فرسخ و نصف فرسخ است و هریک از طرف شرقی و غربی آن نود و نه فرسخ و نصف فرسخے و مساحت سطح این اقلیم دویست و نود و نه هزار و چهارصد و نود و سه فرسخ و سه عشره فرسخ ... ارمینه ناحیه ایست ما بین آذربایجان و روم صاحب تحفة الغرایب گوید که انجا آتش خانه ایست که سطح آن از صاروج است و میزاب از نحاس دارد و در تحت میزاب حوضیست از رخام چون آتش در آتش خانه برافروزند و آب بر سطح ریزند تا از میزاب آب سطح بیرون آید و در حوض رود باران چندان آید که سطح آن شسته گردد و آن حوض پر آب شود ارزن الروم انجا چشمه ایست که آنرا عین الفرات گویند هرکس در بهار ازان آب غسل کند دران سال بیمار نگردد استونه شهریست در ابتدا بر کنار دریا و در انجا کوهیست و دران سنگهاست که در شب چون چراغ روشنائی دهد افیوس شهریست از بلاد روم و آن تختگاه دقیانوس بوده و اصحاب کهف ازانشهر فرار نموده بودند ما بین شهر و کهف دو فرسخست و در کهف بجانب بنات النعش است آفتاب دران کهف درنیاید و بر در کهف مسجدیست که دعا دران مستجاب شود و آن مسجد از شهر مرئی میشود بستم موضعیست بناحیه فرغانه معدن زر و نقره دارد و در کوهے از کوههاے انجا غاریست وازان بخار بحوالی در آن غار متحجر میشود و آن نشادر است شنترین شهریست باندلس بر ساحل بحر سوحل عنبر اشهب ازانجا آورند و بعضے اوقات دریا آنرا بساحل اندازد و دیگر حیوانی ازان بحر بیرون مے آید و خود را بر سنگها مالد و پشمے ازو جدا شود بغایت نرم و برنگ زر سرخ و مردم آنرا جمع کنند وازان جامه سازند در غایت حسن و آنجامه را ازانشهر بیرون نبرند طرشه شهریست قدیم از بلاد اندلس و در نزدیکی آنشهر غاریست و دران هیچ آتش ظاهر نیست و هر چیز که در الغار افتد مشتعل شود و بسوزد طلیطله شهریست بزرگ

از بلاد اندلس آب و هواے نیک دارد و در نزدیکی آن شهر سنگیست که چون آنرا قائم سازند باران پیدا شود و چون آنرا بیندازند باران بایستد قبیره شهریست قدیم از بلاد اندلس و در انجا غاریست چون جامه یا چیزے در آن فرستند باد آنرا بیرون اندازد و بجانب علو بالا نزدیکی از ملوک بنی امیه بغرمود تا آن غار پرکاه کردند و مردم بر در آن غار نشستند باد و زور بران کاه کرد و هیچکس را معلوم نشد که آن کاه بکدام جانب رفت قساطلونه شهرے قدیم ست باندلس در کوه آن غاریست و در آن غار بیتے است که هیچ تغیر دران پیدا نشده و معلوم نیست که آن چه کس ست قیصریه شهرے عظیم ست از بلاد روم و در انجا حامیست از ابنیه بلیناس حکیم که بجهة قیصر ساخته از عجائب دنیاست چراغیکه در زیر آن روشن کنند گرم می شود لورقه شهر بزرگ است در اندلس و در انجا یک دانه گندم بوزن صد دانه گندم متعارف حاصل می شود سنطیله از بلاد روم است و آنجا نوعی از بوستین است که سببش دران پیدا نمی شود ملیطه از بلاد روم ست در کوه آن چشمه ایست چون حیوانات از ان آب خورند متنفر شوند و چون آن آب اندک مسافت از چشمه جارے شود سنگ گردد یونان ولایتے است بقول مورخان اسلام این همه دیار در آب غرق است و بروایت اهل فرنگ بعضے از مواضع یونان در آب معمور است و بسیاری از ان اکنون آباد است چنانچه در ضمن فصل گفتهای صاحب والا مناقب کپتان جوناتهان اسکاٹ گذشت +

مبدا آن موضعیست که عرض آن چهل وسه و نیم درجه بود و غایت درازی روز پانزده ساعت وربعی وطرف جنوبی آن دو هزار و نهصد و هشت و نصف فرسخست وطرف شمالی آن دو هزار و هفتصد و پانزده فرسخ و خمس فرسخست و هر یک از طرف شرقی و غربی او هشتاد و ثلث فرسخست و مساحت سطح این اقلیم دویست و سی و پنجهزار و سی و چهار فرسخ و ثلثان فرسخ است البولده شهریست بزرگست در بلاد فرنگ و بناهای آن از سنگست و بانی آن وصیت کرده است که زنان در آنشهر در نیایند بنابران زنان آنجا نروند و آنجا زر سرخ و نقره بسیار است و اکثر سکنه آنجا را همه عمارت از طلا و نقره است اشنت از بلاد فرنگ است چون ساکنان آنجا متاعی بخرند قیمت انرا بران نویسند خریدار آن قیمت را انجا بگذارد و آن متاع برگیرد امطرخنه شهری عظیم است از بلاد فرنگ آنجا هیزم نباشد لکن آنجا مرغزاریست که چون در تابستان آب آن کم شود از گل بر شکل طوق قرصها سازند و خشک کنند در آفتاب و آنرا بعوض هیزم بسوزند و آنهمه خاکستر شود و انگشت از ان حاصل نشود شابر شهریست در نواحی باب الابواب و آنجا چاهی عمیق است که آنرا چاه بیژن گویند و افراسیاب بیژن را در انجا بند کرده و سنگی عظیم بر سر آن چاه گذاشته و رستم بن زال بر سر آن چاه رسیده و آن سنگ را از سر آن چاه دور ساخته و بیژن را بیرون آورده و این داستان را فردوسی در شاهنامه بیان کرده و آن سنگ در حوالی آنچاه افتاده است هر کس که در آنجا میرسد تعجب میکند که رستم این سنگ را چگونه برگرفته مدینة النسا شهریست بغایت بزرگ در جزیرهٔ بحر مغرب آنجا همه زنان باشند و حکم هیچ مرد بر ایشان جاری نیست بر اسپ سواری کنند و جنگ محکم نمایند و غلامان مملوک دارند چون شب در آید غلامان نزدیک سیدهٔ خودها بموجب طلب پنهان روند و خدمت کنند و پیش از طلوع بیرون آیند و اگر پسر زایند اورا بکشند و اگر دختر زایند نگاه دارند●

اقلیم هفتم

مبدا آن موضع ایست که عرض آن چهل و هفت درجه و ربعی باشد و روز در آنجا پانزده ساعت و سه ربع و طرف جنوبی دو هزار و هفتصد و پانزده فرسخ و خمس فرسخ است و طرف شمالی دو هزار و پانصد و پنجاه و سه فرسخ و هر یک از طرف شرقی و غربی شصت و نه فرسخ و ثلثان فرسخ است و مساحت سطح این اقلیم یکصد و هفتاد و هفت هزار و هفتصد و بیست و یک فرسخ و ثلثان فرسخ است و در این اقلیم عمارات کمتر است بجنس موضعیست بلاد ترک و آنجا کوهیست و بر قله کوه شبیه خرگاهی از سنگ است و در داخل خرگاه چشمه ایست که از خرگاه می ریزد و از کوه بزمین می آید و آن بوی خوش می دارد بلغار و سقلاب درین کتاب در ضمن اقلیم هفتم گذشت معیقه شهری وسیع است از بلاد سقلاب بر کنار دریا بیشه های سهمناک بسیار دارد و لشکر دران گذر نتواند کرد و مهر زنان آنجا بسیار بود و فرزندهای مهر بر پدران از ازواج حلال هر که پسران متعدد یابد درویش شود و آنکه دختران بسیار دارد توانگر گردد ولطر برون قلعه محکمست بر زمین سقلاب و آنجا چشمه ایست که آنرا چشمه شهد گویند چه طعم آب آن چشمه مانند شهد شیرین است و چون چشمه قدری برود طعم او متغیر شود بسبب عروق اشجار که بر کنار آن است هرقله شهریست از بلاد روم و در شرقی اصحاب کهف و الرقیم است و هارون رشید خلیفه عباسی آنرا ویران کرده مجهول و فوت الهی معرفت اقالیم سبع و ما فیها بسیها بانجام رسید اکنون مبدا عمارت جانب شمال خارج اقالیم سبع که با سوای الاقالیم و الدنیا گویند تا آخر عمارت در آخر عمارات تا انتهای ربع مسکون می نویسد پوشیده نماند که مبدا عمارت خارج از اقالیم سبع در جانب شمال موضعیست که عرض آن پنجاه درجه و ثلثی باشد و غایت درازی روز شانزده ساعت و ربعی و انتهای آن موضعی بود که عرض آن شصت و شش درجه و نیم درجه باشد و روز دراز آنجا بست و چهار ساعت و طرف جنوبی آن دو هزار و پانصد و پنجاه و سه فرسخ و طرف شمالی آن یکهزار و پانصد و هشتاد و دو فرسخ است و هر یک از طرف شرقی و غربی آن سه صد و پنجاه و سه فرسخ و ربع فرسخ است و مساحت سطح آن هفتصد و پنجاه هزار و سی و دو فرسخ و ربع فرسخ است صودق و صوادق نیز نامند از بلاد قلزم است و آن بر ساحل بحر قلزم آبادی دارد و ساکنان آنجا همه مسلمان اند و

نصاری نیز سکونت دارند و دیگر جزیرهٔ برطانیه و برطانه تباے فوقانی نیز ش خوانند و آن در بحر محیط است و بقولے در بحریست که متصل بحر محیط است جزیرهٔ صواسق و برتانیه درین کتاب در ضمن اقلیم هفتم مرقوم شد جزیرهٔ برتانیه بقول کپتان جونا تهان اسکاٹ مسکن اصلی انگریزان است و آنرا جزیره انکلاند نیز ش گویند و دران جزیره شهر لندن تختگاه بادشاه انگریزان است و روز دراز در جزیرهٔ مذکور هفده ساعت و سی دقیقه نجومے میشود و خرد ترین روز نه ساعت باشد و بیان آن در آخر این کتاب اندر فصلے که از کپتان موصوف ست در ضمن انکلاند مرقوم است جزائر بلغار که ورلے بلاد بلغار است و میان آن و بلغار سه ماهه راه مسافت دار داهل بلغار و بازرگانان تجارت آنجا روند هر کس متاع خود را نشان کرده در موضع نهند خرید و فروخت مانند شهر لویه کنند و ساکنان اکثر مواضع آنجا در زمستان از شدت سرما در حمام ها بسر برند چنانچه گذشت و هم درین قطع موضعیست که در اوایل تابستان چون آفتاب غروب کند هنوز تمام شفق غروب ناشده اثرے از صبح صادق ظاهر شود و بقول مؤلف تاریخ صبح صادق امیر تیمور صاحبقران گورکان در تعاقب تقتمش خان جوجی نژاد بسوی شمال بجائی رسیده بود که قبل از غیبت شفق صبح ظاهر مے شد چنانچه اندرین کتاب در اقلیم هفتم در ضمن احوال امیر تیمور گورکان مرقوم است معرفت آخر عمارت که خارج از اقالیم سبعه است تا آخر ربع مسکون یعنے تا آنجا که قطب شمالی بر سمت الراس باشد طرف جنوبی این قطعه چنانچه مذکور شد یکهزار و پانصد و هشتاد و دو فرسخ و شمالی این قطعه یکهزار و چهل و چهار فرسخ و چهار تسع فرسخست و مساحت سطح این قطعه چهار صد و بیست و دو هزار و چهار صد و هفت فرسخ و خمس فرسخست و اکثر اهل هیئت گفته اند که درین قطعه اصلا عمارت نیست و بقولے در قطع مذکور لورا شهریست نزدیک بظلمات و روز دراز آنجا چهل شبانروز اینجا یکروز آنجا باشد درین در عرض شصت تا نه درجه بلکه تا هفتاد و نود درجه است و بقول مؤلف اقصاص تا بعرض هشتاد و نه درجه جانب شمال خط استوا عمارات عظیم و غیر عظیم هست چنانچه سابق ازین مرقوم شده و یکروز آنجا برابر چهار ماه بلکه از چهار ماه هم ترقی کند و بعد ازان عمارت نیست پس بقول مؤلف اقصاص تا هشتاد و نه درجه عمارت هست و نه و نیم نود درجه باقیمانده آن عمارت ندارد چه از شدت آب و برف و سرمای سخت نبات آنجا نروید و حیوان زندگانی تواند کرد پوشیده نماند اینجمله که بمعرض تحریر آمد اندران دیار امرقه که عبارت از دنیای نو است و الکنون اهل فرنگ بد انجا رسیده اند پدید آمده ست تا که امصار و جزائر جانب جنوبی خط استوا از قطعهٔ غربی شاید امرقهٔ جنوبی باشد و در جانب شمال خط استوا که عمارت از ربع مسکون است دران امرقه شمالی یافته نمی شود بنابران گفته می شود که شاید بر نصف کرهٔ ارض بجائے که مقاطر عبارت از وست بوده باشد که سید اند الغیب عند الله حکایتے در عجائب البلدان بنظر راقم رسیده که سکندر ذو القرنین جماعهٔ تجار را که ماهر اکثر لغات و السنه بودند فرمود که در کشتیها نشینند و از طرف مشرق تا محاذی طلوع کواکب بروند و ما را از معمورهٔ خبر کنند جماعهٔ بازرگانان بعد از یکسال و نیم بسواحل بحر محیط رسیدند و جمعے آنجا ساکن دیدند گفتند شما چه مردمان اید آنجماعه متحیر ماندند تجاران برگردیدند و نزد سکندر آمدند و تمام احوال عرض کردند کسانیکه از اوضاع افلاک و زمین واقف بودند با ذو القرنین گفتند سخن تجاران راست است چه آب احاطه زمین کرده و ایشان از جهت مشرق رفتند تا آنکه از زیر زمین متوجه بسواحل مغرب گردیدند و الله اعلم بالصواب و در کتب هنود مسطور است که بدستور اینجا در پاتال یعنے زیر زمین که عبارت از ارض مقاطر تحتانی است عمارت است و فرمان روایان باشند

خاتمة الطبع

تاج زیبای سر سخن حمد شاهنشاهیست که دو جهان را بیک امر کن از پردهٔ عدم بجلوه گاه ظهور آورده و رونق و آرایش کلام ادای نعت خیر الانام جناب حضرت محمد مصطفے صلی الله علیه و آله و اصحابه و سلم که نظم و نسق عالم را بقبضهٔ اقتدار شریعتش داده اما بعد بر روشن سواد ان ارباب بصیرت و ذکاوت شائقین دریافت سوانح سنین سابقه و تواریخ جویاے وقائع ملوک ماضیه بسان آفتاب بے حجاب سحاب در پرده و متوارے مباد که فی نفس الامر علم تاریخ علمی است که فراوان سوانح عجیبه و قصا و وقائع عظیمهٔ پیشینیان و باستانیان از ملوک و کملا بوسیلهٔ آن مفهوم ضمیر گردد که دل را از قید غم برهاند و بجادهٔ راحت راه نماید هنگام است که شنیدن را افسرده رساند و سامعه را قوت افزاید حالا بشارت تازه باد که درین نزدیکی فرخ کتابے و خجسته صحیفهٔ بل گلدسته ایست که با دختران روزگار بروز رسیده یا چمنیست که هزاران بلبل در نغمه سرا گردیده متضمن حالات عمده تاریخ قابل قبول فطرت سلیم مسمی به حدیقة الاقالیم تالیف مورخ همه دان واقف هر فن ماهر حالات انقلابات روزگار نو دکمن چهره آرای حسن کلام نسخه پیرای صحیفه ایام نقش کارنامه حقیقت نگارے فیض خاتم فراست و نادره مرتضی حسین المخاطب به اله یار عثمانی بلگرامی که در سرکار شاهان هند و امراے عظیم الشان امتیاز داشتند بالآخر بمنصب منشی گری صاحب الاشان کپتان مستر جوناتهان اسکات صاحب بهادر ممتاز گردیده بهمان زبان بایمای و الاشش این گلدسته خندان را ترتیب داده و از اخبار انبیاے ابنا و سلاطین روزگار و برخے از احوال کره ارض و ربع سکون و اقالیم سبعه و هرانچه در هر اقلیم از اقالیم سبعه از بلاد و بحار و انهار و جبال و قلاع و نامی از عمارتها واقع شده حالات بناے هر همه مشرح نگاشته و بنذے از احوال حکما و فضلاے مشاهیر امصار زیب رقم یافته مختص مرام اینکه این تاریخیست لب لباب کتب تاریخها جوینده هر چه جوید درین یابد و این تاریخ براے ناظرین و شائقین بلاد اعظم هند مانند دهلی و لاهور و لکهنو زیاده تر نفع بخش است که حالات جزئیات هر واقعه معاینه می آید الحاصل هرگاه این کتاب قلمی بهم رسید بر منافع و فوائدش ناظرین آگاهے یافتند و باصرار طبعش پرداختند لاجرم نظر باشاعت علوم و نفع عام ببذل همت بلند و نهمت ارجمند سرچشمهٔ دانش و فتوت جناب منشی نولکشور صاحب دام اقباله مالک مطبع در مطبع نامی گرامی واقع لکهنو حضرت گنج کوٹهی خاص مالک مطبع بماه جنوری ۱۸۷۹ع مطابق ماه صفر سنه ۱۲۹۶ھ بار اول از زیور طبع بر آراسته شد و اراے جهان مقبول عالم فرماید

بالوف منه و کمال کرمه

آمین

تا ذکر خلافت سنہ ۱۲۶۷ھ بانہ ثبت صحت کے ساتھ نہایت عمدہ چھپی ہے۔
روضۃ الصفا۔ تصنیف محمد خاوند شاہ یہ تاریخ کی عمدہ مبسوط کتاب ہے۔
تحقیق الانساب معروف بہ مظہر الحق مصنفہ سید ارتضیٰ خان صاحب کلیانوی در تحقیق انساب

شواہد النبوت۔ از جز دتا کل احوال حضرت خاتم المرسلین وحالات ائمہ اطہار و صحابہ کرام نسبت مبسوط ملا عبد الرحمن جامی نے لکھا ہے کہ ایسا مدارج النبوت اور معارج النبوت مین اوس بسط کے ساتھ نہین ہے۔
سیر الاقطاب فارسی شاہ الہدیہ ذکر کرامات

اولیاء اللہ۔
دبستان مذاہب۔ فارسی عقائد و مذاہب مرقوم ہین۔
گنجینہ سروری۔ معروف بہ گنج تاریخ فارسی از مفتی غلام سرور لاہوری تاریخ ولادت و وفات اولیاء و سلاطین ہند۔

کتب تاریخ زبان اردو

تاریخ ناٹو راجستان۔ با نقشجات و تصویرات بے نادر مبسوط تاریخ راجپوتان کے یادگار جسکو صحیح صحیح تاریخی حالات سے شوکت و سطوت قوم راجپوتون کی آشکار ہے قابل دید ہے کاغذ نفیس چھاپہ پاکیزہ بڑے اہتمام سے چھپی
صولت افغانی۔ اردو اسمین واقعات فرمانروایان ہندوستان و تحقیق انساب افغانان ہے از محمد زردار خان صاحب بہادر
فتوحات ہند۔ خلاصہ تاریخ واقعات ہند از عنایت حسین صاحب۔
اقوام الہند۔ بیان اقوام مختلف کا نہایت عمدہ ہے۔
تاریخ چین۔ جیمس کاکران صاحب مرحوم کی تصنیفات سے ہے حالات ملک چین ابتدا ہی طوفان سے تا غایت سنہ ۱۸۵۱ع شرح حالات اور عجائبات ملک چین کے مندرج ہین۔
تذکرۃ الکاملین۔ مشاہیر حکماء علماء کا تذکرہ مع تفصیل عجائبات روزگار تصنیف جناب اشری رام چندر صاحب بہادر بیان اشیاء و مقامات مع تصاویر ہو
طلسم ہند۔ جسمین احوال تمامی راجگان ہنود از برہما راجہ عہد مشترادہ بعد اختتام سلطنت جملہ راجاؤن کے احوال سلطنت بادشاہان اسلام کا سے تا عہد واجد علی شاہ
تاریخ عہد نامجات واقرار نامجات وعطاء سند متعلقہ ریاستہائے ہندوستان وحدود ہندوستان کل سات جلد۔

جلد اول۔ جسمین عہد نامجات واقرار نامجات و عطائے سند متعلقہ لفٹنٹ گورنری بنگالہ و کچھار و جنیا و کوریا و منی پور و آسام و کوچ بہار و سکم و سرحدات جنوبی و مغربی و شمالی و ممالک کٹک و برہما و ملایا و پینشولا و پراگ ہین
جلد دوم۔ جسمین عہد نامجات واقرار نامجات وعطائے سند متعلقہ اضلاع شمالی و مغربی ہندوستان دہلی و رام پور و فرخ آباد و بنارس و اودھ و پٹیالہ و پنجاب و ممالک سرحدی پنجاب وغیرہ ہین۔
جلد سوم۔ جسمین عہد نامجات وعطائے سند متعلقہ خاندان پیشوا و ناگپور اور ریدبل کھنڈ
جلد چہارم۔ جسمین عہد نامجات وعطائے سند متعلقہ خاندانہائے ملک راجپوتانہ و وسط ہند و مالوہ۔
جلد پنجم۔ جسمین عہد نامجات واقرار نامجات وعطائے سند متعلقہ ریاستہائے حیدرآباد و میسور و کورگ و احاطہ مدراس اور جزیرہ سیلون یعنی سنگلدیپ۔
جلد ششم۔ جسمین عہد نامجات واقرار نامجات وعطائے سند متعلقہ بریزیڈنسی بمبئی یعنی ستارا و کلہاپور و سانت واڑی و جاگیرات و کاٹھیاواڑ و ممالک گجرات و جین و ریاست بڑودا و جوار سند و بلوچستان و کمپنی و کاکوارہ و اسکاتھا و ار و کچھ و چیلن پور و ماہی کانتا و لوا کانٹا۔
جلد ہفتم۔ جسمین عہد نامجات واقرار نامجات

وعطائے سند متعلقہ سندھ و بلوچستان و فارس و ہرات و عرب و ترکستان فارس و ساحلان عرب و افریقہ ہین۔
تاریخ جدولیہ۔ یہ مشہور تاریخ مولفہ منشی خادم حسین صاحب اکبرآبادی آدم سے تا ابتدائے جدول کے اندر جزو وکل کیفیت تاریخی بقید سنہ مختصر مختصر روایت درج ہوتی ہین۔
تاریخ نپولین بوناپارٹ۔ مشہور شہنشاہ فرانس کی ہے اسکا ترجمہ مولوی مشتاق حسین صاحب منصرم نے فرمایا۔
سفرنامہ۔ جناب نورسا محمد صاحب بہادر کمشنر جنہون نے سنہ ۱۸۶۰ عیسوی مین یارقند کا سفر فرمایا متضمن حالات اوس دیار کے
قصص الانبیاء اردو۔ مولفہ محمد طاہر در حالات انبیاء۔
قصص الانبیاء اردو۔ مطبوعہ مطبع شعلہ طور۔
عجائب القصص اردو۔ دو جلد انبیاء و اولیا کے حالات مبسوط ہین۔
تاریخ بغاوت ہند مسمی بہ محاربہ عظیم غدر سنہ ۱۸۵۷ عیسوی کی تاریخ بغاوت ہند اسمین اکثر مقامات کے مفصل حال معرکہ کے درج ہین چند انگریزی کتاب سے پنڈت کنہیا لال صاحب منصرم نے ترجمہ و تالیف کیا۔

مجموعات علم و غیرہ کتب نایاب زمانہ

عجائب المخلوقات۔ تمامی مخلوقات کے اشکال اور احوال اسمین مندرج ہین با تصویر نہایت عمدہ چھپی ہے۔
ایضاً۔ رنگین۔
مطلع العلوم و مجمع الفنون فارسی۔ از حکیم

واجد علیخان متخلص واجد۔
ترجمہ اردو مطلع العلوم و مجمع الفنون۔ از منشی زین العابدین خان مرحوم۔
معلومات الآفاق۔ یہ کتاب اسم بامسمی ہے اسمین تمام دنیا کے حالات اور وسعت و

آبادی و ویرانی مع رنگ مع تصویرات۔
ایضاً۔ بلا رنگ مع تصویرات۔
مطلع العجائب۔ ترجمہ معلومات الآفاق مذکورہ بالا
ریاض الفردوس۔ مصنفہ مولوی محمد حسن خان صاحب مثل مطلع العلوم۔

اعجاز عیسوی ۔ اُردو ترکیب عملیات و نقوش
مجربہ مطبوعہ مطبع گلزار محمدی ۔
اعجاز خسروی ۔ تصنیف حضرت امیر خسرو
دہلوی جسمین صنائع و بدائع لفظی و معنوی ہر قسم
کے ہر قسم مین شامل ہے اور پانچ رسائل
کی یہ کتاب کاغذ پر کار و عمدہ پر چھپی ہے ۔
عجائبات فرنگ ۔ یعنی حالات ملک انگلستان
و کیفیت سفر یوسف خان کمل پوش نامی سیاح
ممالک یورپ تا بابل دیدہ ہے ۔
اندرجال اُردو ۔ اسمین ہر قسم کے نقش و
شعبدہ و منتر ہین ۔
تاثیر الاظہار ۔ سید محمد نقی صاحب لکھنوی نے
کتاب طلسم فرنگ سے منتخب کیا ہے ۔
اعجاز محمدی مسمی بہ اندرجال ۔ مرتبہ پنڈت
بیجناتھ صاحب ۔
خزینۃ الامثال ۔ اُردو و فارسی و عربی کی
شگفتہ زبان زد مندرج ہین ۔
تسہیل الستار ۔ فن ستار مین مولفہ مرزا رحیم بیگ
صاحب ۔
مجموعہ طلسم اسکندر و ذوالقرنین ۔ مشتمل بر علوم
پنجگانہ یعنے کیمیا سیمیا ہیمیا ریمیا و لیمیا ۔
ترجمہ کیا ہوا مولوی محمد عثمان خان صاحب کا ہے
رسالہ علم موسیقی ۔ تصنیف مولوی محمد عثمان
خان شہید ۔
مخزن العلوم ۔ کل علوم صرف و نحو و منطق و
و بیان و معانی و عروض و ریاضی و حساب و
الہیات و طب و اخلاق و نجوم و رمل و موسیقی و
حکمت منزلی و حدیث و فقہ و قیافہ و جغرافیہ و
علم ارض و ناریکا بھید اور بھی بعض فروع کا
بیان ہے ۔
انشاے اسرار ۔ فری میشن فارسی فریمشن کا اسرار
اسمین لکھا ہے ۔
طلسم فرنگ ۔ علم مقناطیسی مین یہ ایک کتاب
نادر ہے ۔
شبستان نکات و گلستان بلاغت ۔ یہ
یہ ایک نادر کتاب صنائع و بدائع لفظی کی
کہ جسکی ہر ایک لفظ و فقرہ سے ایک لطف
صنعت کا ظاہر ہوتا ہے یہ کتاب بڑی
کوشش سے بوسیلہ جناب نواب محمد
مرد انعلی خان بہادر سیم پہونچی ۔ تصنیف
مولوی عبد الفتاح فتاحی ۔
قانون ستار ۔ مصنفہ سید صفدر حسین خان
اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنر دہلی ۔
رسالہ علم قیافہ ۔ تصنیف منشی رہبی پرشاد
صاحب سب ڈپٹی انسپکٹر بدایون ۔
نقش سلیمانی ۔ عملیات و نقشہ جات مصنفہ
خواجہ محمد اشرف علی صاحب ۔
ہفت تماشاے مرزا قتیل ۔ ہر ملت و مذہب
کے تحقیق مین ہے ۔
سراج الرمل ۔ فن رمل مین یہ ایک کتاب نادر ہے
طلسم عجائب ۔ نقوش و اعمال حب
بعض ہر قسم کے از مرزا نادر حسین صاحب
طبع جدید ۔
چمنستان بہار ۔ مجموعہ اشعار اور معارف
منشی رگھبر نراین صاحب ۔
مصداق الرمل ۔ رمل مین از محمد عطا
صاحب رمال لاہوری ۔
نیر اعظم ۔ آفتاب نجوم علم نجوم مین نادر کتاب
از خیراتعلی صاحب ۔
محبوب الرمل ۔ علم رمل مین تصنیف محبوب علی
شاہ صاحب رمال نامور ۔
حرز سلیمانی ۔ یہ کتاب مجموعہ نادر روزگار
ہے دین و دنیا کے کار آمد مفید خاص
عام جسمین کل اعمال سالانہ و ماہوار
و ہفتہ وار اور حاضرات جن اور پریون کی
و نقوش و اعمال تسخیر و حب و نقش مع
ترکیب نقش بھرنے کی مولوی اشرف علی
صاحب نے خوب لکھی ہے لائق دید ہے
تازہ تصنیف ہے ۔
طلسم روحانی ۔ جداول مین کیفیت خواب
اور اوسکے تعبیر کا حال نہایت آسانی کے
ساتھ لکھا ہے از مولوی حسین احمد
صاحب

مثنویات قصص نظم و نثر فارسی

مثنوی مخزن اسرار ۔ تصنیف مولانا نظامی
مثنوی تحفۃ العراقین ۔ محشی تصنیف حکیم
افضل الدین خاقانی ۔
مثنوی تحفۃ الاحرار ۔ تصنیف ملا جامی ۔
ایضاً ۔ بشرح بالا ۔
مثنوی یوسف زلیخا جامی ۔ محشی تیسری مرتبہ
چھاپی گئی ۔
ایضاً ۔ مثنوی یوسف زلیخا جامی ۔ سہ مصرع
متن حاشیہ مین محشی ہے ۔
یوسف زلیخا ناظم ہروی ۔ بجواب یوسف زلیخاے
جامی ۔
یوسف زلیخا فردوسی ۔ منظوم جو مصرعہ کر
طبع ہوئی ۔
نگار و دانش ۔ عیار دانش کا انتخاب ۔
انوار سہیلی ۔ محشی تصنیف ملا حسین واعظ
مشہور کتاب ہے ۔
معدن الجواہر ۔ تصنیف ملا طرزی یہ کتاب
اندرز و تہذیب الاخلاق پایہ حکایات
تمثیلہ نادر الوجود ہے ۔
ظفرنامہ مولانا ہاتفی ۔ تیمور کی فتوحات
کا حال بطور سکندرنامہ ہے ۔
مفرح القلوب ۔ عرف گیڈر نامہ گیتک
و سنک کا قصہ ہے ۔
مثنوی سنبلستان ۔ بہ تتبع بوستان سعدی
تصنیف منشی ہرگوپال تفتہ ۔
نلدمن فارسی ۔ تصنیف فیاضی مثنویات مین
ہمپایہ زلیخاے جامی ہے ۔
لیلی مجنون ملا ہاتفی ۔ مشہور قصہ ہے اور بلا نعت
مین بیمثل ہے ۔
لیلی مجنون خسرو ۔ امیر خسرو کی پنج گنج سے
یہ ایک کتاب ہے ۔
مثنوی ہشت بہشت امیر خسرو ۔ نادر مثنوی
از تصنیفات حضرت امیر خسرو مشہور دہلوی
لیلی مجنون نظامی ۔ تصنیف مولانا نظامی
گنجوی ۔
خسرو شیرین نظامی ۔ گنجوی مشہور کتاب ہے
ہفت پیکر نظامی ۔ تصنیف نظامی گنجوی
قدس سرہ ۔
سکندرنامہ بری ۔ تصنیف نظامی گنجوی
قدس سرہ ۔
ایضاً ۔ کاغذ گند و سفید و گلابی ۔

کتب خانہ
جامعہ عثمانیہ

۱۔ اراکین مجلس اعلیٰ، مجلس [illegible]، مجلس [illegible] [illegible]
ناظمین شعبہ جات و نصاب پانچ کتابیں ایک ایک ماہ تک اپنے پاس رکھ سکیں گے۔
۲۔ اساتذہ جامعہ عثمانیہ و کلیہ جات [illegible] تین کتابیں ایک ایک ماہ تک اپنے پاس رکھ سکیں گے اور انٹرمیڈیٹ
اور اراکین دارالترجمہ دو کتابیں بی۔ اے۔ و [illegible] جماعتوں کے
۳۔ طلبائے ایم۔ اے۔ ایل۔ ایل۔ بی۔ [illegible] اپنے پاس رکھ سکیں گے۔
کے طلبہ تین کتابیں [illegible] دو ہفتہ تک اپنے پاس [illegible] طلبہ کے حساب
طلبہ پانچ کتابیں [illegible] لیا جائیگا۔ بایں ہمہ [illegible]
۴۔ مدت مقررہ [illegible] کتاب [illegible] [illegible] لازم ہے۔
ایک آنہ یومیہ فی کتاب [illegible] [illegible]
۵۔ [illegible] کتابیں [illegible] کتاب کا لانا لازم ہے۔
۶۔ کتب خانہ میں [illegible] خراب ہو جائیں تو [illegible]
۷۔ کتابوں پر کسی قسم کا نشان یا [illegible]
عائد ہوگی۔
دیکھا جائے۔
۸۔ قلمی نسخے [illegible] کی کتابیں
جاری نہ کی جا سکیں گی۔ فقط